36
13 F
11

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

7. 6. 17

Digitized by Google

315

1

35.B.F.11

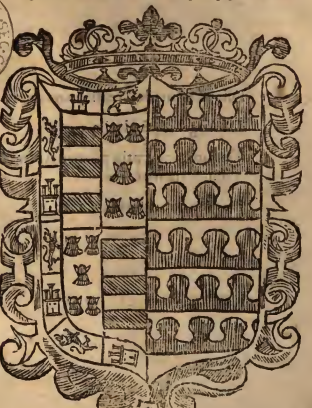
DISPVTATIONES THEOLOGICAE, ET COMMENTARIA IN SECVNDVM LIBRVM SENTENTIARVM SVBTILIS DOCTORIS SCOTI.

Per Fratrem Franciſcum de Herrera Ordinis Minorum regularis obſeruantiæ Prouinciæ S. Iacobi Diffinitorem & in conuentu Salmanticenſi Sacræ Theologiæ prælectorem fœliciter incipiunt.

Ad clariſsimum Principem D. Antonium Pimentel de Quiñones, Comitem de Luna, & familiæ à Benauente hæredi.

Quæ in hoc volumine continentur ſequens pagina indicabit.

SOC. IESV. BIBL. SEC. COLL. ROM.

SALMANTICÆ,

Apud Ioannem & Andream Renaut fratres,

M. D. X C V.

Diſputationes de Creatione, quatuor.

De Angelis, quindecim.

De ſtatu innocentiæ peccato Adami & eius immortalitate, tres.

De peccato originali, quatuor.

YO Iuan Gallo de Andrada eſcriuano de Camara de ſu Mageſtad, de los que reſiden en ſu Conſejo, doy fe que auiendoſe viſto por los Señores del Conſejo de ſu Mageſtad, vn libro intitulado, Diſputationes Theologicæ, compueſto por Fray Franciſco de Herrera, de la orden de Sant Franciſco, Lector de Theologia en Sant Franciſco de la ciudad de Salamanca, taſſaron cada pliego del dicho libro a tres marauedis, y dieron licencia para que a eſte precio ſe puedan vender, y mandaron que eſta taſſa ſe ponga al principio del dicho libro, y no ſe pueda vender ſin ella, y para que dello conſte, di la preſente en Madrid a quatro dias del mes de Março de mil y quinientos y nouenta y cinco años.

Iuan Callo de Andrada.

LICENTIA REVERENDISSIMI PATRIS FRAtris Bonauenturæ à Calathagirona, totius ordinis Minorum Generalis Miniſtri.

FRater Bonauentura à Calathagirona, totius ordinis fratrum minorum Miniſter Generalis ac ſeruus Reuerendo Patri Franciſco de Herrera Theologo perdocto, ac noſtræ almæ Salmanticenſis Vniuerſitatis ſacræ Theologiæ Generali Lectori ac Prouinciæ Diui Iacobi Diſſinitori ſalutem. Lumine præclaræ Doctrinæ noſtri ſubtiliſſimi Scoti in Sancta Romana Eccleſia, & animarum ſaluti profectu, totum vniuerſum illuſtrare cupientes, miras ipſius Doctoris ſpeculationes aliquibus difficiles & pæne inacceſſibiles declarantes videtur illis præcipue ac vt omnibus doctis commentarijs clara reddatur libere determinauimus fauoribus eos proſequi, qui in hoc laborant opus. Cum igitur tuam peracutam doctrinam, ſanctum deſiderium, religionemque cognouerimus: ex ijs adiudicamus diſputationes, ſiue commentaria, quæ in quatuor præfati Scoti libros edidiſti ea, quæ deſideramus eſſe. Ne ergo tantus labor in abſcondito ſit ſed in publicum exeat, ijs noſtris ad meritum Sanctæ obedientiæ tibi mandamus quatenus eorum caſtigationem iuxta decreta ſancti Concilij Tridentini & facultatem ſenatus regij procures & ea quàm citius typis mandes. Vale Valliſoleti in expeditione noſtri Generalis capituli

Anni. 1 5 9 3.

Fr. Bonauentura à Calathagirona Miniſter Generalis qui ſupra manu propria.

EL REY.

POr quanto por parte de vos Fray Franciſco de Herrera, de la orden de Sant Franciſco, diffinidor de la prouincia de Sanctiago, y Lector de Theologia, nos fue hecha relacion que vos auiades compueſto vn libro intitulado Diſputaciones Theologicæ, de que haziades preſentacion juntamente con la licẽcia de vueſtro Prouincial, ſupplicando nos atento el trabajo que os auia coſtado, os dieſſemos licencia para le imprimir, y Priuilegio por veynte años, o como la nueſtra merced fueſſe, lo qual viſto por los de nueſtro Conſejo, por quanto en el dicho libro ſe hizieron las diligencias que la Pregmatica por nos hecha, ſobre la impreſsion de los libros diſpone, fue acordado q̃ deuiamos de mãdar dar eſta nueſtra cedula para vos en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien. Por la qual por vos hazer bien, y merced os damos licencia, y facultad para q̃ vos o la perſona q̃ vueſtro poder huuier, ey no otra alguna, podays hazer imprimir, y vender el dicho libro que de ſuſo ſe haze mencion, en todos eſtos Reynos de Caſtilla, por tiempo, y eſpacio de diez años, que corran, y ſe cuenten deſde el dia de la data deſta nueſtra cedula, ſopena que la perſona, o perſonas que ſin tener vueſtro poder lo imprimiere, o vendiere, o hiziere imprimir, o vender, pierda la impreſsion que hiziere con los moldes, y aparejos della, y mas incurra en pena de cincuenta mil marauedis, cada vez que lo contrario hiziere, la qual dicha pena, ſea la tercia parte para la perſona que lo acuſare, y la otra tercia parte para la nueſtra camara, y la otra tercia parte para el juez que lo ſentenciare, con tanto que todas las vezes que huuieredes de hazer imprimir el dicho libro, durante el tiempo de los dichos diez años, le traygays a nueſtro Conſejo, juntamente con el original que en el fue viſto que va rubricada cada plana, y firmado al fin del de Iuan Gallo de Andrada, nueſtro eſcriuano de camara, de los que reſiden en el nueſtro Conſejo, para que ſe vea ſi la dicha impreſsion, eſta conforme al original, o traygays fee en publica forma como por corrector nombrado por nueſtro mandado ſe vio, y corrigio la dicha impreſsion por el dicho original, y ſe imprimio conforme a el, y quedan impreſſas las erratas por el apuntadas para cada vn libro de los que anſi fueron impreſſos, para que ſe taſſe el precio que por cada volumen huuieredes de auer, y mandamos al impreſſor que anſi imprimiere el dicho libro, no imprima el principio, ni el primer pliego del, ni entregue mas de vn ſolo libro con el original al author, y perſona a cuya coſta le imprimiere, ni otro alguno para effecto de la dicha correction, y taſſa haſta que antes, y primero el dicho libro eſte corregido, y taſſado por los de nueſtro Cõſejo, y eſtando hecho, y no de otra manera pueda imprimir el dicho principio, y primer pliego, y ſubſeguidamẽte ponga eſta nueſtra cedula, y priuilegio, y la Approbacion, y taſſa ſopena de caer, e incurrir en las penas contenidas en las leyes, y Pregmaticas deſtos nueſtros Reynos, y mandamos a los de nueſtro Conſejo, y a otras qualeſquier juſticias que guarden, y cumplan eſta nueſtra cedula, y lo en ella contenido, Fecha en Sant Lorenço el Real, a veynte, y ocho dias del mes de Agoſto, de mil, y quinientos, y nouenta y tres Años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nueſtro ſeñor.

Don Luys de Salazar.

CLARISSIMO D. DOMINO ANTONIO Pimentel de Quiñones, Comiti de Luna,

& familiæ à Benauente hæredi, Frater Franciſcus de Herrera, Salutem & perpetuam felicitatem precatur.

HISTORIÆ loquuntur, (clariſſime Princeps) Alexandrum rebus geſtis illuſtrem, animiq́ magnitudine celſiſſimum, omnes Philoſophos, Oratores, celebresq́ Poetas, quos aliqua ars, nobilis ve virtus commendaret, tanta humanitate ſuſcepiſſe, benignitate ſubleuaſſe, ſtudio fouiſſe, vt ad beneficium humani generis natus eſſe videretur. Qua celebritate famæ, omnibus abſentibus noto, ex vltimis terrarum ſolis, omnia, omnium Philoſophorum immortalitate digna, literis, prædicationeq́ celebranda: ingenij monumenta conſecrabant; nullusq́ fuit, qui valeret autoritate aliqua, nullus bonæ indolis iuuenis, nullus vita diſciplinisq́ probatus, nullus diſcipulorum frequentia ſtipatus, qui non ad Alexandrum, tanquam ad aſylum confugeret, eius non cuperet exequi voluntatem, ſuæq́ æſtimationi conſuleret: nec tanti nominis Princeps, mittendis ad ſe operibus defatigabatur: nihilq́ ſibi dulcius, iucundius ve ducebat, quàm, fortunas ſibi in his exhauriri, atque nominis ſui memoriam in orbis memoriam ſempiternam propagari. O ardent tanti viri ſtudium, o ingenij celeritatem, o laudem omni elogio maiorem, quem non inopia, non ſolitudo, non inimicorum copiæ à ſuſcepto itinere auocarunt. Quot ille labores in doctiſſimis viris ſubleuandis non ſuſcepit? quas difficultates non exorbuit? cui curæ, ſumptui, labori vè pepercit, vt literatiſſimi quiq́ in altiſſimo dignitatis gradu conſtituerentur? Sic enim ab omnibus ſplendor orbis, lumen ſapientum, officina ſcientiarum, bonorum defenſor, malorum hoſtis, perfugium calamitoſorum, ad quem ſolebant tutò, iactati procellis ſe recipere, appellabatur. Quid nite vehementiùs quàm Alexandrum, colamus. Cui Deus eas egregias animi dotes, ac ornamenta ſic animo impreſſit, vt nullis poſſint aduerſæ fortunæ flatibus dimoueri. Nec mirum, ſi omnium oculi in te conuertantur, adoleſcentem ætatis flore conſpicuum, grauem facie, affabilitate ſingularem, manſuetudine egregium, omnibus ingenij fortunæq́ ornamentis ornatiſſimum. Qui quæ cùm in alijs ſunt diſtantia, ac ferè diuiſa, nobilitatem, manſuetiorum muſarum cognitionem, & virtutem (ſic alijs ſplendorem afferentem, vt ipſa è medio ſublata, omnia communis & priuatæ vitæ præſidia corruant) miniſtraueris, vt firmiſſimo quodam pacis fœdere copulaſſe videaris. Habet neſcio quid per ſe nobilitas, quæ ingenuos aliàs adoleſcentes, & viros alta mente præditos cogit, à maiorum ſuorum genere minimè degenerare. Sicut videmus arbores altiſſimis nixas radicibus, ramos ex ſe procreare validos, fructusq́ naturæ nobilitate pares, quod in omni animantium genere experimur. Nec ſolam nobilitatem ad abſtergendas animis ſordes, ad expellendas offuſas poſterorum tenebras (quas ipſi per ſe minores, maiorum ſuorum dignitatis obliti, & blandientis naturæ cupiditate allecti contraxerũt) ſufficere, nemini ſanæ mentis licuit vnquam dubitare. Sola virtus eſt (mihi crede) quæ nobilitatem illuſtrat, quæ homines ex luto & argilla confictos, ſola poteſt beatos efficere, illuſtri verò loco natos in omniũ oculis, & ore locare, quæ nec aduerſis frangitur, nec ſecundis inſoleſcit, per ſe ſplendet, per ſe eſt laudabilis, nec alienis ſordibus obſoleſcit. Hæc mihi ardentes faces adiecit, vt te, quem viderim, & ſalutauerim, non niſi vehementi proſequar amore; quem ſolidæ nobilitatis arce, huiuſce Prouinciæ Patronum, & aſylum, ſplendorem orbis, lumen Hiſpaniæ, omnis probitatis ſpecimen, hilari fronte, omnes admirantur. Et, quod commendatione maiori maximè dignum videtur (vt antiquiſſimis Scripturæ monumentis, conſignatum legimus) in tua familia, quendam pariter religionis, virtutisq́ inſigni florentiſſimum virum oppidum quoddam ter mille ſeruncijs vendidiſſe, vt Chriſtum humani generis Redemptorem Hieruſalem incolentem, inuiſeret. O ardens ſectandæ pietatis deſiderium, o egregiè traductam vitam, non fumoſis imaginibus, aut marmoreis ſignis, aut auitis rebus geſtis petitam, qui vt omnibus patefeciſti, quantum

paternum genus effingeres, cùm eiuſdem veſtigia inſectere, ita dubium omnibus, vtra laude præſtiteris, reliquiſti. Nam ita pietatem nobilitati, nobilitatem pietati adiunxiſti, vt quæ per ſe optima ſunt, in te melius condita eſſe videantur. Vnde nihil mirum, ſi huius nobilitati cæteri reſpondentes, alijs Hiſpaniæ familijs (quod ſine inuidia cuiuſquam dictum velim) excellere iure optimo contingerit. Huius ſe rei nobis certiſſimum præbent teſtimonium, Suero Perez de Quiñones, ex quo ſpectatiſſima Leonora de Quiñones originem duxit, quæ, cùm fœmina fuerit, tamen virtute perfecit, vt quæ à parentibus acceperat beneficia minimè mutarit, quin potius maiora redderet. Ex qua ſecundis auſpicijs (cùm materni auctoritatis illum circunſtarent, quæ ſe domeſticæ laudis obliuiſci non finerent) ortus eſt fortunatiſſimus Didacus Ferdinandus de Quiñones, qui ita fortunam cum virtute adæquauit, vt quemadmodum excellentiæ nomine euerſor Carthaginis, & Numantiæ, dictus eſt Scipio, ſic hic omnium conſenſu, fœliciſſimus eſt appellatus. Qui ea fuit fœlicitate tanquã fœlici ſidere natus, vt ſex ſibi chariſſimas filias, cum ſex primarijs Hiſpaniæ viris in matrimonio locauerit. Dominam Tereſam, cum Almirante Caſtellæ. Ex quibus propagata eſt omnis virtutis exemplar, D. Domina Ioãna Aragonum Regina, ex qua Ferdinandus Catholicus Rex, in Chriſti nomine propagando diligentiſſimus, ex quo Regina Domina Ioanna, Ex qua Carolus V, magni nominis Imperator: Ex quo in Catholiciſſimus, Sãctæ ac Romanæ Eccleſiæ acerrimus defenſor Rex noſter Philippus, ſereniſſimuſq́ Princeps, tanto patre digniſſimus filius, tanquã è capite mẽbra, aut è fonte riuuli, effluxerunt. Aliàs omitto lubens, vt Dominam Eluiram, quæ Comiti à Tendilla nupſit. Præterea Dominam Leonoram, quæ in familiã Valentinam ſe recepit: relinquo aliàs, quarum altera ex familia à Carrillo maritum duxit, altera domum à Balduerna propriam ditauit: hoc verò ſilentio inuoluendum non eſt (ne ingrati animi vitium ſubire videar) Dominam Mariam cum familia à Benauẽte, ſe coniugio ſtabili coniunxiſſe. Tantaq́ eſt copia virorum vndiq́ occurrentium (quorũ laudes in aliud tempus reijcio, ne epiſtolæ fines tranſgrediar) vt cùm multa dixero, ſi multa prætermiſero, ne mireris: id enim clarorum virorum ſubſit rerumque vndique occurrentium magnitudini tribuẽdum putato. Sed vt, vnde exorſa eſt, in eodem terminetur oratio, creatus ab illo eſt Fortunatiſſimo, Petrus de Quiñones dominus à Luna. Huic ſucceſsit Didacus Ferdinandus à Quiñones, primus Comes de Luna. Hunc ſequutus eſt Dominus Bernardinus. Huic proximus extitit Dominus Frãciſcus. Eodẽ clauo Claudius affixus eſt. Vicinus huic contigit Dominus Ludouicus: Hunc proximè ſectata eſt Domina Catherina nobiliſſima mater tua. Tãdem tu laborum meorum Mæcenas, Dominus Antonius, qui ſæpius in adoleſcentiæ radicibus de diuinis egiſti, quã alij ad fallaces mundi honores animum appulerunt: ſæpius indomitas animi cupiditates fregiſti, quàm alij blandis ceſſerunt voluptatibus, Quem non obſcurior nobilitatis ſplendor, quàm cæterorum illuſtrem familiam Principum celebrat, tot nanque in ſublimis tui Regis ditionem familia tua redegit, vt nulla verborum ſerie, nullis literarum monumentis, nulla eloquentium laude, non dico euehi, ſed nec vix numerari poſſe videatur. Cuius infantia, ad noſtram Seraphicam defendendam tuendamque religionem, non alienis præceptis, ſed ſuopte ingenio, non præceptoribus in aures inſuſurrantibus, ſed ſuauiſſima animi conſuetudine, eſt traducta. His plurimis iuſtiſſimiſque de cauſis impulſus, hanc in tenebris iacentem veritatem, Scotique ſubtiliſſimi ſubtiles ſententias, in lucem edendas exiſtimaui. Accipe igitur lubentiſſimis animis, hoc literarium munuſculum, meæ erga te perpetuum beneuolentiæ teſtimonium. Noli igitur in bene agendo defatigari, retine in noſtra defendenda religione perpetuitatem à maioribus iam diu repetitam, & quaſi hæreditario iure in te influentem: vt qui te colimus, qui te diligimus, qui tuarum virtutum præcones ſumus, ardentiùs deinceps diligamus, & pro dignitate, literis, & virtute veneremur. Vale.

AD LECTOREM.

HAVD quaquam poſſum (chariſsimè lector) tibi non rependere gratias propter eximium donum mihi à te ſumma cum beneuolentia cõmiſſum, Quod quidem maxima æſtimatione dignum reputaui, ſiquidem experimento cognoui voluntatem tuam hilari vultu & facie læta meos labores maxima cum delectatione recepiſſe. Plane quidem cõfiteor quod quanuis difficultas operis (qualis eſt Commentaria in Scotum in lucem edere, quòd onus grauiſsimum eſt & cum tantis Doctiſsimis grauiſsimiſque viris, qui ab hinc multis annis in ipſum inuehunt illumq; aduerſantur inire certamen) ingentem metum mihi iniecerit, quotidieque inijciat, conſiderans me ipſum omnino compulſum tantis viris reſiſtere, eorum rationibus ſatisfacere, argum ntorum tela retundere, Doctrinamq; noſtram roborare & forticare, quę ex falſo eius intellectu, aut ex paruo ignauoque ſtudio, multi ſunt re iam coacti quod in hac noſtra Hiſpaniarum parte quaſi fugitiua & vaga ſacram ancoram vbi requieſcat ſeduliſſima quærit. Sed alia ſunt quę magnopere mihi animum recreat veritatis ſcilicet vis; veritas enim vt communiter fertur omnia vincit, & præterea tua erga me voluntas quia diſputata ſuper primum ſententiarum à me diebus elapſis publicatum quibus rationibus commotus auſus ſum modo commentaria ſuper ſecundum librum ſententiarum eiuſdem ſubtiliſsimi Doctoris Scoti tibi offerre, etſi aliquid boni in ipſis inueneris rogo vt gratias referas Patri luminum ex cuius fonte omne datum optimum & omne donum perfectum deriuatur. Si autem aliquid defectuoſum vel labe maculatum perſpexeris mihi tribuendum confiteor, deprecor autem vt cum huiuſmodi defectus videris tua viſcera pietate moueantur non enim poteſt homo ſine Dei Opt. Max. Ope aliquid boni, agere ſed tanquam imbecillis & fragilis in multos errores & ignorantias detrudi. Vale.

Cenſuræ ſapientiſsimorum Magiſtrorum huius almæ Academiæ Salmanticenſis.

EGo Magiſter Frater Franciſcus Zumel, totiùs ordinis Sanctæ Mariæ de Mercede Generalis, in Salmanticenſi Academia Cathedræ Moralis Philoſophiæ proprietarius, perlegi & qua potui diligentia conſpexi ſeptem quaterniones ex ſecundo libro ſententiarum edito à P. F. Franciſco de Herrera, qui incipiunt à principio libri vſque ad quæſtionem duodecimam incluſiuè, in quibus nihil reperio, quod fidei Catholicæ aduerſetur, nec ab ea diſſonet, ſed potius Catholicam, veram, eruditamque Doctrinam, & quæ Scholaſticæ Theologiæ ſtudioſis magnam afferet vtilitatem. Salmanticæ. die 18. Iulij Anni. 1593.

F. Franciſcus Zumel
M. Generalis.

EGo Magiſter Didacus Rodriguez de Lenzina, in vniuerſitate Salmanticēſi D. Thomæ Cathedraticus, & in Theologiæ facultate Decanus legitimus, accuratè legi ſex quaterniones huius libri ſuper ſecundum librum ſententiarum Scoti, qui continent graues, & ſubtiles quæſtiones magno labore, accurata & diligentia, ingenijque acumine examinatas, quæ nullam hæreſim, errorem, temeritatem, aut ſententiam aliquam fidei noſtræ Catholicæ, aut Sanctæ Romanæ Eccleſiæ contrariam, ita vt poſsit cenſurari vel deleri, quod tanquam verum manu propria ſubſcripſi.

El Maeſtro Diego Rodriguez
de Lenzina.

COmmiſsi mihi fuerunt ſeptem quaterniones ex libro P. F. Franciſci de Herrera à quæſtione de ſubſtantia Angelorum vſque ad octauā quæſtionem quæ agit de motu diſcreto Angelorum quos vidi inſuper & alios vndecim, in quibus omnibus nihil inueni quod non eſſet Doctrina ſana, ſecura, admodumque defenſabilis, nihilque erroris aut ſuſpicionis in eis reperio ſed potius abundantem & vtiliſsimam Doctrinam omnibus Scholaſticam Theologiam profitentibus. Salmanticæ die. 19. Iulij. Anni 1593.

F. Bartholomæus Sanchez
Magiſter.

EGo Ioannes Alfouſus de Curiel, perlegi (qua potui diligentia) ſeptem quaterniones (qui incipiunt à quæſtione octaua de motu Angelorum vſque ad quartam de ſpeciebus intelligibilibus Angelorum) libri Patris Magiſtri Fratris Franciſci de Herrera, ſuper ſecundum librum ſententiarum ſubtilis Doctoris Scoti, in quibus nihil reperi, quod hæreſim, errorem, temeritatem aut ſententiam fidei noſtræ Catholicæ, aut Sanctæ Romanæ Eccleſiæ contrariam ſed potius abundantem, & omnibus Scholaſticam Doctrinam profitentibus vtiliſsimam doceat in cuius teſtimonium propria manu ſubſcripſi Die. 18. Iulij. 1563.

Ioan Alonſo
Curiel.

VIdimus diſputationes Patris Magiſtri Fratris Franciſci de Herrera, ſuper ſecundū librum ſententiarum Doctoris ſubtilis Scoti, quæ de ſtatu innocētiæ & de peccato originali tractant, in quibus maximam inuenimus eruditionem, ſubtilitatem, Doctrinæ veritatem, & ingenij acumen, omnibuſque Scholaſticā Doctrinam profitentibus maximè neceſſarias, in cuius teſtimonium præſentes literas ſubſcripſimus, datis in noſtro conuentu Sancti Stephani Salmanticenſi Die. 20. Septembris. 1594.

Fr Dominicus Bañes.	*F. Alfonſus de Luna.*	*F. Petrus de Herrera.*

INDEX RERVM QVAE IN HOC VOLVmine continentur.

¶ *Abſtractio.*

ABſtractio denudans naturam à conditionibus indiuiduantibus, relinquit illam in ſua in differētia, & cōmunirate. pagi.112.col.1.

Abſtractio quotuplex. pag. 293. columna. 2.

Abſtractio intellectus agentis ab abſtractione intellectus poſsibilis quo differat. eâdē pagi. colum.1.& 2.

Abſtractio abſolutè & vniuerſaliter ſumpta nō eſt intellectus agenris operario.ibid.col.2.

Abſtractio fit, vt res ſpiritualior fiat. pag.344. columna.2.

Abſtractio non fit propriè in intellectu angelico.ibidem.

Modus naturalis acquirendi cognitionem in nobis eſt per abſtractionem.pag.248.col.1.

Abſtractio ſingularium à qua materia ſit abſtractio.pag.390.col.2.

¶ *Accidens.*

Accidenti quotuplex actio conueniat. pag. 32. columna.1.

Accidens eſt formæ ſubſtantialis inſtrumentum propriè dictum.pag.33.col.1.

Nullum accidens poteſt eſſe principium effectiuum producendi ſubſtantiam.pag.34.col.1.

Nullum accidens, nec in virtute ſua.nec in virtute ſubſtantiæ, poreſt producere, aut corrumpere ſubſtantiam,niſi diſpoſitiuè. pagina.35. columna.1.

Accidentis actio eſt alteratio. pag.35.col 1.

Nullum accidens eſt extra ſubiectum, naturaliter loquendo.pag.77.col.2.

Accidentia, quædam reſpectiua, quædam verò abſoluta.pag.84.col.1.

Accidens non eſt principale obiectum intellectus.pag.384.col.2.

Accidens realiter inexiſtens ſubſtantiæ, eſt immediatè in ipſa.pag.438.col.2.

Accidens duplicem relationem dicit ad ſubiectum,& quæ illæ telationes ſint. pagin.504. columna.2.

¶ *Actio.*

Actio duplex,immanens, nimirum, & tranſiēs. pag.56.col.1.

Actio creationis facit rem exiſtere. pag. 23.columna.1.

Actio conſeruationis exiſtentiam rei cōtinuat. pag.23.colum.2.

Actus actiuorum ſunt in patiente diſpoſito. pagina 24.col.2.

Actio corruptiua requirit contrarietatem,ſecus autem actio productiua.pag.36.col.2.

Diſcrimen inter actionem trāſeuntem & immanentem aſsignatur.pag.56.col.1.

Nulla actio, prout actio eſt præciſè, eſt ſubiectiuè in patiente.ibid.

Qua ratione actio tranſiens poſsit dici eſſe ſubiectiuè in patiente.ibid.

Intellectio & volitio,quæ communiter appellātur actiones,propriè ſunt qualitates, & de genere qualitatis.ibid.

Quælibet actio præſupponit porentiam actiuā, tanquam eius principium. pag.57.col.2.

Inter actionem diuinam, & creaturarum maximam differentiam verſari,oſtenditur. ibid.

Volitio,ſecundùm eſſe abſolutum, & ſecundum ſe,& quatenus eſt actus voluntatis diuinæ,eſt formaliter actio immanens,pagina 58. columna prima.

In Deo inuenitur actio tranſiens ſecundum proprietarem.pag.58.col.2.

Factio eſt actio tranſiens ſecundùm proprietatem.ibidem.

Volitio diuina qua ratione dici poſsit actio trāſiens.ibidem.

Actio in rigore reſpicit paſſum,& materiā,productio verò rem productam.pag.65.col.2.

In qua ſignificatione conſtituat actio prædicamentum diſtinctum à paſsione, & relatione. pag.66.col.1.

Actionis & productionis latum diſcrimen aperitur.pag.67.col.2.

Actio eſt agentis perfectio.pag.71.col.2.

Actio ponit aliquid in agente.ibid.

Actio,vt pertinet ad prædicamētum relationis, non eſt aliqua forma abſoluta noua. pag.74. columna.1.

Actio de prædicamento actionis non eſt aliquā forma

forma abſoluta in agente, ipſi agenti coæua. pag.74.col.2.
Actio eſt forma reſpectiua in agente. ibidem.
Actio, quæ eſt ſubiectiuè in agente, eſt reſpectus extrinſecùs adueniens. ibidem.
Actio creationis eſt realiter idem, quod ipſe Deus. pag.77.col.2.
Actio, propriè loquendo, eſt quædam tranſmutatio. pag.78.col.1.
Actio ſortitur ſuum effectum ſecundùm exigentiam formæ, quæ eſt actionis principium. pagina 81.col.
Actio, vno modo, prout eſt de genere actionis, alio modo pro ratione formali agendi capitur. pag.82.col.1.
Actionibus ſiue actibus naturalibus neque meremur, neque offendimus. pag.433.col.1.
Actiones immanentes qualitates ſunt, non verò actiones aut paſsiones. pag.436.col.1.

¶ *Actus.*

Actus appetitus ſenſitiui non eſt liber ab intrinſeco. pag.433.col.2.
Actus voluntatis quo pacto ſit liber. pagin.436. columna 1.
Actus ſecundùm ſubſtantiam ſuam naturalis, poteſt eſſe à volũtate imperatus. pag.436.col.1.
Nullus actus neceſſariò aufertur à potentia, niſi propter determinationem eius in oppoſitu. pag.476.col.1.
Actus duplex, primus, videlicet, & ſecundus. pagina 542.col.2.
Actus peccaminoſi non deſtruunt habitum infuſum ſupernaturalem effectiuè, ſed tantùm demeritoriè. pag.654.col.2.
Qua ratione actus effectiuè deſtruat habitum, declaratur. ibidem.
Ordinatio per modum actus primi bene compatitur deordinationem per modum actus ſecũdi. pag.655.col.1.

¶ *Adam.*

Probabiliſsimum eſt Adamum primum parentem, creatum fuiſſe in gratia gratum faciente. pag.592.colum.2.
Adamum fuiſſe conditum tantùm in iuſtitia originali abſque gratia gratum faciente, non minorem probabilitatem continet. ibid.
Adam, noſter primus parens, accepit gratiã per propriam diſpoſitionem, & actum dilectionis Dei ſuper omnia, elicitum ab auxilio ſupernaturali, & non admiſſa forma gratiæ, pagina 595.col.2.
Poſsibile fuit, primũ hominẽ recepiſſe gratiam nulla præuia diſpoſitiõe ex parte ipſius. ibid.
Adamũ recepiſſe gratiam per propriã ſui diſpoſitionẽ (ſiue eam in primo, ſiue in ſecundo inſtanti receperit) probabilius. pag.596.col.1.
Talis diſpoſitio fuit actus dilectionis Dei ſuper omnia, non elicitus à gratia, ſed ab auxilio Dei ſupernaturali. ibid.
Si Adamus nõ peccaſſet, an Deus prædeſtinaſſet illos tantùm, qui, ſtante peccato Adami, prædeſtinati ſunt, cognitione certa & infallibili nemo poteſt cognoſcere, niſi ſolus Deus. pag. 607.col.2. & pag.608.col.1.
Probabiliter tamen loquendo, ſtante ſtatu innocentiæ, omnes, qui modo ſunt electi, fuiſſent geniti. pag.608.col.1.
Si ſtatus innocentiæ perſeueraſſet, multi electorum eſſent geniti, & nati ex alijs parentibus. pag.608.col.1.
Probabiliter dici poteſt, quòd, ſtante ſtatu innocentiæ, illi ſoli fuiſſent prædeſtinati, qui nunc ſunt prædeſtinati. ibid.
Primi parentes non potuerunt peccare venialiter, ex inordinato motu appetitus ſenſitiui præuenientis rationem. pag.611.col.2.
Adamus non fuit ſeductus à ſerpente, ſicut Eua. pag.616.col.1.
Primum peccatum Adami, vel principalis ratio, & motiuũ principale in peccato Adami, fuit inordinatus amor amicitiæ erga propriã vxorem. pag.617.col.1.
Probabiliſsimum eſt, ꝙ Adamus poſt primum peccatum appetierit eſſe, ſicut Deus, &c. pag. 618.colum.1.
Si conſideretur peccatum primorum parẽtum, quantum ad ſpeciem ſuperbiæ, grauius peccauit mulier, quàm vir: ſi verò conſideretur ſecũdùm ſuas circunſtantias, grauius peccauit vir, quàm mulier. pag.620.col.2. (col.2.
Volũtatis Adami cõſideratio duplex. pag.636.
Deſcendẽtibus ab Adam, ſimul cũ peccato originali illis intrinſecè inhærẽte, cõuenit etiã denominatio quædã extrinſeca à peccato, quod Adamus in ſe commiſit. pag 632.colum.2.
Cur poſteri Adæ ſint iuſtitiæ debitores, ſicut & ipſe Adã, optima ratio adducitur. p 635.co.1.
Adam conſtitutus eſt à Deo caput omnium hominum, non ſolùm in eſſe naturæ, ſed & in genere moris. pag.639.col.1.
Deus potuit ſua lege obligare Adamum, & ſuã poſteritatem in ipſo, ad actionem propriam ipſius Adami, prout erat caput omnium, tam in eſſe naturæ, quàm in genere moris, ſub pœna peccati mortalis. pag.640.col.1.
Deus de facto conſtituit Adamum caput omniũ poſterorum, tam in genere naturæ, quàm in genere moris, & in ipſo obligauit omnes ab illo de-

lo deſcendentes ad ſeruandam iuſtitiam originalem actione ipſius Adæ, quatenus erat caput naturæ.ibid.col.2.

Si Adamus perſeueraret in iuſtitia originali, & aliquis ex filijs eius peccaret mortaliter, tale peccatum nun transfunderetur in poſteros illius, quorum non eſſet caput in genere moris.pag.65a.col.2.

Si Deus daret iuſtitiam originalem Cain, ea lege, vt pro ſe, & pro ſua poſteritate illam acciperet, etiamſi Adamus perſeueraret in iuſtitia originali, dummodo Cain peccaret, peccatum illius traduceretur in poſteros ab illo deſcendentes ibidem.

Si Adamus eàdē obligatione, qua tenebatur conſeruari habitum gratiæ, tenebatur & conſeruare habitū iuſtitiæ originalis, ſicut per quodcunque peccatum mortale amitteret habitū gratiæ, ita & habitum iuſtitiæ originalis.pag. 658.colum.1.

Quod peccatū Adami fuerit in nos transfuſum, explicatur.ibid.col.2.

Peccata perſonalia non transfunduntur.ibid.

Si Adamus peccaſſet, poſtquàm aliquos filios genuiſſet, tales filij non contraherent peccatum originale.ibid.

¶ *Agens.*

Implicat, quod ſint duo agentia immediata immediatione virtutis, ſi ſunt ſubordinata. pagina 18.colum.1.

Quare dicantur agentia ſubordinata.ibid.col.2.

Quando dicatur agens immediatum immediatione ſuppoſiti, ordine cauſalitatis.ibid.

Mediatio agentis ſecundi inter Deum & effectum penes quid ſumatur.ibid.

Agens & patiens quot modis ſe contingant. pagina 24.col.2.

Agens creatum poteſt agere, vbi non eſt.pagina 25.colum.1.

In agente immenſo, hæc conſequentia, *Vbique operatur, ergo, &c.* de facto eſt formalis. pagina 25.colum.1.

Quomodò prædicta conſequentia non ſit formalis, vide tertiam cōcluſionem.pag.eàdem, columna.2.

Agens coniungi paſſo per virtutem, quid. pagina 26.colum.4.

Agens principalius & ſuperius, priùs attingit effectum, ſaltem prioritate à quo, & prioritate cauſalitatis, quàm minus principale vel inſtrumentale.pag 33.col.1.& 2.

Iſta propoſitio, *Quia agens dat eſſe, ideò effectus accipit eſſe*, exponitur.pag.61.col.1.

Agens creatum tria reſpicit, & quæ illa ſint. pagina 67.col.2.

Agens, quatenus agens, non eſt, nec eſſe poteſt patiens.pag.68.col.1.

Agentis vltima perfectio eſt actualis operatio. pag.71.colum.1.

Agens ſiue producens quot modis ſumatur pag. 81.colum.2.

Ad eſſe agentis naturalis non impediti neceſſariò ſequitur effectus.ibid.

Agens liberū qua ratione agat, declaratur. ibid.

In vnoquoque agente duplex reperitur ad agendum ratio.pag.95.col.1.

Agens per motū neceſſariò præſupponitur termino motus, non ſolùm naturà, ſed duratione & tempore.pag.130.col.2.

In omni agente reperitur duplex principium, ſcilicet, quod, & quo.pag.247.col.1.

¶ *Exiſtentia, & nomen Angelorum.*

An ſint Angeli in rerum natura, Catholicis dubium eſſe non poteſt.pag.132.col.2.

Nomen, *Angelus*, non eſt nomen naturæ, ſed officij. ibidem.

Angelus ſimpliciter de homine iuſto, ſecundùm quid vero de homine malo, & iniuſto dici poteſt.ibidem.

¶ *Subſtantia Angelorum.*

Aliter in rebus materialibus, aliter verò in ſpiritualibus, ſiue in Angelis compoſitio reperitur.pag.134 col.2.

Angeli nō ſunt compoſiti ex materia & forma. pag.135.col.2.

Angeli ſunt compoſiti ex actu & potentia, eſſe & eſſentia, genere & differentia. ibidem.

Angelus eſt compoſitus ex duabus realitatibus, & ab vna ſumitur ratio generis, ab alio autem ratio differentiæ.pag.136 col.1.

Si materia ſumatur pro omni eò, quod habet rationem potentiæ, Angeli ſunt compoſiti ex materia & forma.ibidem.

Angelus ponitur in determinato genere. pagina 152.col.1.

Angelus non habet partes quantitatiuas. ibid.

Angelus componitur ex natura, & ſuppoſito. pagina 153.col.1.

Angelos eſſe in magno numero, eſt de fide. pag. 153.colum.2.

Angelorum numerus excedit numerum animarum rationalium.pag.154.col.1.

In multitudine Angelorum reperitur alia & alia ſpecies.ibidem.

Plures angelos eiuſdem ſpeciei in eàdem natura dari, contradictionem non implicat. ibidem.

Angeli ſunt in perpetuum duraturi. pagin.158. columna ſecunda.

Angeli non ſunt corruptibiles corruptione propriè dicta, etiam de potentia Dei abſoluta. ibidem.

Sunt corruptibiles corruptione impropriè dicta.ibid.

Angelus poteſt dici perfectior & ſuperior alio dupliciter.pag.375.col.2.

¶ *Locus Angelorum.*

Angelus eſt in loco definitiuè.pag.269.col.2.

De potentia Dei abſoluta poſſunt plures Angeli eſſe in eodem loco.p.229.col.2.

Si Angelus ſit in loco per ſuam ſubſtantiam, plures Angeli poſſunt eſſe in eodem loco, ſecundùm ſuam potentiam naturalem.pagina.230. col.1.

Etiamſi in Angelis operatio tranſiens ſit ratio formalis exiſtendi in loco, poſſunt plures Angeli naturaliter eſſe in vno, eodemque loco adæquato.ibid.

Angeli non ſunt propriè in loco.p.235. col.2.

Angelum poſſe in puncto eſſe, tanquam in loco ſibi adæquato, probabile.p.207.col.1.

Angelus eſt totus in toto, & totus in qualibet parte loci.ibid.

Angelum ſibi determinare locum, quantum ad magnitudinem, non tamen quantum ad paruitatem, vt rationi magis cõſonum defenditur. pag.208.col.2.

Angelus propter virtutem limitatam, locum limitatum requirit.pag.211.col.1.

Angelum virtute ſua in pluribus locis ſuæ potẽtiæ adæquatis conſtitui, impoſsibile. pa.211. col.2.

Si Angelus eſſet in loco per operationem, poſſet exiſtere in pluribus locis diſcontinuis partialibus intrà ſphæram ſuæ actiuitatis.p.212. col.1.

Angelus non poteſt eſſe in pluribus locis diſcontinuis,&c. extra ſphærã ſuæ actiuitatis. ibid.

Si Angelus eſt in loco per ſuam ſubſtantiam, an poſsit eſſe in pluribus,&c. dubium eſt.ibid.

Si ſubſtantia Angeli eſt illi ratio exiſtendi in loco, poteſt Deus ponere eundem numero Angelum in diuerſis locis, ſiue adæquatis, ſiue inadæquatis.pag.216.col.1.

Si operatio tranſiens eſt Angelo ratio exiſtẽdi in loco, implicat poſſe ſe ponere per aliquam virtutem,&c.p.210.col.2.

Si Angelus ſit in loco per operationem tranſeũtem, poteſt Deus de potentia abſoluta ponere eundem numero Angelum in duobus locis adæquatis.ibid.

Si Angelus tranſeat ab extremo adæquato ad extremum adæquatum per aliquod medium, nõ poteſt moueri in inſtanti.ibid.

¶ *Angelorum motus.*

Angeli verè & ſimpliciter mouentur localiter. pag.235.col.2.

In Angelis non eſt ponenda aliqua potentia motiua, diſtincta ab eius voluntate. pagina.242. col.2.

Angelum moueri continuè poteſt intelligi dupliciter.p.250.col.2.

Angeli verè & propriè mouentur localiter. pagina.236.col.1.

Angeli poſſunt moueri à Deo, & ab alijs Angelis,&c.p.243.col.1.

Angelus mouet ſe.p.137.col.2.

In Angelo eſt principium motus actiuũ, & paſsiuum. ibid.

Potentia motiua Angeli neceſſariò eſt diſtincta ab ipſa motione actiua & paſsiua. pagina.239. columna.2.

Angelus poteſt de vno loco ad alterum moueri motu diſcreto.p.258.col.2.

Quando moueatur Angelus motu diſcreto, exponitur.ibid.

Motus diſcretus Angeli ad plura loca ſe poteſt extendere.p.259.col.1.

Motus diſcretus nihil aliud eſt, quàm ſucceſsio diſcreta diuerſorum vbi.p.263.col.2.

Angelus non poteſt moueri motu continuo de extremo ad extremum, quin tranſeat per medium.pag.267.col.1.

Quando non poſsit moueri Angelus de extremo ad extremum motu diſcreto, non tranſeũdo per medium, declaratur.p.267.col.2.

Quando etiam hoc poſsit, oſtenditur. pag.269. columna.1.

Si Angelus tranſeat ab extremo adæquato ad extremum adæquatum per aliquod medium non poteſt moueri in inſtanti.p.277 col.1.

Angelus poteſt moueri de extremo adæquato ad extremum adæquatum, ſi inter illa nullum eſt medium.ibid.

Angeli motus localis continuus menſuratur tẽpore noſtro.p.286.col.1.

Angelus ad motum corporis non mouetur neq; per ſe, neque per accidens, à mouẽte illud corpus.p.289.col.1.

¶ *Subiectum motus localis Angeli.*

Subiectum motus localis Angeli eſt ipſe Angelus ſecundùm ſuam ſubſtantiam.p.238.col.1.

Motus Angeli vltra eius ſubſtantiam non dicit aliquid abſolutum.p.238.col.1.

Vide verbum, Intellectus.

¶ *Angelorum cognitio.*

Angelus per ſuam eſſentiam, ſecluſa quacunque ſpecie

ſpecie intelligibili, poteſt ſe intelligere. pag. 300. colum. 1.

Angelus cognoſcit quemlibet alium angelũ notitia intuitiua per eſſentiam angeli cogniti. pag. 316. col. 2.

In intellectu cuiuſcunque Angeli Deus infundere potuit ſpecies, quibus vnus potuit alterum cognoſcere. pag. 319. col. 1.

Quilibet angelus poteſt cognoſcere quidditatiuè quemcunque alterum, ſiue ſuperiorem, ſiue inferiorem. pag. 321. col. 2.

Quicunque angelus poteſt cognoſcere cõprehẽſiuè quẽcũque angelũ inferiorẽ. p. 322. col. 1.

Omnes angeli ſtatim à principio omnia cognouerunt. pag. 323. col. 2.

Angelus inferior nõ cognoſcit quidditatiuè plures rationes, quàm inferior, cognoſcit tamen plures comprehenſiuè. ibid.

Omnes angelorum cognitiones ex parte obiecti ſunt adæquatæ, & comprehenſiuæ. pagina 324. colum. 2.

Angeli eſſentiæ in ordine ad intellectum proprium comparatio duplex. pag. 327. col. 1.

Quomodò Angelus per ſuam eſſentiam poſsit Deum cognoſcere notitia abſtractiua confuſa. pag. 331. col. 1.

Talis cognitio, quam habet angelus de Deo per ſuam eſſentiam, non poteſt eſſe cognitio diſtincta. pag. 331. col. 2.

Angeli habuerunt in via cognitionem diſtinctã abſtractiuam ipſius Dei. pag. 332. col. 1.

Vnus angelus quatuor modis cognoſcit alium, & quibus. pag. 344. col. 1.

Angeli habent ſpecies infuſas & concreatas omnium quidditatum. pag. 346. col. 2.

Si Angeli non haberent ſpecies infuſas vniuerſales, poſſent illas acquirere à rebus immaterialibus. ibid.

Angelus ad cognoſcendum intuitiuè alium angelum, nõ indiget ſpecie intelligibili alterius angeli. pag. 347. col. 1.

Angelus poteſt acquirere à rebus materialibus ſpecies intelligibiles. ibid.

Non eſt contra naturam angeli, nihil aliud intelligere, quàm ſe ipſum. pag. 355. col. 1.

Angelus cognoſcit ſingulas differẽtias numerorum per ſingulas ſpecies. pag. 374. col. 2.

Per ſpeciem naturæ humanæ, quo pacto poſsit angelus cognoſcere indiuidua ipſius naturæ. ibidem.

Angelus inferior in omni opinione per plures ſpecies plures naturas percipit. pa. 374. col. 1.

Angeli de facto non cognoſcunt ſingularia per ſpecies à Deo ſibi infuſas, per quas cognoſcũt naturas vniuerſales. pag. 393. col. 1.

Angelus directè cognoſcit ſingularia per ſpecies abſtractas ab ipſis ſingularibus. p. 401. col. 2.

Angelus quò ſuperior & perfectior, tantò limpidiùs, & perfectiùs per eaſdem ſpecies intelligit. pag. 402. col. 1.

Non poteſt angelus cognoſcere futura illa contingentia, quæ depẽdent in fieri à cauſis indeterminatis ad vnum. pag. 417. col. 1.

Si prima & ſecundæ cauſæ eſſent naturales in operando, nõ eſſet improbabile, dicere, poſſe angelum cognoſcere omnia futura in rerum natura. pag. 417. col. 2.

Angelorum cognitio nõ menſuratur æuo. pag. 418. col. 1.

Angeli cognoſcunt naturæ ordinẽ, & cauſarũ naturaliũ diſpoſitionem. pag. 419. col. 1.

Angelus naturaliter cognoſcit actus naturales intellectus, & voluntatis. pag. 433. col. 1.

Angelus non cognoſcit motus primò primos. ibid. col. 2.

Angelus poteſt cognoſcere ex natura ſua cogitationes cordium, intellectiones, & volitiones, quantum ad eſſe abſolutum, quod habent. pagina 434. col. 1.

Angelus non poteſt cognoſcere naturaliter cogitationes cordium, & volitiones, prout dicunt intrinſecum ordinem ad voluntatem, vt eſt potentia libera. pag. 438. col. 1.

Vnde proueniat, quod Angelus non cognoſcat cogitationes & volitiones, quantum ad eſſe naturale, quod habent ſubiectiuè in intellectu, ſi fortè eas non cognoſcit? pag. 438. col. 1.

Tria ſunt, quæ Angelus per ſuum naturale lumẽ cognoſcere non valet. pag. 451. col. 1. & 2.

Angelus ſemper eſt in actu ſecundo, reſpectu alicuius cognitionis ſui; imò & omnium rerum naturalium. pag. 452. col. 1.

¶ *Cognitionis Angelorum modus.*

Angelus non poteſt plures intellectiones ſimul habere. pag. 447. col. 1.

Angelus exiſtens in actuali cõſideratione adæquata alicuius obiecti, põt habere inadæquatam cognitionem alterius. pag. 453. col. 1.

Angelus poteſt habere ſimul cognitionem adæquatam Dei, & adæquatam ſui ipſius: poteſt etiam habere cognitionem adæquatam Dei, & inadæquatam ſui, & adæquatã ſui, & inadæquatam Dei. pag. 453. col. 2.

Angelus reſpectu ordinis vniuerſi ſemper eſt in actuali cognitione, nõ tamẽ ſemper adæquatã habet rerũ omniũ cognitionẽ. pag. 454. col. 1.

Angelus nõ põt habere plures cognitiones adæquatas reſpectu pluriũ obiectorũ. ibid. col. 2.

Angelus poteſt cognoſcere plura per modum vnius obiecti adæquati.pag.455.col.1.
Angelus poteſt cognoſcere plura per modum plurium, cognitione tamen remiſſa, & imperfecta.ibidem.
Si Angelus per vnicam ſpeciem plures cognoſcit quidditates, poteſt ſimul elicere plures actus cognoſcendi per plures ſpecies, qui, licèt ſint imperfecti reſpectu ipſarũ ſpecierũ, & virtutis ipſius angeli, reſpectu rerum cognitarũ poſſunt eſſe perfecti.pag.455.col.2.
Angelus finitam habet operationem, & quoad ſubſtantiam, & quoad modum.p.458.col.1.
Angelus non poteſt ſimul intelligere perfectè ea, quæ per duas ſpecies repræſentantur.pag. 458.colum.2.
Angelus poteſt intelligere plura per modum vnius, & vti pluribus ſpeciebus, quatenus dicunt ordinem inter ſe.pag.459.col.2.
Dato, quòd per vnam ſpeciem poſsint plura diſtinctè repræſentari, non tamen poteſt Angelus vnico actu ſimul omnia cognoſcere, quæ ad ſingularia omnia eiuſdem ſpeciei pertinẽt. pag.460.col.1.
Angeli reſpectu eorum, quæ vnica cognitione cognoſcunt, non diſcurrunt. pagina 463.columna ſecunda.
Angeli in cognitione rerum ſupernaturalium poſſunt diſcurrere.ibid.
Angeli, tam boni, quàm mali, habent intellectũ ſimpliciter diſcurſiuum.pag.464.col.2.

¶ *Angelorum dilectio naturalis.*

In Angelis reperitur amor ſeu dilectio naturalis.pag.477.col.2.
In angelis eſt dilectio naturalis, quantum ad actum elicitum.ibid.
Angelus actu elicito naturalis dilectionis diligit magis intenſiuè & appreciatiuè angelum ſibi ſimiliorem & coniunctiorem, quàm alium angelum.pag.477.col.2.
Angeli dilectione appreciatiua magis diligunt angelum perfectiorem, quàm imperfectiorẽ, etiã ſibi magis coniunctũ.pag.478.col.1.
Angeli neceſſariò diligũt ſe dilectione naturali, neceſsitate quoad ſpecificationẽ.pagina 480. columna.1.
Sententia docens, nullam dilectionem Angeli eſſe quoad exercitium neceſſariam, probabilior.ibidem.
Angeli non poſſunt non diligere ſe, cùm naturaliter ſe diligant.pag.481.col.1.

Angelorum productio in eſſe naturæ.

Angelos à Deo productos eſſe, communis Catholicorum ſententia.pag.488.col.1.

¶ *Angelorum perfectio in eſſe gratiæ & gloriæ.*

In Angelis à principio ſuæ creationis, vſque ad terminum viæ, tria poſſunt conſiderari inſtãtia.pag.491.col.2.
Omnes angeli, ſiue boni, ſiue mali, fuerunt creati in beatitudine naturali. pagina 492. col. 1.
Talis felicitas & beatitudo naturalis angelorum non eſt aliquid ſupernaturale in ipſis angelis repoſitum, & naturæ angeli; æ ſuperadditum. pag.492.col.2.
Nullus Angelorum fuit creatus in beatitudine ſupernaturali ſimpliciter.ibid.
Nullus Angelorum habuit viſionem beatificam per modum raptus aut tranſitus. pagina 495. columna.1.
Angeli in primo inſtanti ſuæ creationis, tam boni, quàm mali, fuerunt conditi in gratia. pagina.498.col.1.
Non eſt temerarium aſſerere, angelos in primo inſtanti ſuæ creationis non fuiſſe creatos in gratia gratum faciente.ibid.col.2.
Angeli in primo inſtanti ſuæ receperũt auxiliũ ſupernaturale, abſque præuia aliqua diſpoſitione.p.504.col.1.
Angeli in primo inſtanti ſuæ creationis diſpoſuerunt ſe ad recipiendam gratiam habitualẽ per actum bonum liberi arbitrij adiuti auxilio ſupernaturali.pag.504.col.1.
Angeli priùs meruerũt ſuam beatitudinẽ, quàm illam receperunt.pag.509.col.1.
Aliquam durationem ſiue moram, in qua ſancti angeli conſummarunt meritũ ſuum, & in qua illorum via fuit intrinſecè terminata, inter inſtans creationis, & glorificationis angelorum neceſſariò conſtitui oportere, concors Doctorum ſententia.pag.511.col.1.
Per has angelorum moras non eſſe intelligendas operationes ſibi ſuccedentes, ſed intelligendũ eſſe tempus noſtrum, diuerſimodè tamen. pagina 512.col.1.
Meritum & præmium in Angelis non fuerunt ſimul in eodem inſtanti tẽporis.p.512.col.2.
Angeli nõ receperunt immediatè poſt primum inſtans beatitudinem ſupernaturalem.ibid.
Boni angeli in ſecundo inſtanti habuerunt nouũ meritum.p.513.col.1.
Omnes angeli in via potuerunt peccare. ibidem, columna.2.
Angelus ſupremus, ſi naturam libertatis eius attendamus, potuit eum maiori gratia minùs conari.pag.518.col.1.
Beati, ſimul cum cognitione beatifica, poſſunt habere actum cognitionis naturalis.pag.519. columna ſecunda.

Non

¶ *Angelorum malitia.*

Non poteſt de potentia Dei abſoluta dari natura aliqua rationalis vel intellectualis, quæ ſit impeccabilis per naturam, tam circa pręcepta naturalia ſuperaddita, quàm ſupernaturalia. pag. 528. col. 1.

Nullus angelorum in primo inſtanti ſuæ creationis peccauit. pag. 534. col. 1.

Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis potuit peccare peccato omiſsionis. pagina 535. columna prima.

Angeli in primo inſtanti ſuæ creationis potuerunt peccare peccato commiſsionis. pag. 539. columna 2.

Peccatum angelorum, quantum ad ſuum principium, fuit velle amicitiæ inordinatum. pagina 548. colum. 1.

Mali Angeli, poſtquàm propriam excellentiam nimis dilexerunt, ſtatim ſuper alios excellentiam appetierunt, & non ſubdi Deo. pagi. 549. columna prima.

Peccatum Angelorum, quantum ad primum ſui principium, reducendum eſt ad peccatum ſuperbiæ, propriè tamen fuit præſumptio. ibid. colum. 2.

Primum peccatum angelorum non potuit eſſe appetitus æqualitatis Dei per æquiparātiam. pag. 552. col. 1.

Vnum ex peccatis, quæ commiſerunt Angeli in via, potuit eſſe appetitus æqualitatis Dei per æquiparantiam. ibid. col. 2.

Vnum ex peccatis, quæ angeli commiſerunt in via, fuit appetitus æqualitatis Dei per æquiparantiam. pag. 553. col. 1.

Poſsibile fuit, angelis viatoribus fuiſſe impoſitū præceptum, ſuppoſita reuelatione, de adorando Chriſto Domino. 556. col. 2.

In ſententia Diui Thomæ non poteſt ſuſtineri, peccatum Angelorum fuiſſe ex appetitu inordinato vnionis hypoſtaticæ. pagina 556. columna prima.

In nulla ſententia primum peccatum Angelorū potuit eſſe inordinatus appetitus vnionis hypoſtaticæ. ibid.

Secundum vel tertium peccatum Angelorū, vel aliquod ex his, quæ commiſerunt in via, potuit eſſe nolitio adorandi Chriſtum Dominū, &c. pag. 557. col. 1.

Tam bonis, quàm malis angelis ad minus conſtituendæ ſunt tres moræ. pag. 560. col. 2.

Angeli, antequàm peruenirent ad terminum viæ, potuerunt reſipiſcere. p. 565. col. 1.

Si Angeli pœniterent ex auxilio ſupernaturali, quid Deus faceret, ſolus ipſe ſcit; tamen ſuſpicari piè poſſumus, Deum illis, &c. pag. 568. columna. 1.

Peccatū angelorū (quandiu non fuit in termino) nō fuit irremediabile & irremiſsibile in ordine ad potentiā diuinā, fuit tamen de facto irremediabile, & irremiſsibile. ibid. col. 2.

Tam angeli mali, quàm homines damnati, non habent potentiam ad eliciēdum bonum opus meritorium. pag. 581. col. 1.

Tam angeli mali, quàm homines damnati, habēt potentiam ad eliciendum actum naturalē, qui ſit completè bonus moraliter. ibid.

Nullus damnatorum, ſiue ſit angelus, ſiue ſit homo, facit aliquem actum ſimpliciter bonum in genere moris. ibid.

¶ *Angelorum operatio tranſiens.*

Angeli in corporibus aſſumptis non exercent opera vitæ. p. 585. col. 2.

Motus corporis aſſumpti ab angelo, non dicitur propriè motus progreſsiuus. ibid.

Angeli locutio in corpore aſſumpto non eſt propriè locutio. ibid.

Angeli in corporibus aſſumptis non poſſunt generare virtute propria, bene tamen aliena. ibidem.

Angeli & Dæmones poſſunt mouere corpora localiter ſecundùm proportionem ſuæ virtutis, ſeruato tamen vniuerſi ordine. ibid.

Poſſunt immutare corpore naturalia, applicando actiua paſsiuis. ibid.

Vnus angelus alteri loquitur, & alterum audit. p. 588. col. 2.

Audire & intelligere in Angelis ſunt actus eiuſdem intellectus, non tamen idem actus. ibidem.

Vnum angelū alteri loqui, nihil aliud eſt, quàm in intellectu alterius aliquid producere, ratione cuius intellectus audientis excitatur ad audiendum. p. 589. col. 2.

¶ *Anima.*

Animæ rationalis conſideratio duplex. pagina 381. columna. 2.

Eiuſdem ſtatus etiam duplex. ibidem.

Anima eſt ratio formalis viuendi. pagina 447. columna. 2.

Specialiſsimum priuilegium animæ Chriſti fuit, quòd ab inſtanti ſui eſſe diuinam ſemper intuitus ſit eſſentiam, idque propter vnionem hypoſtaticam. p. 493. col. 1.

Anima duobus modis ſanctificari poteſt. pagina 667. colum. 1.

¶ *Appetitus.*

Appetitus duplex, naturalis, ſcilicet, & cognitiuus. pag. 520. col. 2.

Appetitus naturalis non ſupponit cognitionē in appetente.ibidem.
Appetitus cognitiuus duplex, nempe ſenſitiuus,& intellectiuus.ibidem.
Appetitus ſenſitiuus eſt determinatus, appetitus autem rationalis non item.pag.530.col.1.
Appetere Deo æquari, poteſt dupliciter intelligi.pag.553.col.2.

¶ *Argumentum.*

Argumentari eſt proprium munus intellectus. pag.382.col.2.
Argumentari eſt ex vno aliud inferre. pagina 383.col.1.
Voluntas non poteſt nolle beatitudinem.pagina.476.col.1.

¶ *Beatus.*

IN beatis tria conſiderare eſt actuum, & habituum genera.pag.519.col.1.

¶ *Bonum.*

Bonum diuinum eſt vniuerſale dupliciter, hoc eſt ſecundùm plenitudinem,& ratione cauſalitatis.pag.483.col.2.
Amor in bonum tendit, vt in proprium obiectum.ibidem.
Bonum noſtrum magis continetur in Deo, & conſeruatur ab ipſo, quàm à nobis.ibidem.
Bonum partis continetur in toto,& ab ipſo pēdet.ibidem.
Deo adhærere bonum eſt.ibidem.

¶ *Cauſa.*

CAuſa ſecunda non dicitur propriè media inter Deum & effectum.pag. 19. col. 2.
Cauſa ſecunda non agit immediatè immediatione virtutis.pag.18.col.1.
Cauſa duplex, altera vniuoca, altera æquiuoca. pagina.31.col.2.
Cauſæ vniuocæ definitio traditur.ibidem.
AEquiuoca cauſa quæ ſit.pag.32.col.1.
Differentia inter cauſas, vniuocam & æquiuocam, aſsignatur.ibidem.
Non reperta alicuius effectus cauſa ad primam cauſam recurrendum eſt.pag.33.col.1.
Nulla cauſa poteſt agere vltra virtutem ſuam. pag.34.col.1.
Quod non eſt virtute in ſua cauſa, nullo modo ab ipſa produci poteſt.pag.35.col.1.
Cauſa totalis generationis eſt ſemen & fœmina.pag.36.col.1.
Cauſa vniuerſalis de ſe indifferens eſt ad huius vel illius effectus productionē.pag.37.col.2.
Cauſa poteſt primò & immediatè aliquem effectum producere abſque omni nouitate in ipſa.pag.51.col.1.
Cauſa, non ſolùm abſolutè, ſed etiam vt actu cauſans eſt prior ſuo effectu.pag.61.col.1.
Cauſa duplex, naturalis & libera; harum cauſarum differentiæ traduntur.pag.61.col.2.
Nulla cauſa poteſt agere, ſi non eſt determinata ad operationem.ibidem.
Cauſa libera ſeipſum ad agendum & cauſandum determinat.pag.62.col.1.
Cauſa naturalis in ordine ad effectum producendum, quæ requirat; quæ item cauſa libera, ibidem.
Inter cauſam productiuam, & effectū quid mediet.pag.82.col.2.
Inter cauſam productiuam plurium effectuum diſparatorum, & cauſam effectiuam plurium effectuum ſubordinatorum, diſcrimen, pag.96.col.1.
Aliqua cauſa quot modis dicatur vniuerſalior. pag.111.col.1.
Cauſa, quantò vniuerſalior quoad prædicationem, tantò imperfectior.ibidem.
Cauſa ſecundùm ſe indeterminata ad ſpecificationem ſui actus, per quid determinetur. pagina.309.col.2.
Cauſa naturalis tantum cauſat, quantum poteſt cauſare.pag.330.col.2.
Diſparitas inter cauſas effectiuas, & ſpecies intelligibiles, in cauſando adducitur. pagina.374.col.2.

¶ *Cauſalitas.*

Cauſalitas & ſignificatio in pleriſque rebus aliā & aliam rationem formalem induunt. pagina.115.col.1.
Cauſalitas & ſignificatio in ſacramentis nouæ legis vnam prorſus rationem formalem conſtituunt.ibidem.
Cauſalitas in ordine ad actus meritorios ſumitur à voluntate, & habitu charitatis ſimul. pagina.581.col.2.
Cauſalitas in ordine ad actus naturales moraliter bonos ex ſola voluntate petitur. ibidem.

¶ *Circumſcriptio.*

Circumſcriptio, formaliter loquendo, quid importet.pag.220.col.1.

¶ *Cognitio.*

Cognitio quidditatiua, & comprehenſiua quo differant.pag.338.col.2.
Cognitio comprehenſiua eſt cognitio alicuius cognoſcibilis, quantum ipſum cognoſcibile eſt.ibidem.
Illa cognitio, quam habuerunt angeli de Deo per ſuam eſſentiam, ſiue vt ratio cognoſcendi, ſiue vt ratio cognita, non potuit eſſe cognitio quidditatiua.pag.339.col.2.

Aliud

Aliud eſt materialiter, aliud vero materiam cognoſcere.pag.386.col.2.

Cognitio intuitiua fertur in rem præſentẽ,quatenus præſens eſt.pag.399.col.2.

Cognitionem abſtractiuam & intuitiuam non differre eſſentialiter probabile.ibid.

Cognitio angelorum non menſuratur æuo. pagina 418 col.1.

Cognitio diuina menſuratur æternitate.ibid.

Implicat eſſe cognitionem,ſine eo,quòd verbũ, ab intellectu, & ſpecie productum, noſtrum informet intellectum.pag.457.col.2.

Cognitio matutina à veſpertina in angelis, quo differat.pag.466.col.2.

Cognitio practica & ſpeculatiua habẽt eandem connaturalitatem.pag.481.col.1.

Cognitio beatifica eſt operatio perfectiſsima. pagina 519.col.1.

Cognitio naturalis non opponitur ſupernaturali.pag.519 col 2.

Cognitio perfectiſsima quando excludat imperfectum.ibid.

¶ *Complexa neceſſaria.*

Complexa neceſſaria,quatenus dicunt neceſsitatem logicam,nullam habent cauſam efficiẽtem.pag.50.col.2.

¶ *Concupiſcentia.*

Concupiſcentia poſt baptiſmum non eſt verè peccatum.pag.675.col.1.

Concupiſcentia ante baptiſmum non eſt verè peccatum.ibid.

Concupiſcentia peccatum dicitur,quia eſt à peccato Adami.pag.677.col.1.

¶ *Corpus.*

Corpora ſunt in loco ratione ſuarum quantitatum.pag.208.col.1.

Corpora tantum locum occupant,quantam habent quantitatem.ibid.

Quæ conueniunt corpori ſunt in duplici differentia,abſoluta,ſcilicet,& relatiua. pagi.221. colum.1.

Idem numero corpus poteſt eſſe in pluribus locis de potentia Dei abſoluta ibid.

Idem numero corpus non poteſt eſſe in pluribus locis definitiuè,etiam de potentia Dei abſoluta.pag.222.col.1. bene tamen poteſt eſſe circunſcriptiuè.ibid.

Corpus per animam viuit,& vitaliter operatur. pag.297.col.1.

Angelos eſſe corpora poſt definitionem Concilij Lateranenſis abſque temeritate dici nõ poteſt.pag.585.col.1.

Quadruplex eſt modus, quo corpora animaliũ corrumpuntur.pag.630.col.1.

Corpus duobus modis poteſt viuificari, & quibus.pag.667.col.1.

¶ *Corruptio.*

Corruptio duplex,propriè dicta, & impropriè dicta.pag.158.col.2.

Corruptio propriè dicta quid ſit,& in quo à corruptione impropriè dicta differat.ibid.

¶ *Creatio.*

Creatio eſt productio alicuius entis ex nihilo, vel alicuius rei ex nihilo: vel aliàs eſt productio totius entis, nulla præſuppoſita materia, aut parte ex qua producatur.pag.2.col.1.

Differentia inter creationẽ & alias mutationes aſsignatur.ibid.

Ly, *de nihilo*, poſitum in definitione creationis quot modis ſumatur.ibid.

Creatio eſt actio inſtantanea pagina.37.col.1.

Terminus ad quem creationis non eſt priuatio. ibidem.

Creationis terminus ad quem, poteſt eſſe, tam res ſpiritualis,quàm materialis.ibid.

Creatio eſt actio inſtantanea.ibid.

Creatio non eſt motus.ibid. Non poteſt fieri à cauſis ſecundis.ibid.

Soli primæ cauſæ conuenit creare.ibid.

Duplex creatio,actiua,nimirum,& paſsiua: pagina 51.col.2.

Creationis duplex terminus, alter realis & ſimpliciter, alter ſecundum quid. pag.52.col.2.

Creare, quo pacto ſit actus voluntatis diuinæ, explicatur.pag 58.col.1.

Qua conſideratione creatio actiua Dei, ſit actio formaliter tranſiens.pag.59.col 1.

Nulla actio immanens conuenit Deo ex tempore.ibidem.

Quæ operatio ſit actio formaliter tranſiens. ibidem.

Creatio non eſt propriè actio. pagina. 77. columna ſecunda.

Creatio actiua eſt formaliter & realiter in Deo. pag.79 col.1.

Creatio actiua quid importet præter diuinam volitionem,declaratur.pag.79 col.1.

Creatio paſsiua quid importet,oſtenditur. pagina.53.col.1.

Creatio paſsiua non eſt propria & vera mutatio.pag.53.col.2.

¶ *Creatura.*

Nulla creatura agit immediatè immediatione virtutis.pag.18.col.1.

Nulli creaturæ põt cõuenire creare. p.37.col.1.

Creaturæ, antequàm creentur, nullum eſſe reale habent diſtinctum ab eſſe ſuæ cauſæ, vel ab eſſe diuino.pag.39.col.2.

Crea-

Creaturæ, antequàm creentur in eſſe reali, habent eſſe cognitum, & volitum ab intellectu, & voluntate diuina.pag.40.col.1.
Tale eſſe cognitum vel volitum creaturæ, quid importet, explicatur.ibid.
Creaturæ, antequàm intelligantur ab intellectu diuino, tantùm ſunt in potentia logica. pagina 43.col.1.
Creaturæ, antequã haberent eſſe reale per creationem, habebant eſſe in potentia obiectiua. pag.45.col.1.
Creaturarum productionem in eſſe reali, præſupponere productionem diuinarum perſonarum in eſſe reali, omnium Catholicorum ſententia.pag.87.col.1.
Cur creatura non poſſit creare, ratio redditur. pag.113.col.1.
Qualiter impoſsibile ſit creaturam fuiſſe ab æterno, docetur.pag.129.col.1.
Omnem creaturam permanentem ab æterno à Deo produci, poſsibile. pag.129.col.2.
Aliquam creaturam corruptibilem per tempus infinitum durare, contradictionis eſt inuolurio.pag.130.col.2.
Nulla creatura materialis naturæ ſuæ relicta potuit ab æterno produci.pag.131.col.1.
Creatura ex ſe nullum habet eſſe. pagina 138.columna.1.
Creaturę cuiuſcunque duplex conſideratio.ibidem.
Quęlibet creatura ſubſtantialis habet duplicem relationem.pag.144.col.2.
In creatura rationali facultas duplex, & quæ. pagina 474.col.1.
Quælibet creatura ſecundùm rationem ſuam abſolutam, appetitu naturali potiùs diligit ſe ipſam, quàm Deum.pag.485.col.2.
Quælibet creatura, quatenus creatura eſt, appetitu naturali creaturæ potiùs diligit Deum, quàm ſe ipſam.pag.486.col.1.
Quælibet creatura, vt ſic, includit in ſeipſa intrinſecum ordinem, & dependentiam ad Deũ, vt cauſam efficientem, & conſeruantem. pag. 486.col.1.

¶ *Dæmones.*

DÆmones & damnati actu elicito volunt Deum non eſſe.pag.552.col.2.
Quot modis dæmones futura prædicant, & quibus.pag.419.col.1.& 2.
Illud Diui Iacobi, *Dæmones credunt, &c.* quomodò accipiendum.pag.451.col.2.
Quomodò dæmones Deum diligant, quo etiam modo ipſum odio habeant, docetur. pag. 527. columna ſecunda.
In dæmonibus omnia opera ſunt mala, propter vehementem malitiam, & continuum odium Dei.pag.581.col.2.
Dæmonum voluntas non caret auxilio Dei generali.pag.583.col.2.
Dæmonum voluntas non eſt determinata reſpectu actus, neque in particulari, neque in communi.pag.584.col.2.
Vide verbum, Obſtinatio.

¶ *Defectus.*

Defectus, malum, & culpa, habent ſe ſicut ſuperius & inferius.pag.640.

¶ *Deus.*

Deus poteſt producere per ſe ipſum, quicquid poteſt cum cauſa ſecunda effectiuè operante. pag.17.col.1.
Deus & Sol aliter ſe habent in ſua vniuerſalicauſalitate reſpectu generationis rerum.ibid.
Operatio Dei immenſa, quoad eſſe abſolutum, quod importat, nõ eſt accidens, ſed eſſe ipſius Dei.ibidem.
Eſſe Dei & ipſius operatio ſunt immediata in quacunque operatione cauſæ ſecundæ.pagin. eadem.col.2.
Deus eſt intimè præſens in omnibus rebus ſecũdùm eſſentiam, præſentiam, & potentiam. ibidem.
Deus eſt agens immediatum in omnibus rebus immediatione virtutis.ibid.
Dari hunc Deum in diuinis, diſtinctum à tribus perſonis, vel ſuppoſitis, probabilius.ibid.
Dato ordine inter cauſam primam & ſecundam in cauſando, probabile eſt, Deum agere mediatè mediatione ſuppoſiti in operatione cuiuſcunque creaturæ.pag.18.col.1.
Deũ agere immediatè in operatione cuiuſcunq; creaturæ, tam immediatione ſuppoſiti, quàm virtutis, probabilius.pag.19 col.1.
Ex parte Dei tria concurrunt ad productionem vel conſeruationem rerum. pagina 23. columna prima.
Deum eſſe vbique per præſentiam, potentiam, & eſſentiam, quid.pag.24.col.1.
Deus eſt actus puriſsimus. pagina 51. columna prima.
Deus, quicquid voluit, voluit ab æterno. pagina 51.colum.2.
Deus poteſt aliquid de nouo creare.pagin.52. columna.2.
Deus vnico intuitu omnia perfectè videt. pag. 126.colum.1.
Intelligere Dei, eius intellectus, ſimiliter & eſſentia ſola ratione ratiocinante diſtinguuntur.pag.292.col.2.

Deus & natura non deficiunt in neceſſarijs. pag. 355. colum. 1.
Non omnia, quæ nō implicant contradictionē, fecit Deus. pag. 402. col. 1.
Qua ratione ſit ſolius Dei cogitationes cordiū, & voluntatis affectiones cognoſcere. pagina 433. colum. 1.
Deus nō poteſt ſupplere operationem vitalem. pag 447. col. 2.
In Deo eſt liberum arbitrium. pag. 472. col. 1.

¶ *Diſtantia.*

Diſtantia inter aliqua duo duplex, poſitiua, ſcilicet, & negatiua. pag. 106. col. 1.
Diſtantiæ poſitiuæ diuiſio. ibid.
Diſtantia non eſt aliud, quàm exceſſus. pagina 206. col. 2.
In diſtantia poſitiua immediata, quantò extremum eſt nobilius, tantò diſtantia maior. ibid.
Diſtantia infinita inter ens & non ens non eſt ſimpliciter neceſſaria. pag. 106. col. 2.

¶ *Diſpoſitio.*

Vltima diſpoſitio ad gratiā, ſiue ſit dilectio Dei ſuper omnia, ſiue contritio vel deteſtatio peccatorum, habet eſſe effectiuè à voluntate per auxilium Dei eleuata, non verò à gratia habituali. pag. 502. col. 2.
Vltima diſpoſitio ad formam ſola prioritate naturæ antecedit ipſam formam. pag. 507. col. 2.

¶ *Donum.*

Omnia dona ſupernaturalia, creaturis intellectualibus conceſſa, à diuina pendent voluntate, tanquam à propria cauſa & menſura. pag. 518. colum. 1.
In angelis, quantum ad dona ſupernaturalia, aliqua ratio diuerſitatis inuenitur ex parte ſubiecti, licèt nō in ordine ad volūtatē diuinā. ibid.

¶ *Effectus.*

Effectus in actu, dicit cauſam in actu. pagina 247. colum. 2.
Effectus non repræſentat immediatè ſuam cauſam. pag. 326. col. 2.
Effectus poteſt cauſam repræſentare duobus modis, & quibus. ibid.
Effectus & cauſa ſunt in duplici differentia. pag. 329. colum. 2.
Totum id, quod reperitur formaliter in effectu, neceſſe eſt, vt præhabeatur in cauſa, vel formaliter, vel virtualiter, vel eminenter. pag. 350. columna ſecunda.

¶ *Ens.*

Ens in potentia non eſt formaliter non ens. pag. 43. columna. 2.
Ens ſucceſsiuum cuiuſmodi partes poſtulet. pagina 130. columna. 2.
Eſſe intelligibile in angelo conſequitur eſſe entitatiuum. pag. 350. col. 2.
Omne ens creatum eſt obiectum proportionatum intellectus abſtracti, & independentis à ſenſibilibus, quantum ad ſuum actum intelligendi, ſibi poſsibilem. pag. 441. col. 1.

¶ *Eſſentia.*

Eſſe eſſentiæ quid ſit, oſtenditur. pag. 138. col. 1.
Eſſentia & operatio ſunt idem in Deo, ſed non ſignificant idem eodem modo. pag. 24. col. 1.
Eſſentiæ conſideratio duplex. pag. 138. col. 2.
Eſſentia & exiſtentia, in quocunque eſſe conſiderētur, plus quàm ratione diſtinguūtur. ibid.
Eſſentia in eſſe obiectiuo, ſiue poſsibili, & exiſtētia realis quo pacto diſtinguātur. p. 139. co. 1.
Eſſentia & exiſtentia, prout habent eſſe à parte rei, quomodò differant. ibidem.
In ſola natura diuina, eſſentia & exiſtentia tantùm per operationem intellectus diſtinguuntur. pag. 140. colum. 1.
Eſſentia diuina eſt actus purus, & nulla eſt in ea potentialitas. pag. 148. col. 1.
Eſſentia diuina eſt infinita in eſſendo, & in repræſentando. pag. 374. col. 1.

¶ *Eua.*

Primum peccatum Euæ fuit ſuperbia. pag. 616. columna ſecunda.
Peccatum Euæ fuit peccatum ſuperbiæ formaliter. pag. 620. colum. 2.

¶ *Exiſtentia.*

Eſſe exiſtentiæ quid ſit. pag. 138. col. 1.
Exiſtentia & eſſentia tantùm diſtinguūtur ſicut res & modus rei, in creatis. pag. 39. col. 1.
Exiſtentia eſt de intrinſeca ratione Dei. pagina 39. colum. 1. & 2.
Exiſtētia poteſt habere triplex eſſe, ſcilicet eſſe cognitum, eſſe in ſua cauſa, & eſſe in ſe ipſa, pagina 39. columna. 2.
Exiſtentiæ duplex eſt cōſideratio. p. 138. col. 2.
Vide verbum, Eſſentia.

¶ *Forma.*

Forma ſubſtantialis immediatè poteſt producere aliam formam, tam ſubſtātialem, quàm accidentalem. pag. 33. colum. 1.
Quæ forma ſit principium immediatum agendi. pag. 33. colum. 2.
Forma dat eſſe rei. pag. 45. columna. 2.
Forma, ſecundùm quod forma, non habet eſſe per motum, ſed tantùm, ſecundùm quòd eſt forma fluens. pag. 67. columna. 2.
Illa maxima, *Dans formam, dat conſequentia ad formam*, exponitur. pag. 247. col. 1.

¶ *Futurum.*

Futurum contingens quotuplex. pag. 416. col. 2. Vide

2. Vide verbum, Angelorum cognitio.
Futura ſunt præſentia in æternitate, & ratio hu ius. pag. 418. col. a.
De potētia abſoluta poteſt Deus producere ſpeciem intelligibilem, repræſentantem connexionem, vnionem, & coniunctionem quidditatis cum futura exiſtentia actuali, & contingenti. pag. 414. col. 2.

¶ *Generatio.*

Generatio ſupponit materiam, ſiue ſubiectum, ex cuius potentia forma naturalis educitur. pag. 36. col. a.
Generationis terminus à quo, non eſt nihil, ſed priuatio, quæ eſt carentia formæ in ſubiecto apto nato. pag. 36. col. a.
Generationis terminus ad quem, eſt res corporea & materialis. pag. 37. col. 1.
Generationis veluti genus eſt ipſe motus. ibid.
Generatio eſt quædam actio tranſiens in ſubiectum. ibidem.
Generatio fit ſucceſsiuè, propter diſpoſitiones, quas neceſſariò prærequirit. ibid.
Generatio requirit tempus & locum. ibid.
Generatio naturalis non potuit eſſe ab æterno. pag. 130. col. a.
In generatione nō eſt aliqua vis ab illa diſtincta qua ſemen eſt productiuum naturæ humanæ. pag. 644. col. a.
Generatio, qua traducitur peccatum originale, tantùm habet rationem conditionis neceſſariò requiſitæ. pag. 650. col. 1.

¶ *Geneſis.*

Ille locus Geneſ. 6. *Cum viderent filij Dei filias hominum, quòd eſſent pulchræ, &c.* Cũ ſanctis Patribus de filijs Seth exponitur. pa. 550. col. a.

¶ *Gratia.*

Gratia habet eſſe per creationē. pag. 115. col. a.
Non educitur de potentia obedientiali animæ. pag. 120. col. a.
Gratia perficit naturam ſecundùm rationem naturæ. pag. 486. col. 1.
Gratia, quæ ex meritis eſt, non eſt gratia. pagin. 490. colum. a.
Gratiæ acceptio quotuplex. pag. 498. col. a.
Gratia proportionatur naturæ. pagina 515. columna. 1.
Gratiam & gloriam ſimul incipere, nulla eſt, abſolutè loquendo, repugnantia. ibid. col. 2.
Gratia rectificat animam in ordine ad finem ſupernaturalem. pag. 603. col. 1.

¶ *Habitus.*

Habitus intellectualis ad iudicium eſt neceſſarius, vt intellectus ſit rectè diſpoſitus ad iudicandum, & bene vtendum ſpeciebus. pag. 449. col. a.
Inter habitus intellectuales, & ſpecies intelligibiles, latum diſcrimen. ibid.
Habitus dantur, non ad poſſe facere, ſed ad bene promptè, facilè, & expeditè facere. ibid.
In angelis ponendos eſſe habitus ſupernaturales, realiter diſtinctos ab ipſis ſpeciebus, quibus rebus ſupernaturalibus aſſentiātur certū eſt. pag. 450. col. 1.
An angelus indigeat habitibus naturalibus, ſub iudice lis eſt. ibid.
Angelum nō indigere aliquo habitu, diſtincto à ſpeciebus intelligibilibus, quibus apprehēdit obiecta naturalia, vt rationi, & Doctori magis conſonum defenditur. pag. 450. col. a.
Habitus propter quid ſint neceſſarij in intellectu noſtro. ibid. & pag. 451. col. 1.
Habitus iuſtitiæ originalis eſt habitus realiter diſtinctus ab habitu gratiæ gratum facientis. pag. 601. col. 1.
Habitus iuſtitię originalis nō erat vnus ſimplex habitus, ſed plures cum quadam ſubordinatione. ibidem.
Vltra habitus exiſtentes in appetitu ſenſitiuo, neceſſariò eſt ponendus habitus in voluntate deſeruiens iuſtitiæ originali, & ad illam pertinens. pag. 602. col. 1.

¶ *Homo.*

Homo ex natura ſua, ſecluſo quocunque extrinſeco, mortalis eſt, immortalis verò ſi eſt, ab extrinſeco talis eſt. pag. 623. col. a.
Homo in ſtatu innocentiæ, & nullo exiſtente peccato non moreretur. pag. 624. col. 2.
In ſtatu innocentiæ non eſſet homo immortalis ſimpliciter. pag. 625. col. 1.
Homo in ſtatu innocentiæ non erat ſimpliciter mortalis. ibidem.
Homo in ſtatu innocentiæ poterat dici aliqualiter mortalis. ibid. col. 2.
Simpliciter & abſolutè fatendū eſt, ꝙ homines in ſtatu innocentiæ eſſent immortales. ibid.
Immortalitas & impaſsibilitas, quæ erat in primis parētibus ante peccatū, illis proueniebat ſolùm à iuſtitia originali, & ab eſu ligni vitæ. ibidem.
Paſsibilitas & mors, quæ poſset contingere, vel ab extrinſeco, eſſet tunc conditio naturæ, & non pœna peccati. pag. 626. col. 1.
De potentia Dei abſoluta poteſt vnus homo cōſtitui caput alterius in genere moris, quanuis non ſit caput illius in genere naturæ. pagina 624. columna. 2.
Conſtituto aliquo capite in genere moris, eius peccatum non traduceretur in alium, exiſtentem

tem ſub volitione oppoſita.ibidem.
Si voluntas adulti nullam haberet volitionem actualem,oppoſitam peccato traducendo,poterat traduci peccatum alterius, qui eſſet caput eius in genere moris, in voluntate illius. pag.295.col.1.

¶ *Indiuiduum.*

INdiuidua cuiuſcunque naturæ quid addant ſupra naturam.pag.392.col.1.
Vnum indiuiduum ulterioris ordinis excedit infinita ordinis inferioris.pag.370.col.1.

¶ *Iohannes.*

Illius loci apud Iohannem, *Dignus es, Domine, qui accipias, &c.* germana expoſitio.pagin.516.columna.1.

¶ *Infinitum.*

Infiniti duplex acceptio.pag.106.col.2.

¶ *Intellectus.*

Intellectus duplex,agens,nimirum,& poſſibilis,pag.291.col.1.
Solus Durandus inter Catholicos negat dari in homine intellectum agentem.pag.292.col.1.
Intellectus agentis officium quod ſit,& quotuplex.ibid.& pag.293.col.2.
Intellectus agentis operationes quot ſint,& quales.pag.292.col.2.& pag.ſeq.col.1.& 2.
Intellectus agens nihil poteſt intelligere. pag.293.colum.2.
Intellectus agens & poſſibilis non ſunt duo intellectus ſecundum rem.ibid.col.1.
Intellectus agens ſua actione producit ſpecies intelligibiles.ibid.col.2.
Intellectus agentis primum & immediatum officium quod.pag.293.col.2.
Intellectus agens habet ſe inſtar luminis,pagina 294.columna.1.
Quo ſenſu dicatur intellectus agens phantaſmata illuminare,dilucidè exponitur. pagi.295.columna.2.
Diſcrimen inter intellectum Angelicum,& humanum oſtenditur.ibidem.
Ad hoc vt intellectus noſter intelligat, quid requiratur.pag.296.col.1.
Cur in Deo non detur intellectus agens & poſſibilis,ratio aſsignatur.ibid. & pag.297.col.2.
Intellectus diuinus nullo modo eſt in potentia ſuſceptiua.pag.297.col.2.
In nobis vltra intellectum poſſibilem ponendus eſt intellectus agens, ab intellectu poſſibili formaliter diſtinctus.ibid.
In angelis datur intellectus agens & poſſibilis.pag.298.colum.1.
Intellectus angelicus nullam connexionem dicit cum ſenſu.ibid.col.2.
Intellectus angelicus ſemper eſt in actu reſpectu alicuius obiecti.pag.299.col.1.
Intellectus non eſt adæquata & totalis cauſa intellectionis.pag.307.col.1.
Intellectus conſideratio duplex aſſertur. pagina 309.col.1.
Si intellectus, ſecluſa ſpecie intelligibili, eſt in potentia eſſentiali reſpectu intellectionis,implicat Angelum intelligere ſe per ſuam eſſentiam.pag.311.col.1.
Angelus intelligit ſe per ſuam eſſentiam.ibid.
Intellectus angelicus qua ratione ſit nudus & poſſibilis, ſicut intellectus humanus. pagina 345.col.1.
Intellectus angeli,ſecluſo quocunque obiecto, ſiue ſpecie, habet ſuam actiuitatem totalem. pag.354.col.2.
Intellectus angelicus non tot requirit ad intellectionē, quot noſtro intellectui ſunt neceſſaria.pag.355.col.1.
Intellectus angelicus,ex vi intellectus præciſo, requirit obiectum, vel ſpeciem ſibi præſentem in ratione obiecti.ibid.
Intellectus angelicus,ex vi intellectus, nihil aliud habet ſibi præſens,quàm propriam eſſentiam angeli.ibid.
Intellectus humanus per ſe cognoſcit ſingulare materiale determinatè.pag.382.col.1.
Ab intellectu directè cognoſcuntur ſingularia.pagina 383.col.2.
Intellectus angeli ſuperioris ab intellectu angeli inferioris penes quid diſtinguatur. pagina 374.colum.1.
Intellectus humanus per ſe cognoſcit ſingulare materiale,idque directè.pag.384.col.1.
Intellectus corrigit ſenſum circa ſingulare determinatum.ibid.
Illud Ariſtotelis proloquium, *intellectus eſt vniuerſaliū*, quo pacto accipiendū.pa.386.col.2.
Intellectus agentis effectus duplex, & quis ille ſit.pag.388.col.2.
Per quas ſpecies non poſſit intellectus cognoſcere ſingularia directè.pagin.389.col.1. Per quas item hoc ipſum poſsit. pag.390.col.1.
Qua ratione dicatur intellectus humanus, medius inter ſenſum, & intellectum angelicum. ibidem.col.2.
Intellectus quo mediante fiat de non intelligente intelligens.pag.394.col.2.
Intellectus ſeparatus, licèt conceptum alterius videret,non proptereà cognoſceret,quid ille cogitaret.pag.438.col.1.
Conceptus mentis,vel affectus cuiuſlibet,acceptus vt eſt forma aliqua abſoluta, eſt naturaliter,

ter, tam abſtractiuè, quàm intuitiuè, intelligibilis à quocunque intellectu ſeparato. pagina 440. colum. 2.

Intellectus angelici lumen naturale eſt perfectum, & rerum naturalium comprehẽſiuum. pag. 450. col. 2.

Intellectus reſpectu ſpecierum dupliciter ſe habere poteſt. pag. 457. col. 1.

Intellectus intelligens, ex eo quod intelligit, in quo eſſe fiat ipſum intelligibile, aperitur. pagina 457. col. 2.

Intellectus poteſt habere duo iudicia circa aliquam rem, & quæ. pag. 477. col. 1.

Intellectus practicus habet determinatum iudicium circa beatitudinem appetendam, & miſeriam fugiendam. ibidem.

¶ *Inſtrumentum.*

Variæ inſtrumenti acceptiones aſsignantur. pa. 32. col. 1. & p. 72. col. 1.

Inſtrumenti quædam diuiſio traditur. pagin. 32. columna. 2.

Inſtrumentum per ſubordinationem virtutis ad virtutem, ab inſtrumento per ſubordinationẽ effectus ad effectum, quo pacto diſtinguatur. ibidem.

In quo ſenſu dicendum ſit cum Doctore, quòd ſacramenta nouæ legis ſunt inſtrumenta phyſica & realia gratiæ, quæ habet eſſe per creationem, paucis exponitur. ibidem.

Nihil eſt inſtrumentum, niſi reſpectu alicuius cauſæ ſuperioris, & agentis principalis. pagina 33. colum. 1.

Accidens eſt inſtrumentum formæ ſubſtantialis reſpectu effectus producendi. ibid.

Ad veram rationem inſtrumenti, quid requiratur. pag. 36. col. 1.

Ad rationem inſtrumenti phyſici quid requiratur. pag. 126. col. 1.

¶ *Intellectio.*

Intellectio & volitio non ſunt actiones de genere actionis, ſed qualitates de genere qualitatis. p. 431. col. 2. & latè Diſput. 10. quæſt. 1.

Intellectio, verbum, conceptus, & notitia idem ſunt omnibus modis. ibid.

Intellectio ab intelligere diſtinguitur. ibid.

Intellectio non eſt finis intellectus. ibid.

Intellectio ordinatur ad intelligere, tanquam ad vltimam perfectionem intellectus. ibid.

Intellectio plurium dupliciter contingit. pagin. 454. colum. 2.

Intellectio plurium per modum plurium etiam dupliciter contingit. ibid.

¶ *Inuidia.*

In angelis malis fuit peccatum inuidiæ. pagina 561. columna. 2.

Inuidia non eſt tantùm reſpectu ſuperioris, ſed etiam inferioris, & quo pacto. ibid.

¶ *Iuſtitia.*

Probabilisſimum eſt, iuſtitiam originalem non dicere intrinſecum ordinem ad gratiam gratũ facientem, tanquam ad ſuam radicem. pagina 602. columna. 1.

Probabiliſsimum eſt, iuſtitiam originalem, quãtum ad partem ſuperiorem, intrinſecum dicere ordinem ad gratiam gratũ facientem. pagi. 602. columna. 2.

Iuſtitia originalis erat rectitudo naturalis, & rectificabat hominem in ordine ad finem naturalem. ibidem.

Quem in finem ponebatur iuſtitia originalis in voluntate, aperitur. p. 604. col. 2.

Status iuſtitiæ originalis, includens gratiam & charitatem, ſecum compatitur peccatum veniale. p. 615. col. 1.

Stante iuſtitia originali, potuit Adamus cõmittere peccata venialia ex obiecto, & peccatum aliquod ſpirituale. ibid. col. 2.

Iuſtitia originalis ordinabat potentias per modum actus primi. p. 655. col. 1.

Si iuſtitia originalis erat habitus realiter diſtinctus à gratia, poterat ſimul cum illo peccatũ mortale conſiſtere. ibid.

Si iuſtitia originalis & gratia ſunt idem numero habitus, vel ſaltem habent inter ſe eſſentialem dependentiam, per quodcunque peccatũ mortale amitteret Adamus habitum iuſtitiæ originalis. pag. 657. col. 2.

¶ *Leuia & grauia.*

Leuia & grauia in ſuis motibus naturalibus mouentur à ſe, vel mouẽt ſe. p. 247. col. 1.

Graue põt habere rationẽ principij quod, reſpectu motus deorſum. p. 247. col. 2.

Grauium motus naturalis dicitur per ordinem duntaxat ad principium paſſiuũ. p. 248. col. 2.

¶ *Lex.*

Quot modis dicatur lex aliqua lex naturalis. pagina. 527. col. 2.

Vbi non eſt lex, nõ eſt præuaricatio. pag. 555. columna. 2.

¶ *Libertas.*

Libertas extrinſeca duplex, contrarietatis, ſcilicet, & contradictionis. p. 469. col. 2.

Libertas voluntatis in quo principaliter conſiſtat. ibidem.

Libertas tantò perfectior, & liberum arbitrium perfectius, quantò voluntas perfectior. pag. 470. colum. 1.

Ratio libertatis, quantum ad exercitium in noſtra

ſtra voluntate, eſt indifferentia rationis, & intellectus.pag.472.col.1.
In homine verè & formaliter eſt libertas, ſiue liberum arbitrium.p.472.col.2.
In angelis eſt ponẽdũ liberũ arbitriũ.p.473.c.1.
Libertas triplex, prima à coactione ſiue neceſsitate, ſecunda eſt à peccato, tertia à miſeria. pagina 474.col.1.
Libertas arbitrij, quantum ad coactionem æquè conuenit angelo, & homini.ibid.col.2.
Libertas à corruptione non æquè eſt in homine & angelo. ibid.
Libertas à miſeria non æquè reperitur in homine & in angelo.ibidem.
Libertas voluntatis, alia eſſentialis & intrinſeca, alia accidentalis, & extrinſeca.p.476.col.2.

¶ *Lignum vitæ.*

Lignum vitæ conſtituebat hominem potentem non mori in ſtatu naturæ integræ, non tamen non potentem mori.p.628.col.2.
Virtus ligni vitæ potuit eſſe ſimpliciter naturalis.pag.631.col.1.
Probabile eſt virtutem illam, ligno vitæ conceſſam, fuiſſe ſupernaturalem.ibid.

¶ *Locus.*

Locus duplex, alius verus, alius imaginarius.pagina 228.col.1.
Loci imaginarij duplex acceptio.ibid.
Locus, alius internus, alius extrinſecus.ibidem.
Loci intrinſeci & extrinſeci diſcrimen.ibid.
Locus formaliter dicit reſpectum extrinſecùs aduenientem.pag.228.col.2.
Inter locũ & vbi differẽtia aſsignatur.p.235.c.1.
In corporibus, ratio exiſtendi in loco, eſt quantitas molis, in Angelis verò, quantitas virtutis, ſeu quantitas virtualis.p.207.col.2.
Locus corporum reſpondet quantitatibus ipſorum.pag.208.col.1.
Eſſe in loco contingit dupliciter, ſcilicet, circunſcriptiuè, & definitiuè.pag.211.col.1.
Eſſe in loco quid ſit, explicatur.pag.220.col.1.

¶ *Locutio.*

Loqui alteri quid ſit.pag.429.col.2.
Locutio angelorum non innoteſcit nobis, niſi arguitiuè.ibid.
Locutio angelorum quomodò fiat ad inuicem. pag.430.col.2.

¶ *Lucifer.*

Lucifer omniũ angelorum ſupremus fuit, quoad ſubſtantiam negatiuè ſolùm, quoad accidẽti verò poſitiuè.pag.570.col.2.

¶ *Mathematica.*

Mathematica qua ratione dicantur abſtracta.pag.293.col.2.

¶ *Meritum.*

Ratio meriti tota ſumenda eſt ex ratione gratiæ. pag.518.colum.2.

¶ *Miraculum.*

Quæ Deus facit per aliquod generale pactum (licèt fiant ſupra cõmunem naturæ curſum) non ſunt dicenda miracula. pag.33.col.1.

¶ *Modus.*

Modus non eſt alia realitas à re cuius eſt modus. pag.153.col.1.
Modus cauſæ, & principij liberi, eſt determinare ſe.pag.414.col.2.

¶ *Mors.*

Non eſt probabile, quòd non omnes morientur de facto.pag.672.col.1.

¶ *Motus.*

Definitio motus adducitur, & declaratur. pagina 52.columna prima.
In motu, & calefactione paſsiua, qua aqua calefit, ſunt tres reſpectus, & qui. pag.66. col. 1.
Mediante motu fit omnis actio corruptiua agentis creati.pag.66.col.2.
Ratio motus tria includit. pag.67. col.1.
Motus eſt cauſa termini, non tamen attingit terminum.pag.127.col.2.
Motus inſtãtaneus dari nõ poteſt.pa.130.col.2.
Nullus motus potuit eſſe ab æterno.p.131.co.1.
Motus localis Angeli non eſt diuerſũ contactus, &c.pag.239.col.2.
Motus localis Angeli eſt actio, qua formaliter, &c.pag.239.col.2.
Motus localis angeli, quo pacto conueniat cum motu locali corporum.ibid.
Motus ad ſui exiſtentiam, quot & quæ requirat.pag.241.col.2.
Motus naturalis quis dicatur.pagina.245.col.2.
Motus naturalis duplex cõſideratio.p.246.c.1.
Motus grauium non dicitur naturalis per ordinem ad principium actiuum, ſed per ordinem ad principium paſsiuum.pa.248.col.2.
Motus dicitur cõtinuus dupliciter.p.250.col.1.
Motus localis in quo ſit, tãquã in ſubiecto. ibid.
Motus eſt actus entis in potentia paſsiua, ſecundùm quòd in potentia paſsiua. ibid.
Motus angeli nõ eſt in rigore paſsio.p.251.c.1.
Motus Angeli duplex eſſe poteſt, diſcretus, & ſucceſsiuus.ibidem.
Diſcreti motus Angeli duplex acceptio. pagina 257.columna.2.
Motus non eſt neceſſariò continuus poſita extẽſione ſolùm ex parte ſpatij.pag.258. col. 1.
Motus cõtinuitas in quo conſiſtat.p.258.col. 2.
Extremorum, inter quæ fit motus, conſideratio duplex.pag.266.col.2.

Ad hoc, vt aliquid moueatur per accidens ad mo rum alterius, quid requiratur. pag. 289. col. 1.
Idem eſt motus in imaginem, & in rem cuius eſt imago. pagina 337. col. 1.

¶ *Mutatio.*

Mutatio localis duplex aſsignatur. pagina 276. columná. 1.
In mutatione inſtantanea idem eſt fieri, & factũ eſſe. pag. 279. col. 2.
Non eſt tanta mutatio in angelo, quanta in homine. pag. 472. col. 1.

¶ *Natura.*

Naturæ eiuſdem communicatio in identitate numerali creaturæ repugnat. pag. 111. columna. 2.
Sola natura diuina eadem prorſus numero eſt in tribus diuinis ſuppoſitis. ibid.
Natura humana quo nomine dicatur communis omnibus eiuſdem naturæ indiuiduis. ibid.
Natura in angelo, & factiua, & receptiua eſt ſpecierum. pag. 344 colum. 2.
Vide verbum, Deus.

¶ *Neceſsitas.*

Neceſsitas eſt triplex, logica, ſcilicet, obiectiua, & ſubiectiua. pag. 49. col. 2.
Harum neceſsitatum rationes propriæ proponũtur, & declarantur. ibid.
Eadem eſt proportio neceſsitatis ad neceſsitatem, quæ poſsibilitatis ad poſsibilitatem & in quo conſiſtat hæc proportio. ibid.
Quod ex ſua ratione formali habet neceſsitatẽ eſſendi, non poteſt non eſſe. ibid.
Solus filius diuinus, & Spiritus ſanctus habent vtramque neceſsitatem, obiectiuam, ſcilicet, & logicam. pag. 501. col. 1.
Non excludunt neceſsitatem, quæ ſunt in potentia logica. ibid.
Neceſsitas logica, ſicut & potentia illi reſpondens, ſemper eſt ens rationis ibid.
Neceſsitas effectus neceſſarij neceſsitate obiectiua habet cauſam efficientem. ibid.
Neceſsitas reſpondens potentijs, obiectiuæ & ſubiectiuæ, eſt ens reale. ibid.
Neceſsitas logica nullam habet cauſam efficientem. pag. 50. col. 2.
Neceſsitas logica tantùm importat neceſſariam habitudinem prædicati cum ſubiecto. ibid.

¶ *Notitia.*

Notitia duplex, ſcilicet, intuitiua, & abſtractiua. pagin. 314. colum. 1.
Notitia abſtractiua duplex, confuſa, ſcilicet, & diſtincta. pag. 325. col. 2.
Inter notitiam intuitiuam, & intellectiuã latum diſcrimen aperitur. pag. 330. colum. 1.

¶ *Obiectum.*

Obiectum potentiæ præcedit actum potentiæ. pag. 298. colum. 1.
Obiectũ actu intelligibile poteſt cõcurrere efficiẽter cũ potentia intellectiua ad producendã cognitionẽ ſui ipſius. pa. 300. col. 1.
Obiectum intellectus humani eſt quidditas rei ſenſibilis. pag. 314. colum. 1.
Obiectum intellectus, aliud motiuum, aliud terminatiuum. ibid.
Obiectum terminatiuum intellectus eſt ens, in quantum ens. ibid.
Obiectum motiuum duplex, naturale, ſcilicet, & ſupernaturale. ibid.
Obiectum motiuũ naturale adhuc duplex. ibid.
Obiectum intellectus angelici quotuplex. ibid.
Inter obiectum & potentiam quæ proportio ſit neceſſaria. pag. 315. col. 2.
Obiectũ cõcurrit cũ potentia vt concauſa. ibid.
Obiecti actio per actiuitatem, vt ita dicam, potentiæ eſt menſuranda. ibid.
Obiectum motiuum intellectus angelici eſt intelligibile in actu finitum. pag. 316. col. 1.
Obiectum immediatè repræſentatur à ſpecie. pagina 326. colum. 2.
Quo pacto obiectum concurrat cum intellectu agente ad productionem ſpeciei intelligibilis, declaratur. pag. 356.
Obiectũ ꝓpriũ intellectus duplex. p. 386. co. 2.
Obiecti vnio cũ potẽtia, nõ eſt vnio per informationẽ, ſed vnio cauſalitatis. pag. 431. col. 1.
Obiecta ſupernaturalia non poſſunt à naturali potentia percipi, niſi priùs talis potentia eleuetur. pag. 446. colum. 2.
Vnumquodque obiectum propriam habet ſpeciem. pag. 456. colum. 2.

¶ *Obſtinatio.*

Obſtinatio eſt adhæſio ad malum, à quo ſecundùm legem, vel ex potentia ordinaria nemo poteſt auelli. pag. 576. col. 2.
Obſtinatio eſt communis hominib' & angelis. pag. 577. colum. 1.
Dæmones & damnati ſunt irreparabiliter obſtinati. ibidem.
Cauſa obſtinationis dæmonum vel damnatorũ non eſt inflexibilitas vel immobilitas volũtatis poſt actum primum, neque item eſt ſumma & perfecta voluntatis libertas, neque eſt habitus vitioſus à Deo cauſatus, neceſsitãs voluntatem ad malè agendum: tandem non eſt actus aliquis immediatè à Deo productus in voluntate dæmonum, vel damnatorum. ibid. columna. 2.
Obſtinatio damnatorum oritur ſolùm ex natura ſta-

ra ſtatus in termino; præſuppoſito peccato vſque ad præfixum pœnitentiæ terminum. pag. 578.col.2.

Obſtinatio damnatorum, vltra denegationem diuini auxilij ad operandum bonum, includit quandam duritiam, prauamque affectionem voluntatis.pag.579.col.1.

¶ *Ordo.*

Ordo dicit prius & poſterius.pag.18.col.1.

Ordo cauſalitatis inter cauſam primam & ſecundam in quo conſiſtat.pag.19.col.1.

Ordo naturæ quot modis conſiderari poſsit.pagina 2. columna 2.

Ordo triplex, durationis, naturæ, & originis. pagina.92.colum.2.

Ordo intrinſecè includit prioritatem & poſterioritatem.pag.98.col.2.

Ordo originis requirit diſtinctionem realem. pagina 99. col.1.

Duplex tantũ eſt ordo originis in rigore. ibid.

Ordo naturæ & originis poteſt totus aſsignari in vnoquoque inſtanti durationis, vel temporis.pag.99.col.2.

Ordinis originis triplex conſideratio.pag. 100. columna ſecunda.

Inter meritum & præmium datur ordo. pagina 509.columna.1.

¶ *Operatio.*

Operatio Diuina quot modis poſsit conſiderari.pag.24.colum.1.

Hæc conſequentia, *Deus vbique operatur, ergo vbique eſt*, quot modis poſsit accipi.ibid.

Prædicta conſequentia non eſt formalis, niſi gratia materiæ.p.26.col.2.& quare.p.28.col.1.

Operatio dicit reſpectum ad creaturam, ſecundùm quòd habet eſſe reale.pag.27.col.2.

Ex operatione ſequitur virtus in obliquo.ibid.

De operatione in extremo, & non in medio, & de tranſitu corporis de loco in locum non eſſe eandem rationem, oſtenditur.p.28.col.1.

Operationes intellectus non ſunt formaliter liberæ.pagina 436.colum.1.

Operatio arguit potentiam.pagina 298.columna prima.

Omnes operationes Chriſti fuiſſe rectiſsimas, & maximè rationi ac diuinis præceptis conſentaneas, de fide eſt.487.colum.2.

Operatio ſupernaturalis quo pacto naturalis dici poſsit.pag.517.col.1.

¶ *Paulus.*

Conſequentia illa Diui Pauli, *Non longè abeſt ab vnoquoque noſtrum, in ipſo enim viuimus, mouemur, & ſumus*, dilucidè exponitur. pag.28.col.1.

¶ *Peccatum.*

Ad peccatum non oportet, quòd ſit in intellectu error poſitiuus, ſed ſatis eſt, quòd ſit inconſideratio.pag.523.col.2.

Peccatum in actu liberi arbitrij quotupliciter eſſe contingat.pag.523.col.2.

Ad peccatum duo exiguntur. pag.527.col.1.

Solus Deus eſt, in quem non poteſt cadere peccatum.pag.528.col.2.

Peccatũ ſuperbiæ in quo conſiſtat.p.544.col.1.

Peccati ſuperbiæ quod ſit propriũ obiectũ.ibid.

Peccatum ſuperbiæ duplex, præſumptionis, nimirùm, & ambitionis.ibid.

Peccatum Angelorum poteſt tripliciter conſiderari.ibid.col.2.

In aliquo peccato contemptus Dei dupliciter interuenit.ibid.

Formalis contẽptus adhuc dupliciter in peccato contingit.ibid.

Peccatum Angeli præceſsit Adami peccatum. pag.562.col.1.

Inter peccatum veniale & mortale maximum diſcrimen, & quod.pag.610.col.2.

Peccatum veniale in quacunque materia reperitur, dummodò procedat ex defectu libertatis, deliberationis vel cõſiderationis.p.611.co.1.

Peccati grauitas multipliciter poteſt conſiderari.pag 619.col.1.

Peccati duplex conſideratio.pag.619.col.2.

Peccatum primorum parentum ex ſe & ſecundùm ſuam ſpeciem, non eſt grauiſsimum inter omnia peccata contra Deum commiſſa. pagina 619.colum.2.

Peccatum primorum parentum ex circunſtãtia perſonæ fuit grauiſsimũ inter omnia peccata. ibidem.

Peccatum primorum parentum dici poteſt grauiſsimum extenſiuè.ibid.

Peccatum originale eſt in omnibus, in quo omnes homines de lege communi concipiuntur, & naſcuntur. pag.636.col.1.

Peccati prima diuiſio eſt in peccatum actuale, & originale.ibid.col.2.

Peccatum actuale ab originali quo differat. ibid.

Quilibet propagatus ab Adam, ſecũdùm legem communem habet in ſe traductum à primo parente peccatum originale.p.631.col.1.& 2.

Peccatum illud originale, in poſteros transfuſum per generationem, vere habet rationem culpæ & peccati.pag.632.col.1.

Peccatum originale in poſteros transfuſum, eſt illis intrinſecum, & inhærens. ibid.col.2.

Quo pacto dicatur peccatum originale à Concilio Tridentino, vnicuique proprium, exponitur.

nitur. ibidem.
Peccatum denominans actu peccantem, quo pacto diſtinguatur à peccato, quod denominat actu peccatorem. pag. 634. col. 1.
Aliquid remanere tranſacto actu peccandi, dupliciter contingit. ibid. col. 2.
Sicut eſt differentia inter peccare, & eſſe peccatorem, ita maximum eſt diſcrimen inter peccatum actuale & originale. p. 635. col. 1.
Peccatum originale ab Adamo per originem in nos transfuſum, veram induit rationem peccati & culpæ. pag. 635. col. 2.
Peccatum originale habet modum peccati habitualis. pag. 636. col. 2.
Peccatum originale quo pacto ſit pueris voluntarium, quo pacto non item. ibid.
Peccatum originale eſt omnium peccatorum minimum. pag. 637. col. 1.
In ratione peccati originalis duo ponuntur. pagina 637. col. 1.
Peccatum originale generatione transfunditur in omnes deſcendentes ab Adam. p. 644. co. 2.
Non eſt ponenda aliqua qualitas, ſiue diſpoſitio morbida, inclinans ad fœdas & carnales delectationes, quæ ſit cauſa peccati originalis in omnibus. ibidem.
Peccatum originale eſt carentia rectitudinis debitæ ineſſe. pag. 646. col. 1.
Auerſio illa, quæ manet in homine, qui actualiter peccauit, qua ratione dicatur peccatum actuale, qua verò habituale. pag. 647. col. 1.
Peccatum dicitur actus vel omiſsio cum contrarietate ad regulam rationis. ibid. col. 2.
Peccatum actuale Adæ, quatenus fuit peccatum capitis, eſt cauſa peccati originalis, quod incipit in puero, quando concipitur. p. 649. col. 1.
Peccatum primi parentis non eſt cauſa effectiua phyſica noſtri peccati originalis. ibidem columna. 2.
Peccatum Adæ fuit cauſa ablationis iuſtitiæ originalis ab ipſo deſcendentibus, per modũ meriti vel demeriti. ibid.
Peccatum originale in nobis habet peccatũ Adami, vt cauſam moralem, quod cõſurgit per moralem quandam reſultantiam. p. 650. col. 1.
Inter peccatum & mortem aſsignatur differentia. pag. 671. col. 1.
De fide eſt omnes homines contraxiſſe peccatum originale, excepta B. virgine Maria, de facto & non ſolùm de debito. ibid. col. 2.
Peccatum originale, ſicut & habituale, duo dicit, materiale, ſcilicet, & formale. pag. 675. col. 1.
Peccata tegi & non imputari, idem eſt, quod deleri, & auferri. pag. 677. col. 1.
Peccatum habituale eſt terminus actionis, vel omiſsionis culpabilis. pag. 683. col. 2.
Peccatum originale eſt voluntarium denominatione tam intrinſeca. quàm extrinſeca. pagina 684. columna. 1.
Peccatum mortale triplex, actuale, habituale, & originale. ibid. col. 2.
Peccatum tranſire actu, & remanere reatu, quo pacto intelligendum. pag. 685. col. 1.
Materiale in peccato originali non eſt concupiſcentia appetitus ſenſitiui. pag. 586. col. 2.
Habitualis diſpoſitio inordinata, relicta in natura humana ex peccato originali, &c. non eſt materiale in peccato originali. ibid.
Quo pacto ſumpta concupiſcentia ſit materiale in peccato originali. pag. 687. col. 1.
Peccatum originale non eſt carentia rectitudinis in voluntate, cauſatæ per habitum iuſtitiæ originalis. pag. 705. col. 2.
Peccatum originale formaliter eſt carentia rectitudinis, & priuatio iuſtitiæ debitæ per modũ termini, &c. pag. 706. col. 1.
Peccatum habituale Adami, & originale noſtrũ non diſtinguuntur ſpecie ſecundum eſſe abſolutum. pag. 709. col. 2.
Peccatum originale immediatè ſubiectatur, tanquã in ſubiecto quo, in volũtate. p. 711. col. 1.
Si, poſtquàm aliquis peccauit, tolleret Deus ab illo voluntatem, adhuc ſubiectaretur peccatũ in anima illius. pag. 712. col. 1.

¶ *Perfectio.*

Omnis perfectio eſt in eo formaliter, cuius eſt perfectio. pag. 71. col. 1. & 2.
Perfectio duplex, intrinſeca, ſcilicet, & extrinſeca. pag. 246. col. 2.
Harũ perfectionũ differentia. ibid. & p. ſequẽte.
Eſſe perfectionem alicuius contingit dupliciter, per ſe, nimirùm, & per accidens. p. 307. col. 1.
Perfectio naturalis angelorum in quo conſiſtat. pag. 348. col. 2.
Quicquid dicit perfectionem in humanis, (excluſis imperfectionibus, tribuendum eſt Deo. pagina 412. col. 1. & 2.
Perfectio creaturæ propria, eſt finita, limitata, & determinata. pag. 485. col. 2.

¶ *Perſona.*

Perſona diuina illud primò & per ſe ſignificat, ꝑ quod cõſtituitur, & diſtinguitur à qualibet alia pſona, & huiuſmodi eſt relatio. p. 28. c. 2.
Nomen (*perſona*) vt prædicatur de perſona diuina, formaliter & præciſe quid ſignificet. pagina 28. colum. 2.
Perſonæ diuinæ, & ſunt idẽ Deus, & ſunt diſtinctæ perſonæ. pag. 88. col. 2.

Tres

Perfectam cauſalitatem reſpectu omnium cauſabilium ad extra, in tribus perſonis eſſe neceſſariò, eſt de fide. 88. 2.

Tres perſonæ diuinæ eundẽ operandi modũ habent in productione rerũ ad extra. p. 89. col. 1.

Perſonæ Verbi, & Spiritus ſancti in creatione rerum non ſunt formales rationes producendi. pag. 89. col. 2.

Inter perſonam diuinam, & perſonam creatam differentia traditur. pag. 91. col. 2.

Perſonæ diuinæ vltra relationes dicunt eſſentiã diuinam. ibid.

De intrinſeca ratione cuiuſcunque perſonæ diuinæ eſt ratio deitàtis. ibid.

Si per impoſsibile eſſet in diuinis vna tantũ perſona, illa poſſet producere oẽs creaturas. pagina 97. col. 1.

Inter perſonas diuinas non eſt aliqua prioritas durationis, nec temporis, ſiue prioritas ſimpliciter. pag. 100. col. 2. (ibid.

Inter perſonas diuinas non eſt naturæ prioritas.

¶ *Perſonalitas.*

Perſonalitatem addere ſupra naturam, entitatẽ realem poſitiuam realiter à natura diſtinctã, probabile. pag. 245. col. 2.

Perſonalitas cur non ſit negatio, ratio redditur. pagina 147. col. 1.

Perſonalitas non eſt entitas realiter diſtincta à natura. ibidem.

¶ *Pœna.*

Pœna duplex, damni, nimirùm, & ſenſus. pagina 714. columna. 2.

Maxima damnatorum pœna, eſt carentia viſionis diuinæ. ibid.

¶ *Pœnitentia.*

Pœnitentia duplex, naturalis, ſcilicet, & ſupernaturalis, pag. 567. col. 1.

Pœnitentia naturalis, quantacunque illa ſit, non eſt ſufficiens diſpoſitio ad gratiã. ibid. col. 2.

¶ *Præceptum.*

Præcepta iuris naturalis fundantur in inclinatione naturali. pag. 486. col. 1.

¶ *Prædeſtinati.*

Prædeſtinatorum numerus eſt certiſsimus & infallibilis, tam materialiter, quàm formaliter, quanuis omnes, qui ſaluantur, contingenter ſaluentur. pag. 607. col. 2.

¶ *Prædicamentum.*

Vltima ſex prædicamenta, quid ſignificẽt, oſtenditur. pag. 84. col. 1.

¶ *Potentia.*

Potentia triplex, logica, obiectiua, & realis. pagina 38. colum. 2.

Potentia, ſiue poſsibilitas logica, ſolam dicit nõ repugnantiam extremorum, ex natura ipſorũ extremorum. pag. 39. col. 1.

Potentia obiectiua qd ſit, rectè declaratur. p. 37. col. 1. Et quid dicat vltra potentiã logicã. p. 39. col. 1. (col. 1.

Quæ ſit potẽtia realis, & quotũ, oſtẽditur. p. 39.

Potentia dicit ordinem ad actum. p. 43. col. 2.

Secundũ ꝙ potentiæ ordo, ad actum variatur, variatur & ratio potentiæ in potentia. ibid.

Potentia, alia eſt ad propriam, alia ad alienam formam. pag. 44. col. 1.

Potẽtiæ obiectiuæ, & ſubiectiuæ notabile diſcrimen aperitur. pag. 45. col. 1.

Prædictarum duarum potentiarum fundamenta manifeſtantur. ibid. (ibid.

Prima diuiſio potentiæ eſt in actiuã & paſsiuã.

Potentia paſsiua ſubdiuiditur in paſsiuam obiectiuam, & potentiam paſsiuã ſubiectiuã. ibid.

Potẽtia materiæ primæ in ordine ad formã ſubſtantialẽ, eſt alia à potentia ſubiecti in ordine ad formam accidentalem. p. 45. col. 2.

Potentia obiectiua eſt ens reale in potentia. pagina 50. col. 1.

Potentia ſubiectiua ſemper eſt ens reale. ibid.

Potentia actiua eſt principium tranſmutandi aliud, in quantum aliud. pag. 66. col. 1.

Potentia executiua in Deo non eſt ponenda. pagina 78. col. 2.

Potentia obedientialis ſupra potentiam naturalem, quid addat. pag. 120. col. 2.

Potentia & actus vt habeant implicitam contradictionem, quid requiratur. p. 242. col. 1.

Vt potentia operetur, quę vnio ſit neceſſaria. pagina 308. col. 2.

Illa maxima, *Omnis potentia cognoſcitiua debet denudari ab eo, quod eſt ratio cognoſcendi*, intelligenda eſt de potentia organica. p. 312. col. 2.

Potentia ſuperior cognoſcit omnia, quæ inferior ei ſubordinata. p. 382. col. 2.

Omnis potentia, quæ ponit diſcrimen inter aliquas duas res, neceſſariò cognoſcit illas. pagina 383. col. 1.

Varietas aliquarũ rerũ, nõ diuerſis potentijs, ſed vna eàdemque cognoſcitur. ibid. col. 2.

Omnis potentia cognoſcitiua poteſt naturaliter elicere actũ circa obiectum ſibi proportionatum, & approximatum. p. 441. col. 1.

Illa maxima Ariſtotelis, *Potentiæ diſtinguũtur per actus*, de qua diſtinctione ſit intelligenda, ſubtiliter & diſtinctè exponitur. p. 467. col. 2.

Si duæ potentiæ cum æquali gratia ſecundùm vltimum ipſarum agerent, vna non produce-

ret maius meritur quàm alia.pag.518.col.2.

¶ *Poteſtas.*

Inter poteſtatem diuinam, & poteſtatem humanam latum diſcrimen aſsignatur.p.639.col.2.

¶ *Principium.*

Totum principium, quo ignis calefacit, eſt calor,& non forma ignis.pag.36.col.2.

Principium producendi ad extra eſt triplex.pagina.95.col.2.

Principium actiuum motus vt quo, aliud eſt à principio actiuo motus vt quod.p.242.col.1.

Principiũ quod,eſt ipſum mouens, principium quo,eſt ratio formalis mouendi.p.247.col.1.

Principium reſpectu intellectionis eſt ipſemet intellectus.pag.306.col.2.

Ad hoc, vt aliquid ſit principiũ operationis alicuius immanẽtis,quid requiratur. p.307.c.2.

Principiorum habitus cur in vobis neceſſarius. p.451.col.1.

¶ *Priuatio.*

Priuatio alicuius formæ poteſt ſe dupliciter habere ad illam formam.pag.704.col.1.

¶ *Puer.*

Omnes pueri baptizati, qui decedũt ante vſum rationis,habent æqualem gloriam in cœlo.pagina.516.col.2.

Pueri in ſtatu innocẽtiæ, fuiſſent nati in iuſtitia originali,& gratia gratum faciẽte. p.605.c.2.

Iuſtitia originalis & gratia conceſſa eſſet pueris in illo ſtatu ex dono Dei,non autẽ ex hęreditate paterna, per ſeminalem generationẽ trãſfuſa.ibidem.

Pueri in ſtatu innocentiæ non naſcerentur confirmati in iuſtitia originali,& gratia. ibidem.

Decedentes cũ ſolo originali peccato,nullam in alia vita ſenſibilẽ pœnã patiũtur.p.715.col.1.

Paruuli cum originali decedentes,poſt diem iudicij cognitionem tam naturalium, quàm ſupernaturalium habituri ſint, necne, dubium eſt.pag.717.col.2.

Prædicti paruuli,quanuis intelligant ſe fuiſſe capaces æternę beatitudinis,nullã tamen patientur triſtitiam ex amiſsione illius.ibidem.

Tales paruuli nullam habebunt beatitudinem naturalẽ,aut ſupernaturalem. pag. 718. col.1.

¶ *Productio.*

Ex ratione formali productionis paſsiuæ,qualis contactus inferatur.pag.25.col.2.

Inter ꝓducẽs & productũ quid mediet.77.co.2.

Productio creaturarum pertinet ad cognitionẽ & volitionem eſſentialem.pag.89.col.2.

Productio ad extrà nõ includit formaliter productionem ad intrã.pag.97.columna.1.

Productio verbi non eſt operatio vitalis. pagigina.447.colum.2.

¶ *Propoſitio.*

Propoſitiones de futuro contingenti dicuntur à Doctore,propoſitiones neutræ,& quare ſic appellentur.pag.411.col.2.

Illa propoſitio eſt temeraria in Theologia, quæ docet contra communem ſententiam Doctorum Scholaſticorum.pag.498.col.2.

¶ *Prudentia.*

Prudẽtia quid ſit,in quo intellectu,& circa quæ propriè verſetur.pag.389.col.2.

¶ *Quantitas.*

Qantitas duplex, molis, ſcilicet, & virtutis.pag.207.col.1.

Quantitas molis eſt corporibus ratio exiſtendi in loco.ibidem.

Rebus ſpiritualibus, vt Angelis, ratio exiſtendi in loco eſt virtualis quantitas.ibidem.

Per virtualem quantitatem Angeli, quid intelligat Doctor,declaratur.ibidem.

Quantitas ab alio habet, quòd circunſcribat corpus,ab alio verò ꝙ illud definiat.p.220.co.2.

¶ *Relatio.*

Relatio quælibet poteſt dupliciter conſiderari.pag.74.col.1.

Qua prioritate referatur priùs effectus ad cauſam,quàm cauſa ad effectũ,explicatur.pagina.61.col.1.

Relatio & reſpectus qua ratione differant. pagina.83.col.2.

Reſpectus diuiſio breuiter aſsignatur. ibidem.

Aliqui ſunt reſpectus extrinſecùs aduenientes. pag. 84.columna.1.

Iſti reſpectus extrinſecùs aduenientes ad prædicamentum Relationis minimè pertinent. pag.84.col.2.

¶ *Repræſentatio.*

Repræſentatio,qua ſpecies repræſentat, vel eſt eſſentia ſpeciei, vel modus abſolutus, ipſi intrinſecus.pag.398.col.1

Eodem modo ſemper repræſentatio ſe habet, quando ſpecies eſt immutata.ibidem.

¶ *Res.*

Res poſſunt habere triplex eſſe.pag.38.col.2.

Res triplicem habent potentiam,logicam, nimirùm,obiectiuam,& realem.ibidem.

Reale dicitur aliquid duobus modis,& quibus. pag.43.col.1.& 2.

Sicut res ſe habet ad eſſe,ita ad operari. pa. 302. col.2.

¶ *Reſiſtentia.*

Reſiſtentia duplex, intrinſeca, nimirùm, & extrinſeca.pag.276.col.

Reſiſtentia intrinſeca medij quæ. ibidem.

¶ *Reſpectus.*

Vide verbum,Relatio.

Sacramen-

¶ *Sacramentum.*

SAcramenta nouæ legis ſunt ſimpliciter cauſæ inſtrumẽtales gratiæ, quæ per illa conſertur.pag.123.col.2.

Sacramenta nouæ legis non ſunt cauſæ per accidens, vel ſine quibus non, gratiæ, quæ producitur.ibidem.

Sacramẽta nouæ legis non ex eo ſunt cauſa gratiæ, quia cauſant diſpoſitionem ad illam in anima.ibidem.

Quo in ſenſu prædicta ſacramenta non ſint inſtrumenta phyſica reſpectu productionis gratiæ.pag.124.col.1.

Sacramenta ſunt cauſæ morales efficientes gratiam.pag.124.col.2.

Sacramenta nouæ legis ſunt inſtrumenta phyſica reſpectu gratiæ, quæ per ipſa producitur.pag.126.col.1.

Sacramenta reſpectu gratiæ ſic ſe habent, ſicut motio ſecuris.pag.126.col.a.

¶ *Scientia.*

Scientia Dei non eſt diſcurſiua.pag.129.col.1. Vide verbum, Deus.

Scientiæ diſtinguuntur ſecundùm abſtractionem à materia ſenſibili, vel intelligibili. pagina.293.col.2.

¶ *Scriptura.*

Scripturæ ſacræ authoritates, quæ ex operatione Dei vbique, colligũt exiſtentiam eius vbique, quo in ſenſu intelligantur.pag.28.col.a.

¶ *Senſus.*

Quando Ariſtoteles dicit, *Senſus eſt ſingularium*, quo pacto ſit intelligendus, exponitur.pagi.386.col.2.

¶ *Significatio.*

Vide verbum, Cauſalitas.

¶ *Singulare.*

Singularia ſunt per ſe intelligibilia.p.378.co.1.

Singularia ab intellectu cognoſcuntur directè. pag.383.col.2.

Singulare eſt cognoſcibile per propriam ſpeciem.ibidem.

Singulare mouet intellectum primò & per ſe. pag.384.col.1.

Singulare habet in intellectu proprium conceptum, & proprium verbum.385.colum.a.

Singulare quo pacto ſit materiale, quomodò autem ſpirituale, oſtenditur.pag.386.col.a.

Singularis materialis duplex conſideratio.pagina.388.col.2.

Singularia materialia non materialiter, ſed immaterialiter intelliguntur.pa.390.col.2.

Singulare materiale non poteſt per ſe ipſum immediatè producere ſpeciem intelligibilem ſui in intellectu, & quo pacto poſsit. ibidem.

Rei ſingularis exiſtentia non eſt neceſſaria conditio ad cognitionem.pag.399.col.a.

¶ *Species.*

Species intelligibilis eſt naturalis quędam ſimilitudo obiecti.pag.358.col.1.

Species intelligibilis reſpectu intellectus ad intellectionem aliter ſe habet, quàm habitus.pagina.358.col.a.

Quarũ rerũ ſpecies debeãtur angelo.p.351.c.1.

Species ſunt Angelo connaturales, & in quo poſita ſit hæc connaturalitas.352 pag.1.

Quot modis poſsit vna ſpecies eſſe vniuerſalior in repræſentando.375.col.1.

Quò aliquis angelus eſt altero ſuperior in perfectione eſſentiali, tantò habet ſpecies vniuerſaliores.ibid.col.a.

Eſſe cauſabilem aliquam ſpeciem, per ſe infuſam immediatè à Deo, repræſentatiuam plurium quidditatum, eſt probabile.pag.373.col.2.

Deus de facto non produxit in Angelis ſpecies immediatè repræſentatiuas plurium quidditatum.ibidem.

Species creata, nec in eſſendo, nec in repræſentando poteſt eſſe infinita.374.col.1.

Species intelligibiles repræſentando cauſant. ibid.col.a.

Quot modis intelligi poſsit, vnam ſpeciem eſſe vniuerſaliorem.pag.375.col.1.

Maior ſpecierũ vniuerſalitas in quo cõſiſtat.pagina.375.col.2.

Diuæ Thomæ ſententiã de ſpecierum vniuerſalitate triplex explicandi modus.ibidem.

Species intelligibilis rei materialis quale eſſe habeat, & quo pacto rem, cuius eſt ſpecies, repræſentet.pag.389.col.1.

Species intelligibilis repræſentat omnes conditiones, immaterialiter tamen p.390. col. a.

Species acquiſita eſt naturalis & adæquata ſimilitudo obiecti à quo eſt acquiſita.p.392.co.2.

Species intelligibiles non ſunt repræſentatiuæ, ſed repræſentantes.pag.430.col.1.

Species ad apprehenſionem ſunt neceſſarię. pagina.449.col.a.

Inter ſpecies intelligibiles, & habitus intellectuales, diſcrimen aſsignatur.ibidem.

Quælibet ſpecies adęquat virtutem intellectus. pag.458.col.a.

¶ *Subiectum.*

Subiectum qua ratione ſit cauſa reſpectu ſuarũ propriarum paſsionum, declaratur.p.33.c.2.

Subiectum non ſe habet tantùm paſsiuè reſpectu ſuarum paſsionum.ibidem.

Nec ſe habet in genere cauſæ formalis, nec in genere cauſæ finalis.ibidem.

Subiectum in omni mutatione debet aliter ſe habere nunc, quàm priùs. pag. 51. col. 2.
Subiectum eſt commune vtrique termino mutationis. pag. 52. col. 1.
Subiectum tripliciter ſe poteſt habere ad aliquã formam, & quomodò. pag. 66. col. 2.

¶ *Subſtantia.*

Inter ſubſtantiam diuinam, & ſubſtantias creatas diſcrimen aperitur. pag. 91. col. 1.
Subſtantiæ ratio formalis eſt eſſe per ſe, non autem duplex illa negatio, per quam ab Ariſtotele definitur. pag. 146. col. 2.
Subſtantia, ſiue corporea, ſiue incorporea finita, ſecundùm quid fundet relationem præſentialitatis, aperitur. pag. 220. col. 2.

¶ *Suppoſitum.*

Suppoſitum diuinum immediatè eſt in omnibus rebus. pag. 17. col. 2.
Suppoſitum & perſona in quo diſtinguantur. pagina. 144. col. 1.
Suppoſiti ratio non eſt aliqua forma informans ipſam naturam ſingularem. ibidem.
Suppoſiti ratio ſupra naturam quid addat. pagina. 145. col. 2.
Suppoſitum ſupra naturam ſingularẽ, nihil addere poſitiuum, probabile. pag. 146. col. 1.
Rationem ſuppoſiti vel perſonæ ſupra naturam ſingularem & indiuiduam modum realem & poſitiuum addere, probabilius. pag. 146. columna. 2.

¶ *Tempus.*

TEmpus continuum eſt mẽſura motus primi mobilis. pag 285. col. 2.
Circa tempus angelorum maxima inter Doctorem, & Diuum Thomam differentia. pag. 511. col. 2.

¶ *Verbum.*

VErbum expreſſum in noſtra cognitione propter duo neceſſarium. pag. 87. columna. 1.
Inter verbum, & ſpeciem intelligibilem, quid diſtet. pag. 385. col. 2. & pag 431. columna. 2. & pag. 432. col. 1.
Verbum antecedit ipſum intelligere, ſequitur tamen ipſum dicere. pag. 432. col. 1.
Verbum & intelligere maximè inter ſe diſtinguuntur. pag. 432. col. 1.
Verbum eſt terminus dictionis. ibidem.
Verbum mentis in ſententia Doctoris quid ſit: pag. 438. col. 1.
Verbum non producitur per operationem. pagina. 447. col. 2.
Verbum eſt principium formale ipſius intelligere. ibidem.
Verbum eſt ratio formalis intelligendi. ibidem.
Verbum non eſt ratio effectiua cognoſcendi, vt ſpecies. pag. 458. col. 1.

¶ *Virgo.*

B. Virgo quemcunque angelorum, etiam ſupremum, imò omnes angelos & ſanctos ſimul in merito excedit. pag. 518. col. 2.
B. ſemper virgo peccatum originale non contraxit. pag. 661. col. 1.
Sola illa ſententia, quæ docet B. Virg. non contraxiſſe peccatum originale, eſt prædicanda. pag. 664. col. 1.
Propter quid perpeſſa ſit pœnas corporales beatiſsima virgo. pag. 667. col. 1.

¶ *Virtus.*

Solus Deus agit immediatè immediatione virtutis. pag. 18. col. 1.
Virtutis immediatio non excludit, abſolutè loquendo, immediationem ſuppoſiti. pag. 19. colum. 2.
Virtus Dei à ſubſtantia ipſius non diſtinguitur. pag. 22. col. 1. & pag. 23. col. 1.
Ex identitate virtutis & operationis Dei cum ipſius eſſentia, aliqui hanc conſequentiam, *Deus vbique operatur, ergo vbique eſt*, eſſe formalem, alij verò, vt Doctor, eſſe tantùm materialem, contendunt. pag. 23. col. 1.
Virtus ad operandum, eſt proximum principiũ operationis. pag. 23. col. 1.
Per ſuam virtutem coniungi ipſum agens paſſo, quid. pag. 26. col. 1.
Virtus actiua, principium quo vocatur, & actus primus. ibidem.
Virtus ſecundùm rem non eſt in ſubiecto alterato, aut in effectu producto, niſi virtualiter duntaxat. ibidem.
Virtus Dei dicit reſpectum ad creaturam, quatenus producibilis eſt, eſſentia autem eius nõ item. pag. 27. col. 2.
Ex virtute ſequitur eſſentia in obliquo. pagina 27. col. 2.
Virtus ſeminis non eſt cauſa totalis generationis. pag. 36. col. 1.
Virtus actiua eſt virtus tranſmutandi aliud, in quantum aliud. pag. 78. col. 1.
Virtus paſsiua quid dicat, ibidem declaratur.

¶ *Viſio.*

Inter viſionem & auditionem optima aſsignatur à Doctore differentia. pag. 429. col. 1.
Viſionem & fidem de eodem obiecto ſimul eſſe implicat. pag. 512. col. 2.

¶ *Viſus.*

Noſtra potentia viſiua ſimul plura videt, non tamen adæquata viſione. pag. 453. col. 1.

Vnitas.

¶ *Vnitas.*

Vnitas naturæ, vt antecedit proprietatem indiuidualem, eſt vnitas ſpecifica.pag.111.col.2.

Vnitas numeralis in indiuiduo eſt determinata, vel determinationem conſequitur.ibidem.

Vnitas ſpecifica dupliciter ſumi poteſt.pagina 151.colum.1.

Vnitas eſt modus poſitiuus per indiuiſionem explicatus.ibidem.

¶ *Vniuerſalitas.*

Vniuerſalitas fundamentalis eſt quædam communitas & indifferentia naturæ.p.112.col.1.

Vniuerſalitas formalis eſt ſecunda quædam intentio.ibidem.

¶ *Voluntas.*

Ratio quidditatiua voluntatis eſt ratio libertatis.pag.61.col.2.

Voluntas, quantumcunque determinata, ſemper manet libera.ibidem.

Voluntas & volitio diuina quomodò ſe habeāt reſpectu productionis rerum.pag.78.col.2.

Per volūtatem operatur Deus, quidquid ad extra operatur.ibidem.

Eadem numero volūtas eſt in Patre, Filio, & Spiritu ſancto.pag.96.col.2.

Voluntas diuina non habet maiorem virtutem in tribus perſonis, quàm in vna.ibidem.

Voluntatis electio de quo ſit, & à quo neceſſariò pendeat.pag.389.colum.2.

Voluntatis, tam creatæ, quàm increatæ determinatio, pro tēpore quo determinat ſe, quo pacto à determinatione cauſæ naturalis differat.pag.412.col.1.

Voluntatis triplex cōſideratio.pag.412.col.2.

Inter determinationem voluntatis de præterito, & eiuſdem determinationem de præſenti, quæ differentia.pag.413.col.2.

Voluntas diuina, cōſiderata in ordine ad actum ſuum, ſemper eſt determinās ſe.p.414.col.1.

Voluntatis libertas in actu ſecundo, quid importet.pag.435.col.2.

Voluntatis angelicæ & humanæ conſideratio duplex.pag.468.col.2.

Voluntas hominis & angeli, in ratione potentiarum ſecundùm rationem logicam non diſtinguuntur ſpecie.pag.469.col.1.

Voluntas hominis & angeli, quatenus ſunt entitates reales, & ſecundùm eſſe abſolutum, perfectioneſq; diuerſarum naturarum, diſtinguuntur ſpecie.ibidem.

Voluntas diuina & humana penes quid diſtinguantur.pag.471.col.1.

Notandum diſcrimen inter Diuum Thomam, & Doctorem, circa naturam voluntatis in ordine ad ſuos actus.pag.471.col.1.

Voluntas cogi non poteſt.pag 474.col.2.

In voluntate duplex eſt appetitus, naturalis & liber.pag.275.col.2.

Volūtas in actu ſuo elicito ſequitur inclinationem ſuam.476.col.1.

Voluntas non poteſt nolle beatitudinem ſuam.ibidem.col.2.

Voluntas reſpectu cuiuſcunq; actus eſt libera, & à nullo obiecto determinatur.ibidem.

Voluntas poteſt ſe ſuſpendere ab omni actu etiam oſtenſa beatitudine.ibidem.

Voluntas ſe ipſam determinat, & non determinatur ab obiecto, niſi extrinſecè.ibidem.

Voluntas aut libera eſt, aut volūtas non eſt.ibidem.

Voluntas talis naturæ, & conditionis eſt, vt ſe ipſam reſpectu cuiuſcunque actus determinet, quantumuis ille neceſſarius ſit.ibidem.

Voluntate, vt naturâ, diligebat Chriſtus non mori, & voluntate, vt libera, diligebat mori.pag.487.col.2.

Non poteſt fieri talis voluntas, quæ ſit impeccabilis per naturam.pag.520.col.1.

Volūtas angeli eſt determinata ad amorem ſui, & quātum ad exercitium, & quoad ſpecificationem.pag.527.col.2.

Voluntas, quæ non eſt regula ſui actus, nec eſt coniuncta regulæ, poteſt in ſuis operationibus deficere.pag.529.col.1.

Sola voluntas diuina eſt regula ſuorum actuum.ibidem.

Deus non poteſt facere aliquam voluntatem liberam naturâ ſua impeccabilem in ordine ad finem naturalem, & ad bonum naturale & morale agendum.ibidem.

Volūtas angeli reſpectu Dei, finis naturalis, nō eſt dicēda impeccabilis per naturā.ibid.col.2.

Non eâdem neceſsitate tendit voluntas in finē, & in ea, quæ ſunt ad finem.pag.530.col.2.

Voluntas plures volitiones oppoſitas ſimul habere non poteſt.pag.641.col.

FINIS.

FRATRIS FRANCISCI DE HERRERA ORDINIS MINORVM PROuinciæ S. Iacobi Diffinitoris, & in conuentu Salmanticenſi Sacræ Theologiæ prælectoris, diſputationum Theologicarum in Secundum librum ſententiarum Doctoris ſubtilis Scoti.

Diſputatio prima, De rerum creatione, continens ſedecim quæſtiones fœliciter incipit.

PRima, Vtrùm poßit Deus aliquid creare?

Secunda, Vtrùm creatio poßit ratione naturali oſtendi?

Tertia, Vtrùm Deus concurrat immediate actu cum cauſa ſecunda ad quamlibet eius operationem?

Quarta, Vtrùm Deus ſit cauſa immediata immediatione virtutis & ſuppoſiti quando cum cauſa ſecunda operatur?

Quinta, Vtrùm iſta ſit conſequentia formalis, Deus vbiq; operatur, ergo vbiq; eſt?

Sexta, Vtrùm accidens poßit producere ſubſtantiã?

Septima, Vtrùm creaturæ antequam creentur, habeant actu aliquod eſſe reale diſtinctum ab eſſe ſuæ cauſæ?

Octaua, Vtrùm creaturæ antequam habeãt eſſe per creationem ſint in potentia obiectiua?

Nona, Vtrùm complexa neceſſaria habeant cauſam productiuam ſui eſſe?

Decima, Vtrũ poßit Deus aliquid de nouo creare?

Vndecima, Vtrùm creatio actiua ſit actio trãſiens?

Duodecima, Vtrùm actio ſit ſubiectiue in agente an in paſſo?

Decimatertia, Vtrùm actio quæ eſt in agente, ſit forma abſoluta vel reſpectiua?

Decimaquarta, Vtrùm creatio actiua ſit aliquid in Deo: an vero in creatura?

Decimaquinta, Vtrùm inter agens & patiens, inter cauſam & effectum, vltra virtutem actiuam ipſius, vel productiuam mediet actio aliqua vel productio?

Decimaſexta, Vtrùm ſint aliqui reſpectus extrinſecus aduenientes?

TEXTVS.

REſpõdeo, Creare eſt aliquid de nihilo producere in effectu. Diſt. 1. quæſtione. 2. ante literam. A.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOCTOR in hac litera ſupponit creationem eſſe poſsibilem, & definit eam, dicens, creationem eſſe productionem entis nullo præſuppoſito ſubiecto. Ordo (quem Doctor ſequutus. Magiſtrum ſeruauit in hoc ſecũdo libro) talis eſt. In primo egit enim de Deo ſecundum quod in ſe eſt, & de operationibus Dei ad intra, tam productiuis, quã operatiuis. Egit enim de Deo, quatenus Trinus, & vnus eſt, egit de Patre, Filio, & Spiritu ſancto, & de productionibus, qua Pater producit Filium, & qua Pater & Filius producunt Spiritũ ſanctum. Egit etiã de proprietatibus vniuſcuiq; perſonæ diuinæ cõuenientibus, & denique de his omnibus, quæ cõueniunt Deo ad intra vt intelligere & velle. In hoc igitur ſecundo incipit agere de operationibus, quæ conueniunt Deo ad extra, ideſt de illis, quibus Deus extra ſe aliquid reale producit diſtinctum realiter ab ipſo, quod creatura dicitur. Et licet cognitio Dei quatenus eſt author naturæ ſit nobis notior, quia ex naturalibus poteſt haberi, & iuxta doctrinã Philoſophi, à notioribus nobis ſit incipienda diſputatio; quia tamen Theologica cognitio non in lumine naturali habet fundamen

 tum

tum, ſed in fundamento Apoſtolorũ & Prophetarũ, & in diuina reuelatione, cũ Theologus agat de Deo ſecundum quod per lumen fidei eſt cognitus, hinc prouenit quod prius agendum erat de Deo ſecũdum quod in ſe eſt, & ſeclusa quacumque relatione, & ordine ad aliquid, ab ipſo diſtinctum, & poſtea de ipſomet Deo, ſecundum quod eius operatio ad aliquid diſtinctum ab ipſo Deo extenditur, & ſic prima diſputatio in hoc ſecundo ſententiarum agit de Deo, ſecũdum quod per ſuam operationem aliquid in tempore reale realiter diſtinctum ab ipſo producit, & quia Deus ad talem productionem nullum ſupponit ſubiectũ, ex quo tale productum producat, quæ productio communiter creatio dicitur, ideò quærens Doctor vtrùm poſsit Deus aliquid creare, ponit priùs diffinitionem creationis, dicens, creationem eſſe productionem entis de nihilo. Vt autem iſta litera meliùs intelligatur, & tota creationis diſputatio initium habeat, ſit prima quæſtio.

QVÆSTIO PRIMA.

¶ *Vtrùm poſsit Deus aliquid creare?*

PRO parte negatiua eſt primum argumentum, ſi Deus poteſt aliquid creare maximè quia poteſt aliquid aliter nunc ſe habere, quam priùs, ſed in creatione nihil poteſt aliter ſe habere quam priùs, ergo. Probatur minor. Primò; non Deus, quia Deus nõ poteſt mutari, iuxta illud Malach. 3. ego Deus & non mutor. Nec etiam creatura: quia creatura non præfuit ante creationem, ergo. Creatura in creatione non ſe habet aliter, quàm priùs ſe habebat, cum priùs non ſe haberet.

¶Secundò. Creatio eſt productio entis ex nihilo, ſed ex nihilo nihil fit, ergo per creationem Deus nihil poteſt creare. Maior eſt manifeſta, & minor patet ex Ariſt. 1. Phyſi.

¶Tertiò. Creatio eſt actio, ergo debet recipi in aliquo ſubiecto, ſed non in Deo, quia cum ſit actio noua, implicat quod Deo conueniat, (cum nullum reale nouũ poſsit Deo conuenire) nec etiã creaturæ, quia priùs eſt creatio, quã creatura, quæ per creationẽ habet eſſe, ergo creatio non poteſt Deo conuenire.

¶Pro explicatione huius quæſtionis ſunt notanda nonnulla. Primũ eſt, quod creatio eſt productio entis ex nihilo, vel alicuius rei ex nihilo, vt docent D. Aug. 12. de ciuit. Dei. cap. 25. Vel eſt productio totius entis, nulla præſuppoſita materia, aut aliqua parte ex qua producatur. Ex quo colligitur differentiã inter creationem, & alias mutationes: nam reliquæ mutationes præſupponunt ſubiectum; vti patet in generatione, & alteratione; in generatione enim, forma quę producitur, educitur de potentia materiæ, & in alteratione, forma alterans ſupponit ſubiectum, de cuius potentia educitur, at vero in creatione, cum nullum ſubiectum, aut materia requiratur, non poteſt forma nouiter producta de potentia alicuius ſubiecti educi, ſed totum ſimùl vnica actione producitur.

¶Secundò eſt notandum ſecundũ Anſelmũ Monoloſium cap. 8. (quẽ refert Doctor in hac quæſtione ante literam. A.) quod, ly, de nihilo poſitũ in definitione creationis, ſumitur multipliciter. Primo modo materialiter, & in hoc ſenſu omnes Philoſophi cõſenſerũt, quod ex nihilo nihil fit, quia impoſsibile eſt quod nihil ſit materia alicuius entis. Secũdo modo capitur cauſaliter; & tunc ſenſus eſt, quod nihil eſt cauſa alicuius; & in hoc ſenſu illa propoſitio (de nihilo nihil fit) veriſsima eſt, quia nihil non poteſt eſſe cauſa efficiens alicuius. Tertio modo ordinabiliter, vt ſenſus ſit, ex nihilo aliquid fit, ideſt, poſt nihilum aliquid fit, & in hoc ſenſu concedunt Philoſophi, Deũ poſſe creare, dummodo illud (poſt) dicat ordinem naturæ, & non durationis, ſcilicet quod prius natura non eſſe præcedat ipſum eſſe, pro quo videndus eſt Auicenna. 6. Metaphyſicæ cap. 2. 2. *Notab.*

¶Tertiò eſt notãdũ cum Doctore litera A. quod iſte ordo naturæ poteſt cõſiderari dupliciter, ſcilicet poſitiuè, & negatiuè; poſitiuè, illud eſt prius natura altero, quod eſt ens poſitiuum, & poſterius natura ſimiliter eſt ens poſitiuum, & ambo illa ſimul inſunt illi cui dicuntur conuenire, ſed vnum illorum prius natura ineſt altero. Sicut. v. g. Animal rationale, iſta duo inſunt homini, & dicuntur de homine, ſed prius natura animal ineſt, & dicitur de homine, quàm rationale, & cum vtrumque extremum ſit poſitiuum, erit prioritas natura poſitiua. Iſtud tamen intelligendum eſt iuxta illa, quæ diximus in primo Diſputatione. 10. quæſt. 6. ſcilicet ex natura ipſorum extremorum; ſecus autem 3. *Notab.*

tem cum iſta reduplicatione, prout in homine; quia licet animal & rationale ex natura vtriuſque extrema talem ordinem ſeruent inter ſe, quod animal ſit prius rationale, tamen prout animal habet eſſe in homine, prius eſt rationale quam animal, & ratio huius differentiæ eſt, quia ſi conſideremus animal, & rationale, ſecundum ſuas naturas, nec animal habet eſſe rationale, nec rationale habet eſſe animal, & quia illud eſt prius, à quo non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia, & bene ſequatur, eſt rationale, ergo animal; non tamen eſt animal, ergo rationale, ideo prius eſt animal, quam rationale, ſi tantum natura vtriuſque ſeparata conſideretur. At vero, ſi iſta duo conſiderentur prout in homine, tunc rationale prius éſt quam animal, quia animal in homine habet eſſe per rationale, & non è contra; & ſicut rationale prius eſt quàm illud eſſe, quod tribuit animali, ita rationale prius eſt quam animal, ſecundum illud eſſe, quod habet per rationale, & propter hoc dico, quod aliter ſunt conſideranda, animal & rationale in homine, ſi ſecundum ſi conſiderentur, & aliter, ſi cum hac reduplicatione prout in homine, & Doctor in hac litera intelligendus eſt iuxta primum modum, non verò iuxta ſecundum; videnda ſunt quæ ibi dixi in ſolutione ad tertium, cum ſua confirmatione. Prius autem natura priuatiuè, eſt illud, quod eſt priuatiuum, & non oportet vt inſit illi, cui dicitur primo conuenire, ſed ineſſet prius natura ſuo poſteriori, ſi non impediretur ſicut, verbi gratia. Priuatio formæ (comparando illam ad materiam) prius natura ineſt, quam forma, non tamen, quod priuatio & forma ſint ſimùl, ſicut diecbamus contingere in animali, & rationali; nam iſta duo (ſcilicet priuatio & formà) non ſe habent in ordine ad materiam, ſicut rationale & animal in ordine ad hominem, nam iſtá ambo inſunt homini; priuatio autem, & forma non inſunt materiæ, cum priuatio, & forma illi priuationi correſpondens opponantur, nec poſſunt eidem conuenire. Nec etiam ex eo dicitur priuatio prius conuenire materiæ, quam forma, quia priuatio prius ineſt materiæ, quam forma, quia poteſt Deus producere quoddam totum totaliter, ita vt de nouo producat, & materiam, & formam; & in tali caſu priuatio non prius ineſſet materiæ, quam forma, cum ſimùl eſſent materia, & forma in materia. In hoc igitur conſiſtis prioritas naturæ priuationis, in ordine ad formam reſpectu materiæ, quia poſita entitate materiæ, & remota, vel circumſcripta omni cauſa prima, vel ſecunda extrinſeca, materia habebit priuationem, & non formam; & quia forma non poteſt eſſe in materia, niſi per actionem alicuius cauſæ, ideo dicitur, quod priuatio formæ priùs conuenit materiæ, quam ipſa forma.

¶ Quarto eſt notandum, quòd iſta duo prædicata, eſſe, non eſſe, ita conueniunt creaturæ, quod priùs natura conuénit creaturæ non eſſe, quam eſſe: & hoc loquendo de prioritate priuatiuè, & ratio huius eſt, quia ad hoc quod creatura non ſit, ſufficit circunſcribere omnem cauſam extrinſecam dantem eſſe creaturæ, qua circumſcripta, creatura, non erit, at vero ad hoc quod creatura ſit, oportet ponere aliquam cauſam dantem illi eſſe. Nec ex hoc ſequitur, quod non eſſe ſit de ratione formali creaturæ, quia tunc conueniret illi in primo modo dicendi per ſe, & repugnaret illi eſſe; nec etiam eſſe, eſt de formali ratione eius, quia tunc eſſet ens per eſſentiam, & Deus, ſed creatura nec eſt eos formaliter ex ſe, nec non ens, quia iſta particula (formaliter) excludit vtramque rationem, ergo. 4. *Notab.*

¶ Quinto eſt notandum, quòd inter creationem & quamcunique aliam productionem, multiplex ſolet aſsignari differentia. Prima eſt (quam dicunt nonnulli) quòd ratio creationis attenditur ex hoc, quod quantum eſt ex modo operandi ipſius agentis poſſet rem producere, nullo præſuppoſito ſubiecto, & propter hoc, licet anima rationalis producatur præſuppoſito corpore, verè tamen creatur quia poſſet Deus producere etiam extra quodcumque corpus. 5. *Notab.*

¶ Alij autem ponunt differentiam inter creationem, & quamcumque aliam productionem, dicentes, quod quando aliquod ſubiectum (pro illo inſtanti quo forma producitur) concurrit ad illius conſeruationem, talis productio non eſt creatio, at vero quando ſubiectum pro illo inſtanti (pro quo forma producitur) non concurrit ad illius conſeruationem, etiam ſi concurrat ad continuationem conſeruationis illius, talis formæ productio dicitur creatio. Et propter hoc, anima rationalis dicitur creari, quia *Secundus modus explicandi.*

    ri,quia

ri,quia pro inſtanti pro quo producitur, nõ concurrit materia ad cõſeruationem illius. Et ex hoc etiam prouenit, quod gratia ſecundum aliquos creetur, quia licet pendeat à ſubiecto quantum ad continuationem cõſeruationis,non tamen pro inſtanti ſuæ productionis : & ſecundum alios non creatur, quia pro quocumque inſtanti pendet à ſubiecto , & in fieri , & in conſeruari.

Tertius modus Caietani. ¶ Tertius modus explicandi eſt Caietani, aſſerentis quod de ratione creationis nihil debet præſupponi, quòd ſit aliquid illius, quòd eſt per ſe primum terminus illius productionis,& ratio eſt,quia in creatione producitur tota ſubſtãtia,ex quo fit quod illæ formæ,quæ producuntur ad productionem compoſiti, & fiunt ad fieri ipſius compoſiti,non creantur,quia non fiunt per ſe , tanquam termini productionum.

¶ Ex quibus infertur , quod , vt aliquid dicatur creari,duo ſunt requiſita,primum eſt, quod illud tale per ſe fiat,ſecundũ eſt quòd nihil illius (quod creatur)præſupponatur, nec ordine temporis,nec naturæ: quæ duo præſuppoſita includuntur in definitione creationis,quandò dicitur , creatio eſt productio entis ex nihilo, in illo verbo (entis) intelligitur primum præſuppoſitum,in illo autem(ex nihilo)intelligitur ſecundum.

Quartus modus Doctoris. ¶ Vltimus modus explicandi prædictam differentiam eſt Doctoris hac quæſtione litera C. vbi dicit,quod creatio eſt productio entis de nihilo , ideſt , non de aliquo ſecundũ eſſe exiſtentiæ,nec ſecundum eſſe eſſentiæ,nõ tamen de nihilo,ideſt,de nullo modo ente , nec ſimpliciter,nec ſecundum quid. Ratio autem Doctoris eſt , quia nihil creatur à Deo,quòd prius non fuerit in eius intellectu,& voluntatẽ,& per conſequens, priùs habuit ipſum tale eſſe cognitum , vel volitum (quod eſſe , vt diximus in primo. in Diſputatione de idæis eſt eſſe,ſecundum quid,& non tantum denominatio extrinſeca) & in illo eſſe, fundatur poſsibilitas, vt eſt obiectum omnipotentiæ , quare poſſumus conſiderare res ſecundũ præciſam connexionem ſubiecti cũ prædicato, ante illud inſtãs,in quo intelligimus cognoſci à Deo, & tunc tantum ſunt in potentia logica, quæ nihil aliud dicit,quam non repugnantiam extremorum , qualis reperitur in impoſsibilibus abſolute,vti in chimera,quæ habet impoſsibilitatem,non tantum in ordine ad cauſam efficientem(quia nulla eſt cauſa efficiẽs,quæ poſſet illam ponere ineſſe) verum etiam in ordine ad connexionem ſubiecti & prædicati,ſicuti & iſta,homo eſt irrationalis,eſt impoſsibilis impoſsibilitate logica, quæ tantum reſpicit naturam ipſorum extremorum: quòd ſi aliqua duo extrema non habeant inter ſe iſtam impoſsibilitatẽ, ſed ex defectu agentis,non poſſunt coniungi , tunc enim licet inter illa ſit poſsibilitas logica, eſt tamen impoſsibilitas obiectiua: quia non ſunt obiectum alicuius potentiæ actiuæ,potentis illa producere ineſſe reali, & ſic reſpectu agentis naturalis viſio eſt impoſsibilis cæco, quia nullus eſt agens naturale,quòd poſsit reducere iſtum cæcum videntem,non tamen eſt impoſsibilitas logica, quia ex natura extremorum nõ repugnãt viſio tali homini,& ſic reperitur in iſto potentia logica reſpectu viſionis , non tamen potentia obiectiua,quia in ordine ad agens naturale illa potentia non eſt obiectum alicuius potentiæ actiuæ, & ſimiliter loquendum eſt in ordine ad agens ſupernaturale, quare potentia logica , & potentia obiectiua in hoc diſtinguntur ; quia potentia logica tantum dicit ordinem ad non repugnantiam extremorum, potentia autem obiectiua vltra hoc dicit ordinem ad potentiam actiuam agentis , quia potentia obiectiua nihil aliud eſt,quam potentia, quæ eſt obiectum potentiæ actiuæ agentis , vnde ſi nullum eſſet agens, res eſſent in potentia logica,non tamen in potentia obiectiua, & quia Deus in rebus ad extra eſt agens per voluntatem , & per conſequens agens ex cognitione,& amore,cum intellectus & voluntas producant ſua obiecta ineſſe cognito,vel volito,hinc prouenit,quod res priùs ſint in potentia logica,deinde ineſſe cognito,vel volito,deinde in potentia obiectiua, ideſt ſunt obiectum potẽtiæ creatiuæ Dei, quatenus creatiua eſt, deinde producuntur in creatione ineſſe reale,& propter hoc Doctor(explicans definitionem creationis)docet,quod ly(de nihilo)non debet intelligi, de ſimpliciter nihilo,ſed de nihilo, ideſt,de illo,quod non habet eſſe,nec ſecũdum eſſe eſſentiæ,nec ſecundum eſſe exiſtẽtiæ , quia nihil tale debet præſupponi, non tamen de nihilo,ideſt,de nullo eſſe,ideſt, nec ſimpliciter nec ſecundum quid , quia eſſe cognitum, vel volitum creaturæ præſupponitur ipſi creationi,quia prius intelligimus, Deũ intelligentẽ creaturã , & volentem illã,quã creantẽ,& per conſequẽs,eſſe cognitũ, vel volitũ,præſupponitur creationi ipſius rei.

Ultimo eſt notandum. ¶Ultimo eſt notandum, quòd aliud eſt dicere ens ſimpliciter, & aliud eſt dicere ſimpliciter ens, & ratio differentiæ eſt; quia ens ſimpliciter diſtinguitur contra ens ſecundum quid, & ſic omnis ſubſtantia eſt ens ſimpliciter, ſicut omne accidens eſt ens ſecundum quid, at verò, ſimpliciter ens dicitur illud, quod opponitur nihilo, & ſic tam ſubſtantia, quam accidens eſt ſimpliciter ens, & ſic quando in definitione creationis dicitur, quòd creatio eſt productio entis, intelligendum eſt, de productione ſimpliciter entis, non autem de productione entis ſimpliciter, quare non tantum ſubſtantia habet eſſe per creationem, ſed etiam accidẽs, cum omnes habitus infuſi habeant eſſe per creationem, licet non ſint ſubſtantiæ ſed accidentia.

Prima cõcluſio. ¶Prima cõcluſio. Deus poteſt aliquid creare. Hæc concluſio eſt de fide, & probatur, ex illo quod habetur in ſymbolo, creatorem cœli, & terræ, & definita eſt in cap. firmiter de ſumm. Trinit. & fide Cathol. & ex illo Geneſ. 1. In principio creauit Deus cœlum, & terram, quæ communis eſt apud omnes Doctores, & probatur: quia Deus poteſt ex nihilo producere, ergo poteſt aliquid creare. Probatur antecedens, quanto aliqua virtus eſt maior, tanto minus requirit de materia ad actionem, ergo virtus infinita nullam requirit materiam ad ſuam actionem, ſed virtus Dei eſt virtus infinita; ergo Deus producit nulla præſuppoſita materia, ſed hoc eſt creare, ergo Deus poteſt aliquid creare.

¶Secundò. Omnia, quæ ſunt producta habent eſſe à Deo, vel igitur præſuppoſito aliquo alio, vel nullo præſuppoſito: ſi nullo præſuppoſito, ergo per creationem, ſi autem aliquo præſuppoſito, vel illud habet eſſe à Deo, vel non, ſi habet eſſe à Deo, vel nullo præſuppoſito, vel aliquo, ſi nullo, ergo Deus creauit illud, ſi aliquo, ergo datur proceſſus in infinitum, conſequens eſt falſum, ergo cum Deus aliquid creauerit poteſt aliquid creare.

Secunda concluſio. ¶Secunda concluſio. Deus eſt prima cauſa efficiens omnium viſibilium, & inuiſibiliũ, quæ habẽt eſſe realiter diſtinctum ab ipſo; Hæc concluſio eſt de fide, & habetur definita in cap. firmiter de ſumm. Trinitate & fide Cathol. vbi dicitur Deum creatorem eſſe omnium viſibilium, & inuiſibilium, corporalium, & ſpiritualium: & habetur in ſymbolo, vbi dicitur Creatorem cæli, & terræ: & per cælum, & terram, quidquid cælo, & terra complectitur, intelligendum eſt. Et probatur primo ex illo Geneſ. 1. In principio creauit Deus cælum, & terram, & Eſther ca. 13. Tu feciſti cælum, & terrã, & quidquid cæli ambitu continetur, & Ioã. 1. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, & Actuum 17. Deus qui fecit mundum, & ea, quæ in mundo ſunt, & ad Coloſſenſes. 1. loquens de Chriſto, dicit, In ipſo condita ſunt vniuerſa, ſiue quæ in cælis, ſiue, quæ in terra ſunt, viſibilia, & inuiſibilia. Ex qua concluſione infertur, nõ eſſe duo principia, vti ponebant Manichæi, alterum bonorum, alterum malorum, alterũ corporalium, & alterum ſpiritualium. Pro quo videndus eſt pater Alfonſus de Caſtro libro de hæreſibus, titulo Deus, hæreſi 4.

Ad primũ argum. ¶Reſpondetur argumentis, ad primũ; quòd ſi loquamur de mutatione in rigore, creatio non eſt mutatio, ſed diſtincta ab alijs productionibus, ſi autem loquamur de mutatione largo modo, creatura in creatione mutatur, non habendo ſe aliter quàm prius, ſed habendo aliter eſſe, quam prius, nam ante creationem habebat eſſe cognitum, & in potentia obiectiua, per creationem autem habet eſſe reale, & in actu formali.

Ad ſecundum. ¶Ad ſecundum concedendo maiorem, & diſtinguendo minorem, vel in productione phyſica, & reſpectu agentis limitati, vel in creatione, & reſpectu agentis illimitati; reſpectu agentis limitati, & in productione phyſica, verum eſt, ſecus autem in creatione, & reſpectu agentis illimitati.

Ad tertiũ. ¶Ad tertium reſpondetur, quòd creatio actio eſt in agente, at vero creatio paſsio eſt in creatura, de qua re infra quæſt. 14. & 15.

QVÆSTIO II.

¶Vtrùm creatio poſſit oſtendi ratione naturali.

Prima ſententia. De hac re duplex eſt principalis ſententia, Prima eſt Gregorij Ariminenſis in ſecundo diſtinctione. 1. quæſt. 2. prope finem, vbi dicit, quod quamuis concluſio harũ rationum (nempe ꝙ quidquid eſt aliud à primo eſſentialiter dependet à primo) vera ſit, non tamen apparet, quod ipſæ eam efficaciter concludant contra Philoſophum. Et in fine quæſtionis ficit. Dico igitur, quod quamuis vera ſit con-

cluſio, ſcilicet plura entia improducta, rationes tamen illæ, nec aliæ (quas viderim) illam demonſtrant ſimpliciter, vnde ſola fide, & autoritate ſacræ Scripturæ ipſam tenemus. Eandem ſententiam tenet Henricus quodlibeto.8.quæſt.9. aſſerens, ſecundum Ariſtotelem non omnia eſſe producta à Deo. Eandem tenet Gabriel in.2.diſt.1. quæſt.2. art.2.& Baſolis diſt.1.quæſt.1.art.3. affirmat nõ poſſe probari ratione naturali omnia eſſe producta à Deo.

¶Probant ſuam ſententiam, primo ex Ariſtotele.2.Metaphy.textu 14. vbi habentur hæc verba, de principijs neceſſarijs, nec illis vt ſint, aliquid aliud cauſa eſt, ſed illa cæteris, ergo ſecundum Philoſophum creatio nõn cognoſcitur naturaliter.

¶Secundò. Si datur demõſtratio aliqua probans omnia eſſe effectiuè à Deo, vel ſumitur ex quidditate Dei, vel ex ſua primitate, id eſt, quia eſt primum ens, vel ex ſua poteſtate, vel ex voluntate ſua, ſed ex nullo horum principiorum poteſt cognoſci demonſtratiuè, quod Deus eſt primum effectiuũ, à quo omnia habent eſſe, vel quod poteſt producere aliquid, nullo præſuppoſito ſubiecto, ergo non poteſt demonſtratiuè probari, omne ens (quocunque modo ſit) eſſe à Deo, neque quòd Deus poteſt aliquid ex nihilo producere. Probatur minor, non primum: quia non conuenit Deo quidditatiuè aliquid cauſare ad extra cum omnia liberè cauſat. Nec etiam ſecundum, ſcilicet exprimitate, quia ſtat ordo, & prioritas inter aliqua, ſine cauſalitate, vt patet: quia primus Angelus licet ſit prior, non tamen eſt cauſa aliorum, & quidditas perfectior ſpecifica non eſt cauſa aliarum ſpecierum imperfectarum, inter quas eſt ordo eſſentialis, ergo. Nec etiam ex perfectione Dei, quia bene datur, quod vnum ſit perfectius alio, & quod non ſit cauſa illius, vt patet de Angelo, & anima. Nec etiam ex voluntate, vel poteſtate Dei, quia hoc non poteſt demonſtratiuè probari, ergò.

¶Tertiò. Si poſſet demonſtratiuè probari creatio (quatenus eſt productio ex nihilo, vel quatenus dicit omnia eſſe producta à Deo) hoc eſſet ad minus à poſteriori, ſed nec hoc modo, ergo. Probatur minor: quia talis demonſtratio, vel procedit ex dependentia productorum ad ipſum Deum, vt ad cauſam efficientem, aut ex ordine vniuerſi, aut ex potentialitate, & non entitate ipſorum quantum eſt ex ipſis, ſed talis dependentia ad Deum, vt ad cauſam, non eſt nota demonſtratiuè, ſed ſolum ex apparentibus, quia ſolum ex apparentibus nobis, nota eſt dependentia alicuius producti (cum mutatione, & de nouo) ad ſuum producens. Nec etiam ordo vniuerſi eſt nobis euidens, niſi quantum ad hoc, quod vnum eſt perfectius alio, ſed talis ordo non oſtendit nobis, quod omnia hãbent eſſe ab aliquo vno, ergo. Nec etiam potentialitas, vel non entitas rerum, id nobis demonſtratiuè oſtendit, quia non eſt nobis magis notum, quod creatura ex ſe ſit non ens, quam quod ſit ens, ergo non poteſt demonſtratiuè cognoſci Deũ eſſe cauſam omnium rerum, nec Deum aliquid poſſe producere ex nihilo.

¶Secunda ſententia eſt Doctoris in primo. diſtin.8.quæſt. 1. quam defendit Lichetus in.1.diſt.2.queſt.1. ibi quantum ad tertium articulum, eandem docet D. Tho. 1. parte. quæſt.44.art.1.& Thomas de Argentina in 2. d. 1.quæſtione.1. & Caietan.de ente & eſſentia cap.5.quæſt.10.& Herueus quodlibeto.2.quæſtione.1. *Secunda ſententia.*

¶Pro cuius explicatione, & totius quæſtionis ſunt notãda nonnulla, quorum primum eſt, quod in hac quæſtione duæ inuoluntur quæſtiones, altera eſt, vtrùm creatio ſecundum formalem rationem creationis poſsit cognoſci naturaliter. Secunda eſt, vtrùm Deus ſit cauſa omnium entiũ, ſiue ſit cauſa per creationẽ, ſiue ſit quocunq; alio modo. *1. Notab.*

¶Secundo eſt notandum quòd cauſa dicitur illa, quæ producit effectum, & cum dupliciter poſsit ſe habere, ſcilicet, mediatè, & immediatè, ideò cauſa alia eſt mediata, alia immediata, mediata cauſa eſt inter quam & effectum mediat alia cauſa: immediata verò, inter quam & effectum nulla alia cauſa mediat. *2. Notab.*

¶Tertio eſt notandum quod ratio naturalis poteſt conſiderari dupliciter, vno modo ſecundum ſe, alio verò modo prout in nobis, ſi conſideretur ſecundum ſe, multa poteſt attingere, quæ forſan prout in nobis non poteſt attingere. Et ſimiliter prout in nobis, aliter ſe habet in homine fideli, & aliter in homine infideli: nam in homine fideli perficitur ratio naturalis per fidem intra latitudinem ipſius rationis naturalis, nã multa poteſt fidelis cognoſcere naturaliter, quę non poteſt infidelis. *3. Notab.*

¶Prima concluſio. Ratione naturali cognoſcitur, quòd omne ens aliud à Deo habet eſſe à Deo. Hæc concluſio probatur primo, *Prima cõcluſio.*

ex

ex Ariſtotele primo de cælo, capite. 2. vbi aſſerit cælos dependere à prima cauſa. Item libro de mundo ad Alexan. capite. 5. dicit, quòd Deus quamuis non videatur, ex ipſis tamen operibus ſuis perſpicitur: nam omne quòd eſt dici poteſt opus Dei eſſe. Et. 1. Metaphyſicæ capite. 2. dicit, Deus cauſa & principium videtur eſſe omnium, & 3. Metaphyſ. textu 15. ait quod antiqui Philoſophi poſuerunt Deos principium rerum, & ab eis orta eſſe omnia, & 12. Metaphy. dicit cauſam primam eſſe omnium cauſam.

¶ Secundò. Impoſsibile eſt eſſe aliqua duo, quorum neutrum habeat cauſam eſſendi, ergo ab illo (cui nihil eſt cauſa) ſunt reliqua omnia, ſed huiuſmodi eſt Deus, ergo naturaliter cognoſcimus Deum eſſe omnium cauſam. Probatur maior. Impoſsibile eſt aliquod vnum de duobus prædicari, niſi de altero per cauſam dicatur (ſicut v. g. calidum prædicatur de igne & de corpore mixto, ſed de corpore per cauſam, quia corpus mixtum non habet à ſe quod ſit calidum) ſed eſſe prædicatur de Deo & omni alio, ergo de omni alio à Deo prædicabitur per cauſam.

¶ Tertiò. Quod conuenit aliquibus per participationem, cõuenit effectiuè ab eo, quòd conuenit ſibi per eſſentiam, ſed eſſe conuenit creaturis per participationem, & Deo per eſſentiam, ergo eſſe conuenit omnibus effectiuè à Deo.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Ratione naturali poteſt probari creatio (prout dicit productionem entis ex nihilo.) Hæc concluſio probatur nonnullis rationibus, quarum prior eſt: Virtus Dei non eſt aſtricta materiæ, ergo Deus poteſt agere nulla præſuppoſita materia. Probatur antecedens: quia vel virtus Dei eſt aſtricta materiæ ab ipſo Deo, vel ab aliquo ſuperiore ipſo Deo, vel ab ipſa materia; non à Deo, quia ipſe non ſe aſtrinxit materiæ, nec ab aliquo alio à Deo cùm omnia ſint poſteriora ipſo Deo, ergo.

¶ Secundò. Quanto agens eſt perfectior, tanto paucioribus indiget ad agendum, ſed Deus eſt agens perfectius natura, ergo cum natura ad agendum indigeat materia, Deus ad agendum non indiget materia. Probatur minor: nam ars ad agendum indiget corpore, natura indiget materia, ergo Deus nihilo indiget.

¶ Tertiò. Deus eſt primum ens, perfectum, à nullo dependens, per ſe ſufficiens nullius egens, ergo per ſe ſufficit ad agendum, nec indiget ſubiecto.

¶ Quartò. Deus eſt cauſa omniũ rerum ſed multa ſunt quæ non potuerunt habere eſſe à Deo ex materia per motum, ergo habuerunt eſſe per creationem. Maior patet quia aliàs præter Deum, aliquid eſſet ſine cauſa, habens eſſe à ſe, quod fieri non poteſt. Minor autem probatur: quia materia prima cæli & intelligentiæ non potuerunt habere eſſe ex materia, ergo cùm habeant eſſe à Deo, & non ex materia, habent eſſe per creationem.

¶ Quintò. Modus agendi ſequitur modum eſſendi, ſed Deus in eſſe à nullo dependet, nec præſupponit, ergo nec in agendo aliquid præſupponit, ſed actio nihil præſupponens eſt creatio, ergo.

¶ Sextò. Vel Deus ad agendum indiget materia, vel non; ſi non, habeo intentum; ſi ſic, ergo materia prima non eſt à Deo. Patet ſequela, quia ex eo quod ars indiget corpore naturali, & natura indiget materia in agẽdo, nec corpus naturale habet corpus ab arte, nec materia habet eſſe à natura, ſed non poteſt dici quòd materia prima non habeat eſſe à Deo, ergo. Pro hac minori videndus eſt Euſebius lib. 7. de præparatione euangelica cap. 8.

¶ Septimo. Infinitũ pertranſiri non poteſt, ſed ſi mundus eſt æternus oportet pertranſiſſe infinitos homines generãtes ante hũc, qui generatur hodie, hoc autem videtur impoſsibile, ergo deueniendum eſt ad aliquod primum, quòd non potuit habere eſſe per generationem, & per cõſequens debuit habere eſſe per creationem.

Ad primũ argum. ¶ Reſpondetur argumentis. Ad primum reſpondent nonnulli vt Ioannes Bacho in. 2. diſt. 1. quæſt. 1. artic. 4. quod Philoſophus non intendit negare, quod intelligẽtiæ acquirant eſſe ab alio, & quod habeat cauſam vt ſint, ſed quod illa cauſa non poteſt dici efficiens propriè, & ratio eius eſt, quia de ratione cauſæ efficientis propriæ eſt, quòd extrahat productum de potentia materiæ. Sed iſta explicatio non eſt conſona veritati, quare aliter reſpõdent alij dicẽtes, quòd ille textus ſic debet exponi; quòd principia ſemper exiſtentium, cum ſint ſemper, non habent aliquam cauſam, vt ſint aliquo tempore, & aliquo non, ſed illa ſunt cauſa alijs, id eſt, his inferioribus per motum cæli, quæ cum ſint generabilia, aliquando ſunt, aliquando non ſunt. Cùm hoc tamen ſtat quòd illud eſſe ſempiternum quod habent, reci-

piant à primo ente. ¶Vel ſecundo explicant dicentes, quòd principia ſemper exiſtentium, id eſt, intelligẽtiæ quæ ſunt principia motiua corporum cæleſtium, non habent cauſam, vt ſint, ſcilicet mobilia, vel quòd moueantur, ſed ſunt cauſa alijs (ſcilicet, corporis cæleſti & his naturalibus) ꝙ moueantur. ¶Vel tertio exponunt dicentes quòd licet Philoſophus loquatur in plurali, tamen intelligit, pro ſingulari, quaſi dicat, cum principium primum ſemper exiſtentium (quales ſunt intelligentiæ, & corpora cæleſtia) ſit primum & maximum ens, non habet cauſam, vt ſit, id eſt, à nullo dependet, ſed eſt cauſa alijs, & quòd iſte modus frequens eſt apud Ariſtotelem: nam 12. Metaphyſi. textu 29. loquitur de ſubſtantia ſeparata in ſingulari, & in textu 30. tranſijt ad numerum pluralem.

Ad ſecundum. ¶Ad ſecundum reſpondetur, quòd talis demonſtratio ſumitur ex ſua perfectione in agendo, vt probatum eſt in ſecunda concluſione.

Ad tertiũ. ¶Ad tertium reſpondetur, quòd vtraq; creatio demonſtratiuè probatur ex dependentia productorum ad Deum, tanquam ad primam cauſam efficientem, quia cum in cauſis eſſentialiter ſubordinatis nõ ſit dabilis proceſſus in infinitum deueniẽndum eſt ad vnã primam cauſam efficientẽ, qualis eſt Deus, & ex iſto ordine, quem habent inter ſe cauſæ producentes; & ex infinita Dei virtute, colligitur vtramque creationem Deo conuenire.

QVÆSTIO III.

¶Vtrùm Deus concurrat immediatè actu cum cauſa ſecunda ad quamlibet eius operationem.

Prima ſententia. DE hac re triplex eſt ſententia. Prima eſt Gabrielis in 4. diſt. 1. quæſt. 1. art. 3. dubio. 3. vbi ſic ait. Ad hæc reſpõdendo primo, pono quendam modum quem examinandum offero lectori, qui mihi videtur valdè probabilis, & in ſententia non diſcordare à ſententia aliorum, & ſi parũ in verbis diſtat. Vnde primo dico, quòd omnis cauſalitas cauſæ ſecundæ conuenit creaturæ ex ſola libera voluntate diuina, contingenter determinantis ſe ad præſentiam, ſeu poſitionem creaturæ, producere aliam creaturam. Idem docet ſupra artic. 1. notabili 3. vbi definiens cauſam ait, quòd cauſa eſt ad cuius ſequitur aliud, id eſt, eſt res qua poſita ineſſe, aliqua alia res ponitur ineſſe. Et Paulo infrà. Ex quo patet quòd vnam rem cauſare aliam nihil aliud eſt niſi ad præſentiam vnius rei aliam rem produci, vel eſſe: vt ignem cauſare calorẽ in aqua appoſita, nihil aliud eſt, quam ad præſentiam ignis calorem ineſſe aquæ. Hanc ſententiam vt refert Auerroes. 9. Metaphyſi. textu 7. & 12. textu 18. habuerunt nonnulli Sarraceni. Ex qua ſententia colligitur Deum ſic immediatè concurrere cum cauſa ſecunda, quòd cauſa ſecunda nihil agit, ſed ſolus Deus ad præſentiam cauſæ ſecundæ.

Secunda ſententia. ¶Secunda ſententia eſt Durandi in 2. diſt. 1. quæſt. 5. aſſerentis, quòd ea, quæ fiunt à Deo mediantibus cauſis ſecundis, non fiunt ab eo immediatè, ſicut ipſemet rationes terminorum videntur ſonare. Probat autem ſuam ſententiam. ¶Primò ſic. Si Deus ageret immediatè ad productionem effectuum cauſæ ſecundæ (vt cum ignis generat ignẽ) aut ageret eadem actione, aut alia; non eadem, propter duo; primo, quia illam poteſt habere creatura ſine ſpeciali influxu Dei; ſuppoſita conſeruatione ſuæ naturæ, & ſuæ virtutis actiuæ, quia actio, quæ non excedit virtutem ſpeciei agentis ſufficienter dicitur à ſola virtute ſpeciei, fruſtra ergo poneretur principium aliud immediatum, eliciẽs talem actionem. *Prium argumen.*

¶Secundo quia impoſsibile eſſet, eandem actionem numero eſſe à duobus, vel pluribus agentibus, ita quod à quolibet ſit immediatè, & perfectè, niſi in illis ſit eadem virtus numero, ſed in Deo, & creatura non poteſt eſſe eadem virtus numero, ergo impoſsibile eſt quòd eadem actio numero ſit ab vtroque immediatè, & perfectè, actio autem creaturæ immediatè eſt à natura, & perfectè, cum non excedat virtutem ſuæ ſpeciei, ergo eadem actio non eſt immediatè à Deo. Probatur maior. Contingit enim quòd eadem actio numero ſit à duobus, & à quolibet perfectè, ſed ab vno immediatè, & ab alio mediatè, quia eandem actionem quam facit cauſa propinqua immediatè, facit cauſa vniuerſalis, & remota perfectè, inquantum dat virtutem cauſæ proximæ, & datam conſeruat, & hoc eſt mediatè ſolum. Alio

modo

modo contingit eandem actionem numero eſſe duorum immediatè, ſed à neutro perfectè, vt cum duo trahunt nauem, vel duæ candelæ cauſant vnum lumen, quia à neutro eſt perfectè tractus nauis, & à neutra candela eſt per ſe & perfectè illuminatio aeris, in talibus enim duo agentia imperfecta ſupplent vicem vnius agentis perfecti. Si autem actio ſit immediatè, & perfectè à quolibet, non apparet modus poſsibilis, niſi in vtroque eorum ſit idem principium, vel eadem virtus numero, propter hoc enim dicimus, quod in diuinis Pater, & Filius vna numerò ſpiratione ſpirant Spiritum ſanctum, & quilibet perfectè, quia in eis eſt vis ſpiratiua vna numero, ergo eadem actio non poteſt eſſe à duobus, vel à pluribus, ita quòd à quolibet ſit perfectè, & immediatè, niſi in eis ſit eadem virtus ſecundùm numerum.

Secundum argum. ¶Quòd autem nec alia, & alia patet, quia aut vna illarum actionum prius attingit productum quam alia, aut vtraque ſimul. Non vna prius, quam alia, puta actio Dei priùs quam actio creaturæ, quia ſi Deus ſua actione prius rem totam produceret, tunc creatura per ſuam actionem ſequentem nihil faceret: & è conuerſo, ſi actio creaturæ præcederet actionem Dei. Nec poteſt dici, quòd Deus producat partem, & creatura partem: quia hoc quærimus, vtrùm illud idem quod producit creatura immediatè, producat etiam immediatè Deus, prius enim fuit conceſſum, quòd in qualibet creatura materiali eſt aliquid, quòd eſt à Deo immediatè, ſcilicet materia. Item nec vtraque actio ſimul attingit productum, quia ſi hoc eſſet, altera ſuperflueret, cum vna ſufficiat ad totum producendum. Et præterea actiones videntur eſſe idem realiter cum ſuis terminis, vnde & ab illis ſumunt denominationem, impoſsibile eſt ergo ad acquirendum eandem formam numero, eſſe diuerſas actiones. Patet igitur quòd ea, quæ producuntur per actionem creaturæ, non producuntur à Deo immediatè. Poſſet tamen Deus ea immediatè producere, ſi vellet, ſed tunc creatura ibi nihil ageret. Secundò patet. Idem ſic, ordo agentium correſpondet ordini finium, ſed vnius rei non poſſunt eſſe duo fines immediati, & perfecti, ergo nec duo agentia, niſi forte ſupplerent vicem vnius agentis, modo quo dictum eſt de trahentibus nauem, quia conſimiliter poſſent eſſe duo immediati fines.

Tertium argum. ¶Poteſt autem prædicta ſententia confirmari tertiò. Talis concurſus cauſæ vniuerſalis non eſt neceſſarius ad producendum, nec ad hoc quòd cauſa particularis determinetur ad producendum hunc, vel illum effectum, ergo. Probatur antecedens: ad hoc quòd cauſa producat ſuum effectum, ſatis eſt proportio inter effectum & cauſam, ſed inter calorem vt octo (tanquàm cauſam) & calorem vt octo (tanquam effectum) eſt naturalis proportio, ergo ad producendum illum non eſt neceſſarius concurſus alterius cauſæ. Secunda pars antecedentis probatur. Nam cauſa naturalis naturaliter eſt determinata ad ſuum effectum, ergo. Quod ſi dicas, neceſſarium eſſe concurſum cauſæ primæ propter applicationem cauſæ ſecundæ. Contra. Talis applicatio ad proprium effectum, vel fit naturaliter per concurſum motuum, & agentium naturalium, vel fit liberè ab homine, vt cum ignem quiſpiam applicat ligno, ergo nulla cauſa poteſt aſsignari quare ſit neceſſarius concurſus cauſæ primæ.

Quartum argum. ¶Quartò. Talis concurſus cauſæ vniuerſalis videtur impoſsibilis, ergo. Probatur antecedens. Nam ſi cauſa vniuerſalis producit totum effectum, ergo cauſa particularis ſuperfluè agit, ſi autem cauſa vniuerſalis producit partem, ergo vniuerſalis & particularis ſunt cauſæ partiales, & non totales ſubordinatæ, nec ad idem concurrunt, & particularis per accidens, & ſecundùm quid penderet ab vniuerſali. Quod ſi reſpondeas effectum ab vtraque cauſa produci ſecundùm aliam, & aliam rationem, nam à prima cauſa producitur quantum ad eſſe ipſius, à ſecunda autem quantum ad eſſe determinatum: ſicut v. g. homo genitus habet à Deo quod ſit ens, ab homine autem quod ſit homo. Contra ens & tale ens non diſtinguuntur niſi tantum ratione, ergo eſſe & eſſe hominis in homine non poſſunt ſecundùm rem ad inuicem ſeparari, nec per conſequens, nec ſeparatim produci, à diuerſis agentibus. Et præterea, quia ſequeretur quòd cauſa particularis nobiliorem effectum produceret, quàm cauſa vniuerſalis. Patet ſequela, quia homo nobilior eſt ente.

Quintum argum. ¶Quintò. Si talis concurſus cauſæ primæ eſt ſimpliciter neceſſarius ad quemcunque effectum cauſæ ſecundæ, ergo nulla cauſa

ſecunda eſt libera, etiam ſi agat per voluntatem. Probatur ſequela. Illa cauſa, quæ agit per formam determinatam ad ſuam operationem non eſt libera, huiuſmodi eſt quæcunque cauſa ſecunda, etiam agens per voluntatem, ergo. Probatur minor. Voluntas non poteſt mouere ſe ad aliquid volendum, niſi per concurſum cauſæ primæ moueatur à Deo ad volendum, ſed voluntas mota à Deo, non poteſt non moueri, quia implicat, quòd Deus moueat meam voluntatem, & quòd voluntas mea non ſit mota, ergo. Nec obſtat ſolutio, quòd voluntas mea mouetur liberè à Deo, & ſic liberè manet determinata, quia ex hac ratione tantum colligitur, voluntatem diuinam eſſe liberam, non autem voluntatem meam, nam non eſt in poteſtate voluntatis meæ, quòd moueatur à Deo, ergo cum voluntas mea agat quatenus mota à Deo, & non ſit in voluntate eius moueri, ergo nec in volũtate eius eſt agere; ſed hoc repugnat naturæ noſtræ voluntatis, ergo & cõcurſus Dei ad operandum cum noſtra voluntate eſt impoſsibilis.

Tertia ſententia. ¶Tertia ſententia eſt Doctoris in pluribus locis ſuæ doctrinæ præcipuè in. 1. diſtin. 2. & diſtin. 37. quæſtione vnica, quam defendit D. Thom. 1. par. quæſtio. 8. artic. 1. pro cuius explicatione & totius quæſtionis ſunt notanda nonnulla, quorum primum eſt,

Notab. 1. cauſam eſſe in duplici differentia; quædam enim eſt mediata, quædam verò immediata. Cauſa mediata eſt, inter quam, & eius effectum mediat alia cauſa, immediata verò eſt, inter quam, & effectum nulla alia cauſa mediat.

Notab. 2. ¶Secundò eſt notandum, quod agens dupliciter poteſt dici immediatum reſpectu cuiuſcunque effectus, vno modo immediatione ſuppoſiti, alio verò modo immediatione virtutis. Sicut v. g. tunc dicitur agens immediatum immediatione ſuppoſiti, quando inter ipſum & effectum productum nullum aliud ſuppoſitum mediat, ſicut quãdo ignis calefacit aerem, & aer calefacit me, tunc ignis agit immediatè in aerem, & mediatè in me, quia inter ignem, & me, mediat aer. Agens autem immediatum immediatione virtutis eſt, quando inter effectum & virtutem agentis non mediat alia virtus: ſicut v. g. quando ignis calefacit aquam, & aqua calefacit me, tunc ignis immediatè immediatione virtutis calefacit me, licèt mediatè mediatione ſuppoſiti, quia virtus calefactiua aquæ eſt ab igne, & ſicut illud medium in demonſtratione dicitur immediatum, ad quod licèt ſint plura media ſubordinata omnia reducuntur, ita in naturalibus, licèt ſint multa agentia, quando omnia reducuntur ad vnum, illud tale dicitur immediatum immediatione virtutis, quamuis ſit mediatũ mediatione ſuppoſiti. Quare eſt maximè aduertendum, quòd non ſeruatur idem ordo in agentibus, & virtutibus, & propter hoc benè ſtat quòd agens ſit immediatum immediatione virtutis, & mediatum mediatione ſuppoſiti: & ſimiliter, quòd ſit immediatum immediatione ſuppoſiti, & mediatum mediatione virtutis: in agentibus enim reperitur deſcenſus quidam, in virtutibus autem, quidam aſcenſus, nam quando dicimus, quod ignis operatur per aliud, illud aliud eſt inferius, at verò in virtutibus aliter contingit; quia virtus inferior operatur per virtutem cauſæ ſuperioris, & ſic inter virtutem cauſæ inferioris, & effectum mediat virtus cauſæ ſuperioris.

Prima cõcluſio. ¶Prima concluſio. Deus ad omnem operationem creaturæ concurrit cum ipſa, ita quòd Deus ſimul cum ipſa creatura operante operatur. Hæc concluſio eſt D. Auguſt. ſuper Geneſ. ad literam. cap. 25. & de natura boni. cap. 24. & de moribus Manichæorum cap. 12. & 12. de Ciuitate Dei. cap. 66. & ſuper illud Paul. ad Hebræos. 1. portans omnia verbo virtutis ſuæ, & habetur in Proſpero ſententia. 187. & 281. Idem docet Diuus Athanaſius oratione cõtra idôla: & probatur ex illo Ioan. 1. Omnia per ipſum facta ſunt. Et ſimiliter ex Concilio Mileuitano & Arauſicano, vbi definitur nulla opera operare hominem, quæ non operetur Deus in homine: quæ Concilia licèt in rigore non loquantur de actibus naturalibus, ſed meritorijs, probant tamen noſtram concluſionem. Et Iſai. 26. Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine. Et ad Philippenſes. 2. Ipſe operatur in nobis velle & perficere. Et Ioannis 15. Sine me nihil poteſtis facere. Et Actuum 17. In ipſo viuimus, mouemur, & ſumus. Et D. Auguſtinus libro. 9. ſuper Geneſ. ad liter. c. 15. Si Deus ſubtrahat operationem ſuã intimam, qua naturam creatã ſuſtinet continuò tanquam extincta nulla remanebit. Et probatur ratione. Illa eſt cauſa reſpectu cuiuſcunque effectus, qua poſita ponitur effectus, & qua ſemota ſemouetur,

tur effectus, ſed Deus eſt huiuſmodi reſpectu cuiuſcunque effectus producti à creatura, ergo Deus ad omnem operationem creaturæ concurrit cum ipſa. Probatur minor, quia non aliter ignis non comburebat in fornace, niſi quia Deus ſubtraxit ſuum concurſum, ergo ex eo quòd Deus non operabatur, ignis non operabatur. ¶Secundò, Deus eſt præſens omnibus rebus ſecundùm eſſentiam, præſentiam, & potentiam, ergo ſecundùm ſuam operationem. Patet ſequela, quia operatio Dei non eſt diſtincta ab eius eſſentia. ¶Tertiò. Cauſa prima plus influit in effectu, quam cauſa ſecunda, ergo ſimul eſt cauſa reſpectu effectus cum cauſa ſecunda. Antecedens eſt Ariſtot. lib. 8. Phyſicorum, text. 41. vbi ait, quod prius eſt, magis eſt cauſa mouendi, quam ſequens, & mouebit magis, & in libro de cauſis propoſitione prima dicitur, Cauſa prima plus, vehementius, intimiùs, & inſeparabilius concurrit ad effectus cauſarum ſecundarum, quàm ipſæ cauſæ ſecundæ, & iuuare cauſas ſecundas in operationibus ipſarum, & magis eſſe cauſam effectus quam cauſas ſecundas. ¶Et confirmatur, nam cauſæ ſecundæ in comparatione Dei ſunt tanquàm inſtrumenta, & habent ſe vt inſtrumenta artis in comparatione artificis, ſed artifex ſimul operatur cum inſtrumento, imò operatio potiùs eſt artificis quàm inſtrumenti, ergo Deus eſt cauſa reſpectu cuiuſcunque effectus creaturæ.

Secunda cõcluſio. ¶Secunda concluſio. Quod Deus ſit cauſa omnium effectuum creaturarum, nõ ſolum eſt verum ſecundùm fidem, ſed etiam ratione naturali oſtenditur. Hæc concluſio eſt contra Gabr. & probatur quoad vtramque partem, & prima ex illo ad Roman. 1. vbi dicit D. Paulus, Inuiſibilia Dei à creatura mundi intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque eius virtus, atque poteſtas. Secunda autem pars probatur. Nam ſecũdùm Ariſtotelem id quod eſt maxime ens, eſt cauſa omnis entis, ſed ratione naturali conſtat, quòd Deus eſt primum ens, & maximè ens, ergo & ratione naturali conſtat, quòd eſt cauſa omnium entium, ſed non eſſet cauſa omnium entium ſi non cõcurreret ſimul cum creatura ad operationem illius, ergo. Et confirmatur. Quia ratione naturali conſtat, quòd Deus eſt prima cauſa, & infinita, ergo producit omnem effectum cuiuſcunque creaturæ, ſimul cum creatura. Patet ſequela, quia aliâs nõ eſſet cauſa, nec infinita.

Tertia cõcluſio. ¶Tertia concluſio. Deus immediatè concurrit ad actionem cuiuſcunque creaturæ. Hæc concluſio eſt contra Durãdum, & probatur ex illo Ioannis. 1. vbi dicitur, Omnia per ipſum facta ſunt. Nec ſolutio de mediatè vel immediatè aliquid valet, nam cauſa remota non eſt cauſa. Et ſecundo ex illo Sapientiæ, 7. vbi dicitur, quòd attingit à fine vſque ad finem fortiter, diſponens omnia ſuauiter. Et Iob 10. Manus tuæ Domine fecerunt me, & plaſmauerunt me. Et probatur ratione. Si Deus non concurrit immediatè cum qualibet creatura ad ſuam operationem, ergo non poteſt impedire creaturas à ſuis operationibus ſuſpendendo concurſum ſuum, niſi obijciendo contraria contrarijs. Patet ſequela, quia ſecundùm Durandum nullus datur immediatus cõcurſus Dei reſpectu operationis creaturæ, Conſequens tamen falſum eſt, & contra communem ſenſum omnium Doctorum, ergo.

Ad primũ argum. ¶Reſpondetur argumentis. Ad primum de ſumptum ex ſententia Durandi (quia ſententia Gabrielis potius eſt Saracena quam catholica) quod Deus alia actione producit effectum, quàm creatura, & ad probationẽ dicitur quod cauſa ſecunda non excludit cauſalitatem cauſæ primæ, imò implicat ipſam operari prima non operante.

Ad ſecundũ argum. ¶Ad ſecundum reſpondetur, quòd talis concurſus cauſæ vniuerſalis eſt totalis cauſa ipſius effectus in ſuo genere, & totaliter etiã fit à creatura, etiam in ſuo genere, nihilominus tamen, à neutra per ſe habet eſſe totaliter, quia ambæ ſunt requiſitæ, prima ſcilicet cauſa, quia implicat ſecundam operari ſine ipſa: ſecunda autem, quia Deus non ſe ſolo vult producere effectum cauſæ ſecundæ, ſine cauſa ſecunda. Quare non eſt dicendum, quòd actio Dei prius attingit effectũ, quam actio creaturæ, loquendo de prioritate naturæ, ſed tantùm quia effectus productus priùs reſpicit Deum, quàm creaturam, ideò dicitur quod operatio Dei prius attingit effectum quam creatura, pro quo videndus eſt Doctor in. 1. diſt. 2. quæſt. 2. & diſt. 8. quæſt. 2. & diſtin. 39. quæſt. vnica, poſt tertiam opinionem.

Ad tertiũ argum. ¶Ad tertium reſpondetur negando antecedens, & ad probationem dicitur, quòd operatio cauſæ vniuerſalis eſt ſimpliciter neceſſaria, quia cauſa prima & ſecunda ſunt eſſentialiter ſubordinatæ, & non poteſt ſecunda operari prima non operante.

Ad quartũ argum. ¶Ad quartũ reſpõdetur negãdo antecedẽs, & ad probationem dicitur, ꝙ vtraque cauſa produ-

produxit totum effectum, ſed nõ totaliter.

¶ Ad quintum reſpondetur negando ſequelam, & ad probationem dicitur (omiſsis quã plurimis aliorum ſolutionibus) quòd voluntas noſtra non agit per formam receptam à Deo, ſed ille concurſus diuinus, quo Deus concurrit cum noſtra voluntate cum reſpiciat potentiam actiuam ipſius voluntatis non extrahit ipſam voluntatem ab ipſa natura, & ratione voluntatis; & cum de ratione voluntatis ſit vt liberè operetur ideo cõcurſus diuinus licet antecedenter ſe habeat ad concurſum noſtræ voluntatis determinans illam non tamen neceſsitat illam; ſed liberam eam relinquit ad ſuam operationẽ. Vide quæ diximus in primo, diſputatione vltima, de prædeterminatione noſtræ voluntatis.

QVÆSTIO IIII.

¶ Vtrum Deus ſit cauſa immediata immediatione virtutis, & immediatione ſuppoſiti.

PRO explicatione tituli eſt aduertendum, quòd præſens quæſtio poteſt in duplici ſenſu diſputari, vt infra dico explicando corpus quæſtionis, vt vtranque ſententiam poſsimus ad vnam redigere; vel ſaltim inter ſe conciliare. Primus ſenſus eſt ſumendo actionem prout communis eſt Deo & creaturę in conceptu illo formali communi deſumpto non ab aliqua realitate communi actioni Dei & creaturæ, ſed à communitate quadam rationis, quæ per intellectum confuſe concipientem, vtranque actionem ſub ratione cõmuni, ac ſi vnica communis actio eſſet vtrique. Secundus ſenſus eſt, concipiendo actionem diuinam per conceptum deſumptum ab ipſa actione diuina, & vt ab intellectu diſtinctè actio diuina concipitur, & hoc modo, ſicut nihil eſt reale commune actioni diuinæ & actioni creatæ communitate reali, iuxta ea quæ diximus in. 1. de vniuocatione entis: ideo ex mediata vel immediata, vel ex mediatione vel immediatione ſuppoſiti non infertur mediatio vel immediatio actionis, nec è cõtra. Quare ſententiam Ferraræ infra aſsignandam ſic intelligo veritatem habere loquendo de actione diuina & ſuppoſito diuino per conceptum deſumptum ab actionẽ diuina & ſuppoſito creato, in quo non ſequitur benè, habet actionem immediatam, ergo & ſuppoſitum immediatum: quia vt dicemus in quæſt. 5. iſta conſequentia non eſt formalis, Deus vbique operatur, ergo vbique eſt, loquendo de operatione & eſſe Dei quatenus concipiuntur conceptibus deſumptis ab operatione & eſſe creato, nam vt ibi dicimus piſcis ille, qui dicitur torpedo, eſt ſecundùm operationem vbi non eſt ſecundùm realem præſentiam, & propter hoc illa conſequentia appellatur à Doctore materialis, quia tantum habet verum in operatione diuina & Deo. Quod ſi concipiamus operationem diuinam & Deum per conceptum deſumptum ab operatione diuina & ab ipſo Deo, illa conſequentia formalis eſt; quia implicat per locum intrinſecum eſſe operationem diuinam, vbi Deus non ſit; quia implicat eſſe, operationẽ diuinã & nõ eſſe immẽſam quoad eſſe abſolutũ, & implicat operationem eſſe immenſam & nõ eſſe Deũ, & per cõſequens in Deo cõſequentia formalis eſt, Deus vbiq; operatur, ergo vbique eſt, ſed quia hoc non conuenit operationi diuinæ ex illa ratione communi operationi diuinæ & creatæ, ideo dicit Doctor quòd abſolutè illa conſequentia eſt bona ratione materiæ. Ita in propoſito de operatione & ſuppoſito quãdo dicitur, quod eſt immediata operatio & immediata virtus, ergo immediatum ſuppoſitum; procedit rectè conſequentia in virtute & ſuppoſito diuino, quatenus ſunt virtus & ſuppoſitum diuinũ, non tamen quatenus ſunt virtus & ſuppoſitum abſolutè, ideſt, quatenus virtus & ſuppoſitum de virtute & ſuppoſito creato & increato prædicantur.

¶ His igitur ſic poſitis, de hac re triplex eſt principalis ſententia. Prima Ferraræ. 3. contra gentes, cap. 70. aſſerentis Deũ eſſe agẽs immediatum immediatione virtutis, non tamen immediatione ſuppoſiti. *Prima ſententia.* Probat autẽ ſuam ſententiã primò ex D. Tho. ibi in ſolutione ad primum, vbi fatetur nõ eſſe inconueniens quod idem effectus ſit & à Deo, & ab agente inferiori, licèt alio, & alio modo: à Deo quidem, immediatione virtutis, ab inferiori autem agente immediatione ſuppoſiti. Verba D. Thom. hæc ſunt. In quolibet enim agente eſt duo conſiderare, ſcilicet, rem ipſam (quæ agit) & virtutem (qua agit) ſicut ignis calefacit per calorẽ, virtus autem inferioris agentis dependet à virtute ſuperioris agentis, inquantum ſuperius agẽs dat virtutẽ ipſam inferiori agenti, per quã agit,

vel conſeruat eam, aut etiam applicat eam ad agendum, ſicut artifex applicat inſtrumentum ad proprium effectum, cui tamen interdum formam non dat, per quam agit inſtrumentum. nec conſeruat, ſed dat ei ſolum motum. Oportet igitur quòd actio inferioris agentis, non ſolum ſit ab eo per virtutem propriã, ſed per virtutem omnium ſuperiorum agentium, agit enim in virtute omnium, & ſicut agens infimum inuenitur immediatum actiuum, ita virtus primi agentis inuenitur immediata ad producendum effectum, nam virtus infimi agentis non habet, quod producat hunc effectum ex ſe, ſed ex virtute ſuperioris proximi, & virtus illius ex virtute ſuperioris, & ſic virtus ſupremi agentis inuenitur ex ſe productiua effectus, quaſi cauſa immediata, ſicut patet in principijs demonſtrationum, quorum primum eſt immediatum. Sicut igitur non eſt inconueniens quod vna actio producatur ex aliquo agente, & eius virtute, ita non eſt inconueniens quod producatur idem effectus ab inferiori agente, & à Deo, ab vtroq; immediatè, licèt alio, & alio modo. Hactenus D. Thom. Ex qua litera concludit Deũ agere immediatè immediatione virtutis, agens autem inferius immediatione ſuppoſiti. Et poſt medium quæſtionis ſic ait. Ad dubium igitur dicitur primum, quòd non eſt mens S. Thom. vbi allegatur quod Deus differat ab alijs agentibus, quia illa agant immediatè immediatione ſuppoſiti tãtum, Deus autem agat immediatè & immediatione virtutis, & immediatione ſuppoſiti, quia iſtud implicaret. Probat autem ſuam ſententiam, quia ſi Deus agit immediatè immediatione ſuppoſiti, ergo cauſæ ſecundæ nõ agunt immediatè immediatione ſuppoſiti. Patet ſequela, quia inter ipſas & effectus mediat Deus.

Primum argum.

¶ Secundò. Tunc dicitur agens immediatũ immediatione ſuppoſiti quando inter ipſum & effectum productum nõ eſt aliquod agens ſecundùm ordinem cauſalitatis, ſed in multis effectibus eſt aliud agens à Deo (vti cauſa ſecunda) ſecundùm ordinem cauſalitatis, ergo Deus non eſt agens immediatè immediatione ſuppoſiti. ¶ Vt autem præſens ſententia facilius intelligatur aduertit nonnulla, quorum primum eſt, maximam eſſe differentiam inter agens corporeum & Deum, quantum ad exiſtentiam in rebus & ſimultatem cum eis, quia ſubſtantia corporea eo dicitur eſſe in alia, quia continetur ab alia, quare vnum corpus eſſe in alio eſt contineri ab alio, vt poteſt per miraculum fieri, vel quia ſunt immediatè ſituata, id eſt, quod inter ſitum vnius, & ſitum alterius nõ mediat ſitus alterius rei, Deus autem quantum ad ſuam ſubſtantiam non eſt in rebus per localem continentiam, ſed per cauſalitatem. ¶ Secundò aduertit quod aliter dicitur agens corporeum eſſe immediatum, & aliter Deus, nam agens corporeum dicitur eſſe immediatum, quando inter ipſum, & ſuum effectum ſitualiter non mediat aliud agens corporeum, ab illo motum. Vnde ſubſtantia corporea eſt immediata effectui, quando extremitas ſuæ quantitatis eſt ſimul cum extremitate quantitatis ſui effectus, aut paſsi in quod agit, at verò in Deo non ſic contingit quia non attenditur ordo ſitus, ſed cauſalitatis, quare dicitur agens immediatum alicuius rei, quando inter ipſum & ſuum effectum non eſt aliquod aliud agens ſecũdùm ordinem cauſalitatis. ¶ Tertiò aduertit, quòd quia ſubſtantia corporea non eſt ſua virtus, qua agit, ideo non oportet, quòd ſi virtus eius ſit in aliqua re extrinſeca, quòd ibi ſit ipſa, poteſt enim eſſe calor, vbi ignis non eſt, quia ſubſtantia corporea eſt, vbi ſitualiter collocatur, at verò virtus, vbi per ipſam cauſaliter attingitur, ꝙ nõ cõtingit in ſubſtãtia diuina, nã cum ſubſtantia diuina ſit virtus diuina & è contra, ideo vbi eſt virtus, ibi eſt eius ſubſtantia. Ex quo infertur, quòd ad hoc quod agens ſit immediatum, non ſufficit quod virtus eius ſit immediata paſſo ſecũdum cauſalitatem, ſed quod ipſum agens ſit proximum paſſo ſitualiter, quia immediatio (vt dictum eſt) in corporibus attenditur ſecundum ſitum, quare licet ſol ſecundum virtutem attingat viſcera terræ, non tamen agit in ipſa immediatè immediatione ſuppoſiti, quia inter ſol & viſcera terræ multa ſunt corpora media ſecundum ſitum, quare dicere quod ſol immediatè generat in illa, eſt impropria locutio. At verò in Deo cum immediatio ſumatur ſecũdum ordinem cauſalitatis, ad hoc quod ſit agens immediatum abſolutè, ſufficit quòd eius virtus ſit immediata cauſaliter.

¶ Vltimo aduertit, quòd aliud eſt dicere, abſolutè, Deus eſt agẽs immediatũ in omnibus rebus, & aliud eſt dicere, Deus eſt agẽs immediatũ immediatione ſuppoſiti, nã ad primã propoſitionem ſufficit, ꝙ immediatè attingat res ſua virtute, id eſt quod ipſe ſit agens, & quod inter ipſam virtutem Dei,

Secundum argum.

Dei, & ipſum effectum non ſit alia virtus ſuperior, per quam agat, at vero ad veritatem ſecundæ propoſitionis, requiritur, quod inter ipſum Deum, & effectum nulla ſit cauſa ipſi coagens, ſed quod ſe ſolo proxime operetur. His igitur ſic prænotatis manet facilis ſententia Ferraræ, dicendo quod licet Deus intime præſens operetur in omnibus rebus, non tamen immediate immediatione ſuppoſiti, quia cum talis immediatio ſumatur penes ordinem cauſalitatis, & inter Deum & cauſam ſecundam talis ordo reperiatur in ordine ad effectum productum, quia effectus immediatius procedit à cauſa particulari, vt fatetur Soto. 2. Phyſicorum quæſtione. 4. ibi, & ideo quantum ad emanationem, &c. reſtat dicendum Deum non agere immediatè immediatione ſuppoſiti, quando ſimul cum creatura vel cauſa ſecunda agit.

¶Secunda ſententia eſt Caietani. 1. parte, quæſtione. 8. articul. 1. aſſerentis (vt communiter referunt expoſitores Diui Thomæ) quòd concluſio Diui Thomæ non intelligitur ſolum de immediatione virtutis, ſed de ipſo Deo ſecundum ſeipſum, vt ita ſit in omnibus agens immediatè ſuppoſitaliter, id eſt proximum, & propinquiſsimum ſuppoſitaliter, ita quod inter Deum & quamlibet rem nullum mediat ſuppoſitum agens illa. Dicit ſecundo, quòd illud dictum Diui Thomæ ſcilicet eſſe creatum eſt proprius effectus Dei, dupliciter poteſt intelligi, vno modo, vt proprius diſtinguatur contra communem, & ſic facit hunc ſenſum, eſſe eſt effectus à ſolo Deo procedens, excludendo mediam cauſam effectiuam. Alio modo ſi ſumatur proprium vt diſtinguitur contra alienum, ita, vt alienum ſit, quod per aliud ineſt, etiam ſi per ſe inſit; & ſic proprium idem eſt quod per ſe primum, & in hoc ſenſu intelligit Diuus Thomas, non autem in primo. Dicit tertiò, quod eſſe eſt proprius ſeu per ſe primo Dei effectus, quia ſolus Deus poteſt omnia facere, quæ exiguntur ad eſſe, & ratio huius eſt, nam in omni re eſt aliquid productum, & conſeruatum à ſolo Deo proximè, & immediatè, ac proinde Deus dicitur agens immediatum immediatione etiam ſuppoſiti, reſpectu omnium rerum, quoniam in rebus materialibus ſaltem ipſam materiam Deus ſe ſolo producit, & conſeruat immediatione ſuppoſiti: nec opus eſt quod Deus ſit immediatum agens omnium quo ad omnia, ſed ſufficit quo ad aliqua. Dicit quartò in ſolutione ad tertium, quòd educere formã de potentia materiæ non facit Deus immediatè immediatione ſuppoſiti, ſed immediatione virtutis.

¶Tertia ſententia eſt aliorum ſuper primam partem Diui Thomæ quæſtione. 8. articulo. 1. quibus neutra placet ſententia, & arguunt contra Ferraram argumentis Caietani. ¶Primò, quia ſi Deus non eſſet agens proximum, & mouens omnia, non rectè ſubſumeret Diuus Thomas ſub illa maiori omne agens coniungitur ei in quod immediatè agit, ergo intelligit D. Thom. vt eſt agens ſecundùm ſeipſum exiſtens in rebus, & non ſecundùm virtutem. *Primum argum.*

¶Secundò, quoniam ex ſola immediatione virtutis non infertur neceſſario, quòd Deus ſecundùm ſeipſum ſit in omnibus rebus. Nam etiam ſol operatur immediatius immediatione virtutis in generatione equi, quam equus generans, & tamen ſecundùm ſeipſum non eſt immediatius in effectu, & nihilominus affirmamus conſequentiam illam Diui Thomæ eſſe optimam ſaltem materialiter. Et ratio eſt, quia virtus Dei ad agendum eſt ſua ipſius ſubſtantia, & ſuum ipſius ſuppoſitum, ergo ſi immediatè operatur immediatione virtutis alicubi, operabitur etiam immediatione propriæ ſubſtantiæ & ſuppoſiti. *Secundum argum.*

¶Tertiò, quoniam non obſtant verba Diui Thomæ, quæ aliquando docere ſolet, ſcilicet, quòd effectus eſt immediatè ab vtroque, ſcilicet à Deo, & à cauſis particularibus, licèt alio, & alio modo, quoniam modus, quo Deus concurrit immediatione virtutis non excludit, quod concurrat immediatione etiam ſuppoſiti, imò quia virtus immediatè concurrens eſt ipſe Deus, colligitur quòd Deus immediatè concurrat ſecundùm ſeipſum. *Tertium argum.*

¶Quartò. Quia ſi immediatus concurſus Dei excluderet alterius rei concurſum, ſimiliter non concurreret Deus immediatè immediatione virtutis ad calefaciendum, quando concurrit cum media virtute ignis, ergo ſicut virtus ignis calefaciens non excludit immediationem virtutis Dei, ita nec ſubſtantia, nec ſuppoſitum ignis medium, excludit mediationem ſubſtantiæ, vel ſuppoſiti diuini. *Quartum argum.*

¶Quinto. Quia profectò oppoſitum eſt inintelli- *5. Argum.*

in intelligibile. Nam ſuppoſitum Dei, & Deus vt ſic, omnia replet, & in omnibus rebus eſt, & hoc ob id, quoniam omnia producit, omnia fouet, omnia conſeruat, omnia mouet, quæ ſanè ſuppoſito diuino propriſſimè conueniunt, ergo ipſum ſuppoſitum diuinum immediatè eſt quòd concurrit, & agit in omnibus rebus: alioquin ergo non eſt verũ quod Deus, vt ſic eſt immediatè in omnibus rebus.

Sextum argum. ¶Vltimò. Deus immediatè concurrit tanquam prima cauſa immediatione ſuppoſiti à nullo alio ſuppoſito dependens: ſecunda verò cauſa ſuo ordine huic ſubordinata etiã immediatè concurrit, quoniam proprio ſuo ſuppoſito rem ipſam attingit, vt patet de igne generante ignem. Quin potius immediatio ſuppoſiti alicui eſſet deneganda in agendo maximè creaturis, Deo verò nullo modo: non eſt ergo trepidandum ſed catholicè aſſeuerandum (quoniam militamus pro Deo) Deum immediatius concurrere immediatione ſuppoſiti, cum ipſum Dei ſuppoſitum immediatè ſit in omnibus rebus & omnia impleat.

¶Secundam partem probant prædicti Doctores contra Caietanum, nempè quod ſolus Deus ſit cauſa eſſendi omnibus rebus, non ſolum in materialibus atque ſpiritualibus, ſed etiam materialibus, & non ſolum quatenus ipſum eſſe competit materiæ, ſed etiam quatenus cõpetit formæ & toti ſuppoſito ſubſiſtenti, & per conſequens quod Deus concurrit etiam immediatè immediatione ſuppoſiti ad educendam formã de potentia materiæ. Probatur autem iſta pars de materialibus. Quia eſſe in rebus materialibus non competit immediatè materiæ, nec creatur per ſe, nec conſeruatur à Deo, niſi mediante forma, vt docet D. Thom. infra quæſtio. 45. art. 4. ſed potius eſſe conuenit prius formæ, vel toti compoſito, ergo cum generatur ignis vel equus, non poſſumus dicere quod ſolus Deus eſt cauſa efficiens ipſius eſſe materiæ, & non ipſius eſſe formæ, & compoſiti, aut è conuerſo, ſiquidem eſt vnicum eſſe, quod per prius accipitur in compoſito, vel in forma, quam in materia: propriè enim creata ſunt ſubſiſtentia, ergo.

¶Secundò. Si Deus non eſſet cauſa immediata immediatione ſuppoſiti rerum corporalium, ſequitur quòd Deus non eſt tam intimè in leone, & homine, ſicuti in angelis. Probatur ſequela, quoniam ſecundùm Caietanum non tam intimè, & immediatè operatur in leone, dum generatur, & conſeruatur, ſicuti in angelo dum creatur à Deo, & conſeruatur. Etenim Deus in homine, equo, aut leone, eſt immediatè cauſa efficiens totius materiæ immediatione virtutis, in angelo verò totaliter eſt cauſa efficiens vtroque modo, ſcilicet, immediatione virtutis & ſuppoſiti, ergo non tam intimè exiſtit Deus ſecundùm ſeipſum in homine, & in leone, ſicut in angelo. Patet cõſequentia, quoniam ratio exiſtendi in rebus Deo eſt operatio ipſius, inde enim probat D. Thom. quòd Deus eſt intimè in rebus, quia operatur intimè ipſum eſſe rerũ. Quapropter differentia illa, quam ſolet aſſignare Doctor ſanctus inter Deum operantem immediatè, & reliqua agentia inferiora immediatè etiam operantia reſpectu eiuſdem effectus, in hoc ſita eſt, quòd agens particulare immediatè cõcurrit ſolùm immediatione ſuppoſiti, Deus autem concurrit iſto modo, & etiam immediatione virtutis, imo ideo immediatione ſuppoſiti quia immediatione ſuæ virtutis concurrit, ob id, quòd ſua virtus, eſt ſua ſubſtantia & ſuum ſuppoſitum. Et ſi quis obijciat quomodo duo agentia poſſunt eſſe immediata immediatione ſuppoſiti, Reſpõdetur quia vtrunque ſeipſo vnitur ſuo modo ad effectũ immediatum. V. g. corpus corpori vnitur ſua quantitate, ſpiritus verò ſua virtute operatiua, imò etiam duo ſpiritus poſſunt agere immediatè immediatione ſuppoſiti, maximè ſi ſint ſubordinati, videlicet angelus mouens orbem, & ipſe Deus immediatè immediatione ſuppoſiti mouet eundem orbem, angelus verò reſpectu Dei non agit quicquam immediatè immediatione virtutis, quia ipſe mouet virtute recepta à Deo, & dependenter à ſuperiori cauſa. Ex quo colligitur quòd abſolutè loquendo ſolus Deus agit immediatione virtutis, alia verò agentia dicuntur immediatè agere immediatione virtutis reſpectu huius vel alterius, agentis, & non reſpectu omniũ, ſicut Deus.

¶Pro cuius explicatione totius quæſtionis ſunt notanda nonnulla, quorum primum eſt, quòd iſtæ ſententiæ in aliquo conueniunt, & in aliquo differunt. Conueniunt quidem, quia omnes conueniunt, quòd Deus eſt intimè præſens ſecundùm ſuam eſſentiam, præſentiam, & potentiam in omnibus rebus, quatenus omnes res fouet, conſeruat, & mouet, & magis intimè eſt in ipſis rebus, quam ipſæ res ſunt ſibi intimæ, nec in hoc eſt dubitatio:

Solum

Sòlùm enim eſt quæſtio, vtrùm ex eo quòd Deus eſt ſic intimè præſens in omnibus rebus, dicendum ſit, ipſum agere immediatè

2.*Notab.* immediatione ſuppoſiti. ¶Secūdò eſt notādum, quòd licèt omnia, quę ſunt in Deo ſint ipſemet Deus, loquimur tamen de illis ſecundùm aliqualem diſtinctionem ex eo, quòd concipimus illa per conceptus deſumptos à creaturis, nempe, quòd Pater Paternitate eſt Pater, & non bonitate nec eſſentia, licèt bonitas & eſſentia ſint idem ſecundùm rem cùm Paternitate: & ſimiliter dicimus quod Deus deitate eſt Deus, & non Paternitate, nec bonitate. Et ſimiliter dicimus, quòd Pater generatione generat, & nō Paternitate, licèt ſi ſecundùm conceptus adæquatos concipiamus Paternitatem, & generationem, ſint omnibus modis idem, vt latè dixi in. 1. diſputatione. 7. quæſt. 3. notabili vltimo. & alibi pluries: nihilominus tamen, quia concipiuntur conceptibus inadæquatis deſumptis à creaturis, ideò fatemur iſtam propoſitionem, Pater generatione generat, & non Paternitate. Ità igitur in propoſito dicendum eſt, quòd licèt potentia executiua in Deo, ſit ipſa voluntas Dei, & nō aliqua potētia formaliter diſtincta ab ipſa volūtate Diuina (vt dixi in. 1. diſputatione 23. in explicatione literę in principio cū cōmuni ſententia Scotiſtarum cōtra Frāciſcum de Maironis in. 1. diſt. 43. quæſt. 5. & 48. quæſt. 2.) nihilominus tamen aliquid cōfitemur de potentia executiua, quod non de voluntate, & aliquid de voluntate, quod non de potentia executiua, ex eo quòd, concipimus potentiam executiuam, & voluntatem diuinam per conceptus deſumptos à potentia executiua, & voluntate, qualiter repeciuntur in angelo, & anima ſeparata: in quibus vt oſtendit Bargius in. 1. diſtin. 43. quæſt. vnica, à litera G. vſque ad literam I. potentia executiua in angelo diſtincta eſt à voluntate ex mente Doctoris, quia voluntas non poteſt cogi: implicat enim contradictionem, vt docet Doctor in hoc. 2. diſt. 25. & 34. & in. 4. diſtin. 29. & 49. non tamen eſt inconueniens quod potentia executiua angeli cogatur. Sicut v. g. ſi aliquis angelus vellet mouere cælum verſus orientem, & alius vellet mouere illud verſus occidētem, in tali caſu neutra voluntas poſſet cogi, potentia tamen alterius angeli cogeretur, & ſic apparet diſtinctio inter potentiam executiuam, & voluntatem in angelo: & per cōſequens, quia alio conceptu inadæquato poſſumus concipere voluntatem diuinam, & alio inadæquato poſſumus concipere potentiam executiuam Dei, (ſumendo illos conceptus non ab ipſa potentia executiua, & voluntate diuina, ſed à potentia executiua & voluntate in angelo.) ¶Ex quo prouenit primò, quòd licèt idem ſint virtus productiua, eſſentia, & ſuppoſitum in diuinis, nihilominus tamen aliquid poteſt prædicari de virtute, quod non prædicatur de ſuppoſito, & aliquid prædicatur de ſuppoſito, quod nō de virtute: ſicut v. g. dicimus quòd ſuppoſitum diuinum creat per ſuam virtutem tanquam per principium quo, non tamen dicimus quòd virtus creat per ſuppoſitum tanquam per principium quo, & ſimiliter quòd ſuppoſitum eſt principiū quod, virtus autem non eſt principium quod: aliquid igitur poteſt prædicari de virtute, quod non prædicatur de ſuppoſito, & è contra, quia tales prædicationes fiunt ex eo, quòd virtus & ſuppoſitum diuinum concipiuntur à ratione virtutis, & ſuppoſiti creati, in quo ad minus formaliter diſtinguntur. ¶Ex quo infertur ſecundò, quod non eſt bonum argumentū formaliter loquēdo, Deus agit immediatè immediatione virtutis, ergo agit immediatè immediatione ſuppoſiti, nam hoc prouenit quia virtus & ſuppoſitum in diuinis ſunt idem, vt patet ex dictis & ex infra dicendis.

¶Tertiò, nota quod virtus Dei poteſt con- 3.*Notab.*
ſiderari dupliciter. Vno modo, per conceptum deſumptum ab ipſa Dei virtute: ſecundo modo, per conceptum deſumptum à virtute creata, ſi concipiatur primo modo virtus Diuina & ſuppoſitum nullo modo diſtinguntur, niſi tantum (ſi velis) diſtinctione virtuali, ratione ratiocinata, ſiue nō identitate formali (quæ omnia vt dixi in. 1. in diſputatione de relationibus Diuinis, in quæſtione quomodo diſtinguantur ab eſſentia ſunt omnibus modis idem ſecundùm Scotum ibi citatum in fronte quæſtionis ex mēte Bargij & Vigerij expoſitorum eius, ibi, vnde non identitas formalis inter eſſentiam & relationes (à Doctore aſsignata) nihil aliud eſt, quàm diſtinctio rationis ratiocinatæ, vel diſtinctio virtualis inter eſſentiam & relationes, nam ſumptis eſſentia & relatione eodem modo, eſſentia non eſt de intrinſeca ratione relationis, neque è contrà (vt nos ibi diximus) & tradit optimè Molina. 1. par. quæſt. 28. artic. 2. diſputatione. 6. concluſione. 4. quia aut datur aliquid reale in Patre, quod totum præciſe conſideratum ſit proprietas Patris, aut nihil, ſi nihil, ergo

nihil

nihil reale eſt, quòd ſit proprietas perſonalis Patris, cõtra diffinitionẽ Cõcil. Lateran. cap. Firmiter. & cõtra pleraq; alia Cõcilia, & per cõſequens: ergo pater & filius non diſtinguũtur realiter quãdoquidem iuxta eandẽ diffinitionẽ ſolum diſtinguũtur proprietatibus perſonalibus ſi datur aliquid, ergo illud ita cõſideratũ nõ includit eſſentiã alias illud totũ præciſe cõſideratũ non eſſet proprietas Patris. Ita ſuo modo philoſophandũ eſt de eſſentia vt eſſentia eſt, & de eſſentia vt eſt virtus, & ſimiliter de ſuppoſito vt ſuppoſitũ eſt, & de ſuppoſito vt eſt virtus, nã ſi cõſiderentur ſecũdum ſe ſuppoſitũ Diuinũ & virtus productiua à dextra tantũ virtualiter diſtinguũtur. Quare implicat quòd ſit agens immediatione virtutis, & nõ ſit agẽs immediatione ſuppoſiti. Secundo modo poſſunt conſiderari virtus & ſuppoſitum in Diuinis per conceptus deſumptos à rebus creatis, & ſic non eſt inconueniens quòd aliquid dicatur agens immediatum immediatione virtutis; & non dicatur immediatum immediatione ſuppoſiti. Et iuxta hunc modum dicendi intelligo intelligẽdam eſſe ſententiam Ferraræ vt ſit vera.

Notab. 4. ¶Quarto eſt notandum, quòd cũ Deus poſſit producere per ſe ipſum quidquid poteſt cum cauſa ſecunda effectiuè operãte, voluit tamen quamplurimos effectus producere mediante cauſa ſecunda, quales ſunt omnes effectus; quos creaturæ producunt, & ſic voluit; hominem cum homine producere, & equo equum.

Notab. 5. ¶Quintò eſt notãdũ, quòd licèt ſol & Deus ſint cauſę vniuerſales reſpectu generationis hominis & equi, aliter tamen ſe habet ſol quã Deus, & è contra, nã ſol neceſſario indiget cauſa ſecunda ad productionẽ effectus; & ſic neceſſario agit mediatè mediatione ſuppoſiti, at vero Deus ad productionẽ cuiuſque creaturæ non indiget neceſſario aliqua creatura, ſed per ſeipſum immediatè poterat illã producere, voluit tamen cũ cauſa ſecunda illam producere, ſubordinando illam cauſam ſecundã ſuæ actiuitati, ita quòd inter effectum productum & Deum mediet creatura, concurrens vt cauſa ſecunda ad talem productionem.

Notab. vltim. ¶Vltimò nota, quòd quia Deus non ſolũ eſt cauſa vniuerſalis (ſicut Sol) ſed ſimul habet operationem immenſam; quæ operatio nõ eſt (quod eſt abſolutum) accidens ipſius; ſed eſſe ipſius Dei. Hinc prouenit, quod eſſe Dei, & eius operatio, ſint immediata in quacunque operatione cauſæ ſecundæ, quòd ſoli nõ contingit, nec alicui alteri cauſæ vniuerſali, & per conſequens in Deo immediatio virtutis, infert immediationem ſuppoſiti, quòd non infert in creaturis, vbi virtus & ſuppoſitum ſunt ad inuicem ſeparabiles.

Prima concluſio. ¶Prima concluſio. Deus eſt intimè præſens in omnibus rebus ſecundùm eſſentiam, præſentiam, & potentiam. Hæc concluſio eſt Doctoris in 1. diſt. 37. quæſt. vnica, & eſt de fide: & probatur ex illo Sapien. 1. Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Et ex Pſalmo. 138. Quo ibo ab ſpiritu tuo, & quo à facie tua fugiam, ſi aſcendero in cælum tu illic es, ſi deſcendero in infernum ades. Et ex Iſaia vltimò: Cælum mihi ſedes eſt terra ſcabellum pedum meorum. Et Hierem. 23. Cælum & terram ego impleo. Et Actuũ. 17. In ipſo viuimus, mouemur, & ſumus. Et probatur ratione. Deus eſt immutabilis, ergò Deus eſt in omnibus rebus. Probatur ſequela, quia ſi Deus non eſt in omnibus rebus, ergo poteſt eſſe de nouo in aliqua re, vbi antea non erat. Secundò. Deus eſt infinitus ſecundùm ſuam eſſentiam, ergo eſt vbique. Patet ſequela, quia ſi eius eſſentia alicubi non eſſet, ergo eius eſſentia non occupat omnem locum, & per conſequens nõ eſſet infinita. ¶Confirmatur. Quia Deus eſt immenſus ſecundùm ſuam eſſentiam, ergo eſt vbique præſens ſecundùm ſuam eſſentiam.

Secunda concluſio. ¶Secunda concluſio. Suppoſitum diuinum immediatè eſt in omnibus rebus. Hæc concluſio probatur eiſdem rationibus & autoritatibus quibus præcedens. Et pręterea, quia vel in diuinis non datur hic Deus diſtinctus à tribus perſonis vel ſuppoſitis, vel ſi datur (vt nos probabilius ſentimus) tantum diſtinguitur ab illis per non identitatem formalẽ, ſiue ratione ratiocinata vt dicũt Thomiſtæ, vel diſtinctione virtuali, ergo ſi hic Deus eſt immediatè in omnibus rebus, ergo & ſuppoſitũ diuinum immediatè eſt in omnibus, conditionalis illa eſt manifeſta, quia Deus immediatè eſt in omnibus rebus. Confirmatur. Quælibet perſona eſt hic Deus, ergo quælibet eſt infinita & immenſa, ergo vbique ſecundùm ſuam eſſentiam & eſſe.

Tertia concluſio. ¶Tertia cõcluſio. Deus eſt agẽs immediatũ in omnibus rebus immediatione virtutis. Hęc cõcluſio cõmunis eſt inter Theologos, & probatur ex dictis in præcedente quæſt.

contra Durand. & præterea, quia agens immediatum immediatione virtutis eſt, quod agit per virtutẽ non receptã ab alio, & alia agẽtia agunt per virtutem receptã ab ipſo, ſed huiuſmodi eſt Deus, quia Deus agit per virtutẽ ſuã, reliqua autẽ agentia agunt per virtutem receptam à Deo, ergo Deus eſt agens immediatum immediatione virtutis.

Quarta cõclusio. ¶ Quarta cõcluſio. Si inter cauſam primã & ſecundã eſt ordo in cauſando, probabile eſt quòd Deus agit mediate mediatione ſuppoſiti in operatione cuiuſcunq; creaturæ. Hãc cõcluſionẽ aſsigno tãquã probabilẽ, & probatur primò vel inter Deũ & cauſas ſecundas eſt ordo in cauſando vel non, ſi eſt ordo in cauſando, ergo ſi Deus agit immediatè immediatione ſuppoſiti, cauſa ſecunda non agit immediatè immediatione ſuppoſiti in ãgẽdo. Probatur ſequela, nã nõ poſſunt eſſe duo agẽtia immediata immediatione ſuppoſiti in agendo, quia ordo dicit prius & poſterius. *Primum argum.* Ad hoc argumentũ reſpondẽt prędicti opinãtes dicendo, ꝙ duo agẽtia, qualia ſunt Deus & cauſa particularis cõcurrunt immediatione ſuppoſiti, quia vtrunq; agẽs ſeipſo vnitur ſuo modo ad effectum immediate, & Deus intimè illabitur omnibus fouẽdo, conſeruãdo, & mouẽdo. Corpus nanq; corpori vnitur ſua quãtitate: ſpiritus verò ſua virtute operatiua, imò etiã duo ſpiritus poſſunt agere immediate immediatione ſuppoſiti, etiã ſi ſint ſubordinati, videlicet angelus mouẽs orbẽ, & ipſe Deus immediatè immediatione ſuppoſiti mouet eundẽ orbẽ, angelus verò nõ quidẽ immediatè immediatione virtutis, quia ipſe mouet virtute recepta à Deo & depẽdenter à ſuperiori cauſa. In agẽtibus ſubordinatis vnũquodq; agẽs in ſuo ordine poteſt etiã immediatè cõcurrere, Deus tanquã agẽs primũ, & cauſa prima cõcurrit immediatè immediatione virtutis, & ſuppoſiti ignis tãquã cauſa ſecũda ſubordinata cõcurrit immediatè; nec eſt ratio cur ſe impediãt immediata ſuppoſita ſubordinata, & nõ ſe impediãt virtutes operatrices. Cõtra hãc ſolutionẽ ſic argumẽtor. Implicat ꝙ ſint duo agẽtia immediata immediatione virtutis, ſi ſunt ſubordinata, ergo & implicat ꝙ ſint duo agẽtia immediata immediatione ſuppoſiti ſi ſunt ſubordinata. Antecedens patet, qa agẽtia ſubordinata vel vnũ agit in virtute alteriꝰ vel nõ ſupponẽs virtutẽ & actionẽ alterius, ſi agit in virtute alterius, id eſt, per virtutẽ receptã ab altero agẽte illud agit mediatè mediatione virtutis. Si autẽ nõ ſupponẽs actionẽ, & virtutem alterius ipſum agit immediatè immediatione virtutis: alterũ verò mediatè mediatione virtutis, ſed nullus alius modus poteſt aſsignari in agẽtibus ſubordinatis, ergo. Modo probatur ſequela, nã agẽtia ſubordinata, ideo dicũtur ſubordinata, quia ſeruant ordinẽ inter ſe, ordo autẽ dicit prius & poſterius, prius autẽ & poſterius dicit mediatũ, & immediatum, ergo ſi ſunt duo agẽtia ſubordinata, alterũ debet eſſe mediatũ, & alterũ immediatũ, tam in agẽtibus immediatione virtutis, quã in agẽtibus immediatione ſuppoſiti. ¶ Secundo. Tunc dicitur agẽs immediatũ immediatione ſuppoſiti ordine cauſalitatis, quando inter ipſum agens & ipſum effectũ productũ non eſt aliquod agẽs ſecũdũ ordinẽ cauſalitatis, ſed inter Deũ & hominẽ generatũ mediat homo generãs, ergo Deus nõ agit immediatè immediatione ſuppoſiti in generatione hominis. *Secũdum argum.* Probatur cõſequentia. Iſte effectus non procedit immediatè à Deo, ſed mediãte cauſa ſecũda, ergo Deus nõ immediatè cõcurrit in agendo immediatione ſuppoſiti reſpectu iſtius effectus. ¶ Et cõfirmatur. Iſte effectus aſsimilatur cauſæ ſecũdæ tanquã cauſæ proximiori, ergo cauſa ſecũda immediatior eſt immediatione ſuppoſiti quã cauſa prima in agendo quãuis prima ſit immediatior in eſſendo. ¶ Tertio. Si aliqua ratione Deus agit immediatè immediatione ſuppoſiti maximè vt dicũt prædicti opinãtes quoniã ratio exiſtendi in rebus Deo, eſt operatio ipſius, ſed iſta ratio nõ eſt formalis, ſed tantũ materialis propter identitatẽ inter eſſentiam & operationẽ Dei, quia ſi operatio diuina nõ eſſet idẽ cũ eſſentia poſſet eſſe operatio vbi nõ eſſet eſſentia, ergo cum ex eo ſit eſſentia vbi eſt operatio, quia eſſentia & operatio ſunt idẽ & ideo materialiter & nõ formaliter; ideſt, non ex vi operationis, quatenus operatio eſt, ergo formaliter loquẽdo, licet Deꝰ agat immediatè immediatione virtutis, non ex hoc ſequitur formaliter, ꝙ agit immediatione ſuppoſiti. *Tertium argum.* ¶ Cõfirmatur. Nã eodẽ argumẽto probaretur ꝙ attributa diuina agunt immediatè immediatione ſuppoſiti. Probatur ſequela. Sapientia diuina & Deus ſunt idẽ, ſi Deus agit immediatione ſuppoſiti, ergo & ſapiẽtia diuina. Iſta autẽ cõſequẽtia nõ eſt formalis ſed materialis, ergo ſimiliter illa, qua cõtraria ſententia probat ſuã cõcluſionẽ. Et aduerte, quòd iſtæ rationes procedunt

cedunt de eſſe,& operari Dei quatenus concipiuntur conceptu ſumpto ex eſſe, & operatione creaturarū,vbi operatio poteſt eſſe immediata,& eſſe mediatū, & hoc eſt quòd appello conſequentiam formalem,ſcilicet, quatenus communis eſt Deo & creaturæ.

Quartum argum. ¶Quartò. Cauſa ſecūda propriè dicitur media inter Deum & effectum,ergo Deus agit mediatè mediatione ſuppoſiti cum cauſa ſecunda. Probatur antecedens. Talis mediatio nō ſumitur penes hoc quòd Deus ſit magis vel minus intimè præſens ſecundùm ſuā ſubſtantiam,ſed tantum penes ordinem cauſalitatis,ſed ordine cauſalitatis Deus immediatius agit quam cauſa ſecunda, & effectus prius reſpicit Deum agentem quam cauſam ſecundam operantem, ergo licèt Deus & cauſa ſecunda ſimul agant:immediatius agit cauſa ſecunda quam prima, ſed non immediatione virtutis,vt dictum eſt,ergo immediatione ſuppoſiti. Confirmatur. Sicut iſta propoſitio eſt vera,creaturæ agunt mediante virtute recepta à Deo:ita hęc propoſitio eſt vera. Deus agit effectus cauſarum ſecundarum mediantibus cauſis ſecundis, ſed ex eo quòd creaturæ agunt mediante virtute recepta à Deo agunt mediatè mediatione virtutis,ergo ex eo quòd Deus agit mediantibus cauſis ſecundis, agit mediatè mediatione ſuppoſiti.

Vltimum argum. ¶Vltimo. Si Deus ageret vbi nō eſſet,ideſt, ſi in agendo non eſſet intimè præſens ſecundùm ſuam ſubſtantiam ageret mediatè mediatione ſuppoſiti,ergo & modo agendo cū cauſis ſecundis agit mediatè mediatione ſuppoſiti in agendo. Probatur ſequela,quia agere mediatè mediatione ſuppoſiti, nihil aliud eſt, quam quod aliquod ſuppoſitū ſit inter ipſum agens & effectum productū in agēdo,ſed quantumuis Deus ſit intimè præſens adhuc tamen dicimus verè quòd operatur mediantibus cauſis ſecundis, ergo inter ipſum Deum operantem, & effectum productum mediat cauſa ſecunda operans.

Quinta cōcluſio. ¶Quinta concluſio. Probabilius eſt, quòd Deus ſit cauſa immediata immediatione virtutis & immediatione ſuppoſiti in operatione cuiuſcūq; cauſæ ſecundæ. Hæc cōcluſio probatur rationibus adductis pro ſentētia Caiet.& ſecūdò probatur,nā ordo cauſalitatis inter cauſam primā & ſecūdā nō cōſiſtit in hoc ꝙ ſuppoſita creata attingant per ſe ſuos effectus,& cauſa prima nō,niſi per ſecundas,ſed in eo quòd omnia agētia creata, & ſuppoſita omnia dependeant à prima cauſa, vt à fonte totius eſſe. Quare aduerte, ꝙ agere immediatè immediatione ſuppoſiti nihil aliud dicit quā quòd inter ipſum agēs & effectū nullū aliud ſuppoſitū interiectū exiſtat,& quia Deus ſua immenſæ operatione res omnes immediatè attingit, quæ virtus noneſt diſtincta ab ipſo eſſe ſuppoſiti, ideò agens immediatè immediatione virtutis agit etiā ſimul immediatè immediatione ſuppoſiti. Vnde cauſa ſecunda non propriè dicitur media inter Deū & effectū cū Deus ſit intimior. Vnde ſicut dicimus, quòd Deus mediante humanitate aliquid operatur non quòd humanitas ſit media, ſed quia eſt inſtrumētū Dei,ita creaturæ nō dicuntur propriè media, quia ſunt veluti inſtrumenta diuina.

¶Secundò. Si virtus Dei & ſuppoſitū concipiantur conceptu deſumpto ab ipſis, *Secundum argum.* non poteſt concipi virtus diſtincta à ſuppoſito diſtinctione actuali,ergo cum Deus ſit agens immediatum immediatione virtutis, erit & immediatū immediatione ſuppoſiti.

¶*Reſpondetur argumentis.*

¶Ad primum cū Ferrara vbi ſupra,quòd D. Tho ibi tantū intēdit,Deū eſſe in omnibus rebus immediatè immediatione virtutis, & quia eius virtus eſt eius eſſentia, ideo cōcludit, Deū eſſe immediatè in omnibus rebus ſecundū ſuā eſſentiam, & hoc fuit tantū intentum D. Tho. nō tamen cōcludere, quòd Deus immediatè operatur immediatione ſuppoſiti,quia licèt ſuppoſitū ſit immediatè in omnibus rebus, nō tamen dicitur immediatè operari immediatione ſuppoſiti, niſi quādo ſe ſolo operatur ſecluſa quacunq; cauſa ſecūda,at vero quando cū cauſa ſecunda operatur,cū effectus immediatius procedat à cauſa ſecunda quā à prima,ideo dicitur cauſam primam non operari immediatione ſuppoſiti.

¶Ad ſecundum reſpondetur, quòd ex ſola immediatione virtutis non infertur per conſequentiam formalem immediatio ſuppoſiti, vt & ipſimet fatentur, ſed tantum per conſequentiam materialem,& noſtra cōcluſio tantum procedit formaliter loquendo.

¶Ad tertium reſpondetur, quòd immediatio virtutis non excludit immediationem ſuppoſiti abſolutè loquendo, nam quando Deus ſe ſolo operatur,operatur immediatè & immediatione virtutis, & immediatione ſuppoſiti,at verò immediatio virtutis quando Deus operatur cū cauſa ſecūda excludit

 imme-

immediationem ſuppoſiti, quia agere mediatè, & immediatè ſimul pro eodem implicat, & cum Deus agat mediantibus cauſis ſecundis, & non mediatione virtutis, erit igitur mediatione ſuppoſiti.

¶Ad quartum reſpondetur, negando ſimilitudinem vel ſequelam, nam potius cauſa ſecunda agit per virtutem Dei, quam Deus per virtutem cauſæ ſecundæ, & ſic ad immediationem virtutis ſufficit quod agens attingat effectum per virtutem propriam, & nō receptam ab alio, & ſic licet virtus cauſæ ſecundæ mediet inter virtutem cauſæ primæ, & effectū in genere entis, noſtro modo concipiendi, quia prius concipimus cauſam primam, cū ſua virtute, & ſtatim cauſam ſecundam cum ſua virtute, & deinde effectū, non tamen in genere cauſalitatis, ſicut dicimus de primo principio, quòd eſt immediatū ordine cauſalitatis reſpectu concluſionis, non tamen eſt immediatum in genere entis, ſed mediatū, cū inter ipſum & concluſionē mediet minor, ſed ordine cauſalitatis eſt immediatum, quia minor agit in virtute ipſius principij, ita in propoſito, quia creatura agit in virtute Dei, ideo virtus Dei ordine cauſalitatis immediatius attingit effectum quam cauſa ſecunda.

¶Ad quintum quando dicitur quod oppoſitum eſt inintelligibile reſpondetur, quòd oppoſitum non eſt inintelligibile. Nam nō eſt intelligibile, quòd Deus operetur mediante cauſa ſecunda, & quod agat vt ſic immediate, quare argumentum cum procedat ab eſſe ad operari nihil probat.

¶Ad vltimum, quòd immediatio ſuppoſiti tantum dicit, quòd inter effectum productum & agens, non ſit aliud ſuppoſitum medians ordine cauſalitatis, & cum inter Deū & effectum productum ab eo cum cauſa ſecunda, mediet ipſa cauſa ſecunda, à qua ex volūtate ipſius Dei videtur quodāmodo dependere, quatenus dependere dicit tantum præexigentiam, ita quòd propoſitio faciat hunc ſenſum: Deus ex mera voluntate præexigit cauſam ſecundam operantem, vt ipſe cum ipſa producat effectum, & ex hac præexigentia ſimul cum ſubordinatione cauſæ ſecundæ ad primam oritur mediatio ſuppoſiti in cauſa prima, nā vbi ordo eſt, ibi prius & poſterius eſt. Quare non eſt trepidandum ſed catholicè aſſeuerandum (quoniam & nos etiam militamus pro Deo) Deum immediatius concurrere immediatione virtutis, quam cauſa ſecunda, cum agat per virtutem propriam, & non ab alio participatam: creaturam verò agere mediatiùs mediatione virtutis, cū agat per virtutem à Deo participatam. Similiter catholicè aſſeuerandum Deum mediatè concurrere mediatione ſuppoſiti cum cauſa ſecunda, quamuis ipſum Dei ſuppoſitum immediate ſit in omnibus rebus, & omnia impleat, quia talis immediatio non attenditur penès ordinem eſſendi, ſed penes ordinem cauſandi, & operandi iuxta modum ſupra explicatum.

¶Ad argumenta adducta pro ſententia Ferraræ facillimè reſpondetur. Quòd ſi bene inſpiciantur tantùm probāt huiuſmodi immediationem ſuppoſiti conuenire Deo per conceptū deſumptum à creatura, non tamē per conceptū deſumptum ab ipſo Deo, & eius operatione, ſicut etiā contingit in relationibus diuinis, quæ vt cōmuniter docent Doctores, ſi cōcipiantur cōceptu proprio, & adæquato cōſtituunt ſecundū vltimā & præciſam rationē relationis, vt nos diximus in proprio loco in primo. Si autē concipiantur conceptu inadæquato deſumpto à relatione creata conſtituunt ſecundū quòd formæ ſunt, & in actu ſignato, vt dicunt alij: nō autē in actu exercito: ita in propoſito immediatio virtutis & ſuppoſiti ſi ſumatur ex immediatione, quæ reperitur in creaturis, nō infertur vna ex altera, nā bene ſtat in rebus creatis quòd virtus ſit immediata, & ſuppoſitum mediatū, non tamen contingit in diuinis in ijs operationibus de quibus loquimur. Quare ad primum in forma reſpondeo, quòd inter cauſam primā & ſecundam eſt ordo in cauſando, quia cauſa ſecūda agit in virtute primæ, & quia agētia omnia creata & ſuppoſita omnia dependent à prima cauſa vt à fonte totius eſſe, vt dixi in cōcluſione. 5. Quare vtraque cauſa in ſuo genere cauſandi agit immediate immediatione ſuppoſiti.

¶Ad ſecundum reſpondetur, quòd quicunque effectus à cauſa ſecunda productus, propter ſui immenſitatem & identitatem cum virtute etiam à prima immediatè immediatione ſuppoſiti producitur.

¶Ad tertium reſpondetur, quòd illa conſequentia & illa ratio eſt formalis in diuinis, eſt autem materialis in actione communi Deo & creaturæ, dico cōmuni, id eſt, quæ de diuina & humana prædicatur, quæ tantum datur quoad conceptum formalem, & communis

munis communitate rationis, & hoc in intellectu confuſè concipiente, vt dixi de vniuocatione entis in. 1. ex mente Doctoris, & eius expoſitorum: non autem eſt communis quoad conceptum obiectiuum, neque quoad aliquam realitatem.

¶ Ad quartum reſpondetur, quòd cauſa ſecunda dicitur propriè media inter Deum & effectum, non quia verè mediet, ſed quia Deus non ſe ſolo, ſed cum cauſa ſecunda effectum producit.

¶ Ad vltimum reſpõdetur, quòd ipſum probat noſtram ſententiam, & explicat ſententiam Ferrara. Nam ex eo colligitur quòd ſi Deus & eius operatio concipiuntur conceptu deſumpto à creatura, in qua eſſe & virtus operatiua diſtinguuntur, quanuis virtus eſſet immediata effectui, at vero ſuppoſitũ non eſſet immediatum. In diuinis autẽ vbi ſuppoſitum non diſtinguitur actualiter à virtute, vbi eſt immediatio virtutis ibi etiã immediatio ſuppoſiti reperitur.

QVÆSTIO V.

¶ Vtrùm iſta ſit conſequentia formalis, Deus vbique operatur, ergo vbique eſt.

DE hac re duplex eſt principalis ſententia. Prima eſt omniũ Thomiſtarum. 1. par. quæſt. 8. art. 1. qui omnes inſurgunt cõtra Doctorem dicentes, quòd licet circa principalem quæſtionem teneat concluſionem Diui Thomæ, impugnat tamen rationem illius, ex eo quòd agens & patiens non debent eſſe ſimul, contra quam rationem ſtatuunt iſtam concluſionẽ. Iſtud principium (agens & patiens debent eſſe ſimul) eſt verum non ſolum in agente corporali, ſed etiam in ſpirituali, & in materiali. Hanc concluſionem dicunt eſſe contra Doctorem in. 1. diſt. 37. quæſt. 1. qui arbitratur, hoc principium non eſſe vniuerſaliter verum, ac proinde, quòd ex illo non colligitur exiſtentia Dei in rebus, quoniam poteſt aliquod agens operari per intellectũ, & voluntatem, in remotiſsima loca. ¶ Vnde errat Scotus primò, quoniã docet ſolum formam ſubſtantialẽ producere effectũ & ſubſtãtiã & nõ accidẽs. ¶ Errat ſecundo Scotus ex eo quòd dixit non poſſe probari efficaciter Deum eſſe in omnibus rebus, quia operatur in omnibus rebus. ¶ Errat & tertio in eo quod docet, agens & patiens nõ debere eſſe ſimul ſemper. Nam ex opinione Scoti ſequitur, quòd agens naturale poteſt producere effectum per vacuum, & inane, cuius cõtrarium dixit Ariſtot. loco dudum citato dicens, neceſſe eſſe hunc mũdũ inferiorem cõtinuũ eſſe lationibus ſuperioribus, vt poſsit influentias & cæli gubernationem recipere atque motum.

¶ Vt autẽ explicent ſuã ſententiã aduertũt, ꝙ ſicut res corporea per contactũ quantitatis alteri cõiungitur, eique fit præſens, eodẽ modo in ſpiritualibus, quæ carẽt quãtitate, vna res alteri coniungitur, & ſic fit præſens per cõtactum virtutis. Vnde ſicut cõtactus quãtitatis in rebus corporeis eſt cauſa, & ratio, quare nõ ſolũ quãtitas, ſed ſubſtãtia rei coniungitur, & fit præſens, ita in ſpiritualibus cõtactus virtutis eſt ratio, quare nõ ſolũ virtus ipſa, ſed etiã ſubſtãtia rei ſpiritualis cõiũgitur, & fit præſens rei quam cõtingit. ¶ Sed eſt magnũ diſcrimẽ inter ſpiritualia, & corporalia, ꝙ res corporea alterã non cõtingit, niſi ſecundũ ſuperficiem, & nõ ſecundũ ſubſtãtiã, ac proinde ſubſtãtia vnius rei nõ illabitur alteri, quãtitatibus ipſis impediẽtibus: res verò ſpiritualis cũ cõiungitur corporali, ſecundũ ſuã ſubſtantiã cõiungitur, illi quę illabitur, eo ꝙ caret quãtitate. De Deo certũ eſt, quòd omnibus illabitur, cum creet omnes eſſentias, eaſq; conſeruet. ¶ Ex quo etiã alterũ ſubſequitur diſcrimen, quòd vna res corporea non poteſt agere in totã aliã rem corpoream immediatè immediatione ſuppoſiti ſecũdũ omnes partes, ſed mediãte priori parte agit in reliquas. Cæterũ ſpiritualia agẽtia poſſunt agere in totam rẽ, & in ſingulas partes immediatè, & ſic tota anima poteſt eſſe in tota, & in qualibet ipſius parte. ¶ Rurſus ſi peculiariter loquamur de cõtactu rei, quo res ipſas contingit, ille eſt, quo res ipſas producit, eaſq; cõſeruat in eſſe, atq; mouet, quo mediante, illis dicitur cõiungi, atque adeſſe. Et cum in Deo non diſtinguantur virtus qua operatur, & eſſentia, manifeſtum eſt ꝙ non poteſt coniungi alicui rei ſecundùm ſuã virtutẽ; quin coniungatur ſecundùm ſuam eſſentiam, & ſubſtantiam. Quo fit vt illa maxima Philoſophi. Agens & patiens debent eſſe ſimul. Mouens eſt immediatum moto, potiori iure habeat locum in primo motore, quam in reliquis creaturis. Tum quia intimius operatur per ſe primo, Tum quia vir-

 tus,

tus,& eſſentia non diſtinguuntur.

¶Secundò aduertũt(licèt vltimo loco) pro iſta quæſtione quoad immenſitatem eſſentiæ diuinæ,& ſuæ virtutis pertinet, vt nullo loco circũmſcribatur, imò quòd nõ poſſit circumſcribi, ita quòd non poſſumus intelligere eſſe aliquam creaturam, quantumuis eſſet diſtans ab hoc mundo, in qua non ſit Deus. Alioquin dato vno loco, in quo non eſt Deus, iam coarctatur & circumſcribitur ſicut data aliqua duratione vera, vel imaginaria, in qua non ſit Deus, tolleretur æternitas, limitareturq; eius duratio. Itaque non arguit imperfectionem in Deo, aut in illius eſſentia, & virtute quin potius perfectionem, & immenſitatem, quod non poſsit creaturam aliquam producere, in qua ipſe Deus non ſit.

¶His igitur ſic cõſtitutis probant ſuam ſententiam, ſcilicet, benè inferri per cõſequentiam formalem, Deus vbique operatur, ergo vbique eſt. Primò, quia agens & patiens debent eſſe ſimul, vel ſecundum ſubſtantiã, vel ſecundùm virtutem, ſed virtus Dei, & eius operatio eſt idem cum ſuá ſubſtantia & eſſentia, ac cum ipſo ſuppoſito, ergo ſi vbique eſt ſecùndùm ſuam virtutem, vbiq; erit ſecundùm ſuã ſubſtantiam. Secunda virtus Dei eſt formaliter loquendo eius operatio, ergo ſi vbique eſt ſecundùm ſuam operationem vt & ſecundum ſuam virtutẽ, ſed virtus & eſſentia cum idem; ergo.

Secunda ſententia. ¶Secunda ſententia eſt Molinæ. 1. parte, quæſtione. 8. articulo. 1. diſputatione. 2. aſſerentis ſententiam Doctoris non ſolum videri falſam, doctrinæque Ariſtotelis aperte contrariam, ſed & parùm tutam in fide. Dicit videri falſam, quoniam ſicut intellectus percipere non poteſt quomodo corpus aliquod (imò & angelus vt Scotus ipſe affirmat) ex vno loco ad alium remotum tranſeat niſi per medium, ita percipere non valet, quo pacto agẽs limitatum ad certum locum poſsit tranſmittere actionem ſuam in locum diſtantem, quin prius aliquid in ſpatium interiectum producat, interuentu cuius ſine intercapedine rem diſtantem ſua actione attingere valeat. Quòd enim Deus poſsit tranſmittere corpus de loco in locũ remotum non transferendo illud per medium, aut collocare idem corpus in locis diſtantibus (quamuis multi id negent) facile intelligitur. Etenim cum Deus propter immenſitatem ſuæ eſſentiæ vbique ſit præſens, reſque iam productæ perinde maneãt in eo eminenter, ac ſi productæ non eſſent, qua de cauſa reproducere valet ſemel corruptum, vtique ſi ſubtrahat influxum, quo eſſe confert alicui corpori in aliquo loco, atque immediatè illi, idem eſſe in alio loco cõferat, aut ſimul idem illi vnum eſſe in diſtinctis locis ſupernaturaliter tribuat, poterit profectò transferre idem corpus de loco in locum diſtantem, quin per medium interiectum transſerat, aut collocare illud ſimul in diſtinctis locis. At vero quemadmodum ſi Deus per vim corpus transferre vellet in locum diſtantem, id nulla ratione fieri poſſet, niſi eodem corpore per interiectum ſpatium traducto, neque aliud humanus capit intellectus, ſic etiam ſi agens eſſet limitatũ ad certum locũ (eſto eſſet Deus ipſe) vimq; ad operandum habebit infinitam, tranſmittere non poſſet actionem in locum diſtantem, nihil interim in medium ſpatium efficiendo, id nanque pari ratione ex natura rei fieri non poſſe, mens ipſa, quaſi intueri videtur. ¶Secundam partem probant, ſcilicet, talem opinionem doctoris eſſe parùm tutam in fide, quoniam Paulus Actorũ. 17. ex eo probat Deum non longè eſſe ab vnoquoque noſtrum, quod in ipſo viuamus, moueamur, & ſimus. Et Pſal. 138. Regius Propheta cùm dixiſſet. Quo à facie tua fugiam, ſi aſcendero in cælum, tu illic es, ſi deſcendero in infernum ades, ſi ſumpſero pœnas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, in huius rei probationem ſubiungit. Etenim illuc manus tua dedùcet me, & tenebit me dextera tua, aut ergo autores contrariæ ſententiæ dicant Spiritum ſanctum per os Pauli, atque Dauidis ineptam rationem reddidiſſe, ineſſicaxque argumentum confeciſſe ad probandam præſentiam Dei in rebùs, aut confiteantur ex immediata operatione Dei in aliquo loco ſatis ſuperque concludi præſentiam Dei in rebus; vt D. Tho. & communis Theologorum ſententia cum Ariſtotele affirmat, & ipſa ratio, cuique in dicta perſuadet; vnde Anſelm. monolo. 22. & 23. quoniã inquit, nihil ſine Deo poteſt, aut eſſe aut conſeruari dicere cogimur Deũ vbique & ſemper eſſe.

¶Tertia ſententia eſt Doctoris in. 1. d. 37. quæſt. vnica prope finem, vbi aſſerit confirmando ſuam ſententiam hæc verba. Confirmatur etiam quia ante mundi creationẽ non eſt imaginãdum vacuum infinitũ quaſi *Tertia ſententia.*

ibi fuerit præſens Deus ſecundùm eſſentiã antequàm produceret mundum, imò non vt alicubi præſens Deus ſecundùm eſſentiam fuit potens facere mundum, ſicut igitur ibi præſentia immenſitatis non præexigebatur præſentiæ potentiæ ſuæ vt potentia eſt, imò potẽtia prius habuit terminum ſuum quàm eſſet præſentia ſecundùm eſſentiam, ita videtur modo quod non oporteat præintelligere Deum in aliqua parte vniuerſi, vt ibi aliquid cauſet, ſed magis quaſi è conuerſo prius ſit ibi ſecundùm potẽtiam vt ibi aliquid cauſet, & tunc licèt per impoſsibile nõ eſſet ibi prius ſecundùm eſſentiam poſſet tamen ibi cauſare. Hactenus Doctor.

Notab.1. ¶Pro explicatione igitur huius ſententiæ & totius quæſtionis ſunt notanda nonnulla, quorum primum eſt, quòd Doctores in hac quæſtione in aliquo conueniunt, & in aliquo differunt, conueniunt quidem, quia omnes fatẽtur Deũ eſſe vbiq; per eſſentiã, præſentiam, & potentiã. Conueniunt ſecundò, quia omnes fatentur bene inferri ex iſto antecedente, Deus vbique operatur, iſtud conſequens, ergo vbique eſt, quia ſecùdùm fidem, virtus, operatio, & eſſentia Dei idem ſunt. Differunt tamen quia nonnulli contendunt, iſtam eſſe conſequentiam formalem, Doctor autem tantum eſſe conſequentiam materialem: quia ſi per impoſsibile virtus & operatio Dei non eſſent idem cũ ſua eſſentia, tunc non eſſet bona conſequentia; Deus vbique operatur, ergo vbique eſt, cũ in agente creato (in quo operatio, & eſſentia diſtinguuntur) non rectè infertur, quia non ſequitur; ſol operatur in viſceribus terræ, ergo ibi eſt ſecundum eſſentiam. Antecedens enim verum eſt, & conſequens eſt falſum.

Notab.2. ¶Secundò eſt notandum, quòd in explicatione horum modorum exiſtendi Dei in rebus variant Doctores inter ſe. Nã Durand. in 1. diſt. 37. q. 1. nu. 13, aſſerit, quòd cũ exiſtentia Dei in rebus requirat exiſtentiã rerũ (in eo enim quod nõ eſt nihil eſſe poteſt) res autem non exiſtunt niſi per actualẽ operationem Dei creantis, & conſeruantis res, ideò ſecundùm tria, quæ concurrunt ex parte Dei ad productionẽ, vel conſeruationum ſumuntur illi tres modi. Illa autem tria ſunt operatio vel actio, virtus à qua eſt actio, & eſſentia, in qua eſt virtus, quia ergo actio creationis facit rem exiſtere, actio autem conſeruationis exiſtentiam rei continuat; exiſtentia autem rei facit rem Deo præſentem & Deum rebus, Deus enim nõ efficitur præſens rei, niſi quia res efficitur præſens Deo, & ideo ratione actionis producẽtis, & cõſeruãtis rẽ in eſſe, Deus dicitur eſſe in rebus per præſentiam. Et quia hæc præſentia nõ eſt ſolũ ſecũdùm cognitionẽ (vt alij ponunt) ſed ſecundùm realem exhibitionem, nam ſicut figura ſigilli non fit, nec cõſeruatur in aqua, niſi ad realem coexiſtentiam ſigilli, ſic nulla res conſeruatur in eſſe, niſi ad realem coexiſtentiam Dei, & ideò dicitur Deus eſſe in rebus per eſſentiam, propter realem coexiſtentiam diuinæ eſſentiæ cum rebus. Vlterius quia ab eſſentia non egreditur actio niſi mediãte potẽtia, dicitur Deus eſſe in rebus per potentiam, & hi ſunt modi generales, quibus Deus eſt in omnibus rebus, conſideratis (ſcilicet) ſecundùm ſuum eſſe naturale. Iſtum tamen modum dicendi Durandi impugnant nonnulli ſuper primã partem D. Tho. quæſt. 8. art. 4. dub. 2. dicentes eſſe liberrimũ, multa abſurda, & incommoda continentem. Primũ eſt, quòd cõfundit omnes hos tres modos exiſtendi in rebus. Secundum inconueniens eſt, quod propriè & in rigore loquendo, vbi nõ eſt connexio nõ eſt præſentia. Vnde quamuis lapis & lignũ ſint coniuncta, nõ dicemus, quod alterum eſt alteri præſens quoniam ibi non eſt connexio. Præſentia verò propriè & in rigore exigit connexionem. Quare explicãt prædictos modos dicentes, quod reuera idẽ eſt Deum eſſe per potentiam, & per eſſentiam in rebus. Et quamuis iſti modi realiter & identicè ſint idem, formaliter verò diſtinguuntur. Etenim per operationem ſecundùm quam Deus in effectibus cuſtodit res eaſque conſeruat, dicitur eſſe in rebus per potẽtiam. Verum quoniam proximũ principium operationis eſt potentia ipſa, & virtus ad operandum, ideo dicitur Deus eſſe per potentiam in rebus. Cæterum cum potentia ipſa in Deo, ſit idem quod eſſentia Dei, conſequenter dicitur eſſe per eſſentiã in illis. Secundò dicunt probabiliter poſſe dici, quòd ideo Deus eſt in omnibus rebus per potentiam, quia operatur in illis. Itaque eſt in omnibus rebus per potentiam ex quacunque operatione, quã facit in eis, quia potẽtia eſt proximũ principiũ cuiuſli bet operationis. At verò eſt per eſſentiam in rebus ex peculiari operatione, quatenus

producet eſſe rerum, & cõſeruat illud eſſe.
¶Tertius modus explicandi eſt omnium Scotiſtarum in.1.diſt.37. quæſt. vnica, dicentium, Deum eſſe vbique ſecundùm præſentiam eſt Deum diſtinctè omnia cognoſcere, & ipſum eſſe præſentem ſecundũ potentiam, eſt ipſum omnia conſeruare, & ipſum eſſe præſentem ſecundùm eſſentiam, eſt ipſum eſſe præſentem ſecundùm infinitatem ſeu ſecundùm intimum illapſum.

Notab. 3. ¶Tertiò eſt notandum, quòd licet eſſentia & operatio diuina ſint idem, non tamen ſignificant idem eodem modo, quia eſſentia ſignificat eſſentiam ſecundùm ſuam rationem formalem, & ſecluſo quocunque quòd non concipitur de quidditate eius; & ſic licet operatio diuina ſit idem quod eſſentia diuina, hoc nomen (eſſentia) non ſignificat operationem: quia operatio concipitur vt conſequens ipſam eſſentiam, & non vt ratio formalis ipſius.

Notab. 4. ¶Quartò notandum, quòd operatio diuina poteſt dupliciter conſiderari: Vno modo ſecundùm quòd eſt à parte rei: ſecundo modo ſecundùm quòd poteſt à nobis concipi. Si enim conſideretur ſecundùm quòd eſt à parte rei, implicat illam non eſſe eſſentiam diuinam ſecundùm eſſe abſolutum, quod ipſa operatio habet. Si verò conſideretur ſecundùm quod poteſt à nobis cõcipi adhuc hoc poteſt dupliciter contingere. Primo modo ſecundùm quòd eſt cognoſcibilis per fidẽ, & conceptu proprio: ſecundo modo ſecundùm quòd poteſt concipi ex naturalibus, & conceptu alieno. Si conſideretur primo modo implicat concipere operationem Diuinam diſtinctam realiter ab eſſentia Diuina, ſicut implicat operationem Diuinã realiter diſtingui ſecundùm eſſe abſolutum ab eſſentia Diuina. Si autem conſideretur ſecundo modo, poteſt Diuina operatio concipi ſub ratione operationis tantum, ac ſi realiter eſſet ab eſſentia Diuina diſtincta, & hoc modo conſiderata eſt diſtincta virtualiter, vel ratione ratiocinata, vel nõ idem formaliter cum eſſentia: nam aliud eſt conſiderare volitionem in ratione volitionis, & aliud in ratione principij ad extra, ſicut ſuo modo aliud eſt conſiderare eſſentiã Diuinã prout eſt eſſentia, & aliud prout eſſentia prout in patre eſt potentia generandi.

Notab. 5. ¶Quintò eſt notandũ, quòd iſta conſequentia Deus vbique operatur, ergo vbique eſt, poteſt ſimiliter dupliciter conſiderari. Vno modo quatenus Deus & operatio Diuina ſecundùm ſuum eſſe abſolutum ſunt omnibus modis idem, nam cùm Deus ſit actus purus, non poteſt intelligi potentia operatiua in ipſo diſtingui ab operatione ſecundũ eſſe abſolutum; Quare in Deo idẽ eſt eſſe, & poſſe operari, quantũ ad eſſe abſolutum quod importat potentia operatiua. Secundo modo poteſt iſta conſequentia cõſiderari, quatenus operatio concipitur, vt diſtincta à potentia operatiua.

¶Sextò aduerte, quòd operatio Diuina poteſt dupliciter cõſiderari. Vno modo prout eſt in Deo operante, quæ dicitur operatio actiua. Secundò modo prout eſt in re operata, & dicitur operatio paſsiua. Si ſumatur primo modo pro operatione actiua, nõ ſunt ad inuicem diſtantes, Deus, & eius operatio ex rationibus formalibus præciſe conſideratis. Si autem cõſideretur ſecundo modo pro operatione paſsiua, vt realiter diſtinguitur à Deo. De hac eſt quæſtio, & controuerſia: vtrùm talis operatio per conſequentiã formalem inferat præſentialitatem Dei, vnde ſenſus illius eſt, an per conſequentiã formalem ſequatur, iſta res eſt hic producta in eſſe reali à Deo, ergo Deus eſt hic ſecundùm eſſe reale. *Notab.* 6.

¶Septimò eſt notandum vt optimè aduertit Palacios in.1.diſt.37.diſput.1. quòd mouens, & motum ſimul ſunt, & ſe ſe contingunt, aut contactu ſecundùm ſuam quantitatem, aut ſecundùm ſubſtantiam, aut ſecundùm virtutem, nam agens, & paſſum ſe contangunt neceſſariò aliquando ſecundũ quantitatem, vt ignis tangit lignum: aliquando ſecundùm virtutem, vt ſol terram cõtangit; non quantitate, ſed virtute: ſiquidem lumẽ, & influentiam proximis ſibi elementis donat, vnde & terræ donantur, vt fœcundetur producendis metallis, & alijs mineralibus. Similiter Torpedo (piſcis) ſtupidam reddens piſcatoriam manum, ſaluo rete, vtrique contangit manum contactu virtutis, & qualitas piſcis diffunditur per rete ad manum vſque: at rete illæſum eſt, quia actus actiuorum ſunt in patiente diſpoſito. Item agentia intentionalia, vt obiectum contangit vires ſenſificas diffuſis ſpeciebus ex medio ad ipſam potentiam. Itemque in agentibus ſpiritualibus eſt contactus ſecundùm ſubſtantiam, & ſecundùm virtutem: in Deo autem contactus ſecundùm virtutem, & ſecũdùm ſubſtantiam non diſtinguuntur niſi ſolum ſecun- *Notab.* 7.

ſecundum rationem: quamobrem, quandoq; nihil erant omnia, ante orbem conditum, Deus nihil cõtangebat, neque ex ſubſtãtia, neque ex virtute niſi tantum potentialiter, at verò ſimul atque mundum efficit, illum contangebat ſecundum ſubſtantiam ſuam, & ſecundum virtutem ſuam, quia intimè operabatur in rebus conditis, & ipſa rerum creatio rerum eſt contactus, quia igitur cauſat omnia, ideo eſt ſimul cum omnibus & fieri nequit vt agat in diſtans à ſe, ſiquidem à nullo diſtat Deus, neque quidquã ab illo diſtat, quia eſt intimus rebus vniuerſis, nam nanque nihil intimius rei, quàm ſuum eſſe, & hoc eſſe penetrat Deus, quia ſuo influxu conſeruat eſſe rerum. Ex quibus omnibus colligitur ex eo inferri præſentiam ſecundum ſubſtantiam, ex præſentialitate ſecundum virtutem, quia virtus & ſubſtãtia ſunt omnibus modis idem: quòd ſi virtus eſſet diſtincta à ſubſtantia, ex præſentialitate virtutis non poſſet inferri præſentialitas ſubſtantiæ: cum igitur operatio paſsiua ſit diſtincta realiter à Deo, ſicut creatura realiter diſtinguitur à Deo, ideo ex tali operatione paſsiua præciſe, per conſequentiam formalem non poteſt colligi præſentialitas eſſentiæ, & virtutis actiuæ niſi ſecundum virtutem.

Prima cõcluſio.

¶Prima concluſio. Agens creatum poteſt agere vbi non eſt. Hæc concluſio eſt Doctoris in 1. diſt. 37. quæſt. vnica in principio ibi reſpõdeo. Et probatur ab ipſo exemplo & ratione, exemplo, nã quidam piſcis, qui vocatur ſtupor, vel ſtupho, vel apud alios torpedo, & apud alios tremolus mortificat & areſacit manũ piſcatoris non attingens manum piſcatoris, ergo poteſt agens creatum agere vbi non eſt ſecundum ſuam ſubſtãtiã.

¶Secundò. Sol agit in inferiora terræ generans in viſceribus eius mineram, vel aliquod mixtum animatum, vel inanimatum, tamen non eſt ibi ſecundum ſuam ſubſtantiam, licet ſubſtantia ſolis producat illam ſubſtantiam in viſceribus terræ, ergo. Minor probatur, quia illa ſubſtantia producta non poteſt produci ab accidente vt dicemus quæſtione ſequẽti, ergo producitur à ſubſtãtia.

Secunda concluſio.

¶Secunda concluſio de facto in agenti immenſo iſta conſequentia eſt formalis Deus vbiq; operatur, ergo Deus vbique eſt. Hæc concluſio probatur, nam de facto iſta conſequentia eſt formalis operatio eſt eſſentia, ergo vbicunque eſt operatio ibi eſt eſſentia, ergo & illa erit conſequentia formalis. Probatur ſequela: nam Deus non quacunq; operatione operatur, ſed operatione immẽſa. Secundò implicat intelligere operationem non diſtinctam ab eſſentia ſecundùm conceptum proprium non intelligendo eſſentiam, ergo implicat intelligere operationem ſecundùm conceptum proprium eſſe alicubi, non intelligendo eſſentiam eſſe ibi, ſed illud (quòd non conſequitur per conſequentiam formalem) poteſt intelligi conſequens ſine antecedente, ergo per conſequentiam formalem infertur Deum vbique eſſe ſi vbiq; operatur. Tertio probatur argumentis adductis pro prima & ſecunda ſententia: nam virtus Dei ſecundum ſuum eſſe abſolutum non diſtinguitur ab eius eſſentia aliquo modo, ergo ſicut iſta cõſequentia eſt formalis Deus vbique operatur, ergo ibi eſt ſecundum ſuam virtutem, ita hæc eſt conſequentia formalis Deus vbique operatur, ergo vbique eſt ſecundùm ſuam eſſentiam.

Tertia cõcluſio.

¶Tertia concluſio. Si operatio Diuina conſideretur ſecũdùm quod in paſſo recipitur, & quatenus eſt productio paſsiua, nõ ſequitur per conſequentiam formalem, Deus vbique operatur, ergo Deus vbique eſt. Hæc concluſio eſt Doctoris, & probatur. Ex ratione formali productionis paſsiuæ tãtum infertur contactus agentis ſecundum virtutem, & non ſecundum eſſentiam, niſi quando virtus & eſſentia ſunt omnibus modis idem ſed ex operatione Dei paſsiua nõ poteſt colligi virtutem, & eſſentiam Diuinam eſſe omnibus modis idem, ergo quanuis ex operatione paſsiua Dei (qua creatura dicitur producta) quanuis per conſequentiam formalem inferatur virtutem Diuinam eſſe vbicunque eſt operatio paſsiua, non tamen per cõſequentiam formalem infertur eſſentiam Diuinam eſſe vbicunque eſt operatio paſsiua. Maior eſt manifeſta: nam quam plurima agentia ſunt, quæ attingunt effectum ſecundum ſuam virtutem, non tamen ſecundum ſuam eſſentiam, vt fatentur omnes, qui dicunt ſubſtantiam producere ſubſtantiam non immediatè, ſed mediantibus accidentibus, & Solem mediante luna, & eius influentia producere mineralia in viſceribus terræ, non tamen fatentur. Solem ſecundum ſuam ſubſtantiam eſſe in viſceribus terræ, & per conſequens in Sole non eſt bona conſequentia, Sol ſecundum ſuam virtutem eſt in viſceribus terræ, ergo Sol ſecundũ ſuam

ſubſtantiam eſt in viſceribus terræ: & per conſequens ex ratione formali productionis paſsiuæ tantum infertur contactus agentis ſecundum virtutem, & non ſecundum eſſentiam. Minor autem probatur: nempe quod ex productione paſsiua (qua creatura eſt producta) non poſsit colligi virtutē actiuam Dei eſſe omnibus modis idem cum eſſentia: quia ex productione paſsiua tantum cognoſcitur virtus actiua, quatenus eſt correlatiua virtutis paſsiuę, & virtus actiua ſecundum eſſe reſpectiuum, vel ſaltim ſecundum eſſe abſolutū, quatenus terminat productionem paſsiuam, ſed virtus actiua ſecūdum eſſe relatiuum quatenus reſpicit productionem paſsiuam non eſt omnibus modis idem cum eſſentia, quia ad minus nō eſt idem formaliter cum illa, ergo ex productione paſsiua non poteſt colligi eſſentiam Diuinam eſſe omnibus modis idem cum virtute, & per conſequens non poteſt colligi per conſequentiam formalem, ex productione paſsiua omnium rerum, eſſe eſſentiā Diuinam in omnibus rebus ſecundum ſuum eſſe reale, ſed tantum ſecundum ſuam virtutem. Quòd ſi reſpondeas quod quia eſſentia Diuina & virtus ſunt omnibus modis idē, ſi per conſequentiam formalem infertur virtus actiua ex productione paſsiua, ſimiliter debet inferri & eſſentia. Contra iſtam ſolutionem ſic argumentor. Quando communiter dicitur quòd agens per ſuam virtutem coniungitur paſſo, vel effectui producto, nullus intelligit quod virtus illa actiua quæ eſt in agente coniungatur paſſo ſecundum rem, quia talis virtus (quæ principium quo vocatur & actus primus) non ſeparatur ab agente, neque ab eo cuius eſt actus primus ſed dicitur talem virtutē attingere paſſum, vel productum, quatenus agens per illam tranſmutando materiam agit in ſubiectum, & producendo effectum dicitur effectum attingere, non tamen virtus illa ſecundum rem eſt in ſubiecto alterato, neque in effectu producto, niſi virtualiter, quatenus effectus productus virtualiter continet illam: ita creatio v.g. paſsiua angeli ex vi creationis paſsiuę tantum, tantum infert eſſe virtutem creatiuam attingentem creationē paſsiuam, quatenus creatór per illam deducit aliquid de non ſimpliciter eſſe, ad eſſe, non tamē arguit talem virtutem creatiuam in eſſe ipſi creationi paſsiuę, & ab ipſa non diſtare ſecundùm realem eſſentiam, ſicut & virtus productiua Solis quanuis per conſequentiā formalem deducatur ex productione paſsiua mineraliū, non tamen deducitur, talem virtutem (prout eſt in Sole) eſſe præſentem ſecūdum rem ipſis mineralibus: nam falſum eſt, talem virtutem vt ſic, talem præſentialitatē habere: ſicut ſimiliter; virtus illa quæ eſt in piſce illo, qui dicitur torpedo, qua reddit manum piſcatoris ſtupidam, non eſt præſens ſecundum realem eſſentiā ipſi manui, neque inhæret manui piſcatoris, ergò quanuis ex illa ſtupidatione paſsiua (per conſequentiam formalem ſequatur) piſcem illum attingere ſecūdum virtutem actiuam contactu quodam virtuali manum piſcatoris, non tamen inde colligitur virtutem illā ſecundum rem eſſe realiter præſentem manui piſcatoris, quatenus eſt virtus illius piſcis, neque ſimiliter ipſe piſcis ſecundū eſſentiam. Ita ſimiliter in propoſito, quanuis ex creatione paſsiua per cōſequentiam formalem inferatur eſſe virtutem creatiuam, & illam attingere creationem paſsiuā contactu virtuali, non tamen per conſequentiā formalem infertur, quod virtus actiua (ex eo quod virtus actiua tantum eſt) ſit præſens ſecundum realem præſentiam creationi paſsiuæ, & per conſequens quanuis virtus creatiua ſecundum eſſe abſolutū ſit omnibus modis idem cum eſſentia, ex productione paſsiua (qua Deus producit omnia vbique) non infertur per conſequentiā formalem Deum vbique eſſe ſecūdum realem præſentiam. Secundò, ſi Deus eſſet omnipotens & non eſſet immenſus poſſet vbique operari, & non vbique eſſe, ergo. Probatur antecedens: nam alias non eſſet omnipotēs. Si reſpondeas quòd neque eſſet etiam immenſus contra, ergo exiſtentia vbique non prouenit Deo ex omnipotentia, ſed ex immenſitate. Tertiò: creatura poteſt operari vbi non eſt, ergo & Deus poſſet operari vbi non eſſet ſi non eſſet immēſus. Creatio, ergo paſsiua infert actiuam, & quia actiua infert eſſe Dei (quia virtus & eſſe diuinum ſunt idem) ideo in ſecunda concluſione dixi eſſe conſequentiam formalem, & in hac tertia eſſe materialem iuxta modū ſupra explicatum.

Quarta cōcluſio.

¶Quarta concluſio. Iſta conſequentia Deus vbique operatur, ergo vbique eſt, non eſt formalis, niſi gratia materiæ. Hæc cōcluſio eſt Doctoris vbi ſupra prope finem, & probatur.

Primū argumen.

¶ Primò. Creatura poteſt operari vbi

vbi non eſt ſecundum ſuam ſubſtantiam, ergo & Deus ſi per impoſsibile non eſſet vbique propter ſuam immẽſitatem poſſet propter ſuam omnipotentiam vbique operari. Probatur ſequela. Si per impoſsibile Deus non eſſet immenſus & eſſet omnipotens poſſet omnia & vbique operari non tamen poſſet vbique eſſe, quia eſſe vbique conuenit Deo, quatenus infinitus & immẽſus eſt, ergo licet per conſequentiam materialem benè ſequatur, vbique operatur, ergo vbiq; eſt, non tamen per conſequentiam formalẽ.

Secundum argum.

¶Secundò. Antequam mundus fieret Deus non erat in mundo, ſed in ſemetipſo & tamen produxit mundum, ergo poteſt operari vbi non eſt. Ad hoc argumentum. Reſpõdent nonnuli negãdo, priùs eſſe creaturam produci à Deo, quàm ꝙ Deus ſit præſens illi, nam ratio, quare Deus eſt præſens creaturæ eſt, quia dat & conſeruat eſſe illius.

¶Vel ſecundo reſpondent negando conſequentiam, & ad probationem reſpondent quòd aliqua ſunt poſteriora, quæ neceſſario ſequuntur ex prioribus, & ſic quamuis poſterius ſit Deum eſſe præſentem creaturæ, quàm quod creatura producatur à Deo nihilominùs tamẽ neceſſariò ſequitur ex hoc quod Deus producit creaturam, quòd ſit præſens ipſi creaturæ. ¶Vel tertio reſpondent cum Caietano quod prius eſt Deum operari in aliqua re, quam eſſe in illa. Quod ſi obijcias (dicũt iſti Autores.) Prius eſt eſſe quàm operari, ergo priùs eſt Deum eſſe in rebus quam operari. Reſpondetur negando conſequentiam, & ratio eſt, quia ſicut priùs eſt angelum operari in loco, quam eſſe in loco, ita priùs eſt Deum operari in rebus, quã eſſe in rebus.

Impugnãtur ſolutionis.

¶Iſtæ tamen ſolutiones facillimè impugnãtur. Nam prima petit principium nam ex eo quòd dat, & conſeruat eſſe creaturæ non ſequitur per conſequentiam formalẽ quòd ſit in creaturæ: nam ſi Deus non eſſet immẽſus, poterat quatenùs omnipotens dare, & conſeruare eſſe cuiuſque creaturæ, ſine reali exiſtentia in vnaquaque creatura. Secũda autem ſolutio non ſoluit argumentum, nam ſi poſteriùs eſt Deum eſſe præſentẽ, quàm operantem, & præſentialitas illa non colligitur formaliter ex operatione, ergo nec illud poſterius neceſſario colligitur per cõſequentiam formalem ex illo priori. Tertia autem ſolutio nõ reſpondet, quia nec in via D. Thomæ (vt dicunt nõnulli) dicitur quòd angelus ſit in loco per operationem, ſed per applicationem ſuæ virtutis vt ipſe Caietanus docet; cur ergo dicunt prædicti Doctores cum Caietano, Deum eſſe in loco per operationem.

Tertium argum.

¶Tertio probatur concluſio: nam ipſi Doctores fatentur in illa quæſtione quomodo Deus operetur immediatè, & quomodo ſit cauſa eſſendi, quòd iſta conſequentia, Deus operatur immediatè immediatione virtutis, ergo immediatione ſuppoſiti benè infertur materialiter, ergo per conſequentiam formalem nõ ſequitur, Deus eſt agẽs immediatum immediatione virtutis, ergo immediatione ſuppoſiti: & per conſequens non ſequitur per conſequentiam formalẽ, Deus vbique operatur, ergo vbique eſt. Pro hac ratione vide Magiſtrum Çumel qui. 1. par. quæſt. 8. art. 1. fol. 170: dicit quòd ex mediatione virtutis non ſequebatur formaliter, Deus immediatè vbiq; operatur, ergo vbiq; eſt, & fol. 173. columna. 2. prope mediũ dicit, conſequentiam illam D. Tho. eſſe optimam, ſaltem materialiter, & ratio eſt, quia virtus Dei ad agendum eſt ſua ipſius ſubſtãtia, & ſuum ipſius ſuppoſitum.

Reſpondetur argumentis.

¶Reſpondetur argumentis ad primum; concedendò maiòrem, & diſtinguendo minorem, ſcilicet, formaliter, vel materialiter; materialiter tranſeat, formaliter negatur, & hoc nos etiam libentiſsimè fatemur quòd per conſequentiam materialem benè ſequitur, Deus vbique operatur, ergo vbiq; eſt, non autem per conſequentiam formalem deductam ex operatione paſsiua, vel etiam ex operatione actiua, quatenus operatio actiua concipitur, vt diſtincta ab eſſentia diuina, & eſſe Dei, per conceptũ deſumptum ab operatione creaturæ.

Ad ſecundum.

¶Ad ſecundum reſpondetur, quòd licet in Deo, operatio, virtus, & eſſentia ſint penitus idem ſecundùm eſſe abſolutum ſi concipiantur conceptibus adæquatis, non tamen ſecundum eſſe reſpectiuum; & etiam ſi concipiantur conceptibus inadæquatis. Et ratio huius eſt; quia eſſentia nullum reſpectũ dicit ad creaturam. Virtus autem dicit reſpectum ad creaturam, quatenus producibilis eſt, & ſecundùm quòd habet eſſe obiectiuum, & potentiale. Operatio autem dicit reſpectum ad creaturam ſecundũ quòd habet eſſe reale; ideo licet ex operatione ſequatur virtus in obliquò, & ex virtute ſequatur eſſentia in obliquo: nam bene ſequitur,

tur; eſt operatio, ergo ab aliqua virtute, eſt virtus, ergo alicuius eſſentiæ non tamen in recto ex ratione formali operationis, virtutis, & eſſentiæ, vt virtus concipitur aliquo modo ab eſſentia diſtincta. Vnde per conſequentiam formalē ex eo quòd Deus vbique operatur, tantum ſequitur, quòd in Deo ſit aliqua virtus ad operandum vbique: & ex tali virtute, tantum ſequitur, quòd Deus habet talem eſſentiam, cuius eſt talis virtus; non tamen ſequitur quòd talis eſſentia ſit talis virtus, & operatio, cum hoc conueniat eſſentiæ diuinæ, quia eſt actus puriſsimus nullam includens pontentialitatem. Et hoc vocatur à Doctore colligi per cōſequentiā materialem. Quia colligitur ex eo quod virtus Dei eſt eſſentia Dei, & operatio Dei; quia tamen non colligitur, ſi virtus & eſſentia eſſent diſtincta, nam bene poteſt virtus attingere, vbi nō ſit eſſentia, ideo à Doctore dicitur hanc conſequentiam nō eſſe formalem, niſi in Deo: & hoc eſt eſſe materialem, ideſt ratione materiæ, ideſt quia in tali materia reperitur vbi eſſe, & virtus, & operatio ſecundum eſſe abſolutum prout eſt in operante ſunt omnibus modis idem realiter iuſta eā quæ dicta ſunt.

¶Ad argumenta adducta pro ſecunda ſententia reſpondetur ad primam ſententiam Doctoris eſſe veriſsimam doctrinæ Ariſtotelis conformem, & fidei maximè cōſentaneam. Ad probationem dicitur, non eſſe eandem rationem de tranſitu corporis de loco ad locum, & de operatione in extremo, ſine operatione in medio, nam motus corporis (cùm fiat per nouam, & nouam præſentialitatē) non poteſt moueri de extremo ad extremum, quin fiat præſens medio: virtus autē productiua poteſt attingere productū exiſtens in aliquo extremo, ſine eo quòd attingat medium, quia hæc attingētia nihil aliud eſt, quàm productio alicuius effectus, quæ poteſt producere aliquid in extremo, non producendo aliquid in medio.

¶Ad ſecundum reſpondetur, quòd D. Paulus ibi non ex operatione tantū ſed ex immenſa operatione probat Deum non longè eſſe ab vno quoque noſtrum: vnde conſequentia D. Pauli talis eſt Deus vbique operatur, ergo Deus vbique eſt, ac ſi dicat, Deus habet immenſam operationem, ergo Deus vbique eſt, & iſta conſequentia eſt formalis iuxta modum explicatum in prima concluſione: nam implicat quod ſit immenſa operatio diſtincta ab illo cuius eſt, & per conſequens vbicunque eſt immenſa operatio, ibi eſt etiam eſſentia illius, cuius talis operatio eſt. Nihilominus tamen quāuis iſta dicatur conſequentia formalis conſiderata operatione Diuina, quatenus talis eſt, non tamen dicitur conſequentia formalis conſiderata operatione Diuina, quatenus operatio eſt. Vnde ſicut dicebam in primo Diſputatione. 7. quæſt. 2. concl. 3. perſona Diuina, quatenus perſona Diuina eſt, & quatenus hæc, primo, & per ſe dicit relationem, materialiter autem ſignificat ſubſiſtens in natura intellectuali: quia illud, primo, & per ſe ſignificat perſona Diuina, per quòd cōſtituitur, & diſtinguitur à qualibet alia perſona, & huiuſmodi eſt relatio, ergo. Et in ſecunda concluſione dicebam, quòd nomē perſona etiā vt prædicatur de perſona Diuina, & relatiua: formaliter, & præciſe non ſignificat relationem, quia illud, quòd in prædicatione directa habet rationem prædicati, habet rationem formæ, & illud quòd habet rationem ſubiecti, habet rationem materiæ, ſed iſta prædicatio eſt directa, perſona Diuina eſt perſona, ergo illud prædicatum (perſona) habet rationem formæ, & illud ſubiectum (perſona Diuina) habet rationem materiæ; & per conſequens nomen perſona (vt de perſona Diuina prædicatur) non ſignificat de formali relationē, ſed de materiali. Ita dicendum eſt in præſentiarum, quod ſi loquamur de operatione Diuina quatenus eſt hæc, ita quod faciamus iſtam prædicationē, operatio Diuina non eſt qualiſcunque, ſed immenſa operatio, & infinita, & per conſequens idem formaliter cum eſſe Diuino; bene ſequitur per conſequentiam formalem, Deus hac operatione operatur vbique, ergo Deus vbique eſt, & in hoc ſenſu intelliguntur authoritates Sacræ ſcripturæ. At verò ſi loquamur de operatione Diuina, quatenus operatio tantum eſt, ita quòd faciamus iſtam prædicationē, hæc operatio Diuina eſt operatio, vbi cōſtat quòd hæc operatio (à parte ſubiecti) habet ſe vt materiale reſpectu illius prædicati operatio, & illud prædicatum (operatio) habet ſe vt formale reſpectu illius ſubiecti, in hac igitur conſideratione, non ſequitur per conſequētiam formalē, quòd Deus vbique ſit, ex eo, quòd vbique operatur, ſed tantum materialiter, ſcilicet, quia operatio (qua Deus operatur) eſt hæc operatio, ſcilicet immenſa, & nullo

modo ab eſſe Diuino diſtincta ſecundũ eſſe abſolutum ipſius operationis. Et ita explicata ſententia doctoris, non ſolũ nihil diſſonum à fide dicit, ſed maximè cõforme fidei pronunciat. Neque ſententia doctorum per tot ſæcula à tantis vniuerſitatibus approbatæ debent ſic qualificari, vel potiùs calumniari.

QVÆSTIO VI.

¶ Vtrùm accidens poßit producere ſubſtantiam.

LICET præſens quæſtio præcipuum locũ habeat apud Doctorem in 4. diſtin. 12. quæſt. 3. ſoluendo quæſtionem, quia tamen in præcedenti quæſtione in principio, nonnulli notarunt Doctorem erroris, quatenus dixit ſolum formam ſubſtantialem poſſe producere effectum, & ſubſtantiam, non verò accidens, operæpretium erit impræſentiarum præſentem diſputare quæſtionem, vt Doctorem noſtrum ab infamia erroris liberemus. Triplex igitur eſt de hac re principalis ſentẽtia.

Prima ſententia.

¶ Prima eſt D. Thomæ & Thomiſtarum. 1. parte. quæſt. 77. articulo. 1. & in 4. diſt. 12. quæſt. 1. qui aſſerũt quòd licet accidens in virtute propria non poſsit producere ſubſtantiam, benè tamen in virtute ſubſtantiæ. ¶ Pro cuius explicatione aduertit Caietanus ibi num. 80. quòd quando dicitur accidẽs agere in virtute ſubſtantiæ, talis constructio eſt intranſitiua, id eſt, eſt ipſa virtus ſubſtantiæ, huc enim tendit tota reſpõſio, ꝙ accidentalis vis nõ ſua, ſed ſubſtantiæ eſt virtus, quoniam eius eſt virtus, cuius eſt agere, & agere eſt eius, cuius eſt eſſe, quòd non eſt niſi cõpoſiti, quòd ſubſtantiali forma, & accidentali, vt virtute operatur. Nõ ergo fingas intentionalem aliquam formam, qua accidens ſalues agere in virtute ſubſtantiæ, vt quibuſdam viſum eſt. Eandem ſententiam docet Magiſter Soto 2. phyſic. quæſt. 4. ante quartam concluſionem, vbi dicit quòd illa virtus ſubſtantiæ in calore ad producendũ ignem, nihil aliud eſt prorſus, quam calor ipſe, dicitur enim ille agere in virtute ſubſtantiæ, id eſt, tanquam virtus ſubſtantiæ. Nec petimus principium, dicendo, quòd virtus ſit inſtrumentum producendi ſubſtãtiam: cõſiderat enim Scotus calorem ignis acſi eſſet per ſe ſuppoſitum, quòd propria virtute agit, cum tamen attentè intelligendum eſt verbum Ariſtotelis. 7. Metaphy. textu. 2. vbi ait, quòd accidens non eſt ens, ſed entis ens, quo palàm ſignificatur, accidentia nihil aliud eſſe quam virtutes quaſdam ſubſtantiæ, vt ſicut oculi dati ſunt homini ad videndum, & pedes ad ambulandum, ita calor naturalis datus eſt illi, vt ſit virtus nutriendi, augmentãdi, & generandi. Vnde non eſt imaginãdum (vt Scotus fingit) calefactionem eſſe per ſe à calore, & generationem formæ à forma ſubſtantiali, quia calori ſicut per ſe naturaliter non conuenit eſſe, ita nec operari, ſed vtraque actio eſt à forma ſubſtantiali per calorem, nec prius natura forma ſubſtantialis calefacit, aut producit formam ſubſtantialem, quam hoc faciat per calorem, ob idque ſi daretur ignis pèr miraculum ſine calore, ſicut non poſſet calefacere, ita nec ignẽ generare; ſicut homo ſine oculis non poſſet videre. Ex quibus omnibus infertur ꝙ accidens v. g. calor dupliciter poteſt conſiderari, vno modo, vt accidens èſt, ſecundo verò modo, vt virtus ſubſtantiæ eſt, quæ duæ rationes ſunt adinuicẽ ſeparabiles, ſicut v. g. ſi daretur calor ſeparatus verè eſſet calor, & accidens, non tamen eſſet virtus ſubſtãtiæ. Et iuxta iſtum duplicem modum competit accidenti alius duplex modus operandi, ſcilicet, & vt accidens eſt, id eſt, in virtute propria, & vt inſtrumentum ſubſtantiæ, cuius eſt naturalis virtus, ſi cõſideretur primo modo, non poteſt accidens producere ſubſtantiam, ſi autem conſideretur ſecundo modo, optimè poteſt producere ſubſtãtiam: ſicut v. g. calor, qui eſt in animali, & in ſemine, licet per ſe non habeat niſi calefacere, tamen quatenus eſt naturale inſtrumẽtum animæ, & generantis, poteſt producere carnem & oſſa, atque adeo ipſum animal. Probant autem iſtam ſententiam quàm plurimis rationibus, quarum prima eſt.

Primũ argumen.

¶ Ratio mediorũ ſumitur à ratione finis (vt docet Ariſtot. 2. phyſic. textu 91.) ſed ignis nõ calefacit, niſi vt formam ſubſtantialem inducat in materiam, ergo calor (qui eſt inſtrumentum calefaciendi,) eſt ſimul inſtrumentum producẽdi formam ſubſtantialem.

Cõfirm. 1.

¶ Confirmatur. Ad productionem caloris (quæ eſt vltima diſpoſitio ad introductionem formæ ſubſtãtialis ignis) naturali neceſſitate ſubſequitur forma ſubſtantialis, ſed calor attingit illam diſpoſitionem, ergo attingit formam.

Cõfirm. 2.

¶ Cõfirmatur ſecundo. Nam ſecundum Philoſophum

phum.2.de anima. textu 50.calor naturalis in animali eſt inſtrumentum nutritionis,& augmentationis,ſed nutritio eſt productio partialis ſubſtantiæ,ergo.

Secundum argum. ¶Secundò. Radij ſolares in ſpeculo concauo reflexi producunt formam ignis,ergo calor producit ſubſtantiam.(Non enim negamus quin Sol producat illam,ſed tantum videtur eſſe ratio,quòd non producat immediatè niſi per calorem intenſum, nam cum Sol non ſit formaliter calidus, nec ignis,videtur quod non producat ignem niſi mediatè per calorem formalem,ergo.) *Confirm.* ¶Confirmatur adhuc euidentiori experientia.Ferrũ candens(vbi tamen nõ ſit formaliter ignis) ſtuppam applicatã inflãmat ſed forma illa ſubſtantialis ignis non poteſt produci à forma ferri,ergo producitur à calore tanquam à virtute ignis.

Tertium argum. ¶Tertiò. Virtus ſeminis in matrice fœminæ immediatè producit animam tanquam virtus generantis,eſt enim ſemen in potentia corpus viuens, vt habetur 2. de anima, textu 10. & tamen virtus illa eſt accidens, ergo. *Confirm.* ¶Confirmatur. Quia profectò ſunt adeò manifeſtæ experientiæ ad rem cõprobandam,vt Scotus loco citato in hanc ceciderit ſolutionem , ait enim, quòd propter nullam experientiam concedendum eſt, ꝙ res ignobilior producat nobiliorem , vnde quãdo nulla alia cauſa nobilior ſignari poſſit,quæ educat formam animalis ex ſemine, concedendum eſt, quòd forma immediatè producitur à ſolo Deo , potiùs quàm dicatur fieri à virtute ſeminis. Nec tamen ſcio, quomodo hoc in phyſica ſubſtineri poſsit, nam primum omniũ ſimpliciter reputaret impoſsibile Philoſophus quicunque in lumine naturali, primam cauſam aliquid efficere poſſe in his inferioribus,niſi mediante cauſa ſecunda,ergo illa reſpõſio manifeſtiſsimè contradicit Philoſopho,imò & Philoſopho Chriſtiano. Nam quanuis noſtra fides docuerit nos,Deũ ſe ſolo poſſe facere,quòd per cauſas ſecundas facit, id tamen dicimus eſſe miraculum,cum autem de rerum natura ſermo eſt,nullatenus conceditur Deum ſine cauſa ſecunda effectus producere naturales, aliàs in generationibus ſemper eſſent miracula.Item ſola anima rationalis eſt, quæ à ſolo Deo producitur,ergo ſi animæ brutorũ à ſolo Deo producerentur non educerentur de potentia materiæ,nec eſſet differẽtia inter animã rationalẽ,& animas brutorum.

Quartum argum. ¶Quartò. Secundum Ariſtotel.2.Metaph. textu 31.ſemen poteſtate & virtute continet formam,ſicut ars artefactum licet realiter non ſit domus eſt tamen virtus faciendi domum. Vnde Commentator & Galenus dicunt virtutem cœleſtem adeſſe ſemini ad generandum , & vocant eam diuinam, quia eſt virtus & generantis,& omnium cauſarũ vniuerſalium,vt 3. de generatione animalium latè differit Ariſtoteles,ergo non poteſt negari quod virtus ſeminis attingat ad productionem formæ.

Quintum argum. ¶Quintò. Probatur concluſio in his, quæ per putrefactionem generantur & in animalibus quæ febre aut alio accidente moriuntur,vbi certè forma cadaueris ab accidentibus producitur.

Sextum argum. ¶Vltimò. Nam in inſtrumentis artificialibus forma producta non eſt à forma ſubſtãtiali inſtrumenti,nam ſerra à forma ſua naturali ſolum habet ſcindere lignum, ſcindere autem hoc vel illo modo ad faciendũ ſcãnum,vel arcam, hoc non habet à ſe , ſed ex motione artificis vtentis ſectione ſerræ , & eam quodammodo eleuantis ad productionem huius,vel illius formæ artificis , ergo eadem proportione quanuis concederetur propriam actionem caloris eſſe calefacere, tamen ignis calefactione vtitur,ad producendum formam.

Secunda ſententia. ¶Secunda ſententia eſt aliorum aſſerentiũ, accidens non in virtute ſubſtantiæ , ſed ſua propria virtute poſſe ſubſtantiam producere,ita vt cum ignis producit ignem, tota ea productio intrinſecè & effectiuè procedat à calore,nec quod ad eam effectiuè cõcurrat forma ſubſtantialis,quæ eſt in igne. Probãt autem ſuam ſententiam quoad vtramque partem,&primo quantum ad primam,nempè quod accidentia nõ agant in virtute ſubſtantiæ probãt.

Primum argum. Primò,quia qualitates actiuæ,quæ ſunt quatuor primæ qualitates immediatè inhærent in materia prima,& ordine generationis præcedunt formas ſubſtantiales,ergo non agunt in virtute formarum ſubſtantialium.

Secundum argum. ¶Secundò.Aut ignis producit ſubſtantiam ignis per actionem aliquam ſubſtantialem diſtinctã à calefactione , & ſic & relabimur in opinionem Scoti, & accidens nullo modo produceret ſubſtantiam,nec ſua,nec aliena virtute ſed ſubſtantia produceretur per actionem propriam ſubſtantiæ , & incommunicabilem accidenti. Aut ignis producit ſubſtan-

ſubſtantiam per calefactionem,ſed calor ſua virtute calefacit, ergo ſi ignis calefaciendo producit ſubſtantiam virtute caloris eam producit.

Tertium argum. ¶Tertiò. Illud agere in virtute ſubſtantiæ, vel eſt accidens moueri,& dirigi à ſubſtantia,ſicut dicimus ſecurim agere in virtute artificis,quia non ageret , niſi ab eo moueretur,& regeretur,(ſed quo pacto accidẽs moueatur à ſubſtantia non poteſt intelligi, aut fingi)ergo. Vel eſt ſubſtantiam influere aliquam virtutem accidenti, per quam fiat potens ad producendam ſubſtantiam, ſed talis influxus atque virtus ſtatim videtur eſſe figmentum,cum nihil ſit in accidenti, quod ſit ipſo nobilius, ergo ſi accidens non agit virtute ſua,nec agit virtute illius influxus.

¶Confirmatur. Cum ille influxus, ſeu virtus,ſit accidens, quæreretur quomodo habeat vim producendi ſubſtantiam? ſi enim non virtute ſua,ſed ſubſtãtiæ, exiſtit eadem difficultas,resque procedit in infinitum:ſin autem ſua,idem de priori accidenti à principio dici debuit. Aut id quod aiunt acutiores Thomiſtæ accidens producit ſubſtantiam, quia eſt naturalis & propria virtus ſubſtantiæ ab ea dependens,eique à natura tributa tanquàm inſtrumentum ad obeundas eius actiones,verùm hoc nihilo plus valet, quã ſuperiora,tum quia totum id(quod ſic aiũt) nihil aliud eſt quam relatio quædam accidẽtis ad ſubſtantiam,quæ relatio ſicut non poteſt eſſe per ſe primus terminus actionis,ita nec eius principium:tum etiam quia falſum eſt,ignem produci à calore, vt calor eſt naturalis quædam virtus ignis, namque calor, (qui eſt in aere) habet etiam vim gignendi ignem, ſi tamen vera ſunt, quæ ſcribit Ariſtoteles 2. lib. de generatione, ex duobus elementis ſymbolis tertium vtrique ſymbolum effici poſſe,vt ignem ex aere,& terra,ſi enim aer calorẽ ſuo vincat frigiditatẽ terræ, relinquendo in ea ſiccitatem, tunc in materia terræ(cum inſit calor & ſiccitas)neceſſario exiſtet forma ignis.

Quartum argum. ¶Quartò. Non ſolum ignis gignitur à calore ignis,ſed etiam per lumen,& motum localem,illud autem ridiculum eſt(quod quidam aiunt)calorem propria quidem virtute calefacere vſque ad ſeptimum gradum,octauum autem gradum,vel ſi quis eſt alius, qui ſit immediata diſpoſitio ad introducendum formam ignis,hunc nõ propria virtute producere,ſed in virtute ſubſtantiæ, quis hoc non tanquam merum planè figmentũ derideat?cum enim ignis naturaliter,& neceſſario agat,ſemper agit eodem modo,quomodo igitur priores omnes gradus virtute producit,vnum verò illum vltimum nõ poteſt eadem virtute producere? id enim tunc de nouo accedit calori producenti, quòd ante non habuit,nam ſi nihil aduenit, eodem modo ſe habebit calor ante & poſt , quare etiã eodem modo agit,nam idem manens idem, ſemper natum eſt facere idem.

¶Secundam partem nempè quod accidens poſſet producere ſubſtãtiam vltra rationes ſupra poſitas adducunt & alias cõtra Doctorem id probantes. *Primũ argumen.* Primo ex Ariſtotele in lib. de ſenſu & ſenſibili. c. de ſopore vbi ait, ignis non agit vt ignis eſt,ſed vt calidus eſt, ſed ſecundum Scotũ principalis actio ignis, quæ eſt productio ſubſtantię,nõ eſt ab igne vt calidus eſt,ſed vt ignis eſt, ergo doctrina Scoti contrariatur doctrinæ Ariſtotelis.

Secundum argum. ¶Secũdò. In primo lib. de generatione ſcriptum eſt actionem nõ poſſe fieri niſi vbi eſt contrarietas,debet enim agens eſſe contrarium patienti,ſed contrarietas non eſt propriè in ſubſtantia,ergo neque actio.

Tertium argum. ¶Tertiò. Secundum Auerroem 7. Metaph. cõmento 22.& 31.& 12. Metaph. com. 18. idem eſt agens diſponens materiam,& inducens formam, ſed accidens diſponit materiam,ergo ipſa quoque aut per ſeipſum procreatur forma ſubſtantialis. *Confirm.* ¶Confirmatur. Quia ſecundum prædictum commentatorem,nec elementa,nec vllæ ſubſtãtiales formæ ſunt actiuæ, aut paſſiuæ, niſi propter qualitates,& ſemen,quòd non eſt actu animatum,fit actu animatum per calorem naturalem,qui in eo eſt,ergo.

Quartum argum. ¶Vltimo probatur quàm plurimis experiẽtijs, nam videmus calorem qui eſt in ferro ignitum ignire ſtuppã, & à lumine aeris ob reflexionem radiorum produci ignem, & per motum localẽ alliſionę nimirũ & attritione duorum corporum ignem procreari,ergo.

Tertia ſententia. ¶Tertia ſententia eſt Doctoris in 4. diſt. 12. quæſtione. 3. litera B. eandem tenet Durandus in 1. diſtin. 2. q. 2. & Ocham in 2. q. 23.

Notab. 1. ¶Pro cuius explicatione & totius quæſtionis ſunt notanda nõnulla, quorum primum eſt,quòd cauſa eſt duplex, altera vniuoca, altera ęquiuoca,cauſa vniuoca eſt illa, quæ producit effectum eiuſdem rationis cum ipſa,vt homo in generatione hominis, cauſa autem

ſa autem æquiuoca eſt, quæ producit effectum diuerſæ rationis ab ipſa, ſicut Sol in generatione hominis. Inter iſtas duas cauſas hæc eſt differẽtia, quòd cauſa æquiuoca ſemper eſt perfectior ſuo effectu, cauſa autem vniuoca ad minus eſt eiuſdem perfectionis cum ſuo effectu.

Notab. 2. ¶Secundò eſt notãdum quòd triplex actio poteſt conuenire accidentibus, prima eſt intentionalis, ſcilicet illa, qua albedo producit notitiam ſui, ſecunda eſt realis, qua poſſunt accidentia in ſubiecto diſpoſito & approximato producere aliquam qualitatem, vt actio qua ignis per calorem producit calorem in ligno. Tertia autem eſt, quæ conuenit accidenti in ordine ad ſubſtantiam generandam, qua ſcilicet ignis per calorem non ſolum producit calorem, ſed etiam producit ignem.

Notab. 3. ¶Tertio notandum, quòd inſtrumentum quadrupliciter accipitur, vno modo largè, & ſic extendit ſe ad cauſam ſecundam in ordine ad cauſam primam. Secũdo modo pro parte, per quam aliquod totum agit, & in hoc ſenſu appellat Ariſtoteles organa potẽtiarum ſenſitiuarum inſtrumenta. Tertio modo ſumitur inſtrumentum pro cauſa actiua diſpoſitiua ad terminum principalis agẽtis, & hoc modo calor naturalis dicitur inſtrumentum ad generationem carnis, non quia ſua virtute attingat carnem productã, ſed quia habet actionem diſpoſitiuam ſcilicet alteratiuam, vel digeſtiuam, ad quam digeſtionem concomitatur generatio carnis, non à calore, ſed ab anima. Vnde aduerte quòd in generatione carnis duæ actiones, & duo agentia reperiuntur. Primum agens eſt animal, vel anima, Secundum agens eſt calor naturalis, & prima actio eſt actio alteratiua, vel digeſtiua, & iſta conuenit calori naturali tanquã principio immediato, ſecunda autem actio eſt illa, quã in fine alterationis, vel digeſtionis producitur caro, & huius principium eſt ſubſtantia, ſi conſideretur calor naturalis in ordine ad alterationem tantum, eſt cauſa principalis, & nullo modo inſtrumentum, ſi autem conſideretur calor in ordine ad alterationem, quatenus agens mediante illa alteratione intẽdit inducere, vel producere formam ſubſtantialem, tũc ſicut ipſa actio eſt diſpoſitiua in ordine ad formã ſubſtantialem, ita & calor naturalis dicitur cauſa diſpoſitiua, & non ſimpliciter cauſa in ordine ad formam ſubſtantialem. Quarto autem modo dicitur inſtrumẽtum pro illo quod recipit motionem ſine qua non fieret actio, ſicuti contingit in inſtrumentis artis, nam ſi ſecuris non reciperet motionẽ quandam ab agente principali non poſſet ſcindere. Omnia igitur iſta inſtrumenta habẽt aliquid commune, nempè quòd omnia agant concurrente ad actionem principali agẽte, quòd ſi agens principale non concurrit ad actionem, nec ipſa poſſunt aliquid reſpectu illius agere.

¶Quarto eſt notandum, quòd inſtrumentũ quoddam dicitur per ſubordinationem virtutis ad virtutem, quoddam vero per ſubordinationem effectus ad effectum. *Notab. 4.* Inſtrumẽtum primo modo ſic ſe habet quod eundem effectum producit, quem agens principale producit, licet cum quadam ſubordinatione, vt videmus in creatura, & Deo, creatura enim eũdem effectum producit, quẽ Deus, ſubordinata tamen virtute creaturæ virtuti Dei. Inſtrumentum autem per ſubordinationem effectus ad effectum nõ ſic ſe habet, quia non producit eundem effectum cum agente principali. Sicut v.g. Alteratio, & generatio, nam alteratio eſt effectus ſubordinatus generationi, & vt ſic non attingit ipſam generationem, ſed tantũ alterat ſubiectum in ordine ad generationem, & quia agens principale vtitur iſta alteratione (ſubordinando illam ad generationem) ideo cauſa alteratiua ſecundum ſe non dicitur inſtrumentum in ordine ad alterationem abſolutè, dicitur autem inſtrumentum, quatenus agens vtitur illa producendo ſimul cum illa ſuum effectum, ordinãdo illum ad effectum vltimum intentum à principali agente, & licet potius talis cauſa ſit dicenda diſpoſitiua, quàm inſtrumentalis, poteſt tamen dici cauſa inſtrumentalis, quatenus ordinatur à principali agente ad effectum ab ipſo intentum, ad quem ipſa non poteſt attingere. Et in hac ſignificatione dicendum eſt, cum Doctore in 4. diſt. 1. quæſt. 5. litera G. quod ſacramenta nouæ legis ſunt inſtrumenta phyſica, & realia gratiæ, quæ habet eſſe per creationem non attingendo ipſam productionẽ gratiæ, ſed quatenus ſunt receptiua vel productiua alicuius effectus prioris ordinati à Deo ad effectum poſteriorem; & ratio eſt quia hoc ſufficit ad rationem inſtrumenti phyſici, vti patet in exemplo prædicto de alteratione, & generatione carnis, ita ſuſceptio ſacramenti quatenus determinat ſubiectum,

Nota hoc pro quæſt. illa, Vtrũ creatura poſſit inſtrumẽtaliter concurrere ad creationem.

ctum, in quo producatur gratia, poteſt dici phyſicũ inſtrumẽtũ gratiæ, quia cũ ſacramẽta ſint inſtrumẽta libera, id eſt liberè aſſumpta à Deo potuit Deus illa ordinare ad gratiã producẽdã, afficiẽdo, & determinando ſubiectũ in ordine ad iſtũ effectũ principalis agẽtis, ſine phyſica actiuitate ipſorũ ſacramẽtorũ in ordine ad gratiã, quæ per creationẽ producitur. Ad propoſitũ igitur dicendũ eſt, quod inſtrumẽtũ per ſubordinationẽ effectus ad effectũ nõ attingit vltimũ effectũ, imò implicat ipſum attingere vltimũ effectũ, quia talis effectus vltimus eſt terminus extrinſecus prioris effectus, ſicut v. g. generatio eſt terminus extrinſecus alterationis, & per cõſequẽs illa cauſa, quæ eſt cauſa alterationis, nõ eſt cauſa generationis, niſi ꝓut cauſat alterationẽ, quæ eſt effectus ſubordinatus generationi.

Notab. vltim. ¶ Vltimò eſt notandũ, ꝙ quãdo aliquis effectus producitur, cuius cauſa nõ reperitur, recurrẽdũ eſt ad primã cauſam, ſiue ad authorẽ naturæ, nec hoc eſt recurrere ad miraculum, quia ordinauit Deus ſupplere impotẽtiã cauſæ ſecundæ, ne fiat aliquid cõtra naturã. Et ratio eſt quia ea quę Deus facit per aliquod pactũ generale (licet fiãt ſupra cõmunẽ curſum naturæ,) non ſunt dicẽda miracula: vt patet de animatione corporis organici, quã facit Deus creãdo animã rationalẽ, & infundendo illã corpori. Similiter poſſumus recurrere ad ipſam naturã, quãdo cauſa particularis nõ poteſt producere talẽ effectũ, ſicut v.g. videmus (ne detur vacuũ) grauia aſcẽdere ſurſum, illius autẽ motus nõ poſſumus aſsignare cauſam particularẽ effectiuã illius, & ſic recurrimus ad naturã, vel autorẽ naturæ, quia ſupplet impotentiã cauſæ particularis. Ita ſimiliter dicendũ eſt in animalibus productis per putrefactionẽ, & in alijs experiẽtijs, in quibus ſubſtantia producitur, nulla cauſa particulari exiſtenti, vti patet de igne producto à radijs ſolaribus in ſpeculo.

Prima concluſio. ¶ Prima cõcluſio. Forma ſubſtãtialis immediatè poteſt producere aliã formã tã ſubſtãtialẽ, quã accidentalẽ. Hæc cõcluſio eſt Doctoris cõtra D. Tho. quã probat quatuor rationibus, quarũ prima eſt.

Primum argum. Nihil eſt inſtrumentũ alicuius cauſæ niſi illa cauſa ſit ſuperior, & agẽs principale, ſed accidentia ſunt inſtrumẽta formæ ſubſtãtialis reſpectu effectus producẽdi, ergo forma ſubſtantialis ſuperius, & principalius agẽs eſt, ſed agẽs principalius, & ſuperius prius attingit effectum ſaltim prioritate à quo, & prioritate cauſalitatis quã minus principale, vel inſtrumentale, ergo forma ſubſtãtialis priùs attingit effectũ productũ quã forma accidẽtalis, & per cõſequẽs forma ſubſtãtialis immediatè (ſaltim immediatione virtutis) poteſt producere tã formã ſubſtantialẽ quã accidentalem.

Secundum argum. ¶ Secundò. Subiectũ eſt cauſa ſuarũ propriarũ paſsionũ, & nõ tãtũ ſuſceptiua, ſed etiam effectiua, ſed propria paſsio eſt forma accidẽtalis realiter diſtincta à ſubiecto (ſecũdũ D. Tho.) ergo forma ſubſtãtialis ſubiecti eſt immediatè productiua alicuius formæ accidẽtalis. Maior patet, quia ſubiectũ nõ ſe habet tãtũ paſsiuè reſpectu ſuarũ paſsionum, nec ſe habet in genere cauſæ formalis, nec in genere cauſæ finalis, ergo in genere cauſæ efficientis.

Tertium argum. ¶ Tertiò. In habẽtibus ordinẽ in generabilibus oportet dare extra illũ ordinẽ, aliquã cauſam eſſentialẽ perfectiorẽ toto illo ordine: ſicut v.g. ſi Petrus eſt productus à Paulo, & Paulus à Frãciſco cũ non ſit dabilis proceſſus in infinitum in tali ordine, deueniendum eſt ad aliquod, quod ſit cauſa perfectior toto illo ordine, id eſt, ad aliquã cauſam productiuã hominis, quæ nõ ſit producta ab alio homine, ſed ſic eſt, quod vnus calor producit aliũ, & ille alius aliũ, & non eſt procedendũ in infinitũ, ergo deueniẽdũ eſt ad aliquod vnum in iſto ordine, quod ſit perfectius, & productiuũ primi caloris, ſed illud tale non poteſt eſſe niſi ſubſtãtia, ergo forma ſubſtãtialis immediatè poteſt producere formam accidentalem.

Confirm. ¶ Confirmatur ex doctrina Ariſt. 7. Metaph. ca. 9. in fine, vbi aſſerit, quòd ad hoc ꝙ ſubſtantia producatur, neceſſe eſt aliã ſubſtantiã pręcedere, ſed ad hoc ꝙ producatur qualitas vel quantitas, nõ oportet aliã qualitatẽ vel quantitatem præexiſtere, ergo qualitas & quãtitas immediatè poſſunt produci à ſubſtantia.

Quartum argum. ¶ Quartò. Ex Ariſtot. 4. Metaph. vbi dicitur, ꝙ ſingulare eſt id, quod eſt, dũ poteſt in propriam operationẽ: ergo ſi ſubſtantia debeat eſſe ens, oportet, ꝙ poſſet immediatè habere propriam operationẽ, & per conſequẽs ſubſtantiã immediatè poteſt ꝓducere ſubſtantiã.

Confirm. ¶ Cõfirmatur. Illa forma eſt principiũ immediatum agendi, in qua generans & genitũ aſsimilãtur, ſed huiuſmodi eſt forma ſubſtãtialis, ergo forma ſubſtantialis eſt principiũ productiuũ ſubſtantiæ. ¶ Ad hoc argumẽtũ reſpõdẽt nõnulli dicẽtes, ꝙ in ꝓducẽte & producto oportet duo cõſiderare,

vnū eſt id,quod producit,& quod producitur,alterū eſt id,quo producit,& quo producitur:exēpli gratia:ignis ex aqua producit ignē,quod producit,& quod producitur eſt ignis,ſimiliter etiā,quo producit,& quo producitur, eſt calor, tum, qui eſt in igne producente,tum,qui inducitur in materiam aquæ,ergo & in generatione vniuoca eſt ſimilitudo ſi cōparētur inter ſe, vel quod producit,& quod producitur,nā vtrumque eſt ſubſtantia,vel id quo producit cum eo, quo aliud producitur, vtrumque enim eſt accidens,nō oportet autē cōparare id quo producitur,cū eo quod producit,quia nō fieret cōparatio inter ea,quæ ſunt eiuſdē ordinis. Iſta tamen ſolutio nullā cōtinet veritatem, nā principiū quo ignis producit calorē, primo productū,nō eſt calor,ſed forma ſubſtārialis ignis producētis vt quod, ſimiliter terminus formalis productionis ignis ꝑducti nō eſt calor,ſed forma ſubſtātialis ignis producti, ergo vniuocatio in iſta productione nō eſt attendēda penès calorē producentem & calorē productū,ſed penès formā ſubſtantialē ignis producētis & ignis producti.

Secunda concluſio. ¶Secunda concluſio. Nullū accidens poteſt eſſe principiū effectiuū producendi ſubſtātiā. Hæc cōcluſio eſt Doctoris,& probatur. Primo,ratione ipſius, quia nulla cauſa poteſt agere vltra ſuā virtutē,ergo nec accidēs poteſt producere ſubſtantiā. Quod ſi reſpōdeatur iuxta doctrinā D.Tho. quod accidēs in virtute ſubſtantiæ adæquat rationē ſubſtantiæ,& habet virtutem ſubſtantiæ, contra. Accidens in virtute ſubſtantiæ, vel eſt ipſum accidens, vel aliquid accidentale in accidēte,vel aliquid ſubſtātiale in ipſo accidente,ſi eſt ipſum accidens,vel aliquid accidentale in accidente,cū accidēs nō attingat virtutē ſubſtantiæ,ſicuti nec eſſe ſubſtātiæ, ergo non poterit vt ſic producere ſubſtantiā. Si autem eſt aliquid ſubſtantiale in ipſo accidente,ergo iā accidēs nō quatenùs accidens,ſed quatenùs ſubſtantia producit ſubſtantiā.

Secundum argum. ¶Secundò. Omnis cauſa, vel eſt vniuoca,vel æquiuoca,ſed accidēs reſpectu ſubſtātiæ producēdæ nec poteſt habere rationē cauſæ vniuocę, nec æquiuocę, ergo nec rationē cauſæ. Maior eſt manifeſta, & probatur minor,nā cauſa vniuoca habet effectū productū vniuocū ſibi,ſed inter accidens & ſubſtantiam non eſt vniuocatio vt ſic,ergo. Quod ſi reſpōdeas,quòd licet inter calorem v.g. quo ignis producit ignē,& ignē productū nō ſit vniuocatio,ſatis eſt quod reperiatur vniuocatio inter ignē producētē,& ignē productū,vel inter calorē producētē,vel calorē productū. Cōtra,ergo ſaltim inter calorē producētē,& formā ſubſtātialē ignis productā,vel ipſum ignē productū, non eſt vniuocatio,& per cōſequēs calor,qui accidens eſt,nō poteſt eſſe principiū productiuū vniuocum ſubſtantiæ ignis producti, ſed calor erit productiuus caloris & ignis erit productiuus ignis vt quod, & forma ſubſtantialis ignis erit principium productiuum quo ignis producendi. Nec etiam poteſt eſſe cauſa æquiuoca, quia cauſa æquiuoca perfectior eſt ſuo effectu,ſed accidens nō eſt perfectius ſubſtantia, ſed imperfectius vt de ſe patet,ergo. Ad hāc ſecundā partē huius argumenti reſpōdent autores ſecundæ ſententiæ dupliciter. Primò,quod inter accidēs & ſubſtātiā poteſt fieri cōparatio,vel in ratione entis,& ſic clarū eſt,accidens eſt ignobilius ſubſtātia,vel in ratione producibilis,& ſic eſt proportio inter ea,nā ſicut accidēs naturaliter eſt productiuū ſubſtātiæ,ita ſubſtātia naturaliter eſt producibilis ab accidēte, nec in hoc eſt inæqualitas, & ſanè vtrūque eſt eiuſdē ordinis,cū ſit quidpiā naturale & materiale. ¶Iſta tamen ſolutio non euacuat difficultatē. Primo,quia petit principiū. Et ſecūdo,quia ex ea ſequeretur ꝙ quodlibet agens naturale,& materiale poſſet agere in quodlibet paſſum naturale, & materiale,cū inter illa reperiatur ſimilis proportio naturalitatis, & materialitatis, qualis reperitur inter accidēs & ſubſtātiā, hoc autem nullus cōcedet. *Impugnatio ſolut.*

¶Secūdo autem reſpondent,dicentes,duplicē eſſe effectū agētis, vnū intrinſecū actui agētis, vtpotè qui per eius actionē attingitur. Alterū externū actioni agentis, qui quoniā habet naturalē & neceſſariā cōnexionē cum primo illo intrinſeco effectu, idcircò cū hic internus producitur, ille externus quoque per modū naturalis ſequelæ producitur ab agente. v.g. calefactionis intrinſecus & immediatus effectus eſt calor, mediatus autē,& huic naturaliter cōſequēs, eſt raritas & leuitas. Inter hæc autē duo genera effectuum hoc intereſt,quod prior nō poteſt eſſe nobilior agente, poſteriorem autem eſſe, vel ignobiliorem nihil prohibet, & ratio eſt, quia ille cum per ſe producatur ab agente, neceſſario ſequitur menſuram,& modum virtutis actiuæ, hic autem (cum nō producatur per ſe) minimè commen- *2. Solu. ad argum.*

cõmenſurari, & correſpondere debet virtuti, & perfectioni agentis, ſiquidẽ præſtãtia agentis, & actionis æſtimari debet ex primo, & immediato termino, atq; effectu, nõ autẽ ex alijs, quæ propter naturalem rerum cõſequentiam, & connexionem producuntur. Cũ igitur ſubſtantia ſit effectus accidentis nõ priori, ſed poſteriori modo, nam cum in materia eſt calor vt octo, neceſſario erũpit, & exiſtit forma ignis, non enim poſſunt hæc duo inuicẽ ſeparari, ex quo fit, vt calor producendo in materia calorem vt octo, cõſequenter etiã producat ſubſtantiam ignis, & ob hanc cauſam fit, vt quamuis accidẽs ſit ignobilior ſubſtantia, eam tamẽ poſsit producere. Iſta tamen ſolutio nihil valet.

Impugnetio ſolutionis ſecundæ. Imprimis, quia ſubſtãtia ignis geniti habet eſſe per generationem, calor autẽ vt octo habet eſſe per alterationem, ergo aſsignãdum eſt aliud principiũ generationis, diſtinctum à principio alterationis, & per conſequens, calor qui eſt principiũ calefactionis nõ poteſt eſſe principiũ generationis.

Secũdum. ¶ Secũdò, ille vltimus gradus, qui eſt vltima diſpoſitio ad formã eſt ab ipſa forma, ergo calor alterans nõ producit illam vltimã diſpoſitionem.

Tertium. ¶ Et tertio, quia quomodocunque ſit, nullus effectus poteſt eſſe totaliter ab aliqua cauſa, ſi eſt perfectior illa. Probatur iſtud antecedens, quia illud perfectius (in quo excedit effectus ſuã cauſam) nõ præfuit in virtute ipſius cauſæ, quia ſi præfuit, ergo ſaltim æque perfecta eſt cauſa ſuo effectu, & per cõſequens, cauſa imperfectior nõ poteſt eſſe totalis cauſa perfectioris effectus. Probatur ſequela, Quia illud, quod nõ eſt in virtute ſuæ cauſæ, nõ poteſt produci ab illa, nec per ſe primo, nec per emanationem.

Vltima cõcluſio. ¶ Vltima cõcluſio. Nullũ accidẽs nec in virtute ſua, nec in virtute ſubſtãtiæ, poteſt producere, nec corrũpere ſubſtantiã, niſi diſpoſitiue. Hæc cõcluſio eſt Doctoris vbi ſupra, & pbatur, quia actio accidẽtis eſt alteratio, ſed terminus alterationis, eſt qualitas, & nõ ſubſtãtia, ergo accidens nullo modo producit ſubſtantiã, & per conſequens nec corrũpit, niſi diſpoſitiue, quatenus pducit diſpoſitionem oppoſitã cõſeruationi ſubſtãtiæ.

Reſpõdetur argum. ¶ Reſpõdetur argumentis pro prima ſententia. *Ad primum.* Ad primũ cõcedendo maiorẽ, & negãdo minorẽ, & ad pbationẽ dicitur, quòd ignis quatenus calefaciens tantũ intendit producere calorẽ, nõ autẽ producere ſubſtãtiã, & ſic ratio mediorum debet ſumi à fine immediato. ¶ Vel ſecũdo reſpõdetur, quòd ignis vtitur calefactione, ad producendũ ignẽ, tãquã inſtrumento, per ſubordinationem effectus ad effectũ, vt diximus in 4. notabili, & ſic calor tãtũ cõcurrit diſpoſitiuè, & per cõſequens nõ attingẽdo productionem ignis.

Ad primã confirm. ¶ Ad cõfirmationẽ reſpondetur, ꝙ duplex eſt vltima diſpoſitio, altera quæ ſe tenet ex parte agentis, altera, quæ ſe tenet ex parte formæ, ſicut v. g. capiamus aquã, quæ contineat frigiditatẽ decẽ graduũ, de quibus determinet ſibi ipſa aqua quatuor gradus frigiditatis, ita quod deſtructis illis, ipſa aqua deſtruetur, in tali caſu eſt aliquis gradus vltimus ex parte agentis, ad quẽ agens poteſt attingere alterãdo illã aquã, intendẽs corrũpere illã, & inducere aliã formã, & ille vltimus gradus dicitur vltima diſpoſitio ex parte agentis, & licet ad illã vltimã diſpoſitionem neceſſario ſequatur introductio formæ ſubſtantialis, & productio illius, non tamen neceſſario ſequitur quod illa forma ſubſtantialis producatur ab illa diſpoſitione, ſed à producente illã diſpoſitionem, vel ab alio. Aliàs enim eodẽ argumento probaretur, ꝙ forma rationalis producitur ab vltima diſpoſitione corporis organizati, ſiquidẽ naturali neceſsitate ſubſequitur forma rationalis ad illã, hoc autẽ cõſequens nullus concedet.

Ad ſecundã cõfirm. ¶ Ad ſecundã cõfirmationem reſpõdetur cõcedendo totũ diſpoſitiue, nã de ratione inſtrumẽti tãtũ eſt quod eius effectus ſubordinetur effectui principalis agentis & hoc modo alteratio dicitur inſtrumentũ generationis, nutritionis, & augmẽtationis.

Ad ſecundum arg. ¶ Ad ſecundũ reſpõdetur, ꝙ radij ſolares tãtũ diſponunt ſubiectũ, vt Sol producat formã ignis, nã ſi Sol (licet nõ ſit formaliter calidus) producit calorẽ formalem, cur (licet nõ ſit formaliter ignis) nõ producet ſubſtãtiã ignis, præcipue cũ inter Solẽ, & ignem productũ ſit maior proportio, cũ ambo ſint ſubſtantiæ, at verò inter Solẽ & calorẽ iſta proportio nõ reperitur.

Ad confir. ¶ Ad cõfirmationẽ reſpõdetur, quòd ferrũ cãdẽs producit talẽ diſpoſitionẽ qua poſita, nõ poteſt forma ſtupæ cõſeruari, & tũc ſicut in alijs experientijs, quas ipſi allegãt recurrẽdũ eſt ad autorẽ naturæ, vel ad ipſam naturam, quæ ſupplet impotentiam agentis particularis, ſicut recurrimus, quando graue aſcendit ſurſum, ne detur vacuum, in tali caſu, ille motus nõ habet aliã cauſam efficientem præter ipſam naturam, vel authorem naturæ, nec recurrẽ-

dum eſt ad generantē, quia dato, illā ſententiā eſſe veram reſpectu motus deorſum, nō tamen reſpectu motus ſurſum.

Ad tertiū. ¶Ad tertium reſpōdetur dupliciter primo cum Doctore, ꝙ ſemen vel virtus ſeminis in matrice tantum concurrit diſpoſitiuè, pro quo videnda ſunt, quæ ipſe docet in 2. diſt. 18. q. vnica. ¶Vel ſecundo reſpondeo iuxta doctrinā ipſius in 4. ſentē. diſt. 12. quæſt. 3. infra literam I. poſt mediū, vbi docet, quòd intellectio eſt perfectior albedine, quia albedo, licet ſit cauſa intellectionis, nō tamen eſt cauſa tòtalis: vnde bene poſsibile eſt effectum excellere talem cauſam in perfectione, quia reliquam perfectionem habere poteſt ex reliqua cauſa partiali. Ita in propoſito dicendum cenſeo, quòd virtus ſeminis in matrice fœminæ tantum concurrit partialiter, nā mulier (vt dicit Doctor in 3. diſt. 4.) etiam agit ad generationē, & per cōſequens virtus ſeminis non eſt cauſa totalis generationis, vide Doctorem ibi infra literam F. quare non eſt incōueniens, quòd anima producta ſit præſtantior ſemine, quia illius effectus ſemen non eſt totalis cauſa, ſed ſemen, & fœmina. ¶Ad confirmationem reſpondetur vt reſponſum eſt ad confirmationē ſecūdi argumenti, reliqua autē quæ ibi dicuntur cōtra Doctorem verba ſunt & nō rationes.

Ad quartum. ¶Ad quartum reſpōdetur cum Doctore in 2. diſt. 18. quæſt. vnica. ante literam K. vbi ſic: ait dico ergo quod recurrendum eſt hic ad virtutem diuinam ſicut & Auerrois facit vt patet in diſſolutione illarū quæſtionum difficilium ſecūdo cæli, & mundi textu cōmēti. 69. & Galenus etiam virtutes ſeminū vocat diuinas, ¶Vel ſecundo reſpōdetur vt reſponſum eſt ad tertium, quòd virtus ſeminis ad generandum cum alia cauſa partiali, qualis eſt ſubſtantia fœminæ potēs eſt producere effectum nobiliorem ſe, non autem ſola virtus ſeminis.

Ad quintum. ¶Ad quintum reſpōdetur, quòd in his quæ per putrefactionem generātur, & in alijs in quibus nō reperitur recurrēdū eſt ad authorē naturæ tāquā ad cauſam efficiētē, ad accidētia autē tāquā ad cauſas diſpoſitiuas.

Ad vltimum. ¶Ad vltimum, quòd inſtrumēta artificialia nō ſunt actiua niſi quatenus mouētur à principali agente, & ſic nō mirū quod ſecūdum ſe nō attingant formā productā, & ſecundo, quia ſatis eſt ad rationem inſtrumēti, quod effectus illius ſubordinetur effectui principalis agentis.

Ad argumenta pro ſecūda ſententia. ¶Ad argumenta pro ſecunda ſententia. Ad primum. Accidens poſſe producere ſubſtantiam, reſpondetur quod Ariſtoteles ibi loquitur de actione ignis diſpoſitiua, & hoc veriſsimū eſt, quia totum principium quo ignis calefacit eſt calor, & non forma ignis.

¶Ad ſecundū reſpondetur. Quod actio corruptiua requirit cōtrarietatem, ſecus autem actio productiua. Vel ſecundo reſpondetur quod quia generatio præſupponit alterationem, & alteratio præſupponit cōtrarietatē, ideò vbi nō eſt contrarietas non poteſt eſſe generatio, ſed hoc non prouenit ex ratione generationis, ſed ex ratione alterationis.

¶Ad tertium reſpondetur, quòd illud dictū commentatoris poteſt intelligi de agente quod, & ſic ſenſus eſt. Idem eſt agens, quod per diſpoſitiones diſponit materiam, & per ſuam formam ſubſtantialem inducit formā. Vel ſecundo reſpondeo, quòd forſan cōmētator fuit illius ſententiæ quam ego credò eſſe falſam. ¶Ad cōfirmationē reſpōdetur, ꝙ formæ ſubſtantiales non ſunt actiuæ, aut paſsiuæ, alterando vel corrūpendo, niſi propter qualitates, ſecus autem producendo.

¶Ad vltimum. De experientijs reſponſum eſt iam, ſoluendo argumenta primæ ſententiæ. Et hæc de iſta quæſtione.

TEXTVS.

QVantum ad iſtum articulum, dico, ꝙ de nihilo id eſt, non de aliquo ſecundum eſſe exiſtentiæ poteſt Deus creare, & per conſequens non de aliquo ſecundum eſſe eſſentiæ, quia vt probatum eſt diſt. 36. lib. 1. nunquam eſſe eſſentiæ ſeparatur realiter ab eſſe exiſtentiæ; tamen non poteſt aliquid creari, id eſt, produci ad eſſe ſimpliciter de nihilo, id eſt de nullo modo ente, nec ſimpliciter nec ſecundū quid Diſp. 1. quæſt. 2. litera C.

EXPLICATIO LITERÆ.

EX dictis in præcedentibus quæſtionibus ſatis patet differētia inter creationē & generationē, & reliquas productiones, præcipuè quomodo differat à generatione, nā generatio ſupponit materiā ſiue ſubiectū, de cuius potentia forma naturalis educitur, & ſecūdo, terminus à quo in generatione nō eſt nihil ſed priuatio, quæ eſt carentia

rẽtia formæ in ſubiecto apto nato, terminus autẽ ad quẽ eſt res corporea, & materialis. Tertio autẽ motus, qui eſt veluti gen' ipſius generationis, & generatio eſt quædã actio, transiens in ſubiectũ, nã ſucceſsiuè fit, propter diſpoſitiones, quas neceſſario prærequirit. Vnde fit, ꝙ generatio requirat tẽpus & locũ, tẽpus quia cũ ſit motus, debet tẽpe mẽſurari, locũ autẽ quoniã cũ fiat ex alio corpore, & qđ generatur ſit corporeũ atq; res naturalis neceſſariò requirit locũ, quarto autem, quia generatio requirit cauſam particularẽ, quæ modificet actionẽ cauſæ vniuerſalis, nã vniuerſalis cauſa indifferẽs eſt ad huius, vel illius effectus productionẽ, ſed cum homine Sol generat hominẽ, & cum equo equũ. At vero in creatione nihil eorũ reperitur quia cũ creatio vt docet Doctor in litera, fiat de nihilo nullã ſupponit materiã, nec ſubiectũ, de cuius potẽtia res creata producatur, & per conſequens eius terminus à quo nõ erit priuatio, quę ex natura ſua ſupponit ſubiectũ, nec terminus ad quẽ debet eſſe res materialis, quia etiã ſpiritualia vt intelligẽtiæ producuntur per creationem, & ſimiliter materialia poſſunt per creationẽ produci, & cũ creatio ſit actio inſtantanea, nõ eſt motus, nam motus alicuius mobilis eſt, & cũ nõ ſit actio tranſiens non fit in tempore, nec vltimò fieri poteſt à cauſis ſecundis, quia cũ illæ agant alterando prius ſubiectum, ſupponunt ſubiectũ circa quod agãt; quare ſoli primæ cauſæ cõuenit creare, quia ſoli primæ cauſæ cõuenit de nihilo aliquid producere.

¶ Secundo eſt aduertẽdũ, quòd res antequã fiant prius ſunt in potentia logica, quæ conuenit illis ex natura ſuorũ extremorũ, vnde ſi per impoſsibile Deus non eſſet, aliter ſe haberet veritas iſtius propoſitionis, mũdus erit, quã veritas iſtius propoſitionis chimera erit, nã iſta propoſitio, mundus erit, licet habet impoſsibilitatẽ ex parte cauſæ efficiẽtis, nõ tamẽ ex parte ſubiecti, & prædicati, qualem habet, iſta chimera erit; quare prima propoſitio habet veritatem poſsibilem poſsibilitate logica, quæ dicit non repugnãtia extremorũ, ex natura ipſorũ extremorũ. At vero ſecũda propoſitio dicit impoſsibilitatem logicam, ſicut & iſta, homo erit equus. Deinde autem res ex eo quod intelliguntur à Deo produntur in potentia obiectiua, quæ potentia nihil aliud eſt, quã ordo quidam quem ipſæ res dicunt ad potentiam Dei actiuã, vel omnipotentiã, & nihil aliud eſt quam dicere, quòd ſunt obiectũ omnipotentiæ, & hoc eſſe in potẽtia obiectiua nec eſt eſſe reale eſſentiæ, nec eſt eſſe reale exiſtentiæ: nec enim vllo modo ens, ſed eſt aliquo modo ens, & vt dixi in 1. diſput. 16. q. 3. notabili 6. nec eſt ens reale, nec ens rationis, ſed quid minus ad ens reale & rationis, & propter quod dicitur aliquo modo ens, licet ſit nihil vt nihilum opponitur alicui habenti eſſe reale, eſſentiæ, vel exiſtentiæ in actu, vel in potentia ſubiectiua, quale habẽt ea, quæ ſunt in potentia materiæ, vt autem præſens litera melius intelligatur ſit quæſtionis titulus.

QVÆSTIO VII.

¶ *Vtrùm creaturæ antequàm creentur habeant actu aliquod eſſe reale diſtinctũ ab eſſe ſuæ cauſæ, vel ab eſſe diuino.*

DE hac re duplex eſt ſententia prima eſt Hẽrici in ſua ſumma art. 2. q. 23. & 25. & in quodlibetis, quodl. 8. q. 9. & quodl. 9. quæſt. 1. & 2. & quodl. 11. q. 5. Pro cuius explicatione aduertit, quòd iſtud nomẽ, res, dicitur dupliciter, vno modo quatenus deriuatur ab iſto verbo, reor, ris, & tunc prædicatur de quacũque re, quæ habet eſſe in opinione, quòd eſſe nõ eſt à parte rei & ideò dicitur ſecũdũ quid, & ſimiliter omnia, quæ cadũt ſub intellectione, vel imaginatione & ſub cõpoſitione intellectus poſſunt res appellari vt figmẽnta & impoſsibilia. Secundo modo dicitur res à ratitudine, vel firmitate, & tunc nõ omnia poſſunt dici res hoc modo, ſed illa tantũ, quę habẽt rationẽ exẽplati à Deo, & iſta ratio exẽplati eſt prima ratio eſſentię in ipſa re, vnde ex hoc quòd creatura eſt exẽplata à Deo, ex hoc formaliter habet eſſentiam & ex hoc quod eſt producta à Deo ex hoc formaliter habet exiſtentiam, & per conſequens illa habitudo exẽplati, quæ eſt in creatura ad Deũ eſt ratio formalis conſtitutiua ipſius in eſſe eſſentiæ. Illa autẽ habitudo ꝓducti, quæ eſt in creatura ad Deũ producentẽ, eſt formalis ratio cõſtituens creaturã in eſſe exiſtentiæ. Ex quo infertur quod cũ creatura ſit ab æterno exemplata à Deo, ſicut eſt intellecta & eſſe exemplatum ſit eſſe eſſentiæ quod eſſe quidditatiuũ præcedens eſſe exiſtẽtiæ creaturæ, quòd tantũ habet eſſe in tempore per

productione, quòd creatura antequã creetur habet aliquid verũ eſſe reale in actu, diſtinctum ab eſſe diuino & quod tale eſſe eſt ab æterno. Hanc ſententiã quoad omnes ſuas partes probat primò ex D. Aug. 15. de Trinit. c. 13. vbi dicit, nõ aliter nouit Deus ſiendã quã facta. Ex quo ſic Deus ab æterno habuit ſcientiã realem verã de creaturis antequã crearentur ſecundũ quidditates ipſarũ, ſicuti modò habet, ergo creaturæ ſecundum ſuas quidditates ab æterno habuerũt verum eſſe reale. Probatur ſequela, quia ſciẽtia realis neceſſariò requirit obiectum reale, ergo ſcientia realis æterna neceſſariò requirit obiectũ reale æternũ, ſed ſcientia erat de creaturis, ergo creaturæ ab æterno habuerũt verũ eſſe reale, & per cõſequẽs antequã crearentur habebãt actu aliquod verũ eſſe reale.

Secundum argum. ¶Secundò. Ex eodem D. Aug. in lib. de natura boni. c. 8. vbi aſſerit, ſi bonitas eſt forma aliqua nõnullum bonũ eſt capacitas formæ, ergo nõnullũ bonũ eſt poſsibilitas ad bonitatẽ actualẽ, ſed hoc habet creatura ab æterno & antequàm creetur, ergo antequã creetur habet creatura aliqd ens bonũ & reale.

Tertium argum. ¶Tertiò. Ex eodem D. Auguſt. homil. 18. ſuper Ioan. vbi dicit eaſdem literas formare cor & manus, ſed aliter & aliter, ergo eædẽ literæ prius factæ ſunt à corde Dei, deinde à manu, & per cõſequens res creatæ, & productæ per manũ Dei prius habuerunt eſſe à corde Dei, ſed tale eſſe fuit eſſe eſſentiæ, ergo.

Quartum argum. ¶Quartò probatur ratione. Res antequam creentur habent verũ eſſe definibile, & definitũ, ſed nõ ſecundũ eſſe exiſtentiæ, ergo ſecundũ eſſe eſſentiæ, ſed definitio dicit verũ eſſe quidditatiuum rei, etſi definitio eſt in actu, definitũ eſt in actu, ergo cum res antequàm creetur habeat definitionem in actu, habebunt aliquod eſſe in actu, ſed hoc eſt eſſe eſſentiæ, ergo.

Quintum argum. ¶Quintò. Illud ſecũdũ quod, quòd cõuenit creaturæ eſſe exẽplatũ à Deo & ab æterno, conuenit creaturæ ab æterno & in actu, ſed hoc eſt ſecundum quidditatem & eſſentiam, ergo quidditas & eſſentia creaturæ cõuenit illi ab æterno.

Sextum argum. ¶Sextò. Illud, quod antequàm creetur verè eſt actu in genere & prædicamento reali habet verum eſſe reale, ſed creaturę antequàm creentur ſunt verè in prædicamento reali, ergo habent verum eſſe reale, ſed non ſecundum eſſe exiſtentiæ, ergo antequàm creentur habent verum eſſe reale eſſentiæ.

Septimum argum. ¶Septimò. Relatio realis eſt inter extrema realia realiter diſtincta, ſed creatura antequã creetur refertur realiter ad Deum ſicut menſuratum ad menſuram, & ſicut habens proportionem, & conformitatem ad actum intelligendi diuinum, ergo. Maior eſt manifeſta, & minor probatur. Talis relatio conſurgit in creatura ſecluſa quacunque operatione noſtri intellectus, ergo.

Octauum argum. ¶Octauò. Quod eſt nihil quidditatiuè non poteſt fieri ens, ergo quod poteſt fieri ens eſt aliquid quidditatiuè, ſed quod eſt aliquid quidditatiuè, eſt aliquid reale habens veram entitatem realem, ergo cũ creatura antequam creetur ſit aliquid quidditatiuè habebit aliquod verum eſſe reale, ſed non eſſe exiſtẽtiæ quia iſtud habet eſſe per creationem, ergo ſecundum eſſe eſſentiæ.

Vltimum argum. ¶Vltimò. Idem & diuerſum ſunt paſsiones entis, ſed creaturæ ſunt eędem & diuerſæ antequam fiant, ergo antequam fiant habuerunt verum eſſe.

Secunda ſententia. ¶Secunda ſententia eſt Doctoris, vt patet in litera, quàm docent ferè omnes Doctores. Pro cuius explicatione, & totius quæſtionis ſunt notanda nonnulla. Quorũ primum eſt, ꝙ res poſſunt habere triplex eſſe. Primum in intellectu. Secundum in ſuis cauſis. Tertium in ſeipſis. In intellectu habẽt eſſe cognitũ, & ſic omnia producibilia præexiſtũt in intellectu Dei ſicut omnia, quæ fiũt per artẽ præexiſtunt in mente artificis. In ſuis cauſis dicũtur res habere eſſe, quia cauſę poſſunt illas producere in eſſe, & hoc modo, roſa generanda quæ potentialiter eſt in materia eſt virtualiter in ſua cauſa, & quotquot ſunt producta à Deo habebant eſſe in virtute actiua Dei. In ſeipſis autẽ dicuntur res habere eſſe, quando habent illud extra intellectum & virtutem actiuam, ſicut roſa producta, vel homo generatus.

Notab. 2. ¶Secundo eſt notandum. Quod cũ creatura ex ſe nullum habeat eſſe ſicut conſtituimus eam in triplici eſſe, ita debemus illam conſtituere in triplici potẽtia. Eſt enim primo in potentia logica, eſt ſecundo in potentia obiectiua, eſt tertio in potẽtia reali. Res autẽ, quæ nullam iſtarũ potentiarum habent, dicuntur ſimpliciter impoſsibiles, vti chimæra, & iſtæ nec poſſunt habere eſſe in intellectu nec in ſuis cauſis, nec in ſeipſis. Quæ ſunt in potentia logica, vt dixi in explicatione literæ, tantum dicunt non repugnantiam

tiam ex parte vtriuſque extremi; quæ autẽ ſunt in potentia obiectiua dicunt vltrà hoc ordinem ad potẽtiam actiuam. Quæ autem ſunt in potentia reali dicunt ordinem ad formam realem,& ſicut non implicat quod aliquid ſit in potentia logica, & non ſit in potentia obiectiua, & aliquid ſit in potentia obiectiua,quòd non in potentia reali,ita nõ implicat,quod aliquid habeat eſſe in cognitione,vel in intellectu, quòd nõ habeat eſſe in ſua cauſa, & quòd aliquid habeat eſſe in ſua cauſa,& non habeat eſſe in ſeipſo. Vt patet quando agens non habet virtutem productiuam eiuſdem efficaciæ cum intellectu, & actum coniunctum cum potentia productiua,vt contingit in agẽte creato,ſtat enim quòd agẽs creatum producat domum in intellectu non tamen in ſua cauſa;quia poteſt ſpeculatiuè producere domum, non tamen practicè, ſimiliter ſtat cognoſcere domum ſpeculatiuè & practicè,& nihilominus non producere domum in ſeipſa. Vnde ſicut iſte triplex modus eſſendi eſt abinuicem ſeparabilis,ita triplex potentia illis correſpõdens poteſt abinuicem ſeparari.

Notab.3. ¶Tertio eſt notandum cum Doctore in hoc 2.diſt.1.quæſt.1.infra literam H.prope medium, quod creaturæ antequam intelligantur ab intellectu diuino nõ habent eſſe actu intelligibile,ſed fiunt formaliter intelligibiles ex eo quod intelliguntur à Deo. Nec eſt inconueniens quod intellectus diuinus producat iſta obiecta ſecundaria in eſſe intelligibili formaliter,cũ intellectus creatus producat etiam ſua obiecta ſecundaria in eſſe intelligibili formaliter per intellectionẽ,cum ſecundæ intẽtiones nõ habeãt priùs eſſe intelligibile formaliter quã intellectum,& ſic creaturę vt dicebamus in 1.diſput.11.q.15. nullũ eſſe habẽt nec reale, neq; intelligibile actuale formale ante cognitionẽ eſſentialẽ Dei, quia in quocunque eſſe ponatur creatura vt creatura debet poni per actum alicuius potentiæ productiuæ illius eſſe, ergo ante actum cuiuſcunque potentiæ productiuæ creaturæ nullum eſſe habent. Quomodo autem cognitio eſſentialis producat iſta obiecta in hoc eſſe,cũ cognitio non ſit productiua,ſed operatiua tantum,ſicut & quælibet operatio vitalis,videnda ſunt, quæ diximus in 1.Diſput.16.quæſt.3.

Notab. vltim. ¶Vltimo eſt notandũ. Quod eſſentia & exiſtentia tantum diſtinguũtur ſicut res & modus rei in creatis(nam in diuinis, exiſtentia eſt de intrinſeca ratione Dei) vnde ſicut eſſentia poteſt habere eſſe cognitum, & eſſe in ſua cauſa,& eſſe reale in ſeipſa,ita exiſtẽtia poteſt habere iſtud triplex eſſe ſcilicet eſſe cognitum,& eſſe in ſua cauſa,& eſſe reale in ſeipſa.

Prima concluſio. ¶Prima concluſio. Creaturæ antequã creentur nullũ eſſe reale habent diſtinctũ ab eſſe ſuæ cauſæ,vel ab eſſe diuino.Hæc concluſio eſt Doctoris,quã latè probat in 1. diſt. 36. quæſt.vnica,& probatur primo.Si creatura habet aliquod eſſe reale antequam creetur, ergo quando creatur non creatur.Probatur ſequela, quia creatio eſt productio totius entis de nihilo,ergo nihil reale illius, quòd per creationem producitur prǽſupponitur, & per conſequens creatura quæ habet eſſe per creationẽ ſecundum totum, quòd eſt in illa creatur,ſed aliquid illius eſt eſſentia,ergo eſſentia creaturæ antequam creetur non habet verum eſſe reale.

Secundum argum. ¶Secundò. Si creaturæ habent illud eſſe eſſentiæ reale antequã creentur,vel illud eſſe eſt productũ,vel improductũ, depẽdẽs,vel indepẽdens, ſi eſt productũ cũ ſit æternum debet eſſe productio æterna,ſed nulla eſt data productio æterna imò ſecundum ipſum Henricum non eſt dabilis productio æterna creaturæ. Si eſt improductũ non poteſt diſtingui à prima cauſa realiter,quia implicat dari duo, quòd vtrunque habet rationem primi,ergo.

Tertium argum. ¶Tertiò. Eſſentia hominis nõ eſt aliud niſi humanitas,& eſſentia huius hominis,nõ eſt aliud niſi hæc humanitas, ergo ſi corrupto homine corrũpitur humanitas, quia homo humanitate eſt homo corrupto homine nõ manet humanitas in aliquo eſſe reali.¶Confirmatur. Quia ſi corrupto homine manet humanitas,ergo implicat, poſſe Deum aliquẽ hominẽ annihilare. Patet ſequela,quia quantumcũque Deus annihilet illum, ſemper manet eius eſſentia in eſſe reali.

Vltimum argum. ¶Vltimò. Si eſſentia rei creatæ eſt ab æterno,ergo ſequitur quod pro quocunq; ſigno verũ eſt dicere,quod eſt,ſicut verũ eſt dicere,quod album eſt. Patet ſequela,quia non eſt maior ratio vnius,quàm alterius. Quod ſi reſpondeas quod ſicut nõ ſequitur homo eſt riſibilis,ergo homo eſt,ita non ſequitur eſſentia eſt æterna,ergo eſſentia eſt. Cõtra, nã aliter ſe habet æternũ reſpectu eſſentiæ, quã riſibile reſpectu hominis,nã æternũ eſt prædicatum accidentale & extrinſecum re-

ſpectu eſſentiæ, nec prædicatur de eſſentia in primo, vel ſecundo modo dicendi per ſe, & per conſequens illa copula, eſt, in illa propoſitione debet ſignificare exiſtentiam, cũ non poſsit ſignificare neceſſariam connexionem ſubiecti cum prædicato, ſicuti in iſta propoſitione, homo eſt riſibilis, in qua, cum prædicatum per ſe prædicetur de ſubiecto, copula eſt, non dicit exiſtentiam, ſed neceſſariam connexionem.

Secunda concluſio. ¶Secunda concluſio. Creaturæ antequam creentur in eſſe reali habent eſſe cognitum & volitum ab intellectu & voluntate diuina. Hæc concluſio eſt Doctoris in litera, & probatur, quia creaturæ antequam producantur in eſſe reali cognoſcũtur à Deo producibiles, & vult Deus eas producere in eſſe reali, ſed illa, quæ ſunt cognita à Deo ex eo quo cognoſcuntur habent eſſe cognitum, & quatenus volita à Deo habent eſſe volitum, ergo.

Secundum argum. ¶Secundò. Creaturæ ſecundum aliquod eſſe terminant rationem idealem, quæ eſt in Deo, ſed non ſecundum eſſe eſſentiæ, nec ſecundum eſſe exiſtentiæ, ergo.

Vltima concluſio. ¶Vltima cõcluſio. Tale eſſe cognitum, vel volitum non eſt eſſe reale, nec eſſe ſimpliciter, nec eſt ens rationis, ſed eſt quoddam eſſe abſolutum aliquo modo ens, & ens ſecundum quid, minus habens de entitate, quam ens rationis. Hæc concluſio eſt Doctoris in. 1. diſtin. 36. quæſt. vnica litera G. quæ late manet probata in diſputationibus ſuper primum Diſputatione. 16. quæſt. 3. per totam, vide ibi.

¶Reſpondetur argumentis.

Ad primũ argum. ¶Ad primum reſpondetur, quòd realitas ſcientię Dei non ſumitur penes realitatem obiecti ſecundarij, quale eſt creatura, ſed penes realitatem obiecti primarij, quale eſt eſſentia diuina, & ſic licet ſciuerit ab æterno eſſe eſſentiæ, & exiſtentiæ creaturarum ſicut non ſequitur ex hoc exiſtentiã fuiſſe ab æterno niſi tantum cognitam, ita nec ſequitur eſſentiam fuiſſe ab æterno niſi tantũ cognitam.

Ad ſecundum. ¶Ad ſecundum reſpondetur cum Doctore in 1. diſt. 36. quæſt. vnica. litera M. propè finem, quòd capacitas formæ ſecundum D. Auguſt. eſt materia, quæ habet aliquam entitatem veram, & non tãtum qualem habet animam Antichriſti antequàm creetur, & de iſta potentia paſsiua, vel poſsibilitate ſubiectiua, vel receptiua loquitur ibi D. Auguſt. non autẽ de poſsibilitate rei ante creationem, vel de potentia obiectiua.

Ad tertiũ. ¶Ad tertium reſpõdetur cum Doctore vbi ſuprà infra eandem literam M. quòd quãdo ſunt duæ cauſæ ſubordinatæ ambæ cauſant effectum, aliter tamen & aliter, quia ſuperior plus cauſat, & ita ſi cor ſit cauſa ſuperior, & manus inferior reſpectu literarum vtrumque cauſat, tam cor, quam manus, nec tamen priùs cor, quam manus producit literas in aliquo vero eſſe, & poſtea manus addit eis quendam reſpectũ. Modo ad propoſitum, licet creaturæ habeant eſſe à ſcientia, & potentia Dei, non tamen primo habent eſſe reale à ſcientia, & poſtea à potentia recipiunt eſſe aliquod reſpectiuum, ſed à ſciẽtia diuina vt diſtincta à potentia recipiunt eſſe cognitum, à potentia verò eſſe reale.

Ad quartum. ¶Ad quartum reſpondetur, iuxta Doctorẽ in 4. diſt. 1. quæſt. 2. litera A. & in reportatis, ſuper 4. diſt. 3. quæſt. 1. quòd definitio, quandoque ſignificat quidditatem rei, quandoque ſignificat rationem conceptibilẽ de aliquo ſecundum aliquod eſſe, & cũ quidditas eſt à parte rei, tunc definitio ſignificat quidditatem illam, quando verò quidditas non eſt à parte rei, tunc definitio ſignificat illam rationem ſecundũ quam talis quidditas poteſt concipi, quæ eſt quidditas in eſſe cognito ſecundum quam intellectus noſter poteſt moueri ad cognitionem illarum, pro quo vide Doctorem in 1. diſt. 36. quæſt. vnica ante literam H.

Ad quintum. ¶Ad quintum reſpondetur, ꝙ eſſe exemplatum à Deo poteſt cõtingere creaturæ tam ſecundum eſſe cognitum, quã ſecundũ eſſe reale, nam vt diximus in 1. Diſput. 16. q. 1. & 4. Idea in mente diuina, v. g. hominis eſt cognitio diuina terminata ad hominẽ, licet homo ſecundũ eſſe cognitũ poſsit dici Idea hominis in eſſe reali, vt dixi ibidẽ quæſt. 4. quare ſecundũ vtrũque eſſe poteſt creatura eſſe exemplata, nõ tamen oportet, quòd illud ſecundũ quod obiectiuè conuenit creaturæ exẽplar, ſit in aliquo eſſe reali ab æterno, cùm ſufficiat illud eſſe cognitum, quòd habent creaturæ ex eo, quo à Deo cognoſcuntur.

Ad ſextũ. ¶Ad ſextum reſpõdetur dupliciter, primo quod nullæ res ſunt actu in prædicamento niſi dum concipiuntur & collocantur in tali ordine rationis per intellectum, ſicut etiã nulla res eſt actu ſubiectum, vel prædicatum niſi dum eſt obiectiuè & intellectu compo-

componente, & ideò ſiue res ſit, ſiue non ſit poteſt eſſe in prædicamento dummodo habeat eſſe cognitum. Dicuntur tamen res quando non actu concipiuntur eſſe in prædicamento potentialiter, quia poſſunt concipi & poni in tali ordine per intellectum. Quare quando dicimus (nulla roſa exiſtente) hæc eſt vera, roſa eſt ſubſtantia, veritas illa non eſt paſsio alicuius habentis eſſe extra intellectum, ſed eſt paſsio entis cogniti & apprehenſi. Vel ſecundo reſpondetur, quòd ſi prędicamentũ eſt coordinatio actualis rerũ in actu, reali, vero, extra intellectũ, quòd res antequàm creentur ſicut non habent aliquam veram entitatem, vel realitatem in actu, ſed tantum in potentia, ita non ſunt actu in prædicamento, ſed tãtum in potentia, ſi tamẽ prædicamentũ ſignificat ordinationem rerum potentialium factam per intellectum & rationem, tunc res ab æterno, & antequam creentur ordinantur in prædicamento ſicut etiam intelliguntur: ſed ex hoc non ſequitur quod habeant aliquam veram entitatem, vel realitatẽ in actu, ſed ſufficit, quòd eis non repugnet habere talem entitatem.

Ad ſeptimũ arg. ¶Ad ſeptimum reſpondetur concedendo maiorem & negando minorem, & ad probationem dicitur, quòd creatura non eſt menſurata ſecundùm rationem intrinſecam, ſed tantum ſecundùm rationem extrinſecam, quatenus concipitur menſurabilis per eſſentiam diuinam.

Ad octauũ argum. ¶Ad octauum reſpõdetur, quòd illud quod quidditatiuè eſt nihil, non poteſt fieri ens per mutationem phyſicam, quia de nihilo nihil fit, benè tamen poteſt aliquid fieri per creationem.

Ad vltimũ arg. ¶Ad vltimum reſpondetur negando minorem, quia creatura antequam crearetur, nec erat eadem realiter, nec diuerſa, ſed tantum potentialiter.

TEXTVS.

NIHIL enim creatur quod nõ prius habuit eſſe intellectũ vel voliũ, & in eſſe intellecto fuit poſsibile formaliter ſicut dictum eſt in prima ratione contra illam poſitionem, & tunc fuit quaſi in potentia propinqua vt poſsit eſſe obiectum omnipotentiæ & poni in eſſe ſimpliciter.

EXPLICATIO LITERÆ.

ISTA litera ſatis manet explicata in explicatione literæ præcedentis, nempe quomodo res antequam ſint in eſſe ſimpliciter & reali, ſunt in eſſe quodam diminuto, ex eo quòd intelliguntur à Deo, in quo eſſe fundatur formaliter poſsibilitas obiectiua, quia tamen non admittitur à Thomiſtis operæpretium illã in præſentiarum diſputare.

QVÆSTIO VIII.

¶ *Utrùm creaturæ ante quam habeant eſſe per creationem ſint in potentia obiectiua.*

DE hac re duplex eſt principalis ſententia. Prima eſt Thomiſtarum. 9. Metaphyſ. quęſt. 1. & 2. qui tenent nullam eſſe potentiam obiectiuam realiter diſtinctam à potentia paſsiua & actiua. Pro cuius ſententiæ explicatione aduertũt, *Notab. 1.* quòd aliud eſt dicere, hoc eſt poſsibile obiectiuum, & aliud hoc eſt in potentia obiectiua. Et ratio huius eſt, quia in primo ſenſu ſignificatur ꝙ hoc producibile eſt obiectũ quòd poteſt accipere eſſe per aliquam potentiã actiuam: in ſecundò autẽ ſignificatur quòd in eo eſt aliqua potentia realis à qua denominatur poſsibile. Primus autem ſenſus verus eſt, ſecundus autem falſus.

¶Secundò eſt aduertendum, quòd vna & *Notab. 2.* eadem eſt potentia à qua ſibi in exiſtente agens dicitur potens agere, & obiectum ab eo producibile dicitur eſſe poſsibile obiectiuum. Nec in obiecto oportet ponere aliquam potentiam realem, ſed ſufficit non repugnantia terminorum.

¶Tertiò aduertunt, quòd potentia paſsiua *Notab. 3.* ſecũdùm quam aliquid eſt ſuſceptiuũ actus denominat tam ſubiectum, ſuſceptiuum, quàm actum ſuſceptibilem. Dicimus enim, quòd materia per potentiam ſuam eſt receptibilis formæ, & quòd forma eſt receptibilis in potentia materiæ.

¶His igitur ſic conſtitutis probant ſuã ſententiam quamplurimis rationibus, quarum prima eſt. Licèt argumentare ab autoritate negatiua in his qui debent ſufficienter aliquam ſcientiam docere. Ex quo ſic ſi danda eſſet potentia obiectiua vtique de ea ali-

quam feciſſent mētionem Philoſophus aut Commentator, aut alij veteres Philoſophi, ſed ipſi nihil omnino de ea loquuti ſunt, vt patet. 5. Metaph. text. co. 17. & 9. Metaph. text. co. 2. & 2. de Anima, textu, co. 6. vbi dicit Philoſophus quòd actus & potentia non parùm diſtant, Commentator quoque ibi ait, quòd actus & potentia ſunt differentiæ valde oppoſitę, ergo. Nec valet dicere quòd loquitur de potentia actiua, & paſsiua, & nō de actu & potentia obiectiua, quia ſecūdùm eos, qui ponunt potentiam obiectiuā, actus & potentia ſunt differentiæ diuiſiuæ entis, ergo cum Commentator dicat, quòd actus & potentia ſunt differentiæ valde oppoſitæ, ille loquitur de illis, quæ ſunt diuiſiuæ entis, ſed ibi loquitur Philoſophus de potentia ſubiectiua, quia dicit quòd ex anima & materia fit vnum per ſe cum materia ſit potentia, & forma ſit actus, ergo illam et potentia, quæ eſt potentia diuiſiua entis, quam Scotus appellat obiectiuam, non diſtinguitur ab ea, quæ eſt ſubiectiua.

Secundum argum. ¶Secundò. Omnis potentia dicit ordinem ad aliquem actum cum carentia illius diſpoſitionis, quam habet res dum eſt in actu, ſed ea, quæ producta ſunt nullo præſuppoſito, vt cælum & intelligētia ante ſui productionem non intelliguntur vt carentes aliqua diſpoſitione, quam poſtmodùm acquiſierunt, ergo non eſt in eis ante ſui productionem aliquis reſpectus vel ordo fundatus ad aliquem actum, & conſequenter nec potentia aliqua dicens hunc ordinē. Maior eſt Commentatoris. 9. Metaph. co. 2. vbi dicit, ꝙ aliquid eſſe in potētia, ſignificat quod eſt in diſpoſitione oppoſita diſpoſitione illi, in qua eſt actu. Minor probatur, quia non poteſt intelligi aliquid eſſe in potētia ad ſeipſum, dum autem concipitur intelligi produci totum illud quod ante intelligebatur nō eſſe, intelligitur vt poſitum in eſſe, ita quod non concipitur aliquid quod ſit in potentia, & aliquid aliud quod in potentia, ergo non poteſt intelligi in tali natura producenda apprehēdi formalis ratio potentiæ, & per conſequens etiam non poteſt eſſe, quia omne, quòd poteſt eſſe, poteſt etiam apprehendi.

Tertium argum. ¶Tertiò. Poſsibile obiectiuum dicitur ex hoc quòd eſt natum eſſe obiectum alicuius potentiæ realis, ſed non poteſt eſſe obiectū niſi aut potentiæ actiuæ, aut paſsiuæ, ergo nulla eſt potentia realis præter actiuam & paſsiuam. Maior patet, & minor probatur, quia potentia cuius dicitur obiectum, aut eſt ipſummet obiectū, aut eſt aliquid aliud. Non primum quia nihil eſt obiectum producibile à ſeipſo, ergo eſt aliquid aliud. Tūc ſic. Potentiæ cuius obiectum eſt producibile eſt aliquod principiū per quod illud obiectum poteſt eſſe poſt non eſſe, ſed principiū per quod non ens poteſt eſſe, eſt aut potentia actiua aut paſsiua, ergo.

Quartum argum. ¶Quartò. Si cęlum antequàm eſſet habebat rationem potentiæ obiectiuæ, quæro ſuper quid fundabatur, & ad quid terminabatur reſpectus importatus nomine potentiæ: aut enim fundabatur ſuper realitatem cæli conceptam, & terminabatur ad ipſam realitatem cæli, aut terminabatur ad eſſe cæli. Non primum quia idem non eſt in potentia ad ſeipſum, nec ſecundum, quia eodem modo quæritur de eſſe cæli antequam cælū eſſet, vtrùm eſſet in potentia obiectiua vel non, & ſecundùm Scotum oportet dicere quòd ſic, quia omnis entitas, quę non eſt & poteſt eſſe, eſt in potentia obiectiua, & non eſt dicendum, quòd eſſe eſſet in potentia ad eſſe. Nec poteſt dici quod eſſet in potentia ad aliquid aliud cum eſſe ſit vltima actualitas non relinquens vlteriorem potentialitatē, ergo. Patet igitur ex dictis, quòd cælum ante ſui productionem poterat denominari à potentia actiua Dei concretiuè, vt ſcilicet diceretur cælum eſſe poſsibile obiectiuum, non tamē poterat denominari abſtractiuè, ita quòd illa actiua potentia dicatur obiectiua, aut quòd ipſi cælo producendo inſit intrinſecè aliqua potentia præter non repugnantiam terminorum.

Secunda ſententia. ¶Secunda ſententia eſt Doctoris vt patet in litera, quam etiam docet in. 1. diſtin. 7. & diſt. 20. & in hoc. 2. diſt. 2. quæſt. 3. & diſt. 12. quæſt. 1. & diſt. 16. & 25. & in 3. diſt. 6. quæſt. 1. & diſt. 8. & principaliter. 9. Metaphyſ. quæſt. 1. & 2. & in. 4. diſt. 43. quæſt. 3. & 8. & in quodlibetis quæſt. 16. & communis eſt apud omnes Scotiſtas, Antonius Andreas 9. Metaph. quæſt. 6. Pro cuius explicatione, & totius quæſtionis ſunt notanda nonnulla, quorum primum eſt.

Notab. 1. Inter iſtas duas opiniones aliquam eſſe differentiam, & aliquam conuenientiam. Cōueniunt quidem quia vtraque ponit creaturas antequā habeant eſſe reale productum habere eſſe poſsibile, quia iſta propoſitio poſsibilis eſt Antichriſtus erit, & iſta propoſitio eſt vera, poſsibile eſt Antichriſtum fore. Differunt

runt tamen, quia in ſententia Thomiſtarum talis poſsibilitas non ſumitur ex aliquo eſſe ipſius creaturæ, ſed à potentia actiua ipſius agentis; vt ſic, ideo talis propoſitio eſt vera, quia eſt aliqua potentia actiua potens reducere illam ad actum, & per conſequens in ipſa re tantum correſpondet potentia Logica, quæ eſt non repugnantia extremorum. Ex quo prouenit quod in via Diui Thomæ tantum reperitur potentia Logica, & potentia paſsiua & negatur potentia obiectiua. At verò ſecundum Doctorem non tantum reperitur potentia Logica & potentia paſsiua, ſed vltra has etiam reperitur potentia obiectiua, quæ non eſt tantum denominatio extrinſeca, ſed denominatio intrinſeca; & realis potentia fundata in illo eſſe cognito, quòd habent creaturæ ab intellectu diuino, ſiue in eſſe volito à voluntate diuina, de quo eſſe ſæpe ſæpius dixi in hoc. 2. & præcipuè diſputaui in. 1. diſput. 16. quæſt. 9.

Notab. 2. ¶Secundò eſt notandum, quòd creaturę antequam intelligantur ab intellectu diuino tantum ſunt in potentia logica, quia vt ſic nullum ordinem dicunt ad aliquam potentiam productiuam, poſtquàm autem habēt eſſe intellectum ab intellectu diuino, quatenus intellectus diuinus per ſuam eſſentiam tanquàm per obiectum ſuum primarium intelligit creaturas, tunc creaturæ habent eſſe intelligibile formale, & in illo eſſe intellecto vel cognito, in quo producuntur non productione reali, quia nulla creatura eſt producta ab æterno in eſſe reali fundatur iſta potentia realis obiectiua, quia ſtatim creaturæ dicit ordinem ad omnipotentiam Dei. Nam potentia actiua Dei, quæ dicitur omnipotentia (cuius obiectū eſt poſsibile propriè dictum, vt docet Doctor in. 1. diſt. 20.) non eſt intellectus diuinus formaliter, ſed quaſi præſupponit actionem diuini intellectus. Nam creatura per intellectū diuinum producta in eſſe intelligibili, ex eo quia intellecta ſtatim in ſecundo ſignò habet eſſe producibile, & poſsibile obiectiuum, quod non habebat antequam ab intellectu diuino intelligeretur, quare prius eſt quòd creatura habeat iſtud eſſe poſsibile obiectiuum, & iſtam potentiam obiectiuā, ſecundùm quam eſt obiectum omnipotentiæ, quam quòd potentia diuinā producat illam in eſſe reali.

Notab. 3. ¶Tertiò eſt notandum, quòd reale dicitur aliquid dupliciter: Vno modo per exiſtentiam realem, & hoc modo dicimus, quòd eſſentiæ per exiſtentiam realem habent eſſe reale; & quòd deſtructis primis ſubſtantijs nihil remanet, ſcilicet, in eſſe reali, ſecùs autem in eſſe quidditatiuo. Secundo modo ſumitur reale vt opponitur fictioni & compoſitioni intellectus, & reale hoc modo prędicatur de omni priuatione, negatione, & potentia, dicimus enim verè in iſto cæco eſt cæcitas realis, & in iſto albo eſt realis negatio nigredinis, & in iſto ſubiecto eſt realis potentia ad formam, quam poteſt habere, & non habet, in quibus propoſitionibus ly realis non dicit exiſtentiam realem, ſed dicit quid non confictum, nec compoſitum ab intellectu, ſed aliquid intrinſecum, quod habet rationem entis.

¶Quartò eſt notādum cum Doctore. 9. Metaph. quæſt. 2. vt præcedens doctrina clarior appareat, quòd ens in potentia non eſt formaliter nonens, quia tunc ſicut nonens prædicatur de impoſsibili, quia impoſsibile eſt nonens, etiàm ens in potentia prædicaretur de impoſsibili, quod quàm falſum ſit omnibus apparet, quare ens in potentia ſic ſe habet ad nonens, ſicut ſe habet priuatio. Priuatio autem eſt negatio quædam contracta tamen ad aliquod ſubiectum, ita ens in potentia eſt nonens quodam cui tamen poteſt ſuccedere ens. Vnde ſicut priuatio eſt magis ens, quàm priuatio, ita ens in potentia eſt magis ens quàm negatio entis, nam nonenti abſolutè nihil ſuccedit, enti autem in potentia aliquid ſuccedit vel ſuccedere poteſt. Ex quo prouenit quòd illa dicatur potentia realis, vel illud dicatur ens in potentia reali, quòd poteſt realiter ſuccedere poſt non eſſe reale. Ex quo prouenit ſecundo, quòd cum creaturæ habeant antequam producantur in eſſe reali aliquod eſſe diminutum, ſcilicet, eſſe cognitum, cui poteſt ſuccedere eſſe reale verè dicātur prout ſunt in illo eſſe cognito, cui poteſt ſuccedere eſſe reale, eſſe in potentia reali non ad illud eſſe cognitum, quod iam habent ſed ad eſſe reale, quod poſſunt habere. Notab. 4.

¶Quintò eſt notandum, quòd cum potentia dicat ordinem ad actum, quem poteſt recipere ſecundùm quòd talis ordo variatur, variatur & ratio potentiæ in potentia. Ordo autem potentiæ ad actum eſt duplex, quidam eſt ad actum formalem reſpectu illius in quo eſt potentia, quidam verò non. Si conſideretur ordo ad actum formalem Notab. 5.

reſpe-

reſpectu illius, in quo eſt potentia, ſicut duplex eſt actus formalis, ita & duplex eſt ordo, & per conſequens duplex eſt potentia. Actus enim formalis, alter eſt proprius & intrinſecus, alter verò eſt alienus, & extrinſecus. Actus formalis ꝓprius & intrinſecus eſt ad propriã formã & intrinſecã. Alienus autẽ & extrinſecus, eſt ad formam alienã & extrinſecã. Quare potentia alia eſt ad propriam, alia ad alienam formam, & per conſequens alia ad proprium, alia ad alienum eſſe, vnde duplex eſt potentia, alia ad propriũ eſſe cuiuſcunque eſſentiæ ſiue illa ſit ſubſtãtialis, ſiue accidentalis. Alia autem eſt ad alienum eſſe, quòd eſt eſſe accidentale reſpectu illius cuius eſt potentia.

Notab. 6. ¶ Sextò eſt notandum vt præcedens doctrina magis pateat, quòd corpus poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo quatenus eſt in potentia ad eſſe corporis, & tunc eſt in potentia ad propriam formam & proprium eſſe. Secundo modo quatenus reductum ad actum per eſſe corporis, eſt in potentia ad albedinem. Si conſideretur primo modo dicitur corpus in potentia obiectiua, quia vt ſic totum eſt in potentia ad exiſtentiam, & nihil habet in actu nec ex parte ſubiecti, nec ex parte termini. Et ratio eſt, quia ſubiectum eſt corpus, quòd habet eſſe cognitum, & eſſe poſsibile formale, quia licet aliquo modo poſſet dici habere eſſe in actu quatenus opponitur eſſe in actu enti in potentia logica, eſt tamen formaliter poſsibile, & ens in potentia quatenus opponitur enti in actu reali, quod eſt ſimpliciter eſſe in actu, & ſic potentia obiectiua eſt reſpectu totius entis in potentia taliter quòd nec ſubiectum ſuſceptiuũ eſſe in actu nullo modo habet eſſe in actu, nec ipſe terminus ſuſcipiendus nempè ipſum eſſe in actu habet eſſe in actu, ſed tantum in potentia. Si autem conſideretur corpus in ordine ad albedinem tunc eſt in actu, & in potentia, in actu reſpectu propriæ formæ, qua conſtituitur in eſſe corporis, & eſt realiter & actu corpus, in potentia autem in ordine ad albedinem, & ad eſſe alienum, propter quod eſſe albi non eſt ſimpliciter eſſe ipſius corporis, ſed eſſe ſecundùm quid. Et iſta potentia in corpore dicitur ſubiectiua, nullatenus autem vt ſic obiectiua. Eodem modo philoſophandum eſt quantum ad aliquid in materia prima, reſpectu formæ ſubſtantialis. Si enim vera eſſet ſententia D. Thomæ negãtis in materia prima, omnem actum entitatiuum, tunc materia prima eſt ens in potentia non tantũ ſubiectiua ſed obiectiua ad formam ſubſtantialem, quia non tantum recipit formam ſubſtantialem, ſed etiam recipit proprium eſſe in actu cum ante receptionem formæ ſubſtantialis nullum eſſe in actu habebat, ſed totum in potentia. Si autem vera eſt ſententia Doctoris (vt credo) & materia prima habet eſſe reale in actu entitatiuo ante receptionẽ formæ ſubſtantialis, quia ante receptionem formæ ſubſtantialis materia habet eſſe productum extra ſuas cauſas, & per cõſequens eſſe reale & exiſtentiam realem, non illam, per quam res ſunt perfectæ & determinatæ & ſub aliquo definito genere & gradu rerũ conſtitutæ; (nam iſtam habet materia à forma, per quam conſtituitur in eſſe cõpleto) ſed illam, qua res ſimpliciter eſt in mundo extra nihil, quæ vocatur actus entitatiuus. Si igitur materia prima habet actum entitatiuum diſtinctum ab actu formali, tunc materia exiſtens ſub actu entitatiuo eſt in potentia ad actum formalem, & tunc materia prima non dicitur propriè in potentia obiectiua, ſed in potentia ſubiectiua, quia potentia obiectiua propriè eſt reſpectu totius entis & materia prima ante receptionem formæ ſubſtantialis non eſt in potentia ad eſſe cum hoc habeat ex ſuo actu entitatiuo, ſed eſt in potentia ad eſſe tale cum hoc habeat per formam. Neq; ex hoc velim intelligas formam ſubſtantialem accidere materiæ primæ, ſicuti albedo accidit corpori, quia materia prima cum non habeat eſſe completum, nec perfectum per ſuum actum entitatiuũ, & perficiatur per actum formalem, quãtum ad illud eſſe entitatiuum non accidit ipſi materiæ forma ſubſtantialis perficiens materiam quantum ad illud eſſe, & ſic non dicitur dare eſſe ſecundùm quid, ſed ſimpliciter quatenus per illud eſſe, quòd tribuit perficis illum actum entitatiuum, quẽ à ſuis cauſis habet materia. At verò corpus in ordine ad albedinem eſt in potentia accidentali, quia eſſe corporis (quatenus eſſe eſt) nõ perficitur per albedinem, ſed quatenus tale eſſe eſt in potentia ad albedinem, & quia illud eſſe, quod eſt in potentia ad albedinem habet ſuam eſſentialem rationem perfectam eſſentialiter, & non perficitur vt ſic per albedinem, ideò aliter ſe habet albedo reſpectu corporis; quam forma ſubſtantialis reſpectu materiæ primæ. Quòd ſi prædicta

attentè

attentè conſideres facillimè intelliges quā perperam nonnulli loquantur contra Doctorem impugnantes prædictam potētiam obiectiuam.

1. Corol. ¶Ex quibus infertur primò, quòd potentia obiectiua, & ſubiectiua non ſunt vna potentia, ſed duæ, quia potentia ſubiectiua reſpicit eſſe alienum, potentia autem obiectiua reſpicit eſſe propriū. Et præterea quia fundamentum potentiæ ſubiectiuæ eſt ens reale, fundamentum autem potentiæ obiectiuæ eſt eſſe cognitum, cū igitur relatio, quæ habet aliud, & aliud fundamentum, alium, & alium terminum ſit alia & alia relatio, & potentia ſecundùm rationem potentiæ dicat relationem, dicendum eſt potentiam ſubiectiuam non eſſe potentiam obiectiuā, nec è contra, ſed aliam & aliam eſſe potentiam. *2. Corol.* Ex quo infertur ſecundò, quòd quando potentia ſubiectiua & obiectiua concurrunt in eodem, vt contingit in materia prima (poſita opinione D. Thomæ, & etiam poſita opinione Doctoris quantum ad illam perfectionem eſſentialem, quā recipit actus entitatiuus ipſius materiæ à forma ſubſtantiali) adhuc tamē potentia obiectiua & ſubiectiua formaliter diſtinguuntur, quia potentia ſubiectiua tunc dicit materiam primam, prout receptiua eſt formæ ſubſtantialis, potentia autem obiectiua dicit actū entitatiuum materiæ primæ, prout perficitur & completur per formam ſubſtantialem in via Doctoris, vel dicit eſſe reale, quòd recipit materia per formam ſubſtantialē in via Diui Thomæ.

Not. vlt. ¶Vltimò eſt notandum, vt vltimam manū in hac re imponamus, quòd potentia paſsiua & dicitur de potentia obiectiua, & de potentia ſubiectiua, & ratio eſt, quia omne, qđ recipit eſſe quodāmodo patitur, & per cōſequens ſiue illud recipiat eſſe proprium, ſiue alienum, ſubſtātiale, vel accidētale, ſemper dicitur in potentia receptiua ſiue in potentia paſsiua, vt potentia paſsiua diſtinguitur contra potentiam actiuam, & ſic potentia poteſt primò diuidi in potentiam actiuam & paſsiuam, & potentia paſsiua ſubdiuiditur in potentiam paſsiuam obiectiuam, & potentiam paſsiuam ſubiectiuam.

Prima conclusio. ¶Prima concluſio. Creaturæ antequam habeant eſſe reale per creationem habent eſſe in potentia obiectiua. Hæc cōcluſio eſt Doctoris, & probatur nonnullis rationibus, *Primum argum.* quarum prima eſt. Creaturæ antequam habeant eſſe reale productum per creationem poſſunt produci à Deo, ergò ſunt in potentia ad produci à Deo, ergo ſunt in potentia ad produci, ſed non in potentia ſubiectiua, nec in potentia tantum logica, ergo ſunt in potentia obiectiua. Antecedens eſt manifeſtum, & probatur ſequela. Quia omne quod eſt tale aliquā forma eſt tale, ergo quod eſt poſsibile aliqua potentia eſt poſsibile.

¶Quòd ſi reſpondeas, quod eſt poſsibile nō ab aliqua potentia paſsiua, ſed à potentia actiua Dei, & quòd ſufficit denominatio extrinſeca, ſicut eſſe iuſſum non eſt aliqua forma in pariete, ſed tātum denominatio quædam extrinſeca à iuſsione, quæ eſt inuidente. Contra nulla relatio poteſt de nouo Deo aduenire, niſi ratione alicuius relationis creaturæ, ſed Deus dicitur modò potēs creare pro iſto nunc aliquem angelum, & iſta relatio rationis, quæ importatur in iſto poſſe pro nunc creare conuenit ipſi Deo propter angelum, qui poteſt modo creari, ſed talis angelus non habet eſſe in potentia ſubiectiua, quia non habet aliquod eſſe reale, nec etiam eſt in potentia tantum logica, quia iſtam habet angelus etiamſi per impoſsibile Deus non eſſet, ergo potentia, quæ eſt in angelo ad creari nunc ratione cuius conuenit Deo illa relatio rationis importata in illo, quod eſt Deum poſſe creare nunc erit potentia obiectiua. Probatur cōſequentia. Angelus habet iſtam potentiam, quam (ſi per impoſsibile Deus non eſſet) antea non habebat, ſed antea habebat potentiam logicam, ergo quam modò habet non eſt ſolum potentia logica, nec eſt ſolum denominatio extrinſeca, nec eſt potentia ſubiectiua, ergo eſt potentia obiectiua.

¶Secundò. Potentia, quæ reperitur in materia prima in ordine ad formam ſubſtantialem eſt alia ab illa, quæ reperitur in ſubiecto in ordine ad formam accidentalem, ſed potentia ſubiecti in ordine ad formam accidentalem eſt potentia ſubiectiua, ergo potentia materiæ non erit potentia ſubiectiua, nec eſt potentia logica, ergo eſt potentia obiectiua. *Secundum argum.* Probatur maior. Materia in ordine ad formam ſubſtantialem ex natura ſua vel non habet entitatem realem vt ſentit D. Thom. vel habet actum entitatiuum perfectibilem in eſſe ſubſtantiali, ſed ſubiectum in ordine ad formā accidentalem habet eſſe reale non perfectibile ſecundùm eſſe ſubſtātiale, ſed quatenus eſt in potentia ad eſſe acci-

accidentale, ergo. Modo probatur minor. Illud quod nullum eſſe reale habet non eſt in eadē potentia paſsiua ſecūdùm ſpeciē cū illo, ꝙ habet eſſe reale, ſed materia prima in via D. Thomæ nullum eſſe reale habet ante receptionem formæ ſubſtantialis, quale habet ſubiectum in ordine ad formam accidentalem, ergo cum potentia ſubiecti, ſit potentia ſubiectiua, potentia materię non erit potentia ſubiectiua. ¶Ad hoc argumentum reſpondent nonnulli dicentes, quòd in materia non eſt niſi potentia, qua poteſt transmutari ab agente, quæ dicitur potentia paſsiua, & per conſequens in materia non eſt ponenda potentia, quæ ſit ipſa forma, quoniā omnis potentia materiæ eſt ipſa materia, vnde in materia non ſunt ponendæ duæ potentiæ, altera ſecundùm quam eſt receptiua formæ, & altera ſecundùm quam eſt ipſa forma, vnde argumētum procedit ex falſo fundamento, ſcilicet, quòd in materia ſit potentia formæ, quæ poſtea eſt forma, quia non alio modo forma eſt potentialiter in materia, quàm per potentiam paſsiuam. ¶Iſta tamen ſolutio facillimè impugnatur, quia continet in primis in ſe duo fundamenta falſa, quorum primum eſt, quòd potentia ſuſceptiua formæ in materia non ſit diſtincta à potentia, qua materia eſt in potentia ipſa forma. Et ratio huius eſt, nam ſi vera eſt ſententia Diui Thomæ, quòd materia totum eſſe reale, quod habet, habet à forma, certiſſimum eſt quod non poteſt habere potentiam ſuſceptiuam vel ſubiectiuam alicuius formæ anteaquam habeat formā, quia quòd nō eſt, nulli poteſt eſſe ſubiectū, ergo quòd nō eſt, nullam poteſt habere potentiā ſubiectiuam, ſed materia prima nullum eſſe reale habet ante receptionem formę, ergo nullo modo poteſt habere ex natura ſua potentiam ſubiectiuam reſpectu formæ, & habet aliqualem potentiam, ergo habebit potentiam obiectiuam. ¶Secūdum autem fundamentum falſum quod ſupponit eſt, quia docet materiā primā non habere actū entitatiuū realē, & exiſtentiā realē diſtinctā ab exiſtentia formæ, ꝙ etiā fundamentum falſiſsimū eſt, quia materia prima habet eſſe reale productū extra ſuas cauſas ante receptionē formæ, ergo cum materia ſecundùm iſtum actum entitatiuum poſsit recipere formam ſubſtantialem, & in hoc conueniat cum potentia ſubiecti in ordine ad formam accidētalem habebit illam duplicem potentiam,

Præterea ille actus entitatiuus, ſiue illud eſſe reale materiæ poteſt perfici ſecundùm ſuam ſubſtantiam in eſſe ſubſtantiali per eſſe formæ, qualiter non poteſt perfici ſubiectum per formam accidentalem, ergo cum materia & ſubiectum in aliquo conueniant, & in aliquo differant, & idem in quantum idem non poſsit eſſe cauſa identitatis & differentiæ reſtat dicendum, ꝙ alia eſt potētia ſubiectiua in materia prima, ſecundū quā nata eſt recipere formam in qua conuenit cum potentia ſubiecti, & alia eſt potentia obiectiua ſecundùm quam nata eſt perfici quantum ad eſſe ſubſtantiale ſecundùm quā diſtinguitur à potentia ſubiecti, & per conſequens materia prima quatenus poteſt eſſe per formam ex eo quòd illud eſſe, quod habet productum à Deo perficitur in eſſe ſubſtantiali diſtinguitur à ſeipſa ſecundū quòd eſt receptiua formæ. Vnde fundamentum Doctoris non eſt falſum ſed non intellectū; ſupponit enim Doctor, quòd materia prima habet actum entitatiuum realem ſuſceptiuum formæ ſubſtantialis ad modum quo ſubiectum habet eſſe reale ſuſceptiuum formæ accidentalis. Supponit etiam quòd ille actus entitatiuus eſt perfectibilis ſecūdùm ſuam ſubſtantiam, qualiter non eſt eſſe reale ſubiecti reſpectu formæ accidentalis, & ſic Doctor inuenit in materia prima potentiam ſubiectiuam & obiectiuam inter ſe formaliter diſtinctas.

¶Tertiò. Si idem eſt potentia ſuſceptiua materiæ, & potentia formæ in materia, ergo idem eſt formā eſſe receptibilem in materia, & formam educi de potentia materię, ſed conſequens eſt falſum, quia anima rationalis eſt receptibilis in materia, non tamen educibilis de potentia materiæ, ergo. *Tertium argum.*

¶Ad hoc argumentum reſpondent nonnulli negando conſequentiam, & ratio eorum eſt, quia educi de potentia materiæ non eſt hoc ſolum, quòd potentia formæ ſit in materia, nam per potentiam formæ in materia nihil aliud intelligitur, quā quòd forma poſsit recipi in materia, & illam actuari. At verò per educi de potentia materiæ intelligitur forma per naturales tranſmutationes materiæ, & per agens naturale exire in actum, ita quòd agens naturale non ſolum diſponit materiam ad receptionem formæ, ſed etiam attingit formam productiuè, & in hoc diſtinguitur anima rationalis ab alijs formis, quoniam illæ educuntur in actum, & recipiun-

cipiuntur in materia per naturales tranſmutationes & per agens naturale: anima autem rationalis non deducitur ad eſſe per huiuſmodi tranſmutationes, nec per agens naturale, ſed per agens diuinum, licet per tales tranſmutationes materia diſponatur ad receptionẽ animæ rationalis. ¶Iſta tamen ſolutio ſeipſam falſificat, nam ſi educi de potentia materiæ non eſt idem quòd recipi in materia, ergo potentia, qua forma poteſt eſſe educendo illam de potentia materiæ, & potentia, qua forma poteſt recipi in materia non eſt eadem potentia, ſed alia, & alia, ſed illa potentia, qua in materia poteſt recipi forma eſt potentia ſubiectiua, ergo illa, qua ex materia poteſt educi forma non erit potentia ſubiectiua, nec eſt tantum potentia logica, ergo eſt potentia obiectiua. Præterea illi potentiæ actiuæ agentis naturalis, qua per varias tranſmutationes poteſt educere formam, reſpondet in materia aliqua potentia, ſed illa, quæ vt ſic reſpondet non eſt ſubiectiua, ergo eſt obiectiua. Probatur minor. Potentia ſubiectiua vel receptiua vt ſic non eſt obiectum potentiæ actiuæ. Probatur antecedens. Potentia obiectiua vt ſic tantum reſpicit formam vt actum eius & non potentiam actiuam agentis, ergo quod reſpicit potentiam actiuam agentis non erit potentia ſubiectiua, ſed aliquid aliud ab ipſa diſtinctum, ſed illud eſt in materia de cuius potentia agens naturale educit formam, ergo illud de cuius potentia forma educitur per agens naturale non erit potentia ſubiectiua ſed obiectiua.

Quartum argum. ¶Quartò. Secundùm Philoſophum. 8. Metaph. text. 15. illud quod eſt in potentia fit in actu, vbi Commentator ait, eſt igitur hìc aliquid vnum, quòd primo eſt in potentia poſt transfertur ad actum, cuius tranſlatio non largitur ei multitudinem ſed perfectionem in eſſe, ſed iſtud dictum Philoſophi & Commentatoris non poteſt intelligi de potentia ſubiectiua, ergo debet intelligi de potentia obiectiua.

¶Ad hoc argumentum reſpondent prędicti opinantes, quòd Ariſtoteles & Commentator ibi non intendunt, nec agunt de potentia formæ & de forma actu, ſed de compoſito, quod prius eſt in potentia agentis potentis vnire formam cum materia, illud idem fit in actu ex vnione formæ cũ materia per actionẽ agentis. ¶Iſta tamen ſolutio potius probat noſtram concluſionem quam diſſoluat argumentum, nam ſi compoſitum eſt in potentia materiæ cum non ſit in potentia ſubiectiua, erit in potentia obiectiua, quòd autem compoſitum non ſit in potentia ſubiectiua materiæ ſatis ex ſe patet cum non ſit forma informans.

Vltimum argum. ¶Vltimò. Aliter ſe habet roſa creanda per virtutem Dei, & roſa producenda per actionem agentis naturalis in ordine ad materiã, quia iſta eſt in potentia materiæ, illa verò minimè, ſed non ſe habent aliter quantum ad hoc quod eſt poſſe produci, ergo cum roſa creanda vt ſic eſt in potentia obiectiua, & roſa producenda in materia erit vt ſic in potentia obiectiua. Probatur conſequentia, quia reſpectu huius, quod eſt habere eſſe reale in potentia in ordine ad ipſam roſam realem non magis agit creatio quàm productio, nec è contra, nam tota ratio differentię ſumitur ex parte agentis limitati, vel illimitati.

Secunda concluſio. ¶Secunda concluſio. Potentia iſta obiectiua, quam habent creaturæ antequam à Deo produçantur in eſſe reali fundatur in eſſe cognito vel volito, quod habent creaturæ ex eo quòd ſunt cognitæ vel volitæ à Deo. Hęc concluſio eſt Doctoris vt patet in litera. Et probatur, quia iſta potentia fundatur in aliquo eſſe creaturæ, ſed nullum aliud eſſe poteſt aſsignari pro fundamento, niſi eſſe cognitum vel volitum, ergo.

Secundum argum. ¶Secundò. Poſsibilitas rei obiectiua formaliter eſt ex ſua ratione formali, & quaſi principiatiuè ab intellectu diuino, ſed non aliter niſi quatenus creatura habet eſſe cognitum ab illo, ergo. Probatur maior. Poſsibile vt eſt obiectum omnipotentiæ propriè dicitur illud, quod poteſt eſſe & ſibi repugnat neceſſario eſſe (& ob hoc potentia generandi non pertinet ad omnipotentiam in diuinis, vt diximus in. 1. Diſput. 9. quæſt. 8. concluſione. 2.) ſed creatura ab intellectu diuino producta in eſſe intelligibili habet iſta duo formaliter ex ſua ratione, & quaſi principiatiuè ab intellectu diuino, ergo.

¶ *Reſpondetur argumentis.*

Ad primũ argum. ¶Ad primum quòd Ariſtoteles loquutus eſt de iſta potentia in pluribus locis ſuæ doctrinæ, præcipuè. 5. Metaph. text. com. 11. vbi notificat actum, quòd actus eſt, quando res eſt, non ita ſicut in potentia, qui locus non poteſt intelligi de potentia ſubiectiua, & per totum librum. 9. Metaph. imo huius potentiæ obiectiuæ ferè omnia quæ dicuntur.

tur. 9.

tur.9.Metaph.ſunt intelligēda, & ad probationē reſpōdetur,ꝙ ex anima & materia ſit vnū per ſe,quatenus eſſe materiæ ſecūdùm eſſe ſubſtātiale poteſt perfici per formam, imò iſta eſt principalis ratio,quare ex materia & forma ſit vnū per ſe,& nō ex ſubiecto &accidēti,quia ſcilicet materia reſpectu formæſubſtātialis nō tantū eſt in potētia ſubiectiua,ſed etiā in potētia obiectiua,quatenùs eſſe materiæ eſt perfectibile ſecūdùm ſuam ſubſtātiā ab eſſe formæ.Subiectū autē eſt in potētia ſubiectiua reſpectu accidentis, quia eſſe ſubiecti nō perficitur ſubſtātialiter,ſed tātùm accidētaliter,& ideò quādo Philoſophus dixit, ꝙ ex anima & materia ſit vnum per ſe cū materia ſit potētia,loquitur de potētia obiectiua, quæ quomodo diſtinguat à ſubiectiua ſatis patet ex dictis in hac quæſt.

Ad ſecundum. ¶Ad ſecundū reſpōdetur cōcedēdo maiorē & negando minorē,& ad probationem dicitur,ꝙ aliquid habens eſſe in eſſe cognito eſt in potētia ad ſeipſum prout habet eſſe reale.

Ad tertiū. ¶Ad tertiū reſpōdetur cōcedēdo totū, quia cū potētia obiectiua includatur ſub potētia paſsiua,dato quòd omnis potentia ſit actiua vel paſsiua,ſicut nō excluditur per hoc potentia ſubiectiua, ita nec potētia obiectiua.

Ad quartum. ¶Ad quartum reſpondetur, quòd iſta potentia obiectiua fundabatur in realitate cæli & cuiuſcunque creaturæ prout habet eſſe cognitum. Et ad probationem dicitur, non eſſe inconueniens, quòd idem quatenùs habet eſſe cognitum ſit in potentia ad ſeipſum prout exiſtēs in eſſe reali. Patet igitur ex dictis,quòd cælū ante ſui productionem non ſolum poterat denominari à potētia actiua Dei concretiuè, vt ſcilicet diceretur cælum eſſe poſsibile obiectiuum, verum etiam poterat denominari abſtractiuè,ita ꝙ ipſi cælo producēdo intrinſecè inſit,præter non repugnantiā terminorū, quæ eſt potentia logica,alia potentia obiectiua, ſecundùm quam cælum producendū cadit ſub obiecto omnipotentiæ.Et hæc de iſta quæſtione.

QVÆSTIO IX.

¶ *Utrùm complexa neceſſaria habeant cauſam productiuam ſui eſſe.*

Prima ſententia. DE hac re duplex eſt principalis ſententia. Prima eſt Pauli Soncinatis. 5.Metaph. quæſtio.10. pro cuius explicatione aduertit,quod iſta tria,enuntiabile,enuntiatio,& res per ipſam ſignificata diſtinguuntur inter ſe. Enuntiatio enim eſt iſta propoſitio, homo eſt animal.Enuntiabile eſt hominem eſſe animal. Res per ipſam enuntiationem ſignificata eſt natura hominis, & animalis, & identitas,ſiue vnitas earum, quæ ſignificantur per illam copulam verbalem,eſt.

¶Secūdò aduertit, ꝙ enuntiatio immediatè ipſum enuntiabile ſignificat,& eo mediante naturā correſpondentem, vnde licèt enuntiatio habeat cauſam effectiuam,ſcilicet,intellectum formantem enuntiationes,& conceptus complexos,& licet res habeant cauſam agentem,ipſum tamen enuntiabile non habet talem cauſam agentem.

¶Tertiò aduertit, quod huiuſmodi enuntiabilia non dicuntur entia,quia ſint aliquid in re imò vt ſic ſunt nihil, ſed ſolum dicuntur aliquid eo modo,quo omne ſignificabile cōplexè & verè dicitur eſſe aliquid & ens, quare hominem eſſe animal, nec eſt homo, nec eſt animal,nec aliquid diſtinctum ab homine & animali,ſed eſt quid ſignificabile cōplexè. His igitur ſic conſtitutis probat ſuā ſententiam(nempè quòd complexa neceſſaria non habent cauſam efficientem) quam plurimis rationibus.Primò de omni habenti aliquā cauſam poteſt rationabiliter quæri de tali cauſa,ſed de hoc enuntiabili hominem eſſe animal, non poteſt quæri quoad cauſam agentem, ergo non habet cauſam agentem.Maior patet:minor probatur. De quocunque quæri poteſt à quo fit, de eodē quæri poteſt propter quid fit, quia omne agens agit propter finem, & quicquid habet cauſam agentem,habet cauſam finalem, ſed de hoc enūtiabili,hominem eſſe animal, non poteſt quæri cauſa finalis, quia iuxta Philoſophum.7.Metaph.text.59. quærere propter quid homo eſt homo,nihil eſt quærere,ergo. *Primum argum.*

¶Secundò. Si identitas hominis cū animali haberet cauſam, ergo veritas huius complexi, cuius veritatis fundamentum eſt illa identitas haberet cauſam,& per conſequens à ſimili, identitas hominis cum animali non habet cauſam,ergo hominem eſſe animal nō habet cauſam. Probatur antecedens. Nullū ens rationis habet cauſam,ſed talis identitas eſt ens rationis,quia cum ſit relatio eiuſdem ad ſe ipſum,eſt relatio rationis,ergo. Maior probatur, quia terminus productionis realis eſt ens reale, ſed quælibet productio cauſæ agentis eſt realis, ergo productum per illam *Secundum argum.*

illam nõ poteſt eſſe ens rationis, & per conſequẽs ens rationis nõ habet cauſam agentẽ.

Tertium argum. ¶Tertiò. Si per impoſsibile Deus non eſſet & nulla causa agens, adhuc iſtud complexũ, homo eſt animal eſſet verum, ergo complexum non habet cauſam agentẽ. Antecedẽs patet, quia eſt perpetuæ veritatis. ¶Vltimo antequam roſa generetur poſsibile eſt, roſam eſſe roſam, ergo ſi ab aliqua cauſa agente eſt, roſam eſſe roſam, hoc complexum eſt aliquid reale. Patet ſequela, quia quilibet effectus cauſæ efficientis eſt aliquid reale, ſed roſam eſſe roſam non eſt aliquid reale, ergo nec habet eſſe à cauſa agente. Probatur minor. Si roſam eſſe roſam, eſt aliquid reale productum vel eſt ipſa roſa, & eius eſſe, vel eſt iſta oratio, roſa eſt roſa, Non primum quia per cauſam roſa non eſt. Nec ſecundum, quia enuntiabilia diſtinguuntur ab enuntiationibus, ergo.

Secunda ſententia. ¶ Secunda ſententia eſt Heruæi quolib. 1. Pro cuius explicatione aduertit, quòd complexa neceſſaria affirmatiua ſunt in triplici differentia. Quædam componuntur ex terminis, quibus nullum correſpondet eſſe, vt chimæra eſt chimæra. Quædam autem componuntur ex terminis diuinis intrinſecis, vt Deus eſt infinitus, quædam verò ex terminis ſignificantibus ens productum vt homo eſt animal.

Secundo aduerte. ¶Secundò eſt aduertendum, quòd complexa neceſſaria tertio modo dicta poſſunt dupliciter conſiderari. Vno modo quoad habitudinem terminorum. Secundo modo quoad eſſe reale actu: ſicut v. g. homo eſt animal, poteſt conſiderari prout prædicatum ex natura ſua eſt aptum cõuenire ſubiecto, ſiue homo & animal exiſtant, ſiue non, & hoc quia animal eſt de ratione hominis. Poteſt etiam conſiderari prout homo & animal ſunt actu, & non poteſt eſſe homo actu quin ſit animal actu, quæ connexio ſignificatur per copulam, quare iſtud complexum actu homo, eſt actu animal, eſt complexum reale actu ex parte ſignificati.

Tertio aduerte. ¶Tertiò eſt aduertendum, quòd neceſsitas complexorum poteſt eſſe duplex, ſcilicet, abſoluta, & connexionis. Abſoluta eſt, quæ nõ poteſt aliter ſe habere, Connexionis autem quòd licet poſsit non eſſe abſolutè, non tamen poteſt eſſe ſine aliquo alio, ad quod comparatur, verbi gratia, licet poſsit non eſſe curſus, non tamen poteſt eſſe ſine motu, nec homo ſine animali.

Vltimo aduerte. ¶Vltimò eſt aduertendum, quòd ſubiectum complexi neceſſarij poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo in ſenſu diuiſo: ſecundo modo in ſenſu compoſito. In ſenſu diuiſo vt cõſiderando hominẽ, vt hominem præciſe. In ſenſu autem compoſito vt conſiderando hominem vt actu exiſtentem, ita quòd ſicut album poteſt accipi pro ſubiecto albedinis, & pro albo vt ſtat ſub albedine, ita poteſt conſiderari homo vt homo, & homo vt exiſtens. His igitur ſic poſitis hanc aſsignant cõcluſionem. Complexa neceſſaria ſignificantia ens productũ, ſi cõſiderentur in habitudine terminorũ nullam habent cauſam effectiuam, ſi autem cõſiderentur quoad eſſe reale actuale habẽt cauſam effectiuã. Hanc cõcluſionẽ quoad primã partẽ non aliter probant quã argumentis adductis pro prima ſententia. Secũda autẽ pars eius probabitur infrà.

Notanda pro explicatione quæſtionis. ¶Pro maiori autẽ explicatione iſtius quæſtionis ſunt aduertẽda nonnulla, quorũ primum eſt. Quod ſi iſtæ duæ ſententiæ benè perpẽdãtur eãdẽ prorſus habẽt cõcluſionẽ.

Notab. 1. Notab. 2. ¶Secundò eſt notandũ, ꝙ cũ poſsibilitas ſit triplex, ſcilicet, logica, obiectiua, & ſubiectiua, ita & neceſsitas eſt triplex, ſcilicet, logica, obiectiua, & ſubiectiua. Neceſsitas logica poteſt dici illa, quæ reperitur inter aliqua, quibus repugnat nõ eſſe, ſicuti hominẽ eſſe animal, ita habent neceſſariam cõnexionem, quòd implicat dari potentiã logicã in homine ad non eſſe animal. Neceſſarium neceſsitate obiectiua poteſt dici illud, cui repugnat poſsibilitas obiectiua, & huius neceſsitatis nihil eſt creatum, ſed tantũ reperitur in diuinis. Filius enim diuinus habet poſsibilitatem logicam ad produci (quia illi non repugnat produci) & neceſsitatem obiectiuam quia licet habeat eſſe à Patre eſt formaliter adeô neceſſarius, ꝙ implicat & repugnat ſibi poſſe nõ eſſe. Neceſsitas autẽ ſubiectiua eſt in illo, ꝙ ita eſt ſubiectũ, ꝙ implicat ipſum nõ eſſe ſubiectũ, ſicuti quodlibet ſuppoſitũ creatũ, quia cũ non ſit ſummè ſimplex nõ poteſt nõ eſſe ſubiectũ accidentis.

Notab. 3. ¶Tertiò eſt notandum, quòd ſicut ſe habet poſsibilitas ad poſsibilitatẽ, ita ſe habet neceſsitas ad neceſsitatẽ, vnde ſicut poſsibilitas obiectiua infert poſsibilitatem logicam, ita neceſsitas obiectiua infert neceſsitatem logicam. Et ratio eſt, quia quòd ex ſua ratione formali habet neceſsitatẽ eſſendi non poteſt nõ eſſe, nec in illo eſt potẽtia logica ad nõ eſſe, intelligendo tamẽ in illo genere in

quo eſt neceſſarium, nam benè poteſt eſſe quòd aliquid habeat neceſsitatem obiectiuam in genere cauſæ formalis, & poſsibilitatem in genere cauſæ efficientis, ſicut v. g. angeli (poſtquàm ſunt) habent neceſsitatem obiectiuam in genere cauſæ formalis, cùm in ſe habeant principium formaliter neceſſarium ad ſemper eſſe, & in ſe non habeant principium, vnde poſsint non eſſe. At verò in genere cauſæ efficientis ſunt in potentia ad non eſſe, quia poteſt Deus illos non conſeruare & in nihilum redigere. Solum enim Filius diuinus & Spiritus ſanctus habent vtramque neceſsitatem, ſcilicet, obiectiuam & logicam, quia ex ſe formaliter habent vnde ſemper ſint & nunquam poſſunt non eſſe, nec poteſt Pater æternus Filium non producere, nec Pater & Filius Spiritum ſanctum non ſpirare, & ſic Filius & Spiritus ſanctus vtraq; gaudent neceſsitate.

Notab. 4. ¶Quartò eſt notandum, quòd ea, quæ ſunt in potentia logica non excludunt neceſsitatem, quia potentia logica non eſt potentia contradictionis, ſed tantum non repugnantia extremorum, & ſic quando inter extrema reperitur talis non repugnantia etiam ſi neceſſatio coniungantur, dicimus quòd ſunt in potentia logica, ſecùs autem in potentia obiectiua, quæ in illo genere excludit neceſsitatem, & ſic contrarietas inter potentiam & neceſsitatem in eodem genere tantum reperitur in potentia & neceſsitate obiectiua, non autem in potentia & neceſsitate logica vel ſubiectiua, niſi ſumendo potentiam pro reſpectu.

Vltimo eſt notãdum. ¶Vltimo eſt notandum, quòd potentia logica ſemper eſt ens rationis, ſimiliter & neceſsitas. Potentia autem obiectiua eſt ens reale in potentia, neceſsitas autem eſt ens reale, quia eſt paſsio entis realis, & habentis eſſe, potentia autem ſubiectiua & neceſsitas ſemper ſunt entia realia in enti reali.

Prima concluſio. ¶Prima concluſio. Cuiuſcunque effectus neceſſarij neceſsitate obiectiua, eius neceſsitas habet cauſam efficientem. Hæc concluſio eſt Doctoris. 5. Metaphyſicæ, quæſtione. 3. Et probatur. Quælibet res creata quãtumcunq; neceſſaria habet cauſam efficientem, quia oportet ponere vnum, à quo eſt cauſalitas omnium, ergo cuiuſcunque neceſsitatis creatæ danda eſt cauſa efficiens. *Primum argum.* Probatur ſequela, quia ſi neceſsitas effectus non habet cauſam, ergo aliquid eſt in cauſato, quod non habet cauſam, & per conſequens aliquid eſt in cauſato, quod eſt incauſatum, conſequens eſt falſum, ergo.

Secũdum argum. ¶Secundò. Nullum eſt ens reale creatum, quòd non habeat cauſam, ſed neceſsitas complexi quantum ad eſſe reale actuale eſt ens reale & non increatum, ergo habet cauſam.

Tertium argum. ¶Tertiò. Omnis exiſtẽtia creata habet cauſam, ſed complexa neceſſaria quatenùs ſignificant ens productum & obiectiuam neceſsitatem dicunt exiſtentiam realem, ergo neceſſariò habent cauſam.

Secunda concluſio. ¶Secunda concluſio. Complexa neceſſaria quatenùs dicunt neceſsitatem logicam nullam habent cauſam efficiẽtem. Probatur cõcluſio. Neceſsitas logica nullam habet cauſam efficiẽtem, ergo nec cõplexa neceſſaria quatenùs dicunt neceſsitatem logicã. Probatur antecedens. Neceſsitas logica tantum dicit neceſſariam habitudinem ſubiecti cũ prędicato, ſed talis neceſſaria habitudo vt ſic nullam habet cauſam efficientem. Probatur iſta minor. Talis neceſsitas vt ſic conuenit rei, etiam ſi per impoſsibile Deus non eſſet, quia adhuc ſi per impoſsibile Deus nõ eſſet inter hominem & animal eſſet neceſſaria connexio, ergo.

Secundum argum. ¶Secundò. Relatio rationis nullam habet cauſam efficientem, ſed iſta neceſsitas logica eſt relatio rationis, ergo.

¶*Reſpondetur argumentis.*

Ad primũ argum. ¶Ad primum reſpõdetur multipliciter. Primò, quòd Ariſtot. in illo loco conſiderauit illud complexum ſecundùm neceſsitatem logicam, vel in habitudine terminorũ, & ſic nullam habet cauſam nec efficientẽ nec finalem. Secundò reſpondetur, quòd ibi ly propter quid ſumitur pro quæſtione, propter quid in ratione demonſtrandi prædicatũ de ſubiecto, ſicut quãdo dicimus propter quid homo eſt riſibilis, & reſpondetur propter rationalitatẽ. Ita in propoſito, quærere propter quid homo eſt homo, & propter quid homo eſt rationale, nihil eſt quærere, id eſt, nulla datur cauſa, quæ ſit mediũ demõſtrãdi propter quid rationalitas cõpetit homini.

Ad ſecundum. ¶Ad ſecundum reſpondetur, quòd ipſum probat noſtram concluſionem ſecundam.

Ad tertiũ. ¶Ad tertium reſpondetur ſimiliter.

Ad quartum. ¶Ad quartum reſpondetur, ꝙ roſam eſſe roſam habet duplicem ſenſum, alter eſt iſtud prædicatũ conuenit ſubiecto quantũ ad neceſſariam connexionẽ, & vt ſic nullã habet cauſam. Alter eſt iſtud prædicatũ conuenit ſubiecto quoad realem exiſtentiam, & tunc illa

illa cauſa effectiua quæ dat roſæ exiſtere roſam, dat roſæ neceſsitatem exiſtēdi roſam.

TEXTVS.

DICO quòd cauſa poteſt primo & immediatè aliquod effectum nouum producere abſque omni nouitate in ipſa. Diſt. 1. quæſt. 2. ſolutione ad primum.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOCTOR in hac litera ſupponit Deum eſſe actum puriſsimum, & per conſequens nullo modó in potentia ad aliquam perfectionem; & ſic explicat quomodo cum Deus ſit ab æterno poſsit in tempore aliquid producere: ad quod reſpondet Doctor nō eſſe inconueniens Deū eſſe ab æterno, & creaturam eſſe in tempore, quia non eſt inconueniens ponere nouitatem in effectu abſque nouitate in cauſa, & ad hoc adducit exemplum de Sole. Si enim Sol ſemper eſſet in ſe, & crearetur aliquod mediū illuminabile certū eſt quod abſq; aliqua mutatione Solis eſſet illud medium de nouo illuminatum, & eſſet nouitas in effectu abſque nouitate in cauſa. Sed vt hæc litera magis pateat ſit quæſtio. 10.

QVÆSTIO X.

¶ *Utrùm Deus poſsit aliquid de nouo creare.*

Primum argum. PRO parte negatiua arguitur primo. Si Deus poteſt aliquid de nouo creare, ergo Deus poteſt mutari. Probatur ſequela. Deus poteſt aliter ſe habere nunc quàm prius, ſed hoc eſt mutari, ergo. Probatur maior. Deus modo creat, & antea non creabat, ergo aliter ſe habet nunc quam antea ſe habebat.

Secundum argum. ¶Secundo. Creatio eſt mutatio, ſed non creaturæ, ergo Dei. Maior eſt manifeſta, & probatur minor, quia illud quod mutatur debet præeſſe mutationi, ſed creaturæ non ſunt antequam creentur, ergo non poſſunt mutari, & per conſequens ſi Deus poteſt de nouo aliquid creare, poterit de nouo mutari. ¶Confirmatur, quia Deus dat eſſe creaturæ, ideò creatura recipit eſſe, & non quia creatura recipit eſſe, ideò Deus dat eſſe, ergo prius eſt actio noua Dei, quàm nouum eſſe creaturæ, ſed non poteſt Deo aliquid de nouo aduenire ſine mutatione, ergo non poteſt Deus aliquid de nouo creare ſine mutatione, Deus autem non poteſt mutari, ergo nec poteſt aliquid de nouo creare.

Tertium argum. ¶Tertiò. Si Deus poteſt aliquid de nouo creare, vel illa actio, quæ eſt creatio eſt actio immanens vel tranſiens, ſed neutrum horum, ergo. Probatur minor. Non immanens quia per actionem immanentem nihil reale producitur ad extra, ſed per creationem producuntur creaturæ, quæ habent eſſe reale ad extra, ergo. Nec etiam tranſiens, quia actio tranſiens non identificatur cum agente, vel non poteſt eſſe noua in Deo, ſed creatio actiua eſt idem cum Deo ab æterno illi conueniens, ergo creatio actiua non poteſt de nouo Deo conuenire, & per conſequens, non poteſt de nouo aliquid creare.

Notab. 1. ¶ Pro explicatione huius quæſtionis ſunt notanda nōnulla, quorum primū eſt. Quod creatio poteſt ſumi & pro creatione actiua, & pro creatione paſsiua.

Notab. 2. ¶Secundò eſt notādum cum Doctore infrà literam aſsignatā in principio; quod ſtat nouitas in effectu abſque nouitate in cauſa, præcipuè in agente libero, quia illa volitione, quā Deus habet ab æterno voluit me ſcribere pro iſto inſtanti, & ſic aliud eſt dicere Deus voluit aliquid ab æterno, & aliud eſt dicere Deus voluit aliquid pro æterno, nam Deus quicquid voluit, voluit ab æterno, nō tamē quicquid voluit pro æterno voluit, & ſic cum voluntate ab æterno poteſt Deus velle pro iſto inſtanti, quod non voluit pro alio inſtanti, nec ex hoc ſequitur aliqua mutatio in voluntate diuina, quia manente eadē voluntate poteſt Deus velle aliquid eſſe pro iſto inſtanti, quod volebat non eſſe pro alio inſtanti, & ſic illa volitio diuina non debet explicari per volitionem & nolitionē abſolutè, ſed per volitionem eſſendi pro aliquo inſtanti, & volitionem non eſſendi pro aliquo inſtanti, id eſt, illa volitio poteſt explicari per iſtas duas propoſitiones, volo ante Chriſtum fore pro tali inſtanti, & volo ante Chriſtum non fore pro alio inſtanti.

Notab. 3. ¶Tertiò eſt notandum, quod cum in qualibet mutatione ſubiectum debeat ſe aliter habere nunc quàm prius, ſubiectum debet eſſe

commune vtriq; termino mutationis, aliàs enim non eſſet mutatio, nec verè diceretur iſtud mutari, ſi iſtud, quod aſsignamus non manet. Ex quo prouenit, quòd tunc dicatur propriè mutatio, quando vtrique termino mutationis eſt vnum commune ſubiectum actu exiſtens, ſicut. v. g. in alteratione, augmentatione, diminutione, & loci mutatione, nam in his motibus manens idem ſubiectum aliter ſe habet nunc quàm priùs. Quándoq; autem contingit, vt maneat idem ſubiectum, ſed non eodem modo, ſcilicet non actu exiſtens, ſed tantum in potentia, ſicut contingit in generatione, & corruptione, nam materia prima quæ eſt ſubiectum formæ ſubſtantialis, & priuationis non eſt ens in actu ſed tantum in potentia, & ſic non dicuntur propriè motus, ſed mutationes quædam. Quandoque etiam contingit quòd non ſit idem ſubiectum, nec actu, nec in potentia, ſed tantum eſt idem tempus continuum, in cuius prima parte, eſt vnum oppoſitum, & in alia aliud, vt cùm dicimus hoc fieri ex hoc, ideſt, poſt hoc, ſicuti ex mane fit meridies, ideſt, poſt mane, iſtud autem non eſt propriè mutatio, ſed tantum metaphoricè.

Notab. 4. ¶Quartò eſt notandum, quòd quando motus definitur, quòd eſt actus entis in potentia ſecundùm quòd in potentia, ly in potentia debet ſumi pro potentia paſsiua, non autem in potentia actiua, quare motus eſt actus entis in potentia paſsiua, ſecundùm quòd in potentia paſsiua, vt contingit in alteratione, quando aqua frigida fit calida, tunc enim aqua mutatur quando recipit calorem, quem non habet, quia mouetur ad formam, quam non habet, quia omne quod mouetur, mouetur reſpectu formæ, ad quam eſt in potentia, & non reſpectu illius formæ, quam iam habet, quia reſpectu formæ habitæ non eſt motus, ſed quies, & per conſequens quando in definitione motus ponitur entis in potentia, intelligendum eſt de potentia paſsiua, ſiue receptiua, non autem de potentia actiua. Ex quo prouenit ſecundò, quòd ea, quæ ſunt in potentia actiua non dicantur moueri quatenùs tribuunt eſſe, niſi quatenùs eorum operatio eſt diſtincta ab ipſorum potentia actiua, quia tunc cùm potentia actiua illorum reducatur ad actum per talem operationem exiſtens in actu primo, eſt in potentia ad actum ſecundum, quòd ſi virtus & potentia actiua, ſiue actus primus eſt idem cum actu ſecundo, & ſemper coniuncta cum operatione, tunc non eſt in potentia ad illam, & per conſequens potentia illa actiua non poterit mutari tribuendo eſſe, ſed tantum ſubiectum recipiens modò illud eſſe, & modò non in tali receptione mutabitur, quare mutatio eſt recipientis eſſe & non dantis. Hoc autem patet exemplo. Si anima rationalis tribuens eſſe viuum corpori propter aliquod impedimentum, non tribueret tale eſſe brachio, amoto illo impedimento tribueret eſſe viuum brachio, ſicuti & reliquis partibus corporis, hoc tamen non eſſet cum mutatione ipſius animæ, licèt aliter ſe habeat nunc quàm priùs, quia fit per modum dantis eſſe, non tamen per modum recipientis, brachium autem eſt, quod mutatur, quia modò recipit eſſe, quod antea non recipiebat.

¶Vltimò eſt notandum, quòd in creatione duplex eſt terminus alter realis & ſimpliciter, alter ſecundùm quid, qualis eſt eſſe cognitum vel volitum creaturæ, vt diximus in præcedentibus, & cùm iſtud eſſe reale, & iſtud eſſe cognitum non habeant aliquam vnam naturam communem vtrique, hinc prouenit, quòd non ſit aliquod vnum commune ſubiectum ſecundùm rem, ſed tantum ſecundùm imaginationem, & per conſequens creatura, quæ priùs habet eſſe cognitum, & poſtea eſſe reale non eſt aliquid ſecundùm rem, ſed tantum quid in potentia logica, & quando magis aliquid confictum à noſtro intellectu. Vnde prouenit vt licèt accipiat eſſe poſt non eſſe non dicatur propriè & in rigore mutari. *Vltimo eſt notãdum.*

¶Prima concluſio. Deus poteſt aliquid de nouo creare. Hæc concluſio eſt de fide, & probatur, quia Deus poteſt de nouo producere ex nihilo, ergo poteſt aliquid de nouo creare. Antecedens eſt manifeſtum, & probatur ſequela. Deus aliquando potuit aliquid de nouo creare, ergo & modo poteſt aliquid de nouo creare. Antecedens probatur ex illo Geneſis. 1. In principio creauit Deus cælum & terram. Sequela autem patet, quia eadem potentia eſt modo in Deo, quæ fuit ab æterno, ergo cum non ſit repugnantia ex parte effectus, ſicut potuit aliquando aliquid deno- *Prima concluſio.*

de nouo creare, & modò poterit aliquid de nouo creare.

Secundum argum. ¶ Secundò. Si aliqua ratione non poſſet Deus aliquid de nouo creare maximè quia in illa creatione Deus mutaretur, cum aliter ſe haberet pro illo tunc, quam antea, & prædicata contradictoria non poſſunt de aliquo prædicari ſucceſsiuè abſque aliqua mutatione, & per conſequens cum de Deo prædicarentur illa duo prædicata contradictoria, ſcilicet, creare & non creare, videretur in creatione mutatio, ſed iſta ratio nihil obſtat, ergo. Probatur minor. Stat nouitas effectus ſine nouitate in cauſa, ergo cum nouitate creationis benè ſtat non nouitas in Deo. ¶ Confirmatur. Poteſt aliqua creatura tribuere aliquod eſſe de nouo abſque nouitate in ipſa, ergo & Deus. Antecedens patet in anima rationali, vt diximus in penultimo notabili.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Creatio actiua eſt volitio diuina cum quadam relatione rationis in illa intellecta. Hæc concluſio probatur, nam creatio actiua eſt volitio diuina vt terminata ad creaturam, quatenùs per illam creatura accipit eſſe, ſed volitio diuina ſic conſiderata eſt volitio cum quadam relatione rationis, ergo.

Tertia concluſio. ¶ Tertia concluſio. Relatio paſsiua eſt relatio realis fundata in creatura, & terminata ad Deum ſecundùm rationem abſolutam tantùm formaliter diſtincta ab ipſa creatura. Probatur concluſio quoad omnes ſuas partes. Primò. Creatio paſsiua eſt aliquid reale in creatura, ſed non abſolutum, ergo reſpectiuum. Probatur minor. Secundum iſtam entitatem dicit creatura neceſſariam dependentiam ad Deum, ergo dicit intrinſecum ordinem, & per conſequens relationem, & non confictam ab intellectu, ergo realem.

¶ Secunda pars probatur. Talis relatio fundatur in illo, quod habet eſſe per creationem actiuam, huiuſmodi autem eſt ipſa creatura ſecundùm ſuum eſſe reale abſolutum, ergo, talis relatio fundatur in eſſe reali creaturæ.

¶ Tertia pars, ſcilicet, quòd talis relatio terminetur ad abſolutum in Deo. Probatur ex his, quæ diximus in primo, diſputatione. 8. quæſtione. 3.

¶ Vltima pars concluſionis patet ex dictis in eadem diſputatione.

Quarta concluſio. ¶ Quarta concluſio. Creatio paſsiua non eſt propriè & vera mutatio, licèt habeat modum mutationis. Hæc concluſio probatur, nam de ratione veræ mutationis eſt, quòd ſubiectum maneat idem ſecundùm eſſe reale ſub vtroque termino, ſed in creatione creatura non habet eſſe reale ſub vtroque termino, cum fiat ex nihilo ſecundùm rem, ergo. ¶ Confirmatur. Creatura in creatione non verè mutatur, ergo creatio paſsiua non eſt vera mutatio.

¶ Secunda autem pars probatur. Illud quod habet eſſe poſt non eſſe habet & modum mutationis, ſed creatura in creatione paſsiua habet eſſe reale poſt non eſſe reale, ergo habet modum mutationis.

Secundum argum. ¶ Secundò. Ad hoc quod eſt habere modum mutationis ſatis eſt quod ſubiectum, quod accipit eſſe reale, habeat modum eſſendi ſaltim ſecundùm imaginationem, ſed creatura antequam habeat eſſe reale per creationem habet eſſe cognitū, & tranſit ab illo eſſe ad eſſe reale, ergo licèt non verè mutetur habet tamen modum mutationis. ¶ Et confirmatur. Quia licet in omni mutatione neceſſariò ſupponatur ſubiectum mutationis ſecundùm eſſe reale: ad modum autem mutationis ſatis eſt quòd ſubiectum præſupponatur ſecundùm aliquod eſſe, ſaltim imaginarium, huiuſmodi eſſe reperitur in creatione, ergo.

Ad primum arg. ¶ Reſpondetur argumentis. Ad primum negando ſequelam, & ad probationem dicitur, quòd Deus aliter ſe habet nunc, quam priùs, per modum dantis eſſe, non verò per modum recipientis.

Ad ſecundum arg. ¶ Ad ſecundum reſpondetur, modū reperiri mutationis in creatione eſt ex parte creaturæ, & ad probationem dicitur, quòd cum creatio non ſit propriè mutatio, ſatis eſt, quod præſupponatur creatura ſecundùm aliquod eſſe, ſaltim imaginarium. ¶ Ad confirmationem dicitur concedendo antecedens, & negando ſequelam, & ad probationem dicitur, quòd nouitas in cauſa eſt tantùm denominatio extrinſeca à nouitate in effectu, vel ſi eſt denominatio intrinſeca, eſt per relationem rationis fabricatam per actum noſtri intellectus. Pro qua re vide quæ latè dixi in. 1. diſputatione. 8. quæſt. 15. concluſ. 2. 3. 4. & 5.

Ad tertium argum. ¶ Ad tertium reſpondetur quæſtione ſequenti.

QVÆSTIO XI.

¶ *Vtrùm creatio actiua ſit actio tranſiens.*

Prima ſententia. De hac re triplex eſt principalis ſententia. Prima eſt Gregorij de Arimino in. 2. diſtinctione. 1. quæſtione ſexta. Pro cuius explicatione aduertit, quòd hoc nomen, actio, accipitur quandoque pro potentia actiua, quandoque verò accipitur pro actu, vel operatione potentiæ actiuæ. In prima acceptione loquutus eſt Philoſophus. 9. Metaphyſicæ capite. 2. In ſecunda autem loquutus eſt 3. Phyſicorum textu. 10. & 19. vbi actum actiui dicit actionem, & actum paſsiui paſſionem, & quia actum actiui (inquantum huius) non eſt propriè niſi actus, qui eſt operatio, ſicut nec actiuum dicitur eſſe actiuum, ſiue actu agens, niſi dum actualiter operatur, ideò ibidem quaſi definiens actionem dicit, quòd eſt opus, & finis actiui, ſic etiam Damaſcenus libro. 3. capit. 16. deſcribens actionem non tam communiter, ſed ſpecialiter naturalem, dicit, quòd eſt operatio efficax, & ſubſtantialis naturæ motus.

¶ His igitur ſic poſitis, hoc nomen actio poteſt dupliciter accipi, ſcilicet, & pro potentia creatiua, & ſecundo modo pro actu ſiue operatione potentiæ creatiuæ. Hoc conſtituto probat ſuam ſententiam, ſcilicet, quod creatio prout dicit operationem, vel actum potentiæ creatiuæ, eſt realiter diſtincta à Deo, & per conſequens actio tranſiens) nonnullis rationibus, quarum prima eſt.

Primum argum. Omne cuius potentia creatiua inquantum huius eſt principium, eſt entitas diſtincta à Deo, patet, ſed potentia creatiua eſt principium creationis inquantum creatio eſt, ergo creatio eſt entitas diſtincta à Deo. Maior eſt manifeſta, quia Deus non habet principium, nec cauſam. Minor autem probatur, quia omnis potentia actiua inquantum actiua. eſt principium ſui actus vel operationis, ſicut omnis potentia tranſmutatiua ſuæ tranſmutationis, & factiua ſuæ factionis, ergo.

Secundum argum. ¶ Secundo. Omnis operatio non coæterna Deo, ex Dei voluntate exiſtens, eſt entitas à Deo diſtincta, ſed creatio eſt huiuſmodi, ergo. Maior eſt manifeſta, & minor probatur ex Diuo Damaſceno libro. 1. capite quinto, dicente. Creatio eſt ex Dei voluntate opus exiſtens, & non eſt coæterna Deo.

Tertium argum. ¶ Tertiò. Creatio non eſt res diſtincta à re, quæ creatur, ſed res, quæ creatur realiter diſtinguitur à Deo, ergo & creatio. Probatur maior. Nam ſi aliqua res creatur creatione à ſe diſtincta, ſit illa, verbi gratia, angelus, aut igitur creatio angeli creatur à Deo creatione alia à ſe diſtincta, aut non, ſi alia creatione, vel illa eſt entitas, diſtincta à creatione, qua angelus creatur, aut non, & ſic procedendum eſſet in infinitum, vel quod creatio non eſt res diſtincta ab angelo creato. Si dicas quòd creatio non eſt angelus, ſed ipſemet Deus. Contra. Creatio non eſt, quando creatura non eſt, quia cum ſit operatio inſtantanea, & in termino eius ſit creatura, implicat creationem eſſe in aliquo tempore, & non creaturam: ſed creatura eſt in tempore & non ab æterno, Deus autem ab æterno eſt, ergo creatio actio, non poteſt dici Deus, & per conſequens erit realiter diſtincta à Deo.

Quartum argum. ¶ Quartò. Omnis operatio immanens conuenit Deo ab æterno, ſed creatio non conuenit Deo ab æterno, ergo non eſt operatio immanens. Maior eſt manifeſta, quia omnis operatio immanens Dei eſt actus intellectus, vel voluntatis diuinæ, iſtæ autem operationes conueniunt Deo ab æterno. Minor autem probatur ex illo, quod habetur Geneſis cap. primo. In principio creauit Deus cælum, & terram.

Quintum argum. ¶ Quintò. Illa eſt ſimpliciter actio tranſiens, cuius terminus eſt extra ipſum agens, ſed terminus creationis actiuæ eſt extra ipſum Deum creantem, ergo creatio actiua eſt ſimpliciter actio tranſiens. Maior eſt manifeſta ex differentia, quam aſsignat Ariſtoteles inter actionem immanentem, & tranſeuntem, nam actio immanens eſt illa cuius terminus eſt intra ipſum agens, tranſiens autem cuius terminus eſt extra. Minor autem probatur, nam terminus creationis actiuæ eſt creatura in eſſe reali, creatura autem in eſſe reali eſt extra ipſum Deum, ergo creatio eſt realiter diſtincta à Deo.

¶ Vltimò.

Vltim. argum. ¶ Vltimò. Operationes immanentes Dei ſunt perfectiones formaliter, ſed creatio actio non eſt formaliter perfectio, ergo non eſt operatio tranſiens. Maior eſt manifeſta, & probatur minor. Nā tūc eſt creatio actio, quando eſt creatio paſsio, ſed creatio paſsio eſt in tempore, ergo aliqua perfectio ſimpliciter cōueniret Deo ex tempore, cōſequens eſt falſum, ergo nullo modo dicendum eſt creationem actiuam eſſe actionem immanentem.

Secunda ſententia. 1.p.q.65. art.3.q.5. concl.2. ¶ Secunda ſententia eſt aliorum aſſerentium creationem actiuam Dei nō eſſe actionem ſimpliciter tranſeuntem, quæ identificetur cum ipſa diuina potentia, aut eſſentia, vel cum creatura producta, ſed eſſe ſimpliciter, & abſolutè actionem immanentem intellectus, & voluntatis diuinæ, ſcilicet dicere quoddam practicum, quod explicatur illis verbis, Dixit Deus fiat lux, &c. habere tamen modum actionis tranſeuntis inquantum ponit effectum ad extra. Itaque creatio actiua eſt actio formaliter immanens, virtualiter tamen tranſiens, vel quod idem eſt, eſt actio immanens ſubiectiuè, & tranſiens productiuè. Hanc ſententiam probant quoad omnes ſuas partes nonnullis rationibus, quarum prima eſt.

Primum argum. Actio tranſiens non ſubiectatur in agente ſed in paſſo, ſed creatio actiua non ſubiectatur in creatura, ſed in Deo, ergo creatio actiua non eſt actio tranſiens. Maior patet, quia ſi actio tranſiens eſt ſubiectiuè in agente, ergo agens in agendo vt ſic patitur. Patet ſequela, quia agens in agendo eſt ſubiectum actionis, ergo patitur recipiendo actionem. Minor autem probatur. Si creatio eſt actio tranſiens ſubiectata in creatura, ergo eſt actio media inter Deum & creaturam, ſed impoſsibile eſt quòd inter creaturam & creatorem reperiatur aliquod medium, ergo. Probatur ſequela. Nam omnis actio tranſiens, quæ ſubiectatur in paſſo eſt medium inter agens & paſſum, quia mediante illa actione agens producit effectum in paſſo. ¶Confirmatur. Diuina virtus immediatè adeſt effectui, ergo per ſeipſam immediatè producit effectum, & non per aliquā actionem mediam.

Secundum argum. ¶Secundò. Operatio tranſiens eſt actualitas quædam, & complementum potentiæ actiuæ operantis, ſed eſt impoſsibile quod actiua Dei potentia habeat ſuam actualitatem, & complementum in creatura: quoniam aliàs penderet à creatura, ergo impoſsibile eſt, quòd creatio ſit actio tranſiens ſubiectata in creatura, ſed omnis actio tranſiens ſubiectatur in paſſo, ergo.

Secunda pars huius ſententiæ probatur. ¶Secundam autem partem, nempe quòd creatio non ſit actio tranſiens identificata cum eſſentia Dei, probant: quia ſequeretur, quòd eſſet perfectio intrinſeca ipſius Dei, ſed conſequens eſt falſum, ergo. Sequela eſt euidens, & probatur minor dupliciter. Primo, quia ſequeretur, quòd aliqua perfectio Dei adueniret illi in tempore, qua mutaretur ſubſtantia Dei. Probatur ſequela. Creatio, quæ eſſentialiter eſt actio tranſiens non poteſt eſſe, niſi quando actu tranſit in effectum ad extra, quia natura actionis tranſeuntis eſt quòd tranſeat in effectum extra potentiam, ergo ſi creatio eſſentialiter eſt actio tranſiens non eſt in Deo, niſi quando actu tranſit in creaturam ad extra. Secundò probatur illa minor. Nam ſiue creatio conueniat Deo ab æterno, ſiue ex tempore, illud tamen ſequitur, quòd aliqua perfectio conueniat Deo, quæ potuit non conuenire, hoc autem eſt falſiſsimum, ergo. Probatur ſequela. Quia creatio, quæ eſt actio tranſiens potuit non competere Deo, ſed ſi creatio eſt actio tranſiens identificata cum diuina eſſentia eſt perfectio ipſius Dei, ergo.

Tertia pars huius ſententiæ probatur. ¶Tertia autem pars, ſcilicet, quòd creatio ſit actio formaliter immanens, probāt, quia eſt formaliter operatio, & non tranſiens, ergo immanens.

Quarta pars probatur. ¶Quartam autem partem, ſcilicet, quòd eſt virtualiter tranſiens, id eſt, habens modum operationis tranſeuntis, probant: quia proprium eſt actionis tranſeuntis tranſire in effectum extra potentiam, ſed creatio actiua tranſit in effectum extra potentiam, ergo cum non ſit formaliter tranſiens, erit virtualiter tranſiens. ¶Confirmatur, quia illa actio eſt virtualiter tranſiens, quæ poteſt producere effectum ad extra, huiuſmodi eſt creatio actiua, ergo.

Tertia ſententia. ¶Tertia ſententia eſt Caietani. 1. parte, quæſt. 25. articulo. 1. vbi aſſerit, ꝙ ſi in Deo non eſt ponenda potentia executiua diſtincta ab intellectu, & volūtate tunc in rei veritate non eſt ponenda aliqua actio tranſiēs in Deo, ſed immanens tantū habēs efficaciam

tranſeuntium, iuxta illud, Ipſe dixit & facta ſunt. At vero ſi in Deo ponitur potentia executiua diſtincta ab intellectu, & voluntate, neceſſariò etiam ponēda eſt actio tranſiens, & per hoc ſufficienter ſaluatur dictum Diui Thomæ. 2. contra gentes. capite 23. & 25.

Quarta ſentētia. ¶Quarta ſententia eſt Doctoris, quæ colligitur ex quam plurimis locis ſuæ doctrinæ, vbi agit de differentia inter actionem immanentem, & tranſeuntem, præcipuè in. 1. diſtin. 2. par. 2. quæſt. 4. & diſt. 3. quæſt. 7. & diſt. 6. & 13. & in hoc. 2. diſt. 3. quæſt. 10. & diſt. 25. quæſt. vnica, & in. 3. diſt. 1. & diſt. 26. & in 4. diſt. 13. quæſt. 1. & in quolibetis quæſt. 1. art. 3. & quæſt. 13. & 14. vbi aſsignat differentiam inter actionem tranſeuntem & immanentem dicens, quòd actio immanens, ſi ſumatur pro re acta, & ſi ſumatur pro ipſa actione eſt ſubiectiuè in agente; at verò actio tranſiens, ſi ſumatur pro actione eſt ſubiectiuè in agēte, ſi autem pro re acta, eſt ſubiectiuè in patiente. Vnde ſecundùm ſentētiam Doctoris, nulla actio prout actio eſt, eſt ſubiectiuè in paſſo, ſed omnis eſt ſubiectiuè in agēte, vt latius dicemus quęſt. ſequenti. Pro explicatione tamen huius ſententiæ, & totius quæſtionis ſunt notanda

Notab. 1. nonnulla, quorum primum eſt. Quòd actio de genere actionis eſt duplex, ſcilicet, immanens & tranſiens. Dixi notanter de genere actionis, quia intellectio & volitio, quæ communiter appellantur actiones immanentes propriè ſunt qualitates de genere qualitatis, vt dixi in. 1. diſput. 10. quæſt. 1. notabili. 4. ex Doctore in 1. diſt. 3. quæſt. 6. litera V. & in quolibetis quæſt. 3. à litera Y. vſque ad literam FF. quam doctrinam amplectitur Soncinas. 9. Metaphyſicæ quæſt. 21. vbi dicit, quòd ſi propriè loquamur, ipſæ potius debent appellari operationes, quā actiones, & in quinto argumento probat ſecundam partem concluſionis, ſcilicet, quòd ſunt in genere qualitatis, quæ omnia deſumpſit ex Doctore in illa diſtinctio. 3. quæſtione. 6. litera V. Cum hoc tamen ſtat quòd ſit aliqua actio immanens de genere actionis, nempè illa, qua intellectus, & voluntas producunt prædictas qualitates. Vnde illa diuiſio actionis in immanentem & tranſeuntem, ſi actio immanens ſupponat pro iſtis qualitatibus eſt diuiſio æquiuoci in æquiuocata, ſi autem ſumatur actio immanens pro illa actione, qua illæ qualitates producuntur eſt diuiſio vniuoci in vniuocata, & ſuperioris in inferiora, & ratio huius eſt, vt optimè aduertit Lichetus in quolibetis quæſt. 13. quia non ſolum ad formam inductam per motū in paſſum ab agente eſt actio de genere actionis, ſed etiam ad formam inductam per mutationem in ipſomet agente, nam illa forma abſoluta cùm ſit noua eſt terminus alicuius actionis propriè dictæ.

¶Secundò eſt notandum, quòd ex prædictis ſumitur differentia inter actionem immanentem, & tranſeuntem, non qualem aſſignat Soncinas. 9. Metaphyſicæ quæſtione 20. dicens, quòd cùm omnis actio ſit circa aliquod ſubiectum, ſicut circa propriam materiam, ſicut ſecare eſt circa materiam duram, quæ diuiditur, & calefacere eſt circa id, quod calefit, & ſic vniuerſaliter de omnibus actionibus oportet iſtud concedere, quia non poteſt eſſe aliqua actio ſine termino actionis. Sunt autem quædam actiones per quas tranſmutatur obiectum actionis, & iſtæ appellantur actiones tranſeuntes dupliciter. Tùm quia vt dictum eſt obiectum per eas tranſmutatur: tùm quia recipiuntur ſubiectiuè in paſſo. Sunt verò aliæ actiones, per quas paſſum non tranſmutatur, & iſtæ appellantur actiones immanentes, manent enim ſubiectiuè in agente, tales autem ſunt tantùm operationes potentiarum cognoſcitiuarum, & appetitiuarum. Nam ex hoc quòd cognoſco quodcunque ſenſu, aut intellectu, nec ex hoc præciſe quòd appeto, & amo aliquam rem, non ſequitur quòd ipſa tranſmutetur. Qui enim videt lapidem non tranſmutat lapidem ex hoc præciſe quòd eum videt, nec lapis denominatur viſus per aliquam formam in eo exiſtentem, ſed tantum denominatione extrinſeca, ſcilicet, per viſionem, quæ eſt in alio. Ex quibus patet, quòd actiones per quas nihil fit in obiecto actionis, ſunt in ipſis agentibus, & propter hoc dicuntur immanentes: illæ verò quæ habent aliquid aliud actum per eas, dicuntur tranſeuntes. Nec etiam illa, quam alij ſignant dicentes hanc eſſe plenariam differentiam inter actionem immanentem, & tranſeuntem, quòd actio immanens, aliter eſt complementum potentiæ quàm actio tranſiens. Nam actio immanens, eſt complementum potentiæ per modum finis, & per modum formæ. Et ratio eſt, quia cum

potentia

potentia coniungitur ſuæ operationi immanenti, conſequitur finem, ad quem ordinatur, eſt enim talis potentia propter operationem, ſcilicet intellectus propter intellectionem, & voluntas propter volitionem; & quoniam operatio manet in ipſa potẽtia, per ipſam perficitur tanquàm per formam, atque ita completur eius potentialitas, qua potentia ipſa erat receptiua propriè actionis. Actio verò tranſiens cum nõ maneat in agente, ſed recipiatur in paſſo non complet aut perficit agens per modum formæ, ſed tã tùm per modum finis. Licet enim in huiuſmodi actionibus vltimus finis ſit ipſum operatum, nihilominus tamen operatio ipſa nõ eſt extra rationem finis proximi vt habetur 9. Metaphyſi. Iſtæ enim explicationes non explicant naturam actionis immanentis, & tranſeuntis per intrinſecam rationem illarum, ſed tantùm per extrinſecam, nam intrinſeca ratio actionis eſt quòd per illam aliquid producatur; quòd autem in mutando, vel non immutando obiectum, perficiẽdo, vel non perficiendo potentiam, hoc vel antecedit, vel conſequitur ipſam actionem; & ſic eſt extra rationem actionis immanentis, vel tranſeũtis. Illa igitur erit formaliter actio tranſiens, quando forma terminans illam actionem, eſt extra ipſum agens, & illa erit formaliter immanens, quãdo forma terminans illam actionem eſt in ipſo agente. Ex quo infero cum ipſis opinantibus ſecundæ ſententiæ in quodam ſecundo obſeruando, quod de intrinſeca ratione operationis tranſeuntis non eſt quòd agens moueatur, ſed quòd exterior materia immutetur. Nã ſi artifex per ſolam conceptionẽ poſſet ſine mutatione ſui facere arcam quando vellet, & pro tẽpore, quo vult, eſſet ibi vera actio tranſiens, ſine mutatione operantis. Quod autem mutetur operans, dum efficit, prouenit ab eius imperfectione. Quemadmodum magnes trahit ferrum veriſsimè mouet localiter licet ipſe moueat immotus. Cum igitur Deus per ſuum verbum, quod eſt conceptio artis, quod habuit ab æterno res in eſſe produxerit quando voluit, eſt ibi vera actio tranſiens propter productionem exteriorũ effectuum, ſed nulla actio media inter conceptionem & opera facta, idque manifeſtè probatur. Si enim mediat aliqua actio, quæ dicatur tranſiens, vel fuit ab æterno, vel in tempore, ſi ab æterno, ergo ſtatim creaturas produxit, quia actio tranſiens nõ poteſt intelligi ſine effectu, ſi in tempore, ergo. Deus fuit mutatus, quod eſt impoſsibile. Hæc ſententia eſt apertiſsima in D. Thom. 2. contra gentes cap. 35. ad ſecundam obiectionem. Ex quo ſequitur, quòd æterna actio Dei, qua voluit mundum in tempore producere, quæ erat formaliter immanens, quando effectus incœpit eſſe, dicitur formaliter tranſiens, ex ſola productione paſsiua creaturæ. Iſtud ſecundum obſeruandum adduxi hic de verbo ad verbum vt magis noſtra ſententia pateat.

¶ Tertiò eſt notandum, quod cum quælibet actio præſupponat potentiam actiuam, tanquam eius principium, maxima differentia verſatur inter actionem diuinam, & actionẽ creaturarum. Nam actio in creaturis diſtinguitur realiter à principio actiuo, quia actio vel eſt aliquid additum potentiæ actiuæ, reducens illam ad vltimam actualitatẽ, vt docet Caiet. 1. par. quæſt. 25. art. 1. vel eſt relatio intrinſecus, vel extrinſecus adueniens, vel eſt aliquid ſubiectiuè in paſſo, & per cõſequens debet diſtingui à potentia actiua, ſeparabiliſque eſt ab ipſa, quia potẽtia creata non ſemper eſt in actu, ſed quandoq; agit, quandoque non agit, & ſic manifeſtè apparet realis diſtinctio inter principium creaturæ, & eius actionem. At verò in diuinis, inter potentiam actiuam, ſiue principiũ actionis, & actionem quoad eſſe abſolutum nulla poteſt reperiri diſtinctio, niſi illa tantum ſit fabricata per operationem noſtri intellectus, quia potentia actiua Dei cum ſit infinitè perfectiſsima non poteſt ſecundum ſe intelligi abſque vltima actualitate, & per conſequens abſque operatione, non poteſt diſtingui ab ipſa operatione. Quare potentia actiua Dei poteſt dupliciter concipi, & ſimiliter operatio Dei, vno modo per conceptũ deſumptum ab ipſa potentia Dei, qui dicitur conceptus totalis, & adæquatus ipſi potentiæ. Secundo modo per conceptus deſumptos à creaturis, qui dicuntur cõceptus partiales, & inadæquati ipſius potentiæ: ſi concipiatur potentia per conceptum ſibi adæquatum deſumptum ab ipſa potentia, non poteſt intelligi potentia Dei ſine eius operatione, vel non actualiter operans; ſi autem concipiatur potentia Dei per conceptum partialem conceptum à creaturis, tũc poteſt concipi potentia non concepta operatione, & hoc non eſt concipere potẽtiam abſque operatione, ſed eſt concipere poten- Notab. 3.

tiani non concipiendo operationem. Vt autem melius percipias præſentem doctrinã, vide quæ diximus in 1. diſputat. 7. quæſt. 3. notabili 1. ex Doctore in quolib. quæſt. 4. art. 3. quomodo in humanis aptitudo ad generandum, generatio, & paternitas realiter diſtinguũtur; at verò in Patre æterno ſunt idem prorſus realiter, & formaliter, & tantum diſtincta ratione fabricata per actum noſtri intellectus concipientis iſta tria per conceptus inadæquatos deſumptos à creaturis, & non per conceptum proprium & adæquatum deſumptum à ſeipſis.

Notab. vltim. ¶Vltimò eſt notãdũ. Quòd creare eſt actus voluntatis diuinæ non abſolutè, ſed quatenus per illum creaturæ habent eſſe reale ex nihilo. Ex quo prouenit quòd aliud eſt dicere, actus diuinæ voluntatis, & aliud eſt dicere creatio, nam actus diuinæ volũtatis nullam importat relationem, nec determinationem ipſius actus circa aliquod obiectum; at verò creatio dicit actum diuinæ voluntatis cum quadam relatione rationis, vel ſaltim cum quadam determinatione, in ordine ad iſtum effectum, quam non habet ad illum. Sicut v.g. licet creatio, & iuſtificatio quatenùs ſunt actus diuinæ voluntatis, non ſint alius, & alius actus, ſed idem omninò vnus; nihilominus tamen quatenus iſte actus voluntatis diuinæ induit rationem creationis, & eſt creatio, non induit rationem iuſtificationis, nec eſt iuſtificatio, ſed alia ratione eſt creatio, & alia ratione eſt iuſtificatio: eſt enim creatio quatenus Deus per illũ actũ, qui eſt ab æterno deducit creaturas ab illo eſſe cognito in quo ſunt quatenus intellectæ à Deo, & ab illo eſſe volito quatenùs volitæ à Deo ad eſſe reale. Eſt enim iuſtificatio, volitio, qua Deus producens gratiam in anima gratificat illam, vel remittendo illi peccata, vel deducendo illam ex puro eſſe naturali, vt ſi conderet illam in puris naturalibus ad eſſe ſupernaturale gratuitum, & ſic conſtat quod iſtemet actus voluntatis diuinæ, qui eſt volitio, ſecundũ aliã rationem eſt creatio, & ſecundum aliã eſt iuſtificatio.

Prima conclusio. ¶Prima conclusio. Volitio ſecundum eſſe abſolutum, & ſecundum ſe, & quatenùs eſt actus voluntatis diuinæ, eſt formaliter actus immanens. Hæc concluſio adeò manifeſta eſt, vt nulla indigeat probatione. Eſt enim volitio, vt ſic, operatio diuinæ voluntatis, ſed non eſt operatio tranſiens, ergo erit operatio immanens.

Secunda concluſio. M. Zumel. ¶Secunda cõcluſio. In Deo inuenitur actio tranſiens ſecundum proprietatem qualis eſt creatio, & gubernatio rerum, quæ ex propria ſua ratione & formaliter loquẽdo nullam perfectionem ponit in agente. Hanc cõcluſionem etiam aſsignant nonnulli ſuper primam partem D. Thom. quæſt. 65. art. 1. quæſt. vnica. dub. circa ſolutionem ad primum, quam dicunt D. Thom. 2. cont. gent. cap. 1. vbi docent, quòd vtraque operatio Dei immanens, & trãſiens pertinet ad Theologicam diſputationem. Eandem tenet de potentia quæſt. 10. art. 1. docens, quod ſecũdum vtramque operationem inuenitur proceſsio à Deo. Probant autem eam ratione. *Probatur primo.* Nam actio tranſiens eſt illa per quã aliquid producitur ab operante in exteriorem materiam, ſed in Deo inuenitur talis actio cum fiunt & gubernantur corpora, ergo.

Secundo probatur. ¶Secundò. Factio ſecundum proprietatem eſt actio tranſiens, ſed credimus Deum eſſe factorem iuxta illud ſymboli, Factorem cœli, & terræ, ergo in Deo eſt actio tranſiens ſecundum proprietatem. Maior eſt manifeſta ex communi differentia inter agere, & facere, actionem & factionem.

Secunda pars cõcluſionis probatur primo. ¶Secunda autem pars concluſionis patet ex dictis, quia actio tranſiens conuenit Deo, cum creaturas producit, ſed productio creaturarum nullam perfectionem ponit in Deo, ergo.

Secundo probatur. ¶Secundò. Quia apud omnes Philoſophos actio immanens eſt perfectio agentis, tranſiens verò eſt perfectio paſsi. Quare cũ Sol illuminat aerem, huiuſmodi luminis receptio, perfectio eſt aeris, non ſolis. Ex quo inferunt prædicti, quod actio trãſiens, præter relationem & motum, nihil abſolutum ponit in agente. Hæc omnia ingenioſe lector deſumpſi ab illis vt ſi ſuper primam partem quæſt. 25. art. 1. & infrà quæſt. 65. artic. 3. quæſt. 1. videris oppoſitum explices illud iuxta concluſionem ſequentem, quam tibi aſsigno.

Tertia concluſio. Nota hãc concluſionem. ¶Tertia concluſio. Volitio diuina, quæ formaliter eſt operatio immanens, ſecundum ſuum eſſe abſolutum, & ſecundum ſe conſiderata, virtualiter eſt actio tranſiens. Hæc concluſio eſt fundamentum concordiæ inter omnes prædictas ſententias, & ſic maximè notanda, & probatur primò. *Primo probatur.* Volitio diuina ſecundum ſe conſiderata, & ſecũdum ſuam entitatem abſolutã, & vt pro ab æterno conuenit Deo, & prout eſt perfectiſsimè

mè operatio immanens, nata eſt in tempore habere productū ad extra, ergo eſt vittualiter tranſiens. Antecedens eſt de fide, ſequela autem probatur. Illud eſt virtualiter tale ſecundum ſuam eſſentiam, quod natum eſt producere effectum illius, quod eſt formaliter tale, v.g. Sol ſecundum ſuam eſſentiam non eſt formaliter calidus, eſt tamen ſecundum ſuam eſſentiā virtualiter calidus, quia natus eſt producere calorem, ſicut producit illud, quod eſt formaliter calidum, ſed volitio diuina ſecundum ſuum eſſe abſolutum, ſecundum quod nō eſt formalitet operatio tranſiens, nata eſt producere effectum in tēpore, ſicut produceret operatio formaliter tranſiens, ergo ipſa ſecūdum eſſe abſolutum erit virtualiter tranſiens.

Quarta cō cluſio.

¶ Quarta concluſio. Creatio actiua Dei prout eſt correlatiua creationis paſsiuæ eſt operatio, vel actio formaliter trāſiens. Hāc cōcluſionem docet & D. Tho. in 1. diſt. 40. quæſt. 1. artic. 1. in corp. vide Dezam in 1. diſt. 27. quæſt. 1. notab. 1. Hæc concluſio (ni fallor) euidenter probatur. Primò. Iſta creatio actiua vt ſic non eſt operatio, vel actio immanens, ergo eſt operatio vel actio tranſiens. Probatur antecedens. Nulla operatio immanens conuenit Deo ex tempore, ſed iſta creatio actiua conuenit Deo ex tempore iuxta illud. In principio creauit Deut cœlum, & terram, & iuxta illud, ipſe dixit & facta ſunt, ergo erit formaliter operatio, vel actio tranſiens. ¶ Confirmatur. Tunc creaturæ factæ ſunt quando Deus dixit, ergo tune Deus dixit facienda, quādo facta ſuut, ſed facta ſunt in tempore, ergo dixit in tempore, quatenùs dicere, dicit reſpectum ad fieri.

Probatur primo.

Secundo probatur.

¶ Secundò. Illa operatio eſt formaliter tranſiens, quando forma terminans illam rationem eſt extra ipſum agens, ſed forma terminans creationem actiuam, quatenùs dicit relationem ad creationem paſsiuam, eſt creatura in eſſe reali, quæ eſt extra ipſum Deum creantem, ergo iſta creatio actiua vt ſic eſt operatio formaliter tranſiens.

Tertio probatur.

¶ Tertiò. Omnis operatio immanēs in Deo eſt perfectio formaliter infinita cōueniens Deo ab æterno, ſed creatio actiua, vt eſt correlatiua relationis paſsiuæ, non eſt perfectio infinita formaliter, & conuenit Deo ex tempore, ergo non eſt operatio formaliter immanens. Maior eſt manifeſta, & probatur minor. Perfectio formaliter infinita in Deo intra eandem ſpeciem non eſt alia, & alia. Vna eſt enim bonitas diuina, vna potentia, vna ſapientia, vna intellectio, & vna volitio, ſed creatio actiua prout correſpondet creationi paſsiuæ eſt alia, & alia, nā aliā creatione fuit creatus Michael, & alia Gabriel, & præcipuè, ſi angeli eſſent creati ſicuti potuerunt creari ſucceſsiuè in alio & alio tempore, ibi manifeſtè appareret quomodo vna creatio actiua correſponderet alteri paſsiuæ, ergo cum in Deo poſsimus aſſignare plures creationes actiuas correſpondentes plutibus paſsiuis, & non poſsimus aſsignare plures bonitates, ergo aliter ſe habet bonitas reſpectu Dei, quam creatio actiua, ſed bonitas eſt perfectio formaliter infinita, ergo creatio actiua, vt eſt correlatiua creationis paſsiuæ, non erit perfectio formaliter infinita, & per conſequens non erit perfectio in Deo, & per cōſequens nec operatio immanens. ¶ Confirmatur. Si non eſt creatio paſsiua non eſt creatio actiua vt ſic, ſed operationes immanētes Dei habent eſſe etiam ſi nulla ſit creatura in rerum natura, ergo creatio actiua, vt eſt correlatiua creationis paſsiuæ, non eſt formaliter immanens, & per conſequens cum ſit actio, erit formaliter tranſiens.

¶ *Reſpondetur argumentis.*

Reſpōdetur argum. pro prima ſententia.

¶ Argumentá enim pro prima ſententia licet videantur probare noſtram concluſionem, ſupponunt tamen duo falſa, quorum primum eſt. Quòd creatio, actio, non eſt diſtincta, à creatione paſsione. Secundum fundamentū falſum eſt, quòd actio non eſt ſubiectiuè in agente, ſed in paſſo, & ex his duobus fundamentis falſis procedūt omnia ſua argumenta, quare negando illi ſua fundamēta, concedimus concluſionem, nō in ſuo ſenſu, ſed in ſenſu intento in noſtra vltima concluſione, & ſic ſi bene inſpicias iſtud. videbis, quòd argumenta, quæ ſunt Gregorij nihil probant quia ſupponunt iſta fundamēta falſa, & ſunt tria priora arguinenta. Reliqua autem tria noſtrā ptobant concluſionem.

Reſpōdetur argum. pro ſecūda ſententia.

Ad primum arg.

¶ Ad argumenta pro ſententia Thomiſtarum. Ad primum reſpondetur negando antecedens, ſupponunt enim falſum ſicut Gregorius, ſcilicet, quod actio eſt ſubiectiuè in paſſo, vt dicemus quæſtione ſequenti.

Ad ſecundum arg.

¶ Ad ſecundum reſpondetur diſtinguendo antecedens, vel potentia actiua operātis eſt vltimatè perfecta, & tunc operatio non eſt perfectio illius, ſed paſsi, vt cōtingit in crea

tione,

tione, vel non eſt vltimatè perfecta, & tunc tranſeat maior, & minor nihil probat, nec argumentum aliquid concludit.

Ad tertiũ argum. ¶Ad tertium, quod probant ſecundam partem ſuæ ſententiæ, reſpondetur, quod creatio actiua, ſi conſideretur ſecundum ſuum eſſe abſolutum, quatenùs dicit volitionem diuinam, quæ formaliter eſt operatio immanens, virtualiter tamen eſt tranſiens, eſt perfectio intrinſeca Dei ab æterno illi conueniens, quia ab æterno poteſt Deus per ſuam volitionem producere creaturam in tempore; at verò creatio actiua, quatenùs eſt correlatiua creationis paſsiuæ, & vt eſt operatio formaliter tranſiens, nõ eſt perfectio intrinſeca ipſius Dei, ſed eſt quid cõueniens Deo ex tempore, nempè relatio rationis, qua intrinſecè denominatur creans, vel denominatio extrinſeca, qua extrinſecè denominatur creator à relatione reali quæ eſt in creatura à Deo. De qua re videnda ſunt, quæ diximus in 1. diſput. 8. quæſt. 15. concl. 4. & 5.

Ad quartum. ¶Ad quartum, quo probãt tertiam partem reſpondetur negando antecedens, iuxta ſenſum noſtræ quartæ concluſionis, qui eſt intentus in iſta quæſtione, nam de creatione actiua ſecundum ſuum eſſe abſolutum nulli poteſt eſſe dubium eſſe operationem formaliter immanentem, & virtualiter tranſeũtem, vt diximus in tertia concluſione.

Ad quintum. ¶Ad quintum, quo probant quartam partẽ ſuæ ſententiæ, reſpõdetur, quod ipſum probat noſtram ſententiam iuxtá tertiam concluſionem. Et hæc de iſta quæſtione.

TEXTVS.

DICO quod in iſto inſtanti, in quo cauſat, adhuc cauſat vt priùs naturaliter ipſa cauſatione, & vt ſic nihil intelligitur niſi abſolutum, à quo ponitur ipſum cauſatum in eſſe, & ideò nihil poteſt accipi cauſa huius, quod eſt cauſari niſi illud ſit priùs, nec reſpectu huius inſtantis, nec reſpectu alterius, diſt. 1. quæſtione. 2. infrà literam E.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera ſoluit quandã obiectionem, quam ipſe fecit contra ſe circa ſolutionem primi argumenti, quo voluit probare, nõ poſſe Deum aliquid creare abſque eo, quod mutaretur. Et argumentum erat huiuſmodi. Deus producit aliquid per creationem, ergo vel Deus, vel aliquid aliud à Deo ſe habet aliter nunc quàm priùs, & per conſequens, vel Deus, vel illud aliquid aliud mutatur. Conſequentia eſt maniſeſta, quia mutari eſt aliter ſe habere nũc quàm priùs, ſed non poteſt hoc paſſo conuenire, nam illud, quod mutatur priùs præfuit, paſſum autem in creatione, id eſt, quod habet eſſe per creationem non præfuit, quia ante creationem nihil erat, ergo quod mutatur debet eſſe agens, ſed agẽs eſt Deus, ergo creando aliquid, Deus mutatur. *Primum argum.*

Solutio. Ad hoc argumentum reſpõdet Doctor cauſam præcipuè primam poſſe producere effectum nouum nulla poſita nouitate in ipſa. Probat iſtam propoſitionem quodam exẽplo. Nam ſi Deus crearet nũc vnum corpus diaphanum receptiuum luminis, & poneret illud in medio Sol illuminaret illud corpus de nouo, & priùs non illuminabat, & tamen nulla eſſet facta mutatio in ipſo Sole. Nam Sol eodem modo ſe habet, & vniformiter agit nunc ſicut priùs, effectus tamen eſſet nouus ſcilicet illuminatio illa corporis illius; & per conſequens non eſt inconueniẽs, quòd ſit effectus nouus cauſa omnino inuariata & immutata: Contra iſtam ſolutionem arguit Doctor. *Impugnatio.* Benè ſequitur quia agẽs dat eſſe, ideò effectus recipit eſſe, & non è conuerſo quia effectus recipit eſſe, ideò agens dat eſſe, ergo quando Deus dat eſſe alicui, (creãdo illud) aliquam habitudinem habet, & reſpectum nouum ad illam rem, quam creat, quem reſpectum antea quàm crearet nõ habebat. Probatur ſequela. Quia ſi nullum talem nouum reſpectum habet, ergo non eſt maior ratio, quare Deus modo creet illam quam antea, v.g. Creet in iſto inſtantĩ modò Deus angelum in iſto inſtanti verum eſt dicere, modò in iſto inſtanti Deus creat angelum, & ante iſtud inſtans illum nõ creabat, ergo in Deo nunc creante eſt aliquis nouus reſpectus ad creaturam, qui antea non erat in Deo, aliàs nõ eſſet maior ratio quare dicatur modo Deus creans quam antea. Ad hoc argumentum reſpondet Doctor ſupponens ex 1. diſt. 35. contra Henricum quòd ad abſolutum in cauſa, immediatè ſequitur abſolutum in effectu, & poſita cauſa & poſito effectu, ſtatim conſurgit in effectu relatio realis ad cauſam; quæ relatio terminatur ad abſolutum in cauſa, & non ad relatiuum,

iuxta

iuxta ea quæ diximus in 1.diſpur. 8. quæſt. 3.ex Doctore in 1.diſt.30.quæſt.2. & quia cauſa non tantum terminat relationem effe ctus,ſed etiam refertur ad effectum, quandoque relatione reali (vt contingit in creaturis)quandoque verò relatione rationis(vt contingit in Deo) vt diximus in prædicta diſput.quæſt.vltim.ideò prius refertur effe ctus ad cauſam,quàm cauſa referatur ad effe ctum.Dicitur autem quòd relatio effectus ad cauſam,eſt prior relatione cauſæ ad effectum,non prioritate originis,& naturæ,(vt optimè aduertit Lichetus in 2.diſt. 1. quæſtione.2.in ſolut.ad primum principale)ſed debet ſic intelligi, quòd poſito abſoluto in *Nota hoc.* effectu ab aliqua cauſa,ſtatim de neceſsitate naturæ conſurgit rèlatio, quæ terminatur ad abſolutum in cauſa, quare talis prioritas poteſt appellari prioritas in intelligendo: quia cùm intellectus noſter nõ poſsit ſimùl vtramque intelligere relationem,cum altera illarum ſit prius intelligenda,ideò intelle ctus noſter prius concipit relationem effectus ad cauſam, quàm relationem cauſæ ad effectum, quanuis ſimùl in eodem inſtanti vtroque relatio inſurgat. ¶Secundo ſupponendum eſt quod in agentibus & cauſis,duplex reperitur ratio, altera quæ dicitur ratio agendi,altera quæ dicitur ratio agentis. Ratio agendi eſt quidditas rei. Ratio autem agentis eſt ſingularitas, vel ratio ſuppoſiti, & illa ratio agendi eſt etiã ratio terminãdi. ¶Tertiò eſt ſupponendum cum Doctore in 1.diſt.39.& in 2.diſt.25.quod cauſa nõ tantum abſolutè ſumpta eſt prior ſuo effectu, ſed etiam vt actu cauſans, propter quod in 1.diſput.15.quæſt.9.dicebamus,quòd volũtas non ſolum eſt libera pro illo inſtanti antequàm eliciat actum volitionis, ſed etiam pro illo inſtanti,pro quo elicit, ita quòd voluntas pro illo inſtanti,pro quo vult poteſt non velle.His igitur ſic prænotatis reſpondet Doctor quòd iſta propoſitio, quia agẽs dat eſſe,ideò effectus recipit eſſe, duplicem habet ſenſum,nam vel ly (quia) reduplicat aliquam entitatem in cauſa abſolutam, ſiue relatiuam diſtinctam, ab ipſa quidditate,& natura cauſæ,quæ eſt ratio agendi, & tunc propoſitio eſt falſa, ſi autem,ly(quia)reduplicet actum primum cauſæ tũc propoſitio eſt vera,quia inter cauſam cauſantem,& effectũ productũ nihil mediat præter quidditas ipſius cauſæ cauſantis, ſecundum quam cauſa naturaliter præcedit ipſum cauſatum, cùm abſolutum in cauſa præcedat abſolutũ in effectu. ¶Cõtra hanc tamen ſolutionem arguit Doctor,dicens contra. Illudmet abſolutum, quod habet cauſa quando cauſat, habet quando non cauſat, ergo quãdo cauſat aliquid aliud habet vltra illud abſolutũ. Probatur ſequela.Cauſa, antequàm cauſet, aliter ſe habet quã quando cauſat, vel cauſa aliter ſe habet,quando cauſat,quam quando non cauſat,ſed non ſe habet aliter,quantum ad illud abſolutum, quod eſt in cauſa, quia illud ſemper manet idem, ſiue cauſet, ſiue non cauſet,ergo aduenit illi quando cauſat aliqua realitas abſoluta,vel reſpectiua.præcedens illud cauſatum,ratione cuius dicatur modò cauſa cauſans,quæ anteà nõ cauſabat. Ad hoc argumentum reſpondet Doctor in litera poſita in fronte quæſtionis dicens,dico quod in iſto inſtanti,&c.Pro qua ſolutione eſt aduertendum,quod cauſæ ſunt in duplici differentia,quædã ſunt naturales,quędam ſunt liberæ, cauſæ naturales ſunt illæ, quæ agunt per formam determinatã ad aliquam operationem,poſitis actiuo & paſsiuo,debitè approximatis & non impeditis. Cauſæ autem liberæ ſunt quæ agunt per for mam ex natura ſua non determinata ad operationem,quantumcunque actiuum & paſſiuum ſint debitè approximata, & non impedita.¶Secundò eſt aduertendũ, quòd eſt indeterminatio cauſæ liberæ,& indeterminatio potentiæ actiuæ; & etiam potentiæ paſsiuæ. Inter has autẽ indeterminationes, hæc eſt differentia,quòd indeterminatio potentiæ paſsiuæ determinatur per aliquod extrinſecum,ſcilicet per formam ab agente extrinſeco,at verò indeterminatio potẽtiæ actiuæ,non requirit aliquod extrinſecũ determinans illam, ſed illa potentia actiua reducens ſe ad actum, determinat ſeipſam.

¶Tertiò eſt aduertendum, quòd quantumcunque volũtas ſit determinata ſemper manet libera,quia illa determinatio non extra hit voluntatem à ſua ratione quidditatiua ſcilicet à ratione libertatis. ¶Quartò eſt aduertendum quòd nulla cauſa poteſt agere ſi non eſt determinata ad operationem. His igitur ſic poſitis litera Doctoris manet perſpicua,quando dicit. Dico quòd in iſto inſtanti,in quo cauſat ſiue cauſa ſit naturalis, ſiue libera,adhuc cauſat,vt prius naturaliter ipſa cauſatione(id eſt)recauſata,& vt ſic,nihil intelligitur niſi abſolutum,ſcilicet,quòd ſit ratio agendi,à quo ponitur ipſum cauſatum

tum in eſſe, & ideò nihil poteſt accipi cauſa huius, quod eſt cauſari (id eſt) iſtud cauſatum non poteſt eſſe cauſatum ab aliqua cau ſa, niſi illa cauſa ſit prior in ratione cauſæ, non quantum ad eſſe relatiuum cauſæ ad effectum, ſed quantum ad eſſe abſolutũ, quod in cauſa præcedit effectum, & quia cauſa, vt præcedit effectum, debet eſſe determinata, ideo ex falſa imaginatione, quia ſemper ima ginamur cauſam eſſe indeterminatam vſq; ad illud inſtans, in quo cauſat, ideò ponimus differentiam inter cauſam, vt cauſatiuam, & cauſam vt cauſantem; & ſic videtur aſsignan dum aliquid conſtituens cauſam in ratione cauſantis, diſtinguens illam à ratione cauſatiuæ, & non cauſantis, & per conſequens ꝙ aliqua relatio eſt ponenda in cauſa determi nans illam in ordine ad effectum, & extrahens illam à ratione cauſæ cauſatiuæ, & reducens in cauſam cauſantem. Iſta tamẽ imaginatio falſa eſt, quia vel cauſa eſt naturalis, & tunc paſsiuo debitè approximato ſtatim agit abſque aliqua alia determinatione, ſi nõ ſit impedita. Si autẽ cauſa libera eſt ſeipſam determinat abſque aliquo alio extrinſeco, præcipuè ſi eſt cauſa prima vti Deus, qui ha bens volitionem alicuius volibilis, determi nat ſe ad agendum pro illo inſtanti, pro quo ipſe vult facere, & ſic nihil aliud requiritur ad hoc quod illud volitum eſſet in actu ex parte voluntatis diuinæ, præter diuinam vo litionem ſecundum ſuum eſſe abſolutum, quod præcedat ipſum produci creaturarũ, quia abſolutum in cauſa, id eſt, in voluntate diuina, eſt cauſa ſecluſa quacumque alia rela tione quòd creaturæ ſint effectus Dei ſecun dum eſſe abſolutum, ita quòd productio diuina terminatur ad eſſe abſolutum creatura rum, & illud eſſe abſolutum fundat ſtatim relationem quandam realem ad Deum pro ducentem, quam relationem terminat Deus ſecundum rationem abſolutam, & ſtatim ex conſideratione noſtri intellectus conſurgit quædam relatio rationis, qua Deus dicitur creans creaturas. Et ex his ſatis patet quomodo cauſa in ordine ad effectum producẽdum non requirit aliquod medium præter rationem agendi, & paſſum approximatũ, ſi cauſa naturalis eſt. Si autem eſt libera non requiret vltra volitionem, qua vult aliquod futurum pro aliquo tempore aliquid aliud, ſed ipſa ſecundum ſe eſt ſufficiens ad ponen dum illud in eſſe pro illo tempore, pro quo vult illud futurum in actu. Sed quia iſta litera adhuc maximam nobis ingerit difficul tatem, operæpretium erit illam in quæſtione amplius explicare.

QVÆSTIO XII.

Vtrùm actio ſit ſubiectiuè in agente.

De hac re multiplex eſt Docto rum ſententia. Prima eſt Caietani. 1. par. quæſt. 25. art. 1. aſſerentis actionem tranſeũtem, præter motum & relationem, dicere aliquid ſubiectiuè in agente. Probat autem ſuam ſententiam, quia ſecundum D. Thom. ibi in ſolut. ad quartum. actio tranſiens ſignificat aliquid ſubiectiuè exiſtens in agente creato, identificatum autem reali ter ſubſtantiæ in agente increato, ſed motus ab hoc vt importat tantùm motum & relationem non ſignificat aliquid huiuſmodi, ergo motus ab hoc (modo expoſito) non eſt totum actionis tranſeuntis. Maior habe tur, & in ſecundo contra gentes cap. 9. ratio ne vltima, & quoad ſecundam partem habe tur in mille locis vbi de creatione, & guber natione, & quibuſuis alijs actionibus & potentijs diuinis ad extrà, eſt ſermo vt hic etiã patet. Minor autem patet reſolutiuè, cõſtat enim quòd Deo mouente, vel angelo, in neu tro eſſet motus, relatio autem quamuis in an gelo eſſet, in Deo tamen nullo reali modo eſſet, quia nec per inhæſionem, nec per idẽtitatem vt in 2. contra gentes. ca. 12. in prin cipio probatur manifeſtè. *Prima ſen tentia.*

¶ Secunda ſententia eſt Guillelmi de Rubio ne in 2. diſt. 1. quæſt. 1. aſſerentis, quòd nulla actio, ſiue actiua productio cauſæ ſecundæ, eſt aliqua forma vna, diſtincta aliquo modo in re extrà ab ipſa cauſa ſecũda, paſſo & à forma in ipſo paſſo præſuppoſito intro ducta. Hanc ſententiam probat primò, quia actio non poteſt poni aliqua entitas abſolu ta, nec poteſt poni aliqua entitas relatiua, nec media inter abſolutam, & relatiuã, ergo actio non poteſt poni aliqua entitas diſtincta ab ipſo agente, & forma producta. Antecedens patet inductiuè. Primò non eſt entitas reſpectiua, quia nullus reſpectus eſt vlti ma perfectio, & finis potentiæ actiuæ, ſed actio eſt finis potentiæ actiuæ, & perfectio vltima, iuxta illud Philoſophi. 9. Metaph. vbi dicit quòd viſum habemus vt videamus & non è conuerſo, ergo. *Secunda ſententia.*

¶ Secun-

¶Secundò. Nullus reſpectus eſt prior ordine naturæ ſuo termino, imò poſterior, ſed actio,& omnis productio eſt prior termino producto, ergo nulla productio eſt reſpectus terminatus ad terminũ productum.

¶Tertiò. Nullus reſpectus poreſt eſſe plurium terminorum realiter diſtinctorum, ſed omnis actio & productio cauſæ ſecundæ reſpicit plura realiter diſtincta, quia paſſum præſuppoſitum & terminum in ipſum introductum, ergo.

Secunda pars proba tur.

¶Secunda pars quòd actio non ſit forma abſoluta probatur. Primò, quia tantũ ſunt tria prædicamenta abſoluta, ſcilicer ſubſtantia, quantitas,& qualitas, ſed actio, ſiue actiua productio, non eſt ſubſtantia, quantitas, vel qualitas, ergo non eſt entiras abſoluta.

¶Secundò. Ad omnem formam abſolutam poteſt eſſe actio productiua, ſed nullius actionis eſt actio nec productio, ergo.

¶Tertiò. Quod eſt eſſentialiter ad aliud eſt formaliter reſpectus, ſed actio eſt formaliter ad aliud, ergo.

¶Quartò. Nulla forma accidentalis abſoluta deſtruitur, niſi vel deſtructo eius ſubiecto vel ab agente contrario, ſed actio ſiue actiua productio deſtruuntur,& deſinunt eſſe earum ſubiectis manentibus nulliſque exiſtẽ ribus agentibus eis contrarijs, habito enim termino ceſſat omnis actio,& paſsio cũ maneat vtriuſque ſubiectum, nec terminus appoſitus ſit agens eis contrarium, ergo.

¶Vltimò. Ad formam ſubſtantialem in materia præſuppoſira introducenda nulla forma accidentalis abſolura præuia eſt neceſſaria, niſi illa per quam materia diſponitur ad formam ſubſtantialem recipiendam; ſed nec actiua generario, nec paſsiua, eſt diſpoſitiua materiæ ad receptionem formæ ſubſtantialis, ergo huiuſmodi actiua productio, vel paſsiua non eſt aliqua forma accidẽtalis abſoluta. Minor probatur. Quoniã forma accidentalis, quæ materiam ad formam ſubſtantialem aliquam diſponit remaner in materia, quam diſponit, vel ipſa, vel ſaltim alia eiuſdem rationis cum ea poſt formam ſubſtantialem in ipſa materia introductam (vt apparet de igne ex aqua genito in quo manet caliditas & ſiccitas, quibus mediantibus materia aquæ fuit alterata, & ad formam ignis recipiendam diſpoſita, non tamen ſic intelligendo, quod huiuſmodi qualitates priores alterantes, remaneant ſaltẽ omnes, cum aliquæ in corruptione aquæ ſubiecta ipſarum pariter corrumpantur, ſed quia manent aliquæ illarum,& aliæ cum eis eiuſdem ſpecificæ rationis) ſed forma introducta in materia nulla remaner productio actiua, nec paſsiua in ipſa, ergo nec productio actiua eſt aliqua forma accidentalis abſoluta.

3. pars probatur.

¶Tertia autem pars, nempè quod actio non eſt forma abſoluta includens reſpectũ. Probatur primo. Quia actio non poreſt eſſe forma abſoluta, nec reſpectiua per ſe vna, ergo nec poteſt eſſe vtrumque ſimul.

¶Secundò. Aut huiuſmodi reſpectus eſſet cum illo abſoluto idẽ realiter, vel diuerſus, ſi primum, ergo actio non eſt realiter niſi forma abſoluta, cuius contrarium ſuperius probatur, ſi ſecundum ponatur, ergo inter omnem cauſam ſecundam, & effectum ſibi poſsibilẽ, erunt plura media realiter diſtincta: quia actiua productio,& paſsiua, quarũ productionum vrraque, vt ſupponitur, includit plura realiter diſtincta, ſed hæc & multa alia, quæ ſequuntur ad poſitionem iſtam ſunt abſurda, ergo.

4. pars probatur.

¶Quarta pars, ſcilicet quod actio, ſiue actiua productio, non ſit aliqua forma diſtincta aliquo modo in re extrà ab ipſa cauſa ſecunda, paſſo,& à forma in ipſo paſſo præſuppoſito inrroducta probatur. Primò. Si ignis fuiſſet æternus potuiſſer habere imò neceſſariò habuiſſet paſſo exiſtente ipſi approximaro,& diſpoſito ignem æternum, vel ſaltim ſplendorem, cuius productio non requirit paſſum ab igne diſtinctum, ergo nec actiua, nec paſsiua productio ignis, vel ſplendoris, eſt forma aliqua per ſe vna diſtincta à producente,& à producto. Antecedens probatur per D. Auguſt. 6. de Trinit. cap. 1. vbi dicit quòd ſi ignis eſſet æternus,& ſplendor ab ipſo genitus ſibi eſſet coæternus, & 20. de Ciuit. Dei cap. 31. dicit quod ſi pes fuiſſet in puluere ab æterno ſemper ei ſubeſſet veſtigium, quod nemo dubitaret à calcante eſſe factum, nec altero alterum prius eſſet, etſi alterum ab altero factum eſſet, ſed cùm introductio formæ ſubſtantialis in materia diſpoſita vltimè, ſit inſtantanea non minus ſubſtãtia ſempiterna generatiua ſi fuiſſet, vt ignis, habere potuiſſer ſi paſſum diſpoſitũ habuiſſet ſubſtantiam coæuam, vel genitam putà ignem, vel accidentalem formam, videlicet veſtigium, vel ſplendorem, ergo.

¶Secundò probatur conſequentia: Quoniã ſi ignis, vel cuiuſcunque alterius ſubſtantiæ actiua, vel paſsiua generatio eſt forma media

media inter generãs & genitum in re extra
cùm ponatur eſſe forma inſtãtanea, definẽs,
termino eius in materia introducto, eſt per
conſequens forma temporalis, quia nullum
eſſe incipiens & raptim tranſiens (quale eſt
omne momentaneum ſiue inſtantaneũ (po-
teſt exiſtere ſempiternum. Ex quo ſic im-
poſsibile eſt aliquod temporale antecedere
aliquod ſempiternũ, nec aliquod ſempiter-
num poteſt exigere aliquod temporale, ſed
ab igne æterno poteſt eſſe generatus alius
ignis ſempiternus, ergo nec eius actiua gene
ratio (agẽs ipſum) eſt aliquod tẽporale, ſed
ſi eſſet forma aliqua per ſe vna inſtantanea
à generante & genito, diſtincta eſt vtique
temporalis, quia inſtãtanea (niſi dicas, quod
ignis generans continuè generat, & genera
tus continuè generatur, quod falſum eſt)
ergo.

¶Secũdò. Nõ plus actiua productio & paſ-
ſiua producentis ex tempore, & producti,
debent diſtingui ab ipſis producente, & pro
ducto, quàm actiua productio, & paſsiua à
producente, & à producto æterno realiter
diſtinguantur, ſed nec actiua productio, nec
paſsiua alicuius creaturæ æternæ (ſi pona-
tur maximè inſtantanea) eſſet forma aliqua
per ſe vna à producente, & à producto di-
ſtincta, ergo nec etiã aliqua productio ſuc-
ceſsiua. Patet conſequentia, quia non magis
diſtinguitur iſta ſucceſsiua quã inſtãtanea.

Tertia ſen tentia.

¶Tertia ſententia communis eſt apud Tho
miſtas, quam latè defendit Soncinas. 5. Me-
taphyſi. quæſt. 37. quæ aſſerit quòd actio
ſubiectiuè eſt in paſſo. Pro cuius explicatio
ne aduertit quòd actio poteſt accipi tripli-
citer. Vno modo pro relatione producẽtis
ad productum, putà pro relatione ignis ad
ignem, vel ad calorem, & hic reſpectus eſt
de genere relationis. Alio modo pro reſpe-
ctu agentis ad paſſum, ſiue tranſmutantis ad
tranſmutatum, putà ignis ad lignum, in quo
cauſat calorem. Tertio. Accipitur actio, put
de ea loquitur Philoſophus 3. Phyſi. dicens
quod actio & paſsio ſunt vnus motus, de
quo ait Cõmentator com. 9. quod de moto
duplex eſt opinio. Quidã enim dicũt quod
motus eſt idem cum perfectione ad quam
vadit, ſed differt ab ea ſecundum magis, &
minus. Aliqui autem dicũt, quod motus eſt
generatio partis poſt partem, & via ad per-
fectionẽ, quæ eſt alia à perfectione. Ex quo
patet, quod idem iudicãdum eſt de ſubiecto
actionis, quod iudicatur de ſubiecto motus.

¶Secũdò. Aduertit, quod actionem eſſe in
paſſo non poteſt demonſtratiuè probari.
His poſitis probat ſuam ſententiam nõnul-
lis rationibus quarum prima eſt. Omnis mo
tus eſt ſubiectiuè in paſſo, ſiue immobili,
ſed actio eſt motus, ergo. Maior eſt Philoſo
phi, & minor. 3. Phyſic. tex. 18. Conſequen
tia verò eſt formalis.

¶Secundò. Idem eſt actus ſenſibilis, & ſen-
ſitiui vt dicit Philoſ. 3. de anima, ſed paſsio
eſt ſubiectiuè in ſenſu, ergo actio ſenſibilis
quæ eſt idem actus cum paſsione ſenſus eſt
in ſenſu.

¶Tertiò. Quia Cõmentator. 3. Phyſi. com.
18. expreſſe hoc ponit, ibi enim dicit tria.
Primum eſt quod motus eſt perfectio moto
ris, & moti, ſed non eodem modo, quia eſt
perfectio motoris, non tãquam aliquid exi-
ſtens in eſſentia eius, ſecundùm quem mo-
dum eſt perfectio moti. Secũdum eſt quod
actio motoris, quæ eſt mouere eſt quidem
eius, ſed non eſt in eo. Tertiũ eſt quod actio
agentis, & patientis eſt vna in ſubiecto, &
duo in definitione, ergo actio non eſt in agẽ
re ſed in paſſo.

¶Quartò. Secundùm eundem Commenta-
rorem vbi ſuprà com. 20. non eſt inopinabi
le, quod actio agentis ſit in alio, eſt enim ma
nifeſtum per ſe, quòd doctrina eſt actio do-
centis, & eſt in definitione ad diſcentem. Et
com. 21. ſic ait. Actio & paſsio ſunt vnum
ſecundùm ſubiectum, & diuerſa ſecundùm
definitionem.

¶Quintò. Si actio eſt in agente, vel eſt prin
cipium actiuum agentis, vel relatio ad pa-
tiẽs, vel aliqua entitas abſoluta de nouo pro
ducta dum agit, ſed nihil horum poteſt eſſe,
ergo. Probatur minor quoad omnes partes.
Primum non eſt principium actiuum agen-
tis, quia principium actiuum eſt principiũ
actionis, ergo ſi actio eſt principiũ actiuum
erit principium actionis ſiue ſui ipſius, er-
go. Et præterea quia quotieſcunq; eſt actio,
agens ſemper actu agit, at non ſemper quo-
tieſcunque eſt principium actiuum ſemper
actu agit, nam in igne dùm eſt, ſemper eſt
principium calefactiuum, cum tamen non
ſemper ignis actu calefaciat, ergo actio non
eſt principium actiuum. Secunda pars pro-
batur. Nam relatio pertinet ad categoriam
ad aliquid, actio verò diuerſam facit cate-
goriam, ergo. Nec valet perfugium Scoti di
centis eſſe relationem extrinſecùs aduenię-
tem quia ſiue ſit relatio intrinſecè ſiue ex-
trinſecè

trinſecè ſemper ad relationem pertinet. Tertia pars probatur. Quia illa entitas abſoluta de nouo produceretur per aliã actionem, & illa actio per aliam, & ſic in infinitum. Et præterea quia agens de nouo accipiens illam entitatẽ abſolutã, in agendo per ſe à ſeipſo pateretur, & moueretur, ergo.

Sextum argum. ¶Sextò. Si omnis actio eſt in agente, ergo omnis actio eſt immanens & nulli tranſiẽs, quod eſt contra Ariſt. 9. Metaph. text. 16.

Septimum argum. ¶Septimò. Agere eſt mouere, & eſſe agens eſt eſſe mouens, ergo actio eſt motus. Patet ſequela. Nam agens non mouet niſi per actionem, ſed motus non eſt in mouenti, ſed in mobili, & paſſo, ergo. ¶Confirmatur. Actio eſt ens ſucceſſiuum, ſed ens ſucceſſiuũ nõ eſt in agente, ſed in paſſo, ergo.

Vltim. argum. ¶Vltimò. Agens in agendo non mouetur, & eſt agens formaliter per actionem in ipſo inhærentem, ergo prius eſt actio, quam ſit forma producta ſed non eſt prius relatio forma producta, ergo idem erit priùs & poſterius ſeipſo.

Vltima ſententia. ¶Vltima ſententia eſt Doctoris in quam pluribus locis ſuæ doctrinæ, quem ſequuntur omnes Scotiſtæ, & Iauellus. 9. Metaphyſic. quæſtione. 15. concluſione. 1. ¶Pro cuius explicatione, & totius quæſtionis ſunt notanda nonnulla. Quorum primum eſt. Quod omnes iſtæ ſententiæ in aliquo conueniunt, & in aliquo diſtinguũtur. Conueniunt quidem primo. Quia omnes fatentur (præter nominales) prædicamentum actionis eſſe prædicamentum reale realiter, vel formaliter diſtinctum, & à prædicamento relationis & à prædicamento paſſionis, cùm habeant aliam, & aliam definitionem. Secundò cõueniunt in hoc, quòd forma producta ab agente poteſt denominare denominatione extrinſeca ipſum agẽtem in ratione agentis, ſicut & viſio in vidente denominat denominatione extrinſeca parietem viſum, ſicuti etiam diximus in 1. diſputatione. 8. quæſtione, 15. concluſione. 3. quòd Deus denominatione extrinſeca dicitur realiter dominus, à relatione reali, quæ eſt in creatura, & non ab aliqua relatione, nec reali, nec rationis quæ ſit in ipſo Deo, vt licet videre apud Doctorem in diſtinctione. 30. quæſtione. 2. ante literam A. Tertiò conueniunt quia omnes fatentur, quòd forma, quæ habet eſſe ab agente, reſpicit ipſum agens & eius principium actiuum alterum vt quod, alterum vt quo. ¶Differunt tamen, quia Caietanus ponit actionem eſſe vltimam actualitatem principij actiui, qua agens, ex eo quòd erat in potentia agens, reducitur ad actum & fit actu agens, v. g. ignis antequam producat calorem, vt ignis eſt, eſt principium quod, forma autem ignis eſt principium quo, & antea quam producat calorem eſt productiuus, non producens, ſed tantum potens producere, quare eſt in potentia ad producere. Per actionem autem, qua calorem producit reducitur ad actum & fit actu producẽs, quare illa actio, vel productio nihil aliud eſt quam vltima actualitas principij productiui, quia principium productiuum per ipſam fit principium producens. Guillelmus autem de Rubione cum nominalibus ponit prædicamenta non eſſe res extrà animam, ſed eſſe diuerſa prædicabilia incomplexa, quare actio ſecundùm ipſum tantùm ſignificat principium actiuum, connotando terminum productum. Authores tamen tertiæ ſententiæ ponunt actionem præter formam productam, & motum tantum eſſe denominationem extrinſecam, & non formã realem in agente exiſtẽtem. Doctor autem ponit actionem eſſe formam realem, in ipſo agente ſubiectiuè exiſtentem, vt latiùs in hac quæſtione patebit.

¶Secundò eſt notandum, vt optimè aduertit Antonius Andreas ſuper librũ ſex principiorum cap. de actione, ex Doctore in 4. diſt. 13. quæſt. 1. quòd actio eſt nomẽ æquiuocum, & multiplex multa ſub vna voce & non ſub vnico concepto ſignificans. Primò enim actio dicitur de actione immanẽte, ſcilicet de intellectione, & volitione, quæ potius ſunt qualitates, de genere qualitatis vt optimè docet Doctor in 1. diſt. 3. quæſt. 6. litera V. & in quolibetis quæſt. 13. à litera Y. vſque ad literam FF. Quare autem iſtæ qualitates appellentur actiones videnda ſunt, quæ diximus in 1. diſput. 10. q. 1. notab. 4. ex Doctore in illa diſt. 3. q. 6. litera Z. Et quare illa diuiſio actionis in immanentẽ, & tranſeuntẽ ſit diuiſio æquiuoci in æquiuocata vide ibi, & quomodo poſſit eſſe vniuoci in vniuoca. Secundò. Actio ſumitur pro productione, & reſpectu producentis ad productũ. Quare (& eſt aduertendũ) actio in rigore reſpicit paſſum, & materiã. Productio verò tantũ reſpicit productum. Tertiò. Actio dicit reſpectum inducentis ad inductum & educẽtis ad eductum, & hoc modo *Notab. 2.*

ignis dicitur cauſa caloris in ligno, educens illum de potentia paſſiua, & inducens illum in ligno. ¶Quarto modo. Actio dicit reſpectum tranſmutantis ad tranſmutatum iuxta illam definitionem actionis, in qua dicitur, actio eſt ſecũdum quam, in id quod ſubijcitur, agere dicimur, & iuxta illud Philoſ. 9. Metaphyſicæ vbi definiens potentiam actiuam dicit, quòd eſt principium tranſmutandi aliud inquantum aliud, & in hac ſignificatione, actio proprium conſtituit prædicamentum diſtinctum à paſsione, & relatione. ¶Vltimo modo ſumitur actio pro re acta includendo illum reſpectũ quem exprimit hoc quod eſt ab alio, vt dicitur 3. Phyſi. vnde actio illo modo pertinet quantum ad illud connotatum ad aliquod genus abſolutum ſecũdum quod paſſiuum tranſmutatur, nempè quantitatem, qualitatem, & huiuſmodi, ſed quantum ad reſpectum ſignatum, ſcilicet ab alio adhuc poteſt ſumi æquiuocè vt ſcilicet, ab, vt à producente, inducente, vel educente, vel ab, vt à tranſmutante. Primo modo pertinet ad genus relationis. Secundo modo ad genus paſsionis, quia idem eſt quod tranſmutatio paſsiua.

Notab. 3. ¶Tertiò eſt notandum, quòd dum ignis calefacit aquam in illo motu, & calefactione paſsiua, qua aqua calefit, ſunt tres reſpectus. Primus eſt producẽtis ad productum, qui reperitur inter ignem producentem, & calorem productum, & iſte reſpectus, eſt relatio realis pertinens ad prædicamentum ad aliquid. Secundus reſpectus eſt educentis ad eductum, & iſte reperitur inter ignem educentem calorem de potentia ſubiecti & ipſum calorem eductum. Tertius eſt reſpectus tranſmutantis ad tranſmutatum, & reperitur inter ignem producentem calorem, & aquam recipientem illum, ratione cuius aqua, quæ frigida erat tranſmutatur de frigiditate in caliditatem, & quia talis tranſmutatio fit à producente calorem in aqua, ideò ignis reſpicit aquam vt tranſmutans illam, & talis reſpectus tranſmutantis ad tranſmutatum conſtituit prædicamentum actionis. Sumitur autem iſta differentia, vt docet Doctor vbi ſuprà, ex eo quòd agens creatum aliquid producens, habet vnum reſpectum ad terminum primum ſiue totalem, qui dicitur productus: habet alium reſpectum ad terminum formalem, qui dicitur forma inducta, vel educta: habet etiam alium reſpectum ad ſubiectum iſtius formæ, quod dicitur paſſum, vel tranſmutatum. Et quia iſti reſpectus ſunt ad alios, & alios terminos, ideò ſunt alij, & alij reſpectus; nam reſpectus producentis ad productum terminatur ad eſſe ſimpliciter compoſiti, vel totius. Secundus autem terminatur ad eſſe formæ. Tertius autem terminatur ad ſubiectum, quatenùs accipit aliud eſſe, & non ſuum eſſe proprium. Primus & ſecundus reſpectus, ſunt relationes reales pertinentes ad prædicamentum ad aliquid. Vltimus autem eſt relatio extrinſecùs adueniens formaliter pertinens ad prædicamentum actionis.

¶Quartò eſt notandum, quòd eũ creaturæ *Notab.* 4. ſint agentia imperfecta, non poſſunt producere aliquam formam in aliquo ſubiecto, niſi in materia, & per conſequens cùm materia non poſsit eſſe ſine aliqua forma, neceſſariò ſequitur habere in ſe diſpoſitionem contrariam formæ, quam intendunt inducere, ſicut v. g. quando ignis intendit producere calorem in aqua, inuenit in illo ſubiecto diſpoſitionem contrariam calori, quem intendit inducere, & per conſequens, quia debet expellere illam diſpoſitionem contrariam, ideò debet agere mediante motu, & per conſequens omnis actio agentis creati fit mediante motu.

¶Quintò eſt notandum, quòd motus, vt *Notab.* 5. diffinit Ariſtoteles 3. Phyſicorum. text. 6. eſt actus entis in potentia, ſecundum quod in potentia, quæ diffinitio ſic explicatur. Contingit enim aliquod ſubiectum tripliciter ſe habere ad aliquam formam, vno modo quod in pura potentia ad ipſam, nihil penitus habens de ipſa, ſicut aqua frigidiſsima nihil habens caliditatis, tunc eſt in potentia pura reſpectu caliditatis.

¶Secundo modo ſe habet ſubiectum ad formam in actu in ſummo, id eſt, habens de aliqua forma totum, quod poteſt habere, ſicut verbi gratia, ſi frigiditas vt octo, eſſet ſumma frigiditas quam aqua poteſt habere, & aqua haberet frigiditatem vt octo, tunc aqua haberet illam formam actu in ſummo.

¶Tertio modo contingit quòd ſubiectum habeat formam medio modo inter puram potentiam & actum, in ſummo ſcilicet habendo formam, habeat eſſe diminutum & imperfectum, reſpectu eſſe quod poteſt habere, ſicut verbi gratia, ſi frigiditas aquæ

eſſet

eſſet tantum vt quatuor, tunc frigiditas non haberet omne eſſe, quod poteſt habere, quia poteſt eſſe frigiditas vt octo. Subiectum igitur ſub forma iſto modo, ad huc dupliciter poteſt eſſe ſub illa, vno modo taliter quòd illud ſubiectum pro aliquo tempore quieſcat ſub illa forma imperfecta, non tendens ad vlteriorem perfectionem, ſicut ſi aqua quieſceret ſub quatuor gradibus caloris. Alio modo ſi ſubiectum exiſtens ſub tali forma imperfecta tenderet ad vlteriorem perfectionem, vel diminutionem. In primo caſu cùm ſit quies non eſt motus. In ſecundo autem eſt motus, quia ſubiectum actu mouetur ſecundùm aliquam formam tendens ab eſſe imperfecto ad perfectum, vel ab eſſe perfecto ad imperfectum, & ſic motus eſt actus entis in potentia ſecundùm quod in potentia, id eſt, ſecundùm quod tendit & fluit ad vlteriorem gradum, ex quo fit, quòd ad hoc quòd aliquis actus ſit motus, requirit huiuſmodi fluxum, aut tendentiam in vlteriorem gradum.

¶Ex quibus infertur, vt communiter omnes concedunt, quòd ratio motus tria includit. Primò. Formam ſub eſſe imperfecto, nam iſta propoſitio eſt vera, & quidditatiua, calefactio eſt calor. Secundò includit ordinem, & tendentiam ad vlteriorem gradum, & iſta tendentia nihil aliud eſt, quam habitudo eiuſdem formæ ſub eſſe imperfecto ad ſe ipſam ſub eſſe perfectiori. Tertiò includit ordinem poſterioritatis actus imperfecti ad ſeipſum ſub eſſe perfectiori, ita quòd tempore ſequenti erit perfectior, quam nunc, & tempore præcedenti erat imperfectior, quam nunc. Ex his autem tribus. Primum dicit in recto, & alia duo in obliquo, ita quòd motus eſt forma, vt tendit ab imperfecto eſſe ad eſſe perfectius.

¶Ex quibus infertur ſecundò, quòd in motu non reperiuntur tria, quorum alterum ſit res, quæ mouetur, & alterum, res, quæ acquiritur, & alterum res ab vtraque diſtincta, quæ dicitur motus, ſed illa eademmet forma, quam ſubiectum acquirit continuè, ſecundum quod eſt actus incompletus ipſius ſubiecti, tendens ad complementum, eſt motus, & per conſequens, nec illud præciſe, quod mobile habet actu, nec illud præciſe, quod habebit ad quod eſt in potentia, ſed vtrumque ſimul eſt motus, & de vtroque ſimul motus verificatur.

¶Ex quibus infertur tertio, quod prius forma debet habere aliquale eſſe ab agente, quàm quòd ſubiectum moueatur, & ſit motus, nam prius eſt quòd forma ſit, quam quòd forma ſit fluens, nam fluxus ille ſubiectatur in forma, & per conſequens videtur dicendum, quòd illa forma, ſecundùm quod forma, non habet eſſe per motum, ſed tantum ſecundũ quod eſt forma fluens, vel iam in eſſe perfecto.

¶Sextò eſt notandum cum Doctore in reportatis ſuper 4. diſtinctione. 13. quæſtione. 1. quod agens creatum reſpicit tria. *Notab. 6.* Primò agit per motum producendo terminum totalem. Secundò inducendo terminum formalem. Tertiò alterando principium paſſiuum, & iſtud vltimum, eſt propriè actio de genere actionis quia iuxta doctrinam Philoſophi. 5. Metaphyſi. text. 17. potentia actiua, eſt principium tranſmutandi aliud in quantum aliud, & per conſequens actio, quæ eſt actus potentiæ actiuæ, erit tranſmutatio paſſi in quantum paſſum eſt.

¶Ex quibus infertur primo, quòd actio & productio nõ ſunt idem reſpectus, quia productio tantum reſpicit terminum productum, non autem materiam, vel ſubiectum. Actio autem non reſpicit terminum productum ſed tantum materiam, vel ſubiectum tranſmutatum.

¶Ex quibus infertur ſecundò, quòd aliud eſt dicere, In omni productione agentis creati reperitur actio, & aliud eſt dicere, omnis productio agentis creati eſt actio. Prima propoſitio vera eſt, quia omne agens creatum producit ſuum terminum tranſmutando ſubiectum. Secunda autem propoſitio eſt falſa, quia facit hunc ſenſum, productio vt productio eſt reſpicit materiam.

¶Prima concluſio. Si actio ſumatur pro re acta, eſt ſubiectiuè in paſſo. *Prima concluſio.* Hæc concluſio eſt Doctoris in 4. diſtinctione. 13. quæſtione. 1. ante literam I. & communis eſt apud omnes tam Scotiſtas, quam Thomiſtas, eam ponit expreſsis verbis Chryſoſtomus Iauellus. 9. Metaphyſicæ. quæſtione. 15. concluſione ſecunda. & probatur à Doctore ex Philoſo. 3. Phyſicorum. textu 19. nam actio vt ſumitur pro re acta pertinet ad aliquod genus abſolutum

ſecundùm quod paſſum tranſmutatur; vt potè ad quantitatem, & qualitatem, & huiuſmodi, ſed quæcumque forma ſecundum quam paſſum tranſmutatur, eſt ſubiectiuè in paſſo, ergo.

¶ Secundò. Talis forma eſt ſubiectiuè in aliquo, ſed non in agente, ergo in paſſo. Probatur minor, quia ſi ponitur in agente, tunc eſſet in ipſo ſubiectiuè, & per conſequens agens mutaretur in agendo, vel agens inquantum agens, eſſet patiens, quod eſt falſum.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Actio quatenùs actio eſt ſubiectiuè in agente. Hæc concluſio eſt Doctoris in 4. in illa quæſtione ſupra citata, & omnium Scotiſtarum, quam defendunt quam plurimi ex Thomiſtis vti Caietanus 1. parte. quæſtione. 25. articulo. 1. & ex profeſſo Archiepiſcopus Hiſpalenſis in ſuo defenſorio Diui Thomæ ſuper primum diſtinctione. 27. quæſtione. 1. notabili. 3. quam dicit eſſe ſententiam D. Thomæ in quam pluribus locis ſuæ doctrinæ (libuit tamen totam eius doctrinam hic adducere, antequam probem concluſionem Doctoris.)

Notab. 3. ¶ Dicit enim ibi tertiò, notandum eſt, prout accipi poteſt ex dictis ſancti Thomæ in diuerſis locis dupliciter dicuntur, vno modo ipſe motus cauſatus ab agente in paſſum, dicitur materialiter actio & paſsio. Idem enim motus, ſecundum quod eſt ab agente, dicitur actio, ſecundum verò quod recipitur in patiente, id eſt, ſecundum quod patiens afficitur ipſo motu, qui eſt forma fluens, dicitur paſsio, & ſic loquitur Phil. 3. Phyſicorum, vbi dicit quòd actio & paſſio ſunt idem motui ſcilicet ſubiecto, differunt tamen quantum ad rationes quidditatiuas, ſic etiam ſanctus Thomas loquitur de actione & paſsione in pleriſque locis. Alio modo dicitur actio ipſius motus cauſatio, vel originatio ab agente, & paſſio dicitur ipſius motus receptio, vel affectio in paſſum, (loquimur nunc de motu ſecundum quod propriè & ſubſtantialiter eſt forma fluens ab imperfecto ad perfectum,) & in hac actionis acceptione loquitur Diuus Thomas de actione, & paſsione 2. contra gentiles. capite. 57. vbi dicit in tertia ratione, licet motus ſit communis actus mouentis & moti tamen alia operatio eſt facere motum, & recipere motum, vnde duo prædicamenta ponũtur facere, & pati. Hæc ille. ¶ De iſto modo actionis videtur intelligere in commento ſuper lib. 3. Phyſicorum. lectione. 4. exponens illud Philoſophi, ſed eſt actiuum mobilis, dicit enim. Idem eſt quod mouens agendo cauſat, & quod motum, id eſt, quod mouetur patiendo recipit, & hoc eſt quod dicit Philoſophus quod mouens eſt actiuum mobilis, id eſt, actum mobilis cauſat. Hæc ille, ſed actus mobilis eſt motus, ergo cum illum cauſet mouens, ſequitur quòd ipſa cauſatio alius actus ſit à motu, quod autem immediatè ſequitur. Quare oportet vnum eſſe actum vtriuſque intelligi debet de actu, qui eſt motus. Vnde in eadem expoſitione ſanctus Thomas vtrumque modum actionis videtur tangere, & actionem, quæ eſt motus, quem dicit eſſe vnum actum motiui ſeu mouentis, & mobilis, & actionem, qua motus cauſatus tendit in id quod mouetur. ¶ Iſto etiam modo videtur accipere actionem. 1. parte. quæſtione. 54. articulo. 1. in corpore, vbi dicit quod actio eſt actualitas virtutis ſcilicet motiuæ, cùm autem motus non ſit actus, ſeu actualitas motiui, ſed mobilis prout Philoſophus inquit. 3. Phyſicor. videtur, quod ſanctus Doctor accipiat actionem non pro motu ſed pro ipſius motus factione, ſeu productione, id eſt pro eo, quod eſt producere, vel efficere, ſeu cauſare motum. ¶ Hoc etiam modo videtur loqui de actione de potẽtia Dei quæſtione. 8. articulo. 2. in corpore vbi ſic dicit, nihil prohibet aliquid eſſe inhærens, quod non ſignificatur vt inhærens, ſicut actio non ſignificatur vt in agente ſed vt ab agente, & tamen conſtat actionem eſſe in agente. Hæc ille. Cùm autem motus non ſit in agente, vel mouẽte ſicut in ſubiecto ſed in eo, quod mouetur, patet quòd ſanctus Doctor non loquitur ibi de actione, quæ eſt motus.

¶ Iſto eodem modo videtur loqui de actione. 1. ſententiarum. diſtinctione. 32. quæſtione. 1. articulo. 1. in corpore, vbi dicit. Actio enim, ſecundum quod eſt actio, ſignificatur vt ab agente, & quòd ſit in agente hoc accidit ſibi inquantum eſt accidens. Hæc ille. Ex quo ſequitur, quod actio, de qua loquitur, ſit in agente ſicut in ſubiecto, vt accidens eius. Motus autem non accidens ipſius agentis, vel mouentis, ſed mobilis, ergo. ¶ Sic denique videtur loqui ſanctus Doctor de actione. 1. parte. quæſt. 41. articul. 1. ad ſecundum. vbi dicit quòd actio ſecun-

ſecundùm primam nominis impoſitionem, importat originem motus, id eſt originationem, vel cauſationem motus. Et parùm infrà ait. Remoto igitur motu, actio nihil aliud importat quàm ordinem originis, ſecundùm quod à cauſa aliqua, vel principio procedit. Hæc ille. Ex quo videtur quòd loquitur de actione, quæ non eſt eſſentialiter motus, ſed eius originatio, vel cauſatio.

¶Item in hac acceptione videtur loqui de actione 2. ſententiarum. diſtinctione. 40. quæſtione. 1. artic. 4. vbi arguit primo ſic. Quia, vt in 3. phyſicorum dicitur, idem motus, qui eſt in agente, eſt actio, & in patiente, paſsio ſecundum ſubſtantiam differens ratione, ſicut eadem eſt via ab Athenis ad Thebas & de Thebis ad Athenas, ſed cõtingit actionem eſſe malam, & paſsionem bonam, vnde dicitur, actio diſplicuit (ſcilicet Iudæorum) paſsio grata fuit (ſcilicet Chriſto) ergo contingit eundem actum eſſe bonum & malum. Ad hoc reſpondet dicendo, quòd cum actio ſit in agente, & paſsio in patiente, non poteſt eſſe idem numero accidens quod eſt actio, & quod eſt paſsio, cum vnum accidens non poſſit eſſe in diuerſis ſubiectis, vnde etiam Auicẽna dicit quòd non eſt eadem numero æqualitas in duobus æqualibus, ſed ſpecie tantùm, ſed quia eorum differentia non eſt niſi penes terminos, ſcilicet agens, & patiens, & motus abſtrahit ab vtroque termino, ideò motus ſignificatur vt ſine iſta differentia, & propter hoc dicitur, quod motus eſt vnus. Hæc ſanctus Thomas. Ex quibus verbis ſatis apparet, quod non loquitur ibi Doctor ſanctus de actione, quæ eſt motus, nam cùm dicat quòd actio eſt in agente ſicut in ſubiecto, & quòd vnum accidens non eſt in diuerſis ſubiectis, manifeſtè accipitur quòd non loquitur de actione, quæ eſt motus, cùm motus ſit in mobili, vel in paſſo ſicut in ſubiecto, & non in agente.

¶De iſta actione quæ ſcilicet antecedit, & cauſat motum, loquitur Albertus Magnus ſuper 3. Phyſic. titulo. 1. capite. 3. vbi recitatis quorundam opinionibus de motu inquit. Si nos loquimur de motu ſecundùm eſſe, quod habet in mobili; nos loquimur verè de eſſentia motus. Et parum infrà. Si autem attendatur in comparatione ad mouentem, à quo motus cauſatur, ſic motus eſt actionis agentis effectus, & non actio eius, quia actio eſt in agente, & motus in mobili, ſicut dixit obiectio ſuperius inducta, & tunc motus firmatur in actione, ſicut effectus in cauſa, & actio firmatur in motu, ſicut cauſa in effectu. Et non puto hoc eſſe verum quod mouere mouentis, ſit motus mobilis eſſentialiter niſi intelligatur, quòd hoc mouere, quod eſt à mouente eſt in mobili ſicut à ſuſcipiente mouere mouentis, ſed non ſuſcipit ipſum per modum eius quod eſt mouere, ſed per modum eius quod eſt moueri. Hæc Albertus. Et quaſi immediatè ſubiungit. Si autem conſideratur motus ſecundùm quòd eſt affectio mobilis, quæ affectio cauſatur à motu, hoc eſt, à forma fluente, de eſſe in eſſe eò quòd mouetur, ſic motus eſt in prædicamento paſſionis ſecundum rei veritatem. Hæc ille. Et parùm infra reſpondens rationibus probantibus quòd motus ſit actio, ait ſic. Ea igitur, quæ ad hoc inducta ſunt, quòd motus ſit in actione ſoluuntur per hoc, quòd actio dupliciter dicitur, ſcilicet materialiter, & formaliter (hoc eſt) id quod eſt actio ſecundum quod eſt agentis & comparatio agentis ad patiens, & primo quidem modo motus eſt actio agentis, quia eſt id quod eſt ab agente ſiue mouente. Secundò autem modo motus non eſt actio, ſed eſt effectus actionis, & per hoc patet ſolutio trium primorum. Hæc Albertus. Et parùm infrà dicit. Ea autem quæ inducuntur ad hoc quòd motus ſit in prædicamento paſsionis multi concedunt, ſed tamẽ poteſt dici ad ea quòd motus aliud eſt, quàm affectio mobilis facta in motu, & per motum, & affectio quidem in paſsione eſt, motus autem non. Hæc ille. In quibus videtur concorditer ſentire ad ea, quæ ſupra inducta ſunt ex dictis ſancti Thomæ lib. 2. contra gentes. cap. 57. Ex ſupra dictis concluditur ex dictis ſancti Thomæ, quod omnis actio ſiue immanens, ſiue tranſiens excepta actione, quæ eſt ipſe motus, eſt in agente ſicut in ſubiecto.

¶Idem etiam docet Albertus Magnus lib. 1. ſententiarum. diſtinctione. 26. articul. 13. ad penultimum. In actione, inquit, eſt id quod eſt accidens, & ſecundùm hoc eſt in agente, & eſt id quod eſt actio, & ſecundum hoc eſt ab agente in patiens. Hæc ille. Quod autem dicit, id quod eſt actio eſt ab agente in patiens, eſt intelligendum obiectiuè, & terminatiuè, non ſubiectiuè,

non enim eidem actioni numero debetur duplex ſubiectum, vnum ſecundùm quod eſt accidens, & aliud ſecundùm quod eſt actio, nam vnitas numerica in omni accidenti, eſt ab vnitate ſubiecti. Et præterea actio inquantum eſt actio, ſecluſa ratione accidentis non habet reſpectum, vel habitudinem ad ſubiectum, ſed ad principium à quo eſt, & ad terminum, vel obiectum ad quod eſt. ¶ Item idem Albertus libro. 2. diſtinctione. 40. articulo. 5. arguit primo loco ſic. Vnus numero actus fuit crucifixio Iudæorum, & paſsio Chriſti, quæ tamen placuit Iudæis, & actus Iudæorum diſplicuit Deo, ergo idem actus placuit, & diſplicuit. Ecce argumentum ad quod reſpondet. Ad primùm dicendum quòd non eſt idem, ſcilicet actus, actio, & paſsio, quia actio eſt in agente, ſicut accidens in ſubiecto, licet ſit ab ipſo ſicut à cauſa; & ideò licet paſsio placeat non oportet quòd actio placeat, quia non ſunt idem eſſentialiter, licet ſimul ſint, & vnum efficiatur ab altero. Hæc ille. Hactenus illuſtriſsimus Archiepiſcopus. Ex quibus omnibus ſatis manifeſtè manet probata concluſio noſtra ex dictis Diui Thomæ. ¶ Nec ſolutio Soncinatus. 5. Metaphyſi. quæſtione. 37. poſt quintum argumentum, quo probat ſuam ſententiam, aliquid valet, quando dicit actionem eſſe in paſſo ſubiectiuè, in agente autem vt in principio à quo, & quod ad hunc ſenſum intelligendæ ſunt omnes propoſitiones, in quibus aliquando Sanctus Thomas viſus eſt dicere actionem eſſe in agente, etſi aliquando dicat eam eſſe in agente, vt in ſubiecto, accipit ibi ſubiectum pro omni eo, quod ſe habet modo ſubiecti, reſpectu formæ denominantis, agens enim ita denominatur ab actione, ac ſi in eo eſſet ſubiectiuè. Iſta tamē ſolutio voluntaria eſt D. Thomæ explicatio, nam ſi D. Thomas in locis ſupra citatis aſſerit, nihil prohibere aliquid eſſe inhærens, quod non ſignificatur vt inhærens, ſicut actio quæ non ſignificatur in agente, ſed vt ab agente, & tamen conſtat actionem eſſe in agente, ſi Diuus Thomas ibi loquitur de eſſe in agente inhærendo, quomodo poteſt explicari per denominationem? Et ſi in 2. ſententiarum. diſtinctione. 40. ſupra citata dicit quòd actio, & paſsio nō ſint idem numero accidens, cùm ſint in diuerſis ſubiectis, quomodo poteſt exponi Diuus Thomas dicendo, quod ſunt in diuerſis ſubiectis, quia ita denominant diuerſa ſubiecta, ac ſi eſſent in diuerſis ſubiectis? & ſic vel D. Thom. mutabit ſententiam, vel tenet noſtrā concluſionem.

Primo probatur. ¶ Vltra prædicta autem modo probo prædictam concluſionem. Si actio non eſt formaliter, & ſubiectiuè in agente, ſed in paſſo, ergo neceſſariò dat paſſo aliquod eſſe. Probatur ſequela. Quia nulla forma realis eſt in aliquo ſubiecto, niſi per informationem, ſed informatio formæ non eſt niſi tribuendo eſſe, ergo nulla forma realis eſt in aliquo ſubiecto, niſi tribuendo eſſe, ſed actio eſt forma realis, & eſt ſubiectiuè in paſſo, ergo tribuit paſſo aliquod eſſe, ſed non eſſe paſſum, quia hoc habet ſubiectum à paſsione, nec eſſe agens, quia tunc patiens eſſet agens, ergo vel inutiliter eſt in paſſo, vel eſt ſubiectiuè in agente.

Solutio. ¶ Ad hoc argumentum reſpondent nōnulli dicentes, quod actio dat ipſi paſſo aliquod eſſe, ſcilicet eſſe actuatum, vel actiuatum, vel ſecundo quòd dat ei eſſe ſubiectum actionis.

Impugnatio. ¶ Sed iſtæ ſolutiones nihil valent. Imprimis prima ſolutio nullam poteſt continere veritatem, nam illud eſſe actuatum, vel actiuatum, vel eſt diſtinctum ab eſſe quod tribuit forma ſubiecto, vel eſt idem, ſi eſt diſtinctum, ergo ſubiectum in receptione cuiuſcunque formæ ab agente inductæ dupliciter patitur, ſcilicet, & recipiendo eſſe à forma, & recipiendo eſſe ab actione. Si autem eſt idem eſſe cum eſſe formæ, ergo actio nullum eſſe tribuit ſubiecto. ¶ Nec ſecunda ſolutio poteſt ſuſtineri, nam agens ad ſuam actionem præſupponit ſubiectum actionis, ergo per ſuam actionem non facit illud ſubiectū. ¶ Quare aliter poteſt reſponderi ad prædictum argumentum dicendo, Quòd cùm actio ſecundùm rem ſit paſsio tātum denominat ſubiectum in quo recipitur, & ſic tantùm denominat paſſum ſecundū eſſe patientis. ¶ Iſta tamen ſolutio non euacuauat difficultatem, nam hoc tantum eſt dicere, quòd paſsio eſt in paſſo, & per conſequens actio, vt ſaltim formaliter diſtincta à paſsione, nullum eſſe tribuit, quod eſt intentum in argumento. Probatur ſequela. Actio quatenus actio, non tribuit eſſe paſſo, nec agenti, ergo inutiliter ſe habet quatenus actio eſt.

Secundo probatur. ¶ Secundò. Vbi eſt effectus formalis ibi eſt forma, ſed in agente eſt effectus formalis

actionis,

actionis, ergo ibi eſt actio ſubiectiuè. Maior patet, quia effectus formalis eſt effectus inſeparabilis à forma. Minor autẽ probatur, quia agens actione eſt agens. *Solutio.* Ad hoc argumentum reſpondent nõnulli dicentes, quòd effectus formalis eſt duplex, quidam ſecundum rem & denominationem, vt paries eſt albus albedine realiter & denominatiuè, & de hoc conceditur maior, quidam verò eſt ſecundum denominationem tantùm, & de hoc negatur maior, quia denominatio poteſt fieri ab aliquo extrinſeco, ſicut v. g. locatum denominatur à loco, qui non eſt ſubiectiuè in locato ſed in locante, & paries denominatur viſus à viſione, quæ non eſt ſubiectiuè in pariete ſed in vidente. Sic in propoſito actio denominat agens denominatione extrinſeca, licet ſit ſubiectiuè in paſſo.

Impugnatio. Sed contra iſtam ſolutionem ad oculum eſt impugnatio. Viſio enim non denominat parietem videntem nec denominatione intrinſeca, nec denominatione extrinſeca, ſed tantum parietem viſum, actio autem denominat agentem, agentem, ergo non eodem modo ſe habent actio reſpectu agentis, & viſio reſpectu parietis. ¶Et confirmatur. Forma denominans aliquid extrinſecè debet denominare aliud intrinſecè, ergo ſi actio denominat agens extrinſecè, debet aliud denominare intrinſecè, ſed nihil reperitur intrinſecè denominatum ab actione, vt probatum eſt in prima ratione, ergo nec poterit agens extrinſecè denominare. Maior patet in omnibus denominationibus extrinſecis, vt eſſe viſum, eſſe cognitum, eſſe volitum. Minor autem probatur quia actio non denominat intrinſecè agẽs, nec paſſum, quatenùs actio eſt, ergo nec denominat extrinſecè ipſum agens.

¶Ad hanc confirmationem poſſent reſpondere prædicti opinantes dicẽdo, quod actio quatenus paſsio eſt, denominat intrinſecè paſſum & extrinſecè agens. Contra ergo paſsio quatenus paſsio eſt denominat extrinſecè agens, & non actio. Probatur ſequela, illud denominat extrinſecè agens, quod denominat intrinſecè paſſum, ſed paſsio quatenùs paſsio eſt, vel res, quæ eſt paſsio, quatenùs paſsio eſt denominat intrinſecè paſſum, ergo paſsio quatenùs paſsio eſt, vel res, quæ eſt paſsio, quatenùs paſsio eſt, denominabit extrinſecè agens, & non quatenùs actio eſt.

3. Probatur. ¶Tertiò. Omnis perfectio formaliter eſt in illo cuius eſt perfectio, ſed actio eſt perfectio agentis, ergo eſt ſubiectiuè in agente. Maior eſt manifeſta, quia nihil formaliter perficitur niſi per aliquid ſibi intrinſecum. Minor autem probatur, quia tunc agens eſt in vltima perfectione, quando actualiter operatur, ergo. ¶Ad hoc argumentum prædicti opinantes reſpondent dicendo, quòd loquendo de agente, quod tantum eſt agẽs. Minor eſt falſa, ſumendo (ly agentis) pro ſubiecto, licet ſit vera ſumendo (ly agentis) pro principio, vt illuminatio eſt ſolis, id eſt, à ſole. Et ad probationem dicitur, quòd concludit actionem eſſe ſignum vltimæ perfectionis in agente, nam ex eo quod agit arguitur vltima perfectio in eo, perfectiùs eſt enim eſſe actuale principium actionis quam potentiale.

Impugnatio. ¶Iſta tamen ſolutio non ſoluit argumentum, quod probatur primo, quia agens, quod non eſt ſua actio, nec cuius virtus actiua eſt ſua operatio exiſtens in actu primo eſt in potentia ad operationem, & reducitur ad actum ſecũdum per talem operationem, ergo illius operatio formaliter perficit illud. ¶Secundò. Agens non vniformiter ſe habet non agendo & agendo, ergo actio aliquid ponit in agẽte. ¶Tertiò. Actio ſecundùm prædictos eſt ſignum vltimę perfectionis in agente, ergo antequam agens ageret nõ erat in vltima perfectione, & per conſequens aliquid eſt ponendum in agente diſtinctum ab ipſo agente, & eius potentia actiua, quod formaliter illud perficiat, & hoc eſt actio, quod facit illud formaliter agens, ergo actio eſt aliquid in agente.

Ad argumenta pro secũda ſententia. ¶Reſpondetur argumentis pro ſecunda ſententia dicendo, quod omnia illa probant, actionem non eſſe aliquid diſtinctum à potentia actiua & ab agente, & à forma inducta, quia nec entitas abſoluta nec reſpectiua, ſed ad omnia illa reſpondebitur quæſtione ſequenti. *Ad primũ argum.* ¶Ad argumenta autem, quibus probat, quod actio non eſt aliqua forma diſtincta aliquo modo in re extra, ab ipſa cauſa ſecunda à paſſo, & à forma in ipſo paſſo præſuppoſito introducta, reſpondetur concedendo maiorem & minorem, & negando conſequentiam. Et ad primam probationem dicitur, quod quantùmcunque agens ſit inſtantaneus, ſi non eſt actus puriſsimus, præintelligitur prioritate naturæ in potentia ad ſuam operationem. ¶Ad ſecundam probationem conſequentiæ reſpõdetur dupliciter. Primo ſecundũ nõnullos,

quod actio eſt quid medium inter agētem, & formam actam; & licet operatio ſit inſtātanea, in qua non reperitur prius & poſterius ſecundum tēpus, reperitur tamen prius & poſterius ſecundum naturam.

Ad ſecundum arg. ¶Ad ſecundum reſpondetur concedēdo maiorem, & negando minorem.

Ad argumenta pro tertia ſententia. ¶Ad argumenta pro tertia ſententia cōmuni apud Thomiſtas. *Ad primum arg.* Ad primum. Quod motus eſt ſubiectiuè in paſſo, actio autem de genere actionis non eſt motus, ſed res acta, qua tenus ab eſſe imperfecto tendit ad eſſe perfectum, illa eſt motus, & de illa iam diximus in prima concluſione, quod eſt ſubiectiuè in paſſo.

Ad ſecundum arg. ¶Ad ſecundum reſpondetur, quod in operationibus immanentibus etiam ipſi cōcedūt non eſſe philoſophandum, ſicut in tranſeuntibus, quare ſenſatio, & eſt ſubiectiuè in agēte, & in paſſo. ¶Secundo reſpōdetur. Quod ſenſatio paſsiua de qua loquitur ibi Philoſophus eſt à forma, per quam ipſum ſenſibile afficitur, non autem ſenſatio actiua.

Ad tertiū argum. ¶Ad tertium reſpondetur. Quod Commentator ibi loquitur de forma facta, quæ eſt perfectio extrinſeca ipſius agentis, non autem de actione, quæ eſt perfectio intrinſeca ipſius agentis.

Ad quartum arg. ¶Ad quartum reſpondetur, & eſt explicatio præcedentis ſolutionis, quod quando dicimus doctrinam eſſe in diſcente tanquam in ſubiecto, manifeſtè apparet, quod doctrina ibi eſt quædam qualitas afficiens intellectum diſcentis, qua efficitur ſciens, & iſta qualitas eſt forma facta, & de hac diximus iam in prima concluſione.

Ad quintum arg. ¶Ad quintum reſpondebitur quæſtione ſequenti.

Ad ſextū argum. ¶Ad ſextum reſpondetur negando ſequelam. Nam actio aliqua, vt diximus quæſtione præcedēti, & docet Archiepiſcopus Hiſpalenſis in ſuo defenſorio D. Thomæ ſuper primum diſt. 27. quæſt. 1. articulo 3. notabili. 1. non ideo dicitur tranſiens, quaſi ipſamet formaliter tranſeat ab agente impatiens (verba ſunt Archiepiſcopi) vel in rem exteriorem, ſicut quidam male & pueriliter videntur ſentire, nam accidens idem numero migrare nō poteſt à ſubiecto in ſubiectum, nec poteſt eſſe in diuerſis ſubiectis ſecundum naturam, ſed tranſitus ille intelligi debet effectiuè, dicuntur nanque actiones tranſeuntes ea ratione, quod habeant pro obiecto, & termino rem extrinſecam agēti, circa quam aliquem effectum habent & cauſam, vnde & creatio, actio dicitur tranſiens à ſancto Thoma in 1. diſtinctione. 40. quæſtione. 1. articulo. 1. in corpore, & 1. parte. quæſt. 34. articulo. 3. ad ſecundum. quæ tamen eſt ipſa eſſentia diuina, dicitur autem creatio actio tranſiens, quia rem extra Deū creantem cauſat, vel producit. Per contrarium dicuntur actiones immanentes, quæ ſcilicet non habent pro obiecto & termino rem extrinſecam agenti, circa quam aliquid efficiant realiter, ſicut intelligere, & velle. Differentia igitur inter actiones tranſeuntes, & immanentes, inquantum huiuſmodi non ſumitur ex parte ſubiecti in quo ſunt, ſed ex parte obiecti, vel termini circa quam ſunt. Hactenus illuſtriſsimus Archiepiſcopus: per quod reſponſum manet ſextum argumentum.

¶Ad ſeptimum reſpondetur, quod eo modo quo actio eſt motus, eo modo agere eſt mouere. *Ad ſeptimum arg.* ¶Ad confirmationem reſpondetur, quod procedit de actione, quæ eſt forma facta.

¶Ad vltimum reſpondebitur quæſt. 14. & hæc de iſta quæſtione. *Ad vltimum arg.*

QVÆSTIO XIII.

¶Vtrum actio, quæ ſubiectiuè eſt in agente ſit forma abſoluta, vel reſpectiua.

De hac re duplex eſt principalis ſententia. Prima eſt Archiepiſcopi Hiſpalenſis in ſuo defenſorio ſancti Thomæ ſuper primum diſt. 27. quæſt. 1. notabili. 4. vbi aſſerit, quod in actionibus, quæ non fiunt cum motu, vel ſe habent antecedenter ad motum, ſicut eius cauſatio, vel originatio, ſeu productio, præter habitudines agentis ad paſſum, vel producentis ad productum, vel è conuerſo, oportet intelligere aliquem actum ſecundum elicitum ab agente vel producēte, qui habeat rationem productionis, emanationis vel cauſationis, aut quocunque alio nomine ſignificetur alicuius naturæ formæ, vel effectus circa rem, quæ eſt obiectum, vel terminus actionis. *Prima ſententia.*

¶Hanc ſuam ſententiam probat primo: nam ſi ſubſtracto motu in huiuſmodi actionibus nihil aliud remaneret, niſi relationes, vel habitudines, ſequerentur duo inconuenientia, *Primum argum.*

vnum

vnum eſt, quòd actio & paſsio ſecundũ formales rationes & quidditatiuas eſſent relationes., & per conſequens de prædicamento ad aliquid, ac per hoc actio & paſſio non conſtituerent duo prædicamenta diſtincta à prædicamẽto ad aliquid, quòd eſt contra communem doctrinam Philoſophorum, & Theologorum. Probatur ſequela. Actio, & paſsio non habent à motu, circa quem ſunt, quòd reponantur in prædicamẽtis actionis, & paſsionis, cum motus non ſit in ipſis prædicamentis, ſed reponitur in prædicamento ſui termini, ergo ſi actio & paſſio (vniuerſaliter loquendo) non eſſent aliquid præter motum niſi habitudines vel reſpectus, neceſſario ſequereretur, quòd motu ſubſtracto, actio & paſsio eſſent de prædicamento relationis.

Secũdum argum. ¶Secundò probatur prædicta ſententia, nã aliud inconueniens eſt quòd ipſæ habitudines vel relationes, quæ remanerent ſublato motu nulla ratione poſſunt dici habitudines vel relationes agẽtis ad paſſum, vel producentis ad productum, & econuerſo magis quam aliæ quæcunque habitudines, vel relationes. Probatur ſequela. Nam ſolis relationibus non habet aliquid, niſi quod referatur ad aliud, & quod ſit relatiuum, non quod ſit agens vel producens, aut patiens vel productum, aliàs omnis relatio id haberet, quòd falſum eſt.

Tertium argum. ¶Tertiò. Relatione nihil producitur, ſed actione aliquid producitur, ergo actio non eſt relatio. Maior eſt Philoſophi. 5. Metaphyſicæ, minor autem de ſe patet, ergo in agente vltra relationẽ debet dicere aliquod abſolutum in agente.

Quartum argum. ¶Quartò. Vnum correlatiuum non eſt cauſa ſui correlatiui, quia ſunt ſimul natura, ſed producere eſt cauſa, vel principium producti, & conſtat, quòd formaliter habet eſſe per productionem, ergo productio illa non eſt ſola relatio ad productum. Probatur conſequentia. Producens eſt prius producto, ſed relatiuum eſt ſimul natura cum ſuo correlatiuo, ergo productio non eſt relatio.

Quintum argum. ¶Quintò. Secundùm Philoſophum. 5. Metaphyſicæ. c. de ad aliquid, relatio ſecundi modi fundatur ſuper actionem & paſsionẽ, ſed relatio non fundatur ſuper relationem, ergo actio non eſt relatio.

Vltim. argum. ¶Vltimò. Actio non eſt relatio intrinſecus adueniens, nec etiam eſt reſpectus extrinſecus adueniens, ergo nullo modo actio eſt relatio. Maior eſt manifeſta, & minor probatur, quia talis reſpectus extrinſecus adueniens confictus eſt ab Scoto. ¶Et præterea, quia ratio formalis relationis; quæ traditur ab Ariſtotel. eſt eſſe ad aliud, ergo quidquid per ſe habet talem rationem formalem ſiue extrinſecè ſiue intrinſecè pertinebit ad cathegoriam ad aliquid.

Secunda ſentẽtia. ¶Secunda ſententia eſt Doctoris in. 4. diſt. 13. quæſt. 1. litera. B. & omnium Scotiſtarũ ibi. Pro cuius explicatione & totius quæſtionis ſunt notanda nonnulla, quorum primum eſt. *Notab. 1.* Quòd actio, de qua loquimur in præſentiarum, vt diſtinguitur à productione actiua, eſt tranſmutatio actiua alterius tranſmutabilis inquantum alterum, quæ definitio deſumitur ex definitione ipſius potentiæ actiuæ tradita ab Ariſtot. 5. Metaphyſicæ, & ab Autore ſex principiorum cap. de actione, vbi dicit, quod potentia actiua eſt principium tranſmutandi alterum inquantum alterum.

Notab. 2. ¶Secundò eſt notandum, vt dicebam quæſtione præcedenti ex Doctore in reportatis; quòd agens creatum reſpicit tria. Primo agit per motum producendo terminum totalem. Secundò, inducendo terminum formalem. Tertiò, alterando principium paſſiuum, ita quòd in omni productione habet reſpectum ad iſta tria, aliter tamen & aliter quia reſpectus producentis ad productum, & inducentis ad formam inductam eſt relatio realis conſurgens ſtatim poſito fundamento & termino, ſecluſo quocunque extrinſeco, at veris reſpectus agentis ad principium paſsiuum non conſurgit poſito fundamento, & termino ſecluſo quocunque extrinſeco, & ſic aliter ſe habet iſte reſpectus quam reſpectus producentis ad productũ. Et iuxta iſtos tres reſpectus ponitur triplex actio ſecundùm illam triplicem habitudinem. Vna eſt ad productum, & iſta dicitur actio productiua. Altera ad terminũ formalem eductum vel inductum, & iſta dicitur eductio vel inductio actiua. Tertia eſt ad ipſum ſubiectum tranſmutabile; quòd preſupponitur ad eductionem, vel inductionem formæ, & productionem totius; & iſta dicitur actio tranſmutatiua. Inter iſtas actiones eſt prima differentia. Quia actio primo & ſecundo modo pertinent ad prædicamentum ad aliquid, & non ad prædicamentum actionis. Actio autem tertio modo per ſe pertinet ad predicamentũ actionis, & nullo

modo ad prædicamentum ad aliquid. Secundo autem differunt, quia nulla actio de genere actionis producit totum, ſed præſuppponit partem totius termini producti, quia præſupponit materiam, & ſubiectum, at verò actio de genere relationis producit totũ, vel quando producit partem, vti formam, habet productum rationem totius, quia forma per talem productionem accipit eſſe reale, quod antea non habebat.

Notab. 3. ¶Tertiò eſt notandum cum Doctore in. 4. diſt. 13. quæſt. 1. litera R. in ſolutione ad tertium, quòd quælibet relatio poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo quatenus relatio eſt. Secũdo modo quatenus talis relatio eſt, ſcilicet, in tali ſpecie conſtituta. Si conſideretur primo modo tantùm habet quòd reſpiciat terminum. Si autem ſecundo modo dicit relationem, ſcilicet talem, nẽpe productiuam, quare generare non eſt referri tantum, ſed referri relatione originis fundata ſupra memoriam fœcundam, & ſic generatio eſt relatio productiua.

Prima concluſio. ¶Prima concluſio. Actio, vt pertinet ad prædicamentum relationis, non eſt aliqua forma abſoluta noua. Hæc concluſio eſt Doctoris vbi ſupra litera B. & probatur rationibus illius.

Primo probatur. Primò. Si actio eſt forma abſoluta, ergo ad actionem poteſt eſſe actio. Probatur ſequela. Ad formam abſolutam nouam poteſt eſſe actio, ergo ſi actio eſt forma abſoluta noua, ad illam poteſt eſſe actio. Antecedens eſt manifeſtum: & probatur ſequela. Illa forma abſoluta noua non eſt à ſe, nec à nihilo, ergo ab aliquo agente, ſed omne agẽs agit per actionem, ergo ad actionem eſſet actio, & ſic eſſet proceſſus in infinitũ, quod eſt contra Ariſt. 5. Phyſic. vbi probat, quòd ad actionem non poteſt eſſe motus.

Secundo probatur. ¶Secundò. Si actio eſt forma abſoluta in agente, ergo antequam agens immutet paſſum, immutaret ſe ſecundùm illam formam abſolutam. Probatur ſequela. Agens antequam immutet paſſum habet iſtam formam abſolutam, ſed non poteſt illam habere niſi immutando ſeipſum, nempè recipiendo formam, quam antea non habebat. Conſequens tamen falſum eſt, ergo.

Tertio probatur. ¶Tertiò. Si actio eſt forma abſoluta & noua in agente, vel eſt forma per ſe ſubſiſtens, vel inhærens, non per ſe ſubſiſtens, quia per formam ſubſiſtentem per ſe nihil denominatur formaliter tale, ſicuti per quantitatem ſeparatam nihil poteſt formaliter denominari quantum, ergo cũ agens denominetur formaliter agẽs per actionẽ, nõ poteſt actio eſſe forma per ſe ſubſiſtens. Si dicas quòd eſt forma inhærens agenti, ergo in agente eſt aliqua potentia ſuſceptiua vel paſsiua reſpectu illius, & per conſequens actiuum ante actionẽ erit in potentia paſsiua, ſed quòd habet potentiam paſsiuam quandoq́ue ſub priuatione, quandoque ſub forma mutatur, ergo agens agendo ante mutaretur ſecundũ formam abſolutam, quam paſſum mutaretur ab ipſo.

¶Secunda concluſio. Actio de prædicamento actionis non eſt aliquã forma abſoluta in agente coæua ipſi agenti. Hæc concluſio eſt Doctoris vbi ſuprà prope medium. Et probatur primò. *Secunda concluſio.* Nam ſi actio eſt talis forma coæua ipſi agenti, ergo poteſt dari actio ſine paſſo. *Primo probatur.* Conſequens tamen falſum eſt, iuxta illud quod docet Autor ſex principiorum, cap. de actione, vbi dicit, quod actio requirit nõ quod agat, ſed in quid agat, quia actio de ſua ratione formali nõ requirit, quòd efficiat vel producat aliquid, ſed quòd tranſmutet paſſum, & ex hoc in actione, qua aliquid corrumpitur, verè manet ratio actionis, licèt per actionem corruptiuam nihil producatur, ſed ſi actio eſt coæua ipſi agenti, eſſet actio quando nõ eſſet paſſum, ergo.

¶Secundò. Non vniformiter eſt actio quando aliquid agitur, & quando nihil agitur, ergo actio non eſt coæua ipſi agenti. *Secundo probatur.* Antecedens patet, quia aliàs non eſſet maior ratio, quare illud poſtea fit aliquando quam modo, quia non fit aliquid, niſi quia agens agit, ergo ſi actio eſt coæua agenti agens ſemper agit, & per conſequens non eſt maior ratio quare nunc agat, quam poſtea. Conſequens tamen falſum eſt, ergo.

¶Tertia concluſio. Actio eſt forma reſpectiua in agente. *Tertia concluſio.* Hæc cõcluſio eſt Doctoris vbi ſupra litera. C. & probatur. *Primo probatur.* Quia actio eſt forma realis in agente, ſed non eſt abſoluta, ergo reſpectiua.

¶Secundò. Tranſmutatio paſsiua, quæ eſt formaliter paſsio, vltra naturam ſubiecti tãtum dicit relationem, ergo actio vltra agens & virtutem actiuam tãtum dicit relationẽ. *Secundo probatur.*

¶Quarta concluſio. Actio, quæ ſubiectiuè eſt in agente, eſt reſpectus extrinſecus adueniens: *Quarta cõcluſio.* quæ eſt in agente tanquam in ſubiecto, & in potentia actiua tanquam in fundamento. Hæc concluſio eſt Doctoris vbi ſupra, litera. E. Et probatur. Quia illa forma

non

non eſt abſoluta, nec eſt relatio, quæ conſequitur poſitó fundamento & termino, ergo erit reſpectus extrinſecus adueniens. Probatur conſequentia, quia ille eſt reſpectus extrinſecus adueniens, qui poſito fundamento & termino cum omni ſibi ab intrinſeco conuenienti non conſurgit ex natura extremorum, huiuſmodi eſt actio, quia poſito actiuo & paſsiuo (quæ ſunt fundamentum & terminus) nō conſurgit actio, cum requiratur approximatio, & quòd agens non impediatur, ergo. Pro hac concluſione & verùm reperiātur relationes extrinſecus aduenientes, vide quæſtionem. 16.

Ad primum arg. ¶Reſpondetur argumentis pro contraria ſententia. Ad primum, quòd actio & paſsio, ſecundùm formales & quidditatiuas rationes ſunt reſpectus extrinſecus aduenientes, & non pertinentes ad prædicamentum ad aliquid, vt dicemus quæſt. 16.

Ad ſecundum arg. ¶Ad ſecundum reſpondetur, negando ſequelam, & ad probationem dicitur, quòd licèt ſolis relationibus conſiderata natura relationum præciſe, non habeat aliquid, niſi quod referatur, at verò relationibus talibus, nempè fundatis ſuper potentia actiua, & paſsiua, habet aliquid quod producat, & quod producatur, non tanquam principio quo formali productiuo, ſed tanquam actu productiuo. De qua re vide Doctorem in 4. vbi ſupra, & Antonium Andream ſuper librum ſex principiorum quæſtione. 7. in ſolutione ad primum, vbi ſic ait. Licet reſpectus non ſit principium productiuum vt quod, nec etiam vt formale productiuum, eſt tamen vt actus productiuus. Imò relatio de prædicamento relationis eſt productiua, quatenùs talis relatio eſt, vt diximus notabili. 3.

Ad tertiū argum. ¶Ad tertium patet reſponſio ex dictis ad ſecundum.

Ad quartum arg. ¶Ad quartum reſpondetur negando antecedens. Nam in diuinis Pater eſt principium Filij (licet non cauſa) & tamen Pater eſt relatiuum, & ad probationem dicitur, quòd cum ſimultate naturæ ſtat prioritas originis. De qua re videnda ſunt quæ diximus in primo, Diſputatione. 9. quæſtione. 5.

Ad quintum arg. ¶Ad quintum reſpondetur, quòd relationes non fundantur ſuper actionem & paſſionem, ſed ſuper potentiam actiuam & paſsiuam.

Ad vlt. ¶Ad vltimū reſpondebitur quæſtione. 16.

TEXTVS.

DICO quod cauſa poteſt primò, & immediatè aliquem effectum nouum producere abſque omni nouitate in ipſa. Diſt. 1. quæſt. 2. litera C. in ſolutione ad primum.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOCTOR in hac litera reſpondendo ad primum principale docet, quomodo ſe habeat cauſa productiua reſpectu effectus producti, & dicit quòd poteſt cauſa productiua habere effectum de nouo productum abſque omni nouitate in ipſa cauſa productiua, quod intelligendum eſt de nouitate abſoluta, hoc eſt, quæ fit per formam abſolutam, ſecùs autem de nouitate relatiua, qua agens creatum ex eo quòd agit vel producit, mutatur non in aliud ſed ad aliud. Quæ autem differentia ſit inter Deū creantem, & hominem producentem ſatis patet, ſi attendamus, quòd relatio producentis ad productum in creaturis eſt relatio realis realiter diſtincta ab ipſo producente, & à potentia productiua, vt late diximus in 1. Diſputatione. 8. quæſt. 5. & eſt ipſi producenti inhærens, at verò in Deo talis relatio eſt rationis, quanuis in creatura ſit realis, vt diximus in illa Diſputatione. 8. quæſt. 15. Ex quo prouenit, quòd quanuis agens creatum mutetur per talem relationem ad aliū, non tamen Deus. Vt autem plenior de hac re habeatur notitia ſit quæſtio.

QVÆSTIO XIIII.

¶Vtrùm creatio actiua ſit aliquid in Deo, an verò in creatura?

Prima ſententia. DE hac re eſt prima ſententia quorundam ſuper octauum librum Phyſicor. cap. 2. quæſt. 1. art. 3. cum Magiſtro Molina 1. par. quæſt. 25. art. 1. diſputatione. 2. concluſ. 3. & quæſt. 45. art. 3. aſſerente creationem eſſe actionem tranſeuntem, qua Deus producit res creatas exiſtentem in ipſis rebus creatis, tanquam in ſubiecto, & non in Deo. Addunt præterea ſentētiam D. Thomæ & Doctoris, qua docent creationem actiuam eſſe actum voluntatis cum ordine ad rem productam non videri probabilem.

bilem. Probant autem ſuam ſententiam multipliciter: Primò. Actio tranſiens non eſt in agente tanquam in ſubiecto, ſed in paſſo, vt ex Ariſtotele conſtat. 3. Phyſicorum, ergo actio, qua Deus producit res creatas, non eſt in Deo, ſed in ipſis rebus creatis, ac proinde eſt diſtincta à ſapientia, & volitione Diuina, quibus res creatæ à Deo producuntur. Quin potius ſcientia, & volitio diuina ſunt principia efficientia à quibus non ſecus ea actio efficienter emanat, quàm calefactio, qua ignis aquam calefacit à calore ignis tanquam à principio efficiente.

Secundum argum. ¶Secundò. Deus ex æternitate habuit ſcientiam & volitionem, quibus res creatæ factæ ſunt, & tamen non produxit res ex æternitate, ergo actio, qua eas produxit, & à qua formaliter eas produxiſſe dicitur, neque eſt ſcientia, aut volitio, qua eas produxit, neq; aliquid, quod in Deo ſit formaliter, ſed aliquid in creaturis exiſtens vnacum eis ipſis ipſumq; productum.

Tertium argum. ¶Tertiò. Licèt motus aut mutatio, vt ab agente principio vel efficiente ſit actio, & vt in patiente ſit paſsio, nunquam tamen Ariſtoteles dixit principium efficiens eſſe actionem ipſum, aut eſſe de intrinſeca ratione actionis; ergo velle Diuinum, quo Deus tanquam principio efficiente creat & producit res, non eſt appellandum creatio actiua, imò neque quidpiam intrinſecum creationi vel ergo dicturi ſunt creationem actiuam eſſe verum influxum realem & abſolutum, à velle diuino emanantem, idemq; ſecūdùm rem cum creaturis productis, quo dato habemus intentum vel dicturi ſunt creationē nihil aliud eſſe, quàm reſpectum rationis ad res creatas, quod nulla ratione eſt concedendum: ridiculum nanque eſt aſſerere actionē creandi, per quam Deus formaliter res producit, & à qua formaliter dicitur creans eſſe merum ens rationis.

Quartum argum. ¶Quartò. Reſpectus eius quod ab alio & à quo aliud, qui inter Deum & creaturas cernuntur, procul dubiò conſequuntur creaturas productas, ſuntque poſteriores illis in genere cauſæ efficientis, ſed actio in genere cauſæ efficientis antecedit effectum, eſtque immediatior principio efficiente, quàm effectus per eā productus, ergo creandi actio, & creatio paſsiua non ſunt reſpectus illi, vt doctores contrariæ ſententiæ affirmant, neque eos includunt.

Quintum argum. ¶Quintò. Relatio effectus ad cauſam, quę in creatura comparatione Dei, tanquam cauſæ illius efficientis cernitur, eſt realis, vt autores contrariæ ſententiæ confitentur, ergo habet rationem aliquam fundandi ex his, quas Ariſtoteles. 5. Metaphyſicæ commemorat, ſed nō habet aliam, quam actionem, per quā Deus producit creaturas: tum quia non oſtendent, quam aliam habeat: tum etiā quia relatio effectus ab omnibus connumeratur inter eas relationes, quæ pro ratione fundandi habent actionem, ergo huiuſmodi relatio eſt poſterior actione, per quā Deus producit res, ſed eſt ſimul natura cum relatione cauſæ, quæ ſe tenet ex parte Dei, quippe cùm cauſa, & effectus ſint correlatiua, ergo relatio illa neque eſt actio, neque complet rationem actionis, per quam Deus producit creaturas.

Sextum argum. ¶Sextò. Actio & paſsio, neque ſunt relationes ſecundùm eſſe, neque complentur per relationes reales ſecundùm eſſe, alioquin vel non pertinerent ad prædicamenta actionis & paſsionis, ſed ad prædicamentum relationis, vel res vnius prædicamenti in ſua ratione formali compleretur intrinſecè per rationem formalem alterius prædicamenti, quo dato prædicamenta non eſſent primò diuerſa, neque intermixta, imo neque vnum per ſe, ergo actio non eſt motus cum relatione reali cauſæ aut principij efficientis ad effectum, vel motum, aut mutationem, neque paſsio eſt motus cum relatione oppoſita, quin potius huiuſmodi relationes cōſequuntur actionem, & paſsionem tanquam rationem fundandi. Actio ergo quando in productione effectus interuenit motus, eſt motus ipſe, non in ratione motus, ſed vt eſt influxus agentis, ſeu vt eſt ab agente, quod eſt quid abſolutum, ac formaliter diſtinctum à motu, & ipſius termino atque à paſsione. Paſsio item eſt idem motus, non in ratione motus, ſed vt receptio patiētis, vniuerſimq; paſsio eſt alicuius eſſe receptio, aut in ſubiecto, aut qua effectus aliquis recipit ſuum eſſe in ſeipſo, eſto producatur extra ſubiectum, quod ſimiliter eſt quid abſolutum, & formaliter diſtinctum à termino motu, & actione, & denique à reliquis rationibus formalibus aliorum prædicamentorum. Iuxta hanc ergo ſententiam dicendum eſt creationem, qua Deus res creatas produxit, eſſe influxum realem & abſolutum, quo creaturæ ex tempore emanant à Deo eundemque influxum habere realem entitatem cum creaturis

turis productis, verùm ab eis formaliter diſtinctum. Adde tamen influxum vt eſt Dei per eum tanquam per actionem conferentis eſſe rebus creatis, eſſe veram actionē de prædicamento actionis exiſtentem in creaturis ipſis, rãquam in ſubiecto, denominantemq; Deum ex rempore denominatione extrinſeca creantem, & producentem creaturas. Eundem verò influxum, vt eo creaturæ recipiunt eſſe, paſsiuæq; producuntur in rerū natura eſſe veram tationem de prædicamento paſsionis diſtinctam formalitet à creatione actiua, & à termino producto, nempe à creatura, quo pacto ſpectata creatio paſsiua dicitur. Quo fit vt non ſolùm mutatio, & motus rationem induant actionis & paſsionis, ſed omnes etiam vniuerſim influxus, ac productio rei eſſentialiter diſtinctæ, eſto neque motus ſit neque mutatio. Ariſtoteles autem, quia ſolùm loquebatur de actione, & paſsione naturalibus, quæ ſemper ſunt coniunctæ cum motu aut mutatione, eò quòd naturale agens producere nequeat, niſi ex ſubiecto præſuppoſito, mirandum non eſt, ſi actionem, & paſsionem, de quibus illi erat ſermo per motum, ac mutationem, ranquam per fundamentum tationis formalis, talis actionis & paſsionis explicauerit. Quòd ſi quis petat, vtrùm actiua, & paſsiua creatio ſit creatura, dicendum eſt eſſe creaturam vt creatura: id etiam dicitur, quòd concreatum non ramen indigere alia creatione, per quam creetur, ſicut enim motus mutatio, & paſsiones rerum naturalium, atque actiones non producuntur per alias mutationes, aut actiones, ſed ſeipſis comproducuntur, vnà cum terminis, ſic etiam creatio non creatur per aliam creationem, ſed ſeipſa comproducitur, & concreatur, vnà cum termino, ſeu quòd idem eſt ad productionem, & creationem termini. Ex quo intelliges creationem, quatenùs eſt actio tranſiens, qua Deus res creatas producit, non eſſe medium quid inter creatorem, & creaturam, quaſi detur quid reale quòd neque creator ſit neque creatura, dummodo creatura ſumatur latè, vt comprehendit etiam id, quòd cō creatur, vnàque cum alijs, ſeu ad productionem aliorum accipit ſuum eſſe à Deo, ſicut enim ex eo quòd agentia naturalia producant ſuos effectus per actiones diſtinctas formaliter à principijs efficientibus, quā à terminis, nō ſequitur dari rationem formalem realem, quæ media ſit inter agentia & ter-productas, quaſi detur ratio formalis realis, quæ neque producens ſit, neque producta, modo productum ſumatur latè, vt comprehendit etiam comproductum, ita etiam in re propoſita non ſequitur dari medium inter creatorem, & creaturam, modò ſimiliter ſumatur latè, vt comprehendit etiam concreatum.

¶Secunda ſententia colligitur ex Doctore in hac litera à litera C. vſque ad literam F. & quæſt. 5. litera S. in ſolutione ad quintū, vbi docet reſpectus agentis eſſe in agente, ſcilicet, quòd creatio actiua dicit volitionē Diuinam, non abſolutè, ſed cum reſpectu quodam rationis ad creaturam productam, quæ ad ipſum Deum realiter refertur. Hanc ſententiam communiter docent omnes Scotiſtæ, & colligitur ex Diuo Thoma, vt conſtat ex his, quæ diximus quæſt. illa, Vtrùm actio ſit in agente: quam etiam docet Caietanus. 1. par. quæſt. 25. art. 1. & quæſt. 45. ar. 3. Ferrara. 2. contra gentes cap. 16. & 18. & Capreolus in. 1. diſt. 1. quæſt. 2. & noſter Ricardus diſt. 1. quæſt. 1. & principaliter quæſt. 3. vbi ſic ait, Reſpondeo quòd creatio actio, eſt realiter idem quod ipſe Deus. *Secunda ſententia.*

¶Pro explicatione igitur huius quæſtionis eſt primò notandum, vt diximus quęſt. præcedenti ex Doctore in hac quæſt. quòd inter producens, & productum, præter virtutem productiuam nihil mediat reale abſolutum & reſpectiuum, ſed ad abſolutum in cauſa, immediatè ſequitur abſolutum in effectu. Quare iſte influxus realis à prædictis poſitus videtur imaginarius: nam cùm ſit accidens debet præſupponere ſubiectum in quo ſit, nam nullum accidens eſt extra ſubiectum naturaliter, & cùm tale ſubiectum non ſit producens, vt ipſi fatentur, neque ſit terminus productus, quia vt ipſi docent, eſt immediatior agenti, quàm terminus ipſe productus: poteſt igitur intelligi talis influxus realis antecedenter ſe habens ad terminum productum, ſed non poteſt intelligi accidēs reale, niſi præintellectò ſubiectò, ergo talis terminus productus non poteſt intelligi ſubiectum illius influxus realis, aliàs prius intelligeretur ſubiectum illo influxu. *Notab. 1.*

¶Secundò eſt notandum, creationem non eſſe propriè actionem, quidquid prædicti dicant, vt nos ſæpe ſæpius diximus, vt etiam optimè aduertit Palacios in. 2. diſt. 1. diſputatione. 1. fol. 3. col. 1. neque creare eſſe exactè, ſi loquaris agere, nam vt tradidit Gilbertus *Notab. 2.*

tus Poretanus in ſuo libro ſex principiorum, actio eſt circa ſubiectum, nam virtus actiua eſt virtus tranſmutandi aliud inquantum aliud, & virtus paſsiua eſt virtus tranſmutari ab alio inquantum aliud: & per conſequens actio erit tranſmutatio, qua aliquid ad aliud tanquam aliud tranſmutatur, & cum trãſmutatio requirat ſubiectum tranſmutabile neceſſariò creatio, quæ nullum ſubiectum præſupponit non poteſt actio in rigore appellari, ſed dicenda eſt productio. Vnde quando communiter dicitur generationem actiuam in Diuinis eſſe actionem, non eſt intelligenda illa loquutio in rigore, ſed tantum ſecundùm communem modum loquendi, ſecundùm quem quamcunque productionem actionem appellamus, & vnumquemque producentem agentem. At verò in rigore vbi nulla eſt mutatio non eſt propria actio, ſicut neque eſt propriè paſsio, ſed tantum productio actiua, & productio paſsiua, & ita creatio actiua, & paſsiua, non ſunt dicendæ actio & paſsio, ſed productio actiua, & productio paſsiua, niſi velit quis abuti vocabulis. Poteſt autem patere hoc ex his, quæ Doctor dicit hac diſt. 1. quæſt. 5. litera S. & nos ſæpe ſæpius diximus in hac materia, nempè, quòd quando agens v. g. generans creatum producit genitum; vti ignis ignem, vel equus equum, generando agit, vel producendo agit, non quia productio ſit actio, ſed quia cùm ſit agens creatum, & non poſsit producere, niſi alterando materiam, hinc prouenit, quòd prius agat, quàm producat; nam ſi forma educitur de potentia materiæ, ad talem eductionem alteratur materia: vnde in producente quàm plurimi reſpectus reperiuntur. Eſt enim reſpectus alterantis ad alteratum, & talis reſpectus fundatur in potentia actiua agentis, & paſsiua materiæ, & eſt reſpectus educentis ad eductũ, & talis reſpectus fundatur in potentia eductiua educentis, & terminatur ad formam eductam, & eſt vltimus reſpectus producentis ad productum, quid fundatur in potentia productiua, & terminatur ad equum productum. Quia tamen talis producens non habet productum, niſi media eductione formæ, & non habet formam eductam, niſi media alteratione materiæ & ſubiecti, ideò generatio creata dicitur productio actiua vel actio productiua; quaſi quid conſtans ex actione, & productione. Productio autem illa, quæ nullam requirit alterationem in ſubiecto non eſt dicenda in rigore actio, ſed tantùm ſano modo, & ſecundum communẽ modũ loquendi. Ex quo infertur quòd creatio actiua vel prout in creante non eſt dicenda actio ſed productio.

Notab. 3. ¶Tertiò eſt notandum, quòd in Deo, vt communiter docent ſcholaſtici, non eſt ponenda potentia executiua, diſtincta à voluntate, & volitione Diuina, ſed voluntas Diuina, ſiue volitio eſt quaſi virtus productiua, vel productio cuiuſcunque producibilis ad extra, nam quidquid Deus à dextra operatur per voluntatem operatur, quæ voluntas ſi concipiatur per conceptum ab ipſa, nullo modo diſtinguitur à volitione, niſi tantùm per operationem intellectus concipientis voluntatem, vt potentiam & principium, volitionem autem, vt operationem. Quia tamen volitio Diuina ab æterno eſt in Deo, & ipſe Deus, creatio autem actiua in tempore eſt, ideò creatio actiua non eſt dicenda volitio abſolutè tantum, ſed volitio cum reſpectu rationis ad creaturam productam ſecundùm Doctorem, vel volitio, quatenùs ad illam terminatur relatio realis, quæ eſt in creatura producta ad Deum producentẽ. Quare volitio cum illo reſpectu, vel cum illa denominatione extrinſeca eſt, quæ dicitur creatio actiua, & principium (quo producitur creatura) quaſi in actu ſecundo, nam loquimur de Diuinis ad modum, quo loquimur in humanis: vnde ſicut in humanis non dicitur ignis in actu ſecundo producens ignem, niſi dum habet ignem productum: ita, neque dicimus volitionem Diuinam quaſi in actu ſecundo reſpectu lapidis producendi, vſque dum lapis ſit productus in eſſe reali.

Notab. vltim. ¶Vltimò eſt notandum, quòd quanuis præſens quæſtio poſſet habere locum in ſententia illorum, qui dicunt actionem non eſſe in agente, ſed in paſſo, non tamen poteſt habere veritatem in ſententia illorũ, qui docent actionem eſſe formaliter, & realiter in agente, & non in paſſo. Nam ſi creatio actiua eſt in agente, nullo igitur modo poteſt eſſe in creatura, ſed neceſſariò debet eſſe in Deo: in Deo autem nihil aliud eſt quod poſsit induere rationẽ creationis actiuæ, niſi intellectio vel volitio Diuina, quia tamen volitio eſt quid abſolutũ, dicẽda eſt principiũ creatiuũ vel productiuũ, quę quatenùs terminat creationẽ paſsiuã creaturę, vel relatione rationis

refertur

referrur ad creaturam, verè & propriſsimè
dicitur creatio actiua, & actio tranſiens ſu-
mendo actionem largo modo, iuxta ea, quæ
diximus, vel formaliter loquẽdo productio
tranſiens.

Prima conclusio. ¶Prima concluſio. Creatio actiua eſt forma
liter & realiter in Deo. Hæc concluſio pro-
batur primò. Creatio actiua eſt in creante
& non in paſſo, ergo eſt formaliter in Deo,
& non in creatura. Antecedens probatum
manet quæſt. præcedenti, & conſequentia
eſt manifeſta.

Secunda conclusio. ¶Secunda concluſio. Creatio actiua forma-
liter eſt volitio diuina cum relatione quadã
rationis ad creaturam productam, vel quate
nùs terminat creationem paſsiuam creatu-
ræ. Hæc concluſio duas continet partes.
Quarum prima explicat ſententiam Docto
ris. Secunda autem ſententiam D. Thom. Et
probatur quoad vtranque. Creatio actiua vl
tra virtutem creatiuam tantum dicit reſpe-
ctum in creante, ſed non dicit reſpectum rea
lem, quia Deus non refertur relatione reali
ad creaturam, ergo dicit reſpectum ratio-
nis. Antecedens patet ex Doctore in hac
quæſtione dicente, quòd ad abſolutum in
cauſa immediatè ſequitur abſolutum in effe
ctu, ſed abſolutũ in Deo ratione cuius creat
eſt volitio, ergo ad volitionem neceſſariò ſe
quitur creatura per volitionem producta.

¶Ex quo infertur, quòd ſicut ad potentiam
productiuam immediatè ſequitur produ-
ctum, ita ad potentiam creatiuam, immedia
tè ſequitur creatura. Quia tamen nõ poteſt
volitio ſpecificari, niſi per ordinem quem
creatura dicit ad illam, ideo volitio diuina,
prout dicit ordinem ad lapidem creatum di
citur creatio actiua lapidis, & ad Angelum
dicitur creatio actiua Angeli: talis autem or-
do fit per relationem rationis, vel quia voli
tio terminat relationem realem creaturæ,
ergo altero iſtorum modorum dicendum
eſt creationem actiuam eſſe diuinam voli-
tionem.

Ad primum arg. ¶Reſpondetur argumentis. Ad primum ne
gando antecedens, vt diximus quæſtione
præcedenti. Et prætereà quia cùm volitio
diuina, vt ipſi fatentur, ſit principium effi-
ciens creaturæ, neceſſariò etiam fatendum
eſt, eandem volitionem eſſe creationem acti
uam creaturæ. Nam forma & operatio for-
mæ ſimul debent eſſe actus primus & ſecun
dus ſimiliter, niſi ſumas operationem pro re
acta, ſed hoc non eſt loqui formaliter, vt do
cet Doctor vbi ſupra.

Ad secundum arg. ¶Ad ſecundum reſpõ
detur concedendo maiorem & minorem, &
diſtinguendo ſequelam, de volitione ſecun-
dum eſſe abſolutum, vel de volitione, quate
nùs dicit ordinem ad creaturam productã:
Primo enim modo volitio non eſt creatio
formaliter, ſed tantum virtualiter, nec ope-
ratio tranſiens formaliter, ſed tantum virtuá
liter, bene tamen ſecundo modo, & vt ſic re-
ſpicit ex tempore creaturam.

Ad tertium argum. ¶Ad tertium reſpondetur, Ariſtotelẽ nun-
quam dixiſſe principium efficiẽs eſſe actio-
nem ipſam formaliter, ſed neceſſariò etiam
fatendum eſt, actionem eſſe formaliter, vbi
eſt principium efficiens. Vnde dicẽdum eſt
creationem actiuam non eſſe influxum rea-
lem & abſolutum, vt ipſi volunt, quia talis
influxus cùm non ſit in Deo nec in creatura
(non in Deo vt ipſi fatentur, non in creatu-
ra, quia antecedenter ſe habet ad illam) ima-
ginarius videtur, cùm ſit accidens, & in nul-
lo ſubiecto collocatur, quare creatio nõ eſt
merum ens rationis, neque eſt volitio diui-
na abſolutè ſumpta, ſed eſt volitio diuina,
vel cum relatione rationis ad creaturã pro-
ductam, vel quatenùs terminat relationem
realem creaturæ productæ ad ipſam.

Ad quartum arg. ¶Ad quartum reſpondetur concedendo ma
iorem & negando minorem. Si actio ſuma-
tur pro reſpectu, ſecus autem ſi ſumatur pro
principio actiuo, iuxta ea quæ diximus in-
fra quæſt. 15.

Ad quintum arg. ¶Ad quintum negando antecedens, & ad
probationem dicitur, quòd creatio dicit re-
lationem rationis, non abſolutè, ſed prout
coniuncta principio creatiuo, negandum
etiam eſt creationem eſſe in rigore actionẽ.
Quia vbi non eſt motus, non eſt actio ſicuti
neque productio, vt productio eſt actio, ſed
relatio de prædicamento ad aliquid. Quan-
do tamen productio eſt cum mutatione ſub
iecti, tunc productio includit actionem non
formaliter, ſed realiter. Quare dicenda eſt ta
lis productio, vel productio actiua, vel actio
productiua.

¶Quòd ſi quæras, Vtrùm huiuſmodi actiua
creatio ſit creatura an Deus: Reſpondetur,
quòd ſimpliciter & abſolutè dicendã eſt
Deus, quia ſecundùm eſſe abſolutum eſt vo
litio diuina, quæ Deus eſt. Si tamen formali
ter loquaris, dicendum eſt, quòd neque eſt
Deus neque non Deus, ſed productio diui-
na, iuxta ea quę diximus in diſputatione de
Idæis, quòd cognitio prout terminata ad
lapidem

lapidem eſt idæa lapidis, quæ cognitio, vt ſic terminata, diſtinguitur ratione ratiocinata, vel eſt non idem formaliter cum cognitione abſolutè ſumpta: ita volitio prout terminata ad Angelum, quatenus per illam habet eſſe Angelus, diſtinguitur ratione ratiocinata, vel eſt non idem formaliter cum volitione diuina abſolutè ſumpta. Quia volitio abſolutè ſumpta primo reſpicit eſſentiã vt obiectum primarium in ratione diligibilis, deinde creaturas vt obiectum ſecundarium in ratione producibilium, vel productarum, & conſiderare volitionem diuinam, vt per illam habent eſſe creaturæ productum, & non conſiderare ſecundùm omnem ſuam perfectionem eſt conſiderare illam cũ aliquo modo, & per conſequens vt diſtinctã virtualiter à ſeipſa. Et hæc de iſta quæſt.

T E X T V S.

ILLVD enim abſolutum, quod in cauſa præceſsit, tam natura, quam duratione ipſum effectum productum vel cauſatum, eſt etiam in ea in illo inſtanti priùs naturaliter, quàm cauſet, & ſecundùm illud abſolutum, ſecundùm quòd prius fuit cauſatiuum, eſt nunc cauſans, & non ſecundùm aliquid additum, nec abſolutum, nec reſpectiuum. Diſtin. 1. quæſt. 2. litera E. propè medium.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor explicat quomodo Deus poſsit producere de nouo aliquem effectum, ſine hoc quòd ipſi Deo adueniat aliqua entitas de nouo, nec mutetur. Dicit ergo Doctor, quòd ad hoc quòd aliqua cauſa producat ſuum effectum, ſatis eſt ipſa cauſa, & virtus cauſatiua illius, quia ad abſolutum in cauſa ſequitur abſolutum in effectu. Pro quo aduerte, quòd cauſa. v.g. ignis producens ignem, ad producendum illum non indiget vltra ipſum ignem, & formam ſubſtantialem ipſius ex parte agentis aliquam entitatem abſolutam, vel reſpectiuã, quæ antecedenter ſe habeat ad abſolutum in effectu producto. Quare vt meliùs iſta percipiantur aduerte iſta inſtantia cum Tartareto ſuper iſtam literam Doctoris: in primo inſtanti eſt ignis cum ſua virtute actiua, ſiue productiua, in ſecundo inſtanti eſt ignis productus, in tertio inſtanti ignis productus refertur ad ignem producentem ſub ratione abſoluti, ideſt, illa entitas abſoluta, quæ eſt in igne producto habet dependentiam eſſentialem effectus ad cauſam ſuam, quia in eodem inſtanti, in quo intelligimus ignem productum quantum ad ſuum eſſe abſolutum, antequàm intelligamus in illo inſurrexiſſe relationem, intelligimus in illo abſoluto eſſentialem dependentiam ad ſuã cauſam producentem, nam oportet quòd illa abſoluta ſint prius quam relatio conſurgat, vel ſit inter illa. In tertio inſtanti inſurgit relatio effectus ad cauſam, & cauſæ ad effectum quando in cauſa poteſt oriri relatio realis. Quare in tertio inſtanti poſſumus aſsignare relationem in effectu ad cauſam, quam terminat cauſa ſecundùm eſſe abſolutum, vt latè diximus in. 1. diſputat. 8. quæſt. 3. ex Doctore in. 1. diſt. 30. quæſt. 2. In quarto autem inſtanti inſurgit relatio in cauſa ad effectum; quæ in Deo eſt rationis, in creaturis autem eſt realis. ¶ Aduerte tamen, quòd iſta inſtantia ponuntur propter imbecillitatem noſtri intellectus, qui non poteſt multa ſimul intelligere. Hoc poſito dicit Doctor in litera, quod cauſa quæ modo agit vel cauſat, & antea non cauſabat, nõ habet aliquod abſolutum, nec reſpectiuum in ſe, ratione cuius videatur modo determinata, & antea non determinata, quia fallit imaginatio ex eo, quia multi credunt, quòd cauſa ſit indeterminata vſque ad illud tempus in quo cauſat, & tunc credunt, quòd aliqua relatio requiratur in ipſa determinans ipſam ad cauſandum. Hoc enim falſum eſt, ſed illud idem abſolutum, quod natura vel duratione præcedit ipſum productum, eſt etiam in ea cauſa in illo tempore prius quã cauſet, & ſic ſecundùm illud eſſe abſolutum priùs agens fuit cauſatiuum, nunc eſt cauſans, nec oportet, vt aliquid addatur, nec abſolutum nouum, nec reſpectiuum in cauſa. ¶ Quòd ſi dicas, quare igitur prius non egit, & modo agit, ſi antea cauſa erat determinata ſicut modo. Ad hoc reſpondetur, quòd cauſa quædam eſt naturalis, quædam libera, cauſa naturalis eſt quæ agit per formam determinatam ad talem operationem, & ſic ſi paſſum ſit approximatum, & ipſa non ſit impedita, ſemper agit, vt patet in igne, qui quandiu habet lignum applicatum, & ipſe non impeditus ſemper calefacit: & ſic cauſam determinari ex parte ſui, eſt ipſam ha-

bere formam qua cauſet. Cauſa autem libera eſt quæ agit per formam non determinatam ex natura ſua ad operationem, vti agẽs voluntarium. Modo ad propoſitum abſque aliqua mutatione in igne, poteſt ignis producere ignem in aliquo paſſo, quem anteà non producebat ex defectu forſan ipſius paſsi, & ſic mutatio eſt tantũ ex parte ipſius paſsi. In cauſis autem liberis tunc cauſa eſt determinata ad agendum, quando habet volitionem producendi aliquem defectũ. Vnde ſi habet volitionem producendi pro iſto tempore, tunc producit, & ſi habet volitionem producendi pro alio tempore, pro illo tempore producit abſque aliqua mutatione in ipſa cauſa libera: imò ſi produceret pro alio tempore pro quo non habuit volitionẽ producẽdi, verè mutaretur, quia requireret nouam volitionem. Reſtat igitur dicendum quod ad abſolutum in cauſa ſequitur abſolutum in effectu abſque hoc quod in cauſa ponatur aliqua forma noua abſoluta, vel reſpectiua diſtincta à forma, quam ipſa habet, qua cauſat. Quia tamen litera hæc Doctoris nõnullam contradictionem videtur habere, & repugnantiã cũ doctrinã illius ſit quæſt. 14.

QVÆSTIO XV.

¶Vtrùm inter agens & patiens, & inter cauſam & effectum, vltra virtutem actiuam ipſius cauſæ, mediet aliqua actio?

Primum argum. PRO parte affirmatiua eſt primum argumentũ. Agens producens effectum, producit illum media productione, ergo inter agens, & effectũ productum debet mediare actio, ſiue effectus productus. Patet ſequela quia aliàs agẽs nõ eſſet agens, cum antequam haberet actionẽ, non eſſet agens, & modo actione eſt agens.

Secundum argum. ¶Secundò. Terminus pductionis, ſiue actionis eſt productum, ergo productio antecedit ipſum productum, ſed illa productio nõ eſt virtus productiua, quia virtus productiua, vt ſic, non habet terminum, cum æquè ſit in agente, ſiue agens producat, ſiue non producat, ergò inter virtutem productiuam, & terminum productum debet mediare aliqua alia actio à potentia productiua, & termino producto diſtincta.

Tertium argum. ¶Tertiò. Cauſa, non tantum inquantũ cauſa & in actu primo, eſt prior effectu, ſed etiam inquantum cauſans, & in actu ſecundo eſt prior ſuo effectu, ſed actus ſecundus cauſæ eſt actio ſiue productio effectus, ergo inter cauſam & effectum neceſſariò debet mediare actio.

Quartum argum. ¶Quartò. Secundum Doctorem quæſt. vltima prologi. Voluntas elicit praxim mediante elitione de genere actionis, & dum elicit eſt prior praxi. Similiter diſt. 25. q. vnica. in hoc ſecundo volũtas intelligitur libera quãdo actu elicit, quia, vt elicit actum, eſt prior ipſo actu producto, ſed elicit per actionẽ de genere actionis, ergo inter cauſam & effectum productum debet mediare actio.

Notab. 1. ¶Pro explicatione huius quæſtionis ſunt notanda nonnulla quorum primũ eſt. Quod producens ſiue agens ſumitur dupliciter; Vno modo vt quod, ſecundo modo vt quo; & hoc ſecũdo modo adhuc dupliciter. Vno modo vt principium formale productiuũ, ſecundo modo vt actus productiuus. Exemplum primi. Ignis calefaciens eſt principiũ quod, reſpectu caloris geniti in ligno; calor autem in igne eſt principium quo, reſpectu illius caloris geniti, actio autem ſiue productio eſt actus productiuus ipſius caloris geniti.

Notab. 2. ¶Secundò eſt notandum vt diximus in explicatione literæ, quod cauſa eſt duplex, altera naturalis, altera libera. Cauſa naturalis agit ſecũdum formã per quã eſt, & ideo agit ſecundũ quod eſt, & per cõſequens ſemper agit quãdiu eſt, ſi ſit agens ſufficiens & efficax. Ex quo prouenit quod ad eſſe agentis naturalis, niſi impediatur, neceſſario ſequatur effectus. Cauſa autem libera agit non ſecundũ quod eſt, ſed ſecundũ quod vult, & ſecundum determinationẽ intellectus, & imperiũ voluntatis, & quia omnis effectus ſequitur ex actione ſecundũ exigẽtiã formæ, quæ eſt principiũ actionis, ideo in agẽtibus naturalibus cũ principiũ actionis, quod eſt natura, ſit ad ſuũ effectũ, ſi eſt efficax, & non impeditũ, poſita cauſa actiua, ponitur effectus. In agẽtibus autẽ liberis, cũ ſint agentia per voluntatẽ, in quibus præconceptio rei fiendæ, & determinatio voluntaris ſunt principium actionis, poſita ipſa voluntare nõ ponitur effectus, niſi ſecundum quod eſt præconceptus ab intellectu, & determinatus à voluntate, & quia præcõceptio intellectus, & determinatio voluntatis nõ ſolum verſantur circa rem fiendam, ſed etiã circa locum

& tempus, & reliquas conditiones intrinſecas, & extrinſecas, quia artifex non tantum determinat, & diſponit facere rem præciſe, ſed talem rem facere, & tali tempore, & tali loco, & ſic de ſingulis rei cõditionibus, quæ per artem diſponi debent. ¶ Ex quibus prouenit quod in cauſis liberis & per voluntatẽ agentibus cauſa ſufficiente poſita, quamuis nullum ſit impedimentum, non neceſſario ſequitur, quod eius effectus ponatur, ſed tãtum ſequitur, quod effectus ponatur in eſſe ſecundum quod agens vult, & diſpoſuit, ac ſecundum modum ſui imperij quantum ad locum, & tẽpus, & alias circũſtantias ipſius effectus. ¶ Ex quo prouenit ſecundo, quod ſtante eadem voluntate antiqua omnino inuariata de aliquo effectu producendo pro tali tempore, ille effectus producetur pro illo tempore abſque aliqua nouitate in ipſa voluntate antiqua.

Notab. 3. ¶ Tertiò eſt notandum. Quod cauſa productiua alicuius effectus poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo ſecundum quod eſt, alio modo ſecundum quod à nobis concipitur, ſi conſideretur ſecundum quod eſt, ſi eſt cauſa naturalis, ſemper eſt agens quantum eſt ex parte ſua, ſicut v.g. Ignis, & ſol, quamuis nullum eſſet calefactibile, nec illuminabile adhuc tamen ignis ex ſe ſemper eſt calefaciẽs, & ſol illuminans, & ſimiliter philoſophandum eſt in liberis. Quia voluntas nunquàm eſt otioſa ex parte ſua, quod ſi cauſæ naturales non impediantur, & habeant paſſum debitè approximatum, ſtatim conſurgit effectus productus abſque alia mutatione ipſius cauſæ; quia ipſa ſemper manet eadem, & eodem modo, quare nouitas tantum eſt in effectu, & in ſubiecto, vel materia. Si autẽ conſiderentur quatenus à nobis concipiuntur, tunc enim concipimus illas, quaſi potentes producere effectum in paſſo, & per conſequens in ordine ad effectum producẽdum, & ſic concipimus illas, non quatenus ex natura ſua producentes, ſed quatenus productiuæ, ac ſi tantum eſſent potentes producere, & non ex natura ſua producentes. Ratio autem huius diuerſitatis in hoc ſita eſt, quia intellectus noſter poteſt conſiderare illam formam, & cauſam naturalem in ordine ad ſeipſam, & poteſt illam conſiderare in ordine ad effectum producendum. Quando igitur conſiderat illam in ordine ad ſe, conſiderat illam vt formam operatiuam, & per conſequens tantum eſſe operando, quantum eſt ex natura ſua, quia calor quantum eſt ex natura ſua, ſemper eſt calefaciens. Quando autem conſiderat illam in ordine ad effectum, cum reſpicit effectum non productum, ſed producendum, conſiderat illam, vt actiuam & productiuam, & non vt agentem, & producentem. Quia nũquam cauſa, nec eius forma eſt formaliter producens effectum, niſi effectus ſit aliquo modo productus ab illa. Sicut v.g. nunquam ignis eſt formaliter calefaciens lignum, niſi calor ſit aliquo modo productus, id eſt, ſecundum aliquem gradũ realem in ligno, & ſic nunquam ignis eſt formaliter producens in ordine ad effectũ, niſi effectus ſit formaliter productus; eſt tamen ignis formaliter producens in ordine ad ſe quatenus habet formam, quæ ex natura ſua ſemper eſt producens, etſi non producat ex defectu aliquo extrinſeco.

¶ Vltimo eſt notandum, vt aduertit Lichetus in 2. diſt. 1. quæſt. 2. propè finem. Quod actio poteſt capi dupliciter. Vno modo, quod ſit actio de genere actionis, alio modo pro ratione formali agendi, & primo modo eſt entitas reſpectiua. Secundo autem modo eſt entitas abſoluta, & primo modo eſt poſterior effectu, ſecundo autem modo eſt prior effectu. Et idem philoſophandum eſt in quacunque actione ſiue productione, ſiue ſit intellectus, ſiue voluntatis. *Notab. 4.*

¶ Prima concluſio. Inter cauſam productiuam, & effectum productum mediat actio, quæ eſt ratio formalis agendi. Hæc concluſio eſt Doctoris, & communis eſt apud omnes; & probatur quia inter cauſam productiuam, & effectum productum mediat forma, qua cauſa productiua habet virtutem producendi, ſed ita eſt actio, quæ eſt ratio formalis agendi effectum productum, ergo. *Prima cõcluſio.* *Primo probatur.*

¶ Secunda concluſio. Inter cauſam productiuam, & effectum productum non mediat actio de genere actionis. Hanc cõcluſionem tenentur fateri omnes, qui ponũt actionem eſſe entitatem quandã reſpectiuã, vel reſpectum in agente. Et probatur. Nullus reſpectus ponitur, niſi poſito fundamento & termino, ſed productio actiua (vt diſtinguitur à ratione formali producendæ) eſt relatio, & entitas reſpectiua, inter producentem, & productum, ergo præſupponit producentem & productum tanquam fundamentum & terminum: & per conſequens prius natura eſt producens & productum, quam ipſa productio, & relatio. *Secunda concluſio.*

¶ Secun-

Secundo probatur. ¶Secundò. Prius eſt quod ignis producat calorem in ligno ſecundum aliquem gradum caloris, quàm quod lignum afficiatur illo calore producto, ergo prius eſt calor productus, quam tranſmutatio ſubiecti, ſed tranſmutatio actiua ſubiecti, (vt eſt relatio) præſupponit tranſmutationem paſsiuam, ergo actio, quæ eſt reſpectus, & de prædicamento actionis, non mediat inter agens & paſſum, vt aliquid antecedens ipſum paſſum, & paſſiuam formæ receptionem.

Tertio probatur. ¶Vltimò. Ad abſolutum in cauſa immediatè ſequitur abſolutum in effectu, ergo inter cauſam & effectum non mediat actio, quæ eſt relatio. Maior eſt Doctoris, vt patet in litera, & probatur, quia aliàs inter Deũ createm, & creaturam productam, mediaret aliqua entitas reſpectiua de nouo ante productionem paſsiuam ipſius creaturæ.

¶*Reſpondetur argumentis.*

Reſpõdetur argumentis. ¶Ad primũ, & ad omnia reſpondetur, quod procedunt de actione, quæ ſumitur pro ratione formali agendi, non tamen pro actione, quæ eſt relatio.

¶Ad illa loca Doctoris reſpondet Lichetus, quod verba Doctoris debent ſanè intelligi, & quando in vno loco expreſſe habetur intentio eius, ſi alibi aliter videtur dicere ſecũdum ſenſum verborum, debet exponi cõformiter intentioni ſuæ, & ſic voluntas elicit actum volendi media elitione, quæ eſt ratio formalis agendi, non autẽ illa, quæ eſt actio de genere actionis.

QVÆSTIO XVI.

¶*Vtrùm ſint aliqui reſpectus extrinſecus aduenientes.*

De hacre duplex eſt principalis ſententia. Prima eſt omniũ Thomiſtarum aſſerentiũ nullum dari talem reſpectũ, quam defendit Soncinas. 5. Metaph. q. 39. & probat nõnullis rationibus. Primò.

Primum argum. Reſpectus extrinſecus adueniẽs eſt ille, qui non ſtatim conſequitur rem poſito fundamento, & termino; ſed poſita re temporali, & tempore, ſtatim neceſſario conſequitur eam reſpectus ad tempus, qui reſpectus dicitur. Quando, ergo. Quando non eſt reſpectus extrinſecus aduenieẽs. Maior patet. Minor probatur, & ſuppono de mẽte Philoſ. 4. Phyſ. textu 90. quod ſit tantũ vnum tẽpus, ſicut eſt tantum vnus primus motus. Tunc ſic; res temporalis neceſſariò, eſt in tẽpore, ſed tempus eſt tantum vnum, ergo impoſsibile eſt dare tempus, ad quod res temporalis non habeat reſpectum.

Secundum argum. ¶Secundò. Et ſuppono quod potentia generatiua, ſit fundamentum paternitatis, quia, vel ipſa, vel generatio ſunt fundamentũ, ſed non generatio, quia tranſeunte generatione adhuc manet paternitas, tranſeunte autem fundamento nõ manet relatio, ergo. Ex quibus ſic, non implicat cõtradictionem, quod fundamentum paternitatis ſit, & ſimiliter terminus eius, & tamen quod paternitas nõ ſit, ergo nõ benè dicitur quod reſpectus intrinſecus neceſſario conſequitur fundamentum, & terminum. Conſequentia patet. Et probatur antecedens. Poſſet enim Deus cõmunicare Sorti virtutem vt per ſuum velle produceret Platonem, tũc ſic producat Sortes Platonem per ſuum velle, tunc conſtat quod Sortes non eſt pater Platonis, quia ipſum non genuit ex aliquo, & tamẽ in Sorte eſt potentia generatiua, & terminus poſitus ſcilicet Plato, ergo.

Tertium argum. ¶Tertiò. Aut hic reſpectus extrinſecus eſt ſecundum totum ſuum eſſe ad aliud, vel nõ, ſi non, eſt quid abſolutum, ſi ſic, ergo eſt de genere relationis, & per cõſequẽs nullus eſt reſpectus extrinſecus adueniens.

Secunda ſententia. ¶Secũda ſentẽtia eſt Doctoris in 4. d. 13. q. 1. litera C. vbi aſſerit, ſi debet ſaluari illa famoſa diuiſio prædicamentorum, quia ſecundum Auic. 3. Metaphy. cogimur obſeruare illam diuiſionem prædicamẽtorũ famoſam, qua dicuntur eſſe decem genera generaliſsima cogimur, inquam, propter Philoſophorum antiquam autoritatem, cui non debet facile contradici, neceſſe eſt dicere, quod reſpectus habeat ſufficientes rationes formales, ſufficientes, inquàm, ad diſtinctionẽ generũ. Hæc autẽ differentia ſufficiẽs ad iſtud quæ, probabilius colligitur, ex dictis auctorũ, eſt reſpectus extrinſecus, & intrinſecus aduenieẽs. Pro explicatione autẽ huius quæſtionis ſunt notãda nonnulla, quorũ primũ

Notab. 1. eſt. Quod relatio, & reſpectus differũt inter ſe, ſecundũ magis & minus cõmune, nã omnis relatio eſt reſpectus, nõ tamen omnis reſpectus eſt relatio, quare relatio proprium prædicamentũ obtinet, ſcilicet ad aliquid, reſpectus autẽ plura ſub ſe cõtinet prædicamenta, nã reſpectus tranſcendẽtales collocãtur in illis prædicamẽtis, in quibus illa quorũ ſunt reſpect⁹, & vltima ſex prædicamẽta

omnia ſunt reſpectus,nõ tamen omnia ſunt vnum prædicamentum. Quòd autem reſpectus non ſit relatio patebit infrà.

Notab. 2. ¶Secundo eſt notandum. Quod accidentia quædam ſunt abſoluta,quædam reſpectiua, abſoluta ſunt,quantitas,& qualitas. Reſpectiua verò,quædam ſunt intrinſecè aduenientia,quædam verò extrinſecè.Dicitur autem reſpectus intrinſecus adueniens ille,qui neceſſariò ſequitur ambo extrema poſita in actu,id eſt illud,quod poſitis extremis (ſcilicet fundamento,& termino) ſtatim neceſſario innaſcitur ex natura rei, ſicut poſitis duobus albis,neceſſariò conſurgit ſimilitudo.Dicitur autẽ reſpectus extrinſecus adueniens,qui non neceſſariò conſequitur,extrema etiam ambo poſita in actu, ſicuti poſito actiuo,& paſsiuo,non neceſſario conſequitur actio,quia poteſt impediri, vel propter diſtantiam extremorum,vel aliquo quouis modo.

Notab. 3. ¶Tertiò eſt notandum. Quod vltima ſex prædicamenta non poſſunt ſignificare aliquid abſolutum,nec poſſunt ſignificare abſolutũ cum reſpectu,quia tunc eſſent entia per accidens,nec poſſunt ſignificare abſolutum aliquod cũ denominatione extrinſeca,(vt volunt nõnulli 5. Metaphy. quæſt.23.) nã tale abſolutum cum denominatione extrinſeca,vel denominans extrinſecè, nõ eſt ſubiectiue in denominato, ſed in denominante,& ſic,actio nõ eſſet in agente, ſed in paſſo:diximus autem,quod actio eſt inhæſiuè in agente,ergo actio,quatenus actio eſt, nõ eſt aliquid abſolutũ denominans extrinſecè agentem, cum actio intrinſecè denominet ipſum agentẽ,niſi forſan teneas, quod actio eſt forma facta, denominans extrinſecè ipſum agentem,hoc autẽ,vt diximus in præcedentibus, non poteſt dici, ergo nec quod actio,& paſsio ſignificant purum abſolutũ cum denominatione extrinſeca, ad quã conſequitur quidam reſpectus.

Cõcluſio. Primo probatur. ¶Concluſio. Aliqui ſunt reſpectus extrinſecus aduenientes.Hæc cõcluſio eſt Doctoris & omnium Scotiſtarũ, & probatur primo. Aliqui ſunt reſpectus,qui non conſequũtur extrema ex natura extremorũ, ergo aliqui ſunt reſpectus extrinſecus aduenientes.Probatur ſequela. Aliqua differentia eſt inter reſpectus,quæ conſurgunt poſito fundamẽto,& termino neceſſario, & illos, qui non conſurgunt neceſſario poſito fundamento, & termino,iſta autem differentia ſufficientiſsimè explicatur per hoc quod eſt, intrinſecus,vel extrinſecus aduenire,ergo.Probatur minor. Quia nullus reſpectus poteſt eſſe magis intimus alicui extremo,vel fundamento quàm quod neceſſario ipſum ſequitur poſito termino(quidditatiue enim & formaliter nullus reſpectus eſt idem fundamẽto)ſimiliter nullus reſpectus poteſt eſſe magis extrinſecus fundamento, quam qui non conſequitur ipſum neceſſariò, etiam poſito termino,ergo.

Secundò probatur. ¶Secundò.Quando nihil aliud eſt niſi adiacentia temporis. Vbi verò,eſt circũſcriptio corporis procedens ex loci circunſcriptione.Poſitio autem,eſt quidam ſitus partium. Habitus verò,eſt adiacentia corporis,& eorum,quæ circa corpus ſunt, ſed iſta omnia ſignificant reſpectum,& non de prædicamẽto relationis,ergo ſignificãt reſpectum extrinſecus aduenientem.Tota argumentatio probatur ex his,quæ docet Soncinas 5. Metaphy.quæſt.41.cõcl.1.& 2. In prima enim cõcluſione ſic ait,vltima prędicamẽta ſignificant reſpectum. In ſecunda autem concluſione dicit. Iſti reſpectus non ſunt de genere relationis. Et paulò infrà ait. Et ideo ad talẽ reſpectum,qualis eſt. Vbi, poteſt eſſe motus:quare quando ipſi arguunt quomodo ad relationem poteſt eſſe motus,facile illis reſpondetur,quod ad reſpectum extrinſecus aduenientem,poteſt eſſe motus, licet non ad relationem.

Secund. concluſio. ¶Secunda concluſio. Iſti reſpectus extrinſecus aduenientes non pertinent ad prædicamentum relationis. Hæc concluſio eſt Doctoris & communis eſt apud omnes.

¶*Reſpondetur argumentis.*

Reſpõdetur argumentis. ¶Ad primum concedendo maiorem, & negando minorem, & ad probationẽ dicitur, quod manente eadem re temporali & eodẽ tempore,tranſit res de quando in quando.

Ad ſecundum arg. ¶Ad ſecundum reſpondetur negando maiorem,& ad probationem dicitur quod in tali caſu Plato productus per voluntatem non dicit dependentiam eſſentialem ad potẽtiã generatiuã fortis,ſic non mirum,quod non conſurgat relatio paternitatis,quia potẽtia generandi ibi habet ſe materialiter.

Ad tertiũ argum. ¶Ad tertium reſpondetur. Quod talis reſpectus extrinſecus adueniens,totũ ſuũ eſſe habet ad aliud,non tamen eſt relatio de genere relationis propter differentiam ſuprà aſsignatam. Videda ſunt quæ diximus in 1. diſput.8.quæſt.4.notab.3.

DISPV-

DISPVTATIO SECVNDA DE CREATIONE CONtinet quatuor quæſtiones.

PRima, Vtrùm creare neceſſario conueniat tribus perſonis.

Secunda, Vtrùm ratio doctoris ſit vera.

Tertia, Vtrùm ſi per impoßibile tãtum eſſet vnica perſona in Diuinis illa poßit producere ad extra.

Quarta, Vtrùm inter Diuinas perſonas ſit aliquis ordo in productione creaturarum.

TEXTVS.

DICO quod illa cauſalitas perfecta neceſſario eſt in tribus diſtin. 1. q. 1. ante literam D.

EXPLICATIO LITERÆ.

POſtquam in præcedenti diſputatione egimus de creatione quantum ad rationem formalem illius, operæpretium erit impræſentiarum agere de eius principio effectiuo. In hac igitur litera vnicam aſſignat Doctor concluſionem, quæ talis eſt. Creatio cuiuſcunq; rei creabilis, & cauſatio cuiuſcunq; rei cauſabilis, ſiue in eſſe ſimpliciter, ſiue in eſſe ſecũdũ quid, neceſſariò eſt in tribus perſonis. Hãc cõcluſionem probat Doctor hac diſt. & quæſt. litera D. tribus rationibus, quarũ prima eſt. Principiũ duarũ productionũ (ſcilicet neceſſariæ & cõtingẽtis) neceſſariò eſt prius principium neceſſariæ, quã cõtingẽtis: ſed in Deo eſt principiũ productionis neceſſariæ (qualis eſt productio ad intra) & productionis contingentis (qualis eſt productio ad extra) ergo priùs eſt in Deo principiũ productionis ad intra, quã productionis ad extra, ſed in illa productione ad intra cõmunicatur perſonis productis omnis fœcũditas, quæ ſibi nõ repugnat, ergo eis cõmunicatur virtus ꝓductiua creaturarũ, & per cõſequẽs, illa virtus productiua priùs intelligitur eſſe in tribus perſonis, quã intelligatur eſſe principiũ ꝓximũ productionis ad extra, ergo nõ poteſt vna perſõna aliquid ad extra producere, quin etiã aliæ producant. ¶Secũdò. Quãdo aliqua potẽtia habet duplex obiectũ, ſcilicet primariũ, & ſecũdariũ, prius intelligitur obiectũ primariũ vniri potentiæ, quã ſecũdariũ, ſed reſpectu intellectus, & volũtatis diuinæ, ſic ſe habẽt eſſentia diuina, & quæcũq; res creabilis, nã eſſentia eſt obiectũ primariũ, res autem creabiles ſunt obiecta ſecũdaria, ergo priùs natura intelligimus eſſentiã diuinã vnitam intellectui, & volũtati diuinæ, quã intelligamus intellectũ, & volũtatẽ diuinã, ad obiecta ſecũdaria terminari, ſed intellectus diuinus habẽs eſſentiã diuinã, ſibi præſentem in ratione obiecti, nõ eſt ſolũ potẽtia operatiua circa illã, ſed etiã eſt productiua notitiæ illi intellectui adæquatæ, tanquã principio productiuo, & ſimiliter volũtas, ergo intellectus cũ eſſentia erit principiũ productiuũ verbi vt quo, & volũtas cũ eſſentia erit principiũ quo Spiritus ſancti, & per cõſequens, anteaquã intelligamus principiũ productiuũ proximũ creaturarum in Deo, intelligimus tres diuinas perſonas in eſſe reali productas, & per cõſequens implicat principiũ productiuũ creaturarũ, nõ eſſe in tribus perſonis. ¶Tertiò. Habitudo naturæ ad ſuppoſitũ, prior eſt habitudine eius ad actũ ſecũdũ, ergo habitudo naturæ diuinæ ad ſuppoſita diuina, prior eſt habitudine ad creare. Antecedẽs eſt manifeſtum, quia habitudo naturæ ad ſuppoſitũ pertinet ad eſſe. Conſequentia autẽ probatur, quia creare pertinet ad agere & agere ſupponit eſſe. Vt autem plenior de hac re habeatur cognitio, operæpretium erit præſentem diſputare quæſtionem.

QVÆSTIO I.

¶Vtrùm creare neceſſario conueniat tribus perſonis.

DE hac re duplex eſt principalis ſententia. Prima eſt Henrici in quol. quol. 6. q. 2. vbi docet tria, quorũ primũ eſt, quod licet tota notitia, quæ eſt in Filio, eſt realiter in Patre, cũ nihil cognoſcat Filius, quod nõ cognoſcat Pater, & è contra, & ſimiliter de amore, totus amor, qui eſt in Spiritu ſancto, eſt realiter in Patre, & in Filio, quia nihil amat Spiritus ſanctus, quod nõ ament Pater & Filius, nihilominus tamẽ notitia, quæ eſt in Filio, prout in Filio, habet ſpecialẽ quãdã rationẽ, quã nõ habet, prout in Patre. Similiter amor (prout eſt in Spiritu ſancto) induit quandã ſpecialẽ rationẽ, quã nõ habet prout *Sententia Henrici.*

in Patre, & Filio, & ratio huius eſt nā notitia prout in Patre tātū habet rationē notitię ſimplicis, at vero prout in Filio, habet rationē notitiæ diſpoſitiuæ, quia Filius in diuinis eſt ars, vel notitia declaratiua eorū quæ Pater cognoſcit in ſimplici intelligentia. Similiter amor in Patre & Filio, habet rationem amoris ſimplicis cōplacētiæ, at verò in Spiritu ſancto habet rationē amoris affectatiui & impulſiui ad opus. Sumitur autē analogia ex his, quæ in humanis cōtingūt, nā artifex creatū primo intuetur ſimplici intuitu formā operis, & ſecūdo ordinat, & diſponit de faciēdo, & modo faciēdi. Prima notitia dicitur notitia ſimplex. Secunda autē diſpoſitiua. Ita philoſophādū eſt in amore, nam artifex, Primo cōplacet in forma operis. Secundo autē tali cōplacentia mouetur ad productionē illius, & ille amor quatenus agētē impellit ad operādū, dicitur amor impulſiuus, vel affectatiuus. Ita in propoſito, notitia, prout in Filio, eſt diſpoſitiua operis, & amor prout in Spiritu ſancto eſt affectatiuus, ſiue impulſiuus. ¶ Secundo aſſerit, quod ad hoc quod effectus producatur, nō ſufficit ex parte intellectus notitia ſimplex, nec ex parte volūtatis amor ſimplicis cōplacētiæ, ſed vltra hoc requiritur ex parte intellectus, notitia diſpoſitiua, & ex parte voluntatis amor impulſiuus. ¶ Tertiò docet quod productio extrinſeca creaturarū præſupponit in eſſentia diuina tres perſonas diuinas, vt quaſdā rationes formales eſſentiæ, per quas creaturæ immediatè producūtur, & pręſupponit productiones tāquā per quas iſtæ rationes formales acquirūtur. ¶ His igitur ſic cōſtitutis, talē aſsignat cōcluſionē. Productio extrinſecā creaturarū, præſupponit intrinſecā, ſicut cauſam per quā habet principiū formale productiuū immediatè. ¶ Hāc cōcluſionem probat primo.

Primum argum.

Illud quod producitur per cognitionē ſimplicis notitiæ, & per amorē ſimplicis complacētiæ, ſicut per immediata principia producēdi, producitur neceſſario naturaliter, ſed Deus nihil producit neceſſario naturaliter in productione ad extrà, ergo quicquid ad extra ꝓducit, producit per verbū, & amorē productū, tāquā per principia formalia immediata producendi. Maior probatur, quia talis notitia, & amor ad ſuū effectū producēdū modo naturali ſe habēt, & ſic habēt vnū determinatū modū producēdi, ſicut habet calor ad calefaciendū, ergo ad hoc quod Deus produceret mūdū, nō de neceſsitate naturæ oportet quòd ipſum produxerit, nō per talē cognitionē ſimplicis notitiæ, & amorē ſimplicis cōplacentiæ, ſed per notitiā diſpoſitiuā, ſeu cōſiliatiuā de producēdo & modo producēdi, & per volitionem electiuā, & liberè inclinatiuā in opus, quaſi per actus ſuperuenietes prioribus actibus ſupradictis, ſed talis notitia diſpoſitiua, & talis amor affectatus ſunt verbū, & Spūs ſanctus, ergo verbū & Spūs ſanctus præſupponūtur ad productionē creaturarū tanquā rationes formales.

Secundum argum.

¶ Secūdò ſicut ſe habet forma naturalis ad producēdū ſuū effectum naturaliter, ſic ſe habet forma intellectualis, & volitio illā cōcomitās ad producēdū effectū intelligibiliter, & artificialiter, ſed forma naturalis nō eſt principiū immediatū operis, ſecūdū quod eſt perfectio agentis, ſed ſolū inquantū inducit reſpectū ad opus, ergo cum cognitio eſſentialis, & amor eſſentialis non inducāt iſtū reſpectū, niſi prout ſunt in verbo, & amore producto, Verbū, & amor productus in quocunq; artifice ſunt immediatū principiū operādi artificialiter. Patet ſequela quia cognitio eſſentialis (vt ſic) nullū reſpectū dicit ad res creādas. Verbū autem ex ipſa ratione verbi, dicit reſpectū, & ordinē ad ipſas res creādas, ergo productio extrinſeca creaturarū præſupponit verbū, & Spiritū ſanctū tāquā rationes formales ꝓducēdi.

Tertium argum.

¶ Vltimò ſic ſe habēt cognitio eſſentialis, & verbū, reſpectu productionis ad extra, ſicut ſe habēt ſapiētia ſpeculatiua, & ſapiētia practica, ſed ſapiētia ſpeculatiua nō eſt principiū immediatū operādi, ſed ſolū ſapiētia practica, ergo ſimiliter verbū erit immediatum principiū producēdi ad extra, & non cognitio eſſentialis. Maior eſt manifeſta, quia ſapiētia ſpeculatiua eſt notitia vniuerſalis, notitia autē vniuerſalis tantū cōſiderat operabile vniuerſale. Minor autem probatur quia cognitio eſſentialis, eſt perfectio eſſentialis, & ſolū eſt ſpeculatiua, Verbū autē diuinū nō eſt tātū ſapiētia ſpeculatiua ad cognoſcendū, ſed practica, continens in ſe ideas, vt ſunt principia operādi, ergo verbū, & amor ſibi correſpōdens ſunt immediatū principiū operandi, & producendi in diuinis ad extrà. ¶ Confirmatur ex illo, quod habetur 1. ad Corinth. 2. vbi dicitur prædicamus Chriſtū Dei virtutem, & Dei ſapientiam, ſed virtus habet rationem ſcientiæ practicæ, ergo.

Sententia Doctoris.

¶ Secunda ſententia eſt Doctoris, vt patet in litera & in tota illa quæſtione qui cōmuniter

Notab. 1. niter recipitur ab omnibus. Pro cuius explicatione & totius quæſtiohis ſunt notanda nonnulla. Quorum primum eſt quod in iſta quæſtione omnes Catholici dicunt productionem creaturarum in eſſe reali, præſupponere productionē diuinarū perſonarū in eſſe reali, propter rationē Doctoris traditā in explicatione literæ, ſcilicet, quod productio neceſſaria, ſemper præſupponitur productioni cōtingēti, quia productio neceſſaria, neceſſario cōuenit principio productiuo, productio autē cōtingens; cōtingenter illi adeſt, & per cōſequēs cū productio diuinarū perſonarū, tā Filij quā Spiritus ſancti, ſit omnibus modis neceſſariſsima, neceſſario præſupponitur ad productionē creaturarū.

Notab. 2. ¶ Secūdo eſt notādū, φ iſta prioritas, quæ reperitur inter productionē neceſſariā, & cōtingētē, nō ſumitur ex hoc, quod productio cōtingēs dicat neceſſariā depēdētiā ad productionē neceſſariā, ſed quia productio contingēs neceſſario requirit principiū productiuū, & tale principiū productiuū non habet cōpletā rationē principij productiui ad extra, niſi, prout cōmunicatū tribus perſonis, ſicut etiam v. g. volūtas in productione Spūs ſancti nō induit cōpletā rationē principij productiui, prout in Patre tantū, nō ex defectu ipſius volūtatis, ſed quia productio, per intellectū propter ordinē, quem ſeruāt ipſæ potētiæ inter ſe (ſcilicet intellectus & volūtas) antecēdit productionē per volūtatē, & quia in illo inſtāti in quo intelligimus Patrem per intellectum producere verbum antequam intelligamus Patrem per voluntatem aliquid producere cōmunicat verbo volūtatē, ideo productio Spiritus ſancti neceſſario prærequirit volūtatem in Patre & in Filio, ita (ſuo modo) in propoſito dicendū eſt, cū intellectus, & voluntas diuina, prius ferantur in ſuū obiectū primarium, quam in ſecundarium, propter ordinē eſſentialē, quē ipſa obiecta inter ſe ſeruāt, ideo prius intelliguntur productiones diuinæ in eſſe cōpleto, quā intelligamus intellectū & voluntatē diuinā induere cōpletam rationē principij productiui ad extrà, ac per cōſequēs implicat intelligere productionē creaturarū, ante quā intelligamus diuinarū perſonarū productionē neceſſariā, & ſic productio creaturarū neceſſario debet eſſe in tribus perſonis.

Notab. 3. ¶ Tertiò eſt notandū. Quod in noſtra cognitione eſt neceſſariū verbum expreſſum propter duo. Primū propter indigentiā cognitionis, quę nō poteſt aliter fieri, niſi haberet intrinſecū verbū expreſſum quod eſſet ratio formalis illius. Secūdo vero propter perfectionē propriā, & connaturalē naturæ intellectualis. Eſt nanq; intellectualis naturæ magna perfectio, quod in ſe habeat fœcūditatē quādā, ita vt per actionē tā intellectus, quā volūtatis producat aliquid ad intra per modū cuiuſdā termini. Quo cōſtituto dicēdū eſt, φ in intellectu diuino neceſſariū eſt expreſſum verbū, nō propter primā neceſſitatē, quæ ſumitur ex indigētia. Quia etiā ſi per impoſsibile tolleremus de medio verbū expreſſum à diuino intellectu; adhuc maneret in ipſo intellectio eſſentialis, quæ cū ſit infinitæ perfectionis nulla alia egēt perfectione in ratione cognitionis eſſentialis. Sed neceſſariū eſt verbū expreſſum propter fœcūditatē diuini intellectus, & pari ratione neceſſarius eſt amor notionalis in volūtate, propter fœcunditatē voluntatis diuinæ. Ita ſane vt intellectualis natura in Deo intra ſemetipſam habeat omnē illā perfectionē, ſecundū modū ſubſtantialē, quæ reperitur, modo quodā accidētario in natura intellectuali creata, prout eſt in angelis & in nobis. Quę doctrina deſumitur à Doctore in 1. diſt. 2. q. 7. propter quā nōnulli, vt diximus in 1. diſp. 7. q. 8. dixerūt Doctorē noſtrū voluiſſe probare myſteriū Trinitatis ratione naturali. Nihilominus tamē, quātū ad præſentē quæſtionē expectat, eſſentialis cognitio diuina nō terminatur ſecundario ad verbū, tāquàm ad rationē tantū cognoſcēdi, ſed tanquā ad rationē cognitam, in qua omnia cognoſcibilia relucent, & hoc prouenit ex hoc quod verbū eſt naturalis, & viua ſimilitudo Patris, & quia Pater conſtituitur eſſentia, quæ eſt expreſſa ſimilitudo cuiuſcunq; repræſentabilis, ideo Verbum diuinū ex vi ſuæ productionis, eſt repræſentatiuum cuiuſcunque repræſentabilis, & quia intellectus diuinus per intellectionē eſſentialem cognoſcens eſſentiā, cognoſcit omne repræſentabile, ideò ſecūdario terminatur ad Verbū diuina intellectio, quòd non contingit in Spiritu ſancto, licet habeat eādem numero eſſentiam cū Verbo quia nō habet illam per modū repræſentantis; cùm Spiritus ſanctus nō habeat eſſe productū per intellectū, ſed per voluntatē nec eſſentiam cōmunicatam, per intellectū ſed per voluntatē vt cōmuniter docēt Theologi in primo ſententiarum.

¶ Ex quo infertur quòd aliter ſe habet ver-

bum noſtrum reſpectu noſtræ cognitionis, quam verbum diuinum reſpectu cognitionis diuinæ, & hoc in via Doctoris (& ſimiliter in via D. Thomæ, ſecundùm nonnullos,) nam in via Doctoris verbum noſtrum ita eſt ſimpliciter neceſſarium ad intelligendū, quod implicat nos aliquid intelligere ſine verbo. Verbo enim intellectus noſter poſsibilis informatus tendit operando vitaliter in rem cognitā, quod operari vitaliter, vel quod tendere in rem cognitā nihil aliud eſt quā intelligere. Et hoc adeò verū eſt, quòd ſine verbo non poſſumus intelligere: quòd (vt diximus in. 1. diſput. 10. quæſt. 3. & 4.) beati videntes eſſentiam diuinam, neceſſario producunt verbum. In via autem D. Thomæ, licèt non requiratur verbum vt principium formale ad intelligendū, ſed vt terminus ipſius intellectionis, quia ex eo quòd quis intelligit, producit verbum terminans talē intellectionem, cū ſit neceſſarius terminus intellectionis, erit & neceſſarium verbum ad intelligēdū. (Nec hic diſputo an angeli intelligentes ſe, & beati videntes diuinam eſſentiā in via D. Thomæ producant verbū. De quare videnda ſunt, quæ diximus in Diſput. citata) ad quamcunq; igitur intellectionem, ſecundùm probabiliorem ſententiam Thomiſtarum, requiritur Verbum, vt terminus intrinſecus ipſius intellectionis. Verbum autem diuinum non eſt ratio formalis, nec terminus intrinſecus intellectionis eſſentialis, quia Deus non intelligit per Verbum tanquam per rationem formalem intelligendi, nec intellectio eſſentialis, quatenùs eſſentialis, & communis tribus perſonis, terminatur immediatè ad Verbum, nam hic Deus indiuiduū Deitatis aliquo modo diſtinctus à tribus perſonis, per ſe ſubſiſtens, tribus perſonis realiter communicabilis, verè intelligit, illa tamen intellectio (vt ſic) non terminatur ad Verbum, quia pro illo tunc non intelligimus Verbum productum; licèt intelligamus Deum intelligentem, imò ſi per impoſsibile non eſſet niſi vna perſona in Diuinis; illa eſſet verè intelligens, & volens, & talis intellectio non terminaretur ad Verbū, quia nullum eſſet tunc Verbum in diuinis. Imò modo de facto Verbum diuinum eſt terminus intellectionis in via D. Thomæ, quatenùs intellectio eſt dictio, & non intellectio. Reſtat igitur dicendum, quòd Verbum diuinum ex eo poteſt terminare, & terminat intellectionem eſſentialem, quatenùs ex natura ſua eſt repræſentatiuum cuiuſcūque repræſentabilis, quia vt diximus in. 1. diſput. 10. quæſt. 14. in ſolutione ad ſecundum. Verbum diuinum ex vi ſuæ productionis repræſentat illud, de quo naſcitur, & producitur, & ob hoc eſt naturalis ſimilitudo Patris, & eſſentiæ prout in Patre eſt, & quia eſſentia eſt repræſentatiua cuiuſcunq; repræſentabilis, ideò eſt repræſentatiuum cuiuſcunque repræſentabilis.

¶Quartò eſt notandum, quòd perſonæ diuinæ, & ſunt idem Deus, & ſunt diſtinctæ perſonæ. Idem Deus quatenùs habent eandem numero eſſentiam. Tres perſonæ quatenùs habent aliam, & aliam relationem. Iſtæ autem relationes non tribuunt ipſi Deo, nec ipſis perſonis virtutem aliquam creatiuam, ſed ſunt tantum quædam conditiones, ſine quibus creatio non eſſet in rerum natura. Quare vt optimè aduertit Lichetus hac diſtinctione & quæſt. fol. 3. col. 2. in fine, licèt hoc prædicatum (creare) prius verificetur de hoc Deo, quam de ſuppoſitis, non tamen ſequitur, quòd hoc prædicatum prius inſit Deo, quā Deus inſit ſuppoſitis, prius enim Deus eſt in ſuppoſitis, & poſt cōuenit huic Deo creare, & vltimo conuenit per ipſum Deum ſuppoſitis. Hactenus Lichetus. Quaſi dicat non eſt Deus creans, qui non ſit Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, quia Pater, Filius, & Spiritus ſanctus ſunt qui creant, ſed creatio non conuenit illis, quia Pater, Filius, & Spiritus Sanctus ſunt, ſed quia hic Deus ſunt; licèt à parte rei non ſit creatio, niſi Pater, Filius, & Spiritus ſanctus creent. *Notab. 4.*

¶Prima concluſio. Cauſalitas perfecta reſpectu omnium cauſabilium ad extrà, neceſſariò eſt in tribus perſonis. *Prima cōcluſio.*

¶Hæc concluſio eſt de fide, & probatur ex illo quod habetur in Concilio Lateranenſi primo, in princ. vbi definitur ſanctam Trinitatem eſſe omnium rerum creatricem. Et in. c. firmiter. de ſumma Trinitate & fide catholica definitur, indiuiſam habere virtutem, & eſſe vnum principium vniuerſorum, & in Concil. Tolet. II. in confeſsione fidei definitur opera Trinitatis ad extra eſſe indiuiſa. Eandem veritatem docet D. Auguſt. 5. de Trinit. cap. 14. quem refert Doctor hac diſt. & quæſt. litera B. prope mediū, vbi dicit; quòd ſicut Pater, & Filius ad Spiritū ſanctum ſunt vnum principium, ſic omnes tres ſunt vnum principium creaturæ ad ipſam producendam, &. 1. de Trinit. cap. 4. 5. & 6.

&pro-

& probatur primò, ex illo D.Paul. 1. ad Corinth.8.vbi dicitur. Ex quo omnia, per quē omnia, in quo omnia. Vbi ſecundum cōmunem ſanctorum expoſirionem loquitur D. Paulus de creatione rerum, quam tribuit D. Paulus Patri dicens ex quo, Filio dicens per quem, & Spiritui ſancto dicens, in quo. Et Prouerbiorum.8.dicitur de ſapientia genita, ſcilicet de Verbo diuino, cum ipſo eram cuncta componens, id eſt creans, idem docet D.Ioannes cap.1.omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, & Ioan.5. quæcūque Pater facit & Filius; Pater meus vſq; modo operarur, & ego operor, & Pſalmo.32. Verbo Domini cæli firmati ſunt, & Sapientiæ.1.dicitur de Spiritu ſancto, ſpiritus Domini repleuit orbem terrarū. Et probatur ratione. Ita ſe habent tres perſonæ Diuinæ reſpectu productionis creaturarum, quantum ad modum producendi per modū vnius principij, ſicut ſe habent Pater, & Filius reſpectu productionis Spiritus ſancti, ſed productio Spiritus ſancti conuenit Patri, & Filio, quia antequā intelligamus Spiritum ſanctum produci, eſt in Patre, & Filio eadem virtus ſpiratiua, ergo cùm in tribus perſonis ſit eadem virtus creatiua, & cauſatiua cuiuſcunque creabilis & cauſabilis, perfecta cauſalitas cuiuſcunque cauſabilis neceſſariò eſt in tribus perſonis.

Secundo probatur.

¶Secundò. Quibus conuenit omnipotētia, conuenit prima cauſalitas, ſed tribus perſonis conuenit omnipotentia, ergo & perfecta cauſalitas. Maior eſt manifeſta, quia perfecta cauſalitas cadit ſub omnipotentia. Minor autem probatur ex illo quod habetur in ſymbolo Athanaſij: omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus ſanctus, ergo.

Secunda concluſio.

¶Secunda concluſio. Tres perſonæ diuinæ eundem modum habent operandi in productione rerum ad extrà.

Primo probatur.

¶Hæc cōcluſio eſt contra Origenem lib. 1. Periarchon, qui aſſerebat quòd Pater dat eſſe rebus, Filius autem dat eſſe ratione, Spiritus autem ſanctus dat eſſe iuſtum, quæ doctrina falſiſsima eſt, niſi per quandam accōmodationem intelligatur. Probatur tamen concluſio. Per eandem virtutem, per quam vna perſona producit, producunt & aliæ, ergo idem & eodem modo quod vnà perſona producit producunt & aliæ.

Secundo probatur.

¶Secundò. Perſonæ diuinæ ſunt æquæ omnipotentes in producendo, ergo ſicut vna attingit effectum, quantum ad eſſe, & quantum ad modum, ita & alia, & per conſequēs in effectibus creatis nihil reperitur productum ab vna perſona, quod non reperiatur productum ab alia. Probatur ſequela, quia aliâs nulla perſona eſſet omnipotēs, nec vniuerſale principium nec Deus, hoc autem falſiſsimum eſt, ergo.

Tertia concluſio.

¶Tertia concluſio. Verbum, & Spiritus ſanctus in creatione rerum non ſunt formales rationes producendi.

Primo probatur.

¶Hæc concluſio eſt Doctoris contra Henricum, & probatur primò, quia ſequeretur, q́ Pater nō creet. Probatur ſequela, nihil enim formaliter agit, quòd non eſt in actu, ſecundùm illud quod eſt proxima ratio agendi, ſed Pater æternus nō eſt formaliter in actu per Verbum & Spiritum ſanctum, ergo Verbum & Spiritus ſanctus non cōcurrunt in creatione, vt formales rationes agēdi, vel ſaltim quando Pater creat non creat, conſequens tamen cōtradictionē implicat, ergo.

Secundo probatur.

¶Secundò. Si Verbum & Spiritus ſanctus concurrunt in creatione, vt formales rationes agendi, ergo Verbum & Spiritus ſanctus non creant. Probatur ſequela: ratio formales agendi, non agit illa actione reſpectu cuius dicitur ratio formalis agēdi, ſed per ſe Verbum & Spiritus ſanctus ſunt rationes formalis creandi vel ad creandum, ergo non creant, conſequens eſt pluſquā falſum, ergo.

Tertio probatur.

¶Tertiò. Vel ſapientia diſponens, & amor affectans, ſunt propria Verbi, & Spiritus ſancti, vel appropriata, ſi ſunt appropriata, ergo communia tribus perſonis, ſi ſunt propria cum dicant reſpectum rationis ad creaturas (quia diſpoſitio ſecundùm Henricum dicit reſpectum rationis ad diſpoſita) ſequitur quòd aliquis reſpectus rationis erit proprius alicuius perſonæ diuinæ, conſequens eſt falſum, ergo.

Quarta cōcluſio.

¶Quarta cōcluſio. Productio creaturarum pertinet ad cognitionem, & volitionem eſſentialem.

Primo probatur.

¶Hæc concluſio colligitur ex præcedentibus, & probatur primò. Productio creaturarum pertinet ad cognitionem, & volitionē diuinam, ſed non notionalem, ergo eſſentialem. Maior eſt manifeſta, quia non eſt ponenda in diuinis potentia executiua diſtincta ab intellectu, & voluntate, vt diximus in 1.diſputatione.23.in explicatione literæ in principio. Minor autem probatur, quia cognitio & volitio notionalis, non eſt com-

munis omnibus perſonis, ergo. ¶ Secundò. Si Deus Pater producit creaturas per cognitionem notionalem, ergo creatio non conuenit Deo quatenùs Deus eſt, & per conſequens iſta propoſitio eſt falſa, Deo, inquantum Deus eſt, conuenit creare. Probatur ſequela, Deo inquantum Deus eſt non conuenit actio notionalis: ſed inquantum Pater & inquantum Filius, ergo.

¶ Reſpondetur argumentis.

Reſpõdetur argumentis. ¶ Ad primum negando antecedens, niſi quãdo producens producit naturaliter. Ad probationem dicitur negando antecedens, quia non ita ſe habet Deus in productione mundi per ſuam voluntatem, ſicut ignis ad producendum ignem, quia voluntas diuina libere ſe determinat ad producendum, vel non producendum res ad extra, cùm poſſit illas producere, & non producere.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, concedendo maiorem ſuo modo, & negando minorem, Quia vt diximus in diſputatione præcedenti, ex Doctore hac diſt. quæſt. 2. litera E. ad abſolutum in cauſa, ſequitur abſolutum in effectu, & ſic nullus reſpectus rationis eſt de ratione agentis, nec rationis formalis agendi.

¶ Ad vltimum reſpondetur negando antecedens. Et ad probationem dicitur, quòd illa cognitio, & volitio eſſentialis qua Deus producit creaturas, eſt formaliter practica.

¶ Ad confirmationem quod ille locus non eſt ad propoſitum.

T E X T V S.

HABITVDO naturæ ad ſuppoſitum, prior eſt habitudine eius ad actum ſecundum, quia agere præſupponit eſſe, & habitudo naturæ ad ſuppoſitũ pertinet ad eſſe, & formaliter talis habitudo naturæ ad ſuppoſitum eſt eſſentialis, & in quid. Illa autem habitudo quæ eſt naturæ ad agere, non videtur ita eſſentialis. Natura igitur diuina prius habet eſſe in illis perſonis, quam ſit principium productionis extrinſecæ, diſt. 1. quæſt. 1. litera. E.

EXPLICATIO LITERÆ.

Litera hæc Doctoris, vt vidimus in explicatione literæ præcedentis, eſt quædam ratio, qua probauit, quòd prima cauſalitas, reſpectu cuiuſcunque cauſabilis, neceſſario eſt in tribus perſonis, quia tamen ipſa in ſe maximam videtur continere difficultatem, operæpretium erit illam in præſenti diſputare quæſtionem, cuius titulus talis ſit.

Q V Æ S T I O II.

¶ Utrùm prædicta ratio Doctoris ſit vera.

PRO parte negatiua eſt primum argumentum. Omnis perfectio eſſentialis in diuinis eſt prior proprietate ſuppoſitali, ergo habitudo naturæ ad agere, vel creare, prior eſt habitudine naturæ ad ſuppoſitum. Antecedens eſt Doctoris in 1. diſt. 1. quæſt. 2. & diſt. 26. & 28. & in quolibet. quæſt. 1. ſequela autem probatur, quia creatio actiua eſt quid eſſentiale in diuinis omnibus perſonis conueniens, ergo. *Primum argum.*

¶ Secundò. Secundum Doctorem in 1. diſt. 2. par. 2. quæſt. 3. intellectus diuinus prius eſt operatiuus, quam productiuus, & ſimiliter volũtas, ſed creatio pertinet ad intellectum, & volũtatem diuinam, quatenùs ſunt potentiæ operatiuæ, habitudo autem naturæ ad ſuppoſitum, præcipuè in Filio & Spiritu ſancto, pertinet ad intellectum & volũtatem, quatenùs ſunt potentiæ productiuæ, ergo creatio priùs conuenit Deo quàm ratio ſuppoſiti, & per conſequens, prior eſt habitudo naturæ ad agere, quàm ad ſuppoſitum. *Secundum argum.*

¶ Tertiò. Si aliqua ratione habitudo naturæ ad ſuppoſitum, prior eſt habitudine naturæ ad agere, maximè quia habitudo naturæ ad ſuppoſitum eſſentialius conuenit naturæ quam habitudo naturæ ad agere, hoc autem falſum eſt, ergo. Probatur minor. Nam ſecundum Doctorem in 1. diſtin. 4. quæſt. 2. creare conuenit huic Deo, & non ſuppoſito quia iſta propoſitio eſt vera. Deus creat, quatenus ly Deus ſtat pro hoc Deo, & non pro aliquo ſuppoſito, ergo creatio immediatius cõuenit Deo, quam ratio ſuppoſiti. Probatur ſequela, quia iſta propoſitio eſt mediata. Pater creat, & iſta immediata. Deus creat, ergo nihil mediat inter Deum, & creare. ¶ Confirmatur. In quocunque inſtanti ponitur ratio perfecta formalis agendi, poteſt poni actio, ſed in primo inſtanti in natura *Tertium argum.*

natura diuina eſt ratio formalis creandi perfectiſsima, vt præintelligimus illam, non intelligendo ſuppoſita, ergo poſſumus intelligere illam creantem, non intelligendo ſuppoſita, & per conſequens habitudo naturę ad ſuppoſitum non eſt prior habitudine naturæ ad agere.

Quartum argum. ¶Quartò. Si habitudo naturæ ad ſuppoſitū, eſt eſſentialior, & prior habitudine naturæ ad agere, maximè quia (vt docet Doctor) natura prædicatur in quid de ſuppoſito, non autem prædicatur in quid de actione, vt docet Doctor hac diſtin. & quæſt. hoc autem falſum eſt, quia ratio ſuppoſiti eſt quid negatiuum, natura autem eſt quid poſitiuum, ergo. ¶Confirmatur. Si natura diuina prædicatur in quid de ſuppoſito, ergo abſolutū eſt de eſſentia relatiui. Conſequens tamen falſum eſt, quia relatiuum totum ſuum eſſe eſt ad aliud, totū autem abſoluti eſt ad ſe, ergo abſolutum non poteſt eſſe de eſſentia relatiui. ¶Confirmatur ſecundo: ex ente abſoluto, & reſpectiuo non fit vnum per ſe, nec conſtitutum ex abſoluto, & reſpectiuo dicit vnum per ſe conceptum, ſed quando aliquid prædicatur in quid de alio, fit vnus per ſe conceptus de ipſis, ergo abſolutum non prædicatur in quid de relatiuo, & per conſequens habitudo naturæ ad ſuppoſitum diuinum, non eſt eſſentialis & in quid.

Notab. 1. ¶Pro explicatione huius quæſtionis ſunt notanda nonnulla. Quorum primū eſt quod natura diuina ex ſua maxima perfectione habet, vt non tantum exiſtat, & ſubſiſtat in perſonis, ſed etiam exiſtat, & ſubſiſtat per ſe, quia vt diximus in 1. diſputat. 6. quæſt. 2. hæc eſt differentia inter ſubſtantias creatas, & ſubſtantiam diuinam, quod natura diuina habet ex ſe exiſtentiam, & ſubſiſtentiam tribus perſonis communicabilem, natura tamē creata tantum ſubſiſtit in ſuppoſitis. Ex qua differentia prouenit, quod in ſubſtātijs creatis tantum inueniantur duo, ſcilicet, natura, & ſuppoſitum, quia tantùm reperiuntur natura, & habens naturam, & habens naturam in creatis, ſuppoſitum eſt, at verò in diuinis (cum natura diuina, ſit exiſtens, & ſubſiſtēs ex ſe, non prout in abſtracto, ſed prout in concreto) vltra naturam & ſuppoſitum datur hic Deus indiuiduum Deitatis diſtinctum à ſuppoſitis, non realiter, quia tunc eſſet quaternitas in diuinis, ſed aliquo modo. qui Deus eſt habens Deitatem, ratione cuius omnia prædicata eſſentialia conueniunt tribus perſonis. ¶Secundò eſt notandum. Aliter iudicandum eſſe de perſona diuina, & de perſona creata, quia perſona diuina eſt perſona relatiua, perſona autē creata eſt perſona abſoluta. ¶Ex quo prouenit, quod perſonæ creatæ aduenit relatio, tanquam quid conſequens ipſam, & poſt eſſe completum ipſius perſonæ, & ſic relatio accidentaliter prædicatur de illa, cùm omne, quod aduenit alicui enti completo ſit accidens illius, at vero cum perſona diuina ſit formaliter relatiua, relatio non aduenit illi in eſſe completo, ſed eſt formaliter conſtitutiua illius, vt diximus in 1. diſput. 7. quæſt. 3. & per conſequens de intrinſeca ratione perſonæ diuinæ eſt illi relatio. *Notab. 2.*

¶Tertiò eſt notandum quod licet perſonæ diuinæ ſint formaliter relatiuæ, non tamen perſonæ diuinæ ſunt tantum relationes diuinæ, quia perſonæ diuinæ vltra relationes dicunt eſſentiam diuinam, quia perſonæ diuinæ vti Pater, &c. ita ſunt perſonæ, ꝙ ſunt Deus, & adeò de intrinſeca ratione cuiuſcūque perſonæ diuinæ eſt ratio deitatis, quod implicat intelligere perſonam diuinam ſecundum ſuum eſſe reale, non intelligendo illam eſſe Deum, ſicut implicat intelligere hominem non intelligendo illum eſſe animal, quia qui intelligeret hominem, quatenùs rationalis eſt, non intelligendo illum eſſe animal non intelligeret hominem, ſed tantum rationem formalem hominis, ità qui intelligeret perſonam diuinam, non intelligendo diuinitatem, nō intelligeret perſonam, ſed formalem rationem perſonæ, quia vt dixi in 1. diſput. 7. quæſt. 5. perſonæ diuinæ ſunt conſtitutæ à parte rei ſecluſo ordine ad noſtrum intellectum eſſentia & relatione; & ſicut abſtractis relationibus nō remanent perſonæ, in eſſe perſonæ, ita abſtracta natura diuina à perſonis, non remanent perſonæ in eſſe perſonæ, ſed tantum in eſſe relationis. *Notab. 3.*

¶Quartò eſt notandum quod licet probabiliter poſſet dici, quod ratio formalis perſonæ in creatis, compleatur in illa duplici negatione, quam ponit Doctor in quol. quæſtione. 19. & in quam plurimis alijs locis ſuæ doctrinæ, nihilominus tamen in perſonis diuinis hoc non poteſt ſubſtineri, quia illa duplex negatio conſequitur, cō pleta iam perſona diuina in eſſe perſonæ. Dixi autem notantèr, quòd duplex illa negatio complet perfectam rationem perſonæ in *Notab. 4.*

næ in creatis, quia maxima controuerſia eſt inter Doctores ſcholaſticos Thomiſtas, & Scotiſtas per quid formaliter conſtituatur perſona, in eſſe perſonæ: Imò & inter ipſos Scotiſtas interſe. Quia durũ videtur quod perſona creata ſit formaliter negatiua, quare Lichetus in. 1. diſt. 28. quæſt. 2. ſubſtinet perſonam creatam conſtitui in eſſe perſonali per aliquod poſitiuum, quod eſt ratio incommunicabilitatis vt quod, & vt quo, nec hoc reputat contrarium doctrinæ Doctoris, quia Doctor nunquã aſſertiuè illud aſſeruit, imò cùm doceat in quam pluribus locis ſuæ doctrinæ, præcipuè in. 1. diſt. 23. & 26. & in. 3. diſt. 1. quæſt. 1. & in quol. quod nulla negatio eſt alicui propria, nec incommunicabilis, niſi ratione alicuius affirmationis, videtur dicendum quod perſona creata formaliter cõſtituitur per aliquid poſitiuum, pro nunc tamen mihi videtur dicendum, quod perſona creata non intelligitur habere completam rationem perſonæ vſque dũ habeat illam duplicem negationem, nec exiſtimo ponendam eſſe aliquam entitatem realem deſtinctam à natura & ſingularitate, quæ conſtituat ipſam naturam ſingularem in eſſe perſonæ, ad quam conſequatur illa duplex negatio, vti volunt nonnulli ex Thomiſtis cum Caietano (& docet ſine aſſertione tamen, & ſaluo ſemper meliori iudicio Lichetus vbi ſupra propè finem) ſed dicendum eſt quod natura humana ſingularis terminata in ſe; & non dependens ab alio, eſt ſuppoſitum, & perſona, & talis terminatio non eſt aliquid reale diſtinctum ab ipſa natura humana ſingulari, niſi forſitàn tantum modalitèr, & ſic cùm illa terminatio non poſsit intelligi ſine illa duplici negatione, ideò dico ꝙ ratio formalis perſonæ nõ intelligitur cõpleta niſi per illam duplicem negationem. Sicut. v. g. Punctus in linea non eſt aliquid diſtinctum realiter ab ipſa linea, ſed ipſa linea taliter terminata, ꝙ vltrà non progreditur, & ſicut linea non habet completam rationem huius lineæ, niſi quatenus eſt terminata, & cùm non habeat completam rationem lineæ terminatæ, niſi quatenùs vltra non progreditur, ita natura humana ſingularis non habet completam rationem perſonæ, niſi quatenùs eſt terminata in ſe, nec eſt completa terminata in ſe, niſi quatenùs nõ dependet ab alieno ſuppoſito. ¶Poteſt etiam, & aliter prædicta explicari ſententia, ſicut. v. g. natura limitata, vltra rationem naturæ dicit limitationem, quæ limitatio nihil aliud eſt, quam quidam determinatus modus eſſendi, qui completè non explicatur niſi per negationem. Ita igitur in propoſito dicendum eſt de illa duplici negatione quæ ponitur à Doctore, ratio formalis cõſtitutiua ſuppoſiti in eſſe ſuppoſiti.

Vltimo eſt notãdum.

¶Vltimò eſt notandum, vt diximus in 1. diſputatione. 9. quæſt. 5. notabili. 2. triplex eſt ordo, ſcilicet durationis, naturæ, & originis. Ordo autem naturæ ſumitur quandoq; pro ordine, qui reperitur inter naturas, quãdoq; verò pro ordine inter naturales perfectiones, quandoque vero pro ordine, qui eſt inter potentias comparatas ad ſua obiecta. Primo modo eſt ordo inter duas naturas ſpecificas, vt inter hominem, & angelum, & dicitur ordo perfectionis, ſecundùm quem in vnoquoque genere eſt vnum primum, & perfectiſsimum, quod eſt metrum & menſura cæterorum, & iſte ordo non reperitur in diuinis, cum in diuinis ſit tantùm vnica natura, & vna perfectio. ¶Secundus autem ordo, qui eſt inter naturales perfectiones, bene reperitur in diuinis, cùm actus voluntatis præſupponat etiam in diuinis actum intellectus, & non è contra. ¶Tertius autem ordo (qui eſt inter potentias comparatas ad ſua obiecta) etiam reperitur in diuinis, nam tam intellectus, quam voluntas diuina, prius feruntur in eſſentiam diuinam: tanquam in ſuum obiectum primarium, quam in alia diſtincta ab ipſa eſſentia, quæ ſunt obiecta ſecundaria. Cùm igitur intellectus diuinus (tã quatenus eſt potentia operatiua, quã quatenus eſt potentia productiua) prius feratur in obiectum ſuum primarium, (quale eſt eſſentia diuina) hinc prouenit, quod prius competat Deo productio intrinſeca, quam productio extrinſeca ſecundum rem, licet ratio productionis ad intra non cõpetat Deo, quatenus Deus eſt, ſed quatenus Pater, vel Filius eſt, & ratio creationis competat Deo quatenus Deus eſt, quia tamen tam intellectus, quam voluntas diuina, prius reſpiciunt ſuum obiectum primarium quam ſecundarium, ideo prius intelligimus omnem productionem ad intra completam, & perfectã quam aliquo modo intelligamus productionem creaturarum. Vt etiã diximus iam quæſtione præcedente.

¶Concluſio. Habitudo naturæ diuinæ ad ſuppoſitum diuinum prior eſt habitudine naturæ ad productionem ad extrà, Hæc cõcluſio

ſio eſt Doctoris vt patet in litera, & probatur. Non poteſt intelligi natura diuina exiſtens à parre rei ſuis ſuppoſitis, ſed poteſt intelligi ſine ordine ad productionem ad extra, ergo intimior eſt, & prior habitudo naturæ ad ſuppoſitum, quàm ad productionem ad extra. Maior eſt manifeſta in omni opinione, quia tenentes, quòd relationes ſunt de intrinſeca ratione eſſentiæ diuinæ, tenentur etiam fateri prædictam maiorem. Et tenentes quod eſſentia diuina vt eſſentia non includit in ſua quidditate relationes, tenentur etiam fateri quòd eſſentia diuina nō exiſtit ſine ſuppoſitis, licet habeat exiſtentiam propriam diſtinctam ab exiſtentia, & ſubſiſtentia ſuppoſitorum aliquo modo, nēpe virtualiter, vel ratione ratiocinata, vel non idem formaliter, ſicut v. g. licet natura humana Chriſti domini habeat exiſtentiam propriam, diſtinctam ab exiſtentia verbi, non tamen exiſtit ſinè verbo, ita in propoſito. Minor autem probatur. Nam talis ordo ad productionem ad extra eſt quædam relatio rationis in natura diuina, ergo.

¶ *Reſpondetur argumentis.*

Ad primū argum. ¶Ad primū. Quod illa maxima quod eſſentialia ſunt priora notionalibus, intelligenda eſt cum limitatione, nempe quod ſint abſoluta, non includentia aliquem reſpectum rationis, & quia habitudo ad agere, & creare, includit reſpectum rationis, quam nō includit habitudo naturæ ad ſuppoſitum, ideo licet habitudo naturæ ad creare ſupponat perfectionem eſſentialem, vel immediate fundetur in perfectione eſſentiali, non tamē eſt prior habitudine naturæ ad ſuppoſitum.

Ad ſecundum arg. ¶Ad ſecundum reſpondetur, quòd intellectus diuinus dicitur operatiuus, quatenus per intellectionem eſſentialem Deus cognoſcit quodcumque cognoſcibile, dicitur autem productiuus, quatenus cum eſſentia diuina in ratione obiecti producit Verbum diuinum, & licet verum ſit, quòd intelligere (ſi conſideretur ſecundum ſuam naturam) præcedit dicere, vel producere Verbum, nihilominus tamen cum iſta reduplicatione, prout in Patre, prius eſt dicere quam intelligere, vt dixi in. 1. diſput. 10. quæſt. 6. contra nōnullos Scotiſtas, quam ſententiam docet etiam Lichetus hac diſt. & quæſt. fol. 4. col. 2. ibi ſed dubitatur. Ex quo prouenit, quod licet intelligamus Deum prius intelligentem, quàm Patrem producentem, & ſimiliter, licet prius intelligamus Deum volentem, quam Patrem producentem, ſpir tu tamen intelligimus Patrem per intellectum producentem Filium, & Patrem & Filium producentes per voluntatem Spiritum ſanctum, quam intelligamus Deum per voluntatem producentem creaturas.

Ad tertiū argum. ¶Ad tertium reſpondetur concedendo maiorem & negando minorem, & ad probationem dicitur, quod cū creatio importet duo, alterum de principali, & alterum de connotato, ſi conſideretur quantum ad illud quod importat de principali, ſcilicet, volitionem diuinam, ſecundum ſuum eſſe abſolutum, prius conuenit Deo, quam, quælibet productio ad intra, ſi autem conſideretur quantum ad connotatum, & prout illa volitio eſt in proxima diſpoſitione ad producendum aliquid ad extra, tunc prius ſunt productiones ad intra, quā illa volitio, vt ſic, quia volitio non habet iſtum modum, nec completam rationem potentiæ productiuæ ad extra, niſi prout eſt in tribus perſonis.

Ad confir. ¶Ad confirmationem reſpondetur per ſupradictam doctrinam concedendo maiorē & negādo minorē, quia in illo priori in quo intelligimus volitionem diuinam, non intelligendo ſuppoſita, non intelligitur volitio diuina, vt habens completam rationē principij productiui ad extra, intelligimus autē illam habere talem completam rationem quando intelligimus illam eſſe in tribus ſuppoſitis.

Ad quartum arg. ¶Ad quartum reſpondetur concedendo maiorem, & negando minorem, & ad probationem dicitur quod ratio ſuppoſiti, & perſonæ in diuinis, eſt formaliter poſitiua. ¶Ad confirmationem dicitur quod cum perſonæ diuinæ ſint formaliter relatiuæ, & ſint conſtitutæ eſſentiā, & relatione, cum eſſentia diuina ſit de quidditate ipſarum, neceſſariò fatendum eſt abſolutum eſſe de quidditate relatiui, id eſt, perſonæ relatiuæ. Vtrùm autem eſſentia ſit de eſſentia relationis vide quæ diximus in 1. diſputatione. 8. quæſt. 9. *Ad confir.*

Ad ſecūdā confirm. ¶Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, quod illa maior tantum habet veritatem in creatis, in quibus, relatio non conſtituit perſonam in eſſe perſonæ, ſed ſupponit illā conſtitutam, ſecus autem in diuinis, vbi relatio conſtituit perſonam in eſſe perſonæ, & ſic in diuinis ex abſoluto & reſpectiuo reſultat vnum per ſe: nempè perſona diuina æquè ſimplex quoad realitatem ſicut eſſentiam, licet non æquè ſimplex, quoad conceptum

ptũ quia eſſentia non eſt reſolubilis in plures conceptus vt importatur nomine eſſentiæ, bene tamen perſona, quia conſtituta eſt eſſentia & relatione.

TEXTVS.

AD quæſtionem igitur principalem patet, quod neceſsitate cauſalitas perfecta, reſpectu cauſabilium extrà, eſt in tribus, & hoc reſpectu omnium cauſabilium in quocunque eſſe cauſabili, ſiue ſimpliciter, ſiue ſecundum quid, ita quod non poſſet non eſſe in tribus diſt. 1. q. 1. litera M.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor ſupponit quandam doctrinam ſæpe ſæpius à ſe repetitam, ſcilicet creaturas produci à Deo, & in eſſe ſimpliciter, quale eſt eſſe reale, quod habent ad extra, & in eſſe ſecundum quid, quale eſt illud eſſe cognitum, vel volitum, quod habent creaturæ, ex eo quòd ſunt cognitæ, vel volitæ à Deo. Hoc igitur ſuppoſito docet Doctor in hac litera quod productio diuinarum perſonarum præſupponitur ad productionem creaturæ in quocunq; iſtorum eſſe, & per conſequens, quod cauſalitas creaturarum (in quocunque eſſe) neceſſario eſt in tribus perſonis, nam ſi perſonæ diuinæ intelliguntur productæ antequam intelligamus creaturas habere iſtud eſſe cognitum, ergo cauſalitas creaturarum, quantũ ad iſtud eſſe neceſſariò eſt in tribus. Sequela eſt manifeſta, quia tale eſſe cognitum, vel volitum habent creaturæ, ex eo quod ſunt cognitæ, vel volitæ à Deo, ſed prius intelligimus productiones diuinas ad intra, quam intelligamus illas eſſe cognitas, vel volitas à Deo, ergo quia tamen ex iſta concluſione Doctoris colligitur Verbum diuinum non produci ex cognitione creaturarum. Pro maiori explicatione huius literæ, vide quæ dixi in 1. diſput. 10. quæſt. 14. Vtrum Filius in diuinis producatur ex cognitione diuinæ eſſentiæ, & creaturarum, & quæſt. 15. Vtrùm creatura priùs habeat eſſe expreſſum, vel repræſentatum per eſſentiam diuinam actu, & formaliter quam per intellectionem eſſentialem cognoſcatur. Et ſi vis intelligere iſtud eſſe cognitum vide quæ dixi in 1. diſput. 16. quæſt. 3.

TEXTVS.

SI per impoſsibile eſſet vna perſona abſoluta, conſequenter eſſet dicendum, quod in illa perſona abſoluta ſimpliciter eſſet talis cauſalitas perfecta, & ita cauſalitas perfecta ex ratione iſtius termini, non videtur neceſſariò includere, quod ipſa ſit in tribus, ſicut nec ex ratione iſtius termini includit rationem productionis ad intra, licet illa in re neceſſariò præſupponatur ſibi, ſicut nec poſſe ignire ex ratione ſui neceſſariò includit poſſe calefacere, licet in re præſupponatur diſt. 1. quæſt. 1. infra literam M.

EXPLICATIO LITERÆ.

QVIA litera iſta Doctoris melius explicabitur in quæſtione, ſit titulus illius.

QVÆSTIO III.

Vtrùm ſi per impoſsibile tantum eſſet vnica perſona in diuinis, illa poſſet producere aliquid ad extra.

PRO parte negatiua eſt primũ argumentum. Talis perſona nihil poſſet producere ad intra, ergo nec ad extra. Antecedens eſt manifeſtum, quia illud, quod produceret ad intrà, eſſet quid ſubſiſtens in natura intellectuali, & diſtinctum realiter à perſona producẽte, ergo eſſet alia perſona, & per cõſequens non eſſet vna perſona, quod ſupponitur in quæſtione. Sequela autem probatur, quia intellectus diuinus maiorem actiuitatem habet reſpectu productionis ad intra, quam ad extrà, ergo ſi nihil poſſet ad intra producere, nec poſſet aliquid producere ad extrà. *Primum argum.*

¶Secundò. Vbi non eſt ratio formalis productiua, nec principium productiuum, non poteſt eſſe productio, ſed ſi vnica tantum eſſet perſona in diuinis, in illa nõ eſſet principium productiuum ad extra, ergo nec productio ad extra. Maior eſt manifeſta, & minor probatur. Nam principium productiuum creaturarum in diuinis eſt voluntas diuina, prout in tribus perſonis, vt diximus quæſt. 2. ſed ſi vna tantum eſſet perſona, nõ poſſet perſona eſſe in tribus, ergo nec habere *Secundum argum.*

here rationem principij productiui, & per
conſequens, ſi vna tantum eſſet perſona in
diuinis, nihil poſſet ad extra producere.

Notab. 1. ¶Pro explicatione huius quæſtionis ſunt
notanda nonnulla, quorum primum eſt quod
in vnoquoque agente, duplex reperitur ra-
tio ad agendum, altera quæ dicitur ratio agē
di, altera quæ dicitur ratio agentis, & idem
dicendum eſt de paſsione, ſicut. v. g. in igne
producente ignem, aliud eſt ratio agendi, &
iſtud eſt forma ſubſtantialis, vel accidenta-
lis: ſubſtantialis reſpectu ſubſtantiæ ignis
producendi: Accidentalis reſpectu caloris
producendi, quia, vt dixi in diſputat. 1. acci-
dens non poteſt producere ſubſtantiā, nec in
virtute ſua, nec in virtute ipſius ſubſtantiæ,
& ſic ignis producit ſubſtantiam ignis per
ſuam formam ſubſtantialem, tamquam per
rationem formalem agendi, calorem autem
per ſuum calorem, qui eſt ratio formalis agē
di ignis: Aliud autem eſt ratio agentis, ſcili-
cet, ratio ſuppoſiti, vel ſingularis, quia actio
nes, vel ſunt ſuppoſitorum, vel ſingularium,
quæ conditio intrinſeca eſt ad rationem agē
tis vt quod; quia quod non eſt ſuppoſitum,
vel ſingulare ſubſiſtens, vel exiſtens per ſe
non poteſt agere. Quare autem iſta duplex
ratio requiratur in vnoquoque agēte ea eſt,
quia inter agens & patiens, inter producens
& productum eſt aliqua conueniētia, & dif-
ferentia, nam ignis productus, & producens
cōueniunt quidem, & diſtinguuntur, conue-
niunt in natura ignis, vterque enim habet
formam ſubſtantialem ignis, qua eſt formali
ter ignis, & vterque habet formam acciden
talem ignis, qua vterque formaliter calidus
eſt. Diſtinguūtur autem propria in diuidua-
tione, aut ſingularitate. Illud igitur in quo
eſt ſimilitudo: & cōuenientia dicitur in igne
generāte ratio agendi. Illud igitur in quo di-
ſtinguūtur, dicitur ratio agentis.

Notab. 2. ¶Secundo eſt notandum. Quod ſi vna tantū
perſona eſſet in diuinis, licet in illa non repe
riretur iſta duplex ratio reſpectu productio
nis ad intra, quia nullum reperiretur produ-
ctum ad intra, & productio dicit intrinſecū
ordinem ad principium productiuum, & ter
minum productum, quia ſi non eſt produ-
ctum, nō eſt productio, nec principium pro
ductiuum, quantum ad ſuum eſſe completū,
& in actu, licet poſsit eſſe quantum ad apti-
tudinem, & quantum ad ſuum eſſe abſolutū,
vt patet in igne non producente ex defectu
ſubiecti, vel paſsiui, in illo enim eſſet principiū
productiuum, ſecundum ſuum eſſe abſolutū,
non tamen in vltima actualitate, niſi quando
habet productum, & productionem, quod ſi
igni implicaret, habere productum, & pro-
ductionem, eſſet etiam impoſsibile habere
principium productiuum & rationem agen
di: Vnde ſi in diuinis tantum eſſet vnica per-
ſona, cum illa non poſſet habere productum
ad intra, licet haberet intellectum, & volun-
tatem, non poſſet habere rationem princi-
pij productiui: quia illis eſſet impoſsibilis
productio, & productum ad intra. At vero
reſpectu productionis ad extra, vtraque ra-
tio, (ſcilicet agendi & agētis) reperiretur in
Deo, quia in Deo reperiretur ratio ſubſiſten
tis, (quæ eſt ratio agentis) & volūtas diuina,
quæ eſſet ratio agendi.

¶Tertio eſt notandum quod principiū pro- Notab. 3.
ducendi ad extra eſt triplex. Aliud eſt funda
mentale, vel remotiſsimum: & iſtud eſt eſſen
tia diuina quæ eſt radix, & fundamentum
omnium diuinorum. Aliud eſt principium
remotum, & eſt voluntas ipſa diuina, quæ eſt
principium omnis productionis contingen-
tis ad extra. Aliud autem eſt principium pro
ximum & eſt actus diuinæ voluntatis, quo
tanquam proximo principio omnia ad ex-
tra producuntur, iuxta illud. Ipſe dixit & fa
cta ſunt, id eſt efficaciter voluit, & facta
ſunt, & iuxta illud. Omnia quæcumque vo-
luit Dominus fecit in cælo, & in terra. Et li-
cet hic diſtinguamus volitionem à volunta-
te, & voluntatem ab eſſentia, loquimur mo-
re noſtro per conceptus deſumptos à creatu
ris, in quibus operatio diſtinguitur à princi-
pio productiuo, & principium productiuū
quandoque diſtinguitur ab eſſentia: ſi autem
conciperemus volitionem diuinam per con
ceptum ſibi adæquatum, & ſimiliter volunta
tem diuinam nullam inueniremus diſtinctio
nem inter illas & eſſentiam, vt dixi in. 1. di-
ſputatione. 15. quæſtione. 3. notabile. 5. vbi
dicebam, quod ſi intellectus, & voluntas,
conſiderentur ſecundum quod ſunt entita-
tes à parte rei, nullum dicentes ordinem, nec
reſpectum, hoc modo intellectus & volun-
tas in diuinis nō ſunt duæ realitates, nec duæ
formalitates, ſed eadem realitas, & eadē for-
malitas niſi formalitas ſumatur pro ratione
conceptibili: iuxta ea quæ docuit Doctor in
reportatis in. 4. d. 3. quæſt. 1. vbi dicit, quod
quidditas quandoque ſignificat rationem
conceptibilem de aliquo, ſi autem formali-
tas ſignificet rationem formalem exiſten-
tem

tem à parte rei, ſicut eadem natura diuina
eſt intellectus, & voluntas, ita eadem forma
liter eſt intellectus & volũtas diuina, & hoc
modo adeò ſunt intrinſeca ratione eſſentiæ
diuinæ, quòd implicat intelligere eſſentiam
diuinam, in ratione eſſentiæ diuinæ, abſque
eo quod intelligamus illam eſſe intelligentẽ
& volentem, quare volitio diuina, eſt de for
mali ratione eſſentiæ, & voluntatis diuinæ;
quòd ſi modò diſtinguimus illas eſt quia cõ-
cipimus volitionem, & voluntatem diuinã
per conceptus quibus concipimus volitio-
nem, & voluntatem humanam qui conce-
ptus non ſunt proprij ſed alieni.

Notab. 4. ¶Quartò eſt notandum cum Doctore hac
diſt. & quæſt. litera L. quod quando aliqua
cauſa eſt productiua plurium effectuum di-
ſparatorum, ex eo quod non producat vnũ,
non ſequitur quod non poſſit producere
aliud, ſicut. v. g. ſol eſt productiuus ranæ, &
vermis, ex hoc autem quòd non produceret
vermem, non ſequitur quòd non poſſit pro
ducere ranam. Quando verò cauſa eſt effecti
ua plurium effectuum, ſubordinatorum, ſi
per poſſibile, vel per impoſſibile, tollamus
ordinem vnius effectus ſubordinati ad aliũ
effectum non propter hoc tollẽdus eſt, nec
negandus ordo ipſorum effectuum ad ſuam
cauſam. Vt autem prædictam doctrinam in-
telligas, aduerte quòd quandocumque ali-
qua cauſa in creaturis comparatur ad plures
effectus ſubordinatos, eſſentialior eſt com-
paratio illius cauſæ ad ſuos effectus, quam
comparatio vnius effectus ſubordinati ad
alium effectum ſubordinatum. v. g. ſol enim
illuminat & calefacit, & prius illuminat quã
calefaciat, poſſumus igitur comparare ſolẽ
ad illuminationẽ, & calefactionem, & poſſu
mus comparare calefactionem ad illumina-
tionem, tamquam effectus vltimus, ſubordi
natus illuminationi, tanquam effectui prio-
ri: In hoc caſu licet calefactio dicat ordinem
ad ſolem, tanquam ad ſuam cauſam & etiam
ad illuminationem, tanquam ad alium effe-
ctum priorem, magis tamen dependet cale-
factio à ſole, quam ab illuminatione, quia de
pendentia vnius effectus ad alium effectũ,
eſt propter dependentiam, & ordinẽ, quam
ipſi duo effectus habent ad ſuam cauſam, &
per conſequens eſſentialior eſt dependen-
tia illorum ad ſuam cauſam, quam dependen
tia vnius ad alium: calefacere enim ex eo pẽ-
det ab illuminatione, quia ſol illuminans ca-
lefacit, & vterque effectus à ſole procedit,
cùm igitur ſit eſſentialior dependentia, quã
habet calefactio ad ſolem, quam illa quæ ab
illuminatione, ſi per poſſibile, vel per im-
poſſibile tolleretur illa dependentia, & or-
do, qui reperitur inter calefactionem, & illu
minationem; non ex hoc tollitur neceſſariò
dependentia & ordo, qui reperitur inter ca-
lefactionem & ſolẽ, & reddit Doctor ratio
nem, quia propter minus neceſſarium, non
eſt tollendum magis neceſſarium, ſicut. v. g.
neceſſarium eſt ſolem illuminando calefac
re, quare calefacere neceſſariò præſupponit
illuminationem, & hoc eſt primum neceſſa-
rium. Secundò neceſſarium eſt quòd calefa-
cere, & illuminare præſupponant ſolem, tan
quam ſuam cauſam, à qua eſſentialiter depẽ-
dent, iſtud autem ſecũdum eſt magis neceſ-
ſarium quam primum, modo ſi ego dicam,
quod calefacere non præſupponit illumina
re, non tamen ex hoc ſequitur quod illumi-
nare, & calefacere, non præſupponant ſolẽ
tanquam ſuam cauſam. Modo ad propoſitũ
dicit Doctor. Aliquid eſt in Deo principiũ
productionis intrinſecæ, & aliquid eſt in eo,
principiũ productionis extrinſecæ, ita quod
iſtæ duæ productiones ordinatæ ſunt ad idẽ
principium, & magis neceſſarius eſt ordo
vtriuſque productionis ad cauſam, & princi
pium, quam alterius ad alteram, vnde ſi per
impoſſibile ponatur aliquod principium,
non eſſe principium productionis prioris,
(ſcilicet intrinſecæ) non propter hoc vide-
tur eſſe negandũ illud principium, eſſe prin
cipium productionis extrinſecæ, quia tantũ
negatur ille ordo productionis ad produ-
ctionem, quando ponitur ſi eſſet vnica tan-
tum perſona in diuinis.

¶Vltimò eſt notandum quod cùm volun- *Vltimo notab.*
tas diuina ſit principium productiuum crea
turarum, nõ maiorẽ vim recipit ex eo quod
ſit in tribus diuinis ſuppoſitis, quam ſi tantũ
eſſet in vna perſona diuina, quia eadem volũ
tas numero, quæ eſt in Patre, eſt in Filio, eſt
& in Spiritu ſancto nec maiorem virtutem
habet voluntas in tribus perſonis, quam in
Patre tantum, quia tota virtus voluntatis di
uinæ, prouenit illi ex eo quod eſt voluntas
eſſentiæ diuinæ, ita quod vt præintelligi-
mus illam (antequam intelligamus illã eſſe
in perſonis) eſt tam infinita, ſicut quando in
telligimus illã in Patre, Filio, & Spiritu ſan
cto, & per conſequens ex eo quod ſit in tri-
bus, non acquirit aliquam entitatem. Quòd
autem modo non ſit principiũ productiuũ
in po-

in potentia proxima, niſi priùs ſit in tribus ſuppoſitis diuinis, hoc prouenit illi, quia voluntas diuina priùs complet productionem ad intra, quam ſit principium productiuum proximum productionis ad extrà. ¶Ex quibus infertur primo, quòd ſicut voluntas diuina non eſt fœcunda in potentia proxima in Patre, antequam Filio communicetur reſpectu productionis Spiritus ſancti, propter ordinem, qui inter intellectum & voluntatem diuinam reperitur, ita voluntas diuina, non eſt principium proximum productionis ad extra, antequā ſit in tribus perſonis, propter ordinem qui inter productionem ad intra, & productionē ad extra ſeruatur. ¶Ex quibus infertur ſecundo, quòd pluralitas perſonarum diuinarum non eſt conditio neceſſariò requiſita ex parte ipſius productionis ad extra, quia productio ad extra tantum dependet eſſentialiter à voluntate, quatenus voluntas, quòd autem pendeat à voluntate in tribus, hoc prouenit, quia voluntas diuina prius eſt in tribus, & communicatur Filio & Spiritui ſancto, quā ſit principium productiuū proximum creaturarū. Pro hoc notabili, & hac quæſtione vide quę diximus in 1. diſput. 11. quæſt. 8. per totā.

¶Concluſio. Si per impoſsibile in diuinis vna tantum eſſet perſona, illa poſſet producere omnes creaturas. Hæc concluſio eſt Doctoris vt patet in litera, & probatur primo, quia vbicumque eſt ſufficientiſsimum principium quod, & quo, & ſufficiētiſsima ratio agentis, & agendi, ibi poteſt eſſe productio, ſed ſi vna tantum eſſet in diuinis perſona, eſſet in illa ſufficientiſsimum principiū quod, & quo, & ſufficientiſsima ratio agentis, & agendi, ergo. Maior eſt manifeſta, & minor probatur, quia illa perſona eſſet ſubſiſtens, & haberet voluntatem æque perfectam, & potentē, ſicut modo eſt in tribus, ergo ſicut modo exiſtēs in tribus poteſt pducere creaturas, etiā in caſu poſito eſſet ſufficiētiſsimū principium proximū productiuū creaturarū, & poſsit creaturas omnes producere. *Primo probatur.*

¶Ex quo infertur primo cum Tartareto ſuper iſtam literam, quod productio ad extra non includit formaliter productionem ad intra, nec præſupponit illam nunc de facto, ita quòd includat illam formaliter in ſua ratione formali & difinitione. Et ratio huius eſt ex Doctore, quia tunc non poſſemus dicere quòd negata productione ad intra, poſſet eſſe productio ad extrà, quanquā per impoſsibile illa negaretur; quod patet, nā ſi ego nego quod rationale eſt animal etiā neceſſario debeo ſimpliciter negare quod homo eſt animal, nā rationale ita eſt de intrinſeca ratione hominis, quod eſt ratio formalis illius, & eſſet cōtradictio per locū intrinſecum, eſſe rationale & non eſſe hominem, ſed non eſt contradictio per locum intrinſecum eſſe productionem ad extra, & non eſſe productionem ad intra, ergo productio ad extra modo de facto non includit formaliter productionem ad intra, nec in ſua ratione formali illam præſupponit. *Corol.*

¶Secundò probatur concluſio. Nam Philoſophi, Sarraceni, & Iudæi poſuerunt productionem ad extra, & non productionem ad intra, ergo inter productionem ad intra & ad extra non eſt per locum intrinſeco neceſſaria habitudo quantum ad rationem formalem vtriuſque productionis. Confirmatur, quia neceſsitas talis habitudinis tantum prouenit ex ordine neceſſario qui eſt inter ipſas productiones. *Secundo probatur.*

¶*Reſpondetur argumentis.*

Reſpōdetur argumentis.

¶Ad primū concedendo maiorem & negando minorē. Et ad probationē dicitur, ꝙ illud nō prouenit ex maiori, vel minori actiuitate, ſed quia ſi vna tantum eſſet perſona nihil poſſet producere ad intra, quia illud productū deberet eſſe alia perſona, & ſic hypotheſis implicaret cōtradictionē per locū intrinſecū, nō autē implicat cōtradictionē per locū intrinſecū, quod non ſit productio ad intra, & quod ſit productio ad extra. *Ad primū argum.*

¶Ad ſecūdū reſpōdetur cōcedendo maiore, & negādo minorē, & ad probationē dicitur negādo antecedēs, quia de ratione principij productiui tātū eſt, ꝙ voluntas ſit in aliquo, ꝙ autē ſit in tribus, prouenit illi ex cōnexione, quæ eſt inter productionē intrinſecā, & extrinſecā, id eſt, quia productio ad intra præſupponitur cōpleta ante productionem ad extra. *Ad ſecundum.*

TEXTVS.

RESpondeo, Pater producit lapidem prius origine, quam Filius, hoc eſt à ſe, & Filius non à ſe, & tamen Filius eadem productione producit lapidem, & in eodem inſtanti naturæ: & in eodem inſtanti naturæ poſſunt aſsignari omnes gradus originis, & ideo non ſequitur quod ſit bis productus niſi prius naturaliter, & in priori inſtanti naturæ produceretur à Pa-

 tre,

tre, quàm à Filio, quod non eſt verum, nam in illo inſtanti naturæ, in quo Pater producit lapidem in tali eſſe, Filius habet eandem naturam, & per conſequens, omnem fœcunditatem productiuam, quæ ſibi non repugnat, & ita virtutem producendi lapidem, & ante illud inſtans ordine naturæ non præintelligitur lapis productus in eſſe cognito. diſtin. 1. quæſt. 1. ante literam I.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor reſpondet cuidam dubitationi à ſe propoſitæ, ſcilicet, ſi Filius in diuinis habet virtutem productiuam communicatam à Patre, videtur quòd prius Pater producat, quam Filius, & per cõſequens quòd res productæ à Patre, & à Filio, bis producantur, vel ſaltim quòd Filius non producat. Huic autem dubitationi reſpondet, quòd iſta prioritas quæ reperitur inter Patrem & Filium eſt prioritas originis tenens ſe ex parte ipſorum producentium, non tamen ex parte rei productæ, & ſic non ſequitur quòd bis producatur, vel quod Filius non producat, quia in illo inſtanti in quo Pater producit lapidem, in eodem inſtanti naturæ Filius habet omnem fœcunditatem productiuam, quia habet eandẽ numero naturam cum Patre, & quia in illo inſtanti in quo habet eàdem numero naturam cum Patre, lapis non habet eſſe productum, ergo ſimul cum Patre producit lapidem, ſed quia Pater producit lapidem per virtutem nõ cõmunicatã ab alio, Filius autem producit lapidem per virtutem communicatam à Patre, ideo Pater prius origine producit lapidem, quàm Filius, quia Pater à ſe, Filius autem non à ſe illum producit. Quia tamẽ præſens litera longiorem requirit explicationẽ ſit titulus quæſtionis.

QVÆSTIO IIII.

Vtrùm inter diuinas perſonas ſit aliquis ordo in productione creaturarũ.

Primum argum. PRO parte negatiua eſt primum argumentum ſi inter perſonas diuinas eſt aliquis ordo in pducendo creaturas ſiue in eſſe reali, ſiue in eſſe cognito, ergo, vel lapis bis producitur, vel Filius non producit lapidem, vel ſaltim (tertiò) producit illum poſtquam iam lapis eſt productus à Patre. Probatur ſequela. Nam bene ſequitur, Pater priùs origine producit lapidem, quam Filius, ergo lapis prius origine eſt productus à Patre quàm à Filio, & per conſequens ſi Filius poſterius origine producit lapidem, vel lapis bis producitur, vel Filius non producit illum, vel ſi illum producit, producit illum poſtquã iam productus eſt à Patre.

Secundum argum. ¶Secundò. Ideò Pater producit lapidem in eſſe cognito quia intelligit lapidem, ergo ſi priùs origine intelligit lapidem, quàm Filius, Filius non poterit illum producere in eſſe cognito. Probatur ſequela. Ideò concedimus Filium in diuinis non poſſe producere per intellectum alium Filium, quia Pater æternus communicauit illi intellectum habentem iam terminum productum adæquatum, ergo ſi lapis habet eſſe cognitum à Patre per intellectum, antequàm diuinus intellectus Filio communicetur, Filius per intellectum non poterit lapidem in eſſe cognito producere.

Tertium argum. ¶Tertiò. Si Filius intelligens lapidem producit illum in eſſe cognito, hoc erit quia habet notitiam actualem lapidis, tunc ſic, vel Filius habet illam notitiam actualem virtute eſſentię, vt eſt in memoria Patris, vel vt eſt in memoria Filij, ſi in memoria Patris, ergo iam lapis habuit eſſe productum antequam Filio communicaretur, ſi in memoria Filij, ergo lapis non habuit eſſe productum prius origine à Patre, quam à Filio, & per conſequens nullus ordo reperitur inter diuinas perſonas in productione rerum, ſiue in eſſe reali, ſiue in eſſe cognito.

Notab. 1. ¶Pro explicatione huius quæſtionis ſunt notanda nonnulla. Quorum primum eſt quòd cùm ordo intrinſecè, & eſſentialiter includat prioritatem, & poſterioritatem; quia implicat ordinem eſſe, vbi nõ eſt priùs & poſteriùs ſecundum exigentiam illius ordinis, cùm illa dicant ordinem inter ſe, quæ comparationem aliquam habent ad aliquod principium, ideò ſicut triplex reperitur comparatio, ita triplex reperitur ordo, & per conſequens triplex reperitur prioritas, ſcilicet durationis, naturæ, & originis. Ordo durationis diuiditur in æternitatem, & in æuum, & in tempus. Ordo naturæ diuiditur in ordine, qui eſt inter duas naturas, & in ordine, qui reperitur inter naturales perfectiones, & in ordine *Triplex ordo.*

qui

qui eſt inter potentias comparatas ad ſua obiecta.

Primus ordo naturæ. ¶Primus ordo naturæ reperitur inter duas naturas ſpecificas, quarum altera altera eſt perfectior, vt qui reperitur inter hominē & angelū, inter hominē & equum; ſecūdū quē in vnoquoque genere eſt vnū primū, & per ſectiſsimum, quod eſt metrū, & menſura cæterorū, & iſte ordo nullatenùs reperitur inter diuina, quia in diuinis tantū eſt vna perfectio, quā dicūt omnia, quæ ſunt in Deo, ſiue formaliter ſiue identice.

Secundus ordo naturæ. ¶Secundus autem ordo naturæ, qui inter naturales perfectiones reperitur, quarum altera alteram præſupponit, & non è contra, bene datur in diuinis, nā actus diuinæ voluntatis præſupponit actū intellectus diuini, & ſic in productionibus priùs intelligimus productionē Filij, quā Spiritus ſancti, quia productio per intellectū, ſecūdū ſuam naturā, præſupponitur productioni per voluntatem. Imò ex eo Filius producit Spiritum ſanctū; quia in illo priori intelligimus productionem per intellectū eſſe cōpletā, antequam intelligamus productionem Spiritus ſancti, & ſic voluntatē diuinā eſſe priùs Filio cōmunicatam, quàm producatur Spūs ſanctus.

Tertius ordo naturæ. ¶Tertius autem ordo naturæ, etiam reperitur in diuinis, quia iſta propoſitio veriſsima eſt. Ideo Deus intelligit creaturas, quia intelligit ſuā eſſentiam. Iſta autē falſa eſt (formaliter loquendo,) ideo Deus intelligit ſuam eſſentiam, quia intelligit creaturas; prius igitur intelligimus cognitionem diuinam terminatā ad eſſentiam, quàm terminatam ad creaturas.

Ordo originis. ¶Ordo autem originis, licet ſecundum cōmuniter loquentes, ſit etiā triplex, ſcilicet inter originans, & originatum, & inter duas origines, & inter vnum eſſentiale, & alterum notionale, tamen ſecundum Doctorem, cū ordo originis requirat diſtinctionem realē, ità quod vbi non eſt diſtinctio realis, non reperitur in rigore ordo originis, ſed tantum præſuppoſitionis, & naturæ, vt modo explicaui; ideò tantum eſt duplex ordo originis in rigore. *In rigore duplex eſt ordo originis.*

Primus ordo originis. Primus quādo vnus producit alium, & ſic eſt ordo originis inter Patrem & Filium. Pater enim producit Filiū, Filius autē producitur à Patre.

Secundus ordo originis. Secundus autem ordo originis eſt quando duo per idem principium producunt alium, illud tamen principium eſt in illis ordine quodam, ſicut v. g. Pater & Filius producūt Spiritum ſanctum per eandem virtutem ſpiratiuam, illa tamen virtus ſpiratiua eſt in Patre & in Filio ordine quodam, nam in Patre eſt à ſe, in Filio autem eſt à Patre propter quod, vt diximus in 1. diſput. 9. quæſt. 5. licet Pater & Filius ſimul producant Spiritū ſanctum, priùs tamen origine Pater producit Spiritum ſanctum, quàm Filius, quia Pater producit per virtutem ſpiratiuam, quam habet à ſe, Filius autem per eādem virtutem ſpiratiuam, quam habet à Patre.

Notab. 2. ¶Secundò eſt notandum quòd in vnoquoque inſtanti durationis, vel temporis poteſt aſsignari totus ordo naturæ, & originis, & in vnoquoque inſtanti naturæ aſsignabilis eſt totus ordo originis, ſicut v. g. In eodem inſtanti tēporis quo anima rationalis infunditur corpori, dat eſſe viuū, & eſſe hominis, priùs tamen natura vnitur corpori, quā det eſſe viuum, & priùs natura dat eſſe viuum, quam det eſſe hominis, ſed omnes iſtæ prioritates includuntur in eodem inſtanti temporis. Et in illo inſtanti naturæ, in quo homo accipit eſſe hominis, & in quo eſt cōpletus totus ordo naturæ eſt tunc aſsignandus totus ordo originis, quem omnes propriæ paſsiones hominis ſeruant inter ſe, nam primo homo eſt riſibilis, ſecūdo flebilis, tertio beatificabilis, & ſic de alijs paſsionibus, quarum prius origine vna intelligitur habere eſſe, (ſecundum noſtrum modum concipiendi) quam alia, licet omnia ſint in vno inſtanti ordinis naturæ. *Nota hoc.* Simili modo de inſtanti originis dicendum eſt in diuinis, nam in illo inſtanti, in quo intelligimus voluntatem diuinam, vel intellectum diuinum priùs terminari ad eſſentiam diuinam, quàm ad obiecta ſecundaria, tunc reperitur inſtās naturæ tertio modo & quia ad hoc quod intellectus diuinus cognoſcat eſſentiam, & obiecta ſecundaria, intelligimus ipſum intellectum præſupponere eſſentiam in ratione obiecti, ideo inuenimus rationem prioritatis originis ſecundum communiter loquentes, ſi autem prioritatem originis in rigore ſeruemus in illo inſtanti naturæ, ſumendo inſtans naturæ ſecundo modo, quatenùs intellectus diuinus priùs complet productionem Filij, (ad noſtrum modum intelligendi,) quā voluntas producat Spiritū ſanctū, quod inſtās dicitur etiā præſuppoſitionis, quia productio per voluntatem præſupponit productionē per intellectum, in illo igitur inſtanti, priùs intelligimus Patrem producentem, quā Filiū

productũ, licet ſimul natura ſint Pater producens, & Filius productus.

Notab. 3. ¶Tertiò eſt notãdum. Quod in diuinis tam per actum intellectus, quàm voluntatis, duplex eſt actus, alter operatiuus, & alter productiuus, actus operatiuus eſt intellectio, ſiue volitio eſſentialis, actus autem productiuus eſt dictio, ſiue productio Verbi, quæ à Thomiſtis appellatur cognitio notionalis, & eſt ſpiratio, ſiue productio Spiritus ſancti quæ à Thomiſtis appellatur amor notionalis, & iſti duo actus ita ſe habent inter ſe, quod vterque præſupponit intellectũ, ſiue voluntatem diuinam, & eſſentiam ſibi præſentem in ratione obiecti, aliter tamen, & aliter, nam actus operatiuus præſupponit memoriam fœcundam tanquam principiũ operatiuum; actus autem productiuus præſupponit memoriam fœcundam tanquam principium productiuũ. Et ratio huius eſt, quia, vt dixi in 1. diſput. 5. quæſt. 4. vtraque notitia tam eſſentialis, & ingenita, quam notionalis, & genita neceſſariò & intrinſecè requirunt intellectum diuinum & eſſentiam in ratione obiecti, & quia intellectus diuinus illa notitia ingenita taliter intelligit, acſi ipſam produxiſſet, ideo quia ex memoria fœcunda (ideſt ex intellectu & eſſentia in ratione obiecti) reſultat notitia ingenita, quaſi per modum emanationis (noſtro modo concipiendi) & non elicitur ab ipſa memoria fœcunda, nec producitur, ſed eſt innata, ideo illa notitia vocatur operatio, & memoria fœcunda principium operatiuum, & quia ſi memoria fœcunda illam notitiam nõ haberet naturaliter innatam, poſſet illam producere, ideò ſic memoria fœcunda dicitur principium talis notitię, quæ eſt ſimpliciter improducta, & ipſa notitia, dicitur quaſi producta, ideſt, ita ſe habens, acſi intellectus diuinus illam produceret; non tamen quod aliquo modo producta ſit ſed eſt ſimpliciter improducta, & ingenita. Productio autem Verbi ſupponit memoriam fœcundã tanquam principium productiuum quo, & Verbum quod eſt terminus dictionis, vel talis productionis dicitur notitia producta, vel genita, ſimpliciterque producta & ſimpliciter genita, vt habetur in ſymbolo vbi fatemur verbum eſſe genitum.

Notab. 4. ¶Quartò eſt notandũ. Quod ſicut in productione Spiritus ſancti eſt prioritas originis inter Patrẽ & Filiũ, ita in productione creaturarũ (in eſſe cognito) eſt aſsignãdus ordo originis inter diuinas perſonas. Pro quo aduerte quod talis ordo originis poteſt intelligi tripliciter. Vno modo quod ordo ille originis ſumatur ex parte obiecti, vel lapidis cogniti. Secũdo modo ex parte notitiæ, vel cognitionis. Tertio modo ex parte ſuppoſitorũ intelligentiũ illud obiectũ, vel producentium illud obiectũ in eſſe cognito. Si cõſideretur ordo originis. Primo modo certum eſt, quòd nõ eſt ordo originis ex parte ipſius originati, vel obiecti producti in eſſe cognito, quia lapis non prius producitur in eſſe à Patre, & ſecundo à Filio, & tertio ab Spiritu ſancto, ſed ex parte obiecti ideſt ex parte ipſius lapidis, ſimul eſt productus à tribus perſonis. Nec etiã eſt ordo originis ex parte cognitionis, qua lapis producitur in eſſe cognito; quia Pater nõ habet primo intellectionẽ, vel cognitionẽ de lapide & Filius ſecundò habet aliã cognitionẽ, & Spũs ſanctus. Tertiò alia cognitione cognoſcit, ſed eadẽ cognitione Pater, Filius, & Spiritus ſanct⁹ cognoſcũt lapidẽ. Eſt igitur ordo originis inter diuinas perſonas ſiue ex parte originantiũ, vel ſuppoſitorũ producẽtiũ lapidẽ in aliquo eſſe, quia inter Pater, Filiũ, & Spiritũ ſanctum datur ordo, quia Pater à ſe, Filius per volitionẽ cõmunicatã à Patre & Spiritus ſanctus per volitionem communicatam à Patre, & Filio. Creaturas in tali eſſe producuntur.

¶Prima cõcluſio. Inter diuinas perſonas nõ eſt aliqua prioritas durationis, nec tẽporis, ſiue prioritas ſimpliciter. Hæc concluſio eſt de fide. Et probatur ex D. Aug. ex ſymbolo Athanaſij, vbi dicitur in hac Trinitate nihil priùs, aut poſteriùs, nihil maius, aut minus, ſed omnes tres perſonæ coæternæ ſibi ſunt, & coæquales. Eandẽ docet D. Aug. lib. 3. cõtra Maximũ cap. 14. Eandẽ D. Ambr. lib. 1. de fide ad Grat. & probatur, quia prioritas temporis eſt prioritas ſucceſsiuorũ, & eorũ quæ poſſunt eſſe & non eſſe, ſed perſonæ diuinæ nõ poſſunt nõ eſſe, nec tẽpore mẽſurãtur, ergo inter illas nõ eſt prioritas tẽporis. *Prima cõcluſio.*

¶Secunda concluſio. Inter diuinas perſonas nõ eſt prioritas naturæ, quæ reperitur inter vnã, & aliã naturã. Hæc cõcluſio etiã eſt de fide, & probatur quia talis ordo requirit diſtinctionẽ realem; & neceſſariò includit imperfectionem in altero extremorũ, ſed nihil reperitur in diuinis quod dicat imperfectionẽ, ergo neq; reperitur talis prioritas naturę quæ inter vnã & aliã naturam reperitur. *Secunda concluſio.*

¶Tertia

Tertia con cluſio. ¶Tertia concluſio. In diuinis reperitur ordo naturæ, qui dicitur ſuppoſitionis, qualis eſt, qui reperitur inter naturales perfectiones, vel qui reperitur inter potētias comparatas ad ſua obiecta. Hæc concluſio eſt Doctoris hac diſt. & quæſt. litera H. & probatur, quia, ſecundum communem ſententiam Theologorum, eſſentialia ſunt priora notionalibus, & productio Spiritus ſancti præſupponit productionem Filij, ergo in diuinis eſt ordo ſuppoſitionis.

Quarta cõ cluſio. ¶Quarta concluſio. In diuinis eſt prioritas originis inter diuinas perſonas, tā reſpectu productionum ad intra, quam reſpectu productionum ad extra. Hæc concluſio eſt Doctoris, & probatur ex D. Auguſt. lib. 3. contra Maximum. cap. 14. vbi ſic ait. Genitorē & genitum eſſe non eſt inæqualitas ſubſiſtentiæ, ſed ordo naturæ, non quo alter eſt prior altero, ſed quo alter eſt ab altero. Idē docet in lib. de triplici habitaculo cap. 6. vbi ſic ait. Pater præcedit Filium non tempore ſed origine. Eandem docet Hugo de ſancto Victore. 6. de Trinita. cap. 6. vbi dicit. Prius & poſterius hoc loco intelligi volumus, nō temporis ſucceſsione, ſed ordine naturæ, vel origine. Et probatur ratione, quia prioritas originis in diuinis, nihil aliud eſt quā quod aliquis non ſit ab alio, & quod alius ſit ab illo, ſed in productione ad intra Pater à nullo eſt, & Filius eſt à Patre, ergo reſpectu productionis ad intra, datur inter diuinas perſonas prioritas originis. Secunda pars concluſionis patet. Pater producit creaturas per virtutem non communicatam ab alio. Filius autem producit creaturas per virtutem cōmunicatā à Patre, Spiritus ſanctus producit creaturas per virtutē cōmunicatā à Patre, & Filio, ergo inter diuinas perſonas reſpectu ꝓductionis ad extra etiā reperitur prioritas originis. Et per cōſequēs in diuinis eſt prioritas originis inter diuinas perſonas tam reſpectu productionum ad intra, quam productionis ad extra.

Quinta cõ cluſio. ¶Quinta concluſio. Iſta prioritas originis non eſt prioritas in quo, ſed à quo. Hæc concluſio eſt Doctoris in 1. diſt. 10. quæſt. vnica, & omnium Scotiſtarum quicquid nonnulli (falſo tamen) aſſerant in ſuis commentarijs ſuper primam partem D. Thomæ. De quare quia in 1. diſput. 9. quæſt. 5. longam fecimus impugnationem, & Doctoris doctrinæ oſtenſionem, pro nūc dicta ſatis ſufficiant.

¶*Reſpondetur argumentis.*

Reſpōdetur argumentis. *Ad primū argum.* ¶Ad primum reſpondetur negando ſequelam, & ad probationem dicitur, quod illa prioritas originis non eſt ex parte obiecti producti, ſed ex parte ſuppoſitorum producentium, quia Pater non producit per virtutem communicatam ab alio, ſicuti Filius, nec Filius producit per virtutem non communicatam, ſicuti Pater, cum igitur Pater producat per virtutem quam habet à ſe, & Filius per virtutem cōmunicatam à Patre, & Spiritus ſanctus per virtutē communicatam à Patre & Filio, Ideo inter diuinas perſonas reperitur ordo originis ex parte ſuppoſitorum producētium creaturas ſiue in eſſe reali, ſiue in eſſe cognito.

Ad ſecundum. ¶Ad ſecundum reſpondetur per prædictam ſolutionem.

Ad tertiū argum. ¶Ad tertium reſpondetur quod eadem notitia, vel volitione, qua Pater producit producit Filius, ſed non volitione prout eſt in Patre, ſed volitione communicata à Patre, & ſic Filius habet virtutem producendi per illam volitionē, per quam Pater producit, & propter hoc ex parte volitionis non eſt ordo originis, cū ordo originis, vt diximus, requirat diſtinctionme realē inter originās & originatum, propter quod iſte ordo tantum reperitur ex parte ſuppoſitorū. Et hæc de iſta diſputatione.

DISPVTATIO TERTIA DE CREATIONE CONTINET QUATUOR QUÆSTIONES.

Prima, Vtrùm aliqua creatura poſſit habere aliquam actionem reſpectu termini creationis.
Secunda, Vtrùm ad creandum requiratur per ſe virtus infinita propter diſtantiam infinitam inter ens, & non ens.
Tertia, Vtrùm impoſſibilitas creationis conueniat creaturæ ex eo quòd creatio eſt productio entis inquantum ens.
Quarta, Vtrùm creatura poſſit ſaltim inſtrumentaliter ad creationem concurrere.

TEXTVS.

AD illam primam quæſtionem de creatione, dico quòd creatio nō tantum videtur importare relationē ad Deū in ratione cauſæ efficientis, ſed etiam reſpectum ad non eſſe præcedens, & hoc ordine durationis, vt accipitur proprie creatio. diſt. 1. quæſt. 5. litera. Q.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor ſupponit creationē ſoli Deo conuenire in genere cauſæ efficientis, quia vt dicemus in quæſtione, omnia quæcumque creata ſunt, & habent eſſe productū ex nihilo à Deo immediate creata ſunt. Duo igitur importat creatio. Alterū ſcilicet reſpectum ad Deum in genere cauſæ efficientis, & alterum ſcilicet reſpectum ad non eſſe ipſius creaturæ, quod producitur ex nihilo, prius habuit non eſſe, quam eſſe, & licet non ſit ſimpliciter neceſſariū quod prius habuerit non eſſe loquendo de prioritate durationis, quia ſecundum probabilem ſententiam potuit Deus ab æterno aliquid producere ad extra ex nihilo, & tunc non eſſe, tantum natura præcederet ipſum eſſe, loquendo tamen de facto, creaturæ productæ à Deo per creationem prius tempore habuerunt non eſſe, quàm eſſe. Quia tamen circa principalem rationem creationis eſt nobis concertatio cum infidelibus, & circa probationem concluſionis cum fidelibus ſit titulus quæſtionis.

QVÆSTIO PRIMA.

¶Vtrùm aliqua creatura poſſit habere aliquam actionem reſpectu termini creationis.

HANC quæſtionem latè diſputat Doctor in 4. diſtin. 1. quæſt. 1. per totam vbi recēſet ſententiam Auicēnæ, & rationes D. Thomæ quibus probat concluſionem contrariam doctrinæ Auicēnæ & vtrumque impugnat, ſcilicet & ſentētiam Auicēnæ, & rationes D. Thomæ. Vt autem recto ordine procedamus, eſt in primis ſententia Auic. 9. Metaph. c. 4. aſſerētis poſſe aliquam creaturam ſimpliciter aliquid creare producendo illud ex nihilo, id eſt, nullo præſuppoſito ſubiecto, imò de facto, ſecunda intelligentia produxit tertiam, & tertia quartam, & ſic de reliquis. Eandem ſententiam videtur tenere Auerroes. 12. Metaphy. commento. 44. quantum ad ordinem intelligentiarum, licet quantum ad modum producendi maximè inter ſe diſtinguantur. Dicebat enim Auicen. quod prima intelligentia eſt omnino increata, nempè Deus, & iſta intelligentia intelligendo ſe producit aliam intelligentiam per ſe ſubſiſtentē, quæ vocatur ſecunda intelligentia, & illa productio fuit creatio illius ſecundæ intelligētiæ à prima quæ eſt alterius rationis, & naturæ à prima intelligentia, & iſta ſecunda intelligentia intelligendo primam intelligentiam à qua producta eſt, producit tertiā, & intelligendo ſe ipſam producit ſuum orbem, & intelligendo ſe dependere à prima producit animam ſui orbis, & ſic de reliquis. At verò Auerroes vbi ſuprà, aſſerit quòd Deus produxit primam intelligentiam, hæc vero intelligendo Deum & ſeipſam producit ſecūdam, & ſecunda intelligendo Deum & ſeipſam producit tertiam, & ſic de alijs. Cùm autem intelligentiæ habeant eſſe per creationem, reſtat dicendum iuxta iſtos, creaturam aliquam poſſe habere aliquam actionem

nem reſpectu termini creationis. Hanc ſententiam probat Auicen. duplici ratione: quarum prima eſt: à cauſa omnino vna non eſt immediatè niſi vnus effectus, ſed prima intelligentia eſt cauſa omnino vna, quia ſimplex, inuariabilis, & immobilis, ergo ab illa non poteſt eſſe niſi vnicus effectus, ſed tertia intelligentia eſt effectus diſtinctus à ſecunda intelligentia, ergo non poteſt eſſe productus à prima, nec habet eſſe à ſe, ergo habet eſſe productum à ſecunda, & non niſi per creationem, ergo aliqua creatura poteſt attingere terminum creationis. Maior probatur, quia ſi à cauſa omnino vna poſſent eſſe immediatè plures effectus non daretur aliqua ratio quare inter ſe diſtinguerentur.

¶Secundò. Perfectio eſt in aliqua natura poſſe producere ſibi ſimile, ſed intelligentiæ habent perfectiſsimam naturam, ergo ſi natura imperfectior, qualis eſt natura humana poteſt producere ſibi ſimile, multo magis intelligentiæ, ſed non producunt niſi per creationem, ergo aliqua creatura poteſt creare.

Secunda ſententia. ¶Secunda ſententia eſt Doctoris vt patet in litera, pro cuius explicatione & totius quæſtionis ſunt notanda nonnulla. Quorum primum eſt, quod iſta quæſtio poteſt in duplici ſenſu diſputari. Primus eſt, vtrùm creatura vt cauſa principalis poſsit producere aliam creaturā ex nihilo. Secundus eſt vtrū ſaltim tanquam cauſa inſtrumentalis.

Notab. 2. ¶Secundò eſt notandum pro impugnatione rationum D. Thomæ, quod quæſtio præſens duplicē poteſt habere ſenſum. Primus eſt, vtrum ſolius Dei ſit creare omnē rem creabilem, & in hoc ſenſu non eſt diſputatio impræſentiarum. Secūdus ſenſus eſt, vtrùm aliqua creatura poſsit creari ab alia creatura. Et in hoc ſenſu eſt quæſtio impræſentiarum.

Notab. 3. ¶Tertio eſt notandum, quod eſſe creatum poteſt ſumi dupliciter, vno modo ſecundum totam ſuam communitatem, quatenus de toto ente creato prædicatur. Secundo modo pro quocumque quod veram habet rationem entis: ſicut. v. g. eſſe hominis poteſt ſumi dupliciter, vno modo in communi ſecundum quod de quocumque habente naturam humanam prædicatur, ſecundo modo poteſt ſumi pro illo eſſe, quod particulariter eſt in quocunque individuo naturæ humanæ, ſecundum quod vere dicimus quod Petrus habet eſſe ſimpliciter hominis, licet non habeat illud eſſe, quod eſt in quolibet homine, ſed ita eſt ſibi proprium illud quod habet, quod non eſt alteri communicatum.

¶Prima concluſio. Nulla creatura, nec ſpiritualis, nec corporalis produxit aliquando aliquam aliam creaturam ex nihilo. Hæc concluſio communis eſt apud omnes Catholicos, & diffinita eſt in capitulo firmiter de ſumma Trinitate, & fide Cathol. eam docet D. Auguſt. 3. de Trinitate capite. 8. 10. & 14. & 12. de ciuitate Dei. capite. 24. & de fide ad Petrum cap. 3. Dam. libro. 2. fidei orthodoxæ capite. 3. & probatur ex illo ad Hebræos. 3. qui autē omnia creauerit Deus eſt, & Malach. 2. nunquid non Deus vnus creauit nos, & ſecundo Machab. 7. peto te nate, vt ſuſcipias cælum & terrā, & omnia, quæ in eis ſunt, vt intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus, & Eccleſiaſt. 18. qui viuit in æternum creauit omnia ſimul. D. Cyril. libro. 2. contra Iulianum dicit hos diaboli eſſe qui dicit angelos creauiſſe aliquam creaturam. Et probatur rationibus & primo illis, quæ communiter adducuntur ex Diuo Thoma. Primò. Nulla creatura poteſt habere virtutem infinitam ſed ad creandum vt cauſa principalis requiritur in ipſa cauſa virtus infinita, ergo nulla creatura poteſt creare vt cauſa principalis. Maior eſt manifeſta, quia virtus ſequitur entitatem, ſed nulla creatura poteſt habere entitatem infinitam in genere entis cum habeat eſſe participatum, ergo. Probatur modo minor. Ad producendam aliquam formam de aliqua potentia requiritur aliqua virtus, & quò potentia magis remota eſt à forma, maior virtus requiritur in agente, ergo ad producendam formam ex nulla potentia requiritur virtus infinita. *Prima concluſio.*

¶Secundò. Ad creandum, vt cauſa principalis, requiritur quod cauſa habeat virtutem productiuam totius entis, ſed nulla creatura poteſt habere huiuſmodi virtutem, ergo. Maior probatur, quoniam creatio eſt productio entis inquantum ens, ergo virtus creatiua eſt productiua entis inquantum ens, & per conſequens totius entis. Probatur etiam minor. Creatura, quæ haberet virtutem productiuam totius entis, eſſet etiam productiua ſui ipſius, hoc autem eſt impoſsibile, ergo & quod creatura poſsit creare.

¶Tertiò eſſe, eſt proprius effectus creationis, ſed eſſe eſt proprius effectus Dei, ergo creatio eſt actio propria ipſius Dei ſolius, & nulli creaturæ poteſt competere vt cauſæ principali. Maior patet, & minor probatur, quia effectus vniuerſaliores debēt reduci ad vniuerſaliores cauſas ſecundum Ariſtot. 2. Phyſi. textu. 38. ſed eſſe eſt effectus vniuerſaliſsimus, ergo debet reduci ad vniuerſaliſsimam cauſam, huiuſmodi eſt Deus, ergo nullo modo poteſt creaturæ competere. His rationibus probat D. Thomas prædictam cōcluſionem, quæ quantum valeant dicemus infrà in proprijs quæſtionibus, ne præſens nimis longa fiat.

Henricus. ¶Henricus autem de Gandauo, quem refert Doctor vbi ſupra, probat eandem cōcluſionem alijs rationibus. Quarum prima eſt. Super diſtantiam infinitam non poteſt virtus finita, ſed diſtantia extremorum creationis, eſt diſtantia infinita, ergo ſuper illam non poteſt virtus finita, ſed ſolum virtus infinita: creatura non poteſt habere virtutem infinitam, ergo nec poteſt eſſe cauſa principalis creationis. Maior probatur, quia quanto diſtantia eſt maior, tanto tranſitus eſt difficilior, & quanto tranſitus eſt difficilior, tanto virtus requiritur maior, & quia iſte tranſitus eſt infinitus, ergo requiritur virtus infinita. Modo probatur minor, quando eſt diſtantia infinita poteſt intelligi maior, ſed nō poteſt intelligi maior diſtantia, quam inter ens, & nihil, ergo diſtantia illa eſt infinita.

¶Secundò. Inter omnia contradictoria eſt æqualis diſtantia, ſed diſtantia inter aliqua contradictoria eſt infinita, vt inter Deum & non Deum, ergo & inter nihil, & aliquid, & per conſequens virtus productiua alicuius ex nihilo erit infinita.

¶Tertiò. Inter totum ens & purum nihil, eſt infinita diſtantia, ergo virtus productiua entis ex nihilo debet eſſe infinita.

Ægidius. ¶Ægidius autē de Roma, vt refert Doctor, probat prædictam concluſionem alijs rationibus. Quarum prima eſt. Nullū agens creatum poteſt aliquid agere niſi aliquo præſuppoſito, ergo nullum agens creatum poteſt creare. Conſequentia patet, quia creatio eſt productio entis ex nihilo. Antecedēs autem probatur, quia omne agens inferius præſupponit effectum agentis ſuperioris, ſcilicet materiam, ergo non poteſt aliquid agere niſi paſſo præſuppoſito.

¶Secundò. Creatura non poteſt agere niſi mediante motu, ſed motus non poteſt eſſe niſi præſuppoſito ſubiecto, quia motus eſt in mobili ſicut in ſubiecto, ergo creatura nō poteſt aliquid creare. Maior probatur, quia nullum ens creatum eſt purus actus, purum ens, vel purum eſſe, ergo actio eius non erit pura, ſed erit mixta cum motu, & per conſequens actio agentis præſupponit motum, & ſic ſubiectum, vnde nullo modo poterit creare.

¶Doctor autem alijs rationibus probat prædictam concluſionem. Quarum prima eſt: nullus actus accidentalis eſt productiuus ſubſtantiæ ſed ſi angelus eſt productiuus eſt per intellectum, & voluntatem, vel ſaltim per potentiam executiuam, actus autem intellectus, vel voluntatis eſt accidens, ergo angelus non poteſt producere, vel creare aliquam ſubſtantiā. Maior probatur quia omnis cauſa, vel eſt vniuoca, vel ęquiuoca, ſi eſt vniuoca producit effectum ipſius rationis cum ipſa, ergo cum ſubſtantia ſit perfectior accidēte, nulla creatura merè ſpiritualis poteſt creare ſubſtantiā, ſi autem cauſa eſt ęquiuoca, eſt præſtantior ſuo effectu, ſed accidēs non eſt præſtantius ſubſtantia producta, ergo. *Doctor.*

¶Secundò. Nulla forma materialis poteſt creari à creatura, ergo nulla creatura poteſt aliquid creare. Patet ſequela quia nulla creatura poteſt producere formam immaterialem. Probatur antecedens: forma quæ creatur, prius natura habet eſſe, quam informet materiam, ſed nulla forma materialis poteſt prius habere eſſe à natura creata, quā informet materiam, ergo nulla talis poteſt creari à creatura. Maior patet quia ſi forma, quæ creatur non haberet prius eſſe quam informaret materiam, ſequeretur quod ſolum haberet eſſe per illam actionem, qua informaret materiam, & per cōſequens haberet eſſe per generationem, vel mutationem, & non per creationem. Patet ſequela, quia illa informatio eſt mutatio, & per conſequens nō eſt creatio, ſed nulla forma materialis producta à creatura prius habet eſſe, quam informet materiā, imo priùs natura informat materiam, quam habeat eſſe, ergo. Probatur minor, nam ignis generat ignem ex terra, & ſic ſupponit terram, ergo.

¶Tertiò. Nulla forma materialis poteſt eſſe principium creandi aliquid probatur. Sicut forma materiæ requirit materiā in eſſendo: ita etiam & in agendo, ergo non poteſt agere

agere nulla præſuppoſita materia,& per cõſequens non poteſt aliquid creare,conſequẽtia probatur,quia forma materialis non poteſt producere formam perfectiorem ſe,ſed ſi produceret formam materialem nulla præſuppoſita materia,produceret formam perfectiorem ſe,quia forma producta eſſet abſolutior forma producente,cum forma producta non præſupponeret materiam, ergo nullus angelus , nec aliqua forma ſubſtantialis creata ſiue materialis,ſiue immaterialis, nec forma accidentalis poteſt aliquid creare.

¶Quarto. Forma ſubſtantialis non poteſt eſſe principium producendi materiam,ergo non poteſt creare ſuppoſitum ex materia & forma,Probatur antecedens, Nullum prius poteſt produci per id , quod eſt poſterius ſed materia eſt prior quacumque forma ſubſtantiali:ergo forma ſubſtantialis nõ poteſt producere materiam.

¶*Reſpondetur argumentis.*

¶Ad primum reſpondetur quod illa maior habet veritatem in cauſa naturali naturaliter determinata ad vnũ effectũ , ſicuti ignis non poteſt producere in ſe ignem, ſecus autem in cauſa libera, & præcipue illimitata, qualis eſt Deus,quæ tantum poteſt producere,quantum vult dummodo non ſit repugnantia ex patre rei producendæ.

¶Ad ſecundum reſpondetur.Quod ſi in aliqua natura eſt perfectio producere ſibi ſimile, ita in natura angelica eſſet imperfectio producere ſibi ſimile. Quare autem ſit imperfectio productio in angelis reſpondetur quia ſunt talis naturæ. Reliqua autem quæ ad iſta pertinent quæſtionem in quæſtionibus ſequentibus poſſunt videri.

QVÆSTIO II.

¶*Vtrùm ad creandum requiratur per ſe virtus infinita propter diſtantiam infinitam inter ens,& non ens.*

DE hac re eſt prima ſententia Henrici de Gandauo & de Ægidij de Roma tenentium partem affirmatiuam , vt vidimus in præcedenti quæſt.

¶Secunda ſententia eſt aliorum aſſerentium eſſe ſimpliciter neceſſariam virtutem infinitam in creante,non propter diſtantiam infinitã,quæ eſt inter ens & non ens , ſed quia creans producit rem ex nulla potentia.Hãc ſententiam probant primo, quoniam virtus facientis,non ſolum conſideratur ex ſubſtãtia facti;ſed etiam ex modo faciendi: Maior enim calor nõ ſolum magis,ſed etiam citius calefacit,ergo virtus creantis non ſolum cõſideranda eſt ex perfectione rei factæ , ſed etiã ex modo faciendi. Tũc ſic.Tanto maior virtus requiritur in agẽte , quãto potẽtia eſt magis remota ab actu,ergo vbi nulla eſt potentia , requiritur infinita virtus ex parte agentis.Probatur conſequentia , ſicut ſe habet potentia ad potentiam,ita ſe habet virtus ad virtutem;ſed nulla eſt proportio potentiæ ad nullam potentiam,ergo nec virtutis ad virtutem, & per cõſequens debet eſſe virtus infinita.

¶Secundò. Ex eo Ariſtotel.4.Phyſi.textu. 72.probat quod motus in vacuo fieret in nõ tempore,quia ſicuti ſpatij pleni ad vacuum nulla eſt proportio, ita nec velocitatis motus ad nullam velocitatem eſt aliqua proportio,ergo à ſimili inter aliquam potẽtiam , & nullam potentiam nulla eſt proportio, & per cõſequens, nec inter virtutẽ,quæ producit aliquid ex aliqua potẽtia,& illã, quæ producit ex nulla potentia erit aliqua proportio,ſed virtus producens ex aliqua potentia eſt finita,ergo quæ producit ex nulla potentia eſt infinita.

¶Tertiò. Si ad producẽdum ex nulla potentia nõ requiritur virtus infinita ſimpliciter, ſequitur quòd virtus potens facere aliquid ex aliqua potentia , & virtus potens facere aliquid ex nulla potentia,eſſent æquales,cõſequens eſt abſurdum,ergo. Probatur ſequela. Conſtituamus quod agens producens ex nulla potentia ſit in proportione dupla ad illud , quod producit ex certa potentia. Tunc ſic. Sumatur potentia quæ in duplo excedat elongationem ab actu comparata ad priorẽ: agens producens ex hac potentia habebit duplam virtutem ad illud quod producit ex priori, quoniam ſicut ſe habet potẽtia ad potentiam ſi ſint comparabiles , ita virtus ad virtutem,ergo hoc agens habet æqualẽ virtutẽ cũ illo, quod ex nulla potentia agebat.

¶Tertia ſententia eſt D. Thomæ in. 4. diſt. 5.quæſt.1.art.3. in fine in ſolutione ad quintum.vbi dicit quod non eſt diſtantia infinita inter ens & non ens ex parte ipſius entis, niſi ens ſit infinitum,quia tantum diſtat aliquid ab vno oppoſitorum,quantum participat de altero, vnde non diſtat infinitum ad non eſſe,niſi quod eſſe infinitum habet , ſci-

licet Deus, cui quãto reliqua entia ſunt proximiora, tanto magis à non eſſe diſtant, ſicut D. Aug. aſſerit quod angelus factus eſt propè Deum, materia prope nihil, ſed verum eſt quod dicta diſtantia eſt quodammodo infinita ex parte non entis ſimpliciter, eo quod nec determinatam diſtantiam ab aliquo ente ſignato tranſcendit, quia nihil poteſt magis diſtare ab ente quam non ens. Contigit enim aliquam diſtantiam eſſe infinitam ex vna parte, & finitam ex altera, ſicut quandocumque fit comparatio finiti ad infinitum, niſi enim eſſet aliquo modo talis diſtantia finita, non diſtaret minus vna creatura à Deo quam altera, & niſi eſſet aliquo modo infinita, poſſet intelligi aliquid magis diſtans à creatura quacumque quam Deus, creatio autem non reſpicit hanc diſtantiam ex parte non entis, ſed magis ex parte entis quod eſt terminus creationis. Hactenus D. Thom. Ex qua litera facile colligitur non requiri virtutem infinitam propter diſtantiam infinitam, & per conſequens, nec virtus infinita eſt ſimpliciter neceſſaria, ſed tantum eſt virtus neceſſaria ſecundum quid.

¶Vltima ſententia eſt Doctoris in. 4. diſt. 1. quæſt. 1. Pro cuius explicatione & totius quæſtionis ſunt notanda nõnulla. Quorum primũ eſt. Quod prædicta ſententia D. Thomæ, ſi rectè perpendatur, eadem eſt cũ ſentẽtia Doctoris, vt in proceſſu quæſtionis patebit.

Notab. 2. ¶Secundò eſt notandum cum Doctore in 4. diſt. 1. q. 1. quod duplex eſt diſtantia inter aliqua duo, quædam eſt poſitiua, quædam vero negatiua, diſtãtia poſitiua eſt inter extrema poſitiua, diſtantia autem negatiua eſt inter extrema, quorũm alterũ nõ eſt poſitiuũ, ſed negatiuum, vt quæ reperitur inter duo contradictoria, ſcilicet inter hominẽ & non hominem.

¶Diſtantia poſitiua diuiditur immediatam, & in immediatam. Immediata eſt cuius alterũ extremũ neceſſarium eſt de quolibet verificari, ſicut. v. g. Omne quod eſt, vel eſt Deus, vel creatura. Mediata autẽ eſt cuius alterum extremũ nõ eſt neceſſe de quolibet verificari; & eſt illa, quæ reperitur inter quãtitates, diſtat enim palmus à digito, ſed non diſtantia immediata, quia non omne, quod non eſt palmus, eſt digitus cum bene poſsit dari aliqua diſtantia, quæ non ſit inter palmum, & digitum.

¶Tertiò eſt notãdum. quod in diſtantia poſitiua immediata quanto extremum eſt nobilius, tanto diſtantia eſt maior, & ratio eſt, quia diſtantia non eſt aliud quam exceſſus, quem habet extremum nobilius ſuper innobilius, quod ſi exceſſus eſt infinitus, qualis reperitur inter Deum, & creaturam, tãta eſt diſtantia, ſcilicet infinita. Quando aùtem diſtantia eſt mediata, tanta eſt diſtantia quanta eſt medij interiacentis inter duo illa extrema ſicut. v. g. tantum diſtat vnus paries ab alio, quantum eſt medium inter ipſos parietes. Diſtantia vero negatiua tanta eſt inter duo extrema, quantum eſt extremum poſitiuum, quod ſi extremum poſitiuum eſt infinitum, erit infinita, ſi autem finitum erit finita. Et ratio huius eſt, quia diſtantia negatiua non attenditur ex parte medij, quia inter illa extrema non eſt medium, & ſic ſemper eſt diſtantia immediata, cum inter duo contradictoria nullum ſit medium, & præterea quia illa diſtantia non poteſt attendi ex parte termini negatiui. Et ratio eſt, (& maximè notanda,) quia extremum negatiuum non diſtat ab extremo poſitiuo, niſi in deficiendo, ſed extremum negatiuum tantum negat, quantum poſitiuum ponit, ergo cum in omnibus prætérquã in iſta Deus, non Deus, extremum poſitiuum ponat aliquid finitum, ergo omnis diſtantia negatiua neceſſario eſt finita, quando alterum extremum eſt finitum, & ſic diſtantia, quæ reperitur inter quodcunque ens creatum, & non ens, neceſſario eſt finita, quia non ens tantum negat, quantum ens creatum ponit. *Notab. 3.* *Notab. 4.*

¶Quartò eſt notandum, quod infinitum capitur dupliciter, Vno modo pro illo quod excedit in infinitum omne finitum, & huiuſmodi eſt Deus. Secundo modo ſumitur infinitum pro indeterminato, & tunc dicetur aliqua diſtantia infinita hoc modo quando non eſt determinata, ſed poteſt eſſe maior, & minor. Ex quo infertur quod quando alterum extremum contradictionis non eſt infinitum ſimpliciter diſtantia eſt finita ſimpliciter, ſed quia in contradictorijs non eſt determinata diſtantia, ideò diſtantia inter cõtradictoria dicitur infinita non primo modo ſed ſecundo.

¶Quinto eſt notandum. Quod inter ens & non ens, nõ eſt ſimpliciter neceſſaria infinita diſtãtia ſicuti inter Deũ & non Deũ, quia licet ens prædicetur de Deo, nõ tamẽ cõuertitur *Notab. 5.*

titur cum Deo, & ſic ens inquantum ens, nec eſt finitum, nec infinitum, ſed non finitū & non infinitum, & per conſequens cū ens, quod abſtrahit à Deo, & creatura non ſit infinitum, nec diſtantia, quæ reperitur inter ens, vt abſtrahit à Deo, & creatura, & non ens, non eſt infinita ſimpliciter & primo modo, ſed tātum ſecundo modo, ſcilicet indeterminato.

Vltimo notab. ¶Vltimò eſt notādum, quòd cùm inter poſitiuum, & negatiuum nulla ſit proportio quia inter poſitiuum & negatiuum nulla eſt proportio, nihilominus tamen ex hoc non ſequitur, ergo nulla eſt proportio inter virtutem, quæ poteſt in poſitiuum, & illā, quæ poteſt in negatiuum, quia illæ virtutes inter ſe ſunt entia poſitiua, & illa non proportio, quæ reperitur inter extrema, quorum alterum eſt negatiuum, non eſt propter diſtantiam quæ inter illa reperitur, ſed quia nulla datur proportio negatiua, quia proportio negatiua, eſt nulla proportio, & nulla proportio, non eſt proportio, quare proportio requirit extrema poſitiua.

¶Concluſio. Impoſsibilitas cauſalitatis in creatura reſpectu creationis non prouenit ex finitate, vel infinitate. Hæc concluſio eſt Doctoris & probatur. Virtus infinita nō eſt neceſſariò requiſita ad creationem, ergo impoſsibilitas creationis in creatura non prouenit ex defectu virtutis infinitæ. Probatur antecedens. Diſtantia quæ eſt inter non eſſe creaturæ, & eſſe creaturæ, eſt ſimpliciter finita, ergo. Probatur antecedens, tanto non eſſe hominis diſtat ab homine, quanto eſſe hominis diſtat à non eſſe hominis, ſed eſſe hominis diſtat finitè quia diſtantia ſequitur entitatem, & entitas hominis eſt finita ſimpliciter, ergo & non eſſe hominis tantum diſtat finitè ab eſſe ipſius hominis, ſed quod eſt ſimpliciter finitum non requirit ſimpliciter virtutem infinitam, ergo. Cùm creatio terminetur ad eſſe finitum, deducens illud ex non eſſe infinito, non requirit ſimpliciter virtutem infinitam.

¶Secūdò. Probabiliſsima ſentētia eſt. Quod virtus creandi poteſt creaturæ communicari, ſed non eſt probabile, quod virtus infinita poteſt creaturæ communicari, ergo virtus infinita non eſt ſimpliciter neceſſaria ad creationem. Probatur conſequentia. Tenentes ꝙ virtus creandi non poteſt cōmunicari creaturæ, fatentur etiam non eſſe improbabilem ſententiam oppoſitam, ſed omnes tenētur fateri, quòd virtus infinita non poteſt creaturæ communicari, ergo. Probatur minor. Omnes tenentur fateri, quòd eſſe infinitum in genere entis, non poteſt creaturæ cōmunicari, ergo nec virtus infinita in genere virtutis. Patet ſequela, quia virtus ſequitur entitatem. Nec obſtat ſi reſpondeas, quòd Chriſtus Dominus inquantū homo erat finitus ſimpliciter in genere entis, gratia autem habitualis licet eſſet finita in genere qualitatis, erat tamen infinita in genere meriti: & valoris, quia meruit pro infinitis ſi infinita eſſent peccata, & infiniti eſſent peccatores. Contra hanc ſolutionem quòd non euacuet difficultatem, ſic formo argumentum. Si à gratia habituali Chriſti domini ſeparemus reſpectum, quem dicit ad ſuppoſitum diuinum eſſet finita, & in genere entis & in genere valoris, ergo dato quod modo ſit infinita in genere valoris & gratiæ, non prouenit illi ex ſua ratione formali, ſed ex ordine, quem dicit ad ſuppoſitum diuinum, ſed nulla creatura poteſt dicere iſtum ordinē, niſi habeat ſibi vnitum ſuppoſitum diuinum, ergo non eſt eadem ratio in virtute merendi & virtute creandi. ¶Præterea aliter ſe habet cauſa moralis reſpectu ſui effectus, quàm cauſa effectiua. Quare vt dicemus infrà, creatura poteſt eſſe inſtrumentum morale creationis, ergo dato quod gratia Chriſti habitualis ſit infiniti valoris, vt cauſa moralis, non ex hoc ſequitur quod ſit dabilis in aliqua creatura aliqua virtus infinita in genere cauſæ efficientis, niſi ſit virtus inſtrumentalis.

¶Tertiò probatur concluſio. Si per impoſsibile Deus non eſſet infinitus, & eſſet actus purus, poſſet creare, ergo creatio non requiriț ſimpliciter virtutem infinitam, & per conſequēs impoſsibilitas creationis nō prouenit in creatura, ex eo quod eſt ſibi impoſsibilis virtus infinita. Probatur antecedens. Actus purus in operando nullam requirit potentiam ſubiectiuam, quia ſicut actus purus in eſſendo nullam requirit potentiam vt ſit, ita actus purus in operando nullā requirit potentiam ad operationem, ergo ſi per impoſsibile Deus eſſet infinitus, ſi eſſet actus purus, poſſet aliquid creare. Probatur ſequela. Quia poſſet aliquod producere nullo præſuppoſito ſubiecto.

Reſpōdetur argumentis. ¶Reſpondetur argumentis. Ad primum cōcedendo antecedens, & negando ſequelam, *Ad primū argum.* & ad probationem dicitur, concedendo maiorem, & minorem, & negando conſequentiam

tiam, & ratio eſt, quia cum virtus & virtus ſint extrema poſitiua ſemper eſt danda aliqua proportio inter illas. Inter potentiam autem & nullam potentiam, non eſt dabilis aliqua proportio, quia inter illas eſt nulla proportio, & ſic committitur fallacia concludẽdo, ergo nec virtutis ad virtutẽ, & eſt optimum exemplum in ſimili, vt optime aduertit Tartaretus in.4.diſt.1. quæſt. 1. quia nulla eſt proporrio lineæ ad punctum, ergo nulla eſt proportio virtutis, quæ poteſt ſuper punctum, & virtutis quæ poteſt ſuper lineam, non eſt bona conſequentia, quia virtus potens producere lineam, poteſt & producere punctum cum producendo lineam, producat punctum.

Ad ſecundum arg. ¶Ad ſecundum reſpondetur negando ſimilitudinem, & conſequentiam, ſed inferendũ eſt, ergo virtus, quæ producit ex nulla potẽtia eſt maior virtus.

Ad tertiũ argum. ¶Ad tertium reſpondetur negando ſequelam & ad probationem reſpondetur quod illud argumentum ſupponit falſum & ſophiſticum eſt.

QVÆSTIO III.

¶*Vtrum impoſsibilitas creationis conueniat creaturæ, ex eo quod creatio eſt productio entis in quantum ens.*

Sententia D.Tho. PRIMA ſententia eſt D. Thomæ. 1.part.quæſt.45. art. 5. vbi probat, creationem ſoli Deo cõuenire, quia ad creandum, vt cauſa principalis, requiritur quod cauſa habeat virtutem productiuam totius entis, ſed nulla creatura poteſt habere huiuſmodi virtutem, ergo nulli creaturæ poteſt conuenire creatio. Maior probatur quoniã creatio eſt productio entis in quantum ens, ergo virtus creatiua eſt productiua entis in quantum ens, & ex conſequenti totius entis. Probatur etiam minor. Creatura quæ haberet virtutem productiuam totius entis, eſſet etiam productiua ſui ipſius: hoc autem eſt impoſsibile, ergo.

¶In explicatione huius rationis Diui Thomæ maxime laborant Thomiſtæ volentes reſpõdere cuidam argumẽto Doctoris, quo probat prædictam rationem non eſſe ſufficientem, & ratio in qua fundatur argumentum Doctoris eſt, quia ex eo D. Tho. probat creaturam nõ poſſe creare, quia effectus vniuerſaliores oportet in cauſas vniuerſaliores reducere, ſed inter omnes effectus vniuerſaliſsimus eſt ipſum eſſe, ergo eſt proprius effectus cauſæ vniuerſaliſsimæ, vnde dicitur in lib. de cauſis, quod nec intelligentia, nec anima rationalis dat eſſe, niſi in quantum operatur virtute diuinæ. Ex hoc vlterius, cùm producere eſſe abſolute (non in quantum hoc, vel illud) pertineat ad rationem creationis, ergo ſequitur quod creatio eſt propria actio Dei. Hanc autem rationem impugnat Doctor in.4.diſt.1.quæſt.1. litera C. quærens vtrum vniuerſale tam in ſubiecto quam in prædicato, ſumatur eodẽ modo, nam cauſa vniuerſalior poteſt dupliciter intelligi: primo ſecundum virtutem, vel per fectionem, & ſecundo ſecundum prædicationem, ſi cauſa vniuerſalior ſumatur in maiori, & in minori pro vniuerſaliori ſecundũ perfectionem, maior eſt vera, & minor eſt falſa, quia eſſe non eſt perfectius alijs, in quibus includitur &c. Ad iſtam rationem Doctoris reſpondet Ferrara. 2. contra gentes cap. 21 quod accipitur vniuerſalitas in effectu quidem ſecundum prædicationem, in cauſa verò ſecundum perfectionem. Inquit enim. Sed cauſalitatem vniuerſalis accipio, non tã tum, quantum ad communem rationem vniuerſalis, quod de pluribus prædicatur, ſed etiam quantum ad totum ambitum illius rationis communis, ſic enim effectus vniuerſaliſsimus ſecundum prædicationem, ſecundũ totũ eius ambitum, (id eſt,) quantum ad omnia quæ participant illa ratione, eſt à cauſa vniuerſaliſsima ſecundum perfectionẽ, quia quanto virtus cauſæ eſt altior, & perfectior, tanto ad plura ſe extẽdit, & ſic oportet obiectum formale virtutis vniuerſalioris ſecundum perfectionem, eſſe vniuerſalius ſecundum prædicationem, alioquin non ad plura perfectior virtus ſe extenderet. Cùm autem inſtatur quia effectus cõmunis poteſt eſſe à cauſa imperfecta, dicitur quod poteſt quidẽ eſſe à cauſa imperfecta materialiter, & ſecũdario & per accidens, vt ſaluatur in aliquo particulari determinato, non autem formaliter & primo & per ſe, & ſecundum totum eius ambitum quomodo dicimus vniuerſaliſsimum effectum ſecundum prædicationẽ requirere cauſam vniuerſaliſsimam ſecundũ cauſalitatem & perfectionem. Et ſic patet omnes Scoti obiectiones procedere ex non intelligentia rationis, & fundamenti ſancti Thomæ. Hactenus Ferrara.

¶Alij

¶Alij autem ſuper primam partem D. Thomæ quæſt.50.art.5.concluſione.6.in qua docēt,quod eſſe creatum eſt proprius effectus Dei,aduertunt quod eſſe non eodem modo tribuitur Deo,ſicut alij effectus naturales vt calidum,& frigidum. Quoniam iſti effectus tribuuntur Deo ſicut primæ cauſæ vniuerſaliſsimæ & inadæquatæ:eſſe autem tribuitur Deo,ſicut cauſæ adæquatæ & proportionatæ huic effectui,quoniam ſolus Deus eſt,cui ratio eſſendi conuenit per eſſentiam, cæteris vero per participationem. Perfectiones autem aliorum effectuum naturalium conueniunt per eſſentiam alijs cauſis naturalibus,vt igni per eſſentiam conuenit eſſe calidum,& aquæ eſſe frigidam. Vnde iſti effectus per ſe primo & adæquatè reſpōdēt cauſis particularibus,Deo autē vt cauſæ inadæquatæ & vniuerſaliſsimæ. Hoc igitur ſuppoſito , dicunt prædictam concluſionem eſſe D.Thomæ.1.parte quæſt.8.art.1.& quæſt.45.art.5. vbi D.Thomas inquit quod inter omnes effectus vniuerſaliſsimus omniū eſt ipſum eſſe, & ob id proprius effectus primæ & vniuerſaliſsimæ cauſæ, quæ eſt Deus. Sed addit D.Tho.ex lib.de cauſis propoſit.3.quod nulla cauſa dat eſſe niſi in quantum operatur operatione diuina. Idem docet D. Thom.2.contragentes cap.21.& lib.3. cap.66.& eſt communis ſentētia omnium diſcipulorum D.Thomæ.At vero quem ſenſum habeat hæc propoſitio non eſt facile explicare propter varias Thomiſtarum ſententias.Primus nanque ſenſus huius propoſitionis(eſſe eſt proprius effectus Dei)eſt , quod eſſe à ſolo Deo cauſatur in rebus,ita quidem vt cætera agentia non efficiant eſſe. In hoc autem ſenſu propoſitio eſt falſa, & merito exploſa ab Scoto in.4.d.1.quæſt.1.Et Ferrara.2. contra gentes cap.21.carpit Scotum ob id quod reprehēdat D.Tho. in hac part. quia Sanctus Thomas nūquam ſomniauit dicere quod agentia particularia non cauſant nec concurrunt ad ipſum eſſe.Quare ſecundus ſenſus huius propoſitionis eſt quod Deus eſt propria cauſa eſſendi ſimpliciter ſecundum totum ambitum entis per participationem,& non tantū alicuius modi eſſendi particularis , & conſequenter ſenſus eſt, quod eſſe eſt formale & adæquatum obiectum diuinæ potentiæ,nam aliæ cauſæ licet cauſent eſſe: non tamen cauſant quidquid eſſe participat,ſed ſolum id quod participat aliquem peculiarem modum eſſendi, vt eſſe equum,eſſe ignem. Vnde eſſe non eſt formale & adæquatum obiectum alicuius agentis particularis,& ob eā cauſam dicimus , quod eſſe eſt proprius effectus Dei , & non creaturæ. Itaque ſolus Deus habet pro obiecto adæquato & formali ipſum eſſe,nam ipſe ſolus eſt cauſa cuiuſcumque participantis eſſe,& cuiuſcumque pertinentis ad eſſe rei. Angelus enim ad eſſe rei pertinet , cuius eſſe non eſt ab alio agente producibili niſi à Deo , & idem dices de materia prima. Præterea eſſe ſimpliciter & abſolutè ſine limitatione & contractione,eſt proprius Dei effectus, reliqua autem agentia non ſunt ſimpliciter cauſa eſſendi ſed eſſendi hoc , vel illud. Habet rurſus optimum ſenſum ſi dicamus,quod eſſe eſt proprius effectus Dei, id eſt eſſe per ſe primo,eſt effectus Dei, nam per ſe quidem Deus efficit eſſe,quia efficit ens , in quantū ens abſolute, etenim Deus eſt qui producit eſſe creatum poſtquam antea nihil erat. Rurſus Deus primo efficit eſſe,quoniam eſt cauſa eſſendi:non tantum ratione partis ſed ſecundum totum. Agens vere ſecundarium nō primo per ſe producit ens,quia non eſt cauſa omnium,quæ pertinent ad eſſe , alioqui crearet,materiam enim non producit ſed eā ad agendum præſupponit,& in hoc ſenſu explicatur propoſitio hæc à Caietano ſupra quæſt. 8. art. 1. Cum ergo propoſitio hæc D.Thomæ optimum habeat ſenſum ſuæ veritatis, abſolute eſt concedenda. ¶Addunt præterea prædicti expoſitores,quod aliqui dicunt cauſas ſecundas facere eſſe , & quod eſſe eſt effectus communis omnium agentium. Et hæc proculdubiò ſententia eſt D. Thomæ.3.contra gentes càp. 66. Agentia tamen ſecundaria dant eſſe virtute Dei. Quod ſi dicas , ergo omnis effectus eſt proprius Dei,& non ſolum ipſum eſſe:nam quicumque effectus ſit,virtute Dei ſit. Reſpondetur quod dicitur proprius effectus Dei,quia ſolus Deus conſeruat eſſe : vniuerſaliter. Quod enim eſt tale per participationem,pēdet à tali per eſſentiam:omnes vero creaturæ habent eſſe per participationem. Vnde etiam dicitur proprius effectus Dei ipſum eſſe,quoniam cætera dant eſſe virtute Dei, Et ita inſinuat D.Thom.in quæſt.8.art.1.ſupra. Nam inquit quod eſſe eſt proprius effectus Dei, ſicut ignire eſt proprius effectus ignis,quoniā omne,quod ignit virtute ignis id facit. Quæ ſententia proculdubiò eſt D. Thomæ.3.contrà gentes.cap.66. Et ita etiā dicen-

dicendũ eſt quod eſſe eſt proprius effectus Dei, quia ſolus Deus virtute propria facit eſſe, ſicut ſolus ignis virtute propria facit ignem. ¶Quod ſi dicas, ergo facere leonem eſt proprius effectus Dei, quia ſolus Deus virtute propria facit leonem, cætera vero virtutè Dei: Reſpondetur negando conſequentiam, quia leo etiam propria virtute facit leonem, non quidem independentet, ſed quia facit per formam, quæ eſt ei naturalis & eſſentialis, leo vero facit eſſe, per eſſe participatum à Deo, quod non eſt ei eſſentiale. Vnde quã do tale per participationem producit ſibi ſimile, productio tribuitur illi quod eſt tale pet eſſentiam, & quoniam creatura eſt ens per participationem quando dat, & producit eſſe, illa productio tribuitur Deo qui eſt ens per eſſentiã. Si obijcias. Etiã leo ꝓducit formam leonis per formam participatam à Deo. Reſpondetur quod eſſe non conuenit creaturæ ab intrinſeco, forma verò conuenit leoni per ſe, & eſſentialiter & ex natura ſua. Vnde producere eſſe, excedit virtutem propriam cauſæ ſecundæ, ſicut facere arcam excedit virtutem ſerræ. Et ob id à quibuſdam dicitur quod eſſe ſequitur per ſe ad productionem formæ leonis, non vt illa productio eſt à leone, ſed vt eſt à Deo, ſicut actionem ſerræ ſequitur de per ſe arca, nõ vt eſt à ſerra, ſed vt eſt ab artifice, & ſic philoſophantur in hac controuerſia.

Sententia Doctoris. ¶Secunda ſententia eſt Doctoris diſt. 1. q. 1. litera B. Pro cuius explicatione & totius *Notab. 1.* quæſtionis ſunt notanda nõnulla. Quorum primum eſt, quod illa quæſtio. Vtrum ſolius Dei ſit creare, & an creatura poſsit habere aliquam actionem reſpectu termini creationis; poteſt in duplici ſenſu diſputari. ¶Primus eſt vtrum ſolius Dei ſit creare omnem rem creabilẽ. Et in hoc ſenſu nõ poteſt verti in quæſtionem, quia non poteſt dubitari, an creatura aliqua poſsit producere, vel creare omnem rem creabilem, nam quando aliqua quæſtio includit implicationem contradictionis per locum intrinſecũ, nec eſt proponenda, nec diſputanda; & cum iſta quæſtio, Vtrum aliqua creatura poſsit creare omnem rem creabilem, includat prædictam contradictionem, quia ex eâ ſequitur quod poſſet creare ſe ipſam, ideo in hoc ſenſu non diſputatur in præſentiarum, quod ſi bene perpendas argumenta Diui Thomæ quibus probat creationem ſoli Deo conuenire, quia effectus vniuerſales debent reduci in cauſas vniuerſales, & quod creatio eſt productio entis in quantum ens, & totius entis, tãtum probant, quod creatio omnium creabilium collectiue tantum Deo poteſt conuenire, quia productio totius entis tantum enti improducto poteſt conuenire, qualis eſt Deus. Et hoc adeo certiſsimum eſt, vt non oporteat verti in quæſtionem. ¶Secundus autẽ ſenſus eſt, Vtrum aliqua creatura poſſit producere aliam creaturam nullo præſuppoſito ſubiecto, & per conſequens poſſet illam creare. Et in hoc ſenſu dicit Doctor in illa quæſt. litera. D. D. quod poteſt intelligi dupliciter, vno modo quod reſpectu illius creationis, ſit cauſa principalis, ſecundo modo tanquam inſtrumentalis, & in primo ſenſu docet ibi Doctor nullatenus poſsit creatura aliam creaturam creare, vbi ponit tres concluſiones. Quarum prima eſt quod nulla natura mere intellectualis creata poteſt creare ſubſtantiam. ¶Secunda autem concluſio eius eſt, quod nulla forma materialis poteſt creari à creatura. ¶Tertia eius concluſio eſt, quod nulla forma materialis poteſt eſſe principium creandi aliquid. ¶Ex quibus omnibus concludit nullam creaturam poſſe aliam creaturam creare, tanquam cauſa principalis, ſcilicet, per formam intrinſecam actiuam reſpectu termini in ſuo ordine agẽdi. Rationes autem, quibus D. Thomas probat prædictam cõcluſionem, ſunt adeo vniuerſales, vt licet probent creationem omnium creabilium collectiue, non tamen oſtendũt quare creatio huius creabilis repugnet iſtæ creaturæ.

¶Secundo eſt notandum, quod rationes D. Thomæ fundantur in duabus propoſitionibus. Quarũ prima eſt, quod eſſe ſimpliciter, eſt proprius effectus ipſius Dei. Secunda autem eſt quod proprius terminus creationis, eſt eſſe ſimpliciter. Iſtas autem propoſitiones impugnat Doctor vt falſas, pro quo eſt aduertendum. *Notab. 2.*

¶Tertio. Nota quod in quolibet compoſito, quod habet eſſe productum, & eſt materia, & eſt forma, & eſt totum, ex ipſis partibus reſultans, ſiue diſtinctum realiter, ſiue formaliter à partibus, (quia pro nunc nihil intereſt quomodo à partibus diſtinguatur.) Materia enim cum habeat eſſe productum reale extra ſuas cauſas diſtinctum ab eſſe formæ, neceſſario habet ſuam exiſtentiam realem ipſi materiæ conuenientem diſtinctam ab exiſtẽtia formæ, & ſimiliter forma diſtin- *Notab. 3.*

ctam

ctam exiſtentiam habet ab exiſtentia materiæ:toto enim compoſito competit, ſubſiſtentia diſtincta realiter ab exiſtentijs partium, ſi totum realiter diſtinguitur à partibus ſimul ſumptis, vel tantum formaliter, ſi totum à partibus ſimul ſumptis tantum formaliter diſtinguitur. Ex quibus infertur quòd à quocumque generatur totum quantũ ab illo forma accipit eſſe in materia, quia forma materialis prius informat materiam, quam habeat eſſe, nam iſta cauſalis eſt vera. Ideò forma materialis habet eſſe quia informat materiam, non tamen è contra, qualiter contingit in anima rationali, quæ prius natura habet eſſe productum, & dicit reſpectum ad cauſam producentem, quam habeat eſſe informans, & dicat reſpectum ad informatũ, cùm igitur totum quantum habeat eſſe à forma formaliter, & à generante effectiuè, & generans effectiuè faciat formam informare materiam, ex qua informatione ſequitur eſſe in materia ideò generans totum quantũ producit eſſe formæ in materia.

Notab. 4. ¶Quartò eſt notandum, quòd aliqua cauſa, & aliquis effectus dicitur vniuerſalior dupliciter: vno modo quantum ad prædicationẽ, ſecundo modo quantum ad perfectionem. Illud dicitur vniuerſalius quantum ad prædicationem quod de pluribus prædicatur, & hoc modo ens vniuerſalius eſt Deo. Illud autem eſt vniuerſalius quantum ad perfectionem, quod eſt perfectius alio, & hoc modo Deus eſt vniuerſalior omnibus entibus licet non prædicetur de omnibus illis, de quibus

Corol. 1. prædicatur ens. ¶Ex quo infertur primò quod non ſequitur, hoc eſt vniuerſalius quãtum ad prædicationẽ, ergo eſt vniuerſalius quantum ad perfectionem, nam tunc ens eſ-

Corol. 2. ſet perfectius Deo. ¶Ex quo infertur ſecundò quòd quanto aliquid eſt vniuerſalius quãtum ad prædicationem, tanto eſt imperfectius. Vnde omnium imperfectiſsimum eſt ens, & ratio Doctoris eſt quia quandocumque aliquid includitur in aliquibus, nunquã illud eſt perfectius illis, imo ſemper eſt imperfectius illis, in quibus includitur, quia illud tale ſemper contrahitur, & determinatur per vltimam illam differentiam, qua conſtituitur in eſſe tale, quæ vltima differentia, quæ contrahit, & determinat illud, ad eſſe tale, contrahit, & determinat perficiendo, & propter hoc homo perfectior eſt animali, quia rationalitas (quæ contrahit animal ad eſſe hominis) contrahit illud perficiendo eſſe animalis in homine, & ob hoc ſuperiora quoad prædicationem dicuntur ſemper eſſe in potentia reſpectu inferiorum. Cum igitur ens incluſum in omnibus entibus creatis determinetur, & contrahatur per omnes differentias inferiorum recipiendo perfectiones illarum, ideò licet ens ſit vniuerſalius, quantum ad prædicationẽ, non ob hoc eſt vniuerſalius quantum ad perfectionem.

Notab. 5. ¶Quinto eſt notandum, quòd vniuerſale quantum ad prædicationem non eſt aliqua natutura communis, quæ eadem numero ſit pluribus communicata, talis enim communicatio in identitate numerali repugnat creaturæ, ſola enim natura diuina eadem prorſus numero eſt in tribus ſuppoſitis, natura autem creata, alia numero eſt in Petro & alia numero eſt in Paulo, & ſic natura humana. v. g. quæ alia eſt in Petro, & alia in Paulo licet ſit ſingulariter in Petro, & ſingulariter in Paulo, eſt tamẽ vniuerſalis quantum ad prædicationem ex duplici cauſa. Quarum prima eſt qûia natura humana in diuiduata per differentiam indiuidualem Petri, ſi conſideretur ſecundum ſuam rationem, non magis includit illam proprietatem indiuidualem, quam proprietatem indiuidualem Pauli, & quia ex natura ſua non eſt determinata magis ad iſtam, quam ad illam, licet ipſa ſit vna in ſe ex natura ſua propter illam indifferentiam quam habet dicitur minus vna, & illa vnitas naturæ, (vt antecedit proprietatem indiuidualem), dicitur vnitas ſpecifica, & quia vnitas numeralis indiuidui eſt determinata, vel conſequitur determinationem, quam non conſequitur vnitas ſpecifica, ideo vnitas ſpecifica eſt minor vnitas vnitate numerali. ¶Ex quibus infertur primò quòd non dicitur natura humana communis omnibus indiuiduis eiuſdem naturæ, quia eadem numero ſit in omnibus indiuiduis, ſed quia natura, quæ eſt in hoc indiuiduo, (ſi conſideretur ſecundum ſuam rationem) eſt indifferens ad recipiendum omnes differentias indiuiduales, quæ ſunt, & poſſunt eſſe intra latitudinem ipſius naturæ & ſic de omnibus naturis in particulari, quæ in ſingulis indiuiduis naturæ humanæ reperiũtur. Et propter iſtam indifferentiam dicitur natura humana communis omnibus indiuiduis illius naturæ, ideſt communicabilis quãtum eſt ex parte ſua ſi ab aliquo non determinetur, & propter hanc communicabilitatẽ dicitur natura humana vniuerſalis in prædican- *Corol. 1.*

dicando id eſt, iſta ſecunda intentio, quæ eſt prædicari fundatur in iſta indifferentia naturæ humanæ. Et ob hãc cauſam docẽt nõnulli vniuerſale logicũ fieri per abſtractionẽ, quia abſtractio cũ denudet naturã à cõditionibus indiuiduãtibus relinquit illã in ſua indifferẽtia, & communitate, quę communitas, & indifferentia cùm ſit fundamentum proximũ illius ſecundæ intentionis poſito illo, & in diuiduis, ſtatim conſurgit hoc quod eſt naturam illam prædicari de multis. Vnde licet vniuerſalitas formalis ſit illa ſecunda intentio, vniuerſalitas tamen fundamentalis eſt illa communitas, & indifferentia naturæ. Tenentes autem cum Doctore vniuerſale logicum fieri per comparationem, tenemur fateri naturam humanam non habere perfectam rationem fundandi iſtam vniuerſalitatẽ quouſque intellectus comparauerit naturam illam ad indiuidua, facta tamen tali comparatione natura humana ſit fundamentum proximum illius ſecundæ intentionis, & vniuerſalitatis. Colligitur igitur ex dictis quòd alia natura numero eſt in Petro, & alia natura numero eſt in Paulo.

Corol. 2. ¶Ex quo infertur ſecundò quòd ſicut ſe habet natura humana reſpectu ſuorum indiuiduorum, ita ſe habet ens creatum reſpectu omnium creaturarum, imò latius ſe habet ens creatũ reſpectu omnium creaturarum, quam natura humana, & ratio huius eſt, quia omnibus indiuiduis naturæ humanæ communis eſt vnus cõceptus formalis deſumptus ab illis, cui conceptui formali correſpondet vnicus cõceptus obiectiuus, ſcilicet natura humana, quæ, (vt præintelligitur ante differentiam indiuidualem) indiffer[illegible] eſt ad omnes proprietates indiuiduales i[illegible] naturæ. At vero omnibus entibus creatis, licet correſpõdeat vnicus conceptus formalis, non tamen correſpondet illis aliquis vnus conceptus obiectiuus, quia ens ſpirituale non habet aliquid commune vniuocum quoad conceptum obiectiuum cum ente materiali, quia non datur aliqua vna natura realis, quæ dicatur ens, quæ vt præ intelligitur ante illam differentiam (ſcilicet ſpirituale) ſit indifferens ad ſpiritualitatem, & materialitatem, ſed ille conceptus formalis ſumitur ab eodem modo ſe habendi, ſcilicet quia ſicut ens ſpirituale habet eſſe productũ ab alio, ita & ens materiale.

Corol. 3. ¶Ex quo infertur tertio quod ens, vt eſt terminus tranſcẽdentalis, nõ eſt aliqua vna natura, ſed omnes ſumptæ pro vt habent eſſe, quibus, vt ſic, conuenit vnicus conceptus formalis, quatenus concipiuntur vt habentes eſſe.

Vltimo notab. ¶Vltimò eſt notandum, quòd licet in quolibet producto reperiantur eſſe, & eſſe tale, ſcilicet eſſe ſumptum ſimpliciter, & eſſe ſumptum cum determinatione, non tamen ſe habent vt duo, taliter quòd vnum poſsit eſſe ab vno & alterum ab alio, ſed tantum diſtinguũtur quantum ad rationem concipiendi, fundatam tamen in ipſa re concepta, & ratio huius eſt quia in ente limitato nõ eſt alia natura ratio entis, & alia natura ratio limitati, ſed natura limitata quæcumque illa ſit vtrũque includit in ſua ratione formali, quatenus eſt natura limitata, & per conſequens quod eſt cauſa naturæ limitatæ eſt cauſa illius eſſe, quod in illa natura limitata reperitur.

Prima cõcluſio. ¶Prima cõcluſio. Nulla creatura poteſt creare omne creabile. Hæc concluſio eſt manifeſta, quam probant rationes D. Thomæ, quas ſupra adduximus quæſt. 5.

Secunda concluſio. ¶Secunda concluſio. Impoſsibilitas creationis reſpectu alicuius termini creabilis non conuenit creaturæ ex eo quòd creatio eſt productio totius entis, vel quia effectus vniuerſaliores debent reduci in cauſam vniuerſaliorem. Hæc cõcluſio eſt Doctoris & probatur. Nam, vel cauſa vniuerſalior & effectus vniuerſalis ſumuntur ambo ſecundum perfectionem, vel ſecundum prædicationem; vel cauſa ſumitur ſecundum vniuerſalitatem perfectionis, & effectus ſecundum vniuerſalitatem prædicationis. Si argumẽtum procedit de vniuerſalitate perfectionis. Maior eſt vera, & minor eſt falſa, nam maior ſic ſe habet: effectus vniuerſalior ſecundum perfectionẽ debet reduci in cauſam vniuerſaliorem ſecũdum perfectionem. Minor autem falſa eſt, quæ ſic habet, ſed eſſe eſt effectus vniuerſaliſsimus. Si enim eſſe conſideretur ſecundũ perfectionem in entibus creatis, omnia prędicata quæ determinant & cõtrahunt ipſum ens, ſunt perfectiora ipſo ente (ſi vis vide pro hac ratione Antonium Trombetam lib. 1. Met. quæſt. 11. vbi diſputat, vtrum inferius dicat eſſe perfectius quam ſuperius, & magis commune, vel è contra) quia ens reſpectu illorum eſt in potentia, & vt determinabile, & per conſequens cum illa ſe habeant vt actus & vt perfectio. Ens igitur tantũ eſt vniuerſalius ſecundum prædicationem, ſi autem in maiori accipiatur, & in minori vniuerſalitas ſecundum prædicationem, tunc con-

cõſequẽs eſt falſum quia infert, ergo productio entis debet reduci in Deũ, qui eſt cauſa vniuerſalior ſecũdũ prædicationem, hoc autẽ conſequẽs falſum eſt; ſi autẽ vniuerſalius ſumatur in maiori ſecũdũ prædicationẽ, & in minore ſecũdũ perfectionẽ. Maior nõ eſt ad propoſitũ, & minor eſt falſa, ergo illa ratio D. Tho. non probat prædictã cõcluſionẽ. Nec ſolutio Ferrarienſis dicẽtis ꝙ accipitur vniuerſalitas in effectu ſecũdũ prædicationẽ, & in cauſa ſecũdũ perfectionem aliquid valet, quia hoc nihil aliud eſt quã dicere, ꝙ nulla creatura poteſt creare omne ens creabile, iſta autẽ reſpõſio nõ reſpõdet quæſtioni, nã quæſtio in præſentia rũ eſt, vtrũ aliqua creatura poſsit creare aliquod creabile, reſpõdere autẽ ꝙ nõ poteſt creare omne creabile, non eſt reſpondere ad queſtionẽ. Quare doctiſsimus aliàs Ferrara certè in hoc non percepit mẽtẽ Scoti.

¶Secundò. Si aliqua creatura poſſet creare aliquod creabile, iſta talis attingeret terminũ creationis, ſed iſta talis non attingeret ens, inquãtũ ens, ſecundũ totũ ſuũ ambitũ, quia tãtũ attingeret hoc ens, inquantũ hoc ens, ergo creatio non repugnat creaturæ, ex eo quòd nõ poteſt creare hoc ens.

¶Tertiò. Si aliqua creatura poſſet producere hominẽ nulla præſuppoſita materia, verè crearet hominẽ, ergo ratio quare non poteſt creare eſt, quia nõ poteſt agere nulla præſuppoſita materia.

¶Quartò. Qui producit hominẽ, verè producit ens inquantum ens, ſecundum totam ſuam realitatem, & entitatem, licet non ſecundum communicationem prædicationis, ergo creatio non repugnat creaturæ, quia nõ poteſt producere ens inquãtũ ens.

QVÆSTIO IIII.

¶Vtrùm creatura poſſit ſaltim inſtrumẽtaliter ad creationem concurrere.

PRO explicatione huius tituli ſupponẽdũ eſt, ꝙ in hac quæſtione duæ poſſunt queſtiones diſputari, altera eſt de poſsibili, ſcilicet vtrũ poſsit Deus aliquã creaturã aſſumere vt inſtrumẽtũ creationis, altera verò an de facto aliquã creaturã Deus aſſumpſerit vt inſtrumẽtũ creationis. ¶Secũdò ſupponẽdũ eſt, ꝙ iſta queſtio etiã in alio duplici ſenſu põt diſputari, nã res creabiles ſunt in duplici differẽtia, quędã enĩ ſubſtãtiæ ſunt, quædã verò accidentia, & per conſequẽs & creatio duplex põt cõſiderari altera ſcilicet qua ſubſtãtię ex nihilo producũtur, & altera qua accidẽtia ex nihilo poſſunt ꝑduci, qualia ſunt v.g. accidẽtia ſupnaturalia vti grã & charitas, fides, & ſpes, & reliqua quæ ſunt per ſe habitus infuſi. Dixi notãter per ſe habitus infuſi, nã habitus per accidẽs infuſi vti ſciẽtia infuſa acquiſibilis tñ per operationẽ intellect⁹, & ſpecies infuſæ Adamo, & angelis in inſtãti ſuæ creationis nõ fuerũt creatæ, ſed productæ à Deo per accidẽtalẽ mutationẽ ſuper naturalẽ, quia illæ ſpecies nõ fuerũt productæ de nihilo, ſed de ſubſtãtia intellectus, tãquã de ſubiecto præexiſtẽte, à quo depẽdẽt in genere cauſæ materialis tã vt fiant, quãvt cõſeruẽtur, at verò habitus per ſe infuſi vt grã & fides ſunt ſimpliciter ex nihilo ꝑducti quãuis cõtrariũ doceat Caiet. 1. 2. q. 112. & nõnulli ex recẽtioribus ex eo, ꝙ creari eſt propriè ſubſiſtẽtiũ, & grã non ſubſiſtit, ſed eſt accidẽs inhærens ſubiecto. Et ſecũdo quia grã pẽdet à ſubiecto, in quo eſt, neq; põt eſſe ſine eo, & ſecũdũ pleróſq; autores anima rationalis eſt ſuſceptiuũ naturale ipſius, ſed ꝙ creatur, nõ pẽdet niſi à ſuo efficiẽte ꝓ momẽto ſuæ creationis, nã ſi eo momẽto à ſubiecto pẽderet, educi videretur de potẽtia illius. Et tandẽ, quia grã nõ anihilatur cũ deſinit eſſe in anima, ergo neq; cũ incipit eſſe creatur. Cõſequẽtia eſt manifeſta qa corruptio nõ eſt anihilatio neq; ꝑductio eſt propriè creatio. Antecedẽs autẽ ꝓbatur, qa Deus nihil anihilat, ſed diligit omnia, quę ſunt. Quare grã, & quicũq; habitus ſupernaturales neq; creantur, neq; cõcreãtur, ſed per accidẽtariã mutationẽ ſupernaturalẽ, à Deo producũtur educẽdo illa non de potẽtia naturalis ſubiecti, ſed de potẽtia tãtũ obediẽtiali animæ, vel angeli. Cũ igitur ad creationẽ requiratur ꝓductio entis ex nihilo, ideſt, nullo ſuppoſito ſubiecto & accidẽtia nõ ſint entia ſed entis entia hinc ꝓuenit iuxta ꝓdictos nulla accidentia creari. Quare creationẽ definiũt dicẽtes ꝙ creatio eſt actio, quã quippiã per ſe ſubſiſtẽs ꝓducitur ex nihilo. Addũt tamẽ ꝙ cũ creatio quãdoq; ſumatur fusè, ideo amouẽda eſt ab illa definitione illa particula per ſe ſubſiſtẽs, & ſic creatio erit productio cuiuſcũq; entis nullo præſuppoſito ſubiecto, & quãuis poſsit Deus accidẽs extra ſubie-

ctū creare, nā tūc accidēs eſt per ſe exiſtēs, quia dū ita virtute Diuina producitur, cōſeruaturq́; , eſt actus indepēdēs ab alio quaſi tenns neque in aliquo, vel ſub aliquo à quo eius eſſe dependeat actu exiſtit qui modus exiſtēdi ſat eſt ad propriā creationē termināda, qñ verò in ſubiecto producitur non creatur, neq; cōcreatur, ſed de potētia obediētiali illius ſubiecti ꝓducitur. Cōtrariū huius docet doctor, in quā pluribus partibus ſuæ doctrinæ præcipuè in 2. diſt. 37. q. vnica litera S. prope mediū, & litera X. vbi docet gratiā, qñ deſinit eſſe in anima, anihilari, & in. 4. diſt. 1. q. 4. & 5. ſupponit gratiā creari, quā etiā ſentētiā docēt oēs Scotiſtæ & ferè oēs Theologi antiqui & ſapiētiſsimus Magiſt. Vega lib. 7. de iuſtific. ca. 13. vbi docet gratiā creari, & alienū à ratione eſſe vt nobiles ſentiūt autores aſſerere formā adeò præcellētē educi de potētia ſubiecti, eſt em̄ gr̄a adeò ſupnaturale donū vt ex natura ſua intrinſeca faciat hominē participē naturæ Diuinę, ꝓpter qđ dicūt nōnulli, ꝙ gr̄a ex ſua natura habet cōſtituere habētē ipſam Dei filiū, ſiue naturalē, ſiue adoptiuū. Ita magiſter frater Ioannis Vincentius in ſua Relectione de gr̄a Chriſti quæſt. 2. fol. 175. in ſolut. ad 2. argum. dicēs, ſi ſubiectū habens gratiā fuerit ſecūdū ſe extraneū à natura Diuina gratia cōſtituit illum Dei filiū adoptiuū formaliter, ſi autē fuerit naturalis Dei filius (vt eſt Chriſtus) cōſtituit illū filium Dei naturalē, nō quidem formaliter, ſed diſpoſitiuè, diſpoſitione cōcomitante. Addit tamen dicens, imò neq; neceſſum eſt, vt filiū Dei, vel adoptiuū, vel naturalē ipſum habentē cōſtituat: nā ſi Spiritus ſanctus humanitatē gratia habituali exornatā aſſumeret, neq; naturalis, neq; adoptiuus Dei filius cenſeretur. Et fol. 147. in ſolutione ad vltimū. quæſtionis 1. ſic ait, recētiores quidā Theologi libenter concedūt, ꝙ ſi Spiritus ſanctus humanitatē aſſumeret habituali gratia præditā eſſet inquantū homo filius Dei per gratiā habitualē. Verùm mihi hæc ſententia vehemēter diſplicet. Hactenus Magiſter Vincentius ſed ſententia illorū Theologorū reſpectu Spiritus ſancti quāuis mihi aliquādo placuit nō ratione gratiæ habitualis tantū, ſed ratione vnionis hypoſtaticæ, quæ eiuſdē rationis eſſet cū vnione hypoſtatica ratione vnionis Chriſti Domini, modò tamē diſplicet, & quia non eſt præſentis ſpeculationis rationes, quibus nunc moueor dicā Deo dāte in Diſputationibus ſuper tertiū ſententiarum, quando de filiatione naturali Chriſti Dn̄i ſermonē habeamus, nūc tamen ſufficit ad noſtrā diſputationē inceptā quòd gratia habitualis, & habitus gratiæ adeò excellēs ſit, vt meritò dicatur creari, nō tamen educi de potētia obediētiali animæ, ſed ꝓduci à Deo per creationē eo ſaltem modo, quo creatio pōt accidentibus cōuenire, & talis creatio propriùs dicitur cōcreatio, vel creatio in aliquo, licet ex nihilo. Quare iuxta iſtā ſentētiā dicendū eſt habitus per ſe infuſos, quāuis in ſubiecto creētur verè ex nihilo produci & nō eſſe in potētia obediētiali ſicuti neq; in potētia naturali aliquo modo ipſius ſubiecti. Quibus ſic conſtitutis rationes contrarium probantes nihil valent. Ad primā igitur facile reſpōdet, ꝙ cū creatio ſit ꝓductio entis ex nihilo, ideſt nullo præſuppoſito ſubiecto, ex quo fiat, cū accidētia entia ſint, & eſſe habeāt, & realiter diſtinctū quādoq; à ſubiecto, vt in accidētibꝰ ſupernaturalibus ſatis patet, manifeſtè fit, ꝙ quāuis in ſubiecto producantur, poſsint in ſubiecto creari, licet nō ex ſubiecto, quia quāuis poſsint à ſubiecto cōſeruari, non tn̄ pēdēt ab illo in fieri, qa ſubiectū reſpectu illorū nō agit ad ſui productionē, ſed ad ſui cōſeruationē, & per hoc patet ad ſecūdū, ꝙ gr̄a pēdet à ſubiecto, in quo eſt quia cōſeruatur à ſubiecto, in quo eſt, nō tn̄, quia efficitur, nā creatio, & cōſeruatio quatenus cōſeruatio ſumitur pro cōſeruatione, qua cauſæ ſecūdæ nonnulla entia à Deo creata, ſed tn̄ ipſarū tutelæ cōmiſſa pro ſua parte tuētur, vt v. g. forma materiā, hæc enim ſic ab illius actus perfectioneq́; quare dependet, vt ſi ea omnino deſtitueret, neq; eius operā Deus nouo vehemētioriq́; influxu compēſaret, in nihilū eſſet recaſura, ita etiā de ſubiecto, & accidēte per ſe infuſo. Et cōſeruatio hoc modo ſumpta non eſt idē re cum creatione, vt prædicti autores fatētur, quia nulla cōſeruatio pōt eſſe idē re cū creatione, præter eā, qua cōfertur eſſe ex nihilo, qualis eſt illa, qua Deus immediatè conſeruat, qua creat, nā iſta cōſeruatio non re, ſed ratione, vel formaliter à creatione diſtinguitur, ſed nullū agens creatū poteſt alicui rei cōferre eſſe ex nihilo in agēs principale, ergo cōſeruatio cauſæ ſecundæ, vel quæ cauſam ſecūdā includit nō eſt idē re cū creatione. Ad tertiū autē reſpōdetur gratiā anihilari

hilari cũ deſinit eſſe. His igitur ſic cõſtitu-
tis põt etiã præſens quęſtio diſputari, vtrũ
ſcilicet poſsit creatura ſumi, vt inſtrumẽtũ
creationis reſpectu ſubſtantiæ creandæ, vt
v.g. ſi poſſet Deus aſſumere aliquã creatu
rã, vt inſtrumẽtũ creationis ad creãdũ ali-
quẽ angelũ, vel ſecũdo ſi poſsit Deus aſſu-
mere aliquã creaturã vt inſtrumentũ crea-
tionis ad creãdũ aliquã formã ſubſtãtialẽ,
vt.v.g. animam rationalem, vel ad creandũ
aliquam formam accidentalem, vt v.g.
habitum charitatis, & gratiæ, neque eſt
eadẽ quæſtio de angelo, & de forma ſubſtã
tiali, vel accidẽtali, nã cũ, vt diximus ſuprà
diſpu. 1. q. 6. notab. 4. & dicemus in corpo-
re quæſtionis agẽdo de cauſalitate ſacramẽ
torũ, inſtrumẽtũ dicitur per ſubordinatio-
nẽ effectus ad effectũ, & talis ratio inſtru-
mẽti nõ requirit, ꝙ ipſum inſtrumẽtũ attin
gat formã à principali agẽte intẽtã, ſed ſa-
tis eſt, vel ꝙ ad iſtam diſponat, vel ꝙ ſit di-
ſpoſitio ad illã, ſicut v.g. qñ faber lignarius
ſerra ſcindit lignũ, vt faciat ſedẽ, vtitur ſer-
ra vt inſtrumẽto ad faciẽdã ſedẽ, & ad ſcin-
dẽdũ, & eſt ſerra inſtrumẽtũ ſciſionis, quia
illa ſcindit nõ tñ ſerra attingit formã ſedis,
quia vltra ſerrã ad faciẽdũ ſedẽ alijs etiã vti
tur inſtrumẽtis, & ob hoc ſerra dicitur in-
ſtrumẽtũ ſedis cõficiẽdæ per ſubordinatio
nẽ effectus ad effectũ, ita igitur in propoſi
to cũ forma ſubſtãtialis, vel accidentalis in
ſubiecto aliquo creetur, poterit creatura
aliqua operationẽ aliquã habere circa ali-
quod ſubiectũ, quæ quidẽ operatio eleue-
tur à Deo vt fiat inſtrumẽtũ creationis il-
lius formæ per ſubordinationẽ effectus ad
effectũ, quæ quãuis nõ attingat ipſam for-
mã per creationẽ productã adhuc tamẽ ve
rè, & ꝓpriè inſtrumẽtũ reſpectu illius pro
ductionis appelletur, quia tñ reſpectu an-
geli producẽdi nõ eſt dabilis aliqua actio,
quæ ordinẽ aliquem dicat reſpectu angeli
producẽdi, ideo videtur ꝙ nulla creatura
poſsit aſſumi vt inſtrumẽtũ creationis re-
ſpectu illius, quia cũ actio creaturæ per ſe-
ipſam, neq; vt eleuata poſsit attingere ni-
hil, videtur, ꝙ nõ poſsit neq; vti vt inſtru-
mẽto educere aliquid ex nihilo, & per cõſe
quẽs neq; aſſumi vt inſtrumẽtũ ad creandũ
reſpectu eorũ, qua nullo modo dicunt ali-
quẽ ordinẽ ad aliquod ſubiectũ. Neq; ob-
ſtat quod inſtrumẽtũ nõ habet aliquã acti-
uitatẽ diſtinctã à motione principalis agẽ
tis, & per cõſequẽs, ſi Deus ſua actione po
teſt (vt poteſt) producere creaturã ex nihi
lo, ꝙ poſsit etiã mediãte aliqua creatura vt
inſtrumento illã ex nihilo producere, non
inquam, obſtat hoc, quia quanuis inſtrumẽ
tũ nõ habeat aliquã actiuitatẽ propriã di-
ſtinctã ab operatione principalis agẽtis, ad
huc tamẽ actio principalis agẽtis partici-
pata in inſtrumẽto debet modificari ab il-
lo aliàs inſtrumẽtũ ſolũ haberet rationem
cõditionis, ſine qua nõ, & nõ rationẽ inſtru
mẽti, ſicut v.g. quãuis calamus non habeat
actiuitatẽ aliquã propriã ad ſcripturã faciẽ
dã diſtinctã à motione principalis agẽtis,
habet tamẽ hoc ꝙ calamus poteſt modifi-
care actionem principalis agẽtis reſpectu
ſcripturæ conficiendæ, ꝙ nõ poteſt facere
malleus, vel ſedes, vel quodlibet aliud ex
eo, ꝙ nõ poteſt recipere actionẽ principa-
lis agentis in tali diſpoſitione, & modo, vt
poſsit agẽs per illã ſcripturã cõficere, & cũ
nulla creatura poſsit modificare actionem
Dei, ideo nõ video quomodo poſsit, vt in-
ſtrumentũ aſſumi ad productionẽ alicuius
rei ex nihilo attingẽdo ipſam rẽ ex nihilo
ꝓductã. Quòd ſi adhuc cõtẽdas poſſe Deũ
pro ſua libertate ſuã actionem modificare
per quãcunq; creaturã tãquã per inſtrumẽ
tũ facilè tibi acquieſcã. Pro nũc tamẽ ſecũ
dã quæſtionẽ tibi diſputatã trado, ſi poſsit
creatura vt inſtrumentũ aſſumi creationis
ab omnipotẽti manu Dei reſpectu formæ
ſubſtãtialis, vel accidentalis ex nihilo pro
ducẽdæ nõ attingẽdo terminũ productum
ſed tantũ per deordinationẽ effectus ad ef-
fectũ, diſputãdo tamẽ illam de facto, vt di-
ſputari ſolet in cauſalitate ſacramẽtorũ no
uæ legis, in quibus vt dicemus Deo dãte in
diſputationibus ſuper quartũ, quãdo de il- *Quomodo ſacramẽta nouæ legis cauſent gratiam.*
lis in genere agamus cauſalitas nõ eſt extra
rationẽ formalẽ illorũ, ſed de intrinſeca, &
formali ratione illarũ, nã ſignificatio illorũ
nõ eſt qualiſcũque, ſed cauſatiua grãæ quæ
per creationẽ habet eſſe, vnde quãuis cauſa
litas, & ſignificatio in alijs aliã & aliã ratio
nẽ formalẽ induant, at verò in ſacramentis
nouæ legis vnã prorſus rationẽ formalẽ cõ
ſtituũt, ſicut v.g. in locutione vociferatiua
videmus, quæ nõ eſt locutio tãtũ, neque vo
ciferatio tãtũ, ſed vociferatiua locutio, quę
nõ poteſt explicari niſi per duos terminos,
ita ſignificatio cauſatiua eſt vnica ſignifica
tio, & vna ſimplex ſpecies ſignificationis,
quæ nõ poteſt explicari niſi per duos ter-
minos. Sacramẽta igit nouæ legis quę grãm

ſignificant cauſando illā, ſi effectiuè gratiā producāt, vel tātū moraliter, nō ſatis inter Theologos Scholaſticos cōſtat. Quidam enim, quia nō vidēt quomodo poſsit creatura inſtrumētaliter cōcurrere ad creationē negāt ab illis talē phyſicā actiuitatē ſupponētes gratiam creari, alij verò quāuis doceāt gratiā educi de potētia obediētiali, docēt eſſe cauſas inſtrumētales inſtar cauſarū moraliū, nō verò inſtar cauſarū naturaliū, ita Molina prima parte q. 45. art. 25. diſpu. 2. ſol. 1556. in principio: alij vero docēt doctorē ſenſiſſe eſſe cōditiones ſine quib⁹ nō: vt autē quid in hac re ſentiēdū ſit etiā iuxta doctoris ſententiā præſentibus explicemus, de hac re multiplex eſt inter doctores ſentētia, ac eſt Gabrielis in 4. d. 1. q. 2. cō-

1. *Senten.* cluſione. 7. quā etiā defendit Enricus quolibeto 4. q. 37. Duran. d. 1. q. 4. Ricardus art. 4. q. 2. Marſilius q. 1. art. 3. circa finem Ocham. d. 1. q. 1. Altiſiodorēſis lib. 4. de ſacramentis nouæ legis in cōmuni. Ij omnes tenēt ſacramēta nouæ legis cauſare gratiā, quatenus Deus firmiter decreuit illis aſsiſtere, & producere gratiā in ſuſcipiētibus talia ſacramēta, ſi ipſi ſuſcipiētes nō ponāt obicē. Adducūt autē ad hoc exēplū dicētes ſacramēta noſtra nō magis cauſare gratiam ex natura ſua, quā literę regię cauſant dignitatē & honorē, qui propter ipſas alicui cōfertur, vel nō aliter cauſare gratiā, quàm vas in quo defertur medicina infirmo eſt cauſa ſanitatis infirmo, & ſic ſacramēta noſtra nihil aliud ſunt quā vaſa in quibus defertur paſsio & ſanguis Chriſti Dñi. Vnde tota cauſa noſtræ ſalutis per ſe eſt paſsio Chriſti Dñi, & ſanguis eius, ſacramēta autē dicūtur cauſæ quatenus cōtinent iſtā cauſā noſtræ ſanctitatis. In hāc ſentētiam citatur D. Bonauen. in 4. d. 1. q. 4. licet ſi verba eius perpēdātur, nihil affirmatiuè determināt. Nā poſtquā poſuit vtramq; ſentētiā ſic ait. Vtraq; harū poſitionū ſatis videtur probabilis, hæc tamē mihi videtur ad ſuſtinendū facilior, neſcio tamē quę ſit verior, quia dū loquimur de his quæ ſunt miraculi nō multū adhærēdū eſt rationi, cōcedimus ergo ꝙ ſacramēta nouæ legis ſunt cauſę & efficiūt & diſponūt extēſo nomine, vt dictum eſt, & hoc ſecurū eſt: vtrū autē plus habeāt neq; volo affirmare neq; negare, & ſecūdū hanc vltimam viam omnia quæſita patent. Hactenus D. Bonauentura. Ex qua litera facile colligitur quid ſenſerit de hac re.

¶ Secūda ſentētia eſt Alexā. Alē. 4. par. quę- 2. *Senten.*
ſtiū. 8. mēbro. 3. ar. 5. quā defendit D. in 4. diſt. 1. q. 1. ar. 4. Tho. de Argēt. & Capreol. ibidē. Ferrara 4. cōtragētes c. 57. Hiſpalēſis in 4. D. 1. q. 1. Qui omnes aſſerūt ſacramenta nouæ legis ideo cauſare gratiā, quia cauſant in ſubiecto aliquā diſpoſitionē, ad quā cōſequitur gratia. Et ratio huius ſententiæ eſt, quia ad gratiā ſuſcipiendā in ſingulis ſacramentis neceſſaria eſt ſpecialis præparatio in ſuſcipiēte, & talis præparatio ſpecialis immediatè efficitur à virtute ſacramēti, & licet iſta ſpecialis præparatio cōmunis ſit omnibus ſacramētis, habet tamē ſpeciale nomē, licet cōmuniter appelletur quandoq; ornatus, quādoque diſpoſitio, vnde huiuſmodi præparatio nō ponitur ad receptionē gratiæ gratū faciētis in quātū abſolutè eſt gratia gratū faciēs, prout ordinatur ad actus meritorios vitæ æternæ, ſed ſpecialiter & directè ponitur ad receptionē gratiæ prout gratia ordinatur ad cauſandū effectus quoſdā ſacramentales, & ratio huius eſt quia ſicut forma non recipitur in ſubiecto indiſpoſito, ita neq; talis forma recipitur in ſubiecto ſine tali diſpoſitione, & per cōſequēs cū gratia ſecūdū aliū & aliū effectū recipiatur ante baptiſmū per cōtritionē, in baptiſmo per modū regenerationis, in euchariſtia per modū alimēti, ideo requiritur in anima ſuſcipiēte talē gratiā alia & alia diſpoſitio, quæ cauſetur à ſacramento ex opere operato, qua anima ſit diſpoſita ad recipiēdū gratiā non abſolutè, ſed ſecundū illū effectū ſacramētalē. Hæc autē ſententia patet ex eo, quia ſi modo aliquis naſceretur ſanctificatus ex vtero matris, adhuc tamē eſſet baptizādus, quia licet habeat gratiā ex vi illius ſanctificationis, nō tamē habet gratiā cū illo effectu ſacramentali ſcilicet incorporari Chriſto. Quare ille talis eſſet iuſtus, nō tamē mēbrū Chriſti, & ſic indigeret baptiſmo, nō vt eſſet iuſtus, ſed vt eſſet incorporatus cū Chriſto & mēbrū eius. Hāc igitur diſpoſitionē, quæ requiritur in anima ad iſtū effectū ſacramētalē, cauſāt ſacramēta nouę legis ex opere operato, quæ diſpoſitio cōmuniter appellatꝰ ornat⁹, & ob hoc dicūtur ſacramēta cauſare ipſā gratiā.

¶ Tertia ſentētia cōmunis eſt apud omnes 3. *Senten.*
Scotiſtas, quā dicūt doctores hac D. & q. & d. 2. q. 1. quā defendit magiſter Cano in relectione de ſacramentis. Ledeſma in 4. q. 3. ar. 1. qui aſſerūt ſacramēta nouæ legis nullate-

Moli. 1. p. larenus poſſe eſſe cauſas phyſicas gratiæ, eſſe tamẽ cauſas morales: fundamẽtũ huius ſentẽtię eſt quia ſecũdũ omnes doctores, & ſecũdũ ſententiã D. Tho. gratia habet eſſe per creationẽ, nulla autem creatura poteſt aſſumi, vt inſtrumẽtũ creationis, nulla ergo creatura poteſt cauſare gratiã.

1. Notab. Vt autẽ explicẽt ſuã ſentẽtiã aduertũt, quod cauſæ ſunt in duplici differẽtia, quædã enim ſunt per ſe, quædã vero ſunt per accidẽs, cauſæ per ſe adhuc ſunt duplices, quædã eñ ſunt phyſicæ, & naturales, quædã verò ſunt morales, cauſæ eñ phyſicæ ſunt, quę per virtutẽ, & formã propriã attingũt effectũ ſiue immediatè ſiue mediatè, vti ignis propria virtute, & forma attingit calorẽ ꝓductũ in aqua, vel in ligno. Cauſæ atẽ morales ſunt quæ nõ per propriã virtutẽ & formã producũt, ſed per intentionẽ quatenus quodãmodo morali & libero inducũt agẽtẽ liberũ ad ꝓducẽdũ effectũ, huiuſmodi aũt cauſę operãtur cõſilio pręcepto, vel precibus.

2. Notab. ¶ Secũdo aduertũt quod cauſæ phyſicæ dicũtur cauſæ naturales, nõ vt opponuntur cauſis ſupernaturalibus, ſed vt opponuntur cauſis moralibus. Quare omnis cauſa, quæ per propriã virtutem & formã attingit effectum productum, appellatur in pręſentiarum cauſa phyſica, & naturalis.

3. Notab. ¶ Tertio aduertũt, quod vtrũq; genus cauſarũ diuiditur in cauſam principalem, & in cauſam inſtrumẽtalẽ, cauſa phyſica principalis eſt, quæ propria virtute operatur intẽdẽs aſſimilare ſibi effectũ, ſed per virtutẽ ſuſceptã à principali agẽte operatur vti penicillus. Cauſa autẽ inſtrumẽtalis nõ intẽdit aſſimilare ſibi effectum quia non habet propriã formã. Cauſa autem moralis, quędã eſt principalis, quædã eſt inſtrumẽtalis, principalis eſt illa, quę propria intentionę inducit alterũ ad aliquid faciẽdũ, ſicuti qui pretio, vel precibus inducit aliquẽ ad cõferendã libertatẽ captiuo: cauſa vero inſtrumẽtalis moralis eſt illa: quæ nõ propria intẽtione, ſed vt ſubeſt intẽtioni alterius inducit ad aliquẽ effectũ vti pretiũ, vel donũ, vel cõſiliũ.

1. Argu. His igitur ſic cõſtitutis pręſens ſentẽtia explicatur hoc modo, cũ ſacramẽta nouę legis cõtineãt, & ſint pretiũ noſtrę redẽptionis, & ſubſint intẽtioni Chriſti D. redimẽtis genus humanũ per paſſionẽ ſuã, hinc fit quod habeãt eandẽ rationẽ, quam habet pretiũ pro quacunq; re, pretium autẽ non eſt dicendũ cauſa phyſica, ſed cauſa ſolũ moralis, ergo & ſacramenta noſtra debent dici cauſæ morales, & non phyſicæ.

¶ Secũdo: ſacramẽta noſtra nõ habẽt maiorẽ actiuitatem, quã paſſio Chriſti, ſed paſſio Chriſti tantũ eſt cauſa meritoria & moralis nõ tamen phyſica noſtræ iuſtificationis, ergo & ſacramenta. Minor patet quod nõ eſt nõ poteſt habere rationẽ inſtrumenti phyſici, ſed paſſio Chriſti modo non eſt ſed fuit, ergo non poteſt eſſe inſtrumẽtum phyſicum noſtræ iuſtificationis, & per conſequens neque noſtra ſacramenta cum eò ſint cauſæ noſtræ iuſtificationis quatenus continent paſſionem Chriſti. *2. Argu.*

¶ Vltimo quia ſi ſacramẽta ſunt cauſæ phyſicæ reſpectu gratiæ, ergo, vel agũt per formã phyſicã naturalẽ, vel ſupernaturalẽ, nõ per naturalẽ, quod de ſe patet, quia cauſa, & effectus debẽt proportionari, neque per ſupernaturalẽ, quia ipſa ſunt naturalia, & materialia, ergo non poſſunt eſſe ſubiecta virtutis ſupernaturalis. Dicẽdũ igitur eſt ſacramenta noſtra cauſas eſſe morales gratiæ non autẽ phyſicas reſpectu gratiæ quæ per ſacramenta confertur. *3. Argu.*

¶ Quarta ſentẽtia eſt D. Tho. tertia parte q. 62. art. 1. & 2. quã defendunt Caietanus ibi & Sotus in 4. d. 1. q. 3. art. 1. & fere omnes diſcipuli D. Tho. huius tẽporis, qui aſſerunt ſacramenta nouæ legis cauſare gratiam in anima digne ſuſcipiente, non ſolũ per modum cauſæ moralis, ſed etiam per modum inſtrumenti phyſici, & cauſæ naturalis, & licet omnes conueniant in prædicta concluſione, differunt tamen inter ſe in modo explicandi illam. *4. Senten.*

¶ Eſt igitur primus modus explicandi magiſtri Soto aſſerẽtis, ideo ſacramenta nouę leges effectiuè concurrere ad productionem gratiæ, quia effectiuè concurrunt ad noſtram iuſtificationẽ & efficienter faciũt hominem licet efficienter non attingant ipſam gratiam. Fundamẽtũ huius ſententię eſt, quia ad hoc quod aliquis ſit gratus ex natura rei non expoſtulat aliquam qualitatem, ſed ſicut Deus voluit quod eſſemus ipſi Deo grati per gratiam, quæ eſt qualitas nobis inhærens iuxta determinationem Concilij Tridentini, ita etiam poſſet facere quod eſſemus illi grati abſq; tali qualitate. Nam eſſe Deo gratum nihil aliud eſt, quàm eſſe à Deo dilectum, & ſicut inter homines aliquis eſt ab alio dilectus abſque aliqua qualitate illi inhæ- *Primus modus explicandi banc ſentẽtiam.*

renti,

rēte, quia ideo diligor à Petro, quia Petrus diligit me, & ego ſum obiectũ illius dilectionis ſub qua me proſequitur. Ita in propoſito poſſet fieri inrer nos & Deũ, & ſicut quando quis inter homines facit duos amicos eſt cauſa amicitiæ illorum: ita cùm ſacramenta faciant homines amicos Dei, ſunt cauſa illius amicitiæ, & quia ralis amicitia non fit niſi mediāte gratiæ qualitatē, quæ à Deo fit per creationem, ideo ſacramenta dicuntur cauſæ mediatæ illius gratiæ, immediatæ autem eſſe grati. Vnde cõncludit Soto dicens: igitur qui ſanè intelligere cupit, quomodo ſacramenta conferāt gratiam, id primũ cõſtituat fingendo nullã huiuſmodi qualitatem eſſe neceſſariam, nã profecto patres nunquam de illa diſputare cogirarunt.

Secundus. modus explicandi.

¶Secūdus modus explicādi prædictā conclusionē eſt epiſcopi Oxomēſis quæſt. 62. art. 3. & 4. vbi ſic ait: ſacramēta ſunt cauſæ grariẹ iuſtificantis, quæ verè, & propriè ipſius gratiæ productionē attingunt, non quantũ ad eſſe ſed quantum ad infundi, pro quo aduertit quod in infuſione gratiæ duo reperiūtur, alterum eſt ipſa ſuſceptio gratiæ ſecundũ potentiā obedientialem, cùm naturalis vis non poſsit eſſe ad donũ ſupernaturale. Alterum eſt illius qualitatis ſuſceptæ & infuſæ ex nihilo productio. Primũ autem ſacramenta inſtrumentaliter attingunt quatenus actione ſacramētali affecto corpore anima afficitur ad ſuſcipiendã gratiam, quæ infunditur, & huius mutatiouis animæ ad recipiēdam gratiā immutato corpore, res creata, & producta inſtrumētum eſſe poteſt, illud verò ſecundũ (nempe creare gratiā) Deus efficit immediatè, & nullũ aſſumit inſtrumentum, quia creationis & productionis ex nihilo nullũ eſſe poteſt; & paulo infra, itaque ſacramentũ non imprimit diſpoſitionem aliquam ad gratiam, ſed motum à Deo principali agente attingendo ſua actione naturali corpus ſuſcipiētis ſacramentũ, mouet, & immutat animã, vt gratiam effectam à Deo recipiat.

¶Fundamentũ huius ſententiæ eſt quia ſancti patres qui ponunt iſtam virtutē in ſacramentis loquũtur ad mentem D. Auguſtini aſſerentis, quæ eſt ranta virtus aquę vt corpus tangat, & cor abluat? ergo ex eo quod corpus immutatur per illam ablutionem anima immutatur ad receptionem gratiæ.

Tertius modus explicandi.

¶Tertius modus explicandi prædictā conclusionem eſt aliorum cũ Caietano aſſerentiũ ſacramenta effectiue attingere productionem ipſius gratiæ, vel ipſam gratiam productam, & fundamentũ huius ſententiæ eſt quia gratia nõ creatur, (vti præcedentes ſententes ſupponunt) quia creari ſolum conuenit rei ſubſiſtenti per ſe, & cũ gratia nõ ſubſiſtat per ſe, cùm ſit accidens; ideo eius productio non eſt creatio. Pro hoc fundamento citant D. Thomã. 1. 2. quæſt. 110. articul. 2. ad 3. & de potentia quæſt. 3. articulo. 8. ad 3. & de veritate quæſt. 27. art. 3. ad 9. quod ſiquis quærat ab illis, per quã igitur actionem producitur gratia? Reſpõdent dicentes quod per alterationem ſpiritualem perfectiuã animæ educendo illã de potentia obedientiali ipſius animæ, à qua depēdet in fieri, & conſeruari, & talis productio gratiæ appellatur quãdoque creatio, impropriè tamen, & largè, quatenus fit nullis noſtris præcedentibus meritis, & nulla potentia naturali cõcurrente ex parte ſuſcipientis, & ſic quodāmodo fit ex nihilo, propriè tamen loquendo nòn eſt dicendum gratiã creari, neque concreari, ſed comproduci ad productionē hominis grati, ſicut albedo comproducitur ad productionē hominis albi. Cùm igitur ſacramēta poſsint educere inſtrumentaliter effectiue prædictā qualitatē de potentia obedientiali animæ, ideo inſtrumentaliter phyſice cõcurrunt ad productionem gratiæ.

[Qu]artus modus explicandi.

¶Vltimus modus explicandi prędictā ſententiam eſt aliorum, qui fere coincidit cũ ſententia Caietani, qui aſſerunt quod quando dicimus ſacramenta cõcurrere ad productionem gratiæ per modum cauſæ phyſicæ, non eſt intelligendũ, quod concurrant per aliquam virtutem naturalē, ſed intelligendum eſt quod concurrant per aliquã virtutem ſupernaturalem ipſis communicatã, quæ tamen in modo agendi ſe haber vt cauſa naturalis, vel per modum cauſæ naturalis. Vt autem explicent ſuã ſententiã aduertunt primò quod ſacramenta non ſolum cauſant gratiã per hoc quod inducant, excitent, vel moueāt Diuinam voluntatem ad hoc, quod Deus ſe ſolo producat gratiam in anima, ſicut conſulens rogans, vel aliter inducens voluntatē artificis poteſt dici cauſa rei artificialiter; nam hoc totum pertinet ad genus

1. Notab. Pro iſto explicandi modo.

moris,

moris; & agens vt ſic non attingit entitatem ipſius effectus ſecundum ſe, neque habet determinatam, & neceſſariam habitudinem ad illud, ſed ſemper dependentem à libera alterius voluntate. At verò ſacramenta cauſant per hoc quod Deus aſſumit illa, vt inſtrumẽtum, quo gratiam efficiat, ſicut artifex aſſumit ſerram, vel ſecurim ad faciendum ſcamnum. Et ſic hæc differentia verſatur inter cauſalitatem moralem & iſtam effectiuam, quia cauſalitas moralis antecedenter ſe habet ad effectum, productum, & ad motionem, qua Diuina voluntas executiuè producit ipſam gratiam vt patet in oratione B. Stephani reſpectu cõuerſionis & iuſtificationis D. Pauli: conuerſio enim illa & iuſtificatio habuit ſe quaſi cõſequenter & ſubordinatè ipſi orationi quæ fuit cauſa moralis & propter hoc non poteſt dici propriè loquendo inſtrumẽtum illius conuerſionis, quia actio inſtrumẽti ſubſequitur motioni principalis agẽtis & illi ſubordinatur. Cùm igitur ſacramenta ſubordinantur actioni Dei non ſunt dicendæ cauſæ morales, neque cauſam inducendo, excitando, vel mouendo ſed ipſum effectum attingendo.

Notab. 2. ¶Secundò aduertunt, quòd gratia vti dicebamus in præcedente explicatione non creatur.

Notab. 3. ¶Tertiò aduertunt, quòd quanuis corporale non poſsit agere in ſpirituale virtute propria per modum cauſæ principalis, poteſt tamen virtute participatà à ſuperiori agente per modum cauſæ inſtrumentalis, & ad hoc eſt exemplum in naturalibus, videmus enim quod corpora naturalia producunt ſpecies intentionales in ſenſibus virtute luminis cæleſtis, & ſimiliter qualitates materiales producunt vt inſtrumenta animæ animas brutorum quoad ſubſtantiam, & ſimiliter ſecundum aliquos phantaſma ſenſibile & corporale vt ſubſtat lumini intellectus agentis immutat effectiuè intellectum poſſibilem producendo in eo ſpecies intelligibiles; ſimiliter ignis inferni cùm ſit corporalis, effectiuè tamen torquet ſpiritus, non ergo mirum eſt quod ſacramenta corporalia effectiuè producant ipſam gratiam, vt inſtrumenta Diuina per virtutem illis communicatam.

Notab. 4. ¶Quartò aduertunt, quòd iſta virtus ſacramentis communicata non eſt aliqua qualitas ipſis inhærens per modum permanentis, ſed per modum tranſeuntis, neque eſt aliud quã motio paſsiua, qua mouentur à Deo in ordine ad iſtum effectum gratiæ: ſicuti calamus, ex hoc ipſo quod à perito ſcriba mouetur habet vim formatiuam characterum, ita ſacramentum ex hoc ipſo quod mouetur à Deo, habet vim effectiuam gratiæ, ſine aliqua qualitate ſuperaddita.

¶Vltimò aduertunt, quòd de ratione inſtrumenti eſt, quod habeat aliquam actionẽ propriam & præuiam correſpondentem propriæ formæ. Et ratio huius eſt quia cauſa inſtrumentalis ſecundum Philoſophum pertinet ad genus cauſæ efficientis, de ratione autem efficientis eſt, quod habeat aliquã actionem. Vnde ſicut agens inſtrumentale ſubordinatur agenti principali, ita inſtrumentum debet habere actionem ſubordinatam actioni principalis agentis, & per conſequens debet habere actionem præuiam actione principalis agentis, aliàs vel nihil deſeruiret inſtrumentum, vel eius actio imò impertinenter omnino ſe haberet. Neque eſt neceſſarium, quod inſtrumentum inducat aliquam diſpoſitionem præuiam realiter diſtinctam ab effectu principalis agentis, ſed ſatis eſt quod determinet illius actionem ad certum, & determinatum ſubiectum, & ad certum, & determinatum effectum, & talis determinatio ſubiecti habet ſe per modũ diſpoſitionis in ordine ad effectũ principalis agẽtis. Quare in ſacramentis nõ eſt neceſſariũ aſsignare aliquid productum ab illis per modũ diſpoſitionis, quod ſit diſtinctum à gratia, ſed ex hoc ſolum dicitur gratia effici ab illis quia non producitur à Deo niſi per hoc quod ſubiectum determinatur, & immutatur mediante ſacramento ſecundum effectum gratiæ, & ſimiliter dicendum eſt de effectu tranſſubſtantiationis in ordine ad verba conſecrationis, non enim imaginandum eſt quod verba conſecrationis cauſent in pane aliquam qualitatem realem, qua mediante diſponatur panis ad tranſſubſtãtiationem in corpus Chriſti, ſed immediatè producũt ipſam trãſſubſtantiationem inquantum ex motione, & determinatione Dei deſignant, & determinant ipſum panẽ, vt tranſſubſtantietur, & talis determinatio, & deſignatio conuenit ipſis verbis ex propria ratione ipſorum & quatenus ſubditur motioni Diuinæ induit rationẽ inſtrumenti reſpectu illius myſterij.

Notabil. vltim.

¶Vltima ſentẽtia eſt Doctoris pro cuius explicatione, & totius quæſtionis ſunt notãda nonnulla, quorum primũ eſt quod circa iſtã

Vltima ſententia.

quæſtionem doctores ſupra dicti in aliquo conueniunt, & in aliquo differunt. *Notab. 1.* ¶Conueniunt quidem, primo quia omnes fatentur ſacramenta cauſare gratiam. Conueniunt ſecũdo, quia omnes fatentur ſacramenta noſtra continere actu pretium redemptionis noſtræ, quia virtualiter continent paſsionem Chriſti domini. Quare quamuis non ſit contactus quantitatiuus humanitatis Chriſti ad ſacramenta omnia, eſt tamen virtualis in quantum imperium practicum, intellectus & voluntatis Chriſti Domini, vt coniungitur verbo Diuino habet vim & efficatiam ad immutandum phyſice quamcunque rem loco diſtantem non minus quam imperium practicum mei intellectus & voluntatis habet vim phyſice immutandi meum corpus ſecundum motum localem, & ſic ſacramenta continent voluntatem Chriſti Domini offerentis ſe pro redemptione generis humani, & redimẽtis illud. Vnde ſicut Chriſtus Dominus fuit cauſa meritoria noſtræ redemptionis, ita & ſacramenta in quibus eſt virtualiter Chriſtus Dominus ſunt cauſæ meritoriæ noſtræ iuſtificationis & actu meritoriæ ex natura ſua, quia continent ex natura ſua pretium redemptionis iam exhibitum. Quod nõ contigit in circũciſione licet per illam remitteretur peccatum originale vt dicitur in cap. maiores de baptiſmo: quia circunciſio tãtum dicebat ex natura ſua pretium ſoluendum, & pretium ſoluendum ex natura rei non inducit ſolutionem actualem captiui, ſed ſolum dicit ſolutionem fiendam quando pretium fuerit ſolutum, & propter hoc circunciſio non conferebat gratiam ex opere operato, ſed per modum operis operati, vt ex mente Doctoris dicemus in propria queſtione de circũciſione in 4. ſent. Et quod dicimus ex natura ſua non eſt intelligẽdum ita quod ſacramenta non habeant eſſe ex inſtitutione Diuina, quia ly ex natura ſua non reſpicit cauſam efficientem, ſed cauſam formalem, & ſic idem eſt, acſi dicamus, ſacramẽta iam inſtituta à Deo., in hoc diſtinguũtur inter ſe, quod alia ex ſua ratione formali habent ſoluere captiuum, alia verò ex ſua formali ratione non ſoluunt captiuum, ſicut v. g. dicimus, homo ex ſua ratione formali eſt rationalis, non ex hoc excludimus cauſam efficientem, nempè Deum, ſed ſignificamus, quod poſito homine, neceſſario illi conuenit rationalitas: ita ſuo modo potuit Deus alia inſtituere ſacramenta nouæ legis, ſed poſtquam iſta inſtituit conuenit illis ex ſua ratione formali talis ſignificatio, ideſt, ſi Deus tolleret ab iſtis ſacramentis talẽ ſignificationem, tolleret etiam ab illis eſſe talia ſacramenta. In omni igitur ſententia ſacramenta noſtra continent pretium noſtræ redemptionis per modum pretij ſoluti.

¶Secundo igitur conueniunt, vel ſaltim debent conuenire in hoc, quod ſacramenta noſtra ſunt cauſæ morales noſtræ iuſtificationis & gratiæ. Et ratio huius eſt, quia pretium in omni ſententia eſt cauſa moralis redemptionis captiui, ergo cùm ſecundum omnes dicendum ſit ſacramenta noſtra virtualiter continere paſsionem Chriſti Domini, & per conſequẽs actualiter continere pretium noſtræ redemptionis, dicendum eſt ſecundum omnes ſacramenta noſtra eſſe cauſas morales noſtræ gratiæ.

¶Secundò eſt notandum quod tota difficultas huius quæſtionis eſt. *Notab. 2.* Vtrum etiam poſſent dici cauſæ phyſicæ inſtrumentales & hoc in duplici ſenſu poteſt diſputari. Primus eſt vtrũ de facto ſint cauſæ phyſicæ inſtrumentales. Secundus ſenſus eſt vtrum de potentia Dei abſoluta poſsint aſſumi vt inſtrumenta phyſica ad noſtram iuſtificationẽ & gratiam. Et ratio huius eſt, quia ſi nõ poſſunt aſſumi non ſunt inſtrumenta phyſica, ſi autem poſſunt, cùm præſtantior modus operandi ſit tribuendus ſacramentis, neceſſario videtur dicendum talem cauſalitatem phyſicam tribuendam eſſe noſtris ſacramentis.

¶Tertiò eſt notandum, quòd in hac quæſtione ſuppono gratiam creari, *Notab. 3.* nequaquam tamen educi de potentia obedientiali animæ, & moueor ad hoc quoniã iſta ſententia, quæ doctoris eſt ferè cõmuniter habetur ab omnibus, exceptis Caietano & nonnullis, qui moti difficultate illius argumẽti, quod creatura non poteſt aſſumi vt inſtrumentũ creationis, negant gratiam creari, ſed tantũ educi de potentia obedientiali animæ, ſed ſi gratia educitur de potentia obediẽtiali animæ, ergo gratia præfuit in potentia naturali animæ aliquo modo, & per conſequens educitur de potentia naturali animæ, prima ſequela patet, quia potentia obedientialis nihil addit abſolutum ſupra potẽtiam naturalem, ſed tantum reſpectum ad agens ſupernaturale: ita communiter omnes metaphyſici, ergo educi de potentia obedientiali nihil aliud eſt, quàm educi de potẽtia naturali per agẽs ſupernaturale, ſed quod deducitur de potentia

tia naturali præfuit in potentia naturali, ergo ſi gratia educitur de potentia obedientiali animæ præfuit in potentia naturali animæ. Cõſequens tamen falſum eſt, ergo. ¶Et præterea, quia nihil naturalius animæ quàm obedire Deo agenti ſupernaturali, ergo nulla potentia eſt naturalior animæ quàm potentia obedientialis. Dicendum igitur eſt, (vt late dicemus in diſputationibus de gratia) iſtam ſupernaturalem qualitatem, quæ nobis infunditur à Deo, habere eſſe per creationem nullo ſuppoſito ſubiecto, ex quo fiat, vel ex quo educatur, licet præſupponatur ſubiectum in quo fiat, vel in quo producatur.

Notab. 4. ¶Quarto eſt notandum, quòd inſtrumẽtum vt docet Doctor in 4. d. 6. quæſt. 5. litera D. dicitur multipliciter. Primo modo, omnis cauſa ſecunda reſpectu cauſæ primæ poteſt dici inſtrumentum. Secundo modo, omnis qualitas producta ab agente naturali pro ſubſtantia generanda, quatenus eſt alteratiua dicitur inſtrumentum. Tertio modo dicitur inſtrumentum organum, ſeu pars organica, iuxta quem modum doctor in 2. diſt. 16. potentias animæ appellat inſtrumenta animæ. Quarto autem modo ſumitur inſtrumẽtum propriè pro re artificiali. Inter iſta autem inſtrumenta hæc eſt differentia vt docet doctor in 4. diſt. 1. quæſt. 5. litera F. quod inſtrumentum communiſsimè acceptum quale eſt inſtrumentum primo & ſecundo modo. Habet ſuam actiuitatem diſtinctam ab actiuitate principalis agentis. Inſtrumentum autem tertio modo dicitur cauſa actiua ad diſpoſitionem præuiam, non tamen reſpectu effectus producti, quia illud inſtrumentum non attingit effectum productum. Inſtrumentũ autem quarto modo, vel artificiale non habet propriam actiuitatem ſecundum probabiliorem ſententiam, vt patet exemplo in ſecuri, & ſerra, quæ neque attingunt per ſe effectum productum, neque effectiue producunt aliquam diſpoſitionem, ad quam neceſſario ſequatur effectus productus. Et ratio huius eſt, nam ſerra ad ſcindendum non habet niſi quantitatem, figuram, & motum localem, certum autem eſt quod quantitas non eſt actiua, neque figura, neque motus, ergo ſerra non habet in ſe aliquod principium effectiuum ratione cuius dicatur habere actiuitatem: neque etiam durities poteſt poni ratio, quare effectiuè agat, quia ſi Deus de potentia abſoluta conſeruaret aliquod mole in eadem quantitate, & figura, mouendo illud æquè diuideret, ſicuti ſerra, & in illo moli non eſſet aliqua durities cauſa actiua illius ſectionis. Quare dicendum eſt, ideo ſerram ſcindere lignum, quia duo corpora non poſſunt eſſe ſimul in eodẽ loco naturaliter, propter in compoſsibilitatem formalem inter illa, & per conſequens vnum aliud expellit formaliter, agens autem, vel expellẽs vnum corpus per aliud, effectiuè illud expellit, quod manifeſtè apparet in monetario, qui per ſigillum imprimit figuram, & tamen ta le ſigillum non habet actiuitatem propriam reſpectu figuræ imprimendæ, ſed tantum expellit formaliter aliam & aliam partem, ad cuius expulſionem agens principale inducit figuram. Et ſic dicendum eſt ad rationem inſtrumenti phyſici nõ eſſe neceſſariũ, quod ipſum habeat actiuitatem propriam diſtinctam ab actiuitate principalis agentis, ſed tã tum eſt neceſſarium quod habeat aliquid ratione cuius poſsit aſſumi vt inſtrumentũ ab aliquo agente. Ex quo infertur quod quàdo Doctor in 4. impugnat ſententiam D. Tho. circa cauſalitatem ſacramentorum dicens diſt. 1. quæſt. 5. ante literam A. Cõtra. Creatura non poteſt agere inſtrumentaliter ad terminum creationis ſecundũ ipſum met tantum intendit improbare ſententiam D. Thomæ dicentis ad rationem inſtrumẽti eſſe neceſſarium, quod habeat in ſe aliquod principium actiuum, cui reſpondeat aliqua operatio, tanquã propriæ formæ diſtincta ab operatione principalis agentis, etſi hoc eſt verũ, cum ſecundum fere omnes expoſitores D. Thomæ antiquos gratia creetur implicat ſacramenta phyſicè concurrere inſtrumentaliter ad productionẽ gratiæ attingẽdo ipſam, quia talis actio creaturæ debet eſſe circa aliquod ſubiectum, & creatio eſt productio entis ex nihilo nullo ſuppoſito ſubiecto, ex quo fiat, ergo implicat quod aliqua creatura poſsit agere circa nihil. Neque ſolutio (aliquorum Thomiſtarum dicentium, quod ſacramenta primo & per ſe efficiũt hominem gratum, & ſic ſatis eſſe quod attingãt ipſum hominem attingendo corpus licet non attingãt ipſam animam, vel ipſam gratiam, quia licet anima ſit immediatum ſubiectum ipſius gratiæ, at verò immediatum ſubiectum eſſe grati eſt homo, & ſic effectiuè attingunt illud eſſe gratum non tamen gratiam) aliquid valet. Quia iſta ſolutio non euacuat difficultatem in ſentẽtia D. Tho. In primis quæſtio

eſt an ſacramenta noſtra inſtrumentaliter cō currant ad productionem gratiæ, nō autē ad productionem hominis grati. Et ſecūdo quia quæſtio eſt de gratificatione quæ fit per ſacramenta, non autem de illa quæ poſſet fieri à Deo, ergo gratificatio, quæ fit per ſacramē ta & per gratiam ſi attingunt affectiue gratificatum, effectiue attingunt gratiam, nam nō poteſt aliquis attingere effectum formalem alicuius formæ non attingendo illam formā, ſicut non poteſt quis attingere dealbationem, non attingendo albedinem, ergo ſi noſtra ſacramenta effectiuè attingunt noſtram gratificationem effectiuè etiam attingūnt ipſam gratiam, qua formaliter ſumus grati. Et tertio quia ſi ſacramenta habent talem virtutem actiuam reſpectu ſubiecti, & non reſpectu termini, vel illa virtus eſt perfectior termino producto, vel æquè perfecta, vel minus perfecta, ſi eſt minus perfecta, ergo non eſt inſtrumentum virtualiter continens ipſam gratiam productam, patet ſequella quia illud inſtrumentum non habet actionē connaturalem, & adæquatam ipſi gratiæ, ergo ex hoc quod aqua abluit corpus non eſt dicenda inſtrumentum gratiæ, quæ per baptiſmū producitur niſi intelligatur ad modum quo Doctor illam efficientiam ponit, ſcilicet, per ſubordinationem effectus ad effectum.

Notab. 4. ¶Quarto eſt notandum cum Doctore vbi ſupra (ſcilicet Diſtin. 6. quæſt. 5.) quod inter inſtrumentum & cauſam ſecundam reſpectu effectus producti, hæc eſt differentia quod cauſa ſecunda, etiam quando non operatur, habet formam, quæ eſt ſibi ratio agendi ratione cuius dicitur conſtituta in actu primo ad operationem ante operationem. Et ſecundo talis ſecunda cauſa per illam formam licet ſubordinata agenti principali attingit effectum productum, at verò inſtrumentum quatenus inſtrumentum eſt non habet formam, quæ ſit ſibi ratio agendi ad operationē ante ipſam operationem. Et ratio huius eſt, quia inſtrumentum quandoque eſt actiuum vti contingit in qualitate alterante, quæ dicitur inſtrumentum ſubſtantiæ ad generandū ſubſtantiam, ſed talis qualitas alterans nō eſt inſtrumentum reſpectu alterationis, reſpectu cuius habet formam, quę ſit ſibi ratio agē di, ſed eſt inſtrumentum reſpectu ſubſtantiæ generandę, in ordine ad quam nullam habet actiuitatem, quia calor naturalis v.g. non attingit ipſam ſubſtantiam genitam, & ſic ante productionem ſubſtantiæ genitæ non habet aliquam propriam formam ratione cuius dicatur conſtitutus in actu primo, quæ antecedat ipſam operationem, quia tantum habet formam in ordine ad alteratum. Quod ſi autem aliquod inſtrumentum actiuum ſit, in hoc diſtinguitur à cauſa ſecunda, quia tale inſtrumentum nullam habet formam in eſſe quieto, ideſt conſtituentem illud in actu primo ante ipſum actū ſecundum, ſed tota eius forma conſiſtit in actuali motione, & operatione. Quare omnia inſtrumenta poſſunt reduci ad duplex genus inſtrumentorum, ſcilicet ad inſtrumentum naturæ, & ad inſtrumē tum artis, & illud genus inſtrumentorum poteſt etiam reduci ad triplex genus inſtrumentorum, quorum primum eſt illorum, quæ non attingunt immediatè, & proximè ipſum effectum principalis agentis ad quem vltimo ordinatur eorum actio, ſed tantum attingunt aliquem effectum, vel diſpoſitionem, quam efficiunt per actionem ſibi connaturalem, ex qua ſequitur effectus principalis agentis ſine noua actione ipſius inſtrumenti. Exemplum huius eſt in qualitate alterante reſpectu ſubſtantiæ generandæ, calor enim naturalis alterans materiam effectiuè præparat illam ad introductionem formæ carnis, non tamen producit ipſam carnem, licet ſit inſtrumentum ad illius productionem, ſecundum genus inſtrumentorum eſt illorum, quę proximè, & immediatè attingunt vltimum effectum principalis agentis, ita vt ipſa ſola inſtrumenta immediate efficiant illam actionem, & principale agens nullam aliam actionem habeat proximè, & per ſe, ſed ſolum quā efficit medio inſtrumento, vt conſtat in ſemine animalis, quod dicitur inſtrumentum hominis generātis, tertium autem genus inſtrumentorum eſt, quæ attingunt proximè & immediatè effectum & actionem principalis agentis, non tamen ipſa ſola inſtrumenta, ſed ſimul cum eis proximè & immediatè influit ipſum agens principale per propriam formam & virtutem ſuam: ſicut v.g. phantaſma dicitur inſtrumentum intellectus agentis ad productionem ſpeciei intelligibilis, quatenus intellectus agens cū phantaſmate producit ſpeciem intelligibilem. Hæc autē omnia inſtrumenta ſunt inſtrumenta naturalia, licet iſtud vltimum genus inſtrumentorum potius ſit dicenda cauſa ſecunda, quām inſtrumentum. Inſtrumenta autem artificialia ad huc ſunt in multiplici differentia: quædam enim

enim ſunt quæ deſeruiunt ad defendendũ corpus, alia autem ad deferendũ corpus, & in varia loca diſtribuendũ, ſicuti calamus. Alia autem ad efficiendum per motũ, vel cõtactum vt inde reſultet ſonus, alia autẽ ad expellendum & ſic de alijs, in quibus reſultat effectus intentus ſine aliqua propria actione inſtrumẽti, vel ſine actione correſpondente propriæ formæ inſtrumẽti, quæ conſtitueret illud in actu primo ante propirã operationẽ, ſed totus effectus correſpõdet iſti inſtrumẽto prout ſubeſt motioni principalis agẽtis, ita quod tota ratio agẽdi in inſtrumẽto eſt illa motio qua à principali agenti mouetur.

vltim. Notab. ¶ Vltimo eſt notandũ quod inſtrumenta poſſunt cõſiderari, vel in ordine ad agens naturale, vel in ordine ad agẽs ſupernaturale, & ratio huius differentiæ eſt quia cũ inſtrumenta vt ſic totam ſuam actiuitatẽ habeant ab ipſa motione, quà mouẽtur ab agente principali cũ agens principale poſſit eſſe, & naturale & ſupernaturale, hinc prouenit, quod inſtrumentum & reſpiciat agẽs naturale & agẽs ſupernaturale. Ex quo infertur primo, quod cũ agens naturale ſit virtutis limitatę & determinatę, quod ipſũ inſtrumentum etiã ſit determinati modi & figuræ in ordine ad effectũ intẽtum à principali agẽti. Et ſic quis ſcribit calamo, & nõ malleo, & ſecat ſerra, & nõ calamo, quia virtus àgẽtis principalis, cùm ſit limitata, operatur ſecundum quandã connexionem ſeu naturalem proportionẽ in ordine ad effectum producendũ: at verò inſtrumenta in ordine ad agens ſupernaturale, cùm dicant ordinem ad virtutẽ illimitatam & infinitã, poſſunt moueri ſecundum beneplacitum ipſius agentis, & ſic Deus poteſt ſcribere malleo ſicuti calamo. Ex quo infertur ſecũdo quod ſicuti in malleo nõ eſt aliqua virtus actiua reſpectu ſcripturæ in ordine ad agẽs naturale & limitatũ, ita neq; in calamo ſed tantũ reperitur in calamo diſpoſitio ad deferendum attramentum, & diſtribuendũ in alia, & alia parte, & reſpectu huius calamus non eſt inſtrumentũ, ſed cauſa ſecunda. Ex quo infertur vltimò, quod ad rationẽ inſtrumẽti præciſam, & formalẽ tantũ requiritur, quod illud poſſit aſſumi ab agẽte principali, ideſt, quod illud tale poſſit recipere motionẽ agẽtis principalis in ordine ad effectum producendũ. Quare non eſt dicendum, quod inſtrumentũ prius ſit in actu primo quàm ſecundo, quia tota ratio inſtrumenti conſiſtit in actu ſecundo.

1. Conclu. ¶ Prima concluſio: ſacramenta nouæ legis ſunt ſimpliciter cauſę inſtrumẽtales gratiæ quæ confertur per illa. Hæc concluſio cõmunis eſt apud omnes.

2. Conclu. ¶ Secunda cõcluſio: ſacramenta nouæ legis nõ ſunt cauſæ per accidens, vel ſine quibus non gratiæ quæ producitur. Hæc cõcluſio eſt contra Durandum, & Gabrielẽ hac D. quæſt. 4. & 5. & probatur quia ſacramẽta ſunt propriæ cauſæ inſtrumẽtales gratiæ, ſed cauſa per accidens, vel ſine qua non nõ eſt propriè cauſa, ergo. *1. Probat.* Probatur Minor quãdo nix infrigidat, nix eſt cauſa frigiditatis, non tamẽ albedo, quæ ineſt illi licet ſit cauſa per accidẽs in frigiditate, & quando ſtatuarius facit ſtatuã nihil refert an ſit albus neq; niger, licet per accidẽs cõcurrat albedo ad productionẽ ſtatuæ, & applicatio ignis ad lignum quæ cauſa eſt ſine qua non ad combuſtionem, nihil agit ad cõbuſtionẽ, ergo vt ſacramenta propriè cauſent gratiã, quia per ſacramenta mundamur & iuſtificamur, iuxta illud D. Pauli ad Titũ. 3. ſaluos nos fecit per lauacrũ regenerationis, ergo non ſunt dicẽda cauſa per accidẽs, vel ſine qua non.

2. Probat. ¶ Secũdo, ſi ſacramenta eſſent cauſæ per accidens, vel ſine qua nõ, ita ſe haberent reſpectu gratiæ quæ producitur, ſicut ſe habet cognitio reſpectu amoris, ſed cognitio propriè loquendo non cauſat amorem, cùm à ſola voluntate producatur, ergo neque ſacramenta propriè cauſarent gratiam.

vltim. Proba. ¶ Vltimo quia ſi ſacramenta eſſent cauſę ſine qua non, cur ſancti patres & concilia adeo fuerunt ſoliciti de modo cauſalitatis, qui erat in ſacramentis.

3. Conclu. ¶ Tertia cõcluſio: ſacramẽta nouę legis nõ ex eo ſunt cauſa gratię quia cauſat diſpoſitionẽ ad illã in anima, quæ, vel ſit ornatus, vel character. *1. Probat.* Hæc cõcluſio probatur primo talis character, vel ornatus ſecundũ ſe, vel eſt forma naturalis, vel ſupernaturalis, ſi naturalis, ergo nõ eſt diſpoſitio ad gratiã, ſi ſupernaturalis, ergo, ęquè habet eſſe per creationẽ ſicuti ipſa gratia, & per cõſequẽs ſicuti ſacramenta nõ poſſunt attingere productionẽ gratiæ, quę habet eſſe per creationẽ, ita neque poſſunt attingere productionem characteris, vel ornatus, quia eſſe habent per creationẽ. *Solutio.* Neque obſtat ſolutio quorundam dicentium verſari differentiã maxi-

maximam inter illum ornatum, & gratiã, quia ornatus ille non eſt forma principaliter intenta ab agente, ſicuti eſt gratia, & ſic non eſt inconueniens quod attingant productionem illius ornatus, & non productionẽ gratiæ. *Impugnatio.* Contrà: talis ornatus quomodocunque ſit eſt forma ſpiritualis non educibilis de potentia materiæ, ergo ſacramenta non poſſunt attingere illum ornatum etiam ſi ſit ſecundariò intentus.

4. Conclu. ¶ Quarta concluſio. Sacramẽta nouæ legis non concurrunt ad productionem gratiæ attingendo illã tanquã inſtrumenta phyſica, ſi inſtrumentũ phyſicum requirit actionem præuiam intentã ab agente diſtinctã à motione principalis agentis. Hęc cõcluſio eſt Doctoris in tota illa quæſt. 5. diſt. 1. in qua tantum probare intendit, quod inſtrumentum quatenus inſtrumentũ eſt non requirit aliquam actionem propriam correſpondentẽ propriæ formæ, ſiue illa forma cõueniat illis ex natura ſua ſiue infundatur à Deo, ſed tota cauſalitas inſtrumentorũ conſiſtit in moueri à principali agente. Et probatur prędicta concluſio. *1. Probatur.* Si ſacramẽta habent aliquam virtutem quæ antecedenter ſe habeat ad motionem principalis agẽtis, vel illa eſt naturalis, vel ſupernaturalis, ſed neutrum horũ poteſt dici, ergo. Probatur minor: primo nõ poteſt eſſe naturalis, quia talis virtus naturalis debet habere operationẽ naturalem; operatio autẽ naturalis debet eſſe circa aliquid, gratia autẽ habet eſſe per creationẽ, & producitur ex nihilo, ergo per illam vitutem naturalẽ non poſſunt ſacramẽta attingere gratiã. Quòd ſi dicas quod poſſunt attingere illã per illam virtutem naturalem eleuatam: cõtra eleuatio non extrahit illam operationem à ratione accidentis, ergo illa operatio neceſſario requirit ſubiectũ circa quod operatur, ſed gratia nullo ſubiecto ex quo ſuppoſito producit, ergo. Neq; etiã poteſt eſſe virtus ſupernaturalis, nã talis ſupernaturalis virtus, quæ eſſet in ſacramẽto, vel eſſet tota in toto & tota in qualibet parte, vel extẽderetur ad extenſionẽ ipſius ſacramẽti, non primũ neque ſecundũ, ergo. Probatur minor, nã eſſe totã formam in toto, & totã in qualibet parte, ſolũ formæ rationali eſt conceſſum, & ſecundo forma ſupernaturalis non poteſt ſubijci in ſubiecto materiali, neque etiam ſecundum, quia forma ſupernaturalis non poteſt extendi, ergo.

2. Probat. ¶ Secundo quia nõ eſt ponenda pluralitas ſine neceſſitate, ſed talis virtus quæ antecedenter ſe habeat ad motionem principalis agentis non eſt neceſſaria, ergo neq; ponẽda. Probatur minor: ad rationem inſtrumenti ſatis eſt quod cauſet effectum intentum à principali agente, vel attingendo ipſum effectum productum, vel modificando actionem principalis agentis, ſed ad iſta non eſt neceſſaria aliqua virtus ſupernaturalis, quæ antecedenter ſe habeat ad motionem, ergo.

Vltim. Probatur. ¶ Vltimò: ſi talis virtus ſupernaturalis ponitur in ſacramentis maximè quia Deus indiget illa virtute vt poſſit vti ſacramẽtis vt inſtrumentis, ſed talis virtus ad hoc non eſt neceſſaria, ergo. Probatur minor: primo quia cùm illa virtus concurrat in genere cauſę efficiẽtis poteſt Deus ſupplere illam: ſecundo Deus eſt agens illimitatum, & infinitæ virtutis, ergo quacunq; re poteſt vti vt inſtrumento, ſed ſi eſſet neceſſaria aliqua virtus, quæ antecedenter ſe haberet ad motionem non poſſet vti quacunque re vt inſtrumento, ergo talis virtus ſiue naturalis ſiue ſupernaturalis, quæ antecedenter ſe habeat ad illam motionem nõ eſt neceſſaria in inſtrumẽto phyſico, & per cõſequens ſacramẽta nouæ legis reſpectu gratiæ, quam producunt non ſunt inſtrumenta phyſica hoc modo.

5. Concl. ¶ Quinta concluſio. Sacramẽta nouæ legis non ſunt inſtrumenta phyſica educentia gratiam de potentia obedientiali animæ. *1. Probat.* Hæc concluſio communis eſt apud omnes doctores antiquos, & fere apud omnes modernos, exceptis Caietano, & ſequacibus, & probatur: gratia non educit de potentia obedientiali animæ, ergo ſacramenta non educunt illam phyſicè de potentia obediẽtiali animæ. Probatur antecedẽs, gratia eſt habitus ſpiritualis, & donũ à Deo infuſũ, & ſupernaturalis virtus ſecundum ſuam entitatem, ergo habet eſſe per infuſionem, & productionem extrinſecam, nullũ præſupponens ſubiectum ex quo, quod autẽ educitur de potentia obedientiali aliquod præſupponit ſubiectum ad ſui productionem, ergo: ſecundo quia communis ſententia eſt quod gratia creatur, non ergo educitur de potentia obedientiali, & tertio quia ſi educitur de potentia obedientiali, ergo præfuit in potẽtia naturali, quarto quia ſi educitur de potentia obedientiali, ergo inter animam,

animam,& gratiam eſt naturalis proportio ex natura animæ, & ex natura gratiæ, ideſt,ſecluſo quocunque extrinſeco, probatur ſequella,quia inter ſubiectū, ex quo educitur forma,& ipſam formam eductam ex illo eſt naturalis proportio, ſed conſequens eſt falſum.Probatur minor: gratia & anima ſunt alterius, & alterius ordinis ex natura rei,ſed proportio eſt inter extrema eiuſdem ordinis,ergo inter extrema alterius & alterius ordinis non poteſt eſſe naturalis proportio.Confirmatur,quia ſi gratia educitur de potentia obedientiali animæ,ergo anima ex natura ſua appetitu naturali fertur in ipſam gratiam,patet ſequela, quia gratia eſt forma educta ab illa potentia,ergo illa potentia naturaliter fertur in illam tanquam in ſuam formam, conſequens eſt falſum.Si homo eſſet conditus in puris naturalibus non inclinaretur naturaliter in gratiam ſicuti neque in viſionē beatificam,ergo.

Solutio. ¶Quod ſi reſpondeas iſtud argumentum nihil concludere,quia etiam albedo educitur de potētia materiæ ipſius parietis, vel ſaltim formæ ſubſtātiales irrationales educūtur de potētia materiæ,& tamē materia nō inclinat naturaliter in illas formas ſubſtātiales quatenus ſpecie diſtinguuntur vt habemus in diſpu. 1. ſuper primū ſent. q.7. ergo licet gratia educatur de potentia obedietiali animæ,non ex eo ſequitur inclinatio naturalis ad ipſam gratiā. *Impugnatio.* Cōtra hāc ſolutionem eſt argumentum nam prædictū argumentum tātum facit contra ſententiā Caietani & Caietanus non fatetur potentiam neutram ſed vel inclinationem naturalem,vel reſiſtentiam naturalem, ergo ſi gratia educta depotentia obedientiali non dicit remittentiam naturalem,dicet inclinationem naturalem,& per conſequēs anima in puris naturalibus cōdita naturaliter inclinabitur ad ipſam gratiam quod Caietanus non concedet.

6. Conclu. ¶Sexta concluſio. Sacramenta nouæ legis ſunt cauſæ morales efficientes gratiā. Hæc concluſio eſt Doctoris in 4.d.1.quæſt.5.in ſolutione ad primum primæ quæſtionis,& communis debet eſſe apud omnes doctores,& probatur ſic ſe habent ſacramenta reſpectu gratiæ,quæ nobis confertur per illa, ſicut ſe habet meritum reſpectu gloriæ, quæ nobis confertur per illud, ſed meritum eſt cauſa moralis efficiens gloriam, ergo & ſacramenta. *1. Probat.* Maior eſt doctoris ibi,minor autem probatur,cauſa moralis eſt,quæ mouet efficientem ad aliquid operandum,vel per conſilium,vel per preces, vel per pretium & aliquo alio modo morali,ſed merita mouent Deum ad conferendam gloriam,ergo ſunt cauſæ morales efficiētes gloriam. Minor eſt de fide,ergo.

¶Secundo. Sic ſe habent ſacramenta reſpectu gratiæ,ſicut ſe habet pretium applicatum reſpectu debiti ſoluendi, ſed pretium eſt cauſa moralis faciens ſolutionem, ergo & ſacramenta ſunt cauſæ morales efficientes gratiam. *2. Probat.*

¶Tertiò. Sacramenta ſunt inſtrumenta Chriſti Domini in quantum redemptor, ſed Chriſtus Dominus in quantum redemptor fuit cauſa moralis principalis noſtræ ſalutis & gratiæ,ergo ſacramenta ſunt cauſæ inſtrumentales morales noſtræ ſalutis & gratiæ.Maior eſt manifeſta,& probatur minor, nam Chriſtus Dominus in quantū redemptor operatus eſt noſtram ſalutem per modum meriti & ſatisfactionis,ſed modus meriti & ſatisfactionis eſt modus cauſæ moralis, ergo cùm Chriſtus Dominus vtatur ſacramentis tanquam inſtrumentis cauſæ moralis, ipſa ſacramenta erunt inſtrumenta moralia. *3. Probat.*

¶Quartò. Chriſtus Dominus in quantum homo habuit poteſtatem excellentię ad inſtituenda ſacramenta,quibus virtus ſanguinis, & paſsionis eius nobis applicaretur, ſed Chriſtus Dominus in quantum homo non potuit inſtituere ſacramenta,vt eſſent inſtrumenta phyſica gratiæ, ergo inſtituit illa, vt eſſent inſtrumenta moralia. Probatur minor inſtituere ſacramenta vt ſint inſtrumenta phyſica gratiæ, ſolùm pertinet ad Chriſtum, quatenus eſt prima cauſa principalis phyſica gratiæ, ſed hoc conuenit Chriſto quatenus Deus eſt, & non quatenus homo, quia humanitas Chriſti ſolum inſtrumentaliter concurrit in genere phyſico, vt inſtrumentum coniunctum verbo ad cauſandum gratiā, ergo cùm ſint inſtrumēta Chriſti Domini quatenus homo eſt,erunt vt ſic inſtrumenta moralia. Eſt tamen obiter aduertendum quod an voluntas Dei ſit cauſa moralis,vel phyſica tantùm inter Thomiſtas non ſatis conſtat,Caietanus enim, & Soto tenent vtramque induere rationem,dicūtque Deum non ſolum eſſe cauſam phyſicā *4. Proba.*

gra-

gratię,ſed etiam moralem,quia Deus libere vtitur ſacramentis,& cauſa moralis, & libera idem ſunt. Ex quo inferunt quod ſacramenta ſunt cauſæ inſtrumentales morales,non ſolum quatenus reſpiciunt volũtatẽ Chriſti Domini vt homo eſt, ſed etiã quatenus reſpiciunt voluntatem verbi Diuini,at verò magiſter Cano, & alij tenent ſacramenta eſſe tantum inſtrumenta moralia quatenus reſpiciunt voluntatem Chriſti Domini vt homo eſt,non autem quatenus reſpiciunt voluntatem verbi.

Vlt. cõclu. 1. Probatur. ¶Vltima concluſio. Sacramenta nouæ legis ſunt cauſæ inſtrumentales phyſicę reſpectu gratiæ,quæ per ipſa ſacramẽta producitur. Hæc cõcluſio colligitur ex doctore in illa diſt.& quæſt. Et probatur primo, quia ibi ſic ait,tenendo igitur, quòd inſtrumentum non eſt propriè actiuum,vbi reſoluit quæſtionem dicens: ex hoc patet quomodo ſacramenta poſſunt eſſe inſtrumẽta gratiæ,certiſsimum autem eſt quod ibi nõ loquitur de inſtrumento morali, ergo loquitur de inſtrumento phyſico. Secundò ſecundum doctorem in illa diſt. & quæſt. ad rationem inſtrumenti phyſici ſatis eſt, quod ſit ſuſceptiuum productiuum alicuius effectus prioris ordinati ad effectũ poſteriorem,ſed ſacramenta noſtra ſunt ſuſceptiua motionis Diuinæ in ordine ad producendam gratiam, quæ motio eſt effectus prior ordinatus ad effectum poſteriorem, ergo ſecundum doctorem erunt inſtrumẽta phyſica.

3. Probatur. ¶Tertiò. Secundum doctorem ita ſe habẽt ſacramẽta reſpectu noſtræ iuſtificationis, ſicut ſe habet inciſio venæ reſpectu ſalutis acquirendæ in ſanguine miſsionis, ſed talis inciſio inſtrumentaliter & phyſicè concurrit reſpectu ſalutis,quatenus ab agente principali ſubordinatur,ergo & ſacramenta quatenus ſubordinantur à Deo in ordine ad gratiam phyſicè concurrent, vt inſtrumenta in ordine ad gratiam.

4. Probat. ¶Quartò. Secundum doctorem ſi motio ſerræ eſſet proxima diſpoſitio ad inductionem alicuius formæ, & nõ ex natura ipſius motionis,ſed ex diſpoſitione ipſius agentis ſimul cooperantis,vel ſi daretur aliquod agens ita perfectum, quod per motionem ſerræ ſcriberet,vel depingeret, licet ſerra ex natura ſua non ſit inſtrumentum ad ſcribendum,vel depingendũ, quatenus ſubordinatur potentiæ & motioni illius agentis verè eſſet inſtrumentum illius ſcripturæ, ita quod poſſet peti ab illo agente,vt illam motionem ſerræ quæ ex natura ſua ſerrat & ſcindit,perficeret faciendo quod nõ ſcinderet,ſed ſcriberet. In hoc igitur caſu certũ eſt quod ſerra concurreret inſtrumẽtaliter phyſicè ad ſcripturam,quatenus mota, & non ſolum quatenus mota, ſed quatenus mota ab iſto agente,taliter tamen quod licet motio ſerræ abſolutè non ſit ex natura ſua diſpoſitio neceſsitans ad inducendam formam ſcripturæ,quatenus tamen ſubditur iſti agenti, eſt diſpoſitio immediata ad inductionem talis formæ, & vt ſic inſtrumentaliter & phyſicè concurrit, ergo licet ablutio ex natura ſua tantum habeat abluere corpus, quatenus autem ordinatur ab agente principali,nempè à Deo, & ſubditur motioni Diuinæ abluendo corpus, iuſtificat animam.(Ideſt) illa ablutio corporis, prout ſubordinatur motioni Diuinæ eſt proxima diſpoſitio ad producendã gratiam,ſed proxima diſpoſitio ad inductionẽ alicuius formæ eſt inſtrumentum phyſicũ agentis principalis reſpectu formæ quæ inducitur, ergo. Probatur iſta minor ex doctore diſt. illa quæſt. 4. litera D. vbi dicit, quòd ſit diſpoſitio neceſsitans ad formam habens rationem cauſæ actiuæ, & non ſit diſpoſitio habens rationem cauſæ receptiuæ,ſicuti eſt organizatio corporis,quaſi dicat duplex reperitur diſpoſitio in ordine ad aliquam formam, altera qua diſponitur ſubiectum,per quam, vel in qua recipitur forma,& talis pertinet ad cauſam materialem. Altera eſt diſpoſitio neceſsitans ad formam in ratione inſtrumenti,per quã agens operatur,ſicut v.g. calor naturalis & alimẽtum ſunt duo inſtrumenta animæ ad generationem carnis,& diſpoſitiones neceſsitãtes ad formam carnis,non materialiter, ſed effectiuè,ſed tales diſpoſitiones ſunt inſtrumenta phyſica,ergo cùm ſacramenta nouæ legis ſint diſpoſitio reſpectu gratiæ neceſsitans ad illam,quatenus ſuſcipiuntur, & nõ habent rationem ſuſceptiui, ergo habent rationem inſtrumenti phyſici. Patet ſequela,vt ſic non habent rationem inſtrumenti moralis,ergo phyſici.

¶Quintò. Sic ſe habent ſacramenta ſecundum doctorem reſpectu gratiæ, ſicut ſe habet motio ſecuris,ſed non tantum ſecuris, ſed illa motio habet rationem inſtrumenti phyſici,ergo & ſacramenta. Maior eſt manifeſta. *5. Probatur.*

niſeſta,& minor eſt doctoris illa diſtin. & quæſt. litera G.

6. *Probat.* ¶Sexto. Si aliqua ratione ſacramenta non poſſunt dici inſtrumenta phyſica in via doctoris, maximè quia ipſe docet litera Y. in hoc diſtingui ſacramenta noſtra à ſacramẽtis antiquis, quia ſacramenta noſtra cauſant gratiam tãquam ſignum efficax, illa autem veteris legis non (loquendo de ſacramẽtis, ideſt, de cęremonijs illius legis) & reddit rationem quare iſta ſit differẽtia diſtinctiua, quia non diſtinguntur per illud quod neutri illorum poteſt cõuenire, ſcilicet actiuè agere ad aliquid ſpirituale in anima, ſed iſta litera non excludit prædictam efficientiã, ergo. Probatur minor. Nam vt dicemus in 4. Ratio formalis ſacramenti eſt ſignificare, & per cõſequens penes diuerſum modum ſignificandi debet ſumi diuerſitas ſacramentorum, & cùm cæremoniæ legis veteris non ſignificarent gratiam efficaciter, quam noſtra ſignificant, ideo illæ cęremoniæ vt docet doctor illa diſt. quæſt. 6. litera K. non erant propriè ſacramenta, & ſic licet noſtra ſacramenta ſignificent gratiam, ratio formalis illorum ſumẽda eſt ex ſignificatione, & non ex hoc quod cauſent aliquid in anima. Reſpondetur quod ibi doctor loquitur de ſacramentis ex natura ſua, quæ vt ſic nihil poſſunt agere in anima, vel ſecundo reſpondetur iuxta ea, quæ docet doctor diſtinctione illa litera F. quòd non eſt neceſſarium ad rationem ſacramenti, ꝙ cauſet aliquid in anima, quia cùm ſacramentum ſit quædam diſpoſitio ad gratiam, ſatis eſt quod cauſet aliquid in ſuppoſito, in quo eſt ipſa gratia, quia quando diſpoſitio non eſt diſpoſitio ex natura rei, ſed in ordine ad agens voluntariè cauſans terminum, ſatis eſt quod diſpoſitio & forma ſint in eodem ſuppoſito, licet non ſint in eodem ſubiecto.

7. *Probat.* ¶ Septimò, ſecundum doctorem. Virtus in ſacramentis nouæ legis eſt illa efficacia ſigni reſpectu ſignati: ita illa diſt. & quæſt. litera R. ſed talis efficacia ſigni non poteſt eſſe tantum moralis, ergo erit effectiua etiam. Probatur minor. Sacramenta nouæ legis ſignificant cauſando, ergo ſignificant efficienter.

¶Vltimò. Si aliqua ratione ſacramenta nõ ſunt inſtrumenta phyſica, maximè quia non attingunt gratiam productam, ſed hoc non obſtat ad rationem inſtrumenti, nam motus eſt cauſa termini, tamen non attingit terminum, ergo. *Vlt. probatur.* ¶Reſoluendo igitur quæſtionem dicendum eſt ſacramenta nouæ legis eſſe cauſas inſtrumentales morales gratiæ Chriſti Domini qui eſt cauſa moralis principalis, & eſſe cauſas inſtrumenta les phyſicas, licet effectiuè non attingant ipſam gratiam productam, neque aliquam diſpoſitionem ad illã, ſed ſicut motio ſerræ poteſt dici inſtrumentum phyſicum, & ſimul diſpoſitio, ita ſacramenta & ſuſceptio ſacramenti poteſt dici inſtrumentum phyſicum, & vltima diſpoſitio ad gratiam, quæ non ſe tenet per modum recipientis.

¶Ad argumenta autem pro tertia ſententia adducta facillime reſpondetur, quòd illa tãtum probant cauſalitatem moralem, non tamen improbant cauſalitatem phyſicam, nec eſt inconueniens aliquod vnum eſſe inſtrumẽtum phyſicum & morale, ſicut v. g. malleus aureus eſſet inſtrumentum phyſicum ad cõterendum vincula, quibus captiuus aliquis detineretur, & eſſet inſtrumentum morale, quatenus aureus eſſet, quia pretium redemptionis illius captiui in ſe habebat, ita ſacramenta noſtra & phyſicã, & moralem efficientiam habere poſſunt.

¶Ad ſecundũ reſpondetur concedendo maiorem, & negando minorem, & ad probationem reſpondetur, quòd paſsio Chriſti quamuis nõ maneat in re, manet tamẽ virtute, & hoc ſufficit ad rationem cauſalitatis inſtrumenti phyſici.

¶Ad tertium reſpondetur, quòd ſacramẽta ſunt cauſæ phyſicæ gratiæ per ſubordinationem effectus ad effectum vt latè explicatum eſt in corpore quæſtionis, & ſecundo poſſet reſponderi ſecundum nonnullos non implicare creaturam aſſumi vt inſtrumentum phyſicum etiam reſpectu gratiæ producendæ attingendo illam quia cũ non appareat repugnantia, & non ſit impoſsibile apud Deum omne verbum. Multa poteſt Deus facere, quæ non poteſt intellectus noſter percipere, & hæc de iſta quæſtione.

DISPV-

DISPVTATIO QVARTA DE CREATIONE CONtinet duas quæſtiones.

PRima, Vtrùm aliquid à Deo potuerit ab æterno produci.
Secunda, Vtrùm entia ſucceſsiua, & corruptibilia potuerint eſſe ab æterno.

TEXTVS.

DICO de cauſa, quòd cauſa nõ cauſat inquantum præcedit effectũ duratione, ſed eſt cauſa, inquantum præcedit effectum natura, ſi igitur omnis cauſa pro illo inſtanti pro quo cauſat neceſſariò cauſat, & nulla contingenter, ergo omnis cauſa inquantum cauſat neceſſariò cauſat, & nulla contingenter diſt. 1. quæſt. 3. iuxta literam F.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera reſpondet ad illam quæſtionem, qua quærit vtrum potuerit aliqua creatura ab æterno produci, & quamuis ad argumenta pro vtraque ſententia reſpondeat, magis tamen inclinatur in partem affirmatiuam ex eo, quòd non inuenitur contradictio in iſtis terminis aliud à Deo, & eſſe ſempiternum. Et ſecũdò, quia rationes, quæ videntur probare conrradictionem, ſunt ſpeciales de aliquo, & non probãt hoc de omni alio à Deo. Vr autem prædicta litera facilius intelligatur ſit quæſtio.

QVÆSTIO PRIMA.

¶*Vtrùm aliquid à Deo potuerit ab æterno produci.*

Argu. PRO parte negatiua eſt primum argumentũ. Nulla creatura eſt neceſſaria, ergo nulla creatura potuit eſſe ab æterno. Antecedens eſt manifeſtum, quia omnis creatura eſt producta à Deo, Deus autem nihil extra ſe producit neceſſariò, ſed voluntariè, & cõtingenter, vt omnes Theologi fatentur. Conſequentia probatur ex Ariſtot. 1. Periher. Omne quod eſt quãdo eſt neceſſe eſt eſſe, cùm igitur omnis creatura ſit contingens, ergo ſignandum eſt aliquod inſtans antequam ſit, in quo poſsit dici contingens ſiquidẽ quando eſt neceſſariò eſt, & per conſequens ſi datur aliquod inſtans temporis antequam ſit, ſequitur quod non eſt ab æterno.

¶Secũdò. Omnis creatura eſt facta à Deo, ergo recepit eſſe poſt non eſſe, & per conſequens ſignandum eſt aliquod inſtans tẽporis, in quo fuerit verum dicere creatura habuit non eſſe, & per conſequens ab æterno non potuit habere eſſe. Confirmatur ſi creatura creatur à Deo debet creari in vnico inſtanti fluente, ſed nullum inſtãs fluẽs poteſt eſſe ab æterno, ergo. Probatur maior. Si aliqua creatura crearetur in tẽpore, cùm tempus habeat priùs & poſteriùs, ſequererur, quod priùs fierer quàm eſſet facta, etſi habet prius iam non eſt ab æterno. Probatur minor. Omne inſtans coexiſtit alicui tempori, ſed nullum tempus poteſt eſſe ab æterno, ſicut neq; aliquod ens ſucceſsiuum (vt dicetur dubio ſequenti) ergo neque inſtans. 2. *Argu.*

¶Tertiò. Si mũdus potuerit creari ab æterno, ſequeretur, quod modo eſſent tranſacti dies infiniti, ſed quolibet die poſſet Deus creare vnam animam, vel vnum Angelum, ergo poſſent modo dari infinitæ animæ, vel infiniti Angeli, ſed repugnat dari infinitum in actu, ergo. 3. *Argu.*

¶Pro explicatione huius quæſtionis eſt notandum primo, quòd doctor in hac quæſtione refert duas ſententias. Prima, quorũdam partem tenentium negatiuam, quam probãt rationibus ſupradictis, & alijs eiuſdem rarionis, refert etiam ſenrentiam oppoſitam, tanquam communiorem, & probabiliorem, quam docet D. Thom. 1.2.q. 46. art. 2. & Durãdus, & quàm plurimi alij hac diſt. 1. 1. *Notab.*

¶Secundò eſt notandum, nullo modo dubitandum eſſe reperiri in Deo ab æterno volun- 2. *Notab.*

voluntatem perfectam,& potentiā ad producendum creaturas,quapropter, ſi creatura nō potuit ab æterno eſſe,talis impotētia non eſt refundenda in Deū;ſed in creaturā, nam quæcunque creatura(quantum eſt ex parte Dei)poteſt fieri ab æterno;ſiquidem omnis creatura à Deo producitur per voluntatē,quæ cùm non expectet diſcurſum intellectus,poteſt operari in inſtanti æterno,quòd fieri non poſſet,ſi Diuinus intellectus diſcurreret,quoniam cùm diſcurſus fiat in tempore,iam tempus præcedet volitionem,& ſic illa non eſſet æterna.

3. Notab. ¶Tertiò eſt notandum, quòd ſcientia Dei non eſt diſcurſiua,ita vt vnam rem poſt alteram cognoſcat, ſicut nos cognoſcimus, ſed vnico intuitu omnia Deus perfectè videt,nam cognoſcendo ſeipſum omnes creaturas cognoſcit in ipſo relucētes, ſiquidem omnes in ipſo habent eſſe, & in ipſo vita ſunt,iuxta illud Ioan. 1. quod factum eſt in ipſo vita erat.

4. Notab. ¶Quartò eſt notandum,quòd creatura eſt in duplici differentia, quædam habet eſſe permanens,& fixum,vt angelus, anima rationalis,& cælum,quædam autē habet eſſe ſucceſſiuum,vt tempus,& motus, vel corruptibile,vt homo,& lapis.

Vlt. Notabil. ¶Vltimò eſt notandū,quòd præſens quæſtio in duplici ſenſu poteſt diſputari, primus eſt,vtrum creatura aliqua potuerit eſſe ab æterno,taliter quod ſui eſſe nō habuerit principium,aut cauſam:ſecundus ſenſus eſt,vtrum potuerit eſſe ab æterno, taliter, quod non habuerit principium ſuæ durationis,quamuis habuerit cauſam ſui eſſe.

Prima cōcluſio. Primo probatur. ¶Prima cōcluſio. Impoſſibile eſt aliquam creaturam poſſe fuiſſe ab æterno, taliter quod non fuerit facta à Deo. Hæc concluſio eſt de fide,& probatur Geneſ. 1. In principio creauit Deus cælum, & terram: & Ioan. 1. Omnia per ipſum facta ſunt,& probatur ratione: quia ſolus Deus poteſt eſſe per ſe ens,fons,& origo omnium rerū quæ participant rationem entis, ergo quodcunque aliud à Deo debet habere eſſe à Deo. Et præterea. Quia in cauſis eſſentialiter ſubordinatis non datur proceſſus in infinitum,ergo deueniendum eſt ad aliquam primam cauſam,quæ ſit cauſa aliorum. ¶Confirmatur ex Ariſtotele. 12. metaphyſi. qui primam cauſam docet eſſe omniū cauſam, & D. Aug. lib. 11. de ciuit. Dei ca. 4. inquit non enim ſolæ propheticæ voces verùm & mundus ipſe ornatiſsima ſua mobilitate,& viſibilium omnium pulcherrima ſpecie,tacitus ſe factum eſſe à Deo proclamat, vniuerſaque eius membra pſallunt, quod inquit propheta,ipſe fecit nos,& nō ipſi nos.

Secunda concluſio. Primo probatur. ¶Secunda concluſio. Fide credendum eſt mundum non fuiſſe ab æterno,ſed in temporis initio creatum fuiſſe. Hæc concluſio probatur,nam vt beatus Gregorius ſuper Ezechielem dicit,prophetauit Moyſes de præterito dicēs,In principio creauit Deus cælum & terram. Probatur etiam ex illo Prouer. 8. Dominus poſſedit me antequā quidquam faceret ab initio,& Ioan. 17. Clarifica me pater claritate quam habui, antequam mundus fieret. Confirmatur,quia ante mundi creationē non fuit aliquis homo, qui de hac veritate poſſet teſtimonium ferre.

Tertia cōcluſio. Primo probatur. ¶Tertia concluſio:poſsibile fuit mundum, & quamlibet creaturam permanentem ab æterno produci à Deo. Hæc concluſio probatur,nam ſi aliqua impoſsibilitas daretur, vel eſſet ex parte agentis, vel ex parte rei productæ, non primum, quia cùm Deus omnipotens ſit, non eſt impoſsibile apud eum omne verbum,vt dicitur Lucæ. 1. neque etiam ex parte creaturæ,quoniam illa ante creationem nullum habet eſſe in ſe, ergo nullam habet repugnantiam.

Solutio. ¶Si dicas hanc repugnantiam eſſe ex parte modi faciendi, nempè quia repugnat creaturæ eſſe coæuam ſuæ cauſæ. *Replica.* Contra, multi effectus reperiuntur,qui ſunt coæui ſuis cauſis,ergo non repugnat creaturę eſſe ſuæ cauſæ coæuam. Antecedens probatur,nā ſtatim vt creatus fuit ſol cœpit illuminare, & ſimiliter ignis, vnde D. Aug. 6. de Trinit. ſi ſol aut ignis eſſet æternus ab æterno illuminaſſet, & ſemper calefeciſſet,aliàs enim nunquàm illuminaſſet, aut calefaceret,quia poſt eius creationem non accreuit ei aliqua noua potētia,ergo ſimiliter dicendum eſt de prima cauſa,quod non repugnat habere effectum ſibi coæuū. Cōfirmatur ſi Deus operaretur ex neceſsitate naturæ poſſet habere effectum coæternū ſibi,vt omnes fatentur doctores; ſed libertas,quam habet in operando non tollit,neque minuit eius omnipotentiam,ergo.

Reſpōdetur argumentis.

¶*Reſpondetur Argumentis.*

Ad primū argumen. ¶Ad primum concedendo antecedens,& negando ſequelam,& ad probationem dicitur,ꝙ illa propoſitio philoſophi (omne

quod eſt quando eſt neceſſe eſt eſſe) vera eſt in ſenſu compoſito,ſecus autem in ſenſu diuiſo,& ex natura extremorum.

Ad ſecundum arg. ¶Ad ſecundum reſpondetur negando ſequelam, de ijs enim tantum quę fiunt in tēpore, verum eſt dicere, quod habent eſſe poſt non eſſe,at verò de his quæ fierent ab æterno licet fierent ab alio,ſcilicet, à Deo, nunquam tamen caruerint ſuo eſſe, neque etiam eſt neceſſarium ex natura creationis,vt res fiat poſtquam non fuit, ſed poteſt eſſe res ſuæ cauſæ coæua, vnde creatio (quæ eſt productio entis ex nihilo) non dicit ordinem termini à quo, ſed dicit ſolam negationem ſubiecti ex quo, vt ſit idem, quod non ex alio,tanquam ex materia. Ad confirmationem reſpondetur, quòd ſi aliqua creatura ab æterno crearetur in vnico inſtanti,tale inſtans non eſſet fluens, ſed permanens,quod appellaretur æuū, quòd omni tempore coexiſteret.

Ad tertiū argum. ¶Ad tertium reſpondetur negando quolibet die poſſe Deum creare vnam animam, ita quod eſſent infinitæ & ratio huius eſt, quia infinitum non eſt producibile, quapropter,ſicut in quolibet inſtāti vnius horæ poſſet Deus producere vnam animam, vel vnum Angelum,non tamen in infinitis inſtantibus quæ ſunt in hora poteſt producere infinitas animas,nō ob aliud, niſi quia infinitum non eſt poſsibile(quanuis ab aliquibus contrarium huius modo doceatur quod non eſt præſentis ſpeculationis) ſic quanuis eſſent dies infiniti non crearentur animæ infinitæ, quanuis philoſophi non negarent eſſe poſsibile dare infinitatem in accidentaliter ſubordinatis,cum Auicenna 6.Metaphy.cap.de cauſis.

QVÆSTIO II.

¶*Vtrum entia ſucceſsiua,& corruptibilia potuerint eſſe ab æterno.*

1. Argu. PRO parte affirmatiua eſt primum argumentum, cælum potuit eſſe ab æterno, ergo & moueri ab æterno, ſed motus eſt ens ſucceſsiuū, ergo entia ſucceſsiua potuerunt eſſe ab æterno. Probatur conſequentia, nam cælum ſtatim cùm fuit creatus habuit omnes ſuas cauſas motrices, quas modo habet.¶Confirmatur. Si cælum ab æterno non potuit moueri,& potuit ab æterno eſſe,ergo neceſſarium fuiſſet ipſum quieuiſſe per tempus infinitum, quod videtur inconueniens,quia inſtās primum quo cœpiſſet moueri diſtaret à creatione cæli diſtantia infinita.

¶Secundò. Si ignis eſſet æternus ab æterno poſſet calefacere, ſed calefactio eſt ens ſucceſsiuum,ergo etiam ſucceſsiua poſſunt eſſe ab æterno. Probatur maior,quia ſtatim vt ignis habuit eſſe habuit eandem potentiam,& virtutem ad calefaciendum, quam modo habet, quoniam hæc virtus eſt ſibi naturalis,& non ab extrinſeco cōueniens. *2. Argu.*

¶Tertiò. Homo potuit creari ab æterno, ergo aliquod corruptibile potuit eſſe æternum. Antecedens patet,quia ſicut angelus, & anima poſſunt eſſe ab æterno,quia vtrūque habet eſſe per creationem, ita cùm homo poſsit ex nihilo creari,cùm non ſit aliqua repugnantia ex parte illius,poterit ſimiliter ab ęterno creari,& eſt ens corruptibile,& ſucceſsiuum,ergo aliquod corruptibile & ſucceſsiuū potuit ab æterno creari. *3. Argu.*

¶Pro explicatione huius dubij eſt notandum primo,quod ens ſucceſsiuum(vt ſucceſsiuū eſt)debet habere partes, quarū vna alteri ſuccedat,vt patet in motu & tēpore, quod cōmuniter diffinitur, vt ſit numerus motuum ſecundū prius & poſterius, propter quod implicat dari motum inſtantaneū,& aliquid in inſtāti moueri,quia inſtās non habet partes,quæ poſſent motum numerare. *Notab. 1.*

¶Secundò eſt notādū, eſſe implicationem contradictionis aliquam creaturam corruptibilem poſſe per tempus infinitum durare, quia ſequeretur, quod creatio illius præcederet per tēpus infinitū,eius corruptionē,ꝙ eſt cōtra naturā rei corruptibilis. *Notab. 2.*

¶Prima concluſio. Nulla generatio naturalis potuit eſſe ab æterno. Hæc cōcluſio probatur, nā ſi aliquo modo generatio poſſet eſſe æterna,maximè ponēdo hominē creatum ab æterno cum virtute perfecta ad generandū,ſed adhuc hoc poſito nō poſſet generatio eſſe æterna,ergo. Probatur minor, ille homo creatus ab æterno aut prius fuiſſet,& poſtea genuiſſet,& hoc modo generatio nō fuiſſet æterna. Aut non prius fuiſſet,quā genuiſſet,ſed ſtatim cum fuit genitus,& hoc fieri nō potuit, quoniā agēs per motū neceſſario præexiſtit termino motus,non ſolum natura,ſed duratione,& tēpore,ſed generans agit per motum alterationis, *Prima cōcluſio. Primo probatur.*

tionis,cuius terminus intrinſecus eſt generatio,ergo generatio naturalis non potuit eſſe ab æterno.

Secunda concluſi. Primo probatur. ¶Secunda concluſio. Nullus motus potuit eſſe ab æterno. Hæc concluſio probatur, omnis motus cùm ſit ens ſucceſsiuum debet habere partē poſt partem, ergo in motu principium,medium, & terminus non poſſunt eſſe ſimul,& per conſequens,dato quod principium poſſet eſſe ab æterno, tamen medium,& terminus nō poſſunt eſſe æterna, quia debent diſtare à principio, aliàs motus non eſſet ens ſucceſsiuum.

Probatur ſecundo. ¶Secundò.Si aliquis motus eſſet æternus maximè motus cæli (ſi cælum ipſum eſſet æternum)ſed implicat talem motum eſſe æternum, ergo nullus motus poteſt eſſe æternus.Probatur minor.Prima reuolutio cæli,vel diſtat à ſecunda in infinitū, vel diſtantia finita,ſi diſtantia finita, ergo nullo modo motus potuit eſſe ab æterno,quia talis reuolutio non potuit eſſe æterna, cùm habuerit principium,& finem;ſi tamē anima diſtat in infinitum à ſecunda,hoc videtur inintelligibile,& ſimiliter ſequeretur, quod talis reuolutio non eſſet eiuſdem rationis cum reliquis,quæ durant tantū per ſpatium 24.horarum.

Tertia cōcluſio. Primo probatur. ¶Tertia concluſio. Nulla creatura materialis relicta ſua natura potuit ab æterno produci.Hæc concluſio ſic eſt intelligēda,poterat quidem Deus quamcunque creaturā materialem ab æterno creare, ſi illā vellet miraculoſe ſuſtentare tempore infinito,quod poſſet relicta tamen natura corruptibili in ſuo eſſe, & naturæ ſuæ non potuit ab æterno produci,quia ſi talis res quocunque tempore corrumperetur,ſemper eſſet verū dicere quod creatio rei præceſsit in tempus infinitum eius corruptionem,quod eſt contra naturam rei corruptibilis,vt corruptibilis eſt. Ex qua concluſione infertur quod nulla ſpecies rerū corruptibilium potuit eſſe ab æterno,quia ſpecies aliqua nullo modo poteſt produci,niſi in aliquo indiuiduo,ſed nullum eius indiuiduum potuit eſſe ab æterno.Maior probatur ex Philoſopho dicente quod ſpecies, & quodlibet vniuerſale nihil eſt præter ſingularia.

Reſpondetur argumentis.

¶*Reſpondetur Argumentis.*

Ad primū argum. ¶Ad primum concedendo, ſi cælum eſſet ab æterno poſſe quidem incipere ab æterno,tamen tunc nulla eſſet in cælo ratio motus,quoniam de ratione motus cùm ſit ens ſucceſsiuum,& habeat partem poſt partē, non poſſet illi conuenire. Vnde quamuis prima pars motus potuerit eſſe ab æterno, non tamen eius terminus,qui complet rationem motus;eſſet igitur tūc motus cæli (quo inciperet moueri ab æterno) alterius rationis à motu iſto, quomodo mouetur. Quòd ſi de motu iſto intelligas, neganda eſt ſequela propter repugnantiam quæ reperitur inter hæc duo,habere partem poſt partem & eſſe ab æterno.¶Ad cōfirmationem reſpondetur, quòd in tali caſu eſſet quies in cælo oppoſita motui, quo modo mouetur, non tamen eſſet quies oppoſita illi modo mouendi,quo cælum poſſet moueri.¶Vel ſecundo reſpondeo, non eſſe inconueniens dari quietem ab æterno, nam quies habet rationem rei permanentis.

Ad ſecundū arg. ¶Ad ſecundum reſpondetur,quòd quia caliditas procedens ab igne non procedit ab illo per motum,ſed per ſimplicem emanationem, quia ibi nullus eſt motus localis, vel alterius rationis,& ſimiliter lumē quod procedit à ſole non procedit per motum ipſius ſolis.Hinc ꝓuenit quod ſi ignis produceretur ab æterno poſſet producere ab æterno calorem,at verò quia calefactio dicit reſpectum ad ſubiectum, in quo recipitur,& quod fit calidum per motum alterationis. Ideo aliud eſt dicere quod potuit producere calorē ab æterno,& aliud;quod potuit producere calefactionē, calefactio autem(quia poſſet eſſe inſtantanea,& ſucceſsiua,quia ſtat ſubiectum eſſe vltimè diſpoſitum,vel non eſſe vltimè diſpoſitum) ideo ſi ignis produceretur ab æterno, & aliquod calefactibile vltimè diſpoſitum. Tūc non ſolum calor, ſed & calefactio potuit produci ab æterno,ſicut ſi ſol,& aer producerentur ab æterno poſſent lux & illuminatio ab æterno produci.

Ad tertiū argum. ¶Ad tertium reſpondetur,quod corruptibile manens corruptibile non potuit ab æterno produci,& per conſequens, neque homo vt corruptibilis eſt, poſſet tamen Deus de potentia abſoluta producere hominem incorruptibilem, & tunc illum ab æterno producere, & per hæc ſatis patet ad prædictas duas difficultates, vt de illis aliqualis habeatur notitia,cum earum diſputatio ad 8.phyſic. pertineat. Hactenus de Creatione.

DISPVTATIO QVINTA
DE SVBSTANTIA ANGELORVM
continet ſex quæſtiones.

Prima, Vtrùm Angelus ſit compoſitus ex materia & forma.
Secunda, Vtrùm eſſe, & eſſentia realiter diſtinguantur, an vero formaliter.
Tertia, Vtrùm ſuppoſitum ſuprà naturam addat aliquam entitatem realem ab ipſa realiter diſtinctam.
Quarta, Vtrùm de potentia Dei abſoluta poſſit Deus plures Angelos crearn in eadem ſpecie?
Quinta, Vtrùm natura angelica ſit corruptibilis?
Sexta, Vtrùm principium indiuiduationis in materialibus rebus creatis ſit aliqua entitas poſitiua determinans ipſam naturam?

TEXTVS.

DICO igitur quod omnis natura, quæ non eſt de ſe actus purus poteſt illam realitatem ſecundùm quam eſt natura eſſe potentialis ad realitatem illam qua eſt hæc natura. Diſt. 3. q. 7. litera B.

EXPLICATIO LITERÆ.

POſtquã in præcedẽtibus actũ ſit, de his, quæ pertinent ad creationẽ actiuam, quatenus creatio actiua non tantum dicit actionem diuinæ voluntatis, ſed etiam reſpectum rationis ad creaturam, pro vt habet eſſe reale productum ex nihilo: Impræſentiarum agendũ eſt de termino iſtius actionis, & fundamento relationis, quæ dicitur creatio paſsiua. Et quia (iuxta illud quod habetur in capit. firmiter de ſumma Trinitate, & fid. catho) . duplex eſt creatura, quam Deus ab initio temporis ſimul cõdidit, iuxta illud Eccle. 18. qui viuit in æternum creauit omnia ſimul, tam ſcilicet ſpiritualia, quàm corporalia: angelicam enim naturam, & humanam, cum natura angelica præſtantior ſit natura humana, iuxta illud Pſalm. 6. minuiſti eum paulominus ab Angelis, operæpretium erit, prius (poſt diſputationem de Deo) naturam Angelorũ diſputare, quam aliarum rerum creatarum diſputationem incipere, vt autem in hac diſputatione facilius procedamus, ſupponendum eſt primò, ſecundum ſacram ſcripturam, eſſe Angelos in rerũ natura, quicquid ex Philoſophis colligatur, iuxta illud Ariſtot. 4. phyſ. text. 52. & 57. quos reijcit, ibi ipſe Ariſt. ſed vt colligitur ex capit. firmiter, nulli ex catholicis poteſt in dubium verti an ſint Angeli in rerum natura.

¶Secundo eſt aduertendum quod nomen, Angelus, non eſt nomen naturæ, ſed officij, iuxta illud D. Ambroſij ſuper illud ad Hebræos. 1. qui facit Angelos ſuos ſpiritus, vbi ſic ait, ſi nomen quæris officij Angelus eſt, ſi vero naturæ, ſpiritus eſt, & D. Auguſtin. ſuper Pſalm. 103. ſerm. 1. & lib. 16. contra Fauſtum cap. 10. & 18. de ciuitate cap. 35. Vnde illa verba, qui facit Angelos ſuos ſpiritus, ſic ſunt intelligenda, qui facit ſpiritus ſuos Angelos, id eſt, nũtios. Et propter hoc homines iuſti, qui diuinam voluntatem annunciant, dicuntur Angeli, vt docet D. Auguſti. hom. 2. in Apocalyp. & D. Ambroſ. vbi ſupra, & ob hoc D. Ioãnes Baptiſta appellatur Angelus, iuxta illud Matthæi. 11. ecce ego mitto Angelum meum quandoque etiam ſacerdotes dicuntur Angeli in ſcriptura, iuxta illud Malachiæ 2. legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum eſt, & loquitur de ſacerdote. Et D. Paulus præcipit mulieribus cooperto capite eſſe in Eccleſia propter Angelos, id eſt propter ſacerdotes, ſiue Eccleſiæ miniſtros. Quandoque enim Angelus dicitur de homine iuſto, vt D. Auguſti. aduertit 8. de ciuitate Dei cap. 13. & 9. capit. vltimo, vbi explicat illud Pſalm. 49. Deus deorum Dominus loquutus eſt, id eſt Deus Angelorum, ſiue iuſtorum. ¶Quãdoque etiam nomen Angelus dicitur de homine malo, & ſic explicat Theodoretus illud D. Pauli 2. ad Corint. 12. datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ Angelus ſatanæ, ſed quando dicitur de homine malo, non dicitur ſimpliciter Angelus, ſed Angelus ſatanæ. ¶Quando que etiam Angelus ſecũdum Philoſophos ſi erat inferior dicebatur dæmõ, id eſt ſciẽs, ſi autem ſuperior appellabatur Deus, iuxta illud, quod ſcribit Apuleius de Deo Socratis, id eſt de Angelo Socratis, vt docet D. Auguſtinus lib. 5. ciuitate cap. 13.

Notab. 2.

¶Ter-

¶Tertiò eſt notandum, quod quanuis nomen Angelus, nomen ſit officij, etiam ſumitur à Doctoribus Scholaſticis ad ſignificandum naturam Angelorũ, propter quod D. Dionyſius explicans quid ſit Angelus, dicit eſſe imaginem Dei, manifeſtationem occulti luminis, ſpeculum purum ſplendidiſsimum, & in hac ſignificatione Angelus ſignificat naturam quãdam intellectualem, optima mente præditam, ab humano conſortio ſemotam, & corporeitatis prorſus expertem, vnde idem eſt dicere Angelus impræſentiarum, quod ſubſtantias perfectas, & ſpirituales, inter omnes creaturas naturali dignitate præſtantes.

¶Vltimò eſt aduertendum, quod ſumendo nomen, Angelus, in hac ſignificatione vltima, de fide eſt, eſſe Angelos in rerum natura; quia colligitur prædicta veritas ex quã plurimis locis ſacræ Scripturæ. Ita Lucę. 1. miſſus eſt Angelus Gabriel, & Matth. 1. Angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph. & Matth. 7. Angeli eorum ſemper vident faciem patris, & in veteri teſtamento, præcipuè in Prophetis communis mẽtio fit de Angelis, & in Apocaly. Quare Actorum. 23. dicitur hæreſim Saduceorũ negare eſſe Angelos in rerum natura. Imò non deſunt, qui doceant cum Marſilio in. 2. quæſt. 2. art. 1. conclu. 1. non ſolum de fide probari eſſe Angelos in rerum natura; verum etiam naturali ratione poſſe cognoſci de qua re videndus eſt Auguſt. Eugubin lib. 6. de peremni philoſophia vbi multa colligit teſtimonia Philoſophorum, quibus confirmatur Angelos eſſe: quæ veritas poteſt probari experientia illa communi hominum dæmoniacorum, qui à Dæmonibus agitati occulta manifeſtant, latine loquuntur, & multa faciunt, quæ abſque tali agitatione eſſent ſibi impoſsibilia.

¶His igitur ſic prælibatis pro introductione omnium diſputationum circa naturam Angelorum Doctor in præſenti litera ponit modũ quo natura angelica habet ſuam compoſitionem ex realitate, & realitate, quarum altera habet eſſe potentiale & altera actuale, vt autem præſens litera & doctrina facilius intelligatur. Sit quæſtio prima.

QVÆSTIO PRIMA.

¶Vtrùm Angelus ſit compoſitus ex materia & forma.

De hac re eſt prima ſententia Bonauẽt. in. 2. diſt. 3. quæſt. 1. ante num. 7. aſſerentis naturã angelicam eſſe compoſitã ex diuerſis naturis, & quod illæ duæ naturæ ſe habent per modum actualis &. poſsibilis, & ita materiæ & formæ; & ideo ꝙ illa poſitio videtur eſſe verior, ſcilicet, quod in Angelo ſit compoſitio ex materia & forma. Hanc ſententiam probat primo in principio quæſtionis, quia nullũ mutabile eſt ſimplex, ſed Angelus de ſua natura eſt mutabilis, & mutatur, ergo habet compoſitionem. Tunc ſic cuicumque ineſt mutatio ineſt principium mutabilitatis, ſed principium mutabilitatis eſt materia; ergo. Maior eſt manifeſta, & minor probatur ex. D. Aug. 12. cõfeſsionũ, & ex Boetio lib. 1. de Trinit. vbi dicit, nihil quod eſt mere forma, accidentibus poteſt ſubijci. *1. Sẽtẽtia D. Bonau.*

¶Secundò. Nihil idem, & ſecundum idem agit, & patitur, ſed Angelus idẽ agit, & patitur, ergo habet aliud, & aliud principium ſecundum quod agit, & ſecundum quod patitur, ſed principium ſecundùm quod agit, eſt forma, & principium ſecũdum quod patitur, eſt materia, ergo in Angelo eſt compoſitio formæ & materiæ.

¶Tertiò. Omnis diſtinctio ſecũdum numerum, venit à principio intrinſeco & ſubſtantiali (quia omnibus accidentibus circumſcriptis differentiæ numero ſunt diuerſæ) ſed non venit à forma, ergo venit à principio materiali. Maior eſt manifeſta. Minor probatur per Philoſophum, qui dicit lib. de cælo & mundo, cum dico cælum dico formã, cum dico hoc cælum dico materiam.

¶Quartò. Oſtẽditur per naturam eſſentialis compoſitionis. Angelus enim definitur, & ita participat naturam generis, & differentiæ; naturam in qua conuenit cum alijs, & naturam, in qua differt ab alijs, ergo cum neceſſe ſit totam veritatem definitionis realiter inueniri in quolibet Angelo, neceſſe eſt in eo ponere naturarum diuerſitatem, ſed impoſsibile eſt plures naturas concurrere ad conſtitutionem tertij, quin altera habeat rationem poſsibilis, altera rationem actualis, quia ex duobus entibus in potentia nihil fit, ſimiliter nec ex duobus entibus in actu ergo.

¶Secũda ſententia eſt Durandi in 2. diſt. 3. quæſt. 1. aſſerentis Angelum non eſſe compoſitum ex genere & differentia. Probat *2. Sententia Durã.*

autem ſuam ſententiam, quia Angelus eſt ſubſtantia ſimplex, ergo non habet vnde ſumantur genus, & differentia.

¶Secundò. Nam ſecundum D.Tho.7. Metaphy.lect.11.& de ente & eſſentia cap.5. &:3.de anima lect.8.ſuper tex. 9. in rebus ſpiritualibus ſuppoſitum & natura non diſtinguuntur, ſed natura angelica non eſt cõpoſita, ergo nec ſuppoſitum.

3. Sententia Marſi. ¶Tertia ſententia eſt Marſilij in. 2. quæſt. 2 art.1. aſſerentis Agelum nullo modo eſſe compoſitum ex partibus diuerſarum rationum ſiue tales partes appellentur forma & materia, ſiue actus & potentia, ſiue eſſe & eſſentia.

4. Sententia communis. ¶Vltima ſententia communis eſt quam etiam docet D.Tho.1.part.quæſt. 50. art. 2. Pro cuius explicatione, & totius quæſtionis eſt primo notandum quod ſi D. Bonauent. quæſt. citata, & quæſt. ſequenti attente legatur, non aſſerit aliquid contrariũ communi ſententiæ, ſed illam explicat, & iuxta illam multa loca ſanctorum Patrum, quæ videntur dicere, in Angelis eſſe materiam, vnde D.Bonauentura incipit quæſtionem ſuam ſecundam dicens, dato quod Angelus habeat compoſitionem ex materia & forma, largo ſumpto nomine materiæ, ad omne potentiale, quod cum alia venit ad conſtitutionem tanquam fundamẽtum rei.

¶Secundo eſt notandum maximam eſſe differentiam inter Scotiſtas, & Thomiſtas nam. Thomiſtæ aſſerunt, eſſentiam rei non habere ſuam actualitatem ab exiſtentia; quanuis fateantur, quod quæcumque quidditas, vel natura, quantumcumque ſecundũ rationem quidditatiuam ſit actualis, relata tamen ad eſſe, habet rationem potentiæ, ſapientia nanque, & bonitas, actuantur per hoc quod eſt eſſe; & ſimiliter humanitas; & idcircò eſſe eſt actualitas cuiuſcumque formæ, & nulla natura ſignificatur in actu vltimato, niſi pro vt ſignificatur eſſe in actu exercito. At vero ſecundum Doctorem; exiẽſtia adeo intrinſece includitur in eſſe reali; vt implicet aliquid habere eſſe reale abſque actuali exiſtentia, vnde maxime decipiuntur qui dicunt, eſſentiam creatam intrinſece conſtitui ineſſe entitatis actualis, non per exiſtentiam ipſam, ſed per habitudinem ad exiſtentiam, ſeu per capacitatem exiſtentiæ. Dicunt enim iſti, rem, eſſe entitatem actualem, nihil aliud eſſe, quam eſſe proxime capacem exiſtentiæ, taliter quod exiſtentia ipſa eſt conditio quædam, ſiue vltimus quidam terminus, & actus illius entitatis, ſiue capacitatis. Sed hoc videtur inuoluere quandã cõtradictionem, nam eſſentia (vt præſcindit ab actuali exiſtentia) tantum dicit eſſe obiectiuum, quod in ordine ad eſſe reale eſt purum potentiale, nihil habens actualitatis, & per exiſtentiam realiter conſtituitur in rerum natura extra ſuas cauſas, & extra nihil. Ex quo infertur quod eſſentia, & exiſteutia extra Deum, nõ ſunt duæ entitates reales realiter diſtinctæ; ſed eſt eadem res, pro vt obiectiue eſt plures, id eſt ex eo quod intellectus concipit iſtam rem ſub ratione quidditatis, dicitur eſſentia: ex eo autem quod intellectus concipit eamdem rem, vt actualiter exiſtentem, dicitur exiſtentia. Ex quo infertur ſecundo quod exiſtentia & eſſentia, potius ſunt duæ rationes conceptibiles de eadem re, quã duę realitates, vel duę entitates. Pro hoc corollario vide quæ Doctor docet in. 1. diſtinct. 8. quæſt. 3. lit. I. prope medium.

¶Tertiò eſt notandum hanc eſſe differentiã inter exiſtentiam Dei, & exiſtentiam aliarum rerum, nam exiſtentia Dei ita eſt, de intrinſeca ratione naturæ diuinæ, quod implicat intelligere naturam diuinam, non intelligendo illam exiſtentem, & ſic exiſtentia includeretur in definitione eſſentiæ diuinæ, ſi eſſentia eſſet definibilis: at vero in reliquis entibus, exiſtentia eſt primum prędicatum accidentale, id eſt non quidditatiuum, quia ad rationem quidditatiuam, ſatis ſunt ea quæ pertinent ad neceſſariam connexionem, inter ſubiectum & prædicatum, & omnia, quæ ad iſtam neceſſariam cõnexionem non ſunt neceſſaria, dicuntur accidentia, & horum eſt exiſtentia, quia quidditas rei creatæ abſtrahit ab actuali exiſtentia.

¶Vltimò eſt notandum quòd aliter reperitur compoſitio in rebus materialibus, aliter vero in ſpiritualibus, ſiue in angelis. Nam in rebus materialibus, ſumitur a materia, & forma, quæ ſunt duæ entitates realiter diſtinctæ, at vero in Angelis ſumitur ab eadẽ natura ſecundum quod ſecundum ſeipſam habet rationem determinabilis, & determinantis: & ratio huius eſt quia in Angelis nõ reperiuntur duę entitates realiter diſtinctę quarum altera ſit (ſpiritualis) veluti materia illorum & altera ſit quæ contrahat & & determinet illam ſpiritualitatem, & ſit

veluti

veluti forma;ſed ipſa natura angelica ſecundum ſeipſam tenet determinatum gradum in entibus : quod non contingit in natura materiali, materia enim prima nullum gradum entis determinat, ſed eſt in potẽtia ad omnia entia, determinatur tamen ad tale, vel tale ens, per talem, vel talem formam. At vero natura ſpiritualis (qualis eſt angelica) non ſolum continet quidquid ſibi commune eſt cum alijs (nempe vna ſpecies angelica, non ſolum continet naturam ſpiritualem in qua cum alijs conuenit) ſed præterea continet determinatum gradum: & iſta duo non ſunt duæ res, quales ſunt materia & forma in compoſito materiali: Sed vna eadem res, taliter determinata ſicut. v.g. anima ſenſitiua & rationalis in homine non ſunt duæ animæ neque duæ res, ſed vna ex qua poteſt intellectus formare diuerſos cõceptus, quorum vnus (nempe cõceptus ſenſitiuæ) includit id quod multis eſt commune; & alius includit gradum (nempe rationalitatem) quo ab alijs ſub illo communi diſtinguitur, vltimo tamẽ intellectus format conceptum vtriuſque, ideſt vtranque complectens perfectionem, qui conceptus eſt

1. Coroll. totius naturæ ſpecificæ. ¶ Ex quo infertur quod non eodem modo ſumitur ratio generis, & ratio differentiæ in rebus ſpiritualibus, & in rebus materialibus: nam in rebus materialibus, duo reperiuntur, à quibus ſumitur ratio generis, & ratio differentiæ. Iſtorum enim duorum alterum dicitur proximum, alterum vero remotum. v g. in natura humana duo reperiuntur, à quibus ſumitur ratio generis, & ſimiliter ratio differentiæ, quorum alterum eſt proximum, alterum remotum. Proximum eſt ipſa natura humana, quatenus concipitur conceptu naturæ ſenſitiuæ, in quo conceptu conuenit cum natura equina, & alijs. Remotum autem eſt materia prima, ex qua cum forma rationali componitur natura humana. Dicitur autem remotum quia licet materia prima ſimul informetur forma rationali, & quatenus eſt vegetatiua, & quatenus ſenſitiua, & quatenus rationalis, nihilominus tamen ordine quodam, à forma rationali recipit perfectiones formæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ; taliter quòd materia prima cõcepta per modum recipientis eſſe vegetatiuum, concipitur vt potentia ad eſſe ſenſitiuum, perfectibiliſque per ipſum, & materia prima concepta per modum recipientis eſſe ſenſitiuum, concipitur vt potentia perfectibilis per rationalitatẽ: & propter hoc quia ſemper materia in ordine ad vltimam perfectionem, quam tribuit illi forma, dicitur potentia, & determinabilis, ideo ab ipſa ſumitur ratio generis, licet remote. Alia autẽ duo ſunt, à quibus ſumitur ratio differẽtiæ, alterũ proximũ alterũ remotũ, proximum eſt ipſa natura ſpecifica. v. g. humanitas; quæ cũ vna entitas ſit, concipitur vt ſenſitiua, cõcipitur etiã vt rationalis, & totũ hoc, ſcilicet, animal rationale, ſignificat illã entitatẽ realẽ, quę eſt humanitas, alio, & alio cõceptu, ſcilicet, & quatenus ſenſitiua & quatenus rationalis, & quatenus ſenſitiua rationalis. Quatenus ſenſitiua fundat cõceptũ generis, quatenus rationalis conceptũ differẽtiæ, quatenus ſenſitiua rationalis conceptũ ſpeciei; vnde quãuis vna res ſit habet tamen in ſe, à quo proxime poſsit ſumi ratio generis, & ſimiliter ratio differentiæ. Remotũ autẽ à quo ratio generis ſumitur, eſt forma rationalis, quatenus cõſtituit materiã primã in vltimo eſſe & cõplemẽto. At vero in rebus ſpiritualibus, in quibus non eſt materia & forma realiter diſtincta, tota ratio generis & differentiæ ſumitur ab ipſa natura ſpecifica, quatenus alio, & alio cõceptu cõcipitur, vti de natura materiali dictum eſt.

2. Coroll. ¶ Ex prædictis infertur ſecũda ratio, quare licet perſona diuina cõcipiatur alio, & alio cõceptu, ſcilicet, & vt eſſentia, & vt relata, & vt eſſentia relata, non tamen habet in ſe vnde poſsit ſumi ratio generis, & ratio differentiæ quia nihil reperitur in perſona diuina, quod cõcipiatur vt potẽtia, nec vt perfectibile, & ob hoc, licet in diuinis reperiatur cõſtitutio, nullo tamẽ modo reperitur compoſitio, nec quaſi compoſitio.

Prima cõcluſio. ¶ Prima concluſio Angeli ſunt cõpoſiti, nõ cõpoſitione materiæ, & formæ, ſed cõpoſitione actus, & potẽtiæ; eſſe, & eſſentiæ; generis, & differẽtiæ. Hæc cõcluſio (quæ communis eſt Scotiſtis & Thomiſtis) quinque cõtinet partes, quarũ prima eſt cõtra Marſiliũ (qui ſi pie interpretetur prædictã etiam docet ſententiã, vt in concluſione ſecunda patebit) & probatur, quia Angeli non ſunt ſubſtantiæ ſimpliciter ſimplices, nec actus puri ergo habent annexã & intrinſecã potentialitatẽ, ergo ſunt cõpoſiti. Antecedens eſt manifeſtũ, quia eſſe actũ purũ ſoli Deo conuenit, taliter quod formæ accidentales, & ſpecies accidentium, vt colligitur ex

Doct. 8, Meta. q. 1. ex. 1. d. 2. q. 7. infra literã H.H. vbi dicitur; ſi daretur albedo quæ eſſet ſpecies ſimplex nõ habẽs in ſe duas naturas, &c. Secũda autẽ, & reliquæ partes cõcluſionis probãtur quia in Angelis non eſt materia, proprie loquẽdo, vt ipſe D. Bona. fatetur, ſed tãtũ eſt materia (vt materia dicitur de quocũq; potẽtiali), ergo nec in Angelis eſt cõpoſitio formæ, & materiæ. ¶ Præterea eſſentia Angeli in ordine ad exiſtẽtiã eſt in potentia ad illã, ergo cũ Angelus habeat eſſentiã exiſtẽtẽ, imo ſit eſſentia exiſtẽs; erit cõpoſitus eſſentia, & exiſtẽtia. Cõfirmatur. Quia quãuis quæcũque natura ſecũdũ ſe cõſiderata, habeat rationẽ actus, in ordine tamen ad exiſtẽtiã, habet rationem potẽtiæ, quia nulla natura (præter diuinã) eſt ſuum eſſe, & ſuum exiſtere. Vltima autẽ pars probatur, quia Angelus eſt indeterminato genere, ergo cõſtat ex genere, & differẽtia. Patet ſequela quia certiſsimũ eſt nõ eſſe genus ſupremũ, & per cõſequens ſi in genere eſt, erit in genere ſubalterno. Cõfirmatur. Angelus definitur ergo conſtat genere & differentia.

Secunda concluſio. ¶ Secunda cõcluſio. Angelus eſt cõpoſitus ex duabus realitatibus & ab vna ſumitur ratio generis ab alia autẽ ratio differẽtię, vide pro hoc doctorẽ in 1. diſtin. 8. q. 3. lit. Y. & quæſtionem ſequentem.

Tertia concluſio. ¶ Tertia concluſio. Si materia ſumatur pro omni illo ꝙ habet rationẽ potẽtiæ, Angeli ſunt cõpoſiti ex materia & forma. Hæc cõcluſio ab omnibus debet cõcedi, & iuxta eã intelligẽda eſt ſentẽtia D. Bonauẽ. & Alex. Alenſ.

¶ Ad argumẽta autẽ pro prima ſentẽtia reſpõdetur. Ad primũ, ꝙ Angeli ſunt mutabiles ſecũdũ perfectiones accidentales, & ſic habẽt cõpoſitionẽ nõ ſolum ex eſſentia & exiſtẽtia, ſed etiã ex ſubiecto & accidente, quia intellectio, & volitio perficiũt intellectũ & volũtatẽ Angeli, & per cõſequẽs intellectus, & volũtas ſunt in potentia ad illas, & hoc eſt quod Boetius vult dicere, quãdo dicit, nihil quod eſt mere forma accidẽtibus põt ſubijci; ac ſi dicat, ꝙ in illo qđ nullã habet rationẽ potẽtiæ, & ſubiecti, nõ poteſt eſſe aliquod accidẽs, at vero Angeli habẽt rationẽ potẽtiæ & ſubiecti, & hoc modo non ſunt formæ ſimplices, qualis eſt Deus: ſunt autẽ formæ ſimplices, quatenus ſimplicitas opponitur compoſitioni ex re, & re, ex forma & materia.

¶ Ad ſecundũ reſpõdetur iuxta prædicta, ſi materia ſumatur, vt dicit quid potẽtiale; & dicitur de quocũq; quod habet rationẽ ſubiecti, in Angelis reperitur materia: quia vere reperitur ratio ſubiecti, & potẽtiæ, ſecus autẽ ſi materia ſumatur pro altero principio rei naturalis, & per hoc reſpõdetur ad tertium & quartum.

¶ Ad argumẽta pro ſentẽtia Durandi facilis eſt ſolutio ex dictis in vltimo notabili. Nec ſentẽtia Marſilij cõtraria eſt noſtræ ſententiæ, quia de nullo ſanæ mẽtis poteſt credi, præcipuè Theologo, quod ponat Angelos formas ſimplices ſicuti Deus, quare intelligẽdus eſt ſic, nempe, quod eſſe, & eſſentia, quæ cõponũt Angelũ, non ſunt duæ partes realiter diſtinctæ, ſicut nec ſunt duæ res, vt autem præſens quæſtio facilior reddatur, ſit ſecunda quæſtio.

QVÆSTIO II.

¶ Vtrùm eſſe & eſſentia realiter diſtinguantur, an vero formaliter.

De hac re eſt prima ſententia Henrici de Gandauo quol. 1. q. 8. & quol. 3. q. 9. aſſerentis, quod eſſentia & exiſtẽtia ſunt eadẽ realitas, & natura: & tãtũ diſtinguũtur, ſecũdũ quod dicũt aliã, & aliã habitudinẽ, & relationẽ, nã ſi iſta realitas conſideretur, vt reſpicit naturã diuinã, tanquã eius ideã, & exẽplar, dicitur eſſentia: ſi autẽ quatenus reſpicit Deũ, vt cauſam efficientẽ, à quo fit, & producitur, dicitur exiſtẽtia. ¶ Secũda ſentẽtia eſt Durãdi in. 1. d. 8. q. 2. aſſerẽtis, quod eſſe & eſſentia nec diſtinguũtur realiter, nec formaliter, nec ex natura rei, ſed tãtũ ratione. Fũdamentũ huius ſentẽtiæ, eſt quia abſtractũ & concretũ tantũ diſtinguũtur ratione, vt patet exẽplis, currere enim & curſus, tãtũ ratione diſtinguũtur, ſed eſſe & eſſentia, ſunt abſtractũ & cõcretũ, ergo tantũ ratione diſtinguũtur. *Secunda ſententia.*

¶ Tertia ſententia eſt quorũdã Thomiſtarũ ſuper. 1. partẽ D. Tho. quæſt. 3. art. 4. (alter dubio. 2. alter quæſt. vnica), qui aſſerunt in vniuerſis rebus creatis, eſſe & eſſentiam realiter diſtingui, ita vt ipſum eſſe, ſit realitas diſtincta à realitate eſſentiæ: quã ſentẽtiã dicũt D. Thomæ ibi, & 2. cõtra gentes. c. 52. & de ente & eſſentia c. 5. & Capreol. in. 1. d. 8. q. 1. Caiet. in opuſcul. de ente & eſſent. c. 5. q. 10. & Ferrarieſ. 2. cõtra gent. *Tertia ſenten. ia.*

cap.52. Soncin. 4. Metaph. q. 12. Iauel. tractatu de tranſcend. cap. 4. Probant autem ſuam ſententiã: quia verbum Dei aſſumpſit humanitatem, & non aſſumpſit eſſe exiſtẽtiæ creatum, ergo eſſe exiſtentiæ & humanitas realiter diſtinguuntur. Patet conſequentia: quia quãdo duo ita ſe habẽt, quod vno exiſtente in rerum natura, alterum nõ eſt, nec exiſtit, illa duo realiter diſtinguuntur, ſed exiſtente humanitate Chriſti in rerum natura, nõ eſt eſſe exiſtentiæ creatum eiuſdem humanitatis, ergo eſſe exiſtentiæ creatum, & humanitas realiter diſtinguuntur. Maior eſt manifeſta & minor probatur. Nam in ſexta ſynodo generali actione 11. dicitur loquens de Chriſto humanitate, in ipſo (ideſt in verbo) & non in ſe habuit exiſtentiam vnam cum Verbo.

Secundum argum. ¶Secũdo. Cõpoſitio ex eſſe & eſſentia eſt realis & vera cõpoſitio, ſecluſa quacunque intellectus operatione, ex eſſe & eſſentia fit vnũ per ſe reale cõpoſitũ, quia eſſe & eſſentia copulãtur inter ſe, in ratione actus & potentię, ergo extrema huius cõpoſitionis realis debent eſſe extrema realia, ergo non ſunt idẽ realiter inter ſe. Quia impoſsibile videtur quod eadẽ entitas ſit actus & potentia, & quod ſint duo extrema realia. *Tertium argum.* ¶Tertiò. Quãdo aliquid cõuenit alicui, & nõ eſt de conceptu intrinſeco eius, aut quidditatiuo, prouenit ab extrinſeco, & facit aliquã cõpoſitionẽ cũ re, cui copulatur: ſed eſſe nõ eſt de conceptu quidditatiuo eſſentiæ creatæ, ergo prouenit ab extrinſeco, & facit cõpoſitionẽ cũ eſſentia, ergo pluſquã ratione diſtinguitur ab eſſentia. *Quartum argum.* ¶Quartò. Eſſentia de ſe eſt indifferẽs ad eſſe & nõ eſſe, ſed eſſe nõ eſt indifferens ad eſſe & nõ eſſe, quoniã nõ eſſe eſt terminus contradictorius ipſius eſſe, & cõſequẽter eſſe nõ dicit indifferẽtiã ad nõ eſſe, ergo nõ ſunt vna & eadẽ realitas eſſentia & eſſe. *Quintum argum.* ¶Quintò. Eſſentia habet intrinſecã, & æternã cõnexionem cũ ſuppoſito; exiſtentia verò habet cõnexionẽ cõtingentẽ, & pendentẽ à libera Dei voluntate, ergo ſunt duæ res diſtinctæ. Patet antecedens: quia hęc eſt perpetuę veritatis, homo eſt animal rationale, iſta verò eſt contingens, homo eſt. *Sextum argum.* ¶Sextò. Si eſſe & eſſentia ſunt idem in creaturis, ſequitur quod eſſe Angeli eſt per ſe ſubſiſtens. Patet ſequela: quia ipſa ſubſtantia Angeli eſt per ſe ſubſiſtẽs, & eſt abſtracta, ergo eſſe Angeli, quod identificatur cum eſſentia: & conſequenter non eſſet ab aliquo participatum, & haberet omnem perfectionem eſſendi, quod ſolum eſt proprium diuini eſſe. Diſcurſus hic manifeſtatur à ſimili, ſi eſſet albedo ſuaptè natura abſtracta, haberet omnem perfectionem poſsibilem albedinis, quia non haberet vnde limitaretur, ergo eſſet per ſe ſubſiſtens, & haberet omnẽ perfectionem eſſendi poſsibilem, ergo. Vlterius & eſt confirmatio argumenti. Si eſſentia eſt idem realiter cum ipſo eſſe, ſequitur quod ſaltim in Angelis, eſſe Angeli eſſet infinitum, & non limitatum. Probatur ſequela. Nam ſi daretur albedo ſeparata, & non in aliquo ſubiecto à ſe diſtincto, illa eſſet albedo infinita, & illimitata, quoniã haberet omnes gradus ſibi poſsibiles eo quod non limitatur ab aliquo ſubiecto, in quo recipiatur, ergo ſi eſſe Angeli non reciperetur in eſſentia Angeli, tanquam in ſubiecto à ſe diſtincto à quo limitaretur, ſequitur, quod haberet omnem perfectionem in eſſendo, & ita eſſe Angeli eſſet infinitũ. Quod vero eſſe Angeli nõ ſit in eſſentia eius, tãquã in ſubiecto diſtincto, probatur, quia cõtraria opinio docet quod ſunt eadem realitas eſſe & eſſentia in Angelis, imo cum eſſentia Angeli ſit per ſe ſubſiſtens, (quia Angelus eſt forma abſtracta) quicquid eſt eadem realitas cũ eſſentia, eſt per ſe ſubſiſtens. ¶Confirmatur. Ab æterno fuit verũ, quod homo eſt animal rationale veritate intrinſeca, ſed exiſtentia cœpit ex tempore, ergo non eſt eadẽ realitas cum eſſentia. Quapropter eſſentia per ſe formaliter cõuenit creaturis, exiſtentia vero per accidens & per aliud. Vnde hæc vera eſt, equus eſt animal inhibile, non ex exiſtente equo, iſta autẽ eſt falſa, equus exiſtit, ergo nõ ſunt eadẽ realitas eſſentia, & exiſtentia.

Septimum argum. ¶Septimò. Omnis eſſentia creata habet eſſe per participationẽ, ſed participans & participatũ nõ ſunt idem, ergo eſſentia & eſſe participatum, non ſunt vna & eadẽ realitas. ¶Confirmatur. Ex diuinis literis habemus quod ꝓpriũ eſt Dei quod ſit ſuũ eſſe, ergo eſſentia creata nõ poteſt eſſe ſuũ eſſe, ergo.

Sententia Doctoris. ¶Vltima ſententia eſt Doctoris in quãpluribus locis ſuæ doctrinæ, præcipuè in. 2. d. 1. q. 2. & d. 3. q. 1. & ibi Lichetus, & in. 3. d. 6. q. 1. quam tenet omnis ſchola Scotiſtarũ in. 1. d. 36. q. 1. & ibi Bargius fol. 276. quam etiam docent nõnulli ex diſcipulis D. Thomæ vt Magiſt. Soto & Victoria.

1. Notab. ¶Pro explicatione tamen huius ſentẽtiæ

& totius quæſtionis eſt primum notãdum,
quid ſit eſſe eſſentiæ, & eſſe exiſtentiæ.
Eſſe eſſentiæ nõ eſt aliud à quidditate, quia
eſſe eſſentiæ, eſt illud, de quo dicitur defi-
nitio, quia definitio indicat eſſe nõ exiſten
tiæ, ſed eſſentiæ, Exiſtẽtia vero nihil aliud
eſt, quam id quo formaliter res extra ſuas
cauſas actualiter eſſe intelligitur. Vnde vt
cõtrariũ opinãtes aduertũt ſuper. 1. par. q.
50. art. 2. q. 3. notab. 2. tam ſubſiſtentia quã
exiſtẽtia ſunt aliquid reale quo res cõſtitui
tur extra nihil, quoniã exiſtentia eſt prima
actualitas, per quã res educitur extra nihil,
& paulò poſtea vt reſpondeant cuidã obie-
ctioni ſic aiunt. Et vt ſatisfaciamus obiectio
ni, aduerte quod exiſtẽtia eſt id, quo res for
maliter eſt extra cauſas ſuas, & quo formali
ter extra eaſdẽ intelligitur eſſe actualiter.
Vnde quidam explicantes quid nominis
exiſtentiæ, dicunt, quod exiſtentia dicitur
quaſi extra ſiſtentia, hoc eſt, extra poten-
tialitatem actualitatis. Proprius igitur, &
præciſus conceptus exiſtentiæ eſt, ſcilicet,
id, quo vnaquæque res formaliter habet, vt
ſit actualis entitas in natura, & extra nihil,
ſeu extra cauſas ſuas, ſicut v. g. anima Chri
ſti, vel humanitas; priuſquã crearetur actu
nihil erat, ſed ſolum in potentia, cum pri-
mum ergo intelligitur exire ex illa poten-
tia in actum, & deſinere eſſe nihil, intelligi-
tur actu exiſtens, & exiſtentia illius, erit
modus ille, vel illa actualitas, quo intrinſe-
cè vel formaliter conſtituitur extra nihil.

2. *Notab.* ¶Secundò eſt notandũ, vt diximus ſup. Di
ſput. 1. q. 7. notab. 2. quod cũ creatura ex ſe
nullũ habeat eſſe, ita debemus illã cõſtitue
re in triplici potẽtiã. Eſt enim primò in po-
tẽtia logica, ſecũdò in potẽtia obiectiua, ter
tiò autẽ in potẽtia ſubiectiua ſiue reali (quo
modo autẽ diſtinguantur iſta tria, vide ibi,
quomodo autẽ diſtinguãtur potentia obie-
ctiua & ſubiectiua, vide quæ dixi in illa Di-
ſput. q. 8. not. 5. & 6. & per totã illã quæſt.

3. *Notab.* ¶Tertiò eſt notandũ, ꝙ quæcunque natura
creata poteſt cõſiderari dupliciter, vno mo
do ſecundũ eſſe obiectiuũ, quod habet ante
realẽ exiſtẽtiã, ſecũdò modo ſecundùm eſſe
ſubiectiuũ, quod habet per realẽ exiſtẽtiã;
nõ ad exiſtendũ, ſed ad ſubſiſtẽdũ. Si cõſide
retur primo modo (v. g. natura humana) nõ
eſt aliquid reale productũ, ſed tãtũ dicit il-
lã neceſſariã cõnexionem inter ſubiectũ, &
prædicatũ, cũ ordine ad potentiã producti
uam: & totum hoc tantum dicit naturam
humanam in potentia ad eſſe reale, ideſt, na
turam humanã, quatenus habet eſſe produ
cibile, eſſe autẽ productibile, vel eſt tãtum
denominatio extrinſeca à virtute producti
ua deſumpta, vel eſt eſſe ſecundũ quid, ſicu-
ti eſſe cognitũ & volitũ. De quo late dixi
in. 1. Diſput. 16. q. 3. Si autem cõſideretur,
ſecundũ quod eſt in potentia ſubiectiua ad
ſubſiſtendũ, tunc natura humana habet eſſe
reale productũ per exiſtentiã, quæ eſt mo-
dus intrinſecus eius, & eſt actu exiſtens, eſt
tamen in potentia ſubſiſtens, quia nõ datur
natura humana, quæ non ſit in aliquo ſup-
poſito proprio vel alieno; & ſic natura hu-
mana ſuppoſitata, ſicut præintelligitúr na-
tura realis, antequam intelligatur ratio
ſuppoſiti, ita præintelligitur exiſtens an-
teaquam intelligatur ſubſiſtens. Et quãuis
ipſa natura cum iſta reduplicatione, prout
in ſuppoſito, prius intelligatur ſubſiſtens,
quàm exiſtens, abſolutè tamẽ, prius intelli
gitur exiſtens, quã ſubſiſtens: iuxta ea quæ
dixi in. 1. Diſput. 10. quæſt. 6. cõcluſ. 2. De
animali in homine, vel prout in homine.

¶Quartò eſt notandum, quod eſſentia & 4. *Notab.*
exiſtentia (vt optimè aduertit Liquetus in
2. d. 3. q. 1. ibi ad quæſt.) poſſunt cõſiderari
dupliciter: vno modo ſecundũ quod vtraq;
habet eſſe obiectiuum, ſiue in potentia, vel
ſecundùm quod vtraq; habet eſſe reale, ſe-
cundo modo ſecundùm quod altera habet
eſſe obiectiuũ, & altera habet eſſe reale.

¶Prima cõcluſio. In quocunq; eſſe cõſide- *Prima cõ-*
rẽtur exiſtẽtia, & eſſentia, pluſquã ratione *cluſio.*
diſtinguũtur. Hæc cõcluſio eſt contra Du-
rand. Et probatur. Ea, quæ ſecluſa operatio
ne intellectus habẽt aliã & aliã definitionẽ
(ſiue definitio ſignificet quidditatẽ, ſiue ra-
tionem cõceptibilẽ) pluſquã ratione diſtin
guũtur, ſed ſic ſe habẽt eſſentia & exiſtẽtia,
ergo. Probatur minor, (& aſſumo eſſentiã
& exiſtẽtiã, vt tantũ habẽt eſſe obiectiuũ,
ſiue poſſibile) eſſentia vt ſic, tantũ dicit pr̨
dicata quidditatiua, ſed exiſtẽtia nullo mo
do eſt prædicatũ quidditatiuũ eſſentiæ, er-
go intellectus poteſt cõcipere eſſentiã per
fectè, in ratione eſſentiæ ſine eo, quod cõci
piat exiſtentiã. Probatur minor, quia ſicut
exiſtẽtia realis eſt modus intrinſecus eſſen
tiæ, prout habet eſſe reale, ita exiſtẽtia ſecũ
dũ eſſe poſſibile eſt modus intrinſecus eſ-
ſentiæ, ſecundùm quod habet eſſe poſſibi-
le, ſed res & modus rei pluſquam ratione di
ſtinguuntur, ergo.

¶Secun-

Secunda cõcluſio. ¶Secunda concluſio. Eſſentia in eſſe obiectiuo, ſiue poſsibili, & exiſtentia realis diſtinguuntur realiter negatiuè, vel ſunt non idem realiter, non tamen diſtinguuntur realiter poſitiuè. Hæc concluſio eſt Doctoris, & probatur quoad vtranque partem. Nam eſſentia ſecundùm eſſe poſsibile eſt ab æterno, ſed exiſtentia realis eſt in tempore, ergo exiſtentia realis, non eſt idem realiter cum eſſentia, ſecundùm eſſe poſsibile. ¶Cõfirmatur. Eſſe, & non eſſe, non poſſunt de eodem ſimul verificari, ſed de eſſentia ſecundùm eſſe poſsibile, & exiſtentia ſecundùm eſſe reale, verificãtur eſſe & non eſſe, ergo. Probatur minor. Quia verum eſt dicere, quod eſſentia ſecundùm eſſe poſsibile non eſt actu, qualiter eſt exiſtentia realis, & de exiſtentia reali verum eſt dicere quod non habet eſſe poſsibile, qualiter habet eſſentia, ergo eſſentia & exiſtentia, vt ſic conſideratæ, ſunt non idem realiter, vel diſtinguuntur realiter negatiuè (de hac non identitate reali vide quæ dixi in. 1. Diſput. 8. q. 14.) Secũda pars cõcluſionis probatur. Diſtinctio realis poſitiua eſt inter extrema realia realiter diſtincta, ſed eſſentia prout habet eſſe poſsibile, non eſt extremum reale, ergo inter ipſam & exiſtentiam realem, non erit diſtinctio realis. Minor probatur, quia eſſentia, antequam producatur, nullum eſſe reale habet, aliâs, vt optime concludit Doctor contra Henricum in hoc 1. diſt. 1. q. 1. nihil poſſet creari, nec produci ex nihilo, nam omnis natura, quæ creatur prius habet eſſe poſsibile, & tamen illud eſſe poſsibile, non tollit quin ex nihilo creetur, ergo eſſentia ſecundùm eſſe poſsibile non eſt aliquid reale.

Tertia cõcluſio. ¶Tertia concluſio. Eſſentia & exiſtentia, prout habent eſſe à parte rei, non diſtinguuntur realiter nec formaliter poſitiuè, ſed tantum formaliter negatiuè, vel ſunt nõ idem formaliter. (De hac nõ identitate formali, vide quæ dixi in primo, Diſput. 8. q. 13.) Hæc concluſio eſt Doctoris quam expreſsè ponit Lichet. in. 2. diſt. 3. quæſt. 1. ibi. Sed ſi quæratur, vbi ſic ait, dico breuiter, quòd eo modo præciſe diſtinguitur (ſcilicet eſſentia ab exiſtentia) ſicut diſtinguitur à ſuo modo intrinſeco, quæ non diſtinguitur realiter, vt patet; nec formaliter poſitiuè, cum gradus intrinſecus non dicat aliquam formalitatem diſtinctam à formalitate rei cuius eſt, vt patet à Doctore in. 1. vbi ſupra: diſtinguitur ergo præciſè ex natura rei, accipiendo diſtinctionem ex natura rei, pro minima diſtinctione, quę haberi poteſt præter opus intellectus, videlicet quando præter opus intellectus, aliquid ex natura rei conuenit vni, quod non conuenit alteri, & ſic exiſtentiæ conuenit ex natura rei eſſe modum intrinſecum, qui modus ſimpliciter repugnat rei, cuius eſt talis modus. Hactenus Lichetus. Probatur tamen cõcluſio. Primò. Realitas rei, nõ eſt res realiter diſtincta ab ipſa, ſecundum quod habet eſſe reale, ſed eſſentia habet eſſe reale per exiſtentiam, ergo non diſtinguitur realiter ab exiſtentia. Maior eſt manifeſta, quia ſi realitas eſt res diſtincta à re, prout habet eſſe reale, ergo poſſumus ſaltim per intellectum concipere rem realem, vel ſecundùm eſſe reale, non concipiendo realitatem, vel antequã concipiamus realitatem. Probatur ſequela. Quia, quamuis quantum ad eſſe, aliqua diſtincta realiter inter ſe dependant intrinſecè, non tamen quantum ad concipi, ſed implicat concipere rem realem, non cõcipiendo exiſtentiam, ergo implicat exiſtentiam realiter diſtingui ab eſſentia, ſecundũ quod habet eſſe reale. ¶Secundò. Nulla res poteſt eſſe alia ab eo, quo formaliter eſt extra nihil, ſed eſſentia formaliter eſt extra nihil per exiſtentiam, ergo eſſentia non poteſt eſſe alia res ab ipſo eſſe, quo formaliter eſt extra nihil. Probatur maior: quoniam dato oppoſito quod ſit alia res diſtincta, ſequitur, quòd eadem res numero formaliter eſt extra nihil, & formaliter non eſt extra nihil. Patet, quoniam ſi eſſentia, vt ſic eſt alia res diſtincta ab eo quo formaliter eſt extra nihil, tunc talis eſſentia, quatenus eſt ſic diſtincta, vel eſt aliquid, vel nihil, ſi aliquid, ergo eſt extra nihil, ſi nihil, ergo eſſentia, quatenus eſt diſtincta ab eo, quo formaliter exiſtit, non eſt aliqua realitas: conſequens eſt impoſsibile, ergo. ¶Ad hoc argumentum reſpondent prædicti opinantes dupliciter. Primò, quod eſſe non eſt alia res ab eſſentia creata, quia exiſtentia non eſt res propriè loquendo, nec quidditas, nec etiam eſt ens propriè, quatenus ens dicit actum eſſendi, quia non eſt ens quod exiſtit, nec eſt ens propriè, ſecundum quod ens ſignificat eſſentiam, vnde abuſiuè dicitur, quod eſſe & eſſentia ſunt duæ res, aut duo entia, quapropter reſpondent negando maiorem. ¶Iſta tamen ſolutio non euacuat diffi-

difficultatem, nec reſpondet argumento, quia quamuis exiſtentia, & eſſentia, nō ſunt duæ res in rigore, non poteſt negari (ſi realiter diſtinguūtur inter ſe) quod ſunt duo entis, vt ens diſtinguitur contra nihil; quia eſſentia eſt aliquid, vt diſtinguitur contra nihil, & exiſtentia eſt aliquid, vt aliquid diſtinguitur contra nihil, & exiſtentia realiter nō eſt eſſentia, ergo ſunt aliqua duo realiter diſtincta, & tunc procedit argumentū de eſſentia, prout eſt aliquid diſtinctum cōtra nihil, quod vt diſtincta ab exiſtentia realiter, & eſt aliquid, & eſt nihil; hoc autem implicat cōtradictionem, ergo. ¶Secundò tamen reſpōdent quòd dato, maiorem eſſe concedendum, ad probationem eius reſpondetur quod eſſentia præciſa ab ipſo eſſe exiſtentiæ, licet nihil ſit in actu in genere exiſtentium, eſt tamen ens, & aliquid in genere eſſentialium; vnde eſſentia quandiu eſt ſub exiſtentia dicitur aliquid vtroque modo. Iſta tamen ſolutio minus veritatis habet, quàm præcedens, & inuoluit contradictionem: nam ſi eſt nihil in genere exiſtentium eſſentia, præciſa ab ipſo eſſe exiſtentiæ, ergo eſt ſimpliciter nihil, ſi eſt ſimpliciter nihil, quomodo poteſt fundare diſtinctionem realem. Præterea eſſentia, vt abſtrahit ab exiſtentia, tātum habet eſſe poſſibile, quod autem tantum habet eſſe poſſibile, eſt ſimpliciter nihil; aliàs nulla eſſet creatio, ergo dicere quod eſt aliquid in genere eſſentialium, & quod eſt nihil in genere exiſtentium, vel eſt dicere quod eſt nihil, & quod nō eſt nihil, vel eſt dicere quod eſt ſimpliciter nihil, ſed quod eſt ſimpliciter nihil, non poteſt fundare diſtinctionem realem, ſed tantum nō identitatem realem, vt quando eſſentia ſumitur ſecundum eſſe poſſibile, & exiſtentia ſecundum eſſe reale, iuxta ea quæ diximus in ſecunda concluſione, ergo ſi eſſentia ſumatur, vt eſt in genere entium exiſtentium, nullo modo poteſt realiter diſtingui ab exiſtentia.

Quarta cō cluſio.

¶Quarta concluſio. In ſola natura diuina, eſſentia, & exiſtentia, tantum per operationem intellectus diſtinguūtur. Hæc concluſio eſt Doctoris vbicunque loquitur de exiſtentia diuina. Et probatur, quia exiſtentia eſt de intrinſeca ratione eſſentiæ diuinæ, taliter quod implicat intelligere eſſentiam diuinam per conceptum deſumptū ab ipſa eſſentia diuina, non intelligendo illam exiſtentem, ergo. Dixi notanter per conceptū deſumptum ab ipſa, quia per conceptum deſumptum à creaturis, bene poſſumus concipere eſſentiam diuinam, non concipiendo illam exiſtentem, ſed ille conceptus eſt improprius, & inadæquatus, imo adeo alienus à propria ratione eſſentiæ diuinæ, quod ſi eſſentia diuina tantum eſſet id, quod per illum conceptum repræſentatur, eſſentia diuina non eſſet eſſentia diuina. Cōfirmatur, quia nō magis diſtinguūtur eſſentia, & exiſtentia in Deo, quā Deus, & Deitas, ſed iſtæ tantum ratione diſtinguuntur, ergo. Maior eſt manifeſta, quia cum Deus ſit puriſsimus actus, ſuum eſſe eſt ſua eſſentia, & econtra.

Ad argumenta pro tertia ſententia.

¶Ad argumenta pro tertia ſententia reſpōdetur. Ad primum cōcedendo maiorem, & negando minorem, & ad probationem negatur minor, quia humanitas Chriſti Domini ſicut habuit ſuam entitatem actualē productam, diſtinctam ab entitate Verbi diuini, ita habuit ſuam exiſtentiam creatam, diſtinctam ab exiſtentia Verbi diuini, quia humanitas Chriſti Domini, vt actualis entitas, ordine naturæ ſupponitur aſſumptioni, & quod aſſumitur oportet vt ſit aliquod ens in actu, quia Verbum nō aſſumit eſſentiam humanitatis, prout intelligitur eſſe in potentia obiectiua, ſed prout intelligitur eſſe in actu; eſt autem in actu per exiſtētiā, ergo humanitas Chriſti Domini habuit, & habet propriam exiſtentiam (licet nō ſubſiſtentiam) diſtinctam ab exiſtentia Verbi diuini. Ad illud autem quod adducitur ex ſexta ſynodo reſpōdetur, quod illa vltima particula (ſcilicet cum Verbo) non reperitur in originali, ſed ſic legitur. In illo itaque, & nō in ſemetipſa habuit exiſtentiam vnā, & hoc veriſsimū eſt, quia facit hunc ſenſum, quod ſuſtentata à Verbo diuino, habuit propriā exiſtentiam: quaſi dicat, humanitas Chriſti Domini, omnia quæ conueniunt illi ex vi præciſa humanitatis, habuit quatenus ſuſtētata à Verbo diuino, & non quatenus ſuſtētata à ſe, vel ab alio ſuppoſito; & ſic habuit exiſtentiam propriam, ſicut etiam habuit animam rationalem; & iſte fuit ſenſus Concilij, quia ibi tantum voluit determinare, humanitatem Chriſti in eodem inſtanti temporis in quo incepit eſſe in rerum natura, ſtatim fuiſſe Verbo vnitam, quare ly exiſtentiam vnam (ſi præcedens explicatio nō placet) poteris explicare, de per ſe exiſtentia, & hoc certiſsimū eſt, quòd humanitas Chri Dñi ſemper habuit vnā per ſe exiſten-

tiam qualis fuit verbi diuini. Illa autem per ſe exiſtentia idem eſt quod ſubſiſtentia.

¶Ad ſecundum reſpondetur quod ipſum probat noſtram ſecundam cõcluſionem, ſi loquatur de eſſentia, ſecundũ quod habet eſſe poſsibile, quia tũc eſſentia, & exiſtentia, nõ ſunt idẽ realiter, ſi autẽ loquatur de eſſẽtia, & exiſtẽtia, vt ſunt duo extrema realia, vt videtur loqui, inuoluit cõtradictionẽ, quod eſſentia ſit extremũ reale pro vt diſtincta ab exiſtẽtia; vt dixi in 3. concl. & ipſi fatẽtur in ſolut. ad 9. quare ad argumentum in forma reſpondeo cũ Fratre Gratiano Brixia ſuper Doctorẽ in 2. diſt. 3. queſt. 6. quod compoſitio eſt duplex, altera proprie ſumpta, altera impropriè: propriè ſumpta eſt illa quæ fit ex re actuali, & re potentiali, vt quę fit ex materia, & forma, illa vero, quæ fit ex realitate, & realitate potentiali, & actuali in eadẽ re, eſt minus propriè compoſitio, ita & Doctor ibi litera. L.

¶Ad tertiũ reſpõdet, quod exiſtẽtia eſt extrinſeca, & intrinſeca quidditati, extrinſeca quantũ ad rationẽ quidditatiuã, intrinſeca autẽ, quãtũ ad rationẽ realẽ, & quia accidit quidditati habere eſſe reale, conſiderata quidditate in ratione quidditatis, ideo optime concludit argumentũ, quod pluſquam ratione diſtinguũtur, ſed ex hoc non infertur quod diſtinguantur realiter.

¶Ad quartũ reſpõdetur, quod ex ipſo tantũ infertur nõ identitas formalis, non tamẽ diſtinctio realis, eodẽ enim argumẽto probaretur quod calor, & calor, vt quatuor, realiter diſtinguerẽtur quia calor, vt calor eſt in differẽs ad hunc, vel illũ gradũ, calor autẽ vt quatuor, eſt determinatus, nullus tamẽ cõcedet talẽ diſtinctionẽ realẽ, vel ſecundò reſpõdetur quod iſtud argumẽtũ probat noſtrã ſecundã concluſionẽ, quia procedit de eſſentia, ſecundũ quod habet eſſe poſsibile, & nõ exiſtens in rerũ natura, & de exiſtentia exiſtẽte eo modo, quo poteſt exiſtere, & in hoc ſenſu nihil cõtra nos, quãuis nõ probet ſuã concluſionẽ cũ aliud ſit nõ eſſe idẽ realiter, & diſtingui realiter, vt ad oculũ patet: cũ diſtinctio realis requirat extrema realia & eſſentia, ſecundum illud eſſe poſſibile, non eſt extremum reale. Et per hoc reſpõdetur ad quintum.

¶Ad ſextũ reſpondetur, negando ſequelã, & diſcurſum, & omnia quæ in illo cõtinentur, quia quamuis daretur albedo ſeparata, & non in aliquo ſubiecto, nõ eſſet infinita, quia in ſacramẽto altaris damus quãtitatẽ, ſeparatã à ſubiecto, & tamen eſt finita, idẽ dicitur de eſſentia Angeli, & exiſtentia, quod quamuis nõ reciperetur in ſubiecto, adhuc tamen nõ eſſet infinita, quanto magis quod exiſtentia eſt in eſſentia tanquã modus in re, licet nõ ſit ſubiectum realiter diſtinctũ. ¶Ad confirmationẽ reſpõdetur, quod (ſi bene perpendatur) probat noſtrã tertiã conclu. & non ſuã, vt dixi ſupra, quia pro eodẽ reputant nõ eſſe idem realiter, & diſtingui realiter.

¶Ad ſeptimũ concedendo maiorẽ & minorẽ, & conſequentiã, quia verũ eſt, quod eſſentia diuina à qua reliquæ participant ſuũ eſſe, nõ eſt idem cũ naturis participãtibus illud eſſe. Sed hoc argumentũ ad quid, quia tam eſſentia creata, quã exiſtentia habent eſſe per participationẽ. ¶An confir. concedendo antecedens, & ſequelam, ſi intelligatur quod eſſe creaturarũ, non eſt creaturarũ eſſentia, eo modo quo eſſe Dei, eſt eius eſſentia, ſed inde non colligitur, quod diſtinguantur realiter, eſſe & eſſentia in creaturis. & hæc de iſta quæſtio.

QVÆSTIO III.

¶Vtrùm ſuppoſitum ſupra naturam addat aliquam entitatem realem ab ipſa realiter diſtinctam.

DE hac re eſt prima ſententia Durand. in 1. diſtin. 34. quæſtio. 1. & Henri. quod 4. aſſerẽtium, quod ſuppoſitum, & natura de principali ſignificato idem ſignificant, & tãtum diſtinguũtur, quia ex modo ſignificandi ſuppoſitũ ſiue concretũ aliquid connotat, quod non connotat natura. Primam partẽ huius ſentẽtiæ probat Duran. quia nõ plus differt concretũ, & abſtractũ in prędicamẽto ſubſtantię, quàm in prædicamento accidentis, ſed in prædicamento accidentis concretũ, & abſtractũ idem penitus ſignificant, vt album & albedo, album enim ſolam qualitatem ſignificat, ſicut albedo, vt dicitur in prędicamentis, ergo in prædicamento ſubſtantiæ concretum, & abſtractum (vt homo & humanitas) penitus idem ſignificant.

¶Confirmatur. Quia idem importatur per nomen hominis, & eius definitionem, ſed per definitionem hominis non importatur

tur niſi quidditas & natura, definitio indicat quid eſt res, quid autem, quærit de quid ditate ergo, ſola quidditas, vel natura importatur per nomen hominis, quod eſt nomen ſuppoſiti.

¶Secundam autem partem probant quia abſtractum ſignificat naturam ſecundum ſe abſque habitudine ad aliquid aliud, & ideo ex ſuo modo ſignificandi nihil connotat præter naturam, concretum autem ſignificat per modum habentis naturam vt homo habens humanitatem, & album habens albedinem, & quia habens naturam eſt quandoque realiter diuerſum à natura, ſicut homo habens albedinem eſt aliquid realiter diuerſum ab albedine, ſequitur quod concretum ex ſuo modo ſignificandi connotat aliquid, quod quandoque eſt realiter diuerſum à forma importata per abſtractum, vt in exemplo poſito de albo, quandoque autem non, quia quandoque non eſt realiter diuerſum, quod habet, & quod habetur: differenter autem importatur per concretum forma, quæ principaliter ſignificatur, & habens formam, quod connotatur, ex modo ſignificandi, quia vt patet reſoluendo nomen concretum habens formam importatur in recto, forma autem in obliquo, vt album habens albedinem, ergo.

¶Secũda ſententia eſt D. Thomæ. (vt eius expoſitores aſſerunt ſuper primam partẽ quæſtione 3. artic. 3. & quæſtio. 50. arti. 2. concluſ. 4.) ſcilicet quod ſuppoſitum, & natura in rebus creatis diſtinguitur realiter à natura, non taliter quod diſtinguãtur ſicut duæ res, quarũ vna nihil includit alterius, qualis eſt diſtinctio inter Petrum, & Paulum, ſed diſtinguũtur realiter quia aliquid reale includitur in ſuppoſito, quod non includitur in natura indiuidua. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia ſuppoſitum addit aliquid reale poſitiuum ſuprà naturam, quod poſitiuum non tantum eſt quidam modus realis eſſendi, quo natura ita ſe habet, quod per ſe ſubſiſtit, quia talis modus naturæ ita ſe habendæ, non eſt diſtinctus ſicut res à re à natura, nec eſt alia realitas à realitate naturæ, ſed diſtinguitur formaliter à natura, ſed addit aliquam realitatem realiter diſtinctam à natura per quam conſtituitur in eſſe ſuppoſiti. Hanc ſententiam vltra prædictos docent Capreol. in 3. diſtin. 5. quæſtio. 3. conclu. 2. & in reſpõ ſione ad argument. Caiera. 3. part. quæſt. 4. arric. 2. Ferrar. 4. contra gent. cap. 43. Probant autem ſuam ſententiam quam plurimis rationibus, quarum prima eſt deſumpta ex S. Matthęo. tex. 15. vbi diuidit ſubſtantiam in eſſentiam, & ſuppoſitũ, & proportionabiliter in prædicamento ſubſtantiæ diuiditur in primã, & ſecundam vbi prima ſubſtantia dicitur maximè ſubſtantia, ſed neceſſe eſt conſtituere aliquid poſitiuũ intrinſecum conſecutiuum eſſentiæ, & ſecundæ ſubſtantiæ, ergo pariter etiam aſſignandum eſt aliquid reale poſitiuum intrinſecum conſtituens ſuppoſitũ, quod eſt eſſe per ſe ſeparatum ab omnibus alijs. ¶Cõfirmatur quia hæc nomina, ego, tu, hic homo, ex communi conſenſu ſignificant aliquid reale intrinſecum primæ ſubſtantiæ, & reuera ſignificant ſuppoſitum, ergo.

¶Secundo perſona diuina conſtituitur in eſſe perſonæ per aliquid reale poſitiuum, ergo & perſona creata. Patet ſequela, quia perſona vnico conceptu (quanuis analogo) dicitur de perſona creata & increata.

¶Tertio. Secundũ fidẽ catholicã perſonalitas verbi ſupplet in myſterio incarnationis perſonalitatẽ naturæ humanę, ergo perſonalitas humana eſt aliquid reale, quia negatio nõ ſuppletur. ¶Cõfirmatur ſi Chriſtus dimitteret humanitatẽ, in humanitate illa dimiſſa eſſet alia perſona numero à perſona verbi, propria ipſi humanitati, ergo ſi ne dubio illa perſonalitas eſſet ſubſtantia, alias non eſſet alia.

¶Quarto. Suppoſitũ in Angelis dicit naturã angelicã & ſubſiſtentiã, & cõplementũ perſonale, ſed natura Angeli tantũ dicit formam, qua Angelus eſt Angelus, ergo.

¶Quinto. Suppoſitũ ſupra naturã nõ addit ſolã negationẽ, ſed potius entitatẽ quãdam realẽ poſitiuã, ergo realiter à natura diſtinctã. Antecedẽs probatur multipliciter, vel ſuppoſitũ (quaten⁹ ſuppoſitũ eſt) dicit perfectionem, ſed negatio, vt ſic, nõ importat perfectionẽ vllam, ergo ſuppoſitũ non conſtituitur negatione, nec addit ſolã negationẽ ſupra naturã. Secundò negatio actualis dependentiæ, & aptitudinalis, aut conuenit formaliter omni naturæ per ſua principia eſſentialia, aut per aliquam entitatẽ realẽ poſitiuam ſuperadditam naturæ, ſi primũ, ergo omnis natura, in eo quod eſt natura, eſt ſuppoſitũ & perſona. Patet cõſequẽtia, quia tũc natura nec actu pẽderet ab aliquo

quo nec aptitudine, imo ſequeretur quod nulla natura eſſet aſſumptibilis à Deo. Patet ſequela, ſi verum eſſet quod omnis natura formaliter per ſua principia formalia nec actu pendet nec poteſt dependere ab aliqua, ſed hoc eſt hęreticum: ergo: Vnde infertur quod illæ negationes, (quas cõſtituit Scotus) adueniunt naturæ per aliquam entitatem poſitiuam, ad quam conſequuntur, & per quam ſuppoſitum à natura diſtinguitur. Rurſus Petrus in quantum eſt perſona Petri (hæc & ſingularis) importat naturam poſitiuam: ergo perſonalitas Petri eſt entitas poſitiua diſtincta à natura. Præterea negatio eſt formaliter nihil: ergo ſi ſuppoſitum conſtituitur formaliter negatione, ſequitur quod ſuppoſitum formaliter eſt nihil. Imo ſequitur, quod cum omnis natura rationalis ſit inclinata & propenſa in propriam perſonalitatem, quod formaliter inclinatur ad nihil. Imò ſequitur tertio quod cum dicunt Theologi verbum non aſſumpſiſſe perſonam, intelligũt, quod non aſſumpſit nihil, ideſt, illas negationes quas conſtituit Scotus. Tandem probatur quia omnis natura eſt propenſa in ſuam ſubſiſtentiam, & perſonalitatem; ſed appetitus naturalis, & realis neceſſario debet eſſe in naturam aliquam poſitiuam realem, ergo. Vltimo quia Chriſtus eſt vnino ce homo nobiſcum, ergo ſicut de facto perſonalitas Chriſti eſt realiter diſtincta ab eius humanitate, ita homo quicumque debet Chriſto aſsimilari in hoc, quod eius perſonalitas ſit diſtincta ab eius humanitate.

Tertia ſententia.

¶Tertia ſententia communis eſt apud Scotiſtas, ſcilicet, quod ſuppoſitum ſupra naturam ſingularem non addit aliquam entitatem poſitiuam in creatis, ſed tantum duplicem negationem, actualis, & aptitudinalis dependentiæ. Pobant autem ſuam ſententiam ex Doctore in. 3. diſt. 1. quæſt. 1. & in quodl. quæſt. 19. art. 3. Pro cuius explicatione eſt aduertendum quod Doctor in illa diſt. & quæſt. 3. mediat inter duas ſententias, quarum altera erat, quod ſuppoſitum ſupra naturam addit entitatem quandam poſitiuam realem Altera erat, quæ ponit ſolam negationem additam ipſi naturæ, & cõtra vtranque ſententiam arguit ibi, contra primam, quia tunc eſſet aliqua entitas poſitiua in natura humana, quæ eſſet inaſſumptibilis à verbo, & contra ſecundam, quia ſequeretur quod anima ſeparata eſſet perſona, quia habet illam negationem actualis dependentiæ. Quare in hac re dicit quod non aſſerendo poteſt mediari inter iſtas vias, nec concedendo cum prima via aliquã entitatem poſitiuam eſſe in natura intellectuali creata, cui repugnet contradictoriè communicari communicatione aliqua repugnante perſonæ, quia nulla videtur entitas poſitiua in natura creata, quæ non ſit poſsibilis dependere ad verbum, & ita communicabilis eo modò, quo dicitur natura cõmunicari ſuppoſito, vt qua ſuppoſitum dicitur ens in natura, puta humanitate dicitur homo, & hac humanitate hic homo. Nec cum ſecunda concedendum eſt, quod ſola negatio dependentiæ ad perſonam extrinſecam eſt completiuum formale in ratione perſonæ creatæ: ſed diſtinguendum eſt, inter dependentiam actualem, potentialem, & aptitudinalem, & hoc vocando aptitudinalem, quæ ſemper, quantum eſt de ſe, eſſet in actu, quomodo graue aptum natum eſt eſſe in centro, vbi ſemper eſſet quantum eſt de ſe, niſi eſſet impeditum. Potentialem vero, abſolute illam, vbi nulla eſt impoſsibilitas, ex repugnantiá, vel in cõpoſsibilitate terminorum, & iſta poteſt eſſe, quãdoq; reſpectu potẽtiæ actiuæ ſupernaturalis, non tamen naturalis. Licet igitur ſola negatio dependentiæ actualis non ſufficiat ad rationem perſonæ, nec tertia independentia poſſet poni in natura creata ad verbum, nulla enim eſt natura vel entitas creata, cui repugnet contradictoriè dependere ad verbum, tamen negatio dependentiæ aptitudinalis poteſt concedi in natura creata perſonata in ſe, ad verbum: alioqnin violenter quieſceret in perſona creata, ſicut lapis violenter quieſcit ſurſum, & ita iſta negatio dependentiæ, non quidem actualis tantum, ſed etiam actualis & aptitudinalis talis complet rationem perſonæ in natura intellectuali, & ſuppoſiti in alia natura creata. Nec tamen hæc independentia aptitudinalis, ponit repugnantiam ad dependentiam actualem, quia licet non ſit aptitudo talis naturæ ad depẽdendum, eſt tamen aptitudo obedientiæ, quia natura illa eſt inobedientia perfecta ad dependendum per actionem agentis ſupernaturalis: & quando datur ſibi talis dependentia, perſonatur perſonalitate illa, ad quam dependet. Quando autẽ non datur, per-

perſonatur in ſe, iſta negatione formaliter, & non aliquo poſitiuo addito, vltra illam entitatem poſitiuam, qua eſt hæc natura. Ex qua litera colligunt omnes expoſitores Doctoris, & ex his, quæ docet in 1. diſtin. 23. q. vnica: rationē perſonæ vltimā & formalem non eſſe aliquam entitatem poſitiuam, ſed tantum duplicem illā negationē dependentiæ actualis, & aptitudinalis: Quādo igitur aliqua natura creata nō dependet ab aliquo actualiter, nec aptitudinaliter, tunc talis natura eſt per ſe exiſtens, & ſuppoſitum, ſiue perſona. Vnde iuxta iſtā viam primo intelligitur natura cum ſua ſingularitate poſitiua, ſecundo quod non dependet actualiter ab alio, nec etiam habet aptitudinem, ſiue inclinationem ad aliud, & tertio intelligitur ſuppoſitum & perſona.

Notab. 1. ¶Pro explicatione tamen huius quæſtionis ſunt notanda nonnulla, quorum primū eſt, quòd ſuppoſitum & perſona in hoc tantū diſtinguuntur, quia perſona dicitur ſuppoſitum in natura intellectuali. Suppoſitū autem dicitur illud idem, quòd perſona ſecluſo hoc quod ſit in natura intellectuali. Suppoſitum igitur nihil aliud eſt, quam natura ſingularis per ſe exiſtens, ſiue ſubſiſtens, & tota difficultas huius quæſtionis conſiſtit in hoc, ſcilicet, quid ſit illud, per quod natura ſingularis ſit per ſe exiſtens, vel ſubſiſtens.

Notab. 2. ¶Secundò eſt notandū, quòd ratio ſuppoſiti vel perſonæ, qua vltimatè conſtituitur natura ſingularis in eſſe incōmunicabilis, & perſonæ, non eſt aliqua forma informās ipſam naturam ſingularem, quia tunc non poſſet perſonalitas Verbi ſupplere vices illius, ſed tantum eſt terminus purus, ac vltimus naturæ ſubſtātialis rationalis, ac per conſequens ita Philoſophandum eſt de illa, ſicut de termino puro, ac vltimo cuiuſcunque rei, quare ita ſe habet iſta ratio ad naturam ſingularem, ſicut ſe habet pūctus ad lineam, nam linea puncto terminatur, nec dicitur hæc linea vna numero ab alia numero diſtincta, niſi quia habet hunc punctum, ab alio numero diſtinctum ipſam terminantem. Ex quo infertur quod cum ratio termini nō dicat aliquam cauſalitatem, quòd perſonalitas verbi terminans naturā humanam, non cauſat aliquid per modum cauſæ, quia tantum ſe habet per modum termini.

Notab. 3. ¶Tertiò eſt notandum, quòd perſonā, vel naturam per ſe ſubſiſtentem poſſumus primo conſiderare iuxta ſententiam Thomiſtarum, ſcilicet, conſiderando ipſam naturam habentem ſingularitatem, & illam entitatem poſitiuam, quæ (vt ipſi dicunt) realiter diſtinguitur à natura ſingulari, vltimateque complet illam, & deinde duplicem negationem communicabilitatis, vt quo, & vt quod, quę negationes inſunt ipſi perſonæ propter illam entitatem poſitiuam, quæ vltimatè complet ipſam naturā, & reddit illam ſuppoſitum, vel perſonam. *Nota hoc valde.* Poteſt etiam conſiderari perſona iuxta ſententiam Scotiſtarum, ſcilicet, conſiderando, primò naturā ſingularem, atque indiuiduam; & ſecundò quod non dependet, nec terminatur aliquo extrinſeco, nec dicit inclinationem, ſiue aptitudinem ad illud. Et tertiò, ex hoc ipſo quod iſta natura ſingularis & indiuidua nō dependet ab alio, nec dicit aptitudinem ad illud, ſtatim conſidero illam per ſe ſtantem, ſiue ſubſiſtentem, & per hoc ſuppoſitum, vel perſonam. Ex quo clarè colligitur quomodo illa duplex negatio ponitur in natura indiuidua, non propter aliquam affirmationem, (quæ in ipſa reperiatur diſtincta aliquo modo ab ipſa natura indiuidua) ſed propter negationem actus dependendi ad ſuppoſitum extrinſecum. Et ratio huius eſt, quia quæcunque natura creata ſubſtantialis habet duplicem rationem, alteram propriam, alterā vero communē, quæ dicitur potentia obedientialis, & hoc commune eſt omnibus rebus, ſicut v.g. graue habet duplicem rationem, alterám ſibi propriam, & alteram cōmunem, ratio ſibi propria eſt grauitas, ſiue eſſe graue, & per hanc diſtinguitur à quocumque quod non eſt graue: ratio ſibi cōmunis eſt eſſe partem vniuerſi, & eſſe in potentia obedientiali reſpectu cuiuſcumque ad bonum vniuerſi pertinentis. Ex hac igitur duplici ratione inſurgit in ipſo graui duplex naturalis inclinatio, altera, qua appetit propriam perfectionem ipſius grauis inquantū graue eſt, & ob hoc moueri deorſum eſt ſibi naturale, moueri autem ſurſum eſt ſibi violentum, ſi autem graue conſideretur, quatenus eſt pars vniuerſi, appetit naturaliter perfectionem vniuerſi, & vt ſic ne detur vacuum aſcendit ſurſum motu naturali, quia ille motus conuenit illi iuxta potentiam obedientialem, quæ potentia obedien-

obedientialis dicit ipſam naturam grauis, prout dicit ordinem ad vniuerſum, ſicut igitur graue ſtatim deſcenderet deorſum cum primum mouetur ſurſum ſi à cauſa ſuperiori non præueniretur: ita in præſentiarum philoſophandum eſt. Natura enim humana poteſt conſiderari dupliciter, Vno modo ſecundùm ſuam propriam rationem, & quatenus eſt natura humana, & quatenus ea quæ ſunt naturæ humanæ aut ſic ſibi conueniunt, Secundo modo, quatenus eſt in potentia obedientiali ad Deum. Si primo modo conſideretur, naturalem inclinationem habet ad per ſe ſubſiſtendum per ſubſiſtentiam propriam. Si autem ſecundo modo, naturaliter appetit obedire Deo, & per conſequens ſubſiſtere per ſubſiſtentiam ſibi poſſibilem à Deo illi determinatam. Vnde ſicut in graui conſideramus naturam grauis, quatenus graue eſt, & naturam grauis, quatenus eſt in potentia obedientiali ad motus ſurſum, ita in natura humana poſſumus conſiderare illam, & vt natura humana eſt, & vt eſt in potentia obedientiali ad Deum. Si conſideremus illam primo modo, habet naturalem inclinationem ad ſubſiſtendum in ſe, & non in alio. Si autem ſecundo modo habet naturalem inclinationem ad ſubſiſtendum ſubſiſtentia diuina vel alia quàuis ſibi poſſibili, à Deo determinata. Ex quo prouenit ſecundò, quod ſicut in graui, ad motum deorſum non ponimus aliquid, (ſi non eſt præuentum à cauſa ſuperiori) vt (ne detur vacuum) aſcendat ſurſum, ſed eo ipſo, quo non mouetur ſurſum dicimus moueri deorſum) ita natura humana (quæ naturaliter appetit ipſum per ſe ſubſiſtere, ſicut graue moueri deorſum) ſi non præuenitur à cauſa ſuperiori, nēpe à Deo, per ſeipſam ſine aliquo poſitiuo addito) per ſe ſubſiſtit. Vnde iſta per ſe ſubſiſtentia, cōſequitur ad iſtud, quod non ab alio dependeat actualiter, nec aptitudinaliter, ideſt, ſicut eo ipſo, quod graue non præuenitur à cauſa ſuperiori, vt aſcendat ſurſum, mouetur deorſum, ita natura humana, eo ipſo (quod à Deo non præuenitur) per ſe ſubſiſtit, & eſt perſona. Cum ergo ad hoc quod non præueniatur, non ſit neceſſaria aliqua entitas poſitiua, ideò nec ad rationem perſonæ vltra naturam ſingularem indiuiduam non eſt neceſſaria aliqua entitas poſitiua.

Et ita mihi videtur intelligenda ſententia Doctoris & Scotiſtarum.

¶ Vltimò eſt notandū, quòd quanuis prædicta maximam probabilitatem habeant) pro nunc tamen videtur mihi dicendum, quod quanuis illa duplex negatio non conſequatur ad aliquam entitatem poſitiuam realiter diſtinctam à natura ſingulari, indiuidua, nihilominus tamen, neceſſariò præſupponit modum realem, non diſtinctum realiter à natura ſingulari, ſed tantum formaliter negatiuè. Itaque conſidero ego naturam ſingularem, & ex eo, quod non præuenitur à Deo, conſurgit in illa quidam modus realis, qui dicitur per ſe ſubſiſtentia, ad quam conſequitur illa duplex negatio dependentiæ, & ad illam duplicē negationē dependentiæ, ſequitur illa duplex negatio cōmunicabilitatis, quia ad eſſe ſuppoſiti vel perſonæ ſequitur nō poſſe communicari, nec vt quo, nec vt quod. *Vlt. not.*

¶ Prima concluſio. Ratio ſuppoſiti vel perſona ſupra naturam non addit ſolam materiam vel ſola accidentia. Hæc concluſio eſt de fide contra quoſdam, quos refert Diuus Thomas quodlib. 2. artic. 4. & contra quoſdam, quos refert Durand. in. 1. diſtinct. 34. quæſtio. 1. & probatur, quia de fide eſt in Chriſto Domino reperiri corpus & animam rationalem, & non propriam perſonalitatem, ergo cum in Chriſto Domino reperiatur materia, & nō perſonalitas, perſonalitas ſupra naturam non addit ſolam materiam. Secunda autem pars probatur, quia accidentia non faciunt vnum per ſe, nec pertinent ad prædicamentum ſubſtantiæ, perſonalitas autem pertinet ad prædicamentum ſubſtantiæ, & facit vnum per ſe, quia aduenit enti in cōmpleto, ergo. *Prima cōcluſio.*

¶ Secunda concluſio. Probabile eſt perſonalitatem addere ſuprà naturam entitatem realem poſitiuam realiter à natura diſtinctam. Hæc concluſio probatur, quia communiter defenditur à diſcipulis Diui Thomæ tanquam eius ſententia. 1. par. quæſt. 3. art. 3. & quæſt. 29. & 3. par. quæſt. 2. art. 2. & quæſt. 4. art. 2. & 4. & quæſt. 16. art. vltim. in reſponſionibus argumentorum, & quodlib. 2. q. 3. art. 4. Eandem docet D. Bonauentura, Ricardus, & Alber. in. 3. diſtinctione. 5. & 6. Alexander Alenſis. 3. parte quæſtione. 4. membro. 6. vſque ad 8. Probatur autem, quia nulla negatio realiter aduenit alicui, niſi ratione alicuius af- *Secunda concluſio.*

firmationis. Ideò enim paries non eſt albus à parte rei, quia habet alium colorem vnde quamuis poſsit conſiderari abſque vllo colore, naturaliter tamen non poteſt reperiri abſque vllo colore, ſi ergo in ſubiecto quod eſt in potentia neutra ad quamcunque affirmationem, non eſt dabilis negatio à parte rei ſine affirmatione præſuppoſita, ergo nulla negatio ineſt alicui, niſi ratione alicuius affirmationis.

Tertia conclusio. ¶Tertia concluſio. Probabile eſt ſuppoſitum ſupra naturam ſingularem nihil addere poſitiuum ſed tantum duplicem negationem dependentiæ actualis & aptitudinalis. Hanc concluſionem probant nonnulli ex diſcipulis Scoti ex Doctore in 1. diſtinct. 23. & 25. & ex 3. diſtin. 1. quæſt. 1. & quodlib. 19. articulo. 3. quam docet Ioannes de Neapoli & Henric. quodlib. 4. quæſtione. 3. Explicant tamen illam dicentes, quòd ſicuti in natura accidentali (nempè in quantitate) reperitur modus eſſendi in alio, ſcilicet, in ſubiecto, cui inhæret, ſupernaturaliter tamen manente eadem natura quantitatis, imò cum eadem exiſtentia, cum qua erat in ſubiecto, conſequitur modus eſſendi ſubſtantiæ, qui erat eſſe per ſe, ſeparatum à ſubiecto: ita natura ſingularis, & integra, quæ naturaliter habet modum eſſendi per ſe, & ſeparatũ, ſupernaturaliter tamẽ per aſſumptionẽ ad vnionẽ hypoſthaticã, cõſequitur alium modum eſſendi in alieno, ſcilicet, ſuppoſito, ergo ſicuti eadem natura accidentalis cum ſua exiſtentia, ſine eo, quod addatur ei aliqua entitas poſitiua, conſequitur, & acquirit iſtos duos modos eſſendi, naturalem, ſcilicet & ſupernaturalem, ita natura ſubſtantialis & completa, ſine hoc, quod addatur ei aliqua entitas poſitiua habet diuerſos modos eſſendi, alterum naturalem, dum eſt per ſe ſeparatim à quocunque ſuppoſito extrinſeco, qua ratione dicitur habere propriam perſonalitatem, alterum ſupernaturalem dum non eſt per ſe ſeparatim ſed in alieno ſuppoſito.

Confirm. ¶Confirmatur. Si eſſet aliqua entitas poſitiua illud, quod addit ſuppoſitum ſupra naturam, ergo Verbum non poſſet dimittere illam naturam, quam ſemel aſſumpſit. Probatur ſequela, quia ſi dimitteretur, non poſſet illa natura eſſe per ſe ſeparatim, niſi adderetur illi illa noua entitas poſitiua, ſed non apparet à quo poſſit illam habere, ergo. Si reſpondeas quod naturali ſequela conſequeretur illa entitas naturam dimiſſam per emanationem quandam, ſicuti propriæ paſsiones conſequuntur eſſentiam, & ſicuti motus grauis, vel leuis ſequitur eorum naturam. Contra, quia vt docet D. Thom. de ente & eſſentia, cap. 5. impoſsibile eſt quod ipſa exiſtentia cauſetur ab eſſentia efficienter ſicuti cauſantur paſsiones. Et ratio eſt. Nam Ariſt. 3. Phyſic. tex. 17. dicit, impoſsibile eſt quod aliquid cauſet aliquid efficiẽter quin ſit & exiſtat, ergo eſſentia prout præintelligitur exiſtẽtiæ nõ poteſt efficienter cauſare exiſtẽtiam. Patet ſequela, nã aliàs ſequeretur quod idem poſſet cauſare ſeipſum, quod vt impoſsibile refutat Ariſt. 2. de Anima, tex. 47. Patet, nam nullum aliud inconueniens ſequitur ex hoc quod aliquid cauſet ſeipſum, quod non ſequatur, ex hoc quod eſſentia cauſet exiſtentiam, quia ſi aliquid cauſat ſeipſum efficienter ſequitur quod iam ſit vt cauſare poſsit, vt autem poſsit cauſari requiritur quod non ſit, ergo ſimul eſſet & non eſſet. Sic in propoſito, vt eſſentia poſsit cauſare exiſtentiam efficiẽter debet exiſtere, vt autem poſsit cauſari non debet exiſtere, ergo ſimul deberet exiſtere & nõ exiſtere. ¶Confirmatur ex D. Tho. 2. contra gentes, cap. 68. vbi in ſecunda ratione expreſsè docet quod forma non poteſt cauſare exiſtentiam efficienter, quia cauſa & effectus nunquã habent eãdem exiſtẽtiam.

Conclusio autoris. ¶Vltima concluſio. Probabilius mihi apparet, quod ratio ſuppoſiti vel perſonæ addit ſupra naturam ſingularem, & indiuiduam, modum quendam realem poſitiuum, ſcilicet, eſſe per ſe: ad quem cõſequitur duplex illa negatio, vel qui non poteſt perfectè explicari niſi per illam duplicem negationem. Hanc concluſionem Lichetus defendit in. 1. diſtin. 28. & colligitur ex multis locis Doctoris. Probatur tamen exemplo, & ratione. Exemplo. Nam ſubſtantia quanuis ab Ariſt. definiatur, quod in nullo eſt, & nulli inhæret, illa tamẽ duplex negatio, nõ eſt ratio formalis ſubſtãtiæ, ſed eſſe per ſe, ad quod cõſequitur illa duplex negatio. Similiter linea quanuis dicatur hæc, ex eo quod vltra nõ progreditur, nihilominus tamẽ ratio lineæ, quatenus hæc, conſiſtit in hoc, quod eſt puncto terminata, ad quã terminationem conſequitur illa duplex negatio, ſcilicet, vltra non progreditur, nec poteſt

teſt protendi. Nam ſi vltra protenditur iam erit alia linea. Ita in propoſito, ſi ſup quare natura humana eſt perſona, non eſt formaliter illa duplex negatio incommunicabilitatis, ſed eſſe terminatum quod eſt quaſi punctus in linea, & modus quidam realis ad quem conſequitur, vt nec actu nec aptitudine ab alio extrinſeco dependeat.

Secundum argum. ¶Secundò probatur ratione. Nulla negatio actualiter ineſt alicui reſpectu alicuius affirmationis poſsibilis, niſi reſpectu alicuius affirmationis, quam in ſe actualiter habeat, ergo iſta duplex incommunicabilitas conuenit naturæ ſingulari propter aliquam affirmationem in illa realiter exiſtentem. Probatur ſequela. Tales negationes non conueniunt naturæ ex ratione formali ipſius naturæ, ergo debent conuenire ratione alicuius de nouo poſiti in ipſa natura. Patet ſequela, quia natura perſonata aliter ſe habet nunc quam prius, quia antea non erat perſonata, ergo per aliquid in ipſa repertum, quod antea non reperiebatur, illud autem non poteſt eſſe illa duplex negatio, quia negatio non ponitur in aliquo per ſe, ergo debet eſſe affirmatio, ſed non entitas realiter diſtincta à natura, ergo modus quidam realis, non idem formaliter cum natura.

Tertium argum. ¶Tertiò. Perſonalitas creata eſt perfectio naturæ, ergo non negatio. Si reſpondeas quòd negatio perfectionis non eſt perfectio, at vero negatio imperfectionis perfectio eſt, & cùm iſta duplex negatio ſit negatio imperfectionis, erit perfectio ipſius naturæ. Contra. Natura ante iſtam duplicem negationem eſt imperfecta, & perfectibilis, ſed negatio nihil poteſt perficere per ſe, ergo nec per ſe poteſt eſſe perfectio. Probatur minor: quia negatio nihil ponit in natura, ſed natura creata perſonalitate perficitur, ergo perſonalitas aliquid ponit in natura, & per conſequens perſonalitas non poteſt eſſe negatio.

Vltima cõcluſio. ¶Vltima concluſio. Perſonalitas non eſt entitas realiter diſtincta à natura. Hæc concluſio eſt contra Autores ſecundæ ſententiæ, & probatur, quia non eſt ponenda pluralitas ſine neceſsitate cogente, ſed nulla neceſsitas cogit nos ad ponendum prædictam entitatem realiter diſtinctam, cum ſatis ſit non identitas formalis (vt diximus quæſtione præcedenti de eſſentia & exiſtentia) ergo.

¶Confirmatur. Quia quæcunque entitas realis reperta in natura, eſt in potentia obedientiali, ſicuti & ipſa natura, non tantum dependentia effectus ad cauſam, ſed etiam hac dependentia naturæ ad ſuppoſitum, quia nulla realitas naturæ eſt incõmunicabilis, ergo.

¶Ad argumenta pro prima ſententia. Reſpondetur ad primum, quod ſicut album ſignificat albedinem & ſuppoſitum, ita Petrus ſignificat naturam, & rationem ſuppoſiti, & cum album pluſquam ratione diſtinguatur ab albedine, ita Petrus pluſquam ratione diſtinguitur ab humanitate, nec idem eſt dicere homo & humanitas, Petrus & humanitas, quia ly homo non conuertitur cum Petro, cum Petrus ſupra hominem addat rationem ſuppoſiti. Et per hoc reſpondetur ad confirmationem. *Ad primũ argum. pro prima ſententia.*

¶Ad argumenta pro ſecunda ſententia reſpondetur, quòd illa tantum probant noſtram concluſionem. Nec ex hoc quod ponatur in natura aliqua affirmatio, vel aliquid poſitiuum intrinſecum, quod ſit ſubſiſtentia, & complementum perſonale ipſius naturæ ſequitur, quod realiter à natura diſtinguatur. Vnde ad quintum argumentum reſpondetur concedendo antecedens, & negando ſequelam quam tenebantur probare. Ad vltimum reſpondetur concedendo antecedens, & negando ſequelam, quia perſonalitas Chriſti eſt extrinſeca naturæ humanæ omnibus modis, id eſt, quia nullo modo profluit, nec conſequitur naturam humanam ex ratione formali ipſius: at vero perſonalitas propria, quanuis ſit extrinſeca naturæ, quia non eſt de quidditate illius, eſt tamen aliquo modo intrinſeca quia profluit à principijs intrinſecis ipſius ſi aliunde non impediatur. *Ad ſecũdũ argum. pro ſecũda ſententia.*

¶Ad argumenta pro ſententia Scotiſtarum facilis eſt reſponſio, ſcilicet, quod ille modus per ſe exiſtendi conſequitur naturam exiſtentem, licet non ſubſiſtentem, quia per illum ſubſiſtit, &c.

TEXTVS.

Tenenda eſt ergo concluſio ſimpliciter oppoſita, quod ſcilicet ſimplici-

pliciter poſsibile eſt, plures Angelos eſſe in eadem ſpecie.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOCTOR in hac litera tres ſupponit propoſitiones, quarum prima eſt. Omnis natura quæ non eſt actus purus, poteſt ſecundùm illam realitatem, ſecundùm quam eſt natura, eſſe poſsibilis, ad realitatem illam, qua eſt hæc natura, & per hoc excluditur eſſentia diuina quæ eſt actus purus, & nulla potentialitas eſt in ea, & quia illa natura, quæ non eſt actus purus poteſt eſſe hæc, per aliquid actuale, aliquo modo diſtinctum ab ea, quod in ſe non includit, & quia nullam entitatem ſingularem includit, ideo non repugnat ſibi eſſe quæcunque talibus realitatibus.

¶Secunda propoſitio. In eo quod eſt neceſſe eſſe (ſcilicet in Deo) eſt determinatio in natura ad eſſe hæc, & ratio eſt, quia quicquid poteſt ibi eſſe, eſt, cum in neceſſarijs non differat eſſe à poſſe, nam ſi differrent, aliquid poſſet eſſe, & non eſſet, & per conſequens non eſſet neceſſarium ipſum eſſe, vnde in tali neceſſario eſt determinatio ad intra, & non eſt nec poteſt eſſe determinatio per aliquod extrinſecum, quare ſi talis natura, vt in Deo, non eſſet de ſe hæc, ſed poſſet eſſe, in multis de facto eſſet, & ſi poſſet eſſe in infinitis de facto eſſet, quia non eſſet à quo poſſet determinari vt non ſit in infinitis.

¶Tertia propoſitio. In natura contingenti & potentiali non eſt determinatio in natura ad eſſe hæc, vnde poteſt ibi eſſe multitudo determinabilis à Deo, ita vt ſi in ſpecie Angelica velit Deus vnicum tantum eſſe Angelum, vel plures, hoc poterit facere pro ſuæ voluntatis arbitrio. His igitur ſic conſtitutis ponit Doctor in hac litera hanc concluſionem. Poſsibile eſt plures Angelos eſſe in eadem ſpecie, quia iſta concluſio latè probabitur in quæſtione ſit quæſtio quarta.

QVÆSTIO IIII.

¶Vtrùm de potentia Dei abſoluta poſſit Deus plures Angelos creare in eadem ſpecie, &c.

Prima ſententia.

De hac re eſt prima ſententia Diui Bonauenturæ in. 2. diſtinctione. 3. articulo. 2. quæſtione. 1. numero. 27. aſſerentis in Angelis ponendam eſſe diſtinctionem quantum ad perſonalitatem, tantummodo, aut in omnibus aut in aliquibus, & quod oppoſita ſententia, ſcilicet, quod tot ſunt ſpecies quot indiuidua, non videtur rationabilis in ſpiritibus, vt nullus communicet cum alio in natura ſpirituali & ſpecifica. Probat autem ſuam ſententiam primò, quoniam differentia Angelorum innoteſcit nobis, vel per Scripturam vel ex dictis Sanctorum, vel per officia, ſed multi Angeli ordinantur ad eandem operationem, & commune videntur habere officium, ergo.

Secunda ſententia.

¶Secunda ſententia eſt quorundam Thomiſtarum ſuper primam partem quæſt. 50. artic. 4. aſſerentium, quòd licet de potentia abſoluta poſſent eſſe plures Angeli ſolo numero diuerſi intra eandem ſpeciem ſpecialiſsimam, de facto tamen omnes Angeli quotquot modo ſunt differunt ſpecie, itaque quot ſunt Angeli tot ſunt ſpecies, & nulli eorum differunt ſolo numero. Hanc ſententiam probant quoad vtranque partem, quia tamen quoad primam nobiſcum ſentiunt, quoad ſecundam tamen probatur. Primo, quia illam ſentiunt, & defendunt Diuus Thomas de ſpirituali creatione, articulo. 8. & 2. contra gentes, capite. 93. Caietan. de ente & eſſentia, capite. 5. quæſtione. 9. Capreolus in. 2. diſtinctione. 3. quæſtione prima, concluſione. 5. Thom. de Argent. quæſtione. 1. articulo. 2. Abulenſis paradox. 4. capit. 34. & ſuper capit. 21. Numerorum, quæſtione. 99. Secundò probatur ratione, primò, differentia quæ ſumitur à forma, eſt ſpecifica, vnde homo & equus ſpecie differunt, quia differunt forma, ſed omnes Angeli ſunt puriſsimæ formæ ſequeſtratæ ab omni materia, igitur ſi differunt forma differunt ſpecie. Hæc ratio eſt Ariſtotelis 12. Metaphyſicæ, textu 49. Secundò, ſpecie diuerſæ, nihil aliud ſunt quam diuerſi quidam gradus eſſentiales inter ſe diſtincti & differentes, ſicut docet Ariſtoteles. 8. Metaphyſ. text. 10. vbi ait, quòd ſpecies rerum ſunt ſicut numeri, in quibus detracta vel addita vnitate ſoluitur ſpecies, & noua conſtituitur, ſed iſtæ ſubſtan-

Primum argum. *Secundum argum.*

tiæ

tiæ intellectuales & purè ſpiritnales ſunt quidem gradus eſſentiales inter ſe differentes maiori vel minori perfectione, ergo ſunr ſpecie diſtincti. Vnde Ariſtoteles 12. Metaphyſicæ, text. 49. dicit, quod ſi darentur duo prima principia, quæ ſolo numero differrent, neceſſario conſtarent ex materia, quia indiuidualis diſtinctio ex ſola materia poteſt deſumi, igitur cum Angeli non conſtent ex materia non poſſunt ſolo numero differre.

Confirm. ¶Confirmatur. Omnis diſtinctio ſumenda eſt vel à forma vel à materia (ſi loquamur de diſtinctione ſubſtantiali indiuidua) ſed in Angelis materia non eſt principium indiuidualis diſtinctionis, quia in eis non reperitur: forma verò non poteſt eſſe principium indiuidualis diſtinctionis, ſed ſpecificæ & eſſentialis, quoniam omnis diſtinctio, quæ tanquam à radice originatur à forma, vt ſic, eſſentialis eſt, & ſpecifica cum ſit forma principium conſtitutiuum eſſentiæ, igitur de facto omnis Angelorum diſtinctio eſſentialis & ſpecifica eſt.

Tertium argum. ¶Tertiò. Multiplicatio indiuiduorum non eſt per ſe intenta à natura niſi ob ſpeciei æternitatem, & conſeruationem; & idcirco in incorruptibilibus, quæ cernimus non reperitur niſi vnicum indiuiduum in vna ſpecie, ſicut vnus ſol, & hunc ordinem ſeruauit tanquam valde conſonum diuina prouidentia, ſed ſpecies Angelica in vno indiuiduo poteſt perpetuo conſeruari, ergo in vna ſpecie vnum tantum debet indiuiduum conſtitui.

Confirm. ¶Confirmatur. Quia propterea multiplicantur indiuidua, quia tota plenitudo, & perfectio ſpeciei nòn reperitur plenariè in vno ſolo indiuiduo, v. g. in vno homine non reperitur tota plenitudo humanæ ſpeciei ad quam ſpectat quod ſe communicet, & idcirco fœmina indiget, ſed in vnoquoque indiuiduo naturæ Angelicæ reperitur tota plenitudo ſuæ ſpeciei, quia non pertinet ad eum quod generet alium, nec quod conſeruetur in alio, cum ipſe ſit incorruptibilis, ergo non eſt niſi vnicum indiuiduum Angelicum in vnaquaque ſpecie. Confirmatur. Profecto ſi daretur natura humana ſeparata ab omni materia, illa eſſet vna ſimpliciter, & nullam pateretur diuiſionem. Vnde Platonici, qui ponebant naturas ſpecificas à materia ſeparatas, conſtituebant in eis omnimodam vnitatem, cuius ratio ea erat, quoniam à forma vt forma eſt, non poteſt ſumi aliqua numeralis diſtinctio, ſed quæcunque Angelica ſpecies exiſtit ſeparata ab omni materia, igitur eſt vna nullam admittens diſtinctionem numeralem.

Confirm. ¶Confirmatur. Quoniam ſi per impoſſibile Deus produceret hominem, quem concipimus abſtractum ab indiuiduis in quibus eſt, talis homo non poteſt eſſe niſi vnus qui ſeipſo diſtingueretur ab equo ſic producto, ergo cum natura Angelica ſit ita abſtracta, imo magis à materia quam eſſet ille homo, ſequitur quod non poterit eſſe niſi vnus Angelus intra eandem ſpeciem.

Vltimò. ¶Vltimo perſuadetur hæc veritas argumento Caietani de ente & eſſentia. 15. quæſtione. 9. Pro quo ſupponit Caietanus quod cum duplex ſit ordo rerum inter ſe, alter per ſe, qualis eſt ordo ſpecierum, alter vero per accidens, qualis eſt ordo indiuiduorum iuxta ſententiam Philoſophi 3. Metaphyſ. & 8. textu. 10: ille ordo eſt purior & ſimplicior, qui totus eſt per ſe nihil habens per accidens; vt docet Ariſtot. 12. Metaphyſicæ, text. 52. & conſequenter ea erunt melius & perfectius ordinara, quæ habent ordinem per ſe, vacant autem ordine per accidens. Supponit deinde Caietanus ex eodem Ariſtotele textu. 52. quod bonum intrinſecum totius vniuerſi conſiſtit in ordine, ſicut etiam bonum ſanitatis conſiſtit in quadam commĕſuratione qualitatum. Quibus ſuppoſitis argumentum Caietani tale eſt. Illa entia, quæ in rerum natura excellentiora ſunt, & puriora, debent eſſe magis, & perfectius ordinata, igitur debent eſſe ordinata ordine puriori, ergo ordine per ſe, ergo non habent plura indiuidua eiuſdem ſpeciei intra ſe. Conſequentia patet ex ſuppoſitis.

Tertia ſententia Caietani. ¶Tertia ſententia Caietani eſt aſſerentis de potentia abſoluta Dei non poſſe eſſe plures Angelos in eadem ſpecie infima, ita docet de ente & eſſentia capite. 5. quæſtione. 9. Pro cuius explicatione aduertunt nonnulli tria eſſe de ratione naturæ ſpecificæ, prout diſtinguitur ab alijs gradibus rerum. *Notab. 1.* Primum eſt quod ratione eius gradus, quo formaliter conſtituitur in vltimo eſſe, importat certam aliquam naturam, & in hoc diſtinguitur à tranſcenden-

tibus hoc vltimum conſtitutiuum naturæ ſpecificæ, quia non important determinatam naturam & ab indiuiduis, quia non important ſecundùm eam rationem, qua formaliter conſtituunt aliquam certam naturam, ſed modum & determinationem naturæ, v. g. Petrus non importat naturam diſtinctam ab humana, ſed ſolum addit illi principium indiuiduationis quo determinatur ad eſſe huius indiuidui. Secundum eſt quod cum huiuſmodi natura finita ſit, & ob hoc excluditur natura diuina à ratione naturæ ſpecificæ, quia cum ſit infinita & purus actus non ponitur ſub genere nec componitur ex genere & differentia. Tertium eſt quod etiam hæc natura ſit vltimo terminata formaliter, hoc eſt quod actus, quo vltimo conſtituitur in ſuo eſſe, ſit vltimus, & non relinquat eam in potentia ad aliquem actum formalem, & per hoc diſtinguitur à natura generica. Hæc tria inueniuntur in natura angelica.

Notab. 2. ¶Secundò aduertunt ex D. Tho. in quæſt. de ſpiritualibus creaturis quod naturā ſpecificam communicari alicui indiuiduo aliqua media differentia indiuiduali ipſi ſuperaddita falſum eſt, quia natura ſpecifica in Angelis ſeipſa eſt indiuidua & non ſit ſingularis per aliquam differentiam ſibi ſuperadditam. Nec obſtat quod natura angelica ſit indiuidua aliqua differentia indiuiduali, quia de ratione cuiuſcunque indiuidui eſt quod ſit indiuiſum à ſe & diuiſum à quolibet alio: hoc autem ſine aliqua differentia nequit intelligi: talis autem differentia non poteſt eſſe ſpecifica, ergo debet eſſe indiuidualis ſuperaddita. Probatur minor. Quia differentia ſpecifica eſt formalis, ergo non poteſt conſtituere indiuiduū in ratione indiuidui alioquin indiuidua, vt indiuidua, diſtinguerentur formaliter.

¶Et præterea, quia differentia indiuidualis limitat, & determinat naturam ſpecificam, ergo differentia ſpecifica non poteſt eſſe indiuidualis, aliàs idem limitaret ſeipſum. Reſpondetur negando minorē, & ad primā probationem conceſſo antecedente, negan da eſt conſequentia, quia vbi differentia formalis eſt omnino incommunicabilis, bene poteſt eſſe indiuidua, & quamuis indiuidua, vt indiuidua ſunt, non differant, formaliter tamen vt talia indiuidua ſunt, hoc eſt quod nullum gradum poſitiuum addunt naturæ ſpecificæ, bene poſſunt ita differre. Et ad ſecundam probationem negandum eſt antecedens ſi vniuerſaliter intelligatur. Illud enim vt in plurimum, poteſt eſſe verum de differentia indiuiduali quæ ſuperaddita naturæ ſpecificæ. Ad rationem autem differentiæ indiuidualis, ſatis eſt quod ratione ipſius natura ſpecifica ſit incommunicabilis indiuiduis, ad hoc autem impertinens eſt quod talis natura conſtituatur, etiam in eſſe naturæ ſpecificæ, per eandem differentiam vel per aliam. Vnde differentia in Angelis æquè primo & immediatè conſtituit naturam ſpecificam & indiuiduum. Et ratio huius eſt, quia differentia ſpecifica, quatenus eſt quidam actus vltimo completus formaliter & irreceptibilis in alio, & ex conſequenti incommunicabilis indiuiduis, conſtituit naturam ſpecificam in Angelis, ergo quantum eſt ex parte ſua, æquè immediatè conſtituit eam in ratione naturæ ſpecificæ, & in ratione omnino incommunicabilis ſeu ſingularis. Antecedens patet, quia in illa differentia actualitas & irreceptibilitas nullo modo diſtinguuntur, nec fundamentaliter, aut virtualiter, ergo impoſsibile eſt quod aliquid conſtituat ſecundùm ſuam actualitatem, & non vt eſt irreceptibile. Et ex hoc patet conſequentia, quia ſi nihil poteſt conſtituere ſecundùm vnam rationem, quin conſtituat illud ſecundùm alteram, ſequitur quod æquè primò conſtituat naturam ſpecificam in eſſe naturæ & in eſſe incommunicabilis, quoniam ratione ſuæ actualitatis conſtituit eam in eſſe naturæ, & quatenus eſt irreceptibilis reddit eam omnino incommunicabilem, ſicut v. g. differentia generica æquè primò & immediatè conſtituit gradum genericum in eſſe naturæ genericæ, & in eſſe potentialis & contrahibilis per differentias formales, quoniam ipſa conſtituit, vt eſt actus non vltimus & incompletus, & ſimiliter differentia ſpecifica in rebus materialibus æquè immediatè conſtituit gradum ſpecificum in eſſe naturæ ſpecificæ, & in eſſe determinabilis per differentias indiuiduales, quoniā conſtituit qua tenus eſt actus vltimo completus formaliter, receptibilis tamen in materia, & ex cōſequenti determinabilis differētijs indiuidualibus. Si autē hæc differentia præſtaret illa duo ſeruato ordine inter ipſa neceſſario eſſet diſtinguēdus gradus ſpecificus ab indiuiduo, qm̄ eius cōſtitutio præſupponeretur conſti-

conſtitutioni indiuidui, quod falſum eſt. 3. *Notab. pro Caiet.* ¶Tertiò aduertunt quod vnitas ſpecifica dupliciter poteſt ſumi: vno modo propriè aut ſtrictè, ſecundo modo latè, ſiue largo modo, ſi ſumatur largo modo, eſt quædam vnitas communicabilis, & communis conueniens ſpeciei vniuerſali, & hac ratione ſumitur à Porphyrio cap. de ſpecie, cum inquit. Participatione ſpeciei plures homines ſunt vnus homo, & hoc modo ſumitur contra vnitatem numericam, ſi autem ſecundo modo ſumatur vnitas ſpecifica, non eſt communis etiam fundamentaliter, nec poſtulat quod huic, cui conuenit ſit natura communis, nec condiſtinguitur contra vnitatem numericam, ſed poteſt coincidere cum ea dummodo conſequatur differentiam formalem, & conſtitutiuam naturæ ſpecificæ. Ex his autem duobus modis vnitatis ſpecificæ, prior non conuenit ei, quod in Angelis appellatur ſpecies infima, quoniam ſpecies Angeli non eſt ſpecies vniuerſalis, ſed ſolum eſt natura ſpecifica. Vnitas tamen ſpecifica ſecundo modo bene cõuenit naturæ angelicæ, quoniam licet propria vnitas naturæ angelicæ ſit numerica, tamen hæc aliquo modo & latè poteſt dici ſpecifica, quia conſequitur ad differentiam formalem & conſtitutiuã naturæ ſpecificæ, & ita conſtat quod eo modo, quo in Angelis eſt vnitas ſpecifica, non diſtinguitur à numerica, quia ſicut vnitas ſpecifica ſumitur prædictis duobus modis, ita etiam & diſtinctio ſpecifica, quæ ipſi opponitur, ſumitur & alijs duobus modis, ſcilicet, prout opponitur priori vnitati ſpecificæ, & prout opponitur poſteriori, & quod duo Angeli conuenientes in eodem genere proximo non diſtinguuntur ſpecie priori modo, ſed poſteriori, ad quod ſatis eſt quod differant differentijs formalibus & ſpecificis, hoc eſt conſtitutiuis naturæ ſpecificæ, quanuis non vniuerſalis aut communis. Nec obſtat quod in Angelo reperiatur duplex indiuiſio, ſcilicet, formalis & indiuidualis, quoniam vnitas non eſt indiuiſio negatiua, ſed modus poſitiuus per eam explicatus, in Angelo verò non multiplicantur poſitiua, quæ ſunt rationes illarum negationum, ſed eadem differentia eſt ſufficiens fundamentum vtriuſque, quoniam ſecundùm propriam rationem eſt vltima actualitas formalis, & irreceptibilis in alio, & ex conſequenti incommunicabilis indiuiduis. Vnde non eſt imaginandum quod ſit aliquid in Angelo, quod ſit fundamentum diſtinctionis & ordinis inter gradum ſpecificum, & differentiam indiuidualem, ſicut datur fundamentum diſtinctionis, & ordinis inter gradum genericum, & differentiam ſpecificam, propter differentiam, quæ inter naturam genericam & ſpecificam reperitur in Angelis. ¶His igitur ſic conſtitutis probant ſuam ſententiã quamplurimis rationibus, & dicunt ipſam eſſe ſententiam Diui Thomæ, nam. 1. parte quæſt. 41. artic. 6. vt probet non poſſe in diuina natura eſſe plures Filios, aut plures Spiritus ſanctos vtitur eo fundamento quo in quæſtione. 50. articulo. 4. probat non poſſe eſſe plures Angelos intra eandem ſpeciem infimam, ſcilicet, quod forma omnino ſubſiſtens per ſe, & nullo modo importans ordinem ad materiam, aut ad receptiuum, non poteſt eſſe niſi vna numero, ſed illo loco adducit propoſitionem hanc ad colligendum impoſsibilitatem ſecundùm potentiam Dei abſolutam, quoniam de ea erat quæſtio, ergo etiam in iſto exiſtimauit eſſe ſufficientem ad colligendum ſimilem impoſsibilitatem, imo de facto eam voluit colligere.

¶Secundo probatur ratione fundata etiam in doctrina Diui Thomæ, quia natura ſpecifica in Angelis ea differentia, qua conſtituitur in ſuo eſſe, redditur omnino incommunicabilis, ergo repugnat ipſi etiam per Dei potentiam vt addatur illi aliquis modus, aut aliqua differentia indiuidualis, qua communicetur indiuiduis. Et vlterius ergo repugnat eſſe plura indiuidua intra illam naturam. Prima conſequentia patet, quia repugnat omnino incommunicabili ſecundùm propriam differentiã quod communicetur, ergo & quod ei addatur id quo formaliter fit cõmunicatio. Secũda etiã probatur, quia non poſſunt eſſe plura indiuidua intra aliquam ſpeciem, niſi talis ſpecies determinetur pluribus differentijs indiuidualibus, aut principijs indiuiduationis, ſi ergo repugnat naturæ angelicæ quod ipſi addantur huiuſmodi differentiæ, ergo & repugnabit quod intra eam ſint plura indiuidua. *Secundum argum.*

¶Tertiò. Sicut Petrus etiam de potentia abſoluta non poteſt continere ſub ſe indiuidua, quoniam ratione proprij cõſtitutiui eſt incõmunicabilis, ita natura ſpecifica in *Tertium argum.*

Angelis,ergo. Confirmatur, quia ideo intra vltimam ſpeciem non poſſunt eſſe plures ſpecies, quia ipſa cōſtituitur in ſuo eſſe in vltima actualitate formali, & ex conſequenti non eſt capax aliarum actualitatum quibus formaliter multiplicentur ſpecies, ergo ſimiliter intra ſpeciem infimam Angelorum non poſſunt eſſe plura indiuidua, quoniam repugnat quod ipſi addantur differentię indiuiduales, quæ ſunt ſimpliciter neceſſariæ ad eorum multiplicationem.

Quartum argum. ¶Quartò. Forma Angeli in vnico indiuiduo continet non ſolum omnem perfectionem debitam ſuæ naturæ, verum etiam omnem poſsibilem ſuæ ſpeciei, igitur in ſpecie vnius Angeli non poteſt reperiri conſortiū alterius indiuidui. Probatur conſequentia, quoniam in quolibet indiuiduo ſemel producto continetur de facto omnis perfectio debita, & poſsibilis illi ſpeciei Angelitæ.

¶Confirmatur. Quoniam indiuidualis proprietas in Angelo ſumitur ex principio intrinſeco eſſentiali, itaque ab eadem differentia, qua Gabriel eſt in ſua ſpecie, ab eadē habet ſingularizationem, & indiuiduationem, non enim ſumitur indiuiduatio à proprietate extrinſeca & accidentali, quia accidentalis proprietas & extrinſeca aduenit indiuiduo iam conſtituto, ſed in ſententia Diui Thomæ non poſſunt eſſe plures proprietates indiuiduantes in eadem ſpecie Angelica cum ab eodem principio prorſus Angelus ſit Angelus, & ſit hic Angelus indiuiduus & ſingularis, ergo. ¶Confirmatur ſecundò. Quia forma Angelica, quæ eſt vnū & totale principium naturæ ſpecificæ, cum ſit vnum & idem, non poteſt eſſe cauſa plurium proprietatum.

Vltima ſententia. ¶Vltima ſententia eſt Doctoris vt patet in litera quam defendunt alij expoſitores Diui Thomæ. 1. parte, quæſtione. 50. articulo 1. dub. 6. quæſtione. 2. eandem docet Ferra ra. 2. contra gentes cap. 93. & Capreol. in 2. diſt. 3. quæſtio. 1. in ſolutione ad 2. argum. Durandi. Pro cuius explicatione, & totius quæſtionis eſt notandum primò, quod in Angelis, vt dictum eſt ſuprà, eſt vera compoſitio ex actu & potentia, & ex genere & differentia, quare eſſentia & natura ipſius Angeli, vt abſtrahit à ſuo modo intrinſeco, qualis eſt exiſtentia, licet non ſit compoſita ex partibus quantitatiuis, eſt tamen compoſita ex genere & differentia ſecundùm Logicos, quia Angelus ponitur in determinato genere vel ex actu & potentia ſecundùm Metaphyſicos, quia licet ſit forma ſimplex, vt oppoſita rebus materialibus, eſt tamen ſimpliciter compoſita, vt opponitur illi naturæ, quæ eſt puriſsimus actus per eſſentiam, & ſic in natura Angelica ponendum eſt aliquid, quod habeat rationem potentiæ, & aliquid, quod habeat rationem actus, quæ non ita diſtinguūtur ſicut in materialibus materia & forma, quæ realiter diſtinguuntur, ſed minori diſtinctione quamuis in ſeipſa contineat vtramque rationem, tanquam partes Metaphyſicæ componētes ipſam naturam, quia quantumcunque conſideretur natura Angelica abſtracta, ſemper tamen intelligitur cō poſita ex iſta duplici ratione.

1. Notab. (margin, beside "quæſtionis eſt notandum primò")

¶Secundò eſt notandum, quod iſta duplex ratio, non tantum eſt duplex ratio obiectiua conceptibilis ab intellectu in ipſa natura, ſed eſt duplex ratio realis à parte rei in ipſa natura Angelica, à quibus ſumitur ratio generis & differentiæ, quare compoſitio in Angelis nō eſt compoſitio rei & rei, ſed compoſitio realitatis, & realitatis, & ab vna, ſcilicet, quæ habet rationem potentiæ, ſumitur ratio generis, ab alia vero, quæ habet rationem actus ſumitur ratio differētiæ. Et in hoc diſcordat noſtra ſententia à ſententia Thomiſtarum, quia ſecundum Thomiſtas iſta compoſitio non eſt compoſitio realitatum, ſed eſt duorū conceptuum obiectiuorum, & cum duplici cōceptu obiectiuo bene ſtat vnitas realitatum. At vero ſecundùm Doctorem in. 1. diſt. 8. quæſt. 3. litera Y ratio generis & differentiæ in quocunque reperitur, ſemper ſumitur ab alia & alia realitate, quarum altera habeat rationem actus, & altera rationem potentiæ, & in hoc ponit differentiam inter conceptum perfectum rei, & modi proprij, ſicuti inter conceptum eſſentiæ & exiſtentiæ, & conceptum rei quæ conſtat ex genere & differentia, nam conceptus rei & modi proprij, licet requirat diſtinctionem inter illud, à quo ſumitur conceptus communis, & illud à quo ſumitur conceptus proprius, non vt diſtinctio realitatis & realitatis, ſed vt diſtinctio realitatis, & modi proprij, & intrinſeci eiuſdem, & iſta diſtinctio ſufficit ad habendum conceptum perfectū & imperfectum de eodem, id eſt ad habendum conceptum communem, & conceptū proprium ſicut. v. g. quando concipio albedinem

2. Notab. (margin, beside "¶Secundò eſt notandum")

dinem vt quatuor, poſſum concipere illam vt albedinem conceptu communi, poſſum etiam concipere illam cõceptu vt quatuor & conceptu proprio, iſti tamen duo conceptus ſumuntur ab eadem re, & ab eadem realitate, quia modus non eſt alia realitas ab illa, cuius eſt modus, ſed eadem, licet ſit modus illius. At verò genus & differentia neceſſariò ſumuntur ab alia & alia realitate, quia vt docet Doctor ibi ſi aliquis intellectus perfectè moueatur à colore ad intelligendum realitatem coloris, & realitatem differentiæ quantumcunque habeat perfectum conceptum adæquatum primæ realitatis non tamen habet in hoc conceptum realitatis, à quo accipitur differentia nec è conuerſo, ſed habet ibi duo obiecta formalia, quæ nata ſunt terminare conceptus proprios diſtinctos. Ex quibus infertur quod in natura angelica aliter ſe habent actus & potentia, quam eſſentia & exiſtentia, nam eſſentia & exiſtẽtia nõ ſunt duæ realitates, ſed vna res cum ſuo modo intrinſeco, at vero actus & potentia ſunt duæ realitates cõponẽtes naturam angelicam compoſitione methaphyſica, & alterius rationis à compoſitione noſtra.

3. Not. ¶ Tertiò eſt notandum quòd vltra compoſitionem, quæ reperitur in Angelis ex actu & potentia, reperitur & alia ex natura & ſuppoſito. Et ratio huius eſt, quia, vt docet Doctor in illa diſtinct. 8. quæſt. 3. litera BB. indiuiduum in his, quæ non habent eſſe per eſſentiam, & de ſe non habent eſſe, ſed habent capacitatem ad illud eſſe, includit aliquam perfectionem, quam non includit natura, & per conſequens cum indiuiduum dicat aliquam entitatem perficientem naturam, illa entitas erit actus reſpectu naturæ & natura erit potentia reſpectu illius. Loquor autem hic de natura indiuidua, vt diſtincta contra naturam ſingularem quia ſingularitas tantum eſt modus intrinſecus naturæ realis, at vero indiuiduatio, ſiue ſuppoſitatio, eſt modus extrinſecus & ſic requirit modum realem, cui annexa eſt illa duplex negatio incommunicabilitatis vel entitatem realem ab ipſa natura ſingulari realiter diſtinctam, & quia talis modus realis, eſt perfectio naturæ, ideo in Angelis reperitur compoſitio ex natura, & ratione ſuppoſiti, quæ cum non ſit compoſitio generis & differentiæ, non requirit duplicem realitatem, ſed ſatis illi eſt realitas cum modo, quod non contingit in natura ſpecifica, quia differentia ſpecifica addit naturam ſupra naturam genericam, at vero differentia indiuidualis non addit naturam, ſed tantum determinationem naturæ. Vnde quanuis differentia indiuidualis determinet naturã ſicut differentia ſpecifica non tamen per modum quidditatis, ſed per modũ modi extrinſeci ipſius naturæ. Ex quo infertur primo, quod illa natura, quæ non eſt ſuum eſſe prius natura eſt natura & natura ſingularis quam ſit contracta ad eſſe huius ſuppoſiti quod nõ alteri⁹ & ratione huius talis indifferentiæ dicitur ſpecies & natura ſpecifica & fundamentum ſecundæ intentionis vniuerſalitatis & comparata ad indiuiduum ipſius dicitur ſuperior, & vniuerſalis, & vna vnitate ſpecifica, ſiue formali quę vnitas eſt minor vnitate numerali, & non determinata ad hanc differentiam indiuidualem, ſiue ſuppoſitalem, magis quam ad illam, quod patet, quia alias verbum diuinum non poſſet aſſumere naturam angelicam in vnitatẽ ſuppoſiti, ſi natura angelica ex ſe non eſſet indeterminata ad hanc, vel illam rationem ſuppoſiti, quia certum eſt ſecundũ omnes, quod verbum non poteſt aſſumere naturam ſuppoſitatam, bene tamen non ſuppoſitatam; ergo natura angelica non eſt ex ſe determinata ad ſuppoſitalitatem, & per conſequens ex natura ſua non repugnat illi alia ratio ſuppoſiti; neque etiam repugnat ex impotentia Dei, vt omnibus patet. Quod ſi dicas, quod quamuis natura non ſit determinata ad hoc vt ex ſe ſit ſuppoſitata eſt tamẽ determinata vt non poſsit habere plura indiuidua eiuſdem rationis (ſicut. v. g. licet natura humana ex ſua ratione intrinſeca non includat riſibilitatem,) eſt tamen determinata, vt poſita in actu completo habeat riſibilitatem: ita in propoſito. Iſta tamẽ reſpõſio non ſatisfacit, quia quando quidditas rei non poteſt cognoſci, niſi ab effectu ipſius, & non conſtat nobis eſſe omnes angelos alterius & alterius ſpeciei, ſicut cognoſcimus omnes homines eſſe riſibiles, non eſt denegandum potentiæ Dei talis pluralitas indiuiduorum in eadem ſpecie.

¶ Prima cõcluſio. Angeli ſunt in magno numero. Hæc concluſio eſt de fide, & probatur ex quam plurimis locis ſacrę Scripturæ vt ex illo Pſal. 76. currus Dei decẽ millibus multiplex millia lætantium: qui locus communiter exponitur à ſanctis de angelis. Prę- *Prima concluſio.*

terea Danielis. 7. dicitur millia millium miniſtrabant ei, & decies centena millium aſsiſtebant ei. Præterea Lucæ. 2. dicitur quod factus eſt cum angelo exercitus angelorũ. Præterea Apocalyp. 5. dicitur: vidi, & audiui vocem angelorum multorum.

Secunda concluſio.

¶Secunda concluſio. Numerus angelorum excedit numerum animatum rationalium, hæc concluſio conformis eſt fidei, & modo loquendi ſacræ Scripturæ, quæ vehementer extollit numerum angelorum. Et prætereà, quia ſingulis hominibus deputantur ſinguli angeli ad cuſtodiam. De hac concluſione vide D. Thom. 2. cont. gent. cap. 92.

Tertia cõcluſio.

¶Tertia concluſio. In multitudine angelorum reperitur alia & alia ſpecies. Hæc concluſio eſt Doctoris in hac diſtinctione, & ferè omnium Theologorum, & probatur quia D. Paul. ad Coloſſen. 1. numerans ordines angelorũ dicit, alios eſſe thronos, alios virtutes, alios dominationes, &c. ergo ad minus dicendum eſt quod (angeli officio & nomine ordinis aut hierarchiæ differentis) differunt ſpecie.

Quarta cõcluſio.

¶Quarta concluſio. Non implicat contradictionem dari plures angelos eiuſdem ſpeciei in eadem natura, ita quod ſolo numero diſtinguantur. Hæc concluſio eſt Doctoris vt patet in litera. Eandem defendunt Ferrara. 2. cont. gent. cap. 93. Capreol. in 2. diſt. 3. quæſt. 1. in ſolut. ad ſecundum arg. Durandi, & expoſitores D. Thom. 1. par. quæſt. 50. art. 4. præter Caietanum, & probatur rationibus ipſorum primo. D. Tho. opuſculo. 16. de vnitate intellectus contra Auerroiſtas docet in ſimili, quod dato quod non eſſet de natura intellectus, quod multiplicaretur, non propter hoc oportet, quod intellectum multiplicari includeret contradictionem, quia nihil prohibet aliquid non habere in ſua natura cauſam alicuius, quod tamen habet illud ex alia cauſa; ſicut graue ex natura ſua habet quod non ſit ſurſum, tamen eſſe ſurſum non includit contradictionem. Sic ergo inquit S. Tho. quod ſi per impoſsibile naturaliter eſſet vnus intellectus omnium, quia non habet cauſam multiplicationis, poſsit nihilominus ſortiri multiplicationem ex ſupernaturali cauſa, neque eſſet implicatio contradictionis. Præterea quia non eſt denegandũ aliquid diuinæ potentiæ, niſi manifeſtam habeat contradictionem. Iuxta illud Lucæ. 1. quia non eſt impoſsibile apud Deum omne verbum; & quamuis nos plene, & euidẽter non percipiamus, quomodo diſtinguerentur illi duo angeli intra eandẽ ſpeciẽ, nihilominus plura nouit Deus facere, quam nos intelligere: nam Philoſophi reputant quod à priuatione perfecta & conſummatà ad habitum non eſt poſsibilis regreſſus, at Deus nos docuit mortuos poſſe reſurgere; & cæcos ad viſum reparari, Philoſophi etiã impoſsibile reputãt accidẽs poſſe eſſe ſine ſubiecto, & quod Deus fieret homo, & moreretur, & tamẽ Philoſophis reclamãtibus Deus poſteà monſtrauit oppoſitum.

¶Et Marſilius inquit quod Deus poteſt facere mũdum per omnia ſimilem huic, quod ſi ita foret, tunc ſpiritus angelici in altero exiſtentes eſſent in eſſentia ſimiles ſpiritibus huius vniuerſi. ¶Et præterea perſuadetur, quoniã Deus poteſt annihilare Gabrielem, & ſucceſsiue iterũ reparare naturam; & ſpeciem illius in altero indiuiduo, alioquin ſequeretur, vel quod Deus non poſſet iterum reproducere eundem numero Gabrielem, vel quod annihilare Grabriele Deus non poſſet reparare illam ſpeciem, niſi compulſus ad idem numero indiuiduum, quod antea perierat. Igitur plura indiuidua poſſunt intra eandem ſpeciem eſſe, & fieri, & negare talem potentiam Deo videtur abſurdũ, & ita credit Dur. in. 2. diſt. 3. quæſt. 3. vbi adducit teſtimonium ex D. Aug. 3. de liber. arb. in confirmationem huius ſentẽtiæ, & hoc probant argumenta Durãdi eo loco, & hoc etiam decernere voluerunt articuli Pariſienſes, nempe nota erroris inurere ſententiam dicentem Deum non poſſe plures eiuſdem ſpeciei facere intelligentias ob eam cauſam quod intelligentiæ carent materia. Adde etiam quod Deus creat plures animas rationales eiuſdem ſpeciei magis, & minus perfectas eſſentialiter, vt Caiet. docet, & magis & minus aptas ad exercenda opera vitæ, vt ipſe D. Tho. inſinuat infra quæſt. 85. ar. 7. & ibi Caiet. & Capræolus in. 2. diſt. 32. quęſt. 1. & Ferrar. 1. contra gent. cap. 3. Imo eſt opinio probabilis plurium Philoſophorum quod animæ rationales ſe ipſis indiuiduantur, cur ergo Deus non poterit producere pleroſque Angelos in eadem ſpecie, diuerſimodè aptos ad opera eiuſdem ſpeciei exercenda: nam ſicut diuerſa diſpoſitio corporis animandi, eſt tanquam ratio cur producantur animæ diuerſimodè perfectæ, ſic ergo, poterit Deus

nullo

nullo motiuo extrinſeco exiſtente, ſed pro ſua ſola voluntate, plures creare angelos eiuſdem ſpeciei. Igitur dubitandum nõ eſt de hac re. Et idcirco aſſeuerare oportet quod Deus per abſolutam ſui potentiam fa cere poteſt, vt quanuis natura, & eſſentia Michaelis defacto habeat omnem ſibi debitam perfectionem, nihilominus etiam habeat aliam, atque aliam maiorem, & maiorẽ perfectionem, etiam ſubſtantialem. Nam quanuis lumen ſolis de facto habeat modo omnem perfectionem ſibi debitam, in ratione luminis, nihilominus Deus poteſt au gere, & perficere ipſum lumen ſolis, & in hoc nulla eſſet contradictio, ergo poteſt Deus eadem ratione ſpecificam naturam Michaelis conſtituere in alio indiuiduo, quoniam ſi natura ſpecifica poteſt eſſe magis & minus perfecta ſubſtantialiter (vt Ca iet. etiam credidit de anima rationali) nihil prohibet quod ſit in pluribus indiuiduis, & quod in vno ſit magis perfecta, in altero ve ro minus. Vel dicendum eſt, quod poteſt Deus addere proprietatem aliquam ſubſtã tialem naturæ Michaelis, quæ illi non ſit prorſus extrinſeca, ſed potius aliquo modo proueniat ab ipſa ſpecifica forma, non quidem abſolute conſiderata, ſed pro vt ſubeſt actioni diuinæ ſupernaturali; & abſolutæ Dei potentiæ cui ipſam naturam ant formã ſubſtantialem, vel augeat, vel minuat intra latitudinem ſpeciei, & naturæ in ſubſtantia li perfectione. Volo dicere poſſe Deũ producere eandem naturam, & eſſentiam Michaelis ad quam pertineat perſe indiuidualiter ſubſtantialis aliqua perfectio maior, aut minor, quam ſit illa, quæ in angelo Michaele modo reperitur, & cõſequẽter Deus facere poteſt, quod angelus habeat potentias proportionatas, & diſpoſitas, ad opera tiones magis & minus perfectas, & id eſt ſatis, vt multiplicentur indiuidua in eadem ſpecie Michaelis: ſane magis repugnat naturis rerum, quod ſit accidens ſine ſubiecto, & quod tantum corpus, ac tale Chriſti domini quantum eſt in ſe ipſo contineatur ſub tam parua quantitate panis in Euchariſtiæ ſacramento, quam quod ſint plures angeli eiuſdem ſpeciei, ſed primum factum eſt ex diuina potentia, ergo ſecundum non eſt illi denegandum. Hactenus prædicti expo ſitores D. Thomæ. Vltra quos probatur noſtra concluſio rationibus Doctoris in hac quæſtione pro quibus videndus eſt Lichetus ibidẽ cõtra Caiet. Tertio tamẽ ego ſic probo concluſionem. Vnus angelus non ſolum differt ſpecie ab alio Angelo, ſed etiã numero, ſed nullus Angelus habet materiã, ergo differentia numeralis in Angelis non ſumitur à materia, vel, ergo ad differentiã numeralẽ non eſt neceſſaria materia. Quod ſi reſpondeas, quod ab eadem differẽtia ſpe cifica ſumitur & diſtinctio ſpecifica, & in diuidualis, quia differentia indiuidualis in Angelis conſequitur diſtinctionem ſpecificam. Contra, ergo non eſt dabilis in natura angelica differentia ſpecifica ſine indiuidua li. Conſequens eſt falſum, quia ſi verbum diuinum aſſumeret naturam angelicam in vnitatem ſuppoſiti, in illa eſſet vera ratio ſpecifica, & completa ratio naturæ in ratione naturæ, non tamen eſſet in illa differentia indiuidualis propria, ſicuti nec reperiretur in illa propriũ indiuiduum nec ſuppoſitũ cũ à verbo aſſumeretur ad vnitatem ſuppoſiti, ergo differẽcia indiuidualis in illa natura, quæ conſtituit indiuiduum naturæ angelicæ ab alia realitate debet ſumi, quam ab ipſa differentia ſpecifica.

¶Quartò. Si implicaret contradictionem, maxime quoniam ita ſe habet differentia ſpecifica & indiuidualis in natura angelica, ſicut ſe habet Petrus in natura humana, taliter quod etiam de potentia Dei abſoluta nõ poteſt continere ſub ſe indiuidua, quoniam ratione proprij conſtitutiui eſt incommunicabilis, ſed hoc fundamentum falſiſsimũ eſt, ergo Maior eſt contrarie opinantium & Minor probatur, quia vt dixi in præcedẽ te ratione, ſequeretur quod verbum diuinũ non poſſet aſſumere naturam angelicam in vnitatẽ ſuppoſiti, ſicut implicat verbũ aſſu mere Petrum in vnitatem ſuppoſiti.

¶Quintò. Prædicti opinantes fatẽtur quod natura angelica eſt natura ſpecifica & non ſpecies vniuerſalis, & quod propria vnitas huius naturæ, vt ſic, eſt vnitas numerica, licet late, & aliquo modo poſſet dici ſpecifica, quia conſequitur ad differentiam formalem, & conſtitutiuam naturæ ſpecificæ, ergo potius eſt dicendum quod angeli primo & per ſe diſtinguuntur numero, & ſecundario ſpecie, quam quod primario diſtinguuntur ſpecie, & ſecundario numero. Patet ſequela quia propria vnitas huius naturæ eſt numerica, & aliquo modo ſpecifica.

¶Sextò. Propria vnitas huius naturę eſt numerica & non per materiam, ergo differentia

tia indiuidualis non ſumitur in Angelis à materia.

Quinta concluſio.

¶Quinta concluſio. Poſsibile eſt de facto omnes angelos quotquot ſunt eſſe alterius & alterius ſpeciei. Probatur cõcluſio. Poſsibile eſt, imo de facto contingit (vt in ſole & luna) vnã ſpeciem in vnico indiuiduo conſeruari, ergo poſsibile eſt in qualibet ſpecie angelica Deum conſtituere vnicum tãtum angelum. Confirmatur: quia in quibus non eſt repugnantia intrinſeca ad eſſe, vel non eſſe, poteſt Deus pro ſua voluntate facere vtrumque, ſed nulla eſt repugnantia quod ſit de facto vnicus tantum Angelus in qualibet ſpecie, ergo potuit Deus illud facere.

Sexta concluſio.

¶Sexta concluſio. Poſsibile eſt de facto plures angelos ſolum numero differentes eſſe intra eandem ſpeciem infimam. Hæc cõcluſio probatur ratione, qua præcedens & videtur Diui Dionyſij lib. de cæleſt. Hierar. c. 6. vbi ait. Primam hierarchiam eſſe per omnia æqualem, ſed non eſſet æqualis per omnia ſi angeli omnes in eadẽ hierarchia differrẽt ſpecie, ergo. Idem docet D. Baſilius lib. 3. contra Eunomium vbi docet quod ex diſtincto ordine non colligitur diuerſa natura, quando quidem ordo angelicus eſt diuerſus ſub vnitate naturæ, & eſſentiæ, qui locus non poteſt intelligi de vnitate generica neque ſpecifica, alias reſponſio Diui Baſilij non eſſet efficax. Idem docet D. Damaſ. lib. de duab. volunt. Chriſti. cap. 2. vbi ait Angelos eſſe eiuſdem ſpeciei & naturæ & ſub ſpeciei vnius communione ſolum differre characteriſticis proprietatibus. Propterea multi Angeli ſunt æquales in dignitate gratiæ, & etiam in dignitate naturæ, ergo. Patet ſequela, quia Angelis donata fuit gratia iuxta proportionem naturalium, & per conſequens plures angeli poſſunt reperiri in eadem ſpecie.

¶Vltimò. Duæ animæ rationales diſtinguũtur numero, ergo duo angeli poſſunt diſtingui numero. Ad hoc reſpõdẽt nõnulli quod animæ diſtinguuntur numero non ſeipſis, ſed per ordinem ad aliud, & aliud corpus numero diſtincta. Cõtra. Talis ordo ſupponit eſſentiam animæ, ſed non indiſtinctam ab alia, ergo diſtinctam. Confirmatur. Corpus nunquam eſt hoc corpus niſi per accidentia, ſed anima rationalis prius vnitur materiæ, quam accidentia, ergo prius eſt in materia, quam materia ſit hoc corpus & per cõſequens non indiuiduatur per ordinẽ quod dicit ad hoc corpus. ¶Confirmatur ſecundo. Talis ordo nõ eſt aliquid diſtinctum ab ipſa anima, ergo ſe ipſa indiuiduatur, quanuis per ordinem indiuiduetur, ſed anima rationalis etiam eſt forma ſimplex, ſicuti Angelus, ergo ſicut in anima non requiritur materia ad ſui indiuiduationem, ita nec angelus, & per conſequens poſsibile eſt plures Angelos productos eſſe intra eandem ſpeciem infimam. An Deus produxerit necne fateor me neſcire.

Reſpondetur argumentis ad primum.

¶Reſpondetur argumentis. Pro ſecũda ſententia, in quantum opponitur noſtræ concluſioni ad quæ ita tenebantur ipſi reſpondere ſicuti & nos, nam ſi illa veritatem aliquam habent, vt non tantum probent de facto, ſed etiam de potẽtia Dei abſoluta, imo ſi non probant de potentia Dei abſoluta nihil probant. Quare vel dicendum eſt cum Caietano, non poſſe Deum de potentia abſoluta producere plura indiuidua inter eandem ſpeciem infimam angelorum, vel cũ doctore: & quia prædicta argumenta procedunt de potentia Dei abſoluta, ideo reſpondetur ad primum cum Doctore hac quæſt. litera D. quod aliud eſt dicere, differre in forma, & aliud differentia formæ: vel aliud eſt dicere differentia formalis, & aliud differentia formarum, ſicut aliud eſt dicere plures humanitates, vel plures in humanitate, quanuis igitur duo Angeli ſint diſtinctæ formæ, non tamen ſunt diſtincti formaliter ſicuti quanuis duo homines habeant diſtinctas humanitates, non tamen habent diſtinctionem in humanitate, ſed potius conuenientiam, ita in propoſito.

Ad ſecundum.

¶Ad ſecundum reſpondetur concedendo maiorem, & abſolutè negãdo minorẽ quia in quolibet angelo non ſolum datur natura angelica, ſed etiam proprietas indiuidualis poſitiua, qua natura angeli limitatur, & determinatur, vt ſit ſub tali, vel tali ſubſiſtentia, & ab hac proprietate angelus eſt indiuiduum naturæ angelicæ, quare ſubſtantiæ iſtæ intellectuales, quanuis ſint purè ſpirituales, non tamen ſunt purè ſimplices, vt optimè aduertit Doctor hac quæſt. Litera B. & nos diximus, quæſt. 1. quia hæc differentia inter alias reperitur inter naturam angelicam, & diuinam: quia cum natura diuina ſit neceſſaria ad eſſe ex ſeipſa, ex ſe ipſa habet determinationem ad eſſe hoc, & ſic implicat in natura diuina per locum intrinſecum poſſe eſſe alia, quam quæ ſunt; quia quid-

quid quid poteſt eſſe in natura diuina, eſt ibi, & hæc eſt ratio fundamẽtalis, & à priori, quare in diuinis non poſſunt eſſe plures Filij, nec plures Spiritus ſancti: at vero in illa natura, quæ de ſe non eſt actus purus, qualis etiã eſt natura angelica, determinatio ad vnũ, vel plura indiuidua prouenit ab extrinſeco, ſcilicet à Deo, qui pro ſua voluntate poterit plura, vel vnũ producere indiuiduum in quacumque ſpecie angelica.

Ad confirmationem.

¶Ad cõfirmationẽ reſpõdetur quod materia ſumitur dupliciter, vno modo pro altera parte compoſiti: ſecundo modo pro differentia indiuiduali, iuxta illud commune dictum, qui dicit cælum dicit formam, qui dicit hoc cælum dicit materiam, & quanuis in Angelis non ſit materia primo modo, bene tamen ſecundo modo, quia vt dixi in ſolutione ad primum in angelis vltra naturã angelicam, datur proprietas indiuidualis, quæ dicitur materia ſecundo modo, & hoc modo poſſumus dicere qui dicit angelũ dicit formã, id eſt naturã angelicã, qui vero dicit hũc Angelum dicit materiam, id eſt proprietatem indiuidualem, vel dicit partem ſubiectiuã, & quod hic ſit legitimus ſenſus patet cõtra ipſos arguentes, qui ponũt dari de potentia abſoluta duos Angelos intra eandem ſpeciem, in tali caſu differẽtia indiuidualis non eſſet ſumenda à forma, ſed à materia, & certiſsimum eſt ſecundum ipſos non dari in illis materiã, quæ ſit altera pars compoſiti.

¶Ad tertium reſpondetur illo argumento tantum probari non eſſe neceſſariam multitudinem angelorum propter ſpeciei conſeruationem, non tamen non eſſe poſsibilem illam multitudinem, imo de facto forſan ſunt producti propter cauſas adductas à D. Bonauentura, vel propter alias neceſsitates ſibi, & mihi ignotas, ſatis mihi eſt quod potuit Deus illos producere, & quod multi ex ſanctis dicunt eos produxiſſe.

Ad confirmationem.

¶Ad confirmationẽ reſpõdetur quod aliter ſe habet natura angelica, quantum ad ſuum eſſe & produci, quam humana, quia humana regulariter loquendo, quantum ad ſuum produci, indiget generatione, & per conſequens mari & fœmina, at vero natura angelica eſt alterius rationis. Nec argumentum aliquid aliud probat, quam quod ſi faciamus iudicium circa actualem multiplicationem angelorum ex his, quæ videmus in inferioribus iſtis, dicendum eſſet Deum vnicum angelum produxiſſe in qualibet ſpecie, vel potius & melius quod Deus ad quãlibet ſpeciem angelicam producendam nõ indiget niſi vnico indiuiduo.

Ad ſecundam confirmationem.

¶Ad ſecundã confirmationem reſpondetur concedendo Maiorem, ſed hoc eſſet, quia eſſet tantũ vnica natura humana, quare ſi eſſent quatuor naturæ humanæ ſeparatæ ab omni materia, adhuc tamen non eſſent ſpecie diſtinctæ, ſed ſolum numero, quanuis non haberent materiam, quæ eſſet altera pars compoſiti.

Ad tertiã confirmationem.

¶Ad tertiã cõfirmationẽ reſpõdetur quod in tali caſu eſſet vnus homo, quia non poſſumus concipere plures homines abſtractos ab indiuiduis, in quibus ſunt, & quia poſſumus concipere plures humanitates abſtractas ab indiuiduis in quibus ſunt, ideo ſi illas Deus produceret diſtinguerentur numero, quanuis nullam haberent materiam.

Ad vltimum.

¶Ad vltimum reſpondetur quod illud argumentum Caietani tãtum probaret factum, ſi certi eſſemus in Angelis non eſſe niſi vnicum indiuiduum, in qualibet ſpecie, ſecus autem poſsibilitatem. Imò nec factum probat quia pluralitas indiuiduorum non impedit ordinem per ſe naturę, imo oſtendit pulchritudinem naturæ. Vel ſecundo reſpondetur quod quanuis doctrina Caietani haberet verum in multiplicatione indiuiduorum, quando talia indiuidua multiplicãtur propter conſeruationem ſpeciei, vt in rebus corruptibilibus contingit, ſecus autem quãdo multiplicatio indiuiduorum fit propter ipſius ſpeciei pulchritudinem, vel aliã cauſam nobis ignotam.

Ad argumenta pro tertia ſententia.

¶Ad argumenta pro tertia ſentẽtia quæ eſt Caietani reſpondetur. Ad primum quod ni fallor illa eſt vera ſententia D. Thomæ nec poſſum percipere quomodo Angeli differant differentia ſpecifica, & quod Deus poſsit de potentia abſoluta producere plures angelos intra eandem ſpeciem, ſicut nec poſſum percipere quomodo duæ ſpecies poſsint differre ſolo numero etiam de potentia Dei abſoluta.

¶Ad ſecundum reſpondetur concedendo totum, & propter hoc ponimus in natura angelica vltra naturam ſpecificam differentiam indiuidualem, realitatem poſitiuam determinantem, & contrahentem naturam ad eſſe incommunicabile, quæ proprietates indiuiduales nullo modo repugnant naturæ angelicæ.

¶Ad tertium reſpondetur negando paritatem

tem rationis quia Petrus dicit naturam determinatam & contractam, angelus autem dicit naturam indeterminatam & contrahibilem, quod patet ex eo quod Petrus non eſt aſſumptibilis à verbo diuino, at vero natura angelica aſſumptibilis eſt.

¶Ad quartum reſpondetur diſtinguendo antecedens de perfectione ſpecifica, vel indiuiduali, & concedēdo de perfectione ſpecifica, negando tamen de perfectione indiuiduali, & ſic in quolibet indiuiduo tota perfectio quidditatiua continetur, non autem indiuidualis. ¶Ad primam confirmationem reſpondetur negando antecedens, ſed ab illa realitate, quæ determinat naturam angelicam ad eſſe hoc indiuiduū. ¶Ad ſecundam confirmationem reſpondetur negando antecedēs præcipuè in ordine ad potentiam Dei abſolutam. Et hæc de iſta quæſtione.

QVÆSTIO V.

¶Vtrùm natura angelica ſit corruptibilis.

Prima ſententia.

De hac re eſt prima ſententia Gabrielis in. 2. diſt. 2. quæſt. 1. in probatione. 6. concluſionis aſſerentis quod tam Angeli quam ſubſtantiæ corruptibiles æqualiter dependent à Deo, tamquam à cauſa conſeruante, & per ſubtractionem diuinæ conſeruationis, ita definit Angelus, ſicut ſubſtantia corruptibilis, vnde non plus determinat ſibi angelus ex ſe eſſe perpetuum, quam ſubſtātia corruptibilis, quia ita Deus poteſt perpetuò conſeruare ſubſtantiam corruptibilem, ſicuti angelum. Poteſt autem iſta ſententia probari primo ex illo D. Pauli primæ ad Timot. 6. vbi loquens de Deo ait, quod ſolus habet immortalitatem. ¶Et confirmari ex illo Concilij Conſtantinopol. 6. actione prima vbi dicitur, quod Angeli & anima rationalis per gratiam Dei ſunt incorruptibiles nō per naturam, dicitur enim in epiſtola Sophronij Epiſcopi Hieroſolymitani ad Sergium, quæ recipitur in eadem ſynodo actione. 13. ſic hominum animæ permanent incorruptæ, ſicut angeli incorruptibiles perſeuerant, non natura, reuera incorruptam, propriè, aut immortalem habentes eſſentiam, ſed gratiam à Deo ſortiti ſunt, quę immortalitatem largitur, & incorruptionem eis prouidet ex quo loco manifeſtè probari prædicta ſententia videtur.

Secunda ſententia.

¶Secunda ſententia eſt omnium Theologorum. Pro cuius explicatione eſt primò

1. Notab.

notandum, quod quæſtio præſens poteſt in duplici ſenſu diſputari, primus eſt vtrum angeli poſsint corrumpi per quamcumque potentiam, ſecundus eſt vtrum in angelis ſit aliqua potentia vt poſsint corrumpi.

2. Notab.

¶Secundo eſt notandum quod corruptio ſumitur dupliciter, vno modo proprie, ſecundo modo improprie. Propriè dicitur mutatio ſeu tranſitus de eſſe ad non eſſe in ſubiecto, impropriè vero ſumitur pro quacūque deſitione alicuius rei, & hoc modo dicitur etiam de annihilatione. Ex quo infertur quod potentia ad corruptionem etiam eſt duplex, altera ad propriè corruptionem, altera ad corruptionem latè.

3. Notab.

¶Tertiò eſt notandum quod potentia ad corruptionem ſiue illa ſit propria corruptio, ſiue non, poteſt dupliciter intelligi, altera intrinſeca, quæ eſt potentia in ipſa re exiſtens ad non eſſe talis rei, alia vero extrinſeca, quæ eſt poteſtas exiſtens extra rē ſufficiens tamen ad inferendum illi corruptionem.

Prima concluſio.

¶Prima concluſio angeli ſunt in perpetuū duraturi. Hæc concluſio difinita eſt in Concilio. 6. Conſtantinopol. actione. 11. vbi difinitur Deum creaſſe angelos incorruptibiles & perpetuo duraturos. Et probatur ex illo. 1. Iudæ. 1. vbi de angelis malis dicitur quod reſeruati ſunt à Deo vinculis perpetuis. Et in hac concluſione non eſt dubitandum cum vltra hæc teſtimonia, eſt communis ſenſus omnium ſanctorum præcipuè D. Dionyſij ca. 3. 4. & 6. de diuinis nominibus.

Secunda concluſio.

¶Secunda concluſio. Angeli non ſunt corruptibiles corruptione propriè dicta etiam de potentia Dei abſoluta. Probatur concluſio, quia angeli etiam de potentia Dei abſoluta nōn ſunt generabiles, ergo nec corruptibiles antecedens patet quia angeli non habent materiam. ¶ Confirmatur quia nihil poteſt propriè corrumpi niſi aliquo ipſius remanente, ſed angelo deſinente eſſe, nihil poteſt ipſius Angeli remanere, quia deſinet eſſe per annihilationem, ergo.

Tertia concluſio.

¶Tertia concluſio. Angeli ſunt corruptibiles corruptione impropriè dicta. Probatur concluſio. Angeli ſunt annihilabiles, ergo corruptibiles. Patet antecedens, quia Deus poteſt omnem creaturā vertere in nihilū.

¶Reſpon-

¶Reſpondetur argumētis. Ad primū quod Deus dicitur immortalis ab intrinſeco, & ab extrinſeco, at vero Angelus eſt incorruptibilis ab intrinſeco, corruptibilis tamen ab extrinſeco.

¶Ad ſecundum reſpondetur quod Concilium tantum voluit intelligere, quod angeli, & animæ rationales, non habent ſuam incorruptibilitatem à ſe, ſicut nec eſſe, ſed à voluntate diuina, quæ ex nihilo produxit illos, & hanc voluntatem appellauit Concilium gratiam. Quid autem ſenſerint Philoſophi circa eſſentiam & naturam Angelorum videndus eſt Auguſtinus Eugubinus lib. 8. de perenni Philoſop. per totum. Et hæc de iſta quæſtione.

TEXTVS.

AD quæſtionē ergo reſpondeo quod ſic diſt. 3. quæſt. 6. litera. C.

EXPLICATIO LITERÆ.

QVIA in præcedentibus quæſtionibus dictum eſt, in natura angelica reperiri indiuidua, ſiue intra eandem ſpeciem, ſiue in alia, & alia: meritò in hac diſputatione vltimò quærendum eſt per quid tam ſubſtantia materialis, quam immaterialis ſit indiuidua. Quam quæſtionem diſputat Doctor in hac quæſt. in textu citato, quærens Vtrùm ſubſtantia materialis ſit indiuidua per aliquam entitatem poſitiuam per ſe determinantem naturam ad ſingularitatem. Cui quæſtioni reſpondet affirmatiuè. Quia tamen difficilis ſe ſe nobis offert diſputatio ſit quæſt. 6.

QVÆSTIO VI.

¶*Vtrùm principium indiuiduationis in materialibus rebus creatis ſit aliqua entitas poſitiua determinans ipſam naturam.*

Prima ſententia. DE hac re eſt prima ſententia Durādi in 2. diſt. 3. q. 2. num. 14. aſſerentis quod nihil eſt principium indiuiduationis, niſi quod eſt principium naturæ & quidditatis. Probat autem ſuam ſentētiam primò quia eorum, quæ ſunt idem, in quantum huiuſmodi, ſunt eadem principia ſed natura vniuerſalis & indiuidua, ſeu ſingularis ſunt idem ſecundum rem, differunt autem ſecundum rationem, quia quod dicit ſpecies indeterminatè, indiuiduum dicit determinatè quæ determinatio, & indeterminatio ſunt ſecundum eſſe, & intelligi. Vniuerſale enim eſt vnum ſolum ſecundum cōceptum, ſingulare vero eſt vnum ſecundum eſſe reale. Nam ſicut actio intellectus facit vniuerſale, ſic actio agentis naturalis terminatur ad ſingulare, ergo eadem principia ſecundum rem, & differentia ſolum ſecundū rationem, ſunt quidditatis & indiuidui.

¶Secundo illud quod conuertitur cum ente, & de eiſdem prædicatur, non dicit aliquid additum ſuper ea, de quibus dicitur, ſed eſſe indiuiduum conuertitur cum ente accepto, ſecundum eſſe reale, quia nihil exiſtit in re extra, niſi indiuiduum, vel ſingulare, ergo eſſe indiuiduum non conuenit alicui per aliquid ſibi additum, ſed per illud, quod eſt. ¶Per quid, ergo eſt ſortes indiuiduum? Reſpondetur per illud, per quod eſt exiſtens, & hæc ſunt extrinſecè finis & agens, cuius eſt producere ſingulare, ſicut & ipſum ſingulare eſt, ſicut enim actiones ſunt ſingularium ita ad ſingularia terminantur. Intrinſece ſunt hæc materia, & hæc forma. Quod ſi quæras per quid forma eſt hæc, dico per illud, per quod eſt in te extrà, & hoc eſt extrinſece agens, materia autem cōcomitatiue in quantum forma pure materialis, ſine materia non exiſteret. Idem dico de materia: niſi quod ſua indiuiduatio plus dependet à forma, quam è conuerſo, quia forma magis eſt ratio eſſendi materiæ, quā è conuerſo, ſubſtantiæ autem ſeparatæ nullo modo indiuiduantur niſi ſeipſis. Et eſt hoc intelligendum, quod ſi natura communis pluribus ſuppoſitis eſſet in eis vna ſecundum rem, quemadmodum in diuinis, oporteret tunc propter naturam communem, & eius principia quærere aliud, quod eſſet principium conſtituendi ſuppoſitum, quemadmodum in diuinis relatio, eo quod in natura communi non differūt ſuppoſita. Sed nunc, cum natura communis diuerſis indiuiduis, ſit ſolum vna ſecundum rationem, & diuerſa ſecundum rē, non oportet præter naturam, & principia naturæ quærere alia principia indiuidui, ſed eadē, vt ſunt exiſtentia, ſicut natura communis & indiuiduum ſolum differūt vt concepta; & exiſtens. Vnde addit Durandus. Si quiddiras, vel natura communis accipiatur, pro vt concepta, indiuidua eiuſdem ſpeciei *Secunda.*

non

non differunt in quidditate, vel natura cō-
muni, quia in quidditate ſic accepta, conue
nientia ſolum eſt ſecundum rationem, ſicut
& vnitas naturæ ſecundum ſpeciem, eſt ſo-
lum vnitas rationis. At verò ſi natura &
quidditas ſumantur ſecundum realem exi-
ſtentiam indiuidua eiuſdem ſpeciei differūt
in natura, & quidditate, & in principijs na-
turæ ſecundum realem exiſtentiā acceptis.

Secūda ſen tentia. ¶Secunda ſententia eſt aliorum, vt referūt
nonnulli ſuper. 1. p. D. Thom. quæſt. 3. art.
2. quæſt vnica (quæ ni fallor eadem eſt cum
ſententiā Durandi) aſſerentium, quod quæ
cumque ſubſtantia eſt indiuidua, & ſingula
ris per ſuam actualem exiſtentiam. Hanc
ſententiam explicant prædicti dicentes,
quod principium radicale indiuiduationis
eſt forma, à qua tanquam à radice origi-
natur exiſtentia, at vero forma ipſa, à qua
formaliter habet indiuiduum, quod ſit tale
eſt ipſa exiſtentia. Probant autem iſtā ſen-
tentiam primò. Quoniam actus in quātum
actus eſt determinat & diſtinguit, ergo vlti
ma diſtinctio qualis eſt numerica, & indiui
dualis eſt per vltimum actum, ſed vltimus
actus rei eſt exiſtentia, ergo vltima diſtin-
ctio, qualis eſt indiuidualis, & numerica fit
per exiſtentiam, tanquam per vltimū actū.
Probatur minor quia omnis entitas cuiuſ-
cumque prædicamenti ſi conſideretur vt di
ſtincta cōtra exiſtentiam ſemper remanet
in potentia in ordine ad actum exiſtentiæ,
ergo exiſtentia eſt vltimus actus.

¶Secūdò. Deſtructis vniuerſis accidētibus
quę ſunt in compoſito ſubſtantiali, ſi ſolum
maneat ſubſtantia ipſa cum ſola exiſtentia
tunc ſane talis ſubſtantia cum exiſtentia eſt
vere ſingularis, & indiuidua ſecluſa quanti-
tate, vel ſignatione quantitatis, ergo cum in
illa ſubſtantia indiuidua ſolum reperiatur
forma, & materia cum exiſtentia, & mate-
ria non poſsit eſſe principium formale indi
uiduationis, quoniam eſt principium po-
tentiale, & pura potentia, & principium
indiuiduationis debet eſſe principiū actua-
litatis, cum indiuiduare naturam ſit actuare
illam, ſequitur quod principium indiuidua
tionis referendum eſt in formam tanquam
in principium radicale indiuiduationis, &
in ipſam exiſtentiam tanquam in rationem
formalem, & exiſtentia ſeipſa eſt indiui-
dua, & indiuiduationis principiū formale.

¶Addunt tamen in fauorem huius ſenten-
tiæ ſolutiones ad quædam argumenta Son-
cina

cinatis, qui. 7. Met. quæſt. 32. dicit hāc opi
nionem eſſe irrationalem. Et primum argu
mentum eſt huiuſmodi. Exiſtentia præſup
ponit ſubſtantiam iam indiuiduatam, & ſin
gularem, ergo exiſtentia non facit naturam
indiuiduam. Probatur antecedens: quando
forma vnitur materiæ, non vnitur materiæ
nudæ, ſed quātæ ergo prius ipſum cōpoſitū
habet partes indiuiduatas & diſtinctas per
illā quantitatem, quā adueniat ipſa exiſten
tia. ¶Cōfirmatur. Quando in illo priori for
ma vnitur materiæ, tunc vnitur huic mate-
ria, ſingulari, & præſupponit materiam eſ-
ſe hanc, alias non magis vniretur huic mate
riæ, quam alteri, ergo. His rationibus reſpō
dent quod eadem argumenta poſſunt fieri
contra D. Tho. & Thomiſtas ſi loco illius
termini, forma, ponas illum terminum, quā
titas, hoc modo quando quantitas aduenit
materiæ, non aduenit materiæ communi,
& vniuerſali, ergo aduenit materiæ ſingula
ri & particulari, igitur quantitas præſuppo
nit materiam eſſe ſingularem, & particula-
rem, & tamē omnes Thomiſtæ dicūt quod
quantitas, vel materia ſignata quantitate
eſt principium indiuiduationis, ergo ſi hoc
argumentum nihil concludit contra Tho-
miſtas cum ſit in ſimili forma, nihil etiam
concludet contra prædictam ſententiam.

¶Secundò. Quoniam cū quantitas aduenit
materiæ, immediatè aduenit toto compoſi-
to in opinione D. Thomæ, ergo iam com-
poſitum ipſum eſt ſingulare, & indiuiduum
antequam adueniat quantitas ipſi, nā prius
eſt eſſe compoſitum, quam adueniat quan-
titas quæ in ipſo compoſito ſubiectatur. Et
quando dicitur in argumento quod prius
eſt quantitas quam exiſtentia, quia prius
eſt, formam vniri materiæ quantæ, quam
eſſe compoſitum, negatur hoc, imo de facto
vnio formæ ad materiam immediatè eſt ad
ſubſtantiam materiæ, & quoniam quanti-
tas ſubiectatur in toto compoſito tanquam
in proprio receptibili, prius eſt compoſitū
eſſe & habere exiſtentiam quam quod ipſa
quantitas ſit in cōpoſito. Quod patet, quia
de intrinſeca ratione compoſiti ſubſtantia-
lis eſt exiſtentia, quantitas vero eſt extrin
ſeca ſuppoſito, & compoſito, ergo prius
noſter intellectus intelligit exiſtentiam in
compoſito, quam quantitatem. Confirma-
tio autem argumēti nihil probat, quoniam
cum à naturali agente materia ſit applica-
ta, & appropriata, ideò magis vnitur forma
huic

Tertia ſententia.

huic materiæ, quam alteri. ¶Tertia ſententia eſt Caietani de ente & eſſentia.q.5. aſſerentis (cum communi ſententia Thomiſtarum) quod materia cum quantitate vel ſignata quantitate eſt principium indiuiduationis naturæ. Pro cuius explicatione dicit primò, quod materia ſignata, nihil aliud eſt quam materia capax huius quantitatis, ita quod non illius, hæc namque materia eſt pars intrinſeca Socratis de diffinitione eius, ſi diffiniretur. Imaginandum eſt enim quod agens particulare, puta hoc ſemen continue appropriat materiam ad formam inducendam, hoc modo quod ſicut ſemen humanum appropriat materiã ad animam, ita hoc ſemen ad hanc animã, vnde cum in primo inſtanti generationis Socratis, quod eſt primum eſſe Socratis, & primum non eſſe formæ præcedentis & accidentium, primo ordine naturæ fiat particulare compoſitum, deinde naturali ordine ſequuntur omnia accidentia, in illo priori ſecundùm naturam, quo compoſitum particulare terminat per ſe primo generationem, materia quæ eſt pars intrinſeca eius, ſcilicet, Socratis, ita eſt appropriata ipſi Socrati ab agenti particulari, quod non eſt capax alterius quantitatis, quam Socrates ſibi determinat, omnium enim natura conſtantium determinata eſt ratio magnitudinis, & augmenti, vt dicitur 2. de Anima, & talis materia vocatur materia ſignata. Nihil ergo addit materia ſignata ſuprà materiam niſi capacitatem huius quantitatis, ita quod illius, capacitas autem materiæ reſpectu huius quãtitatis nihil aliud eſt, quàm potentia receptiua huius quantitatis ita quod non illius: potẽtia autem receptiua nihil realiter diſtinctum in recto dicit, ſed addit aliquid reale diſtinctum ſecundùm rationem tantum à materia, ſicut materia propria nihil addit ſupra materiã realiter diſtinctum ab ipſa, dicit tamen aliquid reale in materia, quod non explicat materia ſecundùm ſe. Materia enim ſignata non eſt diffinibilis, niſi per hanc quantitatem ſi diffiniretur, ſicut propria potentia non niſi per proprium actum definitur, vt dicitur 3. Phyſicorum, text. comment. 16. Materia autem ſecundùm ſe hanc quantitatem in ſua diffinitione non exigit: vnde materia propria indiuidui, & materia ſignata, & materia ſub certis dimenſionibus idem important, & propterea Sanctus Thomas non dixit materiam ſignatam, materiam cum certis dimenſionibus, ſed ſub certis dimenſionibus. Et alibi dicit, quod ſicut materia in ordine ad formas generales, putà formam totalem & partialem, diſtinguit genericè corpora cæleſtia ab inferioribus, ita materia in ordine ad hanc vel illam quantitatem diſtinguit numeraliter in rebus materialibus. Materia igitur ſignata non dicit aggregatum ex materia & quantitate, ſed materiam in recto ſignificat, quantitatem vero in obliquo, ſicut potentiã materiæ ſignificat materiam in recto, in obliquo vero actum, quem reſpicit eo quod non niſi per actum eſt diffinibilis. Et ſic manifeſtum eſt quid importet materia ſignata. Probatur autem quod materia ſignata modo præexpoſito ſit intrinſecum principium indiuiduationis. Illud eſt intrinſecum principium indiuiduationis, cui primò repugnat communicari pluribus, per modum quo vniuerſale communicatur particulari, ſed huiuſmodi eſt materia ſignata, ergo. Maior eſt manifeſta, & probatur minor, quæ duo includit in ſe, ſcilicet, quod materiæ ſignatæ repugnat communicari pluribus, & quod primo ei repugnat. Primum horum ex ſe patet, materiam enim capacem huius quantitatis tantum, impoſsibile eſt plurificari. Secundum autem probatur. Illud competit primò materiæ ſignatæ, quod circumſcripto quocunque alio ſibi conuenit, & ipſo circumſcripto nulli alteri conuenit, ſed nõ communicari pluribus, vt vniuerſale particulari, circumſcripto quocunq; alio exiſtente in ſubſtantia ſenſibili conuenit materiæ ſignatæ, & ipſa circumſcripta nulli alteri conuenit, ergo non communicari pluribus primò conuenit materiæ ſignatæ inter omnia, quæ in ſubſtãtia ſenſibili inueniuntur. Probatur minor quoad vtranque ſui partem; quoad primam ſic. Id quod materia ſignata præciſè ſumpta ſibi vendicat, ita quod ſub eius oppoſito non eſt intelligibilis, conuenit ſibi circumſcripto quocunque alio, patet iſta ex terminis, ſed incommunicabilitas conuenit materiæ ſignatæ præciſè, vt ſic acceptæ, ita quod ſub eius oppoſito materia ſignata non eſt intelligibilis, non enim poteſt intelligi

materia propria indiuidui communicabilis, ergo. Secunda pars finalis patet exempla riter, quia circumſcripta Socratis materia ſignata, ſeu materia propria, quod idem eſt, certum eſt quod non remanet hic, nec forma eius remanebit hæc: nec ipſa materia.

¶ Secundò. Fruſtra fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora: ſed abſque quibuſque alijs ex materia ſignata ſufficienter ſaluatur indiuiduatio ſubſtantiæ compoſitæ, ergo. Confirmatur. Quia cum in ſubſtantia compoſita non ſit niſi materia, forma, & compoſitum ex his, & accidentia quæcunque indiuiduo accidunt, nullam aliam intrinſecam cauſam habent, niſi aliquid horum, & ſic ad inueſtigandam indiuiduationis cauſam, non oportet extra hoc vagari. ¶ Eſt igitur materia ſignata intrinſecum indiuiduationis principium, quo intrinſecè, licet particulariter, Socrates eſt hic. Dico autem particulariter, quia non arbitror materiam ſignatam eſſe ipſam indiuidualem proprietatem, ſeu differentiam, ſed potius differentiæ indiuidualis eſſentiale principium. Opinor enim quod proportio materiæ ſignatæ ad proprietatem, ſeu differentiam indiuidualem ſit ſicut proportio animæ humanæ ad differentiam hominis conſtitutiuam, ſicut enim anima intellectiua non eſt ipſa differentia (putà rationale) ſed id vnde ſumitur, ita materia ſignata non eſt ipſa differentia indiuidualis, ſed id vnde ſumitur, & quod cauſat eam intrinſecè. Et ſicut homo eſt homo, & per rationale, tanquam per principium formale totale, & per animam intellectiuam, tanquam per principium parciale intrinſecum formale, à quo rationale mendicat & cauſatur, ita Socrates eſt hic per differentiam indiuidualem, tanquam per totale quoddam denominans: quod nihil aliud eſt, quam gradus indiuidualis, ſicut differentia ſpecifica eſt gradus ſpecificus, & per materiam ſignatam tanquam per priorem cauſam intrinſecam, à qua ipſa indiuidualis differentia mendicat. Vt ſic inter nos & Scotum

Nota hoc. in hoc ſter diuerſitas, quod ipſe differentias indiuiduales abſque eſſentiali dependentia à materia ſignata multiplicat. Nos autem ſicut animal contrahere neſciremus ad hominem, & bouem ſine formis partium, à quibus differentiæ contrahentes animal cauſantur, ſic ſpeciem (putà hominem) contrahere ad indiuiduum non nouimus ſine materia ſignata, quæ eſt cauſa indiuiduarum differentiarum, & conſequenter primũ principium indiuiduationis intrinſecum. Moueor ad hoc dicendum, quoniam teneo Socratem ſubſtantialiter ſumptum in recta (ſcilicet) linea prædicamentali ſub ſpecie eſſe vnum numero, non vnitate de prædicamento quantitatis, ſed ſubſtantiali, quam neceſſe eſt antecedi, cum ſit entis paſsio ab indiuiduali gradu, quem ipſa indiuidualis differentia importat.

¶ Quarta ſententia eſt aliorum ſuper primam partem Diui Thomæ quæſtione. 3. articulo. 2. quæſtione vnica, pro cuius opinionis intelligentia obſeruant, quod duo ſunt de ratione indiuidui, ſcilicet, incommunicabilitas, & diſtinctio: & inter dæc duo, ſola incommunicabilitas eſt, quæ facit ſingulare, & indiuiduum, Diſtinctio vero vnius indiuidui ab altero indiuiduo, habet ſe tanquam complementum indiuiduationis, quod ſequitur ad naturam ſingularem & incommunicabilem, & materia dat incommunicabilitatem, quantitas verò diſtinctionem: vnde materia ſub quantitate eſt principium indiuiduationis. Nec obſtat ſi dicas. In illo priori in quo materia vnitur formæ ſubſtantiali, prius natura eſt quod vnio materiæ fiat ad actum ſubſtantialem, quã ad accidentalem, & prius ſecundùm naturam forma actuat materiam, quam de facto illi accidentia inſint. Rurſus in illo priori, in quo forma eſt in materia, intelligitur compoſitum, ergo indiuiduum, & ſingulare, & nondum ibi intelligitur quantitas, ſola materia, ergo quantitas non eſt principium indiuiduationis cum materia, ſed ſola materia. Confirmatur. Quia quantitas cum ſit accidens, immediatè recipitur in toto compoſito, ergo totum compoſitum præſupponitur ante quantitatem, ergo indiuiduum. Reſpondetur, quòd in re nullum eſt inſtans in quo forma vniatur materiæ abſque quantitate, quoniam hæc forma non vnitur, niſi huic materiæ, quia nõ vnitur materiæ vniuerſali, ſed huic materiæ, hæc autem materia nõ eſt hæc, nec diſtincta ab hac materia niſi per quantitatem, & ſic nullum eſt inſtans,

ſtans, in quo forma vniatur materiæ abſque quantitate. Vel ſecundò reſpondetur, quod quamuis in genere cauſæ diſpoſitiuæ, quantitas, & reliqua accidentia præcedant vnionem formæ ad materiam, cæterum in genere cauſæ formalis, & abſolutè loquendo, hæc accidentia ſunt poſteriora ipſa vnione formæ ad materiam, quoniam accidentia ſunt effectus formæ, & compoſiti & in illo priori, in quo in genere cauſæ diſpoſitiuæ accidentia præcedunt, poſſunt indiuiduare, & ſingularizare ſubſtantiam. Vel tertio reſpondetur, quod in illo priori, in quo forma vnitur materiæ ante omnem quantitatem, iam ſubſtantia eſt indiuidua, quantum ad primam, & potiſsimam rationem indiuidui, quæ eſt incommunicabilitas, non tamen eſt indiuidua illa ſubſtantia completè quantum ad ſecundam conditionem indiuidui, quæ eſt diſtinctio, à quolibet alio indiuiduo, quia in illo priori nondum intelligitur quantitas in materia, & ita nondum etiam intelligitur diſtinctio huius indiuidui ab alio indiuiduo.

¶ Secundò aduertunt in quadam quarta concluſione quod illud, in quo poſita eſt ratio indiuiduationis cuiuſlibet naturæ, eſt incommunicabilitas, quoniã eſſe communicabile facit vniuerſale, & commune per ordinem ad inferiora: vnde omne indiuiduum intrinſecè continet eſſe incommunicabile, cætera vero, quæ in vnoquoque indiuiduo conſiderari poſſunt, nõ pertinent ad perfectionem eſſentialem, ſed ſolum ſe habent tanquam complementum prioris indiuiduationis, quare, quod indiuiduum ſit demonſtrabile, diſtinctum, & ſenſibile non conſtituit eſſentialiter indiuiduum, ſed ſupponit eſſe conſtitutum, perficit tamen vltimo rationem indiuidui & ſingularis.

¶ His igitur conſtitutis prædicti autores duas aſsignant concluſiones reſponſiuas quæſtioni, quarum prima eſt, quòd materia & forma quatenus realiter ſunt ad extra, ſunt principium indiuiduationis, ſed ordine quodam, quia materia eſt primum principium radicale; forma vero principium proximum, & hoc quidem quantum ad eſſentialem rationem indiuiduationis, hoc eſt quantum ad incommunicabilitatem, at vero quantum ad irreceptibilitatem, ſola materia eſt principium indiuiduationis, quantum ad diſtinctionem verò vnius indiuidui ab altero, materia ſignata quantitate. Denique & quantitas concurrit ad indiuiduationem, ſicut vera cauſa diſpoſitiua.

¶ Probant autem iſtam concluſionem quo ad omnes ſuas partes, quoad primam primò, quia in quolibet indiuiduo ſubſtantiæ materialis tria conſiderantur intrinſeca, ſcilicet forma, materia, & compoſitum ex vtriſque, ſed huiuſmodi compoſitum, & indiuiduum ſubſtantiale, à quibuſdam differt ſpecie, à quibuſdam differt ſolo numero, ergo ſicut diſtinctio ſpecifica ſumitur à forma, tanquam à primo principio, & à prima radice, ita diſtinctio indiuidualis & numerica, & indiuiduolis vnitas ſumitur tanquam à primo principio, & à prima radice à materia, ergo materia eſt primum principium indiuiduationis. Rurſus quæcunque natura eſt vniuerſalis, quatenus habet eſſe obiectiuum, & apprehenſum ab intellectu, ergo eadem natura habet eſſe ſingulare, & habet vnitatem indiuidualem, quatenus habet eſſe ad extra, ergo natura; quæ eſt materia & forma, quatenus habent eſſe ad extra, ſunt principium indiuiduationis. Vnde ſicut natura, quatenus habet eſſe obiectiuum in intellectu, non ſolum habet vniuerſalitatem, ſed vnitatem quandã formalem, ita & natura ipſa, prout eſt ad extra, non ſolum eſt principium indiuiduationis, & ſingularitatis, ſed etiam eſt principium vnitatis indiuidualis & numeralis. *Primũ argum. pro prima parte.*

¶ Præterea. Prima materia ſecundùm ſe eſt vna numero omnium generabilium & corruptibilium, quia ſecundum ſeipſam non habet quod diſtinguatur, nec quod differat, ergo ipſa eſt principium primum vnitatis indiuidualis. *Secundum argum. pro ſecũda parte.*

¶ Quod vero forma ſit principium proximum indiuiduationis, oſtenditur primò; quoniam in actu indiuiduationis, quando indiuiduatur, & ſingularizatur natura, forma eſt quæ potiſsimè terminat materiam; ergo forma eſt, quæ proximè concurrit, tanquam principium proximum in actu indiuiduationis: eo præſertim quod indiuiduare, eſt actuare, & terminare naturam, ergo cum materia non actuet, ſequitur quod nõ poteſt eſſe principiũ proximum, ergo forma (cuius eſt actuare, & ter- *Primum argum. pro tertia parte.*

L a minare)

minare) debet eſſe principium proximum indiuiduationis.

Secundum argum. ¶Ad hæc, quia ſecundùm veram Philoſophiam & Ariſtotelem, vbique locorum: forma eſt, quæ facit hoc aliquid, ergo ipſa eſt proximum principium indiuiduandi naturam, cum materia tantum ſit radicale.

Tertium argum. ¶Vltetius, ſi Deus anihilater animam Petri, & aliam produceret in eodem corpore organico Petri, tunc tale compoſitum eſſet diſtinctum à priori, ſed non eſſet diſtinctum numero ratione materiæ, nec ratione quantitatis, nec organorum, ergo nulla alia poteſt eſſe cauſa huius diſtinctionis numericæ niſi forma ſubſtantialis, ergo forma eſt, quæ concurrit tanquam proximum principium ad indiuidua tionem,& vnitatem numeralem.

Arg. pro 4. parte. ¶Quod autem materia ſit principium indiuiduationis, quantum ad irreceptibilitatem probatur primò, quia ipſa eſt primum & vltimum ſubiectum ante quod nõ eſt aliud, ergo ſola ipſa eſt principium indiuiduationis, quantum ad irreceptibilitatem. Ex quo infertur, quod reliqua accidentia indiuiduantur à ſubſtantia, & radicaliter à materia, quantum ad hanc irreceptibilitatem.

Primũ argum. pro 5. parte. ¶Quod quantitas concurrat tanquam diſpoſitiua cauſa ſiue qua non. Probatur primò. Certa res eſt quod quantitas non conſtituit indiuiduum, aliàs non eſſet ens per ſe, nam ſi non concurrit conſtituendo indiuiduum, tanquàm indiuidui principium,ſequitur,quòd ſaltim concurrit tan quam principium diſpoſitiuum.

Secundum argum. ¶Præterea. Agens naturale producit formam determinatam in ſubiecto determinato, & indeterminata etiam parte materiæ, diſtincta ab alia materia, ſed vt hæc materia ſit partita, & diuiſa ab alia, requiritur, quod diuidatur ratione quantitatis, ergo. Probatur minor. Nam vbicunque reperitur iſta partitio, & multiplicatio in rebus materialibus, hoc tribuitur quantitati, ſicut enim ignis eſt cauſa omnium calidorum, ſic quantitas eſt cauſa cuiuſcunque diuiſionis, ergo diſtinctio illa vnius materiæ ab altera tribuenda eſt quantitati in ipſo inſtanti generationis ipſius indiuidui.

¶Ex quibus omnibus colligitur, quod hoc indiuiduum eſt hoc, per hanc formam & hanc materiam, at verò forma eſt hæc, quia recipitur in hoc ſubiecto determinato, & hæc materia eſt hæc primò, quia terminatur ab hac forma. Secundo, quia præſupponitur eſſe diſtincta ratione quan titatis ab alia parte materiæ. Eſt tamen maximè obſeruandum, tanquam rationi ſatis conſonum, quod forma & materia inter ſe ſe mutuò ſe iuuant, quantum ad rationem indiuiduationis, in diuerſo tamen genere cauſæ, ſic docet Ariſtoteles 2. Phyſicorum, text. 30. vbi inquit, quòd cauſæ ſunt ſibi inuicem cauſæ. Vnde in productione cuiuſcunque rei quamuis accidentia præcedant in genere cauſæ diſpoſitiuæ, & materialis, at vero in genere cauſæ efficientis, & formalis ſequuntur, & poſteriora ſunt. Sic ergo quantitas in indiuiduatione naturæ ſubſtantialis præcedit in genere cauſæ diſpoſitiuæ, & ſequitur formam in genere cauſæ [illegible]tis, & formalis. Ex quibus colligitur, quod eſt intolerabile illud, quod dixit Caietanus in prima parte, & ſine cauſa mutauit ſententiam, ſcilicet, quod materia vt præhabens quantitatem, eſt principium indiuiduationis, & diſtinctionis indiuidualis, quoniam quantitas, quæ in materia continetur, eſt quantitas indeterminata, & continetur, aut præhabetur in materia, ſicut fructus indeterminatè continetur in terra, ergo ſub iſta ratione, materia non poteſt indiuiduare, aut quantitas ſub iſta ratione non poteſt concurrere ad indiuiduationem.

¶Secunda autem concluſio huius ſententiæ eſt, quod materia ſignata, quæ principium eſt indiuiduationis iuxta interpretationem iam poſitam, eſt materia determinata, & appropriata, & quaſi ſigillata ad hanc formam ſubſtantialem. Pro hac concluſione aduertunt, quod licet agens naturale ſua ſingulari actione diſponat, & appropriet materiam, & determinet ad hanc formam per diſpoſitiones aliquot, & qualitates, verumtamen in inſtanti ipſo generationis omnes illæ diſpoſitiones, & qualitates euaneſcunt, & fugiunt ad corruptionem ſubiecti, in earum tamen virtute manet materia per ſeipſam determinata ad hanc formam, quam recipit immediatè in eodem inſtanti. Rurſus, materia & forma mutuo ſe determinant, & ſibi inuicem ſunt cauſæ, ſic quod materia

non

non eſt capax alterius formæ, nec forma eſt receptibilis in alia materia. Et turſus materia eſt etiam ſignata quantitate, quia in genere cauſæ diſpoſitiuæ præcedit quantitas ad determinandam rationem huius formæ, non alterius. Iam probatur concluſio. Talis materia ex ſe ipſa primo eſt incommunicabilis ab alijsque diſtincta, ergo prima ſubſtantia indiuidua ab ipſa ſortitur has conditiones, quibus efficitur indiuidua. Præterea ſi hæc concluſio & præcedens ſunt veræ, ceſſant omnia inconuenientia poſita, eo quod talis materia ſignata eſt ſubſtantia, & ita poteſt conſtituere primam ſubſtantiam in eſſe indiuiduali ſubſtantiali per ſe loquendo. Quod ſi interroges an ſi daretur de potentia Dei abſoluta compoſitum aliquod ſubſtantiale, ſine quantitate, & alijs accidentibus, an tale compoſitum eſſet indiuiduum. Reſpondetur, quod tale compoſitum in illo caſu, eſſet indiuiduum, quantum ad primam, & præcipuam conditionem indiuidui, non tamen intelligeretur eſſe indiuiduum, quantum ad ſecundam, quia conciperetur tunc vt incommunicabile, quæ eſt præcipuè conditio indiuidui non autem eſſet, nec conciperetur tunc ab alio diuiſum materialiter, quod pertinebat ad ſecundam conditionem, & minus principale indiuiduationis. Ita Capreol. in 2. diſtinctione. 3. quæſtione prima, reſponſ. ad 4. Scoti contra ſecundam concluſionem, & Ferrara libro primo contra gentes, capite. 21.

Sententia Doctoris. ¶ Vltima ſententia eſt Doctoris, pro cuius explicatione & totius quæſtionis eſt primum

Notab. 1. notandum, quòd in tota iſta diſtin-

Prima quæſtio. ctione. 3. à prima quæſtione vſque ad. 6. incluſiuè, intendit Doctor inueſtigare illud per quod, tanquam per rationem formalem indiuiduum conſtituitur in eſſe indiuidui, & ſic in prima quæſtione inquirit, vtrùm natura materialis habeat ex ſeipſa hanc indiuiduationem nullo ſibi addito, &

Secunda quæſtio. reſpondet negatiuè. ¶ Quare in ſecunda quærit, vtrùm illud quod aduenit naturæ ratione cuius ſit indiuidua, & incommunicabilis ſit poſitiuum, an vero negatiuum, & concludit contra Henricum quod indiuiduum, non eſt indiuiduum per ſolas negationes, ſed neceſſe eſt vt per aliquod poſitiuum intrinſecum huic homini, vel huic lapidi repugnet ſibi diuidi in partes ſubiectiuas, tanquam per propriam rationem formalem illius repugnantiæ, & tale poſitiuū eſt cauſa indiuiduationis. ¶ Poſito iam neceſſarium eſſe aliquid poſitiuum, quod ſit

Tertia quæſtio. cauſa indiuiduationis, quærit in tertia quæſtione, an tale poſitiuum ſit actualis exiſtētia naturæ, & reſpondet negatiuè: & ratio eſt, quia exiſtentia naturæ humanæ eſt idem realiter ipſi naturæ, de qua latè diximus ſuprà, & per conſequens exiſtentia diuiditur à diuiſione naturæ, & determinatur determinatione naturæ, cum igitur exiſtentia non ſit primum diſtinctiuum, nec primum determinatiuum, ſed habeat à quo diſtinguatur & determinetur, non igitur poterit eſſe principium indiuiduationis. ¶ Quia tamē aliquid aliud ab exiſtentia requiritur principium indiuiduationis quærit in quarta, an illud ta-

Quarta quæſtio. le ſit quantitas, & reſpondet quod nec quantitas, nec materia quantitate ſignata, poteſt eſſe tale principium, quia nec accidens, nec aliquid derelictum ab accidente poteſt eſſe principium indiuiduandi ſubſtantiam, præcipuè quia ex principio indiuiduationis, & naturæ efficitur vnum per ſe, ex accidente vero & ſubſtantia efficitur vnum per accidens.

Quinta quæſtio. ¶ Propter hoc autem quærit quæſtione. 5. Vtrùm materia (quia ſubſtantia eſt, & efficit vnum per ſe cum forma) ſit tale principium indiuiduandi naturam, cui quæſtioni reſpondet negatiuè, quia ſicut, ſecundùm Philoſophum, datur forma communis, & forma particularis, ita datur materia communis & materia particularis, ergo cum materia de ſe non ſit hæc, non poterit eſſe principium indiuiduandi naturam. ¶ Quare quæſtione ſexta quærit,

Quæſtio ſexta. vtrùm illud poſitiuum additum naturæ ratione cuius natura ſit indiuidua, & incommunicabilis cum non ſit exiſtentia, nec quantitas nec materia, an ſit eiuſdem generis cum natura, id eſt, an natura ſit, hæc, per aliquod ſibi additum de prædicamento ſubſtantiæ.

Notab. 2. ¶ Secundò eſt notandum, quòd per indiuiduationem naturæ Doctor nihil aliud intelligit, quam repugnantiam ad diuiſibilitatem ſubiectiuam, id eſt, in aliud, & aliud indiuiduum, quia ſicut naturæ ſpecificæ repugnat diuidi in plures ſpecies, quia non poteſt habere ſub ſe plures ſpecies, ſicut poteſt habere genus, cui non

 repu-

repugnat diuidi in plures ſpecies, ita indiuiduo (v.g. Perrus) quia non poteſt habere plura ſub ſe indiuidua repugnat ſibi diuiſibilitas in plures partes ſubiectiuas, ſiue in plura numero: & ſicut differentia ſpecifica eſt ratio, quare repugnet ſpeciel diuidi in plures ſpecies, ita differentia indiuidualis eſt ratio, quare repugnet indiuiduo diuidi in plura indiuidua, & hanc rationem huius repugnantiæ inquirimus in hac quęſtione, ſiue quod in hac quæſtione perquirimus eſt rationē formalē, per quā ita Petrus eſt determinatus ad eſſe hunc, vel natura Petti ita eſt determinata ad eſſe hanc, quod ſtante tali poſitiuo addito ipſi naturæ, implicet talem naturam per aliam differentiam determinari, & habere ſub ſe aliud indiuiduū, vel indiuidualem differentiam, quam repugnantiam non habet natura ex ſua ratione formali, cum ſit pluribus indiuiduis cōmunicabilis, & ad plures differentias indiuiduales indifferens.

Notab. 3. ¶Tertiò eſt notandum, quod vt conſtat ex Philoſopho 5. Metaph. ens & vnum conuertuntur, taliter, quod eo modo aliquid eſt vnum, quo eſt ens, & èontra, ita vt ſi eſt ens entitate tranſcendentali, eſt & vnū vnitate tranſcendentali, & ſi eſt vnum genere habet vnitatem genericam, ſi autem ſpecie, ſpecificam, ſi autem eſt indiuiduum habet vnitatem numericam, quia vnaquæque vnitas ſuam propriam entitatem conſequitur, & per conſequens, vnitas numeralis conſequitur etiam ad ſuam propriam *Nota hoc.* entitatem. Ex quo prouenit (& eſt fundamentum hnius quæſtionis) quod cum talis vnitas numeralis, quæ realis eſt ſecundùm omnes, non conſequatur ad vnitatem ſpecificam, quia vnitas ſpecifica eſt minor vnitate numerali, ideò ponenda eſt in indiuiduo alia entitas diſtincta ab entitate ſpeciei, ad quam conſequatur vnitas numeralis, tanquam propria vnitas ipſius entitatis.

Notab. 4. ¶Quartò eſt notandum, quod vnitas ſpecifica, non eſt vnitas intentionis per actum intellectus fabricata, ſed eſt vnitas realis ſpecifica, vt latè probat Doctor in hoc 2. diſtinctione. 3. quæſtione. 1. & hæc vnitas eſt vnitas naturæ ſecūdū ſe, cū fluat à principijs naturæ ex ratione ipſius naturę, tanquā paſſio eius, & natura ſecundū hanc vnitatem ſibi propriā) eſt indeterminata, & in differēs ad hāc vel illā differentiā indiuidualem, & quanuis natura nunquā habeat eſſe reale niſi ſub aliqua iſtarum, quia tamē ſi conſideretur vt prior natura (ſecundum ſuum eſſe) qualibet iſtarum, nullam illarum in rali includit, & vt ſic conſiderata eſt obiectum metaphyſicæ, & vniuerſalis in potētia, potens fundare ſecūdam intentionem, & diffinibilis definitione quidditatiua, quāuis vnitas non ingrediatur in diffinitione quidditatiua, ſed ſit paſſio eius, & ira philoſophandum eſt de vnitate indiuiduali quæ non eſt de ratione formali naturæ, nec eius propria paſſio, ſed accidēs illius, eſt tamen propria paſſio indiuidui quatenus indiuiduum eſt.

¶Quinto eſt notandū, quòd iſta vnitas realis, minor vnitate numerali, quæ conſequitur naturam, vt eſt prior naturalirer entirate indiuiduali, & vt eſt prior naturaliter ſeipſa, vt eſt hæc, eſt vnitas propriæ naturæ, & vnitas realis, & paſſio eius, quæ vnitas etiam reperitur in vnico indiuiduo, ſicut & natura, ideſt, ſicut natura vna eſt in vno quoque indiuiduo, ita vniras realis (conſequens ipſam naturam) eſt vna in vnoquoq; indiuiduo. Quare licet in Petro ſit vna numero natura, eſt tamen duplex vnitas, quarum altera conſequitur entitatem naturæ, altera vero entitatem indiuidualem; & ſic natura ibi eſt vna primo & per ſe ab vnitate illa quæ illam conſequitur ex ſua formali ratione, & eſt vna denominatiuè, ab vnitate quæ conſequitur differentiam indiuidualem. Sicut v. g. color in albedine eſt vnum ſpecie, & vnum genere, vnum genere de ſe, ideſt, ab illa vnitate quæ conſequitut naturam genericam: eſt etiam vnum ſpecie, ſed non de ſe, id eſt, non per rationem coloris, neque tatione alicuius quod per ſe ineſt colori, vt color eſt: ſed denominatiuè tantum, à differenria ſpecifica albedinis eſt vna ſpecie, quia ſibi primo repugnat diuidi in plura ſpecie, poſtquam habet determinationem à differenria ſpecifica: at vero albedo eſt vna ſpecie per ſe, quia à ſua differentia formali habet, quod non poſsit diuidi in plura ſpecie diſtincta. Ita ſimiliter dicēdū eſt de hac natura exiſtēte in hoc ſuppoſiro, quod ipſa ex ſua ratione formali eſt vna vnitate ſpecifica: ideſt nō determinabilis per plures differētias ſpecificas, quia per ſe primo cōuenit illi, eſſe vnam ſpecie: at vero eſt vna vnitare numerali denominatiuè, quia ex ſua formali ratione nō habet determinationē, magis ad iſtā differentiam *Notab. 5.*

indi-

indiuidualem, quam ad illam: vnde vnitas numeralis, formaliter loquendo, eſt totius indiuidui, quare quanuis differentia indiuidualis ſit primo vna, ideſt ratio formalis, illius vnitatis, quia ab illa differentia indiuiduali habet (verbi gratia Petrus) quod ſit vnus indiuidualiter, tamen illa vnitas eſt paſsio totius, cōſequens ipſum eſſe totius, quanuis conſequatur eſſe totius magis ratione vnius partis quam alterius.

Notab. 6. ¶ Vltimò eſt notandum (ad intelligendum, quid ſit entitas indiuidualis) quod differentia indiuidualis, & ſpecifica, in aliquo conueniunt, & in aliquo diſtinguuntur: (loquor autem de conuenientia logica in conceptu formali, non autem in conceptu obiectiuo) Differentia ſpecifica poteſt ad tria comparari, vel ad illa quæ ſunt infra ipſam differentiam, ſcilicet, ad indiuidua illius ſpeciei, & vt ſic repugnat diuidi in plura differentia ſpecie, & ſic etiam repugnat ipſi ſpeciei diuidi in plura ſpecie, quia (verbi gratia homo) poteſt diuidi in plures homines differentes numero, non autem in plures homines differentes ſpecie, quia nō ſunt dabiles etiam de potentia Dei abſoluta: ita etiam differentia iſta indiuidualis nō poteſt diuidi in plura numero, imo, & ipſum indiuiduum non poteſt in plura numero diuidi. Conueniunt igitur vtraque differentia in hoc quia ſpecificæ repugnat diuidi in plura ſpecie, & indiuiduali in plura numero. Differunt tamen, quia ſpecifica poteſt diuidi in plura numero quia nō excludit omnem diuiſionem, quia cum illa ſtat multitudo numeralis, ex eo quod habet vnitatem minorem vnitate numerali; at vero differentia indiuidualis omnem diuiſionem excludit, ſcilicet, & illam quę eſt in partes eſſentiales ſubiectiuas, & illam quæ eſt in partes numerales ſubiectiuas. Secundò poteſt comparari differentia ſpecifica ad illud quod eſt ſupra ſe, ſcilicet, ad naturam genericam, & tunc comparans differentiam ſpecificam ad genus ab alia entitate ſumit differentiam ſpecificam, & ab alia rationem genericam, & ſic differentia ſpecifica eſt actus naturæ genericæ. Propter quod dixi ſupra, quod compoſitio ex genere & differentia in Angelis ſumitur ab alia & alia realitate. At vero in rebus materialibus ſumitur ab alia & alia re. Ita etiam dicendum eſt de iſta differentia indiuiduali, quod eſt quaſi actus determinans naturam ſpecificam, cōtrahens illam ad eſſe indiuidui. Eſt tamē maxima differentia quia differentia ſpecifica ſemper ſumitur à forma alia à qua ſumitur genus, vel ab alia realitate generis: at vero differentia indiuidualis non ſumitur ab alia forma, à forma ipſius ſpeciei, ſed ab vltima realitate formæ ſpecificæ. Sicut, verbi gratia, homo dicit naturam ſenſitiuam rationalem, & hoc totum includit aliam & aliam formam, ſcilicet, formam ſenſitiuam, & formam rationabilem, & à forma ſiue natura ſenſitiua ſumitur ratio generis, à forma autem rationali ſumitur ratio differentiæ. Ita Petrus (qui eſt hic homo) habet duplicem rationem, alteram quod eſt homo, & propter hanc cōſtituitur in ſpecie humana, alteram autem, propter quam eſt talis homo, & propter hanc conſtituitur in eſſe indiuidui. Ratio ſpecifica ſumitur ſemper à forma addita naturæ genericæ, quia natura generica non continet actualiter, nec virtualiter formam ſpecificam, ſed tantum potentialiter: at vero differentia indiuidualis non ſumitur à forma addita naturæ ſpecificæ, ſed ab vltima realitate naturæ ſpecificæ, ſiue formæ conſtituentis naturam ſpecificam in ratione vltima ipſius naturæ: quia (verbi gratia) Petrus dicit naturam humanam in vltima realitate ſubſtantiali, ſibi poſsibili. Quæ realitas non ſumitur ab aliqua forma ſuperaddita ipſi naturæ humanæ, ſed ab ipſa natura humana ſecundum quod eſt in vltima actualitate, quia natura humana non tantum potentialiter continet iſtam differentiam indiuidualem; quatenus eſt ſuſceptiua & determinabilis per ipſam, ſed etiam continet illam virtualiter, quatenus habet in ſe principium per modum cuiuſdam emanationis ad producendum illam. Secundò differunt, quia differentia ſpecifica componit in eſſe quidditatiuo ſuum compoſitū, quia ipſa eſt entitas quidditatiua ſiue dicēs quidditatem: at vero differentia indiuidualis nō conſtituit compoſitum in eſſe quidditatiuo, ſed in eſſe alterius rationis, quia in eſſe indiuiduali materiali ſiue ſubijcibili: quia in eſſe quidditatiuo nullo modo ingreditur differentia indiuidualis, quia conſiderando hominem in ratione hominis nullo modo conſideratur ratio huius hominis, quatenus hic homo eſt, & propter hoc Ariſtoteles 5. Metaphyſ. & 6. & 7. text. cōmen. 41. capit. de partibus definitionis dicit, quod in

in quibuſcunque non eſt materia, idem eſt quod quid eſt, & id cuius eſt, ac ſi dicat in ijs in quibus quidditas includit in ſua ratione formali differẽtiam indiuidualem, idem eſt quidditas & id quod habet quidditatem quia differentia indiuidualis appellatur à Philoſopho materia, & indiuiduũ pars materialis. Differentia autem ſpecifica, ſiue natura, dicitur forma, & ideò omnis realitas ſpecifica conſtituit in eſſe formali, quia in eſſe quidditatiuo, realitas autem indiuidui conſtituit in eſſe materiali, quia in eſſe indiuidui, & ſubiecti. Tertiò poteſt comparari vna differentia ſpecifica ad alias differẽtias ſpecificas, & tunc ſi ſumatur ab vltima identitate, vel realitate formę, ſunt primo diuerſæ inter ſe, quia quanuis anima equi, & anima hominis non ſint primo diuerſæ: at verò differentiæ quæ ſumuntur ab vltima realitate animæ rationalis, & ab vltima realitate animæ equi ſunt primo diuerſæ, ita etiam differentia indiuidualis eſt primo diuerſa ab alia differentia indiuiduali.

Prima cõcluſio. ¶Prima concluſio. Principium indiuiduationis tam in rebus materialibus quam immaterialibus creatis eſt entitas poſitiua. Hæc concluſio eſt Doctoris, quam etiam docet Caietanus vbi ſupra: & probatur. Nulla negatio ineſt alicui cum repugnantia ad oppoſitum niſi per aliquam affirmationem, ſed quæcunque natura creata indiuiduata habet huiuſmodi negationem cum repugnantia ad oppoſitum: ergo per aliquam entitatem poſitiuam, ſed huiuſmodi eſt differentia indiuidualis, ergo.

Secunda concluſio. ¶Secunda concluſio. Iſta differentia indiuidualis eſt vltima realitas entis. Hæc concluſio eſt Doctoris, & omnium Scotiſtarũ: & probatur. Quia illud eſt differentia indiuidualis quod vltimatè determinat naturam, & conſtituit illam in gradu indeterminabili, ſed huiuſmodi eſt differentia iſta indiuidualis, ergo. Maior patet, quia natura quæcunque creata de ſe eſt indifferens, & indeterminata ad hanc, & illam differentiam indiuidualem, ergo differentia indiuidualis erit illud quod vltimo determinat naturam, ita quod illi repugnet per aliud determinari, & per conſequens, indiuidualis differentia erit vltima realitas naturæ, ſiue cuiuſcunque entis, quod eſt determinabile, ſiue illud ſit materia, ſiue ſit forma, ſiue cõpoſitũ, dummodo poſsit cõſiderari, quia tenus determinabile & determinatum eſt, non per differentiam ſpecificam, quia iſta addit naturam, & rem diſtinctam à natura generica, ſed per differentiam indiuiduale, quæ ſupra naturam non addit aliam naturã, ſed tantum realitatem ipſius naturæ.

¶Tertia concluſio. Iſta differentia indiuidualis (quæ vltima realitas entis eſt) non eſt aliquid realiter diſtinctum, ſed tantum formaliter negatiuè. *Tertia concluſio.* Hæc concluſio eſt Doctoris: & probatur. Quia vltima realitas naturæ eſt modus ipſius naturæ, ſed modus tantum diſtinguitur formaliter negatiuè ab illo, cuius eſt modus, ergo & iſta differentia indiuidualis tantum diſtinguitur formaliter negatiuè ab ipſa natura cuius eſt.

¶Confirmatur. Entitas naturæ & iſta differentia indiuidualis nõ ſunt duæ res, ſed duæ realitates, quarum vna formaliter non eſt alia, ergo non poſſunt diſtingui realiter. Patet ſequela, quia diſtinctio realis eſt diſtinctio inter rem & rem, ergo. Neque etiam formaliter poſitiuè, quia diſtinctio formalis poſitiua eſt inter duas formas poſitiuas, ſed natura & vltima realitas naturæ nõ ſunt duæ formæ poſitiuæ (ſicut non ſunt duæ naturæ poſitiuæ) ergo. Probatur minor. Vltima realitas (præciſè conſiderata) non dicit aliquam naturam, ſed dicit de formali realitatem vltimam, connotando illam naturam cuius eſt, ergo. ¶Confirmatur. Minus diſtinguitur vltima iſta realitas à natura cuius eſt, quam diſtinguitur differentia ſpecifica à natura generica, quam contrahit, & determinat: ſed differentia ſpecifica (vt rationalitas in homine) tantum diſtinguitur formaliter poſitiuè à natura generica, ſcilicet à natura animalis in homine, ergo cum iſta diſtinguatur tantum formaliter poſitiuè, illa ſcilicet differentia indiuidualis diſtinguetur formaliter negatiuè.

¶Quarta concluſio. Differentia iſta indiuidualis reductiuè eſt in illo prædicamento, in quo eſt natura cuius eſt vltima realitas. *Quarta concluſio.* Hæc concluſio probatur, quia iſta vltima realitas conſtituit indiuiduum prædicamenti ſubſtantiæ, & indiuiduum prædicamenti accidentis, ergo ſi eſt vltima realitas ſubſtantialis naturæ, erit in prædicamento ſubſtantiæ, ſi autem accidentalis naturæ in prædicamento accidentis. Probatur maior, quia per iſtã vltimam realitatẽ cõſtituitur Petrus in ratione primæ ſubſtãtiæ & hęc quãtitas in ratione indiuidui quãtitatis, & hæc qualitas in ratione indiuidui quali-

qualitatis, ergo iſta vltima realitas reductiuè eſt in illo prædicamento in quo eſt natura quæ per illum determinatur.

¶ Secundo abſolutè loquendo impoſsibile eſt quod conſtitutiuum alicuius rei ſit in alio prædicamento, ab eo, in quo res illa collocatur: cùm ergo prima ſubſtantia vt prima ſubſtantia ſit indiuidua & per ſe in prædicamento ſubſtãtiæ neceſſario debet conſtitui in eſſe primæ ſubſtantiæ per aliquam entitatem poſitiuam ſubſtantialem, alias ſi prima ſubſtantia conſtitueretur per aliquod accidens non eſſet ens per ſe, ergo forma indiuiduationis conſtitutiua primæ ſubſtantiæ debet eſſe ſubſtantia & non accidens. Probatur ſequela. Nam ſi conſtitutiuum primæ ſubſtantiæ eſt accidens, ergo prima ſubſtantia eſt in prædicamento accidentis. Patet. Quoniam per illud res eſt in prædicamento per quod formaliter conſtituitur in ſuo eſſe. Confirmatur. Deus poteſt conſeruare ſubſtantiam indiuiduã ſine accidentibus ergo principium indiuiduationis ſubſtantiæ erit ſubſtantia.

¶ Tertio. Subſtantia, vt ſic, eſt prior omnibus accidentibus, ergo non poteſt indiuiduari ab accidentibus. Confirmatur. Subiectum accidentis indiuidui & ſingularis debet eſſe ſingulare, & non vniuerſale, ſed ſubſtantia in re eſt ſubiectum omnium accidentium ſingularium, ergo ſubſtantia, vt ſubiectum eorum, debet eſſe indiuidua & ſingularis, ſed prius natura eſt ſubiectum, quam accidentia ſingularia recipiãtur, ergo in illo priori ſubſtantia eſt indiuidua & ſingularis ante reliqua accidentia.

¶ Vltimo. Generatio terminatur ad ſubſtantiam ſingularem, & indiuiduam, quæ per ſe eſt terminus generationis, accidentia vero conſequuntur: ergo ſubſtantia prius natura eſt, & intelligitur eſſe vna & indiuidua ante omnia accidentia, ergo conſtitutiuũ ſubſtantiæ indiuiduæ, non poteſt eſſe accidẽs.

Quinta cõcluſio. ¶ Quinta concluſio. Differentia indiuidualis in accidentibus non poteſt eſſe ſubſtantia. Hæc concluſio probatur primo. Deus poteſt conſeruare accidens indiuiduum ſine ſubſtantia; ergo indiuiduatio illius accidentis non poteſt eſſe ſubſtantia. Probatur ſequela. Quia Deus non poteſt conſeruare aliquid in aliquo eſſe, ſine formali ratione conſtitutiua illius in illo eſſe; ſed formalis ratio conſtitutiua indiuidui in eſſe indiuidui eſt differentia iſta indiuidualis, ergo nõ poteſt Deus ſupplere iſtam indiuidualem differentiam ſed poteſt conſeruare accidẽs ſine ſubſtantia, ergo.

Vltima concluſio. ¶ Vltima concluſio. Principium indiuiduationis non poteſt eſſe materia ſignata quantitate. Hæc concluſio eſt Doctoris & probatur, quia materia ſignata quantitate vel dicit ſolam materiam, vel dicit ſolam quantitatem, vel dicit materiam cum ordine ad hanc quantitatem, ſed neutrum horum poteſt eſſe principium indiuiduationis, ergo. Probatur minor, quia materia tantum eſt prima ratio indiuiduationis ipſi indiuiduo, ſicut eſt prima ratio eſſendi: cùm materia ſit primum principium ex quo aliquid fit. Neque quantitas, quia ſi quantitas eſſet tale principium indiuiduandi ſequeretur quòd duo ſuppoſita ſubſtantialia, & duæ ſubſtantiæ numero diſtinctæ poſſent eſſe vna numero ſubſtantia, & vnum numero ſuppoſitum. Probatur ſequela. Nã de fide eſt quod facta transſubſtantiatione panis in corpus Chriſti ibi ſolum remanet quantitas cum reliquis accidentibus ſine ſubſtantia panis, tunc temporis ſit caſus, quod Deus creet ſubſtantiam panis de nouo, & afficiat illam eadem quantitate & iiſdem accidẽtibus quibus præcedens ſubſtantia (conuerſa in corpus Chriſti) erat antea indiuidua, tunc quidem ſubſtãtia de nouo creata habet eadem principia indiuiduationis, quæ habebat præcedens, quia habet eandem quantitatem, ergo eſt eadem numero cum præcedente. Patet ſequela. Quia vtrobique eſt idem principium vnitatis numericæ. Neque etiam materia cum ordine ad hanc quantitatem, quia vel talis ordo dicit aliquid in materia, vel non; ſi non, ergo cum materia ſecundum ſe non ſit principium indiuiduationis, neque materia cum tali ordine erit principiũ indiuiduationis: ſi autem dicit aliquid, vel illud eſt ſubſtantia, vel accidens, ſi eſt ſubſtantia, ergo non poteſt eſſe principium indiuiduãdi accidens: ſi accidens, ergo nõ poteſt eſſe principium indiuiduandi ſubſtantiam. Cõfirmatur. Materia cum iſto ordine ad quantitatem eſt principium differentiæ indiuidualis in ſubſtantia indiuidua, ergo nõ eſt principium formale indiuiduandi ſubſtantiam. Probatur antecedens. Prius natura intelligimus materiam taliter diſpoſitam ab agente, quam formam vniri materiæ: ſed materia eſt diſpoſita per ordinem ad hanc quantitatem, & ad reliqua accidentia, quæ

concomitantur ipſam formam, quam quod forma vniatur materiæ, ergo prius intelligimus materiam ſignatam, quam materiam vnitam formæ, ſed non poſſumus intelligere principium indiuiduationis, niſi prius intelligamus formam vnitam materiæ, ergo principium indiuiduationis non eſt materia ſignata quantitate, ſed vltima realitas cuiuſcumque entis habentis naturam determinabilem & per talem differentiam determinatam.

Nota argumenta Caietani & eorum ſolutiones.

¶In hac igitur quæſtione Caietanus arguit contra Doctorem ponentem talem vltimā realitatem, cuius argumenta nullam habēt difficultatem imo ſi aliquid probarent contra noſtram ſententiam, idem prorſus probarent contra ſuam. Quod magis videtur

Primum argum.

vrgere eſt illud quod ſic ait. Omnis actus ſingularis præexigit potētiam ſingularem, ſed iſta potentia eſt natura ipſius indiuidui, ergo ante aduētum huius proprietatis hæc natura eſt ſingularis & per conſequens natura non fit ſingularis per illam proprietatem. Maior eſt Scoti & prob. ex 2. Phyſic. tex. com. 38. vbi docet comparationes cauſarum.

Solutio.

Reſpondetur negando antecedens, quia non requiritur tanta vnitas in potentia, quanta reperitur in actu; nam in differētia ſpecifica eſt vnitas ſpecifica: at vero in natura generica, eſt vnitas generica & non ſpecifica, quare actus ſingularis nō præexigit potentiam ſingularem, ſed potentiam ſingularizabilem.

Secundum argum.

¶Secundò arguit Caietanus. Principia indiuiduationis ſunt primo diuerſa, ſed ecceitas Petri & Pauli non ſunt primo diuerſæ, ergo. Probatur minor. Id quod magis conuenit cum vno, quam cum alio, non eſt primo diuerſum ab eo, cum quo magis conuenit; ſed ecceitas Petri magis conuenit cum ecceitate Pauli, quam cum ecceitate albedinis, ergo illę duæ nō ſunt primo diuerſæ. Maior eſt manifeſta, quia illa quæ ſunt primo diuerſa in nullo conueniunt. Minor autem probatur, quia ecceitas Petri & Pauli, conueniunt in ſpecie: ecceitas Petri, & albedinis differunt genere. Secundo probatur eadem minor. Illa magis conueniūt quę magis aſsimilantur, ſed illæ duæ priores magis aſsimilantur, ergo.

Reſpondetur arg.

¶Reſpondetur quod hoc argumentum, petit illam difficultatem quæ dicantur primo diuerſa. Cui reſpondetur quod primo diuerſa ſunt illa quæ non conueniunt in aliquo quidditatiuè. Hoc autem dupliciter poteſt intelligi. Primo quod non conueniunt in aliqua realitate quidditatiua, & communi. Vel ſecundo, quod non conuenient in aliquo conceptu obiectiuo; quare ſubſtantia & qualitas ſunt primo diuerſa quia non conueniunt in aliqua realitate communi vtrique, neque in aliquo conceptu obiectiuo, ſed tantum in conceptu formali, Iuxta Doctorem in 1. diſt. 3. quæſt. 1. & idem dicendum eſt de quantitate & qualitate, quibus non datur aliquis vnus conceptus obiectiuus, quia ratio accidentis nō eſt aliquid vnū determinabile per quantitatem, & qualitatem, ſed tantum eſt quædam ratio conceptibilis in vtraque deſumpta ab eodem modo ſe habendi, & ſic tantum habent vnum conceptum formalem; & hoc in intellectu confuſè concipiente, non tamen vnum conceptum obiectiuum: iuxta ea quæ dixi in 1. diſput. 14. quæſt. 1. notab. 5. Contra nonnullos Scotiſtas male Doctotem interptetantes. His poſitis reſpondetur argumēto. Illas duas proprietates non habere aliquid reale commune in quo conueniant, quāuis ab illis poſſet abſtrahi aliquis conceptus fotmalis deſumptus non ab aliqua realitate vtrique communi, ſed ab eodem modo determinandi naturam. Pro quo videndus eſt Lichetus in 2. diſt. 3. quæſt. 7. in principio. Neque obſtat quod differētia Petri, & Pauli indiuidualis conueniunt in hoc quod eſt indiuiduare eandem naturam: differētia autem Petri, & albedinis non conueniunt in hoc. Reſpondetur, quod talis conuenientia non conuenit illis, ex hoc quod ſunt differentiæ indiuiduales, ſed quia identificantur cum natura cuius ſunt, & cum primo dinerſitas ſumenda ſit inter aliqua, ex rationibus formalibus ipſorum, ſi iſtæ differentiæ indiuiduales conſiderentur quatenus ſunt proprietates indiuiduales, non conueniunt in aliquo communi, ſi autem conſiderentur, quatenus ſunt talis naturæ, conueniunt inter ſe quia conueniunt in natura cum qua identificantur, & quia differentia indiuidualis albedinis, & differentia indiuidualis Petri, non identificantur in natura, ideo ſunt primo dinerſæ tam ſecundum rationem formalem, quàm materialem: hoc autem non tollit rationē primæ diuerſitatis, licet tollat rationem maioris diuerſitatis.

¶Tertiò arguit Caietanus. Quod conuenit vni, & repugnat alteri indiuiduo eiuſdem ſpeciei, *Tertium argum.*

ſpeciei, præexigit neceſſario ipſorum diſtinctionē, ſed proprietas indiuidualis Petri conuenit Petro, & repugnat Paulo indiuiduo eiuſdem ſpeciei, ergo proprietas indiuidualis præexigit diſtinctionem Petri à Paulo, & per conſequens differentia indiuidualis non eſt principium diſtinctionis Petri à Paulo.

Solutio. Reſpondetur cōcedendo maiorem, & diſtinguendo minorem, ſcilicet, vel differentia indiuidualis cōuenit Petro iam conſtituto, & tunc concludit argumentum, quod non eſt principium diſtinguēdi Petrum à Paulo, quia vnumquodque per id diſtinguitur ab alio, per quod conſtituitur, quia tamen differentia indiuidualis nō aduenit Petro conſtito eſt ſed conſtituendo illum, non præexigit diſtinctionē ipſius à Paulo, ſed facit illam.

4. Argu. ¶Quartò. Arguit Caietanus ex Ariſtot. & commentatore 12. Metaphyſicæ text. 49. vbi fit hæc conſequentia. Primum cælum (id eſt primum principium) eſt vnum ſpecie, & plura numero, ergo habet materiam quæ conſequentia nulla eſſet ſi proprietas indiuidualis poneretur diſtinguere indiuidua, eiuſdem ſpeciei. Gloſſa autē (ſic intelligentijs per materiam indiuidualē proprietatem,) apparet deſtructiua textus ex commentatore ibi dicente, Omne quod eſt vnū ſpecie plura numero, habet materiam, ſed iam declaratum eſt quod primum cælum nō habet materiam. Ex quibus verbis apparet quod de illa materia loquitur, quam declarauit non eſſe in primo principio, ergo.

Solutio. Reſpondetur, quòd illa autoritas Philoſophi intelligenda eſt iuxta illud 3. Metaph. cap. de vno text. com. 12. vbi ait vnum numero ſunt quorum materia vna, ſpecie quorum ratio vna. Ex quibus verbis colligitur quod ſicut ratio ibi ſumitur pro quidditate, ita materia ſumitur ibi pro illo quod determinat illam quidditatem ad eſſe hoc numero, & per cōſequens pro illa proprietate indiuiduali, ratione cuius natura humana eſt Petrus, vel ratione cuius, homo eſt Petrus, & ſicut Petrus eſt ſubiectus hominis, & dicitur pars ſubiectiua, ſiue materialis. Ideo & illa differentia indiuidualis dicitur materia, iuxta illud primo cæli tex. comm. 92. Cum dico cælum, dico formam, cum dico hoc cælum, dico materiam, quaſi dicat cum dico naturam cæli, dico cælum, cum dico autem proprietatem indiuidualem cæli coniunctam ipſi naturæ, dico hoc cælum. Et hæc ſufficiant pro reſpōſione Caietani.

Ad argu. Durand. ad primū. ¶Ad argumenta Durandi in principio poſita reſpondetur. Ad primum concedendo maiorem, & negando minorem, quia inter naturam, & ſingularitatem, & indiuiduationem, hæc eſt differentia, quod natura tantum dicit prædicata quidditatiua, ſingularitas autem eſt modus intrinſecus ipſius naturæ à parte rei exiſtentis, taliter, quod implicat dari naturam realem ſine ſingularitate propria. Indiuiduatio autem eſt modus extrinſecus ipſius naturæ, quia quanuis repugnet dari aliquam naturam ſingularem, quæ nō ſit indiuiduata indiuiduatione propria, vel aliena, non tamen repugnat ſed de facto datur natura ſingularis realis, ſine propria indiuiduatione ſicut datur ſine propria ſubſiſtentia qualis eſt natura humana Chriſti Domini, imo nec repugnat de potētia Dei abſoluta dari naturam humanā ſingularem ſine aliqua indiuiduatione, ſiue ſine aliqua ſuppoſitalitate: Quare ſingularitas & indiuiduatio non ſunt idem formaliter in natura.

Ad ſecundum. ¶Ad ſecundum reſpondetur concedendo maiorem & negando minorem, quia quanuis de facto indiuiduū & ſingulare ſint idē in eodem ſuppoſito, ab alio tamen habet natura quod ſit ſingularis, & ab alio quod ſit indiuidua, vt ex ſolutione ad primū patet.

DISPVTATIO SEXTA DE LOCO ANGELORVM

continet duodecim Quæſtiones.

Prima, Vtrùm Angeli ſint in loco.
Secunda, Vtrùm locus Angeli ſit aliquod ſpatium corporale.
Tertia, Vtrùm fundamentalis ratio exiſtendi in loco ſit Angelo ſua ſubſtantia.
Quarta, Vtrùm ex eo, quòd ſubſtantia Angeli vnitur loco, reſultet in illa relatio aliqua, vel vbi.
Quinta, Vtrùm locus Angeli habeat terminum ſecundùm magnitudinem, & paruitatem.
Sexta, Vtrùm Angelus poßit eſſe in loco quantumcunq; minimo.
Septima, Vtrùm Angelus neceſſariò ſit in puncto ſiue in loco indiuiſibili.
Octaua, Vtrùm Angelus requirat determinatum locum.
Nona, Vtrùm Angelus poßit eſſe in pluribus locis inadæquatis.
Decima, Vtrùm idem Angelus poßit eſſe in pluribus locis.
Vndecima, Vtrùm de potentia abſoluta poßit Deus idem numero corpus in diuerſis locis collocare.
Duodecima, Vtrùm plures Angeli, & plura corpora poßint eſſe de potentia Dei abſoluta in eodem loco.

TEXTVS.

AD propoſitum igitur, iſta applicando de Angelo, dico; quod Angelus non neceſſario eſt in loco, quia multo magis poſſet fieri Angelus ſine creatione creaturæ corporalis; vel facta creatura corporali, poſſet fieri, & eſſe extra omnem creaturam corporalem, & tamen in Angelo eſt potentia paſsiua qua poſſet eſſe in loco diſt. 2. quæſt. 6. lit. I.

EXPLICATIO LITERÆ.

POſtquam in præcedenti diſputatione actum ſit de ſubſtantia Angelorum, in preſente Diſputatione operæpretium erit diſputari de exiſtentia Angeli in loco, & in hac litera Doctor duas aſsignat côcluſiones, quarũ prima eſt, quod Angelus nõ neceſſario eſt in loco ſicut corpus. Secunda autem concluſio eius eſt, quod Angelus eſt in loco. Vt autem explicet vtramque concluſionem aduertit in hac quæſtione; ibi ad quæſtionem igitur ſoluendam, quod vt intelligamus locum Angelorũ oportet prius intelligere locum corporũ: ad quod aduertit, quod quinq; conueniunt corpori, ſecundum quod eſt in loco, (loquendo de corpore præter vltimum.) Primũ eſt, quod omne corpus eſt in loco actuali. Secundo quod eſt in loco determinato, id eſt in loco æquali: quia cum vnicuique corpori proprius locus correſpondeat, talis locus, neq; excedit corpus, neque exceditur à corpore. Tertio eſſe in loco commenſuratiue (id eſt) quod locatum correſpõdeat toti loco, & pars locati parti, ipſius loci determinatè: pro quo vide Doctorem in 4. diſt. 10. q. 1. artic. 2. Quarto eſſe in loco determinato, (id eſt) quod ita ſit in iſto, quod non in illo, & hoc eſt diffiniri, & determinari loco: & hoc intelligendum eſt ex natura ipſius corporis, quia ſecus de potentia Dei abſoluta, vt docet Doctor in 4. diſtin. 10. quæſt. 2. Quinto eſſe in loco naturaliter, vel violenter, & hoc non ratione loci ſimpliciter, ſed ratione qualitatis, vel alicuius in exiſtentis ipſi loco. Exponendo igitur iſta quinque per ordinem ponit Doctor quinque articulos, & quinque concluſiones. Prima eſt quod omne corpus aliud à primo habens quantitatem eſt in loco actu. Ratio huius concluſionis eſt quia tale corpus eſt præciſe incontinente illud actualiter, ergo.

¶Secunda autem concluſio eius eſt, quod corpus aliud à primo propter quantitatem qua facit latera continẽtis diſtare propter eandem quãtitatem habet locum determinatum, ſiue æqualem: quia locus adæquat ſibi locatum, & locatum adæquatur loco.

¶Tertia concluſio eſt, quod propter eandẽ quantitatem eſt corpus in loco commenſuratiuè, id eſt, quod pars ſuperficiei loci correſpondet parti ſuperficiei locati, & tota ſuperficies loci correſpondet toti ſuperficiei

ciei locati. De hac correſpondentia, & cõmenſuratione loquitur Doctor in 4. diſtin. 10. quæſt. 1.

¶Quarta concluſio eſt, quod corpus eſt in loco determinatè, ita quod ſic eſt in iſto quod non eſt in alio. hoc autem patet, quia ſi corpus eſt in loco commẽſuratiuè. locus adęquat ſibi locatũ commenſuraos illud, & definiens illud adeſſe io iſto loco, quod nõ ſit in alio. Vnde, naturaliter loquendo, omne quod eſt in loco circunſcriptiue, eſt in loco definitiue.

¶Quinta concluſio eſt, quod corpus quantum eſt in loco naturaliter, vel violenter, non propter quantitatem ipſius corporis, ſed propter naturalitatem. Ratio huius cõcluſionis eſt quia in corpore cõtinẽte ſunt qualitates conſeruatiuæ vel deſtructiuæ locati, & propter hoc quod eſt in loco, vel conſeruatur à loco, vel deſtruitur, ſi conſeruatur, eſt locus corporis naturalis, ſi autem deſtruitur, eſt illi locus violentus. His igitur ſic conſtitutis prima concluſio Doctoris de Angelo ſic probatur. Poſſet Deus facere Angelum nullo exiſtente loco, ergo Angelus non neceſſario eſt in aliquo loco. Antecedens patet, & ſequela eſt manifeſta. Eſt tamen aduertendum, vt aduertit Gratianus de Brixia quod concluſio Doctoris eſt intelligenda de exiſtẽtia Angeli in loco eo modo, quo corpus eſt in loco tribus primis modis, ſcilicet, actualiter, æqualiter, & commẽſuratiuè, & ratio Doctoris eſt, nam ſi corpus quantum non neceſſario eſt in loco, quamuis habeat quãtitatem, quia poteſt eſſe extra omnem creaturam corporalem, quanto magis Angelus cum careat quantitate. Secunda autẽ concluſio Doctoris probatur ex eo, quia Angelus habet in ſe potẽtiam paſsiuam, qua neceſſario poteſt eſſe in loco, ergo Angelus eſt in loco. Pro maiori autem explicatione huius literæ ſit quęſtio prima.

QVÆSTIO PRIMA.

¶*Vtrùm Angelus propriè ſit in loco an tantum metaphoricè.*

De hac re eſt prima ſentẽtia Durandi in 1. diſtin. 33. quæſt. 1. num. 2. vbi aſſerit quod Angelus non eſt in loco. Probat autem iſtam ſententiam, quia ſi locus conuenit Angelo, maximè, vel propter limitationem ſuæ eſſentiæ, vel propter eius operationem, vel quia Angelus eſt pars vniuerſi, ſed propter neutrum horum eſt in loco, ergo. Probatur minor. Primo, non ratione limitationis, quia limitatio, vel eſt ſecũdum quantitatem, vel ſecundum eſſentiam, certum autem eſt Angelum non habere limitationem ſecundum quantitatem, cum non ſit quantus quantitate mollis, ergo. Neque etiam ratione limitationis eſſentiæ conuenit eſſe in loco, quia ſi limitationi eſſentiæ reſponderet locus diffinitiuè, ſicut limitationi quantitatis reſpondit locus circumſcriptiuè, tunc ſicut ſe habet quantum finitum ad locum vt ab eo circunſcribatur, ita ſe habet ſubſtantia finita ad locum, vt ab eo diffiniatur, ſed quantum finitum ſic ſe habet ad locum, vt circunſcribatur, quod circunſcribitur à loco ſibi æquali & nõ poteſt circunſcribi à maiori vel minori, ergo ſic ſe habebit eſſentia Angeli quia finita ad locũ, vt diffiniatur à loco ſolum ſibi æquali, vel ſic proportionato eſſentiæ ſuæ quod non poterit diffiniri loco maiori, vel minori, hoc autem eſt abſurdum, quia eſſentiæ Angeli nullus locus eſt æqualis, vel inæqualis, cum quantitas loci, & eſſentia Angeli ſint penitus diuerſarum rationum; neque eſt aliqua proportio inter eſſentiam Angeli, & locum, vt tantus locus debeatur Angelo, & non maior, neque minor, neque aliquis Doctor hoc ponit, ergo illud ex quo ſequitur eſt falſum, ſcilicet, quod limitationi eſſentiæ reſpondeat locus diffinitiuè. Et per eãdem rationem dicendum eſt, quòd non cõpetit Deo eſſe vbique, ita quod infinitate ſubſtantiæ ſit ei ratio vbique eſſendi, ſed eſt vbique ſolum ratione ſuorum effectuũ, ſi enim competeret Deo eſſe vbicunque ratione ſuæ eſſentiæ infinitæ, tunc competit ei eſſe neceſſario vbique, & nullo modo in loco finito, ſed in loco infinito, ſicut è contrario dicitur de Angelo, quod ratione ſuæ eſſentiæ finitæ conuenit ei eſſe in loco finito, & nullo modo in infinito. Eſſe autem vbique; non eſt eſſe in loco infinito, ergo infinitas diuinæ eſſentiæ, non eſt ipſi ratio eſſendi vbique.

¶Et ſi dicatur quod non eſt ſimile de corpore quanto reſpectu loci circunſcribentis, & de Angelo reſpectu loci diffinientis, & de Deo reſpectu loci infiniti, quia Deus, & Angelus ſunt ſubſtantiæ liberæ, & ideo ratione

tione ſuæ libertatis Angelus poteſt eſſe in maiori, vel minori loco, finito tamen, Deus autem, & in infinito, ſi aliquis locus infinitus eſſet, & in finito, quia finitum continetur intra infinitum, non ſic autem de quanto corporeo, quod non eſt talis libertatis, propter quod neceſſario eſt in loco ſibi æquali, neque poteſt eſſe in maiori vel minori: ſed iſtud non valet, quia quãuis Deus, & Angelus ſint ſubſtantiæ liberæ, hoc tamen ſolum eſt reſpectu eorum quæ ſubiacent ſuæ operationi, & nõ reſpectu eorum quæ competunt eis circũſcripta omni operatione, ſed ea qui competunt Deo, vel Angelo ratione finitatis, vel infinitatis ſubſtãtiæ, competunt eis circunſcripta omni operatione quia finitas vel infinitas eſſentiæ prior eſt omni operatione ſubſtantiæ, ergo in Deo, vel in Angelo nõ eſt libertas, quod ſint in maiori, vel minori loco, finito, vel infinito, ſi tamen finitas, vel infinitas eſſentiæ eſt eis ratio eſſendi in loco, & declaratur per ſimile. Homo enim eſt quoddam quantum corporeum liberæ naturæ reſpectu multorum quæ ſubiacent ſuæ operationi, tamen ſicut non eſt in poteſtate eius, quod ſit maior, vel minor quãtitate mollis, ſic non eſt in poteſtate eius quod ſit in loco maiori, vel minori, ſed neceſſario eſt in æquali. Similiter licet Deus, & Angeli ſint ſubſtantiæ liberæ reſpectu exteriorum, ad quæ comparantur mediantibus ſuis operationibus, tamen ſicut non eſt in poteſtate eorum, quod ſint maioris vel minoris perfectionis in eſſentia, ſic non eſt in poteſtate eorum, quod ſint in maiori loco, ſi tamen quantitas perfectionis eſſentialis eſt eius ratio eſſendi in loco.

¶ Idem patet ſecunda via, ſcilicet, ex operatione ſic. Eſſe præſens immediatè alicui, eſt in plus, quam eſſe propinquum ſecundum locum, quod patet, quia non conuertitur conſequentia, nam rectè ſequitur iſtud eſt immediatè propinquum alicui ſecundum locum, ergo eſt ei immediatè præſens: ſed non ſequitur iſtud eſt immediatè præſens illi, ergo eſt ei propinquum ſecundum locum. Anima enim eſt immediatè præſens corpori, & vniuerſaliter forma materiæ & tamen non ſunt propinqua ſecundum locum, neque remota, quia alterius rationis eſt præſentia formæ ad materiam, & accidentis ad ſubiectum quam ſit præſentia ſecundum locum, & ſitum, neque enim includit: nam demus, quod Deus creaſſet aliquẽ Angelum ante mundum corporeum, ſi ille Angelus fuiſſet compoſitus ex materia & forma (vt quidam ponũt) forma fuiſſet præſens materiæ immediatè & tamen nõ eſſet ei propinqua ſecundum ſitum: vel loquẽdo ſine calumnia, accidens (quodcumque illud ſit) fuiſſet præſens ſubiecto immediatè abſque propinquitate loci, vel ſitus. Modo etiam incorporalibus, forma, & materia, ſubiectum, & accidens neque ſunt propinqua propriè nec remota, licet ſunt indiſtincta ſecundum locum ratione quantitatis totius, ſed hoc accidit præſentiæ materiæ ad formam cum præcedat omnem quãtitatẽ. Ex hoc arguitur ſic. Ex eo quod eſt cõmunius non licet inferre quod eſt minus commune, ſed eſt fallacia conſequentis, ſed aliquid eſſe immediatè præſens alteri eſt in plus, quam eſſe ei immediatè propinquũ ſecundum locum, vt declaratum eſt, ergo ex immediata præſentia non licet inferre immediatam propinquitatem ſecundum locum: ſed ſolum requiritur, quod actiuum ſit immediatè præſens paſsiuo ordine naturæ priuſquam agat in ipſum, ergo non licet inferre quod oporteat ipſum prius eſſe propinquum ſecundum locum paſsiuo quam agat in paſsiuum, non oportet ergo eſſentiam Angeli, antequam agat ſecundum ſe, eſſe prius in loco, quadam quaſi propinquitate ad hunc locum, & diſtantia ad alium vt alij ponunt, ſed ſufficit quod ſit ei immediatè præſens non ſitu, ſed ordine, ergo.

¶ Tertia via ſumitur ex eo quod Angelus eſt pars vniuerſi, ſic. Vniuerſum poteſt nominare vniuerſitatem corporum, & perfectionum corporalium tantum, vel vniuerſitatem rerum tam corporalium, quam ſpiritualium; Accipiendo primo modo vniuerſum, cum omne corpus & omnis perfectio corporalis habeat habitudinem ad locum, & ſitum cuius differentiæ ſunt intrà & extrà, neceſſe eſt quod quælibet pars huius vniuerſi ſit intra vniuerſum, ſed Angelus non eſt pars huius vniuerſi, propter quod, non oportet, quod ſit intra hoc vniuerſum ſecundum aliquem ſitum, vel locum. Si autem vniuerſum accipiatur pro vniuerſitate omnium rerum tam corporaliũ, quam ſpiritualium, ſic Angelus eſt pars vniuerſi, ſed ex hoc non poteſt argui quod ſit in aliquo loco diffinitiuè imo potius oppoſitum, cuius ratio eſt quia inconueniens eſt differen-

tias

tias vnius partis vniuerſi extendi ad oẽs.qa totũ æquaretur parti, vel pars toti, ſed extrà, & intra, propè, & longè, ſub, & ſuprà, hic, & ibi, & conſimilia ſunt propriæ differentiæ vniuerſi corporei ratione quantitatis cui per ſe competit ſitus, ergo inconueniens eſt quod extendantur ad omnes partes vniuerſi, ſimpliciter dicti, cuius pars eſt vniuerſum corporeum, non ergo extendũtur ad ſubſtantias incorporeas cuiuſmodi ſunt Angeli.

¶In ſolutione ad primum. num. 39. dicit, quod Angelo conuenit eſſe in loco ratione eſſentiæ non quidem circumſcriptiuè neq; diffinitiuè, ita quod eſſentiæ competat determinatus ſitus, & propinquitas, & diſtantia ſitualis, ſed ſecundum ordinem, qui dictus eſt, conuenit etiam Angelo eſſe in loco per operationem, quoad manifeſtationẽ, & hoc modo nihil prohibet, quin quandoq; ſit nuſquàm. Et ratio prioris eſt, quia quod facit ſitus in corporalibus, hoc facit ordo in ſpiritualibus, ſecundum Auguſtinũ, ſed videmus in corporalibus, quod corpus cæleſte habens cauſalitatem ſuper omnia generabilia, & corruptibilia, præſens eſt omnibus, ſecundum ſitum, hoc modo, vt agat in omnia, ergo Angelus habens cauſalitatem ſuper aliqua corpora quoad motum locale, præſens eſt omnibus ſecundum ordinem, ita vt poſsit in illa omnia agere cum voluerit, & cum non ſemper agat ratione ſuæ libertatis, hoc tamẽ intereſt hic, & ibi, quia præſentia corporis cæleſtis ad omnia generabilia & corruptibilia, cum ſit ſecũdum ſitũ, non eſt ad quodlibet corpus ſecundum ſe, & immediatè, ſed eſt ad vniuerſitatem corporum contentorum, vt ad vnum alterabile habens partes, quarũ quędam ſunt propinquiores cælo immediatæ. ſecundum ſitum, quædam vero remotiores. & mediatæ, ac ſi totum corpus contentum infra cælum eſſet vnum continuũ, & æthereo geneum immediatè contẽtum cælo, ſecundum ſui vltimum, & non ſecundum ſui intimum, impediente hoc natura quantitatis, & ſitus in vtroque ratione quorũ quod eſt immediatum vni, eſt mediatum alteri, ſed præſentia Angeli ad quodlibet corpus mobile ab ipſo cum non ſit ſecũdum ſitum, non impeditur per vnum corpus quin ſit immediatè ad quodlibet aliud, ſicut ponendo animam rationalem, non eſſe quantam, dicimus quod ipſa ſecundum ſe totam exiſtens in vna parte corporis (puta in capite) non impeditur quin ſit immediatè tota in parte diſtante (ſcilicet in pede) & idem eſt de Angelo reſpectu cuiuſlibet corporis, quod poteſt mouere, niſi quod Angelus nõ eſt forma, & actus corporis ſicut anima.

¶Numero autem 35. Ad tertiũ dicit, quod non eſt inconueniens omnes, vel ſaltim aliquos Angelos habere ſimilem habitudinẽ præſentiæ ad omnia corpora, vt ſic omnia ſint plena dijs, hoc enim nullam confuſionẽ ponit in Angelis, nec quoad naturas eorũ, nec quoad ſitum, cum non ſit præſentia ſitualis.

Secunda ſententia.

¶Secunda ſententia eſt aliorum aſſerentiũ, titulum quæſtionis duplicem poſſe habere ſenſum. Primus eſt, vtrum Angelo conueniat ex ſua natura; aliquando eſſe in loco. Ita vt quiuis poſsit eſſe in loco, non tamen ſit neceſſarium ſemper eſſe in eo. ¶Secundus ſenſus eſt. Vtrùm eſſe in loco, ita conueniat Angelo ex ſua natura, vt nunquã poſſet exiſtere actu extra omnem locum, ſed neceſſario poſtulet aliquem non determinatè hunc, vel illum. ¶Secundo ſupponunt quod per eſſe propriè in loco, non intelligunt, eſſe determinatè in loco, eo modo quo corpora ſunt in illo, ſed habere aliquã vnionem, aut præſentiam realem reſpectu loci; ratione cuius res quæ eam habet dicatur propriè eſſe in loco. ¶Quare titulus huius quæſtionis aliquid includit, quod pertinet ad quæſtionem de re, qualis eſt; vtrum Angelo ex ſua natura, conueniat habere, aut poſſe habere prædictam vnionem ad locum. Et aliquid pertinet ad quæſtionem de nomine, qualis eſt an talis vnio poſsit propriè appellari modus exiſtẽdi, in loco.

Titulus quæſtionis.

Primum dictum.

¶His poſitis dicunt primo, concedendum eſſe ſimpliciter, & abſolutè, Angelum ſecũdum ſuam ſubſtantiam, poſſe eſſe vnitum, & realiter præſentem loco. Probant autem iſtum dictum, quia in ſcriptura ſæpè dicitur, Angelos recedere ab vno loco, & accedere ad alium, ergo ſignificat ipſos fuiſſe realiter præſentes ſecundum ſuam ſubſtantiam vni loco, & poſtea fieri præſentes alteri. Conſequentia patet. Quia alias non poterit explicari quomodo fuerit factus ille acceſſus, & receſſus. Antecedens patet. Eſai. 14. quomodo cecidiſti de cælo Lucifer. Luc. 10. Videbam Sathanam tanquàm fulgur de cælo cadentem, & Apocalyp. 12. de dracone, & Angelis eius dicitur, neque

locus

locus, eſt inuentus eorum amplius in cælo. ¶Secundò quia ſi hoc non poſſet Angelo conuenire, maximè propter eius immaterialitatem, ſed hoc non obſtat, ergo. Probatur minor, quia Deus non obſtante ſua immaterialitate, eſt ſecundum ſubſtantiã præſens omni loco, & ita eſt vbique, vt probat D.Tho. 1. par. quæſt. 8. & animæ rationales cũ ſunt à corporibus ſeparatæ, ſunt præſentes ſecundum ſuam ſubſtantiam, aut cælo (ſi ſunt beatæ) aut inferno (ſi ſunt damnatæ) ergo. ¶Secundum dictum iſtorum eſt, quod Angelo conuenit ex propria natura poſſe eſſe præſentem prædicto modo, aut vnitum loco. Probatur primo, quia Angelo conuenit ex propria natura poſſe moueri localiter, ergo & poſſe eſſe illo modo præſentẽ alicui loco vero, vel imaginario. Patet ſequela, quia non poteſt intelligi quod aliquod moueatur ad aliquem locum, & quod non fiat ei præſens, ergo neq; quod ex propria natura poſsit moueri localiter, & quod non poſsit etiam ex propria natura fieri præſens loco. Secundo. Angelo conuenit ex propria natura, poſſe eſſe agens immediatum, immediatione ſuppoſiti, ergo poſſe eſſe immediatum ſeu vnitum ſecundum ſuam ſubſtantiam loco, in quo ita poteſt agere. ¶Tertiũ dictum iſtorum eſt, ſuppoſito quod Angelus exiſtat, conuenit illi ex propria natura ſemper eſſe præſentem, aut vnitum ſecundum ſuam ſubſtantiam alicui ſpatio vero vel imaginario. Probant primo, quia Angelus ſuppoſito quod exiſtat, ex propria natura habet quod debeat exiſtere, aut intra mundum iſtum, aut extra, ſed quomodocunque exiſtat, neceſſarium eſt quod ſit præſens alicui loco vero, vel imaginario, ergo. Probatur minor, quia ſi Angelus eſt intra mundum, neceſſarium eſt quod ſit præſens alicui corpori, vel parti ipſius mundi, ſi vero ſit extra mũdum, neceſſarium eſt quod ſit præſens ſpatio imaginario, quia ibi poſſet Deus (ſi vellet) producere aliquod corpus, ergo. Secundò. Angelus habet ex propria natura virtutem actiuam limitatam, ad certam partem ſpatij, ergo etiam poſtulat ex propria natura, quod ſemper eius virtus, & ex cõſequenti propria ſubſtantia cũ exiſtit ſit actu præſens alicui ſpatio reali, vel imaginario. Patet ſequela, quia nõ poteſt deſignari in ſpatio certa ſphæra virtuti actiuæ Angeli, niſi ſuppoſito quod talis virtus ſit in aliqua parte ſpatij. Alioquin enim non magis diſtabit ab vno termino, quam ab alio, & ex conſequenti, nulla erit ratio cur potius extendi poſsit, ad vnum terminum, quam ad alterum. Confirmatur. Quia reſpectu cuiuſcunque virtutis actiuæ limitatæ (ſi actu exiſtat,) poteſt deſignari terminus, vt patet in virtute relatiua ponderis, & in virtute calefactiua, quæ cum ſit limitatæ virtutis, neceſſario erit in aliquo ſpatio, ſed virtus actiua Angeli, actu exiſtentis eſt actu limitata per ordinem ad ſpatium, quoniam eſſe hoc modo limitatam, eſt ipſi intrinſecum, & ex conſequenti neceſſario conuenit ipſi actu, cum actu exiſtit, ergo poteſt deſignari in ſpatio aliquis terminus ipſius, ſed hoc eſt impoſsibile, niſi ipſa ſit in aliqua parte ſpatij, vt probatum eſt, ergo neceſſe eſt quod virtus actiua Angeli, actu exiſtentis, ſit in aliqua parte ſpatij.

Secundum dictum. *Tertium dictum.* *Confirm.*

¶Vltimò. Nam quemadmodum natura immaterialis ex propria natura habet, ſecundum ſuam durationem tempori coexiſtere, ita ſecundum ſuam ſubſtantiam eſſe præſentem & vniri loco, aut ſpatio, ergo ſicut impoſsibile eſt, quod actu habeat durationem, quin ſecundum eã coexiſtat alicui tẽpori, vero, vel imaginario, ita impoſsibile eſt quod actu habeat ſuam ſubſtantiã, quin ſecundum eam vniatur, & ſit præſens alicui loco vero, vel imaginario. Confirmatur. Quia non magis abſtrahit ſubſtantia immaterialis à loco, quam à tempore; ſed impoſſibile eſt quod exiſtat, & quod non coexiſtat alicui tempori vero, vel imaginario, ergo etiam eſt impoſsibile quod ſi exiſtit, nõ ſit præſens aut vnita alicui loco vero, vel imaginario.

Vlt. arg.

¶Vltimum dictum iſtorum eſt, (quo reſpõdent quæſtioni,) ſatis eſſe Angelum ſecundum ſuam ſubſtantiam eſſe præſentem, & immediatè alicui loco vnitum, aut ſpatio, vt dicatur propriè eſſe in loco tanquam res quæ eſt in loco. Probant autem iſtud dictũ primi teſtimonijs ſacræ Scripturæ ſupra adductis pro primo dicto, in quibus ſignificatur Angelos eſſe in loco, cui ſunt præſentes, & nulla eſt ratio cur non poſsit propriè accipi, ergo concedendum eſt Angelos propriè eſſe in loco cui ſunt præſentes ſecundùm ſuam ſubſtantiam. Secundo cum Angelus deſerendo aliquod ſpatium, cui eſt prædicto modo præſens ſit eodem modo præſens alteri ſpatio, dicitur propriè moueri

Vlt. dictũ iſtorũ eſt, & notab. *Probatur primo.* *Probatur ſecundo.*

ueri

ueri localiter, ergo acquirit locum propriè ſumptū. Patet ſequela, quia nūquā eſt motus propriè ſumptus, ſine ſuo termino propriè ſumpto. *Probatur tertius.* Tertio, quia propriè eſſe alicubi, propriè dicitur eſſe in loco, ſed Angelus qui prædicto modo eſt præſens alicui ſpatio, ꝓpriè dicitur eſſe illic, ergo etiā dicetur propriè eſſe in loco. *Tertia ſententia.* ¶ Tertia ſententia eſt aliorū, ſuper primā partē D. Tho. q. 52. ar. 1. concl. 3. aſſerētiū, quod quāuis Angeli vere & realiter ſint in loco diffinitiuè, modus tñ ille exiſtēdi in loco qui Angelis tribuitur, & ſubſtātijs immaterialis, eſt improprius modus exiſtēdi in loco, & metaphoricus. Probant autē ſuā ſentētiā ex D. Tho. ibid. & in 1. diſt. 37. q. 3. art. 1. & in 2. diſt. 3. *Primum argum.* ¶ Secūdo probatur ratione. Quia Angeli dicūtur eſſe in loco per trāſlationē quandā, à modo exiſtendi in loco, quo corpora exiſtūt. Tū etiā, quia propriè eſſe in loco dicit ordinē ad locū cōuenientē alicui rei ex natura, & cōditione ſua, hūc autē ordinē non habēt Angeli cū ſint à loco independētes, ſed tātū corpora quæ pēdēt à loco, & tempore, ergo. *Secundum argum.* ¶ Itē probatur. Nā quidquid eſt in loco propriè, mouetur propriè per locum, ſed Angelus nō poteſt moueri propriè per locū, vt docet Ariſt. 6. Phyſi. vbi ait quod impartibile nō mouetur propriè per locū, ergo. *Confirm.* Cōfirmatur ex D. Auguſt. 8. ſup. Geneſ. ad literam ca. 30. & ſeq. vbi probat Deū nō eſſe propriè in loco ſed abuſiuè, Idē oſtendit in lib. 83. quæſtionū quæſt. 20. *Tertium argum.* ¶ Item ſi aliqua ratione cōcedendū eſt Angelos propriè eſſe in loco, maximè quia ſi Angelus impropriè, & metaphoricè ſeu abuſiuè eſt in loco, ſequeretur quod nō debem⁹ cōcedere quod ſimpliciter, & abſolutè Angelus eſt in loco. Patet ſequela. Quia quod non eſt propriè tale, nō debet dici ſimpliciter tale, ſed hoc nō obſtat, ergo. Probatur minor, nā eſſe in loco propriè eſt eſſe, ſicut in uaſe, vnde eſt eſſe ſicut cōtētū, & cōprehenſum à loco, hoc autē nō pōt propriè Angelo cōuenire, ſed tātū metaphoricè. Dicitur tamē ſimpliciter & abſolutè eſſe in loco, quia verè, & propriè habet aliquid, nēpè operari circa locū, aut applicare ſuā virtutē ad locū, ratione cuius illi tribuatur denominatio eſſendi in loco ſicut Deus nō dicitur propriè iraſci, nihilominus abſolutè dicimus ꝙ eſt iratus cōtra homines, qa verè & propriè habet aliqd, nēpè punire, ratione cuius illi tribuitur hæc denominatio. Itaq; quāuis nō propriè ſit in loco, ſed metaphoricè, nihilominus abſolutè, & ſimpliciter, Angelus eſt dicēdus eſſe in loco. ¶ Adde etiā ꝙ propriè dicimus D. Petrum eſſe in cælo ratione partis per ſinedochē, licet totus Petrus nō ſit in cælo, cū ergo Angeli nō poſsint eſſe in loco niſi metaphoricè ſequitur quod cū dicimus eſſe in loco, ſemper id intelligim⁹ in ſenſu explicato.

Sententia Doctoris. ¶ Vltima ſentētia eſt Doctoris. Pro cui⁹ explicatione, & totius quæſtionis eſt notādū primo, ꝙ totā difficultas hui⁹ quęſtionis eſt in explicādo qd ſit eſſe in loco, vt abſtrahit ab eſſe in loco circūſcriptiuè & diffinitiuè. *Notab. 1.* Nā ſi nō eſt aliquid cōmune omnib⁹ his modis exiſtēdi alicubi, certiſsimū eſt, nō poſſe de omnibus ꝓpriè prædicari, ſed de vno tātū, & de alijs per metaphorā, vt in omnibus æquiuocis cōtingit v. g. Quia nō datur aliquid cōmune in ratione canis, Latrabili, Piſci, & ſiderei. Ideo canis nō propriè dicitur de his omnibus ſed propriè dicitur de latrabili, de reliquis autē per quādā metaphorā, ita in propoſito. *Notab. 2.* ¶ Secūdò eſt aduertendū, ꝙ Angel⁹ dicitur eſſe intra locū, nō vt aliquo modo depēdēs ab ipſo, ſed tātū vt loco illo limitatus, atq; finitus, & ita licet locus circūdet eius operationē, quia tñ nō depēdet ipſe illo modo à loco, ſed locus ab ipſo, ideo nō dicitur cōprehēdi loco, ſicut v. g. ſi gutta ſuccina vndiq; attraheret paleas potius ipſa diceretur tenere & cōprehēdere paleas, quā teneri, & cōprehēdi ab illis. Vnde D. Damaſc. poſtquā dixit Angelū nō eſſe in loco, ipſe ſe explicauit dicēs, ꝙ per cōprehēſum locū nihil aliud intelligit quā finitū & limitatū loco. Ideo enim dicit Deū nō cōprehēdi loco, quia vbiq; eſt, & virtus eius ad ampliora ſe extēderet, ſi amplior locus eſſet. Virtus autē Angeli ad certū locum ſe extēdit, vt non poſsit ad ampliorem, & hac ratione dicitur cōprehēſa loco. Hinc enim proceſsit cōmunis illa diſtinctio apud Theologos quod Angelus nō ſit circunſcriptiuè in loco, quia eſt indepēdēs ab ipſo, ſed tantū in loco finito vltra quem non poteſt extendi eius operatio, Deus autem neutro modo propter immenſitatem eſt in loco, & ſic D. Damaſc. libro. 1. cap. 17. & Gregor. moral. 2. cap. 3. inquiūt, Angelicos ſpūs eſſe in loco circūſcriptiuè (qui intelligēdi ſunt) ac ſi dicant, ꝙ ſunt in loco limitato, & finito; nā poſtea D. Damaſcenus ſubdit, quod Angeli nō cōtinētur muris, neq; portis, neq; clauſtris, aut ſignaculis, his enim interminabiles ſunt, ſicut

M &ab

& ab eis indepẽdẽtes. Vnde qñ Theologi di
cũt, Angelos diffiniri loco, id enim D. Da-
maſc. & Greg. dicũt circũſcribi loco, vtrũq;
enim ſignificat illud verbũ circunſcribi, ſcili
cet limitari, & contineri, & comprehendi.

Notab. 3. ¶Tertiò notandũ, quod licet reſpectu cor-
porũ locus & vbi (vt notet Soncin. 5. meth.
q. 40.) ſint eadem res, tamen ratione diſtin-
guũtur, ideſt, diffinitione, q a locus vt locus
nihil aliud dicit, niſi ſuperficiẽ vltimã cor-
poris cõtinẽtis: quare eſſe in loco ꝓpriè eſt
à loco cõtineri, vel eſt reſpectus cõtinentis
& cõtẽti. Vbi (autẽ) dicit reſpectum præciſè
præſentialitatis abſtrahendo à continentia.
Vnde ſi aliquid eſt præſens alicui ſpatio ve-
rò, vel imaginario abſq; continẽtia habebit
propriè vbi quãuis propriè nõ habeat locũ,
vide ſolut. arg. pro 2. ſentẽtia, & quæſtionẽ
ſequẽtẽ in notabil. 3. pro ſentẽtia Doctoris.

Notab. 4. ¶Vltimò eſt notãdũ, quòd Angelus quãuis
ita ſit in hoc vbi, quod nõ ſit in alio, nõ tamẽ
facit diſtare latera cõtinẽtis, neq; facit ſuper
ficiẽ cõtinẽtẽ in actu, hoc enim propriũ eſt
corporũ, quia corpus nõ poteſt eſſe in loco,
quin faciat vltimã ſuperficiẽ corporis conti
nẽtis eſſe in actu. Nã tũc ſuperficies intelli-
gitur eſſe in actu, quãdo corpus cõtẽtũ actu
facit diſtare latera eius. Vnde pars (quamuis
ſit in toto,) nõ tamẽ eſt in toto tanquã in lo
co, quia nõ facit per ſe diſtare latera cõtinẽ-
tis; vt patet de materia, & forma, & in parti-
bus etiã integralib⁹ quæ nõ ſunt in toto quã
titatiuo, ſicut locatum eſt in loco, ſed ſicut
pars in ſuo toto. Ita Ariſtot. 4. phyſic. textu
commenti. 23.

Prima cõcluſio. ¶Prima cõcluſio. Angeli ſunt in loco. Hæc
cõcluſio cõmunis eſt omnibus ſcholaſticis,
& probatur primo, ex illo Eſai. 14. vbi dici-
tur de Lucifero, quomodo cecidiſti de cælo
Lucifer, & Luc. 10. Videbã Sathanã ſicut ful
gur de cælo cadẽtẽ, & Apoc. 12. loquens de
malis Angelis, quòd non eſt inuẽtus locus
eorũ amplì⁹ in cælo. Et ꝓbatur ratione. De
Deo verè dicitur quod eſt in loco, ergo &
de Angelo. Antecedẽs probatur primo, ex
illo Ierem. Cælũ, & terrã, ego impleo, & ex
illo Pſal. 138. Si aſcẽdero in cęlũ tu illic eſt,
ergo etiã de Angelis dicẽdũ eſt, eſſe in loco.
Cõfirmatur. Anima ſeparata à corpore eſt
in loco, ergo & Angelus. Antecedens patet.
Nã ex ſcriptura cõſtat Lazarũ portatũ fuiſ-
ſe ab Angelis in ſinum Abrahæ. ¶Præterea
quia ſecũdũ fidẽ animæ iuſtorũ qui ex hoc
mũdo decedũt, vel ſunt in cęlo, vel in purga
torio, & animę impiorũ qui ex hoc mũdo de
cedũt ſecũdũ fidẽ ſunt in inferno, ergo. Cõ-
firm. vlt. ex illa oratione eccleſiæ in qua di-
cit; Viſita quæſum⁹ Dñe habitationẽ iſtã &
omnes inſidias inimici ab ea lõge repelle, &
Angeli tui ſancti habitent in ea, &c. ergo.

¶Secũda concluſio. Angeli nõ ſunt in loco *Secunda concluſio.*
ſicuti corpora. Hæc cõcluſio eſt Doctor. in
hac diſt. &. q. & prob. quia corpora ſunt in
loco circũſcriptiuè, ſed Angelus nõ eſt cir-
cũſcriptiuè in loco, ergo. Probatur minor,
quia Angelus nõ eſt in loco ſitualiter, nec vt
cõtẽtus loco, neq; vt loco mẽſuratus. Dici-
tur autẽ nõ eſſe in loco ſitualiter, nõ quia an
gel⁹ modo nõ ſit ſurſum, & modo deorſum,
quia vt docet D. Damaſc. lib. 2. c. 3. quando
ſunt in cælo nõ ſunt in terra, & ècõtra, ſed di
citur Angelus nõ eſſe in loco ſituatus quia
natura ſua non determinat ſibi eſſe ſurſum,
vel deorſum ſicut corpus natura ſua hoc de-
terminat, quia quãuis quantitas, prout Ma-
thematica eſt, & abſtrahẽs ab omni materia
vel ſubiecto nõ determinat ſibi aliquã diffe-
rẽtiã poſitionis, determinat tamẽ illã vt acci
dens eſt huius, vel illius formæ naturalis, &
quia hoc cõuenit illi natura ſua vt ſit tale ac-
cidens, hinc eſt quod natura ſua corpus, &
omnia quæ in corpore ſunt determinãt ſibi
aliquã differẽtiã poſitionum. Angelus vero
cũ ſit omnino incorporeus, & à materia ſe-
paratus nõ determinat ſibi talẽ poſitionẽ na
tura ſua, ſed mera volũtate propria, vel Dei,
& ſic nõ eſt ſituatus loco. Primò quia caret
ſitu, qui eſt ſpeciale prædicamẽtũ. Secũdò,
quia caret differẽtia poſitionis in ſeipſo, in
quo differt ab omni corpore. Tertiò, quia
natura ſua nõ determinat ſibi aliquã differẽ
tiã poſitionis, & in hoc nõ ſolũ differt à cor
pore, ſed etiã differt à pũcto, quia omne cor
pus naturale & quæ in ipſo ſunt, ſiue diuiſi-
bilia, ſiue indiuiſibilia, (ratione formæ ſub-
ſtãtialis, cui natura ſua cõpetunt) determi-
nãt ſibi aliquã differẽtiã poſitionis, tã reſpe
ctu toti⁹ vniuerſi, cæleſtis, & elemẽtalis quã
etiã reſpectu hominis, aut animalis, hoc au-
tẽ Angelo ex natura ſua non põt cõpetere.
Neq; etiã Angelus cõmenſuratur loco, quia
quãuis eius operatio poſsit loco cõmẽſura-
ri, quia operatio eius trãſiens (cũ ſit extẽſa)
loco cõmẽſuratur, Angelus tamẽ manet in
cõmenſuratus ſicut & anima rationalis, quã
uis, quãdo mouet corpus, ſcilicet, manũ, aut
pedẽ, menſuretur loco, tamẽ ipſa anima ma
net incõmenſurata, quia eſt omnino indiui
ſibilis,

ſibilis,atq; adeò tota in toto & tota in qua-
libet parte. Ita etiā intelligēdū eſt de Ange
lo,quod cū ſit indiuiſibilis, manet totus in
qualibet parte loci,licet eius operatio trā-
ſiens loco menſuretur, & extendatur. Imo
quāuis daremus cum nonnullis Thomiſtis
operationē trāſeuntē eſſe rationē exiſtēdi
in loco ipſi Angelo,ſicut quantitas eſt ratio
eſſendi in loco ſubſtātiæ materiali,adhuc ta
mē nō commenſuratur Angelus loco,ſicut
ſubſtātia materialis cōmēſuratur,quia quā-
titas eſt forma locati ipſi intrinſeca, & ex-
trinſeca loco,at vero operatio trāſiens An-
geli eſt forma intrinſeca loco,ideſt inheret
loco,& eſt extrinſeca ipſi Angelo locato,
& hinc prouenit quod quāuis ſubſtātia ma
terialis,aut accidēs materiale cōmenſurrn-
tur loco ad menſurationē quātitatis, nō ta-
mē eſt neceſſe Angelū loco cōmenſurari ad
menſurationē operationis trāſeuntis. Neq;
etiā Angelus eſt in loco, vt contentus quia
vt docet Doctor hac diſt.q.5. Angelus dici
tur eſſe intra locū,nō vt aliquo modo depē
dens ab ipſo,ſed tātum vt in loco illo limi-
tatus atq; finitus. Cum igitur corpora ſint
in loco ſitualiter,& commenſuratiuè, & vt
cōtenta, & Angelus nullo horum modorū
ſit in loco,ergo Angelus nō eſt in loco ſicu
ti corpora.

Tertia cō-clusio. ¶Tertia cōcluſio. Angeli non ſunt vbique,
hęc concluſio eſt cōtra Durandū & proba-
tur ex illo, Eſai.14.& Luc.10. in prima con
cluſione citatis vbi dictū eſt Angelos deſe-
re locū & adquirere locū,ergo nō ſunt vbi-
que ſecundo, ſi aliqua ratione Angeli ſunt
vbiq; maximè vt dicit Durandus quia poſ-
ſunt vbiq; operare,ſed iſta ratio eſt inſuffi-
ciens,quia ex illa ſolū colligitur Angelum
poſſe eſſe vbique, ergo.

Quarta cō-clusio. ¶Vltima cōcluſio. Angeli ſunt impropriè
in loco abuſiuè & metaphoricè,quāuis pro
priè habeāt vbi,hæc cōcluſio quoad primā
partē cōtra authores ſecundæ ſentētiæ pro
batur ex D.Gregor.Nazian.quē refert D.
Thom. in 1.d.37.q.1.art.1. Aſſerēte abuſi
uè eſſe Angelos in loco,& D. Damaſc. lib.
2.c.17.dicit nō corporaliter ſed intelligibi
liter tātum Angelus dicitur eſſe in loco. Et
probatur ratione eſſe propriè in loco eſt
eſſe ſicut cōprehenſum, & cōtentū à loco,
ſed hoc non poteſt Angelo conuenire pro-
priè,ſed tātū metaphoricè,ergo. Cōfirma-
tur,quia propriè eſſe in loco dicit ordinem
ad locū conuenientē alicui rei ex natura &
cōditione ſua,ſed hoc nō poteſt Angelo cō
uenire,vt diximus in probatione ſecundæ
cōcluſionis,ergo. Cōfirmatur ſecūdo,quia
ſi eſſe in loco propriè tantum eſſet eſſe ſiue,
etiā Deus propriè eſſet in loco. Cōſequens
eſt cōtra D.Auguſt.8.ſup. Geneſ. ad literā
ca.30.& ſeq.& lib.83.quæſtionū.q.20.vbi
probat Deum non eſſe in loco propriè ſed
tantum abuſiuè,ergo.

¶Secūda pars cōcluſionis ꝓbatur, quia ha-
bere ꝓpriè vbi nihil aliud eſt quā eſſe hic,
& habere vbi diffinitiuè,nihil aliud eſt quā
ita eſſe hic,quod non alibi, ſed Angeli pro-
priè ita ſunt hic,quòd non alibi, ergo pro-
priè habent vbi. ¶Secūdò. Habere vbi diffi *Vbi propriè vide Angelis.*
nitiuè,cōuenit nō ſolū Angelo, ſed etiā cui
libet corpori ſecūdū eſſe naturale, & de po
tētia ordinaria;ſed in corporibus, vbi diffi-
nitiuè tātū dicit reſpectū iſtius præſentiali
tatis ad iſtud corpus, quatenus corpus eſt
præſens iſti vbi & nō alteri,ergo & in An-
gelis,vbi tātū dicet relationē præſentialita
tis ad iſtū locū,& per conſequens. Cū talis
reſpectus poſſit Angelo cōuenire propriè,
ergo & vbi propriè pōt Angelo cōuenire.
Cōfirmatur. Nā accidit corpori ſecundum
quod eſt hic,& nō alibi, quod ſit ibi ſituali-
ter cōmēſuratus loco, & loco cōtētus quia
hoc conuenit corpori quatenus corpus eſt
in loco,nō tātū diffinitiuè,ſed etiā circūſcri
ptiuè,ſed Angelus nō eſt in loco circūſcri-
ptiuè vt omnibus eſt in confeſſo,ergo pro-
priè cōuenit illis eſſe hic quod nō alibi, &
per cōſequēs habere tale vel tale vbi, & ſic
Angelis propriè cōuenit vbi. ¶Tertiò. An
geli propriè mouētur,ergo propriè habent
vbi. Patet ſequela, quia motus eſt acquiſi-
tio noui,& noui vbi. Reſpōdetur argumen *Reſpondetur argumentis.*
tis. Ad illa adducta pro ſentētia Durādi re-
ſpōdebitur,infra per ſuas quæſtiones.

¶Ad argumēta adducta pro ſecūda ſentētia
facillimè reſpōdetur,quòd prædicta ſentē-
tia intelligēda eſt iuxta noſtrā tertiā cōclu
ſionē. Si autē adhuc velint cōtēdere Ange-
los propriè eſſe in loco facillimè cōuincun
tur,ex eo quod ipſi dicunt in ſuo tertio di-
cto vbi aſſerūt,quod ſuppoſito ꝙ Angelus
exiſtat,ſemper eſt præſens, aut vnitus lo-
co vero,vel imaginario. Ex quo fic ſi Ange
lus eſſet in loco imaginario,tūc verè habe-
ret vbi diffinitiuū, nō tamē haberet verum
locū,ergo nō eſt idē habere verum locū, &
habere verū vbi: & per hæc patet ad iſtam
quæſtionem.

TEXTVS.

ET iſta potẽtia vel fundatur immediatè in eius ſubſtantia, qua poſſet eſſe in loco, vel in ipſa inquantũ eſt natura limitata actualiter exiſtens, vel in aliquo extrinſeco Ipſi Angelo; quidquid ſit illud, & idem, nõ oportet quærere aliquam intrinſecam rationẽ eſſendi Angelũ in loco neceſſario: quia ibi nulla eſt, ſed tantũmodo eſt in ipſo potencialitas paſsiua qua poteſt eſſe in loco, quia nõ repugnat ſibi, Diſt. 2. quæſt. 7. lit. I.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera duas aſsignat cõcluſiones, quarũ prima eſt, ꝙ Angelus nõ neceſſario eſt in loco quia poteſt poni extra quẽcunq; locum. Secũda autẽ concluſio Doctoris eſt quod ratio exiſtẽdi Angelo in loco, quãdo actualiter exiſtit, eſt potentia paſsiua ipſius Angeli, vel eius ſubſtantia, quia tamen in hac re non omnes cõſentiũt Doctori, Ideo quærendum eſt in præſentiarum quid ſit locus Angeli, & quæ ratio exiſtendi in illum. Quare ſit quæſt. 2.

QVÆSTIO II.

¶ Vtrùm locus Angeli ſit aliquod ſpatium corporale.

Prima ſententia. DE hac re eſt prima ſentẽtia Gabriel. in 2. d. 2. q. 2. art. 3. dubio primo aſſerentis. Ad dubiũ hoc dicitur, quòd innititur falſę imaginationi. Imaginatur enim quod Angelus coaſsi ſtat partibus intrinſecis loci, ſicut anima corpori, ꝙ ita non eſt, ſed Angelus loco diffinitius præſens eſt corpori locato, ab illo loco quo diffinitur Angelus. Et eſt præſens cuilibet parti illius corporis locati, tã partibus in profundo, quã in ſuperficie, nõ ſic partibus loci. Eſt quidem aliquo modo præſens loco, & cuilibet parti eius vltimæ ſurſum, deorſum, deſtrorſum, ſiniſtrorſum, &c. per immediationem: ſic quod inter ipſum & partes extremas loci nihil mediat. Et illo modo rãget partes loci, nõ autẽ intrat eas. Vnde quæcunq; pars vltima loci accipiatur ſi diuidatur in duas medietates interiorẽ, & exteriorẽ, nõ eſt præſens interiori medietati, ſic autẽ eſt præſens corpori locato. Vnde nũquã locus Angeli cõtinet ſolũ Angelũ, alioquin eſſet vacũ quia locus nõ repletus corpore, ſed cõtinet corpus aliquod cui aſsiſtit Angelus totus toti, & cuilibet eius parti, & continendo corpus illud etiã cõtinet Angelũ vnde ſi Angelus coaſsiſteret Petro, & omnibus partibus eius, corpus Petri nõ eſſet locus Angeli, ſed locus corporis Petri eſt locus etiã aſsiſtentis Angeli. Et in illo loco corpus Petri eſt cõmenſuratiuè, & Angelus diffinitiuè, ſicut de facto corpus humanũ nõ eſt locus animæ inhærentis, neq; generaliter materia formæ ſibi inhærentis, ſed locus corporis, eſt locus etiam animæ rationalis, & locus ſubiecti & materiæ, eſt etiã locus inhærentis formæ.

Secunda ſententia. ¶ Secũda ſententia eſt Ricardi in 1. diſt. 37. circa ſecũdũ principale. q. 2. Aſſerentis Angelũ eſſe in ſpatio corporali tãquã in loco. Hanc ſentẽtiã videtur tenere Hẽric. quodl. 2. q. 9. vbi pro eodẽ ſumit Angelũ eſſe in loco, & eſſe in aliquo ſitu, ratione cuius dicatur eſſe in aliqua parte vniuerſi, ſcilicet ſupra, aut infrà.

Tertia ſententia. ¶ Tertia ſentẽtia eſt aliorũ aſſerẽtiũ locum Angeli eſſe quẽdã modum ſe habẽdi ipſius ſubſtãtiæ Angeli in ſpatio, qui modus nõ diſtinguitur realiter à ſubſtantia Angeli, imo eſt idẽ realiter cũ illa, explicatur tamẽ & intelligitur per ordinẽ ad ſpatiũ. Probant autẽ ſuã ſentẽtiã quia alius modus videtur inintelligibilis. In primis enim corpus nõ poteſt eſſe locus Angeli, tũ quia nullo modo informat, aut modificat, aut cõtinet ipſum Angelũ, hoc autẽ eſt de ratione loci, ergo corpus nõ poteſt eſſe locus Angeli. Tũ etiã quia præſentia duorũ corporũ in eodẽ ſpatio, vt ſi Deus cõſtitueret ea in illo penetratiuè. Non ſufficeret vt vnũ diceretur locus alterius, qa nulla eſſet ratio cur potius vnũ, quã alterũ haberet rationẽ loci, ergo neque ſimilis præſentia corporis, & Angeli ſufficiet, vt corpus dicatur locus Angeli.

¶ Secundò autẽ quod neq; ſuperficies ambiens huiuſmodi corpus ſit locus Angeli patet ex eo quia neq; cõtinet, neq; vlla ratione modificat ipſum Angelũ. Quod vero neq; ſpatiũ poſsit aſsignari locus Angeli, ex eo oſtẽditur qa ſpatiũ nihil eſt, & in nihilo nõ poteſt fundari exiſtẽtia localis, neq; eſſe aliquid in loco, ergo dicẽdũ eſt locũ Angeli nihil aliud eſſe, quã modus ille habẽdi ſe Angelũ in loco, qa nihil aliud põt aſsignari ꝙ habeat rationẽ loci reſpectu Angeli.

¶ Quarta ſentẽtia eſt illorũ (qui in quęſtione præcedenti aſſerebant Angelũ propriè eſſe in loco) qui aſſerunt locũ Angeli eſſe

ſpatiũ

ſpatiũ verum,& reale,vel imaginariũ. Pro explicatione ſuæ ſententiæ aduertũt quod nomine ſpatij intelligunt extẽſionẽ aliquã non vtcumque cõſideratam, ſed per ordinẽ ad ſitum quem res dicuntur habere, quatenus ſecundum eã attenditur diſtãtia & propinquitas localis rerum.Nam v. g. linea,& ſuperficies,quanuis ſit quædam extenſio(ſi abſolutè ſecundum ſe cõſideretur, non habet rationem ſpatij localis, ſed ſolum quando prædicto modo ſumitur. Huiuſmodi autem extenſio interdum eſt vera & realis,vt cùm eſt alicuius veri corporis. Aliquando vero imaginaria quæ non eſt aliud quam capacitas & non repugnantia ad recipiẽdum corpus,ſi diuina virtute producatur eſtque tanta huiuſmodi capacitas,& ex cõſequẽti ipſum ſpatium locale eſt tantum, quantum eſt corpus quod in ſe poteſt recipere. Appellatur vero huiuſmodi ſpatium imaginarium quia non eſt actu reale, ſed cõceptum ad extenſionem realem, non tamen eodem modo,quo concipiuntur entia impoſsibibilia,vt chimera;ſed ſuppoſita prædicta nõ repugnantia per modũ aliqualis fundamenti.Et quanuis ſpatium ſumatur his duobus modis, & in vtroque poſsit eſſe Angelus, cum eſt in loco,non tamen eſt in illis, vt in duobus locis,cum neque poſsit eſſe in ſpatio reali quin ſit in imaginario,neq; in ſpatio reali tanquàm in vltimo habenti rationem loci,& terminantis præſentiam , aut vnionem localẽ ipſius Angeli, ſed vt in eo, quo mediante,eſt in ſpatio imaginario;cui vltimo,& ſimpliciter cõuenit ratio illa:ſolũ enim dicitur ſpatiũ reale(v. g. aer,)locus Angeli, quatenus Angelus ita eſt ipſi intimè vnitus,vt etiã ſit præſens,& vnitus ſpatio imaginario,quod ei correſpõdet.Quod facile intelligetur ſi explicationis gratia ſupponamus Angelũ eſſe corporeum, nam hoc poſito neceſſariũ erit quod repleat ſpatium imaginarium quod occupat corpus ꝙ eſt illo modo vnitum,& in hoc ſenſu intelligenda eſt hæc ſententia quãdo dicit locũ Angeli aliquãdo eſſe ſpatium reale, & imaginariũ ſimul, ſeruato ordine inter ipſa. In hoc autem tantũ intẽditur explicare diſcrimen inter Angelũ,& corpora, cũ ſunt in loco,quod corpora nõ occupant ſpatium verũ,& reale,quoniã naturaliter nõ admittũt ſicut alia corpora,ne detur penetratio dimenſionũ,ſed ſolum ſunt in ſpatio imaginario,Angelus autẽ bene poteſt eſſe in ſpatio quod ſit aliquid reale,quoniam eſt omnino immaterialis,& incorporeus. Dicitur etiã quod aliquãdo locus Angeli eſt ſpatiũ imaginariũ,ſolũ quoniã nõ repugnat quod Angelus aliquãdo ſit ſolũ in eo,vel Deo anihilante corpora,vel ipſo Angelo ſe mouente extra vltimam ſuperficiem corporũ cæleſtiũ quia in hoc nulla apparet repugnãtia.

¶His igitur ſic poſitis probant prædicti authores ſuã ſententiã,nempe quod Angelus habet pro loco ſpatiũ verũ reale,aut imaginarium. *Primum argum.* Primò,quia per ordinẽ ad ſpatium imaginariũ vltimo, & ſimpliciter cõueniũt Angelo diſtãtia,& propinquitas localis,ergo & eſſe in loco,& ex cõſequẽti huiuſmodi ſpatium eſt locus Angeli. Conſequentia probatur.Quia v.g. diſtantia localis eſt diſtãtia locorũ,ſicut diſtantia formalis eſt diſtãtia,& inæqualitas inter formas,ergo ſicut nõ poteſt intelligi diſtinctio formalis inter aliqua,niſi per ordinẽ ad formam , ita nec diſtinctio localis , niſi per ordinem ad loca in quibus ſunt. Itẽ quia res vna dicitur diſtare ab alia,quia locus in quo eſt diſtat à loco alterius , & tanta eſt diſtantia rerum, quãta locorũ in quibus ſunt, eadem eſt ratio de propinquitate,ergo id habet rationẽ loci reſpectu cuiuſcũque rei, ratione cuius cõueniũt illi diſtãtia,& propinquitas localis.Item quia ſi modo eſſet Angelus vnitus alicui corpori diſtincto ab ſpatio , & adhuc corpus eſſet adeo diſtãs ab Angelo vt non poſſet Angelꝰ agere in ipſum, quãuis Deus anihilaret corpus illud, cui Angelus eſt vnitus,& ſpatiũ reale quod occupat, maneret huiuſmodi Angelus,ita diſtans localiter ab illo corpore ſicut antea , ergo diceretur diſtare per ordinẽ ad ſpatiũ imaginarium in quo maneret.Patet antecedẽs,quia etiã facta illa anihilatione non poterit Angelus agere in illud alterũ corpus à quo diſtabat, & hoc nõ propter defectũ virtutis, vt conſtat,ergo propter diſtantiam localem.

¶Secũdò. *Secundum argum.* Interuallũ(quod quia eſt interiectum inter Angelum & aliquam rem eſt cauſa diſtantiæ inter Angelum,& rem illã) eſt ſpatium imaginarium , ergo etiam id in quo eſt Angelus tanquàm in loco , eſt ſpatium imaginarium. Cõſequentia patet. Quia ſi Angelus acquirat aliquid illius interualli,erit proximior illi rei à qua diſtabat,ergo etiã erit in loco proximiori , atq; ex cõſequẽti pars ſpatij imaginarij habebit rationem loci reſpectu Angeli. Antecedẽs pro-

probatur, quia (ſi v. g.) ſphera actiuitatis Angelo exiſtentis in terra terminatur in orbe lunæ, non poterit agere in orbem ſolis, propter defectum approximationis localis requiſitæ vt Angelus agat, etiam ſi Deus anihilet omnia corpora intermedia, & tamen in iſto caſu non eſſet diſtantia ratione corporis interiecti, quia ex ſuppoſitione nullum eſſet corpus medium inter illũ Angelum, & orbem ſolis; ſed ſolũ ratione ſpatij imaginari, ergo huiuſmodi ſpatium eſt cauſa diſtantiæ localis.

Tertium argum. ¶Tertio probatur impugnatione aliarum ſententiarum. Nam primo falſum videtur quod corpus exiſtens in ſpatio ſit locus Angeli, quoniam mutato huiuſmodi corpore poteſt Angelus manere in eodem loco. Neque poteſt idem obijci de ſpatio, quoniam licet mutetur ſpatium reale, manet idẽ ſpatium imaginarium cui conuenit vltimo ratio loci reſpectu Angeli: & de ſuperficie ambiente corpus illud. Probatur facilius, quia locus per modum continentis ſolũ debetur corporibus. Illa vero ſententia quæ ponit talem modum ſe habendi qui conuenit Angelo ex eo quod vnitus eſt loco, nõ explicat id in quo Angelus eſt tanquàm in loco.

¶Vltimo probatur authoritate D. Thom. qui 1. par. quæſt. 52. art. 3. in ſolut. ad ſecundum admittit Angelum eſſe ſimul cum corpore, in eodem loco quia nullus eſt locus qui non ſit plenus corpore ſenſibili. Vbi neceſſario dicendum eſt quod nomine loci intelligit ſpatium imaginarium quoniam hoc poteſt repleri aut occupari, corpore ſenſibili, & non alia corpora ſecundum leges naturæ.

Secũdum dictum. ¶Secundò. Aſſerũt prædicti authores ſpatium imaginarium nõ ideo dici locũ Angeli, quia præciſe habeat ſibi vnitam ſubſtantiam Angeli, neque quia propriè circunſcribat, aut contineat eam ſicut vas, ſed quia ita habet eam ſibi præſentem & vnitam, vt ſit terminus extra quem non eſt præſens, & quem Angelus poſtquàm eſt perductus nõ poteſt acquirere, aut deſerere niſi per motum localem. Probat autem iſtud dictũ ſola explicatione terminorũ. Pro qua aduertunt quod quanuis de ratione loci actualis ſit immediata vnio, & præſentia rei, quæ eſt ad ipſum, non tamen ſufficit quæcunq; vnio immediata, nã & forma vnitur immediatè materiæ ſecundum ſuam ſubſtãtiam, & vnum corpus vnitur alteri ſecundũ externas ſuperficies, & ſuper naturaliter poteſt vniri intimè, & penetratiuè, & tamen nec materia eſt locus formæ neque quodcunque corpus eſt locus alterius ſibi vniti, prædicto modo, quare requiritur ſpecialis quidam, & particularis modus vnionis qui duabus conditionibus exprimitur. Quarũ prima eſt, quod locus ſit aliquo modo terminus vnionis, ſeu præſentialitatis rei, quæ eſt in loco, ita vt extra eum non reperiatur naturaliter. Secũda eſt quod poſt huius rei productionem, non poſsit ab ea naturaliter acquiri, niſi per motum localem.

¶Secundo aduertũt quod dupliciter locus poteſt eſſe terminus præſentiæ rei quæ eſt in loco, ſcilicet, circunſcriptiuè, aut cõmẽſuratiuè; vt cum res quæ eſt in loco commenſuratur ipſi loco, inquantum tota eſt in toto loco, & pars in parte eius. Aut diffinitiuè ad quod non requiritur quod res quę eſt in loco, commenſuretur ipſi loco prædicto modo, ſed ſatis eſt quod ita ſit in eo loco, & in tanto loco vt neque ſit in alio, neque in maiori: non tamen cõueniunt iſti modi terminandi rem locatam cuicunque loco, ſed prior conuenit loco rerum corporearum, poſterior vero loco rerum ſpiritualium. Neque obſtat quod etiam locus rerum corporearum terminet eas ita, vt nõ ſint extra eum, quoniam vt iſte modus terminãdi attribuitur in particulari loco rerum ſpiritualium, hoc habet peculiare quod eſt ſine cõmenſuratione, quoniam res quæcunque ſpiritualis ita eſt in loco, vt ſit tota in toto loco, & tota in qualibet parte eius.

¶Tertio aduertunt, quòd illa conditio ſecũda ſuprapoſita, nempè, quod poſt rei productionem non poſſet adeò naturaliter acquiri, nec deperdi niſi per motum localem, debet intelligi quando locus nõ acquiritur, aut deſeritur, vt pars loci in quo Angelus manet. Nã cũ Angelus eſt in loco ſibi inadæquato, bene poteſt deſerere aliquã partem eius, & permanens in eodẽ loco, poteſt acquirere aliã partẽ ſine motu locali: verum adhuc poſita iſta limitatione ſunt qui negent eã conditionẽ requiri ad locũ Angelorum, quoniam dicunt non eſſe neceſſarium quod Angelus ſit alicubi, tanquàm in loco, quia non eſt neceſſarium quod ſemper operetur ad extra, neq; quod habeat ſuã virtutem applicatam alicui loco, & conſequẽter dicunt quod cum eſt nullibi, poteſt incipere eſſe

re eſſe in loco ſine motu locali, per hoc ſolũ quod incipit operari in eo, aut ei applicat ſuã virtutem, & ceſſando ab vtroq; deſerit etiam eum ſine motu locali. Sed hoc fundamẽrũ falſum eſt, vt infrà dicemus. Vnde poteſt deſumi argumentum ad probãdum quod Angelus ſemper eſt in aliquo loco: quia non poteſt acquirere locum totalem de nouo quin deſerat aliquem, ſcilicet, eum in quo eſt. Neque poteſt deſerere, eum in quo eſt quin adquirat alium, ſed acquiſitio huius loci & deſertio alterius nõ poteſt naturaliter fieri ſine motu locali, ergo neceſſarius eſt ſemper huiuſmodi motus, vt Angelus acquirat, aut deſerat prædicto modo locũ. Cõfirmatur. Quia locus eſt terminus per ſe primo motus localis, non quidẽ producendus ſed acquirendus per eũ: ſiquidem quod producitur per motũ localẽ, id nõ eſt locus ſed vbi, ergo per ſe neceſſarius eſt motus localis, vt naturaliter acquiratur ab aliqua re, poſtquã eſt producta. Patet conſequentia: quia cõmuni eſt omnibus motibus vt neceſſarij ſint ad naturalẽ productionẽ terminorũ, ad quos per ſe primo ordinantur, ſaltim poſtquàm res cũ quibus cõproducuntur ſunt productæ. ¶Ex qua doctrina infertur primo, quod quãuis Deus secundũ ſuã ſubſtantiam ſit immediatè præſens cuicunque ſpatio, etiã imaginario, tamẽ illud ſpatium nõ habet propriè rationẽ loci reſpectu Dei, quia nulli ſpatio conueniunt reſpectu Dei, eaque dicta ſunt per ſe requiri ad locum. Ita D. Tho. 1. par. q. 8. art. 2. licet dicat abſolutè Deum eſſe in omni loco vt res eſt, non tamen cõcedit illum eſſe formaliter in omni loco vt locus eſt, ſed cauſaliter tantũ, ſcilicet, quatenus producit corpora, quæ replent omnia loca. ¶Secundo infertur, quod corpus Chr̃i dũ eſt in ſacramẽto quãuis ſit præſens mundo ſubſtãtiarum ſpiritualium, hoc tamen eſt ſine cõmenſuratione ad partes ſpatij quod occupãt ſpecies cõſecratæ tamen nõ eſt in eo tãquã in loco, nõ ſolũ eo modo, quo cætera corpora ſunt in loco, ſcilicet, circunſcriptiue, ſed neque illo, quo dictum eſt ſubſtantias ſpirituales eſſe in loco, ſcilicet commenſuratione ad ipſum, & ratio eſt quia vnitũ alicui ſpatio tanquã termino ſuæ pręſentiæ, ita enim eſt præſens vt ſimul ſit & poſſit eſſe præſens alijs ſpatijs, neq; vnio ſiue præſentia quam habet reſpectu ſpatij eſt per ſe acquiſibilis, aut deperdibilis per motum localẽ, ſed acquiritur per conuerſionem panis in ipſum, & corrumpitur per deſitionem ſpecierum.

¶Quarta ſententia eſt omniũ Thomiſtarũ *Quarta ſententia.* aſſerentiũ Angelũ eſſe in loco per operationẽ tranſeuntem vel per applicationem ſuæ virtutis operatiuæ circa aliquẽ locum. Ex quo colligitur quod illud circa quod operãtur tranſeunter, vel applicãt ſuam virtutẽ operatiuam eſt locus ipſius Angeli.

¶Vltima ſententia colligitur ex his quæ di- *Vlt. ſententia.* ximus quæſtione præcedẽti. Pro cuius explicatione & totius quæſtionis ſunt notanda nõnulla quorũ primum eſt. *Notab. 1.* Quod in hac quæſtione nõ quærimus de loco, & vbi Angeli quod reſultat ex vnione ipſius Angeli cũ ipſo loco, ſiue pro reſpectu qui eſt inter Angelũ, & locũ cui eſt vnitũ. Neque etiam inquirimus rationẽ formalem exiſtendi in loco, nã de hac dicemus quæſtione ſequẽti, ſed quæſtio in præſentiarũ eſt de eo cui Angelus eſt præſens tanquàm loco & vnitur, ita vt dicatur eſſe in eo localiter & in hoc cõueniunt oẽs ſententiæ in hac quæſtione. *Notab. 2.*

¶Secũdo eſt notandũ quod eſſe in loco pro nunc cõtingit dupliciter, vel circunſcriptiuè, vel diffinitiuè vt diximus quæſtione pręcedenti. Ex quo ſequitur quod cum eſſe in loco de vtroq; verificetur, præciſe & secũdũ ſe neque dicit circũſcriptionẽ, neque dicit diffinitionem, ſed quid cõmune vtriq; deſumptũ nõ ab aliqua natura vtriq; cõmuni, ſed ab eodẽ modo ſe habẽdi. Quare eſſe in loco circunſcriptiuè vltra eſſe in loco dicit cõmenſurationem partium locati ad locũ & ecõtra, in quo totũ correſpõdet toti, & pars parti. Eſſe autem in loco diffinitiuè vltra eſſe in loco dicit determinationem & limitationem quia ita hic quod non alibi, quare nõ implicat de potentia Dei abſoluta dari vnum corpus quod ſit in pluribus locis circunſcriptiuè, implicat tamen etiam de potentia Dei abſoluta dari vnum corpus quod ſit in pluribus locis diffinitiuè, quia implicat aliquid eſſe hic quod non alibi, & aliquid eſſe hic quod & alibi. Non tamen implicat aliquid eſſe hic & ibi cum commenſuratione partium locati ad ipſum locum, de quare alibi, ergo eſſe in loco abſtrahit ab eſſe in loco circunſcriptiue, & eſſe in loco diffinitiuè.

¶Tertio eſt notandum quod vbi eſt circun- *Notab. 3.* ſcriptio corporis locati à circunſcriptione loci procedens. Quæ diffinitio tradita ab autore. 6. principiorũ debet intelligi, qua-

tenus circunſcriptio non ſignificat cõmenſurationem, ſed determinationem conuenientem locato ex natura rei. Vnde aliter philoſophandum eſt de loco Angeli conueniente illi ex natura ſua, quia vnuſquiſque Angelus determinat ſibi talem locum, at vero de potẽtia Dei abſoluta poſſet vnus Angelus eſſe in pluribus locis quia non magis repugnat eſſe in pluribus locis Angelo quã corpori, ſed tunc Angelus non eſſet in loco diffinitiuè ſed alio modo. Quare vt prædicta diffinitio conueniat omnibus modis habendi vbi, ideſt, vt conueniat vbi, ſecũdum quod habetur per modum exiſtendi in loco diffinitiue, & circunſcriptiuè; explicanda eſt in omni rigore metaphyſico, & ſic ly circunſcriptio idem ſignificat quod determinatio, ac ſi dicat, eſt determinatio corporis locati à determinatione loci procedens, quaſi dicat corpus locatum habet duo, habet enim quod eſt indeterminato vbi, habet & ſecundo commenſurationem totius ad totum, & partium inter ſe. Similiter Angelus exiſtens in loco habet determinationem reſpectu huius vbi, ſicut & corpus, diſtinguitur tamen à corpore in modo exiſtẽdi in loco penes commenſurationem, non tamen penes determinationem in ordine ad locum, & quia reſpectu corporis, vel reſpectu modi quo corpus eſt in loco, commenſuratio habet rationem differentiæ, & vbi rationem generis. Ideo Doctor in hac diſtin. & quæſtione litera G. docet quod corpus quantum eſt in loco in actu, quia in preciſo continente actualiter, & reddit rationem, quia non poteſt eſſe corpus quantum in loco quin iſtud vltimum (quod eſt primum continens) faciat illud eſſe actio, quia facit latera corporis continentis diſtare. Ex qua doctrina inſertur. Quod ſi corpus eſſet in loco, non faciens diſtare latera corporis continentis, nõ eſſet in loco actu, ſed tantum in potentia; haberet tamen tale corpus proprie, vbi, quia haberet determinationem illam qua verum eſſet dicere corpus ita eſt hic quod non alibi, & ſic patet quomodo commẽſuratio ſe habet vt actus reſpectu vbi, & vbi ſe habet vt potentia reſpectu commenſurationis, & per conſequens ly circunſcriptio poſita in diffinitione vbi non ſignificat commenſurationem, ſiue (quam communiter appellamus) circũſcriptionem, ſed illam determinationem corporis quæ in corpore locato præintelligitur ad commenſurationem; nam corpus locatum ex eo quod determinatè dicit ordinem ad hoc vbi. Ideo eſt hic, & quia dicit hunc ordinem cum quadam commenſuratione ideo eſt hic vt in loco actuali & propriè. Ita etiam philoſophandum eſt reſpectu exiſtendi in loco diffinitiuè, nam hoc quod eſt (diffinitiuè) ſupra vbi, addit determinationem cum negatione ad alium locum, nam quod eſt hic diffinitiuè, ita eſt hic quod non eſt alibi. Abſtrahendum igitur eſt ab eſſe hic diffinitiuè, & ab eſſe hic circunſcriptiuè, eſſe hic, & hoc eſt vbi, quare eſſe hic, vel vbi, reſpectu corporis eſt determinatio ipſius corporis exiſtentis in loco à determinatione loci procedens, & non à commenſuratione loci procedens. Eſſe autem hic, vel vbi reſpectu Angeli eſt determinatio ipſius Angeli à determinatione loci procedens, non à diffinitione, qua Angelus ita eſt hic quod non alibi, quia ſi Deus, Vt dixi. Poneret vnum Angelum in duobus locis, talis Angelus in vnoquoque illorum locorum propriam haberet rationem vbi, quia de illo verè diceretur quod eſt hic, non tamen verè diceretur quod eſt hic diffinitiuè vnde quanuis dicat determinatum ordinem ad illud ſpatium in quo eſt, qualem non dicit ad ſpatium in quo nõ eſt, ſed tantum poteſt dicere quia poteſt & illud vbi quod non habet habere, non tamen dicit determinatum ordinem diffinitiuum in neutro illorum locorum, quia in neutro non eſt ita hic quod non alibi; quia in quolibet ita eſt hic, quod & alibi, vnde ſicut in corpore eſſe hic eſt potentiale ad commenſurationem, & eſſe in loco circunſcriptiuè, ita in Angelo eſſe hic eſt in potentia ad diffinitionem, vel ad eſſe in loco diffinitiuè. Et propter hoc docebat Doctor vt dicebamus quæſtione præcedenti quod Angelus ex natura ſua nõ neceſſario eſt in loco, quia poſſet Deus creare Angelum nulla creatura corporali exiſtente, vel ponere Angelũ extra omnem creaturam corporalẽ, & per conſequens extra omnem locum, non tamen poſſet Angelus poni extra omne vbi, quia implicat quod Angelus ſit in rerum natura, & non dicat determinatum ordinem ad aliquod vbi, ita quod non ſit verum dicere Angelus eſt hic, & ſic aliud eſt in Angelo eſſe hic, & eſſe in loco etiam diffinitiuè quod maximè notabis pro omnibus his quæſtionibus. *Nota hoc.*

¶Prima

Prima cō cluſio. ¶Prima concluſio. Omne illud, ſecundùm quod verè dicitur de Angelo quod eſt hic, habet rationem vbi, reſpectu Angeli. Hæc cōcluſio amplectitur omnes prædictas ſententias quantum ad illud quod habeut veritatis. Et probatur primò à diffinitione vbi. Eſt enim determinatio corporis locati à determinatione loci, ergo omne illud quod habet rationem determinantis reſpectu Angeli, habebit rationem vbi illius, reſpectu illius. Confirmatur. Angelus poreſt eſſe in maiori, vel minori loco, intra ſpheram ſuæ actiuitatis, hoc autem non poteſt eſſe, niſi quia poteſt determinari ad tantū, vel rantum locum, ergo talis determinatio à quocunque proueniat, fundamentaliter conſtituit rationem vbi formaliter, & omne illud à quo poteſt prouenire talis determinatio habebit rationem vbi fundamentaliter.

¶Secundò. Aliqua ſuperficies realis poteſt continere Angelum tali continentia, vt Angelus contentus ſit infra hanc ſuperficiem continentem, ita quod nihil Angeli ſit extra, ergo ſuperficies realis poteſt habere rationem vbi reſpectu Angeli. Antecedens eſt Doctoris in hac quæſt. infra lit. P. & ſequela eſt manifeſta. Quia ad rationem vbi nihil aliud requiritur. ¶Confirmatur. Angelus propriè eſt in loco diffinitiuè, ergo omne illud quod poteſt diffinire Angelum habebit rationem loci diffinitiui: ſed eſſe in loco diffinitiuè includit propriè vbi, ergo omne illud quod poteſt diffinire Angelū, propriè habebit rationē vbi reſpectu illius.

Secunda concluſio. ¶Secunda concluſio. Spatium imaginariū minus propriè habet rationem vbi quam ſpatium reale. Hæc concluſio colligitur ex Doctore hac quæſtione, liter. G. vbi docet quod lapis, quantum ad omne abſolurum ſibi conueniens, tantum habet potentiam paſsiuam qua poſsit eſſe in loco. Poſito tamen lapide in exiſtentia actuali, & poſita præſentia eius reſpectu alicuius corporis locantis, tunc eſt in loco. Ex quo ſic deduco rationem eſſe in loco, vel eſſe vbi, eſt reſpectus realis, ergo requirir fundamentum, & terminum realem, ſed locus imaginarius non eſt aliquid reale, ergo non poteſt fundare, neque terminare reſpectum realem. Antecedens eſt manifeſtum, quia quanuis vbi ſit reſpectus extrinſecus adueniens, eſt tamen reſpectus, & per conſequens cum nō ſit aliquid fabricatum per opus intellectus, erit reſpectus realis. Minor autem probatur. Quia ſpatium imaginarium tantum habere eſſe per imaginationem. Confirmatur. Spatium reale propriè poteſt dicere, & cauſare talem reſpectum in Angelo, eo modo quo reſpectus cauſatur, ergo ſpatium imaginarium impropriè cauſabit talem reſpectum, vel ergo reſpectus cauſatus ab ſpatio imaginario tantum erit per imaginationē, & per conſequens tale ſpatium minus propriè habebit rationem vbi etiam fundamentaliter quam ſpatium reale. Imo ex eo tale ſpatium habet rationem vbi reſpectu Angeli quia ſpatium reale verā habet rationē.

Ad argumenta pro tertia ſententia ad primum. ¶Ad argumenta pro tertia ſententia adducta reſpondetur. Ad primum negando antecedens, & ad probationem dicitur cum Doctore hac quæſtione litera P. quod ſuperficies aliqua corporis continet Angelum cōtinentia loci, quæ continentia localis alterius rationis eſt à continentia formæ vel ſpeciei, quia forma continet materiam perficiendo illam, locus autem non perficit locatum, niſi quando eſt locus naturalis locati, at vero reſpectu Angeli tantum ponit reſpectum quendam præſentialitatis ad hoc vbi, qui reſpectus non perficit ipſum Angelum, quanto magis ipſum vbi, à quo tanquā à termino talis reſpectu cauſatur. Neque etiam talis continentia localis eſt continentia ſpeciei reſpectu indiuidui, quia ſpecies continet indiuiduum tribuendo illi eſſe quidditatiuum quod non facit locus reſpectu locati. Eſt tamen continentia localis nihil aliud quā contentum eſſe intra hanc ſuperficiem continentem, & nihil eius eſſe extra, & hoc verum eſt in quocunque contento diffinitiuè quia nihil eius eſt extra locum continentem. Ad ſecundam probationem antecedentis neganda eſt paritas rationis. ¶Ad ſecundum reſpondetur negando ſequelam. Ad ſecundam partem ipſius argumenti reſponſum eſt in ſecunda concluſione.

Ad argumenta pro quarta ſententia. ¶Ad argumenta pro quarta ſententia. Ad primum reſpondetur diſtinguendo antecedens de diſtantia, vel propinquitate reali, de qua loquimur in præſentiarum, & iſta ſumitur per ordinem ad ſpatium imaginarium: ſed per ordinem ad ſpatiū reale, imò diſtantia fundata in ſpatio imaginario ſumitur per ordinem ad ſpatium reale. quod ibi imaginamur. Ad primam probationem reſpondetur, quod ipſa probat noſtrā ſententiam,

tiam, nam ſi nulla eſſent loca niſi imaginaria, nulla eſſet diſtantia niſi imaginaria, & per conſequens diſtantia realis, & propinquitas ſumenda eſt per ordinem ad locum realem. Ad ſecundam probationem reſpondetur, quòd quanuis Deus anihilaret ſpatiũ reale quod Angelus occupat, diſtaret adhuc Angelus à corpore, cui erat vnitus per diſtantiam imaginariam, quæ diſtantia propriè non eſt diſtantia, ſicut non eſt diſtantia realis, ſed potius non propinquitas negatiua. Sicut à ſimili diſtinctio quæ eſt inter ens & nihil, non eſt propriè diſtinctio ſed non identitas negatiua. ¶ Ad ſecundum reſpondetur negando antecedens: & ad probationem dicitur concedendo maiorem, & minorem, & negando conſequentiam, quia vt dixi ſupra, in tali caſu eſſet non propinquitas inter Angelum, & orbem ſolis, non tamen diſtantia realis, ex defectu illius interualli interiecti, quod eſt conditio neceſſario requiſita ad diſtantiam realem.

Ad tertium. ¶ Ad tertium reſpondetur quantum ad primam impugnationem, quod quanuis corpus exiſtens in loco deſtruatur, manet tamen locus, & Angelus in illo tanquam in proprio vbi, quod ſi ipſe locus anihiletur, adhuc tamen Angelus manet ibi non per reſpectum aliquem poſitiuum quem dicat ad illum vbi, ſed per reſpectum poſitiuũ diſtãtiæ ad alia loca, id eſt, ideo Angelus eſt hic, in tali caſu, quia non eſt alibi, quod non contingit quando Angelus habet propriũ vbi reale, quia tunc dicitur de illo quia Angelus eſt hic, ideo non eſt alibi: at vero in caſu poſito quod Deus anihilet locũ in quo Angelus eſt, tunc Angelus quia non eſt alibi, ideo eſt hic. ¶ Ad vltimum reſpondetur, ꝙ quia Angelus non eſt in loco replens illum ſicut corpus, ideo nõ eſt inconueniẽs quod Angelus, & corpus ſint in eodem loco reali, qualiter non poſſunt eſſe duo corpora in eodem loco reali ſecundùm leges naturæ.

QVÆSTIO III.

¶ *Utrùm fundamentalis ratio exiſtendi in loco ſit Angelo ſua ſubſtantia.*

Prima ſententia. De hac re, ſententia prima eſt Thomiſtarum. Quæ adhuc nõ ſatis conſtat inter illos, nam alij docent rationem fundamentalem exiſtendi in loco, eſſe Angelo ſuã operationem actualem. Alij vero dicunt eſſe applicationem ſuæ virtutis. Omnes tamen fatentur, quod ratio exiſtendi in loco non poteſt eſſe Angelo ſua ſubſtantia. Quantũ ad iſtam vltimam partem probant nõnulli hanc ſententiam, quia ſicut Petrus, ſiue ſubſtantia eius eſt in loco, non tamen ſubſtantia eſt immediata ratio exiſtendi in loco, ſed quantitas Petri contingens locum, ita & multo magis ſubſtantia incorporea non erit propria ratio exiſtendi in loco. Probatur conſequentia. Nam ſi ſubſtantia corporea, cui competit propriè eſſe in loco, non eſt immediata ratio exiſtendi in loco, ergo multo minus in corporea ſubſtantia per ſe ipſam immediatè erit in loco, ſed per aliquid aliud quod reſpectu ſui ſe habeat proportionabiliter ad quantitatem reſpectu corporis, & ſit veluti quãtitas virtualis per quam virtuoſe contingit locum, & cõtinet illum. ¶ Secundò. Si ſubſtantia incorporea ratione ſuæ eſſentiæ immediatè eſſet in loco, non habita ratione ad operationem, ſequitur quod Angelus non eſſet in loco diuiſibili, ſed ſolum indiuiſibili. Probatur ſequela. Quia ipſa ſubſtantia Angeli ſecũdùm ſe eſt indiuiſibilis, ergo neceſſe eſt (ad hoc vt ſit in loco diuiſibili) quod comparetur ad ipſum ſecundùm aliquem effectum virtualem vel actualem. Denique ſubſtantia Angeli ſecũdùm ſe eſt indifferens ad quem cunque locum, ergo vt ſit in loco ſingulari neceſſe erit aſsignare aliquid præter ipſam, ratione cuius ſit in iſto loco. ¶ Alij vero ſuper eandem primã partem, quæſt. 52. artic. 1. quæſt. 4. concluſ. 1. probant neque exiſtentia, aut ſubſtantia Angeli, poteſt eſſe ibi ratio exiſtendi in loco, & ſimiliter dicendum eſt de virtute, ſeu potentia. Probãt autem ſuam concluſionem primò, quia tota ratio propter quam ſubſtantia ipſa non poteſt eſſe ratio formalis exiſtendi in loco, eſt quia ex Scriptura, & dictis Sanctorum, manifeſtaque ratione colligitur intra ſpheram ſuæ virtutis, in maiori & minori loco ſe collocare, cum ergo neq; eſſentiam ipſam, neque potentiam in poteſtate eius ſit facere minorem, impoſsibile eſt quod aliquid horum ſit illis ratio exiſtendi in loco, qua propter ſententia Scoti non eſt ſatis probabilis, & manifeſtè impugnatur à Durando in primo, diſtinctione. 37. articulo primo. Nam ſi ſubſtantia eſt Angelo ratio exiſtendi in loco, ergo non eſt cur dubi-

dubitemus vbi ſit locus Angeli, & an ſit in loco ſibi æquali, quemadmodum dubitat Scotus Angelum eſſe in loco ſibi æquali, ita vt non poſsit eſſe in maiori, vel minori. Quanuis enim in poteſtate eius ſit in hoc, aut illo loco locare ſe, tamen ſi tota ratio exiſtendi in loco eſt ſubſtantia finita vbicunque ſe collocet, neceſſe eſt vt ſit per modum ſuæ ſubſtantiæ: ſicut quanuis in poteſtate hominis ſit, hic, aut ibi ſe ſtatuere, tamen vbicunque ſe ſtatuat, neceſſe eſt eſſe iuſta modum ſuæ dimenſionis, quia dimenſio ratione cuius eſt in loco, non eſt in ſua poteſtate, vt ſit tanta, vel tanta. Cum ergo ſubſtantia finita (ratione cuius Angelus eſt in loco apud Scotum) non ſit in poteſtate Angeli vt ſit maior, vel minor, abſque dubio non erit in eius poteſtate vt ſit in maiori, vel minori loco, ſed neceſſe eſt vt ſemper ſit in æquali. Si autem dicas nullum eſſe inconueniens hoc vt Scotus dicit. Primò, nõ ſatis attendis quæ de Angelis in Scriptura dicuntur, Impoſsibile eſt enim vt in eodem homine eſſent dæmonia ſeptem, aut quod plus eſt dæmoniorum legio, niſi Angelus poſſet eſſe pro voluntate ſua in maiori, vel minori loco. ¶ Et ſecundò ſequitur, quòd ſi Angelus mouens primum mobile vellet ad nos diuertere, aut inde deſcendere, nullo modo poſſet, quia oporteret eſſe in minori loco, ſi deſcenderet. Et idem dicendum eſt de mouente tertiam ſpheram, quod deſcendere non poſsit, & ſic de ſingulis vſque ad orbem Lunæ. Et cum ex Dionyſio conſtet Angelos iſtos mouẽtes orbes ex infimo loco Angelorum eſſe, ſequitur quod ferè innumeri ſint Angeli qui ad nos deſcendere non poſſunt, omnes enim ſuperiores infimo choro, ſunt maioris perfectionis, quam qui mouent primum mobile, conſequens autem eſt apertè contra communem Sanctorum ſententiam aſſerentium de omnibus Angelis quod nimia celeritate totum orbem peruagare poſſunt, & in quemcunque locum ſe transferre, & videtur colligi ex illo Pauli ad Roman. 1. vbi loquens de Angelis ait, Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſteriũ miſſi propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis. ¶ Et tertiò ſequitur, quòd ſicut corpus eſt commenſuratiuè in loco ſecundùm quantitatem molis, ita ſit Angelus commenſuratiuè ſecundùm quantitatem perfectionis: quia ſicut tota quantitas eſt in loco, & pars quantitatis in parte loci collocatur: ſic tota ſubſtantia Angeli eſt in toto, & pars perfectionis in parte loci ponitur ſecundùm Scotum. ¶ Si autem quis dicat pro Scoto primò, quod non neceſſe eſt, vt quanto eſt Angeli perfectio, tantus ſit eius locus, quia pro voluntate ſua poteſt illam perfectionem in maiori vel minori loco ponere, ſicut procerus homo poteſt ſuam quantitatem in minori loco ſtatuere quam exigat ſua dimenſio. Reſponſio eſt manifeſta, quia id poteſt homo eo quod flecti poteſt complicari, & contrahi, atque obuolui, ſed ſubſtantia ſimplex ſpiritualis harum mutationum expers omnino eſt: nam & in rebus corporeis, quæ non habent membrorum diuerſitatem, & motuũ horum capacia non ſunt, vt patet in ſimplicibus & ſolidis corporibus. ¶ Si dicas ſecundò, quod quanuis Angeli non poſsint ſe ponere in minori, & minori loco, nihilominus poſſunt plurimi eſſe in eodem loco quantumcunque paruo, tum quia locum nõ occupant, quia non faciunt laterum diſtantiã. Tum etiam, quia licet ſemper ſint in loco æquali, poſſunt tamen in eodem, quantumuis paruo concurrere plures, quia quantum ſumunt de loco nouo, tantum relinquunt de loco antiquo. Sed reſpondetur, quòd ſaltim ſequitur contra Scotum quod Angelus non poſsit eſſe in puncto vt in præciſo loco quod tamen ille abſque dubio conceſsit. ¶ Præter hanc rationem Durandi, optima eſt etiam ratio Caietani hoc loco cõtra ſententiam Scoti: nam quod Angelus habeat ſubſtantiam finitam, tantum dicit terminos quidditatis, aut definitionis, hac enim ratione diffinitio rei appellatur terminus ab Ariſtot. non autem dicit ex intrinſeca ſua ratione terminum loci, eſſet enim extrinſecè reſpectus ad locum ſubſtantiæ Angelicæ ſicuti eſt quãtitati quod eſt apertè falſum: quia ſubſtantia corporea tantum dicit reſpectũ ad locum ratione quantitatis. ¶ Item probatur. Nam corpora quæ propriè ſunt in loco, non ſunt in loco ratione ſuæ eſſentiæ, & ſubſtantiæ materialis, ſed ratione quantitatis, quantumlibet ſubſtantia ſit materialis, ſicut eſt ſubſtantia lapidis, aut ligni, ergo à fortiori Angelus qui non eſt propriè in loco, ſed abuſiuè, non dicitur eſſe in loco ratione ſuæ ſubſtantiæ & naturæ, ergo dicẽdum eſt quod quanuis ſubſtantia Angeli ſit in loco, verè & realiter, ratio tamen exiſtendi in loco non eſt ſua ſubſtantia neque eſſentia

Aliàs,

Aliàs, ſi eſſentia, & ſubſtantia Angeli eſſet Angelo ratio eſſendi in loco, ſemper Angelus eſſet in loco indiuiſibili, & impartibili, quod eſt abſurdum. Nam anima rationalis quanuis ſit magis contracta quam Angelus, tamen eſt in loco diuiſibili, nam eſt in toto corpore, ergo à fortiori Angelus poterit eſſe in loco diuiſibili. ¶ Profectò ſi ſubſtantia corporea (cui propriè conuenit eſſe in loco) non eſt immediata ratio exiſtendi in loco, multo minus ſubſtantia incorporea per ſe ipſa erit immediatè in loco, ſed per aliquid aliud, quod reſpectu ſui ſe habeat proportionabiliter ad quantitatem reſpectu corporis, & ſit veluti quantitas virtualis, per quam virtuoſè contingit locum, & continet illum. Hæc ſunt quæ Thomiſtæ aſſerunt communiter ad probandam primam partem ſuæ ſententiæ.

¶ Circa ſecundã partem (ſcilicet dato quod Angelus non ſit in loco per ſuam eſſentiã, tanquam per rationem formalem) Maxima differentia verſatur inter Thomiſtas quod ſit illud per quod Angelus eſt in loco formaliter. In qua re Caietanus. 1. par. quæſt. 52. art. 2. docet rationem formalem exiſtendi in loco in Angelis, non eſſe ſuam operationem, ſed applicationem ſuæ virtutis operatiuæ ad operandum, quanuis non ſequatur operatio. Quæ ſententia Caietani explicatur à nonnullis hoc modo. Quia Angelus per ſuam libertatem poteſt ſeparare vnum ab altero, & ſic poteſt habere applicatam virtutem loco, abſque hoc quod ſequatur operatio. Quare aduertendum dicunt, quod in corpore locato quatuor inueniuntur. Primum eſt quod poteſt eſſe in loco. Secundum, quod actu eſt in loco. Tertium, quod eſt in loco æquali. Quartum, quod ita eſt hic, quod non alibi.

¶ Secundò aduertunt, quod in agentibus corporeis, quando vnum agens immediatè agit in aliquod paſſum, intelligimus præter ſubſtantiam, & potentiam agentis, & patientis, alia duo: primum eſt, applicatio ipſius agentis, & eius virtutis actiuæ, quæ applicatio nihil aliud eſt quã coaptatio agentis, eiuſque virtutis ordinatio, & proportio ad patiẽs, ratione cuius ſequitur ipſa actio, per quam quaſi à poſteriori intelligimus, ibi eſſe Angelum. Quia hæc applicatio eſt quaſi quidam modus ipſius agentis, & virtutis operatiuæ, quare, ſecundum quod intelligim^9^, eſt ipſa operatio, ſeu actio. Quod autem ipſa actio, & applicatio virtutis agẽtis poſsint ſeparari, patet exemplo. Si v. g. plures homines applicant ſuam virtutem, nitentes trahere nauim, quam tamen non trahunt, quia ex regione ſunt alij æqualiter contra tenentes, tunc certum eſt, quod illi omnes habent applicatam virtutem ad mouendum nauim, non tamen ſequitur motus ipſius nauis. Ad hunc modum poteſt intelligi quod Angelus contingit ſua virtute locum, & tamen non ſequitur operatio, niſi quando ipſe voluerit.

¶ Tertiò aduertunt, quòd applicatio virtutis Angelicæ multa includit ſecundùm Caietanum. Primum ex parte ſubſtantiæ Angeli includit negationem diſtantię, hoc eſt, quod Angelus non ſit applicatus alteri loco diſtanti. Secundum ex parte intellectus, iudicium practicum, ſiue cognitionẽ quandam practicam operis exercendi in tali loco. Tertium, eſt ex parte virtutis executiuæ, qua id eſt efficiendum, quod per cognitionem practicam præſtitutum eſt. Requiritur enim quod illa potentia executiua nõ ſit impedita, nec alibi occupata, ſed ſit expedita in ordine ad talem operationem. Quartum eſt ex parte volũtatis, requiritur enim quod Angelus eligat, & velit ſupradicta ita ſe habere, vt ſtatim atque ipſe voluerit ſequatur operatio. Hinc infert Caiet. quod huiuſmodi applicatio in ordine ad operationem comparatur illi, non tanquam pura potentia, ſed potius tanquam habitus. De cuius ratione eſt, quod ſit diſpoſitio potentiæ ad operationem, & quod operans vtatur eo, quando voluerit, & ita ſe habet applicatio Angeli reſpectu potentiæ operatiuæ ipſius. Ex quo ſequitur ſecundò, quod hæc applicatio eſt media inter ſubſtantiam & potentiam Angeli ex vna parte, & inter eius operationem ex alia. Et ex conſequenti ipſa applicatio non ſolum reſpicit Angelum in quo eſt formaliter, ſed etiam reſpicit ipſum locum ratione operationis exercendæ in ipſo in potẽtia proxima: propter coaptationem quæ eſt inter Angelum ſic applicatum, & locum ipſum. Quemadmodum quantitas, per quam res corporea eſt in loco formaliter, eſt in ipſo corpore locato tanquam accidens in ſubiecto, reſpicit tamen locum ipſum à quo quaſi paſsiuè tangitur, & continetur, & non ſolum, quia habet quantitatem eſt in loco, ſed quia habet ſic applicatam. Ita Angelus dicitur eſſe in

loco,

loco, non ſolum quia habet virtutem operandi quomodolibet: ſed quaſi actiuè contingentem, & cõtinentem locum, & ſic applicatã vt cum voluerit operetur abſq; aliqua noua diſpoſitione ſui aut mutatione.

¶Quartò aduertunt, quòd ſecundùm Caietan. per ſolam applicationem virtutis Angelicæ (quando non ſequitur operatio, aut aliquid quod ſe habeat per modum operationis communiter dictæ) non dicitur Angelus eſſe perfectè in loco, ſed imperfectè & inchoatiuè. Quando autem ſequitur operatio propriè dicta, tunc Angelus dicitur eſſe perfectè in loco eo modo, quo ipſe poteſt eſſe in loco.

¶Capreolus autem in 2. diſt. 2. q. 1. quem refert Magiſter Bañes. 1. par. quæſt. 52. art. 1. dubitatione. 2. tenet quod Angelus eſt in loco per operationem, non immanentem, ſed tranſeuntem. Aduertit tamen Magiſter Bañes, quod in hac opinione, nomine operationis intelligunt, non tantum aliquem motum realem receptum in corpore, ſiue mutationem aliquam, ſed quemlibet etiam contactum Angelicæ virtutis, qui ſe habet per modum operationis, & per modũ actus ſecundi. v. g quare Angelus præſidet tali loco, quia cuſtodit, continet, & defendet. Vt ſi v. g. detineret lapidem in ſublimi, diceretur eſſe in lapide, & tamen nullam mutationem realem exerceret circa lapidem. Quam ſententiam contendunt eſſe D. Thomæ quodlibeto. 1. art. 4. vbi poſtquam dixerat Angelum eſſe in loco per contactum virtutis, inquit. Si quis autem velit contactum virtutis operationẽ vocare, propter hoc quod operari eſt proprius effectus virtutis, dicatur quod Angelus eſt in loco per operationem. Ita tamen quod per operationem non intelligatur ſola motio, ſed quæcunque vnitio qua ſua virtute Angelus ſe corpore vnit, præſidendo, vel continendo, vel quocunque alio modo. Hactenus D. Thom. Et fortaſsis hoc ipſum eſt quod in hoc articulo huius quæſtionis. 52. inſinuat quando inquit: per applicationem igitur virtutis Angelicæ ad aliquem locum qualitercunque dicitur Angelus eſſe in loco corporeo. Vbi aduerte illud verbum: qualitercunque. Imo vero in. 1. diſt. 37. quæſt. 3. artic. 1. inquit, Angelus non poteſt diffiniri, aut determinari ad locum, niſi per operationem. Dico autem operationem, cõmmuniter, ſecundùm quod Angelus ſe habet ad corpus contentum in loco per modũ præſidentis, aut miniſtrantis, aut aliquo modo agentis, aut patientis. Hæc D. Tho. vbi aduerte obiter, quod dæmones, & animæ damnatorum ſunt in loco infernali per modum patientis. Ex quibus infert Magiſter Bañes quod hæc ſententia vix differt à ſententia Caietani. Quare concluſione. 3. concludit Angelum eſſe in loco per operationẽ communiter dictam iuxta modum quem explicant Capreolus, & Caietanus.

¶Alij autem ſuper primum partem D. Thomæ, quæſt. 52. art. 1. quæſt. 4. cõcluſ. 3. & 4. docent applicationem virtutis Angelicæ ad locum non eſſe rationem exiſtendi in loco in Angelo, ſed operationem tranſeuntẽ. Primam partem probant contra Caietanũ. Nam ſi virtus Angeli non eſt ratio formalis eſſendi in loco, neque etiam applicatio virtutis. Nam à ſimili ſi quantitas non eſſet ratio eſſendi in loco, ergo nec applicatio quãtitatis, ſed virtus Angeli non eſt formalis ratio exiſtendi in loco ipſi Angelo, ergo Angelus non eſt in loco per operationem virtutis. Confirmatur. Nam virtus Angeli nihil aliud eſſe poteſt, quam intellectus, voluntas, aut eſſentia Angeli, ſed per intellectum, voluntatem, aut eſſentiam, non eſt Angelo ratio formalis exiſtendi in loco, alias Angelus quando nihil prorſus agit, & operatur, eſſet in loco, ergo. ¶Si dicas quod per actus intellectus & voluntatis eſt in loco: cur etiam non dices pari ratione, quod ſubſtantia Angeli eſt in loco: cum vtrobiq; ſit par ratio ſpiritualitatis? Si dicas quod Angelus eſt in loco per actum, & operationem, applicationis illius virtutis, tunc vt minimum ſequitur, quod Angelus formaliter non eſt in loco, neque per virtutem, neque per applicationem virtutis, ſed per actum, & operationem inde ſequutam, ita vt formalis ratio eſſendi in loco ſit operatio & non virtus, neque eius applicatio. Quod ſi dicas vlterius quod Angelus eſt in loco per iudicium practicum, & actum ſuæ voluntatis quibus applicat ſuam virtutem ad locum, idem argumentum fieri poteſt. Nam hæc non ſunt rationes exiſtendi in loco, ſed ſolum ſunt rationes applicantes virtutem, & rationem exiſtendi in loco. ¶Adde etiam quod neque iudicium practicum, neque voluntas ſunt rationes exiſtendi in loco, quia iſti ſunt actus immanentes in Angelo: & eadem ratio eſſet de illis, & de ſub-

ſtantia ſpiritualis ipſius Angeli: & idcirco cum tam practicum iudicium quam voluntas Angeli, ſint cauſæ applicantis rationem formalem exiſtendi in loco, ſequitur quod Angelus debet eſſe in loco per aliquid aliud tranſiens in materiam exteriorem, quod ex illis ſequitur, & conſequenter per aliquam operationem tranſeuntem. Et cõfirmatur. Quoniam iſta applicatio virtutis eſt cauſa ſine qua non, ergo non poteſt eſſe ratio formalis. Item iſta applicatio virtutis non poteſt intelligi in Angelo, vt ſuperaddita ipſi virtuti quæ eſt actus primus, niſi ſit aliqua actio ipſius Angeli, quia virtuti, & potentiæ Angelicæ plenè conſtitutæ in actu primo, nihil poteſt ſuperaddi niſi actus, vel ergo eſt operatio immanens, vel tranſiens, ſi tranſiens habetur intentum quod non per applicationem virtutis, ſed per operationẽ inde ſequutam, ac proinde ipſa applicatio ſolum erit cauſa ſine qua non eſſendi in loco, & non ratio formalis quam in præſenti quærimus. Si autem dicas quod eſt operatio immanens, ſimiliter militat idem argumentum. Et præterea vel talis actio immanens eſt practica cognitio effectus cauſandi ab Angelo, vel volitio, & determinatio voluntatis Angelicæ qua vult hic aſsiſtere ad operandum poſtea in tali tempore & occaſione, & ſi hæc vocetur applicatio virtutis, primo per ſe ſumpta præciſe, non poteſt eſſe ratio eſſendi in loco magis quam ipſa ſubſtantia, cum ſit actio omnino immanẽs, & poſsit haberi in quacunque diſtantia à paſſo. Quod ſi aliquando eſſet ratio eſſendi in loco, eſſet ſi ex vi illius ita applicaretur ſubſtantia Angelica huic corpori, vt ſine alia mutatione poſſet operare in illo corpore, & tunc illa voluntas non eſt ratio formalis eſſendi in loco, ſed tãquam efficiens applicans, agens paſſo, ergo benè ſequitur, virtus non eſt ratio exiſtendi in loco, ergo neque applicatio virtutis. Patet conſequentia. Quia bene valet, quantitas non eſt ratio exiſtendi in loco, ergo nec applicatio quantitatis, ſicut neque applicatio ligni ad calefaciendum eſt ratio calefaciendi, ſed cauſa ſine qua non. Quocirca, dicendum eſt quod applicatio virtutis non poteſt eſſe ratio formalis exiſtendi in loco, ſed eſt ratio cur Angelus magis ſit in hoc loco, quam in alio. Nam & in rebus corporeis præter quantitatem, quæ eſt ratio ſemper exiſtendi in loco, reperitur applicatio quantitatis ad locum, vt ſit magis in hoc loco, quam in illo. Tandem applicatio virtutis ad locum præſupponitur adeſſe in loco, ergo non poteſt eſſe ratio formalis exiſtendi in loco in Angelo.

¶Secundam partem ſuæ ſententiæ probãt, ſcilicet, quod operatio tranſiens Angeli, eſt ratio exiſtendi in loco. Primò. Angelus tantum eſt localiter vbi aliquid operatur operatione tranſeunte, ergo operatio tranſiens eſt illi ratio exiſtendi in loco. Antecedens eſt D. Thom. 1. par. quæſt. 8. vbi docuit Deum eſſe vbique, quia vbique per ſeipſum operatur: & quæſt. 52. art. 2. tantũ hoc differre Angelum (dixit) à Deo quod Angelus loco definitur, Deus autem non. Idem tenet Ferrara 3. contra gentes, ca. 68. & fauent Capreolus, & Soncin. & Caietan. inquit eius opinionem eſſe, & à mente Sancti Thomæ, & à veritate alienam: tum quia S. Thom. in quodlibero. 1. quæſt. 2. art. 1. ad primũ expreſsè docet, quod ſicut prius natura eſt Angelum operari circa locum, quam quod ſit in loco diffinitiuè: & infrà quæſt. 113. art. 3. ad ſextum, inquit, quod quamuis Angelus deſeret cuſtoditum loco: non tamen deſerit quantum ad cuſtodiam quia etiam dum eſt in cælo videt quæ circa ipſum aguntur, neque indiget mora temporis ad motum localem, ſed ſtatim adeſſe poteſt. Item perſuadetur, nam ſi ratio exiſtendi in loco in Angelo non eſſet actualis operatio & propria erga locum, ſed ſolum applicatio virtutis, & contactus ad locũ, nulla videtur repugnantia eſſe, quominus plures Angeli poſſent eſſe in eodem loco, quod eſt apertè falſum, & contra D. Thom. art. 3. ſequenti. Et probatur ſequela: quia ſi Angelus non eſſet in loco ratione operationis propriè, ſed ſolum ex applicatione virtutis, & contactus ad locum, tunc quidẽ nullus eſſet effectus qui dependere non poſſet à duobus cauſis totalibus. Nam hæc videtur eſſe tota repugnantia quam inſinuat D. Thom. in artic. citato. Neque valet dicere quod eſt ſuperfluum duos Angelos applicare virtutem ſuam ad eundem locum ſi non poſſunt ſimul operari, licet quilibet illorũ poſsit facere eandem operationem. Primò, quia diuerſa ratio eſt dicere quod eſt ſuperfluum, & diuerſa quod non eſt poſsibile. Secundò, quia contingit quod duo Angeli aſsiſtant vni perſonæ: alter tanquam perſonæ particulari, & alter tanquam perſonæ publicæ,

publicæ, & conſequenter non erit ſuperfluum quod vterque applicet virtutem ſuã ad locum vbi homo ille exiſtit, vt operetur quando opus fuerit.

¶ Vltimò probatur pars ex ſufficienti partium enumeratione. Nam ratio exiſtendi in loco non poteſt eſſe non operatio, quia Angelus aliquando eſt in maiori, aliquando in minori loco, ſed facere maiorem, vel minorem operationem in poteſtate Angeli, poſitum eſt non ſolum intenſiuè, ſed etiam extenſiuè ſemper ſiſtendo intra latitudinẽ ſuæ virtutis, ergo.

¶ Fundamentum igitur huius ſententiæ eſt quod cum Angelus non ſit in loco propriè, ſed metaphoricæ, vt dictum eſt quæſt. 1. huius articuli, ad hoc vt ſubſtantia Angelica ſit in loco, non oportet rationem formalem exiſtendi in loco, ei formaliter inhærere, ſicut inhæret quantitas ſubſtantiæ materiali, ſed ſatis eſt quod in ipſa ſit relatio præſentiæ aut indiſtantiæ reſpectu loci, quæ neceſſario reſultat ex operatione immediata in locum, tanquam ex fundamento proximo, non realiter diſtincta à ratione exiſtendi in loco, quia idem eſt fundamentum vtriuſque, ſcilicet, operatio tranſiens & idem ſubiectum, diſtinguuntur tamen ratione, ſicut etiam quantitas ſola ratione diſtinguitur à relatione præſentiæ, qua dicitur eſſe in loco circunſcriptiuè. Neque eſt inconueniens quod operatio tranſiens non ſit in operante ſed in paſſo, & per conſequens quòd ratio exiſtendi in loco non ſit in Angelo, quia quanuis ratio exiſtendi in loco debeat eſſe in locato circumſcriptiuè, non tamen in locato diffinitiuè, ſed ſatis eſt in ipſo eſſe relationem præſentiæ, aut indiſtantiæ reſpectu loci.

Sententia Doctoris. ¶ Vltima ſententia eſt Doctoris, vt patet in litera, & omnium Scotiſtarum, quam defendit Ricardus in 1. diſt. 37. circa ſecundũ principale, quæſt. 1. Gregor. in 2. diſtin. 2. quæſt. 2. art. 2. Gabriel ibidem concluſ. 4. & Henricus quodlib. 2. quæſt. 9. quãuis addat conuenire hoc ſubſtantiæ Angeli, quatenus habet limitationem quandam in ordine ad locum.

Notab. 1. ¶ Pro explicatione tamen huius ſententiæ, & totius quæſtionis eſt primò notandum, quod quando in præſentiarum quærimus de ratione formali, quare Angelus ſit hic, & non alibi, duo includuntur in hac quæſtione. Primum eſt, quare Angelus habeat hunc locum & hoc vbi. Secundum eſt quare Angelus ſit in loco, & habeat vbi, & ratio huius eſt, quia ab alio habet Angelus quod ſit in loco & habeat vbi, & ab alio quod ſit in hoc loco, & habeat hoc vbi, quia certiſsimum eſt Angelum eſſe in loco & habere vbi, hoc enim nullus ſanæ mentis ignorat, ſcilicet, quod Angelus ſit hic, & non alibi: at vero quãtus ſit locus Angeli, & quare magis ſit, hic, quam ibi, & quare in tanto loco vel ſpatio, & non in maiori, vel minori, hoc eſt quod in præſentiarum quæritur.

Not. 2. & eſt fundamentũ huius quæſt. ¶ Secundò eſt notandum (quòd fundamentum huius quæſtionis eſt) ſimpliciter & abſolutè concedendum eſſe quod ſi Angelus exiſtit in rerum natura propriè conuenire illi eſſe præſentem realiter, & vnitum alicui loco, vel vbi. Pro eodem enim accipimus hic locum, & vbi. Et ratio huius eſt, quia talis præſentialitas realis, vel vnio, nihil aliud eſt quam quidam reſpectus de prędicamento vbi, fundatus in ipſa Angeli ſubſtantia, & terminatus ad ſpatium reale quãdo Angelus habet propriè vbi, vel ad ſpatium imaginarium quando non propriè habet vbi. Nam Angelus (ſuppoſito quod exiſtat, ex propria natura) habet quod exiſtat intra vel extra vniuerſum, ſi intra iam ex propria natura habet fundamentum ad fundandum præſentialitatem illam realem, & vnionem ad ſpatium reale, quæ vnio, vt dicit Doctor in hac quæſt. in ſolutione ad ſecundum principale, non eſt vnio materiæ, & formæ, ſed locati ad locum quæ vnio explicatur per hoc quod Angelus contentus, ſiue vnitus eſt infra hanc ſuperficiem continentem, & nihil eius eſt extra. Si autem Angelus eſt extra vniuerſum, iam Angelus habet ex natura propria vnde fundet relationem præſentialitatis ad ſpatium imaginarium, ergo quomodocunque Angelus cõſideretur, ſemper habet quod ſecundùm ſuam ſubſtantiam ſit vnitus, & realiter præſens alicui ſpatio vero, vel imaginario. Ad hoc eſt exemplum. Nam quemadmodum natura immaterialis ex propria conditione habet ſecundùm ſuam durationem tempori coexiſtere, ita, & ſecundùm ſuam ſubſtantiam eſſe præſentem, & vniri loco, aut ſpatio. Ratio huius eſt, quia non magis abſtrahit ſubſtantia immaterialis à loco quam à tempore, & per conſequens ſi eſt impoſsibile quod Angelus exiſtat, & non coexiſtat alicui tempori vero, vel imaginario, ita &im-

& impoſsibile eſt, quod exiſtat, & non coexiſtat alicui ſpatio vero, vel imaginario. Neque obſtat quod Angelus ſecūdum ſuā naturam (quia omnino incorporeus & immaterialis eſt) ſicut abſtrahit ab omni corpore, ita debet abſtrahere ab omni loco corporeo. Reſpondetur enim quod Angelus duplici de cauſa dicitur abſtrahere à loco corporeo. Prima eſt, quam docet Doctor in quæſt. lit. O. ſcilicet, quòd non eſt in aliquo loco naturaliter, quia tunc eſſet in aliquo loco violenter, & ſic abſtrahit à quocunque loco determinatè ſumpto. Et ſecundò, quia abſtrahit à modo quo res corporeæ dicuntur eſſe in loco, ſcilicet, vt dependentes aliquo modo ab eo, ſaltem vt à menſura extrinſeca. Cum hoc tamen ſtat quod Angelus neceſſario ſit in loco vero, vel imaginario, ſicut neceſſario eſt in tempore vero, vel imaginario.

Notab. 3. ¶Tertiò eſt notandum, quòd Angelus vt docet Doctor in litera, & paulo infra, habet ex natura ſua potentiam paſsiuam, ratione cuius poteſt eſſe in loco. Vnde ad hoc quod Angelus ſit in loco, vltra eſſentiam Angeli requiritur ipſe locus verus, vel imaginarius, & relatio præſentialitatis quę extrinſeca eſt ipſi naturæ Angelicæ, intrinſeca vero ipſi naturæ Angelicæ prout in loco. Requiritur etiam aliquid per modum cauſæ efficientis, ſcilicet, virtus motiua ipſius Angeli, ſiue virtus motiua alterius. Denique omne determinans Angelum efficiēter ad exiſtendum in hoc, vel in illo loco, ſiue ſit Deus, ſiue ſit alius Angelus, ſiue ipſemet Angelus. Quod etiam contingit in corporibus: quæ quamuis habeant intrinſecam quantitatem, ratione cuius habent proximum fundamentum ad exiſtendum in loco propriè, quia commenſuratiuè, ſitualiter, & vt contenta loco, requirunt tamen cauſam efficientem, quia non ſunt efficienter in loco determinato, hoc, vel illo niſi à cauſa ponente illa in hoc, vel illo loco.

Notab. 4. ¶Vltimò eſt notandum, quòd illud, ratione cuius Angelus dicitur præſens loco, eſt ratio proxima fundamentalis reſpectu præſentialitatis realis quam habet Angelus ad locum, vel vbi, & hoc in omni opinione, quod ſi talis ratio fuerit operatio trāſiens, vel applicatio virtutis, an vero ipſa ſubſtantia Angeli, ipſa erit formalis ratio quā quærimus in præſentiarum, ratione cuius Angelus eſt in loco.

¶Prima concluſio. Angelus non eſt formaliter in loco per operationem tranſeuntē. *Prima cõcluſio.* Hæc concluſio eſt Doctoris quam etiā defendit Caiet. & probatur argumento Durandi in. 1. diſt. 37. quæſt. 1. operatio tranſiens nō eſt formaliter in agente ſed in paſſo (iuxta illorum ſententiam) ergo non poteſt eſſe fundamentum præſentialitatis Angeli ad locum. Probatur ſequela. Relatio, & fundamentum debent eſſe in eodem ſubiecto, ſed relatio præſentialitatis Angeli ad locum, eſt in Angelo, ergo fundamentum illius præſentialitatis eſt in Angelo, & per conſequens cum operatio tranſiens Angeli non ſit in Angelo, non poterit eſſe ratio fundamentalis illius. ¶Ad hoc argumentū *Reſponſ.* reſpondent Autores penultimæ ſententiæ negando maiorem, ſi vniuerſaliter intelligatur tam de his quæ ſunt propriè in loco, quam de his quæ ſunt abuſiuè, & metaphoricè in loco. Vnde ad hoc quod ſubſtantia Angelica ſit in loco, non oportet rationem formalem exiſtendi in loco formaliter inhærere, ſicut inhæret quantitas rei materiali, ſed ſatis eſt in ipſa eſſe relationem præſentiæ, aut indiſtantiæ reſpectu loci. Hæc autem neceſſario reſultat ex operatione immediata in locum tāquam ex fundamento proximo. Hæc autem ſolutio facilè impugnatur. *Impugnatio.* Primò, quia operatio ſequitur vnionem & præſentialitatem Angeli ad locum, ergo præſentialitas non poteſt fundari in operatione. Secundò, ſi præcedens ſolutio eſt vera, ergo verum eſt quod relatio & fundamentum non ſunt in eodem ſubiecto, hoc autem alienum eſt à vera metaphyſica. Tertiò, quia Angelus eſt ſubiectum huius relationis, ſcilicet, præſentialitatis ad locum, ergo in ſe habet aliquid ratione cuius inſit illi talis relatio, ſed non poteſt poni operatio, quia tranſacta operatione, manet Angelus ibi ſicuti antea, ergo ratione operationis non conuenit Angelo talis præſentialitas. Quod ſi reſpōdeas quod manet ibi, & in illo loco, non tamen ſicut in loco, ſicuti ſi ab aqua ſeparetur, quantitas non diceretur eſſe præſens alicui localiter, neque alicubi videri localiter, quia quod non eſt nō ſcitur, & ita ſicut ibi non eſt in loco, ablata quantitate, ita non poteſt videri in loco, ob id quod in tali aqua, iam non eſt ratio exiſtendi in loco. Contra in eodem exemplo. Si ab aqua ſeparemus quantitatem, quamuis non eſſet in loco circumſcriptiue, eſſet tamen

men diffinitiuè, & nō ratione alicuius operationis, ſed per ſuam ſubſtantiam, ergo & in Angelo. ¶ Ad hoc reſpōdent Autores penultimæ ſententiæ in ſolutione ad primum principale, quod talis ſubſtantia ſpoliata ab omni quantitate non maneret realiter in loco, & quod, rem quandam eſſe in loco diffinitiuè, non eſt alius modus à modo exiſtendi circunſcriptiuè, ſed ita ſe habet ad illum ſicut animal ad hominē: ſicut in ablato rationali aufertur homo, & animal quod eſt homo, ita ablata quantitate à re materiali aufertur modus exiſtendi in loco circunſcriptiuè, & diffinitiuè. ¶ Cōtra. Ablato rationali ab animali quanuis auferatur homo & animal, quod eſt homo, non tamen aufertur animal quod fuit homo, ergo ablata quantitate quanuis auferatur modus exiſtendi in loco circunſcriptiuè, & diffinitiuè, ſcilicet, incluſum in modum exiſtendi circunſcriptiuè, non tamen aufertur modus exiſtendi diffinitiuè, qui cōſequitur ad ipſam ſubſtantiam aquæ. Et ratio diſcriminis eſt, quia antea aqua & ſubſtantia materialis erat in loco ratione quantitatis, & ſic commēſurabatur loco, quia quātitas commenſurabatur loco, at vero ſublata quantitate ſubſtantia per ſeipſam habet reſpectū ad locum determinatum, & ratione illius definitur tanto, & tali loco. ¶ Ad hoc reſpōdent prædicti, quòd reſpectus ad rationem formalem exiſtendi in loco nō ſtatuit rem in loco, nam ſi ſit ad quantitatem non facit rem illam eſſe circunſcriptiuè in loco quouſque adſit quantitas, & ſi ſit ad operationem, non facit rem eſſe in loco diffinitiuè quouſque adſit operatio. ¶ Contra. Si ſeparetur ſubſtantia à quantitate per Dei potentiam, quantum ad informationem, & ſuſtentationem (ideſt quod accidens non informet ſubſtantiā, & ſubſtantia nō ſuſtentet quantitatē) maneāt tamē tam ſubſtātia, quā quantitas in eodē vbi reali, tunc verū eſt quod ſubſtantia eſt ibi ſicut in loco diffinitiuè, ſicut & quātitas non habens modū quantitatiuum, & nō per ordinē ad quantitatem, ergo ſubſtātia per reſpectum quem dicit ad locum, & nō per ordinem quē dicit ad quantitatem eſt in loco diffinitiuè.

2. Ratio. ¶ Secundò. Angelum eſſe in loco præſupponitur ad operari in loco, ergo Angelus non eſt in loco per operationem. Antecedens probatur. Quia prius eſt Angelum eſſe in loco, quam in loco operari, cum ex Ariſtot. agens & paſſum debeant eſſe ſimul ante operationem, ergo. ¶ Ad hoc argumētum reſpondent Autores contrariæ ſententiæ dicentes, quod Angelus ex eo eſt in loco quia operatur in loco, vnde Angelus cū incipit operari in loco per eandem operationem, tanquam per rationem eſſendi in loco ſe conſtituit in loco. *Reſpōſio.* Vnde quāuis Angelus prius ſit, quam operetur in loco, non tamen prius eſt in loco, quam operetur in loco. Sicut v.g. prius natura eſt res corporea quam contingat ſuperficiem corporis continentis, & tamen non eſt prius eſſe in loco, quā cōtingere ſuperficiē corporis continentis, quia hoc vltimum eſt ratio illius. Similiter prius concipimus Deum eſſe quam Deum operari ad extra, vel eſſe in creatura, & tamen non eſt prius Deum eſſe in creatura quam operari in creatura. Imo vero prius natura operatur in creatura quam ſit in illa. Et ad illud quod agens & paſſum debent eſſe ſimul reſpondetur, quod quanuis non dicamus Angelum prius natura eſſe in loco quam operetur in illo, propoſitio Ariſtotel. eſt vera vniuerſaliter etiam de ſpiritibus intellecta, & ab omni nugatione aliena ſicut in corporibus, ſed proportionaliter, quia in corporibus argumentū tenet à priori, in ſpiritualibus autē à poſteriori. Nā ſi ſpiritus agit in corpus, ſequitur neceſſario ſimul eſſe cū illo. Vnde licet quātitas ſit ratio exiſtēdi in loco corpori nō eſt nugatoria propoſitio quę dicit omne quātū oportet eſſe in loco, quia cōcludit effectum formalem ex ſua ratione formali.

¶ Iſta tamen ſolutio ſi benè inſpiciatur non reſpondet argumēto, neque exempla ſunt ad propoſitum. *Impugnatio.* Quare primò ſic argumentor contra eam. Angelus eſt hic, vt in loco, & vt in proprio vbi, & ita eſt præſens hic, & vnitus iſti loco, quod non ſit præſens, neque vnitus alteri loco; ſed talis præſentialitas & vnio præcedit operationem Angeli in hoc loco, ergo per operationem nō eſt in hoc loco tanquam per rationē formalē exiſtendi in loco. Antecedēs probatur, quia eſſe in loco præciſè, vt diſtinguitur contra eſſe in loco circunſcriptiuè, & diffinitiuè, nihil aliud eſt quam reſpectus quidam in Angelo ad ipſum locū. Minor autem probatur. Talis relatio, vel reſpectus antecedit ipſam operationem Angeli, quia ſiue Angelus operetur, ſiue non operetur ſemper manet idē reſpectus eodē

modo, quia ſemper manet Angelus eadem præſentialitate præſens ad iſtum locum, & eadem diſtantia diſtans ab alio quocunque loco, quam antea habebat, ergo talis reſpectus præſentialitatis, & diſtantiæ nō poteſt cōpetere Angelo ratione operationis. Probatur conſequentia. Diſtantia qua Angelus diſtat ab omni alio loco in quo non operatur, non conuenit illi ratione operationis, quia ſiue operetur hic, ſiue non, eodem modo diſtat ab omni alio loco in quo non eſt, quia ſi Angelus exiſtat in hac cella non operans, ita diſtat à cælo & à quocunque alio loco à quo diſtat iſta cella, ſicuti & iſta cella diſtat, ergo ſi talis diſtantia competit Angelo in ordine ad quemcunque locum ſecluſa quacunque operatione, ergo & præſentialitas ad iſtam cellam conueniet Angelo, & non propter operationem. Quod ſi reſpondeas (vt Thomiſtæ videntur reſpondere,) quod Angelus in loco in quo non operatur ita eſt ſicuti corpus in vacuo, quod eſt ibi & non tanquam in loco. Contra. Aliter ſe habet Angelus exiſtens in loco reali, etiam non operans, quam exiſtens in loco imaginario, ſiue in vacuo, vel extra cælum, ſed exiſtens in vacuo eſt ibi vt in non loco, ergo exiſtens in loco reali erit ibi vt in loco. Probatur ſequela, quia exiſtens in loco reali habet fundamentum reale, & terminum realem aptum natum fundare reſpectū realem præſentialitatis, quod non habet exiſtens in vacuo, ergo. ¶Neque exempla quę adducunt ad impugnandum illam rationē (ſcilicet, quod agens, & paſſum debent eſſe ſimul) aliquid valent, quia vel immediatio agentis ad paſſum præcedit operationem, vel ſubſequitur eam, & eſt ab ea vt à ratione formali: ſi primum ergo operatio nō eſt ratio formalis illius immediationis, & ex conſequenti, neque Angelus, neque aliud agens habebit quod ſit vnitum, aut immediatum paſſo à ſua operatione, tanquam à ſua ratione formali, ſi ſecūdum: ergo quodcunque agens eſſet immediatè vnitū paſſo in quo reciperetur ſua actio. Quod ſi reſpōdeas quod quanuis ex vnione actionis ad paſſum nō poſsit ſemper colligi vnio agentis ad idē paſſum benè tamen poteſt colligi de agente immediato. Contra, immediatio agētis ad paſſum ſequitur operationē agentis, ergo ex illa immediatione nō bene redditur ratio diſcriminis propter quod in quibuſdā agentibus, poſsit colligi vnio ipſorū ad paſſum ex vnione actionis. Quod ſi reſpondeas immediationem illā priorem eſſe operatione, ſaltim ordine naturæ: cæterum nomine immediationis, non intelligi propinquitatem ſitus, aut loci, ſed immediationem virtutis, ſeu ordinis intra agēs, & paſſum, aut inter mobile, & motiuum: & vbi abeſt hæc immediatio benè, poſſe colligi immediationem, ſeu propinquitatē ad locū ex operatione, tanquam ex ratione formali. Contra. Si vt operatio reciperetur in paſſo, nō fuit neceſſaria propinquitas ſecundùm locū intra agens, & paſſum, ſine ratione dicitur quod poſtea cōueniat agenti huiuſmodi propinquitas ad paſſum, quia nulla eſt ratio neceſsitatis, quæ eam exigat: cū huiuſmodi propinquitas inter agēs, & paſſum ſolum videatur neceſſaria ad hoc quod actio procedat ab agente in paſſum. Tum etiam, quia aut per immediationem ordinis, intelligitur immediatio ſitus, aut loci, aut ſolum proportio agētis ad paſſum, hoc eſt quod paſſum ſubdatur actiuitati agentis: primum dici non poteſt, vt conſtat ex ſolutione, & ex argumento propoſito. Neque ſecundùm quia multa ſunt agentia quorum actiuitati ſubditur paſſum, & tamen quanuis agant in paſſum, nō fiunt ei immediata ſecundùm ſuam ſubſtantiam ratione actionis, aut cuiuſcūque alterius rei, vt Sol agit in viſceribus terrę, & tū non eſt ibi ſecundùm ſuam ſubſtantiam. ¶Confirmatur. Quia virtus actiua, & totum id quod requiritur ex parte ipſius ad agendū, præſupponitur actioni, & non eſt ſecundùm illam rationem effectus talis actionis, ſed immediatio ad locum eſt conditio requiſita ex parte Angeli vt agat tanquam agens immediatum, ergo preſupponitur huiuſmodi immediatio ad actionem, & ex conſequenti non eſt eius effectus, neque conuenit Angelo ratione ipſius. Probatur minor, quia ſicut ad actionem abſolutè ſumptam requiritur debita approximatio agentis ad paſſum per ordinem ad ſpatium, ita ad actionem immediatam requiritur immediata vnio, imo hęc vnio eſt approximatiō, quæ requiritur ad actionem immediatam agentis ad paſſum, ergo ſicut approximatio eſt conditio præ-requiſita ad actionem, ita etiam vnio immediata eſt conditio præ-requiſita ad actionē immediatam. Neque poteſt reſponderi diſtinctione ſupra poſita immediationis ordinis, & loci, quoniā ibidem eſt impugnata.

¶Et

¶Et præterea: quia approximatio requiſita ad actionem abſolutè ſumptam, intelligitur ex omnium ſententia per ordinem ad locum. ¶Quod ſi reſpondeas (vt reſpõdent nonnulli ad hæc omnia) approximationem per ordinem ad ſpatium ſolum requiri in agentibus corporeis, in ſpiritualibus vero ſufficere immediationem ordinis. Iſta ſolutio nihil valet, quia nulla poteſt aſsignari ratio ſufficiens huius diſcriminis. Nã quod in corporibus ſit neceſſaria prædicta approximatio, prouenit ex eo quod virtus actiua ipſorum eſt limitata & finita, & ideo habet ſpheram ſuæ actiuitatis limitatam ex parte ſpatij, cuius manifeſtum ſignum eſt, quod iuxta quantitatem intenſiuam prædictæ virtutis, eſt maior aut minor ſphera ſuę actiuitatis per ordinem ad ſpatium, ſed ſimiliter virtus actiua Angeli eſt limitata & finita, ergo etiam habet ſpheram ſuæ actiuitatis limitatam ex parte ſpatij, & ex conſequenti etiam Angelus eget approximatione locali, vt poſsit agere in aliquod paſſum. ¶Quod ſi dicas immediationem illam priorem eſſe operatione ſaltim ordine naturæ ad tollendum impedimentum diſtantiæ localis. Quare ibi tantum erit neceſſarium quod præſupponatur actioni vbi non potuerit ſine illa tolli huiuſmodi impedimentum, & ideo in agentibus corporeis neceſſarium eſt quod præſupponatur; quia cũ ſemper debeant eſſe in aliquo loco quantitatis, ſi diſtent à paſſo non poſſunt fieri indiſtantia negatiuè quod eſt ſolum impedimentum diſtantiæ, niſi collocentur in loco propinquiori, & ex conſequenti fiant proximiora localiter, ſed in Angelo benè poteſt tolli impedimentum ſine approximatione locali quoniam non eſt determinatus ad exiſtendum ſemper in loco, ſed poteſt eſſe nullibi, tanquam in loco, aut ſpatio, & ideo quantumcunque ſit diſtans ab aliquo paſſo, poteſt fieri indiſtans negatiuè per hoc quod ſit nullibi, quamuis non fiat propinquior localiter, & ex conſequenti ſufficiet ex parte Angeli quod ſupponatur approximatio ordinis cum negatiua indiſtantia locali. Iſta tamen ſolutio quæ videtur omniũ probabilior tria continet quæ falſa ſunt. Primum eſt poſſe Angelum eſſe nullibi tanquam in loco, aut ſpatio, quãuis realiter ſit in aliquo ſpatio. Secundum ſufficere indiſtantiam localem negatiuam inter agens & paſſum, vt agens ſit ſufficienter approximatum ad agendum, quod falſum eſſe patet ex eo, quia ſtante illa indiſtantia negatiua, manet agens æquè indifferens ad operandum per ſpatium aliquod intermedium & ſine illo, ergo illa indiſtantia non eſt ſufficiens approximatio ad agendum. Patet cõſequentia, quia impoſsibile eſt quod idem agens reſpectu eiuſdem paſsi ſit approximatum ad agendum, eadem actione ſine medio, & interpoſito aliquo medio, ergo & quod eadẽ diſtantia ſit agenti ratio operandi, vt approximatũ vtroque modo. Antecedens vero probatur: quia indiſtantia negatiua neq; includit, neq; excludit mediũ inter agẽs & paſſum, ſed abſtrahit ab vtroque vt cõſtat. Præterea: per approximationẽ præ requiſitã per modũ cõditionis ad actionẽ, intelligũt eſſe verã aſsiſtentiam, & vnionẽ agentis ad paſſum, ſed nihil tale eſt illa indiſtantia negatiua, quoniã ratione ipſius non magis eſt agens præſens & vnitum paſſo, quam abſens ab eo, cum ipſa non magis ſit vnio quam diſtantia, ſed ita poſſet appellari non vnio negatiuè, ſicut appellatur indiſtantia negatiua, ergo. Confirmatur, quia ratione indiſtantiæ negatiuæ præciſè, nihil aliud habet Angelus, quam ſi non exiſteret in rerum natura: ſolũ enim habet potentiam ad operandum: exiſtẽtem ergo indiſtantia negatiua, nõ habet approximationem præ requiſitã ad agendum per modum conditionis. Patet conſequentia, quia per hanc approximationẽ præciſè ſumptã, aliquid intelligũt omnes præter id quod conueniret Angelo ſi nõ exiſteret. Secundum etiã falſum eſt, ſcilicet, Angelum ratione huius indiſtantiæ negatiuæ eſſe ſufficienter approximatum ad agendũ in quocũq; alio; hoc autem falſum eſt, quia poſſunt eſſe duo loca ita diſtantia vt excedant ſpherã actiuitatis alicuius Angeli, ergo impoſsibile eſt quod talis Angelus habeat aliquam naturalem diſpoſitionem, in qua ſimul ſit ſufficienter approximatus ad operandum, in quocunq; illorũ voluerit. Patet conſequentia: quia approximatio præcedens actionẽ, requirit vt agens habeat paſſum intra ſpherã ſuæ actiuitatis, ſed impoſsibile eſt quod illa duo loca, ita ſint intra ſpheram actiuitatis illius Angeli ſimul, ergo etiam eſt impoſsibile quod ipſe Angelus ſimul ſit ſufficienter approximatus antecedenter ad actionem. ¶Item ſi per impoſsibile Angelus eſſet agens naturale, & non libe-

 rum,

rum, ita vt ageret ex neceſsitate naturæ, cū ab omni loco ſit æquè indiſtaus, & ex conſequenti omnibus locis approximatus, vel operatetur in omni loco immediatè, & ita eſſet vbique, quod creaturæ repugnet, vel in nullo loco, quia non eſſet maior ratio cur in hoc loco, quam in alio, quod etiam ſine ratione diceretur, quia poſito agente naturali ſufficienter approximato, & non impedito naturaliter & neceſſario ſequitur actio. ¶ Tandem contra totam illam ſolutionem arguitur, quia ſaltim ſequitur quòd cum Angelus eſt in aliquo loco, & vult operari in alio qui ſit extra ſpheram ſuæ actiuitatis, neceſſum erit quod ei approximetur localiter prius ordine naturæ, quam in eo operetur ſi nolit ſe prius conſtituere nullibi, quia in eo caſu non poterit tolli impedimentum diſtantiæ localis, niſi facta approximatione locali, atque adeo non erit Angelus tunc in illo loco determinato ratione operationis.

Tertia ratio. ¶ Tertiò probatur concluſio. Si Angelus eſt in loco per operationem, & nō per ſubſtantiam ſuam, ſequeretur quod Angelus mouens cælum eſſet in toto cælo moto ab eo, imo ſequeretur quod Angelus qui mouet primum cælum, & ſimul eum eo rapit omnes orbes eſſet in omnibus illis localiter, & ex hoc ſequeretur quod plures Angeli in eodem loco adæquato. Ad hoc reſpondent autores cōtrariæ ſententiæ, quòd non oportet quod ſi aliquis Angelus mouet cælum quod ſit vbique primo, quia nō applicatur virtus eius, niſi ad id quod primo ab ipſo mouetur, vna autem pars cæli eſt in qua primo eſt motus, ſcilicet, pars orientis: & fauet Ariſt. 8. Phyſic. text. 84. dicens virtutem motorum cælorum attribui parti orientis. Secundò, quia Philoſophi non dicunt quod vna ſubſtantia ſeparata moueat omnes orbes immediatè, quocirca quando dicitur ſecundùm ſententiā D. Tho. operationē eſſe rationem exiſtēdi in loco Angelo, id intelligitur de operatione immediata, nō tamen de ea quā exercet mediante aliquo corpore. Intelligentia enim mouens cælum mediante cælo & eius influentia operatur in viſceribus terræ, & tamen nō eſt ibi ſed tantū in cælo vbi operatur immediatè. Tandem, Angelus mouens cælū eſt in toto illo ſpatio aut corpore cui applicatur immediatè per ſuam virtutē, & id correſpōdet ei, vt vnus locus. ¶ Iſta tamē ſolutio quantū ad primum nō reſpondet argumento. Primo, quia Angelus exiſtens in oriente mouet totū cælum, & tamē ipſe nō eſt in toto cælo ſed tantū in oriente, ergo ratio formalis exiſtendi in loco nō eſt operatio. Probo conſequentiam. Ratio formalis quare ſit in tanto loco nō eſt tāta operatio, quia exiſtens ipſe in oriēte extendit ſuam operationem per totū cælū, ergo nec ratio formalis exiſtēdi in loco nō erit operatio. Patet ſequela à ſimili, quia ſicut quātitas eſt corpori ratio exiſtendi in loco, ita tāta quātitas eſt ratio exiſtēdi in tanto loco. ¶ Præterea. Angelus poteſt intra ſpherā ſuæ actiuitatis agere ad maiorē & minorē diſtantiā, ergo de illo poteſt verificari quod ſtāte in tāto loco, nō ſtet in tanto loco. Probatur ſequela. Sit v.g. ſphera actiuitatis Angeli tota iſta ciuitas & operetur in illa, quæro, poterit ne agere peculiariter in angulo iſtius ciuitatis abſque hoc quod moueatur à ſuo priori loco, ſi ſic? ergo exiſtens in tāto ſpatio ſimul eſt in minori. Probatur ſequela. Nā Angelus eſt in loco per operationē, ſed iſta peculiaris actio requirit tantum ſpatiū, & nō maius, ergo ſi Angelus eſt per operationē in loco, erit in tāto loco quātū requirit talis peculiaris operatio, ſed ex hypotheſi eſt in tota iſta ciuitate, ergo ſimul erit in tāto loco, & non in tāto loco. ¶ Cōfirm. Quia ex prædicta ſolutione ſequeretē quod Angelus nō poteſt habere duplicē operationē diſtinctam & ſimul, intra ſpherā ſuæ actiuitatis. Et præterea, quod Angelus intra ſpherā ſuæ actiuitatis nō poſsit agere, hic, & ibi ſine mutatione locali, ergo.

¶ Quartò. Si Angelus eſſet in loco per operationē ſuę virtutis, ergo eſt in loco per ſuā ſubſtantiā. Patet ſequela, quia actio eſt intrinſeca ipſi agēti, cū actio, vt actio eſt, non ſit formaliter in paſſo ſed in agēte, vt & Caiet. ipſe cōcedit. Si autē reſpōdeas, quod nō eſt in loco per actionē quæ eſt in agēte, ſed per illud quod operatur ab Angelo in paſſo, ergo ſicut operatum ab Angelo eſt circunſcriptiuè in loco, ita & Angelus erit circunſcriptiuè in loco. Patet conſequentia. Quia ex eo ſubſtātia corporea eſt circūſcriptiuè in loco, quia habet quātitatē, quæ eſt illi ratio exiſtēdi in loco quæ circunſcribitur loco, ſed operatū ab Angelo circūſcribitur loco, quia recipitur in ſubiecto quod circūſcribit loco, ergo. Patet ſequela, quia operatio hominis, quatenus dicit rem operatam, *Quarta ratio.*

ratam, circumſcribitur loco, quia recipitur in ſubiecto quod circūnſcribitur loco. Ad hoc argumentum reſpondent prædicti opinantes negando ſequelam, quia non valet operatio illa eſt commenſuratiuè in loco, ergo & ſubſtantia, neque eſt eadem ratio quæ de ſubſtantia corporea, quia illi ratio formalis eſſendi in loco eſt quantitas quæ eſt commenſuratiuè in loco, quia quantitas extendit partes ſubſtantię corporeæ, & ob id vna pars ſubſtantiæ corporeæ correſpondet alteri parti loci, at operatio Angeli, licèt ſit commenſuratiuè in loco, non tamen extendit partes ſubſtantiæ ſpiritualis imo non habet illas, & idcirco cum ſubſtantia Angeli non extendatur, non commenſurabitur loco. Sed contra hanc ſolutionem ſic inſurgo. Sequitur ex illa quod Angelus nō eſt in tanto vel tanto loco, quia eius operatio eſt in tanto vel tanto loco, & per conſequens non eſt in tota iſta ciuitate, quia in tota iſta ciuitate operatur. Patet ſequela ex eo eius operatio eſt in tota iſta ciuitate, quia tota iſta ciuitas recipit eius operationem, ſed ex eo eſt in loco in hac tota ciuitate, quia in tota illa operatur, ergo ex eo eſt in tota hac ciuitate, quia tota iſta ciuitas recipit ipſum Angelum, & per conſequens ſi operatio Angeli eſt circunſcriptiuè, vel commenſuratiuè, & Angelus erit commenſuratiuè: vel ſaltim erit in tota iſta ciuitate ſicut anima eſt in toto iſto corpore. Hoc autem non eſt dicendum, quia ſequeretur Angelum actualiter non poſſe operari vbi realiter non eſſet ſecundùm realem præſentiam, ergo. ¶ Vltimò. Quoniā Angelus aut propria virtute, aut diuina, poteſt moueri per vacuum, cum hoc concedatur de corpore, præſertim potentiæ diuinæ, ſed circa vacuum non poteſt Angelus exercere aliquā operationem tranſeuntem, ergo in illo caſu non erit Angelus pręſens alicui loco diffinitiuè per operationem tranſeuntem.

Secunda cōcluſio. ¶ Secunda concluſio. Angelus non eſt in loco per aliquam operationem immanētem, neque per applicationem virtutis ſuæ operatiuæ. Hæc concluſio eſt contra Caiet. & probatur primò. Quia ſi Angelus exiſtēs in cælo applicaret ſuam virtutem ad terram, manens in cælo eſſet in terra, ſed hoc eſt falſum, ergo. Confirmatur. Vel illa applicatio eſt actio immanens, vel tranſiens, ſi tranſiens per actionem tranſeuntem non vnitur Angelus loco, vt viſum eſt, ſi autem immanens, minus eſſe poteſt ratio exiſtendi in loco, ergo. Probatur minor. Actio immanens abſtrahit ab omni loco, cū ſit ab agente, & recepta in agente, ergo.

¶ Secundo. Applicatio virtutis Angelicæ includit multa ſecūdum ſententiam Caiet. quia ex parte ſubſtantiæ Angeli includit negationem diſtantiæ, ideſt, quod non ſit applicatus alteri loco. Ex parte intellectus cognitionem practicam operis exercendi in tali loco. Ex parte voluntatis electionē talis operis: ex parte vero potentiæ executiuæ, expeditio operis (ideſt) quod potentia non ſit impedita, ſed potius expedita in ordine ad talem operationem, ſed omnia iſta præter indiſtantiam ſubſtantiæ Angeli ſunt extrinſeca reſpectu exiſtendi in lóco, ergo tantum illa indiſtantia erit ratio formalis exiſtendi in loco, & per conſequens illud ratione cuius conuenit Angelo talis indiſtantia erit ratio illi exiſtendi in loco, ſed illud non eſt applicatio virtutis operatiuæ, quatenus eſt actio immanens, vel tranſiens, quia etiàm ſi Angelus nullam haberet operationem, adhuc haberet prædictam indiſtantiam, ergo. Quod ſi quis reſpondeat, quod talis applicatio virtutis operatiuæ non ſe habet tanquam pura potentia, neque tanquam actio, ſed tanquā habitus quo diſponitur potentia ad operandum, & ſic eſt media inter potentiam, & ſubſtantiam Angeli ex vna parte, & operationem ex alia, & conſequenter non ſolum reſpicit ſubſtantiam Angeli, ſed etiam locum, & ſic talis applicatio non dicitur habere rationē actus tranſeuntis. Contra. Quāuis talis applicatio ſit media inter potentiam, & operationem, non poteſt habere rationem formalis rationis exiſtentiæ Angeli in loco, ergo. Probatur antecedens. Talis applicatio per modum habitus non poteſt fundare vnionē præſentialitatis ad locū, quia prius ordine naturæ intelligitur ſubſtantia Angeli vnita loco, quam applicata. Si autē dicas, quod talis applicatio per modum habitus præſupponitur ad ipſam præſentialitatem, ſicut mouere me ab iſto loco ad illum, præſupponitur ad præſentialitatem reſpectu loci acquiſiti. Cōtra, ergo ſicut mouere me ad illum locum, eſt conditio ſine qua non, & nō ratio formalis, ratione cuius ego ſum præſens loco, ita & applicatio virtutis operatiuæ, erit conditio ſine qua non, & non ratio formalis exiſtendi in loco.

¶Tertiò. Omnes illos actus poteſt Angelus habere, quanuis ſit nullibi tanquam in loco, ergo Angelus ratione illorum non determinatur formaliter ad locum. Antecedens probatur, quia ſi ſit nullibi, vt Caiet. concedit, poſsibile eſt ita permanendo eſſe in potentia propinqua ſufficienti, & expedita ad operandum cum voluerit in aliquo loco.

Tertia conclusio. ¶Tertia concluſio. Ratio formalis exiſtentiæ Angeli in loco eſt reſpectus, vel relatio præſentiæ ad vbi definitiuũ, fundamentalis vero eſt ſubſtantia Angeli, vel potentia paſsiua, qua eſt mobilis ad vbi diffinitiuum. Hæc concluſio eſt Doctor. & omniũ Scotiſtarum. Et probatur quoad primã partem: quia formaliter eſſe in loco, nihil aliud eſt quam eſſe præſentem loco, ſed talis præſentialitas non ponit aliquam entitatẽ abſolutam in Angelo, ergo dicit reſpectum ad vbi, & per conſequens ratio formalis eſſendi in loco diffinitiuo in Angelis erit reſpectus præſentiæ ad locum diffinitiuum.

¶Secunda pars concluſionis probatur. Idẽ eſt fundamentum alicuius reſpectus, & ratio recipiendi ipſum reſpectum, ſed ſubſtãtia Angeli, vel eius potentia paſsiua eſt ratio recipiendi reſpectum præſentialitatis ad vbi, ergo erit fundamentum. Maior eſt manifeſta, quia fundamentum paternitatis ex eo eſt potentia generatiua quia ratione illius generans eſt pater. Minor autem probatur, quia nihil aliud poteſt poni in Angelo quæ ſit ratio recipiendi talem præſentialitatem, præter eius ſubſtantiam, quia non actio immanens, nec tranſiens, nec applicatio virtutis per modum habitus, ergo.

¶Secundò. Animæ ſeparatæ ſunt in loco ratione ſuæ eſſentiæ, ergo & Angeli. Patet ſequela, quia ita ſunt immateriales, & abſtrahunt à loco ſicuti Angeli. Antecedens autẽ probatur, quia animæ ſeparatæ, ex eo quòd ſunt in rerum natura, alicubi ſunt. Confirmatur, quia tam animæ damnatæ quã Angeli exiſtentes in inferno ſunt ibi tanquam in proprio vbi, & tanquam in loco, & tamen ibi nihil operantur, neque habent applicatam ſuam virtutem, neque per modũ actus, neque per modum habitus, quia ſi poſſent, vellent non eſſe ibi, ergo in illis ratio exiſtendi in loco, neque eſt actio, neque applicatio virtutis, ſed tantum eius eſſentia, vel potentia paſsiua, ratione cuius ita ſunt hic alligati, quod non ſunt alibi.

¶Vltimò. Illud eſt in loco diffinitiuè, quod ſi eſt alicubi naturaliter, non poteſt eſſe alibi, ſed Angelus exiſtens vbi nihil operatur, non poteſt eſſe ſimul naturaliter alibi, ergo erat ibi diffiuitiuè, & per conſequẽs in loco diffinitiuo. Patet ſequela, quia ſicut eſſe circunſcriptiuè eſt eſſe in loco circunſcriptiuo, ita eſſe diffinitiuè eſt eſſe in loco diffinitiuo. Antecedens autem probatur. Sit caſus quod Archangelus Gabriel finita legatione ad B. Virginẽ, & relicto corpore aſſumpto manſiſſet intra cubiculum Virginis nihil ibi operans, tunc veriſsimũ eſt quod Angelus erat in cubiculo Virginis, ratione ſuæ ſubſtantiæ, ergo. Confirmatur. Quia contraria ſententia damnata eſt Pariſijs tanquam erronea inter errores de Angelo qui ponũtur à Magiſtro ſub ijs verbis verbis. Quod ſubſtantiæ ſeparatæ ſint alicubi per operationem, & nõ poſſunt moueri ad extremo in extremum, neque medium, niſi quia poſſunt vel operari, aut in medio, aut in extremis error, ſi intelligatur ſine operatione ſubſtantiam non eſſe in loco, neque tranſire de loco ad locum. Quod ſi reſpondeas, vt reſpondent nõnulli, quod ille articulus Pariſiẽſis nõ eſt definitio vniuerſalis eccleſiæ, ſed alicuius diœceſis. Hæc tamen ſolutio non ſatisfacit, quia ſatis mihi eſt ſi aliqua propoſitio eſt dãnata per totã iſtam vniuerſitatem Salmanticenſem, vt error ad habẽdum illam pro ſuſpecta, quia damnata ſolenniter ab aliqua Vniuerſitate per illuſtri.

Quarta conclusio. ¶Quarta concluſio. Ratio per modum determinantis efficienter quare Angelus ſit in hoc, vel in illo loco, in tanto aut in tanto loco, eſt virtus ipſius Angeli, vel alicuius agentis extrinſeci, liberè producentis, vel conſtituentis, vel detinentis eum potius in illo loco, quam in alio. Ratio autem formalis eſt ſubſtantia Angeli. prout ſubeſt liberè applicationi ad tantum vel tantum locum factæ ab ipſo Angelo, vel à cauſa extrinſeca in tali loco Angelum conſtituentem. Hæc concluſio quoad vtranque partẽ patet ex dictis, quia iſta cõſtitutio Angeli in locum dicit formaliter ordinem ad libertatem, ergo ad voluntatẽ ipſius Angeli, vel agentis extrinſeci cõſtituẽtis Angelũ in loco. Secunda autẽ pars probatur, quia cõſtituens Angelum in loco conſtituit illum in tanto, vel tanto loco, ſed ſubſtantia Angeli eſt Angelo ratio exiſtendi in loco, ergo ipſa prout

ſa prout ſubeſt liberè applicationi erit ratio quare Angelus ſit in tanto vel in tanto loco. Pro hac concluſione vide quæſtionem ſequentem.

Ad argumenta pro prima ſententia ad primum.

¶Reſpondetur argumentis pro prima ſententia. Ad primum reſpondetur concedendo antecedens,& negando ſequelam, & ad probationem reſpondebitur infra,& ad ſecundam probationem ex Duran. reſpondetur, quòd imo ex eo ipſo quod Angelus eſt in loco per ſuam ſubſtantiam, maxima oritur dubitatio quomodo Angelus ſit in loco,quãuis nullus poſsit dubitari Angelum eſſe alicubi. Quod autem difficultatem habet quomodo Angelus ſit in illo vbi,& quo modo poſsit eſſe in maiori, vel minori loco,& ad ſecundum quod inferunt reſpondetur, nullum eſſe incõueniens quia Angelus exiſtens in loco non occupat locum,& per conſequens nõ eſt inconueniens, quod modo exiſtat in maiori,modo in minori. ¶Ad tertium quod inferunt reſpondetur negando ſequelã,neque ſecundũ Scotum ponitur totus Angelus in toto loco, neque pars in parte, quia ſecundùm Scotum Angelus nõ habet partes. ¶Ad ſecũdam rationẽ deſumptam ex Caiet. reſpondetur, ꝙ ex eo ipſo quod ſubſtantia Angeli eſt aliquid reale, & finitum,eo ipſo eſt alicubi, quia ſecundùm Ariſtot. 4. Phyſic. vbi ait, omne ens alicubi eſt,& ex illo art. Paris, ſupra cit. vbi dicitur Angelum nuſquã eſſe error. ¶Ad ſecundam probationẽ reſpondetur, quòd corpora nõ tantum ſunt in loco diffinitiuè ſed circunſcriptiuè,& ob hoc indigent quãtitate quã ſi à corporibus ſepares adhuc manebũt corpora in eodem loco, licet non eodẽ modo. Vtrũ Angelus ſemper ſit in loco indiuiſibili, dicemus infra, pro nunc tamen dicimus quod non eſt eadẽ ratio de anima in corpore, & de Angelo in loco, quia anima eſt in corpore vt forma tribuens eſſe, non tamen Angelus. Imo ex ipſa anima ſumitur ratio ad explicandũ modum quo Angelus eſt in loco,cũ abſq; mutatione locali,modo eſt in toto corpore,& modo nõ eſt in aliqua parte illius, quãdo v. g. ex aliqua infirmitate moritur aliqua pars corporis,tunc enim deſinit anima eſſe ibi abſque mutatione locali ipſius animæ,quod non contingit in Angelo,quia Angelus non eſt forma loci,ſed quãuis ſit totus in toto,& totus in qualibet parte loci,idcirco non eſt neceſſe niſi quod totus fiat,aut deſinat eſſe præſens.

QVÆSTIO IIII.

¶Vtrùm ex eo quod ſubſtantia Angeli vnitur loco, reſultet in illa aliqua relatio, vel vbi.

Primum argum.

PRO parte negatiua eſt primũ argumentum, quia ſequeretur quod ex eo quod Deus eſt in hoc loco, reſultat etiam in illo etiã vbi, vel talis relatio. Patet ſequela,quia etiam ſubſtantia Dei eſt præſens iſti loco.

Secundum argum.

¶Secũdò. Vel vbi eſt aliquid abſolutum, diſtinctum aliquo modo à re locata,& à loco in quo eſt,& tunc non poteſt eſſe aliud quam rem locatam contineri loco,vt ex ſe ſatis eſt notum, ſed Angelus nõ continetur loco,ergo cum ſunt in loco,non habent verum vbi. Vel eſt aliquid reſpectiuum,& tunc dandum eſt fundamentum diſtinctum ab ipſa ſubſtãtia Angeli, ſed, nullum datur,vt dictum eſt quæſtione præcedenti, ergo.

Tertium argum.

¶Tertiò. Ratio formalis,vbi eſt materialis,ergo non reperitur in Angelis. Antecedens patet, quoniam aliàs non poſſet conuenire corporibus,& ſequela eſt manifeſta,nam in ſubiecto immateriali non poteſt reperiri accidens materiale.

Notab. 5.

¶Pro explicatione huius quæſtionis eſt primo notandum inter Thomiſtas,& Scotiſtas nõ ſatis conſtare quid importent ſex vltima prædicamenta, an importẽt aliquid abſolutum,an vero aliquid reſpectiuum,nã Thomiſtæ conſtanter defendunt,nullo modo importare reſpectum, ſed modum quendam poſitiuum, qui non poteſt explicari niſi per ordinem, & reſpectum. Probant autem ſuam ſententiam, quia aliàs ad relationem eſſet per ſe motus, quod eſt contra Philoſophum, neque ſolutio communis (quam affert Scotus de relatione quæ poſito fundamento,& termino,non ſtatim conſurgit neceſſario) aliquid valet, quia quanuis poſito Petro, & columna, non ſemper neceſſe ſit conſurgere relationem præſentiæ, & Petrum eſſe præſentem columnæ: at vero hoc eſt, quia relationis præſentiæ, vel diſtantiæ, Petrus non eſt fundamentum, ſed ſubiectum tantum: fundamentum vero eſt Petrum eſſe hic, vel alibi, quo poſito neceſſe eſt conſurgere relationem præſentiæ, vel diſtantiæ,& in relatione vnionis fundamentum

non eſt res, quæ vnitur, ſed terminus vnitionis (is ſcilicet) qui fit per actionē vniētem, itaque homo, qui eſt terminus generationis eſt fundamentum vnionis inter corpus, & animam, non autem anima ipſa, vel corpus. Et eodem modo dicendum eſt in quibuſcunque vnitis, ſiue per ſe, ſiue per accidens vniantur, tamen in omnibus illis eſt terminus vnitionis, qui eſt fundamentum vnionis: repugnat in relatione aliqua (quæ merè ſit relatio) per ſe fieri, ſicut repugnat aliquam eſſe, quæ ſtatim non conſurgat, poſito fundamento, & termino. Nam ſicut dari relationem ſine fundamento, & termino eſt impoſsibile, ita eſt in intelligibile, vt poſito fundamento, & termino, non detur relatio. Et ſicut naturaliter fieri nequit, vt per ſe producatur relatio, ſed ſemper ad productionem fundamenti: ita & ſupernaturaliter eſt impoſsibile. Vnde quanuis fateamur, quod Deus poteſt facere terminum generationis, ſcilicet, hominem abſq; generatione, & ita eodem modo poſſet facere Petrum eſſe alicubi, vbi priùs non erat abſque motu locali, ſcilicet, per creationē Petri, vel loci, nunquam tamen intelligi poteſt, quod faciat relationem abſque fundamento, & ita intelligi nequit, quòd faciat immediatum ordinem alicuius rei, ſiue ſpiritualis, ſiue corporalis ad locum, niſi prius facta ratione exiſtendi in loco, in re illa, in re ſcilicet ſpirituali, non niſi facta operatione tranſeunte, in re vero materiali non niſi facta quantitate. Ex quo inferunt nonnulli, repugnare in re ſpirituali, & corporali fieri præſentiam ad plura loca, quia vnumquodque limitatur ad ſuum locum per propriam rationem exiſtendi in illo: quia priuſquam intelligatur, vel operatio tranſiens, vel quantitas, nequit intelligi relatio præſentiæ ad aliquem locum. Si enim Deus crearet ſubſtantiam aliquam abſque quantitate, vel tranſeunte operatione, nulla eſſet ratio intelligendi, cur potius ſubſtantia illa eſſet in vno loco, quam in alio, ſi autem cum quantitate, vel operatione tranſeunte, nulla eſſet ratio intelligendi quod ſimul eſſet in pluribus locis diſparatis, adæquatis.

¶At vero, ſecundùm Doctorem ponenda ſunt ſex vltima prædicamenta, non entitates abſolutæ, ſi (vt ipſe docet in 4. diſtinctione. 13. quæſt. 1. lit. C.) debet ſaluari illa famoſa diuiſio prædicamentorum, quia ſecūdùm Auic. 3. Metaph. cogimur obſeruare illam diuiſionem prædicamentorum famoſam, qua dicuntur eſſe decem generaliſsima, cogimur inquam propter Philoſophorum antiquam autoritatem, cui non debet facile contradici. Vnde paulò infra Doctor ponit duplicem reſpectum, ſcilicet, intrinſecus, & extrinſecus, aduenientem. Intrinſecus, qui neceſſario conſequitur ambo extrema in actu poſita. Extrinſecus autem, qui non conſequitur neceſſario extrema, etiam ambo ſimul in actu poſita.

¶Secundò eſt notandum, quòd eſt maxima differentia inter relationem, & reſpectum, nam relatio eſt reſpectus, non tamē omnis reſpectus eſt relatio. Vnde Doctor loco citato diuidit relationem, ſiue reſpectum in relationem intrinſecus aduenientem, & relationem extrinſecus aduenientē. Illa enim dicitur intrinſecus adueniens, quæ poſito fundamento in aliquo ſubiecto, & omni ab intrinſeco ipſi ſubiecto conuenienti, & poſito termino ſtatim conſurgit ex natura ipſius fundamenti & termini. Illa vero eſt extrinſecus adueniens, quę poſitis fundamento & termino cum omni ſibi ab intrinſeco conuenienti, non ſequitur talis relatio, niſi aliquod extrinſecus adiungatur, & huius generis ſunt ſex vltima prædicamenta. Prædicamentum enim habitus, dicet quis eſſe aliquem modum realem, diſtinctū ab ipſo corpore, & à veſtibus quibus veſtitum eſt? ſed habitus, nihil aliud quam reſpectum quendam inter veſtes, & corpus, qui non conſurgit ex natura corporis, & veſtis, ſed requirit agens diſponens veſtem in corpore, ratione cuius diſpoſitionis dicatur corpus veſtitum: & illa diſpoſitio nihil aliud eſt quā ipſa veſtis cum tali ordine ad corpus. Et idē dicendum eſt, de actione & paſsione, & idē de vbi, & eſſe in loco. *Notab. 2.*

¶Concluſio. In Angelis, ex eo quod eius ſubſtantia vnitur loco, reſultat pręſentialitas ad illum & propriè vbi. Hæc concluſio eſt Doctoris in hac quęſt. in ſolut. ad 2. & ad vltimum, & quæſt. 9. & in 4. diſt. 10. q. 1. infra litera E. & F. & probatur, nam talis reſpectus, & præſentialitas non repugnat Angelo, ergo. Probatur antecedens. Relatio noua non repugnat Angelo in ordine ad corpus, ergo neque in ordine ad locum. Probatur antecedens, quia Angelus diſtinguitur realiter à corpore, & talis diſtinctio eſt relatio realis in Angelo. *Concluſio.*

¶Secun-

¶Secundò. Angelus eſt præſens realiter loco,& non per denominationem extrinſecam,ergo per formam intrinſecam,ſed talis forma eſt præſentialitas ad vbi, ergo. Ex qua probatione infertur quod talis præſentialitas in Angelo tantum eſt reſpectus, & non forma abſoluta,quia ſi eſſet forma abſoluta acquiſita ab Angelo per motum localem,quæ diceretur motus realis, & fundamentum ipſius præſentialitatis,deberet eſſe forma corporea, ſiquidem talis modus etiam ſubſtantiæ corporeæ competit, & cum non ſint multiplicandæ entitates;dicẽdum eſt,quod illud,vbi,acquiſitum ab Angelo per motum,non eſt aliquid aliud, quã præſentialitas ipſius Angeli ad illud vbi. Neque illud vbi eſt fundamentum præſentialitatis,ſed eſt ipſa præſentialitas terminata ad iſtum locum,vel vbi, vnde quamuis prius ſit locus vel vbi, quam ſit Angelus in loco,vel vbi,non tamen eſt prius locus Angeli,& vbi Angeli,quam Angelus ſit in loco,vel in vbi,imo prius eſt ſecundum conſiderationem Angelum eſſe in loco, vel vbi, quam illud vbi eſſe locum Angeli.

¶Tertiò. Angelus verè mutatur de loco,ad locum, ergo in Angelo eſt verè reſpectus ad vbi. Antecedens eſt manifeſtum,& probatur ſequela,quia mutatio non contingit ſine mutatione nouæ formæ, ſed illa forma quam acquirit Angelus,non eſt forma abſoluta,ergo erit reſpectiua. Minor iſta probatur,quia non videtur quomodo poſsint Angeli recipere aliquam formam abſolutam. Confirmatur. Ex eo quod anima non eſt in aliquo membro corporis,ſcilicet,quia tale membrum abſcinditur à corpore nõ amittit aliquam entitatem abſolutam, ergo neque ex eo quod de nouo incipit eſſe in aliquo membrorum,recipit aliquam entitatẽ abſolutam,& per conſequens neque Angelus ex eo quod eſt in loco, vel amittit locũ non acquirit aliquam entitatem abſolutã, ſed acquirit aliquid de nouo,ſcilicet, exiſtẽtiam in hoc,vel illo loco,ergo acquirit nouam præſentialitatem.

Reſpondetur Argumentis.

Ad primum. ¶Ad primum negando ſequelam,quia cum Deus ſit omnino illimitatus,& actus puriſſimus,non eſt capax alicuius nouæ formæ realis,etiam relatiuæ, ſed eſt præſens omni loco vel relatione rationis,vel à præſentialitate quæ eſt in loco reſpectu Dei, ſicut etiam eſt Dominus relatione rationis, vel à relatione ſeruitutis, quæ eſt in creatura.

¶Ad ſecundum reſpondetur, quòd vbi non eſt aliquid abſolutum, ſed quidã reſpectus in Angelo,ratione cuius Angelus poteſt dici contentus à loco definitiuè, quia idẽ eſt ac dicere quod Angelus eſt in loco determinato. *Ad ſecundum.*

¶Ad tertium reſpondetur quòd vbi, etiam ſi dicat modum realem abſolutum, neque dicit entitatem materialem,neque ſpiritualem:ſed abſtrahit ab vtroque, ſicut & ratio ſubſtantiæ. Vnde ſicut ratio ſubſtantiæ verè competit Angelis,ita & ratio vbi. *Ad tertiũ.*

TEXTVS.

DE tertio eſt dubium,& de hoc mota eſt ſecunda quæſtio. Conceditur tamen communiter quod non poteſt eſſe in loco, quantumcũque magno, quia hoc eſt proprium Dei,& ex hoc videtur non poſſe eſſe in loco,quantumcunque paruo ex 35. primi Euclidis, vbi vult quod quidquid poteſt in vna æqualium & in reliquo,ſi ſibi figuratio nõ repugnat, diſt. 2. quæſt. 7. infrà literam. I.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor diſputat illam quæſtionem. An angelus habeat locum determinatum. Cui quæſtioni ſecundę reſpondet duplici concluſione: quarum prima eſt, Angelus habet locũ ſibi æqualem: quo maiorem nõ poteſt habere. Secunda autẽ concluſio eſt, quod angelus habet locũ aliquẽ quo minorem habere nõ poteſt. Circa iſtas tamen concluſiones, vt faciliùs intelligantur ſit quæſt. 5.

QVÆSTIO V.

¶Vtrùm locus angeli habeat terminum ſecundum magnitudinem, & paruitatem.

DE hac re eſt prima ſentẽtia Dur. in. 1. diſt. 37. quæſt. 1. aſſerentis ſubſtantiã angeli ſimul eſſe præſentẽ in omnibus rebus, in quibus poteſt ſimul, & ſucceſsiuè operari, & per conſequens eſſe vbique, quamuis aliter quam Deus, quia angelus eſt vbique, quia *Sententia Durandi.*

vbique poteſt operari, Deus autẽ eſt vbique, quia vbique operatur, nihilominus tamen concedit Durandus Angelum eſſe in loco determinato, ita quod relicto vno acquirit alium, ſed hoc non prouenit ex eo quod Angelus non ſit vbique, ſed ex eo quod eſt in aliquibus locis peculiari quadã ratione, ſcilicet, quantum ad apparentiam, nimirum quia in illis, virtus Angeli, media operatione aliqua manifeſtatur. Hæc ſentẽtia probatur in primis ex D. Damaſc. lib. 2. fidei orthodoxæ cap. 1. vbi dicit Angelos non contineri portis, muris, vel ſignaculis, & cap. 9. dicit quod Angeli confeſtim inueniuntur velocitate naturæ vbicumque diuinus iuſſerit nutus, & D. Nazian. libro. 1. Theolog. ait Angelos agilitate naturę vbique pręſentes eſſe, & D. Hieron. contra vigilantium citans illud. Apocal. 14. ſequuntur Agnum quocũque ierit, dicit ſi Agnus vbique, ergo & qui cum eo ſunt, & vbique eſſe credẽdi ſunt. Et Tertulianus in Apologet. cõtra gentiles dicit, Angelos, & dęmones momento vbique eſſe, totusque orbis locus illis vnus eſt, ergo.

¶Secundò. Angelus poteſt operari in multis corporibus, & in omnibus ſimul vel ſucceſsiuè, ergo Angelus eſt in omnibus locis. Antecedens eſt manifeſtum, & probatur ſequela, nam prius eſt Angelum eſſe præſentem ad locum, quam operari in loco, ſed poteſt eſſe præſens reſpectu cuiuſcunque loci, quia indifferenter poteſt vbique operari, ergo poteſt vbique eſſe.

Sententia Doctoris. ¶Secunda ſententia eſt Doctoris vt patet in litera quam dicit communem omnium ſcholaſticorum. Pro cuius explicatione eſt

Notab. 1. primo notandũ, quod ſententia Duran. in duplici ſenſu poteſt diſputari. Primus eſt vtrum ſubſtãtia Angeli ſit realiter præſens in omnibus locis, ita quod verùm ſit dicere ſubſtantia Angeli eſt hic, & ibi, & vbique quaſi omnia occupans ſpatia. Secundo modo poteſt intelligi quãtum ad approximationem ad agendum in omni loco taliter quod Angelus ex natura ſua nõ habet ſpheram determinatam intra cuius latitudinem determinatè agat, ſed omnes Angelos in hoc æqualiter conuenire, neque habere maiorem aut minorem, ratione maioris, vel minoris quantitatis virtutis, ſiue perfectionis ſubſtantialis. Et in hoc ſenſu ſecundo videtur intelligenda ſententia Duran.

Notab. 2. ¶Secundo eſt notandũ, quòd quanuis prædicta ſententia Duran. quantum ad ſecundum ſenſum non habeat illam falſitatem quam habet ſi in primo ſenſu intelligatur, nihilominus tamen, etiam in hoc ſenſu eſt contra communem ſententiam omnium ſcholaſticorum aſſerentium quemlibet Angelum habere locum limitatum quo ad magnitudinem, ita quod non poſsit eſſe in maiori, quia omne agens limitatum habet determinatam ſpheram ſuæ actiuitatis intrà quam poteſt agere, alias enim, ſi non haberet determinatam ſpheram vltra quàm nõ poſſet agere, non eſſet agens limitatum, ſed potius illimitatum, & cum quidquid in Angelo eſt ratio exiſtendi in loco, ſiue illud ſit eſſentia, ſiue applicatio virtutis, ſiue operatio tranſiens, omne illud finitum eſt, & limitatum, ideo neceſſario eſt dicendum Angelum requirere determinatam ſpheram actiuitatis in qua agat iuxta determinatam eius virtutem.

Prima cõcluſio. ¶Prima concluſio. Angelus non eſt in omnibus locis, realiter præſens, ſecũdum ſubſtantiam. Hæc concluſio eſt cõtra primum ſenſum ſententiæ Duran. & probatur quia hoc eſt proprium Dei. Iuxta illud Pſalmi. Si aſcendero in cælum tu illic eſt, ſi deſcendero in infernum ades, &c. & iuxta illud, Cælum, & terram ego impleo. Et probatur ratione. Angelus verè mouetur localiter, ergo deſerendo vnum vbi acquirit alterum, ſed quod eſt præſens realiter vbique, non poteſt localiter moueri, ergo.

Secunda concluſio. ¶Secunda concluſio. Angelus habet determinatam ſpheram ſuæ actiuitatis, ita vt vltra illam non poſſet agere. Hæc concluſio eſt contra Duran. & probatur. Virtus Angeli eſt finita & limitata, ergo habet determinatam ſpheram actiuitatis. Antecedens eſt manifeſtum, quia alias virtus Angeli eſſet infinita, vel ſaltim vnus Angelus non eſſet perfectior altero in virtute operatiua, quod eſt contra communem ſenſum omnium.

¶Secũdò. Si Angelus eſt vbique, quia æqualiter reſpicit omnem locum, & pro ſua voluntate poteſt facere hic, & ibi, & ob hanc præſentiam dicitur eſſe in loco. Contra, vel ratione talis præſentiæ ſubſtantia Angeli eſt poſitiuè in omni loco, vel ſolum eſt negatiuè indiſtans, ſi primum ſequeretur Angelum ſecundum ſuam ſubſtantiam eſſe realiter præſentem omni loco, quod eſt cõtra primam concluſionem. Secũdo ſequeretur

quod

quod virtus Angeli eſſet poſitiuè immediata in omni loco, & quod quanuis ſolum operetur in aliquo loco determinato, adhuc tamen eius virtus, & ſubſtantia eſt alibi realiter præſens, & per conſequens nullum eſſe locum inadæquatum Angeli, ſed ita ſe habere reſpectu cuiuſcunque loci, ſicut ſe habet reſpectu loci inadæquati. Conſequens tamen ſolus Duran. concedet, ergo? Si autem ſecundum, nempè, quod ſolum eſt negatiuè indiſtans, cum ſola negatiua indiſtantiā non ſufficiat vt res aliqua ſit in loco; ſequeretur Angelum nullibi eſſe.

Reſpondetur Argumentis.

Reſpon. le tur argumentis. ¶Ad primum deſumptum ex authoritate ſanctorum reſpondetur, quod in illis tantum intendunt oſtendere velocitatem Angeli tantam eſſe, vt ferè ſine motu poſsint vbi voluerint operari, ac ſi dicerent facilius mouentur Angeli de hoc loco ad illum quam nos intelligentes de hac intellectione ad illam. Et ſic eſt intelligendum quod dicitur de corporibus Beatorum iuxta D. Auguſtin. 13. de Ciuitate capite. 18. & 22. capite vltimo. Ad illud autem D. Hierony. Reſpondetur, quòd Agnus vbique eſt ſcilicet paratus ad præſtandum auxilium, & qui inſequuntur illum etiam ſunt vbique, ſcilicet, parati ad implorandum auxilium Agni. Ad illud autem Tertull. quando dicit quod totus orbis locus illis vnus eſt, explicatur per verba antecedentia quando dicit Angeli, & dæmones momento vbiq; ſunt, quaſi dicat tāta celeritate mouentur ab hoc vbi ad illud, ab extremo ad extremum terræ, ac ſi tota terra, & vniuerſus orbis eſſet illis vnus locus.

¶Ad rationem autem reſpondetur, quòd quanuis Angelus poſſet vbique operari, & vbique eſſe, hoc tamen eſt ſucceſsiuè non tamen ſimul. Vnde cum ratio exiſtendi in loco ſit vel ſubſtantia, vel applicatio virtutis, vel actio tranſiens, & non poſſit Angelus ſimul operari in omni loco, neque ſimul applicare ſuam virtutem, neque ſimul dicere realem præſentiam ad hunc, & illum locum ſimul, ſed tantum ſucceſsiue, ideo tantum ſucceſsiuè poterit eſſe in omnibus locis, non tamen ſimul.

*

QVÆSTIO VI.

¶Vtrùm Angelus poſsit eſſe in loco quantuncumq; minimo.

De hac re duplex communiter circumfertur ſententia prima D.Tho. tenentis partem affirmatiuam. 1. par. quæſt. 52. ar. 3. vbi eius expoſitores illam defendunt cum Caietano, quam dicunt veriorem ex fundamento poſito, & probant. Quia Angelus libere ſe conſtituit præſentem ſpatio, nō eſt autem vnde determinetur, vel neceſsitetur ad tantum, vel tantum ſpatium intra ſuam ſpheram, quia nec ex modo ſubſtantiæ in extenſæ neque ex defectu virtutis, vt de ſe patet, neque etiam modus eſſendi in tanto ſpatio eſt neceſſarius Angelo ad conſeruationem, vel perfectionem eius, neque naturaliter conſequens ſubſtantiam eius, ergo Angelus poteſt eſſe in loco quantuncumque minimò, & paruo. Confirmatur, quia non datur tam paruus locus diuiſibilis ſecū dum omnem dimenſionem in quo poſſet eſſe Angelus, quin poſsit eſſe in minori diuiſibili etiam ſecundum omnes dimenſiones, ergo. Probatur antecedens, quia certū eſt Angelum poſſe exiſtere in loco minori loco adæquato, ſed nulla eſt ratio, cur intra latitudinem illius loci adæquati limitetur ad vnam quantitatem loci diuiſibilis, potius quàm ad aliam verſus paruitatem, ergo de ſe eſt indeterminatus ad exiſtendum in loco minori, & in minori in infinitum.

¶Secūdò. Quia cum Angelus eſt in aliquo loco eſt totus in toto, & totus in qualibet parte quantuncumque parua, ergo exiſtere etiam poterit in quacumque parte quantū cumque parua per ſe ſumpta. Patet conſequentia, quia ſuppoſito quod totus eſt in illa parte non videtur repugnare quod maneat in ea, & deſinat eſſe in alijs. Confirmatur, quia ſi aliqua ratione Angelus non poteſt eſſe in loco quantuncūque paruo, maximè, quia ad hoc requirit virtutem infinitam, ſed hoc eſt falſum, ergo. Probatur minor, quia ſiue vt Angelus ſit in loco adæquato, ſiue ſit in minori, præter quantitatem perfectionis ſubſtantialis, ſemper requiritur virtus qua Angelus ſe applicet loco, quæ eſt virtus motiua: vt vero Angelus nō ſe applicet toti loco ſibi adæquato, ſed parti, non

ti, non requiritur maius virtus applicatiua, ſed ſufficit quod reſpectu eiuſdem virtutis ſit vtrumque liberum Angelo, ergo. Confirmatur ſecundo, quoniam minorem habet proportionem cum loco adæquato locus indiuiſibilis, quam quicunque locus diuiſibilis quantumcunque exiguus ſit, ſed vt Angelus exiſtat in loco indiuiſibili, non requiritur in Angelo virtus infinita, quia poteſt Angelus eſſe in loco indiuiſibili, ergo.

Sententia Doctoris. ¶Secunda ſententia eſt Doctoris vt patet in litera poſita ante quæſtionem præceden- *Notab. 1.* tem. Pro cuius explicatione primo eſt notandum. Differentiam eſſe inter quadratū, & quadrangulum, nam quadratū habet quatuor latera adinuicem æqualia quadrangulum vero perfectum habet duo latera adinuicem æqualia, puta, longiora, & alia duo adinuicem non æqualia, ſed inæqualia lateribus longioribus, & vnicuique quadrato datur quadrangulum æqualem capacitate, quoniam quando ex quadrato fit quadrangulum, quanto extrictius fit ex vna parte tanto elongatur ex altera.

Notab. 2. ¶Secundo eſt notandum, quòd aliud eſt dicere Angelus poteſt eſſe in puncto indiuiſibili, & aliud eſt dicere poteſt eſſe in loco quantumcunque paruo, nam punctus indiuiſibilis non habet rationem loci, & per cō ſequens non habet incōuenientia quæ Doctor adducit de exiſtentia Angeli in loco quantumcunque paruo.

Notab. 3. ¶Tertio eſt notandum, ꝙ in hac quæſtione (ni fallor) nihil determinate loquitur Doctor, ſed ſolum adducit inconuenientia quæ videntur ſequi ex hoc quod Angelus ſit in loco quantumcunque paruo, nam paulò infra quærens vtrum Angelus poſsit eſſe in puncto. Reſpōdet neque fortè repugnat ſibi eſſe in pūcto ſicut in loco, quia nullum incōueniens videtur ex hoc inferre, & paulo ſupra dicit. Et ideo non oportet ipſum eſſe in puncto ſicut in loco. Ex qua litera ſatis patet quomodo Doctor nihil determinatè dixerit circa præſentem quæſtionem.

Notab. 4. ¶Quarto eſt notādum, quod vt refert Gratianus de Brigia in 2. diſt. 2. quæſt. 6. in expoſitione literæ Doctoris. Dominus Petrus de Cādia qui poſtea fuit Alexāder V. docet quod Angelus ratione ſuæ virtutis quæ tamē finita eſt, habet ſibi locū adæquatum, & ſecundum longitudinem, & ſecundum latitudinem vltra quàm ſua virtute nō poteſt ſe facere, ſit igitur ei locus adæquatus quadraræ figuræ, ſi ex illo quadrato fiat quadrangulus, non poterit eſſe in illo, & non ratione figuræ, ſed ratione quia duæ coſtæ quadranguli protenduntur magis in longum, quam coſtæ quadrati, & quia ſibi determinat locum ſecundum lōgitudinem quadrati, ſi eſſet in quadrāgulo æquali excederet longitudinem loci ſibi adæquatū, quod eſt impoſsibile, & ideo ſi eſt in quadrato non ſequitur quod poſsit eſſe in quadrangulo, ſi ſibi figuratio non repugnat, quia & ſibi non repugnat figuratio, quia poſſet eſſe in alio quadrangulo, non tanto longo, repugnat tamen ſibi longitudo, & ita videtur quod propoſitio Euclidis non ſit vera.

¶Vltimo eſt aduertendum, quod Doctor volens probare Angelum non poſſe eſſe in loco, quantūcunque paruo, adducit pro inconuenienti quod ſequeretur Angelum habere virtutem infinitam, quia ſi quantitas aliqua virtutis eſt in Angelo, ſecundū quā poteſt eſſe in aliquo loco proportionabiliter ſecūdū vltimū ſuæ potētiæ, putà in iſto tā tū, & illo tātū poſſet tamen ſecūdum vltimum potentiæ ſuæ facere ſe in minori loco iſto quantumcunque ſibi adæquato, hoc autem poſſe eſt alicuius virtutis actiuè in eo quia in poteſtate ſua eſt vt poſſet vti ea ad effectum ſibi adæquatum, vel non. Igitur magis poſſe habere iſtam quantitatem in poteſtate ſua eſt perfectius quia maiorem habet virtutem actiuā, & ita poteſt vti illa virtute actiua in infinitum, quam ſit ille locus ſibi adæquatus. Igitur habet potentiam infinitam. Conſequens eſt inconueniens, ergo & antecedens. Ex hac litera videtur colligi ſententia Doctoris nempè quod Angelus non poteſt ſe ponere in loco quantumcunque minimo, ſed quantum ad hoc Doctor nō loquitur affirmatiuè ſicut quod neque Angelus poſsit eſſe in puncto, quare tantum adducit inconuenientia illa quæ prima fronte videntur ſequi ex illius ſentētiæ poſitione. Secundo ait infrà hāc literā quod Angelus eſt in loco per quantitatem ſuæ virtutis, ſiue per ſuam virtutem operatiuam, ſed hoc pertinet ad genus cauſæ efficientis, non autem ad genus cauſæ formalis ſiue fundamentalis, quia, vt diximus, Angelus eſt formaliter in loco, formaliter per præſentialitatem, fundamentaliter autem per ſuam eſſentiam.

¶Prima

Prima concluſio. ¶Prima concluſio. Angelus intrà latitudinem ſui ſpatij adæquati poteſt ſe ponere in maiori, & in minori ſpatio diuiſibili. Hæc concluſio probatur., quia Angelus poteſt ſe ponere in minori loco, quam eſt ſibi locus adæquatus, quia poteſt eſſe in pluribus locis inadæquatis, ergo poteſt ſe ponere in loco quantumcunque paruo diuiſibili. Probatur ſequela, quia talis locus eſt intra ſpheram actiuitatis ipſius Angeli. ¶Secundò. Quia ex tali poſitione non ſequitur aliqua infinitas in effectu, ergo nec in cauſa. Patet antecedens, quia quanuis in quolibet loco ſint plura indiuiſibilia in exiſtentia, non tamen exiſtentia, ſicut dicimus etiam de quãtitate quæ diuiſibilis eſt in ſemper diuiſibilia, non tamen in indiuiſibilia exiſtẽtia, ſed inexiſtentia. Ita in propoſito, vnde ſicut quantum, quantumcunque poſsit diuidi in ſemper diuiſibilia, non tamen ex hoc habet infinitatem. & per conſequens nec requirit virtutem aliquam infinitam diuiſiuã ipſius quanti in ſemper diuiſibilia, ſed ſatis illi eſt aliqua virtus finita quæ poſsit illud diuidere in ſemper diuiſibilia. Ita in præſentiarũ; cum locus adæquatus Angeli non ſit infinitus, non requirit virtutem infinitã, ad hoc vt poſsit ponere ſe in minori & minori, imo (vt videtur) minor requiritur virtus, virtute illius Angeli habentis tantum locum vt ſpheram ſuę actiuitatis. Et per hoc patet quid dicendum ſit ad literam Doctoris. Et ad illud quod adducit ex Euclide reſpondetur, quod illa propoſitio Euclidis, vel non eſt vera abſolutè, vel intelligenda eſt de his quibus ſolum eſt locus adæquatus per ordinem ad extenſionem, & quantitatem molis, & non per ordinem ad quantitatem perfectionis, & virtutis, & ratio differẽtię eſt, quia extenſio rei, quæ eſt in loco, quantum eſt de ſe poteſt creſcere ſecundum longitudinem, quantum detrahitur ex eius latitudine, vt conſtat in aere & aqua, & ideo quãtumcunque augeatur longitudo ſpatij, non tollitur proportio eius ad extenſionem rei quæ eſt in loco. At vero quantitas virtutis aut perfectionis ſemper manet eodem modo, & ideo neceſſe eſt vt creſcente longitudine ſpatij, tollatur proportio ad eam. Vnde quãuis Angelus poſsit eſſe in quadrato, non tamen ex hoc infertur quod poſsit eſſe in quadrangulo, quantumcunque longo, quia locus adæquatus Angeli non ſolum habet terminum magnitudinis quoad latitudinem, ſed etiam quoad longitudinem quare ſi longitudo creſcit redditur locus improportionatus & excedens reſpectu Angeli, etiam ſi ſpatium maneat æquale, ſicut v.g., quanuis agens creatum poſsit agere in ſpatio tantæ longitudinis, & latitudinis, non tamen poteſt agere in ſpatium cuius longitudo ſit duplo maior, quanuis eius latitudo ſit duplo minor. Ita in propoſito vt rectè admonebat D. Petrus de Candia.

Secunda concluſio. ¶Secunda concluſio. Angelus determinat ſibi locum quantum ad paruitatem, taliter quod non poteſt eſſe in minori loco ex parte ipſius loci. Hæc concluſio eſt Doctoris in hac quæſtione in additionibus illius litera L. Et probatur. Dabilis eſt locus quo nõ poſſet eſſe minor ex parte ipſius loci, ergo dabilis eſt locus Angelo determinatus ſecundum paruitatem. Antecedẽs patet: quia locus eſt ſpecies quantitatis, & ſic eſt diuiſibilis ſicut & ipſa quantitas, ſed quãtitas poteſt peruenire ad tantam paruitatem per diuiſionem vt vltra non poſsit diuidi, ergo & locus poteſt peruenire ad tantam paruitatẽ vt ſi vltra diuidatur non maneat locus. Antecedens patet: quia dabilis eſt aliquod quãtum ita paruum vt ſi vltra diuidatur nõ maneat quantum, ergo & dabilis eſt aliquis locus, quod ſi vltra diuidatur non maneat locus. Et hoc eſt quod Doctor intendit; nam ſi dabile eſſet aliquod quantum, quod quantumcunque diuideretur ſemper poſſet vltra diuidi haberet quantitatem infinitam, ita ſi daretur aliquis locus qui quantumcũque partiretur ſemper maneret partibilis haberet rationem loci infinitam, ergo ſicut in quanto quod diuiditur peruenitur ad talem quantitatem, ita paruam, quod vltrà non poſſet diuidi manente quanto, ita locus poteſt peruenire ad tãtam paruitatem, vt ſi vltra diuidatur nõ maneat locus, quod ſi ſemper maneret locus haberet infinitatẽ, & per conſequens requireret in Angelo virtutem infinitam ad ponendum ſe in ſpatio infinito. Cum igitur tale ſpatium non poſſit eſſe infinitum cum ſubſtantia Angeli ſit finita. Ideo Angelus habet locum determinatum quo ad magnitudinẽ, & quo ad paruitatem, quo ad magnitudinẽ, quia aliquis locus eſt quo maiorem habere non poſſet. Et quo ad paruitatem quia aliquis locus eſt quo minorem nõ poſſet habere. Vnde aduertè quod illa argumenta Doctoris tantũ probãt determinationẽ loci quo ad magnitudi-

tudinem, & quoad paruitatem manente tamen ratione loci, ideſt implicat quod Angelus nō habeat determinatum locū quoad paruitatem ideſt locus Angeli quoad paruitatem ita eſt determinatus quod ſi vltra diuidatur talis locus nō manebit propriè Angelus in illo ſicut in loco, ſed manebit in illo ac ſi eſſet in uacuo, vel in loco imaginario hæc de iſta quæſtione. *Nota hoc.*

TEXTVS.

SI tamen poſsit eſſe In puncto, vel nō, non videtur ratio neceſſaria neque ad vnam partem, nec ad aliam, diſt. 2. quæſtione. 7. litera K.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac re dubius manet, vt autē quid ſentiendum ſit intelligatur ſit titulus quæſtionis.

QVÆSTIO VII.

¶*Vtrùm Angelus neceſſario ſit in puncto, ſiue in loco indiuiſibili.*

PRO parte affirmatiua eſt primum argumentum ex Ariſt. 1. de Anima dicente quorum loca ſunt indiuiſibilia, ipſa locata ſunt indiuiſibilia, ergo à ſimili, quæ ſunt indiuiſibilia vt Angeli, non poſſunt habere locum diuiſibilem. Et per conſequens neceſſario erunt in loco indiuiſibili.

¶Secundò. Præciſa ratio quare corpus non poteſt eſſe in loco indiuiſibili (vt in pūcto,) non ob aliud eſt, niſi quia corpus eſt diuiſibile, & per conſequens requirit locum diuiſibilem, vt inter locum, & locatum ſit proportio; ſed Angelus eſt indiuiſibilis, & inextenſus, ergo neceſſario requirit locum indiuiſibilem, & inextenſum.

¶Tertiò. Et quæro quomodo poteſt Angelus eſſe in loco diuiſibili, & extenſo, vt v. g. in tota hàc ciuitate; aut erit totus in toto, aut totus in qualibet parte loci, ſicut anima rationalis in corpore, aut totus in toto, & pars in parte, ſicut albedo in ſubiecto: non primum quia ſequeretur quod Angelus naturaliter eſſet in pluribus locis. Patet ſequela, quia locus eſt aliquid homogeneum, & ſic quælibet pars aquæ eſt aqua, ergo ſi Angelus eſt totus in toto, & in qualibet parte; erit ſimul in pluribus locis. Quod ſi reſpondeas non eſſe incōueniens eſſe ſimul in pluribus locis partialibus, & continuis, nō autem totalibus, & diſiunctis. Contra, diuidatur ſuperficies illa quæ cōtinet Angelū in plures partes ſeparatas, ſequeretur quod in qualibet eſſet Angelus, & ſic poſſet eſſe in pluribus locis totalibus, & diſcontinuis. Si autem dicatur, quod Angelus eſt totus in toto, & pars in parte. Contra, Angelus eſt impartibilis, & non poteſt eſſe circunſcriptiuè in loco, ergo.

¶Vltimò. Ex D. Damaſc. lib. 1. cap. 13. dicente, Angelus dicitur eſſe in loco, quia adeſt intelligibiliter, ergo neceſſario requirit ſpatium, inextenſum.

¶Pro explicatione huius quæſtionis ſunt nonnulla notanda, quorum primum eſt D. Bonauen. in 2. diſt. 2. in 2. par. ar. 2. q. 3. tres recenſet ſententias de hac re, Prima eſt quorundā aſſerentium, quod Angelus nō eſt in loco corporali, niſi ſpiritualiter tantum, ita quod neq; eſt totus in toto, nec pars in parte. Hanc tamē ſententiā reijcit D. Bonauē. vt inintelligibilem, quia nō poteſt intelligi, quòd aliquid cōtineatur in aliquo loco, & non ſit in toto, vel in parte illius. *Notab. 1.*

¶Secunda ſententia quam refert eſt aliorū dicentium, Angelum nececeſſario eſſe in puncto indiuiſibili, ſed hanc ſententiā etiā reijcit quia ſicut de ratione corporis eſt trina dimenſio, ita de ratione loci eſt dimēſio, ſcilicet, longitudo, & latitudo, nā locus eſt vltima ſuperficies corporis continentis locatum, veluti ſuperficies aëris circundātis nunc corpus meum, dicitur locus corporis mei, ſed punctus eſt indiuiſibilis nullā habens dimenſionē, ergo nō eſt aliquo modo dicendus locus, quare dicentes Angelū eſſe in puncto, tenētur dicere nō eſſe ibi vt in loco, quia ſunt punctus nō eſt ſuperficies ita nō eſt locus. Tertiā & propriā ſentētiā docet D. Bonauē. ibi. quā ſequitur Richardus in 2. diſt. 37. q. 2. qui aſſerunt quod Angelus eſt in loco extenſo, totus in toto, & totus in qualibet parte inſtar animæ rationalis in corpore organico, differenter tamen quia ex anima, & corpore reſultat homo; quia anima eſt forma corporis; at vero ex Angelo, & loco, non reſultat vnum per ſe; quia Angelus non eſt forma loci, neque facit vnum aliquid cum loco.

¶Secundò eſt notandū hāc quæſtionē difficultatē habere in opinione D. Tho. aſſerētis Angelū eſſe in [illegible] per operationē trāſeūtē; quia indiuiſibile nō eſt capax motus *Notab. 2.*

localis,

localis, & operatio Angeli tranſiens in locũ nõ poteſt eſſe alia, quam motus localis. Vnde nõnulli ex diſcipulis D. Th. dicũt ipſum nõ abſolutè, ſed conditionaliter eſſe intelligẽdũ, ſcilicet, quod ſi punctus eſſet capax operationis Angelicæ, Angelus poſſet eſſe in illo. Hanc tamen ſentẽtiam reijciunt alij ſuper primam partem. q. 52. ar. 2. quæſt. 2. difficultate. 3. ex eo, quia licèt Angelus nõ poſsit mouere ſolum punctum, quia nõ datur ſeparatus, tamen poteſt primo applicare ſuam virtutem puncto tantum, & ſic mouere corpus, ſicut vnum corpus poteſt mouere aliud tangendo ſolum in puncto. Vt ſi globus perfectè ſphericus tangeret corpus perfecte planum, & tunc quidem diceretur Angelum eſſe in puncto. Rurſus pũctus eſt principium lineæ, & medium, & finis, deinde linea eſt initium ſuperficiei, & ſuperficies corporis mathematici, cum ergo Angelus poſsit operari in toto illo corpore, & in tota linea, dicendum eſt quod in termino illius poſsit operari. ¶ Præcipua tamen ratio, quare licèt Angelus ſit in loco per operationem, poſsit eſſe in ſolo puncto, ea eſt, quia licèt indiuiſibile per ſe ſumptum non ſit ſubiectum motus localis, tamen bene poteſt eſſe id, quo mediante, mouetur, & impellitur aliquod corpus, & ita Angelus poterit mediante puncto indiuiſibili alicuius corporis impellere ipſum corpus, ita vt moueatur, & tunc erit Angelus ſolum in puncto: quia ſolum ageret in ipſo immediatè immediatione ſuppoſiti. In reliquo vero corporis mediante puncto, nam ſi corpus perfectè ſphericum tangens perfectè planum in puncto; poteſt mouere illud per applicationem illam ad punctum, eodẽ modo poterit Angelus applicando ſuam virtutem puncto, impellere corpus, & ſic diceretur eſſe in puncto.

Notab. 3. ¶ Tertio eſt notandum, quod in ſententia Doctoris, aſſerentis Angelum eſſe in loco per ſuam ſubſtantiam, quanuis aliquibus videatur præſentem quæſtionem in illa ſententia nullam haberet difficultatem, quia ſubſtantia Angeli eſt omnino in extenſa, neque neceſsitatur ad determinandum ſpatium, ergo poteſt eſſe in puncto, adhuc tamen maximam continet difficultatẽ, quia vt docet Doctor non apparet ratio neceſſaria ad probandum quod Angelus poſsit eſſe in puncto tanquàm in loco, neque ad probandum partem oppoſitam. Nã qui vellet tenere quod Angelus non poſſet eſſe in pũcto tanquàm in loco, haberet pro ſe hanc rationem vt docet Lichetus ſuper hanc literam doctoris, & Gratianus de Brixia, ibidẽ, quia licet Angelus ſit indiuiſibilis, non tamen habet indiuiſibilitatem limitatã ſicut punctus neque eiuſdem rationis, cum indiuiſibilitate puncti, punctus enim eſt indiuiſibilis de genere quantitatis, & ſic neceſſarium videtur, quod exiſtens in puncto, vt in loco, debeat eſſe limitatum ſecundum genus quantitatis, ſed Angelus, eſt indiuiſibilis extra genus quantitatis & ſitus exiſtẽs, ergo nõ eſt neceſſe vt ei determinetur, vnus locus diuiſibilis ſecũdũ locũ, vel indiuiſibilis ſecũdũ locũ, ſed diuiſibilis, vel indiuiſibilis ſecundũ locum, quia nõ ſequitur Angelus eſt indiuiſibilis, igitur eſt in puncto; vt in loco ſibi adæquato. Antecedens eſt verũ & neceſſarium, & conſequens non eſt neceſſarium. Si autem Angelus eſſet indiuiſibilis indiuiſibilitate limitata, ſicut pũctus, eſſet neceſſaria conſequentia. Et ſicut antecedens eſt neceſſarium, ita & conſequens eſſet. Sicut v. g. ſi produceretur à Deo aliquod corpus eiuſdem magnitudinis cũ puncto, & indiuiſibile ſicut punctus eſſet neceſſaria conſequentia, corpus hoc eſt indiuiſibile, ergo neceſſario eſt in puncto, & ſicut antecedens eſt neceſſarium, ita & cõſequens: ſed talis argumentatio non procedit in Angelo, ergo dicendum eſt Angelum non habere indiuiſibilitatem eiuſdem rationis cum indiuiſibilitate puncti, vnde (ni fallor) prædicti expoſitores D. Thom. in hac quæſtione non intellexerunt Doctorem, nam Doctor quærit, Si Angelus neceſſario debeat eſſe in puncto, ex eo quod indiuiſibilis eſt ſecundum ſuam ſubſtantiam, & eſſentiam, quæ eſt ibi ratio exiſtendi in loco, & reſpondet, quod non apparet ratio neceſſaria ad vtramque partem, quia ex indiuiſibilitate Angeli, non ſequitur neceſſario quod ſit in loco indiuiſibili, cum indiuiſibilitas illius non ſit eiuſdem rationis, cum indiuiſibilitate puncti; quia iſta eſt limitata ſecundum quantitatem, & ſitum, illa verò non eſt limitata ſecundum quantitatem, & ſitum; & cum non inferatur conſequentia illa in Angelo, ſcilicet, hoc eſt indiuiſibile, & eſt in loco, ergo eſt in loco indiuiſibili, quia quanuis maior, & minor ſint neceſſariæ, conſequens tamen non eſt neceſſariũ, reſpectu Angeli: eſſet tamen, ſi quando in

maiori

maiori dicimus hoc eſt indiuiſibile aſsignaremus corpus aliquod indiuiſibile, tunc enim neceſſario ſequeretur, quia indiuiſibilitas illius eſſet eiuſdem rationis cum indiuiſibilitate puncti. Vnde cum Doctor doceat conſequens hoc nõ neceſſario inferri, ex illo antecedente, tantum igitur intendit Doctor, quod Angelus non determinat neceſſario (quanuis ſit indiuiſibilis, ſecundum ſuam ſubſtantiam, quæ illi eſt ratio exiſtendi in loco) locum indiuiſibilem, quia ad hoc non apparet ratio neceſſaria, ſicut appareret ſi à corpore tolleret Deus quãtitatem, tunc ſubſtantia illa quæ maneret indiuiſibilis, neceſſario requireret locum indiuiſibilem. Et quod hæc ſit mens Doctoris intẽta in iſta litera. Patet ex probatione ſecundæ partis, qua probat non eſſe inconueniens aliquod, Angelum eſſe in puncto, quia ſi aliquod ſequeretur inconueniens maximè quod non poſsit localiter moueri, niſi ſpatium per quod moueretur conſtaret ex pũctis, hoc tamen non ſequitur, quia Angelus poſſet immediatè ex loco punctuali ferre ſe in continuum, cuius continui (punctus in quo eſt) eſt terminus. Sicut v. g. ſi Angelus eſſet in aliquo puncto magnitudinis cubitalis recedendo à tali puncto, localiter moueretur ſuper tali magnitudine continuè. Cũ igitur nullum inconueniens ſequatur, ex hoc quod Angelus poſsit eſſe in puncto, & poſsit eſſe in non puncto, nempè in loco diuiſibili, ideo Doctor in litera quando quærit ſi Angelus poſsit eſſe in puncto vel non, tantum quærit, vtrum neceſſario requirat locum indiuiſibilem, cum ipſe ſit indiuiſibilis. Et reſpondet, quod non apparet ratio neceſſaria ad dicendum Angelum neceſſario requirere locum indiuiſibilem, & punctum, quia indiuiſibilitas Angeli non eſt in indiuiſibilitas eiuſdem rationis cum indiuiſibilitate puncti, quare quamuis ſubſtãtia corporea ſecluſa quantitate, ex eo quod eſt indiuiſibilis neceſſario requirat locum indiuiſibilem, & punctum, nõ tamen Angelus, quia indiuiſibilitas vtriuſque non eſt eiuſdẽ rationis.

Nota hoc & titulũ quæſtionis qui eſt in Doctore.

Notab. 4. ¶Quartò eſt notandum, certum eſſe in ſententia Doctoris, & ſententia D. Tho. quod quanuis ſubſtantia Angeli ſit in ſe indiuiſibilis, poteſt tamen eſſe in loco diuiſibili, quod non contingit in ſubſtantia corporea ſublata quantitate propter differẽtiã inter indiuiſibilia magnitudinis, & ſpiritualia. Quoniam indiuiſibilia magnitudinis habent indiuiſibilitatem ratione ſuæ limitationis, & propter hoc requirunt indiuiſibilitatem in loco, at verò indiuiſibilia ſpiritualia qualia ſunt Angelus, & anima, habẽt ſuam indiuiſibilitatem ratione perfectionis ſuæ. Vnde anima rationalis quanuis ſit indiuiſibilis, eſt tamen in toto ſpatio diuiſibili quod occupat corpus humanum. Imo & Deus licèt ſit indiuiſibilis, quia tamen ſua indiuiſibilitas non prouenit ex limitatione, ſed ex perfectione, & immaterialitate, poteſt eſſe præſens ſpatio extenſo, & diuiſibili. Ita etiam dicendum eſt de Angelo; qui propter ſuam perfectionem poteſt eſſe in loco extenſo, & diuiſibili: Vnde quando Doctor in litera quærit ſi Angelus poteſt eſſe in puncto, non quærit, vt ſentiunt prædicti expoſitores, an Angelus exiſtens in loco diuiſibili poſsit ſe conſtituere in puncto, ſiue in loco indiuiſibili, ſed tantũ quærit vtrum Angelus qui indiuiſibilis eſt poſſit habere pro loco adæquato, punctũ, vel locum indiuiſibilẽ, & ad hoc reſpõdet Doctor neutram partem determinans, & hanc explicationẽ literæ notabis, vt liberes Doctorem à calumnia.

Not. vlt. ¶Vltimò eſt notandum cum Richardo vbi ſupra; quod ſimplicitas eſt quadruplex. Prima eſt ſimplicitas negatiua magnitudinis, qualis eſt ſimplicitas pũcti, qui nec eſt extenſus, neque poteſt extẽdi, quia repugnat illi extenſio. Secunda eſt ſimplicitas priuatiua magnitudinis, qualis eſt ſubſtantiæ corporeæ ſublata ab illa quantitate per potentiam Dei, talis enim ſubſtantia nõ eſſet extenſa, nec diuiſa, eſſet tamen apta nata diuidi, & extendi. Tertia eſt ſimplicitas immenſitatis ſpiritualis poſitiua, & hæc eſt ſimplicitas Dei. Quarta eſt ſimplicitas poſitiua alicuius ſpiritus ſpecialis magnitudinis, deficiens tamen in infinitum ab immenſitate, & hæc eſt ſimplicitas ſpiritus creati, ſicut animæ, & Angeli.

Prima cõcluſio. ¶Prima concluſio. Angelus non poteſt eſſe in puncto indiuiſibili tanquàm in loco ſibi adæquato. Hæc concluſio probabiliter defenditur à Doctore & probatur, quia locus adæquatus Angeli, eſt ille intra quem poteſt operari, & vltra quem non poteſt operari, ſed videtur implicatio, virtutem Angeli eſſe à Deo limitatam vt non poſsit operari vltra punctum niſi deſerat illum, ergo videtur implicatio, quod poſsit Angelus

eſſe

eſſe in puncto tanquam in loco ſibi adæquato.

Secunda cõcluſio. ¶ Secunda concluſio. Probabiliter etiam poteſt dici, quod Angelus poteſt eſſe in puncto tãquam in loco ſibi adæquato. Hæc concluſio etiam eſt Doctoris, & probatur, quia ex illa nullum videtur ſequi inconueniens, nam ſi aliquod, maxime quod non poſsit mouere ſe localiter ex vno loco ad alium, quia punctus non eſt locus, cum ſit indiuiſibilis, nec dantur duo puncta immediata. Hoc autem non obſtat, quia cum Angelus ſit in loco diffinitiuè, illud habebit rationẽ loci diffinitiuè, quod poteſt fundare relationem præſentialitatis Angeli ad illud, & per conſequens cum in puncto poſſit haberi iſta ratio fundementalis, quia poteſt prædicari de Angelo, hoc quod eſt ita eſſe hic quod non alibi, ideo in puncto poteſt reperiri vera ratio vbi vel loci, inconueniens autem de motu locali nullum eſt, vt ipſe Doctor reſpõdet, quia Angelus exiſtens in puncto poſſet ferre ſe immediatè in locum cõtinuum, hoc eſt in ſuperficiem proximam puncto, cuius cõtinui (ſcilicet, ſuperficiei) punctus eſt terminus.

Tertia cõcluſio. ¶ Tertia concluſio. Angelus eſt totus in toto, & totus in qualibet parte loci. Hæc concluſio probatur, quia Angelus maiorem perfectionem habet quam anima rationalis, ſed anima rationalis propter ſuam perfectionem, eſt tota in toto corpore, & tota in qualibet parte, ergo & Angelus reſpectu loci erit totus in toto, & totus in qualibet parte. Secundo, quando locatum non occupat locum in quo eſt, nec habet ſitum, nõ eſt totum in toto, nec pars in parte, ergo eſt totum in qualibet. Probatur ſequela. Quia locatum vel debet eſſe totum in toto, vel pars in parte, vel totum in qualibet parte.

Reſpondetur Argumentis.

Reſpondetur argumentis. Ad primũ & ſecundum. ¶ Ad primum, quod Ariſtotel. loquitur de indiuiſibilibus ſecũdum magnitudinem aptam natam diuidi, quia apta nata recipere magnitudinem, & iſta requirunt locum indiuiſibilem tanquam locum ſibi adæquatum, ſecus autem in Angelis, propter ipſorum perfectionem. Et per hoc patet ad ſecundum.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium reſpondetur per tertiam concluſionem, nec inconueniens aliquid valet, ſicut nec eſt inconueniens, quod anima ſit tota in toto, & tota in qualibet parte corporis. Vtrum autem Angelus poſsit eſſe in pluribus locis diſcontinuis dicemus infra.

¶ Ad vltimum ex D. Damaſc. reſpondetur, quod intelligendus eſt, ac ſi diceret non eſt in loco circumſcriptiuè.

QVÆSTIO VIII.

¶ *Vtrùm Angelus requirat determinatum locum.*

HANC quæſtionẽ diſputat Doctor hac diſtinctione ſecunda, quæſtione ſexta, infra literam L. pro cuius explicatione eſt aduertendum, quod in corporibus, ratio exiſtendi in loco eſt quantitas molis, in Angelis vero poteſt dici quantitas virtutis, ſiue quantitas virtualis, ex qua litera Doctoris colligunt nonnulli ex diſcipulis eius, ſecundum Doctorem dicẽdum eſſe rationem fundamentalem exiſtendi Angelo in loco eſſe, non eſſentiam Angeli, ſed iſtam virtualem quantitatẽ, ſed dicendum eſt, quod ipſa eſſentia Angeli, ſecundum quod ſubditur voluntati Angeli, appellatur hic a Doctore quantitas virtualis. *Nota hoc de quantitate virtuale angeli.* Dupliciter enim poſſumus conſiderare eſſentiam Angeli, vno modo ſecundum quod eſſentia, & ſubſtantia Angeli eſt, ſecundo modo ſecundum quod talis eſſentia, & ſubſtantia ſubditur, & ſubdi poteſt voluntati ipſius, vel alterius Angeli. Primo modo dicitur eſſentia, & ſubſtantia, & vt ſic abſtrahit à loco tanto vel quanto, imo & ab omni loco, quia abſtrahit à quocunque accidente, & ſi ſecundum hanc rationem præciſam conſideretur, & deberet eſſe in loco, requireret locum indiuiſibilem, ſicut & quæcunque ſubſtantia corporea ſecluſa quantitate. At vero ſi ſecundo modo conſideretur. Dicitur ſubſtantia eum quantitate virtuali, quia ita ſe habet ſubſtantia Angeli reſpectu voluntatis in ordine ad locum, tantum, vel quantum, hunc, vel illum, ac ſi haberet quantitatem, & propter hoc dicitur quantitas virtualis, vel virtualiter quantitas, vel habere virtualem quantitatem, vel virtualiter quantitatẽ, & nõ eſt inconueniens aliquod, quod non eſt formaliter, nec realiter tale, eſſe virtualiter tale. Sol enim eſt virtua-

liter calidus quanuis non ſit formaliter, nec realiter calidus: ita Angelus, quanuis non ſit formaliter, nec realiter quantus, poteſt tamen dici virtualiter quantus, quia occupat locum quod eſt modus quantitatis, admodum quo Angeli dicuntur occupare locum exiſtentes in loco. Subſtantia autem Angeli quatenus ſubditur eius voluntati, vel alienæ, dicetur quantitas virtualis, quia ita ſe habet reſpectu Angeli in ordine ad exiſtendum in loco, ſicut ſe habet quantitas molis ad ſubſtantiam corpoream reſpectu eius exiſtentiæ in loco. Vnde idem eſt apud Doctorem Angelum eſſe in loco per ſuam ſubſtantiam, & Angelum eſſe in loco ſecundum ſuam quantitatē virtualem.

Notab.2. ¶Secundò eſt notandum, quòd corpora cū ſunt in loco ratione ſuarum quantitatum, tantum locum occupant quantum quantitatem habent. Ita quod licèt in poteſtate mea ſit me eſſe in hoc, vel illo loco, non tamen eſt in poteſtate mea eſſe in tanto loco, vel in tanto, quia iſte effectus eſt naturaliter conſequens quantitatem quæ nō ſubeſt voluntati meæ, quia non poſſum facere meam quantitatem maiorem, vel minorem, nec quod quantitas maior occupet minorem locum, nec minor maiorem, ſed vnaquæque quantitas ſuum locum neceſſario occupat adæquatum.

Notab.3. ¶Tertiò eſt notandum, quòd cum Angelus ſit in loco per quantitatem virtualem quæritur, vtrum requirat locum determinatum, & determinatè ita quod habens tantam virtutem (ſi eſt præſens loco) de neceſsitate eſt tanto præſens loco, nec in poteſtate ſua ſit, quod ſit præſens maiori, & minori, vt contingit in corporibus, & in anima intellectiua, quæ neceſſario eſt in loco totius animæ animatæ, ita quod non eſt in poteſtate eius eſſe in loco maiori, vel minori, an ita poſſet poni in Angelis, quod quantitas virtualis eorum habeat aliquem locum adæquatum quo maiorem non poſſet habere, nec minorem, an vero habeat locum adæquatum quo maiorem non poſſet habere ſecundum conditiones ſuæ virtutis, & eſſentiæ, & cum ipſa ſubſit voluntati Angeli poſsit non habere ſemper illum locum, ſed ſecundum ſuam voluntatem intra ſpheram ſuæ actiuitatis, modo habeat maiorem, vel minorem locum.

¶His igitur ſic conſtitutis. Reſpondetur ad quæſtionem cum Doctore non facile poſſe probari aliquam iſtarum partium. Hæc concluſio probatur; quia neutra illarum partium includit manifeſtum inconueniens. *Prima concluſio.*

¶Secunda concluſio. Si tamen quid magis conſonum rationi interrogetur, mihi videtur Angelum determinare ſibi locum quantum ad magnitudinem, non tamen quantum ad paruitatem. Hæc concluſio probatur, quia magis rationi conſonum apparet Angelum intra ſpheram ſuæ actiuitatis poſſe ſe ponere in tanto, vel tanto loco. *Secunda concluſio.*

TEXTVS.

In iſta quæſtione Damaſcenus dicit cap. 33. quod de facto non eſt ſimul in duobus locis, quia ſecundum eum cum ſunt in cælo, non ſunt in terra neque è conuerſo. Hoc eſt de facto. De poſsibilitate tamen eorum naturali videtur probabile, quod non poteſt vnus ſimul eſſe in duobus locis, quorum vterque ſit adæquatus, ſecundum vltimum potentiæ ſuæ, diſt.2. quæſt.7. ante literam A.

EXPLICATIO LITERÆ.

In hac litera Doctor duplicem aſsignat concluſionem. Quarum prima eſt. Angelus non eſt in duobus locis de facto, hanc concluſionem probat ex D. Damaſceno aſſerente quod quando Angelus eſt in cælo non eſt in terra. Secunda concluſio Doctoris eſt quod Angelus virtute propria non poteſt eſſe in duobus locis adæquatis. Hanc concluſionem probat, quia ſi ſecundum vltimum potentiæ ſuæ Angelus poteſt eſſe in vno milliario, ita quod milliare ſit locus adæquatus Angeli, non erit extra illum locum, quia ſi eſſet extra, milliare illud, nō eſſet illi locus adæquatus, quia Angelus non poteſt eſſe in maiori loco, quam ſua virtus requirit, ergo ſi eſſet in vno milliari tanquàm in loco adæquato ſuæ virtuti, non poterit eſſe extra illud, alias non eſſet illi locus adæquatus vel Angelus poſſet agere vltra ſuam virtutem.

TEX-

TEXTVS.

VTrùm in duobus locis diſcontinuis poſſet eſſe quorum nec vnus, nec alius eſt ſibi adæquatus, dubium eſt, nec videtur ratio neceſſaria pro, nec contra. Diſt. 2. quæſt. 9. lit. B.

EXPLICATIO LITERÆ.

LItera hæc in quæſtione explicabitur quare ſit titulus quæſtionis.

QVÆSTIO IX.

¶ Vtrùm Angelus poßit eſſe in pluribus locis inadæquatis.

DE hac re eſt duplex ſententia prima eſt Caietan. 1. part. quæſtione. 52. articulo. 2. in ſolutione tertij dubij; contra rationem concluſionis aſſerentis poſſe Angelum eſſe in pluribus locis inadæquatis, & partialibus, ita vt exiſtat in illis quamuis ſint diſcontinui. v. g. ſi locus in quo aliquis Angelus poteſt eſſe ſimul, ſit ſpatium huius ciuitatis, poteſt Angelus in duabus partibus huius ciuitatis exiſtere, licet illæ partes diſtent inter ſe. Hanc ſententiam amplectitur quidam ex expoſitoribus D. Thom. ibidem quæſtione. 1. cõcluſione. 3. vbi aſſerit, Angelus naturaliter eſſe poteſt in pluribus locis inadæquatis, & partialibus, non excedentibus quantitatem loci adæquati, dummodo loci partiales, non diſtent inter ſe maiori diſtantia quam comprehendi poſsit ſub quantitate loci adæquati.

¶ Aduertunt tamen quod dupliciter poſſumus intelligere Angelum eſſe in duobus locis, vno modo quaſi continuè, quod ſit in aliquo ſpatio, & in omnibus eius partibus. Secundo modo quaſi diſcrete, id eſt, quod ſit in duobus ſpatijs, quaſi diſcontinuis, ita vt neuter eorum adæquet locum Angeli, quamuis ex vtróque ſimul reſultet locus adæquatus.

¶ Secundo aduertunt quod hoc etiam dupliciter poteſt fingi. Primo modo quod in illis partibus diſcretis ſit Angelus ſubſtantialiter præſens, & operans; in intermedijs autem non ſit operans, ſit tamen quaſi ſubſtantialiter præſens, & iſte modus videtur poſsibilis (quamuis quidam Thomiſtæ dubitent) & ratio eſt, quia Angelus poteſt applicare ſuam ſubſtantiam toti corpori, vel ſpatio, nihil operando vel etiam operando circa totum, & circa omnem partem, ergo etiam poteſt applicare ſubſtantiam toti, operationem vero ſolum quibuſdam partibus, ergo poterit operari in partibus extremis ſui loci, non operando in intermedijs, quod libere operatur. Neque eſt repugnantia ex parte effectus & tantùm requiritur quod illæ partes non adeo inter ſe diſtent vt excedant locum adæquatum Angeli. Secundo modo poteſt intelligi, quod Angelus ſit in partibus diſcontinuis. Primo per præſentiam tantum; vel etiam per operationem, in intermedijs autem nullo modo, ſcilicet, neque per præſentiam, nec per operationem, & iſte modus eſt difficilior, ſed illum quidam affirmant, quia Angelus non eſt in loco per continuationem, neque cum dependentia ab ſpatio, vel à corpore, ergo dummodo non ſit in ſpatio maiori, quam poſsit naturaliter replere, poteſt eſſe in illo ſiue partes eius ſint contiguæ ſiue non. Et confirmatur primo, nam cum totus Angelus ſit in ſingulis partibus extremis, & medijs, poteſt manere in extremis non manendo in medijs. Nec apparet ratio cur non; quandoquidem non habet dependentiam ab illis partibus, nec deficit virtus.

¶ Confirmatur ſecundo, nam corpus Chriſti Domini eſt in ſacramentis diſtantibus quamuis non ſit in locis medijs, quod ergo communicatum eſt corpori ſupernaturaliter, poſſumus intelligere naturaliter in Angelo. ¶ Probatur etiã ſecũdò, ꝙ Angelus ſcilicet poteſt eſſe in duobus locis diſcontinuis partialibus, dummodo talia loca nõ diſtent inter ſe maiori ſpatio, quam ſit huius ciuitatis, nam D. Thom. in hoc articulo in ſolutione argumentorum admittit Angelum euertentem Sodomam, fuiſſe in toto ambitu illius ciuitatis, & tamen conſtat quod non ſemper operabatur cõtinuo in toto illo ſpatio, ergo aliquando fuit in locis diſcõtinuis. Tertio probatur inductione facta per omnes modos quibus ſolet dici Angelos eſſe in loco. Nam ſi ſit in loco per operationem, neceſſario videtur concedendum quod poſsit eſſe in locis diſcontinuis, contentis intra ſpheram ſuæ acti-

 uitatis,

Tertium argum. ¶ Vltimò. Quia quamuis non habeat Angelus aliquam dependenciam ab ſpatio; habet tamen virtutem limitatam, ratione cuius non poteſt eſſe in loco, niſi limitato modo, ſed talis modus exiſtendi in pluribus locis diſcontinuis partialibus, ſiue inadæquatis, non eſt limitatus modus, ergo.

Sententia Doctoris Magiſter Zumel. ¶ Vltima ſententia eſt Doctor. vt patet in litera quam etiam defendunt nonnulli ſuper primam partem D. Thom. quæſtione 52. articulo 2. quæſtione 1. ante quartam concluſionem dicentes, ſed hæc res eſt ſatis dubia, & certè à priori non conſtat nobis cur in hac parte ſit repugnantia.

Notab. 1. Pro explicatione tamen huius quæſtionis eſt primo notandum quod cum Angelus habeat virtutem limitatam, ita etiam requirit locum limitatum taliter quod (vt ſupra dicebamus contra Durandum) Angelus non habet pro loco ſuæ actiuitatis totum vniuerſum ſimul, quamuis in toto vniuerſo poſsit operari, quia non poteſt ſimul operari in toto vniuerſo, & ſic à poſteriori arguimus ipſum non eſſe in toto vniuerſo ſimul ſed habet ſuam ſphæram ſuæ actiuitatis limitatam intra quam poteſt agere, & extra quam eius virtus non poteſt ſe extendere, & iſte locus dicitur locus Angeli adæquatus ita quod eſt totus locus in quo Angelus poteſt eſſe, & operari ſecundum ſuam virtutem naturalem, ita quod non in maiori. Pars autem huius loci adæquati vna, ſiue plures, dicitur locus inadæquatus ipſius Angeli, quia poteſt agere Angelus in maiorem diſtantiam quam eſt pars, vel partes illius loci adæquati. v. g. ſi tota ciuitas eſt locus adæquatus Angeli, medietas, vel locus minor iſta ciuitate eſt inadæquatus.

Notab. 2. ¶ Secundò eſt notandum, quòd eſſe in loco ſecundum communem modum loquendi ſcholaſticorum contingit dupliciter, ſcilicet, circunſcriptiuè, & diffinitiuè. Circunſcriptiuè competit corporibus quatenus mediante quantitate circum menſurantur loco, ita quod tantus eſt locus, quanta eſt quantitas illorum. Diffinitiuè autem nihil aliud eſt quam quod ex modo exiſtendi in aliquo loco, ita ſit ibi quod repugnet eſſe alibi. Ex quo prouenit quod regulariter loquendo quidquid eſt in loco circunſcriptiuè etiam eſt diffinitiuè, quia quantitas ratione cuius corpora ſunt in loco, non ſolum eſt ratio circum menſurandi, & circunſcribendi, ipſum corpus cum loco, ſed quia finita eſt ſimul determinat corpus ad eſſe hic, quod non alibi, & ſic includit diffinitionem quamuis hoc non conueniat illi ex formali ratione circunſcriptionis, cum poſsit Deus de potentia abſoluta ponere vnum, & idem corpus in pluribus locis cum commenſuratione corporis ad locum abſque diffinitione. Quod ſi aliquid ſit in loco non adæquando illum, ſed tanquàm in loco partiali, tunc dicetur eſſe in loco partialiter, & per conſequens nec circunſcriptiuè, nec diffinitiuè, quia iſti modi eſſendi in loco conueniunt rei exiſtenti in loco totaliter.

Prima concluſio. ¶ Prima concluſio. Impoſsibile eſt quod Angelus virtute ſua ſit in pluribus locis adæquatis ſuæ potentiæ. Hæc concluſio communis eſt. Et probatur. Ratio exiſtendi in loco Angelo eſt finita, ergo illi correſpondet locus ſibi adæquatus, & per conſequens non poteſt illi correſpondere duplex locus adæquatus, ergo neque poteſt Angelus eſſe in pluribus locis adæquatis. Patet conſequentia. Quia ſi duplex locus correſpondet Angelo, ergo nullus eſt illi adæquatus, nam locus adæquatus eſt qui adæquat virtutem Angeli, & de quo dicitur, quod tantus eſt, quanta virtus Angeli eſt.

¶ Confirmatur. Sic ſe habet quantitas virtualis reſpectu Angeli, ſicut ſe habet quantitas molis reſpectu corporis ſed corpus non occupat infinitum locum, neque maiorem locum, quam correſpondet quantitati molis, ergo neque Angelo poteſt correſpondere maior locus, quàm quod illi conuenit ſecundum quantitatem virtutis. Patet ſequela, quia quantitas virtutis eſt Angelo ratio exiſtendi in loco.

¶ Confirmatur ſecundo, quia certum eſt vnumquemque Angelum habere certam, & determinatam ſphæram ſuæ actiuitatis extra quàm non poteſt agere, alius maiorem, alius minorem. Iuxta maiorem vel minorem perfectionem ſubſtantialem, ergo ſi v. g. ſpatium vnius milliaris eſt ſphæra ſibi adæquata, & vltra illã non poteſt agere, ergo neq; vltra illã poteſt eſſe. Patet ſequela, qa Angel⁹ poteſt in illo ambitu eſſe in quo poteſt operari. ¶ Vltimò. Angelus eſt diffinitiuè in loco adæquato ergo non poteſt

eſſe ſimul in pluribus locis adæquatis. Patet ſequela, quia eſſe diffinitiuè dicit ita eſſe hic quod non alibi.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Si Angelus eſſet in loco per operationem poteſt exiſtere in pluribus locis partialibus diſcontinuis intra ſpheram ſuæ actiuitatis. Hæc cõcluſio probatur, quia Angelus intra ſpheram ſuæ actiuitatis poteſt operari in locis diſcontinuis abſque eo ꝙ operetur in locis illis cõtinuis, quia poteſt in vno loco defendere hominẽ, & in alio occidere alium, nihil operando in locis intermedijs, ergo quamuis eſſet in illis locis in quibus operatur localiter, in loco tamen in quo non operatur eſt vt in non loco: ergo ſi Angelus eſt in loco per operationem poterit eſſe in pluribus locis diſcontinuis localiter.

Tertia cõcluſio. ¶ Tertia concluſio. Angelus non poteſt eſſe in pluribus locis diſcontinuis inadæquatis exiſtentibus extra ſpheram ſuæ actiuitatis, hæc concluſio etiam communis eſt, & probatur, quia quamuis illa duo loca in ordine ad propriam ſpheram actiuitatis Angeli, ſint inadæquata, quatenus tamen includunt diſtantiam incompoſsibilem habent rationem loci adæquati, & ſic implicat Angelum eſſe in illis duobus locis, non ratione ipſorum, ſed ratione diſtantiæ. Confirmatur: quia ſequeretur quod poſſet Angelus exiſtens in terra, operari in cælo abſque motu locali, & ſine eo, quod relinquat terram, hoc autem eſt peruertere ordinem naturæ,

Quarta cõcluſio. ¶ Quarta concluſio. Si Angelus eſt in loco per ſuam ſubſtantiam, ſiue per quantitatem ſuam virtualem, dubium eſt an poſsit eſſe in pluribus locis diſcontinuis partialibus. Hæc concluſio eſt contra nonnullos aſſerentes immerito ſub dubio hoc reliquiſſe Doctorem. Probatur tamen contra illos: quia hæc res ſatis dubia eſt, & certè non conſtat nobis cur in hac parte ſit repugnantia, vel conuenientia, ergo dubium eſt ſi poteſt eſſe in pluribus locis diſcontinuis, ſi eius ſubſtantia eſt ſibi ratio exiſtendi in loco,

¶ Secundò. De hac re, ſi Angelus eſt in loco per operationem, duplex inter Thomiſtas probabilis circunfertur ſententia. Et per conſequens dubia manet vtraque propoſitio, ſed non magis demonſtrant rationes contra prædictum ſententiam, ſi Angelus eſt in loco per ſuam ſubſtantiam, ergo etiam manebit dubia vtraque propoſitio. Probatur minor. Nam ratio quam ipſi adducunt contra Doctorem nihil valet. Dicunt enim ſi Angelus ſecundum ſuam ſubſtantiam eſt in loco certum eſt quod ſicut nõ poteſt diuidere, aut ſeparare ſuam ſubſtantiam à ſeipſa, ita non poteſt illam ponere in ſeparatis locis, ſed iſta ratio nihil valet, quia ſequeretur ex ea quod non poſſet eſſe aliqua ſubſtantia in locis diſcontinuis partialibus abſque ſeparatione, & diuiſione ipſius, quod eſt contra communem experientiam; nam anima rationalis, poteſt eſſe in duabus corporis partibus diſcontinuis, tota in qualibet parte. Neque ſolutio illorum aliquid valet (dicẽdo) quod anima rationalis eſt in corpore per informationẽ, & per cõſequẽs poſſet informare illas duas partes diſcõtinuas. Cõtra, quia ſtatim ſetim ſequitur quod poteſt aliqua ſubſtãtia eſſe in pluribus locis diſcõtinuis abſq; eo quod ſit in intermedijs. Quod ſi dicas hoc Deum poſſe facere, non verò Angelum contra, ergo non repugnat ipſi Angelo poni in duobus locis diſcontinuis abſq; diuiſibilitate ſuæ naturæ & ſubſtantiæ, & per conſequens ratio indiuiſibilitatis non eſt ratio repugnantiæ ad hoc quod Angelus non poſsit eſſe in locis inadæquatis diſcontinuis. Patet ſequela, quia Deus non poteſt diuidere, & ſeparare ſubſtantiam à ſeipſa, quia ipſa ex natura ſua indiuiſibilis eſt. Confirmatur. Secundum fidem hoſtia conſecrata continet corpus Chriſti totum in toto, & totum in qualibet parte, quod ſi aliquæ partes ſpecierum corrumpantur deſinit eſſe ſub illis corpus Chriſti manet tamen ſub ſpeciebus non corruptis, & hoc abſque aliqua diuiſione, & ſeparatione ipſius corporis à ſeipſo, ergo & ſubſtantia Angeli poteſt eſſe in ſeparatis locis abſque diuiſione, & ſeparatione à ſeipſa. Secunda pars probatur, nam dubium eſt dato quod ſubſtantia Angeli poſsit poni in locis ſeparatis diſcontinuis, an hoc requirat virtutem infinitam, an vero ſufficiat virtus finita; ſi neceſſaria eſt virtus infinita, certum eſt quod non poteſt Angelus ſe ponere in duabus partibus diſcõtinuis. Si autẽ ſufficit virtus finita, nõ apparet quare denegãda ſit Angelo, ergo ſi Angelus eſt in loco per ſuã ſubſtãtiã merito reliquit Doctor ſub dubio an poſsit ſe ponere in locis diſcontinuis partialibus. Probatur ſequela.

Dubium

Dubiũ eſt an ad hoc requiratur virtus finita, vel infinita. Dubium etiam eſt ſi virtus finita ſufficit, an iſta reperiatur in Angelo, certum tamen eſt non repugnare ſubſtãtiæ Angeli ex eo quod eſt indiuiſibilis, & inſeparabilis à ſeipſa, ergo dubium eſt vtrum illa virtus competat ipſi Angelo, & per cõſequens, an Angelus poſsit ſe ponere in locis partialibus diſcontinuis. ¶ Vltimò probatur prędicta ſententia, quia ſunt rationes pro vtraque parte & neutræ concludunt demonſtratiuè, ſed tantum probabiliter, ergo merito relinquitur ſub dubio vtraque pars. Imo immerito determinatur altera pars, vt patet reſpondendo earum rationibus.

Ad argu. pro prima ſententia. ¶ Reſpondetur argumentis pro prima ſententia. Ad primum reſpondetur, quod quãuis Angelus non ſit in loco per continuationem, neque cum dependentia ab ſpatio, vel à corpore, per modum formæ, dependet tamen ab illo ſicut dependet locatum à loco, & ſic facile non poteſt intelligi quod ſecundum ſuam ſubſtantiam ſit præſens partibus diſcontinuis, & non partibus intermedijs.

¶ Ad primam confirmationem, quod quanuis poſsimus intelligere talem modum exiſtendi non repugnare Angelo, ſecundum potentiam paſsiuam, non tamen poſſumus intelligere, an illud repugnet Angelo, vel poſsit illi conuenire ſecundum potentiam actiuam, nam multa poſſunt conuenire corpori ſecundum potentiam paſsiuam (vt eſſe in pluribus locis) quæ repugnant potentiæ actiuæ ipſius corporis.

¶ Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, quod illa tantum probat non repugnãtia ex parte potentiæ paſsiuæ, non tamen probat ex parte potentiæ actiuæ, nam corpus Chriſti in tali caſu ponitur in pluribus partibus diſcontinuis, ſed ipſum corpus nõ ponit ſe ſed virtute diuina ponitur.

¶ Ad ſecundum reſpõdetur dupliciter. Primo cum Ferrara, & reliquis Thomiſtis, quod Angelus non poteſt exiſtere in pluribus locis niſi illa ſumantur vt integrantia vnum locum, vnde quando Angelus erat in toto ambitu ciuitatis Sodomæ, nihilominus tamen operabatur in illis locis diſcõtinuis per modum vnius loci. Vel ſecundo reſpondetur, & melius quod illud argumẽtum tantum concludit ſi Angelus eſſet in loco per operationem, ſecus autem ſi eſt in loco per ſuam ſubſtantiam.

¶ Ad tertium reſpondetur, quòd quanuis non ſit repugnantia ex parte ſpatij, neque ex parte ſubſtantiæ ipſius Angeli, quãtum eſt ex parte potentiæ paſsiuæ, forſan eſt repugnantia ex parte potentiæ actiuæ, & quia non apparet talis repugnantia, neque oppoſita conuenientia. Ideo merito à Doctore ſub dubio relinquitur.

¶ Ad argumenta pro ſecunda ſententia reſpondetur ad primum, quod comparatio ad vnam virtutem poteſt contingere dupliciter, ſcilicet, adæquatæ & in adæquatæ: adæquatę cõceditur, & hoc eſt quod nos dicimus in prima concluſione. Secus autẽ inadæquatæ, quia plura inadæquata poſſunt comparari ad vnum adæquatum. *Ad argu. pro ſecunda ſententia.*

¶ Ad primam confirmationem reſpondetur negando paritatem rationis quia licet maneat eadem ratio diſtantiæ, non tamen idem modus, quia reſpectu illius Angeli ille locus non eſt adæquatus.

¶ Ad ſecundam confirmationem reſpondetur negando antecedens, quia vnus locus dicitur ille qui adæquat ſecundum ſuam rationem modum & quantitatem locati.

¶ Ad vltimum reſpondetur negando antecedens niſi forſan aliquibus, quanuis non appareat adeò clarum. Et propter hoc ſub dubio relinquitur à Doctore.

TEXTVS.

SED quod in duobus locis, ſiue adæquatis, ſiue non, poſſet eſſe per potentiam diuinam, certum puto: quia nullam contradictionem includit diſt. 2. quæſt. 7. litera D.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor duplicem reſoluit quæſtionem quarum altera eſt, vtrùm poſsit Deus ponere eundem numerum Angelo in diuerſis locis inadæquatis, & ſecundo, vtrùm in diuerſis locis adæquatis. Ad vtramque reſpondit affirmatiuè, quia nullam includit contradictionem talis poſitio, vt ipſe docet in 4. diſtin. 10. quæſt. 2. loquens de corporibus. Eſt tamen aduertendum, quod præſens quæſtio Doctoris poteſt intelligi in duplici ſenſu. Primus eſt an illud ſit abſolutè poſsibile. Secundum eſt an exẽplo illo corporis Chriſti poſsit probare eſſe poſsibilem ſupradictã poſitionem

eiuſdem Angeli in duobus locis diſcontinuis. Ad hanc quæſtionem ſecundam reſpõdent nonnulli negatiuè. Et ratio illorũ eſt, quoniam corpus Chriſti non eſt in ſacramẽto localiter, at verò Angelus eſt in loco localiter, & in illis locis diſcontinuis tãquàm in loco. Contrarium tamen huius tenẽdum eſt tanquàm magis veritati conſonum. Et ratio eſt, nam tota ratio (quare ipſi negant Angelum poſſe eſſe in duobus locis diſcontinuis inadæquatis) ea eſt, quia inintelligibile videtur quod ſubſtantia Angeli naturaliter poſsit eſſe præſens, & vnita duobus extremis alicuius ſpatij, quin etiã ſit præſens ipſi ſpatio, ſed iſta ratio parum valet, nam non minus videtur inintelligibile quod aliqua ſubſtantia ſit præſens, & vnita duobus extremis alicuius quãtitatis, & non ſit præſens quantitati intermediæ, inter illas quantitates. Sed hoc ſecundum eſt fatendum ſecundum fidem, ergo. Et primam nullam includit contradictionem, & per conſequens dicendum eſt, quod ſicut non implicat ſubſtantiam corporis Chriſti, vel corpus Chriſti, eſſe vnitum duobus accidentibus diſcõtinuis, imo dicere (ſecundum quod vnitum iſti accidenti abſque informatione) reſpectum præſentialitatis ad iſtum locum, quia verum eſt dicere, in hoc loco eſt corpus Chriſti quem reſpectum ſecundum numerum non dicit ad alium locum, quia hic poteſt eſſe ſurſum ibi autem deorſum. Ita dicẽdum eſt non implicare aliam quamcunque ſubſtantiam creatam, non habere repugnãtiam, ad hoc vt abſque diuiſione ipſius poſſit eſſe in pluribus locis inadæquatis, cũ ex indiuiſibilitate ipſius, non ſumatur efficax argumentum ad improbandam prædictam poſsibilitatem. Quod ſi reſpondeas ipſos tantum fateri illam impoſsibilitatem naturaliter, Contra, quia iſta reſponſio non eſt reſponſio ad quæſtionem: nam quæſtio eſt vtrum ex poſsibilitate quam reperimus in corpore Chriſti ad exiſtendum ſacramentaliter. ſub pluribus partibus diſcontinuis eiuſdem accidentis, poſsit colligi poſsibilitas ſubſtantiæ abſque diuiſione ipſius per aliquam potentiam, ſiue naturalem, ſiue ſupernaturalem: quia quod implicat contradictionem ex ratione ſua formali reſpectu cuiuſcumque potentiæ implicat contradictionem: ergo ſi Deus poteſt Angelum in locis inadæquatis diſcontinuis conſtituere, non implicat contradictionem Angelũ eſſe in pluribus locis inadæquatis diſcontinuis. Quod autem non implicet in ordine ad potẽtiam diuinam, patet ex eo, quia ſecũdum fidem fatemur Deum ponere corpus Chriſti ſub diuerſis partibus diſcontinuis eiuſdẽ accidentis ſine diuiſione ipſius, ergo nõ implicat aliquam ſubſtantiam eſſe præſentem diuerſis ſpatijs abſque diuiſione ipſius. Omiſſa igitur prædicta difficultate cur pręſens litera clarior reddatur, ſit titulus quæſtionis.

QVÆSTIO X.

¶*Vtrùm idem Angelus poſsit eſſe in pluribus locis.*

De hac re duplex eſt principalis ſententia. Prima eſt quorũdam aſſerentium, quod (ſi ratio exiſtendi in loco Angelis eſt operatio tranſiens) implicat apertam contradictionem, quod Angelus ſit in pluribus locis adæquatis, ſiue virtute propria, ſiue diuina. *Prima ſententia.* Probant ſuam ſententiam, nam virtute propria tantum poteſt operare intra certũ ambitum, cum ergo repugnet extra illum operari virtute propria, repugnat manifeſtè in alio loco, quam in illo cõſtitui virtute propria. *Primum argum.* Quod autem etiam repugnet fieri virtute Diuina, eadem ratione probatur. Quã uis enim indubitatum, & certum ſit, quod virtute Diuina aſſumẽte (ſcilicet ipſo Deo) Angelum vt inſtrumentum, operatio Angeli extendi poſsit ad locum ampliorem, quam exigat propria virtus, ſed hoc pacto non ſunt plures loci adæquati virtutis Angelicæ, vel operationis, quia hoc modo ſumpta virtus Angeli extendit ſe vt inſtrumentum ad omnem locum, ad quem ſe extendit virtus Diuina, vt cauſa propria: ergo ſicut repugnat Deum eſſe in pluribus locis adæquatis; ita repugnat Angelum virtute Diuina aſſumptum ad operandum eſſe in pluribus locis adæquatis. Concedimus enĩ Angelum poſſe eſſe inſtrumentum Dei ad omnia, quę Deus poteſt (cauſa propria) excepta creatione: differunt tamen in hoc, quod Angelus vt inſtrumentum Dei poteſt in locis diſcontinuis operari, non operando in medio, etiam ſi medium ſit, Deus autẽ nõ poteſt, & hoc non eſt ſignũ impotẽtiæ, ſed omnipotentiæ, quia omnia dependent ab ipſo fieri, eſſe, & operari.

¶Secun-

¶Secundò. Si Angelus virtute diuina poteſt eſſe in pluribus locis adæquatis, ſequitur Angelum poſſe operari in plus, quam ipſe poteſt virtute diuina, ſed hoc manifeſtam includit contradictionem, ergo. Probatur minor. Angelo ſecundùm quod habet virtutem eleuatam per virtutem diuinam correſpōdet ſibi aliquis locus adæquatus, vel ergo poteſt, vt ſic operari extra illũ locum, qui correſpondet tali virtuti eleuatæ vel non, ſi non, ergo non poteſt eſſe in pluribus locis: ſi poteſt, ergo magis poteſt, & in plus poteſt operari quam virtute diuina poteſt: hoc implicat, ergo & eſſe in pluribus locis adæquatis.

Tertium argum. ¶Tertiò. Si aliqua ratione poteſt Angelus eſſe in pluribus locis adæquatis virtute diuina, maximè, quia non rēpugnat Deum facere vt Angelus propria virtute operetur in locis adæquatis, & diſcontinuis, ſed hoc multo euidentius repugnat, ergo. Probatur minor. Quia ſi Deus non aſſumat Angelum vt inſtrumentum ad operandum, ſed relinquat illum in ſuis viribus, nihil poterit vltra eas operari, atque adeo ſi in alio loco diſtincto operetur præterquam inadæquato, ſequitur in plus operari quam poſſit virtute propria, ergo ſicut repugnat Deum facere vt homo (qui tantum poteſt portare virtute propria centum libras) virtute propria portet ducentas, ſed neceſſe eſt vt duplicato pondere duplicetur etiam virtus ſaltim inſtrumentaria. Ita ſimiliter, ſi Angelus virtute propria tantum poteſt intra cētum paſſus, repugnat Deum facere vt eadē virtute propria operetur intra ducentos paſſus, ſed ſicut duplicatur locus, ita oportet duplicate & virtutem ſaltim inſtrumentariam. ¶Confirmatur. Nam dato quod idē corpus eſſet in duobus locis per virtutem diuinam, vt fatetur Scotus, nō ex hoc poſſet portare maius pondus exiſtens in illis duobus locis, quam quod poteſt portare in vno exiſtens, ergo nec Angelus exiſtens in pluribus locis poterit in plus operari, quã ſi in vno exiſteret: & per conſequens, ſi Angelo operatio tranſiens eſt ratio exiſtendi in loco, implicat apertam contradictionē, quod Angelus ſit in pluribus locis adæquatis, ſiue virtute propria, ſiue diuina.

Secunda ſententia. ¶Secunda ſententia eſt aliorum ſuper primam partem D. Tho. quæſt. 52. art. 2. q. 1. concl. 2. aſſerentium: Per diuinam omnipotentiam Angelus conſtitui poteſt in pluribus locis adæquatis. Nõ enim videtur repugnare potentiæ diuinæ abſolutè, quod Angelus ſit ſimul in duobus locis totalibus. Quam cōcluſionem dicunt Caiet. ibidem, & probant, nam etiam in corporibus poteſt Deus id facere, & myſterium Euchariſtiæ hoc cōfirmat, nam corpus Chriſti Domini eſt in cælo, & ſimul tempore eſt in ſacramento. Imo in pluribus numero ſacramentis, imo eſt probabile quod vnum corpus, poteſt eſſe ſimul in pluribus locis adæquatis localiter, ergo multo magis vnus Angelus. ¶Et præterea, quia licet naturaliter non poſſit operari in alio loco, tamen poteſt ſupernaturaliter, vel illud idem operari, quod in alio loco, vel aliud ſimile, vel aliquem ſaltim effectum ſupernaturalem, ergo ſicut eadem quantitas, de potentia abſoluta Dei poteſt eſſe in duobus locis, ita Angelus poterit eandem operationem in alio loco exercere, vel in vno loco operationem naturalem habere, & in alio ſupernaturalem, tanquam inſtrumentum Dei.

¶Vltimò. Nihil eſt denegandum diuinæ omnipotentiæ, niſi vbi euidens ratio contrarium manifeſtauerit.

¶Tertia ſententia eſt Doctoris vt patet in litera. Pro cuius explicatione eſt primò notandum, quòd quanuis prædicti duo opinantes adducant Doctorem, primus vt contra ſe, ſecundus pro ſe: ſi tamen benè inſpiciatur Doctor, neque opponitur primo, neque fauet ſecundo. Et ratio huius eſt. Nam Doctor reſpondet quæſtioni ſuppoſito tamen quod Angelus ſit in loco per ſuã ſubſtantiam, vel quãtitatem virtualem. Et hoc poſito probat ſuam partem, quia ſi corpus poteſt eſſe in pluribus locis adæquatis virtute diuina, quanto magis Angelus. At vero prædicti opinantes ſupponunt Angelũ eſſe in loco per operationem, taliter quod ſi ſubſtantia Angeli ſit præſens loco, nihil ibi operando, fatentur eſſe ibi, ſed non vt in loco, & ſic non eſt oppoſitio, neque conueniētia inter Doctorem, & prædictos opinantes formaliter loquendo. *Sententia Doctoris.* *1. Notab.*

¶Secundò eſt notandum, quòd aliter loquendum eſt in hac quæſtione, ſi Angelus eſt in loco per ſuam eſſentiam, & aliter ſi eſt in loco per ſuam operationem, quia aliter ſe habet Angelus reſpectu ſuæ eſſentiæ, & aliter reſpectu ſuæ operationis. *2. Notab.*

¶Tertiò eſt notandum, quòd ſi Angelus eſt in loco per ſuam eſſentiam, aliud eſt quærere, *3. Notab.*

rere, per quid Angelus eſt in loco, & aliud per quid conſtituat ſe in loco. Et ratio diſcriminis eſt. Quia conſtitutio qua Angelus conſtituit ſe in loco reſpicit potentiam actiuam ipſius Angeli: at vero conſtitutio qua Angelus conſtituitur in loco reſpicit potentiam paſsiuam, ſiue eſſentiam Angeli ſecundùm quod eſt ſuſceptiua illius præſentialitatis, ſiue reſpectus realis ad hoc & illud vbi. Et ratio huius eſt, quia in plus poteſt moueri Angelus, quam mouere ſe, quia poteſt moueri ab alio Angelo maioris virtutis actiuæ, quam ipſe in ſe habeat, non tamen poteſt in plus moueri quam ipſe in ſe poſsit recipere motionem. Quare aliud eſt Angelum poſſe ſe ponere extra ſpheram ſuæ actiuitatis, & aliud eſt Angelum poni extra ſpheram ſuæ actiuitatis, primũ enim certum eſt non poſſe Angelum ponere ſe extra ſpheram ſuæ actiuitatis, quia non poteſt Angelus agere vltra ſuã virtutem actiuam. Certum etiam eſt poſſe Angelum poni extra ſpheram ſuæ actiuitatis, quia in minori ſpatio quo Angelus poteſt trãſire ſpatium vnius milliaris ſi ſeipſum moueat, poteſt tranſire illud, & maius ſpatium, ſi moueatur ab alio habente maiorem virtutem.

Notab. 4. ¶Quartò eſt notãdum, quòd præſens quæſtio poteſt diſputari in duplici ſenſu. Primus eſt, vtrùm dato quod ſubſtantia Angeli ſit illi ratio eſſendi in loco, poſsit Deus de potentia abſoluta ponere illum in pluribus locis. Secundus ſenſus eſt, vtrùm dato quod operatio tranſiens ſit illi ratio exiſtendi in loco, &c.

Prima cõclusio. ¶Prima conclusio. Si ſubſtantia Angeli eſt illi ratio exiſtendi in loco, poteſt Deus de potentia abſoluta ponere eundem numero Angelo in diuerſis locis adæquatis, vel inadæquatis. Hæc concluſio eſt Doctoris in litera. Eandem defendit Alexand. 4. par. quæſt. 44. membro. 7. Grego. in 2. diſt. in. 2. quæſt. 3. & probatur, quia Deus poteſt ponere idem corpus numero in pluribus locis, ergo & Angelum. Antecedens probabitur quæſt. ſeq. Sequela autem eſt manifeſta, nam maior repugnantia reperitur in corpore quam in Angelo. ¶Confirmatur. Quia illud quod non habet manifeſtam contradictionem non eſt Deo denegandum, ſecundùm potentiam abſolutam, ſed nulla apparet contradictio ex hoc quod idem Angelus ſit in pluribus locis per potentiam Dei; ergo. Probatur minor. Nam reſpectu potentiæ paſsiuæ Angeli ad exiſtendum in loco tantum requiritur potentia obedientialis in ordine ad Deum, & quod ſit ſuſceptiua alterius præſentialitatis adæquatæ, quantum eſt ex parte ipſius naturæ Angeli. Sicut v. g. ad hoc quod corpus ponatur in aliquo loco, tantum requiritur potentia paſsiua ipſius corporis obediens alicui agẽti, vel cum obedientia ad aliquod agens, nam bene poteſt contingere aliquod corpus poſſe poni in iſto loco per aliquod agens, quod quidem corpus, non poſſet poni in eodem loco per aliud agens quia reſpectu vnius, potentia paſsiua corporis, ſiue motiua eſt in potentia obedientiali, quia poteſt mouere illud corpus, tale agens, & corpus moueri à tali agente, & reſpectu alterius agentis eadem potentia paſsiua non eſt in potentia obedientiali, quia tale agens non poteſt mouere illud corpus, neque illud corpus moueri à tali agente. Vnde ex parte corporis tantum præciſe requiritur neceſſario quod ſit ſuſceptiuum præſentialitatis ad vbi, quod ſi ſuſcipit, vel poteſt ſuſcipere aliam, & aliam præſentialitatem, poterit eſſe in alio, & alio loco, ſed ſubſtantia Angeli eſt ſuſceptiua alterius, & alterius præſentialitatis ex parte ſua, & eſt in potẽtia obedientiali ad Deum tanquã ad agens, quod poteſt ponere illum ſimul in alio, & alio loco, ergo nulla apparet repugnantia, quare Angelus non poſsit eſſe de potentia Dei abſoluta in pluribus locis.

¶Secunda concluſio. Si Angelo operatio tranſiens eſt ratio exiſtendi in loco implicat contradictionem, poſſe ſe ponere per aliquam virtutem in pluribus locis adæquatis. Hæc concluſio probatur rationibus adductis in prima ſententia. Et probatur. Præterea implicat contradictionem aliquod agens habere duplicem operationem tranſeuntem adæquatam, ergo & duplicem locum adæquatum. Probatur antecedens. Nã implicat Angelum agere vltra ſuam virtutem actiuam, ergo vel vnus locus ex illis pluribus eſt illi virtuti adæquatus vel non, ſi eſt, ergo vltra illum non poteſt agere, nã ſi poteſt agere extra illum, ergo ille non erat adæquatus virtuti actiuæ. *Secunda concluſio.*

¶Tertia concluſio. Si Angelus ſit in loco per operationem tranſeũtem, poteſt Deus de potentia abſoluta ponere eundem numero Angelum in duobus locis adæquatis. Hæc concluſio probatur. Poſſet Deus de poten- *Tertia concluſio.*

potentia abſoluta Angelum exiſtentem in aliquo loco per operationem tranſeuntem ſibi adæquatam ponere in alio loco ſimul & illam operationem, ergo Angelus tunc poterit eſſe in duobus locis adæquatis. Probatur antecedens. Poteſt Deus ponere eandem ſubſtantiam Angeli in alio loco, & poteſt etiam eandem numero actionem, ergo poteſt Angelum localiter etiam in alio loco adæquato locare. Probatur ſequela. Non magis repugnat iſtam operationem, quæ eſt in hoc loco ponere in alio loco quam hanc ſubſtantiam ponere in alio loco, ſed non repugnat hanc ſubſtantiam exiſtētem in hoc loco ponere ſimul in alio loco, ergo nec repugnat hanc operationem exiſtentē in hoc loco ponere in alio loco.

¶Secundò. Si aliqua ratione repugnaret Angelum eſſe in alio, & alio loco, maximè quia operatio tranſiens reſpicit virtutem actiuam, & reſpectu virtutis actiuæ, ille locus eſt adæquatus, qui adæquat ipſam virtutem actiuam, & ſicut non poteſt dari duplex operatio adæquata, ita nec poteſt dare duplex locus adæquatus, ſed iſtud fundamentum nihil probat, ergo. Probatur minor. Nam quamuis operatio tranſiens ſit Angelo ratio exiſtendi in loco, non eſt illi ratio exiſtendi, niſi quatenus ſe habet vt forma ipſius agentis denominans ipſum, ſed forma vt forma reſpicit potentiam paſſiuā, & ſuſceptiuam formæ illius, ergo. Confirmatur, (& ſit claritatis gratia, actio immanens Angelo ratio exiſtēdi in loco) certum eſt quod illa actio eſſet Angelo ratio exiſtendi in loco, quatenus eſſet forma ipſius Angeli, & nō quatenus eſſet effectus illius, ſed poſſet Deus de potentia abſoluta ponere non ſolum Angelum, ſecundùm ſubſtantiam in alio ſimul loco, ſed etiam illam intellectionem, ſiue volitionem, ſiue locutionem, ergo ex illa ratione quod non poteſt Angelus habere duplicem actionē adæquatam, non ſequitur non poſſe eſſe in duplici loco adæquato. Cōfirmatur ſecundò, & ſit v. g. ſpatium meæ vociferationis, ſcilicet, quantum mea vociferatio poteſt attingere triginta paſſus, quis dubitat quod ſi poteſt Deus ponere me, in alio & alio loco ſimul quod ſi ego ſum in iſto loco vociferans per triginta paſſus, poſſit Deus ponere me in alio loco vociferantem per alios triginta paſſus, taliter quod ſi vociferatio mea Salmanticę attingit triginta paſſus, ſi Deus poneret me vociferantem Romæ, eadem numero vociferatione qua Salmanticæ, etiā vociferatio mea prout ibi attinget triginta paſſus, & reſpectu illius vociferationis illi duo triginta paſſus erunt duo loca adæquata meæ vociferationi, ergo ſicut ſi ego eſſem in loco per vociferationē, poſſet Deus ponere me localiter in duobus locis adæquatis, ita quamuis Angelus ſit in loco per operationem tranſeuntem, poterit eſſe in pluribus locis adæquatis.

¶Vt autem iſtæ duæ ſententiæ poſsint conciliari, vt vtraque habeat veritatem ſit quarta concluſio.

¶Quarta concluſio. Implicat contradictio nem Angelum poſſe ſe ponere in pluribus locis adæquatis, ſi operatio tranſiens eſt illi ratio exiſtendi in loco quatenus eſt effectus agentis. Non tamen implicat & ſi operatio tranſiens ſit Angelo ratio exiſtendi in loco, ſi ſumatur operatio prout eſt forma, vel prout habens rationem formæ ipſius agentis. Hæc concluſio explicata manifeſtam reddet hanc quæſtionem explicatur tamen quoad primam partem. Nam ſi operatio tranſiens prout eſt effectus virtutis actiuæ Angeli, tunc dicitur adæquata quando adæquat ipſam virtutem, & tunc adæquat virtutem quando tantum Angelus operatur quantum poteſt operari, ergo tūc erit operatio adæquata virtuti Angeli, quādo ſi Angelus poteſt, ſaltim vt inſtrumentum Dei, ſe ponere hic, & ibi, ponit ſe hic, & ibi, & per conſequens ambo iſta loca cōplebunt rationem vnius loci adæquati, & quodlibet vbi per ſe erit inadæquatum reſpectu illius virtutis qua Angelus poteſt ſe ponere hic, & ibi. Et in hoc ſenſu intelligendi ſunt autores primæ ſententiæ, & prima noſtra concluſio. *Quarta cōcluſio notanda pro cōciliatione duarū opinionū.*

¶Secunda pars concluſionis explicatur. Si enim actio tranſiens ſumatur, ac ſi eſſet forma ipſius agentis, tunc enim reſpicit potentiam paſſiuam agentis, ſecundùm quā agēs eſt capax ex natura ſua tanti loci, & cum per hoc quod ponatur in alio & alio loco non intendatur, nec extendatur illa potentia paſſiua, ſed tantum fit, quod iſta potentia paſſiua quæ ratione iſtius operationis quam in ſe, vel in alio habet, recipit vnam præſentialitatem in ordine ad iſtud vbi, ratione eiuſdem recipiat aliam præſentialitatem ratione cuius ſit præſens alteri vbi, & in hoc ſenſu poteſt Angelus eſſe adæqua

tè in

tè in duobus tribus, vel quatuor locis iuxta voluntatem Dei ponentis illum in illis. Vnde conſiderandum eſt quod quanuis Angelus poſsit vt inſtrumentum virtutis diuinæ ponere ſe in alio, & alio loco adæquato; hoc eſt intelligendum quatenus ratio loci conuenit illi ſecundùm quod eſt in potentia paſsiuà ad illum. Et ſic quanuis ille duplex locus habeat rationem vnius adæquati in ordine ad potentiam actiuam ipſius Angeli, habet tamen rationem plurium locorum adæquatorum in ordine ad potentiam paſsiuam, ſicut v. g. dato quod poſsit aliquis homo ſeipſum collocare in duobus locis adæquatis per virtutem Dei, & vt inſtrumentum virtutis diuinæ illa duo loca ſunt vnus locus adæquatus in ordine ad potentiam actiuam inſtrumentalem: at vero in ordine ad potentiam paſsiuam, & ſuſceptiuā præſentialitatis cum adæquata commenſuratione ſunt duo loca ſimpliciter adæquata, ita ſuo modo philoſophandum eſt de Angelis, quia Angeli quanuis eſſent in loco per operationem tranſeuntem operatio tranſiens non eſt illis ratio exiſtendi in loco prout ſicut effectus ipſius Angeli reſpicit potentiā actiuā illius, ſed tātū prout per modum formæ etiam ſi ſit in paſſo denominat ipſum agens. Vnde probabilius cenſeo Angelum poſſe eſſe in pluribus locis adæquatis, etiā ſi operatio trāſiens eſſet illi ratio exiſtēdi in loco, quia vt modo dixi, operatio trāſiēs vt ſic habet rationē formæ, & reſpicit potentiā paſsiuā ipſius Angeli, & in ordine ad potētiā paſsiuā illa plura loca habent rationē plurium adæquatorum quanuis in ordine ad potentiam actiuā habeant rationem vnius loci adæquati.

Ad argumenta pro prima ſententia, ad primum. ¶Ad argumenta pro prima ſententia ex ijs facillime reſpondetur. Ad primum, quod procedit de virtute actiua Angeli, ſecus autem de virtute paſsiua, ſecundùm quam Angelus fundat prædictam præſentialitatem.

Ad ſecundum. ¶Ad ſecundum reſpondetur negādo ſequelam, & ad probationem dicitur quod Angelo habēti virtutē eleuatā à Deo correſpondet in ordine ad virtutem actiuā duplex locus in ratione vnius: at vero in ordine ad potentiā paſsiuā ſecundū quā eſt ſuſceptiuus nouæ præſentialitatis illa duo loca ſunt plura loca adæquata ſicut exemplificatū eſt in homine qui vt inſtrumētū Dei poteſt ſe ponere in duobus locis adæquatis ſuæ quātitati, in tali caſu illa duo loca in ordine ad potētiā actiuam illius hominis, eſſet vnus locus adæquat', in ordine tamē ad quātitatē, & ad potentiā paſsiuā eſſent duo loca adæquata.

Ad tertiū. ¶Ad tertium reſpondetur ex eo Angelum poſſe eſſe in pluribus locis adæquatis virtute diuina, quia non repugnat Deū ponere Angelum, & eius operationem ſimul in diuerſis locis adæquatis. Vnde ad probationem minoris reſpondetur, quòd in tali caſu Angelus non operatur vltra ſuam virtutē, imo operatur ſecundùm ſuam virtutem & illi idem operationi correſpondet duplex locus adæquatus; quatenus eadem numero operatio, hic, & ibi, reperitur, poſita per virtutē diuinā ſicut & ipſa ſubſtantia Angeli.

Ad cōfir. ¶Ad confirmationem reſpondetur concedendo antecedens, quia portare reſpicit potentiam actiuā, & ſic nō poſſet portare maius pondus exiſtens in duobus locis quam exiſtens in vno: nihilominus tamen ſicut poſſet Deus ponere idē corpus in duobus locis, ita poſſet ponere idem corpus cum eodem pondere in duobus locis, & ſic poteſt eundem Angelum cum eadem operatione in diuerſis locis adæquatis collocare.

Ad argumenta pro ſecūda ſententia. ¶Reſpondetur argumentis. Ad argumenta pro ſecūda ſententia reſpondetur, quia argumenta pro prima ſententia non militant cōtra noſtrā cōcluſionē. *Ad primū* Ad primū negādo paritatē rationis, nā corpora non ſunt in loco per operationē trāſeuntē, & ſic ratio exiſtēdi in loco in corporibus nō reſpicit aliquā potētiā actiuā, ſed tantū potentiā ſuſceptiuā: at vero in Angelis operatio trāſiens ſecundū ipſos. q. 52. ar. 1. q 4. concl. 4. eſt ratio exiſtēdi in loco, quia ſecundū ipſos Angelus tantum eſt localiter vbi aliquid operatur operatione tranſeunte, & quia implicat aliquā virtutē, vel aliquē Angelū habere duplicē operationē trāſeuntē adæquatam, ideo eſt manifeſta repugnantia ſi Angelus eſt in loco per operationem tranſeuntem eſſe in pluribus locis adæquatis. Et per hoc patet ad illud de corpore Chriſti, quia corpus Chriſti non ponit ſe in ſacramento, ſed ponitur, per cōuerſionē, & quando ſe poneret illa poſitio, vel actio trāſiēs nō eſt illi ratio formalis exiſtēdi in ſacramēto, ſed tātū effectiua.

Ad ſecundum. ¶Ad ſecundū reſpōdetur, q neq; naturaliter, neque ſupernaturaliter poteſt aliam nec eandem operationem habere in duobus locis adæquatis, quia tunc nullum per ſe eſſet adæquatum, ſed ambo ſimul cōſtituerent vnum locum adæquatum.

QVÆ-

QVÆSTIO XI.

¶*Utrùm de potẽtia abſoluta poßit Deus idem numero corpus in diuerſis locis collocare.*

Prima ſententia. DE hac re duplex eſt ptincipalis ſententia. Prima eſt D. Tho. 3. pat. quæſt. 75. artic. 1. & quæſt. 76. art. 5. & 8. & in 4. diſtin. 10. quæſt. 3. & in quodlibeto. 1. artic. 22. & quodlibeto. 3. art. 2. Eandem docet Henticus quodlib. 9. quæſt. 31. & Ægidius Romanus quodlib. 1. quæſt. 1. Gothfredus quodlib. 3. quæſt. 4. Alanus in 4. diſt. 1. qui omnes aſſetunt, omnino repugnare idem corpus in duobus locis collocati. Probant autem ſuam ſententiam primò, quia ſi idem cotpus poteſt in duobus locis collocari, ſequetetur, quod in pluribus, & in omnibus, & quod vbique collocari poſſet, manens cum eadem dimenſione abſque vlla dilatatione ſui. Nihil enim refert, quod illa loca ſint continua, vel diſcontinua: hoc autem manifeſtam dicit conttadictionem, quia de ratione loci adæquati eſt, quod immediatæ contineat coſtas, & latera locati, ſed implicat contradictionem, vt granum millij v. g. manens in ſua paruitate, immediatè contineatut vndique à ptimo mobili, ita vt ſuperficiem eius connexam dimetiamur ſupetficie concaua ptimi mobilis, cum ergo de ratione loci ſit vt citcunſcribat, & includat locatum, repugnat locatum conſtitui extra ipſum locum, ergo repugnat eſſe in alio loco, & idẽ poteſt argui de gutta aquæ quæ ſi poteſt eſſe in pluribus locis, poſſet igitur etiam occupare tantum locum quantum eſt totũ mare, & per conſequens quod poſſent ibi eſſe naues, quod eſt abſutdum. *Primum argum.*

Secundum argum. ¶Secundò ſequeretur, quòd vnum idemq; corpus ptopter aeris intemperiem in vno loco, & tempetiem in alio, in vno loco eſſet ſanum, & in alio infirmum, & proprer caliditatem, & frigiditatem, in vno loco eſſet calidum, & in alio frigidum, & per conſequens ſanum & non ſanum, calidum & non calidum, quia ſecundùm Ariſto. 4. Metaphyſ. ad omnem oppoſitionem ſequitur conttadictio.

Tertium argum. ¶Tertiò. Sequeretur, quod vnum corpus eſſet vnũ & multiplex. Patet ſequela, quia illud eſt cotpus vnum quod commenſuratur vni loco, plura vero quæ plutibus.

Quartum argum. ¶Quartò ſequitur, quod vna eademque materia poſſet informari diuerſis fotmis, quia ſi idem alimentum ponetetur in pluribus locis, poſſet ſimul ſumi à duobus, & conſequenter conuerti in eorum ſubſtantiam, & per conſequens informari diuetſis formis.

Quintum argum. ¶Quintò ſequitur, quòd paruus ignis poſitus in multis locis poſſet combutere magnam ſyluam. Conſequens eſt falſum, quia actio non fit à minori, ergo.

Sextum argum. ¶Sextò ſequitur, quòd ſi homo in vno loco comederet, & non in alio, quod eſuriret, & non eſuriret. Similitet ſequitut, quòd in vno loco poſſet moueri, & in alio quieſcere, & pet conſequens ſimul moueri, & non moueri.

Septimum argum. ¶Septimò. Locus debet commenſurari locato, ergo vnum corpus non poteſt eſſe in pluribus locis.

Octauum argum. ¶Octauò. Implicat aliquid eſſe in pluribus locis diſſinitiuè, ergo & circunſcriptiuè. Antecedens eſt manifeſtum, quia eſſe in loco diſſinitiuè eſt ita eſſe hic quod non alibi. Sequela autem ptobatur, quia circunſcriptio includit diſſinitionem, & eſſe in loco circunſcriptiuè, includit eſſe in loco diſſinitiuè.

Vltimum argum. ¶Vltimò. Si aliqua tatione poteſt dici poſſe Deum ponere idem cotpus in duobus locis, maximè quia idẽ cotpus Chriſti quod eſt in cælo, eſt & in ſacramento. Et in pluribus numero ſacramentis, ſed hoc nõ obſtat, ergo. Probatut minot. Nam Chriſtus Dominus tantum eſt in cælo vt in loco, in ſacramento autem non eſt vt in loco, & ita non eſt in duobus locis, quanuis enim tota quantitas quæ eſt in cælo ſit in ſacramento, eſt tamen in cælo, quantitatiuè & modo diuiſibili, atque adeo continetur loco. In ſacramento autẽ eſt non quidem modo quantitatiuo, ſed ſubſtantiali, atque adeo ſicut ſubſtantia, tatione quantitatis, quando eſt modo quantitatiuo, menſuratur loco, & circunſcribitur, ita è contrario quando quantitas eſt ratione ſubſtantiæ, & modo ſubſtantiali non menſuratut loco, neque circunſcribitut, ſicut neque ſubſtãtia. Dicitur autem eſſe in ſacramento quantitas Chriſti modo ſubſtantiali, quia tota ratio ibi exiſtendi eſt ipſa ſubſtantia, vnde cum ſubſtantia etiam materialis ratione ſui, neque ſit in loco circunſcriptiuè, nec diſſinitiuè vt videmus, ſequitur neceſſario cotpus Chriſti prout in ſacra-

ſacramento nullo modo eſſe in loco, neque circumſcriptiuè, neque diffinitiuè, ſed tantum eſt modo ſubſtantiali, vel ſubſtantialiter, ſcilicet, per cõuerſionẽ panis in ipſum.

Sententia Doctoris. ¶Secunda ſententia eſt Doctoris, vt patet in litera, & in 4. diſt. 10. quæſt. 2. quam ſequitur Dominicus de Soto. 4. Phyſic. quæſtione 2. art. vlt. Pro cuius explicatione &

Notab. 1. quæſtionis eſt primo notandum, quòd eſſe in loco, vt diximus, nihil aliud eſt quam dicere ordinem præſentialitatis ad aliquod ſpatium reale, quod ſi talem ordinem dicit cum commenſuratione quadam erit in loco propriè, & circumſcriptiuè, nam totum continetur à toto loco, & pars continetur à parte: ſi autem dicit illam præſentialitatem cum quadam limitatione, ita quod limitatio intrinſecè includatur in tali præſentialitate erit eſſe in loco diffinitiuè; quod eſt ita eſſe hic, quod non alibi, & de hoc modo eſſendi in loco diximus ſupra habere propriam rationem eſſendi in vbi, & impropriam eſſendi in loco, quare eſſe in loco præciſè, neque dicit circumſcriptionem, neque dicit limitationem, & determinationem.

Notab. 2. ¶Secundò eſt notandum, quod circumſcriptio formaliter loquendo non dicit limitationem, ſed commenſurationem loci ad locatum, & partium loci ad partes locati ſecundum quantitatem continuam, & non ſecundum quantitatem diſcretam. Quare limitatio, & determinatio ad hunc locum, quæ naturaliter reperitur in quocunque locato circumſcriptiuè, eſt cauſa quare circumſcriptio vltra iſtam commenſurationem dicat indiſtantiam ab iſto loco, & diſtantiam à quocunque alio, & per conſequens naturaliter loquendo, quod eſt in loco circumſcriptiuè, etiam eſt in loco diffinitiuè, ſed hoc non impedit quominus per potentiam Dei poſsint iſta duo adinuicem ſeparari, ita quod ſubſtantia corporea poſsit eſſe in loco diffinitiuè, & non circumſcriptiuè, vt ſi eſſet ibi modo ſubſtantiali, & quod ſubſtantia corporea ſit in loco circumſcriptiuè, & non diffinitiuè, quia vt in caſu noſtræ quæſtionis poſſet Deus ponere idem corpus numero cum debita commenſuratione loci ad locatum in duobus diſtinctis locis, taliter quod tantum locum occupet Romæ quantum occupat Salmanticæ. Poteſt etiã Deus tribuere alicui ſubſtantiæ corporeæ aliquod vbi quod neque ſit diffinitiuum, nec circumſcriptiuum. Vnde habere vbi, vel eſſe in loco eo modo quo eſſe in loco æquiuocè dici poteſt de omnibus habentibus præſentialitatem ad aliquod vbi, & quatenus conceptibile eſt aliquo vno conceptu deſumpto ab aliqua vna ratione proportionalitatis quàm intellectus poteſt cõcipere confuſè concipiendo eſſe in loco, nõ dicit circumſcriptionem, neque diffinitionem, neque aliquem alium modum, ſed tantum præciſam aliquam præſentialitatem ad vbi. ¶Eſſe autem in loco circumſcriptiuè formaliter loquẽdo addit ſupra talem præſentialitatem commenſurationem actiuam & paſsiuam ex parte loci, & locati. ¶Eſſe autem in loco diffinitiuè addit ſupra illam rationem communem eſſendi in loco determinationem, & limitationem locati ad locum, & loci ad locatum, quæ implicat per potentiam Dei aliquid eſſe in pluribus locis ſimul diffinitiuè.

Notab. 3. ¶Tertiò eſt notandum, quòd quanuis corpus ſit in loco circumſcriptiuè, & diffinitiuè ſimul, naturaliter loquendo ratione quãtitatis, ab alio tamen habet quantitas, quod circumſcribat corpus, & ab alio quod diffiniat illud. Et ratio huius eſt, quia quantitas, & eſt quantitas, & eſt quantitas finita, & ſecundum quod eſt quantitas circumſcribit corpus loco, ex eo quod autem eſt finita definit, & determinat illum. Vnde ſicut ſi quãtitas non habet modum quantitatiuum, nõ circumſcribit corpus loco, vt patet in corpore Chriſti in ſacramento altaris, ita ſi nõ habet modum diffinitiuum, & determinatiuum, quia non habet modum finitum, nõ definit, nec determinat corpus ad talem, vel talem locum. Idem etiam dicendum eſt de quantitate virtuali, ſcilicet, de ſubſtantia Angeli quæ ex eo quod finita eſt, fundat finitam præſentialitatem, & determinatam ad determinatum locum, quod ſi tollatur ab illa iſta ratio finitatis tribuendo illi modum rei infinitæ qualis eſt præſentem eſſe huic, & illi loco, poterit eſſe in pluribus locis abſque eo quod in aliquo illorum ſit vt in loco diffinitiuè.

Notab. 4. ¶Quartò eſt notandum, quòd corporea ſubſtantia, ſiue incorporea finita fundat relationem præſentialitatis, non ſecundùm potentiam actiuam qua poteſt ſe conſtituere in loco, ſed ſecundum potentiam paſsiuam qua poteſt cõſtitui in loco, vnde quanuis potentia actiua ſit finita, non tamen ex hoc repugnat, ſubſtantiam habere modum

rei

rei infinitè, quia potentia paſsiua ex eo quod eſt in potentia obedientiali, quanuis non induat rationem infiniti, neque habeat rationem infinitam induit tamen modum rei infinitæ prout reſpicit agens infinitum, & eſt in potentia obedientiali, ad agens infinitum, & ſic ſubſtantia finita vt ſic, ſi vna eſt, vnum locum requirit, ſi tamen reſpiciat agens infinitum, cum vt ſic habeat modum rei infinitæ (quanuis non infinitum neque finitum modum) nullum determinat locum, ſed tot potuit habere loca in quot Deus agens infinitum voluerit illa collocare, quia ex hoc illa ſubſtantia tantum acquirit aliam, & aliam præſentialitatem, & aliam, & aliam relationem, & poteſt recipere infinitas præſentialitates ſi in infinitis locis à Deo conſtitueretur, quia non eſt inconueniens aliquod abſolutum eſſe ſuſceptiuum infinitarum relationum, ſicut v. g. ſi Deus produceret infinitos homines albos in quocunque homine eſſent infinitæ ſimilitudines, neque ex hoc ille homo eſſet infinitus, quia relatio vt relatio, nec eſt finita neque infinita. Ita in propoſito, ſi Deus conſtitueret corpus, vel Angelum in duobus, vel in pluribus locis adæquatis, corpus, vel Angelus, non haberent rationẽ ſubſtantiæ infinitæ, ſed modũ ſubſtantiæ infinitæ. Qui modus non eſſet infinitus, quia modus ſubſtantiæ infinitę formaliter, non includit finitatem, nec infinitatem. Ita etiam in præſentiarum dicendum eſt quod quanuis Angelus exiſtens in pluribus locis habeat modum rei infinitæ, non tamen eſt infinitus, neque ſecundùm ſubſtantiam, neque ſecundùm modum.

Not. vlt. ¶ Vltimò eſt notandum, quòd prædicata quæ conueniunt corpori ſunt in duplici differentia, quædam ſunt abſoluta, & quædam relatiua. Prædicata abſoluta ſunt priora eſſentialiter non tantum prædicatis relatiuis conſequentibus ipſum locum, ſed ſunt priora eſſentialiter ipſo loco. Et ratio huius eſt, quia ſubſtantia corporea ſiue incorporea priùs includit prædicata intrinſeca quam extrinſeca, & per conſequens prædicata abſoluta quæ conueniunt corpori priora ſunt ipſo loco, & prædicatis conſequentibus ipſum locum.

Prima cõcluſio. ¶ Prima concluſio. De potentia Dei abſoluta idem corpus numerò poteſt eſſe in pluribus locis. Hæc concluſio eſt Doctoris, & probatur. Nõ minus repugnat eſſe duo corpora in eodem loco, quam vnum corpus in pluribus locis, ſed factum eſt ſecũdùm Dei potentiam abſolutam, quod duo corpora ſint in eodem loco, vt contigit in natiuitate Chriſti Domini, ergo & poſsibile eſt idẽ corpus poſſe eſſe in pluribus locis. Antecedens patet, quia æquè proprium eſt quantitati replere locum, ac eſſe in vno loco, ſed plures quantitates ſunt in eodem loco non replentes locum, ergo & poteſt eſſe vna quantitas in pluribus locis.

¶ Secundò. Illud quod non includit apertã contradictionem, non eſt denegandum potentiæ Dei abſolutæ, ſed idem corpus eſſe in pluribus locis non includit apertam contradictionem, ergo. Probatur minor. Quia de multis Sanctis legitur apparuiſſe in alio loco manentibus in priori, vt de Diuo Antonio, & de Diuo Ambroſio.

¶ Tertiò. Si aliqua ratione hoc implicaret maximè quia eſſe in loco circumſcriptiuè includit eſſe in loco diffinitiuè, ſed quanuis hoc verum ſit naturaliter loquendo, non tamen ex ratione formali vtriuſque, & in ordine ad potentiam Dei abſolutam, ergo nõ implicat idem corpus eſſe in pluribus locis. Probatur minor. Nam eſſe in loco circumſcriptiuè, dicit præſentialitatem ad aliquod vbi, cum quadam commenſuratione totius locati ad totum locum, & partis ad partem, ſed non repugnat idem corpus dicere hanc commenſurationem ad plura loca, ergo neque eſſe in pluribus locis. Probatur minor. Talis cõmenſuratio nihil aliud eſt quam ordo fundatus in corpore, & terminatus ad locum, vel è contra, & non eſt inconueniens vnum idem abſolutum terminare, vel fundare diuerſos reſpectus, ergo.

¶ Quartò. Secundùm fidem idem corpus eſt in pluribus locis ſacramentaliter, ergo & poteſt eſſe in pluribus locis localiter. Si reſpondeas (vt reſpondent autores contrariæ ſententiæ) quod Chriſtus non eſt in ſacramento vt in loco. Iſta ſolutio non reſpõdet argumento, quia argumentum nõ quærit ſi Chriſtus exiſtat in ſacramento vt in loco, hoc enim certum eſt, ſed quærit, Vtrũ Chriſtus exiſtens in ſacramento ſit in loco, vel dicat ordinem ad locũ, taliter quod de illo vere dicatur corpus Chriſti in ſacramento exiſtens, vel habens eſſe ſacramentaliter eſt in hoc altari, & in hoc loco, & nõ eſt in illo loco, ſcilicet, in foro: ſicut etiam dicitur, quod anima mea exiſtens in corpore

pore

pore eſt in loco vbi corpus meũ eſt quãuis nõ ſit in corpore prout in loco, cũ ergo corpus Chriſti habẽs eſſe ſacramẽtale, habeat aliã,& aliã præſentialitatem ſacramẽtaliter ad aliũ & aliũ locũ in quibus ſpecies conſecratæ ſunt, ergo quãuis exiſtens in ſacramẽto nõ ſit ibi tanquã in loco, ſcilicet, in ſacramento, exiſtens tamen in ſacramento: dicit ordinem ad locum extrinſecum, ad quẽ & ipſum ſacramentũ dicit ordinẽ. Confirmatur. Nã verè dicitur de corpore Chriſti exiſtens in ſacramento quod defertur ad infirmos,& per vicos,& plateas, & dicimus modo Chriſtus eſt in domo infirmi, & modo eſt in platea, & modo intrat eccleſiã, ergo dicit ordinẽ alium,& aliũ ad domũ infirmi, ad plateã,& eccleſiã, ſed talis ordo eſt præſentialitatis ad locũ, ergo quãuis prout in ſacramento non ſit ibi vt in loco, exiſtens tamen in ſacramento dicit ordinem ad locũ. Confirmatur ſecundò. Corpus Chriſti exiſtens in ſacramẽto dicit ordinẽ ad tempus, ergo dicit ordinẽ ad locum.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Idem corpus nõ poteſt eſſe de potentia Dei abſoluta in pluribus locis diffinitiuè. Hæc concluſio probatur, quia includit apertam contradictionem, quia eſſe in loco diffinitiuè, dicit ita eſſe hic, quod nõ alibi.

Tertia cõcluſio. ¶ Tertia cõcluſio. Idem corpus de potentia Dei abſoluta poteſt eſſe in pluribus locis circunſcriptiuè. Hæc concluſio probatur. Quia eſſe in loco circunſcriptiuè tantũ importat ſupra eſſe in loco cõmenſurationem totius ad totũ, & partis ad partẽ, ſed idem corpus exiſtens Romæ, & Salmãticæ occuparet tantũ locum Romæ, quãtum Salmanticæ, ergo.

Quarta cõcluſio. ¶ Quarta concluſio. Quæcunq; ſunt priora eſſentialiter ipſo loco nõ multiplicarentur in tali caſu ad multiplicationẽ loci, ſed vniformiter ineſſent eidẽ corpori exiſtenti in vno loco, & in pluribus locis. Si tamẽ eſſent poſteriora ipſo loco, multiplicarentur ad multiplicationem loci. Hæc concluſio probatur quoad primã partem, quia quod præſupponitur ad aliquid, & nõ depẽdet ab ipſo nõ multiplicatur multiplicato ipſo, ſed prædicata abſoluta ſunt huiuſmodi, ſupponũtur enim ad locum, & nõ dependent ab ipſo, ergo nõ multiplicabuntur, multiplicato loco. Secunda pars patet, quia talia pendent à loco, ergo multiplicantur, multiplicato loco. Ex quo infertur primo, quòd ſi corpus in vno loco eſt pedale, ita erit & in alio. Patet, quia quantitas eſt prædicatũ abſolutũ, & prior ipſo loco, ergo non variabitur ad variationẽ loci. ¶ Secũdò infertur, quòd ſi aliquod corpus eſſet in aliquo loco perforatũ, vel ei caput abſcinderetur, id ſimiliter in alio contingerẽt. Probatur, quia talis perforatio dicit quantitatem diſcontinuã (id eſt parriũ diſcõtinuationẽ) quæ eſt abſolutũ quodã. Et ſic ſi tempore paſsionis Chriſti corpus eius fuiſſet ſeruarũ in ſacrario ſub ſpeciebus cõſecratis, fuiſſet vulnerarũ eodẽ vulnere, quo in cruce, quia talis vulneratio dicit diſcontinuationem partium. ¶ Tertiò infertur, quòd ſi homo in vno loco eſſet volẽs, & intelligẽs, ſimiliter & in alio,& ſi in vno loco eſuriret in alio etiam ſimiliter, quia appetitus eſt quid abſolurũ ſicut & intelligere, & velle: & ſi Romæ videret Pontificẽ etiã exiſtens Salmanticę, quia videre eſt quid abſolutũ, & ſi in vno eſſet mortuus, & in alio, & ſic de omnibus prædicatis abſolutis. ¶ Secũda autem pars probatur, ſcilicet, quòd prædicata quæ ſequũtur ipſum vbi poſſunt variari ad variationẽ vbi, quia bene poſſet in vno loco ſtare, & in alio iacere, vt fertur de Diuo Ambroſio, quia alium ſitum habuit Mediolani, aliũ vero Turonis, & poſſet moueri in vno loco, & quieſcere in alio, vt fertur de D. Antonio, qui Paduæ quieſcebat, & Vlyſsiponæ mouebatur, & poſſet in vno loco tacere, & in alio cantare, vel loqui, vt fertur de Diuo Ambroſio, & de Diuo Antonio. ¶ Ex quo infertur quartò, quod corpus exiſtens in pluribus locis eodem modo pareretur à pluribus agentibus, ac ſi eſſet in vno loco: v.g. ſi alicui corpori exiſtenti in pluribus locis in vno loco applicaretur aqua, & in alio ignis, tunc ſi agentia eſſent æqualis virtutis impedirent ſe, ſi tamẽ vnũ eſſet fortius altero, à fortiori ſequeretur actio, idemq; iudicandum eſt de alimentis, id eſt, de granis poſitis in multis locis quia virtutes actiuæ & paſsiuæ ſunt abſolutæ, & abſoluta non variantur variato loco. ¶ Ex quo infertur quintò, quod agens naturale non haberet maiorẽ virtutem, & actiuitatẽ in pluribus locis quam in vno, quia virtus actiua eſt potentia abſoluta de cuius ratione eſt non variari ad variationẽ loci, vndẽ ſi vnus homo poneretur à Deo in loca centũ millia, iſte homo nõ faceret exercitũ, & nõ magis pugnaret quàm vnus homo. Item ſi vna gutta aquæ poneretur in tot locis quot mare occupat, nõ poſſent ferri nauigia per illam.

illam. ¶ Ex quo infertur ſextò, quòd ſi corpus poneretur in pluribus locis poſſet habere relationes contrarias, quia poſſet hic eſſe ſurſum, ibi autẽ deorſum, hic ante, ibi retro, quia iſtæ relationes depẽdent à loco, & poteſt corpus variari per illas ad variationem loci.

Reſpõdetur argumentis pro prima ſententia. ¶ Reſpondetur argumentis pro prima ſententia. Ad primum concedendo maiorem, & negando minorem: & ad probationẽ negatur maior: & ad probationem minoris reſpondetur; de ratione loci circunſcriptiui tantum eſſe, vt dicat cõmenſurationem, & hanc diceret corpus, & granum millij, vbicunque eſſet. Ad illud de gutta aquæ reſpõſum eſt in vltimo corollario.

Ad ſecũdum. ¶ Ad ſecũdum reſpõdetur negando ſequelam; quia ſanitas & infirmitas nõ variãtur ad variationẽ loci.

Ad tertiũ, 4. 5. & 6. ¶ Ad tertium reſpondetur negando ſequelam, quia vnitas eſt entitas abſoluta, & non variatur, nec multiplicatur multiplicato loco, & per hoc reſpondetur ad 4. 5. & 6.

Ad ſeptimum. ¶ Ad ſeptimum reſpondetur, quod locus debet cõmenſurare locatum, ſecundum quantitatem continuam, & non diſcretam, id eſt, quod tanta debet eſſe quantitas locati circunſcriptiuè, quanta loci; nõ tamen ſecundùm quãtitatem diſcretam, id eſt, numerũ, taliter quod ſi locatum eſt vnum, locus debeat eſſe vnus.

Ad octauum. ¶ Ad octauum reſpondetur negando ſequelam propter differentiã poſitam inter eſſe in loco diffinitiuè, & circunſcriptiuè.

Ad vltimum. ¶ Ad vltimum reſpondetur cõcedendo maiorem, & negando minorẽ: & ad probationem vide quæ dixi probando primã concluſionem. Hæc de iſta quæſtione.

TEXTVS.

QVidquid autem ſit de facto, & de poſsibili (de potentia dico naturali eorum) de poſsibili tamen reſpectu potentiæ diuinæ, non videtur eſſe impoſsibile quin per ipſum poſſent eſſe ſimul. diſt. 2. quæſt. 8. litera A.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor reſpondet ad duplicem quæſtionem, quarum altera eſt de facto: altera vero de poſsibili. Circa quæſtionem de facto nihil determinat, & quantum ad potentiam naturalem ipſorũ, quia vt dicit in principio quæſtionis, in iſta quæſtione non eſt veritas clara, & certa de facto. De potentia tamẽ abſoluta Dei, certiſsimũ eſt, poſſe Deum plures Angelos ſimul in eodem loco collocare. Vt autẽ plenior de hac litera cognitio habeatur, ſit quæſt. vltima.

QVÆSTIO XII.

¶ *Vtrùm plures Angeli, & plura corpora poſsint eſſe de potentia Dei abſoluta in eodem loco.*

Prima ſententia. DE hac re eſt prima ſentẽtia Ferrarienſ. 3. cont. gent. c. 68. in ſolut. ad 2. dub. vbi dicit ad ſecũdi dubij euidentiam conſiderandũ primo, quòd plures Angelos ſimul eſſe in vno loco, dupliciter poteſt intelligi. vno modo formaliter, alio modo materialiter. Nã cum Angelus nõ ſit in loco niſi per operationẽ qua producit aliquid in loco, locus materialis Angeli eſt illa res quæ eſt locus, aut in loco abſolutè, & ſecundùm ſe cõſiderata. Locus vero formalis eſt ipſa res quæ eſt locus vt effectus operationis Angelicæ in ſe habet: ideo plures Angelos eſſe ſimul in vno loco materialiter ſumpto eſt ipſos in vna re locata, aut in vna re quæ eſt locus abſolutè ſumpta ſimul operari. Ipſos autẽ ſimul eſſe in vno loco formaliter ſumpto, eſt in vno materiali loco vnũ, & eodẽ numero effectũ producere. ¶ Conſiderandũ ſecũdò, quòd plures Angelos ſimul producere vnũ, & eundẽ effectum, dupliciter intelligi poteſt. Vno modo, quod quilibet ipſorũ ſit cauſa per ſe ſufficiẽs, totalis, & immediata. Alio modo quod quilibet ipſorũ ſe habeat vt cauſa inſufficiens, & partialis, ſicut ſe habẽt plures trahentes nauẽ, ad vnũ nauis tractum. Dicitur ergo primò, quod plures Angelos eſſe ſimul in vno loco materiali nõ eſt impoſsibile. Nam nulla eſt ratio quare in vnã, & eãdẽ rem nõ poſſunt plures Angeli diuerſis operationib' diuerſos effectos producẽdo operari, quia nec hoc alijs cauſis repugnat, oſtenſum eſt enim ſupra Angelum eſſe in loco non ſolũ per motum localẽ, ſed etiã per alios effectus. ¶ Dicitur ſecundò, quod plures eſſe ſimul in eodẽ loco formaliter tãquã cauſas partiales immediatas eiuſdẽ numero effectus nõ eſt quidẽ impoſsibile, cũ etiã hoc alijs cauſis cõueniri poſsit: videtur tamen inconueniens præſertim de Angelis qui ex diuina operantur in loco. Nam cum vnus ſufficiat effectũ (ad quem mittitur per ſe ſolũ, aut virtute propria, aut virtute diuina) producere, ſuperfluũ videtur, vt vnum

ad vnum effectum tanquam partiales, & inſufficientes cauſæ concurrant.

¶Dicitur tertiò, quòd plures Angelos eſſe ſimul totaliter, & adæquatè in pluribus locis. Hoc eſt quod vnum, & eundem numero effectum ſimul in eodem loco producant tanquam immediatæ cauſæ, & totalis ipſius eſt ſimpliciter impoſsibile apud D. Thom. & apud Ariſt. Quod enim iſta ſit mens Sancti Thomæ, patet prima parte loco allegato, & 1. Sent. vbi expreſsè ponit quod impoſsibile eſt vt duæ cauſæ completæ ſint immediatè, vnius, & eiuſdem rei. Idem etiã expreſsè tenet. 5. Metaphyſ. cap. de cauſa. Quod vero ſit de mente Ariſt. patet 2. Phyſic. tex. 30. & 5. Metaph. cap. de cauſa. vbi poſtquam dixit quod eiuſdem contingit eſſe multas cauſas vt ſtatuæ artem ſtatuificam & æs, ſubiungit, ſed non eodem modo, ſed hoc quid, ſicut materia, illud autem vnde motus. Idem tenet Commentator. 2. Phyſic. & 5. Metaph. exponendo illa verba nõ eodem modo, hoc etiam eſt de mente Themiſtij, & Alberti in eiſdem locis. Ratio autem huius eſt, quia ſi vnus effectus numero à pluribus cauſis totalibus eiuſdẽ generis, & eiuſdem ordinis proueniret, effectus per ſe, & determinatus non haberet cauſam determinatam. Nam ſi ab vna cauſa procedit, & ab alia etiam poteſt procedere ſimul, ſequitur quod prima non eſt per ſe, & determinata eius cauſa, cauſa enim ſine qua effectus aliquis eſſe poteſt non eſt illius effectus per ſe, & determinata cauſa. Neque valet dicere quod dependet ab vtraque, vt ſunt vnum, quia illas cauſas eſſe vnũ in cauſando, ſi quælibet eſt per ſe ſufficiens, & totalis cauſa non tollit quin effectus abſque quacunque illarum per ſe ſumpta poſsit eſſe, & per cõſequens relinquitur, quod nulla illarũ ſit per ſe & determinata cauſa ipſius.

¶Sed contra hanc determinationẽ duplex occurrit dubium. Primum eſt abſolutè contra illam probationem vnus effectus non poteſt eſſe à pluribus cauſis immediatis eiuſdem generis totalibus. Nam fingamus duo corpora luminoſa eiuſdem rationis, & virtutis æquæ proxima alicui ſecundum ſe totum medio primò illuminabili perfectè, ideſt, in ſummis à quibus eorum, aut etiam vt tollatur omnis calumnia per Dei potentiam ipſa corpora luminoſa in eodem loco ponantur, quæritur, Vtrum tale medium illuminabitur ab altero ipſorum corporum tantum, aut ab vtroque non ab altero tantum, quia non apparet ratio quare magis ab vno quam ab altero debeat illuminari, ergo ab vtroque, ſed vtrunque illorũ eſt cauſa ſufficiens, & totalis illius effectus, ergo.

¶Secundũ dubiũ eſt contra principale propoſitum. Ponamus quod vnus Angelus velit in vno inſtanti aliquem effectum producere, & eundem effectum vnus alius Angelus in eodem inſtanti producere velit, ſitq; vnuſquiſque illorum ſufficiens ad talis effectus productionem per ſe ſumptus & vnus illorum cogitationem alterius circa productionem ignoret. Tunc arguitur ſic. Vnuſquiſque illorum in vno & eodem inſtanti applicabit virtutem ſuam, & ſuam volitionem ad illum effectum, ergo vnuſquiſque ipſorum illum producet, & eſt vnuſquiſq; ſufficiẽs, & totalis cauſa, talis effectus, ergo plures Angeli ſimul erunt in eodẽ loco formali totaliter. ¶Ad primum iſtorũ dicitur, quod aut à nullo corporum tale mediũ illuminabitur, aut ambo concurrent ad illum effectum tanquam cauſæ partiales. Ita, ſcilicet, quod neutrum ſecundùm totam ſuam virtutem aget, ſed ſecundùm partem virtutis, nam cum vnumquodque ipſorũ ad productionem illius effectus inclinetur per ſe, vnum alteri repugnabit tanquam ſuæ cauſalitatis impeditiuo, & ideo neceſſe erit aut vt nullum ipſorum agat, vno omnino alteto prohibente, aut vt neutrum ſua virtute totaliter vtatur, ſed ambo ad illum effectũ tanquam partiales cauſæ concurrant. ¶Ad ſecũdum dicitur primò, ſi loquamur de Angelis beatis, quod nullus ipſorũ circa corporalia operatur, niſi ex ordinatione diuina, vt videtur velle S. Tho. 1. Sent. diſt. 37. & ideo caſus non eſt poſsibilis, niſi ſupponeremus Deũ impoſsibile præcipere. Dicitur ſecundò ſi loquamur de duobus Angelis malis, aut etiam de duobus bonis, conſiderata in ipſis ſola virtute naturæ, quod aut nullus illorum operaretur vno alterum impediente, aut partialiter ad illum effectum: concurrerent vt de corporibus illuminoſis dicebatur. Licèt enim cogitatio vnius Angeli non ſit alteri manifeſta quandiu manet in ipſo ſolum, cum primum tamen ad aliquod extrinſecum applicatur cognoſci poteſt, & ideo ſe mutuo impedirent ſicut duo homines ſe aliquando impediunt à productione alicuius effectus vno alteri repugnante. Hactenus Ferrara.

¶Secun-

¶Secunda ſententia eſt aliorũ ſuper primã partẽ D.Tho.q. 52.art.3.q.1.conclul.4.5. & 6.aſſerentiũ, quod ſi ratio exiſtendi in loco Angelo ſolũ eſt applicatio virtutis Angelicæ,& cõtactus ad locum, nulla eſt repugnantia cur plures Angeli non poſsint eſſe in eodẽ loco. Probant illud dictũ. Nã ſi ſola applicatio virtutis ad locũ eſt in Angelo ratio exiſtendi in loco tunc quid prohibet quod ſicut vnus Angelus applicuit virtutẽ huic ſacello, ita alter applicet. Tunc enim nullus effectus eſt, & nulla operatio quæ depẽdere poſsit à duabus cauſis totalibus, nã hæc eſt tota repugnantia quã in articulo ſignificat D.Tho. ¶Aſſerũt ſecundò, quod quanuis naturaliter loquẽdo plures Angeli nõ poſsint eſſe in eodẽ loco formali, vt cauſæ totales, & adæquatæ. De potentia tamẽ Dei abſoluta, & de plenitudine poteſtatis diuinæ ſupernaturaliter fieri poteſt vt duo Angeli poſsint eſſe in eodem loco complete. Primam partem huius ſecundi dicti probant ex D. Thoma ibi, & in 1.diſt.37.q.3. artic.3.& dicunt eſſe cõmunem inter Thomiſtas. Et probatur. Si ratio formalis exiſtendi in loco, in Angelo eſt operatio tranſiens, planè conſtat quod plures Angeli nõ poſſunt eſſe in eodem loco formali, vt cauſæ totales, & immediatæ, nam eadem operatio numero nõ poteſt dependere à duabus cauſis totalibus & proximis. Sanè D.Tho. pro certiſsimo fundamento habet, vt oſtendat plures Angelos non poſſe eſſe in eodẽ loco quod vnus, & idem effectus nõ poteſt produci à duabus cauſis totalibus in eodem genere. ¶Secundam partem probant, ſupponendo, quod ordo (quem dicit effectus ad cauſam efficientem vna excepta prima cauſa) non videtur adeo intrinſecus vt non poſsit impediri, vel mutari à Deo per ſupernaturalem Dei virtutem. Et hinc eſt, quod idem effectus ſecundum ordinem naturæ qui per ſe pendet à generante proximo, poteſt fieri immediatè à ſolo Deo. Vt idem homo qui eſt genitus à ſuo parẽte poteſt produci immediatè à ſolo Deo. Et idem homo qui habet eſſe per generationẽ à ſuis parentibus in reſurrectione futura habebit eſſe ſine dependentia à generante à ſolo Deo reſuſcitãte. Quod ſi ordo ad cauſam efficientem particularem eſſet omnino intrinſecus effectui, non videtur quomodo poſſet id fieri. Vnde quãdo dicitur effectus totalis nõ poteſt produci à duabus cauſis totalibus, etiam per potentiam diuinã, id negamus, propter rationem iam dictam, quia nõ implicat plures Angelos ab eodem corpore pati, & eidẽ corpori alligari, poteſt enim Deus aſſumere illud corpus, vt inſtrumentũ ad agẽdũ in plures Angelos. Quemadmodum Angelus virtute propria poteſt agere in plura corpora exiſtẽtia intra ſphera ſuæ actiuitatis. Rurſus poteſt Deus facere plura corpora ſint in eodẽ loco, vt docẽt Sancti de Chriſti corpore, quod de ſepulchro clauſo exiuit, & ianuis clauſis intrauit ad diſcipulos, quæ fieri non potuerunt niſi ex penetratione dimenſionũ. Ac proinde per hoc quod fuerit Chriſti corpus in eodẽ loco cũ alio corpore, quod niſi fides diceret tã de hoc quã de omnibus corporibus glorificatis quæ ſumma agilitate, & ſubtilitate cælos penetrant abſque vlla ruptione, certẽ ratio naturalis ſibi derelicta diceret implicare cõtradictionẽ: ergo eodẽ modo quãuis videatur implicatio plures Angelos in eodẽ genere, & ordine cauſæ habere eundẽ effectũ, tamen reuera nõ implicat, quia minus videtur obſtare cauſalitas, quã dimẽſio. ¶Secundò. Deus poteſt aſſumere vnũ Angelũ vt inſtrumentũ ad producendũ calorẽ in ſubiectõ aliquo, & alterũ ad producendũ albedinẽ, & tertium ad producendũ dulcedinem, quia nõ videtur repugnantia quod vnuſquiſque aſſumatur ad diſtinctam operationem circa eundem locum, & tunc omnes erunt in illo ſubiecto, ergo nõ repugnat ſimul eſſe in eodem ſubiecto. Neque iſta ratio aliquid probat de potentia naturali ſed ſolũ de potẽtia Dei abſoluta. Nã de potẽtia naturali Angelus nõ poteſt formã aliquam inducere immediatè, ſed tantũ mouere localiter; & ita quãuis motu locali poſſent plures Angeli immediatè producere huiuſmodi formas, tamẽ nõ dicerentur eſſe in loco ratione illarũ, ſed ſolũ ratione motus localis. Cum ergo naturaliter nõ poſsint eſſe cauſæ immediatæ eiuſdem motus, nõ ſequitur quod poſsint eſſe plures in eodẽ loco. ¶Tertiò. Virtute diuina poſſunt eſſe plura luminoſa in eodem loco (hoc enim vniuerſaliter eſt verum de omnibus corporibus) Si ergo quodlibet illorũ ſit actiuũ v. g. vt quatuor, & diaphanum præſens ſit diſpoſitum ad recipiendum vt quatuor, neceſſe eſt produci lumen vt quatuor, quia non eſt vnde produci poſsit niſi ab illis, & non ab altero tantum, quia non eſt maior

ratio de vno quam de alio, ergo ab vtroque, ergo duæ cauſæ immediatè in eodem genere & ordine producunt eundem effectum adæquatũ. Conſtat enim non ſe habere illa duo luminoſa ſicut ſe habent plures portantes lapidem, quorũ quilibet nõ poteſt: nam poſſet quodlibet luminoſum illorũ in diaphano illo producere lumen vt quatuor, ergo eodem modo virtute diuina fieri poteſt vt duo Angeli (qui per ſeipſos non occupãt locũ) cõcurrant ad eundem effectũ adæquatum, atque adeò ſint in eodẽ loco, & nõ ſolũ inquit Caiet. hoc eſſe ſimpliciter verũ, ſed etiam de mente S. Thomæ, quia cũ ſanctiſsimus præceptor dicit impoſsibile eſſe vnũ & eundem effectum procedere à pluribus cauſis per ſe, & adæquatis loquitur ſecundùm exigentiã naturæ, nã altera illarum ſuperflueret, & ita explicat in. 1. diſt. 37. q. 1. art. 3. vnde ad argumentũ quod fit à Ferrara contra hanc ſextã cõcluſionem negatur antecedẽs, & ad probationẽ negatur ſequela, quia non dependet ab vtraque vt à partibus ſed ab vtraque, ita, vt quælibet ſit totalis cauſa, & ſi dicas nõ pendet ab iſta per ſe, ſiquidem poteſt produci ab alia, neque ab alia etiã ſeorſum, ergo à neutra. Negatur cõſequentia, quia pendet ab iſta, vel illa diſiunctim, & ita ab vtraque, licet nõ copulatiuè, vt ex partibus cauſæ vnius totalis, nec diuiſiuè à qualibet, quia non ab iſta ſeorſum neque ab illa, ſed ab iſta, vel illa diſiunctim, itaque diſtinguendum eſt, ergo à neutro dependet diuiſiuè concedo, diſiunctim nego, quia ab iſta, vel ab illa.

Tertia ſententia. ¶Tertia ſentẽtia eſt aliorum (qui ſupra nobiſcum ſenſerunt circa rationem fundamentalem exiſtentiæ Angelorum in loco) quibus videtur nõ poſſe dubitari, imo videtur neceſſario affirmãdũ plures Angelos poſſe ſimul exiſtere in eodem loco: quod etiam concedunt aliqui ex recentioribus expoſitoribus D. Tho. Et ſequitur manifeſtè ex dictis, quoniam Angelus eſt in loco ratione ſubſtantiæ vt vnitæ, & applicatæ loco, ſed poſſunt plures Angeli habere ſuas ſubſtantias vnitas, & applicatas eidem loco, ergo etiam poſſunt eſſe in eodẽ loco. Probatur minor, quoniam ſubſtantia Angeli, & vnio ipſius cum loco non magis impedit vnionẽ ſubſtantiæ alterius Angeli ad eundem locum, quã vnionem corporis, ſed vnus Angelus poteſt ſibi vniri aliquod corpus eidem loco, ergo & cum alio Angelo, & pari ratione cum pluribus. ¶Quod ſi reſpondeas maximũ eſſe diſcrimen quoniã Angeli vniuntur loco, & vt operentur in eo, & quia non poſſunt plures Angeli ſimul operari in eodem loco, ideo neque poſſunt eodem loco ſe ſimul applicare. At vero corpus non vnitur loco ad operandum, ſed ad exiſtendum in eo, & ideo poteſt ſimul cum alio aliquo Angelo vniri eidem loco. Sed hæc ſolutio nulla eſt. Primò, quia ſine fundamento dicitur, quod Angelus non vnitur loco niſi ad operandum in eo, quia poſſunt excogitari aliæ rationes propter quas vniatur, ſuppoſito quod vniatur media ipſa operatione, & quantum attinet ad ipſam rei naturam ſufficeret vna, ſcilicet, ad experiendũ ſuam libertatem. Deinde quia poſſent Angeli vniri eodem loco ad operandũ in eo diuerſis temporibus, ſcilicet, vnus nunc, & alius poſt vnam horam. Et tandem quia etiã ſimul poſſunt duo Angeli operari in eodem loco, vt ſtatim probabitur, neque ſolum eſt hoc concedendum in hac ſententia, ſed etiã in ſententia eorum qui dicũt Angelos eſſe in loco media operatione tranſeunte propriè ſumpta, quia nullus eſt inconueniens plures Angelos ſimul operari in eodem loco, primò, quia vnus poterit producere vnum effectum, & alius alium. ¶Quod ſi reſpondeas Angelum non poſſe producere ad extra plures effectus ſed vnum duntaxat, ſcilicet, motum localem. Contra, vnus Angelus poteſt mouere aliquem hominem localiter, & alius poteſt humoris illius interiores commouere, & alius illuminare eum intellectualiter, ergo in eodẽ loco poſſunt plures Angeli plures effectus ad extra producere. Quod ſi reſpondeas cum Caiet. & Ferrara vbi ſupra, hoc argumentum ſolum probare plures Angelos eſſe in eodem loco materialiter propter identitatem ſubiecti, non tamen formaliter, quia ratio formalis exiſtendi in loco (ſcilicet operatio) eſt multiplex. Contra, vt plura corpora dicantur ſimpliciter eſſe in eodem loco ſatis eſt identitas loci quanuis ratio formalis exiſtendi in eo (ſcilicet quãtitas) ſit multiplex, vt ſi Deus conſtituat plura corpora penetratiuè in eodem loco dicentur ſimpliciter eſſe in eodem loco, quanuis eorũ quantitates ſint plures, ergo ſimiliter ſi locus in quo ſunt Angeli ſit vnus dicentur abſolutè eſſe in eodem loco quanuis ſint in eo medijs diſtinctis operationibus.

¶Secun-

¶Secundò. Angeli ſunt agentia libera, & poſſunt plus aut minus applicare ſuã virtutem ad operandũ, ergo poterit vnus Angelus tam remiſsè applicare virtutẽ ſuã ad aliquem effectũ: v.g. ad motũ localem, vt ſimul admittat concurſum alterius ad eundẽ effectum producendum, & ex cõſequenti, erunt iſti duo Angeli in eodẽ loco, nõ ſolũ propter identitatem loci, ſed etiã propter identitatẽ rationis formalis exiſtẽdi in eo, ſcilicet operationis tranſeuntis. Confirmatur. Motus localis poteſt velox fieri in infinitũ, ergo poteſt eſſe tanta velocitas motus in aliquo mobili, vt ad eam efficiendam nõ ſufficiat virtus naturalis vnius Angeli, ſed neceſſarium ſit concurſus plurium Angelorum, & ex conſequenti ratione eiuſdem actionis trãſeuntis poterunt eſſe illi Angeli in eodem loco. Quod vero dicit Capreolus in 2.d.2.q.1.art.3. ad argumenta contra terriã concluſionẽ, in ſolutione ad quartũ, ſcilicet, Angelum eſſe in loco per modum cõtinentis perfectè, & ideo cũ plures Angeli cõcurrunt partialiter ad eundem effectũ nullum eorũ eſſe propriè circa quod operãtur tanquã in loco, ſed ſolũ ſecũdum quid, facile impugnari poteſt, quia licèt vnuſquiſque illorũ Angelorum partialiter concurrat ad illam operationẽ, ipſa tamen operatio ſufficiẽs eſt ad faciendũ eos præſentes loco (ſuppoſito quod Angeli ſint pręſentes loco ratione operationis) nihil enim minus habet hæc operatio quantũ ad hoc quam ſi eſſet ab vno Angelo totaliter. ¶Præterea, quia cum hæc operatio ex ſuppoſitione ſit ab illis Angelis immediatè immediatione ſuppoſiti, impoſsibile eſt, quin aut antecedẽter ad eam, aut ratione ipſius ſint omnes præſentes, & immediati loco. Quod autem addunt Caiet. & Ferrara, ſcilicet, Angelos nunquã concurrere ad aliquẽ effectum vt agentia partialia nullũ habet fundamentũ, vt ex argumento conſtat. ¶Aduertendum tamen eſt circa iſtã ſententiã intelligẽdam eſſe de loco ſumpto pro ſpatio in quo exiſtit Angelus, nõ tamẽ pro vbi, quoniã cum vbi ſit in re quæ eſt in loco, imo & idẽ realiter cũ ea neceſſariũ eſt multiplicari iuxta numerũ rerum quæ ſunt in loco. Ex quo fit minus conſequenter loqui eos qui cum dicãt locũ Angeli nõ eſſe ſpatium, ſed modũ ſe habendi res in loco ſiue vbi ſumptum in abſtracto cõcedũt plures Angelos poſſe habere eundẽ locum ſimpliciter, & abſolutè.

¶Sola tamen difficultas eſt, quid dicendum ſit ad D. Tho. aſſerentem expreſsè plures Angelos nõ poſſunt ſimul exiſtere in vno loco, ſed facilis eſt ratio, quia mẽs D. Tho. non eſt negare quod plures Angeli poſsint ſimul exiſtere in eodem loco pro ſua libertate, ſed docere nõ eſſe cõforme naturis ipſorum, & in hoc ſenſu dixiſſe hoc eſſe impoſsibile. Vt hoc autem explicetur, aduertendum eſt: dupliciter aliquid poſſe in loco, ſcilicet, totaliter, ſicut quodcunque corpus totaliter exiſtit in loco, & partialiter, vt forma informans aliquod corpus eſt in loco partialiter, hoc eſt, tanquã pars totius cui debetur locus vt repleatur, & occupãti ipſum totaliter. Eſtque differẽtia inter ea quæ ſunt his duobus modis in loco; quod quæ ſunt priori modo id habent peculiare, quod non ſit naturę ipſorum conſentaneũ, eſſe ſimul cum alijs eiuſdem ordinis in eodẽ loco, & hoc genus repugnantiæ ad exiſtendũ ſimul in eodẽ loco, conueniret corporibus licèt ex parte quantitatis nõ repugnaret. Quæ vero ſunt poſteriori modo in loco id nõ habent, ſed potius eorũ natura poſtulat, quod ſint ſimul cum alijs in eodẽ loco, & ita eſt conforme naturis materiæ & formæ, quod exiſtãt ſimul in eodem loco, quia ergo Angelus nõ eſt in loco partialiter, ſed quaſi replendo ipſum ſua ſubſtantiã totaliter, ideo dixit D. Tho. non poſſe plures Angelos ſimul exiſtere in eodem loco, ideſt, nõ eſſe ipſorũ naturis conforme. Et ratio eſt, quia cum Angelus ex ſua natura habeat, quod ſit in loco, quaſi replens illud totaliter ſua ſubſtantia, nõ poteſt ab eadẽ natura habere, quod ſit ſimul in eodẽ loco cũ alijs, & ad hoc probandũ vtitur D. Tho. illo medio quod nunquam à natura ordinantur plures cauſæ totales eiuſdem ordinis ad eundem effectum, quod vero Angelus ſit in loco totaliter ex ſua natura, probat, quia eſt in loco per modum continentis perfecti, & totalis, & non partialis, & hoc ſupponit vt certum ex natura ipſius Angeli, quæ nõ eſt partialis, ſed totalis, verum ex hoc non poteſt colligi D. Thom. ſenſiſſe Angelum eſſe in loco per operationem (vt aliqui volunt) quoniam attribuit Angelo continere locum, quia neceſſe ſit operari in loco, vt ſit in eo, ſed ad denotandum quod non continetur à loco ſicut corpus, neque pẽdet ab eo, aut ſubordinatur ei etiam vt menſurę propriæ ſumptæ, ſed potius corpus ſubordinat

Angelo, aut locus, vt excedenti totum ordinem rerum materialium, & cauſarum.

Sententia Doctoris. ¶ Vltima ſentẽtia eſt Doctoris in hac quæſtione. Pro cuius explicatione & totius

Notab. 1. quæſtionis eſt primò notãdum, quòd quæſtio hæc poteſt in duplici ſenſu diſputari. Primus eſt, dato quod Angelus ſit in loco per ſuam ſubſtãtiam, an poſsint plures eſſe in eodem loco. Secundus ſenſus eſt, vtrùm dato quod operatio trãſiens ſit ratio exiſtẽdi in loco, an poſsint plures Angeli eſſe in eodem loco. Vtramque quæſtionem tangit Doctor, ſoluendo primum argumẽtum D. Tho. & dicit, quòd ſiue Angelus ſit in loco ſecundũ ſuam ſubſtantiã, ſiue ſit in loco per operationẽ tranſeuntem, quanuis de facto an fuerint plures Angeli in eodem loco nõ ſit ita clarum, ſicut quod vnus Angelus non fuerit de facto in duobus locis, de poſsibili tamen poſsibilitate conueniente naturis ipſorum, duo Angeli poſſunt propria virtute eſſe in eodem loco, & quando in hoc eſſet aliqua difficultas reſpectu poſsibilitatis virtutis Angelicæ, nulla tamen videtur in ordine ad potentiam diuinam.

Notab. 2. ¶ Secundò eſt notandum, quòd locus eſt duplex, alius verus, alius imaginarius: imaginarius eſt ſpatiũ illud imaginariũ quod vnuſquiſque poteſt imaginari extra cælũ, & in hoc mũdo, ſi daretur vacuum. Locus autem imaginarius poteſt etiã & ſecũdò intelligi, ſcilicet, ſpatium illud quod intellectus abſtrahendo ab ſpatijs quæ occupãt corpora, concipit, nam hoc corpus, & illud, occupãt aliud, & aliud ſpatium, & ſicut cuilibet corpori cõuenit occupare hoc ſpatium, ita corpori in cõmuni conuenit occupare ſpatium in cõmuni, & iſtud ſpatium in cõmuni poteſt appellari locus imaginarius. Hoc autem manifeſtè intelligitur, ſi conſideremus duplicem locũ vniuſcuiuſque corporis, alterum intrinſecũ ipſi corpori, alterũ verò extrinſecum. Intrinſecus eſt ſpatium illud, quod ipſa res ſecundùm ſuã corpulentiam verè intra ſe occupat, quod occuparet alia res corporea, ſi ipſa prius illud non occuparet. Extrinſecus autem eſt locus circũmambiẽs ipſum corpus locatũ, videlicet corpus continens, aut eius ſuperficies vltima. Eſſe autem hoc intrinſecũ ſpatium cuiuſque corporis negari nõ poteſt quia inuicẽ duo corpora mutuò ſe expellentia illud occupant: & ſpatium, & corpus mutua conſequentia ſe ſe inferũt: nam bene ſequitur, corpus eſt, ergo ſpatium eſt, & bene ſequitur ſpatium eſt, ergo & corpus eſt. Quod ſi quæras quod ſit iſtud ſpatium intrinſecũ corporis, Reſpõdetur, eſſe ꝓpriũ quoddã cõſequens ad extenſionẽ ipſius quantitatis, quia ſicut tempus conſequitur ad motum tanquam menſurans illud, cum ſit numerus motus ſecundùm prius & poſterius, ita ad extenſionem quantitatis conſequitur tantum ſpatium intrinſecum. Vnde, vt nonnulli dicũt (falſo tamen) ſi extra cęlum vnus homo collocaretur, imo, ſi in vacuo, ad illud corpus, & ad illam quantitatem extenſam cõſequeretur locus intrinſecus verus & realis, quanuis nullus eſſet locus extrinſecus, ſcilicet, nullum corpus continens, nec alia ſuperficies vltima, eſſet tamen ille locus intrinſecus, quia nequit intelligi corpus & quantitas ſine ſpatio, niſi eſſet redacta in indiuiſibile ſiue in punctũ. Et quod dicimus de corporibus, ſuo modo intelligendum dicunt de Angelis, habent enim ſua loca intrinſeca in quibus ſunt diffinitiuè quæ nõ conſequuntur ad quantitatem molis ipſorum Angelorum, cum careant tali quantitate, ſed conſequuntur ad quantitatem virtutis, ſcilicet, ad ipſorum Angelorum ſubſtantiã per operationem determinabilem, vel determinatam ad tantam, & tantam loci diſtantiã, ex eo quod finita, & limitata eſt, & ita eſt hic, quod non alibi. Quia tamen vnus Angelus maiorem, alius vero minorem ſphæram actiuitatis habet, ideo ad illorum ſubſtantiam, vel operationem maior, vel minor diſtãtia conſequitur. Quæ quidem diſtantia ſecundùm quod diffinitiuè continere poteſt ipſum Angelum, dicitur locus Angeli definitiuus, proprius iſtius quòd non illius. Sicut v. g. ſpatium vnius milliaris (quod ſphera actiuitatis Angeli dicitur) eſt etiam locus ipſius Angeli quãuis alia ratione dicatur ſphera actiuitatis, & alia loc⁹. Dicitur enim ſphera actiuitatis quatenus Angelus poteſt per totum illud ſpatium agere. Dicitur autem locus, quatenus receptiuum operationis Angelicæ; ſicut etiam in corporibus cõtingit. Nam illud ſpatium dicitur locus alicuius corporis, quod poteſt recipere aliquod corpus, & per conſequens locus, formaliter loquendo, eſt ſuperficies corporis cõtinentis immobiliter, nõ enim locus eſt ſuperficies vt ſuperficies eſt, ſed ſuperficies cũ iſto reſpectu cõtinẽtiæ: propter quod à Doctore dicit, quod locus formaliter dicit

reſpe-

reſpectũ extrinſecus aduenientẽ, quia formaliter loquẽdo dicit illã continentiã quæ nõ eſt ſuperficies, neq; dicit aliquã entitatẽ abſolutam in ſuperficie, neque in corpore contento, ſed tantũ dicit continentiã actiuam in ſuperficie cõtinente & continentiã paſsiuam in corpore cõtento. *Nota hoc.* Ita ſuo modo philoſophandum eſt in loco Angeli definitiuo, etiam ſi Angelus ſit in loco per operationẽ tranſeuntem. Illud enim ſpatiũ, quod continet operationem tranſeuntem Angeli, & in quo operatio tranſiens Angeli cõtinetur, eſt locus ipſius operationis, & ſubſtãtiæ ipſius Angeli, quia & cõtinet operationem, & continet ipſum Angelum. Quia tamen aliter eſt corpus in loco, quàm Angelus, quia corpus eſt in loco occupans, & replens illum, ideo vltra ſuperficiem cõtinentem corpus, datur locus imaginarius, non quod ſit confictus ab intellectu, ſed intellectus, & habens eſſe reale, & eſt illud ſpatiũ occupatum modò ab iſto corpore, & occupandum poſtea ab alio. Ita ſimiliter dicendum eſt de Angelis, locũ eorum eſſe ſpatiũ quoddam reale, tantum, vel quãtum, iuxta minorem, vel maiorem perfectionem illorũ, vel ſecundum ſubſtantiam, vel ſecũdùm operationem: quamuis differant Angeli à corporibus, quia Angeli nõ replent locum, nec occupant illum ſicut corpora, ſed tantũ taliter continentur ab illo, vt verum ſit dicere; Angeli ita ſunt hic, quod nõ ſunt alibi. Quare ſicut locus corporis intrinſecus eſt illud ſpatiũ, quod corpus occupat, & locus extrinſecus eſt ſuperficies, prout continẽs circundando ipſum corpus, ita quod, vltrà ſuperficiem & corpus, tantum dicit reſpectũ continentis, & contenti, ita in Angelis locus definitiuus vltra ſpatium illud reale, tantùm eſt reſpectus cõtinentiæ actiuæ & paſsiuæ ſine vlla repletione. ¶Ex quo prouenit, quòd quãuis reſpectu corporũ detur duplex locus, alter intrinſecus, alter extrinſecus, nõ tamẽ reſpectu Angeli, quia cũ Angelus non occupet locũ, nõ eſt aſsignabile ſpatiũ imaginariũ, ſiue locũ intrinſecũ propriũ qualẽ imaginamur reſpectu corporũ, ſed reſpectu Angelorũ tantũ aſsignãdus eſt locus extrinſecus nempe illa cõtinẽtia actiua & paſsiua locantis, & locati definitiuẽ fundata in ſpatio reali, & terminata ad Angelum. ¶Ex quo infertur ſecundò, quod cũ locus intrinſecus corporis ſit ſpatiũ reale, ſi corpus eſſet in vacuo, vel extra cælum non haberet ſpatiũ imaginariũ reale, quia eſſet ibi non replens, nec occupans, per modum actus ſecundi, ſed tãtum per modum actus primi, ſcilicet, repletiuum, & occupatiuũ. Ita etiã dicendum eſt de Angelis reſpectu ſui loci diffinitiui, ſi poneretur in vacuo, vel extra cælum quod tũc Angelus nõ haberet illam relationẽ continentiæ, & cõtenti, qualẽ habet in ſpatio reali, quia talis reſpectus cum ſit realis, requirit pro fundamento & termino entitates reales, & cum extra cælum, vel in vacuo nõ ſit ſpatium reale, ideo Angelus ibi exiſtens nõ habet propriè vbi, nec locum, qualem habet exiſtens in ſpatio reali, & in præſentiarum pro eodẽ reputo habere locũ, & habere vbi, quia per hæc nihil aliud intelligo, quàm ſpatiũ illud reale, quod fundat relationẽ continentiæ diffinitiuæ, prout diſtinguitur à continentia cum commenſuratione, quæ ſecundùm proprietatem & in rigore dicitur locus, qualis conuenit corporibus.

¶Prima concluſio. De potentia abſoluta plures Angeli poſſunt eſſe in eodem loco. *Prima cõcluſio.* Hæc cõcluſio eſt Doctoris in litera, & communiter recipitur ab omnibus, dempto Ferrara. Probatur tamen, quia duo corpora per Dei potẽtiam poſſunt eſſe in eodem loco; ergo & duo Angeli. Patet ſequela. Quia maior repugnantia reperitur reſpectu corporum, cum ex ſua natura illis conueniat occupare, & replere locum, quod non faciunt Angeli. ¶Secunda concluſio. *Secunda concluſio.* Si Angelus ſit in loco per ſuam ſubſtantiam ſecundùm potentiã ſuam naturalem, plures Angeli poſſunt eſſe in eodem loco. Hæc concluſio eſt Doctoris in hac quæſtione, in ſolutione ad primum. Et probatur. Angelus exiſtens in loco nõ occupat locum, ergo poteſt in illo loco alium Angelum recipere. Probatur ſequela. Quia ex eo duo corpora nõ poſſunt eſſe in eodem loco, quia vnum illorum totum occupauit locum, ſed Angelus nullũ occupat locum, ergo. Secundò. Locus diffinitiuus vltra ſpatium reale tantùm dicit reſpectum præſentialitatis per modũ cuiuſdam continentiæ, quæ explicatur per hoc, quod ita eſt hic, quod nõ alibi, ſed nõ eſt incõueniens aliquod abſolutũ plures ſundare reſpectus ſicuti eadẽ potẽtia generandi poteſt fundare plures paternitates vt in opinione Doctoris, vel ſaltem idẽ abſolutũ terminare plures reſpectus reales vt relationẽ creaturarũ ad Deũ producentẽ quãuis ſint

diuerſæ etiam ſecundum ſpeciem, vt productio hominis, & creatio Angeli terminantur ad idem abſolutum in Deo, ergo nõ eſt inconueniens quod idem numero ſpatium reale fundet, vel terminet diuerſos reſpectus præſentialitatis in Angelis.

Tertia conclusio. ¶ Tertia concluſio. Etiam ſi in Angelis operatio tranſiens ſit ratio formalis exiſtendi in loco poſſunt plures Angeli ſecundum potentiam ſuam naturalem eſſe in vno eodemque loco. Hæc concluſio eſt Doctoris in illa ſolutione ad primum. Et probatur rationibus ſupra poſitis in tertia ſentẽtia quę ſunt Doctoris. ¶ Secundò probatur ex illo quod habetur Luc. 16. Factum eſt autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Et Lucæ. 8. dicitur, quod in vno homine erat legio dæmonum quæ continet 6666. ergo in eodem loco poſſunt eſſe plures Angeli formaliter quanuis ſint in loco per operationem tranſeuntem.

¶ Ad hoc argumentum reſpondent nonnulli quod quando Sanctus Thomas dicit plures Angelos non poſſe in eodem loco, intelligendus eſt de loco adæquato, quia inadæquatè, & partialiter non eſt inconueniens plures Angelos eſſe in eodem loco, vnde quod faciebant plures Angeli deferendo Lazarum poſſet facere quilibet eorum: concurrebãt tamen plures ad id quod poſſet facere vnus, ſicut apud nos plures concurrunt ad portandum pondus quod poſſet vnus ferre, neque hoc fit fruſtra in Angelis tam bonis, quam malis. In bonis quidem, oſtendens Deus benignitatem, amicitiam, & beneuolentiam Angelorum erga nos. In malis autem indignationẽ aduerſus peccatores, & inimicitiam diaboli aduerſus homines. Neque ex hoc ſequitur virtute propria poſſe plures Angelos eſſe in eodem loco formali, ſed tantum materiali, quare ex eo quod in eodem corpore poſſint plures Angeli diuerſa operari ſecundum diuerſas rationes, tantum infertur quod tunc plures erunt in eodem loco materiali. Iſta tamen ſolutio non reſpondet difficultati. In primis locus formalis, vel eſſe in loco formali eſt eſſe in vno loco formaliter ſumpto, quatenus omnes Angeli ſimul vnum, & eundem effectum numero producunt. Ex quo ſic argumentor ex eo Angelus formaliter eſt in loco, quia producit aliquam operationem tranſeuntem circa iſtud ſubiectum, ſed plures Angeli poſſunt eãdem operationem tranſeuntem producere circa idem ſubiectum, ergo poſſunt eſſe in eodem loco formali, & non ſolum materiali. Probo conſequentiam. Iſta operatio ſufficiens eſt ad conſtituendum aliquem Angelum in loco, ergo ad conſtituendum plures Angelos. Probo conſequentia à ſimili, ex eo vnaquæque anima, & vnaquæque ſubſtantia corporea eſt in loco, quia habet quantitatem, ratione cuius conuenit illi eſſe in loco, ergo ſi plures ſubſtantiæ haberent eandem numero quantitatẽ eſſent in eodẽ loco, quia habent eandẽ numero rationẽ formalẽ exiſtẽdi in loco, ergo à ſimili, ſi operatio trãſiẽs in Angelis ſe habet ſicut quãtitas in ſubſtãtia corporea ad exiſtendum in loco, ſicut plures ſubſtantiæ corporeæ ſi haberent eandem numero quantitatem eſſent in eodem loco formaliter, ita plures Angeli habentes eandem numero operationem circa aliquod ſubiectum non tantum erunt in eodem loco materiali, ſed etiam in eodem loco formali. Confirmatur. Illi Angeli inadæquatè operantes eandem numero operationem ſunt in loco vbi eſt ſua operatio, ſed operatio eſt in vno eodemque loco formali, ergo & Angeli ſunt in eodem loco formali.

¶ Tertiò. Ad hoc quod Angelus ſit in loco non eſt neceſſaria adæquata operatio, ſed plures Angeli poſſunt habere inadæquatam operationem circa idem ſubiectum, ergo plures Angeli poſſunt eſſe in eodem loco formaliter.

Quarta conclusio. ¶ Quarta concluſio. Si operatio tranſiens eſt ratio exiſtendi in loco Angelis, adhuc plures Angeli poſſunt eſſe in eodem loco adæquato. Hæc concluſio probatur. Plures Angeli poſſunt habere adæquatam operationem circa idem ſubiectum, ergo. Probatur Antecedens. Poteſt vnus Angelus illuminare intellectum humanum circa cognitionem naturalem, & alius circa cognitionem ſupernaturalem. Similiter poteſt Angelus bonus illuminare intellectũ, & Angelus malus obtenebrare illũ, ergo poſſunt eſſe ſimul in eodẽ loco formali. Si reſpõdeas quantũ ad hoc ſecũdũ, quod ille intellectus vel illuminabitur, vel obtenebrabitur, nõ tamen ſimul. Contra. Illæ duæ qualitates producta ab Angelo bono & malo poſſunt eſſe ſimul in eodẽ intellectu, ergo & illi duo Angeli

Angeli formaliter. Probatur antecedēs. Illę duæ qualitates poſſunt eſſe in gradibus remiſsis, ergo poſſunt eſſe in eodē ſubiecto. Confirmatur. Certum eſt quod qualitates contrariæ poſſunt eſſe in eodem ſubiecto in gradibus remiſsis, ſi duo Angeli producerent illas qualitates in gradibus remiſsis in eodem ſubiecto, certum eſt illos eſſe in eodem loco formali, ſed poſſunt illas producere, ergo. Quod ſi reſpondeas, quod ad hoc quod duo Angeli ſint in eodem loco requiritur, quod ambo habeāt eādē numero operationem adæquatam, & quia implicat naturæ limitatæ quod idem effectus producatur à duabus cauſis totalibus, & adæquatis, ideo non poſſunt eſſe in eodem loco formali. Contra hanc ſolutionem ſic argumentor. Ratio formalis exiſtendi in loco eſt operatio, vt abſtrahit ab operatione adæquata, & inadæquata, ergo nō eſt neceſſaria operatio adęquata. Probatur antecedēs. Angeli exiſtētes in loco in adæquato ſunt formaliter in loco, & non per operationem adæquatā, ergo. ¶ Secundo ad hoc quod Angelus habeat eundem numero locum formaliter adæquatum non requiritur quod habeat eandem numero operationem cum alio Angelo, ergo cum plures Angeli poſsint habere ſinguli adæquatam operationem circa idē ſpatium reale erunt in eodem loco adæquato formaliter. Probatur antecedens, quia alias ſequeretur, quod neque plures Angeli poſſunt eſſe in eodē loco inadæquato, ſed quod erunt in eodem loco adæquato inadæquatè tamen. Conſequens eſt falſum. Probatur minor, nā plures Angeli non poſſunt habere eandem numero operationem inadæquatam, quia ex pluribus operationibus inadæquatis efficiunt vnam adæquatam, quia ſicut quilibet Angelus reſpectu operationis totalis eſt agens partiale, ita & operatio cuiuſlibet Angeli eſt operatio partialis, ita cōueniens iſti, quod illa partialis nō conuenit alteri, & ſic de ſingulis, ergo implicat plures Angelos eſſe in eodem loco formali inadæquato. Quod ſi reſpondeas, quod in tali caſu plures Angeli ſunt in eodē loco adæquato inadæquatè tamē. Cōtra ergo abſolutè plures Angeli poſſunt eſſe in eodem loco adæquato. Quod ſi reſpōdeas, quod ille locus eſt adæquatus reſpectu omnium, non tamen reſpectu cuiuſcunque, & hoc eſt, quod in queſtionem vertitur ſi plures Angeli poſſunt habere eūdē numero locum formalem adæquatum reſpectu cuiuſcunque, & quia nō poſſunt habere eandem numero operationem adæquatam reſpectu vnius ſubiecti, ideo quamuis poſsint habere eundem numero locum immaterialem, nō tamen poſſunt habere eundem numero locum adæquatum formalem. Contra, vt plura corpora ſint in eodem loco formali non requirunt habere eandem numero quantitatem, quamuis quantitas ſit illis ratio exiſtendi in loco adæquatè, ergo nec in Angelis requiritur eadem numero operatio adæquata ad hoc quod ſint in eodem loco adæquato. Antecedens eſt manifeſtum, quia ſi daretur penetratio dimenſionū erūt duo corpora cum duabus quantitatibus in eodē loco adæquato, ergo non eſt neceſſarium, quod Angeli habeant eandem numero operationem adæquatè, vt ſint in eodem loco adæquato, ſed ſatis eſt, quod ſicut illa duo corpora quanta ſunt intra idem ſpatiū reale imaginarium, ita illę duæ operationes totales, vel plures ſint circa idem ſpatium reale, quāuis non ſint eadem operatio, ſed alia, & alia.

¶ Reſpondetur argumentis. Ad fundamentum Ferrarienſis reſpondetur dupliciter. Primo ſecundùm ſententiam aliorum Thomiſtarū, quod quando duæ cauſæ ſunt phyſicæ, & agunt propria virtute, nō poſſunt eundem effectum producere ſimul, vt totales cauſæ, quia mutuo ſe impedient ſi tamen agunt virtute aliena, & vt inſtrumenta quæ mouentur ab alio, nō inconuenit quod idem numero effectus ſit à pluribus cauſis totalibus: ſicut v.g. duo ſacerdotes vt agentia totalia poſſunt eundem numero puerum baptizare, & eandem hoſtiam conſecrare, vt docet D. Thom. 3. part. quæſt. 67. artic. 6. & quæſt. 82. artic. 2. ad ſecundum, quia tunc effectus eſt pręcipuè à cauſa principali, modo Chriſtus eſt qui principaliter baptizat, & conſecrat, & ſic poteſt vti vno, vel pluribus inſtrumentis. Neque ex hoc ſequitur aliqua contradictio nempe, quod talis effectus à neutra cauſa dependeret, & ab vtraque depēderet, negatur enim iſta cōtradictio, quia non dependet ab vtraque, vt à partibus, ſed ab vtraque: ita vt quælibet ſit totalis cauſa. Vnde quamuis non dependeat ab iſta per ſe, quia poteſt produci ab alia, nec etiam ab alia ſeorſum, quia poteſt produci ab iſta, non ex hoc dicendum eſt, quod à neutra dependet, quia dependet ab iſta,

Reſpondetur argumentis pro prima ſententia.

iſta, vel ab illa diſiunctim, & ita pendet ab vtraque licet non copulatiuè, vt ex partibus cauſæ vnius totalis, nec diuiſiuè à qualibet; quia non ab iſta ſeorſum, nec ab illa, ſed ſed ab iſta, vel illa diſiunctim. Itaque diſtinguendum eſt, ergo à neutra dependet, diuiſiuè concedo. Diſiunctim, nego, id eſt ab iſta vel illa. Ita reſpondent Authores ſecundæ ſententiæ vbi ſupra.

¶ Iſta tamen ſolutio includit in ſe contradictionem, ex ea ſequitur neceſſario, quod altera illarum cauſarum non cauſat. Probatur ſequela. Iuxta prædictam ſolutionem effectus eſt ab iſta, vel ab illa cauſa, & nõ eſt ab iſta & ab illa cauſa copulatiuè, ergo altera illarum non cauſat. Probatur ſequela manifeſtè, iſta vel illa cauſat, & non iſta, & illa, ergo aliqua iſtarum nõ cauſat. ¶ Secundò. Si altera illarum non cauſat, ergo non ſunt plures cauſæ in actu ſecundo. Ille effectus non procedit à cauſis totalibus, ergo vel dicendum eſt quod plures cauſæ totalis in actu ſecundo producãt eundem numero effectum copulatiuè, & diuiſiuè, & non diſiunctiuè, quod videtur implicare, vt optimè docebat Ferrara vbi ſupra, vel dicẽdum eſt, quod plures cauſæ totales in caſu poſito nõ ſunt plures cauſæ, cùm altera illarum non cauſet, & ſic non ſatisfit argumento. Quod autem ratio Ferraræ ſit optima patet argumento propoſito, nam vel quælibet cauſa producet diuiſiuè, vel non, ſi non, ſed diſiunctiuè, iam nõ ſunt plures cauſæ, ſed vna cauſa: cum ad veritatem propoſitionis diſiunctiuæ ſatis ſit, quod vna pars ſit vera, & per conſequens, ad hoc quod iſta ſit vera (iſta vel illa cauſa producit) ſatis eſt quod vna producat, quamuis alia nihil producat, cum ergo vna non producat, ergo non ſunt plures cauſæ producentes eundem numero effectum. Si autem dicas, quod plures cauſæ in actu ſecundo virtute diuinâ producunt eundem numero effectum, alia, & alia operatione adæquata, tunc procedit argumentum Ferraræ, nempe implicare, talem effectum adæquatè dependere ab vtraque cauſa: quia implicat in iſto effectu reperiri duplicem effectum adæquationis ad vtranque cauſam: nam effectus adæquatus in ordine ad aliquam cauſam, ita includit præciſe dependentiam neceſſariam ad illam, quod implicet dependere ab alia, cũ excludat ex vi illius neceſſariæ dependentiæ quancunque aliam dependentiam adæquatam: v.g. iſte effectus adæquatè dependet ab iſta cauſa, ergo implicat intelligere illum non intelligendo illam cauſam, tunc ſic iſte idem effectus numero adæquatè pendet ab alia cauſa, ergo non implicat intelligere illum non intellecta priori cauſa quam aſsignauimus. Probatur ſequela. Quia tantum eſt neceſſarium intelligere iſtam cauſam adæquatam, ſed ex ſuppoſitione implicabat intelligere iſtum effectum ſine illa cauſa, ergo ſimul implicat, & non implicat. Et hæc eſt maxima implicatio, ergo implicat per Dei potentiam aliquem effectum poſſe produci adæquatè à duabus cauſis totalibus eiuſdem ordinis.

¶ Omiſſa igitur iſtorum ſolutione reſpondẽdũ eſt ad argumentum, quod quãuis operatio tranſiens ſit ratio formalis exiſtendi in loco in Angelis non tamen requiritur eadem operatio in eodem loco ad hoc quod Angeli dicantur eſſe in vno & eodem loco adæquato, ſed ſufficit, quod vel plures Angeli poſsint habere eandem numero operationem adæquatam inadæquatè, vel quod in eodem loco reali poſsint habere aliam, & aliam operationem adæquatam, quod ſi neceſſarium eſſet habere eandem numero operationem adæquatam, implicaret plures Angelos poſſe eſſe in eodem loco formali, etiam de potentia Dei abſoluta, propter implicationem quam in ſe includit dari plures cauſas adæquatas ſimul reſpectu eiuſdem effectus productis ab illis.

Ad argumenta pro ſecũda ſententia.

¶ Ad argumenta pro ſecunda ſententia quatenus opponitur noſtræ cõcluſioni ſatis patet ex dictis, neque illud quod aſſerũt (probando Deum poſſe de potẽtia abſoluta ponere duos Angelos in eodem loco) aliquid probat contra noſtram concluſionem, quia ſupponunt quod eodem modo ſe habet operatio ad locum reſpectu Angelorum, ſicut quãtitas reſpectu corporum, & hoc eſt fundamentum noſtræ ſententiæ; vnde ſicut plures quantitates adæquatè exiſtentes in eodem loco, quamuis ſint plures conſtituunt plures ſubſtantias corporeas in eodem loco, ita plures operationes adæquatæ circa idem ſubiectum ſufficiunt ad hoc quod plures Angeli ſint in eodem loco formaliter.

DISPVTATIO SEPTIMA, DE MOTV ANGELORVM.

Continet duodecim Quæſtiones.

Prima, Vtrum Angelus moueatur localiter.
Secunda, Vtrum ipſe Angelus ſit ſubiectum ſui motus localis.
Tertia, Vtrum motus Angeli ſit actio, quæ formaliter & immediatè acquirit ſucceſsiuè exiſtētiā propriæ ſubſtantiæ in diuerſis partibus ſpatij.
Quarta, Vtrum Angelus poſsit mouere ſe.
Quinta, Vtrum grauia & leuia habeant intrinſecum principium actiuam ſui motus.
Sexta, Vtrum Angelus moueatur motu continuo.
Septima, Vtrum Angelus deſerendo ſimul totum terminum à quo poſsit moueri motu continuo.
Octaua, Vtrum Angelus poſsit moueri motu diſcreto.
Nona, Vtrùm Angelus poſsit moueri de extremo ad extremū diſtans, nō tranſeundo per mediū.
Decima. Vtrū Angelus poſsit moueri in inſtanti.
Vndecima, Vtrum tempus Angelorum (quo eorū motus localis menſuratur) ſit diſtinctum à tempore noſtro.
Duodecima, Vtrum Angelus ad motum corporis, in quo eſt, moueatur per accidens.

TEXTVS.

AD quæſtionem dico, quod ſic, quia omne receptiuum formarum alicuius generis, quod non eſt ex ſe determinatum ad aliquam vnam illarum formarum, neque eſt illimitatum ad illas, poteſt moueri, ſiue mutari ab vna illarum formarum ad aliam. diſtin. 2. quæſt. 9. litera. A. C.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera reſpondet duplici quæſtioni, quarum prima eſt: vtrùm Angelus moueatur. Secunda autem vtrum moueatur motu continuo: & reſpondet vtrique affirmatiuè. Quia tamen, vt ex ſuperioribus conſtat, Durandus aliter ſenſit circa exiſtentiam Angeli in loco, ideo in præſentiarum videndum eſt quid ſentiat in hac re: quare ſit quæſt. 1.

QVÆSTIO PRMA.

¶ Vtrùm Angelus moueatur localiter.

DE hac re eſt prima ſententia Durand. in primo. diſtinct. 37. quæſtione. 2. aſſerentis, quod ſicut alicui conuenit eſſe in loco, ſic videndum eſt an ei competat moueri localiter. Angelo autem non competit eſſe in locò circunſcriptiuè, & ideo non competit ei propriè motus localis, qui competit corpori, prout ſucceſsiuè transfertur de loco in locum, commenſurando ſe partibus magnitudinis. Item, neque Angelo ſecundum ſe competit locus diffinitiuè, ſic quod ei determinetur ſitus, & eius proprietates, vt recitatiuè loquar, non aſſertiuè, & ideo nec ſic poteſt cōpetere motus localis. Alio modo poteſt competere Angelo eſſe in loco, ſcilicet, ſecundum ordinem ad locū, & nec iſto modo poteſt Angelus moueri localiter, quia motus eſt ad non habitum ſecundum totum, vel ſaltem ſecundum aliquam partem, poſsibile tamen haberi, ſed Angelus hoc modo dicitur eſſe in omni loco, in quo poteſt eſſe (vt prius recitatum eſt) & ita nullus eſt ab eo nō habitus, qui ſit poſsibilis ab eo haberi, ergo ſecundum hunc modum eſſendi in loco non competit Angelo moueri localiter.

¶ Alio modo dicitur Angelus eſſe in loco quoad manifeſtationem, quod fit per operationem Angeli circa locum, & hoc modo competit Angelo moueri dupliciter, vno modo, vt motus corporis ab Angelo dicatur motus Angeli, & hoc eſt ſatis impropriè dictum. Alio modo ſic quod ſucceſsio diuerſorum motuum cauſatorū ab Angelo vocetur motus Angeli, quia per talem ſucceſsionem operationum Angeli circa diuerſa corpora & in diuerſis locis, manifeſtatur ſucceſsiuè natura angeli in diuerſis locis. Et primus quidem motus eſt continuus. Secūdus autē nō eſt, ſed diſcretus, quia eſt ſucceſsio diuerſorum motuum conſequenter ſe habentium, ſiue cum interpellatione temporis,

porſs, ſiue non. Neuter tamen iſtorum mo tuum eſt in Angelo ſicut in ſubiecto, ſed ſolũ ſicut in principio effectiuo per effectũ manifeſtato.

¶ Ex qua litera Durand. ſatis patet, quid ſentiat circa iſtam rem. Poteſt tamen probari ex D. Auguſt. 8. ſuper Geneſ. ad literam cap. 20. & ſequentib. vbi inquit, corpus omne moueri, per tempus, & locum: creaturam autem ſpiritualem non moueri per locum, bene tamen per tempus, Deum autẽ nullo modo moueri. Et ex Diuo Bernardo ſermo. 5. in Cantica, vbi dicit, quod diſcurrere, & de loco ad locum moueri non eſt niſi corporum. Et præterea, quia vt ex Diuo Aug. conſtat. 3. ſuper Geneſ. cap. 12. vbi inquit, animam noſtrã ſæpe falli, dum exiſtimat moto corpore, mouere ſe, dum corpus mouet: ergo anima noſtra non mouetur moto corpore, & per cõſequens multo minus mouebitur Angelus ad motum aſſumpti corporis.

¶ Vltimo. Motus eſt actus entis in potentia ſecundũ quod in potentia. vt docet Ariſtotel. 3. phyſic. text. cõm. 6. & 20. ſed Angelus non eſt in potentia ad vbi, ergo. Probatur minor, quia vbi non eſt actus Angeli, neque perfectio, quia omnis perfectio videtur eſſe nobilior perfectibili aliquo modo, ſed vbi nõ poteſt eſſe pfectio Angeli, ergo.

Secunda ſententia Caiet.

¶ Secunda ſententia eſt Caiet. 1. part. quæſtione. 53. articul. 1. aſſerentis quod mens S. Thom. expreſsè, & abſque dubitatione ſentit motum localem propriè loquendo non conuenire ſubſtantijs ſpiritualibus, ſed quemadmodum abuſiuè, & æquiuocè (nominibus vtendo vt plures) dicuntur ſubſtãtias ſpirituales eſſe in loco, ita & moueri localiter. Vnde moueri eas non eſt eſſe ſubiectum motus, ſicut nec locari eſt eas eſſe ſubiectum vbi, ſed virtualiter tangere in genere cauſæ efficiẽtis diuerſa loca. Et ex hoc patet primò, quod inanis fuerit labor Scoti in loco allegato ad probandum Angelum poſſe verè moueri localiter, quia ſuſceptiuum alicuius generis, & non vt determinatum, & limitatũ, &c. Supponit enim quod nunquam probauit Angelum, ſcilicet, eſſe ſuſceptiuum ipſius vbi diffinitiuè, ſecundũ ſubſtantiam, vt in quæſtione præcedenti dictum eſt.

¶ Patet ſecundo, quod non conſona videtur eorum ſententia qui vel Sancti Thomæ attribuũt ſubſtantias ſpirituales motu localiter verè moueri, vel hoc de mente eius ſuſpicantes, vt verum aſſerũt, & quod amplius eſt gloriantur ſe intelligere Diuus Thom. ¶ Eandem ſententiam docet Ferrara tertio contra gent. capit. 102. vbi ait, aduerte cum inquit S. Thom. agens incorporeum non poſſe propriè localiter moueri, quod idcirco addidit propriè, quia ſicut ſubſtãtiæ incorporeæ impropriè ſunt in loco (ſunt enim in loco, quia in loco operantur, non autem quia circunſcribantur loco). Ita & impropriè poſſunt dici localiter moueri, quia videlicet ſucceſsiuè ſua virtute diuerſa loca contingunt, non autem quia diuerſa loca occupent ſucceſsiuè per continentiam à loco.

Tertia ſententia Doctoris.

¶ Tertia ſententia eſt Doctoris, vt patet in litera, quam etiam defendunt noui expoſitores D. Thomæ. 1. part. quæſt. 53. artic. 1. Alter dubitatione. 2. concluſ. 3. vbi ſic ait mihi probabilius eſt re bene inſpecta, quod Angelus propriè eſt in loco, & propriè mouetur ſecundum locum, quia Angelum eſſe in loco, ſiue moueri ſecundum locum non ſignificat formaliter habitudinem ad exiſtere in loco, & moueri localiter corporibus proprium, ſed ſignificat formaliter realem cõtactum virtutis Angelicæ ad locum, ſiue permanentem, ſiue ſucceſsiuum, ergo quamuis à principio huiuſmodi loquutionis habita fuerit ratio ſecundum ſimilitudinem rerum ſpiritualium ad res corporales, tamen iam cum Theologi loquimur de Angelis, & dicimus quod exiſtunt in loco, & mouentur localiter, non intendimus formaliter ſignificare illam habitudinem, ſed realem modum exiſtendi in loco, & motus localis, qui competit Angelo per contactum propriè virtutis ad locum.

¶ Alter autem ſuper eundem locum quæſtione. 1. concluſ. 2. docet rationabile eſt dicere quod Angelus propriè eſt in loco, & propriè mouetur ſecundum locum, quamuis quæſt. 52. artic. 1. quæſt. 1. in dubio quodam concluſ. 3. aſſerat, quod modus ille exiſtendi in loco qui tribuitur Angelis, & ſubſtantijs immaterialibus eſt improprius modus exiſtendi in loco, & metaphoricus.

1. Notab.

¶ Pro explicatione tamen huius quæſtionis ſunt notanda nonnulla, quorum primũ eſt, quod quamuis Angeli non ſint propriè in loco, quia eſſe in loco propriè conuenit corporibus & ſubſtantijs materialibus, habent tamen (vt diximus ſupra) propriè vbi, quia

quia vbi pro fundamento dicit ſpatium reale aptum natum fundare, vel terminare relationem præſentialitatis quam vnaquæq; res limitata poteſt de nouo recipere: propter quod (vt ſupra dicebamus) quanuis locus, & vbi, ſint eadem res, tamen ratione diſtinguuntur, quia locus vt locus nihil aliud dicit (vt docet Sõcinas. 5. metaph. q. 40. in quodam notabili. 1.) niſi ſuperficiẽ vltimã corporis continentis. Vbi autem requirit aliquid extrinſecum, & aliquem reſpectũ licet illud non ſignificet in recto.

2. *Notab.* ¶ Secundo eſt notadũ quod ſpatium illud reale quod in vnoquoque loco reperitur, aliter ſe habet reſpectu corporum, & aliter reſpectu Angelorum, nam reſpectu corporum habet ſe per modum cõtinentis, & per modum ſpatij, continentis, quia continet corpus: per modum ſpatij, quia repletur corpore. Et poteſt ſumi analogia in vaſe pleno aqua, illud enim vas dicitur locus aquæ, quatenus continet aquam, dicitur autem ſpatium quatenus repletur aqua. Poteſt etiã dici vbi ipſius aquæ, quatenus fundat, vel terminat relationem præſentialitatis, quia ita aqua eſt hic, quod non alibi, vnde ab iſto conceptu totali quo concipimus aquam eſſe præſentem vaſi replendo ſpatium illius, contentam tamen à vaſe, poſſumus elicere duplicem conceptum partialem, quorum primo concipiamus illud abſolutum, quod fundat, vel terminat talem relationem præſentialitatis, & hoc appello vbi pro fundamento. Secundo autem concipio continentiam ipſius aquæ actiuam, & paſsiuam, & propter hoc illud idem appellatur locus aquæ. Tertio conſidero quod aqua replet illud vas, & propter hoc appellatur ſpatium. Quod ſi aliqua ſubſtantia eſſet in illo vaſe non replendo illud, neque contenta ab ipſo vaſe, quia ſine aliqua commenſuratione talis ſubſtantia verè haberet vbi, non tamen locum, neque ſpatium. Quare, Angeli cum ſint ſubſtantiæ non replentes ſpatium illud reale, neque contenti ab illo. Hinc prouenit quod ſpatium illud reale habeat veram rationem vbi pro fundamento, quia habet veram rationem fundãdi, vel terminãdi relationem præſentialitatis, qua ſubſtantia Angeli, vel Angelus ipſe eſt formaliter præſens, illi ſpatio reali, non tamen habet veram rationem loci, quia non habet rationem cõtinentis reſpectu Angeli, neq; etiam habet rationem ſpatij in ordine ad Angelum, cum non repleatur, neque poſsit replere illud, ſolum igitur habet veram rationem vbi.

Nota hoc, & percipias differentiã inter locum & vbi.

3. *Notab.* ¶ Tertiò eſt notandũ, ꝙ motus localis, vt docet Ariſt. 3. Phyſic. eſt acquiſitio noui, & noui vbi, & quanuis Ariſt. ibi pro eodem accipiat locum, & vbi, ex eo prouenit quia (vt dixi in præcedenti notabili) reſpectu ſubſtantiæ corporeæ, locus, & vbi, ratione diſtinguuntur, quia dicunt alium & alium reſpectum (vt dixi) at vero in Angelis cum vbi & locus adeo inter ſe diſtinguantur, vt quod eſt vbi Angeli propriè, & non metaphoricæ, ſit locus improprius, & metaphoricus, ideo diffinitio Ariſt. de motu locali intelligẽda eſt ſecundum proprietatem, & rigorem, & ſic Angelus verè acquirit nouũ & verum vbi, quanuis non acquirat nouũ, & nouũ locũ propriè quia Angelus nõ eſt propriè in loco, neque ex hoc tollitur ab Angelis vera & propria ratio motus localis. Vnde nõ bene colligũt qui probant Angelos verè eſſe in loco, & non impropriè & abuſiuè, ex eo quod propriè mouentur, quia motus non eſt acquiſitio noui, & noui loci, ſed noui & noui vbi: & hoc maximè notabis.

Prima cõclusio. ¶ Prima concluſio. Angeli verè & ſimpliciter mouentur localiter. Hæc concluſio eſt Doctoris in litera, & clarius paulò infra; probat illam ex Scriptura dicẽte quod Angeli quandoque mittuntur cum corpore, quandoque ſine corpore, vt patet de Angelis miſsis Abrahæ, quãdo tres vidit, & vnũ adorauit. Et de Angelo miſſo Tobię, vt per viam duceret, & reduceret in domum patris ſui. Et Ioan. 5. Angelus Domini deſcendebat in piſcinam ſecundum tempus, & Lucæ, 10. Videbam Satanã ſicut fulgur de cælo cadentem. Et Iſaiæ 14. Quomodo cecidiſti de cælo Lucifer. Apoc. 12. Et non eſt inuentus amplius locus eorum in cælo. Et Pſal. 36. Quæſiui eum & non eſt inuentus locus eius. Quæ loca & alia quam plurima manifeſtè oſtendunt Angelos modo eſſe hic, & modo ibi, ergo Angeli mouentur localiter, quia acquirunt nouum, & nouũ vbi. Nec ſolutio Durand. aliquid valet quando reſpondens dixit, ſatis eſſe quod Angelus incipiat apparere mediante aliquo effectu, aut corpore aſſumpto, quanuis non mutet locum ſecundum ſuam ſubſtantiam, ſicut Matth. 3. dicitur de Spiritu ſancto, quod deſcendit ſicut columba. Et Ioan. 3. de filio dicitur,

dicitur quod deſcendit de cælo, & tamen ad veritatem harum propoſitionum non eſt neceſſarium, quod Spiritus ſanctus & Filius mutauerint locum ſecundum ſuam ſubſtãtiam, ſed ſatis eſt, quod Spiritus ſanctus per columbam, & Filius per humanitatem aſſumptam cœperint apparere vbi autem ante non apparebant. Iſta tamen ſolutio nihil valet, quia Filius & Spiritus Sãctus ſunt illimitati ſecundum ſuam ſubſtãtiam, quia ſunt Deus omnia replens: Angeli vero ſunt illimitati, & requirunt determinatum vbi, & ſic quando acquirunt vnum, verè & realiter deſerunt aliud.

¶ Secũdo probatur, quia vt dicitur Matth. 22. Animæ beatæ erunt ſicut Angeli Dei, ſed animę Beatę imo anima Chriſti beatiſsima mouebat localiter ſicut dicit articulus fidei, ergo & Angeli mouebuntur localiter.

¶ Tertio probatur authoritatibus Sanctorũ patrum primo ex D. Aug. lib. 1. retractationum. cap. 14. vbi ponit differentiam inter deſcenſum Angeli, & deſcenſum Filij Dei, quia filius Dei non deſcendit, neque venit vbi antea non erat, ſed apparuit in humanã carnem ſecundum quam antea non erat. Angelus autem reuera ſecundum ſubſtantiam deſeruit cælum, & cœpit eſſe vbi antea non erat. Similiter D. Ambroſ. libr. de Spiritu ſancto. cap. 10. comparans Spiritũ ſanctum, cum Angelo inquit, ille cum ſit vbique, non poteſt recedere à loco, neque acquirere locum, Angelus vero cum loco definiatur, poteſt & deſerere locum, & acquirere. Eandem differentiam docent D. Damaſc. lib. 1. fid. hortod. cap. 17. & libr. 2. cap. 3. Eandem D. Gregorius libr. 2. moralium. cap. 5. & Diuus Dionyſius de cæleſti hierarch. cap. 4. & 13. Chryſoſt. homilia. 3. in Epiſtola ad Hebræos. Beda Luc. 1. & omnes ſancti expreſsè docent quod cum Angeli mittuntur à Deo in terram, non remanent in cælo.

¶ Quartò probatur, authoritate Doctorũ ſcholaſticorum. Nã Doctor hic, & Diuus Thom. 1. part. quæſt. 53. artic. 1. & in 1. diſtinct. 37. Alexander Alenſis. 2. part. quæſtione 33. Henricus quolib. 4. quæſt. 7. D. Bonauent. Albertus, Marſilius in 2. quæſt. 9. Denique omnes ſcholaſtici præter Durandum.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Angeli verè & propriè mouentur localiter. Hæc concluſio eſt contra Caietanũ, & defenditur communiter à recẽtioribus Thomiſtis. Et probatur, Angelus verè & propriè acquirit nouum, & nouum vbi, ergo verè & propriè mouetur localiter. Ant. patet ex dictis in præceden. concluſ. & ſequela eſt manifeſta. Confirmatur. Angelus propriè tranſit de hoc vbi, ad illud, deſerendo iſtud, & acquirendo illud: & habet ſe aliter, & aliter, propriè & verè, & non tantum metaphoricæ in ordine ad ſpatium iſtud, & illud: quia modo verè eſt præſens hic, vbi antea non erat, ergo propriè mouetur localiter.

Ad argumen. Dur. ¶ Ad argumenta Durand. facilimè reſpondetur ad primum. Ex D. Aug. reſpondetur, quod D. Aug. ibi tantum intendit ſubſtantiam ſpiritualem non mutari per loca, quia non ſunt in loco propriè, quia non habent commenſurationem, neque continentiam, verè tamen moueri per vbi. Vnde D. Aug. intelligendus eſt in ſenſu formali, & tunc verum eſt, quia cum Angeli non ſint in loco propriè (ſicuti ſunt corpora) ideo motus localis Angeli non eſt ſicut motus localis corporum, nam corpora mouentur localiter, non ſolum faciẽdo ſe præſentia alio, & alio ſpatio, ſed replendo illa & contenta ab illis, at vero Angeli mouẽtur localiter per ſolam præſentialitatem, abſque repletione & continentia. Per hoc etiam reſpondetur ad illud D. Bernard. Ad illud autem D. Auguſt. de anima noſtra reſpondetur, quod D. Auguſt. ibi tantum intendit quod anima noſtra quando mouet corpus, non mouetur motu corporis, non autem quod non moueatur moto corpore.

Ad vlt. ¶ Ad vltimum reſpondetur cum Doctore in hac quæſtione litera. B. negando minorem, & ad probationem dicitur, non eſſe inconuenlens aliquid imperfectius eſſe perfectionem alicuius perfectioris, ſicut v. g. intellectio Angeli (cum ſit accidens) eſt imperfectior Angelo, & tamen eſt perfectio ipſius Angeli, quia non eſt inconueniens, quod ſubſtantia, quæ non eſt actus purus ſit in potentia alicuius perfectionis, quæ conſiderata ſecundum ſuam naturam eſt imperfectior natura illa ſecũdũ ſe cõſiderata.

Ad argumẽ. Caiet. ¶ Ad argumenta Caiet. reſpondetur ſupponere falſum, nempè neceſſarium eſſe Angelum propriè eſſe in loco ad hoc vt propriè moueatur localiter. Hoc autem falſum eſt vt vidimus ſupra. Sed ſatis eſt quod ſit propriè in ſpatio reali de nouo, deſerendo aliud, vt diximus in notabili. 2.

TEX-

TEXTVS.

ET ita poteſt concedi de vbi, vel præſentia corporali cũ Angelo, quod ſit aliqua perfectio Angeli, ſicut aliquis actus dicitur perfectio, ſed longè ignobilior illa natura cui ineſt. diſtinct. 2. quæſtione. 9. Litera. B.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor oſtendit motum localem Angeli eſſe eius perfectionẽ, quia tamen non eſt perfectio ſubſtantialis, ſed accidentalis, merito quærendum eſt in præſentiarum de ſubiecto iſtius perfectionis quodnam ſit. Vnde ſit titulus quæſtionis.

QVÆSTIO II.

Vtrùm ipſe Angelus ſit ſubiectum ſui motus localis.

Sententia Caietan. De hac re eſt prima ſententia Caieta. 1. part. quæſt. 53. art. 1. Angelum non propriè moueri, ſed abuſiuè tantum, ex eo, quia effectiuè mouet aliquod corpus: ex quo concludit, ſubiectũ motus Angeli eſſe corpus circa quod ipſe Angelus operatur. Fũdamẽtum eius eſt: quia ſentit motum Angeli eſſe actionem illam qua ipſe Angelus ſucceſsiuè in diuerſis locis operatur, vnde cum actio non ſit in agente, ſed in paſſo, & per cõſequens ſubiectũ actionis ſit ipſum paſſum, ideo ſubiectum motus Angeli non eſt ipſe Angelus, ſed corpus circa quod operatur. *Primum argum.* Eandem ſententiam docet Ferrara. 3. contra gentes ca. 102. vbi aſſerit quod ſi actio per quam Angelus ad extra operatur eſt actus voluntatis, vel imperij exiſtens in Angelo, neceſſario Angelus erit ſubiectũ motus. Si autem ſit operatio tranſiens ſicut ſubiectum operationis tranſeuntis ſit corpus, circa quod Angelus operatur, neceſſario ſatendum eſt, motum Angeli ſubiectari non in Angelo, ſed in corpore. Eandem ſententiam docet Soto 3. & 4. Phyſi. quæſt. 2. art. 2. ad 4. & lib. 6. quæſt. 4. arti. 2. Probatur tamen prædicta ſententia, quia motus localis eſt acquiſitio noui. & noui vbi, ergo in eodem ſubiecto erit motus localis in quo eſt vbi, ſed vbi nõ ſubiectatur in Angelo, ſed in ſpatio reali, ergo nec motus ipſius Angeli.

¶ Secundò, Angelus eſt in loco per operationem trãſeuntem, ergo eſt in alio, & alio loco, quia habet aliam, & aliam operationẽ tranſeuntem, vel eandem circa alium & alium locum, ſed tales operationes tranſeuntes non ſunt ſubiectiuè in ipſo Angelo, ſed in corpore in quo recipiuntur, ergo nec motus Angeli. *Secundum argum.*

¶ Secunda ſententia eſt Doctoris, colligiturque ex eius doctrina, ſcilicet, Angelum ex eo moueri localiter, quia applicat ſuam ſubſtãtiam alicui ſpatio, cui de nouo ſit præſens, & per conſequens, motus Angeli ſubiectatur in ipſo Angelo, atque ipſum Angelum eſſe ſubiectum ſecundum ſuam ſubſtantiam talis motus. *Sententia Doctoris.*

¶ Pro explicatione huius quæſtionis eſt primo notab. quod Angelus ſecundum ſententiam omnium mouet ſe, taliter quod in illo eſt principium motus actiuum, & paſsiuum: & per cõſequens, in vtroque ſenſu poterat quæſtio intelligi. Sed de motu actiuo quo Angelus mouet ſe, vel mouet aliũ Angelum, nulli dubium eſt eſſe in ipſomet Angelo ſubiectiuè, quia eſt ipſa virtus motiua Angeli cum quodam reſpectu, vel ipſe reſpectus, vel denominatio extrinſeca iuxta ſententiam illorum qui dicunt actionem (vltra formam repertam in paſſo) tantum dicere virtutem actiuam agentis cum quadam denominatione extrinſeca. Vnde actio ſiue ſumatur pro reſpectu, ſiue pro virtute actiua, ſiue pro denominatione extrinſeca, qua agens dicitur agens ſemper eſt in agente. Ita eodem modo dicendum eſt de motu actiuo, vel de motione actiua, quæ cum ſit operatio vitalis neceſſario debet eſſe in agente vitali, ſiue ſit virtus motiua Angeli, ſiue vltra virtutem motiuam addat reſpectum aliquem. Quare motus localis in Angelo quatenus Angelus mouet ſeipſum eſt operatio vitalis intrinſecè procedens a ſubſtantia Angeli vt à cauſa principali, à virtute vero executiua vt à cauſa inſtrumentali, & ſecundum iſtum motum Angelus mouet ſeipſum & mouet alium Angelum actiuè. Motus autem paſsiuus ſecundum quem dicitur Angelus moueri à ſe, vel ab alio, vltra virtutem mobilem, requirit quandam impreſsionem alicuius formæ ab ipſo mouente inductæ, quæ dicitur motio paſsiua, hoc autem manifeſtum ſit in motibus violentis, vel quando aliquid mouetur ab alio, taliter *1. Notab.*

liter quod illud motum tantum paſsiuè ſe habet. Quare aliter loquendum eſt de motione actiua, & de motione paſsiua.

2. *Notab.* ¶ Secundò eſt notandũ, quod cũ motus ſit actus entis in potentia ſecundum quod in potentia, & motus localis ſit acquiſitio noui, & noui. Vbi quæſtio in præſentiarũ nõ eſt intelligenda de motione actiua, ſed tantum de motione paſsiua, quatenus Angelus (motus à ſe, vel ab alio) acquirit hunc & illum locum ſucceſsiuè, hoc & illud vbi. Vnde quamuis ſubſtantia Angeli ſit ens permanens; quatenus tamen eſt in potentia paſsiua ad recipiendum præſentialitatem huius & illius vbi dicitur quodammodo ens ſucceſsiuum, non in actu, ſed in potentia, quia eſt in potentia ad ſuſcipiendum formã ſucceſsiuam.

3. *Notab.* ¶ Tertiò eſt notandũ, quod cũ motus ſit acquiſitio noui, & noui vbi neceſſario requirit diuerſos contactus ad alium & alium locum, qui contactus neceſſario requirũt motionem actiuam, ſiue operationem vitalem ipſius Angeli, quia Angelus non tantũ mouetur, ſed mouet ſe, & à ſe. Vnde quamuis grauia moueant ſe (quia per propriam formam) non tamen mouentur à ſe, quia non mouentur ex cognitione. Et ſic in Angelis, ad hoc quod dicantur ſe ipſos mouere requiritur illa operatio vitalis ad ipſum motum, vel formaliter, vel præſuppoſitiuè, quia implicat intelligere Angelum mouere ſe abſque operatione vitali, cum ipſe ſit operans viuens, & in tali mouere ſe neceſſario operatur vitaliter. Motio autem paſsiua eſt qua formaliter dicitur Angelus moueri, & iſta eſt terminus motionis actiuæ.

Prima cõcluſio. ¶ Prima concluſio: Subiectum motus Angeli eſt ipſe Angelus ſecundũ ſuam ſubſtantiam. Hæc concluſio eſt Doctoris in hac diſtinct. & quæſt. & quæſt. 10. Vbi docet Angelum ſe mouere, & poſſe ſe mouere localiter, quia cuicumque ineſt potentia paſsiua ad aliquid acquirendum vel habere per motum, non eſt imperfectionis in eo, quod habeat potentiam actiuam, per quam poſſit illud acquirere, ſed perfectionis eſt. Ex quo patet, ſecundum Doctorem, Angelum eſſe ſubiectum ſui motus quando mouet ſe ipſum. Confirmatur, quia motus ſupponit pro fundamento potentiam paſsiuam mobilis iuxta philoſophum motus eſt in mobili, ſed ſubſtantia Angeli eſt in potentia paſsiua ad moueri, ergo in ipſa ſubijcitur motus, vt in fundamento, & in ipſo Angelo, vt in ſubiecto.

¶ Secundò. Motus Angeli eſt ipſa acquiſitio vbi actiua vel paſsiua, ſiue acquiſitio exiſtentiæ Angeli in alia atque alia parte ſpatij ſucceſsiuè, ſed huiuſmodi exiſtentia eſt in Angelo vt in ſubiecto, cum non ſit aliud quam ipſa ſubſtantia Angeli cum intrinſeca præſentialitate ad iſtud ſpatium, & illud, quia non poteſt eſſe denominatio tantum extrinſeca cum ſit terminus ipſius motus, ergo.

¶ Tertio. Moueri localiter eſt verè & realiter mutari, ergo quod verè & realiter mutatur eſt ſubiectum illius motus, ſed huiuſmodi eſt ipſe Angelus, ergo. Confirmatur idem eſt ſubiectum termini motus in facto eſſe, & in fieri, ſed ſubiectũ termini motus localis (ſcilicet exiſtentia in loco in facto eſſe) eſt ipſa ſubſtãtia Angeli, ergo eadẽ ſubſtantia eſt ſubiectum illius termini in fieri, & ex conſequenti motus localis, quoniam motus localis non eſt aliud quam ille terminus prout in fieri.

¶ Confirmatur ſecundo. Quando idem eſt agens & paſſum, idem eſt ſubiectum actionis, & paſsionis, ergo quando idem eſt mouens & motum, idem erit ſubiectum motionis actiuæ, & paſsiuæ, ſed Angelus mouens ſe eſt ſubiectum motionis actiuæ, ergo & motionis paſsiuæ.

¶ Secunda concluſio. Motus Angeli vltra eius ſubſtantiam non dicit aliquam entitatem abſolutã. *Secunda concluſio.* ¶ Reſpõdetur argumẽtis pro prima ſententia, ad primum negando minorem; quia quamuis vbi pro fundamento (nempe ſpatium illud reale quod fundat, vel terminat præſentialitatem illam qua Angelus eſt realiter præſens illi ſpatio) vbi tñ formaliter (ſcilicet præſentialitas illa) ſicut immediatè fundatur in potẽtia paſsiua Angeli, ita immediatè ſubiectatur in ſubſtantia ipſius Angeli: & hoc commune eſt omnibus mouentibus ſe, in quibus eſt motus localis vt in ſubiecto, quamuis vbi quod acquiritur non ſit in illis, vt in ſubiecto.

¶ Ad ſecundum reſpondetur primo negando antecedẽs iuxta ſententiã Doctoris. *Ad ſecundum.* Vel ſecundo reſpondetur, dato quod ſit in loco per operationẽ tranſeuntem tanquã per rationem formalem, adhuc tamen motus ſecundum quem dicitur Angelus moueri, neceſſario eſt in ipſo Angelo vt in ſubiecto, quia vt diximus ſupra in Diſputatione pri

ma de creatione, actio formaliter eſt in agente, & non in paſſo.

QVÆSTIO III.

Vtrùm motus localis Angeli ſit actio, qua formaliter & immediatè acquirit ſucceſsiuè exiſtentiam propriæ ſubſtantiæ in diuerſis partibus ſpatij.

Sententia Caietan. PRima ſententia eſt Caiet. vbi ſupra, aſſerentis, quod cum Angelus ſit in loco per applicationem virtutis, ideo motus Angeli eſſe diuerſos contactus, quibus per modum cauſæ efficientis ſucceſsiuè diuerſa loca contingit. Quare cum Angelus non attingat locum, niſi quia media actione in illo operatur, ideo motus localis Angeli erit illa operatio exterior ſucceſsiuè, & immediatè, immediatione ſuppoſiti ab Angelo exercita circa diuerſa loca. Probatur tamẽ *Primum argum.* hæc ſententia primo ex D. Thoma, qui in illo artic. 1. concluſ. 2. inquit, motum Angeli eſſe diuerſos contactus diuerſorum locorum, ſed iſtj contactus fiunt media operatione tranſeunte, ergo huiuſmodi operatio (vt terminata ad diuerſa loca ſucceſsiuè) eſt motus localis Angeli.

Secundum argument. ¶ Secundò. Angelus eſt in loco quatenus operatur in eo immediatè immediatione ſuppoſiti, ergo etiã mouetur localiter, quatenus eodem modo eſt in diuerſis locis ſucceſsiuè. Patet conſequentia, quia moueri localiter non eſt aliud quam ſucceſsiuè, & intermedia quiete eſſe in diuerſis locis.

Tertium argum. ¶ Tertiò. Angelus exiſtens in aliquo ſpatio (nihil ibi operans) non eſt ibi vt in loco, ergo quamuis deſerat illud ſpatium, non deſerit aliquem locum, ſed motus localis eſt acquiſitio loci cum deſertione alterius loci, ergo motus localis in Angelo nõ poteſt eſſe aliud quam operatio ipſius Angeli, quatenus exercita in diuerſa loca ſucceſsiuè. Hanc ſententiam defendere videtur Ferrara vbi ſupra, aſſerens, quod motus Angeli eſt actio, qua Angelus aliquid producit in diuerſis locis ſucceſsiuè quamuis non determinet, an illa operatio ſit immanens, vel tranſiens.

Sententia Doctoris. 1. Notab. ¶ Secunda ſententia eſt Doctoris, pro cuius explicatione eſt primo notãdum, ꝙ (vt docet Doctor infra quæſtione 10.) Angelus non tantum habet potentiam paſsiuam ad moueri, ſed etiam habet potentiam actiuam ad mouere. Et ratio Doctoris eſt, quia multa imperfectiora Angelo quæ habent potentiam paſsiuam, habent etiam potentiam actiuam, qualia ſunt animalia, imo & grauia, & leuia. Cum igitur in Angelo ſit potentia paſsiua, ſiue receptiua ad aliud, & aliud vbi, neceſſario fatẽdum eſt eſſe etiam potentiam actiuam.

2. Notab. ¶ Secundò eſt notandũ, quod potẽtia motiua Angeli neceſſario eſt diſtincta ab ipſa motione actiua, & paſsiua: alias non quieſceret Angelus vnquam, quia nunquam Angelus eſt ſine potẽtia actiua, qua poteſt mouere ſe, & paſsiua qua poteſt moueri à ſe, & ab alio, eſt igitur motio qua Angelus mouet ſe operatio quædam vitalis, quia procedens à principio quod viuente ſecundum quam Angelus vias mouet ſe, & mouetur à ſe, quare in motu locali Angeli iſta ſunt neceſſario cõſideranda. Primo, ipſum Angelũ tãquam principium quod. Secũdò, virtutẽ motiuam Angeli tanquã principium quo. Tertium, applicationem voluntatis ad mouere ſe. Quartò, ipſa motio quæ nõ fit producẽdo aliquid in ipſo Angelo abſolutum, ſed tantum applicando ſuam ſubſtantiã alicui ſpatio, cui de nouo fit præſens. Vnde quia Angelus applicat ſuam ſubſtantiam diuerſis locis & ſpatijs (quibus fit præſens de nouo) per iudiciũ practicũ, & electionẽ voluntatis mediãte potentia executiua (vt inſtrumento) vocatur moueri localiter. Vnde motus localis vltra ſpatium illud reale, & ipſum Angelum, tantum dicit ordinem ſucceſsiuum nouæ & nouæ præſentialitatis, ad nouum & nouum ſpatium.

¶ Prima concluſio. Motus localis Angeli *Prima cõcluſio.* non eſt diuerſi contactus, quibus Angelus ſucceſsiuè attingit diuerſa loca, media operatione, qua in eis aliquid producit, ſiue talis operatio ſit ſolum imperium, ſiue actio aliqua formaliter tranſiens. ¶ Hæc cõcluſio probatur cõtra Caiet. primò, quia antequã *Primo probatur.* Angelus operetur immediatè in mediatione ſuppoſiti in loco, in quo nõ exiſtit, neceſſarium eſt quod præceſſerit acquiſitio talis loci, ergo non mouetur ad illum locum illa operatione, qua in eo aliquid producit. Patet ſequela, quia motus localis formaliter eſt ipſa acquiſitio vbi. Antecedens autem probatur, quia, vt Angelus operetur in aliquo loco, neceſſariũ eſt, quod prius ſaltim ordine naturæ, ſit in illo ſpatio.

Secundo probatur. ¶ Secundò. Motus localis nihil aliud eſt, quã ſucceſsiua acquiſitio exiſtentiæ mobilis in alia atque alia parte ſpatij, ſed talis exiſtentia ſucceſsiua non acquiritur ab Angelo media operatiõe, qua ſucceſsiuè aliquid producit in diuerſis partibus ſpatij, quia talis exiſtentia præſupponitur ad operationem productiuam, ergo talis operatio productiua non eſt motus localis Angeli.

¶ Confirmatur. Angelus poteſt eſſe præſens ſpatio, quamuis in illo nihil operetur, ergo & poteſt eſſe præſens ſucceſsiuè, quã uis ibi nihil operetur, ſed hoc eſt moueri localiter, ergo ad motum localem non requiritur aliqua operatio, vel productio alicuius circa ſpatium.

Tertio probatur. ¶ Tertiò. Vnus Angelus poteſt moueri ab alio, ſed Angelus motus non agit aliquid circa illud ſpatium, ergo motus localis (ſecundum quem dicitur aliquis moueri) non requirit aliquam operationem circa ipſum ſpatium.

Quarto probatur. ¶ Quartò, ſecundum probabilem ſententiam, corpus poteſt moueri per vacuum, ergo & Angelus, ſed vacuum non eſt receptiuum alicuius operationis, ergo motus Angeli non eſt operatio, qua ſucceſsiuè producit aliquid in diuerſis ſpatijs.

Quinto probatur. ¶ Quintò. Motus localis nequit exerceri manẽte mobili in eadem omnino parte ſpatij: ſed Angelus poteſt in eodẽ ſpatio exercere diuerſas operationes (vt ſi diſtinctis actionibus in eodem ſpatio moueat diuerſa mobilia, aut idem mobile, verſus diuerſas partes) ergo huiuſmodi operationes non ſunt motus Angeli. Quod ſi quis reſpondeat operationes iſtas non eſſe motum Angeli, niſi præciſe, quatenus terminantur ad diuerſas partes ſucceſsiuas. Contra motus localis ex propria ratione formali habet, quod ſit motus localis, & omnia quæ ad eius motum intrinſecè requiruntur, ergo actio quæ reſpectu Angeli fuerit motus localis habebit ex propria ratione iſta, & per conſequens repugnantiam cum permanentia mobilis in eadem parte ſpatij.

Sexto probatur. ¶ Vltimò. Subiectum immediatum Angeli eſt ſubſtantia eius, cum qua motus eſt idem realiter (& non formaliter) ſed operatio tranſiens non ſubiectatur immediatè in agente, ſed in paſſo, ergo non poteſt eſſe motus ipſius agentis. Maior eſt, ipſorum vbi ſupra quæſt. 2. concluſione. 3. Et minor cõmuniter conceditur ab illis, ergo illa tertia concluſio pugnat cum ſua ſententia, nempe quod motus localis Angeli nihil aliud eſt quam diuerſi contactus diuerſorum locorum ſucceſsiuè.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Motus localis Angeli eſt actio qua formaliter, & immediatè Angelus acquirit ſucceſsiuè exiſtentiam propriæ ſubſtantiæ, ſiue præſentiam fundamẽtalem in diuerſis partibus ſpatij. Hæc concluſio probatur, quo ad omnem ſuam partem, quo ad primam eſt aduertẽdum, quod dupliciter poſſumus intelligere actionem aliquam concurrere, ad hoc quod Angelus acquirat prædictam præſentiam ad ſpatiũ primo modo efficienter, & mediatè, ſecundo modo formaliter per ſe ipſam, & immediatè. Priori modo cõcurrit imperiũ ipſius Angeli, aut alterius agentis ſuperioris, nam huiuſmodi imperium nõ facit Angelũ præſentem immediatè, & ſine cõcurſu alterius actionis, ſed eſt cauſa alterius actionis, qua formaliter, & immediatè Angelus acquirit prædictam præſentiã, & iſta ſecunda actio concurrit ſecundo modo, quia formaliter eſt ipſa immediata acquiſitio illius præſentiæ. Motus vero localis reſpectu Angeli nõ eſt imperium quo Angelus, aut aliud ſuperius agens imperat acquiſitionẽ illius præſentiæ, ſed eſt alia actio ab eo proueniens quæ ſit formaliter ipſa acquiſitio præſentiæ. ¶ Probatur concluſio. Motus quicũq; *Primo probatur.* eſt via ad ſuum terminum, ergo eſt acquiſitio termini. Cõfirmatur ratione. Motus dicitur mobile moueri, & aliter, atq; aliter ſe habere per ordinem ad terminum, ergo debet eſſe ipſa acquiſitio termini. Confirmatur ſecundo, nihil aliud relinquitur quod poſsit eſſe motus localis, quam ipſa acquiſitio termini, ergo.

Secundo probatur. ¶ Vltimò. Motus localis eſt formaliter ipſe tranſitus de vno termino ad alium, ergo eſt ipſa acquiſitio termini ad quem prout in fieri, & ex conſequenti eſt actio qua mobile ſucceſsiuè acquirit exiſtentiam in alia, atque alia parte ſpatij. Patet conſequentia. Quia ipſo tranſitu de vno termino ad alterum acquirit mobile terminũ ad quem, & exiſtẽtiã in diuerſis partibꝰ ſpatij aut loci.

Tertia concluſio. ¶ Vltima concluſio. Motus localis Angeli conuenit cum motu locali corporũ, in vnõ conceptu formali deſumpto non ab aliqua realitate ſpecifica, vel generica, communi vtriq;, ſed ab eodem modo ſe habendi. Hæc concluſio probatur, contra nonnullos, qui quan-

quanuis cócedant prædictos motus non cō uenire in vna ratione ſpecifica, concedunt tamen conuenire in vna ratione generica: & dicunt quòd quanuis motus Angeli, & motus corporum, non conueniant vniuocè quoad rationes particulares, & ſpecificas; conueniunt tamē in ratione generica, quia vtriq; motui eſt vniuocè cõmune, quòd ſit ſucceſsiua acquiſitio exiſtentiæ mobilis in alia, atq; alia parte ſpatij. Et præterea, quia vbi Angelicum, ſiue ſpirituale, & vbi corporeum conueniunt in vna ratione vniuocè. Iſtæ autem rationes nihil obſtant, quia tantum probant conceptū quendā formalem deſumptum ab eodem modo ſe habendi in ordine ad præſentialitatem reſpectu eiuſdē ſpatij, talis autem conceptus formalis facit tantum vniuocationem logicam, & ſi prædicti intelligant de hāc logica vniuocatione, non tantum conueniunt in genere, ſed etiam in ſpecie, quia motus localis hoc modo ſignificatus vna ſpecies eſt, nõ realis, ſed logica. Cum igitur motus localis Angeli, & motus localis corporum non cõueniant in aliqua natura reali, ideò ſicut non cõueniūt vniuocè in vna natura ſpecifica reali, ſimiliter, neque in vna natura generica.

Ad argumenta pro Caiet. ¶ Ad argumenta pro ſentētia Caiet. reſpōdetur negando minorem. Sicut enim vnus cõtactus qui requiritur, vt Angelus ſit in loco ſit immediatè per ſuam ſubſtantiam, ita etiam plures contactus (qui ad motum localem requiruntur) poterunt fieri immediatè per ſubſtantiam Angeli, vt applicatā diuerſis locis ſucceſsiuè.

¶ Ad ſecundum & tertium reſpondetur, negando antecedens.

TEXTVS.

Concedo, quòd poteſt à ſe localiter moueri, quia cuicunq; ineſt potentia paſsiua ad aliquid acquirendū per motum, non eſt imperfectionis in eo, quod habeat potentiam actiuā, per quam poſsit illud acquirere, ſed perfectionis eſt. diſt. 2. quæſt. 10. Litera. A.

EXPLICATIO LITERÆ.

In hac litera Doctor vnam aſsignat concluſionem, nempe Angelum habere vim, & virtutem naturalem vt poſsit mutare locum. Hanc concluſionem probat, quia animata imperfectiora Angelo, imò & inanimata qualia ſunt grauia, & leuia, habēt talē virtutē actiuā, ergo multò magis Angelus habebit virtutē actiuā ad mouendū ſe. Circa iſtam literā & eius rationē duplex oritur quæſtio, quarū altera eſt circa concluſionē & altera circa rationē. Circa cõcluſionē erit primò diſputanda, & ſecūdò, circa rationē. Vnde ſit titulus primæ quæſtionis.

QVÆSTIO IIII.

¶ Vtrùm Angelus poſsit mouere ſe.

Pro parte negatiua eſt primū argumentū. Nihil poteſt ſimul eſſe in actu, & potētia ſecundū idem, ſed mouēs, ſecundū quod mouēs, eſt in actu, & motū ſecundū quod motū eſt in potentia, ergo nihil poteſt mouere ſe; alias idem eſſet mouens, & motū. Maior patet, quia ſecundū Ariſt. 9. metaph. actus, & potentię diuidunt ens. *Primum argum.* ¶ Secundò. Omne quod mouet ſe, diuiditur in duo, quorū alterū eſt primò mouēs, & altero primò motū; ſed in Angelo nō poſſunt dari iſta duo, quorū alterū ſit primò mouēs, & alterū primò motū, cū ſit ſubſtātia indiuiſibilis, ergo Angelus nō poteſt ſe mouere. *Secundum argum.* ¶ Tertiò. Relationes oppoſitæ nõ poſſunt eidē extremo reali cõuenire, ſed relationes mouentis, & moti, ſunt relationes oppoſitæ, & reales: ergo nõ poſſunt eidem Angelo conuenire. *Tertium argum.* ¶ Quarto. Potentia naturalis Angeli debet ordinari ad aliquē finē naturalē iuxta naturalē ordinē vniuerſi, ſed potentia motiua ſecundū locū ad nullū finem naturalē poteſt ordinari reſpectu ipſius Angeli: ergo nõ eſt ponenda in Angelo. *Quartum argum.* Probatur minor. Quia Angelus nunquā mouetur propter ſui indigentiā, aut propter neceſsitatē naturalē rerum, cū res inferiores ſufficienter adiuuentur ex motibus còrporum cæleſtiū, imò & ipſe homo (quod attinet ad corpꝰ, & ad omnes potētias animales) ſufficiēter iuuatur in ſuis operationibus ex motibus cæleſtibus, quod verò attinet ad mentem, homo immediatè gubernatur à Deo, qui ſolus immediatè poteſt cõtingere intellectū, & volūtatē, ergo ſuperflua eſt huiuſmodi naturalis virtus motiua Angeli ſecundū locum reſpectu Angeli. ¶ Pro explicatione huius quæſtionis, eſt primò notandū, quod motus nõ eſt nõ ſi ſit motor qui moueat, & motū ſiue id quod mouetur. Vnde cū Angelus moueat ſe oportet in illo aſsignare mouēs & motū. *1. Notab.*
¶ Secūdò eſt notandū, quod cū omne mo- *2. Notab.*

uens habeat principiū actiuū mouendi diſtinctū ab ipſo mouēte. Ideo aliud eſt principiū actiuū motus vt quo, & aliud eſt principiū actiuū motus vt quod, ſicut ſimiliter aliud eſt principiū paſsiuū quo mobile mouetur, & aliud eſt ipſum mobile quod mouetur, & hoc verū eſt in quocūque genere motus, vel mutationis, ignis enim eſt principiū actiuū quod, calor autē principiū actiuum quo: lignū autē eſt principiū paſsiuū quod, potētia vero receptiua ipſius caloris, eſt principiū paſsiuū quo. ¶ Tertiò eſt notandū.

5. Notab. Quod actus, & potentia ad hoc quod habeant implicitā contradictionē debent cōſiderari in eodē genere, ſcilicet, quod ambo ſint in eſſe formali, vel ambo in eſſe virtuali. Vnde implicat aliquid poſſe eſſe ſimul in actu formali, & potētia formali, nā actus formalis excludit potentiā formalē, & potētia formalis excludit actū formalē. Sicut v. g. ſi paries habet albediuē actu, & formaliter, nō eſt in potentia formali ad illā albedinē, & ſi eſt in potentia ad nigredinem nō eſt in actu ſub nigredine: & hoc eſt, quod aliter ſolet dici implicare aliquid eſſe in actu formali, & in potentia obiectiua illius actus. Similiter implicat aliquid eſſe in actu virtuali, & in potentia virtuali: non tamen implicat aliquid eſſe in actu formali, & potētia virtuali, ſicut nec implicat aliquid eſſe in potentia formali, & actu virtuali, & ratio huius eſt, quia potentia virtualis nihil aliud ſignificat quā aliquid poſſe habere potentiā reſpectu alicuius formæ, & cū iſta potētia tantū dicat eſſe ſuſceptiuū illius formæ, hinc prouenit quod quando aliqua potētia eſt informata aliqua forma, etiā reſpectu illi⁹ formæ à qua eſt informata eſt in potētia virtuali, & in potentia ſubiectiua: ſubiectiua, quia eſt ſubiectū illius formæ: virtuali quia poteſt eſſe ſubiectū, & in potentia ad illā, quia quāuis talis potētia ſit actuata per formam, ſemper tamen remanet in ſuo eſſe reali, & actuabilis per illā formā, nā ſi actuatur actuabilis eſt, nō tamen remanet in potentia obiectiua, ſiue in potentia formali: quia potentia obiectiua, vel formalis excludit illam formam ad quam eſt in potentia.

Vlti. nota. ¶ Vltimò eſt notandum, quod omne quod mouetur ab alio mouetur, quod eſt diſtinguendū vel de motu alterationis, vel de motu locali. De motu alterationis eſt intelligendum, quod omne quod mouetur debet moueri ab alio, quod ſit ſuppoſitum extrinſecum, vel principiū intrinſecum, vt aqua calefit ab igne quod eſt ſuppoſitū extrinſecum, & eadem per ſuam formam iuxta ſententiam Auicennæ libr. 1. ſuffici. c. 5. reducit ſe ad frigiditatem, quæ forma eſt eius principium intrinſecum potens generare frigiditatem. Si autem intelligatur de motu locali, cum mobile ſit animatum, & inanimatum, ſi animatum eſt mouetur ab anima tanquam à principio intrinſeco, ſi autem inanimatum dicemus quæſtione ſequenti.

Prima cõcluſio. ¶ Prima concluſio. Angelus habet vim, & naturalē virtutē actiuā, vt poſsit mutare locum. Hæc cōcluſio eſt Doctoris quā defendunt noui expoſitores D. Tho. 1. par. q. 53. art. 1. quicquid aſſerat Frater Iſidorus Mediolanenſis in additionibus ad quæſt. Pauli Sōcinatis in 2. diſt. 6. in prin. Et probatur. Boni Angeli mutant locū, & nō mouentur ab alio, ergo mouentur à ſe. Maior eſt manifeſta in ſacra Scriptura. Dicitur enim Gen. 18. quod apparuerūt tres viri ſtantes propè Abraham, quod inde ſe conuerterūt, & abierunt Sodomā, & ca. 19. Venerunt duo Angeli Sodomam. Et 1. Paralip. 21. Stabat Angelus iuſta aream Orneam Gebuſei, & Luc. 1. Miſſus eſt Angelus Gabriel. Et paulò infra, & ingreſſus Angelus ad eā. Et præterea: quia boni Angeli mittuntur à Deo, vt Exodi 23. Mittam Angelū meū qui præcedat te: & Tobiæ 12. Tempus eſt vt reuertar ad eū qui me miſit. De malis etiam Angelis pater ex illo Iob 1. Circuiui terram, & perambulaui eam. Minor autem eſt manifeſta, quia nō eſt aſsignabile à quo moueātur Angeli niſi à ſe ipſis ergo. ¶ Secūdo. Deambulare, ingredi, circuire, ſunt operationes vitales, ergo requirunt principiū intrinſecum, ſed Angeli boni, & mali circuūr, ingrediuntur, & deambulant, ergo in ſe habent vim, & naturalē virtutē vt poſsint mutare locū.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. In Angelis nō eſt ponenda aliqua potentia motiua diſtincta ab eius voluntate. Hæc cōcluſio colligitur ex Doctore hac diſt. 2. q. vlt. in ſolut. ad primum. Et probatur, quia non eſt ponēda pluralitas ſine neceſsitate, & cum in anima noſtra non ſit aſsignabilis aliqua virtus qua mouet ſe (quando eſt ſeparata, neque quando eſt coniuncta) diſtincta à volūtate eius, ita non eſt ponenda aliqua potentia executiua diſtincta ab eius voluntate.

¶ Tertiò. Quia ſi aliqua ratione aſsignanda eſt potentia executiua diſtincta ab eius vo-

lun-

luntate: maximè, quia alias poſſet Angelus mouere quodcũq;, & vbicũq; vellet, etiam ſi nõ eſſet ibi præſens. Et præterea, quia nõ eſt ſatis ad motũ velle mouere ſe, nã Petrus volendo ſe mouere ad aliquã horam determinatã, aliter ſe habet in hora qua mouet ſe, quã quando ante voluit moueri, ergo videtur eſſe aliqua alia potẽtia motiua quàm voluntas, ſed iſta nihil obſtant, ergo nõ eſt ponẽda talis potentia motiua diſtincta à voluntate. Minor patet, nam (vt ſupra diximus) motus localis Angeli non eſt imperiũ illud ipſius Angeli, aut alicuius agentis ſuperioris, ſed iſto præſuppoſito motus localis Angeli eſt actio ab Angelo proueniens, quæ eſt ipſa acquiſitio præſentiæ ſucceſsiuè, talis autem fit per volũtatem quatenus induit rationem potentiæ operantis tranſeunter, & hoc modo poteſt dici potentia executiua illius imperij quod præſupponitur ad executionem illam. Vnde inconuenientia adducta tantum probant voluntatẽ (vt induit rationem potentiæ operantis immanenter) non eſſe principium intrinſecũ motus Angelorum, nõ autem prout induit rationem potentiæ operantis tranſeunter.

Tertia concluſio. ¶ Tertia concluſio. Angeli poſſunt moueri ab agente extrinſeco, vt à Deo, vel ab alijs Angelis ipſis ſolum paſsiuè cõcurrentibus. Hæc concluſio probatur, quia cum ſubſtantia Angeli ſit finita, & limitata, nõ eſt incõueniens quòd ſuperetur ab agente maioris virtutis, & cum motus localis ſecundum ſe non ſit operatio vitalis, ſed intrinſecè diſtinguatur à motu progreſsiuo, quia grauia mouentur localiter, non tamen progreſsiuè, ideo non eſt incõueniens, quòd Angeli qui mouentur quaſi motu progreſsiuo poſsint etiam moueri ab agente extrinſeco motu locali. Confirmatur, nã homo poteſt moueri à ſe, & poteſt impelli ab alio, taliter quòd ipſo reniteote acquirat aliũ, & alium locũ, ergo & Angelis hoc poteſt cõtingere.

Reſpondetur arg. ad primum. ¶ Reſpõdetur argumẽtis, ad primũ diſtinguendo maiorẽ de actu formali, & potentia formali, & tunc cõceditur, ſecus autẽ de actu formali, & potẽtia virtuali. Vel ſecũdò reſpõdetur diſtinguẽdo maiorẽ, vel ſecundũ candẽ rationẽ, vel ſecundũ aliã, & aliam; primo modo maior eſt vera, at vero ſecũdo maior eſt falſa, at vero Angelus nõ ſecundũ idẽ mouet, & mouetur, ſed mouet ſe quatenus habet virtutẽ motiuã, ſcilicet voluntatem, mouetur à ſe, quatenus habet ſubſtãtiã ſuſceptiuã nouæ, & nouæ præſentialitatis.

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundũ reſpondetur, quòd maior eſt vera in iis quæ mouent ſe organicè. Secus autẽ in Angelis, ſicuti nec etiã in grauibus, & leuibus, in quibus quælibet pars mouet, & mouetur, quia quælibet pars habet intrinſecum actiuum principium, & paſsiuũ ſui motus, vel ſecũdò reſpondetur, quòd in Angelis aſsignatur pars mouẽs, ſcilicet, volũtas, & pars mota, ſcilicet, ſubſtãtia angeli.

Ad tertium. ¶ Ad tertiũ reſpõdetur cũ Doctore in hoc 2. diſtin. 25. quod relationes ſunt in triplici differentia, quędã enim ſunt quæ repugnãt inter ſe, nõ ex eo, quod non poſsint eſſe in eodẽ fundamẽto, ſed quia aliquæ illarũ includunt eſſentialẽ dependentiã, ſicuti relationes cauſæ, & cauſati: & quia idem nõ poteſt dependere eſſentialiter à ſe ipſo, ideo iſtæ relationes nõ poſſunt eidẽ conuenire. Aliæ ſunt relationes quæ includũt eſſentialẽ ordinẽ originis, vt ſunt relationes producẽtis ad productũ, & ſic implicat quod idẽ ſit producens, & productũ. Aliæ autẽ relationes ſunt (vti mouentis, & moti) quæ nec includunt dependentiam eſſentialẽ nec originem, & ideo poſſunt fundari in eadẽ natura, & in eodẽ ſuppoſito, nec arguunt, niſi dependentiam accidentalem. Quare Angelus poteſt ſe mouere, ſicuti & voluntas, neq; ex hoc ſequitur, quod iſta relatio ſit eiuſdẽ ad ipſum, quia quãuis eadẽ voluntas, & idẽ Angelus ſit mouens, & motus: at vero ſi Angelus cõſideretur vt cauſans motum in ſe, fundat relationẽ mouentis. Si autem cõſideretur Angelus preciſè, quatenus recipit motũ in ſe, tunc fundat relationem moti, & ſic tantum requiritur quod illa formæ ratione cuius Angelus mouetur nempe motio paſsiua ſit realiter diſtincta ab ipſo Angelo mouente, & moto.

Ad vltimum. ¶ Ad vltimũ reſpondetur, quod illa naturalis potentia Angeli ad motũ localem eſt eadem cum potentia exiſtẽdi in loco, & cum Angelus habeat potentiam naturalem ad exiſtendum in loco, ita ad exiſtendum ſucceſsiuè in loco.

QVÆSTIO V.

¶ Vtrum grauia & leuia habeant intrinſecum principium actiuũ ſui motus.

Sententia Soto. De hac re eſt prima ſentẽtia Magiſtri Soto, & omnium Thomiſtarum (quam 8. Phyſicorũ quæſtione. 3. ipſe proſequitur) di-

tentium, grauia, & leuia non moueri à ſe, ſed moueri à generãte. Hanc ſententiã probat primo, ex Ariſt. 8. phiſ. tex. 27. vbi inter ea quæ per ſe & naturaliter mouentur, diſtinguit, quod animalia à ſe ipſis mouẽtur, grauia vero & leuia, mouentur ab alio. Et deinde textu 28. tanquam de re abſcondita, dicit, Dubitationem afferre, à quo hæc moueantur. Etſi à ſe ipſis mouerentur profecto nulla eſſet dubitatio. Et tex. 29. & 30. quatuor rationibus probat moueri ab alio: & tandem text. 33. apertè concludit quod per ſe mouentur à generante. Neque vero autoritas Ariſt. (licet ſit in hac re grauiſſima) tanti eſt ponderis, quanti illa prima ratio quam affert text. 30. nempe rem mouere ſe ipſam eſſe propriũ officium vitæ, hoc eſt eſſe viuentibus peculiare: atque adeo, per quod diſtinguuntur à non viuentibus. Quod quidem non fuit tantũ aſſertum Ariſtotel. vt hic patet, & latius primo de anima, quam fuit indubitata confeſſio omniũ Philoſophorum. Vt in Phedro videre eſt apud Platonem: vbi nullum aliud diſcrimẽ inter viuentia, & res inanimes conſtituit, quam quod viuentia habent internum motorem, res vero inanimes non, niſi externum. Et vſque adeo hoc fuit ſemper conſtitutiſsimum. Vt qui dicebant orbes cæleſtes à ſe ipſis moueri, effugere nõ poterãt, quin ineuitabili conſequentia protinus concederent eſſe animalia. Et reuera, illis qui profitentur grauia & leuia moueri à ſe ipſis, nullum relinquitur inteſtitiũ, quo poſsint viuentia à non viuentibus diſcernere. Nam quod ait Gregorius, differẽtiam eſſe, quod viuentia ſic mouent ſe, vt poſsint ſe ponere in illo loco, vnde poſsint rurſus moueri: ſed non viuentia, cum non moueantur, niſi quãdo ſunt extra locum naturalem, nõ poſſunt moueri niſi ponantur in eo loco extraneo, vnde moueantur ad naturalem. Hoc inquã commentum Gregorij eſt: in primis contra Ariſtotel. qui non adducit hoc tanquã differentiam inter duos modos quibus res mouent ſe, ſed tanquam teſtimonium ad concludendum, quod illaque ſic ſe ponunt in quocunque loco, mouent ſe localiter, alia vero minimè.

Primum argum.

¶ Et prætetea, in ſuã ipſius ratione deberet inſpicere Gregorius, quare grauia & leuia non mouent ſe, ex eo inquam quod nõ mouentur in ſuo loco naturali, ſed ad ipſum: deberet colligere perfectionem ſupremã grauis non conſiſtere in moueri, ſed in quieſcere. Et ideo motus ille quo feruntur ad ſua loca naturalia, non attribui ipſis, ſed generãti.

Secundum argum.

¶ Neque reſpõſio Scoti ſatisfacit: ait enim animalia moueri ſe ipſa per cognitionẽ, nõ viuentia vero minimè: nam ſi hoc tantũ diſcrimen Ariſt. cogitaſſet, facillimè ſe expediret ab hac dubitatione. Cum tamẽ graue dubium exiſtimet à quo grauia moueantur, neque vero inquirit quomodo mouentur, hoc eſt per cognitionem nec ne? ſed à quo mouentur.

Tertium argum.

¶ Et præterea plantæ etiam mouent ſe nutriũtur quippe, & augẽtur à principio intrinſeco; licet non per cognitionẽ.

Quartum argum.

¶ In ſumma Ariſt. prætendit quod nihil ſe moueat à loco in locum, niſi per cognitionem.

Quintum argum.

¶ Aliquando differentia quam alij fingunt, nempe quod viuentia mouent ſe ad omnem differentiam poſitiones nõ viuentia vero non niſi ad vnã: profecto, accidentaria eſt, & extra rem: quoniam licet planta non augeretur niſi ſolũ ſurſum, aut ſolum deorſum, ſe ipſam nihilomin⁹ moueret. Potiſsima, ergo quin tota ratio cur compulſi ſunt philoſophi dicere grauia, & leuia moueri à generante fuit, ne vitã illis tribuerẽt.

Reſponſio aliquorum & impugnatio.

Mens igitur Ariſt. eſt quod principium naturalis motus elementorũ eſt duplex, aliud quo, & aliud quod. Principiũ quo principale eſt forma ipſa ſubſtantialis: minus autem principale, & inſtrumentale eſt grauitas, & leuitas: principiũ autem quod, eſt generãs. Et ideo ait quod habent in ſe principiũ ſui motus, non actiuum ſed paſsiuum. Ineptè enim loquuntur illi, qui dicũt principium quod mouẽtis eſſe formã. Et id quod mouetur eſſe materiã: nã cũ actiones ſint ſuppoſitorum, id quod mouet, nõ eſt niſi totũ compoſitum, ergo. Et præterea cõtra hoc arguitur. In illo quod mouet ſe diſtinguenda eſt pars mouens à parte mota, nõ ſolũ tanquã forma & materia, verũ tanquã diſtinctę partes integrales, & organicæ: quæ quidẽ in rebus inanimis dignoſci non poſſunt, ergo id quod mouet nõ eſt intrinſecũ graui.

Secundum argum.

Neque obſtat quod generans graue nõ eſt quando mouetur graue. Reſpõdetur enim quod grauia & leuia mouentur à generante, etiã tũc, quando non eſt præſens re, ſatis enim eſt, quod ſit præſens virtute ſicut filius genitur à patre, quãdo animatur: tũc eñ propriè genitur, licet tunc pater ſit mortuus, quia manet in virtute ſeminis. Quod ſi percõteris, cur ergo animal nõ mouẽtur à generãte, dũ ambu-

ambulat,poſtquã id agit virtute generãtis. Reſpõdetur,quod cũ perfectio viuẽtis cõſiſtat in moueri,tãdiu quippe viuit, quãdiu mouetur:& intentio generantis ceſſat,quãdo genitum cõſtituit in ſua perfectione, & ideo ille motus animalis attribuitur ipſi genito. Sed quia perfectio,& finis grauis & leuis cõſiſtit in quieſcere in proprio loco: intẽtio generãtis eſt,illud illic ſiſtere: & ideo omnes motus (quoadusq; illuc perueniat) generanti attribuitur. ¶ Et per hoc ſoluitur aliud argumentũ,quod nõnullos malè torquet,neq; vero reſpõdent ad rẽ. Argumentũ eſt,quod tũc ſequeretur, dũ ignis calefacit,aut cõburit lignũ,illã actionẽ tranſcribẽdã eſſe generanti, quin vero, primo creato igni, qui quinque millibus annorũ anteceſſit,nã iſte ignis ſuſcepit virtutẽ ab alio,& ille ab alio: & illatio tamẽ nulla eſt: intereſt enim plurimũ: nã ignem calefacere eſt propria perfectio & finis ignis,& ideo dũ generans dedit illã virtutẽ genito tunc ceſſauit eius intentio,quapropter motus quo ignis calefacit extremũ paſſum attribuitur ipſi igni calefacienti, qua ratione deambulatio attribuitur animali. ¶ Et per hoc rurſus reſpõdetur Scoto qui arbitratur Ariſt.cenſere,quod graue mouetur à ſe ipſo: ait quippe text. 32. quod ſicut ſciens habitu per ſe ipſum poteſt conſiderare, niſi impediatur: ita ignis (poſtquã formã ſubſtãtialẽ habet) ſtatim cõburit,niſi impediatur, & pariter; leue (poſtquã habet talem formam) ſtatim aſcendit, niſi impediatur, quia natura eius eſt eſſe ſurſum. Vnde colligit Scotus,quod ſicut ignis per ſe calefacit. Ita & à ſe ipſo mouetur ſurſum: & deceptio, vel ſua, vel mea eſt,quod nõ mediate conſiderauit verbum philoſophi, dicens enim quod natura ignis eſt eſſe ſurſum, ſicut ipſum calefacere,docuit diſcrimẽ quod motus ille ſurſum quoadusque ſit in loco naturali nõ eſt effectus ignis geniti,ſed generãtis,cõſtituentis genitũ in ſua perfectione. Calefactio autẽ quia in ipſa actione cõſiſtit ſuprema perfectio ignis adſcribitur calefacienti.

Secunda ſententia ¶ Secũda ſententia eſt aliorũ ſuper. 2. Phyſic.c.1.tex.15.q.2.aſſerentiũ, quod quãuis viuentia habeãt in ſe intrinſecũ eſſentiale principiũ motus,nõ ſolũ paſſiuũ,ſed etiam actiuũ,ita vt à ſe moueãtur,& ſe moueãtur, forma tamẽ,neq; materia in animatorũ eſt principiũ actiuũ motus illorũ, ſed tantum paſſiuũ,& in hoc tales formæ,differũt à formis viuẽtiũ. Vnde cũ lapis deorſum fertur, ignis ſurſum, neque à forma,neq; à materia actiuè mouetur. Hãc ſententiã probãt iiſdẽ autoritatibus Ariſt. quibus M. Soto addũt tñ in quadã 3. cõcluſ. quod grauitas & leuitas,ſimiles quã virtutes ſunt inſtrumẽta actiua, quibus inanimata mouẽtur naturaliter ſecũdũ locũ:vt enim impetus impreſſus ſagittæ à proijciẽte ipſam fert actiuè violẽter ſurſum:ita grauitas,& leuitas ſunt virtutes naturales impreſſæ à generantibus, quibus naturaliter ferũtur nõ vidẽtur grauia & leuia. Ac ob id taliũ motus generãtib' tribuũtur. Hæ enim virtutes ſunt,velut virtus,ſemẽ actiuè mouens & alterãs. Probãt autem iſtã partẽ,quia nõ poteſt intelligi,quomodo lapis deorſum feratur nullo mouẽte extrinſeco principio manente, niſi aliquid ſit in lapide quod actiuè moueat: hoc non erit forma ipſius,ergo grauitas,& quod ſola grauitas ſufficiat,patet in animalibus, quæ etiã deorſum deſcendũt ſicut lapis,cuius motus anima non poteſt eſſe actiuũ principiũ,niſi ſola grauitas. Vnde motus inanimatorũ neceſſariò eſt à generãte , qui præſtitit hanc virtutẽ actiuã inſtrumentalẽ ipſis, vt extra locũ naturalẽ poſita ſublato impedimento mouerẽtur,quãuis ipſa generãtia aliquãdo nõ ſint tũc. ¶ Tertia ſententia eſt Doctoris quã defendũt omnes Scotiſtæ, & Greg. de Arimino,& alij quã plurimi. Pro cuius explicatione eſt primo notandũ, quod aliud eſt quęrere vtrũ grauia & leuia habeãt principiũ actiuũ intrinſecũ ſui motus, & aliud eſt quærere: vtrũ motus grauiũ & leuiũ ſit motus naturalis à principio intrinſeco actiuo,an vero à principio intrinſeco paſſiuo, nã ſecundũ omnes motus naturalis ſumitur à principio paſſiuo,nõ tamẽ à principio actiuo:nã motus naturalis dicitur ille,qui reperitur in aliquo iuxta inclinationẽ ipſius: Inclinatio autẽ dicit potentiã paſſiuã cum ordine ad formã, tanquã propriã perfectionẽ ipſius,quare quãdo aliqua potẽtia paſſiua ſuſcipit formã ad quã nõ dicit illũ ordinẽ,quia nõ reſpicit illã,vt propriam perfectionẽ, ſed vt oppoſitã propriæ perfectioni,dicitur motus violẽtus & à cõtrario motus naturalis dicitur ille,quo aliquid mouetur iuxta naturalẽ cõditionem ipſius, & ob hoc motus naturalitas ſumenda eſt à principio paſſiuo ipſius,quod mouetur, ſicuti & violentia, non autem à principio actiuo. ¶ Secundò eſt aduertendũ,quod Ariſt. in il

Sententia Doctoris.

1. Notab.

2. Notab.

lo. c.4, Phyſ. 8. vbi agit de motu eorũ quæ mouẽtur in principio capitis. Et in tex. 27. ponit differẽtiã inter motũ animatorũ, & inanimatorũ: & tex. 28. mouet difficultatẽ à quo moueãtur grauia, & leuia. Hæc enim ad oppoſita quidẽ loca violẽtia mouẽtur ad propria autẽ; leue quidẽ ſurſum, graue autẽ deorſum natura. Tex. autẽ 29. quærit, dato quod quãdo mouẽtur violenter, manifeſtũ ſit à quo moueãtur: quãdo autẽ mouẽtur naturaliter, à quo mouentur. Et ponit argumẽta pro parte negatiua, quod nõ moueãtur à ſe. Quorũ primũ eſt, qa moueri à ſe, vitale eſt, & animatorũ propriũ. ¶ Secundò, quia ſi mouent ſe, ergo poſſunt ſiſtere ſe ipſa.

Nota iſtud. ¶ Tertiò, quia ſi quis mouet ſe ſurſum, ergo poteſt & ſe ipſum mouere deorſum: quia irrationabile videtur, quod aliquid poſsit ſe mouere motũ vnico motu. ¶ Quartò, quia in his, quæ ſe mouent, neceſſariũ eſt diuidere partem mouentẽ à parte mota, & ipſum mouens à moto: quod non poteſt intelligi in grauibus, & leuibus. Text. autẽ 31. incipit explicare prædictã quæſtionẽ & difficultatẽ, dicens. Fiet autem vtiq; manifeſtũ diuidentibus cauſas, nã in his quæ mouẽtur præter naturam; ſiue violentia, ab alijs mouentur, quia nõ habent principiũ intrinſecũ actiuũ ſui motus. At verò in his quæ mouentur ſecundũ naturã, vt actu calidũ motiuum eſt calidi potentia. Explicans ſtatim, quid ſit moueri violenter, & quid naturaliter, dicit, ignis itaque, & terra mouentur ab alio, violentia quidẽ, cũ præter naturã: ac ſi dicat, motus violẽtus nõ eſt ſumẽdus à principio actiuo, ſed à principio paſsiuo: quãdo igitur terra, & ignis mouẽtur ab alio præter naturã, tũc eſt motus violẽtus, nõ quia mouẽtur ab alio, ſed quia mouẽtur præter naturã. Motus autẽ naturalis eſt, cũ ad ſuos ipſorũ actus potẽtia exiſtũt. Quia tamẽ iſta verba difficilia ſunt, ſtatim text. 32. explicat, qd ſit potẽtia exiſtere, dicẽs; quod potentia multipliciter dicitũ. Et ob hoc, nõ eſt manifeſtũ à quo hæc moueãtur, vt ignis ſurſum, & terra deorſum. Ex quibus verbis colligo, quod ea quę dixit tex. 29. & 30. nõ determinatiuè, ſed arguitiuè dixit, quia in hoc tex. 31. & 32. explicat reſoluẽs quęſt. à quo moueantur ignis ſurſum, & terra deorſum. Pro quo aduerte quæ ſequũtur & prædicta maximè.

3. Notab. ¶ Tertiò eſt notãdũ, quod motus naturalis poteſt cõſiderari dupliciter, vno modo, quatenus motus eſt, ſecũdo modo, quatenus naturalis eſt: ſi cõſideretur primo modo reſpicit potentiã actiuã, ſi autẽ ſecundo modo reſpicit potentiã paſsiuã. De principio actiuo motus egit Ariſt. in hoc tex. 31. dicens, potẽtia autẽ eſt & leue & graue multipliciter, ſicut dictũ eſt. Cùm enim aqua, potentia quodammodo eſt leue & cum aër eſt, adhuc potẽtia eſt. Cõtingit enim impeditũ nõ ſurſum eſſe, ſed ſi auferatur impedimentũ, agit, & ſemper ſuperius fit. Similiter autẽ & quale vt actu ſit mutatur: illico enim contẽplatur ſciens, niſi aliquid prohibeat. ¶ Ex qua litera Ariſt. manifeſtè patet differẽtia inter motũ naturalẽ, & violentũ non tantũ quatenus motus naturalis, & violentus eſt, quia motus naturalis habet principiũ paſsiuũ cũ ordine ad locũ tanquã ad propriã formã: motus autẽ violentus, quamuis habeat principiũ paſsiuũ, non tamẽ cũ ordine ad illũ locum tanquã ad propriã formã: quin potius, ex repugnãtia: ſed etiã, ex parte principij actiui, nam motus naturalis quatenus motus eſt reſpicit principiũ actiuũ ipſius quod mouetur, motus autẽ violẽtus dicit principiũ actiuum extrinſecũ. Vnde quãdo Ariſt. tex. 32. ponit differentiã inter ea quæ à ſe ipſis mouẽtur, & quæ nõ mouentur à ſe ipſis (vt grauia & leuia) tantum intendit quod omnia moueantur ab aliquo alio, tanquã à primo motore, & ſic aſsignat differentiã inter viuentia & nõ viuentia: nã viuẽtia mouent ſe, & à ſe, at vero non viuentia quãuis moueãt ſe, nõ tamẽ à ſe. ¶ Vel ſecundo, vt docet Doctor quod Ariſt. in illo tex. intendit probare, quod omnia quæ mouentur ab alio mouẽtur, & ad hoc ſatis eſt, quod moueãtur ab alio de potẽtia ad actũ. Primũ, quãuis nõ moueãtur de potentia ad actũ ſecundũ, vnde quãuis grauia non moueãtur à ſe, de potẽtia ad actũ primũ, mouẽt tamen ſe ad actum ſecundum: quia ad hoc, quod aer, fiat aqua requiritur agẽs, quod faciat ex potẽtia aqua, actu aquã: ad hoc autẽ quod aqua deſcẽdat deorſũ, ſatis eſt ipſa aqua remoto impedimẽto: nam ſi auferatur impedimentũ ſtatim agit. ¶ Quartò eſt notandũ, quod perfectio eſt duplex, ſcilicet intrinſeca, & extrinſeca: perfectio intrinſeca (de qua in præſentiarũ loquimur) eſt illa ſine qua illa res nõ poteſt intelligi ſine illa, vel ſaltim nõ poteſt eſſe. Perfectio autẽ extrinſeca, eſt illa ſine qua res aliqua poteſt eſſe, vel ſaltim intelligi: ſicut v. g. in grauibus, & leuibus: illa erit perfectio intrinſeca 4. Notab.

ſine

ſiue qua graue nõ remaneret graue. Illa vero extrinſeca, ſine qua etiã graue remanet graue. ¶Ex quo infertur quod illa maxima; dans formã, dat cõſequẽtia ad formã debet intelligi de illis, quæ cõſequũtur ipſam formã intrinſecè. Nã iſta cõſequũtur per modũ cuiuſdã ſequelæ, & eadẽ actione qua res pducitur producũtur. Sicuti dãs rationalitatẽ, dat etiã riſibilitatẽ, quia eadẽ actione vtraq; perfectio producitur. Quãuis altera (vt rationalitas) per ſe primò, altera vero (vt riſibilitas) ſecundariò: at vero, perfectio extrinſeca nõ cõſequitur ad formã iſto modo, quia nõ eadẽ actione producitur, quare producẽs ignẽ, nõ producit cõbuſtionem, quamuis cõbuſtio ſit perfectio ipſius ignis, eſt tamẽ extrinſeca. Perfectio autẽ intrinſeca ignis eſt poſſe cõburere, vnde producẽs ignẽ dãdo illi formã ignis, dat illi potẽtiam ad cõburẽdũ. Ita in propoſito, in grauibus & leuibus perfectio intrinſeca grauis eſt, poſſe deſcẽdere deorſum. Perfectio autem extrinſeca, eſt ipſe actualis deſcenſus deorſum. Vnde quãuis generãs graue tribuat illi omnẽ perfectionẽ intrinſecã, nõ tñ tribuit illi perfectionẽ extrinſecã & actualẽ deſcẽſum.

Not. vlt. ¶Vltimò notãdũ, ꝙ in omni agẽte duplex reperitur pricipiũ, ſcilicet, quod, & quo: principiũ quod, eſt ipſum agẽs, principiũ autẽ quo, eſt ratio formalis agẽdi. Vnde ſi grauia & leuia mouẽtur à ſe, aſsignãdũ eſt ꝓ principio quod, ipſum graue, & ꝓ principio quo, forma ipſius grauis, vt graue eſt, ſcilicet, ipſa grauitas.

Prima cõcluſio. ¶Prima concluſio. Grauia & leuia in ſuis motibus naturalibus mouẽtur à ſe, vel mouent ſe. Hæc cõcluſio eſt Doctoris, vt patet in litera. Et probatur primò ex Ariſt. in illo tex. 31. vbi ait, Contingit enim impeditũ nõ ſurſum eſſe; ſed ſi auferatur impedimẽtũ agit, & ſemper ſuperius fit, ſed nõ agit niſi motũ localem, ergo grauia & leuia (ſi nõ impediãtur) ſtatim mouẽt ſe localiter ad ſua loca. ¶Cõfirmatur à nõnullis ex Ariſt. 2. Phyſ. tex. 84. vbi dicit, naturalia eſſe quæcũq; ab aliquo in ſeipſis principio continuè mota perueniunt ad aliquẽ finẽ. Et in. 4. Phyſ. tex. 86. innuit, graue & leue eſſe factiua lationis. Et in 7. Phyſic. text. 10. ait, omnia quæ mouentur extrinſecus ab alio, moueri violẽter. Et. 4. de cælo, tex. 24. ponit hãc differẽtiã inter graue & leuẽ, & inter ſanabile, quod hoc extrinſecus mouetur ad ſanitatẽ, illa vero habẽt in ſeipſis principiũ ſuorũ motuũ. Ad hæc Eudemus & Alexãder perſpicuis verbis demõſtrãt in elemẽtis eſſe principiũ actiuũ naturaliũ lationũ, quibus ad ſua loca mouentur: quæ verba refert Simplicius. 2. Phyſ. ſuper tex. 1. Aiũt enim, in elemẽtis nullius motus naturalis eſſe principiũ, niſi eius motus qui fit ſecundũ lationẽ, & locũtur de principio actiuo, nã principiũ paſsiuũ eſt in illis, non ſolũ reſpectu motus localis, ſed etiã alterationis, generationis, & corruptionis. Vnde qñ Ariſt. dicit grauia & leuia non moueri à ſe, loquitur de motu, quo mouentur animalia: quæ vndecũque, quocũque, & quãdocũque volũt poſſunt ſeipſa mouere, ac ſimpliciter etiã quieſcere. Corpus autẽ ſimplex non põt moueri, niſi ex certo loco ad certũ locũ, id eſt, ex nõ naturali ad naturalẽ: & cũ cœperit moueri, non poteſt ſiſtere motum ſuũ, & interquieſcere, donec perueniat ad ſuũ locũ naturalẽ: vt nõ ſine cauſa Ariſt. in 5. Phyſic. tex. 18. ſcriptũ reliquerit, corpora ſimplicia nõ tam mouere ſeipſa, quã ferri. Quare corpus ſimplex cõparatione animaliũ poteſt merito dici, nõ moueri à ſeipſo. Hactenus prædicti autores. Probatur tamẽ prædicta cõcluſio rationibus Doctoris.

¶Primò. Effectus in actu requirit cauſam in actu, ſed motus deorſum eſt effect⁹ in actu, ergo requirit cauſam in actu, illa nõ poteſt eſſe generans, ergo. Probatur minor. Si aliqua ratione generãs eſt cauſa illius motus, maximè, vel quia produxit ipſum graue, & dãs formã dat cõſequẽtia ad formã: ſed hoc nõ. Nã ſi Deus crearet aliquẽ lapidẽ in loco ſurſum, ſtatim moueretur deorſum, ſicuti & reliqui lapides producti à generante, ſed illius motus lapidis creati nõ eſſet cauſa generãs, quia nõ eſt lapis genitus, neque ſimiliter eſt cauſa Deus, nã terminus actionis diuinæ eſt lapis ſecũdũ ſuã ſubſtãtiã, & actio diuina terminata fuit ad primum eſſe lapidis, ergo cũ nullũ ſit agens extrinſecũ mouens illũ lapidẽ deorſum, ille lapis ſeipſum mouet deorſum. *Prima ratio.* ¶Cõfirmatur. Graue per grauitatẽ eſt ſufficienter cõſtitutũ in actu primo ad motũ deorſum, ergo põt exire in actũ ſecũdũ à ſe, remoto impedimẽto. Probatĩ ſequela: nã omnis cauſa exiſtẽs in actu primo, poteſt exire in actũ ſecũdũ ſi nõ eſt aliquod impediens. Modo ꝓbatur antecedẽs. Graue poteſt habere rationẽ principij quod, reſpectu motus deorſum; ergo. Probatur antecedẽs. Si alicui graui alligetur aliquod leue, illud leue deſcẽdit deorſum, ſed

quòd plantæ mouentur motu alterationis, non tamen motu locali per ſe.

Ad ſextū. ¶Ad ſextum reſpōdetur, quòd in grauibus & leuibus nō eſt neceſſarium aſsignare partem mouentem, & motam: quia grauia non mouentur, quia vna pars mouet aliam, ſed quælibet pars eſt mouens & mota, ſed tantum requiritur quod aſsignetur principiū mouendi actiuum & paſsiuum, ſecundum quæ ipſum graue ſit mouens, & motum. Et per hoc patet ad iſtam quæſtionem.

TEXTVS.

ET quod cōtinuè, patet: quia inter duo vbi ſunt infinita vbi media. Quod probatur ex continuo motu corporis per omnia illa vbi. Per omnia autem illa poteſt Angelus tranſire, ita quod in nullo illorum vbi ſit, niſi indiuiſibiliter: & per cōſequens, nō poteſt omnia illa pertranſire, niſi cōtinuè moueatur. diſt. 2. q. 9. lit. A.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor vnicam ponit conclusionem nempè quod Angelus poteſt moueri motu continuo; quam probat, quia ad motum cōtinuum requiritur, quod ſpatium conſtet ex infinitis vbi indiuiſibilibus. Sed Angelus poteſt pertranſire de vbi ad vbi, inter quæ duo vbi ſunt infinita vbi continuata, ergo ſicut ſi corpora per illa vbi pertranſirent mouentur motu continuo: ita Angelus mouetur motu continuo. Vt autem de hac re plenior habeatur notitia, ſit quæſtio ſexta.

QVÆSTIO VI.

¶*Vtrùm Angelus moueatur motu continuo?*

Prima ſententia. DE hac re fuit prima ſentētia D. Tho. in. 1. diſt. 37. aſſerēris, Angelum nullo modo poſſe moueri motu continuo, quæ poteſt probari nonnullis rationibus, quarū prima

Primum argum. eſt. Si Angelus moueretur motu continuo, vel haberet vnicam operationem in diuerſis locis, vel plures: nō primū, quia ad motū continuū Angeli requiruntur diuerſi contactus locorū, qui fiunt ab Angelis. Sed contactus fit per operationē, ergo requirūtur diuerſæ operationes: neq; ſecundū, quia plures operationes nō poſſunt eſſe continuæ,

Secundum argum. ergo. ¶Secundò. Angelus eſt indiuiſibilis ſecundùm ſuā ſubſtantiā, ergo non poteſt moueri motu continuo. Probatur ſequela. Nā ad motū cōtinuū requiritur, quod mouens ſit partim in termino à quo, & partim in termino ad quē, quia quod mouetur, nō mouetur quādo eſt in termino à quo (tunc enim quieſcit) neque quādo eſt in termino ad quē (quia tūc iam mutatū eſt) ergo quod mouetur cōtinuè, partim debet eſſe in termino à quo, & partim in termino ad quem, ſed Angelus eſt impartibilis, ergo non poteſt moueri localiter cōtinuè. ¶Confirmatur, quia mobili indiuiſibili debet correſpōdere locus indiuiſibilis, ergo ſi Angelus pertrāſit cōtinuè aliquod ſpatiū, neceſſarium erit quod ſuo trāſitu numeret infinita indiuiſibilia, quæ ſunt in ſpatio, attingēdo vnū poſt alterū, quod tamē eſt impoſsibile, quoniā multitudo quæ poteſt numerando pertrāſiri, habet terminum, & ex conſequenti non eſt infinita. ¶Tertiò. Angelus ſecundū

Tertium argum. ſuā ſubſtātiā eſt ſubiectū iſtius motus localis, ergo motus localis Angeli nō poteſt eſſe cōtinuus. Antecedens manet probatū. Et probatur ſequela. Motus continuus habet partes, & extēſionē, ergo requirit ſubiectū habēs partē, & extenſionē, ſed Angelus eſt indiuiſibilis, & inextenſus, ergo nō poteſt eſſe ſubiectū motus localis cōtinui. ¶Quar-

Quartum argum. tò. Cōtinuitas motus ſumitur ex cōtinuitate ſpatij, & ex quātitate mobilis, ſed motus Angeli non pendet ab ſpatio, neq; eſt vlla quātitas ex parte Angeli, ergo motus Angeli per ſe nō habet vnde poſsit eſſe cōtinuus.

Confir. 1. ¶Cōfirmatur. Succeſsio in motu prouenit, vel ex reſiſtentia medij, vel reſiſtentia mobilis ad motorem in motu proiectiuo. Exemplum prioris. Grauiora velocius deſcendunt, quam leuiora, eo quod aer minus reſiſtit grauioribus. Exemplum ſecundi. Grauiora tardius mouētur, quādo proijciūtur, quia reſiſtunt motori: Angelo autē (cum ſit ſpiritualis) nullū corpus, aut mediū reſiſtit, ergo nō mouetur ſucceſsiuè. ¶Cōfirmatur. Nā aliàs ſequeretur, Angelū inferiorē poſſe moueri tāta velocitatē, quāta moueretur ſuperior, quāuis vterq; agat ſecūdū vltimū ſuæ potētiæ, quod tamē videtur impoſsibile, quia cū agēs (quo maiorē virtutē habet) eo cæteris parib⁹ poſsit extēdi ad perfectiorē effectū, neceſſariū videt, quod Angelus ſuperior (qui virtute motiua ſuperet inferiorē) poſsit efficere motum velociorē, quā inferior, ſi vterq; ſecūdū vltimū ſuę potētię opera-

operatur. Modo probatur ſequela. Quia ſi Angelus ſuperior moueat ſe motu continuo, neceſſario conſumet aliquod tempus in eo motu, quantumcunque autem breue ſit illud tempus, poterit Angelus inferior in eodem, aut in altero æquali mouere ſeipſum, quia cum nulla ex parte patiatur reſiſtentiam, non erit ſibi difficilius, mouere ſe in illo tempore, quàm in maiori. ¶ Cõfirmatur ſecundo, quia idem inconueniens ſequitur facta comparatione inter Angelum & corpus, quod magis incredibile videtur, cũ corpus operetur cum reſiſtentia ſpatij medij. Probatur ſequela, quia quantumcunque ſit breue tempus, quo Angelus deſcẽdit motu continuo ab orbe lunæ ad terram, habebit aliquam proportionem cum tempore, quo aliquod graue abſoluit eundem deſcenſum, quoniam inter qualcunque ſucceſsiones finitas eſt aliqua proportio, ſed poteſt illud graue ita augeri additione, vt fiat decuplo grauius, quàm alterum, ergo poterit deſcendere in tempore decuplo breuiori, quàm antea, & ex conſequenti æquali tempore, quo Angelus deſcendit. Patet conſequentia, quia quo maior eſt grauitas mobilis eò cæteris paribus velocius deſcendit.

Confirmatur ſecundo.

Sententia Doctoris. ¶ Secunda ſententia eſt Doctoris, vt patet in litera, quam docet etiam D. Tho. 1. par. quæſt. 53. art. 1. & 2. Eandem docent Marſillus in. 2. quæſt. 7. art. 3. Ægidius in. 1. diſt. 37. Capreolus in 2. diſt. 6. quæſt. 1. ar. 1. Gregorius ibidem quæſt. 2. Ricardus in. 1. diſt. 37. circa tertium principale, quæſt. 1. in ſolutionibus argumentorum. Ferrara 3. contr. gentes. cap. 105.

Notab. 1. ¶ Pro cuius explicatione, & totius quæſtionis, eſt primo notandum, quòd motus dicitur continuus dupliciter. Primo, quando nulla eſt quies intermedia, & ſic ſolus motus cælorum dicitur continuus, quia cæli nunquam quieſcunt. Secundo modo dicitur motus continuus, quando ſubiectum dimittit locum ſucceſsiuè, & non ſimul, veluti in motu progreſsiuo animalis, ſucceſsiuè enim mouetur animal, quia mouet vnã partem poſt aliam, & relinquit locum non ſimul, ſed paulatim.

Notab. 2. ¶ Secundò eſt notandum, quòd omnis motus localis non eſt in efficiente, ſed in ſubiecto quod mouetur, cum omnis motus ſit actus entis in potentia paſsiua, ſecundum quod in potentia paſsiua. Vnde quantum attinet ad motum Angeli poſſumus diſtinguere illam duplicem operationem voluntatis, quarum prima eſt actus ille, quo Angelus vult, aut imperat ſuum motũ, & iſta non eſt motus localis, ſed antecedenter ſe habet ad motum localem. Secunda eſt ipſa acquiſitio vbi, quæ cõparatur ad priorem per modum paſsionis. Et iſta eſt, qua Angelus fit præſens hic, & ibi continuè, & cum quadam ſucceſsione.

Notab. 3. ¶ Tertiò eſt notandum, quòd Angelum moueri continuè, poteſt dupliciter intelligi, vno modo per ſe, ſecundo modo per accidens. Per accidens, vt cùm mouetur ad motũ corporis aſſumpti, & iſte motus eſt per ſe corporis, per accidens vero Angeli, & neceſſario debet eſſe continuus, ſicuti & motus corporis. Per ſe vero intelligitur Angelus, dupliciter adhuc, vno modo ſecundum ſententiam D. Tho. vel quia operationem ſuam exercet in diuerſis partibus eiuſdẽ corporis, aut ſpatij ſucceſsiue taliter, vt operationem ſuam totalem nõ exerceat in totũ locum, At quãdiu extendi poteſt, vt immediatè poſt hoc, totum hunc locum ſimul relinquat, & in totum alium ſe applicet, huic æqualem, & operationem ſuam exerceat, qui motus eſt diſcretus: & poteſt intelligi iſte motus, vt relinquat ſpatium. v. g. centum pedum, quia in toto illo ſpatio nõ operatur, & acquiret aliud ſpatium huic æquale, in quo toto operatur, priori continuum, Vel ita, vt ſit in priori diſcõtinuum, & hoc eſt moueri de loco ad locum non tranſeundo per medium. Secundo modo poteſt contingere, vt operetur circa diuerſa loca, ita vt non ſimul totum locum in quo operatur derelinquat, ſed ſolum partem eius, in quo operatur, & partem immediatè acquirat: taliter, vt quantũ dereliquit de loco habito, tantũ acquirat de non habito. ¶ At vero ſecundum ſententiam Doctoris, cũ Angelus non ſit in loco per operationem, ſed per acquiſitionem noui, & noui vbi, ad continuitatem motus, non eſt neceſſariũ, quod illa acquiſitio ſit vna vnitate indiuiſibilitatis, ita vt tota ſit ſimul, quia potius hoc repugnat motui cõtinuo, qui conſiſtit in quadam ſucceſsione partium, & nõ poteſt eſſe totus ſimul, ſed ſatis eſt quod ſit vna vnitate continuitatis ſucceſsiuæ. Ex quo prouenit, quod duo requirat, quarum primũ eſt, quod licet ſit vna, conſtet partibus: alterũ autem, quod iſtæ partes ſint ſucceſsiuæ, & non permanentes. Et ita dicantur exiſtere

ratione

ratione continuatiui. Quare motus continuus eſt plures contactus; non totales, ſed partiales,& ſucceſsiui,ad quos ſufficit vnus motus, cõſtãs pluribus partib' ſucceſsiuis.

Notab.4. ¶Quartò eſt notandum. Motũ Angeli non eſſe in rigore paſsionem, reſpondentem illi impetio, vel actioni volũtatis, qua volũtas imperat, vt Angelus ſe moueat de iſto loco ad illũ: ſed eſſe exercitiũ quodam virtutis motiuæ, ſcilicet, volũtatis formaliter ſumptæ in quantũ motiua eſt,& nõ inquantum eſt volitiua, aut imperatiua. Appellatur tamen tale exercitium paſsio; quia prouenit ex imperio, & ob hoc motus localis ipſius Angeli, & acquiſitio illa noui, & noui vbi, diſtincta eſt ab illa volitione, qua Angelus vult eſſe in illo,& in illo loco. Imaginandũ itaque eſt, duos eſſe actus voluntatis in Angelo, alter quo vult eſſe in hoc,& illo loco, & alter quo exequitur illud, quod per iſtã volitionem voluit. Ex quo prouenit, quod quanuis operatio (qua imperat huiuſmodi motus) ſit vna, vel plures, non ex hoc ſequitur, quod operatio quæ eſt formaliter motus, ſit vna, vel plures. Quia bene ſtat, quòd illa ex parte actio ſit plures, & quod operatio (quæ eſt formaliter motus) ſit vna, quia talis operatio ſecunda nõ ſe habet ad primã operationem, ſicut ſe habet paſsio ad actionem,& per conſequens, non reſpondet illi ſicuti paſsio reſpondet actioni, id eſt, quod ſi eſt vna actio, ſit vna paſsio, & ſi ſunt plures actiones, ſint plures paſsiones.

Concluſio. ¶Concluſio. Angelus poteſt moueri per ſe de loco ad locũ motu ſucceſsiuo, & continuo. Hæc concluſio eſt Doctoris, & probatur. Angelus poteſt ſucceſsiuè habere ſubſtantiam ſuam applicatã ſpatio diuiſibili, deferendo ſucceſsiuè illud ſpatium per partes, & eodem modo acquirendo aliud ſine interruptione, ergo poteſt moueri de loco ad locũ cõtinuè. Antecedens probatur. Nã cũ Angelus eſt in loco minori eo, qui ſibi eſt adæquatus, poteſt paulatim,& ſucceſsiuè deſerere partem eius, ita vt remaneat in minori,& acquirere maiorem intra latitudinem loci adæquati, ergo etiã poteſt ſucceſsiuè, & per partes deſerere totum locũ, in quo eſt, transferendo ſe eodem modo, ad alium locum totale. Conſequentia patet. Quia nulla eſt ratio, cur non poſsit Angelus hoc modo deſerere, & acquirere locum totalem, ſicuti poteſt partialem. Antecedens etiam probatur, quia Angelus liberè ſe applicat maiori, aut minori loco intra latitudinem loci adæquati, ergo etiam poteſt in aliquo loco minori adæquato, poteſt autem deſerere partem eius, nõ ſimul, ſed per partes, aut extendi ad maiorem locum. Patet conſequentia. Quia non eſt intelligibile, quomodo aliter ſit Angelo liberũ, poſtquam eſt in loco, eſſe in minori & minori loco: aut maiori & maiori intra latitudinẽ adæquati. ¶Confirmatur. Quia anima rationalis (quanuis indiuiſibilis ſit) poteſt ſucceſsiuè deſerere partem aliquam materiæ, quã informat, vt ſi pars carnis ſucceſsiuè aliquo modo corrumpatur, quod (ſaltim de parte indeterminata) concedunt omnes eſſe poſſibile, & eodem modo poteſt extendi ad in formandum nouam partem materiæ, quod de facto contingit in nutritione, iuxta ſententiam probabiliorem, ergo etiam Angelus (poſtquam eſt in aliquo loco) poterit non obſtante ſua indiuiſibilitate, aut deſerere partẽ eius, aut extẽdi ad maiorẽ locũ ſucceſsiuè,& per partes. *Cõfirm. 1.* ¶Confirmatur ſecundò, quia nõ magis repugnat indiuiſibilitati Angeli eſſe in loco extẽſo, & habente partes, quã acquirere eũ ſucceſsiuè, & per partes: ſed primũ eſt poſsibile, ergo & ſecundũ. *Cõfirm.2.*

¶Reſpondetur argumentis. Ad primum reſpondet Caiet. quod motus cõtinuus Angeli poteſt fieri vna, vel pluribus operationibus, quòd ſi fiat vna operatione, certum eſt quomodo motus eius poſsit eſſe cõtinuus, quia in motu, & operatione Angeli duo poſſunt conſiderari. Primum eſt, actus intellectus, & volũtatis, quo vult mouere aliquod corpus, vel ſuã ſubſtantiam. Secundũ eſt ipſe motus, qui fit in corpore, vel in ſubſtantia Angelica loco applicata. Motus ergo continuus Angeli, poteſt fieri per vnicũ actum intellectus, & voluntatis eius, nam poteſt vnico actu velle applicare ſuam virtutem, vel ſubſtantiam ſucceſsiuè huic ſpatio, vel corpori: & tũc ſequitur motus, abſque repetitione actus, cũ ſola permanentia illius volitionis, & hoc modo portauit Angelus continuè Abacuc à Iudæa, vſque ad lacum leonum. Motus autem cauſatus per talem actum, planè eſt vnus, cum ſit continuus, eſt tamen diuerſa vnitas illius motus, & interioris actus: nam hic eſt indiuiſibilis, & ita ſemper eſt idem ſecũdùm ſe totũ. At vero motus qui fit in corpore, vel in ſubſtãtia Angeli ſemper eſt diuerſus ſecundùm partes, licet continuitate ſit vnus. Et iſto modo *Reſpon. argumen. ad primum.*

modo eſt verum, quòd in motu Angeli ſunt plures contactus, vel plures præſentiæ partiales. Quomodo autem poſsit dari motus continuus, quando ſunt diuerſæ operationes, dicit Caietan. non eſſe inconueniens, quamuis Ferrara. 3. contra gentes, cap. 102. iſti dicto contradicat. Et ratio eius eſt, quia ſi iſtæ operationes eſſent plures, deberent multiplicari ad pluralitatem locorum partialium Angeli, quod eſt impoſsibile. Quia loca partialia ſunt infinita, & ſic operationes deberent eſſe infinitæ. Et prætcrea, quia illæ operationes deberent eſſe diſcretæ: quia vna operatio non poteſt alteri operationi continuari. Quia illa continuantur, quæ ſunt partes alicuius totius, & recipiuntur in eodem ſubiecto, & ob hoc efficiuntur vnũ, ſed illę operationes eſſent in diuerſis inſtantibus, ergo diſcretæ, & per conſequens cauſarent motum diſcretum. Sed his rationibus non obſtantibus, reſpondent nonnulli tenentes ſententiam Caiet. ad argumentum Ferraræ, quòd non multiplicantur operationes Angeli ſecundùm multiplicationem partium proportionalium ſpatij. Vnde ad confirmationem reſpondent, operationes non eſſe continuas cum ſint indiuiſibiles, tamen eſt vna immediatè poſt alteram, abſque media duratione, & hoc ſufficit, vt motus ab illis cauſatus, ſit continuus. Quare explicantes ſententiam Caietani dicunt, quòd continuitas motus Angeli ſumitur ex intrinſeca vnione partium ipſius motus, ita vt habeant vnum indiuiſibilem terminum cõmunem, & quòd ſine interruptione Angelus acquirat nouum & nouum ſpatium. Hoc autem non repugnat fieri per plures actus intellectus, vel voluntatis Angeli, quia poteſt Angelus habere vnam volitionem deſcendendi ſucceſsiuè, & continuè à cælo vſque ad hunc locum, & in eodem inſtanti quo peruenit ad hunc locum, poteſt habere nouam volitionem tranſeundi ab hoc loco ad aliũ: & ſic continuare motum abſque interruptione, neque hoc habet aliquam repugnantiam, quod patet explicando hunc motum per operationes circa corpus: nam poteſt Angelus mouere lapidem vſque ad hunc locum, & immediatè poſt illud inſtans in quo ad hunc locum peruenit, poteſt mouere alium lapidem ab hoc loco ad alium, idque denuò velle ſine interruptione motus. Vnde ad argumentum neganda eſt conſequentia, quia ſiue per vnam, ſiue per plures operationes poteſt motus continuari. ¶Alij autem explicantes ſententiam Caiet. reſpondent, quòd quamuis motus Angeli non ſit aliud quam pluralitas contactus ſucceſsiua, & vna operatio non poſsit eſſe niſi vnus contactus; & per conſequens non appareat, quomodo poſsit eſſe motus continuus, cum plures operationes non poſsint eſſe inter ſe continuæ, & ſint neceſſariæ vt poſsit Angelus continuè moueri, nihilominꝰ tamẽ dici poteſt, quod vna, & pluribus operationibus poteſt Angelus cõtinuè moueri: nam ſi operatio (qua Angelus dicitur mouere ſe) cõſideratur ex parte paſsi (ſcilicet, corporis) circa quod operatur Angelus, poteſt dici multiplex ſaltem per ordinem ad ſpatium, quia vt corpus aliquod moueatur ab Angelo, neceſſarij ſunt plures contactus illius corporis ad ſpatium partiales: ſi tamen conſideretur ex parte ſui principij (ſcilicet, Angeli) poteſt dici vna, quia ad plures illos contactus ſufficit vna operatio ex parte Angeli, ſicut ad plures contactus alicuius corporis ad ſpatium ſufficit vna quantitas ipſius corporis. Vnde concludunt, quòd quantum ipſi poſſunt intelligere, Caiet. ſentit, motum conti nuum Angeli fieri vna operatione totali, & pluribus partialibus: quod ſi iſte ſenſus verus eſt, parum differunt inter ſe Caiet. & Ferrara.

¶Aliter tamen reſpondendum eſt ad iſtud argumentum, iuxta ea quæ diximus, ſcilicet, quod cum motus Angeli ſit illud exercitiũ, quo Angelus acquirit aliud, & aliud vbi, dummodo iſta acquiſitio ſit continua, motus erit continuus. Prima autem operatio voluntatis non eſt neceſſarium quod ſit vna, vel plures: quia illa neque eſt motus, neque principium motus, ſed tantum extrinſecè ſe habet ad illum. Sicut v.g. ſi vnus Angelus moueret aliquod corpus vſque ad determinatum vbi, & alius antequàm finiretur ille motus, à primo angelo inceptus, moueret illud corpus vſque ad aliud vbi, & ſic de alijs plurimis Angelis, ille motus eſſet motus continuus illius corporis, non tamen operationes eſſent vna, ſed plures: quare ad continuitatem motus non eſt neceſſarium quod illa prima operatio ſit vna, neque etiam eſt neceſſarium, quòd ſecunda operatio ſit vna vnitate indiuiſibilitatis, ſed ſatis eſt quod

ſit vua vnitate continuitatis ſucceſsiuæ.

Ad ſecũdum. ¶Ad ſecundum reſpondetur concedendo antecedens,& negando ſequelam,& ad probationem dicitur cum Doctore in ſolut. ad tertium argumentum, nullum inconueniẽs ex propoſitis ſequi, ex eo quod indiuiſibile moueatur motu continuo. Vnde ad argumentum in forma reſpondetur, quòd quando Angelus mouetur ſucceſsiuè à loco ad locum, partim eſt in termino à quo,& partim eſt in termino ad quem, quæ partialitas non eſt in Angelo, ſed in ſpatio. ¶Vel ſecundò reſpondetur cum Gregorio in 2.diſtinctione.6.quæſt.2.ad argumentum principale dicente, quod illa inconuenientia, quæ poſſunt ſequi ex hoc,quod indiuiſibile moueatur,ſolum poſſe obijci, contra motum cõtinuum indiuiſibilis pertinentis ad quantitatem, quod eſt indiuiſibile ratione limitationis, non tamen contra indiuiſibile quod eſt indiuiſibile ratione perfectionis, cuius modi eſt Angelus, qui poteſt deſerere,& acquirere per partes terminos motus, & partim eſſe in vno termino, & partim in altero,ita, vt iſta diuerſitas partium teneat ſe ex parte ſpatij, & non ex parte mobilis, & ptopter eandem rationem non ſequitur, quod numeret ſuo tranſitu infinita indiuiſibilia ſpatij.(Qui vult multa de his indiuiſibilibus videre, legat Liquetum ſuper iſtã quæſtionem Doctoris.) Mihi tamen iſta ſecunda ſolutio Gregorij clarior apparet.

Ad tertiũ. ¶Ad tertium reſpondetur cum Ricardo in 1. diſt.37.circa tertium principale, quæſt. 1.in ſolutione ad quartum, quod cum dicitur accidens diuiſibile non poteſt eſſe in ſubiecto indiuiſibili, non habere verum de illo accidente, cuius partes non manent ſimul,& tale accidens eſt motus,vnde poteſt eſſe in ſubiecto indiuiſibili per comparationem ad aliquod diuiſibile, ſicut ſpatiũ, & non per ordinem ad mobile.

Ad quartum. ¶Ad quartum reſpondetur, quòd ſicut ad continuitatem motus localis corporis non ſufficit ſola continuitas ſpatij,ſed præterea requiritur cõtinuitas mobilis,& temporis, ita ad continuitatem motus Angelici non ſatis eſt continuitas ſpatij; ſed requiritur continuitas temporis menſurantis applicationem virtutis Angelicæ ad locum, ſecundùm diuerſas partes loci, ad quas Angelus ſucceſsiuè ſe ſe applicat. Vnde ſucceſsiò motuum localium Angelotum prouenit ex eorum voluntate,quia poteſt ſi velit mouere ſe ſucceſsiuè, acquirendo vnam partem termini ad quem, & dimittendo aliam termini à quo. Verum ſi velit,poſsit etiam moueri motu diſcreto,vt infra dicemus.

Ad primã confirm. ¶Ad confirmationem reſpondetur cum Doctore hac quæſt. in ſolutione ad quartum principale,quod in motu duplex reperitur ſucceſsio, altera quæ conuenit illi ratione ſpatij, & altera quæ conuenit illi ratione qualiratis. Prima eſt eſſentialis: ſecunda eſt accidentalis. Eſſentialis conuenit illi propter diſtantiam ſpatij, quia partes ſpatij nõ ſunt ſimul, & ideo non poſſunt ſimul pertrãſiri, & propter hoc neceſſe eſt quod Angelus pertranſeat eas ſucceſsiuè, vnam poſt aliam,ſicuti Angelus exiſtens in cælo, ſi vult venire in terram,tenetut tranſire medium ſpatium,quod eſt inter cælum & terrã. At vero ſucceſsio accidentalis quæ prouenit, vel ex reſiſtentia medij,vel ex maiori,vel minori impedimento ex parte ipſius, non reperitur in Angelo, quia Angelus nullam habet reſiſtentiam ex parte medij,neque ex parte ipſius eſt aliquod impedimentum,ratione cuius velocius, vel tardius terminum ad quẽ acquirat. Sicut v. g. reſpectu corporis eſt duplex ſucceſsio in motu locali,altera quæ conuenit illi ex parte ſpatij, quia ſcilicet partes diſtant inter ſe, altera vero eſt ex parte qualitatis eius corporis, qua ſpatium eſt plenum,nam iuxta ipſius craſsitiem, aut tenuitatem, impeditur magis,aut minus velocitas mobilis,& quamuis prima(vt dixi) conueniãt Angelo, nempè diſtantia partium,non tamen ſecunda:quia non habet aliquam reſiſtentiam ex parte medij.

Ad ſecundã cõfirm. ¶Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, quòd quicunque Angelus poteſt mouere ſeipſum quantacunque velocitate voluerit, quod etiam ſaltim videntur inſinuare omnes doctores, cum de omnibus Angelis indifferenter dicant, ſine mora adeſſe cuicunque loco,propter maximam celeritatem qua quilibet illorum poteſt ad quem cunque locum peruenire: neque eſt neceſſarium,Angelum qui excedit alium in virtute motiua, etiam excedere eum in hoc quod poſsit ſeipſum mouere velocius,cum poſsit in alijs excedere, nempe in hoc quod poterit maius corpus mouere, & æquale maiori cum velocitate, & ipſum Angelum etiam inuitũ loco pellere. Sicut verbi gratia, quamuis luminoſum aliquod

exce-

excedat alterum in virtute illuminatiua, non ideo neceſſarium eſt, quod poſsit velocius, aut citius illuminare, Imo neque eſt poſsibile, cum vtrunque illuminet inſtanti. Sed ſatis eſt, quod illuminet intenſius, vel ad maiorem diſtantiam.

Ad vlt. confirm. ¶Ad vltimam confirmationem reſpondetur negando paritatem rationis, propter diſparitatem inter corpus & Angelum: nã reſpectu corporis eſt duplex impedimentum, alterum intrinſecum ex parte ſpatij, quale eſt habere partes diſtantes inter ſe: alterum eſt extrinſecum, nempe reſiſtentia corporis replentis illud ſpatium, quæ reſiſtentia non reperitur reſpectu Angeli.

QVÆSTIO VII.

¶*Vtrùm Angelus deſerendo ſimul totum terminum à quo, poſsit moueri motu continuo?*

Primum argum. PRO parte negatiua eſt primum argumentum. Angelus exiſtens in loco indiuiſibili non poteſt moueri motu continuo, ergo. Probatur antecedens. Locus indiuiſibilis nõ habet partem, & partẽ, ergo non poteſt ſucceſsiue deſeri.

Secundum argum. ¶Secundò. Si poteſt continuè moueri, ergo poſſet continuè facere lineam exiſtens continuè in puncto, & puncto indiuiſibili, & per conſequens linea conſtaret ex indiuiſibilibus punctis. Huic quæſtioni facillimè reſpondetur ex dictis dicendo primò, quod ſiue terminus à quo ſit indiuiſibilis, vt ſi Angelus eſſet in puncto, ſiue ſit diuiſibilis, vt ſi Angelus exiſteret in loco extenſo, & diuiſibili, ſi tamen Angelus deſerat eũ totum ſimul, & indiuiſibiliter, non poteſt ab eo moueri motu continuò, & ſucceſsiuo. *Prima cõcluſio.* Et ratio huius dicti eſt, quia non poteſt mobile deſerere terminum à quo, niſi acquirendo terminum ad quem, aut ſaltim accedendo ad eum, & ingrediendo in aliquam partem ſpatij, quia recedere ab vno termino motus, eſt accedere ad alium: ſed Angelus in caſu poſito deſerit terminum à quo, & ex conſequenti recedit ab eo ſimul, & indiuiſibiliter, ergo etiam acquirit terminum ad quem, aut ſaltim aliquam partem ſpatij ſimul, & indiuiſibiliter: & per conſequens, non mouetur ab illo termino motu continuo. Conſequentia prima patet. Quia cum receſſus ab vno termino, ſit acceſſus ad alium, nõ poteſt intelligi, quod receſſus fiat ſimul, & indiuiſibiliter, & quod non fiat eodem modo aliquis acceſſus ad alium terminum. Secunda conſequẽtia probatur. Quia illo receſſu neceſſario mouetur Angelus localiter, quoniam aliter ſe habet in ordine ad locum, quam antea: cum acquirat aliud vbi.

Secunda concluſio. ¶Secunda concluſio. Poſtquam Angelus relicto termino à quo acquiſiuit aliquid termini ad quem, aut ſpatij, bene poteſt (non deſerendo illum) extendi continuè ad maiorem locum, ſiue id quod acquiſiuit ſit indiuiſibile, ſiue diuiſibile. Ratio huius concluſionis eſt, quia in hoc nulla eſt repugnãtia: & certum eſt quod Angelus poſtquam exiſtit in aliquo loco poteſt permanens in eo extendi ad maiorem continuè, & acquirendo vnam partem poſt aliam.

Tertia cõcluſio. ¶Tertia concluſio. Si Angelus deſinat ſimul, id quod acquiſiuit de ſpatio, aut voluntate ſua, aut quia indiuiſibile eſt, non poteſt extendi continuè ad locum, quem primo acquirit: bene tamen, ſi deſinat illud ſucceſſiuè. Ratio huius eſt, quia vt paulò ſuperiùs dicebam, impoſsibile eſt quod mobile deſinat ſimul, & indiuiſibiliter aliquem locum, & quod non acquirat eodem modo aliud.

Reſpondetur argumentis. Ad primum. ¶Ad primum argumentum reſpondetur, quòd ex prima concluſione colligitur non poſſe Angelum moueri à loco indiuiſibili motu continuo, quando locus totaliter deſeritur. Secus autem, quando non totaliter deſeritur iuxta ſecundam & tertiam concluſionem. Vnde in tali caſu, quando Angelus deſerit in inſtanti locum indiuiſibilem, & acquirit eodem modo alium, non verificatur (in inſtanti in quo Angelus eſſet in primo loco indiuiſibili) nunc non mouetur Angelus continuè, & mediatè poſt hoc mouebitur, ſed in alio inſtanti, quo Angelus acquirit ſimul, & indiuiſibiliter alium locum. At vero, vt mobile dicatur moueri continuè ab aliquo termino, neceſſarium eſt, quod verificetur nunc nõ mouetur Angelus continuè, & immediatè poſt hoc mouebitur: vnde Angelus (in caſu quo deſinat locum indiuiſibilem totaliter, & acquirat locum indiuiſibilem, vel diuiſibilem, in quo poſtea moueatur continuè) duplici motu mouebitur, ſcilicet, & motu diſcreto, & etiam motu continuò.

¶Ad

¶ Ad ſecundum teſpondetur, vt nonnulli, ſuper primam partem D. Tho. quæſt. 53. artic. 1. quæſt. 3. poſt tertiam concluſionē, quòd Angelus poteſt ſimul deſerere totum locum diuiſibilem, & acquirere ſimul totū alium adæquatum, & quanuis ex hoc videatur ſequi, dari duo inſtantia immediata, quę (quanuis ſint Angelica) debent coexiſtere duobus inſtantibus immediatis noſtri temporis, non eſſe inconueniens in propria duratione Angelica dari duo inſtantia immediata: conſiderando tamen coexiſtentiam duorum illorum inſtantium ad noſtrū tempus, poſſe contingere, quod inſtans terminatiuum quietis Angelicæ coexiſtat tempori noſtro, & non inſtanti termino illius horæ: & tunc inſtās initiatiuum termini ad quem incipit coexiſtere inſtanti temporis noſtri. Vnde illa propoſitio (quicquid quieſcit in aliquo loco, neceſſario quieſcit vſq; ad vltimum inſtans) verificarur quidem in qucunque re ſecūdùm propriā menſurā, & intrinſecam durationem. Cuius ratio forte non eſt, quia quieſcere eſt ſe habere nunc, ſicut prius, ſed quia ſi conſideretur id, quod eſt poſitiuum in quiete, nempe permanentia ſub tali termino, illud eſt quid permanens, & ideò habet intrinſecam durationē permanentem: atque adeò, inſtātaneam, & indiuiſibilem, & illa eſt intrinſecus terminus quietis. In corporibus autē verificatur etiam, quod quieſceus in aliquo loco quieſcit vſque ad terminum intrinſecum, quia corpus non poteſt mutare locum ſimul, & ideo motus oppoſitus quieti debet incipere per vltimū nō eſſe & cōſequenter, quies deſinit eſſe per vltimum ſui eſſe. Secus vero eſt in Angelo, loquendo ſecundū coexiſtentiā ad noſtrū tempus, quia poteſt totū locum ſimul mutare, poteſt etiam contingere vt terminatiuum inſtans quietis Angelicæ coexiſtat noſtro tempori vſq; ad vltimum inſtans intrinſecum, & conſequanter, quòd inſtās initiatiuum termini ad quē coexiſtat tempori noſtro, quod immediatè ſequitur per inſtans, & non alicui primo inſtanti. Vnde ſecundū coexiſtentiam ad noſtrum tempus nō dabitur primū eſſe Angeli in termino ad quem, neque poteſt aſſignari aliqua pars temporis, in qua primo ſit ibi: neque hoc eſt inconueniens, ſed in multis alijs neceſſarium: poteſt enim Angelus durare in aliqua intellectione vſque ad hoc inſtans noſtrum, & immediatè poteſt tranſire ad alteram, quia duratio indiuiſibilis, & inſtantanea Angelica coexiſtit, & inſtanti, & tempori noſtro: vnde ſicut coexiſtit, ita poteſt incipete coexiſtendo vel inſtanti vel tempori & neutrū illi repugnat; quia iſta duratio Angeli non coextenditur noſtro tempori, ſed eſt tota in toto, & tota in qualibet parte, & in quolibet inſtanti noſtri temporis. Et idcirco poteſt tota illa ſimul incipere coexiſtendo tempori, vel inſtanti noſtro.

¶ Aliter tamen reſpondetur, cum Licheto hac diſt. & quæſt. contra ſecundam con- *Secunda ratio.* cluſ. in ſolut. ad tertium. vbi dicit, quod Angelus quādo deſinit pūctū, in quo actu exiſtit, fit in alio pūcto: & cum quæritur de ly, immediatè, dico quòd fieri in alio pūcto immediatè, poteſt multipliciter intelligi. Primò quod fiat in alio pūcto immediate, ideſt immediato primo pūcto, & hoc eſt impoſſibile, quia punctum non eſt immediatum puncto, vt patet. 6. Phyſic. ſecundo quod fiat in alio puncto immediatè, id eſt, quod fiat in illo puncto, non tranſeundo per aliquod medium, & hoc non, quia tunc nō moueretur à puncto ad punctum motu continuo. Tertiò quod fiat in alio puncto immediatè, ideſt, quod tranſeundo ſpatium intermediū, illud quod immediatè tangit eſt pūctum, & ſic cōceditur, quod Angelus fit immediatè in alio pūcto, ideſt quod nō acquirit aliquid immediatè tangendo illud, niſi punctū. Sed illud non poteſt tangere, niſi prius tranſeat ſpatium diuiſibile, vel aliquā partem ſpatij diuiſibilē. ¶ Quod ſi quæras quando Angelus eſt in primo puncto ſpatij pedalis; & immediatè mouetur ſuper illo ſpatio, & quęras quid immediatè tangit, nō punctum, quia non eſt immediatum primo puncto, ſed aliqua pars ſpatij eſt immediata illi, quia inter punctum & punctū eſt aliqua pars, ergo videtur, quòd per prius tangat illam partem. Reſpōdetur quod tangere illam partem poteſt dupliciter intelligi, ſcilicet aut quod tangat illam in pūcto, vel in alio, & alio indiuiſibili, aut quod tangat illam in aliquo diuiſibili, primo modo tangit partem, ſed non ſecundo modo. ¶ Quod ſi dicas quod nō videtur imaginabile, quòd Angelus tranſeat, & moueatur ſuper ſpatiū pedale, in quo ſunt infinitæ partes diuiſibiles inexiſtentes, & quod nullam illarū tangat. Reſpondetur quod ſi puncta in ſpatio eſſent ita diſtincta, quòd poſſet ſignari, pri-

mum, ſecundum, tertium, & quartum, inter quæ cadūt partes diuiſibiles, fortè nō eſſet imaginabile, quod Angelus poſſet tranſire, & moueri de puncto ad punctum tangēdo illa, & quod nullo modo tangeret partes intermedias, ſed non eſt ſic intelligendū. Sed quia non poſſunt dari, vel ſignari duo puncta, quia inter illa duo ſunt infinita, imo infinities infinita, quia inter duo puncta eſt aliqua pars, quę ſemper eſt diuiſibilis in infinitas partes, & ſic inter quæcūq; duo puncta ſignara, etiā próxima quantū dici poſſunt, ſunt infinities infinita puncta. Et ex his pater quomodo indiuiſibile tranſeundo ſpatium tangat quamlibet partem illius ſpatij præciſe in puncto. Imo non poteſt tranſire minimam partem, quin tangat infinities infinita puncta.

¶ Quod ſi quæras quando Angelus moueturà puncto ad punctum, aut fit in alio puncto in inſtanti, aut in tempore. Reſpondetur quod ſi mouetur motu continuo propriè accepto quod neceſſario fit in alio pūcto in tempore. Et nullo modo in inſtanti.

QVÆSTIO VIII.

¶ *Utrùm Angelus poſſit moueri motu diſcreto.*

Primum argum. PRO parte negatiua eſt primum argumentum, ad motum diſcretum requiritur, quod Angelus ſimul deſerat totum terminum à quo, & ſimul & ſine ſucceſsione acquirat terminum ad quem, ſed hoc implicat, ergò. Probatur minor, nam ſequeretur dari duo inſtātia immediata indiuiſibilia, & per conſequens dari aliquid compoſitum ex indiuiſibilibus. Probatur ſequela, nam in motu diſcreto, neceſſarium eſt dari vltimum inſtās, in quo Angelus ſit in termino à quo, & primum inſtans in quo Angelus ſit in termino ad quem. Sed vltimum inſtans in quo Angelus eſt in termino à quo, & primum inſtans in quo Angelus eſt in termino ad quem, neceſſario debent eſſe duo inſtantia diſtinctā, ergo neceſſario ſunt danda duo inſtantia immediata. Probatur minor, quoniam ſunt intrinſeca terminis oppoſitis, ergo ſi Angelus mouetur motu diſcreto, neceſſario ſunt concedenda duo inſtantia immediata. Quod ſi reſpondeas, iſta duo inſtantia dari non in tempore noſtro, ſed in tempore diſcreto, quo motus diſcretus Angeli menſuratur, & in eo non eſſe inconueniens, cum partes ex quibus conſtituitur ſint inſtantia indiuiſibilia. Contra, vnicuiq; illorum inſtantium temporis diſcreti reſpondet aliquid temporis noſtri, quod ſit vnicuique inſtantium adæquatum, quia quodcunque eorum habet durationem determinatam, etiam per ordinem ad noſtrum tempus, & Deus cognoſcit quanta ſit, ſed in tempore noſtro tantum reperiuntur partes diuiſibiles, aut indiuiſibiles, ſiue inſtantia indiuiſibilia continuatiua illarum partium, & quodcunque inſtans poteſt cōputari, aut cum parte præterita, aut cum futura, & etiam per ſe, & extra illas, ergo neceſſe eſt quod vnicuique illorum duorum inſtantium temporis diſcreti reſpondeat in tempore noſtrum ſolum inſtans, aut quod primo reſpondeat prior pars temporis, cum inſtanti terminatiuo, & ſecundo pars temporis ſubſequens ſiue inſtanti initiatiuo, quia idem inſtans eſt terminatiuum prioris partis, & initiatiuum poſterioris, vel è conuerſo, vel ſaltim ſequitur, quod vni reſpondeat ſolum inſtans, & alteri pars temporis: ſi dicas primum, ſequitur illa duo inſtantia noſtri temporis eſſe ſibi inuicem immediata. Patet ſequela, quia ſi inter ea mediaret aliquod tempus, non poſſet verificari, quod ſecundum inſtans eſſet primum non eſſe Angeli in termino à quo, cum in tempore illo intermedio fuiſſet prius verum dicere, Angelum non eſſe in termino à quo. Neque tranſiret Angelus immediatè ab vno termino ad alterum, quoniam neceſſarium eſſet, quod illo tempore intermedio (prius quam per primum veniret ad terminum ad quem) eſſet in aliquo loco. Si vero dicatur ſecundum, ſequeretur non dari, aut primum eſſe Angeli in termino ad quem, aut vltimum eſſe in termino à quo, quia neque datur prima, neque vltima pars temporis, impoſsibile erit dari in tempore primum aut vltimum eſſe rei, & propter eandem rationem ſequitur idem inconueniens ſi dicatur tertium.

¶ Secundò. Motus localis eſſentialiter eſt via, & trāſitus medius inter duos terminos, ſed ſi Angelus deſerat ſimul terminū à quo, & ſimul etiam acquirat terminum ad quē, nō poteſt intelligi quod mediet aliquis trāſitus inter illos duos terminos, ergo neque *Secundum argum.*

quod

quod Angelus moueatur localiter ab vno in alterum. Maior eſt manifeſta, quoniam de ratione cuiuſcunque motus eſt, eſſe viã & tendentiam ab vno termino ad alterum. Quod ſi reſpondeas ipſam deſitionẽ vnius termini, & acquiſitionem alterius habere rationem tranſitus, & viæ contra, neque deſertio, neque acquiſitio, eſt extra ipſos terminos, ergo non poteſt habere rationẽ viæ ſeu tranſitus inter eos. Antecedens patet, quia vel deſertio, & acquiſitio ſunt ſimul in termino ad quem, vel vna ſit in termino à quo, & altera in termino ad quem, quia (cũ ſit Angeli operatio, vel requirat illam) debet reperiri in altero extremorũ ſimul, vel deſertio in vna & acquiſitio in altera. Conſequẽtia autem probatur, nam via eſt quid medium inter terminos & mediũ condiſtinguitur ab vtroque extremo æqualiter, cum non magis ſe teneat ex parte vnius, quam alterius.

Confirmatur. ¶ Cõfirmatur, quia expulſio vnius formæ ex materia, & introductio alterius non ſunt vna mutatio, ſed duæ mutationes, quia nihil mediat inter illas per modũ viæ, & vtraq; habet proprios terminos, ſcilicet, eſſe & non eſſe ſuæ formæ: ſed eodem modo in caſu noſtro, nihil mediat inter deſertionem vnius formæ & acquiſitionem alterius, & vtraque habet proprios terminos, ſcilicet eſſe, & non eſſe ſui loci, ergo deſertio vnius termini & acquiſitio alterius non ſunt vnus motus, ſed duo.

Tertium argum. ¶ Tertiò. Cum Angelus motu diſcreto deſerit vnum terminum & acquirit alium, in neutro eorum mouetur, neque in medio, ergo non mouetur localiter. Probatur antecedens; quia non mouetur in termino à quo, quia eſt in eodem loco in quo ante, ergo habet ſe eodem modo in ordine ad locum, ſicut antea, & per conſequens, ergo non mouetur, quia moueri eſt aliter ſe habere tunc quam prius in ordine ad locum. Neq; etiam mouetur in termino ad quem, quia in vltimo termino motus non eſt motus, vt conſtat exemplo corporum. Et præterea, quia neque mouetur ad reſpectum ad eundem terminum, cum iam ſit in eo & motus localis reſpiciat terminum, vt acquirendum. Neque etiam per reſpectum ad alium terminum, quia ex ſuppoſitione terminus ille ad quem (de quo loquimur) eſt vltimus, ſed eſt impoſsibile eſſe motum localem & non per ordinem ad terminum aliquem, ergo. Neque tandem poteſt dici quod moueatur in medio: tum quia ſupponimus Angelum immediatè tranſire de vno termino ad alterum: tum etiam, quia ſequeretur Angelum moueri in inſtanti, ſcilicet, in eo quo eſſet in medio, de quo infra, ergo.

¶ Pro explicatione huius quæſtionis ſunt notanda nõnulla. Primum eſt, quod motus diſcret⁹ Angeli poteſt dupliciter intelligi, ſcilicet, propriè, & in rigore: ſecundo modo in propriè & largè. Motus diſcretus propriè & in rigore, dicitur, tranſitus de vno termino ad alterum totaliter, qui motus cõſtat deſertione ſimultanea, & indiuiſibili vnius termini, & ſimili acquiſitione alterius. Et in hoc differt à motu cõtinuo: quia motus continuus ſit deſerendo paulatim, & per partes terminum à quo, & acquirendo eodem modo terminum ad quem. Et de hoc motu eſt quæſtio in præſentiarũ. Motus autem diſcretus in propriè eſt quęcunque aggregatio diuerſarum partium motus quanuis quæcunque earum inter ſe ſit continuus motus & ſucceſsiuus: & de hoc motu nulla eſt difficultas, quia cum Angelus poſſit moueri, motu continuo tranſeundo de vno termino ad alterum diſtinctis & diuerſis motibus quaſi partialibus, quorum quiuis in ſe ſit continuus & faciat cum aliis vnũ aggregatione. 1. *Notab.*

¶ Secundò eſt notandum, quod difficultas in hac quæſtione eſt, dato quod Angelus poſsit moueri motu diſcreto, quãdo mouetur? Ad quod reſpondet Caiet. prima parte, quæſtione 53. artic. 1. moueri in inſtanti illo medio, in quo nondum eſt in termino à quo, neque in termino ad quem quod patet ex eo, quia tunc verum eſt dicere, aliter ſe habere Angelum, quam prius & poſterius in ordine ad locum, ergo tunc mouetur. Antecedens patet, nam prius non operabatur, & operabitur, & poſterius immediatè non operatur, ergo tunc mouetur localiter. 2. *Notab.*

¶ Addunt nonnulli dicentes, moueri in termino à quo, & in termino ad quem, ſcilicet, in operatione præcedenti & ſequenti. In ſequenti, quia aliter ſe habet tunc, quam prius immediatè. In præcedenti autẽ, quia aliter ſe habebit poſterius, & immediatè. Quare quando D. Thom. in primo diſt. 37. quæſtione quarta. artic. 1. ad tertium. dicit, moueri Angelum motu diſcreto, non, dum eſt in termino à quo, neque, dum eſt in termino aliquem, ſed in ipſa ſucceſsione vnius

terminiad alium. Et quando prima parte quæſtione. 53. articulo. 1. in ſolutione ad primum, ait, non ſolum ſucceſsionem illam vnius termini ad alium eſſe motum diſcretum, ſed in quocunque etiam termino Angelum moueri motu diſcreto, non eſt ſibi contrarius, quia terminus à quo, & ad quem, dupliciter poſſunt cõſiderari, vel ſolitarie, & per ſe vel cum ſucceſsione vnius ad alterum. Primo modo dixit in primo ſententiarum non moueri Angelum in illis. Secundo autem modo ſumpſit in prima parte. Nam in motu diſcreto Angeli terminus à quo, & ad quem, & medium inſtans, ſic ſe habent ſicut tres vnitates ad numerum ternarium, non autem ſicut indiuiſibilia continui ad totum. Vnde ſicut numerus componitur ex vnitatibus, ita motus diſcretus ex illis tribus ſignis, quare ſicut numerus eſt in qualibet illarum, non per ſe, & ſolitarie ſumpta, ſed cum ordine ad alteram, ita in propoſito, eſt tamen differentia in hoc, quod in numero non eſt ſucceſsio: at vero in indiuiſibili continuo non eſt ipſum continuum, neque per ſe, neque per accidens, quia non componitur ex indiuiſibilibus. Et hinc etiam eſt, quod motus continuus intrinſecus, neque eſt in termino à quo, neque ad quem, quia terminus intrinſecus eius eſt indiuiſibile eius: at vero motus diſcretus poteſt eſſe in quolibet terminorum, quia terminus eius eſt pars eius, ſicut vnitas numeri.

3. *Notab.* ¶ Tertiò eſt notandum, quod poſita extenſione ſolum ex parte ſpatij, non ſequitur neceſſario motum eſſe continuum, quia extenſio ſpatij tunc ſolum poſtulat motum fieri continuum, cum propter diſtantiam partium ipſius non poteſt mobile ſecundum ſe totum ei coexiſtere, quo ad omnes illas partes. Hoc autem prouenire poteſt, vel quia mobile habet etiam partes, vel quia eſt ita indiuiſibile, vt non poſsit eſſe permanenter in loco extenſo, & ideo, cum mobile eſt talis naturæ, vt poſsit eſſe in loco extenſo ſine coextenſione, aut commenſuratione ad ipſum, non erit neceſſarium, quod moueatur motu continuo à tali loco, quia cum totum ſit in qualibet parte ſpatij, quia eſt totum in toto, & totum in qualibet parte ſpatij, non eſt ſecũdum vnam partem ſui proximius illis partibus loci, quam ſecundum aliam, per quam debet fieri immediatè tranſitus ad alium locum, & ideo, æquè immediatè deſerit ſecundum ſe totum illam partem, & ex conſequenti totum locum, in quo eſt, & acquiret alterum. Hoc autem amplius explicari poteſt exemplo animæ rationalis, quæ quoniam indiuiſibiliter eſt in corpore habente partes, hoc eſt tota in toto, & tota in qualibet parte, ideo poteſt incipere ſimul, & ſine ſucceſsione informare partes diuerſas, & eodem modo deſerere eaſdem, & ita contingit in Angelo.

¶ Quartò eſt notandum, quod cum Angelus deſerit ſimul totum terminum à quo, non eſt verum dicere, quod incipit eſſe in termino ad quem, niſi cum etiam eſt verum dicere, quod non eſt in termino à quo, neque in aliqua parte eius. Et ideo tunc, nec ratione ſui, nec ratione loci diſtat magis ab vna parte termini ad quem, quam ab altera, & ex conſequenti poteſt ſimul incipere eſſe in omnibus illis partibus. Neque hoc eſt maior difficultas, quam ſi Angelus exiſtẽs nullibi tanquã in loco (quod multi admittunt eſſe poſsibile ſicut illi qui ponũt eſſe in loco per operationem) inciperet eſſe ſimul in toto illo loco. Sicut, verbi gratia, Si anima rationalis cum deſerit aliquod corpus, informaret aliud, bene poſſet incipere informare ſimul corpus ſecundum ſe totum. Vnde quanuis Angelus poſſit moueri inter loca continua, quoniam ad continuitatem motus non ſufficit continuitas ſpatij, ſed requiritur continuitas propria, & intrinſeca ipſi motui, quæ conſiſtit in hoc, quod vnus locus paulatim, & per partes deſeratur, & alter acquiratur: eodem modo & ſine interruptione, ideo poteſt Angelus inter loca continua non ſolum continuè moueri, ſed etiam diſcretè. 4. *Notab.*

¶ Prima concluſio. Angelus poteſt de vno loco ad alterum moueri motu diſcreto. Hæc concluſio, communis eſt Doctori, & Diuo Thoma. Et probatur. Motus diſcretus Angeli ſemper fit, quoties Angelus totalem & adæquatum locum ſimul, & non per partes relinquit, & aliud etiam locum ſimul etiam totum & non per partes acquirit, ſed poteſt Angelus ſimul, & ſine ſucceſsione partium deſerere totum terminum à quo, & eodem modo acquirere totum terminum ad quem: ergo poteſt moueri ab vno loco in alterum motu *Prima cõcluſio.*

locali

locali diſcreto. Antecedens patet à diffinitione motus diſcreti. Minor autem probatur. Quia ſubſtantia Angeli eſt indiuiſibilis, & eſt in loco diuiſibili, & extenſo, modo indiuiſibili: ergo poteſt ſimul, & in inſtanti deſerere totum locum in quo, & eodem modo acquirere alterum locum, licet vterque ſit diuiſibilis.

¶ Secundò, ex eo corpus non poteſt ſimul & in inſtanti ſecundum ſe totum deſerere totum locum in quo, & eodem modo acquirere locum ad quem, quia cum ſit diuiſibile & extenſum, habet partes reſpondentes partibus loci: & ex conſequenti, neceſſe eſt, quod vltima eius medietas prius egrediatur vltimam lineam loci, id eſt, quod prior pars mobilis, prius ſit in parte ſpatij, quam in poſteriori, quia non poteſt tranſire ad diſtantem locum niſi per medium. Et ſic vltima eius medietas prius egreditur vltimam lineam loci, in quo eſt, & ingreditur alium locum, quam prima medietas, quia ſecunda medietas minus diſtat ab ea linea, & ab alio loco: quam prima, ſed Angelus eſt totus in toto, & totus in qualibet parte, vnde ſimul eſt totus in parte propinqua loci, & in parte remota, ergo bene poteſt Angelus ſimul deſerere aliquem locum diuiſibilem, & eodem modo acquirere alterum.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Motus diſcretus Angeli poteſt ſe extendi ad plura loca, ita vt in quolibet eorum poſt primum: ſit Angelus tantum vnico inſtanti temporis diſcreti, & deſerendo ipſum ſimul, & indiuiſibiliter, acquirat eodem modo alterum. Hæc concluſio probatur. Quia nulla eſt ratio propter quam illud inſtans in quo Angelus poſitiuè incipit eſſe in ſecundo loco: non poſsit eſſe vltimum exiſtentiæ in ipſo, aut cur non poſsit Angelus deſerere ſimul, & indiuiſibiliter ſecundum locum, ſicut primum. Et ſic de reliquis locis ſequentibus. Sed de primo loco ad ſecundum poteſt moueri motu diſcreto, ergo & motus diſcretus Angeli poteſt fieri non ſolum inter duo loca: ſed etiam ſucceſsiuè extendi ad plura alia.

¶ Secundò. Si aliqua ratione hoc eſſet impoſsibile, maximè quia impoſsibile eſt, quod Angelus per tranſeat plura loca, niſi interpoſita quiete in aliquo eorum, ergo etiam eſt impoſsibile, quod motus diſcretus Angeli extendatur plus quam ad vnum terminum ad quem. Patet conſequentia. Nam motus diſcretus debet eſſe vnus, ſaltem eo modo quo entia diſcreta habent vnitatem: conſtat autem quod non poteſt eſſe vnus, vbi interponitur aliqua quies, aliàs, nulla poſſet reddi ratio cur ex omnibus motibus vnius Angeli non fieret vnus motus. Antecedens vero probatur. Quia ſi exiſtentia Angeli in vno loco ex illis coexiſteret tantum in inſtanti noſtri temporis, neceſſarium eſſet, quod exiſtentia in loco ſequenti coexiſteret tempori, & ex conſequenti in eo loco permaneret Angelus tempore aliquo diuiſibili, prius quam tranſiret ad aliud, atque adeo, quod quieſceret in eo, quia quieſcere eſt eodem modo ſe habere aliquo tempore in ordine ad locum. Sed iſta ratio nihil probat, ergo. Probatur minor: nam antecedens, quod ſupponit falſum eſt, ad probationem vero dicitur concedendum eſſe quod ſi exiſtentia Angeli in vno loco coexiſtat in inſtanti noſtri temporis, neceſſarium eſt, quod exiſtentia in loco ſequenti coexiſtat tempori, quia in tempore noſtro: non dantur duo inſtantia immediata. Negandũ tamen eſt, inde ſequi, quod quieſcat in loco ſequenti: quia verè in eo mutato ad locum mutatione quadam inſtantanea, & cõſtituente vnum motum diſcretum, cum mutationibus quæ fiunt in alijs locis, per quæ Angelus mouetur motu diſcreto. Et ratio huius eſt, quia toto illo tempore durauit acquiſitio illius loci, quod ſatis eſt, vt Angelus dicatur mutari ab eo. Et præterea, quia Angelus non acquirit illum locum, vt vltimum terminum, ſed vt medium, & viam ad aliud, & propter acquiſitionem vnius loci conſtituit vnum motum cum mutationibus quæ fieri debent in alijs terminis. Quoniam reſpectu præcedentium habet rationem actus, & termini, & reſpectu ſequentium habet rationem medij, atque fieri. Quomodo autem duret toto illo tempore acquiſitio illius loci explicabitur infra in ſolutionibus argumentorum.

¶ Neque obſtat, quod toto illo tempore habeat ſe Angelus eodem modo in ordine ad locum, id eſt, quod toto illo tempore ſit in eodem loco, tum, quia non eſt in eo permanenter, ſed vt in via & tendentia ad vltimum terminum: tum etiam quia non eſt, in eo vt in facto eſſe, excludenre

aduenientæ ſecunda recedit prima, & idem eſt de alijs partibus, ergo illa acquiſitio termini non poteſt ſimul coexiſtere toti alicui tempori. Et idem poteſt obijci contra coexiſtentiam deſitionis termini à quo, cum tempore.

Solutio. ¶ Reſpondetur ergo, quod illa acquiſitio in fieri coexiſtit toti tempori, & tota cuilibet parti eius: nam ſicut in facto eſſe poteſt hoc modo coexiſtere alicui tempori, ita etiam poterit in fieri, non enim maior ratio repugnantiæ eſt in vno quam in altero. Neque valet conſequentia, qua inde colligitur, quod fiat infinities, quanuis in quolibet tempore ſint infinitæ partes: tum, quia non fit per ſe in tempore, ſed per accidens, & ratione coexiſtentiæ quam inſtans temporis diſcreti (in quo per ſe fit) habet ad tempus; & ideo, ſicut inſtans illud non habet eſſe infinities ratione coexiſtentiæ ad tempus habens infinitas partes, ita neque acquiſitio loci, quæ mediante ipſo coexiſtit eidem tempori: tum etiam, quia acquiſitio illa termini coexiſtit toti illi tempori, & partibus eius, vna coexiſtentia totali tantum, & fit in eis vna productione totali: neque oportet multiplicari exiſtentias, aut acquiſitiones in fieri ad multiplicationem partium, & ideo non dicitur eſſe, aut fieri infinities in illis partibus, quia infinities eſſe, aut fieri ſonat habere multas, & infinitas exiſtentias, aut fieri infinitis productionibus.

Nota hoc. ¶ Et ad hoc ſunt plura exempla, in quibus propter hanc rationem ſimilis conſequentia eſt neganda: nam in primis, multa ſunt quæ in facto eſſe coexiſtunt modo indiuiſibili rebus diuiſibilibus, & habentibus infinitas partes, & tamen non ob hoc dicuntur exiſtere infinities. Sicut verbi gratia, Angelus ſecundum ſuum eſſe ſubſtantiale coexiſtit tempori noſtro diuiſibili, & loco, ſiue ſpatio reali. Similiter anima rationalis corpori, & corpus Chriſti hoſtiæ conſecratæ, & ſunt alia quam plurima, quæ in fieri coexiſtunt eodem modo rebus habentibus partes, & tamen non dicuntur fieri multoties, aut infinities, ſed quodlibet eorum vna productione totali fit ſimul ſecundum ſe totum reſpectu totius rei, & partium ipſius cui coexiſtit, dum fit: quia anima rationalis creatur tota in toto, & tota in qualibet parte corporis, quod incipit informari, & tota in ſingulis partibus eius, & tamen non dicitur creari multoties. Similiter ſi formæ brutorum perfectorum ſint indiuiſibiles, vt multi exiſtimant, de quauis earum erit verum dicere, quod educitur tota ſimul de tota materia, quam incipit informare, & tota de ſingulis partibus eius, & tamen ſemel tantum, & non multoties, aut infinities educitur. Et vltimo, corpus Chriſti, licet per tranſſubſtantiationem incipiat totum ſimul eſſe in tota hoſtia conſecrata, & totum in ſingulis partibus eius, non ideo dicitur terminare multoties tranſſubſtantiationem. Ex quibus omnibus conſtat, nullam habere difficultatem id quod vlterius obijcitur, ſcilicet, non poſſe acquiſitionem termini ad quem, fieri in ſecunda parte temporis, ſi facta eſt in prima, niſi iterum fiat, nam in hoc ſupponitur neceſſarias eſſe duas acquiſitiones, hoc tamen falſum eſt, quia tantum vna acquiſitio eſt, quæ tota reſpondet toti illi tempori, & ſingulis eius partibus. Et idem dicendum eſt in aliquibus ex inſtantijs ſupra adductis.

¶ Ad primam confirmationẽ reſpondetur, quod ſicut punctus in motu poterit coexiſtere lineæ iuxta ipſum motũ, ita etiam acquiſitio illa, licet ſit indiuiſibilis, poterit coexiſtere tempori ſuccedenti. *Ad primã confir.*

¶ Ad ſecundam confirmat. reſpondetur, concedendo antecedens & negando ſequelam, quia cum dicitur, totam acquiſitionem termini ſimul coexiſtere tempori, non eſt ſenſus partes temporis exiſtere ſimul, & permanenter, ſed ipſam acquiſitionem fieri ſimul, & indiuiſibiliter, & ita coexiſtere tempori habenti partes diſtinctas, & non permanentes, quod fieri poſſe explicatum eſt exemplo puncti. *Ad ſecundum.*

¶ Ad ſecundum principale reſpondetur, ſolum eſſe de ratione motus continui, quod ſit tranſitus medius inter terminos, vel quia mobile partim eſt in termino à quo, & partim in termino ad quem, vel quia verè eſt medius inter terminos ſaltem quo ad eorum extrema: quoniam, eo motu paulatim, & per partes relinquitur vnus terminus, & acquiritur alter, & ideo neceſſarium eſt, quod mobile aliquando ſit in medio extremorum vtriuſque termini: ita, vt neutrum eorum attingat: at vero in motu diſcreto, non eſt hoc neceſſa- *Ad ſecundum.*

 rium,

rium, quoniam ſimul relinquitur totus terminus à quo, & eodem modo acquiritur totus terminus ad quem. Vnde ad rationem motus in communi, vt abſtrahit à continuo & diſcreto, non requiritur tranſitus medius inter terminos, ſed ſufficit deſertio vnius termini, & acquiſitio alterius, ſiue fiat medio illo tranſito, ſiue immediatè, ſine tali tranſitu.

Ad confir. ¶ Ad confirmationem reſpondetur, negando paritatem rationis, & ratio eſt, quia licèt generatio, & corruptio ſint duæ mutationes diſtinctæ, & non conſtituant vnum motum, etiam diſcretum: non ſequitur, eſſe dicendum idem de deſertione vnius loci, & acquiſitione alterius, quæ reperitur in motu diſcreto Angeli: & ratio diſcriminis eſt, quia expulſio vnius formæ non eſt per ſe neceſſaria ad introductionem alterius, quæ fit media generatione, ſed ſolum habet connexionem cum ea ratione materiæ, quæ neque poteſt eſſe ſine omni forma, neque poteſt habere duas formas ſimul: at vero receſſus à loco per ſe requiritur ad motum localem, quia non poteſt intelligi, quod mobile accedat ad vnum locum medio motu locali, niſi recedendo ab altero tanquam à termino à quo.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium reſpondetur. Primo ſecundum nonnullos Angelum non moueri in termino à quo, ſed in termino ad quem, aut in illius termini inter medium, ſi per illud tranſeat ad extremum, non quidem motu continuo, ſed mutatione quadam inſtantanea, quæ in quocunque termino ſimul fit, & facta eſt. Neque obſtat id quod primo obijcitur in argumento, contra hoc ſecundum, quoniam exiſtentia corporis in toto termino ad quem, incipit eſſe indiuiſibiliter per primum ſui eſſe (primum ſi quidem non eſſe motus, eſt primum eſſe mobilis, in termino) & ideo non poteſt eſſe pars motus continui. Et præterea iuxta multorum ſententiam: etiam in termino ad quem, motus continui datur quædam mutatio inſtantanea, quæ non eſt pars motus, ſed acquiſitio illius termini. Neque etiam obſtat ſecundum, quia dici ſolet, quod mouetur per reſpectum ad eundem terminum, quamuis iam ſit in eo: quia in mutationibus inſtantaneis ſatis eſt, quod fieri ipſarum præcedat ordine naturæ factum eſſe, vt ſubſtantia dicatur in eis mutari in ordine ad ſuos terminos.

¶ Iſta tamen ſolutio quantum ad primum ab alijs reijcitur, quoniam ex ea ſequitur manifeſtè, Angelum cum tantum tranſit ab vno termino ad alterum, & non procedit vlterius, non moueri motu diſcreto, ſed mutatione quadam inſtantanea: cuius contrarium apertè docet Diuus Thomas quæſtione. 53. articul. primo. Et ex hoc ſequitur vlterius, Angelum in iſto caſu non moueri in tempore, ſed in inſtanti quo acquirit terminum ad quem, quod eſt contra Diuum Thomam, articul. 3. illius quæſtionis. Et tandem ſequitur, Angelum non moueri motu diſcreto, dum eſt in termino à quo, quod eſt contra Diuum Thomam in articul. 1. in ſolutione ad primum. Vbi concedit, Angelum moueri motu diſcreto, dum eſt in termino à quo, & dum eſt in termino ad quem: neque id ſine ratione, ſcilicet, quod ipſa ſucceſsio diuerſorũ vbi circa eandem rem dicitur motus, ſed inter vbi quod Angelus habet in termino à quo, & vbi quod habet in termino ad quem, reperitur quædam ſucceſsio reſpectu eiuſdem Angeli quæ conſiſtit in hoc quod idem Angelus relicto primo acquirit ſecundum, ergo iſta duo vbi quatenus vnum ita ſuccedit alteri conſtituunt motum localem. Et ex conſequenti in vtroque quatenus eſt terminus huius ſucceſsionis, dicetur Angelus moueri. Quod ſi quæras cum Angelus dum eſt in termino à quo, non mutet locum, quomodo igitur mouetur localiter motu diſcreto in termino à quo. Ad hoc reſpondet Caietanus circa ſolutionem, ad primum illius primi articuli, vtrunque terminum poſſe diſtingui in fieri, & in facto eſſe: ſicut ſolet diſtingui quæcunque mutatio inſtantanea, & quod ratione prioris conuenit vtrique, quod in eo Angelus moueatur, non tamen ratione poſterioris.

¶ Iſta tamen explicatio non placet aliquibus: dicunt enim falſam eſſe: & ratio eſt, quia fieri (in quo conſiſtit motus localis) eſt ad locum, ſicut fieri quod reperitur in quocunque motu, aut mutatione importat habitudinem ad proprium terminum. Eſt enim fieri talis termini, ſed in termino à quo motus Angeli non eſt fieri, aut acquiri alicuius loci, ſeu vbi, ergo neque motus localis. Probatur minor, quia primo non eſt fieri termini ad quẽ, quia ſic fieri illius termini eſt ſimul tẽpore cũ exiſtentia Angeli in ipſo

in ipſo, quia ſimul eſt fieri, & factũ eſſe cuiuſcunq; termini, vt ipſe Caieta. concedit. Neque etiam eſt fieri termini à quo, quia nunquam terminus à quo, comparatur ad motum, vt acquiſibilis per ipſum. Tum etiam, quia ille terminus potuit acquiri ab Angelo alio motu diſtincto, & ex conſequenti motus præſens, non poteſt habere rationem acquiſitionis reſpectu ipſius. Quod ſi dicas, terminum à quo, non comparari ad motum localem vt acquiſibilem per ipſum, ſed vt deſeribilem. Et ex conſequenti non eſſe neceſſarium motum eſſe fieri ipſius per modum acquiſitionis, ſed ſatis eſſe, quod ſit deſertio eius vt in fieri. Contra: quia cum Angelus deſerit ſimul totum terminum à quo, & acquirit terminum ad quem, nunquam eſt verum dicere, quod deſerit etiam in fieri terminum à quo, niſi cum acquirit terminum ad quem, quia in motu locali, ſimul fit acquiſitio vnius loci, & deſertio alterius: ſed in iſto caſu, non eſt acquiſitio termini ad quem (etiam in fieri) niſi cum Angelus eſt in eo, ergo neque deſertio termini à quo, & ex conſequenti in termino à quo, nullum fieri poteſt conſiderari reſpectu loci, neque per modum acquiſitionis, neque per modum deſertionis. Ad hoc autem reſpondent nonnulli pro Caietan. quod in termino à quo, reperitur aliqua deſertio ipſius, quæ conſiſtit in voluntate, & præparatione Angeli ad acquirendum terminum ad quem, in alio inſtanti immediato. Et hoc dicunt eſſe ſatis, vt Angelus dicatur aliquo modo moueri cum eſt in termino à quo. Iſta tamen ſolutio minus placet, quia vel voluntas illa eſt actualis deſertio termini à quo, vel voluntas ad deſerendum eum. Si primum, ergo cum Angelus habet eam, non eſt in termino à quo, vt patet ex dictis. Si ſecundum, ergo non ſufficit, vt Angelus dicatur moueri localiter, aut deſerere locum: præcipuè, quia voluntas illa non eſt formaliter motus localis, ſed principium effectiuum ipſius. Ferrara autem. 3. contra gentes, capite. 102. explicat hanc difficultatem dicens, quòd cum motus conſtet receſſu ab aliquo, & acceſſu ad aliquem terminum, rectè poteſt dici Angelum moueri in vtroque termino, cum mouetur motu diſcreto: quia in termino à quo, eſt receſſus ab eo, & in termino ad quem, eſt acceſſus ad ipſum. Quia cum detur vltimum eſſe Angeli in termino à quo, tunc dicetur recedere ab eo per poſitionem de præſenti, & negationem de futuro: & cum detur primum eſſe in termino ad quem, tunc dicetur Angelum accedere ad ipſum per poſitionem de præſenti, & negationem de præterito. Iſta tamen ſolutio falſo nititur fundamento, nempè quod Angelus dum eſt in termino à quo recedit ab ipſo.

Nota hãc explicationem.

¶ Alij autem aliter explicant prædictam difficultatem, ſcilicet, qua ratione ſit verum, quod Angelus in vtroque termino mouetur motu diſcreto, aduertendo motum diſcretum non eſſe aliud, quàm ſucceſsionem diſcretam diuerſorum vbi, circa eandem rem exiſtentem in loco. Et ideo, neceſſarium eſt quod conſtet diuerſorum vbi totalibus, tanquam partibus, & quod iſta vbi quatenus fiunt partes, non ſint permanentia, ſed habeant inter ſe mutuum ordinem ſucceſsionis, ita vt primo tranſeunte ſuccedat ſecundum. Ex quo fit, vt cum vtrunque vbi poſsit conſiderari dupliciter, ſcilicet, ſecundùm ſe, & abſolutè, aut prout habent rationem termini prædictæ ſucceſsionis, motus diſcretus dicatur eſſe in quocunque eorum, conſiderato non priori, ſed poſteriori modo, & in quocunque eorum (ſic ſumpto) dicatur Angelus moueri, nam quia huiuſmodi motus eſt ſucceſsiuus, habet quòd ad eius exiſtentiam non requirat, quod eius partes ſint ſimul, ſicut requiritur ad exiſtentiam numeri permanentis: ſed ſufficit realis ſucceſsio earum: quia vero eſt diſcretus, non requirit quod exiſtant ratione alicuius termini communis, in quo vniantur: ſicut neceſſarium eſt, vt exiſtat tempus continuum, aut motus continuus, ſed ſufficit exiſtentia cuiuſcunque partis, quatenus eſt alter terminus prædictæ ſucceſsionis, neque aliter poteſt explicari, quomodo exiſtat ſucceſsio aliqua diſcreta: cum enim non poſsit exiſtere niſi ſecundùm partes, & partes, neque ſecundùm ſe, neque ratione continuatiui exiſtant ſimul, neceſſarium eſt, quod exiſtat in partibus ſingulis, quatenus vna alteri ſuccedit. Quod ita eſt concedendum in tempore diſcreto, exiſtit enim in inſtantibus,

ex quibus conſtituitur, quatenus vnum alteri ſuccedit. Similiter in oratione quæ eſt ſpecies quantitatis diſcretæ, hæc ſiquidem exiſtit in quacunque ſyllaba ſumpta formaliter in ratione menſuræ, quatenus dicit ordinem ſucceſsionis ad reliquas, cum quibus componit integram ſucceſsionem diſcretam, in quo conſiſtit oratio. Ex his patet ſolutio ad omnia quæ objiciuntur in argumento. Vt enim Angelus dicatur moueri, dum eſt in termino à quo, non eſt neceſſarium quod mutet locum, ſed ſatis eſt, quod habeat vbi importans ordinem ad alterum vbi ſibi ſuccedens. Sic enim primum vbi conſtituit cum altero ſucceſſionem diſcretam, & ſimiliter, vt dicatur moueri in termino ad quem, non eſt neceſſarium quod tunc ordinetur mediante motu ad acquirendum locum, ſed ſufficit habere vbi ſuccedens alteri vbi relicto. Hactenus de iſta quæſtione.

TEXTVS.

SED nunquid poteſt facere ſe in extremo diſtanti mutatione præciſè includente realitatem termini motus, ita quod in aliquo toto tempore ſit in A, vbi, & in inſtanti illius temporis præciſè ſit in B vbi, ita quod vbi ſit diſtans ab A, vbi per aliquod medium, in quo medio nunquam fuerit, neque in tempore, neque in inſtanti. Videtur probabiliter quod non, quia ordo præfixus à ſuperiori agente videtur eſſe neceſſarius cuicunque agenti inferiori, quando habet actionem præciſè circa talia ordinata. diſtinctione ſecunda, quæſtione vltima, litera B.

EXPLICATIO LITERÆ.

HÆC litera Doctoris melius explicabitur in quæſtione: ideo ſit titulus quæſtionis.

QVÆSTIO IX.

¶ *Vtrùm Angelus poßit moueri de extremo ad extremum diſtans, nõ tranſeundo per medium?*

DE hac re eſt prima ſententia quorundam ſuper primã partem Diui Thomæ, quæſtione. 53. articulo ſecundo, quæſtione. 1. concluſione prima, aſſerentium, quòd quando Angelus mouetur motu diſcreto, id quidem fieri poteſt ſine tranſitu per medium. Quam ſententiam dicunt Diui Thomæ ibi, & Capreoli in ſecundo diſtinctione. 6. Durandi in primo, diſtinctione. 37. quæſtione ſecunda. Marſili. in ſecundo, quæſtione 7. articulo ſecundo. Et Ferraræ. 3. contra gentes, capitul. 102. Henrici quodlibeto 4. quæſtione. 13. Ægidij in primo, diſtinctione. 37. quæſtione. 12. & Carthuſiani ibidem quæſtione quarta. quam ſentẽtiam dicunt non ſolum probabilem, ſed veram. Probant autem ſuam ſententiam, ſuppoſito quodam fundamento, ſcilicet, quod tota ratio propter quam incredibile viſum eſt, poſſe Angelum moueri ad extrema loca in pertranſito medio eſt, quia aduerſarij in fundamento recedunt à Diuo Thoma, exiſtimantes in Angelo rationem exiſtendi in loco eſſe ſuam ſubſtantiam. Sed dato ſemel, quod ſit per operationem tranſeuntem, vel per contactum virtualem, & applicationem ſuæ virtutis, Sanctiſsimi præceptoris ſententia euidens apparet. Et probatur. Nam Angelus ſecundum ſuam ſubſtantiam non pendet à loco, neque à conditionibus loci, ſed liberè ſua voluntate ſe applicat loco, ergo poſtquam fuerit applicatus vni loco, etiam adæquato ſibi, poterit ſimul totum illum deſerere, & alteri adæquato loco virtutem ſuam applicare, ſiue ille locus ſit immediatus priori loco, ſiue diſtans.

Primum dictum. *Primum argum.*

¶ Secundò. Si motus Angeli poſſet fieri in inſtanti (vt credit Scotus & ſui) ſequitur, quod Angelus in vnico inſtanti deſcenderet de cælo ad terram, & omnia loca intermedia pertranſiret, ſiquidem non poteſt tranſire de extremo ad extremum niſi per medium. Sequela patet. Nam tunc in vno inſtanti ſimul eſſet in loco maiori quam ſit locus adæquatus Angeli. *Secũdum argum.*

¶ Tertiò. Angelus poteſt moueri motu diſcreto, ergo poteſt moueri de extremo ad extremum ſine medio. Probatur conſequen- *Tertium argum.*

ſequentia. Nam ſi pertranſiret per medium, omnia media per contactus diſcretos contingeret: hoc autem eſt impoſſibile, quia media loca ſunt infinita, infinita vero non poſſunt pertranſiri per diſcretos contactus, quia hoc eſſet actualiter numerare infinita, nam ſi motus diſcretus in hoc differt à continuo, quod in continuo ante quolibet mutatum eſſe præcedit moueri, ita vt non detur primum mutatum eſſe, in diſcreto autem datur primum mutatum eſſe, optimè colligitur, ſi illud mutatum eſſe præceſsit per medium moueri, impoſsibile eſſe quod medianre vno mutato eſſe, infinita media pertranſierit, per quæ tranſit Angelus: nam illa ſunt infinita, hoc autem non ſequitur, quando Angelus mouetur motu continuo, nam tunc non pertranſit omnia media aliquo indiuiſibili, ſed ipſo motu continuo, qui eſt etiam infinitus in potentia, & tunc pars motus reſpondet parti ſpatij, ergo.

Quartum argum. ¶ Quarto. Quia non implicat contradictionem aliquod mobile aranſire de extremo ad extremum, non attingendo medium, ergo non repugnat hoc eſſe poſsibile Angelo naturaliter, cum ſpiritus ſit. Antecedens probatur. Quia non apparet huiuſmodi implicatio, imo vero in conſecratione Euchariſtiæ, corpus Chriſti (quod eſt in cælo) fit præſens terræ ſine medio tranſitu. *Confirm.* ¶Confirmatur. Quia ſubſtantia ſpiritualis eſt independens ab ſpatio.

Quintum argum. ¶Quintò. Angelus applicando virtutem applicat ſe ad locum, ſed virtutem (quam nunc habet applicatam hic) poteſt immediatè poſt hoc applicare ad corpus diſtans, ergo & ſubſtantiam. *Confirm.* ¶Confirmatur. Angelus poteſt (cum non dependeat à loco) relinquere ſimul totum locum, & accipere totum alium proximum, ergo poterit immediatè tranſire ad vltimam partem loci contigui, non occupando proximam, nam poteſt occupare totum illum locum ſimul, ergo poterit occupare vnam partem, omittendo aliam, nam nulla videtur eſſe dependentia, ergo poteſt tranſire ad partes extremas relictis medijs.

Sextum argum. ¶Sextò & vltimò. Quia aliàs Angelus non poſſet moueri niſi in tempore continuo ſucceſsiuo, quod eſt contra Sanctos aſſerentes, quod poteſt moueri ſubito ad quemcunque locum, ergo.

Secundum dictum. ¶ Secundò aſſerunt (ſuppoſita probabili ſententia quòd Angelus poteſt tranſire de loco ad locum ſine medio) non eſt improbabile prorſus, dicere Angelum poſſe id facere, non tantum in motu diſcreto, ſed etiam in continuo. Addunt tamen, hoc ipſos non credere, non tamen apparere improbabile. Probant illam ſententiam, quia poteſt Angelus acquirere locum diſtantem, non tantum inſtantaneè, ſed etiam ſucceſsiuè, quæ ſucceſsio non conſiſtit in tranſitu partium ſpatij contigui, ſed in tranſitu diſtantis loci, ita, vt prius occupet vnam partem, quam aliam, & prius minorem, quam maiorem, neque poſsit deſignari pars primo occupata. Neque in hoc eſt nona impoſsibilitas, neque eſt quod neceſsitet Angelum ad acquirendum inſtantaneè locum, nam quantum ad hoc, eodem modo ſe poteſt gerere Angelus circa locum illum diſtantem, ſicut circa proximum, nam in hac opinione diſtantia ſpatij circa locum Angeli eſt, ac ſi non eſſet, ergo poteſt ille motus eſſe continuus in ordine ad durationem, & in rigore, licèt in ordine ad ſpatium poſſet dici aliquo modo diſcretus. Eſt tamen aduertendum, ſolum dici hunc motum eſſe continuum in acquiſitione termini ad quem, quia in deſertione termini à quo, neceſſario deberet eſſe ſimul, & inſtantaneus ita vt in vno inſtanti, delereret totum terminum à quo, in inſtanti (inquam) intrinſeco per vltimum eſſe in termino à quo.

Secunda ſententia. ¶Secunda ſententia eſt aliorum, qui quamuis fateantur Angelos eſſe in loco per ſuā ſubſtantiam, adhuc tamen fatentur cum ſententia præcedente, Angelum poſſe tranſire de extremo ad extremum, non tranſeundo per medium. Probant autem iſtam ſententiam ſuppoñendo tamen dari primū non eſſe Angeli in termino à quo, & in omnibus partibus eius, quod eſt primum eſſe in termino ad quem. *Primum argum.* Ex quo ſic. Si in illo inſtanti conſideretur Angelus prior ordine naturæ, quam ſit in termino ad quē, non magis diſtat à loco extremo reſpectu termini à quo, quam ab intermedio, ergo reſpectu Angeli non magis vnus locus habet rationem medij, quam alius, & ex conſequenti, poteſt tranſire immediatè ad quemlibet eorum. Patet conſequentia.

Quia

Quia ſi reſpectu Angeli non eſt ordo ſubſtantiæ ſitualis inter loca, nulla poteſt reddi ratio propter quam neceſſarium ſit, Angelum prius peruenire ad vnum, quam ad alterum. Antecedens autem probatur. Quia Angelus ſic conſideratus nec ratione ſui, nec ratione loci diſtat magis ab vno loco, quam ab alio, ſed quantum ad hoc, ita ſe habet, ac ſi eſſet nullibi.

Confirm. ¶Confirmatur. Quando Angelus mouetur motu diſcreto, incipit ſimul eſſe in toto termino ad quem, ergo prius ordine naturæ debet eſſe æquè indiſtans negatiuè ab omnibus partibus eius, & ex conſequenti poterit indifferenter incipere eſſe in qualibet medietate ſola illius termini, ſiue ſit prima, ſiue vltima. Patet ſecunda conſequentia. Quia reſpectu Angeli ita conſiderati neutra habet rationem primæ, aut proximioris, magis quam altera. Prima etiam probatur. Quia aliàs, neceſſarium erit, quod Angelus prius incipiat eſſe in vna parte termini ad quem, quam in alia, ſcilicet, in proximiori, atque adeò non mouebitur motu diſcreto.

Tertia ſententia. ¶Tertia ſententia eſt Alexandri Alenſis 2. parte, quæſtione. 33. membro. 2. dicentis, quòd cum Angelus mouetur localiter, mouetur per medium. Aduertit tamen, quod moueri per medium dicitur dupliciter. Vno modo, quando vna pars eius quod mouetur eſt in vna parte loci, & alia in alia: ſic fit motus per commenſurationem mobilis, & magnitudinis: & ſic Angelus non poteſt moueri per medium, ſed ſolum modo corpus, cum Angelus non habeat partem, & partem, nec commetiatur ſe partibus loci, ſicut corpus. Alio modo dicitur moueri per medium, quod licet non ſit ſecundùm vnam partem ſui in termino à quo, nec ſecundùm aliam in termino ad quem, neque ſit motus per commenſurationem mobilis loci, ſiue magnitudinis, reſpicit tamen & terminum à quo, & terminum ad quem, & hoc modo Angelus dicitur moueri per medium, vnde cum eſt in illo medio ſpatio, non eſt in illo loco, à quo recedit, neque in illo ad quem tendit, ſed habet relationem ad vtrumque terminum, licèt pars eius non ſit in vno, & pars in alio. Sed tunc quæritur, quare neceſſe ſit Angelo pertranſire medium in motu ſuo. Ad quod reſpondetur, quòd hoc exigitur ratione motus localis, oportet enim in motu locali, & generaliter in omni motu differente à mutatione, quod oportet ibi eſſe rationem medij, differentem à ratione terminorum, ſcilicet, termini à quo, & termini ad quem, quod non oportet in mutatione, ſed cum mutatum eſt, ſtatim eſt in altero termino, ſcilicet, in termino ad quem. Neque oportet ibi medium eſſe differens ab extremo, ſiue à termino, quia ergo in motu oportet de neceſſitate eſſe differentem ab vtroque extremo, ideo cum Angelus mouetur localiter, neceſſe eſt quod moueatur per medium, quia alio modo non poſſet intelligi moueri localiter.

Sententia Doctoris. ¶Quarta ſententia eſt Doctoris, pro cuius explicatione eſt primo notandum cum

Notab. 1. ipſo hic, quod extrema inter quæ fit motus poſſunt conſiderari dupliciter. Vno modo, vt ſunt duo vbi diſtincta, inter quæ non eſt aliquid medium, quod nihil eſt extremorum. Secundò modo poſſunt extrema conſiderari, quod ſint immediata duo vbi, inter quæ non eſt medium, quod ſit diſtinctæ rationis ab ipſis extremis, ſed ſunt aliquid illorum extremorum.

Notab. 2. ¶Secundò eſt notandum, quòd motus Angelorum eſt in duplici differentia: quidam eſt continuus, & quidam diſcretus, (vt dictum eſt in quæſtione præcedente) inter quos hæc eſt differentia, quod quando Angelus mouet ſe motu continuo, vt ibi dictum eſt, & optimè aduertit Gratianus de Brixia ſuper iſtam quæſtionem Doctoris, non totaliter primo relinquit primum vbi, ſiue locum, ſic quod ſit in inſtanti in alio vbi, ſiue loco, ſed paulatim deſerit locum primum, & paulatim acquirit locum ſecundum: ex quo neceſſario ſequitur, quod neceſſario debeat tranſire per loca media ordinata à natura: at vero, quando Angelus mouetur motu non continuo, ſed motu diſcreto, qui conſtituitur ex motibus, ſiue mutatis eſſe, mutatur primo, ideſt, totaliter derelinquit primum ſpatium, & primum vbi, ſiue locum, & in inſtanti acquirit aliud vbi, ſpatium, ſiue locum.

Notab. 3. ¶Tertiò eſt notandum, quòd quæſtio iſta poteſt intelligi in duplici ſenſu: alter eſt, intra ſpheram actiuitatis Angeli: alter vero eſt, extra ſpheram actiuitatis Angeli: verbi

verbi gratia, quæſtio eſt, Vtrùm ſi ſphera actiuitatis Angeli ſit tota iſta ciuitas, ex præcedenti diſputatione (de exiſtentia Angeli in loco, ſatis conſtat probabiliter poſſe dici Angelum intra ſpheram ſuæ actiuitatis poſſe eſſe in maiori, & in minori loco, hoc, vel illo, in hac, vel illa parte: quamuis non ſit in omnibus partibus illius ſpatij) An Angelus intra ſpheram ſuæ actiuitatis poſsit ponere ſe in duabus partibus diſtantibus, non tranſeundo per medium, quod eſt inter illas duas partes.

¶Secundus ſenſus eſt, extra ſpheram actiuitatis Angeli. An, verbi gratia, poſsit Angelus exiſtens in hac ciuitate, tanquam in ſphera ſuæ actiuitatis, ponere ſe in alium locum, ſiue in Romam, non tranſeundo per media ſpatia, quæ ſunt inter iſtam ciuitatem, & Romam, ſicuti ego poſſum cogitatione mea tranſire duo extrema, & non per medium, quia poſſum cogitare de Salmantica, & de Roma, nihil cogitando de locis intermedijs. An hoc modo poſsit Angelus exiſtens Salmanticæ acquirere Romam, tanquam proprium ſpatium, non tranſeundo per media loca, quia minus dependet à loco quam mea cogitatio.

Prima cõcluſio. ¶Prima concluſio. Loquendo de motu continuo Angeli, Angelus non poteſt moueri de extremo ad extremum, quin pertranſeat per medium. Hæc concluſio eſt Doctoris, quam communiter recipiunt Diuus Thomas & eius expoſitores. Et probatur. Nam motus continuus (vt docet Ariſtoteles 5. & 6. Metaphyſicæ) requirit medium, quod eſt aliquid vtriuſque extremi, ergo ſi Angelus mouetur motu continuo, neceſſario requirit quod pertranſeat illud medium, quod eſt aliquid vtriuſque extremi, aliâs non moueretur continuè, quia illa media ſunt ratio continuitatis motus, vt patet ex Ariſtot. 5. & 10. Metaph.

¶Secundò. Angelus tunc mouetur continuè, quando partim eſt in termino à quo, & partim in termino ad quem, non tamen eſt in termino à quo, neque eſt in termino ad quem, ergo neceſſario tranſit per illud mediũ, quod habet rationem vtriuſque extremi, & per conſequens debet tranſire per medium.

Secunda concluſio. ¶Secunda concluſio. Loquendo de motu diſcreto, quando extrema diſtant inter ſe, & non ſunt ambo intra ſpheram actiuitatis Angeli, ſed alter eſt intra ſpheram, & alter extra ſpheram, implicat Angelum tranſire de extremo ad extremum, non tranſeundo per medium. Hanc concluſionem probat Doctor, quia impoſsibile eſt ordinem naturalem præfixum à ſuperiori, ab inferiori violari, ſed Deus ſtatuit ordinem naturalem inter corpora, ſiue loca, ergo impoſsibile eſt hunc ordinem ab Angelo inuerti: ſed ordo præfixus eſt, vt inter duo loca diſtantia ſit aliquod medium, ergo impoſsibile eſt attingere illa duo loca diſtantia, ſine eo quod attingat medium.

¶Ad hoc argumentum reſpondent nonnulli, non eſſe Angelo talem ordinem præfixum, & eius virtuti motiuæ, inquantum motiua eſt in motu diſcontinuo, quia talis virtus eſt immaterialis, & abſoluta à legibus diſtantiæ ſitualis, à qua dependet corpus mobile, & ita poteſt tranſire Angelus de extremo loco ad extremum ſine medio, quantum eſt ex parte ſua, imo vero, neque ex parte effectus alligatur virtus Angeli ad eum ordinem neceſſario obſeruandum: nam ponimus effectus diſcontinuos, quando Angelus mouetur motu diſcreto. Quando vero mouetur motu continuo, fatendum eſt, quod effectus pendet à diſtantia media, & ſituali: quocirca, quando ordo naturalis præfixus à ſuperiori eſt impoſitus inferiori, non poteſt inferior illum præterire, ſed ordo naturalis (quo corpora ſe contingunt) non eſt impoſitus Angelo, quia Angelus nullo modo continetur, aut dependet ab hoc ordine, ſed tanquam ſuperior poteſt eſſe in illo, & circa illum modo ſibi connaturali operari. Iſta tamen ſolutio non euacuat difficultatem, & in primis ſuppono, quod quæſtio noſtra ſupponit, Angelum eſſe in loco per ſuam ſubſtantiam, & non per operationem, quia ſi eſſet in loco per operationem, taliter quod (vt Thomiſtæ dicunt) quando non operatur, non eſt in loco; certum eſt, quod cum Angelus poſsit operari, circa iſtud ſpatium, nempè in iſta ciuitate, & non operari in locis intermedijs, vſque dum ſit Romæ, certum etiam eſſet quod poſſet moueri de loco extremo ad locum extremũ non trãſeũdo per locũ mediũ, q͠a ſpatiũ mediũ inter *Nota hoc.*

inter Romam & Salmanticam (in ordine ad Angelum ibi nihil operantem) non habet rationem loci, quia eſt ibi, ac ſi eſſet nullibi. Quapropter ſunt nonnulli doctiſſimi viri, aſſerentes ſententiam Doctoris in hac re non eſſe contrariam ſententiam Diui Thomæ, quia ſecundùm D. Thom. Angelus ſit in loco per operationem, & ſecundùm hanc opinionem non negat Doctor in principio huius quæſtionis, Angelos poſſe operari in extremis, & non in medio, vt ſi Angelus ſit in tota hac ciuitate poterit operari in angulis diſtantibus non operando in ſpatio intermedio: quare tota difficultas huius quæſtionis verſatur in ſententia aſſerentium, Angelum eſſe in loco per eſſentiam, & definitiuè, licèt ibi nihil operetur: & quia prædicti opinantes hanc amplectuntur ſententiam, ſoluendo prædictum argumentum dicentes, quòd Deus non præfixit prædictum ordinem reſpectu virtutis motiuæ motu diſcreto, vt patet ex probatione ſuæ ſententiæ ſupra aſsignatæ in ſecundo loco. Ideo contra eam ſic argumentor. Virtus motiua Angeli eſt finita & limitata, ergo non poteſt tranſire Angelus ſpatium ſibi adæquatum, niſi finitè, & limitatè. Et per conſequens non poteſt tranſire niſi tranſeundo per medium. Probatur ſequela. Angelus motu diſcreto mouetur, vt ipſi fatentur, & in termino à quo, & in termino ad quem, quaſi exiſtens in vtroque cum illo ordine, quatenus alter eſt terminus illius motus, ſed implicat quod Angelus ſit ſimul in duobus locis ſibi adæquatis, ergo implicat quod Angelus motu diſcreto moueatur à loco adæquato, ad locum adæquatum, non tranſeundo per medium. Probatur conſequentia. Sit v. g. locus adæquatus Angeli tantum ſpatiũ, quantum ambit tota iſta ciuitas, tunc ſic, reſpectu iſtius Angeli poſſunt reperiri quã plurima loca adæquata, magis & minus diſtantia in ordine ad iſtam ciuitatem, tũc ſic, Angelus non poteſt eſſe ſecundùm ſuam ſubſtantiam præſens omnibus iſtis locis adæquatis, ergo ſi mouetur ab iſta ciuitate ad locum ſibi adæquatum magis remotum, debet moueri per loca propinquiora, tanquã per medium inter iſtam ciuitatem, & illud ſpatium remotum. Probatur ſequela. Inter iſtam ciuitatem, & illud ſpatium, mediat ſpatium Angelo adæquatum, ergo non poteſt pertranſiri niſi per motum. ¶ Confirmatur. Quia ſi Angelus poteſt de loco adæquato ad locum adæquatum moueri motu diſcreto, non tranſeundo per medium, ergo etiam ad quancunque diſtantiam poſſet moueri motu diſcreto, & per conſequẽs eius virtus non eſſet limitata. Probatur cõſequentia. Sit v. g. ſphera actiuitatis Angeli iſta ciuitas, circa iſtam ciuitatem extenditur eius operatio & præſentialitas; ſi ergo poteſt motu diſcreto acquirere Romæ tantum ſpatium, quantum obtinet iſta ciuitas, ergo cum ſpatium inter iſtam ciuitatem & Romam ſit maius, quam ſpatium quod iſta ciuitas occupat, agit Angelus vltra ſuam virtutem. Probatur conſequentia. Acquirit ſpatium vltra ſuam actiuitatem, ergo agit vltra ſuam actiuitatem, & per cõſequens agit vltra ſuam virtutem, quod implicat. ¶ Quod ſi reſpondeas, vt reſpondet Caiet. quod Angelus poteſt agere ad quamcunque diſtantiam, quia cum Angelus relinquit vnum locum, indiſtanter ſe habet reſpectu cuiuſcunque loci, quantum ad acquiſitionem: quia moueri ad aliquam diſtantiam quanuis arguat aliquam virtutem in mouente, moueri autem ad maiorem, & & maiorem non arguet maiorem, & maiorem virtutem propter diſtantiam, ſed præcisè propter motum, & ideo quantumcunque creſcat diſtantia non eſſe neceſſarium creſcere illam virtutem. Contra. Secũdùm iſtos ſic reſpondentes, Angelus neceſſario eſt in loco, & quanuis poſsit eſſe in minori, neceſſario tamẽ habet locum adæquatum, ita quod non in maiori, & eſt in loco per ſuam ſubſtantiam, ſed implicat Angelum agere vltra ſuam virtutem actiuam, ergo & implicat agere vltra ſpatium, & locum reſpondentem ſuæ virtuti actiuæ, ſed ſpatiũ, & locus ſeruant ordinem inter ſe, quia iſtæ eſt proximior, ille vero diſtantior, ergo Angelus non poteſt de extremo adæquato, ad extremum adæquatum (diſtans per ſpatium alterius extremi adæquati) tranſire, niſi tranſeat tale ſpatiũ medium adæquatũ. ¶ Secundò. Motus localis eſſentialiter eſt quædam ſucceſsio, ſed non poteſt iſta intelligi niſi inter extrema motus ſit aliquod medium per quod tranſeat mobile, ergo. ¶ Ad hoc argumentum reſpondent prædicti opinantes minorem eſſe veram de ſucceſsione motus continui, non autem diſcreti, quia ad motum diſcretum ſufficit ſucceſsio diuerſorum vbi, eiuſdem rei exiſtentis

ſtentis in loco. Sed contra hanc ſolutionem ſic argumentor. De ratione motus localis inter extrema diſtantia eſt ſucceſsio, ergo requiritur medium, quod debeat pertranſiri. Probatur antecedens. Implicat intelligere extrema diſtantia, non intelligendo medium inter illa; quia ſi inter illa nullum eſſet medium, non eſſent diſtantia, ergo ſi ſunt extrema diſtantia, neceſſario requirunt medium, & per conſequens, implicat quod Angelus per ſuam virtutem relinquendo iſtud extremum, acquirat aliud diſtans per præſentialitatem ſuæ ſubſtantiæ ad illud, ſine eo quod fiat præſens iſti ſpatio intermedio, & per conſequens talis motus localis Angeli neceſſario requirit ſucceſsionem, & per conſequens, non poteſt eſſe diſcretus, ſed neceſſario debet eſſe continuus. ¶Cõfirmatur. Quia ſi Angelus exiſtens in iſto ſpatio adæquato poteſt acquirere aliud ſpatium adæquatum diſtans, ſine ſucceſsione, ergo poteſt ſimul eſſe in loco adæquato, & non eſſe in loco adæquato. Probatur ſequela. Primum non eſſe Angeli in iſto loco adæquato eſt primum eſſe Angeli in alio loco adæquato, ergo adæquatè ſimul erit, & non erit. Quod ſi reſpondeas, reſpectu diuerſorum non eſſe incoueniens. Contra, ergo non requiritur maior virtus in Angelo reſpectu loci adæquati immediati ad ſuum locum adæquatum, & reſpectu loci adæquati diſtantis à ſuo loco adæquato. Conſequens autem videtur inintelligibile, ergo & inintelligibile videtur, ſi Angelus eſt in loco per ſuam ſubſtantiam, quod poſsit moueri de extremo ad extremum adæquatum & diſtans, non tranſeundo per medium.

Tertia conclusio. ¶ Tertia concluſio. Loquendo de motu locali Angeli inter duo loca inadæquata, poteſt Angelus moueri de extremo ad extremum, non tranſeundo per medium. Hæc concluſio ſic explicatur: ſit v. g. locus adæquatus Angeli iſta ciuitas, poteſt Angelus eſſe in duabus partibus iſtius ciuitatis extremis, non exiſtendo in medijs, ergo & poteſt moueri de iſto extremo ad illud extremum, non tranſeundo per medium. Probatur conſequentia. Nam quanuis illud medium habet rationem medij reſpectu illorum extremorum in ordine ad aliam virtutem, vel ſi conſideretur ipſum ſpatium ſecundùm ſe, non tamen habet rationem medij reſpectu illius virtutis Angelicæ, niſi reſpectu illius Angeli, qui habet pro ſpatio adæquato totam iſtam ciuitatem, & ſic in ordine ad iſtum Angelum, & in ordine ad eius virtutem motiuam, nulla pars habet rationem medij, quanuis ipſæ inter ſe habeant rationem extremorum, & medij. Sicut v. g. in anima rationali (reſpectu corporis quod informat) totum corpus habet rationem ſpatij adæquati, & neutra pars in ordine ad animam habet rationem medij, nec rationem extremi, quia ſimul totum corpus informat & ſimul omnes partes, tota in toto corpore, & tota in qualibet parte. Quod ſi ipſa pro ſua voluntate poſſet informare totum corpus, & quamlibet partem, poſſet etiam informare partes extremas, non informando medias, quia, quanuis ipſæ partes aliquem ordinem ſeruent inter ſe, nihilominus tamen in ordine ad virtutem animæ ex æquo omnes reſpiciuntur, & ſic poſſet eſſe in capite, & in pedibus, non exiſtendo in partibus intermedijs. Ità in propoſito, cum Angelus ſit in loco per ſuam ſubſtantiam, totus in toto, & totus in qualibet parte loci; & pro ſua voluntate exiſtens in toto, vel in partibus, poterit moueri de vno extremo loci ad aliud extremum, non tranſeundo per medium, quia nulla pars illius loci habet rationem medij reſpectu illius virtutis motiuæ Angeli. *Notabis.*

¶*Reſpondetur argumentis.*

Reſp. arg. Ad primum. ¶Ad primum, quod tantum procedit (vt ipſi dicunt) ſi Angelus eſt in loco per operationem, vel per contactum virtualem, non tamen ſi Angelus eſt in loco per ſuam eſſentiam. Ad probationem vero (quæ videtur probare intentum etiam ſi Angelus ſit in loco ſecundum ſuam ſubſtantiam) negatur antecedens, quia cum Angelus ex eo quod aliquid limitatum eſt, ſit in loco definitiuè quodammodo dependet à loco definitiuo. ¶Ad ſecundũ reſpondebitur quæſtione ſequenti. *Ad ſecundum.*

Ad tertium. ¶Ad tertium reſpondetur negando ſequelam, & ad probationem dicitur, quòd quando Angelus mouetur motu diſcreto, nullum eſt medium reale inter terminum à quo, & terminum ad quem, ſed tantum eſt ſucceſsio vnius termini ad alium, quatenus primum non eſſe vnius eſt primum eſſe alterius, vide quæ dicta ſunt quæſtione præcedenti.

¶Ad

Ad quartum. ¶Ad quartum reſpondetur negando antecedens in ordine ad virtutem finitam.

Ad quintum. ¶Ad quintum reſpondetur negando antecedens,& ratio diſparitatis eſt, quia applicatio virtutis per modum operationis in actu, ſupponit Angelum vnitum ipſi ſpatio, neque eſt in poteſtate Angeli, quòd vniatur loco, licet ſit in poteſtate eius quod vniatur tali, vel tali loco, ſed non peruertendo ordinem naturalem motus, qualis eſt vt tranſeat ad extrema per medium, quando loca fuerint adæquata.

Ad argumenta pro ſecūda ſententia. ¶Ad argumenta pro ſecunda ſententia reſpondetur, quòd tantum probant de locis inadæquatis, vt ex ſe patet, præcipuè in cōfirmatione, nam reſpectu loci adæquati vbicunque ſit ſemper eſt diſtans poſitiuè in ordine ad alium locum adæquatum. Et per cōſequens non poteſt illi approximari niſi eius ſubſtantia medio loco approximetur. Talis autem approximatio non poteſt fieri, niſi tranſeat per medium medians inter illa duo extrema,& ſic implicat, dari motū diſcretum inter duo loca adæquata diſtantia per aliquod ſpatium reale, id eſt, quod Angelus poſsit deſerere Salmanticam, & acquirere Romam motu diſcreto, ſed motu continuo, quamuis ſubito poſsit moueri ad quemcunque locum.

TEXTVS.

NON videtur inconueniens, quin poſsit mutari in inſtāti, quia quòd terminus motus non ſtatim inducatur, hoc eſt, ex imperfectione virtutis ipſius mouentis, quæ imperfectio non eſt attribuenda Angelo, niſi aliqua neceſsitas appareret, quia dignificanda eſt natura, quātum apparentia permittunt. diſtinct. 2. quæſt. 11. lit. C.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor reſpondet illi quæſtioni, An Angelus poſsit moueri in inſtanti, non ponendo pro menſura motus Angelorum niſi tempus noſtrum, dicens, quod duobus modis poteſt intelligi mutatio. Vno modo quæ includat totam realitatem motus,& realitatem termini motus ad quem. Secunda vero quæ tantum includat realitatem termini ad quem motus, non tamen realitatem motus. ¶Aduertis tamen, quid ſit mutationem includere realitatem motus, & dicit: quòd illa mutatio quæ includit omnia vbi intermedia, inter terminū à quo & terminum ad quem,& hoc in eodē inſtanti temporis, quamuis includant illa vbi aliquem ordinem naturæ, illa mutatio dicitur includere realitatem motus. Alia vero mutatio eſt quæ nō includit omnia vbi, nec ſimultate naturæ, nec ſimultate temporis, ſed tantùm includit realitatem termini ad quem motus, id eſt, quia ita eſt in termino ad quem in inſtanti, ſicut ſi in tempore motus fuiſſet ad illum terminum.

¶His igitur præſuppoſitis, Doctor proponit duas concluſiones: quarum prima eſt. Angelus non poteſt in inſtanti mutari mutatione includente non tantum realitatem termini motus, ſed etiam realitatem ipſius motus. Hanc concluſionem probat, quia nō videtur qualiter Angelus poſsit virtute ſua habere plura vbi ſibi æqualia, quia tunc ſimul eſſet in illis, & ita æquaretur illis, & nō æquaretur, cū eſſet in pluribus,& ita nō æquaretur vni ſolum, cui tamen eſſet æqualis, quod implicat. ¶Secundam cōcluſionē aſsignat in litera, dicens, quòd loquendo de mutatione ſecundo modo, non eſt inconueniens quod Angelus poſſet moueri in inſtanti,& mutari de loco ad locum etiam diſtantem in inſtāti. Ratio Doctoris eſt, quia quòd terminus motus non ſtatim inducatur, hoc eſt, propter imperfectionem mouentis, ſed iſta imperfectio non eſt Ang lo tribuēda, ergo niſi alia neceſsitas appareat, non eſt tollendum ab Angelo, quod poſsit in inſtanti moueri. Circa iſtam tamen concluſionem non leuis ſe ſe nobis offert diſputatio. Quare ſit in hac diſputatione quæſtio vltima.

QVÆSTIO X.

¶Utrùm Angelus poſsit moueri in inſtanti?

Prima ſententia. DE hac re eſt prima ſentētia quorundam ſuper primam partem D. Tho. quæſt. 53. art. 3. quæſt. 1. aſſerentium, Angelum non poſſe moueri in inſtanti, nec motu continuo, nec motu diſcreto: taliter, quod implicat contradictionem motum localem Angeli eſſe in inſtanti, ſicut implicat, motum localem corporis eſſe inſtantaneum.

¶Vt

¶Vt autem ſuam ſententiam explicent aduertũt, quod ſumma huius quæſtionis cõſiſtit in duabus illis propoſitionibus aſſumptis à D. Tho. quarum prima eſt, quod neceſſe eſt, quieſcens in aliquo tempore, eodem modo ſe habere ante, & poſt, ſcilicet, in principio illius temporis, & in vltimo inſtanti.

¶Secunda autem propoſitio eſt. Quod mouetur autem, è contra neceſſe eſt aliter ſe habere ante, & poſt: & licet propoſitiones iſtæ difficillime videantur, tamen ſi terminus earũ intelligamus, faciles & claræ redduntur. Nihil enim aliud in vtraque continetur, quam oportere, & neceſſarium eſſe omnino, vt motus & quies illi ſuccedens incipiant, & deſinant modis oppoſitis, ſicuti & ſunt oppoſita: ita vt motu deſinente per primum non eſſe, quies ſuccedens, per primum ſui eſſe incipiat, & motu incipiente per vltimum non eſſe, quies antecedens deſinat per vltimum eſſe, & hoc non ſolum Ariſt. docuit, ſed ipſa ratio oppoſitionis neceſſario id requirit. Docuit enim Ariſt. 6. Phyſicorum. cap. 5. quod quamuis non detur primum, nec vltimum motus, datur tamen primum eſſe rei motæ in termino ad quem, & datur vltimum eiuſdem in termino à quo. Quando autem res eſt in termino ad quem præciſe non mouetur. Et ſimiliter quando eſt in termino à quo. Si vero aliquis nobis obijciat & opponat illud, quod idem Ariſt. docet cap. 3. & 8. nempe, quod ſicut motus, ita & quies in inſtanti eſſe non poteſt, & quod ſicut non datur primum neque vltimum motus, ita neque quietis: Reſpondetur verum eſſe hoc ſecundũ de quiete, vt opponitur priuatiuè motui: hoc enim pacto, tantum quieſcit quod moueri aptum eſt, quando & vbi aptum eſt moueri. Sed D. Tho in hoc art. loquitur de quiete prout eſt idem quod non moueri, quo pacto euidens eſt, quod diximus: quia non moueri quod ſuccedit motui neceſſario incipit per primum ſui eſſe, & quod antecedit motum neceſſario deſinit eſſe per vltimum eſſe. Si autem quis dicat S. Thom. docere id quod quieſcit debere eſſe eodẽ modo ante, & poſt: id autem quod non mouetur in primo inſtanti non motus, non verum eſſe, eodẽ modo ſe habere, ſicut prius, quia immediatè ante mouebatur: Reſpondetur quod D. Tho. ſignanter dicit, quod quieſcit in tempore, eodem modo ſe habere ſicut ante & poſt: id autem quod nõ mouetur in illo primo non motus, non in tempore, ſed in inſtanti quieſcit, ſumendo quieſcere modo iam dicto. Quare de illo tantũ eſt verum dicere, eodem modo ſe habere ante & poſt, de eo autem quod non mouetur, & immediatè poſt hoc mouebitur, verũ eſt, dicere, eodem modo ſe habere ſicut antea. Cum ergo ita ſe habeant termini motus, & non motus impoſsibile eſt, vt aliquid primo moueatur, ſiue Angelus, ſiue corpus: quia neceſſe eſt vt ad motum trãſeat de nõ motu: non motus autem datur vltimum, ergo motus impoſsibile eſt dari primum, niſi duo inſtantia ſint immediata. Oppoſitũ autem omnino dicendum eſt de mutatione, prout diſtinguitur à motu: diſtinguitur autem hac ratione, quod mutatio eſt inter cõtradictoria, motus autem inter contraria: tranſit enim quod mutatur de non eſſe ad eſſe vel è contra. Quod mouetur autem de eſſe aliquo, aut alicubi, ad aliud vel alibi. Et hinc prouenit, vt quod mutatur, debeat incipere eſſe, & mutari per primum ſui eſſe: quia contradictoria oppoſitio eſt immediata. Quod mouetur autem, per vltimũ non eſſe: quia eſt latitudo aliqua, & continuitas inter contraria ſpatij vel magnitudinis vel intenſionis & in latitudine illa impoſsibile eſt ſumere primum: & hinc fit, vt quod deſinit mutari, debeat neceſſario deſinere per primum non eſſe: nam quod incipit mutari incipit per primum eſſe. Ex quibus ſequitur quam ſit in hac via euidẽs, & neceſſaria propoſitio Diui Tho. nempe, quod mutatio inſtantanea non poteſt eſſe immediata quieti, aut ei, quod eſt nõ moueri, quod moueri poteſt: ſed ſi eſt immediata alicui, debet eſſe neceſſario immediata motui: & ratio eſt, quia non moueri deſinit eſſe, per vltimum eſſe ſui, mutari autem per primum: ergo duo inſtantia immediata darentur, ſed cum moueri deſinat per primum nõ eſſe, ſequitur quod poteſt illi mutatio eſſe immediata, quia quod eſt primum nõ eſſe motus, eſt primum eſſe mutationis. Ex his tribus euidens eſt ſententia D. Tho. vt multis placet Theologis, nã ſi motus Angeli vere motus eſt & nõ mutatio, ſiue ſit continuus ſiue diſcretus, quia verſatur inter duo, vbi, cõtraria, ergo impoſsibile eſt eſſe in inſtãti, quia neceſſe eſt, cum mouetur Angelus, vt motus ſuccedat non motui, non motus autem deſinit per vltimum ſui eſſe, ergo impoſsibile

S

bile eſt vt motus incipiat per primum. Atque adeò fit in inſtanti. Proſus ergo repugnat vt Angelus per totam horam præcedentem quieuerit, id eſt non motus fuerit, & quod in vltimo inſtanti illius horæ moueatur. Repugnat etiam vt in vltimo inſtanti illius horæ mutetur, mutatione propriè dicta: quia hæc non poteſt eſſe immediata quieti, aut non motui, ſed tantum poteſt eſſe immediata motui.

Primum argum. ¶ His igitur ſic conſtitutis in quarta quadam concluſione ſic aſſerunt. Omnis motus localis Angeli neceſſario fit in tempore. Hanc concluſionem dicunt Diui Thomæ, & de motu continuo iam liquet, de motu autem diſcreto probatur. Motus diſcretus Angeli neceſſario componitur ex pluribus mutatis eſſe, ergo neceſſario menſuratur tempore ex pluribus inſtantibus. Quam probationem vt intelligas aduerte, quod motus Angeli componitur ex pluribus mutatis eſſe, non quomodocunque conſideratis, ſed ſecundum quod ſumuntur in quadam ſucceſsione, hoc eſt ſecundũ quod alterutrum ſibi ſuccedunt, nam de ratione intrinſeca motus eſt quædam ſucceſsio, & per hoc diſtinguitur motus diſcretus à numero.

Secundum argum. ¶ Secundò. Rurſus ad hoc quod huiuſmodi mutata eſſe propriè componant motum, non ſolum requiritur, quòd vnum ſit poſt aliud, ſed etiam quod deſerere hunc locum ordinetur ad acquiſitionem alterius loci, & ita vnum mutatum eſſe ad alterum. Quocirca ſi aliquis Angelus nuſquam eſſet tanquam in loco, & applicaret ſuam virtutem ad operandum in hoc loco, & finita illa operatione non applicaret ſuam virtutem ad aliquem locum prorſus, ſed maneret ſine vllo loco, & ſine operatione, ſi deinceps applicaret ſuam virtutem alteri loco, propriè loquendo, non diceretur motus: quia nec applicatio virtutis ad hunc locum neque deſertio alterius fuit ordinata ad alterum, largo tamen modo poteſt vocari motus.

Tertium argum. ¶ Tertiò. Adde etiam, quod ſicut motus componitur ex pluribus mutatis eſſe, ita tempus diſcretum Angeli, quo menſuratur iſte motus, componitur ex pluribus inſtantibus correſpondentibus pluribus mutatis eſſe ipſius motus. Nam menſura & mẽſuratum debent proportionari, ſed motus qui menſuratur componitur ex pluribus mutatis eſſe, vt ſunt in quadam ſucceſsione, ergo & tempus menſurans hunc motum componitur ex pluribus inſtantibus ſibi ſuccedentibus.

¶ Tandem aduerte, quod vnum mutatum eſſe Angelici motus, & vnum inſtans temporis diſcreti, nihil aliud eſt quam vnica operatio Angeli, & duo mutata eſſe, atque duo inſtantia ſunt duæ operationes ſibi ſuccedentes, quæ conſideratæ tantum ſecundum ſucceſsionem ad modum explicatum faciunt motum diſcretum Angeli, conſideratæ vero in ratione menſuræ faciunt tempus diſcretum vt dictum fuit quęſtione 10. Huiuſmodi autem mutata eſſe, & inſtantia, non neceſſario correſpondent inſtantibus noſtri temporis, ſed indifferenter, aut parti temporis, aut inſtanti, poteſt nanque vnica operatio Angeli coexiſtere vni, aut duabus horis noſtri temporis, & aliquando vni duntaxat inſtanti: ob cuius ignorantiam calumniantur Diuũ Thomam, qui tenent oppoſitum, arbitrantes, quod in hoc articulo loquitur ſanctiſsimus præceptor de tempore noſtro, cum tamen ſit intelligendus de tempore proprio, quo menſurantur motus, & operationes Angelorum. Ex his planè intelligitur probatio concluſionis propoſitæ. Et confirmatur. Quando Angelus toto aliquo tempore fuit in loco. B. & in vltimo inſtanti eſt in loco D. eſſe quidem in primo loco eſt pars illius motus, ſicut vnitas eſt pars numeri, ſed eſſe in loco vendicat ſibi tempus in caſu quod ſit ſermo de tempore noſtro, nam loquendo de tempore noſtro Angelus poteſt eſſe toto tempore huius horæ in hoc loco, & in vltimo inſtanti eiuſdem horæ in alio etiam loco diſtanti, vt patet à ſimili de anima rationali, quæ toto aliquo tempore eſt in corpore, nempe dum viuit homo, & in vltimo inſtanti illius temporis nõ eſt in corpore, ſed alibi. Quod patet, quia homo deſinit per primum non eſſe, ergo à potiori iure poterit eſſe Angelus, ergo ille motus Angeli ſit in tempore noſtro, & ita eſt hic intelligendus Diuus Thomas. *Confirm.*

Alij aliter explicãtes ſententiã D. Tho. ¶ Alij autem ſententiam Diui Thomæ explicantes circa iſtam quæſtionem, docent doctrinam huius articuli valde eſſe cõtrouerſam, in ea tamen aliqua eſſe, in quibus omnes debent cõuenire, pro quo aduertũt primo, quod cum nomine motus localis cõmuniter acquiſitio loci per acta, poſt quã

res eſt

res eſt pducta, aut virtute alteriꝰ, aut ipſius intelligatur, & hæc acquiſitio etiã reſpectu Angeli poſsit fieri, aut cõtinuè, aut ſucceſsiue, aut ſimul, & indiuiſibiliter: hic non eſt difficultas de acquiſitione cõtinua, ſiue ſucceſsiua, quia talem, certum eſt apud omnes, non poſſe fieri in vno inſtanti indiuiſibili, quia implicat acquiſitionem ſucceſsiuã, & habentem vnam partem poſt alteram poſſe fieri in inſtãti, quare tota quæſtio eſt de acquiſitione inſtantanea & ſimultanea.

¶ Secundò. Aduertunt tripliciter poſſe intelligi Angelum acquirere ſimul totum locum, primo modo, non deſerendo locum in adæquatum, in quo eſt; quanuis conſtituat ſe in maiori loco. Secundo modo non deſerendo aliquẽ locum, neque manendo in eo, ſicut v. g. ſi Angelus eſſet nullibi, tanquam in loco, & conſtitueret ſe de nouo in loco. Tertio modo deſerendo locum, & acquirẽdo alium. Iſtæ autem tres acquiſitiones loci partim cõueniunt inter ſe, & partim differunt. Conueniunt quidem, quia quæuis earum fit ſine ſucceſsione. Differunt autem quia prima non eſt propriè motus localis, ſed extẽſio ad maiorẽ locũ, quia nõ eſt ſucceſsio diuerſorũ, vbi, circa eandem rem, neque componunt per modũ partis ſucceſsionem. Secunda etiam non eſt motus localis propriè, ſed mutatio, quoniam ſecundum Ariſt. 5. Phyſic. cap. 1. mutatio eſt inter terminos oppoſitos negationem & affirmationem: motus autem inter terminos poſitiuos. Et ita quod mutatur, tranſit de non eſſe ad eſſe, aut è contra: at vero quod mouetur tantum tranſit de eſſe alicubi ad eſſe alibi. Secundus autem modus acquirendi locum ſecundum noſtram ſententiam impoſsibilis eſt, cũ ſupra dixerimus ſuppoſito Angelũ exiſtere neceſſario debere eſſe alicubi. Tertius autem habet veram rationem integrandi motum diſcretum, quoniam propriè eſt pars ſucceſsionis diſcretæ qua ſuccedit vnum, vbi, poſt aliud reſpectu eiuſdem Angeli tranſeuntis de vno loco ad alterum.

¶ Tertiò aduertunt. Nullam eſſe difficultatem duas priores acquiſitiones fieri in inſtanti, vt inſtans eſt, & non vt pars componens cum altero tempus diſcretum: & merito, quia ſicut quælibet earum in ſuo termino habet eſſe indiuiſibile, & etiam abſolutum, hoc eſt, non importans ordinem ſucceſsionis ad alium terminum, ita oportet, quod quælibet earum menſuretur in inſtanti indiuiſibili, & abſoluto, nullum importante ordinem ad alterum inſtans, cum quo tempus componat diſcretũ, quoniam menſura propria, & non excedens debet eſſe menſurato proportionata: at vero de tertia acquiſitione dubitatio eſſe poteſt, cum menſuretur inſtanti, an tale inſtans comparetur ad menſuram exiſtentiæ Angeli in termino à quo, vt inſtans ad tempus, vel ſicut vnum inſtans ad aliud, ex quibus tanquam ex partibus menſuratur tempus diſcretum, quoniam talis acquiſitio nõ ſolum habet, quod ſit acquiſitio loci, ſed loci ſuccedentis alteri loco reſpectu eiuſdem Angeli tranſeuntis de vno loco ad alterum: quod eſt quærere, an quicquid in huiuſmodi acquiſitione loci habet rationem motus localis incipiat, & finiatur in vno inſtanti, tanquam in menſura totali, & adæquata: vel potius incipiat in vno inſtanti, & finiatur in altero, & ex conſequenti, totum menſuretur tempore diſcreto, conſtituto ex huiuſmodi inſtantibus: & in hoc diſſentiunt Doctores Nam Scotus & Gregorius docent poſſe Angelũ trãſire in vno inſtanti de vno loco ad alterũ, in eoque tranſitu finiri quicquid in huiuſmodi tranſitu habeat rationem motus, & ratio huius ſententiæ eſt, quia in motu locali tantum reperitur receſſus à termino à quo, & acceſſus ad terminum ad quem, ſed in iſto caſu vterque incipit, & finitur in eodem inſtanti, ergo. Patet minor, quia ſi non in eodem, ergo in priori parte, ergo mouetur ab illo dum eſt in illo. Quod ſi dicas Angelus dum eſt in termino à quo non mutat locum, ſed dicitur moueri: quia vbi, quod tunc habet, dicit ordinem ad ſequens vbi, & in ſucceſſione diuerſorum, vbi conſiſtit motus localis: Sed contra ſequitur, corpus, aut Angelum moueri in vltimo non eſſe motus continui. Patet ſequela, quia tunc habet vbi importans ordinem ſucceſsionis ad vbi ſequens habiturum.

¶ Secunda ſententia. Addit ſententiæ præcedenti limitationem quandã dicens, quod quando Angelus mouetur de vno loco in alterum immediatè, tunc fit motus in inſtanti: ſi autem pluribus mutationibus inſtantaneis acquiratur medium, & terminus ad quem, fit in tempore diſcreto. Fundamentum huius ſententiæ quãtum ad hoc ſecundum, quod ſicut in hoc caſu mouetur

duabus mutationibus conſtituentibus vnũ motum diſcretum, ita eſt neceſſarium motum illum menſurari duobus inſtantibus componentibus vnum tempus diſcretum.

Tertia ſententia.

¶ Tertia ſententia eſt Diui Thomæ aſſerentis huiuſmodi motum non in inſtanti, ſed in tempore diſcreto fieri: pro qua ſententia talem conſtituit concluſionẽ. Primam. Nempe inſtans in quo fit acquiſitio loci, de qua expreſſa eſt diſputatio, comparatur ad menſuram exiſtentiæ Angeli in termino à quo, vt vnum inſtans ad aliud, & vna pars temporis diſcreti ad aliam, vbi ſupponitur ex ſecundo notabili hanc acquiſitionem fieri in inſtanti. Probatur concluſio. In motu diſcreto Angeli datur vltimum eſſe in termino à quo, ergo neceſſarium eſt exiſtentiam in illo termino menſurari inſtanti, & non tempore. Patet conſequentia, quia rei (quæ menſuratur tempore diuiſibili) non datur vltimum eſſe, ſicuti neque ipſius temporis.

¶ Item tempus diſcretum menſuratur inſtantibus menſurantibus ea, quæ inter ſe habent ordinem vnius ſucceſsionis diſcretæ, ſed ita ſe habent hic, ergo componunt tempus.

¶ Secundam autem concluſionem aſsignant dicentes; quod illud quod in prædicta acquiſitiõe loci habet rationem motus non fit in inſtanti, ſed incipit in vno, & finitur in alio, atque adeò totus fit in tempore diſcreto ex illis duobus inſtantibus. Probant hanc concluſionem, quia motus diſcretus Angeli conſtituitur ex duplici, vbi, habente ordinem, ſed impoſsibile eſt iſta duo (cum non ſint ſimul) eodem inſtanti menſurari, ergo. Quod ſi quis arguat contra vtranque concluſionem, quia cum poſsit contingere Angelũ eſſe in vno loco per vnam horam, & in vltimo inſtanti illius horæ eſſe in termino ad quem: Ex quo contra primam concluſionem ſequitur menſuram acquiſitionis termini ad quẽ comparari ad exiſtentiam Angeli in termino à quo, ſicut inſtans ad tempus: Et contra ſecundam concluſionem ſequitur Angelum moueri in illo vltimo inſtanti; Reſpondent admittendo caſum, negandoque primum, quia non dicitur eſſe in illo termino Angelus, tanquam menſura ſuæ exiſtentiæ, ſed per quandam coexiſtentiam, quia inſtans temporis diſcreti in quo eſt in termino à quo coexiſtit toti horæ noſtri temporis. Secundum vero negatur, quia, vt Angelus dicatur moueri in inſtanti, in quo eſt in termino à quo, non eſt neceſſarium actu mutare locum, ſed ſufficit, ſe habiturum in inſtanti immediato alium locum, vnde licèt concedamus Angelum tota hora noſtri temporis cui coexiſtit illud inſtans, eſſe in termino à quo, non tamen eſt concedendum quieſcere in eo. Quare ad primum argumentum reſpondet Capreolus in ſecundo, diſtinctione. 6. quæſtione. 1. articulo. 3. ad primum argumentum. Admittens, tam acceſſum, quam receſſum fieri in inſtanti, quo Angelus acquirit terminum ad quem (quicquid Ferrara dicat tertio contra gentes capit. 102.) ſed hoc admiſſo, explicandum eſt, quid aliud reperiatur in huiuſmodi motu, ad hoc vt neceſſarium ſit aliud inſtans, quod eſt intelligendum, ſuppoſito, motum diſcretum eſſe ſucceſsionem duorum, vbi, ita quod vtrunque ſit pars motus. Ex hoc enim prouenit quod licet receſſus, & acceſſus vnico inſtanti menſuretur, neceſſarium ſit aliquod inſtans, quo menſuretur aliqua pars ipſius motus. De eo quod de motu locali obijcitur: Reſpondetur quod ſicut cum acceſſu computatur terminus ad quem, quia in eo perficitur, & completur acceſſus: ita cum receſſu terminus à quo.

¶ Ad ſecundum autem ibi iam reſponſum eſt. Ad obiectionem autem negatur ſequela, quia exiſtentia mobilis in termino à quo in vltimo eſſe motus continui eſt indiuiſibilis, & ideo non poteſt conſtituere vnam ſucceſsionem, cum acquiſitione alterius vbi, quod immediatè ſubſequitur, quia hæc fit continuò, & per partes, & ex conſequenti eſt alterius rationis ab illa: at vero in motu diſcreto, exiſtentia vtriuſque termini eſt indiuiſibilis, & tota ſimul, & ita poteſt componi ex eis vna ſucceſsio diſcreta, in qua conſiſtit motus.

Sententia Doctoris, 1. Notab.

¶ Secunda vero principalis ſententia in hac quæſtione eſt Doctoris, vt patet in litera, pro cuius explicatione & totius quæſtionis eſt primo notandum, quod iſtæ duæ ſententiæ Diui Thomæ, & Doctoris in aliquo conueniunt, & in aliquo differunt; conueniunt quidem, quia in vtraque ſententia, Angelus poteſt acquirere terminum ad quem in inſtanti. Differunt tamen quia ſecundum Doctorem, talis acquiſitio termini ad quem dicitur verus motus localis.

localis: at vero ſecundum Sanctum Thomam, talis acquiſitio non eſt dicenda motus, ſed mutatio, quia de ratione motus eſt ſucceſsio & ſucceſsio non reperitur in vno eodemque inſtanti, ſed in alio & alio, quia eum motus localis requirat terminum à quo & terminum ad quem tanquam duo loca, ſiue duo vbi, & non quomodocunque, ſed vt dicentia ordinem inter ſe, hinc prouenit, quod requiratur aliud, & aliud inſtans, correſpondens alij & alij termino, quia in vno eodemque inſtanti indiuiſibili non poteſt reperiri talis ordo prioris & poſterioris, quia ordo ad minus eſt inter duo, & propter hoc à Thomiſtis aſsignantur duo inſtantia indiuiſibilia diſcreta, habentia eſſe totale, quorum vnum non eſt pars alterius per ſe, niſi quatenus ex vtroque conſtituitur vnus motus diſcretus, ſicut exemplificatum eſt in vnitatibus numeri denarij, quarum quælibet per ſe habet eſſe indiuiſibile, & totale: quatenus tamen inter ſe ordinantur ad conſtituendum vnum numero binarium, inter ſe habent rationem partis, & partis, & prima habet rationem prioris. Secunda vero rationem poſterioris. Ita etiam dicendum eſt iuxta ſententiam Diui Thomæ de ipſis inſtantibus indiuiſibilibus temporis diſcreti, quorum quodlibet per ſe habet eſſe totale, in ordine tamen ad motum diſcretum habet rationem partis, & partis per modum prioris & poſterioris, ad hoc quod conſtituatur vnus motus diſcretus Angeli, qui (vt patet ex dictis) non poteſt in eodem inſtanti indiuiſibili diſcreto fieri, cum vnum inſtans diſcretum indiuiſibile non poſsit habere rationem ſucceſsionis, & per conſequens, neque motus localis, & ſic dicemus quæſtione ſequenti in ſententia Diui Thomæ conſtituendum eſt tempus diſcretum, quod ſit menſura operationum Angeli tranſeuntium. At vero in ſententia Doctoris, quia tale tempus diſcretum ſuperuacaneum cenſetur, non ſunt aſsignanda iſta duo inſtantia diſcreta, vt Angelus acquirens locum in inſtanti moueatur localiter. Vnde cum quæſtio Doctoris procedat de motu locali in inſtanti indiuiſibili, ſi nullum eſſet tempus diſcretum, neſcio qua ratione expoſitores Diui Thomæ, ſuo tempore diſcreto impugnant Doctorem. Quod ſi dicas, quare Scotus ſuo tempore continuò impugnat Diuũ Thomam, facile enim reſpondetur, quod Doctor impugnat tempus diſcretum, & ex conſequenti loquitur, quando Angelus acquirit in eodem inſtanti terminum ad quem moueri localiter, etiam ſi nullum ſit tempus diſcretum.

Senſus Doctoris notandus.

¶ Vnde aliud eſt impugnare Diuum Thomam, quantum ad tempus diſcretum, & aliud eſt ipſos impugnare Doctorem quantum ad motum diſcretum, quare ſenſus Doctoris eſt dato, quod nullum ſit tempus diſcretum Angelorum, poſsit Angelus moueri localiter motu diſcreto, ſcilicet, deſerendo totaliter locum à quo, & acquirendo totaliter locum ad quem in eodem inſtanti indiuiſibili, & vtrùm talis acquiſitio habeat veram rationem motus localis diſcreti.

2. Notab.

¶ Secundò eſt notandum, quod motus alter eſt continuus, & alter diſcretus (& in hoc conueniunt Diuus Thomas, & Doctor) inter quos hæc eſt differentia, quod in motu continuo mouens non habet omnes partes motus ſimul, ſed ſucceſsiuè: & ob hoc dicitur de eo, quod mouetur continuè, quod partim eſt in termino à quo, & partim in termino ad quem: quia cum non deſerat ſimul terminum à quo, neque ſimul acquirat terminum ad quem, & acquirendo terminum ad quem debeat deſerere terminum à quo, ideo dicitur, quod partim eſt in termino à quo, & partim in termino ad quem. At vero, in motu diſcreto aliter contingit: quia cum motus diſcretus debeat eſſe ſimul, implicat intelligere mobile, niſi vel in termino à quo, vel in termino ad quem totaliter, alias non eſſet motus diſcretus, ſed motus cõtinuus. Cum igitur in motu diſcreto totaliter deſeratur terminus à quo, & totaliter acquiratur terminus ad quem, non poteſt intelligi aliquid moueri, vt moueri diſtinguitur contra mutatum eſſe, ſed ſimul ſunt moueri, & mutatum eſſe.

¶ Ex quo infertur, quod tunc aliquid dicetur moueri motu diſcreto, quando verum eſt dicere, mutatum eſſe, & tunc dicetur aliquid non moueri motu diſcreto, quando verum eſt dicere, non eſſe mutatum.

¶ Ex quo ſecundo infertur, quod quandiu mobile eſt in termino à quo, non dicitur moueri, quia non dicitur mutatum eſſe, ſed quando mobile eſt in termino ad quem, pro illo primo inſtanti pro quo acquirit

terminum ad quem, & pro quo verum eſt dicere mutatum eſſe à termino à quo, verum etiam eſt dicere moueri à termino à quo. Quare non ſunt ponenda duo inſtantia etiam diſcreta, in quibus quando aliquid inſtantanee mouetur fit per modum mouentis ſe & moti, ſed in eodem inſtanti mouet ſe, & eſt motum, quia in inſtantaneis idem eſt prorſus fieri, & factum eſſe.

3. *Notab.* ¶ Tertiò eſt notãdum cum Doctore, quod duplex poteſt intelligi mutatio localis, altera quæ includit totam realitatem motus, vt quando verbi gratia, Angelus mouetur per aliquod ſpatium motu ſucceſſiuo, vel applicando ſuam eſſentiam, faciendo illam præſentem omnibus partibus illius ſpatij, & hoc modo implicat Angelum moueri in inſtanti, præcipuè inter duo loca adæquata, quia non poteſt facere ſe præſentem duobus locis adæquatis diſcontinuis, præcipuè in opinione Doctoris aſſerentis Angelum eſſe in loco per ſuam eſſentiam, niſi ſucceſſione quãdam, nempe deſerendo partem, & acquirendo partem illius ſpatij, quod ſuperat eius locum adæquatum. Secundo modo poteſt Angelus moueri in inſtanti, acquirendo totam realitatem termini motus, quæ à nobis acquiritur ſucceſſiuè, & ratio huius eſt, quia ex duplici cauſa motus alicuius rei corporalis non poteſt fieri in inſtanti. Prima eſt ex parte medij, quod inter vtrunque extremum mediat: ſicut verbi gratia, Inter cælum & terram mediat aër, ratione cuius, non poteſt aliquod agens tranſire de cælo ad terram, niſi tranſeundo per aërem, quia (vt diximus quæſtione præcedente) totum iſtud cælum, aër, & terra, habent talem ordinem inter ſe, quod non poteſt aliquis tranſire de cælo ad terram motu locali, niſi tranſeundo per aërem. Quare corpus Chriſti Domini exiſtens in cælo fit ſub ſacramento, & fit præſens ſpeciebus conſectatis, & illis rebus, quibus ſpecies ſunt præſentes, hoc non fit per motum localem, ſed per conuerſionem ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti. Et hoc adeò verum eſt, vt ſecundum multos doctiſsimos viros, illa præſentialitas non potuit fieri de potentia Dei abſoluta, niſi per illam conuerſionem ſubſtantiæ panis.

¶ Vnde quando Doctor dicit in hac quæſtione, quod motus alicuius rei corporalis non poteſt fieri in inſtanti ex parte medij reſiſtentis, intelligendus eſt, de reſiſtentia intrinſeca, quæ fundatur in naturali ordine, quæ reperitur inter ſpatia, non autem de reſiſtentia extrinſeca. Vnde ſi inter cælum & terram eſſet vacuum, ſcilicet, locus non repletus corpore, aptus tamen repleri, adhuc tamen graue deſcendens de cælo ad terram, non moueretur in inſtanti propter reſiſtentiam intrinſecam medij, ſcilicet, propter illam non indiſtantiam, inter cælum & terram, quia quanuis nihil poſitiuum eſſet medium inter cælum & terram, eſſet tamen diſtantia inter cælum & terram, & talis diſtantia dicitur reſiſtentia intrinſeca medij. Secunda autem cauſa quare res corporalis non poteſt moueri in inſtanti, ea eſt, quia cum ſit res quantitatiua, & habeat partes quantitatiuas nõ eſt intelligibile, qualiter omnes ſimul poſſunt peruenire ad terminum ad quem, imo neceſſario prima pars prius peruenit ad medium & ad finem, quam ſecunda. *Nota hoc.*

¶ Ex quo infertur, quod quando aliquod mouens non inuenit reſiſtentiam in medio, neque habet partes quantitatiuas, non eſt inconueniens poſſe moueri in inſtanti. Vnde (vt optimè aduertit Frater Gratianus de Brixia ſuper iſtam literam Doctoris) quanuis Angelus poſsit moueri in inſtanti motu diſcreto, de termino adæquato ad terminum adæquatum, intelligendum eſt, ſi inter vtrunque extremum non eſt aliquod medium reſiſtens, reſiſtentia intrinſeca tali motui, quia tunc eſſet tranſire de extremo ad extremum, non tranſeundo per medium, cuius contrarium docet Doctor quæſtione vltima. Et nos diximus quæſtione præcedẽti. Sed bene poſſet Angelus duo loca adæquata immediata deſerere, & acquirere in inſtãti, ſcilicet, quod in tota vna hora quieſcat in vno loco adæquato, & in inſtanti terminatiuo illius horæ ſit in alio loco ſibi adæquato immediatè coniuncto, quia tunc non eſt tranſire de extremo ad extremum ſine medio, ſed mutari mutatione includente non totam realitatem motus, ſed tantum terminum motus.

¶ Quarto eſt notandum, quod Angelus non eſt in loco per operationem, ſed (vt diximus in proprio loco) per ſuam eſſentiam, tanquam per rationem fundamentalem, & per voluntatem tanquam per virtutem motiuam.

¶Prima

Prima cõcluſio. ¶ Prima concluſio. Si Angelus tranſeat ab extremo adæquato ad extremum adæquatum per aliquod medium non poteſt moueri in inſtanti. Hæc concluſio communis eſt Doctori, & Diuo Thomæ, & probatur, quia motus inſtantaneus ſimul requirit deſitionem termini à quo, & acquiſitionem termini ad quem, ſed hoc non poteſt fieri in inſtanti, ſi aliquod medium reperiatur inter illa duo extrema adæquata, ergo. Probatur minor, nam non poteſt ſimul eſſe duobus locis adæquatis, vel ergo, quando deſinit terminum à quo, & acquirit terminum ad quem, ſimul tranſit per medium, vel prius eſt in medio & ſecundo in termino ad quem. Si dicas hoc ſecundum, ergo non in eodem inſtanti acquirit terminum, & medium. Si autem dicas primum, ergo Angelus ſimul eſt in duobus locis adæquatis. Probatur ſequela, & claritatis gratia, medium medians inter ambo extrema ſit tanti ſpatij quantum locus adęquatus ipſius Angeli, tunc ſic. Quando Angelus deſerit terminum à quo ſimul acquirit medium medians, & terminum ad quem, ſed medium, & terminus ad quẽ ſunt duo loca adæquata, ergo ſimul eſt in duobus locis adæquatis.

¶ Confirmatur. Angelus non poteſt tranſire de extremo ad extremum non tranſeundo per medium, ſed implicat eſſe in medio, & in extremo ſimul adæquatè, ergo implicat moueri in inſtanti de extremo ad extremum adæquatum, ſi inter illa eſt aliquod medium.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Angelus poteſt moueri in inſtanti de extremo ad extremum adæquatũ, ſi inter illa nullũ ſit mediũ. Hæc concluſio eſt Doctoris, quam tenet Marſilius in ſecundo, quæſtione ſeptima. Gregorius diſtinctione ſexta, quæſtione tertia. Maioris diſtinctione ſecunda, quæſtione octaua. Et probatur primo. *Prima ratio.* Angelus poteſt moueri de extremo ad extremum motu diſcreto inſtantaneè, ergo ſimul poteſt relinquere totum terminum à quo, & acquirere totum terminum ad quem, ſed hoc poteſt facere reſpectu vtriuſque extremi adæquati, ergo in inſtanti relinquendo terminum adæquatum poteſt acquirere terminum adæquatum. Probatur maior, illa mutatio eſt tota ſimul, ergo eſt inſtantanea. Probatur antecedens illa mutatio non eſt per partes, ergo tota ſimul. Probatur antecedens. Angelus exiſtit in loco totus in toto, & totus in qualibet parte, ergo agens ſecundum vltimum ſuæ potentiæ ſimul acquirit totum, & quanlibet partem: ſed illa mutatio qua ſimul acquiritur totum, & quælibet pars eſt mutatio inſtantanea, ergo. Probatur minor, quia ex eo illuminatio dicitur inſtantanea, quia ſimul totum, & quælibet pars illuminabilis illuminatur: patet, quia ſi illuminabile illuminaretur per partes, eſſet illuminatio ſucceſsiua, ſicuti & motus continuus ex eo ſucceſsiuus eſt, quia per partes acquiritur terminus ad quem, & non totus ſimul. Quod autem Angelus ſimul deſerat vnum terminum adæquatum, & ſimul acquirat totum alium patet, quia Angelus deſerit terminum adæquatum, acquirendo aliquod ſpatium, ergo ſimul acquirendo terminum adæquatum. Patet ſequela, quia poteſt agere ſecundũ vltimum ſuæ potentiæ, ſed potentia Angeli attingit terminum adæquatum, ergo.

Secunda ratio. ¶ Secundò. Si aliqua ratione in eodem inſtanti non poteſt Angelus ſimul deſerere locum adæquatum, & acquirere alium, maximè propter rationem Diui Thom. nempe, quod quieſcens per vnam horam non poteſt moueri in inſtanti terminatiuo illius horæ, & ſic ſignanda ſunt duo inſtantia diſcreta, & quod in vno inſtanti ſit in termino à quo, & in alio in termino ad quẽ: ſed iſta ratio falſa eſt, ergo. Probatur minor. Primo in generatione ſubſtantiali, quã do ex ligno generatur ignis verũ eſt, quod materia ligni quieuit per totam horam pręcedentem ſub forma ligni, & in vltimo inſtanti illius horæ mutatum eſt ad formam ignis, ergo quieſcens per totam horam poteſt moueri in vltimo inſtanti illius horæ.

Solutionis duæ. ¶ Ad hoc argumentum reſpondent prædicti primi opinantes negando paritatem rationis, quia cum forma ſubſtantialis incipiat eſſe per primum ſui eſſe, quia incipit mutatione, & non motu, ideo non mirum eſt, quod cum toto tempore præcedente non informauerit materiam, incipiat informare illam in vltimo inſtanti temporis.

¶ Vel ſecundo reſpondent, quod forma ſubſtantialis, quæ per accidens corrumpitur ad corruptionem compoſiti, in inſtanti terminatiuo, non manẽ alicubi. Quod ſi dicas, quod anima rationalis non corrum-

pitur corrupto homine, & quod ita ſolutio non ſatisfacit, nihilominus deſitio qua rationalis anima deſinit actuare, & informare corpus eſt terminus alicuius motus continui, & idcirco non verè dicitur quod toto tempore immediatè præcedente quieuerit, ſed potius alterabatur materia, vt à ſe pelleret rationalem animam, & aliam formam admitteret. Iſtæ tamen ſolutiones, nō reſpondent argumento, quia prima confirmat noſtram concluſionem, ſi ex eo forma ſubſtantialis poteſt in inſtanti vltimo tēporis informare materiā, quia incipit per primum ſui eſſe, ergo & Angelus motu diſcreto eſſe in alio loco, quia incipit eſſe in illo quando mouetur motu diſcreto per primum ſui eſſe. Probatur ſequela, quia ex eo motus diſcretus diſtinguitur à motu continuo, quia motus continuus (cum ſit ens ſucceſsiuum) incipit per vltimum ſui non eſſe, nunc non eſt, & immediatè poſt hoc erit: at vero motus diſcretus cum non ſit motus ſucceſsiuus, ſed potius mutatio inſtantanea (quia vt docet Doctor includit totam realitatem termini ad quem, non tamen includit totam realitatem motus, quia non includit ſucceſsionem quanuis includat ordinem) habet rationem rei permanentis, ergo poteſt incipere per primum ſui eſſe, & per conſequens, quanuis Angelus quieſcat per totam vnam horam in termino à quo, poteſt in inſtanti terminatiuo illius horæ acquirere terminum ad quem motu diſcreto, quia verum erit dicere, Angelus nunc eſt in iſto loco, & immediatè ante hoc non fuit.

¶ Nec ſecunda ſolutio aliquid valet. Et probatur, nam deſitio qua rationalis anima deſinit informare corpus, quanuis ſit terminus alicuius motus continui, nempe illius alterationis qua materia alterabatur, vt à ſe pelleret animam rationalem, & aliam formam admitteret. Adhuc tamen in inſtanti quo anima rationalis expellitur, introducitur alia forma in materia, ergo illa materia, quæ per totam horam quieuit ſub anima rationali in inſtanti terminatiuo illius horæ potuit eſſe ſub forma diſtincta à rationali, & per conſequens, ſimiliter poterit Angelus per totam horā quieſcere ſub aliquo loco, & in inſtanti vltimo illius horæ eſſe in alio loco.

Tertia ratio. ¶ Tertiò. Angelus in vno inſtanti A. poteſt deſerere cælum, in quo erat, & ſuccedere in loco, quem ante non habebat, nam poteſt Angelus in vna tota hora eſſe in cælo, & in inſtanti terminatiuo horæ eſſe in terra, in qua non erat, & iſtæ eſt punctus in quo multi falluntur exiſtimantes Diuum Thomam oppoſitum docere cum tamen nihil contrarium dicat. Et licet oppoſitum docuiſſet, nihilominus hoc eſſet certum & argumentis factis pro aliorū ſententia perſuaſū. Nam id volumus dicere, quod in eodem inſtanti in quo primo verificatur, quod Angelus eſt in termino ad quem verificatur etiam, primo quod deſinit eſſe in termino à quo. Non enim Angelus apud Diuum Thomam, in vno inſtanti deſinit in termino à quo, & in alio incipit eſſe in termino ad quem, ſed in eodem inſtanti fit deſertio termini à quo, & acquiſitio termini ad quem. Et hunc ſenſum probant Caietanus, & Capreolus, & pleriqne alij Thomiſtæ, imo dicunt quod loquendo de noſtro tempore, Angelus poteſt eſſe toto tempore huius horæ in hoc loco, & in vltimo inſtanti horæ, in alio loco diſtanti, quia poteſt in vltimo inſtanti ſe applicare alteri loco. Nam anima rationalis toto tempore dum viuit homo, eſt in corpore, & in vltimo inſtanti illius temporis non eſt in corpore, ſed alibi, ergo pari ratione, & potiori idem dicendum eſt de Angelo. Antecedens patet, quia homo deſinit eſſe per primum non eſſe. Iſtā tertiā ratio non de ſumpſi de verbo ad verbum ab ipſis expoſitoribus Diui Tho. ſuper quæſtionem 53. articul. tertio. quæſtione ſecunda. concluſione quinta. Ex qua ſic colligo pro Doctore, ergo Angelus poteſt in inſtanti moueri motu diſcreto, de loco adæquato ad locum adæquatum. Probatur ſequela, quia in vno inſtanti A. poteſt deſerere cælum (in quo erat) & ſuccedere in loco quem antea non habebat, ſed hoc non poteſt fieri per motum continuum, ergo per motum diſcretum in eodem inſtanti A. poteſt ſimul deſerere locum adæquatum, in quo antea erat, & acquirere locum adæquatum, quem ante non habebat.

Quarta ratio. ¶ Quartò. Si ad hoc quod Angelus deſerat, & acquirat locū adæquatum requirit aliud, & aliud inſtans temporis diſcreti, taliter quod ex illis duobus inſtantibus componatur tempus diſcretum Angeli, in quo verè Angelus moueatur. Contra Angelus

non mouetur in vtroque inſtanti, ſed in vno, nempè in illo quod initiatur terminum ad quem, ergo quanuis tempus diſcretum Angeli ex pluribus inſtãtibus componatur, adhuc tamen neceſſario mouebitur per vltimum inſtans, & per conſequens Angelus neceſſario mouebitur in inſtanti. Probatur ſequela. In iſto tranſitu in quo Angelus mouetur de loco ad locum, & aliter ſe habet nunc quam prius reſpectu loci, tantum datur vnicum inſtans, in quo ſit verum dicere, in hoc inſtanti aliter ſe habet Angelus nunc, quam prius reſpectu loci, ergo in vnico tantum inſtanti verum eſt dicere quod Angelus mutatur. Probatur antecedens. Nam tantum ſunt ibi duo inſtantia, aliud in quo Angelus eſt in termino à quo (& illud ſit A) & aliud in quo primum acquirit terminum ad quem, (& illud ſit B.) ſed in primo inſtanti (nempè in A) in quo eſt in termino à quo, non mutatur imo quieſcit cum ſit ibi vltimum eſſe quietis, ergo tantum mutatur in alio inſtanti in quo eſt in termino ad quem (ſcilicet in B.) Quod ſi reſpondeas quod Angelus in neutro illorum inſtantium mutatur, ſed in ſucceſsione illorum in qua conſiſtit motus. Contra. Angelus tunc mouetur, & mutatur de loco ad locum, quando deſerit præſentialitatem termini à quo, & acquirit præſentialitatem termini ad quem: ſed talis præſentialitas non acquiritur ſucceſsiuè, quia non per partes, ſed tota ſimul, cum non per motum continuum, ſed per diſcretum, ergo tunc mutabitur, quando illam nouam præſentialitatem acquirit, ſed illam acquirit in termino ad quem, & non in termino à quo, neque in aliquo intermedio inter terminum à quo, & terminum ad quem: ergo tunc verè mutatur, quando eſt in termino ad quem, ſed terminus ad quem acquiritur in inſtanti, ergo quanuis tempus Angelorũ conſtituatur ex pluribus inſtantibus diſcretis, neceſſario tamen mouebitur in inſtanti in quo terminus ad quem acquiritur. Probatur ſequela. Nam illa ſucceſsio inſtantium, vel eſt vtrunque inſtans collectiuè, vel aliquid aliud tertium diſtinctum ab ipſis inſtantibus ſimul ſumptis, non primum, quia ſi in vtroque inſtanti collectiuè moueretur, ergo in vtroque ſimul eſt totus motus, & non in altero illorum per ſe, ergo in vnoquoque illorum inſtantium eſt per ſe aliquid motus, ſed in termino à quo nihil eſt motus, quia neque eſt mutatio, neque pars illius, ergo quanuis Angelus moueatur in tempore diſcreto, neceſſariò tamen (quando mouetur motu diſcreto) debet in inſtanti moueri. Quod ſi reſpondeas (vt *Reſpõſio.* nonnulli reſpondent) quòd Angelus mutatur in termino à quo, non in quantum in illo reperitur factum eſſe, ſed inquantum reperitur fieri in illo, quia in illo incipit mutatio ad terminum ad quem, & idcirco, ipſa exiſtentia in termino à quo, inquantum cõſideratur in ſucceſsione ad terminum ad quem, eſt pars motus. Quod magis alij explicant: nam ſi Angelus, dum eſt in termino à quo, abſolute conſideretur, non mouetur, tamen ſi conſideretur prout eſt in terminatione tranſeundi immediatè poſt hoc ad alium locum, iam ſic mouetur. Quæ ſolutio poteſt confirmari, nam in illo inſtanti deſinit eſſe in termino à quo per vltimum ſui eſſe, ſed deſinere eſſe ibi eſt mutari, ergo mutatur. Et ſecundò poteſt confirmari prædicta ſolutio, nam omne mutatum eſſe præcedit mutari, ſed in primo inſtanti termini ad quem Angelus iam eſt mutatus, ergo præceſsit mutari in termino à quo, quia non eſt medium.

¶Sed iſtæ ſolutiones non reſpondent argumento. *Impugnatio.* In primis, in mutatione inſtantanea, idem eſt fieri & factum eſſe, ſed factum eſſe eſt in termino ad quem, ergo & fieri. Et confirmatur. In illo inſtanti Angelus deſinit eſſe in termino à quo, in quo verum eſt dicere quod non manet eodem modo ſicut antea, ſed non verè dicitur quandiu Angelus eſt in termino à quo, quod aliter ſe habet, quam antea cum eodem modo ſe habeat, ergo non mutatur quandiu eſt in termino à quo. Quod ſi reſpondeas, non mutari quandiu eſt in termino à quo, quia eſt in termino à quo, ſed quia immediatè poſt hoc mutabit locum, contra, ergo tunc mutabitur quando mutabit locum, ſed non mutat locum niſi quando acquirit terminum ad quem, ergo non mutatur quando exiſtit in termino à quo, & mutatur mouendo ſe localiter, ergo quanuis Angelus moueatur in tempore diſcreto, ſi tamen mouetur motu diſcreto, neceſſario mutabitur in inſtanti termini ad quem.

Vltima ratio. ¶Vltimò. Quia, vt prædicti expoſitores aſſerunt (quorum verba de verbo ad verbum referam) in præſentiarum, neceſſario Angelus mouetur in termino ad quem, aſſerunt enim ſic probando noſtram concluſionem. Dices, immediatè poſt hoc mutabit locum. Contra. Nam etiam immediatè poſt hoc mutabitur, nunc tamen non mutatur, ſicut corpus in inſtanti immediatè poſtquam mutandum eſt non mutatur, & ideo in illo extrinſecè incipit motus: neque vnquam cotpus mouetut in termino à quo, ſiue ille terminus conſideretur abſolutè, ſiue cum ordine ad alium ſiue in illo habeat mobile:(v. g. homo) propoſitum ſtatim ſe mouendi, ſiue non, maximè quod non indiget Angelus illa præuia detetminatione, ſed in eodem inſtanti quo vult ſe mouere, poteſt moueri, & eſſe mutatus. Nullo ergo modo poteſt propriè dici Angelum mutari dum eſt in primo termino à quo, imo vero ſequendo Sancti Thomæ placitum, crediderim impertinens eſſe ad tationem motus localis Angelici, quod Angelus toto tempore præcedenti vnius horæ habeat voluntatem, dum exiſtit in termino à quo, tranſeundi ad alterum locum. Nam voluntas Angeli non poteſt deſtruere rationem motus localis, neque tollere poſitis prorſus omnibus requiſitis ad motum localem, ſed ad rationem motus localis ſufficit relinquere locum quem habuit, & immediatè alium acquirere, ergo ſiue Angelus habuerit prius illam voluntatem in termino à quo, vel dum eſt in termino ad quem, impertinens eſt ad rationem motus localis. Quod dixi contra Caietanum, qui in hoc etiam à ſuis deſeritur. Neque duæ illæ confitmationes obſtant, nam prima potius probat oppoſitum: nam quietem deſinere per vltimum eſſe, non eſt mutari, ſed eſt incipere mutationem per vltimum non eſſe, quod eſt tunc non mutari. Neque illud eſt proptiè deſinere, quia tunc res eſt, ſed cum addito dicitur deſinere intrinſecè reſpectu ipſius eſſe, vel extrinſecè reſpectu deſitionis. Et ad ſecundam confirmationem dicitur, quòd ſi ly, Ante, intelligatur de prioritate temporis, verificatur in mutationibus ſucceſsiuis, non tamen in inſtantaneis, in quibus verificatur de prioritate natutæ, & ita verificatur hic.

¶ Ad argumenta pro prima ſententia facillimè reſpondebitur quæſtione ſequenti, quia omnia illa ſupponunt menſuram motus Angelorum eſſe tempus diſcretum, diſtinctum à tempore noſtro, quia tamen iſta propoſitio non habet omnimodam veritatem, ideo neque argumenta fundata in iſta propoſitione, habent aliquam vim.

TEXTVS.

DICO ergo ad quæſtionem, quòd quia pluralitas non eſt ponenda ſine neceſsitate, & non eſt neceſsitas quare debeat poni tempus diſcretum menſurans motum Angeli, nam quidquid ſaluatur per illud tempus diſcretum, ſaluabitur etiam per tempus continuum in communi, ſicut enim oportet eos dicere, quod ſi tranſeat in inſtanti, non poteſt immediatè habere alium tranſitum inſtantaneum, ita poteſt poni, ſi tranſeat inſtantaneè in inſtanti temporis continui, ita quod licèt poſt illud inſtans poſſet habere motum continuum in tempore habito, non tamen poteſt habere tranſitum inſtantaneum immediatum. Non ergo eſt inconueniens ponere Angelum, in quantum participat conditionem corporalem, id eſt, quæ poteſt eſſe eiuſdem rationis aliquo modo in ipſo, & etiam in corpore, quod etiam participet menſuram corporis aliquo modo, inquantum autem mouetur localiter participat vbi, quod eſt conditio, & paſsio corporalis aliquo modo eiuſdem rationis in ipſo, & in corpore, ergo etiam poteſt menſurari menſura primi corporis moti. diſtinctione. a. quæſtione. 11. litera. A.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor hanc aſsignat concluſionem, nempè, non eſſe neceſſarium ponere tempus diſcretum in Angelis, quod ſit menſura motus localis ipſorum. Hanc concluſionem probat duplici ratione. Quarum prima eſt, quod non eſt

eſt ponenda pluralitas ſine neceſsitate, ſed nulla neceſsitas cogit nos ponere tempus diſcretum in Angelis ad menſurandum eorum motum localem, ergo. Probatur minor. Quia motus localis Angelorum menſurabilis eſt per tempus noſtrum, ergo non eſt aſsignandum aliud tempus, quod ſit menſura motus diſtinctum à tempore noſtro.

¶Secundò probatur eadē concluſio, quia quando aliqua conditio eiuſdem rationis (ſaltim genericæ) conuenit Angelis, & rebus corporeis: quod eſt menſura illius conditionis in rebus corporeis, erit etiam menſura illius, prout conuenit Angelis, ſed habere vbi, & eſſe præſens iſti ſpatio, & deſerere iſtud ſpatium, & acquirere aliud, æquè conuenit rebus corporeis, & Angelis, ſimiliter & moueri de loco ad locum, ergo ſi motus in rebus corporeis menſuratur tempore noſtro, etiam motus Angelorum menſurabitur tempore noſtro, & per conſequens ad menſurandum motum Angeli, non eſt neceſſarium ponere tempus diſcretum, ſed ſatis eſt motus primi mobilis.

¶Quòd ſi quis arguat, quod dato caſu quòd primum mobile non moueretur, adhuc tamen Angelus poſſet moueri, ergo motus Angeli non dependet à tempore noſtro. Reſpondet Doctor, quòd etiam ſtante caſu, quod cælum non moueatur (vt erit poſt iudicium) Sanctus Petrus cum corpore poterit ambulare, & tamen eius motus poterit menſurari, & non oportet fingere aliud tempus ab iſto, ergo & ſi Angelus moueatur ſtante cælo, eius motus poterit menſurari tempore noſtro. Vnde quanuis motus primi cæli non eſſet, adhuc tamen eſſet tempus potentiale, quod menſuraret quietem primi mobilis, & illud tempus potentiale, etiam menſuraret alium motum, quia videlicet ille motus per tantam quantitatem coextitiſſet quieti, quanta coextitiſſet motui primi cæli, ſi infuiſſet, ſufficit enim vt intellectus meus cognoſcat diſtinctè quātitatem motus per cognitionem quantitatis temporis diſtinctam, quam poteſt intellectus meus apprehendere ex quiete, quæ tanta eſt, quanta fuiſſet motus ſi infuiſſet, tanta enim eſt mora tendentis, quanta eſt quieſcentis, potentis tamen tendere. Vnde eſt notandum, quòd licet tempus menſuret motum, non tamen motus pendet in eſſendo à tempore, quia non eſt talis menſura tempus reſpectu motus, qualis eſt inter quidditates, quæ ita ſe habent, quòd quidditates menſuratæ dependent à menſura in eſſendo, ſicut omnes quidditates dependent à Deo, vt à menſura quidditatiua, & eſſentiali, at vero motus menſuratur tempore, ſicut æquale menſuratur ab æquali, & in his ſufficit, quod menſura ſit notior menſurato, & tunc ex notitia quantitatis menſuræ ſequitur notitia quantitatis menſurati, & in talibus menſuratum non dependet in eſſe à menſura, licèt dependeat à cognitione quantitatis ſuæ. Vnde poſt iudicium omnes motus Angelorum, & beatorum, menſurabuntur à tempore potentiali, ita quòd ex notitia quantitatis illius temporis deueniemus nos beati (faxit Deus) in notitiam quantitatis motus Angelorum, & beatorum, arguentes, tantus fuiſſet motus cæli ſi infuiſſet, igitur eſt tanta quies, igitur & tantus motus coexiſtens quieti primi cæli. Ex quo apparet, quod etſi ſtante cælo Angelus poſſet moueri, & motus eius non dependeret in eſſendo à motu cæli, poſſet tamen tempore potentiali menſurari eius motus, ergo propter motum Angeli non oportet ponere aliud tempus diſtinctum à tempore noſtro. In hac tamen concluſione non conueniunt nobiſcum omnes, quare operæpretium erit in præſentiarum vtriuſque ſententiæ veritatem indagare.

Nota hoc de menſura motus.

QVÆSTIO XI.

¶Vtrùm tempus Angelorum quo eorum motus localis menſuratur, ſit diſtinctum à tempore noſtro.

DE hac re eſt prima ſententia omnium Thomiſtarum aſſerentium reſpectu Angelorum dari motum diſcretum, diſtinctum à tempore noſtro. Vt autem explicent iſtam ſententiam, aduertunt nonnulli. Primò. Quòd bene poteſt Angelus moueri motu continuo per aliquod ſpatium, & cum ventum fuerit ad poſtremum terminum ſpatij, tranſire

Prima ſententia.

ad

ad alterum terminum per motum diſcretum, & iterum moueri motu continuo, in quo caſu, quamuis nõnulli credant, quod duæ illæ mutationes in quibus Angelus motu continuo permouetur, ſint inſtantia quædam reſpectu motus diſcreti ipſius Angeli; nihilominus tamen falluntur, quia iſte motus diſcretus non conficitur ex illis duabus mutationibus, in quibus Angelus motu continuo mouetur: ſed motus iſte diſcretus cõponitur ex applicatione Angeli ad vltimum terminum ſpatij, & ex applicatione ad alterum locum, in quo incipit moueri motu continuo, & his duabus applicationibus correſpõdent duo Angelica inſtantia, ita quidem indiuiſibilia in caſu poſito, ſicut noſtri temporis inſtantia, quibus reſpondent. Ex quo infertur quod motus Angelorum diſcretus non componitur ex duobus motibus continuis, neque formaliter, neque materialiter.

¶Secundò aduertunt, certum eſſe quod in Angelis eſt tempus, & quod tempus (quo menſurantur actiones immanentes Angelorum) non poteſt eſſe tempus noſtrum, ſed aliud valde diuerſum, vt docet Diuus Thomas prima parte, quæſtione. 10. articulo. 5. vbi ait, quòd operationes naturales in Angelis non menſurantur tempore, ſed æuo: operationes autem liberæ immanentes tempore ſuo menſurantur. Ita docet quodlibeto. 11. articulo. 4. vbi eum Diuus Auguſtinus. 8. ſuper Geneſim ad literam, capite. 23. ait, quòd Deus mouet creaturas ſpirituales per tempus, intelligit S. Thom. Diuum Auguſtinum de motione per operationes immanentes & liberas conuenientes Angelis. Sanè, operationes immanẽtes Angeli connaturales non menſurantur tempore, ſed æuo: nam illæ ſunt eiuſdem ordinis cum eſſentia Angeli: at vero operationes immanentes liberæ (cum habeant inter ſe ordinem prioris & poſterioris) non poſſunt æuo menſurari, ergo menſurantur tempore. ¶Profectò actiones immanentes liberæ Angelorum omnes ſunt mutabiles, & incipiunt, atque deſinunt eſſe, ergo non menſurantur æuo, nam æuum eſt menſura rei immutabilis. ¶Rurſus, tempus eſt numerus motuum ſecundùm prius & poſterius, ſed in actionibus liberis immanentibus Angelorum eſt vera mutatio ſecundùm prius & poſterius, ergo in illis reperitur tempus. ¶Ex his colligitur, quòd tempus illud (quo actiones liberæ immanentes menſurantur) neceſſario debet eſſe diſcretum, quia actiones iſtæ immanentes Angelorum non continuantur, imo quælibet actio immanens Angeli habet ſeorſum ſuam durationem. Quod vero hoc tempus (quo menſurantur actiones liberæ immanentes Angeli) non ſit tempus noſtrum, ſed aliud diuerſum, communis eſt ſententia Thomiſtarum. Ita Caietanus. 1. parte, quæſtione. 10. articulo. 5. vbi docet, non ſolum eſſe neceſſarium proprium tempus operationibus Angelorum à noſtro tempore diſtinctum, ſed etiam dicit, vnicum ſolum, & ſingulare tempus eſſe, quod eſt menſura omnium operationum Angeli, & illud credit eſſe in ſupremo Angelo. Et Caietani perſuaſio hæc eſt, nam Diuus Thomas idcirco conſtituit vnicum æuum in ſupremo Angelo, quod vetè ſit menſura cuiuſcunque exiſtentiæ, & operationis naturalis reliquorum Angelorum, quia illud æuum in ſupremo Angelo ſimplicius eſt, & magis vniforme, ergo debet habere rationem mẽſuræ durationis aliarũ operationũ reliquorũ Angelorũ. Sed quod tale tempus non ſit tempus noſtrum, quod eſt menſura motus primi mobilis, paucis perſuadetur. Primò. Nã ratio tẽporis ſumitur ex ratione motus, vt ait Ariſto. 4. Phyſicorum, textu. 97. ſed alia eſt prorſus ratio motus in corporalibus, & in ſpiritualibus, ergo & diuerſa eſt ratio temporis. Probatur minor. Quia Angelorum motus eſt ſpiritualis omnino, & conſiſtat ex impartibilibus, & indiuiſibilibus mutationibus, ſed hæ non poſſunt reperiri in motu rerum corporalium, igitur nulla eſt proportio inter tempus noſtrum & tempus, quo Angelorum actiones immanẽtes menſurantur. ¶Tandem quia tempus quo menſurantur iſtæ actiones liberæ eſt diſcretum, ergo longè diſtat à noſtro tempore, quod eſt continuum ſecundùm eſſentiam. Id vero quod poſitum eſt in controuerſia eſt, Vtrum aliquod tempus Angeli, ſiue continuum ſit, ſiue diſcretum, quo menſuratur eius motus, poſſet eſſe idem cum tempore primi mobilis. ¶His igitur ſic conſtitutis in quadam quinta concluſione ſic reſpondent quæſtioni. Tempus diſcretũ quo motus localis Angeli menſuratur, & quo etiam actiones immanentes ipſius metiuntur, *Primũ dictũ huius ſententiæ.*

tur, non eſt idem, aut vnum numero tempus, imo vero inter Angelos ipſos fortè non eſt vnum tempus numero, quo omnes actiones immanentes eorum menſurantur. Et quibuſdam placuit, quod forte non eſt vnum tempus numero menſurans actiones omnes immanentes, quod non eſt adeò probabile, ſicut primum.

Primum argum.

Hanc propoſitionem probant, nam dici non poteſt, quod tempus quod inſequitur operationes Angeli ſupremi, ſit menſura operationum aliorum Angelorum; neque dici poteſt, quod motus localis diſcretus, & actiones immanentes liberæ Angelorum proportionantur, cum habeant diuerſas rationes, etiam in genere proximo, ergo tempus diſcretum (quod eſt menſura in vtriſque) non poteſt eſſe eiuſdem rationis. ¶ Quod ſi reſpondeas vnicum tantum diſcretum tempus debere conſtitui, illudq; eſſe in ſupremo Angelo. Contra. Nam menſura debet eſſe vniformis, firma, & ſtabilis, ſed operationes Angeli ſupremi multiplicantur, & variantur pro ſua voluntate, ergo non poſſunt habere rationem temporis, nec menſuræ reſpectu operationum aliorum Angelorum, quæ pari ratione diuerſimode variantur pro ſua voluntate.

Secundum argum.

¶ Secundò. Menſura debet eſſe manifeſta ei qui vtitur illa, ſed operationes immanentes, & liberæ ſupremi Angeli ſunt naturaliter ignitæ, ergo non poſſunt habere rationem menſuræ durationis reſpectu operationum aliorum Angelorum.

Tertium argum.

¶ Tertiò. Angelus ſupremus poteſt habere plures operationes in pluribus inſtantibus, quandiu Angelus inferior permanet in vnica operatione ſimplici, in quo caſu duratio operationis Angeli inferioris non poſſet menſurari duratione operationis ſupremi Angeli; ergo neceſſe eſt, proportionabiliter tempus diſcretum Angelorum multiplicari, quo metiatur localis motus diſcretus Angelorum, & actiones immanentes eorundem. ¶ Obſerua tamen, quòd actiones liberæ Angelorum, & iudicium eorundem, quo iudicant perſeuerandum eſſe in eorum voluntate, eodem metiuntur inſtanti, nam actiones illæ (præter quam quod ſimultaneæ ſunt) ſe inuicem conſequuntur.

¶ Quartò. Si vnicum tempus diſcretum conſtitueretur in Angelo ſupremo, tanquam menſura vniuerſalis omnium actionum aliorum Angelorum, ſequeretur quod cum Angelus ſupremus peccauit, illa met actio menſuraretur eodem tempore, quo menſurabantur aliorum Angelorum actiones. Igitur perſeuerauerunt in illis actionibus in quibus conditi ſunt à Deo. Conſequens tamen eſt falſum. Nam actio Angeli ſupremi tempore diſcreto metiebatur, at vero immanentes actiones quibus boni Angeli permanſerunt vnico inſtanti ſolum menſurabantur, ergo.

An tempus diſcretũ in Angelis ſit vnum.

¶ Quod ſi arguas cum Caietano à ſimili, nam Diuus Thomas ſolum conſtituit vnũ æuum in Angelis, ergo ſolum eſt conſtituendum vnum tempus diſcretum in ipſis. Patet conſequentia. Nam idcirco ponitur vnum æuum in Angelis, quia primum alicuius generis eſt aliorum menſura, ſed ſupremus Angelus eſt perfectiſsimus omnium: & ob id, in illo ponitur ipſum æuum, ergo pari ratione in eo eſt conſtituendum tempus aliorum.

¶ Confirmatur ex Ariſtotele. 10. Metaphyſicæ, nam perfectiſsimum alicuius generis eſt menſura omnium aliorum, quæ ſunt in eodem genere, ergo. Hoc argumento perſuaſus fuit Caietanus, tempus diſcretum in Angelis non eſſe conſtituendum vnicum, niſi forte materialiter, ſicut plura tempora materialiter conſtituuntur in motibus horum inferiorum: ſed nihilominus reſpondetur argumento negando conſequentiam, non enim eſt par ratio vtrobique, de æuo & de tempore, nam æuum eſt menſura eſſe Angelici, & omnium operationum connaturalium, & idcirco Angelus ſupremus (qui in naturalibus perfectiſsimus eſt) ſuo æuo menſurat omne eſſe Angelicum, & omnes operationes connaturales Angelorum, in quibus eſſe non poteſt mutatio aliqua ſecundum curſum naturæ: at vero in operationibus liberis, & moralibus, vnus Angelus alteri non ſubijcitur, neque ſecundum numerum operationum, neque ſecundum obiectum, & ob id oportet, vt in vnaquaque operatione ſit intrinſeca, & propria menſura illius actionis. ¶ Ad confirmationem reſpondetur, quòd Ariſtoteles intelligendus eſt, quantum ad quidditatem immutabilem illius ſupremi, quod quidem ſe habet, ſaltim vt exemplar aliorũ omniũ, quæ ſunt ſub eodem genere. Eſt exemplũ de homine, qui licet ſit perfectiſsimus

inter

inter animalia, tamen non eſt menſura quantum ad omnia, imo vero aliqua reperiuntur animalia quæ hominem excellunt in quorundam ſenſuum præſtantia, & nobilitate, vt dicit Ariſtoteles. 2. de Anima, capite de odore, & aliqua vincunt hominem in longitudine vitæ, vt conſtat planè in coruis atque ceruis: quo non obſtante homo dicitur eſſe quaſi menſura aliorum animalium in eſſentia ſua, ob id quod eſt quaſi exemplar perfectionis aliorum, & quo magis reliqua accedunt animalia ad hominis cognitionem, & perfectionem imitandam, eo quidem ſunt perfectiora, quia accedunt propriè quaſi ad ſuum exemplar.

Secundum dictum.

¶Secundum dictum illorum eſt, quòd tempus illud (quo menſuratur motus diſcretus localis Angeli) neceſſario debet eſſe diſcretum, nam menſura & menſurabile debent proportionari, ac proinde motus localis Angeli quo tranſit ab vno loco in alterum, non pertranſito medio tempore, Angelorum tempore diſcreto metitur. nam applicationes diuerſæ ipſius Angeli ad diuerſa loca ſingulis inſtantibus menſurantur, ergo in motu iſtarum applicationum diuerſarum non reperitur tempus continuum, quo (v. g.) menſurentur duæ vel tres applicationes ipſius Angeli.

¶Aduertendum tamen, quòd benè poteſt Angelus moueri motu continuo per aliquod ſpatium, & (cũ ventum fuerit ad poſtremum terminum ſpatij) tranſire ad alterum terminum per motum diſcretum, & iterum moueri motu continuo, in quo caſu, quamuis nonnulli credant, quod duæ illæ mutationes, in quibus Angelus motu continuo permouetur, ſint inſtantia quadam reſpectu motus diſcreti ipſius Angeli, nihilominus tamen falluntur, quia motus iſte diſcretus nõ conficitur ex illis duabus mutationibus, in quibus Angelus motu continuo mouetur, ſed motus iſte diſcretus componitur ex applicatione Angeli ad vltimum terminum ſpatij, & ex applicatione ad alterum locum in quo incipit moueri motu continuo, & his duabus applicationibus correſpondẽt duo inſtantia Angelica, ita quidem indiuiſibilia in caſu poſito, ſicut noſtri temporis inſtantia, quibus reſpondent. ¶Ex quo ſimul & ex ſupradictis infertur, quod motus Angelorum diſcretus nõ componitur ex duobus continuis motibus, neque formaliter, neque materialiter.

Tertium dictum.

¶Tertiò aſſerunt, quòd tempus illud quo motus Angeli continuus menſuratur, licèt ſit continuum, non tamen eſt idem, aut eiuſdem rationis cum tempore noſtro menſurante motum primi mobilis, aut aliarum rerum inferiorum. Hanc concluſionem dicunt eſſe expreſſam Diui Thomæ, quia localis motus Angeli, & continuus, non eſt eiuſdem rationis cum motibus inferiorum, ergo vtrorumque non eſt menſura eiuſdem rationis. Conſequentia patet. Nam tempus eſt numerus motuum ſecundùm prius & poſterius, ergo ſi vtrobique non eſt vna ratio motus vniuoca, ergo neque etiam poterit reperiri vna ratio temporis illaque vniuoca. Antecedens patet. Quia motus Angeli continuus, fit per applicationem virtutis ad locum, & per ſucceſsiuum contactum operatione ſequente, ſed hic modus eſſendi in loco non dicitur vniuocè de Angelis, & corporibus, ergo moueri ſecundum locum non eſt eiuſdem rationis in Angelis & corporibus.

¶Quod ſi quæras, vbi conſtituitur tale tempus continuum? Reſpondent, quòd ibidem, vbi conſtituitur motus Angeli continuus, ob id, quod tempus non eſt aliud, quam partes motus, ſecundùm quod ſunt menſura, & numerus poſterioris & prioris, motus autem continuus Angeli eſt, vbi adeſt Angelicæ virtutis applicatio, nẽpè in ſpatio. Quod ſi applicatio virtutis Angelicæ eſſet operatio tranſiens, apertè cognoſceremus, qualiter tempus Angeli continuum eſſet in ſpatio, ſicut & motus. Ex qua aſſertione colligitur, quòd ſi Angelus exerceret tranſeuntem operationem erga corpus aliquod non applicando actiua paſsiuis, ſed ſolum virtute propria per ſeipſum influendo, neque derelinquendo aliquem effectum ſubiectum motibus corporum cæleſtium, talis actio & operatio nõ menſuraretur motu primi mobilis, quia intenſio, & velocitas huius motus, & operationis non penderet ex motu cæli, imo poſſet eſſe maior in operatione Angeli, quam in motu cæli, ergo ſaltim in eo caſu non poſſet metiri per motum primi mobilis.

Quartum dictum.

¶Quartò aſſerunt, quòd operationes Angeli tranſeuntes in materiam exteriorem, prout in ea reperiuntur, & recipiuntur tanquam in ſubiecto, dicuntque effectum extra

trà ipſum Angelum, menſurari poſſunt tempori noſtro, & non eſt cur reſpectu harum operationum tempora multiplicentur. Quocirca, motus ille continuus qui fit ab Angelo in corpore aſſumpto, prout importat effectum in corpore moto, tempore noſtro menſuratur: nam & actiones animæ rationalis, etiam intellectus, & voluntatis, propter dependentiam à phantaſmatibus tẽpore noſtro menſurantur, ergo actiones externæ tranſeuntes, & continuæ Angelorum, quæ fiunt in corporibus aſſumptis pendentibus à cælo, eiuſque influxibus, tempore noſtro continuo debent menſurari; Præterea, motus localis continuus Angeli fit continuè, & ſucceſsiuè in ſpatio, ergo eodem tempore menſuratur ſicut alij motus continui, qui ſucceſsiuè fiunt in ſpatio. Nam motus à Raphaele factus tot agebatur greſsibus, & horis ſicut motus factus à Tobia, ergo vterque motus eodem tempore debuit metiri. Sanè, vt motus localis lapidis tempore noſtro menſuretur, impertinens eſt, quod cauſetur ab Angelo, vel ab homine. Et huius ſententiæ fuit Sanctiſsimus præceptor opuſculo. 36. cap. penultimo. vnde mirabile eſt, quod in hoc articulo oppoſitum voluerit inſinuare, ſed mihi valde perſuaſibilis iudicatur hæc tertia propoſitio.

Quintum dictum. ¶ Vltimò aſſerunt prædicti opinantes in quadam quarta propoſitione, certum debere eſſe in omni opinione, quod tempus continuum, quo motus localis Angeli menſuratur, & operationes eius tranſeuntes, debent proportionari cum tempore cõtinuo primi cæli. Hæc concluſio ſignificatur à Diuo Tho. in hoc art. ſolutione ad primũ. Sanè, hãc proportionem contemplatus eſt D. Thom. ratione ſpatij, & propter proportionem magnitudinum, in quibus fit motus, vnde habet motus Angeli quod cõtinuus ſit, & quod Angelus dicatur partim eſſe in termino à quo, & partim in termino ad quem. Velocitas vero motus determinatur à voluntate Angeli, quia non operatur Angelus ſecundùm vltimum potentiæ, ſicut naturalia agentia. Et hinc colligunt quidam Thomiſtæ præciſe ſiſtendo in ſententia D. Tho. in hoc art. quod tempus continuum (quo motus Angeli continuus menſuratur, vel ipſius tranſeuntes operationes) non eſt vnicum tantum in Angelis, ſed multiplex, iuxta varietatem operationum, & motuũ localium, & huius rei duas aſsignant rationes. Prima eſt, quia in hac parte non poſſumus recurrere ad ſupremum Angelum, cum ſupremi Angeli non moueantur ſecundum locum. Secunda ratio eſt, quia Angeli, qui localiter mouentur, nõ habent inter ſe aliquem ſupremum, cuius motu cõtinuo aliorum motus regulentur. Continget forte illum nõ moueri localiter, vel moueri motu diſcreto, qui non poteſt eſſe menſura motus continui.

Secunda ſententia Doctoris. ¶ Secunda ſententia eſt Doctoris vt patet in litera. Pro cuius explicatione & totius quæſtionis eſt primò notandum, quòd circa iſtam quæſtionem conueniunt Doctor, & expoſitores prædicti D. Thom. in aliquo, & in aliquo differunt. Conueniunt quidem, quia omnes ponunt tempus continuum quod eſt motus primi mobilis menſurans operationes Angeli tranſeuntes, & in hoc nullam inueniunt difficultatem prædicti exponentes D. Thom. in 3. & 4. cõcluſione, quamuis ipſimet in ſecunda contrarium doceant, vt licet videre in tertio dicto illorum ſupra aſsignato. *Notab. 1.* Differunt tamen; quia Doctor nullum admittit tempus diſcretum, quale ipſi concedunt, quia tale tempus diſcretum ad nihil deſeruit; cum omne quod reperitur in Angelo, vel eſt eius ſubſtantia, vel eſt eius operatio: ſi operatio, vel eſt immanens, vel tranſiens: ſi eſt eius ſubſtãtia, menſuratur æuo; ſi autem eſt operatio tranſiens, ſicuti motus factus à Raphaele (cum agebat iter cum Thobia) menſuratur tempore noſtro, ſicut & motus Thobiæ, ſi autem eſt operatio immanens, vel ſunt coæuæ ipſis Angelis (vt intellectio & volitio ſui) & iſtæ eodem modo menſurantur, ſicut & ſubſtantia eorum, ſi autem iſtæ operationes immanentes ſint ſucceſsiuæ, ita poſſunt tempore menſurari ſicuti tranſeuntes, ergo ad nihilum eſt neceſſarium tempus diſcretum; præcipuè quia tale tempus diſcretum deberet eſſe vnum, vel multiplex; neutrum autem poteſt determinari, quia non apparet in quo ſit iſtud tempus diſcretum tanquam in ſubiecto primo, ergo non videtur ponendum tempus diſcretum in Angelis. ¶ Secundò eſt notandum, *Notab. 2.* quòd titulus quæſtionis tantum eſt intelligendus in motu locali. Cum igitur motus localis ſit operatio tranſiens Angeli, fruſtra videntur dicta, quæ de tempore diſcreto

lem requiratur paſsio ipſius mobilis ab ipſo mouente, hinc prouenit, quod illud quod non eſt approximatum ſecundum locum, non poteſt moueri ab aliquo, quod poſſet illud mouere, quia quanuis non ſit defectus ex parte virtutis motiuæ, eſt tamen defectus ex parte non approximationis localis.

2. Notab. ¶ Secundò eſt notãdum, quod ad hoc quod aliquid moueatur per accidens ad motum alterius, debet eſſe reſpectu illius ſicut actus in potentia, vel ſicut pars in toto, vel ſicut aliquid neceſsitate naturali coniunctum, quod ſi tantum per actum voluntatis contingenter coniungitur hoc illi, mouens iſtud, non propter hoc mouebit illud, quod per ſuam voluntatem eſt illi contingenter coniunctum. Quare oportet quod illa voluntas quæ eſt cauſa coniunctionis, ſit etiã cauſa motionis illius quod nulla naturali neceſsitate coniungitur.

¶ Concluſio. Angelus ad motum corporis, non mouetur neque per ſe, neque per accidens à mouente illud corpus. Hæc concluſio eſt Doctoris vbi ſupra. Et probatur, quia Angelus non habet naturalem vnionem, cum corpore in quo eſt, neque continetur vllo modo ab eo, ergo non ſufficit motus illius corporis ad hoc (vt ſecluſa omni alia cauſalitate effectiua) moueatur Angelus ipſe, & ex conſequenti non mouetur per accidens propriè ad motum corporis. Patet vltima hæc conſequentia, quia tunc dicitur aliquid moueri propriè per accidens, quod mouetur præciſe ex vi motus alterius rei, hoc eſt ſine alio concurſu cauſæ efficientis motum. Prima autem conſequentia probatur, quia tantũ poteſt moueri ex vi motus alicuius rei quod eũ ea habet naturalem quandam connexionem, ſed Angelus nullam habet naturalem connexionem cum corpore moto, ergo non poteſt moueri per accidens ad motum corporis.

¶ Secundò. Si corpus aſſumptum ab Angelo, aut in quo Angelus eſt vt in loco, moueatur ab aliquo homine non mouebitur Angelus, niſi velit ſe ipſum moueri, ergo ſignum eſt, quod nunquam mouetur præciſe ex vi motus corporis, & ex conſequenti nec mouetur per accidẽs, ſed quia ipſe vult ſe ipſum mouere.

¶ Tertiò. Quod nullo modo habet virtutem motiuam ſuper aliud, quandiu illud eſt per ſe, non mouet illud per accidens, quando eſt cum alio, cum quo non facit vnum, ſicut actus & potentia, vel ſicut pars in toto, vel ſicut aliquid neceſsitate naturali cõiunctum, ſed mouens aliquod corpus, non poteſt mouere Angelum quando eſt per ſe, ergo neque mouens corpus mouebit Angelum per accidens exiſtentem in illo corpore.

Reſpondetur Argumentis.

Reſp. arg. ad primũ. ¶ Ad primum, quod ſuppoſito quod Angelus velit eſſe in aliquo corpore ſi corpus illud moueatur, etiam Angelus mouebitur, non præciſe ex vi motus ipſius corporis, ſed quia ipſe Angelus vult moueri ſimul cum corpore: quod ſi nolit ſe mouere, nullo modo mouebitur, ſed manebit in ſpatio, in quo erat corpus, & voluntas exiſtendi in corpore erit inefficax. Et idem dicendum eſt, ſi Angelus detineatur ab alio ſuperiori Angelo in aliquo corpore, nam neque in eo caſu ſufficiet corpus illud moueri à ſuperiori Angelo, ad hoc vt conſequenter moueatur etiam Angelus inferior, ſed neceſſariũ erit quod Angelus ſuperior moueat eũ per ſe, quod ſi nolit mouere illum per ſe, ſignũ erit, quod non habet voluntatem efficacem detinendi eum alligatum illi corpori.

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundum reſpondetur concedendo antecedẽs, ſed nõ ex vi motus corporis, ſed quia ipſe vult ſe ipſum præſentem facere alio & alio loco.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium reſpondetur diſtinguendo antecedens, quando illud quod eſt in illo habet naturalem connexionem cum illo: at vero Angelus voluntariè eſt in corpore; & ſic non mouetur per accidens ad motũ corporis.

Ad confir. ¶ Ad confirmationem reſpondetur negando paritatem rationis, quia non ita ſe habet Angelus ad corpus, qualiter corpus Chriſti ad ſpecies, vt ſuo loco dicemus, explicantes illum locum Doctoris in quarto diſtinctione decima, quæſtione ſexta. litera F. ibi, ad ſecundum.

DISPVTATIO OCTAVA, DE COGNITIONE ANGELOrum in genere. Continet tres Quæſtiones.

PRima, Vtrum in Angelis ſit intellectus agens, & poßibilis.

¶*Secunda, Vtrum, Angeli intelligentes ſe, producant verbum.*

¶*Tertia, Vtrum, verbum productum ab Angelis per actũ intelligendi ſe, vel per actũ dicendi diſtinguatur ab ipſo actu dicendi, vel intelligendi & quomodo.*

TEXTVS.

ANgelus habet intellectum agentem, & poſsibilem, ergo poteſt habere notitiam à rebus. Probatur antecedens, potentia actiua (quæ non eſt imperfectionis, imo perfectionis in creatura aliqua) non eſt neganda à ſuperiori creatura, quæ eſt ſuperior, quantum ad hoc, ſed Angelus eſt ſuperior homine in intellectualitate, intellectus autem agens (qui eſt in homine potentia actiua) in homine nõ eſt imperfectionis in ipſo, ergo non debet negari Angelo, qui eſt creatura ſuperior diſtin.3. quæſt.11. litera A.

EXPLICATIO LITERÆ.

POſtquam in ſuperioribus diſputationibus actum eſt de ſubſtantia Angelorum, & de his quæ ad ſubſtantiã pertinent (quia quanuis actum ſit de exiſtentia Angeli in loco, & de eius motu locali non alia ratione diſputata ſunt, niſi vt oſtendatur quod licèt Angeli non habeãt corpora naturaliter ſibi vnita, & quæ pertineant ad eorum ſubſtantiam, habent tamen ordinem ad corpus quod voluntariè aſſumunt, & mouent, habent etiam ordinem ad locum, cum eorum ſubſtantia ſit illis ratio exiſtendi in illo, & per conſequens acquirendi & deſerendi illum). In præſentiarum igitur agendum eſt de his quæ pertinent ad potentiam & virtutem Angelorum, & quia inter potentias primum locum obtinet intellectus, ideo prius agendum eſt de his quæ pertinent ad intellectum Angeli, deinde ea quæ ad voluntatem pertinent diſputabimus. Et quia ad perfectam cognitionem eorum quæ de intellectu Angelico dicenda ſunt, oportet præintelligere an in Angelo ſit intellectus, & virtus intellectiua, ideo primo quærendum eſt de his quæ primo conueniunt potentiæ intellectiuæ creatæ ſecundum ſe, deinde ea quæ ſibi conſequuntur inquiremus.

QVÆSTIO PRIMA.

¶*Vtrùm in Angelis ſit intellectus agens, & poßibilis?*

DE hac re duplex eſt principalis ſententia. Prima eſt Diui Thomæ, & omnium Thomiſtarum prima part. q. 54. art. 4. Pro cuius explicatione aduertunt eius expoſitores, quod intellectus noſter dicitur poſsibilis, in quantum de ſe eſt pura potentia in genere intelligibilium, tam ad actum primũ, quam ad ſecundum: nam à principio caret vtriſque, quia caret ſpeciebus & actibus, & eſt in potentia, & capax illorum, & iſto modo intellectus Angeli non eſt in potentia: nam habet à principio ſpecies congenitas, & ſemper habet aliquem actum, & licèt recipiat ſpecies, & actus, non tamen dicitur eſſe in potentia, quia hoc dicit priuationem: & hoc modo non poteſt dici intellectus Angeli poſsibilis, nam vocamus intellectum poſsibilem, eum, qui eſt pura potentia in ſuo genere, & pari ratione licèt Angelus poſsit ſpecies aliquas de nouo recipere, vel ſpecies rerum ſupernaturalium, & forte etiam ſpecies cogitationum cordis, tamen ſimpliciter non vocatur intellectus poſsibilis, quia non eſt pura potentia, & quia non poteſt ab omni actu ceſſare, quanuis aliquid habeat potentiæ. Adde etiam, in nobis eſſe quandam potentiam ſpiritualem, quæ effectiuè reducit intellectum noſtrum poſsibilem de potentia ad actum

Prima ſententia.

actum primum, producendo ſpecies eum aliquo concurſu phantaſmatis, & hæc dicitur intellectus agens.

¶ Secundo aduertunt, quod intellectualis operatio in Angelo eſt longè perfectior, quam in nobis eo quod nobilior operatio ſequitur nobiliorem naturam, huiuſmodi autem perfectio attenditur, non ſolum extenſione, & latitudine obiectorum, quia videlicet plura intelligunt quam nos, verum etiam intenſione, & claritate, quia ſubtilius res eaſdem penetrant ob perſpicaciā potentiæ & adhuc etiam duratione, quia illorum operatio eſt coæua naturæ quam nos tardè incipimus, & ſæpè interrumpimus.

¶ Tertiò eſt notandum cum alijs (vt melius ſententia Diui Thomæ intelligatur) quod ſi quis rectè perpendat rationem Ariſtotelis (qua motus eſt ad ponendum hanc differentiam vtriuſque intellectus in nobis, ſcilicet agentis, & poſsibilis) inueniet, quod eadem omnino ratione, qua in nobis ponitur in Angelo non eſt ponenda, quia ratio ſtatuendæ hanc differentiam intellectuum, non eſt, quod intellectus noſter ſit in potentia ad intelligendum, id eſt, quod aliquando ceſſet ab operatione, & poſtea operatur, hoc enim in ſenſu reperitur. Neque eſt ratio huius, quod intellectus noſter recipiat in ſe ſpecies intelligibiles à rebus acceptas, nam & ſenſus recipit ſenſibiles, tamen non eſt ſenſus agens. Neque eſt, quod intelligit per ſpecies à rebus acceptas, nam & ſenſus etiam recipit ſpecies à rebus, neque eſt, quod ſit pura potentia in genere intelligibilium. Nam ſenſus etiam eſt pura potentia in ſuo genere, quia neque de ſe habet actum primum, neque ſecundum, ad ſentiendum. Neque eſt, quod obiectum eius aliquod non ſit actu intelligibile, ſed tantum potentia, nam obiectum aliquod intellectus diuini (ſcilicet res materialis) non eſt actu intelligibile, ſed tantum potentia, & tamen neque Ariſtot. poſuit ſenſum agentem, neque aliquis ſomniauit quod in Deo ſit differentia intellectus agentis, & poſsibilis. Vnde ſupradicta duo notabilia (quæ nonnulli aſsignant in defenſionem Diui Thomæ) nihil faciunt ad rem, quare quamuis nihil eorum (quæ dicta ſunt) ſit per ſe ſufficiens ratio ponendi hanc differentiam, ſi tamen hæc duo vltima coniungantur, efficiuntur rationem ſufficientem: eſt enim ratio Ariſtotelis, quia intellectus eſt pura potentia in genere ſuo, & ex alia parte obiectum eius primum & proprium (ſcilicet quiditas res materialis) non eſt actu intelligibile, ſed tantum potentia, ideo neceſſe eſt eſſe intellectum agentem, qui faciat actu intelligibile obiectum primarium, denudans illum à conditionibus materialibus, vt hac ratione obiectum poſsit producere ſpeciem intelligibilem, & facere in actu primo ipſum intellectum, qui erat in potentia.

¶ Ex defectu ſecundæ conditionis non admittimus hanc differentiam in ſenſibus, quia licet ſenſus ſit pura potentia in ſuo genere: obiectum autem eius primum eſt actu ſenſibile, & ideo non indiget ſenſu agente, ad hoc vt conſtituat obiectum ſenſus in actu primo, qui ſenſus eſt pura potentia.

¶ Ex defectu vero primæ conditionis, neque in Deo, neque in Angelis ponimus hāc differentiam intellectuum, quia licet aliquod eorum obiectum ſit intelligibile potentia, ſcilicet res materialis, ſed tamē tam Deus, quam Angeli, non habent intellectum, qui ſit pura potentia in ſuo genere, ſed eorum intellectus ex natura ſua eſt in actu primo, diuinus quidem, per ſe ipſum: quia eſt purus actus, Angelicus autem, ad intelligēdum ſe, & ipſum Deum per ſuam eſſentiam, ad intelligendum verò cætera omnia, per ſpecies ſibi connaturales. Vnde neque indiget intellectu agente, qui conſtituat eum in actu primo, neque intellectus eius dicitur hac ratione poſsibilis, vel paſsibilis.

¶ His igitur ſic prænotatis probant ſuam ſententiam: nempe quod in Angelis nō ſit intellectus agens, & poſsibilis ſecundum propriam rationē. Probatur. Angelus non accipit ſpecies à rebus materialibus, nec per propriam actionem efficit in ſe ſpecies intelligibiles, cum ſint illis congenitæ, ergo non indigent intellectu agente. Antecedens probabitur in propria quæſtione. Sequela autem eſt manifeſta, quia ex eo ponitur intellectus agens, vt abſtrahat ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus. *Primum argum.*

¶ Secundò. Potentia non inuenitur formaliter, vbi neque poteſt eſſe propria operatio, neque inuenitur proprium obiectū, eo quod, fruſtra ibi talis potentia conſti- *Secundum argum.*

tueretur: ſed in Angelo neque eſt proprium obiectum intellectus agentis, neque poteſt eſſe propria operatio, ergo. Probatur minor, nam phantaſmata ſunt obiecta illius, quæ ſe habent ſicuti colores ad lucem.

Confirm. ¶ Confirmatur. Si aliqua ratione intellectus agens poſſet reperiri in Angelo, maximè, vt colligat ſpecies à rebus materialibus ex phantaſia, & imaginatiua hominis, ſed intellectus Angeli non habet vnionem cum imaginatiua, aut phantaſia hominis, ergo. Minor probatur. Nam Angelus non eſt infimum ſupremi, ſed potius rationalis anima eſt infimum naturæ intellectualis, ergo quamuis anima rationalis habeat naturalem vnionem cum organo corporeo; in quo natura corporalis eſt in ſupremo gradu ſui ordinis, non tamen Angelus.

Tertium argum. ¶ Tertiò. Sublata cauſa pluralitatis & diſtinctionis, tollitur etiam pluralitas, & diſtinctio, ſed in Angelis non eſt cauſa pluralitatis intellectus agentis, & poſsibilis, ergo. Probatur minor, quia intellectus agens ſolum eſt in illis intelligentibus, in quibus obiectum primum intellectus eſt intelligibile in potentia: ſed obiectum primū intellectus Angelici eſt intelligibile in actu, & non in potentia: quia tale eſt obiectum immateriale, quod quidem eſt intelligibile in actu, ergo non erit in eis intellectus agens.

Quartum argum. ¶ Quod autem non ſit intellectus poſsibilis, Probatur quartò, nam intellectus poſsibilis eſt recipere formas impreſſas, & per eas reduci de potentia ad actum, vnde comparatur materiæ primæ, quæ eſt pura potentia ad formas, ſed intellectus Angelicus ſemper eſt in actu, & ita cæleſtes ſubſtantiæ proportionantur cæleſti materiæ: quæ quamuis recipit formam, nunquam tamen fuit in potentia ad illam, quia nunquam præceſsit priuatio, ergo & intellectus Angelicus (cum nunquam fuerit in potentia ad ſpecies intelligibiles) non erit poſsibilis, neque paſsibilis.

Quintum argum. ¶ Quintò. Intellectus poſsibilis eſt in eo qui interdum intelligit, interdum vero non intelligit, & aliquando eſt in potentia aliquando vero in actu, ſed intellectus Angelicus ſemper eſt in actu, ergo Angelus non poteſt habere intellectum poſsibilem.

Sexto argumen. ¶ Sextò. Præuentio cauſæ ſuperioris tollit actiuitatem cauſæ inferioris, ſed (cum in intellectu Angelico ſint concreatæ, ſpecies intelligibiles) præuentus eſt à cauſa ſuperiori & ſemper eſt in actu reſpectu illarum, ergo Angelo neque eſt intellectus agens, nec poſsibilis.

Vltimo argumen. ¶ Vltimò. Si in Angelis eſt intellectus agens, & poſsibilis, ergo & in Deo. Patet ſequela, quia perfectio quæ reperitur in creaturis non eſt deneganda Deo.

Secūda ſententia Doctoris. ¶ Secunda ſententia, eſt Doctoris, vt patet in litera, quam defendit Gregorius in ſecūdo diſt. 7. quæſt. 5. artic. 1. Et Albertus Magnus in ſuo lib. de quatuor coæqualibus, & Michael de Palacios. 3. de anima. cap. 6. diſputatione. 1. Pro cuius explicatione, & totius quæſtionis. Eſt primo notādum, quod quæſtio præſens non habet locum in Deo, quia intelligere Dei, eius intellectus ſimiliter, & eſſentia (ſi per proprios conceptus concipiantur) ſunt omnibus modis idem, & tantum ratione ratiocinante diſtinguuntur, quia intellectus noſter concipit intellectionem, intellectum, & eſſentiam diuinam per conceptus deſumptos à creaturis, in quibus hæc omnia habēt diſtinctionem non fabricatam per actum intellectus: tota igitur difficultas eſt in intellectu angelico. *1. Notab.*

¶ Secundò eſt notandum, inter catholicos ſolum Durandū in primo diſt. 3. quæſt. 5. dicere non eſſe in homine intellectū agentem, quam ſententiam probat quam plurimis rationibus, communis tamen ſententia ferè omnium Theologorum eſt cum Doctore inſ. & S. Thom. in 3. part. quæſt. 9. art. 4. ad ſecundum. dari intellectum agentem in hominibus cuius officium non eſt intelligere, nec recipere, ſed vel abſtrahere ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus vel (ſi non eſt neceſſaria talis abſtractio) illuminare ſpecies intelligibiles, vel ipſa phantaſmata. *2. Notab.*

¶ Tertiò eſt notandum, vt præcedens notabile facilius intelligatur, quod aliqua operatio intellectus agentis dicitur abſtractio, quia per illam apparet natura vniuerſalis ſine particulari illi coniuncta, nam ſicuti in re ſingulari ad extra (cuius imago eſt illud phantaſma) ſunt coniunctæ natura vniuerſalis, & particularis, ita quodāmodo illæ naturæ ſunt in illa imagine, quia ab illa poſſunt repræſentari, ſed tamen licèt ſint coniunctæ illæ naturæ in illo phantaſmate, *3. Notab.*

taſmate non illuſtrato; ſolum apparet clarè natura ſingularis præſente tamen lumine, & ex vi illius, apparet natura vniuerſalis. Dicitur etiam operatio intellectus agentis abſtractio, quia ex illa operatione conſequitur alia, quæ dicitur productio ſpeciei repræſentatiuæ rei vniuerſalis, abſque hoc quod producatur ſpecies repræſentatiua rei ſingularis, & talis operatio dicitur abſtractio, vel illuminatio, vel productio abſtractiua: & iſta abſtractio intellectus agentis habet proportionem quandam cum abſtractione intellectus poſsibilis, quæ eſt cognitio alicuius, non cogniti illi coniuncto, vnde intellectum agentem abſtrahere ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus eſt facere quod phantaſmate (quod eſt imago expreſſa rei ſingularis) producatur imago rei vniuerſalis, quæ contracta erat in illo ſingulari repræſentato per illud phantaſma, quod quidem facit intellectus agens ſegregando naturam vniuerſalem à ſingularibus conditionibus, vel producendo ſpecies vniuerſales cum phantaſmate illuſtrato: quare non eſt intelligendum, quod intellectus abſtrahit ſpecies à phantaſmate, taliter, quod ſpecies prius fuerint in phantaſmate, & poſtea in intellectu poſsibili. Sed intelligendum eſt, quod intellectus poſsibilis (per ſpecies intelligibiles productas ab intellectu agente & phantaſmatibus) cognoſcit illam naturam vniuerſalem, quæ erat in phantaſmate, per modum repræſentationis, non quomodocunque, ſed illuſtrato lumine intellectus agentis, & quia per talem illuſtrationem apparet vtraque natura, particularis, & vniuerſalis repræſentata in phantaſmate, ideo intellectus agens abſtrahit naturam vniuerſalem à ſingulari illuſtrando illam, taliter, quod appareat illa natura vniuerſalis, quæ latebat ſub re ſingulari. Et propter hoc dixi ſupra intellectum agentem habere duplex officium, nempe abſtrahere, & illuminare: abſtrahere producendo ſpeciem intelligibilem ſimul cum phantaſmate in intellectu poſsibili: & illuminare ipſum phantaſma, vt in ipſo tanquam in obiecto reluceat vtraque natura, ſcilicet, & ſingularis, & particularis.

4. *Notab.* ¶ Quartò eſt notandum, quod intellectus agens & poſsibilis non ſunt duo intellectus ſecundum rem, ſed vnus & idem, quatenus habet aliam, & aliam operationem, aliud, & aliud officium: propter quod à Doctore dicitur communiter diſtingui formaliter. Quare non eſt audiendus in hac parte Albertus Magnus in ſumma de homine tractatu de intellectu agente quæſtione quarta & quinta: Vbi docet, intellectum agentem, intelligere & cognoſcere res omnes per ſuam eſſentiam, & non per ſpecies. Quæ doctrina contraria eſt doctrinæ Ariſtotelis libr. tertio de anima capit. quinto. vbi docet, intellectionem eſſe non poſſe ſine phantaſmate & ſpecie: ergo intellectus agens non poteſt intelligere res omnes per ſuam eſſentiam, imo nihil poteſt intelligere, neque cum ſpecie, neque ſine illa: nam vt Ariſtotel. vbi ſupra ait, intellectus agens habet ſe veluti lumen ad colores, ergo eius officium non eſt intelligere, nec recipere, ſed illuminare, & efficere res (quæ erant in potentia intelligibiles) actu intelligibiles.

¶ Præterea, operatio intellectus agentis præcedit productionem ſpeciei intelligibilis, quia ipſe eas ſua actione producit, ſed ſpecies ſunt priores ipſo intelligere, ergo operatio intellectus agentis non eſt intelligere.

¶ Ex quo infertur, quod abſtrahere abſolutè & vniuerſaliter ſumptum non eſt operatio intellectus agentis, quia abſtrahere eſt etiam vnum ſine altero cognoſcere ſibi coniuncto, vt cognoſcere lineam abſque ſubiecto ſenſibili, in quo realiter eſt, & ſcientiæ diſtinguuntur ſecundum abſtractionem à materia ſenſibili, vel intelligibili: quod eſt conſiderare rem ſine tali materia, quæ conſideratio non pertinet ad intellectum agentem. Quod etiam docet Ariſtotel. 2. Phyſicorum, text. 18. vbi ſic ait. Neque accidentia ſpeculatur quatenus talibus exiſtentibus accidunt, quapropter, & abſtrahunt: abſtracta enim ſunt à motu, id eſt à materia ſenſibili; & nihil refert, neque fit mendacium abſtrahentium. Vbi notandum eſt, quod ea ratione dicũtur mathematica abſtracta, quia mathematicus non conſiderat quæ ſub eius ſcientia cadunt, quatenus ſunt in ſubiecto ſenſibili. Officium igitur immediatum, & primum intellectus agentis eſt illuminare phantaſmata, ſimulacra, & imagines quę ſunt in phantaſiã, & illuminat illa obiecti-

uè, ſicut lumen colores non producendo in ipſas aliquam qualitatem, ſed ſua præſentia reddendo illas imagines intelligibiles actu habiles, & potentes producere ſpeciem intelligibilem, ſicuti colores ex præſentia lucis fiunt viſibiles actu, & apti ad producendum ſpecies ſenſibiles, neque ipſum lumen ſubiectatur in colore. Ita in propoſito neque lumen intellectus agentis, quod eſt intellectus ipſe agens eſt ſubiectiuè in phantaſmate, ſed illuminat modo explicato. Nam vt docet Ariſtotel. 3. de anima text. 18. vbi ait in intellectu eſſe lumen, quod ſe habet ſicut lumen ad colores, faciens potentia colores actu colores, id eſt actu viſibiles: ſi ergo intellectus agens eſt ſicut lumen, ergo eius officium erit illuminare, & illuſtrare phantaſmata.

¶ Ex quo infertur ſecundo ex hac operatione intellectus agentis manare alias operationes ipſius, nempe quod intelligibilia in potētia efficiūtur intelligibilia in actu, quia reſultat natura communis ſpirituali modo repræſentata. Manat etiam, quod phantaſma ſit illuminatum, vel natura ſic illuminata producat cum intellectu agente ſpeciem intelligibilem in intellectu poſſibili, nam illa ſimulacra rerum ſingularium (quæ ſunt in phantaſia illuſtrata præſentia intellectus agentis) redduntur ſic conſpicua, quod mediante illo lumine apparet in illis natura vniuerſalis, non ſingularis quæ illic clarè manifeſtabatur, ſed vniuerſalis quæ erat contracta, & inuoluta conditionibus ſingularibus, quia ſicut in re ad extra natura vniuerſalis eſt contracta; & ſingularizata: ita phantaſmata illa ante illuſtrationem intellectus agentis ſolum repræſentant rem ſingularem, ſed aſſiſtente intellectu agente apparet in illis natura vniuerſalis: nam ſicut in pomo ſunt coniuncti odor, ſapor, & color, nihilominus adueniente lumine ratione illius ſolum apparet color, & ſolus ille à luce accipit vires, vt ſit potens ad producendas ſpecies: ita etiam, & in imagine quæ eſt in phantaſia ſint coniuncta natura vniuerſalis, & ſingularitas: adueniente tamen luce ſpirituali intellectus agentis per præſentiam ipſius apparet natura vniuerſalis; & illa efficitur potens ad producendas ſpecies. Quare iſta operatio intellectus agentis ob hoc dicitur abſtractio, quia facit apparere vnum ſine altero illi coniuncto, vel quia eſt productio ſimilitudinis vnius rei non producta ſimilitudine alterius illi coniunctæ. Vnde, ſicut color illuſtratus, & factus actu viſibilis ſtatim producit ſpecies viſibiles, ita phantaſma illuſtratum, ſiue natura vniuerſalis illic apparens effecta intelligibilis actu producit ſtatim ſpecies intelligibiles.

¶ Ex quo infertur tertiò, quod ſicut in ſenſu viſus non ſolum damus lumen, ſed etiam obiectum quod percipitur, & mouet potentiam producendo ſpecies: ita etiam in potentia intellectiua debemus aſsignare lumen quoddam, quod eſt intellectus agens, & debemus aſsignare obiectum, quod percipitur, & cognoſcitur, & mouet intellectum poſsibilem producendo ſpecies in ipſo intellectu poſsibili. Et hoc modo obiectū reſpectu noſtri intellectus eſt phantaſma illuminatum, ſiue natura vniuerſalis illic repræſentata, ob illuſtrationem intellectus agentis, qui intellectus (ſimul cum phantaſmate illuminato) producit ſpeciem intelligibilem in intellectu poſsibili, quæ ſpecies ſit actiuè ab vtroque. Vt colligitur ex doctrina Ariſtotelis in multis locis, & ex Diuo Thoma, prima parte, quæſtione 85. articu. primo. ad tertium, & quartum. Et ex Caietano prima parte. quæſtione 79. articul. tertio. vbi ait quod abſtrahere ſpecies eſt educere illas ex potentia phantaſmatis, quod non debet intelligi ex potentia ſubiectiua phantaſmatis, ſicut forma educitur de potentia materiæ, quia ſic ſpecies intelligibilis eſſet ſubiectiuè in phantaſmate, quod falſum eſt; ſed educitur de potentia miniſteriali ipſius phantaſmatis, id eſt, actiuè producitur à phantaſmate, ex eo quod intellectus agens facit abſtractionem quandam in ipſo phantaſmate, per quam facit apparere, & reſultare in phantaſmate naturam vniuerſalem, quæ produxit illam ſpeciem: itaque phantaſma ſic illuminatum actiuè produxit illas ſpecies. Appellatur autem illa potentia phantaſmatis miniſterialis, quia habet ſe phantaſma veluti miniſter, & agens minus principale, intellectus vero agens vt dominus, & principale agens, à quo manat illa productio ſpeciei, & ſpecies ipſa: & ratio huius eſt, quia ſicut ſpecies viſibiles cauſantur à lumine per naturalē quandā emanationē, & principalius quàm à colore, quia lumen eſt veluti

luti prima ratio, quare color producat ſpecies; ita in propoſito poſſumus dicere, quod licet ab vtroque producatur ſpecies, tamen intellectus agens eſt, qui tribuit virtutem phantaſmati illuminando illud, non vero quod aliquam qualitatem illi tribuat; ſed quia propter eius exiſtentiam reſultat in phantaſmate natura vniuerſalis, quæ produxit ſpecies. Vnde intellectus agens videtur prima ratio illius productionis.

Nota hoc. ¶ Quare eſt maximè aduertendum, quod quando dicimus intellectum agentem illuminare phantaſmata, non eſt intelligendum, quod ab intellectu agente fluat aliquod lumen, & quod phantaſma (illo ſic lumine illuſtratum) producat ſpeciem, ſed quod ipſe intellectus agens eſt lumen, quo ſplendet, & relucet obiectiuè phantaſma, & deinde à phantaſmate & intellectu agente producitur ſpecies: ita tamen, vt prius natura intellectus agens illuſtret phantaſmata, & faciat illic apparere naturam vniuerſalem: poſtea vero à phantaſmate ſic illuſtrato & intellectu agente producatur ſpecies. Quod ſi aliquis teneat ſpeciem viſibilem cauſari à ſolo colore, quia lux ita concurrit cum colore quod ex iſtentia illius efficitur potens ipſe color ad producendum ſpecies, adhuc tamen inueniet in intelectu agente, & in iſta productione ſpeciei aliquid, ratione cuius, productio ſpeciei potiſsimum debeat tribui intellectui agenti. Et ratio eſt, quia color etſi abſque præſentia lucis non poſsit producere ſpecies, tamen lux ipſa non conſtituit ipſum colorē in genere ſenſibili, quia ante aduentum lucis id habebat color: at vero phantaſma ante præſentiam intellectus agentis nullam habebat potentiam, id eſt virtutem ad producendam ſpeciem intelligibilem in noſtro intellectu, vel ſaltim remotiſsimè: vnde per illuſtrationem intellectus agentis tranſlatum eſt in genere intelligibilium, ex qua tranſlatione habet omnem virtutem ad producendam ſpeciem, & ſic merito productio ſpeciei, principaliter tribuitur intellectui agenti.

5. Notab. ¶ Quintò eſt notandum, aliter eſſe iudicandum de intellectu Angelico, & intellectu noſtro: nam intellectus noſter (propter illam connexionem, quam habet anima ad corpus) habet etiam neceſſariam connexionem ad phantaſmata, quia vt docet Ariſtotel. nihil eſt in intellectu quin prius fuerit in ſenſu, quare in anima ſeparata non negamus intellectum agentem, quamuis nulla ſint phantaſmata, quæ oporteat conſiderare: quia per ſeparationem à corpore tollitur etiam illa connexio, quæ eſt inter intellectum & ſenſum, & ſic illuſtratio phantaſmatum competit intellectui coniuncto. Vnde Angelus poteſt reſpectu naturæ materialis, quod intellectus noſter reſpectu phantaſmatū. Id eſt quod ſicut intellectus noſter ex eo, quod habet naturalem coniunctionem cum corpore, indiget phantaſmatibus, ad hoc vt intellectus agens poſsit producere ſpeciem intelligibilem ipſius obiecti: ita quod, etſi obiectum per ſe nō poſsit producere cum noſtro intellectu agente ſpeciem intelligibilem, non ex defectu ipſius obiecti, neque ex defectu ipſius intellectus agentis, quia anima ſeparata poteſt accipere cognitionem à rebus, & habet intellectum agentem, & poſsibilem, imo etiam, ſi illi eſſent concreatæ omnes ſpecies intelligibiles, nō propterea negaretur intellectus agens, neque poſsibilis ab ea, ſed ex eo prouenit, quod obiectum materiale non poſsit cum intellectu noſtro agente producere ſpeciem intelligibilem ſui, quia inter intellectum & ſenſum eſt quædam neceſſaria connexio, vt pro ipſo ſtatu nihil poſsit intellectus intelligere, niſi prius fuerit in ſenſu, & quia ad intellectionem requiritur productio ſpeciei intelligibilis, ideo, & talis productio requirit ipſum obiectum receptum in ſenſu, & per cōſequens, quod prout in ſe ipſo non poſsit cōcurrere cum intellectu agente ad productionem ſpeciei intelligibilis, ſed prout relucet in phantaſmate: at vero reſpectu intellectus Angeli non ita contingit, quia intellectus Angeli non habet neceſſariam connexionem cum ſenſu, & per conſequens, non indiget phantaſmate ad productionem ſpeciei intelligibilis, vnde (vt optimè aduertit Liquetus ſuper iſtam literam Doctoris in quarto præſuppoſito) obiectum poteſt immediatè agere ſimul cum intellectu non præſuppoſito ordine potentiarum, ſicut eſt pro ſtatu iſto: vt verbi gratia, Si lapis comparatur ad intellectum Angeli, tunc enim lapis, vt eſt perfectè præſens intellectui Angeli, poteſt cauſare partialiter cognitionem intuitiuam ſui, ita quod talis

cognitio terminatur ad lapidem exiſtentem, in quantum exiſtens: poteſt etiam cauſare ſpeciem intelligibilem repræſentantem ipſum ſub ratione ſingularitatis.

Nota hoc. Ex qua doctrina patet, quod quamuis obiectum ſecundum eſſe reale non poſsit cauſare cum noſtro intellectu agente ſpeciem intelligibilem ſui, niſi medio phantaſmate: at vero reſpectu intellectus ſeparati, vel reſpectu intellectus Angelici poteſt ſecundum eſſe reale cauſare & ſpeciem intelligibilem ſui, repræſentantem illud quantum ad eſſe quidditatiuum, & naturam quam in ſe habet, & quantum ad eſſe ſingulare, quia reſpectu talis intellectus non indiget aliquo phantaſmate, cum phantaſmata tantum ſint neceſſaria intellectui habenti connexionem cum ſenſu.

6. Notab. ¶ Sextò eſt notandum, quod ad intellectionem in nobis requiritur & intellectus agēs, & intellectus poſsibilis, non ex præciſa ratione intellectiōis, ſed ex imperfectione noſtri intellectꝰ, qui indiget intellectione realiter vel formaliter diſtincta ab ipſo intellectu. ¶ Vnde infertur, quod in intellectu diuino non datur intellectus agēs & poſsibilis, quia intellectus diuinus, quia habet intellectionem omnibus modis idem cum ipſo intellectu, & tantum ratione ratiocinante diſtincta ab ipſo, ideo neque indiget productione ſpeciei intelligibilis, neque informatione ſpeciei intelligibilis, neque quod reducatur de potentia ad actum per verbum. Pro quo reuocandū eſt in memoriam, id quod diximus in primo diſputatione, de productione verbi, quæſt. 1. circa modum quem intellectus habet ad intelligendum. Dicebamus enim ibi, quod quia obiectum materiale nō poteſt per ſe vniri intellectui poſsibili, ideo pducit ſpeciem intelligibilem, quæ loco ſui ſuppleat eius efficientiam, & quia ad productionem ſpeciei intelligibilis (propter neceſſariam connexionem quam habet intellectus cū ſenſu) non poſsit per ſe, ſimul cum intellectu agente noſtro illam producere, ideo emittit quaſdam ſpecies ſenſibiles vſque ad phantaſiam, quæ in phantaſia dicuntur phantaſmata, & illa phantaſmata illuſtrata lumine intellectus agentis producunt ſpecies intelligibiles repræſentantes naturam, quæ eſt in illo obiecto materiali: & quia illæ ſpecies ſunt accidentia, quæ neceſſario requirunt aliquod ſubiectum, in quo ſint, ideo intellectus poſsibilis recipit illa accidentia, & informatur ab illis, ſed non ex hoc propriè & in rigore, intellectus poſsibilis dicitur (ad ſenſum quo Ariſtotel. 3. de anima, tex. 2. & 11. dicit quod intelligere eſt quoddā pati) quia ſpecies illæ intelligibiles quatenus ſunt cauſæ intellectionis non reſpiciunt potentiam paſsiuam intellectus, ſed actiuam, & non intellectus agentis, ſed poſsibilis, quia intellectus agens non agit intellectionem, cum eius officium ceſſet producta ſpecie intelligibili, ſed potentiam actiuam intellectus poſsibilis. Quare accidit ſpeciei intelligibili, quatenus repræſentatiua eſt obiecti, quod ſit accidens, quod ſi non eſſet accidens, adhuc tamen reſpiceret potentiam actiuam intellectus poſsibilis, & intellectus poſsibilis verè diceretur intellectus poſsibilis, etiam ſi illam ſpeciem nō reciperet. Sicut verbi gratia, Quando Angelus intelligit ſe ipſum per ſuam eſſentiam, certum eſt, quod eſſentia Angeli non informat intellectum poſsibilem, quia nō eſt accidens, neq; forma inhærens, ſed ſubſiſtens, & tamen ille intellectus dicitur poſsibilis, vel paſsibilis, quia ad intellectionem (vltra ipſam ſpeciem intelligibilem, cuius vnione vel præſentia dicitur intellectus in actu primo) indiget productione verbi, quæ productio non eſt intellectio, ſed dictio, quia intellectio formaliter reſpicit obiectum. Iſta autem productio reſpicit potentiam actiuam in ratione cauſæ efficientis, non autem obiectum in ratione terminantis, verbum autem productum informat ipſum intellectum, & ob hanc rationem præciſe dicitur intellectus poſsibilis, quia implicat intellectum noſtrum aliquid intelligere, niſi reducatur de potentia paſsiua proxima ad actum, quæ reductio non fit per ſpeciem, quia quantumcunque ſit informatus ſpecie, adhuc eſt in potentia intelligens, & actu non cognoſcens, ſed fit per verbum tanquam per formalem, & expreſſam rationem intelligendi, qua iſta formatione poſita, ſtatim intellectus operatur intelligendo, & contemplando obiectum, quod formaliter expreſsè repræſentatur per verbum. Et propter hoc dicebat Ariſtoteles, intelligere noſtrum eſſe quoddam pati, non quod illa receptio verbi ſit præciſe intellectio (vt nonnulli falsò con-

contendunt ex Doctore quodlibeto illo. decimotertio.) ſed quia ita eſt neceſſaria illa paſsio, ſiue receptio verbi, vt implicet poſſe nos aliquid intelligere, & operando vitaliter aliquid contemplari, niſi præciſe præſuppoſita tali informatione intellectus per verbum, ſicut impoſsibile eſt nos viuere, niſi præciſè præſuppoſita informatione, qua anima rationalis informat corpus noſtrum: & ſicut illa informatio præciſè non eſt viuere, ſed neceſſario requiſita ad ipſum viuere, quia per illam reducitur corpus de potentia proxima ad actũ, ideo dicitur neceſſario per ſe requiſita, &

Nota hoc. præſuppoſita, quanuis viuere ſit poſterius ad illam informationem; nam viuere eſt operatio quædam vitalis, qua non ſolum anima, ſed etiam corpus viuit, & vtrumque vitaliter operatur. Ita in propoſito, intellectio eſt operatio quædam vitalis, quæ neceſſario requirit, & præſupponit informationem intellectus poſsibilis per verbum, illa tamen informatio non eſt intellectio, ſed quid neceſſario prærequiſitum, tanquam reducens intellectum de potentia proxima ad actum, & ad operationem vitalem, ſiue intellectionem, vel intelligere. Quare intelligere eſt operatio vitalis, poſterior ad ipſam informationem. Vnde ſi aliquis intellectus, (qualis eſt diuinus) non ſit in potentia ad ipſum operari vitaliter (quia eſt puriſsimus actus) non indiget informatione verbi, tanquam neceſſario prærequiſito, neque habet intellectum poſsibilem, quia non habet intellectum in potentia obiectiua, nec ſubiectiua reſpectu verbi, cum non indigeat verbo ad intelligendum, & ſimiliter neque habet intellectum agentem, quia habet ex ſe, & ex natura ſua intrinſecam rationem intelligendi, non diſtinctam ab intellectione, niſi per noſtrum opus intellectus, qualis eſt eſſentia diuina, quia (vt ſæpe ſæpius dixi) eſſentia diuina, intellectus diuinus, & intellectio diuina, ſi proprio conceptu concipiantur, non diſtinguuntur aliqua ratione, ſed tota ratio diſtinctionis inter illa ſumitur, ab intellectu noſtro intelligente illa per conceptus deſumptos à creaturis. Ex quo infertur, quòd quamuis aliquis intellectus creatus habeat omnes ſpecies concreatas, tam rerum vniuerſalium, quam ſingularium; quia tamen illas non habet ex natura ipſius intellectus, ſed ſunt realiter diſtinctæ ab illo, non ex hoc tollenda eſt ab illo intellectu ratiò intellectus agentis, & poſsibilis: quia ille intellectus ex natura ſua nõ habet, quod ſit in actu primo, nec in actu ſecundo, ſed per accidens eſt in actu primo, quia ei concreatæ ſunt formæ, & ſpecies, quibus in actu primo conſtituitur. Vnde quanuis non ſit reſpectu illarum in potẽtia obiectiua, ſemper tamen eſt in potẽtia ſubiectiua, & realiter diſtincta ab ipſis ſpeciebus, & quia huc poſito in actu primò per illas ſpecies remanet in potentia ad actum ſecundum, ideo neceſſario indiget verbo, & intellectu poſsibili: quia implicat aliquid intelligere, niſi reducatur de potentia proxima ad actum ſecundum, quæ reductio fit per verbum, & hoc bene nota vt poſsis percipere rationem intellectus agentis, & poſſibilis. *Nota hoc*

¶ Prima concluſio. In Deo non eſt intellectus agens nec poſsibilis. *Prima cõcluſio.* Hæc concluſio communis eſt apud omnes. Et probatur ex rationibus intellectus agentis, & poſsibilis. Nam officiũ intellectus agentis, vel eſt illuminare obiecta materialia, vel producere ſpecies intelligibiles ſimul cum obiecto materiali, vel phantaſmate, ſed intellectus diuinus non illuminat obiecta materialia, nec ſimul cum illis producit ſpecies intelligibiles, quia eſt actus puriſsimus, & habet eſſentiam ſibi præſentem in ratione obiecti, quæ eſt exemplar repræſentatiuum cuiuſcunque repræſentabilis, ergo intellectus diuinus non poteſt induere rationem intellectus agentis.

¶ Secunda pars probatur. Quia intellectus poſsibilis dicitur intellectus in potentia ſuſceptiua verbi, ſed intellectus diuinus nullo modo eſt potentia ſuſceptiua, cum ſit puriſsimus actus, neque indigeat verbo ad intellectionem, ergo.

¶ Secunda concluſio. In nobis vltra intellectum poſsibilem ponendus eſt intellectus agens formaliter diſtinctus ab intellectu poſsibili. *Secunda concluſio.* Hæc cõcluſio quoad primam partem, ſcilicet, ponendum eſſe intellectum poſsibilem in nobis, communiter conceditur ab omnibus. Quoad ſecundam de intellectu agente probatur. Potentia requiritur propter actum, ſed intelligibilia in potentia non poſſunt actu intelligi ſine intellectu agente, ergò ponendus eſt intellectus agens. Probatur minor. Nullum obiectum

poteſt percipi à potentia niſi ſit ei proportionatum, ſed obiectum proportionatum intellectui poſsibili non eſt res materialis, ergo ponendus eſt intellectus agens cuius officio materialia immaterialia fiant.

¶Secundò. Sicut ſe habet lumen ad potentiam viſiuam, ſic intellectus agens ad poſsibilem intellectum, ſed potentia viſiua ſine lumine non poteſt habere operationē, ergo neque intellectus poſsibilis ſine intellectu agente.

¶Tertiò. Operatio arguit potentiam, ſed nos experimur abſtrahere ſpeciem vniuerſalem, quod eſt proprium intellectus agentis, ergo in nobis eſt intellectus agens. Probatur minor. Nos experimur intelligere obiectum vniuerſale, ſed obiectum vniuerſale non poteſt intelligi ſine ſpecie vniuerſali abſtracta à phantaſmate, ergo.

¶Vltimò. Obiectū potentiæ præcedit actū potentiæ, ſed obiectum vniuerſale eſt obiectum intellectus poſsibilis, ergo præcedit actum intellectus poſsibilis, ſed non præcedit ſecundùm quod eſt in re materiali, cū omnia quæ ſunt in rerum natura ſint ſingularia, ergo prout eſt abſtractum ab intellectu agente, & per conſequens in nobis datur intellectus agens.

Tertia conclusio. ¶Tertia concluſio. In Angelis datur intellectus agens, & poſsibilis. Hæc concluſio eſt Doctoris, vt patet in litera, & quoad ſecundam partem expreſsè docet eam Alexander Alenſis in. 2. pat. quæſt. 22. membro. 3. Quoad primam vero illam concedit in aliquo ſenſu. Probatur tamē quoad vtranque partem, & primò de intellectu poſsibili. Intellectus Angeli eſt receptiuus verbi, ab illo per dictionem producti, ſiue per intellectionem (ſi intellectione producitur verbum) ergo intellectus Angeli eſt intellectus poſsibilis. Probatur antecedens. Quia verbum productum ab intellectu Angeli eſt forma ipſius intellectus, & illo actualiter intelligit rem: cuius eſt verbum, ergo intellectus Angeli eſt in potentia reſpectu illius. Patet conſequentia. Quia forma reſpicit illud, cuius eſt forma in ratione potētiæ. ¶Confirmatur. Quia dato quod Angelus habeat ſpecies infuſas, & concreatas omnium rerum intelligibilium, adhuc tamen reducit ſe de potentia ad actum ſecundum, ſed non niſi per receptionem verbi, ergo intellectus Angeli eſt receptiuus verbi, & modo huius, & modo illius, ergo eſt in potentia ad hoc, vel illud, ſed hoc eſt habere rationē intellectus poſsibilis, (vt diximus in vltimo notabili) ergo.

¶Secundò. Si aliqua ratione non eſt in Angelis intellectus poſsibilis, maximè, quia officium intellectus poſsibilis eſt recipere formas impreſſas, & per eas reduci de potentia ad actum, & intellectus Angelicus ſemper eſt in actu: ſed hoc falſum eſt quantum ad vtranque partem (ſi prima intelligatur de ſpeciebus intelligibilibus) ergo. Probatur minor. Nam ſpecies intelligibiles cōcurrunt cum intellectu poſsibili ad productionem verbi, per modum concauſæ, ergo reſpiciunt intellectum poſsibilem vt ſimul concauſam: cum eis ergo non reſpiciunt potentiam paſsiuam intellectus poſsibilis, & per conſequens, non ex eo intellectus dicitur poſsibilis, quia informatur ſpeciebus, ſed quia patitur recipiendo verbum, quod ex natura ſua reſpicit potentiam paſsiuam intellectus. ¶Secunda pars patet, quia quanuis intellectus Angelicus ſemper ſit in actu reſpectu alicuius obiecti, non tamen reſpectu cuiuſcunque obiecti, ergo quanuis ſit in actu reſpectu huius, erit in potentia reſpectu alterius. ¶Secunda pars concluſionis probatur. Nam cuicunque potentiæ paſsiuæ naturali correſpondet ſua actiua naturalis, ſed in Angelis eſt potentia actiua naturalis, nempè intellectus poſsibilis (vt probatum eſt) ergo & actiua, maior ab ipſis conceditur, quanuis ſimpliciter non habeat omnimodam veritatem. ¶Secundò. Anima ſeparata habet intellectum agentem, & poſsibilem, ergo & Angelus. Patet conſequentia. Quia quod eſt perfectionis in intellectu humano, non eſt negandum intellectui Angelico, præcipuè non includens imperfectionem. ¶Confirmatur. Si in anima eſſent concreatæ omnes ſpecies intelligibiles, adhuc in illa eſſent intellectus agens, & poſsibilis, ergo quanuis in Angelo ſint concreatæ ſpecies omnium rerum intelligibilium, adhuc in illo eſt intellectus agens & poſsibilis.

¶*Reſpondetur argumentis.*

¶Ad primum negando antecedens, vt in proprio loco diſputabitur. ¶Ad ſecundum reſpondetur concedendo maiorem, & negando minorem: & ad probationem negamus antecedens cum Doctore in hac quæſtione, quia intellectus Angelicus nullam connexionem dicit cum ſenſu, & ideo non

indiget

indiget phantaſmate, ſed quod agit phantaſma reſpectu noſtri intellectus, agit res materialis cum intellectu Angelico.

Ad tertium. ¶ Ad tertium reſpondetur concedendo maiorem, & negando minorem: & ad probationem diſtinguendo minorem, de intelligibili in potentia proxima, vel remota, de potentia proxima (tam reſpectu noſtri intellectus, quam reſpectu intellectus Angelici) eſt ſpecies intelligibilis, de potentia vero remota reſpectu noſtri intellectus eſt phantaſma, reſpectu autem intellectus Angelici eſt quidditas rei materialis, in re ſingulari reperta.

Ad quartum. ¶ Ad quartum reſpondetur cõcedendo maiorem, & negando minorem, quia quanuis intellectus Angelicus ſemper ſit in actu reſpectu alicuius obiecti, eſt tamen in potentia reſpectu notitiarum aliorum obiectorũ, & ſic eſt receptiuus illarum; & per conſequens paſsiuus reſpectu illarum.

Ad quintum. ¶ Ad quintum eodem modo reſpondetur, imo ipſum probat noſtram concluſionem ſi in minori dicatur, ſed intellectus Angelicus non ſemper eſt in actu reſpectu cuiuſcunque intellectionis: & per conſequens erit in potentia ad illas.

Ad ſextũ. ¶ Ad ſextum reſpondetur diſtinguendo antecedens, vel per actiuitatem intelligis virturem actiuam, vel actionem. Si primum, falſum eſt antecedens, quia etiam ſi Deus præueniat actionem ignis ad calefaciẽdum lignum, quanuis ignis nõ habeat calefactionem reſpectu ligni, habet tamen virtutem calefactiuam. Ita in propoſito, quãuis Deus concreando ſpecies in intellectu Angelico præueniat abſtractionem, quam faceret intellectus agens, non tamen ex hoc tollit virtutem abſtractiuam. ¶ Ad vltimum reſpondetur negando ſequelam, vt diximus in prima concluſione. *Ad vltimum.*

QVÆSTIO II.

¶ *Vtrùm Angeli intelligentes ſe producant verbum?*

DE hac quæſtione videnda ſunt quæ diximus in. 1. diſput. 10. quæſt. 3. vbi latè illam diſputaui, quare in præſentiarum nihil ſe offert diſputandum ſuper illam.

QVÆSTIO III.

¶ *Vtrùm verbum productum ab Angelis per actum intelligendi ſe; vel per actum dicendi, realiter diſtinguatur ab ipſo actu dicendi; vel intelligendi, & quomodo.*

DE hac quæſtione videnda ſunt quæ diximus in. 1. diſputatione illa. 10. quæſtione 2. & 4.

DISPV-

DISPVTATIO NONA, DE COGNITIONE ANGELOrum in particulari. Continet ſeptem Quæſtiones.

Prima. Vtrùm Angelus poßit intelligere ſe per ſuam eſſentiam ita vt non indigeat aliqua ſpecie repræſentante illam.

Secunda. Vtrùm Angelus per ſuam eſſentiã poſſit cognoſcere alium Angelum.

Tertia. Vtrùm cognitio qua vnus Angelus cognoſcit alium Angelum ſiue per ſuam eſſentiã ſiue per ſpeciem ſit comprehenſiua.

Quarta. Vtrùm Angelus poßit cognoſcere ſuam eſſentiam cognitione abſtractiua.

Quinta. Vtrùm Angelus cognouerit Deũ per aliquã ſpeciẽ ſibi inditã, an vero per ſuã eſſentiã.

Sexta. Vtrùm Angelus inferior perfectiori modo cognoſcat Deum per ſpeciem Angeli ſuperioris, quam per propriam eſſentiam.

Septima. Vtrùm cognitio qua Angelus cognouit Deum cognitione naturali fuerit quidditatiua.

TEXTVS.

AD quæſtionem igitur dico, quod Angelus poteſt intelligere ſe per eſſentiã ſuam, ſecundùm intellectũ expoſitum in principio quæſt. diſt. 3. q. 8. lit. C.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera reſpondet ad quæſtionem, qua quærit, ſi poſita ſola eſſentia Angeli quæ præſens eſt intellectui, circumſcripto quocunque habitu ſcientiali, & remota quacunque ſpecie intelligibili, poſſit ſe cognoſcere, & ponit vnam concluſionem, quæ talis eſt, Angelus per ſuam eſſentiam ſecluſa quacunque ſpecie intelligibili poteſt ſe intelligere. Hanc concluſionẽ probat, quia obiectum (quod eſt actu intelligibile) poteſt concurrere efficienter cum potentia intellectiua ad producendam cognitionem ſui ipſius, ſed eſſentia Angeli eſt obiectum actu intelligibile, & eſt præſens intellectui ipſius Angeli, ergo poteſt ſimul cum illo producere intellectionem, & cognitionem ſui ipſius. Quia tamen concluſio iſta diſputatione magis explicabitur, ſit titulus quæſtionis.

QVÆSTIO PRIMA.

¶Vtrũ Angelus poßit intelligere ſe per ſuã eſſentiã, ita vt nõ indigeat aliqua ſpecie intelligibili repræſentante illã.

PRO parte negatiua eſt primum argumentum. *Primum argum.* Anima coniuncta corpori non intelligit ſeipſam ſine ſpecie, quanuis ſit obiectum actu intelligibile, ergo neque Angelus. Antecedens eſt Ariſtotel. 3. de Anima, tex. 8. & 13. vbi ait, quod anima intelligit ſe, ſicut alia, ſed alia intelligit per ſpecies, ergo. Sequela autem probatur, quia Angelus ex eo intelligit ſe per ſuam eſſentiam, quia eſt obiectum actu intelligibile, ſed etiam hoc conuenit animæ noſtræ, & eſt ſimiliter intimè præſens potẽtiæ, ergo. ¶Secundò. *Secũdum argum.* Angelus eſt ſingularis, ergo non eſt per ſe intelligibilis, neque eius eſſentia eſt ratio ſeipſum intelligendi, & per conſequens indiget ſpecie intelligibili vniuerſali, ex qua per reflexionem, & argumentatiuè ſingulare intelligatur. Antecedens patet, quia intellectus eſt vniuerſalium, ſenſus vero ſingularium. ¶Tertiò. *Tertium argum.* Omnis potẽtia cognoſcitiua debet denudari ab eo quod eſt ratio cognoſcendi, ſed intellectus Angeli ſecũdũ rẽ eſt eſſentia Angeli, ergo nõ poteſt intelligere eſſentiã per eſſentiã. ¶Quartò. *Quartum argum.* Intellectus mouetur ab intelligibili (quia intelligere eſt quoddã pati) ſed nihil patitur à ſeipſo, quia nihil recipit ſeipſum, ergo intellectus Angelicus non poteſt moueri ab eſſentia, nec recipere illã, & per cõſequẽs nec intelligere per eſſentiã. ¶Cõfirmatur. Ad hoc quod intellect⁹ intelligat aliquod obiectũ, prius debet reduci de potẽtia ad actũ primũ, talis autẽ reductio debet fieri per informationẽ, ſed eſſentia Angeli nõ põt informare eius intellectũ, ergo neq; Angelus per eſſentiã ſeipſum intelligere.

¶Vltimò. *Quintum argum,* Si eſſentia Angeli eſſet ratio cognoſcendi ſeipſam abſque ſpecie intelligibili

bili, ſequeretur, quod notitia qua Angelus cognoſcit ſeipſum eſſet idem realiter cum ipſo intellectu Angelico. Probatur ſequela. Quia medium eſt idem cum extremis, ſed intellectus & eſſentia, quæ ſunt extrema identificantur, ergo ſimiliter notitia ſui ipſius (quæ eſt mediũ) identificabitur vtrique extremo.

Prima ſententia. ¶ Pro explicatione huius quæſtionis Doctor ponit ſententiam Henrici aſſerentis, Angelum non cognoſcere ſe per ſolam eſſentiam, ſed requirere habitum ſcientialem in intellectu, quo repræſentatur eſſentia Angeli ſub ratione actu intelligibilis, nempè ſub ratione vniuerſalis, & vt abſtrahit ab exiſtentia, & ab omni conditione accidentali, vnde ſi per impoſsibile, Angelus eſſet ſine iſto habitu, à nullo penitus immutaretur intellectus Angelicus, & per conſequens, nihil intelligeret, ergo non poteſt intelligere ſe per ſuam eſſentiam, circumſcripto quocunque alio.

Secunda ſententia. ¶ Secunda ſententia eſt D. Thom. 1. parte, quæſt. 56. art. 1. In cuius explicatione maximè laborant eius expoſitores, aduertunt enim. Primò; quod licèt diſcipuli D. Thom. conueniant in concluſione, nempè, quod eſſentia Angeli ſupplet rationem ſpeciei intelligibilis, differunt tamen inter ſe circa modum explicandi, quomodo ſe habeat eſſentia reſpectu intellectus. Nã Ferrara 3. contra gentes docet, quod eſſentia Angeli & eius intellectus ſunt in duplici genere, ſcilicet, in genere entis, & in genere intelligibilis. Et in primo genere eſſentia Angeli habet rationem ſubiecti, & intellectus habet rationem formæ accidentalis actuantis ſubiectũ, ſicut accidentia omnia actuant ſubſtantiam in qua ſunt. In ſecundo vero genere, eſſentia Angeli habet rationem formæ intelligibilis, ſiuè actus actuantis intellectum: ac proinde eſſentia comparatur ad intellectum, ſicut ſpecies ad potentiam cognoſcitiuam, non quidem in eo quod ſpecies inhæret potentiæ, cum eſſentia Angeli ſit per ſe ſubſiſtens: nihilominus tamen, facit vnum cum intellectu in eſſe intelligibili ad actionem intelligendi, & hac ratione eſſentia eſt principium effectiuum, & formale quo, ipſius cognitionis. Nec requiritur inhærentia eſſentiæ cum potẽtia, ſed ſatis eſt vnio, vt dicatur eſſe principiũ quo intellectionis. Nam bonum apprehenſum non inhæret voluntati, & tamen concurrit ad actum voluntatis, vt formale principium quo volũtas amorem producit. Imo exemplum hoc militat à fortiori reſpectu eſſentiæ cum intellectu Angeli. Nam bonum apprehenſum non eſt intra voluntatem, at eſſentia Angeli eſt intra intellectum eius, ergo multo magis debet illi conuenire eſſe principium quo intellectionis. Rurſus, lux non inhæret colori; nã eſt ſubiectiuè in diaphano, & nihilominus facit colores actu viſibiles. Imo lux ipſa eſt formale principiũ quo ex coloribus veluti ex ſemine; quaſi in genere cauſæ materialis producuntur viſibiles ſpecies eductæ de potentia diaphani aut ſubiecti. Lumen etiam intellectus agentis non inhæret phantaſmatibus, & tamen lumen illud eſt formale principium, & effectiuum quo phantaſma exprimit ſpeciem. Igitur, ſicut in exemplis adductis optimè intelligitur, quod forma aliqua poteſt eſſe formale principium quo operationis, licèt non inhæreat potentiæ, quia ſufficit quod vniatur, ita optimè etiam intelligi poteſt, quod eſſentia Angeli licèt non inhæreat intellectui, tamen aliam habet vnionem cum eo ſufficientem, vt dicatur principium formale quo intellectus efficit intellectionem ſui ipſius. Hoc inſinuat D. Tho. de veritate, quæſt. 8. artic. 4. ad ſecundum & ſextum, & quæſt. 7. art. 8. ad 13. imo & in hoc artic. manifeſtè docet, eſſentiam Angeli eſſe principium formale cognitionis ſui ipſius. Nam ſtatim à principio articuli præſupponit ꝙ ſicut ignis calor eſt principium formale calefactionis, ita ſpecies intelligibilis eſt principium formale intellectionis: & poſtea oſtendit, quod eſſentia Angeli eſt forma ſubſiſtens, & non inhærens, & tamen hoc non impedit quominùs ſit principium formale cognitionis, ſicut calor ſubſiſtens (ſi daretur) eſſet nihilominus principium formale calefactionis, non minus quã inhærẽs.

¶ Sed eſt vnum argumentum aduerſus hãc opinionẽ ſatis difficile, quia principiũ formale quo aliqua potentia operatur, neceſſe eſt, quod ſit ſubordinatũ ipſi potẽtiæ, & aliquid inferius ipſa potentia, & ab illa dependens, ſed eſſentia Angeli nequit eſſe principium ſubordinatum proprio intellectui, neque ab illo per ſe dependens in operatione, ergo non poteſt eſſe principium formale quo, intellectus intelligit. Maior videtur manifeſta, quia tale principiũ eſt forma per quã potẽtia operatur, ſed forma alicuius potentiæ *Nota quomodo concurrat ſpecies intelligibilis ad intellectionem.*

tentiæ ſubordinarur ipſi potentiæ in ratione operandi, ergo. Minor probatur. Quia ſicut res ſe habet ad eſſe, ita ad operari, ſed intellectus Angeli in ſuo eſſe intellectuali pendet à propria eſſentia. Tum, quia eſt propria paſsio ab ipſa dimanans, tum etiã, quia recipitur in illa tanquam in proprio ſubiecto, ergo in operatione intellectuali intellectus ſubordinatur eſſentiæ, & ab illa dependet, & non viceuerſa. ¶Cõfirmatur. Quia cognitio per ſe primo competit intellectiuæ potentiæ, eo quod eſt actio vitalis, quæ tribuenda eſt potentiæ vitali, ergo quodlibet formale principium cognitionis (quod ſuperuenerit potentiæ, ſiue illud ſit inhærens, ſiue per ſe ſubſiſtens) habebit dependentiam, & ſubordinationem reſpectu potentiæ quanrum ad operationem vitalem. Ad hoc argumentum poteſt aliquis reſpondere primo ex Caiet. quæſt. 12. art. 2. prope finem, vbi ait, quod cognoſcere ita comparatur ad ſpeciem intelligibilem, ſicut eſſe ad formam ſubſtantialem, ita vt cognitio habeat ſe vt effectus formalis, & nõ procedat ab ſpecie intelligibili (in rigore loquendo) tanquam à principio effectiuo, ſed tanquam à principio formali vt ſic. Vnde colligitur quod cum ſpecies intelligibilis non ſit principium effectiuum cognitionis, non habeat neceſſariam ſubordinationem ad potentiam cognoſcitiuam, ſed ſolũ ſe habet vt forma conſtituens potentiam formaliter in ſuo complemento in eſſe intelligibili, nimirum in actuali cognitione. Hoc autem potius importat ſuperioritatẽ in ipſa ſpecie intelligibili reſpectu potentiæ, quam ſubordinationem reſpectu illius. Cæterum hæc ſententia Caiet. ſuam habet difficultatem, & ante omnia videtur eſſe cõtra D. Thom. tum alijs in locis, tum etiã in hoc articulo, vbi inquit, quod ſicut calor in igne eſt calefactionis principium, ita ſpecies in intellectu eſt principium cognitionis, ergo ſecundùm ſententiam D. Thom. cognitio procedit ab ſpecie tanquã à principio effectiuo, ſicut calefactio procedit à calore ignis.

Primus modus reſpondendi.

Secundus modus.

¶Alij vero aliter reſpondent ad prædictum argumentum, dicentes, quòd quando potentia operatur per formam ſibi inhærentem, proculdubio, illa forma eſt ſubordinata potentiæ, & inferior illa, quando vero forma (quæ non actuat potẽtiam in eſſe entitatiuo, neque illi inhæret) concurrit cum potentia, tunc non concurrit cum potentia vt principium effectiuum, ſed vt principiũ formale, & ita non eſt neceſſarium, quod talis forma ſubordinetur potentiæ, quin potius habet ſupereminentiam reſpectu potẽtiæ, hoc patet in exemplis adductis. Lux enim in ratione viſibilis habet excellentiã ſupra colorem, & non dependet ab illo, nec ſubordinatur illi, ſed potius ècontrario, color eſt in ratione viſibilis dependens à luce, & lux eſt ratio formalis ſub qua videntur. Similiter etiam, bonum apprehenſum per potentiam cognoſcitiuam habet excellentiam ſupra voluntatem. Et lumen intellectus agentis habet excellentiã ſupra phantaſmata, nec ſubordinatur illis, ſed potius viceuerſa. Ratio huius eſt, quia huiuſmodi formæ extrinſecæ præſupponunt potentiam iam actuatam per intrinſecam formã, quæ ſit principium effectiuum ſimul cum potentia. At vero forma extrinſeca ſuperueniens complet, & determinat potentiam & formam illi intrinſecam ad operationem perfectam talis ſpeciei. Nunc ergo in noſtro propoſito explicatur, quod dicimus ſpecies intelligibilis non eſt inſtituta à natura, vt ſit virtus, & forma intrinſeca per quam potentia operetur, etenim ipſamet potentia eſt virtus intellectiua, vel habet virtutem intellectiuam intrinſecam, ſed inſtituta eſt ad duo officia. Primò quidem, & principaliter, vt faciat vnionem obiecti cũ potentia in eſſe intelligibili. Secundò & cõſequenter, vt potentiam intellectiuã compleat, & determinet ad talem, vel talem cognitionem, & hoc officium pertinet ad excellentiam ipſius ſpeciei. Vnde poteſt tale officium exequi quamuis non inhæreat potentiæ, neque ab illa dependeat, ſed potius ſe habeat vt forma per ſe ſubſiſtens. Et própter hanc rationem, docti quidam Theologi ſequentes D. Tho. dicunt, non eſſe de ratione ſpeciei intelligibilis quod inhæreat intellectui, quamuis ſpecies intelligibilis, quæ eſt accidens, de facto inhæreat intellectui, hoc tamen non competit ei, inquantũ eſt ſpecies intelligibilis, ſed inquantũ pertinet ad genus qualitatis. Ex quo tamẽ ſequitur, quod poteſt eſſentia Angeli eſſe principiũ formale intellectionis ipſiuſmet Angeli abſque inferioritate, & ſubordinatione ad potentiam, quia non concurrit (vt ſic) vt principium effectiuum. Et per hoc patet ad argumentum.

¶Ad

¶Ad confirmationem reſpondent (& eſt notanda ſolutio) quod quando potentia vitalis operatur per formam extrinſecam, talis forma non elicit vitaliter operationem vitalem, ſed ſola potentia per ſuam virtutē intrinſecam elicit vitaliter operationem, determinata tamen & completa per illam formam extrinſecam. Vnde forma extrinſeca eo tantum dicitur eſſe formale principium, quia determinat & complet formaliter potentiam ad talem operationem, cum in illa operatione duo repetiantur: alterũ, quod ſit vitalis, alterum, quod ſit talis ſpeciei, & naturæ. Hoc ſecundum habet operatio, non ſolum à potentia vnde proficiſcitur, ſed potiſsimum ab illa forma extrinſeca complente & determinante potentiam ad operationem talis ſpeciei. Primum vero non habet operatio ab illa forma extrinſeca, ſed ab ipſa potentia, & à virtute vitali ipſius, non enim recipit vitalitatem ab ipſa forma extrinſeca. ¶Ex hac doctrina ſequitur primò, quod illa forma extrinſeca (in rigore loquendo) non eſt dicenda principiũ vitale operationis, neque vitaliter elicere operationem. Probatur, quia principium vitale, & vitaliter eliciens operationem nõ ſolum eſt actiuum, ſed etiam quodammodo paſsiuum. recipiens in ſeipſo operationem, quam elicit, eſt enim de ratione intrinſeca operationis vitalis (vt ſic) quod maneat ſubiectiuè intra principium à quo proficiſcitur, ſed huiuſmodi operatio (de qua loquimur) nullo modo ſubiectatur in illa forma extrinſeca, & ſubſiſtente, ergo neque vitaliter elicitur ab illa. ¶Confirmatur. Nam in cognitione beatifica ſatis probabiliter aſſeritur, quod diuina eſſentia in ratione ſpeciei intelligibilis eſt principiũ quo formale viſionis, & tamen improbabiliter diceretur quod diuina eſſentia eſt principium vitale ipſius viſionis, & quod illam elicit vitaliter, ergo eſſentia Angeli in ratione ſpeciei intelligibilis non eſt principium vitale intellectionis Angeli reſpectu ſui ipſius, ſiquidem eſt etiam ſubſiſtens forma, nec immediatè eſt principium operandi, & per conſequens, neque recipiendi rationem in ſeipſa. ¶Secundo ſequitur, quod ſimpliciter loquendo, aſſerẽdum eſt eſſentiam Angeli in ratione ſpeciei intelligibilis non habere ſuperioritatem, & eminentiam ſupra ſuum intellectum, & nullam ſubordinationem, neque in eſſe entitatiuo, neque in eſſe intelligibili. ¶Tertiò ſequitur, quod hac via (qua procedimus in intellectione Angeli reſpectu ſuiipſius) poſſumus valde probabiliter procedere in viſione beatifica, ad explicandum quo pacto diuina eſſentia concurrat in ratione ſpeciei intelligibilis ad viſionem beatorum. Iam vero ad confirmationem argumenti facti concedo antecedens, ad conſequentiam dicitur, quod quæcunque forma quæ concurrit eliciendo vitaliter cognitionem, debet eſſe principium ſubordinatum potentiæ cognoſcitiuæ, negatur tamen quod eſſentia Angeli in ratione ſpeciei intelligibilis concurrat vitaliter eliciendo cognitionem ipſam ſuiipſius.

Tertius modus. ¶Tertius modus dicendi ſubtilior & magis metaphyſicus inſinuatur à Caiet. quęſt. 56. art. 1. & 54. art. 3. prope finē, vbi ait, quòd cognitiõis qua Angelus cognoſcit ſe ipſum ſola potentia intellectiua eſt principium proximum formale illius. Hoc tamen intelligitur quatenus potentia intellectiua fluit à ſua eſſentia cum plena determinatione ad talem cognitionem, atque ita, iuxta mentem Caiet. ſi eſſentia Angeli conſideretur in eſſe entitatiuo fluit ab illa intellectus abſolutè, prout eſt potẽtia intellectiua abſque aliqua determinatione ad cognoſcendum hoc, vel illud obiectum. At vero ſi eadem eſſentia conſideretur, vt eſt forma actu intelligibilis (vt reuera eſt) fluit ab illa intellectus plenè, & completè determinatus ad cognitionem ſui ipſius, & etiam diuinæ naturæ, eo modo quo ab Angelo naturaliter eſt cognoſcibilis, tanquam autor naturæ Angelicæ, neque eget Angelus ad habendam hanc cognitionem aliqua determinatione, vel aliqua informatione ſuperaddita intellectui, quoniam totam hãc determinationem (quam illi præſtaret forma ſuperueniens) præſtat illi multo meliùs ſuã propria eſſentia, prout eſt actu intelligibilis, tanquam radix & origo à qua fluit intellectus cum totali complemento ad illam cognitionem habendam reſpectu ſui ipſius. Ex quo ſequitur iuxta mentẽ Caiet. quòd eſſentia Angeli, prout eſt actu intelligibilis, complet, & determinat intellectum ad ſui cognitionẽ, ſed hoc non facit per modũ formæ actuãdo intellectũ, ad eũ modũ quo ſpecies intelligibilis actuat potentiã intellectiuã, ſed potius hoc facit, tãquã radix, & fons à quo fluit intellectus cõpletè determinatus ad actũ cognitionis ipſiuſmet angeli. ¶Quar-

¶Quartus modus dicendi eſt Magiſtri Bañes qui poſtquam poſuit prædictos modos explicandi D. Tho. ſententiam, poſtquam attulit ſententiam Caiet. quam inter omnes probabiliſsimam reputat. Pro maiori eius explicatione arguit cõtra illam. Primò. Nam ſequitur ex illa quod eſſentia Angeli in propria ſui cognitione non concurrat per modum ſpeciei intelligibilis. Conſequens eſt contra D. Tho. in hoc artic. ergo. Probatur ſequela. Species intelligibilis cõcurrit tanquam forma actuãs, & informans intellectum in eſſe intelligibili conſtituens illum in actu primo. Sed iuxta prædictum modum dicendi eſſentia Angeli non concurrit per modum formæ actuando, ſed potius tanquam radix & ſubiectum, ergo.

¶Secundò. Determinare potentiã ad ſpecificam rationem operationis eſt proprium officium formæ, forma enim eſt quæ dat ſpeciem rei, ergo eſſentia Angeli, prout determinat intellectum ad talem cognitionẽ ſui concurrit per modum formæ intelligibilis actuantis, & determinantis intellectũ, & non ſolum vt radix vnde oritur intellectus determinatus. ¶Confirmatur. Determinari intellectum ad ſpeciem cognitionis pertinet ad obiectum cognoſcibile, (quia cognitio ſpecificatur ab obiecto) ſed ſpecies intelligibilis ſupplet vicem obiecti, ergo determinare intellectum ad ſpecificam rationem cognitionis proprium officium eſt ſpeciei intelligibilis, & ex conſequenti, eſſentia Angeli, quatenus determinat intellectum ad ſui cognitionem exercet officium formæ intelligibilis, & non ſolum radicis, vnde oritur intellectus determinatus.

¶Tertiò. Nam D. Thom. nititur oſtendere hic, quod eſſentia Angeli eſt principium formale cognitionis ſui, ſicut in alijs cognitionibus ſpecies intelligibilis ſuperaddita habet principij formalis cognitionis rationem, ſed nequit eſſe tale principiũ, niſi determinet intellectum formaliter ad illã cognitionem, & non ſolũ radicaliter, ergo.

¶Ad hæc argumenta reſpondet Magiſter Bañes quod Caiet. verum dicit, ſed diminutè loquitur, & breuiſsimè, quia non explicat, quo pacto eſſentia Angeli concurrit per modum formæ, & ſpeciei intelligibilis. Quapropter pro ſolutione argumentorum eſt notandum, quod iam ſupra dictum eſt, ſcilicet, quod ſpecies accidentalis, & ſuperaddita potentiæ duo facit in ordine ad cognitionem. Primum quod vnit intimè obiectum cum potentia, & ex conſequenti conſtituit obiectum intra potentiam in eſſe intelligibili. Alterum eſt quod determinat, & perficit virtutem potentiæ cognoſcitiuæ reſpectu talis, vel talis cognitionis. Primum quidem officium proculdubio eſt proprijſsimũ ſpeciei intelligibilis, inquantum ſpecies intelligibilis eſt, ita, vt ab illa non poſsit ſeparari. Secundum autem officium non conuenit per ſe ſpeciei intelligibili, inquantum ſpecies intelligibilis eſt, ſed conuenit alicui ſpeciei intelligibili, vel propter imperfectionem potentiæ in qua recipitur, vel propter imperfectionem ipſius ſpeciei, quæ eſt accidens inhærens. Ad hoc enim natura inſtituit ſpeciem intelligibilem ſuperadditam potentiæ, quod ipſa potentia cognoſcitiua non erat vndequaque perfecta, & determinata ad omnem intellectionem, vnde oportuit vt ſibi ſuperadderetur aliqua qualitas, qua determinaret illam ad obiectum, ad quod intelligendum non erat per ſe determinata. Hanc doctrinam colligo ex D. Tho. ſup. q. 12. art. 2. vbi ait, quòd ſpecies intelligibilis tantum ſe tenet ex parte obiecti, & non ex parte potẽtiæ. At vero ſi de ratione ſpeciei eſſet non ſolũ facere vnionem intimam inter obiectum & potentiam, ſed etiam perficere virtutẽ cognoſcitiuam, & determinare ad actionem, tunc non ſolum ſe teneret ex parte obiecti, ſed etiam ex parte potentiæ, ſiquidem perfectio, & complementum virtutis cognoſcitiuæ ad ipſam pertinet. Ex hoc ſequitur, quòd quamuis eſſentia Angeli in cognitione ſui non determinet intellectum per modum formæ informantis, & ſpeciei intelligibilis actuantis, ſed per modum radicis, & fontis à quo fluit intellectus determinatus, concurrit nihilominus ad talem cognitionem per modum ſpeciei intelligibilis, & formæ, quatenus intimè vnit Angelum ipſum cum proprio intellectu in eſſe intelligibili, in hoc enim ſaluatur proprium officium ſpeciei intelligibilis.

¶Vnde ad primum argumentum reſpondetur negando ſequelam, & ad probationem dicitur, quòd eſſentia Angeli, quatenus facit illam intimam vnionem obiecti cum potentia, quodammodo actuat, & informat intellectum in eſſe intelligibili, quia cum ſit proprius modus operandi potentiæ intellectiuæ, quod cognoſcat rem intra ſe, quantumlibet

tumlibet aliàs habeat determinationem ad aliquam cognitionem in ratione potentiæ cognoſcitiuæ, hinc eſt, quod quodammodo illa forma, quæ facit vnionem obiecti cũ potentia, conſtituat illam etiam quodammodo in actu primo: ſicut intellectus creatus quantumlibet illuſtratus lumine gloriæ, quod eſt ſufficientiſsimum principiũ effectiuum ex parte potentiæ, non videbit Deum, niſi eſſentia diuina vniatur illi intimæ in ratione cuiuſdam formæ intelligibilis ſubſiſtentis, non informantis. Verum eſt tamen, quod ſpecies, quatenus facit hanc vnionẽ obiecti cum potentia, quia nullam addit actiuitatem ipſi potentiæ, dicitur habere diminutam rationem formæ actuantis potentiam. Hæc autem ſufficit ad rationem ſpeciei intelligibilis: & hæc eſt ratio propter quam diuina eſſentia poteſt ſupplere vicem ſpeciei intelligibilis.

¶ Nam, ſi ex propria ratione ſpecies intelligibilis eſſet in rigore forma intelligibilis informans, non poſſet ſuppleri per diuinã eſſentiam. Non enim poteſt Deus per ſe ipſum ſupplere vicem cauſæ formalis, ſuppletur autem ſpecies intelligibilis per diuinam eſſentiam, ex eo, quod non tam eſt forma intellecta ſpecies intelligibilis, quam habeat quendam modum formæ intelligibilis, de cuius propria ratione nõ eſt quod informet inhærendo, quemadmodum perſonalitas diuina ex eo poteſt ſupplere perſonalitatem propriam naturæ creatæ: quia perſonalitas creata ex ratione propria perſonalitatis non eſt forma naturæ (propriè loquendo) ſed eſt terminus naturæ, ſicut punctus terminans lineam, quæ quidem ratio eſt diminuta in ratione formæ: ita Deus non ſupplet vicem cauſæ formalis dum cõmunicat ſuam perſonalitatem humanæ naturæ. ¶ Ad ſecundum negatur antecedens, ſi intelligatur cum præciſione. Nam potentia poteſt determinari ad ſpeciem actionis dupliciter. Primo modo, à propria ſua natura, & à radice, à qua dimanat. Secundo modo poteſt determinari ſuperaddita, verbi gratia, Calor (qui eſt potentia ignis) ad calefaciendum à ſua propria ratione habet determinari ad illam actionem ſpecificam. Similiter, potentia viſiua ex ſe ipſa determinata eſt ad videndum lucem ſecundum probabilem ſententiam, & ita ſi daretur lux per ſe ſubſiſtens abſque aliqua ſpecie videretur (vt ait D. Thom. quolibet. 7. artic. 1.) Exemplum ſecundi, potentia viſiua determinatur ad videndum album per ſpeciem viſibilem albedinis, ſibi ſuperadditam tanquam complementum potentiæ, quæ non eſt determinata ad omnem operationem videndi. Nunc ergo dicimus in præſentia, quod intellectus Angeli non habet conſummatam, & perfectam operationem ad cognoſcendas res alias à ſe ipſo, eo quod eſſentia à qua procedit, neque formaliter, neque eminenter continet perfectè res alias à ſe ipſa. Vnde intellectus indiget ſuperadditis ſpeciebus aliarũ rerum. At vero ad perfectam cognitionem ſui habet determinationẽ quam illi tribuit propria eſſentia Angeli, à qua dimanat, nõ ſolum in eſſe entitatiuo, ſed in eſſe intelligibili quãtum ad iſtam operationem.

¶ Ad confirmationem dicitur, quod complementum & determinatio virtutis cognoſcitiuæ ad cognitionem talem, ſumitur quidem ex obiecto, ſed tamen iuxta modũ expoſitum in præcedente ſolutione. Nihilominus, cum hoc ſtat in veritate, quod per ſe loquendo, huiuſmodi complementum ſe teneat ex parte potentiæ operantis. Et quando obijcitur etiam ſpeciem actionis deſumi ab obiecto, reſpondetur, quod obiectum ſpecificat intellectionem, per modũ termini quem reſpicit intellectio, & non per modum principij actiui determinantis potentiam.

¶ Sed contra hoc replicatur. Actio (inquãtum actio) non ſpecificatur à termino, ſed à principio actiuo, vt videtur dicere Diuus Tho. 1. 2, quæſt. 1. artic. 3. ergo intellectio, prout eſt actio non ſpecificatur ab obiecto, prout eſt terminus, ſed potius prout eſt principium actiuum ipſius intellectionis, determinans potentiam ad talem operationem.

¶ Ad hanc replicam dicunt aliqui, quod intellectio (prout actio eſt) ſpecificatur ab obiecto, prout habet rationem principij actiui, hanc autem rationem habet, quatenus eſt intra potentiam per ſuam ſimilitudinem, qua mediante concurrit cum illa potentia ad actionem. Sed aiunt, dupliciter cõtingere obiectum eſſe intra potentiam. Primo modo, per formam ſuperadditam potentiæ, ſicut lapis, qui videtur eſſe in potentia viſiua per ſpeciem ſuperadditam. Altero modo per inclinationem, & proportionem naturalem quam habet potentia cum

V obie-

obiecto, vt centrū terræ dicitur eſſe in graui & locus ſurſum dicitur eſſe in igne ratione leuitatis, & proportionis, quam habet cum loco ſuperiori, ita docet D. Tho. 4. cōtra gentes. c. 19. Hinc ergo dicunt, quod cognitio qua Angelus ſe cognoſcit, procedit ab eſſentia Angeli, vt à principio actiuo proximo; quatenus eſſentia Angeli in ratione obiecti continetur intra ipſum intellectum, propter naturalem inclinationem, & proportionem, quam habet intellectus cum eſſentia Angeli tanquā cū proprio & cōnaturali, ꝓportionato ſibi obiecto. Atq; ita eſſentia Angeli in eſſe intelligibili in duplici ratione continetur intra ipſum intellectum. Primo ratione proportionis naturalis, quam modo explicabamus. Secundò quatenus eſſentia vnitur intellectui in ratione ſpeciei intelligibilis, vt explicatū eſt. Tunc ergo dicunt, quod ſecundū priorem rationem eſſentia concurrit effectiuè ad cognitionem ſui, & illam ſpecificat tanquā principiū actiuū illius, prout eſt actio. At vero ſecundum poſteriorem rationem, ipſa eſſentia non eſt actiuum principiū illius cognitionis propriè loquendo.

¶ Sed hæc ſolutio non placet; quia cōtinet duo falſa. Primum eſt quod eſſentia Angeli eſt principium actiuum proximū ipſius intellectionis, hoc enim eſſe non poteſt, neque in eſſe intelligibili; neq; in eſſe entitatiuo. In eſſe quidē entitatiuo, quia nulla ſubſtantia immediatè operatur per ſuam eſſentiam præter diuinam. In eſſe vero intelligibili, quia principium proximæ intellectionis eſt intellectus determinatus per ſpeciē intelligibilem ad actionem. Et quidē, ſi ſpecies intelligibilis fuerit ſuperaddita potentiæ, tanquam forma informās ipſam, manifeſtum eſt, quod concurret effectiuè, ſimul cum intellectu. At vero ſi ſpecies intelligibilis fuerit forma ſubſiſtens, neq; actuans; neq; informans ipſum intellectum, non poterit cōcurrere effectiuè, ſaltem proximè, & immediatè ad ipſam intellectionē, quamuis poſſit concurrere radicaliter. Alterum eſt, quia illa ſolutio dicit, quod ſolū ratione ſimilitudinis, & proportionis (quam habet intellectus ad obiectum) poteſt dici; quod obiectum eſt principium effectiuū, & proximum intellectionis. Hoc autē falſum eſt; quia pari ratione diceretur, locus ſurſum eſſe principium effectiuum motus ignis. Patet ſequela, quia etiam ignis habet

ratio

in ſe ſimilitudinem, & proportionem cum illo loco. Et etiam ſequitur, quod motus ignis ſpecificaretur ab illo loco, nō tanquā à termino, ſed tanquam à principio actiuo. Reſpondetur ergo ad replicam factam ex D. Tho. 1. 2. quæſt. 1. art. 3. & etiam prima parte quæſt. 14. art. 5. ad 3. Et tertia parte quæſt. 19. Aduertendo quod obiectum intellectionis poteſt illam ſpecificare, & in ratione principij, & in ratione termini, ſecundum quod intellectio conſideratur, vt motus quidam ſpiritualis, diuerſis tamen rationibus, In ratione principij ſpecificat intellectionem, non tamen ita, vt ſit principium immediatum actiuum, ſed mediante (ſcilicet) ſpecie ſuperaddita potentiæ, ratione cuius dicitur obiectum eſſe intra potentiam in eſſe intelligibili. Aut etiam mediante virtute, & complemento potentiæ, quod oritur ab eodem obiecto vnito in ratione ſpeciei intelligibilis, vt iam explicatum eſt, & iſto modo dicitur obiectum eſſe principium intellectionis, & ſpecificationis illius radicaliter, & non vt principium formale effectiuū. Erit autem principium formale effectiuum & proximum ipſa potentia intellectiua, quæ oritur perfecta, & completè determinata ad talem cognitionem ſui ipſius. ¶ Ad vltimum reſpondetur, quod D. Tho. hoc tantum intendit in articulo, ſcilicet, quod ex eo quod angeli eſſentia eſt ſpecies intelligibilis per ſe ſubſiſtēs, non ſtatim ſequitur eam non eſſe principium effectiuum cognitionis ſui, vel principium formale; vel radicale, vel etiam ratione ſuæ ſimilitudinis exiſtentis in intellectu. Vtrum vero neceſſario ſit principiū effectiuum formale, nō determinat Diuus Tho. vnde vtraq; ſententia ſupra explicata poterit ſuſtineri in doctrina D. Thom. Hactenus de ſententia D. Tho. & explicatione Thomiſtarum.

¶ Secunda ſententia eſt Doctoris, vt patet in litera, quæ quamuis in concluſione coincidat cum ſententia D. Tho. in explicatione tamen nullatenus poſſunt cōuenire. Nā prædicta explicatio D. Tho. multa continet quæ non poſſunt in via Doctoris ſuſtineri. Vt autem prædictā quæſtionē explicemus ſunt notanda nonnulla. *Sententia Doctoris.*

¶ Primo eſt notandū cum Doctore in primo diſt. 7. quæſt. 7. & in quolib. quæſt. 15. quod in anima eſt aliquod principium reſpectu intellectionis, & illud non eſt volūtas, *1. Notab.*

tas, neque ſenſus, erit ergo intellectus.

¶ Secundò eſt notandum cum Doctore in eadem diſtinctione & quæſtione litera. R. quod intellectus non eſt totalis cauſa intellectionis, ſed intellectus ſimul cum obiecto (ſi per ſe poteſt intellectui vniri) vel ſi per ſe non poteſt vniri per ſpeciem intelligibilem. Vnde ſpecies ſupplet vicem obiecti, quando obiectum non poteſt vniri potentiæ, quare non eſt dicendum obiectum ſupplere vicem ſpeciei, ſed è cõtra ſpeciē ſupplere vicem obiecti.

3. Notab. ¶ Tertiò eſt notandum, quod intellectus ſicut non habet totam actiuitatem reſpectu intellectionis, ſed habet ſuam partialē actiuitatem diſtinctā ab actiuitate obiecti, vel ſpeciei, quamuis in ſuo genere vtraque actiuitas ſit totalis, reſpectu tamen totius effectus neutra actiuitas eſt totalis, ſed ex vtraque efficitur vna totalis actiuitas: vnde intellectus non eſt in potentia paſsiua (quicquid aſſerat Caiet. 1. part. quæſt. 69. arti. 2.) in ordine ad productionem verbi, & intellectionis, vt prædicti expoſitores etiam fatentur tribuentes intellectui ſuam actiuitatem diſtinctam ab actiuitate ſpeciei: vnde intellectus per accidens indiget informatione ſpeciei, quia ſpecies accidēs eſt, quod ſi intellectus eſſet pura potentia paſsiua neceſſariò indigere aliqua forma informante, qua reduceretur de potentia ad actum primum, ſed ipſi expoſitores fatentur intellectum non indigere per ſe tali informatione, ſed per accidens, ex eo quod ſpecies accidens eſt, non ergo intellectus eſt pura potentia paſsiua reſpectu productionis intellectionis, ſiue verbi, ſed neceſſario habet ſuā actiuitatem diſtincta ab actiuitate ſpeciei.

4. Notab. ¶ Quartò eſt notandum, quod eſſe perfectionem alicuius contingit dupliciter, vno modo per ſe, alio modo per accidens, per ſe quando conuenit illi ex natura ſua, vt accidenti, quod ſit perfectio accidentalis ſubiecti, & formæ quod ſit præfectio ſubſtantialis materiæ. Per accidens vero, quādo illud non cõtingit illi ex natura ſua, ſed aliundè. Sicut verbi gratia, Poſſumus conſiderare ſpeciem intelligibilem. Vno modo ſecundū quod accidēs eſt informans intellectum, & ſecundum iſtam rationem eſt perfectio illius. Alio modo, ſecundum quod eſt cauſa totalis in ratione ſpeciē, & partialis reſpectu intellectionis, & ſecundum iſtam rationem accidit ſpeciei, quod ipſa perficiat intellectū, & ſit forma illius, q a licet ſpecies perficiat intellectum, non tamen dat illi aliquam actualitatem pertinentē ad cauſalitatem intellectus. Sicut verbi gratia Potētia motiua in manu poteſt vti cultello, in quantum acutum eſt ad diuidēdum aliquod corpus, quod ſi illa acuties eſſet in manu (vti in ſubiecto) poſſet manus vti acutie cultelli ad illam operationem, & tunc accideret manui (inquantum in ea eſt, potentia motiua) quod in ea eſſet acuties, quia acuties nullam perfectionē daret manui, pertinētem ad potentiā motiuam, quia æque perfecta eſt potentia motiua ſine tali acutie: & ita eodem modo vtitur ea, quando eſt in alio coniuncto manui (vt cultello) ſicut vteretur ea, ſi eſſet in manu. Ita in propoſito, ſi ſpecies poſſet eſſe inexiſtēs intellectui abſq; inhærentia per modū formæ, ſi iſto modo inexiſtens eſſet ſufficienter cõiuncta intellectui poſſent illæ duæ cauſæ (intellectus, ſcilicet & ſpecies ſibi inuicem coniunctæ) in eandē operationē, inquam modo poſſunt, quando ſpecies informat intellectum, vt patet in caſu præſentis quæſtionis, quando (verbi gratia) Angelus intelligit ſe per ſuā eſſentiam, & non per ſpeciem intelligibilē, tunc enim eſſentia Angeli (quę eſt obiectum præſens) eſt cauſa intellectionis ſimul cū intellectu abſque informatione intellectus, ſed ambæ duæ cauſæ approximatæ (abſq; informatione alterius ab altera) per ſolam approximationem debitam cauſant vnū effectum communē, nempe intellectionem, vel verbum.

5. Notab. ¶ Quintò eſt notandū quod Doctor in hac quæſtione impugnans ſententiam D. Tho. non impugnat concluſionē, ſed tantū rationē ipſius, ex eo quod ſecundū ſententiā D. Tho. 1. par. q. 69. art. 2. cum Caiet. ibi intellectus eſt in potentia eſſentiali ad intellectionē, vel operationē, & per cõſequens requirit per ſe neceſſario aliquā formā informantē, & reducentē illum de potētia eſſentiali ad actum primū, & per hoc arguit doctor cõtra D. Tho. quia nihil poteſt habere principiū operationis alicuius immanētis, niſi ſit in actu, per illud quod eſt principiū talis operationis, ſed intellectus (ſecundum ſententiā D. Tho.) ex natura ſua, & ſecundum ſe eſt in potētia eſſentiali reſpectu intellectionis, ergo non poteſt eſſe principiū intellectionis, niſi reducatur ad actū per illud quod eſt principiū talis operatiōis, ſed nõ poteſt reduci ad actū niſi per formā in-

formantẽ (quia potentia paſsiua nõ reducitur ad actũ niſi per ſuã formam) ergo cũ eſſentia Angeli nõ ſit forma informãs, ſed per ſe ſubſiſtẽs, ergo nõ poteſt eſſe actus ipſius intellectus, & per cõſequẽs, vel intellectus habet actiuitatẽ diſtinctã ab actiuitate actiua ſpeciei, vel non habet actiuitatẽ, ſed eſt in potentia paſsiua, & in potẽtia eſſentiali, nõ poteſt per eſſentiã Angelus cognoſcere ſe ipſum. Sicut v.g. Ex eo quod corpus animale ante informationẽ animæ nõ habet potẽtiã motiuã, ſed eſt in potẽtia eſſentiali, ideo indiget informatiõe animæ, & quod anima tribuat illi eſſe, vt homo poſsit mouere ſuũ corpus, vnde ſi anima nõ informaret corp⁹, nequaquã homo, vel animal poſſet mouere corpus. Ita in ꝓpoſito à ſimili, ſi intellectus eſt in potentia paſsiua & eſſentiali reſpectu intellectionis, ergo ſi ſpecies, vel obiectum nõ informat intellectũ, & reducit illum de potentia ad actũ, nõ poterit Angelus intelligere ſe, quia nõ habet principiũ intelligẽdi, nempè intellectũ reductũ de potentia ad actũ, ſed eſſentia Angeli nõ eſt forma informãs intellectũ, ergo neq; poteſt Angelus intelligere ſe per ſuã eſſentiã, vel ſi poteſt, ergo intellectus Angeli nõ requirit aliquid, quo reducatur de potẽtia eſſentiali ad actũ; vel ergo intellectus Angeli nõ eſt in potentia eſſentiali ad intellectionẽ, quod eſt contra ipſum D. Tho. ſed habet ſuã partialem actiuitatẽ diſtinctã ab actiuitate obiecti, & ſpeciei, & per cõſequens, nõ eſt in potentia eſſentiali. ¶ Cõfirmat autẽ Doctor iſtã ſuã ſententiam exemplo. Verbi gratia, demus, quod ſeparet Deus aliquẽ calorẽ ab aliquo igne, certum eſt, quod quãuis ille calor ſeparatus poſsit eſſe calefaciens, vel ratio calefactionis, nõ tamẽ eſſet ratio calefactionis ligno, à quo eſt ſeparatus, ſi calefactio eſſet actio immanens, quia actio immanens eſt intra ipſum agens, ergo ſi ſeparas calorem ab igne (qui eſt in ligno) implicat, quod illa calefactio caloris ſeparati, ſit actio immanens ipſius ligni habentis ignem: quia principiũ effectiuum nõ eſt formaliter intra ipſum agens. Ita in propoſito, ſi ſepares ab intellectu (qui eſt in Angelo) virtutẽ actiuã intelligendi, ſicut ſeparatur ex eo quod ponitur in via D. Tho. intellectus pura potẽtia paſſiua, & quod ex intellectu & ſpecie (vt verbis Caietani vtar) efficitur vna vis animalis, ex hic intellectus (qui erat in potẽtia paſſiua) efficitur potẽtia actiua, ergo ſi ſepares ab intellectu talẽ informationẽ, ſeparas virtutem actiuã, & per cõſequens implicat (põnendo eſſentiã formã ſubſiſtentẽ & nõ inhærentẽ) poſſe Angelũ habere operationẽ immanentẽ: & per cõſequẽs, ſeipſum intelligere. Quod ſi iſta bene perſpicias videbis Caiet. non reſpõdere Doctori, neque poſſe euitare prædictã cõtradictionẽ. Nã hic non quærimus an forma ſeparata à ſubiecto poſſet eſſe principiũ operãdi. Neque etiã quærimus, vtrũ illud quod eſt principiũ formale quo, ſit vnũ cũ potentia per identitatem; vel ſatis eſt, quod illi vniatur tanquã quid terminãs ipſam potentiã ad operandũ, quia cũ hoc certiſsimũ ſit, nõ poteſt verti in quæſtionẽ, vt patet in ſpecie intelligibili, quæ per accidẽs informat intellectũ, nẽpe quia accidens eſt, vnde eſſentia diuina vnitur intellectui abſq; informatione, quia nõ eſt requiſita informatio ad talẽ vnionẽ. Quare vt potentia operetur, ſatis eſt vnio illa, quæ ſufficiẽs eſt ad determinãdũ totaliter ipſam potentiã, quæ vnio neq; eſt informatio, neque eſt identitas, ſed præſentialitas quædam intima obiecti & potentiæ, vel per ſe (ſi per ſe poteſt vniri) vel per ſpeciem ſupplentem vicem obiecti: quando obiectũ per ſe nõ poteſt vniri. ¶ Quòd ſi dicas: Determinatio intellectus debet fieri à forma inhærente ipſi, ergo eſſentia Angeli (ſiue obiectũ quod per ſe vnitur potentiæ) nõ poteſt determinare intellectũ, nõ inhærendo, & per cõſequens, non poteſt eſſe principium formale intellectionis, per modũ determinãtis intellectũ. Antecedens probatur, quia talis determinatio non eſt effectus cauſæ finalis, quia finis non mouet niſi vt cognitus, & per conſequens requireretur alia intellectio ad cognitionem illius finis, & per cõſequens alia determinatio, & ad illam alia, & ſic eſſet proceſſus in infinitũ. Neque etiam eſt effectus cauſæ exemplaris, quia etiã cõcurrit exemplar ad ſuum effectum, vt cognitum. Neque etiam eſt cauſæ materialis, quia iſta cõſiſtit in receptione; & ab hoc cauſa inferior dicitur determinare ſuperiorem in genere cauſæ materialis, quia recipiendo concurſum cauſæ primæ modificatur talis concurſus taliter, quod cum leone producit leonem, & cum homine hominẽ, & ſic de reliquis cauſis ſecundis. At vero concurſus intellectus actu operantis eſt ipſa actualis intellectio. Neque etiam eſt effectus cauſæ efficientis, quia obiecto, cui tribuitur determinatio intelle-

Nota hæc.

tellectus) non cõparatur ad eũ, vt cauſa efficiens, ergo determinatio intellectus debet eſſe effectus cauſæ formalis, & p cõſequẽs, cũ forma nõ cõmunicet ſuum effectũ niſi inhærendo, vel informãdo, neceſſario requiritur informatio intellectus. ¶ Ad hoc reſpõdet Caiet. 1. p. q. 54. art. 3. & q. 56. art. 1. quẽ ſequũtur aliqui ex recentioribus vt viſum eſt in expoſitione & ſentẽtia D. Th. determinationẽ intellectus Angeli fieri ab eius eſſe in genere cauſæ efficiẽtis per naturalẽ reſultãtiã. Nã ſicut ab eſſentia Angeli dimanat eius intellectus: ita etiã dimanat ſufficiẽter determinatus ad intellectionẽ, & cognitionẽ ſui ipſius. Et ratio eius eſt, quia intellectus põt cõſiderari dupliciter. Primò quatenus eſt potẽtia quædã intellectiua. Secundò modo quatenꝰ eſt determinatus ad intellectionẽ alicuius obiecti in particulari. Primũ autẽ habet ab eſſentia, à qua dimanat. Secundũ vero habet ab obiecto intelligibili. Nã ab ſpecie intelligibili leonis habet, ꝙ intelligat leonẽ, & ab ſpecie intelligibili equi habet, quod intelligat equũ. At vero reſpectu ſui (id eſt reſpectu ipſius Angeli) vtrũq; habet ab eius eſſentia, à qua dimanat, & quãuis eſſentia Angeli ſubſiſtẽs, & perfecta eſt in eſſe immateriali, adhuc in ea poſsũt diſtingui alia duo, ſcilicet, quod eſt eſſentia quædã intellectualis, & ſecũdũ, quod eſt actu intelligibilis: & ratione primi, dimanat ab ea intellectꝰ, vt eſt potẽtia quædã intellectiua ratione vero ſecũdi dimanat ab ea ipſe intellectus ſufficiẽter determinatus, & modificatus ad intellectionẽ eiuſdem eſſentiæ, q nõ minorẽ vim habet quantũ ad hoc ſecũdum eſſentia Angeli (quæ actu intelligibilis eſt) quã reliqua obiecta intelligibilia. ¶ Iſta tamẽ ſolutio alijs ex diſcipulis D. Tho. nõ placet, & ratio illorũ eſt, quia vel cõcurſus quo eſſentia Angeli eſt principiũ ſui intellectus eſt ſolũ cõcurſus principij efficiẽtis, aut ſimul eſt cõcurſus obiecti intelligibilis: ſi primũ, ſequitur, quod non ſufficiat ad determinandũ intellectũ, quia determinatio potentiæ (vt cognoſcitiua) debet fieri ab obiecto, vt cognoſcibile eſt. Secundũ autem dici nõ poteſt, quia quæcũq; eſſentia eſt principiũ ſuarũ potentiarũ, eo modo quo eſſentia Angeli eſt principiũ ſui intellectus, & tamẽ nõ cõcurrit quæcũque eſſentia per modũ obiecti ad productionẽ ſuarũ potentiarũ. Tum etiã, quia ſicut eſſentia Angeli eſt obiectum intelligibile, ita eſt obiectũ amabile, & ſicut eſt principiũ ſui intellectus, ita eſt principiũ ſuæ volũtatis, & tamen non cõcurrit per modũ obiecti amabilis ad inclinationẽ ſuæ volũtatis, quia nõ cõcurrit trahendo, ergo neq; ad inclinationẽ intellectus per modũ obiecti intelligibilis. Patet ſequela, quia nõ minus eſſentia Angeli eſt principiũ ſuæ volũtatis, quã intellectus, neq; habet minus rationẽ obiecti amabilis, quã intelligibilis, ſed voluntas ad hoc vt ſit cõplete & vltimo determinata ad amorẽ eſſentiæ, nõ ſatis eſt quod proceſſerit ab eſſentia, ſed requiritur propoſitio eiuſdẽ eſſentiæ mediante cognitione, ſicut ad dilectionẽ aliorũ obiectorũ, ergo idẽ dicendũ eſt de intellectu reſpectu intellectionis. ¶ Vnde aliter reſpõdent prędicti, dicentes, determinationẽ intellectus nõ eſſe effectũ aliquẽ de nouo productũ in ipſo intellectu, ſed cõſiſtere ſolũ in approximatione, & vnione obiecti ad intellectũ, quæ ſit ſufficiẽs ad hoc, vt à quolibet eorũ, tanquã à cauſa partiali, producatur intellectio. Quãdo enim aliqua cauſa eſt ſecũdum ſe indeterminata ad ſpecificationẽ ſui actus per hoc ſolũ determinatur ſufficiẽter quod cõiungitur cauſæ proportionatæ illius ſpecificationis, & ita intellectus Angeli (qui ſecundũ ſe eſt indeterminatus, quantũ ad ſpecificationẽ intellectionis) reſpectu ſuæ eſſentiæ bene poterit dici determinari per aſſiſtentiã, & cõiunctionẽ cauſæ producentis actũ quo ad ſpecificationẽ, ſcilicet, ſuæ eſſentiæ. Quod vero hæc coniunctio fiat etiã in Angelo reſpectu obiecti extrinſeci, media inhæſione ſpeciei intelligibilis, per accidens eſt, propter improportionẽ, aut diſtãtiam obiecti. Vnde ad argumentũ in forma reſpondent, negando antecedens, & ad probationẽ negando maiorẽ, & ad tertiã probationem antecedentis argumẽti principalis, quod quãdo D. Tho. negat ſubſtantiã eſſe principiũ proximũ operationis, loquitur per principiũ per modũ potẽtiæ, quod primario ordinatur ad operationẽ, non autẽ de principio per modũ obiecti. ¶ Iſta tamẽ ſolutio & explicatio ſententiæ & quęſtionis, quãuis veritatẽ habeat, ſupponit tamẽ vnũ quod in via D. Tho. ſolet negari, nempe intellectũ poſsibilem, habere aliquã actiuitatẽ propriã, diſtinctã ab actiuitate ſpeciei intelligibilis. Vnde prædicti fatendo actiuitatem intellectus diſtinctã ab actiuitate ſpeciei fatentur etiã vel fateri tenentur, intellectũ & ſpeciẽ cõcurrere tanquã duæ cauſæ.

Vt docet Doctor in. 1 diſt. 3. q. 7. litera. M. habẽtes ordinẽ eſſentialẽ, taliter, ꝙ vna nõ eſt ſimpliciter perfectio altera, ita tamen quod vtraque in ſua partiali cauſalitate eſt perfecta, nõ dependẽs ab alia. Quare paulo infra docet dicens, Accidit ſpeciei (inquãtũ eſt cauſa partialis reſpectu actus intelligẽdi cũ intellectu, vt cũ alia cauſa partiali) quod ipſã perficiat intellectũ, quia etſi perficiat eũ, nõ tamen dat intellectui aliquã actualitatem pertinẽtẽ ad actualitatẽ intellectus. Et paulo infra. Ita in ꝓpoſito, ſi ſpecies poteſt eſſe inexiſtens intellectui abſq; inhærentia per modum formæ, ſi iſto modo inexiſtens eſſet ſufficienter cõiuncta intellectui, poſſent iſtæ duæ cauſæ partiales (intellectus & ſpecies) cõiũctę ſibi inuicẽ in eãdẽ operationẽ, in quã modo poſsũt, qñ ſpecies informat intellectũ. Quod etiã apparet ponendo aliquod intelligibile præſens ſine ſpecie. Illud enĩ obiectũ eſt cauſa partialis, & non informat intellectũ, qui eſt altera cauſa partialis, ſed iſtæ duæ cauſæ partiales approximatæ abſq; informatione alterius ab altera per ſola approximationẽ debitã cauſant vnũ effectũ cõem. Ex qua litera doctoris ſatis patet quomodo prædicti exponẽtes ſentẽtiã D. Tho. nihil aliud doceant, quã ſententiã Doctoris. Vnde immerito ꝑdicti impugnãtes Doctorẽ, ex eo quod dixerit D. Tho. ſenſiſſe, obiectũ, vel ſpeciem debere eſſe principiũ formale intellectiõis. Nã doctor ſupponit ibi, quod D. Tho. docuit. 1. p. q. 69. arti. 2. Scilicet intellectũ poſsibilem eſſe in pura potentia eſſentiali reſpectu intellectionis ſecluſa ſpecie intelligibili, & illud quod eſt in potentia eſſentiali (ſi nõ reducatur ad actũ per aliquã formã) nõ poteſt eſſe principiũ operationis, vnde cõſequenter ad iſta dicendũ eſſet ꝙ cũ Angelus non poſſet habere intellectũ informatũ ſua eſsẽtia, ideo neque poſſet intelligere ſe per ſuã eſſentiã: at vero, ad hoc quod Angelus ſeipſum intelligat, non indiget quod eius eſſentia ſit forma informãs ſuũ intellectũ, cum ſatis ſit approximatio, & vnio per modũ duarum cauſarum, ideo neque requirit informationem, quia intellectus Angeli non eſt in pura potentia eſſentiali reſpectu ſuæ actiuitatis partialis, quanuis ſit reſpectu actiuitatis totalis, quia ſicut quando duo portant lapidem, quorũ neuter per ſe poteſt illum portare, tunc quilibet habet ſuã actiuitatẽ, neuter tamen habet actiuitatẽ abſolutè in ordine ad effectũ, ſed tantũ partialẽ actiuitatẽ, ꝓpter quod poteſt dici quod quilibet eſt in potẽtia eſſentiali in ordine ad totum effectũ, id eſt, quod quilibet caret totali actiuitate, quãuis habeat partialem, quia tamẽ ex illis nõ fit vna numero actiuitas actiua, ſed ex illis duabus partialibus integratur quaſi vna actiuitas, ita in propoſito, ex actiuitate intellectus (quam non habet ab ſpecie) & ex actiuitate ſpeciei (quã non habet ab intellectu) integratur quaſi vna totalis actiuitas reſpectu intellectionis. Ex quo prouenit, ꝙ ſicut in duobus agentibus partialibus vnum agens nõ eſt forma alterius, ita in intellectu & ſpecie ſimiliter cõtingit, taliter, quod neque intellectus perficit ſpeciem, neque ſpecies eſt forma intellectus, nã de ratione formæ eſt quod reſpiciat potentiã paſsiuã, ſpecies autẽ (vt ſpecies) non reſpicit niſi potentiam actiuã intellectus, & ob hoc, nõ poteſt dici quod intellectus eſt in pura potentia eſſentiali, cum habeat ſuã actiuitatẽ diſtinctam ab actiuitate ſpeciei. ¶ Ex quo infertur, nõ rectè reſpõdere qui dicunt, eſſentiã Angeli vniri ſuo intellectui per modũ formæ non in eſſe rei, ſed in eſſe intelligibili, & propter hoc non indigere informatione aliqua, & ratio huius eſt: quoniam vel illud eſſe intelligibile eſt aliquid reale vel nõ. Si eſt aliquid reale, ergo ſecundũ aliquod eſſe reale eſſentia Angeli informat ſuum intellectum. Si autem nõ eſt aliquid reale, ergo neque eſt forma intellectus. Quod ſi reſpondeas eſſentiam Angeli vniri per modum obiecti intelligibilis per identitatem principio principali intellectiõis, quod eſt ipſum intelligens, non tamẽ intellectui, & ad hãc vnionem ſufficere, vt intellectus, ſit determinatus ad cognitionem eſſentiæ Angelorum, hæc ſolutio non placet aliquibus etiã exponentibus D. Thom. quorum ratio eſt, quia cum potentia operatiua ſit aliquo modo indeterminata ad aliquem actum ſecundum, ponenda eſt in ea immediatè ipſa determinatio, vt conſtat exemplo habituum, qui licèt inhæreant ſubſtantiæ, tanquã ſubiecto quod, non tamen inhærent illi immediatè, ſed medijs potentijs, ergo cum intellectus, qui eſt potentia operatiua ſit ſecundũ ſe indeterminatus ad hoc, vel illud obiectũ in particulari, in ipſo debet poni immediatè determinatio, & per conſequens vnio cũ obiecto, quæ ad huiuſmodi determinationẽ eſt neceſſaria. Vnde quanuis ſpecies intelli

gibili

gibili, vel obiectũ debeant prius vniri prioritate naturæ, vel rationis: quam intelligẽs intelligat, non tamen eſt neceſſarium quod vniatur vel per identitatẽ, ſicut eſſentia diuina vnitur ſuo intellectui, neque per informationem ſicut ſpecies intelligibilis, quæ quia accidens eſt vnitur noſtro intellectui, ſed ſatis eſt, quod vniãtur, ſicut duo agentia partialia ſub ordinata in agendo potentia ſimul producere aliquem effectũ, ad quẽ nulla per ſe eſt ſufficiens cauſa, & ſic ſatis eſt, quod obiectum ſit indiſtans, vel præſens intellectui ſecundum ſpeciem, & proportionatum ſecundũ gradũ immaterialitatis, vnde eſſẽtia Angeli vnitur ſuo intellectui per modum obiecti determinãtis intellectũ ad intelligendum tale obiectum, id eſt, quantũ ad ſpecificationem, & etiam in ratione conſtituentis intellectum in actu primo totali, quatenus cum obiecto producit operationem viralem, quam nõ produceret, niſi obiectum concurreret coadiuuans intellectum ad producendam illam intellectionem.

Prima cõcluſio. ¶ Prima cõcluſio. Si intellectus ſecluſa ſpecie intelligibili eſt in potentia eſſentiali reſpectu intellectionis, implicat Angelum intelligere ſe per ſuam eſſentiã. Hæc concluſio colligitur ex doctrina Doctoris in hac quæſtione, & ꝓbatur, illud quod eſt in potentia eſſentiali nõ poteſt reduci ad actum niſi per formã tribuentẽ illi eſſe (verbi gratia) Aqua (quæ eſt in potẽtia eſſentiali aër) non poteſt reduci ad actum, niſi per formã aëris tribuentem illi eſſe aeris. Sed intellectus ſecluſa ſpecie intelligibili eſt in potentia eſſentiali: ergo nõ poteſt reduci ad actũ niſi per formam tribuentẽ illi eſſe, ſed nulla forma tribuit eſſe, niſi informando, ergo cũ eſſentia Angeli nõ poſsit informare eius intellectũ, non poterit Angelus ſe per ſuam eſſentiam cognoſcere. Patet conſequentia; quia intellectus non habet actiuitatem, niſi ſit aliqua forma reductus de potentia eſſentiali ad actum. Quod ſi reſpondeas eſſentiã Angeli eſſe formã in genere intelligibilis, non autem in genere entis, illud manet iam ſupra improbatum.

Secunda cõcluſio. ¶ Secunda concluſio. Angelus intelligit ſe per ſuam eſſentiam. Hæc concluſio eſt Doctoris, vt patet in litera, quam defendit Diuus Thom. & omnes Thomiſtæ. Et probatur. *Probatur primo.* Illa ſubſtantia (quæ poteſt eſſe mediũ cognitionis ſecundum ſe, & ex natura ſua, & intime coniungitur intellectui, qui habet cognoſcere) eſt ratio cognoſcendi ſe ipſum tali intellectui, ſed eſſentia Angeli poteſt eſſe, & eſt medium cognitionis reſpectu proprij intellectus, & eſt illi intime vnita, ergo poteſt Angelus per ſuam eſſentiam ſeipſum cognoſcere. Maior patet, quia ideo ſpecies intelligibilis ponitur in intellectu ad intellectionem, vt ſit medium cognitionis, & vt mediãte illa obiectum vniatur potentiæ, ergo ſi aliqua ſubſtantia habet per ſe ipſam hoc ipſum: quia ſecundum ſe eſt intimè vnita potẽtię intellectiuè, poterit etiã eſſe ratio cognoſcendi ſeipſam, per ſeipſam. Confirmatur. Nam ſi aliqua ratione eſſentia Angeli non poteſt eſſe ratio cognoſcendi ſeipſam, maximè quia eſt forma per ſe ſubſiſtens, & non inhærens intellectui, ſed talis inhærentia non eſt neceſſaria, & talis ſubſiſtentia non impedit, ergo. Probatur minor, nam ſpecies intelligibilis (quatenus cauſat ſimul cum intellectu intellectionẽ) non reſpicit potentiam paſsiuam intellectus, ſed tantum potentiã actiuam, ſed quatenus inhæret intellectui non reſpicit potentiam actiuam, ſed paſsiuam: ergo inhærentia non eſt per ſe neceſſaria in ſpecie intelligibili ad intellectionem, & per conſequens, quanuis eſſentia Angeli non inhæreat, nõ ob hoc tolletur ab ea actiuitas, quæ ex parte ſua requiritur ad intellectionem.

Secunda pars probatur primo. ¶ Secunda pars probatur, nam eſſentia diuina eſt forma magis ſubſiſtens quam propria eſſentia Angeli, ſed ſecundum ſententiam D. Thom. eſſentia diuina vnitur intellectui beatorum reſpectu viſionis beatificæ productæ ab ipſo intellectu beatorum, ergo.

Probatur ſecundo. ¶ Secundò. Species intelligibilis ad hoc eſt neceſſaria, vt obiectum fiat actu intelligibile, & fiat vnio inter potentiam & ipſum obiectum, ſed ipſa eſſentia Angeli eſt actu intelligibilis, & nulla poteſt eſſe maior vnio, neque approximatio inter ſpeciem extrinſecam & intellectum, quam quæ eſt inter eſſentiam Angeli & eius intellectum, ergo poterit Angelus ſeipſum per ſuam eſſentiã intelligere. Maior patet, nam notitia producitur ab obiecto actu intelligibili (hoc eſt, vnito intellectui per ſe, vel per accidens) & ab ipſa potentia, ſed eſſentia Angeli eſt actu intelligibilis, quia vnitur proprio intellectui per identitatem, ergo ab ipſa eſſentia & intellectu producitur immediatè notitia ipſius Angeli. Confirmatur. Ex eo ſecũdum Ariſt. ad intelligendum lapidem requiritur

ritur ſpecies lapidis, quia lapis non eſt vnitus animæ, ergo ſi lapis eſſet vnitus intellectui, vel animæ, non eſſet neceſſaria ſpecies intelligibilis. ſed eſſentia Angeli eſt intimè vnita eius intellectui ergo. Angelus ad intelligendū ſe non indiget ſpecie, & per cōſequēs poterit ſe per ſuā eſſentiā cognoſcere.

Probatur tertio. ¶ Tertio. Species obiecti informans intellectum eſt cauſa partialis intellectionis, ergo ſi ipſum obiectum vniatur potentiæ poterit etiam eſſe cauſa intellectionis ſui ipſius per ſe ipſam. Probatur antecedens, quia ſpecies operatur virtute obiecti, à quo cauſatur, & ſupplet eius vicem, ergo ſi ſpecies in virtute obiecti (id eſt quia cauſatur ab obiecto, vel quia eſt virtus obiecti) poteſt producere notitiā vnita intellectui, multo magis poterit ipſum obiectum ſi per ſe vniatur potentiæ.

Probatur quarta. ¶ Quartò. Si aliqua ratione non poſſet Angelus ſe intelligere per ſuam eſſentiam, maximè, quia etiam ſequeretur, quod obiectum ſenſibile, ſcilicet, lapis poteſt quando eſt intimè præſens oculis cauſare notitiam ſenſitiuam ſui ſine ſpecie ſenſibili, quia talis intima præſentialitas ſufficit ex dictis ad cauſandum notitiam, ſed ſenſibile ſupra ſenſum nō facit ſenſationem, ergo neque intelligibile ſupra intellectum faciet intellectionem. Sed iſta ratio nihil valet, quia talis præſentialitas ſenſibilis ſupra ſenſum non fit per vnionem, quia lapis ſupra potentiam viſiuam non vnitur potentiæ viſiuæ neque per ſe, neque per accidens, & ſic non tantum non eſt ratio videndi, ſed impedit ipſam viſionem, quod nō vniatur per ſe, patet, quia non eſt idem realiter cum potentia viſiua: at vero eſſentia Angeli cum ſit idem realiter cum ipſo Angelo, & ſit vnita intellectui ipſius Angeli, nō ſolum nō impedit intellectionem, quin potius facit ipſam intellectionem.

Reſp. argumētis. ¶ Reſpōdetur argumētis in principio poſitis. *Ad primū.* Ad primū reſpōdetur, ꝙ ꝓ iſto ſtatu intellectus noſter nō poteſt quicquā cognoſcere, niſi per cōuerſionē ad phantaſmata. Phantaſma autē idem eſt quod ſpecies rei ſenſibilis, & ſingularis, & ſic non poteſt intellectus aliquid intelligere niſi phantaſmata ſpeculando, quia talis ordo reperitur inter noſtrū intellectū & ſenſum, quod nihil ſit in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu. Obiectum enim ſenſibile imprimit ſpecies materiales, & ſenſibiles in medio, quæ multiplicātur vſq; ad organū ſenſus exterioris, ſcilicet viſus, vel auditus. Deinde migrant ſpecies nō eædem numero, ſed per generationē vſq; ad ſenſum cōmunē, qui eſt in anteriori parte capitis: & dicitur cōmunis, quia ibi recipiunt ſpecies omniū ſenſuū particulariū, & exteriorū. Deinde ſpecies illæ repoſitæ in ſenſu cōmuni tranſeunt ad Phantaſiam, & dicuntur phantaſmata, quæ illuſtrata lumine intellectus agentis ſimul cum illo producūt ſpeciem intelligibilem, quæ (quia accidentia ſunt) collocantur in intellectu poſſibili, deinde ſpecies cum intellectu producūt verbū, quod informat intellectū poſſibilē, & intellectus deinde operatur vitaliter, intelligendo. Quia igitur nullū phātaſma poſſumus habere pro iſto ſtatu de anima noſtra, ideo nō poſſumus noſtrā animā intelligere pro iſto ſtatu: at vero quia Angelus nō indiget phantaſmatibus ad cognitionem ſui ipſius, ideo poteſt ſeipſum intelligere per ſuam eſſentiam. Vnde ad argumentum in forma neganda eſt paritas rationis.

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundum negatur antecedēs, de qua re dicemus infra latè.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium reſpondetur, ꝙ illa maxima Ariſt. debet intelligi de potentia organica, ſecus autem de potentia intellectiua. Nam potentia organica (vt oculus) oportet habeat contrariam diſpoſitionem ly, quam habet ſubiectum receptiuum coloris, ſubiectum autem receptiuum coloris eſt corpus denſum, & opacum, non enim recipitur color in perſpicuo, & raro, vt in aëre. Potentia autem cognoſcitiua coloris oportet, quod ſit perſpicua, & diaphana, vt oculus, & ideo oculus cognitiuus colorem, vel albedinem, non debet habere albedinem, quia aliàs, ſi illam haberet non eſſet perſpicuus: at vero potentia intellectiua ens eſt, & intelligit omnia entia. *Ad quartum.* ¶ Ad quartū reſpōdetur, ꝙ intellectus Angeli mouetur ab ipſa eſſentia Angeli, quatenus ex nō ꝓducēte verbū efficitur producēs per concauſalitatē ipſius eſſentiæ, quæ motio nō repugnat ipſi angelo, ſicut nō repugnat illi, quod modo intelligat illud, & modo nō intelligat illud. *Ad confirmat.* ¶ Ad cōfirmationē reſpōdetur, cōcedendo maiorē, & negādo minorē (vt dictū eſt in corpore quæſtionis) quia ſola vnio eſt per ſe neceſſaria, informatio autē per accidens. *Ad quintum.* ¶ Ad vltimū reſpondetur, negando ſequelā, & ad probationem dicitur, quod notitia non eſt mediū inter obiectum & potentiā, imo eſt extremum, cum ſit effectus vtriuſque.

TEX-

TEXTVS.

DICO, quòd Angelus quamlibet quidditatem aliam à ſe, & ſuam, & ſeipſum poteſt cognoſcere per eſſentiam, quãdo cognoſcit cognitione intuitiua, ſcilicet, ſub ratione, qua præſens eſt in exiſtentia actuali. Et poteſt cognoſcere per ſpeciem, quando cognoſcit eam cognitione abſtractiua. diſt. 3. quæſt. 11. infrà lit. C.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor duplici reſpondet quæſtioni. Quarum prima eſt, vtrum Angelus per ſuam eſſentiam poſsit cognoſcere alium Angelum notitia intuitiua. Secunda eſt, an poſsit etiam cognoſcere illum notitia abſtractiua, quæ quæſtiones difficiles ſanè ſunt, maximèque controuerſæ, præcipuè prima. Vt autem plena de hac re habeatur notitia, ſit titulus quæſtionis.

QVÆSTIO II.

¶ *Vtrùm Angelus per ſuam eſſentiam poßit cognoſcere alium Angelum.*

Prima ſententia. DE hac re omiſsis nonnullis ſententijs, quæ nullam probabilitatem habent, Prima ſententia eſt D. Tho. & omnium Thomiſtarum (dempto Ferrara) aſſerentium, impoſsibile eſſe aliquem Angelum ex his qui nunc exiſtunt, intelligere alium Angelum per ſubſtantiam ipſius Angeli cogniti, neque per eſſentiam ipſius cognoſcentis, ſed neceſſario ponẽdas eſſe ſpecies intelligibiles ſuperadditas intellectui Angelico, vt aliquis Angelus poſsit alios cognoſcere diſtinctè, & ſecũdũ eorũ quidditates. Hãc ſententiã probãt quoad omnes ſuas partes, & primò quoad primã, nempè, quod Angelus nõ poteſt aliũ Angelũ naturaliter cognoſcere per ſubſtãtiam Angeli cogniti. *Prima pars probatur. Primum argum.* Primo, quia Angeli inferiores ſunt minꝰ ſpirituales quã ſuperiores, ſed vt angelus poſsit intelligere requirit proportionẽ inter intelligentẽ, & Angelũ intellectũ, ergo Angeli inferiores (cũ nõ habeant proportionẽ cũ ſuperioribus) nõ poterũt intelligere ſuperiores per eſſentiã ipſorũ ſuperiorũ. ¶ Cõfirmatur, nã eſſentia Angeli ſuperioris nõ eſt ſufficiẽter proportionata intellectui Angeli inferioris, ergo nõ poteſt illi immediatè vniri in ratione formę intelligibilis. *Confirm.* Antecedẽs patet, nã eſſentia Angeli differt ſpeciẽ ab eſſentia alterius, ergo non proportionatur illi, ergo cũ illud quod eſt principiũ agendi ſimul cũ potentia debeat eſſe proportionatũ potentiæ, cũ Angelus inferior nõ ſit proportionatus Angelo ſuperiori, ita neque eſſentia Angeli ſuperioris eſt proportionata potentiæ Angeli inferioris. ¶ Secundò. Omne intelligibile eſt intra intellectũ, quantũ ad id quo intelligimus, ſed nulla ſubſtãtia creata illabitur menti, niſi ſolũ Deus, qui intimè eſt in omnibus rebus per eſſentiã, & potentiã, ergo nullus Angelus poteſt ab alio cognoſci per eſſentiã illi vnitã in ratione formę intelligibilis, nã aliàs illaberetur menti illius. *Secũdum argum.*

Tertium argum. ¶ Tertiò. Si Angelus cognoſceret Angelũ per eſſentiã illius vnitã intellectui ipſius cognoſcẽtis, ſequeretur, quòd nõ eſſet poſitũ in poteſtate, & libertate Angeli cognoſcere aliũ cũ voluiſſet. Patet ſequela: nã incredibile eſt, quod vno Angelo volẽte aliũ intelligere, alius etiã nolẽs vniatur intellectui alterius volentis intelligere per ſemetipſum, ſed poſitũ eſt in poteſtate Angeli poſſe cognoſcere quẽlibet Angelũ cũ voluerit, nã quilibet Angelus naturali virtute poteſt indepẽdenter intelligere omnia, quæ ad naturæ ordinẽ pertinẽt, ergo. *Quartum argum.* ¶ Quartò, Si naturalis modus operãdi Angeli eſt poſſe illos cognoſcere per ſpecies ſuperadditas (vt etiã Scotus fatetur) non erit poſsibilis alius modus ſecundũ ordinẽ naturæ, vt videlicet cognoſcat illos per eſſentias eorum ſibi vnitas immediatè. *Quintum argum.* ¶ Quintò. Nã eſſentia Angeli eſt forma quædã limitata, & determinata etiã in eſſe intelligibili, ergo nõ poteſt vniri intellectui alterius Angeli in ratione formæ intelligibilis. Patet cõſequẽtia, quoniã omnis actus determinatus, & limitatus reſpicit determinatã & certã potentiã, quam actuare poſsit, & nõ poteſt quãlibet indifferẽter actuare, ergo. *Secunda pars probatur.* ¶ Secundã partẽ ſuæ ſententiæ probãt, nempè, quod nõ poteſt Angelus Angelũ cognoſcere per eſſentiã ipſiuſmet cognoſcentis. *Primum argum.* Primò, nã eſſentia vnius Angeli nõ habet rationẽ cauſæ, neque effectus reſpectu alterius Angeli neque habet ſufficiẽtẽ proportionẽ & ſimilitudinem cũ altero Angelo, ergo non poteſt eſſe principiũ cognoſcẽdi alterũ Angelũ. Antecedens quoad ſecundã partẽ patet, quia omnes Angeli differũt in eſſentia, & ſpecie, ergo nullus habet adæquatam ſimilitudinem cum eſſentia alterius. Imo verò etiam militat hæc ratio, ſi Angeli ſolo numero differrent.

Nam quilibet angelus includeret ſingularē proprietatem, & conditionē, qua differret à ſingulis, & cōſequēter eſſentia vnius nō poſſet diſtinctè, & adæquatè repræſentare aliū. ¶Tertia pars ꝓbatur ab illis, quia omnis Angelus pōt cognitione abſtractiua cognoſcere reliquos Angelos, ſed huiuſmodi cognitio nō poteſt fieri per eſſentiā Angeli cogniti, ergo neceſſe eſt vt fiat per ſimilitudinem ſuperadditam. Minor probatur, nam ſi per impoſsibile Angelus Angelū cognoſceret per eſſentiam Angeli cogniti, talis cognitio non eſſet abſtractiua, nam eſſentia Angeli cogniti non poteſt eſſe intra alterius Angeli intellectum in ratione ſpeciei intelligibilis, niſi fiat illi actu præſens, ergo implicat quod ſit abſtractiua cognitio, quæ eſt rei abſentis, vt ſic, & quod cognoſcatur Angelus per eſſentiam eius vnitam in ratione ſpeciei intelligibilis actu præſentem.

Tertia pars probatur.

¶Secunda ſententia eſt Doctoris, vt patet in litera. Pro cuius explicatione & totius quæſtionis eſt primò notandum, quòd notitia eſt duplex, ſcilicet, intuitiua & abſtractiua, intuitiua eſt rei præſentis, vt præſens eſt in ſe ſecundùm rem: abſtractiua vero eſt rei abſentis, vt abſens eſt ſecundùm rem, præſens tamen ſecundùm eſſe intelligibile.

Secunda ſententiā Doctoris. *Notab. 1.*

¶Secundò eſt notandum, quòd obiectum intellectus humani eſt quidditas rei ſenſibilis, quia obiectum intellectus aliud eſt terminatiuum (& hoc eſt ens inquantum ens) aliud autem eſt motiuum, & hoc adhuc duplex, aliud ſcilicet naturale, & aliud ſupernaturale. obiectum motiuum naturale. Adhuc eſt duplex, ſcilicet, vel ex natura potentiæ, vel pro iſto ſtatu, ex natura potentiæ eſt ens finitum abſolutum. Pro iſto vero ſtatu eſt quidditas rei ſenſibilis. Vnde omne illud quod habet rationem quidditatis rei ſenſibilis habet rationem obiecti noſtri intellectus: at vero reſpectu Angeli non eodem modo philoſophandum eſt, quia non habet duplex obiectum, alterum ex natura potentiæ, & alterum pro iſto ſtatu, ſed in Angelo tantū inuenimus duplex obiectū, alterū terminatiuū, & eſt ens inquantū ens, & alterū motiuum, & hoc vel naturale, vel ſupernaturale, vnde ſicut obiectum motiuū noſtri intellectus eſt quidditas rei ſenſibilis, quatenus facta eſt actu intelligibilis per ſpeciē intelligibilem, ita obiectū motiuum intellectus Angelici eſt quidditas finita intelligibilis, quatenus eſt actu intelligibilis vt optimè aduertit Ioannes Baſolis in 2. diſtin. 3. queſt. 3. ibi, Dico igitur aliter, vbi ſic ait. Dico igitur aliter quantum ad iſtum articulum, quòd duplex eſt notitia Angeli, vna eſt intuitiua, & alia abſtractiua, loquendo de notitia intuitiua, dico, quod poteſt cognoſcere alia à ſe per ſubſtātias, & eſſentias ipſorum cognitorum ei ſufficienter præſentatas in re, ſiue materialia, ſiue immaterialia: materialia enim ſunt actu intelligibilia ab intellectu Angelico, quia actu ſunt entia, neque eſt neceſſaria in Angelo talis abſtractio, ſicut in nobis pro ſtatu iſto. Et hoc poteſt vniformiter probari, ſicut probatū fuit ſupra, quòd ſeipſum poteſt, intuitiuè cognoſcere per ſuā eſſentiā. Et dico, quòd talem notitiam intuitiuam impedit nimia diſtantia obiecti, ſed quanta præciſè & determinatè neſcio. Vnde licèt vnus Angelus poteſt alium ſibi præſentem cognoſcere, non tamen quantumcunque diſtantem ab ipſo. Hactenus Baſolis. Eandem doctrinam docet paulo ſuprà in eadem quæſt. fol. 38. col. 1. ad primum, alterius opinionis, vbi ſic ait. Dico, quod ſi eſſentia alterius ſit ſufficiēter præſens Angelo, quòd poteſt aliū cognoſcere per eſſentiam illius, ſicut ſeipſum per eſſentiam ſuam, & ita vniformiter vtrobique. Ex qua doctrina ſufficienter colligitur quomodo intelligenda ſit ſententia Doctoris circa cognitionem per eſſentiam.

Notab. 2. *Nota hoc*

¶Tertiò eſt notādū, vt diximus quæſt. præcedēti ex doctrina quorundā exponētium D. Tho. nempè, quod ad hoc quod intellectus producat intellectionem eſt neceſſaria vnio obiecti cū potentia, quæ vnio non eſt per informationē, neq; per identitatē, neq; per illapſum, ſed (vt ipſi dicūt) ſi præciſè cōſideretur, id quod per ſe requiritur ad vnionē obiecti cū intellectu, neuter illorum modorū eſt neceſſarius. Nā cū huiuſmodi vnio ordinetur ad hoc, vt intellectus & obiectū ſimul cōcurrāt ad producendum actū ſecundū, tātū dicemus pertinere ad hoc per ſe, id quod ad hūc finē fuerit per ſe neceſſariū, & quia ad hoc ſatis eſt, quod obiectum ſit indiſtans, aut præſens intellectui ſecundùm ſpatiū, & proportionatū ſecundùm gradū immaterialitatis, & nō requiritur inhæſio, aut identitas, vel illapſus ſicut in alijs agētibus, nihil horum eſt neceſſariū, vt vnum cum altero immediatè concurrat partialiter ad eundem effectum, ſed ſufficit indiſtātia, & præſentia vnius ad alterū, cū proportione virtu-

Notab. 3.

virtutis operatiuæ,& ideo dicimus, illud ſo
lum pertinere per ſe ad vnionẽ obiecti cum
intellectu. Ex qua doctrina ſatis patet, non
eſſe neceſſariũ illapſum, ſed ſatis eſſe præ-
ſentialitatẽ neque ex præſentialitate obie-
cti cũ potentia ſequitur per bonã cõſequen
tiã illapſus, quia ad rationẽ illapſus plus re-
quiritur, quã præſentialitas, ſiue indiſtãtia,
& ſubſtãtialis præſentia quãtũcunque inti-
ma ſit, quia ad illapſum requiritur quod id
quod dicitur illabi interius operetur vtẽdo
intellectu, aut voluntate, tanquã habẽs ple-
nũ dominium harũ potentiarum ad mouen
dũ,& immutãdũ eas, prout voluerit, & hoc
eſt propriũ ſolius Dei, quoniã ſolus ipſe eſt
cauſa dans,& cõſeruans eſſe huiuſmodi po-
tentijs,& intimè eſt vnitus ipſis, dans eis eſ-
ſe, at vero eſſentia Angeli intimè vnita per
modũ obiecti cum intellectu alterius Ange
li non habet reſpectu illius intellectus tale
dominiũ, vel tale imperium, ſed tantum eſt
illi vnita ea vnione quæ requiritur, & ſuffi-
cit, vt poſsit concurrere cũ intellectu tan-
quã ratio intelligendi, ad quã vnionem ſuf-
ficit, quod ita vniatur, vt ſit omnino indi-
ſtans, ſiue præſens illi ſecundũm ſpatiũ. Ex
quibus facile colligitur quam pro volũtate
loquãtur qui freti argumẽto illius illapſus
dicunt ſententiam oppoſitam alij temera-
riam, alij pluſquã falſam, ac ſi argumẽto illo
aliquid probarent, cùm, vt ipſi fateri tenen
tur, nõ habeat eſſentia Angeli vnita intelle-
ctui alterius Angeli, maiorem rationẽ illa-
pſus, quã habet ſpecies intelligibilis Ange-
li vnita intellectui alterius Angeli, ſed ſpe-
ciem intelligibilem habere rationẽ illapſus
vel illi conuenire illabimenti nullus conce
det. Quare ergo concedunt eſſentiam An-
geli vnitam intellectui alterius Angeli ha-
bere rationem illapſus reſpectu illius, præ-
cipuè quia ipſi expoſitores D. Tho. vbi ſu-
prà, concluſ. 1. docent, quòd ad hoc vt ſub-
ſtantia vnius Angeli vniatur intellectui alte
rius per modum obiecti intelligibilis, ſuffi-
cit, quod per ſuã ſubſtantiã poſsit eſſe inti-
mè præſens intellectui abſq; alio dominio,
aut poteſtate ſupra ipſum intellectũ. Quod
vero hoc modo Angelus poſsit eſſe intra in
tellectũ alterius nõ videtur dubiũ. Nam ſi-
cut poteſt eſſe intra aliquod corpus, quia
penetrat illud,& ſimul eſt cũ illo in eodem
ſpatio adæquato, ita poteſt vna ſubſtantia
intellectualis eſſe intra aliam, cùm ambo ſi-
mul etiam poſſunt eſſe in eodem puncto
propter quod dixit Durandus in 2. diſt. 8.
quæſt. 3. quod poteſt vnus Angelus illabi al
teri, idem habet Heruæus in. 1. diſt. 37. q. 1.
arti. 1. ſed impropriè loquuntur & contra
vſum Sanctorum, nã iſte nõ eſt illapſus, ſed
intima præſentia ſubſtantialis, quæ tamẽ vi
detur ſufficiẽs ad efficientiã obiecti intelli-
gibilis. Ex quibus omnibus ſatis patet, ex
ratione illapſus nihil concludi contra Do-
ctorem. ¶ Quartò eſt notandum, quòd cum *4. Notab.*
inter obiectũ & potentiam quamcũque de-
beat eſſe proportio, vt ab vtroque notitia
pariatur, talis proportio non eſt neceſſariũ
quod ſit entitatis ad entitatem, ideſt, quod
tanta ſit entitas obiecti, quanta eſt potẽtiæ,
vel è contra: ſed ſatis eſt, quod ſit proportio
quæ reperitur inter potentiam & obiectũ
in ordine ad actũ. Ex quo fit vt idem nume
ro obiectum poſsit percipi à duabus diſtin-
ctis potentijs, quarum altera excedit alterã
in perfectione, ſicut v.g. idem obiectũ per-
cipitur à potentia viſiua hominis & à potẽ-
tia viſiua equi. Neque aliquid facit ſi reſpõ-
deas, quod percipitur tale obiectum per di-
uerſas ſpecies quas obiectum producit in di
uerſis potentijs: nam quamuis hoc aliquam
veritatem habeat, nihilominus tamen tam
homo, quam equus vident lumen ſolis abſ-
que aliqua ſpecie media, neque eſt inconue
niens, quod obiectum tale per ſeipſum vnia
tur diuerſis potentijs, quales ſunt potentia
viſiua hominis, & reliquorum animalium.
Idem etiam dicendum eſt de lumine ignis,
ſi vera eſt ſententia illorum, qui aſſerunt nõ
producere ſpeciem in medio, ſed immedia-
tè per ſe vniri potentiæ, certũ eſt quod non
eſt proportio inter lumen ſolis & lumen
ignis intra eãdem ſpeciem, ſed ſi proportio
eſt, eſt quædam analoga proportio, & tamẽ
vna eadẽ potentia viſiua percipit vtrunque
lumen vniendo ipſum lumen ſibi ipſi. ¶ Ex
quibus etiam colligitur, quòd quamuis non
ſit proportio intra eandem ſpeciem, inter
Angelos, qui ſunt diuerſarum ſpecierum
entitatis ad entitatem, non tamen hoc im-
pedit, quin in ratione intelligibilitatis ſit
proportio aliqua inter quemcunque Ange
lum & intellectum cuiuſcunque alterius,
taliter tamen, quod per eandem eſſentiam,
plus cognoſcet vnus, quã alius de illo Ange
lo, cuius eſt illa eſſentia. Et ratio eſt, quia cũ
obiectũ cõcurrat vt cõcauſa cũ potẽtia, mẽ-
ſurãda eſt actio obiecti per actiuitatẽ ipſius
potẽtiæ, qa actiuitas obiecti determinatur,
& mo-

& modificatur per actiuitatem potentiæ.
Sicut v.g. in exēplo de lumine quāuis lumē
ſolis ſit idipſum quod ab omnibus viſiuis
potētijs percipitur, nihilominus tamē, non
cū omnibus æqualiter operatur producēdo
viſionē, ſed ſecundū plus, vel minus, iuxta
maiorē, vel minorē actiuitatē potentiarum.
Imo ſi idē numero lumen eſſet in omnibus
potētijs, nō produceret eundē numero effe
ctū, quia quāuis lumē agat ſecundū ſuæ vlti
mū potētiæ, quia eſt cauſa naturalis, quia ta
mē nō eſt cauſa totalis viſionis nō producit
niſi per modū concauſæ, & per conſequens
eius actiuitas modificatur iuxta actiuitatē
potētiæ viſiuæ: ita in propoſito, quanuis ea
dē eſſentia Angeli vniatur per modū obie-
cti pluribus intellectibus diuerſorū Ange-
lorū. Demus v.g. quod ſit perfectior quā in
tellectus aliquorū, & imperfectior aliorū,
quia eſt Angelus medius, neque ſupremus,
neq; infimus, illa eſſentia repræſentabit An
gelo infimo quantū ille Angelus poteſt in-
telligere de illa, & Angelo ſuperiori plus re
præſentabit, quia quāuis eadē eſſentia ſit re
ſpectu vnius, & alterius, nō tamē eſt eadem
cōcauſalitas reſpectu vtriuſque, vt de ſe pa-
tet, & ſic poteſt magis, minuſve repræſenta
re in ordine ad actū, quē intellectus poteſt
producere. ¶Quod ſi reſpōdeas (vt reſpon-
dēt nōnulli, nō eſſe eādē rationē de eſſentia
Angeli, & de lumine, ſiue de luce, quia lux
eſt accidens, & poteſt vniri per informatio
nē potentiæ viſiuæ: at verò eſſentia Angeli
nō eſt accidēs, ſed ſubſtātia, & ideo non po-
teſt intelligi ſufficiens vnio abſque ratione
ſpeciei. Iſta tamē ſolutio nullā cōtinet veri
tatē, quia vt diximus (quæſt. præcedēte) ex
mēte ipſorū expoſitorū D. Tho. accidit ſpe
ciei quod informet intellectū, ergo & acci-
dit lumini, & luci quod informēt potētiam
viſiuā, vnde ſi daretur lumē per ſe ſubſiſtēs,
intime præſens potētiæ viſiuę abſque infor
matione, ita produceret cū potentia viſiua
viſionē illius, ſicuti modo producit, ergo ſi
lux eſt viſibilis per ſe, ita & eſſentia Angeli
Not. vlt. erit intelligibilis per ſe. ¶Vltimò eſt notan
dū, quòd obiectū motiuū intellectus Ange-
lici eſt intelligibile in actu finitum. Vnde
quodcūque intelligibile finitū poteſt intel
ligi ab intellectu Angeli, ſecundùm magis
& minus, ideſt, iuxta maiorem vel minorē
actiuitatē ipſius intellectus Angelici. Dixi
notanter finitum quia quod infinitū eſt, vel
habet modū infinitatis, nō poteſt cognoſci
ab intellectu Angelico niſi aliquo auxilio
confortetur. ¶Prima cōcluſio. Angelus co- *Prima cō*
gnoſcit quemlibet aliū Angelū notitia in- *cluſio.*
tuitiua per eſſentiā Angeli cogniti. Hæc cō
cluſio eſt Doctoris, vt patet in litera, & om
nium Scotiſtarū. Ita Frater Ioānes de Baſo-
lis, Gratianus de Brixia, Tartaretus, & do-
minus Liquetus, Paduanus de Graſsis in ſuo
Enchiridione ſcholaſtico ſupra. 15. quæſt.
quodlib. q. 6. in ſolut. quæſt. quā ſubſcribit
illuſtriſsimus Sarnanus meritiſsimus Sāctæ
Romanæ Eccleſiæ Cardinalis. Et probatur
primò. Eſſentia Angeli ſeipſum cognoſcen *Probatur*
tis eſt principiū cognitionis ſui in proprio *primò.*
intellectu, hac ratione, nempè, quia eſſentia
cuiuſcunque Angeli eſt actu intelligibilis,
ergo erit principium cognoſcendi ſe reſpe-
ctu alterius Angeli. Patet cōſequentia, quia
reſpectu cuiuſcunque Angeli eſt actu intel-
ligibilis. ¶Quod ſi reſpondeas, quòd eſſen-
tia Angeli ſecundū ſe nō poteſt vniri intel-
lectui alterius Angeli, & licèt eſſentia An-
geli ſit actu intelligibilis, hoc tamen eſt in
ordine ad propriū intellectū, non tamen re
ſpectu alterius Angeli, ob id, quod non eſt
alteri Angelo proportionata ſufficienter.
Contra. Quia ad hoc quod aliquod obiectū
poſsit vniri potentiæ, ſatis eſt quod poſsit
eſſe indiſtans ſecundū ſpatium ipſi potētiæ,
ſed eſſentia Angeli poteſt eſſe indiſtans ſe-
cundū ſpatiū intellectui alterius Angeli, er
go & vniri. Quod autē dicunt ſecūdo, eſſen
tiā Angeli nō eſſe proportionatam intelle-
ctui Angeli. Contra. Vel talis improportio
prouenit ex eo, quòd eſſentia eſt perfectior
intellectu, vel imperfectior, ſed neutrū ho-
rum tollit rationē proportionis in ordine
ad actū, quem intellectus poteſt percipere
de illo obiecto, ergo. Probatur minor. Nā
idem obiectū (nempè lux) poteſt percipi à
diuerſis potentijs, quæ inter ſe non ſeruant
eandem proportionem, ergo & eadē eſſen-
tia à diuerſis potentijs, quanuis aliæ ſint per
fectiores, & aliæ imperfectiores. ¶Præte-
rea, quia ſaltim Angelus ſuperior poteſt in-
telligere Angelū inferiorē per eſſentiā An
geli inferioris. Patet ſequela, quia talis eſ-
ſentia poteſt vniri intellectui Angeli ſupe-
rioris, quia poteſt eſſe intimè præſens illi,
& habet proportionē cū intellectu Angeli
ſuperioris in ordine ad actū, quē de illa po-
teſt intellectus elicere, ergo. Probatur ante
cedens, inter ſpeciē repræſentantē iſtū An-
gelum & intellectum Angeli ſuperioris eſt
propor-

proportio in ordine ad actum, ergo & inter eſſentiā. Patet ſequela, quia tanto pōt eſſentia ſeipſam repræſentare, quanto illā repræſentat ſpecies, ergo. ¶ Secūdo. Species intelligibilis repræſentatiua eſſentiæ Angelicæ nō habet maiorē actiuitatem intelligibilitatis, quā ipſa eſſētia repręſentata, ſed illa ſpecies pōt eſſe principiū intellectiōis, ꝓpter talē actiuitatē, ergo & ipſa eſſentia poterit eſſe principiū cognoſcendi ſeipſam in intellectu alterius Angeli. ¶ Ad hoc argumentū reſpondent prædicti expoſitores dicentes, quod talis proportio debet eſſe inter ſpeciem intelligibilem & potentiam intellectiuam, vt neque potentia excedat ſpeciem intelligibilem, in proportione immaterialitatis aut cognoſcibilitatis, neque econuerſo. At vero eſſentia ſuperioris Angeli excedit & ſuperat intellectum alterius Angeli inferioris in actualitate, & immaterialitate, atque puritate, ac proinde iuxta ordinem naturæ præſcriptū non poteſt per ſe ipſam illi vniri in ratione formę intelligibilis. Deinde, intellectus Angeli ſuperioris in eſſe intelligibili ſuperat & excedit ſimiliter inferioris Angeli eſſentiam. Vnde eſſentia inferioris non poteſt vniri illi in ratione formæ intelligibilis, ita vt maneat vera proportio, ſed debet aſcendere per ſpeciem intelligibilē ſui ad modū recipientis, & intelligentis. ¶ Contra hanc ſolutionem ſic argumentor. Primo cōtra primam partem. Intellectus ſuperioris Angeli excedit & ſuperat eſſentiā Angeli inferioris in actualitate, & immaterialitate, atq; puritate, ergo poteſt intelligere eſſentiā inferioris Angeli vniendo illā ſibi in ratione obiecti. Patet conſequentia. Quia intellectus & obiectū non requirunt eandē immaterialitatem. Præterea. Eſſentia Angeli inferioris eſt æque immaterialior ſicut ſpecies intelligibilis illius, ergo ſi poteſt intelligere illū per ſpeciem, poterit & per eſſentiā. Probatur antecedens. Eſſentia Angeli & ſpecies intelligibilis eius tantū diſtinguntur quia eſſentia eſt ſubſtātia, & ſpecies eſt accidens, ſed ſubſtātia eſt æque immaterialis (ſi caret materia) ſicuti accidens, ergo ſi poteſt illū intelligere per ſpeciē, poterit & intelligere per eſſentiā. ¶ Vltimo ergo [illegible] ſi Deus produceret duos Angelos eiuſ[illegible] ſpeciei (quod ipſi reputāt poſsibile) vnus poterit aliū intelligere per eſſentiam. Patet ſequela, quia in tali caſu inter eſſentiā vnius & intellectū alterius eſt maxima proportio. ¶ Cōtra ſecundā partem eiuſdē ſolutionis ſic argumētor. Species intelligibilis Angeli inferioris nō eſt magis illimitata in eſſendo, neque in repræſentādo, quā eſſentia Angeli, ergo. Probatur antecedēs, in primis, non eſt magis in eſſendo, quia accidens reale nō eſt magis ſpirituale quā ipſa ſubſtātia ſpiritualis. Præterea, dato quod ſit nō facit ad vnionē cū intellectu, quod ſit magis, vel minꝰ ſpiritualis, cū ſatis ſit ad hoc (quod ſubſtātia ſpiritualis vniatur intellectui per modū obiecti) intima præſentialitas vel indiſtantia ſpatij, ſed hanc poteſt habere ſubſtātia Angeli inferioris reſpectu intellectus ſuperioris, & eſſentia Angeli ſuperioris reſpectu intellectus Angeli inferioris, ergo vterque Angelus poterit alterū intelligere per eſſentiā ipſius Angeli. ¶ Tertiò. Lux poteſt videri actu ſine media ſpecie per ſeipſam a quacunque potētia viſiua, ex eo, quia eſt actu viſibilis ſi vniatur potētię viſiuæ, ergo & Angelus poteſt intelligi cū ſit actu intelligibilis ſine media ſpecie à quacūque potētia intellectiua cuiuſcuque alterius Angeli. Patet ſequela, quia ſicut lux eſt obiectū potētiæ viſiuæ, ita Angelus, vel ſubſtātia intelligibilis eſt obiectum potētiæ intellectiuæ. ¶ Ad hoc argumentū reſpōdetur negando paritatē rationis, quia cū lux ſit formale & primariū obiectū viſus habet exactā proportionē cū potētia, quę eſt in corporali organo ac proinde pōt immediatè illi vniri in ratiōe formę viſibilis: at vero eſſentia vnius Angeli nō eſt forma & primariū obiectū reſpectu intellectus alterius Angeli, & ita negāda eſt cōſequētia argumēti. ¶ Cōtra hāc ſolutionē ſic argumētor. Sic ſe habet intelligibilitas ad intellectū ſicut lux ad viſum, ergo ſicut lux per ſeipſam pōt vniri potentię viſiuæ, ita intelligibile actu pōt vniri potentiæ intellectiuæ. Patet cōſequentia, quia intelligibile actu eſt obiectū intellectus, ſed eſſentia Angeli eſt actu (& nō in potētia) intelligibilis, ergo per ſe poteſt vniri intellectui. Quod ſi reſpondeas cōcedēdo ſequelā reſpectu proprij intellectus, non tamen reſpectu alterius. Contra. Eſſentia Angeli ex ſe eſt actu intelligibilis, ergo ex ſe à quocunque intellectu poteſt intelligi. Quod ſi reſpondeas, quod etiam lux ſolis eſt per ſe viſibilis, [illegible] tamen poteſt videri à quacunque potentia viſiua. Et ſimiliter aliqua lux ita poteſt eſſe minima, vt non poſsit videri a quacunque potentia viſiua, etſi lux ſit

ſit actualiter viſibilis, quia vltra hoc requiri
tur proportio inter potentiã viſiuam & ip-
ſam, tanquã inter potẽtiam & obiectũ. Ita
in propoſito, quanuis eſſentia Angeli ſit
actualiter intelligibilis, nõ tamen reſpectu
cuiuſcunque intellectus, quia nõ habet pro
portionẽ cũ quocunq; intellectu, ſed tantũ
cũ intellectu proportionato, qualis eſt pro
prius intellectus, nõ tamen alius, quia vel ſu
perat eius perfectionẽ, vel nõ attingit illã.
¶ Contra, ergo ſaltim vnus Angelus poteſt
intelligere aliũ Angelũ einſdem ſpeciei per
eſſentia illius. Patet ſequela, quia inter illũ
& potẽtiã alterius Angeli eſt maxima pro-
portio, cũ ſit proportio ſpecifica. Et ſecun-
dò, quoniã ſequeretur quod neque etiã per
ſpeciem poſſet vnus Angelus alterũ intelli
gere. Probatur ſequela, quia ſpecies illa non
magis neque minus repræſentat quam ipſa
eſſentia eſt repræſentabilis, ergo ſi eſſentia
nõ poteſt intelligi ab intellectu Angeli in-
ferioris, ex eo quod excedit intellectũ in
perfectione, neque etiã poteſt intelligi per
ſpeciẽ, quia illa ſpecies etiã excedet actiui-
tatem intellectus in perfectione. Sicut v. g.
ex eo quod lux ſolis excedit in perſectione
potentiam viſiuã noctuæ, neque per ſe, ne-
que per ſpeciẽ, poteſt videre lumẽ ſolis, niſi
eius potentia cõfortetur per aliquod auxi-
liũ tenens ſe ex parte potẽtiæ, ergo ſi eſſen
tia Angeli (quæ ex ſe eſt actu intelligibilis)
nõ poteſt intelligi ab intellectu Angeli in-
ferioris, neque per ſpeciẽ poterit intelligi,
cũ illa ſpecies repræſentet illã, quantũ ipſa
eſt intelligilis. ¶ Præterea ſpecies intelligi-
bilis ideo ponitur cõmuniter, vt illud quod
eſt in potẽtia intelligibile, ſiat actu intelli-
gibile, ergo quod ex ſe eſt actu intelligibile
reſpectu cuiuſcũque intellectus, nõ indiget
ſpecie intelligibili ad hoc vt intelligatur.
¶ Ad primã rationem reſpondent nonnulli
dicentes, ꝙ cũ Angeli differãt inter ſe ſpe-
cie, ideo ſemper ſunt inæquales, ſi tamẽ di-
ſtinguerẽtur tantũ numero, non eſſet eſſen
tia vnius alteri inæqualis in gradu immate-
rialitatis, aut actualitatis, ſed ſolũ in differẽ
tia indiuiduali, quia tamẽ ipſi habent etiam
de potentia abſoluta ſieri nõ poſſe duos An
gelos, qui ſolũ numero diſtinguantur: ideò
illã probationẽ nihil faceret cõtra illos, ſed
quoniã in anima noſtra habet argumẽtum,
hoc difficultatem cũ eſt à corpore ſeparata
ideo reſpõdent ſecundò admittẽdo caſum,
& dicunt, rationẽ pro ſua ſententia (nempè
quare vnus Angelus nõ poteſt alterũ intel-
ligere per ſuã eſſentiã) eam eſſe, quia conna
turale eſt cuicũq; Angelo habere à Deo in-
fuſas ſpecies omniũ rerũ, quas poteſt natu-
raliter cognoſcere, & ſic nõ eſſe illis conna-
turale, quod eſſentia alterius Angeli vnia-
tur illis in ratione formæ intelligibilis, &
per cõſequens nõ eſſe natutaliter poſsibile.
Primam conſequentiam probant, quia non
poſſunt eſſe cõnaturales eidem naturæ in-
tellectuali pro eodẽ ſtatu duo modi acqui-
rendi ſuã perfectionẽ intelligibilem. Secun
da etiã patet, nam natura intellectualis ſolũ
eſt perfectio naturaliter modo ſibi cõnatu-
rali. Cõfirmatur autẽ, quia nunquam poteſt
naturaliter eſſentia vnius Angeli cõcurrere
per modum formæ intelligibilis ad intelle-
ctionẽ ſui ipſius, ergo ſignũ eſt quod neque
poteſt naturaliter ei vniri per modũ formæ
intelligibilis. Cõſequentia patet, quia natu
raliter reputatur impoſsibile, id quod eſt
fruſtra, ita, vt nõ poſsit cõſequi finẽ, ad quẽ
ordinatur, ſed vnio formæ intelligibilis cũ
intellectu ordinatur ad productionẽ intelle
ctionis, ergo ea vnio (ex qua non poteſt ſe-
qui intellectio) eſt impoſsibilis natutaliter.
Antecedens etiã probatur, quia cũ vnus An
gelus nõ poſsit habere ſemper ſibi vnitã eſ-
ſentiã alterius, ſed hoc pendeat ex alterius
volũtate, neceſſariũ erit vt poſsit eũ intelli
gere cũ voluerit, ꝙ habeat ſibi vnitã ſpeciẽ
ipſius, ſed non poterit naturaliter impediri
cõcurſus huiuſmodi ſpeciei ad intellectio-
nem, ſi Angelus velit intelligere obiectum,
quod ipſa repræſentat, neque etiam poteſt
ſimul cõcurrere cũ ea alia forma intelligibi
lis eiuſdem ordinis, qualis eſſet Angeli, quæ
per eã repræſentatur, ergo nõ poteſt natu-
raliter hæc eſſentia cõcurrere per modum
formæ intelligibilis cũ alieno intellectu ad
ſui ipſius cognitionẽ. Vnde ad argumentũ
oppoſitæ ſentẽtiæ reſpõdent vltra prædi-
cta, quòd vt eſſentia Angeli vniatur alicui
intellectui per modũ formæ intelligibilis,
nõ ſatis eſt quod ſit præſens intellectui per
reſpectũ ad ſpatiũ, ſed etiã vlterius requiri-
tur, quod ſit ei æqualis in gradu immateria-
litatis, & quod ſint remota omnia quæ poſ-
ſunt impedire, ne ſimul cum intellectu con
currant ad ſui ipſius intellectionem.
¶ Iſta tamen doctrina in conſirmationem *Nota hoc.*
ſentẽtiæ oppoſitæ, & ſolutionẽ noſtri argu
menti potius fauet noſtri concluſioni, quã
illam impugnat. In primis, ex ea ſequitur,
quod

quod ſi Deus non infuderit ſpecies intelligibiles omnium Angelorum in intellectu cuiuſcunque Angeli, quod poterit Angelus ſaltim alium Angelum eiuſdem ſpeciei intelligere per eſſentiam; quia ſi ex eo non poſſunt naturaliter intelligere, quia habent ſpecies omnium rerum quas poſſunt intelligere infuſas à Deo, ergo remoto iſto impedimento poſſent intelligere per eſſentiã omne, quod eſt actu intelligibile, potuit autem Deus non infundere illas ſpecies; ergo ex eo quod infuderit non tollitur ab Angelo etiam (in eius opinione) poſsibilitas intelligendi alterũ Angelum per eſſentiam. ¶ Præterea, quia totum inconueniens quã prædicti opinantes aſsignant eſt, quia vnus Angelus non poteſt habere ſemper ſibi vnitam eſſentiam alterius vt poſsit eum intelligere, cum voluerit, ſed hoc inconueniens non tollit poſsibilitatem intelligendi per eſſentiam, ſed tantum inducit incõueniens aliquod, quod ſequitur ex modo intelligẽdi, ergo quamuis non eſſet conueniens, ſaltim ſequitur poſſe Angelum alterum intelligere per eſſentiam. ¶ Præterea, Angelus in ratione obiecti non vnitur voluntatie potentiæ, niſi actu poſitiuo velit non vniri, ergo non eſt in voluntate Angeli qui cognoſcitur, quod vniatur potentiæ Angeli cognoſcentis, vel non vniatur. Patet ſequela, quia officium hoc non eſt Angeli cogniti, ſed cognoſcentis.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Potuit Deus in intellectu cuiuſcunque Angeli infundere ſpecies, quibus vnus alterũ poſsit cognoſcere. Hæc concluſio communis eſt apud omnes, nam Thomiſtæ illas ponunt de facto, Scotiſtæ autem non poſſunt hanc concluſionem negare cum nullam implicet contradictionẽ.

¶ *Reſpondetur argumentis.*

Ad primum. ¶ Ad primum concedendo antecedens, & negando ſequelam, & ad probationem dicitur, quòd inter obiectum & potentiam non eſt neceſſaria proportio entitatis ad entitatem, ſed ſatis eſt intelligibilitatis, vnde Angelus inferior & ſuperior quãmuis non habeant proportionem in entitate, habent tamen in intelligibilitate, quia Angelus ſuperior per eſſentiam Angeli inferioris poteſt intelligere Angelum inferiorem, quantum ipſe eſt intelligibilis, Angelus autẽ inferior per eſſentiam Angeli ſuperioris poteſt intelligere tantum de Angelo ſuperiori, quantum eius potentia intellectiua poteſt extẽdi. Sicut v.g. quamuis lumẽ ſolis non ſit proportionatum omnipotentiæ viſiuæ, adhuc tamen omnis potentia viſiua poteſt illud percipere in ſuo gradu; ex eo quod quamuis non ſit proportionata ſecundum omnem ſuam entitatem, eſt tamen perceptibile à quacunque potentia, quia eſt obiectum ipſius ſecundum proportionem potentiæ: ita eſſentia Angeli etiam ſupremi, cum ſit actu intelligibilis, perceptibilis eſt à quocunq; intellectu alterius Angeli ſecũdũ proportionem ipſius intellectus, quia quamuis non ſit proportionata quantũ ad ſuam entitatẽ, eſt tamen proportionata cum quocunque intellectu aliorũ Angelorum in ratione obiecti.

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundum reſpondetur diſtinguendo maiorem, ſi ly (intra) dicat informationem, vel illapſum, negatur antecedens, ſi autem dicat approximationẽ, qualis requiritur inter obiectum & potentiam, concedenda eſt maior, & minor, & neganda eſt cõſequentia, quia illapſus, vt diximus in corpore quæſtionis, non inuenitur in tali approximatione ſicuti neque informatio.

Ad tertium. ¶ Ad tertium reſpondetur negando ſequelam, & ad probationem dicitur, quòd reſpectu talis vnionis Angelus cognitus non ſe habet liberè, niſi quando vult ſe occultare.

Ad quartum. ¶ Ad quartum reſpondetur negando antecedens; ſed vtrumq; eſt poſsibile etiam ſecũdum ordinem naturalem.

Ad quintum. ¶ Ad quintum reſpondetur negãdo ſequelam, quia ex hoc quod vniatur per modum obiecti eſſentia Angeli alieno intellectui, non ſequitur aliqua illimitatio in ipſa eſſentia, quia eodem modo vnitur intellectui vnius Angeli, ſicuti & reliquis. Sicut v.g. ex eo quod intellectus poſsit intelligere infinita indiuidua ſucceſsiuè, non ſequitur aliqua infinitas in intellectu, quia eodem modo cognoſcit vnum, ſicut & reliqua.

QVÆSTIO III.

¶ Utrùm cognitio, qua vnus Angelus cognoſcit alium, ſiue ſit per ſpeciem, ſiue per eſſentiam ſit comprehenſiua.

De hac re ſententia prima eſt Magiſtri Bañes, 1. par. quæſt. 56. artic. 2. dubio. 2. aſſerentis, quòd quamuis oppoſita ſententia ſit ſatis probabilis, nihilominus tamen probabilior

bilior apparet ſententia quæ placuit Magiſtro Victoriæ, & Soto, nempè, quod Angelus inferior comprehenſiuè cognoſcit Angelum ſuperiorem. Probat autem ſuam ſententiam primo ex D. Tho. 3. contra gentes, cap. 98. vbi ait, quòd aliqua ſubſtantia eſt intellectualis, quatenus comprehenſiua eſt totius entis (ſcilicet, creati & pertinentis ad ordinem naturæ, vt ibi explicat Ferrara) ergo Angelus inferior, cum ſit intellectualis naturæ, poteſt comprehendere ſuperiorē, qui pertinet ad ordinem naturæ. Probatur ſequela. Subſtantia ſpiritualis Angelica eſt ſimpliciter perfecta in eſſe intellectuali, ergo poteſt cognoſcere perfectè omne ens intelligibile, quod pertinet ad ordinē naturę.

Confirm. ¶Confirmatur. Quæcūque ratio, & modus qui reperitur in Angelo ſuperiori, pertinet ad ordinem naturæ, ergo eſt naturaliter cognoſcibilis perfectè à ſubſtātia intellectuali perfecta.

Secūdum argum. ¶Secundò. Nam ſequitur ex oppoſita ſententia, quòd Angelus ſuperior poſſet illuminare inferiorem de aliquibus rationibus pertinentibus ad ordinem naturæ. Conſequens eſt contra D. Tho. infrà quæſt. 109. art. 3. ad ſecundum. Probatur ſequela. Quia Angelus ſuperior cognoſceret aliquas rationes in ſeipſo, quas non cognoſceret inferior, ergo de illis poſſet inferiorem illuminare. ¶Confirmatur. Nam D. Tho. vbi ſuprà ex eo probat Angelum ſuperiorem nō illuminare inferiorem de his, quæ pertinēt ad naturalem cognitionem, ſed omnis ratio & modus qui reperitur in Angelo ſuperiori pertinet ad ordinem naturæ, ergo.

Tertium argum. ¶Tertiò. Omnes Angeli ſunt eiuſdem generis proximi ſecundum probabiliorē ſententiam, quam Caiet. colligit ex D. Thom. hìc, & expreſsius tenet eam D. Tho. ſuprà quæſt. 50. art. 4. ad primum. & in 2. diſtin. 3. quæſt. 1. art. 4. Et ratio huius eſt, quia natura intellectualis eſt perfectiſsima in toto ordine vniuerſi, ergo ſub illa omnes gradus cōtenti ſunt ſpecifici, & non generici, quoniam diuerſi gradus ſpecifici quodammodo conſtituunt diuerſitatem naturæ, & faciunt alias naturas ſuperiores, quam natura intellectualis, ergo.

Quartum argum. ¶Quartò. In fauorem huius ſententiæ arguitur ab alijs, Angelus inferior habet ſpeciem repræſentantem ſuperiorem adæquatè, & comprehenſiuè, ergo poteſt cognoſcere eum comprehenſiuè. Patet cōſequentia. Quia ſpecies quas habet vnuſquiſque Angelus ſunt proportionatæ lumini naturali intellectus ipſius, quoniam ſunt connaturales ipſis Angelis, ergo poteſt Angelus cognoſcere quodcunque obiectū tam perfectè, ſicut & repræſentatur per ſpeciem, quam habet de eo. Et Probatur antecedens, tum quia ſpecies, quam habet Angelus inferior de ſuperiori, repræſentat ſuperiorem prout in ſeipſo eſt. Tum etiam, quia repræſentat omnia prædicata pertinentia ad eius quidditatem, & omnes modos, & habitudines ipſi conuenientes naturaliter.

Quintum argum. ¶Quintò. Angelus inferior cognoſcit ſuperiorem totum, & totaliter, ergo comprehēdit ipſum. Patet antecedens, quia cognoſcit eum perfectè quoad totam eſſentiam, & quoad omnes modos qui poſſunt ei naturaliter conuenire, aliàs non perfectè cognoſceret illum, ſiquidem, non cognoſcit omne pertinens ad ordinem naturæ, quod in illo reperitur.

Secunda ſententia. ¶Secunda ſententia eſt aliorum ibidē quæſtione. 2. concluſione. 3. aſſerentium valde probabile, & rationabile eſſe Angelum inferiorem non poſſe comprehendere ſuperiorem. Quam ſententiā probant primo, quia

Primum argum. comprehenſiua cognitio addit ſupra quidditatiuam, quod non ſolum exigit vt per eā cognoſcatur eſſentia vſque ad vltimam differentiam, ſed etiam, quod modus cognoſcendi adæquetur rei cognitæ, id eſt, quod tanta euidentia, & claritate penetretur res, quanta ex natura ſua eſt cognoſcibilis, & penetrabilis. Vnde conſequenter requiritur, vt perfectè cognoſcat prædicata eſſentialia, ita quidem, vt ex vi illius cognitionis diſtinctiſsimè, & perfectè cognoſcat omnes habitudines, & veritates quæ cum tali re habent naturalem connexionem: ſed Angelus inferior non poteſt ſic cognoſcere ſuperiorem, quia non habet lumen adæquatū perfectioni, & cognoſcibilitati eius, quia vnuſquiſque Angelus ex natura ſua eſt cognoſcibilis tanta claritate, & lumine, quanta vnicuique Angelo eſt connaturalis, quia tam cognoſcibilis eſt Angelus, quam cognoſcitiuus, quia vtrumq; oritur intrinſecè ex perfectione ſuæ entitatis, Angelus autem inferior nō habet tantū lumē, nec tam efficax, nec tam clarum, ſicut ſuperior, ergo modus cognoſcendi Angeli inferioris non eſt adæquatus cognoſcibilitati ſuperioris, & per conſequens non eſt comprehenſiuus illius.

¶Secun-

Secũdum argum. ¶ Secundò, Hac ratione D. Tho. ſupra quæſtione 12. oſtendit creaturam non per ſe cõprehendere Deum, quia lumen creatum nõ poteſt eſſe adæquatũ cognoſcibilitatis Dei & eadem quidem ratione anima ſeparata nõ poteſt comprehendere Angelum. Quo circa Angelus inferior cognoſcẽdo eſſentiam ſuperioris nõ cognoſcit diſtinctiſsimè oẽs veritates, & habitudines, & modũ operãdi, & cognoſcendi eius. Propter quam cauſam D. Tho. de malo quæſtione 16. art. 8. dixit, quod Angelus inferior nõ penetrat ſpecies ſuperiores, confunditur enim capacitate illius, quia excedit eius lumen. ¶ Confirmatur, nam quamuis eſſentia diuina poſsit videri ab intellectu creato illuſtrato lumine gloriæ: cæterum non poteſt cognoſci comprehenſiuè, ob id quod, intellectus creaturæ nũquam poteſt proportionari cũ excellentia obiecti etiam in eſſe cognoſcibilis, ergo ad comprehenſionem neceſſario requiritur, vel æqualitas perfectionis ſecundũ proportionem, vel maior perfectio cognoſcentis ad cognitum, ergo Angelus inferior, licet quidditatiuè cognoſcat ſuperiorẽ, non tamen comprehenſiuè.

Tertium argum. ¶ Tertiò. Nam ſi Angelus inferior ſuperiorem cõprehenſiuè intelligit, ſequitur, quod tam perfectè cognoſcit Deum autorem naturæ, ſicut ſuperior: conſequens planè videtur falſum: ergo. Patet ſequela, nam ſi inferior Angelus ſe, & omnia inferiora comprehenſiuè cognoſcit, & rurſus cognoſcit ſuperiores Angelos perfectè, & comprehenſiuè, ſicut ipſi ſe comprehendunt, optimè colligitur, quod tam perfectè cognoſcit Deũ autorem naturæ, ſicut ſuperior Angelus, niſi dicas, quod comprehẽſio habet latitudinẽ & ꝙ eſt maior in ſuperioribus quam in inferioribus, de quo modo iudicare nolo, quia per cõprehenſionẽ intelligo cognitionẽ adæquatã rei cõprehenſæ quantum cõprehenſibilis eſt. Falſitas vero conſequentis ſatis conſtat. Nam ſi ſcilicet id foret verũ, omnes Angeli eſſent æqualiter Beati beatitudine naturali, quæ poſita eſt in dilectione Dei, & cognitione naturali.

Quartum argum. ¶ Quartò. Potentia cognoſcitiua illiuſque perfectio commenſurantur perfectioni entitatiuæ ipſius cognoſcentis, & non perfectioni entitatiuæ ipſius rei cognitæ, ergo Angelus inferior nõ intelligit comprehenſiue ſuperiorem. Oſtendo cõſequentiam. Quia ad iſtius modi cognitionẽ neceſſe eſt, vt cognoſcens habeat, vel ſuperioritatem, & excellentiam, vel ad minus æqualitatem cum obiecto cognito. Profecto ſi inferior Angelus in natura ſuperiorem comprehendit quantum comprehenſibilis eſt, ſequitur quod inferior Angelus cognoſcit ſuperiorem tam perfectè, ſicut ſuperior cognoſcit ſe ipſum: quod videtur falſum, nam obiectũ excellentius melius cognoſcitur ab excellentiori potentia, & perfectiùs. Probatur ſequela, quia in præſenti eſt ſermo de vera cõprehenſione, ergo ſi verè comprehendit illum ſequitur, quod verè cognoſcit illum quantum cognoſcibilis eſt, & cõſequenter ſequitur quod cognoſcit cum perfectiſsimo modo.

¶ Pro explicatione huius quæſtionis, quia vtraque pars ab omnibus vt probabilis defenditur, vt probabilitas vtriuſque facilius intelligatur aduertenda ſunt nonnulla, quorum primum eſt, certum eſſe in vtraq; opinione quemlibet Angelum poſſe cognoſcere quidditatiuè quemcunque alterum, ſiue ſuperiorem, ſiue inferiorem: quia quilibet Angelus habet ſpeciem repræſentãtem omnia prædicta pertinentia ad eſſentiam cuiuſcunque alterius Angeli, & habet lumen naturale intellectus proportionatũ tali ſpeciei: poteſt igitur naturaliter cognoſcere quidditatiuè ipſum Angelum. Patet conſequentia, quia habet naturaliter omnia ea, quæ requiruntur ad cognoſcendum omnia prædicata pertinentia ad eius eſſentiam, & ad cognoſcendum rem aliquam quidditatiuè ſatis eſt cognoſcere eius eſſentiam quo ad omnia prædicata ipſi intrinſeca. Minor autem probatur, quia vnicuique Angelo in funduntur ſpecies connaturales ipſi, & per conſequens neceſſario debent eſſe proportionatæ lumini naturali ſui intellectus. Quod ſi defendas ſententiã Doctoris, nempe Angelum intelligere alium Angelũ per eſſentiam Angeli cogniti, illamet eſſentia habet actiuitatem proportionatam lumini intellectus cuiuſcunq; Angeli, taliter, quod cũ intellectu ſuperioris Angeli perfectius repræſentabit ſe ipſam, producendo perfectius verbum, quam cum intellectu inferioris Angeli, quia eius actiuitas modificatur per actiuitatem intellectus, cũ quo eſt cauſa verbi, vel ſimilitudinis expreſſæ, ab ipſa & intellectu, tanquam à cauſa totali producta. Vnde non eodem modo ſe habet reſpectu cuiuſcunque intellectus, propter eam *1. Notab.*

 modi-

modificationem, quam intellectus actiui- tas facit. ¶ Secundo. Eſt certum in vtraque ſententia, quod quicunque Angelus poteſt cognoſcere comprehenſiuè quemcunque alium Angelum inferiorem. Et ratio huius eſt, quia Angelus ſuperior excedit inferiorem in perfectione eſſentiali: & per conſequens eius potentia intellectiua adæquabit intelligibilitatē angeli inferioris, & hoc eſt cōprehēdere, vel cognitio cōprehēſiua, ſcilicet, cognitio adęquās cognoſcibilitatē vel cognoſcibilis. ¶ Tertiò eſt notandū, ꝙ tota difficultas cōſiſtit in angelo inferiori reſpectu ſuperioris. Et prima ſentētia habet pro fundamento, ꝙ omnes Angeli conueniunt in vna ratione generica, & in gradu naturæ intellectualis, vt in genere proximo, & ſub eo diſtingui inter ſe ſolum ſpecie, & hoc ſatis eſſe vt conueniant in gradu intelligibilitatis. Ex quo (vt nonnulli inferunt) videntur ſupponere quod intelligibilitas ex parte obiecti tunc ſolum eſt maior, cum perfectio entitatis eſt maior quoad gradum gener icum, non vero ſi ſolum ſit maior quo ad gradum ſpecificum: & hoc potiſsimū quando gradus genericus eſt ſupremus, in quo creatura poteſt diuinam perfectionem imitari: cuiuſmodi eſt gradus naturæ intellectualis. Vnde licet Angeli differant inter ſe genere proximo, non tamen different inter ſe in gradu intelligibilitatis, quæ tenet ſe ex parte obiecti, quoniam cōuenirent in natura omnium ſuprema, ſcilicet in natura intellectuali. ¶ Alij autem qui contrariam tuentur ſententiam, dicunt hoc ſine fundamento dici, quia eſſentia Angeli ſecundum ſe totam, & non ſolum ſecundum gradum genericum eſt fundamentum, & radix intelligibilitatis, ergo ſatis eſt quod duæ eſſentiæ Angelorum ſint inæquales ſecundum quoſcunque gradus ſibi intrinſecos, ſiue tales gradus ſint generici, ſiue differentiales, vt ex ipſis oriantur inæquales intelligibilitates: quia gradus differentialis, quo vnuſquiſque Angelus cōſtituitur in ſuo eſſe ſpecifico addit perfectionē formalem gradui intellectiuo, prout habet rationem generis, quoniam contrahit, & actuat illum formaliter, ergo non magis reſultabit intelligibilitas Angeli ex differentia, quā ex genere, & ex cōſequenti, non ſolū habebit proportionē in ſua perfectione generis, ſed etiam cū perfectione differentiæ. Vnde aduertunt prædicti, quod ſicut obiectum eſt in dupli- ci genere, ſcilicet in genere rei, & in genere obiecti, ita poſſunt in eo diſtingui duplices conditiones, aut modi, nam quidā modi conueniunt ei in genere rei, & ſunt illi, qui conueniunt obiecto, vt eſt quędā res. Alij vero modi cōueniūt obiecto in genere obiecti, q nō ſunt aliud, quam modi cognoſcibilitatis, quos ſundat, ratione quorū habet poſſe varijs modis cognoſci. Ex quo fit vlterius, vt in vtroq; genere poſsit cognoſci totaliter, licet nō eodem modo. Nam in genere rei dicitur cognoſci totaliter, cū nihil conuenit ipſi, vt eſt res quędā, etiam tanquā modus, aut habitudo, quod nō cognoſcatur. At vero in genere obiecti dicitur cognoſci totaliter, non quia modi cognoſcibilitatis cognoſcantur, ſed quia modus cognitionis adæquat modū ſuæ cognoſcibilitatis. Hoc eſt, quia cognitio eſt tam perfecta quo ad proprias cognitiones, ſcilicet, ſimplicitatē, certitudinē, euidentiā, & alias ſimiles, vt obiectū ex ſuis meritis nō ſit alia perfectiori cognitiōne cognoſcibile. Vt autem obiectum aliquod cōprehenſiuè cognoſcatur, nō ſatis eſt cognoſci totaliter priori modo, ſed ſimul eſt neceſſariū totaliter cognoſci poſteriori modo. Ratio huius eſt: quia cognitio dicitur cōprehēſiua, quatenus cōtinet, adęquatq; ſuū obiectū, & cū nō poſſet dici cognitionē ſimpliciter cōtinere, aut adæquare aliquod obiectū ſi ſit minor, aut inferior eo ſecundū ſuam cognoſcibilitatē, ideo cognitio cōprehēſiua, vtrūq; requirit. Quod poteſt demōſtrari exēplo D.Tho. 1. par. q. 12. art. 7. in corpore & ad. 2. vbi dicit, quod ſi propoſitio demōſtrabilis cognoſcatur ſolum per rationem probabilem, licèt non ſit aliquid eius quod non cognoſcatur neque ſubiectum, neque prædicatū, neque cōpoſitio: non tamen cōprehenditur: quia tota nō ita perfectè cognoſcitur, ſicut cognoſcibilis eſt. Vnde quanuis Angelus inferior totaliter cognoſcat ſuperiorem, taliter quod nihil ſit in ſuperiori, ꝙ ſit ipſi ignotū nō tñ cognoſcit eū cōprehēſiuè: qm̄ certū eſt angelū ſuperiorē poſtulat ex natura ſua, ꝙ cognoſcatur alia perfectiori cognitiōe, qualis eſt illa, qua quidē Angelus ſe ipſum cognoſcit. Talis nanque cognitio perfectior eſt, quoniam fit modo perfectiori, vtpotè ſimpliciori, & magis abſtracto, & non excedit cognoſcibilitatem Angeli: quia eſt ipſi connaturalis. Quod ſi arguas. Maior perfectio cognitionis eſt modus ipſius cognitiōis, & non

nõ obiecti, ergo impertinẽs eſt ad cõprehẽſionem obiecti, dũmodo cognitio ſit talis, vt terminetur ad omnia, quæ de obiecto poſſunt cognoſci. Patet conſequentia, quia propter hanc rationem concedimus formicam ab Angelo comprehendi: quanuis nõ cognoſcatur ab eo tam perfecta cognitione, ſicut à Deo. Reſpondetur concedendo antecedens, & negando conſequentiam, ſi conſequens vniuerſaliter accipiatur: quia ſolum eſt verum, quando maior perfectio cognitionis non eſt debita cognoſcibilitati obiecti: quia tunc non eſt neceſſaria, vt cognitio ſit adæquata obiecto ſimpliciter, etiam quantum ad cognoſcibilitatem. Et ita contingit in exemplo adducto in probatione conſequentiæ. Secus tamen eſt, quando maior perfectio cognitionis eſt debita obiecto ſecundum ſuam naturam, vt in noſtro caſu: quia ſine ea non poterit cognitio eſſe adæquata ſimpliciter obiecto, vt ex dictis conſtat.

¶ Quod ſi vlterius dicas D. Tho. in illa quæſtione 12. ea ratione oſtẽdere intellectum creatum non poſſe videre in diuina eſſentia omnia, quæ ſunt in ipſa eminenter: quia cõprehenderet eam, & per conſequens, ſatis eſſet ad comprehenſionem obiecti, cognoſci omnia, quæ ſunt in eo, ſiue id fiat cognitione multum, parumue perfecta. Reſpondetur, totam efficaciam illius rationis fundari in hoc, quod ſi intellectus creatus videret illa omnia in diuina eſſentia, haberet infinitum lumen, & ex conſequenti, eſſet principium intellectionis infinitæ, atque adeò adæquatæ intelligibilitati diuinæ eſſentiæ, & comprehenſiuæ ipſius.

Sententia autoris. ¶ Inter has igitur duas opiniones mihi videtur pro nunc ſecundam maiorem habere cum veritate conformitatem. Moueor ad hoc, quia cognitio, qua Angelus ſuperior cognoſcit inferiorem ſe, & inferior cognoſcit eundem ſuperiorem ſe, non ſunt eiuſdẽ proportionis, non tantum ex parte modi cognoſcendi, ſed etiam ex parte cognoſcentis & obiecti cogniti: quia obiectum eodem modo ſe habet ex natura ſua in ordine ad vtramque potentiam: & cum ſpecies intelligibilis tantum repræſentet quantũ ipſum obiectum eſt repræſentabile, ideo eodem modo ſe habet ſpecies reſpectu vtriuſque potentiæ, ſicut ſe haberet ipſum obiectum, ſi eſſet ratio cognoſcendi.

Reſp. arg. ¶ Reſtat igitur reſpondere argumentis pro vtraque parte. *pro ſenten.* Ad primum reſpondent authores ſecundæ ſententiæ concedendo antecedens, & negando ſequelam, ſi intelligatur de cognitione comprehenſiua totali & totaliter. *Ad primũ.* Nam quanuis quæcunque ratio & quicunq; modus, qui in Angelo ſuperiori inuenitur, pertineat ad ordinem naturæ, & perfectè cognoſcatur ab Angelo inferiori euidẽter, & quidditatiuè: nõ tamẽ cõprehẽſiuè, cõprehenſione totali, & totaliter quantum comprehenſibilis eſt. Neque Diuus Thomas docuit oppoſitũ. Solum enim voluit ſignificare, quod nihil latet intellectum Angeli ex his, quæ pertinent ad ordinem naturæ, & hoc appellat comprehenſiuam eſſe Angelicam ſubſtantiam totius entis: præſertim cum ſermo ſit de cognitione quidditatiua & euidenti.

Ad 1. confirm. ¶ Ad primam confirmationem reſpondetur negando ſequelam, quoniam inferior Angelus quidditatiuè cognoſcit ſuperiorem, & viſione clara, non ſolum quantum ad rationem genericam, ſed etiam quantum ad ſpecificam: & ita non eſt neceſſaria manifeſtatio veritatis quantum ad naturalem cognitionem, quia omnes Angeli ſtatim à principio omnia cognouerunt. Et vt docet S. Thom. loco citato in confirmationem, maior plenitudo naturalis luminis non poteſt eſſe ratio illuminationis. Sed nihilominus quia comprehenſiua cognitio addit ſupra quidditatiuam, quod modus cognoſcendi ita adæquetur rei cognitæ nempe tanta euidentia, vt res penetretur quantum ex natura ſua eſt penetrabilis, & cognoſcibilis: idcirco non quilibet Angelus inferior poteſt comprehendere ſuperiorẽ, & conſequenter non poteſt naturaliter illuminari ad comprehenſionem totalem, totaliter efficiendam: quia non poteſt ſecundum ordinem naturæ Angelus inferior habere aliud lumen, quod ſit adæquatum totali comprehenſioni, & cognoſcibilitati ſuperioris Angeli. Vnde quanuis Angelus ſuperior non cognoſcat quidditatiuè plures rationes, quam inferior, cognoſcit tamen plures comprehenſiuè quam inferior: *Ad 2. arg.* quia licet inferior habeat ſufficiens lumen ad cognoſcendum quidditatiuè, non tamen comprehenſiuè. Et per hoc patet ad ſecundum.

Ad tertiũ argum. ¶ Ad tertium reſpõdetur, ſatis difficile eſſe intelligere, quomodo omnes Angeli ſint eiuſdem generis proximi: ſiquidem non

omnia viuentia ſub eodem genere continentur in inferioribus. Deſcendit enim gradus vitæ, non ſolum ad varias ſpecies ſub eodem genere, ſed etiam per diuerſa genera intermedia vſque ad hominem, & animalia, & ad plantas, aliaque imperfectiora viuentia. Et licet concedamus Angelos contineri ſub eodem genere proximo, neganda tamē eſt conſequentia reſpectu inferiorum, & in ordine ad ſuperiores. Imo vero non ſequitur, quod ſi Angelus cognoſcit Angelum quantum ad genus, & differentiam ſecundū prædicata quidditatiua, quod comprehendat illud genus quantum ad omnia, ad quæ poteſt deſcendere, & quæ continet in potentia eius confuſa, & ſibi intrinſeca. Nam ſpecies vel differentiæ ſpecificæ, quanuis contineantur in genere, nō tamen vt in virtute effectiua, ſed materiali, & imperfecta, & cui addunt perfectionem formalem.

Quartum argum. ¶ Ad quartum reſpondetur negando conſequentiam (quicquid ſit de antecedēte) quoniam multa poſſunt requiri ad perfectionē cognitionis, quam poſtulat aliquod obiectum ex natura ſua, ad quæ non eſt neceſſarium ſufficere virtutē potentię, licet ſit proportionata ſpeciei repræſentanti perfectè & adæquatè ipſum obiectū, quia poteſt cōtingere, quod alicui obiecto ratiōe ſuæ perfectionis ſit debita cognitio tam perfecta quo ad ſimplicitatem, certitudinem, & claritatem, ſeu euidentiam, vt non ſufficiat ad eam virtus potentiæ, quāuis obiecto extendi poſsit ad omnia, quæ de tali obiecto repræſentantur iuxta ea quæ diximꝰ in vltimo notabili.

Pro hac ſententia nota hoc. ¶ Vel ſecundo reſpondetur negando antecedens. Et ad primam probationem dicitur, nō eſſe ſatis, quod ſpecies repræſentet obiectum, vt eſt in ſeipſo, vt repræſentet ipſum cōprehenſiuè. Nam etiā quælibet viſio creata Dei terminatur ad Deum prout eſt in ſe ipſo, & tamē nulla eſt cōprehenſiua ipſius. Vnde licet ſpecies, quæ eſt in Angelo inferiori, repræſentet ſuperiorē quo ad omnia, quæ in ſuperiori reperiuntur, non ſequitur, quod repræſentet illum comprehēſiuè. (Et hoc eſt fundamentū huius ſententię.) Quia non repræſentat illam totaliter, & adæquatè, id eſt tam perfecto modo, ſicut ipſa ſunt ex ſua natura repræſentabilia.

Reſp. arg. pro ſecūda ſenten. ¶ Ad argumēta autē pro ſecūda ſententia reſpōdetur. *Ad primū* Ad primū, quod ad cognitionē comprehēſiuā ſatis eſt, quod cognoſcātur omnia illa, quæ ſunt in illo, quod cognoſcitur, quanuis nō cognoſcātur eodē modo ab omnibus, cognoſcentibus. Vnde cognitio comprehenſiua poteſt dupliciter dici, vel ex parte obiecti, vel ex parte cognoſcentis. Ex parte obiecti, quādo tantū cognoſcitur obiectū quātum ipſum obiectū eſt cognoſcibile, & hoc modo quilibet Angelus aliū cognoſcit comprehenſiuè, ſiue ſuperiorē, ſiue inferiorem, quantū ad omnia, quæ Angelis pertinent, iuxta ordinē naturæ. Nā alias poſſet Angelus ſuperior de illis, vel de aliquo illorū inferiorē illuminare. Cū autē ab omnibus cōcedatur, quęcunq; Angelū omnia pertinentia ad ordinē naturæ cognoſcere abſque aliqua obſcuritate, cū cognoſcat illa quidditatiuè, videtur neceſſario dicendū, quemlibet Angelū aliū cognoſcere cōprehenſiuè, cognitione, quæ ſe tenet ex parte obiecti: quia tantū cognoſcit quilibet Angelus de quocūque alio Angelo, quantum quilibet alius Angelus cognoſcibilis eſt. Vnde omnes cognitiones Angelorū ex parte obiecti ſunt adæquatæ, & cōprehenſiuæ. *Pro hac ſententia nota hoc.* Si autē intelligatur de cognitione cōprehenſiua ex parte cognoſcētis, vna eſt altera perfectior, quia perfectio illarū ſumitur ex perfectione intellectus, vel luminis. Sicut v.g. duo Angeli inæquales in perfectione inæqualiter cognoſcunt formicā ex parte cognoſcentis, quia perfectior Angelus perfectiori modo cognoſcit illam, non tamen ex parte rei cognitæ, ſed vtraq; cognitio eſt adæquata. Cū igitur natura intellectualis ſit vltima, & ſuprema in ratione entis, & in eſſe cognoſcitiuo, ideo proprium eſt illi, quod ſit perfectè cognoſcitiua omniū, quæ pertinent ad ordinē vniuerſi. Et quāuis maior vel minor perfectio Angelorū ſecundū gradus ſpecificos aliquid cōferat ad perfectionē cognitionis, at vero hæc perfectio nō ſe tenet ex parte rei cognitæ, ſed ex parte cognoſcētis, ita vt Angelus perfectior, ſeu ſuperior nō cognoſcat plura obiecta, vel plures ratiōes ex parte rei cognitæ, quā inferior, ſed ex parte ipſius cognoſcētis perfectiori modo cognoſcit eadē, quæ inferior cōprehenſiuè cognoſcit. Vnde ad argumentū in forma reſpōdetur diſtinguēdo antecedēs, vel ex parte obiecti, vel ex parte cognoſcentis, ſi intelligatur ex parte obiecti, maior eſt vera, & minor eſt falſa: quia illa claritas & euidentia, quæ eſt ſimpliciter neceſſaria ad cōprehenſionē, reperitur in quocūq; Angelo in ordine ad obiectū, quāuis ſit maior vel minor,

iuxta

iuxta maiorē vel minorē perfectionē potē-
Secūdum argum. tiæ. ¶ Ad ſecundū reſpōdetur, ꝙ omnis crea
tura eſt longe inferioris ordinis ab eſſentia
diuina, neq; cū illa cōuenit in ratione gene-
rica, & hac ratione diuina eſſentia eſt omni
no incōprehēſibilis ab intellectu creato nō
quia ſit neceſſaria omnimoda æqualitas ſe-
cundū proportionē ſpecificā in ratione en-
tis inter cōprehēdentē, & cōprehenſum, &
per hoc reſpōdetur ad cōfirmationem, quia
ad cōprehenſionē tantū requiritur neceſſa-
rio, quod obiectū cognoſcatur tantū quan-
Ad tertiū argum. tū ipſum eſt cognoſcibile. ¶ Ad tertium re-
ſpōdetur, ꝙ omnes Angeli ęqualiter cogno
ſcūt Deū cognitione naturali quātū eſt ex
parte obiecti cogniti, nō enim plura cogno
ſcit vnus, quā alius. At vero ex parte cogno
ſcentis ſuperior Angelus perfectius cogno-
ſcit Deū cognoſcēdo propriā eſſentiā, quæ
eſt imago perfectior Dei, quā eſſentia infe-
rioris, & hoc ſufficit, vt ſit beatior, ſicut in
beatitudine ſuper naturali vnus eſt beatior
alio, nō quia plura cognoſcat, quā alius, ſed
quia intēſiori lumine gloriæ illuſtratur in-
tellectus eius, quod quidē lumē ſe tenet ex
parte potētiæ cognoſcētis. ¶ Ad quartū re-
ſpōdetur negādo ſequelam, & ad probatio-
nem dicitur, quod Angelus inferior eſt pro
portionatus ſuperiori in eſſe intelligibili,
quamuis non in eſſe entitatiuo.

QVÆSTIO IIII.

¶ *Utrùm Angelus poſſit cognoſcere ſuā eſſentiam cognitione abſtractiua.*

De hac re eſt prima ſententia om
Prima ſententia. niū Thomiſtarū partem tenen
tiū negatiuā, quorū fundamen-
tum eſt, quia de ratione notitiæ
abſtractiuæ eſt ꝙ res, quæ cognoſcit ſit ab-
ſens: ſed eſſentia Angeli non poteſt eſſe ab-
ſens ſibi ipſi, ergo nō poteſt cognoſcere ſuā
eſſentiā cognitione abſtractiua. ¶ Cōtraria
Secunda ſententia. tamen ſentētia eſt Doctoris, vt patet in li-
tera ſupra poſita cuius fundamētū eſt, quia
Angelus poteſt cognoſcere ſuā eſſentiā, vt
abſtrahit ab exiſtentia per ſpeciē acquiſitā
vel infuſam, ergo poteſt Angelus ſuā eſſen-
tiā cognoſcere cognitione abſtractiua. An-
tecedens patet, quia eſſentia Angeli, vt ſic
eſt repræſentabilis, & cognoſcibilis. Conſe
quentia autē probatur à differentia, quæ eſt
inter cognitionē intuitiuā & abſtractiuam,
cognitio enim intuitiua, vt omnes fatentur
eſt cognitio rei exiſtētis, vt exiſtens eſt, er
go cognitio rei, nō vt exiſtentis nō erit co-
gnitio intuitiua, ſed poteſt Angelus cogno
ſcere ſuā eſſentiā, ſecūdū quod eſſentia eſt,
ſine eo, quod cognoſcat illam exiſtere, ergo
neceſſario cognoſcet illam cognitione ab-
ſtractiua: aliàs implicaret cognoſcere ſuam
eſſentiam non cognoſcendo illam exiſtere,
quia tamen exiſtētia ſeparabilis eſt ab eſſen
tia per intellectum, dicendum eſt poſſe in-
telligi ab ipſo Angelo cuius eſt eſſentia co-
gnitione abſtractiuā.

TEXTVS.

Ad quæſtionem reſpondetur, quod licet ſecundū cōmuniter loquentes non poſſet Angelus ex puris naturalibus habere cognitionē Dei intuitiuā, de qua in 4. diſt. 49. q. 11. tamen non videtur negandū, quin poſſit naturaliter habere cognitionē eius abſtractiuā, hoc modo intel ligendo, quod ſpecies aliqua diſtinctè repræſentet iſtā eſſentiā, licet nō repræſentet eam, vt in ſe præſentialiter exiſtentem, bene quidē poſſibile eſt habere cognitionē diſtinctā, licet abſtractiuā. Nā abſtractiua diſtinguitur in confuſam, & diſtinctā, per rationē aliā & aliā cognoſcendi, & iſtā talem ſpeciem repræſentantē eſſentiā diuinā intellectui Angelico nō videtur inconueniens ponere intellectui Angeli inditam eſſe à principio, ita quod licet ipſa nō ſit naturalis intellectui hoc modo, quod iſte intellectus poſſit ex naturalibus ſuis eā acquirere, neq; etiā quod poſſit eā habere ex actione alicuius obiecti agentis naturaliter, quia nō poteſt eā habere præſentialitate alicuius obiecti finiti mouētis, niſi eſſentiæ diuinæ tantum, quæ nihil aliud à ſe cauſat naturali cauſatione: tamen ſicut perfectiones datæ Angelo in ſua prima creatione, licet nō neceſſario ſequātur naturā eius, dicerentur naturales diſtinguēdo cōtra merè ſupernaturales, ſcilicet, gratia & gloria: ita iſta perfectio data intellectui Angelico, qua eſſentia diuina eſſet ei præſens diſtinctè, licet abſtractiuè, poteſt dici naturalis, & ad cognitionē Angeli pertinere: ita quod quicquid cognoſcit Angelus de Deo virtute huius ſpeciei, aliquo

modo cognoſcit naturaliter, & aliquo modo nõ naturaliter. Naturaliter, inquantum iſta nõ eſt principiũ gratuiti actus, neque glorioſi. Non naturaliter autẽ quantũ ad iſtã nõ poſſet pertingere ex naturalibus, neq; ex actione naturali. d. 3. q. 9. litera. D.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor aſsignat duas cõcluſiones, ſupponẽs tamen, quod notitia eſt duplex, quarũ altera eſt intuitiua, & altera abſtractiua. Notitia intuitiua eſt notitia quæ habetur de re præſente in propria præſentia, & in propria exiſtentia, & talis notitia nõ eſt obiecti abſtrahẽtis à propria exiſtẽtia, ſed eſt de obiecto includẽte exiſtentiã, & præſentiã: & ideo dicitur notitia de obiecto exiſtẽte, vt exiſtẽs eſt. Notitia aũt abſtractiua eſt notitia eiuſdẽ obiecti nõ exiſtẽtis in ꝓpria exiſtẽtia ſed abſtrahẽtis ab illa. Vñ obiectũ cognitũ, nõ cognita eius exiſtentia in actu exercito, dicit̃ cognoſci notitia abſtractiua. Dixi notãter in actu exercito, qa etiã ipſa exiſtẽtia cuiuſcunq; obiecti põt cognoſci & notitia intuitiua & abſtractiua. Notitia intuitiua, ſi cognoſcat̃ in actu exercito. Notitia autẽ abſtractiua, ſi cognoſcat̃ i actu ſignato. His igitur ſic ſuppoſitis, eſt prima cõcluſio Doctoris. Angel' nõ põt habere notitiam intuitiuã de Deo ex puris naturalib'. Hæc cõcluſio cõis eſt apud oẽs: & ꝓbatur quia tũc Angelus fuiſſet naturaliter beatus. Et ſecũdo, quia ſi Lucifer vidiſſet Deũ, nõ poſtea peccaſſet. Secũda cõcluſio Doctoris eſt nõ videri negãdũ, quin poſsit angelus naturaliter habere cognitionẽ Dei diſtinctã abſtractiuã. Hanc cõcluſionẽ primo explicat, deinde probat. Quantũ ad primũ dicit intelligẽdã eſſe in hoc ſenſu, nẽpe dabilẽ eſſe aliquã ſpeciẽ repræſentãtẽ eſſentiã diuinã diſtinctè, non vt in ſe præſentialiter exiſtẽtẽ: qa bene ſtat, ꝙ Angelus habeat notitiã diſtinctã de Deo, licet illa ſit notitia abſtractiua. Dicitur aũt notitia diſtincta abſtractiua, qa notitia abſtractiua in notitiã diſtinctã & cõfuſam diuidit̃. Notitia diſtincta eſt notitia, quę habetur de re p propriã eius rationẽ, vt notitia, quæ habet̃ de leone per ſpeciẽ repræſentãtẽ leonẽ. Notitia autẽ cõfuſa eſt notitia, quæ habetur de re per rõnẽ cõem illi & aliis, vt notitia, quæ habetur de leone per ſpeciẽ animalis. ¶ Deinde doctor quærit duo. Alterũ eſt, quomodo angeli habuerũt illã ſpeciẽ repræſentantẽ Deũ diſtinctè, licet abſtractiuè. Et reſpõdet, quod fuit creata cũ illis in principio ſuę creationis, & per hoc rñdetur ad aliã quæſtionẽ, qua quærit, an talis ſpecies debeat dici naturalis, an ſupernaturalis: & dicit, ꝙ naturale dicit̃ dupliciter. Vno modo, vt diſtinguitur contra habitũ ſupernaturalẽ. v. g. gratiæ & gloriæ, & hoc modo illa ſpecies erat naturalis. Secũdo modo, vt diſtinguitur cõtra illud ꝙ profluit ex principiis naturæ, vel põt elici, vel cõſequi per actus potẽtiæ naturalis, & tunc talis ſpecies, quia nec virtute intellectus angelici, neq; virtute obiecti naturalis naturaliter agẽtis poterat haberi, ſed tantũ virtute eſſentiæ diuinæ, quæ nihil ad extra naturaliter, ſed mere libere cauſat, ideo illa ſpecies in hoc ſenſu non poterat dici naturalis, ſed poterat dici aliquo modo naturalis iuxta primũ ſenſum, & aliquo modo nõ naturalis iuxta ſecundũ. Vt hęc doctrina clarior reddatis ſit titulis quæſtionis.

QVÆSTIO V.

¶ *Vtrùm Angelus cognouerit Deum per aliquam ſpeciem ſibi inditam, an vero per ſuam eſſentiam.*

DE hac re eſt prima ſentẽtia D. Tho. & omniũ Thomiſtarũ. 1. p. q. 56 art. 3. aſſerentiũ Angelũ nõ cognoſcere Deũ per aliquã ſpeciẽ immediatè repræſentatiuã ipſius ſibi inditã, vel cõcreatã: ſed cognoſcere Deũ per ꝓpriã eſſentiã concurrentẽ ad hãc cognitionẽ, nõ ſolũ per modũ effectus repręſentãtis ſuã cauſam, verũ etiã per modũ ſimilitudinis, & ſpeciei intelligibilis. *Prima ſententia.* ¶ Pro explicatione huius ſentẽtiæ aduertũt nõnulli vbi ſupra. q. 2. poſt. 4. cõclu. *1. Notab.* Primò, ꝙ effectus aliter repręſentat ſuã cauſam, & aliter ſpecies intelligibilis repræſentat ſuũ obiectũ. Nã ſpecies repræſentat immediatè ſuum obiectũ, nõ præſuppoſita cognitione ſui, id eſt, ſpecici. Effectus vero vt ſic, non repræſentat immediatè ſuã cauſam, ſed mediàte cognitiõe ſui, id eſt, mediàte cognitione effectus. Verũtamẽ hæc repræſentatio ſui põt fieri duobus modis. Primò, ita vt cognoſcamus effectũ p vnã ſpeciẽ ꝓpriã eiuſdẽ effectus, cauſam vero per aliã ſpeciẽ cauſæ: & ita cõtingit, qñ per fumũ cognoſcimus ignẽ, & per veſtigiũ cognoſcimus animal. Secũdò modo effectus poteſt repręſentare cauſam, ita vt per eandẽ ſpeciẽ, per quã repræſentatur effectus, repræſentetur ſimul, & cognoſcatur ſua cauſa, & hoc modo

ſpecies

ſpecies intelligibilis immediatè, & primo repræſentat ipſum effectum, ſecundario autem cauſam, & ita cenſetur eſſe ſimilitudo cauſæ in eſſe intelligibili, & hac ratione eſſentia Angeli repræſentat Deum ipſum.

2. *Notab.* ¶ Secundò aduertunt, quod dupliciter poteſt comparari eſſentia Angeli in ordine ad proprium intellectũ. Primo in ratione obiecti cognoſcibilis. Secundò vero in ratione ſpeciei intelligibilis, quæ immediatè & primo repræſentat Angelum, mediate autem & ſecundario Deum. Cæterum eſſentia Angeli magis propriè dicitur ſpecies intelligibilis, prout eſt repræſentatiua Dei, quam prout eſt repræſentatiua Angeli. Cuius rei vera ratio hæc eſt. Nam licet eſſentia Angeli reſpectu cognitionis eiuſdem Angeli ſit ratio proxima cognoſcendi, & efficiat quicquid faceret ſpecies intelligibilis, tamẽ proprie non eſt medium inter potentiã, & obiectum cognitum: cum ipſamet eſſentia ſit obiectum cognitum, ſed eſt medium quaſi negatiuè, ſcilicet, quod ſe ipſa ſine allo medio eſt ratio & principium cognitionis ſui ipſius, vt ingenioſè dixit Soncinas. 12. metaph. q. 59. At vero prout eſt repræſentatiua Dei, non tantum habet, quod ſit ratio, & principium cognitionis, ſed quod ſit reale medium inter Deum cognitum & potentiã Angeli intelligentis. Vnde, quod eſſentia Angeli Deũ repræſentet, ſicut effectus cauſam, competit ei, nõ prout eſt ſpecies intelligibilis, ſed quatenus eſt obiectum cognoſcibile.

3. *Notab.* ¶ Tertio aduertũt, quod iſta duplex repręſentatio, qua Angelica eſſentia Deum repręſentat, ſcilicet, per modũ ſpeciei intelligibilis, & per modum effectus, non efficit duplicẽ Dei cognitionem in intellectu Angeli, ſed vtraq; repræſentatio copulatur, & inuoluitur in vna cognitione, ꝑpter excellentiã naturæ angelicæ, & cognitiõis illius.

¶ Ex quibus omnibus infertur, ꝙ ſi Angelus ſe ipſum cognoſceret per ſpeciem inditam illi, & non per eſſentiã ſuam, quod tũc eſſentia Angelica repręſentaret Deũ, vt effectus ſuã cauſam, non tamen ſicut ſpecies indita ſuũ obiectũ. Nam hæc repręſentatio poſterior tribueretur illi ſpeciei intelligibili, ob id, ꝙ immediatè repræſentaret Angelũ ſecundario autẽ Deũ ipſum, vt dictũ eſt.

Primũ argu. pro prima parte ſuæ ſent. ¶ His igitur ſic conſtitutis, probant primã partem ſuæ ſententiæ in quadam quinta cõcluſione. Non poteſt dari ſpecies propria diuinitatis in Angelo, aut in aliqua creatura, & oppoſitum dicere eſt contra rationẽ, ergo. Probatur antecedens, nam ſi daretur ſpecies propria diuinitatis in aliqua creatura, ſequeretur, creaturam propria virtute poſſe Deum cognoſcere intuitiuè, & quidditatiuè, atque adeò propria virtute poſſet Deũ videre & beatificari, quod eſt hæreſis pelagiana. Probatur ſequela, quia colorem intuitiuè cognoſcimus, quia per propriam ſpeciem videmus, & vnus Angelus quidditatiuè cognoſcit aliũ, quia per propriã ſpeciem illius cognoſcit, & nos etiã quidditatiuè cognoſcimus rem materialẽ, qa per ſpeciẽ quidditatiuã illam cognoſcimus, ergo.

¶ Secundò, quia ſpecies illa diuinitatis eſt adæquata ipſius Dei, vel in adæquata. Si primũ, ergo per illã Angelus cõprehẽderet eũ, id eſt, tantũ cognoſceret, quantũ cognoſcibile eſt ex parte obiecti. Patet, quia cuicũq; ſpeciei poteſt dari adæquata notitia in habente talẽ notitiã. Cõſequens autẽ eſt contra ſcripturã, & cõmunẽ ſenſum doctorum, qui, ex illo Ierem magnus cõſilio, & incomprehẽſibilis cogitatu, colligũt Deũ, à nulla creatura, poſſe cõprehẽdi, ſeu tantũ cognoſci, quantũ cognoſcibilis eſt. Si autẽ inadæquata eſt illa ſpecies, ergo ſuperfluè ponĩ, quia eſſentia Angeli perfectiùs repræſentat Deũ quã quæcũq; ſpecies inadequata & imperfecta, cũ ſit perfectior imago & ſimilitudo Dei, ergo per hãc melius, quã per quãcũque ſpeciẽ imperfectam Angelus cognoſcet Deũ, ac proinde ſuperfluit illa ſpecies Scotica. *Secundum argum.*

¶ Tertiò. Impoſſibile eſt Angelũ cognoſcere Deũ per ſpeciẽ, ergo. Probatur antecedẽs. Species proueniens ab obiecto prouenit ab illo prout eſt: tanta enim eſt ratio repræſentãdi obiectũ, quantũ eſt ipſum eſſe obiecti, quia quale eſt, talem ſpeciẽ immittit, ſi ergo aliqua ſpecies à Deo emanat, ab ipſo procedit, prout eſt, non prout ipſe vult, ergo ipſa repræſentat prout eſt, atque adeo eſt adæquata ſimilitudo ipſius, ac ꝓinde, eſſet cõprehenſiua, ita vt repræſentaret Deũ quantum repræſentabilis eſt, quod habet manifeſtã contradictionẽ. Quia ſequeretur Deũ poſſe cõprehendi cognitione creaturæ: tantã enim poteſt habere cognitionẽ creatura, quãta poteſt haberi per ſpeciẽ, ergo. *Tertium argum.*

¶ Quartò. Cognitio qua Angelus per ſpeciẽ cognoſcit Deũ (ſecundũ Scotum) eſt abſtractiua, ergo ſupponit intuitiuã, ſed Angelus nullã habuit de Deo cognitionẽ intuitiuã, ergo neque potuit habere abſtractiuã. *Quartum argum.*

Patet ſequela, qa notitia abſtractiua nõ põt naturaliter eſſe prima, ſed ſemp debet præſupponere aliquã intuitiuã, ex qua deducatur: qa naturaliter loquẽdo, prima cognitio debet eſſe alicuius entis in actu, quia nõ ens nõ põt cognoſci niſi p ens, & ens in potẽtia p ens in actu: ſed talis cognitio abſtractiua, de qua loquimur nõ eſt ſumpta ex intuitiua creaturarũ, vt patet, neq; põt naturaliter deduci ex notitia intuitiua Dei, qa hæc nulli intellectui creato eſt naturalis, ergo nullꝰ intellectus creatus põt ſuis viribus cõſequi talẽ notitiã abſtractiuã. ¶ Secũdam partẽ ſuæ

Primum arg. pro ſecunda parte prædictæ ſententiæ.

ſuiæ, nẽpe ꝙ Angeli per ſuã eſſentiã cognoſcãt Deũ, probãt. Primo Angeli cognoſcũt Deũ, & nõ per ſpeciẽ, ergo per ſuã eſſentiã. Maior eſt manifeſta, & minor manet probata in præcedẽte cõcluſione, ergo. ¶ Secũdò.

Secũdum argum.

Eſſentia Angeli eſt imago Dei, ad hoc peculiariter ꝑducta, vt ipſum repręſentet, & eſt ꝓportionata in gradu materialitatis intellectui ꝓprio, & ipſi ſufficiẽter vnita, ergo nihil deeſt ei, vt vniatur ſuo intellectui tãquã ratio intelligẽdi Deũ antecedẽter ad omnẽ cognitionẽ. ¶ Cõfirmatur primo, eſsẽtia angeli vnitur hoc modo ꝓprio intellectui in ordine ad cognitionẽ ſui, ergo, vt ita vnita, intelliget etiã ſufficiẽter vnita in ordine ad cognitionẽ Dei. Patet conſequentia. Quia nõ ſolũ eſt vnita, vt cõtinẽs ſe ipſam per idẽtitatẽ, ſed etiã vt imago repręſentatiua Dei. ¶ Tertiò. Quia eſſentia diuina, non ſolũ eſt eadem ſibi, ſed etiam repræſentat creaturas

Tertium argum.

ſitur cauſa continens eas eminenter, ideo vnitur intellectibus beatorum antecedenter ad omnem cognitionem, vt ratio cognitionis, non ſolum reſpectu ſui, ſed etiã creaturarum, ſeruata proportione ad lumen gloriæ, ergo pari ratione, cum eſſentia Angeli, non ſolum ſit eadem ipſi, ſed etiã ſit imago repræſentatiua Dei, poterit vniri intellectui Angelico, non ſolum, vt ratio cognitionis reſpectu ſui, quin etiam vniatur, vt ratio cognitionis reſpectu Dei. ¶ Vltimò. Eſſentia Angeli non ſolum habet rationem ſimilitudinis obiectiuæ, ſed etiam ſimilitu-

Quartum argum.

dinis formalis in ordine ad Deum, quem repræſentat, ergo. Antecedens patet. Quia eſſentiæ Angeli conuenit ſecundum ſuam entitatem repræſentare Deum, nam effectus non ſolum eſt ratio cognoſcendi ſuam cauſam, vt cognitus: ſed etiam vt ratio cognoſcendi, niſi quando effectus non poteſt vniri intellectui, vt principium formale intellectionis. Vnde, quod effectus ſolum ſit ratio cognoſcendi ſuam cauſam, vt cognitus, non prouenit præciſè ex eo, quod eſt effectus, ſed ex eo, quod non poteſt vniri intellectui, vt principium formale intellectionis, non quidem propter defectum repræſentationis, ſed quia non eſt proportionatus in gradu immaterialitatis ipſi intellectui: & ita, licet ſubſtantiæ omnes conueniant in hoc, quod eſt repræſentare Deum per modum effectuum, tamen quicunq; Angelus poteſt intelligere Deum per propriã ſubſtantiam tanquam per rationem intelligendi, & non per alias ſubſtantias, ſiue materiales, ſiue Angelicas: quia ſolum propria ſubſtantia poteſt vniri ſuo intellectui, vt principium formale intellectionis: ſed habens principium formale intellectionis per illũ poteſt cognoſcere illud, cuius eſt principium formale repræſentatiuũ, ergo cum Angelus habeat vnitam ſuam ſubſtantiam proprio intellectui, & ſit illi proportionata in gradu immaterialitatis, & ſit repræſentatiua Dei in ratiõe principij formalis, poterit per illam cognoſcere Deũ. ¶ Secũda ſen-

Secunda ſententia.
1. Notab.

tentia eſt doctoris, vt patet in litera. Pro cuius explicatiõe, & totius quæſtionis eſt primo notandum, quod in hac quæſtione intẽdimus oſtendere, ſiue explicare mediũ, per quod tanquam per rationem intelligẽdi poteſt Angelus naturaliter cognoſcere Deum tale autem medium poteſt cõtingere dupliciter. Vno modo vt ratio cognita, ſecundo modo vt ratio cognoſcẽdi. Sicut v.g. poteſt aliquis cognoſci, vel per propriam ſpeciem repræſentantem ipſum, vel per imaginem ipſius, ſicuti contingit in quocunque prototypo, vbi aliquid repræſentatũ, & cognoſcitur, nõ per rationẽ, quæ dicitur ratio cognoſcẽdi, ſed p rationẽ, quæ dicitur ratio cognita. Inter quas, hæc eſt differẽtia, ꝙ cognitio quæ fit media ratiõe cognoſcẽdi, dicitur cognitio obiecti immediata: at vero cognitio, qua cognoſcitur res per rationẽ cognitã eſt immediata ipſius rationis: quia immediatè terminatur ad illam, & mediata obiecti, qa

2. Notab.

mediatè terminatur ad obiectũ. ¶ Secundò eſt notandũ, quod eſſentia Angeli, quomodocunque conſideretur, ſiue in ratione effectus, id eſt ſecundũ rationẽ relatiuã, qua ad Deũ, vt ad ſuã cauſam refertur, ſiue in ratione eſſentiæ, id eſt ſecundũ rationẽ abſolutã, nullo modo poteſt repræſentare eſſentiam diuinã, quantũ ipſa eſſentia eſt repræſentabilis,

bilis, quia quomodocunq; cōſideretur eſſentia Angeli, ſemper manet finita, & limitata, nō ſolu in eſſendo, ſed etiā in repręſentādo. Quare, etiā ſi cōcederemus pręd ictis opinātibus, eſſentiam Angeli in ratione effectus poſſe repræſentare proprio intellectui (ex eo, quod illi eſt vnita) Deū, vel eſſentiā diuinā, quā nō poſſunt repræſentare aliæ Angelorū eſſentiæ illis intellectibus, quibus non ſunt vnitæ: adhuc tamē, neq; ipſi cōcedunt, talē eſſentiā repræſentare Deū, quāto ipſe Deus eſt repræſentabilis. Vnde, ſiue Deus repræſentetur per eſſentiā Angeli, ſiue per ſpeciē intelligibilē à volūtate Dei ꝓductā per modū cauſæ efficiētis, & nō per modū obiecti, ſemper repræſentatur Deus infinitus & illimitatus, modo finito & limitato. Et ſic ex infinitate Dei non colligitur argumētū, vt nō poſsit per ſpeciē repræſentari, quia, ſicut quod Angeli cognoſcūt de Deo finitū & limitatū eſt, ita, quod cauſat illā cognitionē ſimul cū intellectu Angeli, eſt finitū & limitatū in repræſentādo. Et ſic, quanuis eſſentia Angeli, ex eo, quod vnitur proprio intellectui, aliter ſe habeat, quam reſpectu intellectus, cui nō vnitur, quia reſpectu vnius poſsit eſſe principiū cognitionis, & reſpectu alterius nō, iuxta illorū doctrinā: nihilominus tamē ſemper remanet eſſentia principiū finitū in repræſentando. Quanto magis, quod eſſentia Angeli nullo modo poteſt habere rationē principij cognoſcendi, niſi cogniti, & per cōſequens illa cognitio, qua Angelus per ſuā eſſentiā Deū cognoſceret, non eſſet immediata Dei ſed mediata. Quod autē eſſentia Angeli nō poſsit habere rationē principij cognoſcēdi nō cogniti, ex eo patet, quia eſſentia Angeli, ex eo repræſentat Deū, quia eſt effectus ipſius Dei, & quanto perfectior, tāto perfectius repręſentabit Deū: effectus autē nō repræſentat ſuā cauſam immediatè, ſed mediāte cognitione illius effectus, & per cōſequens nullo modo poteſt immediatè Deū repræſentare: nam, quod immediatè aliquid repræſentat, eſt propria ſpecies rei repræſentatæ. Cū igitur eſſentia Angeli, nō poſsit habere rationem ſpeciei, neq; propriæ ſimilitudinis, nō poterit repræſentare immediatè Dei ſubſtātiā, vel Deū. Neque eſſentia Angeli magis proprie dicitur ſpecies intelligibilis, prout eſt repræſentatiua Dei, quā prout eſt repræſentatiua Angeli. Quia vt ipſi fatentur, ſi nō eſt dabilis, ſpecies intelligibilis Dei, quomodo eſſentia Angeli, prout eſt repræſentatiua Dei, dicitur magis propriē ſpecies intelligibilis?

Nota hoc.

¶ Tertiò eſt notādū, ꝙ effectus & cauſa ſunt in duplici differētia. Sunt enim cauſa & effectus vniuocus: ſunt etiā cauſa & effectus æquiuocus. Inter quæ, hæc eſt differentia, quod effectus vniuocus habet eſſe eiuſdē rationis, & ſpeciei cū ſua cauſa. Effectus vero æquiuocus habet eſſe diuerſæ ſpeciei, imo & diuerſi generis cū ſua cauſa. Vnde cōtingit, quod tātū cōueniant in genere logico. Ex quo prouenit, ꝙ effectus vniuocus aliter repræſentet ſuā cauſam, quā effectus æquiuocus, ſiue talis, repræſentatio fiat immediatè per ipſum effectū, ſiue fiat per ſpeciē repræſentātē ipſum effectū. Et ratio huius eſt, quia, cū effectus vniuocus habeat naturā eiuſdē ſpeciei cū ſua cauſa, illa natura, quæ eſt in tali effectu, nō ſolū eſt repræſentatiua ſui ipſius, ſed etiā cuiuſcūq; habentis eandē rationē cū illa. Vnde ſi plures Angeli ſunt in eadē ſpecie, vnus angelus per ſuā eſſentiā, tāquā per rationē cognoſcēdi poteſt cognoſcere eſſentias aliorū Angelorū, quæ ſunt eiuſdē ſpeciei. Nā talis eſſentia, nō ſolū eſt repræſentatiua ſui ipſius, ſed etiā aliarū, quæ habēt eandē rationē cū illa. Sicut etiā, ſi aliquis homo cognoſceret ſuā naturā humanā per ſeipſum, per talē naturā cognoſceret omnes naturas humanas, quātū ad rationē naturæ humanæ. Nā illa ratio, quā cognoſcit in ſeipſo, reperitur in alijs naturis humanis, & ſic per illā, tanquā per rationē cognitā, & etiā tanquā per rationē cognoſcendi, poterit talis homo, vel Angelus cognoſcere reliquas naturas, quæ ſunt eiuſdē ſpeciei, humanā vel Angelicā. Quia homo generās, & genitus, cum ſint cauſa & effectus vniuocus, conueniunt in vna ratione ſpecifica repræſentabili per naturā cauſæ vel effectus. At vero cauſa & effectus æquiuocus, cū nō conueniant in aliqua vna ratione ſpecifica, non poſſunt ad inuicē repræſentari, niſi tantū, quantū ad illud, in quo conueniūt. Vnde quanuis Angelus comprehēſiuè cognoſcat naturam humanam Petri: v.g. & per illam poſsit cognoſcere, ſiue tanquā per rationē cognitam, ſiue tanquā per rationem cognoſcendi, reliquas naturas humanas, quæ in vnoquoq; indiuiduo repetiūtur, quantū ad rationē quidditatiuā illarum: non tamē per illam poterit cognoſcere notitia diſtincta naturam Solis, quanuis ſit effectus illius, & Sol cauſa eius: quia natura humana, & Sol

Notab. 3.

tantum conueniunt in quadam ratione plus quã genetica, nempè in ſubſtantia, quæ quã to magis cõtracta eſt pet differentias ſpecificas, magis perfecta reperitur. Et ſic qui cognoſceret natută eqni, & per conſequẽs naturam animalis, cognoſceret etiã naturã animalis, quæ eſt in homine, quãuis nõ ita perfectè, ſicut, qui cognoſceret naturam hominis, quia natuta animalis in homine perfectiori modo ſe habet, quã in equo: propter quod communiter dicitut, latere in genere multas æquiuocationes. Ita in propoſito, quanuis cognoſcens naturã humanã, cõprehenſiuè cognoſceret ſubſtantiam, vel eſſe ſubſtantiale, quod eſt in natura humana, & eſſe ſubſtantiale, quod eſt in Sole, nõ tamẽ ita diſtinctè, ſicut qui cognoſceret cõprehẽ ſiuè Solem. Quia perfectiori, & excellentiori modo eſſe ſubſtantiale, quod eſt in Sole, habet eſſe, quã eſſe ſubſtantiale, quod eſt in natuta humana, quantũ ad eſſe corruptibile, vel incorruptibile. Nam, quantũ ad eſſe viuũ, vel nõ viuum, perfectiori modo ſe habet in natura humana, quã in Sole. Sicut dicitut cõmuniter de eſſe cæli, & eſſe muſcæ. Quod ſi per cognitionem naturę humanæ non poteſt cognoſci Sol cognitione diſtincta, quanto magis per cognitionẽ naturæ Angelicæ poterit minus cognoſci natura diuina, vel Deus, cũ ſit cauſa æquiuoca reſpectu Angeli, & tanto æquiuoca, quod in intellectu diſtinctè concipiente Deũ & Angelũ, neque in ratione entis poteſt dari vnicus formalis conceptus, ſed duobus conceptibus debent concipi, quia vt dixi in. 1. in diſputatione de attributis diuinis, Deo & creaturæ non datur vnicus formalis conceptus in intellectu diſtinctè cõcipiente, ſed tantum in intellectu cõfuſè cõcipiente. Cũ igitur Angelus tantũ conueniat in cõceptu entis cũ Deo, & hoc in intellectu cõfuſe cõcipiẽte nõ poterit repræſentare Deũ, quan uis ſit effectus eius, niſi quantũ ad conceptũ cõfuſum, in quo angelus & Deus cõueniũt?

Notab. 4. ¶ Quartò eſt notandũ, ꝙ in hac quæſtione non quærimus de notitia intuitiua, qua cognoſcitur res, vt præſens actualiter, & à parte tei exiſtẽs, ſed de notitia abſtractiua, qua quidditas alicuius rei cognoſcitur, vt ab actuali exiſtentia abſtrahit. Et quia notitia abſtractiua adhuc eſt duplex. Altera, qua cognoſcitur res ſub ratione vniuerſalis, & confuſæ. Altera, qua cognoſcitur res ſub ratione ptopria, & qua ab alijs diſtinguitur, quæ dicitur diſtincta: ideò in præſentiarũ, quod inquirimus eſt, Vtrũ Angeli habuerint notitiã diſtinctam abſtractiuam Dei, & an talẽ notitiã habuerint per ſpeciẽ deitatis, productã à voluntate diuina, an vero per eſſentiã propriam?

Notab. 5. ¶ Vltimò eſt notandũ, quòd ſpecies intelligibilis cuiuſcunq; rei creatæ poteſt dupliciter cauſari. Vno modo ab obiecto: ſecũdo modo à voluntate diuina. Obiectũ autem reſpectu talis productionis cũ ſit cauſa naturalis, tantã cauſat ſpeciem ex natura ſua, quantã poteſt cauſare. Deus autem cum ſit cauſa libera in productione ſpeciei producet ſpeciem ſecundùm eius volũtatẽ etiã in repræſentando. ¶ Et cũ poſsit Deus per ſe producere ſua voluntate illas ſpecies, ſine eo, quod obiectũ effectiuè cõcurreret, quia poteſt per ſe facere, quod cũ tali cauſa ſecunda facit, ideo ad rationẽ ſpeciei intelligibilis nõ eſt neceſſariũ (vt prædicti opinãtes falſò exiſtimant) quod producantur ab obiecto, neq; neceſſariũ eſt, quod adæquẽt ipſum obiectũ, ſed tantũ, quod reſpectu illius obiecti repræſentent tantũ, quantũ potentia poteſt cognoſcere de illo obiecto.

Nota hoc. Vnde quanuis ſpecies intelligibilis Dei, ſpoſita à Doctore, nõ ſit producibilis ab eſſentia diuina tanquã ab obiecto, quia nulla eſt dabilis ſpecies, etiã de potentia Dei abſoluta, quæ repræſentet Deum, quantum Deus eſt repræſentabilis (præter eſſentiã diuinã) adhuc tamen volũtas diuina poteſt producere aliam & aliã ſpeciem intelligibilem repræſentatiuã eſſentiæ diuinæ, ſiue Dei, adæquatẽ, nõ in ordine ad obiectũ, nempè in ordine ad eſſentiam diuinã, vel Deũ, ſed in ordine ad actũ, quẽ intellectus creatus poteſt elicere.

Prima cõcluſio. ¶ Prima cõcluſio. De potentia Dei abſoluta poteſt dari ſpecies intelligibilis à volũtate diuina producta, quæ ſit natutalis ſimilitudo eſſentiæ diuinæ, & Dei, adæquata in ordine ad actũ, quem potentia creata de Deo poteſt habere. Hęc concluſio eſt Doctoris, quam latè probaui in. 1. diſput. 7. quæſt. 9. concluſ. 4. Et probatur prætereà.

Prima ratio. Si aliqua ratione non eſt dabilis ſpecies intelligibilis repræſentans Deum, maximè, quia Deus non eſt repræſentabilis per aliquid creatũ, ſed hoc non obſtat, nam repræſentabilis eſt per eſſentiam Angeli, vt ipſi fatentur, ergo. Cõfirmatur. Eſſentia Angeli eſt repræſentabilis per aliquam ſpeciem quantum ad omnem eius entitatẽ & modũ, ideſt dabilis eſt aliqua ſpecies, quæ repræſentet eſſentiã

Angeli quoad omnia, quæ eſſentiæ Angeli
poſſunt cōuenire, ſed eſſentiæ Angeli cōue
nit ſecundùm illos repræſentare Deū clarè,
& diſtinctè, ergo & dabilis eſt per Dei potē
tiam aliqua ſpecies, quę repræſentet Deum
diſtinctè. Maior probatur, quia eſſentia
Angeli eſt finita & limitata in eſſendo, & in
repræſentādo, ergo pōt repręſentari per ali
quā ſpeciē à Deo ad hoc creatā. ¶ Cōfirma-
tur ſecūdò. Quia, ꝙ nō implicat cōtradictio
nē, Deus pōt facere, quia nō eſt impoſsibile
apud Deū omne verbū, vt dicitur Lucæ. 1.
ſed nulla eſt cōtradictio, quod detur aliqua
ſpecies repræſentās eſſentiā Angeli quantū
ad omnia, quæ ei cōueniūt ex natura ſua, er
go ſi ex natura ſua habet repræſentare Deū
(ſiue ſit per modū effectus, ſiue ꝑ modū ſpe
ciei intelligibilis) dabilis ergo eſt ſpecies
per Dei potentiā, quæ ipſam eſſentia repr
ſentet, quatenus Deū repræſentat, & ꝑ cōſe
quēs nō eſt impoſsibile Deū producere ſpe
ciē repræſentātē eſſentiā diuinā adæquarè,
nō in ordine ad ipſam eſſentiā, ſed in ordine
ad actū, quē intellectus pōt habere de Deo.

Secunda conclusio. ¶ Secūda cōcluſio. Angelus per ſuā eſſentiā
tanquā ꝑ rationē cognitā, & tanquā ꝑ ratio
nē cognoſcēdi, pōt cognoſcere Deū notitia
Prima ratio. abſtractiua cōfuſa. Hæc cōcluſio eſt Docto
ris in hac quæſt. Et probatur, quo ad vtrāq;
partē. Primo quo ad primā. Quia Angelus,
cognoſcēdo ſuā eſſentiā, cognoſcit eſſe effe
ctū alicuius, quia cognoſcit nō habere eſſe
à ſe, ſed ab alio, & cognoſcit, ꝙ non eſt alius
præter Deū, qui poſsit illū producere, ergo
cognoſcit Deū produxiſſe illū: talis autē no
titia eſt, notitia cōfuſa Dei, ergo. ¶ Secunda
pars probatur, nā effectus nō ſolū eſt cauſa
cognoſcēdi ſuā cauſam, vt cognitus, ſed etiā
ſi pōt ꝑ ſe vniri intellectui, eſt cauſa cogno-
ſcēdi ſuā cauſam, vt ratio cognoſcēdi, ſed eſ-
ſentia Angeli eſt effectus Dei, & per ſe pōt
vniri intellectui proprio ſecūdū oēs, & etiā
alieno, vt diximus quæſt. præced. ergo non
ſolū eſt ratio cognoſcēdi, vt cognita, ſed e-
tiā per modū ſpeciei intelligibilis. ¶ Confir
matur. In quolibet effectu repræſentat cau
ſa ſecūdū aliquid ipſius cauſæ, ergo quilibet
effectus (ſi per ſe pōt immediatè vniri intel
lectui) poterit cauſare cognitionē ſuæ cau-
ſæ. Vnde ſubſtātia Angeli, vel eſſentia An-
geli, poteſt conſiderari dupliciter. Vno mo
do, vt obiectum terminans intellectionem,
& ita dicitur ratio cognita. Secundò modo,
quatenus antecedenter ſe habet ad huiuſ-
modi cognitionem per modum ſpeciei in-
telligibilis, & quatenus eſt vnita proprio in
tellectui, ad cōſtituēdū memoriā fœcundā,
ideſt, quatenus per modum principij forma
lis cōcurrit cū intellectu ad producendū in
tellectionē, nō ſolū ſui ipſi⁹, ſed etiā Dei, &
hoc modo cōſiderata nō dicitur ratio cogni
ta, ſed ratio cognoſcēdi, & ſe, & Deum, quia
per illā cognoſcitur ipſa eſſentia Angeli, &
Deus, cauſa illius eſſentiæ. Ad hoc autē po-
teſt adduci exemplū in eſſentia diuina, quæ
reſpectu beatorū eſt ratio formalis, & obie
ctiua cognoſcēdi creaturas, quia ipſa cōcur-
rit in ratione obiecti motiui, quia intellę-
ctus diuinus nō mouetur à creaturis ad co-
gnitionē illarū, ſed mouetur ab eſſentia diui
na, quod eſt eius obiectū motiuū: & ob hoc
dicimus, quod reſpectu cognitionis creatu-
rarū mouetur ab eſſentia per modū ſpeciei
intelligibilis intellectus diuinus, & vt ſic
nō eſt res cognita, ſed ratio cognoſcendi tā
tū. At vero quatenus eadē eſſentia terminat
viſionē beatificā, taliter, quod Deus creatu
ras cognoſcit per ſuā eſſentiā, & in ſua eſſen
tia, ideſt, prout relucent in eſſentia diuina,
vt dixi in. 1. diſput. 15. q. 2. concluſ. 2. & 3.
Tūc eſſentia diuina dicitur ratio cognita, &
nō ratio cognoſcēdi, quia in ipſa, vt in obie
cto cognito, cognoſcuntur creaturæ. Ita in
propoſito, eſſentia Angeli in ratione effe-
ctus Dei poteſt eſſe, & ratio cognita, quate
nus cognita eſſentia, cognoſcitur Deū eſſe
cauſam illius: & pōt eſſe ratio cognoſcēdi,
quatenus effect⁹ vnitus intellectui, nō ſolū
cauſat cognitionē ſui, ſed etiā cognitionem
Dei, qui eſt cauſa illi⁹. ¶ Tertia cōcluſio. Ta *Tertia conclusio.*
lis cognitio, quā Angelus habet de Deo per
ſuā eſſentiā, non poteſt eſſe cognitio diſtin
cta Dei. Probatur concluſio. Cognitio, quę *Prima ratio.*
habetur de aliquo, quātū ad prædicata com
munia, non poteſt eſſe diſtincta, ſed illa co-
gnitio, quę habetur de Deo, quantū ad hoc,
quod eſt eſſe cauſam, eſt cognitio, quantum
ad prædicata cōmunia, ergo nō poteſt eſſe
diſtincta. ¶ Secundò. Angelus per ſuā eſſen *Secunda ratio.*
tiam non poteſt Deū cognoſcere diſtinctè,
ergo. Probatur antecedens. Eſſentia Angeli
tātū repræſentat Deū, quatenus eſt effectus
illius, & De⁹ eſt cauſa eius, ſed cognitio, qua
cognoſcit aliquid eſſe cauſam, eſt cognitio
cōfuſa, & nō diſtincta, ergo. Probatur ante-
cedēs. Eſſentia Angeli tantum repræſentat
Deum, quatenus cōtinet illū in ratione ſuæ
cauſæ. Probatur antecedēs. Eſſentia Angeli
ſecūdùm ſuū eſſe abſolutū nō eſt producta
ad repræſentandū Deū, quia ſi per impoſsi
bile

bile aliquis Angelus non eſſet productus à Deo adhuc habent eſſenriã eiuſdẽ rationis formalis cũ illo, qui eſſet productus à Deo: quia ordo ad cauſam efficientẽ nõ eſt de ratione formali alicuius, ergo ex eo, ꝙ Angelus ſit ꝓductus à Deo, vel ſi per impoſsibile nõ eſſet productus, nõ ex hoc variatur ratio formalis ipſius, ſed ſi nõ eſſet productus per ſuã eſſentiã tantũ cognoſceret de Deo aliquod prædicatũ commune, & nõ cognoſceret diſtinctè ipſum Deũ, ergo etiã ꝓductus à Deo non repræſentabit de Deo, niſi eſſe effectũ illi⁹, ſed cognitio cauſæ per ſuũ effectũ eſt cognirio cõfuſa, ergo. ¶ Terriò.

Tertia ratio. Effectus æquiuocus nõ poteſt inducere cognitionẽ diſtinctã ſuæ cauſæ, ſed Angelus eſt effectus æquiuocus Dei, ergo per ipſum nõ poteſt cognoſci diſtinctè Deus. ¶ Quartò,

Quarta ratio. quia eriã omnia argumenta, quæ ipſi faciunt cõtra ſententiã Doctoris, milirãt contra ſuã ſententiã.

Nota hoc. Primò, quia vel iſta notitia eſt intuitiua, vel abſtractiua ſi intuitiua, ergo eſt viſio beata, quod eſt falſum, ſi abſtractiua, ergo præſupponit intuitiuam: ſed nulla eſt dabilis intuitiua, ergo neque per eſſentiã poteſt cognoſcere Angelus diſtinctè Deũ. Quod ſi reſpõdeas, quod præſup-

Solutio. ponit notitiã inruitiuã Angeli, Cõrra,

Impugnatio. ergo eſſentia nõ habet rationẽ principij formalis, ſed obiecti coguiti. Patet ſequela, quia ex eo cognoſcitur Deus abſtractiuè, q̃a cognoſcitur Angelus intuitiuè. ¶ Vltimo.

Quinta ratio. Eſſentia Angeli nõ eſt proportionata eſſentię diuinæ, neq; cũ illa cõuenir in aliquo prædicato reali cõi, neq; eſt producta ad repręſentandũ Deũ diſtinctè, ergo neq; ꝑ illã poteſt Deus diſtinctè cognoſci. Antecedẽs patet quo ad omnẽ ſuã partẽ, quia eſſentia Angeli nõ eſt magis producta ad repræſentandũ Deum, quã reliquæ eſſentiæ creatæ, & plus minuſve diſtat ab eſſentia diuina, cũ omnes diſtent in infinitũ ab ipſa eſſentia, ergo ſi reliquæ eſſentiæ non repræſentant diſtinctè Deũ, neque eſſentia Angeli diſtinctè illã repręſentabit. Secũda pars patet, quia Deo & creaturæ nihil reale eſt cõmune, cũ tantum cõceptus quidã formalis deſumptus ab eodẽ modo ſe habendi de vtroq; verificetur, ergo. ¶ Quarta concluſio.

Quarta cõcluſio. Angeli in via habuerũt cognitionẽ diſtinctã abſtractiuã ipſius Dei. Hãc concluſionẽ docet Doctor in hac quæſtione, & cõiter ſupponitur ab omnibus quærẽtibus quomodo habuerũt talẽ cognirionẽ Angeli. Vnde in cõcluſione nõ eſt cõtrouerſia, ſed in modo explicãdi, quo modo, vel per quid, tãquã ꝑ rationẽ cognoſcendi, habeatur talis notitia. Probatur tamẽ ratione Doctoris.

Prima ratio. Angeli perfectius cognouerũt Deũ, quã primus parens in ſtatu innocẽtiæ, & quã philoſophi, de quibus D. Paul. ad Roma. 1. dicit, quod cognouerunt Deũ diſtinctè ſub aliqua ſpeciali ratione: inuiſibilia enim Dei à creatura mũdi per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciũtur, ſempiterna eius virtus & diuinitas. (Ex quibus verbis videtur dicendum, ꝙ cognitio Dei per creaturas fit cõcurrẽtibus ipſis ꝑ modũ obiecti cogniti, & non per modũ principij formalis. Nã D. Paulus dicit, ꝙ virtus Dei, & diuinitas cõſpiciuntur intellectis creaturis.) Similiter primus parens in ſtatu innocẽtiæ cognoſcebat ſuũ finẽ naturalem, ergo multo melius Angeli, & per cõſequẽs Deũ cognouerũt diſtinctè: ſed nõ notitia intuitiua, vt docuit Doctor in litera, neque abſtractiua cõfuſa, ergo abſtractiua diſtincta.

Secunda ratio. ¶ Secũdò, quia D. Aug. 4. ſuper Gen. c. 3. inquit, Angelos in ſtatu innocentiæ habuiſſe in via cognitionẽ matutinã creaturarũ, & veſpertinã, & vocat cognirionẽ matutinã, cognitionẽ creaturarũ in verbo abſtractiuè cognito, quia tunc nõ erãt Beati. Cognitionẽ autẽ veſpertinã appellat cognitionem creaturarũ in proprio genere. ¶ Quinta cõcluſio.

Quinta cõcluſio. Angeli habuerunt ralem cognitionẽ per ſpeciẽ infuſã à Deo creatã ad repræſentandũ Deum diſtinctè ſub propria ratione Dei. Hæc concluſ. eſt Doctoris in litera. Et

Prima ratio. probatur, quia Angeli habuerũt talẽ cognitionẽ diſtinctã, ſed illã nõ potuerũt habere per propriã eſſenriã Angelorũ, vt probatũ eſt, neq; quia Deus vniebatur intellectibus illorum in ratione obiecti immediatè, ergo per ſpeciem repræſentantẽ ipſum Deũ. Patet ſequela, quia omnis modus cognoſcendi fit vno ex his modis. ¶ Secũdò, non eſt incõueniens dari talem ſpeciem, & eſt maximũ incõueniens, quod Angeli per ſuã eſſentiã cognoſcant Deũ, ergo ponenda eſt talis ſpecies. Antecedens patet reſpõſione argumẽtorũ. ¶ Secunda pars cõcluſionis patet, quia talis ſpecies non potuit eſſe acquiſita, ergo fuit infuſa. Vtrum autẽ per talem ſpeciem Angeli cognoſcebant, non ſolũ Deum, ſed etiã omnia inferiora, & quomodo per vnã ſpeciẽ poſsint plura diſtincta, & diuerſa repræſentari, dicemus infra Diſputatione ſequente, quando agemus de ſpeciebus Angelorũ aſsignando differentiã inter ſpeciẽ per ſe infuſam, & ſpecies per accidẽs infuſas.

¶ Reſpon-

Reſpondetur argumentis. ¶Reſpõdetur argumẽtis. *Ad primum.* Ad primũ negãdo ſequelã, quia vt dictũ eſt in explicatione literæ, talis cognitio eſt abſtractiua, & nullatenus intuitiua. *Ad ſecundum.* ¶Ad ſecundũ reſpõdetur, quod talis ſpecies eſt adęquata & inadęquata, adæquata in ordine actũ, quẽ intellectus põt habere de Deo, inadæquata autẽ in ordine ad ipſam eſſentiam diuinã, ſiue in ordine ad obiectũ. *Ad tertiũ argum.* ¶Ad tertiũ reſpõdetur negãdo antecedens, & ad probationẽ dicitur, quòd talis ſpecies nõ prouenit ab obiecto, ſed à volũtate diuina producẽte illã, ſicut etiã reſpectu aliarũ ſpecierũ intelligibilium, quæ fuerunt infuſæ ipſis Angelis, quæ ſpecies non fuerunt productæ ab obiectis, ſed ab ipſo Deo immediatè, qui poteſt ſe ſolo producere ſpeciem obiecti. *Ad quartum.* ¶Ad quartum reſpondetur, vt reſpondi in. 1. vbi ſup. in ſolut. ad primum, (ſcilicet) negando, quod omnis notitia abſtractiua præſupponit intuitiuam, ex qua deducatur. Nã quando Angelus intelligit alia à ſe, talis cognitio nõ deducitur cauſaliter à notitia intuitiua, qua ſe ipſum cognoſcit. Vnde, licet in nobis notitia abſtractiua præſupponat intuitiuã, hoc prouenit quia intelligimus per ſpecies abſtractas à phantaſmatibus, quod nõ contingeret, ſi intelligeremus per ſpecies infuſas à Deo. Quare quia intellectus noſter ſecundũ cõmunẽ curſum, & etiam vires interiores ſenſitiuas, nõ acquirit ſpeciẽ ſenſibilẽ, aut intelligibilẽ, niſi miniſterio viriũ ſenſitiuarũ exteriorũ: ideo intellectus & ſenſus exteriores nõ poſſunt exire in actũ, niſi præſuppoſita ſenſatione exteriori. Oppoſitũ autẽ huius fuit in Adã, & poſſet fieri in nobis virtute diuina: vnde per accidens eſt, quod intellectio abſtractiua præſupponat ſenſationem, ſiue cognitionem intuitiuã. Præciſa ergo ratio differentiæ inter cognitionẽ abſtractiuã & intuitiuã hæc eſt, quia in notitia intuitiua habet immediatũ ordinẽ ad obiectũ in ratione termini, quia immediatè terminatur ad obiectũ. & ad indiuiduales cõditiones obiecti neceſſarias, vel cõtingẽtes. At vero notitia abſtractiua ex natura ſua terminatur ad nudã quidditatẽ obiecti, ſiue ad quidditatẽ ſub conditionibus præſentibus, aut præteritis, aut confictis per ipſum cognoſcentem.

Ad argumenta pro 2. parte. ¶Ad argumenta pro ſecũda parte reſpõdetur. *Ad primũ & ſecũdũ.* Ad primũ negãdo antecedens. Ad ſecũdũ quod quãuis eſſentia Angeli aliquo modo ſit imago Dei, nõ tamẽ eſt imago repræſentãs Deũ ipſum adæquatè, neq; in ordine ad ipſum Deũ, neq; in ordine ad actũ, quem intellect⁹ poteſt habere de Deo: ſed eſt imago repræſentatiua Dei, ſicut quilibet effectus ipſius, tanto perfectius Deũ repræſentans, quãto perfectiore rationẽ effectus habet: quia tamẽ effectus æquiuocus eſt, neq; in eo aliqua ratio realis communis Deo, & creaturæ reperitur: ideo, quãuis aliqualiter Deũ repræſentet, ſiue vt ratio cognoſcẽdi, ſiue vt ratio cognita, nõ tamen repræſentat Deũ, quantũ intellectus poteſt de Deo concipere, & ob hoc neceſſaria eſt ſpecies, immediatè à Deo producta per modum cauſæ efficiẽtis, & non per modũ obiecti, quæ repræſentet diſtinctè Deũ, quãtũ intellectus poteſt de Deo cognoſcere. *Ad cõfir.* ¶Ad cõfirmationẽ reſpõdetur cõcedendo ſequelã, quãtum ad illud, quod poteſt repræſentare, ſed illud nõ ſufficit ad cognitionem diſtinctam Dei. ¶Ad tertiũ reſpõdetur negãdo paritatẽ rationis, quia eſſentia diuina repræſentat creaturas, quãtũ ipſæ creaturæ ſunt repræſentabiles. At vero eſſentia Angeli, neque repræſentat Deũ, quantum Deus repræſentabilis eſt, neq; quantũ intellectus creatus ex ſuis naturalibus poteſt de Deo cognoſcere.

Ad vltimum. ¶Ad vltimũ reſpõdetur cõcedendo totum, ſed illud nõ probat, quod Angelus per ſuam eſſentiã cognoſcat Deũ diſtinctè, ſed tantũ, quod cognoſcit Deũ eo modo, quo per eſſentiã Angeli poteſt repræſentari. Quia tamẽ talis repræſentatio, qua Angeli eſſentia Deũ repræſentat, nõ ſufficit ad cognitionẽ diſtinctã ipſius Dei: ideo neceſſaria eſt ſpecies producta à Deo, quæ repræſentet intellectui Angelico Deũ, quantũ ipſe Deus eſt cognoſcibilis ab intellectu creato. Quia tamen ſententia D. Tho. ſuã probabilitatẽ habet, ideo in fauorem Thomiſtarũ quærẽdũ eſt de cognitione ipſius Angeli per propriã eſſentiã, ſi talis cognitio eſt perfectior quacunq; alia, quã Angelus poſsit habere.

QVÆSTIO VI.

¶Vtrũ Angelus inferior perfectiori modo cognoſcat Deum per ſpeciẽ Angeli ſuperioris, quã per propriã eſſentiam.

Prima ſententia. Primum argum. DE hac re eſt prima ſententia quorundã aſſerentium, Angelum perfectiori modo cognoſcere Deum per ſuã eſſentiã, quam per ſpeciem Angeli ſuperioris. Probant autem ſuam ſententiam,

quia

quia ſubſtãtia Angeli ſuperioris nõ eſt tam proportionata intellectui inferioris in ratione obiecti, ſicut propria eſſentia, ergo ſpecies repræſentans eſſentiam Angeli ſuperioris, nõ ita clarè & perfectè repræſentabit Angelo inferiori Deum, ſicut repræſentat illi propria eius eſſentia. Patet ſequela à ſimili, quia licet lumen corporeũ, quo maius eſt, eo clarius manifeſtat colores, tamẽ ſi propter ſuam excellentiam ſit improportionatum viſui, potius erit impedimẽtũm, ne videantur colores, ſed eſſentia Angeli ſuperioris eſt improportionata intellectui Angeli inferioris, quare illam (vt diximus) non poteſt comprehenſiuè cognoſcere. At vero eſſentia propria eſt illi proportionata, quare quilibet Angelus ſuam propriam ſubſtantiam cõprehenſiuè cognoſcit, ergo Angelus inferior per propriã eſſentiã perfectiori modo cognoſcet Deũ, quam per ſpeciem repræſentantem eſſentiã Angeli ſuperioris.

Secundum argum. ¶Secundo. Si Angelus inferior nõ cognoſcit perfectiori modo Deum per propriã eſſentiam, quam per ſpeciẽ Angeli ſuperioris, ergo neque Angelus ſuperior perfectiori modo cognoſcit Deũ per propriã eſſentiam, quã per ſpeciẽ Angeli inferioris. Probatur ſequela. Prædicata Dei, quæ non cõmunicantur creaturis, nõ poſſunt repræſentari clarius per vnam creaturam, quã per aliam, ergo quantum ad hoc nulla eſt differentia inter ſubſtantiam ſuperiorem & inferiorem. Probatur antecedens. Quia illa prędicata ſolum repræſentantur per creaturas, quatenus ſunt cõditiones neceſſariæ ad modum cauſalitatis Deo conuenientes, ſed eodem modo ſunt neceſſariæ reſpectu Angeli ſuperioris, & inferioris, quoniã non magis requiritur, quã quod nõ habeat eſſe ab alio, & habeat eſſe per ſuam eſſentiam, vt ſit prima cauſa vnius, quam alterius, & quod requiritur in Deo ad creationem vnius, idem ſufficit ad creationem alterius, cum indifferenter ad creationem eadem virtus requiratur in creante, ergo eodem modo, & æquè clarè repræſentatur diuina eſſentia per eſſentiam vnius Angeli, ſicut per aliã, & per conſequens non magis cognoſcet Angelus ſuperior de Deo, quam inferior.

Tertium argum. ¶Tertiò. Subſtantiã Angeli ad hoc eſt directè facta, vt ſit ad imaginẽ Dei, & ſic eſt immediatè repræſentatiua, ſed ſpecies Angeli ſuperioris non eſt directè facta ad repræſentandum Deum, neque eſt immediatè repræſentatiua illius, ſed tantum mediatè, nempè, quia eſt repræſentatiua eſſentiæ, quæ eſt repræſentatiua Dei, ergo perfectius cognoſcet Angelus inferior Deum per ſuam eſſentiã, quam per ſpeciem Angeli ſuperioris.

Secunda ſententia. ¶Secunda ſententia fuit Magiſtri Victorię (vt referunt nonnulli) quam etiam tribuunt D. Bonauenturæ in 2. diſt. 3. quæſt. vltima. (quamuis illam ego non reperi) aſſerentium Angelum abſolutè cognoſcere perfectius Deum, cognoſcendo ſuperiorem Angelũ, quam ſeipſum.

Primum argum. Probant autem iſtam ſententiam primò, quia res & cauſa perfectius cognoſcitur per perfectiorẽ ſpeciem, & effectum, ſed ſuperior Angelus eſt perfectior effectus Dei, ergo Angelus inferior perfectiori modo cognoſcit Deum per illũ, quã per ſeipſum, qui eſt effectus imperfectior. Maior patet, nam in effectu perfectiori magis relucet perfectio cauſæ. Vnde aduerte, quòd D. Bonauentura vbi ſupra, quæſt. 2. num. 63. tantum dicit, quando illi arguitur. Ad illud quod obijcitur, quod aut per eſſentiam aut per ſpeciem. Dicendum, quod adhuc eſt tertius modus cognoſcendi, ſcilicet, per effectum, cognoſcitur autem Deus per effectus viſibiles, & per ſubſtantias ſpirituales, & per influentiam luminis connaturalis potentiæ cognoſcenti, quod eſt ſimilitudo quædam Dei, non abſtracta, ſed infuſa, inferior Deo, quia in inferiori natura. Hactenus D. Bonauentura, ex qua litera an colligatur præcedens ſententia videant, qui magis de hac re intelligunt.

Tertia ſententia. ¶Tertia ſentẽtia eſt aliorum, pro cuius explicatione aduertunt, tribus modis poſſe dici vnam cognitionẽ perfectiorem alia. *Notab. 1.* Primo modo ex parte operantis, vt ſi cõcurrat ad eam perfectiori modo. Secundò modo ex parte proprietatum, quæ per ſe conueniunt ipſi cognitioni, quales ſunt veritas, euidentia, & certitudo. Tertio modo ex parte obiecti, & proprietatũ, quæ de ipſo cognoſcunt.

¶His igitur præſuppoſitis aſſerunt primò, quòd ex parte operantis perfectior eſt cognitio, qua Angelus cognoſcit Deum per propriam ſubſtantiam, quam illa, qua per alias quaſcunque creaturas, cognoſcit Deũ, ſiue illæ creaturæ ſint perfectiores, ſiue imperfectiores ipſo Angelo. Probant autem iſtud aſſertum primò, quia prior cognitio eſt Angelo magis connaturalis, ergo & perfectior ex parte opinantis. Patet cõſequentia. Quia natura cuiuſcunque rei magis inclina-

clinatur ad operationes magis cōnaturales, & ex cōſequēti perfectius cōcurrit ad eas, quantum eſt ex parre ſua. Anrecedens vero probatur. Quia propria ſubſtantia, quæ eſt principiū formale prioris intellectionis, magis cōnaturalis eſt cuicunq; Angelo, quam quæcunque ſpecies ipſi ſuperaddita, quę eſt principiū poſterioris inrellectionis. ¶ Confirmatur. Inſeparabilius concurrit Augelus quanrū eſt ex natura ſua ad priorē cognitionem, quā ad poſteriorem, ergo ſignū eſt, ꝙ pɼimū eſt magis cōuaturalis ipſi. Probatur antecedens, quia ſicut Angelus non poteſt ceſſare, aut (vt alij volunt) nunquā ceſſabit de facto à cognitione propriæ eſſentiæ, ita neque à cognirione Dei, quā habet per eā. At vero, ſicut poteſt ceſſare à cognitione aliarū rerum, & forſan ceſſat aliquando de facto à cognitione cuiuſcunque earū in particulari ſumptæ, ita eriam poterit ceſſare à coguitione Dei, quam accepit ex ipſis.

¶ Præterea. Simplieiori modo cōcurrit Angelus ad priorem cognitionem, quā ad poſteriorem, ergo & perfectius. Probatur antecedens, quia ad priorem cognitionē nihil recipit ab extrinſeco, ad poſteriorem vero recipit ſpecies aliarum creaturarum, hoc autem, ſicut eſt ſignum maioris porētialitatis in Angelo, ita eriam eſt cauſa maioris cōpoſitionis cū ipſo. ¶ Cōſirmatur ſecundò, quiā Deus omnia intelligit per ſuam eſſentiam, tanquā per rationem intelligendi, ideo ſimpliciori & perfectiori modo intelligit ea, quam creaturæ, quæ indigent ſpeciebus ſuperadditis, & propter potentialitatem, & imperfectionē Angeli nō cōcedimus, quod poſsit intelligere alia à ſe per ſuam eſſentiā, & ſine ſpeciebus, ergo ſignum eſt, quod cōcurrere ad intellectionem ſine aliqua ſpecie ſuperaddita eſt ſimplicior & perfectior modus concurrendi ad eam, quam concurrere media ſpecie.

Secūdum dictum. ¶ Secundò. Aſſertum iſtorum eſt, quod ex parre proprietatū, quæ per ſe conueniunt cognitioni, viderur probabile, Angelum clarius, & euidentiùs cognoſcere Deū ex propria ſubſtanria cognira, quā ex quacunque alia crearura imperfectiori, & minus clarè, quam ex perfectiori. Probatur autē iſtud aſſertū, quia, quo perfectior eſt aliqua creatura, eo clarius, & perfectius repræſentat Deū, ergo tāto à cognoſcenre eā cognoſcitur clarior & expreſsior imago Dei, ergo etiam Deus ipſe cognoſcitur clarius & euidentius. Patet conſequentia, quia ex creaturis cognoſcitur Deus, quatenus in eis relucet ipſius perfectio, ergo ex ea creatura poterit clarius cognoſci, in qua clarius manifeſtatur perſectio ipſius. ¶ Neque contra hoc facit, quod euidētia cognitionis eſt effectus luminis intellectus, ſed hoc lumen in Angelo eſt vnū in ordine ad cognitionē naturalē, & concurrit eodē modo, ſcilicet, quātū poteſt, ſi Angelus velit, ergo etiā cognitio habebit æqualē euidēriā, ſiue mediū, ex quo deſumitur ſubſtātia Angeli ſuperioris, ſiue eius, qui eſt principiū cognirionis. Reſpōdetur enim negando minorē, quoniā lumen intellectus nō dicitur cauſa euidētię, quæ eſt in cognitione, niſi quatenus manifeſtat obiectū ipſius, & ideo debet accōmodari modo, quo ipſi proponitur obiectum: poteſt enim cōtingere, quod obiectū ita proponatur, quod non ſit capax totius manifeſtationis, quia lumē intellectus, quantū eſt ex ſe poteſt deficere, vt cū proponitur in imagine, aut effectu imperfectè repræſentāte, nō poteſt perfectè & omnino manifeſtari, ſed quātū relucet in tali obiecto, aut imagine. Sicut etiā lumē corporeū non ſemper manifeſtat qualiter quācunq; rē in imagine repræſentatā, ſed magis aut minus perfectè, iuxta maiorē aut minorē perfectionē repręſentātis, & ita cōtingit hic, quoniā Deus nō obijcitur lumini intellectus Angeli immediatè, ſed in alio, ideſt in diuerſis effectibus, quorū alter imperfectius, alter vero perfectius repræſenrat ipſum.

Vltimum dictum. ¶ Vltimū aſſertū iſtorū eſt, quod ex parte obiecti ambæ cognitiones ſunt æquè perfectæ, quantū ad dignitatē obiecti, & numerū prædicatorum, quæ de ipſo cognoſcūtur. Nihilominus perfectius cognoſcitur Deus ab Angelo per eſſentiā Angeli ſuperioris, quā per propriā, & minus perfectè per eſſentiam inferioris, ita vt exceſſus in cognitione teneat ſe ex parte obiecti, etiā in genere rei. Probant autē ſecundā partē huius aſſerti (quoniā prima eſt nota) quia omnia prædicata, naturaliter cognita de Deo, repræſentātur per eſſentiā cuiuſcūq; Angeli, tanquā per effectū, quod probant diſcurrēdo inductiuè per ſingula, in nullo enim eſt peculiaris difficultas. Tertia etiam pars patet, quia, quo perſectior eſt aliqua crearura, eo perfectius cognoſcuntur per eam prædicata Dei, quantum ad quod quid eſt, etiam illa, quæ non communicantur creaturis. ¶ Confirmatur. Quia per nullam creaturam repræſentan-

ſentantur prædicata Dei perfectè, & ad-
æquatè, & tamen per eã, quę perfectior eſt,
repræſentantur perfectius, ergo etiam per
eã penetrantur perfectius. ¶Quod ſi dicas,
apparere repugnantiam inter vltimas con-
cluſiones huius aſſerti, ſi enim vtroque mo
do cognoſcuntur eadem prædicata Dei, re-
pugnare videtur altera iſtarum, perfectius
Deũ cognoſcit, quam altera. Reſpõdetur ta
men, bene ſtare iſta duo prædicta, quia non
cognoſcuntur vtraque cognitione totali-
ter, imo neutra: ſicut quilibet beatus videt
omnia, quæ ſunt in Deo formaliter, poteſt
tamẽ vnus videre ea perfectius altero, quia
nullus videt ea adæquatè, & cõprehenſiuè.

Ad argumenta reſpondetur. Ad primum. ¶His poſitis reſpondetur ad argumenta in
principio. Ad primum negando conſequen
tiam, quoniam, licèt ſubſtantia Angeli ſupe
rioris nõ ſit tam proportionata intellectui
inferioris, vt comprehendatur ab eo, ſicut
comprehenditur propria, & quantũ ad hoc
ſit ei magis proportionata propria ſubſtan
tia, eſt nihilominus ſimpliciter proportio-
nata in ratione obiecti, ita vt poſsit ab eo
quidditatiuè cognoſci, & ſecundum gradũ,
quo cognoſcitur ab eo, manifeſtat clarius
naturam diuinam, cognoſcit enim Angelus
inferior in Angelo ſuperiori perfectiorem
modum intelligendi, quam in ſeipſo. Hic
autem modus, vt ita cognitus, clarius oſten
dit excellentiam ſui primi principij in gra-
du intellectuali, quam alter modus minus
perfectus, licèt cognoſcatur comprehenſi-
uè. Ex hoc patet ſolutio ad probationem
illius conſequentiæ. Nam lumen illud exce
dens, non ſolum eſt minus proportionatũ
viſui, quam alterum lumen minus intẽſum,
ſed etiam eſt improportionatum, ita vt læ-
dat ſenſum ſicut dixit Ariſt. & ita impediat
ſenſationem.

Ad ſecundum argumentum. ¶Ad ſecundum reſpondetur, quòd illo ar-
gumento vt plurimũ poteſt colligi, illa prę
dicata tam euidenter repræſentari per ſub-
ſtantiam Angeli inferioris, ſicut per ſubſtã-
tiam ſuperioris, quãtum Ad, an eſt, hoc eſt,
quantum ad hoc, quod eſt abſolutè conueni
re Deo, quia in productione Angeli inferio
ris poteſt habere tantam connexionẽ hoc,
quod eſt illa prædicata Deo cõuenire, ſicut
cum productione ſuperioris. Cũ hoc tamẽ
ſtat, vt quantum ad quidditatem clarius ma
nifeſtentur illa eadem prædicata per ſubſtã
tiam Angeli ſuperioris. Nam, licèt non ſint
in creaturis ſecundùm eam rationem, qua
ſunt in Deo, etiam ſi ſumantur in communi
& analogicè, eſt tamen aliquid, quo aliquo
modo adumbratur eorum quidditas, & eo
perfectius, quo creaturæ ſunt perfectiores,
vt licèt in creaturis non ſit infinita virtus,
neque omnimodo immutabilitas, aut prima
cauſalitas, eſt tamen virtus operatiua modi
ficata ad certum gradum perfectionis, & ali
quis modus immutabilitatis, & ratio cauſę,
& ex his poteſt Angelus ſurgere ad cogno-
ſcendum aliquo modo quidditatem diuino
rum, & tanto perfectius, quanto fuerint per
fectiora, quia tanto ſunt ſimiliora diuinis,
nõ quidem propter maiorem participatio-
nem, eorũ cũ nõ participent ea, ſecũdũ præ
dictas rationes: ſed ꝓpter maiorẽ receſſum
ab oppoſito, vt virtus creata tanto eſt ſimi-
lior infinitæ, quãto magis recedit à nõ vir
tute ad agendum, & immutabilitas creata,
eo eſt ſimilior diuinæ, quæ eſt omnimoda,
quãto magis recedit à mutabilitate, & ſimi-
liter cauſalitas ſecunda, tanto eſt ſimilior
primæ, quanto eſt minus dependens ab
alijs cauſis.

¶Ad tertium reſpondetur, quòd quamuis *Ad tertiũ argum.*
ſpecies repræſentatiua ſubſtantiæ Angeli
ſuperioris, nõ ſit primo producta ad repræ
ſentandum Deum, & ex hoc magis propriè
quantum ad modum eſſentia repræſentet
Deum, quam ſpecies. Nihilominus tamen
ſpecies intelligibilis Angeli eſt tam propor
tionatum principium ad cognoſcendã rem
repræſentatam per illam, ſicut eſt eſſentia
illius ad cognoſcendum ſeipſum, quia vtra-
que eſt forma intelligibilis connaturalis, &
propria ipſi Angelo, & vtraque eſt facta cũ
commenſuratione, & proportione ad intel
lectum Angeli, præcipuè in opinione illa
dicentium ſpecies Angelorũ eſſe proprias
paſsiones, vnde, quamuis entitatiuè eſſentia
ſit perfectior ſpecie, tamen quantum ad cõ-
curſum & actum intelligendi, tam propor-
tionata eſt vna, ſicut altera, ſicut ſi Angelus
haberet ſpeciem ſui, non minus proportio-
natè & perfectè ſe cognoſceret, quam mo-
do. Item ſi loquamur de repræſentatione re
ſpectu intellectualis cognitionis per modũ
principij effectiui cõſtat, quod eſſentia An
geli non immediatè repræſentat Deum in-
tellectui Angelico, ſed ſeipſam: nam ſe pri-
mo facit cognoſcere, & Deum, non niſi me-
dia cognitione ſui, & quantum ad hoc nihil
videtur differre ab ſpecie Angeli ſuperio-
ris. Vnde nulla eſt differentia, quæ ad pro-

poſi-

poſitum referat, vt pater in ſimili, ſi Angelus cognoſcerer per ſpeciem ſui, non enim minus perfectè per illam cognoſceret Deũ quam nũc pet ſuam eſſentiam, & nunc etiã de facto Angelus ſuperior tam perfectè cognoſcit Deum per ſpeciem Angeli inferioris, ſicut ipſe inferior per ſuam eſſentiã. Vnde, quod eſſenria Angeli facta ſit imago repræſentatiua Dei immediara, nihil facir ad propoſitum, quoniam ratio imaginis tantũ eſt per quandam analogam conuenientiam in natura, quæ tantum conducit ad cognitionem, vt obiectum cognitum, & hoc modo ſuperior Angelus haber cum Deo maiorem conuenientiam, & immediatam repræſentationem, & ob hoc eius cognitio cõducit ad perfectiorem cognitionem Dei. Neque refert quod illa cognitio fiat per ſpeciẽ vel per eſſentiam: eo præſertim, quod ſpecies data ad repræſentandam imaginem, vt ſic, poteſt etiam cenſeri dara ad repræſentãdam rem imaginatam, iuxta proloquium illud, quod eſt imago imaginis, eſt imago rei imaginatæ. Nam idem eſt morus in imaginem, & in rem cuius eſt imago. ¶Ex hac ſolutione videtur neceſſario dicendum, non eſſe impoſſibile Deo producere ſpeciem intelligibilem repræſentatiuam Dei in ordine ad actũ, quem intellectus poteſt de Deo habere, nã ſi Deus poteſt repręſentari per ſpeciem repræſentantem eſſentiam Angeli, cur non poteſt repræſentari per ſpeciem repræſentanrem ipſum Deum immediatè per ſe ipſum? Nam rota ratio impoſſibilitatis communiter aſsignatur, quia Deus non eſt repræſentabilis per ſpeciem, ſed ipſi fatentur eſſe repræſentabilem per ſpeciem repræſentanrem eſſentiam Angeli immediatè, ergo & per ſpeciem repræſentanrem ipſum immediatè & hoc notabis pro quæſtione præcedente.

Nota hoc.

QVÆSTIO VII.

¶ *Utrùm cognitio, qua Angelus cognouit Deum cognitione naturali fuerit quidditatiua?*

Prima ſententia,

Ad primũ

De hac re eſt prima ſententia Caietan. 1. part. quæſt. 53. artic. 3. aſſerentis cognitionẽ, qua Angelus cognouit per ſuam eſſentiam Deum naturaliter, non eſſe quidditatiuam. Probat autem ſuam ſententiã, quia quantum contingit eſſe repræſentatiuum, tantam contingit eſſe cognitionem, & propterea ad deſtructionem conſequentis arguendo, ſi non contingit eſſe tantam cognitionem, neque poſsibile erit eſſe tantum repræſentatiuum, ſed impoſsibile eſt dari naturaliter tantam cognitionem Dei in creatura, ſcilicet, quod ſit eius cognitio diſtincta, ergo impoſsibile eſt dari repræſentatiuum Dei diſtinctè. Quod autem talis cognitio ſit impoſsibilis, probatur ex eo, quod cognoſcere diſtinctè eſt cognoſcere vltimam differentiam, vel id quod ſe habet vt vltima differẽtia: cognoſcẽs autem rem vſque ad vltimam differentiam incluſiuè, non ſolum ſecundum, quod terminat quæſtionẽ an eſt, ſeu quia eſt, ſed ſecundum quod terminat quæſtionem quid eſt, cognoſcit ſufficienter ex natura rei à priori omnia conuenientia illorum. Quoniam ſermo diffinitiuus ſoluit omnes difficultates, & principiũ omnis demonſtrationis eſt quod quid eſt, quod nulli creaturæ naturaliter conuenire poteſt reſpectu Dei de tali obiecto, quod eſt Deus. Ex parte vero obiecti aduertendum eſt, quod ſi de diuinis balbutiendo loqui licet, irrepręſentabilitas eius relucet ex eo, quod infinitum entitatiuè, vt ſic non eſt diſtinctè repræſentabile. Vnde quanuis ſapientia diuina poſsit repræſentari per aliquod creatum diſtinctè, non tamen diſtinctè repræſentatur in quantum infinita, niſi quo ad quæſtionẽ an eſt, ſed conſtitutiuum proprium Dei, putà deitas, vt ſic eſt ens infinitũ, ergo eſt irrepræſentabile diſtinctè. Patet minor, quia non eſt imaginandum, quod infinitas ſe habet ad deitatem, quemadmodum ſe haber ad rationes attributales. Non enim quemadmodum ſapientia, & bonitas ſunt quædam ratiões formales, ſeu realitates ſecundum ſe, & infinitatem vel finitatem ſortiuntur, vt modum quãtitatis perfectionalis, ita deitas ſortitur infinitatem, ſed infinitas eſt ipſum quod quid erat eſſe deitatis, alioquin non eſſet Deus eſſentialiter ens infinitum. Propè finem autem commẽtatij ſic ait Caiet. Ad obiectiones autem tertio loco adductas ex Scoto dicitur, ꝙ neque homo, neque Angelus in quocunq; ſtatu naturæ potuit habere cognitionẽ diſtinctam, id eſt quidditatiuam ipſius Dei, quanuis intra latitudinem cognitionis nõ quidditatiuæ perfectius homo cognouerit in ſtatu innocentiæ quam nunc, & perfectius An-

 geli

geli quam homo: & inter eos vnus perfectius altero. Sed arguens decipitur in hoc, quia ſupponit, quod cognitio Dei non in communi, ſed in ſpeciali, ſit cognitio quidditatiua, quam negamus ab Angelis, cum tamen conſtat, quod ſtat cognoſcere aliquid in ſpeciali, & non quidditatiuè.

Secunda ſententia. *1. Notab.*

¶ Secunda ſententia eſt Doctoris. Pro cuius explicatione eſt primo notandum, cum Liqueto ſuper iſtam quæſtionem Doctoris & nos diximus quæſtione præcedēte, quod aliter ſe habet ſpecies intelligibilis immediatè producta ab obiecto in ordine ad ipſum obiectum, quam ſe habet ſpecies intelligibilis immediatè producta à volūtate diuina in ordine ad ipſum obiectum, cuius eſt ſpecies intelligibilis. Et ratio differentiæ eſt, quia cum obiectum in productione ſpeciei intelligibilis ſit cauſa naturalis producit ſpeciem intelligibilem adæquatè repræſentantem ipſum obiectum, quantum obiectum eſt repræſentabile; quia cauſa naturalis ſemper agit ſecundum vltimum ſuæ potentiæ: vnde ſi non impediatur ſemper producit effectum perfectiſsimum, quem poteſt producere. At vero ſi talis ſpecies producatur à voluntate diuina, non requirit, ꝙ repræſentet obiectum quantum ipſum obiectum eſt repræſentabile, ſicut etiam contingeret; ſi obiectum voluntariè produceret ſpeciem: tunc enim non produceret ſpeciem adæquatè repræſentantem ipſum, ſed quantum ipſum obiectum voluerit repræſentari. Sicut v.g. ex eo quod eſſentia diuina eſt obiectum voluntarium (etiam in via D. Tho.) non repræſentat cuicunque intellectui beatorum tantum, quantum ipſa eſſentia eſt repræſentabilis, ſed tantum, quantum ipſa vult repræſentare. Ex quo prouenit, quod ſpecies intelligibilis producta ab obiecto naturaliter operante, non tantum repræſentat obiectū quantum ad ſuā quidditatem, ſed etiam quantum ad omnia, quæ ipſi quidditati conueniunt ex natura quidditatis. At verò quando obiectum eſt volūtarium poteſt producere ſpeciem repræſentantem quidditatem nudam, non repræſentatis proprietatibus illius, & illam eandem quidditatem poteſt repræſentare per aliam & aliam ſpeciem repræſentātes aliter, & aliter, ſcilicet magis & minus diſtinctè eandē quidditatem, quia ſi Deus (vt in ſe præſens) poteſt cauſare viſionem ſui intenſam, & remiſſam, multo fortius poterit cauſare ſpeciem intelligibilem, quę ſit præciſa ratio cognoſcēdi ipſum quidditatiuè, licet remiſſè.

2. Notab.

¶ Secundò eſt notandū, ꝙ cognitio quidditatiua, & cognitio comprehenſiua maximè diſtinguuntur inter ſe. Nam cognitio cōprehenſiua eſt cognitio alicuius cognoſcibilis, quantum ipſum cognoſcibile eſt, & de hac non eſt quæſtio. Cognitio autem quidditatiua eſt, quæ terminatur immediatè ad quidditatem alicuius, vt diſtinctam à proprietatibus ipſius. Sicut verbi gratia, ſi quis cognoſceret hominē eſſe riſibilem, non cognoſcendo eſſe rationalē, vel non cōſiderando, vel nō concipiēdo eſſe rationalem, talis cognitio nō eſſet quidditatiua, quāuis eſſet cōprehenſiua riſibilitatis, quia per illā non cognoſcitur quidditas hominis. Si autē quis cognoſceret hominē eſſe rationalē, non tamen cognoſceret eſſe riſibilem, neq; aliquā eius proprietatē, talis cognitio eſſet quidditatiua, quia terminatur immediatè ad quidditatē hominis. Secūdò, ſi aliquis cognoſceret hominē eſſe animal cū illo gradu animalitatis, quo reperitur animal in homine, id eſt cum illa perfectione quā animal habet in homine, illa cognitio eſſet quidditatiua quāuis nō ita diſtincta, ſicut illa qua aliquis cognoſceret hominē eſſe animal rationale, quia illa cognitio terminatur immediatè ad prædicatū quidditatiuū hominis. ¶ Similiter qui cognoſceret rationalitatē in homine, haberet quidditatiuā cognitionē illius, nō tamen ita diſtinctā, ſicut qui cognoſceret animal rationale: eſſet tamen cognitio quidditatiua, quia eſſet cognitio immediatè terminata ad prædicatū conſtitutiuum quidditatis hominis. Vnde cognitio quidditatiua ſuā patitur latitudinē. Nam prædicatur de cognitione, qua tota quidditas cognoſcitur, *Nota hoc.* & de cognitione qua vtraq; pars per ſe quidditatis cognoſcitur: vnde ſi quidditas nō habet partes, vti in Deo, qui eſt actus puriſsimus, illa cognitio, quæ terminatur ad prædicatum, quod ſe habet reſpectu Dei, nō per modū proprietatis, ſed per modū quidditatis & eſſentiæ, dicetur cognitio quidditatiua, illa vero cognitio, quæ immediatè terminatur ad aliquod prædicatū, ꝙ reſpectu Dei nō ſe habet per modū quidditatis, ſed per modū proprietatis, ſiue modi intrinſeci, vt cognitio, qua cognoſcitur Deus quatenus infinitus, vel per modū perfectionis attributalis, vt cognitio, qua cognoſcitur Deus ſapiēs, iuſtus, fortis, talis cognitio

non

nō eſt quidditatiua. Illa vero cognitio, quæ terminaretur ad Deū quantū ad primū eius prædicatū, eſſet cognitio quidditatiua, quæ reſpectu intellectus diuini non poſſet eſſe maior vel minor, quia obiectū, quale eſt eſſentia diuina reſpectu intellectus diuini, nō ſe habet vt obiectū voluntariū, ſed vt obiectū naturale, quia tantū repræſentat intellectui diuino, quātū ipſa poteſt ab intellectu diuino cognoſci, & tantū poteſt intellectus diuinus cognoſcere, quantū poteſt eſſentia diuina repræſentare, cū ſit adæquata ꝓportio inter vtrūque. At vero reſpectu intellectus creati poteſt eſſentia diuina, etiā ſi per ſe vniatur in ratiōe formæ intelligibilis (vt dicunt Thomiſtæ) intellectui creato poterit repræſentare prædicatū quidditatiuum ipſius, magis & minus pro ſua voluntate, vt in beatis contingit, & tamen quælibet illarum viſio eſt quidditatiua cognitio, quāuis neutra eſt cōprehēſiua, quia immediatè terminatur ad prędicatū quidditatiuū Dei. Ita ſimiliter, ſi in cognitiōe intuitiua datur magis & minus perfecta cognitio quidditatiua Dei, & in cognitione abſtractiua nō erit incōueniens dari maiorem & minorem cognitionem diſtinctam quidditatiuam Dei, quia vt diximus in pręcedentibus, nulla repugnantia apparet in hoc, quod Deus producat aliquam ſpeciem repræſentantem naturam diuinam, quantum ad illud, quod intellectus creatus poteſt cognoſcere de illa. Et præterea, quia ſicut non apparet implicatio cōtradictionis, quod Deus poſsit producere ſpeciem repræſentantem aliquod attributum diuinum ſecundum rationem attributalem ſibi conuenientem, ita neque apparet impoſsibile Deum poſſe producere aliquam ſpeciem repræſentantem naturam diuinam, quantum ad illud prædicatum, ꝙ ita intrinſecè conuenit ipſi, quod per illum poteſt diſtingui, nō ſolum à quocunq; alio, quod non eſt eſſentia diuina, ſed etiam à quacunque alia ratione, quæ in ipſa eſſentia reperitur.

Vltimum notab. ¶ Vltimò eſt notandū. Ex prędictis infertur, non eſſe idem cognoſcere Deum quidditatiuè, & cognoſcere Deum comprehenſiuè, quia ad cognitionem comprehenſiuam requiritur, quod cognoſcatur obiectum cognoſcibile, quantum ipſum eſt cognoſcibile, & ad hoc neceſſaria eſt cognitio infinita, quæ in intellectu creato nō poteſt reperiri. At vero cognoſcere aliquid quidditatiuè, eſt cognoſcere quidditatem illius, vel prædicatum, quo tale diſtinguitur, non ſolum à quocunque alio, quod non eſt tale, ſed etiam à quacūque alia ratione, quæ eſt in ipſo.

Prima cōcluſio. ¶ Prima concluſio. Illa cognitio, qua Angeli cognouerunt Deum cognitione naturali diſtincta, licèt abſtractiua deitatis per ſpeciem intelligibilem illius, fuit cognitio quidditatiua. Hæc concluſio eſt Doctoris. Et probatur illa cognitio immediatè terminabatur ad quidditatē Dei, ergo fuit quidditatiua. *Prima ratio.* Probatur antecedens. Illa cognitione cognoſcebatur Deus, & non ſub aliqua ratione attributali, ergo ſecundum rationem propriam & quidditatiuam. Probatur minor, quia iuxta Diuū Paul. ad Rom. 1. Inuiſibilia Dei, à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt intellecta, conſpiciuntur, ſempiterna quoque eius virtus, & diuinitas, ſed diuinitas eſt proprium prædicatum & intrinſecū diuinæ eſſentiæ, quod per illam, nō tantū diſtinguitur Deus à quocunque alio, quod non eſt Deus, ſed etiam diſtinctione virtualiā quam plurimis rationibus, quæ ſunt in ipſo Deo, ergo cognitio illa, qua Angeli cognouerunt diuinitatē, vel Deum ſub ratione diuinitatis, erit cognitio quidditatiua. ¶ Confirmatur. Illa cognitio, qua Angeli cognouerunt Deum per ſpeciem repræſentantem diuinitatem, non erat cognitio accidentalis, neque attributalis, ergo ſubſtantialis & quidditatiua. Probatur antecedens, quia cognoſcebant de Deo per illā, non aliquod accidens, neque aliquod attributum, ſed ipſam Dei diuinitatem, ergo.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Illa cognitio, quam Angeli habuerunt de Deo per ſuam eſſentiam, ſiue in ratione cognoſcendi, ſiue vt ratio cognita, nō potuit eſſe cognitio quidditatiua. Hæc concluſio colligitur ex ſententia Doctoris. Et probatur. *Prima ratio.* Nam cognitio, qua Angelus cognouit Deum per ſuam eſſentiā, ſiue in ratione cognoſcendi, ſiue vt ratio cognita, non potuit eſſe diſtincta, ſed confuſa, neque potuit eſſe prædicati proprij Dei, quantum ad rationē propriam, ſed quantum ad rationem cōmunem, ergo nō potuit eſſe quidditatiua. Probatur antecedens. Angelus per ſuam eſſentiam (quomodocūque cōcurreret eſſentia) vt diximus ſupra, tantum potuit habere cognitionem de Deo quantum ad prædicatū commune Deo, & Angelo: ſed nullum prædicatum quidditatiuum poteſt eſſe commune Deo & Angelo cum nihil reale ſit com-

mune vtrique, ergo. ¶ Cōfirmatur. Qui cognoſceret hominem, quatenus eſt ens, non cognoſceret illum quidditatiuè, ſed Angelus communiori cōceptu conciperet Deū, ſi cognoſceret illum per ſuam eſſentiam, ergo. Probatur minor, nam tantum poſſet illum cognoſcere quantum ad prædicatū cōmune Deo & Angelo, ergo. ¶ Ad argumenta Caiet. reſpondetur. Ad primum cōcedendo maiorem, & negādo minorem, & ad probationem reſpōdetur concedendo antecedens, neque ex hoc, quod aliquid cognoſcatur quantum ad vltimam differentiam, colligitur illud tale cognoſci quantum ad omnia, quæ conueniunt illi rei, niſi quando cognitio eſt comprehenſiua, & quādo dicitur quod ſermo diffinitiuus ſoluit omnes difficultates, reſpondetur. Verum eſſe quantum ad id, quod cōuenit illi ex præciſa ratione, & ſic Angeli cognoſcentes Deum ſecundū ſuam eſſentiam, per illam cognitionem ſoluerent omnes difficultates, quæ poſſunt inſurgere de eſſentia, quatenus ſub cognitione illorum cadebat: vnde poſſent diſtinguere eſſentiam à non eſſentia, etſi ipſi oſtenderetur aliquod attributum per ſpeciem productam immediatè à Deo, poſſent etiam cognoſcere non eſſe rationem formalem, vel quidditatiuam, ſed aliquid conueniens ipſi eſſentiæ per modum proprietatis. Ad illud autem, quod adducit Caiet. ex parte obiecti, reſpondetur, quod eſſentia diuina eſt irrepræſentabilis abſolutè, non tamen in ordine ad actum (vt dictum eſt in præcedentibus). Ad illud, quod vltimo adducit, infinitatem eſſe quidditatē ipſius Dei falſum eſt hoc, quia tantum eſt modus intrinſecus ipſius eſſentiæ, & quidditatis diuinæ.

Ad argu. reſpō letur. *Ad primū*

DISPVTATIO DECIMA, DE SPECIEBVS INTELLIGIBILIbus Angelorum. Continet quinque Quæſtiones

Prima. Vtrum Angeli poſſunt accipere ſpecies intelligibiles à rebus.

Secunda. Vtrum, ſpecies intelligibiles Angelorū ſint ſeparabiles ab illis.

Tertia. Vtrum, Angeli ſuperiores intelligant per vniuerſaliores ſpeciet.

Quarta. Vtrum Deus de potentia abſoluta poſſit producere aliquam ſpeciem repræſentantem plures naturas per modum plurium.

Quinta. Quomodo in angelis ſuperioribus ſe habeāt ſpecies vniuerſaliores in ſententia D. Thomæ.

TEXTVS.

Reſpondeo ergo ad quæſtionem, ꝙ Angelus poteſt proficere in cognitione rerum, & hoc accipiendo notitiam actualem aliquam à rebus. Diſt in. 3. quæſtione. 11. litera. E.

EXPLICATIO LITERÆ.

In hac litera Doctor reſpondet quæſtioni, qua quærebatur, an Angeli poſsint cognoſcere lapidē vel hominē, ita quod homo vel lapis cōcurrāt actiuè ad cognitionē abſtractiuā cauſantē partialiter ſpeciem intelligibilem ſui, vel quod cōcurrant partialiter ad cognitionē ſui intuitiuā, etſi vtroq; modo concurrat. Quia ſi poteſt concurrere, tunc intellectus Angeli pōt recipere vtrāq; cognitionē à lapide, recipere dico, tanquā à cauſa partiali producēte partialiter cognitionē ſui intuitiuā, quæ recipitur in Angelo & partialiter ſpeciē intelligibilē, quę ſimul recipitur in intellectu poſsibili angeli, quæ ſpecies intelligibilis erit partialis cauſa cognitionis abſtractiuæ. Huic igitur quæſtiōi reſpōdet Doctor affirmatiuè, nempe, quod pōt Angelus proficere in cognitione rerū cognoſcēdo illas, nō tantū per ſpecies intelligibiles, quas habet à Deo infuſas, ſed etiā per ſpecies intelligibiles acquiſitas virtute intellectus agentis ipſius Angeli à rebus materialibus vel immaterialibus. Vt autē litera Doctoris hæc, & eius doctrina facilius intelligatur ſit titulus quæſtionis.

QVÆSTIO I.

¶ *Vtrùm Angeli poſſint accipere ſpecies intelligibiles à rebus?*

De hac re eſt prima ſentētia quorundā aſſerēriū Angelos poſſe cognoſcere oēs quidditates, nō quidē p eſſentiā, nec tantū per ſpecies intelligibiles, ſed medio quodā habitu ſuperaddito ſuo intellectui, quē appellāt ſcientialē, qm̄ eo mediāte fiūt Angelis præſentia ſua obiecta, quatenus in eo rñdēt obiectiuè. Hāc ſententiā tribuit Doctor Enti-

Prima ſententia,

co in. 1. d. 3. q. 10. in princ. ibi; hic dicitur, ꝙ Angelus &c. Vnde Enricus videt̃ ſentire nõ eſſe aliud obiectũ reſplendere obiectiuè in huiuſmodi habitu, ꝗ ipſum habitũ dicere intrinſecũ ordinẽ; & importare eſſentialẽ habitudinẽ ad obiectũ. Neque eſt incõueniẽs poſſe hoc cõuenire eidẽ habitui reſpectu diuerſorũ obiectorũ, ſicut nõ eſt incõueniens vnum habitũ ſciẽtiæ importare habitudinẽ eſſentialẽ ad plura obiecta materialia, quæ ptinẽt ad eãdẽ ſciẽtiã. ¶ Iſta autẽ ſñia fundat̃ in hoc, qa ſecũdũ Enricũ nõ dãtur ſpecies intelligibiles repræſentãtes obiecta in potentia intellectiua, & ſic neceſſario ponẽdũ eſt aliquid in intellectu, rõne cuius determinet̃ ad intelligẽdũ hoc vel illud obiectũ. Si autẽ ſint dabiles ſpecies intelligibiles, vel ponendus ſit talis habitus ſciẽtialis, vidẽdus eſt Liquetus in. 1. d. 3. q. 6. poſt ibi ad quæſtionẽ, vbi refert ſñiam Ochami, & diſputat quæſtionẽ. ¶ Secũda ſñia eſt D. Tho. aſſerẽtis angelũ nullas ſpecies accipere à rebus; ſed oẽs quas habet, eſſe ipſi inditas à Deo à principio ſuæ creationis; quã ſñiam ſequũtur oẽs expoſitores D. Tho. 1. p. q. 55. art. 2. & Capreol. in. 2. d. 3. q. 2. art. 1. cõcl. 4. Ægidius de Roma ead. d. in. 2. p. diſtinctiõis. q. 2. dub. 2. ꝓ cuius explicatione duo ſunt aduertẽda (ſecũdũ nonnullos ſñiam D. Tho. explicãtes) primũ eſt, ſuppoſito dupliciter poſſe intelligi Angelũ habere ſpecies obiectorũ; ſcilicet, accipiẽdo eas ab ipſis rebus vel ſecũdo à Deo eas infundẽte, titulus q̃ſtiõis põt intelligi, quonã modo Angelus habeat ſpecies de facto, an per infuſionẽ, an vero p acquiſitionẽ. ¶ Secũdũ eſt qđ põt verti in quæſtionẽ, an vterque iſte modus habẽdi ſpecies ſit Angelo cõnaturalis, vel alter tantũ, & quis? ¶ Hoc igitur prȩſuppoſito dicũt primo Angelos habere ſibi inditas à Deo à principio ſuæ creationis oẽs ſpecies neceſſarias ad cognitionẽ ſuorum obiectorũ. ¶ Secũdò aſſerũt, ꝙ vnus modus acquirẽdi ſpecies intelligibiles eſt cõnaturalis Angelo, & talis modus eſt per infuſionẽ à Deo in principio ſuȩ creatiõis. Probãt iſtud dictũ, quo ad vtrãq; partẽ, & primo, qa tantũ eſt vnus modus generationis naturalis entiũ perfectorũ, ergo etiã perfectio ſubſtãtiæ intellectualis (qualis eſt perfectio ſpeciei intelligibilis) tantũ poterit fieri vno modo naturaliter. ¶ Cõfirmatur, qa fruſtra fiũt per plura, quæ poſsũt fieri p pauciora, ſed ſubſtãtia intellectualis æquè bene põt habere ſpecies obiectorũ altero ex duobus modis ſupra relatis, ſcilicet,

Secunda ſententia.
1. Notab.
1. dictũ huius ſentẽt.
2. dictum.
1. argum.

p infuſionẽ, vel p acquiſitionẽ, ſicut vtroq; ſimul, ergo non conceſsit ipſis natura vtrũq; que, ſed alterum tantũ. Secũdò, Angelus naturaliter tantũ habet vnũ modũ eſſendi, ergo etiã tantũ habet vnũ modũ naturalẽ acquirẽdi ſuã perſectionẽ, ſcilicet, ſpecies intelligibiles. Patet cõſequẽtia, qa modus acquirẽdi ꝓpriã perfectionẽ proportionatur modo naturali eſſendi. ¶ Secũdã autẽ partẽ, nẽpe ꝙ talis modus fuerit p infuſionẽ, ꝓbãt argumẽ. D. Tho. in corpore artic. Si Angelus eſt omnino indepẽdẽs, & ſeparatus à corpore quãtũ ad modũ eſsẽdi, ita vt nõ ſit actꝰ corporis, ergo etiã eſt omnino indepẽdẽs à corpore quantũ ad modũ acquirẽdi ſpecies & ex cõſequẽti non eſt ipſi cõnaturale accipere ſpecies à corpore, ſed à Deo eas infundente. Patet conſequẽtia, qa habere ſpecies obiectorũ pertinet ad perfectionẽ, & cõplemẽtũ naturæ intellectualis; vt eſt principiũ intelligẽdi, & modus, quo naturaliter quæcũq; res acquirit ſuã pfectionẽ, ꝓportionat̃ modo eſſendi ipſius, & dimanat ab eo. ¶ Cõfirmat̃, qm̃ anima rõnalis ex ſuo modo eſsẽdi habet, ꝙ à corporibus & p corpora conſequat̃ ſuã perfectionẽ intelligibilẽ; alioquin fruſtra vniret̃ corpori, ergo Angelus qui in modo eſsẽdi eſt omnino ſeparatus à corpore, etiã in modo acquirẽdi ſuã pfectionẽ naturalẽ erit omnino indepẽdens à corpore. Qđ ſi tũ dicas cũ Scoto, & Gregorio ex eo, ꝙ Angelus ſit ſeparatus à corpore in modo eſsendi, non poſſe colligi, ꝙ nõ acquirat ſuã pfectionẽ ex corpore, tanq̃ ex obiecto, ſed ſolũ, ꝙ non acquirat eã p corpus, aut medio corporis miniſterio, & ad cõfirmationẽ, ꝙ anima nr̃a nõ vnitur corpori, vt perficiat̃ ex corpore, tanquã ex obiecto, qm̃ æquè bene poſſet iſto modo perfici ab eo, ſi eſſet ſeparata, ſed vt miniſterio ſenſuum accipiat ſpecies, & vt totum cõpoſitũ cuius ipſa pars habeat eſſe. Sed hæc facile impugnari poſsũt, qa ſi principiũ intellectiuũ accipit ſuã perfectionẽ intelligibilẽ à corpore, vt ab obiecto, neceſſariũ eſt, ꝙ etiã accipiat eã per corpus, aut medio miniſterio corporis, ergo ſi ex eo, ꝙ principiũ intelligendi eſt omnino ſeparatũ à corpore in modo eſsẽdi, ſequit̃, ꝙ nõ ſit ipſi cõnaturale acquirere ſuã pfectionẽ intelligibilẽ medio corporis miniſterio, etiã poterit inde colligi, ꝙ nõ ſit ipſi connaturale acquirere eã ex corpore, vt ex obiecto. Probat̃ antecedẽs, q vel pfectio illa intelligibilis ꝓducitur ſolũ ab intellectu agẽte ipſiꝰ Angeli, vel ab obiecto, vel ab vtroq; ſimul,

Secundum argum.
1. arg. pro 2. parte huius dicti.
Solutio.
Impugnatio.

ſimul, ſed duo priora ſunt dupliciter falſa, & impoſsibilia, & tertium etiam eſt impoſsibile, niſi ſimul concurrat miniſterium corporis, ergo, vt Angelus accipiat ſpeciem ab obiecto, neceſſariũ eſt, ꝙ accipiat eam mediãte corpore. Probat minor, quia impoſsibile eſt, ꝙ ſolũ intellect⁹ Angeli ꝓducat ſpeciẽ nullo modo cõcurrẽte obiecto, qa intellectus agẽs ſiue angeli ſiue hominis de ſe eſt indifferẽs ad ꝓducendũ varias ſpecies, ergo ſi ſumat ſolus ſecluſo omni cõcurſu obiecti, nõ poterit determinari ad ꝓductionẽ illius vnius obiecti, potius quã alterius. Secundũ autẽ eſſe impoſsibile notũ eſt: qm̃ corp⁹ virtute ꝓpria nõ põt ꝓducere formã immaterialẽ, qualis eſt ſpecies intelligibilis, neq; agere in ſubiectũ immateriale, & ſpirituale, cuiuſmodi eſt Angelus. Qđ vero nõ poſsit ꝓduci ab intellectu angeli, & obiecto ſimul cõcurrẽtib⁹ niſi medio corporis miniſterio, Probatur, qm̃ duobus modis intelligitur, ꝙ obiectũ cõcurrat ſimul cũ intellectu ad hũc effectũ, ſcilicet, efficiẽter attingendo eum, tanquã inſtrumẽtũ ſubordinatũ intellectui & ab eo eleuatũ, aut ſolũ determinãdo intellectũ ad ꝓductionẽ vnius ſpeciei, potius q̃ alterius (ſupponimus em̃ ex modo dictis, ꝙ obiectũ materiale nõ põt cõcurrere, vt cauſa principalis efficiẽs) ſi dicatur primũ, aperte ſequitur intẽtũ, qa vt intellectus Angeli ita eleuet obiectũ, neceſſariũ eſt, ꝙ applicetur ad eleuãdũ ipſum, ſed nõ applicat naturaliter, ſicut anima in animalibus eſt naturaliter applicata ad eleuãdũ calorẽ ad ꝓductionẽ carnis, aut ſicut aliqui dicũt intellectũ agentẽ in nobis eſſe naturaliter applicatũ ad eleuãdũ phãtaſma ad ꝓductionẽ ſpeciei, qm̃ ad huiuſmodi applicationẽ naturalẽ requiritur aliqua cõnexio, aut vnio naturalis, ſicut in exẽplis poſitis reperitur: nã calor eſt cõiũctus ipſi animæ, & phãtaſia & intellectus agẽs radicãtur in eadẽ eſſẽtia animæ, Angelus vero nõ habet cõnexionẽ cũ obiecto, ergo neceſſariũ eſt, ꝙ applicetur libere ab ipſo angelo, volẽte vti (medio ſuo intellectu agẽte) obiecto illo ad ꝓductionẽ ſpeciei intelligibilis, ſed vt angel⁹ ita hoc velit neceſſariũ eſt, ꝙ habeat aliquã cognitionẽ talis obiecti & hæc non põt eſſe intellectiua, qm̃ intellectus caret ſpecie ipſius, cũ huiuſmodi eleuatio ordinetur ad eius productionẽ, ergo neceſſariũ eſt, ꝙ habeat aliã cognitionẽ diſtinctã ab intellectiua, quæ nõ põt eſſe alia quã ſenſitiua, & ex cõſequenti, vt Angelus hoc modo accipiat ſpeciẽ ab obiecto neceſſariũ eſt, ꝙ vtatur miniſterio corporis. Et id etiã ſequitur ſi dicatur ſecundũ, ſcilicet, obiectũ ſolũ cõcurrere determinando intellectũ Angeli. Qm̃ dupliciter põt dici intellectum determinari ab obiecto, ſcilicet, aut naturaliter merẽ, aut tanq̃ ab exẽplari cognito. Primũ dici nõ põt, quia obiectũ nullã habet cõnexionẽ naturalẽ ꝑter coexiſtentiã, quæ tñ ſufficere nõ põt, qm̃ nec rõne ipſius recepit obiectũ in ſe cõcurſum intellectus (cum huiuſmodi cõcurſus recipiatur in ſubiecto, in quo recipitur ſuus termin⁹, ſcilicet ſpecies) neq; ẽ cõuerſo ipſum obiectum habet influxũ aliquẽ, vt cõſtat, ſi vero dicatur ſecundũ manifeſtẽ ſequitur intẽtũ, ſcilicet, ꝙ Angelus debet vti miniſterio corporis. Qm̃ ſi determinatio illa fit ab obiecto, vt ab exẽplari cognito, & non vt cognito p intellectũ, qm̃ determinatio preſupponitur (ſaltim ordine naturæ) ꝓductioni ſpeciei intelligibilis, neceſſariũ erit, ꝙ fiat ab eo, vt cognito per ſenſum. Vnde verũ eſt antecedens ſupra aſſumptũ in cõfirmationẽ, & explicationẽ rõnis D. Tho. ſcilicet, ꝙ ſi intellectus accipit ſpeciẽ ab obiecto corporeo, neceſſariũ eſt, ꝙ accipiat eã miniſterio corporis. ¶ Poteſt hoc amplius cõfirmari argumẽto, quo vtitur D. Tho. ſolutione ad. 2. ꝙ tale eſt. De extremo ad extremũ nõ eſt trãſitus, niſi p mediũ, ſed eſſe rei corporalis in imaginatiõe eſt mediũ quoddã inter eſſe purẽ materiale (qđ habet in ſe ipſa, ipſa res à parte rei) & eſſe omnino ſpũale (qđ habet in intellectu poſsibili p ſpeciem intelligibilẽ, qua vtitur ipſe intellectus, quã Angeli hominis) ergo quãtũcunq; Angelus polleat virtute intellectiua, nõ poterit ꝓducere ſpeciẽ rei, ſed neceſſariũ erit, ꝙ habeat ſpeciẽ ipſius in phãtaſia, ac ꝓinde, ꝙ vtatur miniſterio corporis. *Confirm.* Quod ſi qs dicat, ꝙ illud eſſe obiecti in imaginatione, vel habet rõnẽ medij ex parte ipſius obiecti vel ex parte intellectus, ſi primũ ſequit, ꝙ nec à Deo poſsit obiectũ materiale cognoſci ſine illo medio, neq; ꝓduci in intellectu angeli, niſi prius ꝓducatur in imaginatiõe. Si ſecundũ, ſequitur, ꝙ illa ratio ſit inefficax, qa nõ ſemper id, ꝙ eſt mediũ reſpectu virtutis inferioris, eſt etiã mediũ reſpectu ſuperioris, & ita, licet ſit neceſſariũ obiectum materiale prius habere eſſe in imaginatiõe, vt cũ eo cõcurrat noſter intellectus agẽs ad ꝓductionẽ ſpeciei intelligibilis, non ſequitur id eſſe neceſſariũ, vt ab intellectu agẽte angeli producatur ſimilis ſpecies. *Solutio.* Rñdetur tñ, ꝙ illud eſſe medij obiecti in imaginatiõe eſt medium *Impugnatio.*

diū ex parte ipſius obiecti, nō qdē quātū ad eius imaginationē, neq; quātū ad exiſtētiā, & pductionē ſimpliciter ſpeciei intelligibilis, qm̄ ſi tātū eſſent res materiales, & Angeli poſsēt cognoſcere res materiales, & habere eas ſpecies ſibi cōgenitas, & tn̄ res materiales non poſſent habere eſſe in imaginatiōe, ſed ſolū quantū ad pductionē factā medio cōcurſu ipſi' obiecti: qm̄ naturaliter loquēdo impoſsibile eſt, ꝙ obiectū materiale (& hoc eſt fundamentū huius ſniæ) ſecundū eſſe, ꝙ habet à parte rei cōcurrat immediatè ad pductionē ſpeciei intelligibilis. Rationē hui' reddit Caiet. qa vt colligitur ex D. Dionyſio, in rebus talis eſt ordo, vt ſupremū inferioris attingat infimum ſuperioris, ſed ſupremum in genere ſenſibiliū eſt illud eſſe, ꝙ habēt in imaginatiōe, & infimū in genere intelligibiliū eſt reductio intellect' de potētia in actū p pductionē ſpeciei intelligibilis, ergo nō pōt genus ſenſibiliū ad hoc cooperari, niſi ſecūdū ſui ſupremū, hoc eſt quatenus habet eſſe in imaginatione.

Vlt. dictū 1. argum. ¶ Vltimum aſſertū iſtorum opinantiū eſt, quod nō ſolum reſpectu rerum materialiū, ſed etiā reſpectu immaterialiū eſt connaturale Angelo habere ſpecies infuſas, nō vero accipere eas ab ipſis obiectis. Probāt autem primo, quia ſequitur ex præcedēti cōcluſione Angelo tantū poſſe eſſe cōnaturale vnū modū acquirēdi ſpecies intelligibiles, & ꝙ neceſſario intelligēdū ſit de ſpeciebus quorūcunq; obiectorū, colligitur ex argumentis confirmatiuis illius: ſi ergo altera pars, in qua affirmauimus hūc modū cōſiſtere in hoc, ꝙ angelo ſpecies infundātur à Deo, eſt ſufficienter pbata quoad ſpecies obiectorū materialiū, bene ſequitur, idē eſſe dicēdū de ſpeciebus obiectorū immaterialiū. Secūdò

Secundum argum. ex eo quod natura intellectualis in Angelis eſt valde pfecta, puenit, ꝙ ſit ipſi cōnaturale habere ſuā perfectionē intelligibilē ſibi cōgenitā à principio, & ꝙ nō acquirat eam paulatim, neq; p impreſsionē factā ab alio agente, ſed ad hoc oportet, quod ſit Angelo connaturale habere ſibi congenitas ſpecies omniū obiectorū, ſiue materialiū ſiue immaterialiū, quoniā ex omnibus integratur ſua perfectio intelligibilis, & principaliter ex ſpeciebus obiectorū materialium, ergo connaturale eſt Angelo habere ſibi congenitas etiam ſpecies iſtorum obiectorū. Confirmatur ex ſimilitudine corporum, qua D. Thō vtitur in artic ita enim comparatur potētia intellectiua in Angelo ad totam perfectionem, quæ poteſt haberi per ſpeciem intelligibilem ab ipſo, ſicut potētia materiæ in cælo ad perfectionē, quam poteſt habere per formam ſubſtantialē, ſed cœlum à principio habet concreatam omnem perfectionem reſpondentē ſuæ potentiæ, neque poteſt alio modo, neque ab alio agente eam naturaliter acquirere, ergo etiam Angelus habet à principio ſui ſpecies congenitas omnes, quibus ſua potentia intellectiua poteſt naturaliter perfici. ¶ Quod ſi quis arguat, ſpecies ex natura ſua ſunt repræſentatiuæ obiectorū, ergo neceſſariū erit, quod producātur effectiuè ab obiectis, & ex conſequenti in intellectu Angeli debent tales ſpecies produci. *Obiectio.* Reſpondetur ſatis eſſe, vt à Deo poſsint produci ſpecies obiectorum in aliquo intellectu, ſiue Angeli, ſiue hominis, ꝙ Deus ſit cauſa obiectorū, & ꝙ in ipſo exiſtant ſimilitudines obiectorū, hoc eſt ideę, ſic enim ſpecies pducūtur ab obiectis, non prout habēt eſſe in ſe ipſis, ſed put ſunt in ſuis exēplaribus. *Solutio.* Ex quibus ſequitur nō poſſe naturaliter recipi in Angelo aliquā ſpeciē, quæ nō ſit ipſi Angelo à Deo indita. Probatur, quia neque intellectus angeli eſt naturaliter alio modo perfectibilis, neq; ſpecies eſt aliter pducibilis, ergo nulla ex parte eſt naturaliter poſsibile, ꝙ angelus aliter recipiat ſpeciē. Probatur antecedēs, qa neq; Angelus, neq; aliqua alia res eſt naturaliter perfectibilis: niſi modo ſibi cōnaturali. Diximus autē illum modū habendi ſpecies eſſe cōnaturalē Angelo, & ſimiliter ꝙ nulli perfectio, quā ſubiectū poſtulat ex natura ſua, pōt aliter produci, ſed eſſe ſibi congenitā, vt inductione patet. ¶ Neque obſtat ſi obijcias obiectū immateriale habere virtutem ad producendum ſpeciē ſui, quia nulla ratio eſt, cur in hoc ſit minoris virtutis, quam obiectū ſenſibile, & ex alia parte in intellectū Angeli eſſe potentiā receptiuā ſpecierū, vt cōſtat, atque proinde nō ſolum eſſe poſsibile, ſed etiā neceſſariū produci ab obiecto immateriali ſpeciē in intellectu Angeli, ſuppoſita debita approximatione obiecti ad intellectū, qm̄ ſi agēs naturale ſit ſufficiēter approximatū paſſo, & remoueātur impedimenta neceſſariò ſequitur effectus. *Obiectio.* Reſpōdetur, ꝙ licet obiectum omnino immateriale poſsit producere ſpeciē ſui, non ſequitur, ꝙ poſsit eā producere in intellectu Angeli, qm̄ nō eſt in eo potentia ad recipiendū ſpeciē ab obiecto, ſed ſolū à Deo infundēte, qa vt ab agēte creato pducatur naturaliter forma in aliquo ſubiecto, *Solutio.*

requiritur in ſubiecto capacitas & potẽtia naturalis ad recipiendũ eam ab ipſo. Ex quibus infertur ſecundò, ꝙ Angelus non habet duplicatas rerum ſpecies, nempe alias emercatas, & alias à rebus acquiſitas. Probatur, nam ſpecies, quas Deus indidit Angelo in principio ſuæ creationis, vel ſunt cõnaturales, & proportionatæ lumini naturali Angeli, ita vt poſsit perfectè vti illis per ſuũ naturale lumen, vel non. Si ſecundũ, ſequitur, ꝙ ſpecies illæ non ſunt eiuſdem ordinis cũ natura Angelica, neq; illi naturaliter debitæ, ergo nõ infunduntur naturaliter. Et præter ea ſequeretur, ꝙ indigeret Angelus lumine infuſo illis ſpeciebus proportionato ad perfectum vſum illarum. Si vero detur primũ, ergo iam Angelus non habet duplicatas illas ſpecies, patet cõſequentia, quia illæ ſpecies erũt eiuſdẽ ordinis & rationis, ergo nõ duplicantur aut plurificantur circa idem in eodem ſubiecto. Nunquam enim principia operandi eiuſdem rationis multiplicãtur in eodẽ illo modo. Antecedens autẽ patet. Nã ſi eſſent diuerſarũ rationum nõ poſſent ambæ eſſe cõnaturales, & proportionatæ. Patet cõſequentia, quia vna res ad eundẽ actũ, & circa idem obiectum tãtum habet vnum operandi principiũ cõnaturale. ¶ Secunda ſententia eſt Doctoris, pro cuius explicatione & totius quæſtionis eſt primo notandũ, ꝙ titulus quæſtionis põt intelligi in duplici ſenſu, primus eſt, vtrũ ſi Angeli non haberent ſpecies concreatas reſpectu Angelorũ, & rerum ſpiritualiũ, an poſsint abſtrahere illas ab ipſis obiectis ſpiritualibus. Secundus ſenſus eſt, vtrũ etiã ab obiectis materialibus poſsint Angeli abſtrahere ſpecies, ſicut ab obiectis ſpiritualib⁹. Et in primo ſenſu reputatur probabilis ſententia Doctoris à quibuſdam D. Thom. expoſitoribus ſuper primam par. quæſt. 55. artic. 2. quæſt. 1. concluſione 4. quamuis cõcluſione. 5. dicant oppoſitam ſibi probabiliorem.

Secunda ſententia.

1. Notab.

2. Notab. ¶ Secũdò eſt notandũ cũ Alexã. Alenſ. 2. p. q. 24. mẽbr. 2. quod quadruplex eſt modus cognoſcendi, vnum Angelũ ab alio. Primus eſt per effectum, & iſte eſt cõmunis Angelo, & animæ, ſicut enim vna anima cognoſcit aliã in ſuis effectibus, vt pote in hoc, quĩ eſt mouere corpus, dare ſenſum, & loquutionem, ita & vnus Angelus poteſt cognoſcere alium per ſuos effectus, ſunt enim quę dam operationes mirabiles, quę nõ poſſunt fieri niſi ab Angelo, per quas homo poteſt deuenire ad cognitionem Angeli. Alius modus cognoſcendi eſt per ſcripturas, ſecundum quod inuenimus eos diuiſos, & diuerſi mode apparuiſſe, vt patet tam in veteri Teſtamento, quã in nouo. Tertius & quartus ſunt circũſcripta omni operatiõe: & ſic eſt ſimpliciter cognoſcere. Et hoc dupliciter, quoniã vel in verbo, vel in proprio genere, ſiue in ſe. His enim duob⁹ modis cognoſcit vnus Angelus alium, in Deo, vel in genere ꝓprio, ſiue in ſe. Loquẽdo ergo de hoc quarto modo cognoſcẽdi Angelũ (ſcilicet in ſe) dicimus, ꝙ vnus Angelus cognoſcit aliũ Angelũ, & per ſpeciẽ non inditã, ſed potius acquiſitã, quia ipſe eam ſibi facit in ſe. Et cõcedimus, ꝙ in Angelo eſt duplex natura, ſcilicet dandi formas intelligibiles, & recipiẽdi eas ab alio, & iſtæ duæ naturæ ſunt in Angelo, ſicut in anima, nã in eis eſt natura ſpeculi, & ſic poſſunt recipere formas intelligibiles, & eſt ratio luminis, & ſic põt dare eas, nõ tñ ſecundũ rationẽ proprij luminis, ſed ſecundũ rationẽ primi luminis ſuperinfluẽtis. Dicimus ergo, ꝙ vnus Angelus cognoſcit aliũ per ſpeciẽ ſiue ſimilitudinẽ ſuã, & accipit ſpeciẽ illã à ſpecie alterius Angeli, qm̃ ſimilitudinẽ illius ſpeciei accipit. Conſtat enim, ꝙ nõ accipit ſpeciẽ eſſentialẽ Angeli, ſed remãnet in eo ꝓpria ſpecies & ipſa remanẽte in proprio ſubiecto, Angelus cognoſcẽs ſimilitudinẽ illius accipit, & ſic dicitur recipere, & ſibi dare, quoniam facit, quòd in ſe ſit illa ſimilitudo quæ prius erat.

¶ Tertiò eſt aduertendum, vt præcedens doctrina facilius intelligatur, vt ipſe Alexander ibi aduertit, quòd non ſe habent eodem modo Angelus & anima quantum ad hoc, quia in intellectu angelico non fit propriè abſtractio: vt cum ſic vnus alium intelligit, & ratio eſt, quia abſtractio fit, vt res ſpiritualior fiat, ſed Angelus nõ facit illã ſpeciem ſpiritualiorẽ, neq; indiget, vt ſit ſpiritualior, ſed hoc tantum indiget, vt ipſi cognoſcẽti cõiũgatur, & hoc eſt, qa iam eſt abſtracta à materia ſenſibili. Sed ẽ cõtra eſt in forma viſibili materiæ cõiuncta. Si enim eſſet forma viſibilis à materia abſtracta, iam nõ requireretur maior abſtractio ad hoc, vt viſus fieret, ſed tantũ ſufficeret ipſam coniungi viſui. Cõcedimus etiã, ꝙ non ſufficit Angeli præſentia, ſed vlterius requiritur cõuerſio ipſius cognoſcentis ſupra cognitũ accipiẽdo eius ſimilitudinem, vt dictũ eſt. *3. Notab.*

¶ Quartò eſt aduertendũ cũ eodẽ Alexandro vbi ſupra in principio, ꝙ natura in Angelo, & eſt factiua ſpecierum, & etiam receptiua *4. Notab.*

ptiua. Et ratio huius eſt, quia cũ Angeli ſint lumina, neceſſe eſt ponere in ipſis naturam factiuam ſpecierum, cum natura lucis ſit facere ſpecies. V. g. loquamur De vno Angelo cognoſcẽte aliũ, cõſtat, ꝙ ille qui cognoſcitur, cum ſit lux, facit ſpeciem ſuã in alio cognoſcente. Ergo & in Angelo cognoſcente oportet ponere naturam receptiuã, præter naturam factiuã, quæ in eo eſt, eo quod eſt lux. Item, ſi aliquod cõmune ineſt diuerſis, neceſſe eſt, quod ſecundum naturam cõmunem inſit illis, ſed tam in natura ſenſibili, quam intellectuali eſt fieri ſpecies, ergo eſt natura cõmunis à qua fiunt ſpecies hic, & ibi, ſed conſtat, ꝙ hoc non poteſt eſſe aliqua forma elementalis, quoniam talis natura nõ poſſet dare eſſe ſpirituale ſpeciei, aut formæ viſibili, cum ipſa non habeat eſſe huiuſmodi, ergo oportet, vt ſit talis natura, quæ tranſcendat omnem aliam formam ſimpliciter corporalem, ſed hæc non videtur alia niſi lux, quoniam lux inter corporalia magis eſt id, quod appropinquat ſpiritualitati, licet ſit corporalis. Sed adhuc non quæcunque lux, ſed lux in actu, quoniã oculus lucem habet de ſua compoſitione, & tamen ſua lux non facit ſpecies, ſed requiritur lux extra, ſic ergo in ſenſu, & in intellectu requiritur natura cõmunis, quæ eſt datiua ſpecierum ſecũdum naturam lucis, ſed in ſenſu lux corporalis, & in intellectu lux ſpiritualis, ſicut eſt in anima intellectus agens. Angeli ergo habent naturam factiuam ſpecierum, cum habeant ſimiliter naturam lucis, ergo in eis erit natura dandi ſpecies ſibi inuicem ſiue ſimilitudines, & ſimiliter natura recipiendi, quoniã ſi vnus Angelus facit in alio ſpeciẽ, alius erit, in quo fieret ſpecies, ergo in eis eſt vtraq; natura. Item medium participat naturam vtriuſq; extremi, ſed ſi talia duo ſunt extrema, quod eſt quædã natura, quæ tantũ facit ſpecies, ita quod in ea nõ fiunt ſpecies, vt eſt natura ſuprema, quæ eſt Deus. Alia eſt, in qua tantum fiunt ſpecies, & ipſa non facit, ſicut eſt natura corporalis, ſicut patet in viſu corporali: ſed media natura inter hæc extrema eſt ſubſtantia intellectualis, vt anima & Angelus, ergo tam in anima quam in Angelo erit vtraque natura, ſcilicet dandi ſpecies & recipiendi.

5. *Notab.* ¶ Quintò eſt notandũ ex eodem, ꝙ intellectus Angelicus eſt nudus & poſſibilis, ſicut intellectus humanus, nõ propter admixtionem cum phantaſmatibus, & poſtmodum deputationem ab eis, quia talis intellectus nudus & poſſibilis tantum reperitur in anima vnita, & tantum in ea ſecundum, quod ſic eſt: ſecundo modo eſt intellectus poſſibilis & nudus propter ſolam receptionem ſpeciei intelligibilis, & ſic poteſt manere in anima ſeparata, & ſic poteſt eſſe in Angelo.

¶ Sextò eſt notãdũ ex Doctore in hac quæſtione vt præcedens doctrina Alexandri facilior reddatur, ꝙ quãuis Angeli habeãt ſpecies cõcreatas, & ſimul inditas, nõ tñ ob hoc tollenda eſt ab intellectu illorũ poſſibilitas intellectus, & ratio huius eſt, quia vt dicemus infra, tales ſpecies nõ profluũt per modum naturalis ſequelæ ab ipſa natura Angelica, ſed ſimul concreantur à Deo, & taliter infunduntur, ꝙ poſſet Deus creare Angelũ abſq; aliqua ſpecie intelligibili, & poſt eius creationem iuxta ipſius Dei voluntatẽ ſpecies illas intelligibiles infundere. Quare ex hoc, ꝙ Deus ſimul (cum Angelos creauit) cõcreauerit & ſpecies, non eſt tollenda ab illis, ſiue ab eorum intellectibus, ratio intellectus poſſibilis, & per cõſequens poſſe recipere ſpecies: cum poſſint & nouas intellectiones habere: imo dato ꝙ Angelus habeat omniũ rerũ ſpecies cõcreatas, adhuc tamen poſſunt recipere ſpeciem acquiſitã eiuſdẽ quidditatis, cuius antea habebat ſpeciem infuſam, vt aduertit Alexander. 2. p. q. 23. mẽbro. 3. dicens, dicimus, ꝙ Angelus cognoſcit res in ſe Angelo per ſpecies ſibi datas, & in proprio genere accipiendo ſpecies ab ipſis rebus, licet ergo vtrobique cognoſcat res per earum ſpecies, differenter tñ: & patet in exemplo de artifice, qui aliter cognoſcit arcam antequam fiat, & poſtquam facta eſt, & tamen vtrobique per ſuam ſpeciem cognoſcit. Neque obſtat quod duo accidentia ſolo numero differentia non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto, & per conſequens, nec duæ ſpecies eiuſdem quidditatis, quia tales ſpecies, quanuis repræſentent eandem quidditatem, non tamen eodem modo, nam ſpecies infuſa repræſentat quidditatem non exiſtentem, ſed abſtrahentem ab exiſtentia. At vero ſpecies acquiſita repræſentaret eandem quidditatem exiſtentem, & per conſequens non ſolo numero differrent, neque eſſent eiuſdem rationis. 6. *Notab.*

¶ Septimò eſt notandum inter Doctorem & Alexandrum eſſe conuenientiam, & differentiam. Conueniunt quidem, quia ambo fatentur, quòd Angelis ſunt concreatæ ſpecies & quòd in Angelis eſt intellectus 7. *Notab.*

 agens

agẽs & poſsibilis, & tertiò, ꝙ nõ obſtãte ſpecie infuſa Angelus habet ſpeciẽ acqſitã alterius Angeli, vel põt illã habere differũt tñ, qa ſecũdũ Alexãdrũ Angelus nõ põt cognoſceret Angelũ præſentẽ, niſi per ſpeciẽ infuſam, vt cognoſcat illũ in genere ꝓprio: indiget autẽ ſpecie acqſita, vt cognoſcat illũ in ſe. At vero ſecũdũ doctorẽ in hac diſt. q. 10. litera. G. Angelus cognoſcit aliũ Angelũ p ſpeciẽ infuſam vel acqſitã, qñ illũ cognoſcit abſtractiuè. At vero ad cognoſcẽdũ aliũ Angelũ, qñ eſt ſibi præſens cognitione intuitiua, nõ indiget ſpecie, cũ ſufficiẽs ſit eſſentia alterius angeli illi præſens. ¶ Vltimo eſt notãdũ, cũ Ioãne de Baſolis in. 2. d. 3. q. 4. ꝙ cũ Angelus cognoſcat, nõ tantũ quidditates & naturas, ſed etiã cognoſcat ſingularia & indiuidua illarũ naturarũ, indiget & ſpecie repræſentãte ipſas quidditates, & etiã ſpecie bus repræſentãtibus ipſa indiuidua. Et ratio huius eſt, qa impoſsibile apparet, ꝙ quidditas ſpecifica ſecũdũ ſuũ eſſe intelligibile repræſentet adæquatè indiuiduũ illius quidditatis, & ꝑ cõſequẽs, neq; ſpecies intelligibilis ꝓducta ab ipſa quidditate naturaliter repræſentatiua illius poterit repræſentare adæquatè ipſum indiuiduũ, ſicut v. g. ſumamus igitur naturã humanã, & Petrũ, certiſſimũ eſt, ꝙ Petrus addit entitatẽ poſitiuã diſtinctam à natura humana, ſiue realiter ſiue formaliter, quia in quocũq; indiuiduo quatuor ſunt cõſiderãda. ſcilicet quidditas, differẽtia indiuidualis, vel ſingularitas, modus exiſtẽdi, & eius duratio, ergo indiuiduũ neceſſario includit aliqd poſitiuũ realiter, vel formaliter diſtinctũ ab ipſa natura & quidditate. Tunc ſic, natura vel quidditas indiuidui, ſi p ſe eſſet ſubſiſtẽs, nõ poſſet repræſentare p ſe ipſam ea, quæ cõueniũt indiuiduo, ergo neque ſpecies intelligibilis ꝓducta ab ipſa natura poterit illa repræſentare. Nã adias nõ eſſet talis ſpecies adæquata ipſi naturæ in repræſentãdo: imo eſſet perfectior ſua cauſa, aqua naturaliter eſt ꝓducta. Nã plus põt ſpecies repræſentare ex hypotheſi quã natura, à qua ſpecies naturaliter eſt ꝓducta ſed ſpecies eſt naturalis ſimilitudo naturæ, ergo nõ poterit plus repræſentare, quã ipſa natura repræſentaret. Et cũ illa entitas, quã addit indiuiduũ ſup naturã, ſit p ſe repræſentabilis (cũ ſit p ſe intelligibilis, vt infra dicemus, qñ diſputabimus ſingularia eſſe p ſe intelligibilia) ideo neceſſaria eſt ſpecies intelligibilis quæ repræſentet ſingularitatem diſtinctã ab illa ſpecie, quæ repræſentat natu

Vltimo notab.

rã in rõne naturę, Vnde cõcedẽdũ eſt in Angelis eſſe cõcreatas, nõ tantũ ſpecies vniuerſales repræſentãtes naturas, ſed etiã ſpecies ſingulariũ repræſentãtes indiuidua, & qa in diuidua poſſunt eſſe infinita, videt dicendũ ꝙ eſſent infinitæ ſpecies ꝓducendæ in quo libet Angeli intellectu, ꝙ repugnat, cũ potentia paſsiua & ſuſceptiua ſpecierũ cũ non poſsit eſſe infinita. ¶ Prima concluſio. Angeli habẽt ſpecies infuſas, & cõcreatas omniũ quidditatũ. Hæc cõcluſio cõis eſt tã D. Tho. quã Doctori, & ꝓbatur cõiter ex illo Ezech. 28. vbi dicit, Hæc dicit Dñs Deus, tu ſignaculũ ſimilitudinis plen⁹ ſapiẽtia, & pfectus in decore vbi loquit ꝓpheta ad luciferum, ergo ille Angel⁹ fuit plenus ſpẽbus intelligibilibus, aliàs nõ eſſet plenus ſapiẽtia. Et confirm. ex illo D. Aug. ſup Gen. c. 2. & 4. vbi affirmat prius fuiſſe cognitas ab angelo res, quã in ꝓprio genere cognoſcerent, ſed talis cognitio nõ potuit eſſe niſi per ſpecies infu ſas, ergo. ¶ Cofirm. ſecũdò, ex illo, ꝙ habet in lib. de cauſis, vbi dicit omnẽ intelligentiã eſſe plenã formis, ideſt ſpeciebus intelligibilibus. ¶ Rõne autẽ ꝓbat, nã cõgruũ erat, vt angeli, qui ſunt intelligẽtiæ, haberẽt intelligentiã, & cognitionẽ omniũ quidditatũ in principio ſuæ creatiõis, ſed talẽ cognitionẽ non poterãt habere, niſi ſpecies vniuerſales omniũ quidditatũ illis infunderẽtur, ergo. ¶ Secũda cõcluſio. Si angeli nõ haberẽt ſpecies infuſas vniuerſales poterãt illas acqrere à rebus immaterialib⁹. Hæc cõcluſio eſt doctoris, quã defendit Alex. Alẽſ. vbi ſupra, & videt eã docere D. Tho. q. de anima arti. 18. ad. 13. & art. 20. ad 10. vbi aſſerit. ꝙ animę ſeparatæ infundũtur ſpecies mediãtibus angelis. Probat tñ cõcluſio rõne Alexãdri, nã angeli ſunt lumina, ergo poſſunt acqrere ſpeciẽ intelligibilẽ alterius angeli. Probatur ſequela, nã ſpecies intelligibilis non eſt maioris pfectiõis Angelo, cui⁹ eſt ſpecies ¶ Secũdò, Angelus põt cognoſcẽs aliũ angelũ, producere verbũ Angeli cogniti, ergo & põt ꝓducere ſpeciẽ intelligibilẽ. Antecedẽs patet, qa ex eo, ꝙ angelus cognoſcit aliũ angelũ, ꝓducit verbũ Angeli cogniti: quãuis eñ opinio ſit, ꝙ Angelus intelligẽs ſe non ꝓducat verbũ, non tñ eſt opinio, quod Angelus intelligẽs aliũ Angelũ nõ producat verbũ. Modo ꝓbatur ſequela. Angelus põt recordari ſe cognouiſſe aliũ Angelũ, ſed talis recordatio fit p ſpeciẽ illius actus, quẽ habuit Angelus, ergo ſi ex illo actu potuit elicere ſpeciẽ, etiã ab ipſo Angelo poterit elicere ſpeciem.

Prima cõcluſio.

Primo ꝓbatur.

Secundo probatur.

Secunda concluſio.

Prima ratio.

Secunda ratio.

Solutio. ſpeciē. Quod ſi reſpōdeas; q per illā ſpeciē,
quā habet Angelus, nō tātū cognouit Ange-
Impugnatio. lū, ſed etiā cognoſcit ſe cognouiſſe. Cōtra,
ſpecies illa vniuerſalis nō repræſentat præ-
dicata particularia, & cōtingētia, ſed angelū
cognouiſſe aliū Angelū eſt prædicatū cōtin-
gēs, ergo per talē ſpeciē ſolā nō pōt Angel⁹
cognoſcere ſe cognouiſſe. Quod ſi reſpon-
deas, q ex hoc, q Angelus cognouit aliū an-
gelū, remāſit in ipſa ſpecie quædā aſsimila-
Solutio. tio. Cōtra. Talis aſsimilatio ad rē prȩteritā,
Impugnatio. vel eſt aliqd in ipſa ſpecie, vel in intellectu
Angeli reale, vel rationis. Si eſt aliqd reale,
ſiue ſit in intellectu ſiue in ſpecie, ergo iam
Angelus pōt acquirere aliquid à reb⁹; & per
cōſequēs nō repugnat angelo acquirere ſpe
Tertia cōcluſio. ciē intelligibilē alterius Angeli. ¶ Tertia cō
cluſio. Angel⁹ ad cognoſcēdū intuitiuè aliū
Prima ratio. Angelū nō indiget ſpecie intelligibili alte-
rius Angeli. Hæc cōcluſio eſt Doctoris, &
probatur. Nā ſpecies intelligibilis ponitur,
qn obiectū nō pōt per ſe vniri potētiæ, ſed
quilibet Angelus pōt vniri perfectè intelle
ctui alterius Angeli, ergo. Probatur minor.
(Nā maior eſt manifeſta, cū ſpecies ponat,
vt ſuppleat vicem obiecti) Angeli ſunt actu
intelligibiles, ergo nō indigēt ſpecie, vt in-
telligant. Probatur ſequela. Nā ex eo lumē,
qd eſt actu viſibile, videtur abſq; ſpecie ſui,
quia p ſe pōt vniri potētiæ viſiuæ lux eñ ſo
lis & claritas iſta nō indiget ſpecie, vt videa
tur: qa p ſe immediatè pōt vniri potētiæ, ſed
reſpectu intellectus cuiuſcūq; Angeli perfe
ctius lumē eſt alius Angelus, ergo reſpectu
illius nō eſt neceſſaria ſpecies, & p cōſequēs
ad hoc, q vnus angelus aliū intelligat cogni
tiōe intuitiua, nō indiget ſpecie, ſed p ſe ip-
ſum pōt immediatè cognoſcere. ¶ Quarta
Quarta cōcluſio. cōcluſio. Angelus pōt acqrere à rebus mate
rialibus ſpecies intelligibiles. Hæc cōcluſio
eſt doctoris, q̄ docet Alex. vbi ſup. mēb. 3.
Tota tñ difficultas circa iſtā cōcl. ex eo ꝓue
nit, q cū intellectus Angeli ſit indifferēs, &
indeterminatus ad intelligēdū hoc & illud
obiectū, & nō tātū ſit indeterminatus inde-
terminatione potētiæ actiuæ, ſed etiā potē
tiæ paſsiuæ, & per cōſequēs indigeat aliquo
determināte illū, ſi intellectus Angeli eſſet
nudus ab omni ſpecie intelligibili, quomo-
do poſſet determinari ad intelligendū iſtud
vel illud obiectū? Quia ſi Angelus aliqualē
cognitionē haberet huius & illius obiecti,
nō mirū, q poſſet cōuertere ſe ad intelligen
dū magis & magis illud obiectū, cui⁹ aliqua
lē habet cognitionē, ergo ſi nullā habet co-
gnitionē reſpectu huius vel illi⁹ obiecti, nō
poterit ſe cōuertere ad intelligēdū hoc vel
illud obiectū. Reſpōdetur tamē, q cū quæ- *Solutio ad rationem.*
libet quidditas ex ſeipſa habeat entitatē for-
maliter ex ſeipſa, etiā habet intelligibilita-
tē aliqualē, nēpè tantā, quāta ſufficiēs ſit ad
hoc, q intellectus Angeli poſſet aliqualiter
moueri ab ipſa quidditate: quia, quāuis ipſa
quidditas nō habeat intelligibilitatē tantam,
quanta neceſſaria eſt ad hoc, q Angelus di-
ſtinctè poſsit cognoſcere quidditatē mate-
rialē, habet tñ illā, quæ ſufficiēs eſt ad hoc,
q Angelus moueatur ad intelligēdū diſtin-
ctè & clarè talē quidditatē, & ſic cōcurrunt
obiectū & intellectus ad productionē perfe
ctæ ſpeciei. Quia quodlibet obiectū natura
liter mouet potētiā, cuius eſt obiectū, ſecū-
dū proportionē, quā habet cū illa, & quāuis
obiectū materiale nō habeat omnimodam
proportionē cū intellectu Angeli: habet tñ
aliqualē, & illā, quæ ſufficit ad hoc, q Ange
lus cōnitatur ad intelligēdū perfectè & di
ſtinctè illa, quæ antea imperfectè cognoſce
bat. Nā intellectus Angeli & obiectū ſunt
cauſæ naturales, ſemper producētes quātū
poſſunt; ita q nō poſſunt nō producere, vti
cōtingit etiam in nſa potētia viſiua: ſemper
eñ obiecta materialia colorata, vel lucida
ꝓducūt ſpeciē ſenſibilē, & ſemper potentia
viſiua eſt vidēs plurima obiecta, nō tñ codē
modo, qa illȩ ſpecies ſenſibiles nō ȩqualiter
vniūtur cū potētia viſiua, ſed alia minus re-
præſentātis ſua obiecta; qa alio & alio modo
vniūtur cū potētia. Quare tūc volūtas pōt
mouere potētiā viſiuā ad hoc, q clarè videat
ea, quæ in cōfuſo videtur, & non videat ea,
quæ clarè videbat, & ſic auertere potētiā vi
ſiuā à viſione vnius obiecti, & ferre illam ad
viſionē alterius obiecti, & quāuis ad perfe-
ctā viſionē obiecti. Sic neceſſari⁹ totus cōna
tus potētiæ, & q ſpecies pfecto modo vnia
tur cū illa. At vero ad aliqualē viſionē nō eſt
neceſſaria talis pfecta & adȩquata vnio; neq;
conat⁹ totalis potētiȩ viſiuȩ. Ita in ꝓpoſito
dicēdū eſt, ſi Angeli nō haberēt aliquas ſpe
cies cōcreatas, adhuc tñ in illis eſſet vir ab-
ſtractiua ſpecierū intelligibiliū pfectarū, &
impfectarū ſecūdū maiorē vel minorē cōna
tū intellectus Angelici, & ꝓcederet Ange-
lus à cognitione cōfuſa ad cognitionē diſtin
ctā ex eo, quod quidditas rei materialis cū
quocunq; conatu ipſius intellectus Angeli
produceret aliqualē ſpeciē ſui, quȩ ſufficiēs
eſſet ad hoc, quod voluntas Angeli impera-
ret intellectui, vt conaretur percipere per-
fectè

fectè tale obiectũ materiale. Et moueor ad hoc, quia cũ intellectus Angeli nõ ſit imperfectior reſpectu ſui obiecti, quale eſt ens finitũ, quã potẽtia viſiua reſpectu ſui obiecti, quale eſt ens lucidũ, vel coloratũ. Et potentia viſiua poteſt habere actũ imperfectũ ex præſentia aliqualis ſui obiecti, quo moueatur ad cognitionẽ diſtinctã, ita etiã & Angeli intellectus reſpectu ſui obiecti, nẽpè entis finiti, poterit habere aliqualẽ cognitionẽ cõfuſam ex ſola præſentia reali ſui obiecti per aliqualẽ ſpeciẽ, vel per ſeipſum mouẽs potẽtiã naturaliter, & ex illa cõuerti ad

Nota hoc.

perfectiorẽ cognitionẽ illius obiecti. Et ſic patet, quomodo poſſet Angelus cõuertere ſe ad cognitionẽ cuiuſcũque obiecti diſtinctã; quæ cognitio præſupponit in ipſo Angelo aliqualẽ cognitionẽ ipſius obiecti, quę cognitio orta fuit ex pręſentia reali obiecti cũ potẽtia, vel immediatè per ipſum obiectũ cauſata, ſimul cũ intellectu Angeli, abſq; aliqua alia ſpecie, vel per aliqualẽ ſpeciẽ ab ipſo obiecto & intellectu Angeli naturaliter cauſatã, taliter, ꝙ ſicut implicat, quod naturaliter loquẽdo exiſtẽte obiecto præſente potẽtiæ viſiuæ, nõ ꝓducatur ſpecies ſenſibilis: ità implicat, ꝙ exiſtente obiecto materiali & intellectu Angeli nõ oriatur aliqua ſpecies producta, quia vtraq; cauſa èſt naturaliter ꝓducẽs ſimilitudinẽ obiecti, magis vel minus perfectã, ſecundũ maiorẽ vel minorẽ conatũ ipſius intellectus Angeli.

Reſpõdetur argumẽtis pro prima parte ſententiæ Diui Thom.

¶Reſpõdetur argumentis pro ſententia D. Tho. adductis. Ad primũ cõcedẽdo ſequelã, ſed iſte modus non eſt per infuſionẽ ſpecierũ, imò naturalis modus, quo perfectio Angeli habet eſſe eſt per abſtractionẽ ſpecierũ intelligibiliũ, ſicut etiã in nobis cõtingit, & nihilominus, quãuis modus naturalis acquirẽdi cognitionẽ in nobis, ſit per abſtractionem, adhuc tñ reſpectu Adami tales ſpecies fuerũt infuſæ, ita in Angelis dicẽdũ eſt proportionabiliter, quòd quãuis poſsint habere ſpecies acquiſitas; habuerũt tamen illas per infuſionẽ. Vel ſecũdo reſpõdetur negãdo ſequelã; nã modus naturalis habendi eſſe in hominibus eſt per generationẽ, & tamen poteſt Deus producere hominẽ, ſicut produxit Adã. ¶Ad cõfirmationẽ reſpõdetur. Cũ Alexandro Alenſi, quod vtroq; modo poteſt Angelus cognoſcere res. Ait enim quæſt. 29. memb. 3. ſic: Ad illud ergo, quod obijcitur in contrariũ dicimus, quod Angelus cognoſcit res in ſe per ſpecies ſibi datas, ſed in proprio genere accipiẽdo ſpecies ab ipſis rebus, licet, ergo vtrobique cognoſcat res per earũ ſpecies differẽter tamen. Et patet exẽplũ de artifice, qui aliter cognoſcit arcã, antequã fiat, & poſtquã facta eſt, & tamẽ vtrobique per ſuam ſpeciem cognoſcit. Hactenus Alexãder. Ex quibus verbis patet ſolutio ad confirmationem.

Ad ſecũdum argu.

¶Ad ſecundũ reſpõdetur cõcedẽdo antecedẽs, & negãdo ſequelã, quia naturalis perfectio Angelorũ quoad cognitionẽ non cõſiſtit in hoc, quod habeãt ſpecies infuſas, vel acquiſitas; ſed quod per ſpecies infuſas, vel acquiſitas cognoſcãt obiecta per illas ſpecies repræſentata.

Ad argumenta pro ſecũda parte opinionis D. Th. Ad primũ & eius impugnationes.

¶Ad argumẽta pro ſecunda parte reſpondetur. Ad primũ, quod quãuis angelus ſit ſeparatus à corpore quantũ ad modũ eſſendi, & quãtũ ad modũ acquirẽdi ſpecies, quia non acquirit ſpecies abſtrahẽdo illas à phantaſmatibus; nõ tñ eſt ſeparatus à corpore, id eſt indepẽdẽs ab illo, tãquam ab obiecto, quia indiget corpore materiali tãquã obiecto ad intelligẽdũ illud, & ex cõſequẽti nõ eſt illi cõnaturale, id eſt, quod profluat à principijs illius habere ſpecies, ſed illud prouenit ex gratia Dei, & ex benignitate illius infundere illas; ſicut infudit animæ Chriſti.

¶Ad confirmationẽ reſpõdetur negãdo paritatẽ rationis. Et ad impugnationẽ ſolutionis doctoris, reſpondetur, quod miniſterio corporis põt intelligi dupliciter, vno modo quod ſicut in nobis miniſterio corporis ꝓducũtur ſpecies intelligibiles, ita & Angelo miniſterio corporis, & hoc falſum eſt, qa reſpectu noſtri illud miniſteriũ habet rationẽ medij, cũ nihil fuerit in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu. At verò reſpectu Angeli tantũ habet rationẽ obiecti. Vnde impugnatio faciliter ſoluitur ex differẽtia inter modũ intelligẽdi Angelorũ, & noſtrũ. Vnde prima ſequela negãda eſt abſolutè, ſi nõ intelligatur iuxta ſolutionẽ datã ibi. Secundæ etiã eodẽ modo reſpõdetur ꝓpter differẽtiã ly, miniſterio corporis. Quãdo autem quæritur, quomodo cõcurrãt corpus & intellectus ad intellectionẽ, reſpõſum eſt poſt vltimã cõcluſionẽ ante ſolutionẽ argumẽtorũ: ad probationẽ autẽ, quod nõ poſsit talis ſpecies produci ab intellectu Angeli & obiecto ſimul cõcurrẽtibus, niſi medio corporis miniſterio. Reſpõdetur, ꝙ concurrũt vt duæ cauſæ partiales, ſicuti cõcurrunt phãtaſmia & intellectus agẽs reſpectu noſtræ intellectionis. Et ad improbationẽ reſpondetur, quod ad talẽ applicationẽ ſatis eſt præſentia-

ſentialitas inter obiecta materialia & intellectum Angeli, quia ex natura rei intellectus Angeli eſt applicatus ad producēdum ſpeciem intelligibilem ſimul cum obiecto, ad quam applicationem non eſt neceſſaria aliqua alia connexio, neque vnio, niſi illa quæ requiritur inter obiectum & potētiā, & cum Angelus habeat talem connexionē cum quocunque intelligibili finito, ideo nō eſt illi neceſſarium vti aliquo alio medio, neq; aliqua alia applicatione libera ad productionem ſpeciei intelligibilis, ſed ex ſeipſo, & præſentialitate obiecti eſt in vltima diſpoſitione, & perfectè in actu primo, ad productionem ſpeciei intelligibilis cuiuſcunque obiecti materialis vnde cum prædicta ſententia ſupponat falſum, nempè quod inter obiectum materiale & intellectū Angeli nō ſit aliqua cōnexio ex natura obiecti & potētiæ, ideo eius im℘batio nihil valet.

Ad cōfir. ¶Ad confirmationem reſpondetur cū Doctore hac quæſtione, ꝙ imaginatio non eſt medium inter eſſe pure materiale, quod habet res in ſeipſa à parte rei, & eſſe omnino ſpirituale, quod habet in intellectu poſsibili per ſpeciem, imo eſt extremum, quanuis reſpectu noſtri intellectus habeat rationem medij inter eſſe intelligibile & eſſe purè materiale. Vide doctorem in hac quæſtione infra literam C. vſq; ibi, alij dicunt. Ad ſolutionem autem quam ipſi adducūt ad quoddam argumentum Doctoris. Reſpondetur non eſſe impoſsibile, quod obiectum materiale ſecundum eſſe, quod habet à parte rei, concurrat immediatè ad productionem ſpeciei intelligibilis. Neque illa ratio (quam dicunt Caietani) ex D. Dionyſio, nempè quod in rebus talis eſt ordo vt ſupremum inferioris attingat infimum ſuperioris, & quod ſupremum in genere ſenſibilium eſt illud eſſe, quod habent in imaginatione, & infimum in genere intelligibiliū eſt reductio intellectus de potentia in actum per productionē ſpeciei intelligibilis, quia, quanuis hoc verum habeat reſpectu intellectus coniuncti propter ordinem potentiarum, non tamen reſpectu intellectus ſeparati; imo anima ſeparata poſſet intelligere obiectum materiale abſtrahēdo ſpeciem intelligibilē ab illo.

Ad vltimū dictū. ¶Ad illud autem quod vltimò dicunt eſſe connaturale Angelo habere ſpecies congenitas, etiam reſpectu obiectorum immaterialium falſum eſt, quia poſſet Deus producere Angelum ſine talibus ſpeciebus.

QVÆSTIO II.

¶*Vtrùm ſpecies intelligibiles Angelorū ſint ſeparabiles ab illis.*

Prima ſententia. *Primum argum.* DE hac re eſt prima ſententia Capreol. in 2. diſt. 3. q. 2. ad argumēta Aureoli cōtra tertiam cōcluſionē aſſerētis ſpecies intelligibiles in Angelis eſſe cōnaturales, ipſis, ſicut reliquæ ℘priæ paſsiones, quia profluunt ab eſſentia, vt ab actiuo principio. Quā ſentētiā inſinuat Caieta. 1. par. q. 79. art. 2. & 2. 2. q. 50. art. 6. Et probatur, quia tales ſpecies ſunt ſimpliciter cōnaturales Angelo, ſed nō eſſent ſimpliciter connaturales, niſi ab intrinſeco dimanarēt ex natura Angeli, ergo habent ſe veluti paſsiones dimanātes ab eſſentia Angeli mediāte eius intellectu. Confirmatur. Nā ſpecies ſunt Angelis debitę tāquā propria paſſio, ſed paſsiones dimanant ab eſſentia, quia debētur rei, & cōgenerātur cū illa, ergo.

Secundum argum. ¶Secūdò. Quia ſi Deꝰ crearet Angelū abſq; aliqua ſpecie eſſet imperfectior homine, quātū ad cognitionē, quia homo poteſt acquirere cognitionem à rebus Angelus vero minimè, ergo. Cōfirm. Quia omne accidens propriū, tā in rebus corporeis, quā incorporeis, dimanat ab eſſentia, cuius eſt, ſed ſpecies intelligibiles in Angelis ſunt accidētia ℘pria, quia illis cōnaturales, ergo habēt ſe tāquā proprię paſsiones. (Dicitur notanter tāquā propriæ paſsiones) quia propria paſſio profluit à ſola eſſentia. At vero ſpecies intelligibiles Angelorū nō profluunt à ſola eſſentia, ſed requiritur vltra eſſentiā Angelorū, obiectū ipſum materiale, vel immateriale, nō prout in ſeipſo eſt, ſed prout relucēt in eſſentia diuina, vel prout in Deo ſunt ideæ, & proxima exemplaria rerum.

Secunda ſententia. ¶Secūda ſentētia eſt Ferrar. 2. cōt. gent. ca. 98. aſſerētis ſpecies intelligibiles in Angelis nō habere rationē propriæ paſsionis, ſed eſſe Angelis connaturales, quia ſunt iuxta inclinationē naturalē Angeli. Hāc ſentētiā explicāt nōnulli ſuper primā partē D. Tho. q. 55. ar. 2. q. 2. cōcl. 2. dicētes, ſpecies intelligibiles Angeli nō ſunt propriæ paſsiones, aut ℘prietates fluētes ab eſsētia Angeli ſub lumine intellectus Angelici, ſicut fluūt potētię ab anima, ſed dicūtur cōnaturales angelo. Primò, propter naturalē inclinationē, vt eas à Deo immediatè recipiat. Secūdò, propter potētiā paſsiuā & aptitudinē naturalē, quam

quam Angelus habet ad huiuſmodi ſpecies, tanquam ad propriam perfectionem naturalem eorum. Perficitur nanque Angelus huiuſmodi ſpeciebus, ſicut perficitur diaphanum naturaliter per receptionem luminis. Tertiò, quia à primo ortu & creatione Angeli inditæ ſunt Angelo tanquam perfectiones naturales eorũ. Vltimò, quia ſpecies illæ intelligibiles rerum naturalium ſecundum naturæ ordinem debitæ ſunt Angelo propter perfectionem naturæ Angeli ex in genere intelligibilium. Eſt nanque Angelus in ſummo gradu naturæ intellectualis & ſpiritualis, & ideo debitæ ſunt illi intelligibiles formæ & ſpecies, quibus cognoſcere valeat & ordinem vniuerſi & vniuerſas rerum naturas. Quocirca quamuis ſpecies intelligibiles Angeli non ſint illi connaturales tanquam paſsiones & proprietates actiuæ fluentes ab eſſentia, ſicut potentiæ animæ ab anima, ſunt tamen cõnaturales iuxta inclinationem naturalem Angeli, & conferuntur à Deo vt eſt author naturæ, & ſecundum legem prouidentiæ naturalis. ¶Probatur autem iſta ſententia, quod ſpecies intelligibiles Angeli nõ ſunt propriæ paſsiones fluentes ab eſſentia Angeli ex eo, quod vt ſpecies intelligibiles dimanent & fluant ab intellectu Angeli, debent virtute contineri in illo & in eſſentia Angeli radicaliter; aliàs non eſſet verus fluxus aut vera dimanatio, ſeu efficientia, ſed eſſentia finita, qualis eſt Angelica, non poteſt virtute continere oẽs ſpecies repræſentatiuas rerum, ſicut neque per ſeipſam poteſt illas repræſentare, ſicut neque per ſeipſam continet omnia, ergo. tales ſpecies non fluunt vt paſsiones ab eſſentia Angeli ſub lumine intellectus Angelici. ¶Confirmatur. Nam à quocunque prouenit ſimilitudo perfecta, & propria omniũ rerum naturaliter, illud debet neceſſario eſſe tale, vt in eſſentia ſua cõtineat res illas, ſed Angelus nõ continet in eſſentia ſua omnes res, tãquam perfecta rerum ſimilitudo, ſoli enim Deo reſeruatur omnia continere, ergo impoſsibile eſt tales ſpecies intelligibiles eſſe paſsiones emanantes ab eſſentia Angeli.

Primum argum.

¶Secundò. Nam ſi ſpecies dimanant ab eſſentia, ergo comprehenſa eius eſſentia comprehenduntur iſtæ ſpecies, ergo. Similiter cognoſcuntur res repræſentatæ per illas, & per conſequens Angelus comprehẽdendo ſe, neceſſario ſimul cognoſceret omnia, quę repræſentatur in ipſis ſuis ſpeciebus, quod eſt abſurdum.

Secũdum argum.

¶Tertiò. Nam iſtæ ſpecies cum ſe teneant ex parte obiecti, & gerant vicem eius, & nõ ex parte intelligentis, rationabile eſt dicere, quod non oriantur ex eſſentia intelligẽtis, ſed aliunde. ¶Confirmatur. Nam ſi iſtæ ſpecies oriuntur ab eſſentia Angeli per modum paſsionis, determinarentur ab eſſentia Angeli, & in numero, & in rebus repræſentatis. Hoc tamen non ita eſt, ſed potius determinantur ex quadam prouidentia autoris naturæ, nam quia Deus decreuit creare has res naturales, hos Angelos, hos cælos, &c. idcirco donatæ ſunt Angelo ſpecies harum rerum, non vero aliarũ, quas Deus non erat facturus, quod ſi Deus facere decreuiſſet res alias, & iam donaret Angelo alias ſpecies ipſarum rerum, nam hoc poſtulat ipſa naturalis prouidẽtia, quæ cuique prouidet, animaduerſa eius natura, ergo manifeſtum eſt, quod iſtæ ſpecies tribuuntur ab autore naturæ ſine dimanatione intrinſeca ab eſſentia.

Tertium argum.

¶Quartò. Nam ex oppoſita Caietani ſentẽtia planè ſequitur, quod eſſentia Angeli eminenter, & virtualiter continet omnes ſubſtantias creatas, tam in eſſe entitatiuo, quã in eſſe intelligibili. Probatur ſequela. Nam totum illud, quod reperitur formaliter in effectu neceſſe eſt, vt præhabeatur in ipſa cauſa, vel formaliter vel eminenter, & virtualiter, ſed ſpecies intelligibiles Angeli ſunt in eſſe intelligibili quaſi formaliter omnis ſubſtantia, ergo ſi iſtæ ſpecies fluunt ab eſſentia Angeli, ſequitur apertè, quod omnis ſubſtantia creata eminenter cõtineatur in eſſentia Angeli. Imo ex hoc ſequitur, quod ſi Angelus eminenter continet in ſua eſſentia reliquas creaturas, ſaltem eminenter in eſſe intelligibili, ſimiliter etiam contineat eas in eſſe entitatiuo, nam eſſe intelligibile in Angelo concomitatur eſſe entitatiuum, igitur ſi in eſſe intelligibili eſſentia Angeli continet omnes creaturas, ex hoc conſequenter infertur, quod etiam cõtinet eas in eſſe entitatiuo.

Quartum argum.

¶Quintò. Si Deus ab æterno aliter decreuiſſet, quam fecit, & produxiſſet alias creaturas diuerſas ab his, tunc ab eſſentia Angeli non fluerent iſtæ eædem ſpecies intelligibiles, quæ modo ſunt, ſed aliæ, quæ illas repræſentarent creaturas, igitur ſpecies iſtæ intelligibiles, quibus nunc

Quintum argum.

nōc intellectus Angeli perficitur, non ſunt propriæ paſsiones ab eſſentia eius fluentes. Probatur antecedens, nam nō debentur Angelo ſpecies aliarum rerum minimè pertinentium ad ordinem vniuerſi, ſed data hypotheſi, multæ creaturæ, quæ modo ſunt, non pertinent ad ordinem vniuerſi, ergo Angelus non habet earum ſpecies.

Sextum argum. ¶Sextò. Si ſpecies intelligibiles eſſent propriæ paſsiones Angeli, eſſent ex vi eſſentiæ Angelicæ determinatę in certo numero, ita vt non poſſent eſſe plures neq; pauciores. Sed hoc eſt falſum, nam ſi Deus nouam aliā creaturam decreuiſſet producere in vniuerſo, infunderet Angelo nouā ſpeciem intelligibilem, vt docet D. Tho. in hac quæſt. ergo ſpecies intelligibiles Angeli nō ſunt determinatæ ex natura ſua, ſed determinatur ex ordine diuinæ prouidentiæ cū ordine ad vniuerſum. ¶Confirmatur. Quia ſequeretur, quod eſſentia Angeli haberet in ſe infinitā virtutem cathegorematicè. Probatur ſequela, nā tot ſpecies intelligibiles iuxta contrariā ſententiā poſſunt ab eſſentia Angeli fluere, quot pōt Deus rerū ſubſtātia, ſi creare, ſed poteſt Deus infinitas, ergo poſſunt fluere infinitæ ſpecies ab eſſentia Angeli, & per conſequens erit virtutis infinitæ. *Solutio. Impugnatio.* Quod ſi reſpondeas poſſe fluere infinitas ſyncathegorematicè, ſed non infinitas actu, Contra. Nā ad producendū infinitas creaturas ſyncathegorematicè gradualiter requiritur virtus perfectionis infinitæ in cauſa, ergo ſi eſſentia Angeli poteſt produ ſpecies intelligiles in infinitum diſtinctas eſſentialiter, neceſſe eſt, quod in ipſa ſimpliciter ſit virtus infinita, nā inde colligimus virtutem infinitā eſſentiæ diuinæ, quia poteſt in infinitum plures ſubſtantias rerum eſſentialiter diſtinctas producere. Denique hæc ſententia eſt D. Tho. in. 2. diſt. 3. q. 2. artic. 1. vbi docet, ſpecies iſtas à ſolo Deo prouenire in mentibus Angelicis.

Tertia ſententia. ¶Tertia ſententia eſt aliorum aſſerentium, quod quanuis negetur ſpecies intelligibiles Angelorum ab eſſentia effectiuè dimanare, non tamen eſt dicendum, ſolū eſſe concreatas, tanquam vt ipſa eſſentia (ex intrinſeca perfectione, quā habet in ordine ad intellectum) poſtulet ſecum cōcreari; tanquā ſibi neceſſarias ad illud cōplementum, cum quo eſt ipſi connaturale produci. Et ſi hoc modo intelligatur ſententia Ferraræ vera eſt: non tamen illā ſatis Ferrara explicuit. Probant autem iſtā ſententiā, quia reliquæ ſententiæ facile poſsint impugnari. Primò quidem, quoniā eſſentia Angeli, neque formaliter, neque virtualiter continet ſpecies intelligibiles; ergo nō poteſt eſſe earū cauſa. *Primum argum.* Probatur antecedens, quia aliàs quicunque Angelus, comprehendens propriam eſſentiam, cōprehenderet omnes ſpecies, vel cognoſceret omnes ſpecies, ſicut cōprehēdēs eſſentiā cognoſcit in ea omnes potētias, & proprietates naturales, quæ ab ipſa poſſunt emanare, & qui cōprehendit cauſam aliquā cognoſcit omnes effectus, qui in ea cōtinentur eminenter, aut virtualiter, & ex conſequenti cognoſceret omnia obiecta, quę per tales ſpecies repræſentantur, quia nō poteſt cognoſci aliqua ſpecies, vt ſpecies eſt, niſi cognoſcatur eius repræſentatio. Confirmatur, quia ſpecies eſt imago naturaliter repræſentatiua obiecti, ergo nō poſſunt produci efficienter ab eſſentia Angeli, patet ſequela, quia non poteſt produci niſi ab obiecto, vel ab eo, in quo eſt ſimilitudo obiecti, quia aliàs indifferenter poterit quæcunque ſpecies à quocūque produci. *Confir. 1.* Confirmatur ſecundo, quia eſſentia Angeli ſecundum ſe ſumpta non eſt ſimilitudo obiectorū, neq; formalis, neque virtualis, cum ab eis diſtinguatur formaliter, & non ſit eorū cauſa. *Confir. 2.* Et hoc quidem argumētū poteſt etiam obijci contra vltimā ſentētiam, quoniā cum eſſentia Angeli, & ideæ diuinæ nō concurrāt vt duæ rationes agendi partiales & proximæ, ſed vt ratio particularis, & vti ratio vniuerſalis, neceſſarium erit, quod in ipſa eſſentia Angeli virtualiter contineantur ſpecies obiectorum, vt ex ea poſsint dimanare, & ita inſurgit inconueniens propoſitum. *Solutio. Impugnatio.* Neque poteſt dici, ſatis eſſe, quod contineantur in ideis, vt eſſentia Angeli quatenus ſubordinata ipſis ideis poſsit eſſe cauſa ſpecierum, quoniā ſi eſſentia Angeli eſt ratio producēdi ſpecies, non eſt ratio inſtromentalis, ſed conſtituens cauſam propriam, alioquin nō deſeruiret eius cauſalitas ad explicandum quōmodo ſpecies ſint ipſi connaturales, & tamen ad hoc ſolum introducitur à ſuis autoribus. *Obiectio. Solutio.* Neq; obſtat contra prædicta Diuū Thomam docere ſpecies eſſe cōnaturales Angelo, quod eſſe nō poteſt ſi omnino proueniant ab agente extrinſeco, & nullo modo oriantur ex principijs intrinſecis ipſius naturæ. Cōfirmat, nā tribus modis poſſunt dici ſpecies cōnaturales angelo, q̃ ſunt ſibi coeuæ,

coeuæ, vel quia ſunt ſecundùm inclinationẽ ipſius naturalem, vel quia dimanant ab eius eſſentia actiuè cõcurrente, ſed non ſufficiũt duo priora, vt dicantur connaturales, ergo neceſſario concedendum eſt tertium. Probatur minor, quia aliàs nullum eſſet diſcrimen quoad connaturalitatẽ inter ſpecies infuſas Adæ, & ſpecies Angelorum, quia illa duo etiam conueniunt ſpeciebus Adæ, cum fuerint ipſi à principio infuſæ, & cõformes inclinationi ſui intellectus, quoniã intellectus poſsibilis ex natura ſua eſt inclinatus ad recipiendum ſpecies, ſicut materia ad formã.

Obiectio. ¶Quod ſi dicas eſſe diſcrimen quoniam Adæ per accidens conuenit non præcedere durationes ſuas ſpecies, Angelo vero per ſe. Sed contra, quia vlterius inquiri poteſt, quæ ſit ratio huius diſcriminis, & videtur, quod nulla poſsit aſsignari præter id, quod contendimus, ſcilicet, Angelo cõuenire ſpecies ratione principij actiui intrinſecè actiuè concurrentis, non tamen Adæ: ſi enim dicas rationem diſcriminis eſſe, quod habere ſpecies eſt conſonum, & naturale Angeli inclinationi, id poterit dici de omnibus, vt probatum eſt.

Solutio. Reſpondetur tamen, ſpecies eſſe Angelo connaturales, non ſolũ quia ſecundùm naturalem eius inclinationem, neque quia ſunt in eo à principio ſuæ actionis creatiuæ, ſed quia ita ſunt in eo, vt etiam modus quo, ſunt, & recipiuntur in eo ipſi eſt connaturalis, & ad hoc nõ eſt neceſſarium, quod ſpecies dimanent ex principijs intrinſecis ipſius, ſed ſatis eſt, quod productio earũ, licet ſit ab extrinſeco agente, ſcilicet, à Deo, ſint quodammodo debita ipſi Angelo, quia propria eius natura poſtulat ſic produci in eo ſpecies, ita vt ſeruato in eo ordine naturali, non poſsit aliter fieri: multa enim dicuntur connaturalia aliquibus rebus, non quia dimanent ab eis actiuè concurrentibus, ſed quia ſunt eis debita, vel ad eorũ integritatem, ſicut partes integrantes ſunt debitæ toti, vel ad complemẽtũ & actualitatem, ſicut anima rationalis eſt quodammodo debita materiæ vltimo diſpoſitæ, vel etiam ad exercitium ſuarum operationum, vt concurſus vniuerſalis eſt quodammodo debitus cauſis ſecundis, quia ſine eo non poterunt operari, atque hoc modo eſt quaſi debitum Angelo infundi ipſis ſpecies à Deo, cum creatur, quia & ipſę ſpecies ſunt ei neceſſarię ad exercitiũ propriæ operationis, & ex cõſequẽti quodãmodo debitæ, & quod ita producantur concreãdo eas cum ipſo: eſt etiam quaſi debitum, quia cũ non ſit alius modus, quo Angelus poſsit eas acquirere, propter eius maximã perfectionem in genere intellectualium, & ordo naturalis poſtulet, quod Deus, vt author naturæ, eas producat, quia Deus, & natura non deſunt in neceſſarijs, & ita non ſolum ſpecies, ſed etiam earũ infuſio eſt Angelo connaturalis, ſicut non ſolum anima rationalis, ſed etiam eius infuſio eſt naturalis, & quodammodo debita materiæ diſpoſitæ, ita quod ſicut Deum ſuſpendere eſſet miraculum, quia cum generãs, materiamque diſponens non poſsit producere animam rationalem, ratio & ordo naturalis poſtulat, vt ab authore naturæ, quia in neceſſarijs non deficit, producatur. ¶Neque eſt eadem ratio de ſpeciebus animæ rationalis, licèt ſint ei neceſſariæ ad exercitium operationis, ad quam inclinant naturaliter, & quandoque infundantur ei à primo inſtante ſuæ creationis, ſicut infuſæ ſunt Adæ, quoniã, quod ita infundantur, non eſt naturale, & quaſi debitum ipſi animæ, quoniam anima habet alium modum acquirendi ſpecies. Ex quo conſtat non ſatis explicari rem hanc à Ferrara, qui ſolum dixit, quod naturalitas ſpecierum reſpectu ipſius Angeli conſiſtit in hoc, quod in Angelis eſt naturalis inclinatio, vt eas recipiant immediatè à Deo, & de facto eas receperũt à principio ſuæ creationis, quoniam oportebat reddere rationem primi. ¶Quod ſi quæras, an ſit Angelo connaturale, quod ei infundantur ſpecies omnium obiectorum naturalium, quæ poſſunt produci, non ſolum per cauſas creatas, ſed etiam virtute diuina, an vero ſolum eorum, quæ de facto producuntur? Reſpondetur ſolum eſſe connaturale Angelo, quod ei infundantur ſpecies obiectorum pertinentiũ de facto ad ordinem naturalem vniuerſi, vel qui pertinebunt, in quo voluit eum Deus condere, quia productum eſt vt pars huius ordinis, & ideo ad authorem ipſius ſolum pertinet producere eum perfectum ſeruata proportione ad iſtum ordinem. Quare ſi Deus huic ordini adderet nouas creaturas, conſequenter eſſet Angelo connaturale, & quodammodo debitum, quod ei infunderentur à Deo nouæ ſpecies, vt expreſsè docet D. Tho. quæſt. ſequen. art. 2. ad quartũ.

Quarta ſententia. ¶Quarta ſententia eſt aliorum ſuper primã partem, quæſt. 55. art. 2. dubitatione. 2. vbi

vbi docent oppoſitam ſententiam, quam re net Capreolus vbi ſupra ad octauum argumentum contra ſecundam concluſionē magis ipſis placere. *Primum argum.* Probant primo ſuam ſententiam ex Diuo Tho.q.54.art.4.ad.1. vbi ait, quod in Angelo non generatur ſcientia, ſed naturaliter adeſt, & ideo non oportet, quod habeat intellectum agentem, & poſsibilem. At vero ſi ſpeciali actione, quæ non eſt ipſa creatio Angeli, imprimit Deus in intellectu Angeli ſpecies intelligibiles, non verificatur, quod non generatur ſcientiā in Angelo, & quod naturalitet adeſt illi, ergo.

Confirm. ¶ Confirmatur ex eodem D.Tho.in art.ſequenti huius quæſtionis ad primū, vbi ait, quod prius ordine naturæ vniuerſales terū rationes ſunt in intellectu Angelico, quam in ipſis rebus. At vero ſi ſpecies intelligibiles, quæ dicuntur vniuerſales rerum rationes, non ſunt propriæ paſsiones ab intrinſeco dimanantes in intellectu Angeli, non erunt prius ordine naturæ, quā rationes aliarum rerum in ipſis rebus. Verbi gratia, ſpecies intelligibilis, per quam repræſentatur ratio hominis aut cæli, nō erit prius ordine naturæ in intellectu Angelico, quā ratio hominis in ipſo homine. Probatur, quia ordine naturæ prius eſt, quod alicui cōuenit ex proprijs principijs, quam quod alteri conuenit omnino ab extrinſeco, & per accidens, ſed ſi ſpecies intelligibilis Angeli non dimanat ex proprijs principijs non poteſt habere prioritatem ordine naturę reſpectu rationis hominis & proprietatū eius, ergo.

Confir. 2. ¶ Confirmatur ſecundo, quia ſecundum cōtrariam opinionem ſpecies intelligibilis datur Angelo, non propter ſe ipſum, ſed in ordine ad vniuerſum, vt cognoſcat res alias creatas, ita quod ſi res aliæ non eſſent futuræ, non darentur Angelo illæ ſpecies, ergo prius eſt ordine naturæ, quod res aliæ habeant ſuas proprietates & rationes reales, quam quod Angelus habeat ſpecies intelligibiles. Si autem ſequamur ſententiam Capreoli, prius ordine naturæ habent Angeli ſuas proprietates, cum ſint entia perfectiſsima, quam aliæ res inferiores habeant ſuas proprietates.

Secundum argum. ¶ Secundò. Quia ex oppoſita ſententia ſequitur, quod per ſe loquendo homo eſt perfectioris naturæ intellectualis, quam Angelus. Probatur ſequela. Quia iam conuenirent homo & Angelus in hoc, quod ſpecies intelligibilis non dimanat à propria eſſentia in intellectu, ſed vterque eſt in potentia ad illas recipiēdas, ſed differrent in hoc, quod actus ille primus intellectus, ſcilicet, ſpecies intelligibilis reſpectu Angeli eſſet omnino ab extrinſeco, ipſo merè paſsiuè, ſe habente in acquiſitione ſpecierum, at vero homo propria virtute actiua intellectus agentis ſe ipſum reducit in actum primum, acquirendo ſpecies intelligibiles, ergo homo per ſe loquendo, ex proprijs eſt magis in potentia proxima ad intelligendū alias res, quam Angelus. ¶ Confirmatur, & explicatur hæc ratio. *Confirm.* Si Deus crearet vnum Angelum in puris naturalibus, ſcilicet, cū propria eſſentia & proprietatibus, quæ ab illa dimanant, ſequitur, quod Angelus erit ineptior ad cognitionem rerum, quam homo creatus in puris naturalibus. Probatur ſequela, quia homo per ſuas vires naturales poſſet acquirere ſcientiam, Angelus vero relictus ſuæ naturæ nequaquam, niſi forte ſequamur ſententiam Scoti, ergo.

¶ Tertiò. Si quis cognoſceret diſtinctè *Tertium argum.* quidditatem Angeli, cognoſceret conſequenter, quod eſt natura intellectiua aliarum rerum in potentia proxima, ergo ex natura ſua habet principia neceſſaria, & ſufficientia ad cognitionem rerum, aliàs eſſet in potentia remota, quod eſt falſum.

¶ Quartò. Ex duobus corporibus diaphanis, *Quartum argum.* illud eſt perfectius, quod habuerit à ſe ipſo lucem, quam alterum, quod mendicat lucem ab extrinſeco, ſicut Sol eſt perfectior omnibus ſtellis, & cæleſtibus corporibus, quoniam à ſemetipſo habet lucem, tanquam proprietatem, ergo cum Angeli ſint naturæ ſpiritualis & lucidæ, ita vt quando dixit Deus, fiat lux, intelligantur Angeli creati, videtur abſurdum negare eas proprietates Angelicas ab intrinſeco conuenite, quæ neceſſariæ ſunt, vt ſpiritualiter luceant intelligendo vniuerſitatem rerum.

¶ Quintò. Quia ſequitur ex oppoſita ſen- *Quintum argum.* tentia, quod ſi Deus crearet vnicum Angelum, & nihil aliud, non ei imprimeret aliquam ſpeciem intelligibilem. Probatur ſequela. Quia ſecundum oppoſitam ſententiam non dantur Angelo ſpecies niſi ad cognitionem aliarum rerum, quæ ſunt in vniuerſo.

¶ Vltimò. Quia ratio Diui Thomæ, qua *Vltimum argum.* probat concluſionem primam multum deficeret: nam tunc non verificaretur, quod ſicut ſuprema corpora habent potentiam

in ſui natura totaliter perfecta in per formam, ita potentia intellectiua in ſubſtãtijs idtellectualibus ſuperioribus naturaliter completa eſt per ſpecies intelligibiles connaturales ad intelligenda omnia, quæ naturaliter cognoſcere poſſunt. Hæc Diuus Thomas. Tunc eſt argumentum. Si potentia intellectiua Angeli de ſe non eſt completa, per iſtas ſpecies, magis quã per alias, nec de ſe habent maiorem vnionẽ cum iſtis, quã cũ alijs, ergo eius naturalis potẽtialitas non eſt completa per iſtas ſpecies, quas modo habet. ¶ Confirmatur, qui alias nõ poterit bene diſſolui argumentum illud Durandi, quod ſic habet. Nam D. Tho. vel loquitur in illa ratione de complemento ſubſtantiali, vel accidentali. Si primum, non eſt ad propoſitum, quoniam complementum ſubſtantiale non fit in Angelis per ſpecies intelligibiles, ſed per ſubſtantiam ſuam. Si ſecundum, tunc ſic arguitur. Primo, nam Diuus Tho. aſſumit falſum, quoniam corpora cæleſtia non habent in prima ſua creatione totum accidentarium cõplementũ, etenim luna & ſtellæ varijs modis illuminantur à ſole accidentariè ſecundum diuerſos aſpectus à ſole.

Confirm.

¶ Item ex iſta ratione probatet D. Thom. Angelum ſimul cum natura recepiſſe omnem perfectionem accidentariam, quam poteſt habere. Verbi gratia, actualem cognitionem omnium rerum ab ipſo cognoſcibilium, hoc autem falſum eſt, ergo. Probatur ſequela, quia hæc cognitio eſt complementum accidentarium Angelicæ naturæ. Si Angelus non habet ſpecies connaturaliter, tanquam proprias paſsiones ipſius, quomodo poteſt hoc argumentum diſſolui. Nam hoc Argumentũ diſſoluitur dicendo, quod Diuus Thomas loquitur de complemento accidentali, ſed non de quolibet, ſed de illo qui eſt actus primus, cuius virtute potentia ſe ipſam poteſt reducere ad actum ſecundum, vnde non ſequitur ex ratione Diui Thomæ, quod Angelus acceperit ſimul cum natura actualem cognitionem rerum omnium, quam poteſt habere, ſed quod acceperit omnes ſpecies intelligibiles, quæ ſunt principia ſufficientia ad cognoſcendum omnia, quæ naturaliter poteſt cognoſcere. Imo vero non loquitur Diuus Thomas, de omni complemento accidentali, qui eſt actus primus, ſed de illo tantum, qui eſt connaturale, & proprium, per ſe conueniens ſubiecto, vt ſunt ſpecies intelligibiles Angelicæ. Vnde ad illud ſtellarum & lunæ reſpondetur, quòd lumen illud non eſt perfectio connaturalis per ſe conueniens ſubiecto: & ita poteſt illis aduenire ab extrinſeco, ergo ſi ſpecies intelligibiles poſſunt aduenire Angelo ab extrinſeco, non ſunt connaturales Angelis neque potentia intellectiua in Angelis eſt naturaliter completa per ſpecies intelligibiles connaturales.

¶ Vltima ſententia eſt Doctoris, pro cuius explicatione & totius quæſtionis eſt primo notandum, quod in hac queſtione aliud eſt quærere, quid ſit in rei veritate, & aliud quid ſenſerit Diuus Thomas, de hac re. Et quantum ad hoc ſecundum non eſt mei muneris illud explicare, quia quod Thomiſtarum eſt, curent Thomiſtæ, & ipſi iudicent de hoc. Quantum vero ad primum aduertenda ſunt quæ ſequuntur.

Vltima ſententia. *1. Notab.*

¶ Secundò eſt notandum, quod totalis actiuitas ex parte intellectus tantum, non eſt, quod habeat naturaliter vnitum obiectum intelligibile neque per ſe, neque per ſpeciem, vt patet in noſtro intellectu, quia cũ ſint duæ cauſæ totales in ſuo ordine cauſandi, neutra ab altera dependet in ſua actiuitate. Vnde intellectus in ratione intellectus totam actiuitatem habet & obiectum, ſiue ſpecies in ratione obiecti, ſiue ſpeciei totam ſuam actiuitatem habet, ex quibus duabus actiuitatibus efficitur vna totalis actiuitas, taliter, quod quanuis ſpecies non informaret intellectum, dummodo eſſet vnita illi per realem præſentiam, qualiter eſſentia Angeli intelligentis ſe, quanuis nõ ſit forma intellectus informãs illum, eſt tamen illi intimè vnita in ratione obiecti, & propter hoc communiter dicitur, quod accidit ſpeciei quatenus eſt repræſentatiua obiecti, quod informet intellectum, & ſic nullo modo habet rationem partis, ſed rationem totius in ſua actiuitate, & idem dicendum eſt, de intellectu. Propter hoc à doctore in primo, diſtinctione. 3. quæſtione 6. dicitur, quod iſtæ duæ cauſæ ſunt totales in ſuo ordine.

2. Notab.

¶ Ex quo prouenit primo, quod intellectus Angeli, ſecluſo quocunque obiectò, ſiue ſpecie, habet ſuam actiuitatem totalem, ita quod reſpectu illius, neque ad illam indiget obiecto, vel ſpecie obiecti.

¶ Ex quo infertur ſecundo, quod obiectum ſiue

ſiue ſpecies obiecti accidunt ipſi intellectui, quatenus intellectus in ſuo ordine cauſandi eſt totalis cauſa.

¶ Ex quo infertur tertiò, quod cum neutra iſtarum cauſarum per ſe ſufficiat ad intellectionem, ſed ambo ſimul requirantur, quod vtraque alrera indiget, quamuis vna ſit perfectior alrera, nempe intellectus, quia ille imitatior eſt, & plura poteſt intelligere, quam ſpecies aliqua poteſt illi repræſentare propter quod dicemus quæſtione ſequente, intellectum pluribus ſpeciebus indigere ad cognoſcendum plura.

3. Notab. ¶ Tertiò eſt notandum, quod quamuis Angeli ſinr intelligentiæ, & ad intelligendum non tot requirant, quot nobis ſunt neceſſaria: adhuc tamen eorum intellectus, ex vi inrellectus præciſe, requirit obiectum vel ſpeciem ſibi præſentem in ratione obiecti. Quare non eſſer contra naturam Angeli, ni hil aliud intelligere, quam ſe ipſum, quia ex vi intellectus nihil aliud habet ſibi præſens, quam propriam eſſenriam. Vnde ſi Deus nihil aliud produceret, quam vnum Angelum, non eſſet inconueniens illum tantum ſe ipſum inrelligere, & quæ (ſi aliqua ſint) ex cognitione propriæ eſſentiæ manerenr cognira. Habet tamen Angelus ex ſua narurâ virtutem actiuam, & productiuam intellectionis, habita præſentia obiecti, ſiue per ſe ipſum, ſiue per ſpeciem, non taliter, quod ſine illa præſentia non habeat ſuam propriam actiuitatem, ſed taliter, quòd ſine illa obiecti præſentia non habet illam actiuiratem, quæ neceſſario requiritur ad intellectionem producendam, nam illa eſt, quæ conſurgit poſito intellectu, & obiecto ſibi præſente in ratione obiecti, vel per ſe, vel per ſpeciem, quam poteſt abſtrahere ab ipſa natura immateriali, vel materiali, vt diximus quæſtionibus præcedentibus.

Vltimo notab. ¶ Vltimò eſt notandum, quod cum Angeli intelligentiæ ſint, & Deus & natura non deficiant in neceſſarijs, & tribuant facultatem ad operandum, iuxta modum ipſius operantis, hinc prouenit, quod Deus infuderit illis ſpecies intelligibiles omnium intelligibilium, quæ infuſio naturalis eſt, id eſt iuxta naruram ipſorum Angelorũ. Nã ſi congruum & neceſſarium fuit Deum primò parenri infudiſſe ſpecies omnium rerum intelligibilium, quanto magis naturale erit illas infudiſſe Angelis, & intelligentijs ſeparatis. Cum igitur congruentius ſit intelligentias ſeparatas habere cognitionem omnium rerum, congruum etiam fuit Deum illis infudiſſe ſpecies vniuerſales intelligibiles omnium rerum. Er cum tales ſpecies non ſint ſimpliciter neceſſariæ ad naturam intelligentiarum, ſicuti neque obiecta, quorum ſunt ſpecies, quia poſſet Deus producere ſolam naturam Angelicam, & tunc eſſet vera ratio naturæ Angelicæ, ſine eo, quod eſſent in ea ſpecies intelligibiles aliorum obiectorum, hinc prouenit, quod modo nec de facto ſpecies intelligibiles ſint de integritate naturæ Angelicæ, nec de perfectione illius, niſi accidentali, quæ accidentalis perfectio eſt naturalis naturæ Angelicæ, quatenus naturale eſt ipſi omnia intelligibilia intelligere, & ita ſpecies ſunt naturales ipſi Angelicæ naturæ hoc modo, non tamen naturales, id eſt ex principijs ipſius naturæ proficiſcentes. Et per hoc patet quid dicendnm ſit ad præſentem quæſtionem iuxta doctoris ſententiam.

Ad argu. pro vltima ſententia. ¶ Reſpondetur argumentis adductis pro vltima ſententia. *Ad primũ.* Ad primum ex Diuo Thoma, reſpondetur, quod ſcientia in Angelis naturaliter adeſt, id eſt, non per acquiſitionem habetur, & ob hoc reſpectu illius non eſt neceſſarius intellectus agens. Quia in quacunque ſententia intellectus agens tantum ponitur ad acquirendas ſpecies intelligibiles. Vnde ſi intellectus habet illas infuſas, nõ eſt neceſſarius intellectus agens ad illas ſed ad alias acquirendas. *Ad confir.* Ad confirmationem reſpondetur concedendo maiorem, & negando minorem: nam ſpecies intelligibiles in Angelis non habuerunt effectiue eſſe ab obiectis, ſicut & reliquæ ſpecies in nobis, imo & quælibet ſpecies acquiſita habet eſſe prius natura in ipſis rebus, quam in intellectu, ſicut quilibet effectus prius natura habet eſſe in ſua cauſa, quàm in ſe ipſo.

Ad ſecundã confir. ¶ Ad ſecundam confirmationem reſpondetur negando ſequelam, ſed inferendum eſt, ergo prius habuit Deus intentionem, quod res aliæ habeant ſuas proprietates, & rationes reales, quam quod Angelus habeat ſpecies intelligibiles, & hoc veriſsimum eſt, quia ſi Deus nnn intenderet producere alias res nec naturas, præter Angelicam, non tribueret illis alias ſpecies, quia nihil Deus facit ſuperfluum, & illæ ſpecies non eſſent ne-

Z 2

neceſſariæ.

Ad ſecundum argu. ¶ Ad ſecundum reſpondetur negando ſequelam, quia Angelus ita habet propriam virtutem actiuam (& longè perfectiorem) intellectus agentis quam homo.

¶ Ad confirmationem reſpondetur, quod ſi Deus crearet vnum Angelum in puris naturalibus eſſet aptior ad cognitionem rerum, quam homo propter perfectiorem intellectum agentem.

Ad tertiũ argum. ¶ Ad tertium reſpondetur, quod qui cognoſceret diſtinctè quidditatem Angeli, conſequenter cognoſceret, quod eſt naturæ intellectiuæ aliarum rerum, non tamen in potentia proxima, quia potentia proxima diceret totale principium, quale Angelus nõ habet ex natura ſua, ſed vel à Deo infundente, vel ab ipſo acquiſito.

Ad quartum argu. ¶ Ad quartum reſpondetur, quod tantum concludit eſſe perfectiorem modum in Angelo habere ſpecies per modum propriarum paſsionum, non tamen probat, quod ille modus ſit poſsibilis.

Ad quintum argu. ¶ Ad quintum reſpondetur concedendo ſequelam, niſi Deus vellet, quod Angelus habeat cognitionem abſtractiuam rerum poſsibilium.

Ad vltimum arg. ¶ Ad vltimum reſpondetur, quod D. Thomas in illa ratione, qua probat concluſionem, tantum intendit, quod potentialitas intellectus Angeli completur naturaliter per iſtas ſpecies, quia intellectus Angeli naturaliter eſt inclinatus ad cognoſcendum intellectiuè quodcunque intelligibile, & talis inclinatio completur per iſtas ſpecies, quatenus Angelus per illas cognoſcit intuitiuè illa ad quorum cognitionem naturaliter inclinatur.

TEXTVS.

AD quæſtionem igitur concedo concluſiones quatuor primarium rationum, quæ probant, quod Angelus ad cognoſcendum diſtinctas quidditates habeat diſtinctas rationes cognoſcendi. Diſtinct. 3. quæſt. 10. litera. F.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera ponit vnicã concluſionem, nempe quod Angelus per vnicam ſpeciem non poteſt cognoſcere perfectè, & diſtinctè plura, tam numero, quam ſpecie diuerſa. Hanc cõcluſionem probat quatuor rationibus, quas adducit à litera. A. vſque ad hanc literam. F. & quia in quæſtione ponendæ & corroborandæ ſunt, ideo hic illas omitto.

QVÆSTIO III.

¶ *Utrùm Angeli ſuperiores intelligant per vniuerſaliores ſpecies.*

DE hac re duplex eſt principalis ſententia. Prima eſt Diui Thomæ, & omnium Thomiſtarum, prima par. quæſt. 55. art. 3. aſſerentium partem affirmatiuam. *Prima ſententia.* *1. Notab.* Pro cuius explicatione aduertunt, quod quæſtio impræſentiarum in duplici ſenſu poteſt diſputari. Primus eſt de ſpeciebus acceptis ab obiectis, & tunc idem eſſet, acſi quæreretur, vtrum à pluribus obiectis poſſet abſtrahi vna ſpecies intelligibilis, quæ repræſentaret omnia illa obiecta perfectè, & diſtinctè, & in hoc communiter fatentur, pro diuerſitate obiectorum debere eſſe diſtinctas ſpecies, neque poſſe eandem ſpeciem plures naturas ſpecificas repræſentare. Et ratio huius eſt, quoniam obiecta ipſa aut ſecundum ſe, aut ſecundum ſpecies, quas producunt in aliquo ſenſu concurrunt ſimul cum intellectu agente ad productionem ſpeciei intelligibilis, ſaltim determinando concurſum intellectus agentis ad productionem ſpeciei huius obiecti, potius quàm alterius, ergo neceſſarium eſt, quòd pro diuerſitate obiectorum reſultent diuerſæ ſpecies intelligibiles, quia diuerſitas effectuum reſpondet diuerſitati cauſarum particularium determinantium concurſum cauſæ vniuerſalis. ¶ Prætereà, quia effectus non poteſt excedere virtutem cauſæ, ſed huiuſmodi ſpecies eſt effectus quidditatis particularis, ergo. ¶ Confirmatur, quia ita ſe habet ſpecies in eſſe intelligibili, ſicut ſemen in eſſe naturali, ſed ſemen ab animali deciſum tantum eſt productiuum ſimilis animalis ei, à quo deciſum eſt, ergo ſpecies accepta à particulari quidditate tantùm eſt repræſentatiua illius, ergo. ¶ Quare in hac concluſione non eſt cõtrouerſia inter Diuũ Thomam & Doctorem: tantum igitur controuertitur circa ſpecies infuſas, an tales poſſint repræſentare plures quidditates: taliter quod per vnam ſpeciem poſsit Angelus

plures

plures quidditates cognoſcere, & in hac re, hanc aſsignant concluſionē. Si ſpecies ſint à Deo infuſæ, nō eſt neceſſarium, quòd ſint diſtinctæ pro diuerſitate obiectorum, ſed vna poteſt repræſentare plures naturas, quo ad propria cuiuſque earum. Hanc concluſionem probat primò: quia ſpecies comparatur ad potentiam cognoſcitiuam, ſicut forma conſtituens eam in actu primo ad operandum: ſed formæ, quibus particularia agentia conſtituuntur in actu primo ad exercendum proprias operationes, poſſunt contineri in vna forma, aut virtute ſuperioris agentis, ſicut in vna virtute ſolis continentur plures virtutes particularium agentium: ergo etiam in vna ſpecie ſuperioris potentiæ intellectiuæ poſſunt contineri plures ſpecies, deſeruientes intellectui inferiori, & ex cōſequenti per eam poterunt repræſentari ſimul plura obiecta, quæ ſigillatim repræſentantur per particulares ſpecies.

Primum argum.

Solutio. ¶ Quòd ſi reſpondeas, diſcrimen eſſe inter virtutem productiuam, & ſpeciem repræſentatiuam: quoniam virtus productiua nō eſt poſterior effectu, nec menſuratur ab eo, ſed potius ipſe effectus eſt poſterior, & mēſuratur à virtute productiua: & ideò cum vnitate virtutis productiuæ ſtat pluralitas effectuum. At verò ſpecies repræſentatiua ſi ſit creata, eſt poſterior obiecto, & ab eo menſuratur, & ideò cum eius vnitate nō eſt pluralitas obiectorum, niſi detur vnum obiectum adæquatum: in quo reliqua formaliter contineantur. Hoc autem eſt impoſsibile.

Impugnatio. ¶ Contra, quia licèt diſcrimen hoc habeat apparentiam reſpectu ſpeciei, quæ deſumitur à rebus, non tamen reſpectu ſpeciei, quæ infunditur à Deo. *Confirm.* ¶ Confirmatur primò, quia non magis menſuratur ab obiecto ſpecies repræſentatiua, quàm habitus ſcientiæ: ſed idem habitus ſcientiæ poteſt terminari ad plures quidditates ſpecificas tanquàm ad obiecta, ergo etiam poterit vna ſpecies illas repræſentare.

Confir. 2. ¶ Confirmatur ſecundò, quia potentia cognoſcitiua ſuperior poteſt cognoſcere omnia obiecta, quæ percipiuntur omnibus potentijs inferioribus, licèt inter illa obiecta non detur vnum, quod contineat virtualiter reliqua. Sicut ſenſus communis percipit omnia obiecta ſenſuum exteriorum, inter quæ non datur aliquid, in quo contineantur reliqua virtualiter, ergo etiam vna ſpecies ſuperior poterit repræſentare omnia obiecta, quæ repræſentantur pluribus ſpeciebus particularibus; licèt non detur vnum aliquod obiectum, in quo contineantur omnia virtualiter.

Secundum argum. ¶ Secundo, eſſentia diuina repræſentat ſimul omnes quidditates poſsibiles, diſsimiles, atque diſtinctas inter ſe: ſed nulla ex parte repugnat, quòd iſta perfectio communicet in aliquo gradu limitato (etiā quo ad aliquas quidditates tantùm) ſpeciei creatæ, licet non quo ad omnes: ergo benè poteſt fieri ſpeciem creatam ſimul repræſentare plures quidditates ſpecificas.

Solutio. ¶ Quòd ſi reſpondeas, negando minorem: quia ſpecies producūtur in Angelis à Deo quatenus habet ideas omnium rerum, quæ per tales ſpecies poſſunt repræſentari: Vt Diuus Thomas inſinuat articulo præcedenti ad primum: & quia diuerſis naturis ſpecificis reſpondent diſtinctæ in Deo ideæ, ideo non poteſt produci vna ſpecies, quæ ſimul repræſentet diſtinctas naturas ſpecificas.

Impugnatio. ¶ Cōtrà, quia dato quod repræſentatio ſpeciei intelligibilis debeat eſſe commenſurata alicui ideæ, non commenſurabitur ideæ rei repræſentatæ per ipſam, ſed ideæ, per quam producitur: ſed non repugnat, quòd detur in Deo idea ſpeciei intelligibilis repræſentantis plures naturas ſpecificas: ergo non repugnabit ex ea parte, quòd producatur talis ſpecies. Probatur minor, quia ipſa eſſentia diuina, vt ratio cognoſcendi repræſentat ſimul omnes naturas, quæ à Deo cognoſcūtur, ergo etiam vt imitabilis per modum exemplaris, quod eſt habere rationem ideæ, poterit repræſentare plures naturas ſimul, & ex conſequenti poterit eſſe idea ſpeciei intelligibilis repræſentantis eaſdem naturas. Patet iſta cōſequentia, quia non repugnat quòd eſſentia diuina quo ad illam perfectionem repræſentandi plura ſimul, ſit imitabilis in ſpecie quo ad gradum aliquem finitum, neque quòd ſit exemplar talis imitationis.

Primo notab. prædi. ſen tentia. ¶ Vt autem prædictam ſuam ſententiam explicent, aduertunt nonnulla, quorum primum eſt: quòd in explicatione prædictę cōcluſionis non eſt vna communis ſententia inter diſcipulos Diui Thomæ, nam nonnulli aſſerentes ſpeciem intelligibilem eſſe formaliter repræſentatiuam, dicunt, quòd

vna ſpecies intelligibilis non poteſt eſſe re
præſentatiua plurium quidditatum. Qua-
re concedunt ſpeciem intelligibilem poſſe
repræſentare plures quidditates ſubſtan-
tiales, quia non repræſentat formaliter, ſi-
cut conceptus, ſed cauſaliter ſolum, vt prin
cipium effectiuum cognitionis, & verbi,
quòd eſt expreſſa rei ſimilitudo formalis.
Species autem eſt virtualis ſimilitudo: ſi-
cut, verbi gratia, ſemen dicitur ſimilitudo
rei generandæ non formalis, ſed cauſalis vel
virtualis. Alij verò docent, quòd ſicut in
eſſe naturali datur vna cauſa æquiuoca, pro
ductiua pluriũ, vt ſic (vt patet ex ſole & ſtel
lis) ita dari poteſt in eſſe intelligibili vni-
ca ſpecies æquiuoca, quæ repræſentat plu-
ra, vt plures ſunt: non tamen concurrat ſi-
mul vnica actione ad intelligendum plura,
ſed ſeorſum nũc ad intelligendũ hanc quid-
ditatẽ, nunc verò ad illã. ¶ Alij verò dicunt
ſpecies intelligibiles in angelis eſſe forma-
les ſimilitudines obiectorũ, & per cõſequẽs
repræſentare formaliter plures quidditates
diſtinctè & perfectè, & nõ tantũ eſſe virtua
les ſimilitudines. Quã ſniam dicũt D. Tho.
infra quæſt. 58. vbi ait, cõceptũ vniuerſalẽ
in Angelis repræſentare formaliter, & di-
ſtinctè plures quidditates quantum ad om-
nia, in quibus conueniunt, & differunt: &
tamen conſtat, quòd conceptus repræſen-
tat formaliter, & non effectiuè: ergo pari ra
tione ſi non eſt impoſsibile dicere de ver-
bo mentis, multò minus de ſpecie intelligi-
bili. Imo vero cum verbum productum aſsi
miletur formæ, qua intellectus agit intelli-
gendo, Sequitur quòd ſicut verbum, ſeu cõ-
ceptus poteſt repræſentare plures quiddi-
tates, quantum ad omnia, in quibus conue-
niunt, & differunt, id multò melius poterit
ſpecies intelligibilis impreſſa, cùm id poſ-
ſit expreſſa. Profectò ſicut ſpecies intelli-
gibilis in intellectu verè repræſentat im-
peratoris vultum, & faciem, ita vt perfectè
repræſentet naſum, oculos, aures, & caput,
ac ſi eſſent diſtincta, & diuiſa, non eſt cur re
pugnet, quòd ſpecies vnica perfectiſsima,
& vniuerſalis, & Angelica poſſet plures
quidditates rerum repræſentare.

Secunda ¶ Secunda ſententia eſt Doctoris, vt patet
ſententia. in litera. Pro cuius explicatione, eſt primò
1. Notab. notandum, quòd in hac re & quæſtione ſup
ponimus ſpeciem intelligibilẽ eſſe natura-
lem quandam ſimilitudinem ipſius obiecti,
& non tantùm virtualem, ſiue productiuã
per modum cauſæ æquiuocæ: nam ſi hoc ve
rum eſſet, non eſſet difficultas, an poſsit da
ri vnica cauſa productiua pluriũ effectuũ,
ſed tota quæſtio eſt. Vtrum, dato quòd ſpe
cies intelligibilis ſit ratio formalis, & natu
raliter repræſentatiua obiecti, poſsit eſſe
ratio diſtinctè cognoſcendi diſtinctas quid
ditates, & diſtincta indiuidua. ¶ Secũdo eſt
notãdũ, ꝙ ſpecies intelligibilis reſpectu in- *2. Notab.*
tellectus ad intellectionem aliter ſe habet,
quã habitus: nã habitus ponitur in potẽtia
ad facilitandũ eam, non autẽ vt ſit cauſa par
tialis, niſi qñ habitus ſunt ſupernaturales re
ſpectu actuum ſupernaturalium: nam tunc
verbi gratia, habitus fidei, ſiue charitatis
non ſolùm ponitur in potentia ad facilitan
dum illam, ſed vt ſimul cum illa tanquàm
cauſa partialis producat actum fidei, vel
charitatis. At verò habitus naturalis gene-
ratus ex pluribus àctibus non ponitur in
potentia, niſi ad facilitandum illam ad a-
ctus ſimiles illis, ex quibus genitus eſt. At
vero ſpecies intelligibilis ponitur in intel-
lectu, in abſentia obiecti, non tantum, vt in-
tellectus faciliùs poſsit, ſed vt intellectus
ſimpliciter poſsit producere intellectio-
nem. Vnde quamuis ſcientia eſſet vnus ſim-
plex habitus (quæ non eſt in ſententia Do-
ctoris) adhuc tamen non currit argumen-
tum ab vnitate habitus ad vnitatem ſpe-
ciei. ¶ Tertiò eſt notandum, quod quæſtio *3. Notab.*
iſta poteſt intelligi & de potentia Dei ab-
ſoluta, vel poteſt intelligi iuxta modum
naturalem cuiuſcunque rei: & in primo ſen
ſu diſputabitur quæſtione ſequenti: in ſe-
cundo autem ſenſu procedit noſtra diſpu-
tatiò. Et ratio huius eſt, quia de ſpeciebus
intelligibilibus poſſumus loqui dupliciter:
vno modo de ſpeciebus intelligibilibus per
accidens infuſis: ſecundò modo de ſpecie-
bus intelligibilibus per ſe infuſis. Dicun-
tur autem ſpecies intelligibiles per acci-
dens infuſæ illæ, quæ vel ipſæ, vel aliæ eiuſ-
dem rationis poterant acquiri ab obiectis
ex natura ſua, infunduntur tamen à Deo
ex mera Dei voluntate: ſicut verbi gratia,
ſi Deus infunderet alicui tantam cognitio-
nem Theologicam, quantam ipſe poterat
acquirere ſtudio duorum vel trium anno-
rum, tunc talis cognitio eſſet per accidens
infuſa, & non per ſe: quia per ſe non requi-
rebatur, cùm ſine illa talis cognitio habe-
ri poterat, & ſpecies, quæ ſine infuſione ha
beri poterãt, ſi infundũtur, dicũtur per acci
dens

dent infuſæ. At verò illa, quæ per ſe non poſſunt acquiri, dicũtur per ſe infuſa: ſicut verbi gratia, illa ſpecies intelligibilis, quam Angeli habuerunt de Deo, qua Deũ quidditatiuè cognouerunt, iuxta ea, quæ (diximus diſputatione præcedente) fuit ſimpliciter, & per ſe infuſa; quia non poterat intellectus creatus illam acquirere, & abſtrahere ab obiecto, niſi Deus illam infunderet.

Primo ſenſus quæſtionis. ¶Vnde in duplici ſenſu poteſt præſens quæſtio diſputari. Primus eſt, Vtrum ſpecies infuſæ Angelis à principio ſuæ creationis fuerint per accidens infuſæ, an verò per ſe: & ſi fuerint per accidens infuſæ, an per vnã ſpeciem poterat Angelus plures quidditates cognoſcere diſtinctè & in particulari, non tantum ſecundum rationem in qua conueniunt, ſed etiam ſecundum illas, in quibus diſtinguuntur. Et ſuppono pro iſta quæſtione, quòd non intereſt, an Angeli habeant intellectum agentem necne: ſed ſuppono quòd ſi haberent (vt habent) poſſent per illum abſtrahere illas ſpecies. Vnde tales fuerunt ipſis infuſæ ſpecies, quales ipſi acquirerent ab obiectis, ſi poſſent illas acquirere.

Secundus ſenſus quæſtionis. ¶Secundus ſenſus quæſtionis eſt: an poſſit voluntas diuina producere ſpeciem aliquam intelligibilem repræſentatiuam plurium quidditatum diſtinctarum, quæ ſpecies non ſit naturaliter abſtrahibilis, ſed ſoli potentiæ Dei reſeruata: & in hoc ſenſu diſputabimus hanc quæſtionem in quæſtione ſequente. Nam iſta ſpecies eſt, quam appellamus in præſentiarum per ſe infuſam, quia implicat illam haberi actione alicuius cauſæ naturalis, quia dicit intrinſecum ordinem ad voluntatem diuinam, tanquam ad ſui cauſam productiuam.

4. Notab. ¶Quartò eſt notandum, quòd ſicut cognitio eſt duplex, ſcilicet intuitiua, & abſtractiua, ita & ratio cognoſcendi eſt duplex, ſcilicet ratio cognoſcendi intuitiuè, & ratio cognoſcendi abſtractiuè. Dixi enim in primo, diſputatione .v. quæſtione prima. notabili primo ex Doctore, quòd ad intellectionem alicuius tria videntur concurrere, nempe obiectum cognoſcibile, intellectus ipſe, & tandem ratio cognoſcendi, quanuis, vt ipſe docet in primo, diſtinctione tertia, quæſtione ſeptima. ad intellectionem tantum requirantur intellectus, & obiectum, ſed ibi dicitur de notitia abſoluta, quæ ab obiecto & potentia partitur: ratio autem cognoſcendi requiritur propter diſtinctionem notitiarum. Vnde obiectum intelligibile intuitiuè eſt ipſa res exiſtens: ratio autem intelligendi intuitiuè eſt quidditas illius rei exiſtentis, quatenus eſt quidditas exiſtens: in cognitione autem abſtractiua res abſens eſt, quæ cognoſcitur: ratio autem intelligendi eſt quidditas rei, prout repræſentata per ſpeciem intelligibilem. Vnde quanuis ad notitiam intuitiuam requiratur ſpecies, ſicut ad abſtractiuam, quando obiectum per ſe non poteſt vniri potentiæ: maxima tamen differentia eſt inter ſpeciem repræſentantem obiectum præſens, & ſpeciem repræſentantem obiectum abſens. Nam ſpecies repræſentans obiectum præſens, repræſentat vtrumque obiectum, & eius præſentiam: & ſicut in obiecto eſt duplex repræſentatio paſsiua, vel duplex eſt ratio repræſentandi paſsiuè, ita in ſpecie eſt duplex ratio repræſentandi actiuè: quia repræſentando quidditatem præſentem, repræſentat & quidditatem, & præſentiam. Et ob hoc ratio cognoſcendi paſsiuè in obiecto non eſt præſentia, ſed quidditas à parte rei exiſtens, illa, ſcilicet, quæ cognoſcitur per ſpeciem, tanquam per rationem cognoſcendi actiuè: taliter tamen quòd ſi obiectum per ſe poſsit vniri potentiæ, non eſſet neceſſaria talis ſpecies. At verò in cognitione abſtractiua ſpecies intelligibilis eſt ſimpliciter neceſſaria; quia alias cum obiectum non ſit, non poſſet eſſe cognitio, & per conſequens neque in ipſo obiecto poteſt reperiri ratio cognoſcendi paſsiuè; ſed ipſa ſpecies eſt ratio cognoſcendi actiuè & paſsiuè, actiuè quatenus ſupplet vicem obiecti: paſsiuè verò quatenus in ipſa habet obiectum eſſe repræſentatum. Ex quo infertur, quòd ratio cognoſcendi intuitiuè hominem debet eſſe natura humana, taliter, quòd implicat intuitiuè cognoſcete hominem, niſi per naturam humanam, vel per aliquid, quod virtualiter, vel eminenter contineat illam ſecundum totam ſuam entitatem. At verò ad cognoſcendum aliquid abſtractiuè ſatis eſt ſpecies intelligibilis, quæ producat intellectionem. Vnde optimè aduertit Liquetus in primo, diſtinctione tertia, quæſtione ſexta. folio 89. columna ſecunda; quòd ratio formalis gignendi intellectionem ab-

ſtractiuam eſt ſpecies intelligibilis, & non obiectum relucens, quia obiectum, vt ibi tantum habet eſſe ſecundum quid, & nullum eſſe reale. Hoc autem eſt intelligendum de ratione intelligendi actiuè ſecus autem de ratione intelligendi paſsiuè, quia; (vt dixi) ita eſt obiectum ipſum repræſentatum in ſpecie, ſicuti in cognitione intuitiua, eſt quidditas realis per ſpeciem repræſentata.

¶ Ex quo infertur ſecundò, quòd ſpecies intelligibilis cauſata ab ipſa natura humana, eſt quæ naturaliter repræſentat illam, & nihil aliud ab ipſa natura poteſt producere ſpeciem intelligibilem illius, niſi contineat virtualiter vel eminenter ipſam naturam humanam.

5. *Notab.* ¶ Quintò eſt notandum, cum Liqueto in hac quæſtione, quòd differentia eſt inter rationem formalem cognoſcendi aliquid intuitiuè, & rationem formalem cognoſcendi aliquid abſtractiuè. Et ratio huius eſt, quia ratio formalis in cognitione intuitiua eſt prior natura, vel ſaltem ſecundum intellectum ipſo obiecto intuitiuè cognito, quia prius eſt quod obiectum vniatur intellectui, quàm quòd obiectum ſic cognoſcatur: & per conſequens prior eſt ratio formalis cognoſcendi actiuè ipſo obiecto cognito, & ſimiliter ratio formalis cognoſcendi paſsiuè ipſo obiecto intuitiuè cognito. At verò ratio formalis in cognitione abſtractiua ſemper eſt poſterior ipſo obiecto cognito, quia ſemper ſpecies intelligibilis cauſatur ab obiecto cuius eſt ſaltem remotè. Verbi gratia, natura albedinis mouet potentiam viſiuam cauſando ſpeciem ſenſibilem in ea, qua cauſata poſt eà cauſatur ſpecies ſenſibilis in phantaſia, quæ dicitur phantaſma, ipſum verò phantaſma partialiter cauſat ſpeciem intelligibilem receptam in intellectu poſsibili repræſentantem albedinem, vt albedo eſt. Et ſic patet quomodo ſpecies intelligibilis eſt poſterior ipſo obiecto intelligibili, quæ ſpecies eſt ratio intelligendi ipſum intelligibile obiectum.

¶ Ex quo patet quomodo vnitas ſpeciei repræſentando, & in cauſando cognitionem obiecti dependet ab vnitate obiecti, quod enim menſuratur præciſè ab aliqua menſura, non poteſt menſurari ab alia menſura. Quia ſicut vnitas effectus non poteſt eſſe à pluribus totalibus cauſis, ita nec vnitas menſuræ poteſt eſſe à pluribus menſuris totalibus, & ſic ſpecies intelligibilis hominis non poteſt eſſe ſpecies intelligibilis equi. Aduerte tamen quod iſta doctrina Liqueti tantùm procedit de ſpeciebus, abſtractis ab obiectis, & de illis, quæ habent modum iſtarum. Secùs autem dicendũ eſſet de aliqua ſpecie per ſe infuſa, qua Deus de potentia abſoluta poſſet producere, vt cum ſapientiſsimo Bargio dicebam, talis enim ſpecies non habent prædictum modum, quia cum non eſſet cauſata ab obiecto, non haberet obiectum pro menſura illius, ſed cum eſſet excellentioris ordinis, aliter eſſet de illa iudicandum. Doctrina autem iſta Licheti intelligenda eſt, de ſpeciebus, quæ habent naturalem ordinem ſpecierum intelligibilium.

¶ Vltimò eſt notandum, quòd cùm Deus diſponat omnia ſuauiter attingens à fine vſque ad finem fortiter. Tales ſpecies infudit Angelus, qualis ipſi acquirerent ab obiectis, & moueor ad hoc, quia non ſunt ponẽda miracula abſque neceſsitate. Vnde quãuis fateamur probabiliter poſſe Deum producere ſpeciem intelligibilem repræſentatiuã plurium quidditatum etiã quatenus plures ſunt, non tamen ex hoc inferendum eſt, Deum optimum maximum illam talem ſpeciem produxiſſe, præcipuè in intellectibus Angelorum, quod ſi talis ſpecies producta à Deo eſt, quæ cum ſit vna plura poſsit diſtinctè, & adæquatè repræſentare mihĩ videtur dicendum ſoli Chriſto Dño eſſe talem ſpeciem conceſſam de qua re latè dicemus ipſo Chriſto miſericorditer donante in diſputationibus ſuper tertium Sentẽtiarum in diſputatione de ſciẽtia Chriſti Dñi. *Vltimo notab.*

¶ Prima concluſio. Angeli à principio ſuæ creationis habuerunt ſpecies intelligibiles omnium rerum vniuerſalium. Hæc concluſio communis eſt apud omnes. Et probatur, quia Angelus non fuit inferioris conditionis quam homo, ſed homo habuit à principio ſuæ conditionis ſpecies omnium rerum vniuerſalium, ergo & Angelus. Maior eſt manifeſta & minor cõiter recepta. *Prima concluſio.*

¶ Secunda concluſio. Omnes Angeli habuerunt æquales ſpecies in ordine ad æqualia obiecta, neque vnus plures vel pauciores habuit, quàm alius. Hæc concluſio eſt Doctoris. Et probatur, quia inter ſpeciem, & obiectum eſt naturalis proportio & adæquata, ergo quot ſunt obiecta, tot debent *Secunda concluſio*

eſſe

eſſe ſpecies illa repræſentantes. Probo antecedens. Species eſt naturalis ſimilitudo obiecti, quatenus obiectum eſt repræſentabile, ergo alia & alia repræſentabilitas paſsiua requirunt aliam & aliam repræſentationē formalem, & per cōſequens aliam & aliam ſpeciem.

¶ Confirmatur. Nam ſpecies naturaliter repræſentat, taliter, quod non poteſt non repræſentare ea, quæ repræſentat, ergo ſi ſpecies eſt plurium repræſentatiua neutrum repræſentat adæquatè.

¶ Confirmatur ſecundò. Quia vna ſpecies, ſiue vna ratio cognoſcendi debet habere vnum obiectum adæquatum, & primariū, in quo contineantur formaliter, aut virtualiter omnia, quæ repræſentare poteſt, & quorum eſt ratio cognoſcendi, ergo illi rationi cognoſcendi debet correſpondere vna cognoſcibilitas paſsiua, vel ſaltim vna ratio cognoſcibilitatis paſsiuæ, & per conſequens plura obiecta cognoſcibilia plures ſpecies repræſentantes illa requirunt.

¶ Secundò. Si Angeli acquirerent ſpecies à rebus non poſſent per vnam ſpeciem plures quidditates cognoſcere, ſed ſpecies infuſæ Angelis ſupplent ſpecierum acquiſitarum, ergo tot habēnt ſpecies infuſas, quot haberent acquiſitas: ſed ſi haberent ſpecies acquiſitas, omnes Angeli eſſent æquales, vel haberent ſpecies æquales, ergo, quamuis habeant ſpecies infuſas, erunt quales in ſpeciebus.

¶ Tertiò. Nam Deus illas ſpecies infudit Angelis, quas ipſi à rebus acquirerēt, ſi illas infuſas nō haberent, ſed acquirerēt ſpecies æquales, ergo. Antecedens probatur quia non eſt ponendum miraculum ſine neceſsitate. Quia tamen præſens quæſtio aliā requirit, nempe, vtrū Deus poſsit producere ſpeciem intelligibilem repræſentātem plura, vel plures naturas, quatenus pluris ſunt, ideo eius explicatio differenda eſt vſq; ad quæſtionem ſequentem.

QVÆSTIO IIII.

¶ Vtrùm Deus de potētia abſoluta poſſit producere aliquā ſpeciem repræſentantem plures naturas per modū pluriū.

1. Senten. DE hac re eſt prima ſententia Thomiſtarum aſſerentium nōtantum de potentia abſoluta, ſed etiam de facto ſunt ſpecies, ita vniuerſales in repræſentando, vt vna earum repræſentet ſimul diſtinctas naturas ſpecificas. ¶ Pro explicatione huius ſententiæ aduertunt nonnulli, quod aliter oportet intelligere ſpecies vniuerſales in intellectu Angelico, quam in noſtro quia cùm ſpecies intellectus noſtri ſint abſtractæ à ſingularibus & ab inferioribus, non continent illa actu, ſed ſicut & ipſa ſuperiora non continent actu à parte rei, ſed potentia. Nam animal ſolùm potentia continet differentias diuidentes. Ex quo prouenit vt inter homines, qui per ſpecies magis vniuerſales rerum naturas intelligunt, pauciora, & imperfectius attingunt. Vt ſiquis ſolùm cognoſceret in homine, quod eſt animal, imperfectè cognoſcerit, & adhuc imperfectiùs, ſi ſolùm de illo cognoſceret quod eſt ſubſtantia. At verò in Angelis aliter contingit, qui non ab inferioribus ſpecies colligunt, ſed illas à ſupremo fonte ſuſcipiunt. Vnde ſicut in potentijs ſubordinatis quanto fuerit ſuperior, tanto ad plura ſe extendit; potens quidquid inferior, & aliquid amplius, & quantum fuerit vicinior ſupremo, tanto eius virtus pluribus communicatur, vt in gradibus Eccleſiæ videmus, idem de ſpeciebus Angelicis dicendum eſt. 1. Notab.

¶ Ex quo infertur primo, quod aſcendendo per gradus naturæ Angelicæ perueniri poterit ad vnum, ſiue creatum, ſiue poſſibilem Angeli, qui per vnicam ſpeciem omnia alia à ſe intelligat, de qua re infra. Nam ſi demus quod inferior Angelus per vnam formam intelligibilem vnam intelligat naturam, facile erit gradibus multiplicatis ad eam vnitatem peruenire. Nunquam tamen eſt admittendum, quòd ſi Deus crearet alium ſuperiorem per propriam eſſentiam cognoſceret omnia, vt eius intellectio eſſet magis vnita. Nam ad creationem illius Angeli conſequeretur multiplicatio ſpecierum in inferioribus, vt aduertit Caietanus.

¶ Secundò infertur, quod poteſt eſſe conceptus Angeli, qui adæquate exprimat omnia, quæ in ſpecie repræſentantur. Nam ſpecies ſe habet ad conceptum ſicut ſemen ad prolem, ex vno autem ſemine vna integra proles naſcitur. Vnde quidquid ſpecies cauſaliter repræſentat, verbum exprimit

primit formaliter. Hoc autem intelligendū dicūt de his, quæ per ſe primo repræſentantur qualis eſt ſpecifica natura. Nam indiuidua, quæ ſecundario continentur ab ſpecie non videtur eſſe neceſſarium, quod vnica comprehendantur notitia, quanuis qui oppoſitum diceret, nihil abſurdum concederet, dummodo ſingularia ſuam aliquam do exiſtentiam habuerint. Hoc tamen certum eſt, quod cum vſus ſpecierum ſit Angelis voluntarius poterit per eam ſpeciem vniuerſalem obiectum aliquod partiale actu conſiderare.

¶ Tertiò infertur, quod Angelus ſuperior eodem tempore poteſt plura cognoſcere, quam inferior, & hoc potiſsimum præſtat illi vniuerſalior ſpecies. Nam ex dictis conſtat; quod ſicut vna ſpecies æquiualet multis inferiorum, atque adeo vnus actus æquiualet pluribus notitijs inferiorum, ſed eodem tempore non poteſt Angelus inferior plures habere actus quam ſuperior, quin potiùs ſuperiores ſunt ſimpliciores in operando, & ſunt eorum menſura. Id quod in viſione corporali ſatis patet. Nam qui prævalet viſu, plura eodem actu attingere poteſt.

¶ Quartò infertur, quod illud, quod eſt totale obiectum reſpectu vnius, eſt partiale reſpectu alterius. Nihilominus tamen cuilibet ſpeciei reſpondet ſuum adæquatum obiectum, & quod illa repræſentat exprimit verbum. Eſt tamen conſiderandum, quod ſicut in ſcientijs humanis ſecundum vnam rationem cognoſcendi plures res ad eandem ſcientiam referuntur, vt patet in Aſtrologia, & Philoſophia, ita dicendum eſt de ſpecie cuiuſque Angeli, quæ habet ſuam propriam rationem attingendi, in qua conueniunt plura, quæ ab illa repræſentantur. Quod ſi quæratur ab iſtis, quæ ſit iſta ratio formalis, quæ conſtituit obiectum adæquatum ſpeciei Angelicæ? Reſpondent, quod intelligibile proportionatum eſſentiæ cuiuſque ſicuti & viſibile proportionatum meæ potentiæ viſiuæ conſtituit adæquatum obiectum illius, poterit tamen eſſe, quod alterius acutioris viſus latius ſit obiectum. Vnde omnia obiecta, quæ repræſentari poſſunt per vnam ſpeciem infuſam, omnia illa habent rationem vnius obiecti adæquatè, comparatione ad illam ſpeciem, ita vt ſi Angelus per vnam ſpeciem intelligat hominem, leonem & equum, iſtæ tres naturæ habeant rationem vnius obiecti comparatione ad talem ſpeciem Angeli ſub vna ratione repræſentabilis reſpectu ſpeciei. Quo circa vniuerſi cognoſcuntur intra eandem ſpeciem intelligibilem, & ſub ratione eius cognoſcuntur per modum vnius obiecti, & ita ſit, vt intellectus cognoſcat plura per modum vnius, & non per modum plurium.

¶ Secundò. Aduertunt, non ſatis conſtare inter expoſitores Diui Thomæ, quæ vnitas ſit iſta, quæ requiritur in obiecto repræſentato, ratione cuius dicatur, quod Angelus per vnicam ſpeciem intelligit plura in ratione vnius obiecti adæquati. Nam Capreolus in 2. diſtinctio. 3. ad primum Scoti contra. 7. concluſionem dicit tantum requiri in ſpeciebus acquiſitis talis vnitas non tamen in ſpeciebus infuſis, quia conſtat eandem ſpeciem intelligibilem eſſe rationem intelligendi habitus, & priuationes. Et tamen certum eſt, quod reſpectu vtriuſque non datur vna ratio, neque vnum obiectum adæquatum, in quo virtualiter contineantur habitus & priuatio. *2. Notab. Dubium.* *Primus modus dicendi Thomiſtarū.*

¶ Iſta tamen explicatio alijs non placet, quia licet loquendo de obiecto materiali, & quod repræſentatur per ſpeciem, verum ſit, quòd vna ſpecies, aut ratio cognoſcendi debet habere vnum obiectum adæquatum & primarium, in quo contineantur formaliter, aut virtualiter omnia, quæ repræſentare poteſt, & quorum eſt ratio cognoſcendi, & quod ſpecies, repræſentans perfectè diſtinctas quidditates, non poteſt habere aliquod obiectum vnum, in quo ita contineantur omnia, quæ per eam repræſentantur: quanuis igitur iſta vera ſint de ſpecie, aut de ratione intelligendi ab obiecto deſumpta, non autē de ſpecie infuſa à Deo, qualis eſt de qua loquimur. Nihilominus tamen illa expoſitio Capreoli continet duo, que videntur falſa. Primum eſt, ad vnitatem ſpeciei à Deo infuſæ non eſſe neceſſariam vnitatem aliquam obiecti. Alterum eſt, huiuſmodi ſpeciem non menſurari à ſuo obiecto. Primum enim falſum eſt, quia eſſentia ſpeciei, in quantum eſt formaliter repræſentatiua, conſiſtit in ordine ad obiectum, ſed ad vnitatem ſpecificam ordinis requiritur vnitas termini, ergo, etiam ad vnitatem ſpeciei requiritur *Impugnatio prædicti modi dicendi.*

vnitas obiecti. Secundum autem dictum Capreoli etiam videtur falſum, quoniam non eſt aliud eſſentiam aliquam (quæ vere eſt abſoluta) conſiſtere in habitudine ad aliud, quam eſſe adaptatam, & commenſuratam in ordine ad aliud, ſicut ſolet dici de potentijs habitibus, & actibus, ergo ſi eſſentia ſpeciei, vt repræſentatiua eſt conſiſtit in habitudine ad obiectum, neceſſarium eſt, quod ſit commenſurata cum ordine ad ipſum, & ex conſequenti, quod reſpiciat ipſum tanquam menſuram.

¶ Confirmatur. Quoniam habitus infuſi, licet non producantur noſtris actibus, ſed à Deo infundantur, quia tamen in hoc conueniunt cum acquiſitis, quod habent eſſentiam ordinatam ad obiectum, ideo etiā in hoc conueniunt cum ipſis, quod ad ſuam vnitatē poſtulant obiecti vnitatem, & reſpiciūt obiectū tanquā menſurā ſuam, ergo pari ratione, licet ſpecies infuſæ nō accipiātur ab obiectis, quia tamen conueniunt cū ſpeciebus acceptis in hoc, quod earum eſſentia conſiſtit in ordine ad obiectum, habebunt etiam hoc illis commune, quod ad earum vnitatem ſit neceſſaria vnitas obiecti, & quod reſpiciant obiectum tanquam menſuram ſuæ repræſentationis. *Secūdus dicēdi mod°.*

¶ Hac igitur de cauſa Caietanus ſoluendo hoc argumentum, admittit ad vnitatem ſpeciei neceſſariam eſſe vnitatem obiecti primarij, & adæquati: dicit tamen ſecundò, non eſſe neceſſariam vnitatem ſecundum eſſe reale. Hoc eſt, quæ conueniat tali obiecto ſecundum eſſe, quod habet à parte rei, ſed ſufficere vnitatem formalem ſicut ſpecies naturæ leonis exiſtens in noſtro intellectu, habet vnitatem in ſuo obiecto primario, & adæquato, formalem tamen, quæ non conuenit naturæ leonis ſecundum eſſe quod habet à parte rei, & ita non reſpondet adæquate tali ſpeciei aliqua vna res, ſed ſolū vna ratio formalis.

¶ Et hoc modo (dicit) reſpondet ſpeciei repræſentanti plures naturas ſpecificas vnum obiectum adæquatum, non quidem vnitate rei, ſed vnitate rationis formalis, in qua omnes illæ naturæ conueniunt. Et licet non explicet, quæ nam ſit iſta ratio formalis, tamen aperte colligitur, quod ſentit eam eſſe rationem genericam, tum ex illo exemplo ſpeciei, naturæ ſpecificæ, quo vtitur, in eo enim aperte dicit, vnitatem rationis formalis ſpecificæ conuenire obiecto adæquato talis ſpeciei, tum etiā, quia nulla alia ratio formalis poteſt eſſe cōmunis pluribus naturis ſpecificis. Et ita ſententiā iſtam explicat Ferrara ſecūdò contra gentes c. 98. Vbi illā amplectitur quanuis etiam ſequatur ſententiam Capreoli.

¶ Sed neque iſta ſolutio placet prædictis impugnantibus ſententiam Capreoli, quia ſequitur ex ea neceſſarium eſſe, quod ſpecies repræſentans diſtinctas naturas ſpecificas, repræſentet ſimul omnes, quæ conueniunt genere, hoc tamen videtur falſum, & ratio eſt, quia quanuis fieri poſſet ſpecies, quæ repræſentet illas omnes naturas, non tamen eſt neceſſarium, quod quæcumque fuerit repræſentatiua aliquarum ex eis, ſit repræſentatiua omnium, quia non poteſt aliqua ſpecies repræſentare diſtinctas naturas ſpecificas, niſi habeat pro ratione formali obiectiua rationem genericam, in qua conueniunt, ergo neceſſarium eſt, quod ſimul repræſentet omnes naturas, quæ in illa ratione conueniunt: conſequentia patet: quia tantam habet latitudinem repræſentatio ſpeciei, ſicut ratio formalis ſui obiecti, ſed quæcunque potentia, aut habitus extendi poteſt ad omnia, quæ participant rationem formalem ſui obiecti, ergo. *Explenditur prædictus modus.*

¶ Confirmatur, quia cum diſtinctæ naturæ ſpecificæ pertineant ſecundum proprias differentias ad eandem ſcientiam, non ſemper poſſunt habere pro ratione formali conuenientiam in ratione generica, ergo, nec vt repræſententur per eandem ſpeciem. Antecedens patet, quia contingere poteſt, quod ratio generica, & differentiæ contrahentes ipſam habeant inæqualem abſtractionem, & ex conſequenti pertineant ad diſtinctas ſcientias. Neque fauet Caietano exemplum, quo vtitur ſpeciei naturæ genericæ, aut ſpecificæ, quæ eſt in noſtro intellectu, quia talis ſpecies non repræſentat plura quo ad proprias eorum differentias, ſed ſolum quoad gradum communem in quo conueniunt. At vero ſpecies de qua loquimur debet repræſentare plura perfecte etiam quo ad eorum differentias.

¶ Omiſsis igitur prædictis explicationibus, prædicti opinantes propriam explicant ſententiam dicentes, ad vnitatem ſpecificam ſpeciei intelligibilis ſufficere vnitatem ſpecificam obiecti in genere obiecti, *Tertius modus tenentium Primā ſententiam.*

obiecti, & non eſſe neceſſariam vnitatem obiecti in genere rei omnimodam, licèt requiratur aliqua, & quia diſtinctæ naturæ ſpecificæ poſſunt eſſe vnum vnitate ſpeciei ſpecialiſsimæ in genere obiecti, ideo poſſunt repræſentari per vnam ſpeciem intelligibilem. Vt autem prædicta ſententia

1. Notab. facilius intelligatur, aduertunt primo, obiectum ſpeciei intelligibilis poſſe conſiderari in duplici genere, ſcilicet, in genere rei, & in genere obiecti, verbi gratia vt eſt res quædam, vel vt obijcitur repræſentationi ſpeciei, tanquam res per eam repræſentatam. Vnde iuxta hoc diſtinguendæ ſunt in obiecto duæ rationes formales, quibus in illis generibus conſtituatur. Prior appellatur ratio rei, ſiue ratio, quæ, poſterior autem ratio obiecti, ſiue ratio ſub qua, & licet duæ iſtæ rationes habeant inter ſe ordinem, ita vt prior ſupponatur poſteriori, ſicut materiale formali, & ex conſequenti ſit neceſſarium, vt quæuis earū habeat aliquam vnitatem, quoniam alias nō poſſent prædicto modo coniungi, non tamen eſt neceſſarium, quod conueniant in gradu vnitatis, ſed poteſt eſſe maior vnitas in poſteriori, quam in priori, ſicut in obiectis potentiarum conſtat: nam verbi gratia, colores, qui pertinent ad potentiam viſibilē, non ſunt in genere rei vnum vnitate ſpecialiſsimæ: At vero in genere obiecti, neceſſarium eſt, quod habeant hanc vnitatem. Et ratio huius diſcriminis eſt, quia ſpecificatio ſpeciei, vt repræſentatiua eſt, non ſumitur ab obiecto, vt eſt in genere rei præciſe, ſed vt collocatur in genere obiecti, & ideo ad vnitatem ſpecificam repræſentationis ipſius ſpeciei non requiritur, quod obiectum habeat eandem vnitatem in genere rei, ſed ſufficit & requiritur, quod habeat eam in genere obiecti. Vnde ad illam rationem doctoris, quod vna ratio cognoſcendi debet habere vnum obiectum adæquatum, & cætera, Reſpondent diſtinguendam eſſe, quia ſi intelligatur de obiecto in genere rei eſt abſolute falſa, & habet manifeſtam inſtantiam in potentijs, in quibus certum eſt, non eſſe neceſſarium dari tale obiectum adæquatum, ſicut potentia viſiua habet pro obiecto colorem vel lucem, & tamen neque color continetur virtualiter in luce, neque è conuerſo, neque etiam datur aliquod tertium, quod ſit obiectum viſus, in quo hæc duo virtualiter contineantur: ſi tamen intelligatur de obiecto, in genere obiecti, poteſt in aliquo ſenſu concedi, ſcilicet, de vnitate rationis formalis conſtituentis obiectum in genere obiecti, non enim poſſunt plura repræſentari per vnam ſpeciem, niſi quatenus conueniunt in vna ratione formali ſub qua, & in hoc ſenſu dicunt negandam eſſe minorē, nempe, quod ſpecies repræſentans perfecte diſtinctas quidditates, non poteſt aliquod obiectum vnum, in quo ita contineantur omnia, quæ per eam repræſentantur, quoniam ad hoc non eſt neceſſarium, quod vna ex naturis ſpecificis, quæ repræſentantur per talem ſpeciem, contineat reliquas virtualiter, ſed ſatis eſt, quod omnes conueniant in vna ratione ſub qua.

¶ His poſitis talem aſsignant cōcluſionem. Non ſolum eſt poſsibile Deum producere aliquam ſpeciem repræſentantem plura, verum etiam de facto. Deus produxit in Angelis huiuſmodi ſpecies vniuerſales plures quidditates repræſentantes. Hanc concluſionem probant primo, quoad primam partem. *Conc. authorū prædictæ ſententiæ.*

¶ Primò. Nulla poteſt aſsignari repugnantia in talis ſpeciei productione ergo. Probatur antecedens quia argumenta, quæ in contrarium opponuntur facillimè ſoluuntur: ergo. *Primū argumētum pro. 1. par. conclu.*

¶ Secundò Deus per ſuam vnicam eſſentiam repræſentat omnes quidditates poſſibiles, diſsimiles, & diuerſas inter ſe, non tantum per modum ſpeciei, ſed etiam per modum perfectiſsimi exemplaris ergo, non repugnat fieri ſpeciem creatam aliquo modo participantem illam repræſentationem diuinæ eſſentiæ, quæ ſpecies repræſentabit aliquas quidditates, licet non omnes; & modo minus perfecto, & tunc, talis ſpecies intelligibilis (prout eſt participatio diuinæ eſſentiæ) habebit participatiuè hanc eminentiam. *Secundum argumen.*

¶ Tertiò. Nam iſtæ ſpecies intentionales, & intelligibiles habent ſe tanquam principia agendi, complent tamen actiuitatem intellectus, ſed poſsibile eſt quod duæ virtutes actiuæ diuerſorum effectuum vniantur in ſuperiori virtute habēte nobilius eſſe ergo ſimiliter eſt poſsibile quod duæ ſpecies inferioris ordinis vniantur in ſuperiori ſpecie habente perfectius eſſe, & conſequenter excellentiorem modum repræſentandi. *Tertium argumen.*

Vlti-

Vltimum argum. ¶ Vltimò. Nam ſenſus exrerni per diuerſas ſpecies atringunt ſua obiecta diuerſa, & nihilominus ſenſus communis omnia illa obiecta ſimul poteſt cognoſcere per ſpeciem vnicam perfectius repræſentariuam.

Primũ argum. pro ſecunda parte cõcluſionis. ¶ Secundam partem concluſionis probant primo. Nam Angeli habent magnam, & excellentem perfectionem in gradu intellectuali, & inrelligibili, ſed intelligere per has ſpecies eſt perfectio Angeli, vt de ſe cõſtat, ergo.

Secundum argum. ¶ Secundò. Semper virtus, quo magis eſt vnita, eo eſt perfectior, ergo cum huiuſmodi perfectio Angeli ſit poſsibilis, (vt parer ex ſupra dictis,) & hæc poſsibiliras nõ excedat ordinem naturæ, nam talis ſpecies babet eutitatem ordinis naturalis, quia neque ex obiecto, neque ex alio capire habet ſupernaturalitatem, ſequitur quod de facto rales ſpecies vniuerſales (quales deſcripſimus) ſunt in Angelis.

Tertium argum. ¶ Tertio. Species proportionantur lumini inrellectuali, ſed lumen Angelicum eſt valde excellens, ergo ſpecies illæ proportionatæ erunt perfectiſsimi ordinis: ergo in modo repræſentandi habebunt aliquam excellentiam., quæ in hoc maximè relucet, quod vna ſpecies repræſentet plura. Nam in intellectu perfectiori perfectiores ſpecies debent conſtitui ex omnibus poſsibilibus, ſed tales ſpecies, de quibus loquimur, ſunt poſsibiles, ergo de facto debent in Angelis conſtitui, eo præſertim, quod quæ ſunt partita in inferiotibus vniũtur in ſuperioribus.

Quartum argum, ¶ Quartò. Quanto aliqua cauſa ſuperior eſt, tanto ſimpliciori virture operatur effectus omnes, quos inferiores, & multiplices cauſæ producunt.

Confirm. ¶ Confirmatur. Nam Diuus Thomas in diſputatis quæſtione de anima artic. 18. ad. 3. & de veritate quæſtione. 20. articul. 4. ad. 1. &. 2. ait, quod Angelus ſimul cognoſcit omnes numeros, & omnes ſpecies figurarum, & numerorum poſsibilium, quia non eſt cur ſiſtat in aliquo numeto, cum poſsit illi addere vnitatem, & conſequenter vno actu cognoſcit, ergo pet vnam ſpeciem, pet quam comprehendit quicquid in numero continetur. Vel ſecundo formatur. minor, ſed non cognoſcit ſingulis alias differentias ſingulis ſpeciebus intelligibilibus, aliàs eſſent infinitæ ſpecies Angeli in actu, ergo cognoſcit per vniuerſales ſpecies, per quas comprehendit quidquid in genere numeri continetur. Cõfirmatur ſecundo. Nam ſecundum, Diuum Thomam 1. part. quæſt. 57. arric. 2. Angelus cognoſcit per vnam ſpeciem naturam humanam, & omnia indiuidua, ergo ſaltem ſpecies intelligibilis Angeli eſt vniuerſalis reſpectu indiuiduorum, & ſufficiens ad diſtinctam ſingulorum cognirionem. *Confir. 2.*

Vltimum argum. ¶ Vltimò. Nam Angelus non intelligit omnia indiuidua per ſpeciem vnius indiuidui, quia licer forte hoc in homogenis poteſt dici apparenter, non tamen in Ethereo genus, quæ in ſubſtantia, & proprierate magnam habent diuerſitatem, ergo.

Secunda ſententia. ¶ Secunda ſententia eſt, Licheti, quam in proprijs terminis diſputat in præſenti litera. Pro cuius explicatione, & quæſtionis: eſt primo notandum, quod ſpecies intelligibilis eſt formalis ſimilirudo obiecti impreſſa, licet ſit virtualis ſimilitudo obiecti expreſſa, (id eſt) quia ſpecies intelligibilis poteſt producere verbum menris, quod eſt expreſſa ſimilitudo rei, quanuis ipſa ſpecies in ſe ſir formalis ſimilirudo impteſſa, dicitur tamen ſimilitudo virtualis, non impreſſa, ſed expreſſa, quatenus potens eſt producete ſimilitudinem expreſſam. *1. Notab.*

2. Notab. ¶ Secundò eſt notandum, quod ſpecies intelligibilis, cum ſit formalis ſimilitudo obiecti, intrinſecum ordinem dicit ad illud, & intrinſecam commenſurationem. Et ratio huius eſt, quia tota ratio ſpeciei, vt ſpecies eſt, eſt repræſentatio, & per conſequens, ſicut repræſentabile & reptæſentatum dicũt intrinſecum ordinem; quia ſi repræſentatiuum eſt adæquatum ipſi repræſentaro, tantum debet repræſentare, quantum ipſum repræſentatũ eſt repræſentabile: ex quo prouenit, quod cũ ſpecies intelligibilis ſit forma naturalis in repræſentando, & de ratione cauſæ natutalis ſit, quod agat quantum poteſt, & ſecundum vlrimum ſuæ potentiæ, implicaret contradictionem, actiuo & paſsiuo debitè approximatis & non impeditis (qualia ſunt intellectus & ſpecies intelligibilis) non ptoduci ſemper tamen repræſentatio, vel verbum tantæ expreſsè repræſenrans, quantum ipſa ſpecies poteſt repræſentare. ¶ Ex quo prouenit ſecundo neceſſarium eſſe ad vnitatem ſpeciei intelligibilis vnitatem ſpecificam obiecti, non in genete rei, ſed in genere obiecti, vt

præ-

prædicti expoſitores Diui Thomæ contra Caietanum, & Capreolum fatentur. Vnde omnia illa, quæ in ratione obiecti conueniunt, poſſunt per vnicam ſpeciem repræſentari, & ſimiliter poſſunt per vnicam ſpeciem cognoſci: ſed omnia illa in tali caſu non habēt rationem pluriū, ſed vnius, vnde non erit verum dicere, quod plura cognoſcuntur, ſed vnum. Sicut verbi gratia quia homo equus & leo cōueniunt in vnica ratione animalis generica, ideo per vnicam ſpeciē poſſunt cognoſci quatenus animalia ſunt, ſed hoc non eſt cognoſcere plura, ſed vnum, nēpe naturam ſenſitiuā, quæ quāuis in pluribus ſpeciebus reperiatur, poteſt tamen per vnicam ſpeciem repræſentari, ſiue illa ſpecies infuſa ſit, ſiue acquiſita. Ita in propoſito (ſi verum eſt quod ipſi docent vt ſupra vidimus,) ſcilicet, ad vnitatem ſpecificam ſpeciei intelligibilis neceſſariam eſſe vnitatem ſpecificam obiecti in genere obiecti, quamuis non in genere rei ergo illud quod repræſentatur per ſpeciē, non eſt plura, ſed vnum formaliter, quamuis plura materialiter: quia illa plura tantum repræſentantur, quatenus in vnica ratione conueniunt, & quatenus illa vnica ratio eſt repræſentabilis, illa autem quæ in vnica ratione conueniunt, quamuis materialiter ſint plura, formaliter tamen vnum ſunt: ſicut plures homines ſunt vnus homo ſecundum ſpeciem (iuxta dictum Porphirij capite de ſpecie) & plura animalia ſunt vnum animal, & plures ſubſtantiæ ſunt vna ſubſtantia, quod non eſt intelligendum, quod ſint vna numero ſubſtantia, ſed quod ſicut in vno reperitur ratio ſubſtantiæ, & diffinitio ſubſtantiæ, & quidditas ſubſtantiæ, ita & in alio, & ſic in omnibus, in quibus ſubſtantia reperitur, taliter quod cognita ſubſtantia in vno remanet cognita in omnibus, quantum ad rationem ſubſtantiæ & hoc eſt conuenire omnes ſubſtantias in genere obiecti, quia æquè mouet intellectum ad cognoſcendam ſubſtantiam in ratione ſubſtantiæ in vno ſicut in alio: & ita producit ſpeciem intelligibilem ſui in vno ſicut in alio. Quod ſi ſubſtantia in ratione ſubſtantiæ perfectiori modo ſe habet in vno, quam in alio, per ſpeciem intelligibilem productam à ſubſtantia prout in equo, non cognoſcetur ille modus perfectionis, quam habet ſubſtantia, prout in homine. At vero quia ſubſtantia prout in homine perfectiori modo ſe habet, quam ſubſtantia prout in equo, per ſpeciem intelligibilem productam à ſubſtantia, prout in homine, poterit repręſentari ſubſtantia prout in equo, & quia ille modus non variat rationem ſubſtantiæ per ſpeciem ſubſtantiæ à quocunque productam, poterit cognoſci ratio ſubſtantiæ in quocunque reperta. Quod intellige de illis, quibus ratio ſubſtantiæ vniuocè conuenit. Vnde per ſpeciem intelligibilem ſubſtantiæ creatæ non poterit cognoſci ſubſtantia diuina, quia ſubſtantia creata & diuina pluſquam genere diſtinguntur, neque eſt illis aliquid cōmune vniuocū, vt ſæpe ſæpius dixi niſi tātum conceptus formalis in intellectu confuſe concipiente ſubſtantiam diuinam, & creatam, non conſiderante rationem diuinam, & creatam in talibus ſubſtantijs, ſed tantùm quandam rationem conceptibilem confuſam de vtraque. Poteſt tamē vnica ſpecies ſubſtantiæ omnes ſubſtantias vniuocas repræſentare, ſed hoc non eſt repræſentare plura, ſed vnam rationem in pluribus repertam.

¶ Tertiò eſt notandum, quod pręſens quęſtio tantum habet difficultatem in ſpeciebus per ſe infuſis, id eſt in illis ſpeciebus quæ non poſſunt ab obiectis acquiri, ſed neceſſario requirunt ad ſui eſſe potentiam ſuperiorem, nempe potentiam diuinam producentem illas in tali eſſe. Ex quo apparet quod ſi aliqua plura poſſunt cōuenire in ratione obiecti ſiue in genere obiecti vt prędicti dicunt, poſſent ergo illa plura producere ſpeciem intelligibilem ſui ipſorum ſecundum illam rationem obiectiuam, in qua cōueniunt, quia cum illa ratio obiectiua ſit ratio realis in genere obiecti, poſſet producere (ſi poſſet per ſe vniri potentię intellectiuæ) verbum mentis illius: ſi tamen per ſe non poteſt vniri potentiæ intellectiuæ, ſaltim poterit producere ſpeciem intelligibilem repręſentatiuam illius rationis communis. Vnde quæſtio in pręſentiarum non eſt intelligenda de quidditatibus, quatenus cōueniunt in vnica ratione communi, ſiue ſit in genere rei, ſiue ſit in genere obiecti, quia de hoc nulla eſt controuerſia, cum neq; poſſit eſſe quæſtio, vtrùm illa ratio communis ſit repræſentabilis per vnicā ſpeciem, cum certiſsimum ſit illam rationem cōmunem eſſe per ſe cognoſcibilem, ſed tota quæſtio eſt

Tertio nota.

eſt, ſi plures illę quidditates (quaten⁹ plures ſunt) ſint cognoſcibiles diſtinctè, & perfecte, per vnicam ſpeciem, & vtrum vnica ſpecies dabilis ſit per Dei potentiam, quæ repræſentet ſimul, vel ſeparatim, diſtinctè, & perfecte illas quidditates plures, non tantum in genere rei, ſed etiam in genere obiecti, ideſt illas quidditates plures quantum ad eſſe, & quantum ad cognoſci.

Quarto nota. ¶ Quartò eſt notandum, quod aliqua plura cognoſci, poteſt intelligi dupliciter, vno modo diſtincte, ſecundo modo confuſe. Et ſimiliter repręſentari contingit dupliciter, vno modo diſtincte, & ſecundo modo confuſe, diſtinctè, quod ita cognoſcatur, quod cognoſcitur, quod nihil eius ignoretur, confuſe tamen, quod aliquid eius cognoſcatur, & quod plurima eius ignorentur. Sicut verbi gratia, quando quis videt venientē, ex eo quod videt illum moueri, diſtincte cognoſcit eſſe animal, confuſe tamē quale animal, contingit tamen, quod ex pluribus viſionibus confuſis conſurgat viſio diſtincta. Sicut verbi gratia, quando quis videt aliquem exercitum, talis viſio eſt diſtincta reſpectu exercitus, & eſt confuſa cuiuſcumque illius exercitus. Eſt tamen aduertēdum, quod ſicut in toto per aggregationē non eſt aliud totum, quam plures partes ſimul ſumptæ cum ordine vel ſine ordine, ita ad viſionem totius per aggregationem non requiritur viſio diſtincta à viſione partium, quia totū ſicut per ſe non eſt, ita non eſt viſibile per ſe, & ſicut totum eſt partes ſimul ſumptæ, ita viſis partibus ſimul ſumptis, viſum eſt totum, & idē de cognitione per intellectū dicendum eſt. Vnde ſicut ad viſionē totius per aggregationē neceſſario ponendæ ſunt plures ſpecies, quibus ſingula illius totius percipiantur, neque eſt dabilis aliqua ſpecies, qua illa plura ſimul videantur, ita ſuo modo dicendum eſt de intellectu quando percipit plura, quæ habent inter ſe aliquam proportionem.

Quinto nota. ¶ Quintò eſt notandum, quod aliter ſe habet habitus reſpectu intellectus, & aliter ſe habet ſpecies intelligibilis, & ratio differentiæ eſt, quia habitus generatur ex pluribus actibus, & per conſequens non tantum ad productionē illius concurrit obiectum, ſed etiam concurrūt intellectus, vel potētia illa in qua habitus ſubiectatur. At vero ſpecies intelligibilis non producitur ex pluribus actibus, & quamuis intellectus agens ſit cauſa talium ſpecierum, non tamen intellectus poſſibilis, in quo reſident, tanquam in proprio ſubiecto. Secūdò differunt, quia habitus tantum reſpicit potentiam actiuā illius potentiæ in qua eſt, facilitando illā ad hoc, vt facilius poſsit agere. (Et loquor de habitibus naturalibus). At vero ſpecies intelligibilis reſpicit potentiam actiuam intellectus, conſtituendo illam in actu primo totali, quare non eſt eadē ratio in vtroque. Tertiò differunt, quia ſpecies intelligibilis eſt naturalis ſimilitudo obiecti, à quo eſt producta. At vero habitus non repræſentat naturaliter per modum imaginis, ſed tantum per modum cuiuſdam effectus obiectum à quo eſt mediate productum. Nam habitus immediate eſt productus ab actu, & quia actus productus eſt ab obiecto, ideo quodāmodo repræſentat obiectum, quod ſi actus non producatur ab obiecto non ex hoc tolletur ab habitu ratio habitus, vt patet in habitibus volūtatis productis ex plurib⁹ actibus amādi, qui habitus nullomodo producti ſunt ab obiecto, quia obiectū reſpectu actuū quibus habitus eſt productus, non habet rationem cauſæ ſimul cum voluntate, ſed tantum conditionis ſine qua non. At vero ſpecies intelligibilis ex primaria, ſua conſtitutione habet eſſe imaginem repræſentatiuā obiecti, & naturaliter productam ab illo, taliter tamen, quod implicat contradictionē dari ſpeciem intelligibilem non repræſentatiuam obiecti. Nō tamen implicat dari habitum, non repræſentatiuum obiecti, vt de habitu voluntatis dictum eſt.

Vltimo nota. ¶ Vltimò eſt notandum, aliter ſe habere ſpeciem intelligibilem, & cauſam productiuā æquiuocā alicuius effectus. Sicut, verbi gratia, aliter ſe habet ſpecies in ordine ad repræſentādum obiectum, quam ſe habet forma ſolis ad producendum plures effectus. Et ratio huius eſt, quia forma ſolis eſt cauſa æquiuoca: neque eſt eiuſdem rationis cum ipſo effectu. Ex quo prouenit, quod ſit illimitata ad aliqua plura, & per conſequens, quod non ſit eiuſdem rationis cum aliquo illorum, quæ poteſt producere; Et propter hoc dicitur communiter, quod forma ſolis eſt ſimpliciter nobilior, quam formæ iſtorum generabilium & corruptibilium. Et ſecundo quod forma ſolis non dependet à generabilibus & corruptibilibus. Et tertiò, quod forma ſolis eſt aliquid prius ipſis generabilibus & corruptibilibus.

¶ Ex

¶ Ex quo infertur, quod cum vnitas prioris non dependeat ab vnitate poſterioris, imo vnitas poſterioris pendet ab vnitate prioris, quod vnicas formæ ſoli, poteſt ſtare cũ multitudine formarum poſteriorum generabilium, & corruptibilium. Non tamen è contra.

¶ Ex quo infertur ſecundo, quod licet ſol ſecundum formam ſubſtantialem, quam habet, habeat plura producibilia. Non tamen oportet, quod habeat vnum, in quo omnia illa continuantur. Et ratio huius eſt, quoniã omnia illa ſunt poſteriora ipſa forma ſolis, quæ eſt cauſa æquiuoca, & prior illis, & per conſequens non dependens ab illis. At vero in ſpecie intelligibili non ita poteſt cõtingere. Nam ſpecies intelligibilis non eſt cauſa æquiuoca reſpectu intellectionis, & productionis verbi, neque etiam in ordine ad ipſum obiectum, neque etiam ſpecies intelligibilis (ex natura ſpeciei) eſt prior ipſo obiecto, imò neceſſario poſterior, quia ſpecies intelligibilis, naturaliter loquendo, habet eſſe ab ipſo obiecto in gene cauſæ efficientis: proprer quod ipſi expoſitores D. Thom. fatentur, nullatenus poſſe dari aliquam ſpeciem acquiſitam, quæ ſit repræſentatiua plurium, quia cum ſpecie ſproducatur ab obiecto, debet eſſe poſterior ipſo, ex natura ſpeciei. Quia tamen Deus poteſt ſupplere cauſalitatem obiecti, ideo poterit producere ſpeciem intelligibilem, quæ ſit prior obiecto, ſed hoc conuenit illi ſpeciei per accidens. Nam ex natura ipſius ſemper eſt poſterior obiecto.

¶ Ex quo infertur tertiò, quod cum in ſpecie intelligibili duplex reperiatur ratio. Altera, qua eſt ens, altera, qua eſt repræſentatiua, quãuis Deus poſsit producere ſpeciẽ intelligibilem in ratione entis, non concurrẽte obiecto, implicat tamen cõtradictionem producere ſpeciem intelligibilem in ratione repræſentantis non cõcurrente obiecto in ratione menſuræ. Vnde, quanuis Deus poteſt producere aliquod ens, quod ſit ſpecies intelligibilis, non concurrẽte obiecto; implicat tamen illud ens produci in ratione ſpeciei intelligibilis non concurrente obiecto in ratione menſuræ illius ſpeciei, & per conſequens, neceſſario fatendum eſt, quod ſpecies intelligibilis in ratione ſpeciei intelligibilis, formaliter loquendo, ſemper præſupponit ſuum obiectum tanquam menſurã illius, & per cõſequens ſi in ſpeciebus acquiſitis non poteſt dari vna ſpecies repræſentans plura obiecta in ratione plurium, quia ſpecies non poteſt mẽſurari à pluribus obiectis, quatenus plura ſunt, ita neque in ſpeciebus infuſis poteſt dari vna ſpecies, neque vnum ens repræſentatiuum in ratione plurium, præter eſſentiam diuinam.

¶ Conclusio prima. Probabile eſt, quod implicat de potentia Dei abſoluta dari ſpeciẽ intelligibilem repræſentatiuam plurium quidditatũ, quatenus plures ſunt. Hæc concluſio prob. 1. Si dabilis eſſet vna ſpecies repræſentatiua plurium, ergo & infinitorum *Prima ratio.* conſequens eſt falſum ergo. Prob. ſequela, quia non eſt maior ratio, quare poſsit plura repræſentare & non infinita. Minor autẽ Probatur quia implicat dari ſpeciem creatã infinitam in repræſentãdo, ſed talis ſpecies eſſet infinita, in repræſentãdo ergo. Prob. minor. Nã repræſentare adæquate vn obiectũ dicit perfectionẽ in imagine, quia quãto aliqua imago magis minuſue repræſentat imaginatũ, tãto eſt perfectior vel imperfectior, ergo repræſentare plura adæquate dicit maiorem perfectionem, quam repræſentare vnum. Et per conſequens repræſentare infinita dicit infinitam perfectionem, præcipuè quando in quolibet repræſentabili ſit peculiaris ratio difficultatis. Nam quanuis ſpecies intelligibilis hominis ſit repræſentatiua infinitarum naturarum, quæ in infinitis ſingularibus poſſunt reperiri, non tamen ex hóc dicenda eſt infinita, quia non eſt in qualiber natura ſingulari peculiaris ratio difficultatis in repræſentando, ſed eadem ratione, qua vna natura repræſentatur, & omnes ſimul repræſentantur. At vero in caſu noſtræ quæſtionis non poteſt eſſe ſimilis ratio, quia natura humana, & natura equina, ſicut habent aliam & aliam perfectionem taliter diſtinctas, quod neutra includit aliam in ſe, neque formaliter, neq; virtualiter: ideo ſpecies, quæ repræſentaret naturam humanã & equinam, eſſet perfectior in repræſentãdo, quam ſpecies, quæ tantum naturam humanam repræſentaret, & per conſequens, ea quæ poſſet infinitas naturas repræſentare, eſſet infinita in repræſentando. Ad hoc argumentum *Solutio.* reſpondent expoſitores D. Thom. dicentes, quod ſequela non eſt neceſſaria, nam recte poteſt vna ſpecies repræſentare duas, *Obiectio.* vel tres quidditates, & non plures, quia illæ continẽtur ſub ſuo obiecto adæquato, quod

ſi ills

Solutio. ſi illis arguatur, ꝙ inter quaſcũque duas ſpe-
cies poteſt dari aliqua media, ergo ſpecies
intelligibilis, repræſentans duas quiddita-
tes ſpecificas, neceſſario repręſenrat omnes
intermedias, ergo infinitas, quia in his eſt
proceſſus in infinitum. Reſpondent tamen,
ꝙ poterunr fortè dari duæ ſpecies immedia
tæ diſtinctæ imperfectione, ſicut contingit
in numeris. Nam ſpecies ſunr ſicut numeri,
ꝙ maximè contingere poteſt in ſpeciebus
contentis in eodem genere proximo, diffe-
rentibus tamen ſecundum maiorem vel mi-
norem participationem eius. Neq; obſtat,
Obiectio. ꝙ vna ſpecies excedit alteram in perfectio-
ne, & non indiuiſibiliter, & per conſequens
videtur dabilem eſſe ſpeciem mediã; ſi ex-
ceſſus ille diuiſibilis diuidatur. Nam exceſ-
Prima ſolutio. ſus iſte poteſt eſſe diuiſibilis non quantitatiue, ſed ſubſtãtialiter & eſſentialiter. Reſpõ-
dent tamẽ primo, ꝙ forte in illo exceſſu eſt
indiuidualis latitudo ſub qua poſſunt eſſe
plura indiuidua, magis vel minus perfecta,
non vero media. Secundo reſpondẽt, ꝙ for-
Secunda ſolutio. tè non eſt inconueniens vnicam ſpeciem re-
præſentare duas naturas ſpecificas, & non
poſſe repræſentare alias, neq; perfectiores,
neque medias, ideſt perfectiores vna, & im-
perfectiores altera. Nam poteſt continge-
re, quòd illa ſpecies ſit ſpecialiter adapta-
ta iſtis quidditatibus, & non alijs, & quòd
iſtæ quidditates in ordine ad repræſentatio
nem habeant inter ſe maiorem conuenien-
tiam cum alijs.

Impugnatio. ¶ Iſta tamen ſolutio non euacuat difficulta-
tẽ, neque reſpondet argumẽto, & probatur
primo, ſpecies intelligibilis per ſe infuſa
non dependet ab obiecto in eſſendo, neque
in repræſentando, ergo ex ſe nõ habet, qua
re poſsit duas ſpecies repræſentare & non
plures. Antecedens patet, quia talis ſpecies
non habet eſſe ab obiectis; neque poteſt ha
bere eſſe ab obiectis; & ob hoc dicitur per
ſe infuſa: cõſequentia autem probatur, quia
ex parte ipſorum obiectorum non eſt ma-
ior ratio, quarẽ poſsint duæ ſpecies repræ-
ſentari, quã tres vel quatuor naturæ, & per
conſequens infinitæ. Probatur ſequela. Nã
Quarta impugnatio. tres vel quatuor naturas, & ſic omnes quot
quot fieri poſſunt à Deo ſunt repræſentabi
les paſsiuè, & ex parte ipſarum non repu-
gnat repræſentari, ergo ſi repræſentabilitas
actiua repugnat alicui ſpeciei reſpectu om-
nium naturarũ, prouenit illi ex ratione for-
mali ſpeciei, ſed talis ratio formalis non ma
gis excludit tres naturas, quam plures, vel
duas naturas, quã tres, ergo ſi non repugnat
rationi formali ſpeciei actiuè repræſentare
duas naturas, neque repugnabit illi plures
alias repræſentare, & per conſequens infini
tas. Probo iſtam vltimã ſequelã, eadẽ ratio-
ne, quia non eſt repugnãtia ex parte ipſarũ
ad hoc, ꝙ repręſentenrur, neque etiã ex par
te ſpeciei, ſi poteſt plura repræſentare, vt
plura ſunt, neq; etiã ex parte Dei, quia quã
tum eſt ex parte potentiæ ſuæ, certum eſt
ipſum poſſe infinitũ producere, ergo ſi po-
teſt duas naturas repræſentare poterit etiã
Secũda ſolutio ad argum. Doctoris. & infinitas. ¶ Alij autem reſpondent ad ar-
gumentũ Doctoris, quod licet de facto nõ
ſunt inditæ Angelis ſpecies repræſentantes
naturas ſpecificas poſsibiles, quæ nunquam
producentur, & ex conſequenti nulla ſpe-
cies in Angelis repræſentet de facto omnes
ſpecificas naturas, quæ poſſunt intra latitu
dinem alicuius generis multiplicari, tamen
ſuppoſito, quod infunderentur huiuſmodi
ſpecies, poteſt dici, quod indifferenter pote
rit vna ſpecies repræſentare ſimul, omnes
naturas ſpecificas, quæ intra latitudinem il
lius generis potuerint multiplicari, & quan
uis tales naturæ ſint infinitæ, & omnes per
eandem ſpeciem repræſentarentur non ſe-
queretur, quod talis ſpecies etiam in repræ
ſentando haberet infinitatem, quoniam ne
que ex parte obiecti repræſentati poſſet
habere tantam perfectionem, cum cuncta
perfectio illarum naturarum non ſit infini-
ta, ſed limitata ad latitudinem illius gene-
ris. Neque etiam ex modo repræſentandi,
quoniam modus repræſentandi non exce-
dit modum eſſendi, qui procul dubio in illa
ſpecie eſſet finitus.

Obiectio. ¶ Neque obſtat, quod ſicut ad repræſen-
tandas plures naturas requiritur maior per
fectio, quam ad repræſentandum vnam, &
per conſequens ad repræſentandum infi-
nitas naturas requiritur infinita perfectio. *Solutio.*
Quoniam non eſt neceſſarium, quod ſicut
ad repræſentandum duas naturas ſimul re-
quiritur maior perfectio in ſpecie, quam
ad vnam repræſentandum, ita proportio-
naliter; imo fieri poteſt, quod ſpecies ha-
bens perfectionem ad repræſentandũ duas
ſimul, habeat etiam illam ad repræſentandũ
ſex, aut plures, ita vt, ad repræſentandũ plu
res naturas maior requirat virtus, quã ad vnã
tantũ repræſentandũ: qa duæ naturæ habẽt
rationẽ plurium, & ſpecies repræſentatiua

pluriũ habet altiorẽ, & minus limitatũ modũ repræſentãdi, quã ad vnũ tantũ determinata. Ad repræſentandũ tñ maiorẽ numerũ naturarũ intra latitudinẽ pluriũ nõ ſemper requiritur maior perfectio, vt forte non eſt neceſſariũ, ꝙ ſpecies, ſit magis perfecta ad repræſentandũ quatuor naturas, quã ad repræſentandũ duas, quia ſuppoſita illimitatione, & indeterminatiõe ſpeciei requiſita ad repræſentandũ plures naturas, ꝙ repræſentet quatuor & nõ tantũ duas, potius videtur pertinere ad extenſionẽ repræſentationis, quã ad perfectionẽ intenſiuã, & non poſtulat maiorẽ perfectionẽ intenſiuam, ſicut quãuis ad cognoſcendũ aliquod obiectũ intelligẽdo requiratur maior perfectio in potẽtia, quã ad cognoſcendũ ſentiẽdo: nõ ideo ſequitur, ꝙ ad intelligendũ plura obiecta requiratur potentia perfectior, quã ad intelligendũ vnum. ¶ Neque obſtat, ꝙ ſpecies illa æquiualet infinitis ſpeciebus, quarũ quęuis repræſentaret tantũ vnã naturã ſpecificam, & haberet aliquã perfectionẽ, & per conſequẽs eſſet infinita perfecta. Reſpõdetur enĩ negãdo cõſequentiã, qm̃ vt æquiualeat illis infinitis ſpeciebus non eſt neceſſariũ, ꝙ habeat infinitã perfectionẽ, ſed ſatis eſt, quod ſit altioris ordinis, quã illæ particulares ſpecies, quia vt bene aduertit Caiet. 3. p. q. 10. artic. 3. vnũ indiuiduũ altioris ordinis excedit infinita ordinis inferioris, & vna ſpecies altioris ordinis excedit perfectionẽ infinitarũ ſpecierũ inferioris ordinis: ſol enĩ eſt perfectior omnibus ſpeciebus generabiliũ, & corruptibiliũ nõ viuentiũ, quãuis in infinito multiplicetur. ¶ Ad illud autem an poſsit produci aliqua ſpecies quæ repræſentet oẽs naturas ſub aliquo genere, an vero aliquas tantum, Reſpõdetur, ꝙ qui voluerit defendere, poſſe produci aliquã ſpeciẽ, quæ repræſentet, quaſdã naturas tantũ, poterit dicere rationẽ eſſe, ꝙ quædã illarũ naturarũ cõueniunt in quodã modo repræſentabilitatis, qui nõ ſit cõ alijs naturis, aut ꝙ per ordinẽ ad intellectũ, cui infundenda eſt illa ſpecies poterit limitari ad repræſentandum quaſdã ex illis naturis, & non oẽs, q̃a ita erit magis ꝓportionata eius repræſentatio ipſi intellectui. ¶ Iſta tñ ſolutio nõ ſoluit difficultatẽ, & primo cõtra illã ſic argumentor. In primis talis ſpecies repręſentatiua ipſarũ ſpecierũ habet virtutẽ repræſentatiuã infinitam, ergo eſſet infinita. Probatur antecedẽs. Illa ſpecies ex parte ipſi⁹ nõ eadẽ ratione, qua repræſentat hominem, repræſentat equũ, ergo alia rõne repręſentat hoĩnẽ, & alia repræſentat equũ. Probatur antecedẽs, qua rõne repræſentat hominẽ, repræſentat, vt diſtinctũ ab equo, ergo nõ eadẽ rõne qua repræſentat hominẽ, repræſentat equũ, ergo ſi eſt repræſentatiua infinitorũ, quaten⁹ illa infinita diſtincta ſunt, habebit infinitas rõnes repręſentãdi, & ꝑ cõſequẽs erit infinita in repræſentando. ¶ Quod ſi dicas, vt iſti rñdent, nullã multitudinẽ creatã eſſe infinitã, & ꝑ cõſequẽs neq; illã ſpeciẽ repræſentatiuam talis multitudinis creatæ eſt infinita, cõtra, ergo ſaltim põt Deus producere ſpeciẽ infinitã in repræſentãdo. Patet ſequela, ex eo talis ſpecies repræſentatiua plurium nõ eſt infinita, quia ipſa repræſentabilia nõ ſunt infinita, ergo ſi ipſa eſſent infinita, & ſpecies repræſentatiua eſſet infinita, ſed talis ſpecies ſecundũ illos in eſſendo, neq; in repræſentando pendet ab obiectis, ergo dabilis eſt ꝑ potentiã Dei ſpecies creata infinita in repræſentãdo, & per cõſequens poſſet Deus de potẽtia abſoluta producere ſpeciẽ adequatẽ repræſentatiuã (in ordine ad obiectũ) eſſentiæ diuinæ. ¶ Præterea ſpecies repræſentatiua quatuor naturarũ maiorẽ virtutẽ habet in repræſentãdo, quã illa, quæ tãtũ eſt repſentatiua duarũ, ergo ſi eſt repræſentatiua infinitarũ, erit in repræſentãdo infinita. Antecedẽs, ꝙ ipſi negãt, probatur, ſi eadẽ perfectiõe ſpecies repræſentaret quatuor naturas, & duas naturas, id eſt, ſi nõ eſſet maior pfectio quatuor naturas repręſentare, quã duas, maximẽ, q̃a nõ eſt maior perfectio in intellectu cognoſcere plura, quam cognoſcere vnũ, ſed hoc nõ obſtat, q̃a intellectus nõ eſt imago rei intelligibilis, ſed cauſa effectiua imaginis. Et præterea, q̃a intellectus eſt cauſa æquiuoca reſpectu obiecti intelligibilis, vel eſt cauſa indeterminata in ordine ad obiectum intelligibile, determinabilis vero p aliã, & aliã ſpeciẽ. At vero ſpecies intelligibilis nõ põt ab alio determinari, q̃a tũc neceſſariũ eſſet, ꝙ tot eſſent determinationes ſpeciei, quot eſſent cognoſcibilia, quæ determinationes, vel ſumerent ab ipſis obiectis, vel à Deo infunderentur: & ꝑ cõſequẽs ſuperflua eſſet illa ſpecies vniuerſalis, cũ nõ magis occuparẽt intellectũ angeli ſpecies particulares ſingularũ naturarũ, quã illæ determinationes, ergo ſi vna ſpecies põt repræſentare quatuor naturas, & alia duas, ſpecies repræſentatiua quatuor perfectior eſt in

Obiectio. *Solutio.* *Impugnatio.* *Solutio.* *Impugnatio.*

eſt in repræſentando ſpecie repræſentatiuã
duarũ. ¶ Præterea, quia illud exẽplũ de ſole
nõ eſt ad propoſitũ, qa perfectio ſolis nõ di
ſtat in infinitũ à quacũq; ſpecie creata: neq;
eſt diſtãtia poſitiua inter ſolẽ, & gñrabilia,
& corruptibilia, ſed tantũ eſt indiſtãtia ne-
gatiua: qa ſicut implicat aliqd generabile &
corruptibile attingere eſſe ſolis, ita impli-
cat perfectionẽ rei generabilis & corrupti-
bilis attingere pfectionẽ ſolis, imo hoc cõ-
mune eſt oibus ſpeciebus, quãtũcũq; enim
creſcat pfectio equi, implicat per Dei potẽ
tiã attingere perfectionẽ hominis, neq; ex
hoc eſt diſtantia infinita inter hominẽ & e-
quũ poſitiua, ſed tantũ negatiua, quæ funda
tur in repugnãtia formali, quæ eſt inter ho-
mioẽ & equũ. At vero in ſpecie intelligibili
nõ ita cõtingit. Nam ſecundũ ipſos nõ repu
gnat aliquã ſpeciẽ plura repræſentare, neq;
etiã repugnabit infinita repræſentare, & cũ
talis repræſentatio requirat maiorẽ perfe-
ctionẽ in vnã ſpecie, quã in alia, ergo ſi eſt
repræſentatiua infinitorũ, habebit infinitã
perfectionẽ in repræſentãdo. ¶ Vltimo ſpe
cies eſt naturalis & formalis ſimilitudo rei;
ſed maior perfectio eſt, q̃ ſit ſimilitudo plu
riũ, ergo ſi eſſet ſimilitudo infinitorũ eſſet
infinitè perfecta. ¶ Secũdò probatur cõclu

Secũda impugnatio.

ſio. Omnis vna ratio cognoſcẽdi habet vnũ
obiectũ adæquatũ, in quo obiecto includun
tur perfectè omnia cognoſcibilia per illã ra
tionẽ, ſed implicat dari vnicã rationẽ, in qua
includant̃ plura cognoſcibilia, quatenus plu
ra ſunt, ergo implicat dari vnã ſpeciẽ repræ
ſentatiuã pluriũ, quatenus ſunt plura, maio
rẽ ꝓbat Doctor p exẽplũ de diuina eſſentia,
quæ põt dupliciter cõſiderari. Primo vt ra-
tio formalis cognoſcẽdi, & tunc habet rõnẽ
ſpeciei intelligibilis. Secũdo modo vt ratio
cognita, & vt obiectũ cognitũ, ſi primo mo
do cõſideretur correſpõdet illi ipſamet eſ-
ſentia, quatenus in ipſa cognita cognoſcunt̃
omnia cognoſcibilia. Nã in ipſa eſſentia, tan
quã in obiecto cognito, cõtinẽtur virtuali-
ter & eminẽter omnia obiecta cognoſcibi-
lia. Secũdò probatur rõne. Nã ſpecies intel
ligibilis, vt eſt ratio formalis cognoſcendi
obiectũ abſtractiuè, eſt poſterior ipſo obie
cto, ergo ſi eſt vna ſpecies intelligibilis; &
obiectũ erit vnũ, & per cõſequens implicat
Angelũ abſtractiuè cognoſcere plura obie-
cta ſpecie diſtincta per vnã ſpeciẽ intelligi-
bilẽ. Probatur antecedẽs ex differẽtia, quæ
reperitur inter rationẽ formalẽ cognoſcẽdi
quæ eſt quidditas rei, ſiue quod quid eſt
ipſius obiecti & rationẽ formalẽ cognoſcẽ-
di in notitia abſtractiua, qualis eſt ſpecies in
telligibilis obiecti. Nam talis ſpecies, per ſe
loquẽdo, præſupponit obiectum, & eſt pro
ducta ab obiecto, & per conſequens debet
eſſe poſterior ipſo obiecto producente. An
tecedẽs patet; quia notitia abſtractiua & ra
tio formalis, qua notitia abſtractiua produ-
citur, nẽpe ſpecies intelligibilis, neceſſario
præſupponit obiectũ cognoſcibile, tanquã
cauſa vtriuſque ſpeciei, ſcilicet immediata,
& notitiæ mediata. Modo probatur ſeque-
la, implicat plura obiecta producere vnam
ſpeciem adæquatè repræſentatiuam illorũ,
quatenus plura ſunt: ſed talis implicatio nõ
prouenit ex defectu ipſorũ obiectorũ, ergo
talis implicatio prouenit ex ratione forma
li ipſius ſpeciei, ſcilicet, quia implicat dari
talem ſpeciem, ſed quod implicat contradi-
ctionẽ Deus non poteſt facere, ergo. Maior
eſt manifeſta, nã & ipſi opinantes cõcedũt
non poſſe dari ſpeciem aliquã intelligibilẽ
acquiſitã repræſentatiuã pluriũ. Minor au-
tem probatur, Nam ſi ipſa eſſet dabilis ſecũ
dum ſe, cum obiecta ſint agentia naturalia,
& agãt in quantũ poſſunt, poſſent igitur &
ꝓducere talẽ ſpeciẽ. Probat̃ ſequela, ſcđm
prædictos opinãtes ad vnitatẽ ſpecificã ſpe
ciei intelligibilis ſufficit vnitas ſpecifica ob
iecti in gñre obiecti, licet non reqratur talis
vnitas in genere rei, & quia diſtinctæ natu-
ræ ſpecificæ poſsũt eſſe vnũ vnitate ſpeciei
ſpecialiſsimæ in genere obiecti, ideo poſsũt
repræſentari p vnã ſpeciẽ intelligibilẽ. Tũc
ſic, ſi talia plura poſsũt eſſe vnũ vnitate ſpe
ciei ſpecialiſsimæ in genere obiecti, ergo
poſſunt producere illa plura, vt ſunt vnum
vnitate obiecti, vnam ſpeciẽ intelligibilẽ re
præſentatiuã illorũ ſecundũ illã rationem
ſibi cõmunẽ, ſed hoc illi nõ concedũt in ſpe
ciebus acquiſitis, ergo implicatio contradi-
ctionis, quã inuoluit talis productio ſpeciei
erit ex ratiõe formali talis ſpeciei, & per cõ
ſequẽs, nec Deus põt producere talẽ ſpeciẽ
intelligibilẽ repræſentatiuã pluriũ obiecto
rũ. ¶ Ad hoc argumẽtũ rñdent. Nõnulli ne- *Solutio.*
gando paritatẽ rõnis, qa obiecta quãuis ſint
agẽtia naturalia, ſunt tñ agẽtia finita, & per
cõſequẽs nõ poſſunt illã producere ſpeciẽ,
qualẽ Deus põt ꝓducere. Sed cõtra hãc ſo
lutionem ſic argumentor. Talia obiecta cõ
ueniunt in vnica ratione obiectiua, ergo *Refellitur prædicta ſolutio.*
poſſunt producere rationem formalem ſi-
bi adæquatam. Patet ſequela, talis ratio
obiectiua non eſt infinita, neque indiget

ſpecie infinita ad repræſentandũ illã, ergo ſicut nõ põt repræſentari p ſpeciẽ finitã in repræſentãdo, ita talis ratio obiectiua poterit producere ſpeciẽ intelligibilẽ adæquatẽ repræſentatiuã illius vnius rõnis. Probatur ſecũda. Ex eo ſecũdũ ipſos ex pluribus actibus ſciẽdi pducitur vnus habitus ſciẽtiæ, qa quãuis ſit vnus numero, attingit tñ oĩa ſcibilia in illa ſcientia, quatenus oĩa illa cõueniũt in vnica ratiõe formali, & ex hoc nõ implicat dari vnũ habitũ acquiſitũ reſpectu omniũ illorũ, quę in illa ſciẽtia agũtur, ergo ſi oĩa obiecta poſsũt cõuenire in vnica rõne obiectiua, non implicabit aliquã ſpeciẽ produci ab ipſis obiectis ſecũdũ vnã illã rationẽ, & p cõſequẽs neque implicabit dari vnã ſpeciẽ acquiſitã repræſentatiuã illorũ, ſed ipſi ſatentur implicare dari vnicã ſpeciẽ acquiſitã pluriũ obiectorũ repręſentatiuã, ergo & implicat dari vnã ſpeciẽ infuſam repræſentatiuã pluriũ obiectorũ. ¶ Tertiò probatur cõclu-

Tertia impugnatio, & probatio concluſionis. ſio, Si dabilis eſt vna ſpecies intelligibilis repræſentatiua pluriũ obiectorũ, vel ergo angelus, habẽs illã ſpeciẽ ſemp, ſimul cognoſceret oĩa illa obiecta, vel aliqñ cognoſceret vnũ obiectũ altero non cognito, nullũ autẽ iſtorũ eſt dicẽdũ, ergo. Probatur minor. Primò, nõ poſſet intelligere oĩa obiecta ſimul, nã intellect⁹ nõ põt intelligere plura ſimul cognitiõe diſtincta, qa cõtingit ſcire multa, intelligere vero vnũ. Neque etiã põt intelligere modo vnũ, modo alterũ obiectũ. Nã talis determinatio nõ põt prouenire ab ipſa ſpecie, quia ſpecies, cũ ſit cauſa naturalis, neceſſario agit ſecũdũ vltimũ ſuæ potẽtiæ, & p cõſequẽs nõ põt ſe ipſam determinare ad repreſentandũ modo vnum obiectũ, modo aliũ. Neq; etiã talis determinatio põt prouenire ab intellectu, eadẽ quippe rõne: neque etiã põt prouenire à volũtate angeli, nã volũtas nõ põt ferri in incognitũ, ergo ſi intellectus p illã ſpeciẽ ante determinationẽ volũtatis nõ cognoſcebat obiectũ, neque p volũtatẽ põt determinare ſpeciẽ ad repræſentandũ obiectũ. Patet ſequela, qa talis determinatio nihil ponit in ipſa ſpecie, neque in ipſo intellectu, ergo eodẽ modo repræſentabit obiectũ poſt determinationẽ, ſicut ante determinationem. ¶ Quartò. Vni ſpeciei

Quarta impugnatio. intelligibili ex parte obiecti correſpondet vnica ratio illi adęquata, & formalis, ſed nulli ſpeciei etiã infuſę vniuerſali repræſentãti plura põt rñdere ex parte obiecti vnica formalis ratio & adæquata, ergo implicat dari huiuſmodi ſpeciẽ. Probatẽ maior, nã ſpecies intelligibilis eſt ſimilitudo formalis, ergo illi debet rñdere vnũ repræſentatiuũ formale, & p cõſequẽs vnica ratio formalis illi adæquata. Minor autẽ probatur, nã talis ratio formalis illi ſpeciei correſpõdens, vel eſt ratio generica, vel ſpecifica, ſi ratio generica, ergo tantũ cognoſcẽtur p illã prædicata cõmunia & generica, & p conſequẽs cognitio p illã ſpeciẽ erit cõfuſa & nõ diſtincta. Et eodẽ modo probatur de rõne ſpecifica, nã pee illã nõ poſſent cognoſci prædicata particularia, ſicuti cognoſcere Petrũ, quatenus homo eſt non eſt cognitio Petri, ſed hominis, ergo implicat dari ſpeciem intelligibilẽ repræſentatiuã pluriũ repræſentatione diſtincta. ¶ Ad hoc argumentũ rñdent nõnulli ꝙ *Solutio.* vniuerſalis ſpecies immediatẽ repræſentãs naturã animalis de ſe eſt repræſentatiua omniũ quidditatũ poſsibiliũ ſub genere animalis, ꝙ ſi actu exiſterẽt, actu etiã repræſentaret illas, & paulò infra ſic aſſerũt, verũtamẽ nos ſupra in ſolut. ad. 3. huius controuerſiæ diximus, ꝙ nõ nobis probatur dicere, ꝙ vna ſpecies nõ poſsit repræſentare plures quidditates ſpecificas, niſi repręſentet primario aliquod genus illarũ, ꝙ reſpicit vt obiectũ adęquatum. Nam põt Deus accõmodare & aptare ſpeciem intelligibilẽ angeli ſingulis quidditatibus, vt dictũ eſt in ſolut. ad. 3. In ſolutiõe autẽ ad. 3. ſic aſſerũt, ꝙ vna ſpecies debet habere vnũ obiectũ adæquatũ formale, vna aut quidditas, licet reſpectu alicuius inferioris poſsit eſſe obiectũ adæquatũ, tñ reſpectu ſuperioris erit inadæquatũ, & materiale, vnde adęquatum obiectum formale erũt oẽs quidditates repręſentatæ p illã ſpeciẽ, quatenus cõueniũt in aliquo genere, vel in aliqua rõne repræſentabilitatis, vel immaterialitatis, nã in ſimili aſsignamus habitui ſciẽtifico obiectũ adæquatũ cõprehẽdens plures quidditates ſub vna rõne ſcibilis, neq; placet opinio quorũdã qui dixerũt ꝙ vna ſpecies non põt repræſentare plures quidditates ſpecificas, niſi repræſentet primario aliquod genus illarũ, ꝙ reſpicit vt obiectum adæquatũ, ꝙ inſinuat Ferrara vbi ſupra, quãuis ibidẽ dicat oppoſitũ eſſe probabile, vt tenent Caiet. & Capreol. vbi ſupra. Et ratio eſt. Quia vnitas ratiõis formalis nõ eſt neceſſariũ, quod ſit in ratiõe, quæ repræſentatur, vel ſcitur, ſed ſufficit, ꝙ ſit in ratione ſub qua. Poſſunt autem plures quidditates ſpecificæ conuenire in eadẽ ratione

ſub

ſub qua, ſcibilis, vel repræſentabilis', in quā nō cōueniet ratio generica præciſè, & ſecūdū ſe ſumpta, alias ſi ratio generica ſecundū ſe deberet eſſe adæquata ratio obiecti, neceſſariū eſſet, vt ſpecies intelligibilis, habēs pro obiecto adæquato illam genericā rationē, repræſentaret omnes alias eiuſdē generis, eo ꝙ adæquatū obiectū eſſet ipſum genus. At conſtat ex primo poſteriorū, ꝙ vna ſciētia poteſt cōſiderate duas ſpecies ſub eadē ratione ſcibilis, quanuis nō cōſideret genus, vt adæquatū obiectū. Et ratio eſt, quia genus diuerſimodè abſtrahit à materia, in qua cōſiſtit ratio ſcibilis, quā ſpecies, vt patet in ſubſtantia, quæ abſtrahit à materia negatiuè, ideſt indifferenter ſe habet ad eſſe ſine materia & cū illa, & duæ ſpecies Angelicæ abſtrahūt à materia poſitiuè, quia nullo modo poſſunt eſſe in materia. Et in ſolut. ad 5. ſic aſſerūt. Dico ſecūdo, ꝙ omnia obiecta quæ repræſentari poſſunt per vnā ſpeciem infuſam, omnia illa habent rationem vnius obiecti adæquati cōparatione ad illam ſpeciem, ita vt ſi Angelus per vnicā ſpeciem intelligat hominem, leonem & equū, iſtę tres naturæ habeant rationē vnius obiecti cōparatione ad talem ſpeciē Angeli, ſub vna ratione repręſentabilis reſpectu ſpeciei. Quo circa vniuerſa, quæ cognoſcuntur intra eandem ſpeciem intelligibilem, & ſub ratione eius cognoſcuntur per modū vnius obiecti: & ita fit, vt intellectus cognoſcat plura per modum vnius, & non per modum plurium. Hactenus prędicti expoſitores D. Tho. Ex quorū doctrina facile colligitur, quomodo omnia intelligibilia debent cōuenire in vnica ratione formali repræſentata per illā ſpeciem, & ſecūdo, ꝙ omnia illa ſe habent in ordine ad ſpeciem ſicut ſe habēt, quæ aguntur in ſcientia in ordine ad habitum ſciētialem. Cōtra iſtam doctrinam facit ſecundū argumentū Doctoris contra Enricum. Nam talis habitus ſcientificus in intellectu noſtro nō facit obiectū præſens ipſi intellectui, & per conſequens ponenda eſt ſpecies.

Impugnatio.

¶Præterea. Quia habitus nō ponitur in potētia ad ſimpliciter poſſe, ſed ad meli⁹ poſſe, at vero ſpecies intelligibilis ponitur in intellectu ad ſimpliciter poſſe. ¶Et præterea, qa quanuis vnus ſit habitus in intellectu nro vnius ſciētiæ: ſunt tñ neceſſariæ plures ſpecies intelligibiles ad intelligēdū illa plura, quæ ſunt in tali ſciētia. Vnde exēplū adductū ab expoſitoribus D. Tho. de habitu ſciētiali nō eſt ad propoſitū, qa habitus non ſe tenet ex parte obiectorū ſed ex parte intellect⁹ & potētiæ, quę facilitatut ex pluribus actibus, & p plures actus ꝑducit habitū ad quē habitū ꝑducēdū nō cōcurrit obiectū tanꝗ ſimplr neceſſariū, & vt cauſa immediata, ſed tanꝗ cauſa illius actus, à quo immediatē ꝑducii. Vñ ſi potētia produceret actus ſine obiecto vt cōcauſa, vt cōtingit in volūtate, ille habit⁹ eodē modo ſe habebit ad potētiā facilitandā, acſi eſſet ab obiecto etiā ꝑductus. ¶Et præterea, qa ſpecies nō ſolū cōcurrit vt cauſa efficiēs intellectionis, ſed etiā vt naturalis ſimilitudo obiecti. Vñ quāuis habitus poſsit plura cōprehēdere quatenus in tellectus facilius poſsit per illū plura illa intelligere, nō tñ habet rationē naturalis ſimilitudinis, & hoc eſt, ꝙ Doctor docet implicare contradictionē dari vnā naturalē ſimilitudinē, quę in quātū naturalis ſimilitudo repræſentet plura, quatenus plura ſunt, quia quāuis illa plura poſsint cōuenire in vna ratione cōi: illa tñ ratio cōis non pōt eſſe adęquata vtriq;. Nā v. g. homo & equus poſsūt cognoſci quatenus animalia ſunt, & quāuis illi (vt ſic) dabilis ſit vna ratio cōis, nō tamē quatenus homo & equus, taliter ꝙ repræſentętur p vnā eandē ſpeciē neq; in gñe rei neq; in gñre obiecti, nā illa ratio in gñre obiecti quid aliud eſt, quam ipſa natura hoīs & equi ꝑut dicūt ordinē ad potētiā cognoſcitiuā. Potētia aūt cognoſcitiua ſecluſa ſpecie neutrū abſtractiuè pōt cognoſcere, ergo ſi intellectus debet cognoſcere hominē, vt homo eſt, debet habere ſpeciē repræſentatiuā hominis vt homo eſt, ſed homo, vt homo eſt, nō pōt cōuenire in vnica ratione obiectiua reali cū equo (vt equus eſt) quia tunc poſſet talis ratio obiectiua ꝑducere ſpeciē repræſentatiuā ipſius, & p cōſequēs dabilis eſſet aliqua ſpecies acq̄ſita rep̄ſentatiua pluriū, ergo implicat dari ſpeciē intelligibilem rep̄ſentatiuā pluriū. ¶Secūda cōcluſio. Probabile eſt etiā eſſe cauſabilē aliquā ſpeciē p ſe infuſam immediatè à Deo repręſentatiuā pluriū quidditatū. Hāc cōcluſionē docet ſapiētiſs. Bargius in. 2. d. 3. q. 6. fol. 133. col. 1. ꝓpè fin. & dicit eſſe de mēte doctoris. Et in hac ſententia illa vniuerſalis ſpecies indigeret exiſtētia rerum ad repræſentandū actualiter per modum termini, licet non per modū mouentes. ¶Tertia cōcluſio. Deus de facto non produxit iſtas ſpecies in angelis. Probatur, qa ꝑduxit ſpecies conformes na

Secunda concluſio.

Tertia concluſio.

terræ Angelorũ, ſed illæ ſunt quæ ſupplent ſpecierũ acquiſitarũ vices, ergo per accidẽs infuſas. ¶ Reſpõdetur argumẽtis. Ad primũ negando antecedẽs, & ad ꝓbationẽ dicitur, ꝙ quã his argumenta, in cõtrariũ adducta, ali qualẽ videantur habere ſolutionẽ, non tñ ha bẽt verã ſolutionẽ, vt ex impugnationibus patet. ¶ Ad ſecũdũ reſpõdetur negãdo ſe- quelã, quia eſſentia diuina eſt infinita, & in eſſendo, & in repræſentando, quæcũq; autẽ ſpecies creata in nullo genere põt eſſe infi- nita. Et per cõſequẽs nõ põt infinita repræ ſentare, & qa implicat, ꝙ detur vnica ratio cõis pluribus differẽtibus, quatenus diſtin- cta ſunt (quia in rõne cõmuni, quæ coueni- rẽt, nõ differrẽt) & p cõſequẽs in illo, ꝙ dif- ferunt, nõ poſſunt conuenire: ideo implicat dari vnã ſpeciẽ naturalẽ ſimilitudinẽ pluriũ diſtinctorum, quatenus illa plura diſtincta ſunt. ¶ Ad tertiũ reſpõdetur, ꝙ ſpecies intel ligibiles nõ ſolũ habent eſſe principia agen di, ſed etiã habent eſſe naturales ſimilitudi- nes obiectorũ, & ex hac parte implicat vnã ſpeciẽ eſſe naturalẽ ſimilitudinẽ pluriũ, qua tenus plura ſunt. ¶ Ad vltimũ reſpõdetur negãdo paritatẽ rõnis, nam ſenſus internus percipit ſenſibilia externa, nõ quatenus ex terna ſunt, qa hoc ꝑtinet ad ꝓpriũ ſenſum externũ, & ſic nõ pcipit diſtincta, quatenus diſtincta. At vero angelus ſuperior percipit diſtinctas naturas, quatenus diſtinctæ ſunt. Quod patet ex eo, quia Angelus inferior in omni opinione per plures ſpecies percipit plures naturas, & tñ intellectus Angeli ſu- perioris nõ ſe habet ad intellectũ Angeli in ferioris, ſicut ſenſus extern⁹ ſe habet ad ſen ſum externũ, qa intellectus Angeli ſuperio ris & inferioris tãtũ diſtinguũtur penes per fectiorẽ rationẽ intellect⁹ in ſuperiori, quã in inferiori. At vero ſenſus internus & ex- ternus, quãuis cõueniãt in vna ratione ana- loga, ſcilicet in rõne ſenſus, quæ eſt ratio ge nerica, nõ tñ in rõne ſpecifica ſenſus, in qua oẽs ſenſus externi cõueniũt, nõ tñ ſenſus in ternus & externus. Et ſic nõ ꝓcedit argumẽ tum à ratione ſenſus ad rationẽ intellectus. ¶ Ad argumẽta p ſecunda parte. Ad primũ rñdetur cõcedẽdo maiorẽ, & negãdo mino rẽ, qa nõ eſt perfectio alicuius, ꝙ nõ eſt ſibi poſsibile. ¶ Ad. 2. reſp. negando minorẽ, nã talis ſpecies, quãuis nõ ſit ſupnaturalis, im- plicat tñ dari, qa implicat plura repræſenta ri ſub rõne pluriũ p vnicã rationẽ formalẽ tantũ. ¶ Ad tertiũ rñdetur cõcedẽdo totũ, negatur tñ, ꝙ talis ſpecies ex eo habeat ex- cellentiã, qa poſſunt plura repræſentare, ſed habent excellentiã in hoc, ꝙ limpidius, cla rius, & perfectius repræſentant ſua obiecta repræſentabilia. ¶ Ad quartũ rñdetur, non eſſe eandẽ rationẽ de cauſis effectiuis, & de ſpeciebus intelligibilibus, ꝓpter diſparita- tẽ rõnis, quę inter illa reperiũtur, nã ſpecies intelligibiles habent, ꝙ cauſant, repræſentã do. Vnde ſi illis implicat poſſe plura repræ ſentare: implicabit etiã, & poſſe producere plura repræſentãdo, ꝙ nõ cõtingit in cauſis effectiuis, qa nõ eſt de rõne cauſæ effectiuę, ꝙ repræſentet, ſed tantũ, ꝙ ſuũ effectũ ꝓdu cat. ¶ Ad cõfirm. rñdetur, illã eſſe ſniam D. Tho. At vero in ſnia Doctoris dicẽdũ eſt, ꝙ ſingulas differẽtias numerorũ cognoſcit an gelus p ſingulas ſpecies. Neq; ex hoc ſequiẽ dari infinitas ſpecies in actu, qa numeri non ſunt infiniti. Vel ſecũdo rñdetur, ꝙ talium differẽtiarũ põt Angelus abſtrahere ſpecies ſucceſsiuẽ, & nõ ſimul, ſicut etiam de indiuĩ duis dicẽdũ eſt, quæ oĩa cognoſcit Angelus abſtrahẽdo ſpecies ſingulares ab illis, ꝗa per ſpeciẽ. v. g. naturæ humanæ, nõ poſſunt co- gnoſci diſtinctẽ indiuidua ipſius naturæ, ni ſi ſub illa cõi rõne, qua homines ſunt. ¶ Ad vltimũ rñdetur, cõcedẽdo antecedẽs, & ne- gãdo ſequelã. Nã vt diximus ſupra, quãuis oĩa indiuidua poſsint cognoſci p vnicã ſpe- ciẽ quãtũ ad illã rationẽ cõem, in qua cõue- niũt: nõ tñ põt cognoſci quantũ ad peculia rẽ rationẽ vniuſcuiuſque, qua inter ſe diſtin guũt, & ꝓpter hoc ponẽdus eſt iuxta ſniam doctoris intellectus agens in Angelis, quo abſtrahat ſpẽs ſingulares ab ipſis indiuiduis.

Ad arg. reſpõdetur. Ad primũ. Ad ſecundum arg. Ad tertiũ argum. Ad vltimum arg. Ad argumen. pro ſecũda parte. Ad primũ. Ad ſecundum argu. Ad tertiũ argum. Ad quartum arg. Ad confir. Reſpondetur arg. Ad vltimum arg.

QVÆSTIO V.

Quomodo in Angelis ſuperioribus ſe ha- beant ſpecies vniuerſaliores in ſenten- tia Diui Thomæ.

QVanuis autem quæ diximus in præcedẽti quæſt. ſatis ꝓbabili- ter, ſcilicet non poſſe dari ſpe- cies vniuerſaliores in Angelis, quia tñ cõtraria ſnia ſuã habet probabilita- tem, vt facilius intelligatur in præſenti quæ ſtione iuxta ſententiam prædictam quæ ve rè D. Tho. eſt diſputandũ eſt, quomodo ſe habeãt tales ſpecies vniuerſales. Vnde pro parte negatiua eſt primũ argumentũ. Non eſt neceſſarium, quod deſcendendo ad An-

gelos inferiores augeatur ſemper numerus ſpecierũ, ergo nec quod aſcendendo ad perfectiores diminuat. Patet cõſequentia, quia eadẽ videtur eſſe ratio in vtroq;. Antecedẽs vero ꝓbatur, quia detur aliqs Angelus, qui pro vnaquaq; natura ſpecifica habeat vnam ſpeciẽ intelligibilẽ, ſi Deus creaſſet aliũ imperfectiorẽ iſto, talis nõ haberet plures ſpecies, ergo.
2. *Notab.* ¶ Secũdò eadẽ eſt ratio, quãtũ ad hoc de ſenſu & intellectu, ſed nõ eſt neceſſariũ, ꝙ ſenſus pfectior, & ſuperioris ordinis cognoſcat per pauciores ſpecies, ergo etiã neq; eſt neceſſariũ, ꝙ intellectus perfectior
3. *Notab.* cognoſcat per pauciores ſpecies. ¶ Tertiò, ponamus ꝙ Deus creaſſet Angelũ, qui per vnã ſpeciem cognoſceret omnes quidditates, adhuc tamen poſſet creare aliũ Angelũ perfectiorẽ iſto, ergo ille alius Angelus perfectior poſſet per ſuam eſſentiã cognoſcere omnia cognoſcibilia ſecluſa quacũque ſpecie. Patet cõſequentia, quia ille alius Angelus imperfectior per vnicã tantũ ſpeciẽ cognoſcit omnia cognoſcibilia, ergo Angelus illo perfectior ſine illa ſpecie per ſolam ſuã eſſentiam cognoſcet omnia cognoſcibilia.
1. *Notab.* ¶ Pro explicatione huius quæſtionis ſtando in ſententia D. Tho. eſt aduertendũ primò, quid intelligat D. Tho. per ſpecies vniuerſaliores. Quare dicunt nonnulli per ſpecies vniuerſaliores intelligere illas quæ plura obiecta repræſentant perfectè, & quoad proprias rationes ipſorum, & non illas ſpecies quæ repræſentãt obiecta vniuerſaliora
2. *Notab.* in prædicãdo. ¶ Secundò aduertũt, tripliciter poſſe intelligi, ꝙ vna ſpecies ſit vniuerſalior altera in repræſentando, nã cũ in aliqua re tria poſſint eſſe quibus à multis alijs diſtinguitur, ſcilicet differẽtia indiuidualis, differẽtia ſpecifica, & plures modi particulares, qui poſſunt ipſi conuenire, præſertim per reſpectũ ad diuinã prouidentiam à qua ordinatur ad varios effectus & fines, & habet diuerſas habitudines ad reliquas res vniuerſi. Tripliciter etiã poteſt vna ſpecies dici altera vniuerſalior. Primò quia repræſentat plura ſingularia ſub eadem ſpecie. Secũdò quia repræſentat plures naturas ſpecificas etiam quoad proprias differentias earũ. Tertiò tandẽ, quia repræſentat eãdem rem ſecundũ plures ex illis modis, quibus eſt cognoſcibilis: in præſenti tamẽ, ſolum eſt difficultas de duobus vltimis modis vniuerſalitatis, & præcipuè de ſecũdo, nam de primo non poteſt eſſe vlla controuerſia in ſententia D. Tho. quam nunc explicare contendimus, quia cum ipſe doceat Angelum cognoſcere ſingularia cuiuſque naturæ ſpecificæ per ſpeciem ipſius naturæ, conſequenter dicendum eſt, ꝙ eo ſpecies aliqua eſt vniuerſalior reſpectu ſingularium, quò fuerit vniuerſalior reſpectu naturarũ quibus cõtinetur.
¶ Tertiò eſt notandũ, dupliciter poſſe dici 3. *Notab.*
vnum Angelum ſuperiorem, & perfectiorẽ altero, quantum attinet ad præſens inſtitutum; ſcilicet ratione cuiuſq; exceſſus in perfectione eſſentiali, & ſpecifica, aut ratione alicuius maximi exceſſus qui pertineat ad inæqualitatem in Hierarchia, aut ordine, ſuppoſito Hierarchias & ordines diſtingui penes naturalia. ¶ Vltimo aduertunt tribus *Vltimo notab.*
modis explicari ſentẽtiam D. Tho. ab eius interpretibus, nam primo dicunt quidam intelligendam eſſe de quocunque exceſſu inter Angelos in perfectione ſpecifica, & de maiori vniuerſalitate ſpecierum, quæ cõſiſtat in hoc, quod eſt repræſentare ſimul plures naturas ſpecificas. Et hunc ſenſum videtur ſequi Caiet. in hoc loco. Alij vero admittunt primum quod attinet ad inæqualitatem inter Angelos, negant tamen ſecundum, ſcilicet, quod maior vniuerſalitas ſpecierum debeat neceſſario conſiſtere in hoc quod eſt repræſentare ſimul plures naturas ſpecificas, & dicũt, quod licet hoc ſufficiat, non tamen requiritur ſed ſufficit repræſentare eaſdẽ naturas ſub vniuerſaliori modo, hoc eſt ſecundũ plures rationes, & modos cognoſcibiles de ipſis. Ita docet Capreolus in 2. diſt. 3, q. 2, art. 3. in ſolut. ad 4. Aureoli contra. 7. concluſionem. Alij autem, de quorum numero eſt Ferrara 2. cõtra gent. c. 98. cõueniunt cum Caiet. in modo explicandi vniuerſalitatem ſpecierum, dicũt tamẽ non ſufficere ex parte Angelorum qualẽcunque exceſſum in perfectiõe eſſentiali, ſed requiri exceſſum in Hierarchia, aut in ordine.
¶ Cõcluſio. Quo aliquis Angelus eſt altero *Concluſio.*
ſuperior in perfectione eſſentiali, tanto habet ſpecies vniuerſaliores: & ex cõſequenti quãto Angelus eſt ſuperior in gradu ſpecifico tãto habet ſpecies repræſentantes ſimul plures naturas ſpecificas. Hæc cõcluſio probatur, nam in primis expreſsè affirmat Di- *Prima ratio.*
uus Thom. Angelos quo perfectiores ſunt, eo vti ad intelligẽdũ vniuerſalioribus ſpeciebus. Qđ vero per Angelos perfectiores intelligat eos qui alios excedunt in gradu ſpecifico, & nõ ſolũ eos, qui ſunt ſuperiores

in Hierarchia aut ordine. Probatur primo, quia abſolutè & ſine limitatiõe loquitur de Angelis perfectioribus. ¶ Et ſecundo, quo- *Secunda ratio.* niam hoc probat eius ratio quæ fundatur in maiori aſsimilatione Angeli perfectioris ad Deum; conſtat autem quod hæc maior aſsimilatio nõ ſolum reperitur quãdo vnus Angelus excedit alterum in Hierarchia & ordine, ſed etiam quando excedit in gradu *Tertia ratio.* ſpecifico, ergo. ¶ Tertiò, quia non eſt certũ iuxta ſententiam D. Tho. differentiã vnius Hierarchiæ ab altera, aut vnius ordinis, ab alio ſumi ex diuerſitatibus in gradibus eſſentiæ, aut ſolum ex diuerſitate miniſteriorum, & donorum gratiæ. Eſt autem certum, quod iuxta ipſius ſententiam vniuerſalitas maior aut minor ſpecierum in Angelis proportionatur maiori aut minori perfectioni eſſentiali, ergo.

¶ Quod etiã per ſpecies vniuerſaliores intelligat D. Tho. illas, quæ ſimul repræſentant plures naturas ſpecificas. Probatur, quia in ſolutione ad ſecundũ, expreſsè docet, quod per ſpecies vniuerſales intelligit eas, quæ repræſentant plura obiecta etiã quo ad ea, quæ ſunt ſingulis propria. Et in ſolutione ad tertium, comparat ſpeciem vniuerſalem cum eſſentia diuina; in hoc quod propter ſui excellentiam ſufficit, vt per eam cognoſcantur multa propria cognitione. Ex quibus locis apertè conſtat, quod Diuus Thomas vniuerſalitatem ſpecierũ explicat per reſpectum ad pluralitatẽ obiectorũ, & non per reſpectũ ad pluralitatẽ rationum in eodem obiecto, & ex conſequenti, quod eodem modo acceperit maiorem vniuerſalitatem quando comparat vnam ſpeciem ad aliam. *Quarta ratio.* ¶ Deinde probatur ratione articuli, vt explicatur à Caiet. quia non ſolum intelligere, aut intelligere clarè, & diſtinctè, ſed etiam intelligere plura per vnam rationem intelligendi eſt in Deo perfectio ſimpliciter, vt conſtat ex diffinitione perfectionis ſimpliciter, ergo quo aliqua creatura intellectualis fuerit perfectior in gradu ſpecifico, eo magis aſsimilabitur Deo in iſta perfectione, & non ſolum in hoc quod eſt intelligere clarè & perfectè. Patet ſequela, quia quanto aliqua creatura eſt perfectior tanto magis aſsimilatur Deo in omnibus perfectionibus ſimpliciter, quarum ipſa eſt capax ſecundum ſuam naturam neque poteſt reddi aliqua ratio cur aliqua earum excipiat: conſtat autem, quod iſta perfectio intelligendi plura per vnam ſpeciem poteſt naturaliter cõmunicari Angelo, quoniam, & talis ſpecies poteſt naturaliter produci à Deo, & Angelo eſt connaturale intelligere per ſpecies infuſas à Deo ergo quo Angelus fuerit perfectior in gradu ſpecifico, tanto erit Deo ſimilior in iſta perfectione: & ex conſequenti, intelliget per ſpecies vniuerſaliores.

Quinta ratio. ¶ Probatur præterea, ſimilitudine deſumpta ex ingenio humano, qua etiam vtitur D. Thom. in artic. Nam homines præſtantes ingenio in vno principio vniuerſali vident plures veritates, quam alij, qui tardiores ſunt ingenio, qui nõ intelligũt niſi ipſis tales veritates ſigillatim proponantur, ergo ſignum eſt, quod pertinet ad præſtantiã intellectus indigere paucioribus ad intelligendum, & ex conſequenti, etiam pertinebit ad ipſius perfectionem, quod paucioribus indigeat ſpeciebus. ¶ Confirmatur, *Confirm.* nam in naturalibus, & moralibus, & in rebus artificialibus, quanto aliqua res eſt perfectior, & ſuperior, tanto paucioribus indiget ad operandum. Verbi gratia in naturalibus, Sol vnica virtute ſiccat, & calefacit, & tamen ignis id facit duabus virtutibus, ſcilicet calore, & ſiccitate. Et ſimiliter in moralibus, Rex vnica poteſtate facit ea quæ magiſtratus faciunt diuerſis poteſtatibus. Et tandem in artificialibus, quo artifex ſuperior eſt, eò vtitur paucioribus inſtrumentis, ergo ſimiliter dicẽdum eſt, quod Angeli ſuperiores vtuntur paucioribus ſpeciebus ad intelligendũ, & ex conſequenti vniuerſalioribus. ¶ Neq; ex hoc exẽplo colligi poteſt D. Thom. docere, quod homines præſtantes ingenio vtantur paucioribus ſpeciebus, ſed tantum quod indigeãt paucioribus principijs ad intelligendum plures veritates, & ex hoc colligit ſignum eſſe præſtantis intellectus indigere paucioribus ad intelligendum plura, & cõſequenti, quod Angeli præſtantiores indigent paucioribus ſpeciebus. Quare non eſt eadem ratio de Angelis & hominibus. Nam omnes homines æquali numero ſpecierum vtuntur, tum quia inter homines non eſt diſtinctio eſſentialis in gradu intellectuali, ſicut inter Angelos, tum etiam, quia homines nõ poſſunt habere ſpecies vniuerſales, cum accipiant eas à rebus, Angeli vero nec accipiũt, nec poſsũt accipere ſpecies à rebus, & ideo habent illas infuſas vniuerſales.

¶ Sextò

6. Ratio. ¶ Sextò probatur, impugnatione aliarum ſententiarum, quoniam Angeli ſuperiores vtuntur ſpeciebus vniuerſalioribus, ſed iſta maior vniuerſalitas non poteſt primo conſiſtere in repræſentatione plurium ſingulatium, aut modorum, ſiue rationum intelligibilium, ergo, neceſſariũ eſt, quod conſiſtat in repræſentatione plurium naturarum ſpecificarum. Maior patat ex dictis, licet intelligatur de inferioritate in gradu ſpecifico, quoniam omnia argumenta, quę propoſuimus ptobant eam in iſto ſenſu. Minor vero probatur, quia in primis, non conſiſtit illa maior vniuerſalitas in repræſentatione plurium ſingularium, quoniam nulla ſpecies in Angelis poteſt repræſentare plura ſingularia, niſi quia repræſentat plures naturas ſpecificas, cum iuxta ſententiam D. Tho. quæcunque ſpecies in Angelis ſufficiens eſt, quantum eſt de ſe, ad repræſentandum omnia ſingularia quæ multiplicari poſſunt ſub natura ſpecifica, quam repræſentat, & propter eandem rationem non conſiſtit in repræſentatione plurium modorum, quoniã omnes iſti modi ſi pertineant ad ordinẽ prouidẽtiæ naturalis, repræſentantur per ſpecies reprę́ſentãtes naturas ſpecificas, aut ſingulares quibus accidũt, ſi verò pertineãt ad ordinẽ ſupernaturalẽ, non eſt mẽſurãda in ordine ad eos naturalis vniuerſalitas, & perfectio ſpecierũ non de qua nũc, loquimur.

Ad argumenta. ¶ Reſpondetur argumentis. Ad primum reſpondetur, negando antecedens, & ad probationem dicitur, quod dato angelo, qui habeat ſpeciẽ in infimo gradum vniuerſalitatis, qui poſsit eſſe Angeli cõnaturalis, nõ poterit produci alius Angelus imperfectior.

Reſponde. Ad primũ. ¶ Ad ſecundũ reſpondetur negando maiorem, quia non poteſt ſenſus per vnam ſpeciem plura cognoſcere obiecta, quia accipit ſpecies ab obiecto, & ita non eſt neceſſarium, quod quanto ſuperior eſt, tanto habeat ſpecies vniuerſaliores, licet Caieta. videatur innuere oppoſitum.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertiũ reſpondetur, quod licet daretur aliquis Angelus, qui intelligeret omnia alia à ſe per vnam ſpeciem, & Deus produceret alium Angelum eo perfectiorem, non ſequitur, quod intelligeret omnia per ſuam ſubſtantiam, & ſine ſpecie, quia in eo caſu Deus Angelo (qui intelligeret per vnam tantum ſpeciem) infunderet aliam ſpeciem, qua intelligeret Angelum de nouo productum, quia ad intelligendum non haberet antea ſpeciem, & ſimilem ſpeciẽ infunderet omnibus aliis Angelis inferioribus, & ita in omnibus æqualiter multiplicarentur ſpecies, & ex conſequenti quo Angeli eſſent perfectiores, eo per pauciores ſpecies intelligerent, & ſic nunquã daretur aliquis Angelus (qui ad intelligendum alia à ſe) non haberet ſaltim vnam ſpeciem.

Obiectio. ¶ Quod ſiquis arguat, quod ex hoc ſolum ſequitur, quod Angelus ſupremus intelligeret per pauciores ſpecies, nõ tamẽ quod per vniuerſaliores.

Solutio. Reſpondetur etiam ſequi hoc ſecundum, quoniam ſpecies, qua vteretur Angelus vltimò productus, non ſolũ repræſentaret omnia, quę repræſentabat ſpecies, quã habebat Angelus præexiſtens, ſed etiam ſubſtantiam Angeli præexiſtentis, quam ipſe per eandem immediatè, & nõ per ſpeciem cognoſcebat.

Obiect. 2. ¶ Quod ſi rurſum obijcias, quia ſaltem ſequitur, quod illa ſpecies de nouo infuſa non eſſet vniuerſalior in Angelo perfectiori, quam in minus perfecto, cum in omnibus repræſentaret tantum Angelum de nouo productum, & tamen videtur neceſſarium, quod quæuis ſpecies in particulari ſit proportionata Angelo, cui conuenit quantum ad perfectionem, & vniuerſalitatem.

Solutio. ¶ Reſpondetur concedendo ſequelam, neque, hoc eſt vllũ inconueniens, quia quando dicimus eſſe connaturale Angelis, quod ſuperiores excedant alios in ſingulis ſpeciebus, quoad earum vniuerſalitatem, non eſt intelligendum abſolutè, ſed cum limitatione, ſcilicet, de ſpeciebus quæ infuſę ſunt Angelis in eorum creatione, & ſtante numero & ordine rerum, qui nunc eſt in vniuerſo, quia ſi Deus produceret de nouo aliquam naturam ſpecificam etiam materialem, aut à principio decreuiſſet ſolum producere in vniuerſo naturas Angelicas, non poſſet ſeruari talis proportio, quia in priori caſu neceſſarium eſſet, quod in quocunque produceretur de nouo ſpecies aliqua, quæ tantum repræſentaret illam naturam, quoniam ſpecies præexiſtentes non poſſent eam repræſentare, ita docet D. Tho. q. 56. art. 1. ad 4. vbi aſſerit quod eiuſdẽ ordinis eſſet, quod Deus adderet aliquã creaturã in vniuerſo, & aliquã ſpeciẽ intelligibilẽ Angelo. In poſteriori autẽ caſu prius finirentur obiecta, quam aſcendẽdo per ſpecies vniuerſaliores perueniretur ad maximam vniuerſalẽ, quæ ſupremo Angelo conueniret.

DISPVTATIO VNDECIMA, DE COGNITIONE ANGElorum reſpectu ſingularium materialium, vel immaterialium. Continet octo Quæſtiones.

P*Rima. Vtrùm ſingularia ſint per ſe intelligibilia.*

Secunda. Vtrùm in intellectu poſsibili ſint ponendæ ſpecies intelligibiles ſingularium.

Tertia. Vtrùm Angeli per ſpecies proprias ſingularium cognoſcant ipſa ſingularia.

Quarta. Vtrùm duratio temporis repræſentetur Angelo per ſpeciem vniuerſalem.

Quinta. Vtrùm per diuinam potentiam poſſet dari ſpecies intelligibilis repræſentatiua, vel repræſentans futura contingentia.

Sexta. Vtrùm Angeli poſſunt cognoſcere futura ex naturalibus.

Septima. Vtrùm cogitationes cordis, intellectiones, & volitiones productæ in eſſe reali ſint naturaliter cognoſcibiles ab Angelis.

Octaua. Vtrùm Angeli naturaliter cognoſcant myſteria gratiæ poſt quam habent eſſe reale productam.

TEXTVS.

CONtra hoc quod dicitur, quod non intelligit per ſe particulare, niſi per vniuerſale, quia ſingularitas non impedit, quin intelligatur, aliter Deus non poteſt ſeipſum intelligere. Neque etiam limitatio, quia ſic quidditas Angelica non eſſet per ſe ab ipſo intelligibilis, neque eſt ibi materialitas, aut alia conditio impediens. Diſtinctione. 3. quæſt. 8. ante literam. C.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera docet ſingularia eſſe per ſe intelligibilia, pro cuius maioti explicatione ſit quæſt.

QVÆSTIO I.

¶ *Vtrum ſingularia ſint per ſe intelligibilia.*

DE hac re duplex eſt principalis ſententia. Prima eſt D. Tho. & omnium Thomiſtarum aſſerentium ſingularia non poſſe cognoſci per propriam ſpeciem cognitione directa, ſed tantum cognitione reflexa. Hanc ſententiam docet D. Tho. 1. p. q. 86. art. 1, & ibidē eius expoſitores, & Ferrara. 1. cōtra Gent. ca. 65. & Capreolus in. 1. d. 35. q. 2. Probant autem ſuā ſententiam ratione D. Tho. ibidem. Nam intellectus noſter intelligit per ſpecies abſtractas à ſingularibus, ergo per illas ſpecies non poteſt directè cognoſcere ſingulare. Probatur conſequentia, quoniam illæ ſpecies abſtractæ non repræſentant ſingularia, ſed ſolum naturas vniuerſales. Quod autem intellectus noſter non poſsit intelligere per ſpecies ſingulares in ipſo, acceptas probabitur infra. 1. Senten. probatur quantū ad 1. partem. 1. Argu.

¶ Secundò. Obiectū proprium & immediatum noſtri intellectus eſt quidditas rei materialis, ſed potentia nihil cognoſcit directè niſi contineatur ſub obiecto ſuo immediato, ergo intellectus non cognoſcit directè ſingulare. 2. Argu.

¶ Tertiò. Singulare materiale nō poteſt immediate mouere intellectum, & directè, ergo neque poteſt directè intelligi. Probatur conſequentia, quoniam illud, quod directè intelligitur, directè etiam mouet intellectum. Antecedēs verò probatur, quia ſingulare materiale nō poteſt habere propriam ſpeciem in intellectu poſsibili, ergo, neque poteſt directè mouere intellectum. 3. Argu.

¶ Quartò probatur. Ex Ariſto. 2. Phyſicorum ca. 5. textu. 49. & in 2. de anima cap. 5. textu 60. Vbi docet, quòd ſenſus eſt ſingularium intellectus verò, & ſcientia eſt vniuerſalium, & 3. de anima textu. 20. inquit, vniuerſale cognoſci ab intellectu directè, ſingulare verò quaſi inflexione quadam. 4. Argu.

¶ Quintò. Res, quæ in ſua ratione includit materiam ſenſibilem ſignatam, & particularizatam, 5. Argu.

rizatam, non cognoſcitur directè à potentia cognoſcente per abſtractionem, ſed intellectus noſter cognoſcit per abſtractionē à materia, ſingulare vero in ſua ratione includit ſenſibilem materiam indiuiduā, & ſignatam, ergo. Probatur maior, quoniā ſi ſingulare ſenſibile & ſignatum cognoſceretur ab intellectu abſtrahente à materia, ſequitur, quod cognoſceretur aliquid per abſtractionem ab eo, quod eſt de intrinſeca ratione ipſius, & tunc non cognoſceretur vere ſecundum ſibi intrinſeca. Probatur minor, quoniam per illum intellectus differt à ſenſu, & propter abſtractionem conſtituitur à Philoſopho intellectus agens, vt naturas abſtractas efficiat à conditionibus indiuiduantibus.

Sextum argum. ¶ Sextò inter obiectum & potentiam debet eſſe proportio, ſed inter ſingulare, & intellectum non videtur eſſe legitima proportio, cum intellectus ſit immaterialis ſingulare autem materiale, ex quo etiam fit, vt intellectus non poſſit moueri à ſingulari, neque recipere in ſe propriam ſpeciem eius cum ſit materialis, ergo.

Septimum argum. ¶ Septimò. Secundum Philoſophum. 3. de anima textu. 16. ea quæ habent materiā, tantum ſunt poteſtate intelligibilia, ergo cum ſingulare ſit penitus materiale, non erit actu, & per ſe intelligibile.

Confir. ¶ Confirmatur ex illo, quod ibi docet Ariſtot. ibidem textu. 18. Vbi docet, quod intellectus agens eſt qui facit omnia intelligibilia, ſed hoc ſtare non poſſet, ſi ſingulare eſſet per ſe intelligibile, nam cum ſingulare actu tale ſit, non fit ſingulare ab intellectu agente, ac ideo per ſe, & actu eſſet intelligibile, neque fieret intelligibile ab intellectu agente.

Vltimum argum. ¶ Vltimò. Quia ſi ſingulare eſt per ſe intelligibile, ergo non eſt neceſſarius intellectus agens. Probatur ſequela, nam ideo ponitur intellectus agens, vt intellectus poſſibilis, qui eſt pura potentia ad intelligendum, neque poſſit recipere in ſe ſpecies rerum immaterialium & vniuerſaliū, intellectus agēs transferat res de ordine ſingularium materialium, & ſenſibilium ad ordinem vniuerſaliū immaterialiū, atque intelligibilium, ita vt percipi queant ab intellectu, ergo ſi ſingulare poteſt per ſe cognoſci, non igitur eſt neceſſarius intellectus agens.

Secunda pars. ¶ Secundò aſſerunt prædicti authores cū D. Tho. quod intellectus noſter cognoſcit ſingularia indirectè, & per quandā reflexionē. Probant autem ſuam ſententiam. Quia intellectus noſter cognoſcit ſingularia, quia intellectus cognoſcit (formans hanc propoſitionē, Socrates nō eſt Plato) Socratē & Platonē diſtinctè, ergo diſtinctè cognoſcit illa ſingularia, ſed illa nō cognoſcit directè, vt probatum eſt, ergo cognoſcit illa indirectè & reflexè. Patet ſequela, quoniam non datur alius modus cognoſcendi obiectum niſi aut directè, aut reflexè. *Probatur Primum argum.*

¶ Secundò. Quia ſecundū D. Tho. 1. contra Gent. c. 48. & Ferrara ibi. intellectus nō poteſt cognoſcere directè niſi illud quod directè repræſentatur per ſpeciem, quā in ſe habet, ſed ſpecies intelligibilis, quæ eſt in intellectu poſſibili, nō poteſt repræſentare directè ſingularia, cum talis ſpecies ſit abſtracta ſiue denudata à ſingularibus, ac proinde non poteſt directè illa repræſentare, ergo. *Secūdum argum.*

¶ Quid autem intelligat. D. Tho. quando docet intellectū cognoſcere ſingularia per reflexionem ſunt varij modi dicendi inter diſcipulos D. Thom. Primus eſt Caiet. aſſerentis, quod idcirco ſingulare cognoſcitur indirectè, & per reflexionem, quoniam nō cognoſcitur per proprium conceptum, ſed mediante conceptu naturæ ſpecificæ & argumentatiue. De qua re infra. *Circa prædictā ſententiam. Primus dicendi modus.*

¶ Secundus modus eſt Magiſtri Soto. 1. Phyſicorum, q. 2. art. 2. ad argumentā Durandi, ſcilicet, quod intellectus cognoſcit ſingulare indirectè & per reflexionem, quoniam cognoſcit illud non per propriam ſpeciem, ſed per ſpeciem naturæ vniuerſalis, quæ ſpecies determinatur à phantaſmate ad repræſentandum hoc ſingulare, quod eſt repræſentare illum per reflexionem quandam intellectus ſupra ipſum phantaſma, in quo phantaſmate intellectus contemplatur ipſum ſingulare. *Secundus modus dicendi.*

¶ Tertius modus explicandi eſt Capreoli in. 1. vbi ſuprà ex doctrina D. Thom. de veritate, quæſtio. 10. articul. 5. & quæſtio. de anima articul. 2. in ſolutione ad. 1. 2. dicit quod iſta reflexio fit hoc pacto. Intellectus noſter primo cognoſcit directè naturam vniuerſalem repræſentatam per ſpeciem, quam in ſe habet. Secundò reflectitur ſupra ſe, & cognoſcit actum ſuum. Tertiò cognoſcit ſpeciem intelligibilem, quæ eſt principium illius actus. Quartò cognoſcit phantaſma, à quo accipit illam ſpeciem. *Tertius modus dicendi.*

¶ Quin-

Quartus modus dicendi. ¶ Quintò. Denique cognoſcit ſingulare à quo illud Phantaſma cauſatum eſt, quæ omnia cognoſcit intellectus noſter per vnam ſpeciem, conuertendo ſe ad Phantaſma. Et quoniam pauci intelligunt iſtas reflexiones in ſuis actibus, ideo non bene percipiũt hanc doctrinam, quam tamen non ſolum Capreolus adhibet, ſed etiam Ferrara in 1. contra gentes ca.65. circa octauam ratione in reſponſione ad tertium dubium, & Iabellus. 7. metaphyſ. qui adducit alterũ locum expreſſum D. Thom. in quæſt. 2. de veritate articu. 6. Exiſtimat autem hunc tertium modum dicendi non aduerſari ſecundo, ſed potius eſſe explicationem illius. Magiſter Bañez. 1. part. q. 86. artic. 1. dubio. 1 ante. ſolutionem ad argumenta principalia.

Tertius modus dicendi. ¶ Alij autem ſuper primam partem. q. 14. art. 11. diſputatione vnica, propriam explicantes ſententiam docent quid ſit intellectum ſingularia inflexione quadam cognoſcere ſiue reflexè in ſententia D. Tho. dicẽtes. In omni intellectione vniuerſaliũ oportet intellectum ſe ſe cõuertere ad Phantaſmata eorũ, quæ intelligit, ſed tamen in cognitiõe ipſius ſingularis inflectitur quodãmodo ad eandem Phantaſmata, quaſi iterato ſe conuertens

Notab. ¶ Eſt tamen aduertendum, quod conuerſio ad Phantaſmata nõn eſt intellectio, vel cognitio ipſius Phantaſmatis, ita vt intellectus videre non poſſit, & percipere obiectum ſuum vniuerſale, niſi viderit prius phãtaſma, vt ſi aliquis colorem videre non poſſet, niſi in ſpeculo appareret. Sed idcirco conuertitur intellectus ad phantaſma, quoniam oportet intellectum, cognoſcentem, & percipientem vniuerſale vniri continuatione quadam cũ imaginatione, vt ipſa imaginatio ex imperio intellectus cõſtituat in actu phãtaſma ipſius vniuerſalis, quod actu intelligitur, ita docet Sanctus Tho. infra. q. 85. articulo. 7. quare intellectum conuerti phantaſmata, & non poſſe intelligere ſine ad phãtaſmate, nihil aliud eſt apud Ariſt. 3. de anima cap. 8. Quam intellectum mouere imaginationem ad formandum phantaſma ipſius vniuerſalis, quod cognoſcitur. Reflexio autem ad phantaſmata, quæ contingit in cognitione, & in intellectione, rei ſingularis, eſt quaſi regreſsio quædam ad priorẽ intellectionẽ, & id ſignificat hoc ſimilitudine Ariſtot. 3. de anima c. 4. ex linea inflexa, quæ in ſe ipſam recurrit cũ ex recta inflectitur in curuã. Quãdo igitur, cognitã quiditate ipſius vniuerſalis intellectus reuertitur, & redit ad conſiderationem ſui actus, & ſpeciei intelligibilis, & ex ea ad phantaſma, & ſingulare, (quia non poteſt actu intelligere niſi id cuius phãtaſma eſt in actu) tunc dicitur cognoſcere ſingulare per reflexionem, ſiue inflexionem quandam ad phãtaſmata. Et quamuis intellectus non poſsit habere ſimilitudinem indiuidui, quæ ſit ſpecies producta ab obiecto intelligibili, quia talis ſpecies producitur ab ea quidditate, quæ actione intellectus agentis ſeparata iã eſt à conditionibus indiuiduãtibus, & à circunſtantijs & proprietatibus ſingularibus, & idcirco talis ſpecies repræſentat vniuerſale, & nõ ſingulare: poteſt tamẽ intellectus habere in cognitione reflexa ſimilitudinem expreſſam, quæ ſit conceptus ab ipſo formatus ipſius ſingularis. Quia cognoſcendo ſpeciem intelligibilem, ex ipſa cognita format conceptum phãtaſmatis ſingularis, ex quo ipſa producta eſt, & talis conceptus immaterialis exiſtens, & nõ determinatus ad proprietates ſingulares, repræſentat immaterialiter proprietates illas materiales, vt ſpecies intellectus Angelici. Vnde quemadmodum in cognitione, & intellectione ipſius vniuerſalis neceſſarius eſt actus imaginationis ex conuerſione ad phantaſmata, vt phãtaſma rei intellectæ ſit in actu, ita in cognitione reflexa rei ſingularis cõſideratur phãtaſma ipſum, vt fiat proprius conceptus ipſius ſingularis & eſt aduertendum, quod nõ eſt opus vt per propriam ſpeciem intelligatur id, quod ex alterius cognitione intelligitur, vt conſtat in intellectione eorũ, quæ ſunt à materia ſeparata, quorum nulla eſt in nobis propria ſimilitudo, ſed tantum ex intellectione ſenſibilium colliguntur remotæ quædam ſimilitudines, igitur cum intellectus in cognitione reflexa progrediatur ad cognoſcendum ſingulare, non oportet, vt in ſeipſo habeat propriã ſpeciem ipſius ſingularis, ſatis eſt vt habeat remotã. Nam illa ſpecies eſt propria ipſius quidditatis, cũ quidditas illa ſit, quæ propriè intelligitur, & propriè eſt obiectum intellectus. Et eãdem ſpecies intelligibilis, quæ eſt propria ipſius quidditatis, eſt quidem remota ipſius indiuidui ſenſibilis, & ipſius ſingularis determinati.

Secunda ſentent. ¶ Secunda ſententia eſt Caieta. quæſt. 86. 1. partis artic. 1. Aſſerentis intellectum per ſe nun-

ſe nunquam cognoſcere ſingulare determinatum, ſed ſolum cognoſcere illum ſub ratione vaga, & ſub ratione ſingularis, idque non ſtatim, ſed vt ipſe dicit arguitiuè, ideſt, diſcurſu, & ratiocinatione, nam cognoſcens vniuerſale intelligit, quod illa natura non poteſt ſic per ſe exiſtere, ſed neceſſario debet eſſe in aliquibus, & hac via percipit ſingulare, aliomodo non niſi per ſenſus.

Vltima ſenten. ¶ Vltima ſententia eſt doctoris vt patet in litera: eandem docet in 4 diſti. 45, quæſt. 3. quam defendit Gregorius in. 1. diſtin. 3. q. 1. artic. 3. Durandus in 2. diſtin. 3. quæſt. 7. Caiet. Tienenſis & Burleus. 1. Phyſicorum & Apollinaris in quæſtionibus. 3. de anima quæſt. 12. Et multi alij ſuper. 3. de anima & alij ſuper libros phyſicorum & eſt communis ſententia omnium ſcotiſtarum. Pro

1. Notab. cuius explicatione eſt, primo notandum, quod titulus quæſtionis nō eſt de ſingulari immateriali, ſcilicet. Vtrùm vnus Angelus poſſet alium Angelum intelligere, ſed de ſingulari materiali, ſcilicet. Vtrùm Petrus, vel Paulus poſsint ab aliquo intellectu creato (Angelico, vel humano) quatenus Petrus, & Paulus ſunt cognoſci, & hoc non tantum cōceptu confuſo in ratione ſingularis vagi, ſed conceptu proprio diſtincto quatenus Petrus Petrus eſt, & Paulus Paulus eſt.

2. Notab. ¶ Secundò eſt notandū, quod in hac quæſt. alia inuoluitur quæſtio, ſcilicet, an talis cognitio fiat per propriam ſpeciem ipſius ſingularis, an vero per ſpeciem vniuerſalē, taliter tamen, quod ſicut ſpecies vniuerſalis eſt naturalis ſimilitudo hominis, ita ſit naturalis ſimilitudo Petri, quatenus Petrus eſt, & ratio huius eſt, nā tenentes contrariam ſententiam, docent, quod licet ſpecies intelligibilis vniuerſalis de ſe non magis ducat in cognitionem vnius quam alterius, tamen propter conformitatem, quam habet ſpecies illa vniuerſalis cum ſingulari, à cuius phantaſmate elicita eſt, & non cum alio, ita repræſentat vnum ſingulare, quod nō aliud. Vnde ſi ſpecies vniuerſalis repræſentatiua hominis elicita eſt ex ſpecie Socratis, ita ducit in notitiam Socratis, quod non Platonis, & ſi elicita eſt ex ſpecie Platonis, ita repræſentat, & ducit in notitiam Platonis, quod non Socratis, & hoc eſt fundamētum præcipuum in contraria ſententia. Titulus vero noſtræ quæſtionis ſic eſt intelligēdus, vtrùm intellectus noſter intelligat Petrum per ſpeciem Petri ſingularem, & particularem, & Platonem per ſpeciem Platonis ſingularem, & particularem cognitione diſtincta, & propria, ſcilicet, quatenus Petrus eſt Petrus, & Plato eſt Plato.

¶ Tertiò eſt notandum, quòd anima rationalis dupliciter poteſt conſiderari, vno modo vt eſt ſubſtātia ſpirituales, & immaterialis per ſe ſubſiſtēs, & ſimilis Angelis, & ſecūdum quod à metaphyſico cōſideratur. Secūdo modo poteſt conſiderari quatenus eſt actus corporis Phyſici pars hominis naturaliter cōnexa atq; copulata cum facultatibus ſenſitiuis, omnium rerum notitiam per ſenſus acquirens, & nullius rei cognitionem habens, & ſecundum quod à phyſico conſideratur, ſi cōſideretur primo modo eius ſumma perfectio conſiſtit in cognitione rerū diuinarum, & vniuerſalium, ſi autem ſecundo modo conſideretur (cum vt ſic induat quandam rationem materialitatis, non quod materialis ſit, ſed quia corpori materiali coniūgitur tāquam propria eius forma) ex hoc prouenit illi vt verſetur circa res corporeas materiales, & ſenſibiles. Ex quo infertur, quod ſicut conſideramus animam rationalem duplici hac cōſideratione, ita poſſumus conſiderare duplicem ſtatum animæ rationalis, vnum ſecundum quem quieſcit in conſideratione rerum vniuerſalium. Alterum vero ſecundum quod perſcrutatur res, quæ ſub ſenſu cadunt. Et ratio huius eſt, quia cū anima rationalis vtrāque rationem induat, quia & eſt forma ſpiritualis, & eſt actus corporis, cum nihil poſsit intelligere pro iſto ſtatu niſi fuerit adminiſtratum à ſenſibus, quia nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu. Hinc prouenit, quod intelligat & res immateriales, & res materiales, quia prius debet percipere per ſenſum ea, quæ per intellectum debet intelligere, tūc enim cum rerum ſingularium & ſenſibilium (quæ primum omnium ſe ſe ad intelligendum offerunt) notitias accipit, operatur quatenus eſt actus corporis, quando vero excitata, & illuſtrata talibus rerum ſingularium & ſenſibilium notitijs, ad rerum vniuerſalium, & immaterialium cognitionem, prouehitur, tunc enim agit, vt eſt ſubſtantia quędam immaterialis. Nā tunc animus noſter, ſe ipſum colligens, & excitans cum vim immaterialem, & prope diuinam cognoſcendi res vniuerſales, & immateriales, quæ antea veluti ſopita erat, intendit, & defigit in peruestigationem, atque contemplationem rerum

Vide doctorem in 4. diſt. 45. q. 2. tartaretum. 161. foli. 412.

rum vniuerſalium, & immaterialium, atque hac ratione omnes artes, & ſcientias adipiſcitur.

4. Notab. ¶ Quartò eſt notandum, quod inter ſingulare & intellectum noſtrum illa proportio reperitur, quæ ſufficiens eſt ad hoc vt poſſit perfectè intellectus cognoſcere ſingulare, & ratio huius eſt, quia licet intellectus per ſe, & vt intellectus eſt, ſit immaterialis, tamen intellectus prout eſt potentia animæ quæ eſt actus corporis, induit quandam rationem materialitatis, quia prout eſt coniunctus nihil poteſt intelligere, niſi fuerit prius in ſenſu, quod poſtea eſt in intellectu.

Vltimo notab. ¶ Vltimò eſt notandum, quod intelligibile, & ſenſibile ex ſuis rationibus formalibus differunt, iuxta ordinem, quem dicunt ad intellectum, & ſenſum, vnde intelligibile eſt illud quod poteſt percipi per intellectum, ſenſibile autem quod poteſt per ſenſum percipi. Vnde ſicut implicat quod intellectus ſit ſenſus, ita implicat quod intelligibile in quantum intelligibile, ſit ſenſibile in quantum ſenſibile, & è cõtra, ſi ly in quantum ſumatur reduplicatiue. At vero illud quod eſt ſenſibile, poteſt eſſe intelligibile, quatenus illud, quod dicit ordinem ad ſenſum, poteſt dicere ordinem ad intellectũ. *Nota hoc.* Vnde quod eſt primo ſenſibile, eſt etiam intelligibile, quia eſt perceptibile ab intellectu, qui habet próximitatem quandam, & coniunctionem cum ſenſibus, qualis eſt intellectus noſter coniunctus: imo & quodcunque ſingulare materiale, ſicut habet ordinem ad potentiam ſenſitiuam, ſecundum quod ſenſibile dicitur, ita etiam habet ordinem ad quancunque potentiam intellectiuam creatam, ratione cuius ordinis dicitur intelligibile.

Prima concluſ. ¶ Prima cõcluſio. Intellectus humanus per ſe cognoſcit ſingulare materiale determinatè. *Prima ratio.* Hæc concluſio eſt doctoris, vbi ſupra & probatur ratione ipſius. Intellectus ponens differentiam inter aliqua neceſſario cognoſcit illa, ſed intellectus coniunctus ponit differentiam inter hominem, & Petrum, inter Petrum & hunc hominem, ergo ſi determinatè cognoſcit hominem, & determinate cognoſcit hunc hominem, etiam determinate cognoſcit Petrum.

Secunda ratio. ¶ Secundò intellectus corrigit, ſenſum circa ſingulare determinatum, ergo per ſe cognoſcit illud, patet antecedens de baculo apparenti fracto in aqua, & intellectus iudicat contra iudicium ſenſus talem baculum non eſſe fractum.

Tertia ratio. ¶ Tertiò. Potentia ſuperior cognoſcit omnia, quæ inferior ei ſubordinata, ſed ſenſus eſt ſubordinatus intellectui, ergo. Maior patet in ſenſibus, cõmunis enim percipit omnia, quæ exteriores percipiũt, imaginatioque exteriores & communes. Memoria autem omnia cõſeruat.

Quarta ratio. ¶ Quartò. Argumentari eſt munus propriũ intellectus, ſed quædam ſpecies argumentationis, nempe inductio, verſatur circa ſingularia, ſiquidem inductio deſcribitur ab Ariſtot. 1. li. topicorũ, c. 10. Eſt quædã progreſſio à ſingularib[9] ad vniuerſale, ergo intellect[9] interdũ verſaſ in cognitione ſingulariũ. *Solutio.* Quod ſi reſpõdeas ſingularia cognoſci quidẽ ab intellectu non diſtinctè ſed confuſe.

Secunda Solutio. ¶ Vel ſecundò, quod ſingularia nõ cognoſcuntur ab intellectu, ſed tantum à ſenſu, ita vt inductio ſit opus duarum facultatum animæ, taliter tamen quod antecedens, habẽs quidem enumerationem ſingularium, cognoſcatur & formetur à ſenſu, concluſio autem colligens vniuerſale efficiatur ab intellectu, iuxta illud quod docet Themiſtius ſecũdo lib. poſteriorem. c. 36. vbi docet, quod antecedens inductionis pertinet ad ſenſum: concluſio autem eius ad intellectum.

Impugnatio primæ. ¶ Iſtæ tamen duæ ſolutiones non euacuant difficultatem. Prima enim falſa eſt, nam cũ inductione ex pluribus ſingularibus inferatur vniuerſale, neceſſario fatendum eſt, talia ſingularia eſſe diſtinctè cognita. Patet ſequela, nam cognitio antecedentis, vel per ſe vel certe ſecundum nos eſt cauſa efficiens notitiam conſequentis, ergo ſi cognitio antecedentis eſt confuſa, cognitio conſequentis non poterit eſſe diſtincta, quia tunc effectus eſſet præſtãtior ſua cauſa, cũ igitur cognitio conſequentis ſit diſtincta, neceſſario non fatendum eſt etiã cognitionẽ antecedẽtis diſtinctam eſſe, & cũ antecedens ſit plura ſingularia cognita, ergo talia ſingularia erunt neceſſario diſtinctè cognita.

Secũda ſolutio impugnatur. ¶ Neque ſecunda ſolutio aliquid valet, nam inductio eſt vna ſpecies argumentationis, vnus diſcurſus, vnus motus ipſius intellectus, prout continet in ſe antecedens, & cõſequens, quamobrem, in ea quoque erit vnũ idemque mobile quod à termino à quo, id eſt ab antecedente, & cognitione ſingularium, procedet ad terminum ad quem, hoc eſt ad conſequens, in quo cognitio eci vniuerſa-

uerſalis continetur, ſed huiuſmodi mobile
nihil aliud poteſt eſſe, imo neque fingere ni
ſi intellectus, ergo intellectus non ſolū co-
gnoſcit conſequens inductionis diſtinctè,
ſed etiam antecedens, ſed tale antecedens
ſunt ſingularia, ergo in inductione intelle-
ctus diſtinctè cognoſcit ſingularia.

¶ Confirmatur. Nā argumētari eſt ex vno
aliud inferre, ſed non poteſt inferri vnum
ex olus niſi vtrūmq; cognoſcatur, ergo cū
inductione intellectus ex ſingularibus infe
rat vniuerſale, & talem illationem non poſ-
ſit facere ſenſus, quia ſenſus nō attingit vni-
uerſale, neceſſario igitur dicendum eſt vni-
uerſale, & ſingulare diſtinctè ab intellectu
cognoſci.

Confir. 2. ¶ Confirmatur ſecundo. Quia falſum eſt di
cere quod illud antecedens inductionis, ſci
licet, Petrus eſt homo, poſsit cognoſci &
formari à ſenſu. Primò quia in tali antecedē
te, licet ſubiectum ſit terminus ſingularis,
tamen prædicatum eſt terminus vniuerſa-
lis, ergo quamuis ly, Petrus & ly, Ioannes
poſsint cognoſci à ſenſu, tamen homo,
quod de Petro & Paulo prędicatur, non po
teſt à ſenſu cognoſci, & per conſequens an-
tecedens inductionis non poteſt forma-
ri à ſenſu.

¶ Et ſecundò, quia cum in antecendente in-
ductionis dicitur, ſi Petrus eſt homo, diſtin
guitur homo à Petro, tanquā prædicatum
à ſubiecto, talem autem diſtinctionem non
poteſt facere ſenſus, ergo ab intellectu pro
uenit cognoſci, & effici tā antecedens quā
conſequens inductionis, ſed cōſequens co-
gnoſcitur diſtinctè, ergo & antecedēs. Ne-
que illud dictū Themiſtij probat oppoſitū
noſtræ ſententiæ, quia in illis verbis tātum
voluit ſignificare, antecedens inductionis
cognoſci quidem ab intellectu, ſed non niſi
coniunctones, & ſibus complicato: At verò
conſequens cum ſit vniuerſale ab intellectu
tantum percipitur, & ad eius notitiā nullo
pacto ſenſus admittitur.

Quinta ratio. ¶ Quintò. Omnis potētia, quæ ponit diſcri
men inter duas aliquas res, neceſſario co-
gnoſcit illas, ſed intellectus ponit differen-
tiam inter vniuerſale & ſingulare, ergo.

Solutio. ¶ Ad hoc argumentum reſpondent non-
nulli diſtinguendo antecedens, vel per vnā
potentiam, vel per aliam & aliam, ſi per vnā
potentiam. Maior eſt vera, ſed minor eſt fal
ſa ſi autem per aliam & aliam, nihil probat
illa ratio, cum igitur ponens differentiam
inter duas res, ſatis illis ſit cognoſcere vnam
per vnam potentiam, & alteram per aliam,
hinc prouenit quod homo ponens differen
tiam inter ſingulare & vniuerſale, non co-
gnoſcat vtrūmque per intellectum, ſed vni
uerſale quidem per intellectum, & ſingula
re per ſenſum.

¶ Iſta tamen reſponſio, veritati & Ariſtot. *Impugnatio.*
repugnat, etenim quærerē ex illis, an potē-
tia, quæ ponit diſcrimen inter duo, (ideſt
quod cognoſcit hoc eſſe aliud ab illo) ſit
vna, an multæ, multa eſſe impoſsibile eſt,
nam diſcernere vnum ab alio eſt vnus actus
vna cognitio, vnunque iudicium, ergo erit
vnius potentiæ, cum enim illa differentia,
ſeu (vt ita loquar) varietas ſit vnū quoddam
intelligibile, & vno actu, & ab vna potentia
cognoſci neceſſe eſt, quæ potentia procul-
dubio erit intellectus, ſed fieri non poteſt
quin ſi intellectus cognoſcat hoc eſſe aliud
ab illo, non apprehendat vtrumque; nam
varietas eſt relatio, & non poteſt diſtinctè
cognoſci niſi cognitis multis terminis eius,
alias enim, quo pacto intellectus verè ac ſe-
cure iudicare poterit hoc eſſe aliud ab illo,
ſiuè neutrum, vel certe, non vtrumque co-
gnitum & perſpectum habet. Quod autem
huiuſmodi reſponſio ſit contraria doctrinæ
Ariſtot. patet ex illo, quod ipſe docet ſecū
do de anima textu. 196. Vbi ſic ait, neque
ita ſeparatis contingit diſcernere, diſcernēs
quod aliud ſit dulce ab albo, ſed oportet ali-
quo vno vtraque manifeſta eſſe, ſic enim &
ſi hoc quidem ego, illud autem tu ſentires,
manifeſtū vtique eſſet, quod alia ab inui-
cem oportet autem vnū dicere, quod aliud,
aliud enim dulce ab albo dicit, ergo idem,
quare vt dicit, ſic & intelligit; & ſentit.
Quod igitur non poſsibile ſit ſeparatis di-
iudicare ſeparata palam eſt. Hactenus Ari-
ſtot. Quibus verbis ſignificat differentiam
ſeu varietatem aliquarum rerum non ſepa-
ratis, hoc eſt diuerſis potentijs, ſed vna ea-
demque cognoſci, & iudicari. Relinquitur
igitur quod prędicta ratio vim atque robur
ſuum retineat, recteque concludi ex ea, ſin-
gularia diſtinctè cognoſci ab intellectu.

¶ Secunda concluſio ſingularia cognoſcun *Secunda*
tur ab intellectu directè. Hęc concluſio pro *concluſio.*
batur. Primo ſingulare eſt cognoſcibile per *Prima ra*
propriam ſpeciem, ergo eſt directe cogno- *tio.*
ſcibile. Probatur antecedens, quia ſi ſingula
re non poteſt per propriam ſpeciem, & per
ſe ab intellectu cognoſci, vel id eſt, quia ſin-
gula-

gulare eſt, vel quia materiale eſt, ſed neutrũ impedit, ergo eſt directè per ſe, & per propriam ſpeciem cognoſcibile. Probatur Minor, quia non quatenus ſingulare eſt, nam ſingularitas non impedit cognitionem intellectus, eo quod ſingularia immaterialia, & ſpiritualia per ſe intelligibilia ſunt. Neque etiam quatenus materiale, quia hoc modo vniuerſale non poſſet cognoſci, cum dicat materiam, caro enim in vniuerſali materiam dicit, & homo carnẽ & oſſa, ſi ergo ſingulare non habet aliud quam materiam, & ſingularitatem, & neutrum obſtat intelligibilitati per ſe, ergo eſt per ſe intelligibile.

Secunda ratio. ¶ Secundò, intellectus incipit cognoſcere, vbi deſinit ſenſus, ſed ſenſus deſinit in cognitione rei ſingularis, ergo & intellectus incipit in re ſingulari. Ad hoc argumentum reſpõdent doctores contrariæ ſentẽtiæ, quod actio intellectus agẽtis incipit ab eo, in quo deſinit ſenſus, & terminatur in abſtractione ſpeciei intelligibilis, & ſic cõtinuãtur actio intellectus & actio ſenſus non tamen in cognitione, vel in operatione intellectus poſſibilis, quia inter operationem intellectus poſſibilis, & operationem ſenſus mediat operatio intellectus agentis.

Solutio.

Impugnatio. ¶ Secundò, ſingulare mouet intellectũ primo & per ſe, ergo primo & per ſe intelligitur. Antecedẽs patet, quoniã actiones ſunt ſingularium.

Confirma. ¶ Et præterea, quia intellectus noſter cognoſcit differentiam inter Petrum & hominem, non enim tantum mouetur ab homine, ſed etiam mouetur à Petro.

Solutio. ¶ Ad hoc argumentum reſpondent authores contrariæ ſententiæ, quod mouere intellectum dupliciter contingit, vno modo effectiuè, alio vero modo obiectiuè; ad motionem effectiuã requiritur ſingulare in eſſendo, quale eſt ſpecies intelligibilis, quæ ſimul cum intellectu efficit intellectionem. At vero ad mouendum obiectiuè oportet, ſi ſit natura vniuerſalis per talem ſpeciem intelligibilem repræſentata.

Solutio ad confirma. ¶ Ad illud autem de differentia reſpondẽt in quadam ſolutione ad 7. quod vt intellectus noſter cognoſcat differentiam, quæ verſatur inter vniuerſale & particulare, ſatis eſt, quod cognoſcat vniuerſale directè, & ſingulare reflexè, & in hoc ſenſu haberet aliud argumentum illud poſitum pro prima concluſione, quod deſumitur ex illo exemplo Ariſtot. de ſenſu communi, quoniam ſenſus cõmunis habet pro obiecto immediato ipſa ſenſibilia particularia. At vero intellectus, non habet pro obiecto proprio, & immediato ſingulare & vniuerſale. Et per hoc reſpõdent etiã ad quoddã argumentũ ſupra poſitum, nempe quod intellectus corrigit ſenſum, dicentes, ꝙ vt intellectus corrigat ſenſum ſatis eſt, quod ſingulare cognoſcatur ab intellectu per reflexionem, quamuis à ſenſu cognoſcatur directè.

Impugnatio. ¶ Contra iſtam tamen ſolutionem inſurgũt nonnulli dicentes hanc reſponſionem, quæ multorum communis eſt nihil aliud eſſe, quam effugium difficultatis, etenim quærendum ex illis, (dicunt prædicti) quid intelligant cum aiunt ſingulare cognoſci indirectè, nam hæc ratio illorum habet triplicem ſenſum. Primus eſt, ſingulare non eſſe directum obiectũ intellectus, hoc eſt principale, & ad quod cognoſcendum per ſe dirigitur, & ordinatur intellectus, & in cuius cognitione perficitur, & quieſcit.

¶ Secũdus ſenſus eſt, ſingulare idcirco cognoſci indirectè ab intellectu, quia intellectus nõ cognoſcit ipſum prout intellectus eſt, & in ſe manens, ſed prout applicat, & aggregat ſe ad ſenſus, & conuertit ad phantaſmata. Atque hi duo ſenſus veri ſunt, nihil que obſtant, quo minus ſingulare diſtinctè cognoſci queat ab intellectu, nam etiam accidens non eſt principale obiectum intellectus, nihilominus tamen cognoſcitur ab eo.

¶ Tertius ſenſus eſt, ſingulare indirectè cognoſci ab intellectu, (hoc eſt) non determinatè, & per ſe, neque per conceptum ad ſpeciem propriam, ſed per aliud; & hic ſenſus falſus eſt, tum quia eſt contra experientiam: vnuſquiſque enim experitur, ſe determinatè cognoſcere hoc, & illud ſingulare.

¶ Tum etiam, quia eſt contra rationem, nã ſi verbi gratia, Petrus cognoſcitur ab intellectu, non per proprium conceptum eius, ſed per conceptum alterius. Aut igitur per conceptum alterius ſingularis, vt Pauli, vel Ioannis, at fieri nõ poteſt vt cõceptus Pauli (cũ ſit ſingularis, & proprius eius) repræſentet Petrum, ergo. Aut per conceptum vniuerſale, nempe hominis, ſed cum vniuerſale per ſe indifferens ſit ad omnia ſingularia confuſè & indiſtinctè repræſentans ea, quare per conceptum eius non poteſt intellectus perduci in determinatam notitiam huius ſingularis, potius quam alterius. Quocirca

circa manifeſtum eſt, reſponſionem eorum, qui aiunt ſingulare cognoſci indirectè ab intellectu, non obſtare, quominus ſingulare diſtinctè, determinatèque cognoſci queat ab intellectu.

Confirm. ¶ Confirmatur, ex ſententia Philoponi tam in ſecundo de anima, textu 136. quam in tertio, textu nono. Vbi docet dupliciter ſingulare cognoſci ab intellectu, tum, quia intellectus ponit diſcrimen inter vniuerſale & ſingulare, quare debet vtrunque cognoſcere: tum etiã, quia rationis eſt corrigere ſenſum in his rebus, in quibus ſenſus fallitur, non poteſt autem ſenſus corrigi ab intellectu, niſi quod ſenſibus percipitur, etiam ab intellectu diſtinctè cognoſceretur, ergo intellectus neceſſario cognoſcet directè ſingularis per propriam ipſius ſingularis ſpeciem.

Tertia ratio. ¶ Tertiò. Intellectus apprehendit Socratem eſſe incommunicabilem, vel non communicabilem pluribus, ſed talis incommunicabilitas, vel non communicabilitas, non poteſt cognoſci per ſpeciem vniuerſalem, ſed per ſpeciem ſingularem, ergo ſingulare cognoſcitur per propriam ſpeciem, & non per ſpeciem vniuerſalem.

Confirm. ¶ Confirmatur, quia per ſpeciem vniuerſalem hominis non magis determinatè cognoſcitur Petrus, quam Paulus, ergo per ſpeciem vniuerſalem hominis non poteſt cognoſci differentia, quæ eſt inter Petrum & Paulum, ergo neceſſario ponenda eſt ſpecies repræſentatiua Petri diſtincta à ſpecie repræſentatiua Pauli, ſed illud, quod cognoſcitur per propriam ſpeciem, cognoſcitur directè, ergo intellectus noſter directè cognoſcit ſingularia.

Solutio. ¶ Ad hoc argumentum reſpondent nonnulli, quod licet ſpecies intelligibilis vniuerſalis de ſe non magis ducat in cognitionem vnius quam alterius: tamen propter conformitatem, quam habet ſpecies illa vniuerſalis cum ſingulari, à cuius phantaſmate elicita eſt, & non cum alio, ita repræſentat vnum ſingulare, quod non aliud. Vnde ſi ſpecies vniuerſalis repræſentatiua hominis elicita eſt ex natura Socratis, ita ducit in notitiam Socratis, quod non Platonis, Et ſpecies vniuerſalis hominis elicita ex natura Platonis ita ducit in cognitionem, & notitiam Socratis, ſicut ducit in cognitionem, & notitiam Platonis.

Impugnatio. ¶ Contra vel ſpecies vniuerſalis repræſentans Socratem facit hoc ſecundum ſe, aut mediante ſpecie ſingulari Socratis, à qua fuit deciſa, vel quoniam ab ipſa ſpecie ſingulari aliquid eſt impreſſum ſpeciei vniuerſali, ratione cuius ſpecies illa vniuerſalis ita repræſentat: ſi primo modo, hoc eſt impoſſibile, quia ſecundum ſe non magis repræſentat Socratem, quam Platonem, Si autem ſecundo modo ſequitur ſpeciem ſingularem Socratis aliquid repræſentare intellectui, ſed hoc eſſe non poteſt, niſi talis ſpecies ſingularis vel phantaſma ſit in intellectu, quia non eſt veriſimile ſpeciem ſingularem Socratis exiſtentem in cogitatiua aliquid immediatè intellectui repræſentare, ergo ſpecies vniuerſalis non poteſt ſingulare (vt ſingulare eſt) repræſentare.

¶ Neque etiam poteſt dici, quod ab ipſa ſpecie ſingulari aliquid imprimatur, quia non videtur, quid debeat imprimi à ſingulari ſpecie in vniuerſalem ſpeciem, ergo.

¶ Et ſecundo quæritur, quid ſit iſta conformitas ſpeciei vniuerſalis plus ad vnum phantaſma quam ad alterum? ſi enim dicas quod eſt conformitas inter ſpeciem & indiuiduũ, tunc ſpecies hominis elicita ex ſpecie Socratis & ex phantaſmate Socratis, ita debet repræſentare Platonẽ ſicut Socratẽ, Probatur, quoniam vel eſt eadem vel prorſus cõſimilis cõformitas ſpeciei humanæ ad Socratem, & Platonem. Si dicas quod ſpecies intelligibilis acquiſiuit aliquid ex eo, quod proceſsit ab hoc Phantaſmate determinato, non videtur quid illud ſit niſi conditio, quædam limitans ad particularitatem, Et ita ſequitur, ſpeciem illam vniuerſalem non penitus denudari per intellectũ à particularibus conditionibus, quod eſt cõtra communem ſententiam.

Quarta ratio. ¶ Quartò. Intellectus poteſt formare proprium conceptum & proprium verbum rei ſingularis, in quo veluti in imagine directè repræſentantur conditiones particulares, ergo poteſt formare ſpeciem intelligibilem rei ſingularis. Probatur ſequela. Nam inter ſpeciem intelligibilem & verbum hoc diſtat, quod ſpecies intelligibilis eſt ſimilitudo impreſſa, verbum autem eſt ſimilitudo expreſſa: conueniunt tamen, quia vtraque eſt naturalis ſimilitudo obiecti. Cum igitur dabilis ſit naturalis ſimilitudo obiecti expreſſa adæquatè re-

præſentans ipſum ſingulare, quantum ipſum ſingulare eſt repræſentabile ſecundum omnes eius conditiones indiuiduales, quare igitur non dabitur ſimilitudo impreſſa, & ſpecies intelligibilis adęquatè repræſentans ſingulare ipſum, quatenus eſt repræſentabile.

Vltima ratio. ¶ Vltimo. Quando dicitur, quod intellectus intelligit ſingulare cognitione reflexa, eo quod intellectus cognouit vniuerſale, voluntas applicat intellectum ad cognoſcendum hoc ſingulare vel illud, & facit q̃ intellectus iterato ſe conuertat ad phantaſmata, &c. Contra illa applicatio voluntatis ad intelligendum ſingulare neceſſario præquirit cognitionē ſingularis, alias aliquid eſſet volitum, quod nō eſſet præcognitum. Probatur ſequela. Nam ponam⁹, quod quis intelligat naturam humanam per ſpeciem vniuerſalem, quæro per quid poteſt applicare illam ſpeciem ad cognoſcendum Petrum, vel ad cognoſcēdum Paulum: ſi enim ante talem applicationē ſpeciei non cognoſcebat Petrum, neque Paulum, quomodo poteſt voluntas applicare talem ſpeciem ad repræſentandum Petrum vel Paulum? Imo propter hoc argumentum docebant nōnulli ſupra non poſſe Angelos accipere cognitionem à rebus, ſi non haberent ſpecies infuſas, quia non videbāt, quomodo voluntas Angeli poſſet applicare intellectum illius ad abſtrahendum ſpeciem huius materialis vel illius, ſi Angelus non habebat aliqualem cognitionem priorem de ipſo materiali, ergò ſi intellectus non habet aliqualem cognitionem rei ſingularis, priorem applicatione illa ſpeciei intelligibilis per voluntatem, implicat poſſe voluntatem applicare ſpeciem intelligibilem repræſentatiuam hominis ad repræſentandum determinatè Petrum, vel Paulum, & per conſequēs talis cognitio reflexa non ſolum videtur difficilis ſed etiam impoſsibilis.

Ad argumenta reſpondetur. ¶ Reſpondetur argumentis. *Ad primū* Ad primum cōcedendo antecedens, & negando ſequelam, quia ſicut intellectus poteſt abſtrahere ſpecies vniuerſales in repræſentando à naturis quæ ſunt in rebus ſingularibus, ita etiam poteſt abſtrahere ſpecies ſingulares in repræſentando ab ipſis ſingularibus, id eſt, ſicuti poteſt intellectus à natura, quæ eſt in Petro, abſtrahere ſpeciem intelligibilem repræſentatiuam ipſius, vt natura humana eſt taliter quod per illam poſsit cognoſci Petrus, quatenus homo eſt, ita ab ipſo Petro poteſt abſtrahi ſpecies intelligibilis Petri repræſentatiua ipſius, taliter quod per illam poſsimus cognoſcere Petrum, non tantum quatenus homo eſt, ſed etiam quatenus Petrus eſt: quare aliud eſt abſtrahere ſpeciem repræſentatiuam naturæ, quæ eſt in indiuiduo, & aliud eſt abſtrahere ſpeciē ipſius indiuidui.

Ad ſecundum arg. ¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod obiectū propriū intellectus dicitur dupliciter. Primo quod ita eſt propriū intellectus, quod non eſt alterius potentiæ, & hoc modo tantum vniuerſale eſt obiectum proprium intellectus, quia ſingulare non tantum eſt obiectum intellectus, ſed etiam eſt obiectum ſenſus. Secundò modo dicitur obiectū propriū, quod per ſe ipſum poteſt percipi à potētia, & quia ſingulare poteſt percipi ab intellectu, ſicut & vniuerſale, ideo cadit ſub obiecto proprio intellectus, ſicut & vniuerſale.

Ad tertiū argum. ¶ Ad tertium reſpondetur negando antecedens, & ad probationem negatur antecedens, vt dicemus quæſtione ſecunda.

Ad quartum arg. ¶ Ad quartum reſpondetur, quod quando Ariſtoteles aſſerit ſenſum eſſe ſingularium, eſt intelligendus cum præciſione, at vero quando dicit intellectum eſſe vniuerſalium, intelligendus eſt ſine præciſione, ita vt ſenſus ſit, ſenſus eſt ſingularium tantum. At vero intellectus eſt ſingularium & vniuerſalium.

Ad quintum arg. ¶ Ad quintum reſpondetur negando maiorem, & ad probationem dicitur, quod aliud eſt cognoſcere materialiter, & aliud eſt cognoſcere materiam: & intellectus cognoſcendo rem quæ includit in ſua ratione materiam ſenſibilem ſignatam non intelligit illa immaterialiter, ſed ſpiritualiter vel ratiōnaliter, quia per ſpeciem intelligibilem abſtractam ab ipſa re materiali & ſingulari quare res ſingularis (quanuis dicatur materialis) ex eo prouenit, quia in rebus creatis indiuiduatio ſumitur à materia licet res ſit ſpiritualis, vt in Angelis patet qui ſunt ſpirituales, & tamen ſunt ſingulares.

Ad ſextū argum. ¶ Ad ſextum reſpondetur concedendo maiorem, & negando minorem, & ad probationē dicitur, quod ſingulare in re eſt quid materiale, at verò in ſpecie intelligibili ipſius eſt quid ſpirituale.

Ad ſeptimum arg. ¶ Ad ſeptimum ex Ariſto. 3. de anima. Reſpondetur, quod materialia, quatenus materialia

rialia ſunt, primo & per ſe reſpiciunt ſenſum, quia per ſe ipſa poſſunt imprimere ſpeciem ſui in ſenſibus. At vero materialia quatenus materialia, quia non poſſunt per ſe ipſa imprimere ſpeciẽ ſui in intellectu poſsibili, niſi virtute intellectus agentis: ſed phãtaſma ipſius materialis producit ſpeciem intentionalem, ideo Ariſt. docuit materialia eſſe poteſtate tantũ intelligibilia, quia per ſe ipſa, & virtute ſua non agunt in immateriale, & neceſſariò prærequirunt intellectũ agentem, quapropter vniuerſalia, & naturæ ſpecificæ, ſi per ſe ipſas poſſent ſtare abſtractæ, & ſeparatæ à conditionibus indiuiduãtibus, per ſe ipſas poſſent mouere intellectum poſsibilẽ, ſiue immediatè per ſe ipſas producendo ſpecies intelligibiles ſui: ſiue per ſe ipſas immediatè cõcurrendo per modum obiecti ad productionem verbi. At vero ſingularia, & materialia neceſſario debẽt producere ſpeciem intelligibilem ſui, mediante virtute intellectus agentis, vt ſimul cum intellectu agente producant ſpeciem intelligibilem, qualem per ſe ipſa ſola non poſſunt producere.

Tertia ſolutio. ¶ Vel tertiò reſpondetur iuxta ſolutionem ad quartum.

Ad confir. Ad confirmationem reſpondetur, intellectũ agentem non eſſe neceſſarium ad hoc, quod eliciat ſpecies vniuerſales, ſed ad hoc ꝙ phantaſma poſsit imprimere ſpeciem ſui in intellectu, quia intellectus eſt immaterialis, neq; poteſt à ſolo phantaſmate pati. Vnde intellectus agens facit omnia intelligibilia, quia cum omnia, quæ ſunt in mundo, ſint ſingularizata per differentias indiuiduales, hinc prouenit, quod natura, quæ in ipſis ſingularibus eſt, non poſsit per ſe ipſam mouere intellectum poſsibilem, & ob hoc neceſſarius eſt intellectus agens ad hoc, quod phantaſma poſsit imprimere ſpeciem ſui in intellectu conjuncto propter ordinem potentiarum, cum nihil fuerit in intellectu, quin primo fuerit in ſenſu, at vero reſpectu intellectus ſeparati hoc non eſt neceſſarium, ſi naturę ſpecificæ, & vniuerſales (ideſt non ſingularizatæ) poſsint per ſe exiſtere.

Ad vltimum arg. ¶ Ad vltimum reſpondetur negando ſequelam; & ad probationem dicitur, quod res ſingulares per ſe ipſas non poſſunt immediatè producere ſpeciem intelligibilem, niſi virtute intellectus agentis, at vero res vniuerſales per ſe ipſas poſſunt imprimere ſpeciem ſui in intellectu poſsibili propter immaterialitatem, quam habent ex natura ſua, & proportionẽ cũ potentia, quam non habent ſingularia materialia ſenſibilia.

QVÆSTIO II.

¶ *Vtrum in intellectu poſsibili ſint ponendæ ſpecies intelligibiles ſingularium.*

Prima ſententia. PRima ſententia eſt Diui Thomæ (quam dicunt nonnulli, prima parte quæſtione 56. articulo primo, & dubio tertio, in ſchola Diui Thomæ eſſe doctrinam indubitatam apud omnes & abſq; dubio veram & tenendam) ſcilicet non dari ſpeciem intelligibilem rerum ſingulariũ in noſtro intellectu.

Primum argum. Quam ſententiam probat primo, quia ſequeretur, quod intellectus noſter cognoſceret ſingularia materialia directè, & non per reflexionem. Probatur ſequela, quoniam ſecundum omnium opinionem cognitio per ſpeciem eſt cognitio directa,

Secundum argum. ¶ Secundò. Intellectus noſter (vt docet Diuus Thomas) eſt quaſi medium inter intellectum Angelicum & ſenſitiuas potentias; ſed ſpecies, quæ ſunt in intellectu Angelico, repræſentant non ſolum vniuerſalia, ſed etiam ſingularia, vt oſtenſum eſt, quæſtione 55. articulo ſecundo & tertio. ſpecies vero, quæ ſunt in ſenſu interiori & exteriori repræſentant tantum ſingularia, vt probatum eſt quæſt. 78. arti. 3. & 4. ergo ſpecies quæ ſunt in intellectu noſtro, ſolum debent repræſentare naturas vniuerſales. Probatur conſequentia, quoniam hoc pacto, ſicut ipſe intellectus eſt medius inter intellectum Angelicum & ſenſum, ita etiam ſpecies noſtri intellectus erit media inter ſpecies Angelicas & ſpecies ſenſibiles in eſſe repræſentatiuo.

Tertium argum. ¶ Tertiò. Res materiales non ſunt actu intelligibiles ſed potentia, niſi quando per abſtractionem à materia fiunt actu intelligibiles, vt Ariſt. expreſsè docet. 3. de anima. capit. 4. textu 16. ſed hæc abſtractio debet eſſe à materia ſingulari, quoniam in Phyſicis non eſt abſtractio à materia in communi, ergo impoſsibile eſt, quod in intellectu noſtro ſint propriæ ſpecies rerum ſingularium. Probatur cõſequentia, quoniam alias res materiales abſque vlla abſtractione à cõditionibus ſingularibus eſſent actu intelligibiles, quod tamen Ariſt. negat.

Secunda ſententia.

Primũ argu. pro prima parte ſuæ ſententiæ.

¶Secũda ſentẽtia eſt Caiet. 1. p. q. 86. art. 1. aſſerentis, res ſingulares materiales, nõ ſolũ nõ habere propriã ſpeciẽ, imo neque habere propriũ conceptũ, & diſtinctũ ipſius rei ſingularis. Vtrãque partẽ probat Caiet. (nẽpe ꝙ nõ dentur ſpecies intelligibiles rei ſingularis) primo qm̃ intellectus eſt ſubſtãtia ſpiritualis, nõ includens materiã in ſe ipſo, ſed ſingulare materiale eſt ſubſtãtia materialis in ſe ipſo materiã includens, ergo non põt habere ſpeciẽ intelligibilẽ ſui in nr̃o intellectu. Probatᷓ cõſequẽtia, qa talis ſpẽs cũ debeat eſſe adęquata ipſi rei ſingulari debet repræſentare illã ſcd̃m oẽs cõditiones indiuiduantes illi cõuenientes, & per cõſequẽs debet repræſentare ſingulare cũ his conditionibus, ſcilicet, Hic & nunc, Hoc autẽ repugnat intellectui, ergo & ſpecies repręſentans ipſum obiectũ cũ illis cõditionibus hic & nunc.

Primũ argu. pro ſecunda parte.

¶Secundã partẽ ſuæ ſententiæ probat quatenus dicit, ꝙ intellectus noſter nũquã habet cõceptũ propriũ, & diſtinctũ rei ſingularis materialis, & ꝙ intellect⁹ noſter cognoſcit ſingulare materiale in cõfuſo, & arguitiuè, ſicut nos cognoſcimus ſapientiã diuinã, non per propriam ſpeciem, & cõceptũ, cognoſcendo quid ſit, ſed cognoſcẽdo ꝙ ſit, arguitiuè iudicamus ex ſenſibilibus, Dei ſapientiã. Vnde in ſententia Caiet. dicendum eſt, ꝙ intellectus per ſe nunquã cognoſcit ſingulare determinatum, neque format propriũ conceptũ ipſius, ſed intelligit ipſum in alieno conceptu alterius. Qui conceptus quãuis alienus ſit, quodãmodo tamẽ eſt ipſius ſingularis, ſicut v. g. quia intellectus noſter concipit hominẽ & ſingularitatem in cõmuni, ideo cõcipit aliquẽ eſſe hominem ſingularem, vnde cognitio rei ſingularis non fit formaliter per propriũ conceptum ipſius, ſed per alienũ. Hęc pars Caiet. ſic explicata ꝓbatur, quia ſi intellectus cognoſceret ſingulare per proprium cõceptũ ipſius efficeretur vnum in actu ſecundo cũ ipſa re ſingulari, ergo præſupponeret ſe ipſum intellectum vnum in actu primo cum ipſa re ſingulari in eſſe intelligibili, ſed tale eſſe fit per ſpeciẽ intelligibilẽ, ergo cũ non ſit dabilis ſpecies intelligibilis rei ſingularis neq; dabile eſt verbũ neque proprius cõceptus ipſius rei ſingularis.

Secundum argum.

¶Secundo inter verbum & ſpeciem hæc eſt differentia in repræſentando, quod ſpecies eſt naturalis ſimilitudo obiecti impreſſa, verbum autem eſt naturalis ſimilitudo obiecti expreſſa, ſed non eſt dabilis minor ſimilitudo, nempe ſpecies, ergo nec dabile eſt verbũ, quod eſt maior ſimilitudo.

Tertia ſententia.

1. Notab.

¶Tertia ſententia colligitur ex doctrina Doctoris, quam docent omnes Doctores primò citati in prima quęſtione & defendunt expoſitores recentiores D. Tho. alij prima parte quæſt. 14. arti. 11. diſputatione vnica, concluſione. 2. alij quæſt. 86. art. 1. dubio. 2. pro cuius explicatione eſt primo notandum, quod ſingulare materiale poteſt conſiderare dupliciter, vno modo materialiter. Secundo modo intentionaliter. Si conſideretur primo modo eſt obiectum ſenſus, quatenus per ſe ipſum immediatè poteſt imprimere ſpeciem, naturalem ſimilitudinem ſui in ſenſu. Secundo modo eſt obiectum intellectus, quatenus non immediatè per ſe ipſum, ſed virtute intellectus agentis, poteſt per proprium phantaſma producere ſpeciem intelligibilem ſui in intellectu poſsibili. Vnde hæc eſt differentia inter ſpecies intelligibiles productas à phantaſmatibus virtute intellectus agentis ſingulares, & vniuerſales. Nam ſpecies vniuerſalis producitur à phantaſmate, quatenus in ipſo eſt relucens natura virtute luminis intellectus agentis: ſpecies autem ſingularis producitur ab eodem phantaſmate quatenus in ipſo relucet natura determinata, & contracta conditionibus indiuiduantibus. Vnde ſicut nullum inconueniẽs ſequitur ex hoc, quod ponamus verbũ mentis naturalem ſimilitudinem rei ſingularis, ita neque ſequitur aliquod incõueniens ex eo, quod ponamus ſpeciem intelligibilem ipſius rei ſingularis.

2. Notab.

¶Secundo eſt notandum duplicem eſſe effectum intellectus agentis. Primus eſt illumināre phantaſmata. Secundus eſt abſtrahere ſpecies intelligibiles ab ipſis phantaſmatibus. Et ratio huius eſt, nam in quocunque indiuiduo cuiuſcunque naturæ creatæ ſunt natura, & proprietates indiuiduales, quibus talis natura contrahitur ad eſſe indiuidui. Vnde prouenit, quod natura ſit quaſi abſcondita, & quaſi latens ſub illis indiuidualibus proprietatibus, imo & ipſæ proprietates indiuiduales ſunt etiam quaſi abſconditæ, & latentes ſub eſſe ipſius indiuidui, vt autem iſta, quæ latent, & quaſi abſcondita ſunt. appareant, neceſſaria eſt illuminatio intellectus agentis, ſed adhuc tamen ipſa ſic illuminata non mouent intellectum poſsibilem, propter improportio-

nem

nem, quam habent cum altiori potentia, & propter hoc neceſſaria eſt ſecunda actio intellectus agentis, quæ dicitur abſtractio, qua & ipſum phantaſma actione ſua producit ſpeciem intelligibilem, ſiue ipſius naturæ, ſiue ipſarum proprietatum indiuidualium, ſiue ipſius indiuidui.

3. Notab. ¶ Tertiò eſt notandum, quod ſpecies intelligibilis rei materialis abſtracta virtute intellectus agentis eſt immaterialis in eſſendo, & in repræſentando, quanuis repræſentet materiale, quia quanuis repræſentet materiale, repræſentat illud non materialiter, ſed immaterialiter. Vnde ſicut verbũ mentis rei ſingularis eſt formaliter actualiter repræſentatiuum rei materialis, eſt tamen in eſſendo, & in repræſentando immateriale, habens virtutem repræſentandi conditiones materiales, immaterialiter tamen, ita & ſpecies intelligibilis rei ſingularis, quanuis repræſentet materiale, eſt tamen immaterialis, & in eſſendo, & in repræſentando.

Prima cõcluſio. ¶ Prima concluſio. Siue indiuiduum ſenſibile cognoſcatur per propriam ſpeciẽ, ſiue non, ſiue cognoſcatur directè, ſiue reflexè, intellectus tamen noſter format proprium conceptum, & diſtinctum illius, ita vt per illum habeamus euidentem, & claram notitiam ſingularium materialium, & ſuarum proprietatum. Hanc cõcluſionẽ docent expoſitores Diui Thomæ vbi ſupra cum Ferraro primo contra Gentes capit. 65. & Capreolo in primo diſtinctione 35. quæſtione ſecunda. Et probant primo contra Caietanum,

Prima ratio. quoniam per cognitionem confuſam & argumentatiuam qualem conſtituit Caietanus rerum ſingularium intellectus practicus non poteſt conſulere, & iudicare diſtinctè de rebus agendis ſingularibus, ſed intellectus practicus rectè & diſtinctè & propriè cognoſcit res ſingulares ſenſibiles & materiales, ergo. Hoc argumento vtitur Diuus Thomas in diſputatis de anima, quæſtione vnica art. 20. oſtendens Deũ & Angelos habere cognitionem propriã, euidentem & adæquatam rerum ſingularium, quoniam illa cognitio eſt neceſſaria ad gubernationem & prouidentiam rerum, & eodem modo dicendum eſt in gubernatione noſtra.

Secunda ratio. ¶ Secundò, ſillogiſmus practicus colligit concluſionem ſingularem circa res agendas ex altera propoſitione vniuerſali: & ex altera particulari includente hic & nunc, & cum omnibus differentijs indiuidualibus, ergo cognoſcens concluſionem diſtinctè: diſtinctè etiam cognoſcet ſingularia incluſa in illa concluſione.

¶ Tertiò, Prudentia eſt virtus in intellectu practico, quæ verſatur propriè circa ſingularia contingentia, ergo diſtinctè cognoſcit illa. Probatur ſequela, quoniam quælibet virtus intellectualis diſtinctè attingit illa obiecta circa quæ propriè verſatur. *Tertia ratio.*

¶ Quartò. Electio voluntatis ſemper eſt de re aliqua agenda in indiuiduo, ſed electio voluntatis neceſſariò pendet à iudicio ſingulari intellectus, quo iudicat hoc medium hic & nunc eſſe bonum conueniens ad finem, ergo intellectus diſtinctè iudicat de ſingularibus. *Quarta ratio.*

¶ Vltimò, Intellectus corrigit ſenſum, & ponit differentiam inter ſingulare & vniuerſale, ergo diſtinctè cognoſcit vtrunque. *Vltima ratio.*

¶ Secunda concluſio. Per ſpecies vniuerſales abſtractas à ſingularibus non poteſt intellectus diſtinctè cognoſcere ſingularia. *Secunda concluſio.*

Hæc concluſio probatur. Intellectus tantum poteſt cognoſcere diſtinctè per illas ſpecies, quantum illæ poſſunt diſtinctè repræſentare, ſed illæ ſpecies vniuerſales non poſſunt repræſentare proprietates indiuiduales, nempe hic & nunc, ergo. Maior eſt manifeſta, & minor probatur. Nam ſi per ſpeciem hominis repræſentatentur Petrus & Paulus diſtinctè, ergo habens ſpeciẽ hominis neceſſario deberet cognoſcere Petrum & Paulum ſimul. Patet ſequela, quia illa ſpecies non habet à quo determinetur ad repræſentandum Petrum, & non ad repræſentandum Paulum. *Prima ratio.*

¶ Confirmatur. Petro & Paulo conueniũt quàm plurima prædicata cõtingentiã, quæ non includuntur in ratione hominis, ergo talia prædicata non poſſunt repræſentari per ſpeciem hominis, & per conſequens neque cognoſci cognitione diſtincta per ſpeciem hominis. *Confirm.*

¶ Secundò. Intellectus noſter, quando cognoſcit cognitione reflexa ſingularia tantum cognoſcit illa vt poſsibilia, ergo cognitione confuſa. Antecedens patet ex modo quo ipſi exponunt cognitionem reflexam: nam dicunt, quod intellectus primo cognoſcit directè naturam vniuerſalem repræſentatam per ſpeciem. Secundò reflectitur ſupra ſe, & cognoſcit actum ſuum. Tertiò cognoſcit ſpeciem intelligibilem, quæ eſt *Secunda ratio.*

printipium illius actus. Quartò, cognoſcit phantaſma, à quo accipit illam ſpeciē. Quintò cognoſcit ſingularia quo phantaſma cauſatum eſt, ſed totum hoc non inducit cognitionem diſtinctā rei ſingularis, vt ſingularis eſt. Probatur minor, quia illa ſpecies (dato totum illum proceſſum verum eſſet) tātum repræſentat naturam, prout erat in illo ſingulari, non autem ipſum ſingulare diſtinctè, ergo.

Tertia ratio.

¶ Tertiò naturæ humanæ ſpecies intelligibilis abſtracta virtute intellectus agentis eſt naturalis ſimilitudo, & adæquata ipſius naturæ humanæ, ſed natura humana poteſt comprehenſiuè cognoſci, non cognitis ſingularibus ipſius naturæ, ergo & ſpecies intelligibilis naturæ humanæ poterit repræſentare adæquatè ipſam naturam, non repræſentatis ſingularibus ipſius naturæ, & per conſequens implicat per ſpecies abſtractas à ſingularibus, ſi non ſunt propriæ ipſorum ſingularium, quatenus ſingularia ſunt, ſed ſunt vniuerſales, poſſe intelligi indiuiduū & ſingulare cognitione diſtincta & adæquata.

Tertia cōcluſio.

¶ Tertia concluſio. Singularia materialia cognoſcūtur ab intellectu noſtro directè per ſpeciem propriam cuiuſcunque ſingularis. Hæc concluſio doctoris probatur, nā ſingularia materialia intelliguntur directè, ergo per propriā ſpeciē.

Prima ratio.

Patet cōſequētia, qa illa eſt cognitio directa qn cognitum cognoſcitur per ꝓpriū repræſentatiuū.

Secunda ratio.

¶ Secundò ſingulare poteſt comprehēdi ab intellectu, aut igitur poteſt comprehendi per ſpeciem ipſius propriam, aut per ſpeciem vniuerſalem? ſed non per ſpeciem vniuerſalis, nā ſpecies vniuerſalis indifferens eſt ad quodlibet ei⁹ ſingulare negatiuè & poſitiuè, ergo. Vel eſt ſimul repræſentatiua omnium ſuorū ſingularium vel nullius, ſed non omnium, vt de ſe patet, quia ſicut vniuerſale. v. g. ſpecies humana eſt æqualiter indifferēs quo ad eſſe ad omnia indiuidua humana, ita ſpecies intelligibilis vniuerſalis, primo repræſentans ſpeciem humanam, eſt indifferens ad ſuorū indiuiduorū repræſentationem, ergo cum per ſpeciem vniuerſalem nō poſsint indiuidua diſtinctè cognoſci, neceſſario ponendæ ſunt ſpecies intelligibiles ſingulares, quibus diſtinctè cognoſcatur ſingulare.

Ad argu. pro prima ſententia.

¶ Reſpondetur argumentis. Ad argumenta tamē pro prima ſententia ex dictis patet, ad primum cōcedendo ſequelā, ſcilicet, ꝙ intellectus noſter directè cognoſcit ſingularia.

Ad primū.

Ad ſecundum.

¶ Ad ſecundū reſpōdetur, ꝙ intellectus noſter dicitur medius inter ſenſum & intellectum Angeli, quia quodā modo participat aliquid vtriuſque, nā cum ſit intellectus coniunctus, ex eo ꝙ coniunctus eſt habet aliquid cōmune cū ſenſu præcipuè interiori, quia ſicut ſenſus interior ad ſuam operationē indiget ſenſu exteriori ita & intellectus coniunctus indiget ſenſu, quia iuxta doctrinā Philoſophi oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari. Ex eo autē ꝙ intellectus eſt habet quid cōmune cū Angelis, quia poteſt ſeparari à ſenſibus, & per conſequēs cognitionem aliquam habere ſine miniſterio ſenſuum, non autem dicitur medius ad modum quo in argumēto explicatur.

Ad tertiū.

¶ Ad tertium reſpondetur cōcedendo maiorē, & ad minorem dicitur, ꝙ abſtractio ſingularium eſt abſtractio à materia phyſica, non autem à materia metaphyſica, & hoc eſt, qd ſupra diximus, materialia ſingularia nō intelligūtur materialiter ſed immaterialiter.

Ad argu. pro prima ſententia.

Ad primū pro prima parte.

¶ Ad argumenta pro ſententia Caiet. Ad primum pro prima parte ſuæ ſententiæ concedendo maiorem & minorē, & negando conſequentiam; quia quāuis ſingulare materiale non poſsit per ſe ipſum immediatè producere ſpeciem intelligibilē ſui in intellectu poſsibili noſtro, bene tū poteſt mediante phantaſmate & virtute intellect⁹ agētis. Ad probationē autē cōſequentiæ, rñdetur talē ſpeciem intelligibilē repræſentare cōditiones oēs illas materiales, immaterialiter tū, & nō materialiter, quæ repræſentatio non repugnat noſtro intellectui, ſicut videmus in verbo mentis ipſorū ſingularium, ꝙ formaliter repræſentet ipſum ſingulare cū omnibus cōditionibus ſuis materialibus, ſcilicet, hic & nūc, &c.

Ad 1. argu. pro ſecunda parte reſpondetur.

¶ Ad argumēta pro ſecunda parte ſnīæ Caiet. Rñdetur primo, vt rñdent expoſitores D. Tho. nō eſſe eandē rationē de proprio cōceptu rei ſingularis, & de ſpeciē intelligibili, nā per ſpecies rerū ſenſibiliū formamus cōceptus proprios ſubſtantiarū ſeparatarū, quāuis nō quidditatiuos, & tūc licet habeamus propriū conceptū, nō tū habemus propriā ſpeciē, ita ad formandū conceptū ſpecialē rei ſingularis per reflexionē ſufficit illa ſpecies naturæ vniuerſalis ſimul cū cōuerſione ad phātaſmata.

Secūda & propria ſolutio.

¶ Secundo autē rñdetur iuxta ea, quæ diximus, ſcilicet cōcedendo totū, & negando illā minorē nempe ꝙ nō ſit dabilis ſpecies intelligibilis rei ſingularis, & per hoc patet ad ſecundū.

QVÆ-

QVÆSTIO III.

¶ Verum Angeli per ſpecies proprias ſingularium cognoſcant ipſa ſingularia.

Prima ſententia. *Fundamentum iſtius ſententiæ.* De hac re multiplex eſt doctorũ ſententia: prima eſt Durandi in 2. d. 9. q. 2. aſſerentis, quod ſpecies, quę collocatę ſunt in intellectu Angelico, primo & per ſe repræſentant ſingularia & indiuidua, fundamentũ huius ſententiæ eſt, quia obiectũ primarium intellectus humani, & Angelici nõ eſt natura in cõmuni, ſed potius ſingulare & indiuiduũ. ¶ *Secunda ſententia.* Secũda ſententia eſt Maioris in. 2. d. 9. q. 4. aſſerẽtis Angelum cognoſcere ſingularia, per ſpecies à Deo infuſas ſingulares, quas accepit in ſui creatione reſpectu illorum tantũ, quorum cognitio pertinebat ad ꝓpriũ cuiuſq; Angeli ſtatum. ¶ *Tertia ſententia.* Tertia ſententia eſt D. Bonauẽturæ in. 2. d. 3. circa ſecundũ principale, quæſt. 1. nu. 54. propè finẽ. vbi ſic ait, & ideo eſt tertia poſitio, ꝙ Angelus omnia cognoſcit per ſpecies innatas, non quia non poſſet recipere ſpecies, tunc enim ſi Deus crearet aliquid nouũ in ſpecie neceſſe eſſet Angelũ ignorare, quod ſi falſum eſt poſſet recipere, & ideo hæc non eſt ratio, ſed hoc quod Deus intellectum Angelicum poſſibilem tot ſpeciebus impleuit, ꝙ per illas poterat omnia cognoſcere ſine omni receptione noua, & ideo dicitur intellectus Angelicus eſſe in actu reſpectu rerum, non quia in ſe ipſo ſit in actu, vel quia ſit actus, ſed per ſpecies tactus eſt in actu. Et modus, & intellectus iſtius poſitionis eſt hic: Deus in Angelis concreauit ſpecies vniuerſales omniũ creãdarum rerum, & per illas certum eſt, ꝙ poteſt omnia vniuerſalia cognoſcere; põt etiã ſingularia, ſed nõ niſi cõponat ad inuicẽ. v. g. ſi ego habeo penes me ſpeciẽ figuræ, ſpeciẽ hominis, ſpeciẽ coloris & tẽporis, & cõponam adinuicẽ, ſine noua receptiõe ſpeciei cognoſcã indiuiduũ vt in ꝓpria natura, ſed q̃a talis cõpoſitio niſi eſſet ſcḋm certitudinẽ & correſpõdens iã ad ipſam rẽ eſſet fictio & deceptio, ideo angel⁹ huiuſmodi indiuidua & ſingularia nõ cognoſcit niſi dirigat aſpectũ ſupra ipſum cognoſcibile, & ſecũdũ illud, ꝙ eſt in re, ipſe cõponat ſpẽs in ſe, & tũc habet ita clarã, & certã cognitionẽ de re, ſicut ſi ſpeciẽ ſtatim reciperet. Et hæc poſitio magis placet, quia cõcors eſt rationi philoſophiæ & ſacræ ſcripturæ. Et nu. 57. explicat iſtũ modũ intelligẽdi, dicẽs. Dico ꝙ cognoſcit ſingularia p ſpecies vniuerſaliũ applicãdo, & appropiãdo, vnde per appropiationẽ ꝓprie vt diſtinctè cognoſcit, nec oportet infinitas eſſe, quia ſingularia ad numerũ finitũ vniuerſaliũ reducũtur, ſed finitæ ſpecies infinitis modis cõponi poſſũt, & ideo nunquã tot ſingularia cognoſcit Angelus, quin adhuc poſſit cognoſcere plura ſine receptione nouæ ſpeciei, nõ tñ ſine directione aſpectus ſupra rẽ, ex qua directione nõ recipit ſpeciẽ cognoſcibilẽ, cũ ſit in actu per ſpeciẽ, quã habet, ſed dirigendo aſpectũ ſpeciẽ appropiat & appropiando cõponit, & ſic ſingularẽ ſub ꝓprietate cognoſcit & perficit, quia tota cognitio eſt à forma, & forma hæc ſpecies eſt, quę eſt totũ eſſe in diuiduorũ. Et num. 58, in fine, explicãs iſtũ modũ aſſerit. Ponatur etiã ꝙ nullã haberet cognitionẽ, ſed ſolum ſpecies vniuerſalis in intellectu ſuo, adhuc poterit applicare & appropriare, nõ cauſaliter, ſed certitudinaliter, ꝙ patet, ſi homo enim, cũ naſcitur non habet cognitionẽ, neq; ſpeciẽ ſingularium neq; cõmunem, neque propriã, ſola tamen directione aſpectus ſuper res cognoſcit omnia viſibilia, & recipit ſimul cognitionẽ certã & ſpeciem, quia denudatus erat à forma recepti, ꝙ ſi haberet ſpecies multo melius poſſet dirigendo aſpectum ad res mũdanas eas cognoſcere nõ ſuſcipiẽdo ſpecies, cũ iã habeat ex directione, & applicare & appropiare & componere & diſtinctè noſſe.

¶ Quarta ſententia fuit Magiſtri Cano aſſerentis, quod ſi ſpecies intelligibilis repræſentaret per modum formalis ſimilitudinis non poſſet eſſe repræſentatiua indiuiduorum & accidentium repræſentatione diſtincta, quia vero ſpecies intelligibilis tantum concurrit vt principium effectiuum ad cognitionem, ideo non eſt incõueniens, quod poſſit vnica ſpecies repræſentare & naturam & omnia indiuidua illius. *Quarta ſententia.*

¶ Quinta ſententia eſt recentiorum expoſitorum Diui Thomæ prima parte quæſtione 57. articul. 2. aſſerentium Angelum per eandem ſpeciem vniuerſalem cognoſcere quidditatẽ & indiuidua, & omnia ſingularia accidentia, quoniam ſpecies illa Angeli eſt participatio quædam diuinæ ideæ, quæ nõ ſolũ repræſentat naturam quantum ad principia communia, ſed etiam quantum ad omnia indiuiduãtia, & accidentia, qualitercũq; in rebus ipſis inueniantur, vt autem expli- *Quinta ſententia.*

cent prædictam ſententiam aduertunt, dicentes explicari hoc optimè à D. Tho. exemplo diuinæ eſſentiæ, nā ſicut ipſa repræſentat perfectiſsimè omnia, non ſolum quo ad gradus vniuerſales, ſed etiam quātum ad indiuiduales differētias, ita etiā poterit Deus infundere Angelo aliquam ſpeciem, quę ſimul repræſentet res quantum ad naturā vniuerſalem, & quantum ad differentias indiuiduales, quia huiuſmodi ſpecies eſt quædam participatio diuinæ eſſentiæ. Adhuc addūt prætetea pro maiori explicatione nō repugnare veritati huiuſmodi ſpeciei pluralitas differentiarum indiuidualium, quoniā non comparantur ad ea vt obiecta primaria, ſed vt ſecundaria, & ad vnitatem cuiuſcunq; habitudinis impertinens eſt vnitas aut pluralitas obiecti ſecundarij, vt conſtat in potētijs & habitibus. Tertiò aduertunt, quod ſicut typus v.g. domus ædificandæ, quamuis imperfectior ſit prototypo in mente artificis exiſtente, nihilominus tamen eadem repræſentat, & eodem modo, ita prorſus ſe habet ſpecies Angelica ad ideam earūdem rerum exiſtentem in Deo.

Primum argum. ¶ His igitur ſic conſtitutis probāt ſuā ſententiam. Primo, ille modus intelligendi ponendus eſt in Angelis, qui magis cōformis eſt naturæ eorum, ſed huiuſmodi ſpecies eſt illa, quæ ſimul repræſentans naturam repræſentat accidentia omnia indiuiduantia, ergo. Probatur minor. Hoc non implicat cōtradictionem, & Angeli quanto ſuperiores ſunt, tanto per pauciores ſpecies intelligunt, ergo ſi vna ſpecies poteſt repræſentare plures naturas, multo magis poterit repræſentare plura indiuidua eiuſdem naturæ. Antecedens patet, quo ad primam partem. Quo ad ſecundā autem probatur, quia ſi Angelus haberet propriam ſpeciem cuiuſque ſingularis, & diſtinctam ab ſpecie alterius, non poſſet eſſe verum, quod Angeli quo ſunt perfectiores, eò per vniuerſaliores ſpecies intelligunt.

Vltima ſententia. ¶ Vltima ſententia eſt Doctoris pro cuius explicatione ſunt notanda nonnulla. Pri- *1. Notab.* mum eſt, quod in hac quæſtione aliud eſt loqui de facto, aliud vero de poſsibili. De facto vtrum Deus conceſſerit Angelo ſpeciem repræſentantem, non ſolum naturam, ſed etiam indiuidua de facto. Secundus ſenſus eſt vtrum Deus poſsit producere ſpeciem intelligibilem repræſentatiuam naturæ, & indiuiduorum illius.

¶ Secundò eſt notandum, quod indiuidua cuiuſcunque naturæ addunt ſupra naturam ipſam realitatem quandam realiter diſtin- *2. Notab.* ctam ab ipſa natura, iuxta ſententiam Caietani, vel modum realem, formaliter à natura diſtinctum iuxta noſtram ſententiam, vel duplicem illam negationem incommunicabilitatis, iuxta aliorum opinionē, quid quid illud ſit, eſt aliquid ab ipſa natura aliquo modo diſtinctum, & extra rationem formalem ipſius naturæ, & repræſentabile per propriam ſpeciem, iuxta ea, quæ diximus in præcedenti quæſtione. Vnde dabilis eſt ſpecies repræſentatiua adæquatè naturæ, imo in ſpeciebus acquiſitis neceſſario eſt danda, quæ quidem ſpecies nullatenus poſſet repræſentare diſtinctè illud, quod indiuiduū addidit ſuper naturam, quia cum illud tale ſit repræſentabile per propriam ſpeciem, implicat eſſe cognoſcibile diſtinctè per ſpeciem vniuerſalem, & per conſequens in ſpeciebus acquiſitis danda eſt ſpecies ſingularis in repræſentādo illius, quod addidit ſuppoſitum ſuper naturam, & præcipuè ſi addidit entitatem realem, realiter ab ipſa natura diſtinctam. Imo tenentes, probabile eſſe ſingularia directè cognoſci per propriam ſpeciem, tenentur etiam ſimiliter fateri: probabile etiam eſſe per ſpecies acquiſitas vniuerſales non poſſe intelligi diſtinctè ipſa ſingularia. Vnde qui tenent Deum poſſe producere ſpeciem intelligibilem repræſentatiuam plurium naturarum, tenentur fateri poſſe Deum producere ſpeciem intelligibilem repræſentatiuā, non ſolum naturarum, ſed etiam ſingularū ipſarum naturarū, quia non magis implicat contradictionē vnum, quam aliud. Ex quo infertur vltimo, quod tenentes implicare contradictionem dari aliquam ſpeciem repræſentatiuam plurium naturarum, tenentur etiam fateri implicare contradictionem per ſpeciem aliquam repræſentatiuam naturæ, repræſentari diſtinctè ſingularia illius naturæ.

¶ Prima concluſio. Si cognitio fiat per ſpecies acquiſitas nō poſſunt ſingularia cogno- *Prima cōcluſio.* ſci per ſpecies vniuerſales. Hæc concluſio probatur, nam ſpecies acquiſita eſt naturalis ſimilitudo, & adæquata obiecti, à quo eſt *Prima ratio.* acquiſita, ſed obiectū à quo eſt acquiſita talis ſpecies eſt natura, vt eſt cōis negatiuè omnibus indiuiduis illius, ergo ſicut natura ſecundū ſe non pōt repræſentare indiuidua illius

illius naturæ diſtinctè, ita neque ſpecies ab illa deſumpta poterit repræſentare diſtinctè indiuidua. Patet conſequentia, quia tantum poteſt ſpecies repræſentare, quantum natura poteſt repræſentari, & tantum poteſt natura repræſentari, quantum poſſet ipſa natura repræſentare, alias non adæquate repræſentaretur, ſi non repræſentaretur ſecundum omne, quod ipſa natura poteſt repræſentare. Minor autem probatur, nempe quod natura non poſſet diſtinctè repræſentare indiuidua, nã indiuiduum dicit ſupra naturam, vel entitatem realem, realiter ab ipſa diſtinctam, vel modum formalem, vel modum realem formaliter ab ipſa diſtinctum, ſed talia non poſſunt per naturam repræſentari, ſecundum quod natura eſt natura, quia non magis poſſunt repræſentari à natura, quam contineri, ſed tantum continentur à natura potentialiter, & confuſe, ergo & tantum poterunt repræſentari à natura potentialiter, & confuſe.

Secunda ratio. ¶ Secundò. Si ſpecies acquiſita poſſet diſtinctè ſingularia repræſentare, ergo poſſet quis ſine aliqua reflexione cognoſcere ſingularia diſtinctè per ſpeciem vniuerſalem, conſequens tamen nullus cõcedet Thomiſtarum. Probatur ſequela ex eo Angelus (ſecundum illos) poteſt cognoſcere ſingularia directè, quia ſpecies infuſa non ſolum repræſentat naturã, ſed etiã ſingularia, ergo ſi ſpecies acquiſita repræſentat naturam, & ſingularia, poterit intellectus noſter, directè cognoſcens naturam, directè cognoſcere & ſingularia.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio, Angeli de facto per ſpecies à Deo ſibi infuſas, per quas cognoſcunt naturas vniuerſales, non cognoſcunt ſingularia. Hæc concluſio probatur. *Prima ratio.* Primo Species infuſæ Angelis eodemmodo ſe habent, & eiuſdem rationis ſunt, quam ſpecies acquiſitæ, quas illi acquirerent, ſi à Deo nõ infunderentur, cum ſint per accidẽs infuſę, ergo eodem modo repræſentant, ſicut repræſentarent ſpecies acquiſitæ ab illis, ſed ſpecies acquiſitæ vniuerſales non repræſentarent ſingularia, vt probatum eſt in præcedente concluſione, ergo.

Secunda ratio. ¶ Secundò. Si illæ ſpecies infuſæ repræſentant ſingularia, ergo repræſentant omnia ſingularia, & cum ſemper repræſentent, cũ ſint cauſæ naturales in repræſentando, videtur neceſſario dicendum, quod ſemper repręſentabunt omnia ſingularia, & per conſequens, quod Angeli ſemper cognoſcunt præterita, præſentia, & futura.

Solutio. ¶ Ad hoc argumentum reſpondent, nonnulli dicentes, quod ſicut Angelus potentiam ſuam intellectiuam comprehendit, & tamen neſcit quot actus particulares ſit habiturus, quia ſufficit ad comprehenſionem cognoſcere formale obiectum, & eos actus in genere, quos poteſt habere circa illud, ita forma intelligibilis comprehenditur, quando videtur adæquatum illius obiectũ, quamquam non actu comprehendat omnia ſingularia, quæ actu repræſentantur. Nam ego poſſum comprehendere naturam ſpeculi, licet non cognoſcam ſingula particularia, quæ in futurum repræſentabit. Ex quo ſequitur, quod nunquã poterit eſſe aliqua notitia in Angelo, quæ comprehendat omnia, quæ per vnam ſpeciem repræſentãtur, eo quod ſingularia, quæ actu non exiſtunt, non poſſunt eſſe terminus repræſentationis ipſius ſpeciei.

Obiectio. ¶ Quod ſi queras. Quid ergo mutationis habet ſpecies illa intelligibilis Angeli, vt repræſentet potius modo Petrum, quãdo eſt, quam ante quando non erat? Nam ſi illæ eſt omnino immutata, ergo omnino repræſentat idem & eodem modo.

Solutio. ¶ Reſpondent ad hoc aliqui, quod ita ſe habet ſpecies illa, ſicut album, quod non incipit eſſe ſimile, quouſque producatur aliud album, alijs vero productis manens immutatum fit ſimile.

Impugnatio. ¶ Iſta tamen ſolutio nihil valet, quia album non ſolum non repræſentat actualia alba, antequam ſint, ſed neque eſt ſimile illis antequam ſint. At verò ſpecies Angeli ſimilitudo eſt omnium ſingularium, & repræſentatiua illorum, quamuis non actu repræſentet illa antequam ſint. *Secunda Solutio.* ¶ Secundò autem reſpõdetur cum Caieta. ita ſe habere ſpeciem illã ad exiſtentiam ſingularium, ſicut ſe habet ſpecies ipſa viſiua in oculo ad colorem, etſi enim illa maneret in oculo amoto colore, nihilominus eſſet repræſentatiua coloris, ſed non actu repræſentaret quouſque color rediret, aut præſens fierit. Et immerito quidem reprehenditur à quibuſdam dictũ hoc Caieta. quaſi aut poſsibile ſit conſeruari ſpeciem illam amoto obiecto, aut non repręſentare obiectum amotum, ſi manet ſpecies. Neutrum enim illorũ impoſsibile eſſe conſtat. ¶ Primo quia ſpecies illa dependeat à pręſentia obiecti in eſſe & cõſeruari,

hoc tamen verum eſt naturaliter loquẽdo, nihil autem repugnat, quominus illa poſſet conſeruare ſine præſentia obiecti, ſicut & lumen conſeruari poteſt ſine præſentia ſolis, quamuis ab illo dependeat naturaliter in eſſe & conſeruari, ſicut enim lumen à ſole, ita ſpecies ab obiecto procedit, cuius concurſum ſupplere poteſt Deus, cum ſit ingenere cauſæ efficientis. ¶ Secundo etiam, quia licet ſpecies illa, quandiu eſt in oculo repræſentet obiectum, ſed ſimilis eſt illi ſpecies intelligibilis, quæ in intellectu noſtro repræſentat quidditatem, ita enim ſe habet intellectus noſter (inquit Ariſtot.) ad phantaſmata illuſtrata, ſicut oculus ad colores illuminatos; ſicut ergo poteſt manere in intellectu noſtro ſpecies intelligibilis, ita vt nõ actu repræſentet, vt cum dormimus aut obliti ſumus, vel diſtracti aliud agimus, ita eodem modo poteſt (ſaltem de potẽtia Dei abſoluta) manere ſpecies in oculo, ita vt nõ repræſentet obiectum. Nihil ergo impoſſibile Calet. ſententia habet.

Solutio ſecunda, ad præcedens argumen. ¶ Adde etiam, quod ad hanc rem explicandam non opus eſt ad Hipotheſim aliquam confugere, ſatis enim explicatur ex Ariſto. doctrina de intellectu noſtro, qui licet ſpeciem intelligibilem habeat alicuius rei, per eam tamen nunquam actu intelligit, aut ei obiectum repræſentatur actu, niſi phantaſmata ſpeculetur, ideſt niſi intellectu agente actu illuſtrante phantaſma ipſum, intellectus poſſibilis actu ſe conuertat ad illud per ſpeciem intelligibilem, iam dudum acquiſitam; ſicut ergo vt nos intelligamus per ſpeciem iam habitam, oportet illuſtrari phantaſma, & quidditatem fieri præſentem, ita ſane vt Angelus intelligat ſingulare, oportet fieri præſens. Ratio autem horum omnium eſt, quoniam notitia per ſpeciem viſibilem noſtram, & per ſpeciem intelligibilẽ Angelorum, qua ſingularia cognoſcit, eſt intuitiua, ac proinde non ſatis eſt, vt ſit ſimilitudo repræſentatiua rei, ſed oportet, vt ſit res actu præſens, quod eſt de ratione notitiæ intuitiuæ. Inde ergo prouenit, vt Angelus per eandem ſpeciem omnino immutatã vtriuſque repræſentatiuam intelligat eſſe, quando eſt ſingulare, & non eſſe, quando nõ eſt ſine mutatione ſui, propter mutationem rei, quamuis rem eſſe non ſit ratio intelligendi, ſed tantum ipſa ſpecies, ſed vt ſummum eſt conditio ſine qua nõ eſſet talis notitia, ſcilicet, intuitiua. Et id quod diximus de eſſe & non eſſe ſubſtantiali rei ſingularis, eodem modo eſt intelligendum de quolibet eſſe aut non eſſe accidentali eiuſdem rei indiuiduæ. Quare ſicut Angelus intelligit eſſe quando eſt, & non eſſe quando non eſt, ita ſedere quando ſedet, dormire, legere, calefieri, &c. Quando hæc fiunt.

¶ Iſta tamen prolonga ſolutio non continet ſolutionem argumenti, & primo quantũ ad illud, quod aſſerit in principio, quod ſicut comprehendens potentiam intellectiuam non comprehendit actus particulares, quos potentia eſt habitura, ita neque comprehendens ſpeciem non comprehendit omnia quæ poteſt repræſentare, facile conuincitur iſtam paratam non ſoluere argumentum, propter maximam differentiam, quæ eſt inter potentiam intellectiuam & ſpeciem intelligibilem. *Impugnatio.* Nam potentia intellectiua non eſt ipſum intelligibile, niſi informetur ſpecie intelligibili obiecti, per quam cõſtituitur, & efficitur ipſum obiectum in eſſe intelligibili in actu primo, & ſic potentia intellectiua non habet totã actiuitatem ſuam ſimul, cum ſecundum D. Tho. ante receptionem ſpeciei intelligibilis ſit pura potentia paſſiua, & ſecundum doctorem habeat ſuam actiuitatem partialem diſtinctam ab actiuitate ſpeciei. Quare ſi potentia intellectiua dicenda eſt ſimilitudo obiecti; vel obiectum in eſſe intelligibili, ſi per ſe ſola conſideretur, tantũ erit in potentia virtuali, & quaſi remota. At verò ſpecies intelligibilis eſt formalis ſimilitudo obiecti, & totalis ſimilitudo obiecti, nõ expreſſa ſed impreſſa, ergo quamuis comprehendens potentiam intellectiuam, non comprehendat omnes actus, quos habitura eſt, comprehendens tamen ſpeciem intelligibilem neceſſario debet comprehendere omnia, quæ naturaliter repræſentat.

¶ Poteſt etiam hoc confirmari, nam intellectus non poteſt de non intelligente fieri intelligens, niſi mediante aliqua mutatione & recipiendo aliquam formam realem, quę ſit ſimilitudo impreſſa vel expreſſa, ergo ſi hoc modo ſe habet ſpecies in repræſentando ſingularia, ſicut ſe habet potentia intellectiua intelligendo, recipit igitur ſpecies intelligibiles aliquid, ratione cuius modo repræſentet, quod antea non repræſentabat, verbi gratia ſpecies intelligibilis hominis, antequam Petrus ſedeat, non repræſentabat Petrum ſedentem. Petro verò ſedente

repræ-

repræſentat Petrum ſedentem, tum ſic, vel illa ſpecies ſe habet in repræſentãdo Petrũ, ſicut ſe habet intellectus in intelligendo Petrum. Si dicas, quod ſic, ergo ſicut intellectus cognoſcens Petrum modo, quem antea non cognoſcebat, recipit aliquam formam, quam antea non habebat, ita ſpecies modo repræſentans Petrum, recipit aliquam formam, quam antea non habebat, hoc autem eſt intellectum Angeli recipere ſpeciem à rebus. Si autem dicas quod non eodemmodo ſe habent potentia intellectiua in intelligendo, & ſpecies in repræſentãdo, ergo illa pars ſolutionis ſupra aſsignata nulla eſt.

¶ Secunda autem pars prædictæ ſolutionis, ſi Deus poteſt conſeruare vel non poteſt conſeruare ſpeciem in abſentia obiecti non facit ad propoſitum; nam nõ quæritur in præſentiarum, ſi poſsit Deus producere ſpeciem intelligibilem adæquatè repræſentatiuam rei ſingularis, non exiſtente ipſa re ſingulari. Na mihi nõ dubium eſt, quod cũ Deus infundit Angelis ſpecies vniuerſales omnium rerum, poſsit etiam infundere ſpecies ſingulares omnium, vel aliquorum ſingularium repræſentatiuas ipſorum ſingularium pro illo tempore, pro quo ſingularia futura erant, & ſecundum omnes conditiones & accidentia, quę illis debebant conuenire. Sed quæſtio eſt, vtrum ſi Deus verbi gratia, infunderet in intellectu alicuius Angeli ſpecies aliquas rerum ſingularium, quas non infudit in intellectu alterius Angeli, ſi eodemmodò ſe haberent ſpecies illa ſingularis Petri ſedentis in intellectu iſtius Angeli, & ſpecies vniuerſalis hominis in intellectu alterius Angeli ad repræſentandũ Petrum ſedentem, antequã Petrus ſederet, & poſtquã ſedens eſt; an vero aliquid eſſet neceſſario in ſpecie ſingulari quod non eſſet neceſſario in ſpecie vniuerſali? Et præterea quia ſeſsio Petri & Petrum ſedere, non ſolum poteſt cognoſci notitia intuitiua, ſed etiam notitia abſtratiua, quatenus cognoſcibilis eſt ſeſsio Petri, nõ conſiderata actuali exiſtentia. Quæritur igitur, per quid poteſt determinari ſpecies vniuerſalis ad repræſentandum iſtam ſeſsionẽ Petri abſtractiuè, antequã præceſſerit notitia intuitiua. Præcipuè cum ipſi in ſolutione ad 2. cõcedant, quod notitia intuitiua non requirat ſpeciem deſumptam à præſentia obiecti, quanto igitur magis poterit quis abſtractiuè cognoſcere, quod intuitiue non vidit.

¶ Vltimum autem quod docent, nempe ſpeciem vniuerſalem, ſine ſui mutatione repræſentare rem exiſtentem propter mutationem rei, quæro ab illis, talis repræſentatio quam modo habet illa ſpecies, eſt ne aliquid in re ipſa repræſentata, vel in ſpecie repræſentante? In ipſa re repræſentata non poteſt eſſe, ergo erit in ſpecie repræſentante, cum non ſit tranſitus de cõtradictoria in contradictoriam abſque mutatione in altero extremorum, ſed in extremo repræſentato non eſt aliquod, ratione cuius extremum mutetur in repræſentari, ſicut neque ex eo quod intelligitur mutatur extremũ intellectum, ergo erit talis mutatio in ſpecie repræſentante.

¶ Quod ſi dicas; ſimile eſſe de ſpecie ſingulari, quæ, antequã ſingulare exiſtat, non repræſentat; & exiſtente ſingulari abſque ſpeciei mutatione ſingulare repræſentat, & tamen eſt tranſitus de contradictorio in cõtradictorium, Ad hoc tamẽ facile, reſpõdetur quod ſpecies ſingularis ex natura ſua intrinſeca, & ex primaria ſua inſtitutione inſtituta eſt ad repræſentandũ rem ſingularem, & ſic quantum eſt, ex parte ſua ſemper eſt repræſentans: At verò ſpecies vniuerſalis non eſt repræſentans ſemper ſingulare; & ſic tranſitus de non repræſentare in repræſentare neceſſario requirit in illa mutationem.

¶ Aliter autem alij reſpondent, prædicto argumento. Primo impugnantes ſolutiones aliorum, quarum prima eſt Caieta. qui in illa quæſt. 57. & artic. 2. aduertit in ſingulari poſſe diſtingui quatuor, nempe naturã vniuerſalem, differentiam indiuidualem, exiſtentiam etiam vt coniunctam eis, ita vt ratione ipſius duo priora dicantur exiſtere in rerum natura, & durationem talis exiſtẽtiæ, ſeu coniunctionis cum ipſa exiſtentia ex his, quæ dicit, ſpeciem infuſam Angelo, tria priora repræſentare tanquã res repræſentatas. Poſtremum verò dicit non repræſentari tanquã repræſentata, ſed tanquã conditio ſine qua coniunctio illa ſingularis cũ exiſtentia non repræſentatur. Et ita concludit hæc duo ſtare ſimul, ſcilicet, quod Angelus per ſpecies ſibi infuſas cognoſcat ſingularia exiſtere, quando actu exiſtũt, & quod non cognoſcat ea antequam exiſtant, quia quando actu exiſtunt, repræſentantur per ſpecies, non verò quando non exiſtunt, idque non propter defectum ſpecierum,

quæ

quæ ſemper ſe habent eodemmodo, ſed propter defectum ipſorum ſingularium, quia nimirum deeſt conditio requiſita ex parte ipſorū, vt repræſententur, ſcilicet, præſentiam coniunctionis ipſorum cum exiſtentia. Additque ideo requiri huiuſmodi conditionem, vt ſingularia repræſententur per ſpeciem, quia inter repræſentans & repræſentatum requiritur ſimilitudo: ſingulare autem non eſt ſimile ſpeciei, de qua loquimur, niſi exiſtat, quoniam ſpecies illa repræſentat ipſum ſingulare exiſtens. Hanc ſolutionem partim ſequitur, & partim reijcit Ferrara ſecundo contra gentes cap. 100. Sequitur enim eam quantum ad tria priora reijcit verò quantum ad vltimum, exiſtimans, vltimum etiam eſſe, rem repræſentatam per ſpeciem infuſam Angelo; non verò conditionem ex parte rei repræſentatæ. Neque ex hoc ſequitur Angelum poſſe cognoſcere futura contingentia, quia neque cognoſcuntur ab Angelo, neque illa coniunctio, aut eius duratio per ſpeciem repræſentatur, niſi cum eſt actu.

¶ Iſta tamen ſolutio placet quibuſdam modernis dicentibus ſpeciem, quæ eſt in Angelo, eſſe repræſentatiuam exiſtentiæ, & durationis ſingularium in actu primo, non tamen actu ſecundo, niſi quando ſingularia habent actu durationem exiſtentiæ; quia ante hoc ſingularia non aſsimilabantur ſpeciei.

¶ Iſtæ tamen ſolutiones non placent, nam falſum videtur aliquid repræſentare ſpeciem ſingularibus exiſtentibus, quod non antea. Probatur hoc falſum eſſe. Primo repræſentatio, quæ conuenit ſpeciei, vel eſt entitas, imo & eſſentia ſpeciei, vel eſt aliquis modus realis ipſi intrinſecus; quod non eſt pura denominatio extrinſeca, ſed per hoc, quod producatur aliquod ſingulare, nulla entitas, vel modus realis acquiritur de nouo in ſpecie, quæ eſt in Angelo, (nam alias neceſſarium eſſet mutari aliquomodo ſpecies, quæ ſunt in Angelis quoties indiuiduum aliquod produceretur) ergo, neque acquiritur repræſentatio, & ex conſequenti talis ſpecies non incipit repræſentare de nouo aliquid, quod antea non repræſentaret.

Solutio. ¶ Ad hoc reſpondent nonnulli, quod ſicut vna albedo ſine vlla mutatione ſui incipit eſſe ſimilis alteri, quæ producitur de nouo, ita ſpecies, quæ eſt in Angelo poteſt incipere eſſe ſimilis alicui ſingulari, & ex conſequenti incipere repræſentare ipſum ſine ſui mutatione, ſed per hoc ſolum, quod ipſum ſingulare producitur. Sed contra quanuis poteſt res aliqua eſſe ſimilis alteri ſimilitudine ſumpta pro relatione ſine ſui mutatione, tamen ſimilitudine, quæ conſiſtit in hoc quod imago ſit repræſentatiua alterius, impoſsibile eſt rem aliquam incipere de nouo eſſe ſimilem alteri ſine ſui mutatione, ſed ſpecies eſt ſimilis poſteriori modo, ergo. Maior ab omnibus recipitur quo ad priorem partem, quo ad poſteriorem verò probatur, quia ille modus ſimilitudinis eſt intrinſecus entitati rei, & cōſiſtit in quadam coaptatione ipſius entitatis ad repræſentandum. Impugnatio.

¶ Confirmatur, quia modus repræſentandi non variatur in imagine, quantumcunque mutetur terminus, niſi contingat aliqua mutatio in entitate ipſius imaginis, ergo neque vt incipiat de nouo conuenire imagini, erit ſatis, quod terminus incipiat eſſe, ſed neceſſarium erit, quod mutetur aliquomodo entitas ipſius imaginis. Modo probatur antecedens, tum quia modus repræſentandi eſt abſolutus, & intrinſecus imagini repræſentanti, ergo impoſsibile eſt, quod mutetur, licet obiectum mutetur, ſi entitas imaginis manet omnino immutata: tum etiam exemplo imaginis externæ, quæ licet obiectum per eam repræſentatum deſinat eſſe, aut immutetur varijs modis ſemper habet eundem modum repræſentandi, niſi ipſa aliquomodo mutetur. Confir. 2.

¶ Confirmatur ſecundò, quia cum aliquis incipit eſſe ſimilis alteri, acquirit de nouo aliquem modum ſaltem relatiuum, ergo etiam quando ſpecies incipit eſſe ſimilis obiecto repræſentando ipſum acquirit de nouo aliquem modum repræſentandi, ſed talis modus non eſt relatiuus, ſed abſolutus, ergo ſufficit eius acquiſitio ad mutationem ſpeciei. Confir. 2.

¶ Deinde conueniunt etiam prædictæ ſolutiones in hoc, quod ſpecies (de qua loquimur) non poteſt repræſentare ſingulare, niſi exiſtat, quia alias, non poteſt eſſe ei ſimilis, quod etiam videtur falſum. Nam ſi dicas rationem eius eſſe, quod ſimilitudo eſt relatio realis, ac proinde poſtulat exiſtentiam extremorum, facile hoc impugnari poteſt; quia licet relatio realis ſimilitudinis requirat Obiectio. Solutio.

rat exiſtentiam vtriuſque extremi, tamen ſimilitudo, quæ conſiſtit in eo, quod vnum ſit imago alterius, non requirit talem exiſtentiam, ſicut verbi gratia imago Socratis eſt imago, & ſimilitudo Socratis, ſiue Socrates exiſtat, ſiue non: Et conceptus roſæ repræſentat roſam, quia eſt imago, & ſimilitudo illius, & tamen indifferenter repræſentat eam, ſiue exiſtat, ſiue non. Quod ſi dicas cum Caiet. quod exigitur exiſtentia termini ad ſimilitudinem imaginis cũ eo, nõ eſſe intelligendum de quacumque imagine, ſed de ea de qua loquimur, quoniam in ea eſt peculiaris quædam ratio, ſcilicet, quod repræſentat ſingulare, vt exiſtens, & per conſequens niſi exiſtat non poteſt eſſe ſimilitudo inter ipſum & imaginem. Sed cõtra quia hac ratione ſolum cõuincitur quod cum ſingulare non exiſtit, repræſentatio illius ſpeciei eſt falſa, ſi referatur ad idem tempus, quia tunc non ita ſe habet ipſum ſingulare, ſicut per ſpeciem repræſentatur, non tamẽ, quod ſpecies illa non repræſentet ſingulare. Sicut verbi gratia, quãuis forma alicuius adeo immutetur, vt maneat diſsimilis imagini, qua repræſentabatur, non ideo dicemus, quod imago non repræſentat ipſum, ſed ſolum, quod pro illo tempore non repræſentat verè.

Obiectio.

Solutio.

Impugnatio ſolutionum.

¶ Tandem aliquid continet quæuis harum ſolutionum, quod etiam eſt falſum, nam primo, quod Caieta. affirmat ſpeciem, (de qua loquimur) repræſentare coniunctionem actualem exiſtentiæ cum re ſingulari, & nõ durationem huius coniunctionis, videtur repugnantiam inuoluere, ſi loquatur prout exercet ſuum munus, quod eſt facere per modum formæ, quod res aliqua exiſtat, & ratio huius eſt, quoniam actualis coniũctio exiſtẽtiæ ita ſumptæ cum re aliqua eſt pars ſuæ durationis, ſcilicet, duratio præſens. Neque poteſt Caietanus, negare exiſtentiam hoc modo ſumptam, quoniam non poteſt aliter eſſe vnita alicui rei, ſicut albedo non poteſt eſſe actu vnita, niſi reddat ipſum actu album.

¶ Præterea, quod neque coniunctio illa neque eius duratio repræſentetur per ſpeciẽ, poteſt probari contra Caietanum, & Ferraram, quia ſuppoſito, quod ſpecies non incipiat repræſentare aliquid, quod antea non repræſentabat, vt paulo ſuperius probatum eſt, neceſſario eſſet, vt poſsint illa duo repræſentari per ſpeciem aliquando, ſcilicet, quando ſingulare extiterit, quod etiam antequã exiſteret repræſentaretur, quod tamẽ videtur impoſsibile, quia repræſentatio ſpeciei eſſet naturalis, & determinata, illa verò duo antequam ſingulare exiſteret eſſent omnino indeterminata, & ad vtramque partem contingentia.

¶ Quod etiam addunt recentiores de illa diſtinctione inter vim repræſentatiuã ſpeciei, & actualem repræſentationem paruã, aut nullam habet probabilitatem, ſi ſpecies repræſentat formaliter ſuum obiectũ, quoniam in imagine repræſentante formaliter non poteſt ſeparari virtus repræſentatiua ab ipſa repræſentatione actuali. Quod ſic probo. Nam virtus repræſentatiua n hac imagine (de qua loquimur) non poteſt eſſe aliud, quam habere talem entitatem, vt formaliter ſit ſimilitudo obiecti, ſed ſimilitudo actualis eſt, actualis repræſentatio, ergo. Cõfirmatur, quia ſi repræſentatio actualis diſtinguatur in hac imagine à virtute repræſentatiua comparabitur ad eam, vt exercitium cauſæ formalis ad formã (ſupponimus enim vt certum, quod non eſt exercitium ipſius in genere cauſæ efficientis) ſed in genere cauſæ formalis, (ſiue ſit reſpectu effectus primarij, ſiue reſpectu ſecundarij) ſed effectus nõ poteſt naturaliter ſeparari à forma, dum eſt actu in rerum natura, ergo nec repræſentatio actualis eſt ſeparabilis ab imagine formaliter. Si autem reſpondeas, quod ſicut referre actu eſt exercitium relationis in genere cauſæ formalis, & tamen poteſt ſeparari ab ea actu exiſtente, quando non exiſtit terminus, ſicut ad miſſa ſententia dicentium vnica relatione patrem referre ad omnes filios, quos habet, conſequenter concedendum eſt, hanc ralationem ſolũ referre actu patrem ad filios, quos habet actu, & quod incipit actu referre ipſum ad alios filios de nouo incipientes exiſtere: ita etiam dici poteſt ſpeciem Angelicam ſolũ repræſentare naturas ſpecificas, ſingulariaque actu exiſtentia: Incipere autem repræſentare alia ſingularia, quando ipſa ſingularia incipiũt actu exiſtere. Sed hoc facile impugnari poteſt, quoniam repræſentare non eſt modus relatiuus, ſed abſolutus, & præterea vel (vt ſupra probatum eſt,) non poteſt fieri, quod ſpecies repræſentet de nouo.

Confirma.

Solutio.

¶ Aliter igitur reſpondendum eſt, ad argumentum pro concluſione poſitum, & primo, ſi dicatur ſpeciem non eſſe ſimilitudinem

nem formalem obiecti, ſed ſolum virtualem facile poterit diſſolui hoc argumentum, nã facta hac ſuppoſitione reſpondetur, nõ eſſe neceſſarium, quod ſpecies infuſa Angelo repræſentet exiſtẽtiam rei ſingularis, ad hoc, quod ſit ratio cognoſcendi eam. Quærenti autem, cur non ſit principium cognoſcendi rem ſingularem, quando non exiſtit, ſicut quando exiſtit ſtatim reſpondebitur, ſed quoniam multi cenſent formaliter ſpeciem repræſentare ſuum obiectum, ideo dicendũ eſt, quod vt Angelus per ſpeciem ſibi infuſam cognoſcat aliquod ſingulare exiſtere, quando non exiſtit, nõ eſt neceſſarium per talem ſpeciem repræſentari tale ſingulare, vt exiſtens actu, neque vt vnitum ex parte exiſtentiæ, vt exercitæ, ſicut ſignificatur per hoc verbum exiſtere, ſed ſatis eſt repræſentari exiſtentiam ſumptam per modum quidditatis, aut in actu ſignato, ſicut ſignificatur nomine exiſtentiæ, ſic enim ſufficienter eſt in actu inter actus Angeli ad hoc, vt ſi ſingulare exiſtat, cognoſcat non ſolum ſingulare exiſtens, ſicut viſus percipit colorem exiſtẽtem, ſed etiam, quod exiſtit. Neque obſtat, quod per ſpeciem, quam habet Angelus non repræſentetur ipſum exercitium exiſtendi, quia huiuſmodi exercitium non importat aliquid præter exiſtentiam ſumptam per modum quidditatis, ſed eſt ipſamet exiſtẽtia alio modo ſe habẽs, ſcilicet, vt exercita, & ideo vt cognoſcatur non requiritur maior, aut noua repræſentatio ex parte intellectus.

Obiectio. ¶ Quod ſi obiicias, quia iſte modus repræſentandi exiſtentiam non eſt magis determinatus ad exercitiũ exiſtẽdi, prout eſt præſens quam prout eſt futurum, ergo indifferenter poterit Angelus per ſpeciem, quæ ita repræſentat cognoſcere exercitium exiſtẽdi, vt præſens, & vt futurum, & ex conſequenti poterit per eam cognoſcere futurũ contingens. *Solutio.* Reſpõdetur concedendo antecedens, & negando conſequentiam, & ratio diſcriminis eſt, quia repræſentatio, vel eſt eſſentia ſpeciei, vel modus abſolutus ipſi intrinſecus, & ideo ſemper ſe habet eodem modo, quando ſpecies manet immutata, neque dependet ab aliquo extrinſeco: *Nota hoc.* At vero cognitio eſt effectus ipſius ſpeciei in genere cauſæ efficientis, ſæpe autem, vt cauſa efficiens concurrat ad aliquem effectum, requiritur certa aliqua conditio, ex cuius defectu prouenit, quod non producatur effectus, & ita contingit in præſenti. Nam ſpecies iſta de qua loquimur eſt à natura inſtituta, vt deſeruiat notitiæ intuitiuæ, & ideo, ſicut notitia intuitiua non poteſt terminari ad obiectum, vt eſt abſens, ſed ſolum vt eſt præſens, ita vt poſtulet tanquam conditionem requiſitam ex parte obiecti, quòd ſit præſens: ſic etiam huiuſmodi ſpecies poſtulat eandem conditionem, ita vt ſine ea non concurrat ad intellectionem, & ideo licet ſpecies iſta, & intellect⁹ Angeli ſint totales cauſæ notitiæ, & ſe habeant eodem modo, antequã ſingulare exiſtat, & quãdo exiſtit, tamen non poſſunt producere notitiam antequam exiſtat, non quia deficiat aliqua cauſa partialis, ſed ſolum propter defectũ conditionis ſine qua non operatur.

Obiectio. ¶ Sed contra hanc ſolutionem quantum ad iſtud vltimum, quo reſpondet argumento, ſic arguitur. Species iſta intelligibilis eſt formalis ſimilitudo obiecti, & per conſequens quorumcunque ſingularium, ergo cognoſcens comprehenſiue iſtam ſpeciem intelligibilem cognoſcet omnia ſingularia per ipſa repræſentata, ſed ipſa ſemper repræſentat omnia ſingularia formaliter, ergo quamuis habens talem ſpeciem non producat cognitionem ſingularis non exiſtentis, quia reſpectu illius eſt tantum ratio cognoſcendi, cognoſcens tamen illam cõprehenſiuè, cognoſcet in illa omnia ſingularia repræſentata per illam, tanquam in ratione cognita, Probatur conſequentia, Species naturaliter repræſentat ſua repræſentatã, ergo cognoſcens adæquate ſpeciem, cognoſcet & repreſentata per ſpeciem. Verbi gratia, qui cognoſceret adæquate imaginem imperatoris, neceſſario cognoſceret imperatorem, tanquam in ratione cognita quantũ ad illud, quod per illam imaginem repræſentatur, ergo ſi ſpecies intelligibilis naturaliter formaliter repræſentat ſua repræſentata, & per conſequens cognoſcens adæquatè ſpeciem, cognoſcet adæquatè ſingularia.

Secunda obiectio. ¶ Secundò. Singulare vltra naturam ſubſtantialem includit quam plurimas naturas accidentales, includit etiam exiſtentiam, quæ eſt repræſentabilis per ſpeciem propriam diſtinctam ab ſpecie ipſius naturæ ſubſtantialis, ergo ſi dabilis eſt ſpecies, quæ repræſentet omnes iſtas quidditates, non tantum intuitiuè ſed etiã abſtractiuè, talis etiã ſpecies repræſentabit exiſtentiam, & intuitiuè, & abſtractiuè, & per conſequens quãdo

ſpecies

ſpecies repræſentat intuitiuè aliquid, ponitur in illa ratione cuius repræſentet intuitiuè, & non abſtractiuè, cum ex ſe ſit indeterminata ad vtrunque.

Solutio. *Impugnatio.* ¶ Quòd ſi reſpõdeas, quòd requiritur actualis exiſtentia indiuidui, tanquam conditio ſine qua non, quæ neceſſaria ſæpe eſt in agentibus ¶ Contra. Nam quanuis iſta doctrina locum habeat in actionibus tranſeuntibus propter approximationẽ agentis ad paſſum, non tamen eſt neceſſaria in immanentibus, niſi quando eſt intrinſecus ordo inter potentias, vt in voluntate cõſtat, quæ nihil poteſt velle, niſi præoſtenſum ab intellectu. Cum igitur obiectum, vel ſingulare exiſtens non dicat intrinſecum ordinem ad cognitionem, ergo cognoſcens ſpeciem intelligibilem alicuius ſingularis repræſentatiuam, cognoſcet illum exiſtentem pro tempore, pro quo futurus eſt.

Confirma. Confirmatur & explicatur præcedẽs ratio exemplo. Ponamus verbi gratia, ꝙ Deus infunderet alicui Angelo ſpeciem repræſentatiuam Antichriſti futuri pro tempore, pro quo eſt futurus, tũc ſic, per talem ſpeciem cognoſceret Angelus Antichriſtum futurum pro tẽpore, pro quo futurus eſt, & nihilominus exiſtentia obiecti nihil faceret ad illam cognitionem, ergo ſi ſpecies vniuerſalis, quæ eſt in Angelo repræſentat Angelum cum omnibus prædicatis accidentalibus repræſentabit illum, ſaltim pro tempore, pro quo futurus eſt, vel ſi aliquando non repræſentat illud, & poſtea repræſentat illud, aliquid eſt ponendũ in ſpecie, ratione cuius repræſentet illud, quando illud repræſentat, quo carebat quando ſingulare actu non repræſentabat. Probatur conſequentia. Ponamus verbi gratia, quod velit Deus Michaëlem Archangelum modo cognoſcere Antichriſtum futurum, quem antea non cognoſcebat, vel ergo talis cognitio efficeretur in intellectu Michaëlis per ſpeciem de nouo inditam, vel per ſpeciem, quam habuit à principio infuſam, ſi per ſpeciem, quam habuit ab initio infuſam, ergo illa ſpecies ab initio repræſentabat futura. Si autem per ſpeciem de nouo inditam, ergo illa ſpecies ab initio infuſa non erat repræſentatiua ſingularis.

Solutio. *Impugnatio.* ¶ Quod ſi reſpondeas, quod eſt repræſentatiua ſingularis exiſtentis, non tamen ſingularis non exiſtentis ex defectu conditionis. Cõtra, ſingulare exiſtens tantum terminat cognitionem, ſed ſpecies prior eſt cognitione, ergo ſingulare exiſtens non poteſt eſſe cõditio ad repræſentationem ſpeciei, quãuis ſit cognitio ad conditionẽ per illam productam, & per conſequens, vt ſupra inferebam, cognoſcens ſpeciem comprehenſiuè, cognoſceret ſuam repræſentationem.

Nota hoc. ¶ Præterea, exiſtentia rei ſingularis non eſt neceſſaria conditio ad cognitionem, ergo neque ad repræſentationem ſpeciei, antecedens patet, nam roſa cognoſcitur quando non eſt, ergo & ſingulare poteſt repræſentari quando non eſt.

Secũda ratio pro conclusione. ¶ Secundò probatur concluſio. Impoſsibile eſt intuitiue cognoſcere per ſpeciẽ, quæ indifferenter repræſentet rem, quando eſt, & quando non eſt, ſed ſpecies à Deo infuſa, æque indifferenter repræſentat rẽ, quando eſt, & quando non eſt, ergo. Maior probatur, quia cognitio intuitiua fertur in rem præſentem, quatenus præſens eſt. Minor autem eſt manifeſta, quia talis ſpecies eſt vniuerſalis in repræſentando, ergo.

Solutio. 1. ¶ Ad hoc argumentum Reſpondent authores contrariæ ſententiæ multipliciter, primo negando maiorem exiſtimantes, quod per eandem ſpeciem, per quam abſtractiuè Petrum cognoſcimus, cognoſcimus poſtea illum intuitiuè.

Solutio. 2. ¶ Secundò reſpondent, quod per ſpeciem, quæ repræſentat indifferenter rem, ſi maneat in ſua indifferẽtia veriſsimũ eſt, quod non eſt poſsibile per eam, vt ſic determinate, cognoſcere rem quando eſt, & quando non eſt, & ob id requiritur determinatio vt dictum eſt in ſolutione ad primum.

Solutio. 3. ¶ Tertiò reſpondent, probabiliter exiſtimantes cũ aliquibus, quod notitia intuitiua & abſtractiua nõ differunt eſſentialiter, ſed ſolum accidentaliter, quia eadem numero notitia ab eadem ſpecie procedẽs, nunc eſt intuitiua, & poſtea abſtractiua abſente obiecto, quia ad rationem notitiæ intuitiuæ ſolum requiritur, quod terminetur ad obiectum præſens, per quamcunque ſpeciem procedat.

Vltima ſolutio. ¶ Vltimò tamen reſpondent iuxta propriam ſententiam diſtinguendo maiorem, nam, ſi ſpecies æque repræſentat indifferenter rem eſſe, vel non eſſe, ſicut fit in ſpecie intellectus humani, ſic tranſeat maior, ſi autem hoc fiat propter vniuerſalitatem, & excellentiam ſpeciei, quæ poteſt repræſentare obiectum cum omnimodo, ſub quo reperitur, tunc negatur maior, nam ita contingit

git in ſpeciebus intelligibilibus Angeli.

Impugnatio. ¶ Contra iſtam tamen vltimam ſolutionẽ, ſic argumentor. Primò iſta ſolutio petit principium, nam hoc eſt, quod quæritur in præſentiarũ: Vtrum ſit dabilis ſpecies intelligibilis repræſentatiua obiecti cum omnimodo poſsibili ſibi conuenienti, & dicere, quod talis ſpecies propter ſuam excellentiam repræſentaret obiectum omnimodo, ſub quo reperiretur, hoc non eſt reſpondere argumento. Nam argumentum petit, quomodo ſpecies, quæ ex ſe indifferens eſt ad repræſentandum obiectum, & tali modo, modo repræſentet obiectum taliter, & poſtea alio modo illud met obiectum repræſentet: præcipuè, quia ſpecies intelligibilis eſt tantũ naturaliter determinata ad repræſentãdũ quantũ ipſa poteſt repræſentare, ergo quantumcunq; excellens ſit, ſemper eodemmodo repræſentabit niſi ab alio à ſe determinetur.

¶ Vltimò. Quia talis excellentia non poteſt conuenire talibus ſpeciebus, cum alia & alia repræſentatio requirat aliam, & aliã ſpeciem vel aliam, & aliũ modum ſpeciei, ſed talis modus non eſt infuſus, ergo dato quod tales ſpecies habeant aliquam excellentiam, adhuc tamen neceſſariũ eſt aliquid à rebus acquiſitum, ratione cuius, modo repræſentat iſtud, modo illud.

Tertia ratio. ¶ Tertiò probatur concluſio. Si ſpecies Angelica repræſentat omnia naturæ indiuidua cum accidentibus, quæ eis conuenire poſſunt in temporis diſcurſu, ſequeretur, quod eadem ſpecies repræſentaret oppoſita, conſequens eſt falſum, quoniam ſpecies repræſentat tanquam naturalis ſimilitudo: ſed nõ poteſt eſſe eadem res naturalis ſimilitudo oppoſitorum, ergo. Minor patet, quoniam eidem ſingulari poſſunt contraria contingere, nam modo mouetur, modo quieſcit.

Confir. 2. ¶ Confirmatur. Nam repræſentatiuũ, quod manet in ſeipſo vniforme non poteſt difformiter repræſentare, ſed ſpecies intelligibilis Angeli eſt in ſe ipſa naturaliter vniformis, ergo niſi aliunde mutetur ab obiecto, impoſsibile eſt difformiter repræſentare.

Solutio rationis. ¶ Ad hoc argumentum, reſpondent authores contrariæ ſententiæ, concedentes ſequelam, ſi tamen conſequens accipiatur pro diuerſis temporibus, ex parte eorum, quæ repræſentantur, nam ſpecies Angeli repræſentat Paulum currentem pro tempore, quo currit, & ſedentem pro tempore, quo ſedet. Itaque ſpecies ipſa eſt repræſentatiua op

positorum, quamuis non ſimul repræſentet illa ex parte rei repræſentatæ, ſi ſimultas referatur ad rem; quia hoc eſſet implicatio cõtradictionis, cum ergo ſpecies Angelica ſit altioris ordinis, & participatio quædam ideæ diuinæ, hæc omnia repræſentare poteſt, quamuis non actu ſimul, illa omnia repræſentet. Et hoc ſane conuenit ſpeciei intelligibili Angelicæ, ſiue ſit principium intellectionis effectiuum, ſiue ſit ſimilitudo formalis rerum repræſentatarum. Vnde ſpecies determinata eſt ex ſemetipſa, vt ſit repræſentatiua etiam contrariorum, vtrumque tamen pro tẽpore, quo erit repræſentãdum. Neq; hoc eſt mirabile, aut ſingulare in ſpeciebus Angelicis, nam & nos per eandẽ ſpeciem quidditatis intelligimus poſsibilia, & impoſsibilia: non enim datur propria ſpecies chimeræ, ſed eam eſſe impoſsibilem intelligimus per ſpeciem quidditatis poſsibilis. Per eandẽ etiam ſpeciẽ cognoſcimus habitũ, & priuationẽ, nã priuationis nõ datur ſpecies, ergo dicẽdũ eſt, quod Angelus eadẽ ſpecie Petri verbi gratia, cognoſcit ipſum eſſe, quãdo eſt, & nõ eſſe quãdo nõ eſt.

¶ Ad confirmationẽ reſpondetur, ꝙ repræ- *Solutio confirmat.*
ſentatiuum eodemmodo ſe habens neceſſe eſt, vt ſemper vniformiter repræſentet, quantum eſt ex parte ipſius repræſentatiui, non tamen ex parte rei repræſentatæ, quin potius poterit repræſentare difformiter ſi difformitas referatur ad rem repræſentatã.

¶ Contra iſtas tamen ſolutiones, & doctri- *Impugnatio ſolutionum.*
nam ſic argumentor, primo ſpecies Angeli repræſentat Paulum currentem pro tempore, pro quo currit, & ſedentem pro tempore, pro quo ſedet, ſed hoc non habet ſpecies à ſeipſa, ergo habet à Petro currente vel ſedente. Patet ſequela, quia cum talis repræſentatio ab aliquo ſit, & nõ ab ſpecie, erit ergo ab obiecto. Modo probatur minor. Nã ſpecies natura ſua vtriuſque eſt repræſentatiua, & non vtrumque repræſentat ſimul, ergo ab alio, quam à ſe, habet, quod modo repræſentet iſtud, & modo illud, ſicut verbi gratia ex eo, quod intellectus noſter eſt intellectiuus huius & alterius quidditatis, indiget aliquo determinãte illũ ad intelligendum modo iſtam, & poſtea illam quidditatem; ergo cum ſpecies ſit repræſentatiua, ſecundum illos, plurium quidditatum, & plurium ſingularium, indigebit aliquo determinãte illam ad repræſentãdum modo iſtam quidditatem, modo illam, modo iſtud accidens,

dens, modo illud. ¶ Illud autem, quod addu cunt de poſsibilibus, & impoſsibilibus, non eſt ad propoſitū, quia cum impoſsibilia, & priuationes & alia huiuſmodi non ſint per ſe intelligibilia, non habent propriam ſpeciem.

¶ Illud quod reſpōdent ad confirmationē, nō reſpondet argumēto, nā ſpecies, quæ eſt repræſentatiua, ſi ex parte ipſius nō mutatur repręſentdoã modo hoc, modo illud, nō poterit repræſentare hoc, & illud: hoc enim ſolum diuinæ eſſentiæ proprium eſt, quod ſemper eadem manens repræſentet omnia ſecūdum omnes conditiones ſibi poſsibiles.

Vltima ratio. ¶ Vltimò probatur concluſio, ſi ſpecies illa Angeli eſt ſpecies quidditatis repræſentatiua, ergo eſt vniuerſalis, ergo implicat per eā diſtinctè cognoſcere ſingularia. *Solutio.* Ad hoc argumentū reſpondent prædicti opinātes, quod quāuis omnis ſpecies intelligibilis ſit ſingularis in eſſēndo, poteſt tamen eſſe vniuerſalis in repræſentādo, & hoc dupliciter. Primo, quia repręſentat vniuerſa ſub tali natura contenta. Secūdo quia repræſentat naturā vniuerſalē, vt ſic, & nihi lāplius ſpecies ergo, Angelica vniuerſalis dicitur primo modo, nō ſecundo modo, ſicut verbi gratia tabella, quæ habens depictam ciuitatem aliquam cum ſuis omnibus partibus, non ſolū repræſentat ciuitatem ipſam, ſed etiam ſingulas partes ſeorſum diſtinctas, & ita ſe habent quædam ſub ſpeciei, quidditate cōtenta, quare ſpecies intelligibilis Angeli repræſentat naturam vniuerſalem vt ſic, & etiam omnia ſub illa contenta: Imo eſt optimum argumentum, ad oſtendendū quo pacto Angelus per ſpecies vniuerſales cognoſcit ſingularia, quoniam Angelus purior eſt, ſimplicioriſq; naturæ, quam rationalis anima, ſed intellectus humanus per vnicā ſpeciem hominis, quanquam à phātaſmatibus abſtractam, cognoſcit ſingularia ſpeciei humanæ, & ipſam naturam humanam, ergo potiore iure Angelus per vnicam eandem ſpeciem non ſolum cognoſcit quidditatem, ſed etiam ſingularia eiuſdem quidditatis.

¶ Contra, ſic argumentor, ſic ſe habet ſpecies intelligibilis Angeli, ſicut tabella habēs depictam ciuitatem, ſed tabella habens depictam ciuitatem ſemper repræſentat ciuitatem eodem modo, ſiue ciuitas moueatur, *Impugnatio.* ſiue non moueatur, mutetur, vel non mutetur, pereat vel nōn depereat, ergo. *Confirma.* ¶ Confirmatur quia tabella illa habēs ciuitatē depictam repræſentat plura in illa ciuitatē per plura repræſentabilia, ſicut videns exercitū per plures ſpecies, videt plures illos homines. Imò ex hoc deſumo argumentū, ſi duo homines videret exercitū vnum in tabella depictum, & alterum à parte rei exiſtētem, qui videret exercitum in tabella depictum, quia illa imago ſemper eodemmodo ſe haberet, non poſſet, videns imaginem, cognoſcere accidentia, quæ cōtingerent exercitui ex eo, quod repręſentatiuum exercitus eodemmodo ſe haberet ſemper: videns autem exercitum à parte rei exiſtentē cognoſceret differentias, & accidētia, quæ exercitui cōtingerēt ex eo, quod ille exercitus omitteret aliam & aliā ſpeciē, aliud & aliud accidens repræſentantē, ſi ergo ſpecies intelligibiles Angeli repræſentāt, ſicut tabella depicta, ergo ſemper idem eodēmodo repræſentabit. ¶ Præterea ſi dicas, quod habet ſe vt ta- *Solutio.* bella depicta ad inſinuandum tantū, quomodo, vna cum ſit, poſsit plura repræſentare, ¶ Contra quanuis tabella depicta habeat *Impugnatio.* rationem vnius, habet tamen rationē vnius per accidens. Nam in ea ſunt plures imagines, & plura repræſentatiua, quod de ſpecie intelligibili non cōcedunt, illud autē, quod adducunt, quod per ſpeciem naturæ humanæ cognoſcit intellectus noſter ſingularia ipſius naturæ, hoc eſſet ſi ſingulare nō eſſet intelligibile per propriā ſpeciem, cuius cōtrariū docent ipſi quæſt. 14. art. 11. ergo ſingularia naturæ humanæ indigent propria ſpecie in noſtro intellectu, vt diſtinctè intelligātur, nō enim eſt bonū argumētū deſumptum à ſingularibus naturæ humanę, ad probandum Angelos per ſpecies vniuerſales cognoſcere ſingularia cuius cumque naturæ.

¶ Tertia concluſio. Angelus directè cogno- *Tertia concluſio.* ſcit ſingularia per ſpecies abſtractas ab ipſis ſingularibus. Hæc concluſio eſt doctoris, & omnium Scotiſtarum, & probatur. Primo, *Prima ratio.* Angeli cognoſcunt ſingularia directè, & diſtinctè, ſed non per ſpeciem vniuerſalem, vt probatum eſt in præcedenti concluſione, ergo per ſpeciem propriam, patet ſequela, quia ad cognitionem directam neceſſaria eſt propria ſpecies & ſimilitudo.

¶ Secūdò. Si aliqua ratione ſpecies vniuerſa- *Secunda ratio.* lis poſſet repręſentare, ſingulare poſito ipſo ſingulari in rerū natura, maximè quia, vt dicunt nōnulli, vt patuit in cōcluſione ſecūda reſpondendo ad primum, quia ſpecies intelligibilis ad productionem verbi, & actualis

 conſi-

conſidetatlonis requirit exiſtentiam rei ſingulatis tanquã conditionẽ ſine qua non intellectus & ſpecies producant talem cognitionem & verbum, ſed ſi hoc eſſet verũ, ex hoc ſequeretur, quod Angelus ſimul cognoſceret omnia ſingularia exiſtentia in rerum natura, quia poſito actiuo & paſſiuo debitè approximatis, & non impeditis, neceſſario ſequitur actio, & poſitis duobus cauſis naturalibus cum omni requiſito ad operandum, neceſſario ſequitur operatio, ſed intellectus Angeli & ſpecies intelligibilis ſunt duę cauſæ naturales ad producẽdam intellectionem, & requirunt exiſtentiam ſingularium vt conditionẽ ſine qua non, ergo poſitis ſingularibus, neceſſario producent intellectionem, & per conſequens Angelus actualiter cognoſcit omnia ſingularia exiſtentia in terum natura, ſed hoc non eſt dicendum, quia intellectus finirus, & limitatus non poteſt ſimul tot, tantaque intelligere, ergo Angelus non cognoſcit ſingularia per eam vniuerſalem ſpeciem naruraliter repræſentatiuam illorum, ſed per propriam cuiuſcũque ſingularis ſpeciem.

Ad argumenta Thomiſtarum. ¶ Ad argumenta pro ſententia Thomiſtarum teſpondetur. Ad primum, concedendo maiorem, & negando minorem, & ad probationem reſpondetur dupliciter. *Ad primũ.* Primo negando antecedens ſecundo autem reſpondetur, quod non omnia, quæ non implicant contradictionem, fecit Deus, nam ſi non implicat contradictionem, quod detur vna ſpecies quæ in intellectu Angelico repræſentet plura dictincta ſpecie vel numero, neque etiam repugnabit in intellectu humano, nihilominus tamen ex hoc non licet inferre, quod Deus tribuerit primo parenti tales ſpecies vniuerſales, quanuis illi Deus infuderit omnium quidditatum ſpecies, ergo neque ex eo, quod Deus Angelis tribuerit ſpecies omnium quidditatum inferendum eſt, quod tribuerit illis tales vniuerſales ſpecies quales ipſi ponunt.

¶ Ad probationem autẽ ſecundæ partis reſpõdetur, quod Angeli, quo ſuperiores ſunt & perfectiores, tanto limpidius & perfectius per eaſdem ſpecies intelligunt, ſicut dicit doctor de rudi, & ingenioſo, qui habentes eaſdẽ ſpecies, perfectius intelligit ingenioſus, qua rudis, & ita quanuis eaſdem numero ſpecies haberent Angelus ſuperior, & inferior perfectius cognoſceret ſuperior rem, quam Angelus inferior.

QVÆSTO IIII.

1 *Vtrùm duratio temporis repræſentetur*
2 *Angelo per ſpeciem vniuerſalem.*

Prima ſententia. DE hac re duplex eſt inter Thomiſtas principalis ſententia, prima eſt Caiet. in art. 2. quæſt. 57. *1. Notab.* aſſerentis exiſtentiam rei ſingularis nõ cognoſci per ſpeciem vniuerſalem, ſicuti cognoſcuntur reliqua accidentia. Ratio huius dicti Caieta. eſt, nam reliqua accidentia habent ſe vt obiectum cognitionis. At verò exiſtentia, ſiue duratio habet ſe vt conditio ſine qua non, vt ſicut verbi gratia. Præſentia coloris percipitur à porentia viſiua, nõ autẽ obiectũ viſionis, quia tale obiectum tantum eſt color, ſed vt conditio ſine qua non color perciperetur.

2. Notab. ¶ Secundò. Aduertit Caieta. quod exiſtentia rei ſingularis poteſt dupliciter conſiderari. Primo modo quatenus eſt quidã actus determinariuus eſſentię, & quo eſſentia cõſtituitur in eſſe reali. Secundo modo, quatenus exercet officium exiſtentiæ, ſcilicet, cõſtiruendo (verbi gratia) Petrum, quatenus exercet officium exiſtentiæ, nempe exiſtẽtem ſub actuali eſſe in rerum natura, & hoc modo conſtituitur Petrus ſub aliqua durationis mẽſura, hoc ſic cõſtituto docer Caie, quod ſi exiſtentia conſidetetut primo modo, & prout in actu ſignato, & quatenus eſt quidam actus determinatiuus eſſentiæ, cognoſcibilis eſt pet ſpeciem Angeli, tãquam obiectum cognitionis. Si autẽ conſideretur exiſtentia ſecundo modo, & in actu exercito, & vt habet rationem durationls, non eſt obiectum cognitionis, ſed conditio, neque repræſentatur per ſpeciem, ſed eſt conditio ſine qua non ſpecies ſingulare repræſentet.

Primũ argumẽtum, pro ſententia Caieta. ¶ Probatur autẽ ſententia Caieta. 1. quia ſi ſpecies Angelica repræſentat rei durationẽ tanquã obiectũ, & terminũ ſequitur, quod repræſentet ſimiliter futura contingenria. Probatur ſequela, nam ſi ſpecies illa repræſentat futurã loquutionem tali die cõplendam, ergo talis ſpecies eſt naturalis ſimilitudo loquutionis fututæ exercendæ, & per conſequens repræſentat Angelo durationẽ futuram, vt actualem menſuram loquutionis futuræ, ſed hoc eſt cognoſcere fururum contingens, ergo. *Secundus argum.* ¶ Secundo quidditas rei ſingularis, & indiuiduæ abſtrahit ab actuali exiſtentia, & duratione, quia duratio &

eſſe

eſſe ſolum ſunt de quidditate Dei, ergo ſpecies Angeli ita repræſentat quidditatē rei ſingularis, vt eius repræſentatio non referatur ad ipſius rei durationem, & exiſtentiam. Patet ſequela; quoniam exiſtentia illa, & duratio non eſt de ratione obiecti repræſentati per ſpeciem, ſed repræſentatio ſpeciei penſanda eſt ex obiecto proprio.

Tertium argum. ¶ Tertio. Si ſpecies Angeli eſt naturalis ſimilitudo loquutionis futuræ, & durationis illius, ſequitur, quod dum Angelus intuetur, & comprehendit omnia, quæ ſunt in ipſius intellectu, ſimiliter cognoſcet, quod ſpecies illa eſt naturalis ſimilitudo futuræ loquutionis, & durationis illius, & conſequenter ſequitur, quod Angelus euidenter iudicat talem loquutionem futuram eſſe, & tali die exercendam, ſed hoc eſt cognoſcere futurum contingens, ergo.

Secunda ſenten. ¶ Secunda eſt ſententia quorundam aſſerentium Angelum cognoſcere futura contingentia, non quidem quantum ad illorum exiſtentiam futuram, ſed quantum ad illorum quidditates, & quantum ad principia indiuiduantia, & propria accidentia ſingularia, & per conſequens, quod Angelus modo poteſt cognoſcere Antichriſtum futurum, non ſolum quantum ad quidditatem, ſed etiam quantum ad ſingularitatem illius, & eius proprietates.

Primum argum. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quoniam arbitrantur cum Caietano, quod ſpecies Angelica eſt repræſentatiua quidditatis ſpecificæ, & indiuidualis Antichriſti. ¶ Ex quo inferunt, quod eſt naturalis ſimilitudo eius, & per conſequens, quod in iſto nunc illam repræſentat in actu ſecundo intellectui Angelico. Et ratio huius eſt, quoniam exiſtentia actualis ſub duratione futura non ſe habet vt res repræſentata per ſpeciem Angelicam, ſed tantum eſt conditio requiſita ad cognitionem intuitiuam. Hæc ſententia probatur rationibus quibus probata eſt ſententia Caiet. ¶ Et præterea quia Angelus non ſolum poteſt cognoſcere rem ſingularem cognitione intuitiua, ſed etiam abſtractiua, ſed ad cognitionem abſtractiuam non requiritur, quod obiectum exiſtat, ergo non eſt ſimpliciter neceſſaria conditio ex parte obiecti, quod exiſtat, ad hoc, quod ſpecies Angelica actualiter repræſentet, ſed ſolum erit neceſſaria ad cognitionem intuitiuam.

Secundum argumen. ¶ Secundo, Angelus modo cognoſcit præterita poſtquam iam non ſunt, ergo poterit cognoſcere futura, quæ erunt, patet antecedens, quia memoria præteritorum pertinet ad cognitionem naturalem cuiuslibet intellectus. Conſequentia probatur quia præterita non ſunt actualiter, ſicut neque futura, ergo eadem eſt ratio vtrobique.

Tertia ſententia. ¶ Tertia ſententia eſt Ferrarienſis ſecundo contra gentes c. 100. aſſerentis, durationem rei contingentem pertinere etiam ad ſpeciem Angeli tanquam rem repræſentatam;

Primum argum. probat ſuam ſententiam, primo, quia omnis entitas & omnis modus entis poteſt cognoſci ab Angelo, vt res cognita, ſed duratio contingens rei eſt entitas, vel modus entis; ergo poteſt repræſentari per ſpeciem Angelicam, vt res repræſentata. Maior patet, quia omnis entitas & modus entis cadit ſub obiecto Angelico, quod eſt ens in quantum ens. Conſequentia probatur, quia id, quod habet rationem obiecti cogniti, habet rationem rei repræſentatæ per ſpeciem intelligibilem, quæ debet eſſe ſimilitudo obiecti cogniti.

Secundum argum. ¶ Secundo. Angelus cognoſcit Petrū exiſtere hic & nunc, & habere talem rationem durationis; quia oppoſitum eſſet ridiculum aſſerere, ergo hæc omnia repræſentātur ab Angelo per aliquam ſpeciē intelligibilem, quæ repræſentat Petrum cum omnibus ſuis modis, & per conſequens illa ſpecies, antequā repræſentaret erat repræſentatiua omnium iſtorum, non enim accipit ab ipſis rebus vim repræſentandi.

Quarta ſentia. ¶ Quarta ſententia eſt recentiorum expoſitorum D. Thom. vbi ſupra, aſſentium ſpeciem Angeli repræſentare durationem rei

Primum dictum. contingentem, tanquam aliquid repræſentatum ex parte obiecti, ſicut repræſentat quemcunque alium modum accidentalem, & contingentem ipſi rei.

Secundum dictum. ¶ Secundo aſſerunt durationem rei contingentem eſſe neceſſariam conditionem ad ſpeciei Angelicæ repræſentationem, ita omnino, quod nihil poteſt repræſentare ſpecies Angelica niſi illud ſit ſub actuali duratione exiſtentiæ, vel in ſeipſo, vel in ſuis cauſis totaliter determinatis.

Primo notab. ¶ Vt autē explicent prædictam ſuam ſententiam aduertunt primo, quod idea diuina licet dicitur repræſentare ea, quæ non habent aliquam durationem exiſtentiæ ſecundum aliquam differentiam præteriti, vel præſentis, aut futuri, illa enim non repræſentat in ſeipſis, ſed prout ſunt in ea diui-

na idea, tanquam in cauſa ex exemplari potenti efficere res illas. Eſt tamen aduertendum, quod non intelligimus repræſentationem diuinæ ideæ non terminari ad res ipſas tanquam ad obiectum, quod cognoſcitur, ſed dicitur, quod terminatur ad res, nō prout ſunt in ſeipſis extra diuinam ideã, ſed prout ſunt factibiles, & poſſunt imitari diuinam ideam: Hoc enim eſt repræſentari, prout ſunt in idea, tanquam in cauſa. Cæterum illa, quæ aliquando habent eſſe in aliqua differentia durationis præteriti, præſentis, aut futuri diuina idea repræſentat quatenus aliquo modo actu participant ſimilitudinem diuinæ ideæ, & extra illam conſtituta actu imitantur, & huiuſmodi obiecta pertinent ad ſcientiam Dei, quæ dicitur viſionis, alia verò obiecta dicuntur pertinere ad ſcientiam ſimplicis intelligentiæ.

Secundo notab. ¶ Secundò aduertunt, quod licet idea diuina, (ſiue vno modo, ſiue altero repræſentet) ſemper ſit cauſa effectiua, & exemplaris, tamen quatenus repræſentat poſterior modo (ideſt) res in ſeipſis, ſi in rigore loquamur, repræſentat eas, non per modum cauſæ, ſed per modum excedentis, & inadæquatæ ſimilitudinis. Et ratio eſt, quia repræſentare per modum cauſæ non eſt repræſentare rem in ſe ipſa, ſed potiùs, vt habet eſſe in poteſtate cauſæ. Et quidem quãuis diuina idea propter ſui excellentiam non ſit, propriè loquendo, ſimilis, vel ſimilitudo rei creatæ, tamen cum res ipſa creata ſit, & eſt ſimilis ideæ, quadam imperfecta ſimilitudine, & imitatione, tunc rectè dicitur, quod idea repræſẽtant rem illam per modum ſimilitudinis excellentis, & inadæquatæ.

Tertio notab. ¶ Tertiò aduertunt, quod ſicut diuina idea non communicat ſpeciei Angelicæ, quod ſit cauſæ exemplaris, & effectiua rerum, ita neque illi communicat, quod repræſentet per modum cauſæ; ſed ſicut communicat illi, quod ſit vt quædam ſimilitudo excellens rerum intelligibilium, ita communicat, quod repræſentet res per modum ſimilitudinis, tanquam ſimilitudo excellens ſuum ſimile.

Primum corol. ¶ Ex dictis ſequitur primo, quod ſicut eſt neceſſaria conditio ad hoc, quod res aliqua repræſentetur per diuinam ideam modo illo poſteriori, (ideſt per modum ſimilitudinis excellentis) quod res illa exiſtat in æternitate, quæ eſt propria menſura diuinæ cognitionis, ita, vt ſpecies Angeli repræſentet res, neceſſaria conditio eſt, vt res illa coexiſtat in ſe, vel in ſua cauſa determinata ipſi menſuræ Angelicæ cognitionis, propterea quod ſpecies Angeli repræſentat per modum ſimilitudinis, res autem quæ non exiſtunt, neque in ſe neque in ſuis cauſis determinatis non habent realiter aliquam ſimilitudinem determinatam ad ſpeciem Angeli.

¶ Ex dictis ſequitur ſecundo facile intelligi D. Tho. in articulo ſequenti ad tertium vbi ait, futura contingentia, quando non exiſtunt in ſeipſis, non cognoſci ab Angelo, cognoſcuntur tamen cum primum exiſtunt in rerum natura, nam tunc aſsimilantur Angelicis ſpeciebus. Vbi aduerte, quod non dixit quod ſpecies Angelica de nouo acquirit ſimilitudinem, ſed quod ipſum contingens de nouo aſsimilatur ſpeciei, etenim ſpecies ſecundum ſe ſimilis eſt rei contingẽti. Quo circa per actualem ex eſt entiã rei nullam ſubijt mutationem ipſa ſpecies quantum ad ſuum eſſe abſolutum, ſed tota mutatio ſe tenet ex parte rei contingentis. Diximus quantum ad eſſe abſolutum, nam quod ſpecies intelligibilis de nouo acquirat aliquam relationem realem, vel rationis, impertinens eſt ad rationem repræſentandi actualiter, quia relatio non eſt principium repræſentationis ſpeciei intelligibilis, ſicut bene aduertit Capreolus vbi ſupra ad 10. Scoti contra 8. concluſionem. *Secundum corol.*

¶ Ex quo ſequitur tertio, quod veriſsime dicunt quidam graues Theologi, quorum doctrina colligitur ex D. Thom. quæſtione præcedente articul. 2. ad. 4. quod ad naturalem Angeli cognitionem tantum illa pertinent, quæ ſunt intra ordinem vniuerſi, vel in ſeipſis, vel in ſuis cauſis determinatis, & naturalibus. *Tertium corol.*

¶ Quarto aduertunt, quod quamuis ſpecies intelligibilis actu repræſentet ſingularia, quæ de nouo ſunt in rerum natura, non tamen mutatur ſpecies Angelica, vel recipit aliquid à rebus, quia quamuis illa ſpecies videatur de nouo habere aliquam perfectionem, quam ante non habebat, quia modo in actu exercito repræſentat aliquid, quod antea in exercitio non repræſentabat, quia alias, ſi antea repræſentaret actu illud, Angelus cognoſceret futura contingentia, & per conſequens *Quarto notab.*

videtur,

videtur, quod ſpecies modo repræſentans, quod antea non repræſentabat perficiatur recipiendo aliquam perfectionem de nouo; nam actualis repræſentatio aliqua perfectio eſt, præcipuè quia ſpecies Angelica, in tali repræſentatione de nouo, reducitur de potentia ad actum, quæ reductio non poteſt fieri ſine mutatione: Nihilominus tamen talis ſpecies non mutatur ſimpliciter, recipiẽdo aliquid intrinſecum, vel aliquam qualitatem & entitatem, ſed mutatio fit ex parte termini, & obiecti repræſentati. Nam illa ſpecies antea erat repræſentatiua, nunc vero ſolum illa relatio & terminatio de nouo conſurgit per hoc, quod datur terminus actu, quia actualis illa repræſentatio ex parte ſpeciei nõ eſt actio aliqua, neque noua entitas, ſed eſt relatio repræſentationis poſita in actu exercito per hoc ſolum, quod de nouo ponitur terminus. Sicut patet de relatione ſimilitudinis duorum alborum, vbi actus exercitus nihil ponit de nouo in eo, qui antea habebat albedinem, ſed ſolum actum exercitum aſſimilationis. Rurſus, cum color illuſtratur in pariete non recipit inhæſiuè aliquam entitatem vel qualitatem, ſed ſolum terminatiuè, & nihilominus habet ſe in actu ſecundo repræſentandi ſe. Imò ſola illuſtratione poſita habet veluti vicem ſeminis ad producendas ſpecies intentionales, eas lumine ipſo educente de potentia Diaphani; quid ergo mirabile eſt ſi ſpecies illæ Angelicæ illuſtrentur ab intellectu Angeli termino poſito in rerum natura.

Prima propoſitio authorũ prædictæ ſententiæ.

¶ His igitur ſic prænotatis quatuor concluſionibus abſoluunt quæſtionem, quarum prima eſt, quod per ſpecies illas à Deo datas Angelo repræſentantur ab initio omnia, quæ temporis longo diſcurſu ab Angelis cognoſcuntur. Ratio huius propoſitionis eſt, quia ſicut in generatione naturali nulla ſuccedit proles, quæ non prius præceſſerit in virtute ſeminis, ita in conceptu mentali nihil exprimi poterit, quod prius non præceſſerit in virtute repræſentatiua ſpeciei. Quare omnes conceptus, quos de re ſingulari habent Angeli, vel ſunt habituri, præfuerunt virtute in ſpeciebus impreſsis.

Primum argum.

Secunda propoſitio.

Primũ argumẽtum, pro 1. parte conclu.

¶ Secunda propoſitio eſt. Quamuis intelligibilis ſpecies vniformiter permaneat, poteſt nihilominus rerum varietates actu poſt modum repræſentare. Prima pars huius propoſitionis patet ex eo, quia ſpecies Angeli inditæ, & congenitæ ſunt inſtar naturalium proprietatum, quæ neque deleri poſſunt, neque intendi, aut remitti, ergo licet ſpecies intelligibilis actu repræſentet rerum varietates, nihilominus ſecundum ſeipſam ſemper permanet vniformiter.

Argumẽtum pro ſecunda concluſio.

¶ Secunda verò pars propoſitionis patet etiam, quia ex dictis conſtat, quod Angeli rerum ſingularium varios euentus cognoſcunt, ergo ſi aliqua mutatio eſt, non ab intrinſeco procedit, ſed ab extrinſeco ex parte obiecti.

Tertia propoſitio.

¶ Tertia propoſitio talis eſt, ſpecies vniuerſalis Angeli per modum habitus repræſentat ſingularium rerum proprietates & ſucceſſus.

Notab.

Pro cuius explicatione memoriæ commendare oportet, ſpeciem intelligibilem Angeli mediam eſſe inter ideas diuinæ mentis, & ſpecies intellectus noſtri. Nam ſpecies à rebus abſtractæ non repræſentant materiales, vel indiuiduales proprietates, quin potius per harum ſeparationem colliguntur. At verò idea diuini intellectus omnia ſimul actu repræſentat, communia, & particularia, præſentia, & futura abſque vlla dependentia à creatura, vel tanquam ab obiecto motiuo, vel terminatiuo, ſed omnia ſe habent ad diuinam ſcientiam, ſicut exemplata, & effectus; ſpecies tamen Angelica omnium quidem eſt ſecundum ſe repræſentatiua ſed actu ſolum ea repræſentat, quæ poſſunt eſſe terminus cognitionis. Nam, vt potentia cognoſcitiua actu cognoſcat, non ſatis eſt, quod ſit informata ſpecie, ſed prætereà requiritur, quod habeat obiectum & terminum ſimilem ſpeciei, ad quẽ actus cognoſcendi terminetur, dicitur autem ſpecies eſſe in intellectu per modum habitus, eo quod habitus ſecundum ſe eſt ſufficiens principium operandi, ſi tamen fuerit operationis materia, ſic ergo ſpecies intelligibilis habet virtutem repræſentandi, cum fuerit terminus præſens. In ſolutione autem ad primum idem docent dicentes, quod ſpecies Angeli eſt repræſentatiua diſputationis meæ futuræ die craſtina, & eſt eius naturalis ſimilitudo in actu primo, non tamen in actu ſecundo, niſi quo tempore diſputatio actualiter habuerit exiſtentiam, & durationem.

Quarta propoſitio. Primum argum.

¶ Quarta propoſitio eorum eſt. Præſentia obiecti terminatiuè ad actualem Angeli notitiã eſt per ſe neceſſaria, ratio huius propoſitionis eſt, quia omnis cognitio intellectualis fit per quandam aſsimilationem, nõ poteſt autem eſſe aſsimilatio, niſi fuerit terminus ſimilitudinis, ergo exigitur præſentia ipſius rei ſingularis. Vnde ſi Deus conſeruaret ſpeciem viſibilem albi, etiam eo diſcedente, non poſſemus cernere intuitiuè propter defectum obiecti terminatiui, modo etiam de facto, cum in memoria cõſeruatur ſpecies indiuidui abſentis, non poteſt fieri intuitiua cognitio propter defectum termini, ita ergo cenſendum eſt de ſpecie, quæ ab initio fuit in Angelico intellectu: non enim poteſt, exire in actum circa ſingulare, donec terminum habuerit. Itaque quanuis in vna ſpecie ſit ſimilitudo multarum rerum, tamẽ Angelus per ſpeciẽ illam ea ſolũ actu cognoſcit, quæ ſunt in obiecto terminante.

Vltima ſententia. Primum argum.

¶ Vltima ſententia eſt aliorum exponentium D. Thom. qui quanuis fateantur per ſpecies vniuerſales Angelos cognoſcere ſingularia tempore, quo exiſtunt, & non tempore, quo non exiſtunt, falſam tamen reputant, ſententiam prædictorum recẽtiorum docentiũ aliquid repręſentari per ſpecie de ſingularibus exiſtentibus, quod non antea repræſentabantur, vide quæ diximus ſupra quæſtione pręcedenti in prima probatione concluſionis ſecundæ.

Circa prædictam difficultatem primus modus dicendi.

¶ Omiſsis igitur his modis explicandi prædictam difficultatem recentiorum, iſti exponentes D. Thom. Reſpondent aliter quæſtioni dicentes, quod duplici modo poteſt intelligi quomodo ſpecies vniuerſalis repręſentet ſingularia, quando exiſtunt, non autem quando non exiſtunt. Primus eſt dicendo ſpeciem nõ eſſe ſimilitudinem formalem, ſed tantùm virtualem, vt dicebat Melchior Cano, facta igitur hac ſuppoſitione facile intelligitur non eſſe neceſſarium, quod ſpecies infuſa Angelo repræſentet exiſtentiam rei ſingularis ad hoc, quod ſit ratio cognoſcendi eam.

Impugnatio prædicti modi dicendi.

¶ Illa tamen explicatio prædictæ difficultatis maximam in ſe difficultatem continet vt ibi dicebamus, & præterea, nam quanuis ſpecies intelligibilis ad productionem verbi, & cognitionis actualis cõcurrat per modum rationis cognoſcendi, & ſic neceſſario requirat exiſtentiam obiecti, vt conditionem ſine qua non, ſi tamen ipſa ſpecies eſt naturalis ſimilitudo repræſentans exiſtentiam, & durationem, qui comprehenſiue cognoſceret ſpeciem iſtam intelligibilem tanquam obiectum cognitum, cognoſceret etiam futura contingentia. Probatur. Nam Angelus cognoſcit directè & comprehenſiue ſpecies, quas habet, ſicut comprehendit propriam eſſentiam atque potentias, ergo cognoſcet repræſentationem earum, & per conſequens obiecta huiuſmodi repræſẽtationis, Patet ſequela, quia vt prædicti opinantes docent repræſentatio non eſt relatio, ſed eſt, aut eſſentia ipſius ſpeciei, aut modus abſolutus pertinens ad eius entitatem, & præcipuè, quia non poteſt cognoſci perfectè repręſentatio formalis, quin cognoſcatur eius obiectum. Et per conſequens videtur dicendum, quod ſi ſpecies vniuerſalis Angeli repræſentat exiſtentiam, & durationem per modum ſimilitudinis formalis, quod qui comprehenſiue cognoſceret ſpeciem in ipſa, tanquam in obiecto cognito, cognoſceret futura contingentia, ſed hoc non eſt dicendum, ergo neque quod ſpecies vniuerſalis ſit formalis ſimilitudo ſingularium.

Solutio.

¶ Quòd ſi reſpondeas cum recentioribus alijs in ſolutione ad primũ, alijs vero ad confirmationem pro primo argumento, quod Angelus cognoſcit ſpeciem intelligibilem ſibi inhærentem, quatenus eſt accidens, & quædam qualitas, & cognoſcit etiam talem qualitatem eſſe repræſentatiuam alicuius obiecti. Verùm diſtinctè non cognoſcit, cuius obiecti ſit repræſentatiua, niſi ſolum illius, quod eſt actu, vel in ſe, vel in ſuis cauſis determinatis. Cuius ratio ea eſt. Quoniam ea quæ ſunt relatiua, & reſpectiua non poſſunt comprehendi, aut quidditatiue cognoſci niſi cum cognitione termini, quem reſpiciunt, & idcirco, quod Angelus non comprehendat totaliter omnem ſpeciei repræſentationem, non eſt imperfectio Angeli, quia non eſt debita ei maior perfectio. Rurſus, quod Angelus non comprehendat ſpeciem, non eo naſcitur quod terminus quem ſpecies reſpicit, ſecundum ſe, ſit incognoſcibilis ab intellectu creato, ſed quia non eſt actu in rerum natura in ſe, vel in ſua cauſa. Itaque Angelus, cognoſcens euidenter ſpeciem, cognoſcit ea, quæ actualiter illi ſpeciei aſsimilantur in ratione formali intelligibilis, non autem cognoſcit, quæ poſsibiliter

liter ei ſpeciei aſsimilari poſſunt. Adducũr, ad hoc exemplum ex dictis ſupra quæſtio. 12. articul. 8. quod quilibet beatus videt quidditatiuè omnes perfectiones, quæ ſunt formaliter in Deo, non tamen videt omnes perfectiones, quæ eminenter ſunt in Deo, imo hoc eſt impoſsibile, ſicut impoſſibile eſt comprehendere Deum, quin potius poſsibile eſt, quod aliquis videns Deũ aperte, nihil videat eorum, quæ eminenter ſunt in Deo tantum. Et ratio eſt, quia ea, quæ ſunt formaliter in Deo, vt diſtinctè cognoſcantur, non requirunt cognitionem termini extrinſeci in particulari: ea verò, quæ ſunt in Deo eminenter, requirunt diſtinctam cognitionem, & quidditatiuam creabilium in particulari, quæ quidem extrinſecæ ſunt ad ipſam diuinam eſſentiam.

Impugnatio. ¶ Sed contrà, quoniam ſi repræſentatio ſpeciei eſt obiectum proportionatum intellectui Angelico, & eſt ei ſufficienter vnita, nulla eſt ratio cur non cognoſcatur ab Angelo. Nec ſatis eſt dicere rationem eſſe, quia Angelus non cognoſcit terminum huius repræſentationis, quia oppoſitum deductum eſt tanquam inconueniens ex illa ſententia. Neque exemplum eſſentiæ diuinæ aliquid valet ad hoc, nam quod beatus non cognoſcat omnia creabilia in particulari, non eſt ratio à priori, propter quam non videat omnia, quæ ſunt in Deo eminentèr, imo potius ex hoc colligitur illud, & in eo gradu, quo Beatus cognoſcit ea, quæ ſunt in Deo eminenter, cognoſcit etiam creabilia, ad quæ poteſt ſe extendere virtus diuina; ergo ſimiliter non eſt dicendum, quod quia Angelus non cognoſcit futura contingentia, ideo non cognoſcit perfectè repræſentationẽ ſpeciei, ſed potius concedendũ eſt, quod eo modo, quo cognouerũt repræſentationẽ ſpeciei, cognoſcit etiam eius obiecta, quæcunque fuerint, ſed ex Hipotheſi ſpecies vniuerſalis eſt repræſentans per modum imaginis, (& non ſolum repræſentatiua, vt probatum eſt,) omnia ſingularia, quæ poſſunt in aliqua natura reperiri, & in aliqua differentia tẽporis habebunt eſſe, ergo qui cõprehenſiuè cognoſcit illam ſpeciẽ intelligibilẽ, cognoſcet futura contingentia, ſaltim quantum ad hoc, quod poterunt dicere; hæc ſingularia erunt, & non alia infallibiliter in vniuerſo. Conſequens tamen eſt falſum, ergo ſpecies vniuerſalis non repræſentat ſingularia, neque tanquam ratio cognoſcendi, neque tanquã obiectum cognitum.

Ad argumenta pro ſententia Caietani. ¶ Reſtat modo reſpondere argumentis adductis pro ſententia Caieta. & etiam pro ſecunda ſententia. Ad primum iuxta ſententiam doctoris, imo ad omnia facilis eſt ſolutio, quia cum non ponamus ſpecies vniuerſales repræſentantes ſingularia, neque dicendum eſt tales ſpecies repræſentare du rationem, ſolum tamen eſt difficultas, vtrũ de potentia abſoluta poſsit dari aliqua ſpecies repræſentatiua futurorum contingentium, de qua re quæſtione ſequente.

Ad argumenta reſpondetur in via Thomiſtarum. Ad primũ. ¶ Nihilominus tamẽ in gratiã Thomiſtarũ adducã hic ſolutiones, ab ipſis adductas ad argumẽta in principio poſita. Ad primũ dicendũ eſt quod ſpecies Angeli eſt repræſentatiua loquutiõis meæ futuræ die & actiua, & eſt naturalis ei⁹ ſimilitudo in actu primo, nõ tamen in actu ſecũdo, niſi quo tẽpore loquutio actualiter habuerit exiſtentiã, & durationẽ: tũc enim ipſa loquutio aſsimilatur ſpeciei Angelicæ. Sed quantum valeat hæc ſolutio dictum eſt in corpore quæſtionis.

Ad ſecundum argumentum. ¶ Ad ſecundũ reſpõdetur, quod vt plurimũ oſtendit per diuinã potentiam poſſe dari intelligibilem ſpeciem, quæ repræſentet quidditatem ſolam futuri contingentis antequã exiſtat, at verò de facto negãdum eſt talem ſpeciem inditam fuiſſe Angelis, propterea quod cognitio angeli determinata eſt de facto ad illa, quæ ad vniuerſi ordinẽ pertinẽt, quidditas antẽ rei priuſquã exiſtat in rerũ natura, vel in ſe, vel in ſuis cauſis determinatis. non pertinet ad ordinem vniuerſi.

Ad tertiũ argum. ¶ Ad tertium reſpondetur, quod Angelus cognoſcit intelligibilem ſpeciem ſibi inhærentem, quarenus eſt accidens, & quædam qualitas, & cognoſcit etiam talem qualitatem alicuius obiecti eſſe repræſentatiuam, verum diſtinctè non cognoſcit, cuius ſit obiecti repræſentatiuã, niſi ſolum illius, quod eſt actu, vel in ſe vel in ſuis cauſis determinatis.

Impugnatio ſolutionis. Sed quantum valeat iſta ſolutio dictum eſt in corpore quæſtionis, imo ex exemplo adducto ab illis in ſolutione ad primum, ſi Deus verbi gratia conſeruaret in oculo ſpeciem albi, tunc ſpecies ſecundum ſe eſſet repræſentatiua illius albi tanquam eius ſimilitudo formalis, non tamen repræſentaret in actu ſecundo, niſi quando album exiſteret, fieretque præſens potentiæ viſiuæ, ex quo exẽplo ſic deduco argumentum contra eos. Qui comprehenſiuè cognoſceret talem ſpeciem, cognoſceret diſtinctè illam

illam eſſe ſimilitudinem formalẽ albi, à quo deducta eſt, ergo illa ſpecies, licet tanquam ratio cognoſcendi non producat cognitionem albi, albo abſente, tamen tanquã obiectum cognitũ verè producit cognitionẽ albi, cuius eſt ſpecies, ergo ſimiliter ſi ſpecies vniuerſalis eſt naturalis, & formalis ſimilitudo ſingulariũ, qui comprehenſiuè cognoſceret talem ſpeciẽ, cognoſceret per illam tanquam per obiectum cognitũ ſingularia cuius eſt naturalis ſimilitudo. Et per cõſequẽs futurũ contingens, quod ipſi non cõcedũt.

Ad argumenta pro ſecũda ſententia etiã in via Thomiſtá. *Ad primũ argument.* ¶ Ad primum reſpondetur ex argumentis adductis pro ſecunda ſententia, quod cognitio abſtractiua ſecundum naturæ ordinẽ ſupponit intuitiuam, quam Angelus nequit habere illius rei, quæ nullomodo exiſtit in ſe, vel in ſuis cauſis determinatis. Sed aduertẽdũ eſt cum Caiet. hic, quod in obiecto intellecto cõſideratur duplex ratio, ſcilicet, motiua & terminatiua, idea quidem diuina, dũ Angelo ſpeciem imprimit, ſupplet vicẽ rei non exiſtentis, quantum ad rationem obiecti motiuam, quatenus confert intellectui ſpeciem exemplatam ab ipſa idea, & totaliter determinatam vt ſit repræſentatiua cuiuslibet rei, quam poſtea repræſentare poteſt. At verò non ſupplet rationem obiecti terminatiuã: quin potiùs ad ipſum obiectũ pertinet terminare actualẽ repræſentationẽ illius ſpeciei: atque adeò re nõ exiſtente, ſpecies illa non repræſentabit in actu ſecundo propter defectum obiecti terminatiui.

Impugnatio ſolutionis. ¶ Iſta tamen ſolutio, ſicut aliæ præcedentes eũdem patitur defectum, nam verbi gratiã ſi aliqua imago deducta eſt, vel ſi verbi gratia; Deus conſeruaret ſpeciem impreſſam in ſpeculo in abſentia obiecti, quis poteſt dubitare, *Nota hoc.* quod talis ſpecies naturaliter repræſentaret obiectum à quo fuit impreſſa, & quod videns talem ſpeciem cognoſceret in abſentia obiecti obiectum per illam repræſentatum? Et quod illa ſpecies non ſolum eſt repræſentatiua, ſed repræſentans? Vnde videtur implicatio contradictionis, quod ſi ſpecies intelligibilis eſt formalis ſimilitudo obiecti, & actualis, quod cognoſcens ſpeciem, non cognoſcat obiectum, cuius eſt ſimilitudo obiecti, ſicut etiam videtur implicare, quod vidẽs imaginẽ impreſſam in ſpeculo, non cognoſcat obiectum, cuius eſt talis imago.

Impugnatio ſolutio. ¶ Et præterea, qui comprehenſiue cognoſceret ideas diuinas, nõne cognoſceret omnia repræſentata per illas? ergo ſi ſpecies intelligibilis Angeli eſt quædam participatio ideæ diuinæ, qui comprehenſiue cognoſceret ſpeciem, cognoſceret etiam & repræſentatũ per illũ, & per cõſequens ſingularia antequã exiſtant, quia naturalis ſimilitudo repręſentat illud, cui⁹ eſt naturalis ſimilitudo indifferẽter ad exiſtentiã, & nõ exiſtẽtiã ſicut verbi gratia in exẽplo poſito. Si Deus conſeruaret ſpeciẽ infuſam in ſpeculo, ſemper illa repræſentaret obiectũ, cuius eſt ſpecies, ſiue obiectum exiſtat, ſiue nõ exiſtat.

¶ Ad ſecundũ reſpondetur, quod quatuor *Ad ſecundum argumentum.* modis ſe poteſt habere res præterita ad Angeli intellectum. Primo, quod cognita fuerit ab ipſo tempore præterito, quando res exiſtebat. Secundo, quod non fuerit ab illo cognita propter non aduertentiam ipſius Angeli, neque enim neceſſe eſt, quod Angelus ad omnia ſingularia, quæ exiſtunt aduertat. Tertio quod illud ſingulare præteritum relinquat aliquem effectum ſui in ſua cauſa. Quarto denique, quod nihil poſt ſe reliquerit. Hoc ſuppoſito reſpõdetur quod Angelus poteſt cognoſcere rem præteritã, quæ eſſe habuit primo modo. Hoc patet, quoniam ſpecies Angelica iam ſemel fuit determinata in actu ſecundo ad cognitionẽ illius rei ſingularis, quæ actualiter terminauit cognitionem Angeli, ergo ex vi huius determinationis poterit poſtea illa ſpecies repræſentare Angelo eandem rationem, & hæc cognitio dicetur abſtractiua, quæ præſupponit intuitiuam eiuſdẽ rei, atque ita eſt quaſi rememoratiua cognitio. Etenim propriè in Angelo non ponitur memoria, ſi autem Angelus nõ cognouit rẽ præteritã pro tempore, quo extitit: tamẽ res illa reliquit poſt ſe aliquod veſtigium ſui in effectu, vel in aliqua determinatione cauſæ, poterit Angelus rem cognoſcere illam præteritam, & cognoſcet de facto quotieſcunq; vtetur ſpecie repræſentante quidditatem ſub qua cõtinebatur res præterita: & hoc ꝓbatur quoniã ſpecies Angelica, adiuncto lumine efficaciſsimo ipſius Angeli, potẽs eſt repræſentare quamlibet rem, cuius reperitur in rerũ natura aliqua determinatio in effectu vel cauſa. At verò illud præteritum, quod poſt ſe nullum reliquit veſtigiũ, non poteſt cognoſci poſtea ab Angelo, ſi quando extitit in rerum natura nõ fuit cognitũ, hoc patet, quia illud præteritum ita ſe habet ad ſpeciẽ Angeli, ac ſi nunquam fuiſſet.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

¶ Vtrum per diuinam potentiam poſsit dari ſpecies intelligibilis repræſentatiua, vel repræſentans futura cotingẽtia.

Prima ſententia Caietani.

DE hac re eſt prima ſententia Caieta.3.parte,quæſt.10.artic.1. aſſerentis non ſolum dabilem eſſe ſpeciem intelligibilem repræſentantem futurum contingens,vt futurum eſt,ſed de facto in Chriſto Domino datæ ſunt ſpecies intelligibiles repræſentantes,non ſolum præterita, & præſentia, ſed etiam futura. ¶ Pro cuius explicatione aduertit,quod ſpecies intelligibiles ſunt in duplici differentia, quædam enim ſunt per ſe infuſæ, & quædam ſunt per accidens infuſæ. Quæ ſunt per accidens infuſæ ſunt eiuſdem rationis cum ſpeciebus acquiſitis. At vero ſpecies per ſe infuſæ, & ex ſuo genere,non ſunt enim alterius rationis à ſpeciebus acquiſitis, quia habent aliud obiectum formale(vt contingit inter ſpecies innatas Angelis,& acquiſitas à nobis) ſed ſunt longè alterius ac altioris ordinis, quia ſic ſunt ſimilitudines naturæ,putà leoninæ,quod repræſentat ea in quacunque diſpoſitione accidentali ſit,ita quod per vnam ſpeciem poteſt intellect⁹ cognoſcere quidditatiuè leonem, & omnia ipſius indiuidua ſecundũ indiuiduales cõditiones, & intueri leones oẽs actu exiſtentes.Neque hoc eſt mirabile,ita quod ſit incredibile, ſed ratione fultũ, quia ſcilicet huiuſmodi ſpecies ſunt exemplatæ à diuina eſſentia,quæ vna exiſtens eſt ſimilitudo,ita cuiuſque propria, vt nihil in quo tunque prętermittatur irrepræſentatum diſtinctiſsimè:ſi enim hoc de facto fatemur inueniri in diuina eſſentia reſpectu omnium, cur non poſsibile fateremur in multis illius participationibus inueniri, quod quælibet earum repræſentat aliquam vnam naturam cum ſuis quomodolibet accidẽtibus,vt vnitè præhabentur in eſſentia diuina ſuper omnes ordines diuiſim participetur in aliquibus ſpeciebus ſpectantibus ad ſupremum ordinem cognoſcitiuorum, quales ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ,& animæ ſupernaturali lumine illuſtratæ? & paulo infra. Non autem dicimus, quod ſpecies iſtæ, quæ in anima Chriſti ſunt,ſunt adeò altioris ordinis, vt intueantur diuinam eſſentiam, vt repræſentantem veritatem contingentium,& non ſolum vt repręſentantem naturam quamlibet ſecundum ſe,& propterea anima Chriſti intuitiuè perfectè per illas videt præterita præſentia & futura.

Nota.

Primũ argu. pro ſententia Caietani.

¶ Poteſt autem hæc ſententia Caiet. probari primo, nam futura contingentia quatenus futura ſunt, ſunt repræſentabilia, ergo poteſt dari de potentia abſoluta ſpecies repræſentatiua illorum. Antecedẽs patet. Futura contingentia,vt futura ſunt,habent veritatem cognoſcibilem, ergo repræſentabilem.Probatur antecedens,Deus certa,& intuitiua cognitione cognoſcit futura contingentia antequam ſint,ergo futura cõtingentia antequam ſint habent certam, & determinatam cognoſcibilitatem, ſed quælibet certa,& determinata cognoſcibilitas eſt repræſentabilis per ſpeciem, ſaltim per ſe infuſam,ergo poteſt Deus de potentia abſoluta talem ſpeciem producere.

Secundum argum.

¶ Secundò. Futura contingentia habent determinatam veritatem à determinatione voluntatis diuinæ,quæ determinatio non extrahit futura contingẽtia à ſua ratione formali futurorum contingentium, quia poſita tali determinatione remanent futura contingentia, futura contingentia.Cum ſapientia diuina, attingens à fine vſque ad finem fortiter,diſponat omnia ſuauiter,ergo dabilis eſt de potentia abſoluta ſpecies repræſentans illam veritatem determinatã iuxta modum ſuæ determinationis. Probatur ſequela, quia illa veritas repræſentabilis eſt præcipuè cum non ſit infinita.

Tertium argum.

¶ Tertiò. Chriſtus Dominus viſione beata vidit futurum contingens, vt futurum eſt, & in opinione probabiliori beati videntes Deum producunt verbum,& ſimilitudinem expreſſam, ergo potuit Deus de potẽtia abſoluta producere ſpeciem intelligibilem illius futuri,quatenus viſi per illam viſionem beatam,ſed illa viſio beata non extraxit futurum à ratione futuri,ergo.¶ Cõfirmatur. Potuit Chriſtus Dñs recordari ſe vidiſſe viſione beata quoddam futurũ cõtingens,ſed talis recordatio non potuit fieri niſi per ſpeciem futuri contingentis, ergo talis ſpecies dabilis eſt de potentia abſoluta.

Ad confir.

Secũda ſententia.

Not.

¶ Secunda ſententia eſt recentiorum expoſitorum D.Tho.1.par.quæſt.57.arti.2.quæſt.3. pro cuius explicatione aduertunt,quod futurum cõtingens biſariam poteſt conſiderari,primo quo ad quidditatem eius

eius ſpecificā & ſingularem. Secundo, quantum ad coniunctionem quidditatis cum actuali exiſtentia futura. Si conſideretur futurum contingens primo modo, docent nihil repugnare, quod detur ſpecies intelligibilis, quæ actu repræſentet ſolam, & nudā quidditatem ipſius futuri cōtingentis, ſiue ſpecificam ſiue ſingularem per potentiam Dei abſolutam. Ratio huius eſt: quia poſſet Deus producere phantaſma Antichriſti, vt non aliter mihi repræſentaret Antichriſtū, atque ſi oculis illum viderem. Quo phantaſmate impreſſo per intelligibilē ſpeciem hominis poſſem ego tunc per quendam recurſum ad illud phātaſma cognoſcere quidditatem ſingularem Antichriſti, & in hoc caſu non repræſentaretur mihi habitudo, quam ſingularis illa quidditas dicit ad exiſtentiam determinandam in futuro tempore, ergo poſsibile eſt per diuinam potētiam vt infundatur Angelo vel animæ rationali certa ſpecies intelligibilis, quæ repræſentet ſingularem quidditatem, ſeu ſingularizatā alicuius contingentis futuri, non repræſentata habitudine ad futuram exiſtentiam.

Primum arg. ꝑ primo diuiſionis membro.

¶ Secundo, inter prædicata quidditatiua cuiuſcunq; indiuidui eſt neceſſaria habitudo, quæ non pendet ex voluntate alicuius, vt quod Petrus ſit homo, & quod ſit animal rationale; ergo poterit talis neceſſaria habitudo cognoſci ab Angelo per inditam ſpeciem & per eandem repræſentari.

Secundum argum.

¶ Tertiò. Si Deus crearet modo Angelum cum cognitione ſcientifica rerum creabiliū aut producibilium, talis cognitio eſſe non poſſet abſque ſpeciebus repræſentatiuis, in quibus ſplenderent illarum rerum quidditates, & quidē, ſi intellect⁹ apud ſemetipſum poteſt fingere idolum, & ſimulacrum alicuius rei impoſsibilis, vel chimeræ, aut alterius rei imaginabilis, multo melius poterit Deus creare ſpeciem intelligibilem repræſentatiuam illius abſtrahendo ab exiſtentia, vel ſine determinata habitudine ad eandem exiſtentiā, ergo nihil prohibet Deum producere ſpeciem actu repræſentantem ſolam quidditatem ſpecificam vel ſingularem ipſius futuri contingentis.

Tertium argum.

¶ Confirmatur. Nam cur non poterit ſpecies à Deo pro eius voluntate indita repræſentare Antichriſti faciem, ſingulares quem illius conditiones ſine ordine ad exiſtentiā tali tempore futuram, & in tali menſura durationis. Quia ſi aliqua ratione Deus non poſſet, maximè, quia nunquam res eſt actu ſimilis ſpeciei intelligibili, aut in ſe aut in ſuá cauſa, ergo impoſsibile videtur per ſpeciem intelligibilem actualiter repræſentari quidditas illa indiuidualis & ſingularis, antequam ſit, ſed hoc non obſtat, ergo. Probatur minor, quia quidditas & eſſentia creata rei, aut creabilis eſt ſimilis ſpeciei intelligibili ſimilitudine eſſentiali, antequā exiſtat, & etiam ſi non exiſtat ob id, quod quidditas, quantū eſt de ſe in rebus creabilibus abſtrahit ab actuali duratione, & ab exiſtentia. Aliter vero euenit ſi conſideretur res ſecundum actualem coniunctionem & vnionem eſſentiæ cum exiſtentia, quoniā in hoc non poteſt eſſe ſimilis res ipſa ſpeciei intelligibili, niſi aliquo pacto exiſtat in ſe vel in ſua cauſa determinata.

Confirm.

¶ Vltimò, quia ſecundum veriorem ſententiam ſpecies indita animæ Chriſti, & ſpecies Angelica in ſua habitudine cōcernit cōnexionem eſſentiæ cum exiſtentia, quia tales ſpecies inditæ ſunt ad hoc, vt repræſentarent per habitudinem ad vniuerſum ſecundum ordinem actualem naturæ vel gratiæ. Cæterum de potentia abſoluta nulla poteſt excogitari ratio ſufficiens, cur dicamus non eſſe poſsibilem ſpeciem repræſentatiuam quidditatis abſtrahendo ab actuali exiſtentia.

Vltimum argum.

¶ Si autem conſideretur futurum contingens, ſecundo modo quantum ad coniunctionem quidditatis cum actuali exiſtentia futura, eſt ſecunda propoſitio iſtorum, fieri non poſſe, vt ſit ſpecies creata intelligibilis, quæ repræſentet futurum cōtingens vt ſit. Fundamentū huius eſt, quia implicat, quod ſit ſpecies creata repræſentans futurum cōtingens, vt cōtingens eſt, quantum ad vnionem & coniunctionem huius quidditatis cum futura exiſtentia actuali & contingenti. Probatur. Futura contingentia toto tempore, quo non exiſtunt, aut in ſe ipſis, aut in cauſis determinatis, impoſsibile eſt, quod habeāt determinatam habitudinem ad propriam exiſtentiam, alioquin non eſſent futura contingentia, neque contingenter euenirent, igitur nulla ſpecies creata repræſentare poteſt determinatam habitudinem futuri contingentis ad propriam exiſtentiā, ac proinde non poterit futurum contingens determinatè repræſentari. Patet conſequentia, quia determinata habitudo excludit contingentiam.

Primum arg. pro ſecundo mēbro præfatæ diuiſionis.

¶ Secun-

Secundum argum. ¶ Secundò. Si aliqua ratione dabilis eſt talis ſpecies, maximè, quia futura contingentia dicunt determinatam habitudinem ad ſuam exiſtentiam per ordinem ad diuinam cognitionem, quia alias non determinatè cognoſcerentur à Deo, igitur talem determinatam habitudinem, quam futura contingentia dicunt per ordinem ad diuinā cognitionem, poteſt Deus de potentia abſoluta per ſpeciem intelligibilem creatam intellectui Angeli repræſentare, ſed iſta ratio nihil obſtat, ergo. Probatur minor, quia illa repræſentatio, quam habet futurum contingens præciſe reſpectu diuinæ cognitionis, non eſt communicabilis ſpeciei creatæ. Volo dicere, quod illa perfectio repræſentandi determinatè, ſeu per determinatam habitudinem, quam contingens futurum habet in ordine ad cognitionem infinitam, communicari non poteſt alicui creaturæ vel ſpeciei. Et ratio eſt, quia Deus cognoſcit futura contingentia, non ſolum, quia coexiſtūt diuinæ cognitioni, quæ æternitate menſuratur ambiente omne tempus, etiam futurū, qua ratione cognitio diuina dicitur eſſe futurorum contingentium in ſemetipſis, ſed etiam cognoſcit futura contingentia in propria idea determinata per diuinam voluntatem, & prædiffinitionem ad productionem futuri contingentis ſuo tempore faciēdam, & hæc cognitio dicitur eſſe futuri contingentis in ſuis cauſis determinatis per diuinā voluntatem & ideam. Hoc igitur cōſtituto patet, quomodo ſpecies creata non poteſt repræſentare determinatam habitudinem, quam futurum contingens habet reſpectu diuinæ cognitionis, vt primo modo cognitum eſt à Deo, quoniam ſpecies creata, aut eius repræſentatio menſurari non poteſt æternitate, ſed tempore vel æuo. At vero illa habitudo determinata futuri contingentis reſpectu æternitatis, ſolum eſt per ordinem ad menſuram æternitatis, quod ex ſe habet continere, cum ſit menſura per eſſentiam quamlibet aliam cuiuſque rei menſuram. Et idcirco determinata illa habitudo ſolum pōt euenire futuro contingenti prout coexiſtit æternitati vt ſic. Quod vero habitudo illa, quam dicunt futura contingentia reſpectū diuinæ ideæ determinatæ per voluntatem, & diuinæ prædiffinitionis repræſentari non poſsit per ſpeciem creatam ſic oſtendo. Quoniam talis determinatio ſolū eſt in cauſa, hoc eſt in idea diuina determinata per liberam Dei voluntatem ad productionem futuri contingentia, ſed huiuſmodi determinationem nullo creata ſpecies repræſentare poteſt, ergo neque etiam determinatam habitudinem futuri contingentis ad exiſtentiam ſuam, prout illam habet in ſuprema cauſa. Probatur minor, tam ex parte diuinæ libertatis & prædiffinitionis, cuius determinationem nulla ſpecies repræſentare poteſt, quam etiam ex parte ideæ diuinæ, vt cauſa eſt. Quoniam vt ſic oporteret, quod ipſa idea eſſet in ſe ipſa cognita, vt effectus cognoſceretur in ea, ſed plane conſtat, quod nulla creata ſpecies poteſt repræſentare diuinam ideam, vt in ſe eſt, ſicuti neque eſſentiam diuinam, ergo.

Vltimum argum. ¶ Vltimo, determinata habitudo ad exiſtētiam & contingentiam, vt ſic, pugnant inter ſe oppoſitione contradictionis, quia determinatio excludit contingentiam vt ſic, ergo implicat, quod detur ſpecies intelligibilis repræſentans futurum contingens, vt ſic, quantum ad viſionem quidditatis cum exiſtentia, quia exiſtentia importat determinationem, contingentia vero indeterminationem.

1. Notab. In quo placitum autoris explicatur. ¶ In hac quæſtione probabiliorem iudico Caiet. ſententiam. Et moueor ad hoc, quia futura contingentia. v. g. Petrus ſedebit tali die & tali hora, & ſic de alijs poſſunt conſiderari vel prout intelliguntur ante determinationem diuinæ voluntatis, vel poſſunt conſiderari quatenus determinata, & prædiffinita per voluntatem diuinam. Si conſiderentur primo modo ſicut nullam habent veritatem neque falſitatem, ita nullam habent intelligibilitatem, verum enim eſt dicere, ante determinationem diuinæ voluntatis, quod Petrus ſedebit, vel non ſedebit tali die & tali hora. Non tamen eſt verum quod Petrus ſedebit, neque etiam eſt verū, quod Petrus non ſedebit, quia cum neutra pars ſit determinata per voluntatem diuinam, ſicut neutra pars habet determinatam veritatem, ita neutra habet determinatam falſitatem, ſed cum vtraque poſsit eſſe obiectum diuinæ determinationis, ita vtraque poteſt eſſe ſubiectum talis veritatis. Et ob hoc à Doctore in primo diſtin. 39. quæſt. 1. appellantur propoſitiones neutræ. Poſita tamen determinatione, & prædiffinitione diuinæ voluntatis, altera pars eſt vera, & altera falſa. *2. Notab.* ¶ Secundò eſt notandum, quod determinatio diuinæ voluntatis imo & determi-

terminatio noſtræ voluntatis pro tempore, pro quo determinat ſe non eſt eiuſdem rationis, cum determinatione cauſæ naturalis. Et ratio huius eſt, nā cauſa naturalis ex ſua intrinſeca ratione, & ſecluſo quocūque actu ipſius cauſæ, & quaten⁹ cōſideratur in actu primo præciſe, ſemper eſt determinata ad actum producendum ab ipſa, quia cauſa naturalis ſemper agit in quantum poteſt. Vnde ſi non impediatur ſemper ſequetur effectus. ¶ Ex quo infertur quod ſi per impoſsibile nulla eſſet cauſa libera in rerum natura, ſed omnes cauſæ eſſēt naturales omnes effectus eſſent naturales, & nullus eſſet effectus liber, imo ſatis probabiliter loquuntur dicentes, quod in tali caſu vix poſſet aſsignari aliquod futurum, quod non poſſet ab Angelo infallibiliter cognoſci, qa in eo caſu omnes cauſæ agerent ex neceſsitate naturæ, & per conſequens penetratis cauſis cognoſcerentur certo, quæ eſſent de facto impediendæ, & quæ non, & ex conſequenti, qui effectus eſſent de facto futuri, & qui non. Et ratio huius eſt, quia duo ſolēnt admitti vt certa etiam in doctrina Diui Tho. Primum eſt intellectum comprehēdentem aliquam cauſam ad omnes eius effectus, ad quos talis cauſa poteſt extendi, cognoſcendos extendi, & modum quo vnuſquiſque eorum ab ea emanet, hoc eſt cōtingenter, vel neceſſario. Secundum eſt intellectum Angelicum comprehendere virtutem cauſarum naturaliū. His poſitis, ſi omnia euenirēt ex neceſsitate naturæ nullum inconueniens ſequitur, ſi dicatur Angelum in tali caſu omnia futura cognoſcere, quia in tali caſu, quanuis illa eſſent futura, non tamen eſſent futura contingentia, ſed futura naturalia, qualia ſunt eclypſes ſolis, & lunæ. At vero determinatio noſtræ voluntatis, quandiu eſt ſub actuali operatione non ita ſe habet, cum voluntas noſtra nō ſolum ſit libera prout exiſtens in actu primo, ſed etiam prout exiſtens in actu ſecundo, vt late diximus in primo in Diſputatiōe, de ſciētia Dei. Et ſic quanuis determinatio cauſarum naturalium tollat è medio contingentiam, determinatio tamen noſtræ voluntatis non tollit ab effectu, quem producit ſuā contingentiam, quia ſicut ipſa voluntas quādo operatur libere operatur, ita effectus à voluntate productus quando producitur libere producitur. ¶ Tertiò eſt notandum, quod illa, quæ dicunt perfectionem in hu- *3. Notab.*

manis ponenda ſunt & in Deo ſecluſis imperfectionibus, & cum intellectus & voluntas in humanis dicant perfectionem, ideo & Deo tribuimus intellectum & voluntatem: ſed quia intellectus noſter, & voluntas noſtra, quandoque ſunt in potentia ad ſuos actus, & habent modo iſtum, modo illum, & reſpectu cuiuſcunque obiecti aliam, & aliā operationem (quod imperfectionem dicit, quia potentialitatem) ideo intellectui & voluntati diuinæ tribuimus actum ſemper intelligendi, & volendi, & fatemur ſecundum fidem Catholicam non eſſe in potentia ad intellectionem & volitionem, ſed Deum ſemper eſſe intelligentem & volentem, & intellectum, & volūtatem diuinam nunquam ſeparari ab actuali intellectione & volitione. Propter quod nonnulli fatentur in Deo non eſſe intellectum & voluntatem per modum actus primi, ſed tātum per modum actus ſecundi, quod ego ſic intelligo, quod intellectus, & intellectio diuina adeo ſunt omnibus modis idem, vt ſi intellectus diuinus conſideretur vel concipiatur conceptu deſumpto ab ipſo intellectu diuino, & conceptu proprio, non poteſt concipi non concepta intellectione, ſi autem cōcipiamus illum per conceptum alienum deſumptum à creatura, tunc poſſumus intelligere intellectum diuinum quatenus intellectus eſt, non intelligendo intellectionem diuinam, ſed talis conceptus eſt cōceptus partialis, & inadæquatus. Per conceptum autem adæquatum & totalem vnum ſine altero nequit intelligi, & idem philoſophandū eſt in voluntate diuina.

¶ Quartò eſt notandum, quod in voluntate noſtra poſſumus conſiderare ipſam voluntatem prout ab actu diſtinctam & ſeparatam, ſcilicet voluntatem per modum actus primi. Et poſſumus illam conſiderare, quando eſt ſub actuali operatione, & poſſumus illam intelligere, quando iam habuit operationem. Si conſideretur primo modo eſt in actu primo indifferens ad actum ſecundum, & indifferens ad hunc, vel illum actum; & tunc dicitur libera libertate contradictionis, ſiue exercitij, & eſt libera libertate contrarietatis, & ſpecificationis. Si autem conſideretur, quando eſt ſub actuali operatione, adhuc dupliciter poteſt conſiderari; vno modo vt dicit ordinem ad actum, quem habet quatenus eſt in illo complacens. Secundo modo quatenus poteſt illum continuare *4. Notab.*

vel

vel non continuare: ſi conſideretur hoc ſecundo modo, nulli dubium eſt illam eſſe liberam, ſi autem cõſideretur ſub actuali operatione complacens fuerunt qui dixerunt cum Gregorio & Ocham non eſſe liberam voluntatem, ſed de hac re fuſius egimus in primo in Diſputatione, de ſcientia Dei in propria quæſtione, vbi diximus etiam voluntatem ſic conſideratã eſſe liberam, & ratio huius eſt, quia voluntas reſpectu illius actus non ſe habet vt potentia determinata, ſicut cauſa naturalis eſt determinata, & ſic non ſe habet vt cauſa naturalis. Neque etiam ſe habet vt ipſamet voluntas, quatenus antecedit ſuum actum, quia voluntas vt ſic eſt libera libertate contrarietatis, & contradictionis. At vero voluntas prout eſt ſub actu nullam iſtarum libertatẽ habet reſpectu illius, prout ſub illo eſt, quia tamen ita eligibiliter & delectabiliter operatur, vt ſi non complaceret non operaretur, & quia agit per formam determinantem ipſam voluntatem iuxta cõditionẽ naturalem ipſius voluntatis, ideo eſt libera libertate intrinſeca & eſſentiali, quæ libertas conſiſtit in hoc vt docet Doctor in quolibetis quæſtione 16. articul. 3. quod voluntas reſpectu talis operationis ſe ipſam determinat, & non ab aliquo extrinſeco determinatur per modũ formæ quantum ad actum primum. Vnde voluntas, quando eſt ſub actuali operatione, eſt determinans ſe, quia à ſe ipſa habet quod operetur. Hæc enim eſt differentia inter agens naturale, & agens liberum, quia agẽs naturale dicitur agere naturaliter, quia determinatur ab alio ad ſic agendum, ſicut v. g. intellectus naturaliter intelligit lapidem, quia determinatur ad ſic agendum ab obiecto vel ab ſpecie vel à voluntate. At vero agens liberum, ideo dicitur liberum, quia quanuis ad ſuam actionem ſemper præſupponat actionem intellectus, quia nihil volitum, niſi præcognitum. Nihilominus tamẽ dicitur voluntas libere agere, quia ad agendum non determinatur ab alio, ſed voluntas ſeipſam determinat ad agendum ex quo prouenit, quod quando voluntas eſt ſub actuali operatione non eſt indeterminata, ſicut quando eſt in actu primo, quia ſic eſt determinata, vt determinatio opponitur indeterminationi in actu primo. Neque eſt determinata vt cauſa naturalis eſt cauſa determinata, ſed eſt determinata per modum determinantis ſe, id eſt, eſt determinans ſe, quæ determinatio & indeterminationi, & determinationi opponitur. Et poteſt ad hoc adduci exemplum in veritatibus de præſenti, præterito & futuro. Nam veritates de præterito ſunt veritates determinatæ, veritates de futuro ſunt veritates indeterminatæ, veritates autem de præſenti ſunt veritates quã ſi determinantes ſe, volo dicere, quod ſunt veritates non determinatæ ſicut veritates de præterito. Neque indeterminatæ ſicut veritates de futuro, ſed determinantes ſe, id eſt, quod reſpectu veritatũ de futuro: poſſunt dici determinatæ, reſpectu vero veritatum de præterito poſſunt dici indeterminatæ, quia non ſunt determinatæ determinatione veritatum de præterito. At vero reſpectu ſui poſſunt dici quaſi determinantes ſe, ita in propoſito voluntas noſtra põt cõſiderari in ordine ad actum præteritum, vel in ordine ad actum futurum, vel in ordine ad actum præſentem. Si cõſideretur in ordine ad actum præteritum dicitur voluntas determinata, quia implicat non eſſe determinatam, cum ad præteritum non ſit potentia. Si conſideretur in ordine ad actum futurum, dicitur determinabilis, quia poteſt velle, & nõ velle, velle hoc & velle illud. Si autem conſideretur in ordine ad actum præſentem, dicitur determinans ſe, quæ determinatio opponitur determinationi primo modo, quia non eſt determinatio de præterito, & opponitur indeterminationi, quam habet ad actum futurum, quia non determinabitur, & dicitur determinatio de præſenti, & voluntas determinans ſe.

¶ Quintò eſt notandum, quod inter determinationem voluntatis de præterito, & determinationem ipſius voluntatis de præſenti, hæc eſt differentia: quod determinatio volũtatis de præterito tollit libertatem ad illum actum. At vero determinatio voluntatis de præſenti non tollit libertatem. V. g. habuit Petrus heri iſtum actum volo currere, tranſacto illo actu voluntatis non manet in voluntate libertas ad non habuiſſe illum actum, quia ad præteritum non eſt potentia, & ſic determinatum per modum præteriti non poteſt non eſſe determinatum. At vero ſi ego habeo iſtum actum, volo legere, quandiu iſtemet actus habet rationem præſentis non manet mea voluntas determinata, ſed ſe determinans, & per cõſequens ſemper manet libera, quia ille actus æquipollet huic, volo libere legere, & quãdiu iſte actus 5. Notab.

volo

volo libere legere manet in mea voluntate, manet volitio libera: aliàs falſum dicerem, dicendo volo libere legere, vel libere volo legere, ſi libera in me non maneret voluntas. Applicando igitur prædicta ad voluntatem diuinam, ſuppoſito quod diximus in primo Diſputatione 15. q. 11. quod Deus voluit me loquuturũ ęquipollet huic Deus vult me loquuturũ, qa nõ aliter voluit ab ęterno me modo loquuturũ & ſcriptnrũ quã modo vult mè loqui & ſcribere, ſi igitur voluntas diuina ex eo, quod vult me modo loqui, non tollit à me libertatem ad loquendum, neque ex eo quod voluit ab æterno me modo loqui, abſtulit à me libertatem, quia determinatio, & prædiffinitio quam Deus habuit ab æterno, eadem prorſus eſt cum determinatione & prędiffinitione quã modo habet & cum determinario quã modo habet, non tollat à me libertatem nec determinatio ab æterno, tollit à volũtate mea libertatem.

Secũdũ cõſectariũ. ¶ Ex quo prouenit, quod actus voluntaris diuinæ ſi conſideretur in ordine ad eandem voluntatem, ſemper haber rationem pręſentis & nunquã præteriti, vel futuri, niſi quatenus conſideratur in ordine ad præteritũ, vel futurum, & per conſequens ipſa voluntas in ordine ad ſuum actum conſiderata neque habet rationem determinabilis neque determinatæ, ſed ſemper habet rationem determinantis ſe, vnde ſicut nunquam voluntas diuina conſiderata conceptu deſumpto ab ipſa diuina voluntare conſideratur per modum actus primi quaſi ſeparata ab actu ſecũdo, ideo nunquam voluntas diuina poteſt conſiderari indifferens, & indeterminata. Et ſimiliter quia nunquam actus volũtatis diuinæ (ſecluſo ordine quem dicit ad obiectum, ſed per ordinem quem dicit ad ipſam voluntatem diuinam) poteſt conſiderari per modum præteriti, ideo nunquã voluntas diuina poteſt cõſiderari, vt iam determinata ad alteram partem contradictionis.

Tertio conſectarium. ¶ Ex quo infertur tertio, ꝙ cum voluntas diuina ſemper ſit cum ſuo actu & volũtatis ſemper ſit cum voluntate, & neutrum reſpectu alterius habeat rationem præteriti, vel futuri, ſed ambo habeant rationem præſentis. Hinc prouenit quod voluntas diuina conſiderata in ordine ad ſuum actum ſemper ſit determinans ſe.

Quartum conſectarium. ¶ Ex quo prouenit quarto, quod voluntas diuina reſpectu cuiuſcunq; operationis ſuæ quãuis ſit neceſſariſsimã ab intrinſeco, ſemper tamẽ manet libera, quia licet nunquã ſis indifferens, nunquã tamen eſt determinata per modum præteriti conſiderata in ordine ad ſuum actum. Et cùm determinare ſe, ſit modus cauſæ, & principij liberi, non eſt denegandus neque tollendus à voluntate diuina, quia in hoc ſaluatur modus operandi libere, qui modus compatitur ſecum omnimodam, & intrinſecam neceſsitatem.

¶ Vltimò eſt notandum (vt reuertamur vnde digreſsi ſumus) quod futura contingentia quæ habent veritatem à determinatione voluntaris diuinæ poſita tali determinatione adhuc habent veritarem contingentem. *Vltimo notab.* Nihilominus tamen quanuis habeant veritatem contingentem, habent tamen veritatem cognoſcibilem, quantum eſt ex parte ipſorum futurorum contingentium, quanuis nõ cognoſcantur ex defectu intellectus. Vnde intellectus diuinus poſita tali determinatione optime cognoſcit talem veritatem contingentem. Cum igitur veritas contingens cognoſcibilis ſit quantũ eſt ex parte ſua non video quare repugnet potentiæ diuinæ producere ſpeciem intelligibilẽ repræſentantem talem veritatem contingentem, ſiquidem dabile eſt verbum, & cognitio talis veritatis.

¶ Concluſio. De potentia abſoluta poteſt Deus producere ſpeciem intelligibilem repræſentantem connexionem, vnionem, & coniunctionem quidditatis cum futura exiſtentia actuali, & contingenti. *Concluſio.* Hæc concluſio probatur in primis rationibus adductis in principio pro ſententia Caiet. *Prima ratio.* Et præterea, quia quod non includit manifeſtam repugnantiam non eſt denegandum Deo, ſed hoc non includit manifeſtam repugnantiam, ergo cum non ſit impoſsibile apud Deum omne verbum, non eſt denegandum Deo poſſe producere talem ſpeciem. Minor probatur, reſpondendo ad argumenta in oppoſitum. *Secunda ratio.* ¶ Secũdo, quod habet veritatem habet intelligibilitatem & repræſentationem paſsiuam, ergo poteſt Deus producere repræſentationem actiuam tali repræſentationi paſsiuæ correſpondentem, ſed futura contingentia poſita determinatione diuinæ voluntatis habent veritatem & cognoſcibilitatem, & repræſentationẽ paſsiuam, vt & ipſi fatentur, ergo de potentia abſoluta poteſt dari ſpeciei repræſentans iſtã veritatem contingentem. ¶ Tertio ſequere-

tur,

tur, quod Deus non poſſet produeere ſpeciem repræſentantem Antichriſtum venturum, modo quo venturus eſt & contingentia, qua venturus eſt, ſed hoc non ineludit manifeſtam repugnantiam, neque contradictionem, ergo non eſt Deo denegandum.

Ad argumenta.
Ad primũ

¶ Reſpondetur argumentis adductis pro ſecunda propoſitione & opinione prædictorum. Ad primum coneedendo antecedẽs & negando ſequelam, & ad probationem dieitur, quod determinara habitudo, quæ tranſijt in præteritum tollit contingentium. At vero determinata habitudo per modũ præſentis non tollit contingentiam. Et quod iſta ſolutio vera ſit etiam in opinione illorum, patet ex his quæ ipſi docent in materia de prædeſtinatione, dicẽtes, quod Deus prędeterminat noſtram volũtatem ad quẽcunque actum bonum moraliter, per quam prædeterminationem manet voluntas noſtra determinata ad illum, non tamen manet abſque libertate, quia determinatio voluntatis vti diximus per modum præſentis, non tollit rerum contingentiam.

Ad ſecundum.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod talis ſpecies eſt dabilis ex eo præeiſe, quia futura cõtingentia habent determinatam veritatem à determinatione voluntatis diuinæ, vt & ipſi fatentur, & per conſequens habent veritatem repræſentabilem, & ſic non implieat quod Deus poſsit produeere ſpeciem aliquam intelligibilem repræſentãtem talem habitudinem futuri contingentis. Ad probationem autem prope finem argumenti, neganda eſt minor, nempè, quod huiuſmodi determinationẽ nulla ereata ſpecies poſſit repræſentare. Et ad probationem dicitur, quod quanuis ex parte diuinæ libertatis non poſsit dari aliqua ſpecies repræſentans ipſam voluntatem diuinam, quantùm ipſa eſt repræſentabilis: nihilominus tamẽ, ſicut non implieat dari aliquã ſpeciem ereatam repræſentantem eſſentiam diuinam in ordine ad actum, quem intellectus ereatus poteſt habere pro iſto ſtatu. vt diximus in primo Diſputatione 7. quæſt. vltima. ita nõ implieat dari ſpeciem intelligibilem repræſentatiuam voluntatis diuinæ, & eius prædiffinitionis in ordinè ad actum quem intellectus ereatus poteſt habere, quanuis implicet dari ſpeciem repræſentantem voluntatem, & prædiffinitionem eius ſecũdũ quod eſt repræſentabilis, quia cum ſit infinita, ſicut eſſentia tantum per ſpeciem eſt repræſentabilis adæquatè.

Ad vltimum reſpondetur negando anteeedens: vt dictum eſt in corpore quæſtionis niſi intelligatur de determinata habitudine per modum præteriti, quæ habitudo determinata non poteſt competere futuris contingentibus, quãuis determinata habitudo per modum præſentis à determinatione diuinæ voluntatis neceſſario debet illis conuenire: quia vt diximus in primo, Diſputatione 25. quæſt. 8. futura contingentia habent determinatam veritatem à determinatione voluntatis diuinæ.

QVÆSTIO VI.

¶ *Vtrùm Angeli poßint cognoſcere futura ex naturalibus.*

Primum argum.

PRO parte affirmatiua eſt primum argumentum omnia futura ſunt Angelo præſentia in æuo quod eſt ipſorum menſura, ergo poſſunt ab eo cognoſcive rè, & infallibiliter. Antecedens patet, quia ideo futura ſunt præſentia Deo in æternitate, quia æternitas quoniam eſt ſimul, & indiuiſibilis coexiſtit tempori præſenti, præterito, & futuro, ſed æuum (iuxta ſententiam D. Tho.) eſt ſimul, & indiuiſibile, ergo debet coexiſtere omnibus partibus temporis, ſed inter iſtas connumeratur futurum, ergo coexiſtit tempori futuro, & per conſequens, ſicut Deus cognoſcit futurũ (quia coexiſtit nunc æternitatis) ita, & Angelus cognoſcit futurum, quia coexiſtit æuo.

Secundum argum.

¶ Secundo, Angeli cognoſeunt perfectè ordinem naturæ, & omnium cauſarum naturalium diſpoſitionem, ergo & eognoſcent futura illa, quæ proueniunt ex diſpoſitione, & concurſu cauſarum naturalium. Probatur ſequela, quoniam contingentia naturalium cauſarum conſiſtit in hoc, quod ipſæ cauſæ ſunt impedibiles per alias cauſas naturales, ſed Angeli cognoſcunt, & penetrãt quando de facto futurum eſt impedimentũ cauſæ naturalis, & quando nõ eſt futurum, quia huiuſmodi impedimenta (naturaliter loquendo, & ſecluſo concurſu liberi arbitrij) proueniunt ex naturali diſpoſitione cauſarum ſuperiorũ, ergo cum Angeli hæc omnia poſsint perfectè cognoſcere, & ipſa futura poterunt ab Angelo cognoſci.

Tertium argum.

¶ Tertiò. Dæmones prædicunt quam pluri ma

ma futura, imo & Aſtrologi per iudiciariã Aſtrologiam dicunt quam plurima contingentia, ergo & Angeli poterunt talia contingentia futura cognoſcere. Antecedẽs patet exemplo Diui Auguſti. de diuinatione dæmonum, tomo. 3. vbi commemorat quẽdam dæmonem prędixiſſe futuram ruinam idolorum per euãgelicam prædicationem, ergo. ¶ De hac re eſt prima ſententia quorundam aſſerentiũ futura contingentia quę pendent ex noſtro libero arbitrio nullatenus poſſe ab Angelis cognoſci. At vero illa futura contingentia, quæ nullatenus à noſtro libero arbitrio pendent talia ab Angelo poſſe cognoſci. Fundamentum huius ſententiæ eſt, argumentum ſecundum poſitũ in principio. Et præterea, quia cum Angelus cognoſcat ordinem cauſarum naturaliũ, & per conſequens cum contingentia talis conſiſtat ex impedimentis, ideo comprehẽſiuè cognoſcentes ordinem, & impedimenta, debent neceſſario cognoſcere talem rerum contingentiam. ¶ Secunda ſentẽtia, eſt aliorum aſſerentium, quod inter futura contingentia, quæ nullo modo dependent ex voluntate arbitrij, quædam ſunt contingentia ſecundum quid, quædam vero ſunt ſimpliciter contingentia. Contingentia ſecundum quid ſunt (verbi gratia) aliquis habens occultam infirmitatem, & poſtea repente moritur, & tale futurum contingens potuit cognoſci ab Angelo, quia fuit præuiſum in cauſa naturali, quæ per naturam impediri non poterat. Cõtingentia vero ſecũdo modo ſunt illa, quorum contingentia tantum eſt penſanda per ordinem ad cauſam particulatem, quæ naturaliter impedibilis eſt, quanuis reſpectu diſpoſitionis naturalium cauſarum, & vniuerſalium nullam habent contingentiam, ſed potius neceſsitatem, eo quod ille effectus ſecundum ordinem à natura diſpoſitum non erat impediendus (verbi gratia) quod arbor iſta ſit tempore debito productura ſuum fructum. Et ratio huius eſt, quia arbor iſta impedibilis eſt à fructu, ex ictu fulminis, vel ab alio particulari agente, & quanuis non ſit impedienda ſufficit tamen hoc (vt effectus illius dicatur ſimpliciter contingens) quod procedat à cauſa impedibili, atque ita eſt ſimpliciter futurum contingens, iſta autem futura contingentia poſſunt cognoſci ab Angelo, non omnino certè, ſed per magnam coniecturam. Sunt etiam, & alia futura contingentia, quæ habent omnimodam cõtingentiam in ordine ad cauſas naturales, qualia ſunt fortuita, & cauſalia (verbi gratia) quod domus iſta ruet cras, & hoc poteſt Angelus certo cognoſcere cognita debilitate fundamenti, vel propter ventorum tempeſtatem futuram, quam Angelus cognoſcit in coniunctione planetarum neceſſariam, ſed hoc pertinet ad futura contingentia primi generis. Cæterum quod ex mutua colliſione cadentium lapidum ignis accendatur, qui comburat vicinam domum omnino eſt futurum contingens, & ab Angelo naturaliter incognoſcibile.

Prima ſententia (margin, at "ergo. ¶ De hac re eſt prima ſententia")

Secunda ſententia. (margin, at "¶ Secunda ſentẽtia")

¶ Tertia ſententia, eſt quorundam, pro cuius explicatione aduertunt, quod tota diffi cultas huius rei conſiſtit in hoc, an omnis motus rerum inferiorum efficaciter ſit ex motionibus, & influentijs ſuperiorum corporum, ſecludendo concurſum liberi arbitrij, applicantis actiua paſsiuis. Nam ſi verum eſt, quod omnis motus rerum inferiorum (ſuppoſita naturali diſpoſitione vniuſcuiuſque rei naturalis) efficaciter prouenit ab influentijs cæleſtium corporum, non eſt dubium, quin Angelus poſsit omnes huiuſmodi motus certò præcognoſcere ſi velit: ſi autem ſint aliqui motus in rebus inferioribus, qui non procedent efficaciter ab influentia cæleſtium corporum, ſed ex aliquo appetitu, vel apprehenſione animalium, quæ non pendeat quantum ad ſui determinationem à cæleſtibus corporibus, non poterit Angelus eiuſmodi futuros euentus præcognoſcere, ſed eorum contingentia reducenda eſt ad diuinam voluntatem, tanquam ad authorem naturæ ſupremum. Cum igitur res maximè dubia ſit, verum primo modo, an vero ſecundo modo huiuſmodi futuri euentus proueniant, dubium etiam eſt an omnia iſta futura ab Angeli ſpoſsint cognoſci, necne.

Tertia ſententia. (margin)

¶ Pro explicatione huius quæſtionis eſt primo notandum, quod futura contingentia ſunt in duplici differentia, quædam neceſſario prouenientia ex ſuis cauſis, quædam vero contingenter. Primi generis ſunt illa quorum cauſæ ita determinatæ ſunt ad vnum ex natura ſua reſpectu eorum, quòd etiam naturaliter non poſſunt naturaliter impediri, vt quod Sol orietur cras, & talidie futuram eſſe eclipſim ſolis, aut lunæ. Secunda vero futura contingentia ſunt, quorum cauſæ non ſunt ex natura ſua determi-

1. Notab. (margin)

terminatæ ad vnum.

a. Notab. ¶ Secundò eſt notandum, quod de primis contingentibus poſſumus loqui, vel in ordine ad ſe ipſa, vel in ordine ad voluntatem diuinam: ſi conſiderentur primo modo, ita ſunt futura, quod non ſunt contingentia, propter quod dicebamus in primo Diſputatiõe quarta, quæſtione tertia. quod prima cauſa agente neceſſariò (& per conſequens omnis cauſa ſecunda naturaliter, & neceſſario cauſaret) nulla eſſet contingentia in rebus, quia cum omnis contingentia in effectu oriatur ex contingentia in cauſa, ſi nulla eſſet cauſa contingens, neque aliqua eſſet contingentia in effectu. At vero ſtantibus omnibus cauſis ſecundis naturaliter agentibus, ita quod nullum eſſet liberum arbitrium creatum, adhuc tamen poſſet eſſe contingentia, ex diſpoſitione primæ cauſę libere operantis, quidquid ad extra operatur.

Prima cõcluſio. ¶ Prima concluſio. Futura illa contingentia quæ dependent in fieri à cauſis indeterminatis ad vnum (qualia ſunt contingentia libera) non poſſunt ab Angelis cognoſci. Hæc concluſio eſt de fide & probatur ex illo Iſaiæ quadrageſimoprimo. vbi dicitur, Annũtiate quæ ventura ſunt in futurum, & dicemus quia Dij eſtis vos, & quadrageſimoquinto. Hæc dicit Dominus, Sanctus Iſraël, Plaſtes eius, vẽtura interrogate me, & capit. quadrageſimoſexto. Ego ſum Deus, & non eſt ſimilis mei, annuntians ab exordio nouiſſima, & ab initio, quæ nondum facta ſunt. Ex quibus locis colligunt Sancti, cognitionem futurorum contingentium adeò eſſe Dei propriam, vt ſoli Deo conueniat, ita Diuus Auguſtinus libro nono de ciuitate Dei. capit. vigeſimoſecundo. & Diuus Damaſcenus lib. ſecundo fidei orthodoxæ. capit. tertio & quarto. & capitul. vigeſimonono. dicit, quod ſoli Deo cognita ſunt. Iſidorus libro de ſummo bono. capit. decimo. ait, quæ futura ſunt Angelis, à Deo reuelantur, quia niſi reuelatione diuina cognoſcere ea non poſſunt. D. Chryſoſtomus Homilia decimaoctaua in Ioannem aſſerit, certa futurorum prædictio immortalis Dei ſolius opus eſt. Origenes libr. quarto Periarchon. cap. ſecũdo. Diuus Cyrilus, & Theodoretus ſuper illum locum Iſaiæ quadrageſimoprimo. Diuus Gregorius vigeſimooctauo moralium capit. ſeptimo. Tertullianus in Apologia vbi ait, quod dæmones ſimilantur diuinitatem, & ideirco contendunt diuinare futura, Euſebius. 5. de præparatione Euangelica. cap. decimo. Iuſtinus martyr quæſtione ſecunda. & 146. ad gentes. Et probatur ratione, quia futura contingentia non ſunt cognoſcibilia, niſi prout habent determinatam veritatem in ſua cauſa, ſed talia futura non habent determinatam veritatem in ſua cauſa, ſed tantum in determinatione voluntaris diuinæ, ergo cum Angeli non poſſint cognoſcere talem determinationem diuinę voluntatis, neque poterũt cognoſcere ipſa futura cõtingẽtia.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Angeli non poſſunt cognoſcere omnia futura cõtingentia quæ participant aliquam libertatem. Senſus concluſionis eſt. Et ſi omnes cauſæ ſecundæ eſſent cauſæ naturales ſtante tamen cauſa prima libera, non poſſet Angelus cognoſcere omnia contingentia. Hæc concluſio probatur, quia poſita tali ſuppoſitione poteſt Deus diſponere de effectibus cauſarum ſecundarum iuxta ipſius Dei voluntatem, ſed talis diſpoſitio non poteſt cognoſci ab Angelis, ergò.

Tertia cõcluſio. ¶ Tertia concluſio. Si prima & ſecundæ cauſæ eſſent naturales in operando, non eſt improbabile dicere, quod poſſet Angelus cognoſcere omnia futura in rerum natura. Probatur concluſio, nam intellectus Angeli comprehenderet virtutem cauſarum naturalium, ergo comprehenderet cauſam, & omnes effectus ad quos extendi poſſet, & per conſequens, cognoſceret effectus, & modum quo vnuſquiſque eorum à ſua cauſa emanaret, ergo cognoſceret omnia futura. Probatur ſequela, nam cauſalitas primæ cauſæ regulanda eſſet tunc iuxta cauſalitatem cauſarum ſecundarũ. ¶ Cõfirmatur, nã Angelus cõprehenſiuè cognoſceret virtutẽ cauſarũ ſecũdarum, ergo oẽs effectus quos poſſent & producerent.

Quarta cõcluſio. ¶ Vltima concluſio. Modo de facto Angeli non cognoſcunt omnia futura contingentia (quamuis non procedant à cauſa indeterminata, ſed procedant à cauſis determinatis) certò & determinatè, ſed tantum per cõiecturã quandã. Hæc cõcluſio probatur; quia cauſalia, & fortuita quæ (vt in pauciotibus eueniũt ex ſuis cauſis) nõ habent vnde determinatè poſſint cognoſci ab Angelis, ergo. Probatur anteceder, quia non à virtute cauſæ, quia cũ virtus cauſæ ſemper eadem ſit, ſemper deberet prouenire talis effe-

effectus, ſed non contingent niſi raro, ergo non poteſt cognoſci talis effectus per ſuam cauſam.

¶ Præterea. Quia ſunt quam plurima impedimenta quæ quanuis habeant aliquam cauſam, non tamen poſſunt facile reduci ad illam.

Secunda ratio. ¶ Vnde inferunt nonnulli, non eſſe credibile Angelum poſſe ex naturali cognitione, & ſola corporum cæleſtium, tantam futurorum mutuam varietatem, ſeu rerum cognoſcere in his inferioribus, nempe quot formicæ ſint futuræ ab hinc mille annis, & quoties mouebuntur, quot etiam muſcæ, aut vermes naſcentur, & alia id genus, quæ ſunt ex ſolo corporum cæleſtium motu, aut influentia quæ modo cerni non poſſunt, aut certo cognoſci, ſicut futuro tempore erunt. Ego fateor me non percipere quomodo poſſet Angelus ſta cognoſcere.

Ad argu. ad primũ. ¶ Ad argumenta reſpondetur. Ad primum cum Caiet. prima parte, quæſtione 14. articulo 13. negando conſequentiam, & ad probationem ſimiliter, & Caietanus reddit rationem diſcriminis dicens, quod cognitio Angeli non menſuratur æuo, in quo ſunt præſentia futura contingentia, ſed inſtanti temporis diſcreti. Cognitio vero diuina menſuratur æternitate, in qua ſunt præſentia futura contingentia ſecundum ſuum eſſe exiſtentiæ. Item addit, quod repræſentatio ſingularium temporalium per principium cognitionis Angelicæ (ſcilicet per ſpeciem intelligibilem) non menſuratur æuo, quia aduenit ipſi ſpeciei de nouo, quando ſingularia incipiunt exiſtere, eſſentia tamen diuina etiam quantum ad modum repræſentandi eſt omnino immutabilis, & menſuratur æternitate.

Impugnatio. ¶ Iſta tamen ſolutio non placet quibuſdam quia contra primum diſcrimen obijci poteſt, quod quanuis cognitio Angeli menſuretur inſtanti temporis diſcreti manet eadem difficultas, quod ſic probatur, inſtans temporis diſcreti poteſt coexiſtere vni horæ, & pluribus noſtri temporis, & eſt totum ſimul & indiuiſibile, ergo coexiſtit illi toti horæ ſimul & ex conſequenti, ea quę ſunt in extrema parte illius horæ, ſunt præſentia illi inſtanti, cum primum incipit eſſe. Contra ſecundum facile obijcitur, quia falſum eſt repræſentationem ſingularium materialium aduenire ſpeciei de nouo. Et ex conſequenti, etiam erit falſum quod propterea non menſuretur æuo.

¶ Confirmatur. Quia repræſentatio conueniens ſpeciei tam immutabilis eſt ſicut entitas ſpeciei, cum ſit aut eſſentia, aut modus abſolutus, & intrinſecus ſpeciei, ergo ſicut ſpecies quantũ ad ſuam entitatẽ menſuratur æuo, ita quantum ad repræſentationem. Vnde aliter reſpondetur negando antecedens (ſcilicet) in æuo eſſe præſentia futura contingentia, quia licet verum ſit futura eſſe præſentia in æternitate, quia æternitas coexiſtit omnibus partibus temporis, etiam futuris: tamen, quod æternitas ita coexiſtat tempori, non prouenit præciſe ex eo, quod ipſa ſit indiuiſibilis, & tota ſimul, ſed ex eo quod habet infinitam perfectionem in ratione durationis, & habet eam à ſe, & independenter ab omni extrinſeco, & hinc prouenit, quod contineat totam durationem temporis, & quod nullo modo dependeat ab aliquo futuro, vt coexiſtat tempori. At vero æuum, ſiue inſtans temporis diſcreti, quod ſecundum ſententiam Diui Thomæ eſt menſura cognitionis Angeli, non habet infinitam perfectionem in ratione durationis, & ideo, non continet totam durationem temporis, & præterea, vt coexiſtat tempori futuro dependet à conſeruatione propriæ entitatis, quæ eſt futura per correſpondentiam ad tempus, & ita non coexiſtit ſimul toti tempori, ſed ſucceſsiuè, quia coexiſtit, ſua entitate conſeruata ſucceſsiuè, per correſpondentiam ad tempus, quare ex eo quod eſt indiuiſibile, & caret ſucceſsione, ſolum habet quod poſsit coexiſtere partibus temporis, ſine ſucceſsione partium ſuæ entitatis, non tamen, quod coexiſtat ſimul, & ſine omni ſucceſsione, habeatque independenter ſimul correſpondentiam.

¶ Iſta tamen ſolutio quanuis in ſententia Diui Thomæ veritatem habeat, tamen in ſententia Doctoris non poteſt ſuſtineri. Et ratio huius eſt, quia ſecundum ſententiam Doctoris futura contingentia non cognoſcuntur à Deo, ex eo quod coexiſtunt in nunc æternitatis. Vt late diximus in primo Diſputatione decima, quæſtione ſeptima. ſed cognoſcuntur à Deo, per determinationem diuinæ voluntatis, quare ad argumentum in ſententia Doctoris facilis eſt ſolutio. *Reſpõ iuxta Doctorem.*

¶ Ad

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundum reſpondetur; quod Angeli cognoſcunt naturæ ordinem, & diſpoſitionem cauſarum naturalium, tamen quia natura determinata eſt ad vnum, ſolum ex certo cognoſcunt, quæ ſunt determinata in ſe, vel in ſua cauſa; & cum multa ſint indeterminata in ſe, vel in ſua cauſa; quia poſſunt gubernari à voluntate diuina ſecũdum eius beneplacitum, ideo, quamuis nullum eſſet veſtigium libertatis in rebus creatis, adhuc tamen non poſſet Angelus omnes euentus futuros præſcire. Vel ſecundo reſpondetur quod ſunt aliqua, adeo minimæ entitatis, & conſiderationis, vt omnia impedimẽta quæ poſſunt contingere omnibus cauſis ſecundis, vt nullum ſit inconueniens fateri, quantumcunque illa futura eſſent determinata in ſua cauſa, neutiquam Angelum omnia illa præſcire. Iuxta ea quæ diximus in vltima concluſione: quia talis determinatio in ſua cauſa non eſt omnimoda determinatio, qualis eſt; ſi omnes res eſſent inanimatæ.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium reſpondetur, quod dæmones prædicunt futura, quam plurimis modis. Primo ex intelligentia Sacræ ſcripturæ cui licet inuiti credunt. Iuxta illud quod docet Diuus Athanaſius in vita Antonini, & colligitur ex Diuo Auguſtino de Trinitate capi. decimoſeptimo. & libro de diuinatione dæmonum. & Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſtione. 172. articul. ſexto. de quo videndus eſt Diuus Auguſt. octauo, de ciuit. Dei. cap. vigeſimotertio. & Auguſtinus Eugubinus. 3. de perenni Philoſophia. cap. decimonono.

¶ Secundo. Dæmones prædicunt futura ex diuina reuelatione, vt docet Diuus Auguſtinus ſecundo, ſuper Geneſim ad literam. capit. decimoſeptimo, & decimonono. & Diuus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſtione 176. artic. ſexto. ad primum. vbi ait, quod prophetæ dæmonum non ſemper loquuntur ex dæmonum reuelatione, ſed interdum ex inſpiratione diuina, ſicut patet de Balan Numerorum vigeſimoſecundo. & ſtatim ſubdit D. Thomas, quod quandoq; prophetæ dæmonum admonitionibus inſtruũtur, & aliqua vera prædicunt, virtute quidem propriæ naturæ, cuius author eſt Spiritus ſanctus, quandoque etiam reuelatione bonorum ſpirituum, & ſic verum eſt iſtud; quod dæmones enunciant ab Spiritu ſancto eſſe. Videndus eſt Diuus Auguſtinus vbi ſupra, vbi dicit quod Deus aliquando vult aliquos homines futura præſcire per dæmones, in pœnam eorum quibus iſta prædicunt, & iſto modo dicitur primo Regum vigeſimooctauo. prædictam fuiſſe Sauli mortem ſuam per dæmonem, qui ad vocem Pythoniſſæ apparuit in figura Samuelis. Ita docet Diuus Auguſtinus libro octuaginta trium quæſtionum, quæſtione ſexta. & ſecundo de doctrina Chriſtiana, capitul. vigeſimoſexto. & in quæſtionibus noui & veteris Teſtamenti, quæſtione vigeſimatertia. & in libro de mirabili ſucceſsione capit. vndecimo. Diuus Hieronymus, Iſaiæ ſeptimo. Ezechielis decimotertio, & Matthæi ſexto. Quamuis probabile multum ſit illam fuiſſe animã Samuelis, vt tenet Diuus Thomas prima parte, quæſtione 89. artic. quarto. ad ſecundum, & ſecunda ſecundæ, quæſtione ſeptuageſimaquarta. articul. quinto, ad quartum. & Petrus Galatinus ſecundo libro de arcanis Sacræ ſcripturæ capit. octauo. Arboreus libro, decimoſeptimo. Theoſophiæ capit. quinto. & libr. primo Regum capit. vigeſimooctauo.

¶ Tertio prædicunt futura dæmones, quæ ipſi ſunt operaturi, vel quãdo à Deo fieri vident, & velociter dicunt in vno loco, quæ vident fieri in alio, & ſic prædicunt aduentum inimicorum.

¶ Quarto prædicunt etiam futura, quæ ſunt determinata in ſuis cauſis, nobis tamen occulta, vt mors repentina alicuius.

¶ Vltimo etiam prædicunt ſumendo experientiam ab inclinatione cuiuſque; quam homo diſcolus, & male morigeratus ſemper ſequitur, præcipue quando homines ad hunc malitiæ ſtatum veniunt, vt potius inferant vim ſuæ inclinationi, quam illã refrænent, & ſic dæmones poſſunt illis aliqua prædicere per quandam coniecturã, quam deſumunt ex inclinatione ipſius hominis. Certum tamen eſt nunquam dæmones futura prædicere, quæ vere futura ſint, ex viribus ſuis. Vnde ad argumentum in forma neganda eſt maior.

TEXTVS.

LIcet aliqui dicant, quod Angelus poteſt intellectionem ſuam per actum voluntatis ſuæ occultare, & non occultare, & iſtud non occultare eſt loqui, tamen

non videtur, quare aliquod actu intelligibile eſſe præſens intellectui paſsiuo, & nõ poſſet ipſum immutare, nec videtur maior ratio, quare per voluntatem ſuam poſſit occultare magis intellectionem ſuam, quam eſſentiam, quare etiam alius Angelus cui vult occultare intellectionem ſuã, non poteſt videre illam volitionem ſi ponatur illã, occultari, ergo per aliam volitionem, & ſic in infinitum, Diſtinct. 9. quæſt. 2. infra literam. M. in ſolutione ad primum.

EXPLICATIO LITERÆ.

Doctor in hac litera reſpondet cuilam quæſtioni, ſcilicet, quomodo vnus Angelus poteſt alteri loqui, & primo aſsignat ſententiam Diui Thomæ prima parte, quæſtione 57. art. quarto. aſſerentis, ex eo vnum Angelum alteri Angelo loqui, quia poteſt Angelus occultare ſuã intellectionem, & non occultare illam, & illud non occultare eſt illi loqui. Contra iſtam rationem arguit Doctor, dicens, Si Angelus occultat talem intellectionem, debet eſſe per voluntatem, ſed illa volitio qua Angelus occultat talem intellectionem, eſt ita intelligibilis ſicut & ipſa intellectio, ergo per aliam volitionem debet illã occultare, & per conſequẽs debet dari proceſſus in infinitum, vel deueniendum eſt ad aliquam volitionem, quam non poſsit Angelo occultare. Quia tamen circa iſtam rationem Doctoris grauis ſe ſe nobis offert difficultas & controuerſia operæpretium erit præſentem diſputare quæſtionem.

QVÆSTIO VII.

¶ Vtrùm cogitationes cordis, intellectiones, & volitiones productæ in eſſe reali ſint naturaliter cognoſcibiles ab Angelis.

De hac re duplex eſt principalis ſententia: dico duplicem eſſe tantum, quia quamuis quàm plurimæ aliæ ſint, reducuntur tamen ad iſtas duas, tanquam probabiliores, & quæ in hac re aliquam veriſimilitudinem habent. Eſt igitur prima ſentẽtia Diui Thomæ prima parte, quæſt. 57. artic. quarto. & omnium expoſitorum aſſerentium nequaquam Angelum (ſi ſuæ naturæ relinquatur, & non impediatur) poſſe cernere, & videre viribus ſuæ naturæ cogitationes, & affectiones liberas alterius Angeli, taliter quod oppoſitum dicere eſt cõtra ſcripturam. Vt autem explicent ſuam ſententiam aduertunt primo, quaſdam eſſe operationes penitus naturales, & omnino extra genus moris, ſicuti ſunt operationes animæ vegetatiuæ, & naturales motus appetitus, & voluntatis. Eſt etiam ſecundum genus earum operationum, quæ in nobis ſunt, in quo comprehenduntur operationes prorſus humanæ, & liberæ, quæ deliberatæ procedunt, & eliciuntur ab intellectu, & voluntate. Tertium genus eſt earum, quæ dicuntur actus imperati, in quibus, præter ſpeciem naturæ inuenitur directio intellectus, & participatio quædam libertatis, ſicuti ſunt actus exteriores, vt ſcribere, ambulare, & porrigere eleemoſynam; quæ etiam pertinent ad genus moris. Adde etiam quod inter cauſas naturales, & morales eſt maximum diſsidium, nam cauſæ naturales mouentur potius, & diriguntur ad finem quem (vel) non cognoſcunt (vel) neſciant rationem mediorum, per quæ tranſeunt, ſicut hirundo, quanquam nidum ex cognitione conſtituat, neſcit tamen proportionem mediorum, quæ ponit. Cauſæ vero morales non ſolum ſe mouent ex appetitu finis, verum etiam dirigunt ſuas actiones, ex conſilio & ratione finis præconcepti. Quocirca exigunt ſpecialem rationem prouidentiæ, non ſolum quantum ad directionem, verum etiam quantum ad retributionem operum, eo quod naturalia neque mereri poſſunt, neque culpabiliter deficere, quæ tamen moralibus agentibus accidunt, propter quod Deus eſt immediatus iudex creaturæ rationalis.

¶ Secundò aduertunt, quod triplex eſt rerum ordo. Primus eſt ordo rerum ſupernaturalium, & in hoc ordine conſtituuntur actus ſupernaturales, & dona ſupernaturalia, gratia, & gloria. Secundus ordo eſt actuum, qui ſunt ſimpliciter, & formaliter liberi, & voluntarij: cuiuſmodi ſunt actus immediatè eliciti ab intellectu & voluntate, per facultatem liberi arbitrij. Tertius eſt ordo rerum naturalium, vt condiſtinguuntur

Prima ſententia.

1. Notab.

2. Notab.

guntur contractus liberos, & ad hunc ordinem reducuntur illi ſubiti actus intellectus, & voluntatis præuenientes voluntatem, & actus aliarum potentiarum, ea parte qua producuntur ab eis; quanquam libere imperentur à libero arbitrio.

¶ Differunt tamen huiuſmodi ordines, quia primus eſt ſimpliciter ſupernaturalis, ac proinde excedit omnem facultatem naturalem, & cognitionem naturalem. Secundus autem eſt naturalis (vt opponitur ſupernaturali) ſed vt diſtinguitur à tertiò gradu, eſt alterius ordinis ab eo, obtinetque ſupremum gradum in rerum natura, & dicit immediatum ordinem ad primum cauſam. Nam ſolus Deus poteſt efficaciter mouere illas potentias in ordine ad tales actus liberos.

3. Notab. ¶ Tertiò aduertunt, quod quilibet Angelus naturaliter cognoſcit naturales, & neceſſarias cogitationes, & affectiones alterius Angeli. Volo dicere, quod cogitationes, & volitiones neceſſariæ quantum ad exercitium ipſius Angeli, quæ pertinent ad ordinem naturalem, & non ad ordinem liberum, illæ quidem cognoſcuntur ab Angelo naturaliter, quæ ſanè doctrina communis eſt apud Theologos in quo omnes conueniunt. Quoniam huiuſmodi cogitationes, & affectiones naturales, & neceſſariæ quantum ad exercitium pertinent ad ordinem naturalem, & ad naturalem Angeli perfectionem, ſed quilibet Angelus naturaliter poteſt cognoſcere non ſolum quidditatem alterius, ſed etiam omnia quæ illi neceſſario conueniunt & connectuntur explorata igitur debet eſſe doctrina hæc.

Prima propoſitio huius ſententiæ. ¶ His igitur ſic conſtitutis talem concluſionem aſſignant. Nulli creaturæ conuenire poteſt neque Angelo ex facultate naturæ cognoſcere cogitationes liberas, ac ſubinde in Angelo non eſt virtus naturalis ſufficiens ad cognoſcendum iſtos actus morales. Hanc concluſionem probant primò,

Prima ratio. quia non tantū ex Sanctis colligitur Deum cognoſcere hos actus liberos de facto, ſed etiam ſolum illum hoc poſſe ex propria virtute, vnde licet loquantur aliquando per propoſitiones de ineſſe, tamen æquiualent propoſitionibus de poſsibili, vt in alijs ſimilibus. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, id eſt; quod poſſumus non habere per naturam, & aliquando teſtimonia ſcripturæ loquuntur de poſsibili, vt Hieremias decimoſeptimo. Prauum eſt cor hominis, & inſcrutabile (id eſt) quod à ſolo Deo ſcrutari poteſt, vt interpretatur Hieronymus, & Auguſtinus decimooctauo, de ciuitate Dei, capite trigeſimotertio.

¶ Secundò. Nam eodem modo dicunt Sancti eſſe proprium Dei cognoſcere cogitationes, & futura contingentia, ſed cognoſcere futura conuenit ſoli Deo, non ſolum de facto, ſed etiam de poſsibili, ergo. *Secunda ratio.*

¶ Tertiò. Quia non eſſet conueniens prouidentiæ, quod Deus non conferret ſuum concurſum alicui virtuti naturali in omnibus ſpeciebus, & indiuiduis, maximè ſecundum naturalem prouidentiam, ergo ſi Angeli haberent virtutem naturalem ad hos actus cognoſcendos, Deus non denegare concurſum ſuum. *Tertia ratio.*

¶ Quartò. Si Angeli poſſent naturaliter cognoſcere liberas aliorum cogitationes, non indigerent loquutione ſecundum naturam ſuam, quod eſt contra modum rationalis creaturæ. *Quarta ratio.*

¶ Quintò. Scriptura ſacra, & Sancti eodem modo dicunt eſſe proprium Dei cognoſcere cogitationes, & intentiones cordis humani, ſicut & præſcire futura, & ſicut hominem iuſtificare, & mortuos ſuſcitare, ſed hæc nulli creaturæ poſſunt natura ſua conuenire, ergo neque illud. *Quinta ratio.*

¶ Confirmatur. Quia ſi id poſſet propriæ virtutis Angeli conuenire non ſumeretur argumentum efficax ad probandum diuinitatem Chriſti ex eo, quod cognoſceret cogitationes hominum, ſed vniuerſaliter Diuus Paulus hoc habet pro euidenti ſigno ad probandum diuinitatem Chriſti ve primæ ad Corinthios decimoquarto, & in alijs locis, ergo. *Confirm.*

¶ Et confirmatur ſecundo, ex illo Lucæ quinto. vt cognouit Ieſus cogitationes eorum, &c. Vbi Beda, Theophilactus, & Diuus Auguſtinus de Eccleſiaſticis dogmatibus capit. 89. & libro decimotertio. contra Fauſtum, capit. octauo. & tractatu trigeſimoſecundo, & trigeſimotertio. in Ioannem, & ſecundo retractationum. cap. 30. limitat quod dixerat lib. de diuinatione Dæmonum, & Diuus Damaſcenus, lib. ſecundo fidei, capitul. quarto. & Cirillus libro ſecundo in Ioannem, capit. decimonono. & libro tertio. capit. tertio. & libr. quarto, capit. quinto. & Diuus Ambroſius, oratio- *Confir. 2.*

ne de obitu Theodoſij, & Chryſoſtomus Homilia trigeſima in Matthæum, & vigeſimatertia in Ioannem. Athanaſius libro, de quæſtionibus ſcripturæ, Et denique omnes Sancti colligunt in Chriſto fuiſſe certum ſignum diuinitatis, quia cognoſcebat cordium cogitationes. Vnde ad Hebræos quarto, dicitur, Diſcretor cogitationum, & intentionum cordis, & primæ ad Corinthios ſecundo, quæ ſunt hominis nemo nouit niſi ſpiritus hominis, qui eſt in ipſo, id eſt, nulla alia creatura. Et Actorum primo. Tu Domine qui noſti corda hominum. Et ſecundo Paralipomenon ſexto. Tu reddis vnicuique iuxta vias ſuas, quas noſti habere in corde ſuo, ſolus enim tu noſti corda filiorum hominum. Vnde prophetæ. Ego Dominus ſcrutans renes, & corda, ergo cum proprium ſit Dei cogitationes cognoſcere, non poterit Angelis conuenire, & per conſequens nullo modo poteſt cum veritate ſtare, quòd Angeli ex natura ipſorum poſſunt niſi à Deo impediantur cogitationes cordium cognoſcere.

¶ Quod ſi reſpondeas cum Scoto, quod ſolus Deus cognoſcit cogitationes cordium, ita vt à nullo poſsit impediri eius cognitio, Angeli vero impediri poſſunt, tum à Deo non concurrente cum illis: tum etiam ab altero Angelo, ſi fiat diſtans, & fugiat, quod ſanè ridiculum eſt, quia localis diſtantia Angelorum, non impedit intuitiuam cognitionem, magiſquam impediatur cognitio elementi terræ, quæ ſupremo cælo empyreo maximo diſtat.

¶ Deinde ſi Scoti reſponſio vera foret, pari ratione poſſemus dicere, proprium eſſe ſolius Dei cognoſcere res naturales, patet quia ſolus Deus habet potentiam cognoſcitiuam, quæ à nullo impediri poteſt, Angelus vero impediri poteſt per non concurſum Dei, vel per maximam diſtantiam creaturæ cognoſcendæ, ergo nullo modo prædicta ſolutio Scoti poteſt admitti.

¶ Imo ſequitur ex Scoti reſponſione, quod naturæ author Deus non contulit Angelis facultatem manifeſtandi ſuas cogitationes, patet, quia tota neceſsitas Angelicæ loquutionis ſumitur ob id, quod vnus Angelus non poteſt alterius mentem penetrare, & cognoſcere.

¶ Rurſus ſi natura ſua poſſent Angeli percipere cogitationes hominum, ergo contra naturam ipſorum impediri ſunt, vt viſu perpetuo huius facultatis careant, dicere autem (vt Gabriel reſpondet) quod fortaſsis aliquando, imo frequenter permittuntur vti huiuſmodi facultate, hoc certè contra expreſſam ſententiam Sanctorum eſt, qui ſolum Deum dicunt cognoſcere huiuſmodi cogitationes liberas, vt probatum eſt ſupra.

¶ Dicere autem ſecundo (vt Gabriel reſpondet) quod hoc non eſt mirum, quia etiam perpetuo Dæmones impediuntur à pleriſque iactutis, & calamitatibus quas inferre poſſunt humano generi, ſi ſuæ naturali potentiæ permitterentur, non ſatisfacit, quoniam hoc fit, tum in pœnam ipſorũ: tum etiam, quia quanuis, id naturaliter poſſunt, ſed maligne volunt, & non ſecundum rationem.

¶ Er præterea, hoc velle peſsimum etiam eſt in dæmonibus ipſis, at vero impedire Angelum ab vſu virtutis naturalis, qua poſsit cognoſcere ſecreta cordium vniuerſale eſt, tam bonis, quam malis conueniens, vnde non poteſt eſſe in pœnam, & ſaltem boni non vterentur hac facultate, niſi rationabili vtilitati, ergo ſaltim Angelis bonis non eſt ablata talis facultas cognoſcendi ſecreta cordium, & per conſequens, in ſententia Scoti Angeli boni cogitationes cordium cognoſcere poſſunt.

¶ Sextò. Quia ex ſententia Scoti ſequitur, nullum eſſe miraculum, ſi Angeli omnes ſemper cognoſcerent huiuſmodi cogitationes, imo vero miraculum perpetuum eſt, quod non cognoſcant, ſi haberent ad id naturalem potentiam. *Sexta ratio.*

¶ Sequitur rurſus, quod non eſſet neceſſaria loquutio vnius Angeli ad alterum. Patet, quia ſi naturale eſt, vt pateant corda hominum Angelis, naturale eſt etiam, vt pateant conceptus cuiuſlibet Angeli, ergo cum loquutio nihil aliud ſit quam aperire conceptum, tunc in caſu poſito illa non eſſet neceſſaria, quod eſt cõtra communem modum dicendi, & concipiendi.

¶ Septimò. Nam ſicut pertinet ad dignitatem naturæ humanæ, quod à ſolo Deo immediatè moueatur: ita, & ad eius libertatem, quod ſolum Deum habeat inſpectorem cordis, eo quòd, ea quæ fiunt coram multis, neceſsitate quadam fieri videntur: quod ſi omnes Angeli ſecreta cordis viderent, coram maxima multitudine operaretur rationalis natura: vnde iuſti magnopere *Septima ratio.*

gau-

gaudent, quod ſoli Deo nota ſunt eorum arcana, iuxta illud Iob decimoſexto. Ecce in cælis teſtis meus, & conſcius meus in excelſo. Profectò derogare videtur diuinæ maieſtati, & authoritati, quam habet ſuper rationalem naturam, ſi cordis occulta Angeli cognoſcerent.

Octaua ratio.

¶ Vltimò non eſt conſentaneum rationi, quòd nobiliſsima creatura in omnibus ſuppoſitis impediatur ab eo opere, quod naturaliter illi conueniebat, quia ſuauis rerum diſpoſitio ita diſponit, vt vnumquodque conſtituatur, ſicut aptum natum eſt diſponi, ſed nullus Angelus cognoſcit ſecreta cordis humani, ſicut ex præcedenti conſtat, ergo non poſſunt naturaliter eos cognoſcere.

Confirm.

¶ Et confirmatur. Quia ad rectam rationem, & ordinem conuenientem gubernationi cuiuſcunque rationalis creaturæ ſpectat, vt liberæ affectiones, & cogitationes, non omnibus pateant, ergo eſt fundamentum in tali natura, & via naturalis cur illi actus ſint occulti, ergo ex natura ſua occulti ſunt, ergò in aliis non eſt virtus ſufficiens ad illos cognoſcendum.

Vnde proueniat cogitationes cordis eſſe occultas et actus liberos.

¶ Quod ſi quis quærat ab iſtis Doctoribus vnde proueniat cogitationes cordis eſſe occultas ex natura ſua, Reſpondent quibuſdam concluſionibus, quarum prima eſt, quod actus liberi idcirco ſunt occulti, & non poſſunt naturaliter ab Angelis cognoſci, quia non repræſentantur per ſpecies, quas habent Angeli naturaliter congenitas. Et ratio eſt, quia ſpecies illæ primò & per ſe repræſentant res naturales, & conſequenter, ea quæ habent neceſſariam connexionem cum illis. Actus autem liberi ſunt ſuperioris ordinis, & rationis, neque habent neceſſariam connexionem, cum alijs rebus naturalibus, & idcirco, non repræſentantur per illas ſpecies. Et hæc videtur communis via Thomiſtarum, quam ſignificat Ferrara, ſecundò contra Gentes capitul. 154. neque diſſentit Caietanus in præſenti, imo expreſsè illam docet. Et ſanè re intellecta, hæc opinio probabilis eſt, quia Angelus non poteſt intuitiuè cognoſcere iſtos actus ante loquutionem, quia in ſe ipſo non eſt ſufficienter conſtitutus in actu primo ad habendam talem notitiam intuitiuam, ergò non habet ſpecies, quibus cognoſcat liberas cogitationes. Nā ſi ſic eſſet conſtitutus in actu primo per lumen & ſpecies, non poſſunt occultari ab alio, ſed ſolum à Deo miraculoſe poſſent occultari. Quæ res ſufficienter explicari poteſt ex ſenſibilibus, in quibus impoſsibile eſt, quod ſpecies (verbi gratia ſoni) differatur vſque ad auditum & quod auditus in ſe rectè ſit diſpoſitus ad audiendum, & tamen quòd ille ſonus ſit occultus auditui, & idem eſt in obiecto viſibili, &c. Et à fortiori in ſpiritualibus maximè cum in illis non ſit dependentia à medio extrinſeco. ¶ Confirmatur. Quia neque exponi, neque intelligi poſſe videtur, quomodo occultetur obiectum potentiæ intellectiuæ ſi illa habeat omnia requiſita, & proportionatas ſpecies ex parte ſua ad cognoſcendum illud obiectum, ergo ratio quare actus liberi non cognoſcatur ab Angelo, neque poſſunt naturaliter cognoſci eſt: quia non repræſentantur per ſpecies quas habent congenitas. Quoniam ſi Angelus à principio haberet ſpecies intelligibiles repræſentatiuas iſtarum cogitationum, & lumen ſufficiens, nulla poſſet aſsignari ratio, cur cogitationes iſtæ iam exiſtentes non cognoſcerentur ab Angelo. Neque ſatis eſt dicere, quod cogitatio libera eſt obiectum improportionatum reſpectu cognitionis naturalis Angeli. Nam rogo, ſi Angelus habet proportionatas ſpecies, & lumen ſufficiens, in quo poteſt eſſe cogitatio illa obiectum improportionatum? aut quid accipit, & habet cogitatio illa libera, quando cognoſcitur, vt fiat obiectum proportionatum reſpectu potentiæ Angelicæ iam habentis ſpeciem intelligibilem & ſufficiens lumen? Nam ſuppoſito lumine gloriæ & ſpecie intelligibili in intellectu beati, eſſentia diuina eſt proportionatum obiectum in ratione obiecti, quamuis non in ratione entis. Præterea dicere, quod obiectum eſt improportionatum, eſt nihil dicere, quia neque eſt improportionatum in ratione motiui, neque in ratione terminatiui, ſiquidem intellectus habet ſpeciem repræſentatiuam obiecti, à qua moueatur non dependentem ab obiecto. Et rurſus, obiectum habet ſufficiens lumen, quo illuſtretur in intellectu Angeli, & eſſe terminum cognitionis, & intellectionis præter lumen & ſpeciē obiecti repræſentatiuā nō ponit aliquid in obiecto, niſi extrinſecā denominationē, ergo. ¶ Præſertim, q̄ manifeſtatio cogitationis liberæ, non aliter fieri poteſt, quam per ſpeciem intelligibilem, &

lumen, ergo implicatio eſt in dictis aſſeuerare, quod cogitationes liberæ occultantur ab Angelo habentes ſpecies intelligibiles earum repræſentatiuas, & ſufficiens lumen ad videndum & intelligendum eas.

¶ Quod ſi quæras ab iſtis quando Angelus acquirit, vel habet ſpecies quibus cognoſcat cogitationes cordium? Reſpondent, ꝙ à Deo in eo inſtanti, quo Angelus alteri loquitur, & manifeſtat cogitationem liberam, alter Angelus de nouo accipit ſpeciem repræſentatiuam illius cogitationis, ita inſinuat D. Tho. de veritate. quæſt. 8. arti. 13. & ſatis probabile eſſe perſuadent Caietanus & Ferrara.

Secunda propoſitio. ¶ Secundam propoſitionem aſsignant prædicti dicentes probabiliſsimum eſſe quod Angeli in cognoſcendis cogitationibus cordium, non acquirunt de nouo ſpecies, ſed habuerunt illas à principio ſuæ conditionis in duas. *Prima ratio.* Probant primo, quoniam actus liberi, quamuis ſint ſuperioris ordinis ab ordine naturali, & ab homine, prout ingreditur eundem ordinem naturalem, non tamen ſunt alterius ordinis ab homine, quatenus homo ingreditur ordinem moralem, & rationem liberi arbitrij.

¶ Et præterea, cogitationes liberæ pertinēt ad ordinem huius vniuerſi, cum ſint actiones optimæ creaturæ propriæ ſpectātes ad ordinem eiuſdem vniuerſi, imo ad perfectā rationem, & perfectum ordinem vniuerſi ſpectat, vt in eo contineantur operationes morales, & liberæ, & id maximè expediebat iuxta prouidentiam Dei. Ex quibus omnibus infertur, quod Angelus à principio habuit ſpecies inditas, non ſolum pertinentes ad ordinem naturalem, ſed etiam pertinentes ad ordinem moralem, quatenus homo, & Angelus, eorumque operationes in vtroque ordine naturali, & morali iſtius vniuerſi continentur: ſi enim homo, vt homo pertinet ad ordinem vniuerſi, ergo vt habens liberum arbitrium, ergo vt liberè operans, mirabile nanque eſſet, quod homo pertineret ad ordinem vniuerſi, & quod operationes hominis (vt ſic) non pertinerent ad eundem ordinem: expediebat, ergo reſpectu eiuſdem ordinis, Angelum habere ſpecies etiam in ordine ad operationes. *Confirm.* ¶ Et confirmatur, quia vniuerſum non ſolum continet ordinem naturalem, ſed etiam moralem, & ideo dicitur vniuerſum, eo præſertim, quod operationes morales à libero arbitrio procedunt, quod eſt potentia naturalis hominis liberè agens, & illi naturaliter debita, fuit igitur conueniens, vt quilibet Angelus à principio haberet ſpecies intelligibiles inditas operationum pertinentium ad ordinem ipſius vniuerſi, in quo ipſe homo, & eius operationes liberæ continebantur.

¶ Secundò. Quoniam ad cognoſcendum quid Angelus cogitat, vel homo, de curſu Pauli non indiget niſi ſpeciebus repræſentantibus curſum, & Paulum, ſed has habuit Angelus à principio, ergo non indiget niſi applicatione, & vſu earundem ſpecierum facta à loquutione alterius Angeli ad ipſum. *Secunda ratio.*

¶ Confirmatur. Quia ſi cogitat Angelus de morte Petri, ſufficit quod habeat ſpeciem repræſentantem Petrum, vitamque ipſius, & priuationem. Nam præter hæc, ſola compoſitione indiget. Habet præterea Angelus ſpeciem inditam, qua cognoſcit, quid ſit ſecundum eſſentiam cogitare, & intelligere, & quid ſit cogitatio libera, vel neceſſaria, igitur applicatis, & compoſitis ſpeciebus rerum, poterit componendo & diuidendo ſuppoſita loquutione alterius Angeli, ſine noua acquiſitione ſpecierum cognoſcere cogitationes quæ ei ab Angelo manifeſtantur. *Confirm.*

¶ Tertio probatur ex Diuo Thoma de veritate quæſtione nona, articul. nono. ad vndecimum. vbi inquit, quod Angelus per ſpeciem innatam, per quam cognoſcit alium Angelum, eius etiam cogitationes cognoſcit, cum primum ab altero Angelo ſibi reuelantur, & quidem (ſuppoſito, quod in Angelis non eſt intellectus agens) explicari non poteſt, quo pacto Angelus abſtrahat ſpeciem à cogitatione alterius manifeſtantis ſibi cogitationem. Nam Angelus loquens ſuamque manifeſtans liberam cogitationem, non poteſt eſſe cauſa efficiens illius ſpeciei, alioqui illaberetur menti, & intellectui ipſius cogitantis, quia vbi non eſt operari non poteſt. *Tertia ratio.*

¶ Vltimò. Si Angelus non haberet à principio ſpecies inditas, ſed eas de nouo acquireret, quoties alter Angelus illi loquitur, ſequeretur primo, ꝙ ſi omnes Angeli vni loquerentur, tot ille reciperet ſpecies, quot ſunt cogitationes, quæ manifeſtantur illi. Et ſecūdo etiam ſequeretur, quod quotieſcunque Angelus loquitur ad Angelum tot ſpecies intelligibiles imprimerentur de no- *Quarta ratio.*

uo, quot cogitationes illa reuelantur & manifeſtantur.

Tertia propoſitio. ¶ Tertia propoſitio eſt. Intellectus Angelicus non habet ſufficiens lumen, ad manifeſtādum cogitiones cordis, antequam manifeſtentur ab ipſo cogitante, quando loquitur, tunc enim facta loquutione Angeli quodammodo reducuntur ad ordinem naturæ reſpectu intellectus cui fit manifeſtatio, & loquutio. Adde etiam, quod cum ſpecies intelligibilis debeat proportionari intellectui Angelico, ſimiliter de ipſa eſt affirmandum, quod nūquam repræſentabit aliquod obiectum in actu ſecundo, niſi illud habeat connexionem, & coordinationem cum ordine naturali vniuerſi reſpectu intellectus Angeli, cui obiectum manifeſtatur. Probatur hæc ptopoſitio, quoniam ſi tale lumen eſſet perfecte ſufficiens, & rurſus intellectus Angeli haberet ſpecies poſſet natura liter cognoſcere cogitationes cordiū, quod exploſum eſt in prima propoſitione, vnde lumen intellectus Angelici naturaliter habet determinatum quendam modum manifeſtandi res cognoſcibiles, ita ſane vt illa præciſe manifeſtet intellectui Angelico, quæ proportionem habent cum naturali ordine vniuerſi.

Prima ratio.

Secunda ratio. ¶ Secundò. Quia ſpecies intelligibilis ſecūdum ſe repræſentatiua eſt exiſtentiæ contingentis, non tamen illam vnquam repræſentat, in ſe re ipſa actu iam exiſtente, ſic etiam dicendum eſt quod licet ſpecies Angeli quas à principio accepit, ſint repræſentatiuæ cogitationum cordis vt tamen illas actu repræſentet neceſſarium fore, eſſeque conditionem ex parte obiecti terminatiui neceſſariam, quod eadem cordis cogitatio per liberam voluntatem cogitantis ordinetur ad intellectum alterius Angeli, quo circa non ſatis erit cogitationem exiſtere in actu in rerum natura, vt per illam ſpeciem repræſentetur, ob id quod ſola exiſtentia, nō conſtituit cogitationem intra ordinem naturalem vniuerſi, reſpectu intellectus alterius Angeli.

¶ Vltimo. Probatur ex D. Thom. in hoc articulo dicente, quod cogitationes Angeli prout ſunt in intellectu, & affectiones prout ſunt in voluntate à ſolo Deo cognoſcuntur.

Quarta propoſitio. ¶ Quarta propoſitio eſt. Cogitationes liberæ non idcirco dicuntur occultę, neque ſub ducuntur à naturali cognitione Angelici intellectus, quia ſunt excellentis entitatis, ſed duntaxat propter modum præternaturalem quem habent ad ſui productionem, hoc eſt dicere, quod libera cogitatio occulta eſt propter modum liberum, quem habet, videlicet, quia libera cogitatio pertinet ſolum ad liberam cogitantis voluntatem; quocirca occulta eſt cogitatio cordis libera, quoniam ſola libera voluntas ſine dependentia à cauſa aliqua creata, naturali determinat productionem illius cogitationis. Hāc propoſitionem expreſſe docet D. Tho. in hoc atticu. vbi ait quod cogitationes, & affectiones elicitæ liberæ, prout ſunt in intellectu, & voluntate Angeli à ſolo Deo cognoſci poſſunt. Cuius ratio eſt, quia voluntas ſoli Deo ſubiacet, & ipſe ſolus in ea operari poteſt, & ob id ea quę ex voluntate ſola depēdent, vel quæ in volūtate ſola ſunt, ſoli Deo nota ſunt, & ideo ſola voluntas poſt Deum plenarium habet dominium ſuarum cogitationum, ſic adeò, vt in poteſtate ſolius voluntatis poſitum ſit ordinare cogitationes ſuas cuicunque ſibi libuerit eas illi ſubijcere, profectò ſanctiſsimus præceptor pro ratione, (cur ſolus Deus cogitationes liberas cognoſcere poteſt, & cur ſint occultæ) aſsignat, quod voluntas ſoli Deo ſubiacet, in quā ille ſolus operari poteſt, nam modus libere operandi ipſius volūtatis in cogitationibus cordium ab omnibus cauſis naturalibus eſt exemptus. Ex his ſequitur ratio, cur cogitationes cordium, ſint occultæ, nempe, quia intellectus Angeli, ſolum habet facultatem naturalem ad illa cognoſcenda, quæ pertinent ad ordinem naturæ, ſed cogitationes, & affectiones liberæ cordis non pertinent ad ordinem naturæ, niſi manifeſtētur ab Angelo loquente, & manifeſtante, ergo id circo occultæ ſunt. Declaratur hæc ratio. Nā ad ordinem naturæ ea ſola pertinent, quæ ſunt ſubſtantia, aut accidentia, quæ habent connexionem & dependentiam à cauſis naturalibus præciſe, cum ergo cogitationes liberæ pendeant à cauſa libera, & non habeant connexionē, & dependētiam ſolum à cauſis naturalibus, ſequitur, quod ſunt exemptę ab ordine rerum naturalium, nam cauſa naturalis dicit determinatam habitudinem ad vnum ſicut natura ipſa.

Cur cogitationes cordium ſunt occultæ.

Quinta propoſitio. ¶ Ex quo colligitur cogitationes cordium pertinere ad quendam ordinem ſuperiorē, non quidem ſupernaturalem, ſed exemptū, & liberum ab ordine naturæ, vt ſupradictū

eſt, in poteſtate ſolius voluntatis libere volentis, & ipſius cogitantis poſitum eſt eaſdem patefacere cogitationes liberas, illas ordinando ad intellectum alterius. Quocirca, talis ordinatio conſtitutiua eſt illius cogitationis in eſſe naturalis cognoſcibilis, niſi entitas eius (hoc eſt) illius cogitationes ſit ſupernaturalis, & ſupernaturam excedens, & ſuperans totum ordinem naturæ, quoniã cogitatio moralis libera nõ ob aliud ſubducebatur à cognitione naturali Angeli, niſi, quia pertinebat ad ſolum ordinem liberum, & ad ſolam voluntatem liberã, plenè & perfectè illi dominantem, ex quo plenario, & perfecto dominio cogitans poteſt cogitationem ſuam ſubijcere alteri, tanquam obiectum intellectus alterius.

Quinta propoſitio.

¶ Quinta propoſitio prædictorum eſt, Angelus non eſt ſufficienter cõſtitutus in actu primo ad cognoſcendum intuitiuè actus alterius Angeli, per loquutionẽ autem fit, vt poſsit illos intuitiuè cognoſcere, quo circa per eandẽ loquutionem Angelus factus eſt in actu primo. quia ante loquutionem non erat, hæc concluſio facile intelligitur ſuppoſito quod poſt loquutionem vnus Angelus poteſt euidenter, & intuitiuè cognoſcere actum loquentis.

Notab. 1. De loquutione Angelorum.

¶ Aduerte tamen non eſſe neceſſariũ quod hæc impreſsio loquentis fiat per productionem nouæ ſpeciei omnino diſtinctè à præexiſtentibus in Angelo, ſed ſufficit, quod ſit quædam veluti intenſio, vel extenſio alicuius ſpeciei ex præexiſtentibus. Imaginandum eſt enim, Angelum habere ſpeciẽ congenitam repræſentantem alium Angelum, vel actus intellectus, & voluntatis ſecũdum ſpecificas rationes, quæ tamen à principio non repræſentat omnes actus in indiuiduo propter rationes commemoratas. Illa ergo ſpecies perficitur magis per loquutionem, & augetur eius repræſentatio, vt ſe ſe extendat ad hunc, vel illum actum in indiuiduo, & cum hoc ſufficiat, nõ eſt cur ponamus nouam ſpeciem. quamuis negari non poſsit, noua aliqua efficientia circa talem ſpeciem, quod eſt contra Caietanum & alios, quia illa ſpecies ante loquutionem non repræſentat actum formaliter, poſt loquutionem vero repræſentat, ergo facta eſt in illa aliqua mutatio, quia talis repræſentatio eſt modus intrinſecus ſpeciei, non ergo poteſt addi. Quod ſi quæras? qualis eſt iſta efficiẽtia Angeli loquentis circa ſpeciem alterius, Reſpõdetur, quod hæc efficientia ſit immediate per ipſum actum, qui manifeſtatur, per loquutionem autem fit tanquam per rationẽ agendi, quia ille eſt quaſi obiectum impreſſiuum ſuæ repræſentationis.

¶ Vt autem plenior de hac re habeatur notitia, quæſtioni, quo pacto in Angelis fiat manifeſtatio iſtorum actuum, ſeu cogitationum cordis reſpondetur quæſtio. 3. quod inter omnes ſententias illæ duæ probabiliores ſunt, quæ ſunt Alexandri, & Ricardi, modo ab ipſis interpretatæ. Nempe hanc manifeſtationem conceptuum inter Angelos, & loquutionem fieri per hoc quod Angelus qui loquitur imprimit alteri ſpeciem ſui actus, quam antea non habebat, & per hanc actualem efficientiam, & impreſsionem, alter excitatur ad cognoſcendum. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia ante loquutionem Angelus non eſt ſufficienter conſtitutus in actu primo, ad cognoſcendum intuitiuè actus alterius, per loquutionem autem fit, vt poſsit illos intuitiuè cognoſcere, quapropter per loquutionem illam factus eſt actus primus. Quæ ſane ſententia probabilis eſt, ſuppoſito, quod poſt loquutionem vnus Angelus poteſt euidenter intuitiuè cognoſcere actum loquẽtis, & crediderim nõ eſſe neceſſarium, quod hæc impreſsio fiat per productionem nouæ ſpeciei omnino diſtinctæ à præexiſtẽtibus in Angelo, ſed forte ſufficit, quod ſit quædam velut intenſio, vel extenſio alicuius ſpeciei ex præexiſtentibus. Imaginari namque oportet, Angelum habere ſpeciem congenitam repræſentantẽ alium Angelum, vel actus intellectus, & voluntatis ſecundum ſpecificas rationes. Quæ tamen à principio non repræſentant omnes actus in indiuiduo propter rationes ſupra aſsignatas. ¶ Illa igitur ſpecies intelligibilis perficitur magis per loquutionem, & augetur eius repræſentatio, vt ſe ſe extẽdat ad hunc, vel illum actum in indiuiduo, & cum hoc ſufficiat non eſt cur ponamus nouam ſpeciẽ, ſic enim probabilior fit hæc ſententia. & melius ſaluatur, quod Angelus habeat ſpecies congenitas quamuis negari non poſsit aliqua noua efficiẽtia circa illos. Quod etiam pertinet ad hominem contra Caietanum & alios, quia illa ſpecies ante loquutionem non repræſentat actum formaliter, & poſt loquutionem repræſentat, neceſſe eſt ergo vt facta ſit aliqua mutatio in illa, quia illa repræſentatio eſt modus intrinſe-

trinſecus ſpeciei, ergo non poteſt addi ſine mutatione aliqua.

¶ Aduertendum eſt tamen quod hæc efficiẽtia ſit immediate per ipſum actum qui manifeſtatur per loquutionem tanquam per rationem agendi, vt dictum eſt, quia ille eſt quaſi obiectũ impreſsiuum ſuæ teptæ ſenſationis, neque enim id fieri poterat ab Angelo per ſolam volitionem nudam. Primo, quia ſi Angelus haberet in ſe omnia requiſita ad intelligendum actus alterius, non eſt intelligibile, quomodo illius actus ſint occulti, quia ſola volitio alterius non tollit lumen, neq; ſpeciem, neque aliquod impedimentũ conſtituit, ergo. Secundo quia loqui alteri non ſolũ eſt permittere, quod alter cognoſcat omnes actus, ſed etiã eſt excitare audientem, vt attendat mihi, quod etiam affirmat D. Tho. q. 107. artic. 1. ad. 3.

¶ Si dicas (vt dicunt nonnulli) quod mens Angeli excitatur à loquẽte ad attendẽdum ob id, quòd loquitur, & quod hoc eſt quod habetur Apocaly. 7. Vbi dicitur quod vnus Angelus clamauit voce magna quatuor Angelis, & illud clamare eſt excitare efficaciter, ſed dico quod non poteſt illos efficaciter excitare abſque efficientia circa illos, nã attendere, & excitare ſunt effectus reales in excitato, vnde ſicut non eſt intelligibile quod Angelus moueat, vel calefaciat volẽdo, & nihil circa corpus efficiendo, ita ſimiliter, non eſt intelligibile, quod efficaciter moueat intellectum, nihil efficiendo, ſed tãtum attendendo. Neque exemplum de intellectu (qui per ſolam voluntatis ordinationem ſine alia efficientia circa illum poteſt fieri practicus) aliquid valet, nã per hoc quod artifex velit, aut nolit, ipſe tamen actus intellectus non mutatur, neque eſt magis practicus quã antea; ſed per volũtatem applicatur ad opus in actu ſecundo. Impoſſibile eſt autem fieri practicum in actu ſecũdo, quin reuera per illum aliquid fiat, neceſſe eſt, ergo vt in ſpecie ſit facta aliqua mutatio.

¶ Iſta autem efficientia quæ immediate ſit per ipſum actum qui manifeſtatur per locutionem tanquam per rationem agendi (vt dictum eſt) non dimanat omnino naturaliter ab illo actu, ſed in hoc ſubeſt imperio voluntatis ipſius loquentis, & idcirco, quando vult loquitur, & non antea, & cui vult, & non alteri, & ratio huius eſſe videtur, quia in re perfectè libera omnis actiuitas (præcipuè ad extra) ſubiecta eſt voluntati, & dependet ab applicatione eius, nam hoc pertinet ad perfectionem tei liberæ vt patet inductione. Quòd ſi dicas, actus naturaliter efficit habitum, vel relinquit ſpeciem ſui in memoria, ergo ſimiliter poteſt naturaliter agere in alterum, Reſpondetur negando conſequentiam, quia illa actiuitas reſpectu ſui, eſt quaſi naturalis emanatio, quia eſt propter perfectionem proprij ſubiecti, ſecus verò eſt de actiuitate ad extra.

¶ Sed contra hoc eſt, nam ſupradictum eſt *Obiectio.* Angelum inferiorem non poſſe efficere naturaliter niſi motum localẽ, quia indecens videtur, quod Angelus inferior habeat efficientiam circa ſuperiorem, quem alloquitur. Præterea, quia Angeli loquuntur cum Deo, & tamen nihil circa illum efficiunt.

Reſponſio. Reſpondetur: ſupra tantum dictum eſſe, Angelum circa corpora non poſſe efficere niſi motum localem. At verò circa ipſos bene poſſunt Angeli efficere aliquid intentionaliter, quia ad hoc ſunt ſatis proportionati, potiſsimè ſi non efficiant per ſolum imperiũ, ſed per modũ obiecti intellectus, & quidem ſanctus Thom. quęſtione de anima articul. 18. & 20. Significat Angelos efficere ſpecies circa animam ſeparatam, & Thomiſtæ etiam dicunt, quòd etiam in corporibus efficiunt qualitates intentionales. Neque vero eſt maior imperfectio quod inferior Angelus aliquid efficiat circa ſupremum, quam quod illi loquatur, & quod ipſe ſuperior non poſſet cognoſcere cogitationes inferiores ſine tali loquutione, nam iſta ſe concomitanter habent. Quapropter, licet inferior Angelus, ſit imperfectior Angelo ſuperiori ſimpliciter, in hoc tamen eſt quodã modo ſuperior illo, quia poteſt occultare ſuas cogitationes, & ille in hoc eſt inferior, quod dependet ab illo in cognitione illorũ actuum, & idcirco, licet in alijs non poteſt inferior agere in ſuperiorem, tamen in hoc non inconuenit, imò neceſſarium eſt, vt hic poſsit. Neque eſt ſimile id quod obijcitur de Deo vt patet, ex D. Thom. quæſt. 107. arti. 3. Nam Angelus loquitur Deo non quidem, vt illi communicet, vel reuelet aliquid quod illi erat occultum, neque vt exci tet Deum ad attendendum, ſed tantum ordinat ſuum conceptum ad Deum voluntate ſua, quaſi conſentiens, & volens, vt Deus intelligat ſuam affectionem. Profecto hæc ſenten-

ſententia iſto modo explicata eſt ſatis probabilis, & forte eſt vera.

Loquutio cuius potētia ſit intellectus an voūltatis. ¶ Ex qoibus infertur cuius potentiæ actus ſit loquutio Angelica, & dicēdum eſt quod eſt actio intellectus, vt docet S. Thom. de veritate quæſt. 9. artic. 4. quod facile eſt intelligere ex dictis. Nam profecto formare ſigna pertinet ad intellectū, quia eſt quædam actio artificioſa, & quia illa ſigna deberent produci per imperium, talis autem productio eſt immediate per intellectum, ſicut in nobis manifeſtatio actuum per voces pertinet ad intellectum dirigentem, licet in executione fiat per inſtrumenta corporea: ita quidem dicendum, in re ſpirituali quæ non indiget his inſtrumentis, quod tota illa actio pertinet ad intellectum.

¶ At vero, iuxta ſententiam quam probabiliorem diximus, dicendum eſt, quod hæc loquutio eſt à voluntate tanquam à mouente, & applicante. At verò tanquam ab immediata ratione agēdi eſt ab illo cuius eſt actus qui manifeſtatur. Nam hæc manifeſtatio eſt per modum impreſsionis ſpeciei, quam efficit ipſemet actus manifeſtatus per modum obiecti (vt ſupradictū eſt) & ſic quādo actus qui manifeſtatur eſt actus voluntatis, per illam fit repræſentatio ſpeciei, & impreſsio, & ſimiliter quando eſt actus intellectus. Qui autem dicunt in hac loquutione nullam interuenire efficientiam, conſequenter debent dicere, eſſe actum voluntatis ſemper, quia tantum erit loquutio, quidam conſenſus quo aliquis vult, vt alter cognoſcat ſuum actum (alias occultum) & ideirca qui hanc tuentur opinionē non loquuntur conſequenter dicentes tantum eſſe actū intellectus & non voluntatis.

Secunda ſententia Doctoris. ¶ Secunda ſententia eſt doctoris vt patet in litera, pro cuius explicatione & huius difficillimæ quæſtionis ſunt præmittenda nonnulla, quorum primum eſt, quod cum tota reſolutio quæſtionis pendeat ex reſolutione quæſtionis illi⁹ quomodo Angeli loquātur, & quomodo vni & non alteri ideo præmittendum eſt primò omne illud in quo doctores conueniunt. *1. Notab.* Quare primo præmittendum eſt quod loquutio, & intellectus in Angelis non ſunt omnino idem quia ad loquutionem requiruntur plures quorum alter excitet audientem, alter vero attendat, loquutio enim, & auditio mutuo ſe reſpiciunt. Vbi enim loquutio eſt, auditio reperiri debet, & vbi auditio reperitur, ibi & loquutio eſt, quod patet ex illo quod prædicti opinantes docent in poſitione, tertiæ ſententiæ dicentes, loqui alteri, non ſolum eſt permittere, quod alter cognoſcat omnes actus, ſed etiam eſt excitare audientem, vt attendat mihi.

¶ Secūdo eſt notandū quod inter loquutionem & auditionem hæc eſt differētia, quod loquutio eſt actus loquentis producentis in nobis verbum vocale, cuius ſpecies reponitur in noſtro auditu, qua informatus producit auditionem. Et ratio huius eſt, quia ſicut ad videndum requiritur ſpecies, quæ ſimul cum potentia viſiua produeat idolum, quo potentia viſiua informata operatur vitaliter videndo, nam qualem ordinem poſuimus in primo diſputatione. 10. quæſt. 1. reſpectu intellectionis, & intelligere, talē debemus ponere in potentia viſiua, & quacunque alia potentia ſenſitiua exteriori, reſpectu ſuarum operationum vitalium, & ſicut diximus de potentia viſiua, talis etiam ordo ſeruādus eſt in noſtra potentia auditiua. Primo enim ſonus (quia per ſe coniungi non poteſt cum potentia auditiua) producit ſpeciem ſui, quam recipit potentia auditiua, quia accidens eſt. Potētia auditiua per illam ſenſibilem ſpeciem, tanquam per concauſam in genere cauſæ efficientis, producit idolum quoddam repræſentatiuum formaliter mei verbi prolati, tale autem idolum informat ipſam potentiam auditiuam, & totum hoc nō eſt audire, quia vſque nūc non dicitur potentia operans vitaliter, tali autem idolo potentia auditiua informata vitaliter operatur audiendo, vel audiens, vnde audire eſt operari vitaliter, & vltima perfectio potentiæ auditiuæ, & non eſt agere, ſed operari neque eſt actio de genere actionis, qualis eſt productio, vel qualis requiritur in productione illius idoli, pro quo vide quæ dixi in primo deſputatione. 11. quæſt. 2. Explicando ſententiam doctoris præcipuè notabili ſecundo explicans quomodo intelligere, & amare non ſint actiones intellectus, & voluntatis, ſed ſunt operationes intellectus, & voluntatis, & differentiam inter actionem, & operationem, cuius ignorātia multi decipiuntur, pro eodem vſurpantes actionem, & operationem vitalē, quod quam falſum ſit ex his quæ ibi dixi, ſatis patet, & in noſtro exemplo ſupra poſito experitur, Nam potentia auditiua ex eo quod cum ſpecie producit idolum agit, ſed non *Nota hoc.*

opera-

operatur vitaliter, neque ex eo quod recipit idolum productum operatur, ſed patitur, operatur autem vitaliter, ex eo quod informata tali idolo tendit in verbum prolatum, audiendo illud, & talis tendentia eſt audire, & operari vitaliter, & vltima perfectio ipſius potẽtiæ auditiuæ. ¶ Ex quo infertur quod audiens ex eo quod debet audire, prius tenetur recipere ſpeciem verbi prolati, quam audiat, vnde neceſſario requirit, quod ſit in potentia paſſiua, quam quod ſit in potentia actiuâ, quia prius eſt, quod recipiat ſpeciem, quam quod producat per illã tanquam per concauſam idolum illud, & prius eſt quod informetur tali idolo, quam quod operetur vitaliter audiendo, & ſic prius eſt in potentia paſſiua, quã in potentia actiua, cum eius potẽtia actiua (vt in actũ exeat) præſupponat receptionem ſpeciei. ¶ Ex quo infertur ſecundo optimam eſſe differentiam quam aſſignat doctor in ſecun. diſtinctione. 9. q. 2. inter viſionem, & auditionem dicens, quod videns ſe habet actiuè, audiens verò paſſiuè, quod non eſt intelligendum vt quidam expoſitores D. Thom. 1. part. quæſt. 57. articu. 4. quæſt. 3. in principio aſſignantes ſententiam doctoris: extimant, nempe; quod Angelus audiens tantũ paſſiuè ſe habet, hoc enim nullũ habet fundamentũ, vt ipſi dicunt quia repugnat actui vitali eſſe ſine actiuitate, ſed intelligendum eſt iuxta ea quæ diximus, quod loquens & audiens ita ſe habent, quod loquens operatur vitaliter, ex eo quod loquens eſt. Audiens autem (vt audiat) requirit productionem alicuius in ipſo audiente à loquente; quia ſi loquens non imprimit ſpeciem, verbi prolati vel ipſum verbũ prolatum in potentia auditiua, quantumcunque loquatur audiens, non poterit audire, & hoc eſt, quod docet ibi doctor, quod ad hoc quod audiens audiat requirit, quod loquens in potentiã eius auditiua producat, vel eius loquutionem, vel ſpeciem illius, & quia reſpectu huius loquutionis, quam loquens reponit, in potentia auditiua audientis, loquens ſe habet actiuè vel operatiuè, & audiẽs ſe habet receptiuè, & paſſiuè; ideo differẽtia ſignata à doctore inter intelligentem, & loquẽtem, & audientem optima eſt, & oppoſitũ non habet fundamentum, quia non eſt dicẽre (vt ipſi putãt) quod audire non eſt operatio, vitalis ſed ꝙ ad audire, & ad iſtam operationem vitalem, neceſſario requiritur potẽtia paſſiua, & receptiua verbi prolati à loquente, & hoc adeo verum eſt quia, vt ipſi docent, paulo infra vt ſupra retuli, loqui alteri, nõ ſolum eſt permittere quod alter cognoſcat omnes actus, ſed etiam eſt excitare audientem, vt attendat mihi, quod etiam affirmat D. Thom. infra quæſt. 107. artic. 1. & 3. ſed inter excitantem & excitatum nonne hæc differencia eſt? quod excitans vt excitans actiuè ſe habet, excitatus autem (vt excitatus) paſſiuè ſe habet, ergo cum in loquutione, & auditione ſit excitãs, & excitatus, excitatio actiua, & paſſiua & loquens ſit excitãs, & audiẽs excitatus: erit igitur optima doctoris differentia inter intelligentem, & audientem; fundamentum habens in veritate rei.

Manifeſtatur ſententia doctoris.

Liberatur doctor â calumnia.

3. Notab.

¶ Tertio eſt notandũ, quod cũ loquutio Angelorum non innoteſcat nobis niſi arguitiuè, ex his quæ in nobis fiunt, ponendum eſt in ipſis Angelis, ſimilem eſſe differentiam inter loquutionem, & auditionem, qualem in nobis reperitur, & quod Angelus loquẽs excitat Angelum audientem, & Angelus audiens excitatur ab Angelo loquente, & per conſequens quod Angelus audiens (quatenus excitatus) eſt in potentia paſſiua, & Angelus loquens (quatenus excitans) eſt in potentia actiua, & quia auditio vel audire eſt operatio vitalis, ideo vltra talem excitationem paſſiuam (quæ non eſt audire) requiritur operatio vitalis ipſius Angeli audientis, vnde imaginandum eſt, quod Angelus ita audiat Angelum loquentem, quia Angelus loquens excitat Angelum audientem, vel producendo conceptum ipſius Angeli loquentis in intellectu Angeli audientis, vel volendo quod alter intelligat illud quod vult intelligi, efficiendo tamen aliquid circa illum, vel imprimendo alteri ſpeciem ſui actus, ſiue fiat per productionem nouæ ſpeciei, ſiue intenſione, vel extenſione alicuius ſpeciei ex præexiſtẽtibus, ſiue fiat ordinando conceptum ipſius loquentis ad alterum, vt videatur, & cognoſcatur, ex eo quod habet in ſe virtutem quandam excitatiuam, ob id quod facit huiuſmodi conceptum eſſe de pertinentibus ad illum cui loquitur, ſiue fiat per ſigna quædam ſpiritualia repræſentantia illos actus, quæ ſigna ſunt veluti ſpirituales voces Angelorum, quas ipſi audiũt immediatæ, & per illas credunt, & concipiunt quæ dicuntur, vt docet Gregorius in ſecundo diſtinctione. 9. q. 2. & Durandus diſtinctio-

ſtructione 11. q. 2. Nihilominus tamen neceſſarium eſt aliqua excitatio realis, nã attendere, & excitare (quæ neceſſario requiruntur in auditione) ſunt effectus reales in excitato; & per cõſequẽs, requiritur aliquid reale de nouo in ipſo Angelo audiẽte, ratione cuius Angelus excitatur de nouo, & mouetur. Aliás enim, quomodo poſſet Angelus audiens, qui antè nõ audiebat, aliter ſe habere nũc quàm prius, audiens modo, quod antea non audiebat, & quomodo poteſt mutari non recipiendo formam, quam antea nõ habebat; ergo Angelus audiens requirit aliquid de nouo, ratione cuius excitetur, & moueatur, ad audiendum, & ad operandum vitaliter.

4. *Notab.* ¶ Quarto eſt notandum, quod in Angelo audiente vltra ſpecies intelligibiles, quas habet rerum vniuerſalium, neceſſario ponendæ ſunt ſpecies particulares rerum particularium de quibus loquuntur; & ratio huius eſt, quia vt probatum eſt ſupra, ſpecies intelligibiles non ſunt repræſentatiuæ, ſed repræſentantes; quia repræſentatio, vel eſt eſſentia ſpeciei, vel eſt modus intrinſecus ipſius (vt ipſi exponentes fatentur exponendo ſententiam Alexandri, & Ricardi) & quamuis poſſit aliqua res conſiderari non conſiderato eius modo intrinſeco; non tamen poteſt eſſe ſine ſuo modo intrinſeco. Sicut verbi gratia poſſumus conſiderare creaturam non conſiderando eius finitatem; & poſſumus conſiderare deitatem, non conſiderando eius infinitatem, quia abſtrahentium non eſt mendacium, non tamen poteſt eſſe creatura ſine ſua limitatione, & finitate; neque Deus ſine ſua infinitate. Cum igitur repræſentatio ſit modus intrinſecus ſpeciei, non poteſt eſſe ſpecies, non repræſentans, & per conſequens ſicut eſt implicatio duo cõtraria ſimul, repræſentari eadẽ repræſentatione, ita implicat eadẽ ſpecie duo contraria repræſentare, & per conſequens ſpecies Angelis infuſæ vniuerſales non repræſentant ſingularia, & ſic neceſſarium eſt ad hoc quod Angelus intelligat ſingulare habere ſpeciem ipſius ſingularis quatenus ſingulare eſt, & per cõſequens ad hoc quod audiat aliquam rem ſingularem quod habeat, vel acquirat ſpeciem rei ſingularis. Vnde aliter ſe habet Angelus audiens reſpectu rei cuius habet actualẽ conſiderationem, quã reſpectu rei cuius nullam cõſiderationẽ habet. Verbi gratia, ſit Michael Angelus loquens Gabrieli de re quam Gabriel antea conſiderabat, & reſpectu cuius erat in actuali conſideratione, in tali caſu Michael excitat Gabrielem ad intelligendum, vel audiendum, Gabriel tamen præter illam excitationem non acquirit aliquid in intellectu ſuo ratione cuius dicatur moueri, ſed tantum intuetur intellectionem Michaëlis, & tunc cognoſcit quod Gabriel illi loquitur, neque ex tali locutione Gabriel producit aliquid in intellectu Michaëlis, ſed aperit illi, & oſtẽdit cogitationem ſuam. Et ad hoc eſt exemplum in nobis: nam quando ego loquor alicui de aliqua re, quam ipſe cognoſcit, vnico ſigno intelligit, quidquid alius per multa verba prolata cognoſcit, & ſic ſi in hominibus reperitur quod reſpectu aliquorum pauciora verba ſufficiunt, & reſpectu aliorum plurima ſunt neceſſaria, quid mirum, quod in Angelis pauciora ſint neceſſaria ad audiendum, vel intelligẽdum, quàm ab alijs illis proponitur, præcipue quãdo ſunt in actuali, vel habituali conſideratione, & ſicut in nobis quando aliquis loquitur alteri, (de re quam ipſe neſciebat) plura verba ſunt neceſſaria producta à loquente, & recepta in audiente, ita in Angelis quando non ſunt in actuali conſideratione, vltra ipſam excitationem, qua Angelus loquens vult auditorem attentum reddere, eſt neceſſaria multiplicatio verborum mentalium, vel productio ſpecierum, quibus Angelus audiens informatus producat intellectionem, & cognitionem rerum de quibus loquitur.

5. *Notab* ¶ Quintò eſt notandum, ex hoc colligi quo modo vnus Angelus alteri loquatur, nempe producendo ſpeciem intelligibilem ſui verbi; vel vniendo ipſum verbum quod in ſe habet per modum obiecti intellectui alterius Angeli; vel producendo verbũ in intellectu alterius. Verbi gratia eſt modo Angelus intelligẽs me ſcribere, vult dicere alteri Angelo; Franciſcus ſcribit, ad hoc vt dicat me ſcribere, oportet, vt videat me ſcribere, quia aliás quomodo diceret alteri ſi ipſe non intelligit, dicet autem hoc modo, vel producendo ſpeciem intelligibilem illius verbi, quod habet productum in ſe ad intellectionem, quod eſt terminus ſuæ dictionis, nam vt late diximus in primo, diſputatione. 16. Verbum mentale producitur per dicere mentale, ſicut verbum vocale producitur per dicere vocale: illud igitur verbum productum ab Angelo intelligente poteſt per ſe vniri intellectui alterius Angeli in ratione obie-

cti,

cti, vel per ſe, vel per ſpeciem ſui ipſius pro
ductē ab ipſo, & quatenus volūtas Angeli lo
quētis vult tale verbum vniri per ſe, vel per
ſuā ſpeciē, intellectui alterius Angeli, dici-
tur Angelus loqui altero Angelo, & alterū
Angelū audire, & quia Angelus recipiens ta
le verbum, vel ſpeciem, per illam mouetur
ad intelligendum non à ſe, ſed ab alio, quia
ab alio habet quod talis ſpecies vniatur illi,
ideo quanuis receptio illius ſpeciei non ſit
locutio proprie, niſi quatenus Angelus per
illam tanquam per rationem cognoſcendi
cognoſcit illud quod per ſpeciem repræſen
tatur, nihilominus tamē receptio illius ſpe-
ciei cum ordine ad intelligentiam illius rei
quam repræſentat eſt auditio, & per conſe-
quens productio illius ſpeciei cum ordine
ad cognitionem illius rei quam ſpecies re-
præſentat eſt loquutio, ſicut etiam & in no
bis, quando quis producit ſpeciem verbi vo
calis quod profert, quæ recipitur in auditu
cum ordine ad cognitionem illius rei, quam
ſpecies repræſentat, tunc dicitur loqui, & re
ceptio ſpeciei cum ordine ad cognitionem
dicitur auditio verbi. Quod ſi quis profert
verba quæ alter non intelligit quanuis alius
illa audiat, non dicitur talis audire loquen-
tem, quia nō audit illud in quantū loquens,
ſed in quantum aërem verberans.

Nota hoc. ¶ Quod ſi dicas, quomodo verbum, quod
eſt in intellectu vnius Angeli in ratione ter
minantis dictionem (vel vt Thomiſtæ di-
cunt) terminantis intellectionē, poteſt per
ſe vniri intellectui alterius Angeli per mo-
dum principij & rationis cognoſcendi, quia
videtur quod idem verbum ſit in duobus
ſubiectis nempe, in intellectu Angeli intel-
ligentis, & in intellectu Angeli audien-
tis. Reſpōdetur, quod vnio obiecti cum po-
tentia non eſt vnio per informationem, ſed
eſt vnio cauſalitatis, nempe vnio duarū cau
ſarum ſimul producentium eundem nume-
ro effectum. Et ad iſtam vnionem non eſt
neceſſarium, quod vna cauſa informet alte-
ram, neq; quod ſit in altera tanquā in ſubie-
cto, ſed ſatis eſt quod ſit ita proxime alteri
coniuncta vt poſſit ſimul cum alia eundem
effectum producere, ſicut verbi gratia in-
tellectus agens & phantaſma concurrunt
ſimul ad productionem ſpeciei intelligibi-
lis, intellectus per modum potentiæ, & phā
taſma per modum obiecti, certum tamē eſt,
quod phantaſma non eſt in intellectu agen-
te tanquam in ſubiecto. Ita à ſimili quanuis
verbum productum ſit in intellectu alicu-
ius Angeli intelligētis aliquam rem, poteſt
tamen in tali intellectu exiſtens mouere in
tellectum alterius Angeli per modum obie
cti, ad producendum cognitionem illius rei
cuius verbū eſt naturalis ſimilitudo, & hoc
eſt verbum vnire per ſe intellectui alterius
Angeli. Quod ſi hoc tibi durum videatur,
quia etiam non percipis quomodo materia
lia poſſint per ſe vniri intellectui poſſibili
Angeli ad cognitionem intuitiuam ipſorū,
vel ſaltim poſſint per ſe vniri intellectui
agenti Angeli ad abſtrahendum ſpeciem in
telligibilem ipſorum materialiū ſaltim po-
teris intelligere, quod cum tale verbum ſit
obiectum intelligibile poterit producere
ſpeciem intelligibilem repræſentantem ip
ſum verbum in intellectu alterius Angeli,
per quam tanquam per rationem cognoſcē
di poterit cognoſcere verbum, & in verbo
cognito cognoſcere quidquid per verbum
repræſentatur.

¶ Sexto eſt notandum, vt iam ad primam *6. Notab.*
quæſtionem deueniamus, quod, vt late dixi
mus in primo diſputatione 10. quæſt. 1. in-
tellectio & volitio non ſunt actiones de ge
nere actionis, ſed ſunt qualitates de gene-
re, qualitatis, vnde vt ibi late dixi, intelle-
ctio, verbum, conceptus & notitia idē ſunt
omnibus modis, neque aliquo modo diſtin-
guuntur, ſimiliter volitio & amor, vnde
aliud eſt intelligere & aliud eſt intellectio,
& aliud eſt volitio, & aliud eſt velle, voli-
tio & intellectio ſunt qualitates de genere
qualitatis productæ ab intellectu, & volun
tate, per actionem de genere actionis, vt cō
muniter dicitur neq; ſunt fines intellectus,
& voluntatis, quales ſunt, intelligere, & vel
le, ſed ordinātur ad intelligere, & velle tan-
quam ad vltimam perfectionem illarum po
tentiarum. Nam omne quod eſt in intelle-
ctu ordinatur ad intelligere, & quod eſt in
voluntate ad velle, & ſic intelligere & velle
ſunt operationes vitales immanentes quæ
nihil producunt in eſſe reali, ſed ſolum ſua
obiecta in eſſe cognito, vel volito iuxta ea
quę diximus in primo diſputatione de ideis
quæſtione. 2.

¶ Septimo eſt notandum, quod ſpecies in- *7. Notab.*
telligibilis (verbi gratia leonis) & verbum
productum ab ipſa ſpecie cum intellectu
etiā leonis, ſunt duæ qualitates ambæ natu-
rales ſimilitudines ipſius leonis, formaliter
repræſentantes leonem, quanuis ſpecies in
telli-

telligibilis ſit naturalis ſimilitudo impreſſa, & verbum naturalis ſimilitudo expreſſa, & præterea ſpecies habet rationem principij dictionis, verbum autem habet rationem termini, quia intellectus per ſpeciem dicit verbum, vel producit, vt ipſe intellectus intelligat, quare verbum antecedit ipſum intelligere, ſequitur tamen ipſum dicere, vnde Angelus dicens producit verbum, quo verbo producto intellectus informatur, & ſtatim operatur vitaliter intelligendo (vt late diximus in primo diſputatione. 10.) Ex quo infertur quod intelligere & dicere maximè inter ſe diſtinguuntur, cum dicere præſupponatur ad ipſum intelligere tanquam via, & intelligere ſit vltima perfectio ipſius intellectus quia eſt operatio vitalis, & operari vitaliter.

¶ Ex quo infertur ſecundo, quod verbum & intelligere maxime inter ſe diſtinguuntur. Nam verbũ eſt terminus dictionis, & reſpicit memoriam fœcundam, ſcilicet, intellectum & ſpeciem tanquam cauſam totalem ſui, at vero intelligere eſt finis potentiæ intellectiuæ. Et præterea, quia verbum nõ eſt actio, neque operatio, ſed qualitas: Intelligere autem non eſt qualitas, ſed eſt operatio vitalis.

Nota hoc. ¶ Ex quo infertur tertio, quod quanuis Angelus cognoſceret aliquod verbum productum in intellectu alterius Angeli, non tamen ex hoc ſequeretur ipſum cognoſcere cogitationem ſiue intelligere alterius Angeli, quia cogitare, vel intelligere vltra verbũ productum, dicit operationem vitalem potentiæ intellectiuæ: talis autem operatio non cognoſcitur cognito verbo, ergo quanuis Angelus cognoſceret verbũ productũ, non cognoſceret intelligere, vel cogitare illius Angeli: ſicut verbi gratia qui cognoſceret ſpeciem intelligibilem quanuis cognoſceret illam eſſe naturalem ſimilitudinem alicuius obiecti, non tamen ex hoc cognoſceret diſtinctè illã eſſe naturalẽ ſimilitudinem huius obiecti: ſicut verbi gratia qui cognoſceret aliquam imaginem quanuis cognoſceret eſſe verum prototypum, non tamen cognoſceret eſſe verum prototypum huius hominis, vel illius, niſi viſo iſto vel illo homine, & viſa ipſa imagine. Ita quanuis Angelus cognoſceret verbum eſſe naturalem ſimilitudinem alicuius obiecti, non tamen ex hoc cognoſceret ipſum eſſe naturalem ſimilitudinem huius obiecti, niſi viſo obiecto & verbo, quia poteſt cognoſci verbum in ratione qualitatis non cognita in ipſo ratione imaginis perfectæ. Imò dato, quod Angelus intelligeret, & cognoſceret verbum exiſtens in intellectu alterius Angeli, & quod eſt naturalis ſimilitudo huius obiecti, non tamen poſſet intelligere, an Angelus intendat iſtud, vel illud obiectũ, quia quanuis in intellectu Angeli vnica tantum ſit intellectio per ſe intenta, nihilominus tamen ſunt quam plurimæ intellectiones, quæ ſimul cum illa exoriuntur: ſicut verbi gratia, quanuis quando ego video aliquod obiectum, per ſe intendam videre tale obiectũ, nihilominus tamẽ cum tali viſione poſſum videre quam plurima obiecta. Imò neceſſario habeo plures viſiones plurium obiectorum, & quãuis aliquis poſsit iudicare, quod ego video plura illa obiecta, nullus tamen niſi ſolus Deus poteſt iudicare quod obiectũ eſt (inter illa plurima, quæ video) quod per ſe intendo videre, quia talis intẽtio, nec relucet in viſione, neque in obiecto viſo, niſi aliquo ſigno exteriori illud ego manifeſtem. Ita poſſemus dicere de Angelis, quod quanuis alius Angelus cognoſcat cogitationes, & intellectiones alterius Angeli, non tamen poterit diſtinctè cognoſcere, quid cogitet alius Angelus, cuius cogitationes videt, quia cogitare vltra cogitationem (ſicut intelligere vltra verbum) dicit tendentiam potentiæ in obiectum cognitum, vel cogitatum, quæ tendentia non eſt cogitatio, ſed eſt cogitare, ſicut tendentia intellectus in obiectum per verbum, non eſt verbum, ſed intelligere, & talis tendentia eſt quidam ordo conſurgens inter potentiam intellectiuã informatam verbo, & ipſum obiectum cognitum, non realis, ſed tranſcendentalis, qui ordo nõ poteſt cognoſci, etiam poſito verbo, & obiecto cognito, non cognita applicatione intellectus ad ipſum obiectum: quę applicatio fit per voluntatem, cuius actus quanuis poſsit cognoſci ab Angelo, quatenus eſt volitio, & qualitas, non tamen poteſt cognoſci quatenus eſt velle iſtius obiecti, quia tale velle (vltra volitionem) eſt tendentia voluntatis in tale obiectum, quæ tendentia non eſt aliquis actus volũtatis diſtinctus ab ipſo velle, ſed ipſum velle volũtatis quatenus voluntas ſe determinat magis ad iſtud, vel ad illud obiectum, quæ determinatio non eſt aliquis actus ipſius voluntatis diſtinctus ab actu volendi, ſed eſt quidam

ordo

ordo in voluntate fundatus in ſeipſa, quatenus eſt potẽtia libera, & terminatus ad obiectum volitum, & quia talis ordo à nullo alio præter Deum poteſt cognoſci, ideo quantumcũque Angelus cognoſceret omnes volitiones, & qualitates illas productas per actũ volũtatis, qui dicitur producere, cuius terminus eſt volitio, vel amor, antecedẽter ſe habens ad ipſam operationem vitalem volendi, nõ tamen poſſet cognoſcere quid determinate Angelus velit; hoc enim propriũ ſolius Dei eſt, qui nõ ſolũ cognoſcit voluntatem, & quidquid reale abſolutum reperitur in ea, ſed etiã omnẽ modũ, & omnẽ affectionẽ, & omnẽ ordinẽ ſiue realem ſiue trãſcẽdentalẽ, qui in volũtate poteſt reperiri.

Prima cõclusio. ¶ Prima concluſio. Solius Dei eſt hominum cogitationes cordium & affectiones volũtaris cognoſcere, quatenus dicũt operationẽ vitalem liberam. Hæc concluſio probatur authoritatibus ſacræ Scripturæ & ſanctorũ ſupra adductis pro ſententia D. Tho. & probatur, quia tales operationes vitales includunt intrinſecũ ordinem, qui ex natura ſua non eſt cognoſcibilis niſi à ſolo Deo, ergo. Probatur antecedens. Nullus poteſt cognoſcere, me iſtud intelligere, niſi cognoſcat determinationẽ meæ voluntatis applicantis intellectionem meam ad obiectũ cognitũ, ſed talis applicatio nõ poteſt cognoſci niſi cognita determinatione meæ voluntatis, talis determinatio non eſt cognoſcibilis ab aliqua creatura, niſi à ſolo Deo, ergo. Probatur minor. Talis determinatio tantum dicit intrinſecum ordinem tranſcendentalem inter voluntatem & rem volitam, qui fundatur in ipſa voluntate, quatenus ſe determinans per illam tendit liberè in obiectũ volitum, ergo.

Secunda ratio. ¶ Secunda cõcluſio. Angelus naturaliter cognoſcit actus naturales intellectus, & voluntatis. Hæc concluſio conceditur etiam ab expoſitoribus D. Tho. vbi ſupra quæſt. 4. dicto primo, quam exemplificãt in actibus puerorum ante vſum rationis cogitationis etiam dormientium, vel amentiũ, quia omniũ vna eſt ratio & probatur, quia illi actus ſubtrahuntur à notitia Angelica, qui peculiari ratione pertinent ad diuinum iudiciũ, & tribunal, ſed actus naturales non ſunt huiuſmodi, quia talibus neque meremur, neq; offendimus, ergo ſubduntur Angelicæ notitiæ. Quod ſi arguas, ſequitur quod Angeli naturaliter cognoſcunt primũ actũ liberum voluntatis qui tamen pertinet ad genus moris; Probatur ſequela, Iudicium intellectus quod præceſſit eſt naturale, & ſecundũ illud mouetur voluntas, ergo cognoſcit illũ motũ, nam actum intellectus naturalẽ diximus Angelum cognoſcere, Reſpondetur, Quod quamuis illud iudiciũ ſit neceſſarium, quia tã men ingreditur limen actuum moralium eo quod ab illo dirigitur volũtas, etiam fruitur eorum priuilegio, vt ſimiliter ſit occultum. Arbitror quod Angelus nõ cognoſcit motus primò primos neque habet proprias ſpecies illorum, quia illi actus cenſentur eiuſdẽ ordinis, & rationis cũ actibus liberis, & per ſpecies eiuſdem rationis cum actibus liberis cognoſcuntur. Et præterea, per ſe loquẽdo futuri erant liberi, & per accidens cõtingit fieri naturaliter, eo quidẽ qui fuit actus primo primus addit aduertẽtia ab intellect⁹ potuit fieri liber. Et idcirco non eſt idẽ de actu quo Angelus ſe amat, vel cognoſcit, quia ille eſt ab intrinſeco, & per ſe neceſſarius. Tertio dico, quod licet Angelus cognoſceret illud iudicium quoad ſubſtantiam, tamẽ quia illo poſito multipliciter ſe poteſt habere voluntas ceſſando proſequendo, hoc vel illo modo appetendo, ob id dicendũ eſt, quod ille actus eſt occultus Angelo, ſcilicet, motus primo primus nr̃æ volũtatis. Quod ſi quæras de actibus phantaſiæ & appetitus, dicũt nonnulli quod quando ſunt neceſſarij cognoſcuntur ab Angelo, non vero quando ſunt liberi: ſed verius eſt, quod iſte actus cognoſcatur ab Angelo vt in præſenti dicit D. Tho: quia ſunt materiales, & inferioris ordinis, non tamẽ intuetur Angelus an iſti actus ſint liberi, necne, quia hoc pẽdet ex cognitione intellectus, & voluntatis, ob id quod actus appetitus non eſt liber ab intrinſeco. Hactenus prædicti expoſitores. Ex quorũ doctrina facile intelligitur, quomodo intellectio & volitio noſtra poſſunt conſiderari dupliciter, vno modo, vt qualitates ſunt, ſecundo, vt liberæ ſunt. Si conſiderentur vt qualitates ſunt, ſunt actu cognoſcibiles ab Angelo, ſi autem vt liberæ, non ſunt cognoſcibiles ab Angelo, quia tamen libertas in illis actibus non tollit ab illis rationem qualitatis neſcio, cur non poſsit dici quod poſsit Angelus cognoſcere noſtras cogitationes, aut volitiones, quatenus qualitates ſunt, & quod non poſsit cognoſcere noſtrum intelligere, & velle, nempè, operationes illas vitales quatenus

liberi ſunt, quia iſtæ operationes vitales ſi conſiderentur quatenus neceſſariò proficiſcuntur ab informatione intellectus, & voluntatis per verbum, & amorem ſunt naturaliter cognoſcibiles, vt patet in amẽtibus, & dormientibus, quia vt ſic nullam induunt libertatem: ſi autem quatenus cadunt ſub determinatione noſtræ voluntatis libera, cum talis determinatio non ſit obiectum intellectus, neque & ipſę operationes vitales liberæ, erunt obiectum intellectus creati. Confirmatur. Quia intellectio v. g. vel volitio qua actualiter vnus Angelus intelligit aliũ Angelum eſt qualitas de genere qualitatis, vel in via D. Tho. præſupponit qualitatem de genere qualitatis vel habet pro termino qualitatem, nempè verbum de genere qualitatis, ſed talis qualitas ex natura ſua eſt naturaliter cognoſcibilis ab Angelo, ergo poſſunt naturaliter cognoſci ab Angelo. Probatur minor. Sit v. g. aliquis homo actu intelligens aliquam quidditatem, & perſiſtens in tali intellectione amittat iudicium, fiatque inſanus & amens, in tali caſu illa intellectio in ratione qualitatis, & in genere rei eſſet eadem numero in vtroque ſtatu illius hominis, ergo ſi poſtquam factus eſt amens, & inſanus talis homo, talis intellectio eſt naturaliter cognoſcibilis, ergo & antea erant naturaliter cognoſcibiles. Probatur conſequentia. Primo quia ſemper eſt eadem intellectio. Secundò, quia quod ſit libera, vel nõ ſit libera non ponit aliquam realitatem in ipſa intellectione in genere rei, ſed tantum ordinem ad voluntatem, qui quantumuis ignoretur ab Angelo, adhuc tamen poteſt intellectio cognoſci in genere qualitatis.

Tertia cõcluſio.

¶ Tertia concluſio. Angelus poteſt cognoſcere ex natura ſua cogitationes cordiũ intellectiones & volitiones quantum ad eſſe abſolutum quod habent. Hæc cõcluſio quæ explicat ſententiam Doctoris, probatur primo. Nam intellectio, & volitio quãtum ad eſſe abſolutum tantum ſunt quędam naturales qualitates in genere qualitatis, ſed qualitates naturales ſunt naturaliter intelligibiles, ergo. Probatur minor. Tales qualitates naturales (vt ſic) non habent aliquid libertatis, neque aliquo modo pendent à voluntate, ergo ſunt naturaliter cognoſcibiles. Probatur antecedens. Ex eo cogitationes liberæ non poſſunt naturaliter ab Angelo cognoſci, quia habent præter naturalem modum quãtum ad ſui productionem (hoc eſt) ex eo libera cogitatio occulta eſt propter modum liberum quem habet, videlicet, quia libera cogitatio pertinet ſolum ad liberam cogitantis voluntatem, ideſt, proptèrea cogitatio cordis libera eſt occulta, quia ſola libera voluntas ſine dependentia à cauſa aliqua creata naturali determinat productionem illius cogitationis, ſed cogitatio in genere cogitationis, & intellectio in genere intellectionis non dicit ordinem ad voluntatẽ, ergo cogitatio, & intellectio, prout ſunt in genere qualitatis, & in genere entis ſunt naturaliter cognoſcibiles ab Angelo. Probatur ſequela: Ex eo ſunt occultæ quia ſunt cogitationes liberæ, ergo conſideratæ quatenus non ſunt liberæ, non erunt occultæ, ſed quatenus præciſè procedunt ab intellectu non ſunt liberæ, ergo quatenus procedunt ab intellectu non ſunt occultæ, & idem argumentum efficitur in volitione, volitio ex eo eſt libera quatenus producitur à voluntate & quatenus recipitur in voluntate non eſt libera ſed naturalis, ergo cum volitio vtramque rationem habeat, nempè, quod producitur à voluntate, & quod producta in voluntate recipitur quanuis nõ ſit naturaliter cognoſcibilis, quatenus producitur à voluntaie propter modum liberũ quẽ habet, erit tamen naturaliter cognoſcibilis quatenus recipitur in volũtate propter modum naturalem quem habet, ſed tũc volitio habet rationem volitionis in genere entis, & qualitatis, ergo.

Prima ratio.

Secunda ratio.

¶ Secundò. Si aliqua ratione Angelus non poteſt intelligere intellectiones, & volitiones quatenus ſunt qualitates, & in genere entis, maximè quia nunquàm poſſunt eſſe qualitates procedendo à cauſa libera, quin ſint liberæ, & per conſequens eum quatenus liberæ ſunt, non poſſunt naturaliter cognoſci, ergo neque quatenus qualitates ſunt: ſed iſta ratio nihil valet, ergo. Probatur minor. Quia ex illa ſequitur, quod operationes exteriores liberæ non poſſunt ab Angelo naturaliter cognoſci, ſicut v. g. quod ego modo ſcribo, non poſſet naturaliter ab Angelo cognoſci, quia libere ſcribo, ſed hoc falſiſsimũ eſt, ergo & operationes intellectus ſunt naturaliter cognoſcibiles, quanuis liberæ ſint, non inquantum liberæ ſunt. Ad hoc argumentum reſpondẽt, prædicti opinantes vbi ſupra quæſt. 1. in ſolut. ad 2. vbi prædictam obiectionem opponunt, quod abſque dubio argumẽtum probat omnes, operationes,

Solutio.

nes preterquam operationes voluntatis liberas manifeſtas eſſe Angelo ſecundum ſuam ſubſtantiam tantum, ergo ſunt occultæ intellectiones omnes, ſenſationes, & appetitiones, inquantum liberæ ſunt aut humanæ: quamuis hoc differat inter appetitũ ex vna parte, & facultatem motiuam ex altera, quod appetitus non obedit ad nutum voluntati, facultas autem motiua non læſa, aut impedita paret ad nutum, quamuis ſimiliter hoc differat inter intellectum, & facultatem motiuam, quod intellectus operatione ſua radix eſt & origo libertatis, facultas vero motiua nihil habet pertinens ad voluntatem. In hoc tamen conueniunt omnes iſtæ potentiæ quod quantum eſt ex ſe naturaliter operantur, & ſunt ad vnum determinatæ, & in tantum ſunt liberæ inquãtum ab ipſa mouentur, & à voluntate dependent. Alia ergo ratio eſt de his omnibus quam de operationibus voluntatis. Vnde S. Tho. nunquam dixit operationes has occultas eſſe Angelis, niſi inquantum à voluntate ſola dependent, & hoc habent inquantum participant libertatem & hac ſola ratione ſunt Angelis occultæ. Et quia operationes liberæ voluntatis à nullo alio principio naturaliter agente procedũt quã ab ipſa volũtate libera, & à Deo libere etiã agente. Hinc etiam eſt, quod neque ſecundum ſubſtantiam volitiones liberæ Angeli, aut hominis manifeſtæ ſunt alijs, qa ſubſtantia illarũ eſt etiam ipſa libertas. Actus autem externi ex propria natura vendicãt quod ſint ſubiecti notitiæ humanæ, nec dũ Angelicæ, ſed quatenus participant libertatem volũtatis ſicut pertinent ad genus moris, ſic etiam ſunt Angelis occultæ. Adde. quod nihilominus dicendum eſt, cogitationes intellectus liberas eſſe naturaliter occultas, quia licet intellectus non ſit formaliter liber, tamen eſt radicaliter liber. Nam omnis voluntatis libertas originatur ab Intellectu tanquã à radice & mẽſura actionis volũtatis liberæ. ¶ Cõtra iſtã ſolutionẽ ſic

Impugnatio. argumẽtor. Actiones volũtatis quãuis ſint ſecundũ ſuam ſubſtãtiã naturaliter liberæ: amor tñ productus per illas ſecundũ ſuam ſubſtantiam non eſt naturaliter liber, ergo quamuis Angelus non poſſet naturaliter cognoſcere actionem voluntatis, poterit tamen naturaliter cognoſcere ipſum amorẽ. ¶ Confirmatur, quamuis amor ſit liber quatenus reſpicit volũtatem, prout eſt potentia productiua, non tamen eſt liber prout reſpicit voluntatem, quatenus eſt potentia receptiua, ergo cum amor ſecundum ſuam ſubſtantiam abſtrahat ab hoc quod eſt produci & recipi non erit ſecundum ſuam ſubſtantiam in genere libertatis, & per conſequens quamuis non poſsit cognoſci prout reſpicit voluntatem ipſum producentem, & in quantum eſt liber, vel humanus, poterit tamen cognoſci inquantum reſpicit voluntatem recipientem. ¶ Cõfirmatur, ſit verbi gratia, quis qui ex nimio amore alicuius inſaniat; in tali caſu eodẽ amore proſequitur obiectum amatum, quo illud diligebat antequam inſaniret, ſed poſtquã inſaniuit talis amor eſt naturaliter cognoſcibilis, imo cognoſcitur ſecundum illos, ergo antea erat naturaliter cognoſcibilis, & per conſequens libertas illius amoris, & illius qualitatis tantũ prouenit, quatenus reſpicit voluntatem illam producentem, vel conſeruantem, & per conſequens talis qualitas conſiderata ſecundum ſe non eſt ſecũdum ſubſtantiam libera.

¶ Tertiò, & præterea, ſi actus intellectus non eſt naturaliter cognoſcibilis ab Angelo, quia licet intellectus non ſit formaliter liber liber eſt tamen radicaliter, ergo neq; ipſe intellectus, neq; volũtas ſunt naturaliter cognoſcibiles ab Angelo. Probatur ſequela, quia intellectus eſt radicaliter liber, & voluntas eſt formaliter libera. Si reſpondeas quod intellectus & voluntas poſſunt dupliciter conſiderari, vno modo vt ſunt potentiæ. Secundo modo vt ſunt liberæ, altera radicaliter & altera formaliter, & ſecundo, quod potentiæ iſtæ poſſunt conſiderari, vel in ordine ad ſe, vel in ordine ad ſuos actus, ſi conſiderentur vt potentiæ, & in ordine ad ſe, ſunt in genere entium naturalium, & non dicuntur liberæ niſi in actu primo, ſi autem conſiderẽtur in ordine ad ſuos actus, ſicut actus ſunt liberi, ita & ipſæ potentiæ dicuntur liberæ in actu ſecundo, & ſicut ipſi actus non ſunt naturaliter cognoſcibiles, ita nec libertas voluntatis in actu ſecundo eſt naturaliter cognoſcibilis. Contra libertas voluntatis in actu ſecundo nihil aliud eſt quã ipſe actus voluntatis prout dicit ordinẽ ad voluntatẽ vt eſt producẽs vel cõſeruans talẽ actũ cũ indifferentia, ergo quamuis talis actus non poſſit cognoſci naturaliter, prout producitur, vel conſeruatur à voluntate, poterit

tamen naturaliter cognoſci prout produ-
ctusvel conſeruatus in voluntate recipitur.
Probatur ſequela. Ille actus prout produ-
ctus, vel conſeruatus ſecundum ſuam ſub-
ſtantiam,& prout in voluntate receptus nõ
habet rationem libertatis, quia tantum eſt
liber prout procedit à voluntate vt produ-
cente illum,vel conſeruante, ergo actus ille
conſideratus prout productus,& conſerua-
tus recipitur in voluntate non habet ratio-
nem libertatis. Quod ſi reſpondeas, quod
ſicut nunquàm poteſt actus voluntatis con
ſiderari vt productus, quin etiam conſidere
tur vt ſemper in produci, ita nunquàm po-
teſt conſiderari,vt productus quin conſide-
retur liber,& ita ſemper manet occultus ex
natura rei. Contra volitio v.g.(quæ eſt qua
litas de genere qualitatis iuxta ea quæ dixi
mus in 1.diſput.10.quæſt.1.notab.4. Iux-
ta ſententiam etiam Soncinatis.9.Metaph.
quæſt.21.Et Caietan.1.par.quæſt.79.ar.2.
ante ſolutionem ad tertiam dubitationem
num.80.vbi ſic ait. Quicumque autem ele-
uare poteſt intellectum,& recolendo,quod
actiones immanentes qualitates ſunt, nõ a-
ctiones,aut paſsiones, &c.vt ſic habet ſuam
quidditatẽ & eſſentiã diſtinctam ab illo re-
ſpectu quem dicit ad voluntatem,prout eſt
potentia productiua,& conſeruatiua, ergo
vt ſic eſt naturaliter cognoſcibilis. Patet ſe-
quela,quia vt ſic,non eſt liber,ſed eſt in ge-
nere entium naturalium,ergo actus volun-
tatis,nẽpe volitio,vel illa qualitas, qua vo-
luntas informata tendit in rem volitam per
ſuam operationem vitalem eſt naturaliter
cognoſcibilis ab Angelo. ¶ Tertiò proba-
Tertia ratio. tur concluſio. Operationes intellectus non
ſunt formalitee liberæ, niſi quatenus ſunt
imperatæ à voluntate, ergo ſunt naturaliter
cognoſcibiles ab Angelo. Probatur ſeque-
la,quia ex eo quod actus ſit imperatus à vo-
luntate non tollitur ab illo quod ſit natura-
lis ſecundum ſuam ſubſtantiã,nam tunc ſe-
queretur ꝙ actus, ſcilicet, externi imperati
à volũtate non eſſent naturaliter cognoſci-
biles ſecundum ſuam ſubſtãtiam. Probatur
ſequela,nam actus intellectus non ſunt libe
ri niſi quatenus ſint imperati à volũtate, &
ſic omnes actus intellectus antecedentes a-
ctum voluntatis ſunt naturales,ergo ex im-
perio voluntatis non redduntur non natu-
rales ſecundum ſuam ſubſtantiam, ſed eodẽ
modo ſe habebunt ſicut actus externi impe
Confirm. rati. ¶ Confirmatur, ſit verbi gratia, modo
quis intelligens aliquid ex naturali inſtin-
ctu,& perſeueret per horam antequã actus
volũtatis adueniat poſt horam aduertat ſe
talia intelligere,& tunc complaceat in teli
intellectione, & perſeueret in ea tunc ſic.
Primo quæro, vtrum illa intellectio ante-
quam actus voluntatis adueniret eſſet co-
gnoſcibilis ab Angelo necne. Si ſic (vt ipſi
fatentur, vbi ſupra quæſt.4. dicto.1.) ergo
eum per complacentiam ſequentem nihil
ponatur in illa intellectione quod illam oc
cultet manebit poſt talem complacentiam
intelligibilis ſicuti antea quamuis poſtea ſit
libera ex eo quod reſpicit voluntatem in il
la complacentem,& claritatis gratia, pona
mus duos homines cogitantes de aliqua re
ex naturali inſtinctu,& omni actu volunta
tis remoto, poſt horam tamen vterque ad-
uertit ſe tale cogitare, complaceat vnuſ-
quiſque in tali cogitatione: alter tamen
vult illam occultare, alter tamen nihil de
hoc curat, in hoc caſu certum eſt Ange-
lum cognoſcere illas duas cogitationes, an
tequam actus voluntatis adueniret, quia
erant actus naturales. Secundo certum eſt
Angelum non cognoſcere illam cogitatio-
nem, quam homo voluit occultare, er-
go illam cogitationem quam homo no-
luit occultare poteſt Angelus naturaliter
cognoſcere. Patet conſequentia, quia aliàs
non eſſet neceſſarium velle illam occulta-
re ſi ex eo quod voluntas complacet in il-
la manet naturaliter occulta. Et ſecundo,
quia ex eo quod voluntas complacet in il-
la,non mutatur illa cogitatio quantum ad
ſuam ſubſtantiam, ſed in genere entis ma-
net eadem numero, licet in genere moris
aliter ſe habeat, quam prius. Ad ſimile ar-
gumentum reſpondent prædicti expoſi- *Solutio.*
tores in quadam ſolutione ad tertium, quæ
ſtiõis primæ, quod inter operationes à vo-
luntate imperatas, & inter operationes in-
tellectus, tam practici, quam ſpeculatiui,
hoc eſt diſsidiũ, quod illæ quidem nõ pen-
dent à ſola determinatione liberæ volun-
tatis, ſed etiam ab alijs cauſis naturalibus,
tam primis, quam ſecundis à cælo, & ele-
mentis, &c. At vero operationes liberæ in
tellectus quantũ ad exercitium, pendent à
ſola volũtate, tanquã à mouẽte immediatè
ſine alicuius naturæ cõſortio. Itaq; volũtas
ſe ſola determinat intellectũ ad exercitiũ
ꝓpriæ operationis, quo fit vt operatiões in
tellectꝰ quę nõ ſunt cõnaturales angelo, ne
que

que conſequuntur ex neceſsitate naturæ, tam occultæ ſunt à cognitione alterius Angeli, ſicut operationes elicitæ liberæ ab ipſa voluntate. Adde etiam quod operationes imperatæ à voluntate poſſunt conſiderari dupliciter. Primo materialiter, quantum ad entitatem, & ſubſtantiam ipſarum. Secundò vero formaliter prout participant libertatem, & imperium, voluntatis, & intellectus. Et hoc ſecundo modo quædam ſunt operationes quæ fieri poſſunt dependenter à voluntate, & aliquando abſque dependentia eius, quales ſunt operationes phantaſiæ, quæ aliquando præueniũt actionem voluntaris liberam, aliquando vero fiunt repugnante voluntate, & eædem operationes poſſunt fieri ex libera voluntatis applicatione mouentis phantaſiam, & appetitum ad tales operationes. Dicendum eſt, ergo quod cogitationes quatenus imperantur à voluntate libera non ſunt ab Angelo naturaliter cognoſcibiles, niſi coniecturaliter. ¶In ſolutione tamen ad ſecundum, vbi dicunt nos recurrere pro maiori explicatione prædictæ opinionis ſic aiunt. Ad ſecundum reſponderur, quod materia prima, anima rationalis, & Angeli dependent quidem à ſolo Deo liberè producente, & conſeruante, cæterum vnumquodque iſtorum non: Magis dependet ſecundum ſuum eſſe eſſentiæ à cauſa libera, quam naturali quia einſdẽ rationis eſſet & eſſentiæ homo, aut Angelus, licet Deus naturaliter produceret hominem, vel Angelum, & non libere. At verò actiones liberæ ex propria eſſentia, & ratione à cauſa libera procedunt, vnde prndẽter D. Tho. ſecreta cordium dixit Angelis eſſe occulta eo quod in ſola voluntate conſiſtunt, & à ſola voluntate dependẽt. Actiones autem exteriores procedunt à principio naturali, ſcilicet, à virtute motiua animalis, in tantum autem liberæ ſunt inquantum virtus hæc voluntati liberæ paret ad nutum. Vnde licet Angelus cognoſcat huiuſmodi operationes non tamen certò intelligit eas ſemper à voluntate libera procedere niſi veluti indicijs quibuſdam videndo ordinem, & rationem quam ſeruant inter ſe huiuſmodi operationes.

Impugnatio. ¶Iſtæ tamen ſolutiones nõ ſoluũt difficultatẽ in primis, quia ſicut operationes iſtæ pcedũt à principio naturali ſcilicet à virtute motiua animalis, ita intellectio procedit à virtute intellectiua naturali, & ſicut voluntas ſe ſola determinat intellectum ad exercitium propriæ operationis. Ita voluntas ſe ſola determinat potentiam motiuã ad exercitium propriæ operationis, & ſicut actiones imperatæ à voluntate poſſunt conſiderari materialiter, & formaliter, ita actio intellectus imperata à voluntate poteſt conſiderari materialiter, & formaliter, ergo quamuis Angelus non certo intelligat actionem intellectus ſemper procedere à libera volũtate, niſi veluti indicijs quibuſdam, videndo ordinem & rationem quam ſeruant inter ſe huiuſmodi operationes, poterit tamen certò cognoſcere huiuſmodi operationem materialiter, nempè quatenus elicita à potẽtia naturali, ſcilicet, intellectu.

Solutio. ¶Quod ſi reſpondeas vt prædicti reſpondẽt in ſolutione confirmationis pro ſexto argumento, quod non occultantur Angelis mentis arcana, vel quia magis intima ſint, aut magis ſpiritualia, ſed quia tranſeunt in aliud genus rerum, quod ſuperat naturalẽ ordinem, vnde actus intelligendi, qui naturaliter procedebat ſi tamen deinceps libera voluntate reducatur ad genus moris, & ad ordinem liberum deſinit eſſe manifeſtus, vt ſi quis cogitabat de re aliqua abſque deliberatione, ſi tamen poſtea liberè volens proſequatur cogitationem illa quidem iam non erit manifeſta Angelo. Ex quo cœpit eſſe moralis cogitatio & in ordine libero.

Impugnatio. ¶Iſta tamen ſolutio non euacuat difficultatem. Primò, quia ex illa tantum colligitur non poſſe Angelum cognoſcere, an illa cogitatio quæ antea erat naturalis modo ſit libera, nec ne. Nam antea cognoſcebat iſtam cogitationem, quia erat naturalis, quod autem conſtituatur in genere entium moraliũ non tollit ab illa, quantum eſt ex parte ſua ſuam naturalitatem, ſicut in reliquis actibus imperatis à voluntate contingit, ſolũ ponit in ea ordinem ad voluntatem, quem antea non habebat, qui ordo cum ſit occultus Angelo, nõ poteſt talis cogitatio ab Angelis cognoſci, quatenus eſt libera cogitatio, ſed poteſt ab Angelo cognoſci quatenus eſt cogitatio. Et ſecundo, quia Angelus cognoſcit non ſolum ſubſtantiam alterius Angeli, ſed etiam potẽtiam intellectiuã, ergo cognoſcere poteſt illam eſſe in actu ſecundo, quando eſt in actu ſecũdo, ergo cognoſcere poteſt quãcunque cogitationem, quatenus cogitatio eſt, quamuis non cognoſcat illam quatenus libera eſt, neq; vt ſic poſſet illã cognoſcere.

Quarta cõcluſio. ¶Quarta concluſio. Angelus non poteſt cognoſcere naturaliter cogitationes cordiũ & volitiones prout dicunt intrinſecum ordinem ad voluntatem, vt eſt potentia libera. Hæc concluſio probatur in primis autoritatibus adductis pro prima concluſione & ex illo Pſal. 43. nonne Deus requiret iſta. Ipſe enim nouit abſcõdita cordis, & Pſal. 4. Scrutans corda & renes Deus, & Ierem. 17. Ego Dominus ſcrutans corda. Eſt tamen aduertendum quod ſcrutari eſt vſque ad intima penetrare, acſi dicat quod cognoſcere cogitationes cordium vſque ad intima & penetralia, ideſt cum ordine quem poſſunt dicere ad voluntatem quantumcunque volũtas velit illas occultare. Hoc ſolius Dei eſt, quare ad Hebr. 4. dicitur, Deus diſcretor eſt cogitationum & intentionum cordis, nõ poſſet autem Deus diſcernere cogitationem & intentionem, niſi cum omni ordine quẽ poteſt dicere ad volũtatem cognoſceret talem cogitationem & intentionem, & hoc eſt quod de Chriſto Domino dicitur Matth. 9. Cum vidiſſet Ieſus cogitationes eorum & Lucæ. 5. Vt cognouit Ieſus cogitationes eorum & 6. ipſe vero ſciebat cogitationes eorum, & cap. 8. ipſe autem vt vidit cogitationes eorum, vbi ponderandum eſt ly eorum, ac ſi dicat cogitationes volitę ab ipſis, in quibus ipſi maximè gaudebant, & complacebant. Vnde firmiſsimum argumentum diuinitatis Chriſti eſt, cognitio cogitationum quæ à libera voluntate procedũt, vt optimè colligit Ioannes Arboreus, lib. 4. Theoſophiæ & multi ex ſanctis Patribus.

Quinta cõcluſio. ¶Quinta concluſio. Si Angeli non cognoſcunt cogitationes & volitiones, quantum ad eſſe naturale quod habent ſubiectiue in intellectu, & volũtate, ex eo prouenit quia Deus non concurrit cum intellectu alterius Angeli ad intelligendum illas. Hæc concluſio explicat ſententiam Doctoris (quæ cõmuniter circumfertur) dicẽtis quod niſi Angeli impedirentur à Deo poſſet ſcire naturaliter omnium ſecreta cordium humanorum, quæ ſententia ni fallor explicanda eſt iuxta ea quæ diximus in præcedẽtibus, quæ vt faciliora reddantur, vide fratrem Guillelmum de Rubione in 2. diſtinctione. 9. quæſtione. 4.

Sexta cõcluſio. ¶Sexta concluſio. Licet intellectus ſeparatus cõceptum alterius videret, propter hoc non cognoſceret quid ille cogitaret. Vt autem prædictam concluſionem probet præmittit nonnulla. Primum eſt, quod huiuſmodi actus volendi, vel intelligendi dupliciter poſſunt conſiderari, vno modo vt ſunt quædam entia abſoluta, vt cõmuniter ſupponitur, alio modo vt eis mediantibus obiectũ apptehenditur & diligitur. Poſſet enim eſſe actus intelligendi quo nihil intelligeretur, vel ſentiendi quo nihil ſentiretur. Vt ſi talis actus ab omni ſubiecto ſepararetur propter quod licet tendere in obiectum arguat in potentia tendente actum, non tamen ẽcõuerſo actus neceſſario arguit obiectum eſſe apprehenſum, cum etiam per diuinam potentiam, forte poſſet eſſe in intellectu non intelligente actus intelligendi. ¶Iſta autem doctrina debet intelligi de verbo mentis ſiue de conceptu, notitia, vel actuali intellectione quæ omnia idem ſunt. Nam verbum mentis dicitur actualis intellectio in ſententia doctoris, vt latè diximus in 1. diſput. 10. quæſt. 1. ad differentiam ſpeciei intelligibilis quæ dicitur habitualis intellectio, ſicut habens ſpeciem dicitur habitualiter intelligens, habens autem verbum dicitur actualiter intelligens, quanuis habere verbum non ſit ipſum actualiter intelligere, cum intelligere ſit operatio vitalis, quæ oritur & ſupponit verbum receptum. Iuxta illud 3. de anima intelligere eſt quodã pati. Vide quæ ibi dixi prope finem notab. 5. Et ſic quando prædictus doctor aſſerit quod huiuſmodi actus poſſunt ſumi, & vt ſunt quædam entia abſoluta & vt eis mediantibus obiectum apprehenditur, &c. ni fallor, intelligendus eſt de verbo mentis, & de amore, vel volitione, vel qualitate illa producta per actionem voluntatis, quæ eſt de genere actionis antecedenter ſe habẽte ad operationem vitalem voluntatis, quæ dicitur velle.

¶Secundò præmittit, quod ſicut accidens ſubſtantiæ realiter inexiſtens eſt immediatè in ipſo, ita quod nullum eſt medium inter ſubiectum & accidens, putà albedinem ipſi realiter inhærentem, ita neq; inter actus huiuſmodi immanentes, (putà intelligendi vel volendi) & ipſorum obiectum, eſt aliquod medium, quo habens actus tendat in obiecta ipſorum, neque enim actu intelligendi intelligitur eius obiectum ab habente actum ipſum propter aliquod medium poſitum inter obiectum & actum. Immediatè enim per actum intelligendi obiectum intelligitur, & per actũ diligẽdi diligitur, & ſentiẽdi ſentitur, ita quod immediatè

quilibet

quilibet talium actuum ad ſuum terminatur obiectum.

¶Tertio. Præmittit quod aliter actus iſti dicuntur in ſubiecto recipi, & aliter ad ſuum obiectum terminari: in ſubiecto enim recipiuntur realiter, & ſicut accidentia realia actualiter ſuſtentãtur, non ſic autem ad obiectum terminantur, neque enim obiecto ad quod terminari dicuntur realiter coniunguntur, neque obiectum ipſum, ſed tantum ſubiectum eis actualiter informatur. Accidens enim realiter coniunctum ſubiecto nõ coniungitur realiter alteri diuiſo à ſuo ſubiecto, & localiter ſeparato; ſed obiectum intellectum, vel dilectum, vel ſenſatũ, poteſt eſſe à ſentiente, intelligente, & diligente, ſubiecto iſtorum actuum localiter, & actualiter ſeparatum, ergo actus iſti non ſic ad ſuum obiectum realiter terminantur, quod ipſi vt ſuo ſubiecto in quo ſunt realiter vniãtur. Neque enim realiter loquendo actus videndi, vel intelligendi vel diligendi albedinem eſt propinquior, neque magis coniunctus, ſeu vnitus ipſi albedini intellectæ vel ſenſatæ, quam alteri non viſæ, neque intellectæ, dicitur tamen terminari ad ipſam, & nõ ad aliam, quia eſt illud, quo ab eius ſubiecto vidente, (videlicet) vel intelligente ita hæc albedo apprehenditur, quod non illa. Nec tamen per hoc quod apprehenditur eſt in apprehendente aliquid realiter, niſi actus, cui etiam accidit, quod per eum apprehendatur obiectum, ſeu quod eius ſubiectũ tendat in ipſum, cum poſſet eſſe etiam forte in ſubiecto non apprehenſo eius obiecto, ſicut enim actus ſubiecto realiter inexiſtens nõ dicitur aliquid præter extrema, cum nullũ ſit medium inter albedinem inhærentem & ſubiectum, & tamen albedo ipſa poteſt ſubiecto ineſſe, & non ineſſe, ita conſimiliter licet habens actum elicitum tẽdat in eius obiectum per ipſum poſſet tamen non tẽdere nullo corrupto, ſicut & albedo ſubiecto inexiſtens poſſet non ineſſe nulla re corrupta ſed ipſa à ſubiecto ſeparata. Poteſt enim ſubiecto vniri nulla alia re producta, & eadem ratione ſibi vnita ab eo diuidi, abſque aliqua re corrupta. Et ita conſimiliter ſentiens, vel intelligens nunc obiectum aliquod, poteſt non intelligere ipſum, abſque aliquo corrupto, ſolo actu ab ipſo per diuinam potentiam ſeparato, vel etiam forte remanente in eo, & è conuerſo, nunc nõ ſentiens, vel intelligens, poteſt poſtea intelligere, vel ſentire nullo producto de nouo poſito in ipſo, ſicut enim albedinem ſubiecto realiter eſſe vnitam non dicit aliquid præter ſubiectum & ipſam; ita neque ipſam eſſe actu viſam, vel intellectam dicit præter actũ & eius ſubiectum, ac obiectũ (quod eſt ipſa albedo) aliquid in re extra.

¶Aduerte tamen, iſta duo, quæ præmittit prædictus doctor ſupponere, intelligere nihil aliud eſſe quam intellectũ recipere verbum, quod etiam multi ex Scotiſtis fatentur & dicunt eſſe ſententiam doctoris (falſò tamen, ni fallor, vt dixi vt in primo vbi ſupra.) Poteſt tamen adhuc iſta ſententia explicari iuxta ea quę diximus in notabilibus. Et prӕterea dicendo quod inter verbum receptum in intellectu, & obiectum cognitũ nihil mediat quod habeat rationem principij attingendi ipſum obiectum, quamuis mediet ipſa operatio vitalis intellectus quæ eſt attingentia ipſius obiecti, & ſic quamuis Angeli poſsint videre verbum receptum in intellectu alicuius, non tamẽ ſequitur ex hoc quod viderint attingentiam obiecti, neque cognoſceret quid ille cogitaret. His præſuppoſitis probatur concluſio. Nullus, licet videat ſeu intelligat intuitiuè cogitationem alterius poteſt ſcire quid ipſe cogitat, niſi ſciat ad quod obiectum huiuſmodi eius cogitatio, ſeu intentio terminetur, ergo licet intellectus ſeparatus conceptum alterius videret, propter hoc non cognoſceret quid ille cogitaret. Probatur antecedens, quoniã ſicut ſciens albedinem & ſubiectum nõ ſemper cognoſceret albedinẽ ſubiecto eſſe vnitam niſi ipſam cognoſceret vt ſubiecto realiter inhærentem. Ita neque cognoſcens aliquem actum intelligendi vel volendi vt tale ens abſolutum poteſt ſcire quid per talẽ actum velit vel intelligat, habẽs ipſum eſto quod intelligat illius actus intellecti obiectum, niſi ſciat quod actus ille alterius quem intelligit ad obiectum huiuſmodi terminetur; ſed ex hoc quod aliquis intellectus intelligit conceptũ alterius nõ ſequitur quod cognoſcat ad quod obiectũ terminetur huiuſmodi actus intellectus, ergo. Maior patet. Minor probatur, quoniam, vt præmiſſum eſt, actus non ſic ad obiectum terminatur quaſi realiter ipſi coniungatur; cum actus ipſe non magis ſuo obiecto ipſum terminãti quã alteri realiter ſit vnitus, nõ enim obiecto cõiungitur realiter ſed ſubiecto: ſed cognoſcẽs aliqd obiectũ ab aliqbus pluribꝰ

æque diſtans realiter, & differens, per tale obiectum cognitum non cognoſcit magis vnum illorum ab eo æqualiter differẽtium, & diſtãtium, quam alterum, neque quod ad vnũ illorum magis quam ad alterum terminetur, ergo cum actus intelligendi, vel volẽdi albedinem æque ab albedine ſicut à nigredine vel rubedine ſit diſtinctus realiter, & diuiſus, per conſequens intelligens ipſum vt tale ens abſolutum, modo quo habet intelligi à quocunque intellectu in quo realiter non exiſtit, non poteſt intelligere, quod magis ad albedinem, & nigredinem, vel ad quodcunque obiectum aliud terminetur.

Confirm. ¶Confirmatur, quia quod vidẽs ſubiectum & albedinem ſibi realiter inhærẽtem intelligat ſubiectum illa albedine eſſe album, hoc eſt, quia iſta duo videlicet ſubiectum & albedo intellecta ſunt realiter vnita, ſi enim albedo non magis vni ſubiecto quam alteri vniretur propter ipſam intellectionem non magis ſciretur vnum ſubiectum quam alterum eſſe album: ſed actus intelligẽdi, vel volendi non magis vnitur realiter, neque eſt præſens obiecto intellecto, vel volito, ipſum non terminanti, ergo propter ipſum intellectum & eius obiectum non habetur magis quod ad iſtud obiectum quam ad alterũ terminetur ex prædicta concluſione & ſua probatione concludo corollariũ, quod nullus intellectus ſeparatus magis quam cõiunctus poteſt naturaliter ſcire quid intelligit, vel diligit alius, neque per conſequens propriè eſt ſcire per conceptum mentis ipſius. Dico autem propriè, quia licet poſsit naturaliter ſcire alterius conceptum, vt tale ens abſolutum, non tamen vt per ipſum tẽditur in tale obiectum, ſed hoc ſolum eſt propriè ſcire alterius conceptum, & affectum, videlicet intelligere quid ipſe intelligit, vel diligit, quia cum cogitatio dicatur quaſi mentis ſuper obiectum iactatio; nullus propriè dicitur ſcire alterius cogitationem, niſi ſciat ſuper quod obiectum actualiter mens iactetur, quod autem naturaliter hoc ſcire non poſsit apparet quia licet poſsit naturaliter ſcire alterius conceptum vt tale ens abſolutum, vt dicetur concluſione ſequenti, quod non eſt propriè ſcire conceptum, non tamẽ poteſt ſcire, quod ſit obiectum terminans ipſum, ſed neſciens ad quod obiectum actus alterius terminatur non poteſt ſcire quid ipſe intelligat neque quid velit, ergo.

Confirm. ¶Confirmatur, quia non magis intelligens aliquem actum vt ſuo ſubiecto coniunctum poteſt intelligere eius obiectum terminans ipſum quam intelligens eum vt ab eo ſubiecto realiter ſeparatum. Hoc apparet quia vnus, & idem actus intelligendi omnino ſubſtantialiter inuariatus, qui eſt naturæ intellectuali vt ſuo proprio ſubiecto cõiunctus, poſſet diuina potentia mediante per ſe exiſtere à ſubiecto quolibet ſeparatus, habens à ſubiecto diuiſus quidquid habebat ipſi vnitus, ergo vniformiter eſt ſecundum ſe intelligibilis ſeparatus à ſubiecto ſicut exiſtens in ipſo, ſed nullus actum ſeparatum intelligens poteſt intelligere eius obiectum per eum, quia nullum habet magis quam alterũ, quia eius (vt exiſtit in ſubiecto) dicitur propriè eſſe obiectum, ſed potius ſui ipſius. Illius enim propriè eſt obiectum quod tẽdit in ipſum, actus autem non tendit in obiectum, ſed eius ſubiectum, quia tamen tendit per actũ, ideo etiam ipſius actus, dicitur eſſe obiectum, quare &c. Ex qua ratione manifeſte colligitur quod ſupra aduertebamus, nẽpè per actum intelligendi, & volendi intellectionem & volitionem prædictum doctorem tantum intelligere qualitatem illã quæ in intellectu dicitur conceptus, & verbum. In voluntate autem dicitur amor, nõ autem operationem illam vitalem, quæ eſt ipſa attingentia obiecti intellecti, vel voliti iuxta ea quæ diximus in 1. diſputa. 10. & 11. aſsignando differentiam inter intellectionem, & intelligere, volitionem, & velle. *Nota hãc rationem.*

Vltima concluſio. ¶Vltima concluſio. Conceptus mentis, vel affectus cuiuſlibet acceptus vt eſt forma aliqua abſoluta, eſt naturaliter tam abſtractiuè quam etiam intuitiuè intelligibilis à quocũque alio intellectu ſeparato. Hanc concluſionem probat multipliciter prædictus doctor. Primo quoniam ſicut omne ſenſibile ab vno ſenſu, eſt ſenſibile à quocunque alio eiuſdem rationis cum illo, ita & omne intelligibile ab intellectu vnius, & ab intellectu alterius eiuſdem rationis eſt intelligibile, ſed conceptus mentis cuiuſlibet, vt eſt talis forma abſoluta eſt intelligibilis tam abſtractiuè quam intuitiuè ab intellectu illius in quo eſt, ergo & ab intellectu cuiuſque alterius, qui ſit eiuſdem rationis. Cõfirmatur, Quia quod eſt tale ſecundum ſe, & ratione ſuæ entitatis abſolutæ non minus eſt tale vt exiſtit in vno, vel in alio ſubiecto, ſed actus intelligendi vel volendi cuiuſlibet eſt intelligibilis naturaliter à quocunque intelle-

ctu

ctu creato abſolutè ſecundum ſe vt tale ens abſolutè ſicut albedo eſt viſibilis, ergo ad hoc quod poſsit intelligi naturaliter accidit ipſi quod in tali ſit, vel in alio ſubiecto, ergo nõ minus modo quia in tali ſubiecto poteſt naturaliter intelligi à quocunque à quo intelligi poſſet ſi ſeparatum eſſet.

¶Secundò. Omnis potẽtia cognoſcitiua poteſt naturaliter elicere actum circa obiectũ ſibi proportionatum, & approximatũ, ſed conceptus mentis vnius Angeli vel cuiuſcũque alterius creaturæ intellectualis eſt obiectum proportionatum intellectui alterius, & poteſt exiſtere ipſi præſens, ſeu approximatum, ergo. Minor. quantum ad primam partem videlicet quod ſit obiectum proportionatum alterius ſicut eius in quo eſt ſubiectiuè apparet primò; quia, ſicut quod eſt obiectum proportionatum viſus vnius, & alterius, ita quod eſt obiectum proportionatũ vnius, erit & alterius, ſed cõceptus mentis, vel affectus, eſt obiectum proportionatum illius in quo eſt, ergo & alterius. Secundò; quia omne ens creatum eſt obiectũ proportionatum intellectus abſtracti, & independentis à ſenſibilibus quãtum ad ſuum actum intelligendi ſibi poſsibilem. Confirmatur, quia omne quod eſt alicuius potentiæ obiectum proportionatum, vt per ſe ſumptum, & ab omni alio ſeparatum eſt obiectũ proportionatum vt coniunctum cuicunque alteri, ſed conceptus mentis vnius (vt ab omni ſubiecto per diuinam potentiam ſeparatus) eſt obiectum proportionatum, & naturaliter intelligibile à quocunque intellectu ſeparato independenter à ſenſibilibus, ergo conſimiliter eſt intelligibilis naturaliter, nõ exiſtens realiter in ſubiecto. Secunda pars minoris patet, videlicet quod conceptus vnius poſsit eſſe ſufficienter approximatus ſiue præſens intellectui alterius, quoniam poteſt eſſe (licet non per informationem) immediatè, & realiter ipſi præſens, quia cui eſt præſens aliquod ſubiectum etiam eſt præſens omne eius accidens in eo exiſtens, ſed intellectus ſeparatus poteſt eſſe realiter præſens alteri intellectui, ergo etiã poteſt eſſe præſens eius actus intelligendi vel diligendi in ipſo realiter exiſtens. Reliqua vide in prædicto doctore.

¶Ad argumenta pro contraria ſententia ad primum deſumptum ex authoritatibus ſacræ Scripturæ & ſanctorum Patrũ dicitur, quod illud confirmat noſtram concluſionẽ, nempè quod nullus præter Deum poteſt cognoſcere mentem noſtram neque cogitationes cordium, quia per hoc quod conceptus alicuius intelligatur, vt eſt ens abſolutum nõ poteſt cognoſci naturaliter quod ſit obiectum talis actus. Et per cõſequens non poteſt cognoſci naturaliter quid cogitet ille cuius eſt talis actus, vt dictum eſt ſupra cõcluſione. 6, & aliis.

¶Ad ſecundum reſpondetur eodem modo, & cõceditur totũ neque facit contra nos.

¶Ad tertium reſpondetur, quod ſupponit falſum nempè quod ex eo quod Angelus cognoſceret cogitationes, cognoſceret etiam quid cogitet ille cuius eſt talis cogitatio.

¶Ad quartũ reſpõdetur, quod illud probat noſtram concluſionẽ, quia ex eo quod Chriſtus Dominus non ſolum cognoſcebat cogitationem ſecundum eſſe abſolutũ, ſed etiam tendentiam illius in obiectum, quam nullus alius præter Deũ poteſt cognoſcere ex natura ſua, ideo manifeſtè colligitur Chriſtũ eſſe verum Deum. Neq; illę ſolutiones quas ipſi confingunt ex Scoto ſunt doctoris, ſed nihil mirum, quia non eſt hoc primũ quod illi imponitur, & ſi doctor id aſſeruit fateor me non percipere doctrinã doctoris.

¶Ad ſextum reſpondetur negando ſequelã propter differentiam, quæ eſt inter cognitionem cogitationum ſecundum eſſe abſolutum, quod habent, & cogitationum cognitionem cum tendentia quam dicunt ad obiectum, vt ſatis patet ex dictis in notabilibus & in ſexta concluſione.

¶Ad ſeptimum reſpondetur concedẽdo totum, neque concludit aliquid contra nos. Et hæc ſatis ſint pro iſta prolixa & difficili quæſtione.

QVÆSTIO VIIII.

¶*Vtrùm Angeli naturaliter cognoſcant myſteria gratiæ poſtquam habent eſſe reale productum.*

De hoc re eſt prima ſententia D. Tho. 1. par. quæſt. 57. ar. 5. & omniũ Thomiſtarum aſſerentium, quod Angelus virtute naturæ ſuæ & lumine naturali ipſius non poteſt cognoſcere res ſupernaturales quantum ad ſuã ſubſtãtiã, etiam poſtquàm factæ ſunt, non ſolum quantum

ad quid eſt, ſed neque quantum ad, an eſt per viſionem intuitiuam; & idem eſt de modo ſupernaturali exiſtendi, quem corpus Chriſti Domini in Euchariſtia habet; & ſimilibus. ¶ Et ſimiliter dicendum eſt quod Angelus naturali lumine, & virtute non valet; neque eſt potens cognoſcere res ſupernaturales, quoad ſubſtantiam, etiam iam factas cognitione euidenti, etiam quantum ad, an eſt per ſigna ſolū, vel per effectus ſecluſa omni reuelatione, & teſtificatione. Et idem eſt dicendū de illo modo ſupernaturali quo Chriſtus eſt in ſacramento altaris. Intelligitur autem hæc concluſio de cognitione propria, & in particulari, non autem de cognitione confuſa. Vt autem prædictam ſuam ſententiam oſtendant, aduertunt nonnulla; quorū primum eſt, quod ſcriptura diuinitus reuelata eſt ſupernaturale motiuū, quo admiſſo non mirū eſt quod Angeli multa cognouerint, quæ ſolo naturæ lumine intelligere non poterant, iuxta eā quę docet D. Auguſt. in lib. de diuinatione dæmonum, in præſenti autē diſputatione. Loquimur de Angelico intellectu ſuis viribus relicto. Adde etiam quod ad intelligenda ſacræ Scripturæ myſteria neceſſaria eſt diuini ſpiritus reuelatio, à quo principaliter conditæ ſunt ſcripturæ. Vnde inter reliquas gratias eccleſiæ collatas recenſet Paul. 1. ad Corint. 12. Interpretationem ſermonum, eo quod neque lumen humani, aut Angelici intellectus per ſe valet penetrare ſcripturam, & multo minus dæmones qui ſunt aperti hoſtes nominis Chriſtiani. Nam pia quædam affectio neceſſaria eſt ad aperiendum arcana de Chriſto. Quocirca verus ſcripturæ ſenſus ab eccleſiæ filijs, hoc eſt ſacris doctoribus petendus eſt, non ab inimicis, à quibus propter infidelitatem, & ingratitudinem ablatum eſt regnum Dei, id eſt ſacra Scriptura. Quocirca dæmones conſectari quidem poterant ex ſcripturis nonnulla, ſed non euidenter cognoſcere. Poſtea vero rerum euentu & ſucceſſu conuicti, pleraque crediderunt quanquā ea odio habebant.

¶ Secundò aduertunt, quod ad fidem aliqua dupliciter pertinere poſſunt, quædam quidē per ſe, & hæc ſunt illa quæ nulla via poſſunt ſciri niſi Deo reuelante, eò quod ſuperant naturalia principia ſcientiarum vt trinitas perſonarum in eadem natura. Alia vero per accidens, & hæc ſunt illa quæ naturaliter erant cognoſcibilia, ſed accidit propter ignorantiam, & imbecillitatem ſubiecti quod non aliter quam per fidem cognoſcantur, vt Deum eſſe vnum, quod eſt naturaliter cognoſcibile ſed Philoſophiam ignorantibus, id oportet per fidem accipere.

¶ Tertiò aduertunt, quod alia eſt conſideratio de myſterijs gratiæ ſecundum ſubſtantiam, & alia de effectu inde proueniēte, ſtat enim quod diuini ſuppoſiti virtus latens in humanitate ſit occulta, quæ tamen manifeſtos reddat effectus, ſicut patet in miraculis à Saluatore noſtro editis.

¶ Vltimò aduertunt, quod in hac controuerſia non agitur de aliquibus myſterijs, vt de myſterio Trinitatis, ſed de myſterijs, & operibus à Deo ſupernaturaliter factis, inter quæ potiſſimum eſt incarnatio. Adde etiā quod cognitio rei factæ duplex eſſe poteſt. Alia quidem eſt intuitiua, vt quando res cognoſcitur in ſe, & prout in ſe eſt. Alia autem eſt cognitio per ſignum, vel teſtimonium, vel per vtrumque ſimul, hoc eſt per teſtimoniū ſignis & miraculis comprobatum.

¶ Vltimò aduertunt, quædam miracula facta fuiſſe à Chriſto circa viſibilium rerum ſubſtantiam, vt conuerſio aquæ in vinum; quędam circa immutationem humanæ mentis, vt conſtat de ſubita conuerſione Pauli; & de dono linguarum Apoſtolis collato, de quibus ſatis conſtat, quod ſubiecta erāt Angelicæ notitiæ; atque adeò naturaliter cognoſcebant, quod hæc nulla creata virtute fieri poterant. Comprehendunt enim Angeli virtutes cauſarum naturalium, ac proinde apertè videbant illa eſſe miracula, & opera præter naturæ ordinem. Ex quo etiā ſequitur, quod etiam naturaliter ſcire potuerunt, beatam Dei matrem Virginem concepiſſe, cum & ipſa hoc naturaliter potuerit experiri. Neque obſtat quod Origen. ſuper Matth. cap. 1. in illa verba, cum eſſet deſponſata inter alia dicit, idcirco deſponſatā fuiſſe, vt hoc ſacramentum diabolo celaretur, quod etiam alij patres ſcripſerunt, & in eo loco, & Lucæ. 1. Reſpondetur tamen, quod proculdubio dæmones naturaliter videre potuerunt abſque virili opere virginem cōcepiſſe, opus enim illud externum naturaliter erat cognoſcibile. Patrum vero ſententia intelligenda eſt, quod myſterium perpetuę virginitatis de facto fuit eis occultū aliquo tempore, & quod à principio contractum matrimonium neſcierunt an ſicut ratū videbant, ita futurum erat conſummatum.

¶His

Primum argum. ¶His igitur ſic conſtitutis probant ſuā ſententiam. Primo quia ſicut obiectum proportionatum intellectui humano pro hoc ſtatu eſt quidditas rei materialis, & idcirco non poteſt ſpiritualia intuitiuè cognoſcere, ita obiectum proportionatum cuiuſcumque intellectus ſeparati, & creati eſt ens ordinis naturalis, non vero res ſupernaturalis quo ad ſubſtantiam, quia pertinet ad altiorem rerum ordinem, & ſicut res ſupernaturales in intellectione, & ſubſtantia ſunt ſupernaturales, ita quidē in cognoſcibilitate propria, ergo illæ licet ſint actu, non poterunt virtute naturali intuitiuè cognoſci. Quod explicatur, quia ſicut res ſpirituales non poſſunt intuitiuè cognoſc, niſi per proprias ſpecies ſpirituales, & lumen ſpirituale proportionatum, ita res ſupernaturales non poſſunt intuitiuè cognoſci niſi per ſpeciem, & lumen eiuſdem ordinis, ſcilicet, ſupernaturalis, ergo non poteſt Angelus talem habere cognitionem virtute naturali. Nam implicat talē ſpeciem, & tale lumen eſſe Angelo connaturalia.

Confir. 1. Confirmatur. Primò, quia cognitio intuitiua illius rei erit etiam ſupernaturalis.

Confir. 2. Confirmatur ſecundo, quia cognitio intuitiua eſt maximè propria, & proportionata rei cognitæ, ſi ergo ipſa res eſt ſupernaturalis ſecundum ſubſtantiam, ſequitur quod nō poteſt naturaliter intuitiuè cognoſci ab Angelo.

Confir. 3. Confirmatur tertio, quia alias virtute naturali dæmones videre poſſent beatificā viſionem, & gloriam ſanctorum. Patet, quia illa ſunt entia creata, licet ſupernaturalia. Conſequens autem eſt abſurdum, & contra illud Iſaiæ. 64. Oculus non vidit, &c. Et ſimiliter dæmones & Angeli poſſent naturaliter cognoſcere myſteria omnia ſupernaturalia facta in Incarnatione diuini Verbi, quod non eſt catholicum.

Secundum argum. ¶Secundò probatur ratione D. Tho. Nam res iſtæ ſupernaturales ex ſola Dei voluntate pendent taliter quod Deus in productione harum rerum non ſe habet ad modū cauſæ naturalis, ſed per ſuam omnipotentiam libere producit illas ſuper totum illud quod ordo naturalis poſtulat & ſecundum illud quod ordo ſupernaturalis expoſcit, ergo bene ſequitur, eas non pertinere ad cognitionem naturalem Angeli, non ex eo præciſè, quia libere ſunt productæ à Deo, ſed quia ſunt tales taliterque diſpoſitæ, quod ordo naturæ non poſtulabat eas, quia magis ſunt ſupra ipſam naturam, & hoc etiam conſonat diuinæ omnipotentiæ, vt ſcilicet poſsit operari aliquid, quod Angelus cognoſcere naturaliter non ſufficiat, & quod Angelicæ naturæ data ſit ſcientia rerum, quæ naturaliter fiunt. Quæ vero Deus extraordinaria virtute pro ſua voluntate facit, non ſic nota fiunt Angelicæ naturæ, niſi de illius voluntate & reuelatione cognoſcantur.

Tertium argum. ¶Tertiò. Angelus non poteſt naturaliter cognoſcere exiſtentiam corporis Chriſti in ſacramento, ergo neque reliqua myſteria gratiæ, quamuis habeant eſſe reale productum. Probatur antecedens. Ille modus eſt abſolutè ſupernaturalis, ergo non poteſt naturaliter cognoſci per propriam ſpeciem. Patet ſequela, quia talis ſpecies debet eſſe proportionata illi modo, & conſequenter deberet eſſe eiuſdem rationis, & ordinis ſupernaturalis & ſimiliter lumen quo poſſet ille modus videri, prout in ſe eſt, deberet eſſe proportionatum, & eiuſdem ordinis, ergo talis cognitio eſſe non poteſt naturalis. Quocirca anima Chriſti Domini ex vi ſuæ naturalis cognitionis præciſè, & luminis naturalis, tantum non intuetur modum exiſtendi quo ipſemet Chriſtus, vt homo eſt in Euchariſtia, licet fortè poſsit naturaliter cognoſcere ſe eſſe ibi. Sicut anima nr̄a corpore cōtenta euidēter cognoſcit ſe eſſe in corpore, non tamen intuetur modum eſſendi quem habet in corpore, lumine autem ſupernaturali & per ſcientiam infuſam optimè cognoſcit Chriſtus, & intuetur modum exiſtendi, quem ipſemet habet, vt homo in Euchariſtia.

Quartum argum. ¶Quartò. Myſterium Incarnationis nō eſt cognoſcibile naturaliter ab Angelo, ergo. Probatur antecedens, quia nullū eſt ſignū, vel naturalis effectus habens neceſſariam cōnexionem cum vnione hypoſtatica Verbi diuini, ergo naturali cognitione non poteſt cognoſci euidenter ab Angelo illud myſterium eſſe factum ab effectu, vel ſigno. Patet conſequentia: nam talis cognitio deberet ſumi ex cognitione alicuius ſigni, vel effectus naturalis. Antecedens autem probatur. Nam talis effectus vel eſſet effectus poſitiuus, vel negatiuus, non primum, quia omnes perfectiones poſitiuæ illius humanitatis naturalis poſſet communicari puro homini, & omnia quæ Deus operatus eſt per illam humanitatem tanquam per inſtrumentum ad extra, poſſet operari per aliam humanitatem non ſibi vnitam, ergo ex his non

nō poteſt cognoſci illa vnio ineffabilis. Neque etiam per effectum priuatiuum, nā maximè per carentiam ſubſiſtētiæ creatæ, ſed non per hanc, quia licet re vera humanitas Chriſti caruerit ſubſiſtentia propria, fortè Angelus lumine naturali non poſſet euidenter cognoſcere illam carere propria ſubſiſtentia, quia ſubſiſtentia nō addit propriam entitatem diſtinctam ab actuali entitate naturæ tanquàm res à re, vt eſt in opinione probabili, ſed tantum dicit quendam modū exiſtentię, ſcilicet, quod ſit in ſe neque innitatur alteri. Angelus autem videbat illam humanitatem in propria entitate exiſtentem, & ſubſtantia creata neque videbat illā naturam alteri vnitam eſſe ſubſtantialiter, imo neque ſuſpicari poterat illam vnionem eſſe poſsibilem, & idcirco forte putaret illā naturam eodem modo ſubſiſtere, quo aliæ naturæ. Neque forte eſt cognoſcibilis illa carentia propria exiſtentiæ, niſi cognoſcendo illam vnionem cauſantem illam priuationem & carentiam. Neque videtur inconueniēs quod in viſione intuitiua ſit aliquis defectus, maximè ſi in obiecto fiat mutatio ſupernaturalis.

Quintum argum. ¶Quintò. Dato quod Angelus euidenter cognoſceret ſe ibi non videre ſubſiſtentiam creatam, nōn ob id euidenter iudicaret ibi non eſſe, ſed ſolum poſſet in confuſo iudicare, ibi eſſe aliquid præter naturale, videlicet quod in obiecto facta fuit aliqua mutatio, vel quod impeditur ipſe à cognitione, ſicut licet Angelus euidenter videret ignem non calefacere, vel ſe non videre calorem ignis, non idcirco euidenter cognoſceret ignem carere calore, quia ille effectus poteſt prouenire ex illo, & ex alio opere miraculoſo, ergo talis effectus non poteſt euidenter cognoſci, ex quo determinatè proueniat, & potius eſſet ſuſpicandum illud prouenire ab opere ſupernaturali quod minus videtur impoſsibile, vt ſic facilius eſſet Angelū impedire à cognitione ſubſiſtentię creatę, quā naturam creatā carere propria ſubſiſtentia.

Sextum argum. ¶Sextò. Quanuis Angelus cognoſceret euidenter naturam illam carere propria ſubſiſtentia, non cognoſceret euidenter illam ſubſiſtere ſubſiſtentia diuina, neque forte crederet id eſſe poſsibile, & poſſet fortè exiſtimare illam eſſe ſine ſubſiſtentia, quia nullam ſubſiſtentiam videt in ea creatam. Quocirca non eſt cur cognoſcat illam habere aliquam ſubſiſtentiam euidenter, neque illam humanitatem ſubſiſtere, ſicut ſi Angelus videret lineam, & non videret terminū, ſeu punctum vltimum, ſeu initiatiuum poſſet forte non cognoſcere illam eſſe terminatam. Et præterea forte demonſtrabile non eſt quod implicet naturā eſſe in re ſine vlla ſubſiſtentia. Deinde non cognoſceret Angelus euidenter illam humanitatem non ſubſiſtere ſubſiſtētia creata aliena, quia forte hoc non implicat, vel ſi implicat fortè implicatio non eſt euidenter cognoſcibilis, & quanuis Angelus non videret ſubſiſtētiam illam creatam per quam ſubſiſtit humanitas illa, non tamen immediatè id euidenter colligeret non ſubſiſtere per aliquam, quia poſſet Angelus cognoſcere illam ſecundum ſe non tamen vt vnitam alienæ naturæ, quia hoc eſſet cognoſcere ſupernaturaliter ex hoc effectu quod non cognoſcit Angelus euidēter hoc myſterium eſſe fidei.

Secunda ſententia. ¶Secunda ſententia communiter tribuitur Doctori in 4. diſt. 10. quæſt. 8. Aſſerenti quod malus Angelus abſolutè ex natura ſua & virtute ſua poteſt cognoſcere omne cognoſcibile creatum ſi permittatur ſibi. Quam ſententiam explicat Tartaretus ibi inferens quod mali Angeli ex natura ſua ſi Deus permitteret poſſent cognoſcere cogitationes cordium, & myſteria gratiæ (puta) omnia ſacramenta, & omnes effectus ſacramentorum, ſcilicet, collationes gratiæ in illis ſacramentis. Et ſi quæras an de facto cognoſcant illa, Reſpondet cum Magiſtro ſententiarum quod licet malus Angelus ex natura ſua poſſet cognoſcere cogitationes cordium tamen Deus non permittit. Ex quo ſequitur quod dæmon ex natura ſua poſſet cognoſcere exiſtētiā corporis Chriſti in ſacramento. Ex quo ſequitur ſecundo, quod dæmon ex natura ſua potuit cognoſcere Virginitatem beatæ virginis Mariæ in partu, ſed Deus non permiſit, quia ſi cognouiſſent nunquàm Dominum gloriæ crucifixiſſent, & ſic impediuiſſent redemptionem noſtram. Quod ſi quis arguat, illa exiſtentia corporis Chriſti in Euchariſtia eſt ſupernaturalis, ergo eſt cognoſcibilis ſupernaturaliter, ergo non poteſt cognoſci naturaliter. Conſequentia patet, quia bene ſequitur, eſt cognoſcibile ſupernaturale, ergo nō poteſt cognoſci niſi ſupernaturaliter, quia factibile ſupernaturaliter non poteſt naturaliter fieri, ergo cognoſcibile ſupernaturaliter non poteſt naturaliter cognoſci.

¶Pro

¶Pro ſolutione huius argumenti aduertit videndum eſſe an aliquæ prædictæ conſequentiæ ſint bonæ, & quæritur vtrum bene ſequatur, hoc eſt exiſtens ſupernaturaliter, ergo eſt cognoſcibile ſupernaturaliter. Reſpondetur primo ſic diſtinguendo de ly, ſupernaturale, quia ly ſupernaturale, tam in antecedente quam in conſequente, aut determinat idem (puta) ly ens, & tunc bona eſt conſequentia, & antecedens, & conſequens ſunt vera, vnde iſta eſt vera, exiſteutia corporis eſt cognoſcibilis ſupernaturaliter, ad iſtum ſenſum, ens ſupernaturale ſupernaturaliter eſt cognoſcibile. Aut ly ſupernaturale in antecedente determinat ly ens, & in conſequente ly cognoſcibile, ſeu cognoſcibjlitatem rei, tunc non valet conſequentia, quia tunc antecedens eſt verum, & conſequens falſum. vnde illa eſt falſa', illa exiſtentia non eſt cognoſcibilis niſi ſupernaturaliter. Ex quo patet, quod illa conſequentia nihil valet, eſt ens ſupernaturale, ergo non pôt cognoſci niſi ſupernaturaliter. Et ratio huius eſt, quia ly ſupernaturaliter aliter connotat in antecedente, quam in conſequente. Vnde in antecedente denotat, ſeu determinat rem ſub ratione, qua eſt factibilis à ſua cauſa, & eſt cognoſcibilis. Vnde ſtat bene quod aliqua res fiat ſupernaturaliter, & quod naturaliter cognoſcatur. Er ratio huius eſt, quia quantumcunque producatur aliquid ſupernaturaliter, poſtquam eſt productum eſt quid crearum, & per conſequens eſt obiectum proportionatum intellectui creato, & ſic poteſt intelligi. Et per hoc patet ad iſtam conſequentiam quæ fiebat. Bene ſequit eſt factibile ſupernaturalirer, ergo eſt cognoſcibile ſupernaturaliter, diſtingo quod bene ſequitur, aut quod ly ſupernaturale determinat idem, puta ly ens incluſum in ly factibile vniformiter in antecedente & conſequente, & ſic concedo, aut difformiter, ita quod in antecedente determinat ly ſactibile, & in conſequente ly cognoſcibile, & ſic nego. Ex quo patet ad formam quod neganda eſt iſta conſequentia, & cum probatur negatur iterum conſequentia, & cum probatur per ſimile de ly ſactibile. Reſpondetur per diſtinctionem, vt patet ſuperius. Hactenus Tartaretus: quæ omnia deſumpſit ex Doctore ibi in ſolutione ad primum. Quam ſententiam communiter defendunt Scotiſtæ ibidem, & Frater Ioſephus Angles in ſuis Floribus in ſecundo diſtinctione tertia, quæſtione quarta. difficultate. 12. concluſione prima. Vbi ſic air, Angeli, ſi loquamur de poſsibili, poſſunt omnia myſteria graria ſcire, nempe incarnationem, id eſt ineffabilẽ vnionem humanitatis à Verbo aſſumptæ, & videre Chriſtum in Eucha riſtia & cognoſcere gratiam quæ datur per ſacramenta, &c. Probant autem iſtam ſententiam, primo quia myſteria gratiæ ſunt entia creata & omne ens creatum eſt naturaliter ab Angelo, & ab anima ſeparata intelligibile, quod patet quia ens naturale à ſupernaturali nõ diſtinguitur ex parte maioris vel minoris perfectionis, ſed ex parte principij actiui. Quare ſupernaturale dicitur illud quod dicit ordinem ad agens ſupernaturale, ſi tamen ſecundum ſe conſideretur tali ordine ſecluſo eſt obiectum proportionatum intellectus noſtri, ergo poterit Angelus quodcunque ens crearum ſecundum eſſe abſolutum quod habet intuitioè cognoſcere.

¶Secundò. Viſio beatifica alicuius Angeli; vel animæ beatæ non minus eſt ſupernaturalis quam quodcumque myſterium gratiæ, ſed vnus Angelus beatus poteſt videre viſionem beatificam alterius beati ergo. ¶Tertio, quia ſicut anima Chriſti Domini naturaliter vide exiſtentiam corporis in Euchariſtia, poterit ſimiliter quilibet ſpiritus ſeparatus naturaliter hoc idẽ cognoſcere.

¶Quartò, non obſtat quin poſsint naturaliter cognoſci myſteria gratiæ quod modus exiſtendi corporis Chriſti in Euchariſtia, & humanitatis in Verbo ſit ſupernaturalis, nam eſſentia Angeli eſt ens ſupernaturale, & tamen naturaliter intelligitur ab ipſiſmet Angelis. ¶Confirmatur, quia gratia, & charitas, & reliquæ ſupernaturales virtutes ſunt in tertia ſpecie qualitatis. ¶Eandem ſententiam docet in quarto quæſt. de exiſtentia corporis Chriſti artic. vndecimo, cõcluſione ſecũda. Vbi ſic ait, intellectus ſeparatus beati naturaliter poteſt corpus Chriſti in Euchariſtia videre. Probarur primo, quia intellectus ſeparatus poteſt naruraliter notitiam intuitiuam ſubſtantiæ panis, & non tantum accidentium habere, ergo poterit notitiam intuitiuam corporis Chriſti ſub illis accidentibus exiſtentis habere. Vis huius illationis ita demon-

monſtratur. Corpus enim Chriſti ſub accidentibus eſt obiectum intellectui noſtro proportionatum quemadmodũ panis ſubſtantia cum ſit finitum. Antecedens vero ſic confirmatur. Ratio ob quam intellectus noſter coniunctus non poteſt intuitiuè formas ſubſtantiales videre, eſt propterea, quod notitiam alicuius obiecti niſi medio ſenſu habere non poteſt, & quæ ſenſibus percipiuntur ſunt accidentia ſola: vnde fit vt pro hoc ſtatu viſio intuitiua non de ſubſtantia, ſed ſolum de accidenti habeatur. Verum enim vero cum intellectus ſeparatus in cognoſcendo à ſenſibus non dependeat, poterit intuitiuè formã ſubſtantialẽ, paniſque ſubſtantiam cognoſcere. Deinde intellectus ſeparatus abſentiam panis poteſt naturaliter cognoſcere, quia cognoſcens habitum & priuationem cognoſcere poterit, igitur naturaliter Chriſti præſentiam cognoſcere. Ita enim eſt intellectui ſeparato obiectum proportionatum Chriſti Ieſu præſentia, ſicut panis abſentia. Nam vtrumque eſt obiectum finitum.

¶ Secundò. Sicut res ſe habet ad eſſe ita ad cognitionem, ſed ſubſtantia ſub accidentibus contenta prior eſt accidẽte, ergo prius natura intellectus ſeparatus cognoſcet corpus Chriſti ſub accidentibus contentum quam accidentia.

¶ Tertiò, ſupernaturalis modus exiſtendi quem ibi habet corpus Chriſti non obſtat quominus ab intellectu ſeparato poſſit naturaliter cognoſci, quia naturale & ſupernaturale non mutant eſſentiam rei, cum eiuſdem rationis ſit homo genitus, & creatus, quapropter neque variabitur ratio cognoſcendi ipſum, perinde ac ſi ſub modo naturali & accidentibus eſſet.

¶ Vltimo, intellectus ſeparatus naturaliter cognoſcit ſubſtantias ſpirituales; quamuis ſunt inextenſæ, ergo quamuis corpus Chriſti in Euchariſtia ſit inextenſum naturaliter poterit videre illud.

¶ In hac tamen quæſtione fateor me non percipere quomodo ſententia Doctoris poſſit veritatem habere, quia cum talia entia ſint obiecta ſupernaturalia, non poſſunt à potentia naturali percipi, niſi talis potentia eleuetur, vt dixi in primo Diſputatione prima quæſtione ſecunda, tertia, & quarta. Neque argumenta Tartareti aliquid probant, vt ſatis de ſe patet, niſi forſan intelligatur prædicta Doctoris ſententia quantum ad aliqua prædicata communia. Et hęc ſufficiant pro hac quæſt. & diſputatione. *Sententia authoris.*

DISPV-

DISPVTATIO DVODECIMA, DE MODO COGNITIONIS Angelorum, Continet quatuor Quæſtiones.

PRima, Vtrùm Angelus poßit habere ſimul plures actus intelligendi.

Secunda, Vtrùm Angelus poßit vti ſimul pluribus ſpeciebus.

Tertia, Vtrùm intellectus Angeli ſit diſcurſiuus.

Quarta, Vtrùm in Angelis ſit cognitio matutina, & veſpertina.

TEXTVS.

COncedo quod Deus poteſt immediatè cauſare intellectionē, ſed quia Angelus non poteſt ſimul plures intellectiones habere, vel illa intellectio quam Deus cauſaret ſemper ineſſet ſibi actualiter, & per conſequens non intelligeret aliud, vel oporteret, quod Deus de nouo cauſaret iſtam, poſtquam Angelus intellexit aliud, & vtrumque eſt inconueniens; melius igitur ponitur ſpecies cauſari, vt ſit habitus, & cognitio per ſpeciem, & ſic poteſt ſe reducere ad actum, quando placet diſt. 3. q. 9 litera H. in quadā additione.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera R. cuidā obiectioni factę cōtra ſententiā Doctoris aſſerētis Angelū cognoſcere Deum, ſiue diuinam eſſentiam cognitione abſtractiua per ſpeciem repræſentātem illā diſtinctè. Contrà quod obijcitur, nam poſſet Deus talem cognitionē efficere abſque ſpecie, & per conſequens, videtur non neceſſaria talis ſpecies, Reſpōdetur concedendo primum, quod Deus poteſt cauſare talem intellectionem, quod eſt intelligendum, nempè quod Deus poteſt producere immediate verbum mentis, cum quidquid poteſt per cauſam ſecundam poſſit etiam per ſeipſum immediatè, vnde cum poſsit per ſpeciem intelligibilem, & intellectum noſtrum tanquam per cauſas efficientes producere verbum mentis, poterit etiam immediatè per ſeipſum illam eādem qualitatem producere. Neque contra præcedentem doctrinam obſtat quod Deus nō poteſt ſupplere operationem vitalem, & productio verbi eſt operatio vitalis, ergo non poterit Deus illam ſupplere. Reſpondetur enim quod productio verbi non eſt operatio vitalis, qualis eſt intelligere, ſed eſt actio, & cum verbum non producatur per intelligere, ſed per dicere. Hinc prouenit quod verbum non producatur per operationem vitalem, neque Deus ſuppleat operationem vitalem, ſed tantum ſupplet actiuitatem principij productiui, ſcilicet, ſpeciei intelligibilis & intellectus. Vnde verbum non eſt terminus ipſius intelligere, ſed dictionis, ſiue dicere. Imo verbum eſt principium formale ipſius intelligere. Ex quo prouenit quod quāuis Deus poſsit immediatè ſe ſolo producere verbum, non tamen poteſt immediatè facere me intelligere ſine verbo; quia ſicut anima eſt ratio formalis viuendi, ita quod implicat, poſſe Deū facere hominem viuere ſine anima, ita implicat hominem intelligere ſine verbo, quia verbum eſt ratio formalis intelligendi, & Deus non poteſt ſupplere vicem cauſæ formalis. Vnde quando in litera dicitur, quod Deus poteſt immediatè cauſare intellectionem, intellige qualitatem illam, quæ eſt verbum, non tamen intelligere, quia intelligere eſt ipſum operari vitaliter, intellectio autem eſt qua intellectus per modum principij formalis vitaliter operatur.

¶ Addit ſecundo Doctor in litera quod Angelus non poteſt ſimul plures intellectiones habere. Quod ſi obijcias, vt aduertit Gratianus de Brixia Doctorem in 4 diſtinctione. 49. aſſerentem quod actus beatificus ſemper manet, & eſt ei adæquatus intenſiuè, non tamen eſt adæquatus intellectui beato extenſiuè, quia ſimul cum illo poteſt habere alium actum cognoſcendi res in genere proprio & ſeipſo, & per conſequens

ſequens videtur dicendũ plures actus poſſe eſſe in Angelo. Reſpondetur enim cum eodem Gratiano, quod aliud eſt loqui de Angelo in ſtatu viæ, & non beatifico, & aliud eſt loqui de illo in ſtatu beatifico. Ratio autem huius differentiæ deſumitur, ex differentia, quæ eſt inter actũ, & aliũ ſtatum, nẽpè, inter ſtatim viæ, & ſtatim beatificũ. Imo, & in nobis poſſunt eſſe plures actus cognoſcẽdi ſimul, quando inter ſe habẽt aliquã connexionem. Sicut v. g. quãdo intellectus ponit differentiam inter aliqua duo, ſimul cognoſcit vtrumque, & ſimiliter cognoſcens principium, & concluſionem; ſimul habet actus cognoſcendi principium, & cognoſcendi concluſionem, & quia inter tales actus talis eſt connexio, quod ad vnum ſequitur alius; ideo propter talem connexionem ſtant ſimul concomitanter. Doctor autem in præſentiarum intelligendus eſt de actibus diſparatis.

¶ Tertio docet Doctor, quod ſi Deus cauſaret immediatè illam intellectionem, ſemper eſſet agens illud intelligens, & per conſequens, quod non intelligeret aliud, & ſic non eſſet in poteſtate Angeli (iſtud intelligentis) aliud intelligere.

QVÆSTIO PRIMA.

¶ *Vtrum Angelus poſsit habere ſimul plures actus intelligendi.*

Prima ſententia Durandi.

De hac re eſt prima ſentẽtia Durandi in 2. diſtinctione. 3. quæſtione. 8. numero. 6. aſſerentis quod Angelus intelligit ſe, & alia à ſe, reſpectu autem ſui ſemper eſt in actu ſecundo, quia vnumquodque per hoc intelligitur, quia præſens eſt intellectui, Angelus autem ſemper ſibi ipſi præſens eſt, ergo & idem eſt de omnibus incorruptibilibus, quia ſemper ſunt ei præſentia. Reſpectu autem futurorum, quæ dependent ex ſolis cauſis naturalibus Angelus ſemper eſt in actu ſecundo, quia etſi talia non ſunt præſentia naturæ angelicæ ſecundum eſſe, propriæ exiſtentiæ tamen ei præſentia ſunt ſecundum eſſe quod habent in cauſis ſuis. Quæ autem dependent ex libero arbitrio noſtro, vel Angeli dum futura ſunt, non ſunt actu cognita ab Angelo ſi niſi forte per aliquam coniecturam. Dum autem ſunt actu cognoſcuntur ab Angelo. Quæ autem ſunt ſupernaturalia & ex ſola voluntate Dei dependent, neque futura, neque præſentia cognoſcuntur ab Angelo niſi per reuelationem. Numero autem ſeptimo inſurgit Durandos contra prædicta dicens. Sicut vnitas motus requirit vnitatem termini, ſic vnitas operationis requirit vnitatem obiecti, ergo non videtur poſsibile, quod Angelus vno actu, ſimul intelligere plura poſsit, quod eſt contra ea, quæ dicta ſunt. Reſpondet Durandus quod cum intelligere fiat in nobis per hoc quod intelligibile fit præſens intellectui, & ſimiliter in Angelo, quam præſentiam non facit ſitus, ſed ordo omnia illa habent rationem vnius intelligibilis, & vno actu intelligi poſſunt ab Angelo, quæ ſub vno ordine ei præſentari poſſunt. Omnia autem, quæ cognoſcit Angelus naturaliter eà ſub vno ordine, & in ordine ad vnum præſentantur eidem, videlicet in ordine ad eſſentiam ſuam, quæ talem gradum tenet in entibus, quod alia tam ſuperiora, quam inferiora ſunt ei præſentia, vel in ſe, vel in cauſis ſuis, & ideo poſſunt ſimul & vnico actu ab Angelo cognoſci. Hæc autem ſententia Durandi probatur. Primò, nam quilibet Angelus comprehenſiuè cognoſcit ſe, ergo & comprehenſiuè cognoſcit quidquid eſt in illo, ſed in Angelo ſunt ſpecies vniuerſales, naturales ſimilitudines rerum, ergo cognoſcendo ſe comprehenſiuè, cognoſcit etiam comprehenſiuè illas naturales ſimilitudines omnium rerum, quas in ſe habent, ſed illæ non poſſunt comprehenſiuè cognoſci niſi cognitis ipſis rebus, quarum ſunt naturales ſimilitudines, ergo per vnum actum (quo cognoſcit ſe,) plures res ſimul cognoſcit.

¶ Secundò, Implicat comprehenſiuè cognoſcere ſpecies, & non cognoſcere quod per illas ſpecies repræſentatur, ſed Angelus per vnicum actum cognoſcit omnes ſpecies, quas in ſe habet, ergo & per illum actum cognoſcit omnia quæ per illas ſpecies repræſentantur. Probatur maior. Nam ſpecies ſunt agentia naturalia, ergo agunt inquantum poſſunt, & producunt quantum poſſunt producere, ergo comprehenſiuè cognoſcens ſpecies neceſſario cognoſcet omne illud, quod per ſpecies *Secundum argum.*

illas

illas repræſentatur. Minor autem probatur quia Angelus comprehenſiuè cognoſcit ſe, & per conſequens cognoſcit quidquid in illo reperitur.

Tertiũ argumen. ¶ Tertio. Si Angelus non vnico actu intelligeret ſe, & omnia alia à ſe, ergo exiſtens in actu reſpectu ſui, poſſet eſſe in potentia reſpectu aliarum rerum, quæ per ſpecies repræſentantur, & per conſequens, non poſſet Angelus de illa potentia exire ad actum. Patet ſequela, nam ſi aliqua ratione hoc poſſet contingere, maximè quia exiſtens ſub actuali conſideratione vnius obiecti, vult cognoſcere aliud obiectum, ſed voluntas non poteſt ferri in obiectum incognitum, ergo neceſſario Angelus habet cognitionem cuiuſcunque obiecti, ſed hoc nō poteſt fieri, niſi quia vnico actu omnia cognoſcit, ergo dicendum eſt quod Angelus non habet ſimul plures actus intelligendi, ſed quod eodem actu ſimul plura cognoſcit.

Secunda ſententia Gregorij. ¶ Secunda ſententia eſt Gregorij in ſecundo diſtinctione 11. aſſerentis quod Angelus, poteſt cognoſcere plura per plures *Primum argum.* ſpecies perfectè, & per modum plurium, non vnica cognitione, ſed per plures actus elicitos. Probat autem ſuam ſententiam ex ex illo Diui Auguſtini. 4. ſuper Geneſi. ad literam. c. 23. 32. & 34. aſſerentis quod Angelus cuncta quæ voluerit ſimul facillimè apprehendit, quia mens Angelica omnia ſimul poteſt cognoſcere, quæ ſigillarim per ordinem connexarum cauſarum ſermo diſtinguit.

Secundum argum. ¶ Secundo probatur ratione: nam Angelus ſimul elicit diſtinctos actus, & diſtinctas, intellectiones, ergo. Probatur antecedens, nam Angelus per ſuam eſſentiam tanquam per ſpeciem intelligibilem ſeipſum cognoſcit, & per eſſentiam diuinam in ratione ſpeciei intelligibilis ſibi vnitam cognoſcit Deum clarè, & per ſpeciem inditam ſimul cognoſcit res naturales, ergo Angelus poteſt ſimul plures actus elicitos habere.

Tertia ſententia Doctoris. ¶ Tertia ſententia eſt doctoris, vt patet in litera, quam docent omnes Thomiſtæ cum Diuo Thoma prima parte quæſtione quinquageſima octaua articulo ſecundo. Pro cuius explicatione eſt primo notādum, quod iſta quæſtio ſupponit aliam, quam ſupra tetigimus, nempe, vtrùm ſpecies intelligibiles Angeli ſint illis connaturales per modum propriarum paſsionum, an vero ſit intellectus Angeli in potentia ad illas. Et ſimiliter dicendum eſt de habitibus intellectualibus, nam ſicut ſpecies ſunt neceſſariæ, ad apprehenſionem, ita & habitibus ad iudicium, vt intellectus ſit rectè diſpoſitus ad iudicandum, & ad bene vtendum ſpeciebus. Pro quo aduerte quod in noſtro intellectu præter intellectum, & intellectionem reperiuntur quædam qualitates mediæ inter ipſum intellectum, & eius intellectionem, quales ſunt ſpecies intelligibiles, & habitus intellectuales: inter quæ eſt hæc differentia: quod ſpecies intelligibiles (cum habeant vices obiectorum, & ſint quaſi procuratores ipſorum) ſimul concurrunt cum potentia, ac ſi ipſum obiectū concurreret, vnde concurrunt ad apprehenſionem obiecti, habitus autem intellectuales tenēt ſe ex parte potentiæ intellectiuę, & ſic concurrunt inclinando potentiam ad actum, ex quo prouenit quod non ſunt ita ſimpliciter neceſſarij habitus, ſicuti ſpecies, nam ſpecies ſunt ſimpliciter neceſſariæ ad poſſe facere, habitus verò ad bene facere. Si autem iſti habitus in Angelis debeant eſſe congeniti, ita quod nullatenus ſit ad eos in potentia non ſatis conſtat inter doctores, docent enim nonnulli, prædictos habitus eſſe congenitos, ex eo quia habitus cum teneat ſe ex parte potentiæ eſt magis intrinſecus potentiæ ipſius, quam ſpecies, ſed ſpecies rerum naturalium ſunt illis congenitæ, ergo. Pro hac ſententia vide Ferraram ſecundo contra agentes cap. 56. & D. Thom. 1. 2. quæſt. 50. articul. 6.

¶ Alij verò prædictos habitus negant in Angelis reſpectu eorum quæ poteſt Angelus naturaliter cognoſcere, ex eo, quia intellectus Angeli eſt perfectus in ſuis operationibus, & habitus ponuntur in potentia ad perficiendum illam, ergo cum intellectus Angeli nō indigeat aliqua perfectione reſpectu rerum naturalium, neque indigebit aliquo habitu reſpectu potentiæ.

¶ Alij autem cum Caietano, prima ſecundæ quæſt. quinquageſima quarta arti. 4. & quæſtione 63. articulo primo docent quod in intellectu Angelico reperiuntur prædicti habitus intellectuales, nullatenus tamen diſtincti ab ſpeciebus intelligibilibus. Fundamentum huius ſententiæ eſt, nam ſpecies Angelicæ, (cum ſint participatio-

 nes

nes diuinæ Ideæ,) altioris ordinis ſunt, quam ſpecies noſtræ, ex quo prouenit illis, vt habeant rationem principij effectiui perfecti, ſicuti & habitus reſpectu cognitionis, & ſimiliter habeant rationem ſpecierum, nempe, vim ad repræſentandum obiectum.

¶ Alij verò ponunt prædictos habitus realiter diſtinctos à lumine, & ſpeciebus, acquiſitos per proprias operationes Angelorum.

¶ Inter iſtas igitur ſententias aliquid eſt certum, & aliquid eſt ſub opinione. Certum enim eſt quod in Angelis ponendi ſunt habitus ſupernaturales realiter diſtincti ab ipſis ſpeciebus, quibus rebus ſupernaturalibus aſſentirentur, & ratio huius eſt quia intellectus Angeli, quamuis eſſet in actu reſpectu rerum naturalium, ex natura ſua, fuit tamen in potentia reſpectu beatitudinis ſupernaturalis, & per conſequens indigebat habitu, quo res ſupernaturales perciperet, quamuis non indigeret ſpeciebus ſupernaturalibus diſtinctis ab illis, quas habuit infuſas, (vt ſentit Doctor,) vel naturaliter congenitas (vt communiter ſentiunt Thomiſtæ) quod etiam in nobis contingit, quia licet reſpectu rerum ſupernaturalium neceſſarius nobis ſit habitus ſupernaturalis, non tamen ſunt nobis neceſſariæ ſpecies intelligibiles ſupernaturales. Verbi gratia eiſdē ſpeciebus quibus cognoſcimus hominem, & cognoſcimus Deum, cognoſcimus per habitum fidei Deum hominem. Manet tamen ſub opinione, an Angelus indigeat habitibus naturalibus, qui dicuntur virtutes intellectuales, maximè, ſpeculatiuæ: nam iuniores Thomiſtæ, probabiliſſimum iudicant, quod ſicut circa ſupernaturalia in Angelo ſunt habitus præter ſpecies, per quos Angelus conſtituitur in actu primo ad cognoſcendum ſupernaturalia, ita vt certum reputant, quod etiam, in ipſis Angelis circa naturalia eſt aliquis habitus conſtituendus ab ſpeciebus intelligibilibus diſtinctus: Qui habitus vnus tantum eſt, per quem ita ſe habet Angelus ad omnia naturalia, ſicut nos per habitum principiorum, & per plures habitus ſcientiarum ad omnes ſcientias naturales. Fundamentum huius ſententiæ eſt: nam ſecundum Philoſophum ſecundo Poſter. cap. vltimo, in nobis conſtituitur habitus principiorum, qui à

Verùm in intellectu Angeli ſit ponendus habitus naturalis diſtinctus ab ſpecie intelligibili.

Prima ſententia.

natura ineſt realiter diſtinctus ab ſpeciebus intelligibilibus, intellectus appellatus, quo ad inuariabiliter iudicandum de principijs per ſe notis, & ad aſſentiendum illis indigemus, quia per ſpecies intelligibiles tantum extrema apprehendimus, at vero per habitum illum (qui dicitur intellectus) ad iudicandum verè, & inuariabiliter de illis determinamur, ſed reſpectu horum principiorum nullo indigemus diſcurſu, & cum eodem modo ſe habeat Angelus circa omnia naturalia quæ cognoſcit ſicut nos circa prima principia, ſequitur quod Angelus etiam indiget ſimili habitu ad inuariabiliter iudicandum de omnibus, quæ propria virtute cognoſcit. Quod autem ille habitus vnus tantum ſit, ita quod non ſit neceſſe in Angelo habitus multiplicare, reſpectu eorum, quæ naturaliter cognoſcit, ex eo patet, quia ſicut vna ſpecies Angelica poteſt plura ſcibilia, & intelligibilia repræſentare, nihil mirum, ſi vnus habitus ſufficiat in Angelo reſpectu omnium ſcientiarum naturalium, quia ſanè habitus, (vnicus cum ſit) eſt virtute multiplex, quoniam non ſolum eſt habitus principiorum, ſed etiam omnium concluſionum naturalium. Quod ſi quæras ob quam rationem diſtinguitur ille habitus ab ſpeciebus, reſpondent, quia actus primarius ſpeciei eſt apprehendere, habitus autem eſt iudicare, & cum in Angelo vtrùmque reperiatur (ſcilicet, apprehendere, & iudicare) ideo neceſſariæ ſunt Angelo ſpecies vt apprehendat, & habitus vt iudicet.

¶ Secunda tamen ſententia conformior eſt doctrinæ doctoris in ſecundo diſtinctione. 3. quæſtione. 11. quam videtur defendere Caietanus prima ſecundæ, quæſtione quinquageſima tertia, articulo primo, nempe, quod Angelus non indiget aliquo habitu, aliquomodo diſtincto ab ſpeciebus intelligibilibus, quibus apprehendit obiecta naturalia, ſed quod lumen intellectus Angelici, (prout accommodatur ſpeciebus intelligibilibus diuerſorum obiectorum) habet virtualiter rationem plurium habituum. Fundamentum huius ſententiæ eſt quia lumen naturale intellectus Angelici eſt perfectum, & comprehenſiuum rerum naturalium, nec aliquod impedimentum habet in ſuis operationibus, ergo nullo indiget habitu: patet ſequela, quia habitus non

Secunda ſententia.

ſunt

ſunt neceſſarij in noſtro intellectu, niſi vel propter imperfectionem illius, vel propter impedimentum luminis naturalis, ſed intellectus Angeli eſt perfectus, & reſpectu rerum naturalium, neque impeditus, nec impedibilis, qualiter noſter intellectus, ergo non indiget habitu illo perficiente, vel ab illo impedimentum remouentes ad ſuam operationem.

¶ Confirmatur, nam ſi intellectus noſter non eſſet impedibilis, & curis, & quam plurimis alijs rationibus, nempe, quia vix poſt longum temporis ſpatium homines ad cognitionem perueniunt, & quia cognitio intellectualis per abſtractionem à ſenſibilibus fit, & vehementia paſsionum actus contemplationis impeditur, & quandoque plerique propter laborem, & triſtitiam ab inquiſitione veritatis retrahuntur: ideo quanuis habitus principiorum (qui dicitur intellectus) determinet (quantum eſt ex parte ſua) potentiam ad aſſentiendum primis principijs. Sine aliquo diſcurſu, eſt tamen in nobis ſimpliciter neceſſarius propter grauia, & quàplurima impedimẽta quę poſſunt noſtro intellectui inſurgere, at vero reſpectu intellectus Angeli nullus poteſt eſſe error circa veritates naturales, neque poteſt eſſe aliquod impedimentum, ad quod expellendum lumen Angelicum non ſit ſufficiens, ergo non eſt ponendus habitus naturalis à lumine intellectus realiter diſtinctus in Angelis. Et idem dicendum eſt de habitu artis, quòd ars in Angelo non eſt habitus diſtinctus ab ipſo lumine intellectus, quia cum ars in homine duo efficiat: primum cognitionem ſcientificam concluſionum artis, ſecundum, facilitatem quandam, & habilitatem in ipſa executione operis artificioſi, & in practica directione illius, & quantum ad vtrumque Angelus per lumen intellectus, habet ſufficiens principium, & per potentiam executiuam, ergo non eſt aliquis habitus artis in Angelis conſtituendus.

¶ Ex quibus omnibus infertur, dabilem eſſe in Angelo habitum fidei acquiſitæ, & opinionis naturalis circa illa obiecta quæ non pertinent per ſe ad naturalem cognitionem eius. *Nota hoc.* Ratio huius eſt, nam tria ſunt quæ Angelus per eius naturale lumen ſufficienter cognoſcere non valet, verbi gratia myſteria gratiæ, quæ ordinis ſuperioris ſunt, & futura contingentia, ſimiliter cogitationes cordium, quanuis ordinis inferioris ſint, iuxta ea quæ diximus in proprio loco, ſed reſpectu eorum intellectus Angelicus non eſt determinatus, neque per habitum, neque per ſpecies aliquas repræſentatiuas, ergo Angelus indiget aliquo habitu acquiſito ad facile iudicandum de huiuſmodi rebus.

¶ Et confirmatur, nam reſpectu illarum veritatum intellectus Angeli eſt in potentia, ergo poteſt perfici per habitum ex pluribus actibus generatum. Iuxta hoc poteſt intelligi illud Iacobi, dæmones credũt, &c. Nam conuicti miraculorum euidentia ad iudicandum de illis inclinantur. De futuris autem contingentibus ex eo patet, quia quanuis Angelus habeat ſpecies congenitas omnium rerum, non tamen poteſt cognoſcere futura contingentia, niſi quibuſdam coniecturis, & per conſequens cum ſit in potẽtia Angelicus intellectus poterit pluribus actibus habitum generando determinari. De cognitionibus autem cordium diximus ſupra: de his igitur omnibus poteſt Angelus habitum acquiſitum habere, quia ad ipſum obiectum nude propoſitum manet intellectus non ſatis propenſus, aut determinatus, & idcirco indiget habitibus iſtis.

¶ Secundò eſt notandum, præſupponendum etiam eſſe, quomodo ſe habeat Angelus reſpectu actualis conſiderationis, & ratio huius eſt, nam Angelus naturaliter poteſt cognoſcere Deum, ſeipſum, & alia entia naturalia. *2. Notab.* Si Angelus poteſt eſſe in potentia ad cognitionem ſui, & ſemper eſt in actuali conſideratione ſeipſum cognoſcens, & in actu ſecundo: communis ſententia eſt fere omnium, quanuis aliqui ex Thomiſtis contrarium ſentiant, quod probant alij ex Thomiſtis ex D. Thom. de veritate quæſtione. 8. articulo. 6. ad. 7. & articulo. 24. ad. 6. &. 1. part. quæſtio. 56. articulo. 2. ad. 3. & docent Caietanus. 1. part. quæſtione. 58. articulo. 2. Ferrara ſecundo contra gentes c. 57. & Capreolus in ſecundo diſtinctione. 3. quæſtione. 2. in reſponſione argumenta contra priorem reſponſionem, præſertim ad tertiam probationem. Et fundamentum huius eſt, quia eſſentia Angeli eſt obiectum maximè proportionatum eius intellectui, & ei

Vtrũ Angelus ſit ſemper in actuali cognitione ſui.

Prima ſententia.

vnitum intime in ratione intelligibilis, ergo Angelus ſemper eſt in actu ſecundo reſpectu cognitionis ſui, patet ſequela nam poſito obiecto & potentia, neceſſario ſequitur actio, niſi aliunde impediatur, nihil tamē poteſt reperiri quod talem actum impediat, ergo. Minor probatur, nam, ſi aliquid maximè cognitio aliarum rerum, ſed hoc non quia cognitio ſui ipſius eſt principium, & fundamentum cognoſcendi alia à ſe. Præterea quia cum omne viuens habeat aliquam operationem illi neceſſario ſemper conuenientem, & Angelus ſit viuens perfectiſsimum, neceſſario videtur quod aliqua operatio illi ſemper conueniat, nulla autem videtur aſsignabilis niſi cognitio ſui ipſius, ergo. Neque obſtat dicere ſatis eſſe quod Angelus ſit ſemper intelligens, non tamen eſt neceſſarium, quod ſemper ſe intelligat: ſicut ſimiliter licet neceſſarium ſit, quod Angelus ſit in actuali volitione, non tamen eſt neceſſarium quod ſit ſemper in actuali volitione ſui ipſius, & per conſequens non eſt neceſſarium quod ſemper ſe intelligat, ſed ſufficit quod vage neceſsitetur ad hanc, vel illam, quamuis quamcunque determinate libere eliciat intellectionem. Reſpondetur tamen quod ſicut motus cordis in animalibus eſt fundamentum aliorum motuum, & ideo naturalis eſt, & neceſſarius, ita in Angelis cognitio ipſius eſt quaſi fundamentum, & gubernaculum omnium cognitionum naturalium, & illa cognitio eſt immutabilis. Sic etiam conſuetum eſt in natura vt omnes motus reducantur ad aliquod immobile, & ideo ille actus eſt quaſi naturaliter dimanans per modum paſsionis, nec refert plurimum quod actiuitas, & influxus circa ipſum actum ſit vitalis, quia non repugnat influxum eſſe vitalem, & eſſe per modum naturalis emanationis, ſicut patet in illo motu cordis, & ita Angelus non poteſt velle ceſſare à cognitione ſui, & quia videt illum actum eſſe quaſi paſsionem dimanantem naturaliter, & quia iudicat illum eſſe ſimpliciter neceſſarium ad ſuam naturalem perfectionem, & ceſſante illo non poſſe exercere cognitionem, neque commode alios actus, & etiam, quia videt ex tali actu ſuam naturalem beatitudinem dependere. Quare non eſt contra perfectionem viuentis ſemper aliquem actum vitæ continuare, imo eſt illi maximè conforme, & conſentaneum, & in homine etiam (anima & rationali vt ſic) ſemper eſt in aliquo actu ſecundo, quod ſi contingat non ſemper continuare dum eſt in corpore actum voluntatis, & intellectus, illud quidem eſt ex imperfectione, & dependentia à ſenſibus, quare ſeparata à corpore ſemper ſe intelligit.

¶ Alij autem oppoſitam tuentur ſententiam, dicentes, Angelum non ſemper ſe intelligere, quia Angelus non neceſsitatur ad intelligendum ſe, ergo poteſt non intelligere ſe. Patet conſequentia, & antecedens probatur, quia talis intellectio non dimanat per modum propriæ paſsionis, & cum Angelus habeat voluntatem, per illam eſt Dominus ſuorum actuum, & ſicut poteſt vti illa, vel illa ſpecie, ita poteſt vti ſua eſſentia ad intelligendum ſe, & poteſt non vti illa ad non intelligendum ſe. Et quod actus cognitionis ſui non fiat per naturalem reſultantiam, patet ex eo, quia eſt actus liber, nec Angelus cognoſcit in ſui intellectione conſiſtere aliquod ſummum bonum, ſimpliciter neceſſarium, neque ſuam beatitudinem, aut quid ſimile, non eſt igitur vnde voluntas neceſsitetur, ergo cum talis actus ſit ſubditus voluntati, non eſt dicendum quod Angelus per quandam reſultantiā illum habeat, cū hoc ſit cōtra rationē ipſius actus, nec ꝙ voluntas ſit neceſſitata quoad creaciū, quo ad illū, vnde dicendum dicunt, quod licet ſit rationi conforme Angelum neceſſario eſſe in aliqua operatione actuali, ob id, quod perfectioni ipſius Angeli conſentaneum non eſt quod aliquando ſit otioſus, aut quaſi dormiens, nulla tamen neceſsitas eſt, neque ratio, cur ſit circa determinatam operationem. *Secunda ſententia.*

¶ Mihi tamen videtur dicendum iux ta ea quæ docet doctor in hoc ſecundo diſtinctione tertia, quæſtione decima, litera. H. quia non habemus regulam de intellectu Angelico, nec enim poſſumus attribuere illi omnem perfectionem, quæ eſt in intellectu ſimpliciter, nec tantam imperfectionem, quantam experimur in intellectu noſtro, rationabile tamen eſt, tribuere illi omnem perfectionem quæ conuenit intellectui creato. Hinc prouenit, quod poſſumus dicere, quod Angelus reſpectu ſui ſemper eſt in aliquali cognitione ſui ipſius, imo & omnium cognoſcibiliū naturalium, non tamen in adæquata cognitione ſui ipſius. *Sententia authoris.*

ſius. Et hoc modo facile explicatur quomodo poſsit Angelus ab vna intellectione diuertere ſe ad aliã, ſicut etiã cõtingit noſtræ potentiæ viſiuæ, quæ ſimul plura videt, nõ tamen adæquata viſione: ita Angelus ſe, & omnia naturalia ſimul videt, non tamen adæquata viſione, neque hoc eſt ponere imperfectionem in Angelo, ſed ponere non tantam perfectionem, quantam authores primæ ſententiæ illis tribuunt. Et ſic patet quomodo Angelus intendens, & conſiderans vnam rem cognitione adæquata & diſtincta, cognoſcat ſimul alias res cognitione inadæquata, & confuſa, quæ cognitio confuſa ſufficiens eſt ad mouendum voluntatem Angeli, vt conuertat intellectum ad cognoſcendum, diſtinctè rem quam cognoſcebat confuſe. Hanc ſententiam probabiliorem dicunt authores primæ ſententiæ prima parte quæſtione quinquageſima octaua articulo ſecundo, quæſtione tertia, dubio ſecundo in explicatione propriæ ſententiæ dicentes probabilius eſt quod Angelus cognoſcendo ſe, & ſuas ſpecies cognoſcit aliquo modo ſimul omnia quæ per illas ſpecies repræſentantur, non cognitione diſtincta, & quidditatiua, ſed confuſa, ſufficienti tamen ad cognoſcendum diſtinctè ipſas ſpecies & differentias inter illas. Dicitur tamen illa cognitio confuſa, non quod per illam cognoſcantur res repræſentatæ ſolum ſecundum prædicata communia, nam hoc non ſufficeret, & idcirco cognoſcuntur aliquomodo, ſecundum propria, ſed vocatur confuſa, quia per illam Angelus non penetrat diſtinctè quidditates, & proprietates, omnium rerum, ſed illas imperfectè cognoſcit, magis quantum ad an eſt, quam quantum ad quid eſt. Hæc autem cognitio haberi poteſt de rebus repræſentatis per ſpecies ipſas obiectiuè cognitas, & conſequenter, ſpecies ipſæ non perfectius cognoſci poſſent, niſi prius cognitis ipſis rebus repræſentatis in ipſis, & hæc quidem cognitio ſufficit, vt Angelus poſsit velle applicare ſe ad cognitionem diſtinctam, circa hoc vel illud particulare, qui modus dicendi inſinuatur à Caietano articulo ſecundo ſequenti, & à Ferrarienſi vbi ſupra, Hactenus prædicti: Ex quibus omnibus ſatis patet quomodo Angelus exiſtens in actuali conſideratione adæquata alicuius obiecti, poſsit habere inadæquatam cognitionem alterius, neque in hoc reperitur aliqua repugnantia, neque aliqua difficultas, quia cum nõ fit minoris actiuitatis, neque capacitatis intellectus Angelicus, quam potentia noſtra viſiua, ſi hoc noſtræ conceditur viſiuæ potentiæ, & intellectui Angelico non eſt denegandum.

¶ Infertur etiam ſecundo quod poteſt Angelus inadæquatam cognitionem habere ſui ipſius, & ratio eſt, quia poteſt habere adæquatam aliarum rerum, non habendo adæquatam cognitionem ſui ipſius, ergo poteſt Angelus habere inadæquatam ſui ipſius cognitionem habere. *Primum Corollar.* *Secundum Corollar.*

¶ Ex quo infertur tertio quod quanuis Angelus poſsit habere adæquatam cognitionem ſui, & adæquatam cognitionem Dei, quatenus eſt author naturæ, poteſt etiam habere adæquatam cognitionem ſui, & inadæquatam cognitionẽ Dei, & ſimiliter adæquatam cognitionem Dei, & inadæquatam cognitionem ſui. Prima pars huius Corollarij ex eo patet, quia Angelus poteſt ſe conſiderare quatenus habet Deum finem naturalem, & ſicut ſupra dicebamus in explicatione literæ, ſimul poteſt habere cognitionem principij, & concluſionis, ex tali principio deductæ, ergo ſimul poteſt Angelus habere cognitionem adæquatam ſui, & cognitionem Dei, vt eſt author naturæ & finis naturalis ipſius, patet ſequela, quia cognitio iſta, quam de ſe Angelus haberet, eſſet cognitio comprehenſiua, & quo ad prædicata abſoluta, & quo ad prædicata reſpectiuã vt ad authorem naturæ, ergo cognoſcendo ſe neceſſario debebat cognoſcere dependentiã quam habet à Deo, vt authorem naturæ, & per conſequens, neceſſario debebat cognoſcere Deum: patet ſequela, quia implicat intelligere dependentiam aliquam, non intellecto termino talis dependentiæ, ergo cum adæquata cognitione ſui ſtat adæquata cognitio Dei, vt eſt author naturæ. *Tertium Corollar.*

¶ Secunda autem pars corollarij probatur, quia non neceſsitatur Angelus ad intelligendum ſe adæquate, ergo poteſt habere inadæquatam cognitionem ſui, & ſimiliter non neceſsitatur Angelus ad habendum adæquatam cognitionem Dei, vt eſt author naturæ, nam ſi ſic, maximè, quia Deus vt ſic eſt finis naturalis ipſorum quantum ad ſuam beatitudinem naturalem, ſed

hoc non obſtat, quia etiam dæmones ſunt Angeli, & tamen non neceſsitantur ad habendum iſtam adæquatam cognitionem, ex eo quod non habent naturalem beatitudinem, quia certum eſt dæmones non habere aliquam beatitudinem, neque naturalem, neque ſupernaturalem cum ſint omnibus modis miſeri, ergo ex hac ratione, nempe, ex beatitudine naturali Angelorum, non licet colligere illos ſemper eſſe in actuali conſideratione Dei, maximè, quia in natura eleuata, (qualis eſt natura Angelica, & humana) non eſt naturalis beatitudo diſtincta à ſupernaturali: quia cum carentia Dei clare viſi nulla ſtat beatitudo. Dicitur autem beatitudo naturalis Deus vt author naturæ, quia ſi Deus non conderet nos vel Angelos, vt frueremur ipſo clare viſo, poſſet Deus, vt author naturæ, noſtrum appetitum quietare, nullum igitur inconueniens eſt (imo ni fallor) neceſſario fatendum quod cum cognitio Dei, & cognitio ſui poſsint eſſe duo actus diſtincti in Angelo, poſſe ſtare cum cognitione adæquata ſui cognitionem inadæquatam Dei, & cum cognitione adæquata Dei cognitionem inadæquatam ſui.

4. Corol. ¶ Ex quibus infertur quarto, quòd quanuis Angelus reſpectu ordinis vniuerſi, ſemper ſit in actuali cognitione, non tamen ſemper habet adequatam cognitionem omnium rerum, imo nõ eſſe neceſſarium Angelũ habere aliquem actum adæquatum reſpectu alicuius obiecti, ſed pro ſua libertate habere actum inadæquatum reſpectu cuiuſcunque obiecti à ſe cognoſcendi. Hoc Corollarium probatur, ex eo quod Angelus intelligens, per vnam ſpeciem (quæ repræſentatiua eſt plurium, & diuerſarum rerum) non eſt neceſſe habeat actum adæquatum illi ſpeciei ſecundum omnem eius amplitudinem, nam alias ſequeretur in ſententia Diui Thomæ, quod Angelus qui per vnam ſpeciem intelligit omnia, neceſſitaretur ſimul ad cognitionem omnium rerum, & ad omnem varietatem intelligibilem, & modum rerum, & totius vniuerſi, quod cum libertate Angeli pugnat, nam poteſt Angelus pro ſua libertate modo cognoſcere, hoc modo illud, & non neceſſitari ad cognoſcendum omnia. Nec eſt ſimilis ratio de intellectu diuino, cum ille ſit actus puriſsimus, & nullo modo in potentia.

¶ Tertiò eſt notandum, (vt præſenti reſpondeamus quæſtioni) quod intelligere plura contingit dupliciter, vno modo ſeorſum, id eſt ſine aliquo ordine vnius ad alterum: ſecundo modo plura, vt habent rationem vnius, & cum aliquo reſpectu, & ordine vnius ad alterum, ita quod illa plura comparentur ad intelligentem tanquam vnum obiectum. 3. Notab.

¶ Vltimò eſt notandum, quod intelligere plura per modum plurium contingit dupliciter, vnomodo diſtincta, & perfecta cognitione, ſecundomodo imperfecta, & confuſa cognitione. 4. Notab.

¶ Prima concluſio. Angelus non poteſt habere plures cognitiones adæquatas plurium obiectorum. Hæc concluſio probatur, Tales cognitiones repugnant intellectui Angelico, ergo. Probatur antecedens, cognitio adæquata vnius obiecti includit adæquatam conſiderationem intellectus reſpectu illius obiecti, ſed adæquata conſideratio vnius obiecti excludit adęquatam conſiderationem alterius obiecti, ergo. Prima cõcluſio.

¶ Confirmatur, quia ex eo Angelus non poteſt eſſe in pluribus locis adæquatis, quia in tali caſu neuter eſſet adæquatus locus Angeli, cum virtus motiua non poſsit in Angelo eſſe multiplex, ergo nec Angelus poteſt habere plures intellectiones adæquatas, nec illas producere, alias neutra eſſet adæquata cognitio. Quod ſi dicas quod quanuis illæ intellectiones ſint adæquatæ in ordine ad obiecta, eſſe tamen inadæquatas in ordine ad potentiam, vnde quanuis cognitio vnius Angeli ſit adæquata in ordine ad obiectum, non tamen eſt adæquata in ordine ad potentiam, quia Angelus ſuperior comprehenſiuè cognoſcens infimũ, habet cognitionem adæquatam illius, non tamen habet cognitionem adæquatam in ordine ad potentiam, quia poteſt ille Angelus maiorem cognitionem habere, quam habet de illo obiecto. Vt verbi gratia, cognoſcens Angelus infimum, poteſt cognoſcere & ſupremum, & præterea, quia vnus Angelus poteſt audire ſimul duos Angelos loquentes, etiam ſi diuerſe loquantur, ergo Angelus audiens poteſt habere plures cognitiones adæquatas reſpectu obiecti, patet ſequela, quia auditio in Angelis fit per cognitionem. Reſpondetur tamen, quod cum attentio Angeli requiſita ad intelligendum non ſit infinita, ſed finita, &

habeat

habeat terminum; ideo neceſſario conſtituendus eſt terminus aliquis in numero cognitionum etiam remiſſarum; quanto magis in cognitionibus adæquatis; & cum in opinione doctoris Angelus per vnam ſpeciem cognitionem vnum cognoſcat obiectum; idem eſt dicere, quod Angelus non poteſt cognoſcere plura cognitione adæquata cuiuslibet, ac dicere, quod Angelus, non poteſt vti ſimul pluribus ſpeciebus ad cognoſcendum plura obiecta adæquata.

Secunda concluſ.

¶ Secunda concluſio, Angelus poteſt cognoſcere plura per modum vnius obiecti, adæquati: hæc concluſio probatur quia illa plura habent vnum ordinem intelligibilem adæquatum potentiæ, aliis præpoſitionum; ergo poſſunt illa plura cognoſci cognitione adæquata ab Angelo.

¶ Confirmatur, nam Angelus poteſt cognoſcere ſe, & Deum, vt eſt author naturæ vnica cognitione adæquata; ſed talis cognitio eſt plurium (vt dicunt ordinem inter ſe) ergo cognitio plurium obiectorum, vt habent rationem vnius obiecti poteſt competere Angelo.

¶ Confirmatur ſecundo. Nam beatus ſimul cognoſcit res in verbo, & in propria natura, & ſimul habet cognitionem plurium rerum, ex eo quod illæ cognitiones dicunt ordinem inter ſe, quatenus vna alteri ſubordinatur, & neutra alteram impedit, ergo & poteſt Angelus plura obiecta ſimul cognoſcere dummodo illa ſint ordinata inter ſe.

Tertia cō-cluſio.

¶ Tertia concluſio, Angelus poteſt cognoſcere plura obiecta per modum plurium cognitione tamen remiſſa, & imperfecta. Hæc concluſio probatur, nam ad cognitionem requiruntur ex parte principij actiui intellectus, & ſpecies; ex parte autem principij formalis intellectus, & verbum, ſed poteſt intellectus Angeli remiſſe, & imperfecte affici pluribus ſpeciebus, & pluribus verbis, ſicut idem ſubiectum poteſt affici qualitatibus contrarijs ſub eodem genere in gradibus remiſsis, ergo. Confirmatur quia tota actiuitas intellectus non ſatiatur actiuitate vnius ſpeciei intelligibilis, nec vna ſpecies intelligibilis adæquat totam actiuitatem intellectus, ergo poteſt intellectus vti ſimul duabus ſpeciebus intelligibilibus, & per conſequens duo producere verba. Quod autem talis cognitio ſit imperfecta patet ex eo, quia per illas plures ſpecies non producit verba quæ ita adæquate repræſentent obiecta ſicut ſi quodlibet per ſe obiectum cognoſceretur. Sicut verbi gratia in noſtra contingit viſione, quando ego video exercitum ſimul video plures homines; non tamen ita perfecte video vnumquemque, ſicut ſi ſolum illũ perſpicerem ſigillatim. Ita in propoſito; ſimul Angelus poteſt videre quam plura per proprias ſpecies, ſed non ita perfecte illa cognoſceret, ſicut ſi ſolum vnum quodque per ſe ipſum intueretur.

Quarta cō-cluſio.

¶ Vltima concluſio. Si Angelus per vnicam ſpeciem plures cognoſcit quidditates, poteſt ſimul elicere plures actus cognoſcendi per plures ſpecies, qui licet ſint imperfecti reſpectu ipſarum ſpecierum, & virtutis ipſius Angeli, tamen reſpectu rerum cognitarum poſſunt eſſe perfecti. Hanc concluſionem aſsignant diſcipuli Diui Thomæ; quam tamen probabimus infra quæſtione ſequenti.

Reſpondetur argumentis.

Ad argumenta pro prima ſententia ad primum.

¶ Ad argumenta Durandi reſpondetur, quod ſententia Durandi fundatur in quodam fundamento falſo, ſupponit enim Durandus Angelum ſemper eſſe in actuali cognitione quod tamen falſum eſt vt ex dictis patet. Vnde ad argumentum in forma reſpondetur concedendo antecedens, & negando ſequelam, quia non infertur ex illo antecedenti, niſi quod comprehenſiue cognoſcit omnia eſſe in illo, quæ ſunt in illo, & ad talem comprehenſiuam cognitionem ſatis eſt, quod comprehenſiue cognoſcat per aliquem actum illas ſpecies vniuerſales, quas per primum actum cognoſcit habere, & eſſe in illo; per ſecundum actum cognoſcit eſſe naturales ſimilitudines illorum obiectorum, quorum ſunt ſimilitudines. Quare ad cognitionem comprehenſiuam ſui ipſius, ſatis eſt Angelum cognoſcere ſe, & ſuam eſſentiam, & quod in illo ſunt naturales ſimilitudines omnium rerum.

Ad ſecundum.

¶ Ad ſecundum reſpondetur concedendo maiorem; & negando minorem, ſi intelligatur de cognitione comprehenſiua, vnius cuiuſque ſpeciei; nam hoc pertinet ad ſecundum actum; quo poſtquam Angelus intellexit ſe habere naturales ſimilitudines omnium rerum, ſecundo actu comprehenſiue cognoſcit, quid vna quæque ſpecies repræſentet.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium reſpondetur, concedendo ſequelam quantum ad cognitionem comprehenſiuam diſtinctam, nam cum cognitione comprehenſiua ſui ſtat, quod habeat Angelus cognitionem confuſam reliquarum rerum, quæ cognitio confuſa ſufficiens eſt ad mouendum voluntatem Angeli, vt vellit diſtinctè cognoſcere, quæ antea in confuſo cognoſcebat, ſicut etiam contingit in nobis, qui quãuis diſtinctè aliquod obiectum videamus, ſtat tamen cum illa diſtincta viſione talis obiecti confuſa quædam viſio reliquorum obiectorum quæ circa nos ſunt quæ confuſa viſio ſufficiens eſt admouendum meam voluntatem, vt vel indiſtinctè videre, ea quæ confuſe videbam. Ita in propoſito, cum actuali cognitione diſtincta vnius obiecti poteſt Angelus habere confuſam alterius, quæ quanuis ſit actus ſecundus, dicitur tamen Angelus eſſe in potentia ad illam, quantum ad cognitionem diſtinctam.

Ad argumenta pro ſecũda ſententia. ¶ Ad argumenta Gregorij reſpondetur ad primum. Ex D. Auguſt. reſpondetur quod mens Angelica adeo facillimè plura cognoſcit, vt videatur ſimul omnia intelligere, quia cum non intelligat per conuerſionem ad phantaſmata, non indiget tanto tempore, quanto intellectus noſter ad intelligendum.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod illa plura non habent rationem plurium ſed vnius, iuxta ea quæ diximus in explicatione literæ.

QVÆSTIO II.

Vtrùm Angelus poſſit ſimul vti pluribus ſpeciebus.

Primum argum. PRO parte affirmatiua eſt primum argumentum. Potentia viſiua noſtra ſimul vtitur pluribus ſpeciebus, ergo & potentia intellectiua Angeli, patet antecedens, nam nos ſimul videmus album & nigrum, hoc autem non poteſt fieri per vnicam ſpeciem, ergo.

Secundum argum. ¶ Secundo, Angelus ſimul cognoſcit omnes ſuas perfectiones, ſed hoc non poteſt cognoſcere niſi à qualibet ſua propria perfectione moueatur, ergo ſicut poteſt moueri à pluribus obiectis poteſt etiam moueri à pluribus ſpeciebus, ſed hoc eſt vti illis, ergo.

Tertium argum. ¶ Tertiò, intellectus ponens differentiam inter aliqua duo, ſimul cognoſcit vtrumque, ergo vtitur ſpeciebus vtriuſque, patet ſequela, quia non poteſt fieri cognitio niſi poſita vnione obiecti cum potentia, vel informatione intellectus cum ſpecie, ergo in tali caſu Angelus vtitur pluribus ſpeciebus.

Quartum argum. ¶ Quartò Angelus poteſt ſimul cognoſcere perfectè, & diſtinctè omnia quæ per vnam ſpeciem repræſentantur verbi gratia (poſita ſententia Diui Thomæ) per ſpeciem animalis hominem & equum ergo ſimiliter poterit ſimul cognoſcere hominem per propriam ſpeciem hominis, & equum per propriam ſpeciem equi patet ſequela, quia non repugnat ex parte actiuitatis intellectus Angeli, nec etiam repugnat ex parte ipſorum ſpecierum, nam ſicut poſſunt ſimul informare intellectum, ita poſſunt ſimul producere cum intellectu, patet ſequela, quia non magis ſatiatur actiuitas intellectus, per actiuitatem vnius ſpeciei, quam ſatiatur potentia paſſiua intellectus per receptionem vnius ſpeciei, ergo ſicut intellectus poteſt recipere plures ſpecies, ita poterit vti pluribus ſpeciebus.

1. Notab. ¶ Pro explicatione huius quæſtionis eſt primo notandum, quod quæſtio præſens poteſt in duplici opinione diſputari, nempè, & in ſententia Doctoris docentis vnum quodque obiectum propriam habere ſpeciem, & in ſententia D. Thomæ aſſerentis eandẽ ſpeciẽ plura obiecta ſimul poſſe repræſentare. Nam certũ eſt, quod ſi vna ſpecies poteſt plura repræſentare, aliter ſe habebit intellectus Angeli reſpectu illius, quã ſi vnicum tantũ obiectum talis ſpecies repræſentaret, quia actiuitas intellectus eſt partialis cauſa ad intellectionẽ obiecti producendam, & per conſequens maior actiuitas requiritur in intellectu ad producẽdum adæquatam intellectionem ſpeciei intelligibilis plura repræſentantis, quam ad producendum adæquatam intellectionẽ ſpeciei intelligibilis vnicum tantũ obiectum repræſentantis. Niſi forſan velis dicere (vt videtur dicendum iuxta ſententiam Caiet. prima parte, quæſt. 69. artic. 2.) quod intellectus (cum ſit in potentia paſſiua ante receptionem ſpeciei intelligibilis) illam tantũ

habere

habere actiuitatem . quam tribuit illi ſpecies intelligibilis, nam cum ex ſpecie & intellectu efficiatur vna vis animalis, ſicut ſpecies habet maiorem repræſentationē quanto vniuerſalior eſt, ita ex illa & intellectu maior vis animalis efficitur, & per conſequens, ſi ſpecies vniuerſalior eſt, plura poterit intellectus percipere quam ſi minus vniuerſalis extiterit. Sed iſta ſententia non probatur ab omnibus. In ſententia tamen Doctoris falſiſsima eſt, qui tribuit actiuitatem intellectui diſtinctam ab actiuitate ſpeciei intelligibilis, & quod ſpecies intelligibilis ſit ſubiectiuè in intellectu, & forma illius hoc prouenit illi: quia accidens eſt, & non quatenus continet obiectum repræſentatum in ſe, nam quando Angelus intelligit ſe per ſuam eſſentiam, certiſsimum eſt, quod eſſentia & intellectus angeli producunt talem cognitionem, & tamen eſſentia quanuis ſit forma determinans intellectum ad intelligendum ſe, non tamen eſt, forma informans illum, ſed eſt forma determinās per modum cauſæ particularis, nam intellectus ex ſe non eſt magis determinatus ad intelligendum ſe, quam aliud à ſe, determinatur tamen per obiectum, vel ſpeciem determinatione cauſæ actiuæ, quæ determinatio non requirit informationem qualem requirit determinatio potentiæ paſsiuæ. Et ſic in præſenti quæſtione agendum eſt, ſuppoſito quod intellectus habet actiuitatē diſtinctam ab actiuitate ſpeciei intelligibilis, ſiuè illa ſpecies vnicum tantum poſsit repræſentare obiectum, propter repugnantiam quæ eſt in ipſis obiectis, quæ non poſſunt plura, vt plura vnica ſpecie repręſentare, ſiue illa ſpecies plura poſsit obiecta repræſentare, vt ſentit D. Thom. & omnes communiter Thomiſtæ.

2. Notab. ¶ Secundo eſt notandum, quod intellectus reſpectu ſpecierum intelligibilium poteſt dupliciter ſe habere, vno modo ſi ſpecies intelligibilis ſe habeant ad intellectum, vt rationes cognoſcendi, ſiue vt obiecta motiua. Secundo modo ſi ſpecies intelligibiles ſe habeant ad intellectum, vt rationes cognitæ, ſiue vt obiecta terminatiua, & ratio huius differentiæ eſt, quia Angelus vtendo ſpeciebus, vt obiectis motiuis, vel vt ſunt rationes cognoſcendi per illas, non cognoſcit ſpecies ipſas intelligibiles, quia nō ſunt rationes cognoſcendi ſui ipſarum, ſed obiectorum relucentium in ipſis: quare obiectū in ipſis relucens eſt, quod eſt cognitum per illam cognitionem, & illam terminat: quando vero ſpecies cognoſcuntur, tunc enim habent rationem obiecti terminatiui, quia terminãt cognitionem ſui ipſarum, & ipſæ cognoſcuntur immediatè, non autem obiectum in ipſis relucens, niſi mediatè, ſicuti videns imaginem imperatoris immediatè videt imaginem, mediatè vero imperatorem, ita videns ſpecies intelligibiles, immediatè videt ſpecies, mediatè vero obiectum in ipſis repræſentatum.

¶ Tertiò eſt notandum, quod intelligens *3. Notab.* (ex eo quod intelligit) fit ipſum intelligibile nō in eſſe rei, ſed in eſſe intelligibili, & hoc, ex eo, quia vnumquodque habet illud eſſe, quod forma illi tribuit: vnde forma rationalis tribuit eſſe rationale, & forma lapidis tribuit eſſe lapidis, & per conſequens intellectus recipiens formam rei in eſſe intelligibilis fit ipſa res cuius formam recipit intelligibiliter. Receptio autem formæ intelligibilis fit dupliciter, ſicut & ipſum intelligere, nempe, & per modum actus primi, & per modum actus ſecundi, per modū actus primi recipiendo ſpeciem intelligibilem, qua intellectus informatus dicitur in actu primo conſtitutus, & memoria fœcunda prægnans. Per modum autem actus ſecūdi fit per receptionem verbi. Vnde cum ſecùndum philoſophum tertio de anima intelligere noſtrū neceſſariò requirat, quod intellectus noſter reducatur de potentia ad actum & talis reductio non fiat adæquatè per receptionem ſpeciei, ideo neceſſario requiritur quod intellectus informetur verbo, & quia verbum nunquam eſt ſine actuali conſideratione, & operatione, vel quia operatio & actualis conſideratio eſt actus ſecundus intellectus neceſſario requirens informationem intellectus, quæ nō poteſt intelligi de informatione ſpeciei, cum acci dat ſpeciei quod Informet intellectū, neceſſario igitur requirit verbum, quo intellectus de potētia rei in eſſe intelligibilis fiat *Nota hoc.* ipſa res intelligibilis intelligibiliter, reducendo ſe ad actum per verbum receptum, & ſic iuxta hoc, dicendum eſt in intellectu (qui non eſt puriſsimus actus, ſed eſt in potentia ad eſſe rei intelligibilis intelligibiliter) implicare poſſe eſſe cognitionem, ſine eo quod verbū ab intellectu & ſpecie productum noſtrum informet intellectum.

¶ Vnde infertur, quod verbum non ſolum *Corol.*

 termi-

terminat noſtram cognitionem, vt dicunt Thomiſtæ, qui ponūt verbum produci per hoc quod intellectus intelligit obiectum, quæ intellectio vel quod intelligere duo habet. Primum eſt productio verbi, ſecūdum autem eſt, quod in illo verbo producto obiectum contemplatur, & ad hoc eſſet exemplum, verbi gratia, Si ego videndo parietem producerem imaginem in pariete, illa viſione producerem imaginem, & viderem illam, quod ſi illa imago eſſet imperatoris: eadem actione, & viſione qua produco imaginem, cognoſcerem imperatorem.

Nota hoc. Sed quamuis iſtud exemplum aliqualem habeat apparentiam, nullam tamen habet veritatem, quod ex eo patet, quia ſequeretur ex illo, quod omnis cognitio eſſet immediata cognitio verbi, & mediata obiecti, ſicuti cognitio imperatoris cognita imagine eſt cognitio immediata imaginis, & mediata imperatoris. Conſequentiam autem illam nullus concedet, non igitur in verbo contemplatur quis obiectum, ſed per verbum, tanquam per rationem cognoſcendi (non effectiuam (ſicuti ſpecies) ſed formalem, intelligit obiectum in ipſo verbo formaliter relucens.

4. Notab. ¶ Quartò nota (vt præcedens doctrina magis explicetur) obiectum repræſentari per ſpeciem intelligibilem, & per verbum: aliter tamen, & aliter: nam per ſpeciem intelligibilem tanquam per ſimilitudinem effectiuam: per verbū autem tanquam per rationem formalē ¶ Ex quo prouenit, quod aliter reſpiciat ſpecies noſtrū intellectum, & aliter verbum, nam ſpecies reſpicit potentiam actiuam noſtri intellectus, verbum autem potentiam paſsiuam. ¶ Ex quo prouenit ſecundo, quod ad hoc quod nos intelligamos aliquod obiectum poteſt Deus ſupplere virtutem ſpeciei intelligibilis, & eius cauſalitatem, cum ſit cauſalitas cauſæ efficientis: non tamen poteſt ſupplere cauſalitatē verbi, cū ſit cauſalitas cauſæ formalis; quam cauſalitatē Deus non

A notabi. poteſt ſupplere, cum non poſsit eſſe pars alicuius totius, neque forma dans eſſe.

5. Notab. ¶ Quinto eſt notandum, quod intellectus Angeli cum ſit virtus finita, finitam debet habere operationem, ſicut & actiuitatem, & non tantum quantum ad ſubſtātiam, ſed etiam quantum ad modum, & per conſequens non ſolum debet finitè operari intelligendo obiectum ſed etiam modo finito.

6. Notab. ¶ Vltimò eſt notandum, quod quæſtio iſta

præſentiarum poteſt intelligi & quantum ad cognitionem diſtinctam, & quantum ad cognitionem confuſam.

Prima cōcluſio. ¶ Prima concluſio. Angelus non poteſt ſimul intelligere perfectè ea quæ per duas ſpecies repræſentantur. Hæc concluſio cōmunis eſt doctori, & Diuo Thomæ, ſiue enim ſpecies repræſentet vnum obiectum; ſiue plura: concluſio de pluribus ſpeciebus loquitur.

Prima ratio. Probatur tamen primo, nam pluribus intentus minor eſt ad ſingula etiam intellectus, ergo intellectus non poteſt vti duabus ſpeciebus, perfectè cognoſcendo repræſentata per illas.

Secunda ratio. ¶ Secundo quælibet ſpecies adæquat totam virtutē intellectus, ergo nō poteſt intellectus pluribus vti ſpeciebus. Probatur antecedens, quælibet ſpecies repræſentat intellectui quantum intellectus poteſt percipere de obiecto, ſed intellectu exiſtente in actuali conſideratione perfecta alicuius obiecti non poteſt aliam de alio obiecto perfectam habere, ergo: Maior eſt manifeſta, & minor probatur, quia ſicut corpus non poteſt ſimul multis figuris perfectis figurari, ita nec intellectus poteſt pluribus verbis informari, ſed ad intellectionem perfectam neceſſario requiritur verbum, ergo nō poteſt intellectus plures intellectiones perfectas habere, & per conſequens, neque pluribus vti ſpeciebus.

Obiectio. ¶ Quod ſi arguas ex hoc ſequi non poſſe intellectum eadem ratione pluribus ſpeciebus informari,

Reſpōſio. Reſpondetur negando paritatem rationis, propter differentiam ſupra aſsignatam inter informationem ſpeciei, & informationem verbi, ſcilicet, quod intellectus per accidens informatur ſpecie; per ſe autē informatur verbo, quia ſpecies informat intellectum quatenus accidens eſt, & non quatenus ſpecies intelligibilis eſt, vel repræſentatiua, verbum autem per ſe informat intellectum, quatenus verbum eſt, & quatenus repræſentatiuum obiecti, & ſic non eſt inconueniens quod intellectus informetur pluribus ſpeciebus, eſſet tamen maximum inconueniens, quod intellectus informetur pluribus verbis, quia non eſt inconueniens quod vna cauſa actiua poſsit habere ſimul plura principia agendi totalia ad talem, & talem operationem, eſſet tamē maximum inconueniens quod vna potentia paſsiua habeat ſimul plures formas totaliter tribuentes eſſe, & ex hoc non eſt incōueniens quod idem intellectus plures ha-

beat

beat ſpecies intelligibiles quæ ſunt plures rationes agendi, eſſet tamen maximum inconueniens eundem intellectum plura habere verba perfecta, ſicut & plures habere intellectiones perfectas, & quia non poſſunt eſſe ſimul plura verba in intellectu, neque plures intellectiones perfectæ, niſi intellectus pluribus vtatur ſpeciebus, ideo intellectus creatus nõ poteſt pluribus vti ſpeciebus perfectè & per conſequens neq; perfectè intelligere ea quæ per duas ſpecies repræſentantur.

Tertia ratio. ¶ Tertio, vna potentia non poteſt ſimul habere duos actus perfectos non habentes ordinem inter ſe, ergo neque intellectus poteſt vti pluribus ſpeciebus, & per conſequẽs nec intelligere perfectè, quæ per duas ſpecies repræſentantur. Maior probata manet quæſtione præcedenti, & in explicatione literæ illius. Et præterea, nam pluralitas ſine ordine ſemper cauſat confuſionem, & imperfectionem, ſed plura quæ non dicunt ordinem ad vnum ſunt plura ſine ordine, ergo non poſſunt pluribus actibus cognoſci ſimul abſque confuſione.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Angelus poteſt vnũ formare conceptum ſpeciei adæquatum, & per eandem ſpeciem plures ſucceſsiuè inadæquatè concipere. Hæc concluſio communis eſt Doctori & Diuo Thomæ. Probatur tamen, nam intellectus cum ſpecie intelligibili poteſt producere verbum ſibi adæquatum, quia vt dicebat Doctor in primo diſtinct. 2. quæſt. 7. obiectum prout in memoria producit ſe ipſum prout in intelligẽtia, propter quod dicebamus nos in primo Diſput. 10. quæſt. 7. nota. 4. quod verbum

Nota hoc pro Doctore. primo & per ſe non eſt naturalis ſimilitudo obiecti, ſed intellectus informati ſpecie, nã ſi iuxta Doctorem prout eſt in memoria obiectum producit ſeipſum prout eſt in intelligentia, & obiectũ eſt in memoria quatenus ex ſpecie intelligibili & intellectu, memoria fœcunda cõſtituitur, reſtat quod verbum productum non eſt immediatè, & primo naturalis ſimilitudo obiecti, ſed ipſius memoriæ fœcundæ: quod ex eo patet ſecũdo, nam intelligens fit ipſum intelligibile, & per ſpeciem, & per verbum: per ſpeciem habitualiter, per verbum actualiter, ergo quamuis verbum ſit naturalis ſimilitudo obiecti ſecundario primario tamen eſt naturalis ſimilitudo ſpeciei, non quomodocunq; ſed ipſi intellectui coniunctæ & cum illo memoriam fœcundam cõſtituenti; & quia in ſpecie intellectui coniuncta reſplendet & repræſentatur obiectum, ideò verbum eſt naturalis ſimilitudo obiecti. Obiectum igitur, prout eſt in memoria, producit ſe ipſum prout eſt in intelligentia, ſed in tali productione obiectum eſt cauſa naturalis ergo producit quantum poteſt producere, & per conſequens producit verbum ſibi adæquatum. Patet ſequela, quia verbum tantò perfectum poteſt produci quantò cauſa productiua poteſt producere, ergo ſpecies poterit producere verbum ſibi adæquatũ.

¶ Secunda pars cõcluſionis probatur, quia ſi vera eſſet ſententia Diui Thomæ; quod dabilis eſt vna ſpecies plures quidditates repræſentans, poterit Angelus per illam vnam quidditatem tantum cognoſcere, & poſtea aliam. Et in ſententia Doctoris non cognoſcere per illam ſpeciem quantum obiectum eſt cognoſcibile, quia poteſt vti maiori, vel minori efficacia ſui intellectus, & iuxta actiuitatem intellectus tunc repræſentare ſpeciem, magis vel minus obiectũ, ergo. ¶ Confirmatur, quia ſpecies angelica quantum ad eius vſum pendet ex libera Angeli voluntate, ergo Angelus poterit pro ſua voluntate vti ſpecie illa, vel ad cognoſcendum vnum partiale obiectum, & non alterum (verbi gratia) ad intelligendũ hominem, & non leonem, vel ad intelligendũ vnum prædicatum de vno obiecto, & non de altero, vt ad intelligendum de homine quod eſt animal, abſque eo quod intelligat eſſe rationale.

¶ Tertia concluſio. Angelus poteſt intelligere plura per modum vnius & vti pluribus ſpeciebus quatenus dicunt ordinem inter ſe. *Tertia concluſio.* Hæc concluſio communis eſt ſicuti & præcedẽtes, quam expreſsè docent Thomiſtæ prima parte, quæſt. 58. artic. 2. Cum Caietano quæſt. 85. artic. 4. Et probatur, nã Angelus poteſt cognoſcere plura cum ordine ſimilitudinis, vel diuerſitatis, nempè, quod Angelus non eſt homo & quod Angeli inter ſe magis conueniunt, quam homo, & angelus, ergo ſimul poteſt cognoſcere hominem & Angelum. Patet ſequela, nam cognoſcens conuenientiam, vel ponens differentiam inter aliqua duo neceſſario cognoſcit vtrunque, ſed non poteſt illa cognoſcere niſi vtendo ſpeciebus vtriuſque, ergo poterit Angelus vti pluribus ſpeciebus, quando dicunt ordinem inter ſe.

¶ Quod

Dubium. ¶ Quod ſi quæras. An angelus in tali caſu eliciat plures actus an vero vnico actu illa plura cognoſcat, *Prima ſententia.* ad hoc reſpondent cõmuniter nonnulli cum Caietano quæſt. 85. artic. 4. quod pluribus actibus, ex eo quia plures ſpecies habent ſe vt principia operandi ſpecie diuerſa, ergo non eliciunt tales ſpecies vnum actum, ſed plures per modum vnius. Patet conſequenria, nam actus ſecundus debet proportionari actui primo, ergo ſi actus primus ſunt plura principia quorũ quodlibet per ſe producit ſuũ actum, actus ſecundus erir plures actus ab illis principijs producti. *Secunda ſententia.* ¶ Alij vero probabiliorem ſentẽtiam iudicarit illam, quæ docet Angelum elicere ſimplicem actum, quo primo & per ſe intelligit habitudinem illam, quæ eſt inter extrema, quæ habitudo habet rationem vnius, extrema autem illa tantum concomitanter quatenus intelligũtur partes cuiuſdam totius. Neque obſtat quod illæ plures ſpecies producunt illam intellectionem, & per conſequens, multiplex deberet produci cognitio, quia tales ſpecies non concurrunt primo, & per ſe ad producendam cognitionem extremorũ, ſed tantum ad producendam cognitionem ordinis illius inter exrrema. Et ad hoc eſt exemplum, nam ſicut imaginatiua per ſpeciem montis & auri poteſt formare vnum idolum montis aurei, ita intellectus per ſpeciem Angeli & hominis poteſt formare verbum naturaliter repræſentans illam conuenientiam, quę inter hominem & Angelum reperitur.

Quarta cõcluſio. ¶ Vltima concluſio. Datò quod per vnam ſpeciem poſsint plura diſtincta repræſentari, non tamen poteſt Angelus vnico actu ſimul cognoſcere omnia, quæ ad ſingularia omnia eiuſdem ſpeciei pertinent. Hæc concluſio probatur à Thomiſtis, quia ſi Angeli cognoſcerẽt omnia ſingularia, & quæcũq; illis accidere poſſunt, ferè cognoſcerent infinita, hoc autẽ nulli intellectui creato eſt poſsibile, ergo. ¶ Confirmatur, nam Pſalm. De cælo reſpexit Dominus, vidit omnes filios hominum, vbi tanquam excellentia diuinæ cognitionis proponitur cognitio omnium indiuiduorum, & confirmatur ex illo. Iob primo. Circuiui terram & perambulaui eam. Vbi notanter dicitur, circuiui, & perambulaui eam, vbi ſignificatur, ꝙ dæmon curioſa inueſtigatione indigebat ad cognoſcenda particularia, quæ in terra agebãtur, quod non eſſet ſi vnico actu res omnes videret. *Reſpon. argumentis.* ¶ Ad primum reſpondetur, quod potentia viſiua ſimul vtitur pluribus ſpeciebus, quatenus omnes illæ tendũt *Ad primũ* ad plura viſibilia, prout dicunt ordinem inter ſe, vel ſecundo reſpõdetur, quod potentia viſiua vtitur pluribus ſpeciebus ad producendas plures viſiones partiales, quarum neutra eſt adæquata ipſi potentiæ viſiuæ.

Ad ſecundũ & tertium. ¶ Ad ſecundum reſpondetur, iuxta prædicta, ꝙ Angelus cognoſcit omnes ſuas perfectiones, quatenus ex illis omnibus quaſi integratur vna totalis perfectio ipſius Angeli. Et per hoc patet reſponſio ad tertium.

Ad quartum. ¶ Ad quartũ reſpondetur cõcedẽdo antecedens, quia omnia illa habent rationẽ vnius.

TEXTVS.

OMnis diſcurſus præſupponit notitiam illius ſimplicis, ad quod diſcurritur, igitur ſi per illam eſſentiam cognitam habetur notitia de eſſentia diuina per diſcurſum, oportet præhabere conceptum ſimplicem de eſſentia diuina diſtinctione. 3. quæſt. 8. ibi, Secundo quæro ante literam. A.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor arguit contra Diuũ Thomam docentem Angelum non cognoſcere eſſentiam diuinam naturaliter per aliquam ſpeciem, neque per aliquam ſpeciem inferiorem, nec per aliquam ſuperiorem, ſed per eſſentiam ſuam propriam, quia ipſa eſſentia Angeli eſt imago Dei, & ſimilitudo. Vnumquodque autem cognoſcitur per ſuam ſimilitudinem. Cõtra hanc doctrinam inſurgit Doctor dupliciter. Primo, quia quamuis eſſentia Angeli ſit imago eſt tamen imago cognita, & imago cognita inducit diſcurſum, quia imago cognita non repræſentat imaginatum niſi ſit cognita, & iſta non repræſentat intellectui niſi per diſcurſum, ſicut diſcurritur à cognoſcente ad cognitũ, & iſte diſcurſus p̃ſupponit cognitionẽ illius, ad quod diſcurritur, ſicut. v. g. imago Cæſaris nõ repræſentat tibi Cæſarẽ niſi cognoſcas eam eſſe imaginẽ Cæſaris, & ita oportet te cognoſcere Cæſarem, qui eſt terminus diſcurſus. Ita ſimiliter eſſentia angeli eſt imago Dei cognira; & nõ ratio cognoſcẽdi, & per conſequens, ſi Angelus debet

bet cognoſcere Deũ per illã, ex eo erit, qa priuscognoſcit Deũ, & ſecundo cognoſcit illam eſſe imaginẽ Dei, & per conſequens, ponendus eſt diſcurſus in Angelis, quod in D. Thoma maximè eſt inconueniens. In litera autem ſupra aſsignata confirmat iſtam doctrinam dicens, quod diſcurſus præſupponit notitiam ſimplicem illius ad quod diſcurritur, & ita ſi Angelus ex cognitione ſui (vt eſt imago Dei) cognouit Deũ, oportet vt prius cognoſcat Deum ante diſcurſum. Patet ſequela, quia non poteſt ſe cognoſcere ſub ratiõe imaginis Dei, niſi prius cognoſcat Deum, quia imago dicit relationem & cum relatio nõ poſsit cognoſci, niſi cognitis extremis, igitur non poterit cognoſci eſſentia Angeli ſub ratione imaginis Dei, niſi præcognito Deo, & per conſequens, vltra eſſentiam Angeli neceſſario requiritur in ipſo aliquid, ratione cuius poſſit intelligere Deum, quod ſit ratio cognoſcendi, & nõ ratio cognita. Quia tamen pro inconuenienti reputat Doctor in ſententia Diui Thomæ ponere diſcurſum in Angelis, ſit quæſtio tertia.

QVÆSTIO III.

¶ *Vtrùm intellectus Angelicus ſit diſcurſiuus.*

Prima ſententia recentiorũ.

DE hac re non ſatis conſtat inter Scotiſtas, & Thomiſtas, imo neq; inter Thomiſtas inter ſe. Eſt igitur prima ſententia Thomiſtarum recentiorũ prima part. quęſt. 58. artic. 3. aſſerẽtium intellectum Angelicum nullatenus eſſe diſcurſiuum in cognitionibus ſuis, tam circa ſupernaturalia, quam circa naturalia. Probant autem ſuam ſententiã quo ad vtramque partem, nam Angelus cognoſcendo effectum aliquem, vel cauſam, non tantum cognoſcit quæ neceſſario illi conueniunt, verum etiam ea quę habent cũ cauſa & effectu probabilem, ſeu coniecturalem cognitionem, ſimul enim, atque Angelus aliquem effectum videt, cognoſcit omnes cauſas, & radices, quas cognoſcere poteſt, quia cognoſcit effectum, quantum poteſt, ſine diſcurſu, & ſimiliter abſque diſcurſu probabiliter coniecturatur, quæ nos per probabiles diſcurſus colligimus, ergo ſi in futuris contingentibus cognoſcendis Angeli non diſcurrunt, nec in naturaliter cognoſcendis aliquo modo diſcurrent.

Prima pars probatur 1. arg.

Secũdum argum.

¶ Secundò. Quia ex eo prouenit vt nos diſcurrendo intelligamus, quia ſumus in potentia ad intelligibilia in actu primo, & habemus lumen quoddam exiguum, ac diminutum, quod ad principia tantum ſe extendit, & quoniam non poſſumus in principijs ipſis concluſiones penetrare, niſi deducendo vnum ex alio, ſed Angeli reſpectu omnium naturalium ſunt in actu primo, & lumen habent adeo perfectum vt in principijs poſsint concluſiones penetrare, ergo non habent intellectum diſcurſiuum.

Confirm.

¶ Confirmatur, quia ſi Angelus haberet intellectum diſcurſiuum, poſſet pro ſua libertate diſcurrere, ſed hoc non poteſt, ergo. Probatur minor, quia ſi poſſet diſcurrere, maximè, quia poſſet pro ſuo arbitrio cognoſcere cauſam, & ſuſpendere cognitionem effectus, & poſtea exire in cognitionẽ effectus ex cognitione ipſius cauſæ, ſed nõ poteſt Angelus pro ſua voluntate cognita cauſa ſuſpendere cognitionem effectus, eo quod cauſa & effectus præſentantur illi per modum vnius, ergo.

Secunda pars probatur primo.

¶ Quod autem reſpectu rerum ſupernaturalium non ſit diſcurſus in Angelo, probant ex eo, quia cum ſupernaturalia infundantur illis ſecundum modum ſuæ naturæ, fortè non reuelatur Angelo aliquod principium, quin ſimul omnia reuelentur, quæ in tali principio continentur, quia reſpectu Angeli illud principium, & quicquid in illo euidenter continetur, habet rationem vnius obiecti, quod totum Angelus ſimul intuetur. Et dato quod in principio reuelato poſsit Angelus medio lumine naturali aliquid aliud cognoſcere, tamen ad hoc nõ indiget diſcurſu, nam ſimul atque fit reuelatio principij ſtatim per lumen illud intuetur, quicquid in illo euidenter continetur, nam tam homines, quam Angeli debent ſupernaturalia intelligere proportionabiliter ad naturalia, ergo lumen illis communicatum datum eſt Angelis, proportionabiliter ad intellectum eorum, qui diſcurſiuus non eſt. Et conſequenter ſicut naturale lumen ſimul oſtendit omnia, ita & ſupernaturale ſimul manifeſtat quæ ſub tali lumine de obiecto propoſito cognoſci poſſunt.

Confirm.

¶ Confirmatur, quia diſcurſus eſt actus proprius rationalis naturæ, intrinſecè naturæ humanæ conueniens, ergo non poteſt naturæ Angelicæ conuenire, cum ab illa ſpecie diffe-

Secunda ſententia. differat. ¶ Secunda ſententia eſt aliorum Thomiſtarũ, quam docuit doctiſsimus Cano, & tenet Marſilius in ſecundo quæſt. 6. concluſ. 1. & Capreolus in ſecundo diſt. 3. quæſt. 2. concluſ. 10. & Deça ibidem, qui dicunt, quod quanuis Angeli non diſcurrant in concluſionibus naturalibus cognoſcendis: nihilominus tamen, dæmones interdũ cognoſcere ſecreta mentis noſtræ per diſcurſum, & etiam ſuperoaturalia ex factis exterioribus. *Primum argum.* Probant autem ſuam ſeoteotiam primo. Nam dæmones viſis miraculis Chriſti colligebant coniectura quadam eſſe filium Dei, & viſis effectibus exterioribus coniectantur noſtri cordis cogitationes, hoc autem non poteſt fieri ſine diſcurſu, ergo. *Confirm.* ¶ Confirmatur. Nam dæmones videbant quã plurima opera naturalia Chriſti Domini in quibus continebantur myſteria plurima ad eius diuinitatem pertinentia, ergo per cognitionem illorum operam poterant in aliquali cognitione venire illorum myſteriorũ. *Solutio.* Quod ſi reſpõdeas, quod cognoſcendo Angelus aliquem effectum, vel cauſam: non tantum cognoſcit quæ illi neceſſariò cõueniunt, verum etiam ea quæ habent cum cauſa, aut effectũ probabilem ſeu cõiecturalem cognitionem. *Impugnatio.* Contra, dabile eſt, quod aliquis effectus præcipuè ſupernaturalis ſaltim quo ad modum poſsit procedere ex duplici cauſa, ergo quando talis effectus non per ſe ſtatim cognoſcitur, poterit Angelus ſuo diſcurſu cauſam illius indagare, ſed hoc eſt diſcurrere, vel ſit per diſcurſum, ergo.

Tertia ſententia doctoris. ¶ Tertia ſenteotia eſt Doctoris in hoc ſecundo in materia de æuo, & diſtinct. 3. in materia de ſignis Angelorũ, & in tertio diſtinct. 14. vbi concedit in Angelis eſſe, & reperiri diſcurſum. Pro cuius explicatiooe *1. Notab.* eſt primo notandum prædictas duas ſententias in aliquo cõuenire inter ſe, & in aliquo conuenire cum ſententia Doctoris, conueniunt quidem omnes circa naturam diſcurſus, dicentes, quod ad diſcurſum non requiritur quod duæ operationes, ſiue duæ cognitiones ſibi inuicem ſuccedant ſecũdum ordinem temporis, ſed tantum eſt oeceſſarius ordo naturæ, quo vna cognitio ex alia cauſetur, taliter quod cognitio vnius ſit cauſa cognitionis alterius, ſicut verbi gratia, qui cognoſceret Deum eſſe immutabilem, & per conſequeus eſſe æternum, quanuis ſimul tempore cognoſceret vtrunque habendo tameu cognitionem immutabilitatis, & cognitionem æternitatis cauſatam ex cognitione immutabilitatis, verum haberet diſcurſum quanuis in eodẽ tempore vtrũq; cognoſceret. *1. Corol.* ¶ Ex quo infertur primo, ꝙ ad veram rationem diſcurſus duplex cognitio requiritur: & per conſequens, reſpectu eorum quæ vnica ratione cognoſcuntur nõ requiritur diſcurſus, quia tunc non eſt cognitio vnius per alterũ, ſed cognitio vnius, & alrerius. Secũdò requiritur quod illa duplex cognitio habeat ordinem inter ſe, ita quod vna procedat ex cognitione alterius. Vnde ſucceſsio vnius notitiæ ad alteram non eſt diſcurſus, quando tales notitiæ oon habent ordinem ioter ſe (cauſæ & effectus) in cognoſcibilitate. Et in hoc non eſt controuerſia inter Doct. & D. Tho. *2. Notab.* ¶ Secundò eſt notandũ, quod quæſtio in præſentiarũ poteſt in duplici ſenſu diſputari. Alter eſt verum Angelus reſpectu omnium cognitionum in quibus intellectus humanus diſcurrit, vel diſcurrere poſsit, ao vero in aliquibus diſcurrat, vel diſcurrere poſsit: nam certum eſt, vt docet Doct. in hoc ſecũdo diſt. 3. quæſt. 10. litera. H. quod intellectus Angelicus neq; habet illam omnem perfectionem, quæ eſt intellectu ſimpliciter, ſcilicet, in intellectu diuino, neque tantam imperfectionem, quantam reperimus in intellectu noſtro, & per cõſequens, quanuis nõ ſit omnino negãdus diſcurſus ab intellectu Angeli, ſicut negamus intellectui diuino, non tamen eſt concedendus tantus diſcurſus, quantus conceditur iotellectui humano, quia multa quæ intellectus humanus non poteſt cognoſcere niſi pluribus cognitionibus, poteſt intellectus angelicus vnica cognitione intueri, & per cõſequẽs, vbi intellectus humanus diſcurrit, & illa quæ per diſcurſum intellectus humanus cognoſcit, poſſet Angelus ſine diſcurſu cognoſcere, & per conſequens quanuis aliqualis diſcurſus reperiatur in Angelis, non tamẽ tantus diſcurſus, quantus in homine reperitur. *3. Notab.* ¶ Tertiò eſt notandum, quod vt colligitur ex præcedenti notabili, aliud eſt dicere, vtrũ Angelus in ſuis cognitionibus diſcurrat, & aliud eſt dicere vtrum intellectus Angeli ſit diſcurſiuus, & ratio differentiæ ex eo patet, quia in ſententia illorum Thomiſtarum *Nota hoc.* (aſſerentium Angelum reſpectu rerum ſuperoaturalium diſcurrere) non poteſt negari intellectum Angeli eſſe ſimpliciter

citer diſcurſiuum, quanuis prædicti authores doceant intellectum Angeli tantũ diſcurrere reſpectu rerum ſupernaturalium, quare iuxta illos videtur dicendum Angelum non ſimpliciter diſcurrere, ſed tantum diſcurrere quantum ad aliqua: ſimpliciter tamen abſolutè fatendum eſt in illorum ſententia intellectum Angeli eſſe ſimpliciter diſcurſiuum.

4.Notab. ¶ Quartò eſt notandũ, quod præſens quæſtio iuxta duplicem ſententiam de repræſentatione ſpecierum, & cognitione Angelorum per ſpecies, duplex habet fundamentum, qui enim aſſerunt Angelum per vnicã ſpeciem poſſe plures quidditates cognoſcere, ſiue vna cognitione totali, ſiue pluribus partialibus, tenentur fateri, quod in tali cognitione, vel in talibus cognitionibus Angelus non diſcurrit, quia in vna cognitione non poteſt eſſe diſcurſus. Neque etiam in illis pluribus cognitiõibus diſcurrit, quia illæ cognitiones non habent ordinem inter ſe cauſæ & effectus in cognoſcibilitate. Si autem teneatur ſententia Doctoris aſſerentis Angelum poſſe accipere cognitionem à rebus, certũ eſt in his cognitionibus poſſe eſſe diſcurſum, nam certum eſt, quod poteſt accipere cognitionem à natura humana, quòd eſt natura rationalis, & poteſt cognoſcere quòd riſibilitas profluit à natura humana tanquam eius propria paſsio, ergo cum Angelus poſsit facere hunc ſyllogiſmum, omne quod habet naturã humanã eſt riſibile Chriſtus habet naturam humanam, ergo Chriſtus eſt riſibilis, poterit, ergo diſcurrere in cognitiõibus deſumptis ab ipſis rebus. Et ſimiliter ſi vera eſt ſententia Doctoris, quod Angelus indiget pluribus ſpeciebus ad intelligendum plura obiecta, cũ certum ſit (vt ex præcedentibus patet) nõ poſſe Angelum plura intelligere ſub ratione plurium cognitione adæquata, certum etiam eſt, poſſe habere plures cognitiones, quarum vna ſuccedat alteri ordine naturæ, habens rationem cauſæ in cognoſcibilitate reſpectu alterius, non taliter, quod cognitio præcedens ſit cauſa effectiua cognitionis ſequentis, ſed taliter quod obiectum relucens in cognitione præcedenti ſit cauſa obiecti relucentis in cognitione ſequenti.

5.Notab. ¶ Quintò eſt notandum, quòd dato quod Angelus non diſcurreret reſpectu cognitionum rerum naturalium, non tamen poteſt negari Angelum poſſe diſcurrere in cognitionibus obiectorum ſupernaturaliũ, quia quanuis intellectus Angeli nunquam eſſet in potentia reſpectu cognitionis rerũ naturaliũ, neceſſariò tamen ponendus eſt in potentia reſpectu cognitionis rerum ſupernaturalium, & ſic poſſet Angelus ex vna cognitione ad aliam tranſire, & in illis diſcurrere. ¶ Vltimò eſt notandum, quod in dæmonibus (cum naturalia manſiſſent integra) id quod de illis iudicatur, quantum ad rationem diſcurſus, de bonis Angelis etiam concedendum eſt, vnde cum diſcurſus non pertineat ad rationem gratiæ, ſed naturæ, & per conſequens ſi in dæmonibus reperitur diſcurſus, & in Angelis cõcedendus eſt. 6.Notab.

¶ Prima concluſio. Angeli reſpectu illorũ quæ vnica cognitione cognoſcunt non diſcurrunt. Hæc concluſio communis eſt. Et probatur, quia diſcurſus requirit plures cognitiones, ergo reſpectu illorum quæ vnica cognitione cognoſcunt (quanuis vnum cognoſcant in alio) non poteſt eſſe diſcurſus. Probatur ſequela, quia reſpectu illorum non ſunt plures cognitiones, ſed vnica tantum cognitio. Prima cõcluſio.

¶ Secunda concluſio. Angeli in cognitione rerum ſupernaturalium poſſunt diſcurrere. Hæc concluſio probatur, quia effectus ſupernaturales poſſunt magis, & minus cognoſci ab Angelis, ergo poſſunt Angeli circa illa obiecta habere diſcurſum. Probatur antecedẽs, Angeli poſſunt aliam, & aliã habere cognitionẽ circa talia, & talia obiecta, & quod cognitio ſequens pendeat ex cognitione priori, ergo. Probatur maior, Angelo potuit reuelari (antequam Deus fieret homo) quod verbum diuinum poterat aſſumere naturam humanam, & ex hoc antecedenti poterat inferre ſtatim, ergo poterit eſſe caput Angelorum, & hominum, & ſimiliter poterat inferre, veniet, ergo in carne paſsibili, vel impaſsibili, & ſimiliter, alias quã plures ꝓpoſitiones inferre ex præcedẽti antecedẽti, ſed hoc eſt diſcurrere, ergo. Secunda concluſio. Probatur primo.

Quod ſi reſpondeas ꝙ Angeli beati quã diu non habent certas reuelationes vel euidentiam, non iudicant ita eſſe, vel non eſſe abſolutè, ſed iudicant poſſe eſſe hoc, vel illud, & in hoc eſſe differentiam inter homines, & Angelos, quia homines ex rationibus probabilibus proferunt abſolutum iudicium de aliqua re: tum, propter imperfectionem hominis, tum etiam, quia ſuppoſita iſta imperfectione (ratione cuius homo non Obiectio.

non poteſt habere omnium euidentiam) rationabile eſt, quod ducatur probabili ratione, & quod præſtet abſolutū aſſenſum probabilibus alias nulla republica poſſet ſubſiſtere, neque gubernari, imo neque ipſe homo in particulari poſſet viuere ſecundum rationem, & virtutem: nam nemo coleret parentes, ſi per fidem humanam non crederet illos eſſe parentes ſuos. Angeli vero, quia perfectiſsimi ſunt, nunquam adhibent perfectum aſſenſum ſolum ex rationibus probabilibus, ſed ſolum iudicant illud eſſe probabile, & poſſe ita euenire, quia Angeli nullam habent neceſsitatem abſolutè aſſentiendi ſolum propter rationes probabiles, nec ob eorum gubernationem, neque ad vitæ inſtitutionem, imo Angeli beati, quia ſemper ſunt ſubditi Deo, & omnium rerū naturas actualiter contemplantur ſuæ potentiæ ſubditas eſſe, non proferunt abſolutum iudicium circa res naturales ſecundum quod ſubijciuntur diuinæ diſpoſitioni, per quam poteſt eas mutare ſecundum placitū ſuæ voluntatis, & hinc eſt, quod quanquam Angeli videant in cauſis naturalibus futuram peſtem, aut ſiccitatem non proferunt abſolutum iudicium ſcientes, quod oratione alicuius Sancti poteſt Deus hæc omnia mutare & vitare. ¶ Iſta tamen ſolutio potius probat noſtram concluſionem, quam reſpondeat argumento. Nam ex illa ſequitur, quod ſaltim dæmones, & Angeli mali poſſunt proferre abſolutū iudicium ex coniecturis, quia poſſunt velle ſe exponere periculo falſitatis, ergo poſſunt ex cognitione aliquarum coniecturarū proferre abſolutū iudiciū, ſcilicet, hoc futurū eſt. ¶ Confirmatur, nam prædicti contrariam tuentes ſententiam, in expoſitione articuli quinti, concluſione. 3. ſic aſſerunt, Angeli mali in rebus ſupernaturalibus & incōtingentibus atque liberis decipi poſſunt, quia ſunt imprudētes & prauè affecti, & ideo facilè præbent iudicium in rebus, quas tantum coniecturaliter cognoſcunt, ex quo ſic iudicium illud quod præbent eſt cognitio diſtincta à cognitione quam habent ex coniecturis, & eſt cauſata à cognitione habita ex coniecturis, ergo ſi Angeli boni in tali caſu non diſcurrunt, non prouenit eis ex eo quod non poſſunt diſcurrere, ſed ex eo quod nolunt diſcurrere, & per conſequens, tam boni, quam mali Angeli reſpectu rerum ſupernaturalium contingentium atque liberatum

Impugnatio.

Confirm.

poſſunt diſcurrere. ¶ Confirmatur ſecundo in Angelis poteſt eſſe dubium, & conſultatio circa prædictas res, ergo & diſcurſus. Probatur antecedens, nam dæmon qui tentauit Chriſtum potuit rationabiliter dubitare, an ille homo eſſet plus quam homo ex aliquibus operationibus perſpectis, & ex alijs conſideratis eſſe hominem ſicut & cæteri, ergo in tali comparatione operum poterat diſcurrere. Probatur ſequela. Nam iſtud conſequens, iſte homo eſt pluſquam homo non continebatur diſtinctè in illis ſignis & coniecturis quas dæmon accipiebat ex operibus Chriſti, ergo cum poterat vtrumque dubitare, poterat & vtrumque inquirere, ſumendo pro antecedenti ipſa opera, dicendo (verbi gratia) iſta opera nullus purus homo vnquam fecit vſque nunc, ergo iſte homo non eſt purus homo. Et ſimiliter, iſte homo patitur eaſdem neceſsitates quas reliqui homines, eſurit enim, ergo nō eſt pluſquam homo, ex his duobus antecedentibus inferre iſtas duas concluſiones & poteſt remanere in opinione reſpectu vtriuſque, ergo.

Confirm. 2

¶ Tertia concluſio. Angeli tam boni quam mali habent intellectum ſimpliciter diſcurſiuum. Hæc concluſio eſt Doct. & probatur contra prædictos opinantes fundamento ab ipſis allato vbi ſupra, dubio primo, vbi docent inde prouenire quod nos diſcurrendo intelligamus, nempe, quia ſumus in potentia ad intelligibilia in actu primo, & lumen quoddam habemus exiguum, ac diminutum, quod ad principia tantum ſe extendit, & quo non poſſumus in principijs ipſis concluſionē penetrare niſi paulatim deducendo vnum ex alio. Sed ſic eſt, quod Angeli ſecundum ſuam naturam ſunt in poteutia ad intelligibilia in actu primo: nam etiam ſecundum quoſdam ex Thomiſtis ſpecies intelligibiles ſunt illis per accidens infuſæ, & dato quod reſpectu rerum naturaliū ſint illis velut propriæ paſsiones reſpectu tñ rerum ſupernaturaliū ſunt in potētia ad actum primū, neq; habito principio ſupernaturali, ex acumine ſui luminis poſſunt quicquid in illo principio virtualiter continetur cognoſcere, niſi medio aliquo diſcurſu, ergo habent intellectum ſimpliciter diſcurſiuum. Patet ſequela, quia ad hoc vt aliquis intellectus ſit ſimpliciter diſcurſiuus non eſt neceſſarium quod reſpectu omnium diſcurrat, ſed ſatis eſt, quod

Tertia concluſio.

quod reſpectu aliquorum poſsit diſcurrere. ¶ Ad argumenta autem pro prima ſententia ſatis patet ex dictis, quomodo, ſcilicet, intellectus Angeli ſit diſcurſiuus, & poſsit diſcurrere.

TEXTVS.

POteſt tamen probari ex dictis eius, quod hæc cognitio quæ vocatur cõmuniſsimè cognitio matutina, ſit naturalis, & non pręciſe beatifica diſtinct. 3. quæſtione 9. infra literam F. poſt medium.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera communem amplectitur ſententiam, nempe, quod Angeli cognitionem habuerunt matutinam, & veſpertinam. Quid autem ſit vtraque iſtarum cognitio in ſequenti quæſtione patebit.

QVÆSTIO IIII.

¶ *Vtrùm in Angelis ſit cognitio matutina & veſpertina.*

CIrca explicationem huius quæſtionis eſt aduertẽdum, totam eius difficultatem conſiſtere in explicando quid ſit cognitio matutina, & quid ſit cognitio veſpertina: ad quod reſpondet Alexander Alenſis ſecunda parte, quæſtione 23. membro primo, in reſponſione, dicens quod ſicut patet in libro ſuper Geneſ. ad literam, cum Aug. ponit prædictam Angeli cognitionem, intendit ibi diuidere diem à nocte, ſecundum quod ſit huiuſmodi diuiſio, Geneſis primo, cum dicitur, Deus diuiſit lucem à tenebris, & vult quod cognitio Angeli dicatur dies, cui⁹ ſunt duę partis mane, ſcilicet, & veſpera, & vult cognitionẽ Angeli comparare diei, ſiue luci, ignorantiam vero nocti, ſeu tenebris & cum mane ſit principium diei, veſpera finis vult ſimiliter ſecundum hoc, quod cognitio Angeli in verbo dicatur matutina, cum ſit tanquã in principio rerum, cognitio tamen eius, vel rerum in ſe ipſo, vel rerum in proprio genere eſt veſpertina, cum ſit in creatura, quæ inquantum eſt creatura, eſt indeclinatione, & caſu. Poterat tamen cognitio matutina appellari cognitio diurna, iuxta illud Diui Auguſtini 11. de ciuitate Dei. capit. 29. dicentis, in verbo cognoſcunt Angeli tanqnam in diurna cognitione, & in ſe ipſis tanquam in veſpertina. Et quarto ſuper Geneſ. ad literam, dicit cognitio quæ eſt in verbo ad diem pertinet, quæ eſt in ſe ipſis ad veſperam.

¶ Quod ſi quęras quare nõ ponit̃ cognitio meridiana in Angelis reſpõdet Alex. quia non poteſt Angelus cognoſcere res niſi aut in creatore, aut in creatura, & hoc vel cognoſcendo in ſe ipſo res, vel in proprijs gẽneribus, & prima dicitur matutina ſecunda vero veſpertina. Iſta autem veſpertina cognitio dupliciter dici poteſt, verbum cognoſcunt Angeli res in ſuo genere, vel tum ex ipſis rebus, ſiue ex ipſa natura Angeli ſi ne adminiculo gratiæ gratum facietis aſcendit Angelus ad cognitionem creatoris, & vtraq; iſta cognitio dicitur veſpertina, quia vtraque cognitio eſt in creatura, quanuis cognitio Dei in creatura eſt aliqualiter veſpertina, cognitio autem creaturæ eſt ſimpliciter veſpertina. Iſta autem cognitio rerum quandoque fit ex eo quod Angelus cognoſcit res in ſe Angelo per ſpecies ſibi datas, & quandoque in proprio genere accipiendo ſpecies ab ipſis rebus, licet vtrobiq; cognoſcat res per earum ſpecies, differenter tamen, & patet exemplo de artifice qui aliter cognoſcit arcam antequam fiat, & poſtquam facta eſt, & tamen vtrobique per ſuã ſpeciem cognoſcit. Ex quo patet quod quanuis in Angelo ſint tres rationes cognoſcendi, eſt tamen tantum duplex cognitio, ſcilicet, matutina & veſpertina. Matutina cognoſcit res in verbo, & per cõſequens, & cognitio verbi dicetur matutina, nam non eſt ſimile de viſione ſolis, & eius quod videtur in lumine, & de cognitiõe verbi, & eius quod videtur in verbo, viſio enim alicuius in lumine ſolis non eſt idem quod viſio ſolis, viſio autẽ alicuius in verbo eſt idẽ quod viſio verbi, res enim in verbo eſt idẽ quod ipſum verbũ. Viſum autem in ſole non eſt idẽ quod Sol, cũ ergo matutina, vel diurna dicatur viſio illa quæ eſt cognitio reȓin verbo dicetur ſimiliter matutina, ſeu diurna ipſa cognitio verbi. ¶ Si autem queras vtrũ in dæmonibus ſit cognitio veſpertina, reſpondet Alexã. membr. 6. quod huiuſmodi differentiæ cognitionis prout ibi accipiuntur non conueniunt dæmonibus, quia ibi accipiuntur inquantum primum lumen, & æternum illuminat ad cognoſcendum res certitudinaliter, & hoc vel in ſe ipſo, ſcilicet

cet, primo lumine, & ſic dicitur cognitio matutina, vel in ſe ipſis Angelis, vel in ipſis rebus, ſcilicet, in proprio genere, & vtroq; modo dicitur cognitio matutina, ſed conſtat quod ſic tantum bonos illuminat, ergo, &c. Si tamen extenderemus nomen veſpertinæ cognitionis poſſet dici illa cognitio naturalis, quæ tunc fuit in Angelis malis veſpertina, reſpectu cuiuſlibet cognitionis gratuitæ, cum hæc multum obſcuritatis habeat reſpectu illius, ita quod illud quod gratiæ eſt à veſpertina cognitione tollatur.

Dubium. *Prima ſententia.* ¶ Quod ſi quæras, vtrum cognitio matutina fuerit cognitio beatifica? De hac re prima ſententia eſt quorundã. 1. p.q.59.art.6. aſſerentiũ, quod apud Aug. matutina cognitio eſt cognitio creaturarũ in verbo per viſionẽ beatificã. Ita cõſtat tum ex dictis, tũ etiã ex locis D.Aug. 11. de ciuit. cap. 13. & 29. & ad Horoſiũ. q. 26. Vnde qũ ait mane fieri, cũ Angelus ex cognitiõe creaturæ inſurgit in laudẽ creatoris, ſenſus eius eſt, ꝙ tũc incipit apud illũ oriri alius nouus dies. Et ideo illud appellauit mane, quia dũ angelus vnã creaturã cognitã refert in Deũ, fingit Aug. ꝙ nũc de nouo recipit viſionẽ nouæ creaturæ. Et hãc expoſitionẽ ſequit D. Tho. infr. q.62. art.1. ad 3. & 3.p.q.9.art.3. & Alex. Alen. 3.p.q.23. mẽb.1. Gabri. lect. 31. in can. Soto in 4. d.49.q.3.art.3. Ex his patet quid ſit cognitio veſpertina. Nã ſecũdũ D.Aug. eſt cognitio rerũ ꝑ ſpecies inditas, & cognitio fidei põt etiã dici veſpertina. Addit tñ D.Thom. ꝙ ipſa viſio Dei põt dici matutina, ꝑut terminat̃ ad Deũ, & põt dici veſpertina, ꝑut terminat̃ ſecũdario ad creaturas. Cæterũ hoc nõ eſt ſatis ſecũdum ſenſum D.Aug. qui nunquam diſtinxit has cognitiões in ordine ad Deũ, ſed in ordine ad creaturas. Inuenit em̃ diſtinctionẽ ad explicãdam creationẽ rerũ cognitarũ, ſed ex parte mediorũ. Vnde, ſunt qui dicãt, ipſam Dei viſionẽ, ꝑut terminat̃ ad Deũ, nõ cõputari ab Aug. inter matutinã, & veſpertinã, qa talis viſio Dei eſt ſuperior, imo eſt ipſa lux meridiana. Ita aſſeuerat D. Tho. hic arti. 6. ad 1. & ſignificat D.Bernard. ſerm. 33. ſuper cant. circa illud, vbi cubes in meridie.

Secunda ſententia. ¶ Secunda ſententia eſt aliorum aſſerentiũ cognitionem matutinam non fuiſſe cognitionem beatificam, ſed quandam cognitionem ſupernaturalem, quam habuerunt Angeli in via, qua certius cognouerũt Deum, quam lumine naturæ, cum quodam modo euidentiæ cognouerunt etiam illa cognitione ipſas creaturas, & quia cognoſcebant per lumen ſupernaturaliter dimanans à verbo, ideo dicebantur cognoſcere in verbo. Fundamentum huius ſententiæ quo ad primam partem eſt fundamentum Doctoris infra aſsignandum.

Sententia Doctoris. ¶ Doctor autem, vt patet in litera explicans cognitionem veſpertinam, & matutinam, ponit hunc ordinem, quod cum Deus dixit, Fiat lux, facti fuerunt Angeli, qui lux dicuntur, & cum primum fuerunt producti conuerterunt ſe omnes ad Deum, vt cauſam ſuam, & ibidem in cauſa ſe cognouerunt, ſic quod prima cognitio (quam habuerunt) fuit cognitio Dei. Secunda cognitio ſui, niſi velis dicere quod eodem actu cognouerunt Deum, & ſe, deinde conuerterunt ſe ſupra ſe, & ſe ipſos cognouerunt in genere proprio, & hæc dicitur noritia veſpertina. Hoc autem facto boni non ſteterunt in cognitione ſui, ſed exurrexerunt in laudem, & honorem Dei, ex eo quod Deus eos creauerat, & gratias Deo egerunt, & hoc fuit primum mane poſitum in ſcriptura, & illud mane eſt principium ſecundi diei, in quo viderunt in verbo ſecundam creaturam, videlicet, firmamentum: & producto firmamento illud cognouerunt in ſe, & ſic fuit veſper, & notitia veſpertina, tandem vltimum mane, quod eſt mane ſeptimi diei exurrexerunt in laudem Dei vniuerſalem ex mundo producto. Ex quibus omnibus patet quod illa cognitio prima non fuit cognitio beatifica, nam inter creationem Angelorum & eius beatitudinem fuit aliqua morula, & per conſequens fuit aliqua cognitio matutina, quæ non ſit cognitio beatifica: alias non eſſet cognitio matutina prior cognitione veſpertina, nã certum eſt ſecundum Diuum Auguſtinum quod cognitio rerum in verbo præceſsit naturaliter cognitionẽ rerũ in genere proprio, ſed cognitio in genere proprio non fuit beatifica, ergo nec matutina illa (quæ veſpertinã anteceſsit) ſed fuit cognitio illa qua Angeli per ſpeciem ſibi infuſam non naturaliter acquiſibilem cognouerunt eſſentiam diuinam cognitione quadam abſtractiua diſtincta, & res producibiles ſecundum quod habent rationes ideales quas habent in ipſa: & hæc fuit matutina cognitio in Angelis.

DISPV-

DISPVTATIO XIII.

DE VOLVNTATE ANGELORVM,

Continet tres Quæſtiones.

PRima. Vtrum voluntas Angeli & hominis diſtinguantur ſpecie.
Secunda. Vtrum in Angelo ſit liberum arbitrium.
Tertia. Vtrum liberum arbitrium ſit æquè in Angelo & in homine.

TEXTVS.

POteſt etiam addi (licet non ſit neceſſarium) pro ſolutione quæſtionis, quod intellectualitas Angeli inquantum intellectualitas non differt ſpecie ab intellectualitate animæ, inquantum intellectualitas, hoc eſt quod licet iſte actus primus, & ille differunt ſpecie, vt conſiderantur abſolutè in ſe, non tamen ſecũdum illam perfectionem quam virtualiter continent ſecundum quam ſunt principia actuum ſecundorum, diſtinct. 1. quæſtione ſexta. Litera. D.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor aſsignat conclusionem, nempe, quamuis Angelus, & anima differant ſpecie, intellectus tamen Angeli, & animæ non differunt ſpecie. Hanc conclusionem probat primo, quia quamuis aquila, & bos differant ſpecie, potentia tamen viſiua aquilæ, & potentia viſiua bouis non differunt ſpecie, & ſecundo, quia ſicut paſsiones entis contentæ in diſtinctis ſpeciebus, nõ diſtinguũtur ſpecie, quia vnitas lapidis non diſtinguitur ſpecie ab vnitate hominis, ita nec diſtinguuntur ſpecie intellectus Angeli & intellectus hominis quamuis homo, & Angelus ſpecie diſtinguantur.

¶ Quia tamen Doctor hanc concluſionem non ponit vt indubitatam, ſed ſtatim ſubdit, in fine literæ E, aut ſi iſtud non eſt verum, ſed relinquatur iſtud modò ſicut dubium. Et in ſolutione ad primum, litera F. vtramque tangit ſententiam, nempe, quod eſſentia Angeli, & hominis differant ſpecie, non tamen potentiæ, nempe, intellectus Angeli, & intellectus hominis. Et ſtatim ſubdit, vel poteſt dici, quod potentiæ differentes ſpecie, &c. in quibus verbis, & in tota ſolutione ad illud argumentum quaſi pro certo ſupponit vtramque potentiam ſpecie diſtingui, ſicuti, & ipſæ eſſentiæ diſtinguuntur, cum idem iudicium ſumendum ſit circa voluntatem Angelorum, & hominum, operæpretium erit in initio diſputationum de volũtate Angelorum quid in hac re ſentiendum ſit diſputare.

QVÆSTIO PRIMA.

¶ *Vtrùm voluntas Angeli & hominis diſtinguantur ſpecie.*

PRO parte negatiua eſt primum argumentũ. Potentia viſiua hominis, & equi non diſtinguuntur ſpecie, ergo & voluntas Angeli, & hominis non diſtinguuntur ſpecie. *Primum argum.*

¶ Confirmatur, nam Auerroes ſecundo de anima textu comment. 33. ex Ariſtot. ibidem dicit, quod potẽtiæ diſtinguuntur per actus, & actus diſtinguuntur per obiecta, ergo ſicuti diſtinctio actuũ ab obiectis cauſat diſtinctionem potentiarum, ita & identitas obiectorum cauſabit identitatem potentiarum. Patet ſequela, quia propter diuerſitatem obiectorum arguimus diuerſitatem actuum, & propter diuerſitatem actuũ arguimus diuerſitatem potentiarum, ergo ex identitate obiectorum orietur identitas actuum, & ex identitate actuum colligitur identitas potentiarum. Et per conſequens voluntas hominis & Angeli (cum habeant idem obiectum ſecundum ſpeciem) erunt eædem potentiæ ſecundum ſpeciem.

¶ Pro explicatione huius quæſtiõis eſt primo notandum, ꝙ illa maxima Ariſt. nempe quod potentiæ diſtinguuntur per actus, intelligenda eſt de diſtinctione extrinſeca, *1. Notab.*

vel ſaltem intelligenda eſt de intrinſeco ordine quem potentiæ dicunt ad actus proprios, & adæquatos, qui ordo non eſt aliquid ſuperadditum ipſi potentiæ abſolutum, vel reſpectiuum, ſed eſt ipſamet potentia ſecundum eſſe abſolutum, quatenus dicit ordinem quendam tranſcendentalem ad actus ſibi adæquatos. Vnde vt optime aduertit Bargius in primo diſtinctione tertia fol. 182. litera. I. potentiæ diſtinguuntur per ſuos actus tantum à poſteriori (id eſt) diſtinctio potentiarum tantum nobis innoteſcit per ſuos actus. Vnde Doctor diuerſimodè gloſſat iſtam propoſitionem in primo diſtinctione ſecunda, parte ſecunda, quæſtione quarta. illius ſecundæ partis. & diſtinctione ſexta. & in ſecundo hac quæſtione ſexta, diſtinct. primæ, & diſtinctione decimaſexta & vigeſimaquarta, & in tertio diſtinctione decimaquarta, quæſtione prima. & in quarto diſtinctione decimatertia, quæſtione prima, articulo tertio. & in quolibetis. quæſtione decimatertia, articulo tertio. & quæſtione. 17. artic. primo. in principio. Ex quo prouenit quod identitas obiecti, non arguit identitatem potentiarum, nec valet argumentum ab oppoſitis, quod ſicut diſtinctio obiectorũ quaſi à poſteriori arguit potentias diſtinctas, ita identitas obiectorum arguat identitatem potẽtiarum, quia talis argumentatio non valet niſi in cauſis præciſis, & adæquatis. Quare Ariſt. intelligendus eſt ibi de ordine potentiarum ad obiecta ſibi adæquata, ac ſi dicat impoſsibile eſt, quod obiectum adæquatũ vnius potentiæ ſit adæquatum obiectũ potentiæ alterius ab illa ſpecie diſtinctæ in ratione potentiæ. Quare implicat quod obiectum adæquatum potentiæ viſiuæ ſit obiectum adæquatum potentiæ auditiuæ. Aduertit tamen Liquetus poſſe etiam prædictam regulam limitari quod intelligatur de potentijs non ſubordinatis, ita quod loquatur Ariſt. tantũ de obiectis adæquatis, quæ reſpiciunt tales potentias quarum vna non ſubordinatur alteri, nec vna in operando neceſſario, præexigit operationem alterius, ita quod tantum loquatur de potentijs diſparatis. Quod ſi etiam loquatur de ſubordinatis, debet ſic exponi quod quamuis ſit idem obiectum potentiæ viſiuæ, & phantaſiæ, quia in quod viſiua poteſt, poteſt & phantaſia, non tamen è contra, quia obiectum adæquatum phantaſiæ non eſt adæquatum potentiæ viſiuæ, ſed melior eſt prior expoſitio, nempe, quod potentiæ diſtinguuntur per obiecta adæquata taliter, quod diſtincta obiecta ſpecie arguunt potentias diſtinctas ſpecie.

¶ Secundò eſt notandum, quod volũtas hominis & angeli poſſunt conſiderari dupliciter, vno modo ſecundum quod conueniunt *2. Notab.* in quadam ratione quaſi generica voluntatis, abſtracta per intellectum à voluntate hominis, & Angeli: nam voluntas hominis voluntas eſt, & voluntas Angeli voluntas eſt, quare hoc prædicatum voluntas, vniuocè de vtraque voluntate prædicatur. Secundo modo poſſunt conſiderari, quatenus voluntas hominis, & volũtas Angeli ſunt quædam entitates reales, & quædam perfectiones intrinſecæ ipſius hominis, & angeli: quæ proficiſcuntur ex ipſo eſſe reali hominis, & angeli. Si cõſiderentur primo modo, nempe, ſecundum quandam conſiderationẽ logicã, ſcilicet, vt ſunt hæc, & hæc voluntas non diſtinguuntur ſpecie in ratione potentiarum inter ſe, quia ambæ ſunt potentiæ volitiuæ. Diſtinguuntur tamen ſpecie etiam vt ſic, à potentia intellectiua, & reliquis ſenſitiuis. Vnde poteſt ſic formari coordinatio Potentia alia intellectiua, alia volitiua, alia ſenſitiua, potentia intellectiua alia Angeli, alia hominis. Neque hic connumeratur potentia intellectiua Dei, quia cum intellectus diuinus non ſit ſeparabilis etiam per intellectum à ſuo actu, ſi concipiatur conceptu proprio (id eſt) deſumpto ab ipſa ratione intellectus diuini, qualiter ſeparabilis eſt intellectus angelicus, & humanus, hinc prouenit quod non includatur in ratione potentiæ, ſicut intellectus angelicus, & humanus includuntur. Dixi ſi ſecundum conceptum proprium concipiatur, nam ſi concipiatur ſecundum conceptum alienum, bene poteſt concipi intellectus diuinus in ratione potentiæ, ſine eo quod concipiamus non eſſe ſeparabilem à ſuo actu. Intellectus igitur angelicus & humanus in ratione potentiæ intellectiuæ æquè conueniunt, vtrumque enim reſpicit obiectum intelligibile, vt intelligibile eſt. Nec ſunt diuerſæ potentiæ ad modum quo potentiæ in ratione potentiarum dicuntur diuerſæ. Poſſunt autem & ſecundo conſiderari quatenus ſunt diuerſi gradus perfectionales, & diuerſæ entitates reales duarum naturarum ſpecie diſtinctarum.

¶Prima

Prima cõcluſio. ¶ Prima concluſio. Voluntas hominis, & Angeli in ratione potentiarũ ſecundum rationem logicam non diſtinguuntur ſpecie. Hæc cõcluſio probatur argumentis in principio. Et præterea, quia potentiæ ſpecie diſtinctæ non induunt eandem rationem formalem, ſed ratio formalis intellectus, vel voluntatis æquè conuenit intellectui angelico & humano, nam hæc eſt prædicatio vniuoca, intellectus Angeli, & hominis ſunt intellectus, voluntas hominis & Angeli ſunt voluntas, ergo cum illa ratio formalis in ratione intellectus & voluntatis non ſit alia, & alia ſecundum ſpeciem (cum obiectum non ſit aliud, & aliud & ſecũdum ſpeciem) erunt intellectus hominis & Angeli potentiæ in ratione potentiarum non diſtinctæ ſecundum ſpeciem. Confirmatur. Nam potentia qua homo poteſt mouere lapidem, vel expellendo illud à ſe, vel trahendo illud ad ſe non diſtinguitur ſpecie in ratione potentiæ à potentia, qua aliud quodque animal poteſt & illum lapidem mouere, non alias niſi, quia tendunt in ipſum obiectum ſub eadem ratione obiecti, ergo cum voluntas Angeli, & hominis tendant in idem obiectum ſub eadem ratione obiecti non erunt diſtinctæ potentiæ in ratione potentiarum.

Secunda ratio. ¶ Secunda concluſio. Voluntas hominis & Angeli quatenus ſunt entitates reales, & ſecundum eſſe abſolutum perfectionẽſque diuerſarum naturarum diſtinguuntur ſpecie. Hæc concluſio probatur primo, quia eſſentiæ diſtinguuntur ſpecie, ergo & illæ quatenus ſunt proprietates diſtinctarum naturarum diſtinguuntur ſpecie, patet conſequentia, nam proprietates intrinſecæ quæ neceſſario cõſequũtur naturas ſpecie diſtinctas, neceſſario diſtinguuntur ſpecie. ¶ Confirmatur, tales proprietates, vt ſic ſunt propriæ iſtius naturæ, quod implicat eſſe in altera ſecundum illam rationem formalem, ergo ſi naturæ diſtinguuntur ſpecie, & proprietates illæ diſtinguuntur ſpecie. Ex quibus omnibus patet quid ſit dicendum ad præſentem quæſtionem iuxta prædictã diſtinctionẽ potentiarũ in ratione potentiæ, vel in ratione perfectionis.

QVÆSTIO II.

¶ *Vtrùm in Angelo ſit liberum arbitrium.*

PRO parte negatiua eſt primũ argumentum, liberum arbitriũ eſt facultas voluntatis, & rõnis qua bonũ eligit gratia aſsiſtẽte & malum gratia deſiſtente, ſed nec in bonis, nec in malis reperit̃ prædicta facultas, ergo. Probatur minor, nã boni nõ põt eligere malũ gratia deſiſtente, nec mali bonũ gr̃a aſsiſtẽte, ergo. *Primum argum.*

¶ Secũdò. Si liberũ arbitriũ eſt in angelis, eſſet etiã & i Deo. Patet ſequela, q̃a libertas arbitrij eſt perfectio quędã à prima perfectiõe deriuata. Cõſequẽs tñ falſum eſt. Probat̃ minor, q̃a Deus ꝓrſus immutabilis eſt in ſua volitione, & ꝙ ſemel voluit ſemp vult, nec põt mutari de volẽte, in nolentẽ, nec cõtra, ergo. *Secundum argum.*

¶ Cõfirmatur, q̃a liberũ arbitriũ præſupponit conſiliũ, & electionẽ cũ procedat ex collatiõe mediorũ quæ poſſunt eligi ad finem. Conſilium autem importat conſultationem, & mediorum inquiſitionem cum determinatione ſententiæ, talis autem conſultario, & inquiſitio in Deo eſſe non poteſt, ergo. *Confirm.*

¶ Tertiò. De ratione liberi arbitrij eſt eſſe poteſtatem ſeruandi rectitudinem propter ipſam rectitudinem, ſed Angeli non habẽt iſtam poteſtatem, ergo nec liberum arbitrium. Probatur minor. Nam poſita aliqua Angeli operatione non poteſt eius voluntas in contrarium verti, ergo. *Tertium argum.*

¶ Pro explicatione huius quæſtionis vidẽdus eſt Alexand. Alenſ. 2. parte, quæſt. 29. memb. 1. per ſeptem articul. vbi definiens liberum arbitrium dicit eſſe facultatem, voluntatis, & rationis, extendendo nomẽ rationis ad intellectũ angelicũ, nam ſecundũ Ioan. Damaſc. oportet dicere & ſcire quod angeli rationales entes arbitrio liberi ſunt, & vt creabiles, & vertibiles, & iterũ aut nõ erit rõnale, aut rõnale ens Dñs actuũ erit, & liberi arbitrij. Vnde irrationalia nõ ſunt libera arbitrio, agũtur enim â natura magis quã agũt. ¶ Secũdò eſt notandũ, ꝙ ratio libertatis noſtræ volũtatis poteſt cõſiderari quatenus eſt libertas abſolutè. Secundo modo quatenus eſt libertas cõtrarietatis, & cõtradictionis, & ratio huius eſt, quia libertas vt docet Doctor in quolib. q. 16. non conſiſtit in hoc quod poſsit volũtas eligere hoc, & illud, cum hoc non ſit libertas abſolutè, ſed libertas cum tali modo, nempe libertas contrarietatis, & contradictionis, ſed principaliter conſiſtit in hoc, quod voluntas non eſt à natura potentia determinata *2. Notab.*

ad ſuã operationẽ. Vnde quanto voluntas
perfectior eſt, tanto, & libertas perſectior,
& liberum arbitriũ perſectius, vnde cũ in
Deo, Angelo, & homine intellectu, & vo-
luntas habeant inter ſe ordinẽ excellentiæ,
nam perfectior eſt voluntas Angeli volũta
te hominis, & perſectior eſt in infinitũ vo-
luntas Dei voluntate Angeli: ita & libertas
in Angelo ꝑfectior eſt libertate hominis &
libertas in Deo libertate Angeli, iſta autem
libertas conſiſtit in hoc ꝙ voluntas delecta
biliter, & eligibiliter elicit ſuã operationẽ,
ideſt, ꝙ ipſa voluntas, non aliundè determi
netur ad eliciendã ſuam operationẽ quã à
ſe ipſa. Hæc tñ differẽtia eſt inter potentiã
naturalẽ, & inter potentiã liberam, nam po
tentia naturalis ex natura ſua, & ex ratione
formali eius determinata eſt ad operationẽ
cõuenientẽ ſuæ naturæ, & ad talẽ operatio
nẽ: at vero potẽtia libera nõ eſt ex ratione
ſua formali determinata ad ſuam operatio-
nẽ, vnde quãuis voluntas diuina in ſuis ope
rationibus nunquã fuerit indeterminata nũ
quã tñ dicenda eſt determinata, niſi ꝓut in
telligitur ſemper cũ ſuo actu cõiuncta, ſi tñ
intelligatur vt voluntas eſt, nõ intelligitur
determinata, & quia nõ põt intelligi ſi intel
ligatur per cõceptũ deſumptũ ab ipſa abſq;
ꝓprio actu cũ ſit actus puriſsimus, & nullo
modo in potẽtia ad illũ, ideo nunquã intel-
3. *Notab.* ligenda eſt indeterminata niſi concipiatur
cõceptu alieno deſumpto à volũtate crea-
ta quæ vtrũq; habet & determinationem à
ſuo actu & indeterminationẽ à ſe. ¶ Tertiò
eſt notandum, vt prædicta doctrina melius
percipiatur, qđ colligitur ex doctore in il-
lo quolib. 16. ꝙ illa quæ in creaturis dicunt
formaliter perfectionẽ, & nullã includunt
imperfectionẽ poſſunt & debẽt formaliter
Deo adſcribi, & cũ in creaturis reperiamus
potentiã naturalẽ & potentiã liberã, poten
tiam naturalẽ (ideſt) potentiã determinatã
ex natura ipſius potentiæ ſecluſa cõſiderac
tione cuiuſcũq; ſui actus ad ſuã operationẽ.
Potentiã autẽ liberã (ideſt) potentiã nõ de-
terminatã ex formali ratione ipſius poten-
tiæ ſecluſa cõſideratione ad ſuũ actum & ad
ꝓpriã operationẽ, vnde ſi quis cõſideraret
intellectũ diuinũ nõ cõſiderãdo actũ ei⁹ vel
operationẽ, ſed conſideraret illũ per modũ
actus primi, & quatenus intellectus eſt, &
potentia potens elicere ſuũ actũ: adhuc tñ
conſideraret illũ taliter determinatũ ad ſuã
operationẽ determinatione fundata in ipſa
natura intellectus, & ratione formali illius,
quod talis intellectus nõ indigeret proprio
ſuo actu, vt potẽtia determinata diceretur:
at vero volũtas nõ ita ſe habet, nã ſi quis cõ
ſideraret voluntatẽ diuinã nõ cõceptu pro
prio (ideſt) vt eſt voluntas diuina, ſed tantũ
quatenus voluntas eſt, ſi nõ conſideraſſet il
lam eſſe actum puriſsimũ, ſed per modũ no
ſtræ voluntatis eſſe potentiã nõ coniunctã
ſuo actui, in illo caſu teneretur cõſiderare il
lam potentiã nõ determinatã ad ſuã opera-
tionẽ, quia teneretur conſiderare illã cũ ſua
formali ratione intrinſeca qualis eſt liber-
tas, quæ cõſiſtit in illa non determinatione
potẽtiæ actiuæ, vel ꝓductiuæ. Nec ex hoc
dicẽda eſſet volũtas diuina potẽtia indeter
minata, præcipuè indeterminatione poſiti *Nota hoc.*
ua, ſed tantũ, non determinata, nec ſequitur
nõ eſt determinata, ergo eſt indeterminata
qa nõ bene infertur cõſequens ex antecedẽ
ti, ſed in ferendũ eſſet non eſt determinata,
ergo eſt nõ determinata, neq; ex hoc ſequi
tur, ergo eſt indeterminata, qa volũtas diui
na in hoc diſtinguitur ab intellectu diuino,
quatenus intellectus diuinus eſt potẽtia na
turalis, & voluntas potentia libera quod in
tellectus diuinus eſt potentia determinata,
& non determinans ſe ad ſuã operationẽ: at
vero voluntas diuina eſt potentia determi
nans ſe ad ſuam operationẽ, & ob hoc non
eſt dicenda determinata, neque etiam inde
terminata, ſed ſe ipſam determinans, & pro
pter hoc doctor ibi fundat libertatẽ volun-
tatis in hoc quod volũtas delectabiliter, &
eligibiliter elicit ſuũ actum. Delectabiliter
quaſi dicat, potentia naturalis, vellit, nolit,
tenetur producere, & producit ſuũ actũ, at
vero potẽtia libera volũtariè cõplacenter,
& delectabiliter cũ ipſe actus voluntatis ſit
actualis cõplacentia. Eligibiliter, id eſt, ꝙ
volũtas ita producit ſuũ actũ ac ſi prius cõ-
ſultaret, vel prius imperaret intellectui, in-
ueſtigaret de actu illo, eſſet ne ſibi cõueniẽs
an nõ. Quãuis enim volũtas neceſſariſsimè
operetur, nõ tamẽ tollitur ab illa iſte mod⁹
operãdi, qa taliter operari perfectio eſt ip-
ſius volũtatis. Non tñ ꝙ voluntas ad quam-
cunque eius operationẽ indigeat tali cõſul
tatiõe, præcipuè volũtas diuina & maximè
in productione Spiritus ſancti, vbi eſt iſta
formalis, & intrinſeca libertas cũ ſit produ-
ctio maximè volũtaria, quia à volũtate eli *Nota in*
cita, in tali tũ productione eſt volũtas libe- *quo conſi-*
ra, & nõ determinata prout intelligitur an- *ſtat ratio*
te ipſam

libertatis intrinſeca. te ipſam productionem, nec etiã indeterminata cũ ſit actus puriſsimus, ſed ſe ipſam determinans; in quo tota ratio libertatis cõſiſtit. ¶ Diſtinguitur etiã voluntas diuina, à voluntate creata (inter alia) penes hoc, quod voluntas diuina cum ſit actus puriſsimus nunquã eſt dicenda indeterminata ex parte ipſius potẽtiæ, quia quicquid Deus vult, & in futurũ volet ab æterno voluit, nec poteſt volũtas diuina mutari de non volente in volentẽ, ſolum tamẽ eſt mutatio in obiecto volito, & tunc qñ obiectũ volitum eſt præteritũ, voluntas diuina dicitur determinata reſpectu illius, nõ ab aliqua determinatione reali, quæ inſit illi, quæ antea non in eſſet, ſed à determinatione reali quæ erat in obiecto volito, & à quadã relatione ratiõis in ipſa volitione diuina; Vnde de volitione diuina poſſumus dupliciter loqui, vno modo ſecundũ ſuũ eſſe abſolutũ; & ſic ſemper omnino eadẽ eſt ſimpliciter inuariabilis, & immutabiliter ſe habens: ſecũdo modo quatenus cõſideratur tranſiens ſuper iſtud, vel illud obiectũ: & tunc denominatur denominatione obiecti, ſi obiectum determinatũ eſt, & voluntas diuina reſpectu illius obiecti determinata dicitur. Si autẽ obiectũ præſens eſt, & voluntas diuina ſe ipſa determinãs dicitur, ſi autẽ obiectum futurum eſt, & nõ habet eſſe determinatũ, ſed determinabitur, & voluntas diuina reſpectu illius obiecti, & quaſi conſideratur ſuper illud tranſiens, dicitur non determinata, ſed quod determinabitur. At vero cum nunc æternitatis ſemper ſit Deo præſens, ideo volitio diuina, quæ nunc æternitatis menſuratur, habet eſſe præſens ſemper Deo, & per cõſequens volũtas habet ſe ad illam vt ſemper ſe determinans in illa volitione, & per illã. At vero voluntas creata cũ ſit ſeparabilis ſecundũ rem à ſuo actu, per ſuũ actũ eſt determinans ſe, nõ ſolũ nõ determinata, ſed indeterminata, & ſic libertas volũtatis creaturæ fundatur in determinatione illa cũ indeterminatione poſitiua præcedenti.

4. Notab. ¶ Quartò eſt notandũ diſcrimen eſſe inter D. Tho. & Doct. circa naturã voluntatis in ordine ad ſuos actus, nã D. Tho. diſtinguit voluntatẽ in voluntatẽ, vt naturã & volũtatẽ, vt potẽtiã & volũtati vt naturæ tribuit actum naturalem, voluntati autem vt potẽtiæ tribuit actum liberũ. Vnde docet quod voluntas Angeli ad duo eſt determinata, nempe, & ad proſequutionẽ boni, & ad propriã felicitatẽ quę finis naturalis vocatur, ab his tñ duobus nõ põt volũtas per actũ cõtrariũ auerti. At vero ad alia indeterminata eſt, ſupernaturalẽ beatitudinem, & ad illa media, quæ nẽpe ad non habẽt neceſſariã cõnexionẽ, cũ fine naturali, & ad oĩa etiã, quæ pertinẽt ad finẽ ſupernaturalẽ, nã quãuis principia moralia neceſſario cognoſcant, ſicut & ſpeculatiua, tñ circa particulare agibile, nõ eſt neceſſario determinatũ iudicium hominis, vel Angeli, ac proinde manet in eius volũtate libertas, cũ indifferentia intellectus, vnde quãuis iudicia ſpeculatiua in Angelo (etiã circa res particulares) ſint determinata in Angelo, non tñ iudiciũ practicũ, ſed liberũ eſt, & primũ quidem neceſſum erat ad perfectionẽ intellectus, vt omnia clarè, ac determinatè cognoſceret: ſecundũ vero cõueniebat libertati volũtatis, vt in his in quibus non erat ſita ſumma perfectionis libere duceretur. Vnde ad finem naturalẽ oportebat determinatã eſſe, non autẽ ad finẽ ſupernaturalẽ, qui cũ excẽdat naturæ facultatem nõ eſt imperfectionis, ſi ad illud nõ inclinetur. Quod ſi quæras vnde prouenit, quod cum cognitione ſpeculatiua determinata intellectus eſſet indifferentia voluntatis circa obiecta inferiora, Reſpõdetur quod quãuis intellectus iudicet hoc eſſe bonũ, non tñ iudicat eſſe ſibi neceſſariũ. ¶ At vero Doctor quãuis diuidat voluntatẽ in naturã & potentiã non tñ tribuit illi duplicẽ actum, nã voluntas (vt natura) non habet aliquẽ actũ elicitũ ſed tantũ dicit propenſionẽ & inclinationẽ; ſicut & graue ad ſuũ centrũ, & vnaquæque natura ad ſuam propriã perfectionẽ, & cum talis inclinatio nõ ſit actus voluntatis quãuis volũtas ſit determinata ad illã nõ tñ eſt determinata in ordine ad aliquẽ actum eliciendũ, quia quamuis reſpectu felicitatis naturalis ſit determinata quo ad ſpecificationẽ, ex eo quod nõ põt miſeriã appetere manet tñ reſpectu propriæ felicitatis liberã quo ad exercitiũ, cũ poſsit elicere & nõ elicere, & quãuis neceſſario eliceret, eſſet neceſsitas quæ cõſequeretur, & cõſequenter ſe haberet ad actũ ipſius volũtatis, non tamen antecedenter (vt diximus ſupra) ad ipſum actum voluntatis; & ſic voluntas in ordine ad ſuum actum eliciendum vel elicitum quandiu actus durat ſemper conſideratur vt potentia ſecundum Doctorem; & per conſequens, vt libera, & nunquam vt natura, & potentia determinata.

¶Vltimò eſt notandum, φ ratio liberi arbi
trij, & ratio libertatis quantū ad exercitiū
in noſtra volūtate eſt indifferētia rationis,
& intellectus, quatenus intellectus iudicat
hoc melius eſſe illo, vel magis ſibi cōueniēs
& in volūtate Angeli, ſi ſecundū ſentētiam
D. Tho. loquamur (tenentes Angelū non
poſſe mutari ex oppoſito in oppoſitū, quia
ſi ſemel aliquid eligit ſemper manet in illa
electiōe, nec pōt oppoſitū eligere) conſide
rat mutabilitas in libero arbitrio quatenus
electionē ipſam (quam modo habet) potuit
nō habere, etiā ex parte actus, ac per conſe
quēs aliter ſe habere in ſe ipſo, quā modò ſe
habet. At vero in Deo, quāuis nō poſsit ali-
ter ſe habere voluntas diuina modo, quam
prius, quatenus tamen illa volitio includit
libertatem ad faciendum hoc, vel illud, ad
faciendum hoc, & non faciendum ex perfe
ctiſsima ratione ipſius voluntatis, & ex in-
differentia intellectus diuini, non quatenus
intellectus diuinus eſt, ſed ex indifferentia
quæ reperitur in obiecto iudicato ab intel-
lectu diuino eſſe indifferēs ad hoc vel illud.
Ideſt, quāuis intellectus diuinus ſemper ha
beat omnino eandem intellectionem nec
poſsit eſſe in potentia, ad aliam, & aliam,
nihilominus tam ex hoc quod iudicat ali-
quod obiectum eſſe taliter neceſſarium ad
iſtum finem, & illud obiectū magis, vel mi-
nus neceſſariū quam prædictum; ex indiffe
rentia iſtorum obiectorū denominatur in-
tellectus diuinus quantum ad iudicium pra
cticum indifferens, & tunc voluntas diuina
liberè tranſiēs ſuper illa obiecta eligit iſtud
magis quam illud, & ſic ratio liberi arbitrij
non eodem modo ſumitur in nobis, in An-
Vide infra gelis, & in Deo, nā quanuis ſecundū Docto
Diſputa- rem tenearis fateri, Angelum poſſe mutare
tione 17. propoſitū ex natura ipſius Angeli & velle,
quæſt. 7. quod antea noluit, & modo velle, quod an-
tea odio habuit, non tamen eſt tanta muta-
bilitas in Angelo, quanta in homine.

Prima cō- ¶Prima concluſio. In Deo eſt liberum arbi
cluſio. trium. Hæc concluſio probatur in primis,
nam Sancti & Doctores ex illo loco, Facia
1. Proba. mus hominem ad imaginē, & ſimilitudinē
noſtrā, & præſit piſcibus maris, & volatili-
bus cęli &c. Et ſtatim ſubdit, Creauit Deus
hominē ad imaginē ſuam, ad imaginem Dei
creauit illū. Vbi docent hominem ex eo ad
imaginē Dei factum eſſe quod per liberum
arbitrium libere agit, quaſi Iudex & Domi
nus ſuarū actionum, ergo & Deus erit liber
reſpectu ſuarū actionū. Patet ſequela, nam
imago, & in quo homo Deo aſsimilatur eſt
in libertate, & dominio ſuarum actionum.

¶Secundò. In homine eſt liberū arbitrium, *Secunda*
ergo & in Deo. Probatur ſequela, nā ſi pri- *ratio.*
ma cauſa ageret naturaliter nulli eſſent ef-
fectus contingentes in rerū natura, vt latè
oſtendimus in primo Diſput. 4. quæſt. 3.

¶Tertiò probatur prædicta prima conclu- *Tertia ra-*
ſio. Si aliqua ratione nō eſſet ponendum in *tio.*
Deo liberū arbitriū, maximè quia liberum
arbitriū eſt reſpectu illorū de quibus eſt cō
ſilium: ſed in Deo non eſt conſilium: nam
conſilium vocatur inquiſitio rationis, &
Ariſtotel. 3. Ethicorum. capit. tertio. di-
xit quod electio eſt appetitus præconſilia
ti, & per conſequens videtur quod cum in
Deo nō reperiatur talis inquiſitio, nec etiā
videtur quod poſsit reperiri conſilium. Cō
ſequens tamē hoc falſum eſt, quia vt docet
D. Tho. 1. 2. quæſt. 14. arti. 1. in ſolut. ad. 1.
conſilium duo importat, nempe, & inquiſi
tionem de rebus dubijs, & ſententiam fer-
re, & præcipere de ordinandis in fine, quo-
rum rectam rationem habet conſilians, &
quanuis conſilium primo modo Deo non
conueniat, bene tamen ſecundo modo, præ
cipuè, quia D. Thom. 1. par. quæſt. 22. art.
1. ad primum. docet quod ipſa ratio rerum
agendarum dicitur in Deo conſilium, non
propter inquiſitionem, ſed propter certi-
tudinis cognitionem, ad quam conſiliantes
inquirendo perueniunt. Vnde D. Paul. ad
Epheſ. 1. loquens de Deo dicit, quod ope-
ratur omnia ſecundum conſilium volunta-
tis ſuæ. Cum igitur conſilium (quatenus di-
cit determinationem conſilij, & ſententiā,
ſiue iudicium practicum de medio, quod ſe
cundum ſe non habet neceſſariam conne-
xionem cum fine) neceſſario ſit ponendum
in Deo, ergo ſimpliciter, & abſolutè dicen-
dum eſt, in Deo eſſe liberū arbitriū. Patet
ſequela: quia vbi eſt conſiliū ſecūdū aliquā
eius rationē, ibi eſt libertas arbitrij. ¶Cōfir
matur. Nam inquiſitio in cōſilio (reſpectu
mediorū qđ ſecundū ſe nō habēt neceſſariā
cōnexionē cū fine) prouenit ex imperfectio
ne intellectus creati, ſententia vero, & iudi
ciū de tali medio (quod ſecūdū ſe nō habet
neceſſariā cōnexionē cum fine; ſine eo φ di
cat reſpectū ad inquiſitionem) prouenit ex
ſumma Dei perfectione, ergo cū omnis im
perfectio ſit à Deo auferēda & omnis perfe
ctio tribuēda, auferēda eſt à cōſilio diuino

inqui-

inquiſitio,& tribuenda inquiſitionis perfecta determinatio. Cũ igitur in Deo ſit cõſiliũ,quarũ ad perfectã determinationẽ qua determinat hoc mediũ cõducere ad finẽ cõſequendũ,nõ vero illud,licet iſtud, & illud nõ habeãt neceſſariã cõnexionẽ cum fine, erit etiã in Deo (propriè & formaliter loquendo)liberum arbitrium.

Quarta ratio. ¶ Vltimò probatur ex illo D. Auguſt. libr. de Correctione & gratia, vbi dicit Deo magis ad ſuam omnipotentiſsimam bonitatem pertinere,& de malis benefacere, quam mala eſſe non ſinere, & ſic ordinauit Angelorum & hominum vitam,vt in ea prius oſtẽderet quid poſsit liberum arbitrium,& deinde quid poſſet gratia beneficij. Ex quibus verbis manifeſte patet, quod in Deo eſt ratio prudentiæ,& prouidentiæ, & per conſequens libertatis arbitrij.

Secunda conclu. ¶ Secunda concluſio, in Angelis ponẽdum eſt liberum arbitrium. Hanc concluſionem ponit Alexand. vbi ſupra artic. 1. quam etiã docet D.Thom. 1. par. q. 59. arti. 3. & ſecundo contra gentes, c. 48. & de veritate. q. 23. artic. 1. & q. 24. art. 2. & 3. & de malo, q. 16. attic. 5. & probatur, nam voluntas Angeli non eſt determinata ad media, quæ non habent neceſſariam connexionem cum fine, neque quoad exercitium, nec quo ad ſpecificationem, ergo voluntas Angeli reſpectu illorum eſt libera, & intellectus Angeli eſt indifferens, poteſtque habere conſultationem,& inquiſitionem, præcipuè, quia (vt diximus ſupra) intellectus Angeli eſt diſcurſiuus etiam in ſententia aliquorum Thomiſtarum reſpectu rerum ſupernaturaliũ præcipue quia D.Thom. q. 113. artic. 8. vbi loquẽs de pugna bonorum Angelorum dicit, quod in pleriſq; rebus cognoſcere non poſſunt, quid ordo diuinæ ſapientiæ habeat, niſi Deo reuelante, & idcirco neceſſe habẽt, ſuper ijs ſapientiam Dei conſulere, ergo cũ in Angelis propriè, & formaliter ſit conſilium, erit propriè, & formaliter liberum arbitrium. ¶ Ex quo loco D.Thom. facile probatur in Angelis ſaltim reſpectu rerum ſupernaturalium eſſe diſcurſum cum ſit inquiſitio, & per conſequens quod Angeli intellectus eſt ſimpliciter diſcurſiuus.

Tertia concluſio. ¶ Vltima concluſio. In homine verè, & formaliter eſt liberum arbitrium. Hæc concluſio eſt de fide contra Lutherum dicentem, liberum arbitrium hominis eſſe titulum ſine re. Probatur tamen, nam voluntas hominis mutari poteſt, & mutatur, cum quod heri voluit, hodie non vult, & quod modo vult, ſtatim nolit, & ex parte intellectus habet in differentiam poſitiuam, & indiget maxima inquiſitione, cum inter intellectus ſit imperfectior, ergo.

¶ Reſpondetur argumentis. Ad primum reſpondet Alexand. quod illa diffinitio liberi arbitrij propriè eſt liberi arbitrij prout in homine, in quo remanet electio boni per gratiam,& mali per ſe, ſi verò ſumatur communiter ad liberum arbitrium in Angelo, ſecundum hoc conuenit Angelo ratione primarij ſtatus, tũc enim potuit eligere bonũ gratiam aſsiſtente,& malum gratia deſiſtẽte, ac ſi dicat Alexã. volũtas Angeli quãuis eſſet informata habitu charitatis & gratiæ, exiſtẽs in actu primo potuit elicere actum conformẽ inclinationi ipſius gratiæ, & hoc eſt elicere actũ gratia aſsiſtẽte,& potuit elicere actũ contrariũ inclinationi ipſius gratiæ,& hoc eſt, ꝙ dicit gratia deſiſtente, vnde quãuis Angel⁹ eſſet adeo inflexibilis, vt poſt quam ſemel cœpit aliquid velle, non poſsit contrariam habere volitionem, adhuc tamẽ liberrimus eſt, quatenus exiſtẽs in actu primo, potuit in illam, quam cœpit, & in aliam illi oppoſitam operationem exire. *Reſponde. argum.*

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundum reſpondetur, concedendo ſequelam, & ad probationem dicitur, hanc eſſe perfectionem voluntatis diuinæ, quod attingat à fine vſque ad finem fortiter, diſponens omnia ſuauiter, & quod immutabiliter exiſtens omnia mutabilia gubernet, determinans in ordine ad aliquem finem conſequendum medium, quod ex natura ſua non eſt determinatum, & in hoc conſiſtit ratio liberi arbitrij in Deo iuxta id quod diximus in prima concluſione. *Ad confir.*

¶ Ad confirmationem reſpondetur in Deo reperiri conſilium, non quantum ad conſultationem,& mediorum inquiſitionem, ſed quantum ad determinationem ſententiæ. *Ad tertiũ.*

¶ Ad tertium reſpondetur concedendo maiorem, & negando minorem, & ad probationem dicitur, quod Angeli, ſiue boni, ſiue mali, ſemper liberi manent in illis actibus, in quibus viam finierunt, vnde quamuis de malis Angelis dicatur vere illud Pſalm. Superbia eorum qui te oderunt aſcẽdit ſemper, nihilominus tamẽ talis ſuperbia, vel ſuperbus actus libere elicitur ab Angelo, quia Angelus malus delectabiliter, & elegibiliter elicit illum, quamuis immobiliter illi ad-

hæreat, vnde D.Thom. 1.p. quæſt. 64. arti. 2. in ſolutione ad tertiũ, aſſerit quod in diabolo manet adhuc peccatum, quod primò peccauit, quantum ad appetitum, licet non maneat quantum ad hoc, quod credat ſe poſſe obtinere, quod appetit: ſicut ſi aliquis credat, ſe poſſe facere homicidium, & velit facere poſtea tamen poteſtas faciendi ei auferatur, nihilominus tamen poteſt manere, in eo voluntas, & affectus homicidij, vt velit feciſſe, & facere, ſi poſſet.

QVÆSTIO III.

Vtrùm liberum arbitrium ſit æque in Angelo, & in homine.

Primum argum. PRO parte affirmatiua probatur, primo, nam ratio liberi arbitrij ſumitur penes rationẽ imaginis; ſed homo, & Angelus æque portant imaginem Dei, ergo & libertas arbitrij æque reperitur in Angelo, & homine. Maior eſt Diui Bernardi diſtinguentis inter libertatem cõſilij, & complaciti, & libertatem arbitrij. Nam libertas conſilij, & complaciti attenditur, penes rationem ſimilitudinis, libertas verò arbitrij, penes rationẽ imaginis, minor autem probatur, quia Angelus non habet rationẽ imaginis per hominem, nec homo mediante Angelo, ergo æquè cõuenit vtrique.

Secundum argum. ¶ Secundo. Libertas fundatur in voluntate naturæ intellectualis, ſed habere voluntatẽ vel eſſe naturam voluntariam, & non cogibilem æquè conuenit homini, & Angelo, ergo.

1. Notab. ¶ Pro explicatione huius quæſt. eſt aduertẽdum libertatem eſſe triplicem, prima eſt, libertas à coactione ſiue neceſsitate. ¶ Secũda eſt à peccato, iuxta illud 2. ad Corinth. 3. vbi ſpiritus Domini ibi libertas, & Ioan. 8. ſi filius vos liberauit verè liberi eritis. Tertia libertas eſt à miſeria, iuxta illud ad Roma. 8. ipſa enim creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei.

2. Notab. ¶ Secundò eſt notandum, quòd facultas in rationali creatura eſt duplex. Altera quæ ſequitur voluntatem in quantũ eſt voluntas, altera verò quæ ſequitur naturam creaturæ rationalis. Prima facultas cõuenit voluntati quatenus eſt potentia libera, & ſecundũ hanc facultatem dicimus, quod poteſt velle natura rationalis, & non velle, & quod poteſt velle hoc & eius oppoſitum: iuxta illã diſtinctionem libertatis in libertatem contrarietatis, & contradictionis. Facultas autẽ quæ ſequitur naturam explicatur per hoc, ꝙ natura ſimplicior poteſt facilius exire in ſuum actum, quam illa quæ minorem immaterialitatem habet, & ſic dicimus, quod Angelus facilius poteſt exire in actum volendi, quam homo, & per conſequens, facultas exeundi in actum, maior eſt in Angelo, quam in homine.

1. Notab. ¶ Tertio eſt notandum, quod quanuis voluntas diuina ſibi ſufficiat ad exeundum, & producendum in eſſe quodcunque vult, & omnibus voluntatibus præſideat, cum volũtate Angeli, & hominis ſint illis ſubiectæ nec ipſæ ſibi ſufficiant ad ſuas operationes, præcipuè ſupernaturales, ſed diuina indigeãt voluntate, vel per auxilium, vel per gratiam illas adiuuante, nihilominus tamen ſi conſiderentur prædictæ voluntates quantum ad hoc, quod eſt cogi poſſe, vel non cogi, quælibet eſt ita libera, ſicut & alia.

Prima cõcluſio. ¶ Prima concluſio. Libertas arbitrij quantũ ad coactionem æquè conuenit Angelo, & homini. Hæc concluſio probatur, quia ratio voluntarij, æquè cõuenit Angelo, & homini, ergo & libertas, patet ſequela quia ratio voluntatis conſiſtit in libertate. Confirmatur. Sicut nõ poteſt cogi Angelus vt bene, vel male faciat, ita nec poteſt cogi homo, vt bene, vel male faciat, ergo ſicut Angelus eſt liber à coactione, ita & homo.

Secunda conclu. ¶ Secunda concluſio. Libertas à corruptione, non æquè reperitur in homine, & Angelo. Hæc concluſio patet ex eo, nã Angelus non eſt corruptibilis, homo autẽ corruptibilis eſt, ergo non æquè conuenit incorruptibilitas Angelo, & homini.

¶ Tertia Concluſio. Libertas à miſeria non æquè reperitur in homine, & Angelo. Hæc concluſio patet, nam ſi conſideremus hominem vt à beatitudine ſeparatum, quàm pluribus miſerijs eſt repletus, iuxta illud Iob, homo natus de muliere breui viuens tempore repletur multis miſerijs.

¶ Argumenta in principio probant concluſionem.

DISPV-

DISPVTATIO XIIII.

DE DILECTIONE NATVRALI Angelorum: Continet tres Quæſtiones.

PRima, *Vtrùm in Angelis ſit naturalis dilectio.*

Secunda, Vtrùm naturalis dilectio qua Angelis ſe ipſum diligit, ſit neceſſaria quantum ad ſpecificationem, & quantum ad exercitium.

Tertia, Vtrùm Angelus naturaliter prius diligat Deum, quam ſe.

QVÆSTIO I.

¶ *Vtrùm in Angelis ſit naturalis dilectio, & electiua.*

Primum argum. PRO parte negatiua eſt primũ argumentum, ſi eſſet in Angelis dilectio naturalis, talis eſſet recta, vel non recta, ſi eſt recta, eſt dilectio charitatiua, ſi eſt non recta eſt inordinata, & peccatum, neutrum autem poteſt dici de Angelo, cum de illo non poſsit dici, quod ex natura ſua habeat charitatiuam dilectionem, nec peccatum, ergo neque quod in illo ſit dilectio naturalis.

Secundum argum. ¶Secundò, vel reſpectu talis dilectionis Angelus eſt agens naturale, vel liberum, ſi eſt agens naturale, ergo nõ ſeipſum diligit, nec mouetur à ſe reſpectu talis dilectionis, cum agentia naturalia habeant naturam ab alio determinatam ad ſuam operationem, & ſic communiter docetur, quod grauia, & leuia mouentur à generante, ſi autem ſunt agentia libera, poſſent igitur Angeli ceſſare à dilectione ſui, & per conſequens, non ſeipſos diligere: conſequẽs eſt falſum, quia dilectio ſequitur cognitionem, ergo cum Angeli nõ poſsint nõ intelligere ſe, nec etiam poſſunt non diligere ſe.

Tertium argum. ¶ Tertio, quod Angeli non habeant dilectionem electiuam probatur. Illam non habent reſpectu ſui, nec reſpectu aliorum; ergo. Probatur antecedẽs, nam reſpectu ſui habent dilectionem naturalem, ergo non dilectionem electiuam. Probatur ſequela nam dilectio electiua in hoc diſtinguitur à naturali, quod naturalis determinata eſt, electiua vero libera. Et Confirmatur: nam cum intellectus Angeli ſemper ſit determinatus in ſuis iudicijs, nullamque poſsit habere indifferentiam, neque voluntas aliquam poteſt habere electionem, & per conſequens, nec in Angelis poteſt eſſe dilectio electiua. Confir.

¶ Pro explicatione huius. q. eſt primo notandũ cum Doctore in. 4. diſtin. 49. quæſt. 10. litera. A. quòd in voluntate duplex eſt appetitus, ſcilicet naturalis, & liber. Appetitus naturalis eſt ipſamet potentia voluntatis, quatenus dicit ordinem ad ſuã propriã perfectionem, & talis naturalis appetitus non eſt actus aliquis à voluntate elicitus, ſed tantum inclinatio quædam, & propenſio: quæ propenſio, & inclinatio in quacunque natura reperitur reſpectu ſuæ propriç dilectionis, & ſuç vltimç perfectionis. In graui, reſpectũ loci deorſum, in leui, reſpectu loci ſurſum, & per conſequens reſpectu illorum, quæ dicunt intrinſecum ordinem ad illam vltimam perfectionem: quare motus deorſum dicitur graui naturalis propter neceſſariam cõnexionem quam habet, ad hoc quod graue ſuam vltimam perfectionem adquirat, & talis appetitus in voluntate non eſt magis actus elicitus, quam in lapide, ſed eſt inclinatio ad propriam perfectionem ſuam, ſcilicet, volũtatis, ſicut in alijs nõ habentibus appetitum liberũ, & de illo appetitu loquitur Philoſophus 1. Phyſ. text. 81. dicens quod materia appetit formam, & vniuerſaliter imperfectum ſuam perfectionem, & iſto appetitu naturali docet doctor, vbi ſupra quod voluntas neceſſario, & perpetuò, & ſummè appetit beatitudinem, & hoc in particulari, quia natura non poteſt remanere natura, quin ad ſuam perfectionẽ inclinetur, vnde ſi tollis illam inclinationẽ, tollis naturam, cum igitur appetitus naturalis non ſit, niſi inclinatio talis: & beatitudo cuiuſcunque naturæ ſit vltima eius perfectio, natura appetens beatitudinem naturaliter, 1. Notab.

liter, neceſſario debet appetere illam. Ex quo prouenit illi, φ ſummè appetat, quia cum ſumma inclinatio ſit ad ſummā perfectionem, & beatitudo ſit ſumma perfectio naturæ beatificabilis, erit igitur, & ſummus appetitus in natura reſpectu illius. Præcipuè quia in cuiꝰ poteſtate nō eſt tēdere, vel nō tendere, nec in eiꝰ poteſtate eſt remiſſe tendere, ergo ſi voluntas, (vt natura,) neceſſario determinatur ad appetendam beatitudinem, cum non poſsit non appetere illam, ſummè appetit illā. Quod autem beatitudinem appetat in particulari, ex eo probat Doctor, quia talis appetitus eſt ad perfectionem intrinſecam realem, qua voluntas perficitur, ſed perfectio realis non eſt aliquid vniuerſale, qua voluntas perficitur, ſed particulare, ergo. Qualiter autem materia appetat formam, & ſit naturaliter determinata ad illam, & in potentia neutra reſpectu cuiuſcunque formæ ſpecificæ diximus late in primo diſputatione prima, & quomodo ſit in homine naturalis inclinatio ad Deū clare viſum in natura eleuata quia reſpectu talis naturæ Deus clare viſus eſt propria eius beatitudo, & vltima perfectio, nō autem reſpectu naturæ in puris naturalibus cōditæ quia reſpectu illius Deus clare viſus nō eſſet perfectio realis, nec vltima eius beatitudo, cum beatitudo hominis in illo ſtatu non conſiſteret in Deo clare viſo vide in primo diſputat. 1, q. 8.

2. *Notab.* ¶ Secundò notādum eſt cū Doctore vbi ſupra, litera. F. quod nullus actus neceſſario aufertur ab aliqua potentia, niſi propter determinationem, eius ad oppoſitū, ſicut verbi gratia ab igne neceſſario aufertur frigiditas, quia neceſſario determinatur ad calorē.

Primum Corol. ¶ Ex quo infertur, quod ab illa potētia quæ non eſt determinata ad aliquem actum, non aufertur actus illi oppoſitus, & per conſequens quod ſi aliquomodo eſt determinata, quod tantum aufertur oppoſitus actus ſecundum modum illius determinationis. Vnde cum voluntas neceſſario appetat beatitudinem, appetitu naturali, nullatenus poteſt habere inclinationē reſpectu actus oppoſiti tali beatitudini.

Secundum Corol. ¶ Ex quo infertur ſecundo, quod cum voluntas in actu ſuo elicito ſequatur inclinationem ſuam, quod ſic determinatur ad volendum beatitudinem, & ad nolendum miſeriam, quod ſi eliciat aliquem actum circa iſta obiecta, neceſſario elicit actum determinatum volendi reſpectu beatitudinis, & nolendi reſpectu miſeriæ, non tamen abſolute determinatur ad vnum actum eliciendum, vel alium.

Tertia concluſio. ¶ Ex quo infertur tertio, quod quanuis voluntas nō poſsit nolle beatitudinem, nec poſsit velle miſeriam, non tamen neceſsitatur à beatitudine, & miſeria, taliter, quod reſpectu illorum ſit potentia naturalis, & non libera, quia voluntas reſpectu cuiuſcūque actus libera eſt, & à nullo obiecto determinatur, quia poteſt ſe ſuſpēdere ab omni actu oſtenſā beatitudine, & dato quod neceſſario actum eliciat reſpectu illius, ipſa tamen ſeipſam determinat, & non ab obiecto determinatur niſi extrinſecè.

3. *Notab.* ¶ Tertiò eſt notādū, φ libertas volūtatis eſt duplex, prima eſt libertas eſſentialis, & intrinſecas, ſecunda autē eſt libertas accidētalis, & extrinſeca. Libertas prima (cum eſſentialis ſit) eſt à voluntate inſeparabilis, iuxta illud D. Auguſt. voluntas aut libera eſt aut voluntas non eſt. Conſiſtit autem iſta libertas in hoc quod voluntas ſeipſam determinat ad producendum ſuum actum quod potentiæ naturali non contingit, cum ab authore naturæ ſit determinata & ab ipſo obiecto etiā determinatur, voluntas verò quia voluntas eſt, & talis naturæ, & conditionis à Deo inſtituta vt ſeipſum reſpectu cuiuſcū que actus determinet, quantumcunque ille actus neceſſarius ſit. Ideo ſemper libera in ſua operatione manet. Libertas autē extrinſeca alia contradictionis eſt, vel exercitij, alia contrarietatis, vel ſpecificationis, contradictionis, vel exercitij explicatur per actum contradictorium volūtatis, ſcilicet, per velle, & non velle, vnde voluntas illa quæ reſpectu alicuius obiecti poteſt habere iſtos actus (volo hoc, nolo hoc) dicitur libera libertate cōtradictionis, ſi autem eadem voluntas ſuo actu in obiecta contraria feratur, vti illa quæ dicit volo dulce, volo amarum, dicitur libera voluntate contrarietatis.

4. *Notab* ¶ Quartò eſt notandum, quod iſta libertas extrinſeca oritur prope ſemper ex indifferentia intellectus, non ſpeculatiui, ſed practici, vnde quanuis intellectus ſpeculatiuus eſſet determinatus in ſuis iudicijs, ſi tamen intellectus practicus eſt indeterminatus ſufficit ad hoc quod voluntas potiatur ſua libertate extrinſeca, & iuxta modum determinationis, vel indeterminationis intelle-

ctus

ctus practici oritur in voluntate libertas exercitij, vel ſpecificationis.

Primum Corol.

¶ Ex quo prouenit quod cū intellectus poſſit habere duo iudicia circa aliquam rem. Primum an ſit res vera, vel falſa, ſecundum an ſit conueniens vel repugnans fini intēto ab agente. Primum iudicium pertinet ad intellectum ſpeculatiuum, ſecundum autem ad intellectum practicum, vnde quanuis implicet, duo oppoſita ſimul eſſe vera non tamen implicat duo oppoſita ſimul eſſe conuenientia ad aliquē finem intentum ab agēte, & ſic poteſt contingere intellectum ſpeculatiuum eſſe determinatum, & intellectū practicum eſſe indifferentem, & cum voluntas in ſuis actionibus dirigatur ab intellectu practico hinc prouenit quod cum determinatione intellectus ſpeculatiui vtraque libertas extrinſeca poſsit ineſſe voluntati.

Secundum Corol.

¶ Ex quo prouenit ſecundo, quod cum intellectus practicus habeat determinatum iudicium circa beatitudinem appetendam, & miſeriam ſugiendam, quod voluntas reſpectu talium obiectorum babebit actum determinatū quo ad ſpecificationem, quia tamen intellectus practicus poteſt iudicare eſſe voluntati conneniens, vti ſua libertate quantum ad ſuſpenſionem actus, propoſita tamen beatitudine in communi, quia poſſet habere iſtos duos actus, Bonum eſt appetere beatitudinem, & bonum eſt voluntatem vti ſua libertate, & ſuſpendere actum. Ideò voluntas (ſequens iudicium practicum intellectus) poteſt alterum iſtorum actuum elicere, & hoc eſt liberam eſſe voluntatē cōtradictionis, at verò reſpectu Dei clare viſi oſtenſi ab intellectu, cum non poſsit habere intellectus iſtud iudicium, bonum eſt ſuſpēdere actum propter rectitudinem illius ſtatus beatifici, neque etiam voluntas poteſt habere iſtum actum, volo ſuſpēdere amorē: quia tamen talis actus conuenit illi propter rectitudinem talis ſtatus, & non poteſt voluntas non eſſe recta, ideo talis neceſsitas nō tollit libertatem contradictionis, quia voluntas ſemper manet eadem quātum ad ſua intrinſeca, & potens ex ſua natuta deficere, ſi rectitudo ſtatus non ineſſet. Vel dato quod ex vi illius obiecti neceſſario eliciat actum, erit adhuc libeta, quatenus per modum actus primi conſiderata, indifferens ex natura ſua manet ad eliciendum, vel non eliciendum, & ſolum ab extrinſeco obiecto neceſsitatur.

Prima concluſio.

¶ Prima concluſio. In Angelis reperitur amor, ſeu dilectio naturalis. Hæc concluſio communis eſt apud omnes & probatur primo, nam illud quod in rebus imperfectioribus dicit perfectionem, non includens imperfectionem, tribuendum eſt Angelo, ſed inclinatio naturalis, & dilectio natutalis reperitur in qualibet re imperfectiori, ſine aliqua impetfectione, ergo. Minor probatur, nam quælibet res naturaliter diligit ſe, & ſuam propriam perfectionem, natutaliterque inclinatur ad illam, cum omne imperfectum naturaliter appetat propriam eius perfectionem, ergo Angeli naturaliter appetūt ſuum eſſe, ſuamque eſſentialem perfectionē ſine qua eſſe non poſſunt, natutaliterque appetunt ſuam beatitudinem, ad quam tamquā ad vltimam perſectionem otdinantur.

Prima ratio.

Secunda ratio.

¶ Secundò dæmones habent naturalem dilectionem ſui, ergo & Angeli: Antecedēs patet, nam dæmones naturaliter fugiunt ſuam miſeriam, ergò naturaliter diligunt ſe, patet ſequela, nam odium alicuius ſupponit dilectionem, cum ex eo odio habeam aliquem, quia diligo me, vel alium, ergo ſi dæmones naturalitet fugiunt miſeriam, quam habent, naturaliter diligunt ſe.

Confir.

¶ Confirmatur. Dæmones naturaliter appetunt ſuam fœlicitatem, & beatitudinem ſuā in communi, ergo naturalitet appetunt, & diligunt ſe, antecedens, patet, nam beatitudo in communi non poteſt odio haberi.

Secunda conclu.

¶ Secunda concluſio. In Angelis eſt dilectio naturalis quantum ad actum elicitum. Hæc concluſio prabatur. In Angelis eſt amor ſequens rationē, & formam apprehenſam, ergo in Angelis eſt actus elicitus amoris. Probatur antecedens Angelus habet natutalem cognitionem ſui, ergo & naturalem dilectionem ſui.

Tertia concluſio.

¶ Tertia concluſio. Angelus actu elicito naturali dilectione magis diligit intenſiuè, & appreciatiue, Angelum ſibi ſimiliorem, & coniūctiorem, quam alium Angelum. Hęc concluſio probatur, nam amor fundatur in ſimilitudine, ergo naturalis inclinatio, qua Angelus ad diligendum alium Angelum inclinatur, quanto fundatur in maiori ſimilitudine, tanto magis inclinat Angelū ad diligēdum: ſed ſimilitudo fundata in eadem natura ſpecifica, verbi gratia, inter Angelos eiuſdē ſpeciei, & ſic inter propinquiores eſt maior ſimilitudo, ergo Angelus dilectione naturali (quæ nō ſequitur formam apprehenſam)

magis

magis diligit intenſiuè Angelum alium eiuſdē ſpeciei quam aliũ Angelum. *Confir.* ¶ Confirmatur, nam facilius quis diligit intenſe rem ſibi propinquiorem in natura tanquam ſibi magis proportionatam, quam aliam, quanuis perfectiorem habeat naturam.

Quarta concluſio. ¶ Quarta concluſio. Angeli dilectione appreciatiua magis diligunt Angelũ perfectiorem, quam imperfectiorem etiam ſibi magis coniunctum. Hæc concluſio, probatur, nam dilectio iſta ſequitur formã apprehenſam, ergo cum ſit dilectio ordinata, ordinate debet diligere ipſa diligibilia, ſed Angelus ſuperior eſt magis diligibilis quam inferior, ergo perfectiorem Angelum magis diligit appreciatiuè alium Angelum, quam imperfectiorẽ, probatur conſequẽtia, nam ſi maiori pretio diligeretur Angelus inferior, iam dilectio illa non eſſet ordinata, quia non ſequeretur rationem cognitionis. Quod ſi reſpondeas, quod ea quæ ſunt minoris pretij, & æſtimationis ſecũdum ſe ſolent quandoq; reſpectu alicuius maiori pretio haberi electione ordinata, quia iſti ſunt verbi gratia vtiliora, & magis neceſſaria, & ſic homo plebeius maiori pretio habet hominem ſibi ſimilem, quam hominem alium, etiam nobiliſsimum, quia ſibi non adeo neceſſarius eſt, neque illi illam vtilitatem adſert, quã alius homo plebeius, & ſicut ordinata æſtimatione iudicat iſtum hominem eſſe ſibi magis neceſſarium, ita naturali dilectione appretiatiua poterit magis diligere, non tantũ intenſiuè, ſed & appreciatiuè magis ſibi ſimilem, quam alium, etiam ſi ſit perfectioris gradus, & perfectioris ordinis, & ſic videtur dicendum ſimiliter in Angelis. Iſta tamen ſolutio non ſoluit difficultatem, quia quanuis in hominibus, quia indigentes ſunt, & ſeipſos mutuis ſuis actionibus adiuuant, hoc veritatem habeat, non tamen in Angelis. Quare ſi daremus etiã in hominibus hominem aliquẽ qui nullius hominis indigeret, vel dato ꝙ tã indigeret homo communis quam nobilis talem indigentiam ſuppleret, talis homo dilectione naturali teneretur plus diligere dilectione appreciatiua hominem nobilem, quam communem, ergo cum in Angelis non reperiatur talis indigentia ad ſuas operationes, naturales, tenetur diligere appretiatiuè magis Angelum ſuperiorem, quem inferiorem.

Primum argum. *Ad primũ.* ¶ Reſpondetur argumentis. Ad primum reſpondetur, cum Alexandro Alenſi vbi ſupra quæſtio.30.membro.1.articu.2.quod dilectio naturalis Angeli eſt ordinata ſecundum ſuum modum, ſed nõ peruenit ad ſummum ordinem ex ſe, nec dicitur inordinata, id eſt directe contraria ordini gratiæ, vel virtutis, vt inordinatum ſonet in contrarietatem reſpectu dilectionis gratuitæ, ſimul enim ſtare poſſunt, quod non eſt contrariorum, ſed inordinatũ poſſet dici, id eſt non ad ſummum ordinem pertingens ex ſe, & ſic diceret abnegationem perfectionis in ordine. Naturalis igitur dilecto Angeli eſt ordinata perfectè in ſuo genere, non tamen eſt totaliter ordinata, quia poteſt per charitatẽ amplius ordinari.

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod inclinatio naturalis, & dilectio naturalis, non eſt aliqua actio, neque aliquod conueniens naturæ per modum actus ſecundi, ſed tantum eſt ipſamet natura, quatenus dicit ordinem, & propenſionem ad aliquid tãquam ad propriam eius perfectionem, vnde communiter dicitur quod talis inclinatio ineſt naturæ per modum habitus, & non per modũ actus & ſic reſpectu talis inclinationis natura nec agit, nec agitur. Poteſt autẽ dici ipſam agere, quatenus reſpectu talis tendentiæ eſt in illa principium intrinſecum. Poteſt etiam dici ipſam agi, quatenus Deus (qui condidit talem naturam) tribuit illi talem inclinationem.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium reſpondetur negando antecedens, & ad probationem dicitur, quod tam reſpectu ſui, quã reſpectu aliorum dilectionem habet electiuam, & naturalem, quantum ad actum elicitum, vtrùm autem talis amor reſpectu ſui ſit liber, vel neceſſarius, quæſtione ſequente diſputabitur, vbi ad cõfirmationem reſpondebitur.

QVÆSTIO II.

¶ Vtrùm dilectio naturalis (qua Angelus ſeipſum diligit) ſit neceſſaria quantum ad ſpecificationem, & quantum ad exercitium.

Prima ſententia. DE hac re eſt prima ſententia quorũdam aſſerentiũ, quod dilectio naturalis Angeli qua diligit, ſe viuere, intelligere, & beatificare, non ſolum eſt neceſſaria, & naturalis quo ad

ad ſpecificationem, ſed etiam quo ad exercitiū. ¶ Pro explicatione tamen ſuæ ſententiæ aduertūt primo ꝙ in Angelo eſt duplex amor, ſcilicet, amicitiæ, & concupiſcentiæ.

1. Notan.

2. Notan. ¶ Secundo aduertunt, quod tria ſunt obiecta voluntatis Angelicæ, ad quæ terminatur amor amicitiæ ipſius Angeli, nēpe Deus Angelus ipſe, & homo, quatenus ſecundum animam rationalem attingit gradum naturæ intellectualis. Cætera autem bona particularia (quæcunque illa ſunt) poſſunt pertinere ad amorem concupiſcentiæ voluntatis Angelicæ, non autem ad amorem amicitiæ. Vnde ſi ſit ſermo de his bonis, an naturali dilectione diligantur ab Angelo, dicendū eſt, quod bona connaturalia ipſi Angelo, & quę maximè ad perfectionē eius ſpectant naturali amore concupiſcentiæ diliguntur, vt viuere, intelligere, & beatificari. Cætera autē bona particularia electiua dilectione amantur, quo circa, proportionabiliter loquendū eſt in Angelis in amore bonorum particularium, ſicut loquimur in hominibus.

3. Notan. ¶ Tertiò aduertunt, quod licet Deus per ſe, primo pertineat ad amorem amicitiæ Angelicæ, ſecundario tamen pertinet ad amorem concupiſcentiæ, quatenus ex illo Angelus poteſt participare fœlicitatem ſuam, & cætera bona particularia: Sicut etiā Deus amatur ab hominibus, non ſolum amore amicitiæ per charitatem, ſed etiam amore concupiſcentiæ per ſpem.

Primum argum. ¶ His poſitis probant ſuam ſententiam, primo, nam cognitio qua Angelus ſeipſum cognoſcit eſt neceſſaria, quo ad exercitium, cum Angelus ſit ſemper ſeipſum cognoſcēs & non poſsit ceſſare à tali cognitione, ergo, & dilectio qua ſeipſum diligit non ſolū eſt neceſſaria quo ad ſpecificationem, ſed etiam quo ad exercitium, cūm non poſ it ab illis ceſſare, Patet ſequela, qm̄ actū voluntatis debet eſſe proportionatus cognitioni per quam regulatur. Quod ſiquis reſpōdeat cū Ferrara, quod cognitio ſpeculatiua (qua Angelus ſeipſum cognoſcit) neceſſaria eſt, quo ad exercitiū, non autē cognitio practica ſui, qua iudicat ſeipſum eſſe diligendum, & amandum.

Impugnatio. Contra, non minorem proportionem habet, & connaturalitatem cum intellectu Angeli cognitio practica ſui, quam cognitio ſpeculatiua, ergo tam neceſſaria eſt cognitio practica ſui, atque ſpeculatiua cognitio. Patet ſequela quia tota neceſsitas fundatur in connaturalitate.

Confirm. ¶ Confirmatur, quia operatio illa (qua Angelus ſeipſum amat) eſt omnino proportionata ipſi voluntati angelicæ, & non eſt impeditiua cuiuſpiam alterius operationis, nullum enim generat faſtidium, nō ſatis delectat. Igitur nulla poteſt excogitari ratio, cur Angelus ceſſet à tali operatione.

Confirmatur. 2. ¶ Confirmatur ſecundo. Nam Angelus non poteſt deſiſtere ab operatione ſemel habita, niſi talis ſuſpenſio, & ceſſatio repræſentetur illi formaliter, aut virtualiter in ratione conuenientis, ergo cum nulla ratio conuenientiæ poſsit voluntati repræſentari ad ſuſpendendum propriū amorem, ſequitur non poſſe Angelum à proprio amore ceſſare.

Confirmatur. 3. ¶ Confirmatur tertio. Nam eo ipſo quo Angelus cognoſcit, & penetrat totam ſui perfectionem, videtur naturaliter reſultare iudicium quo iudicat amandam eſſe à ſe illam tā tam perfectionem, cui illa perfectio eſt connaturalis, & prorſus proportionata, ergo practica ſui cognitio, neceſſaria eſt in Angelo quo ad exercitium.

Secunda ſententia. ¶ Secunda ſententia eſt Ferrarienſis tertio, contra gentes ca. 109. Ibi, ſed circa hanc reſponſionem, occurrit dubium, vbi reſpondēs ad hoc argumentum, volitio ſequitur cognitionem, ſed Angelus ſemper ſeipſum actu intelligit, (vt patet de veritate, quæſt. 8. artic. 6. ad. 7.) ergo & ſemper ſeipſum diligit, ergo actus quo diligit ſe nunquā eſt liber, ſed ſem per concomitatur naturam, & eſt ſecundum naturæ inclinationem, ſicut nec cognitio qua ſeipſum cognoſcit, reſpōdet dicēs, reſpondetur quod intelligitur dictum ſancti Thomæ de cognitione ſpeculatiua, non autem de cognitione practicā, qua iudicat ſe eſſe amandum, & diligendum pro tunc, hāc autem cognitionem ſequitur voluntas; non autem ſpeculatiuam, vnde quod dicitur in quæſtionibus de malo quæſt. 16. art. 2. ad. 6. quòd volūtas Angeli ſemper vult, ſicut eius intellectus ſemper intelligit, non eſt intelligēdum circa vnum determinatum obiectū, ſed abſolute, quia ſcilicet, ſicut Angelus ſemper aliquid conſiderat, ſcilicet, modo vnum modo aliud, ita ſemper aliquid vult modo vnum, modo aliud. Poteſt autē iſta ſentētia Ferraræ probari, primo, nā libertas ad exercitiū manet in noſtra voluntáte, circa omne obiectum, in omni ſtatu naturæ ſed in Angelis eſt perfectior libertas, quam in nobis, ergo nullus actus amoris eſt neceſſarius quo ad exercitium. Maior eſt D. Th. de veritate quæſtio-

Primum argumentum.

Secundum argum.

quæſtione. 22. artic. 6. Secundò quia alias,
nullum poſſet inueniri peccatū in Angelis
in amore ſui, patet ſequela: ea quæ ſunt pe-
nitus neceſſaria, & alicui naturalia, ſunt ex-
tra genus moris, ſed Angelus potuit peccare
in amore ſui, ergo amor ſui eſt illi liber, &
per conſequens voluntas Angeli non eſt ne
ceſſaria quo ad exercitium in amore ſui.

Prima concluſio. *Prima ratio.*

¶ Prima concluſio. Angeli neceſſario dili-
gunt ſe dilectione naturali neceſsitate quo
ad ſpecificationem. Hæc concluſio commu
nis eſt, & probatur, quia Angeli non poſſunt
ſe odio habere, ergo naturaliter ſe diligunt
quo ad ſpecificationē, antecedēs patet quia
vnuſquiſque naturaliter appetit ſuum eſſe,
& ſuam cōſeruationē, ergo reſpectu ſui eſſe,
& conſeruationis nō poſſunt habere actum
elicitum oppoſitū inclinationi naturali. Se-
cundò. Si aliqua ratione poſſent ſe odio ha-

Secunda ratio.

bere, maximè, quia poſſunt mutare iudiciū,
quo practicè iudicant ſe eſſe à ſeipſis diligē-
dos, & habere iſtud iudiciū bonum eſt odio
nos metipſos habere, vel propriam miſeriā
appetere, ſed tale iudicium non poſſunt An
geli habere cū nullo modo miſeria, & odiū
ſui ipſorū poſsit habere rationē boni, ergo.

Confir.

¶ Confirmatur, nam ſi aliqui Angeli optāt
non eſſe, maximè dæmones, ſed iſti actu eli-
cito diligūt ſe, ergo, & reliqui. Probatur mi
nor, nam dæmones ex naturali amore ſui, &
appetitu beatitudinis in communi appetūt
non eſſe in tali ſtatu, in quo modo ſunt: qua-
re aliud eſt dicere, quod Angeli mali appe-
tant non eſſe, & aliud ꝙ appetūt non eſſe in
tali ſtatu, primū eſt falſum, ſecūdū eſt verū.

Secunda concluſio. *Prima ratio.* *Confir.* *Secunda ratio.*

¶ Secunda cōcluſio. Quāuis vtraq; ſentētia
de dilectione Angelorū quo ad exercitium
ſit probabilis, probabilior tamē mihi appa-
ret ſententia docēs, ꝙ nulla dilectio Angeli
eſt neceſſaria quantū ad exercitium. Hęc cō
concluſio probatur, nam libertas in Angelis
perfectior eſt quā in nobis, ſed libertas quo
ad exercitiū manet in noſtra volūtate circa
omne obiectū in omni ſtatu naturæ vt do-
cet D. Th. de veritate. q. 22. art. 6. ergo & in
angelis. ¶ Cōfir. Ideò in Angelis nō eſt liber
tas quo ad ſpecificationem in dilectione ſui,
quia nulla ratio poteſt inueniri boni in obie
cto cōtrario ſed in obiecto cōtradictorio (nē
pe in hoc ꝙ eſt ceſſare ab actuali dilectione)
poteſt Angel⁹ reperire aliquā rationē boni,
ergo poteſt Angelus ceſſare ab actuali dile-
ctione ſui. Probatur minor, quia poteſt An
gel⁹ iudicare melius eſſe vti ſua libertate nō
diligendo ſe, quā ſemper diligere ſe, quia in
hoc nulla ratio mali apparet, ergo quāuis an
gelus cognoſcat cognitione ſpeculatiua bo-
num eſſe diligere ſe, poterit etiam iudicare
iudicio practico, bonum eſſe, pro nunc non
habere actum dilectionis circa ſeipſum.

Secundo ratio.

¶ Secūdo. Si Angeli nō fuerūt liberi aliqua
libertate reſpectu dilectionis ſui, ergo non
potuerūt peccare in dilectione ſui. Patet ſe-
quela, quia peccatū in tantū eſt peccatū in
quantū eſt voluntariū. Cōſequens tamē fal-
ſum eſt. Probatur minor nā Angel⁹ in prima
operatione ſui nō poterit peccare, & nō po
teſt aliā habere operationē iuxta ſententiā,
D. Th. aſſerētis voluntatē Angeli eſſe immu
tabilē poſtquā aliquam operationē elicuit,
ergo nunquā potuit peccare. Patet ſequela,
quia nūquā potuit ceſſare ab operatione il-
la, quam ſemel habuit, & illa operatio in ſuo
principio fuit naturalis, & nō neceſſaria, er-
go ſemper fuit naturalis, & nō libera: patet
ſequela, quia nunquā dixit ordinē ad volun
tatē, & potentiam liberā: nam ſi aliquem or-
dinē aliquomodò dixit, maximè, quia poſt-
quā voluntas naturaliter elicuit illā, potuit
illā non conſeruare, ſed hoc nō, quia nunquā
potuit ceſſare ab illa operatione, ergo. Ad
hoc argumentū reſpōdet Ferrara, vbi ſupra
(quanuis noſtrā tueatur ſententiā) ꝙ ſiquis
vellet tenere quod act⁹ dilectionis (quo An-
gelus diligit ſe) ſit actus naturalis, tā quo ad
exercitium actus, quā quo ad eius ſpecifica-
tionē, haberet, primo dicere, quod in nullo
iſtanti Angelus qui peccauit habuit actum
peccati explicitè, & pure electiuū, ſed ſem-
per in ſuo actu naturali perſeuerauit, cū ſem
per eodem modo ſibi ſuum bonum naturale
fuerit præſentatum. ¶ Haberet ſecūdo dice
re, quod in ſecundo inſtanti (in quo boni cō
uerſi ſunt ad Deum) ſuus actus fuit interpre
tatiue electiuus, in quantum poterat ſe dili-
gere cū ordine ad Deū, eius & boni, & hoc
tenebatur facere, quod cum non fecerit per
electionē interpretatiuam peccauit. ¶ Habe
ret, tertio dicere, quod ſecundum iſtans in
quo peccauit, non fuit aliquod inſtans ſuo
actui intrinſeco, menſurans ipſum actū pec-
cati, ſed fuit inſtans extrinſecum, menſurās
ſcilicet, bonorū Angelorum electionem, in
quo, & ipſe debebat in Deum conuerti, niſi
forte diceretur, quod licet, non habuerit no
uum actum dilectionis ſuorū naturalium in
aliquo nouo inſtāti nulli actui intrinſeco, ha
buit tam nouum actū Imperij, eo modo quo
volun-

voluntati conuenit imperare, quo actu voluntas imperauit intellectui, vt intenſe, & exactè bona naturalia conſideraret: ex qua intenſa conſideratione ſequuta eſt intenſa dilectio naturalium, ex quo deinde ſequuta eſt inconſideratio ordinis ad Deũ, quæ fuit cauſa peccati, vt videtur velle S. Thom. in cap. ſequenti, & ſic dicitur peccaſſe in ſecundo inſtanti, menſurantis (ſcilicet) illud Imperium voluntatis, quia in illo tenebatur cum ſuorum naturaliũ dilectione etiam diligere Deum, vt obiectum beatitudinis ſupernaturalis. ¶ Ex hac tamen ſolutione videtur primo inferendum (ſi vera eſt ſecunda ſolutio) quod peccatum Angelorum fuit peccatum omiſsionis, nam ſi ex eo peccauerunt, quia tenebantur diligere ſe in ordine ad Deum, & non appoſuerunt illum ordinem, tale igitur peccatum fuit peccatum omiſsionis, patet ſequela, quia Angeli nõ peccauerunt, quia ſe dilexerũt, cum non poſsint non diligere ſe, nec liberè ſe dilexerunt, ſed naturaliter, ergo tantum peccauerunt quia non appoſuerunt ordinem quem tenebantur apponere, & per conſequens videtur peccatum omiſsionis, quia dilectio illa non potuit eſſe peccatum cum fuerit mere naturalis.

¶ Illud autem de Imperio voluntatis, non videtur vndequaque verum, nam intellectus Angeli reſpectu cognitionis ſui, eſt potentia naturalis non impedita, ergo agit quantum poteſt, & per conſequens æquè cognoſcit ſe, & ſua, & non magis minus ve intenſe, cum maior, vel minor intenſio procedat, vel ex eo, quod potentia non poteſt habere ſtatim omnem intenſionem actus, vel ratione alicuius impedimenti ex parte obiecti, ſed nihil eſt ex parte Angeli quod impediat intellectum eius vt in actu naturali non habeat ſtatim totam intenſionem, præcipuè ſtante voluntate, cauſa etiam naturali, ergo tale Imperium non eſt ponendum in voluntate, ſi voluntas potentia naturalis eſt, tam quo ad exercitium quam quo ad ſpecificationem.

Reſpond. argu. pro prima ſententia. ¶ Ad argumenta autẽ pro 1. ſenten. reſpondetur concedendo antecedens, & negando ſequelam propter rationem aſsignatam, ibidẽ: ad improbationem verò illius rationis, *Ad primũ.* Reſpondetur quod connaturalitas poteſt intelligi dupliciter, vno modo quantũ ad eſſe, & hoc modo cognitio practica, & cognitio ſpeculatiua habent eandem connaturalitatem. Secundo modo quantum ad modum, nam cognitio ſpeculatiua tantum conſiderat de re, an ſit vera, vel falſa: cognitio autem practica conſiderat de re an ſit conueniens, vel non conueniens fini intento ab agente, vnde quanuis Angelus ſemper ſeipſum cognoſcat cognitione ſpeculatiua, & cognitione practica, non tamẽ ſemper ſe cognoſcit eodem modo cognitione practica, ſicut cognitione ſpeculatiua, nam bene poteſt Angelus iudicare practice bonum eſſe pro nunc non diligere ſe, & ceſſare ab actuali dilectione ſui, diligendo aliud obiectum, vel quouis alio modo iudicans bonum eſſe vti ſua libertate quare (licet) Angelus ſemper actualiter ſe diligeret, adhuc tamen poſſet pro ſua libertate ſe actualiter non diligere, & per hoc reſpondetur etiam ad primam confirmationem. *Ad primã confir.* ¶ Ad tertiam confirmationem reſpondetur concedendo maiorẽ, & negando minorem, nam poteſt repræſentari voluntati Angeli ad ſuſpendendum proprium amorem in ratione conuenientiæ vti propria libertate; & quod non eſt malum non diligere ſe. *Ad ſecundã confir.* *Ad tertiã confir.* ¶ Ad ſecundam confirmationẽ reſpondetur, quod quanuis Angelus iudicet illam tantam perfectionẽ eſſe à ſe amandam, poteſt etiã iudicare eſſe ſibi etiã conueniẽs totũ actum elicitũ à ſua volũtate habere circa aliquod obiectũ, & nullum actũ elicitum habere circa ſeipſum. ¶ Ex quibus patet, quod aliud eſt dicere voluntatẽ Angeli ſemper habere actum elicitũ dilectionis circa ſeipſum, & aliud eſt dicere ſemper neceſſario habere actum dilectionis circa ſeipſum, taliter, quod non poſsit non habere illum. Primũ reputo verum, ſecundum vero probabiliter iudico eſſe falſum, nec cõtrarium eius poteſt probari, ex eo quod voluntas Angeli eſt potentia vitalis, & per conſequens quod non poteſt totaliter ceſſare ab omni operatione, vnde cum omnis operatio voluntate angelicæ fundetur in proprio amore ipſius Angeli operãtis, quia amicabilia quæ ſunt ad alterum, oriuntur ex amicabilibus quæ ſunt ad nos, quia iſta ratio tantum procedit de amore habituali, & de dilectione neceſſaria, quo ad ſpecificationem, nam ſi quo ad exercitium aliquid probaret, etiam in nobis oſtenderet eſſe neceſſariam actualem dilectionem noſtri, quoties alios diligeremus, quod nullus concedit.

QVÆSTIO III.

¶ *Vtrùm Angelus naturaliter plus diligat Deum quam ſe.*

PRima ſententia colligitur ex dicto D. Bonauc. in tertio diſtinctione. 29. quæſti. 2. aſſerentis, quod ſecundum ordinem charitatis, Deus præponendus eſt nobis in tantum, vt amor reſpectu noſtri nec æquari poſsit, nec præponi amori Dei ſalua ſubſtantia habetus charitatis, vnde numero. 16. reſpondens quod naturæ eſt plus ſeipſam quam Deum diligere dicit, quod hæc non eſt conditio reperta in natura, ſpectans ad ipſius perfectionem, ſed potius ad ipſius corruptionem. Ideo non ſequitur quod per gratiam habeat ſaluari, imò potius ſequitur, quod per gratiam habeat amoueri. Ex quo loco Gabriel, ibidem, quæſtione prima notabili tertio, docet quod dilectio gratuita, non ſemper concordat dilectioni naturali, nam gratia quandoque currit cum natura via conſona, quandoque via oppoſita, quandoque via diuerſa. In hoc enim quod homo plus diligit ſe quam proximũ concordat naturæ gratia. In hoc quod plus diligit ſe quam Deum, naturæ repugnat gratia: In hoc quod plus diligit filiũ, quam patrẽ, currit natura diuerſa via à gratia (hoc eſt) quod gratia adueniẽs in primo affectu, ſeu dilectione quo homo plus ſe quam proximum diligit ordinem ſaluat. In ſecũdo ſimpliciter mutat, & facit hominem Deum præponere ſibi. In tertio verò nouum ordinem dat, quia facit ſe plus diligere parentem, quam filium, & tamen illum affectum ad filium non exterminat, credo enim ait, S. Bonauen. quæſtione. 3. quod aliquis qui habet parentes, & filios dum mouetur affectu gratuitæ dilectionis magis deſiderat parentum ſalutem, & tamen affectu naturæ magis deſiderat filijs ſanitatem, ex illo ſequitur, quod inclinatio naturalis non eſt ſemper recta, nec voluntas conformans ſe inclinationi naturali eſt ſemper recta. Inclinatio enim naturalis eſt ad conſeruationẽ ſuppoſiti, etiam in tẽpore perſequutionis, dum pro Chriſti nomine moriendum eſt, & voluntas tunc ſe conformans naturali inclinationi diſtorta eſt, & non recta. Item appetitus ſenſitiuus naturalis eſt, quia non liber, & tamen manifeſtum eſt, quod voluntas ſe illi cõformãs frequenter eſt vitioſa, & non recta, ſed voluntas conformans ſe legi naturæ hoc eſt principijs practicis per ſe notis quæ ſecundum Apoſto. ad Roma. 2. ſcripta eſt in cordibus noſtris illa eſt recta, & ad hunc ſenſum oportet trahi dictũ B. Tho. præſenti diſtinctione ſcripto tertio qui eum voluerit ſaluare. Ex quibus omnibus colligitur ſententia iſtorum, nempe quod Angelus naturali dilectione plus diligit ſe quam Deum, poteſt autem primo probari hæc ſententia, nonnullus rationibus. ¶ Primò. Si Angeli naturaliter plus diligunt Deum, quam ſeipſos, ergo & nos plus diligimus Deum quam nosmetipſos, ſed conſequens eſt falſum, nam alias non tantam difficultatem pateremur ſubeundo mortem propter Deum, quod tamen videmus aperte nobis contingere, ergo. *Primum argum.*

¶ Secundò, quia ſi naturaliter Deum diligeremus ſuper omnia, ſequeretur, quod eſſemus proni, & procliues naturaliter ad bonum, conſequens eſt contra illud, quod habetur Geneſ. 8. ſenſus hominis, & cogitatio humani cordis prona ſunt ad malum ab adoleſcentia ſua, ergo. Quod ſi reſpondeas quod ſcriptura illo loco loquitur ſuppoſita corruptione hominum per peccatum, & praua, illorum conſuetudine, prauiſque habitibus, per quos quaſi extinxerant bonam hominis inclinationem, & naturam, nam idcirco Deus diluuio voluit homines delere de terra, quia naturam peruerterãt. *Secundum Arg.* *Solutio.*

Contra. Si Deus crearet hominem in puris naturalibus non haberet naturalem inclinationem rectam, cum ideo data ſit illi iuſtitia originalis, vt rectificaretur eius natura, vt docet D. Thom. & Caieta. 1. 2. quæſtio. 109. tunc autem non haberet talis natura peccatum, ergo non habet modo natura iſtam renitentiam in bonum ex peccato, ſed ex natura ſua. Probatur ſequela: natura creata in puris eandem fere haberet difficultatem circa bonum, ſicut modo, ſed talis difficultas tunc non prouenit ex peccato, ergo & modo non prouenit principaliter, & primario ex peccato, ſed ex ratione intrinſeca ſui. *Impugnatio.*

¶ Confirmatur. Nam Chriſtus Dominus habuit præceptum moriendi à patre, & tamẽ ex naturali inclinatione appetebat propriam *Confir.*

priam vitam,nam Matth.26. (inſtante paſ
ſione ſua)dicebat.Pater ſi poſsibile eſt tran
ſeat à me calix iſte,ſed talis inclinatio natu
ralis non poterat fundari in peccato nec in
natura de prauata,ergo fundabatur in ratio
ne propria naturæ.

Tertium argum. ¶ Tertio. Si aliqua ratione naturalis incli-
natio Angeli,vel cuiuſcunque rei creatæ tē
dit naturaliter in Deum,maximè, propter
rationem D.Tho.nempe, quod pars expo
nit ſe periculo pro conſeruatione totius,
ſed iſta ratio ſupponit falſum, primo, quia
pars non ſe exponit periculo propter bo-
num totius.Sed totum exponit illam pro-
pter bonum ſui, & præterea, quia Angeli
non ſunt partes Dei,ergo,

Quartum argum. ¶ Quartò, homo naturaliter inclinatur in
bonū prop[illegible]i,ergo nō in bonū Dei, præci
puè quatenus bonū Dei eſt oppoſitū bono
proprio.Patet ſequela,quia implicat, incli
nationē naturalem ferri in duo oppoſita,&
per conſequens ſi inclinatur quis ad ſuum
eſſe,naturaliter deteſtabitur ſuū nō eſſe,qa
& omne illud,ad ꝙ ſuū nō eſſe cōſequitur.

Secunda ſententia Doctoris, & D.Th. ¶ Secunda ſententia eſt doctoris in tertio
diſtinctione.27.quæſtione vnica articulo.
3.& D. Thom.1.p.quæſt.60.artic.5. Pro
cuius explicatione expoſitores D. Tho.
Primum nota. pro D. Tho. aduertunt primò ꝙ in præſenti eſt ſermo
de Deo quatenus naturaliter cognoſcitur,
vt rerū principium,à quo pendēt vniuerſa,
non ſolū vt fiant,ſed vt conſeruentur,& in
finē perueniāt,non autē eſt ſermo de Deo,
quatenus eſt reparator, aut beatitudo crea
turæ rationalis, nā ſic eſt obiectum Theo-
2.Nota. logicarum virtutū. ¶ Secundò aduertunt,
quod D.Tho. loquitur de primæua naturæ
inclinatione,non autē de corruptione quā
per vitia, vel peccata contraxit inclinatio.
Siquidem,prima refertur ad naturæ autho
rem,ac proinde ſemper eſt in bonum,& ſic
ſunt omnia quæ procedunt ab illo bonorū
fonte:at vitiorum corruptio, quibus natu-
ræ lumē offunditur à nobis fertur accepta.

3.Nota. ¶ Tertiò aduertunt quod ſententia D.Th.
in articulo, & de appretiatiua dilectione,
& de intenſiua eſt accipienda,& vtrùmque
eorum inſinuare voluit ſanctiſsimus præce
ptor adiungens in articulo duas illas parti-
culas magis,& principaliter,cum ait,quod
tam Angelus.quam homo naturaliter incli
nantur ad diligendum Deum plus,& prin-
cipaliter,quam ſe.Quarum prima particu-
la de intenſiua, altera vero de appreciatiua
dilectione eſt intelligenda. Qui ſenſus ad
huc colligitur ex argumēto,ſed cōtra.Pro
bat namq; ſanctiſsimus præceptor,quia na
turale præceptū dilectionis Dei eſt conſo-
nū inclinationi naturali, in illo autē præce
pto claudit dilectio Dei ſuper omnia vtro
que modo vt cōſtat ex.2.2.q.24.Et vt ſen-
tentia D.Th.nobis conſtet in memoriā re
uocare opportet, ꝙ charitas perficit quidē
naturalem Dei amorem,illi tamen non cō-
trariatur, quia vt verū vero non repugnat,
ita nec bonū alteri bono contrariatur. Om
nis nāque inclinatio à natura impreſſa bo-
na eſt, ergo bonum gratuitum puta chari-
tas non eſt illi contrarium.

¶ Quartò aduertunt, quod bonum diuinū *4.Nota.*
dicitur vniuerſale dupliciter, vno modo ſe
cundum plenitudinē,quia in eo omnia bo-
na creata, & infinitæ perfectiones continē
tur.Altero modo ratione cauſalitatis, quia
ab illo tāquam à ſupremo fonte proueniūt
vniuerſa,non ſolum vt ſemel fiant, verū vt
iugiter conſeruentur,&ad ſuos fines perdu
cantur.Iuxta illud Act.18. in ipſo viuimus
mouemur,& ſumus,vnde bonum ipſum ꝙ
in nobis eſt,magis pēdet à Deo,quam à qui
buſcumque principijs,& internis.Ex qui-
bus omnibus aduertere poſſumus plura ca
pita, vnde ad Deū diligendum inclinetur
natura. Primo ex capite quo amor tendit
in bonum, veluti in proprium obiectum,
eſt enim in Deo ſummum, quod in nobis,
& qualibet re inuenitur deficiens. Secun-
do ex eo quod inclinamur in proprium bo
num,quia bonum noſtrum magis contine-
tur in Deo,& conſeruatur ab ipſo, quam à
nobis,& quamquam propriè loquendo,bo
num diuinum non comparetur ad noſtrum
ſicut totum ad partes, tamen quantum ad
rationem diligendi perfectius inuenitur,
quia vt bonū partis continetur,& pendet à
toto, ſic bonum cuiuſque creaturæ à diui-
no, & ideo ſanctiſsimus præceptor inter-
probandum hac ratione vſus eſt. His addi-
tur tertia, quod dilectio Dei ſupra nos ip-
ſos eſt ſumma perfectio, quæ contingere
poteſt homini ſecundum ſtatum viæ, ad
vnū quodque magis inclinatur ad ſuam vl-
timam perfectionem inde igitur prouenit,
quod quæritur. Maior coſtat, ſiue proce-
damus lumine naturæ, ſiue gratiæ; quia
per amorem in ſtatu viæ magis adhære-
mus Deo,iuxta illud Pſalm.mihi adhære-
re Deo bonum eſt.

Quinto notandū pro doctore.

¶ Quintò eſt notandū, quod quanuis præcedens doctriua veritatem in ſe habeat, non tamen reſpondet quæſtioni, nempe cur magis Angelus, vel homo naturaliter inclinentur ad eſſe Dei, & ad diligendum Deum, quam ad eſſe proprium, & ad dilectionem propriam. Certiſsimum enim eſt Angelū vel hominem naturaliter inclinari in quodcunque bonum, & in quodcunque quod habet rationem boni, & cum Deus ſit ſummū bonum nullus poteſt dubitare Angelū naturaliter inclinari ad diligendum Deū, ſed tota, quæſt. in preſentiarū eſt vtrùm Angelus naturali dilectione diligat Deum pluſquam ſeipſum. Vnde aſſerere quod quia amor tendit in bonum, veluti in proprium obiectū, & quod in Deo eſt ſummum bonum, & ſecundo quia bonum noſtrum magis continetur in Deo, & conſeruatur ab ipſo quā nobis, ex his duobus capiribus tantum infertur nos naturaliter diligere bonum diuinū, ſicut & naturaliter diligimus quamcunque cauſam cōſeruatiuā noſtri eſſe, & ſic naturaliter diligimus alimentū, imò & potionem amarā, non tamē ex hoc ſequitur, quod magis & diligimus alimentum, potionem amaram, quam vitam noſtram, ergo nec ex hoc quod amor tendat in bonum, veluti in proprium obiectum quāuis in Deo ſit ſummū, non ſequitur ex hoc quod appetitus naturalis hominis feratur in illud: præcipue, quia appetitus naturalis fertur in propriā perfectionem, & in bonum, quatenus eſt propria perfectio ipſi⁹ cuius eſt appetitus: ſed bonum diuinum non eſt perfectio propria Angeli, vel hominis, ergo non magis fertur in illud quam in proprium bonum. Neque ex illo ſecūdo, nempe quia bonum noſtrum magis continetur in Deo, & conſeruatur ab ipſo quam à nobis. Nam bonum noſtrum tantum continetur in Deo eminenter cum ex intriuſeca ratione noſtri boni implicet eſſe bonum diuinum, licer habeat participarionē, & eſſe cauſatū à bono diuino, vnde ſicut eſſe noſtrū, & eſſe diuinū ita diſtinguuntur, vt implicet eſſe noſtrum attingere eſſe diuinum, ita & boniras, & quæcunque alia perfectio in nobis adeo diſtinguitur à bonitate, & perfectione diuina, vt implicet, attingere eſſe bonitatis, & perfectionis diuinæ. Pro quo vnde quæ diximus in primo diſpurione p. 14. quæſtione prima nota. 5. & ſic, quanuis eſſe diuinum ſit perfectiſsimum, & bonum diuinum ſit bonum ſummum, noſtrum autem eſſe ſit eſſe impetfectum, & bonum noſtrū ſit bonum limitatum, non tamen ſequitur ex hoc, quod appetitus naturalis noſter magis feratur in bonum diuinum, quam in bonum noſtrum. Imò eodem argumenro probaretut, quod appetitus naturalis hominis magis ferretur in eſſe Angeli, & eius bonitate, quā in eſſe, & in bonitatem propriā, nam eſſe, & bonitas Angeli, cum magis accedant ad eſſe, & bonitarem Dei, quam eſſe, & bonitas noſtra, & per conſequens perfectius eſſe habeant, quod appetitus naturalis noſter, qui fertur in bonum, magis feratur in eſſe, & bonitatem Angeli, quam in proptium eſſe, & bonitatem. Illud autem quod terto addunt (quod dilectio Dei ſupra nos ipſos eſt ſumma perfectio quæ contingere poteſt homini ſecundum ſtatum viæ, & quod vnumquodque magis inclinatur ad ſuam vltimam perfectionem) eſt argumentum quo cōmuniter probatur, contra Thomiſtas, hominem appetitu naturali inclinari, & ferri in Deum clare viſum, quia Deus clare viſus eſt vltimum bonum, & vltima perfectio hominis.

Sexto notandum. *Nota hoc.*

¶ Sextò eſt notandum (vt iam apperiamus iſtum maiorem inclinationem, vel minorem) quod homo, & quæcunque alia creatura in ordine ad Deum poteſt dupliciter conſiderari, vno modo ſecundum rationem communem, alio verò modo ſecundum rationem particularem, ſicut verbi gratia in partibus vniuerſi, in ordine ad totum vniuerſum poſſumus illas dupliciter conſiderare, vno modo, ſecundum rationem communem, alio vero modo, ſecundum rationem particularem, ſi conſiderentur ſecundum rationem communem, conſiderantur quatenus partes vniuerſi ſunt, & hoc modo vna communis ratio omnibus conuenit, verbi gratia homo, leo, equus, lapis, planta, & denique reliqua quæ in vniuerſo continentur, dicuntur partes vniuerſi, nec homo in quantum pars vniuerſi diſtinguitur ſpecie ab equo, nec æque à leone nec leo à planta, nec planta à lapide, ſed tantum numero, quia ſunt iſta, & iſta, & iſta pars vniuerſi, quæ enim diſtinguntur tantum ſecundum materiam, tantum numero diſtinguntur, & cum iſtæ partes, quarenus partes ſunt, tanrum materia diſtinguantur, quia in ratione partis vna communis ratio omnibus conuenit. Ideo

tantum

tantum numero diſtinguntur.

¶ Si autem conſiderentur ſecundum rationes particulares alia numero, alia ſpecie, alia genere proximo, alia genere remoto diſtinguntur, vt de ſe patet.

¶ Ex quibus prouenit, quod ſicut duplex ratio in quacunq; reperiretur, ita, & duplex naturalis appetitus in qualibet re inuenitur, alter conueniens illi ſecundum naturā propriam, homini verbi gratia quatenus homo eſt, equo quatenus equus eſt, & altera conueniens illis ſecundum rationem cōmunem, & quatenus ſunt partes vniuerſi, & quod iſte duplex appetitus in illis reperiatur, patet ex eo, quia videmus quod ne detur vacuum, non ſolum leuia, verum & grauia, & non ſolū viuentia, verū & non viuentia, motu naturali aſcendunt ſurſum, quanuis motus ſurſum grauibus ſit violentus, & viuentibus non ſit naturalis. (Si grauia, vt grauia conſiderentur, & viuentia, vt viuentia) ergo cum talis motus ſit naturalis grauibus ſecundum vnam rationem, & violentus eiſdem ſecundum aliam, manifeſte apparet, quomodo in grauibus ſit duplex appetitus, & inclinatio, altera, qua inclinantur in locum deorſum, quatenus grauia ſunt & altera, qua inclinantur in quamcunque loci differentiam, quatenus partes vniuerſi ſunt. Ita in propoſito philoſophandum eſt de Deo, & de alijs rebus creatis. Poſſunt enim dupliciter conſiderari Deus, & creatura: vno modo quatenus creatura dicit intrinſecum, & eſſentialem ordinem ad Deū, non ſolum vt cauſam productiuam, ſed etiā conſeruatiuam: quia implicat, creaturam eſſe, ſi Deus non eſſet, non tamen econtra, quia Deus ſemper eſt, creaturis non exiſtētibus. Secūdo modo poſſunt cōſiderari, quātū ad eſſe abſolutū vtriuſq;, & ſecluſo iſto prædicto ordine. Et quod iſtę duę rationes ſint duæ rationes reales in homine (verbi gratia) patet ex eo, quia homo quantum ad illum intrinſecum ordinem, æqualiter ſe habet in ordine ad Deum cum reliquis creaturis, nam omnes creaturæ æqualiter pendēt à Deo in conſeruari, nec illa relatio quæ eſt conſeruatio ſuſcipit magis aut minus cum tantum aliqua creatura conſeruetur à Deo, quantum ad ſuum eſſe eſt neceſſarium, & ſic ille intrinſecus ordo ad Deū conſeruantem ęqualiter in omnibus creaturis reperitur, nec illæ conſeruationes ſpecie diſtinguntur, quanuis ipſæ creaturæ ſpecie diſtinguantur, quia homo, & Angelus (quanuis in ratione hominis, & ratione Angeli pluſquam genere diſtinguantur, quia corruptibile, & incorruptibile pluſquam genere diſtinguuntur) tamen in ratione creaturæ, vt creatura tantum enim numerica differentia inter illos reperitur, nam homo eſt hæc creatura, & Angelus eſt illa creatura: Vnde infertur, quod aliter ſe habet homo, vt homo eſt, & Angelus, vt Angelus eſt in ordine ad Deum, & aliter ſe habent homo, & Angelus, quatenus creaturæ ſunt: nam homo (vt homo) dicit tantum in ſua ratione formali animal rationale, & hoc ſiue ſit Deus in rerum natura, ſiue non ſit Deus in rerum natura, ideſt, nulla habita conſideratione in ordine ad Deum. Et ſic conſideratus homo (vt homo eſt) habet naturalem inclinationem conuenientem ſibi, vt homo eſt, quæ naturalis inclinatio tendit naturaliter in propriam perfectionem hominis, quatenus homo eſt, & in Angelo naturalis inclinatio (conueniens illi quatenus Angelus eſt) tendit in propriam perfectionem Angeli quatenus Angelus eſt, ideſt, in perfectionem conuenientem Angelo, ex ratione formali ipſius Angeli, & iſta naturalis inclinatio cum nihil aliud ſit quam ipſamet natura cum tendentia ad propriam perfectionem, ſi natura inter ſe ſpecie diſtinguūtur, & inclinationes naturales illarum ſpecie diſtinguentur. Quia tamen Angelus, & homo, & quælibet alia creatura (in ratione creaturæ) numero diſtinguntur. Ideo inclinatio naturalis cuiuſcunque creaturæ in ratione creaturę eiuſdem rationis eſt in omnibus creaturis.

¶ Prima Concluſio. Quælibet creatura ſecundum rationem ſuam abſolutam appetitu naturali potius diligit ſeipſam, quam Deum. *Prima concluſio.* Hæc concluſio probatur nam appetitu naturali vnaquæque res fertur in propriam perfectionem ſuam, ſed eſſe Dei, vel Deus ſecundum ſe conſideratus, & quantū ad ſuum eſſe abſolutum nō eſt propria perfectio alicuius creaturæ, cum perfectiones *Prima ratio.* propriæ creaturarum ſint limitatæ, finitæ, & determinatæ, & pluſquam genere diſtinctæ ab eſſe Dei, ergo appetitus naturalis creaturæ, ſecundum eſſe abſolutum ipſius non tendit in eſſe Dei.

¶ Secundò, naturaliter Deus diligitur ab Angelo propter bonū Angeli, ergo magis *Secunda ratio.* diligitur bonum Angeli. Patet ſequela, quia

propter vnumquodque tale, & illud magis.

Confir. ¶ Cõfirmatur. Dilectio naturalis eſt ad conſeruandum ſe, ergo quidquid diligitur ab Angelo naturali dilectione propter conſeruationem ipſius Angeli diligitur, & per conſequens propter ipſum Angelum diligitur, & ſic Angelus magis diligit ſe quã quod libet aliud à ſe.

Secunda conclu. ¶ Secunda cõcluſio. Quælibet creatura (quatenus creatura eſt) appetitu naturali creaturæ potius diligit Deum quã ſeipſam. Hæc concluſio probatur: nam charitas, & gratiã perficiunt naturam, ſecundum rationem naturæ.

Prima ratio. Sed charitas, & gratia inclinant ad diligendum Deum pluſquam ſe, ergo in natura hominis, vel Angeli eſt inclinatio naturalis ad diligendum Deum pluſquam ſe.

Secunda ratio. ¶ Secundo. Quælibet creatura includit in ſe ipſa, vt ſic, intrinſecum ordinem, & dependentiam ad Deum, vt cauſam efficientẽ, & conſeruantẽ, non ſolum ſui ipſius in particulari, ſed etiam vniuerſi, ergo naturali appetitu potius fertur in Deum, vt conſeruantem vniuerſum, quã in ſeipſam. Probatur ſequela, nam creatura quælibet habet ſe in ordine ad Deũ (vt conſeruantẽ vniuerſum,) tanquã pars ipſius vniuerſi. Sed pars appetitu naturali potius, appetit eſſe totius quã eſſe proprium, ergo, & creatura quælibet potius appetit eſſe Dei, quam eſſe proprium. Probatur minor, nam motus ille quo manus expõnit ſe periculo propter cõſeruationẽ totius (ſecundum D. Tho:) vel exponitur ab ipſo toto (ſecundum ſententiã doctoris) eſt motus naturalis, & non violentus, ergo conueniens illi ſecundum naturalem inclinationẽ eius, ſed eſt ad non eſſe ſui, vt totum ſit, ergo potius appetit eſſe totius, quã eſſe propriũ, ſed ita ſe haberent creaturæ reſpectu Dei, quia ſi per impoſſibile poſſet Deus exponi periculo non eſſendi, creaturæ ſe exponerẽt tali periculo nõ eſſendi, vt Deus eſſet, ergo appetitu naturali potius diligũt Deum eſſe, quam ſeipſas eſſe.

Tertia ratio. ¶ Tertiò. Præcepta iuris naturalis fundãtur in inclinatione naturali, quia ex ipſa natura, & eius dictamine inclinamur ad obſeruanda talia præcepta, vt eſt præceptum de ruenda vita, quod fundatur in appetitu propriæ cõſeruationis, ſed præceptum de diligendo Deum ſuper omnia eſt iuris naturalis, ergo fundabitur in propenſione, & inclinatione naturali.

Confir. ¶ Confirmatur. Quia cùm diſpoſitio Dei ſit ſuauis, iuxta illud Sapien. 8. attingit à fine vſque ad finem fortiter, diſponens omnia ſuauiter, ideſt, iuxta inclinationem cuiuſcumque naturæ, ſed Deus diſponit præceptum de diligendo Deum ſuper omnia, ergo erit iuxta inclinationem illorum quibus præcipitur.

Quarta ratio. ¶ Quartò. Vnumquodque quod eſt alterius magis diligit alterum, cuius eſt, quam ſeipſum, vt patet in parte reſpectu totius, & in forti politico, qui oppetit mortẽ pro tuenda republica, ſed quælibet creatura, (quatenus creatura eſt) non eſt ſui, ſed Dei, ergo quælibet creatura potius appetit eſſe Dei, quam proprium. Probatur minor: nam creatura quælibet (vt ſic) dicit intrinſecum ordinem ad Deum, vt actualiter conſeruantem illam in eſſe, taliter, quod ſi per impoſſibile Deus non eſſet omnia in nihilum redigerentur, ergo.

Confir. ¶ Confirmatur. Eſſe ipſius Dei conſeruantis Angelum eſt maius bonum ipſi Angelo quatenus Angelus eſt pars vniuerſi, quam eſſe proprium ipſius Angeli, quatenus eſt proprium ipſius Angeli, ſed appetitus naturalis maiori conatu tendit in maiorem perfectionem, ergo appetitus naturalis Angeli magis tendit in Deum, vt conſeruantem ipſum, & totum vniuerſum, quam in ſeipſum. Maior probatur, nam maius bonum eſt, bonum totius vniuerſi, quam bonum cuiuſcunque partis ſecundũ ſe conſideratæ, ſed pars quælibet non ſolum habet eſſe in ordine ad ſe, ſed etiam in ordine ad totum, ergo maius bonum eſt, illi eſſe in ordine ad totum, quam eſſe in ordine ad ſe, ſed magis inclinatur in maius bonum proprium, ergo magis inclinatur ad eſſe in ordine ad totũ, quam ad eſſe in ordine ad ſe, & per cõſequẽs magis inclinabitur Angel⁹ ad eſſe in ordine ad vniuerſum, quã ad eſſe in ordine ad ſe, ſed non poteſt inclinari ad eſſe in ordine ad vniuerſum, ſi non inclinatur ad eſſe ipſius Dei, ergo magis inclinatur ad eſſe ipſius Dei, quam ad eſſe proprium in ordine ad ſe, ſed non poteſt inclinari ad eſſe Dei niſi diligendo Deum, ergo magis diligit Deũ Angelus quam ſe.

Nota pro conciliandis his duabus ſententijs. ¶ Poſſunt igitur conciliari prædictæ duæ ſentẽtiæ, quod prima intelligatur iuxta primam concluſionem, ſecunda verò iuxta ſecundam. Reſpondetur tamen ad argumẽta pro prima ſententia: ad primum concedẽdo primam ſequelam, & negando minorem

& ad

& ad probationem intelletur; quod cum in homine, ſit duplex inclinatio (vt diximus ſupra) non eſt inconueniens, quod ſecundum inclinationem communem appetat homo eſſe pro Deo abſque aliqua difficultate, ſed iuxta naturalem quandam inclinationem, & ſecundum propriam, & particularem ſentiat difficultatem illam, vnde talis difficultas non prouenit ex defectu maioris amoris, ſed ex eo quod naturaliter diligit propriã vitam, & quia nõ poteſt propriam vitam tueri, ideo ex eius amiſsione patitur difficultatem: ſicut verbi gratia, qui pro vita redimẽda proijcit merces in mari ineunte tempeſtate, ſentit difficultatem, proijciendo eas in mari, nihilominus tamẽ magis extimat vitam, quã merces, idem dicendum eſt de illo qui abſcindit aliquod membrum corporis propter bonũ totius corporis; & propter conſeruandam propriam vitam, qui quamuis maximam ſentiat difficultatem in abſciſione talis membri, talis tamen difficultas non prouenit ex maiori amore, ſed ex amore quem habet ad tale membrum; ita in propoſito prædicta difficultas quam quis patitur ſubeũdo mortem propter Deum, non prouenit ex maiori dilectione, quam habeat ſui, ſed ex illa dilectione minori, quam ad ſe habet; colligitur tamen maior, vel minor dilectio, ſi poſita iſta, vel Deus futurus non eſt, vel tu paſſurus es mortem ſi iſte talis magis eligeret Deum non eſſe futurum, vt ipſe non pateretur mortem, tunc magis diligeret ſe ipſum, quam Deum, ſed nullus ſanæ mentis poſſet hoc ſibi perſuadere, ergo dicendum eſt natu rali appetitu maiorem dilectionem quamlibet creaturam habere ad Deum, quam ad ſe.

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod locus ille ſacræ ſcripturæ intelligitur, & de appetitu ſenſitiuo, & de appetitu naturali, ſecundum quod, de facto modo contingit, nam ex defectu iuſtitiæ originalis habent modo iſtam pronitatem ad malum, ad malum inquam, non abſolute, ſed quia prohibitũ, tendit enim appetitus ſenſitiuus in delectabilia, quæ quatenus delectabilia ſunt, non ſunt mala, ſed quia prohibita ſunt, & cum talis carentia, ſeu defectus iuſtitiæ originalis proueniat in homine propter peccatum, ideo iſta pronitas ad malum (quæ modo de facto eſt) prouenit in homine ex peccato, ſi autem non eſſet peccatum, ſed maneret iuſtitia originalis in homine, non eſſet illa pronitas ad malum. De qua Geneſ. 8. Ad probationem autem de natura ſi eſſet creata in puris naturalibus, Reſpondetur, quod natura in tali caſu eandem fere inclinationem haberet, quam modo; ſed talis pronitas ad ſenſibilia non prouenit illi ex maiori dilectione, ſed ex dilectione quam haberet ad illa.

Ad cõfir. ¶ Ad confirmationem reſpondetur primo (vt reſpondent nonnulli) quod nullo modo eſt credendum, quod fuerit in Chriſto aliqua voluntas, & inclinatio ipſius aduerſaria diuinæ legi, & diuino præcepto, quia hoc eſſet impium, nam ex fide habemus omnes Chriſti operationes, fuiſſe rectiſsimas, & maximè rationi cõſentaneas, & diuinis præceptis, ſed aduertendum eſt, quod voluntas in Chriſto & eſt natura, ſeu potentia naturalis, & eſt etiam libera potentia, & voluntas quatenus erat natura mouebatur ab hoc iudicio, Optimum eſt conſeruare vitam propriam, & inde refugiebat mortem, nam in quantum eius voluntas natura erat vitam protegere, ſeu conſeruare cupiebat. Talis autem inclinatio bona, & ſancta erat. Cæterum voluntas Chriſti quatenus erat libera mouebatur ab hoc iudicio, Optimum eſt, atque bonum obedire Deo præcipienti, vt moriar pro ſalute generis humani, & vtram que voluntatem expreſsit Chriſtus in loco commemorato, nempe voluntatem naturalem, in eo quod ait, tranſeat à me calix iſte ſi poſsibile eſt, & ſurſus expreſsit voluntatem liberam, in eo quod dixit, ſed ſi non poteſt, fiat voluntas tua, & non mea. Imo ex iſto teſtimonio ſic explicato ſumitur certum argumentum, quod homo naturali dilectione magis Deum, quam ſe diligit, quia dilectio naturalis eadem eſt in Chriſto, & in nobis, ſed in Chriſto talis dilectio naturalis erat rectiſsima, & conformis charitati qua magis Deum quam ſe amabat, ergo.

¶ Iſta tamen ſolutio non reſpondet argumento, imo auget difficultatem, nam ex illa ſequitur quod appetitus naturalis Chriſti Domini non ferebatur magis in Deum, quã in ſe ſeipſum, ſi quidem voluntate, vt natura diligebat non mori, & voluntate vt libera diligebat mori. Vnde dicendum eſt quod illa voluntas non moriendi non proueniebat Chriſto ex maiori voluntate, quam haberet ad vitam, ſed ex voluntate quam habebat ad vitam propriam, vnde non eſt inconueniens, quod ſit in homi-

homine duplex appetitus ad duplex bonū, & maior appetitus ad maius bonum, & ſic in Chriſto Domino erat duplex inclinatio naturalis, altera ad conſeruationem propriæ vitæ, altera ad obediendum, Deo patri, & iſta maior illa, vt dictum eſt in præcedentibus.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium reſpondetur, quod quanuis pars non ſe exponat, ſed exponatur periculo, talis expoſitio à quocunque fiat eſt ſecūdū inclinationē naturalē partis vt pars eſt.

Ad vltim. ¶ Ad vltimum reſpondetur, quod bonum Dei eſt etiam bonum hominis, quatenus implicat hominem eſſe Deo non exiſtente, vide quæ diximus in notabili vltimo.

DISPVTATIO XV. DE PRODVCTIONE ANGELORVM in eſſe naturæ. Continet vnicam Quæſtionem.

QVÆSTIO I.

¶ *Vtrum ſit de fide Angelos fuiſſe creatos ante mundum iſtum viſibilem.*

Prima ſententia. DE hac re fuit ſententia antiquorum patrum aſſerentium Angelos fuiſſe creatos ante mundum iſtum viſibilem, ita D. Gregor. Nazian. in ſermo. de natali Domini Damaſcen. lib. 2. ſuæ Theologiæ. c. 3. D. Ambroſ. lib. 1. Exameron. c. 5. D. Hieronym. ſuper epiſtolam ad Titum. ca. 5. D. Chryſoſt. Homil. 22. in Geneſ. Origenes li. 1. Periarch. & Homi. 4. in Iſai. D. Iſidor. lib. 1. de ſummo bono. c. 12. & Caſsian. li. 8. collationum. c. 3. & D. Thom. 1. par. quæſt. 61. art. 3. in ſolutione ad primū ſic ait, ad primū ergo dicendum quod Hieronymus loquitur ſecundum ſententiam doctorum Græcorū, qui omnes hoc concorditer ſentiunt, quod Angeli ſunt ante mundum corporeum creati, ſed non eſt credendum, tot ſanctos Patres aliquod falſum contra fidem tenere, ergo nō videretur hæreſis, nec error, credere Angelos fuiſſe productos ante iſtum mundum corporeum.

Prima quæſtio. ¶ Pro explicatione huius quæſt. eſt, primo aduertendum, quod circa iſtam diſputationem ſolēt quatuor quæri. Primum eſt vtrū Angeli ſint producti à Deo, in cuius concluſione communis ſententia eſt omnium catholicor. patrū affirmatiua ex illo Eſter. 13. tu feciſti cælum, & terram, & quidquid cæli ambitu continetur, & Ioann. 1. omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, & ad Coloſ. 1. in ipſo cōdita ſunt omnia, ſiue quæ in cælis, ſiue quæ in terra ſunt, viſibilia, & inuiſibilia & habet, in ſymbolo Niceno & diffinitū eſt in. c. firmiter de ſuma Trinit. vbi dicitur Deū de nihilo vtrāq; condidiſſe naturā, ſpiritualē, & corporalē, angelicā, & humanam, quare nō eſt audiendus Iulianus apoſtata, qui ex eo quod Moyſ. Geneſ. c. 1. non meminit creationis Angelorum, infert vel Moyſem lapſum eſſe, vel Deū nō creaſſe, Angelos (qui communiter dicitur tacuiſſe Angelos) quia ſub nomine cæli & lucis intelliguntur, vnde D. Auguſt. l. 11. ſuper Geneſ. ad literam cap. 3. ait nomine cæli ſpirituales ſubſtantias intelligendas eſſe ob earū dignitatem, & præſtantiā, & de ciuitate Dei, lib. 11. ca. 7. exiſtimat nomine lucis supernā illam ciuitatem ſpirituum accipiēdam eſſe. Eandem ſententiam docet Gregor. libr. 32. Moral. cap. 10. ſuper illa verba Iob. 40. Ecce Behemot, &c. Et videtur explicatio Cōcilij Lateranēſis, quæ habetur in c. Firmiter, vbi ſupra, nam cum dixit Deū in principio temporis, vtramque condidiſſe naturam ſpiritualem, & corporalem, Angelicam, & humanam, videtur explanaſſe illud Gene. 1. in principio creauit Deus cælum, & terram. Alij autē dicūt quod quia loquebatur Moyſes cum populo rudi, & ad idolorum cultum prono, ne arriperet occaſionem colendi Angelos, vt Deos, illorum creationē prætermiſit. Alij autem vt D. Baſilius homil. 1. Exameron circa medium aſſerunt, ideo de Angelis inter cetera opera non eſſe mentionem factam, quia illi multo ante mundum viſibilem creati fuerunt.

¶ Alij

¶ Alij autem docent, quod creatio Angelorum non fuit penitus omiſſa in illa narratione quod ex principio ca. ſecundi colligi videtur vbi quaſi epilogans, quæ fuſius deſcripſerat, ait; igitur perfecti ſunt cæli, & terra, & omnis ornatus eorum & in Hebræo loco ornatus habetur vox, quæ ſignificat exercitus, & cũ in ſcriptura ſepiſsimè pro eodem ſumantur Deus exercituũ, & Deus Angelorum, vt patet ex illo Iſai. 6. Dominus Deus ſabaoth, ideo vbi Moiſes meminit ornatus cælorũ, meminit creationis Angelorum.

Secunda quæſtio. ¶ Secundò ſolet dubitari dato quod Angeli ſint pducti à Deo fuerint ab æterno producti, nam D. Baſil. ſuper primum caput Geneſ. & D. Hieronym. ſuper epiſtolam ad Titum cap, 1. videntur hanc ſententiam habere, & poteſt perſuaderi, nã D. Paul. ibi dixit, quod promiſit, qui non mentitur Deus ante tempora ſecularia, ex quo ſic illi quibus Deus promiſit ante tempora ſecularia, debebant eſſe ante tempora ſecularia, ſed nihil aliud poterat eſſe præter Angelos, fuerũt igitur Angeli ante tempora ſecularia, & per conſequens ab æterno, ſed communis ſententia eſt communiter recepta, iuſta ea quæ diximus in primo dubio. Vnde ad authoritatem Hierony. & Baſil. reſpondet Magiſter in ſecundo, diſt. 2. non fuiſſe loquutos ex propria ſententia, ſed ex ſententia aliorum, ad rationem vero dicitur, quod promittere idem eſt, quod certo ſtatuere, ſicut & iurare Deum eſt certo ſtatuere, & in hoc ſenſu vſurpatur à Paulo, vt loco ſupra citato, vt placet D. Aug. libr. 83. quæſtionum, quæſt. 72. vel ſecũdo dicitur cum Caiet. quod illa verba ſunt intelligenda conditionaliter, hoc eſt, quod ſi fuiſſent tempora æterna promiſiſſet eis.

Tertia quæſtio. ¶ Tertiò autem ſolet dubitari, vt in principio quæſtionis, vtrum ante mundum corporeum, ad quod communiter reſpondetur, quod quamuis non ſit manifeſtus error dicere Angelos eſſe creatos ante mundum corporeum, modo tamen temerarium eſt affirmare Angelos fuiſſe creatos ante mundum iſtum corporeum. Et prima pars huius dicti patet ex eo, quia concilium Lateranenſe, vt colligitur ex D. Tho. opuſcul. 23. vbi explicat primam illam Decretalem. & docet Concilium illud non intendebat diffinire iſtam veritatem, quia tantum intendebat confutare errorem Origenis, qui docuerat iſtum mundum viſibilem non ex intentione, & per ſe primo, ſed quaſi per accidens fuiſſe à Deo productũ, vt eſſet carcer in quo ſecluderentur, & punirentur Angeli qui contra Deum peccauerant. Diffinit ergo Concil. vtrumque mundum viſibilem, & inuiſibilẽ, per ſe, & ex intentione fuiſſe à Deo productum. Hanc tamen ſententiam & explicationem Concilij reprobat Magiſter Cano, ex eo quod error ille iam erat olim ab eccleſia damnatus. Et ſecundo, quia illud Concilium non fuerat congregatũ cõtra Origenẽ, ſed contra Abbatem Ioachim & Almaricum, qui male ſenſerant de myſterio Trinitatis. ¶ Alij autem prædictã ſolutionem Caiet. admittunt dicentes, fundamentum habere in authoritate D. Tho. & quod concilium non habet in conſuetudinem, errores iam olim damnatos, denuo cõdemnare, vt eſt videre in prima Synodo Conſtantin. & in concilio Calcedonenſ. & ad ſecundam rationem Magiſtri Cano reſpondent, quod cum concil. ibi verba faceret, de creatione mundi, in qua fuit manifeſtata Dei omnipotentia, non extra cauſam meminit erroris Origenis, cum ipſe tam ſiniſtrè ſenſerit de mundi creatione. ¶ Alij autem propter authoritatem & grauitatem D. Thom. qui perſpectam habuit Concilij diffinitionem, & adhuc docet non eſſe hæreticum oppoſitũ, non tamen audent diffinire ex eo, quia Concilium poſt fidei confeſsionem & poſt damnatos errores Abbatis Ioachim, & aliorum ſubdit, & excommunicamus, & anathematizamus omnem hæreſim contrariam fidei cõfeſsioni quam ſupra expoſuimus; ſed illa ſententia eſt apertè contraria illi confeſsioni, ergo erit hæretica. Nihilominus tamen prædicti ſentientes talem ſententiam eſſe temerariam reſpondent, quod in Concilijs aliquid habetur dupliciter, ſcilicet, ex profeſſo, vel obiter, ſiue incidenter: inter quæ eſt differentia, quod illud quod ex profeſſo habetur in Concilio taliter eſt de fide; quod eius oppoſitum eſt error. Illud autem quod obiter & incidenter & relatiuè, tantum habet veritatis vt eius oppoſitum ſit temerarium, præcipuè quod ſecluſa Concilij diffinitione, & Patrum traditione loca quæ in confirmationem huius veritatis ſolent adduci, quamuis vehementer ſuadeant, non tamen apertè cõuincunt, nam ille locus Eccleſ. 18. qui viuit in æternum creauit omnia ſimul, quam plures habere poteſt explicationes.

Patet tamen noſtra cõcluſio ex illo Concilij,& ex loco Eccleſiaſt. & ex quãplurimorum Doctorũ ſententia D. Aug. libr. 11. de ciuit. Dei.& lib. 22. cap. 15. & D. Greg. 32. moral. cap. 10.& 24. Epiphanius lib. 1. contra hæreſes 63. Videndus eſt Lipomanus in ſua Catena in Gen. circa illa verba, In principio creauit Deus cælum & terrã, vbi quãplurimos refert authores.

¶ Quarto autẽ ſolet diſputari, vtrum Angeli fuerint creati in cælo empyreo ad quod cõmunitet reſpondetur, q vt colligitur ex D. Tho. vbi ſupra artic. 4. bona coiectura eſt Angelos, mouẽtes orbes fuiſſe creatos in orbibus quos ſtatim debebãt mouere. Alios verò, quibus commiſſa eſt cura elementorum, & harum rerum inferiorũ fuiſſe creatos in ſuprema parte huius mũdi ſenſibilis: Illi verò qui aſsiſtũt diuinæ maieſtati, quorũ eſt innumerabilis multitudo, nõ nulla eſſet temeritas negare illos creatos fuiſſe in cælo empyreo, ex eo, quia cõis patrũ ſentẽtia dicit ibi eos fuiſſe creatos, q poteſt colligi ex eo, quod Angeli mali ſtatim atq; peccauerũt eiecti ſunt de cælo empyreo. Iuxta illud Iſai. 14. quomodo cecidiſti de cælo Lucifer, & Luc. 10. videbã Satanã ſicut fulgur de cælo cadentẽ, & hæc de iſta diſputatione.

DISPVTATIO XVI. DE PERFECTIONE ANGELORVM in eſſe gratiæ & gloriæ. Continet ſex Quæſtiones.

Prima. Vtrum Angeli fuerint creati in beatitudine ſupernaturali?

Secunda. Vtrum Angeli fuerint creati in gratia ſupernaturali?

Tertia. Vtrum Angeli gratiam, quam receperunt in primo inſtanti ſuæ creationis acceperint mediante propria diſpoſitione?

Quarta. Vtrum Meritum & præmium fuerint ſimul in Angelis?

Quinta. Vtrum Angeli fuit conſequuti gratiam & gloriam ſecundum quantitatem ſuorum naturalium?

Sexta. Vtrum Angelis beatis cum cognitione ſupernaturali & beatifica remanetat cognitio naturalis?

TEXTVS.

IDeo tenetur, quod Angeli meruerunt beatitudinem ſuam, & priuſquam receperunt eam, diſtin. 5. par. 1. Litera A.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera reſpõdet illi quæſtioni, vtrum Angelus prius meruerit beatitudinem, quam illam acceperit, & omiſſa opinione Magiſtri qui in fine huius. 5. diſtinctionis tenet Angelos fuiſſe beatos, antequam ſuam beatitudinem meruerint: merentur tamen modo illam propter obſequia, quæ impendunt electis, ſicut etiam contingit in milite, qui meretur equum, ex eo quod bene præliaturus eſt cum eo, omiſſa inquam iſta ſententia, ex eo quod ex illa ſequeretur, quod ſi homo non fuiſſet creatus Angelus non haberet beatitudinem, quia non haberent prædictos actus extrinſecos, per quos iuxta ſententiam Magiſtri meriti ſunt ſuam beatitudinem. Et præterea, quia ex illa ſententia ſequeretur, quod poſſet homo mereri primã gratiam, nam poſset Deus præuidere hominem eſſe bene vſurum illa, ergo ſi effectus præuiſus ſufficiens eſt ad meritum talis effectus præuiſus ſufficiens eſſet ad meritũ primæ gratiæ: & tunc gratia non eſſet gratia, quia eſſet ex meritis, & per conſequẽs; ſi Angelus habuit beatitudinem ſuam propter bonum præuiſum ipſius angeli in obſequendo circa electos, Angelus non meruit beatitudinem ſuam. Patet ſequela, quia bonum præuiſum non habet rationem meriti. Doctor igitur in litera duplicem aſsignat concluſionem, quarum prima eſt. Angeli meruerunt beatitudinem ſuam. Hanc concluſionem probat, nam omnis natura conſequitur ſuam perfectionem per propriam operationem, ſed perfectio, & finis cuiuſlibet creaturæ rationalis eſt beatitudo, quæ ſoli Deo naturalis eſt, ergo talis perfectio ſiue finis acquiſibilis eſt per propriam

priam operationem, & per conſequens illa perfectio quæ excedit omnem naturã creatam, neceſſario requirit operatíonẽ illius, nam quando finis excedit virtutem operantis propter finem, tũc expectatur finis ex dono alterius; ſed beatitudo eſt finis excedens naturam Angelorum, ergo expectatur ex Dono Dei, tale autem donum Deus nulli Angelo tribuit, niſi per meritũ ipſius Angeli, ergo Angeli beati meruerunt ſuam beatitudinem.

¶ Secunda concluſio Doctoris eſt, quod prius beatitudinem meruerunt quam illam receperunt. Probat illam, quia diſpoſitio debet præcedere illud ad quod eſt, vt via terminum, ſed meritum eſt diſpoſitio, & via reſpectu beatitudinis, ergo.

QVÆSTIO PRIMA.

¶ Vtrùm Angeli fuerint creati in beatitudine ſupernaturali?

Prima ſententia. Primum argum.

DE hac re eſt prima ſentẽtia quorundam aſſerentiũ, Angelos in principio ſuæ creatiõis vidiſſe diuinam eſſentiam non viſione permanente, ſed tranſeunte, & per conſequens, non fuiſſe creatos in beatitudine ſupernaturali, nec beatos quantũis habuerint claram Dei cognitionem. Hanc ſentẽtiam probant primo ex D. Aug. lib. 4. ſuper Geneſ. cap. 24. vbi docuit, Angelos fuiſſe creatos cum cognitione matutina, ſed cognitio matutina eſt cognitio rerum in verbo, ergo ſtatim à ſua creatione habuerunt cognitionem verbi, ſed talis cognitio verbi eſt beatifica, ergo.

Confirm. ¶ Confirmatur, ex eodem Aug. 11. de ciuit. Dei. cap. 9. & 11, vbi dicit Angelos ſtatim à principio ſui eſſe fuiſſe participes lucis & claritatis ęternæ & nunquam fuiſſe peregrinos, ex quo ſic intellect⁹ creatus iuxta D. Paul. 2. ad Corinth. 5. quamdiu non videt diuinam eſſentiam peregrinatur à domino, ſed Angeli nunquam fuerunt peregrini, ergo ſemper viderunt diuinam eſſentiam.

Secundum argum. ¶ Secundò D. Bernard. ſermo. 13. & 17. ſuper cantica, dicit diabolum ante caſum vidiſſe verbum, & res in verbo, aſſerit enim ſerm. 17. Potuit antẽ contingere ſi tamen incredibile non putetur plenum ſapiẽtia, & perfectum decore homines præſcire potuiſſe futuros etiam & profecturos in parem gloriam, ſed ſi præſciuit in Dei verbo abſque dubio vidit, & ſuo liuore inuidit, ex quo ſic talis cognitio in verbo eſt cognitio beatifica, ergo.

Tertium argum. ¶ Tertiò, nam Ezech. 28. loquens Propheta ad primũ Angelum deſertorẽ, ſub ait nomine Regis Tyri, in delicijs paradiſi fuiſti, ſed deliciæ paradiſi eſt viſio beatifica, ergo Angeli omnes à principio ſuæ creationis habuerunt viſionem beatificam.

Secunda ſententia cõmunis. ¶ Secunda ſententia eſt omnium ferè ſcholaſticorum, pro cuius explicatione eſt primo notandũ *1. Notab.* ꝙ in Angelis à principio ſuæ creationis, vſque ad terminum viæ tria poſſunt conſiderari inſtantia. Primum eſt, in quo omnes angeli fuerunt creati, ſecũdum eſt in quo omnes habuerunt proprias operationes. Alij iſtas, alij vero illas, alij bonas, alij verò nullas. Tertium inſtans, in quo boni fuerunt pręmio affecti & mali ſupplicio. De primo inſtanti poſſumus loqui, vel ſecundum potentiam Dei abſolutam, vel de facto. Si loquamur de potentia Dei abſoluta, nulli dubium eſſe poteſt, potuiſſe Deum producere Angelos cum cognitione beatifica per modum tranſeuntis ſe habentem. At vero de facto, non ſolum non eſt rationabile credere præcipuè dæmones vidiſſe à principio diuinam eſſentiam, verum temerarium eſſet hoc aſſeuerare, nã ſi Geneſ. 32. potuit dicere Iacob, propter viſionem quandam imaginariã, quod ſalua facta eſt anima eius ex eo quod dicit ſe vidiſſe Dominum facie ad faciem: ſi mali Angeli vidiſſent Dominum facie ad faciem quomodo potuiſſent tam cito deficere, ſe ipſos nimium amando. Quare cũ viſio Dei poſsit intelligi, & per modum permanentis, & per modum tranſeuntis, per modum permanentis, vti contingit beatis, qui eandem ſemper habent ſupernaturalem beatitudinem; Secundo modo tranſcũter quaſi in tranſitu, & quaſi per raptum, ſicut Moyſi, & Paulo contigiſſe credit D. Auguſt. dum erant viatores, quia talis viſio nõ erat per modum ſtatus, & permanenter, ſed amiſsibilis, erat quæſtio in præſentiarum, de vtraque beatitudine poteſt intelligi quantum ad potentiam abſolutam, & quantum ad factum intelligitur de ſecunda cognitione beatifica.

2. Notab. ¶ Secundò notandum, quod non quæritur in præſentiarum de beatitudine, & felicitate Angelorum, quæ felicitas, & beatitudo non eſt aliud quam vltima, & conſummata perfectio ad quam natura intellectualis (vt

intel-

intellectualis eſt) poteſt peruenire, dixi nō tanter, vt intellectualis, quia perfectio quã tamcunque conſummata cuiuſcunque naturæ præter intellectualem, & rationalem non appellatur felicitas ſeu beatitudo, vnde bruta animalia quantumcunque ſint in ſuo genere perfecta non dicuntur beata tali beatitudine naturali, quia beatitudo naturalis ſiue felicitas cõſiſtit in perfectione intellectus, & in rectitudine voluntatis ſumitur enim ratio beatitudinis naturalis à ratione beatitudinis ſupernaturalis, nam cum beatitudo ſupernaturalis conſiſtat in clara viſione, & amore Dei, & clara viſio ſimiliter & amor cum pertineant ad intellectum & voluntatem & tunc intellectus, & voluntas ſunt in vltimata perfectione poſsibili, quando intellectus clarè cognoſcit Deum & voluntas perfectè diligit illum. Ideo felicitas creaturæ rationalis conſiſtit in perfectione intellectus, & rectitudine voluntatis, & quamuis nonnulli velint rectitudinẽ voluntatis non pertinere ad eſſentiam beatitudinis, ſed ad perfectionem eius, tanquã ornamentum neceſſariũ, ſeu propria paſsio conſequens eſſentiam, loquũtur tamen ſupponentes in beatitudine ſupernãturali voluntatem non habere principem locum, cũ beatitudo ſupernaturalis formaliter in illa viſione ſecundum illos conſiſtat: tenentes tamen ad beatitudinem ſupernaturalem vtramque potentiam concurrere principalius tamen voluntatem, tenemur ſimiliter fateri ad beatitudinem, & felicitatem naturalem principalius concurrere rectitudinẽ voluntatis, quàm quemlibet intellectus perfectionem vtraque enim requiritur perfectio ad talem felicitatem naturalem, ſcilicet, perfectio ex parte intellectus & rectitudo ex parte voluntatis, quia tamen rectitudo iſta principalius conſtituit hominem in eſſe boni, quã perfectio intellectus: ideo principalius felicitas naturalis conſiſtit in rectitudine voluntatis, quam in perfectione intellectus.

Prima conclusio. ¶ Prima concluſio. Omnes Angeli ſiue boni, ſiue mali fuerunt creati in beatitudine naturali. Hæc concluſio probatur primo, ex illo quod habetur in ca. firmiter. de ſumma Trinitate. & c vbi dicitur, quod diaboli, & alij dæmones ab initio fuerunt boni, & in epiſtola Iudæ dicitur de malis Angelis quod non ſeruauerunt ſuum principatum, ſed nõ fuiſſent boni, ſi non fuiſſent creati in rectitudine naturali, tam in potentia cognoſcitiua, quam in volitiua, ergo omnes fuerunt creati in felicitate, & beatitudine naturali. ¶ Confirmatur, quia tam boni quam mali Angeli in principio ſuæ creationis acceperunt quicquid pertinet ad integritatem propriæ naturæ: & ad eorum naturalem perfectionem, ergo fuerũt creati in felicitate naturali. Antecedens patet, quia cum Dei perfecta ſint opera & reliqua condidit in ſua naturali conditione perfecta, non eſt negãdum perfectiſsimæ creaturæ, qualis eſt natura angelica.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Talis felicitas, & beatitudo naturalis non eſt aliquid ſupernaturale in ipſis Angelis repoſitum, & naturæ angelicæ ſuperadditum. Hæc cõcluſio etiã communis eſt, & probatur, quia talis rectitudo ſolum eſt perfectio intellectus & rectitudo voluntatis, ſed iſtę non ſunt aliquid ſupernaturale, ergo,

Tertia concluſio. ¶ Tertia concluſio. Nullus Angelorum fuit creatus in beatitudine ſupernaturali ſimpliciter. Hæc concluſio communis eſt, & probatur ex D. Aug. in lib. 11. ſup Geneſ. c. 23. vbi dicit quod dæmon beatæ atque angelicæ vitæ dulcedinem non guſtauit, quam (nõ vtique acceptam) faſtidiuit, ſed nolendo accipere deſeruit, & amiſit, & 11. de ciuit. Dei. cap. 13. docet quod Angeli boni non habuerunt plenitudinẽ ſcientiæ à principio. Quæ ſententia non poteſt intelligi de plenitudine ſcientiæ & cognitionis naturalis præcipuè, quantum ad habitũ, cum omnia naturalia potuerint cognoſcere à principio, ſed de cognitione ſupernaturali, quam ſi illis non condonaretur, nullatenus ex ſe potuerunt habere. Probatur rõne omnes Angeli creati cum eiſdem donis gratiæ ſeruata proportione eodem modo ſe habuerunt, ſed qui peccauerunt non receperunt viſionem beatificam in primo inſtanti, quã do conditi ſunt, ergo nec qui permanſerũt. Maior patet, nã tam boni quàm mali iuxta D. Aug. de ciuit. Dei cap. 13. fuerunt æqualiter beati, quatenus æqualitate quadã pro portionis omnes fuerunt immunes ab omni miſeria culpæ & pœnæ. Et ſecũdo quod quantum ad naturalem perfectionem ſinguli acceperunt quicquid conueniens erat propriæ naturæ iuxta menſuram cuiuſque propriæ naturæ. Et tertio quantum ad dona gratiæ, quia omnes acceperunt ſupernaturalem perfectionem ſuæ naturæ proportiona-

tionatam, & omnibus denique datum eſt quidquid neceſſarium illis erat ad vitæ cõſequutionem. Minor autem probatur nam viſio illa beatifica reddit mentem perfectè beatam quando permanens eſt, & per conſequens immutabiliter ſe habentem, quod dæmonibus non contingit, ergo.

Secunda ratio. ¶ Secundo probatur concluſio. Nam hoc fuit ſpecialiſsimũ priuilegium animæ Chriſti conceſſum, quod ab inſtanti ſui eſſe diuinam intueretur eſſentiam propter vnionẽ hypoſtaticam, ergo nõ eſt credendum tali priuilegium alicui Angelorum fuiſſe conceſſum.

Quarta cõcluſio. ¶ Quarta concluſio. Nullus angelorum habuit viſionem beatificam in primo inſtanti ſuæ creationis per modum raptus, aut tranſitus. Hæc concluſio adeò certa eſt de dæmonibus, vt oppoſita ſententia communiter vt temeraria iudicetur. Probatur tamen quo ad omnes, quia non eſt ponendum miraculum abſque neceſsitate, ſed nulla neceſsitas cogit nos ponere Angelos vidiſſe (etiam per modum tranſeuntis) diuinam eſſentiam, ergo.

Confirm. ¶ Confirmatur, quia viſa eſſentia non apparebat in illa aliqua ratio mali, ſed omnis ratio boni, ergo videtur nõ poſſe Angelos aliquid amplius deſiderare, & per conſequens, quod nõ potuiſſent peccare. Patet prima ſequela, quia appetitus angelorum eſſet ſatiatus tali viſione.

Reſp. argumentis ad primum. ¶ Reſpondetur argumentis. Ad primũ deſumptum ex authoritate D. Aug. reſpondent nonnulli, quod reuera D. Aug. obſcurus eſt in hac parte, vt conſtat ex diuerſis locis commemoratis. Et ad illud 11. de ciuita. Dei dicendum quod nomine Lucis, & claritatis æternæ non intelligebat Aug. lumen gloriæ, neque viſionem facialem Dei, ſed ſplendidiſsimum lumen, & quandã conditionem ſupernaturalem, & eminentem, quo bona illa æterna Angelo oſtendebantur obſcuram tamen, & ænigmaticam, quia ſecum ſimul fidei obſcuritatẽ admittebat.

¶ Ad illud vero de cognitione matutina reſpondent nonnulli, quod D. Aug. per matutinam cognitionem quandoque intelligit beatam viſionem, quandoque cognitionẽ ſupernaturalem, & fidei, quæ fidei cognitio cognitioni naturali comparata poteſt dici lux matutina, licet ſit obſcura. Hanc tamen explicationem reijcit Bañes prima par. quæſt. 62. art. 1. dicens, quod hæc ſolutio patitur calumniam, quoniam Aug. eodem lib. cap. 24. dicit quod Angeli prius cognouerunt res creatas cognitione matutina, quam veſpertina, ſed talis cognitio ſupernaturalis fidei non præceſsit in aliquo genere cognitionem naturalem, ergo nullo modo de tali cognitione fidei poteſt intelligi. Vnde dicit prædictũ argumentũ ſolui nõ poſſe iudicio ſuo, niſi vno duorũ modorum. Primo cum D. Tho. ibi & tertio ſolutione ad tertium, quod nomine cognitionis matutinæ non intelligit cognitionem aliquam ſupernaturalem, ſed tantum cognitionem naturalem, qua Angelus in ſua propria eſſentia cognouit diuinam eſſentiam, & omnes res creatas in eſſentia diuina ſic cognitas. Addit tamen, quod hæc ſolutio non quietat animum quoniam Aug. vbicũque loquitur de cognitione matutina maximè 11. de ciuit. Dei cap. 29. per matutinam intelligit cognitionem ſupernaturalem. Et poſſent contra hanc expoſitionem adduci multa argumenta, vnum tamen ſufficiat. Quoniã ſi loquamur de cognitionibus naturalibus Angeli, quibus ſe, & Deum cognouit inter illas prior eſt veſpertina, quã matutina, quoniam Angelus prius cognouit propriam eſſentiam, quam cognoſceret diuinam eſſentiam in illo relucentem. Vnde optimè notauit Auguſtinus quod in productione rerum prius eſt dictum veſpere, quam mane, quoniam inter cognitiones naturales Angeli prior eſt veſpertina, quam matutina. Vnde reſpondet ſecundo, quod illo loco nomine cognitionis matutinæ intelligit Aug. viſionem diuinæ eſſentiæ, & illam dicit eſſe priorem in Angelo cognitione veſpertina, non in quolibet ſtatu, ſed in ſtatu beatifico, in quo ſtatu cognitio rerum quæ eſt in proprio genere naſcitur ex clara Dei viſione. Aliter reſpondet Durãd. in ſecundo diſt. 4. quæſt. 1. in ſolutione ad primũ. ¶ Quartò tamen reſpondetur iuxtà ea quæ docet Doctor in hoc ſecundo diſt. 9. litera. D. nempe, habuiſſe Angelum ſpeciem intelligibilem diſtinctè repræſentantem eſſentiam diuinam ad cognitionẽ abſtractiuam ipſius Dei, & cognitio cauſata per illam ſpeciem erat matutina, quod probat Doct. ibi, quia ſecundum D. Aug. 4. ſuper Geneſ. cap. 23. dies illi. 6. nõ erant in ſucceſsione temporis, ſed in cognitione angelica creaturarum ordinem naturalem habentium, ita quod prius naturaliter nouit Angelus creaturam in verbo, ſecundo *Solutio Doctoris.*

in ge-

in genere proprio, & nõ ſi ſtando ibi redijt in verbum, laudans ipſum ex opere ſuo, & in illo. Iterum vidit rationem ſequẽtis creaturæ, naturaliter ita quod quando Deus dixit, fiat lux, vidit Angelus ſe in verbo æterno cum facta eſt lux, & cum factum eſt veſpere vidit ſe in genere proprio, & cum factum eſt veſpere, & mane dies vnus, ex ſe exurrexit in laudem Dei, in quo vidit ſecũdam creaturam, ita quod iſta viſio erat terminus præcedentis diei, inquantum ex cognitione creaturæ primæ in verbo ſurrexit in cognitionem verbi. Imo requies omniũ creaturarum, in primo artifice, & opifice. Ita diſtinguit Aug. ſingulos dies vſque ad diem ſeptimũ, cuius erat mane vltimæ creaturæ in verbo & non ſequebatur veſpere, & erat principium ſequentis Dei, inquantum vidit illam creaturam in genere proprio, & licet ipſe illam cognitionem in verbo poſuerit cognitionem beatificam, ſicut apparet ibi in principio cap. 22. cum Sancti Angeli ſemper videant faciem Dei verboq́; eius vnigenito, ſicut patri æqualis eſt perfruantur in ipſo verbo Dei, prius nouerunt creaturã vniuerſam, in qua ipſi principaliter ſunt cõditi, perfruitio igitur pertinet ad matutinã. Similiter in eodẽ capite, tũc nox ad diẽ pertinet, non dies ad noctẽ, cum ſublimes, & Sancti angeli illud quod (creaturam in ipſo creatore nouerunt) referunt in ipſius honorem, & amorem, in quo æternas rationes quibus creata eſt contemplantur ea quæ concordiſsima contemplatione ſunt vnus dies, quem fecit Dominus, cui coniungitur eccleſia ex hac peregrinatione liberata, vt nos exultemus & lætemur in eo. Addit tamen ſtatim doctor. Poteſt tamen probari ex dictis eius, quod hæc cognitio (quæ vocatur communiſsime cognitio matutina) ſit naturalis, & non præciſe beatifica, quia ſecundum eum, iſte ordo erat in cognitiõe angelica creaturę poſt creaturam, quod prius naturaliter præceſſit cognitio angelica creaturarum in verbo cognitionem earum in genere proprio. Factis autem creaturis in genere proprio, ſtatim potuit Angelus cognitionem earũ habere in genere proprio. Igitur omnes iſtæ cognitiones in verbo præceſſerunt naturaliter cognitionem creaturarum in genere proprio. Omnes igitur ſecundum eum erãt ſimul productæ. Igitur cognitio iſta in verbo naturaliter præceſsit productionem eacum in genere proprio. Sed tunc erant Angeli in ſtatu innocentiæ, & non beati, quia aliqua morula fuit inter creationem, & lapſum eius: erat igitur aliqua cognitio Angelorum matutina (ſcilicet creaturarum in verbo exiſtentium) in naturalibus, aut ſaltim non beatorum, & ita videtur quod oportet dare diſtinctam cognitionem Angeli ſtantis in cognitiõe naturali, vel in gratia, quia alias in ipſa cauſa præciſe cognita non poſſet prius cognoſcere creaturas, & effectus ordinatos, quam in genere proprio, nam ratio cognoſcendi rem confuſe, non eſt ratio cognoſcendi eam diſtinctè, & effectus ordinatos. Hactenus doctor. Ex qua litera manifeſtè colligitur iuxta ſententiam Doctoris cognitionem matutinam fuiſſe in Angelis naturalem, & non ſupernaturalem, nec beatificam. Secundo colligitur fuiſſe cognitionem Dei & creaturarũ prout in ipſo Deo relucebant, & non prout in genere proprio. Tertiò colligitur, talem cognitionem haberi per ſpeciem intelligibilem immediatè productam à Deo, quæ quidem ſpecies quantum ad cognitionem abſtractiuam diſtinctè repræſentabat eſſentiam diuinam, & adæquatè in ordine ad actum, quem intellectus angelicus poterat de illa habere: quæ quidem ſpecies, licet eſſet ratio diſtinctè cognoſcendi in intellectu Angeli eſſentiam diuinam, non tamen eſſet ratio diſtinctè cognoſcendi modum iſtius eſſentiæ in ſuppoſitis: ſicut etiam in nobis diſtinctè cognoſci poteſt aliqua quidditas creata, licet non cognoſcatur in quibus ſuppoſitis ſit, vel qualiter ſit in eis. Neque obſtat quod quando ſuppoſita ſunt in natura ex natura li neceſsitate intrinſeca, quod eſt ratio diſtincta cognoſcendi naturam, erit ratio diſtinctè cognoſcendi ſuppoſita iſta in natura, & tunc videretur quod Angelus poſſet cognoſcere naturaliter eſſentiam diuinam in tribus ſuppoſitis. Nam poſſet naturaliter cognoſcere in primo ſuppoſito eſſe memoriam infinitam productiuã alterius ſuppoſiti, & in duobus eſſe voluntatem infinitam productiuam alterius ſuppoſiti. Reſpõdet doctor vbi ſupra, ante litera O. quod illa cognitio non eſſet mere naturalis, quia ad eam non poſſet Angelus naturaliter attingere ex naturalibus ſuis, neque ex cauſis neceſſarijs alicuius naturaliter agẽtis, ita quod licet Angelus, hãbẽs ſpeciem eſſentię diuinæ, poſſet naturaliter vti ea, tũ ipſa ſpecies

cies eſt à cauſa ſupernaturali & ſupnaturaliter agenti. Neq; obſtat, quia quodlibet etiã aliud à Deo naturaliter cognoſcit, licet illas alias ſpecies recipiat à Deo ſupernaturaliter imprimente. Rñdet eñ Doct. vbi ſupra, quod illas alias ſpecies poſſet habere ab illis obiectis in ſe nullis alijs ab ipſis agẽtibus requiſitis, ſed nullo modo poſſet habere illam ſpeciem diſtinctam reſpectu eſſentiæ diuinæ, niſi ab ipſo imprimente, & hoc non naturaliter ſed ſupernaturaliter.

Primum corol. ¶ Ex qua doctrina Doctoris colligitur primo ſpeciem illam intelligibilem eſſentiæ diuinæ repræſentatiuã eſſe per ſe infuſam, & non per accidens infuſam, & iuxta hanc rationẽ dicit illã ſupernaturalẽ, quia in ſua intrinſeca ratione dicit intrinſecum ordinem ad cauſam ſupernaturalẽ. Aliæ eñ ſpecies intelligibiles fuerunt per accidens infuſæ Angelis, quia poterãt produci ab ipſis obiectis. Nam vt aduertit Michael de Palacios in ſecundo diſt. 3. Diſput. 5. fol. 76. col. 1. Angelus etiam abſtrahit ſpecies intelligibiles non ſanè à phantaſmate, ſed ab appendicijs materiæ hoc eſt ab hic, & nunc & id genus alijs. Nam vniuerſale non ſtat in rebus, ſed in conceptibus reſidet quapropter conſiderat Angelus hominem ſine cõditionibus indiuiduantibus, & hæc conſideratio eſt ipſa abſtractio. Vnde cum ſpecies reliquarum rerum poſsint abſtrahi ab ipſis obiectis virtute intellectus angelici, reliquæ ſpecies Angelis infuſæ fuerunt per accidens infuſæ. At vero ſpecies iſta intelligibilis repræſentatiua diuinæ eſſentiæ Angelis conceſſa nullo modo potuit abſtrahi virtute intellectus angelici, ſed neceſſario requirebat virtutem ſupernaturalem, & diuinã, vt intellectu angelico produceretur.

Secundum corol. ¶ Ex quo infero ſecundo probabilius mihi videri, poſſe Deum de potentia abſoluta producere ſpeciem intelligibilem repræſentatiuam etiam omnium creaturarũ productarum, & tot creaturarũ, quot ipſi Deo beneplacitum fuerit, quæ ſpecies intelligibilis eſſet ſimiliter per ſe infuſa. Vnde quando Doctor docet in hoc ſecundo diſtin. 3.

Nota hoc. quæſt. 10. non poſſe dari ſpeciem intelligibilem repræſentatiuam plurium naturarũ intelligendus eſt de ſpeciebus per accidens infuſis, nam de ſpecie per ſe infuſa non poteſt dubitari in ſentẽtia Doctoris (ni fallor) quoniam, vt viſum eſt, per illam ſpeciem cõceſſam Angelis repræſentatiuam eſſentiæ diuinæ angeli cognouerũt cognitione matutina, non ſolum eſſentiam diuinam, ſed etiam res vel creaturas in eſſentia diuina, & non per ſpecies creaturarũ, ergo per illã ſolã ſpeciẽ, & per conſequens illa ſola ſpecies omnes creaturas repræſentabat, dabilis eſt igitur per Dei potentiam aliqua ſpecies intelligibilis plurium naturarum repræſentatiua, quanuis talis ſpecies nullo modo poſſit eſſe per accidens infuſa.

Ad confir. ¶ Ad confirmationem reſpondetur, quod quando dicitur Angelos non fuiſſe peregrinantes, intelligendum eſt, vel quia breuiſsimo tempore poſt ſuam creationem compararunt ſuam beatitudinem, vel quia nullam habuerunt miſeriam ſicut homines.

Ad ſecundum arg. ¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod D. Bernard. ibi loquutus eſt dubitatiuè, vt patet ex verbis illius, quando dicit ſi tam incredibile non putetur.

Ad tertiũ argum. ¶ Ad tertium reſpondetur, quod ex illo loco Ezech. ſolum ſignificatur habuiſſe luciferum perfectiſsima dona, & optimum viatoris ſtatum, non comprehenſoris, & quando dicitur de cælo cecidiſſe non intelligitur de beatitudine, ſiue viſione beatifica, ſed de illo loco & ſtatu optimo in quo conditus fuit.

TEXTVS.

ET iſta vltima via de quatuor moris ſaluat plures ſtatus in eis, & plures affirmatiuas authoritates, quæ pluralitas ſi non placeat quia non habet neceſsitatẽ euidentem ſaltem ad minus tres iſtas moras prius aſsignatas probabiles ponere. diſtin. 5. quæſtione prima, infra litera. G.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor aſsignat modũ, quo Angeli potuerunt creari à Deo, ſcilicet, in puris naturalibus, ideſt, vel ſine gratia & ſine peccato, vel quod fuerint conditi in gratia, & dicit quod moræ quæ fuerunt inter creationem Angeli, & eius præmiationẽ, vel punitionẽ non ponuntur ab omnibus eædem. Sunt enim qui dicant tantum fuiſſe duas moras viæ. Prima in qua omnes fuerunt in gratia, & meruerunt. Secunda in qua boni fuerunt beati & mali potuerunt obicem, & ita non fuerunt præmiati. Alij autem

autem ponunt tres moras, & hoc tripliciter: nam Magiſter videtur ponere in tertia mora bonos in gratia, & in gloria ſimul. D. autem Bonauen. non tribuit malis gratiam. Alij autem ponunt quatuor moras in prima fuerunt creati Angeli ſine gratia, & ſine peccato. In ſecunda bonis data fuit gratia, quia in naturalibus conditi per ſua naturalia, quantum ſibi poſsibile fuit ſe in Deum cõuerterunt. In tertia boni meruerunt. In quarta præmio affecti ſunt. Doctor vero in vltima parte literæ probabiliorem exiſtimat ſententiam illam, quæ docet tantum fuiſſe tres moras, in quarum prima omnes fuerunt creati in gratia, in ſecunda boni meruerunt, & mali non ſteterunt, ſed peccauerunt, in tertia tam boni quam mali fuerunt in termino, & boni præmio affecti, mali vero puniti. Circa iſtam literam, & Doctoris ſententiam explicandam ſit quæſt, 2.

QVÆSTIO II.

¶ *Vtrum Angeli fuerint creati in gratia ſupernaturali?*

Prima ſententia.

DE hac re eſt prima ſentẽtia Alexan. Alenſ, vt communiter fertur in ſecunda parte, quæſt. 19. memb. 2. (quanuis ſi bene inſpiciatur ibi artic. 1. nihil determinatè docet, nam verba eius hæc ſunt. Ad quod dicendũ quod duplex eſt lumen ſcilicet naturæ, & gratiæ, quod etiam dicitur lumen naturæ, hoc eſt donum Dei, vnde vtraq; lumina ad donum Dei pertinent, ſed differenter. Vnde in lib. de diuinis nominibus data ipſis angelicis dona, nequaquam ipſa mutata eſſe dicimus, ſed hoc intelligitur de dono naturæ, quod non ex toto mutatum eſt, ſed donum gratiæ ſuppoſito quod habuit gratiã gratum facientem omnino eſt ablatum. Et in ſolutione ad quartum. ſic, ait verbũ Ioannis Damaſc. poteſt intelligi, vel de lumine naturæ vel de lumine gratiæ gratũ facientis; quod datum fuit à principio, ſuppoſito quod Angeli habuerint gratiam gratum facientem; quã cito fuerunt creati. Hactenus Alexander.

¶ Ex quibus verbis neſcio quomodo colligatur Angelos non fuiſſe creatos in gratia) eandem ſententiam tribuunt Gabrieli in ſecundo diſt. 4. quæſt. vnica, quanuis ipſe in articul. 2. in concluſ. tantum aſſerat, quod vtraque dictarum opinionum probabiliter teneri poteſt, ſine pertinacia, & temeritate, quia ad neutrum ſunt rationes cogẽtes, nec ſufficientes authoritates, nec conſtat de reuelatione, aut eccleſiæ determinatione. Eandem tribuũt Gregorio ibidem, quæſtione prima. & Marſilio quæſt. 4. arti. 1. & D. Bonauent. in ſecundo diſtin. 4. quæſt. 3. quanuis ſi rectè inſpiciãtur verba eius ſunt hæc. Reſpondeo dicendum quod hæc quæſtio facti eſt, & quia non inuenimus aliam rationem, quam congruitatis probabiliter poſſumus vtrumque opinari, ſicut & alij ante nos: fuerunt enim aliqui dicentes, quod Angeli omnes creati ſunt in gratuitis gratum facientibus, & ratio, quæ mouit eos fuit hæc, ex parte Dei perfecta liberalitas, & ex parte creaturæ idoneitas, quia enim ab inſtanti creationis erant vaſa, & receptacula munda, & Deus eſt promptus ſuã gratiam impartiri, niſi habeat obſtaculum ex parte ſuſcipientis non dimiſit Deus illa ad momentum vacua, ſed ſtatim vt condidit gratia illuſtrabit, & talia debuerunt de manu Dei exire receptacula, vt ſtatim eſſent prompta in bonum vſum. Vnde ſicut probabiliter conijciunt aliqui, quod Deus fecerit arbores plenas fructibus, & alia in ſtatu nobiliſsimo, & perfectiſsimo, ſic etiam naturam Angeli ornauit gratia in ſui conditione, quæ in primo vſu bono fine victoria erat perpetuanda, & in prima deordinatione perpetualiter amittenda. Hæc eſt vna poſitio, & ſatis videtur conſona Sanctorũ authoritatibus, vt patet inſpicienti.

Secunda ſententia.

¶ Fuerunt etiam alij qui dixerunt Angelos non habuiſſe gratiam gratum facientem ab inſtanti creationis, ſed poſt. Et ratio quæ eos mouit, eſt diſpoſitio angelicæ naturæ, quæ fertur in id quod appetit ſine retardatione. Vnde ſicut ex conuerſione ad malũ, ita profunde conuerſi ſunt, vt non poſsint redire, ſic imo multo magis ex conuerſione ad bonũ, ita bono totaliter adhæſiſſent, ſi gratiam habuiſſent, quod nunquam lapſi eſſent. Vnde non videtur aliquomodo probabile quod Lucifer habuerit gratiam, & ſi ipſe non habuit cum inter cæteros eſſet excellior, à maiori arguitur, nec alios habuiſſe à ſui origine. Hanc poſitionem videtur acceptare Magiſter. Hanc poſitionem communiter tenent Doctores, & ita huic tanquam probabiliori, & communiori concordant. Hactenus Bonauentura.

¶ Ex

Prima ſententia probatur. Primum argum.

¶ Ex quibus verbis facile conſtat qualis fuerit eius ſententia, & non recte citari à nonnullis pro illa parte, quæ docet iuxta primam ſententiam Angelos non fuiſſe creatos in gratia. Poteſt autem probari iſta ſententia, primo ex D. Greg. 32. moralium tractans illud Ezech. 28. aurum opus decoris tui, & foramina in die qua conditus eſt. Et loquens de Lucifero dicit huius lapidis in die conditionis ſuæ foramina præparata ſunt, quia videlicet capax veritatis fuit conditus, quaſi repleri voluiſſet ſtantibus Angelis tanquam in ornamentis Regijs lapidibus poſitis inhærere potuiſſet, habuit ergo ille lapis foramina, ſed propter ſuperbiæ vitium charitatis auro non ſunt repleta.

Secundũ argum.

¶ Secundò probatur, nam Iob 4. vbi nos legimus, & in Angelis reperit prauitatem in Hebræo habetur, & in Angelis ſuis nõ poſuit laudem, vel lucem, ſed gratia & iuſtitia in ſacris literis appellatur lumen, & lux, iuxta illud 1. Petri 2. Vocauit nos in admirabile lumen ſuum. Et beatus Paulus, iuſtos appellat filios lucis dicens, Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, ergo.

Tertium argum.

¶ Tertio, quia non eſt conſonum diuinæ ſapientiæ, quod in prima condirione aliquid fruſtra condiderit, ſed gratia fruſtra eſſet conceſſa malis Angelis, quam ſubito erant amiſſuri, ergo.

Quartum argum.

¶ Quarto. Si angelus fuit creatus in gratia, ergo angelus cognouit ſe fuiſſe creatum in gratia, ergo cognouit ſe eſſe filium Dei, & hæredem. & per conſequens non tam cito amiſiſſet illam.

Vltimum argum.

¶ Vltimò, vel Angeli receperunt gratiam mediante aliqua diſpoſitione, vel ſine illa, ſi mediante aliqua diſpoſitione, vel illa fuit naturalis, vti bonus vſus liberi arbitrij ex naturalibus ipſius Angeli, vel bonus vſus liberi arbitrij ex auxilio ſupernaturali, quodcunque horum præſupponit Angelos in eſſe naturæ creatos, ergo præſupponit Angelos non eſſe creatos in gratia. Patet ſequela, nam illa diſpoſitio antecedenter ſe habet ad gratiam, & eſſe creatum antecedenter ſe habet ad diſpoſitionem, ergo eſſe creatum antecedenter ſe habet ad gratiam, & per conſequens non fuerunt creati in gratia.

Secunda ſententia.

¶ Secunda ſententia eſt Diui Thomæ prima parte, quæſtione. 62. artic. tertio. quam probabiliorem dicit Doctor, vt patet in litera, quæ docet Angelos fuiſſe creatos in gratia, & recepiſſe in primo inſtanti ſuæ creationis iuſtitiam, & hoc adeo verum reputant nonnulli, vt oppoſitum dicant falſum, & improbabile.

Primum argum.

¶ Probant autem ſuam ſententiam ex Diuo Auguſtino libr. 12. de ciuitate Dei cap. 13. & de correctione & gratia ca. 11. & 12. & de eccleſiaſticis dogmatibus. cap. 61. & 62. vbi aſſerit, creauit Deus Angelos, ſimul eis condens naturam, & largiens gratiam. Diuus Baſilius ſuper pſalm. 32. explicans illud, verbo Dñi, cæli firmati ſunt inquit, verbo Dei Angelicam ſubſtãtiam eſſe conditã & à Spiritu ſancto in ipſa creatione ſanctitatem fuiſſe collatam. D. Cyril. ſuper Ioan. capit. 6. docet Angelum deſertorem in ipſa creatione accepiſſe iuſtitiam, & ſanctitatẽ quam perdidit per peccatum. D. Damaſce. lib. 2. fidei. c. 3. & 4. & D. Greg. lib. 22. moral. c. penult. D. Hierony ſuper illa verba, Oſeæ. 3. dilexerunt vinatia vuarũ dicit, per vinatia intelliguntur dæmones, qui creati ſunt in magna pinguedine Spiritus ſancti, ſed per ſuperbiã arefacti de cælo ceciderũt conſtat autem quod pinguedo Spiritus ſancti: ergo.

Secundũ argum.

¶ Probatur etiam ratiõe, nã Deus in primo inſtanti ordinauit Angelũ ad beatitudinẽ ſupernaturalẽ, ergo dedit illi ſufficientia media, & fecit illum proportionatũ tali beatitudini, talis autem proportio fit per gratiam, ergo.

Tertium argum.

¶ Tertiò, homo fuit creatus à Deo in iuſtitia & gratia, & Angelus. Antecedens probatur, ex Anacleto Papa in epiſt. 1. vbi, dicit, quod homo dicitur conditus ad imaginem Dei, quĩa in ſua conditione gratiam, & reliquas virtutes habuit, idem dicit Aug. & habetur in cap. quomodo. & in cap princeps, de pœnit. diſt. 2. Cõſequẽtia autẽ patet ex maiori dignitate Angeli, nã dignior eſt natura angelica, quam humana.

Vltimum argum.

¶ Vltimò, Angelus poſt vnum actum liberum plene eſt in termino viæ, ergo ſi nõ acceperunt gratiam in ſui creatione, acceperũt illam poſt modũ mediante aliquo actu plene libero, qui eſſet diſpoſitio ad gratiã, quam recipiebant, ergo ille actus non tantum erat diſpoſitio ad gratiam, verum erat terminus viæ, ergo nullo modo poterant accipere gratiam poſt creationem, niſi ſimul acciperẽt gloriam, conſequens eſt falſum, ergo angeli fuerunt creati in gratia.

Tertia ſententia. ¶ Tertia ſentẽtia eſt Michaelis de Palacio in ſecundo diſt. 4. Diſput. a. aſſerentis, Magiſtri, vel primam ſententiam magis præferre libramen diuinæ iuſtitiæ, Thomæ vero placitum magis dulcedinem diuinæ ſpirat miſericordiæ, etenim ad libramen diuinæ iuſtitiæ illud pertinet, vt facientibus quod ſui iuris eſt, ipſe donet gratiam ſuam. Ideo videtur ſatis conſentire cum ordine diuinæ iuſtitiæ, Angelos in naturalibus cõditos fuiſſe, vt ipſi naturalia ſua rectè Deo impendentes, Deus illis ſuam gratiam impartiret. At vero dulcedinem ſpirat diuinæ miſericordiæ, Angelos in exordijs ſuis gratia gratum facientis participes facere, vt ſtatim poſſent mereri de condigno æternæ vitæ præmia. Nanque ſine huius præſidio non erat meritum angelicum niſi de cõgruo, voluit igitur ad ampliora, & meliora merita ſuos Angelos promouere, vt haberent, vnde ſtatim promererentur, ſi voluiſſent æternam vitam de condigno, & quia Deus & natura de poſsibilibus faciũt, quod melius eſt, hoc melius erat Angelis, ſimul atque erant conditi, vitam promereri de condigno.

1. Notab. ¶ Pro explicatione huius quæſtionis eſt, primo notandum in hac quæſtione nihil definitum eſſe de fide certum, tamen omnes Angelos præditos fuiſſe gratia antequam perueniſſent ad terminum beatitudinis, vel ſupplicij, & de Angelis bonis certiſsimum eſt ſecundum fidem, quia ſi gratiã non habuiſſent nullo modo beatitudinem conſequuti fuiſſent: de malis autem adeo certum eſt, vt non careat temeritate illam veritatem negaret. Nam Ioannis octauo, dicitur de diabolo in veritate non ſtetit, id eſt non permanſit, & Iudas in ſua Canonica dixit, Angeli, qui non ſeruauerunt ſuum principatum, & Diuus Hieronymus ſuper illa verba Oſeæ tertio. ſupra citata dicit, dæmones perdidiſſe priſtinam dignitatem nihilque gratiæ diuinæ eis remanere.

2. Notab. Secũdo eſt notandũ, quod quæſtio hæc non quærit de poſsibili, ſed de facto, vt omnes ſupponunt. Vnde in hac quæſtione nihil eſt de fide diffinitum, & ideo nec veritas huius quæſtionis pertinet ad fidem.

Prima cõcluſio. ¶ Prima concluſio. Angeli in primo inſtanti ſuæ creationis tam boni quam mali fuerunt conditi in gratia. Hanc concluſionem vt probabiliorem docet Doctor in litera, quæ probatur authoritatibus, & rationibus adductis pro prima ſententia.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Non eſt temerarium aſſerere Angelos in primo inſtãti nõ fuiſſe creatos in gratia gratum faciente. Hæc concluſio probatur, nam illa propoſitio eſt temeraria in Theologia, quæ docet contra communem ſententiam doctorum ſcholaſticorum. *Prima ratio.* Vnde debet eſſe peculiaris ſentẽtia, ſed iſta propoſitio Angeli in primo inſtanti non fuerunt creati in gratia gratum faciente, non eſt peculiaris alicuius Doctoris, ſed eam dicit probabilẽ Doctor in præſentiarum, & D. Bonauent. & Gabriel. dicunt illam probabiliorem, taliter quod Gabriel vbi ſupra, talem concluſionem aſsignat, vtraque dictarum opinionum probabiliter teneri poteſt ſine pertinacia, & temeritate. Et Diuus Tho. in illo artic. 3. dicit, probabilius videtur tenendum, & magis dictis Sanctorum conſonum eſt, quod fuerunt creati in gratia gratum faciente. Et Diuus Bonauent. dicit, illam poſitionem cõmuniter teneri à Doctoribus, & illi tanquam probabiliori, & communiori adhærere, & Michael de Palacio vbi ſupra docet Magiſtri ſententiam magis præferre libramen diuinæ iuſtitiæ: & deniq; ferè omnes Theologi oppoſitam ſententiam tuentes, quanuis illam dicant falſam, non tamen dicunt illam temerariam. Et probatur, quia ad neutrum ſunt, vt dicit Gabriel rationes cogentes, nec ſufficientes authoritates, neque conſtat ex reuelatione, aut eccleſiæ determinatione. Ad authoritates enim facile reſpondet D. Bonauent. vbi ſupra nu. 12. dicendo, quod gratia dicitur communiter prout comprehendit quicquid naturalibus eſt ſuperadditum, naturalibus inquam, quæ ſunt de eſſentiali rei conſtitutione, ſicut dicitur ex gratia habere bonum ingenium. bene legere, bene cantare, & huiuſmodi. Alio modo dicitur gr̃a, quod ſuperadditum eſt libero arbitrio ad rectitudinem faciens, & diſponens, ſicut dicimus virtutes naturales, ſicut innocentia, pietas &c. Tertio modo quod eſt ſuperadditũ tanquã retificãs & cõplens, & eleuans, & hoc dicitur gratia, & gratũ faciens, quia facit hominem acceptabilem Deo, & ideo acceptabilẽ, quia cõformem, qñ ergo dicitur ꝙ Angelo data ſunt gratuita, aut nõ intelligitur de gratuitis tertio modo dictis, ſed primo, vel ſecũdo, quia multa dona gratuita habuerũt. Aut ſi intelligitur de gratuitis ꝓpriè dictis, nõ intelligitur

gitur

gitur ab inſtāti creationis, ſed ſicut intelligitur peccatū diaboli fuiſſe ab initio, quia ſtatim poſt initium, & poſt primum motum deliberatum, cecidit, ita intelligendum eſt de gratia Angelorum. Aut ſi intelligitur de gratuitis propriè dictis, & ab inſtanti creationis hoc non intelligitur formaliter ſiue eſſentialiter, ſed diſpoſitiuè, vnde dicitur aliquis creatus in aliquo, quia in proxima diſpoſitione ad illud, & ita per hanc triplicem viam ad authoritates inductas, & multas alias, quæ poſſunt induci poteſt breuiter reſponderi. Hactenus Diuus Bonauēt. ¶ Ex quibus patet quod quanuis ſententia Magiſtri ſit falſa, non tamen eſt temeraria. ¶ Quia tamen oppoſita ſententia conformior eſt dictis Sanctorū ideo ad argumēta ꝓ prima ſententia reſpondetur.

Ad arg. reſpondetur. *Ad primū argum.* ¶ Ad primum reſpondetur communiter, ꝙ in eo loco Diuus Gregor. loquitur de charitate conſummata, & beatifica, quam mali Angeli haberent, ſi in ſtatu meriti permanſiſſent, & ſic habuerunt foramina præparata in die conditionis ſuæ ad recipiendum viſionem beatificam, ſi perſeueraſſent in bono. Et quod iſte ſit germanus ſenſus illius loci patet ex eo, quia foramina præparata ex eo præparata debent appellari, quia habuerunt gratiam, alias enim non dicerentur præparata in rigore, ſed tantum habere capacitatem.

Ad ſecundum arg. ¶ Ad ſecundum reſpondetur, ꝙ ille locus Iob intelligendus eſt de laude, vel luce conſummata & perfecta, & hoc voluit ſignificare Iob, ac ſi diceret nullus Angelorū fuit creatus in beatitudine ſupernaturali.

Ad tertiū argum. ¶ Ad tertium reſpondetur, illud dici fruſtra fieri, quod non conſequitur ſuum finem, cum igitur tribuere gratiam malis poſtea Angelis ſortitus fuerit finem ſuum, nempe oſtendere voluntatem diuinam, ꝙ vult omnes ſaluos fieri, ideo quanuis Angeli mali male vſi fuerint gratia accepta, illa tamen gratia non fuit illis fruſtra collata.

Ad quartum arg. ¶ Ad quartum reſpondetur, quod quanuis Angelus cognoſceret ſe fuiſſe creatum in gratia, potuit tamen per propriam voluntatem operari contra inclinationem ipſius gratiæ, quia gratia non neceſsitat voluntatem, ſed iuxta conditionem ipſius voluntatis liberam illam adiuuat, & eleuat ad actus ſupernaturales producendos.

Ad vltimum arg. ¶ Ad vltimum reſpōdebitur quæſtione ſequenti.

QVÆSTIO III.

¶ Vtrùm Angeli gratiam, quam receperunt in primo inſtanti ſuæ creationis, acceperint mediante propria diſpoſitione?

Prima ſententia. DE hac re multiplex eſt doctorum ſententia. Prima eſt Ferrarienſis 3. contra Gentes. c. 110. quam etiam docet Caieta. 2. 2. quæſt. 24. arti. 3. circa ſolut. ad 3. quam docent recentiores expoſitores D. Tho. 1. p. quæſt. 62. art. 3. qui omnes aſſerunt Angelos ſanctos recepiſſe gratiam mediante propria diſpoſitione. ¶ Ex quo inferunt ꝙ Angeli in primo inſtanti habuerunt conuerſionem ſupernaturalem ad Deum, quæ potuit eſſe diſpoſitio ad gratiā, & quæ ſe haberet in Angelis, ſicut ſe habet in nobis cōtritio, quæ antecedit gratiā in genere cauſæ materialis, ſubſequitur autē illā in genere cauſæ efficientis, & ita eadēmet operatio, & eſt diſpoſitio ad gratiā, & meritoria primi gradus gloriæ. Probat autem ſuā ſententiā primo ex D. Tho. 1. p. q. 62. art. 2. in ſolutione ad tertium. vbi ſic ait, quilibet motus voluntatis in Deum poteſt dici conuerſio in ipſum. Et ideo triplex eſt conuerſio in Deum vna quidem per dilectionem perfectā quæ eſt creaturæ iam Deo fruentis, & ad hanc conuerſionē requiritur gratia conſummata, alia eſt conuerſio quæ eſt meritū beatitudinis, & ad hanc requiritur habitualis gratia, quæ eſt merendi principiū. Tertia conuerſio eſt per quā aliquis præparat ſe ad gratiam habendam, & ad hanc non eſt igitur aliqua habitualis gratia ſed operatio Dei ad ſe animam conuertentis. Hactenus D. Tho. ¶ Ex qua litera, & ex illo quod docet quæſt. 63. art. 5. nempe Angelos in primo inſtāti habuiſſe operationē meritoriā, *Primum argum.* nam in ſolut. ad vltimum docet omnes Angelos in gratia creatos in primo inſtāti meruiſſe. Ex quibus locis ſic colligitur ſententia prædicta, operatio Angeli habita in primo inſtanti fuit meritoria, ergo libera, & ſupernaturalis, & per conſequens ſicut dicūt Theologi de contritione quod eſt meritoria gloriæ prout cōſequitur gratiam in genere cauſæ efficientis, & formalis, & ad eandem gratiam dicitur etiam diſpoſitio quatenus eā antecedit in genere cauſæ materialis,

ita ſanè ſecundum proportionem dici poteſt de ſupernaturali illa operatione Angeli quæ fuit dilectio Dei ſuper omnia, quod non ſolum fuit meritoria gloriæ, ſed etiam diſpoſitio ad gratiam.

Secundum argum. ¶ Secundo inter Angelorum conuerſiones D.Thom. illam enumerat, vt viſum eſt in illo artic. 2, in ſolutione ad tertium, quæ eſt præparatio ad gratiam, ſed talis præparatio nunquam potuit habere locum niſi in primo inſtanti, ergo in illo ſe præparauerunt.

Tertium argum. ¶ Tertiò, quia in collatione gratiæ & charitatis contrahitur ſupernaturalis quædam amicitia, ſed amicitia eſt animorũ mutuus conſenſus, ergo fuit in Angelis ille cõſenſus voluntatis.

Quartum argum. ¶ Quartò, Angeli in primo inſtanti tam erãt liberi, vt ſunt homines adulti, ſed adultis hominibus nunquam infunditur gratia, niſi mediante motu liberi arbitrij, vt diffinitur in concilio Trident. ergo. ¶ Confirmatur, nam primus homo accepit gratiam per propriam diſpoſitionem, vt docet Diuus Thom. prima parte, quæſt. 95. artic. 1. in ſolutione ad quintum, ergo & Angelus accepit gratiam in primo inſtanti ſui eſſe per propriam diſpoſitionem.

Quintum argum. ¶ Quintò, nam Diuus Thom. ſecunda ſecũdæ. quæſt. 24. artic. 3. in ſolutione ad tertium. docet, quod gratia fuit collata Angelis iuxta proportionem conatus, quem cõuertendo ſe ad Deum habuerunt, & intelligendus eſt Diuus Tho. de conuerſione ſupernaturali, ergo conatus, quem Angelus habuit in conuerſione illa primo inſtanti habita, habuit rationem diſpoſitionis ad gratiam. ¶ Confirmatur, nam habere gratiam per propriam diſpoſitionem multo excellentius eſt, quam illam habere abſque media diſpoſitione, ergo talis modus habendi gratiam concedendus eſt angelis.

Secunda ſententia. ¶ Secunda ſententia eſt Capreoli in ſecundo, diſtinctione. 4. quæſtione. 1. ad primũ. contra quintam cõcluſionem, quam etiam docet Ioannes Arboreus, libro primo. ſuæ Theoſophiæ circa finem. qui aſſerunt gratiam fuiſſe Angelis collatam abſque omni media diſpoſitione.

Primum argum. ¶ Et probat primo, nã operatio, quam habuit Angelus in primo inſtanti, fuit mere naturalis, ergo non fuit diſpoſitio ad gratiam. Patet ſequela, quia diſpoſitio debet eſſe eiuſdẽ ordinis cũ forma ad quam diſponit. Antecedẽs autẽ probatur, nam natura præſupponitur ad gratiam, ergo operatio naturalis præſupponitur ad operationem ſupernaturalem, & per conſequens, prima operatio Angeli nõ potuit eſſe ſupernaturalis. ¶ Confirmatur, nam ſi Angelus in primo inſtanti potuit habere operationem ſupernaturalem, quæ eſſet diſpoſitio ad gratiam, ergo Angelus in primo inſtanti habuit duo inſtantia. Patet ſequela, nam vnum inſtans Angeli eſt vna operatio Angeli, & per conſequens, vbi ſunt duæ operationes ibi ſunt duæ inſtantiæ.

Secundum argum. ¶ Secundò, operatio quam habuit Angelus in primo inſtanti, non fuit libera, ergo non potuit eſſe diſpoſitio ad gratiam. Patet ſequela, quoniam homo non ſe diſponit niſi per actus, & operatiões liberas. Antecedens autem probatur, nam alias Angelus poſſet in primo inſtanti peccare. Imo ex eo probat Diuus Thom. quæſt. 63. artic. quinto. Angelum non poſſe peccare in primo inſtanti, quia cum prima operatio Angeli tribuatur authori naturæ, peccatum tribueretur authori naturæ, ergo cum prima operatio Angeli ſit authoris naturæ nullo modo eſt libera.

Vltimum argum. ¶ Vltimò, vel ille actus, quo Angeli in primo inſtanti ſe diſpoſuerunt ad gratiam fuit effectiuè à gratia, & charitate, vel non ſi proceſſit à gratia, ergo prius fuit gratia in Angelis, quam ille actus, & per conſequens talis actus non fuit diſpoſitio ad ipſam gratiam. Patet ſequela, nam diſpoſitio præcedit ordine naturæ formam ad quam diſponit. Si non fuit effectiuè à gratia, ergo in primo inſtãti nõ receperũt illã. Patet ſequela, quia in primo inſtanti tantum habuerunt illum actum, qui fuit diſpoſitio ad gratiam.

1. Notab. Diuerſi modi dicendi. Primus modus. ¶ Pro explicatione huius quæſtiõis eſt primo notandũ, quod in hac quæſtione in aliquo conueniunt Doctores inter ſe & in aliquo differunt. Conueniunt quidem, nã opinantes primam ſententiam in duas vias ſunt diuiſi, nam ſunt qui dicant illam vltimam diſpoſitionem ad gratiam, & actum illũ dilectionis eſſe elicitum effectiuè ab ipſa gratia: neque eſſe aliquod inconueniens, quod talis actus ſit diſpoſitio ad gratiam, & quod ſit effectiuè ab habitu gratiæ, nam cum ex phyſica conſtet, quod cauſæ ſunt ſibi inuicem cauſæ, non inconuenit, quod diſpoſitio in Angelis ſit effectiuè gratiæ in genere cauſæ efficientis, ac proinde poſterior illa in iſto genere, & quod in genere cauſæ materialis,

terialis, è coʊtra diſpoſitio ſit cauſa gratiæ,
illamque antecedat. Vnde prima illa opera
tio ; & dilectio ſupernaturalis in primo in-
ſtanti habita fuit in gratia iuſtificanre, & ea
dem prima operatio fuit præparatoria ad
gratiam iuſtificantem in alio genere cau-
ſæ, nempe in genere cauſæ marerialis. Quo
modo autem iſta doctrina inrelligatur, ex-
plicant prædicti in ſolutione cuiuſdam con
firmatiõis dicẽres, ꝙ gratia reſpecto primæ
diſpoſitiõi, quateous eleuat potẽtias prior
eſt ſe ipſa quateous dat eſſe quoddã diuinũ
& participiũ diuinæ naturæ. Et ſicnoo eſt
incõueniens, ꝙ operatio, quæ habet eſſe à
gratia prout eleuat potentiã, ſit diſpoſitio
ad eãdẽ grariã, quaten⁹ dar rale participiũ.

Secundus dicendi modus. ¶ Alij autem cum Magiſtro Cano, de pœni
tentia parte prima, docent actum verbi gra
tia, conrririonis effectiuè procedere ab ha-
biru virtutis, vel charitatis, vel pœnitentię,
qui eſt in ipſa voluntate, non vero ab habi-
tu gratiæ, qui eſt in eſſentia animæ, & ideo
prius natura eſſe quã informetur ab hoc ha
bitu grariæ non vero quam fiat ab habitu,
ſcilicet, charitatis qui eſt in potentia. Vnde
in ſolutione ad quartum docet differentiã
eſſe inter ordinem, quem ſeruant poteotiæ
animæ, & anima, & actus, qui ſunt diſpoſi-
tiones ad gratiam & ipſa gratia, nam poten
tiæ animæ, nempe intellectus & voluntas
nulla ratione præcedunt animam : habirus
vero charitaris, & pœnitẽtiæ quoniã in ge
nere cauſæ efficientis producunt actus, qui
ſunr diſpoſitiones ad gratiam, ex conſequẽ
ti ipſam gratiam antecedunt. Charitas igi-
tur & pœnirenria habeot ſe ad gratiã, vr ca
lor ad formam ignis. Idem enim calor ſi cõ
ſideretur, vt diſpooens materiã ad recipiẽ
dã formam, prior eſt forma, ſi autẽ vr potẽ-
tia calefactiua, eadem forma poſterior eſt.

Impugnatio prædicti modi. ¶ Sed iſta explicatio includit repuguan-
tiam. Nam habitus virtutis, qui eſt io po-
teotia, vel præſopponit gratiam in eſſen-
tia aoimæ, & tunc non poteſt eſſe diſpoſi-
tio ad illam, vel ſalrim actus charitatis præ-
ſupponit habitum charitatis. Cum igitur
non ſir certum habitũ charitatis eſſe prius
in voluntate, quam ſit ipſa gratia in anima,
nec dicendum eſt, quod actus elicitus ab
habitu ſit diſpoſitio ad ipſam gratiam. Et
prærerea; nam Concilium Tridentinum lo
quens de iſta diſpoſitione ad gratiam, dicit,
hanc diſpoſitionem iuſtificatio ipſa conſe-
quitur per voluntariam ſuſceptionem gra-
tiæ, & donorum. Et infra dicit virtutes in-
fundi iuxta vniuſcuiuſque diſpoſitionẽ con
ſtat etiam virtutes infundi proportionatas
ipſi gratiæ, & conſequuntur etiam diſpoſi-
tionem ad illam. Vnde ſicut habenti melio
rem contririonem infunditur maior gratia,
ita etiam maior charitas, & ſic non poteſt
dici, quod actus charitatis, prout eſt elici-
tus ab habitu charitatis eſſe diſpoſitionem
ad primam gratiam ex eo quod prius eſt ha
bitus in porentia, quam gtatia in eſſentia,
cum pateat ex dictis cõcilij, quod ad diſpo
ſitionem, recipitur gratia, & infunduntur
virtutes, ergo actus prout elicitus ab habi-
tu non poteſt eſſe diſpoſitio ad gratiam, ſi-
curi nec poteſt eſſe diſpoſitio ad ipſum ha-
bitũ ſecundũ quod effectiuè habet eſſe ab
illo.

Tertius dicendi modus. ¶ Alij vero aliter reſpoodent dicentes,
aliud eſſe gratiã à Deo nobis iofundi. Aliud
vero in nobis recipi, nã prius eſt à Deo no-
bis infundi quã quod io nobis recipiatur:
& inter hæc duo poteſt mediare diſpoſitio
ex parre noſtra, vel angelorum quæ proce-
dat effectiuè à gratia ꝓut infuſa à Deo, non
vero vt in nobis recepta, quãuis vt in nobis
recepta ab ipſa gratia talis diſpoſitio for-
metur, quia vt ſic ſanctificat nos, & hoc mo
do intelligitur facilè, quomodo diſpoſitio
poſsit diſpoſitiuè ꝓducere gratiã, & prius
natura eſſe informis quam formata; nempe
vt haber eſſe à gratia prout intelligitur gra
tia infundi à Deo, & poſtea talis diſpoſitio
intelligitur formata, quatenus intelligitur
habere eſſe ab eadem gratia prout in nobis
recepta. Hæc doctrina eſt Ferrarienſis ter-
tio contra Gentes capit. 153. in fine, & ha-
bet fundamentum in Diuo Thoma, prima
ſecundæ, quæſtione 113. artic. octauo, ad ſe
cundum, ſi per infuſionem gratiæ inrelli-
gat infuſionem habitus, vt & Caietanus in
telligit, qui ferè nihil diſcordat ab hac ſen-
tentia, ſed fortaſſe vt dicunt noonulli ve-
rius eſt intelligere ſolam motionẽ Dei ani
mam ad ſe conuertentis, vt in corpore arti-
culi dixit, & in ſolutione ad primum, ferè
euidcorer deſumitur.

Impugnatio ſuperioris modi dicendi. ¶ Hæc tamen ſententia nullam continet ve
ritatem. Primo, quia intelligi nõ poteſt for
mam aliquam accidentaleoi prius natura
efficere, & operari, quam ſic in ſubiecto
recepta, & ratio huius eſt, quia for-
ma accidentalis prius debet habere ſuum
naturalem modum eſſendi completum,
quam habeat operationem, propter quod

etiam ſubſtantia prius natura ſubſiſtit, quã operatur, quod maximè verum eſt in actione vitali, vt eſt dilectio Dei ſuper omnia, vel contritio in nobis, quæ nõ poteſt prius natura eſſe à gratia, quam ab ipſa potentia per gratiam operantem. Nam quomodo intelligi poteſt, aut fieri, vt potentia v.g. operetur per gratiam, niſi intelligatur illam potentiam gratiam in ſe habere. Et præterea, quia iuxta determinationem Concilij Trident. ſeſ. 6. cap. 5. 6. & 7. diſpoſitio, veluti contritio in nobis, non ſolum eſt diſpoſitio ad receptionem gratiæ, ſed etiam ad infuſionem. quia non ſolum hic recipit maiorem gratiam habitualẽ, quam ille, quia melius conteritur, ſed etiã Deus infundit huic maiorem gratiam quam illi, quia melius cõteritur iſte quam ille: imo impoſsibile eſt iſta duo ſeparari, quia tanta gratia recipitur in me quantã Deus infundit, & tantam Deus infundit quanta recipitur in me, & per conſequens quantitas illius gratiæ commenſuranda eſt iuxta menſurã meæ diſpoſitionis, ſiue gratia cõſideretur vt à Deo procedens, ſiue vt in me recepta, & ſimiliter ſiue gratia habeat eſſe per creationem, ſiue educatur de potentia obedientiali animæ, in qua ſententia magis apparet falſitas opinionis præcedentis.

Tertia ſententia. ¶ Tertia ſententia in hac re eſt Magiſtri Soto in 4. diſt. 15. quæſt. 3. art. 6. qui aſſerit diſpoſitionem. v. g. contritionem in eodem inſtanti procedere, & ab habituali gratia, & à libero arbitrio, & quod vt procedat à libero arbitrio eſt diſpoſitio ad gratiam, & vt ſic eſt informis, poſterius vero natura fieri, & formari à gratia. *Impugnatio iſtius ſententiæ.* ¶ Iſta tamen ſententia non poteſt aliquam habere veritatem, nam quando Soto aſſerit, quod motus ille liberi arbitrij tam in Deum per fidem, quã in peccatum per pœnitentiam, producitur ſimul, & à libero arbitrio, & à gratia, quæ eodem inſtanti infunditur, & paulò infra, quatenus eſt à libero arbitrio non eſt meritorium, ſed diſpoſitio materialis ad gratiã, vel talis diſpoſitio eſt à ſolo libero arbitrio, vel ab illo gratia adiuto, ſi à ſolo libero arbitrio, illa ſententia non ſolum eſt falſa, ſed erronea, quia voluntas nulla ratione poteſt operari contritionem ſine gratia operante: cum implicet creaturam prius operari, quam Deus cum illa concurrat, ergo implicat voluntatem noſtram elicere actum dilectionis Dei vel deteſtationis peccatorũ, quatenus eſt diſpoſitio ad gratiã ſine eo ꝙ gr̃a prius adiuuet noſtrã voluntatẽ, & per conſequens illius gratiæ adiuuãtis nõ poteſt eſſe diſpoſitio actus productus à voluntate adiuta per talem gratiam, patet ex eo, nam talis gratia præintelligitur ipſi voluntati operanti, ergo & præintelligitur operationi, & per conſequens in nullo genere poteſt operatio illa diſponere ad illam gratiam, ſed ad aliam infundendam, vel educendam de potentia obedientiali animæ. Et præterea vt conſtat ex omnibus cõcilijs loquentibus contra Pelagium. Et ex D. Tho. prima ſecundæ. quæſt. 112. arti. 2. & 3. contritio non habet quod ſit vltima diſpoſitio ad gratiam in nobis ex vi ſolius liberi arbitrij, ſed maximè ex motione gratiæ. *Secundo impugnatur.* ¶ Secundò autem improbatur prædicta ſententia, ſi talis diſpoſitio eſt elicita à voluntate prius voluntas eſt adiuta gratia, quæro quæ ſit illa gratia adiuuans liberum arbitrium, nam vel eſt ipſa gratia habitualis, & hoc dici non poteſt in eius ſententia, ſic enim nulla eſſet deteſtatio. Et præterea, quia in illo ſigno naturæ nondum intelligitur gratia habitualis infuſa, & per cõſequẽs actus qui eſt diſpoſitio non poteſt effectiuè procedere ab habituali gratia.

Vltima ſententia. ¶ Vltima ſententia, quæ in hac parte tenenda eſt ſumitur ex doctrina Doctoris in 4. diſtin. 14. quæſt. 2. nempe quod vltima diſpoſitio ad gratiam, ſiue ſit dilectio Dei ſuper omnia, ſiue ſit contritio, vel deteſtatio peccatorum habere eſſe effectiuè à voluntate eleuata per auxilium Dei, non vero à gratia habituali, propter quod Doctor ibi docet dabilem eſſe contritionem informem, quia dabilis eſt actus deteſtationis elicitus à voluntate cum auxilio Dei ſupernaturali. Vnde Magiſter Vega lib. 6. in cõcilium cap. 35. obiectione. 7. reſpondet aliud eſſe dilectionem Dei ſuper omnia non eſſe ſine charitate infuſa, & aliud ipſa eſſe poſteriorem, & eius prioritatem requirere. Fatemur dilectionem huiuſmodi non eſſe ſine charitate: mox nãque vt illa habetur Deus, qui piger non eſt ſed prõptiſsimus ad amãdum habentem illam redamat, & charitate infuſa, & alijs præcellentibus donis exornat, vt facilius libentius, & feruentius poſſit amare, ſed charitatẽ infuſam præcedere hãc dilectionẽ, neq; poſſe abſq; illa haberi cũ Dei adiutorio ſpeciali hoc negamus. Et paulò infra, abſurdũ videt dicere adimplen

dũ hoc pręceptũ, ſcilicet dilectiõis Dei ſuper omnia, neceſſe eſſe, vt q in peccato ſit prius faciat pœnitentiam, nec poſſe ab eo immediatè impleri abſque præuia pœnitẽtia, cu potius Dei amor præcedere debeat, vt fiat vera pœnitentia. ¶ Dicet aliquis poſſe quidem, & ante habitam pœnitentiã impleri hoc præceptum, ſed vt impleatur dari à Deo charitatem & ipſam dilectionẽ cauſari à charitate, & poſteriorẽ ipſa eſſe, ſcio hoc vltimum nobiles authores defendiſſe de contritione. Mihi tamen vt cum venia eorum dixerim inintelligibile apparet dari à Deo charitatem propter dilectionem, vel contritionem: & tamen charitatẽ eſſe dilectionis, & contritionis cauſam, & ex cõſequenti ipſis priorem. Hactenus Magiſter Vega vbi ſupra. & lib. 5. cap. 4. prope finem explicat quomodo iſtę diſpoſitiones ſe habeant in ordine ad gratiam dicens, antecedunt enim noſtræ diſpoſitiones gratiam gratum facientem, & ſequuntur gratis datam nos præuenientem. Eandem ſententiam docet Pater Cordoua libr. 1. quæſtionarij. q. 2. concl. 4. Ad tertium argumentũ contra illam circa finem. & ſumitur ex Diuo Bonauen. in. 4. diſt. 17. par. 1. art. 2. in ſolutione ad ſecundum. & videtur expreſſa D. Thom. 1. par. quæſt. 62. arti. 2. ad tertiũ. in fine. vbi dicit, Tertia conuerſio eſt per quam aliquis pręparat ſe ad gratiã habendã & ad hãc nõ exigitur aliqua habitualis gratia, ſed operatio Dei ad ſe animam conuertentis, ſecundũ illud, conuerte nos Domine & conuertemur, & 3. p. q. 89. art. 1. ad 2. ſic ait, actus primus pœnitẽtis ſe habet vt vltima diſpoſitio ad gratiã conſequendã, ſcilicet contritio. Alij vero ſequentes actus pœnitentiæ procedunt iam ex gratia & virtutibus, & 1. 2. q. 112. art. 2. in ſolut. ad 1. dicit quod præparatio hominis ad gratiã habendam quædã eſt ſimul cum infuſione gratiæ, & talis operatio eſt quidem meritoria, ſed nõ gratiæ, quæ iam habetur, ſed gloriæ, quę nondum habetur. Eſt autẽ alia præparatio gratiæ imperfecta, quæ aliquãdo præcedit donum gratiæ gratum facientis, quæ tamẽ eſt à Deo mouente, & in corpore docet, quod gratia ſumitur dupliciter, quandoq; enim pro habitu, quandoq; vero pro auxilio, & accipiẽdo gratiam pro habitu, requirit præparationem aliquam in recipiente, quia nulla forma poteſt recipi niſi in ſubiecto diſpoſito, ſed ſi loquamur de gratia, ſecundum quod ſignificat auxilium Dei mouentis ad bonum, ſic nulla præparatio requiritur ex parte hominis quaſi præueniẽs diuinum auxilium, ſed potius quæcunque præparatio in homine eſſe poteſt ex auxilio Dei mouentis animam ad bonum, & ſecundum hoc ipſe bonus motus liberi arbitrij, quo quis præparatur ad donum gratiæ ſuſcipiendum, eſt actus liberi arbitrij moti à Deo, & quantum ad hoc dicitur homo ſe præparare. Idem docet quæſt. 109. artic. 6. vbi dicit, hominem indigere auxilio gratię vt ſe præparet ad gratiam habitualem, non verò ad hoc indigere gratia habituali. Et 3. p. q 89. art. 1. ad 2. ponit differentiã inter primam & ſecundam contritionem, quod prima eſt diſpoſitio ad gratiam habitualẽ. Secunda vero procedit iam ab ipſa gratia habituali, & quæſt. 86. art. 6. dicit, cõtritionem vt partem ſacramenti efficere gratiam habitualem. ¶ Probatur tamen ratione, nã Deus in illo inſtanti, in quo homo conteritur infundit gratiam habitualem, reſpiciẽs aliquomodo ad contritionem hominis, vt conſtat ex concilijs, & ex Sacra ſcriptura, ergo cum Deus gratiam infundit, vel reſpicit contritionẽ vt factam, vel vt in eodem inſtanti fiendam. Si primum, ergo euidẽter colligitur contritionem illam non eſſe factã per ipſammet gratiam habitualem, quia impoſsibile eſt Deũ videre in aliquo actionẽ vt iam factam ab illo, nõ videndo in eo principium talis actionis. ¶ Præterea, quia totum hoc præcedit ſimpliciter infuſionẽ habitualis gratiæ. Si autẽ dicatur. Secundũ nempe ꝙ Deus reſpicit contritionẽ in eodẽ inſtãti ſtatim faciendã, ſequitur gratiam nõ infundi propter cõtritionẽ tanquã propter diſpoſitionẽ, ſed potius infundi, vt qs contritionẽ habeat: atque adeo ꝓpter illam tanquã ꝓpter finẽ. ¶ Præterea, quia nullus actus procedit meritorius effectiuè, à forma, quam meretur, ſed cõtritio meretur ſaltim de cõgruo gratiã habitualẽ, ergo nõ poteſt effectiuè eſſe à gratia habituali. ¶ Præterea cõtritio habet eſſe effectiuè à volũtate, & gratia, ergo præſupponit volũtatem & gratiã vt principiũ ſui, ergo ſicut nõ poteſt eſſe antequã ſit gratia voluntati cõiuncta, & antequam voluntas cum gratia operetur, nec poterit eſſe diſpoſitio ad illam, ſed ad aliam.

Noſtra ſententia probatur.

¶ Dicendum igitur eſt, quod omnis diſpoſitio ſiue in nobis, ſiue in angelis, quæ vltima-

tè diſponimur ad gratiam habitualem per motũ liberi arbitrij debere eſſe à volũtate effectiuè adiuta auxilio ſupernaturali, ad quod auxilium non requiritur alia diſpoſitio eſſet enim proceſſus in infinitum, & quia tale auxilium non reſpicit potentiam paſsiuam noſtræ voluntatis, ſed actiuam, quia non datur per modum formæ inhærentis, ſed per modum auxilij adiuuantis, vt in naturalibus etiam videre licet, poſſet enim Deus vires alicuius confortare, vel auxiliando vires, quas ille habet, vel conferẽdo illi maiores vires, ita & noſtram volũtatem poteſt confortare, vel conferendo illi formam, vel auxilium, & quanuis forma, vt operatiua reſpiciat potentiam actiuam potentiæ, vt forma autem reſpicit potentiam paſsiuam illius, auxilium autem quia non eſt forma tantũ reſpicit potentiã actiuam voluntatis ſiue cuiuſcunq; potentiæ.

Prima cõcluſio. ¶ Prima concluſio. Angeli in primo inſtanti receperũt auxilium ſupernaturale abſq; præuia aliqua diſpoſitione. Hæc concluſio cõmunis eſt, & patet ex eo, quia quæcunq; præparatio, quæ poteſt eſſe in Angelo ad aliquam formam ſupernaturalem, ſiue ad aliquid ſupernaturale, debet eſſe ex auxilio ſupernaturali Dei mouentis Angelum ad illum, ergo cum non ſit dandus proceſſus in infinitum, dicendum eſt non requiri aliquam diſpoſitionem in Angelis ad gratiam ſumptam pro auxilio ſupernaturali.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Angeli in primo inſtanti ſuæ creationis diſpoſuerunt ſe ad recipiendum gratiam habitualem per actum bonum liberi arbitrij adiuti auxilio ſupernaturali. Hæc concluſio duas habet partes, & quantum ad primam probatur argumentis vltimæ ſententiæ: quantum ad ſecundam patet ex eo quia Angeli diſpoſuerunt ſe ad gratiam ſuſcipiendam, ſed non ſe diſpoſuerunt per habitum gratiæ, ergo per auxilium. Minor probatur, nam inintelligibile eſt quod habitus gratiæ effectiuè cõcurrat ad productionem diſpoſitionis, & quod ipſa diſpoſitio antecedat ipſum habitum gratiæ.

Solutio. Probatur antecedens, nã quando habitus gratiæ producit effectiuè diſpoſitionem, vel intelligitur habitus gratiæ

Impugnatio. productus, vel non, ſi intelligitur productus antequam intelligamus productam diſpoſitionem, ergo non indiget diſpoſitione ad hoc quod producatur.

¶ Dices non indigere diſpoſitione ad hoc quod producatur, bene tamen ad hoc quod recipiatur in ſubiecto.

¶ Contra, habitus gratiæ non producitur extra ſubiectum, ſed in ſubiecto, ergo ipſum produci habitus gratiæ eſt informando ſubiectum. Patet ſequela, nam nũquam accidens eſt in ſubiecto, niſi informando illud, & per conſequens, ſi habitus gratiæ ad hoc quod ſit non indiget diſpoſitione, neque ad hoc quod ſit in ſubiecto diſpoſitione indigebit.

¶ Quod ſi reſpondeas, quod habitus gratiæ cum accidens ſit duplicem dicit relationem ad ſubiectum. Alteram informantis ad informatũ, alteram ſubſtentantis ad ſubſtentatum: & ratio eſt, nam ſubiectum ſuſtentat accidens, & hoc dicit perfectionem in ſubiecto, & imperfectionem in accidenti. Accidens vero informat ſubiectum tribuendo ſubiecto eſſe ipſius accidentis, & hoc dicit perfectionem in accidenti, & imperfectionem in ſubiecto, nam reſpectu huius informationis ſubiectum eſt in potentia paſsiua: accidens vero eſt actus. Iſtæ autem duæ rationes in accidentibus ſunt adinuicem ſeparabiles, vt patet in Sacramento altaris: vbi accidentia ſunt abſque ſubiecto informando, nam accidentia illa nullum informant ſubiectum, quia tamen ſubiectum ſuſtentat accidens in genere cauſæ efficientis, hinc communiter dicitur, quod corpus Chriſti Domini, quod ſub ſpeciebus realiter eſt, quanuis non informetur ab accidentibus tribuit tamen illis ſuſtentationem, quam tribuebat ſubſtantia panis, antequã definerēt eſſe per conuerſionem in corpore Chriſti tanquam inſtrumentum diuinũ, & ſic patet quomodo in accidentibus ſit illa duplex ratio adinuicem ſeparabilis. Et ſic patet ſecundo quomodo iſtæ duæ rationes habent ordinem inter ſe, & altera eſt altera prior, nam prius eſt quod accidens ſuſtentetur à ſubiecto, quam quod informet ſubiectum, nam prius eſt quod accidens prius habeat eſſe in ſe, quam quod tribuat eſſe alteri: non autem habet eſſe in ſe niſi ſuſtentatum à ſubiecto, & per conſequens, prius debet ſuſtentari à ſubiecto, quam tribuat eſſe ipſi ſubiecto per informationem illius, & informando illud, & cũ vnaquæq; forma ſecum ferat ſuam diſpoſitionem quã naturaliter producit, hinc prouenit, quod in illo priori, in quo intelligimus accidens ſuſtentari à ſubiecto, non intelligendo informa-

formationem illius, intelligimus etiam ipſum accidens, quatenus aptum natum eſt informare ſubiectum, non intelligendo informationem illius, & in illo priori in quo intelligimus accidẽs illud aptum natum in formare ſubiectum, & non intelligimus in formãs illud, eo ipſo intelligimus per modum naturalis reſultantiæ, & effectus, producere diſpoſitionem, quam ſecum affert. Quæ diſpoſitio ex natura ipſius diſpoſitionis præcedit informationem ipſius accidentis in ſubiecto, vel expellendo formam oppoſitam, vel præparãdo ad introductionem illius, à qua talis diſpoſitio genita eſt.

Nota iſta. ¶ Quòd vt percipias aduerte regulam illam doctoris nempe, quod qualem ordinẽ ſeruans aliqua vbi diſtinguuntur realiter, talem ordinem ſeruant vbi diſtinguntur ratione, ſi igitur claritatis gratia, fingamus quod Deus producit aliquod accidens ſiue illud ſiue edcẽdo de potentia ſubiecti, & ꝙ tale accidens ſuſtentetur à ſubiecto rãtum, taliter quod accidens illud non informet illud ſubiectum, hoc enim non repugnat potentiæ Dei, vt in accidentibus ſacramenti altaris ſecundum fidẽ manifeſte colligitur, eo ipſo quod illud accidens eſt productum aptum natum eſt informare ſubiectum, quanuis nòn informet, quia eſt forma in actu primo. Et eo ipſo quo eſt forma producit diſpoſitiones diſpoſitiuas illius ſubiecti, cuius apta nata eſt eſſe formam in actu ſecundo, & quod apta nata eſt informare, ſi poſtea talis forma informaret illud ſubiectum, hoc eſſet medijs illis diſpoſitionibus ab ipſa forma in ſubiecto productis, & tunc accidens illud, vel forma illa eſſet prior, & poſterior illis diſpoſitionibus, prior in genere cauſæ efficientis & quatenus eſt cauſa illarum diſpoſitionum, poſterior autem in genere cauſæ materialis, nẽpe quatenus ad informationem, nam prius eſt quod materia ſit diſpoſita per diſpoſitiones productas ab illo accidenti, quam quod illud accidens ſit forma in actu illius ſubiecti. Nam inter formam, & materiam debet eſſe proportio, & prior eſt proportio inter materiam, & formam, quam quod forma ſit actu forma illius materiæ, & perconſequens cũ talis proportio fiat per diſpoſitiones illas productàs ab accidenti in ſubiecto, prius eſt illas diſpoſitiones eſſe in tali ſubiecto, quã quod accidens, quod produxit illas diſpoſitiones, ſit actu forma talis ſubiecti, nam formam eſſe actu formam præſupponit proportionem inter materiã & illam, & proportio præſupponit diſpoſitiones in materia, vel ſubiecto, & perconſequens accidens ad hoc ꝙ ſit forma ſubiecti neceſſario præſupponit illas diſpoſitiones à ſe productas in tali ſubiecto. Si igitur per temporis ſpatiũ talis ordo ſeruaretur & tunc facile appareret quomodo diſpoſitio eſſet à forma, nempe ab accidenti effectiuè, & poſterior illa, quia effectus poſterior eſt ſua cauſa, & quomodo eadem diſpoſitio eſſet prior accidenti illo, cuius eſt effectus, quatenus accidẽs illud forma eſt informans, cum eundem ordinem ſeruent quando diſtinguntur ratione, non erit difficile intelligere, quomodo habitus charitatis poteſt eſſe cauſa productiua diſpoſitionũ, & illæ diſpoſitiones diſponant ad ipſum habitum charitatis, nã talis habitus eſt cauſa effectiua diſpoſitionum, quatenus habitus chatitatis habet eſſe effectiuè à Deo, ſiue per creationem, ſiue per eductionem de potentia obedientiali voluntatis, & quatenus ipſemet habitus habet eſſe ſuſtentatum à ſubiecto, eo enim ipſo quo intelligimus habitum charitatis productum à Deo, & ſuſtentatum à ſubiecto, eo enim ipſo intelligimus illum actum eſſe aptum natum informare ſubiectum, & eo ipſo intelligimus producere diſpoſitionem in ſubiecto, & ſtatim intelligimus habitum illum informare ſubiectum, & eſſe formam ſubiecti.

¶ Contra. Nam quanuis illa diſpoſitio, quæ habet eſſe ab habitu præcedat ipſum habitum, quatenus eſt forma voluntatis, non tamen diſpoſitio illa de qua in præſentiarum quærimus, nempe actus liberi arbitrij adiuti habito illo charitatis. Probatur, nam ille actus verbi gratia dilectionis Dei non poteſt elici à voluntate, niſi quatenus voluntas iam habet habitum productum, & in ſe receptum, nam prius eſt quod voluntas ſit informata habitu charitatis, quam quod voluntas eliciat actum dilectionis Dei ſuper omnia, ergo talis actus dilectionis non poteſt eſſe diſpoſitio ad hoc, quod ipſemet habitus ſit forma ipſius voluntatis. Antecedens patet nam habitus charitatis, non operatur actum dilectionis Dei ſuper omnia, niſi quatenus eſt coniunctus potentiæ, & ex illo, & voluntate efficitur vna totalis, vel completa cauſa, ſed non coniungitur voluntati niſi per informationẽ illius, ergo *Impugnatio.*

ſicut actus dilectionis præſupponit cõiunctionẽ habitus cum potentia, & talis cõiunctio prçſupponit informationẽ, ergo & talis actus dilectionis Dei prçſupponit informationem, & per conſequens talis actus dilectionis Dei non poteſt diſponere adhoc quod habitus charitatis informet ſubiectũ nempe voluntatem.

Confir. 1. ¶ Confirmatur. Nam ſicut actus ſecundus, præſupponit actum primum potentia, ita præſupponit omnia illa, quæ requiruntur adhoc vt potentia ſit in actu primo. Sed nõ eſt potẽtia in actu primo in ordine ad actũ dilectionis Dei ſuper omnia, niſi habitus charitatis, informet illam, ergo actus dilectionis Dei ſuper omnia præſupponit iam informationem habitus charitate, & perconſequens nõ poteſt diſponere ille actus talem informationem.

Confir. 2. ¶ Confirmatur ſecundo. Nam quamuis effectus immediate productus à forma poſsit eſſe diſpoſitio ad ipſam, vt recipiatur in ſubiecto, & informet illum, non tamẽ effectus productus à forma, & ſubiecto poteſt eſſe diſpoſitio ad hoc, quod forma informet ſubiectum. Probatur antecedens quo ad iſtam partem, nam forma ſimul cum ſubiecto, in quo eſt, non eſt cauſa alicuius operationis, ſecũdæ, niſi quatenus eſt iã in ſubiecto, ſed nõ eſt in ſubiecto niſi per informationem, ergo præſupponitur informatio ad actum illum eliciendum, & perconſequens ille actus elicitus à forma, & ſubiecto, nempe potentia non poteſt diſponere ad hoc quod ipſe habitus informet potentiam.

Solutio. ¶ Quod ſi reſpondeas, quod ille actus dilectionis Dei producitur à voluntate, & ab habitu, quatenus habitus reſpicit, potentiã actiuam voluntatis, nam charitas verbi gratia habet duo, & eſt habitus operatiuus, & eſt accidens, ſi cõſideretur quatenus eſt habitus operatiuus reſpicit potentiam actiuã voluntatis; quatenus, vero eſt accidens reſpicit potentiam paſsiuam; & quamuis ſit accidens operatiuum, ſi poſſet per ſe vniri potentiæ abſq; informatione poſſet ſimul cũ potentia producere proprium actum, & quia etiam vt accidens eſt poteſt intelligi vnitus potentiæ, quatenus præſens illi eſt ſuſtentatus à potentia, quia vt dixi ſubiectum ſuſtentat accidens, ideo habitus vt ſuſtentatus, à potentia abſque aliqua informatione poteſt producere actum cum ipſa potẽtia, qui actus eſt diſpoſitio ad hoc quod habitus informet potentiam.

Impugnatio. ¶ Contra hanc ſolutionem, ſic argumentor, nam habitus charitatis prius habet eſſe reale in potẽtia, quam poſsit ſimul cum potentia operationem elicere, ſed nõ potuit habere eſſe reale niſi intelligatur informãs voluntatẽ, ergo. Probatur minor, nã eo ipſo quo intelligimus accidẽs, intelligimus illud in ſubiecto, ergo intelligimus illud inhærens ſubiecto, & per conſequens operatio, quæ ſequitur ipſam vnionem cum ſubiecto non poteſt eſſe diſpoſitio ad talem vnionem. Probatur conſequentia nam diſpoſitio in aliquo genere præcedit illud ad quod diſponit, cum igitur illa dilectio ſupernaturalis Dei, quam Angeli in primo inſtanti ſuæ creationis habuerunt, non potuerit antecedere in aliquo genere ipſam vnionem habitus charitatis cum voluntate Angelorum, non potuit igitur eſſe diſpoſitio ad illam vnionem, & informationem habitus charitatis reſpectu ſui ſubiecti.

Secunda ratio. ¶ Secundò habitus charitatis ſimul cum voluntate Angelorum eleuata per auxilium, ſupernaturale fuit cauſa efficiens illius dilectionis ſupernaturalis: ergo illa dilectio ſupernaturalis, non potuit diſponere ad habitum charitatis. Probatur ſequela nam effectus, cum ſit poſterior ſua cauſa, non poteſt diſponere ad hoc quod ſua cauſa ſit, nam effectus præſupponit cauſam ſecundum totum eſſe reale ipſius cauſæ, nullo igitur modo poteſt diſponere ad hoc quod ſua cauſa ſit.

Solutio. ¶ Quod ſi reſpondeas illam dilectionem non diſponere ad hoc quod habitus charitatis ſit, quia vel habet eſſe per creationem vel quia etiam ſi educatur de potentia ſubiecti, & animæ, ſubiectum vero, & anima non ſunt in potentia naturali; ſed tantum in potentia obedientiali, reſpectu Dei, vt educat formam ſupernaturalem, ſed tãtum ad hoc quod ille habitus charitatis informet ſubiectum, vt in præcedentibus ſolutionibus ſæpe ſæpius dictum eſt.

Impugnatio. ¶ Cõtra, voluntas in primo inſtãti ſuæ creationis Angelorum erat potentia libera quo ad exercitium, & illa dilectio ſupernaturalis Dei, quam omnes Angeli in primo inſtãti ſuæ creationis habuerunt, tantum fuit neceſſaria quoad ſpecificationem: fuit tamen libera libertate contradictionis, & quoad exercitium, ergo potuerunt Angeli illam,

non

non habere, ſed illa potentia fundatur in in differentia voluntatis Angelorum, quatenus eorum voluntas erat potentia actiua in ordine ad actum ſupernaturalem, non autē poterat eſſe potentia actiua niſi quatenus habitus charitatis informabat illam, ergo cum operatio ſequatur potentiam, & potentia ſequatur habitum informantem illā non igitur potuit illa dilectio diſponere ad informationem actus.

Confir. ¶ Confirmatur. Nā prædicti D. Th. opinantes iuxta ſentētiam docent alibi, potentiam naturalem à Deo, eſſe in potentia paſsiua reſpectu actuum ſupernaturalium, vt ſi nō informetur per formam ſupernaturalem nullam habere potētiam actiuam reſpectu actuum ſupernaturalium, quia nulla potentia poteſt reduci ad actum, niſi per formam conſtituentem illā in actu, cum omne agens agat ſecundum quod eſt in actu, ergo ſecundum prædictos implicat dilectionem illam ſupernatutalē, eſſe diſpoſitionem ad illā informationem potentiæ per habitum. Probatur ſequela, implicat illam dilectionem eſſe diſpoſitionem ad hoc, ꝙ voluntas ſit potentia ſupernaturalis, quia illa dilectio præſupponit intrinſece & neceſſario volūtatem eſſe potentiam ſupernaturalem, quia effectus ſupernaturalis neceſſario præſupponit cauſam ſupernaturalem, ſed implicat ſecundū prædictos voluntatem eſſe cauſam ſupernaturalem, niſi ſit informata forma ſupernaturali, ergo implicat dilectionem illam ſupernatutalem eſſe diſpoſitionem ad illā informationem, patet ſequela, nam informatio illa intrinſece pręſupponitur ad eſſe ſupernaturale potentiæ, & eſſe ſupernaturale intrinſice præſupponitur ad operari, & perconſequens operari, vel dilectio illa ſupernaturalis non poteſt eſſe diſpoſitio in voluntate ad recipiendum habitum charitatis, & gratiæ.

Solutio. ¶ Quod ſi reſpondeas, quod quanuis non poſsit eſſe diſpoſitio ad recipiendum habitum charitatis bene tamen poteſt diſponere ad recipiendum habitum gratiæ, quę eſt habitus realiter diſtinctus ab habitu charitatis, & in eſſentia animæ immediate ſubiectatus, & ſic non eſſe inconueniens quod actus ſupernaturalis elicitus à potentia ſupernaturalicata ſit diſpoſitio diſponēs animam ad recipiendum habitum gratiæ.

Impugnatio. ¶ Contra. Nam in primis in via doctoris hoc non poteſt ſuſtineri, cum ſecundū doctorem, gratia & charitas non diſtinguntur realiter, ſed ſunt prorſus idem habitus ſecundum quod reſpicit duplicem rationē, dicitur enim ille habitus gratia quatenus eſt terminus dilectionis diuinæ qua diligit nos in ordine ad finem ſupernaturalem, dicitur autem charitas quatenus illo diligimus Deum & proximum propter Deum, vnde ſi illa dilectio non poteſt eſſe diſpoſitio ad illum habitum quatenus eſt charitas, nec poterit eſſe ad eūdem quatenus eſt gratia, & ſecundo nec in via D. Thom. poteſt talis ſolutio ſuſtineri, nam gratia præſupponitur in illa doctrina ad charitatem ſicut eſſentia in naturalibus præſupponitur ad potentias, ergo ſicut implicat eſſe voluntatem priorem anima, ita implicat eſſe charitatem priorem gratia, & perconſequens implicat actum charitatis eſſe diſpoſitionem ad primam gratiam.

Tertia ratio. ¶ Vltimò. Si aliqua ratione dilectio illa ſupernaturalis potuit eſſe diſpoſitio ad gratiam, maxime vt prædicti authores dicunt ſecundum veram philoſophiam vltima diſpoſitio ad formam ſola prioritate naturæ ipſam formam antecedit, & quia effectus alicuius formæ poteſt in aliquo genere cauſæ dici prior ipſa forma, cum cauſæ ſint ſibi inuicem cauſæ, vt patet de cōtritione, quæ eſt ſimul tempore cum gratia, & eſt vltima diſpoſitio ad illam, ſed iſtæ rationes quanuis ſint in ſe veræ nihil tamen ad propoſitum probant, ergo. Probatur minor, nam illa vltima diſpoſitio ad formam quæ ſola prioritate naturæ ipſam formam antecedit eſt diſpoſitio, quę procedit à forma ex quadam naturali reſultantia, & eſt effectus ipſius formæ neceſſario cōſequens ipſam, ita quod implicat intelligere formā qua in ſimul intelligamus ab illa talem diſpoſitionem procedere, & ſic iuxta ea quæ dixi reſpondendo ad primam probationē noſtræ concluſionis conando defendere oppoſitam ſententiam, nempe accidens duplicem habere reſpectum ad ſubiectum, &c. certiſsimum mihi eſt, quod eo ipſo quod accidens eſt productum, vel per creationem, vel per eductionem illius de potentia obedientiali, vel de potentia naturali ſubiecti, eo ipſo dicit intrinſecum ordinem ad ſubiectum tanquam ad ſuſtentans ipſum, & eo ipſo per modū naturalis emanationis producere ipſum accidens diſpoſitionem in ſubiecto, qua diſpoſitum, ſubiectum informatur

matur ab accidenti, ſed ille effectus qui antecedenter ſe habet ad informationem eſt immediate ab ipſo accidēti, & de hoc effectu vere dicitur quod in aliquo genere cauſæ eſt prior ipſa forma quod eſt intelligendum non quatenus forma habet eſſe abſolute, ſed quatenus habet eſſe formæ informantis; nam vt ſæpe ſæpius dixi, accidens, & habet eſſe à ſubiecto, & vt ſic non eſt forma ſubiecti, & ſecundo tribuit eſſe tali ſubiecto, & vt ſic eſt forma ſubiecti, & cū prius intelligatur accidens ſuſtentari à ſubiecto, quam quod tribuat eſſe tali ſubiecto, hinc prouenit facile intelligi quomodo effectus aliquis ipſius accidentis qui poſterior eſt ipſo accidenti, quatenus accidēs habet eſſe ſuſtentatum à ſubiecto habeat eſſe prius & ſit prior ipſomet accidenti quatenus eſt forma ipſius ſubiecti. De hoc igitur effectu intelligendum eſt quod effectus alicuius formæ poteſt in aliquo genere cauſæ dici prior ipſa forma cum cauſæ ſint ſibi inuicē cauſæ: ſecus autem de illo effectu, qui non eſt immediate productus ab accidente, ſed à potētia informata tali accidenti. Et illud exemplum de contritione probat noſtram ſententiam, nam contritio elicita ab auxilio ſupernaturali per voluntatem eſt diſpoſitio ad gratiā, & ad habitum gratiæ, & charitatis, vt in materia de pœnitentia late diximus, at verò contritio elicita ab habitu charitatis nullo modo poteſt eſſe diſpoſitio ad ipſum habitum, vel ad primam gratiam, ex eo ꝙ talis contritio eſt non eſt effectus neceſſario cōſequens per modū naturalis reſultātiæ ipſum habitū contritionis, cum ſimul cum habitu reſpiciat potentiam tanquam cauſam illius, & non quomodocunque potentiam, ſed potentiam ſupernaturalizatam. Ita in propoſito dicendum eſt de dilectione, illa ſupernaturali qua Angeli diſpoſuerunt ſe ad gratiam quā in primo inſtanti receperunt, quod fuit actus elicitus à voluntate Angelorum per auxiliū ſupernaturale eleuata non autem fuit elicita ab ipſo habitu charitatis.

Ad argumenta pro prima ſententia. ¶ Reſpondetur argumentis pro prima ſententia, quod omnia illa probant noſtrā conclufionem cum noſtra concluſio, & ſententia ab illa tantum diſtinguatur in hoc, quod ille actus dilectionis ſupernaturalis Dei, ſecundū illos fuit elicitus à voluntate per habitū charitatis. Nos autē dicim⁹ eſſe elicitū à voluntate per auxilium ſupernaturale ...

Ad argumenta pro ſecūda ſententia. ¶ Ad argumenta pro ſecunda ſententia, ad primum negando antecedens, & ad probationem, Reſpondetur naturam præſupponi ad gratiam prioritate naturæ. ¶ Ad confirmationem, reſpondetur negando ſequelam, nam cum ille actus naturalis, & ſupernaturalis ſint ſubordinati eadem menſura poteſt illos menſurare, vnde quāuis in illis ſint duæ menſurationes paſsiuæ vnica tantum eſt menſura actiua illos menſurans, dico vnicam ſecundum eſſe abſolutum ipſius menſuræ. *Ad primū*

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundum reſpondetur negando antecedens, & ad probationem reſpondebitur infra quæſtione propria.

Ad tertiū. ¶ Ad vltimum reſpondetur iuxta ſecundā concluſionem. Hactenus de hac quæſt.

T E X T V S.

Ideò aliter declaro ſecundum, quia voluntas non ſimul vult mutabiliter, & immutabiliter, ſiue fixe, ita quod tunc in quantum elicit actum nō poſſet velle oppoſitum, & non fixe, ita quod tūc in quātum elicit actum poſſet velle oppoſitum, quando autem præmiatur vult immutabiliter hoc eſt in quantum conſideratur, vt iam eliciens actum, & per conſequens vt prius naturaliter ipſo actu comparatur ad illam, ſed quando meretur non ſic immutabiliter vult, ſed vt eliciens actum cōtingenter videtur elicere, diſtinctione. 5. Quæſt. 1. litera. A.

EXPLICATIO LITERÆ.

Doctor in hac litera reddit rationē quare Angeli prius meruerint ſuam beatitudinem, quā illam receperint, dicēs quod voluntas Angeli aliter ſe habet reſpectu ſuæ operationis in modo operandi illam ſecundum quod eſt in via, & aliter ſecundum quod eſt in termino, nam quādiu eſt in via vult ſum obiectū mutabiliter, taliter quod de volente efficitur quandoque nolens, & de nolente volens, at vero eadem voluntas vt præmiatur, ita immutabiliter elicit actum circa obiectum beatitudinis immutabiliter vult illud, implicat autem voluntatem ſimul immutabiliter, & mutabiliter operationem elicere, ergo implicat voluntatem

tatem ſimul habere meritum,& pręmium, ergo cum ſit ordo inter meritum, & præmium, prius Angeli meruerunt ſuam beatitudinem quam illam receperunt: vt autem plenior de hac litera habeatur notitia ſit quæſtio.

QVÆSTIO. IIII.

¶ *Vtrùm meritum, & præmium fuerint ſimul in Angelis*

Prima ſententia. Prima ſententia eſt Marſilij in ſecundo quæſtio. 4. art. 2. aſſerentis ꝙ idem actus fuit in meritum beatitudinis in Angelo, & beatitudo. Quam ſententiam docuit D. Thom. in ſecundo diſtinctio. 5. quæſt. 2. arti. 2. dicens & ideo videtur cum alijs dicendum quod meritum in eis non præceſsit præmiũ tempore, ſed natura, quod facile intelligi poteſt ex his quæ ſupra dicta ſunt. Sicut enim actus liberi arbitrij eſt diſpoſitio ad gratiã, ita actus informatus gratia eſt meritum gloriæ. Vnde vnus, & idem cõuerſionis motus eſt præparatio ad gratiam ſecundum quod eſt ex libeto arbitrio, & meritorius gloriæ, ſecundum quod eſt gratia informatus, & iterum fruitionis actus ſecũdum quod completur per habitum gloriæ. Poteſt autem prædicta ſententia probari.

Primum argum. ¶ Primò. Nam non eſt repugnantia ſimul incipere gtatiam & gloriam, ergo non repugnat Angelis ſimul habere actum meritorium, & beatum, Antecedens patet, quia non eſt tepugnantia ſimul eſſe diſpoſitionem, & formam, vt dictum eſt in præcedenti quæſtione, nam in eodem inſtanti, quo primo eſt diſpoſitio neceſſaria in materia, forma ſubſtantialis inducitur, ſed meritum eſt diſpoſitio ad beatitudinẽ vt ad præmium, & gratia eſt diſpoſitio ad gloriam, ergo non tepugnat ſimul habere gratiam, & glotiam, ſimulque habere meritum, & præmium.

Secundum argum. ¶ Secundò, Chriſtus Dominus ab inſtanti ſuæ cõceptionis meruit beatitudinem quã habuit in illo inſtanti, ergo non repugnat in eodem inſtanti eſſe meritum, & prẽmiũ, Antecedens patet ex communi ſententia doctorum, qui omnes ponunt Chriſtũ beatum ab inſtanti ſuæ conceptionis, quod autem illam meruerit per proprium actũ patet ex eo, quia Chriſto Domino concedẽdus eſt perfectiſsimus modus habendi beatitudinem, talis autem modus eſt per meritum, ergo.

¶ Confirmatur primo, nam Chriſtus Dominus ſimul fuit viator, & comprehenſor, ergo ſimul habuit actum viatoris, & comprehenſoris, ſed hoc non poterat eſſe, niſi idem actus qui erat meritum eſſet, & præmium, ergo non repugnat eundem actum eſſe meritum, & præmium. *Confir. 1.*

¶ Confirmatur ſecundo, ex illo Iſaiæ. 40. Ecce merces eius cum eo, & opus eius cum illo, & Apocalyp. 5. dignus eſt agnus, qui occiſſus eſt accipere gloriam, & virtutem, ſed talis dignitas accipiendi gloriã fuit per meritum mortis, nam dicit ibi qui occiſſus eſt, ergo cum Chriſtus Dominus habuerit gloriam ab inſtanti ſuæ conceptionis, & illam meruerit, idẽ ergo fuit in Chriſto Domino meritum, & præmium, & per conſequens in Angelis non repugnat ſimul habere meritum, & præmium. *Confir. 2.*

¶ Tertiò. In eodẽm inſtanti, in quo Angeli fuerunt confirmati in gratia, fuerunt in termino, ſed in illo inſtanti in quo meruerũt fuerunt confirmati in gratia, ergo in eodem inſtanti in quo meruerunt fuerunt in termino: ſed in illo inſtanti in quo fuerunt in termino fuerunt beati, ergo ſimul fuerũt in merito, & in præmio. *Tertium argum.*

Secunda ſenten. ¶ Secũda ſententia, fuit Magiſtri in ſecũdo diſtinctione. 5. aſſerentis Angelos prius habuiſſe beatitudinem, quam illam meruiſſe, quia Deus contulit Angelis beatitudinem per ordinem ad illa bona opera, quæ ipſi facturi erant in miniſterio hominum, ſicut verbi gratia, ſi rex cõferret alicui ãrma propter illa opera, quæ ille facturus eſſet poſtea, & ſicut quandoque ſolent mercenarij conduci anticipata ſolutione.

Tertia ſententia. ¶ Tertia ſententia, eſt Ferrarienſis tertio, contragentes cap. 110. prope finem vbi, diſputans an Angeli in ſecundo inſtanti meruerint dicit, hæc dicta ſint ſequendo aliorum opinionem, dicentium Angelos bonos in ſecundo inſtanti meruiſſe, & acceepiſſe beatitudinem, diligentius tamen conſiderando non videtur mihi demente S. Tho. eſſe quod aliqui Angeli in ſecundo inſtanti meruerint. Primo quia in. 1. par. quæſtio. 62. artic. 4. & 5. tenet non poſſe Angelum ſimul habere merietm, & ſuam fruitionem

nem mereri, cum vnum ſit gratiæ imperfectæ alterũ vere gratiæ perfectæ, & conſummatæ. Et etiã quia vt dicitur de veritate. q. vlti. artic. 6. ad ſtatũ merentis requiritur vt deſijt ſibi id, quod quis mereri dicitur.

¶ Secundò, quia ipſe ibidem artic. 5. tenet quod Angeli per vnicum actum meritoriũ ad beatitudinem peruenerũt, quæſt. vero 63. artic. 5. & 6. tenet quod omnes in primo inſtanti meruerũt, ex his enim duobus expreſſe ſequitur quod in ſecundo inſtanti non meruerunt, nam ſi in ſecundo meruerunt cum etiam meruerint in primo ſequitur quod non per vnum actum meritoriũ, ſed per duos ad beatitudinem peruenerũt.

¶ Si dicatur quod loquitur S. Thom. in illis locis de merito vt in via tantum, non autẽ de merito, vt in termino viæ. Hoc non videtur ſecundum mentẽ ipſius eſſe, nam quæſtione. 63. artic. 5. & 6. vult quod cum dæmones meruerint in primo inſtanti fuiſſent in ſecundo inſtanti beati, niſi poſuiſſent obſtaculum peccando, ergo ſola abſentia impedimenti ſufficiebat ſecundum ipſum ad hoc, vt beatitudinem acciperent, non autem aliud meritum requirebatur.

¶ Præterea cum diligentiſsime in 1. par. de beatificatione, & damnatione Angelorum determinauerit, ſi eius intẽtionis fuiſſet duplex extitiſſe meritum in Angelis, vnum vt in via ſimpliciter, alterum vt in termino viæ, eſſet profecto reprehẽdẽdus quod de iſta meritorum diuerſitate nullam prorſus fecerit mentionem. Cum enim determinauerit Angelum per vnum actum meritorium ad beatitudinem peruenire; debuiſſet ſanè declarare de quo merito illud eſſet intelligendum. Nam & in 1. 2. quæſtio. 112. artic. 2. loquens de præparatione ad gratiã, cum viderit quod duplex erat ad gratiam præparatio, vna ſcilicet, quæ ſimul eſt cum gratia, alia quæ gratiam præcedit, de vtraque enim reſponſione ad primum fecit mentionem. Cum ergo de vno tantum merito Angelorum mentionem fecerit dicendũ eſt, quod in ipſis vnum duntaxat fuiſſe meritum voluit, & illud quidem in primo ipſorum inſtanti propter quod ſequendo determinationem eius in 2. p. ſaluo ſemper meliori iudicio dicendum eſt primo, quod in proceſſu Angelorum, ſiue ad beatitudinem, ſiue ad miſeriam, duo fuerunt inſtantia, in quorum primo abſolute loquendo nullo modo demereri, & peccare potuerunt, ſed bene potuerunt non mereri negatiue, & mereri, & de facto omnes meruerunt. In ſecundo vero potuerunt abſolute, & mereri, & demereri, & de facto aliquid demeruerunt, & facti ſunt miſeri, alij verò facti ſunt quidem beati, ſed non meruerũt. Quod enim potuerint mereri, & nõ mereri negatiue, ideſt nullum habere meritum patet, quia in primo inſtanti meruerunt per actum liberi arbitrij, vt dicitur ibidem articu. 6. ergo potuerunt non elicere illum actum meritorium, alioquin ille actus non fuiſſet liber, libertas enim ad oppoſita ſe habet, ergo potuerunt carere merito. Quod vero in eodem primo inſtanti non potuerint peccare, & demereri probat S. Thom. quæſt. præallegata arti. 5. & de malo quæſtio. 16. artic. 4. ponens quod in primo inſtanti erant determinati ad bonum. Quod autem in ſecundo inſtanti abſolute loquendo potuerunt mereri manifeſte ex hoc conſtat quod cum aliquando mereri potuerint eo quod eſſent ad beatitudem ordinati; & eſſent creati in gratia, ſi non meruiſſent in primo inſtanti, ſicut poſsibile fuit eos non mereri in ſecundo inſtanti meruiſſent. Dicendũ eſt ſecũdo, ꝙ hac ſuppoſitione facta ꝙ in primo inſtãti omnes meruerũt, omnes quidẽ peccare, & demereri potuerunt in ſecundo inſtãti, ſed in ipſo nullus mereri potuit. Ratio primi eſt, quia non repugnat ꝙ Angelus in termino viæ per peccatum gratia priuetur, & ſimiliter ſit confirmatus in malo. Ratio vero ſecundi eſt quia repugnat meritum, & præmium in eodem inſtanti eſſe, cum vt dictum eſt meritum à gratia imperfecta proueniat, præmium vero à gratia conſummata.

Quarta ſententia.

¶ Quarta ſententia eſt Caiet. 1. p. q. 63. art. 6. aſſerentis, quod vt apparet ex quolibetis S. Thom. quolibeto. 9. artic. 8. via Angelorum ex duobus inſtantibus integratur, ſed alterum ita eſt via quod non terminus, alterum vero eſt ſimul via, & terminus. Via in quantum eſt ex libero arbitrio. Terminus in quantum conſummate à Deo perfunditur gratia. Quemadmodum in cõuerſione peccatoris ad Deum, idem inſtans eſt conuerſionis, & infuſionis gratiæ, & vniuerſaliter quemadmodum in inſtantaneis ſimul eſt fieri, & factum eſſe. Eſſe igitur ſecundum inſtans libertatis, & meriti, dupliciter intelligi poteſt, primo modo vt viæ diſtinctæ contra terminum, & ſic negatur.

Alio

Aliomodo vt in termino vię,& ſic concedi
tur. Eſſe aut em in termino iſtarum liberta-
te merito,& beatitudine quo nã actus ille,
vt inchoat ex libero arbitrio,& gratia me-
ritorius eſt, in quantũ verò completur per
gloriam beatitudo eſt, & ſic verificantur
omnia dicta, & quod ſtatim poſt primum
actum beatitudinem acceperint, & quod
per vnum tãtum actum meritorium perue
niãt ad beatitudinẽ, vnum ſcilicet, vt viam
cum quo ſtat quod exigatur alter vt termi
nus,& ſic ſtat quod poſt vnum vt viam poſ
ſit impedimentum præſtari per alterum vt
terminum. Via enim pura in vno conſiſtit,
ſed aggregatum ex via & termino ex duo-
bus actibus meritorijs, & inſtantibus con-
ſtat, & paulo infra reſpondens ad duo ar-
gumenta doctoris, ſic ait. Ad primum reſ-
pondetur, quod meritum dupliciter con-
tingit viæ puræ,& vt termini, & quod ter-
minum puræ viæ præcedit duratione prę-
mium, ſed meritũ vt in termino poteſt eſſe
ſimul cum præmio. Nec ſequitur quod ſi-
mul ſit gratia perfecta, & imperfecta, ſed
quod ſimul ſit terminus gratię imperfectę,
& gratia perfecta. Meritum enim quemad
modũ dupliciter cõtingit ſcilicet, vt in via,
& vt in termino, ita infert imperfectionẽ
gratię, velut in via, velut in termino,& pro
ptetea ex ratione meriti rationabiter infer
tur quod merens prius duratione meruit
quam præmiatus eſt, vt hic intulit S. Tho.
non tamen infertur quod nullum inſtans
meriti ſit inſtans præmij. Ex eo enim quod
meritum oportet eſſe in termino viæ,& in
via neceſſe eſt duratione præcedere præ-
mium,& gratiã eſſe imperfectam ſecundũ
ſtatum, ex eo vero quod poſt meritum viæ
ſequitur meritũ termini neceſſe eſt ſimul
eſſe meritum illius inſtantis cum præmio
eſſe terminum gratiæ imperfectæ.

Vltima ſenten. ¶ Vltima ſententia eſt doctoris. Pro cuius
explicatione, & totius quæſtionis eſt ſecũ
1. Nota. do notan. quod in hac quæſtione in aliquo
conueniunt doctores ſcholaſtici, & in ali-
quo differunt, conueniunt quidẽ quia om-
nes fatentur inter inſtans creationis,& glo
rificationis Angelorum neceſſario oppor-
tet conſtituere aliquam durationẽ, ſiue mo
rã in qua ſancti Angeli conſummarunt me
ritum ſuum,& in qua illorũ via fuit intrin-
ſece terminata.

2. Nota. ¶ Secundò eſt notandum, quod prima mo
ra, ſeu primũ inſtans Angelorum viatorum
creationis fuit æqualis omnibus tam bonis
quam malis, vt probat doctor ex D. Augu.
ſuper Geneſ. dicente, quod Deus non diſ-
creuit inter Angelos bonos,& malos ante-
quam ipſi diſcreuerint ſeipſos inter ſeipſos
per ſuos actus. Ex quo infertur quod om-
nes tam boni quam mali fuerũt vniformes
creati, quia in primo inſtanti non potue-
runt diſcernere ſeipſos per ſuos actus. Etiã
eſt certum quod totum tempus viæ, & mo
ra illa, quæ fuit ab initio creationis vſque
ad vltimum præmiationis, fuit æqualis in
omnibus Angelis, tota igitur concertatio
eſt, an fuerint duæ tantum moræ, tres vel
quatuor inter creationem,& terminum.

¶ Tertiò eſt notandum, maximam eſſe dif- *3. Nota.*
ferentiam inter doctorem,& D. Tho. circa
tempus Angelorum, nam D. Thom. & om
nes Thomiſtæ docent quod iſtans Angeli-
cum non eſt indiuiſibile ſecundum dura-
tionem,& menſuram per reſpectum ad nõ
ſtrum tempus, ita vt vni inſtanti Angelico
ſolum correſpõdeat in noſtro tẽpore vni-
cum inſtãs,& nunc indiuiſibile, ſed inſtãtia
angelica ſumuntur ab operationibus Ange
lorũ quæ ſe habent ſucceſsiuè, & cõſequen
ter. Itaq; vnum inſtãs Angeli eſt vna opera
tio eius cui in tẽpore poteſt correſpõdere
diuiſsibilis menſura, verbi gratia quando
aliquis Angelus dilligit rem aliquam hæc
operatio toto tempore quo durat, vnico
inſtanti menſuratur, quia eſt vniformis, &
indiuiſibilis ſecũdum ſe, quo circa licet per
diem, aut menſem perſiſtat in illa operatio
ne, talis operatio vnico inſtãti menſuratur.
Et quando diuertit Angelus ad aliam diſtin
ctam operationem, illa ſecunda menſura-
tur ſecundo inſtanti, & inſtantia, quæ reſ-
pondent his operationibus ſunt tẽpus diſ-
cretum. Ex quo patet quod diſtantia in An
gelo ſunt mediata,& rurſus quod vnum in-
ſtans Angeli ſecundum ſe eſt impartibile, ſi
cut ipſa operatio menſurata: nam vna ope-
ratio Angeli appellatur vnũ inſtans, qa eſt
tota ſimul,& quandiu durat & perſeuerat,
eſt omnino vniformis,& ſibi ſimilis,& pe-
nitus inuariabilis, ita vt ſi varietur, aut non
ſit per omnia ſibi ſimilis, talis operatio nõ
erit vnum, & idem inſtans. Ita Magiſter
Zumel. ¶ Quam ſententiam docent etiam
alij ibidem ſupponentes ex D. Tho. quæ- *Quorundã*
ſtio. 62. artic. 5. ad. 2. quod inſtantià diuer- *placitum.*
ſa in his, quæ ad Angelum pertinent, non
accipiuntur niſi ſecundum ſucceſsionem in
ipſo-

ipſorum actibus. Hinc ergo ſequitur, quod ſi Angelus perſeuerauerit vniformiter in actione, in qua creatus eſt, dum alius Angelus mutabat actionem, adhuc erat in vno inſtanti, dum alius erat in ſecundo inſtanti operans.

¶ Vnde ſupponunt ſecundo, quod non eſt vnum inſtans, nec vnum tempus Angelorũ quamuis ſit vnum æuum, ſed vnus quiſque Angelus ſecũdum ſuas actiones liberas ſuũ tempus, & ſua inſtantia, ſuis actionibus intrinſeca dabet. Quo ſuppoſito facile eſt intelligere, quod ſi Angelus in hodiernum diem in illa actione in qua creatus eſt vniformiter perſeueraſſet, adhuc eius actio vno inſtanti menſuraretur coexiſteti multo tempori noſtro.

¶ Neque cõtra hoc valet, quia vbi eſt prius & poſterius ibi eſt tempus, ſed in tali longiſsimo inſtanti qui durauerit per tot mille annorum eſſet prius & poſterius, ergo in alio inſtanti eſſet tempus, & per conſequẽs tale inſtans non poſſet eſſe indiuiſibile, præcipuè quod talis cognitio Angeli non poſsit ſimul cognoſcere omnia, quæ exiſtunt in tot millibus annorum. Reſpondetur enim q̃ iſta differẽtia cognitionis dum plura, vel pauciora cognoſcit Angelus ſumitur per ordinem ad aliquod extrinſecũ abſque aliqua varietate ex parte principij, & ex parte obiecti formalis, vnde prius, & poſterius ſecundum coexiſtentiam ad aliquid extrinſecum non deſtruit indiuiſibilitatem inſtantis Angelici. Ita Magiſter Bañes quæſtio. 63. art. 6.

Doctoris ſenten. ¶ At vero ſecundum doctorem per has moras Angelorum non ſunt intelligendæ prædictæ operationes ſibi ſuccedentes, ſed intelligendum eſt tempus noſtrum diuerſimode tamen, quia vltima mora reſpondet toti tempori beatitudinis, ſcilicet, æternitati. Prima autem eſt quædam pars temporis breuiſsima in qua omnes Angeli habuerũt bonum motum liberi arbitrij in Deum, & adeo illa mora fuit breuiſsima vt fuerit inſtantanea. Secunda autem mora neceſſario fuit in maiori tempore, nam fuerunt varia peccata & ſucceſsiua, malorũ Angelorum prius enim peccauerunt in Deum, ſecundo tentauerũt Angelos bonos iuxta illud Apocalyp. 12. factum eſt prælium magnum in cælo, ex quo ſequitur in Angelis malis fuiſſe duo peccata in ſecunda mora, ſcilicet, ſuperbiæ, & tentationis, qua tentauerunt bonos, quæ autem peccata fuere ſucceſsiua neceſſario, nam prius peccauerunt in Deum, deinde tentauerunt bonos, & cum non poſſit eſſe eadem operatio, neceſſario videtur dicendum plura eſſe inſtantia in malis quã tres moræ. Sumendum igitur eſt tempus Angelorum non ſecundum diuerſitatẽ operationum, ſed ſecũdum diuerſum ordinem ad tempus noſtrum.

Vlti. not. ¶ Vltimò eſt notandum, quod cum de via Angelorum nihil ſit definitum per ſcripturam, neque per reuelationem, ſit notũ, nec per Eccleſiam aliquid ſit determinatum, quamuis ſit certum Angelos aliquando fuiſſe viatores ſicut homines, qui alias non potuiſſent demereri: nihilominus tamen certiſsimum eſt Angelos prius fuiſſe creatos, & meruiſſe, vel demeruiſſe beatitudinem, & conſequutos eſſe beatitudinem, vel miſeriam.

Prima concluſio. Prima ratio. ¶ Prima concluſio. Meritum, & præmium in Angelis non fuerunt ſimul in eodem inſtanti temporis, hæc concluſio eſt doctoris vt patet in litera, quam docet D. Tho. q. 62. art. 4. & Durand. in ſecundo diſtin. 5. quæſtione. 3. & probatur ex illo D. Pauli 2. ad Timoth. 2. non coronabitur niſi qui legitime certauerit, quæ authoritas etiam ad Angelos referri poteſt.

Secunda ratio. ¶ Secundò probatur ratione, quia meritum neceſſario antecedit præmium, ergo Antecedens patet, nam meritum neceſſario includit actum fidei, ſed prẽmium neceſſario includit actum viſionis beatificæ, implicat autem ſimul eſſe fidem, & viſionem de eodem obiecto, ergo & meritum eſſe ſimul cum præmio. ¶ Confirmatur, non poteſt aliquis eſſe in via, & in termino, ergo nec Angeli potuerunt ſimul habere meritum, & præmium. *Confir. 2.*

Secunda conclu. Prima ratio. ¶ Secunda Concluſio. Angeli non receperunt immediate poſt primum inſtans creationis Beatitudinem ſupernaturalem. Hæc concluſio eſt doctoris contra D. Thom. & omnes Thomiſtas, & probatur. Nam inter creationem Angeli, & beatitudinem ſupernaturalem neceſſario conſtituendum eſt ſecundum inſtans, in quo mali peccauerunt, & boni potuerunt peccare, ergo poſt primum inſtans boni nõ receperunt ſuam beatitudinem. Probatur ſequela, nã ſi boni in ſecundo inſtanti fuiſſent beati, in illo inſtãti non poſſent peccare. Secundo probatur rationibus quas adducit Magiſter Çumel, *Secundo probatur.*

1.p.quæſtio.62. articul. 5. quia vel Angeli recepiſſent gloriam in ſecundo inſtanti ſine nouo merito, vel cum illo, ſed neutrũ horum eſt probabile, ergo. Prima pars maioris perſuadetur contra Ferrarieñ. & alios quia mali Angeli habuerunt in primo inſtanti meritum ſicut boni, & tamen illud non fuit ſufficiens, vt propter illud beatificarentur in primo inſtanti, ergo.

Solutio. ¶ Reſpondet Ferrara, quod mali Angeli in ſecundo inſtanti impedimentum poſuerunt ipſi beatitudini, non tamen boni.

Impugnatio. ¶ Contra: nam ex hoc habetur intentum. Quia ſi poſuerunt impedimentum beatitudini mali Angeli in ſecundo inſtanti, ergo boni in eodem ſecundo inſtanti potuerunt ponere etiam ſimile impedimentum, & libere quidem non poſuerunt.

Primum cōiectarũ. ¶ Quocirca duo colligo. Primum eſt, quod boni Angeli in primo inſtanti non fuerunt beati, quia potuerunt in illo peccare, ob id quod potuerunt impedimentum ponere beatitudini, quod ſane impedimentum nõ eſt aliud niſi peccatum. *Secundum conſecta.* Secundo colligo quod habuerunt nouum meritum in illo, ſecundo inſtanti, quoniam libere non perſtiterunt impedimento beatitudini, & id non fuit factum per puram negationem, ſed per quandam liberam conuerſionem in Deum, ad quam tunc ſpecialiter tenebantur Angeli, & quam habuerunt cum plena, & perfecta deliberatione, ergo illa non ſequebatur ex beatifica viſione, ſed illam antecedebat, alias libera non eſſet, ſed neceſſaria conuerſio.

Tertia ratio. ¶ Tertio mali Angeli in ſecundo inſtanti fuerunt in ſtatu demerendi, & relicti ſunt cum ſufficienti libertate, vt ſi vellent poſſent beatitudini impedimentum obijcere, ergo pari ratione fuerunt etiam in ſtatu merendi boni Angeli. Patet ſequela, quia nulla eſt ratio cur fuerint in ſecundo inſtanti conſtituti extra viam magis, quam alij: quandoquidẽ ex parte meriti habiti in primo inſtanti fuit in ipſis quædam æqualitas proportionalis, fauet Auguſt. 12. ſuper Geneſ. ad literam cap. 14.

Quarta ratio. ¶ Quarto. Mali Angeli in ſecundo inſtanti habuerunt cognitionem aliquam, quæ non fuit viſio beatifica, nam cum tali cognitione potuit eſſe peccatum, & poſſet eſſe meritum ſi ipſi voluiſſent. Igitur ſimilem cognitionem habuerunt tunc boni Angeli, ergo tunc potuerunt mereri.

Confir. ¶ Confirmatur, quoniam actus Angeli in primo inſtanti non fuit plene, & ex omni parte liber, ergo meritum eius non fuit cũ plena deliberatione: eſt autem irrationabile, & inconueniens, vt ante beatitudinis cõſummationem illã quis mereatur per actũ non plene liberum, ergo.

Solutio quorundã ad prædictas rationes. ¶ His argumentis reſpondent aliqui ex familia D. Tho. pro Ferrarienſi, quod cum inſtans Angeli ſit quædam ipſius operatio, & ſancti Angeli ante glorificationem ſolũ habuerunt vnam operationem, quæ dicitur vnum inſtans, idcirco dicuntur glorificati in ſecundo inſtanti. Illa vero operatio per ſpatium aliquod noſtri temporis durauit, & tantum quidem durauit, quantum meritum, & demeritum malorum Angelorum.

Impugnatio ſolutionis. ¶ Verum hæc reſponſio magis pertinet ad modum loquendi, quam ad rem ipſam, quoniam plane ſcimus, quod quando mali Angeli peccauerunt, boni merebantur, & non erant beati, quod principaliter intenditur. Rurſus dicit non poteſt propriè id ꝙ præceſsit Angelicam beatitudinem vnicum fuiſſe inſtans angelicum, ob id, quod vnum inſtans dicit vnam operationem non quomodocunque, ſed omnino inuariatam, & indiuiſibilem. Ibi autem neceſſario fuit aliqua mutatio, quia fuit aliqua deliberatio, quæ in primo inſtanti non fuit, atque adeo noua aliqua aduertentia: nõ ergo ſatisfacit iſtorum reſponſio.

Probat amplius Magiſter Çumel noſtrã concluſionem. ¶ Quia tamen Magiſter Çumel, addit ad prædictam concluſionem, quod intelligitur tam de ipſis inſtantibus Angelicis, quæ indiuiſibilia ſunt ſuo modo, quam ſecundum coexiſtentiam ad noſtrum tempus probata prima parte contra Ferraraẽ, probat ſecundã contra Caietanum, eiſdem fere argumentis. *Prima ratio.* Primo, nam Angeli in ſecundo inſtanti potuerunt præſtare impedimentum beatitudini, ergo peccare. Præterea omnes Angeli in via cum eſſent viatores potuerunt beatitudini impedimentum obijcere, & hoc fieri non poterat niſi peccando, vt dictum eſt, ergo nulli dubium eſſe debet niſi quod potuerunt peccare.

Confir. ¶ Confirmatur, nam omnes Angeli in via potuerunt peccare, & non in primo inſtanti, iuxta Diuum Thomam, ergo etiam in ſecundo, ergo in illo nullus fuit beatus.

Secunda ratio. ¶ Profecto repugnantia eſt, quod in ſecundo in ſtanti Angelus ſimul habuerit cognitionem fidei, & beatificam. Diſtinctio autẽ Caiet. de merito in via, vel intermino viæ, nec declarat rem, nec difficultatẽ diſſoluit, & principium petit, nam ille terminus viæ vt in illo poſsit eſſe meritum includit verũ actũ meritorium. Vnde nõ eſt extrinſecus terminus, ſed intrinſecus ipſi viæ, & in illo deſinit via, non per primum non eſſe, ſed per vltimum ſui eſſe, & illud idem inſtans eſt intrinſecum initiatiuum pręmij per primum eſſe illius, igitur in illo eodem inſtanti Angelus habuit omnia intrinſeca viatori, & omnia intrinſeca beato, ergo fidem, & viſionem ſimul quod repugnat. Quocirca dicere meritum eſſe in termino vię nihil aliud eſt dicere quam meritum durare ſimul cum vltimo termino, qui eſt viſio beata, & idcirco in illa Caiet. diſtinctione petitur principium.

Confir. ¶ Confirmatur. Nam eadẽ ratione quanuis nullum præceſsiſſet meritum in primo inſtanti Angelus in ſecundo poſſet mereri beatitudinem, & illam recipere, quod eſt incidere in opinionem Marſilij aſſerentis non eſſe de ratione viæ, & termini, quod ſit intet ſucceſsionem aliquam, ſed poſſe eſſe in eodem inſtanti, nam licet hoc aliquando non repugnet, repugnat tamen quando viator cõſtituitur per fidem,

Solutio. ¶ Sed reſpondent aliqui, quod inſtans Angelicum (cum ſit duratio vnius actus eius) illud ſecundum inſtans fuit ex parte voluntatis vnus actus, ex parte tamen intellectus fuerunt plures, vnde ſecundum coexiſtentiam ad tempus Angelus non vidit Deum immediate poſt primum inſtans creationis, ſed tunc habuit ſecundum actum fidei, & dilectionis Dei, & poſtea durãte eodem actu dilectionis, intellectus Angelicus fuit eleuatus ad viſionem Dei, & quoniam continuauit eundẽ actum reputatur quaſi vnũ inſtans, & ideò dicitur fuiſſe beatus in ſecundo inſtanti meriti, tamen in res non ſimul, nec eodem inſtanti indiuiſibili noſtri temporis fuit.

Impugnatio. ¶ Iſta tamen reſponſio magis ſpectat ad modum loquendi quam ad veritatem, & ad rẽ, ideo videtur improprijſsimus loquẽdi modus. Nam Angelica inſtantia potiſſime, & ſecundum communem, & extrinſecam menſuram magis ſunt conſideranda in actibus intellectus, qui eſt perfectior potentia, quam in actibus voluntatis, & forte non eſt verum quod idem numero actus dilectionis poſsit continuari in via, & in patria, & hoc admiſſo non poteſt eſſe dubium, niſi quod in tali actu fiat aliqua magna mutatio, & hoc ſufficit, vt non cenſeatur omnino idem inſtans quandoquidem non durat totaliter eadem omnino indiuiſibilis ratio.

Vltima ratio. ¶ Vltimo, quia alias dici poſſet eadem ratione, quod Angelus ſanctus in eodem inſtanti, in quo fuit creatus meruit, & fuit glorificatus, quoniam ſimili ratione permanere poſſet in eodem actu dilectionis à principio creationis, vſque ad inſtans glorificationis. Valeant ergo iſtorum Theologorum ſententiæ.

Quid ſit ſentiẽdum in ſentẽtia D. Thom. explicat prædictus doctor. ¶ Quod ſi quis quærat à prædicto Magiſtro quid ſentiendum ſit in ſententia Diui Tho. nam omnia ſupra dicta noſtram probant concluſionem, & ſententiam Scoti, Reſpondet quarta quadam concluſione, quod Angeli habuerunt plures actus meritorios concomitanter ſe habentes abſque ſucceſsione aliqua in illa mora, quæ fuit inter creationem, & glorificationem angelorum, & idcirco tota illa mora fuit vnicum inſtans Angelicum, & iſto pacto via Angelorũ terminata, & cõſummata fuit in duobus inſtantibus in tertio autem inſtanti ſancti Angeli fuerunt glorificati. Hanc doctrinam dicit eſſe D. Th. & diſcipulorum eius hac noſtra ętate. Quam probat quo ad priorem partem, nam ſancti Angeli in illo ſecundo inſtanti habuerunt actum fidei, & charitatis, qui ſunt diuerſi actus meritorij quibus correſpondent diſtincti gradus gloriæ, habuerunt etiam actum ſpei, quia etiã ſpes eſt medium neceſſarium ad ſalutẽ: habuerunt etiam actus humilitatis quibus ſe Deo ſubijcientes malorum Angelorum ſuperbiæ reſtiterunt, eoſque vicerunt, & rurſus habuerunt actum mutuæ dilectionis, & charitatis, qui etiam ſuo modo neceſſarius ad ſalutem videtur, & ſicut mali Angeli ſuperiores prædicarunt ſuperbiam ſuam inferioribus, ita boni induxerunt alios Angelos, vt in obedientia Dei perſeuerarẽt cum humilitate: iſti autem omnes actus ſunt meritorij. Quod vero iſti actus ſe habuerint concomitanter in Angelo, abſque neceſſaria ſucceſsione breuiter perſuadet, & in primis cõſtat ſatis actum fidei, & charitatis ſimul eſſe in quantũ act⁹ volũtatis, cõmitanter requirit actum intellectus, ſibi proportiona-

tionatum, & idem conſtat de actu ſpei, quai quanuis per actum dilectionis, & ſpei voluntas Angeli, tendat in Deum, & in beatitudinem ſupernaturalem ſub diuerſis rationibus ſupernaturalibus, tamen quodammodo tendunt per modum vnius quatenus reſpiciunt eandem beatitudinem & quodammodo idem obiectum, & quatenus mutuo ſe iuuant. Nam ſpes excitat dilectionem, & quatenus etiam intellectus conſiderare poteſt beatitudinem, & Deum ſimul cum vtraque ratione boni, &c. De alijs autem actibus perſuadetur doctrina, quia ſicut Angelus non indiget diſcurſu ſucceſsiuo ad cognoſcenda principia, & concluſiones. Ita neque ad conſiderandum finem, & media maximè neceſſaria, ſed ſimul vtrumque proponit voluntati. Et eodem modo voluntas ipſa ſimul tendit in vtrumque, & reſpicit ſimiliter vtrumque per modum vnius. Omnes autem illi actus ſupra numerati fuerunt in Angelo tanquam media neceſſaria ad finem ſuum, & ob id ſimul, & ſine ſucceſsione potuit illos concomitanter exercere, & inde colligitur totam illam moram mediam inter creationem, & glorificationem fuiſſe vnicum inſtans Angelicum, & non tempus, quia tempus Angelicum non reſultat ex multis operationibus concomitanter ſe habentibus: ſed ex ſibi in vicem ſuccedentibus.

¶ Quod verò in Angelo non fuerit neceſſaria ſucceſsio plurimorum actuum eiuſdem ordinis, vel rationis, vt humilitatis, & ſpei patet ex ratione Diui Thomæ ſupra artic. ſecundo. Quia gratia proportionatur naturæ, natura autem Angeli id quidem poſtulat, vt ſine ſucceſsione cōſequatur ſuam perfectionem. Præterea cum Angeli ſint immortales non poteſt deſignari terminus viæ eorum ex parte durationis ſubſtantialis, ac proinde deſignandus eſt ex parte operationis, idque valde congruit Angelicæ naturæ. Si verò poſt primum actum plene deliberatum Angelus non foret in termino viæ, nulla prorſus eſſet ratio cur conſtitueretur in termino poſt quemcunque actum deſignatum, quia profecto nulla potior ratio inuenitur in hoc.

¶ Quod ſi dicas Angelo meritum fuiſſe præſcriptum iuxta modum magis conformem Angelicæ naturæ, & conſequenter illam operationem fuiſſe ſolum ſpacium viæ, in qua conſummatum fuit meritum neceſſarium ad conſequēdam gloriam ad quā Angeli erant ordinati, Reſpondet prædictus magiſter, quidquid ſit de tali præordinatione, tamen totum illud meritum potuiſſe conſummari in primo inſtanti plene deliberato.

¶ Et confirmatur iſta ratio: nam malis Angelis poſt primum actum plene deliberatum data fuit pœna, ergo pari ratione loquendum eſt de ſanctis Angelis.

¶ Confirmatur ſecundò, quia per vnum actum plene deliberatum circa finem, & media Angelus manet inflexibilis: igitur eo ipſo iam eſt ſufficienter diſpoſitus vt perueniat ad terminum.

¶ Magiſter Baſſes dubitatione tertia cōcluſione ſecunda docet quod inter inſtans creationis quorundam Angelorum, & inſtans in quo glorificati ſunt, non fuit aliud inſtans, ſed fuit duratio diuturnior primi inſtantis bonorum Angelorum. *Baſſes.*

¶ Reſpondetur argumentis, Ad primum reſpondetur, quod quanuis non ſit repugnantia, ſimul incipere gratiam, & gloriam abſolute loquendo, eſt tamen inconueniens maximum ſimul incipere gratiam, & gloriam per modum meriti, ideſt quod ſimul ſuit perfectum meritum, & perfectum præmium. Vnde quanuis non ſit inconueniens, vt idem inſtans ſit terminatiuū meriti, & initium beatitudinis, eſt tamen maximum inconueniens, quod in eodem inſtanti ſit perfectum meritum, quantum ad omnes ſuas partes, & ſit perfectum præmium, cum non poſsint eſſe ſimul actus fidei, & actus claræ viſionis. Ad probationem autem reſpondetur, non eſſe inconueniens ſimul eſſe diſpoſitionem, & formam, quando diſpoſitio, & forma ſunt eiuſdem rationis, & diſpoſitio non excludit formam, at verò meritum, vt beatitudo ſunt diſpoſitio, & forma quarum alterum, alterum excludit, nam meritum cum ſit via excludit terminum, & tendit in illum, & beatitudo cum ſit terminus excludit viam, & meritum, non enim poſſunt ſimul eſſe quod habeat quis viam terminatam, & quod quærat terminum. *Ad argu. reſpond. Ad primū.*

¶ Ad ſecundum reſpondetur concedendo antecedens, & negando ſequelam, nam Chriſtus Dominus ab inſtanti ſuæ conceptionis habuit viſionem beatificam, & beatitudinem, ex vi vnionis Hypoſtaticæ, *Ad ſecundū argum.*

qui modus habendi beatitudinem eſt perfectior quam per meritum.

Ad primã confir. ¶ Ad primam confirmationem reſpondetur Chriſtum Dominum quo ad portionẽ inferiorem, & quo ad gloriam corporis, fuiſſe viatorem, & quo ad portionem ſuperiorem, & quo ad gloriam animæ eſſe beatum, hoc autem fuiſſe peculiariſsimum in Chriſto, qui venit in redemptionem generis humani, quę peculiaritas non eſt ponenda in Angelis.

Ad ſecundã confir. ¶ Ad ſecundã confirmationem, Reſ. ꝙ illa dignitas accipiendi gloriam non eſt meriti ad præmium, ſed dignitas perſonæ.

Secundo ſolutio. ¶ Vel ſecundo reſpondetur, quod in ſacra ſcriptura illud ſæpe dicitur fieri quando declaratur, & inoteſcit iuxta illud Math. vltimo, data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra, non quia tunc illam habuerit de nouo, ſed quia tunc maſeſtabatur Chriſto datam fuiſſe ab initio.

Tertia ſolutio. ¶ Tertiò poreſt reſponderi ꝙ mors Chriſti Domini quantum erat ex parte ſua fuiſſet meritoria beatitudinis Chriſti Domini, ſi illam non haberet ab inſtanti ſuæ conceptionis ex vi vnionis hypoſtaticæ, & hoc eſt quod ſancti dicunt apud Ioan. dignus es Domine, qui occiſus es, ac ſi dicãt, tanti valoris eſt mors tua Domine, vt ſi beatitudo non eſſet tibi ab inſtanti tuæ conceptionis conceſſa propter dignitatem tuę perſonæ quæ eſt dignitas Dei hominis poteras mereri per illam mortem beatitudinem quam habes.

Quarta ſolutio. ¶ Vel quarto reſpondetur, quod illa authoritas intelligẽda eſt de Reſurrectione quod meruit Chriſt⁹ Dominus per ſuam mortẽ, ſuam Reſurrectionem, & vnionem animæ cum corpore.

Ad tertiũ argum. ¶ Ad tertiũ reſpondetur concedendo maiorem, & negando minorẽ. Nam in primo inſtanti omnes Angeli meruerunt, & in ſecundo inſtanti alij merebantur. Alij verò peccabant, & quando illi peccabant, qui merebantur plenam habebant rationem meriti, & libertatis, quam non habuerunt in primo inſtanti, & ſic neceſſario aſsignanda ſunt tria inſtantia iuxta ea quæ diximus in ſecunda concluſione, in tertio autem inſtanti. Alij præmiati ſunt, alij vero in infernum detruſi.

QVÆSTIO V.

¶ *Vtrùm Angeli ſint conſequuti gratiam, & gloriam ſecundum quantitatem ſuorum naturalium.*

Primum argum. PRo parte negatiua eſt primũ argumentum: Gratia datur hominibus, & Angelis ex voluntate Dei, ergo non datur iuxta diſpoſitionem naturalium, patet ſequela nam voluntas Dei non reſpicit naturalem diſpoſitionẽ, imò vt D. Paul. ait 1. ad Corint. 1. infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia.

Secundum argu. ¶ Secundo. Si quantitas bonorum naturalium eſt maior diſpoſitio in Angelis, ſequeretur; quod cum æquali gratia plus merebitur vnus Angelus, quàm alius, probatur ſequela, ſi vnus Angelus propter vehementiam conatus maiorem gratiam eſt aſſequutus, quam alius, ergo cum æquali gratia ſi habet vnus maiorem conatum, quam alius, maius meritum habebit quam alius, & per conſequens illud meritum reducendum eſſet ad naturales vires Angeli.

Tertium argum. ¶ Tertio. Angeli præcipuè in ſententia Diui Thomæ diſtinguuntur ſpecie, ergo habent perfectionem naturalem ſpecie diſtinctam, & per conſequens nullus Angelorum habuit æqualitatem in gratia cum alio, & per conſequens cum homines aſſumantur ad beatitudinem, ad reparandum angelicam ruinam, videtur dicendum, quod nullus hominum habebit maiorem gloriam, quam Angeli haberent, & ſecundo quod nullus hominum haberet æqualem gloriam cum alio homine. Conſequens tamen falſum eſt, nam omnes pueri baptizati, qui decedunt ante vſum rationis, habent æqualem gloriam in cælo, ergo.

1. Not. ¶ Pro explicatione huius quæſtio. eſt notandum primo, quod cum gratia ſit forma ſupernaturalis, gratia à Deo conceſſa tam hominibus quam Angelis. quamuis in creatura rationali ſit capacitas, & potentia ſubiectiua reſpectu illius, non tamen poteſt natura rationalis habere aliquid per modum efficientiæ, quod ſit ex natura rei neceſſa-

neceſſaria diſpoſitio ad gratiã. Ex quo prouenit quod creatura rationalis Indigeat auxilio ſupernaturali ad eliciendam operationem ſupernaturalem, quæ ſit diſpoſitio ad gratiam, & hoc adeò verũ eſt, vt nulla operatio naturalis quantumcunque moraliter bona poſsit diſponere ad gratiam loquendo de diſpoſitione quæ propriam rationem diſpoſitionis habeat, quanuis talis operatio naturalis bona poſſet appellari diſpoſitio de congruo, non quod vera diſpoſitio ſit, ſed quia cognita miſericordia Dei, & voluntate erga homines congruum videtur vt conferat Deus auxilium ſupernaturale, illi qui bene vſus eſt auxilijs naturalibus. Diſpoſitio tamen ad gratiam quæ veram debet habere rationem diſpoſitionis debet eſſe actus ſupernaturalis, quia vltra eius ſupernaturalitatem requiritur ex parte Dei ordinatio & peculiaris lex conferẽdi gratiam taliter diſpoſitis. Vnde operationes Angeli, & hominis, quantumcunque ſint elicitæ ab auxilio ſupernaturali, nõ diſponũt ad gratiã ex natura ſua, ſed poſita lege, & ordinatione diuina: quare duo requiruntur ad hoc quod aliquis actus ſit diſpoſitio ad gratiam. Primum eſt quod ſit operatio ſupernaturalis, ſecundũ eſt quod ſit ordinata à Deo ad infuſionem gratiæ, & in hoc diſtinguũtur diſpoſitiones ad gratiam à diſpoſitionibus naturalibus in ordine ad formas naturales, nam diſpoſitiones naturales ex ſuo iure, & ex propria vi ſunt diſpoſitiones ad naturalem formam, quam attingunt educendo de potentia materiæ, ſicut verbi gratia calor eſt diſpoſitio naturalis ad formam ignis educendam de potentia materiæ, & propter hoc non indiget aliqua ordinatione, at verò cõtritio verbi gratia, vel dilectio Dei ſuper omnia elicita ab auxilio ſupernaturali conſiderata ex vi ipſius non educit gratiam de potẽtia animæ, cum gratia gratis conferatur, & ſic indiget ordinatione diuina ſtatuente, contrito, & diligenti Deo ſuper omnia Deum collaturum eſſe gratiam.

2. *Notab.* ¶ Secundò eſt notandum, quod cum operatio ſupernaturalis ſit aliquomodo naturalis, ideſt actus elicitus à potentia naturali eleuata per auxium ſupernaturale, quæ eleuatio non extrahit potentiam naturalem à ſua ratione, & genere, quanuis conſtituat illam in genere cauſæ ſupernaturalis, nam intellectus quantumcunque eleuatus lumine gloriæ ſemper manet intellectus hominis & Angeli, ſicut homo, & Angelus quantumcunque beati ſemper remanet eſſe naturale hominis in illo, & ſimiliter eſſe naturale Angeli in Angelo, ita potentia naturalis quantumcũque eleuetur ſemper manet potentia naturalis, licet ſupernaturalizata, & cauſa ſupernaturalis: Cum igitur operatio ſupernaturalis ſit aliquomodo naturalis, hinc prouenit regulariter loquendo, ꝙ Angeli, qui meliorem naturam habuerunt, fortius, & efficacius conuerſi ſint in Deum, & per conſequens quod copioſiorem acceperint gratiam iuxta proportionem conatus, non taliter quod naturalis conuerſio Angeli in Deum fuerit diſpoſitio ad ſuſcipiendam gratiam, ſed quod quemadmodũ perfectiori naturæ Angelicæ voluit Deus ſua gratuita voluntate perfectiorem etiam gradum gratiæ conferre, ita illi Angelo, qui maiori conatu naturali ſe conuertebat in Deum authorem naturæ, voluit liberaliter copioſius, & efficacius auxilium pręſtare, vt efficatius, & feruentius ſe conuerteret ad ſupernaturalem conuerſionem in Deum authorem gratiæ. Itaque in omnibus voluit Deus ſeruare quendam modum proportionis in Angelis inter naturalia, & ſupernaturalia, taliter quod quia Deus ex ſuo beneplacito infundebat Angelis gratiã voluit habere rationem naturæ illorum, ita vt perfectioribus Angelis, & altioris naturæ vberiorem infunderet gratiam, quare quanuis Deus prius noſtro modo intelligendi decreuerit Angelum aliquem ad altiorem gradũ gratiæ eleuare, quam ipſum producere in maiori perfectione naturali, poſtea tamen in executione conferendi gratiam, contulit illam iuxta proportionem illius gradus perfectionis naturalis, & totum hoc reducendum eſt ad voluntatem diuinam, quæ prius noſtro modo concipiẽdi voluit conferre Angelo talem gradum gratiæ, & ſtatim talem gradum naturæ, & poſtea tribuit in executione talem gradum naturæ, & vltimo in executione gradum gratiæ correſpondentem perfectiori gradui naturæ, vnde perfectioribus Angelis ſecundum naturam conceſſa fuit perfectior gratia, non quia per modum cauſæ finalis habuerunt perfectiorem gradum naturæ, ſed quia Deus voluit talem gradum gratiæ conferre perfectiorem gradum naturæ contulit.

Prima cō cluſio. ¶ Prima concluſio. Omnia dona ſupernaturalia omnibus creaturis intellectualibus cōceſſa à diuina pendent voluntate, tanquam à propria cauſa, & menſura. Hæc concluſio communis eſt apud omnes catholicos, & probatur, ex illo D. Pauli, 1. ad Corin. 12. vbi poſtquam dona Spiritus ſancti connumerauit ſtatim ſubdit, hęc omnia operatur vnus, & idem ſpiritus diuidens ſingulis pro ut vult. Quæ authoritas non ſolū in gratijs gratis datis verum habet, ſed etiā in gratia gratū faciēte verificatur, nā gratia gratū faciens non ex debito niſi Chriſti, qui factus eſt nobis iuſtificatio ſanctificatio, & redēptio, creaturis rationalibus ſed gratis confertur. Cum igitur gratia gratum faciens ſit donum ſupernaturale, multo dignior gratijs gratis datis, eius collatio referenda eſt in voluntatem diuinam, tanquam in propriam cauſam & menſuram.

Secunda conclu. ¶ Secunda concluſio. In Angelis aliqua ratio diuerſitatis inuenitur quantum ad dona ſupernaturalia ex parte ſubiecti, licèt non in ordine ad voluntatem diuinam. Hæc cōcluſio patet ex eo, nā quanto Angelus fuit ſuperior tāto maior gratia fuit illi collata, ſed illud quanto non dicit cauſam efficientem, nec finalem, ergo dicet cauſam materialem. ¶ Secunda autē pars probatur, quia non fuit illis gratia data ex eo ꝙ gratia fuit cōmenſurata perfectioni naturę, imò perfectio naturæ fuit cōmenſurata gratiæ dādæ, ergo menſura gratiæ datæ erit ex parte ſubiecti perfectior natura Angelorum, quatenus ordinata eſt à Deo perfectior ad recipiendum perfectionem gratiæ.

Tertia concluſio. ¶ Tertia cōcluſio. Angelus ſupremus ſi naturam eius libertatis attēdamus potuit cū maiori gratia minus conari. Hæc concluſio patet ex eo, nam ſicut liberum fuit Angelo conſentire vocanti, ſic intra latitudinē ſuæ virtutis liberum eſt ei quantū voluerit conari, poteſtque modo inteſius, modo remiſſius agere cum gratia illi collata, quanuis inclinabat voluntatem ad conatū ſibi æqualē non tamē illam neceſsitabat, & ſic poterat voluntas Angeli elicere actum illi æqualē, vel multo meliorem. Quid autem egerit Angelus Deus ſcit.

Ad primū argum. ¶ Reſpōdetur argumētis. Ad primū reſpōdetur cōcedendo antecedens, & diſtinguēdo ſequelā, vel per modū diſpoſitionis, vel per modū finis, vel per modū ſubiecti. Per modum finis, verum eſt, verū per modum ſubiecti diximus iam quomodo Deus contulit Angelis perfectioribus, perfectiorem gratiam, nō quia perfectior natura eſſet ratio motiua Dei ad conferendum perfectiorem grātiam, ſed quia ex eo quod Deus voluit cōferre aliquibus perfectiorem gratiā contulit perfectiorem naturam.

Ad ſecundū argum. ¶ Ad ſecundū reſponderur negando ſequelam, nam ratio meriti tota ſumenda eſt ex ratione gratiæ, & per conſequens, cū æquali gratia etiam ſi duæ potentiæ agerent ſecundum vltimū ipſarum, vna non produceret maius meritum quā alia. Sicut verbi gratia ſi homo, & Angelus haberent equalem lumen gloriæ, æqualem haberent viſionem Dei quāuis intellectus Angeli ſit multo perfectior intellectu hominis, quia actiuitas intellectus, & cuiuſcunq; potentiæ naturalis attenditur penes auxilium ſupernaturale, ſiue ſit per habitum, ſiue per ſolū auxilium quo talis potentia eleuatur. Vnde cum intellectus Angeli quantūcunque perſpicaciſsimus, ſit in ordine ad obiectum ſupernaturale nullam habeat proportionem, nec actiuitatem, tota eius actiuitas reducenda eſt in actiuitatem auxilij, ergo ſi auxilia fuerint æqualia in homine, & Angelo erit, & actiuitas æqualis in homine, & Angelo.

Ad tertiū argum. ¶ Ad tertium reſpōdetur, quod illud dictū commune, quod homines aſſumuntur in cælum ad reparandum ruinam Angelorum ſumendum eſt in bono ſenſu. Vnde non eſt dubitandum beatiſsimam Virginem in merito excedere quemcūque Angelorum etiam ſupremū, imò excedere omnes Angelos ſimul, & omnes ſanctos, & nulla eſt ſanctitas creata quæ atringat ſanctitatem Virginis in aliqua pura creatura, cæteris enim virginibus præſtatur gratia per partes, Maria verò tota ſe infudir plenitudo gratiæ, eſt enim exaltata vt canit Eccleſia ſuper choros Angelorum ad cęleſtia regna. Imò & de alijs hominibus pie credendum eſt maiorem attigiſſe gradum glorię, quam aliqui Angeli, vt de beato Petro, vt de beato Ioannes Baptiſta.

QVÆSTIO VI.

¶ Vtrùm in Angelis beatis cum cognitione ſupernaturali, & beatifica remaneat cognitio naturalis.

PRO

Primum argum. PRo parte negatiua eſt primum argumentum, vna operatio naturalis cum maximo conatu elicita non compatitur ſecum aliam operationē naturalem, ergo nec cognitio ſupernaturalis cognitionem naturalem. Patet ſequela, nam cognitio beatifica cū ſit operatio perfectiſsima omnē conatū intellectus poſtulat. Antecedens autem probatur, nam intellectus non poteſt ſimul intelligere plura, quia non poteſt habere conatum circa plura, iuxta illud commune dictum, contingit ſcire multa, intelligere vero vnum, ergo.

Secundū argum. ¶ Secundo, cognitio perfectiſsima omnem cognitionem imperfectam excludit, ſed cognitio beatifica eſt perfectiſsima, ergo cū cognitio naturalis ſit imperfecta omnem cognitionem naturalem excludet.

Tertiū argumen. ¶ Tertiò, Nam alias ſequeretur poſſe dari cum viſione beatifica cognitionem fidei.

1. Nota. ¶ Pro explicatione huius quæſti. eſt not. quod in beatis poſſumus conſiderare tria genera actuum & habituū. Primum eſt eorum quæ ſunt tanquam media, & præuiæ diſpoſitiones, ad conſequendam beatitudinem, ſicut fides, & ſpes, quæ ſunt non ſolum media, verum & præuię diſpoſitiones, & talis habitus & eorum actus omnino ceſſant poſt beatam viſionem.

¶ Alij ſunt ſtatui beatitudinis ſubordinati, & veluti fundamenta requiſiti, cuiuſmodi ſunt quæ pertinent ad naturæ integritatē, & perfectionem, & iſti manent cum beatitudine ſupernaturali. ¶ Alij ſunt media quidem ad beatitudinem conſequendam, qui tantum repugnant ſtatui beatifico, quantū ad modum operandi, quem habent in via, non tamen ſecundum ſuam ſubſtātiam, vt ſ dona Spiritus ſancti quæ manent in patria ſecluſa illa imperfectione.

2. Nota. ¶ Secundò eſt notandum aliquas cognitionis eſſe incompaſsibiles cum viſione beatifica, ex eo, quod earum imperfectio reddit intellectum incapacem ad viſionem beatificam, vel ex eo quod viſio beatifica reddit intellectum incapacem ad illas propter naturalem repugnantiam, quæ eſt inter illas cognitiones, ſicut verbi gratia cognitio fidei, & cognitio beatifica non ſunt ſimul cōpoſsibiles, ex eo quod cognitio, clara & cognitio obſcura non ſunt ſimul compoſsibiles de eodem obiecto, at vero cognitio naturalis, & ſupernaturalis non ita ſe habent; nam cognitio naturalis non opponitur cognitioni ſupernaturali, ſed illi ſubordinatur, & per conſequens naturalis cognitio non impedit ſupernaturalem, nec ſupernaturalis naturalem excludit cognitionem.

Conclu. ¶ Concluſio. Beati ſimul cum cognitione beatifica poſſunt habere actum cognitionis naturalis. Hæc cōcluſio probatur, quia in Chriſto Domino ſimul ſunt, & fuerunt ſcientia beata infuſa, & naturalis: actus beatificus, & naturalis, ergo & in reliquis beatis.

Probat. 2. ¶ Secundò, quoniam cognitio naturalis nō opponitur ſupernaturali: ergo ſimul poteſt eſſe cum ſupernaturali: probatur antecedēs, quia cognitio naturalis ſupernaturali ſub ordinatur, habet aliud principium nempe ſpecies intelligibiles infuſas, vel acquiſitas quæ non repugnant ſtatui beatifico, & aliud medium, nempe lumen naturale quod nō opponitur lumini ſupernaturali, ergo.

Ad primū argum. ¶ Reſpondetur argumētis, ad primum reſpondetur, quod intellectus beati ex eo ꝙ videt Deum non eſt impeditus ad cognoſcendum naturalia per cognitionem naturalem, quia conatus intellectus angelici potius perficitur per cognitionem beatificā, quam minuatur, imò quanto maiorem viſionem beatificam habent, meliorem poterūt cognitionem etiam naturalem elicere. Hoc enim poſtulat ſtatus beatitudinis, vt potentię non ſolum non minuantur in ſuis operationbus, quinimo perficiantur.

Ad ſecundum argu. ¶ Ad Secundū reſpondetur, quod cognitio perfectiſsima excludit quoquę cognitionem imperfectam, quando illæ cognitiones ſunt eiuſdem rationis, & per idem medium, at verò cognitio beata, & naturalis non habent idem medium, quia altera habet pro medio lumen gloriæ, altera habet lumen naturale, quæ duo lumina non ſunt intellectui incompoſsbilia.

Ad tertiū argum. ¶ Ad tertium reſpondetur, negando ſequelam propter repugnanciā quæ eſt inter actum beatificum, & actum fidei.

DISPVTATIO XVII. DE MALITIA ANGELORVM

Continet decem Quæſtiones.

Prima, Vtrùm naturæ alicui cationali, vel intellectuali poſsit conferri à Deo impeccabilitas per naturam.

Secunda, Vtrùm Angeli in primo inſtanti potuerint peccare.

Tertia, Vtrùm primum peccatum Angelorum fuerit ſuperbia.

Quarta, Vtrùm Angelus malus potuerit appetere æqualitatem Dei per æquiparantiam.

Quinta, Vtrùm Lucifer peccauerit appetẽdo vnionem Hipoſtaticam.

Sexta, Vtrùm ſecunda illa mora in qua mali Angeli peccauerunt fuerit indiuiſibilis, & inſtantanea.

Septima, Vtrùm Angeli mali, antequam peruenirent ad terminus viæ, potuerint pœnitere, vel ceſipiſcere.

Octaua, Vtrùm ſi Angelus pœniteret, veniam, & miſericordiam inueniſſet in Deo.

Nona, Vtrùm Angelus, qui primo peccauit, fuerit ex ſuperiori ordine Angelorum.

Decima, Vtrùm peccatum primi Angeli fuerit alijs cauſa peccandi.

TEXTVS.

DIco igitur ad quæſtionẽ, quod nõ poteſt fieri talis natura, ſiue voluntas quæ ſit impeccabilis per naturã. Diſtinctione. 23. Quæſt. Vnica. litera. C.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera hanc aſsignat concluſionem. Implicat poſſe produci aliquam natucam rationalem impeccabilem pec natucam. Hanc concluſionẽ docet doctor eſſe magis conformẽ dictis ſanctorum circa quam ſit quæſt. 1.

QVÆSTIO. I.

¶ *Vtrùm naturæ alicui rationali, vel intellectuali poſsit conferri à Deo impeccabilitas per naturam.*

DE hac re eſt prima ſententia Gabrielis in ſecundo diſtin. 33. q. Vnica cõcluſio. 2. Pro qua aduertit, primo quod volũtas eſt vis appetitiua, & quod appetit⁹ eſt duplex, ſcilicet, naturalis, & cognitiuus. Appetitus naturalis non præſupponit cognitionẽ in appetẽte. Appetitus autem cognitiuus adhuc eſt duplex (ſecundum duplicem cognitionem, ſcilicet, ſenſitiuam, & intellectiuam) nempe ſenſitiuus, & intellectiuus, & cum voluntas ſumatur quandoque pro quolibet appetitu (largiſsimè ſumpta) ideò diuiditur in voluntatem naturalem, ſenſitiuam, & cationalem, vel intellectiuam. Alio modo accipitur lacge pro quolibet appetitu cognitiuo, & ſic dicit Magiſter in tertio diſtinctione. 17. cap. 2. humana voluntas eſt affectus rationis, vel affectus ſenſualitatis. Et alius eſt affectus animæ ſecundum rationem, & alius ſecundum ſenſualitatem, vterque tamen dicitur humana voluntas. Tertio modo accipitur proprie pro ſolo appetitu cationali, ſeu intellectiuo, hoc eſt pro appetitu præſuponente cognitionem intellectiuam. *Prima ſententia.*

¶ Secundo aduertit, quod voluntas rationalis (de qua ad propoſitum) dupliciter poteſt accipi, vno modo vt includit eſſentialiter libertatem, ideſt, vt ſupponit pro intellectiuo appetitu connotando eum eſſe liberum ad oppoſita contradictoriè, ad bonum, (ſcilicet) & malum: alio modo vt non includit libertatem, ſed dumtaxat ſupponit rationem cognoſcentem, ſiue ſit determinata ad ſequendum cationis iudicium ſiue non, vnde licèt voluntas non poſſit in actu, niſi prius obiectum ſibi oſtendatur per rationem, non enim poteſt in incognitum, non tamen cogitur, ſe conformare iudicio cationis, imò poteſt actum elicere ad oſtenſionem obiecti per rationem contra dictamen rationis. His præſuppoſitis hanc aſsignat concluſionem: quamuis accipiendo voluntatem propriæ, & vt includit libertatem, Deus non poteſt facere voluntatem impeccabilem per naturam, accipien-

piendo tamen voluntatem, vt non includat eſſentialiter libertatem, quæ dicta eſt, ſed pro appetitu rationali (id eſt) pro appetitu præſupponente cognitionem intellectiuã ſimpliciter, Deus poteſt facere voluntatẽ per naturam impeccabilem. Hanc ſuam ſen-

Primum argum. rentiam probat primo, Deus poteſt creare voluntatem neceſſario ſe cõformantem regulæ ſuæ, & talis non poſſet peccare, ergo. Minor patet, quia voluntas faciendo id ad quod eſt neceſſario determinata, non peccat, ſi quidem nemo peccat in eo quod vitare non poteſt. Maior probatur, quia Deus produxit appetitum ſenſitiuum neceſſario determinatum ad cognitionem ſenſitiuam, ita quod non poteſt non appetere conueniens oſtenſum per ſenſum, nec declinare iudicium ſenſus, ergo poteſt creare appetitum rationalem qui non poſſet declinare à iudicio rationis. Patet conſequentia, quia nulla poteſt aſsignari ratio diuerſitatis.

Secundum argum. ¶ Secundò, Deus poteſt creare appetitum rationalem qui tantum haberet affectionẽ commodi, & nõ iuſtitiæ, & ille ſemper ſtaret in illa affectione commodi, ergo ſicut appetitus viſiuus appetit commodum viſibile ſibi conueniens naturaliter, & non libere, ſic voluntas illa neceſſario appeteret commodum & non poſſet libere velle iuſtitiam, ſeu iuſtè, ſed omnia ex impetu, ſicut appetitus ſenſitiuus, & nihil libere, licèt obiectum ſuum eſſet apprehenſum, & ſibi oſtenſum per intellectum, & ita eſſet voluntas rationalis, & ideo non poſſet peccare, ſicut nec brutum, & ſic loquitur Ambroſ. in lib. de caſu diaboli, quod ſi voluntas Angeli fuiſſet creata in ſola affectione commodi non peccaſſet, quia nõ poteſt eſſe debitor iuſtitiæ, qui iuſtitiam non accepit. Hæc iuſtitia non intelligitur niſi innata libertas, qua poteſt appetere id quod eſt debitum ſecundum legem ſuperioris.

Tertium argum. ¶ Tertiò, nullam includit contradictionem eſſe voluntatem neceſſario determinatam ad dictamen rationis, & talis per naturam peccare non poſſet, ſed omne quod non includit cõtradictionem Deus poteſt facere; ergo. Probatur maior, quia poteſt eſſe appetitus rationalis non liber, ſed determinatus ad dictamen rationis, ſiue rectum, ſiue erroneũ, ſicut appetitus ſenſitiuus determinatus eſt ad addictamen ſenſus formale, vel virtuale, ergo poteſt eſſe appetitus determinatus ad dictamen rationis, ita quod nõ poſſet contra dictamen rationis, & poſſet nihilominus in diuerſa obiecta libere ſecũdum dictamen rationis, quando (ſcilicet) ratio dictaret plura bona, nec vnũ alteri præferret, tunc voluntas libere poſſet ex his vnum eligere, aliud dimittere, nec in hoc peccaret, quia non ageret contra dictamen rationis.

¶ Quartò, poteſt prædicta ſententia perſuaderi, nam poteſt Deus facere voluntatem aliquam quæ neceſſario tendat in aliquod bonum tanquam in finem, ergo & poterit facere, quod iſta voluntas neceſſario tendat in omne ordinatum ad illum finem. Antecedens patet ex Diuo Aug. 13. de Trinitate cap. 3. 5. & 8. vbi dicit quod omnes volunt neceſſario beatitudinem. Conſequentia probatur, nã eadem neceſsitate qua aliquid tendit in finem, tendit, & in ea, quæ ſunt ad finem. *Quartum argum.*

¶ Quintò, poſſe peccare nõ eſt libertas, nec pars libertatis, ſed quod non eſt de eſſentia alicuius poteſt per potentiam Dei ſaltem ſi eſt abſolutum fieri ſine illo, ergo liberum arbitrium eſſe ſine potentia peccandi non implicat contradictionem. Maior eſt Diui Anſelmi de libero arb. cap. 2. & 3. *Quintum argum.*

¶ Sextò, Deus poteſt facere creaturam impeccabilem per gratiam, ergo & per naturam. Antecedens patet de Angelis confirmatis. Conſequentia probatur, quia Deus poteſt facere in creatura quidquid non repugnat limitationi creaturæ, ſed non repugnat naturæ limitatæ: quod Deus creet aliquam creaturam in qua vnitiuè contineatur perfectio charitatis, vel gratię quia charitas eſt quid finitum, ſicut & gratia, & ideo non poſſunt iſta facere creaturam infinitam licet vnitiuè contineantur in ea, & ita videtur cum Deus poſsit omni creatura dare nobiliorem creare, quod poſsit creare creaturam in tali gradu entitatis, quod vnitiuè contineat perfectionem charitatis, & gratiæ. *Sextum argum.*

¶ Confirmatur, quod non opponitur alicui creaturæ poteſt illi concreari, & per conſequens poteſt eſſe ſibi connaturale, ſed gratia, & charitas non opponuntur creaturæ rationali, ergo poſſunt eſſe illis connaturales. *Confirm.*

¶ Secunda ſententia, eſt Durand. in ſecundo diſtinctione. 23. quæſtione. 1. aſſerentis poſſe Deum facere aliquam creaturam rationalem impeccabilẽ per naturam in naturalib⁹. Pro quo aduertit eſſe impoſsibile *Secunda ſententia.*

eſſe peccatum in voluntate, niſi præcedente aliquo defectu in ratione, ſiue ille defectus ſit error, vel neſcientia, vel inconſideratio, ac per hoc patet quod ſi poteſt communicari creaturæ, quod ex naturalibus ſemper actu, & ſine errore conſideret omnes circunſtãtias, ex quibus aliquid poteſt iudicari eligibile, vel fugibile, vel etiam ſi hoc actu conſideret, quando aliquid occurrit eligendum, vel fugiendum, quod talis creatura eſſet impeccabile per naturam, ſi vero non, non. ¶ Secundo aduertit, ꝙ eligibilia, & circunſtantiæ eligibilium, aut deducuntur ſolum ex principijs legis naturæ, aut deducuntur ex principijs, & dictamine legis ſupernaturalis, puta fidei.

Primum dictū Durand. ¶ His præſuppoſitis dicit primo circa eligibilia, & circunſtantias eligibilium quæ deducuntur ſolum ex principijs legis naturæ, Deus potuit facere & forte fecit creaturam impeccabilem per naturam. Hanc conclusionē probat primo, quia maioris ambitus ſunt ea quæ deducuntur ex primis principijs ſpeculabilibus, quam illa quæ deducuntur ex primis principijs practicis, quia plura ſunt cognoſcibilia à creatura, quã agibilia per ipſam, ſed Deus poteſt facere (& forte iam fecit) creaturam quæ actu cognoſcit omnia ſpeculabilia naturalia, & omnes habitudines eorum naturales, vel ſaltē dum cognoſcit actu aliquod ens naturale actu videt in eo omnes habitudines, & circunſtantias, vt patet in Angelis, qui non per diſcurſum, ſed intuitiuè videnr (vt ſupponitur) in natura rei quæcunque ei attribuuntur naturaliter, vel ab ea remouentur, ergo ſimiliter poreſt alicui creaturæ communicari, vel iam communicatum eſt, quod actu & ſine errore conſideret, omnia agibilia ab ipſa, vel ſaltem dum occurrit aliquid diligendum actu, & ſine defectu videt omnes circunſtantias, ſecundum quas illud eſt eligibile, vel non eligibile, hoc autem in exiſtente, creatura peccare non poſſet, ergo.

Probatur primo.

Probatur ſecundo. ¶ Secundò, ſicut eſt gradus in corporalibus ſic & in ſpiritualibus, ſed eſt aliquod corpus quod ex gradu ſuæ naturæ habet non ſolum quod ſit in ſe perfectum, ſed etiam in operatione actuali: quo ad omnia illa quæ ſunt, & quæ eſſe poſſunt, ſic, vt ſtatim vt eſſent, actioni ipſius ſubijcerentur, vt patet de ſole, vel ſaltem de corpore cæleſti, ergo ſimiliter in creaturis ſpiritualibus eſt dare aliqua, quæ non ſolum ſit perfecta in ſe, ſed etiam in propria operatione reſpectu omnium aliorum, quæ ſunt vel eſſe poſſunt, ſic quod ſtatim vt eſſet, actioni eius ſubijceretur: operatio autem propria ſubſtantiæ ſpiritualis, eſt intelligere, ergo poterit dari aliqua ſubſtantia ſpiritualis, quæ non ſolum ſit perfecta in ſe, ſed etiam in ſua operatione. His autem ſtantibus non poſſet peccare, ergo dabilis eſt creatura, quæ quo ad legem naturalem ſit impeccabilis per naturam.

Secundum dictū Durand. ¶ Secundò autem aſſerit Durand. quod ſi aliquid iudicetur eligibile per deductionem factam ex altioribus principijs, puta fidei, quod reſpectu talium nō poteſt creatura eſſe impeccabilis per naturam, ſuppoſito, quod hanc legem acceperit, alioquin contra eam peccare non poſſet, quia lex nullum ligat, antequam data ſit. Hanc concluſionem probat ex ipſa ratione terminorum, nam cognitio talium principiorum, aut deductio ex ipſis non poteſt haberi per naturam.

¶ Secundò, quia vbicunque poteſt eſſe error, vel inconſideratio debitarum circunſtantiarum rei eligibilis, ibi poteſt eſſe defectus, & peccatum debitæ electionis, ſed in omni creatura poteſt eſſe error, vel inconſideratio debitarum circunſtantiarum rei eligibilis (circunſtantiarum dico, quæ ſumuntur ex lege ſupernaturali fidei, vel diſciplinæ. Has enim nulla creatura poteſt cognoſcere ſecundum ſe tum dependeant ex mera Dei voluntate, ſed noſcuntur ex diuina reuelatione, & ſemel reuelatæ, non ſemper conſiderantur quoties illud eligendum occurrit, ſaltem hoc non habet conditio creaturæ, imo contrarium. Nam ſicut intellectus noſter propter ſui imperfectionem diſcurſiuus eſt reſpectu intelligibilium naturalium, nec ſimul omnes conditiones eorum apprehendit, ſic intellectus angelicus imperfectus reſpectu ſupernaturalium intelligibilium, nec ſimul omnes conditiones eorum apprehendit (ergo) quãuis dabilis ſit creatura impeccabilis quoad ſolum dictamen rationis naturalis, nulla tamen creatura intellectualis poteſt eſſe impeccabilis per naturam quo ad eligibilia quæ deducuntur ex principijs legis ſupernaturalis fidei, vel diſciplinæ.

¶ Aſſerunt tamen nõnulli, aliud fundamentum poſſe poni ad fundandam prædictam veritatem, nempe quod Angelus habet neceſſario

ceſſario naturalem dilectionem ſui finis na
turalis, quæ ſanè dilectio vltimi finis eſt re
gula omnium electionum, & per cōſequēs,
cum in omni actu ſemper habeat neceſſa-
rio regulam coniunctā bonæ electionis, nō
poſſet à tali regula deficere. Ratio autem
huius fundamenti, ea eſt, nam Angelus ſem
per diligit neceſſario Deum, vt obiectum
naturale, & per conſequens non poteſt vo-
luntas ab eo ſeparari, quia voluntas non po
teſt neceſſario adhærere alicui vltimo fini,
quin remaneat quantum ſibi eſt poſsibile
omne id quod poteſt auertere à tali fine, &
ideo non poteſt voluntas deficere ab illo
fine, neque in ordine ad talem finem pecca
re. Ex quo infertur eſſe aliā rationem in An
gelo in ordine ad finem ſupernatutalē, &
aliam in ordine ad finem naturalem, nam in
ordine ad finem naturalem habet Angelus
neceſſatiam dilectionem quam non habet
in ordine ad finem ſupernaturalem.

Tertia ſententia fundamenta huius ſententiæ.

¶ Tertia ſententia eſt quorundam aſſeren-
tium voluntatem Angeli non poſſe creari
impeccabilem, vt non poſſet ſi velit defe-
ctuoſam habere electionem, & contrariam
rectæ rationi, non ſolum ſupernaturali, ſed
etiam naturali. Fundamentum huius ſenten
tiæ eſt, quoniam voluntas creata cum ſit li-
bera poteſt libere tendere in quodcunque
obiectum, & quanuis neceſſario tenderet
in bonum infinitum, non tamen neceſſario
tendit in quodlibet illud, quod ad talem fi-
nem eſt ordinatum, quia in illis non eſt per
fecta ratio boni, & ſi etiam tenderet in finē
neceſſario, non ſequitur quod tendetet in
omne ꝙ eſt ad illū finē neceſſario debitū.
Quam ſententiam docet Doctor in hac di-
ſtinct. 23. in ſolutione ad ſecundum. quam
etiam docent multi ex diſcipulis Diui Tho
mæ dicentes quod quanuis ſecunda ſupradi
cta ſententia (nempe Durandi) apertè do-
ceatur à Capreolo, & Caieta. & dicat eſſe

Primum dictum.

ſententiam D. Tho. præcipuè in quæſtio-
nibus de malo. quæſt. 16. artic. 3. Nihilomi
nus tamen dicunt prædicti, ſe non videre,
qua ratione id conſiſtere poſsit. Et primo

Probatur primo.

de malis Angelis non eſt dubium, niſi quod
modo peccant circa naturalia, nam odio ha
bent Deum, cum ſit præceptum naturale
de non habendo tale odium. Nec valet re-
curſus, quod mali Angeli ſunt in malo ſta-
tu, quia cum ab illis non auferantur natura-
lia, ſi naturaliter eſt inclinatus ad diligendū
Deum finem naturalem, & ad media reſpe-
ctu illius finis vtrumque neceſſario diliget.
Conſequens autem hoc falſum eſt in illis,
ergo. ¶ Secundò, quia D. Thom. dicit quod

Probatur ſecundo.

peccatū Angeli forſan in eo fuit quod plus
nimio delectatus eſt naturalibus ſuis, non
eſt ergo certum in doctrina D. Tho. quod
Angelus non poſſet peccare circa Deum fi
nem naturalem. ¶ Tertio probatur hæc ſen

Tertio probatur.

tentia authoritate Dionyſij cap. 4. de diui-
nis nominibus. vbi habet, quod Angeli fue-
runt mali, quia infirmati ſunt circa opera-
tionem naturalem. ¶ Quartò probatur ra-

Quarto probatur.

tione ſufficienti, quia ad peccatum nō opor
tet quod ſit in intellectu error poſitiuus,
ſed ſatis eſt quod ſit inconſideratio. Verbi
gratia, aliquis homo poterit peccare per
hoc quod deſinit aduertere ad aliquas cir-
cunſtantias, quæ requiruntur ad rectè ope-
randum, cum ergo Angelus circa naturalia
poſsit habere inconſiderationem, quia non
omnia quæ habitualiter ſcit, actualiter cōſi
derat, ſed diuertitur ad alia, quare deficien-
ti actuali conſideratione circunſtantiarum
deerit aliqua circunſtantia, & ſic erit actus
malus. ¶ Secundò dicunt prædicti in hac

Secundum dictum.

quæſtione quod ſi oppoſitum tenentes vo
lunt ſentire quod non poſſunt peccare An-
geli eligendo malum, quod verè malum ſit,
& ex ſe, bene quidem dicunt, ſed illud non
debere negari à perito Theologo, ꝙ poſsit
peccare Angelus eligendo bonum, ſed nō
recto ordine, quia deficit circunſtātia, quæ
deberet eſſe in tali electione, & hoc modo
poteſt Angelus peccare, vt habet expreſsè
D. Tho. in hoc arti. ad quartum. vbi ſic ait,
ad quartum dicendum, quod peccatum in
actu liberi arbitrij cōtingit eſſe dupliciter.
Vno modo ex hoc, quod aliquod malum
eligitur, ſicut homo peccat diligendo adul
terium, quod ſecundum ſe eſt malum, & ta-
le peccatū ſemper procedit ex aliqua igno
rantia, vel errore. Alioquin, id quod eſt ma
lum nō eligeretur vt bonum. Errat quidē
adulter in particulari eligens hanc delecta-
tionem inordinati actus, quaſi aliquod bo-
num ad nunc agendum, propter inclinatio
nem paſsionum, aut habitus, etiam ſi in vni
uerſali non erret, ſed veram de hoc ſenten-
tiam teneat. Hoc autem modo in Angelo
peccatum eſſe non potuit, quia nec in An-
gelis ſunt paſsiones, quibus ratio aut intel-
lectus ligetur, vt ex ſupradictis patet, nec
iterum primum peccatum habitus præce-
dere potuit ad peccatum inebrians.

¶ Alio

¶ Alio modo contingit peccare per libe-
rum arbitrium eligendo aliquid, quod ſe-
cundum ſe eſt bonum, ſed non cum ordine
debitæ menſuræ, aut regulæ. Ita quod defe
ctus inducens peccatum ſit ſolum ex parte
electionis, quæ non habet debitum ordinē,
niſi ex parte rei electæ, ſicut ſi aliquis elige
ret orare, non attendens ad ordinem ab ec-
cleſia inſtitutum. Et huiuſmodi peccatum
non præexigit ignorantiam, ſed abſentiam
ſolum conſiderationis eorum quę conſide-
rari debent, & hoc modo Angelus peccauit
conuertendo ſe per liberum arbitrium ad
proprium bonum abſque ordine ad regulā
diuinæ voluntatis. Hactenus Diuus Thom.

Probatio Thomiſtarum. ¶ Accedit etiam huic doctrinæ fundamen-
tum quorundam ex familia D. Tho. qui fa-
tentur quod ſtante plena conſideratione in
ratione ſpeculatiua poteſt eſſe defectus ſo-
Obiectio aliorum. lum in iudicio practico, & conſequenter in
voluntate. Quanuis alij expoſitores Diui
Tho. recentiores dicant fundamētum hoc
ſupponere eſſe peccatum in voluntate nul
lo exiſtente defectu in intellectu, quod eſt
contra Ariſt. & philoſophos morales dicē-
tes, quod omnis peccans eſt ignorās, imo
contra Sacram ſcripturam Prouerb. 14. vbi
legimus errant omnes qui operantur ma-
lum, quare S. Tho. 1. 2. quæſt. 58. artic. 2. &
quæſt. 77. artic. 2. aperte probat, volunta-
tem non poſſe deficere, niſi ſit defectus in
intellectu. Ita & Durandus in ſecundo diſt.
7. & 23. quæſt. 1. Et ratio eſt, quia maniſe-
ſtum per ſe videtur non poſſe intelligi ali-
quem eſſe in vniuerſis ſuis actibus pruden-
tiſsimum conſideratum & circunſpectum,
& nihilominus eſſe vitioſum. Nam pruden
tia poſtulat concomitantiam virtutū. Vn-
de ſi intellectus conſideraret hic, & nunc
hoc eſſe prauum, & deforme rationi, non
videtur intelligibile, quod ſtante actuali iu
dicio voluntas illud eligat, niſi ex vehemē-
ti aliqua paſsione, & prauo habitu feratur.
Et hinc prouenit, vt in inſtanti electionis
intellectus auertat conſideratione̅ ab hoc
obiecto in particulari, & à malitia eius, &
quod abſolutè iudicet, eſſe ſibi conueniens
hic, & nunc, quod ita eſſe ſufficienter do-
cet experientia. Quocirca, quando non eſt
paſsio, neque prauus habitus, nec aliquid
aliud trahens voluntatem & excæcans ra-
tionem impoſsibile apparet voluntatē de-
ficere ſi intellectus perfectè actualiter con
Solutio. ſideret omnia neceſſaria. ¶ Sed prædicta
obiectio non impugnat præcedentem ſen-
tentiam aſſerentem voluntatem Angeli in
naturalibus eſſe peccabilem ex inconſide-
ratione, vt dictum eſt ibi: & talis inconſide
rans vel non aduertēs propriè dicitur igno
rans, & in tali actu nō eſſet prudentiſsimus
conſideratus, & circunſpectus, & ſic poſſet
fieri vitioſus. Et præterea, quia dato quod
Angelus reſpectu obiecti naturalis nō poſ-
ſit habere inconſiderationem, adhuc tamen
haberet voluntatem vertibilem in vtrāque
partem, cum (ſi per poſsibile, vel impoſsi-
bile) Deus infunderet illi habitum vitio-
ſum poſſet voluntas per illum habitum in-
clinata velle malum ſub ratione boni appa-
rentis ab intellectu oſtenſum malum ſim-
pliciter, vti de voluntate adulteri docet Di
uus Thom. & ipſi fatentur de prauo habitu
rrahente voluntatem.

¶ Quarta ſententia eſt expoſitorum recen *Quarta ſententia.*
tiorum D. Tho. 1. par. quæſt. 63. arti. 1. aſſe
rentium voluntatem Angeli eſſe impecca- *1. Notab.*
bilem circa legem naturalem, non tamē cir
ca legem ſupernaturalem. Pro cuius expli-
catione aduertunt nonnulla. Primum eſt, ꝙ
recta operatio dicit duo, nempe ſubſtantiā
operis, & rectitudinem. Quo ad ſubſtantiā
operis pendet à principio efficiente eam,
quo ad rectitudinem vero pendet à regula
per quam mentimur rectitudinem opera-
tionis. Vnde illa eſt operatio mala quæ nō
conuenit cum regula: quare quando princi
pium actiuum operationis eſt ipſa regula,
quia eſt coniuncta principio operandi ne-
ceſſaria cōiunctione illa talis operatio pra-
ua eſſe non poteſt, ſed potius neceſſario de
bet eſſe recta. Nam ſi virtus quæ eſt in ma-
nu ad ſcindendum lignum eſſet regula inci-
ſionis, illa inciſio quæ ſequitur neceſſario
eſſet recta. Vnde ſequitur quod omnis ope
ratio diuinæ voluntatis eſt rectiſsima ſine
obliquitate aliqua, qa prima regula rectitu-
dinis eſt ipſa diuina volūtas. Hinc etiā pro-
uenit quod irrationalia errare non poſsint
in appetitionibus ſuis, quia ſenſitiuus appe
titus mouetur in brutis à iudicio potentiæ
apprehenſiuę, quod ſanè iudicium eſt deter
minatum ab authore naturæ, ita vt nō poſ-
ſit nō iudicare illud quod iudicat. Denique
reſpectu cuiuſcunque voluntas eſt determi
nata ab authore naturæ, non poteſt talis vo
luntas à regula deficere.

¶ Secundò aduertunt, quod omnis volun- *2. Notab.*
tas creata inde habet quod poſsit deficere

à regu-

à regula peccando, quia cum obiectum voluntatis, ſit bonum in communi quod comprehendit ſub ſe omne bonum, honeſtum vtile, & delectabile, & ſiue diuinum, ſiue humanum & cum intellectus humanus nõ poſsit ſatis cognoſcere hoc bonum commune, & vniuerſale perfectè, & ad plenũ cum omnibus ſuis circunſtantijs, inde eſt quod in iudicijs circa huiuſmodi bonum poteſt labi & decipi ex incõſideratiõe; & ſic volũtas poterit apperere ꝙ nõ eſt vere bonũ, ſed apparens bonum. Ex quo ſupponendum dicunt contra Scotum, vt verius, quod potentia peccandi requirit quod intellectus poſſit defectuoſe proponere obiectum voluntati: vt voluntas ſequens illud obiectũ poſſit deficere & peccare. Vnde neceſſario addere oportet aliquid fundamento Scoti ſuperius commemorato, ſi conſequenter eſſet loquendum ad illius ſententiam, ſcilicet ꝙ angeli non ſemper nec neceſſario perfectè & actualiter cõſiderant omnia quæ pertinẽt ad rectam electionem faciendã etiam in obiecto purè naturali, ſed poſsũt aliquid omittere voluntariè. Nam licet poſsint id conſiderare tamen exercitium huius potẽtiæ procedit à voluntate illorum, quæ poteſt applicare intellectum ad conſiderandũ obiectum & non omnes circũſtantias eius ſicut in ſpeculatiuis poteſt applicare intellectum ad conſiderandum de aliqua re vel principio, & non de omnibus proprietatibus, & concluſionibus illius, & hinc concluditur: quare beatitudo reddit beatum impeccabilẽ ab intrinſeco ratione ſtatus, quia conſtituit illum in actuali viſione Dei, & plena conſideratione omnium quæ neceſſaria ſunt ad rectè operandum, quod prouenit ex dono Dei.

5. *Notab.* ¶Tertiò aduertunt, quod ad peccatum morale (de quo eſt ſermo) duo exigunt. Alterũ ex parte ſubiecti nempe; quod ſit capax liberæ operationis. Alterum quod exigitur eſt quod illi ſit regula impoſita, nam vt dicit D. Paul. ad Rom. 4. vbi non eſt lex non eſt præuaricatio, & hinc ꝓuenit quod peccata poſſunt eſſe duplicis ordinis, ſeu deordinationis eo quod præcepta ſunt in duplici differentia; quædam ſunt ordinis naturalis, quibus homo ad finem naturalem ordinatur, quædam vero ſunt ordinis ſupernaturalis quibus homo dirigitur in finem ſupernaturalem. Præcepta ordinis ſupernaturalis omnia dicuntur poſitiua præcepta, ſiue ſint diuina, ſiue humana. Præcepta vero ordinis naturalis quædam ſunt naturaliter indita, & naturali lumine dictata, & ꝓmulgata, alia vero poſſunt eſſe poſitiua, hoc eſt ſuperaddita à gubernatoribus reipublicæ.

¶His igitur ſic conſtitutis dicunt primo, ꝙ Angelus non poteſt peccare immediatè, & per ſe contra legem naturalẽ inditam eum natura, bene tamen poteſt peccare contra legem pure naturalem, ſeu contra finem naturæ indirectè & concomitãter. Probant tamen vtramque partem, & primo primam, quia nulla via poteſt Angelus naturaliter conuerti ad propriam excellentiam & operari contra legem naturaliter ſibi inditam quæ eius maxima perfectio eſt, tiam ſi aliqua ratione poſſet maximè quia habet liberum arbitrium circa quaſdam actiones quæ nõ habent neceſſariam connexionem cum fine, & ſic poterit in illiis deficere, ſed tales actiones non cadunt ſub præcepto naturaliter indito quãtum ad exercitium ipſarum, ergo ſiue operetur illas, ſiue non operetur non peccabit. *Primum dictum.* *Prima pars probatur primo.*

¶Secundò, voluntas illa quæ coniuncta eſt ſuæ regulæ in operando non poteſt peccare, ſed voluntas Angeli reſpectu legis naturalis, naturaliter inditæ eſt cõiuncta ſuæ regulæ in operando, ergo non poteſt peccare in ordine ad illam legem. Probatur primo, nam regula proxima voluntatis Angeli eſt ratio naturalis eius quam habet perfectam, nec in ea poteſt habere defectum in ordine ad pure naturalia, & ideirco per illam habet ſibi coniunctam indefectibiliter regulam ſuæ voluntatis, ſicut beatus per viſionem beatificam habet coniunctam ſibi regulam bene operandi etiam in ſupernaturalibus. *Secundo probatur.*

¶Tertiò, Deus poteſt condere perfectiſsimum Angelum ſine ordine ad ſupernaturalem beatitudinem & ille talis poſſet virtute propria cauere omnia peccata quæ ſunt contra finem naturalem, ergo illius voluntas eſſet impeccabilis. Probatur anteçedẽs, quia nulla lex eſſet illi de ſupernaturalibus impoſita, & poſſet naturalia præcepta facillimè implere cum ex parte intellectus cognoſceret omnia agibilia, & ex parte appetitus inclinaretur in bonum rationis nullo prorſus repugnante, aut impediente, ergo cauere poſſet omnia peccata, & per conſequens illius voluntas eſſet impeccabilis ſaltem moraliter, *Tertio probatur.*

¶Secun-

Secunda pars probatur primo. ¶ Secundam autem partem probant quoniam natura angelica facta eſt ex nihilo eo quod eſt creatura, ergo deficere poteſt ſecundum omnem ſuum gradum, non ſolum entitatiuè, ſed moraliter. *Secundo probatur.* ¶ Secundò, quia, Angelus eo ipſo quod fuit auerſus à fine ſupernaturali per concomitantiam neceſſariam, fuit etiam auerſus à naturali fine, ergo concomitanter peccauit contra finem naturæ. Et conſequenter ſimiliter peccare poteſt contra legem purè naturalem. Nam profectò qui deficit à fine deficere etiam poteſt à medijs neceſſarijs ad ipſum finem. Lex autem purè naturalis eſt quæ de ijs medijs ad finem naturalem agit, ergo.

Obiectio. ¶ Quod ſi quis arguat Angelus eſt naturaliter beatus, naturali felicitate, ſed felicitas naturalis eſt inamiſsibilis per ſe & ab intrinſeco. Igitur Angelus non poteſt peccare contra finem naturæ, nec per ſe, nec concomitanter, quia cum tali peccato ſtare non poteſt naturalis felicitas.

Solutio. ¶ Reſpondent prædicti dicentes, quod talis felicitas eſt directè inamiſsibilis, & indirectè amiſsibilis.

Secunda ſolutio. ¶ Vel ſecundo, quod naturalis felicitas ſi ſumatur ſolitariè, & ſine conſortio cum ſuperiori fine ſupernaturali eo quod talis felicitas præciſè ſumpta & non coniuncta cum alio fine ſuperiori, non habet ex ſe vnde deficere poſsit, & ſic per ſe, & ab intrinſeco eſt inamiſsibilis, quia conſiderata intra ſuum genus præciſè habet vnde non deficiat, quia tamen naturalis felicitas coniungi poteſt cum ſupernaturali fine, & ei ſubordinari ſicut perficitur ab illo ſuperiori fine, ita ſanè per defectum, & auerſionem ab illo fine poteſt concomitāter deficere.

Obiectio. ¶ Quod ſi quæras quid ſit Angelum poſſe auerti à fine naturali, ſine delinquere contra legem naturæ concomitanter, & non directè.

Solutio. ¶ Reſpondent ſupponendo, quod dupliciter intelligi poteſt Angelum auerti à fine naturali, vno modo directè, & immediatè, vt ſi Angelus creatus in puris naturalibus peccaret, tunc enim talis Angelus peccans immediatè, & directè auerteretur à naturali fine. Indirectè autem & concomitāter poteſt peccare, quia voluntas non poteſt auerti à Deo vt à fine ſupernaturali, niſi vel formaliter, vel virtualiter ſe conuertat ad bonum commutabile tanquam ad vltimum finem, & cū ſit manifeſta repugnantia, quod voluntas proſequatur ſimul duos vltimos fines, ſcilicet bonum commutabile, & creaturam, ſimiliter & Deū authorem & finem naturæ: hinc prouenit, quod eo ipſo quod peccator auertitur à fine ſupernaturali: neceſſe eſt quod ſaltem indirectè & concomitanter ab ipſo Deo, vt eſt finis naturæ auertatur. Imo ſi per impoſsibile Deus author gratiæ eſſet alius à Deo authore naturæ eo ipſo quod aliquis conuerteretur ad creaturam tanquam ad vltimum finem auerteretur à Deo fine ſupernaturali, & etiā à Deo fine naturali. Ex quo prouenit ſecundo, quod Angeli peccantes per ſe conuertūtur in bonum commutabilem, & auertuntur à Deo fine ſupernaturali. Secundario autem, & concomitanter auertuntur à fine naturali.

Secundum dictum. ¶ Secūdum dictum prædictorum eſt quod Angelus poteſt peccare contra legem poſitiuam ſuperadditam ſiue illa lex ordinet ad finem ſupernaturalem ſiue non directè, & immediatè. *Probatur primo.* Probant autem iſtud dictum, quia ſi Angelo creato in puris naturalibus Deus præceptum imponeret, vt cuſtodiret homines, aut moueret orbes, poſſet quidē Angelus propriam excellentiam inordinatè appetendo, ſe nō ſubijcere eiuſmodi præceptis. Sicut Adamus propriam excellentiam appetendo non ſubiecit ſeſe præcepto poſitiuo de non comedendo fructum ligni prohibiti, & ipſum potuiſſet facere Adam ſi in puris naturalibus fuiſſet creatus vel cū ſola iuſtitia originali abſque gratia.

Probatur ſecundo. ¶ Secundò, quoniam natura angelica non eſt determinata ab intrinſeco, Ad obſeruantiā huiuſmodi legis poſitiuæ. Eſt enim lex poſitiua de qua loquimur talis quod nō excedit naturam, neque finem naturæ, & ob id naturalis appellatur, vt conſtat in legibus poſitiuis reipublicæ humanæ, ergo ſi natura angelica non eſt ab intrinſeco determinata ad obſeruantiam huius legis poſitiuæ ſequitur quod poteſt illam tranſgredi. Quod ſi reſpondeas quod voluntas Angeli eſt naturaliter inclinata, & determinata ad amorem Dei finis naturalis qui eſt Author huius legis poſitiuæ, ex qua determinatione oritur aliqualis determinatio circa quācunque legem poſitam ab ipſo Deō, vt eſt finis naturalis, & naturalis gubernator naturæ angelicæ: contra voluntas Angeli, vt docuit D. Tho. ſupra quæſt. 60. art. 5. ad vltimum eſt naturaliter determinata ad amādum Deum, prout eſt commune bonum naturæ, non autem ſecundum particulares rationes, & ſecundū quod cauſat effectus par-

tica-

ticulares, qui poſſunt diſplicere Angelo, & ex conſequenti Deus vt illorum cauſa poterit ſimiliter Angelo diſplicere, ergo ex ſententia D. Tho. voluntas Angeli non eſt totaliter determinata ad amandum Deum, imo potius ex doctrina eius colligitur, ꝙ ſi Deus conſideretur vt particularis gubernator Angeli el imponens leges poſitiuas ad quas naturaliter nõ inclinatur poteſt odio haberi ab angelo, ergo.

Vltima ſententia. 1. Notab. ¶ Vltima ſententia eſt Doctoris. Pro cuius explicatione, & totius quæſtionis eſt primo notandum circa titulum quæſtionis, ꝙ quando in præſentiarũ quærimus, vtrũ naturæ alicui rationali vel intellectuali poſsit cõferri à Deo per naturam impeccabilitas, non quærimus, vtrum voluntas habeat impeccabilitatem circa illas operationes, ad quas eſt naturaliter determinata, quia de hoc nulla eſt, nec poteſt eſſe quæſtio, quia ſi non poteſt ab illis operationibus ceſſare, neque poterit circa illas operationes peccare, nam ad peccatum duo exiguntur, vt cõmuniter docent omnes, alterum eſt ex parte ſubiecti, nempe, quod ſit capax liberæ operationis, quia ſi ſolum mouetur ab alio abſque operis dominio non eſt ſubiectum peccati. Alterum quod exigitur eſt, quod illi ſit regula impoſita, nam vbi non eſt lex ſuperioris non poteſt eſſe præuaricatio.

Nota titu li quæſtio nis ſenſum Quæſtio igitur præſens intelligenda eſt de agente libero, & cui lex ſit impoſita, in hoc igitur caſu quæritur, vtrũ poſsit Deus creare aliquam naturam rationalem, vel intellectualem (ideſt) aliquod agens liberum, cui eſſet præceptum naturale, vel ſupernaturale impoſitum quod non poſsit tranſgredi tale præceptum, libere tamen operando, & quod iſte ſit ſenſus intentus patet ex ipſo titulo quæſtionis, nam hoc ſonat facere naturam rationalem, id eſt liberam ad vtrãq; partem impeccabilem per naturam.

2. Notab. ¶ Secundò eſt notandum, quod lex naturalis non ſolum dicitur illa, quæ inſita eſt cũ ipſa natura, ſed dicitur etiam lex naturalis illa, quæ ordinat hominem, & illum gubernat in ordine ad finẽ naturalem, non tranſcendentem naturalem capacitatem, & actiuam potentiam ipſius naturæ. Pro quo aduerte, quod ſicut Deus inſtituit cõferre angelis, & hominibus beatitudinem ſupernaturalem in præmium bonorum operum ex inclinatione gratiæ proficiſcẽtium, ad quã beatitudinem non poteſt intellectus, nec voluntas, ſi lumine ſupernaturali, & auxilio ſupernaturali non fuerint ſupernaturalizatæ potentiæ poterat tamen Deus aliquẽ finem naturalem inſtituere, qualem Deus nouit, & poterat velle, qui non tranſcenderet vires naturales ipſarum potentiarum, nempe intellectus, & voluntatis, & in ordine ad illum finem aſſequendum in præmiũ poterat exigere opera bona elicita ex gratia ſupernaturali, vel ſaltim opera bona naturalia quæ conſiſterẽt in alicuius legis obſeruantia & præcepti. Sicut verbi gratia, ꝙ Angelus qui bene cuſtodiret hominem, vel faceret aliquod aliud bonum opus iuxta aliquod præceptum ſibi impoſitum.

¶ Tertiò eſt notandum, quod quanuis volũtas Angeli ſit determinata ad amorem ſui, & quo ad exercitium, & quo ad ſpecificationem, & per conſequens ad amorem Dei prout eſt cauſa, & author talis naturæ illã conſeruans in eſſe ſine quo natura angelica ſtatim in nihilum tenderet, & per conſequens eo ipſo quod quis diligit aliquid determinatè eo etiam ipſo determinatè diligit omnia illa quæ ſunt ſimpliciter neceſſaria ad hoc vt illud tale ſit, & ſine quibus illud eſſe non poteſt. Vnde modo de facto dæmones qui ſuam ſubſtantiam, & ſuum eſſe naturaliter diligunt etiam naturaliter & eſſe Dei diligũt, nihilominus tamẽ odio habent ipſum Deum quatenus punit illos, & non ſolum hoc, verum & leges poſitiuas quæcunque illæ ſint Angelus ex natura ſua poteſt non amare, quia libere ſe habet circa illas, & non naturaliter, & per conſequens poteſt illas & non amare, & odio habere. Imo quanuis leges naturales ſint, & cum lumine naturali intellectus angelici proportionatæ poſſunt voluntati Angeli diſplicere ſi conſiderentur ſubordinatæ fini à Deo præfixo, & connectantur cum legibus poſitiuis in ordine ad illum finem ordinatis, imo & ipſemet Deus author iſtarum legũ, vt author illarum eſt poteſt ab angelo odio haberi. *3. Notab.*

¶ Vltimo eſt notandum quod Angelus, vel exiſtens in puris naturalibus, vel in gratia productus, vt & docent prædicti expoſitores in ſolutione ad primum (quod dicunt Doctoris) non ſemper eſt in actuali cõſideratione amore, & affectione omnium præceptorum pure naturalium, & omniũ circunſtantiarum eorum, ſed ſucceſsiuè modo eſt in conſideratione actuali vnius, & deinceps in actuali conſideratione alterius *4. Notab.*

& ſimiliter dicunt de veritatibus ſpeculatiuis, quod Angelus non ſemper eſt in conſideratione actuali omniũ veritatum naturalium, imo fortaſſe nõ poteſt. Addunt tamẽ prædicti propter perfectionẽ magnã luminis naturalis ipſius Angeli, & propter exactam rectitudinẽ voluntatis angelicæ, quoties ſeſe offert Angelo neceſsitas adimplendi præceptum aliquod purè naturale nõ poteſt non iudicare practico, & actuali iudicio de conuenientia illius præcepti neceſſarijs omnibus circunſtantijs pensitis, nec poteſt voluntas non prodire in actualem amorem, & affectionem adimplendi illud præceptum, ac proinde nullam habet libertatem voluntas naturalis etiam quo ad exercitium quantum ad naturalia præcepta, quãdo neceſsitas inſtat. Iſtud autem vltimum dictum quod ipſi addunt, quando verum ſit excludit reſponſionem ad quæſtionẽ, nam ſi voluntas reſpectu illorum non eſt potentia libera, ſed naturalis nõ eſt ſubiectum capax peccati, & per conſequens in rigore nõ eſt dicenda impeccabilis per naturam ſicut nec ignis dicitur impeccabilis. Cum igitur Angeli non ſint ſemper in actuali conſiderarione poſſunt igitur aliquando omittere aliqua pertinentia ad rectam electionem faciendam etiam in obiecto purè naturali, reſpectu cuius libere poſſunt moueri, nam ſi reſpectu illius naturaliter mouentur nihil ad propoſitum. Cum igitur nullus ſit Angelus qui non poſsit deficere in actuali conſideratione vel obiecti vel circunſtantiarum ex inconſideratione, ideo quæſtio præſens ea eſt. Vtrum angelus ex Dei potẽtia poſſit reddi impeccabilis per naturam, id eſt, quod ex parte intellectus non poſsit habere inconſiderationem, ſed ſemper ſit in recto iudicio practico reſpectu rei fiendæ, Et ex parte voluntatis non poſsit non velle libere tantum volendo, quod intellectus iudicat ſpeculatiuè, & practicè eſſe eligendũ.

Prima cõcluſio. ¶ Prima concluſio. Non poteſt de potentia Dei abſoluta dari natura aliqua rationalis, vel intellectualis, quæ ſit impeccabilis per naturam, tam circa præcepta naturalia ſuperaddita quam ſupernaturalia. Hæc concluſio eſt Doctoris, quam dicit eſſe magis conformem dictis Sanctorum & probat ex D. Anſelmo lib. 2. cur Deus homo cap. 10. in fine reſpondens diſcipulo quærenti ab eo cur non potuit Deus facere creaturam rationalem impeccabilem per naturam, di- *Probatur primo.* cit Anſelmus, quia non potuit ipſam facere Deum. Idem probat ex D. Aug. contra Maximum lib. 3. cap. 13. Vnde dicit ibi quod Angeli peccauerũt, & dæmones facti ſunt, & cuicunque rationali creaturæ præſtatur, vt peccare non poſsit hoc non eſt naturæ propriæ, ſed Dei gratiæ. Tertiò probat Doctor ex D. Hieronymo in tract. de filio prodigo vbi dicit quod ſolus Deus eſt in quem non poteſt cadere peccatum. Probatur etiã ex D. Greg. lib. 5. moral. cap. 27. explicans illa verba Iob. 4. Ecce qui ſeruiunt ei non ſunt ſtabiles, & in Angelis ſuis reperit prauitatẽ, inquit, quod omnis creatura eo ipſo quod eſt creatura, & ex nihilo facta viciſsitudinem patitur in ſe ipſa mutabilitatis & defectibilitatis: ac proinde poteſt deficere, & ſubijci culpæ: ſola enim natura incõprehenſibilis ab ſtatu ſuo moueri neſcit. Et pro- *Primo probatur ratione.* barur rationibus. Primo angelus potuit peccare contra præceptum impoſitum non ſuperans ordinem naturæ. Ergo probarur antecedens, nam natura angelica nõ eſt determinata ab intrinſeco ad obſeruantiam illius præcepti, ergo poterit tranſgredi tale præceptum. Patet antecedens, quia angelus in adimpletione talis præcepti merè libere ſe habet. ¶ Quod ſi reſpondeas, quod volũtas *Solutio.* angeli erat naturaliter inclinata; & determinata ad amorẽ Dei finis naturalis, & per cõſequens eſſe determinatam ad obſeruantiã cuiuſcunq; præcepti ſuperadditi, & ab ipſo Deo impoſiti. ¶ Contra: quãuis volũtas an- *Impugnatio.* geli ſit naturaliter determinatã ad diligendum Deum prout eſt cõmune bonum naturæ, non tamen eſt naturaliter determinata ſecundum quod cauſat particulares effectus, qui poſſunt Angelo diſplicere, ergo poterit Angelus circa præceptũ à Deo impoſitũ, etiã vt eſt author naturæ diſplicere. ¶ Confirmatur, ſi Deus cõſideretur, vt par- *Confirm.* ticularis gubernator Angeli poteſt odio haberi ab Angelo, ergo voluntas Angeli non eſt determinata ad diligendum Deum ſecũdũ rationes particulares. ¶ Tertiò. Si Deus *Tertio probatur.* creaſſet Angelum in puris naturalibus poſſet illi imponere præceptũ circa aliquam actionẽ liberã, nõ tranſcendentẽ limites naturæ ipſius Angeli, ſed reſpectu illius poterat peccare, ergo. Probatur minor, quia ex hypoteſi Angelus libere exercebat talem operationẽ, ergo. Secunda autẽ pars cõcluſionis patet ex eo quia angeli de facto peccauerũt cõtra legẽ ſupernaturalẽ, ergo potuerunt

tuerunt peccare, & per cõſequens eorũ voluntas reſpectu talium præceptorũ nõ potuit creari impeccabilis. Patet ſequela, quia voluntas Angelorum reſpectu taliũ præceptorũ nõ potuit creari determinata ad operandum, quia ſi determinata crearetur, iam nõ volũtas ſed potentia alterius rationis à volũtate eſſet.

Quarto probatur. ¶ Quartò, ꝓbatur concluſio quo ad vtrãq; partẽ voluntas potentia libera quæ nõ eſt regula ſui actus nec eſt cõiuncta regulæ poteſt in ſuis operationibus deficere, ſed nõ poteſt creari voluntas quæ ſit regula ſuorum actuũ, cum hoc voluntati diuinæ cõueniat, nec quod ſit cõiuncta regulæ, ergo nõ poteſt creari voluntas impeccabilis.

Solutio. ¶ Ad hoc argumentũ reſpondent nonnulli dicentes, ꝙ voluntas vt natura quædã eſt habet determinationem à ſuperiori regula naturali erga aliquas operationes in quibus deficere nõ poteſt. Secus autem in alijs operationibus in quibus Angelus poteſt deficere reſpectu quarũ non eſt voluntas eorum determinata.

Impugnatio. ¶ Contra ergo ſaltim voluntas Angeli nõ poteſt creari abſolutè impeccabilis, quod eſt intentũ in quæſtione. Patet ſequela, nam in quæſtione tantum intenditur. Vtrum volũtas, quæ ex natura ſua defectibilis eſt, poſsit per naturam indefectibilis produci, voluntas autem vt natura, ſi aliquas poteſt habere operationes, non eſt defectibilis reſpectu illarum, ergo quanuis voluntas vt ſic nõ ſit defectibilis, non tamen voluntas, vt voluntas.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Deus non poteſt facere aliquam voluntatem liberam natura ſua impeccabilem in ordine ad finem naturalem, & ad bonum naturale, & morale agendum, ita ſane vt in operibus politicis, & moralibus ſemper rectè operetur, vt non poſſet in eis à rectitudine deficere. Hæc concluſio probatur contra authores ſupradictos.

Primo probatur. Primo quoniam ſi aliqua ratione poſſet Deus talem voluntatẽ impeccabilẽ facere maximè qm̃ poteſt à Deo fieri Angelus (vt ipſi dicunt) adeò perfectus, vt habeat prudentiã circa omnes res agendas, & qui ſemper actu cõſiderari poſsit legem naturalẽ & bonũ morale, debitũq; finem naturæ, & omnes actus, & circũſtantias neceſſarias ad rectã operationẽ, & per cõſequens cum Angelus tunc eſſet impeccabilis reſpectu illorũ, poſſet Deus circa bonũ morale volũtatẽ Angeli impeccabilẽ facere, ſed iſta ratio nihil valet, ergo. Probatᷓ minor, q̃a ex illa ſequeretur, ꝙ qñ homo actualiter operatᷓ quæcunq; bonã operationẽ habet reſpectu illius voluntatẽ impeccabilẽ. Patet ſequela, nã vt ipſi dicunt voluntas, & omne eius peccatũ ſupponit in intellectu practico aliquẽ defectu, vel inconſiderationẽ & per cõſequens ſi Deus poteſt producere aliquam creaturã, quæ haberet intellectũ perfectè prudentiſsimũ, & plenariũ nõ poſſet habere aliquod peccatũ, & per cõſequens eſſet impeccabilis: ſed ex iſta ratione etiã colligitur noſtra ſequela, nam qñ quis operatur bonũ rationis nõ habet aliquẽ defectũ in intellectu, nec in cõſideratione, ergo pro illo tunc, & pro illa operatione habet voluntatẽ impeccabilẽ, Conſequens tñ à nullo conceditur, ergo quãuis Deus poſsit creare angelũ adeò perfectũ, vt habeat prudentiã circa omnes res agẽdas, & qui ſemper actu conſiderare poſsit legem naturalem, & bonum morale debitumque finem naturæ, & omnes actus, & circunſtantias neceſſarias ad rectã operationẽ, adhuc tñ illius volũtas nõ eſt dicẽda impeccabilis, ſed tantũ ꝙ non peccabit. Quare aliud eſt dicere, vtrũ poſſit Deus ꝓducere Angelũ qui nunquã peccaturus eſſet, & aliud eſt dicere verũ poſsit ꝓducere angelũ impeccabilẽ per naturã: *Nota hoc.* & argumẽta quibus authores cõtrariæ ſententiæ ſuã tuẽtur opinionẽ tantũ probãt poſſe Deũ ꝓducere angelũ nunquã peccaturũ reſpectu aliquarũ operationũ, nõ tñ impeccabilẽ per naturã.

Tertia concluſio. ¶ Tertia cõcluſio. Voluntas Angeli reſpectu Dei finis naturalis non eſt dicẽda impeccabilis p naturã. Hæc concluſio ꝓbatur, nã volũtas angeli quãuis ſit determinata quoad ſpecificationẽ ad amandũ Deũ finẽ naturalẽ, nõ tñ eſt determinata *Probatur concluſio.* quantũ ad exercitiũ, ſed libere diligit illũ; & per cõſequẽs põt illũ nõ diligere, ſed potuit imponi præceptũ, de diligendo Deum ſemp, ergo illa volũtas nõ eſt impeccabilis p naturã.

Confirm. Cõfirmatᷓ, nã volũtas beatorũ nõ eſt impeccabilis per naturã; quãuis nõ poſſint deficere à beatitudine ſupernaturali præſente obiecto beatifico, ergo nec volũtas Angelorũ dicetᷓ impeccabilis p naturã, quãuis nõ poſsit deficere à Deo fine naturali præſentato ipſi voluntati per intellectũ. Probatᷓ antecedẽs, nã ꝙ beati ſemp habeant obiectum beatificũ præſens, nõ tollit à voluntate illorum propriã voluntatis naturã; ſed tantum impedit ne volũtas aliud poſsit velle quod ſit contrarium ipſi obiectio beatifico,

tifico, ſed natura voluntatis eſt defectibilis, vel ſaltim ad rationem naturæ voluntatis creatæ ſequitur defectibilitas, ergo quanuis voluntas beati in ordine ad obiectum beatificum ſit impeccabilis, ita quod reſpectu illius non poſsit peccare, ipſa tamen abſolutè conſiderata, & ſecundū ſe nō eſt dicenda impeccabilis per naturam, & per conſequens à ſimili quanuis voluntas Angeli in ordine ad Deum finem naturalē ſit impeccabilis ita quod non poſsit peccare non tamen abſolutè impeccabilis dicenda eſt per naturam.

Ad arg. reſpondet. ¶ Reſpondetur argumentis. Ad argumenta autem quibus prædicti opinantes probabant poſſe Deum producere naturam rationalem, quæ in ordine ad Deum finem naturalem eſſet impeccabilis per naturam facillime reſpondetur, quod ea tantum probāt talem voluntatem nunquam peccaturam, non tamen eſſe impeccabilem, quia quanuis talis voluntas in præſentia talis obiecti non poſsit elicere actū difformem ipſi obiecto, adhuc tamen in abſentia illius obiecti poteſt talem actum producere, vt patet in Angelis damnatis, qui nō ſolum odio habent Deum finem ſupernaturalem, ſed etiā odio habent Deum finem naturalem, imo & quæcunque bona quæ Dei ſunt, & cum voluntas angeli ſecluſa beātitudine ſupernaturali, & ſecundum ſe conſiderata habeat ſimilem rationem, imo eandem in omnibus Angelis ſi in angelis malis non eſt determinata ad diligendum Deum finem naturalem, nec in Angelis abſolutè conſideratis erit determinata ex natura ſua ad talem dilectionem, & per conſequens cum illorū voluntas non ſit determinata ex natura rei ad talem dilectionem non eſt dicenda talis voluntas impeccabilis per naturam.

Ad argu. in princip. quæſt. poſita ad primum. ¶ Ad argumenta autem in principio quæſtionis reſpondetur ad primum non eſſe eādem rationem de volūtate, & appetitu ſenſitiuo nam appetitus ſenſitiuus eſt determinatus, appetitus autem rationalis nequaquam. *Ad 2. arg.* ¶ Ad ſecundum reſpondetur cū Doctore quod ſi imaginetur vnus angelus qui primo eſſet quædam natura, & deinde daretur ſibi affectio cōmodi, ſine ratione tūc iſta voluntas non eſſet capax peccati quæſtio tn̄ non eſt in hoc ſenſu, ſed de habente volunratē, & ſimiliter vſum rationis.

Ad tertiū argum. ¶ Ad tertium reſpondetur negando antecedēs, & ad probationē dicitur, ꝙ tunc dictamen rationis, & volūtas nō haberent perfectā rationē dictaminis, & voluntatis. Sicut v.g. ſi Deus tantum concurreret cū intellectu alicuius ad intelligendū bona, & nō ad intelligendū mala, tunc volūtas neceſſario vellet bona, & non mala, talis autē determinatio volūtatis nō eſt determinatio ab intrinſeco ſed ab extrinſeco, & quæſtio intelligenda eſt de determinatione volūtatis ab iutrinſeco. *Ad quartum arg.* ¶ Ad quartū reſpōdetur negādo ſequelā, quia nō eadē neceſsitate tendit voluntas in finē, & in ea quæ ſunt ad finē, præcipuè quādo ea quæ ſunt ad finē nō habent neceſſariā cōnexionē cū fine. *Ad quintum arg.* ¶ Ad quintū rn̄detur cōcedēdo antecedēs, & negādo cōſequentiā, quia potentia peccādi, vt opponitur impeccabilitati dicit volūtatē potentem deficere ex natura ſua à regula ratiōis ſibi impoſita. *Ad ſextū arg.* ¶ Ad ſextū reſpōdetur concedendo antecedēs, & negando ſequelā, nam gratia perficit naturā determinando ipſam naturā, at vero natura non eſt de ſe determinata, & per conſequens quāuis poſsit volūtas per gratiā determinari, non tn̄ ex natura ipſius erit voluntas determinata.

Ad confir. ¶ Ad confirmationē reſpondetur, ꝙ illa petit quæſtionē diſputandā in materia de gratia an ſcilicet gratia, & charitas poſsint eſſe alicui creaturæ cōnaturales, & hæc de iſta quæſtione.

TEXTVS.

TEneo igitur quod potuit in primo inſtanti habere potentiam volitiuā perfectam & non limitabatur ad rectam operationem, non enim habuit in ſecundo inſtanti magis determinans quam in primo, ergo. &c. diſt. 5. quæſt. a. litera. L.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera aſsignat concluſionem reſponſiuam illius quæſtionis vtrum Angeli potuerint peccare in primo inſtāti ſuæ creationis & dicit Angelos poſſe peccare in primo inſtanti ſuæ creationis. Probat autē ſuā cōcluſionē breuiter quia potētia potens habere operationem perfectā, & non limitatur ad aliquam operationē rectā, poteſt habere operationē non rectā, ſed Angelus in primo inſtāti potuit habere operationē perfectam, quia potuit habere potentiā volitiuā perfectā, imo de facto habuit, & non limitabatur ad

aliqnam

aliquam limitationẽ perfectã cũ libere illã exerceret, ergo ſicut potuit in primo inſtãti rectè operari potuit etiã, & nõ rectè operari, & per cõſequens peccare. Quia tamen in hac concluſione cõtrarij nobis ſunt ferè omnes expoſitores D. Tho. operæ pretiũ erit in præſentiarũ huius ſententiæ veritatem explanare pro quo ſit quæſt. ſecunda.

QVÆSTIO. II.

¶ *Vtrum Angeli in primo inſtanti potuerint peccare.*

De hac re eſt prima ſententia D. Tho. 1. p. q. 63. art. 5. aſſerentis ꝙ Angeli in primo inſtanti ſuę creationis non potuerũt peccare in quã ſententiã citant Alexand. 2. p. q. 109. inčb. 11. ſed ſi rectè inſpiciatur Alex. nihil loquitur de potentia peccandi in primo inſtãti, ſed de facto reſpondet illos non peccaſſe. in eandẽ ſententiã adducunt Durand. diſt. 5. q. 2. Herueum diſtin. 5. q. 2. Ricard. & Bonauẽt. Capreol. Caiet. Ferrariẽ. &c. Probant autẽ ſuã ſentẽtiã. Primo, quia ſi in primo inſtanti Angeli peccare poſſent mortaliter cõtingeret vt aliqui peccarent, ſed nullus peccauit in primo inſtanti in tanta Angelorum multitudine, ergo ſignum eſt nullum potuiſſe peccare. ¶ Secũdo. Sancti Patres inde probãt Angelũ nõ peccaſſe de facto in primo inſtanti, quia creatus eſt bonus à Deo ex quo indicant impoſsibile fuiſſe Angelũ peccare in primo inſtanti, ſicut impoſsibile fuit quod non eſſet creatus bonus. Origenes in Hom. 1. in Ezech. dicit ꝙ ſerpens aliquãdo fuit non ſerpens, id eſt diabolus aliqñ non fuit diabolus, & reddit cauſam, quia Deus malitiã nõ fecit, infinuãs ꝙ ſi Angelus in primo inſtãti peccaret malitia eius refunderetur in Deũ D. Aug. 11. de ciuit. ca. 15. ait, ꝙ non peccauit Angelus in primo inſtanti, quia ab optimo authore cõditus eſt, vbi videtur docere ꝙ ſi illa operatio eſſet mala inclinatio à qua talis operatio ꝓficiſceretur eſſet mala, & ſic in Deum referẽda. ¶ Tertio, Angelus in primo inſtãti totus erat intentus circa naturalia, ſed circa naturalia nõ potuit peccare, quia circa illa non potuit habere iudiciũ falſum, ergo. Ita argumentatur Capreol. in 2. diſt. 5. q. 2. ¶ Quarto ꝓbatur ratione Caieta. voluntas prius operatur vt natura quam vt potentia libera, ergo prima operatio voluntatis debuit eſſe à voluntate vt eſt natura, & per cõſequens illa operatio debuit eſſe naturalis; ſed in operatiõe naturali nõ potuit eſſe peccatũ, ergo prima operatio Angeli non potuit eſſe peccatum. ¶ Quinto probatur ratione quã dicunt expoſitores eſſe præcipuã in D. Tho. ſi prima operatio angeli potuit eſſe peccatũ tale peccatũ eſſet refundẽdũ in Deũ authorẽ naturæ, eo ꝙ prima operatio Angeli quantũ ad ſubſtãtiã, & modũ deferẽda erat in authorẽ naturæ. Probatẽ ſequela: operatio quę ſimul incipit cũ eſſe rei neceſſario debet eſſe ſecũdũ inclinationem naturæ, & ſecũdũ eſſe ꝙ creatura recipit à ſuo authore, ſiue tale eſſe ſit naturale, ſiue ſit ſupernaturale gratiæ, ſed in primo inſtãti ſui eſſe creatura nõ aliã põt habere inclinationem, aut diſpoſitionẽ ad operãdũ niſi eã quã à ſuo authore recepit, ergo quicqd operæ creatura in illo inſtãti debet eſſe cõforme inclinationi, & principijs, quæ ab authore ſuo ſibi donatæ ſunt: ergo opatio quæ incipit ſimul cũ eſſe rei tributũ autori ipſi rei, nã ineſt illi ab agẽte à quo habet eſſe ſicut motus deorſum eſt à generãte. Igiẽ prima angeli operatio debebat ꝓcedere ab intellectu, & volũtate eius iuxta diſpoſitionẽ naturalẽ quã iſtæ potentiæ acceperant ab authore naturæ, & ita refundẽda erat in authorẽ naturæ, quatenus impreſsit talem diſpoſitionẽ naturalem in illis potentijs. Ex quibus colligunt prædicti hanc conſequentiam, ergo operatio Angeli in primo inſtãti ineſt illi à Deo, ergo ſi tũc peccaret tale peccatum eſſet conforme naturalibus principijs ſibi à Deo datis, atque adeo refunderetur peccatum in Deum, ergo prima operatio Angeli non potuit eſſe peccatum. ¶ Confirmatur, ſi in primo inſtanti in quo Deus plaſmauit Adam cæpiſſet claudicare, claudicatio illa licet tribuereẽ inſtrumento defectuoſo nihilominus etiã ipſe creator diceret cauſa illius claudicatiõis, ob id ꝙ claudicatio emanaret ſecũdũ illud principiũ, ꝙ ab authore naturæ datũ eſt. Sic ergo prima opatio Angeli nõ poterat nõ eſſe cõformis iuxta diſpoſitionẽ, & inclinationẽ quã Angelus operãs à Deo receperat, ac ꝓinde talis opatio potuit eſſe bona, quia ab authore naturæ bonã diſpoſitionẽ, & inclinationẽ receperat & nõ potuit eſſe mala opatio ab vltimo fine deficiens qñ vt ſic nõ poterat eſſe cõformis diſpoſitiõi, principijs & inclinatio-

Primum argum. *Secundum argum.* *Tertium argum.* *Quartum argum.* *Quintum argum.* *Confirm.*

nationi à Deo datis. *Sextum argum.* ¶Sexto, ad Deũ tanquã ad primum agens ſpectat reducere in actum id quod eſt ſimpliciter in potentia, nam omne quod eſt in potentia reducitur in actum per id quod eſt in actu, ſed Deus eſt actus purus, ergo ad illum ſpectat reducere in actum quod eſt ſimpliciter in potẽtia, ſed Angelus in primo inſtanti ſui eſſe eſt ſimpliciter in potentia quãtum ad operationem, ergo à Deo peculiari modo reducitur in actũ, tam ex parte intellectus, quã ex parte voluntatis, ergo ſicut ex parte intellectus, non potuit in primo inſtanti aſſentiri falſo, ita neque ex parte voluntatis potuit in prima operatiõe proſequi malũ.

Septimũ argum. ¶Septimò, Ad diuinam prouidentiam ſpectat diligere naturã intellectualẽ modo ſpeciali qn incipit operari, ſed illa particularis directio tam neceſſaria eſt ex parte voluntatis quã ex parte intellectus, ergo peculiari rõne tribuitur Deo. Probatur minor, q̃a ex prima operatione volũtatis pendet totius vitæ diſcurſus. *Octauum argum.* ¶Octauò. Naturalis inclinatio naturæ rationalis eſt in bonũ rationis: ſed ad autoritatẽ naturæ pertinet ꝙ illa inclinatio aliquãdo procedat ad opus, ergo maximè in principio eo ꝙ prima illa operatio eſt veluti fundamentum reliquarum. Vnde ſequitur quod peculiari ratione pendet à Deo prima illa operatio, quæ ſi deficeret, quodam modo derogaret ſapientiæ, & bonitati creatoris. *Nonum argum.* ¶ Nonò. Si angelus in primo inſtanti potuit peccare ponatur, ꝙ peccauerit, tũc ſic: In primo inſtanti peccauit, ergo neceſſario peccauit, ſi neceſſario peccauit igitur nõ peccauit, quia peccatũ adeò eſt voluntarium, quod ſi non ſit voluntarium non eſt peccatum. Si vero neges primam conſequentiam, probatur, quia ſi non neceſſario peccauit igitur potuit non peccare in primo inſtanti, tunc ſic: Qua potentia potuit non peccare non potentia ante actum, quia ante illud inſtans primũ non fuit aliqua menſura, in qua fuerit potentia qua poſſet non peccare, nec potentia cum actu, quia in primo inſtanti in quo peccauit non potuit non peccare, cũ omne quod eſt quando eſt neceſſe eſt eſſe, ergo tunc non habuit potentiam ad non peccandum, quia ſi habuiſſet poſſet non peccare, & per conſequens ſimul poſſet peccare, & nõ peccare. *Vltimum argum.* ¶Vltimò. Nullus poteſt peccare niſi ſit debitor iuſtitiæ, ſed angelus in primo inſtanti nõ fuit debitor iuſtitiæ igitur nõ potuit in primo inſtãti peccare: patet maior, q̃a iuſtitia & peccatũ habẽt ſe ſicut habitus & priuatio, igitur nulli põt eſſe priuatio habitus, niſi prius in eo fuerit habitꝰ, & ita nõ prius potuit eſſe in Angelo peccatum quã iuſtitia, & per conſequens in primo inſtanti non potuit eſſe peccatum. ¶ Confirmatur: illud peccatum quod fuerit in primo inſtanti deberet eſſe carentia rectitudinis debitæ in eſſe, ſed nulla eſſet rectitudo qua Angeli priuarentur per peccatũ, ergo. *Confirm.* Probatur minor, vel illa rectitudo eſſet ante peccatũ, vel ſimul cum peccato, ſi ante peccatum, ergo peccatum non fuit in primo inſtanti. Patet ſequela, nam rectitudo illa nõ anteceſsit primum inſtans: fuit ergo in primo inſtanti, & peccatum ſequutum eſt ad illam rectitudinem, ergo peccatum non potuit eſſe in primo inſtanti. Si autem dicas, quod in eodem inſtanti, in quo fuit rectitudo, fuit & peccatum, ergo ſimul fuerũt peccatũ, & rectitudo, quod implicat, nam priuatio, & habitus non poſſunt eſſe ſimul.

¶Confirmatur ſecundo, nam omnes Angeli fuerunt creati à Deo in gratia, nam vt ſupra dictum eſt Deus ſimul erat condens naturam, & diffundens gratiam, ſed gratia nõ poteſt eſſe ſimul cum peccato, ergo Angeli in primo inſtanti non potuerunt ſaltim mortaliter peccare. *Confir. 2.* Probatur ſequela, quia ſi prima operatio Angeli potuit eſſe peccatum, implicat Angelos fuiſſe creatos in gratia, nam prima operatio incipit cũ eſſe rei, ergo prima operatio Angeli debebat incipere cum eſſe ipſius Angeli, ergo ſi prima operatio fuiſſet peccatum implicaret Angelos fuiſſe creatos in gratia, ſicut implicat gratiam, & peccatum poſſe eſſe ſimul in eodem inſtanti, & per cõſequens, implicat angelos creatos in gratia potuiſſe peccare.

Secunda ſententia. ¶Secunda ſententia eſt Doctoris, vt patet in litera quam docent omnes Scotiſtæ & Ocham quolibeto ſecundo. quæſt. 6. Gabriel in 2. diſt. 4. quæſt. 1. artic. 3. dubio. 1. Gregor. diſt. 5. quæſt. 1. artic. 2. Maior diſt. 5. quæſt. 3. Marſ. quæſt. 3. artic. 2. concl. 3. Et ex recẽtioribus Michael de Palac. diſt. 5. diſput. 1. prope finẽ in cõcl. 3. & Molina 1. p. q. 63. arti. 5. Pro cuius explicatione, & quæſtionis more ſolito ſunt notanda nonnulla, *1. Notab.* quorũ primũ eſt, ꝙ in hac quæſtione variant Thomiſtæ inter ſe circa quæſtionẽ illam an voluntas Angelorum in prima ſua operatione fuerit potentia naturalis, vel libera

bera,& ſi erat libera an fuerit libera quo ad
exercitium tantum, & naturalis quoad ſpe
cificationē an verò fuerit naturalis quo ad
exercitium ſicut quo ad ſpecificationem,
nam Caiet. ſæpe ſæpius docet voluntatem
prius operari neceſſario quatenus habet ra
tionē naturæ quam operetur ex libertate
quia voluntas prius conſideratur vt natura
quam cōſideretur vt volūtas, & prima ope
ratio conuenit voluntati quatenus natura
eſt,& non quatenus voluntas eſt, & ſecun-
dum hoc dicendum eſſet quod voluntas an
geli in prima eius operatione non eſt libe-
ra quo ad ſpecificationem,nec quo ad exer
citium,ſiquidem eſt operatio naturalis, &
per cōſequens determinata quo ad vtrūq;.
Alij autem fatentur voluntatem Angelorū
in ordine ad primam operationem fuiſſe li
beram quo ad exercitium, determinatam
tamen quo ad ſpecificationem.

2. *Notab.* ¶Secundò eſt notandum inter Thomiſtas
etiam eſſe differentiam circa iſtam quęſtio
nem quātum ad peccatū cōmiſsionis, nam
ſunt qui dicant quòd quanuis angeli nō po
tuerint peccare peccato cōmiſsionis, bene
tamen peccato omiſsionis. Alij vero de
vtroque peccato intelligunt ſententiā Di-
3. *Notab.* ui Thomæ.¶Tertiò eſt notandum:ſuppo-
ſita opinione communi Thomiſtarum quā
etiam docet Caiet. quæſtione illa 63. art. 5.
nēpe voluntatem Angeli eſſe liberā quoad
exercitiū in primo inſtanti, quæſtio in pręſentiarum, ea eſt. Vtrū prima Angeli ope
ratio potuerit eſſe peccaminoſa, & pecca-
tum, & in hoc ſenſu quæſtione explicata,
docent nonnulli ꝙ iſta ſentētia non pōt ha
bere partem affirmatiuam veram,modo de
facto,quia Angeli fuerunt creati in gratia,
quæ repugnātiam habet cum peccato pro
eodem inſtanti: ita Palacios vbi ſupra, &
Epiſcopus Angles,in ſuis Floribus ſuper ſe
cundum diſt. 5. & etiam videtur illā docere
Molina qui vbi ſupra in ſolut. ad 2. docet ꝙ
præuidens Deus nullū Angelorū in primo
inſtanti appoſiturū obicem per peccatum
condidit omnes in gratia, ꝙ ſi præuidiſſet
aliquē appoſiturū obicem vt de facto pote
rat eū nō crearet in gratia. Vnde ꝙ omnes
fuerint creati in gratia habuit dependentiā
tanquā à conditione ſine qua nō fuiſſent in
ea creati ex eo ꝙ pro ſua libertate peccatu
ri nō eſſent in primo inſtāti. Denq; id præ
uideret. Ex qua ſolutione apparet ꝙ iam
creati in gratia nō potuerūt in primo inſtā
ti peccatū cōmittere,ſed ſi verus eſt ſenſus
quæſtionis nēpe vtrū prima operatio An-
geli potuerit eſſe peccaminoſa, non video
quæ repugnātia ſit ꝙ Angelus poſsit pecca
re in primo inſtāti cōditus in puris natura-
libus,& ꝙ nō poterit peccare in primo in-
ſtanti cōditus in gratia præcipuè in ſenten
tia illius qui quæſt. 62. artic. 3. docet longè
probabilius eſſe Angelos ſine vlla præuia
ſua diſpoſitione gratiā accepiſſe. Cum igi-
tur prima operatio Angeli poſsit eſſe poſt
infuſionē gratiæ,nam vt cōmuniter docent
Thomiſtæ primū inſtans angelorū, de quo
præſens,quæſtio intelligit in prima opera-
tione incipit, Potuit Deus per vnum diem
vel menſem vel annū produxiſſe angelum
in gratia & ꝙ Angelus per totū illum annū *Nota ſen*
nō habuiſſet operationē aliquā intellectus *ſum huius*
vel volūtatis,ex eo ꝙ potuit Deus nō con- *quæſtionis*
currere tanquā cauſa vniuerſalis cū illis po
tentijs ad operandū, & poſt annū lapſum
Deus talibus potētijs cōcurrere,& tūc inci
peret primū inſtās,& de hoc quæritur,vel
de operatione in illo inſtanti, nēpe vtrum
prima illa operatio quā Angelus produce-
ret poſſet eſſe peccatū,necne,nā ꝙ illa ope
ratio incipiat cū eſſe rei,vel nō incipiat,ni-
hil attinet ad præſentem difficultatē, præ-
cipuè ſi volūtas effectiuè,& libere cōcurrit
(vt cōcurrit) producēdo illam volitionem,
nā nō minus eſt in poteſtate voluntatis eli
cere illā primā operationē qñ volitio inci-
pit cū eſſe ipſius rei,quā quādo volitio inci
pit poſt annū expletum eſſe ipſius rei. Vn-
de ſi poſt annū expletū poterat prima ope
ratio eſſe peccatū,etiam qñ incipit cū eſſe
rei poterac etiā eſſe peccatū, & ſi poſt an-
num expletū poterat eſſe peccatū talis pri
ma operatio etiā ſi Angelus eſſet conditus
in gratia,etiā prima operatio Angeli pote
rat eſſe peccatū quāuis ſimul inciperet eſſe
cū eſſe ipſius Angeli etiā in gratia pducti,
dum tñ illā nō reciperet per propriā diſpo
ſitionē,tunc enim eſſet implicatio ꝙ Ange
lus reciperet gratiā per propriā diſpoſitio
nem, & ꝙ ſimul poſſet peccare loquēdo de
potētia quæ dicit ordinē ad actū,nā pecca-
tum, & illa actio diſpoſitiua ad gratiā repu
gnāt inter ſe,& ſic nō poſſunt ſimul reperi
ri actuale peccatū, & illa vltima diſpoſitio
ad gratiā ex auxilio ſupernaturali elicita.
Poſito tamen quod Angelus ſit productus
in gratia reſpectu cuius tantum receptiuè
ſe habuit ſine aliqua præuia diſpoſitione

ſi in puris naturalibus conditus potuit pri-
mam operationem peccaminoſam elicere,
etiã talis in gratia productus, poterat pri-
mam operãtionem defectuoſam elicere.

4. Notab. ¶Quartò eſt notandũ, ꝙ Thomiſtæ præci
puũ fundamentũ quod habẽt, quare prima
operatio Angeli non potuit eſſe peccatum
id eſt, quia operatio prima voluntatis ange
licæ ſequitur naturalẽ diſpoſitionẽ inſitam
ab authore naturæ, & ex parte intellectus,
& ex parte voluntatis. Vnde ſi aliquis defe
ctus ineſſet illi primæ operationi neceſſa-
rio reducendus eſſet ad diſpoſitionẽ natura
lem intellectus, & voluntatis, & nõ ad libet
tatem eius, quia voluntas quanuis ſit libera
in primo inſtanti ad operandũ, vel non ope
randum, tamẽ ſi operatur ex neceſsitate na
turali debet operari iuxta diſpoſitionẽ ab
authore naturę inſitam, & propter hoc col
ligitur Angelum in primo inſtanti peccare
non potuiſſe peccato cõmiſsionis, & quia
omiſsio vt ſit culpabilis debet eſſe volunta
ria, & vt ſit volũtaria ſemper poſtulat actũ
poſitiuum quo quis velit illã, qui actus ne-
ceſſario eſt inordinatus: ideo cum Angelus
non potuerit habere in primo inſtãti actũ
poſitiuũ inordinatum, alioquin poſſet pec
care peccatum commiſsionis, ideo nec po-
tuit habere omiſsionem culpabilem, & in
hoc fundant expoſitores Diui Thomæ ſen
tentiam ſui Magiſtri.

Vltimo notab. ¶Vltimò eſt notandum, quòd quanuis po-
tentia naturalis quæ determinata eſt ad ſuã
operationem debeat elicere actum primũ,
& omnes reliquos iuxta inclinationem ip-
ſius potentiæ determinatæ: potentia ta-
men libera, & indeterminata non tenetur
elicere actum conformem ſuæ inclinatio-
ne, ſed poteſt elicere, & non elicere, alias
non eſſet indeterminata, ſed ad operationẽ
determinata. Si igitur primus actus volũta
tis angelicæ fuit liber, & à potentia libera
elicitus potuit igitur voluntas, & elicere
illum conformem ſuæ inclinationi, & non
elicere illum conformem ſuæ inclinationi,
quanuis non poſsit elicere illum diffotmẽ
ſuæ inclinationi, & in hoc fundatur oppo-
ſita ſententia.

Prima cõcluſio. ¶Prima concluſio. Nullus angelorũ in pri-
mo inſtanti ſuæ creationis peccauit. Hæc
cõcluſio cõmunis eſt omnibus catholicis.
Et probatur, nam ſecundũ cõmunẽ ſenten-
tiã omniũ Doctorũ, omnes Angeli fuerunt
creati in gratia, vt diximus ſupra diſputa-
tione præcedenti, & omnes receperunt ſe-
cundũ probabiliorẽ ſententiam gratiã præ
uia ꝓpria diſpoſitione ſua, ergo nullus An
gelorũ peccauit in primo inſtanti ſuæ crea
tionis. Præterea D. Bonauent. in. 2. diſt. 3.
ait oppoſitũ eſſe damnatum à Doctoribus
Pariſienſibus vt erroneũ. Et Leo I. epiſto-
la 91. ad epiſcopũ Aſtoricenſem Turibium
c. 6. vbi damnat Priſcillianũ, & Manichæũ
in duobus quorum alterũ erat quod diabo-
lus nunquã fuit bonus, & probatur ex illo
Iſaiæ 14. Quomodo cecidiſti de cælo Luci
fer qui mane oriebaris. Et Geneſ. 1. Vidit
Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bo
na. Et Lucæ 10. Videbam Satanam ſicut ful
gur de cælo cadentem, fuit igitur diabolus
aliquando in cælo, & per cõſequens aliquã
do bonus. Et Ioan. 8. In veritate nõ ſtetit.
Et Ezech. 28. Tu ſignaculum ſimilitudinis
Dei plenus ſapientia, & perfectus decore
in delicijs paradiſi fuiſti. Et ſequitur, tu che
rubim extenſus, & protegens & poſui te in
monte Sancto Dei in medio lapidum igni-
torum ambulaſti perfectus in vijs tuis à die
conditionis tuæ donec inuenta eſt iniqui-
tas in te, vbi lapides ignitos appellat Ange
los charitate ardentes. Et in Concilio Late
ranenſ. vt habetur in cap. firmiter. de ſum-
ma Trinitate & fide Catholica. diffinitur
quod diaboli, & alij dæmones à Deo qui-
dem natura creati ſunt boni, ſed ipſi per ſe
facti ſunt mali. Et in Concilio Carthaginẽ.
4. capit. 1. inter alia fidei dogmata, in qui-
bus examinari præcipitur in epiſcopum or
dinandus vnum eſt, num credat diabolum
non per conditionem, ſed per arbitrium fa
ctum eſſe malum. Et in Concilio Bracha-
renſ. 1. capit. 7. ſi quis dicit, diabolum non
fuiſſe prius Angelum bonum à Deo factũ,
Anathema ſit. Probatur etiam ex Diuo Au
guſtino 11. de ciuitate capit. 15. & 12. ca-
pit. 9. vbi docet omnes Angelos à princi-
pio creationis fuiſſe in amore caſto condi-
tos, & 11. ſuper Geneſim ad literam. capit.
21. 22. & 23. Origenes Homilia 1. ſuper
Ezechielem, dicit quod ſerpens antiquus
non fuit ſtatim à principio contrarius ve-
ritati, nec ſtatim ſupra pectus ſuum & ven
trem ambulauit. Diuus Anſelmus libro de
caſu diaboli capit. ſexto. & 27. dicit quod
diabolus habuit rectitudinem, & iuſtitiam
originalem, ſicuti cæteri ſtatim à princi-
pio, & quanuis Diuus Auguſt. à capit. 19.
ſuper Geneſim ad literam diſputans hanc
quæ-

quæſtionem defendat Angelos peccaſſe in primo inſtanti, poſtea tamen 11. de ciuit. & 12. ſuam dubitationē quā in illo libro habuit retractauit, & veram ſententiā confirmauit. Eandem ſententiā docet Baſilius ſuper illud Pſal. 32. Verbo domini cæli firmati ſunt, inquit Angelos initio vt eſſent verbum opifex omnium cōdidit, ſanctificationem vero ſimul impēdit ipſis Spiritus ſanctus. Et paulò infra in prima inquit cōſtitutione, & quaſi quadā conſperſione ſuæ ſubſtantiæ ſimul infuſam habuerunt ſanctitatē. D. Cyrillus in Ioan. cap. 6. ſic ait in veritate non ſtetit, quia prolapſus eſt à veritate, nec voluit manere in ſuæ originis ſanctitate, à iuſto, & bono Angelo diabolus factus eſt.

Secunda conclusio. ¶ Secunda concluſio. Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis potuit peccare peccatum omiſsionis. Hæc concluſio communis eſt Doctori, & nonnullis ex Thomiſtarum

Probatur primo. familia, & probatur, potuit angelis imponi præceptum de aliquo faciendo in primo inſtanti. v. g. fingamus quod fuit illis impoſitum præceptum conuertendi ſe in Deū in primo inſtanti, ſicut eſt impoſitum præceptum iuxta ſententiam D. Tho. 1. 2. quæſt. 89. homini ſtatim cum peruenerit ad vſum rationis impoſito tali præcepto potuit angelus conuertere ſe in Deum & non cōuertere, ergo potuit omittere cōuerſionis præceptum, & per conſequens peccare in primo inſtanti peccatum omiſsionis. Ad hoc

Solutio. argumētū reſpōdent expoſitores D. Tho. dicentes inintelligibilem eſſe omiſsionem voluntatis culpabilem in primo inſtanti, niſi etiam refunderetur in authorem iudicij. Et præterea, quia nunquā D. Tho. aſſeruit culpabilē omiſsionē cōtingere poſſe abſq; aliquo actu præcedēti ſaltim in intellectu, nam qui nūquā cogitauit, aut intellexit nō poteſt omittere. Hinc ergo cum in primo inſtanti Angeli nō potuit eſſe actus intellectus niſi omnino verus ſpeculatiuè & practicè, nec aliquo pacto potuit eſſe iudiciū cum inconſideratione, quia talis inconſideratio attribueretur creatori, & non eſſet propriè inconſideratio, ſed nō cōſideratio. Hanc ſolutionē dicunt Caiet. in illo art. & ſi quis replicet, angelus poterat nō operari, & ſimul habere præceptum, ergo potuit omittere. reſpōdent nihil valere cōſequentiam quoniā ſtante præcepto aliud erat iudiciū ſibi datū ab authore naturæ quod quidē non poterat eſſe niſi verum practicū abſq; inconſideratione ac proinde voluntas non poterat oppoſitum operari. Addunt tamē impoſsibile eſſe in illo inſtanti, quod Angelus non operetur, & habeat præceptum operādi, nec hoc tollit libertatē, nam Chriſtus dominus libere volebat mori, & ſimpliciter loquendo poteſtatem habebat volendi mori, & non volendi mori, & nihilominus ſtante præcepto verificari non poterat, non velle mori, non enim præceptum ſuperueniens libertatem deſtruit. ¶ Contra iſtam enim

Impugnatio. ſolutionē ſic argumentor. Primo quia multa inuoluit quæ vel non cōtinent omnimodam veritatem, vel non ſunt ad propoſitū.

Solutio. In primis quod aſſerit de Chriſto Domino quid ad rem, nam Chriſtus dominus nec in primo nec in aliquo inſtanti potuit peccare, & quia primus cōfirmatorū in gratia, & quia beatus, & quia habebat vnitam hypoſtaticè humanitatem verbo. Angelus autē in primo inſtanti nullo horū gaudebat priuilegio, ergo ex priuilegijs Chriſti, & ex eius impeccabilitate, nō oſtenditur impeccabilitas Angeli in primo inſtanti. Secūdo quia accipit pro fundamēto nō eſſe dabilē purā omiſsionē culpabilē, quæ quidē ſententia nō habet Deo certā veritatē, vt eius oppoſitū nō poſsit probabiliſsime opinari, & probatur quod dabilis ſit pura omiſsio culpabilis. Primo ad peccatū omiſsionis ſatis eſt volūtaria omiſsio eius quod quis tenetur facere. Sed hæc omiſsio poteſt eſſe ſine omni actu interno, vel externo qui ſit eius cauſa, vel occaſio, ergo peccatū omiſsiōis poteſt reperiri ſine omni prorſus actu interiori, ſiue exteriori, qui cōcurrat ad ipſum tanquā cauſa, vel occaſio. Maior patet, quia omne voluntariū quod eſt contra aliquod præceptum eſt peccatum: & præterea quia ideo reperiuntur omnes cauſæ peccati omiſsionis, ſcilicet aliquē teneri ad faciēdū aliquid poſſe facere, & non facere. Minor vero probatur; quia occurrente tempore quo præceptum obligat. v. g. ad diligēdum Deum, poteſt quis ratione alicuius negligentiæ culpabilis habere ſe merè negatiuè ex parte voluntatis circa actum illum ita vt nullū omnino habeat actū in volūtate quo velit aut elicere, aut non elicere eum; vel facere aliquid aliud quo impediatur ab eo, quod ſi quis reſpondeat vt nonnulli reſpondent dicendo negligentiam illam non eſſe voluntariā; quod tamen requiritur vt promiſsio ex ea proueniēs ſit peccatū, niſi ratione ali

cuius actus voluntatis, quo vel tunc, vel antea fuerit volita. Contra, quia vt omiſsio ſit peccatum ſatis eſt quod negligentia ſit voluntaria indirectè, vt autem negligentia ſit hoc modo voluntaria ſatis eſt, quod voluntas poſsit, & teneatur eam vitare excitando intellectum ad actum ſolicitudinis ei oppoſitum, & non vitet, & ad hoc non eſt neceſſarius actus voluntatis, quo ipſa neglig͞etia ſit volita, vt patet ex D.Tho. ſecūda ſecundæ, quæſt. 6. artic. 3. Confirmatur, nā D.Tho. ſecunda ſecundæ, quæſt. 54. arti. 3. ita inquit negligentia prouenit ex quadā remiſsione voluntatis, per quam contingit quod ratio non ſolicitetur vt percipiat ea quæ debet, vel eo modo quo debet, ergo ad negligentiam non requiritur actus voluntatis quo ſit volita. Quod ſi reſpondeas, da to hoc verum eſſe adhuc tamen non probari Angelum in primo inſtanti poſſe omittere culpabiliter, nam intellectus Angeli in ſua prima operatione cognouit ſe, cognouit & Deum abſque aliquo defectu, & per conſequens voluntas non tenebatur excitare intellectum ad actum circa ſe, vel circa Deum, Contra Angelo potuit imponi præceptum in primo inſtanti de modo diligen di Deum, quem modum poterat Angelus non conſiderare quanuis cognoſceret ſe, & Deum, tenebatur igitur voluntas Angeli excitare illum ad conſiderandum modum illum, quod non faciens peccaret peccato omiſsionis. *Solutio.* *Impugnatio.*

¶Secundò probatur, concluſio. Poteſt quis aduertere ſe teneri ad eliciendum actum dilectionis: & ſuſpendere ſimul eum, & omnem alium actum voluntarium, ergo tunc reperietur peccatum omiſsionis abſq; omni actu qui ſit eius cauſa, vel occaſio. Patet conſequentia, quia in primis ille peccauit peccatum omiſsionis, vt conſtat ex probatione maioris præcedentis argumenti, & colligitur ex illo Iacobi 4. Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum eſt illi, quod intelligitur de eo qui nō facit cū præceptum obligat ad faciendum, & nullus actus voluntarius eſt cauſa, aut occaſio talis omiſsionis cum ex ſuppoſitione, nullus ſit ibi actus voluntarius præter aduertentiam qua videt ſe ad id teneri, quæ tamen nō eſt cauſa, aut occaſio omittendi, cum potius inſtiget & moueat ad oppoſita. Antecedens vero probatur: nā voluntas in illo caſu non ſolū eſt libera ad eliciendū, & nō eliciendū actum dilectionis quod omnes cōcedūt, ſed etiā ad eliciendū, & non eliciendū quēcūq; alium actum, ergo ſicut libere poteſt elicere, aut non elicere actum dilectionis, ita & quēcūque alium actum, & ex cōſequenti ſicut poteſt ſuſpēdere actum dilectionis, ita, & omnem actum voluntariū. Quod ſi quis reſpondeat, ꝙ quāuis hoc argumentū locū haberet in ſecundis operationibus Angelorum, non tamen in prima operatione Angelorū, nam voluntas oſtenſo ſibi Deo ex cognitione ſuæ ſubſtantiæ, ſicut nō poteſt nō diligere ſe, ita nō potuit non diligere Deū, & per cōſequens nō potuit ſuſpēdere eā dilectionē. Cōtra volūtas reſpectu illius act⁹ fuit libera libertate cōtradictionis, ergo potuit ſuſpendere actum illum præcipue ſi dilectio Dei terminabatur ad aliquem modū, ideſt ſi angelus tenebatur diligere Deū ſub aliquo modo. Confirmatur, nam ſi voluntas Angeli non poterat ſuſpendere talem actum ſed neceſsitaretur ad illū, ergo volūtas in illo actu nō eſſet potētia libera, neq; ille actus eſſet voluntarius, & per cōſequēs ſicut non potuit eſſe peccatū, neque poſſet eſſe meritū, ergo. Quod ſi quis reſpondeat primo eū Enricū de Gādauo, ꝙ talis omiſſio actus in illo caſu, qū quis. v. g. aduertit ſe teneri ad actū dilectionis, & ſuſpendit ſimul eū, & omnē alium actū eſt negatiua, & nō priuatiua, & ideo nō eſſe peccatū. Contra, omiſsio actus debiti qualis eſt ille. De quo loquimur cū ad eū obliget præceptū nō eſt negatiua, ſed priuatiua, cū ſit carētia formæ, ac perfectionis debitę, ergo. Cōfirmatur, quia alias poſſet homo ſubtrahere ſe ipſum ab obligatione præcepti, eo tempore quo præceptum obligat. ¶Alij autem reſpondent ad prædictū argumentū, illam omiſsionē nō eſſe voluntariā, & per conſequens nō eſſe peccatū. Cōtra, vt aliquid ſit voluntariū nō eſt neceſſariū eſſe volitū ali quo actu, neque formaliter, & immediatè, nec virtualiter, & cōſequutiuè, ſed ſatis eſt eſſe in poteſtate volūtatis, quantū ad fieri, & nō fieri ſicut patet in actu volūtatis, qui quāuis nō ſit volitus alio actu, dicitur volūtarius, quia eſt hoc modo in poteſtate volūtatis, ſed omiſsio in noſtro caſu eſt etiam in poteſtate volūtatis, quia volūtas poteſt eā impedire, & non impedire exercendo, aut nō exercendo actū ei oppoſitū, ergo eſt volūtaria quāuis nullo modo ſit volita aliquo actu formali. Cōfirmatur, libertas qua volūtas *Solutio.* *Impugnatio.* *Solutio.* *Impugnatio.* *Solutio.* *Impugnatio.*

Secundo probatur concl.

tas poteſt exire, & nō exire in actū ſufficit vt voluntas habeat dominiū actus, & vt ipſe actus dicatur voluntarius, ergo etiam libertas qua voluntas poteſt impedire, & nō impedire omiſsionem ſui actus, ſufficit ad vtrumque reſpectu omiſsionis.

Solutio. Quod ſi reſpondeas cum Capreolo in ſecundo diſtinctione. 35. in ſolutione ad primum Duran. contra ſecundam concluſionem hoc argumentum ſolum probare ſatis eſſe vt omiſſio ſit voluntaria, quod ſit illo modo in poteſtate volūtatis, & ad hoc nō requiri actū, quo ipſa ſit volita per ſe, & directè, non tamen non requiri actū qui ſit eius cauſa, vel occaſio, quia nō eſt liberum volūtati omittere actum in noſtro caſu niſi exercendo alium actum qui ſit cauſa omiſsionis, vel per accidens.

Impugnatio. ¶ Iſta tamē ſolutio facile poteſt impugnari eodē exēplo actus eliciti à voluntate, nā vt ille talis ſit in poteſtate volūtatis, ita quod voluntas libere poſsit eum exercere nō requiritur alius actus qui ſit eius cauſa, vel per ſe, vel per accidens.

Solutio. Quod ſi reſpōdeas cum Capreolo ibidem in fine ſolutionis hoc eſſe diſcrimen inter actum, & omiſsionem, quod actus eſt volūtarius formaliter, & per ſe, omiſsio vero ſolum eſt voluntaria virtualiter, & conſequutiue, aūt per accidens, quia omiſsio cum ſit negatio nō poteſt eſſe voiita ratione ſui, ſed ratione alicuius poſitiui, quod ſit primo, & per ſe volitum, & ideò ad omiſsionem peculiariter requiri aliquem actum, qui ſit volūtarius formaliter, & per ſe, & ſit aliquomodo eius cauſa, quia omne quod eſt tale per accidēs reducitur ad id quod eſt tale per ſe tanquā in cauſam.

Impugnatio. ¶ Sed contra hanc ſolutionem facit nam illa procedit ex æquiuocatione, cum in ea ſumantur pro eodem eſſe volitum tanquam obiectum, & eſſe voluntarium, quia eſt in poteſtate voluntatis, vt ſit, vel nō ſit, ex eo quod omiſsio eſt volita per accidens aut conſequutiue, ad aliquid prius volitum colligitur quod etiam ſit eodem modo voluntas. Et contra ipſam ſolutionem ſic argumentor, vel libertas volūtatis, æque immediate reſpicit actū, & eius negationē quando ſcilicet eſt volūtas libera ad actū libertate cōtradictionis niſi quia eſt libera ad eius negationem, ergo ſicut actus eſt immediate, & ſecluſo omni alio actu in libera poteſtate voluntatis, ita etiam eius omiſsio, & ex conſequenti ſicut actus eſt immediate voluntarius, ita etiam omiſsio, quia vt dictum eſt eſſe voluntarium non ſumitur hic pro volito per modum obiecti, ſed pro eo quod eſt in poteſtate voluntatis, vt ſit, vel nō ſit, & per hoc patet ſolutio ad quoddam argumentū quorundā qui cū Capreolo obijciunt dicētes omiſsionē non eſſe volūtariā formaliter, & immediatè, aut per ſe, ſed virtualiter & cōſequutiue, aut per accidens, & ideò debere reduci ad aliquod poſitiuum ꝙ ſit volūtariū formaliter, & per ſe tanquā in ſuā cauſam, & ex cōſequenti nō poſſe omiſſionem eſſe voluntariam ſecluſo actu volūtatis; reſpondetur enim in primis diuiſionem hanc voluntarij in voluntarium per ſe, & per accidens, aut formaliter, & virtualiter ſi propriè loquamur ſolum eſſe intelligendam de voluntario quatenus habet rationem obiecti voliti, non autē de eo quod ſolum dicitur voluntarium, quia eſt in libera poteſtate voluntatis.

¶ Secundò etiā poteſt dici ꝙ ſi diuiſio illa extendatur etiā ad iſtud voluntariū omiſſio de qua loquimur diceretur voluntaria formaliter, & immediate, & per ſe nō quidem directe, ſed indirecte, nam illa quæ requiruntur ad voluntarium indirecte (nempe voluntatem teneri, & poſſe vitare ipſum, & non vitare) conueniunt illi omiſsioni formaliter immediate, & per ſe & non ratione alterius.

¶ Tertiò autem reſpondetur omiſsionem illam reduci in volitionem interpretatiuā quæ non eſt actus formalis, ſed ipſa voluntas cum libertate ad omittendū, & nō omittendum, & cum obligatione ad non omittēdum, quando enim voluntas ita ſe habet, & omittit poſſumus interpretari ipſam dicēdo quod vult omittere, & ſic patet ꝙ reſponſio illa Capreoli non reſpondet ad argumentum.

¶ Alij autem prædicto argumento reſpondent negando antecedens quo ad ſecūdam partem, ſcilicet, quod voluntas in illo caſu, nempe quando occurrente tempore quo præceptum obligat ad diligendum Deum poſsit ſuſpendere omnem actum voluntarium, & vt reſpondeant probationibus ſupponunt, poſſe voluntatem eſſe determinatam neceſſario ad eliciendum aliquem actū vagè, & indeterminate, & nihilominus cōcurrere ad quemcunque actum determinatè, & indiuiſiue: ſicut verbi gratia homo tē- *Solutio.*

poteſtæ vitæ liberè poteſt vitare quodcū que peccatum veniale ſumptum determinate, & diuiſiuè, non tamen omnia ſine ſpeciali priuilegio, & gratia, & ſicut homines poſſunt impedire quamcunque generationem humanam determinate ſumptam & tamen non poterunt impedire omnes generationes; aut aliquas indeterminatè, ſcilicet eas; quæ neceſſariæ fuerunt ad ſpeciei conſeruationem, & huius generis ſunt plura exempla, in quibus reperitur libertas circa ſingularia ſumpta determinate, & diuiſiuè, & non circa totam collectionem eorum; hoc ſuppoſito dicunt, argumentum ſolum procedere ſi intelligatur de quocūque alio actu determinate, & diuiſiuè, non tamen ſi intelligatur de quocunque alio indeterminate, & ita ex eo ſolum poſſe colligi, quod voluntas poſsit ſuſpendere quemcunque alium actum determinate, & diuiſiue, non tamen quod poſsit ſuſpendere omnem aliū actum voluntarium: neque ex hoc ſequi eā neceſsitari ad aliquem actum diuiſiuè, & determinate, ſed ſolum neceſsitari ad aliquē vage, & indeterminate, cum quo ſtat, quod quicūque actus ab ea tunc elicitus ſit liber, & voluntarius, quia non elicitur actus vage ſumptus, ſed determinate, & in particulari.

Impugnatio. ¶ Sed cōtra, quia in tali caſu nihil eſt, quod neceſsitet voluntatem ad exercitiū actus, quod ſit cauſa, vel occaſio omittēdi, etiam ſi actus ſumatur vage, & indeterminate. Probatur hoc, in primis non neceſsitatur à Deo, alias Deus moueret, determinate voluntatem, ad cauſam, vel occaſionem peccati, & conſequenter ad peccatum. Neque etiam neceſsitatur à propria natura; quoniam (alias) neceſsitaretur ab authore ipſius naturæ; & per conſequens eſſet refundendum peccatum tale in authorem naturę. Et ſecundo reſpectu illius actus natura nō ageret libere. Neque etiam neceſsitatur à bonitate ipſius exercitij, quoniam bonitas exercicij non neceſsitat voluntatem, niſi talis bonitas apprehendatur ſub ratione bonitatis ſimpliciter, & nullam habentis rationem mali, neque defectus, vt in beatis, quod id non ita ſit, neque poteſt fieri, ergo nihil eſt quod in caſu prædicto voluntatē neceſsitet, patet ſequela, nam voluntas tantum mouetur ad exercitium, vel à Deo, vel à propria natura, vel à bonitate ipſius exercitij vt apprehenſa, ergo ab his tribus tantum poteſt habere modū ipſius exercitij, ſcilicet, neceſsitatem.

Solutio. ¶ Quod ſi quis reſpondeat hanc neceſsitatē (de qua loquimur) non eſſe neceſsitatē ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione, & ideo nō eſſe neceſſarium quod proueniat ab aliquo ex illis tribus, ſed poſſe prouenire ex ſuppoſitione aliqua, (ſcilicet,) ex ſuppoſitione quod homo aduertit ad præceptum, aut quod peccat peccato omiſsionis, ſicut in exemplis ſupra adductis prior neceſsitas prouenit ex infirmitate naturæ humanæ, ſecunda autem ex ſuppoſitione quod ſpecies ſit conſeruanda.

Impugnatio. ¶ Contra, inprimis iſta neceſsitas non prouenit ex aduertentia ad præceptum, nam (vt paulo antea dicebamus) aduertentia ad præceptum potius inſpirat, & mouet ad ipſius præcepti adimpletionem, ergo nō neceſsitat voluntatem ad eliciendum actum; qui ſit cauſa, vel occaſio tranſgrediendi ipſum præceptum; neque etiam prouenit ex ſuppoſitione peccati, quia ſequeretur quod peccatum omiſsionis præcederet determinationem illam voluntatis, & actum ex ea procedentē, & ex conſequenti, quod actus ille non eſſet cauſa, vel occaſio omiſsionis: probatur ſequela, nam ſuppoſitio ex qua ſequitur volūtatem neceſsitari in ſenſu cōpoſito ad aliquem effectum, vel eſt cauſa talis neceſsitatis, & determinationis, vel ſaltim tenet ſe ex parte cauſæ, & ex conſequenti, præcedet eam, ex quibus ſupradictis rationibus, & confirmationibus ſatis apparet quomodo in nobis ſit dabile aliquod peccatum puræ omiſsionis, & per conſequens, ſatis etiam apparet, nullum eſſe inconueniēs dabile eſſe in primo inſtanti Angelorū peccatum omiſsionis, ſiquidem voluntas Angelorum cum eſſet libera libertate exercitij, & nullo modo neceſsitata, nec ab ipſa natura, neq; à Deo quia in talibus duobus caſibus non maneret voluntas libera; neque etiam à bonitate proprij exercitij; cum in illo non reperiatur ratio omnis boni, reſtat igitur poſſe Angelum omittere operationem pro illo inſtanti, pro quo tenebatur illam elicere.

Solutio aliorum. ¶ Alij igitur aliter reſpondent dicentes, quod in illo primo inſtanti non potuit eſſe peccatum omiſsionis, ex eo, quia propter peculiarem diuinæ prouidentiæ cōcurſum libertatem dirigentē, & quia reſpectu primi inſtantis Angelus erat quaſi confirmatus

tus in rectitudine primæ operationis, vt peccare non poſſet, & quia illa omiſsio nullo modo potuit eſſe voluntaria, neque in ſe per proprium actum, neque in aliqua cauſa, aut principio, quia omnia quæ Angelus habuit in primo inſtanti cum omni modo, & diſpoſitione, neceſſe eſt attribuantur authori naturæ. Et rurſus culpabilis omiſsio contingere non poteſt abſque aliquo actu præcedente, ſaltem in intellectu, qui enim nunquam cogitauit, aut intellexit non poteſt, omittere atque ita cum in primo inſtāti creationis non potuerit in Angelo eſſe actus intellectus qui non eſſet verus ſpeculatiuè, & practicè abſque omni inconſideratione, alioqui defectus tribueretur authori naturæ idcirco, non eſt intelligibilis culpabilis omiſsio, niſi etiam illa refundetetur. In authorem naturæ, & in authorē iudicij defectuoſi præcedentis ipſius intellectus.

Impugnatio prima. ¶ Contra hanc ſolutionem ſic argumentor in primis vt ſupra dictum eſt ad hoc quod illa omiſsio ſit voluntaria non eſt neceſſarium quod ſit volita in ſe, neque in aliquo alio, ſed ſatis eſt quod procedat à voluntate quatenus poteſt elicere, & non elicit.

Secunda. ¶ Secundò, quod illa omiſsio non eſſet tribuenda authori naturæ patet ex eo, nam actus elicitus à volūtate, & prima eius operatio non eſt tribuenda authori naturæ, ſiquidem meritum quo Angeli in primo inſtanti meruerunt, non authori naturæ, ſed Angelis tributum eſt, ergo nec omiſsio tribuenda eſſet authori naturæ.

Tertia. ¶ Et tertio, quia ſtāte iudicio practico (bonum eſt operari hic, & nunc) poteſt voluntas non operari, ergo quāuis Angeli habuerint iudiciū practicum, verū reſpectu hic, & nunc, poterat eorum voluntas pro illo nunc non operari, & hoc maximè, nam Angelus in primo inſtanti non ſolum habuit cognitionem vltimi finis, ſed etiam eorum quæ ſunt ad finem, ergo potuit habere in conſideratione reſpectu alicuius, quæ ſunt ad finem, vel dato quod non habuerit, potuit voluntas non elicere actum reſpectu alicuius, quod eſt ad finē, & impoſito præcepto de illo, omittere circa præceptum, & per conſequens, peccare peccatum omiſsionis. Illud autem quod dicunt peccatum repugnare in illo primo inſtanti propter peculiarem diuinæ prouidentiæ concurſum, falſum eſt, nam talis concurſus peculiaris non tollit à voluntate rationem libertatis, ergo ſi ex defectu libertatis non eſt repugnantia, neque propter talem concurſum erit repugnantia, alias enim ille concurſus tolleret, quod voluntas non poſſet omittere quod falſum eſt, ſi libera mãſit, vt ipſi fatentur. Neque exemplum quod adducunt de Angelis beatis, qui peccare non poſſunt non quia libertate priuantur, ſed ratione ſtatus eſt ad propoſitum, quia volūtas beatorum aliter ſe habet reſpectu ſui obiecti beatifici, quam voluntas Angelorum reſpectu primæ operationis, præcipuè, quia in via D. Thom. voluntas beatorum non ſolū eſt determinata quo ad ſpecificationē, ſed etiam quo ad exercitium, at verò voluntas Angeli reſpectu primæ operationis quãuis fuerit determinata quo ad ſpecificationem, non tamen fuit determinata quo ad exercitium, ſed proceſsit à voluntate indeterminata, & libera.

¶ Tertia concluſio. Angeli in primo inſtanti ſuæ creationis potuerunt peccare peccato cōmiſsionis. Hæc concluſio eſt Doctoris, & probatur ratione, primus actus quem Angeli elicuerunt, non fuit naturalis, ergo potuit eſſe peccatum, patet antecedens, nā ralis actus de facto fuit meritorius, ſed naturalibus nec meremur, nec demeremur, ergo non fuit naturalis. Maior eſt D. Thom. 1. par. quæſtione. 63. articulo. 5. in ſolutione ad quartum. *Tertia concluſio. Prima ratio.*

¶ Confirmatur, quia talis actus non fuit ſolum amor ſui, imò fuit amor ſui propter Deum ſuper omnia ſummè dilectum, ergo fuit actus relatus in Deum vt obiectū beatitudinis ſupernaturalis, ergo non potuit eſſe actus naturalis, neque à potentia determinata elicitus, patet ſequela quia actus elicitus à potentia naturaliter determinata, vel ex natura ſua eſt relatus in Deum, vel non, ſi non eſt relatus in Deum ex natura, indiget igitur relatione, ergo cum primus actus Angeli non oriretur à voluntate relatus in Deum, nō fuit igitur actus naturalis quatenus à volūtate procedebat, ſed actus liber, & per conſequens poterat non referri in Deum, finem ſuper naturalem, potuit igitur in primo inſtanti eſſe peccatum, patet ſequela, nam potuit ille actus non eſſe meritorius, ergo quia potuit imponi præceptum Angelis de referendo talem actum in finem ſupernaturalem, potuit ille actus eſſe peccatum. *Confir.*

¶ Quod ſi reſpondeas, quod ſtante præcepto *Solutio.*

pto de relatione illa non potuit Angelus iudicare non eſſe bonum non referre illum actum, & per conſequens, non potuit voluntas Angeli non referre illum actum.

Impugnatio. ¶ Contra, ſtante illo iudicio practico bonum eſt referre iſtum actum, potuit voluntas non conformare ſe illi iudicio ex intrinſeca ratione voluntatis, ergo potuit peccare, probatur antecedens in ſecundo inſtanti potuit voluntas non cõformare ſe illi iudicio, ergo & in primo inſtanti.

Solutio. ¶ Quod ſi reſpondeas negando paritatem rationis (vt reſpondent nonnulli in ſolutione adprimam confirmationem) quoniam in ſecũdo inſtanti poterat mutari Angelus ab ea diſpoſitione iudicij practici, in qua creatus eſt, & peccatum quidem mutabilitatem dicit creaturæ intellectualis à recta diſpoſitione, quæ mutatio fieri potuit in ſecundo inſtanti, vbi Angelus iam plene deſedeliberauerat, habuitque plenariam libertatem.

Impugnatio. ¶ Contra, ergo ſaltim ſtante iudicio practico de hoc faciendo hic, & nunc, poteſt voluntas in ſecundo inſtanti aliter operari, & ſic voluntas non neceſſitatur à iudicio illo practico, & per conſequens nec in primo inſtanti, (id eſt) in prima operatione voluntas Angeli non potuit neceſſari ab illo iudicio practico.

Solutio. ¶ Si autem reſpondeas vt ipſi reſpondent, quod in primo inſtãti & in primo actu reducitur ſimpliciter de potentia in actum à ſolo Deo, & ideò indiget Angelus peculiari concurſu: in ſecundo verò, iam ſua libertate cõſummata potiebatur, & ideo potuit ex ſeipſa operari, ſicut etiam in operibus iuſtificationis dicendum eſt, nam licet omnia ſint à gratia prima, tamen conuerſio dicitur à gratia operante, reliqua verò à gratia cooperante.

Impugnatio. ¶ Iſta tamen ſolutio non reſpondet argumento. In primis, volũtas Angeli in ſua prima operatione, ita habet pro cauſa totali ſe ipſam, ſicut reſpectu ſecundæ operationis, ergo eodem modo reducitur de potẽtia ad actum in prima operatione, ſicut in ſecunda, ergo ſi in prima reducitur à Deo, & in ſecunda reducitur, antecedens patet, nam in vtraque operatione voluntas eſt domina ſui actus, vnde quamuis reſpectu operationum ſupernaturalium indigeat auxilio ſuper naturali, hoc tamen totum tenet ſe ex parte potentiæ actiuæ. Vnde voluntas nũquam reducitur à ſolo Deo de potentia ad actum ſecundum, quamuis reducatur de potentia ad actum primum reſpectu operationum ſupernaturalium, ergo ſi conſtituta in actu primo æquè ſeipſam reducit ad actum ſecundum in prima operatione ſicut in ſecunda operatione poteſt deficere, poterit etiam & in prima, & ſimiliter ſi in ſecunda non reducitur à ſolo Deo, neque etiam in prima à ſolo Deo reducetur ad actum ſecũdum. Illud autem quod adducunt de gratia non eſt ad propoſitum, ergo non eſt repugnatia, quod prima operatio Angeli potuẽ rit eſſe peccatum.

Secunda ratio. ¶ Secũdò. Prima volitio Angeli potuit eſſe peccatum, ergo Angelus in primo inſtanti potuit peccare peccato commiſsionis, probatur antecedens. Homo cum peruenit ad vſum rationis poteſt peccare in prima operatione, ergo & Angelus. Maior eſt D. Tho. ſequela autem probatur, nam maiorem libertatem habet Angelus in prima operatione, & perfectiorem cognitionem, (id eſt) ad magis ſe extendit prima cognitio Angeli, quam cognitio hominis peruenientis ad perfectum vſum rationis, ſed homo perueniens ad perfectum vſum rationis, ſtatim vt peruenit poteſt peccare, ergo & Angelus.

Solutio. ¶ Ad hoc argumentũ reſpondent nonnulli, negando conſequentiam, & ratio differentiæ eſt, quoniam inſtans primum vſus rationis in homine non incipit eſſe in homine in inſtanti creationis ipſius indiuiſibiliter, ſicut cæpit in Adam, de quo etiam negatur, quod in primo inſtanti ſuæ creationis, quãtum libet polleret iudicio perfecto, iuſtificatus cũ diſpoſitione liberi arbitrij peccare potuiſſet, ſed conſideratur vſus rationis hominis, quatenus eſt terminus rationalis diſcurſus, qui fit in tempore, & mora, in qua iam homo mutari poterit à recto iudicio, & dictamine ſynderesis dictantis bonum rationis proſequendum eſſe. Quod ſi inſtans rationis humanæ primum appellaretur illud, quod eſt initiatiuũ diſcurſus, æqua ratio eſſet atque de Angelis, nunc autem primum inſtans vſus rationis appellãmus illud, in quo terminatur diſcurſus incæptus à principio iudicij recti naturalis, & propterea illud inſtans poterit terminare actionem bonam, aut malam.

Impugnatio. ¶ Contra. Prima illa operatio moralis hominis peruenientis ad vſum rationis requirit perfectum diſcurſum, vt ſit perfecta operatio

ratio in genere moris, ſed poſito illo perfecto iudicio poteſt eſſe peccatum, in voluntate, ergo & in Angelis, patet conſequentia, nam ſtante in homine illo perfecto iudicio abſque alio iuditio ſuperueniente poteſt voluntas non adimplere, quod iudiciũ dictat adimplendum, nullaque eſſet repugnantia in hoc. Et ſtante tale iudicio poteſt voluntas diligere ſeminis, ergo prima operatio Angeli ex parte volũtatis potuit eſſe peccatum ſtante iudicio recto ex parte intellectus, vel omittendo vt dixi in prima concluſione, vel diligendo ſe plus nimio.

Tertia ratio. ¶ Tertiò. Si aliqua ratione Angeli non potuerunt peccare in primo inſtanti, maximè quia illud peccatum refunderetur in authorem naturę. Sed iſta ratio falſa eſt, ergo. Probatur minor in primis, nã illa operatio ſola tribuitur authori naturę, reſpectu cui⁹ natura habet rationem principij paſsiui, vt patet in grauibus, & leuibus, data ſententia D. Thom. quod non mouentur à ſe, ſed mouentur à generante, & ſic motus grauium, & leuium tribuitur generanti, & non grauibus, & leuibus, ſed voluntas reſpectu ſui primi actus non ſe habet paſsiuè, ſed actiuè, cũ ſit operatio vitalis, & per conſequens neceſſario requirens propriam potentiam vitalem, ergo illa prima operatio non eſt tribuenda authori naturæ.

Solutio. ¶ Ad hoc argumentũ reſpondent nõnulli in ſolutione ad octauum dicẽtes, quod omnis actio, aut motus, qui incipit cum creatura tribuitur authori naturæ, ſecundum omnem modum quem habet, ſiue illa operatio tribuatur creaturæ, ſiue non. Addũt etiam, quod cum dicunt omnem illam actionem eſſe tribuendam Deo ſecundum omnem illius modum, non intendũt, affirmare, quod Deo tribuatur tanquam principio proximo vitali, hoc enim eſſet maxima imperfectio in Deo, ſed tribuũtur Deo omnes actiones creaturæ in illo primo inſtanti, tanquã cauſæ efficienti, quæ pro tunc, ita omnem modum illarum actiouũ operatur, vt actiones illæ fiant ſecundum inclinationẽ à Deo datam, & ſecundum principia Angelis conceſſa infallibiliter. Vnde ſi Angelus peccaret in primo inſtanti, peccatum tribueretur Deo, non ſolum in quantum eſt quædã actio, ſed etiam in quantum eſt peccatum.

Impugnatio. ¶ Cõtra. In primis inclinatio conceſſa Angelis non eſt in aliquod bonum particulare determinatum, ſed in bonum in communi, ſed operatio voluntatis ſequens iſtam inclinationem poteſt eſſe peccatum, nam ſub bono in communi clauditur bonum apparens, ergo ex eo quod voluntas Angeli in prima operatione ſequatur inclinationem inditam à Deo, non tollitur quin poſsit ipſa peccare.

Confir. ¶ Præterea, nam prædicti in ſolutione ad primam confirmationem pro ſecundo argumento, ponentes differentiam inter primam operationem Angeli, & pueri peruenientis ad vſum rationis, docent, differentiam eſſe inter Angelum, & talem puerum, nam puer, cũ paulatim perueniat ad vſum rationis, in quo variæ diſpoſitiones, aut bonæ, vel malę præceſſerunt, virtute quarum ad alteram partem inclinari poteſt, ideo ſi erumpat in malum opus, non tam erit ex inclinatione naturæ, quam ex vitioſa conſuetudine, vel diſpoſitione & quia homo priuſquam peruenit ad illũ primũ inſtans vſum rationis habuit multos actus per quos potuit puer comparare prauas qualitates, quibus in primo inſtanti vſus rationis poteſt delinquere, quia eſt male inclinatus, offenſio tribuitur malis actibus præcedentibus inclinatiuè. At in Angelo ille primus actus qui incipit cum natura ex inclinatione, & donis datis à Deo tribuitur authori naturę. Ex quibus omnibus ſic deduco argumentũ. Poterat Deus condere Angelum in puris naturalibus abſque aliquo dono ſupernaturali, imò & abſque aliquo habitu virtutis naturali, ergo ſaltim tunc poterat peccare in inſtãti primo, patet ſequela, quia operatio voluntatis tunc tenderet in bonum ſub ratione boni, & impoſito illi præcepto de diligendo aliquod bonum in particulari poterat non diligere illud bonum in particulari, cum nihil eſſet tunc, quod illam determinaret ad illud bonum particulare, niſi ipſamet voluntas, ergo poterat tunc peccare, ſed talis operatio non refunderetur in authorem naturæ quamuis eſſet prima, ergo nec modo refundenda eſſet in Deum authorem naturæ.

Quarta ratio. ¶ Præterea, habitus conceſsi Angelis ante primam operationem non determinabant voluntatem illorum ad neceſſario eliciendum actum, quia tantũ determinabant potentiam ſalua libertate ipſius potentiæ, nulla ergo repugnantia eſt, nec cõtradictionẽ implicat poſſe nos intelligere primã operationem Angeli eſſe peccaminoſam.

¶ Vltimò

Quarta ratio. ¶ Vltimo non implicat citra errorem, aut ignorantiam, aut inconſiderationem poſſe peccatū admitti à libera arbitrij facultate, ergo non implicat poſito quocunque iudicio in intellectu Angeli viatoris voluntatem illorum poſſe peccatum committere. Probatur antecedens, nam incontinens apprehenſa muliere iudicans per intellectum illam eſſe bonum delectabile ſibi, ſine alia cōſideratione poſſet illā amare libere, ſed iudicare mulierem pulchram eſſe ſibi bonum delectabile non eſt error, imo eſt verum iudicium, quod ſi ſine altero iudicio hoc ſat eſt ad amandum mulierem, conſequens eſt nullo opprimente errore, aut nulla ſeducente ignorantia, aut nulla exſtante inconſideratione peccatum admitti poſſe. Quod ſi hoc probabile videtur in hominibus, multo magis in Angelis.

Reſpondetur argum. *Ad primū.* ¶ Reſpondetur argumentis, pro prima ſententia adductis. Ad primum quod ex illo argumento tantum colligitur Angelos à Deo conditos maxima cum facilitate elicere actum bonum, cum nullam difficultatem haberent ad illud proſequendum, & maxima cum difficultate poſſe peccare, cum non tantum fuerint creati in rectitudine naturali, ſed etiā in rectitudine ſupernaturali, non tamen ex illo argumento probatur, implicare contradictionem poſſe Angelos in prima operatione peccare.

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundū reſpondetur, quod ſicuti homines ſtante iudicio recto, & voluntate bene affecta maxima cum facilitate elicerent bonum, & maxima cum difficultate poſſent elicere malum quamuis non eſſet implicatio in hoc quod eſt elicere malum, ita, & multo melius in Angelis qui cum creati ſint boni à Deo, videtur fere impoſſibile, illos elicere malum operationem, licet non eſſet impoſsibile illam elicere, & hoc tantum voluerunt docere ſancti.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium reſpondetur, primo negando antecedens (quidquid aſſerat Capreolus) & dato antecedente adhuc poterant peccare, quia circa naturalia libere ſe exercebant.

Ad quartum. ¶ Ad quartum, reſpondetur negando antecedens. Imò quæſtio in præſentiarum etiam in ſententia Caietani proponitur, dato quod voluntas Angelorum ſit potentia libera.

Ad quintum. ¶ Ad quintum reſpondetur, negando antecedens, & ad probationem reſpondetur, quod illa operatio ſequeretur inclinationem naturæ, quatenus natura tendit in bonum abſolute.

Ad confir. ¶ Ad confirmationem reſpondetur, negando paritatem rationis, nam reſpectu claudicationis haberet ſe homo tunc paſsiuè, recipiendo illam, non tamen reſpectu primæ volitionis, quare homo claudus non poterat non claudicare, poterat tamen Angelus non velle.

Ad ſextū. ¶ Ad Sextum reſpondetur diſtinguendo antecedens de actu primo, vel ſecundo, ad Deum enim ſpectat, tanquam ad totalem cauſam reducere aliquem de potentia in actu primo ad actum primum, & ſic ad Deū ſpectat producere Angelum potentem intelligere, & velle, non tamen ad Deum ſpectat, reducere aliquem de potentia in actu primo ad actum ſecundum, niſi tanquam cauſa vniuerſalis, & prima, & ſic non ſpectat ad Deum reducere potētem velle, in volentem, ſed ipſe qui poteſt velle reducit ſe in volentem, & quando dicitur quod intellectus non poteſt aſſentiri falſo, ergo nec voluntas proſequi malum, neganda eſt paritas rationis, niſi intelligamus de malo ſub ratione mali.

Ad ſeptimum. ¶ Ad ſeptimum reſpondetur, quod cum Deus diſponat omnia ſuauiter, eius directio non tollit naturam voluntatis nec poſſe deficere.

Ad octauum. ¶ Ad octauum reſpondetur, quod illud tantum probat quod Angeli maxima cum difficultate poterant peccare, nō tamen quod peccatum repugnabat in prima operatione.

Ad nonū. ¶ Ad nonū reſpondetur, quod illa neceſsitas, eſt neceſsitas conſequens illum actum, non tamen antecedens, & neceſsitas conſequens non tollit libertatem de hac neceſſitate vide quæ diximus in primò diſputatione vltima.

Ad vltiū. ¶ Ad vltimum reſpondetur, quod Angelus in primo inſtanti fuit debitor iuſtitiæ, quæ deberet ineſſe in actu ſecundo.

Ad primā confir. ¶ Ad primam confirmationem reſpondetur, quod illa rectitudo fuit in potentia, ſiuè in voluntate per modum actus primi, & carentia rectitudinis quæ deberet ineſſe in illo actu, nempe ſi eliceretur iuxta inclinationem potentiæ rectificatæ, & rectę eſt quæ conſtituit actum ſecundum, vel operationem peccaminoſam.

Ad ſecundam confi. ¶ Ad ſecundam confirmationem reſpondetur

tur (omiſſa ſolutione quotundam dicentiũ, quod præuidens namque Deus nullum Angelum in primo inſtanti appoſiturum obicem per peccatum, condidit omnes in gratia, quod ſi præuidiſſet aliquem appoſiturum obicem, vt de facto poterat, cum non crearet in gratia, vnde quod omnes fuerint creati in gratia habuit dependentiam tam quam à conditione ſine qua non fuiſſent in ea creati, ex eo quod pro ſua libertate peccaturi non eſſent in primo inſtanti) omiſſa igitur prædicta ſolutione, quæ longiorem requirit diſputationem de tali præuiſione, & præcipue, quia prædicti longe probabilius exiſtimãt Angelos ſine vlla præuia ſua diſpoſitione gratiã accepiſſe, vt docẽt quæſtio. 62. artic. 3. cum reſpectu talis receptionis nihil contulerit operatio Angelorum, nullum igitur eſt inconueniens Angelos creatos in gratia poſſe primam operationẽ voluntatis peccaminoſam elicere, vnde ſicut rectitudo naturalis in volũtate præſupponitur ante operationem peccaminoſam per modum habitus, ita & rectitudo ſupernaturalis poteſt præſupponi ante operationem peccaminoſam. Ad argumentum igitur in forma reſpondetur: quod quanuis Angelus eſſet creatus in gratia adhuc tamẽ poterat in primo inſtanti peccare, (ideſt) poterat primam operationẽ defectuoſam elicere, neque ex hoc ſequitur quod in eodem inſtanti eſſent ſimul gratia, & peccatũ, ſed quod in vno inſtanti eſſet gratia per modum habitus, & in alio inſtanti eſſet peccatum per modum actus, quod etiam modo contingit in homine, qui exiſtens in gratia cõmittit mortale peccatum, ita Angeli creati in gratia (ſi primam operationem elicerent peccaminoſam) non ſimul haberẽt gratiam, & peccatum, ſed per actum peccaminoſum demeritorie deſtruerетur gratia, quam ſimul cũ natura receperunt, ſine propria diſpoſitione. At verò ſi teneatur quod Angeli receperunt gratiam per propriam diſpoſitionem, (vt ſupra defendimus) in tali caſu, implicaret peccatum in prima operatione (poſita diſpoſitione ad gratiam) quã in illo inſtanti habuerunt. Cum igitur quæſtio in præſentiarum tantum intelligatur de Angelo producto in puris naturalibus, vel etiam in gratia ſecluſa quacunq; operatione ipſorũ Angelorũ: an verbi gratia, Angelus in gratia creatus reſpectu cuius mere ſe habuit paſsiue, an poſsit primam operationem elicere peccaminoſam, vel eliciendo actum difformem regulæ, & præcepto impoſitio vel non eliciendo actum, quem tenebantur elicere, ex illa poſitione, quod potuerunt elicere, vel omittere, nullo modo ſequitur eſſe ſimul peccatum, & gratiam. Et in hoc ſenſu intelligenda iſta tota eſt quæſtio.

Nota ſenſum quæſt.

TEXTVS.

DIco quod Auguſtinus loquitur de ſimpliciter primo peccato, quod fuit inordinatum velle amicitiæ, & illud fuit præſumptio, & concedo, quod illa præſumptio fuit ſimpliciter primum peccatum, ſed non vt eſt prima ſpecies ſuperbiæ, ſecundum quod propriè ſumitur. Diſtinctione. 6. Quæſtio. 2. in ſolutione ad primum principale litera. R.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera reſpondet quæſtioni principali, qua quærebat, quodnam fuerat primum peccatum Angelorum, & reſpondet, non fuiſſe propriè ſuperbiam, fuiſſe tamen præſumptionem circa propriã excellentiam. Quia tamen non modica nobis eſt difficultas circa præſentem literam, ex eo quod communiter citatur doctor circa iſtam quæſtionem dicens primum peccatum Angelorum fuiſſe luxuriam ſpiritualem, vt illius doctrinam intelligamus, & eius ſententia magis appareat ſit quæſt. 3.

QVÆSTIO III.

¶ *Vtrùm primum peccatum Angelorum fuerit propriê ſuperbia.*

PRo parte negatiua eſt primum argumentum, Angelus primo peccauit, ex eo ꝗ vel appetiuit beatitudinem naturalem, vel aliquid ſupernaturale non ſeruata regula ſuperioris, ſed hoc non eſt peccatum ſuperbiæ, ergo nec primum peccatum Angelorum potuit eſſe ſuperbia. Maior patet, & minor probatur, quia ſequeretur quod appetere diuitias, & quæ-

Primum argum.

quæcunque bona temporalia, non ſeruata regula ſuperioris eſſet peccatum ſuperbiæ, quod nullus concedet, cum hoc commune ſit omnibus peccatis, ergo.

Secundum argum. ¶ Secundò, peccatum ſuperbiæ, vt communiter docent doctores conſiſtit in electione, qua quis eligit non ſubdi Deo, & legi eius, ſed talem electionem non potuerunt Angeli habere, ergo nec potuerunt peccare primum peccatum peccato ſuperbiæ. Probatur minor: Intellectus Angeli ante primum peccatum, non potuit habere errorem poſitiuum, aut paſsionem, neque habuit habitum malum, qui eſſet erroris practici cauſa, ergo non potuit habere electionem alicuius obiecti mali, & per conſequẽs non potuit eligere ſe non ſubdi Deo.

¶ Tertiò, Angelus peccauit, ex eo quod cõtentus ſua beatitudine naturali non intendit beatitudinem ſupernaturalem, ſed tale peccatum potius pertinet ad deiectionem animi, quam ad ſuperbiam, ergo primum peccatum Angeli non potuit eſſe ſuperbia.

Nota hoc vt liberes doctorem à calũnia. ¶ Pro explicatione huius quæſtionis notandum eſt primo doctorem circa iſtam ſententiam communiter citari, primum peccatum Angelorum non reduci ad peccatum ſuperbiæ, ſed ad peccatum luxuriæ, ſed ſi attente legatur doctor in hac quæſtione. 2. ſolum docet, non pertinere ad propriam ſpeciem ſuperbiæ, quatenus ſuperbia dicit appetitum propriæ excellentiæ, quo vult ſe alijs non ſubdi, & alijs imperare. Certiſſimum tamen eſt ſecundum omnes, primũ peccatum Angelorum non fuiſſe appetitũ propriẹ excellentiæ, quatenus excellentia dicit relationem in ordine ad alios, quo quis vult alijs antecellere, & imperare, & hoc eſt proprium obiectum ſuperbiæ, ſumitur etiam quandoq; excellentia prout eſt quid abſolutum, quæ non eſt aliud, niſi magnitudo in ſe, & tunc diligens propriam excellẽtiam, proprius eſt præſumptuoſus, quam ſuperbus, vnde amor ille inordinatatus Angelorum quo primo propriam excellentiã appetiere, non fuit propriè peccatum ſuperbiæ, quia pro illo primo non intenderunt alijs antecellere, ſed fuit peccatũ præſumptionis, quod quidem peccatum ad ſuperbiam reducitur, cum ſit proprium fundamentum ſuperbiæ.

2. Nota. ¶ Secundò eſt notandum, quod peccatum ſuperbiæ (quantum ad præſens ſpectat,) duplex eſt, ſcilicet, præſumptionis, & ambitionis, ſuperbia pręſumptionis eſt immoderatus amor amicitiæ ſui ipſius, quo aliquis plus diligit ſeipſum, pluſquam ratio recta dictat, ſuperbia autem ambitionis eſt inordinatus appetitus, & immoderatus amor propriẹ excellentiẹ etiã ſuper alios, vnde D. Augu. deſcribens illam dicit quod eſt prauæ celſitudinis amor inordinatus, ſiue inordinatus appetitus.

¶ Tertio eſt notandum, quod peccatũ Angelorum, vt aduertit D. Bonauent. poteſt tripliciter conſiderari, vel quantum ad inchoationem, vel quantum ad progreſſum, vel quantum ad eius cõſummationem, ſiue obſtinationem. *3. Not.*

¶ Quarto eſt notandũ, quod ſicut in quolibet peccato reperitur odium, & contemptus Dei, ita & in quolibet peccato reperitur amor inordinatus ſui ipſius, vnde D. Auguſt. 9. de Ciuitate Dei, dicit quod duo amores fecerunt duas ciuitatis (ſcilicet) amor Dei vſque ad cõtemptum ſui, fecit ciuitatem Dei. Amor autem ſui vſque ad contemptum Dei ædificauit ciuitatem Babylonis. ex quo infertur, quod eodem modo philoſophandum eſt de inordinato amore, ſicut de Dei odio, & contemptu. Contingit igitur dupliciter in aliquo peccato contemptum Dei interuenire, primo modo, materialiter concomitanter, & prærer intentionem operantis, nempe quia per ſe non intenditur talis contemptus, nec odium, & hoc modo non conſtituit ſpeciale peccatũ, ſed in omni peccato reperitur, ſicuti, & inobedientia, & non ſubiectio. Secundo modo poteſt iſte contemptus Dei in peccato interuenire formaliter, & per ſe, & ex intentione agentis, nempe quia formaliter volo non obedire Deo, non ſubijci eius legi, ſed illam formaliter contemnere, & tũc cõſtituitur proprium peccatum ſuperbiẹ & hæc doctrina cõmunis eſt apud omnes, omneſque illam obſeruãt ſuper iſtam quæſtionem. *4. Not.*

¶ Quinto eſt notandum, quod talis formalis contemptus poteſt adhuc dupliciter cõtingere, vno modo ex parte obiecti, ita vt voluntas peccantis ex intentione eligat cõtemptum Dei, & diuinæ legis, tanquã proprium obiectum illius electionis. Secundo modo poteſt contingere ex partẹ operationis, ſeu modi operandi, ita vt voluntas non eligat contemnere Deum, & eius legem tanquam obiectum per ſe intentum, ſed ita *5. Not.*

ſe gerat

ſe gerat in ſua operatione, atque ſi forma-
liter eligeret huiuſmudi contemptum, eo
quod, operatur modo quodam ſuperbo, &
arrogantiſsimo, non ſecus ac ſi nullum re-
cognoſceret ſuperiorem, iuxta illud quod
D. Paul. reprehendir, ſuperbo cuidam
dicens, quid autem habes quod non acce-
piſti? ſi autem accepiſti, quid gloriatis qua
ſi non acceperis? Ita igitur in propoſito
philoſophandum eſt de amore ſui. Amor
enim ſui poteſt interuenire materialiter,
in quotunque peccato, quia, ex eo quod
quis auertit ſe à Deo, conuertens ſe ad crea
turam, diligit ſe plus nimio, quatenus ex
amore ſui inordinato amicitiæ diligit amo
re concupiſcentiæ creaturam pluſquam
Deum, ſed talis amor ſui non cōſtituit ſpe
ciale peccatum, ſed in omni peccato re-
petitur. Secundo modo poteſt amor ſui re
petiri formaliter quatenus voluntas per ſe
intendir diligere ſe, vel quatenus diligens
eligit potius ſeipſum diligere, quam Deū,
vel quodcunque aliud obiectum. Sed eſt
aduertēdū, quod in tali amore, vel talis for
malis dilectio ſui, poteſt contingere, vel
ex parte obiecti, ita vt volūtas diligētis ex
intentione eligat diligere ſeipſum, vt obie
ctum talis dilectionis, dicēdo verbi gratia,
volo me ipſum diligere, & non diligere
Deum. Secundo modo ex parte modi ope
randi, ita vt voluntas non eligat ſe pluſquā
aliis obiectis diligere, ſed ita ſe gerat reſpe
ctu dilectionis ſui, ac ſi nullum aliud eſſet
diligendum, & talis amor conſtituit pro-
prium peccatum, nempe peccatum præ-
ſumptionis, quod conſiſtit in inmoderato
amore reſpectu ſuæ magnitudinis, & ex-
cellentiæ, quatenus aliquis reſpiciens ad
propriam excellentiam, & magnitudinē,
ita gaudet ſuper illa, & diligit eam, ac ſi nul
lum aliud eſſet magis diligibile.

Vtrùm in peccato Angelorū ſit diſtinguendus amor amicitiæ & amor cō cupiſcētiæ.

¶ Sextò eſt notandum Doctorem in hac
quæſtione diſtinguere actum amoris ami-
citiæ ab actu amoris concupiſcētiæ reſpe-
ctu primi peccati Angelorū ſeparans vnū
actum ab alio, quod inficiātur omnes Tho
miſtæ, pręcipuè D. Tho. expoſitores. 1. p.
q. 63. art. 2. cum Caiet. ibi, dicentes, amorē
amicitiæ nunquā eſſe ſolū, ſed ſemper eſſe
mixtū cum amore concupiſcentiæ, ex eo
quod amare aliquē eſt velle illi bonum, ſed
bonū quod alicui volumus, amamus amo-
re concupiſcentię, ergo ſemper ſunt miſti,
& cōiuncti iſti duo amores, & percōſequēs
quando aliquis per inordinatū amorem ap
petit ſibi diuitias, tantū eſt ibi vna deformi
tas in amore amicitiæ, & in amore cōcupiſ
centiæ, & ſic in primo Angeli peccato nō
eſt dicendū fuiſſe illam duplicem defor-
mitatē amoris, ſcilicet, amicitiæ, & amoris
concupiſcientiæ. Præcipuè, quia quando
amor amicitiæ (qui bonus eſt) ex eo ſolum
redditur malus, quia eſt cauſa praui amoris
cōcupiſcentiæ, nō habet aliam deformitā
tē ab illa quæ eſt in amore cōcupiſcentiæ.
Nam ſiquis ex amore filiorū rapit aliena,
amor filiorum non habet aliā deformitatē
à deformitate furti cuiꝰ eſt cauſa, ſed amor
amicitiæ qua Angelus ſe diligebat ex ſuo
genere, & obiecto bonus erat, ergo intētū.
¶ Sanè ſi prędicta doctrina vera eſſet ſeque
retē ꝙ in omni peccato eſſet duplex defor-
mitas, patet ſequela, quia in omni peccato
poſſumus diſtinguere illū duplicē amorē,
amicitię, & cōcupiſcentię. ¶ Tandē proba
tur, nā quādo aliquis facit eleemoſynā pau
peri ex miſericordia, & pietate naturali, in
hoc opere tantū eſt vnū opus miſericordię
licet ſit geminꝰ amor, ſcilicet, amor amici-
tiæ, quo diligit proximū, & amor cōcupiſ
cētiæ quo diligit illi eleemoſynā, ergo ita
in hoc peccato Angeli ſolū eſt vnicū elatio
nis peccatū, ſed eſt geminus amor. Alter
amicitię, quo ſe dilexit inordinate, alter cō
cupiſcētiæ quo dilexit ſibi excellētiam in
ordinate. ¶ Sed iſta nō ſunt cōtra Doctorē, *Explicatur Doct.*
nam amor amicitiæ, & amor cōcupiſcen-
tię quāuis quandoq; in vnico actu reperiā
tur, poteſt etiā quandoq; vnuſquiſq; ſuum
ſibi actū vendicare, & præcipuè dicendum
eſt in peccato Angelorū, primo enim ſeip-
ſos, & ꝓpriā excellentiā (quatenus excel-
lētia dicit quid abſolutū) & propriā magni
tudinē dilexerunt. Secūdo autē propriam
excellentiā relatiuā, nēpe, nō ſubiici Deo,
& aliis præeſſe. Et prima excellentia perti
net ad amorē amicitiæ, ſecunda autē perti-
net ad amorē concupiſcētię, & excellētiā
primo modo, primo dilexerūt inordinate,
quatenꝰ fuerūt nimis cōplacētes, vt & ipſi
fatētur in. 5. quadā concluſione, quia ita
delectatus eſt Angelꝰ in propria perfectio-
ne, vt ipſam nō retulerit in authorē eius, ta
lis autē delectatio in propria perfectione
quādo perfectio nō eſt bonū ſeparabile ab
eſſe ipſius cuius eſt perfectio, ſed eſt modꝰ
intrinſecꝰ illius eſſe, nō amatur alio amore
ab amore quo amatur eſſe, & cum Angelus

amore amicitiæ amauerit ſuū eſſe, eodem etiā amicitiæ amore amauit magnitudinē illius eſſe,& excellentiā propriam. Ex eo autē ꝙ taliter inordinato amore amicitiæ ſuam excellentiam amauit, in quo peccauit, ſtatim creuit ſuum peccatum, & dilexit excellentiam ſuper alios, & tandem non ſubijci Deo, & poſtea eſſe æqualem Deo per æquiparantiam, quia (vt dicemus infra in propria quæſtione) voluntas peccans poteſt ex malitia, talem appetitum habere ad oſtendendum illam velle quod intellectus iudicat eſſe ſimpliciter impoſsibile, ſicut modo de facto dæmones volunt non eſſe Deum, quanuis eorū intellectus iudicet hoc eſſe impoſſibile.

Nota hoc. ¶ Quare dicendum eſt, quod quanuis amor amicitiæ, & concupiſcentiæ poſsint in eodem actu reperiri, præcipuè, quando ille actus amicitiæ ex ſe non eſt malus, ſed vitiatur ex amore concupiſcentiæ, nihilominus tamen in primo peccato Angelorum non poſſunt ſimul coniungi, quia non potuerunt Angeli primo diligere excellētiā ſuper alios, niſi habito prius amore propriæ excellentiæ, & non quomodocunque ſed præſuppoſito amore inordinato propriæ excellentiæ, quatenus illam dilexerunt, vt ipſam non retulerint in authorem eius, & ita ſe haberēt reſpectu illius, ac ſi illa eſſet maior quacunque alia excellentia, & ſtatim intellectus illorum iudicauit bonū eſſe alijs præeſſe, & tunc amore cōcupiſcētiæ inordinato dilexerunt excellentiā ſuper alios. Neque ex hoc ſequitur in quolibet peccato eſſe duplicē deformitatē, quia nō quodlibet peccatum eſt duplex actus, ſicut etiam in illo qui facit eleemoſynā pauperi ex miſericordia, ſi enim per tempus prius haberet compaſsionem, & poſtea vellet facere eleemoſynam, ſicut tunc eſſet duplex actus, ita eſſet duplex bonitas, ita in propoſito dicendū eſt quod poterat cōtingere, quod eodem vnico actu, & ſuam naturalem, ſiue ſupernaturalē, beatitudinē Angeli ſibi concupiſcerēt, & ſeipſos diligerēt, ſed hoc non potuit contingere in propria illa operatione, qua Angeli peccauerūt primū peccatum, quāuis poſtea ſucceſſu operationū vtramque dilectionem in eodem actu materiali poſsit cōcurrere, ſicut etiam potuit contingere in dilectione propriæ excellētiæ, & in dilectione qua vnus alios volebat antecellere, certiſsimum enim eſt, quod eodem actu potuit Angelus appetere excellentiam ſui, & ſimul excellentiam ſuper alios, ſed quia prima operatio peccaminoſa debuit habere aliquod initium, ideò communiter dicitur, quod Angelus primo peccauit ex eo, quod ita dilexit propriam excellentiam, & proprium bonum, quaſi eſſet ſummum bonum. Deinde verò, poſt hunc amorem amicitiæ, quo ſe Lucifer plus iuſto dilexit, conſequutus eſt amor concupiſcentiæ, quo appetiuit ſuum bonū præeminere alijs, & dominari bonis aliorum ſecundum aliquam ſuperioritatem, & ſtatim ambiuit diuinos honores ſibi impendi, & ex hac ſuperbia, & ambitione orta fuit illa diaboli fames intendēdi idololatriam, & illud deſiderium adorationis diuinæ per totum mundum tempore gentilitatis ſparſum, imò adeo fuit eius impudentiſsima Rabies, vt Chriſto Domino ipſe dixerit Matthæ. 4. hæc omnia tibi dabo ſi cadens adoraueris me. Alium igitur habuit peccatum Luciferi ſtatum in principio, alium in medio, & alium in fine.

¶ Vltimò eſt notandum, non ſatis conſtare inter Theologos, quomodo ſe habuit intellectus Angeli ante primum peccatum, an habuerit inconſiderationem reſpectu alicuius circunſtantiæ, an verò ſine aliqua prorſus ignorantia, errore, & inconſideratione ex parte intellectus, potuerit voluntas male agere: nam Michaël de Palacios in ſecundo diſtinctione. 5. diſputatione. 2. (reſpondens ad Durandum) partem tuetur affirmatiuam, (ſcilicet,) poſſe voluntatem primo peccare, ſecluſa quacunque ignorantia, & errore ex parte intellectus, imò quod in delicto Angelorum, quod in cælo commiſerunt, quando erant viatores tale flagitiū Angelicum non proceſsiſſe ex errore, aut ignorantia, aut inconſideratione, ſed ex mera arbitrij Angelici facultate. Neq; Ariſtot. de Angelis parabat, quando illa extulit verba, malū eſſe ignorantē quid faciat, & paulo infra ſic ait (in quæſtione illa, an Angelus peccare potuit in primo inſtanti) Quare videtur magis cōſentaneum eſſe rationi, ſi citra errorem, aut ignorantiam, aut inconſiderationē peccatum, poſſe admitti à libera arbitrij facultate dicamus. Neque poſſum aſſequi aliud quam incontinentem apprehenſa, vel viſa muliere iudicans, per intellectum illam eſſe

Vlti. not. *Vtrùm intellectus Angeli ante primum peccatū habuerit errorem, vel inconſiderationem.*

Prima ſententia.

eſſe bonum voluptificum ſibi, ſine alia conſideratione illam poſſe amare. At verò iudicare mulierem pulchram eſſe ſibi bonum delectabile non eſt error, imò eſt iudicium verum, quod ſi ſine altero iudicio hoc ſat eſt ad amandum mulierem, conſequens eſt, nullo opprimente errore, aut nulla ſeduceote ignorantia, aut nulla ſtante inconſideratione peccatum admitti poſſe. Eandem ſententiam docet Molina, prima parte quæſtione. 63. articulo. 2. &. 3. diſputatioue vnica membro. 5. dicens, ad hoc vt res (quæ eſt mala) moraliter appetatur, neque eſt neceſſarium vt iudicetur bona moraliter, neque vt iudicetur bona ſimpliciter, ſed ſatis eſt, ſi in ea conſpiciatur, aut exiſtimetur ratio aliqua boni, vtilis, honeſti, aut delectabilis, ratione cuius appetatur. Verbi gratia vt fornicatio appetatur oon eſt neceſſe vt iudicetur bona moraliter, aut bona ſimpliciter, ſed ſatis eſt quod ſe offerat intellectui: vt delectabilis. Ratio quippe boni delectabilis quæ in ea elucet ſufficit vt appetatur; quare, abſq; vllo errore in intellectu poteſt quis appetere foruicationē, eo ipſo quod eius menti repręſentetur vt bonum quoddā delectabile, ſicut ex ſeipſa eſt, eſto ſimul iudicetur mala moraliter, & à Deo prohibita, eaque appetitione fieri hominem dignum qui multetur ęterno regni cæleſtis exilio, & cruciatibus æternis puniatur. Eodem, ergo modo, Angelus potuit abſque vllo errore in intellectu appetere primo, id quod erat malum moraliter, & quod videbat à Deo eſſe prohibitum, eo ipſo quod in eo eluceret bonum honoris, aut quoduis aliud, nam pro libertate, & arbitratu ſuo potuit præponere minus bonum maiori, appetendo minus, & relinquendo maius.

Secunda ſenten. ¶ Contrariam tamen ſententiam docent cum D. Thom. omnes eius expoſitores, docentes, nullatenus poſſe volūtatem proſequi malam aliquam operationem, niſi ex parte intellectus fuerit aliquis error poſitiuus, vel negatiuus, nempe inconſideratio ex eo, quia iuxta ſententiam Ariſtotel. omnis peccans eſt ignorans, & præterea, quia voluntas non poteſt exire in operationem, niſi ex Imperio iudicij practici, & per conſequens ſi iudicium practicum verum eſt, & volitio bona erit.

Sententia authoris. ¶ In hac tamen re media via mihi videtur incedendum, ſupponens ex Doctore in tertio diſtinctione. 36. quæſtione vnica, poſſe voluntatem ſtante iudicio vero ex parte intellectus elicere actum malum moraliter, & appetere obiectum diſſonum rationi ſecundum rem, bonum tamen in apparentia. Nihilominus tamen hoc non contingere reſpectu primi peccati, ſed præſuppoſito alio peccato, nam ſtante voluntate recta ſine aliquo habitu vitioſo, imò cum habitu continentiæ (verbi gratia) vel etiam ſine illo, oſtenſa per intellectum fornicatione tanquam bono delectabili, ſi ſimul oſtendatur eſſe prohibitam, maxima cum difficultate voluntas proſequetur talem fornicationem, ſi non eſt aliqua inconſideratio ex parte intellectus. Vnde ſi ex parte intellectus eſt perfecta conſideratio, qua intellectus aduertit fornicationem eſſe prohibitam, & quamuis ſit bonum delectabile, eſſe tamen malum ſimpliciter, ſi hæc omnia proponantur voluntati bene affectæ, & rectæ, præcipuè rectitudine ſupernaturali, quamuis Metaphyſicè loquendo non ſit impotentia ex parte voluntatis ad vollendum fornicationem, tanquam bonum vtile; moraliter tamen loquendo, & regulariter, non video, quomodo voluntas eligat fornicationem, nam ſtante illo iudicio fornicatio eſt bonum delectabile, vel ſtat ſimul cum tali iudicio, quod eſt bonum delectabile prohibitum, vel non. Si non, iam igitur ex parte intellectus eſt inconſideratio ad minus, vel error poſitiuus, ſi intelligit non eſſe prohibitum: ſi autem intellectus habet illud iudicium, fornicatio eſt bonum delectabile prohibitum, non video, quomodo voluntas recta ſtante tali iudicio, & alio ſimul non eſt bonum velle malum, & prohibitum à Deo, exeat in hanc volitionem, volo fornicationem prohibitam, & hoc bonum delectabile prohibibitum. Cum igitur voluntas Angelorum ante primum peccatum fuerit recta rectitudine naturali, & ſupernaturali, fateor me non poſſe aſſequi, quomodo talis voluntas exierit in operationem malam moraliter circa obiectum malum moralirer abſque aliqua inconſideratione ex parte intellectus. Si enim haberet habitum inclinantem in operationem malam moraliter, vel malitiam

tiam aliquam, aut peccatum aliquod præcedens, non mirum, quod talis voluntas ex certa malitia, vel paſsione ſequens talem inclinationem, vel paſsionem eliceret actum peccaminoſum ſtante iudicio verò ex parte intellectus, imò ex eo dicitur peccatum ex certa malitia quia contra dictamen verum intellectus. Cùm igitur Angeli ante primum peccatum nullam habuerint malitiam, nec paſsionem, neque habitum inclinantem in operationem peccaminoſam, imò habuerint operationem bonam, & habitus inclinantes in operationes ſtudioſas, & rectas neceſſario mihi videtur dicendum, ante primum peccatum habuiſſe in intellectu inconſiderationem, quatenus, habendo iudicium verum de aliquo obiecto nõ habuerũt plenum iudiciũ de illo, ſicut verbi gratia habendo iudicium quod eorũ excellentia, & pulchritudo erat valdę nimis, non iudicauerunt, illã eſſe minorem excellentia, & pulchritudine Dei, ex qua inconſideratione orta fuit in Angelis voluntas complacens in ſemet ipſis de tali excellentia, ita ac ſi eſſet ſummum, & vltimum bonum.

Prima cõcluſio.

¶ Prima concluſio. Peccatum Angelorum quantum ad ſuum principium fuit vel le amicitiæ inordinatum quatenus ita cõplacentes in propria perfectione, & excellentia, quam in ſe habebant elati ſunt. Hæc concluſio eſt Doctoris vt patet in litera, & fere omnium, & probatur primo ex illo Ezechiel. cap. 28. vbi dicit eleuatum eſt cor tuum in decore tuo, & dixiſti Deus ego ſum, & in cathedra Dei ſedi, & in corde maris, & paulo infra, tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, perfectus decore, in delicijs paradiſi Dei fuiſti: Omnis lapis precioſus operimentum tuum, Sardius, Thopazius, & Iaſpis, Chryſolitus, & Onyx, & Berillus, Saphyrus, & Carbunculus, & Smaragdus. Aurum opus decoris tui, & foramina tua, in die qua conditus es, præparata ſunt, tu Cherub extentus, & protegens, & polui te in monte Sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulaſti perfectus in vijs tuis, à die conditionis tuæ, donec inuenta eſt iniquitas in te. In multitudine negotiationis tuæ, repleta ſunt inferiora tua iniquitate, & peccaſti, & ejeci te de monte ſancto Dei, & perdidi ò Cherub protegens de medio lapidum ignitorum, & eleuatũ eſt cor tuum in decore tuo, perdidiſti ſapientiam tuam in decore tuo. Quæ authoritas (quanuis ad literam dicatur de Rege Tyrio, vt cõmuniter docent Doctores) & illa Eſai. 14. vbi Propheta introduxit Luciferum dicẽtem, in cęlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltobi ſolium meum, ſimilis ero altiſsimo, etiam ad literam intelliguntur de Lucifero, & malis Angelis, iuxta regulã Tyconij, vt tradit D. Auguſt. 3. de doctrina Chriſtiana, nam quia dæmon eſt caput malorum contingit aliquando maximè apud Prophetas, (vt cum de homine peſsimo loquuntur, occaſione illius, eleuetur Propheta ad tractandum de dæmone, vel etiam ſimul in eodem contextu loquatur de homine malo, vnde homo malus in illo contextu, agit perſonam dæmonis, taliter; vt quod de homine malo dicitur intelligẽdum ſit ad literam de dæmone, vnde Origenes Homilia. 12. in numerum, & 1. Periarchon. cap. 5. libro. 8. in epiſto. ad Roman. cap. 6. & D Athanaſius de Paſsibilitate, & Cruce Domini, & D. Hieronym. Ezechiel. 28. & D. Anſelmus Pſalm. 128. & D. Cypria. lib. 1. epiſt. 3. D. Gregor. 34. Moral. cap. 14. & lib. 4. epiſtolarum, & alij quamplurimi docent prædictas authoritates intelligi ad literam de Lucifero. Quod etiam poteſt probari ex illo Luc. 10. vbi dicit Chriſtus Dñs, volẽs à tali elatione diſcipulos abſtinere videbam Sathanã ſicut fulgur de cælo cadentem, & 1. ad Timoth. 3. dicit D. Paul. oportet epiſcopum irreprehenſibilẽ eſſe, & ſubdit ſtatim, ne in ſuperbiam elatus in iudicium incidat diaboli, (id eſt) ne propter elationem patiatur iudicium, quod diabolus paſſus eſt, eandẽ concluſionem docet Diuus Auguſti. 11. ſuper Geneſ. ad literam. cap. 23. dicens quod dæmon propræ poteſtatis delectatione corruptus eſt, &. 11. de Ciuitate. cap. 13. &. 14. ait quod priuata poteſtate eleuatus eſt, & libr. de vera Religione, idem ſentit, & libr. 3. de libero Arbitrio. cap. 25. & D. Gregor. libr. 23. Moralium. cap. 7. dicit dæmonem incidiſſe in quartam ſpeciem ſuperbiæ, quia de eo quod habuit ſingulariter gloriatus eſt. Idem docet Leo Papa, epiſtola. 92. ca. 6. vbi dicit, quod naturali excellentia male vſus eſt, D. Ambroſ. epiſtol. 48. ad Demetri, aſſeuerat dæmonem qui ſibi placuit in ſua quã acceperat à Deo potentia, & dignitate ſibi placuiſſe, & à celeſti

leſti dignitate deiectum fuiſſe. Idem ſentit Abulenſis ſuper Geneſ. dicens, Angelos ad ſeipſos conuerſos fuiſſe, & ſua propria poteſtate delectatos, & probatur ratione Doctoris in præſenti quæſt. initiũ peccati Angelorũ non potuit eſſe nolitio alicuius obiecti, fuit igitur volitio, antecedẽs patet quia nolitio alicuius obiecti præſupponit volitionem alterius, ſed non potuit velle inordinate aliquid extra ſe, ergo primum velle inordinatum Angeli fuit circa ſe. Talis autem volitio inordinata, vel fuit circa bona quæ habebat, vel circa bona quæ ſperabat, ſi circa bona quæ habebat, quia obiectũ præſens magis mouet, quã obiectũ abſens, ergo ex nimia complacentia quã circa propriam excellẽtiam habuit nimis delectando ſe in illa elatus eſt. Si autem circa bona quæ ſperabat, ergo ex nimia complacentia quam habebat de beatitudine ſuper naturali, cuius ſe dignum iudicauit ex naturalibus ſuis.

¶ Confirmatur, Nam Angeli mali, ex eo peccauerunt, quia nimis ſibi ipſis complacentes, ſeipſos in Deum, tanquam in vltimum finem non retulerunt, ſed hoc non potuit eſſe, niſi quia ſeipſos vltimum finem conſtituerunt (id eſt) ita dilexerunt, ac ſi in ipſis eſſet vltimi finis ratio, ſed hoc eſt elatio in decore, ergo mali Angeli ex eo quod nimis complacentes in ſeipſis, ſeipſos nimis dilexerunt elati inceperunt peccare.

Secunda conclu. ¶ Secunda concluſio. Mali Angeli poſtquam propriam excellentiam nimis complacenter dilexerũt, ſtatim ſuper alios excellentiam appetierunt, & non ſubdi Deo. Hæc concluſio probatur ex prima, nam ſi Angeli mali ita ſe dilexerunt, vt ſe vltimũ finem conſtituerent, ideo alijs præeſſe voluerũt, ex inordinato enim amore propriæ perfectionis intumeſcentes, (præcipue Lucifer principatum ſupra alias creaturas appetiuit,) Imò & poſtea appetiuit ſimilem eſſe altiſsimo, iuxta illud Eſai. 14. ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meũ, qui locus cum non poſsit intelligi de cælo materiali, neceſſario intelligendus eſt de cæteris Angelis, nam Lucifer conditus fuit in cælo Empyreo, & per conſequens, idem eſt ac ſi diceret ſuper alios Angelos, & ſanctos exaltabo ſolium meum. Sed talis exaltatio non fuit aliud quam appetere excellentiam, & principatum ſuper alios, ergo Angeli qui primo peccauerunt nimis in ſeipſis complacentes, etiam excellentiã ſuper alios appetiere.

Tertia concluſio. ¶ Tertia concluſio. Peccatum Angelorum quantum ad primum ſui principium reducendum eſt ad peccatum ſuperbiæ, proprio tamen fuit præſumptio. Hæc concluſio probatur, nam peccatum Angelorum quantum ad ſui principium tantum conſiſtebat in complacentia propriæ excellentiæ, ſine conſideratione excellentiæ ſuper alios. Sed talis dilectio potius pertinet ad præſumptionem, & elationem quam ad ſuperbiam. Imo ex illa tanquam ex prima radice oritur conſummata ſuperbia, quare talis elatio propriè dicenda eſt ſuperbia initiatiuè, non tamen completè, ergo. Quod autẽ talis præſumptio dicenda ſit ſuperbia patet ex communi dicto ſanctorum, cum D. Auguſt. 12. de Ciuitate Dei. ca. 6. & lib. 14. c. 13. vbi citat illud Eccleſ. 10. Initium omnis peccati ſuperbia, & D. Ambr. Pſal. 36. probat peccatum Angeli fuiſſe ſuperbiam, & D. Baſil. Homil. quod Deus non eſt author malorum, & D. Athanaſ. libr. de quæſtionibus ſacræ ſcripturæ, quæſtione 16. & 19. D. Gregor. 34. Moral. ca. 17. & 23. ex illo Iob. 41. qui loquens de Lucifero ait, ipſe eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, & prima parte paſtoralis, cap. 6. & D. Bernard. ſermone 87. in cantica, Diuus Anſelmus libr. de caſu Diaboli, cap. 4. & D. Hieronym. ſuper illud Iſai. 14. ſupra citatum.

Quarta cõcluſio. ¶ Quarta Concluſio. Peccatum Angelorum fuit conſummata ſuperbia quatenus non ſolum ſibi nimis complacuerunt, ſed & alijs præeſſe, & forſan Deo non ſubdi, & beatitudinem ſupernaturalem ex proprijs naturalibus acquirere voluerunt, vel proprijs naturalibus debitam eſſe intenderunt. Hæc concluſio quoad omnes ſuas partes probatur primo, quia mali Angeli fuerunt ſimpliciter ſuperbi, & conſummati ſuperbi, ergo eorum peccatum fuit conſummata ſuperbia. Antecedens patet, quia non ſolum ſe nimis dilexerunt, ſed ſuper aſtra cæli exaltare ſolium ſuum voluerunt, ergo.

¶ Secunda pars patet, quia cum Angeli mali ſe conſtituerint ac ſi eſſent vltimus finis poteſt intelligi ſuppoſita malitia illorum velle ſe nõ ſubdi Deo, quod ex eo apparet, nã Angelus illis reſiſtens appellatus fuit Mi-

 chael,

chael, qui interpretatur, quis ſicut Deus, ergo cùm oppoſita ſententia huius quod eſt, quis ſicut Deus, ſit dicere, ſumus ſicut Deus, idem eſt ac ſi dicerent, nulli alij ſubditi ſumus, & reſpectu omnium ſicut Deus ſumus, cum igitur Deus nulli alij ſubditus ſit, penſata malitia illorum poſſumus de illis credere noluiſſe Deo ſubijci.

¶ Vltima autē pars ex eo patet, quia oſtēſa ſibi beatitudine ſupernaturali per fidem, & viſa propria perfectione naturali, quam nimis dilexerunt, & in qua nimis complacuerunt forſan voluerūt beatitudinē illam ſupernaturalem debitam eſſe ſuæ naturæ. Ita quod ſecluſo quocunque alio merito per modum cuiuſdam iuris, & hæreditatis illam accepturi eſſent, quare ſi Deus impoſuit illis præceptum vt aliqua opera elicerent, vt per illa beatitudinem ſupernaturalem mererentur, potuerūt intra ſe dicere, imò, & inter ſe conferre viſionem illam beatificam, quam Deus bene operantibus promittebat, debitam ſuæ naturæ eſſe, & quamuis hoc non potuerit eſſe initium peccandi, ex eò quod Lucifer, & alij erant prædīti ſapientia, potuerunt tamen peruenire in hanc dementiam, imò vt dicemus infra, appetere æqualitatem Dei per æquiparantiam, quia vt dicitur Ezech. 28. Lucifero perdidiſti Sapientiam tuam in decore tuo, id eſt nimis cōplacēdo in decore tuo perdidiſti ſapientiā tuā, ita vt qui ſapiētiſsimus eras ſtultiſsimus factus ſis; id eſt ita ſe habuiſti circa beatitudinē tuā naturalē acquirendā, quaſi qui perditā ſapientia inſipientiſsimus factus eſt, ſed Angelus factus inſipientiſsimus, vel agens vt inſipientiſsimus, potuit velle, & non velle, velle quæ ſibi nociua erant, imò & quæ impoſsibilia, & nō velle quæ ſibi pro futura erant, ergo Angelus malus poſtquam primo peccauit nimis complacendo in propria excellentia, & ſecundo appetendo excellentiam ſuper alios potuit tertio, & quarto iudicare, debitam eſſe beatitudinem ſupernaturalē ſibi, iure naturæ, & nō ex dono, nec ex gratia, & ita contra ordinatinem, & legem Dei velle illam, & quia illi non conferebatur, odire Deum, & velle aſcendere, & ſuper aſtra Dei exaltare ſolium ſuum, & æqualitatem Dei per æquiparantiam appetere: adeo enim tanta fuit malitia Luciferi, vt omne malum de illo poſsit cogitari.

¶ Vltima concluſio. An velle inordinatum concupiſcentiæ quo malus Angelus concupiuit, vel beatitudinem naturalem, vel ſupernaturalem ſit reducendum ad luxuriam ſpiritualem potius eſt quæſtio de nomine, quàm de re. Probatur concluſio, quia ſententia quæ docet pertinere reductiuè ad luxuriam, nihil aliud vult intelligere, quam pertinere ad nimium amorem propriæ pulchritudinis, & cum amor nimius pulchritudinis in corporalibus pertineat ad concupiſcentiam oculorum, quæ quidem concupiſcentia, vel luxuria eſt, vel ad luxuriam reducitur. Ideò Doctor, & Gabriel, & reliqui docentes primum peccatum Angelorum reduci ad ſpiritualem luxuriam, nihil aliud intenderunt quam primum peccatum Angelorum fuiſſe amorem inordinatum propriæ pulchritudinis, & ſi beatitudinem ſupernaturalem inordinata affectione concupierunt, illā concupiſſe nō tanquā bonum ex Deo, vel à Deo, ſed præciſe taquam bonum ſibi delectabile vt delectabile ſibi, delectabilia autem, vt delectabilia videntur reduci ad luxuriam, tanquam ad primum delectabile inordinatum. Neque vnquam Doctor imaginatus eſt, nec ſomniauit, Angelos peccaſſe ex inordinato affectu fœminarum, nam vt conſtat, primo peccauerunt Angeli, quam eſſent fœminæ. Et præterea, nam locus ille Geneſ. 6. cum viderent filij Dei, filias hominum quod eſſent pulchræ, &c. communiter exponitur à ſanctis de filijs deſcendentibus à Seth. qui quidem erat homo pius, colens Deum, & filij eius Deum colebant. De qua re videndus eſt Sixtus Senenſis libr. 6. annotatione. 63. & D. Chryſoſt. Homilia. 22. in Geneſ. & Auguſtinus in quæſtionibus ſuper Geneſ. quæſtio. 3. Dicendū igitur eſt in hac quæſtione iuxta ea quę diximus ſupra primum peccatum Angelorum propriè fuiſſe præſumptionem, & elationem in propria pulchritudine. *Explicatur Doct.*

¶ Reſpondetur argumentis, ad primum concedendo maiorem, & negando minorem, & ad probationem dicitur, quod quamuis appetere aliquid inordinatè non ſit ſuperbia ex parte obiecti, poteſt tamen eſſe ſuperbia ex parte modi appetendi. *Reſpondetur argum. Ad primū.*

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod quamuis primum peccatum Angelorum non fuerit

rit ſe nolle ſubijci Deo, fuit tamen ſecundũ peccatum illius, nam vt dictũ eſt ſupra, primo inordinate dilexerunt propriam excellentiam, deinde alijs præeſſe, & tandem non ſubijci Deo, & ad iſtum actum præceſsit malitia ex parte voluntatis, ad quam non eſt neceſſarius error ex parte intellectus, diximus autem iam quomodo illa prima nimia ſui dilectio fuerit propriè elatio, & præſumptio, & fundamentum ſuperbiæ formalis, qua alijs concupierunt prçeſſe, vel beatitudinem ſupernaturalem non ex meritis habere, & quomodo illa prima dilectio fuerit ſuperbia ex parte modi appetendi.

¶ Ad tertiũ reſpondetur, quod quanuis talis dilectio eſſet deiectio animi ex parte obiecti, ex parte tamen modi appetendi fuit ſuperbia animi.

TEXTVS.

POteſt aliter ad quæſtionem reſponderi, ſcilicet, quod Angelus potuit appetere æqualitatem Dei, Diſtinctione. 6. Quæſtio. 1. litera. A.

EXPLICATIO LITERÆ.

LItera hæc doctoris concluſiò quædam eſt ad quæſtionem illam, an Angelus potuerit appetere æqualitatẽ Dei, in qua docet partem affirmatiuam. Et probat triplici ratione, & authoritate D. Auguſt. quia tamen multi ex ſcholaſticis doctoribus illam pro viribus impugnãt, operepretium erit in præſentiarum quam veritatem habeat oſtendere.

QVÆSTIO IIII.

¶ *Vtrùm Angelus malus potuerit appetere æqualitatem Dei per æquiparentiam.*

Prima ſententia. DE hac re eſt prima ſententia D. Thom. 1. par. quæſtio. 63. artic. 3. & Thomiſtarum, ibidẽ aſſerentium, peccatum Angeli nõ fuiſſe neque forte eſſe potuit appetitum diuinæ æqualitatis per æquiparantiam, quam ſententiã, quoad vtramque partem, probant primo quo ad primã, ex communi Theologorum ſententia, in ſecundo diſtinctione. 5. & 6. vbi Albertus, & Bonau. idem ſentiunt. Alexand. Alenſ. & D. Thom. in ſecundo diſtinctione. 5. q. 1. artic. 2. Capreolus diſtinctione. 4. quæſtione. 2. quam ſententiam proſequitur Anſelmus lib. de Caſu diaboli. ca. 4. & libr. de Similitudinibus, ca. 6. qui ponderat verbũ Iſaiæ, non dixit aſcẽdam in cælũ, & ero çqualis altiſsimo, ſed ero ſimilis, probatur autem prædicta ſententia ratione primo, *Primum argum.* peccatum Angeli non proceſsit ex errore, ergo vt peccaret, non iudicauit çqualitatẽ Dei eſſe ſibi poſsibilem, ergo non peccauit appetendo illam: patet ſequela, quia ante peccatum Angeli (cum nullus fuerit error, neque paſsio) volitio debuit ſequi iudicium practicũ intellectus, ſed intellectus non potuit iudicare illud quod erat impoſſibile eſſe bonum Angelo, ergo neque voluntas Angeli potuit appetere çqualitatẽ Dei per æquiparantiam. ¶ Quod ſi reſpondeas argumentũ procedere de volũtate abſoluta, quç non eſt impoſsibiliũ, ſecus autẽ de cõditionata, qualis potuit eſſe in Angelis. Contra Angelus nõ potuit peccare primo appetitu equalitatis Dei etiã per velleitatẽ, maximè cum abſoluta determinatione volũtatis, quia talis appetitus ſupponit voluntatẽ iam deordinatam eſſe circa aliud obiectũ poſsibile, quia voluntas non poteſt primo deordinari per appetitũ, & determinatum deſiderium circa obiectum ſimpliciter impoſsibile, nam talis appetitus non poteſt eſſe niſi ratione alicuius bonitatis abſolute poſsibilis, igitur prius debet deordinari voluntas circa aliã bonitatẽ poſsibilem, quam circa obiectũ impoſsibile, niſi præcedat error in intellectu, vnde ſi damnatus appetit Deum non eſſe, eſt propter appetitum deordinatum circa ſuam voluntatem, & ſic de alijs.

¶ Secũdò, electio nõ poteſt eſſe rei impoſſibilis niſi pręcedente errore in intellectu, *Secundum argum.* ſed in Angelis nullus præceſsit error poſitiuus, ergo eius peccatum cum fuerit ex electione non potuit eſſe alicuius rei impoſsibilis. Maior eſt Ariſtot. 3. Ethicor. c. 3. dicentis voluntatẽ eſſe impoſsibilium, intentionem verò, & electionem non.

¶ Tertiò, Angelus non potuit appetere ſe non eſſe, ergo nec appetere æqualitatem *Tertium argum.*

Dei per æquiparantiam. Antecedens eſt manifeſtum, nam appetitus naturalis eſt ad propriam perfectionem, ſequela autem probatur, quia appetere equalitatem Dei, eſſet appetere non eſſe, nam implicat Angelum eſſe, & eſſe equalem Deo, ergo.

Sententia Doctoris. ¶ Secunda ſententia eſt doctoris, vt patet in litera, quã docet Molina. 1. p. q. 63. arti. 2. & 3. mẽbro. 3. pro cuius explicatione & queſtionis eſt primo notandũ, ꝙ præſens quæſtio non intelligitur de primo peccato Angelorum, ſed de aliquo peccato Angelorũ, peccauerunt enim multa peccata, vt infra dicemus: & inter illa quærimus in præſentiarum, an aliquod illorum fuerit appetitus equalitatis Dei per equiparãtiã.

1. Not.

2. Not. ¶ Secundò eſt notandum maximam differentiam eſſe inter Thomiſtas, & Doctorem, nam Thomiſtæ docent, non poſſe aliquod peccatum eſſe in voluntate, quin preceſſerit aliquis error in intellectu, ſiue poſitiuus, ſiue negatiuus. At verò ſecundum Doctorem, vt diximus quæſtione præcedenti ex his que docet in tertio diſtinctio. 36. ſine aliquo errore ex parte intellectus poteſt voluntas ex certa malitia eligere illud quod intellectus iudicat malum, ſub ratione cuiuſdam boni apparentis, nempe quia iudicat bonum etiam eſſe vti ſua libertate, & quando dicitur quod omnis peccans eſt ignorans, & quòd errauerunt omnes qui operantur iniquitatem, intelligendum eſt, de errore, & ignorantia facti: quare Doctor in hac quæſtione in ſolutione ad tertium docet, quod ad hoc quod appetitus appetat aliquod obiectum, ſufficit ſola apprehẽſio obiecti abſque iudicio, nam quando intellectus apprehendit aliquid vt bonum, poteſt abſque alio iudicio amari à voluntate, & per conſequens ſecluſo quocunque errore ex parte intellectus poteſt voluntas eligere obiectum malum morale vt diximus quæſtione præcedente.

Prima cõcluſio. ¶ Prima concluſio. Primum peccatum Angelorum non potuit eſſe appetitus equalitatis Dei per equiparantiam. Hæc concluſio communis, & D. Thom. & Doctori, & probatur rationibꝰ quibus queſt. precedẽte probatũ eſt, ante primũ peccatũ Angelorum neceſſariam fuiſſe inconſiderationem aliquam ex parte intellectus, & ſecundo, nam prima operatio voluntatis nõ poteſt eſſe circa impoſsibile, ergò neq; circa equalitatem Dei per equiparantiam. Probatur antecedens, nam prima operatio voluntatis deordinata debet eſſe abſoluta, ſed circa impoſsibile ſimpliciter non poteſt dari volitio efficax, & abſoluta, ergo. Probatur antecedens, volitio conditionata ſemper præſupponit volitionem abſolutam, nam ex eo quis inefficaciter vult aliquod obiectum, & conditionaliter, quia efficaciter, & abſolutè vult aliud obiectum, ergo voluntas inordinate volens ex eo conditionaliter vult aliquod obiectum, quia vult abſoluta, & efficaci volitione aliud obiectũ, inordinatè, ergo primum Angeli peccatũ non potuit eſſe actus voluntatis conditionatus, ſed equalitas Dei per equiparantiam non potuit appeti niſi voluntate quadam inefficaci, & conditionata, ergo primum peccatum Angeli non potuit eſſe appetitus equalitatis Dei per equiparantiam.

¶ Secunda concluſio. Vnum ex peccatis quæ commiſerunt Angeli in via potuit eſſe appetitus equalitatis Dei per equiparantiam. Hæc concluſio probatur à Doctore. 1. quia voluntas habet pro obiectò quodcunque bonum, ergo poteſt concupiſcere quodcunque bonum, ſed equalitas Dei per equiparantiam eſt aliquod, imò maximum bonum, ergo potuit Angelus illam concupiſcere ſibi. *Secunda conclu.*

¶ Secundò. Si equalitas Dei eſſet poſsibilis Angelo poſſet illam ſibi concupiſcere, ſed impoſsibilitas huius nõ prohibet quin poſſit Angelus illam appetere, vt docet Philoſophus. 3. Ethic. voluntas eſt impoſsibiliũ & non tantum voluntas errans. Sed voluntas cum plena apprehenſione, nẽpe quando ex certa malitia quis eligit illud, ꝙ intellectus iudicat eſſe malũ, imò & impoſsibile, nã damnati, & dæmones actu elicito volunt Deum non eſſe, quamuis eorum intellectus iudicet illud eſſe impoſsibile, quia cum peccẽt ex certa malitia non ſolũ actu conditionato, (ſcilicet ſi poſſet eſſe) volũt Deum non eſſe, imò quamuis iudicant illud eſſe impoſsibile actu efficaci ex parte volũtatis, quãuis inefficaci ex parte obiecti volunt Deum non eſſe, ergo ſimili, poſito primo peccato in Angelis, nẽpe nimia cõplacentia ſui ipſorũ, & poſito appetitu excellẽtiæ ſuper alios, & poſito peccato quo voluerũt nõ ſubdi Deo, quibus intellectus Angelicus iudicaret impoſsibile eſſe illos equari Deo, nihilominus tamen voluntas illorum potuit ex malitia) voluntate non

ſolum

ſolum conditionata ex parte voluntatis, ſed etiam abſoluta, licet conditionali, & in efficaci ex parte obiecti) velle æqualitatē Dei per æquiparantiam adeò enim creuit malitia eorum, vt quæcunque mala de illis poſsint credi.

Vltima concluſio. ¶ Vltima concluſio. Vnū ex peccatis quæ Angeli commiſerunt in via fuit appetitus æqualitatis Dei per æquiparantiam. Hæc concluſio probatur, iuxta illud Pſalm. 73. Superbia eorū qui te oderūt aſcendit ſemper. Sed vnum ex peccatis quod modo dæmones habēt in inferno eſt appetitus æqualitatis Dei per æquiparantiam, ergo. Probatur minor, nam nonnulli ex dæmonibus appetūt diuinos honores, ex quas celeſtiſsima ambitione Idolorum adoratio originē ſumpſit. Imo Matth. 4. dixit Lucifer Chriſto Domino. Hæc omnia tibi dabo ſi cadens adoraueris me. Signum igitur magnū eſt dæmones (præcipue illos qui principatum habuerunt inter alios) non ſolum appetiuiſſe æqualitatem Dei per ſimilitudinem, ſed etiam per æquiparantiam. ¶ Confirmatur, quia cum nulla repugnantia appareat, & de illis quodcunque malum poſsit affirmari poteſt etiā dici Angelos nō ſolū potuiſſe appetere æqualitatē Dei per æquiparantiā, ſed etiam tale peccatū cōmiſiſſe.

Reſp. arg. ad primū. ¶ Reſpondetur argumentis. Ad primum diſtinguendo maiorē, vel de primo peccato, vel de alio quocunque ſequuto ad primum peccatum, & quanuis in primo peccato argumentū procedat, ſecus autem in ſecūdo, & tertio, vel quarto peccato, vt dictū eſt.

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod electio non eſt impoſsibilium, quando eſt electio; ſiue voluntas efficax mediorum ad finem, nam tunc electio, vt docet Ariſt. 3. Ethic. cap. 1. & 2. eſſe nōn poteſt niſi eorum quæ ſunt, & per conſequens Angelus nullo pacto potuit peccare ex tali electione appetendo æqualitatem Dei per æquiparantiā: quandoque tamen ſumitur electio pro ex certa ſcientia, & ex plena cognitione, & ſic præſuppoſita iam malitia in voluntate Angeli potuit ex plena cognitiōe & ex certa ſcientia, & ex determinata malitia (quanuis intellectus iudicaret eſſe impoſsibile eſſe æqualem Deo per æquiparantiā) velle talem æqualitatem.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium reſpondetur diſtinguēdo maiorem vel abſolutè, vel ſub alia volitione, abſolutè non poteſt Angelus velle ſe non eſſe appetitu naturali, quanuis actu elicito poteſt velle ſe non eſſe, ſicut modo damnati actu elicito poſſunt velle, ſe nōn eſſe, quā uis appetitu naturali renuant ſuum nō eſſe: Ita Angeli mali volebant ſe eſſe æquales Deo, quanuis per neceſſariam conſequentiam ſequeretur ſe non eſſe, nihilominus tamen poteſt quis velle antecedens nolendo conſequens quod ex illo antecedenti infertur, ſicut & quilibet peccans vult delectationem, non tamen vult punitionem.

QVÆSTIO V.

¶ Vtrum Lucifer peccauerit appetendo vnionem hypoſtaticam.

De hac re eſt prima ſententia quorundam aſſerentium peccatum Luciferi fuiſſe appetitū vnionis hypoſtaticæ, quā ſententiam dicunt fuiſſe Diui Bernardi, ſermo. 1. de aduentu Domini in principio. & in ſermo. 2. in octaua Paſchæ; & ſerm. 16. in cantica. quam docent Catharinus in illud Geneſ. 3. Sed & ſerpens erat callidior cæteris animantibus, Vigerius capit. 3. inſtitutionum Theologicarum. §. ſecundo. verſic. vltimo. Dionyſius Carthuſianus in ſecundo, diſt. 5. quæſt. 1. Guillelmus de Rubione, ibidem, ibi quantum ad tertiū vbi aduertit quod appetere Deo æquari poteſt dupliciter intelligi. Secundū quod dupliciter aliquis poteſt dici Deo æqualis. Vno modo formaliter, & quidditatiuè ſeu intrinſecè, quia videlicet eſt tantæ perfectionis, quantæ Deus, & vt ſic impoſsibile eſt non Deum eſſe æqualem Deo, ſed vt ſic vna perſona diuina, eſt æqualis cuilibet alteri. Alio modo poſſet dici aliquis Deo æqualis tantum perſonaliter, & tantum denominatiuè modo, quo homo aſſumptus poſſet dici Patri, & Spiritui ſancto æqualis, quia eſt perſonaliter verbum, quod eſt vnus cū Patre, & Spiritu ſancto Deus. Primo modo appetere Deo æquari, eſſet appetere quod eſt impoſsibile, & contradictionem implicans manifeſtam. Secūdo autem modo Deo æquari hoc eſt à diuino ſuppoſito aſſumi non eſt impoſsibile, & ita ſi primo modo diabolus appetijt diuinā æqualitatē eius appetitus fuit rei impoſsibilis, nō tamen ſi ſecūdo modo. ¶ Præmittit ſecūdo quod eſto, quod appetitus poſsit eſſe im- *1. Notab.* *2. Notab.*

poſsibilium, tamen cæteris paribus efficacius appetitur, quod vt poſsibile, quã quod vt impoſsibile apprehẽditur. ¶Tertiò, præmittit quod diaboli culpa non fuit ex ignorantia. Vnde concludit, quod quia vt dictũ eſt quod impoſsibile quis ſibi eſſe apprehẽdit, non intenſe ſed remiſsè appetit, vel nullo modo appetit, ideò mirum eſt, quod diabolus diuinam æqualitatem, ſic intenſè cõcupiuerit, quam ſibi impoſsibilem eſſe ſciuit, propter quod videretur probabiliter eſſe credendum, quod diabolus non appetijt Deo hoc modo æquari, ſed vniri, ſeu perſonaliter copulari.

¶Quod ſi quis quærat quomodo diabolus agnouit hoc eſſe poſsibile (videlicet) quod Deo hypoſtaticè vniretur, cum hoc non poſsit naturaliter eſſe notum à priori, ſed tantum à poſteriori, quia videlicet ſic eſt factum, conſtat autẽ quod homo tunc non erat aſſumptus, quando diabolus peccauit. Reſpondet quod eſto quod diabolus ſeipſum formaliter aſſumptibilem nõ cognouerit certitudinaliter eſſe poſsibile, non tamen apprehendit hoc eſſe impoſsibile, cũ ſit falſum, & ipſe per ignorantiam non peccauerit, & ideo potuit hoc credere, ſeu opinari eſſe poſsibile, licet certitudinaliter nõ cognoſceret.

¶Alij autem aliter explicant quomodo diabolus cognouerit vnionem hypoſtaticam, dicentes, gratiam donatam Angelis fuiſſe donatam à principio ex meritis Chriſti, cuius incarnationis myſterium fuit illis reuelatum, & futurum eſſe principem, caputque omnis creaturæ, iuſtitiæ authorẽ, & mediatorem vnicum inter Deũ Angelos, ac homines fuiſſe, Angelis impoſitum præceptum, vt qui vellent ſalui eſſe, in ipſo ſuam ſpem collocarent, atque Dei naturalem filium adorando recognoſcerent, & illi ſe ſubijcerẽt. Poſtquam autem Lucifer talem per reuelationem cognitionem habuit, nimis complacens in propria ſuæ naturæ excellentia, multo melius iudicauit talem hypoſtaticam vnionem ſuæ naturæ conuenire, quam naturæ humanæ, in quo maxima eius ſuperbia oſtenditur, quia iudicauit maiorem conuenientiam eſſe inter ſuam naturam, & verbum diuinum, quam inter naturam humanam, quam Deus volebat in vnitatem ſuppoſiti aſſumere, & poſita tali ſuperbia ſtatim orta eſt inuidia illius excellẽtiæ, quam Deus naturæ humanæ volebat conferre, & tunc incitauit reliquos Angelos, vt Chriſtum Dominum non adorarẽt, & in hoc facta eſt contentio magna in cælo. Ex his igitur omnibus ſatis patet, quomodo peccatum Angelorum primo fuerit ſuperbia quatenus indignũ iudicarũt Chriſtum adorare, & ſeipſos illi ſubijcerẽ. Probant autem prædictam ſententiam primo ex illo ad Titum 1. vbi D. Paul. ſic ait, Paulus ſeruus Dei Apoſtolus autem Ieſu Chriſti ſecundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ ſecundum pietatem eſt in ſpem vitæ æternæ, quam promiſit (qui non mentitur Deus) ante tempora ſecularia. Ex quibus verbis facilè cõſtat promiſſam fuiſſe ſpem vitæ æternæ ſecundum fidem electorũ ante tempora ſecularia, ſed talis promiſsio nõ fuit alijs facta quam Angelis, ergo Angelis fuit facta promiſsio vitæ æternæ ex meritis Ieſu Chriſti. *Primum argum.*

¶Secundò probatur, ex illo ad Hebræos 1. vbi ſic dicitur, loquens de Chriſto Domino, & cum iterum introducit primogenitũ in orbem terræ dicit, & adorent eum omnes Angeli Dei, ſi igitur quando Chriſtus Dñs aſſumpſit humanitatẽ iterum dictum eſt angelis adorent eum, &c. Ergo antequã realiter aſſumeret naturam humanã in vnitatem ſuppoſiti, præceptum impoſitũ fuit Angelis de adoratione Chriſti, ſed non poteſt intelligi quando fuerit tale præceptũ impoſitum Angelis, niſi ſtatim cum fuerũt conditi, ergo ſtatim ac fuerunt conditi fuit illis præceptum impoſitum de adorando Chriſto Domino. Probatur ſequela, quia nullum aliud præceptum cõuenientius apparet, aut in quo melius probari poſsit humilitas & obedientia Angelorũ, aut in quo ipſi recognoſcere poſſent, & venerari excellentiam Dei, quam illud de veneranda Chriſti humanitate, & de adorando Deo homine. *Secundum argum.*

¶Tertiò probatur, ex illo 1. ad Corinth. 2. vbi Diuus Paul. ſic ait, Sapiẽtiam autem loquimur inter perfectos ſapientiã vero non huius ſeculi, qui deſtruuntur, ſed loquimur de ſapientia in myſterio quæ abſcõdita eſt quã prædeſtinauit Deus ante ſecula in gloriam noſtram, ſed ſic eſt quod prædeſtinatio iſta ante ſecula fuit, vt quotquot recepturi eſſent beatitudinem reciperent illam ex meritis Chriſti, ergo & Angelis reuelatum fuit recepturos eſſe beatitudinem ex meritis Chriſti, & per conſequens vnio hypoſta- *Tertium argum.*

poſta-

poſtatica fuit illis reuelata. ¶Quartò, ex il lo Ioan. 8. Vos ex patre diabolo eſtis, & de ſideria patris veſtri vultis perficere, ille ho micida erat ab initio, & in veritate non ſte tit, ſed Phariſæi cū quibus Chriſtus loquebatur volebant Chriſtū interficere, & per hoc dicūtur à Chriſto filij diaboli, ergo dia bolus qui ab initio fuit homicida, ab initio voluit interficere Chriſtū, ſed non potuit velle illū interficere, niſi illius habuerit ali quam cognitionē nullā autē cognitionem potuit de Chriſto Dño habere, niſi per reuelationē, ergo Lucifer ab initio habuit reuelationē incarnationis Chriſti Dñi, ergo.

Quartum argum.

¶Quintò, Lucifer vt conſtat, ex illo Iſaiæ 14. ex eo peccauit, quia dixit, in cælum cō ſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſed hoc nihil aliud fuit, quam ſedere ad dexteram Dei, habēdo locum ſuper om nem creaturam, ergo ex eo peccauit, quia appetiuit locum debitum illi, qui haberet eſſe diuinum cum eſſe creato, ſed talia eſſe tam diſtincta nō poſſunt coniungi, niſi per vnionem hypoſtaticam, ergo appetendo ſedem Deo homini debitā, appetiuit vnio nem hypoſtaticam, & quia illi nō dabatur, ex eo ſecundo peccauit, quia appetiuit locum debitum habenti naturam humanā vnitam ſibi hypoſtaticè. ¶Confirmatur fundamento Guillelmi de Rubione, nam Lucifer peccauit ex eo quod appetiuit diuinitatem aliquo modo, ſed non eſt alius modus congruentior, quo Angelus poterat appetere talem diuinitatem, quam appetendo vnionem hypoſtaticam, ergo.

Quintum argum.

Confirm.

¶Sextò probatur, ex illo Ioan. 17. vbi Chriſtus Dominus orans Patrem, dicit, Clarifica me Pater claritate, quam habui prius quam mundus fieret. Et Ioan. 12. dicitur, Clarificaui & iterum clarificabo: ſed claritas illa quam Chriſtus Dominus habuit antequam mundus fieret, non fuit alia, quam illa quā habuit ex mentibus angelicis, nem pe quam per reuelationem cognouerūt habituram in tempore, ergo Angeli habuerūt cognitionem ſupernaturalem, de vnione hypoſtatica in tempore fienda.

Sextum argum.

¶Secunda ſententia communis eſt. Pro cuius explicatione & quæſtionis, Notandum eſt primo, quod in hac quæſtione aliud eſt quærere de facto, aliud de poſsibili (id eſt) aliud eſt quærere vtrum fuerit poſsibile factam fuiſſe reuelationem Lucifero & omnibus Angelis de incarnatione Chriſti, impo ſitumque fuiſſe illis præceptum de illo adorando, & aliud eſt quærere vtrum ita fuerit factum: nam de primo nulli dubium eſt, ſicuti etiam nulli dubium eſt, poſsibile eſſe velle Deum aſſumere naturam humanam in vnitatem ſu ppoſiti, nullo exiſtente peccato, an vero ita factum fuerit de facto, hoc controuertitur inter Doctores. Ita in præſentiarum, quāuis nulli dubium eſſe poſsit, poſſe Deum velle aſſumere naturam humanam in vnitatem ſuppoſiti nullo exiſtente peccato, & poſſe Deum talem vnionem Angelis reuelare, imponereque illis præce ptum, vt omnē ſuam ſpem in Chriſto Domino collocarent, nihilominus tamen, an ita de facto factum fuerit, hoc inter Doctores controuertitur.

Secunda ſententia.

1. Notab.

¶Secundò eſt notandum, quod quāuis præ dicta ſententia locum aliquem habere poſſit in ſententia Doctoris aſſerentis, ꝙ etſi adhuc nullum eſſet peccatum, verbum diui num aſſumeret naturam humanam, in ſententia tamen Diui Thom. nullo modo poteſt ſuſtineri, & ratio huius eſt, nam peccatum Angelorum fuit ante peccatū Adami. Si igitur verbum diuinum non erat aſſumpturum carnem humanam in vnitatem ſup poſiti, niſi occaſione peccati Adami, non igitur facta fuit reuelatio talis vnionis Angelis antequam peccarent, quia antequam peccarent, non erat peccatum Adami, ergo nec intelligendum eſt decretum voluntatis diuinæ de aſſumptione humanitatis in vnitatem ſuppoſiti, ante peccatum Angelorum, & per conſequens, nec intelligenda eſt reuelatio facta Angelis de incarnatione Chriſti, & ita neque poteſt intelligi præcep tū aliquod ſupernaturale impoſitū fuiſſe Angelis de adorando Chriſto Domino.

2. Notab.

¶Tertiò eſt notandum, quod vt docet Diuus Paul. vbi non eſt lex, nec præuaricatio, ſi nulla eſſet lex præceptiua, & nullū eſſet à Deo impoſitum præceptū, nullum eſſet peccatum, quare cùm in Angelis neceſſario ponamus peccatum, neceſſario etiā po nendum eſt aliquod præceptum.

3. Notab.

¶Vltimò eſt notandum, quod in hac quæſtione nihil habetur definitum ex Sacra ſcriptura, neque ex concilijs, ſed quæ in illa dicuntur, tantum habent probabilitatē deductam ex aliquibus coniecturis, & pro babilibus rationibus.

4. Notab.

¶Prima concluſio. Poſsibile fuit Angelis viatoribus fuiſſe impoſitum præceptū ſup poſita

Prima cōcluſio.

poſita reuelatione de adorãdo Chriſto Domino. Hæc cõcluſio probatur, nam probabiliſsima eſt ſententia Doctoris, qua docet Verbum diuinum aſſumpturum naturã humanam nullo extante peccato, & quod adhuc ſi Adamus nõ peccaret verbum diuinũ aſſumeret naturam humanam, ergo cum antequam intelligamus Deum decernentẽ creare Angelos, & homines intelligamus Deũ decreuiſſe aſſumere naturam humanam in vnitatem ſuppoſiti, & intelligamus Chriſtum Dominum caput Angelorũ, & hominum. Poſsibile igitur fuit præceptũ impoſitum angelis, præſuppoſita reuelatione talis myſterij fuiſſe, de adorando Chriſto Domino. Imo videtur congruentiſsimũ, quod præceptum impoſitum Angelis ſtante ſententia Doctoris fuiſſet de diligẽdo, & adorando Deo & de adorãdo, & diligẽdo Chriſto Domino. Patet ex eo, quia ſicut Deus eſt finis omnium creaturarũ, ita poſt Deũ, Chriſtus eſt finis omnium creaturarũ, nam in illo condita ſunt vniuerſa in cælis & in terra viſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſtãt, & ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, vt Diuus Paulus docet.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. In ſententia D. Tho. nõ poteſt ſuſtineri peccatum Angelorum fuiſſe ex appetitu inordinato vnionis hypoſtaticæ. Hæc concluſio patet, nam ſecundum D. Tho. ſi Adam non peccaret verbũ diuinum non aſſumeret naturam humanã, ergo ad peccatum Angelorum anteceſsit peccatum Adami, ergo non poteſt intelligi peccatum Angelorum fuiſſe ex inordinato appetitu vnionis hypoſtaticæ.

Tertia cõcluſio, ¶ Tertia cõcluſio. In nulla ſententia primũ peccatum Angelorum potuit eſſe inordinatus appetitus vnionis hypoſtaticæ. Hæc cõ-*Prima ratio.* cluſio cõformis eſt doctrinæ Doctoris, nã primus actus inordinatus non potuit eſſe amor cõcupiſcentiæ, ſed debuit eſſe inordinatus amor amicitiæ. Vnde vt ſupra diximus quæſt. præcedenti amor inordinatus amicitiæ, & cõcupiſcentiæ, vt docent etiã nõnulli ex expoſitoribus D. Th. 1. p. q. 63. art. 2. q. 2. in ſolut. ad 7. ex Cajet. dupliciter euenire poteſt, vno modo ſeparatè (vt verbis illorũ vtar) quãdo videlicet ex ordinato amore ſui erũpit in prauã concupiſcẽtiã alterius rei, & tunc eſſent duo peccata. Alio modo ſimul, tanquã ratio alterius concupiti, ita quod nõ eſt ibi alia deordinatio, quã effectus ſequuti, & tunc vnũ eſt numero peccatũ amoris amicitiæ, & cõcupiſcentiæ, vt cum quis tollit alienum, vt ſuæ vitæ conſulat, proprius amor, & alieni concupiſcentia vnũ numero peccatũ ſunt. Ex quibus ſic, Primum peccatũ Angelorũ fuit cõplacentia in propria perfectione naturali, vt prædicti expoſitores fatẽtur, vbi ſupra artic. 3. quæſt. 2. concl. 3. ex illo Ezech. 28. Eleuatũ eſt cor tuum in decore tuo, & concluſ. 4. docent eũ hac ſui nimia cõplacentia habuit Angelus appetitum inordinatũ propriæ excellentiæ. Cũ igitur talis inordinatio ſit diſtincta à priori deordinatione, amor amicitiæ, & amor cõcupiſcentiæ in angelis duo erunt peccata, patet ex dictis illorũ, nã Angelus ex ordinato amore ſui erupit in prauam concupiſcẽtiam alterius rei, & tunc ſunt duo peccata, & per conſequẽs primum peccatũ Angelorũ nõ fuit, nec potuit eſſe inordinatus appetitus cõcupiſcẽs vnionẽ hypoſtaticã. Patet ſequela, quia illum inordinatũ appetitũ anteceſsit nimia cõplacentia quam habuit Angelus in propria excellentia, & propria ſuæ naturæ perfectione. ¶ Secundò probatur cõcluſio eiſ-*Secunda ratio.* dem rationibus quibus probatum fuit quæſtione præcedenti, primum peccatum Angelorum requirere aliquam inconſiderationem, & quod peccatũ ex certa malitia præſupponit in voluntate aliud peccatum, vel habitum peccaminoſum. Cum igitur Angeli, ante primũ peccatum non habuerint peccatum, vel habitum peccaminoſum, nõ videtur quomodo Angeli poſſent peccare ſine aliqua inconſideratione ex parte intellectus, præcipuè circa obiectum ſupernaturale, à Deo propoſitũ vt bonum. Nam verbi gratia, ſit impoſitum præceptum Angelis de adorando Chriſto Domino. Proponitur ab intellectu tale præceptum bonũ eſt adorare Chriſtum Dominum voluntati, vel intellectus tunc iudicat conuenientius eſſe non adorare Chriſtum Dominum vel iudicat malum eſſe non adorare Chriſtum Dominum, ſi iudicat conuenientius eſſe non adorare, habet igitur errorem poſitiuum, ſi autem dicas intellectus iudicat malum eſſe non adorare, nihilominus tamen, voluntas pro ſua libertate vult non adorare. Contra voluntas præcipuè recta, & habitu charitatis ornata (vt fuit Ange-

lorum)

lorum) potius tendet in bonum oſtenſum ab intellectu, quam in malum. Et præterea. Nam talis voluntas, vel proſequitur nõ adorare Chriſtum Dominum in ratiõe vtilis, honeſti vel delectabilis, ſed neutram rationem harum poteſt voluntas Angelorum habere reſpectu non adorationis Chriſti Domini, vt de ſe patet, ergo primũ peccatum Angelorum non potuit eſſe nolle adorare Chriſtum Dominum.

Vltima concluſio.

¶ Vltima cõcluſio. Secundum vel tertium peccatum Angelorum, vel aliquod ex his quę commiſerunt in via potuit eſſe nolitio adorandi Chriſtum Dominum, & inuidia illius excellentiæ, quam natura humana habitura erat, & ſuperbia ex parte rei appetitæ, qua Angelus voluit locum Chriſti tenere, & æqualem cum illo excellentiam in cælo habere. Hæc concluſio quo ad omnes ſuas partes probatur, nam in primis nihil determinat de facto, ſed tantũ quid fuerit poſsibile oſtendit, & ſecundo quia authoritates pro prima ſententia adductæ quamuis illam non manifeſtè oſtendant, ſatis tamen probabiliter illam indicant, & tertio quia (vt dixi concluſione prima) cõgruentiſsimũ videtur (ſtante opinione Doctoris) quod præceptum ſupernaturale Angelis impoſitum fuerit de diligendo Deo ſuper omnia, & de Chriſto Domino adorãdo, ergo aliquod ex peccatis dęmonum potuit eſſe contra præceptum impoſitũ adorandi, & venerandi Chriſtum Dominum. ¶Præterea, quia certiſsimum eſt, in Angelis malis fuiſſe inuidiam, ſed obiectum inuidiæ potuit eſſe illa excellentia, quam in natura humana aſſumpta in vnitatem ſuppoſiti à verbo cognoſcebant, & quod erat Chriſtus Dominus caput Angelorum, & hominum, ergo. ¶ Confirmatur etiam ex eo, quia (vt diximus in præcedentibus) peccatum malorum Angelorum habuit initiũ in nimia complacentia ſui ipſorum. Et ſecundo appetierũt excellẽtiam ſuper alios, ergo ſi per reuelationẽ cognouerũt Chriſtum Dominum alios antecellere, eſſeque caput viſibilium & inuiſibilium, & quod in illo erant poſiti omnes theſauri ſcientiæ & ſapientiæ Dei, & quod ad nomen illius omnes creaturæ debebant genu flecti, & tanquam primo omnes creaturæ ſubdebantur, quare non poteſt credi de ſuperbia Luciferi, cuius cor eleuatũ fuit in decore ſuo, quod appeteret excellentiam vnionis hypoſtaticæ, nam inuideret in Chriſto Domino illam quam ſibi habendã optabat: quia tamen in hac quæſtione nihil de facto determinandum cenſeo quantum ad primam ſententiam, ideo ex ſentẽtia aliorum ad argumenta deſumpta ex pluribus authoritatibus Sacræ ſcripturæ reſpondeo, vt & ipſi reſpondent.

Reſp. arg. ad primũ.

¶ Ad primum deſumptum, ex illo D. Pauli ad Titum. 1. Reſpõdeo D. Paulum per tempora ſecularia intellexiſſe tempora pluriũ ſeculorum, ſeculum vero eſſe periodũ durationis cuiuſque rei. Vnde ſenſus illorum verborum eſt, quam promiſerat (Patribus videlicet Teſtamenti veteris, ac legis naturæ) ante multa ſecula, ſeu ante periodos durationis, ac vitæ multorum hominum, vel quam promiſerat (id eſt) in ſemetipſo dare ſtatuerat, ac prædeſtinauerat, ante tempora ſecularia (id eſt) ex æternitate. Eodem modo exponi etiam poteſt, gratiam manifeſtatam per illuminationem ſaluatoris datam eſſe nobis ante tempora ſecularia, per nudam promiſsionem factam tunc Patribus iuxta illud *Zachariæ*, Lucæ. 1. ius iurãdum ꝙ iurauit ad Abraham patrem noſtrũ daturum ſe nobis. At vero datã ita eſſe nobis, tamen abſque traditione vſque ad Chriſti aduentum, promiſsio nanq; , præſertim ea quæ firma eſt & certa datio, atque donatio dicitur etiam ante traditionem ſumpto tamen latius vocabulo. ¶Exponi etiam poteſt datam fuiſſe nobis (id eſt) conſtitutam dari ante tempora ſecularia (ideſt) ex æternitate. ¶Ad ſecundum reſpondent, ꝙ ſenſus legitimus illius loci eſt vnus è tribus.

Ad ſecundum.

Primus eſt, cum vnigenitus Dei filius quatenus Deus ſemper fuerit in mundo iuxta illud Ioan. 1. In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, cæpit iterum quatenus homo eſſe nouo quodam modo in mũdo per myſteriũ incarnationis: iuxta id quod ſubiungit Ioan. in propria venit, & ſui eũ non receperunt. Atque hoc eſt quod dicit Paulus, cum Pater æternus iterum introducit primogenitum in orbem terræ (id eſt) per myſteriũ incarnationis introducit primogenitum vt ſit iterum nouo quodam modo quatenus eſt homo in orbem terræ dicit ad Angelos, vt eum (quatenus homo eſt) adorent, eo quòd ſimul ſit verus Deus, ita Diuus Chryſoſtõ. Ambroſius, & multi alij exponunt Diuum Paulum. ¶ Secundus ſenſus illorum verborum eſt, cum iterum introdu-

trodacit primogenitū in orbem terræ per
virginis partum, præcepit Angelis, vt ado-
rent eū: facta quippe eſt in natiuitate Chri
ſti multitudo cæleſtis exercitus laudantiū
Deum vt habetur Lucæ 2. ¶ Tertius ſen-
ſus ſit, cum iterum introducit primogenitū
non iam paſsibilem, vt in die incarnationis
ſed glorioſum per reſurrectionem, qua na-
tura humana Chriſti iterū incepit eſſe, di-
cit & adorent eum omnes Angeli eius, quē
ſenſum aſsignat D. Chryſoſt. & etiam Di-
uus Ambroſius.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium, ex illa 1. ad Corinth. 2. re-
ſponſum eſt in ſolutione ad primum, quòd
prædeſtinatio, qua Deus prædeſtinauit an
te ſecula ſapientiam quæ in myſterio abſcō
dita eſt non aliud probat quam myſteriū
incarnationis eſſe ab æterno prædeſtinatū
in remediū peccati. Vnde cum Angeli bo-
ni non habuerint peccata myſterium incar
nationis non fuit prædeſtinatum in reme-
dium peccatorum Angelorum. Et quanuis
Chriſtus Dominus nō eſſet futurus homo
ſi Adam nō peccaret, & per conſequens An
geli non habuerint Chriſtum Dominum
in principio ſuæ creationis caput ipſorū:
nihilominus tamen meritum Chriſti Do-
mini adeo excellens fuit, vt per illud non
tantum meruerit eſſe caput hominum, ſed
etiam ſufficiens fuit ad merendum eſſe ca-
put Angelorum. Vnde quanuis Angeli nō
receperint beatitudinem ex meritis Chri-
ſti, meritum tamen Chriſti adeo excellens
fuit, vt beatitudinem quam Angeli habe-
bant alio titulo poterat Chriſtus Domi-
nus ſibi mereri. Sicut verbi gratia, ſi Chri-
ſtus Dominus applicaret ſua merita ꝑ bea-
titudine Angelorum comparāda, vel vt an-
geli haberent beatitudinē, quam habebant
excellentiori modo, nempe facti membra
Chriſti.

Ad quartum. ¶ Ad quartum reſpōderur ſenſum
illorum verborum, hunc eſſe, ille homicida
erat ab initio mundi generis humani, quan
do inuidia, ſuaſioneque illius, mors introi-
uit in orbem terrarum, genuſque humanū
morti obnoxium reliquit. At quoniā tunc
peccatum Adami id tantum obtinere po-
tuit vt iuxta curſum naturæ, varioſque re-
rum euentus ſinguli homines morerentur:
cum tamen longe plus optaſſet, citiuſq; ſin
gulos homines (ſi id obtinere poſsit) perde
re voluiſſet de Phariſæis mortē Chriſti ma
chinantibus dicebat idem Chriſtus, illos
deſideria diaboli, quę ab initio habuit velle
perficere, idemque, de quocunque alio, qui
ſimili modo mortem alicui alteri machina
retur poſſet merito dici.

Ad quintum. ¶ Ad quintum reſpōdetur, quòd locus ille
Iſaiæ tantum indicat, peccatum Luciferi
fuiſſe deliberatam ſuperbiam, qua de ſua
pulchritudine, vi ac perfectione intume-
ſcens propria authoritate dominatum, &
tyrannicum, principatū ſuper omnes alias
creaturas appetiuit contra ordinationem
Dei, quæ forte præcepto aliquo poſitiuo
innotuerat. Vnde eatenus appetiuit ſimi-
lis eſſe altiſsimo, quod quēadmodū Deus
eſt omnium Dominus, ita ipſe voluit om-
nibus dominari, & præ eſſe, & ab omnibus
creaturis mente præditis coli, ac venerari.

Impugnatio præcedentis ſolutionis. ¶ Sed iſta ſolutio quanuis locum poſsit ha-
bere in peccato Luciferi, non tamen poteſt
habere locum in peccatis reliquorum An-
gelorum: nam non eſt veriſimile, quod om
nes Angeli apoſtatæ voluerant habere hūc
principatum, imo neque poſſum credere,
omnes Angelos apoſtatae ex eo peccare,
quia appetierunt Luciferum eſſe ſupremū,
cōtra ordinationem diuinam, & quod ipſe
exaltaret ſolium ſuum &c. Quare cum om
nibus Angelis apoſtatis commune ſit pec-
caſſe peccato ſuperbiæ & propriæ elatio-
nis, nihil improbabile dicit, qui (vt dictum
eſt ſupra) aſſerit, illos peccaſſe, quia nimiū
ſibi complacentes appetierunt non obedi-
re Chriſto Domino, nec illum adorare. Vel
quod peccauerunt contra aliquod præce-
ptū ſupernaturale illis impoſitū, & poſtea
voluntate (iam per illud peccatum depra-
uata) in alia peccata potuerunt exire, iuxta
ea quæ ſupra diximus.

TEXTVS.

Dico ergo quod boni, & mali fue-
runt adinuicem diſcreti in via, ali-
ter non fuiſſent diſcreti finali diſcretione
in termino, in via, ergo fuerunt neceſſa-
rio moræ duæ. ¶ Prima, in qua fuerunt
vniformes in gratia ſi volumus dicere,
quod mali habuerunt gratiam, vel vni-
formes ſaltem in natura. ¶ Secunda mo-
ra, in qua adhuc in via exiſtentes fuerunt
difformes, ita ſcilicet, quod iſti vltimatē
meruerunt, & iſti vltimate demeruerūt.
¶ Tertia mora, fuit diſtinctio finalis vnius
ab alio neceſſario. ¶ Probabile eſt etiam,
quod

quod in ſecunda mora (in qua fuerunt diſformes in via) fuerunt multæ morulæ, quia mali peccauerunt multis ſpeciebus peccati, ſcilicet, ſuperbia, odio, & inuidia, & iſti actus ordinati, & non in eodem inſtanti fuerunt eliciti, diſtin. 5. quæſtione ſecunda litera. N.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor duas aſsignat cõcluſiones quarum prima eſt, quod Angeli tam boni quã mali habuerunt in via tres moras, quarũ prima fuit in qua omnes fuerunt æquales præcipuè ſi in gratia creati fuerunt, nam in prima omnes fuerunt creati in gratia, & quia illam receperunt mediante propria diſpoſitione liberi arbitrij ex auxilio ſupernaturali elicita (iuxta ea quæ diximus ſupra in propria diſputatione) omnes in primo inſtanti meruerunt, non gratiam primam, ſed gloriam. In ſecundo inſtanti, boni ſuum meritum continuauerunt pluribus actibus meritorijs ſpecie diſtinctis, & numero, nam non ſolum dilexerunt Deum finem ſupernaturalem, ſed cum præliũ factũ fuiſſet in cælo Michael, & angeli eius præliabantur cum dracone, &c. vt dicitur Apoc. 12. ſimul cum dilectio ne illa Dei fuerunt quam plurimi actus ex parte bonorum Angelorum, quibus malis Angelis reſtiterunt, & etiam in malis angelis fuerunt & quam plurimi actus, quibus bonis Angelis impugnabant, & mutuo inter ſe conueniebant. In tertia autem mora boni præmiati ſunt, mali autem ſunt ſupplicio affecti. ¶ Secunda autem concluſio Doctoris eſt quod talis ſecunda mora non fuit indiuiſibilis, vel inſtantanea, nam mali peccauerunt multis ſpeciebus peccati, ſcilicet ſuperbia odio, & inuidia. Quia tamẽ in hac ſecunda concluſione non omnibus eſt vna ſententia, ſit quæſt. 6.

QVÆSTIO VI.

¶ Vtrum ſecunda illa mora, in qua mali Angeli peccauerunt fuerit indiuiſibilis, & inſtantanea.

Prima ſententia. DE hac re eſt prima ſententia Diui Tho. quã etiam docent eius expoſitores. 1. par. quæſt. 63. artic. 6. quæſt. 2. cõcluſione. 1. qui aſſerũt, illam ſecundam moram (in qua Angeli peccauerũt) fuiſſe in ſe indiuiſibilẽ, in qua quidem & fuerunt perfectè viatores, & habuerunt perfectam deliberationẽ, & ſimul habuerunt plures actus, non tamẽ ſucceſsiuè ſe habentes, ſed coexiſtentes ſimul, & ob id nõ ſunt plura inſtãtia ſed vnũ.

¶ Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia eadem eſt ratio de bonis, & de malis Angelis, ſed mora illa ſecunda reſpectu bonorũ Angelorum fuit indiuiſibilis, & inſtantanea, ergo reſpectu malorum. Vnde Diuus Damaſcenus lib. 2. fidei orthodoxæ cap. 3. quod homini eſt mors, Angelo eſt caſus, qa ſicut via hominis finitur morte, nec poſt illam eſt amplius meritũ, vel demeritũ. Iuxta illud Ioan. 9. Veniet nox (ſcilicet mors) quando nemo poteſt operari (ſcilicet meritorie) vt ibi interpretatur D. Aug. Chryſoſtomus, & Theophilactus, ita enim Angelus poſt caſum fit extra viam. *Primum argum.*

¶ Secunda ſententia eſt Doctoris, vt patet in litera & præcipuè hac diſtinct. quæſt. 1. ante literam. I. ibi, ſed qualis erat ſecunda mora in ſe, &c. & pro explicatione huius quæſtionis eſt primo notandum, communem eſſe omniũ ſententiã, viam bonorũ & malorũ angelorũ à puncto in quo eſſe cœperunt vſque ad inſtans in quo primo boni præmium conſequuti ſunt, & mali puniri cœperunt fuiſſe omnibus æqualem, atque adeo correſpondenter tempori noſtro in vno, & eodem inſtanti per primum ſui eſſe cæpiſſe beatitudinem bonorum, & ſupplicium malorum quo fit, vt tertia mora (tam bonorum quam malorum) ab illo inſtanti cæperit, & in æternum duret, ac proinde duratio (tam beatitudinis bonorum, quam ſupplicij malorum) eſt illis omnino æqualis, tota enim difficultas in hoc conſiſtit, vtrum ſecunda mora (in qua boni ſuum meritum perfecerunt, & mali ſuum demeritũ conſummarunt) fuerit indiuiſibilis, & inſtantanea. Id eſt vnica ſolum operatio, an vero plures operationes. *Secunda ſententia.* *1. Notab.*

¶ Secundo eſt notandum (vt aduertit Molina quæſt. 63. artic. 6. concl. 3.) quod mora in qua omnes Angeli fuerunt in gratia non correſpondet ſoli momento temporis noſtri, ſed ipſi tempori, nec vero neceſſe eſt, vt vnuſquiſque Angelus vnam tantum operationem meritoriam in ea elicuerit. Neque etiã opus eſt, vt oẽs Angeli qui peccauerint in eodem inſtanti per correſpon- *2. Notab.*

den-

dentiam ad tempus noſtrum peccauerint, ac proinde neceſſe nõ eſt, vt duratio in qua Angeli mali fuerunt in gratia antequã peccarent fuerit æqualis omnibus angelis. Probatur autem primum, quoniam actus (quo vnuſquiſque Angelus primo peccauit) incæpit per primum ſui eſſe. Illud non fuit inſtans in quo Angeli fuerunt in gratia, cũ gratia, & peccatum repugnent, ergo fuit aliud, cum ergo inter quæuis duo inſtantiã noſtri temporis mediet tempus, ſit, vt mora (in qua Angeli fuerunt in gratia) non fuerit inſtantanea. Quod autem Angeli in prima mora multas potuerunt elicere operationes meritorias, patet ex illo Ezech. 28. vbi dicitur, In medio lapidum ignitorum ambulaſti (ideſt Angelorum charitate ardentium) perfectus in vijs tuis, à die conditionis tuæ donec inuenta eſt iniquitas in te. Ambulare autem plus quam vnum inſtans, & plus quam vnum greſſum operationis innuit. Item eſſe perfectum in vijs in plurali à die conſtitutionis ipſius vſque ad inſtans in quo inuẽta eſt iniquitas in eo apertè indicat, plures operationes bonas, & meritorias, quam vnam. Ex qua doctrina facile colligitur quod ſi prima mora Angelorum non fuit indiuiſibilis, & inſtantanea multo magis ſecunda mora in qua neceſſario ponẽda ſunt plurima Angelorum peccata ſpecie, & numero diſtincta.

3. *Notab.* ¶ Tertiò eſt notandum, quod quamuis plures deordinationes ſpecie diſtinctæ poſſint in vnico actu reperiri; ſicuti in eo, qui furatur propter mæchiam, & tales deordinationes non conſtituant diuerſa peccata numero, nihilominus tamen (vt ſupra diximus) in peccato Angelorum inordinatus amor ſui ipſius non fuit ſimul coniunctus cum amore inordinato propriæ excellentiæ ſuper alios, quantum ad primam operationem, quamuis ſecunda mala operatio Angelorum potuerit ſimul coniunctum habere vtriuſque amorem, tanquam ratio alterius concupiti: & tunc vnum eſt numero peccatum amor amicitiæ, & amor concupiſcentiæ. Cum tamen vltra amorem cõcupiſcentiæ propriæ excellentiæ fuerint in malis angelis (præcipuè in Lucifero, qui nõ tantum exemplo, ſed etiam ſuggeſtione alios peccare fecit) neceſſario ponenda quã plurima alia peccata.

4. *Notab.* ¶ Quartò eſt notandum, quod ſicut Lucifer, fuit ſupremus inter peccantes; ita fuit primus inter Angelos peccatores (quamuis prædicti expoſitores Diui Thomæ credibilius dicant eſſe, omnes Angelos malos ſimul deliquiſſe ex Diuo Damaſceno dicente, ſimul omnes Angelos cum Lucifero deliquiſſe, eos videlicet qui illũ ſequuti ſunt, præſertim, quia omnes puniti ſunt ſimul, & quia ſupremus Angelus non indiguit tẽpore, neque ſucceſſione ad proponendum alijs Angelis quod ipſe conceperat, ſed ſimul id facere potuit, vt Sol qui ſimul illuminauit atque fuit lucidus: reliqui etiam Angeli non indiguerunt ſucceſſione ad cõſentiendum ſupremo Angelo, quia omnes habent ſupremam promptitudinem in cognitione, & electiõe ſupremo Angelo perſuadente, neque habent aliquod impedimẽtum, & ob id, ſimul in eodem inſtanti potuerunt omnes delinquere, & boni reſiſtere, licet fuerit ſpirituale prælium inter illos) ſed quam veritatem habeat iſta doctrina ex eo patere poteſt, nam Angelus primus peccans, quamuis ſimul poſsit operationem elicere peccaminoſam, & alijs Angelis illa perſuadere, vt ſibi conſenſum præbeant, ſicut primum peccatum Angeli (vt dictum eſt ſupra etiam ex ſententia illorũ) neceſſario requirat inconſiderationem ex parte intellectus, & talis incõſideratio præſupponat nimiam complacentiam in volũtate reſpectu propriæ excellentiæ, & perfectionis, non videtur dicendum, quod ſimultate indiuiſibili Lucifer, ſiue ſupremus Angelus haberet nimiam complacentiã in propria perfectione, & ob id appeteret excellentię ſuper alios, tranſgredereturq; pręceptum aliquod ſupernaturale Angelis impoſitum, ſimulque perſuaderet alijs Angelis ad ſimilem tranſgreſsionem, & quod alij Angeli in eodem indiuiſibili inſtanti apprehenderent perſuaſionem illam, & nimium ſibi complacentes, de præcepto impoſito non curantes, ſtatim Lucifero obedirent. Si enim inconſideratio præceſsit primo peccato, & poſtea ſequutus fuit error poſitiuus, quomodo potuerunt tot operationes in inſtanti indiuiſibili conſummari.

¶ Prima concluſio. Tam bonis quam malis Angelis ad minus conſtituendæ ſunt tres moræ. Hæc concluſio ſupra probata manet contra Caietanum quando egimus de creatiõe Angeli in eſſe ſupernaturali, & gratię. *Prima cõcluſio.*

¶ Secunda concluſio. Secunda mora in qua Angeli peccauerunt non potuit eſſe indiuiſibi- *Secunda concluſio.*

uiſibilis, & inſtãtanea, ſed fuit diuiſibilis, & per tẽpus durans. Hæc cõcluſio eſt Doctoris, quã probat primo, nã mali Angeli peccauerunt pluribus peccatis diuerſę ſpeciei, & nõ habuerunt ſimul omnes actus illos; igitur habuerũt vnũ poſt aliũ. Probatur antecedens, nã mali angeli peccauerunt, & peccato præſumptionis, & peccato ſuperbiæ, & peccato odij, & peccato inuidię, quę omnia peccata nõ ſimul ſed ſucceſsione quadã cõmiſſa ſunt, nã primo nõ peccauerũt peccato odij, & inuidiæ, neq; primo appetierunt excellentiã ſuper alios. Sed primo fuerunt nimiũ cõplacẽtes in ſe ipſis, & exinde ſuperiores, & perfectiores in naturalibus appetierunt excellentiã ſuper alios inferiores, ergo. ¶ Secũdo, Apoc. 12. præliũ fiebat magnũ in cælo, & dicitur ibi, ꝙ Michael fecit victoriã, quæ victoria cedebat in laudẽ bonorũ: hoc autẽ nõ potuit eſſe niſi qa peccatũ malorũ angelorũ fuit incẽtiuũ tentationis in bonis, qa tentationẽ iſtã vicerũt, ergo cũ Angelus bonus in ſecũda mora fuerit tentatus à malis, & talis tẽtatio prius fuerit elicita à malo angelo antequã ꝑ ipſum eſſet tẽtatio boni neceſſario igitur dicẽdũ eſt, ꝙ illa ſecunda mora fuit diuiſibilis in plures morulas, & nõ indiuiſibilis, & inſtantanea.

Solutio. ¶ Quod ſi rñdeas, ꝙ cũ angelus nõ indigeat multis morulis ad eliciẽdũ aliquẽ actũ, & illũ alteri Angelo præſentandũ, ſed in vnico inſtãti poſſe omnia iſta cõtingere.

Impugnatio. ¶ Cõtra certũ eſt, ꝙ qñ primus Angelus peccauit, & alios tẽtauit ad peccandũ, ꝙ alij non peccabãt, alias nõ eſſet tentatio neceſſaria, ſi oẽs Angeli ſimul peccauerunt, ergo alia mora aſsignãda eſt in qua Angeli tentati, alij peccauerũt, alij vero meritũ in primo inſtanti inceptũ, & pro illo tũc pro quo primus Angelus peccabat continuatum in illa morula pro qua mali Angeli ſubſcripſerũt ipſi reſiſtẽtes perfecerũt.

Confirm. ¶ Cõfirmatur, angeli inferiores fuerũt oẽs ſimul tentati, & non oẽs tentationi ſuccubuerũt, qa boni reſtiterũt, & mali cõſenſerũt, ergo cum pro illo tunc (pro quo tentati ſunt) oẽs fuerint æquales, & ꝓ illo tũc (pro quo alij cõſenſerũt, alij vero diſſenſere) non eodẽ modo oẽs ſe habuerũt, ergo in illa ſecũda morula, plures morulæ ſunt aſsignãdæ.

Confirmatur ſecũdo. ¶ Cõfirmatur ſecũdo, poſterius vicerũt boni tẽtationẽ, quã mali peccauerunt, & mali prius peccauerũt, quã bonos tentauerũt, & totũ hoc fuit in ſecunda mora, ergo ſecunda mora plures morulas habuit.

Reſp. arg. ¶ Reſpondetur argumentis. Ad primum argumentum reſpõdetur cõcedendo maiorẽ & negãdo minorẽ, nã ſecũda mora ſecũda fuit diuiſibilis, & nõ inſtantanea reſpectu bonorũ. Ad illud autẽ D. Damaſceni reſpõdetur, intelligendũ eſſe de peccato cõpleto per terminũ viæ. Cũ enim Deus ſtatuerit certam periodũ vitę, in qua poſſent mereri, & demereri, peccatũ pertingens ad illũ terminũ habuit in angelis illã rationẽ, quã habet in hominibus attingens ad terminũ vitę & hoc probãt illa verba adducta ex D. Ioan. ¶ Quod ſi quis quærat, verũ in Angelis malis fuerit peccatũ inuidiæ. Ad hoc facile rñdetur cũ Doctore hic, & ex Alex. 2. p. q. 109. mẽb. 9. & ex D. Tho. q. 63. arti. 2. in diabolo fuiſſe inuidiã, nã vt dicitur Sapient. 2. Inuidia diaboli mors introiuit in orbẽ terrarũ. Cuius autẽ fuerit inuidia illa rñdet Alex. vbi ſupra. qđ cũ inuidia nõ ſit tm̃ reſpectu ſuperioris, q excellit, ſed etiã reſpectu paris ne excellat & inferioris ne æquetur inuidia diaboli fuit reſpectu hominis, qa participaturus erat eãdẽ gloriã, quã ipſe angelus, ſi ſtetiſſet participaret. Quare D. Aug. in quæſtionib. veteris teſtamẽti, ſic ait, præuidit (ſcilicet dæmon) qa ad accuſationẽ eius factus eſt homo, vnde ſua ſubtilitate id egit, vt in eandẽ ꝑuaricationẽ in quã ipſe ruit induceret, vt accuſatorẽ participẽ ſuę dãnationis efficeret, ex quo infert Alex. ꝙ peccatũ inuidiæ non fuit ſimul cũ peccato ſuperbiæ exortũ, ſed ſtatim poſt peccatũ ſuperbiæ, & ꝓpriæ elationis, orta fuit in malis angelis inuidia, quæ nõ ſolum potuit eſſe reſpectu hominis, quatenus homo conſequuturus erat beatitudinẽ ſupernaturalẽ quã ipſi amiſerant, ſed etiã reſpectu hominis Dei (ſcilicet Chri) quatenus (vt dixim⁹ ſupra) inuidebant illi vnionẽ hypoſtaticã. Ex qbus infert prius angelũ peccaſſe, quã homo tranſgreſſus fuit præceptũ Dei. Imo D. Iſidor⁹ li. 1. de ſummo bono. c. 12. ſnia 7. docet prius diabolũ cecidiſſe de cælo, quã hominẽ cõditũ fuiſſe, nã mox vt factus eſt in ſuperbiam erupit, & ſtatim vt factus eſt cecidit. ¶ Alij autem affirmant Angelos nõ ſolum peccaſſe ante ſextum diem, in quo homo conditus fuit, imo in primo die, ex illo Iſidori, mox vt factus eſt cecidit.

Dubium quãdo peccauerunt Angeli.

¶ Alij vero docent, omnes Angelos in gratia perſtitiſſe, vſque ad ſextum diem, ſeptimoque, aut octauo die corruiſſe ante peccatum Adami, quod probant ex eo, quia ſexto die vidit cuncta quæ fecerat, & erant valde bona, non igitur erat tunc

aliquod peccatũ. Alij vero certius cẽſent, nihil nobis in hac re eſſe certũ, niſi quod omnia creata ſint ſimul, iuxta illud, qui viuit in æternum creauit omnia ſimul, & quod peccatum angelorum præceſsit peccatum Adami & hæc de iſta quæſtiome.

TEXTVS.

DIco, quod quando peccauit ſecũdo peccato adhuc fuit in via, & per cõſequens, quando peccauit ſecundo peccato potuit pœnitere de primo peccato, & ita primùm peccatum ex ſe non fuit irremediabile, quia ſi pœnituiſſet inueniſſet viam, & miſericordiam, tamen ex quo in illo peccato deuenit ad terminum, omnia peccata eius facta ſunt irremediabilia, diſtinct. 6. quæſt. 2. Litera. S.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera duas inuoluit quæſtiones & vtrique reſpõdit, quarum prima eſt, vtrum malus angelus poſtquam incepit peccare potuerit reſipiſcere, & pœnitere. Et reſpondet affirmatiuè. Secunda eſt vtrũ ſi Angelus pœniteret veniam, & miſericordiã inueniſſet, cui quæſtioni etiam affirmatiuè reſpõdet, vt patet in litera, quia tamen in prima concluſione non omnes cõueniunt. Et ſecunda indiget declaratione, ex explicatione, vtramq; impræſentiarum libuit diſputare,

QVÆSTIO VII.

¶ *Vtrum Angeli mali antequam peruenirent ad terminum viæ potuerunt pœnitere vel reſipiſcere.*

Prima ſententia.

DE hac re eſt prima & principalis ſentẽtia D. Tho. (quã defendũt Thomiſtę. 1. p. q. 64. ar. 2.) qui aſſerit, ꝙ Angelus poſt factã primã electionẽ malã, etiã dum erat in via nõ poterat auertere ab illa volũtatẽ ſuã atq; adeo per illã malã volũtatẽ manere obſtinatũ in malo: quã ſententiã docent ſimul cũ D. Tho. Capreol. Albert in. 2. d. 7. Dionyſius Riquel, Enticus quolib. 8. q. 11. & eã dẽ ſignificat D. Tho. de verit. q. 4. art. 10. & de malo. q. 16. art. t. Probãt autẽ ſuã ſententiã prædicti authores. Primo ex dictis Sanctorũ, nã D. Damaſc. lib. 2. c. 3, dicit, Angelos ex natura ſua eſſe inadeptiuos pœnitẽtiæ D. Greg. 9. mor. c. 39. dicit, Angelos idcirco irremiſsibiliter peccaſſe, qa tãto robuſtius ſtare poterãt quantũ eos carnis cõmiſtio nõ tenebat D. Aug. libr. de vera & falſa pœnit. c. 5. aſſerit ꝙ ſi diabolus poſſet ſperare. Et culpã in ſe ſentiret poſſet veniã cõſequi. D. Anſelm. in dialogo de libero arbitrio. c. 14. videt ſentire Angelũ poſt primã electionẽ inſeparabilẽ eſſe ab eo ꝙ diligit: D. Iſidorus libr. 1. de ſummo bono. cap. 12.

Primum argum.

¶ Probatur etiã nõnullis rõnibus primò ſi Angeli eſſent flexibiles, & mutabiles eſsẽt capaces pœnitẽtiæ, ergo credibile eſt, ꝙ aliqui egiſſent pœnitentiam, & conſequutos fuiſſe veniam. Conſequens autem annullo catholicorum conceditur, ergo dicendum eſt, poſt factam primam electionẽ malã nõ poſſe angelũ ab illa voluntatem auertere.

Secundum argum.

¶ Secũdò, Angelus eſt ſubtiliſsimus & perfectiſsimus in natura, & vehemẽtiſsimus in operãdo & hinc ꝓuenit, ꝙ eius volũtas totaliter ſe immergat obiecto ꝙ elegit, ita vt ab illo dimoueri nõ poſsit, ergo.

Tertium argum.

¶ Tertiò, Angelus habet pfectius lumẽ, & idcirco ab eo ꝙ ſemel iudicat dimoueri nõ põt, huius iudiciũ reperit̃ in nobis, nam vel pueri, vel qui habẽt imperfectũ intellectum facile dimouẽtur à ꝓpria ſentẽtia. Et ab eo ꝙ ſemel decreuerũt, & ingenioſi difficilius dimouẽtur, ſed angeli habẽt perfectiſsimũ intellectũ ingenioſiſsimiq; ſunt, ergo nullo modo poſſunt dimoueri ab eo qđ ſemel elegerũt.

Quartum argum.

¶ Quartò, Angelus habet immobile iudiciũ, non tantũ circa naturalia, ſed etiã circa ſupernaturalia, ergo facta electio nõ põt diuertere volũtatẽ. Antecedẽs patet, quantũ ad naturalia ex ſe. Et quantũ ad ſupernaturalia. Probat̃, nã ideo circa naturalia habet immobile iudiciũ, qa circa illa nullũ habet diſcurſum, ſed etiã circa ſupernaturalia nullũ habet diſcurſum, ergo cũ nõ poſsit habere de nouo rationes quibus immutet iudiciũ, nõ poterit de nouo aliud eligere, quã illud qđ iam per illud iudiciũ electũ habuit.

Quintum argum.

¶ Quintò (& eſt ratio D. Tho. de malo. q. 16. arti. 5.) nã mutare electionẽ põt prouenire, vel ex eo ꝙ eligẽs aliter eſt diſpoſitus, vel qa plura cognoſcit: primũ non habet locũ in Angelo, quia nõ habet paſsiones, nec recipit ab extrinſeco ſuã internã diſpoſitionẽ. Secũdũ etiã nõ habet locũ, qa quidquid cognoſcibile eſt cognoſcit angelus ante electionẽ, qđ maximè verificari videt̃ in intentione, & in electiõe vltimi finis, nã cum res ſit grauiſsima, qũ plena libertate Angelus

circa

circa vltimũ finẽ agit, & operatur, credẽdũ eſt, ꝙ applicat intellectũ, vt toto conatu aduertat, quantũ põt. ¶ Sexto, Angelus ſecundũ modũ operandi ſuæ naturæ debitũ poſtulat, vt immediatè poſt primũ actũ plenè liberũ maneat, vel cõfirmatus in bono, vel obſtinatꝰ in malo, ergo facta prima electione nõ põt mutari à bono in malũ, nec à malo qđ elegit in bonũ. Probat antecedens, nã Angelus ex natura ſua poſtulat, vt per vnũ actũ plenè liberum cõſtituat in termino, & ita factũ eſt in angelis modo de facto ſed voluntas cõſtituti in termino manet omnino inflexibilis, ergo. ¶ Et aduerte, ꝙ præcedẽs ratio eſt præcipuũ fundamẽtũ præcedẽtis ſentẽtiæ.

Sextum argum.

¶ Secũda ſentẽtia eſt Doctoris, vt patet in litera, quã etiã docet Alexãder. 2. p. q. 10. mẽb. 7. & 3. p. q. 1. mẽb. 2. eandem docet D. Bonauẽt. in. 2. d. 7. Ricard. & Grego. ibid. Marſil. q. 5. Durãd. q. 2. & Molina 1. p. q. 64. art. 2. Diſput. 2. Michael de Pala. in. 2. d. 7. Diſput. 1. in explicatiõe ſentẽtiæ D. Tho. & cõcl. 6. Pro cuius explicatione eſt primo notãdũ, ꝙ in hac quæſt. in ſententia D. Tho. aliter loquendũ eſt qñ Angelus habet plenum iudiciũ, & plenã deliberationem & actum perfectũ, tam ex parte intellectus, quã ex parte voluntatis, & aliter qñ Angelus nõ habet plenã deliberationẽ, plenũ & perfectũ actum ex parte intellectus, & ex parte volũtatis, nã dupliciter põt intelligi poſſe Angelum eligere, ſeu velle aliquid. Vno modo totali determinatione intellectus iudicãtis illud obiectum eſſe conueniẽs. Secũdo, nõ cum ea determinatione, ſed cũ heſitatione, & formidine. Primo modo eligit, qñ habet euidentiã. Secundo modo qñ ducitur cõiecturali cõditiõe. ¶ Adde etiã ꝙ voluntatis propoſitũ, vel electio dupliciter mutari põt. Vno modo ratione mutationis obiecti, vt qñ ſucceſſu tẽporis obiectũ habet varias diſpoſitiones, vel conditiones, ꝓpter quas eſt diuerſo modo eligibile, vt nunc diligo Petrũ, quia eſt benefactor, poſtea vero ſi ſit malefactor odio habeo illũ, & ſimiliter, nũc diligo hãc rem, vt mediũ cõueniẽs, cras vero mutat eius diſpoſitio, & non diligo illã. Altero modo mutatur electio ex mutatiõe eligẽtis ſine mutatiõe obiecti, quę mutatio põt ꝓuenire (quãtũ attinet ad ꝓpoſitũ) ex duplici cap. primò ex parte cognitiõis, q̃a (ſcilicet) nũc plura cognoſcit, vel cõſiderat quã antea. Secũdo ex præciſa libertate voluntatis quæ eligit hoc mediũ, nõ tãquã neceſſariũ, ſed tãquã vtile, & poſtea ꝓ ſua libertate vult hoc omittere & aliud ꝓſequi. ¶ Tãdẽ aduerte, ꝙ hæc mutatio electiõis qñq; cõtingit iudicãdo priorẽ electionẽ nõ fuiſſe rectã, & cõuenientẽ, & habẽdo diſplicẽtiã illius, alio modo mutãdo electionẽ præcedẽtẽ. Ex q̃bus omnibꝰ ſatis patet, ꝙ qñ electio angeli nõ fundat in pleno, & euidẽti iudicio, ſed in cõiecturali, nõ eſt dubiũ in ſñia D. Th. quin poſſit mutare electionẽ. Vñ dæmõ nũc eligebat mortẽ Chrĩ, poſtea nolebat. At vero qñ angelꝰ habet pfectã cognitionẽ, iã tunc nõ põt mutare volũtatẽ ꝓcipuè manẽte obiecto in eadẽ diſpoſitione.

Secunda ſententia.

¶ Secũdo eſt notãdũ aliter loquẽdũ eſſe (etiã data præcedẽte doctrina vera) qñ angelus eligit aliqđ obiectũ bonũ ſecũdũ rẽ, & aliter, qñ eligit obiectũ malũ, & præcipuè ſi illud eligeret ex determinata malitia. Et ratio differẽtiæ eſt, nã qñ angelꝰ eligit bonũ, & habet plenã & pfectã cognitionẽ illiꝰ, ſtãte tali cognitiõe nõ põt velle malũ oppoſitũ, niſi ex certa, & determinata malitia, certa aũt, & determinata malitia (moraliter loquẽdo) nõ põt eſſe primũ peccatũ, vnde quãuis nõ ſit neceſſariũ, vt volũtas aliqđ velit, ꝙ intellectꝰ iudicet illud eſſe bonũ moraliter, aut bonum abſolutè, vel illud eſſe abſolutè apperendũ, ſed ſatis eſt, ſi intellectꝰ in eo cõſpiciat rõnẽ aliquã boni, & ſimiliter, vt volũtas aliqđ reſpuat, ac nolit ſatis ſit ſi intellectus in eo rõnem aliquã mali intueat, vt cõtingit in intellectu, & volũtate nr̃a, qñ ſimul cõſpicimꝰ fornicationẽ eſſe bonũ quoddã delectabile, & ineſſe illi malitiã motalẽ contra rectã rationẽ, & legẽ Dei. Volũtas tñ nr̃a mouet ab illo bono delectabili cũ plena cõſideratiõe malitiæ moralis, hoc tñ nõ habet locũ in Angelis reſpectu primi peccati, vt diximꝰ ſupra, nec ſimiliter põt habere locũ in ipſis, qñ habẽt actũ pfectũ, & plenã cõſiderationẽ reſpectu alicuius obiecti boni, nã ſtãte illa plena cõſideratiõe, nẽpe ꝙ excellẽtia dei eſt oibꝰ & etiã ꝓpria excellentia anteferẽda, quis ſimul intellectus angeli iudicaret, ꝙ ꝓpria excellẽtia ſtat aliqđ bonũ moraliter loquẽdo nõ video, quomodo poſſet angelꝰ velle ꝓpriã excellẽtiã, relicta excellẽtia Dei. Propter qđ diximus ſupra primũ peccatũ angelorũ ortũ fuiſſe ex incõſideratiõe quadã. At vero qñ intellectꝰ angeli iudicat aliqđ malũ ꝓ bono, q̃a tũc nõ põt habere đ illo obiecto plenã, & pfectã cognitionẽ, cũ neceſſario de-

2. Notab.

beat habere ad minus incõſiderationẽ, nullum incõueniẽs apparet, φ poſsit Angelus mutare iudiciũ, ſicut qñ nõ habet plenũ iudiciũ de aliqua re, & per cõſequẽs velle oppoſitũ illius, φ antea volebat. Sicut v. g. qñ Angelus cõſiderauit ſuã ꝓpriã excellentiã eſſe bonũ aliquod appetibile, ſi haberet perfectã, & plenã cognitionẽ illius obiecti, cognoſceret nõ eſſe ſummũ, nec vltimũ appetibile, & p cõſequẽs, vel ſimul cũ iſta cognitione qua cognoſcit eſſe aliqđ appetibile, cognoſcit ſimul & cõſiderat non eſſe ſummũ appetibile, vel nõ cõſiderat: ſi nõ conſiderat, ergo illa cõſideratio, & cognitio, qua Angelus cognoſcebat ꝓpriã excellentiam eſſe aliquod appetibile non erat plena, & perfecta cõſideratio ꝓpriæ excellẽtiæ, & per cõſequẽs ex natura rei ita poterat ſe habere Angelus reſpectu illius, ſicut ſe habet reſpectu illorũ, quorum nõ habet plenã, & perfectã cognitionẽ. Si autẽ ſimul cum illa cognitiõe, & aliã habebat, qua cognoſcebat talẽ excellentiã ꝓpriã nõ eſſe ſummũ appetibile, nõ video quomodo poſſet Angelus (niſi ex certa malitia) velle, ꝓpriã excellentiam eſſe ſummũ appetibile, vel habere modũ ſummi appetibilis. ¶Tertio eſt notãdũ doctrinã D. Tho. de inflexibilitate Angelorũ in hoc fundari (vt aduertũt eius expoſitores) quia Angeli immediatè poſt primũ actum plenè deliberatũ cõſtituũtur in termino, taliter, φ in eo cõſtituti vel manẽt confirmati in bono, vel obſtinati in malo. ¶At vero ſententia Doctoris in hoc fundatur, φ cũ intellectus & voluntas Angeli nõ ſint determinati ex natura rei, ad vnicũ tantũ iudiciũ, & ad vnicã tantũ volitionẽ, ſtante actu plenè deliberato (præcipuè malo) quãdiu Angeli fuere viatores potuerũt mutare iudiciũ ex parte intellectus, imo ſtante iudicio potuerũt mutare volitionem, & electionẽ ex parte voluntatis. Vnde ſi ſententia D. Tho. vera eſſet, vel quã expoſitores dicunt verã eſſe, nempe, φ poſito in Angelis actu pleno deliberato ſtatim Angeli cõſtituerentur in termino, nulli dubiũ eſſe põt manere voluntatẽ illorũ inflexibilem, ſicut manet voluntas cuiuſcũque damnati, vel in termino conſtituti. Tota ergo quæſtio eſt ſi inflexibilitas in Angelis ꝓuenit illis ex natura, & cõditiõe ipſorũ angelorũ taliter, φ cõſtituti in via per multos. v. g. annos, ſi in primo anno habuerũt actũ plenè deliberatũ per totũ annũ, potuerint in

3. *Notab. Fundamẽta D. Thomæ & doctoris.*

annis ſequẽtibus iudicium habere ex parte intellectus cõtrariũ iudicio anni præcedentis, vel ſaltim manẽte iudicio poterat volũtas moueri ab alia ratione oſtenſa in obiecto, ita φ vellet oppoſitũ illius, φ antea volebat. Quare quæſtio in hoc ſenſu ꝓcedit, ſi fingamus Angelos immediatè poſt primũ actũ plene deliberatũ ex voluntate Dei, & cõſilio diuino nõ fuiſſe cõſtitutos in termino viæ, ſed adhuc manere viatores, vtrũ in tali caſu voluntas illorũ maneret, ita perpetuò immobilis in tali actu, vt ſemper vellet poſtea illud, cuius iam habet plenã deliberationẽ & volitionẽ, an vero poſsit de actu illo diſplicere, & nouam volitionẽ elicere. ¶Vltimo eſt notandũ, φ quæſtio præſens adhuc põt locũ habere in exiſtentibus extra viã. Nẽpe vtrũ beati, vel etiã dæmones, qui iam ſunt extra viã poſsint habere aliã, & aliã volitionẽ reſpectu alicuius obiecti, & præcipuè quia nõ reſpectu omniũ obiectorũ ſunt neceſsitati. De angelis enim bonis legitur Dan. 10. Princeps autem Regni Perſarũ reſtitit mihi viginti, & vno diebus & ecce Michael vnus de principibus primis venit in adiutoriũ meũ: talis autẽ reſiſtẽtia iuxta cõem Sanctorũ ſentẽtiã fiebat per aliã & aliã orationẽ ab alio, & alio Angelo Deo oblatam. Vnde aduertit Lyra ſuper illũ locũ, φ Angeli qui præſunt diuerſis prouintijs dicũtur principes illarũ. Et hoc rationabiliter quia ſunt ſoliciti de bono earũ. Ideo nominatur ordo ipſorũ: ſic ſcilicet ordo principatus. Reſtitit autẽ viginti & vno diebus, qa tantũ tẽporis durauit oratio Danielis & afflictio, φ autẽ talis reſiſtentia non fuerit Angeli mali, ſed alterius Angeli boni, docet B. Greg. lib. 18. moral. dicẽs, φ fuit bonus Angelus qui præerat regno Perſarũ, qui videbat ex mãſione filiorũ Iſrael in Perſide multos de Perſijs & Medijs conuerti ad cultũ & fidẽ vnius Dei. Et ideo interpellabat eũ, vt remanerent in Perſide, oſtẽdens in cõſpectu Dei bona quæ ex hoc euenirẽt. Et ſic Angelus Sanctus dicitur reſiſtere Angelo Sancto, qui repræſentabat Danielis orationẽ de cõtrario corã deo. Nõ tamen inter Angelos Sanctos eſt contrarietas voluntatum ſimpliciter, quia voluntates eorum ſunt conformes diuinæ voluntati, quia tamen de futuris ignorant, quid Deus velit: ideo aliquãdo conſulendo Deũ de aliquo futuro circa populos quibus præſunt allegant merita contraria. Et ſic dicuntur

Nota ſenſum quæſtionis.

tur reſiſtere adinuicem,ſed quando reuela-
tur eis ſuper hoc diuina voluntas ſimplici-
ter cõcordant in ea.¶Ex qua doctrina ma-
nifeſtè apparet,ꝙ quãuis Angeli beati non
poſsint habere voluntatẽ oppoſitã, nec vo
litionẽ contrariã volũtati Dei: reſpectu ali
cuius rei volendæ (alias enim nõ eſſent bea
ti).Poſſunt tñ habere aliam,& aliã volitio-
nẽ,dũmodo vtraq; volitio volũtati Dei ſit
cõformis,& per conſequens,licet reſpectu
aliquorũ habeant voluntatẽ ita inflexibilẽ
vt non poſsint oppoſitũ velle, reſpectu tñ
aliorũ poſſunt velle hoc, & eius oppoſitũ.
Ita etiam de dæmonibus dicendũ eſt, quòd
poſſunt habere aliam,& aliam oppoſitã vo
litionem,vt patet de illo qui primo voluit
Chriſtum Dñm occidi à Iudæis, & poſtea
nolebat quod Iudæi occiderent Chriſtum.

Prima cõcluſio. ¶Concluſio. Angeli antequã peruenirẽt ad
terminũ vitæ potuerũt reſipiſcere. Hæc cõ
cluſio probatur. Nã angeli potuerũt volun
Reſponſio. tatẽ mutare,ergo. Antecedens patet; nã de
facto illã mutauerũt: cũ omnes inciperent
meritoriè operari,non tñ omnes permanſe
runt in merito,cũ plurimi ex illis peccaue
rint.¶Rñſio,ꝙ ſi reſpõdeas ꝙ illi qui pec-
cauerũt nõ habuerũt plenũ iudiciũ, & deli
beratã voluntatẽ, ꝓ illo primo inſtanti. At
vero in ſecũda operatione habuerũt plenũ
iudiciũ, & deliberatã voluntatẽ, & ſic non
Impugnatio. potuerũt reſipiſcere. ¶Cõtra, Angeli mali
nõ potuerunt habere plenũ iudiciũ qñ in-
ceperunt peccare præcipuè, qa in ſentẽtia
D.Tho. nõ habuerũt iudiciũ falſum, ſed tã
tum peccauerũt ex inaduertẽtia ad modũ,
quẽ in appetendo vel propriã excellentiã,
vel beatitudinẽ ſeruare debuerũt,ergo po-
tuerunt poſt peccatũ aduertere ad id ad qđ
tunc nõ aduerterũt; & per cõſequens iudi-
care illud nõ fuiſſe eo modo appetendum,
quo fuerat ab ipſis appetitũ, & per conſe-
quens potuerunt velle id non eo modo ap-
petijſſe,quo antea appetierũt. Sed hoc eſt
reſipiſcere, & pœnitere,ergo.¶Quod ſi rñ
deas ſententiam D. Tho. intelligendã eſſe
ꝙ Angeli nõ potuerunt reſipiſcere de pec-
cato præterito, quia ſtatim vt habuerũt
actũ perfectè deliberatũ fuerunt cõſtituti
extra viã, & in termino. Cõtra, ergo ſi nõ
fuiſſent conſtituti extra viã, & in termino
quãtũcunq; vellent actũ perfectè delibera
tũ poſsẽt reſipiſcere. Patet ſequela, qa tota
inflexibilitas voluntatis angelicæ proue-
nit(ex dictis)quia ſunt conſtituti in termi-
no,& extra viã.¶Secundò, Angeli mali qñ *Secunda ratio.*
inceperũt peccare nõ habuerũt actũ ple-
ne deliberatũ, nec peccatũ in termino pec-
cati,ſed in peccatis profecerunt, nam (vt ſu
pra diximus) primo enim nimiũ ſibi cõpla
cuerunt,deinde excellentiã ſuper alios ap-
petierunt, deinde alia peccata cõmiſerunt;
& quãuis dicatur omnia illa peccata tantũ
eſſe vnicũ peccatũ cõpletũ,adhuc tñ certũ
eſt,ꝙ primò inceperunt in vnico peccato,
& deinde reliqua cõtinuauerunt, qñ igitur
erant cõplacentes ſibi in propria excellen
tia & ſtatim appetierunt excellentiã ſuper
alios, vel potuerunt illam excellentiã non
appetere,vel nequaquã potuerũt,ſi nõ po-
tuerũt,ergo nõ libere appetierũt: ſi potue-
rũt nõ appetere; ergo, & diſplicere de illa
nimia cõplacẽtia, & ꝑ cõſequẽs pœnitere.

¶Tertiò, Angelus ante electionẽ eſt liber, *Tertia ratio.*
ergo poſt electionẽ. Patet ſequela, qa talis
eſt ꝑ ſus natura volũtatis, eligẽtis, & nõ eli
gẽtis, ergo ſi ante electionẽ erat flexibiles
ad bonũ, & malũ, ſimiliter poſt electionẽ.
¶Quod ſi rñdeas cũ Caieta. ꝙ Angeli ante *Reſponſio impugnatio.*
electionẽ erãt mobiles, qa tũc non erat illis
plenũ iudiciũ de re agẽda, vt de colẽdo Deo
ſuper omnia, vt bonũ illorũ ſupernaturale.
¶Cõtra, ergo angeli ſancti, antequã fuerint
beati(poſito illo pleno iudicio)ita erãt con
firmati in grã, vt nõ poterãt peccare. Id eſt:
ergo angeli boni qñ inceperũt continuare
actũ bonũ nõ poterãt nõ incipere, & conti
nuare actũ bonũ, & per cõſequẽs, qñ angeli
mali inceperũt peccare, angeli boni nõ po
terãt incipere peccare. Probat ſequela. An-
tequã angeli boni incipirẽt cõtinuare me-
ritũ inceptũ in primo inſtãti habuerũt ple-
nũ iudiciũ. Huius, nẽpe ꝙ Deus erat diligẽ-
dus ſuper omnia poſito iſto pleno iudicio
ex parte intellectus, vel volũtas angeli ne-
ceſſario eliciebat actũ cõformẽ tali iudicio
ex neceſsitate naturę vel nõ. Si nõ, ergo po-
terat nõ elicere ſtante illo pleno iudicio, &
ꝑcõſequẽs reſipiſcere de actu meritorio in-
cepto. Si autẽ ex neceſsitate naturæ elicie-
bat actũ, ergo nõ libere, & per conſequens
actus ſequẽs tale iudiciũ nõ erat meritori⁹.
¶Confirmatur, nã apprehenſio intellectus
quãuis ſit pars cauſæ quæ mouet volũtatẽ,
non tamen tanquã cauſa totalis mouet vo-
luntatem, ſed voluntas eſt cauſa totalis mo
uens ſe ipſam ad appetendum. Apprehen-
ſio autem intellectus tantum eſt conditio
quædam ſine qua non voluntas ſeipſam mo

ueret, ergo poſita quacũque apprehenſione ex parte intellectus adhuc voluntas libere poteſt elicere actum conformẽ tali apprehenſioni, & per cõſequens poteſt eũ elicere, ergo ex immobilitate ex parte apprehenſionis intellectus non ſequitur immobilitas ex parte voluntatis. ¶ Confirmatur ſecundo. Illud iudicium immutabile intellectus quod cernitur in prima electione antecedit non ſolum electionem, ſed etiam libertatem, quæ eſt in tali electione ad contrarium vel non: ſi antecedit, ergo ſtãte tali iudicio adhuc voluntas manet libera ad cõtrariũ, & per conſequẽs ex immutabilitate iudicij non colligitur immutabilitas voluntatis. Si autem nõ antecedit ſed formato ſemel tali iudicio non manet voluntas libera ad contrarium, ergo tota libertas voluntatis in eo eſt poſita, quod illud iudicium libere eliciatur, ac proinde libertas electionis in actu intellectus, & non in actu voluntatis conſummatur. Conſequens tamen falſum eſt, nam libertas formaliter eſt in volũtate, ergo. Preterea vel ad formandum iudicium illud concurrit libere voluntas, ita vt poteſtate ipſius ſit illud iudicium, aut contrarium formare, vel non, concurrit libere: ſi non cõcurrit libere, ergo cum ſtante illo iudicio voluntas non poſsit velle contrariũ, iuxta prædictã ſententiã neceſſario ſequitur in tali electione nullã eſſe libertatẽ in voluntate. Si autẽ ad formandũ illud iudiciũ cõcurrit volũtas libere, erit ergo præuio alio iudicio, quo velit vt illud eliciatur ſi non cõcurrit volũtas præuio alio iudicio, nõ apparet, qua ratione poſſet indifferenter imperare talis iudicij informationẽ, aut contrarij, quia nõ apparet vnde determinetur ad imperandũ nullo alio præuio iudicio, nec apparet, quare volũtas potius velit hoc quã illud, ſi nullius habet cognitionẽ. Requiritur igitur aliud iudiciũ, quo voluntas mediãte velit iſtud iudiciũ producere. Et ſic datur proceſſus in infinitũ, nã vel reſpectu illius iudicij ſecundi cõcurrit voluntas libere, vel nõ. Deueniendũ igitur eſt ad aliquod iudiciũ, reſpectu cuius volũtas nõ cõcurrat libere, & per cõſequẽs, ꝙ reſpectu operatiõis quã habet poſito illo iudicio nõ ſe habeat libere volũtas vel deueniendũ eſt ad actum volũtatis libere ſe determinãtis, etiã poſito iudicio, & per cõſequẽs, non eſt neceſſariũ tale iudiciũ in intellectu Angeli ad appetendũ, ſed ſufficit ſimplex intuitus, quo aliqua ratio boni cernat in obiecto appetẽdo, ſed poſito primo peccato (v. g. quã Lucifer nimiũ ſibi cõplacuit antequã intelligamus ipſum alios Angelos tentantẽ) ſufficiens ratio boni potuit apparere reſpectu ſubiectiõis Dei, & dilectionis ſuper omnia antequã perueniret ad terminum viæ, ergo antequã perueniret ad terminũ viæ potuit reſipiſcere. ¶ Quod autẽ prædicta ſentẽtia Doctoris nullã habeat contradictionẽ cum ſententia D. Tho. (ſi expoſitores eius vera narrãt) patet ex eo, qa ipſi fatentur inflexibilitatẽ, & immobilitatẽ Angelorũ prouenire ex eo, ꝙ poſt vnũ actũ plenè deliberatũ ſunt in termino, ergo ex eo ſunt immobiles, & inflexibiles, quia ſunt in termino, & per cõſequẽs ſi poſt vnũ actũ plenè deliberatũ nõ fuiſſent in termino (ni fallor) fateretur D. Tho. vel ſaltim eius expoſitores, ꝙ poſſent reſipiſcere Angeli, ſicut v. g. ſi ponamus, ꝙ via Angelorũ fuit vſq; ad decimũ actũ plenè deliberatũ, tũc enim quãuis primũ actũ plenè deliberatũ haberent bonũ, vel malũ poſſent ſecundũ actum oppoſitũ, pręcedẽti elicere & per cõſequẽs de priori pœnitere. Cũ igitur ſecũda mora iuxta ea quæ diximus quæſt. præcedenti fuerit diuiſibilis in plures morulas, cum in illa fuerint quã plurima peccata, dicẽdũ eſt, ꝙ patrato primo peccato potuit angel⁹ de illo pœnitere, & reſipiſcere. ¶ Rñdetur argu. Ad primũ rñdebitur quæſt. ſequẽti. ¶ Ad ſecundũ rñdetur cõcedẽdo antecedẽs, & negãdo ſequelã, quantũcũq; enim volũtas angeli exiſtentis in via appeteret aliquod obiectũ, & quantocunq; conatu, adhuc tñ poterat reſipiſcere, & oppoſitã volitionẽ elicere pro ſuæ libertatis volũtate. ¶ Ad tertiũ rñdetur ꝙ quãuis Angelus habeat perfectũ lumẽ, nihilominus tñ aliqua perfectè nõ penetrat, & quædã actu nõ cõſiderat, vt patuit, qa ex nimia cõplacẽtia ſui ipſius alia quæ tenebat intẽdere nõ cõſiderauit. ¶ Ad illud autẽ, ꝙ adducit de pueris, & de habẽtibus imperfectũ intellectũ rñdetur, ꝙ illud tantũ ꝓbat, ꝙ angeli nõ tãta facilitate quãta nos mutãt ꝓpoſitũ, & electionẽ, quã ſemel elegerũt, non tamen ex illo ſequitur, nõ poſſe mutare electionem, quam ſemel elegerunt.

Reſp. arg. *Ad primũ* *Ad ſecundum.* *Ad tertiũ*

¶ Ad quartum rñdetur dupliciter, primo, ꝙ ſupponit falſum, nẽpe angelos nõ diſcurrere, & ſecũdo reſpõdetur, dato ꝙ Angeli nõ diſcurrant, & conceſſo antecedenti, negatur ſequela: primo, qa ſine diſcurſu poteſt

Ad quartum.

Ange-

Angelus conſiderare plura nunc quam antea. Et ſecundo, quia ſtãte illo iudicio, quo iudicabat hoc eſſe appetendũ, poterat voluntas ſequi aliam rationem oſtenſam ab intellectu, nempe bonum eſt ſubijci Deo.

Ad quintum. ¶ Ad quintũ reſpondetur, quod Angelus poteſt mutare electionem pro ſua libertate abſq; aliqua mutatione iudicij, præcipuè quando mutat electionem de malo in bonum, nam electio mali ſemper præſupponit errorem, vel inconſiderationẽ ex parte intellectus, quando peccatũ non prouenit ex certa malitia, & ſic non poteſt eſſe plena apprehenſio ex parte intellectus, vbi eſt error, vel inconſideratio. Habebãt igitur Angeli mali iſta duo iudicia ſimul, bonum eſt ſubijci Deo, & propria excellẽtia eſt bonum appetibile, & ſicut ſtante illo iudicio, bonũ eſt ſubijci Deo, moti ſunt peccando ad eligendum propriam excellentiam, ita ſtante illo iudicio, propria excellentia eſt bonum appetibile, poterant moueri ad velle ſe ſubijci Deo, quantum illis erat poſſibile.

¶ Ad ſextum reſpondetur, tale antecedẽs nulli poſſe conſtare, ſicut nulli poteſt conſtare quanta fuerit via Angelorum pro pleniori intelligentia huius quæſtionis, vide quæſtionem ſequentem.

QVÆSTIO. VIII.

¶ *Vtrùm ſi Angelus pœniteret veniam, & miſericordiam inueniſſet in Deo.*

QVæſtio hæc potiùs pertinet ad materiam de pœnitentia, ex qua deſumenda eſt eius explicatio. Pro cuius declaratione eſt aduertẽdũ, quòd pœnitere vel diſplicere de peccatis poteſt cõtin-
1. *Not.* gere dupliciter, vno modo, ex auxilio Dei ſupernaturali, alio verò modo, ex puris naturalibus, & ratio huius diſcriminis eſt, nã vt docet Doctor in. 4. diſtinctio. 14. quæſtione. 2. & 14. peccatum poteſt conſiderari dupliciter, vno modo vt opponitur bono rationis, ſecundo modo, vt opponitur bono ſupernaturali: Si conſideretur vt opponitur bono rationis poteſt deteſtari pœnitentia naturali, quia vt docet Doctor, quæſtione illa. 4. literà. A. duplex eſt regula quę dictat peccatum eſſe deteſtandũ, quædam naturaliter cognoſcibilis, vt (ſcilicet) quod de peccato eſt diſplicendum, & quia eſt contra rectam rationem, & quia eſt malum deordinatiuum voluntatis, & iſta eſſet nota intellectui Angelico (ſi fuiſſet Angelus viator) poſt primum peccatũ commiſſum, & per conſequens potuiſſet habere aliquid in voluntate correſpondẽs, inclinans illi regulæ ad actum vindicandi, vel diſplicendi, & iſta pœnitentia ſicut & regula eius poſſet eſſe in omni ſtatu vniformis, quia ſi non deficeret cognitio naturalis conueniens naturæ humanæ, & poſſet pro cũque ſtatu deuenire in cognitionem iſtius regulæ. Et per conſequens, æquè habere in voluntate aliquid inclinãs proportionabiliter iſti regulæ. Alia regula reſpiciens peccatũ deteſtandum tantummodo eſt nota ex reuelatione (ſcilicet) quòd peccatum eſt deteſtandum in quãtum eſt Dei offenſiuum, vel in quantum auerſiuum à Deo, vel impeditiuum acquiſitionis beatitudinis, vel in quantum inductiuum finalis miſeriæ, & ſub iſtis rationibus correſpõdet huic regulæ aliqua iuſtitia in voluntate alia quidem, ſicut alia eſt eius regula. Ex quibus verbis Doctoris ſatis apparet duplex deteſtatio & pœnitentia, quæ potuit reperiri in voluntate Angelorum, altera naturalis conformis regulæ naturali altera ſupernaturalis conformis regulæ ſupernaturali, pœnitẽtia naturalis, quæ eſſet actus bonus moralis elicitus cum communi influentia, & ex auxilio naturali Dei. Pœnitentia autẽ ſupernaturalis, quæ eſſet actus bonus moralis, ſupernaturalis ex auxilio ſupernaturali elicitus.

¶ Secundò eſt aduertendum, quod pœni- 2. *Not.*
tentia illa naturalis quãtacunq; illa eſſet in Angelis ex natura ſua non eſſet diſpoſitio ad gratiam. Sed ſi Deus ordinaret conferre taliter pœnitentibus auxilia ſupernaturalia, quibus Angeli poſſent actus pœnitentiæ ſupernaturalis elicere, in tali caſu illa naturalis pœnitentia tantum eſſet conditio ſine qua non, vel diſpoſitio de congruo reſpectu gratiæ conferendę verè pœnitentibus pœnitentia ſupernaturali. Pœnitentia autem ſupernaturalis nempe actus contritionis ex auxilio ſupernaturali elicitus, (poſita lege diuina qua Deus ſtatuit omnibus taliter pœnitẽtibus gratiam conferre, & remiſſionem peccatorũ) veram haberet rationem diſpoſitionis ad gratiam.

Tertia concluſio. ¶ Tertiò eſt aduertendum, quod in his quę nobis ſunt ignota tantum poſſumus loqui coniecturali quadam ratione, & cum certiſſimum ſit Angelos malos nũquam peni tuiſſe, tantùm poſſumus loqui de poſsibili pœnitentia illorum, quæ potuit eſſe ex naturalibus, & potuit etiam eſſe (ſi Deus vellet) ex auxilio ſupernaturali.

Prima concluſio. ¶ Prima concluſio. Si Angeli mali pœniterent ex naturalibus non eſſent diſpoſiti ad gratiam recipiendam. Hæc concluſio probatur, nam pœnitentia noſtra ex naturalibus non eſt ſufficiẽs diſpoſitio ad gratiam, vt ſatis patet in materia de pœnitentia, ergo nec pœnitentia Angelorum ex naturalibus. ¶ Confirmatur, quia ille actus deteſtationis ex naturalibus nõ attingit peccatum deteſtabile ſecũdum propriam, & perfectam rationem ipſius peccati, nẽpe quatenus eſt auerſiuum à Deo, fine ſupernaturali, ergo non conuertit hominem in Deũ finem ſupernaturalem, ſed qui non eſt conuerſus in Deum finem ſupernaturalem, nõ eſt diſpoſitus ad gratiam, ergo quantamcũque Angeli haberent pœnitentiam de peccatis ex naturalibus non eſſent ſufficiẽter diſpoſiti ad gratiam.

Secunda conclu. ¶ Secunda cõcluſio. Si Angeli pœniterent ex auxilio ſupernaturali, quid Deus faceret ſolus Deus ſcit, tamen ſuſpicari piè poteſt, Deum illis conferre gratiam, & remiſsionem peccatorum. Hæc cõcluſio fundatur in diuitijs diuinæ miſericordiæ. ¶ Et præterea, quia ſi Deus nollet conferre illis gratiam, & remittere peccata, non deberet conferre illis auxilia ſupernaturalia quibus actũ contritionis elicerent, vnde quãuis contritio ſit vltima diſpoſitio ad gratiã ex diuina acceptatione, vt colligitur ex illo Paul. ad Rom. 4. ei qui non operatur credenti autem in eum qui iuſtificat impium, fides reputatur ad iuſtitiam, vbi D. Paul. loquitur de fide formata, & dicit quqd hęc fides ex Dei miſericordia reputatur ad iuſtitiam corã Deo. Ex quibus verbis colligitur, ꝙ actus charitatis elicit᷒ ab auxilio ſupernaturali, vt antecedenter ſe habet ad habitum charitatis, & gratiæ, tantum habet rationem diſpoſitionis ad gratiam, & ſimiliter de actu contritionis ab auxilio ſupernaturali elicito, vt antecedenter ſe habet ad habitum gratiæ, dicendũ eſt, quod quãuis in genere naturæ, & entis non ſit diſpoſitio ad gratiam, ſi propria eius natura conſideretur, conſiderata tamen Dei miſericordia, quæ reputat, & acceptat talem actum ad iuſtitiam, & ex tali reputatione, & acceptatione conſtituitur ille actus in genere moris vltima, & perfecta ad gratiam diſpoſitio: ſi igitur Deus nollet acceptare, & reputare talem actum ſupernaturalem in Angelis ad iuſtitiam, non tribueret illis auxilia ſupernaturalia, quibus tales actus elicerent, ergo ſi Deus tribueret illis illa auxilia, piè ſuſpicari poteſt, velle Deum tales actus ſupernaturales acceptare ad iuſtitiã & per conſequens conferre illis gratiam.

Tertia concluſio. ¶ Tertia concluſio. Peccatum Angelorum (quandiu non fuit in termino) nõ fuit irremediabile, & irremiſsibile in ordine ad potentiam diuinam, fuit tamen de facto irremediabile, & irremiſsibile. Hæc concluſio patet quo ad primam partem, quia Deus potuit remittere peccatum illud, conferendo Angelis diſplicentiam de illo, & ordinando illam ad gratiam, & iuſtificationem. Secunda pars patet, nam peccatum Angelorum ſemper fuit in actu, & Angeli mali ab illo inſtanti quo inceperunt peccare vſque ad terminum viæ ſemper fuerunt actu complacentes in peccato, ſed actualis complacentia in peccato quandiu durat nõ eſt remediabilis, nec remiſsibilis, cũ Deus de potentia abſoluta nõ poſsit remittere peccatum actuale ſine actu propriæ voluntatis, ergo peccatum Angelorũ cum ſemper fuerit actualis complacentia de facto non fuit remediabile nec remiſsibile ſine ordine ad ipſorum Angelorum voluntatem.

QVÆSTIO IX.

¶ *Vtrùm Angelus, qui primo peccauit fuerit ex ſuperiori ordine Angelorum.*

Prima ſententia. De hac re fuit prima ſententia, D. Damaſceni libro. 2. fidei ortodoxe, cap. 4. aſſerentis, Luciferum non fuiſſe ſupremum inter omnes Angelos, ſed tantum fuiſſe ſupremum in ſuo ordine, nẽpe principem fuiſſe infimæ Hierarchiæ, ex quo conſequenter infertur, reliquos Angelos qui ceciderunt fuiſſe inferiores illo. In hãc ſententiam citatur Gregor. Nazianzenus, à Dionyſio Richel in ſecundo, diſtinctione 6. quæ-

6. quæſtione. 2. & fauet D. Auguſt. lib. 12. ſuper geneſ. ad literam lib. 19. vbi oſtendit Angelos deſertores ſolum fuiſſe illos, quibus rerum inferiorum cura commiſſa erat, & lib. 30. ſuper Geneſ. c. 10. refert Principem Dæmoniorum fuiſſe Archangelum. Eandem ſententiam videtur innuere Michael de Palacios in ſecundo, diſtinctione 6. diſputatione. 1. vbi ſic ait. Porro autem vnum eſt quod exiſtimo dubio procul credendum, Luciferum principatum habuiſſe in ſuo ordine, & quamuis nō ſit Angelus ex ſuprema Hierarchia ſed ex infima (vt Damaſcenus colligebat) propriæ tamen Hierarchiæ primatum habebat. Probat autem hanc ſententiā, quia Matth. 25. dicitur loquens Dominus damnatis ite in ignē ęternū: qui paratus eſt diabolo, & Angelis eius. Igitur diabolus habet Angelos ſibi ſubditos, quorum habet præſidentiam.

¶ Secundo, quia Dominus apud Lucam dicit, videbam Satanam tanquam fulgur de cælo cadentem, vbi ſolius meminit Satanę, cum certum ſit penè innumerabiles de cælo corruiſſe, ſanè vt ſignificaret ex nomine Satanæ malorum Angelorum principem, quo collapſo cæteros qui illi hæſerūt collapſos fuiſſe nobis inſinuat. Neq; quia confertur Cherub, ideò ex Cherubinorū ordine eſt cenſendus, quia vt dictum eſt ſæpè, tranſlatitius eſt ſermo, & ad literam Regem Tyriū vocat Cherub, ob plenitudinē ſcientiæ, vel ſtatus ſui magnificentiā. Poſſet autem probari ratione prædicta ſententia: primo, nam cum Deus optimus maximus omnes ſpecies Angelorū in ſuam beatitudinem condiderit, non videtur rationi eſſe conſentaneum, vt diuina intentio in ſuprema omnium creaturarum ſpecie fuerit fruſtrata.

Primum argum.

¶ Et ſecundo, nam ſi aliqua ratione Lucifer fuit primus inter omnes Angelos, maximè quia Ezech. 28. & Eſai. 14. videtur probari talis ſuperioritas, & celſitudo ſuper omnes alios, ſed ille locus trāſlatitius eſt, & non ad literam intelligendus de Angelo primo deſertore, ſed de Rege Tyrio, ergo.

Secundum argum.

Tertium argum. ¶ Tertiò dato, quod ille locus de Lucifero intelligatur ad literam, tantum ex illo probatur, quod Lucifer erat Cherub. Sed ordo Cherubin, non eſt ſupremus inter omnes, cum Seraphin ſint ordinis ſuperioris, ergo.

Secunda ſenten. ¶ Secunda ſententia communis eſt apud omnes, nempe, quod quamuis non ſit error aut temeritas aliqua, negare ſupremū omnium Angelorum cecidiſſe, nihilominus tamen pars affirmans (perfectiſsimum omnium Angelorum fuiſſe ſupremum inter omnes peccantes, Luciferumque eſſe omnibus Angelis ſuperiorem) eſt magis conſona ſacris literis, & ex ſanctorum patrum ſententijs.

Prima pars prob. ¶ Prima pars, huius ſententiæ probatur nam D. Auguſt. ſuper Geneſ. libr. 3. cap. 10. diſputans hanc difficultatem dicit, illā partem eſſe probabilem, & fuiſſe aliquorū Doctorum ſententiam.

Secunda probatur. ¶ Secūda autem pars probatur ex illo Iſa. 14. Ezech. 28. vbi dicitur, tu ſignaculum ſimilitudinis Dei, plenus ſapientia, & perfectus decore, & Ezech. 31. Cedri non fuerunt altiores illo in paradiſo Dei. Abietes non adæquauerunt ſummitatē eius, & Platani non fuerūt æquè frondibus illius, omne lignum paradiſi Dei non eſt aſsimilatū illi, & pulchritudini eius. Similiter Iſai. 14. quomodo cecidiſti Lucifer, qui mane oriebaris, & Iob. 40. ipſe eſt principiū viarum Domini, qui locus non poteſt intelligi de primitate durationis, ſed dignitatis, & excellentiæ ſupra res alias creatas, & ca. 41. ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ.

Tertia probatur. ¶ Tertia autem probatur authoritate ſanctorum, nam ferę omnes ſancti explicant prędictas authoritates de Lucifero, qui ſub figura Regis Babyloniæ in illis locis venit intelligendus, ita Tertullianus lib. 2. aduerſus Martionem ante medium exponens illud Ezech. 28. tu ſignaculum ſimilitudinis eius, vbi docet Luciferum fuiſſe omnium Angelorum ſapientiſsimum, & eminentiſſimum. Origenes lib. 1. Periarchon. cap. 5. & libr. 3 ca. 2. & Homil. 9. in cap. 19. numerorum: & Homil. 10. in cap. 21. & lib. 8. ſuper cap. 10. ad Roma. & tract. 9. In Matth. D. Auguſt. lib. 3. de doctrina Chriſtiana. c. 37. vbi ait quod ſub figura Regis Babyloniæ, in hoc loco diabolus intelligitur D. Hierony. ſuper illud Iob. 40. ipſe eſt initiū viarum Domini, D. Athanaſi. lib. de Paſsione, & cruce Domini. D. Ambroſius ſermo. 3. ſuper Pſalm. 118. in illa verba increpaſti ſuperbos, & ſermo. 16. in illa verba, ſuſcipe ſeruum tuum in bonum, D. Chryſoſto. Homi. 5. & 7. ad populum, Diuus Bernar. lib. de Gradibus humilitatis, & ex ſermo-

ne.1. Aduentus, D. Cyprianus libr. 1. epiſtolarum, epiſtola. 3. D. Anſelmus lib. cur Deus homo ca. 10. D. Gregor. lib. 4. Moral. c. 13. & lib. 32. ca. 18. & refertur de pœnitentia, diſtinctione. 2. cap. principium. Et Homi. 34. in Euangelia Author operis de mirabilibus ſacræ ſcripturę lib. 1. cap. 2. D. Iſidorus lib. 1. de ſummo bono, cap. 12. ſententia. 4. 5. & 6. Vnde hanc ſententiam (quatenus docet prædictá loca intelligenda eſſe ad literã de Lucifero ſub figura Regis Babyloniæ) adeo cenſent nonnulli, ita veritatem habere, vt eius oppoſitum eſſet temerarium. Ita Magiſter Bañez. 1. par. q. 63. art. 7. dub. ſecundo, vbi prope finem ſic ait, & licet quidam contendant, hæc ad literam explicare, nempe quomodo cecidiſti de cælo Lucifer ac verificare per quandam metaphorã de Rege Babylonis dum tamen redemptionem ſpiritualem populi Dei à poteſtate diaboli nõ negent ſub his verbis ſignificari eos in ſuo ſenſu abundare permitto, licet riguroſe ad modum, Leo Caſtrenſis ſuper Iſaiam huiuſmodi interpretationes quaſi iudaizantium auerſetur, eandem fere cenſuram tradit ibi Magiſter Çuinel, dicens quod locus Iſai. intelligitur de caſu dæmonis etiam in ſenſu literali, & oppoſitum aſſeuerare iam forte eſt temerarium.

Reſpõdetur argu. Ad primũ. ¶ Reſpondetur argumentis, ad primum, nõ fruſtrati Dei intentionem, ex eo quod Lucifer non obtinuerit beatitudinem ſupernaturalem, quia Deus optimus maximus voluit conferre ſupernaturalem beatitudinem omnibus Angelis, cum ordine tamen ad bona opera exequenda in via. Et ſicut voluit hoc modo conferre beatitudinem, ita & voluit nulli conferre beatitudinem, ſi in malis operibus occupati in termino viæ reperti fuerint.

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundum reſpondetur, loca illa Iſai. & Ezech. quanuis in ſenſu literali intelligenda veniant de Rege Tyrij etiam in eodem ſenſu literali intelligenda veniunt de Lucifero, iuxta doctrinam, D. Auguſt. explicantis ſeptimam regulam Ticonij, vbi ait, quod ipſum quod ſæpe ſcriptura dicit de membris diaboli intelligenda ſunt de ſuo capite, qua propter, interdum ſcriptura tranſit à capite ad membra, & à membris ad caput, vt in præſenti loco Iſai. & Ezec. contingit, quare dicendum eſt, quod illa verba Iſai. & Ezech. in ſenſu legitimo ſiue literali, & immediato, ſiue ſpirituali, qui funderur in metaphorica loquutione, neceſſario intelligenda eſſe de caſu diaboli.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod Lucifer dicitur Cherub, quanuis fuerit ordinis Seraphini, ex eo, quod Seraphini pleni ſunt charitate Cherubini pleni ſunt ſcientia, & quia per peccatum amiſit Lucifer charitatem non vero amiſit ſcientiam, ideo quanuis Lucifer fuerit primus inter Seraphim, ideo nõ Seraphim, ſed Cherub appellatur ab Iſai. & Ezech. *Ad tertiũ reſpondet.*

¶ Alij autem reſpondent, dicentes Hierarchias, & choros Angelorũ forte non fuiſſe cõſtitutos pro ratione naturalium, ſed pro ratione meritorum, & ob id, quod hi fuerint Cherubini, hi Seraphini, illi throni, &c. prout ad diuerſos choros Angelorum ea vocabula ſpectant fuiſſe ſolum poſt peractam viam Angelorum, tantumque in Angelis bonis. *Secunda ſolutio.*

¶ Obiter tamen eſt aduertendum quod in opinione Doctoris, qui ponit plures Angelos in vnaquaq; ſpecie, & perconſequẽs in ſpecie Luciferi fuiſſe plures Angelos eiuſdem ſpeciei, tunc Lucifer dicetur ſupremus omnium Angelorum quo ad ſubſtantiam negatiue ſolum, quia nullus fuit ſuperior illo in eſſe ſubſtantiali, quo ad accidentia vero fuiſſe poſitiue ſupremum omnium Angelorum ſuæ ſupremæ ſpeciei, quia perfectus ſcientia, & plenus decore. *Nota hoc pro ſententia Doctoris, & D. Thom.*

¶ In ſententia vero D. Thom. qui in vnaquaque ſpecie vnicum tantum Angelum conſtituit, dicendum eſt, Luciferum fuiſſe ſupremum inter omnes Angelos poſitiue, quantum ad dona, & accidentia, & quãtum ad ſuam ſubſtantiam, nec eſt aliquod inconueniens, quod ſuprema ſpecies in naturalibus omnium Angelorum ſit in inferno, quia in hoc ſplendet diuina iuſtitia.

QVÆSTIO. X.

¶ *Vtrùm peccatum primi Angeli fuerit alijs cauſa peccandi.*

DE hac re eſt prima ſententia quorundam aſſerentium primum peccatũ Angeli nõ fuiſſe alijs cauſam peccãdi, ſed ex eo peccaſſe, quia petierunt beatitudinem nõ ſeruan- *Prima ſententia.*

ſeruando iuſtitiã, & ideo ceciderunt à beatitudine, & à iuſtitia, & perconſequens idẽ fuiſſe motiuum ſui ipſius Luciferi, & minorum Angelorum, qui peccauerunt, hanc ſententiam defendit Albertus in ſecundo diſtinctione. 5. Guillermus Pariſienſis lib. 2. de Vniuerſo, & probatur prædicta ſententia.

Primum argum.

¶ Primo peccatum, omnium Angelorum fuit ſimul, ergo nullum peccatum fuit cauſa peccandi alijs, antecedens patet, nã omnes Angeli damnati ſunt ſimul, ergo ſimul peccauerunt, conſequentia autem eſt manifeſta, nam ſi aliquod peccatũ fuiſſet alijs cauſa peccandi, illud debebat præcedere, & perconſequens; primus Angelus prius debuit peccare, quam alios Angelos induceret ad peccandum.

Confir.

¶ Cõfirmatur ex D. Auguſt. in lib. ad Oroſium aſſerente, omnes Angeli æquales creati ſunt, ſed cadentibus per ſuperbiam quibuſdam, ceteri Domino pia obedientia cohæſerunt, ergo ſicut fuit ſimultas in pœna ita & ſimultas debuit eſſe in culpa.

Secundum argum.

¶ Secundò, Si prius peccaſſet Lucifer, quã reliqui Angeli, ex peccato fuiſſet ſequuta deformitas in illo, & tunc alij vidiſſent eũ deformatum, & ita nõ ei conſenſiſſent. Cũ ergo ei cõſenſerint, habuit claritatem propterquam eis præeminebat, ergo non ſecũdum prius, & poſterius peccauerunt: Imò ſimul cum ipſo Lucifero, vt ſicut prius erãt ſimul claritates ſpirituales, ita conſequenter eſſent ſimul deformitates, & perconſequens nullus Angelorum nec Lucifer, fuit alijs cauſa peccandi.

Tertium argum.

¶ Tertiò, Angelus ſupremus non propoſuit alijs malum aliquod ex parte obiecti, ſed potius bonum, ergo non induxit eos ad peccandum, antecedens patet, nam ſolum propoſuit illis ſuam beatitudinem ſupernaturalem, & diligere ſuaſit, ſed ad ſuã ſupernaturalem beatitudinem diligẽdam, naturaliter inclinabantur, ergo non ſuaſit aliquod peccatum, aut malum.

Secunda ſenten.

¶ Secunda ſententia, communis eſt omnibus alijs, quam docet, D. Tho. 1. pa. quæſt. 63. artic. 3. & quamuis Alexander videatur dubius. 2. par. quæſtio. 110. membro ſecundo, potius inclinat ad hanc ſententiam, clarius tamen illam docet ibidem membro. 5. vbi docet q quã cito Lucifer peccauit, alij cognouerunt peccatum eius, ſicut quam cito fit coruſcatio in Oriente, tamcito apparet in Occidenti, nihilominus tamen erat ibi aliqua diſtantia, ſed imperceptibilis, & quam cito perceperunt eius voluntatem ſubito ei cõſenſerunt. Quamuis ſtatim ; ſecundam ſententiam aſsignet, dicens, alijs autem videtur quod ſimul peccauerunt, qp præſumunt ex hoc, quod ſimul ceciderũt, quod notatur ex ſcriptura quando ſecũda Petri ſecundo dicitur, Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarũ tradidit cruciandos, in iudicium reſeruari.

¶ Hanc ſententiam ſimiliter docent Doctores ſancti. D. Cyprian. li. 1. epiſtolarum epiſt. 3. D. Damaſcenus li. 2. c. 4. aſſerens, quod pene infinita multitudo Angelorum quæ adunata erat ſub primo Angelo peccãte comitans ipſum corruit, D. Iſidorus vocat Luciferum inuentorem peccati, D. Hierony. congregationes damnatorũ Angelorum, quæ populus Luciferi dicuntur ex dæmonis ſuggeſtione corruiſſe, colligit ex illo Ezec. 31. Æmulata ſunt eum omnia ligna voluptatis, quæ erant in paradiſo Dei, vbi per æmulationem intelligit vehemens deſiderium, quod habuerunt Angeli inferiores imitandi ſuperiorem. Euſebius Cæſarienſis, lib. 4. Demonſtrat. Euangelicarum, ca. 9. & eſt communis ſententia in D. Augu. & probatur. Primo ex illo Matt. 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & Angelis eius, ſed diabolus dicitur qui fuit alijs cauſa, vel incentiuum peccandi, ergo aliquis Angelorum illorum fuit inter Angelos peccantes diabolus: & perconſequens ille, qui dixit. Super aſtra Dei exaltabo ſolum meũ fuit inter Angelos diabolus.

¶ Secundò probatur ex illo Apocaly. 12. vbi dicitur: Factum eſt prælium magnum in cælo. Michael, & Angeli eius præliabantur cum Dracone, & draco pugnabat, & Angeli eius, & non valuerunt, nec locus inuentus eſt eorum amplius in cælo, & proiectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus, & Satanas, qui ſeducit vniuerſum orbem, & proiectus eſt in terrã, & Angeli eius cum illo miſſi ſunt. Ex quibus verbis ſic deduco rationem, inter Angelos peccantes fuit aliquis draco, ſerpens antiquus, diabolus, Satanas, & ſeducens vniuerſum orbem, ergo fuit aliquis primus peccans inter omnes peccantes, & inducens alios ad peccandũ ſeducens illos.

Pro-

Probatur antecedẽs: Fuit aliquis antiquus draco inter peccantes, ergo fuit aliquis primus peccãs, patet ſequela, quia ſi omnes ſimul peccarẽt nullus eſſet altero antiquior.

¶ Confirmatur, fuit aliquis inter illos alios ſeducens, ergo non ſimul omnes peccauerunt, patet ſequela: nam ſeducẽs prius eſt ſeducens, quam alij ſint ſeducti, ergo ſeducens prius peccauit, quam alij peccarent.

¶ Tertiò, Angeli inferiores ex eo peccauerunt, quia ſupremo Angelo cõſenſerũt: Cõſenſus autẽ eſt reſpectu rei prius exiſtẽtis, & maximè in illis, vbi non præcedit diſpoſitio, aut conſilium, ergo peccatum ſupremi Angeli præceſsit peccatum minorum Angelorum.

¶ Confirmatur, nam ſi ſimul peccaſſent, & eodem genere peccati, non magis tribueretur vni, quam alteri, ſed peccatum Angelorũ attribuitur magis Lucifero, quam alijs nam dicitur de illo quomodo cecidiſti de cælo Lucifer qui manè oriebaris, ergo.

Reſpõdetur argu. *Ad primũ.*

¶ Reſpondetur argumentis, ad primum negando antecedens, ſi ſimultas ſumatur pro ſimultate naturæ, nam peccatum primi Angeli quãuis fuerit ſimul tempore cum peccatis reliquorum Angelorum, fuit tamen prius natura illis, quod patet ex eo, quod omnis cauſa efficiens prior eſt ſaltim natura ſuo effectu, quamuis ſimul tempore cum illo.

Ad ſecundum.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod fuit imperceptibilis diſtantia illa, quæ fuit inter peccatum primi Angeli, & reliquorum Angelorum. Nam quam cito voluntatem primi Angeli perceperunt, ſtatim illi conſenſerunt, & peccauerunt.

Ad tertiũ argum.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod primum peccatum Angelorũ habuit annexam aliquam inconſiderationem, nam nimium cõplacentes circa propriam beatitudinẽ naturalem non retulerunt gratias in Deum finem ſupernaturalem, quas in primo inſtanti ſuæ creationis inceperunt, forſan enim tenebantur aliquo præcepto ad continuandum actum illum ſupernaturalem, & meritorium, quem in primo inſtanti inceperunt. Et Lucifer nimis complacens in ſua beatitudine naturali non ſolum nõ continuauit actum inceptum, ſed oſtendens illam Angelis inferioribus, & quaſi animaduertẽs illos de propria beatitudine naturali, non ſolum ille, ſed & alij à tali actu ceſſauerunt, & ſic peccauerunt peccato elationis, & ſuperbiæ. Quare, quando diabolus ſupremus, alios ſolicitauit ad malum ſuperbiæ, non propoſuit illis aliquod malum ex parte obiecti, ſed tantum ex modo operandi. Nam propoſuit illis excellentiam propriæ naturæ, extollendo fœlicitatem, & beatitudinem naturalem, nulla facta mentione de beatitudine, & fœlicitate ſupernaturali, & tunc nimis complacentes in tali beatitudine naturali, nec ſe, nec ſua in ſupernaturalem beatitudinem retulerunt, in quo fuit modus quidam elationis, & ſuperbiæ. Nam in facto plus extimauerunt naturalem beatitudinem, quam ſupernaturalem, & quia ſupremus Angelus incitauit alios ad nimiam aduertentiam, & complacentiam in beatitudine naturali, oſtendendo illis, & propriam naturalem beatitudinem, & complacentiam quam circa illam habebat, qui non attendentes ad beatitudinem ſupernaturalem iudicauerũt bonum eſſe taliter complacere de ſua naturali beatitudine, ideò inceperunt peccare. Poſtea tamen quod aduerterunt ſe in tali complacentia peccaſſe, non ſolum non pœnituerunt, tamen in peccatis creſcentes, ex determinata, & certa malitia (ſaltim Lucifer) ſimilitudinem Dei per æquiparantiam appetierunt, vſque adeo enim creuit ſuperba malitia eorum.

Quæſtio vtrùm de omni ordine Angelorũ fuerunt aliqui peccantes.

¶ Quod ſiquis quærat vtrùm de omni ordine Angelorum fuerint aliqui peccantes: Ad hoc reſpondet Alexander. 2. par. quæſtio. 110. membro. 3. dicens, videtur reſpõdendum, quod ſi de quolibet ordine ceciderunt aliqui, & aliqui homines reſtituantur ad quemuis ordinem, tamen de Seraphim, & thronis non fit mentio in ſcriptura, licet fiat de Cherubim, & alijs. Hoc etiã eſſe videtur ratione nominationis à qua denominantur ordines, Seraphim enim ab incenſione charitatis dicuntur, hoc autem non poteſt eſſe commune bonis & malis, ſed ratio ſcientiæ communis eſt bonis, & malis. Throni verò, ad hoc quod Deus in eis ſedeat, & ſua iudicia decernat, nec hæc ratio ſimiliter communis eſt bonis, & malis, ſed ratio ſcientiæ communis eſt, & ideo dictus eſt Cherub primus Angelus qui cecidit non propter hoc, quod fuit de ordine illorum, ſed ſupremus inter Angelos ſicut videntur ſancti, & ſcriptura dicere. Similiter principatus, & poteſtates ſunt nomina-

minationes, quę poſſunt conuenire bonis, & malis, eodem modo virtutes, Archãgeli, & Angeli, & hac enim ratione ſcriptura cum loquitur de malis Angelis, vt eſt illud ad Epheſ. 6. non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem, ſed aduerſus principatus, & poteſtates, deſignat ſub illis denominationibus quæ ſunt communes non ſub nominationibus proprijs, quę appropiantur ipſis bonis Angelis. Quare non eſt intelligendum quod principatus, & poteſtates in illo loco ad Epheſ. 6. ſumũtur tantum pro illis qui fuerunt de illis nominibus, ſed indifferenter illæ nominationes ſunt communes. Quare dicendum eſt, cum Hugo de ſancto Victore quod de quolibet ordine ceciderunt, & vnum ordinem contrarium fecerunt, vbi nullus ordo, ſed ſempiternus error, inhabitat.

Dub. ſecũdum vtrũ plures peccauerunt quam ſteterunt.

¶ Quod ſiquis quærat, vtrùm plures peccauerunt, quam ſteterunt? Reſpondetur cũ Alexandro vbi ſupra membro. 4. quod plures ſteterunt, quam ceciderunt, neque hoc eſt contrarium, quod vnuſquiſque homo habet Angelum proprium, malũ, ad exercitium, quia poteſt idem malus Angelus dari ſucceſsiuè pluribꝰ hominibus ad exercitium, quoniam ex parte hominum eſt mortalitas, Angeli verò ſunt immortales. Neq; eſt ſimile de Angelis, & hominibus, homines enim propter corruptionem originalis concupiſcientiæ (quã habent) proniores ſunt ad peccandum, quam ex natura adiuta cum gratia ad faciẽdum bonum, & ideò plus ſunt mali homines, quam boni, Angeli vero in ſuo primo ſtatu plus ordinati erant ad ſtandum in bono, quam ad peccandum. Vnde congruenter videtur dici, quod plures fuerunt, qui ſteterũt, quam qui peccauerunt.

¶ Eandem doctrinã docet Dionyſius Cartuſianus in. 2. diſtinctione. 6. quæſt. 2. vbi citat plures Doctores in hanc ſententiam, quæ probatur ab Hugone de ſancto Victore ex illo. 4. Regum. 6. vbi Eliſęus reſpondit dicens puero ſuo, noli timere, plures enim nobiſcum ſunt, quam cum illis, vbi exponit Hugo de bonis Angelis, & malis, quaſi dicat, plures Angeli boni ſunt parati nobis ad adiuuandum, quam mali Angeli ex parte aduerſariorũ ad nocẽdum nobis, conſtat autem quod ſicut mali Angeli parati ſunt ad impugnandum, ita boni ad reſiſtendum, ergo plures fuerunt Angeli boni qui ſteterunt, quam mali qui ceciderũt.

¶ Vndè autem proueniet quod homo qui rationalis eſt non opera rationalia exerceat, ſed pronior ſit ad peccandum, quam ad operandum bonum, Reſpõdetur quod homo quamuis ſecundum partem rationalem habeat pro obiecto bonum rationis, quia tamen etiam conſtat parte ſenſitiua, quæ concupiſcit aduerſus ſpiritum, cum homo incipiat à bono ſenſibili ad cognoſcendum, & amãdum bonum rationis, nam nihil volitum quin præcognitum, & nihil præcognitum quin prius fuerit in ſenſu, quia nihil eſt in intellectu quin prius fuerit in ſenſu, cum plures ſint incipientes quã conſummantes. Hinc prouenit quod plures ſint qui ſiſtunt, & quieſcunt in bonis ſenſibilibus, quam qui perueniunt ad bonum rationis: ſunt enim nobis ſenſibilia magis nota, & quia illa ſenſibus experimur, & quia vtimur illis à principio noſtræ natiuitatis, & quia ſecum afferunt, vel delectationem, vel dolorem, & perconſequens, vel facilius ab illis trahimur, vel ab illis deterremur. Cum verò Angeli nõ ſint compoſiti ex natura ſenſibili, & ſint præditi ratione, facilius, vel facilitate maxima bonũ rationis operarentur, ſi vellent: quia cum eſſent creati in grãtia, & Deus eſſet paratus ad cõcurrendum cum illis per ſua ſupernaturalia auxilia, & nõ eſſet aliquod impedimentum retrahens à tali operatione. Ideò plures fuerunt qui operati ſunt bonum, quam qui operati ſunt malum.

Dub. tertium vtrũ præliũ factũ in cælo fuerit reale.

¶ Quod ſiquis quærat, an prælium factum in cælo inter Angelos fuerit reale, an verò intentionale, Reſpondetur præſupponendo, quod triplex eſt prælium, ſiue pugna. Prima boni Angeli cum malo: de qua legitur Apocalyp. 20. quod Angelus bonus apprehẽdit ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus, & Satanas, & ligauit illum per annos mille.

¶ Secunda eſt mali Angeli cum bono: iuxta illud Apocalypſi. 12. Draco pugnabat, & Angeli eius (ſcilicet) contra bonos.

¶ Tertia eſt boni Angeli cum bono, iuxta illud Danielis. 10. Princeps Regni Perſarum reſtitit mihi viginti, & vno diebus, vbi Nicolaus de Lyra iuxta expoſitionẽ Diui Gregorij exponit illam pugnam de de duobus bonis Angelis.

¶ Secundò eſt præmittendum, quod quantum ad operationes immanentes potuit

eſſe

eſſe in Angelis contrarietas, tam ex parte intellectus, quam ex parte voluntatis, nam intellectus Luciferi iudicauit propriã excellentiam eſſe tali modo diligendam, quaſi eius voluntas illam dilexit. Intellectus autem Michaelis iudicauit, Deum eſſe ſuper omnia, & ideo Lucifero dicenti ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, & ero ſimilis altiſsimo, quam etiam ſententiam ſequuti ſunt mali Angeli, non quando primo inceperunt peccare, (nam vt ſupra ſæpe & ſæpius dixi Angeli inceperũt peccare, ex inconſideratione ex parte intellectus, & ex nimia complacentia circa propriam excellentiam ex parte voluntatis, & ſic initium peccati, vel primum peccatum non poteſt intelligi, fuiſſe ex certa malitia, qualis intelligenda eſt in peccato illo quando Lucifer dixit in cælum conſcendam, & ero ſimilis altiſsimo, nam tunc taliter habuit illum actum ac ſi ſimul haberet illum, & ſi Deũ pœniteat in cælum aſcendã) Reſpõdit Michael, quis ſicut Deus, &c. Ex quibus omnibus conſtat pugnam Angelorum fuiſſe mentalem, & intentionalẽ nempe iudicia diuerſa ex parte intellectus, nam quia ſicut Deus noſter dicebat Michael, & per conſequens quis diligendus ſicut Deus noſter, Lucifer autem ex malitia determinata nimis complacens in plenitudine ſuæ ſapientiæ, & decoris iuxta illud Ezechiel. 28. & 31. ſe ſimilem eſſe voluit per æquiparantiam Deo, & dicebat ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum (ac ſi diceret) ego ſum per æquiparantiam ſimilis Deo, & ab alijs obediendus, & diligendus ſicut ipſe Deus, Angeli inferiores qui iam inceperant peccare propter nimiam complacentiam circa propriam excellentiam, & pulchritudinem non reſipiſcentes de peccato, præterito, ex malitia continuauerunt illud, & ex certa malitia in tantam dementiam deuenerunt nimis ſuperbientes, vt magis vellent Lucifero obedire quam Deo.

¶ Quod ſi quæras, vtrùm peccatum Luciferi fuerit maius, quam peccatum reliquorum Angelorum, & ratio dubitandi quam ponit Alexan. vbi ſupra, membro. 6. ea eſt, nam peccatum aliorũ fuit in eo, quod conſenſerũt in hoc ꝙ ipſe eſſet princeps eorũ, & non alius; Lucifer verò peccauit in hoc quod voluit præeſſe, & non ſubeſſe, vnde 32. Iob. vbi loquitur de præſumptione qua aliquis vult ſingulariter videri, dixit Diuus Gregorius, hæc ſpecies quarta vicinius proximat diabolo, quod præeſſe voluit Angelis, & ab hoc Dominus arguit, ne de ſingularitate miraculorũ gauderent dicens. Videbam Satanam tanquam fulgur de cælo cadentem, ex hoc videtur quod Lucifer voluit ſingulariter præeſſe, ſed Angeli inferiores appetebant talem præſidentiã Lucifero, qui non tantum mouebantur ab illo obiecto, ſicut & ipſe Lucifer, ergo plus peccabant ipſi illud appetendo quam Lucifer. *Dub. 4. vtrum peccatum Luciferi fuerit maius.*

¶ Reſpondet Alexander, quod maius fuit peccatum Luciferi, quam aliorum ex duplici capite: primo, quia libido in appetitu erat maior, & ſecundo, quia ante ſe non habuit aliquod exemplar, cum ad nullius peccantis imitationem peccauerit, ſed fuit inuentor peccati, ſicut dicit Diuus Iſidorus, non autem fuit ſic de alijs, qui ex conſideratione ipſius ad eius imitationem peccauerunt.

DISPV-

DISPVTATIO XVIII. DE OBTINATIONE DÆMONVM

Continet quatuor Quæſtiones.

PRima, *Vtrùm voluntas dæmonum ſit obſtinata in malo.*

Secũda, Vtrùm Dæmones poſſint facere aliquod bonum opus.

Tertia, Vtrùm voluntas dæmonum ſit determinata ad aliquod malum.

Quarta, Vtrùm dæmones poſſint ſuſpendere per liberum arbitrium contemplationem malorũ, & tormentorum, in quibus ſunt.

TEXTVS.

POteſt, ergo dici quod hoc argumentum probat verum, ſcilicet, quod habent aliquem bonum actum diminute bonitate morali, quia non malum malitia contraria, puta, non habentem aliquã circunſtantiam contrariam circunſtantiæ debitæ, licet careat aliqua circunſtantiã debita, non enim credunt propter illum finem, propter que n credendum eſt, & circunſtantia finis eſt neceſſaria ad bonitatem moralem. Diſtinctione. 7. quæſtione vnica, litera. S. in ſolutione ad primum.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera reſpnodet primo, cuidam argumento quo intendit probare dęmones non habere voluntatẽ obſtinatam in malo. Argumentum ſic habet Iacobi. 2. dicitur dæmones tremunt, & contremiſcunt, ſed huiuſmodi actus ſunt boni ergo voluntas dæmonum non eſt in malum obſtinata. Ad hoc argumentum reſpondent. Doctor, quod quauis dæmones poſſiſint elicere aliquem actum bonum moraliter imperfectum, non tamen perfectum, ideſt perfecte bonum moraliter. Quia tamen concluſio, hæc maiorem requirit explicationem ſit quæſtio prima.

QVÆSTIO I.

¶ *Vtrùm voluntas dæmonum ſit obſtinata in malo.*

PRima ſententia eſt Origenis (quem refert D. Thom. 1. p. q. 64. arti. 2.) aſſerentis omnem voluntatem creatã, tam beatorum, quam damnatorum eſſe flexibilem in bonũ, ſiue in malum, dempta tamen voluntate animę Chriſti. Quæ ſententia poteſt probari, primo quia dæmones vt dicitur Iacobi 2. credunt & contremiſcunt, ſed credere, & contremiſcere ſunt actus boni, ergo voluntas dæmonum non eſt obſtinata in malum. *Prima ſententia. Primum argum.*

¶ Secũdo, nullum violentũ perpetuũ eſt, ſed facere malum, eſt contra naturalem inclinationem voluntatis dæmonum, ergo non poteſt eſſe perpetuum, & per conſequens aliquando poſſunt facere bonum. *Secundum argum.*

¶ Tertio dæmones poſſunt intelligere verum, ergo poſſunt velle bonum, patet ſequela, quia quod intellectus poteſt intelligere. poteſt & voluntas velle. *Tertium argum.*

¶ Quartò. Si dæmones neceſſario, & ſemper operantur malum, ergo ſemper demerentur peccando, & per conſequens, eorũ pœna non eſt determinata, conſequens eſt falſum, ergo non ſemper malũ operantur. *Quartum argum.*

¶ Vltimo creatura intellectualis, vel rationalis mediãte auxilio generali poteſt operari bonum moraliter, licet non meritoriè auxilium autẽ hoc generale omnibus eſt conceſſum, ergo ſaltim quantum ad bonũ morale, illorum voluntas non eſt obſtinata in malum. *Quintum argum.*

¶ Secunda ſententia eſt Henrici de Gandauo, aſſerentis cum communi ſententiã Catholicorum, volũtatem dæmonum eſſe in malum obſtinatam, cauſam tamen illius obſtinationis dicit eſſe ſummam, & perfectam libertatem voluntatis, quia voluntas quãto eſt liberior, tanto efficacius retinet electionem ſemel elicitam, ſed volũtas Angelo- *Secunda ſenten.*

gelorum eſt huiuſmodi, ergo efficaciſſimè retinebit electionem ſemel elicitam, & ſic inquit Henricus, quod quando iſta talis venit ad obſtaculum ſynderefis, (id eſt) quando quis reprehenſus à ſynderefi, nō ſiſtit, ſed retūditur contēnendo ipſum, malens illud volitum, quam parere ſynderefi, tunc non poteſt retrahi, nec reſipiſci, ſicut cum clauus in lignum infigitur, non poteſt retrahi, & ſi potuiſſet quando in principio infigebatur.

Tertia ſententia. ¶ Tertia ſentētia eſt Aureoli (quam refert Marſilius in. 2. quæſt. 5. artic. 3. & Maior diſtinctione. 7. quæſtione. 1.) aſſerentis, ex eo voluntatem dæmonum eſſe in malo obſtinatam, quia habet habitum quendam vitioſum, à Deo cauſatum in pœnam ſuorum delictorum, inclinantem ita ad malum, vt nullo modo poſsint aliquod bonū operari.

¶ Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia voluntas cuiuſcunque creaturæ indifferēs eſt ex natura ſua, vnde ſi neceſſario debet operari, debet ab aliquo extrinſeco determinari: tale autem extrinſecum debet eſſe permanens, vt ipſa voluntas in actu permaneat. Debet igitur eſſe habitus qui voluntatem dæmonum determinet in mala operatione.

Quarta ſenten. ¶ Quarta ſentētia eſt Marſilij in. 2. quæſt. 5. artic. 3. aſſerentis cauſam obſtinationis in malo ex eo eſſe, quia Deus non concurrit cum illis ad benè operandum. Hanc ſententiam docet etiam Molina. 1. pa. quæſt. 64. artic. 2. Vbi docet dicendum eſſe damnatos eſſe in malo obſtinatos, ita, vt non poſsint reſurgere à peccatis per pœnitentiam, quia Deus (in pœnam delictorū quæ commiſerunt) conſtituit nunquam cum illis concurrere per auxilium gratiæ, ſine quo, nulla creatura reſurgere valet à peccatis neque ipſam diſponere ad gratiā. Imò dicendum putat, in pœnam eorum delictorum ſtatuiſſe, nunquam concurrere cum illis concurſu generali, ad actum pœnitentiæ, & doloris naturalis, qui ſit actus bonus moralis.

Quinta ſenten. ¶ Quinta ſententia eſt Ochami in. 2. diſtinctione. 29. & quolibeto. 2. quæſtione. 19. quam defendit Gabriel, in. 2. diſtinſtione. 7. quæſtio. vnica concluſione. 2. & 3. ante literam. E. vbi docet, quod aliquis actus eſt in Angelo damnato, qui non eſt in eius poteſtate. Ex qua concluſione infert tertiam, in qua docet, quod Deus totaliter, & immediate cauſat aliquem actum in voluntate Angeli mali.

¶ Probat iſtam concluſionem, quia aliquis actus eſt in voluntate Angeli mali, à quo non poteſt ſe ſuſpendere, ſed poteſt ſe ſuſpendere ab omni actu ſuo, ergo aliquis actus eſt in voluntate Angeli, qui non eſt ab ipſo Angelo effectiuè, & per conſequens debet eſſe à ſolo Deo. ¶ Confirmatur, nam talis actus qui neceſſario eſt in voluntate, vel eſt à voluntate, vel ab habitu vel à ſolo Deo, non à voluntate, quia tunc volūtas poſſet ſuſpēdere ſe ab omni actu, qui eſt in eius poteſtate, ſed voluntas dæmonum non poteſt ſuſpendere actū odij Dei, nam vt dicitur Pſalm. 73. ſuperbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper, ergo nec etiam ab habitu, nam habitus non aliter operatur cum potentia, quam iuxta rationem ipſius potentiæ, ergo ſi potentia damnatorum ex ſe non eſt determinata ad malum, neque etiam per habitum erit ad malum determinata. Et per conſequens, talis actus (per quem formaliter voluntas manet determinata) debet eſſe effectiuè immediate à Deo. Addit tamē Gabriel ibidē infra literam. H. quomodo actus odij Dei, immediate productus à Deo in voluntate damnatorum non habeat rationem culpæ, ſed pœnæ, dicens, quod talis actus producitur à Deo, non in malum, ſed in bonum finem, quia in pœnam (maximè iuſtam) diaboli.

¶ Sexta ſententia eſt D. Tho. 1. p. quæſt. 64. arti. 2. aſſerentis cauſam obſtinationis in malo in dæmonibus eſſe immobilitatē, & inflexibilitatem voluntatis in ſemel elicitum actum voluntate determinata. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia docet Angelos poſtquam ſemel determinatè aliquid elegerunt, immobiliter adhærere tali electioni. Hæc enim eſt natura Angelorum, vt poſtquam Angeli vni parti adhæſerunt determinatè, non poſſunt in alteram flecti. *Sexta ſententia.*

¶ Vltima tamen ſententia eſt Doctoris, vt patet in litera. Pro cujus explicatione, & quæſtionis eſt notandum, primo quod obſtinatio eſt adhæſio mali, à quo ſecundum legem, vel ex potentia ordinaria nemo poteſt auelli. *Septima ſenten. Doctoris.* *1. Nota.* ¶ Secūdo eſt notandum, quod obſtinatio communis eſt omnibus damnatis, ſiue Angelis, ſiue hominibus, & per conſequens quætēda eſt cauſa communis *2. Nota.*

obſti-

obſtinationis Angelorum, & hominum, ex quo ſequitur quod neque immobilitas Angelorũ eſt cauſa obſtinationis, quia cũ obſtinatio ſit communis hominibus, & Angelis damnatis & immobilitas non ſit communis hominibus, & Angelis ſecundum, D. Tho. cauſa igitur obſtinationis non eſt ſumenda ex immobilitate.

3. Nota. ¶ Tertiò eſt notandum, quod ſtatus eſt triplex, ſcilicet, viatorum comprehenſorum, & damnatorum. Status viatorum eſt vniuerſalis lex Dei, de concurrendo in via cum voluntate ad pœnitentiam, & diſpoſitionem ad gratiam, & ad augmentũ eius, quotieſcunque homo voluerit pœnitere, vel aliquod bonum opus proſequi, iuxta illud Ezech. 18. nolo mortem peccatoris, & iuxta illud D. Pauli. Deus vult omnes ſaluos fieri.

¶ Status comprehenſorum eſt. Lex diuina de non deſerendo ipſos comprehenſores, ſed de manu tenendo ne cadant, & de concurrendo cum ipſis ad omne opus bonum.

¶ Status autem damnatorum eſt lex vniuerſalis Dei de non concurrendo cum damnatis ad actum meritorium, vel diſpoſitionem ad gratiam, iuſtificationem, vel pœnitẽtiam, ob eorum demerita finalia. Quæ lex habetur Eccleſiaſtici. 11. vbi ceciderit lignum ibi erit, hoc eſt vt explicat doctor, in cuiuſcunque creaturę rationalis amore permanſerit, in illo permanebit, punctus igitur huius controuerſiæ, inter Doctores eſt quid ſit illud per quod omnes damnati ſunt in malo obſtinati.

Prima cõcluſio. ¶ Prima concluſio. Dæmones, & omnes dãnati ſunt irreparabiliter obſtinati. Hæc concluſio eſt de fide, & probatur ex quam pluribus locis ſacræ ſcripturę, & ex quam pluribus Concilijs, & dictis ſanctorũ Doctorum. Primo ex illo Eccleſiaſtici. 11. vbi ceciderit lignum, ſiue ad auſtrum, ſeu ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit ibi erit, & Iſai. 33. quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis, & Iſai. vltimo vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & Matth. 25. diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & Angelis eius, & infra. ibunt hi in ſuppliciũ æternum, & Marci. 9. bonum eſt tibi claudum introire in vitam æternam, quam duos pedes habentem mitti in gemnã ignis inextinguibilis, vbi vermis eorum non moritur, & ignis nõ extinguitur Apocalypſi. 20. diabolus ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis, & ſulfuris, vbi beſtiæ, & Pſeudoprophetæ cruciabuntur die, ac nocte, in ſecula ſeculorum.

¶ Idem diffinitur in Concilio Lateranenſi ſecundo, & habetur in capit. firmiter, de ſumma Trinitate, & fide Catholica, & in Symbolo Athanaſij ibi, quam, niſi quiſque integram inuiolatamque ſeruauerit abſque dubio in æternum peribit, & infra, qui bona egerunt ibunt in vitam æternam, qui verò mala in ignem ęternum, & in ſexta Synodo, in epiſtola Sofroni, quæ habetur actione vndecima. & ſuſcipitur actione decimo tertio. damnatur error Originis. Vtrùm autem Origenes in hac parte ſit cenſendus, hæreticus nec ne diſputat latiſsimè Molina vbi ſupra. Quidquid autem ſit de Origene, certiſsimum tamen eſt eſſe errorem in fide aſſerere pœnam qua damnati apud inferos torquentur, aliquando ceſſaturam.

Secunda concluſ. ¶ Secunda concluſio. Cauſa obſtinationis dæmonum, vel damnatorum non eſt inflexibilitas, vel immobilitas voluntatis poſt primum actum, neque ſumma, & perfecta voluntatatis libertas. Neque habitus vitioſus, cauſatus à Deo neceſsitans, voluntatem ad male agendum. Neque actus à Deo immediate productus in voluntate damnatorum.

Prima pars probatur primo. ¶ Hæc concluſio, quo ad omnes ſuas partes probatur, & primo, quo ad primam. Nam vt diximus ſupra, Angeli poſt primum peccatum potuerunt pœnitere, vel pœnitentia naturali, vel ſaltim ex auxilio ſupernaturali, ſi Deus illis illud concederet ſeruata prorſus natura ſuæ voluntatis ipſorum, & potuerunt reſipiſcere ceſſando à peccato incepto, ergo obſtinatio non prouenit ex inflexibilitate, propriæ voluntatis.

Confir. 1. ¶ Confirmatur. Iuxta ſententiam, Diui Thomæ, vt eius expoſitores explicant, obſtinatio prouenit ex inflexibilitate liberi eorum arbitrij, quatenus poſita perfecta determinatione voluntatis, & electione ſtatim conſequuti ſunt terminũ viæ, ergo inflexibilitas nõ eſt ratio obſtinationis ſed qa ſunt in ſtatu extra viã patet ſequela, quia ſi Deus ſtatueret, vt terminus viæ Angelorũ eſſet poſt decẽ volitiones pfectas,

poſita prima volitione, quanuis maneret inflexibilis, non tamen eorum voluntas maneret obſtinata, ergo etiam data ſententia Diui Thomæ de inflexibilitate voluntatis Angelicæ, talis inflexibilitas non eſt cauſa obſtinationis, ſed aliunde prouenit, quod in malis Angelis, ſit modo voluntas eorum in malo obſtinata.

Confir. ¶ Confirmatur ſecundo. Nam obſtinatio communis eſt omnibus damnatis, ergo cauſa obſtinationis debet eſſe communis omnibus damnatis. Sed inflexibilitas voluntatis poſt primum actum cõmunis non eſt omnibus damnatis, ergo.

Secunda pars probatur primo. ¶ Secunda pars, ex eo patet, nam ſumma libertas opponitur obſtinationi, ergo, ex ſumma libertate non oritur obſtinatio.

Confir. ¶ Confirmatur. Quia in poteſtate voluntatis eſt agere, & modus agendi, quando voluntas libera eſt, ſed obſtinati non habent in ſua poteſtate agere, & modum agẽdi, quia poſſent tunc, vel non habere odio Deum, vel ſaltim non habere tantum odiũ Dei, ergo.

Tertia pars probatur primo. ¶ Tertia pars probatur, nam talis habitus vitioſus, vel concurrit partialiter cum voluntate, vel totaliter, ſi partialiter, ergo cum non extrahat voluntatem à ſua ratione, ſi voluntas ex ſe non eſt determinata, ad odium Dei, neque ad malum, neq; informata habitu tali, erit determinata ad odiũ Dei, vel malum, ſed tantum inclinata iuxta conditionem ſuæ voluntatis. Si autem eſt cauſa totalis, taliter quod operatio illa per quam voluntas dicitur obſtinata ſit to taliter ab habitu, taliter quod reſpectu illius voluntas ſolum ſe habeat paſsiuè recipiendo illam, & non actiuè eliciendo, ſequeretur quod odium Dei, & blaſphemia in Deum, & omnia quæ dæmones, & damnati in inferno contra Deum loquuntur non ſint peccata. Patet ſequela, omnes illę blaſphemiæ, & odiũ Dei non ſunt peccata quatenus habent eſſe à Deo, quia Deus nõ poteſt eſſe cauſa peccati. Neq; etiam quanus ſunt à volũtate, quia à voluntate, non habent eſſe, neque ab aliqua cauſa morali, & libera, nam voluntas non eſt libera in recipiendo, vt optimè probat Doctor in hoc ſecundo diſtinctione. 25. quæſtione vnica, ergo cum peccata reſpiciant pro cauſa cauſam moralem, quatenus in operando deficit, cum blaſphemiæ illæ, & odium contra Deum, nullam cauſam moralem habeat pro cauſa, non erunt igitur illæ blaſphemiæ peccata. Conſequens tamen falſiſsimum eſt, ergo voluntas damnatorum reſpectu eorum, quæ contra Deũ loquuntur in inferno, & reſpectu odij Dei, non ſe habet paſsiuè recipiendo, ſed actiuè eliciendo.

Confir. ¶ Confirmatur. Si eſſet hic aliquis inſanus, qui contra Deum blaſphemans loqueretur, ille talis non committeret aliquod peccatum propter defectum libertatis in voluntate, ſed quidquid loquuntur dæmones ſunt peccata, ergo voluntas dæmonum libertatem aliquam habet, & per conſequens non paſsiuè, ſed actiuè cõcurrit, & per conſequẽs ille habitus à Deo productus quem Aureolus fingit, non poteſt eſſe cauſa totalis talium volitionum, & per conſequens, nec obſtinationis in malum.

Quarta pars probatur. ¶ Quarta pars probatur eadem ratione, nam ſi reſpectu iſtius actus voluntas paſsiuè ſe haberet talis actus nullo modo, eſſet peccatum, vt ex dictis patet.

Tertia conclusio. ¶ Tertia concluſio. Obſtinatio damnatorum oritur ſolum ex natura ſtatus in termino præſuppoſito peccato vſque ad terminum præfixum pœnitentiæ. Hæc concluſio eſt Doctoris, & probatur, nam obſtinatio damnatorum communis eſt omnibus damnatis, ſed nihil eſt commune omnibus damnatis, niſi eſſe extra terminum viæ, & habere talem ſtatum, ergo.

Confir. ¶ Confirmatur. Nam ſi aliqua ratione ſola natura ſtatus in termino non eſſet cauſa obſtinationis malorum Angelorum, maximè propter illam quam nonnulli, prima parte quæſtione. 64. articulo ſecundo, quæſtione ſecunda concluſione tertia, aſſignant, nempe quod ſequeretur, quod ſi Angelus poſt peccatum in via perſeueraret, & non ſtatim promulgaretur ei, ſuæ damnationis ſententia, voluntas ipſius quandiu in via perſeueraret non eſſet in malo obſtinata, ſed flexibilis eſſet ad bonum ſicut voluntas peccatorum exiſtentium in via, quod conſequens videtur falſum, quia ſi voluntas dæmonis manſit flexibilis ad bonum poſt peccatum, ſicut manſit voluntas primi hominis poſt peccatũ, nulla poſſet aſsignari ratio ſufficiens, cur Deus non dederit Angelis tempus aliquod ad veniam quærendam per pœnitentiam, ſicut donauit primo homini

mini Adamo, nam & primus homo peccauit ex voluntatis malitia, ſicut Angelus, & non ex ignorantia (& paſsione) ſed iſta ratio nihil valet, nam vt probatum eſt ſupra, ſi via Angelorum duraret per decem volitiones poſita prima volitione in Angelo, non maneret voluntas illius obſtinata, imò ex eo prædicti fatentur viam Angelorum in vnico inſtanti perfecto terminari, quia conſtituta fuit via Angelorum iuxta modum, & conditionem ipſorum Angelorum, quorum natura eſt, vt, poſita prima volitione perfecta ſtatim ſequatur terminus viæ. Si ergo non ſtatim ſequeretur terminus viæ, voluntas illorum non maneret obſtinata, ergo obſtinatio ſolum prouenit ex natura ſtatus in termino.

Quarta conclu. ¶ Quarta concluſio. Obſtinatio damnatorum (vltra denegationem diuini auxilij ad operandum bonum) includit quandam duritiam, prauamque affectionem voluntatis, qua vnuſquiſque damnatorum immobiliter adhæret malo fini, in quem in vltimo inſtanti viæ deciderunt. Hæc cõcluſio probatur primò, ex illo Pſal. 113. ſuperbia eorũ qui te oderunt aſcendit ſemper, & ex illo Diui Gregorij. 9. Moralium, capit. 48. vbi dicit in corde damnatorum nullus eſt ordo propter mentis cæcitatem, & quia habent deordinatam omnino, & prauè affectam voluntatem, & probatur ex illo Eccleſi. 11. vbicunque ceciderit lignum ibi erit, quod exponens Doctor, dicit hoc eſt in cuiuſcunque creatura rationalis amore permanſerit, in illo permanebit.

¶ Probatur ratione: damnati non ſolum permanent in dilectione creaturæ, quam habuerunt in via, ſed etiam volunt ſe velle, & ſe voluiſſe creaturam illam pluſquam Deum, quia ſemper ſunt in actuali odio Dei, ergo vltra denegationem auxilij diuini obſtinatio includit quãdam duritiam, & prauam affectionem voluntatis.

¶ Secundo, maior obſtinatio eſt in Angelis quam in hominibus, ergo ratione alicuius particularis quod conuenit Angelis, & non hominibus. Sed non eſt ſtatus extra terminum viæ, nec etiam denegatio, diuini auxilij, quia hoc commune eſt omnibus damnatis, ergo erit durities maior, vel minor, & praua affectio ex parte voluntatis.

¶ Confirmatur. Inter homines damnatos, eſt maior, vel minor obſtinatio, ſicut inter illos ſunt maiora, vel minora peccata, nam maximus peccator (vti Lutherus) maiorem obſtinationẽ habet in inferno, quã peccator propter fornicationem ſimplicem damnatus, ergo in Luthero ponendum eſt aliquid ratione cuius ſit magis obſtinatus, quam ſimplex peccator, illud autem non videtur aliud quam praua affectio, ex parte voluntatis, & durities illius, ergo.

¶ Reſpondetur argumẽtis. Ad primũ pro prima ſententia reſpondebitur, quæſtione ſequenti.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod facere malum quamuis ſit contra naturalem inclinationem voluntatis conueniet damnatis in æternum ratione ſtatus.

¶ Ad tertium reſpondetur, negando ſequelam.

¶ Ad quartum reſpondetur, quod quamuis dæmones ſemper peccent eorum tamẽ pœna eſt determinata, quia pœna tantum reſpondet peccato commiſſo à viatore.

¶ Ad vltimum reſpondebitur, quæſtione ſequenti.

TEXTVS.

PRobabile tamen eſt, quod ſecundũ hanc potentiam non exeant in actũ propter vehementem malitiam, ſecundum quam magis probabile eſt, quod agunt, quam ſecundum poteſtatem naturalem, ſecundũ quam poſſent in actus aliquomodo oppoſitos. Diſtinctione. 7. quæſt. vnica. litera. R.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor reſpondet ad quæſtionem illam, an Angelus malus poſsit aliquod bonum opus morale facere, dicens quod quamuis aliquam probabilitatem haberet damnatum, ſiue Angelum, ſiue hominem aliquod bonum opus morale facere, probabilius tamen eſt non ſolum damnatũ ita eſſe obſtinatum in omnibus actibus ſuis in indiuiduo, vt licet poſsit aliquos actus bonos ex obiecto, nihilominus tamen propter vehementem malitiam nunquam elicere actum ſimpliciter bonum. Vt autem plenior de hac re habeatur notitia fit. q. 2.

QVÆSTIO II.

¶ *Vtrùm dæmones poſſint facere aliquod bonum opus.*

Prima ſententia. De hac re eſt prima ſententia Durandi in ſecundo diſtinctione. 7. quæſtio. 2. numero. 12. aſſerentis, quod quanuis Angeli mali non poſsint mereri de condigno, vel de congruo remiſsionem culpæ, pro eo quod ſecundum ordinationem diuinam tẽpus merendi, tam Angelis, quam hominibus præfixum eſt, hominibus quidẽ mors, Angelis quidem caſus, hominibus quidem prolixius, quia magis diſtãt à Deo, & in cognitionem diuinorum etiam imperfectam multo tempore deueniunt, Angelis autem breuius, tanquam habentibus deiformem intellectum. Quanuis etiam Angeli mali non poſsint nolle, quod ſemel voluerunt, quod tamen non eſt aſſerendum, nihilominus quod non poſsint aliquod bonum velle, quod ſit bonum ex genere, & circunſtantiis, neque ratio aliqua perfecta conuincit, neque authoritas. Attribuere autem hoc Deo omnino inconueniens eſt, qui nec poteſt eſſe cauſa, vt aliquis male velit, aut in malo volito perſeueret. Hæc ſententia Durandi communiter tribuitur Doctori in hac quæſtione, litera. R. vbi ſic ait, vel ſi habeat illum actum circunſtantionatum quibuſdam bonis, & deordinatum quibuſdam malis, mirum enim videtur, potentiam naturalem in natura illa excellenti, vbi non apparet aliquid propter quod ſit neganda. Ex qua litera Lichetus ibi quartam aſsignat quandam concluſionem, nempe quod nulla apparet impoſsibilitas, quin Angelus malus poſsit habere completè bonum Morale. ¶ Hanc ſententiam probant communiter, nam damnati in inferno pœnitent de anteactis peccatis iuxta illud Sapient. 5. vbi damnati pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritu gementes, dicebant, & diuitiarum iactantia quid contulit nobis, ſed pœnitere de ante actis peccatis eſt actus bonus moraliter, ergo. ¶ Cõfirmatur, nam ille diues epulo, qui ſepultus fuit in inferno deſiderabat, ne fratres ſui in talem locum venirẽt, ſiue hoc faceret propter bonum illorum, ſiue propter bonum ſui, tale autem deſideriũ erat bonum moraliter, ergo. ¶ Secundò, nã voluntas dæmonũ ita inclinatur ad bonum, ſicut eorũ intellectus ad verum, ſed Angeli dãnati intelligũt verũ, ergo & poſſunt velle bonũ. ¶ Tertiò, operatio quæ tantũ eſt bona moraliter pertinet ad ordinem naturæ, ſed volũtas damnati Angeli poteſt omnem operationẽ naturalem exercere, quia vt docet D. Diony. naturalia in dæmonibus manſerunt integra, ergo, & poteſt facere opus moraliter bonum.

Primum argum.

Confir.

Secundum argum.

Tertium argum.

Secunda ſenten. ¶ Secũda ſentẽ. cõmunis eſt, pro cui⁹ explicatione & quæſ. eſt primò notãdũ: certiſsimũ, eſſe ſecundũ oẽs, Angelos dãnatos nõ poſſe elicere actũ bonũ meritoriũ, neq; actum qui ſit diſpoſitio ad gratiã, imò neq; habere potẽtiã, qua tenus potẽtia dicit cauſam totalẽ in ordine ad actũ meritoriũ, quia ad actũ meritoriũ, non ſufficit ſola voluntas, ſed neceſſario requiritur habit⁹ charitatis, qui ſit ſimul cauſa, cum voluntate ad actũ illum meritoriũ, vnde ſicut intellectus ſecluſa ſpecie intelligibili, vel obiecto, non poteſt eſſe cauſa actus intelligendi, vel intellectionis, ita neque voluntas ſine habitu charitatis poteſt eſſe cauſa actus meritorij, & ſicut habẽs intellectum, & nõ habens ſpeciẽ, vel obiectũ ſibi præſens non poteſt dici poſſe intelligere, imò ſimpliciter fatẽdũ eſt illũ nõ poſſe intelligere, ita habẽs volũtatẽ, & nõ habẽt habitũ charitatis nõ poteſt dici ꝙ habet potentiã admerendũ, imò ſimpliciter fatendũ eſt nõ habere potentiã ad merẽdum, de qua re vide Doctorẽ hac quæſt. litera. H. per totam. ¶ Secundò eſt notandũ, ꝙ aliter ſe habet volũtas reſpectu actus meritorij, quam reſpectu boni actus moraliter, & ratio differentiæ eſt, nã vt dixi in præcedẽti notabili, ad opus meritoriũ vltra voluntatẽ requiritur habitus charitatis, vt ex volũtate, & habitu efficiatur vna quaſi cauſa totalis. At vero reſpectu actus boni moraliter non eſt neceſſarium ponere aliquẽ habitum in voluntate, neq; aliquid illi ſuper additũ, vt volũtas ſit cauſa totalis illius, ſed voluntas ſeipſa ſola eſt principiũ ſufficiẽs ad eliciendũ talem actũ, ſolum enim requiritur, vt conditio ſine qua nõ cognitio obiecti, poſito tamen obiecto cognito, & voluntati præſentato ſtatim volũtas ſeipſa, & in ſeipſa habet principiũ, & potentiam ad eliciendũ actum reſpectu talis obiecti naturalis, ꝙ non illi cõtingit reſpectu obiecti ſupernaturalis, vt late diximus in. 1. diſputa. 1. ã. q. 1. vſque ad quartã ex eo, quia voluntas

2. Nota.

luntas in actu obiecti naturalis eſt totalis cauſa ſuę operationis, & actus, & ſit reſpectu ilius dicitur potentia, & cauſa ſimpliciter.

3. Nota. ¶ Tertio eſt notan. quod in hac quęſt. aliud eſt quærere, verùm dæmones poſſint habere actum complete bonum moralē cō ſurgentē ex omnibus circūſtātijs, & aliud eſt quærere, verùm data tali potentia in dęmonibus an aliquando exeant in bonū moraliter cōpletum ex omnibus circūſtātijs.

Prima cō cluſio. ¶ Prima cōcl. Tā angeli mali, quā homines dānati non habēt potentiam ad eliciendā opus bonū meritorium. Hęc concluſio eſt Doctoris hac quæſt. litera. G. & probatur, nam ad actū meritorium eſt ſimpliciter neceſſarius habitus charitatis, ſed nullus damnatorū habet habitus charitatis, ergo nullus dānatorū habet potentiā ad merendū.

Secunda conclu. ¶ Secūda concluſio. Tā Angeli mali, quā homines damnati habent potentiam ad eliciendum actum naturalem, qui ſit cōplete bonus moraliter. Hęc concluſio eſt Doctoris hac quęſtione (& niſi fallor) adeo vera eſt vt in omnium ſentētia debeat fateri, & probatur. Ad actum naturalē qui ſit bonus moraliter complete nō eſt neceſſariū aliquod *Vide tertiam cōcluſionem.* auxiliū ſupernaturale, ſed ſufficit ſola volūtas, q̄a ſola volūtas eſt cauſa talis act⁹ cū auxilio generali Dei, ſed in dęmonibus mãſit volūtas integra, quia naturalia māſerūt integra, ergo in volūtate dæmonis māſit potentia ad eliciendū actum bonū moraliter complete. ¶ Confirmatur, omnes damnati antequam eſſent in termino, & dum erant in via poterant elicere, & habebant potentiam ad eliciendum talem actum, ergo; & cōſtituti extra viam, & in inferno poſſunt & habent potentiam ad eliciendum talem actū: patet ſequela, ex ſupradictis, nam naturalia in illis manſerunt integra. ¶ Confirmatur ſecundo, nam talis actus non tranſcēdit actiuitatem potentiæ, & voluntatis, ergo in voluntate eſt potentia ad illum actū, & per conſequens habens illam voluntatem habet potentiam reſpectu illius actus tertiam concluſionem.

¶ Tertia concluſio. Nullus damnatorum, ſiue ſit Angelus, ſiue ſit homo facit aliquē actum ſimpliciter bonum in genere moris, *Tertia concluſio.* propter vehementem malitiam, ſecundū quam magis probabile eſt q̄ agunt, quam ſecundum poteſtatem naturalem. Hæc cō*Nota hoc.* cluſio eſt Doctoris vt patet in litera. Ex qua facile intelligitur quam perperam nōnulli ſententiā Doctoris (illam non intelligentes) impugnent. Doctor enim in tota *Nota hoc.* illa quæſtione tantum intendit probare, quod in Angelis damnatis, non eſt potentia ad actus meritorios; quia cum non habeāt habitū charitatis, & ſi habeāt voluntatē, non tamen habēt cauſalitatē, neq; potentiā reſpectu illorū, quia cauſalitas in ordine ad actus meritorios ſumitur à voluntate, & habitu charitatis ſimul. At verò cauſalitas, & potētia in ordine ad actus bonos moraliter naturales ſumitur ex ſola volūtate, quę reſpectu illorū, (vt dixi in pręcedentibus) eſt totalis cauſa, & ob id habēs volūtatē, habet potentiā ad eliciendū actū naturalem bonū moraliter, quãuis ꝓpter vehementē malitiam nunquā illū eliciat, & hoc maximè notabis, vt liberes doctorē à calūnia, modo tamē probatur cōcluſio. Primò ex D. Bernar. li. 5. de Cōſideratione circa finē, vbi loquēs de omnibus dānatis dicit, q̄ eorū volūtas nō poteſt, niſi peruerſe moueri, & q̄ nūq; ad aliquid bonū afficitur, & D. Greg. 18. Mora. c. 1 dicit q̄ omnis volūtas diaboli eſt iniuſta, & D. Augu. ſuper illud Pſal. 6. in inferno quis cōfitebitur tibi, docet, q̄ ſicut Chriſtus omnia benefacit ita dæmō omnia malefacit. Ex qua ratione deducitur argumentū pro ſentētia doctoris, nā quãuis Chriſtus Dominus propter vnionem humanitatis ad verbū nō poterat exire in malam operationem; non tamen habebat voluntatem taliter determinatam ad illam eliciendam, vt non ſimul neceſſario, & libere illā eliceret, alias ſi nulla eſſet libertas in Chriſto, ſed eius voluntas eſſet potentia naturalis, nullum eſſet meritum in Chriſto, nā opus meritoriū præſupponit libertatem in opere, vnde opera Chriſti Domini erant neceſſario bona, & libere elicita, vt Deo dante in proprio loco dicemus. ¶ In dæmonibus autem omnia opera, ſunt mala propter vehementem malitiam, & propter continuum odium Dei, quod habent, nam Pſalmo. 113. ſuperbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper; quę perſeuerātia in odio ex eo prouenit, quod dānati perpetuo, & neceſſario ſunt in actuali cognitione ſui miſeri ſtatus, & culpæ, & in actuali paſsione pœnarum, quas patiuntur, & paſſuri ſunt in æternum, & carent omni ſpe mitigationis, & remiſſionis pœnarum, & ab illa actuali conſideratione non poſſunt diuerti, nam nimius dolor facit

cit

& ſemper illos intentos; cognoſcunt etiã Deum eſſe principalem cauſam, & vindicem huius pœnæ, quam propter ſua mala opera (quæ in mundo patrarunt) patiuntur, & cum ſint in continua quadam deſperatione illius pœnæ acerbiſsimæ, nunquam finiendæ, ideò ex tali deſperatione, & nimio dolore in Deum ſemper inſurgunt, odio illum habentes, & in omnibus operibus ſuis tale odium ſemper introducentes. Quare quamuis voluntas dæmonũ, ex natura ſua nõ ſit determinata, neq; per habitũ, neq; per actũ à Deo productũ in illa, neq; per aliquid aliud quæ ipſam faciat operari per modum potentiæ naturalis; adhuc tamen quanuis libera ſit malitia vehemens, & odium in Deum conceptum, ſi diabolus vellet aliquod bonum opus ex genere facere per liberam voluntatem, ſtatim enim vitiabit illum, propter vehementem malitiam, & odium in Deum conceptum.

¶ Secundo, voluntas dæmonis eſt in malo obſtinata, ergo omnis operatio elicita à voluntate dæmonis erit mala. Patet ſequela, nam ſi daretur aliquam operationem dæmonis bonam, voluntas dæmonis reſpectu illius non eſſet obſtinata in malo, hoc enim eſt eſſe obſtinatum: impoſsibile eſſe elicere operationem bonam, ſicut à ſimili, hoc eſt eſſe confirmatum in bono nullam poſſe elicere operationem malam.

Tertia concluſio. ¶ Vltima concluſio. Si Deus decreuit nõ conferre damnatis auxilium generale, ſed abſtulit ab illis decernens in pœnam ſuorum peccatorum non concurrere cum illis ad aliquam bonam operationem, in tali caſu damnati non ſolum non elicient aliquã bonam operationem, ſed abſolutè fatendum eſt, non poſſe damnatos aliquam bonam operationem elicere, neque reſpectu bonæ operationis habere potentiam. Si autem Deus ſubtraxit tale auxilium generale, nec ne, vtrumque probabile videtur. Hæc concluſio quo ad omnes ſuas partes probatur, Primo; quia cauſa prima nõ operante ſecunda, nihil poteſt operari, ſed auxilium generale Dei eſt cauſa prima, ergo illo ſublato voluntas quæ eſt cauſa ſecunda nihil poterit operari.

¶ Quod autem vtraque pars probabilis appareat, patet ex eo, quia ſi Deus tolleret tale auxilium in pœnam peccatorum bene faceret, quæ ſubtractio poſſet pertinere ad rationem talis ſtatus.

¶ Secunda pars patet, quia talis ſubtractio non eſt ſimpliciter neceſſaria, ad ſtatum obſtinationis in malo: nã talis obſtinatio ſufficienter ſaluatur in illo actuali odio Dei, quod habẽt damnati, & in actuali odio omnium eorum, quæ Dei ſunt, & in carẽtia illa omnis ſpei mitigationis, & remiſsionis pœnarum, & in illa perpetua, & neceſſaria cognitione actuali ſui miſeri ſtatus, & pœnarum, & culpæ, propter quam patiuntur & quod omnia iſta in æternum durabunt.

Reſponde. argum. ¶ Reſpondetur argumentis, ad primũ reſpondetur, quod damnati in inferno pœnitent de anteactis peccatis, non ex bono ſine ſed ex malitia, vbi talis pœnitentia nihil aliud ſignificat, quam quidã remorſus conſcientiæ, qui ſemper eſt in omnibus damnatis, vindicans peccata præterita, qui remorſus non eſt peccatum, ſed pœna peccati. *Ad primũ.*

Ad confir. ¶ Ad confirmationem reſpondetur, quod illa compaſsio diuitis non fuit orta ex pietate naturali, neq; ex amore fratrũ, ſed ex amore proprio, & ex odio Dei; ne ſcilicet, Deus caſtigaret malitiam, & peccatorum illorum contra Deum commiſſum; ſicut in illo caſtigabatur, deſiderabat enim quod aliquod peccatum maneret impunitum. Ita D. Chryſ. ſuper illum locũ.

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundũ reſpõdetur negãdo ſequelam, & ratio differentiæ eſt, nã intellectus eſt potentia naturalis, & habet ſuam operationẽ determinatam, quæ ex ſe, vt antecedit actũ voluntatis, neque eſt bona, nec mala moraliter: at verò voluntas, licet ſit determinata reſpectu boni abſoluti, vt abſtrahit à bono vero, vel apparenti; non tamen eſt determinata reſpectu boni veri, ſed propter vehementem malitiam in malum verum ſemper tendit, tanquam ſibi bonum apparens.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium reſpondetur primo, ſtante opinione illa quod Deus ſubtraxit ab illis auxilium generale in pœnam ſuorum peccatorum, quod cum vltra voluntatem requiratur auxilium, quod eſt cauſa vniuerſalis, & ſine illo non poſsit operari voluntas, ideò quanuis maneat integra in genere entis, non tamen in genere potentiæ.

¶ Vel ſecundo reſpondetur, iuxta ſententiam Doctoris, quod quanuis voluntas dæmonis poſsit operari aliquod bonum opus morale, non tamen operabitur, iuxta ea quæ diximus in tertia concluſione, propter vehementem illorum malitiam.

TEXTVS.

QVantum ergo ad iſtum articulum videtur poſſe dici, quod non neceſſario habet aliquem actum malum, nec loquendo de aliquo actu determinato, vel indeterminato, ſiue vago. Diſtinctione. 7. quæſtione vnica, litera. Q.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor explicat quomodo ſe habeat voluntas dæmonis reſpectu actus à ſe eliciti, & docet, quod voluntas dæmonum non eſt. Determinata ante actũ neque reſpectu actus in communi, neque etiã reſpectu actus in particulari. De actu in particulari probat ex ſe, quia ſi voluntas determinaretur ad iſtum actum, ſemper eſſet ſub iſto actu, & volens iſtud obiectum, & nunquam aliud, ſed poteſt volũtas dæmonis plures actus habere ſpecie diſtinctos, ergo non eſt determinata ad aliquem actum in particulari. Quod autem non ſit determinata ad actum malum in cõmuni patet, primo, quia ex illo ſequeretur quod non poſsit ſe ſuſpendere ab omni volitione, quod non videtur verũ quia iuxta, D. Aug. li. 1. retractationũ ca. 22. nihil magis eſt in poteſtate volũtatis, quã ipſa volũtas, ideſt, quã operatio volũtatis, ſed volũtas habet in ſua poteſtate ſuſpendere aliquam potẽtiam inferiorem ab omni actu, ergo ſeipſam, & perconſequens non neceſſario vult malum. Addit tamen Doctor, quod iſta ratio aſſumit dubium (de qua re quæſtione ſequenti.) Secundo tamen probat prædictam doctrinam, quia dæmones poſſunt habere volitionẽ, & actum bonũ ex genere, vt eſt actus credẽdi, iuxta illud Iacob. 2. dæmones credunt, & contremiſcunt, & pœnitere de peccatis, iuxta illud Sapientiæ. 5. pœnitentiam agentes, prout tales actus antecedenter ſe habent ad circũſtantias illos deformantes, ergo voluntas dæmonũ non eſt determinata ad actũ malum in particulari, nec in communi. Quia tamen hæc litera aliqualem requirit explicationem ſit quæſt. 3.

QVÆSTIO III.

¶ *Vtrùm volũtas dæmonum ſit determinata ad aliquod malum.*

DE hac re omiſſis ſententijs illis, quæſtione præcedenti citatis, nempe ſi voluntas dęmonis ſit determinata ad actum malum per habitum determinantem illã, quia iſta ſententia manet impugnata ratione doctoris in hac quæſtione litera. P. prope mediũ ibi primo: quia omnis habitus, &c. & secũdo quia habitus nõ eſt ratio agendi, &c. Et ſententia etiam illa de actu à Deo immediate producto. ¶ Duæ igitur ſententiæ ſunt, quæ in hac parte probabilitatem habent, iuxta ea quæ diximus quæſtione præcedẽte, nempe ſententia Marſili quam dicunt, D. Thom. expoſitores eius, nempe Deum in pœnam peccatorum ſubtraxiſſe auxiliũ generale à damnatis reſpectu bonarum operationum, non tamen reſpectu prauarum, quod ſi hoc verum eſt, cum etiam veriſsimum ſit dæmones non ſuſpendere omnem actum voluntatis, ſed ſemper eſſe in actuali volitione alicuius obiecti; certiſſimum etiam erit, quod eorũ voluntas ſemper eſt in actuali volitione mala, quanuis talis voluntas non ſit determinata ad aliquam illarum operationum, loquendo de determinatione quæ antecedenter ſe habet in ipſa voluntate, ante ſuum actũ, quia voluntas cuiuſcunque operationis ſemper eſt voluntas, & indifferens ad illam, hac indifferentiã. At verò loquẽdo de determinatione, quæ prouenit volũtati ab ipſo actu volũtatis, vt docet Doctor in. 3. diſt. 15. q. vnica litera. D. ſemper volũtas dæmonum eſt ab aliqua mala operatione determinata quia ſemper eſt actu male volẽs. ¶ Si tamẽ ſentẽtia doctoris quęſt. pręcedẽte explicata vera eſt, nẽpe ꝙ Deus nõ ſubſtraxit auxiliũ generale à dãnatis in pœnã ſuorũ peccatorũ, & ex eo, ꝙ talis ſubtractio nõ eſt neceſſaria, qa ꝓpter vehementẽ malitiã ſemper ſunt in mala operatione neq; ex aliquo loco ſacrę ſcripturę aut aliqua reuelatione nobis cõſtat, Deũ tale auxiliũ ſubtraxiſſe ideo iuxta ſentẽtiã doctoris dicẽdũ eſt, volũtatẽ dęmonũ nõ carere auxilio Dei generali, quo Deꝰ cõcurrit tãquam cauſa prima cũ omni cauſa ſecũda operationẽ ipſiꝰ cauſę ſecũdę iuxta cõditionẽ talis cauſę, vnde cũ volũtas ex natura ſua (vt antecedẽter ſe habet ad actũ) ſit indifferẽs indifferẽtia potẽtiæ actiuę ad bonũ, & ad malũ poſito auxilio generali, & influẽtia Dei cõmuni, ſtatim volũtas habet potẽtiã in actu. 1. & eſt ſuffi-

Prima ſententia.

Secunda ſenten.

ſufficiens principium actiuum reſpectu actus naturalis moraliter boni, ſecluſo quocunque extrinſeco, & per conſequens vt ſic, non eſt determinata etiam determinatione quæ antecedenter ſe habet ad actum, & conſiderando voluntatem ſecundum ſuam naturam cum auxilio generali Dei, & propter hoc diximus quæſtione præcedente quod in voluntate vt ſic, eſt potentia, & principium actiuum ad actum naturalem moraliter bonũ, & quod in dæmonibus eſt poteſtas naturalis ſecundum quam poſſent in actus aliquomodo oppoſitos illis, quos ſemper operantur propter vehementem malitiam, ſecundum quam magis probabile eſt quod agunt, quam ſecundum poteſtatem illam naturalem. Cũ igitur voluntas dæmonum (vt antecedenter ſe habet ad actum) ſit indifferens tali indifferentia potentiæ actiuæ, non igitur eſt determinata determinatione oppoſita tali indifferentiæ, in ordine ad aliquem actum malum determinatum, vel indetermatum. Recolenda ſunt quæ diximus quæſtione præcedenti.

QVÆSTIO. IIII.

¶ Vtrùm dæmones poſsint ſuſpendere per liberum arbitrium contemplationem malorum, & tormentorum in quibus ſunt.

De hac re ſunt qui dicant, Alij. 1. pa. quæſtione. 64. art. 2. q. 2. Alij in fine quæſtionis in ſolutione ad vltimum argumentũ, Doctorẽ dixiſſe hãc diſtinctione, & quæſtione in fine antequam reſpondeat ad argumenta (temerè tamen) poſitum eſſe in arbitrio damnatorum ſuſpendere vtrumque actum (ſcilicet) intellectus, & voluntatis; ſed quantum veritatis iſta contineant poteris piè lector perſpicere ſi literam doctoris attendas quæ tota ſic habet. De indeterminato, ſiue vago probatur idem, vel quod poſsit ſe ſuſpendere ab omni volitione ſicut proceſsit vna ratio, quæ tamen aſſumit dubium quia non videtur quod poſſit ſe ſuſpendere ab omni actu, ſiue volitione. Vnde dicendum eſt Doctorem in hac re communem ſenſiſſe ſententiam, nempe Angelos, & homines dãnatos (ſi loquamur de potentia non pro principio actiuo, ſed de illa quæ dicit, intrinſecum ordinem ad actum) non poſſe ſuſpendere omnem ſuam operationem. Quæ doctrina probatur cõmuniter, nam cruciatus, & pœna damnatorum ſunt perpetui abſque vlla intermiſsione, iuxta illud Iſai. vlti. ignis eorum nõ extinguetur, & Matth. 25. ibunt hi in ſupplicium æternum Præterea, D. Auguſt. lib. de Fide ad Petrum cap. 3. dicit damnatos, neque ſine mala voluntate, neque ſine pœna poſſe eſſe. Dixi notanter ſi loquamur de potentia quæ dicit intrinſecum ordinẽ ad actum, nam ſi loquamur de potentia vt dicit actiuitatem principij, & potentiam in actu primo ſecundum ſuum eſſe abſolutũ ipſi prædicti expoſitores prædicta quæſtione. 2. fol. 440. colu. 2. prope finem, ſic aiunt, neq; propterea tollitur libertas, ſed magnitudine mali, & miſeriæ, quodammodo eſt oppreſſa.

¶ Ex quibus verbis ſatis colligitur ſecundum ipſos voluntatem dæmonum eſſe liberam, & per conſequens infertur ex eorũ dicto non eſſe determinatam vt diximus quæſtione præcedente reſpectu actus in particulari, neq; reſpectu actus in cõmuni.

Nota iſta vt liberes Doctorem à calũnia.

¶ Ex quo infertur ſecundo, quod talis voluntas habet in ſe actiuitatem ſuſpẽſiuam; quamuis non poſsit ſuſpendere, loquendo de potentia quæ dicit intrinſecum ordinẽ ad actum, nam nimius dolor, & maxima anguſtia, & ſuprema miſeria non ſinit illos etiamſi ipſi vellent ſuſpendere conſiderationem à malis, & tormẽtis in quibus ſunt & ſic patet, quod doctor in hac quæſtione, non eſt iniuria irrogandus; ſed honore afficiendus.

DISPV-

DISPVTATIO XIX. DE OPERATIONE ANGELORVM tranſeunte.

TEXTVS.

IN iſta queſtione tria ſunt videnda, primo quid ſit Angelũ aſſumere corpus, hoc idẽ non eſt informare corpus, nec etiam Hypoſtatice ſibi vniri, ſed tantum eſſe intrinſecus motor corporis. Diſtinctione. 8. quæſtio. vnica in principio.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera ſupponit Angelos eſſe omnino incorporeos, quæ ſentẽtia communis eſt noſtris tẽporibus, & probatur ex illo ꝙ habetur in Concil. Laterã. vt habetur in cap. firmiter de ſumma Trinitate, & fide Catholica, vbi ſic dicitur, vnum eſt vniuerſorum principiũ creator omniũ inuiſibiliũ, & viſibiliũ, ſpiritualiũ & corporalium qui ſua omnipotente virtute ſimul ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem, & corporalem, angelicã, ſcilicet, & mundanã ac deinde humanã quaſi cõmunem ex ſpiritu, & corpore cõſtitutam. Ex quibus verbis Concilij facile patet creaturamm Angelicam, eſſe ſpiritualem, & non corporalem, quod magis liquet ex eo, nam ſi natura humana communis eſt conſtans ex corpore, & ſpiritu, ſcilicet, ex corpore & anima, cum Angelus ſit ſpiritualior anima, ſi anima, vt anima non eſt corporea, neque Angelus corporeus erit. Vnde abſque temeritate poſt illam diffinitionem Cõcilij non poteſt dici, Angelos eſſe corporeos. Poſito igitur quod Angelus ſpiritualis eſt, & non corporeus, quærit Doctor vtrum poſsit Angelus aliquod corpus aſſumere, ad quod reſpondet dicens, quod quamuis Angelus non poſsit informare corpus, neque illud ſibi Hypoſtatice vnire, poteſt tamen corpus mouere. Pro cuius explicatione eſt notandum quod operationes vitales ſunt in quadruplici differentia, ſcilicet, motus progreſsiuus, & actus vegetatiui, quales ſunt nutritio, augmentatio, & generatio, & operationes enſitiuæ, & exteriores, & operationes cõmunes cum operationibus non habentium operationes vitales, vt locutio, quę aliquid habet aſſimilitatis cum actione non vitali, videlicet ſonum quod etiam cõmune eſt inanimatis,

¶ Hoc poſito in hac re ſit primum dictum Angeli in corporibus aſſumptis non exercent opera vitæ, ratio huius eſt quia corpus illud aſſumptum non eſt corpus viuũ,

¶ Ex quo infertur, primo, quod motus corporis aſſumpti ab Angelo non dicitur proprie progreſsiuus, nam motus proprie progreſsiuus fit à motore cõiuncto mobili per informationem,

¶ Ex quo infertur ſecundo locutionẽ Angeli in corpore aſſumpto non eſſe proprie locutionem, ſed eſſe ſonum quendam formatum ab Angelo inſtar vocis humanæ.

¶ Ex quo infertur tertio, quod Angeli in corporibus aſſumptis non poſſunt generare virtute propria, poſſunt tamen virtute aliena, hoc eſt virtute cauſarũ, & agentium naturalium applicando actiua paſsiuis, de qua re videndus eſt D. Auguſt. 3. de Trinitate ca. 6. videndus eſt Victoria in ſua relectione de Arte magica, num. 36.

¶ Poſſunt tamen dæmones, & Angeli mouere localiter corpora ſecundum proportionem ſuæ virtutis, ſeruato tamen ordine vniuerſi, quod patet ex illo Matth. 4. vbi dicitur quod Chriſtum Dominum aſſumpſit diabolus, & tulit in mõtem excelſum, Vltima pars probatur ex D. Thom. de malo, quæſtione. 16. articul. 9. ad. 8. & tertio contra gentes cap. 108. vbi docet Angelũ non poſſe mouere terram loco ſuo, nec cælum motu contrario.

¶ Poſſunt etiã dęmones immutare corpora naturalia applicando actiua paſsiuis imprimendo qualitatem corpoream, vt ſi frigus, morbum, & ſanitatem, non tamen virtute ſua, & immediate. De qua re videndus eſt. D. Thom. prima parte queſtione. 120. articulo. 2. & probatur ex illo Iob. 2. vbi dicitur quod Satanas percuſsit Iob vlcere peſsimo.

¶ Quamuis Angeli, & dæmones poſsint à multis ægritudinibus homines ſanare, non tamen poſſunt immortales reddere, nec à morbo ſenectutis liberare, patet hoc dictum ex eo quia omnia iſta faciunt applicando actiua paſsiuis, ſed nulla eſt cauſa naturalis, quæ poſsit hominem immortalem reddere, ergo. Vtrum autem poſsit exercere actus vegetatiuæ virtutis reſpondet Doctor hac quæſtione litera. E. negatiuè, ſi loquamur de vera nutritione. Qui vult multa de poteſtate dæmonum legere videat Magiſtrum Victoriam in relectione de magia per totã illam relectionẽ.

DISPVTATIO XX. DE LOCVTIONE ANGELORVM,

Continet vnicam Quæſtionem.

TEXTVS.

AD quæſtionẽ iſta de locutione reſpondeo, quod Angelus loquitur Angelo cauſando in eo conceptum immediate illius obiecti, de quo loquitur. Diſtinctione.9. quæſtione.2. litera. A.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor explicat modum quo vnus Angelus alterum illuminat, & cum illuminatio in Angelis non ſit aliud, quam manifeſtatio, qua vnus docẽdo aliũ, veritatẽ illi occultã manifeſtat: Quæ manifeſtatio non eſt aliud quã locutio cum illo Angelo, cui illam veritatem manifeſtat, hinc prouenit, quod quamuis omnis locutio non ſit illuminatio, omnis tamen illuminatio locutio eſt. Quare explicata locutione Angelorum, manebit explicata eorum illuminatio. Vt autem ſententia Doctoris melius percipiatur, ſit quæſtio vnica.

QVÆSTIO. I.

¶ *Vtrum vnus Angelus alteri Angelo loquatur per ſenſibilia ſigna, vel dirigendo conceptus, vel producendo Verbum mentis in intellectu alterius Angeli.*

QVæſtio enim hæc primum locum obtinet inter difficiles in tota iſta materia, & propter difficultatem rei, & propter multiplicitatem opinionum. Eſt enim prima ſententia, D. Tho. 1. part. quæſtio. 107. artic. 1. quam eius expoſitores explicant, quæſtio. 57. artic. 4. cum Caieta. quæſtio. 107. artic. 1. dicentes, quod ordinatio conceptus ipſius loquentis ad alterum, vt videatur, & cognoſcatur, habet in ſe virtutem quãdam excitatiuam, ob id quod facit huiuſmodi conceptum eſſe de pertinentibus ad illum, cui loquitur. *Prima ſententia.*

¶ Secundo docet Caiet. quod intellectualis locutio præhabet in ſe eminentiori modo, & vnite, quidquid habet locutio noſtra ac proinde ſecluſis imperfectionibus, & reducendo ea quæ in nobis multiplicantur, ad quandam vnitatem oportet tranſire ad explicandam Angelicam locutionem, ſeu ad explicandam locutionem intellectualem: Nam cum omnes ſenſus ſint vires quædam cognoſcitiuæ, nihil aliud ſunt quam diminutæ participationes intellectus, quo fit, vt quia ſenſus ſolum cognoſcit particulare aliquod genus entis, intellectus enim cognoſcit totum ens, idcirco vbi inuenitur intellectus purus, qualis eſt angelicus, ibi neceſſario oportet inuenire quidquid reperitur in omnibus alijs cognitionib⁹ eminentiori modo, & propter eandem rationẽ intellectualis locutio neceſſe eſt vt contineat eminentiori modo, & per modum cuiuſdam vnitatis, quidquid habet noſtra locutio.

¶ Ex quibus omnibus inferunt, vnum Angelum eo ipſo loqui mentaliter cum alio,

quod

quod ad imperium voluntatis conceptum ſuum internum dirigit in eum, cum quo loquitur, eo enim ipſo conceptus ille internus (qui alioquin ſuapte natura erat occultus) efficitur manifeſtus, non cuicunque, ſed illi duntaxat, in quem dirigitur: fieri vero adeò ei manifeſtum, vt intuitiuè eum cognoſcat; quare cum directio conceptus ad imperium voluntatis ſit ratio, quod ei duntaxat ſit manifeſtus, ad quem dirigitur, efficitur, vt vnus Angelus loqui poſsit cũ imo aut pluribus, ad quos pro ſua libertate dirigit ſuos conceptus, alijs id non audientibus: eum vero cum quo loquitur conſpicere cõceptum internum loquentis, & per eũ rem de qua loquitur quod eſt audire mẽtaliter.

Secunda ſententia. ¶ Secunda ſententia eſt Gregorij in. 2. diſtin. quæſt. 2. quam defendit Molina. 1. p. quæſt. 106. art. 1. conclu. 2. vbi ſic ait, vnus Angelus nõ videtur poſſe loqui aliter cum alio, cum ve illuminare, quam per nutus ſpirituales, tanquam ſigna ſpiritualia, quæ ad exprimendos ſuos conceptus poterũt ſibi inuicem multo melius exhibere, quam nos ad exprimendos noſtros exhibemus. Poterunt etiam adhibere ſigna corporea facta motione, aut impreſsione aliqua in corpore. Item motus ſuæ propriæ ſubſtantiæ in ſpatio poterunt ſibi ipſis ſigua exhibere multiſque alijs modis ipſis melius quam nobis cognitis. Hanc concluſionem probat authoritate Gregorij & Durandi in. 2. diſtin. 11. quæſt. 2. in fine quæſtionis, dicitq; eſſe expreſſam ſententiam gloſſæ ſuper illud Pauli 1. ad Corinth. 13. Si linguis hominũ loquar, vbi ait, Angeli præpoſiti ſignificãt inferioribus, quod de Dei voluntate ſentiunt, quod fit quibuſdam ſignis, & nutibus. Poteſt etiam cõfirmari, ex eiſdem ver- *Primum argum.* bis Pauli, tribuit nanque Angelis linguam ad loquendum; ac proinde vim loquendi exterius per ſigna. In quæ verba ait Chryſoſtomus linguam Angelorum hic appellauit, non carneum ſignificans inſtrumentũ, ſed eorum mutuam inter ſe cõſuetudinem, modo inter nos cognito. Probat autem rationibus. Primo, quoniam Angeli inter ſe loquuntur (vt oſtenſum eſt omneſque fatentur) cum ergo non loquantur ſolis conceptibus, eo quod, conceptus vnius ſint naturaliter alijs occulti, vt quæſt. 57. artic. 4. oſtenſum eſt, efficitur vt loquantur ſignis *Secundũ argum.* externis, in quibus ſuos exprimant conceptus. ¶ Secũdo, Angelus expectatus in ſuis tantum naturalibus mentiri poteſt altero Angelo, non ſecus, ac vnus homo mentiri poteſt alteri homini, ſed mentiri eſt aliud manifeſtare exteriori ſigno, & aliud habere in mente, definitur namque eſſe contra mentem ire: ergo Angeli loquuntur adinuicem ſignis externis, ac nutibus.

¶ Quod ſi quis petat vtrũ huiuſmodi ſigna ſignificent ex impoſitione reſpondendum eſt, eo ſanè modo ſignificare. Sicut enim homines qui nunquam antea eſſent loquuti, imponere poſſent ſigna, ad exprimẽdos inuicem ſuos cõceptus, & inuenire linguã, qua mutuos conferrent ſermones, ita multo citius & melius id efficere poterunt Angeli, & forte erudiri lingua, qua ſic loquerentur conditi ſunt à Deo.

Tertium argum. ¶ Tertiò autem probat impugnatione aliarum ſententiarum. In primis enim ſententia D. Tho. cum intellectu, tum etiam creditu eſt difficilis, ſatiſque impugnata manet. q. 57. arti. 4. nec ſatis intelligitur, quanam ratione ſola directio, hoc eſt efformatio conceptuum ad imperium voluntatis in ordine ad hunc, potius quam ad illum faciat conceptus (alioquin, ſuapte natura occultos) manifeſtos huic, potius quam alteri, præſertim cum ipſummet imperium voluntatis, ac directio cõceptuum, ſit actus internus, ac proinde ſuapte natura occultus.

Impugnatio ſententiæ Scoti. ¶ Sententia autẽ Scoti, quatenus affirmat Angelum poſſe producere effectum in re diſtante nihil producendo in medium ſufficienter impugnata eſt quæſt. 8. art. 1. quatenus vero affirmat vnũ Angelum poſſe producere actum intelligendi rem, de qua vult loqui in intellectum alterius, alio concurrente ſolum paſsiuè ad talem actum, ac ſola intellectus aure auſcultare, impugnatur ab Ocham in. 2. quæſt. 20. & quolib. 1. quæſt. 8. à Gregorio in. 2. diſt. 10. quæſt. 2. Gabr. diſt. 9. q. 2. arti. 3. à Capreolo diſt. 12. q. 1. ad argumenta cõtra tertiã concluſionẽ, & à Caiet. q. 107. arti. 1. poſſumus neq; nos primò argumẽtari in hunc modũ. *Prima ratio.* Omnis intellectio, ac perceptio obiecti eſt operatio immanens, ac vitalis, ergo nequit eſſe in aliquo intellectu, ita vt is intellectus percipiat aliquid per eam, quem ad illam efficiẽter concurrat. Patet cõſequentia, quia omnis operatio immanens, aut vitalis eſt efficienter à potentia in qua eſt, & quæ per eã percipit obiectum, vt quæſt. 12. & alias ſæpe in ſuperioribus abundè oſtẽdimus. Nec

minus

minus implicat contradictionem intellectum intelligere per actum intelligendi nõ à ſe, ſed ab alio intellectu efficienter productum, quam vnum ignem calefacere per calefactionem non à ſe, ſed ab alio igne productam, eo quod intelligere non ſit aliud quam potentiam intelligentem efficienter ac vitaliter exprimere in ſe imaginem rei quæ intelligitur. ¶Secundò ad intelligendum concurrit efficienter, tum intellectus, tum etiã ſpecies intelligibilis, aut id quod inſtar illius habet, vt compertum eſt, ſed licet concurſus intellectus (quatenus ad imperium voluntatis applicatur ad intelligendum) ſit liber, concurſus tamen ſpeciei non eſt liber, ſed naturalis, non potens non agere quantum eſt ex ſe, cum ergo concurſus intellectus ad intelligendum non poſsit ſe extẽdere extra Intellectum, eo quod actio intellectus ſit immanens, ſolumque ſuper ſit concurſus naturalis ſpeciei, quem poſſet fingere Scotus, extendere ſe ad alienũ intellectum ad intelligendum, ſanè inſufficientem rationem reddidit, cur vnus Angelus poſsit loqui cum alio, alijs non audientibus ex parte concurſus liberi Angeli ad producendum conceptum, actumque intelligendi potius in intellectu huius cum quo vult loqui, quam in intellectibus aliorum.

Secunda ratio.

¶Tertio (vt probè argumentantur Gabriel & Ochamus) ſi ratio Scoti alicuiꝰ eſſet momenti, eodem ſanè modo probaretur voluntatem vnius Angeli poſſe producere volitionem in voluntatem alterius efficereque eum velle eo concurrente ſolum paſsiuè, quod eſt ridiculum, efficeret nanque eum conſentire in peccatum, illo non currente ad talem conſenſum. Conſequutio probatur, quia ſicut Intellectus vnius Angeli eſt in actu primo, & ſufficiente ad producendam in ſe ipſo intellectionẽ, & intellectus alterius ſuſceptiuus eſt intellectus eiuſdem rationis. Sic quoque voluntas vnius Angeli (qui actu aliquid vult) eſt in actu primo, & ſufficiente ad producendam in ſe volitionem, & voluntas alterius eiuſdem rationis volitionem ſuſcipere poteſt. Quare ſi illa eſt ſufficiens ratio, vt intellectus vnius Angeli poſsit producere intellectionem in intellectu alterius, erit etiam ſufficiens, vt voluntas vnius Angeli poſsit volitionem producere in voluntatẽ alterius.

Tertia ratio.

¶Quartò, Inde vero vlterius ſequitur, aliquid poſſe eſſe volitum ab aliquo, à quo non ſit præcognitum, ſed ſolum ab eo, qui vt in ſeipſo poteſt producere volitionem, eo quod habeat cauſam ſufficientem, vt eam in ſe ipſo producat. Sic etiam iuxta principiũ Scoti producere eam poſsit in voluntatem alterius, concurrentem ſolum paſsiuè ad eam volitionem, quod tamen eſt abſurdũ.

Quarta ratio.

¶Quintò ex ratione Scoti ſequeretur poſſe vnũ Angelum efficere ſcientiam concluſionis in intellectu alterius exiſtente notitia principiorum ſolum in ſuo intellectu. Si nanque ratio Scoti legitima eſt, cum Angelus qui habet aſſenſum principiorum, & bonitatis conſequentiæ habeat ſufficientem cauſam ad efficiendam in ſe ipſo ſcientiam concluſionis, & alius Angelus ſuſceptiuus ſit eiuſdem ſcientiæ, vtique poterit vt in ſe ipſo, ita & in alio Angelo eã efficere, præuio in ſeipſo duntaxat aſſenſu principiorum, habetque hæc ratio vim præſertim aduerſus Scotum, qui affirmat Angelos diſcurrere poſſe.

Quinta ratio.

¶Vltimò. Audire eſt percipere ſignum alterius, factum ad aliquid ſignificandum, quo mediante is qui audit format vlterius notitiam rei ſignificatæ, ſed vnum Angelum recipere conceptum rei quam alius concipit, nõ eſt percipere ſignum alterius exhibitum ad aliquid ſignificandum, ergò nec vnum Angelum producere in mentem alterius conceptum rei, quam ipſe concipit eſt loqui cum eo, in cuius mentem illũ producit, nec alterum Angelum illum recipere, eſt audire, ſed ſolum percipere rem non ſecus acſi per ſe ipſum formaret eundẽ conceptum, quod nemo appellat audire.

Sexta ratio.

¶Tertia ſententia eſt Doctoris, vt patet in litera. Pro cuius explicatione eſt notandũ, quod in hac quæſtione aliqua ſunt certa, & aliqua manent ſub opinione. Certa enim ſunt, quod vnus Angelus alteri loquitur, & ſimiliter, quod vnus Angelus alterum audit, & quod in angelis, eſt locutio, eſt & auditio. ¶Secundo etiam certum eſt quod audire, & intelligere in Angelis quanuis ſint actus eiuſdem intellectus non tamen ſunt idem actus, aliud enim eſt intelligere, & aliud audire, ſtat enim quod aliquis angelus intelligat, abſque eo quod audiat, & forſan quod audiat, quod non intelligit, nam Angelus inferior poterat videre Angelos ſuperiores inter ſe loquentes, & intelligere ipſos inter ſe, ſaltim de aliquo ſupernaturali tractantes abſque eo quod intelligat, quid ſit illud, de quo ſuperiores angeli agunt; in tali

Tertia ſententia doctoris.

1. Notab. quæ ſunt omnibus certa in hac quæſtione.

tali enim caſu ille Angelus inferior audiret, non tamen intelligeret. ¶Tertio etiam certum eſt Angelos non cognoſcere cogitationes cordium, & volitiones, quatenus cogitatio, & volitio ſignificant ipſum cogitare & velle. Quæ autem differentia ſit inter cogitare, & cogitationem velle & volitionem, dixi ſæpe ſæpius ſupra, dicamque modo: cogitatio enim, intellectio, verbum notitia expreſſa, conceptus formalis, omnia iſta idem prorſus ſignificant, ſcilicet illam qualitatem ab intellectu productā mediante ſpecie intelligibili, quæ qualitas eſt terminus dictionis, & antecedenter ſe habet ad intelligere, nam vt dixi in primo Diputatione 10. quæſt. 1. intellectus informatus ſpecie intelligibili producit verbum, intellectionē notitiā cōceptum & ſimilitudinē expreſſam quæ intellectio, notitia, ſiue verbū, eſt qualitas de genere qualitatis qua intellectus poſsibilis informatus tēdit per intelligere in obiectū cognitū & illud tendere eſt intelligere, nō autē intellectio, ſed intellectio eſt qua intellectus intelligit, & qua intellectus tendit actualiter in obiectū eſt enī intellectio (vt ibi dicebamus) reſpectu intelligere, & intellectus; ſicuti anima reſpectu corporis, & reſpectu viuere: homo enim viuit per animam, ſed anima non eſt ipſum viuere, ſed eſt qua homo formaliter viuit & ſic intellectio non eſt ipſum intelligere, ſed eſt qua formaliter intellectus, vel intelligens intelligit, & cognoſcit obiectum illud, cuius talis intellectio eſt expreſſa & formalis ſimilitudo. ¶Ex quo infertur, prædictum, ſcilicet, quod cognoſcens intellectionem non cognoſcit ipſum intelligere, nam intelligere dicit intrinſecū ordinem ad obiectum cognitum, cognitio autem tantum dicit intrinſecum ordinem ad intellectum & ſpeciem tanquam ad cauſas producentes illius. Vnde intelligere importat habitudinem ad rem intellectam. Quare ſi talis habitudo nō percipiatur, nec poterit cognoſci ipſum intelligere, quamuis intellectio, & verbum cognoſcātur. Eſt igitur certum quantum ad hoc apud omnes quod intelligere, & velle ſunt ex natura rei occulta, & ſoli Deo nota, niſi intelligens, & volens velit ſuum intelligere, & velle alijs manifeſtare.

2. Notab. ¶Secundò eſt notandum, quod quæ in hac re maximam habet difficultatem ſunt, quatuor quomodo Angeli inter ſe loquantur, an nutibus (vt dicebat Gregorius & Molina). Et tunc maxima etiam eſſet difficultas quomodo vnus Angelus poſſet loqui vni, & non alteri, nam ſi diſtantia non impedit, & ſi impedit ſaltim inter indiſtantes, neceſſario ſequitur, quod vnus Angelus non poteſt alteri loqui ſine eo quod alteri videant prædicta ſigna, & per conſequens, omnes audiant quod ipſe loquitur. An vero per ordinationem conceptuum: an vero quia vnus Angelus aliquid producit in intellectu alterius angeli.

¶Tertiò eſt notandum, quod in hac re (cū ſit de re maximè difficili & nobis ignota) illa ſententia erit probabilior, quæ maiorē conformitatem videtur habere cum natura angelica & nullam includit repugnantiā in philoſophia, & cum inter duos modos dicendi, ſcilicet Doctoris, & D. Tho. (nam iſta de nutibus & ſignis ſoli Gregorio placuit & Molinæ. Reliquæ autem quam plurimos habent pro ſua parte fautores) modus dicendi Doctoris non habeat aliquam impoſsibilitatem, & videatur magis cōformis naturæ angelicæ, ideo mihi probabilius videtur, Angelos loqui, quia vnus in intellectu alterius producit aliquid, ratione cuius intellectus audientis excitatur ad audiendum, quod non producit in intellectu alterius, nec videtur aliquod inconueniens quod intellectus Angeli habeat rationem intellectus, & rationem auditus, & ſimiliter quod habeat rationem intellectus & rationem linguæ: ſicut enim non eſt inconueniens quod voluntas angeli habeat rationē voluntatis & potentiæ exequutiuæ, quid mirum, quod intellectus angeli habeat rationem intellectus & rationem linguæ, & rationem auditus. Eſt enim intellectus, pro quanto, ſimul cum ſpecie innata, infuſa, vel acquiſita, intra ſe ipſum producit verbum, & verbi informatus percipit obiectum cognoſcendo. *3. Notab.* *Nota hoc.* *Intellect⁹ angelicus & eſt intellectus, & lingua & auditus.*

¶Eſt enim auditus, pro quanto eſt receptiuus alicuius qualitatis ab altero Angelo pductæ, qua vel ſpecies quas habet excitentur, vel ipſa tanquam verbo formaliter intelligat. ¶Eſt enim lingua, pro quanto eſt pductiuus illius qualitatis, ſiue verbi. Vnde nullum inconueniens apparet, quod intellectus angelicus habeat iſta tria munera & officia, ſicut non eſt inconueniens (vt dixi) quod voluntas angeli habeat rationem volūtatis & potentiæ executiuæ.

¶Vtrum

¶ Vtrum autem illud quod Angeli producunt in intellectu alterius Angeli ſit verbum, vel aliquod aliud, quo ſpecies in Angeli alterius intellectu exiſtens moueatur, non contrariando doctrinæ Doctoris, pro nunc videtur dicendum, quod Angelus loquens producit aliquid in intellectu Angeli audiētis, ratione cuius intellectus Angeli audientis mouetur ab ſpecie de qua ſit locutio & ꝓducit intellectionē & cognitionē. Moueor ad hoc, quia locutio Angelorum eſt locutio intelligibilis & auditio angelorum eſt auditio intelligibilis, & ſic debet habere illud quod conuenit auditui, vt auditus eſt, & intelligibili, vt intelligibile eſt, & cum ad rationē auditus requiratur, quod aliquid recipiat à loquente, ratione cuius ipſe auditus moueatur ad producendam & habendam auditionem, ita intelligibilis ille auditus Angeli debet recipere aliquid ab Angelo loquente, ratione cuius moueatur ad producendam auditionem, ſiue cognitionem prout dicit ordinem ab alio, ſicut verbi gratia, ſi ego haberem cognitionē de aliquo de quo modo ſit locutio, talis cognitio de nouo eſſet alterius ratiōis à priori, quia iſta dicit intrinſecum ordinem ad locutionem, ita cognitio (quam Angelus habet ex eo quod alter illi loquitur) eſt auditio, pro quanto dicit intrinſecum ordinem ad angelum loquentem. Quod ſi angelus audiens non haberet ſpeciem de illa re de qua loquitur illi: tunc dico, quod angelus loquens poterit producere ſpeciem in intellectu alterius angeli. Moueor ad hoc quia recta ratio rerum hoc expoſtulat. Si vero intellectus angeli habet ſpeciem de illius re de qua alter illi loquitur: ſolum eſt neceſſariū, quod intellectus moueatur ab illa ſpecie, & quatenus intellect⁹ mouetur ab illa ſpecie per ordinem ad motionem factam ab alio (per illud quod in eius intellectu produxit) dicitur intelligibilis auditio. Si tamen non habet ſpeciem, pro quanto intellectus mouetur ad cognitionē per ſpeciem ab alio productam, dicitur auditio intelligibilis, ſicut enim v.g. auditio ſenſibilis ſit, pro quanto potentia auditiua mouetur ad producendā auditionem, per ſpeciem ſenſibilem productā ab alio in ipſa potētia auditiua, ita auditus intelligibilis eſt potentia intellectiua, pro quāto per ſpeciem impreſſam ab alio, vel excitatam ab alio, mouetur ad producēdam cognitionem illius obiecti, cuius ſpecies imprimitur, vel excitatur, & hoc bene notabis: vt præſentem quæſtionem percipias aduertendo quod auditus angeli eſt auditus intelligibilis, & locutio angeli eſt locutio intelligibilis.

¶ Ad argumenta quæ adducit Molina contra ſententiam Doctoris facillimè reſpōdetur ad primū, quando dicit falſum eſſe angelum nō poſſe producere aliquid in diſtanti ſine eo quod producat aliquid in medio reſpōdetur certiſsimū eſſe ſolem producere aurum in viſceribus terræ abſque eo ꝙ ſecundum ſubſtantiā ſit in viſceribus terræ. *Ad argume. adducta contra Doctorē. Ad primū*

¶ Ad alia argumenta quæ ipſe proponit reſpondetur ad primum concedendo totum neq; aliquid ꝓbat cōtra nos. Imo fauet noſtram ſententiam, & ad probationē dicitur nō eſſe impoſsibile Deo producere verbū mentis in intellectu creato, ipſo intellectu paſsiuè concurrente eſſe tamen impoſsibile, intellectū noſtrū intelligere ipſo intellectu nō cōcurrente vitaliter. ¶ Ad ſecūdum rūdetur, ꝙ Doctor tm̄ docet, poſſe angelū ꝓducere verbū mentis in intellectu alteri⁹ angeli, nō tn̄ docet poſſe producere intelligere quia intelligere eſt opatio vitalis, quę dicit intrinſecū ordinē ad potētiā vitalem: verbū autem eſt qualitas de genere qualitatis, cuius productio non eſt operatio, ſed actio, quæ autē differentia ſit inter actionē & operationem: vide quæ latè diximus in primo Diſput. 11. quęſt. 2. notab. 2. vbi defendimus Doctorē & à quorundā calūnia liberamus. Vnde ex eo, ꝙ operatio intellectus ſit operatio immanens, nō ſequitur, ꝙ per actionem non poſsit aliquid extra ſe ipſum producere, imo volūtas angeli (quāuis eius operatio ſit immanens) vt eſt potētia executiua per illā ꝓducit extra ſe, quid quid ad extra operatur, ita & intellectus angelicus (quāuis quatenus eſt potētia intellectiua) nō ꝓducat aliquid extra ſe, tn̄ quatenus eſt potētia loquutiua & lingua angelica nō mirū ꝙ poſsit aliquid extra ſe ꝓducere. ¶ Ad tertiū deſumptū ex Ochamo rūdetur nō eſſe eandē rōnē de intellectu, & volūtate (quāuis Liquetus illud cōſequēs non reputet incōueniēs in hac quæſt. rūdendo ad argumēta Gregorij mihi tn̄ videt̄ dicēdū ſaluo meliori iudicio, & ſuia Doctoris, ꝙ aliter ſe habet intellect⁹, quā volūtas ꝓpter rōnē dictā ſuperius, nā cū intellectus ex ratiōe ſua habeat facere cognoſcere, hinc prouenit, ꝙ in loquētibus ſpiritualibus habeat

Ad ſecundum.

Ad tertiū.

Nota hoc.

rationem

rationem linguæ, quod in animabus ſeparatis etiam contingit, quæ nullis nutibus, neque ſignis internis, nec externis inter ſe loquentur. Cum igitur talis modus loquendi non ponatur reſpectu animarum ſeparatarum, neque etiam ponendus eſt reſpectu angelorum. Nihil igitur obſtat quod intellectus angelicus, vel quod Angelus per intellectum, ſiue anima ſeparata producant in alieno intellectu vel ſpeciem alicuius obiecti, ſi illam non habent, vel ſi habent aliquid, quod moueat intellectum illum, vt vtatur tali ſpecie, & illa talis productio cũ cognitione obiecti dicitur loquutio, & auditio: loquutio, prout eſt ab Angelo producente: auditio prout eſt in Angelo recipiente. Ex quibus facile reſpõdetur ad quoddã primum eius argumentum quomodo vnus Angelus poſsit alteri mentiri, nempe producendo ſpeciem oppoſitam illi cognitioni quam ipſe habet in mente. Reliqua autẽ argumenta quæ proponit Gregorius cõtra Doctorem inualida ſunt, poſſunt apud Liquetum, cum eorum ſolutionibus.

DISPVTATIO XXI. DE STATV INNOCENTIÆ, CONTInet quinque Quæſtiones.

Prima. Vtrum primus parens fuerit creatus in gratia, aut in iuſtitia originali tantum.

Secunda. Vtrum (data opinione Diui Thomæ) Adam fuerit creatus in gratia ſine aliqua propria diſpoſitione.

Tertia. Vtrum iuſtitia originalis & gratia gratum faciens ſint idem habitus numero, an plures habitus realiter diſtincti.

Quarta. Vtrum pueri in ſtatu innocentiæ in Dei gratia confirmati naſcerentur.

Quinta. Vtrum in ſtatu innocentiæ ſoli illi fuiſſent geniti qui nunc ſaluarentur.

TEXTVS.

Dico quod ſi fuerit aliquod donum ſupernaturale, non tamen oportet quod ſit principium merendi diſtinctione 29. quæſt. vnica, infra literam. D. in ſolutione ad quantum.

EXPLICATIO LITERÆ.

POſtquam in præcedentibus actum eſt de ijs, quæ pertinent ad creationem in communi, & de ijs, quæ pertinent ad creationem in particulari reſpectu illarum creaturarum, quæ ex nihilo producuntur, quals eſunt angelicæ creaturæ, operæpretium eius, iam creationem explicare, vtendo largo modo nomine creationis, vel operæpretium erit aliud genus actionis diuinæ explicare, ſcilicet quatenus per illã Deus aliquid producit aliquo modo præſuppoſita materia, qualis eſt illa, qua Deus producit ſubſtantiã corporatam materia, & forma phyſica conſtantem, & qui inter creaturas corporales præcipuum obtinet locum homo, qui creatura rationalis eſt, ad imaginem, & ſimilitudinem Dei factus, ideo noſtra diſputatio naturam hominis explicare intendit, & quia operationes hominis aliæ naturales ſunt, aliæ ſupernaturales, omiſsis illis, quæ naturales ſunt, de ſupernaturalibus eſt nobis tractatus, & de illis, quæ ordinant hominem ad finem ſupernaturalem. Cùm igitur natura ſit fundamentum gratiæ ideo primo quærendum eſt de rectitudine naturali, quam habuerunt primi parentes, deinde de rectitudine ſupernaturali, vt autem rectum ſeruemus in hac diſputatione ordinem, ſit quæſtio prima.

QVÆSTIO. I.

¶ *Vtrum primus parens fuerit creatus in gratia, an vero in iuſtitia originali tantum?*

DE hac re eſt prima ſentẽtia Magiſtri ſententiarum in hoc ſecũdo diſt. 24. quæſt. 1. aſſerentis, quòd homini in creatione datum eſt per gratiam auxilium, & collata eſt potentia, per quam poterat ſtare, ideſt, non declinare *Prima ſententia.*

declinare ab eo, quod acceperat, ſed nõ poterat proficere in tantum, vt per gratiam creationis ſine alia mereri ſalutem valeret. Et infra litera B. explicat prædictam ſententiam dicens, quod tunc neque aliquid mali volebat, & ad tempus ſtare potuit. Et infra litera D. explicans, quid fuerit illud adiutoriũ homini datum in creatione, quo poterat manere, ſi vellet, dicit, quod fuit libertas arbitrij ab omni labe, & corruptela immunis, atque volũtatis rectitudo, & omnium naturalium potentiarum, animæ ſinceritas, atque viuacitas. Ex quibus omnibus ſatis colligitur primum hominẽ fuiſſe productum cum rectitudine naturali, non tamen cum rectitudine ſupernaturali.

Primum argum. ¶Probatur autem iſta ſententia primo. Nã gratia ſupernaturalis danda erat primo homini in præmium pro victoria reportanda de tentatione dæmonis: ergo antequã tentaretur, non erat conferenda illi gratia: antecedens patet: nam victoria illius tentationis aliquod præmium erat reportatura.

Secundum argum. ¶Secundò, ex Diuo Auguſtino lib. 2. de ciuitate Dei cap. 2. dicente, quod primus homo in paradiſo quantum ad delectationem præſentis boni beatior erat, quàm quicũq; iuſtus in hac infirmitate mortali, ſed quantum ad ſpem futuri boni beatior eſt quilibet iuſtus in quibuſlibet corporis cruciatibus, ſed ſi Adamus creatus fuiſſet in gratia, non eſſet quilibet iuſtus beatior modo quã ille, ergo. Cõfirmatur ex eodem Diuo Auguſtino in quæſtionibus veteris, & noui teſtamenti, vbi docet quod Adam perfectus fuit productus, ſed non omni modo: vnde gratiam accepit, qua potuit ſtare, & nõ maculari. ¶Idem confirmatur ex libro de correctione & gratia cap. 10. dicente, ꝙ Deus ſic ordinauit Angelorum, & hominum vitam, vt prius in eis oſtenderet, quid poſſet eorum liberum arbitriũ, deinde quid poſſet ſuæ gratiæ beneficium, ergo prius conditus fuit in eſſe naturæ, quam in eſſe gratiæ. Hanc eandem ſententiam docent Hugo de Sancto Victore lib. 1. de Sacramentis parte 6. capit. 17. eandem docet Alexander. 2. par. quæſt. 96. membro. 3. titul. 1. in corpore: vbi ſic ait, cõcedi ergo poſſunt rationes, quibus obijcitur primũ hominem non fuiſſe acceptum Deo modo iſto vltimo, ſcilicet in quantum rationalis creatura conſecratur Deo, vt ſit eius templum adoptatum in filiũ, aſſumitur in ſponſam. Nulla enim naturalia efficiunt hominẽ iſto modo acceptum. Eandem docet Diuus Bonauentura in. 2. diſt. 29. quæſt. 2. num. 25. vbi dicit, Ratio autem quare dominis voluit poſt naturalia dare gratiam, cùm poſſet dare ſimul, ſumitur ex triplici ordine, videlicet ab ordine ſapientiæ, bonitatis, & iuſtitiæ, ordo ſapientiæ hoc requirebat, vt ſicut eſſe gratuitum eſt alterius generis, quàm eſſe naturale, ſic in diuerſis temporibus homini conferretur. Ordini etiam bonitatis hoc competebat, vt ex ipſo ordine dandi cognoſceretur, donum illud eſſe gratuitũ: propterea non fuit à creatione indita, ſed naturæ iam perfectæ & conſtitutæ fuit ſuperinfuſa. Ordo etiam iuſtitiæ hoc requirebat, vt in adulto requirat aliquam diſpoſitionem Deus ſecundum legem communẽ, & præparationem ex parte noſtra ad hoc, quod infundat alicui gratiam. Eandem docet Marſilius in. 2. quæſt. 16. arti. 6. vbi dicit illam probabilem. AEgidius diſt. 16. p. 2. quæſt. 2. docet, quod Adam fuit creatus in iuſtitia originali, quæ eſt quoddã donũ gratuitum, & quædam gratia, nõ tamen in gratia gratum faciente Ricardus diſt. 29. artic. 1. quæſtione prima.

¶Sententia eſt Diui Thomæ, & omnium Thomiſtarum. 1. par. quæſt. 95. art. 1. aſſerentium primum parentem creatum fuiſſe in gratia ſimul cum natura. Quam probãt quam plurimis rationibus, & authoritatibus. *Secunda ſenten.*

¶Primo, homo creatus eſt à Deo, vt finem ſupernaturalem conſequeretur, ergo cum gratia & virtutibus, quibus poſsit illã mereri. *Primum argum.* ¶Secundo, iuſtitia originalis fuit excluſa per primum peccatum Adæ: ergo erat gratia gratum faciens. Patet ſequela, nam peccatum immediatè cõtrariatur ipſi gratiæ. *Secundum argum.* ¶Tertiò, nam Eccleſiici. 7. dicitur, Fecit Deus hominem rectum, & Sancti patres, præcipuè Diuus Baſilius homilia 10. & 11. Exameron explicant illam autoritatem Geneſeos 1. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinẽ noſtram, de gratia & charitate, quia nullus eſt ſimpliciter rectus, qui gratiam & charitatẽ non habet. *Tertium argum.*

¶Pro explicatione huius quæſtionis, eſt primo notandum, quod illa non procedit de poſsibili, nam nulli dubium eſt poſſe Deum producere hominem in gratia gratum faciente, ſed tota controuerſia eſt de facto. *1. Nota.* ¶Secundo notandum etiam certiſsimum eſſe ſecundum fidem, Adam ante peccatum *2. Nota.*

eatum habuiſſe dona ſupernaturalia iuſtitiam & ſanctitatem, quæ per peccatũ amiſit, ita definitum eſt in Concilio Tridentino, Seſsione 5. canone 1. & canone. 2. vbi dicitur, Si quis dixerit Adę præuaricatione ſibi ſoli, & non eius propagini nocuiſſe, & acceptam à Deo ſanctitatẽ, & iuſtitiam, quã perdidit ſibi ſoli, & nõ nobis amiſiſſe, Anathema ſit, idem ſeſsione 6. cap. 7.

3. Notab. ¶ Tertiò notandum etiam certiſsimum eſſe ſecundum omnes rectè ſentientes, Adam non fuiſſe productum in puris naturalibus ſed cum donis ſupernaturalibus ſupernaturaliter infuſis: nam omnes fatentur, quòd fuit productus cum iuſtitia originali, quæ (vt docet Doctor hac quæſtione litera A.) erat donum ſupernaturale, & non quomodocunque, ſed per ſe infuſum, quia non erat vis in tota natura creata ad iuſtitiam originalem producendam, quanuis vt dicemus infra non ordinabat potentias immediatè in finem ſupernaturalem.

Vltima notab. ¶ Vltimò notandum, quòd tota controuerſia eſt de facto vtrum Deus in primo homine ſimul fuerit condens naturam, & largiens gratiam loquendo de ſimultate inſtantanea, id eſt, vtrum in eodem inſtanti, in quo conditus fuit Adam fuerit conditus cum gratia gratum faciente. Notanter dixi ſimultate inſtantanea, nam non eſt dubium in ſententia aſſerentium, Adamum fuiſſe conditum in iuſtitia originali, & non in gratia; quòd ſtatim vt, ſe diſpoſuit ad gratiam, per auxilium ſupernaturale illam receperit, quæ ſi multas non fuit inſtantanea, ſed potius temporaria. Ita aduertit Diuus Bonauentura vbi ſupra numero 26. dicens, dicendum, quod Deus dicitur feciſſe hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam, non quia ſtatim cum dedit imaginem, etiam dederit ſimilitudinem, ſed quia alterum dedit, ſcilicet, imaginem, & ad alterum habilem fecit, videlicet ad ſimilitudinem, quam poſtea pro loco, & tempore ei dedit.

Prima cõcluſio. ¶ Prima concluſio. Probabiliſsimum eſt primum hominem creatum fuiſſe in gratia gratum faciente. Hæc concluſio communis eſt, & patet, nam eam docent quàm plurimi Theologi ſapientiſsimi cum Diuo Thoma; vbi ſupra, & illa magnificant dignitatem hominis.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Non minorem probabilitatem habet, quòd homo fuit conditus tantum in iuſtitia originali abſq; gratia gratũ faciẽte, ad quã ſtatim vt creatus eſt per propriam operationem elicitam ab auxilio ſupernaturali ſe diſpoſuit ad recipiendã gratiam gratum facientem. Hæc concluſio probatur quantum ad primam partem, nã multi ſapientiſsimi Theologi non minoris ſanctitatis & authoritatis, quàm præcedentes illam docent & probãt, vt eſt videre in Alexandro, & Diuo Bonauentura, & alijs quã plurimis. *Prima pars probatur.* ¶ Secunda autem pars probatur, nam omnes fatentur ſtatim recepiſſe gratiam, vt conditus fuit, ergo cum eſſet adultus debebat illam recipere ſecundum propriam diſpoſitionem, talis autem diſpoſitio nõ poterat eſſe actus elicitus ab ipſa gratia, vt latè diximus ſupra quãdo egimus de gratia, quam receperunt Angeli in primo inſtanti ſuæ creationis, ergo elicienda erat ab auxilio ſupernaturali. *Secunda pars probatur.*

Corol. 1. ¶ Ex qua concluſione infertur, quòd inter creationem, & lapſum Adami tres morulæ poſſunt aſsignari. Prima, in qua fuit conditus cum iuſtitia originali. Secunda, in qua habuit gratiam facientem, ex quo per ſuam operationem elicitam ab auxilio ſupernaturali ſe diſpoſuit ad illam. Tertia vero in qua peccauit.

Corol. 2. ¶ Ex quo infertur ſecundo, quòd quamuis prima morula ab aliquibus nominatur: ſtatus in puris naturalibus, hoc eſt intelligendum, vt ſtatus ille opponitur ſtatui gratiæ gratum facienti, nam iuſtitia originalis ex ſe ſola non poterat ordinare hominem immediatè ad Deũ clarè viſum. Vnde vt dicemus ſtatim; quodammodo dicebatur donum naturale ex effectu, ad quem ordinabatur, quamuis eſſet ſimpliciter donum ſupernaturale. Eſt tamen obiter aduertendum, quòd morulæ illæ non ſunt eiuſdem rationis cum morulis Angelorum, ſicut neque duratio Angelorum eſt eiuſdem rationis cum duratione hominis.

Corol. 3. ¶ Ex quo infertur tertiò, non eſſe eandẽ rationem de homine, & de Angelo reſpectu receptionis, & infuſionis gratiæ, quia non eſt ita facilis ad eliciendam operationem homo, ſicuti Angelus; vnde non eſt inconueniens, quòd Angelus receperit gratiam in primo inſtanti iuxta propriam diſpoſitionem illorum elicitam ab auxilio ſupernaturali, & quod homo non receperit illam in primo inſtanti ſuæ creationis, ſed tantum in ſecundo, quia quamuis ho-

mo ſit productus, & creatus à Deo cum ſcientia, & cognitione, adhuc tamen non poteſt ita faciliter operari. Sicuti Angelus, quia intellectus humanus multò imperfectior eſt intellectu angelico.

Tertia cõcluſio. ¶Tertia cõcluſio. Nulla argumẽta quæ cõmuniter adducuntur ad probandũ alteram concluſionũ, illam demõſtratiuè oſtendũt quare quælibet prædictarũ ſentẽtia poteſt abſq; temeritate, & periculo defendi. Hæc concluſio patet reſpõdendo ad argumenta pro vtraq; parte adducta. *Ad argu. pro ſententia Diui Thomæ.* ¶ Ad primũ pro ſententia Diui Thomæ reſpondetur concedendo antecedẽs, & negãdo ſequelã, ſi intelligatur, ꝙ fuit creatus cum gratia & virtutibus iam infuſis; *Ad primũ* cum ſatis ſit, ꝙ crearetur, vt infunderentur illi gratia & virtutes, ſtatim vt ipſe ſe diſpoſuerit ad recipiendum illas. Neque ſimile quod adducũt de alijs creaturis, quibus Deus dedit ſemen, & virtutes iuxta genus ſuum, vt conſequerentur fines ſuos, aliquid probat, cum iuxta ſententiam illorum dicendũ ſit, aliter ſe habere hominem reſpectu Dei clarè viſi, quàm ſe habẽt creaturæ aliæ reſpectu propriorũ finium. Nam ſecundũ illos Deus clarè viſus non eſt finis naturalis creaturæ rationalis. Et iuxta noſtram ſententiã, quãuis Deus clarè viſus ſit finis naturalis creaturæ rationalis, hoc tamen nõ habet creatura rationalis ex eo quod eſt creatura rationalis, nam vt ſic, diximus in primo Diſput. 1. quæſt. 8. creatura rationalis tantũ eſt in potentia obediẽtiali, vel tantũ habet capacitatem naturalẽ, & non inclinationẽ naturalem, cùm inclinatio ſupra capacitatem addat ordinem ad propriam formam, & cum Deus clarè viſus ex ſua ratione, & ſecundum ſe cõſideratus, non ſit propria forma creaturæ rationalis, ſed ex ordinatione ſua, qua voluit ſe finem creaturæ rationalis cõſtituere. Hinc prouenit, ꝙ neque in ſententia illorum, neque in ſentẽtia noſtra ita ſe habeat Deus reſpectu noſtri, ſicut ſe habet finis naturalis reliquarum creaturarũ ad ipſas creaturas, neq; ipſi nos reſpectu Dei clarè viſi finis noſtri eundem ordinẽ ſeruemus, quẽ ſeruant reliquæ creaturæ reſpectu propriorum finium.

Ad ſecundum arg. ¶Ad ſecundum reſpondetur, quòd iuſtitia originalis fuit excluſa, non per quodcunq; peccatum, ſed per peccatum illud, quo primus parens tranſgreſſus eſt præceptũ Dei comedendo de ligno vetito, nam reſpectu illius poſita fuit comminatio illa, in qua hora comederis morte morieris, quod patet ex eo, nam Eua peccauit & appetendo comedere, & comedendo, & tamen non amiſit habitum iuſtitiæ originalis quouſque Adamus ſimiliter comedendo peccauit, vt dicemus quæſtione. 3.

Ad tertiũ argum. ¶Ad tertium reſpondetur cum Diuo Bonauentura vbi ſupra, quòd Deus ſtatim vt hominem condidit virtute veſtiuerit, & ornauerit, non ex eo, quia ſtatim vt condidit veſtierit, id eſt, quod ſimul condiderit, & ornauerit, ſed quia tunc diſpoſitum fecerit & non longo poſt tempore compleuerit, & ſic patet ad illum locum Eccleſiaſtici. 7. quod fecit Deus hominem rectum tribuendo illi iuſtitiam originalem, & auxilium ſupernaturale, quo poſſet elicere operationem ſupernaturalem, & diſpoſitionem ad gratiam iuſtificantem ſtatim, vt conditus fuit recipiendã, quod videtur inſinuare locus ille Geneſeos 1. vbi dicitur, Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram: primo enim ad imaginem, & ſecundo ad ſimilitudinem.

QVÆSTIO. II.

¶ *Vtrum (data opinione Diui Thomæ) Adam fuerit creatus in gratia ſine aliqua propria diſpoſitione.*

Prima ſententia. De hac re eſt prima ſentẽtia Magiſtri Soto libr. 1. de natura & gratia capit. 5. quam etiam docet Molina prima parte, quæſtione. 62. artic. 3. aſſerentium hominem, & Angelum recepiſſe gratiam in primo inſtanti ſuæ creationis nulla præuia diſpoſitione ex parte ipſorum Angelorum, neque ex parte hominis. *Primum argum.* Probat autem ſuam ſententiam, primo quoniam ſi homo in primo inſtanti recepit gratiam præuia aliqua diſpoſitione ſequeretur hominem conditum fuiſſe in puris naturalibus: patet ſequela, quia ſtatus ille ante ſuſceptionem gratiæ eſt ſtatus purorum naturalium.

Secundum argum. ¶Secundo, iuſtitia originalis data fuit Adamo ſine præuia aliqua diſpoſitione illius, ſed ſecũdum Diuum Thomam iuſtitia originalis, & gratia ſunt idem habitus, ergo gratia non fuit data Adæ ſecundum propriam diſpoſitionem ipſius.

Tertium argum. ¶Tertiò, ſecundum Diuum Thomam prima

ma ſecundæ, quæſt. 5. arti. 7. ad ſecundum: creaturæ primæ factæ ſunt perfectæ à Deo ſine aliqua diſpoſitione, ergo homo conditus eſt perfectus à Deo abſque aliqua propria diſpoſitione ipſius.

Secunda ſententia. ¶ Secunda ſententia eſt recentiorũ prima parte, quæſt. 95. artic. primo. quam docent ex Caietano ſecunda ſecundæ, quæſt. 24. artic. 3. ad tertium: quam probant ex eodem Diuo Thoma. 3. p. quæſt. 34. art. 3. vbi dicit quod Chriſto in primo inſtanti data eſt gratia ad modum adultorum mediante diſpoſitione liberi arbitrij, & in ſecundo diſt. 29. quæſt. vnica. art. 2. dicit quòd homo in primo inſtanti ſuæ creationis ad Deum cõuerſus gratiam conſequutus eſt, & prima parte, quæſt. 95. arti. 1. in ſolutione ad quintũ. dicit quòd cũ motus voluntatis non ſit continuus nihil prohibet etiam in primo inſtanti ſuæ creationis primum hominẽ gratiæ conſenſiſſe, præcipuè quia intentũ Diui Thomæ eſt oſtendere quòd ad hoc vt aliquis recipiat gratiam, requiritur conſenſus ex parte recipientis, cum per hoc perficiatur matrimoniũ quoddam ſpirituale inter Deum, & animam: matrimonium autem neceſſariò requirit, & prærequirit cõſenſum, ergo in primo inſtanti Adam recepit gratiam diſponendo ſe ad illam.

Primum argum. ¶ Probãt præterea rationibus nam primus homo creatus eſt à Deo cum libero vſu rationis, ergo iuſtificatus eſt per propriam diſpoſitionem: patet ſequela, nam ille eſt modus propriũs, quo adulti iuſtificãtur vſum rationis habentes.

Secundum argum. ¶ Secundò, quia ſi aliqua ratione iuſtificatio illa non potuit fieri media diſpoſitione ex parte ipſius hominis, maximè quia diſpoſitio debet præcedere gratiam, ſed hoc non obſtat, ergo. Probatur minor, nã accidentia, quæ ſunt in compoſito ſubſtantiali in inſtanti primo generationis ſunt ſimul tempore cum ipſa forma, & quaſi concomitantia ipſam, nihilominus ordine naturæ diſponunt ad introductionem ipſius formæ, & ſunt priora illa in genere cauſæ materialis, & diſpoſitiua: licet in genere cauſæ formalis poſteriora ſint, & ab ipſa forma proueniant: ſic in propoſito actus dilectionis Dei ſuper omnia, quẽ habuit homo in primo inſtãti, ſimul tempore fuit cum gratia, & nihilominus diſponebat ad illam, & licet in genere cauſæ formalis gratia eſſet prior illo actu, tamen in genere cauſæ materialis & diſpoſitiuæ actus ille erat prior gratia, quoniam actus dilectionis Dei nõ poterat ad gratiam diſponere, ſi ſolum vt viribus naturæ productus conſideretur: nõ enim habebat proportionem cum gratia. Diſponit ergo quatenus eiuſdem ordinis eſt cum gratia, ſed non eſt eiuſdem ordinis, niſi vt procedit ab illa, ergo actus procedens à gratia eſt qui diſponit ad illam, & quoniam diſpoſitio debet præcedere aliquo modo introductionem formæ, actus illi (vt diſponit) ordine naturę debet eſſe prior in aliquo genere cauſæ ipſa gratia. Quod in adulto, qui gratiam recipit per actum contritionis, manifeſtum eſt; & à Theologis conceſſum in materia de pœnitẽtia, & gratia, Adam ergo non recepit gratiã in primo inſtanti ad modum, quo paruuli recipiũt in baptiſmo, ſed ad modũ adultorũ ex propria diſpoſitiõe.

Tertia ſententia. ¶ Tertia tamen ſententia, quæ in hac quæſtione veritatem oſtendit ea eſt, quòd primus parens accepit gratiam per propriam diſpoſitionem, & actum dilectionis Dei ſuper omnia elicitum ab auxilio ſupernaturali, & non admiſſa forma gratiæ. Pro cuius explicatione, & totius quæſtionis eſt

1. Notab. primo notandum, quod quamuis poſsibile fuerit primum hominem recepiſſe gratiã, nulla præuia diſpoſitione ex parte ipſius, quia non eſt impoſsibile apud Deum omne Verbum, vt dicitur Lucæ primo, nihilominus tamen ille modus affirmandus eſt, qui magis congruit dignitati ipſius hominis, & cõformior eſt eius conditioni, & naturæ, & per conſequens, cum Adam fuerit creatus adultus plenum habens vſum rationis: videtur decorum, conformius eſſe ipſum recepiſſe gratiam iuxta modũ adultorũ, quam iuxta modum paruulorum, modus autem adultorum eſt, vt per propriam diſpoſitionem diſpoſiti illam recipiant, iuxta illud Diui Auguſt. qui creauit te ſine te, nõ iuſtificabit te ſine te. Vnde quantum ad hoc ſecunda ſententia mihi probabilior apparet.

2. Notab. ¶ Secundò eſt notandum, quòd in hac ſecunda ſententia non poteſt intelligi quomodo actus elicitus à gratia poſsit eſſe diſpoſitio ad ipſius gratiæ informationem, neque exemplum de accidentibus naturalibus hoc oſtendit, neque oſtendere poteſt (vt late diximus ſupra diſputatio. 16. ex eo, nam dilectio Dei ſuper omnia, quæ eſt diſpoſitio ad gratiam, cum ſit actus vitalis ſupernaturalis dicit intrinſecum or-

dinem ad potentiam vitalem ſupernaturalizatam. Vnde ſicut implicat intelligere effectum non intelligendo cauſam aliquomodo præceſsiſſe, ita implicat intelligere dilectionem Dei ſuper omnia, non intelligendo voluntatem ſupernaturalizatam aliquo modo præceſsiſſe; ſed non pōt intelligi voluntas ſupernaturalizata, ſi non intelligatur informata gratia, ergo neceſſario intelligenda eſt gratia in voluntate antequam intelligamus dilectionem Dei ſuper omnia à voluntate gratiæ informata elicitam.

Prima cōcluſio. ¶ Prima concluſio. Probabilius mihi apparet, quòd Adam ſiue in primo, ſiue in ſecundo inſtanti recepit gratiam per propriam ſui diſpoſitionem. Hæc concluſio patet ex eo, quia vt diximus in Diſputatione 16. de Angelis, iſte modus conformior eſt conditioni creaturæ rationalis, quæ dignificanda eſt quantum poteſt dignificari, neqoe aliquam inuoluit difficultatem.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Talis diſpoſitio fuit actus dilectionis Dei ſuper omnia non elicitus à gratia, ſed ab auxilio Dei ſupernaturali. *Prima pars concl. probatur.* Hæc concluſio patet quo ad primam partem, nam vt dixi in notabili vltimo implicat, quod talis actus ſit effectiuè à gratia, & quod ſit diſpoſitio & conditio ad hoc, quod gratia producatur. Et prætereà, quia poteſt Deus de potentia abſoluta poſita adhuc illa diſpoſitione non producere gratiam, ergo illa diſpoſitio non poterat eſſe effectiua gratiæ.

Secunda pars probatur. ¶ Secunda autem pars concluſionis probatur, nam non poteſt volūtas elicere actum dilectionis Dei ſuper omnia, qui ſit diſpoſitio ad gratiam, niſi ſit ſupernaturalizata, vel per formam ſupernaturalem vel per auxilium ſupernaturale, ſed in caſu prædicto non aſsignatur aliqua forma ſupernaturalis, ergo aſsignandum eſt auxilium ſupernaturale.

Ad argu. reſpon. ad primum. ¶ Reſpondetur argumentis ad primum negando ſequelam, nam tunc eſſet voluntas eleuata per auxilium ſupernaturale, quæ eleuatio extrahit voluntatem à potentia naturali, & conſtituit illam in eſſe potentiæ ſupernaturalis.

Ad ſecundum arg. ¶ Ad ſecundum reſpondebitur quæſtione ſequenti.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium reſpondetur iuxta ea, quæ diximus in quæſtione præcedente non eſſe eandem rationem de creaturis alijs, & de homine, nam reliquæ creaturæ productæ ſunt in eſſe naturæ, & in hoc eſſe etiam Adam fuit productus perfectus, at verò productio de qua in præſentiarum loquimur eſt productio in eſſe gratiæ, quæ non completur vſque ad viſionem Dei, & vſq; ad gloriam, quæ gratia conſummata dicitur, & ſicut Deus non produxit hominem beatum, ita neque produxit hominem perfectum in eſſe gratiæ.

QVÆSTIO III.

¶ Vtrum iuſtitia originalis, & gratia gratū faciēs ſint idē habitus numero an plures habitus realiter diſtincti.

DE hac re eſt prima ſentētia Magiſtri Soto libr. 1. de natura & gratia capit. quinto. aſſerentis gratiam, & iuſtitiam originalem eſſe eundem numero habitum ſola ratione diſtinctum, nempe quatenus ille habitus confirmabat, & rectificabat naturam in ordine ad finem naturalem, & compeſcebat concupiſcentiam ad malum procliuem corporiſque infirmitatem ſanabat, dicebatur originalis iuſtitia. Quatenus vero idem habitus efficiebat hominem conſortem diuinæ naturæ coniungebatque illum Deo fini ſupernaturali, dicebatur gratia. Quam ſententiam dicit probabiliorem Magiſter Zumel prima parte, quæſtione. 99. art. primo. quæſt. 2. dubio. 1. concluſione. 4. *Prima ſententia.*

¶ Et probatur primo, iuſtitia originalis eſt habitus inhærens eſſentiæ animæ, vt docet Diuus Thomas, prima ſecundæ. quæſt. 83. artic. ſecundo. *Primum argum.* Ergo eſt idem habitus cum gratia: patet ſequela quoniam ſecundū Diuum Thomam prima ſecundæ. quæſt. 110. artic. quarto. gratia eſt habitus inhærens eſſentiæ animæ, ſed non ſunt multiplicandi habitus ſine neceſsitate, ergo gratia, & iuſtitia originalis non ſunt duo habitus.

¶ Secundo, habitus infuſi à Deo in ſtatu innocentiæ ſunt infuſi iuxta cōditionem naturæ humanæ, ergo iuxta conditionem naturæ humanæ eleuatę ad finem ſupernaturalem, & per conſequens iuſtiria originalis rectificabar hominem in ordine ad finem ſupernateralem, ſed talis rectificatio fit per gratiam, ergo. Maior eſt manifeſta, nam natura humana condita fuit à Deo, vt *Secundum argum.*

fruere-

ſueretur Deo, ergo habitus infuſi in natura humana rectificabant illam in ordine ad iſtum finem.

Tertium argum. ¶Tertiò, Diuus Thomas in ſecundo, diſtinctione 32. quæſtione prima, artic. primo dicit quòd in iuſtitia originali erat aliquid quaſi formale, ſcilicet ipſa rectitudo voluntatis, & ſecundum hoc opponitur illi deformitas culpæ: erat etiam aliquid quaſi materiale, ſcilicet, ordo rectitudinis in greſſus viribus inferioribus, & quantum ad hoc opponitur illi concupiſcentia, & fomes: & quòd quando in baptiſmo reſtituitur illi, quod formale erat in originali iuſtitia, non tamen quod materiale eſt. Ex quo ſic illud, quod reſtituitur per baptiſmum, eſt gratia, ergo gratia pertinebat ad iuſtitiam originalem.

Quartum argum. ¶Quartò, ſecundum Diuum Thomam prima parte quæſtione 95. artic. primo, vnus & idem habitus præſtabat homini illas tres rectitudines, ſcilicet, rationis ad Deum, & virium inferiorum ad rationem, & corporis ad animam, licet ordine quodam, ita vt prima eſſet cauſa ſecundæ, & ſecunda eſſet cauſa tertiæ, ſed gratia gratum faciens eſt, quæ præſtat primam rectitudinem, qua ratio ſubditur Deo, ergo præſtans ſecundam præſtat etiam & tertiam.

Quintum argum. ¶Quintò, Diuus Thomas tertia parte, quæſtione octaua, artic. quinto, docet, quod in Chriſto gratia capitis, & gratia habitualis eſt idem habitus, & ſolum differunt ſecundum rationem per ordinem ad diuerſos effectus, & tertia parte, quæſt. 62. art. ſecundo. docet quòd gratia ſacramentalis & habitualis eſt idem habitus, & ſola ratiõe diſtinguuntur, ergo ſimiliter iuſtitia originalis, & gratia gratum faciens erant idem numero habitus ſola ratione diſtinctus.

Secunda ſententia. ¶Secunda ſententia eſt Caietani prima parte, quæſt. 95. artic. primo: quam dicit probabiliorem Magiſter Bañes ibidem, dubio ſecundo. concluſione ſecunda, dicens, Abſolutè & ſimpliciter loquendo multo verior & probabilior ſententia eſt quòd iuſtitia originalis diſtinguitur realiter à gratia gratum faciente: addit tamen Caietanus iuſtitiam originalem ſupponere gratiam gratum faciẽtem tanquam radicem, à qua emanabat, & quodammodo pendebat.

Tertia ſententia. ¶Tertia ſententia eſt Molinæ prima parte in quæſtionibus de opere ſex dierum, Diſputatione 27. aſſerentis iuſtitiam originalem ex Diui Thomæ ſententia, & veritate gratiam gratum facientem includere, & quidquid cum gratia gratum faciente de lege ordinaria neceſſario, eſt coniunctum, includebat etiam cætera dona, quæ in innocentiæ ſtatu partim ſenſientes rationi ſubiectam reddebant, & corpus animæ, illudque à corruptione, dolore & nocumento præſeruabant. Probatur hæc ſententia ex Diuo Thoma in illo artic. primo quæſtionis 95. vbi in fine corporis ſic ait, Ex quo datur intelligi, ſi deſerente gratia ſoluta eſt obedientia carnis ad animam, quod per gratiam in anima exiſtentem inferiora ei ſubdebantur. Sed certiſſimum eſt ſecundum omnes illum eſſe effectum iuſtitiæ originalis, ergo neceſſario fatendum eſt iuſtitiam originalem includere gratiam gratum facientem.

Primum argum.

Secundum argum. ¶Secundò, primus parens à iuſtitia originali fuit iuſtus & rectus, ſed rectitudo neceſſario requirit gratiam, & charitatem, ergo & iuſtitia originalis. Antecedens patet, nam quando Doctores affirmant primum parentem conditum fuiſſe in originali iuſtitia, ſolum intendunt eſſe conditum in quadam rectitudine propagatione in poſteros deriuanda, quæ rectitudo non originatur ex vnico ſolo habitu, ſed ex pluribus habitibus, ſed non poteſt talis rectitudo vera rectitudo nuncupari, ſi non adeſt habitus gratiæ, & charitatis, ergo.

Confirm. ¶Confirmatur, nam in primis parentibus vltra habitum gratiæ, & charitatis, & dona ſupernaturalia, quæ habitum gratiæ conſequuntur, non erat aliquis habitus in intellectu, & voluntate, quo Deo vt fini naturali ſubeſſet, ſed ſolum erat donum in iraſcibili, & concupiſcibili, quo paſſiones comprimebantur, ne contra rationem inſurgerent, & in corpore ne mortem, nocumentumque pateretur. Hæc autem cum ſint dona corporalia non poſſunt induere rationem iuſtitiæ originalis, ergo iuſtitia originalis neceſſario includit gratiam gratum facientem, & omnia dona, quæ ad gratiam gratum facientem conſequuntur.

Secundum argum. ¶Secundò, peccatum originale iuſtitiæ originali reſpondet, ſed peccatũ originale cauſa fuit pœnæ damni, quæ in priuatione diuinæ eſſentiæ poſita eſt, ergo per iuſtitiã originalem habebamus ius ad viſionem diuinæ eſſentiæ, ſed tale ius non habetur niſi per gratiam gratum facientem, ergo.

Tertium argum. ¶ Tertiò, nam Concilium Tridentinum Seſsione. 5. canone primo. determinat dicens, ſi quis non confitetur primum hominem Adam, cum mandatum Dei in paradiſo fuiſſet trāſgreſſus, ſtatim ſanctitatem, & iuſtitiam, in qua conſtitutus fuerat amiſiſſe incurriſſeque per offenſam huiuſmodi prænaricationis iram, & indignationem Dei, atque adeò mortem, quam antea illi comminatus fuerat Deus, & cum morte captiuitatem ſub eius poteſtate, qui mortis deinde habuit imperium, hoc eſt diaboli, totumque Adam per illam prævaricationis offenſam ſecundum corpus, & animam in deterius commutatum fuiſſe anathema ſit. Idem habetur canone ſecundo, & aduertenda ſunt illa verba, ſanctitatem, & iuſtitiam, quæ ſanè gratiam gratum facientem, cum donis, quæ illam comitabantur, ſignificāt, & etiam illa verba ſecundum corpus & animam in deterius commutatum fuiſſe, ergo cum ibi ſit ſermo de iuſtitia originali, quam ſibi & nobis peccato illo Adamus amiſit, ſanè negari nequit, originalem iuſtitiam gratiam gratum facientem in ſua ratione incluſiſſe.

Confirm. ¶ Confirmatur ex illo, quod habetur Seſſione ſexta, capit. ſeptimo. vbi dicitur de baptizatis, Itaque veram, & chriſtianam iuſtitiam accipientes per iuſtificationes videlicet donum, eam, ceu primam ſtolam pro illa, quam Adam ſua inobedientia ſibi & nobis perdidit per Chriſtum Ieſum illis donatam, candidam, & immaculatam iubentur ſtatim renati conſeruare, vt eam proferant ante tribunal Domini noſtri Ieſu Chriſti, & habeant vitam æternam. Ex quo ſic, ergo ſtola, & originalis iuſtitia, quam Adamus ſibi, & nobis accepit gratiam gratum facientem includebant.

Secunda pars probatur. ¶ Secundam autem partem, nempe, quod iuſtitia originalis non ſolùm includat gratiam gratum facientem, ſed etiam donum in parte ſenſitiua, quo paſsiones comprimebantur, & donum corporis, quo à morte, dolore, & nocumento præſeruabatur includeret. Probat primo, nam gratia gratum faciens eiuſdem ſpeciei eſt in natura lapſa, & in natura integra, ſiue in ſtatu innocentiæ, ſed in natura lapſa, quamuis fuerit cumulatior in Diuo Paulo & Apoſtolis, quàm fuerit in primis parentibus in ſtatu innocentiæ non ſubdit partem ſenſitiuam rationi, iuxta illud ad Romanos 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in legem peccati quæ eſt in membris meis, ergo in ſtatu innocentiæ gratia gratum faciens per ſe ipſam non ſubdebat vires ſenſitiuas rationi.

¶ Tertiam autem partem (nempe quòd iuſtitia originalis præter gratiam & charitatem, & dona in ſtatu naturæ corruptæ de lege ordinaria gratiam gratum facientem ex parte intellectus, & voluntatis comitantur, nullum aliud donum ex parte voluntatis includebat). *Tertia pars concluſionis probatur. Primum argum.* ¶ Probat contra Doctorem ex eo, quoniam dato habitu in iraſcibili, & concupiſcibili, quo comprimerentur, & cohiberentur paſsiones, ne contra rationem exurgerent, nulla eſſet difficultas in homine plus quā in Angelo quò minus voluntas ductum rationis ſequeretur, illique & Deo quatenus eſt finis naturalis ſubderetur omnino. Quare ſicut in angelo nullus ſupernaturalis habitus conſtituitur ex parte voluntatis, quo rectam rationem ſequeretur, Deoque vt fini naturali ſubderetur, ita neque in homine in ſtatu innocentiæ, cohibitaque parte iraſcibili, & concupiſcibili, ne motum contra rectam rationem excitaret, conſtituendus ad id eſt ſimilis habitus ſupernaturalis.

Secundum argum. ¶ Et ſecundo quoniam dato habitu in iraſcibili, & concupiſcibili, quo cohiberentur, ne contra rectam rationem paſsionum fluctus inſurgerent ſufficiebat ex parte voluntatis ſupernaturale donum charitatis, & gratiæ gratum facientis vna cum fide, & alijs donis quæ gratiam gratum facientem de lege ordinaria conſequuntur, vt Deo, ſanctiſsimæque eius legi homines promptè, ac ſine vlla difficultate obedirent, ſed primi parentes conditi ſunt in charitate, & gratia gratum faciente, ergo ſuperfluè conſtituitur aliquis alius ſupernaturalis habitus ex parte voluntatis, quem iuſtitia originalis includat.

Tertium argum. ¶ Secundo iuſtitia originalis quo ad iſtos prædictos habitus in parte ſenſitiua conſtitutos omnes omnino motus partis ſenſitiuæ, qui cum recta ratione pugnabant, omnemque moleſtiam à corpore, & illius ſenſibus tam internis, quam externis impediebat, ergo non erat neceſſarius habitus in volūtate diſtinctus à gratia & charitate. Probatur antecedens, quoniā quam facile erat Deo afficere ſupernaturaliter iraſcibilem,

& con-

& concupiſcibilem appetitum, qualitate & dono, quo ferè omnes motus, qui cum recta ratione pugnarent, ſubprimerentur, & impedirentur, tam facile illi erat afficere eaſdem potentias qualitate, & dono, quo eiuſmodi motus omnino impeditentur, ſed iuſtitia originalis efficiebat primum (ſecundum Scotum) ergo poterat & ſecundum præſtare. Patet ſequela, quia hoc pertinebat ad illum ſtatum, nam ſtatus ille erat ſtatus tranquillitatis. Quod autē qualitas illa tantæ eſſet efficaciæ, vt oēs ſenſus afficeret, taliter vt ſine vlla moleſtia vel qualitate diſconuenienti, quæ inde in organa effunderetur quæcunque obiecta licet in ſe fœda, & improportionata perſicerent, patet ex eo, nam (vt docet Diuus Auguſtinus 14. de ciuitate Dei capit. 10. quid timere vel dolere poterant illi homines in tantorum tanta affluentia bonorum, vbi neque mors metuebatur, neque vlla corporis mala valetudo, neque inerat, quòd carnem, animum vè hominis fœliciter viuentis offenderet.

Conſectarium. ¶ Ex quibus omnibus dicendum eſt ſecundum prædictum iuſtitiam originalem non eſſe vnum habitum tantum, ſed aliquid aggregatum ex pluribus habitibus, & quod illi plures habitus, ex quibus iuſtitia originalis reſultat, non erant omnes eiuſdem ordinis, quia in voluntate, & in intellectu gratia gratum faciens, & quæ ipſam ſecundum legem communem comitantur, tantum ſunt conſtituendi, in iraſcibili autem, & concupiſcibili erant ſimiliter habitus, & in toto corpore erat habitus quidam extenſus qui corpus à corruptione, & nocumento præſeruabat, qui habitus corporei erāt, vel eiuſdē ſpeciei vel diuerſæ probabiliter exiſtimat, & totum hoc conſurgens ex his pluribus habitibus dicit iuſtitiam originalem neceſſariò includere.

Vltima ſententia. ¶ Vltima ſententia eſt Doctoris in hac quęſtione. Pro cuius explicatione eſt aduertendum, quòd triplex ſtatus poteſt conſi-
1. Notab. derari primus eſt ſtatus naturæ in puris naturalibus, qui in rei veritate nunquam fuit, ſed poteſt imaginari, & eſt ille, in quo ſi voluiſſet Deus, potuiſſet hominem producere ſine culpa, & ſine gratia. Et ratio huius eſt, quia neque culpa neque gratia pertinent ad entitatem naturæ humanæ, & tunc carentia gratiæ non eſſet priuatio, ſed negatio, neque eſſet culpa, ſed conditio naturæ, & voluntas haberet ſuam rectitudinem naturalem, non per aliquam qualitatem illi ſuperadditam, ſed quatenus liberè poſſet rectæ rationi aſſentiri. Secundus ſtatus eſt innocentiæ nempe ille, in quo Deus miſericorditèr creauit Adam, non ſolum dando ei naturalia, verum multa addendo dona, vt iuſtitiam originalem, gratiam, ſcientiam &c. Et pariter, quòd ſi Adam non peccaret confirmaſſet illum in iuſtitia originali, & in gratia, & in alijs donis & in illo ſtatu non erat rebellio, ſed plena obedientia in viribus ſenſitiuis ad iudicium rationis: vnde voluntas informata iuſtitia originali, habuiſſet tres effectus: primus eſſet ꝙ præueniſſet delectatiões inordinatas, nō vnquā infuiſſent, imperaſſetq; vt delectationes licitæ, expedientes tempore debito infuiſſent, vt videlicet vir tempore debito, ſcilicet tempore fœcundationis ſuam cognouiſſet, talemque actum in Deum retuliſſent. Tertius effectus eſſet, quod voluntas auertiſſet hominem à delectationibus licitis, ne ineſſent, niſi ſolum tempore debito. Tertius ſtatus eſt ſtatus naturæ lapſæ.

¶ Secundo notandum, quòd Doctor (in *2. Notab.* hac quæſtione vtrum fuiſſet amota omnis rebellio per ſolam iuſtitiam originalem in voluntate) ponit duos modos dicendi. Primus eſt, quòd ſufficiebat ſola originalis iuſtitia in voluntate ſine quocunq; dono in appetitu ſenſitiuo, & hoc quia ſi voluntas per iuſtitiam originalem delectabiliter abſtinuiſſet, à condelectando appetitu ſenſitiuo totus homo delectabiliter abſtinuiſſet, & dato quod appetitus ſenſitiuus cum triſtitia abſtinuiſſet à delectatione circa proprium delectabile: non tamen totus homo cum triſtitia abſtinuiſſet, & ratio huius eſt, quia quando aliquod prædicatum conuenit homini per potentiam ſuperiorem, dicitur ei ſimpliciter conuenire. Si tamen aliquod prædicatum conueniat homini per potentiam inferiorem nō propter hoc dicitur conuenire toti homini. ¶ Ex quo infertur, quòd ſi appetitus *Corol. 1.* ſenſitiuus cum triſtitia abſtinuiſſet, non propter hoc diceretur, quod homo cum triſtitia abſtinuiſſet. Neque ſimiliter ſi homo quantū ad partes inferiores delectatur circa ſua obiecta, nō propter hoc totus homo delectatur. Si tamen ſecundū volūtatē abſtinet vel delectatur, totus homo dicitur ſim-

ſimpliciter abſtinere vel delectari. Secundus modus dicendi, quem ponit Doctor eſt, quòd non ſolum voluntas delectabatur in illo ſtatu circa Deum, ſed etiam appetitus ſenſitiuus delectabiliter abſtinebat à propria delectatione, & delectabiliter obe diebat voluntati. Et licet hoc non conueniret ei ex natura ſua, ſcilicet delectabiliter auelli à ſuo delectabili ex ſe, neque etiam conueniret ei delectabiliter abſtinere ab illo, ex imperio volũtatis, quia modo in iſto ſtatu eſt idem ordo eſſentialis potentiarũ, qui & tunc fuiſſet, & modo non eſt talis delectatio, igitur neque tunc fuiſſet ex natura ipſius appetitus. Vnde cum tunc fuerit talis delectatio, neceſſariò ponẽdum eſt in appetitu ſenſitiuo aliquod donum ſupernaturale, ratione cuius ipſe appetitus delectatus fuiſſet obediendo voluntati. ¶ Ex quo
Corol. 2. infertur, quòd tot fuerunt dona ſupernaturalia in illis, quæ reddebant obedientiam illam magis delectabilem, quàm circa proprium obiectum delectari, quot fuerunt appetitus ſenſitiui, quod patet ex eo, nam ſi habitus acquiſitus ſufficiens eſt ad faciendum talem obedientiam delectabilem, quãtò magis habitus à Deo infuſus. Addit tamen Doctor quod quanuis iſta plura dona eſſent in appetitu ſenſitiuo, & eſſent cauſa iſtius complacentiæ & delectationis: tamẽ iuſtitiæ originali, quæ in voluntate reſidebat, potiſsimè tribuebatur talis effectus, nã iuſtitia originalis in voluntate reſidens cõiungebat hominem Deo in ratione obiecti delectabilis. Vnde dato primo modo dicendi, quod in appetitu ſenſitiuo eſſet aliqualis triſtitia recedendo à proprio obiecto delectabili: maior tamen delectatio erat in voluntate cõiungi Deo, taliter quod magis delectabile erat homini triſtari in viribus ſenſitiuis ſecundum primum modum dicendi, & nõ recedere à delectatione Dei, quam recedere ab illa, & delectari circa ob
Corol. 3. iecta potentiarum inferiorum. ¶ Ex quo in
Nota hoc maxemè. fertur, ꝙ (ſecundum præſentem doctrinã) voluntas in ſtatu innocentiæ non ſolũ faciliter ſubdebat ſe Deo, ſed cum quadam maxima delectatione propter habitũ iuſtitiæ originalis, qui in illa reſidebat. Et hoc eſt maximè notandum ad intelligendũ quare Doctor ponat habitum iuſtitiæ originalis præcipuè in voluntate: quia in illo ſtatu nõ ſolum voluntas facilitate quadam adhærebat Deo ſuo fini naturali (non loquor de Deo clarè viſo) per habitum iuſtitiæ originalis, ſed maiori & intenſiori delectatione, quàm appetitus ſenſitiuus adhærebat ſuo obiecto delectabili, & cùm voluntas ex natura ſua non habeat talem delectationem, licet vbi non eſt paſsio irruens, habeat facilitatem, ideo indiguit habitu iuſtitiæ originalis, & nota hoc bene, quia eſt fundamentalis doctrina pro hac quæſtione. ¶ Tertiò *3. Notab.*
notandum, ꝙ in ſtatu innocentiæ non eſt neceſſarium ponere, quod appetitus ſenſitiuus non triſtaretur circa aliquod obiectũ diſconueniens: ſicut verbi gratia, ſi viſus videret aliquod turpe, & auditus apprehenderet aliquẽ ſonum inſuauem, quia ex hoc non ſequitur hominem triſtari propter rationem ſupra aſsignatam. Vnde ſi appetitus viſus triſtatus fuiſſet circa turpe viſibile: tunc voluntas per habitum iuſtitiæ originalis bene vſa fuiſſet illa triſtitia, ne homo fuiſſet immoderatè triſtatus, ſicut etiã bene vſa fuiſſet delectationibus potentiarum ſenſitiuarũ, ne homo immoderatè delectatus fuiſſet, in quo vſu talis iuſtitiæ voluntas non ſolum haberet facilitatem, ſed maximam delectationum, & ad iſtam delectationem habendam ponit Doctor habitum iuſtitiæ in voluntate. Vnde dicit ante literam B. in hac quæſtione, ſi igitur in primo homine fuit ille effectus, ſcilicet perfecta tranquillitas, & erat effectus originalis iuſtitiæ, illa iuſtitia fuit donum ſupernaturale, quia fecit Deum delectabiliorem voluntati, quam aliquod appetibile ſenſibile, quod non potuit eſſe ex aliquo dono naturali ipſius voluntatis.

¶ Quartò eſt notandum, quòd prædicta *4. Notab.*
quæſtio locum habet, ſiue homo fuerit creatus in gratia gratũ faciente, ſiue in originali iuſtitia tantum: ita, quod ſtatim vt creatus fuerit per propriam diſpoſitionem illam receperit.

¶ Quintò eſt notandum, quòd iuſtitia ori- *5. Notab.*
ginalis & ſanctitas poſſunt conſiderari dupliciter, vno modo per modum habitus, ſecundo modo per modum actus, ſi conſiderentur primo modo, dicunt in ſubiecto, & iuſtitiam originalem, & habitum gratiæ, ſi autem conſideremus ſecundo modo, dicunt in ſubiecto actum elicitum ab vtroq; habitu, & quanuis Adamus non fuerit creatus in ſanctitate, & gratia per modum actus: quia tamẽ ſtatim vt creatus fuit exijt in dilectionem Dei ſuper omnia ex auxilio

lio ſupernaturali, ideo ſtatim vt creatus fuit, fuit conſtitutus in gratia: vnde quando poſtea peccauit tranſgrediens mandatum Dei in paradiſo, ſtatim amiſit ſanctitatem illam, in quo ante peccatum conſtitutus fuerat.

Prima concluſio. ¶ Prima concluſio. Habitus iuſtitiæ originalis, eſt habitus realiter diſtinctus ab habitu gratiæ gratum facientis. Hæc concluſio eſt Doctoris, vt patet in litera, quam docet Caietanus ex mente Diui Thomæ, & Magiſtri Bañes vbi ſupra, & probatur &c. *Prima ratio.* Primo iuſtitia originalis erat habitus rectificans hominem in ordine ad Deum finem naturalem, ſed gratia gratum faciens rectificabat illum in ordine ad Deum finem ſupernaturalem, ergo non erant idem habitus: antecedens patet, nam vt docet Magiſter Vega de iuſtificatione libr. ſecundo. capit. 11. iuſtitia originales data eſt ad reformandum defectus naturalis, & ob id donum naturæ cenſetur, & quæ ab ipſa in homine fuerunt, & fuiſſent, dicuntur naturalia, nam gratuita [...] diſtinguuntur contra naturalia, ea duntaxat vocantur quæ perficiebāt in ordine ad ſupernaturalia, vt gratia, dona Spiritus ſancti & virtutes infuſæ.

Secunda ratio. ¶ Secundo probatur ex Diuo Thom. 1. p. quæſtio. 100. artic. 1. ad. 2. vbi ſic ait, quod quidam dicunt, quod pueri non fuiſſent nati cū iuſtitia gratuita, quæ eſt merēdi principium, ſed cum iuſtitia originali, ſed cum radix originalis iuſtitiæ in cuius rectitudine factus eſt homo, conſiſtat in ſubiectione ſupernaturali rationis ad Deum, quæ eſt per gratiam gratum facientem, vt dictum eſt, quæſtio, 95. artic. 1, neceſſe eſt dicere, quod ſi pueri nati fuiſſent in originali iuſtitia, quod etiam nati fuiſſent cum gratia gratum faciente. Ex quo loco ſatis inſinuatur iuſtitiam originalem, & gratiam gratum facientem eſſe habitus recte diſtinctos.

Confir. ¶ Confirmatur, nam iuſtitia originalis eſt habitus, qui ex ſua ratione reſpicit naturā non autem perſonam, erat enim diſpoſitio naturæ humanæ ex ratione ſua, & non per ſonæ, ſed non poteſt idem habitus, qui primo & per ſe reſpicit naturam, reſpicere perſonam, ergo.

Tertia ratio. ¶ Tertiò, Adam per pœnitentiam recuperauit gratiam gratum facientem, non tamē recuperauit iuſtitiam originalem, ergo.

Secunda conclu. ¶ Secunda concluſio. Habitus iuſtitiæ originalis non erat vnus ſimplex habitus, ſed plures cum quadam ſubordinatione. Hæc concluſio communis eſt, & probatur. Nam *Prima ratio.* quęcunque diſtinguuntur ſubiecto, & in pluribus ſubiectis realiter diſtinctis reperiuntur, ſunt plura realiter diſtincta, ſed habitus iuſtitiæ originalis reperiebatur in appetitu concupiſcibili, & iraſcibili, & ſimiliter in voluntate, quæ ſunt plura ſubiecta realiter diſtincta, ergo. Maior patet, minor probatur quantum ad illam partem de voluntate: nam de partibus ſentientibus communis eſt, voluntas indigebat habitu iuſtitiæ originalis, ergo ponenda erat iuſtitia originalis in voluntate. Probatur antecedens, nam voluntas nō ſolum imperabat partes ſentientes retrahendo illas ab omni delectatione, vel inordinata, præueniendo ne vnquam ineſſent, & ſecundo quaſdam imperaſſet, vt bene eis vſus fuiſſet homo, & tertio delectationes licitas quandoque habendas pro tunc, quando infuiſſent, non habuiſſet voluntas eas pro fine, ſed ad finē debitum retuliſſet, & etiam quandoq; euertiſſet à delectabilibus licitis quandoque habendis, & hoc maiori delectatione fini vltimo inhærendo, & omnibus ordinatis ad illum, quam haberet inhærendo proprio obiecto delectabili ſenſus exterioris, vel interioris, ſed voluntas quantumcunque facilitatem haberet in obediendo Deo, & auertendo appetitum ſenſitiuum ab illicitis, vel à licitis pro tali tempore & loco non haberet illam delectationem in adhærendo Deo fini naturali, & in auertendo ſenſum à proprio delectabili, qualem haberet in coniungendo ſenſum in proprio delectabili, ergo ponendus erat habitus in volūtate ab illam delectationem habendam.

Secunda ratio. ¶ Secundò, quia ſi charitas ſufficeret in voluntate ad talem delectationem ſequeretur, quod Adamus in omni operatione ſupernaturaliter operantur, & quod nō poſſet elicere operationem naturalem, præcipuè quādo auerteret ſenſum à proprio delectabili; patet ſequela, nam talis auerſio debebat fieri per Imperium voluntatis ex habitu charitatis.

Tertia ratio. ¶ Tertiò demus, verbi gratia quod Adamus maximè delectabatur in aliquo obiecto delectabili, & quod voluntas Adami auertebat illum à tali delectatione, vel in tali auerſione delectabatur Adam, vel nō: ſi delectabatur, cum hoc non poſſet fieri ex natura ipſius voluntatis, neceſſario ſe-

quitur, hoc illi conuenire ex aliquo dono ſuperaddito, tale autem donum dicitur iuſtitia originalis. Si autē non delectabatur, ergo non ita faciliter, ſe auerteret ab illo obiecto delectabili, ſicut cōiunguntur illi obiecto delectabili, ſed ad ſtatum iuſtitiæ originalis pertinebat, vt voluntas maiori cum delectatione adhæreret Deo, & omnibus ordinatis ad illum, quam potentia ſenſitiua adhæreret ſuo obiecto delectabili, ergo vltra habitus poſitos in potentia ſenſitiua ponendus eſt etiam habitus, qui ſit iuſtitia originalis in voluntate.

Tertia conclusio. Prima ratio.

¶ Tertia concluſio. Vltra habitus exiſtentes in appetitu ſenſitiuo neceſſario conſtituendus eſt habitus in voluntate deſeruiēs iuſtitiæ originali, & ad illā pertinens. Hæc concluſio eſt Doctoris hac quæſtione, & probatur contra Molinam, ſtatus ille iuſtitiæ originalis non ſolum erat ſtatus facilitatis, & tranquillitatis, ſed etiam delectationis, & gaudij vt docet D. Auguſtinus. 14. de ciuitate Dei, cap. 26. vbi dicit quod in illo ſtatu nihilominus triſte, nihil erat inaniter lætum, ſed gaudiū perpetuabatur ex Deo, &c. Vnde in illo ſtatu non ſolum erat facilitas in compeſcendo appetitum ſenſitiuum ſed delectatio, & maior quam appetitus haberet exequendo operationem circa proprium delectabile, & cum talis cohibitio eſſet per voluntatem tanquam per imperantem, maior delectatio eſſet in voluntate compeſcere appetitum ſenſitiuum, & retrahere illum à propria operatione circa proprium obiectum, maximè delectabile, quam appetitus ſenſitiuus haberet propriā operationem exequendo circa obiectum maximè delectabile, cum talis delectatio non conueniat voluntati ex ratione ipſius voluntatis: neceſſario fatendum eſt illam delectationem ſibi prouenire ex aliquo dono liberè ſuperaddito, & infuſo: tale autem donum nō erat gratia gratū faciēs, ergo pertinebat ad iuſtitiam originalem quatenus à gratia gratum faciente erat diſtincta, minor iſta probatur, nam modo charitas eſt, gratia gratum faciens, non faciunt talem delectationem.

Quarta conclu. Prima ratio.

¶ Quarta concluſio. Probabiliſsimum eſt iuſtitiam originalem non dicere intrinſecum ordinem ad gratiam gratum facientem tanquam ad ſuam radicem. Hæc concluſio probatur, nam probabiliſsimum eſt (vt dicebamus) Adamum fuiſſe creatum in iuſtitia originali, & non in gratiā gratum faciente, ergo.

Secunda

¶ Secundò, probabiliſsimum eſt Euam non amiſiſſe habitum iuſtitiæ originalis per modum habitus vſque dum Adamus comedit de ligno vetito, ſed certiſsimum eſt ſecundum fidem Euam ſtatim vt peccauit amiſiſſe gratiam iuſtificantem, ergo probabiliſsimum eſt, iuſtitiam originalem non dicere intrinſecum ordinem ad gratiam iuſtificantem.

Confir.

¶ Confirmatur, nam probabiliſsimum eſt Adamū peccaſſe mortaliter antequam de ligno vetito comederet, nam illa volitio cōmedēdi antequam porrigeret manum fuit peccatum mortale, & quia tenebatur corrigere Euam & non correxit in re graui, imò vt docet D. Auguſt. ne contriſtaret delicias ſuas contra præceptum Dei de ligno vetito comedit, & per conſequens ſtatim amiſiſſe gratiam iuſtificantem, non tamen amiſit habitum iuſtitiæ originalis, niſi poſtquam comedit, ergo. Maior tenetur à Nicolao de Lyra ſuper Geneſ. cap. [illegible] quam docet Pineda in ſua Agricultura Chriſtiana libro. 12. §. 14.

Quinta cōclusio. Prima ratio.

¶ Quinta concluſio. Probabiliſsimum eſt iuſtitiam originalem quantum ad partem ſuperiorem (quam D. Thom. appellat fontem ipſius iuſtitiæ) intrinſecum dicere ordinem ad gratiam gratum facientem. Hæc concluſio probatur. Nam implicat eſſe rectitudinem naturalem, vbi eſt deformitas peccati, ſed iuſtitia originalis erat rectitudo naturalis, & rectificabat hominem in ordine ad finem naturalem, ergo implicat illā fuiſſe cum deformitate peccati, ſed de lege implicat aliquem eſſe ſine gratia, vel ſine peccato, ergo implicat iuſtitiam originalem eſſe cum peccato, probatur ſequela. Implicat ſimul eſſe deformitatem, & rectitudinem, ergo implicat ſimul eſſe iuſtitiam originalem & peccatum.

Confir.

¶ Confirmatur, peccatum eſt vitium naturæ, & deformitas non ſolum rectitudinis ſupernaturalis, ſed etiam naturalis, ergo implicat eſſe peccatum cum rectitudine naturali. Cum ergo iuſtitia originalis ſit naturalis rectitudo neceſſario igitur de lege dicit intrinſecum ordinem ad gratiam gratum facientem, patet ſequela ex dictis, quia nō eſt dabilis de lege ſtatus, qui non ſit, vel gratiæ, vel peccati, ſed non ſtat rectitudo naturalis cum peccato, ergo de

lege

lege dicit neceſſarium ordinem ad gratiam gratum facientem.

Ad argumenta pro prima ſententia. ¶ Ad argumenta autem adducta pro prima ſententia reſpondetur: *Ad primũ.* Ad primum concedendo antecedens, & negando ſequelam, nam quãuis iuſtitia originalis, & gratia ſint in eodem ſubiecto, non tamen haberent eũdem effectum formalem, nam iuſtitia originalis rectificat primo, & per ſe, animam in ordine ad Deum finem naturalem, gratia verò in ordine ad finem ſupernaturalem.

Ad ſecundum argu. ¶ Ad ſecundum reſpondetur ex illo tantum probari iuſtitiam originalem dicere aliqualem ordinem ad gratiam gratum faciẽtem.

Ad tertiũ argum. ¶ Ad tertium reſpondetur, quod D. Thõ. dicit rectitudinem voluntatis eſſe quaſi formalem reſpectu rectitudinis virium inferiorũ, quia ex illa tãquam ex prima radice reliquæ rectitudines ordinabantur, vnde ſicut gratia eſt forma naturæ, ita rectitudo naturalis in voluntate eſt quaſi forma rectitudinis, quæ eſt in viribus inferioribus, nõ tamen ex hoc ſequitur, quod gratia ſit formalis in iuſtitia originali, quatenus iuſtitia originalis eſt donum naturæ, ſed quatenus iuſtitia originalis eſt perfectibilis per gratiam.

Ad quartum argu. ¶ Ad quartum reſpondetur, quod illę rectitudines rationis ad Deum, virium inferiorum ad rationem, & corporis ad animam pertinent ad iuſtitiam originalem, quia tamẽ erat duplex rectitudo altera naturalis, altera ſupernaturalis, ideò rectitudo naturalis erat à iuſtitia originali, ſupernaturalis autem erat à gratia, quod autem eſſent duæ rectitudines, patet ex eo, quia erãt duæ bonitates, & duo fines, alter naturalis, & alter ſupernaturalis, & per conſequens, & duæ rectitudines altera naturalis, & altera ſupernaturalis, vnde deſtructa rectitudine ſupernaturali per peccatũ, deſtructa fuit, & rectitudo naturalis, primum quãtum ad actum, deinde quantum ad habitum.

Ad quintum argu. ¶ Ad quintum reſpondetur negando paritatem rationis, ex eo quod in Chriſto Domino gratia habitualis, & gratia capitis erat donum perſonæ, at verò in Adamo iuſtitia originalis erat donum naturæ, gratia autem gratum faciẽs erat donum perſonæ.

Ad argumenta pro ſententia Molinæ. ¶ Ad argumenta pro ſententia Molinæ ad primum reſpondetur quod per gratiam in anima exiſtentem inferiore ſubdebantur quantum ad operationem meritoriam.

Ad primũ reſpondetur primo. ¶ Vel ſecũdò, quod cum gratia eſſet perfectio iuſtitiæ originalis, cum inferiora ſubderentur per iuſtitiam, dicuntur etiã ſubdi per gratiam, præcipuè quia in ſententia D. Thomæ iuſtitia originalis intrinſecè depẽdebat à gratia gratum faciente.

Secunda ſolutio.

Ad ſecundum argu. ¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod in ſententia Diui Thomæ, Adam fuit creatus in gratia, & per conſequens in rectitudine ſupernaturali nõ tamen ex hoc ſequitur iuſtitiam originalem eſſe eandẽ numero habitum cum gratia.

Secunda ſolutio. ¶ Secundo autem reſpondetur data ſecunda ſententia, quod Adamus fuit conditus in quadam rectitudine in poſteros deriuanda, ſed aliter, & aliter contigiſſet Adamo & poſteris; nam quia Adamus conditus fuit adultus, ideo cõceſſa fuit illi gratia per modum adulti, nempe per propriam diſpoſitionem, & quia intellectus Adami non erat adeo facilis ad intelligendũ, & exeũdum in operationem (ſicut Angelus) ideò nõ fuit conceſſa gratia in inſtanti creationis ſicut Angelo; nam Angelus creatus fuit intelligens, & volens, at verò Adamus fuit productus primo, & ſtatim intellexit, ac dilexit, & per talem propriam diſpoſitionẽ ex auxilio ſupernaturali elicitam gratiam recepit; quia tamẽ poſteri Adami non erãt producendi adulti, ſed infantes non habentes vſum rationis, ideo rectitudo Adami naturalis, & ſupernaturalis erat in illos deriuãda abſque aliqua propria diſpoſitione.

Ad tertiũ argum. ¶ Ad tertium reſpondetur, quod peccatũ originale reſpondet iuſtitiæ originali, nõ qualicunque, ſed informatæ, vel rectificatę per gratiam gratum facientem, quia ſicut natura ſubordinatur gratiæ, ita & donum naturæ ſubordinabatur dono gratiæ, & per conſequens peccatum Adami, non tantum fuit contrarium dono naturæ, ſed & dono gratiæ, vnde fuit contrarium iuſtitiæ originali per gratiam eleuatæ, ac ſupernaturaliter rectificatæ, & hoc non eſt contra nos, quia concluſio noſtra tantum loquitur de iuſtitia originali præciſe prout erat donũ naturæ rectificans illam in ordine ad finem naturalem, non autem vt gratię coniuncta, nam tunc includebat gratiam gratum facientem.

Ad quartum argu. ¶ Ad quartum reſpondetur, quod conciliũ ſi perpendatur non dicit ſanctitatem, & iuſtitiam in qua conditus fuerat, ſed in qua cõſtitutus fuerat, ſi autẽ Adamus fuit conſtitutus in gratia ſtatim in ſua creatione, an verò ſta-

rò ſtatim, vt diſpoſitus fuit, de hoc non loquitur concilium, vnde certiſsimum eſt ſecundum fidem, quod Adam per peccatum amiſit gratiam & ſanctitatem, in qua conſtitutus fuerat: Sed non eſt certum ſecundum fidem, an fuerit conſtitutus in gratia in prima ſui inceptione, an verò ſtatim vt conditus fuit, per operationem propriã diſpoſitus, cum hoc maneat ſub opinione, quare omnia, quæ in Concilio dicuntur verificantur, etiam ſi Adamus in ſecundo inſtãti ſui eſſe acceperit ſanctitatẽ & iuſtitiã, quæ verba planè gratiã gratũ facientẽ cũ donis, quæ illam comitabantur, ſignificant.

Ad confir. ¶ Et per hoc reſpondetur ad confirmationẽ, certiſsimum eſſe per baptiſmum reſtitui nobis gratiam, quam Adam ſua inobedientia ſibi, & nobis perdidit, ſed ex hoc loco non colligitur, niſi quod iuſtitia originalis in Adamo habuit ante peccatum gratiam, & charitatem ſibi coniunctam.

Ad argumenta pro. 3.p.ſentẽ. Molinæ. Ad primum. ¶ Ad argumenta autem, quæ adducit pro tertia parte ad primum reſpondetur concedendo antecedens, & negando paritatem rationis propter differentiam, quę eſt inter hominem, & Angelum, nam cum Angelus non haberet potẽtias ſenſitiuas, non poterat habere delectationem in partibus ſentientibus, & ſic non indigebat habitu iuſtitiæ originalis in voluntate, quo maiori delectatione retraheret potentiam ſenſitiuam à proprio obiecto delectabili, quã ipſa potentia ſenſitiua haberet in coniunctione, & operatione circa proprium obiectum delectabile, & præcipuè ſi obiectum maximam includebat delectationem, vt in homine contingeret, in quo non ſolum erant potentiæ intellectiuæ (ſcilicet intellectus, & voluntas) ſed etiam ſenſitiuæ, & non ſolum habebat appetitum rationalem, ſed etiam appetitum ſenſitiuum, & appetitus ſenſitiuus maximè delectabatur in operationibus circa proprium obiectum delectabile, & cum voluntas humana habeat ex ſua ratione, quod magis delectetur in ſubiectione, quam habet ad Deum, vel in exequendo actum rationis, quam appetitus ſenſitiuus delectatur in operationibus circa proprium obiectũ delectabile, hinc prouenit neceſſario conſtituendum eſſe habitum in voluntate in illo ſtatu, quo voluntas magis delectaretur exequendo actum rationis, quam appetitus ſenſitiuus delectabatur exequendo actum proprium circa proprium obiectum delectabile.

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod iuſtitia originalis ſecundum Doctorem ponebatur in voluntate, non tantum vt motus appetitus ſenſitiui impedirentur, ſed vt voluntas maiorem delectationem haberet in tali cohibitione & prohibitione, quam ipſemet appetitus ſenſitiuus in executione actus circa proprium obiectum delectabile, vnde ſtatus ille non ſolum erat ſtatus tranquillitatis, ſed etiam gaudij, vt conſtat ex illo Diui Auguſtini decimo quarto de ciuitate Dei capit. 26. vbi dicit, quod in illo ſtatu nihil omnino triſte, nihil erat inaniter lætum, gaudium verò perpetuabatur ex Deo, & paulo infra, in tanta facilitate rerum, & felicitate hominum, &c. Vnde cum in illo ſtatu non ſolum eſſet facilitas in compeſcendo appetitum ſenſitiuum, ſed gaudium, & maior delectatio, quam appetitus haberet in operatione circa proprium delectabile, cum tale gaudium non conueniat voluntati ex ratione ipſius voluntatis, neceſſario fatendum eſt vltra dona ſupernaturalia in partibus ſentientibus poſita, ponendum etiam eſſe donum, & habitum ſupernaturalem in voluntate, ratione cuius in exequendo actum rationis, & in auertendo appetitum ſenſitiuum à proprio obiecto delectabili, magis delectaretur, quã in actu ipſius appetitus ſenſitiui, & hæc de iſta quæſtione.

TEXTVS.

DIco, quod ſic mere viator poſſet eſſe confirmatus, & fuiſſent filij in ſtatu innocentiæ in iuſtitia, ſic confirmati, ſcilicet, poſtquam primam tentationẽ vicissent, ſicut pater primus fuiſſet confirmatus, ſi primæ tentationi reſtitiſſet in iſta iuſtitia, quam tunc recepiſſet pro filijs ſecundum Anſelmum, pro tãto, quia illam omnes habuiſſent, & in ipſa confirmati fuiſſent, qui primæ tentationi reſtiſtiſſent, ſicut primus parens. Diſtinctione, 29. quæſt. 1. litera. B.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera reſpondet cuidam quæſtioni, ſcilicet, vtrum filij naſcerẽtur

tur in ſtatu innocentiæ in iuſtitia originali cõfirmati, cui reſpõdet adhibita diſtinctio ne nempe ꝙ confirmatio eſt duplex, altera in comprehenſoribus & beatis, altera verò in viatoribus, confirmatio in beatis fit ex dono ſuperaddito dotibus gloriæ, & ex obiecto beatifico clarè oſtenſo: quo iugiter beati fruuntur. Confirmatio autem in viatoribus fit permanutenentiam, & prouidentiam diuinam, qua confirmatus nullũ malum committet, aut aliquod bonum ad ſalutem neceſſarium omittet. Quibus conſtitutis Doctor duplicem aſsignat ſententiam, & ſuum aſsignat placitum, quod vt facilius intelligatur ſit quæſt. 4.

QVÆSTIO. IIII.

¶ *Vtrum pueri in ſtatu innocẽtiæ in Dei gratia confirmati naſcerentur.*

Prima ſententia. De hac re fuit prima ſententia, Anſelmi libro, cur Deus homo cap. 18. decentis ſi primi parẽtes vixiſſent, vt tẽtati non peccaſſent confirmarentur cum omni progenie, vt vltra peccare non poſſent. Eandem ſententiam docuit Diuus Gregorius lib. 4. Moralium cap. 36. dicens ſi parentem primum nulla putredo peccati corrumperet, nequaquam ex ſe filius gehennæ generaret, ſed ij, qui per redemptorem ſaluandĩ ſunt ſoli ab illo electi naſcerentur. Tertio autem poteſt probari, nam propter peccatum primi parentis in filijs conſequuta eſt neceſsitas peccandi, ergo ſi primi parentes perſeueraſſent in ſua iuſtitia conſequeretur in filijs neceſsitas habendi eandem iuſtitiam, patet ſequela, iuxta Diuum Dionyſium libr. de Diuinis nominibus dicentem, quod bonum potentius eſt quam malum.

Secunda ſenten. ¶ Secunda ſententia eſt Diui Thomæ prima parte quæſtione. 100. artic. 2. quam docet Ricardus in hoc. 2. diſtinct. 20. artic. 2. quæſtiône tertia. & Durandus. quæſtione. 5. qui aſſerunt infantes non ſolum non naſci confirmatos in gratia, quin imò, neque ipſum Adamum confirmandum fuiſſe in gratia vſque dum ad ſtatum fœlicis vitæ tranſlatus fuiſſet. *Primum argum. & fundamentum ſentẽtiæ.* ¶ Fundamentum huius ſententiæ eſt, nam ſtatus innocentiæ ex ſe totus erat viæ, & probationis, ergo non videtur conueniens, vt Deus totam illam põſteritatem in gratia confirmaret, & præcipuè quia dictum eſt Adamo Geneſeos. 2. in quocũque die comederis ex eo morte morieris, vnde videtur ſignificatum per totũ ſpacium vitæ teneri ad non comedendum de illo ligno ſub pœna mortis.

Tertia ſententia. ¶ Tertia ſentẽtia eſt Doctoris in hac quæſtione aſſerentis infantes, qui tunc naſcerẽtur non naſci cõfirmatos in iuſtitia originali, quamuis nati fuiſſent cum iuſtitia originali, & gratia, quæ iuſtitia originalis fuiſſet illis communicata ex dono Dei, nõ autem per tranſfuſionem naturalem parentum, fuiſſent tamen confirmati poſtquam primam tentationem viciſſent, ſicut & ipſe primus parens.

Fundamẽtum huius ſententiæ. ¶ Fundamentum huius ſententiæ non eſt aliud, quã authoritas Diui Anſelmi, & Gregorij, quos explicat iuxta hunc modum dicendi.

Prima conclu. Prima ratio. ¶ Pro explicatione tamen huius quæſtionis, & quam plurium aliarum, quæ de illo ſtatu diſputantur ſit prima concluſio. Pueri in illo ſtatu nati fuiſſent in iuſtitia originali, & gratia gratum faciente. Hæc concluſio communis eſt apud omnes & probatur. Nam pueri in illo ſtatu naſcerentur cum natura integre perfecta, ergo cum gratia, & iuſtitia originali, patet ſequela, nam natura eleuata non eſt perfecta, ſi nõ eſt in gratia, ergo cum pueri naſcerentur in natura eleuata, & perfecta debebant naſci in gratia & iuſtitia originali. *Confir.* ¶ Confirmatur, nam pueri ex eo quod non habebant vſum rationis non indigebant propria diſpoſitione ad receptionem gratiæ, ergo ſimul cum iuſtitia originali illam recepiſſent.

Secunda conclu. ¶ Secunda concluſio. Iuſtitia originalis, & gratia in illo ſtatu conceſſa eſſet pueris ex dono Dei, non autem ex hæreditate paterna, per ſeminalem generationem trãsfuſa. Hæc concluſio eſt Doctoris, & probatur quia vtrumque eſt donum Dei deſuper infuſum, ergo ex dono Dei debet eſſe conceſſum, patet ſequela, quia quæ ſupernaturalia ſunt, à Deo infunduntur.

Tertia cõcluſio. ¶ Tertia concluſio. Pueri in ſtatu innocentiæ non naſcerentur confirmati in iuſtitia originali & gratia. Hæc concluſio probatur ex Diuo Auguſtino libro. 4. de ciuitate Dei, cap. 10. & probatur ratiõne, nam pueri in ſua Natiuitate non haberent plures perfectiones, quàm eorum parentes in ſtatu

tu generationis, ſed parentes, quando generarent illos non eſſent in gratia confirmati, ergo. Probatur minor: nam creatura rationalis (niſi ex aliquo priuilegio) tunc confirmatur in gratia, quando efficitur beata. Ex quo infertur quod eum non conſtet ex ſcriptura, neque ex Eccleſiæ traditione ſi Adamus eſſet confirmãdus in gratia, nec ne, ſi primam, vel quartam tentationem viciſſet, nihil temere affirmandum dico, neq; hoc eſt contra Doctorem, quia Doctor in illa litera tantum intendit explicare Diuũ Anſelmum.

Nota hoc.

Solutio. ¶ Ad authoritates autem deſumptas ex Diuo Anſelmo reſpondetur, quod loquutus fuit opinatiuè, ad illam autem Diui Gregorij reſpondebitur quæſtione ſequenti.

Ad tertiũ argum. ¶ Ad tertium reſpondetur negando paritatem rationis, nam peccatum, cum includat deformitatem quãdam naturalem, poteſt transfundi per ſeminalem generationem; non tamen grãtia, & iuſtitia originalis cum ſint dona à Deo de ſuper infuſa.

TEXTVS.

DIco quod ſoli nunc electi fuiſſent in ſtatu innocentiæ nati, diſtinctione 20. quæſt. 2. litera A.

EXPLICATIO LITERÆ.

Litera hæc nulla indiget diſpoſitione, quia tamen eius veritas non omnibus communis eſt ſit quæſtio. 5.

QVÆSTIO. V.

¶ Vtrùm in ſtatu innocentiæ ſoli illi fuiſſent geniti, qui nunc ſaluarentur.

Prima ſententia. DE hac re eſt prima ſententia, quorundam aſſerentiũ, quod ſi Adam non peccaſſet, plures alij naſcerentur, quam illi, qui nunc ſaluarentur, probãt autem ſuam ſententiam, quia multi modo ſaluati ſunt, quorum parentes ſunt in inferno, vt patet ex beato Martino, & ſancta Catherina, & alijs quam plurimis, quorum parentes, qui vixerunt in infidelitate, ſed in ſtatu innocentiæ non fuiſſent infideles illi, ergo.

Secunda ſenten. ¶ Secũda ſententia eſt aliorũ aſſerentiũ ſi Adam non peccaſſet, non conſtat qui, & quot futuri eſſent prędeſtinati, neque vtrũ omnes homines, qui tunc futuri eſſent, fuiſſent prædeſtinati. ¶ Probant primum: nam prædeſtinatio pendet ex præuiſione per ſcientiam illam mediam inter liberã, & merè naturalem, quid in vno quoque ordine rerum, & auxiliorum ex infinitis, qui diuina potentia eſſe poſſunt, futurum ſit per liberum arbitrium humanũ, & angelicum, & ex electione diuina, qua Deus hunc potius rerum ordinem, & auxiliorũ, quam alium vult eligere, in quo præuidet hos, vel illos peruenturos in vitam æternam, in eaque ratio prædeſtinationis cõſummari, ſed nullus ſcire poteſt, quis rerum ordo, & auxiliorum eſſet futurus, ſi Adam non peccaſſet, ergo nullus ſcire poteſt qui, & quot ex poſteris Adami, vel fuiſſent prædeſtinati, vel etiam omnino eſſent futuri. Secundam autem partem ſuæ ſententiæ probant, nã vel poſteri Adam eſſent confirmandi in gratia vel non, ſi non eſſent confirmandi in gratia non poteſt conſtare, ſi eſſent aliqui peccaturi, & quot eſſent peccaturi, & quid de illis faceret Deus. Si autem eſſent confirmandi, hoc eſſet, poſt quam viciſſent aliquam tentationem, in qua poterant ſuccumbere & deficere, ergo.

Tertia ſententia. *1. Notab.* ¶ Tertia ſententia eſt Doctoris, pro cuius explicatione, & quæſtionis eſt primum notandum, quod in hac quæſtione non aliter quæritur, neque veritas inquiritur, niſi iuxta modum illum, quo inquirunt Theologi, vtrum ſi Adam non peccaſſet, verbum aſſumeret naturam humanam, & Doctores Scholaſtici non determinant aliquid in his quæſtionibus tanquam certiſsimè tenendum, ſed ſumpto aliquo principio in Theologia certiſsimo deducunt concluſionem, quæ cum illo principio ſuo videri maiorẽ conformitatem habet, ſicut in exẽplo poſito facile eſt videre, nam in quæſtione illa, vtrum ſi Adam non peccaret, Verbum diuinum aſſumeret naturam humanam. Diuus Thomas ad reſoluendum illam aſſumit pro principio illud, quod in fide certiſsimum eſt, nempe quod propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis, ex quo infert, ergo ſi non eſſet peccatum non eſſet incarnatio neceſſaria. Alij verò cum Doctore ad decidendum illam quæſtionem aſſumunt aliud principium cer-

certiſsimum in fide, nempe quòd propoſitum Dei eſt ineuitabile, & ex illo principio inferunt contrariam ſentētiam, nēpe quod etiam ſi Adam non peccaret, &c. ſed neque Diuus Thomas, neque Doctor ſuam proſerunt ſententiam tanquam quid certum, & conſtans, ſed vterque docet ſolum Deum ſcire, quid in hac re futurū eſſet. Ita in propoſito quando Doctores quærunt, quid nā futurum eſſet circa electos, & prædeſtinatos, ſi Adā non peccaſſet, aſſumūt pro principio certiſsimū quoddā in fide nēpe prædeſtinationē eſſe certiſsimā, & ex hoc inferūt nullo euētuū ſucceſſu poſſe mutari, (ſalua ſemper liberi arbitrij libertate) ſed hoc non ita determinate docent, tanquam quid conſtans, & certum, ſed tanquam quid conformius illi principio certiſsimo, nam certitudinem certam in hac re ſolus Deus habet.

2. Notab. ¶ Secundo eſt notandum, quod quidquid ſit de alijs effectibus cauſæ ſecundæ (quia nihil ad propoſitum) hoc tamen certiſsimum eſt, quod omnis effectus cauſæ ſecundæ, qui conſtat partibus à Deo per creationem productis, quanuis diuerſas cauſas effectiuas poſsit reſpicere, ſemper maneret idem effectus ſecundum eſſentiam, & fundamentum huius eſt, nam effectus habens eandem numero materiam, & eandem numero formam à quocunque produceretur, ſemper eſſet idem ſecūdum eſſentiam. Vnde cum anima rationalis à Deo habeat eſſe per creationem, cuius infuſio cum nō pendeat magis ab vno corpore diſpoſito, quam ab alio, neque à diſpoſitione facta ab vno agente, quam ab alio, neque in vno tēpore, quam in alio, cum quotieſcunque materia ad hominis generationem fuerit vltimo diſpoſita à quibuſcunque parentibus, & quocunque tempore diſponatur, Deum pro ſuo arbitrio eam illi infundere animā, ex his omnibus, quas creare poteſt, quam libere eligit. Hinc prouenit à ſola Dei voluntate prouenire, vt quando aliquod corpus fuerit vltimo diſpoſitum à parentibus, vt vir generetur, quod illa anima infundatur, vel illa, nempe anima mea, vel anima regis, vel quæcunque alia creabilis à Deo, hoc à Dei voluntate pendere. Fundamentum huius eſt, nam cum anima rationalis independens ſit in ſuo eſſe à materia, & à ſolo Deo efficienter producatur, hinc prouenit, quod quæcunque anima æquè poſſit viuiſicare quodlibet corpus humanum vltimate per agens diſpoſitum, neque eſt aliquod inconueniens, quod corpus illud eſſet corpus mulieris, vel hominis, vt poſſit in eo operationes vitales exercere. Ex quo fit vt creatio, & infuſio cuiuſcunque animæ rationalis non magis pendet ab vno corpore vltimo diſpoſita, quam ab alio, neque magis à diſpoſito ad eſſe viri, quam fœminæ, aut à diſpoſito ab his parentibus, quam ab illis, aut vno tempore quam alio. Ex quo infertur primo, quod ſi aliquis homo eadem numero materia, & eadem numero forma conſtaret, ſiue ille eſſet mas, ſiue eſſet fœmina, à quibuſcunque parentibus produceretur, & in quocunque tempore ſemper eſſet idem homo. Fundamentum huius corollarij eſt, quoniam talis homo conſtaret eiſdem numero partibus eſſentialibus, & differentia in cauſis efficientibus in tempore, & in ſexu, ſiue in quibuſcunque alijs accidentibus (cum ſit accidentalis) non tollet ſubſtantialem, & eſſentialem identitatem. Vnde quia in die judicij, & vltimæ reſurrectionis, quia omnes reſurgēt eiſdem partibus phyſicis ſubſtantialibus, & eſſentialibus conſtituti, ex quibus antea conſtabant, quanuis cauſa efficiens, ſit alia, illum reproducens ab illa, quam antea illum produxit, adhuc tamen idem Petrus erit poſt reſurrectionem, qui ante mortem fuerat Petrus. Ex quo infertur ſecundo quod quanuis prædicta doctrina non haberet eandem veritatem, (quod pro nunc non diſputo) in alijs effectibus, vti in igne producto in lignum, quantum tamen attinet ad præſentem quæſtionem, & eius veritatem inquirendam, ſatis tamen eſt, quod ego, qui genitus fui à patre meo, & filius eius fui, potui fuiſſe filius Adami, me integre manente, ſicuti modo ſum.

¶ Tertiò eſt notandum, quòd, vt tradunt communiter Doctores, & nos diximus latè in primo, diſputa. 17. q. 14. numerus prędeſtinatorum eſt certiſsimus, & infallibilis tam materialiter, quam formaliter quanuis omnes, qui ſaluantur, contingenter ſaluentur, & ſimiliter certum eſt ſecundum probabiliorem ſententiam, quod ex parte prædeſtinati non datur aliqua cauſa, vel ratio ſuæ prædeſtinationis, vt etiam diximus ibi quæſtione. 8. 3. Notab.

¶ Prima concluſio. Si Adamus non peccaſſet Prima conclu.

caſſet, an Deus prædeſtinaſſet illos tantum qui ſtante peccato Adami prædeſtinati ſunt, cognitione certa, & infallibili nemo potet cognoſcere, niſi ſolus Deus. Hæc concluſio probatur, quia huius veritatis non eſt aliqua reuelatio, neque definitio Eccleſiæ, aut traditio Patrum, ergo cum ſit futurum conditionatum, ſolus ille poteſt veritatem illam cognoſcere, qui futura conditionata certiſsimè, & infallibiliter cognoſceret.

Confir. ¶ Confirmatur, nam quæ ſunt Dei, nemo nouit, niſi Spiritus Dei.

Secunda conclu. ¶ Secunda concluſio. Probabiliter tamen loquendo, ſtante ſtatu innocentiæ omnes, qui modo ſunt electi fuiſſent geniti. Hæc concluſio probatur, nam prædeſtinatio eſt æterna, iuxta illud ad Epheſios primo, elegit nos in ipſo ante mundi cõſtitutionem; & præterea, quia nihil factum eſt in tempore, quod non fuerit à voluntate diuina ab æterno decretum, ſed prædeſtinatio eſt decretum infallibile infallibiliter eueniẽs: ergo cum omnes, qui ſunt electi fuerint ab æterno electi, omnes qui ſunt electi eſſent in ſtatu innocentiæ geniti.

Tertia cõcluſio. ¶ Tertia concluſio. Si ſtatus innocentiæ perſeueraſſet, multi electorum eſſent geniti, & nati ex alijs parentibus. Probatur concluſio, nam in illo ſtatu nulli eſſent infideles ergo vel illi infideles (qui genuerũt filios prædeſtinatos) non fuiſſent, vel ſaltẽ non fuiſſent infideles, & præterea nam (vt dixi) ad hoc vt Petrus ſit Petrus, nõ fuit ſimpliciter neceſſarium, quod eſſet filius Ioannis, ergo ad hoc quod electus, & prædeſtinatus eſſet genitus, & natus non eſt neceſſarium, quod eſſet genitus, vel natus ab iſto, vel illo parente.

Quarta cõcluſio. ¶ Quarta concluſio. Probabiliter poteſt dici, quod ſtante ſtatu innocentiæ illi ſoli fuiſſent prædeſtinati, qui nunc ſunt prædeſtinati. Hæc concluſio probatur, nam prædeſtinatio noſtra, vt eſt actus voluntatis diuinæ neque eſt à nobis, neque pendet ex nobis, ergo neque pendet ex his, quæ procedunt à nobis, & per conſequens cum ſtatus innocentiæ, & ſtatus naturæ lapſæ poſteriores ſint ipſa prædeſtinatione, videtur, quod ex hoc, quod omnes ſint in ſtatu innocentiæ, vel in ſtatu naturæ lapſæ, non mutatum eſſet decretum prædeſtinationis diuinæ. Vtrum autem ſoli illi nati eſſent, qui prædeſtinati fuiſſent, fateor me neſcire, neque aliquid in hac re auderem determinatè aſſerere. Moueor autem ad hoc, quia non poteſt determinate ſciri, vtrum adulti quam primum viciſſent primam tentationem eſſent in gratia confirmandi, nec ne.

¶ Et ſecundò dato, quod eſſent confirmandi non poteſt determinè ſciri, ſi primam tentationem viciſſent, nec ne: nam ſi primi parentes præditi gratia, & ſcientia infuſa illam non vicerunt, quid imaginari poteſt de filijs, qui ſcientiam infuſam non habuiſſent, ſed tantum acquiſitam? Cùm igitur (ſi homines non eſſent confirmati in gratia) potuiſſent peccare, atque in peccatis decedere, & quando minus, ſi aliqui ex adultis primæ tentationi non reſtitiſſent, cum non conſtet illos facturos eſſe pœnitentiam, neque conſtare poteſt, vtrum ſoli prædeſtinati naſcituri eſſent, nec ne.

Reſpõde- tur argum. Ad primũ. ¶ Reſpondetur argumentis. Ad primum reſpondet Doctor, quod Diuus Anſelmus nõ fuit loquutus aſſertiuè, ſed dubitatiuè, ad illud autem Diui Gregorij, quod fortaſſe fuit illius ſententiæ vt eius verba videntur innuere.

¶ Ad argumenta pro prima & ſecunda ſententia patet ex dictis in ſecundo notabili, & ex concluſionibus.

DISPV-

DISPVTATIO XXII. DE PECCATO ADAMI CONTINET quatuor Quæſtiones.

P*Rima, Vtrùm Adamus potuerit peccare venialiter.*
Secunda. Vtrùm peccatum Adami fuerit formaliter ſuperbia.
Tertia, Vtrùm Adamus grauius peccatum cõmiſerit quam Eua.
Quarta, Vtrùm peccatum Euæ fuerit multo grauius peccato Adami.

TEXTVS.

DIco ergò, quod potuit peccare venialiter in illo ſtatu. Diſtinctione. 21. quæſt. 1. litera. B.

EXPLICATIO LITERÆ.

LItera hæc Doctoris ſatis patet, quamuis eius veritas non ab omnibus ſit recepta, vt in progreſſu, quæſtionis patebit.

QVÆSTIO V.

¶ *Vtrum Adamus potueirt peccare venialiter.*

Prima ſententia. DE hac re eſt prima ſententia Diui Bonauenturæ in ſecundo diſtinctione. 21. articulo. 3. quæſtione. 1. aſſetentis communem eſſe opinionem, quam ſuo tempore defendebant doctores ſcholaſtici, quòd Adam in ſtatu innocentiæ primo peccato peccauit mortaliter, neque primum eius peccatum veniale eſſe potuit. Probat autem iſtam ſententiam. *Prima ratio.* Primò, nam peccatum veniale eſt propter impulſionem, & pronitatem, quam homo habet ad illud, ſed primus homo nullum habuit impulſum, ergo primus homo non potuit primò peccare venialiter. *Confirm.* Confirmatur in primo homine nullus erat motus brutalis, ſed quilibet erat ſecundum deliberationem rationis, ſed peccatum committere cum deliberatione rationis, vbi nulla eſt pronitas non poteſt eſſe niſi mortale, ergo.

¶ Secundò. Regnum animæ adeò ordinatum erat ſicut dicit Auguſtinus, quòd ſi ipſa ſeruaret ordinem ſub Deo, nihil exiret eius imperium, ergo impoſsibile fuit hominem peccare, niſi prius à Deo ſe auerteret, ſed hoc eſt peccatum mortale, ergo. *Secunda ratio.* Confirmatur. Nam omne peccatum aufert innocentiam, ſed quod auferebat homini innocentiam, auferebat immortalitatem, & quod auferebat immortalitatem, inferebat mortem, & quod inferebat mortem erat mortale, ergo nullũ peccatum in primo homine potuit eſſe veniale. *Cõfirm. 1.*

¶ Cõfirmatur. Si Adã primò cõmiſiſſet veniale, vel potuit pœnitere, vel non, ſi potuit pœnitere, ergo propter peccatum veniale doluiſſet, ergo paſsibilis factus eſſet, & ſi paſsibilis, ergo mortalis, cùm eadem eſſet in eo ratio paſsibilitatis, & mortis, conſequens tamen falſum eſt, ergo primum peccatum Adami debuit eſſe mortale, vel ſi veniale potuit eſſe, debuit eſſe irremediabile, nam voluntas per dona habitualia ita perficiebat appetitũ, vt nullum haberet motum inordinatum, quo præueniebat rationem, aut inſurgeret contra eam, vt omnes Theologi concedunt, ergo ex intrinſeca diſpoſitione hominis proueniebat, quòd in illo ſtatu non poſſet peccare venialiter. *Cõfirm. 2.* ¶ Præterea neque poſſet eſſe peccatum veniale ex ſurreptione voluntatis, ſcilicet quod antequã lex Dei conſulatur, vel poſsit conſuli exeat voluntas in actum, nam quod voluntas poſsit ita operari eſt imperfectio naturæ, quæ de facto impediebatur per dona habitualia pertinentia ad iuſtitiam originalem, ergò ex hoc impedimento intrinſeco proueniebat, quòd homo in illo

ſtatu non poſſet venialiter peccare ea ſurreptione voluntatis, quod autem talis, imperfectio non ſolùm poſſet impediri per dona habitualia, ſed de facto impediretur, patet, quia non minùs eſſet neceſſarium ad rectitudinem, quàm natura humana in illo ſtatu in ſe ipſa, & intrinſecè habebat, ſanari hanc imperfectionem voluntatis, quàm ſanare imperfectionem appetitus ſenſitiui.

¶Confirmatur, quia licet motus ſubiti ſint circa obiecta ſupernaturalia, & ſpiritualia, tamen fere ſemper oriuntur ex defectu aliquo partis ſenſitiuæ, ſcilicet, vel ex motu appetitus, vel ex vehementi, & ſubita apprehenſione imaginatiuę, aut etiã ex tarditate in operatione, quæ ex parte ipſius requiritur ad diſcurſum & deliberationem rationis pro iſto ſtatu, & huiuſmodi motus ſubiti non reperiuntur in Angelis neque in anima ſeparata, ſed totus iſte defectus partis ſenſitiuæ ſanabatur in illo ſtatu per dona habitualia, ergo etiã efficiebatur, per eadem dona quòd non eſſent in voluntate prædicti motus ſubiti.

Tertia ratio. ¶Tertiò eandem ſententiam docet Diuus Thomas. 1. 2. quæſtione. 89. articulo. 3. & in ſecundo diſtinctione. 21. quæſtione. 2. articulo. 3. & in quæſtionibus de malo. quæſtione. 7. articulo. 7. & Durandus diſtinctione. 21. quæſtione. 4. Capreolus quæſtione vnica. Soto libro. 1. de natura, & gratia cap. 6. ad finem. Marſilius in 2. quæſtione. 14. articulo. 2. Palacios diſtinctione. 21. diſputatione. 1. fundamentum huius ſententiæ eſt, nam iuſtitia originalis duo claudit in ſe, nempe gratiam gratum facientem. Et ſecundò, ordinationem concupiſcentiæ ad rationem ſuperiorem, & quamuis gratia gratum faciens ſecum compatiatur peccatum veniale, non tamen includit obedientiam illam, quam homo exterior in paradiſo præſtitiſſet homini interiori, & ſic quamuis charitas, & gratia peccatum veniale admittant, quia illa non ordinant prorſus totum hominem, cùm non frenet omnem appetitum concupiſcentiæ, neque faciat, ne caro concupiſcat aduerſus ſpiritum, at verò iuſtitia originalis hæc donabat, nempe ſe datos habere beſtiales motus concupiſcentiæ. Vnde quamuis Adamus liberum habebat arbitrium, quo poterat mortale, & veniale committere, quantum erat ex parte potentiæ, nihilominùs tamen, quia ſtatus ille ſemper haberet plenam deliberationem in contemplandis, & agendis, nunquam enim premerentur in aduertentia, quia tunc homines plenum ſortirentur dominium ſuorum actuum, & plus eſſent ſui iuris, quàm modo ſunt, & maiori libertate gauderet illorum arbitrium, quàm noſtrum, quod ſæpe ex ſurreptione ſenſualitatis opprimitur, aut ex inaduertentia, aut ex non plena deliberatione, ideò non mirum, quòd ſtatui iuſtitiæ originalis repugnet veniale peccatum, quod quãdoque ex ſurreptione, & quandoque ex non plena deliberatione, vt contingit his, qui ſunt in interliminio ſomni, & vigiliæ, & quandoque ex inaduertentia, vt qui aduertit, vehementer ad quædam, & non aduertit ſufficienter ad alia.

¶Secunda ſententia eſt Doctoris, vt patet in litera pro cuius explicatione eſt primo notandum, maximam differentiam eſſe inter peccatum mortale, & peccatum veniale, vt docet doctor in hac quæſtione, nam peccatum mortale eſt deordinatio contra præceptum, ſiue actus deordinatus includens in ſe contrarietatem ad legem. Peccatum autem veniale eſt deordinatio contra conſilium, vel actus deordinatus includens in ſe contrarietatem ad conſilium. Ex quibus infertur, quòd non quilibet actus includens contrarietatem ad conſilium eſt peccatum veniale, vt inferunt nonnulli contra doctorem, ſed actus ille deordinatus, cuius deordinatio includit carentiam rectitudinis debitæ ineſſe præceptæ per conſilium. Ex quo infertur ſecundo quod quamuis ducere vxorem, & alia huius generis non includant rectitudinem conſilij, nempè ducere vitam cælibem, nõ tamen ex ſuo genere eſt peccatum veniale, quia non eſt actus deordinatus, de qua re latiùs dicemus in diſputationibus de peccato veniali. *Secunda ſententia. 1. Notab.* *Nota hec.*

¶Secundò eſt notandum, quòd aliud eſt dicere in rigore loquendo, vtrum in ſtatu innocentiæ, & aliud in ſtatu iuſtitiæ originalis: nam ſtatus innocentiæ eſt ſtatus immunis ab omni peccato, nam innocentia eſt immunitas ab omni peccato, & per conſequens illi ſtatui repugnat non ſolùm mortale, ſed etiam veniale. At verò ſtatus iuſtitiæ originalis includebat gratiam, *2. Notab.*

tiam, & charitatem, & virtutes, quæ ex lege conſequuntur ipſam gratiam, quibus voluntas, & reliquæ hominis potentiæ ſubdebantur Deo fini ſupernaturali, continebat etiam iuſtitiam originalem, qua voluntas per habitum illi infuſum ſubdebatur Deo maxima cum delectatione, & ſimiliter compeſcebat appetitum ſenſitiuum, ne contra rationem inſurgeret, & ſimiliter, vt à ſuo obiecto delectabili ſe iungeretur, & ſimiliter habitus in potentijs ſenſitiuis, vt ne furentes in ſua obiecta maximè delectabiliter, irruerent, vnde omne illud, quod non repugnabat gratiæ, & charitati, neque ſubiectioni illi, quam volũtas habebat in ordine ad Deum finem naturalem, neque obedientiæ, qua appetitus obtemperabat rationi, erat compoſsibile ſtatui illi iuſtitiæ originalis.

Notab. 3. ¶Tertio eſt notandum, quod peccatum veniale in quacunque materia reperitur, dummodo procedat ex defectu libertatis, vel conſiderationis, vel deliberationis. Quandoque autem reperitur ex ſua ratione obiectiua, vt mendacium iocoſum, quod quantumcunque extendatur, ſemper manet veniale peccatum, quod non contingit in furto, nam paruitas materiæ in furto reddit illud peccatum veniale, quod ſi illa quantitas extendatur, iam peccatum mortale erit, ſed inter peccata venialia, quædam contingunt ex inordinato motu appetitus ſenſitiui præuenienti rationem, quædam verò ex obiecto, vt mendacium iocoſum, quædam verò ex inconſideratione, & diminuta deliberatione.

Prima cõcluſio. ¶Prima concluſio in ſtatu innocentiæ (illo manente ſtatu) non potuit Adamus venialiter peccare. Hæc concluſio ex ſe patet, & ratione explicatur, nam ſtatus innocentiæ inclinabat hominem ad eliciendum actum puriſsimum, & innocentem, ſed peccatum veniale non eſt actus innocens, neque puriſsimus, ergo ſtatus innocentiæ non ſecum compatiebatur peccatum aliquod veniale. *Confirmatur.* Confirmatur, peccatum veniale eſt aliqualis culpa & illi correſpondet aliqua pœna, ergo exiſtens in peccato veniali non exiſtit in ſtatu innocentiæ.

Secunda concluſio. ¶Secunda concluſio ſtatus iuſtitiæ originalis includens gratiam & charitatem ſecum compatitur aliquod peccatum veniale. Hæc concluſio eſt Doctoris, & probatur. Peccatum veniale non repugnat illi ſtatui, neque ratione gratiæ nec ratione iuſtitiæ originalis, ergo peccatum veniale compoſsibile eſt cum iuſtitia originali. Probatur antecedens, quoad primam partem, nam charitas non opponitur peccato veniali, vt docet fides catholica: quoad ſecundam verò probatur, nam iuſtitia originalis datã fuit primis parentibus taliter, vt niſi tranſgreſsi fuiſſent præceptum de non comedendo, & mortaliter peccaſſent, non tolletur ab illis, ergo iuſtitia originalis non repugnabat peccato veniali. *Confirm.* Confirmatur, nam priuatio iuſtitiæ originalis (tum propter ipſum donum in ſe, tum propter mala inde conſequentia) grauior pœna erat, quàm vt veniali peccato deberetur ergo.

Tertia cõcluſio. ¶ Tertia concluſio primi parentes non potuerunt peccare venialiter ex inordinato motu appetitus ſenſitiui præuenientis rationem. Hæc concluſio probatur, nam iuſtitia originalis ita continebat appetitum ſenſitiuum, ne inſurgeret contra rationem, vt nullo modo appetitus contra rationem poſſet inſurgere, ergo ſi in illo ſtatu non potuit eſſe inordinatus motus appetitus ſenſitiui contra rationem, neque potuit Adamus ex illo motu venialiter peccare.

Quarta cõcluſio. ¶ Quarta concluſio ſtante iuſtitia originali potuit Adamus peccare peccata venialia ex obiecto, vt mendatium iocoſum, & potuit venialiter peccare aliquod peccatum ſpirituale. Hæc concluſio probatur, nam vt docet Diuus Auguſtinus Decimoquarto de ciuitate Dei capit. 13. peccatum primorum parentum fuit ſuperbia, & appetitus peruerſæ celſitudinis, quod de peccato Euæ ſatis perſpicuum eſt, nam perſuaſa fuit à ſerpente, vt fructum vetitum comederet, dicente illo, eritis ſicut Dij ſcientes bonum, & malum, & tali perſuaſione commota pomum guſtauit, credens ex guſtu ſe ſcientiam adepturam Diuinam vel ſaltim pluſquam humanam, ſed in tali facto antequàm mortaliter peccaret, quàm plurima, venialia potuerunt reperiri, ergo. Probatur Minor, nam non ſtatim, vt Eua loquuta eſt cum ſerpente peccauit mortaliter, ergo neceſſario commiſsit quàm plurima venialia, probatur ſequella, nam exponens ſe in aliquali periculo

quantumcunque remotiſsimo peccandi mortaliter, non poteſt non peccare venialiter, ſed Eua expoſuit ſe periculo peccandi mortaliter in tali collocutione, quanuis eſſet remotiſsimum, ergo ſaltim peccato venialiter. Confirmatur, nam Eua tenebatur aduertere, quòd ſerpẽs interrogabat illã de obſeruando præcepto diuino, ergo tenebatur aduertere, quòd ſerpens non quatenus ſerpens, ſed quatenus in illo aliquid latebat, cum illa colloquebatur, & per conſequens tenebatur aduertere, quòd poterat decipi, vti decepta fuit, & quærere Adamũ, vt cum ſerpente de præcepto impoſito diſputaret, vel ſaltem illi reſponderet, ad omnia hæc tenebatur, & non fecit, ergo ſi in his non peccauit mortaliter, ſaltim peccauit venialiter. Confirmatur ſecundo. Nam Adamus tenebatur reprehendere Euam, quando illi porrigebat pomum de peccato commiſſo, & non reprehendit, ergo ſi non peccauit mortaliter ſaltim peccauit venialiter.

2. *Ratio.* ¶Secundò. Voluntas Adami potuit peccare mortaliter, ergo & venialiter. Antecedens eſt de fide, & probatur ſequela. Adamus potuit habere iſtud iudicium, dicere mendacium iocoſum eſt malum, non tamẽ auertens à Deo, & habere iſtum actum voluntatis, volo dicere mendacium: ergo potuit peccare venialiter. Probatur minor, nam non poteſt intelligi, quomodo iuſtitia originalis in voluntate potuerit efficere, vt deliberatè non poſſet velle peccatum veniale, nam ſi iuſtitia originalis in voluntate non potuit efficere, vt non deliberatè vellet peccatum mortale, quod maius malum erat, neque etiam poterat efficere, vt non poſſet voluntas deliberatè velle peccare venialiter, quod minus malũ erat. Quòd ſi quis reſpondeat, quòd quanuis huiuſmodi peccata venialia ex obiecto, vt mendacium iocoſum expectata libertate hominis, & natura iuſtitiæ originalis potuerit à primis parentibus committi in illo ſtatu, ex particulari tamen prouidentia Dei, & protectione, qua à Deo infallibiliter impediebatur, ne ita peccarent, nam non erat conueniens illi ſtatui aliqua pœna quantumcunque leniſsima, ergo neque aliqua culpa quantumcunque leuiſsima. Et præterea, quia ſi homo mentiretur iocoſe, ille actus ſæpè repetitus generaret habitũ mentiendi, talis autem habitus non eſſet cõueniens illi ſtatui, quia inclinaret ad malum, & ex conſequenti inferret aliquam difficultatem ad bonum, ergo debuit Deus aliqua ratione prouidere, ne homo mentiretur. Patet ſequela nam tale mendacium non conueniebat illi ſtatui, ſed hoc non potuit impediri per intrinſecam aliquam diſpoſitionem homini conceſſam, quia talis diſpoſitio non erat ſufficiens ad impediendum voluntatem, vt non poſſit cum plena deliberatione eligere aliquod obiectum, quod eſt malum, vti mendaciũ iocoſum, quanuis non ſit mortale malum, quia ſi ſtante tali diſpoſitione potuit Adamus eligere malum ex plena voluntatis determinatione, quanto magis potuit eligere minus malum: Et præterea, quia tota diſpoſitio, quam habuit Adam in illo ſtatu non potuit impedire, nè tranſgredetetur legem obligantem ſub mortali: ergo neque poſſet quantum eſt ex natura ſua impedire, ne tranſgrederetur eandem legem, ſi ſolùm obligaret ſub veniali. ¶Confirmatur. Nam vel illa diſpoſitio eſſet habitualis, hoc eſt habitus aliquis, vel actualis, hoc eſt, actus, nam præter has nulla fingi poteſt, ſi primũ ſequitur, quòd non poſsit impedire omninò, ne homo peccaret venialiter, quia cùm habitus in non videntibus Deum ſubijciantur libertati voluntatis, quoniam habitibus vtimur, cùm volumus, ſequitur, quòd quantum eſſet ex natura illius habitus, non eſſet minus liberum homini peccare venialiter cum eo, quàm ſine eo. Secundum vero dici nõ poteſt, quia ille actus eſſet voluntatis, vt conſtat, & per conſequens eſſet liber. Antecedens patet, quia non eſſet intellectus, nam Adam non ſemper conſiderabat actu omnia, ergo dicendum eſt talem impeccabilitatem prouenire ex diuina prouidentia, quæ in his, quæ ſunt neceſſaria, & conuenientia ad ſtatus in quibus res condidit non deeſt, ſed ſemper adeſt. — *Solutio.* / *Confirmatur.*

¶Sed contra iſtam ſolutionem, & doctrinam ſic argumentor, nam in primis talis doctrina concludit noſtram concluſionem, nam quæſtio eſt, ſi cum iuſtitia originali poteſt ſtare peccatum veniale, reſpondere autem, quòd in illo ſtatu non poterat peccatum veniale reperiri propter manutenentiam Dei, & ex prouidentia diuina ſic prouidente eſt dicere quòd, — *Impugnatio.* *Nota hoc.*

quod, ſecluſa ordinatione extrinſeca, ex vi ſolius iuſtitiæ originalis poterat peccatum veniale reperiri, & hoc eſt, quod intendimus, quia non poteſt verti in quæſtionem, ſi poſſet Deus facere vt Adamus non peccaret venialiter, ſed quæſtio eſt vtrum ex vi iuſtitiæ originalis etiam ſi iuſtitia originalis includat gratiam gratum facientem peccatum veniale ſit alienum ab ſtatu illo, vel vtrum Adamus, etiam ſi iuſtitiam originalem habuerit, poſsit venialiter peccare, cum igitur iuſtitia originalis non impediat, quominus voluntas Adami deliberate poſsit velle aliquod malum, quod eſſet peccatum veniale, concluditur igitur, quod ex vi iuſtitiæ originalis ſicut potuit peccare mortaliter, potuit etiam, & venialiter peccare. Neque ex hoc ſequitur, quod ex pluribus actibus mentiendi generetur habitus inclinans ad mentiendum, nam iuſtitia originalis, vt optimè aduertit Almaynus in Moralibus, impediret, ne ille habitus generaretur. Neque obſtat quod habitus ſupernaturalis non tollit, quominus ex actibus vitioſis generentur mali habitus naturales, quia iuſtitia originalis quanuis ſit donum deſuper infuſum, quia tamen rectificabat naturam in ordine ad operationem naturalem, ideò inter habitus naturales computatur, & per hoc impediebat, ne ex pluribus actibus generetur habitus.

¶ Vel ſecundo reſpondetur, quod quanuis voluntas Adami poſſet quam plurima mendacia iocoſa imperare, & per conſequens poſſet Adamus, ſi vellet quam pluries mentiri, hoc tamen non faceret, ſicut videmus modò in homine cordato, qui quanuis poſſet quam plurima mendacia proferre, non tamen profert. Quod ſi dicas, ſi poſſet Adamus dicere, & facere, volo acquirere habitum mendacij iocoſi, quod eſt quærere, an habitus mendacij iocoſi, ſit ex natura rei incompoſsibilis cum iuſtitia originali, & ad hoc reſpondeo, quod talis habitus eſt incompoſsibilis cum originali iuſtitia, nam iuſtitia originalis præcipue habitus ille in voluntate conſtitutus inclinabat voluntatem, vt maxima cum delectatione adhæreret bono rationis. Vnde quando Adamus vellet mentiri iocoſe, poſſet pro ſua libertate, ſed non mentiretur cum aliqua delectatione, & ſic quantuncunque vellet mentiri non generaret habitum, nã delectatio, quæ erat in voluntate ex habitu iuſtitiæ originalis delectabiliter inclinans ad faciendum, quæ ſunt rationis, impediebat, ne habitus generetur ex actibus elicitis nulla cum delectatione, ſicut & modo videmus, ſi quis habeat habitum acquiſitum, vt octo inclinans potentiam ad eliciendum actus cum maxima delectatione, quanuis alium, & alium actum eliciat, ſi illos elicit contra inclinationem habitus, ex illis non generatur habitus. Ità in propoſito.

¶ Reſpondetur argumentis, ad primum, quod peccatum veniale poteſt contingere alio modo præter illos, qui in argumento ſunt acti, nempe ex deliberatione voluntatis. Nam iuſtitia originalis in Adamo ſolum faciebat vt partes ſenſitiuæ ſubderentur rationi, & ratio Deo, & hoc maxima cum delectatione, non tamen tollebat vt voluntas ex perfecta deliberatione non potuerit velle peccatum veniale. *Reſpõdetur argum. Ad primũ.*

¶ Et per hoc reſpondetur ad confirmationem, concedendo maiorem, & negando minorem, nam quanuis in Adamo non eſſet pronitas ad mentiendum, potuit tamen cum deliberatione rationis mentiri iocoſe abſque eo quod peccaret mortaliter. *Ad cõfir.*

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod Diuus Auguſtinus, ibi loquitur de peccatis mortalibus, vel ſecundo, quod loquitur de venialibus, quæ proueniunt ex ſurreptione; vel ex motibus appetitus ſenſitiui inordinatis præuenientibus rationi, & ſic certiſsimum eſt, quod ſi anima ſeruaret ordinem ſub Deo, nihil exiret eius imperium, potuit tamen ex eius imperio elicere mendacium iocoſum. *Ad ſecundum argu.*

¶ Ad confirmationem reſpondetur, quod innocentia ſumitur dupliciter, vno modo in rigore, & tunc repugnat peccato veniali, ſed illius omiſsio non inferebat mortem, vnde, vt optime aduertit Ricardus, ſi Adam peccaret venialiter, amitteret innocentiam, quatenus innocentia importat immunitatem ab omni peccato, non tamen quatenus innocentia ſumitur pro ſtatu iuſtitiæ originalis, nam ſtatus ille iuſtitiæ originalis non conſiſtebat formaliter in ipſa innocentia, ſed in *Ad primã confir.*

donis, & habitibus atque auxilijs, quibus natura conſeruabatur in ſua rectitudine, quare licèt peccando venialiter amitteret homo innocentiam, non ſequitur, quod etiam amitteret ſtatum, quia per peccatum veniale non amitteret habitus illos, vnde ſtatus ille, quamuis appellabatur ſtatus innocentiæ, non dicebatur talis, quia in illa innocentia formaliter ſtatus ille conſiſteret, ſed quia eam habebat adiunctam, & quaſi radicaliter continebat in quātum animam perficiebat, vt poſsit in innocentia conſeruari.

Ad ſecundam cōfir. ¶ Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, quod ſi primus parens commiſiſſet peccatum veniale, poſſet per actum dilectionis Dei ſuper omnia, illud virtualiter deteſtari abſque formali diſplicentia, vel ſecundo reſpondetur, quod poſſet velle abſque triſtitia aliqua non peccaſſet, & tunc eſſet deteſtatio ſine ſenſibili dolore.

Ad tertiū argum. ¶ Ad tertium reſpondetur, quod eſt fundamentum illius ſententiæ quod illud non probat, non poſſe Adamum ex perfecta deliberatione velle mendacium iocoſum. Neque obſtat ſi dicas, quod peccato veniali correſpondet reatus pœnæ temporalis, ſed in illo ſtatu nulla eſſet pœna temporalis, ergo neque poterat reperiri peccatum veniale, reſpondetur enim quod quamuis ex peccato veniali ſequeretur tunc reatus alicuius debiti, non tamen alicuius pœnæ, reſponderet enim debitum habendi actum charitatis ſaltim ferventiorem, quo peccatum veniale remitteretur.

Solutio. ¶ Quod ſi dicas, dilectio Dei ſuper omnia tunc ſufficit in remedium peccati, quando eſt virtualis pœnitentia de ipſo, ita quod ſi cogitatio peccati occurreret, exiret in actum pœnitentiæ, & diſplicentiæ formalis, vt diximus in materia de pœnitentia, ergo ſi in illo ſtatu potuit reperiri actus charitatis in remedium contra peccatum veniale, etiam poterat reperiri pœnitentia, aut diſplicentia formalis, ſed diſplicentia formalis interna etiam repugnat illi ſtatui, ſicut pœna externa, nam in illo ſtatu nihil eſſet, quod offenderet animum hominis, & per conſequens nulla eſſet diſplicentia. Reſpondetur quod diſplicentia illa eſſet cum complacentia maxima. Vnde Adamus diſplicendo de peccato veniali commiſſo maximè complaceret, & ſic ſaluatur dictum Auguſtini quod in illo ſtatu nihil eſſet quod offenderet animum hominis, cum talis diſplicentia non ſolum non offenderet, ſed hominis animum delectaret.

TEXTVS.

DIco, quod Adam non appetebat æqualitatem Dei directè, & formaliter, ſed tantum interpretatiuè, & ſic omnis peccans ſecundum quod dicit Anſelmus de caſu diaboli vult rapere æqualitatē Dei, imò vult eſſe maior Deo in eo, quod voluntatem ſuam vult præferri voluntati diuinæ non obediendo voluntati eius, & hoc eſt ſolum interpretatiuè, & non formaliter appetere æqualitatē Dei, & ſic tantum interpretatiuè, & non formaliter appetierunt tam homo, quam Angeli mali æqualitatem Dei. Diſtinctione. 21. quæſtione. 2. in ſolutione ad vltimum.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera ſupponit Adamum peccaſſe, & reſpondet quæſtioni illi, nempe quodnam fuerit peccatum Adami, dicens non fuiſſe formaliter appetitus æqualitatis Dei, quamuis fuerit interpretatiuè. In qua tamen re ſit quæſtio. 2.

QVÆSTIO. II.

¶ *Vtrùm peccatum Adami fuerit formaliter ſuperbia.*

Prima ſententia. DE hac re eſt prima ſententia Diui Thomæ ſecunda ſecundæ quæſtione. 163. articulo primo. aſſerētis primum peccatum hominis fuiſſe formaliter ſuperbiæ: *Primum argum.* fundamentum huius ſententiæ eſt, nam primum peccatum hominis fuit in hoc quod appetijt bonum quoddam ſpirituale ſupra ſuam menſuram, ergo primum peccatum hominis fuit ſuperbia,

Prima ratio. bia, Antecedens dupliciter poteſt verificari primo, quod illud bonum ſpirituale appetitum erat ſupra hominis menſuram. *Secunda ratio.* Secundo, quod appeteretur ſupra menſuram hominis appetentis, quamuis bonum ſpirituale non fuerit ſupra ſuam menſuram, & hoc ſecundo modo ſpectat ad ſuperbiam, primo autem ad præſumptionem oppoſitam magnanimitati. Cum igitur primum peccatum hominis in hoc fuerit quod appetierit quoddam ſpirituale bonum ſupra menſuram ſuam, & hoc pertineat ad ſuperbiam, ergo primum peccatum primorum parentum fuit ſuperbia.

Confir. ¶ Confirmatur, nam Eccleſiaſtici. 10. dicitur, initium omnis peccati ſuperbia, ſed peccatum hominis fuit initium omnis peccati iuxta illud ad Romanos quinto. per vnum hominem peccatum in hunc mundũ intrauit, ergo.

Secundum argum. ¶ Secundo homo peccauit appetendo eſſe vt Deus, iſte autem appetitus eſt ſuperbia, ergo: maior probatur ex gloſſa ſuper illud Pſalmi, ſuperbi iniquè agebant vſquequaque, vbi dicit, ſi homo ſuggeſtione ſerpentis, vt Deus eſſe noluiſſet, non lethalis culpæ tranſiſſet ad nos hæreditas.

Tertia ratio. ¶ Tertio probatur ex Diuo Gregorio, qui ſuper Iob. 41. inquit per ſe percipere diuinitatem Adamus credidit, & immortalitatis gloriam amiſit, ſed velle percipere diuinitatem pertinet ad ſuperbiam, ergo.

Confir. ¶ Confirmatur, ex gloſſa ſuper illud Pauli ad Philippenſes ſecundo ſuper illa verba: non rapinam arbitratus eſt, Vbi inquit nõ vſurpauit, quod ſuum non erat, ſcilicet, æqualitatem Dei, ſicut diabolus fecit, & primus homo, ſed appetere æqualitatem Dei pertinet ad ſuperbiam, ergo.

Secunda ſenten. ¶ Secunda ſententia eſt Diui Bonauenturæ in ſecundo diſtinctione, 22. quæſtione prima, numero ſeptimo. dicens quod, ſicut innuit textus, & expreſſe dicit Apoſtolus, principale peccatum hominis per quod lapſus eſt, fuit inobedientia, & per quod deriuatur mors in omnes poſteros. Vnde & ad hoc diabolus ipſum adducere intendebat, quod patet per principium ſuæ interrogationis, cur præcepit vobis Deus, &c. Sed quoniam nemo aſpiciens ad malum operatur, neque appetit malum niſi ſub ſpecie boni, ideo clarè deprehendens diabolus, quod non poſſet mulierem in peccatum præcipitare, niſi proponeret aliquod appetibile, illa propoſuit intentando fallaciter ad quæ omnis homo ſecundum veritatem tendit naturaliter. Naturaliter enim omnis homo beatitudinem appetit, quæ eſt bonum copioſum, glorioſum, & delicioſum, ideo omnis homo naturaliter appetit excellentiam, & ſufficientiam, & lætitiam, & in appetitu ordinato cõſiſtit iuſtitia, in inordinato verò culpa, nam ſuperbia non eſt aliud, quam immoderatus appetitus propriæ excellentiæ. Auaritia immoderatus appetitus ſufficientiæ. Gula immoderatus appetitus cibi reficientis ſuauiter. Conſiderans igitur diabolus hanc eſſe viam ad præcipitandam mulierem in culpam primo præmiſit dignitatis excellentiam, Eritis ſicut Dij, &c. Secundo ſubiungitur cognitionis abundantia, ſcientes bonum, & malum, poſtremo prætendit ſuauitatis experientiam, cum oſtendit lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue. Quoniam igitur mulier diabolicæ ſuggeſtioni conſenſit, ideò primo in appetendo eſſe ſicut Deus fuit ſuperbia. Deinde in appetendo ſcire bonum & malum, quod non oportebat, & ſcire plusquam oportebat, fuit auaritia, poſtremo in experiendo ſuauitatem ligni vetiti, fuit gula, & in hoc fuit tranſgreſsionis rea, & culpæ inobedientiæ inuoluta, & ſic patet quod peccatum mulieris inchoatum fuit in ſuperbia, progreſſum habuit in auaritia, conſummationem habuit in gula. Et numero octauo reſoluens quæſtionem dicit, ex his igitur patet reſponſio ad quæſtionem, rationes enim oſtendentes, quod primum peccatum fuerit ſuperbia, vera concludunt, quia ab illa fuit inchoatio. Rationes ſimiles oſtendentes quod fuerit inobedientia, Gula, & Auaritia verum concludunt, licèt non fuerit ibi Auaritia propriè dicta, ſecundum quod eſt appetitus pecuniæ, ſed ſecundum quod eſt appetitus ſufficientiæ, & in ipſa fuit peccati progreſſus, ſed in peccato Gulæ, & inobedientiæ fuit cõſummatio in actu videlicet comedendi Gula enim erat in quantum in illo cibo inordinate delectari volebat, item inobedientia cum in actu ipſius comeſtionis contra diuinum præceptum faciebat.

¶ Tertia ſententia eſt Doctoris, pro cuius explicatione, & quæſtionis eſt primo notandum, quod in hac quæſtione non eſt ea- *Tertia ſententia.* 1. *Nota.*

de difficultas de viro, & de muliere, vt optimè tradit Diuus Bonauentura vbi ſupra quæſtione. 2. numer. 11. & Caietanus. 2. 2. quæſtione. 163. artic. 3. quoniam cum diuina ſcriptura multa nobis enarret circa peccatum Euæ, nempe confabulationem cum ſerpente, promiſsionem ſcientiæ boni & mali, & quod videret pomum, quod eſſet pulchrū viſu, &c. facillimè poteſt colligi quale fuerit peccatum Euæ, quia tamē circa peccatum Adami ſacra ſcriptura ſolū dicit quod poſtquam mulier comedit, dedit viro ſuo, qui comedit & aperti ſunt oculi amborum, & cognouerunt ſe eſſe nudos, & prima ad Timoth. 2. quod vir non eſt ſeductus, ſed mulier, hinc non ita facile conſtat quale fuerit peccatum Adami, in peccato tamen Euæ fuerunt quam plurima peccata vt docet D. Bonauentura ibi.

2. *Nota.* ¶ Secundo eſt notandum, quod cum certiſſimum ſit Adamum non fuiſſe ſeductum à ſerpente, ſicut Eua, quod illud, quod Adamus intendit, quando tranſgreſſus eſt præceptum diuinum, non fuit illud, quod Eua intendit, quando comedit de ligno vetito, vnde in illa promiſsione ſerpentis, quando dixit Euæ, Eritis ſicut Dij ſcientes bonum, & malum, quamuis Eua fuerit ſeducta intellexit impoſsibile ſibi eſſe taliter Deo aſsimilari. Vnde quod nonnulli adducunt, ꝙ Adamus habuit appetitum aſsimilationis ad Deum non abſolutum, ſed conditionatū id eſt, ſi talis aſsimilatio eſſet poſsibilis, nō habet veriſimilitudinem, quia talis appetitus non poteſt oriri, niſi ex vehementi paſſione, vel ex vehementi malitia, & ante peccatum in Adamo, neque ponenda eſt malitia, neque paſsio vehemens. Quis enim ſanæ mentis ſtante paſsione ſedata, & ratione recta habuit vnquam, vel potuit habere iſtum actum, velim Deo aſsimilari, ſi talis aſsimilatio eſſet mihi poſsibilis, & taliter ꝙ in iſto actu peccaret? talis enim actus ſemper præſupponit nimiā malitiā, vel nimiā paſsionē, vel nimiā incōſideratiōnē, qualē aſsignauim⁹ in Angelis peccātibus, qui ſe nimium ipſos conſiderantes, & Deū non contemplantes nimis ſibi complacuerunt, vnde elatio contra Deum exorta fuit, & appetitus propriæ excellentiæ: cum verò Adamus non fuerit ſeductus, intellexit igitur, quod non erat futurus ſicut Deus, ſciens bonum, & malum, & perconſequens neque appetijt propriam excellentiam inordinatè, neque aliquod donum ſupernaturale contra ordinem à Deo conſtitutum.

3. *Nota.* ¶ Tertiò eſt notandum, quod ſuperbia, vt communiter tradunt Doctores, & D. Tho. 2. 2. quæſtione. 162. eſt appetitus propriæ excellentiæ. Vnde quamuis quodlibet peccatum habeat quandam elationē animi, & appetitum propriæ excellentiæ, pro quanto peccator magis æſtimat voluntatem propriam, quàm voluntatem diuinam, & ſecum propoſitum ſuum facere, quam propoſitum diuinum adimplere, hinc prouenit quod de vnoquoque peccatore verificetur illud Pſalmi, ſuperbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper, vel quod in vnoquoque peccato cuiuſcunque ſpeciei ſit, aliquid ſuperbiæ eluceat, non tamen ex hoc ſequitur, quod ſuperbia non ſit peccatum ſpecie diſtinctum à reliquis peccatis.

4. *Nota.* ¶ Quartò eſt notandum, quod amor eſt duplex, ſcilicet, amor amicitiæ, & amor cōcupiſcentiæ. Amor amicitiæ eſt actus voluntatis tendens in aliquod obiectum vltimate, id eſt, ſolum intendens obiectum illud: Amor autem concupiſcentiæ eſt actus elicitus à voluntate tendens in aliquod obiectum non propter ſe, ſed propter bonum alterius obiecti, quod amore amicitiæ ſum proſequutus. Et iſti duo amores adhuc diſtinguntur in amorem ordinatum, & in ordinatum, amor ordinatus eſt amor elicitus iuxta regulam rationis, amor verò in ordinatus eſt actus elicitus contra regulam rationis.

Prima conclusio. ¶ Prima Concluſio. Primum peccatum Euæ fuit ſuperbia. Hæc concluſio communis eſt apud omnes, & probatur ex illo *Ratio.* Eccleſiaſtici. 10. initium omnis peccati ſuperbia, & probatur ratione, nam Eua peccauit per ſuggeſtionem ſerpentis dicentis illi, Eritis ſicut Dij, in qua ſuggeſtione ſeducta fuit, ergo credidit, quod comedens de arbore vetita adeptura erat diuinam quandam dignitatem: appetere autem dignitatem diuinam, (quando appetitur inordinate) pertinet ad ſuperbiam, ergo.

Confir. ¶ Confirmatur, nam ſuperbia eſt appetitus propriæ excellentiæ, qui appetitus cōtingit dupliciter, vel æſtimando plus excellentiam propriam, quam ipſa propria excellentia debet æſtimari, vel appetendo aliquid

aliquid propriæ excellẽtiæ repugnans, vel illam ſuperans, vt propria excellentia maior efficiatur, ſed Eua appetijt aliquid repugnans propriæ excellẽtiæ, vel aliquid quo eius excellẽtia maior efficeretur, ergo peccatum Euæ fuit peccatum ſuperbiæ. Probatur minor, nam appetijt illud eſſe diuinum à ſerpente promiſſum iuxta modum ab illa conſideratum, ſed tale eſſe repugnabat Euæ, vel ſaltim perficiebat illam ſecundum ordinem indebitum ſuæ perfectioni, ergo primum peccatum Euæ fuit ſuperbia.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Primum peccatum Adami, vel principalis ratio, & principale motiuum in peccato Adami fuit inordinatus amor amicitiæ erga propriam vxorem. *Ratio.* Hæc concluſio eſt Doctoris, vt patet in litera. Et probatur ex Diuo Auguſtino 12. ſuper Geneſim capit. vlt. vbi inquit, Adam non carnali coocupiſcentia ductus, ſed amicabili quadã compulſus beneuolentia (qua plerũq; fit, vt offendatur Deus, ne offendatur amicus) peccauit, ergo iuxta D. Aug. amor inordinatus erga propriam vxorem fuit in cauſa, vt Adamus comederet de ligno vetito.

Confirm. ¶ Confirmatur, nam iuxta eundem Diuum Auguſtinum, ideò Adamus comedit, ne contriſtaret delicias ſuas. Ex quo loco deducitur, quod in illo ſtatu feliciſsimo poſſet eſſe aliqualis triſtitia, ſi appetitus ſenſitiuus non ordinaretur per iuſtitiã origioalem, alias enim quomodo poſſet Adamus timere triſtitiam propriæ vxoris, ſi vxor non poterat habere aliqualem triſtitiam. Vnde vt dicebat Doctor diſt. 29. oculus in viſione rei fœdæ poſſet triſtari, ſi per iuſtitiam originalem non corrigeretur, per quam poſſet homo taliter corrigere t•ſtitiam illam, vt nullo modo in tali viſione triſtaretur, ergo amor inordinatus erga propriam vxorem fuit cauſa illius peccati.

Solutio. ¶ Ad hoc argumentum reſpondet Caietanus vbi ſupra artic. 4. dicens, ad authoritatẽ Auguſtini dicitur, quòd ex illa authoritate non habetur, quòd primum peccatum Adę fuerit inordinatus amor beneuolentiæ ad vxorem, ſed quòd amor beneuolentiæ ad vxorem fuit cauſa peccati Adæ, quod ſtat cum hoc, quod peccatum primum Adæ fuerit ſuperbia, ita quod ex amore beneuolentiæ ad vxorem, qui amor ſecundum ſe non erat peccatum, oon fecit reſiſtentiam tentanti vxori, & ſic aliqualiter elatus videns illam non mortuam appetijt idem, quod illa appetierat, licet alio modo. ¶ Iſta tamẽ ſolutio non euacuat difficultatem, imò illam auget. *Impugnatio prima.* Primo nam Caietanus concedit quòd ex amore beneuolentiæ ad vxorem non fecit reſiſtentiam tentanti vxori, ergo ille amor erat inordinatus. Patet ſequela, nam Adamus tenebatur non ſolum reſiſtere vxori tentanti, ſed corripere vxorem comedentem, ſed hoc non fecit propter amorem erga vxorẽ, ergo amor ille fuit amor inordinatus. *Impugnatio ſecũda.* Secũdo, nam ipſe docet, quod videns illam non mortuam appetijt idem, quod illa appetierat aliqualiter tamen elatus. Ex quo ſic Adamus fuit aliqualiter elatus ex eo, quod vidit Euam comedentem, & non mortuam, ergo fuit infidelis nõ credens dictis Dei dicentis, in quacunque die comederis, morte morieris, ſed amor inducens in incredulitatem eſt peccatum, ergo amor ille, quem habebat erga vxorem fuit peccatũ. *Impugnatio tertia.* Tertiò ſi Adamus appetijt idem, quod Eua, vel illud appetijt abſolutè, vel conditionaliter, ſi abſolutè, ergo fuit ſeductus ſicuti Eua, quod eſt cõtra Diuum Paulum, ſi autem conditionatè, id eſt, ſi mihi eſſet poſsibile, hoc ex natura ſua non eſt peccatum, ſi ex affectu inordinato non procedit, ſicut verbi gratia, ſi quis appeteret eſſe Angelum, vel angelicam perfectionem, dicens, vtinam perfectionem angelicam haberem, ſi mihi poſsibilis eſſet, non ex hoc peccatum induceret, niſi talis appetitus ex alio inordinato appetitu procederet. Ergo ſi Adamus appetijt perfectionem diuinam ſub hac conditione, ſi illi poſsibilis eſſet, ſi talis appetitus non proficiſcitur ex alio appetitu inordinato: certiſsimum eſt talem appetitum non eſſe peccatum primum, ſed præſupponeret aliud primum peccatum, & ſic, quanuis in peccato Adami fuerit ſuperbia, non tamen ſuperbia fuit primum in peccato Adami. *Quarta impugnatio.* Quartò, ipſe Caietanus cõcedit, quòd aliqualiter elatus videns Euam non mortuam, &c. ergo Adamus habuit iudicium falſum circa mortalitatem Euæ, & circa verba Dei. Patet ſequela, nam anteà quàm Adamus videret Euam comedentem vel credidit verbis Dei dicentis, in quacunque die comederis &c. vel non. Si ſic, ergo quando vidit Euam comedentem, & nõ morientem habuit iudicium oppoſitum iudicio præterito, & per conſequens, vt dixi, primum in peccato Adami, fuit infideli-

tas, vel non credulitas, nam aliàs quomodo potuit aliqualiter elatus illam dignitatem appetere, quam Eua appetijt, niſi credens, quod neque ipſe moriturus erat, etiam ſi comederet, cùm vxor eius non fuerit mortua, etiam ſi comederit & ex illo falſo iudicio exortus eſt appetitus ille propriæ excellentiæ, & dignitatis. Quem pónit Caietanus, licèt conditione quadam ſi poſsibilis eſſet. Vltimò Adamus volens complacere mulieri comedit, ergo primum in peccato Adami fuit amor inordinatus. Antecedens patet, nam ipſe fatetur, quòd amor beneuolentiæ ad vxorem fuit cauſa peccati Adæ, ſed quod eſt cauſa peccati, peccatum eſt, ergo quamuis peccatum Adami fuerit vltimatè completum per ſuperbiam, & elationem illam, quam Caietanus aſsignat, initium tamen illius peccati, & primum peccatum Adami fuit inordinatus amor erga propriam vxorem.

Vltima impugnatio.

¶ Tertia concluſio. Probabiliſsimum eſt, quod poſt primum peccatum Adamus appetierit eſſe ſicuti Deus vel habere perfectionem aliquam diuinam, non qualis in Deo reperitur, ſed ſuperexcellentem, & maiorem, quàm ipſi naturæ Adami conueniebat. Hæc concluſio probatur ex illo, quod habetur Geneſeos 3. vbi dicitur, Poſt quam comedit Adam, ecce Adam factus eſt ſicut vnus ex nobis, acſi diceret, ſi perfectionem diuinã appetebat, iam illa habet, eſt enim ironica locutio. Ironica autem locutio præſupponit appetitum illius rei, de qua fit talis locutio, ergo iſta locutio præſupponit Adamum appetijſſe perfectionem aliquam diuinam, & ſuperexcellentem. Videndus eſt Diuus Auguſtinus, lib. vndecimo. ſuper Geneſim ad literam capit. vigeſimonono. & libr. ſecundo contra Manichæos capit. decimoquinto. & Diuus Gregorius libr. nono Moralium capite ſecundo.

Tertia concluſio.

Ratio.

¶ Reſpondetur argumentis, Ad primum reſpondetur negando eius fundamentum, enim illud tantum oſtendit, quòd in peccato Adami fuerit ſuperbia, ſcilicet appetitus alicuius dignitatis, ſuperexcellentis non tamen oſtendit, quod primum eius peccatum fuerit talis appetitus, vt dictum eſt in vltima concluſione. Ad confirmationem reſpondetur primo cum Diuo Bonauentura, quod eſt locutio per ſynecdochen, vbi ſumitur pars pro toto, vel ſecundo reſpondetur, quòd quia cùm peccatum Euæ fuerit appetitus alicuius ſuperexcellentis perfectionis, & per conſequens fuerit ſuperbia, quia ſimul fuit cauſa peccati Adami incitando illum ad comedendum, ideò dicitur initium omnis peccati ſuperbia. Vel tertio reſpondetur, quòd ſuperbia ibi ſumitur largo modo ſecundum, quod in vnoquoque peccato poteſt reperiri quatenus homo peccator magis æſtimat voluntatem propriam, quam voluntatem Dei.

Reſp. argu. Ad primũ.

Ad confirmatione. reſpon. primo.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, & ad tertium cum omnibus authoritatibus, quòd illæ tantum probant Adamum appetijſſe illam perfectionem diuinam, non tamen oſtendunt primum peccatum Adami fuiſſe appetitum illius perfectionis: vnde bene ſtat quòd Adamus ne delicias ſuas contriſtaret, vellet primo comedere de cibo vetito, & poſtea ante comeſtionem velit illam propter perfectionem aliquam ſuperexcellentem adipiſcendam, & ſic, quamuis peccatum Adami fuerit ſuperbia, non tamen primum peccatum Adami, vel peccatum Adami quo ad ſuum initium fuerit ſuperbia, ſed ex amore illo inordinato, quem circa ſuam vxorem habuit, cæpit comedendi appetitus, qui in appetitum alicuius perfectionis excreuit, propter quem vltimatè pomum comedit.

Ad ſecundũ & tertium arg.

¶ Quid ſi quæras; qualiter Adamus potuit peccare per inordinatum amorem, ergà vxorem, cùm amor inordinatus pertineat ad portionem inferiorem, quæ plenè ſubdita erat rationi, neque poterat deordinari quouſque portio ſuperior deordinaretur. Reſpondetur, quòd patet ex Doctore in hac quæſtione, amor inordinatus non fuit amor concupiſcentiæ, vel libidinis, quia in illo ſtatu non erat libido propter ſubiectionem appetitus ſenſitiui, quam habebat ad rationem, ſed abſque vlla ſuggeſtione potuit voluntas Adami pro ſua libertate inordinatè diligere Euam, ex qua dilectione ortum habuit tanquam ex prima radice voluntas comedendi, quæ voluntas interpretatiuè, & non formaliter eſt ſuperbus appetitus poſtquam voluntatem potuit ſubſequi ſecunda voluntas appetendi æqualitatem Dei, vel perfectionem aliquam, quæ propter ſui excellentiam potuit diuina nuncupari.

TEX.

TEXTVS.

QVia igitur Adam fuit circũſpectior, & nobilior & fortior ideò per accidens fuit ſuum peccatũ maius, Diſtinctione 22. quæſtione. 2. infra literam. F.

EXPLICATIO LITERÆ.

IN hac litera Doctor ſupponens, vtrũq; parentem comedendo de ligno vetito peccaſſe, reſpondet quæſtioni illi (quis eorum grauius peccauit) dicens, quòd quãuis Eua per ſe grauius peccauerit, per accidens tamen peccatum Adami grauius fuit peccato Euæ. Vt autem prædicta veritas magis eluceſcat ſit Quæſtio tertia.

QVÆSTIO. III.

¶ *Vtrum Adamus grauius commiſerit peccatum, quam Eua.*

Primum argum. PRo parte affirmatiua eſt primũ argumentum, ideò peccatũ eſt malum, quia adimit bonum, ſed peccatum Adami ademit iuſtitiam originalem à ſe, & ab omnibus ſuis poſteris, non autem peccatum Euæ, ergo.

Secundum argum. ¶ Secundo, ſecundum iuſtitiam diuinã pœna correſpondet culpæ, nam ſecundũ menſuram delicti erit & plagarum modus, ſed peccato Adami maxima fuit pœna inflicta, nẽpe mors pro ſe & ſuis poſteris, ergo.

Tertium argum. ¶ Tertiò, peccatum Adami fuit appetitus æqualitatis Dei, talis autem appetitus maius delictum eſt in Adamo quã in Eua, ergo.

1. Notab. ¶ Pro explicatione huius quæſtiõis eſt primo notandũ, ꝙ grauitas peccati põt multipliciter cõſiderari, primo per cõparationẽ ad virtutẽ, cui opponitur, tantò enim grauius peccatum eſt, quantò virtus, cui opponitur eſt præſtãtior. Vnde furtum grauius peccatum eſt, quàm gula, quia iuſtitia, cui furtum opponitur, præſtantior virtus eſt abſtinentia. Secundo conſideratur grauitas peccati ratiõe maioris præcepti, quod per ipſum violatur, quare blaſphemia grauius peccatum eſt, quam homicidium, quia per blaſphemiam maximum, & primum mandatum violatur. Tertio modo illud eſt grauius peccatum, quod pluribus præceptis opponitur. Vnde incontinentia in viro regulari maius peccatum eſt violatione ieiunij, quia illa & opponitur voto, & præcepto diuino: iſta vero præcepto regulæ & eccleſiaſtico. Quarto modo illud eſt grauius peccatum quod penſatis his circũſtantijs maiorem grauitatem habet.

¶ Secundo eſt notandum, quòd peccatum poteſt conſiderari dupliciter vno modo ſecundum ſe, ſcilicet à ſua ratione formali obiectiua, & ex genere ſuo: alio vero modo ſecundum ſuas circunſtantias. *2. Notab.*

Prima cõcluſio. ¶ Prima concluſio. Peccatum primorum parentum ex ſe & ſecundum ſuam ſpeciem non eſt grauiſsimum inter omnia peccata contra Deum cõmiſſa. *Ratio.* Hæc concluſio probatur, nam illud peccatum non fuit ex illis quæ ideò ſunt prohibita, quia mala, nam comeſtio ex ſe mala non erat, niſi quia prohibita, ergo comeſtio illa non fuit grauiſsimum peccatum inter omnia peccata. *Confirm.* Confirmatur, nam illud peccatum non opponebatur præcepto præſtentiſsimo.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Peccatum primorum parentũ ex circunſtantia perſonæ fuit grauiſsimum inter omnia peccata. *Ratio.* Hæc cõcluſio patet, nã tale peccatum fuit peccatum capitis, & ab hominibus conſtitutis in ſtatu perfectiſsimo, ergo.

Tertia cõcluſio. ¶ Tertia concluſio. Peccatum primorum parentum poteſt dici grauiſsimum extenſiuè. *Ratio.* Hæc concluſio probatur, nam peccatum primorum parentum extẽſum eſt per omnes deſcendentes ab illis, ergo.

Reſpondetur argumentis.

Ad primũ argum. ¶ Ad primum reſpondetur diſtinguendo. Antecedens, ſcilicet ſi illud adimit formaliter, ſecus autẽ ſi demeritoriè. Vnde quia peccatum eſt carentia rectitudinis debitæ in eſſe, tantò aliquod peccatum grauius eſt, quantò maiorem carentiam rectitudinis debitæ in eſſe includit, & quia peccatũ Adami non ademit iuſtitiam originalẽ formaliter, ſed demeritoriè, quamuis tale peccatum eſſet carentia rectitudinis illius, quę deberet ineſſe à iuſtitia originali. Hinc prouenit, quòd ex hoc quod per illud peccatũ ablatus ſit habitus iuſtitiæ originalis. non infertur quanta ſit grauitas intrinſeca licèt bene concludatur quanta ſit grauitas extrinſeca illius.

Reſp. arg. Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundũ, ꝙ pœna, quæ correſpõdebat peccato Adæ, erat duplex, prima erat tẽporalis & cõis omnibꝰ hominibꝰ, ſcilicet mors ſecunda erat æterna, ſcilicet pœna inferni, neutra tamen dicitur grauiſsima, quia mors non eſt grauiſsima omnium pœnarum, ſi

quid

quidem iuſtè ex lege ciuili infligitur pro aliquo delicto, quod non eſt grauiſsimum. Pœna etiam æterna, ſcilicet pœna ſenſus, quæ debebatur peccato Adami in inferno non erat grauiſsima, quia quanuis cuilibet peccato mortali correſpondeat pœna infinita extenſiuè: nihilominus tamen pœnæ in inferno nõ ſunt æquales, imo ſi ipſe Adamus damnatus fuiſſet pro iſto peccato non fuiſſet ita grauiter punitus, ſicut multi alij puniuntur in inferno, & ſic ex ratione pœnæ non colligitur grauiſsimum eſſe peccatum, quia pœna illi correſpondens nõ erat grauiſsima. ¶ Vel ſecundo reſpondetur, quod illud peccatum eſt maius, cui maior debetur pœna, ſi pœna illa ſit formaliter punitio illius culpæ. Vnde ſi conſideretur peccatum Adami quatenus erat peccatum capitis diximus iam eſſe grauiſsimum omniũ peccatorum, & pœna illi correſpondens, vt ſic eſt grauiſsima inter omnes pœnas, nã eſt carentia viſionis beatificæ, quæ omnibus decedentibus cũ peccato Adami, nempe cum peccato originali, omnibus æqualiter conuenit, cum non ſit maior carentia in vno, quàm in alio. At vero ſi conſideretur tale peccatum ex genere ſuo, & vt perſonale peccatum erat, non fuit grauiſsimum inter omnia peccata.

Reſpondetur ſecundo.

Ad tertiũ argum. ¶ Ad tertium reſpondetur, quòd Adamus non appetebat æqualitatem Dei formaliter, ſed tantum interpretatiuè, quod commune eſt omnibus peccantibus.

QVÆSTIO IIII.

¶ Vtrum peccatum Euæ fuit multò grauius, quàm peccatum Adæ.

EX dictis in quæſtione ſecunda ſatis patet ad præſentem quæſtionem, nam ſi ſententia Diui Thomæ vera eſt, ſcilicet, quòd peccatũ Adami fuit formaliter ſuperbia, & quod idem appetijt Adamus, quod appetijt & Eua, certiſsimum eſt, quòd ſi tale peccatum conſideretur ſecundum proprium genus, quod peccatum vtriuſq; fuit æquale, quia vtrunque fuit ſuperbia. Si autem conſideretur, quantum ad ſpeciem ſuperbiæ grauius peccauit mulier, quàm vir, nam mulier credidit verum, quod ſerpens promiſerat, dicens, Eritis ſicut Dij, quod vir nõ credidit, quia non fuit ſeductus, ſecundo quia mulier peccauit in Deum, & in proximũ, quia non ſolùm ipſa peccauit, ſed induxit virum ad peccandum. Tertiò quia vir in peccatum conſenſit amicabili quadam beneuolentia, qua, vt inquit Auguſtinus plerunque fit, vt offendatur Deus, ne offendatur amicus. ¶ Si autem conſideretur peccatum ſecundum ſuas circunſtantias, grauius peccauit vir quàm mulier. Doctor autem eandem ferè ſententiam docet licèt ex alio medio, nam (vt vidimus) peccatũ Euæ fuit peccatum ſuperbiæ formaliter, at vero peccatum Adami tantum interpretatiuè, formaliter autẽ peccauit ex inordinato amore, vt dictum eſt. Si autem conſideretur tale peccatum ex circunſtantia accidentali, ſcilicet propter excellentiam perſonæ, & dignitatem, quæ ex hoc magis debet præcauere peccatum, item propter fortitudinem & poſsibilitatem reſiſtẽdi, quia Adam tantò grauius plectendus erat, quantò leuiori impulſu erat proſtratus, ideò peccatum Adæ accidentaliter fuit grauius peccato Euæ, formaliter tamen per ſe, & præciſè in ſe peccatum Euæ fuit grauius.

¶ Quod ſi quæras vtrum Eua fuerit infidelis & dubitauerit de veritate diuini mandati, reſpondetur negatiuè, ſed ſolùm hæſitaſſe de verborum ſenſu, ſi comminatorius erat, nec ne, qualis erat ſenſus ille verborũ Ionæ, quadraginta dies adhuc & Niniue ſubuertetur: neque in hoc fuit aliqua ignorantia neq; deceptio, quia non certò ſtatuebat ſenſum illum, ſed ſolum fieri poſſe æſtimabat verba donanda illo ſenſu, in quo non eſt ignorantia, ſed non ſcientia, quia ante primum peccatum nulla fuit ignorãtia: vnde primum peccatũ in Eua profectum eſt ſolum ex libertate arbitrij, ſimiliter & primum peccatum Adami, & non ex ignorantia, aut debilitate mentis, vel corporis infirmitate, aut ex malitia, fuit enim complacere plus quam ſatisfuerat in vxore, quæ nimia cõplacentia præponens fuit amorem vxoris diuinæ iuſsioni.

DISPV-

DISPVTATIO XXIII.

DE IMMORTALITATE ADAmi. Continet tres Quæſtiones.

PRima. vtrum in ſtatu innocentiæ fuißet homo ab intrinſeco immortalis.

¶ *Secunda. vtrum fructus ligni vitæ in ſtatu naturæ corruptæ ſatis eſſet ad conſeruandam vitam in æternum.*

¶ *Tertia. Vtrum virtus illa ligno vitæ conceſſa fuerit naturalis.*

TEXTVS.

DIco, quòd homo in ſtatu, ſeu ſtante ſtatu innocentiæ potuit mori, iſta tamen potentia non fuiſſet reducta ad actum, & ſic poterat non mori, ſcilicet, ſi diceretur de aliquo, & verè, quod poteſt eſſe epiſcopus, qui tamen nunquam erit epiſcopus, vel cuius poſsibilitas nunquã reducitur ad actum, diſtinctione 19. quæſtione vnica, litera A.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera vnicam aſsignat concluſionem, quæ talis eſt. In ſtatu innocentiæ potuit homo non mori, quãuis ab intrinſeco eſſet mortalis. Hãc concluſionem probat in corpore quæſtionis cuius veritas, patebit in quæſtione.

QVÆSTIO. I.

¶ *Vtrum in ſtatu innocentiæ eſſet homo ab intrinſeco immortalis,*

Prima ſententia.

DE hac re eſt prima ſentẽtia Diui Thomæ 1. par. quæſt. 97. articul. 4. aſſerentis hominem in ſtatu innocentiæ eſſe immortalẽ ratione iuſtitiæ originalis, vel per qualitatem quandam ſupernaturaliter collatã, per quam poterat corpus ab omni corruptione præſeruare. Explicans autem Magiſter Soto quæ nam eſſet qualitas illa, reſpondet eſſe iuſtitiam originalem, ſiue gratiam gratum facientem, quæ quatenus talẽ effectum tribuebat corpori, iuſtitia originalis dicebatur. ¶ Quæ ſententia probatur primo, ex Diuo Auguſtino in libro quæſtionum noui, & veteris Teſtamenti dicente: Deus hominem fecit, qui quandiu non peccaret, immortalitate vigeret, vt ipſe ſibi author eſſet, aut ad vitam, aut ad mortẽ. *Prima ratio.*

¶ Confirmatur ratione, nam ſicut homini datum eſt in ſtatu innocentiæ dominium ſuper alias creaturas congruum fuit vt animæ daretur virtus, qua poſſet corpus conſeruare ſuper naturam corporalis materię. *Confirm.*

¶ Secundo, Concilium Mileuitanum contra Pelagianos capit. 1. definit, dicens ſic: ſi quis dixerit Adam primum hominẽ mortalem factum, vt ſiue peccaret, ſiue nõ peccaret, neceſsitate naturæ moreretur, Anathema ſit. *Secunda ratio.* Confirmatur ex Diuo Auguſtino 14. de ciuit. Dei cap. 26. dicente. Cibus aderat, ne eſuriret, potus ne ſitiret, lignum vitæ ne illum ſenecta diſſolueret, nihil corruptionis in corpore, vel ex corpore vllas moleſtias, vllis eius ſenſibus ingerebat, nullus intrinſecus morbus, nullus ictus metuebatur extrinſecus, ſumma in carne ſanitas: ſed totum hoc non poterat eſſe, niſi corpus eſſet immortalis ratione originalis iuſtitiæ, ergo. *Confirm.* Tertio lignum vitæ reparabat omnem humorem, & ſubſtantiam corporis deperditam, ergo per ęſum illius reddebetur homo immortalis. Antecedens probatur ex illo, quod habetur Geneſeos 3. Eijcite Adam de paradiſo ne fortè ſumat de ligno vitæ, & viuat in æternum. *Tertia ratio.*

¶ Vt autem prædicta ſententia melius intelligatur, eſt aduertendum, tripliciter dici aliquid incorruptibile, vno modo ex parte materiæ, nempe quia caret illa, ſicut Angelus, vel habet illam ſatiatam. Secundo modo ex parte forma, quia ſcilicet rei per naturam corruptibili inhæret aliqua diſpoſitio, per quam totaliter à corruptione prohibetur, & hoc modo corpus glorioſum dicitur in corruptibile ſecũdum formã, quia vt inquit Diuus Auguſtinus in epiſtola ad Dioſcorum, tam potenti natura Deus fecit animam, vt ex eius beatitudine redundet *Nota.*

incor-

in corpus plenitudo ſanitatis & incorruptionis vigor. Tertio modo dicitur aliquid incorruptibile ex parte cauſæ efficientis, & hoc modo in ſtatu innocentiæ fuiſſet homo incorruptibilis, & immortalis iuxta illam autoritatem Diui Auguſtini ſupra citatam. Hoc igitur ſuppoſito Dicit D. Thom. quòd corpus Adami non erat indiſſolubile per aliquem immortalitatis vigorem in eo exiſtentem, ſed quòd inerat animæ eius vis quædam ſupernaturaliter, & diuinitùs data, per quam poterat corpus ab omni corruptione præſeruare, quamdiu ipſa Deo ſubiecta manſiſſet, & arti. 4. docet quod in ſtatu innocentiæ maneret homo immortalis per eſſum ligni vitæ, nam vt ibi inquit Caietanus, duplex erat in homine immortalitatis cauſa, vna ex parte animæ, nempe iuſtitia originalis, altera ex parte corporis, & hæc erat lignum vitæ habens virtutem conſeruandi vitam ad certum longum tempus: vnde iungendo has duas cauſas ſimul, ſcilicet ex ſumptione ligni vitæ nulla debilitatio ſequebatur in primo parente, quamuis in nobis debilitatio ſequeretur poſt peccatum, non enim viueremus immortales per illud, quamuis longiſsimo tempore de illo comedentes in vita perſiſteremus, propter quam diuturnitatem dictum eſt geneſeos. 3. ne forte ſumat, & viuat in æternum, ſimul tamen ſumptis eſſus ligni vitæ & donũ illud, quod erat in anima, qua potens reddebatur ad præſeruandum corpus à corruptione, manebat homo ſimpliciter immortalis, & incorruptibilis.

Secunda ſententia. ¶ Secunda ſententia eſt aliorum aſſerentiùm, quòd talis impaſsibilitas, & immortalitas proueniebat à qualitate quadam, quæ neque erat gratia gratum faciens, neque erat in ſubſtantia animæ tanquam in ſubiecto, ſed qualitas quædam corporea, quæ corpori in hærebat, & per totum corpus Adami extendebatur. Hanc ſententiam probant quoad primam partem, *Prima pars prob.* *Prima ratio.* quoniam immortalitas, & impaſsibilitas illa non erat miraculoſa, & quæ breue tempus eſſet duratura, vt fuit conſeruatio calceorum, & veſtimentorum filiorum Iſrael per deſertum, ſed erat conditio & donum illius ſtatus, quod niſi Adam peccaſſet, transfundendum foret in omnes poſteros, eoſque comitaturum eſſet, quouſque ad ſtatum ſempiternæ fœlicitatis transferrentur; Deus autem quæ miraculoſa non ſunt, ſed debita quodammodo, tanquam conditiones alicuius ſtatus duraturaque ex ſe forent, non ad breue tempus, ſed quamdiu homines in hoc mundo perdurarent, non conſueuit ſe ſolo efficere, ſed interuentu cauſæ ſecundæ. *Secunda ratio.* ¶ Secundo quia donũ, q[...] ſenſualitas in illo ſtatu continebatur, ne eliceret motum contra rationem, erat qualitas quædam, ergo cum eadem ratio ſit de illo, & de dono immortalitatis talis immortalitas à qualitate ſuper habita efficiebatur. *Tertia ratio.* ¶ Tertio quoniã Deus cuius voluntas eſt potẽtia, ſicut hominibus beatis cõferet habituale donum quo eos omninò immortales, & impaſsibiles efficiet, & hominibus damnatis conferet qualitatem, qua mori nequeant, pati tamen poſsint, ita efficere optimè nouit qualitatem, qua prout ſtatus hominum ante peccatum poſtulabat, ſalua vita animalium, actioneque calidi in humidum, corpora eorum à morte, & paſſione afflictiua, & deſtructiua liberaret. Cum ergo ſi talis qualitas Diuina potentia eſſe poſsit, conſonum ſit tum rationi, tum etiam ſuaui diſpoſitioni Diuinæ, qua interuentu cauſarum ſecundarum ea omnia adminiſtrare ſolet, quæ per cauſas ſecundas fieri poſſunt, affirmandum profectò eſt, eam illi contuliſſe, ac proinde immortales impaſsibileſque eos per habituale donum feciſſe, Et quarto quia mulieres in ſtatu innocentiæ ſine vllo dolore pariturae erant, ergo talis erat tunc habitudo corporis, eaque habituali qualitate erat affectum, vt quando eſſet ſe ſe relaxaret ad conceptum, & partũ eſt ſine vllo prorſus dolore ſed eadem ratio, vt eadem prorſus qualitate, aut ſimili immortale, & impaſsibile redderetur ergo.

Secunda pars prob. ¶ Secundam autẽ partem probãt, nã gratia gratum faciens erat qualitas diſtincta à qualitate ſuper adita potentijs ſenſitiuis, ne cõtra rationem inſurgerent, ergo & iſta qualitas diſtincta erat à gratia gratum faciente. *Secunda ratio.* ¶ Prætereà qualitas, quæ coercebat appetitum ſenſitiuum, erat in appetitu ſenſitiuo ergo & qualitas, quæ corpus reddebat immortale, & impaſsibile erat ſubiectiuè in corpore. *Tertia ratio.* ¶ Vltimò, nam qualitas illa in anima exiſtens non poterat talem effectum in corpore efficere niſi aliquid ex ea in corpus redundaret. Id autem, quod ita redundaret in corpo-

corpore corporeum eſſet, & in corpore reciperetur, tanquam in ſubiecto, ergo cum magis conſonum ſit talem effectum immediatè à qualitate prouenire, melius eſt dicere quod immortalitas & impaſsibilitas cõuenirent corpori per qualitatẽ in ipſo corpore immediatè ſubiectatam, quàm per effectum qualitatis in anima exiſtentis.

Tertia ſententia. ¶ Tertia ſententia eſt Doctoris, pro cuius explicatione aduertunt nonnulli in ſecundo diſtin. 19. quòd mortale rectè vocatur quod poteſt mori, neceſſario tamen nõ debet mori, quod probant ex Diuo Paulo ad Rom. 8. qui mortalia corpora vocat, quæ mori poſſunt, etſi non debeant, viuificabit (inquit) & mortalia corpora veſtra, id eſt, auferet mortalitatem, ita vt mori non poſſint, quia non tantùm auferet neceſsitatem mortis, ſed & poſsibilitatem: nam quod neceſſariò motitur, appellat Apoſtolus non mortale, ſed mortuum, dicens: corpus quidem mortuum eſt propter peccatũ, id eſt, neceſsitati mortis addictum, videndus eſt Diuus Auguſtinus libr. 1. de peccatorum meritis cap. 3. & 5. & lib. 6. ſuper Geneſim ad literam cap. 25.

¶ Secundo aduertunt cum Doctore, quòd immortale ſumitur dupliciter, primo vt ſignificat negationem aptitudinis, ſiue potentiæ moriendi, & tunc immortale ſignificat, quod non poteſt mori, ſecũdo vt ſignificat negationem actus moriendi tantum, atque ita immortale idem eſt, quod potens non mori. His ſic conſtitutis reſpondent quæſtioni, quod Adam in ſtatu innocentiæ non erat immortalis primo modo, erat tamen immortalis ſecundo modo. Primam partem probãt, quia tunc poterat calor naturalis agendo in humidum radicale illud conſumere, ad cuius conſumptionẽ ſequeretur etiam extinctio caloris, & mors, vt patet exemplo ignis, & olei. Confirmatur ex Diuo Auguſtino 14. de ciuit. capit. 26. dicente, Cibus aderat, ne eſuriret, potus ne ſitiret, lignum vitæ ne illum ſenecta diſſolueret. Secunda pars probatur, quia mors introducta fuit propter peccatum, ergo ſi nõ eſſet peccatum non eſſet mors. Hinc inferunt primo, quòd ſi Adam non comediſſet non fuiſſet mortuus. Inferunt & ſecundo, quod ante quam corpus hominis fuiſſet alteratũ alteratione in proportionata, trãſlatum fuiſſet homo in paradiſum cæleſtem.

1. Notab. ¶ Pro explicatione tamen huius quæſtionis, ſit primò notandum quòd in hac quæſtione Doctores ſcholaſtici in aliquo conueniunt, & in aliquo differunt: conueniunt primo, nam omnes fatentur hominem ex natura ſua ſecluſo quocunque extrinſeco eſſe mortalem vnde quæcunque immortalitas conuenit illi ab extrinſeco nempe ab aliquo dono vel qualitate ſuperaddita. *In quo conueniãt doctores.* Cõueniunt ſecundo quod nullus homo moreretur, ſi nullum eſſet peccatum, quia definitum eſt in Concilio Tridentino decteto. 1. ſeſſ. 4. Adam per peccatum conciliaſſe ſibi indignationem Dei, & cotporis mortem iuxta illud Geneſ. 2. in quacunque die comederis, morte morieris, quem locum explanans Auguſt. lib. 13. de ciuitate Dei cap. 12. ait. Mors animæ, & mors corporis, & mors gehennæ, & demũ quidquid ad mortem expectat, vt ſunt dolores, vulnera, & morbi, &c. ſub verbis prædictis domini cõprehendi aſſeuerat. Quod etiam patet ex illo ad Roman. 6. Stipendia peccati mors, & Sapient. 1. inuidia diaboli mors introiuit in orbem tettarum. Tertiò conueniũt, quia omnes fatentur hominem per donum iuſtitiæ originalis, & eſſum ligni vitæ non eam immortalitatem habuiſſe, quam iuſti poſt reſurrectionem habebunt donum immortalitatis, impaſsibilitatis & incorruptibilitatis redundans à gloria animæ, ita vt nulla ratione, neque pati, neque corrumpi, neq; mori poſſunt. At verò homines in ſtatu iuſtitiæ originali, vel poterant mori, & non mori, vel ſi non poterant mori in ſenſu cõpoſito (ſcilicet) quamdiu talis ſtatus duraret, quia tamẽ poterat homo illum ſtatum amittere, vt de facto amiſsit, ideò in ſenſu diuiſo potuit mori. Cõueniunt etiam quarto in hoc ſcilicet, quòd homines in ſtatu innocentiæ potuiſſent pati non ſolum paſsione omninò perfectiua, qualis fit per receptionem ſpecierum in ſenſibus exterioribus, & interioribus, ſed etiam paſsionẽ neceſſariam ad animalem vitam, nempè recipiendo alimentum, conuertendo illud in ſubſtantiam aliti, in qua conuerſione eſt aliqualis paſsio, quia omne agens in agendo repatitur, ſed illa talis paſsio non remoueret in illo ſtatu corpus à naturali diſpoſitione, imó aliquando talis deperditio eſt ad perfectionem naturæ, vt patet in pueris, in quibus conſumitur humidum, & natura perficitur. Vnde in illo ſtatu contingeret aliqua deperditio humidi per actionem caloris

loris naturalis, non tamen talem, quæ extraheret hominem à ſua naturali diſpoſitione. Pro quo eſt aduertendum quod duo defectus homini inſunt, ratione quorum debilitatem, & corruptionem patitur, primus eſt de perditio humidi per actionem caloris naturalis, quæ actio, vt docet Doctor hac quæſtione litera. A prope mediũ, ponitur caloris naturalis in humidum radicale corrumpendo, & conſumendo humidum ad cuius corruptionem, & conſumptionem ſequitur corruptio, & conſumptio proprij etiã caloris, & per conſequẽs animalis, vt patet de igne & oleo, & hoc modo quiá pars ſecũdõ ſpeciẽ habet certã periodum, & determinatam in qua poteſt conuertere in ſe partem nutrimenti appoſitam, & in qua non, hoc autem poteſt quã diu poteſt agere ſufficienter in nutrimentũ, & quia omne agens phiſicũ agendo repatatur, & repatiendo debilitatur, ita tamẽ en quod nõ poteſt amplius cõuertere, neq; reſiſtere corrũpenti, & tũc huiuſmodi pars ſecundũ ſpeciem incipit eſſe ſecundum materiam, & fluere in partem ſecundum materiam deſinendo eſſe ſecundum ſpeciem. Hinc prouenit ſecundus defectus nempe debilitatio virtutis actiuæ ſpeciei, præcipuè quando oritur ex admiſtione extranei alimenti reſpectu cuius virtus actiua non habet facilitatem illam in conuertendo, qualem reſpectu proprij alimenti habet. Contra iſtos duos defectus habebat homo in ſtatu innocentiæ duo remedia, primum erat eſſus aliorum lignorum paradiſi, quo reſtaurabatur humidũ deper ditum per actionem caloris naturalis. Secũdum remedium erat eſſus ligni vitæ, quod inſtitutum erat ad fortificandam virtutem ſpeciei ſcilicet ipſum naturalem calorem.

In quo Doctoris diſcordant. Tota tamen controuerſia inter Doctores eſt, num lignum vitæ ſemper reſtauraret calorem taliter, quòd calor naturalis ſemper maneret in ſua fortitudine, & nunquã poſſet deficere non deficiente humido, circa quod ageret, & ad hoc Doctor reſpondet negatiuè, & ratio huius eſt, quia quidquid fuiſſet actiuum principium in homine non potuiſſet continuare actionẽ, quin aliquando debilitaretur, quia omne agens phiſicum in agendo debilitatur. Eſto ergo quod natura eſſet debilitata, & ſumeret de fructu non potuit ſuſtentari periſtum fructum, niſi conuertendo illum, vt alimen tũ in ſubſtantiam, & naturã ſuam, ſed illud conuerſum non potuit eſſe nobilius, quàm conuertens, & præterea, natura conuerrẽs prius fuit debilitata, & in conuertendo etiã nutrimentum illius fructus debilitatur magis, quia ſicut in vna actione debilitatur, ita & in alia, & ideo magis, & magis debilitatur, quãtò magis & magis agit in conuertẽdo, per conſequens ſemper debilitatur. At vero Marſilius in ſecũdo q. 12. arti. 3. exiſtimat, quòd lignum vitæ non ſolùm in ſtatu innocentiæ, ſed etiam poſt peccatum habebat virtutem conſeruatiuam hominis in perpetuo vigore, & ſanitate ſine aliqua debilitatione ſenſibili vnde ſecundum Marſilium lignum vitæ pluries ſumptum quandam immortalitatem generabat. Alij aũt ſententiam D. Thomæ explicantes docẽt, quòd in ſtatu innocentiæ nulla eſſet debilitatiõ virtutis actiuæ, quoniam lignum vitę ocurriſſet huic defectui, non quidem reſtaurando deperditum, ſed præueniendo, ne accideret debilitatio, & quod in hoc ſenſu accipiendum eſt, quod D. Auguſtinus dixit decimoquarto de ciuitate cap. 26. dicens quòd aderat lignum vitæ ne ſenectus hominem diſſolueret, & in lib. quæſtionũ, veteris, & noui teſtamenti. q. 19. quòd arbor vitæ medicinæ modo corruptionem corporis inhibebat, vnde docent prædicti, quòd virtus actiua non dibilitaretur conuertendo cibum ligni vitæ in ſubſtantiam, quoniam in anima erat virtus per quã agendo corpus in ipſum alimentum nõ debilitabatur, neque repatiebatur ab ipſo, quemadmodum virtus actiua in preſenti ſtatu repatitur ab alimento, & debilitatur, quoniam non habemus in anima virtutem iuſtitiæ originalis: quare iuſtitia originalis erat cauſa principalis, quæ mediante ligno vitę, & alijs cauſis extrinſecis hoc efficiebat, quod poteſt conſtare ex illo D. Auguſtini lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſione capi. 3. vbi ait Adam & de lignorum fructibus refectionem contra defectionẽ, & de ligno vitę ſtabilitatem contra vetuſtatem habebat.

¶ Prima concluſio. Homo in ſtatu innocentiæ, & nullo exiſtẽte peccato non moreretur. Hæc concluſio cõmunis eſt apud omnes & poteſt probari ex illo D. Paul. ad Rom. 6. ſtipẽdia peccati mors Quia ſi nullũ eſſet peccatũ, non eſſet mors ſtipendiũ. *Prima cõcluſio.*

¶ Secunda concluſio. In tali ſtatu non eſſet homo *Secunda concluſio.*

Prima ratio. homo immortalis ſimpliciter. Hæc cõcluſio cõmunis eſt etiã apud omne & probatur primo. Nam homo in tali ſtatu indigebat cibis, & indigebat eſu ligni vitæ, ergo non erat immortalis ſimpliciter, patet ſequela, nam immortale ſimpliciter ſignificat illud, quod dicit negationẽ aptitudinis ad moriendum, ſiue illud, quod non poteſt mori, ſed homo in tali ſtatu ex natura ſua non habebat talẽ negatiõn, ergo. Probatur minor. In tali ſtatu ſi ſubtraheretur illi, & nõ miniſtraretur nutrimẽtũ ſequeretur corruptio & mors, nã vt communi ſententia docet, paruulus in ſtatu innocentiæ ſtatim vt naſceretur, nõ haberet vſum membrorum, & per conſequens non poſſet ſibi acquirere cibum per potentiam propriam, & deficiente cibo deficeret & vita.

Confir. ¶ Cõfirmatur. Nam corpus hominis eſſet diuiſibile in duas partes, poſſetque pati ab aliquo extrinſeco, vel à dæmone, vel ab alio, quamuis de facto non pateretur à primo, ergo non erat immortalis ſimpliciter.

Tertia conclusio. ¶ Tertia concluſio. Homo in ſtatu innocentiæ non erat ſimpliciter mortalis. Hæc *Prima ratio.* concluſio ſi bene intelligatur cõmunis debet eſſe apud omnes. Imprimis eã docẽt authores primæ & ſecundæ ſententiæ. Probatur tamen, quia illud dicitur ſimpliciter mortale, quod dicit intrinſecum ordinem ad mortem, ſed homo in ſtatu innocentiæ non dicebat talem ordinnem, ergo patet minor. Nam ſecundum omnes ſi homo non peccaſſet nulla accidiſſet mors. Vnde tantum erat mortalis fundamentaliter, quia in homine erat vbi poſſet *Confirma.* mors fundari. ¶ Confirmatur. Nam concil. Mileui. cap. 1. aduerſus Pelag. ſic ait. Placuit omnibus epiſcopis, qui fuerunt in hac ſancta ſynodo conſtituere, vt quicunque dicit Adam primum hominem mortalem factum, ita vt ſiue peccaret, ſiue non peccaret moreretur in corpore, hoc eſt de corpore exiret, non peccati merito, ſed neceſsitate naturæ anathema ſit. In quo decreto notanda ſunt verba illa mortalem factum, explicata per verba ſequentia, ita vt ſiue peccaret ſiue non peccaret moreretur in corpore. Ex quibus ſatis inſinuatur, quod illud dicitur mortale factum, vel mortale ſimpliciter, quod dicit intrinſecam ordinationem ad actualem mortem, & per conſequens illud, quod non dicit intrinſecam ordinationem ad mortem actualem non dicetur ſimpliciter mortale. Cum igitur Adamus in ſtatu innocentiæ non haberet talem ordinationem ſecundum Doctorem in hac quæſtio. litera B. non eſſet igitur dicendus mortalis ſimpliciter.

Quarta conclusio. ¶ Quarta concluſio. Homo in ſtatu innocentiæ poteſt dici aliqualiter mortalis. *Prima ratio.* concluſio. Patet ex dictis. Et probatur nã ſtante ſtatu innocentiæ reſpectu alicuius non repugnaret illi mors, ergo eſſet aliqualiter mortalis. Probatur antecedens, & ponamus caſum, quod adamus & Eua non peccaſſent, peccaſſent autem nonnulli ex deſcendentibus ab Adamo, non tamen omnes tunc eſſet ſtatus innocentiæ reſpectu aliquorum. Vel illi qui erant in peccato mortali poterant occidere infantulum vel non? Si poterãt, iam igitur mors non repugnabat infantulo. Si autem non poterant ergo talis infantulus etiam ſi illi nutrimentum non adminiſtraretur, non moreretur. Et per conſeqnens non indigebat cibis, neque eſu ligni, hoc autem nullus concedit ergo homo in tali ſtatu erat aliqualiter mortalis, ſcilicet quatenus illi mors non repugnabat. ¶ Confirmatur. *Confirma.* Demus verbi gratia hominem iuſtum exiſtentem in gratia ſub cuius cura erat paruulus nutriendus, & iſte talis non eſſet cõfirmatus in gratia, vt fatentur authores ſecundæ ſententiæ iſte poterat peccare mortaliter non adminiſtrando cibum iſti puerulo, ſed non aliunde, niſi quia non adminiſtrando occidebat illum, ergo mors non repugnabat illi puerulo & per conſequens eſſet homo in tali ſtatu aliqualiter mortalis.

Quinta conclusio. ¶ Quinta concluſio. Simpliciter & abſolute fatendum eſt, quod homines in ſtatu innocentiæ eſſent immortales. Hæc cõcluſio patet ex eo quia ſtante ſtatu innocentiæ nulli accideret mors, ergo antecedens patet, quia nec accideret vt conditio naturæ, nec vt ſtipendium peccati.

Sexta conclusio. ¶ Sexta concluſio, immortalitas, & impaſsibilitas, quæ erat in primis parẽtibus ante peccatum, non proueniebat illis ab *Prima ratio.* aliqua qualitate per totum corpus hominis extenſa, ſed ſolùm à iuſtitia originali, & ab eſu ligni vitæ. Hæc concluſio proba

tur, nam corpus, Adam in illo ſtatu paſsibilis erat, nã ſi illi applicaretur ignis corpus illud cõbureretur, erat enim corpus paſsibile à cauſa extrinſeca ab igne, & ab aqua, & ab alijs cauſis naturalibus, & poſſet ſciẽdi per medium, ergo non erat aliqua qualitas illi ſuperaddita, quæ defenderet illud à *Confirm.* tali paſsibilitate. ¶ Confirmatur, Adamo ſufficiebat iuſtitia originalis, qua poterat facillimè omnia nocumenta fugere ergo non erat illi neceſſaria illa qualitas ſuper addita. Patet ſequela, nam ſi maxima cum facilitate poterat Adamus fugere omnia nocumenta ſuperflũa erat prædicta qualitas ſuperaddita, & non eſt ponenda pluralitas abſque neceſsitate, & præcipuè quando ratio non cogit.

Septima concluſio. Prima ratio. ¶ Quarta concluſio. Paſsibilitas, & mors, quæ poſſet contingere vel ab intrinſeco vel ab extrinſeco eſſet tunc conditio naturæ, & non pœna peccati. Hæc cõcluſio eſt Doctoris & probatur, nam paſsibilitas & mors conueniunt naturæ humanæ ex intrinſeca ratione ſua, vt patet ſi homo conditus eſſet in puris naturalibus, ſed tunc mors eſſet conditio naturæ ergo & in ſtatu innocentiæ ſi mors contingeret ab intrinſeco vel ab extrinſeco eſſet conditio naturæ.

Confir. ¶ Confirmatur, non eſſet pœna peccati, ergo eſſet conditio naturæ, Antecedens patet, quia nullum eſſet peccatum. Dixi ab intrinſeco quia vt docet Doctor hac quęſt. litera C. aliquis homo part[illegible]laris, quamuis eſſet innocens, potuit pati detrimentum, & mortem per defectum alimenti, ſicut verbi gratia poſtquam Adam haberet multos filios poſſet aliquis eorũ peccare alijs perſeuerantibus in ſua innocentia: ſolum enim illud peccatum Adæ læſit totam poſteritatem, peccata tamẽ ſingulorum hominum tantum lædunt propriam perſonam, vel ſaltim tantum lædũt deſcendentes ab illo, cùm igitur filij, qui naſcerentur, naſcerentur paruuli, non habentes perfectum vſum membrorum, vnde proueniret, quod nõ poſſent ſibi acquire cibũ. Poterat igitur cõtingere quod aliquis homo, qui teneretur nutrire aliquem paruulũ conferẽdo illi nutrimentũ, quod ex malitia illi nõ conferret, & tũc ex defectu alimenti paruulus neceſſario periret. Dixi etiã à cauſa extrinſeca, nã poterat ille talis occidere illum puerum innocentem, ergo poterat ille puer à cauſa extrinſeca mori, vnde vt aduertit Doctor litera E. quamuis non poſsit eſſe corruptio per diſpoſitionem contrariam continentis, nẽ pe propter corruptionẽ aëris &c. quia tũc non expoliaſſent ſe periculis, neque eſſet corrũptio propter violentiam illatam ab aliquo extrinſeco ſtante innocentia vniuerſaliter in omnibus; at verò ſi non eſſet in omnibus vniuerſalis innocentia, neque aliqua Dei ab extrinſeco cõſeruatio, poſſet mors contingere, vt cõditio naturæ puero innocenti, & ab intrinſeco per ſubſtractionem alimenti, & ab extrinſeco per ſuffocationẽ, & alia huiuſmodi. Reſpondetur argumentis. Ad primum quod procedit de morte quantum ad actum, non autem quantum ad poſsibilitatem intrinſecam. *Ad argu. text. Ad primum.*

¶ Ad confirmationem reſpondetur quod per iuſtitiam originalem data fuit virtus animæ, qua poſſet corpus ſupernaturam corporalis materiæ cõſeruare, ſed hoc nõ probat, quod poſſet illud immortalẽ facere, ſed tantum probat, quod maiori vita fungeretur, quam functus fuit poſt peccatum. *Ad confir.*

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod Concilium definit contra Pelagianos ſtatuentes mortem etiam ſi Adamus nõ peccaret, vt patet ex illis verbis: mortalem factum ſiue peccaret, ſiue non peccaret, neceſsitate naturæ moreretur, Doctor autem, vt patet litera B. ſic ait: Dico tamen, quod ſtãte innocẽtia non accidiſſet mors, quia quilibet fuiſſet tranſlatus in paradiſum, antequam fuiſſet alteratus alteratione improportionata animæ, ſiuè formæ. ¶ Ad confirmationem reſpondetur, quod ex illa autoritate probatur ſententia Doctoris, nam aſſerit D. Auguſtinus cibus aderat, ne eſuriret ergo ſi non adeſſet cibus eſuriret &c. *Ad ſecundum argu. Ad confir.*

¶ Ad tertiũ reſpõdetur quod eſſus ligni vitæ reparabat ſubſtantiam corporis deperditam, cum quadam tamen debilitatione iuxta ea, quæ diximus explicando ſententiam Doctoris. *Ad tertiũ argument.*

¶ Ad argumenta pro ſecunda ſententia ad omnia reſpondetur, quod ſupponunt falſum, nempe corpus in illo ſtatu non poſſe recipere aliquam paſsionem, quod falſum probauimus, nã quamuis ſtãte vniuerſali innocentia nullum corpus reciperet aliquam *Ad argu. pro ſecunda ſenten.*

aliquam paſsionem, ſi tamen non ſtant vniuerſalis innocentia poterat corpus aliquam paſsionem recipere intrinſecam, vel extrinſecam iuxta ea, quæ diximus in vltima concluſione. Ad illud de partu mulierum reſpondetur concedendo, quod in illis nullus eſſet dolor, quia eſſet partus cũ dilatione ſine corruptione.

TEXTVS.

Dico quod ſtante innocentia particulari potuit eſſe corruptio, & mors per ſubſtractionem, ſiue non miniſtrationem nutrimenti conuenientis D. 19. q. vnica litera. C.

EXPLICATIO LITERÆ.

Doctor in hac litera ponit vnicam cõcluſionem, quæ talis eſt, quod ſtante innocentia in particulari potuit ſequi mors, quæ non eſſet pœna peccati, ſed conditio tantum naturæ. Fundamentũ huius cõcluſionis eſt, quia poſſet ſubtrahi alimentum alicui paruulo, & tunc deficiẽte alimento deficeret vita illi paruulo, ex quo ſatis patet, hominem non eſſe immortalem ex natura ſua, ſed tantum poſſe non mori & ſtante vniuerſali innocentia non fuiſſet potentia ad mori ad actum reducta. Occaſione cuius quærendum eſt in præſentiarum, ſi longitudo illa dierum eſt à ligno vitæ, an poſtquam Adam peccauit, per eſum talis ligni poſſet in perpetuum durare propter quod ſit Quæſtio ſecũda.

QVÆSTIO II.

¶ Vtrùm fructus ligni vitæ in ſtatu naturæ corruptæ ſatis eſſet ad conſeruandam vitam in æternum?

Prima ſententia. Primũ argumen.

De hac re eſt prima ſententia quorumdam aſſerentium fructum ligni vitæ ſatisfuiſſe ad conſeruandum hominẽ in natura lapſa in æternum, dummodo alijs cibis temperate vteretur, protegereturque ab alijs extrinſecis cauſis corrumpentibus. Probant autem ſuam ſententiam, ex illis verbis Geneſeos 3. ne fortè ſumniat etiam de ligno vitæ, & viuat in æternum, Quam ſententiam tenuit Durandus in ſecundo diſtinctio. 19. quæſt. 2.

Secundus argumen.

¶ Secundò. Nam ſi aliqua ratione nõ viueret in æternum, maximè quia virtus illa, quam lignum vitæ habebat, non erat ex natura ſpecifica eius ligni, ſed ex dono ſupernaturali, vt eà ratione hominum vita perpetuo conſeruaretur, quæ virtus peccantibus primis parentibus ablata eſſet ab illo ligno vitæ, ſed iſta ratio nihil valet, nam improbabile eſt vim illam ſupernaturalem fuiſſe ligno illi, ergo.

Tertium argumen.

¶ Tertiò Geneſeos. 3. dicitur homini poſt quam peccauerat in rationem ſuæ eiectionis ne fortè comedat, & viuat in æternum ergo lignũ vitæ conferebat vitam in æternum.

Solutio. Replica.

¶ Quod ſi reſpondeas quod ly, in æternum, ſumitur pro longo tempore, Arguit contra hoc Palatios diſtinct. 19. diſput. prima dicens quod talis expoſitio non eſt ſatis erudita quod probat ex Diuo Auguſtino. 14. de ciuitate vbi expreſsè docet arborem illam vitæ illa vi fuiſſe donatam vt fructus illius faceret, ne veſcentes ſenectute contabeſcerent. Et lib. quæſtionum noui, & veteris teſtamenti cap. 19. ait: ſi permiſſum nobis eſſet à Deo in paradiſum commigrare, & veſci ex fructu ligni vitalis, mors non diſſolueret, ergo ly in æternum ſumendum eſt iuxta proprietatem ſermonis, & præcipuè, quia ſacra Scriptura quoties poteſt commodè explicari iuxta proprietatem ſermonis non debet extendi ad ſenſus hyperbolicos.

¶ Confirmatur, nam lignum vitæ reſtaurabat hominem ad perfectionem illam, in qua creatus eſt, & ideo, ſi ſtatim ac creatus eſt potuit viuere per annum, ſi in fine illius comederet de ligno vitæ reſtauraretur ad eundem gradum, in quo conditus eſt ergo poterat viuere per alium annum, & per conſequens pluries ſumptum poterat in æternum viuere.

Confir.

¶ Confirmatur. 2. tamdiu homo poterat durare, quamdiu perſeueraret in illa ſalute, in qua conditus fuit, ſed per eſum ligni vitæ potuit in illa ſalute durare in æternum, ergo & viuere. Probatur minor, nam per eſum ligni reſtituebatur, quando primò de ligno cõmedebat ad ſalutem illam, in qua fuit primò cõditus, quod ſi poſtea tractu tẽporis calor naturalis deficiebat per eſũ ligni

 ad

ad illum ſtatum reſtituebatur, in quo fuit conditus, ergo ſicut ſi Deus crearet hominem cum calore naturali, qui nunquam deficeret, neque debilitaretur, talis homo in æternum viueret, ita comedendo de ligno vitæ cum per talem comeſtionē reſtitueretur calor in illo ſtatu, in quo cōditus fuit per talem comeſtionem, homo viueret in æternum.

Secunda ſententia. ¶Secunda ſententia eſt D. Bonauenturæ in ſecundo diſt. 19. quam ſequitur Gabriel ibidem Durandus & Caietanus. 1. parte. quæſtione. 79. articulo. 1. qui aſſerunt arborem illam vitæ non habere virtutem illam tribuentem vitam in æternum ſed tantum habere virtutem ad conſeruandum corpus in longiſsimum tempus. Quam ſententiam defendit Zumel 1. par. quæſt. 97. articulo. 4. quæſtione vnica. concluſione. 2.

Fundamentum prædictæ ſententiæ. ¶Fundamentum huius ſententiæ eſt, nam virtus ligni vitæ erat finita, ſicut & cuiuſlibet alterius corporis, ergo non poterat extendere ſe ad hoc, vt daret corpori virtutem durandi tempore infinito, ſed vſq; ad determinatum tempus: vnde quanuis pluries ſumptum diuturnitatem cauſaret, non tamen immortalitatem ſimpliciter iuxta expoſitionem illam D. Thomæ. 2. 2. quæſtione. 164. articulo. 2. ad 6. vbi exponens verba illa Geneſeos. 3. ne forte comedat de ligno vitæ, dicit quod lignum vitæ non poterat perpetuò hominem conſeruare, & quod æternum illo loco accipitur pro longo tempore, & 1. par. quæſtione. 97. articulo. 4. docet quod virtus ligni vitæ erat finita, & quod ſemel ſumptum lignum vitæ præſeruabat corruptionem vſque ad determinatum tempus, quo finito, vel homo tranſlatus eſſet ad ſpiritualem vitam, vel iterum indiguiſſet ſumere de ligno vitæ.

Corol. ¶Ex quo Magiſter Zumel infert argumētum contra propriam ſententiam dicens, ergo pluries ſumendum in perpetuum cōſeruaretur, Reſpondet, negādo ſequelam, quia licet lignum vitæ pluries ſumptum vitam multo tempore prorogaret, non tamen in perpetuum, vnde hominem poſt peccatum etiam pluries ſumptum non valebat efficere immortalē ſimpliciter, quia præcipua cauſa immortalitatis in ſtatu innocentiæ non erat lignum vitæ, ſed qualitas illa animę ſuperaddita, qua pręſeruabatur homo ab omni corruptione & etiā à reparaſione, quæ à ligno vitæ poterat prouenire, & quia poſt peccatū in homine non manſiſſet illa qualitas lignū vitæ non poterat hominem immortalem efficere & ita D. Bonauentura vbi ſupra art. 2. q. 2. ad vltimum, dicit quod per eſum ligni vitæ ſufficienter reſtaurantur humidum in corpore hominis in ſtatu naturæ inſtitutę nū quā tamē in ſtatu naturę lapſæ ſic reſtauraret, quin ſemper aliqua de perditio fieret.

¶Tertia ſententia colligitur ex ſententia Doctoris nempè quod lignum vitæ cōſtituebat hominē potentē non mori in ſtatu naturæ integræ, non tamen non potentem mori. Ex quo deducitur quod in ſtatu naturæ corruptæ non poterat lignum vitæ immortalitatem conferre, quamuis conferret aliquam diuturnitatem. *Tertia ſententia.*

¶Vltima ſententia quæ in hac re videtur tenēda deducitur ex his, quæ diximus quæſtione præcedenti, nempè quod in hac quæſtione aliud eſt loqui de facto, aliud eſt loqui de poſsibili, ſi loquamur de poſsibili mihi certiſsimum videtur poſſe Deum conferre ligno vitæ virtutem reſtauratiuam caloris naturalis in ſuo eſſe perfecto, taliter vt ſemper calor naturalis in illo eſſe, in quo conditus fuit, perduraret, & per conſequens, quod poſſet homo per eſum ligni vitæ in æternum durare. Si autem Deus de facto id fecit nec ne, id alijs iudicandum relinquo. *Vltima ſententia authoris.*

¶Vnde ad argumenta pro prima ſententia facile poteſt reſponderi, dicendo quod lignum vitæ reſtaurabat calorem naturalem in ſtatu naturæ corruptæ, non tamen in integrum, ſed cum aliquali deperditione, qua poſita, mors neceſſario ſequeretur poſt multum tempus elapſum. *Ad argumenta pro prima ſententia.*

¶Ad illud autem Geneſeos. 3. quod ſatis erudite reſpondetur ſi ly in æternum ſumatur pro longo tempore. ¶ Ad confirmationes autem reſpondetur, quod tantum probant poſſe Deum talem effectum producere media illa virtute naturali vel concedere virtutem illam ligno vitæ & hoc vel ipſi ligno in quocunque ſtatu vel ſtante ſtantu iuſtitiæ originalis ſecundum beneplacitum ipſius Dei, ſi autem Deus illam conceſsit nec ne non ſatis conſtat inter Doctores.

QVÆ-

QVÆSTIO III.

¶ Vtrùm virtus illa ligno vitæ conceſſa fuerit naturalis?

Prima ſententia.

DE qua re eſt prima ſenten-
tia Diui Bonauenturæ in ſe
cundo diſtin. 19. quæſtio.
2. articulo. 2. nume. 28. aſſe-
rẽtis quod eadem lege qua
Diuina iuſtitia non patitur innocentẽ pu-
niri, & mori non patitur etiã malũ remane
re impunitum, & ideo Diuinum decretum
fuit, vt ſi homo mandatum Dei tranſgre-
diendo, peccaret, & ipſi autori ſuo inobe-
diens exiſtere ſpiritus dominium carnis
amitteret, & ſicut volantas à Deo receſſe-
rat, ſic anima, in vita corpus ipſum deſere-
ret, & diſſolutum in ſuam originem, vnde
ſumptum erat, rediret, & quoniam Diui-
num decretum erat inuiolabile, hinc eſt,
quod poſtquam homo peccauit, quantum
cunque de ligno vitæ ederet, corpus eius
non fieret indiſſolubile. Ita quod mortem
poſſet euadere. Et num. 32. docet, quod li-
gnum vitæ reſtauraret humidum in corpo-
re hominis ſecundum ſtatum naturæ in-
ſtitutæ, nunquam tamen in ſtatu naturæ
lapſæ ſic reſtauraret, quin ſemper aliqua
deperditio fieret, & ita quamuis diutius
conſeruaret, nihilominus tamen aliquan-
do illud radicale humidum deficeret, &
corpus ad diſſolutionem perueniret.

Fundamentum huius ſententiæ. ¶ Fundamentum huius ſententiæ eſt il-
lud ad Romanos. 6. ſtipendia peccati
mors, ergo ſi poſtquam homo peccauit,
neceſſarium fuit ipſum peccaſſe, neceſſa-
rium fuit etiam ipſum mori, ergo neceſſa-
rium fuit corpus eius diſſolui, & per con-
ſequens non poterat perpetuari per eſum
alicuius ligni. ¶ Confirmatur, nam Gene-
ſeos ſecundo dictum fuit Adamo, in qua-
cunque hora comederis, morte morieris,
ſi igitur illam ſententiam nulla virtus crea
ta poreſt infirmare, quantumcunque ho-
mo comederet ex ligno vitæ, neceſſe erat
ipſum mori, & corpus eius reſolui, iuxta
illud Geneſeos. 3. puluis es, & in puluerẽ
reuerteris.

Secundum argument. ¶ Secundò. Homo per peccatum ſimilis fa-
ctus eſt iumentis inſipientibus, ſed iumen-
ta ſi comederent de ligno vitæ nõ propter
hoc corpora eorum fierent indiſſolubilia
ergo ſi homo quantum ad conditionẽ mor
tis iumentis ſimilis effectus eſt per culpã,
quantumcunque de ligno vitæ comederet,
corpus eius diſſolui neceſſe eſſet.

¶ Tertio. Nõ minus eſt de mortali immor
talem facere, quam de mortuo viuum, ſed
mortuum ſuſcitare, eſt ſolius Dei, & virtu
tis infinitę ergo corpus diſſolubile ad indiſ
ſolubile reducere, ſolius virtutis Diuinæ
erit, ſed lignum vitæ non habebat talẽ vir-
tutem Diuinam, ergo quantumcunque ho
mo poſt peccatum de illo comederet li-
gno, corpus eius nihilominus diſſolui ne-
ceſſe eſſet.

¶ Secunda ſententia eſt Michaelis de Pala *Secunda argument.*
tios eadem diſtinctione diſputatione pri-
ma aſſerentis arborem illam ex natura ſua
habere virturem donatiuam vitæ æternæ.
Quam etiam ſententiam docet Molina. 1.
pat. de opere ſex dierum diſputatione. 28.
in fine. vbi docet fructum ligni vitæ ſatiſ-
fuiſſe ad conſeruandum hominem naturæ
lapſæ in æternum dummodo homo alijs ci
bis temperatè vteretur, protegereturque
ab alijs extrinſecis cauſis corrumpẽtibus.
In hanc ſententiam adducunt Durandum
eadem. d. q. 1. & autorem quæſtionum ve-
teris, & noui teſtamenti. q. 19. aſſerentẽ:
guſtũ arboris vitæ corruptionem corpo-
ris inhibere. Denique etiã poſt peccatũ,
ſi modo permiſſum illi eſſet, edere de arbo
re vitæ, potuit indiſſolubilis manere.

¶ Fundamentum huius ſententię eſt illud *Fundamẽtum huius ſententiæ.*
Geneſeos. 3. ne forte ſumat de ligno vitæ,
& viuat in ęternũ, & præterea, nã Cherub
in paradiſi cuſtos datus eſt, ne peccatores
homines ex illo veſcentes fructu, in æter-
num viuerent, quod ſi eſſet arbor illa ex
dono tantum immortalitatem donatura,
& iam orbata eſſet dono, cur cuſtodia ob-
muuitur paradiſus? Vnde Diuus Chryſo-
ſtomus docet cuſtodiam illam non fuiſſe
indignationis Diuinæ, ſed potius miſera-
tionis, ne homines ex illo fructu veſcen-
tes ſempiternò viuerent, & infinitis afli-
ctarentur miſerijs. Addit præterea Pala-
tios fructũ illũ ſemel ſumptũ nõ concilia-
re immortalitatem ita quod ſemel veſci ex
illius arboris fructu faceret cõtinuò homi
nem ſempiternũ, ſed perpetuus vſus illius
veſcentibus hoc præſtare. Vnde eſus li-
gni faceret homines potentes nõ mori, nõ
tamen impaſsibiles prorſus mortis, quare
Elias, & Enoch, qui in paradiſo exiſtunt,

ſi ſemper permanſiſſent in paradiſo, nunquam morerentur, at verò poſt diem iudicij exibunt à paradiſo & patebunt morti.

Tertia ſententia. ¶ Tertia. Sententia eſt Doctoris pro cuius explicatione, & quæſtionis, Primo notandum cum Diuo Thoma in. 2. diſt. 19. quæſtio. 1. arti. 4. quod naturale poteſt duplici ter dici, vno modo eo quod conuenit alicui ſecundum naturam quaſi conſequens principia eſſentialia talis naturæ, ſicut verbi gratia, riſibilitas eſt homini naturalis. Secundo modo illud dicitur naturale, quod à natiuitate, vel à principio conuenic rei, vnde ſi naturaliter ſumatur pro illo quod natura incipiens accepit, impaſsibilitas erat homini naturalis, ſi tamen primo modo non erat naturalis homini talis impaſsibilitas. Addit tamen Diuus Thomas quod eſt quadruplex modus, quo corpora animalium corrumpuntur. ¶ Primus eſt, qui cõmuniter inuenitur in omnibus generabilibus, & corruptibilibus, ex hoc, quod res materiales habent virtutem finitam ad eſſendum, vnde oportet quod omnes certo periodo corrumpantur, vt in ſecundo de generatione dicitur. *Primo not.*

¶ Secundus eſt communis omnibus corporibus mixtis ex exceſſu inordinato alicuius contrariorum Et contra vtrumque illorum defectuum ſubueniebatur homini per quandam virtutem animæ collatam diuinitus, ad hoc vt ſecundum conditionem ſuam materiam perficeret, vt ſicut ipſa anima habet eſſe indeficiens, ita indeficiens eſſe corpori tribueret, & perpetuam æqualitatem complexionis.

¶ Tertiũ modũ corruptionis habẽt corpora animata, ſicut & proprium modum generationis ex hoc ſcilicet quod calor, qui eſt inſtrumentum animæ humidum conſumitur in quo eſt vita. Et contra hunc defectum ſubueniebatur ſibi duplici beneficio, quia per eſum aliorum lignorum paradiſi reſtaurabatur continua deperditio facta in corpore, ſicut etiã in nobis fit per cibos, quibus vtimur, ſed quia illud, quod ex nutrimento conuertitur non eſt adeò perfectè ſubſiſtens virtuti ſpeciei, ſicut quod prius erat, eò quod virtutes naturales ſemper debilitantur in agendo, ideo in nobis oportet, quod in fine ſequatur diminutio, quando virtus ſpeciei adeò debilitatur propter mixtionem extranei, quod non poteſt fieri tanta reſtauratio, quanta ſit conſumptio & ſic in fine oportet conſumptionem eſſe, vt Philoſophus in primo de generatione dicit, & ponit exemplum de vino cui ſi ſemper admiſcetur aqua, tandem aquoſum ſit. Sed ad hoc ſubueniebat ei lignum vitæ, cuius virtute diuinitus conceſſa alimentum aſſumptum imperfectam aſsimilationem adducebatur, propter quod etiam à quibuſdam dicitur, quod ad reſtaurationem humidi radicalis deperditi conferebatur.

¶ Quartus autem modus corruptionis eſt per violentiam ab aliquo extrinſeco agente, ſicut per inciſionem gladij vel adductionem ignis, & alia huiuſmodi, & ab hoc modo corruptionis conſeruabat hominem illæſum Diuina prouidentia perquam decretum erat, vt nullum nocumentum homo pateretur in corpore, niſi prius à mentis innocentia deuiaſſet.

¶ Ex qua litera Diui Thomæ duo conſtant, primum eſt, illam virtutem eſſe diuinitus conceſſam ligno vitæ, & per conſequens non eſſe illi naturalem, ſi naturale ſumatur primo modo. Secundum eſt impaſsibilitatem corporis prouenire illi non ab aliqua qualitate, qua corpus protegeretur, ſed ab aliquo extrinſeco ſcilicet à prouidentia Diuina. Quod etiam fatetur Michael de Palatios, vbi ſupra dicens. Etenim caro hominis etiam ſi in innocentia perſtitiſſet, diuiſibilis gladio eſſet, & ſi igni applicaretur, cõbuſtibilis, & denique paſsibilis à cõtrarijs, quæ tamẽ omnia longe affuiſſent à nocendo homini, Deo prouidente, & homine cooperante, nã natura humana tũ ex Dei munere ea abſoluiſſet officia, quæ humanæ naturæ fragilitatem facile ſuperabant. Hactenus Palatios ex ſententia Alberti. *Nota hoc.*

¶ Secundo. Eſt notandum quod in hac quæſtione reſpondent nonnulli impoſsibile eſſe exiſtente innocentia tantum temporis, exiſtere hominem abſque ſumptione ligni vitæ, vt virtus eius naturalis agendo in aliós cibos, taliter debilitaretur, vt per actionem in lignum vitæ non repararetur, & per conſequens diſſolueretur, quoniam ſi homo ad talẽ ſtatũ perueniret peccaret vtique contra præceptũ ſibi impoſitũ de comedẽdo de omni ligno paradiſi. Ex qua doctrina colligitur cõtra ipſos, quod *Secundo not.* *Nota hoc.*

quod ſaltim poſſet homo ad talem ſtatum peruenire, vt cum peccato vel ſine peccato poſsit illi contingere mors. Et ſimiliter in quadam ſolutione ad quartum docent prædicti, quod homo in ſtatu innocentiæ non poterat pati aliquod nocumentum, neque ab intrinſeco, neque ab extrinſeco. Vnde etiam ſi parentes eſſent in peccato, dummodo innocentia permaneret in puero, nō poſſent aliquod nocumentum inferre puero Diuina prouidentia id diſponente, & puerum conſeruanre ab omni nocumento, id enim perfectio illius ſtatus requirebat. Sed iſta doctrina non reſpondet quæſtioni, nam quæſtio non eſt, vtrum innocens ſtante innocentia pateretur aliquid ab extrinſeco, vel ab intrinſeco, ſed vtrum poſſet pati, reſpondere autem, quod nō pateretur id diſponente Diuinia pouidentia, eſt non reſpondere ad quæſtionem, imò ex illa ſolutione colligitur, quod poſſet pati, ſi Diuina ptouidentia id non impediret.

Primo cōcluſio. ¶ Prima. Concluſio virtus illa ligni vitæ potuit eſſe ſimpliciter naturalis. Hæc con- *Probatio concluſionis.* cluſio probatur, nam nullum inconueniens aparet, quod Deus crearet lignum vitæ cū tali proprietate naturali, cùm non repugnet ex parte agentis, neque ex parte rei productę. Huic concluſioni videtur fauere Diuus Auguſtinus. 19. de ciuitate, dicēs arborem illam vitæ illa vi fuiſſe creatam.

Secundo concluſio. ¶ Secunda. Concluſio probabile etiam eſt virtutem illam ligno vitæ conceſſam fuiſſe *Probatio concluſio.* ſupernaturalem, hæc concluſio patet ex eo, nam Diuus Thomas, & Diuus Bonauētura, ita docēt illam, fuiſſe ſimiliter, quia nō repugnat, neq; ex parte agentis, neque ex parte rei talem virtutem eſſe ſupernaturalem. Mihi autem veriſimilior videtur prima concluſio.

Dubium. ¶ Vt autem vltimam manum præſentibus quæſtionibus imponamus, ſi quis quærat *Reſponſio* vtrum eſſet lignū vnū vitæ tantū, an plura.

¶ Ad hoc reſpondet magiſter Palatios vbi ſupra, non tantum vnam à Deo fuiſſe conditam arborem vitæ, ſed plura, nam omnibus electis, qui rūc fuiſſent in paradiſo, qui eſſent innumerabiles non videtur vnam ſolam arborem ſufficere: Et præterea quia cum paradiſus eſſet locus ampliſsimus, neceſſario deberet talis arbor diſtare per multum ſpatium ab aliquibus electis. Quare dicit ſibi videri dicendum, non tanquam certum, ſed tanquam id, quod colorem habet veritatis, arborem vitæ eſſe vnam ſecundū ſpeciem plures autem ſecundum numerū.

Secunda dubitatio. ¶ Quod ſi quis qærat vtrum idem ſit dicendum de arbore ſcientiæ boni, & mali.

Reſponſio ¶ Reſpondet negatiuè, quia cùm arbor ſcientiæ boni, & mali fuerit in paradiſo cōdita ad examē obedientię vna indiuiduo ad talē finem ſufficiebat. Quā ſententiā magiſtri Palatios amplectitur quantū ad arborē vitæ, quamuis aliquā nouitatē præſeferat, non tamen temeritatem, licèt in his quæ planè non conſtant, tutius ſit communiori interpretationi ſcripturarum acquieſcere, & literæ ſcripturæ.

DISPVTATIO XXIIII.

DE PECCATO ORIGINALI continet decem Quæſtiones.

PRima. *Vtrùm quilibit ſecundũ legem communem propagatus ab Adam peccatum contrahat originale.*

¶ *Secunda. Vtrùm peccatum per generationem transfuſum in poſteros veram induat rationem culpæ, & peccati.*

¶ *Tertia. Vtrùm Deus obligauerit in Adamo omnem eius poſteritatem ad ſeruandam iuſtitiam originalem.*

¶ *Quarta. Vtrùm potuiſſet Adamus conſtitui caput morale illorum hominum quorum non eſſet caput in genere naturæ.*

¶ *Quinta. Vtrùm peccatum originale generatione traducatur.*

¶ Sexta. *Vtrùm peccatum Adami ſit cauſa demeritoria peccati originalis quod eſt in pueris?*

¶ *Septima. Vtrùm alia peccata primi parẽtis vel proximorum parentum traducãtur ad poſteros.*

¶ *Octaua. Vtrùm peccatum quod traducitur in poſteros fuerit primum peccatum quod commiſit Adam.*

¶ *Nona. Vtrùm beatiſsima virgo mater Dei peccatum originale contraxerit.*

¶ *Decima. Vtrùm ſit de fide omnes contrahere de facto peccatum originale.*

TEXTVS.

COntra: ad Romanos. 5. per vnum hominem peccatum in mundum intrauit, in quo omnes peccauerunt, Et ibidem, ſicut per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita per vnius hominis obedientiam iuſti conſtituimur multi. D. 30. q. 1.

EXPLICATIO LITERÆ.

HVc vſque egimus in præcedentibus diſputationibus de his, quæ ad Adamum pertinebant, tam, quantum ad bona, quam, quantum ad mala, diximuſque illum peccaſſe comedendo de ligno ſcientię boni & mali, reſtat modo oſtendere, & explicare, an prædictum peccatum comeſtionis ſoli ipſi nocuerit, an verò alijs ab ipſo deſcendentibus nocumentũ intulerit. Difficilis ſanè materia, & diſputatio, quam Deo dante more ſolito ſuis quæſtionibus abſoluemus, & explicabimus, litera hæc Doctoris in quæſtione explicabitur.

QVÆSTIO I.

¶ *Vtrùm quilibet ſecundum legem cõmunem propagatus ab Adam peccatum contrahat originale?*

DE hac re (inter difficiles in Theologia (difficillima maxima nobis concertatio eſt tum contra hæreticos tum contra philoſophos. Imprimis fuit prima ſententia philoſophorum, vt licet videre in Plinio primo libro ſuę naturalis hiſtoriæ in proœmio, qui cuncta mala, quæ homini contingunt, tribuit naturæ, dicens principium iure tribuetur homini, cuius cauſa videtur cuncta alia genuiſſe natura, magna, & ſęua mercede contra tanta ſua munera, vt non ſit ſatis æſtimare parens melior homini, an triſtior nouerca fuerit. In qua ſententia ponuntur etiam Hebræi negantes peccatum originale abſolutè, & dicentes, nullum tale peccatum reperiri, vnde circũciſionem eſſe inſtitutam ad delendum peccatum originale omnino negabant, ſed tantum in ſignum populorum, de qua re videndus eſt Galatinus de Arcanis fidei catholicę cap. 5. Marſilius Ficinus de religione Chriſtiana capit. 33. *Primus error.*

¶ Secunda ſententia, quæ ferè eadem eſt cum præcedente fuit Pelagij, vt refert D. Auguſtinus lib. de hęreſibus cap. 88. quã ſequuti fuerũt poſtea Albanẽſis, & Armenij vt refert Prateolus de ſectis hęreticorũ lib. 1. cap. 12. & 67. quem errorem excitauit Zuinglius hęreticus noſtri tẽporis. *Secundus error.* ¶ Fũdamentum horum hęreticorum eſt, quia nihil poteſt traduci in poſteros quod poſsit induere rationem voluntarij ergo neque peccati. Sequela eſt manifeſta, quia peccatum *Fundamẽtum huius erroris.*

iũ in tantũ eſt peccatũ, in quantum eſt voluntarium. Antecedens autem patet, nam omne quod traducitur ab aliquo in aliquẽ non eſt in poteſtate illius in quem traducitur, nam ille talis habet rationem recipientis, & traducens rationem agentis, ergo ſicut non eſt in poteſtate patictis quod agẽs agat, ita neq; erit in poteſtate illius, in quẽ peccatum traducitur, quod illud peccatũ traducatur, ſed ſi non eſt in poteſtate, non eſt in eius libertate, neque in voluntate ergo illud quod traducitur, cùm non ſit volũtarium non erit peccatum.

Secundũ argum. ¶Secundò. Peccatum nihil aliud eſt, quàm deordinatio voluntaria à regula rationis, & à bono Diuino, ſed paruuli non ſunt deordinati voluntariè à regula rationis ergo. Probatur minor, volũtas extrinſeca vnius hominis non poteſt voluntatem alterius intrinſecè deordinare, ergo voluntas primi parentis non poteſt intrinſicè deordinare voluntatem paruulorum. Antecedens probatur, nam voluntas extrinſeca non poteſt mouere voluntatem ad eliciendum actum niſi per modum obiecti, ergo voluntas extrinſeca non poteſt aliam voluntatem intrinſicè deordinare. Neque etiam paruuli poſſunt ſeipſos deordinare cùm non habeant vſum rationis ergo paruuli non poſſunt peccatum originale habere. *Confir.* ¶Confirmatur, ſi homo naſceretur in puris naturalibus eandem deordinationem haberet, quam nunc habet in natura lapſa, ſed in puris naturalibus non cõtraheret peccatum, neque aliquid quod eſſet propriè peccatũ, ergo neque nunc. Probatur maior, quia tũc ex parte intellectus eſſet eadem ignorantia, ex parte voluntatis eadem infirmitas ad bonum, ex parte appetitus ſenſitiui eadem rebellio, & pugna contra rationem ergo vniuerſaliter eſſet eadem deordinatio, ſed tunc non eſſet peccatum, ergo neque nunc eſt aliquod originale peccatum.

Tertio argum. ¶Tertiò. Per peccatum mortale manet voluntas conuerſa ad creaturam, & auerſa à Deo, ſed conuerſio voluntatis non fit niſi per proprium actum, quo voluntas in tale obiectum tendit, at voluntas paruulorum non poteſt tendere per proprium actum in aliquod obiectum, ergo neque poteſt conuertendo ſe ad creaturas à Deo auerti.

Solutio. ¶Quod ſi reſpondeas quod volũtas paruulorum nõ conuertitur ad creaturas per proprium actum, ſed per conuerſionem Adami, qua cõuerſus fuit ad creaturam, & auerſus à Deo. *Replica.* ¶Cõtra nemo peccat in eo quod vitare non poteſt, (nam ad impoſsibile nemo obligatur,) ſed paruuli non potuerunt vitare conuerſionem illam Adami ergo conuerſio illa Adami non poteſt eſſe peccatum paruulorum.

Quartum argumen. ¶Quartò. Si hoc peccatum per generationem traducitur ergo præceſsit commiſsio illius non ſolum liberum vſum rationis, ſed etiam exiſtentiam illorum hominum ad quos traducitur, & per conſequens illud peccatum reſpectu illorum hominum non potuit eſſe peccatum. *Confirm.* ¶Confirmatur reſpectu illius peccati voluntas paruulorum tantum ſe habet per modum ſubiecti, & recipientis, ſed peccatũ, vt ſit peccatum reſpicit voluntatem in ratione principij elicientis, & producentis ergo.

Quintum argumen. ¶Quintò. Si aliqua ratione peccatum Adami ad poſteros traducitur maximè quia Diuus Paulus ad Romanos. 5. dicit (ſicut per hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & paulò infra in quo omnes peccauerunt, vnũ prædictã ſententiã oſtendit, ſed ille locus facile interpretatur ſi nomine peccati nõ intelligatur culpa, ſed pœna, & effectus peccati iuxta illum modum loquẽdi, quo effectus nomine ſuæ cauſæ ſolent ſignificari, vnde dicitur voluntas mala pro volitione mala, ergo. *Confirm.* ¶Confirmatur, nam Diuus Paulus poſt verba illa ita inquit regnauit mors ab Adam vſque ad Moyſen, etiã in eos, qui non peccauerunt in ſimilitudinẽ præuaricationis Adami, ergo tantum illi peccauerunt, qui ad ſimilitudinem, & imitationem Adami legem ſunt tranſgreſsi, & non omnes illi, in quos mors pertranſit.

Sextũ argumentũ. ¶Sextò. D. Paulus ibidem inquit quod vnius delicti multi mortui ſunt ergo non omnes ergo mortui ſunt morte peccati, aut peccatores conſtituti illi ſolum qui propria electione peccatũ Adami imitati ſunt. *Confirm.* ¶Confirmatur, nam Diuus Paulus comparat primum Adam cũ Chriſto in hoc, quod ſicut per delictum vnius damnati ſunt multi, & conſtituti peccatores: ita etiam, per gratiam Chriſti multi conſtituuntur iuſti, ſed iuſtitia Chriſti non reddit homines iuſtos niſi conformentur ipſi Chriſto imitatione ſanctiſsimæ vitæ ſuæ ergo neque delictũ Adę conſtituet homines peccatores, niſi ipſum imitentur ſuis prauis operibus.

Solutio. ¶Quod ſi quis reſpondeat quod illa vox

multi in Diuo Paulò ſæpe ponit in ſacra ſcriptura pro omnibus vt docet Diuus Auguſtinus lib. 6. contra Iulianum cap. 12. vt licet videre Matth. 20. multi ſunt vocati, ibidem & filius hominis venit dare animā ſuam redemptionem pro multis & cap. 26. hic eſt ſanguis qui pro vobis, & pro multis effundetur, & ſic illa verba Pauli vnius delicto multi mortui ſunt, & ita per delictum vnius damnati ſunt multi, faciunt hūc ſenſum damnati ſunt omnes. ¶ Contra iſtā ſolutionem ſic argumentor, Diuus Paulus ſimiliter inquit, quod per obedientiā Chriſti multi ſunt conſtituendi iuſti, ſed ibi multi non poteſt accipi pro omnibus, nam de fide conſtat non omnes iuſtificari ergo neque quando dicit quod per delictum vnius damnati ſunt multi, & cōſtituti ſunt peccatores, Iy, multi non ſignificauit omnes, patet ſequela, quia abſurdum videtur in eadem peryodo, quod eadē vox æquiuocè ſumatur.

Replica.

Tertia ſententia.

¶ Tertia. Sententia eſt aliorum aſſerētium peccatum primorum parentum non traduci in poſteros ſecundum culpam, ſed tantū ſecundum occaſionem peccandi taliter, quod peccatum Adami in nos transfuſum nihil aliud ſit, quàm occaſio, & incitatio quædam ad peccandum, quatenus ex illo peccato mortalitatem contraximus corporalem, ex qua prouenit quod multis rebus indigeamus ad vitæ conſeruationem, quibus cum ſæpe careamus, excitatur in nobis appetitus acquirendi eas, & vtendi, qui quoniam ſæpe limites mediocritatis tranſcendit, ideo homo illi conſentiens peccat, qui tamen poterat non conſentire, & ſic ex Adami peccato ſolum habuit occaſionem peccandi, ex ſuo autem libero arbitrio peccatum commiſit, Hanc ſententiam tribuit Sixtus ſenenſis libr. 5. Bibliothecæ ſanctæ annotatione. 179. & 237. Theodoreto in expoſitione illius verſiculi Pſalmi. 50. Ecce enim in iniquitatibus cōceptus ſum, & in commentarijs ad caput. 5. ad Romanos ibi, In quo omnes peccauerūt.

Quarta ſententia.

¶ Quarta. Sententia fuit aliorum vt refert ipſe Sixtus annotatione. 338. aſſerentium peccatum primorum parentum non generatione ſed per exemplum, & imitationem in poſteros traduci non in omnes, ſed in eos qui ad ſimilitudinem præuaricationis Adæ ſua ſponte peccauerunt, Quam ſententiam tribuit autori commentariorum in Paulum, quæ nomine D. Hieronymi ſcribuntur, ſuper verba illa. In quo omnes peccauerunt, & apertius ſuper illa verba capit. 7. Sine lege enim peccatū mortuū erat, vbi ſic ait: Inſaniunt qui de Adam per traductionem aſſerunt in nos venire peccatum.

Quinta ſententia.

¶ Quinta. Sententia fuit Alberti pixij controuerſia prima de peccato originali, qui ſ definiēs quid ſit peccatum originale ſic ait Peccatum originale eſt peccatum originis humani generis Adæ videlicet, quo, & te, & nos regno cæleſtis illius Ieruſalē (in quo in ipſo, & cum ipſo certa lege, & conditione aſcripti eramus) extorres fecit, & mortis regno ſubiectos, æternæque damnationi obnoxios reddidit, atq; omnibus humanæ naturæ calamitatibus, & miſerijs, à quibus ſuperabundantia donorū Diuinæ gratiæ nos vendicauerat, & immunes præſtiterat, vnà ſecum inuoluit. Cuius vnius reatu conſtricti omnes peccatores naſcimur, à quo nos liberat, & abſoluit regenerationis in Chriſto gratia.

¶ Vt autem prædictam ſuam ſententiam explicet, & probet, tria præſuponit, Primum contra Pelagium dicens, neminem lege cōmuni naſci niſi vinculo illius peccati originis iræ filium, mortis reum, damnationique obnoxium, quouſque inde liberetur per mediatoris noſtri Ieſu Chriſti gratiā. *Supp. 1.*

¶ Secundo. Supponit peccatum ſecundum propriam ſuam, veramque rationē, (qua de eo Diuinæ ſcripturæ loquūtur) eſſe iniquitatem, aut in iuſtitiam, id eſt, obliquitatem à rectitudine, quæ à nobis exigitur ſecundum Diuinæ legis præſcriptā nobis regulā. *Supp. 2.*

¶ Tertio. Præſuponit peccatum iſtud in genere diuidi tanquam in ſpecies in peccatū actuale, & peccatum originale, quæ differētiæ ſcilicet actuale & originale, non ſunt differentiæ diſtrahentes ipſum genus, ſed quaſi differentiæ ſpecificæ genus ipſum cōtrahentes ratione generis potentialiter incluſas: vnde peccatum actuale habet pro oppoſito nō actuale, originale verò eſt cui peccatum perſonale opponitur, quare peccatum originale non abuſiuè, & æquinocè peccatum dicitur, ſed vniuocè cum peccato actuali verè & propriè peccatum nuncupatur. *Supp. 3.*

Primū argumē. pro iſto primo dicto.

¶ His igitur ſic conſtitutis probat ſuo videri euidenter, nullum proprium peccatum in paruulo repetiri, dicens, qui ſub lege nō dum

dum eſt, neque vſum rationis habet, nullo modo poteſt vim legis apprehendere, neque arbitrij liberi facultatem, qua obſequium legi debitum haberet in ſua poteſtate, ſed paruuli, non habent vſum rationis, neque poſſunt lege teneri ergo neque in paruulis poteſt aliquid eſſe; quòd veram induat rationem peccati.

Secundũ argumen. ¶ Secundo ſi aliquid eſſet propriè peccatum in paruulo maximê carentia iuſtitiæ originalis, ſed talis carentia non habet rationem peccati, ergo, probatur minor, vbi nulla eſt lex ſecundum apoſtolum nulla eſt præuaricatio, ſed nulla eſt lex, quæ exigeret ab omnibus poſteris Adãi, tã paruulis, quàm adultis vt iuſtitiam originalem haberent ergo carentia talis iuſtitiæ nullo modo poteſt eſſe peccatum.

Confirma. ¶ Confirmatur, quia non quidquid accepimus etiam ſi noſtra ipſorum culpa id ipſum perdiderimus ad peccatum nobis imputatur eius carentia, niſi legem haberemus, qua obligaremur illud habere continuum, & perpetuũ: ſicut verbi gratia, plerique noſtrum ſanitatem corporis, ſeu ignorantia, ſeu negligentia, ſeu in temperantia perdidimus, & pro ea morbum contraximus, & quamuis peccauerimus in eo quod ſanitatẽ non ſumus tutati, neq; conſeruati, carentia tamẽ ſanitatis ex noſtro peccato contracta non eſt peccatũ, niſi detur aliqua lex obligans nos, vt ſani ſimus perpetuo, ita vt carere ſanitatè, aut contrarium morbum habere, peccatum ſit, ſed nulla fuit lex impoſita poſteris Adami, qua omnes adulti, & paruuli haberent, originalem illam quam dicimus iuſtitiam datam Adæ, per quam & immortales eſſemus, & peccatis nobis vteremur abſque vlla carnis pugna aduerſus ſpiritũ, ergo carentia talis iuſtitiæ non poteſt eſſe propriè peccatum.

Tertium argumen. ¶ Tertiò. Dato quod eſſet lex de iuſtitia originali ſeruanda adhuc carentia illius, nõ poteſt ad peccatum imputari, ergo in paruulis nihil eſt quod habeat propriam rationem peccati. Antecedens probatur. & demus verbi gratia, quod ſit lex deſeruanda in perpetuum integritate membrorum, & quod aliquis ſua malitia alium mutilaret inuitum, carentia illius integritatis non poſſet ad culpam illi, qui inuitus mutilatus eſt, imputari, ergo cùm paruuli inuiti careant iuſtitia illa originali, quam primus parens ſuá culpa illis non volentibus abſtulit, ergo talis carentia iuſtitiæ nullo modo in paruulis induet rationem peccati.

Secũdum dictum. ¶ Secundò. Tamen aſſerit Albertus paruulos eſſe peccatores, non per aliquod proprium peccatum ad ſingulos trãsfuſum, ſit, taliter quod à primo parente deriuentur ad ſingulos, ſingula peccata originalia interſe ſe diſtincta, ſed quia ab illo vno peccato, quod in Adamo fuit actuale denominãtur homines peccatores, & illud peccatũ (prout denominat alios) dicitur peccatũ originale. Hanc ſecundam ſuam aſſertionem probat primò, quia cùm primus parens peccauit non aliter eramus in illo niſi veluti in radice, vnde fit, vt non alio actu peccauerimus, quàm illo ipſo, quo ipſe peccauit, & ex conſequenti illo eodem peccato dicamur peccatores, iuxta illud Pauli ad Roma. 5. ſicut per inobedientiam vnius hominis peccatores ſunt multi conſtituti, ita & per vnius obedientiam iuſti conſtituuntur multi, ergo iuxtà illud dictũ Apoſtoli vnum, & vnius peccatum eſt, cuius demerito omnes mortui ſumus.

Primũ argumentũ primo. Iſto dicto.

Confirma. ¶ Confirmatur ex eodem Apoſtolo ibidem, ſi enim vnius delicto omnes mortui ſunt, & paulò infra, ſi enim vnius delicto mors regnauit per vnum. Et rurſus ſicut per vnius delictũ omnes homines in cõdemnationẽ &c. ergo ex vno illo vnius peccato lata fuit in omnes damnationis ſententia, & per cõſequens, in illo, & non in nobis, peccaſſemus omnes, & ſic in illo, & nõ in nobis fuit illud peccatum, quo peccauimus omnes, fruſtrà, ergo peccatum illud vnum vnius hominis partiuntur peccata infinita, & ſingulorum hominum, ſed dicendum eſt vnumquemquè naſi peccatorem non tamen ſuo peccato propriò ſed originis.

Sexta ſententia. ¶ Sexta ſententia. Fuit aliorum, quos refert Diuus Thom. 1. 2. quæſtio. 81. arti. 1. qui videntes neceſſe eſſe fateri ex ſacris literis ſingulos contrahere ex Adamo ſingula peccata originalia, neque percipientes quomodo peccatum traduci poſsit nõ traducto ſubiecto in eum errorem lapſi ſunt, vt dicerent animas noſtras tradi ex parentibus virtute ſeminis, & proinde non mirum eſſe, ſi ex peccatoribus peccatores naſcamur. Iſta tamen ſententia ab eodem D. Thoma ibi erronea iudicatur, Et 1. p. q. 118. arti 2. hæretica.

Septima ſententia. ¶ Septima. Sententià eſt aliorum, quos refert D. Thom. in. 2. Diſt in. 30. q. 1. arti. 2. aſſe-

aſſerentium, quod etſi anima non traducatur virtute ſeminis, tamen eius defectus poſſet traduci.

Septima ſententia. Fundamētū iſtius. ¶ Et ratio illorum eſt, quia non ſolum defectus naturalis corporis (vt lepra) ſed etiam animæ traducuntur cum ſemine ſicuti amētia, non quod in ſemine ſint iſtæ qualitates, ſed quia in illo ſemine eſt vis quædam ad eas transfundendas in prolem, ſic etiam dicunt prædicti peccatum primi parentis, poſſe traduci in poſteros, quia in ſemine eſt vis quædam, quæ etſi non ſit ipſum peccatum, quia ſemen non eſt capax peccati, tamen poteſt illud in prolem transferre.

Impugnatio ſententiæ. ¶ Iſta tamen ſententia quamuis aliqualem habeat veritatem, non tamen oſtendit, qualiter illud, quod traducitur, veram, induat rationem peccati.

Vltima ſententia. ¶ Vltima ſententia eſt Doctoris vt patet in litera, quam etiam docet D. Thom. 1.2. q. 81. art. 1. & fatentur omnes catholici, quia vt dicemus infra diffinita eſt in concilio Tridentino pro cuius explicatione & quæſtionis ſunt aduertenda nonnulla, quorum primū eſt: quod circa peccatum originale, & ad eius explicationem ſumenda ſunt, quæ docent ſacræ literæ, & determinant concilia, vbi enim adeſt certum fidei teſtimonium ibi figendus eſt pes, & in illo intellectus captiuandus. Vnde in hac quæſtione tamquam certum de fide dicendum eſt peccatum originale eſſe in omnibus nobis in quo de lege communi omnes concipimur & naſcimur, atque in reatu pœnæ æternæ quouſque per Baptiſmum remitta tur, atque tollatur. Neque audiendus eſt Pelagius hæreticus, qui aſſerebat pueros non deferri ad baptiſmum, vt abluerentur in eis aliqua culpa, ſed vt intrare poſſint in regnum cælorum iuxta illud domini apud Ioannem capit. 3. niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu Sancto non poteſt introire in regnum Dei, quia cùm nemo ſit excluſus à regno cælorum niſi propter peccatum, & culpam, quia Deus ex ſe vult omnes homines ſaluos fieri, & ad beatitudinem perducere, niſi illi peccatis ſuis excludi à regno cæleſti mereantur. Quo ſit vt pueri propter peccatum in quo naſcuntur egeant lauacro baptiſmi, qui ſecundū D. Paul. dicitur lauacrum regenerationis, vnde verbum illud renaſci, nihil aliud ſignificet eo loco quàm ex morte culpæ, cū quaquis ſecundum carnem natus eſt in vita gratiæ, ſecunda natiuitate reſurgere, iux ta illud Concilij Tridentini Seſsione. 5. Canone. 4, vbi ſic dicitur. Etiam paruuli in remiſsionem peccatorum veraciter baptizā tur, vt in eis regeneratione mūdetur, quod generatione contraxerunt, niſi enim quis renatus fuerit ex aqua &c. Vnde patet, de fide eſſe, verbum renaſci ſic eſſe intelligendum. Secundo etiam eſt certum quod in nobis eſt concupiſcentia effrenis, & deordinatā in malum propter peccatum, quæ dicitur fomes peccati, & lex membrorum, & quandoque peccatum, non quia peccatum ſit, ſed quia ad peccatum inclinat, Tertio certum eſt ſecundum fidem quod quilibet ineſt ſuum peccatū originale, ſibi proprium ex parte ſubiecti, quare formali de nominatione denominatur ab ipſo peccator, & non tantum denominatiua, ſicut etiam in peccato actuali contingit, vnde non eſt audiendus in hac re, neque Albertus Pixius, neque Ambroſius Catherinus lib. de caſu hominis & peccato originali docentes denominari nos peccatores à peccato Adami, & in Adamo exiſtente.

Primo nota.

Secundo nota. ¶ Secundò eſt notandum quod peccatum, vt peccatum eſt, diuiditur primo in peccatum actuale, & in peccatum originale, quæ differentiæ non extrahunt peccatum tum à ratione peccati, imo determinant cō munem rationem peccati. Peccatū actuale propria voluntate commiſſum eſt, quatenus voluntas illa eſt voluntas perſonę. Peccatum verò originale voluntate commiſſum eſt, quatenus voluntas eſt voluntas naturæ.

Corol. ¶ Ex quo infertur quod cùm volūtas Adami poſsit conſiderari dupliciter, vno modo vt eſt voluntas Adami, quatenus Adamus fuit ſingularis perſonę. Secundo modo quatenus Adamus fuit quaſi cōmunis perſona, & voluntas eius, voluntas omniū, quod peccatum Adami poteſt conſiderari, & quatenus reſpicit voluntatem Adami, vt erat voluntas ſingularis perſonæ & quatenus reſpicit eandē voluntatē, prout erat voluntas cōmunis: ſi cōſideretur primo modo, fuit peccatū actuale, ipſum Adamū reſpiciens: ſi autem ſecundo modo cō ſideretur, fuit peccatum originale, & peccatum totius humanæ naturæ, quo tota humana in Adamo peccauit.

Tertio nota. ¶ Tertio eſt notandum, vt præcedens doctrina facilius intelligatur, quod omnes homines,

mines, qui ex Adamo naturali generatione prodeunt, dupliciter poſſunt conſiderari, vno modo, quatenus ſunt vnus homo, & hoc non ſolum quatenus ſunt vna communitas, cui primus parens fuit præpoſitus & princeps, ſed etiam quatenus conueniunt in natura ſpecifica, quæ aliquando tota in illo extitit, imò etiam, quatenus ſunt veluti membra cuiuſdam corporis, cuius quaſi anima fuit primus parens, vnde ſicut anima voluntate ſua vtitur membris corporeis, vt inſtrumentis dum illa mouetur ad aliquid agendum, ſic etiam primus patens vtitur poſteris ſuis veluti inſtrumentis dum mouet vnumquẽque motu generationis ad exiſtendum.

Corol. ¶ Ex quo prouenit quod quemadmodum voluntas Adami eſt aliquomodo voluntas manus, nẽpe quatenus anima eſt principium motiuum manus, ſic etiam voluntas Adami eſt aliquomodo voluntas poſterorum quatenus Adamus eſt principium generatiuum ſuæ poſteritatis.

Quarto not. ¶ Quartò eſt notandum poſteros Adami, quatenus ſunt vna communitas, quæ viuẽte illo fuit ſub eius poteſtate potuiſſe in illo obligari ad ſeruandam originalem iuſtitiam. Quatenus autem conueniunt omnes poſteri in natura, quæ aliquando tota in illo extitit, potuiſſe ab eo naturali generatione accipere naturam humanã vel cum Iuſtitia illa originali, quod certè accidiſſet ſi Adamus non peccaſſet, vel cũ priuatione illius rectitudinis cum qua priuatione omnes concipimur propter tranſgreſsionem illius, qua naturam humanam hoc dono ſpoliauit, Quatenus verò omnes homines ſunt veluti membra eiuſdem corporis, priuatio illiùs rectitudinis habet in nobis rationem culpæ, quia voluntas, qua primus parens tranſgreſſus eſt præceptum, fuit aliquo modo noſtra, nempe quatenus nos ſumus quædam quaſi membra eius quo ad naturalem generationem, vnde quemadmodum homicidium, quod manus committit eſt aliquomodo voluntarium manui, non quidẽ ſecundum ſe acceptę ſed vt eſt inſtrumentũ animæ conſentientis in homicidio ſic etiã priuatio originalis iuſtitiæ, cum qua poſteri Adami naſcuntur eſt illis quodammodo voluntaria. Vide infra quæſtione. 4. & per totam hanc diſputationem.

Prima cõcluſi. ¶ Primà concluſio quilibet ſecundum legem communem propagatus ab Adam habet in ſe traductum à primo parente peccatum originale. Hæc concluſio eſt de fide, & probatur teſtimonijs ſacræ Scripturæ Iob. 14. Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? nonne tu qui ſolus es? Ex quibus vltimis verbis facile conſtat ſenſum priorum nempè eſſe de immunditia animæ, vt ex Phraſi Caldaica etiam manifeſtè patet, quæ ſic ait, Quis dabit virum mũdum, qui eſt pollutus in peccatis, niſi Deus? & cap. 25. Nemo mundus à ſorde, neque infans cuius eſt vnus dies ſuper terram, ſuper quem locum videndus eſt Titelmanus, & Pſalm. 50. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea, ex quo loco omnes ſancti prædictam probant concluſionem. *Probatio concluſionis.* Patet ſimiliter prædicta concluſio ex cõcilio Mileuitano canone. 2. cuiùs auctoritas refertur de conſecratione. d. 4. cap. placuit. Et in conc. Trident. Seſsione. 5. in decreto de peccato originali Canone. 2. 3. & 4. Præterea hæc concluſio communis eſt omnibus ſanctis eam docet D. Auguſtinus in pluribus locis præſertim. 2. lib. aduerſus Iulianum ad finem, vbi pro illa confirmanda citat ſanctos non ſolum antiquiores ſed etiam ſui temporis iam defunctos. Hirenæum, Cyprianum, Hilariũ, Ambroſium, Hieronymum, Chryſoſtomum, & Innocentium præcipuè ex illo loco ad Romanos. 5. manifeſtè colligitur D. Paulus ait, Per vnum hominem peccatum in hunc mũdum intrauit, & ad Epheſios. 2. eramus natura filij iræ, id eſt, naturali generatione, & propagatione filij iræ. Vidẽdi ſunt magiſter Soto. 1. de natura, & gratia cap. 7. & Alphonſus à Caſtro. 12. libr. aduerſus hæreſes verbo peccatum hæreſi. 1. legendum eſt Concilium Mileuitanum cap. 2. vbi dicit teſtimonium D. Pauli ad Romanos. 5. intelligendum eſſe de peccato originali, & quamuis illud concilium fuerit Prouinciale, confirmatum tamen fuit autoritate Innocentij primi, ſimiliter concilium Africanum contra hereſim Pelagij & habetur in primo Thomo conciliorum titulo concilij Aſticani capi. 76. & in cõcilio Arauſicano cap. 1. & 2. & in Tridentino Seſsione. 5. Calcſtinus Papa in epiſtola ad epiſcopos Galię cap. 4. & leo Epiſcopus in Epiſtola. 22. ad plebem Conſtantinopolitanę vrbis & Epiſtola. 81. ad

Pale-

Paleſtinos Monachos, videndus eſt Sixtus Senenſis lib. 6. ſuæ Bibliothecæ annotatione. 236.

Secunda concluſio. *Probatio concluſio.*

¶ Secundà concluſio Peccatum illud originale in poſteros transfuſum per generationem verè habet rationem culpæ & peccati. Hęc concluſio adeò certa eſt, vt oppoſita ſit temeraria, & erronea, & probatur, quia in Conc. Triden. in decreto de peccato originali Cano. 2. ſic difinitur. Siquis dixerit. Adam non transfudiſſe in poſteros peccatum, quod eſt mors animæ Anathema ſit, & Canone. 5. Si quis per gratiā, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam aſſerit, non tolli totum id, quod verum & propriam rationem peccati habet &c. Ex quibus locis ſatis aperte patet peccatum originis veram induere rationem peccati. ¶ Præterea nam D. Paulus dicit quod per vnum hominem peccatum intrauit in mūdum, & per peccatum mors, ſed mors veram induit rationem mortis, ergo & peccatum veram induit ratione peccati. Quòd ſi reſpondeas quod ly peccatum effectum peccati ſignificat & pœnā peccati, contra ergo poteſt dici quod. Chriſtus dominus habuit verè peccatum, nā verè habuit pœnam peccati.

Secunda ratio.

¶ Præterea ſi peccatum originale tantum eſt pœna ergo quando quis liberatur à peccato originali, non iuſtificatur, neque liberatur per iuſtificationem, quod eſt contra D. Paulum aſſerentem ibidem quod per meritum Chriſti homines iuſtificantur, cùm à peccato originali liberantur.

Tertia ratio.

¶ Tertiò. Quia peccatum originale conſtituit nos filios irę, & perditionis, vt docet Paulus ad Ephęſios. 2. ſed pœna non conſtituit aliquem filium iræ, ſed ſupponit illū eſſe filiū irę ergo.

Quarta ratio.

¶ Quartò. Quia peccatum originis nominatur in ſacra ſcriptura nominibus ſignificantibus propriè peccatum, dicitur enim pręuaricatio, vt patet Oſeę. 6. Dicitur & iniquitas vt Pſalm. 50. Ecce enim in iniquitatibus cōceptus ſum. Dicitur etiam peccatum, vt patet ibidem & in peccatis concepit me mater mea. Vbi eſt aduertendum, quod peccatum originis dicitur peccata in plurali, quia eſt quaſi quędam origo omnium peccatorum & radix. Dicitur etiam infirmitas, & impietas vt ad Romanos. 10. Appellatur denique mors vt prima ad Corinthios. 5. ſed omnia iſta nomina non propriè dicerentur de peccato originali ſi non indueret propriā rationem peccati ergo.

Tertia concluſio. *Probatio concluſio.*

¶ Tertia concluſio peccatum originale in poſteros transfuſum eſt illis intrinſecū & inhęrens. Hęc concluſio videtur diffinita in concilio Tridentino Seſsione. 5. Canone. 3. vbi dicitur. Si quis hoc Adę peccatum quod origine vnum eſt, & propagatione non imitatione transfuſum omnibus ineſt vnicuique proprium. Ex quo ſic peccatum originis ineſt vnicuique proprium ergo eſt vnicuique intrinſecum, & inhęrens.

Notat.

¶ Eſt tamen obiter aduertendum quod ly proprium ibi, non ſumitur, vt diſtinguitur, contra commune, ſed vt diſtinguitur contra alienum, & extraneum, & ratio huius eſt, nam concilium ſolum intendebat diffinire quod non dicimur peccatores denominatione extrinſeca ab alieno peccato ſumpta, qua ratione paries dicitur viſus à viſiene exiſtente in potentia viſiua vt communiter tradunt Thomiſtę: non autem voluit diffinire, an peccatum originale vnius numero diſtinguatur à peccato originali alterius, vnde qui diceret in omnibus hominibus eſſe vnum numero peccatum originale nihil diceret cō tra fidem, erraret tamen in philoſophia, quę docet vnum numero accidens ſiue poſitiuum, ſiue priuatiuum non poſſe eſſe in ſubiectis pluribus realiter diſtinctis.

Notat ſecunda.

¶ Similiter eſt aduertendum, quod peccatum hoc dicitur origine vnum, non paſsiuè, quaſi vnum numero ſit, quod traducitur, ſed actiuè, quià Adam vnico ſuo peccato, quaſi effectiuè omnes nos infecit.

Vltima cō cluſio. *Probatio concluſio.*

¶ Vltima concluſio. Deſcendentibus ab Adam ſimul cum peccato originali illis intrinſicè inhęrente conuenit etiam denominatio quędā extrinſeca à peccato, quod Adamus in ſe commiſit. Hęc concluſio eſt Driedonis lib. 1. de gratia, & libero arbitrio tractatu. 3. parte. 1. Et probatur, nā Adamus non ſolum accepit iuſtitiam originalem pro ſe, ſed etiam pro ſuis poſteris ergo illud peccatum non ſolum reputabitur Adami, ſed etiam omnium ab illo deſcendentium, & per conſequens non tantū denominabitur Adamus peccator intrinſicè ſed etiam omnes deſcendentes, patet conſequentia nam tale peccatum non ſolū reputatur Adami ſed etiam reputatur omnium

Confirm. nium aliorum ab illo deſcendẽtium. ¶ Cõfirmatur, quoniam cùm Adam peccauit, omnes filij eius, quatenus continebantur in eo vt in principio generationis in genere naturæ, & in genere moris peccauerũt, ergo ſtatim ac generatur aliquis, vt filius Adæ habet ordinem ad illud peccatum, vt ad peccatum à ſe commiſſum, prout in Adamo continebatur, & per conſequens peccatum illud formaliter & ſecundum ſe conſideratum, reputatur ipſius deſcendentis ab Adam, prout in Adam continebatur. Patet ſequela, quia peccatum actuale ideo reputatur eſſe alicuius, quia commiſſum eſt ab eo, & non eſt illi remiſſum. Antecedens autem probatur ex illo ad Roman. 5. in quo (ſcilicet Adam) vel in quo (ſcilicet peccato) omnes peccauerunt, id eſt, peccante Adam, quia non ſolum peccauit voluntate, vt propria, ſed etiam voluntate vt erat omnium deſcendentium ab illo, ideo omnes ab illo deſcendentes ſecundum legem communem in illo peccato peccauerunt.

Ad argu. Ad argumenta autem in principio poſita, quia quodlibet illorum ſuam continet difficultatem, ſingulis difficultatibus pro poſitis ad illa reſpondebimus.

QVÆSTIO II.

¶ *Vtrùm, peccatum per generationem transfuſum in poſteros, & veram induat rationem culpæ & peccati?*

Prima ſententia. Primo nota. DE hac re eſt prima ſententia inter catholicos Durandi in ſecundo diſtin. 30. q. 2. aſſerentis duo. Primum eſt in paruulis eſſe peccatum originis. Secundum autem eſt tale peccatum originis non eſſe propriè culpam, ſed eſſe reatum ad pœnã æternam, quia ſecundum Durandum peccatum originis eſt denudatio illa iuſtitiæ originalis, qua Adamus fuit priuatus à Deo tali iuſtitia, & hanc dicit non eſſe voluntariam directè ſed concomitanter.

Primum argumen. pro ſententia Durandi. ¶ Probatur tamen primo ſi aliqua ratione peccatum originale eſt voluntarium maximè, quia tota natura fuit in Adã ſed hæc ratio nulla eſt, quia tota natura humana non continetur per ſe in Adam ſed per accidẽs quia potuit eſſe aliùs homo primùs, numero diſtinctus ab Adã, vt ſi Deus crearet duos homines ſimul, & fortè ille talis non peccaret, ſed ex eo quod aliquid fuerit illi voluntarium, non ſequitur, quod ſit voluntarium omnibus participantibus illam naturam, quia defectus cauſæ per accidens, non comunicatur eius effectibus ergo. ¶ Cõfirmatur primo quia ſequeretur, quod omnes defectus qui fuêre in Adã cõmunicarentur ſuis poſteris, & quod omnia peccata quæ committeret Adã, eſſent voluntaria omnibus ab eo deſcendentibus, ſi antequam filios haberet, cõmitteret illa. Probatur conſequentia, quia vtrobiq; eſt eadem continentia. *Confi. 1.*

Confir. 2. ¶ Cõfirmatur ſecũdo, quia quamuis Adam eſſet cauſa per ſe omnium hominum non ſequitur, quod eſſet illis voluntariũ peccatũ Adæ, quia agens ſolum aſsimilat ſibi effectũ in eò, quod eſt ipſi ratio agẽdi, ſed eſſe aliquid voluntariũ Adæ non eſt illi in iſto caſu ratio generandi filios, neque conſequeretur ad rationem generãdi ergo voluntarium non communicaretur illis.

Secundum argument. ¶ Secundò. Actus alicuius ſuppoſiti nõ tribuitur naturæ, niſi quatenus eſt principiũ potentiarum & actu influit in illos actus medijs potentijs: ſicut, verbi gratia, calefactio proueniens ab igne nõ tribuitur naturæ ignis, niſi quatenus eſt principium caloris, & quatenus præſtat influxum naturalem reſpectu huius operationis, ergo neque actio hominis eſt voluntaria naturæ, niſi quatenus humana natura eſt principium voluntatis illius hominis, & mediante potentia libera liberè concurrit ad illum actũ, ſed humana natura nõ fuit principium voluntatis, neque actio Adæ niſi quatenus fuit determinata & inclinata in illo, quia natura ſolum eſt principium potentiarum ea ratione, quia eſt terminus generationis ergo actiones Adæ ſolum dicẽtur voluntariæ reſpectu naturæ humanæ prout fuit in ipſo, & ex conſequenti reſpectu naturæ humanæ abſolute ſumptæ & non prout alijs indiuiduis cõmunicatur, & per conſequens inordinatio quã vnuſquiſque in ſe ipſo participat, non poteſt illi eſſe à voluntate Adæ neque aliquomodo volita actione illius voluntatis, nam ſi actio non eſt aliquo modo volita neque deordinatio, quæ ad illã ſequitur. ¶ Confirmatur, actus alterius hominis

nis ideo dicitur voluntarius mihi vel quia tranſtuli meum conſenſum, aut qoia ratum habeo, quod ipſe facio, aut quia poſſum, & teneor vitare, & non vito ſed poſteri Adami non tranſtulerunt ſuum conſeoſum, neque vnquam ratum habuerunt, quod ipſe fecit, neque potuerunt vitare quod Adamus fecit ergo.

Tertium argumen. ¶ Tertio ſequitur quod hoc peccatum eſt voluntarium poſteris Adæ denominatione extrinſeca. Probatur ſequela tantum eſt volitum voluntate extrinſeca ſcilicet Adæ, ergo ſicut oon eſt voluntarium niſi voluntate extrinſeca erit etiam peccatum denominatione extrinſeca, & non erimus formaliter peccatores ab intrinſeco.

Vltimũ argumen. ¶ Vltimò nam Ariſtoteles tertio ethicorum cap. 5. ea vitiam docet in nobis eſſe voluntaria, quorum principium eſt in nobis, ita vt ſit in noſtra poteſtate ſitũ quod ſit vel non ſit, & Diuus Auguſtinus lib. 3. de libero atbitrio cap. 18. docet neminem peccare in eo, quod vitare non poteſt, ſed non eſt in voluntate puerorum quod originale peccatum ſit vel nõ ſit, neque illud poſſunt vitare ergo nullo modo erit illis voluntarium.

Confirm. ¶ Coofirmatur, nam pueri propter peccatum originale non ſunt digni reprehenſione, ergo peccatum originale non eſt illis voluntarium. Conſequentia patet, oam in vitijs naturalibus neque meremur, neque demeremur, quia voluotaria nobis non ſunt.

Secunda cõcluſio. ¶ Secunda ſententia eſt Doctoris, pro cuius explicatione, & quæſtionis eſt primo notandum, quòd peccatum ſumitur dupliciter, vno modo prout denominat hominem actu peccantem, ſecundo modo prout denominat hominem actu peccatorem. *Primũ notabl.* Primo modo eſt actio contra legẽ Dei, vel actualis omiſsio actionis contra legem Dei, peccatum autem ſecundo modo, eſt deordinatio qoæ manet in ſubiecto, tranſacto actu peccandi, vel tranſacta omiſsione actus debiti per modum termini. Eſt tamen differentia inter vtrumque peccatum, nam peccatum primo modo eſt voluntarium in actu ſecundo, peccatum verò ſecundo modo eſt voluntarium per modum actus primi. Dicitur autem voluntarium in actu ſecundo, quia eſt actus ſecundus voluntatis. Dicitur autem in actu primo voluntarium, pro quanto voluntas, quæ tenetur elicere actum contrarium actui præterito, vt actum præteritum diſſoluat, non eliciens, quaſi cum placet in actu præterito elicito, nam quamdiu quieſcit in actu præterito elicito, quaſi complacet in illo, & qoia, non complacentia actuali, quia tunc denominaretur peccans, ſed habituali tantum, ideò dicitur voluntas peccatrix, vel homo peccator.

Secundum notabi. ¶ Secundò eſt notandũ, quòd aliquid remanere, tranſacto actu peccandi, contingit dupliciter, vno modo per modum termini: ſecundo modo per modum effectus, per modum termini eſt illud, quod terminauit intrinſecè & per ſe actum illum peccandi, & hoc ita eſt intrinſecum actui, quòd ſicut implicat eſſe actionem ſine termino terminante illam, ita implicat eſſe actum peccandi ſine termino terminante illum, & cùm actus peccandi ſit complacentia actualis circa illicitum obiectum, ideò terminus terminans illam complacentiam actualem, erit habitualis complacentia, cum intrinſeco ordine ad illud obiectum illicitum, derelicto in ipſa voluntate ex actu peccandi præterito. Vnde aliter ſe habet voluntas reſpectu obiecti illiciti quando actualiter complacuit, quàm quando noo complacuit in tali obiecto, nam quando non complacuit poteſt dici habitualiter complacens, vel habitualiter potens complacere, quia tunc, tantùm dicit ordinem potentiæ potentis circa tale obiectum, neque habet aliquam determioationem, ſed manet cuio in differeotia quadam ad eliciendum actum, vel non eliciendum circa illud illicitum obiectum. At verò voluntas, tranſacto actu peccandi, dicitur habitualiter complacens, quia remanet in illa iotrinſecus ordo in ordine ad obiectum illicitum complacendi, derelictus ex actuali complacentia præterita.

Tertiũ notabi. ¶ Tertiò eſt notandum cum Doctore hac diſtin. & quæſtione litera D. quòd peccatum originale magis comparatur peccato, quaſi quieſcenti in anima poſt actum tranſeuntem, quàm comparatur peccato actuali, quod elicitur ab ipſa voluntate peccante. Ex quo prouenit, quòd ſicut peccatum tranſacto actu peccatum

peccandi dicitur voluntarium, quia à voluntate libera elicitur, ita peccatum originale dicitur peccatum, quia à voluntate aliqua libera elicitur, & non quia modò voluntas ſit in illo complacens, nam bene ſtat, quòd quis ſit dormiens in peccato, vel quòd quis furioſus, vel amens in peccato mortali ſit, vt ſi v. g. poſtquàm peccauit, in inſaniam, & dementiam deuenit, de quo non poſſet verificari, quòd non eſſet in peccato, quamuis verificaretur de illo, quòd non poſſet à peccato exire. Ex quo manifeſtè conſtat, quòd ad hoc, quod aliquis ſit in peccato non eſt neceſſarium, quòd poſsit de illo reſipiſcere pro tempore illo, pro quo in peccato eſt, ſed ſatis eſt, quòd pro tempore, pro quo illud cōmiſſit, poſſet illud elicere, vel non elicere.

Notab.4. ¶Quarto eſt notandū, quòd ſicut eſt differentia inter peccare, & eſſe peccatorem, ita eſt maxima differentia inter peccatum actuale, & peccatum originale, nam, vt docet Doctor in hac quæſtione litera H. peccare, poteſt eſſe, vel elicere actum peccandi, vel habere peccatum, ad eliciendum autem actum peccandi, neceſſaria eſt voluntas illius, qui peccat, at verò ad habendum peccatum, non eſt neceſſaria voluntas illius, qui habet peccatum per modum elicientis, & principij actiui, quamuis ſit neceſſaria per modum recipientis, & principij paſsiui, quia voluntas non tantum eſt principium elicitiuum peccati, ſed etiam receptiuum, & peccatum dicit ordinem ad voluntatem, & tanquàm ad principium elicitiuum, & tanquam ad principium receptiuum: Si peccatum reſpicit voluntatem propriam, tanquàm principium elicitiuum, erit peccatum actuale, ſi autem reſpicit voluntatem alienā, tanquam principium elicitiuum, & voluntatem propriā, tanquàm principium receptiuum, eſſet peccatum alienum, & proprium: alienum quia ab alio elicitum, proprium quia in propria voluntate receptum.

¶Vltimo eſt notandum ex Doctore, hac quæſtione ante literam B. quòd ex eo, quod Adam accepit iuſtitiam originalem pro ſe, & ſuis poſteris tanquam caput in genere moris; ſicut Adam fuit debitor iuſtitiæ, ita & eius poſteri ſunt debitores iuſtitiæ. Quare iuſtitia poteſt dici debita dupliciter, vno modo, quia in Adamo accepta, & actu Adami deperdita, & tunc eſt peccatum actuale, & fuit peccatum Adæ, prout erat perſona particularis; quia ipſe accepit iuſtitiam originalem pro ſe, & illam proprio ſuo actu deperdidit. Secundo modo iuſtitia eſt debita, quia in alio accepta, & alterius actione amiſſa, & iſta eſt iniuſtitia in paruulis: quia iuſtitia fuit in Adam accepta nō ſolum pro ſe, ſed & pro poſteris: & per ſuum actum amiſſa, non ſolùm vt perſona particularis erat, ſed vt perſona communis, & quaſi caput omniū ab illo deſcendentium. Pro hac quæſtione & ſequentibus vide quæſtionem quartā.

¶Prima concluſio. Peccatum originale ab Adamo per originem in nos transfuſſum veram induit rationem peccati, & culpæ. *Prima cōcluſ.* Hæc concluſio videtur definita in Concilio Tridentino ſeſsione. 5. in Decreto de peccato originali Canone. 5. vbi ſic dicitur, ſi quis per Ieſu Chriſti Domini noſtri gratiam reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam aſſerit, non tolli totum id, quod veram, & propriam rationem peccati habet, ſed illud dicit tantùm radi, aut non imputari, anathema ſit. Ex quo loco patet, peccatum originale veram induere rationem culpæ, & peccati. Secundò priuatio voluntaria originalis rectitudinis veram habet rationē culpæ & peccati, ſed peccatum originale in nobis eſt priuatio voluntaria originalis rectitudinis, ergo veram rationem habet culpæ in nobis. Maior eſt manifeſta. Minor probatur, nam omnes tenebamur habere iuſtitiam originalem, & actione voluntaria primi parentis (vt capiris) habemus carentiam illius per modum termini talis actionis, ergo habemus carentiam voluntariam. Tertiò, ſi aliqua ratione peccatum originale non haber in nobis veram rationem culpæ, maximè quia nemo poteſt peccator conſtitui, niſi voluntate propria, vel ſaltim aliena, cui ipſe conſenſum præbuit, ſi non expreſſum, ſaltim interpretatiuum, quem conſenſum nullus poſterorum Adam præſtitit, imò verò omnes cùm primum id factum eſſe intelligunt, egerrimè ferunt, quòd ille Diuino præcepto non obedierit. Sed iſta ratio nihil valet nam omnes poſteri Adā interpretatiuè dedimus conſenſum primo parenti, vt præceptum transgrederetur, neque ad talem conſenſum fuit neceſſarius aliquis noſter actus, quo il-

 lum

lum ante ſignificaremus, ſed ſatis fuit, quod in primo parente obligari potuimus, vt ille interpretatiuum conſenſum dediſſe iudicemur. Et præterea, quia cùm peccatum ad rationem peccati non indigeat, quòd ſit volitum ab hoc, ſed quòd ſit voluntarium, & à voluntate elicitum huius, vel illius, & peccatum originale ſit voluntate commiſſum, ideò propriam induit rationem peccati. Imò neceſſario peccatum originale intrinſecè, & in ſua formalitatione dicit eſſe à voluntate aliena commiſſum. Ad hoc autem, quod aliquid ſit commiſſum à voluntate aliena neceſſariò requirit, quòd non ſit à voluntate propria. Cùm igitur peccatum originale ſit peccatum commiſſum voluntate aliena intrinſecè, & neceſſariò excludit commiſſum eſſe à voluntate propria, vnde ly originale non excludit peccatum à ratione peccati, imò illud determinat, conſtituens illud in tali genere peccati, & cùm peccatum, vt peccatum abſolute non dicat voluntarium propria voluntate, ſed tantùm voluntarium, hinc prouenit, quòd peccatum originale in nobis, licèt voluntate aliena cõmiſſum, verã induat rationẽ peccati, & ſit peccatum, quia carentia rectitudinis volũtaria: & ſit originale, quia per generationem transfuſſa. ¶Reſpõdetur argumentis. Ad argumenta autem pro ſententia Durandi reſpondetur. Ad primùm diſtinguendo antecedens ſcilicet vel poſita ordinatione Diuina, vel tantùm naturis rerum conſideratis. Primo modo negatur antecedens nam poſito Adamo primo parente tantùm ſecundum naturalem hominum generationem, per ſe in Adamo omnes homines continebantur, & ſic, cùm Deus dederit Adamo iuſtitiam originalem pro ſe, & ſuis poſteris, Adamo voluntate conſequente, poſteris autem voluntate antecedente, ideò ſicut Adam per proprium peccatum habuit carentiam voluntariam iuſtitiæ originalis; & conſtitutus fuit reus, & debitor illius, ita & eius poſteri conſtituti ſunt debitores illius iuſtitiæ originalis, quam Deus illis tribueret, ſi Adamus non peccaret, & tale debitum, quanuis non ſit voluntarium ipſis pueris, quatenus voluntarium dicit aliquid elicitum à voluntate ipſorum puerorum, eſt tamen voluntarium quatenus talis carentia fuit volita ab ipſo Adamo, vt erat caput in genere moris.

Reſpõdetur arg.

Ad primũ argum.

¶Ad primam confirmationem reſpondetur infrà. ¶Ad ſecundam vero reſpondetur diſtinguendo de voluntate, ſcilicet, vel à voluntate propria elicitum, & hoc modo peccatum originale non eſt pueris voluntarium, vel quia in voluntate receptum, & hoc modo peccatum originale non ſolum eſt voluntarium, nempè à voluntate Adami elicitum, ſed & ſimul eſt illis voluntariũ, ideſt, in propria vniuſcuiuſque voluntate receptum.

Ad primã confirm.

Ad ſecundã confir.

¶Ad ſecundum reſpondetur, quòd aliter loquendum eſt de actibus poſitiuis, & de actibus priuatiuis, actus enim alicuius oppoſiti poſitiuus non tribuitur naturæ, niſi quatenus eſt principium potentiarum, ſecus autem de actu priuatiuo, vel defectiuo, præcipuè quando tota natura eſt virtualiter contenta in aliquo primo, vt fuit in Adamo. ¶Ad confirmationem reſpondetur, quòd procedit de voluntario per modum actus proprij, vt ex ipſa confirmatione patet. Ideò enim dicitur aliquid mihi voluntarium, vel quia tranſtuli meum conſenſum, vel quia ratum habeo, aut quia poſſum, & teneor vitare, & non vito, peccatum autem originale non eſt hoc modo pueris voluntarium, quia tunc non eſſet originale peccatum, ſed actuale.

Ad ſecundum arg.

Ad cõfir.

¶Ad tertium reſpondetur negando ſequelam, quia cùm peccatum originale habeat modum peccati habitualis, ſicut peccatum habituale tantùm dicit ordinem ad volitionem præteritam, quatenus per modum termini remanet voluntas illius, qui peccauit, cùm carentia voluntaria rectitudinis debitæ ineſſe, ita & peccatum originale remanet in pueris per modum termini illius volitionis, qua peccauit Adam, vt caput in genere moris, vide infrà quæſt. ſeq. vnde quamuis actio ſit extrinſeca pueris, terminus tamẽ illius actionis eſt intrinſecus illis, & ob hoc peccatum originale communiter appellatur peccatum Adami in ſuos poſteros transfuſſum, ex eò, quod carẽtia illa, quæ per modum termini in Adamo remanſit, tranſacto actu peccandi, licèt non eadem numero, bene tamen eadem ſecundum ſpeciem in omnibus deſcendentibus ab Adam remanſit.

Ad tertiũ argum.

¶Ad

Ad vltimum arg. ¶Ad vltimum reſpondetur, quòd Ariſtoteles, & Diuus Auguſtinus loquuntur de peccatis actualibus. *Ad primã confirm.* Ad primam confirmationem reſpondetur, cum Diuo Bonauentura in ſecundo diſt. 32. quæſt. 2. articulo. 1. peccatum originale eſſe minimum omnium peccatorum, & ideò illi nõ eſt ſtatuta alia pœna per ſe, quàm priuatio bonorum ſupernaturalium. *Ad ſecundam cõfir.* Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, quòd illa tantùm probat, non eſſe in poteſtate illorum, tollere peccatum originale, ſicut neque eſſet in poteſtate alicuius, qui poſtquàm peccatum actuale commiſsit, ad inſaniam peruenit, tale peccatum tollere, non tamen poſſet dici talem inſanum peccatum non habere.

QVÆSTIO III.

¶Vtrùm Deus obligauerit in Adamo omnem eius poſteritatem ad ſeruandam iuſtitiam originalem.

Primum argum. PRO parte negatiua eſt primũ argumentum. Non eſt magis impoſitum Adamo præceptũ de ſeruanda iuſtitia originali, quàm eſt nobis impoſitum præceptum de ſeruanda gratia, ſed nobis nullum præceptum eſt impoſitum de gratia ſeruanda, ergo. Probatur minor, nam alias, qui committit homicidium duplicẽ committit peccatũ, alterum, quia homicidium commiſsit, alterum, quia gratiam non ſeruauit. Cõſequens eſt falſum, ergo.

Confirm. ¶Confirmatur, quia ſequeretur Adamum duplex peccatum peccaſſe alterum comedendo, alterum iuſtitiam originalem non ſeruando.

Notab. 1. ¶Pro explicatione huius quæſtionis eſt primo notandum cum Doctore hac diſt. & quæſt. quòd in ratione peccati originalis duo ponuntur. Primum eſt carentia iuſtitiæ originalis, & huius aſsignantur duæ rimæ, ſiue cauſæ. Secundum eſt debitum illius iuſtitiæ, & huius ſecundi duæ etiam cauſæ aſsignantur, quarum prima eſt. Deus ſtatuens illam legem, do tibi Adam iuſtitiam originalem, & omnibus filijs tuis naturalibus, & ex hac datione, quæ quantum eſt ex parte Dei, omnibus deſcendentibus ab Adam iuſtitia illa originalis daretur, oritur in ipſis deſcendentibus debitum habẽdi illam. Secunda cauſa eſt pater propagans, per cuius actionem ille eſt filius naturalis Adæ. Duæ etiam ſunt cauſæ carentiæ iuſtitiæ originalis nõ poſitiuæ ſed negatiuæ, quarum prima eſt, Deus non dans, ideò enim paruulus non habet iuſtitiam, quia Deus illi non dedit. Quod ſi vlterius, quæras. Quare Deus nõ dedit illi iuſtitiam. *Solutio.* Tunc eſt ſecunda cauſa demeritoria, ſcilicet, Adamus, qui peccauit, vnde non dat Deus puero iuſtitiam, quia modo Adam peccat, ſed quia aliquãdo Adam peccauit, & ex illo primi Adami peccato poſita lege Diuina de conferendo omnibus poſteris iuſtitiam originalem, ſi Adamus non peccaret, ortum eſt in pueros debitum habendi illam.

Notab. 2. ¶Secundò eſt notandum, præcepta eſſe in duplici differentia, quædam eſſe naturalia, quædam eſſe poſitiua & præcepta naturalia, quædam ſunt, quæ ex ipſo naturali iure ortum habent, abſque aliqua alia impoſitione: quædam verò ſunt, quæ quãuis iure naturæ haberentur, peculiari tamen lege ſunt impoſita, ſicut v. g. de iure naturæ tenetur quis propriam conſeruare vitam, & præcepto naturali impoſitum eſt vnicuique, ne quis ſeipſum interficiat.

Notab. 3. *Prima ſententia Doctoris.* ¶Tertiò eſt notandum, non ſatis conſtare inter Theologos, vtrùm obligatio illa, qua Deus obligauit primum parentem, & in illo omnem eius poſteritatem ad iuſtitiam originalem ſeruandam, an obligatio illa inducta fuerit aliquo peculiari præcepto, nam ſunt, qui dicant obligationem illam inductam fuiſſe peculiari præcepto, non tamen poſitiuo, ſed naturali. Vnde ſicut ille, qui ſibi manum abſcinderet, peccant contra præceptum naturale, quia iure naturali prohibitum eſt, ne quis ſe priuet membris à natura datis, ſic etiam prædicti dicunt, primum parentem peccaſſe, quia priuauit ſe, & nos præclaro illo dono naturæ, & per conſequens Adamum duplicem incurriſſe culpam, alteram de tranſgreſsione præcepti poſitiui de non veſcendo de fructu ligni vetiti, alterã de tranſgreſsione præcepti naturalis de non amittenda iuſtitia originali. ¶Ad argumentum autem in principio poſitum reſpondent aliam eſſe

rationem de gratia, quæ datur hominibus poſt lapſum, & aliam de iuſtitia originali, quia iuſtitia originalis erat donum naturæ, & quodammodo naturale, at verò gratia iuſtificans eſt donum perſonæ, & omnino gratuitum, atque hac de cauſa ille qui modò peccat mortaliter, non cõmittit peculiarem culpam, quia ſe priuat Diuina gratia, ſed tantùm culpa homicidij, aut furti, aut alterius peccati.

Secunda ſententia Soto lib. 1. de natura & gratia ca. 10.

¶ Alij verò dicunt Deum non obligaſſe Adamum præcepto aliquo peculiari, ſiue poſitiuo, ſiue naturali ad ſeruandam iuſtitiam originalem, ſed tantùm præceptis naturalibus de alijs rebus, vt de non occidendo, & peculiari præcepto poſitiuo de non veſcendo de ligno ſcientiæ boni, & mali, quemadmodum modo non obligat nos ad ſeruandam gratiam peculiari præcepto, ſed omnibus præceptis. Vnde ſicut nos non committimus peculiarem culpam propter amiſsionem gratiæ ſic etiam dicunt Adamum non commiſiſſe peculiarem culpam propter amiſsionem iuſtitiæ originalis, niſi quòd grauior fuit illius inobedientia, quàm ſi ſola gratia gratum faciente præditus fuiſſet, aut ſi ſoli ſibi iuſtitiam originalem accepiſſet, ſicuti Eua. Quare dicunt prædicti non eſſe parem rationem in amiſſione iuſtitiæ originalis, niſi quòd grauior fuit illius inobedientia, quàm ſi ſola gratia gratum faciente præditus fuiſſet, aut ſi ſibi ſoli iuſtitiam originalem accepiſſet. Et iuxta hoc reſpondent ad rationem priorem, non eſſe eandem rationem in abſciſsione membrorum, & in amiſsione iuſtitiæ originalis, nam abſcindere ſibi manum eſt culpa priuari autem iuſtitia originali, fuit pœna illata à Deo propter culpam tranſgreſsionis. Nemo enim ſe priuare poteſt donis infuſis effectiuè, ſed demeritoriè, vt dicunt Theologi. Vnde quemadmodum qui furtum facit propter quod illi manus abſcinditur, ſolam culpam furti committit, ſic etiam primi parentes, eſu illo prohibito, propter quem iuſtitia originali priuati fuerunt, ſolam culpam tranſgreſsionis incurrerunt, ſiquidem priuatio iuſtitiæ originalis fuit pœna tranſgreſsionis.

Tertia ſententia.

¶ Tertia ſententia eſt aliorum aſſerentium ad peccatum originale in pueris transfundendum non ſufficere quod tota natura contineatur in Adamo, tanquàm in origine, vt ipſe Adamus eſſe caput morale ſuorum poſterum, ita vt eius peccatum imputaretur poſteris ad culpam, quoniam aliàs omnia peccata Adæ transſunderentur ad nos, & omnia peccata parentum ad ſuos filios, de qua re latiùs infrà. Dicunt ſecundo non fuiſſe neceſſarium pactum firmatum conditionali aliqua promiſsione ex parte Dei, & expreſſo conſenſu ex parte Adæ acceptantis eam, neque de facto interueniſſe tale pactum. Et in hoc diſſentiunt à prima ſententia, quam defendit Doctor, & Vega ſuper Concilium libro. 2. capite. 2. & tertio. Probant primum, quòd tale pactum non fuerit neceſſarium, nam Deus iure dominij potuit ſuis præceptis obligare Adam, ſiue pro ſe ſolo, ſiue pro ſe, & ſua poſteritate ſimul, non expectato aliquo conſenſu ipſius. Quòd verò de facto tale pactum non interuenerit. Probant ex eo, quia indignum eſt maieſtati Dei, & alienum ab eo modo, quo imponere ſolet præcepta hominibus, nõ enim ad hoc poſtulat conſenſum ipſorum. Tũ etiam, quia nullibi fit mentio talis pacti. Neque obſtat illud Oſeæ citatum à Vega illis verbis. Ipſi autem ſicut Adam tranſgreſsi ſunt pactum, ibi præuaricati ſunt in me, quoniam ſolus Diuus Hieronymus intelligit illum locum de peccato originali, & quamuis de eo intelligatur, poteſt dici ſummi pactum pro lege, vt ibi etiam aduertit Hieronymus. Tertio dicunt, requiri decretum Dei, quo ſtatueret voluntatem Adæ habendam eſſe apud ſe pro voluntate poſterorum, quantùm ad obſeruationem, & tranſgreſsionem ſuorum præceptorum, quatenus ex eis pendebat conſeruatio, & amiſsio iuſtitiæ originalis, prout erat donum toti naturæ collatum in Adam. Et quòd huiuſmodi decretum manifeſtaretur ipſi Adæ, Vtrumque iſtorum probant, nam ſi illud decretum non fuiſſet neceſſarium, non poterat aliunde prouenire, quòd voluntas Adæ reputaretur voluntas ſuæ poſteritatis. Quòd verò etiam fuerit neceſſarium, manifeſtari Adæ tale decretum. Patet, quia aliàs tranſgreſsio Diuini præcepti non eſſet voluntaria ipſi, vt capiti, quia circunſtantia omnino ignota non poteſt eſſe volun-

voluntaria, & ex conſequenti non eſſet peccatum capitis formaliter, ſed particularis perſonæ, ac proinde non transfunderetur in poſteros, quia ſolùm transfunditur illud peccatum, quod commiſsit, vt caput.

Solutio. ¶Iſta tamen tertia ſententia (ni fallor) eadem eſt cum prima ſententia doctoris, nam vt patet ex illo in ſolutione ad argumenta tertiæ quæſtionis, ſic ait. Ad aliud de proximo parente reſpondeo. Quicunque accepiſſet iuſtitiam originalem in ſe formaliter, vel voluntate conſequente, fuiſſet debitor pro ſe, & pro tota ſua poſteritate, pro qua accepiſſet virtualiter, & ita, ſi Adam non peccaſſet, ſed Cain tantùm, filij Cain contraxiſſent peccatum originale (quod intellige ſi ſimilem legem, quam Deus impoſuit Adamo, imponeret Cain) non ab Adam ſed à Cain, nunc autem nullus accepit formaliter, & ideò omnes alij habuerunt eandem rationem debiti habendi iuſtitiam, & eandem rationem carentiæ ipſius, &c. Ex quibus verbis facile conſtat Doctorem non ſentire eſſe neceſſarium pactum ad modum, quem ipſi explicant, ſed ſatis eſt imponere legem Adamo deſeruanda iuſtitia originali pro ſe & ſua poſteritate.

4. *Nota.* ¶Quarto nota, quòd Adam conſtitutus eſt à Deo caput omnium hominum non ſolum in eſſe naturæ, ſed & in genere moris, & ratio huius eſt, nam Adam fuit caput totius poſteritatis, & in eſſe naturali, & in eſſe morali, quoniam ab illo erat tota natura humana propaganda, & ſimiliter ab illo erat deriuanda ad poſteros, potentia bene operandi moraliter, ſcilicet gratia, & iuſtitia originalis, & in Adami delibetatione conſtituta fuit permanentia, aut culpabilis amiſsio illius ſtatus in ordine ad naturam, quia quantumcunque alij peccarent, ſi ipſe non peccaſſet, ſemper cum natura communicaretur iuſtitia originalis. In particulari verò neutrum horum habuit Adam ex natura rei, ſed ab extrinſeca Dei ordinatione, quoniam illa ſecluſa bene poſſet ab alio homine propagari natura humana, & nulla eſſet ratio propter quam perfectio, aut defectus moralis transfunderetur in poſteros, cùm neutrum transfundatur ab alijs parentibus in filios, neque ab Adamo concedimus transfundi omnia peccata, ſed illud vnum duntaxat. Iſta autem ordinatio quantum ad hoc, quod eſt Adā eſſe caput in eſſe naturæ, conſiſtit in hoc, quod Deus decreuit, vt Adam eſſet primus, & caput totius naturæ humanæ propagandæ per naturalem generationem, & ratio huius eſt, quia poterat Deus per creationem, vel aliam productionem, ſicut produxit Adam, producere alios homines, & mulieres; ex quibus alij homines per naturalem propagationem naſcerentur. Quòd autem Deus Adam conſtituiſſet primum hominem, ex quo omnis poſteritas deſcenderet, prouenit ex ordinatione Dei, ſic ordinante, vt vnus tantùm eſſet homo, ex quo omnes deſcenderemus. Ordinatio autem quantùm ad hoc, quod Adam eſſet caput noſtrum in eſſe morali, vltra prædicta addit, quòd Deus in voluntate Adæ quodammodo conſtituit voluntatem totius poſteritatis, ita, vt eius actio reputetur actio totius naturę. Et ratio huius eſt, quia ex eo quod Deus dedit Adæ iuſtitiam originalem, voluntate conſequente, & omnibus ab ipſo deſcendentibus, voluntate antecedente, in illa datione, ſicut in tota natura orta fuit ratio debiti, nam actio Adami ſi permaneret, reputabatur actio non ſolùm particularis perſonæ, ſed totius naturæ, ita etiam amiſsio non ſolum fuit amiſsio particularis perſonæ, ſed etiam totius naturæ, & cum illa amiſsio ſupponat rationem debiti, hinc prouenit Adamo peccante totam in eius voluntate poſteritatem peccaſſe. Vnde quanuis ex prædicta ordinatione habuerit Adam eſſe caput in genere naturæ, & in genere moris, poſita tamen ordinatione illa, iam habet ex natura rei eſſe caput totius naturæ humanæ.

¶Quinto eſt notandum, maximam eſſe differentiam inter poteſtatem humanam, *5. Nota.* & poteſtatem Diuinam, quantùm ad leges condendas, lex enim humana non poteſt obligare filios in parentibus ad actionem ipſorum parentum, ſed ſolùm ea ratione, vt cùm nati fuerint, & proprijs rationibus ſtatutam legem ſeruare potuerint, illam exequantur. ¶At verò poteſtas Diuina cùm extendat ſe ad omnes res, & omnes modos earum, ſic etiam potuit obligare omnes homines in primo parente, non ſolùm ad proprias ipſorū actiones futuras, ſed etiam ad aliquam actionē

primi parentis, eo nempe modo, quo erãt 1. Corol. in illo. Ex quibus infertur primo, Deum optimum maximum duplici obligatione nos obſtrinxiſſe in primo parente altera fuit, vt ſi cũ iuſtitia originali naſceremur, illam proprijs actionibus conſeruaremus, verùm ex hac obligatione nullam nos culpam incurrimus, quia nõ ſumus nati cum iuſtitia originali. Altera fuit vt etiam eo modo, quo eramus in primo parente eandem iuſtitiam non amitteremus, atque ex hac obligatione duplex culpa nobis imputatur, vna eſt ipſa tranſgreſsio primi parẽtis, quæ non ſimpliciter, ſed quodammodo eſt noſtra, altera eſt, ipſa priuatio rectitudinis, cum qua naſcimur, quæ ſimpliciter 2. Corol. eſt noſtra. Ex quo infertur ſecundo, vtrãque culpam eſſe nobis aliquo modo volũtariam, priorem quidem quatenùs eramus in primo parente, vt in capite generis humani, & in quo tota noſtra natura continebatur. Ex quo fit, vt voluntas, qua ille præceptum tranſgreſſus eſt, quodammodo reputetur noſtra. Poſteriorem verò quatenùs ſumus quædam quaſi mẽbra eius, quibus ille vtitur motu generationis, vt per nos quodammodo exiſtat, hinc enim efficitur, vt voluntas, qua ille nos generat, cũ peccato originali, aliquo etiam modo reputetur noſtra, nempe quatenus ille per nos exhibet mundo peccatum, iuxta illud ad Roman. 5. per vnum hominem pec-
3. Corol. catum in hunc mundum intrauit. Ex quibus infertur tertio, peccatum originale eſſe nobis propriè peccatum, quia eſt in nobis carentia iuſtitiæ voluntaria cum debito habendi eam.

Vltimo notab. ¶Vltimò eſt notandũ, quòd defectus malum, & culpa, habent ſe ſicut ſuperiùs & inferiùs, vt docet D. Thom. in 2. d. 30. q. 1. art. 2. nam non omnis defectus eſt malũ, neque omne malum eſt culpa, nam malum addit ſupra defectum rationem debiti, vnde ille defectus malum eſt, quod eſt circa debitum, vel fundatur in debito, vnde ſi homini deficiant alæ, talis tamen defectus non eſt illi malum, quia alæ non ſunt debitæ, culpa verò ſupra malum addit rationẽ voluntarij cum ordine ad legem.

Prima cõcluſio. ¶Prima cõcluſio. Deus potuit ſua lege obligare Adamũ, & ſuã poſteritatẽ in ipſo, ad actionẽ propriã ipſius Adami, prout erat caput omniũ, tã in eſſe naturæ quàm in genere moris, ſub pœna peccati mortalis. Hæc cõcluſio fundamentũ eſt huius quæſtionis. Probatur tamen. Omnes homines ſunt in primo parẽte tanquã in prima radice, ſed potuit Deus obligare Adamum ad propriã ſui actionem, quatenus erat radix omniũ hominũ, ergo & omnes homines poterãt obligari, prout erãt in primo Adamo, tanquã in radice. *Ratio.* Cõfirmatur, nã ſi aliqua ratione nõ poſſet Deus obligare poſteros in Adã, maximè quia nõ potuit cõſtituere voluntates noſtras in voluntate Adæ, ſed hoc falſum eſt, ergo. *Confirm.* Probatur minor, nã cũ Deus ſit ſupremus dominus, & gubernator rerũ noſtrarum iure ſuo, & ſine proprio conſenſu potuit ſtatuere, vt volũtas Adæ eſſet noſtra, ita vt cẽſeremus velle, quod ipſe vellet, & nolle, quod ipſe nollet, & obligari nos in ipſo Adã ad ſeruãdas quaſcunque leges, & quomodocunque ipſe vellet, neque in hoc faceret alicui iniuriã aliquã, quoniã in eo ſeruaret ſummã æquitatẽ, & maximè cõſuluit noſtræ vtilitati. Primò, quia ſicut obligauit nos ſuis præceptis in Adã, quamdiu ipſe permaneret in iuſtitia originali, ita etiam conceſsit omnibus in ipſo iuſtitiã originalẽ. Et ſecũdo, quia vt Adã nõ ita facile tranſgrederetur ſua præcepta, muniuit cũ gratia, & innumeris auxilijs, atque donis, omneſque inimicos interiores abſtulit. Et tertio, quia propter tranſgreſsionem non impoſuit nobis aliam pœnã, quã vt priuaremur gratuitis, &, quæ noſtræ naturæ nõ erant debita.

Secunda concluſio. ¶Secunda cõcluſio. De facto Deus conſtituit Adamũ caput omniũ poſterorũ tã in genere naturæ, quàm in genere moris, & in ipſo obligauit omnes deſcendentes ab illo ad ſeruandã iuſtitiã originalẽ actione ipſius Adæ, quatenus erat caput naturæ. Hæc cõcluſio probatur ex illo D. Paul. ad Rom. 5. vbi poſtquã dixit. Per vnũ hominẽ peccatũ intrauit in mũdũ, ſtatim ſubdidit, in quo oẽs peccauerũt, ſed nõ poſſent peccare, ſi volũtas Adæ nõ eſſet aliquo modo volũtas omniũ hominũ, nã aliàs actus Adami non poſſet ipſis attribui, ita vt, eo peccante, illi dicerẽtur peccare, ergo de facto cõſtitutus fuit Adamus, ergo 2. ex D. Aug. to. 2. epiſ. 105. qui ſic ait: neque enim dãnantur, qui nõ peccauerũt, quãdoquidẽ illud ex vno in oẽs pertranſijt, in quo ante propria in ſingulis, quibuſcunque peccata oẽs cõmuniter peccauerũt, & lib. 16. de ciuit. Dei. c. 27. D. Baſil. hom. 1. de laudibus ieiunij ita inquit, & eo declinante à via recta declinauimus.

¶Reſpon-

Reſpondetur argumentis. *Ad primū* ¶Reſpondetur argumentis. Ad primū negando paritatem rationis, nam gratia iuſtificans, quæ nobis confertur, tribuitur vnicuique, vt ſingulari perſonæ, at verò iuſtitia originalis conceſſa fuit Adamo, vt erat caput totius generis humani, & ſic tenebatur illam conſeruare non tãtum pro ſe ſed pro tota ſua poſteritate.

Ad cōfir. ¶Ad cōfirmationem reſpōdetur. Adamū, comedendo de ligno vetito, duplex præceptum violaſſe, ſcilicet, & præceptum de non comedendo, & præceptum de conſeruanda iuſtitia pro ſua poſteritate. Vnde quamuis illud peccatum eſſet vnum materialiter, fuit tamē duplex formaliter, quia contra duplex præceptum.

QVÆSTIO IIII.

¶Virùm potuiſſet Adamus conſtitui caput morale illorum hominum, quorū non eſſet caput in genere naturæ.

Prima ſententia. DE hac re eſt prima ſententia quorundam aſſerentium, potuiſſe Deum de potentia abſoluta cōſtituere Adamum, caput morale etiam illorum hominum, qui per naturalem propagationem ab illo non deſcenderent, ſicut v. g. ſi eſſent alij homines ab Adamo non deſcendētes, & tribueret Deus Adamo iuſtitiam originalem, non tantùm pro ſe, ſed pro illis hominibus. In tali caſu Adamus eſſet caput illorum in genere moris, quamuis non eſſet caput in genere naturæ. Ex quibus inferunt prædicti non implicare contradictionem, quòd peccatum alicuius Angeli, vel hominis traducatur in alium hominē, iam natum, vel naſciturum ex alio homine, quamuis tale peccatum non diceretur originale, quia non traduceretur ab origine naturæ. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia ad hoc, quod aliquod peccatū traducatur, nō eſt neceſſaria aliqua actio cōmunis, ſed ſufficit non traduci iuſtitiam in cuius priuatione conſiſtit peccatum, ſicut v. g. ſufficit ceſſatio actionis, qua deberet produci aliqua forma in ſuo ſubiecto, vt ſit in eo priuatio talis formæ. Vel ſecundo poſſet traduci per moralem quandam reſultantiam.

Secunda ſententia. ¶Secunda ſententia eſt aliorū, aſſerētium impoſsibile ſibi videri, poſſe aliquem hominem cōſtitui caput in genere moris reliquorum hominū, ſi nō eſt caput illorū in genere naturæ. Fundamentum huius ſentētiæ eſt, quia iſti non ſunt aliquid illius hominis, ergo nō poteſt fieri ſine ipſorū iniuria, ꝙ actus illius hominis imputētur ipſis ad culpam. Patet conſequentia, quia ſi imputarentur ad pœnam, quæ eſſet punitio culpæ, fieret eis iniuria, ergo à fortiori ſi imputaretur ad culpam. Et ſecundo quia, vel peccante illo homine, dicerentur iſti peccare quatenus ſunt in eo, vel quatenus ſunt in ipſis. Primum dici non poteſt, quia ſunt omninò ſecati, & ſeparati ab eo: neq; ſecundum, quia nihil habent in ſeipſis, ratione cuius dicantur peccare, ergo nullo modo dicuntur peccare, & ex cōſequenti peccatum illius hominis non imputabitur eis ad culpam. Confirmatur. ex D. Auguſt. *Confirm.* tom. 2. epiſt. 23. quæ eſt ad Bonifaciū vbi ſic ait. Iam itaque cùm homo in ſeipſo eſt ab eo qui genuit alter effectus, peccato alterius ſine ſua cōſenſione nō tenetur obnoxius, & paucis interpoſitis. Non trahit alter ab altero (ſcilicet peccatum) quādo ſua vnoquoque propria vita viuente iam eſt, vnde dicatur. Anima, quæ peccauerit ipſa morietur. Et præterea aliquantulum ante medium Epiſtolæ ſic ait. Cæterùm cùm infans nō redeat in parentem, vt cum illo & in illo vnus homo ſit, ſed omninò alter ſit, habens animam ſuam & carnem ſuam, anima, quæ peccauerit, ipſa morietur.

¶Pro explicatione tamen huius quæſtionis eſt primo notandum, ꝙ in hac quæſtione aliter loquendum eſt de paruulis, & aliter de adultis, & in adultis aliter loquendū eſt de ijs, qui ſunt in actuali volitione, & aliter de ijs, qui nullam volitionem actualem habent. *1. Notab.* Et ratio huius differentiæ eſt, nam aliter ſe habet voluntas, quando eſt ſub actuali volitione aliqua, quàm quando nullam in ſe volitionem habet, nā quando eſt ſub actuali aliqua volitione, quamuis habeat ſimultatem potentiæ, non tamen habet potentiam ſimultatis reſpectu volitionis oppoſitæ. Vnde non poteſt plures ſimul oppoſitas volitiones habere, quādo verò non eſt ſub aliqua volitione, quālibet volitionem poteſt recipere.

¶Secundo eſt notandum, vt diximus in *2. Notab.* quæſtione præcedenti, cùm Deus ſit ſupremus Dominus, & gubernator rerum no-

Nota hoc quia eſt fundamentum huius materiæ. vvide infra in quæſtione de ratione formali originalis peccati explicando ſententiam Doctoris.

ſtrarum, hinc prouenit, poſſe voluntatem puerorum, & voluntatem vnius ſubijci voluntati alterius, imò (vt communiter tradunt Doctores, in materia de matrimonio accipiendo matrimonium formaliter pro vinculo maritali) poterit Deus de potẽtia abſoluta tale matrimonium facere ſine conſenſu partium, taliter, quòd poteſt verè illos coniungere vinculo illo, quod habent modo cõtrahentes, abſque eo, quod præceſſerit conſenſus illorũ, nã Deus de potẽtia abſoluta poteſt producere effectus ſine cauſis ſecundis efficientibus, ſed homo per conſenſum eſt cauſa ſecunda efficiens tale vinculum, ergo ſine illis tale vinculum poteſt facere. ¶ Cõfirmatur, nam ex eo, quod vinculum illud fiat à diuerſis cauſis, non ſequitur, quòd ſit vinculum diuerſæ ſpeciei, nam idem effectus ſpecie poteſt à diuerſis cauſis produci, vt patet de calore producto ab igne, & à ſole, ergo idem vinculum ſecundum ſpeciem poteſt produci à conſenſu contrahentium, & ab ipſo Deo. Ex quibus omnibus, cùm ſimilis ratio appareat in noſtro caſu, nam poteſt homo per ſuum conſenſum formalem cõſtituere voluntatem alterius voluntatem propriam, poterit igitur Deus, ſecluſo illo conſenſu formali, voluntatem vnius facere in genere moris voluntatem alterius. ¶ Confirmatur, nã ex conſenſu meo formali, quo quid quid alius voluerit ego volo, nihil remanet in mea voluntate, niſi ordo quidam, & vinculum quodã ad voluntatẽ alterius, ſed talẽ ordinem, & vinculum poteſt Deus facere de potentia abſoluta, ſecluſo quocunque conſenſu, nam poſito fundamento, & termino poteſt Deus producere relationẽ extrinſecus aduenientẽ, vel aliquid extrinſecũ requirentẽ, ſecluſo illo extrinſeco, ſicut verbi gratia poſita materia aliqua, & aliqua forma poteſt Deus illas vnire, ſecluſa actione agentis naturalis, & poteſt aliquem conſtituere ſeruum alicuius, ſecluſo conſenſu illius, ergo ſimiliter poteſt volũtatem vnius conſtituere voluntatem alterius in genere moris, etiam ſi nullus præceſſerit conſenſus ex parte illius, qui conſtituitur, & per conſequens poterit Deus de potentia abſoluta conſtituere hominẽ caput alterius in genere moris, quamuis non ſit caput illius in genere naturæ, & ſic obligare volũtatẽ puerorũ in volũtate Adami, ita vt fiat omniũ quaſi vna voluntas.

Prima concluſio.

¶ Prima cõclusio. De potẽtia abſoluta Dei poteſt vnus homo cõſtitui caput alterius in genere moris, quãuis non ſit caput illius in genere naturæ. Hæc cõcluſio probatur,

Ratio.

nã eſſe caput vnius in genere moris nihil aliud eſt, quàm eſſe principium alterius reſpectu principij operandi bene moraliter, taliter quòd ſicut eſſe caput in genere naturæ, nihil aliud eſt quã quod ab ipſo deriuetur per naturalẽ propagationẽ natura, ita eſſe caput in genere moris, nihil aliud eſt, quã quòd ab ipſo per moralẽ propagationẽ deriuetur principiũ bene operãdi in illos, cuius eſt caput in genere moris, ſed poteſt Deus conſtituere aliquẽ, qui ſit caput in genere naturæ, ſine eo, quod ſit caput in genere moris, ergo poteſt conſtituere aliquẽ, qui ſit caput in genere moris abſque eo, quod ſit caput in genere naturæ.

Nota hanc rationem.

¶ Cõfirmatur, quidquid poteſt Deus per cauſas ſecundas efficientes poteſt per ſe ipſum ſolũ, ſed poteſt homo per ſuũ actũ conſtituere voluntatẽ alterius propriã voluntatẽ in genere moris, ergo & Deus poterit illud facere, probatur, Minor, nã poſſũ ego per iſtũ actũ volo actũ habere, quod tu feceris, conſtituere voluntatem illius propriam voluntatem, & volitionem illius propriam volitionem, ergo & Deus poterit ſimiliter facere.

Secunda concluſio.

¶ Secunda concluſio. Conſtituto aliquo capite in genere moris, eius peccatum non traduceretur in alium exiſtẽtem ſub actuali volitione oppoſita. Hæc concluſio pro-

Prima ratio.

batur primo, nam tamdiu aliqua voluntas eſt in aliquo peccato, quã diu eſt in actuali vel habituali complacentia, ſed in caſu noſtræ concluſionis non eſſet ille in actuali, neque in habituali complacentia, ergo neque traduceretur peccatum in illo.

Confirm.

¶ Confirmatur, nam peccatum originale modò non traducitur in aliquem poſterum ab Adamo, ſi in illo inſtanti, in quo traducendum erat, ponitur in voluntate aliquid oppoſitum illi, vt de Beata virgine piè fatetur Eccleſia, quæ nullum habuit peccatum originale, vt dicemus infrà, quia in illo inſtanti, in quo introducendum erat peccatum, introducta fuit gratia à Deo, quæ eſt oppoſita ipſi peccato, ſed voluntas habens oppoſitam volitionem ſufficiẽtem, habet aliquid repugnans peccato traducendo, ergo ſtante tali volitione, nõ poterat peccatum tradaci.

¶ Ter

Tertia concluſio. ¶Tertia concluſio. Si voluntas adulti nullam haberet volitionem actualem, oppoſitam peccato traducendo, poterat rraduci peccatum alterius, qui eſſet caput illius in *1. Ratio.* genere moris in voluntate illius. Hæc cõcluſio probatur, nã nõ apparet repugnãtia aliqua. ¶Cõfirmatur, quia impertinens videtur, quod aliquis ſit caput in genere naturæ reſpectu potentiæ Dei abſolutæ ad hoc, quod ſit caput in genere moris, nam ad hoc quod ſit caput in genere moris ſatis eſt, vt dixi, ꝙ ex ipſo deriuentur principia bene operandi in reliquos, quorum voluntates quodãmodo cõtineantur in volũtate illius, ſed poterat Deus de potentia abſoluta cõſtituere aliquẽ hominem cum iuſtitia, ſcilicet originali, ex quo omnes habituri erant iuſtitiã illam ſiue ab illo naſcerẽtur, ſiue non, ergo cùm tale eſſet principium omnium aliorũ ad recipiendum iuſtitiam illam originalem, ille eſſer caput in genere moris reſpectu aliorum. Secundo. Deus poterar de porentia abſoluta obliga *2. Ratio.* re illos homines ad actionem illius, ergo ille talis poterat eſſe caput illorũ. Patet antecedens. Nam ipſi poterãt ſe obligare ad actionẽ illius, ergo & Deus poterat obliga *Confirm.* re illos ad actionẽ illius. ¶Cõfirm. ſi Deus modo de facto in inſtãti, in quo vnitur anima rationalis corpori, & peccatũ originale cõtrahitur, tribueret puero vſum rationis, ita ꝙ formaretur intelligens, & volẽs, ille talis adhuc cõtraheret peccarũ originale, ex eo quod eius voluntas potuit obligari ad actionem Adami, ergo & voluntas adulti poterit contrahere peccatum origi *Solutio.* nale, & obligari ad actionẽ alterius. Quòd ſi reſpondeas maximam eſſe differentiam inter iſtos duos, quia puèr ille accipit naturam ab illo, quam nequaquam alius recepit. Contrà. Ratio quare aliquis contrahit peccatum originale, ea eſt, quia voluntas illius quodammodo reputatur voluntas alterius, ex quo illi prouenit, ꝙ carentia iuſtitiæ debitæ ſit illi peccatum, ſed volũtas illius, qui non accepit naturam ab alio, eſt quodammodo volũtas illius, & poteſt habere carentiam iuſtitiæ debita, quia in *Reſpondetur argum. ſecundæ ſententiæ.* alio acceptæ & actione alterius amiſſæ, ergo bene poterit ille talis peccatum originale contrahere.

Ad primum. ¶Ad argumenta pro ſecunda ſententia reſpondetur. Ad primũ, ꝙ licèt illi nõ ſint aliquid illius hominis in genere naturæ, eſſent tamen aliquid in genere moris, vt ſatis dictum eſt.

Ad ſecundum. ¶Ad ſecundum reſpõdetur, ꝙ peccãte illo dicerentur pueri peccare, quatenus ſunt in illo in genere moris, quod ſufficit ad hoc, vt peccatum vnius poſsit in alium traduci, & vt peccatum alterius reputari.

Ad tertiũ. ¶Ad tertiũ reſpondetur, ꝙ D. Auguſtinus loquitur de illo, qui non eſt alterius in genere moris & tunc certiſsimum eſt quod peccatũ illius alteri non imputabitur imo ex illo D. Auguſtini ſatis patet noſtra ſententia, nam ſi aliquis homo quãtumcũque adultus non eſt alter factus ab alio, poterit peccatum alterius habere, quia, quãuis ſit alter in genere naturæ, non tamẽ eſt alter in genere moris.

QVÆSTIO V.

¶*Vtrùm peccatum originale generatione traducatur.*

Primũ argumen. PRO parte negatiua eſt primũ argumentum. Peccatum tantum eſt in voluntate, tanquã in ſubiecto, ſed generatio nõ habet vim ad producendã voluntatem, neque ad agendum aliquid in ipſam, cum ſit corporea, & voluntas ſpiritualis, ergo non poteſt per generationem tale peccatum in voluntate traduci.

Secundum argum. ¶Secundò. Quando puer naſcitur ex parentibus baptizatis, imò exiſtentibus in gratia non poteſt accipere peccatum ab illis, quia ipſi nullum peccatum habent neque poteſt deriuari peccatum Adami per generationẽ ad ipſum, quia iam nullũ peccatũ Adami eſt, ergo nõ poteſt peccatum originale per generationem rraduci, nam, quod per generationẽ traducitur, prius debet eſſe, quàm quod rraducatur, & illo ſtãnte deber medijs parentibus cõmunicari.

Tertium argum. ¶Tertiò. Eo modo traducitur peccarum originale à primis parentibus in poſteros, quo traduceretur iuſtitiam originalis, ſed iuſtitia originalis non traduceretur virtute ſeminis, quia erat qualitas ſupernaturalis, ergo neque modo traducitur peccatum virtute ſeminis, & ex cõſequẽti non traducitur per generationem.

1. Notab. ¶Pro explicatione huius quæſtionis eſt primo notandum, quòd in hac quæſtione aliqua ſunt certa ſecundũ fidem, quale eſt, quod peccatũ originis generatione trãſ-

quæ ſit cauſa peccati originalis in omni-
Prima ratio. bus. Hæc cōçluſio eſt Doctoris hac diſt. &
quæſt. & vltra rationes, quas ipſe aſsignat
contra prædictam moꝛbidam qualitatem,
probo ego concluſionē. Illud eſt peccatū
originale in nobi, quod fuit in Adamo ha
bituale per modū termini ex actu peccādi
relictū, ſed tale peccatū Adami non habuit
pro cauſa aliquā morbidā qualitatem, er-
Secunda ratio. go neque in nobis, ſecūdo illud in nobis po
teſt dici cauſa peccati originalis, quod eſt
cauſa vt homines ſint filij Adę, ſed illud nō
Respondetur argumentis. eſt morbida aliqua qualitas, ergo. ¶ Reſpō
detur argumētis. Ad primū negādo ſeque
lā, & ratio huins eſt, nā peccatū originale
Ad primum. non producitur per ſe, ſed per quandam re
ſultātiā moralē, de qua re qnęſtione ſequē
Ad ſecundum. ti. ¶ Ad ſecūdū reſpōdetur ibi. ¶ Ad tertiū
reſpōdetur, negādo paritatē rationis, quia
Ad tertium. non eſt eadē ratio de iuſtitia originali, &
peccato originali, nam iuſtitia originalis
erat donū de ſuper infuſſum, at verò pec-
catum eſt carētia illius doni per modū ter
mini relicta, & reſpectu huius carentiæ ha
bet homo in ſe virtutem defectiuā, reſpe-
ctu tamen iuſtitiæ non habet virtutē effe-
ctiuā, ſed tantū conditionē ſine qua non.

QVÆSTIO VI.

¶ Verùm peccatum Adami ſit cauſa demeritoria, peccati originalis, quod eſt in pueris.

Prima ſententia. DE hac re eſt prima ſenrentia
quorundā, aſſerentiū, peccatū
Adami eſſe cauſam peccati
exiſtēris in puero, non cōcur
ſu phiſico ſed morali, & non
per modū cauſæ meritoriæ, aut demerito-
riæ. Hanc ſententiā probant primo ex D.
Thoma. 1. 2. quæſt. 82. arti. 2. dicēte in vno
quoque noſtrū eſſe vnum numero pecca-
tum originale ex vnitate cauſæ, quaſi effi-
cientis, quæ dicitur eſſe peccatum Adæ,
deinde peccatum Adæ, ſuppoſita ordina-
tione Diuina ſupra explicata, fuit peccatū
capitis, ergo ipſo iure quod aliquis fuit
mēbrū Adæ ſine aliqua alia cauſalitate eſt
ad ipſum deriuandum ipſum peccatum.
Confirma. ¶ Confirmatur, quia peccatum actuale per
ſonale ſufficiens eſt ſine aliqua noua cauſa
litate ad inficiendum ſubiectum, ita, vt re-
linquat in eo deordinationem habitualē,
à qua ipſo tranſacto denominetur, & ſit
homo intrinſecè peccator, ergo etiam pec
catū Adæ eſt de ſe ſufficiens ad hoc, vt ex
ipſo deriuaretur ſimilis denominatio ad
ſua membra, quæ quodammodo cōſtituūt
cum ipſo vnum corpus. Et explicari po-
teſt hæc concluſio, ſi hominem actu peccā
tem, vel exiſtentem in peccato habituali
anihilet Deus, & poſteà re producat eun
dem numero ſine gratia, ſtatim habebit ta-
lis homo peccatum de nominans peccato-
rem, & tamen tale peccatum non eſſet pro
ductum per creationem, neq́ue per alium
nouum actum ipſius hominis, vt patet, er-
go tale peccatum eſt ſubſequutum virtu-
te præcedentis actualis peccati ſuppoſita
actuali exiſtentia ſubiecti, quæ ipſi conue
nit ratione creationis, ergo eodem modo
dicendum eſt, quòd in puero, qui nunc na-
ſcitur, eſt peccatum originale, non quidē
productum per generationem, ſed ſubſe-
quutum, & quaſi reſultans ratione pecca-
ti Adæ, ſuppoſita actuali exiſtentia ſubie-
cti, in eſſe membri ipſius Adę, quod conue
nit ratione generationis.
¶ Aſſerunt ſecūdo prædicti, quòd tale pec
catum originale nō conſurgit in puris per
modum meriti vel meriti, quam concluſio
nem dicunt ſtatuere cōtra Scotum, & pro
bant primo, nam Adam non fuit caput in
fluens in ſua membra per modum merit.
quoniam hoc ſolùm conuenit Chriſto, er-
go neq́ue per modum demeriti, Antece-
dens probatur, quoniam ſi nō peccaret, nō
traduceret meritoriè gratiā, & iuſtitiā ad
ipſos poſteros, ergo neq; peccādo tradu-
xit demeritoriè peccatū. Secundo quia ſe-
queretur, ꝙ peccatū originale in puero ſo
lū habet rationē pœnæ. Probatur ſequela,
quia, ſicur meritorium reſpicit præmium,
ita demeritoriū reſpicit punitionē, & pœ
nā. Confirmatur, quoniā priuatio Diuinæ
viſionis in damnatis ſolū habet rationē pœ
nę, quia procedit ex operibus demerito-
rū, & à Deo, vt denegāte viſionē propter
ipſorum peccata. Quòd ſi quis arguat ex
D. Paulo ad Rom. 5. dicēte, quòd ſicut per *Solutio.*
vnius delictū in omnes homines in condē
nationem, ſic etiam per vnius iuſtitiam in
omnes homines in iuſtificationem, ſed per
condēnationē ibi intelligit peccatū, ergo
ſicut peccatū Adami demeritoriè cauſauit
cōdēnationem, ita & demeritoriè cauſauit
peccatū. ¶ Confirmatur, nā iuſtificatio no *Confirma.*
ſtra meritoriè fuit cauſata à Criſto, ergo cō
dem-

demnatio & peccatum demeritoriè fuit cauſatum ab Adamo. Reſpondetur, quòd Diuus Paulus non comparat iuſtitiā Chriſti cum peccato Adæ, quantùm ad cauſalitatem per modum meriti, ſed quantum ad hoc, quod ſicut per peccatum Adæ transfuſum eſt peccatum in omnes homines, qui per ſeminalem propagationem originem ducunt, ſic etiam per Chriſti iuſtitiam deriuatur iuſtificatio in omnes, qua ex ipſo ſecundum ſpiritum naſcuntur.

Secunda ſententia. ¶ Secunda ſententia eſt Doctoris in hoc ſecundo diſt. 32. quæſt. vnica litera Y. ibi reſpondeo ſicut meritum, quæ ſi bene intelligatur, ferè eadem eſt, quantum ad ſubſtantiam cum præcedente ſententia, quare (ni fallor) tantum differunt falſo intellectu Doctoris, vt autem iſta pateant. Eſt primo notandum, quòd peccatum originale, vt diximus in præcedentibus, & di-

1. Notab. cemus infra, quando agamus de eius eſſentia, eſt carentia reſtitutionis debitę ineſſe pro formali, vel eſt carentia iuſtitiæ originalis prò formali, talis autem carentia poteſt dupliciter conſiderari, vno modo quatenus reſpicit volūtatē nr̄am diuinā, & quatenus reſpicit voluntatem, & quatenus reſpicit voluntatem noſtram adhuc dupliciter, vno modo quatenus reſpicit voluntatem, vt principium effectiuum deficienter. Secundo modo quatenus reſpicit volūtatē noſtrē vt principiū receptiuū, ſi cōſideretur carētiæ inſtitiæ originalis, quatenus reſpicit voluntatē diuinā, ſubtrahentē habitū iuſtitiæ originalis in pœnā illius actus eliciti cōtra inclinationē iuſtitiæ, & cū carētia iuſtitiæ debitæ, tunc talis carētia habet rationem pœnæ, vt optimè aduerrit Gregorius in ſecundo diſtinctione 30. quæſtione prima. artic. primo. concluſione ſecunda, dicens, quòd peccatū originale eſt pœna & culpa, ſcilicet culpa actualis primi parentis, vt patet ex illo ad Romanos 5. per vnius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi, id eſt, omnes vt ait gloſſa, non poteſt autem hoc intelligi niſi de peccato originali, quoniā non omnes deſcendentes ab Adam ſunt peccatores alio peccato, quàm originali, ſicut paruuli. Illius igitur inobedientia meritum fuit originalis peccati in ſuis, & illud eſt pœna inobedientiæ illius. Hoc etiam vult Auguſtinus libro ſecundo, de baptiſmo paruulorum ad Marcellum. vbi ait, quòd peccatum habitans in membris noſtris, ſic eſt peccatum, vt ſit pœna peccati, idem etiam libr. quinto. contra Iulianum, & communiter Doctores cum Magiſtro in hoc ſecundo, diſtinctione trigeſimaſecunda. Si autem conſideretur talis carentia, prout reſpicit voluntatem deficientem, tunc habet rationem peccati, quatenus terminat actum deficientem, à voluntate elicitum. Si autem conſideretur, vt in voluntate recepta, tunc habet rationem peccati, & pœnæ peccati ſimul. Sicut verbi gratia, in peccato actuali contingere videmus, ſi quis enim teneretur elicere actum ex inclinatione fidei, vel charitatis, vt ſi teneretur elicere actum fidei, vel actum charitatis, & eliceret actum infidelitatis, & actum contra charitatem, certiſsimum eſt, quòd talis actus infidelitatis haberet carentiam fidei, quia non ſolum non eſt elicitus ex inclinatione & impulſu fidei, quinimò contra inclinationē, & impulſum fidei, vnde in illo non ſolùm non eſt fides, ſed infidelitas oppoſita fidei, & ſic certiſsimum eſt, talem actum habere carentiam fidei, & per talem actum, tanquàm propter demeritum tollit Deus ab illo habitū fidei, & tranſacto illo actu peccati, eſt in voluntate illius hominis carentia fidei, & reſpiciens voluntatem Diuinam, & reſpiciens voluntatem illius, qui talem actum elicuit, & prima carentia certum eſt, quòd eſt pœna illata à Deo propter tale peccatum commiſſum, at vero ſecunda illa carentia per modum termini relicta, ſi conſideretur præciſè, prout dicit ordinem ad voluntatem deficientem habet rationem culpæ. Si autem conſideretur, prout & ſimul voluntatem reſpicit, vt ſubiectum habet rationem ſimul culpæ & pœnæ. Ita in propoſito dicendum eſt de peccato Adami, qui fuit actus elicitus contra inclinationem iuſtitiæ originalis, vnde fuit actus cum carentia inclinationis, & impulſus ipſius iuſtitiæ, & propter illum actum abſtulit Deus ab illo habitum iuſtitiæ originalis: quare tranſacto illo actu, māſit in Adamo duplex carentia iuſtitiæ, altera derelicta per modū termini ex peccato præcedēte, altera inducta per modū pœnæ à Deo ſubtrahēte habitū iuſtitiæ originalis in pœnā peccati cōmiſſi. Cum igitur peccatū originale ſit peccatū, quod

quod remanſit in Adamo habitualiter generatione transfuſum, dicendum eſt, carentiam iſtam, quæ in puero reperitur, & poſſe reſpicere voluntatem diuinam, & tunc eſt pœna, vt dictum eſt, & poteſt reſpicere voluntatem noſtram deficientem per modum habitus, & tunc habet rationem culpæ, & poteſt ſimul reſpicere voluntatem noſtram, prædictam carentiã habentem, & tunc ſimul cum ratione culpæ, habet rationem pœnæ.

2. *Notab.* ¶ Secundo eſt notandum, quòd illa auerſio, quæ manet in homine qui actualiter peccauit, facta per actum propriæ voluntatis, ideo eſt peccatũ actuale, non quia actualiter peccet, ſed q̃a facta eſt per actũ ꝓpriæ volũtatis, & propter intrinſecũ ordinẽ, quẽ dicit ad ꝓpriã voluntatẽ, quare dicitur & peccatũ actuale vt actuale diſtinguitur contra originale, & dicitur peccatum habituale, vt habituale diſtinguitur contra actuale, neque eſt inconueniens, quòd aliquod peccatum dicatur actuale, & non actuale, reſpectu diuerſorum at verò quia Adam non tantùm accepit iuſtitiam originalem pro ſe, quia tunc eſſet donum perſonæ, ſed etiam pro ſuis poſteris, quia fuit donum naturæ, ideo orta fuit ratio debiti non ſolum in ipſo Adamo, ſed etiam in omnibus deſcendẽtibus ab ipſo: vnde ſtante iuſtitia originali in Adam, tenebatur Adamus & nos in ipſo, elicere actum non contrarium ipſi iuſtitiæ, & eliciendo actum contrarium ipſi iuſtitiæ, remanſit in illo, quoad efficatiam & in omnibus quoad efficientiam per modum termini & per modum effectus demeritoriẽ carentia illius iuſtitiæ pro quanto non ſolum Adamus, & nos manſimus ex illo peccato peccatores, ſed ſimul manſimus ſpoliati dono originalis iuſtitiæ in pœnam peccati commiſſi. Vnde duplex carentia, quæ reperta fuit in Adamo reperitur & in nobis, altera quæ per modum termini remanſit ex peccato Adami, altera, quæ per modum effectus remanet ex ſubtractione, qua Deus ſubtraxit donum iuſtitiæ originalis ab Adamo, & ex non datione, qua Deus non dat nobis talem iuſtitiam originalem Adamo ſublatam. Et Doctor in hac quæſtione litera H. dicit, quòd carentia iuſtitiæ originalis in pueris habet duas cauſas, alteram poſitiuam, & alteram negatiuam. Negatiua eſt, Deus non dans nam certiſsimum eſt, quòd ſi Deus tribueret nobis iuſtitiam originalem, quòd non haberemus carentiam illius. Poſitiua autẽ eſt illa, quæ conſtituit ſubiectũ in actuali exiſtentia, Adamus autẽ fuit cauſa demeritoria ꝙ iuſtitia originalis daretur nobis, & huius tribuit Doctor rationem, dicens, quòd ſicut tranſacto merito, remanet in Deo acceptatio Diuina, vel remanet meritum in acceptatione Diuina ad præmiandum illud, ita tranſacto peccato remanet in cognitione Diuina ad puniendum illud, & quia Deus voluit in pœnam peccati Adami, non ſolùm punire illum, auferendo ab illo originalem iuſtitiam, ſed etiam punire omnem eius poſteritatem, ideo carentia iuſtitiæ originalis, quæ modo in paruulis reperitur, quatenus dicit, vel fundatur in denudatione illa, qua Deus denudauit in Adamo totam naturam humanam iuſtitia originali, reſpicit, & Deum, vt denudantem naturam, & non dantem iuſtitiam originalem, & reſpicit peccatum Adami, vt demeritorium talis habitus non ſolum in ipſo Adamo, ſed etiam in tota natura. Et quia poſito tali habitu, vel tali iuſtitia originali in pueris tolleretur carentia iuſtitiæ, quæ remanſit in Adamo per modum termini, & in nobis ex actu illo defectuoſo, & peccato illo Adami, cum Deus non conferat talem habitum, ideo dicit Doctor, quod peccatũ originale eſt in pueris, idest, ideo reperitur peccatum originale in pueris, primo quia Adam peccauit vt caput totius naturæ, ſecundo quia ex illo peccato non ſolum remanſit in Adamo per modum termini carentia iuſtitiæ originalis, quoad efficatiam, & in nobis quoad ſufficientiãm, ſed etiam remanſit in Adamo denudatio iuſtitiæ originalis per modum effectus à Deo, quoad efficatiam ſed etiam in nobis quoad ſufficientiam. Tertio, quia poſito puero in rerum natura naturali filio Adami per naturalem generationem, & Deus non confert illi iuſtitiam illam originalem, quam ab illo abſtulit in primo parente, ideo per quandam reſultantiam oritur in puero peccatum originale, quia concipitur puer cum vtraque carentia iuſtitiæ.

¶ Tertio eſt notandum, quòd peccatum dicitur actus, vel omiſſio cum contrarietate ad regulam rationis, etſi peccatum eſt habi- 3. *Notab.*

habituale dicit terminum illius actionis, vel omiſsionis remanentem in voluntate per modum termini. Ex quo prouenit, ꝙ vbicunque reperitur, talis terminiuus actionis, vel omiſsionis, ibi reperiatur peccatum. Ex quo prouenit ſecundo, quòd vbicunque reperitur talis terminus, & eo modo, quo reperitur ſimiliter & eo modo peccatum reperiatur, vnde cum talis terminus reperiatur in homine eo ipſo, ꝙ ſit filins Adami, nam eo ipſo voluntas Adami reputatur in genere moris voluntas illius, cum generatio ſit cauſa, quòd iſte homo ſit filius Adam, ideò generatio eſt cauſa, quòd peccatum originale oriatur in voluntate iſtius, non cauſa cauſans peccatum, ſed cauſa cauſans hunc hominem filium Adam, & ex eo reſultat in homine ipſum peccatum. Poteſt autem hoc explicari in quacunque relatione poſito enim fundamento, & termino certiſsimum eſt oriri relationem, & quanuis relatio nõ ſit cauſabilis, nihilominus tamen cauſa ponens In eſſe fundamentum, & terminum dicitur cauſare relationem eo modo, quò relatio poteſt ab illa cauſari, nam relatio habet eſſe à fundamento, & termino, & quia impoſsibile eſt relationem eſſe, non poſitis fundamento, & termino, ideo qui poneret fundamentum, & terminum, diceretur quodammodo relationem cauſare: ita in propoſito poſito homine naturali filio Adæ cum debito habendi iuſtitiam originalem, & poſita lege diuina obligans illum ad habendam iuſtitiam originalem, ſtatim inſurgit in ipſo homine per modum cuiuſdam naturalis reſultantiæ quædam diſsimilitudo ad ipſam regulam rationis, nam voluntas iſtius hominis non habet conformitatem cum regula, & quia talis conformitas erat debita, quia Deus obligauit in Adamo omnes deſcendentes ab illo ad habendam iuſtitiam originalem, ideo carentia iuſtitiæ in filijs Adami non tantùm eſt negatio, ſed etiam priuatio, & quia voluntaria per modum termini, ideò peccatum, & quia talis priuatio oritur in illo ſubiecto ipſo ſubiecto poſito, quod eſt cauſa poſitionis talis ſubiecti dicitur quodammodo cauſa illius peccati, ſed quia relatio non habet propriam cauſam, ſed poſito fundamento, & termino, ſtatim oritur in ſubiecto, ideo neque priuatio iſta propriam habet cauſam, ſed poſito homine deſcendente ab Adam, & lege diuina ſtatim oritur in voluntate.

¶ Quarto eſt notandnm, quòd carẽtia iſta iuſtitiæ originalis cum reſpiciat, & voluntatẽ diuinã, quatenus cauſauit denudationẽ & ſpoliationẽ habit⁹ iuſtitiæ originalis & vt ſic habeat rationẽ pœnæ, & ſimiliter reſpiciat voluntatem Adami quatenus eſt terminus illius defectuoſæ volitiõis, ideo poteſt pueris conuenire, & ratione demeriti, vt dicit Doctor in litera, & ratione cuiuſdam moralis reſultantiæ, vt dicunt auctores primæ ſententiæ, vnde quando Doctor in litera dicit, quòd peccatum Adami manet in ſcientia diuina, quia ita punit pro eo, acſi iam eſſet præſens, ſatis patet ſe loqui de priuatione iuſtitiæ originalis, quatenus Deus propter peccatum primi parentis denudauit illum ab illa, quo ad ſufficientiam omnes ab illo deſcendentes, non tamen loquitur de carentia iuſtitiæ originalis, quatenus eſt terminus, & originale peccatum: quia id certiſsimum eſt, in Adamo non fuiſſe pœnam peccati, niſi ſecundum illam rationem genericam, ſecundum quam vnumquodq; peccatum non ſolum eſt peccatum reſpectu voluntatis, quæ illud commiſit, ſed etiam eſt pœna ipſius voluntatis, quæ illud commiſit, ita peccatum originale poteſt dici pœna ſed modò loquimur de pœna peccati diſtincta ab ipſo peccato, vt in præſentiarum ſpoliatio habitus iuſtitiæ fuit in pœnam peccati Adami, non ſolùm ſibi ſed omnibus nobis. Quod ſi dicas, Scotus in illa quæſtione ponit pro cauſis huius negationis habendi iuſtitiam originalem Deum non dantem, & demeritum Adæ in ſcientia Dei, propter quod non dat, ergo peccatum originale eſt, quod intelligitur in Scoto, & carentia per modum termini, & nõ per modum pœnæ, niſi forſan Scotus velit vtranque carentiam eſſe vnam tantùmmodo carentiam. Reſpondetur, quod ſi Doctor attentè legatur in illa ſolutione ad tertium, ſic ait, Dico quòd ad illud peccatum concurrunt duæ carentiæ iuſtitiæ, ſcilicet, vt formale, & debitum habendi eam vt materiale, ſicut in alijs priuationibus concurrit priuatio, & aptitudo ad habitum. Debitum iſtud eſt à Deo ſtatuente legem iſtam, do iuſtitiam tibi Adæ, & omnibus filijs ruis naturalib⁹, do eadem datione, quantum eſt ex parte mea,

4. *Notab.*

Obiectio.

mea, & ideo ex hac datione tenentur omnes, eam habere, & ex patre propagante, per cuius actionem iſte eſt filius naturalis Adæ, ergo hoc debitum per nullas rimas ignotas intrat, ſed per iſtas duas cauſas poſitiuas. Addit præterea Doctor illa autem carentia non habet cauſam niſi negatiuè, ſcilicet non dantem iuſtitiam originalem cuius ſi quæratur vlterius cauſa non eſt niſi demeritoria; quia ſcilicet Adam demeruit, ne iuſtitia originalis daretur. Negatiua eſt non dans Deus demeritoria, quare non datur, Adam peccans. Hactenus doctor. Ex quibus omnibus ſatis patet, doctorem loquutum fuiſſe, quando loquitur in carentia ratione demeriti, de carẽtia habitus iuſtitiæ originalis, qui habitus ſi nobis daretur, peccatum originale, nullum eſſet in nobis, quia cum haberet ſecũ gratiam gratum facientẽ ſtatim, vt nobis concederetur, peccatum originale tolleretur, quare autem non detur nobis, ponit Doctor duplicem cauſam, prima eſt negatiua, ſcilicet Deus nõ dans, ideſt, quia Deus non dat nobis illam, ſecunda eſt demeritoria, nẽpe Adamus qui peccauit, cuius peccatum quanuis tranſierit, & deſinierit eſſe quatenus fuit peccatum perſonale, manſit tamẽ in cognitione diuina, quatenus erat peccatum totius generis humani, ratione cuius, ſicut ſibi demeruit habitum iuſtitiæ, & nobis etiam demeruit tali habitu priuari. At verò carentia iuſtitiæ per modum termini relicta prouenit in filijs Adã ex patre propagante, per cuius actionem iſte eſt filius naturalis Adæ.

Nota hoc pro Doctore.

Prima cõcluſio.

¶ Prima concluſio. Peccatum actuale Adæ quatenus fuit peccatũ capitis, eſt cauſa peccati originalis, quod incipit in puero, quando concipitur. Hæc concluſio communis eſt, & probatur ex illo ad Romanos 5. per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & paucis interpoſitis, in quo omnes peccauerunt, quaſi dicat, Vnus homo fuit cauſa peccati, quod intrauit in mundum, non quomodocũq; ſed quatenus eo peccante oẽs peccauerũt.

¶ Et confirmatur ex Diuo Auguſtino libro ſecundo de nuptijs, & concupiſcentia capit. 26. dicente, Voluntarium peccatum primi hominis originalis eſt cauſa peccati, & capit. 27. Pelagio interroganti per quid peccatum re inueniatur in paruulo, vtrum in voluntate ipſius paruuli? an per nuptias? an per parentes? reſpondet, per nihil horum inueniri, ſed per peccatum primi hominis, idque ſæpe repetit, & confirmat teſtimonio Pauli ſuprà adducto, & capit. 28. eidem Pelagio interroganti non peccat iſte, qui naſcitur, non peccat ille, qui genuit, non peccat ille, qui condidit, per quas rimas inter tot præſidia innocentiæ peccatum fingis ingreſſum, reſpondet his verbis quid quærit latentem rimam, cum habeat apertiſſimam ianuam, per vnum hominem, ait Apoſtolus, per vnius delictum ait Apoſtolus, per inobedientiam vnius hominis, ait Apoſtolus.

Secunda concluſio.

¶ Secunda concluſio. Peccatum primi parentis non eſt cauſa effectiua phyſica noſtri peccati originalis. Hæc concluſio probatur primo, *1. Ratio.* peccatum originale in nobis non eſt formaliter aliquid poſitiuum, ergo non poteſt produci per ſe media actione naturali poſitiua, & per conſequens nõ poteſt peccatum Adami illud effectiuè producere in nobis. Secundo *2. Ratio.* peccatum iſtud in poſteris habet rationem defectus moralis, ergo eſt à cauſa morali defectuoſe agente in genere moris, vt ſic ſeruetur proportio inter cauſam, & effectum, ergo peccatum Adami non poteſt phyſicè producere peccatum in nobis: Tertio *3. Ratio.* peccatum Adæ nullo modo eſt phyſicè nunc, cum puer concipitur, ergo non poteſt cõcurrere phyſicè ad peccatum quod incipit eſſe in ipſo.

Tertia cõcluſio.

¶ Tertia cõcluſio. Peccatũ Adæ fuit cauſa ablationis habitus iuſtitiæ originalis ab ipſo deſcendentibus per modũ meriti, vel demeriti. Hæc concluſio eſt Doctoris, vt patet in litera, & probatur primo, *1. Ratio.* ablatio iuſtitiæ originalis eſt pœna peccati, ergo peccatũ Adami meruit, vel demeruit talẽ ablationẽ. Anteccedẽs patet, nã per peccatũ Adami in pœnã illius dãnauit Deus Adamũ nõ ſolũ in mortẽ, ſed in ſpoliationẽ habitus iuſtitiæ originalis, ſed talis dãnatiõis cauſa meritoria, vel demeritoria fuit peccatum Adami, ergo. Cõfirmatur, *Cõfirm. 1.* ideò Deus non dat nobis habitum iuſtitiæ originalis, quia Adamus peccauit, & in eo omnes nos peccauimus, ergo peccatum Adami, vel peccatum, quod nos in ipſo peccauimus, eſt cauſa meritoria vel demeritoria iſtius non dationis. Confirmatur ſecundo, *Cõfirm. 2.* Deum non dare nobis habitũ iuſtitiæ origi-

originalis, nõ eſt peccatum; ſed pœna peccati, ſed nulla pœna datur, niſi propter aliquam culpã, ergo culpa meruit, vel demeruit talem pœnam, & per cõſequens cum talis culpa fuerit peccatum Adæ, tale peccatum meruit ablationem habitus iuſtitiæ originalis & demeruit, vt talem habitum Deus nobis donaret. Ex quo infertur, quòd carentia fundata in ablatione, qua Deus poſitiuè abſtulit habitum iuſtitiæ, quoad efficatiam à primo parente, & quoad ſufficientiam à nobis habet rationẽ pœnæ, & quòd peccatum Adami cauſauit illã non phyſicè, ſed tantùm per modum meriti, vel demeriti.

Quarta cõcluſio.

¶Quarta concluſio. Peccatum originale in nobis habet peccatum Adami, vt cauſam moralem, quod conſurgit per moralem quandam reſultantiam. Hæc concluſio probatur rationibus adductis pro prima ſententia.

Prima ratio.

Secunda ratio.

Et ſecundo probatur ratione fundamentali, non aliter inſurgit in nobis peccatum originale, quàm ſi duo aliqui inter ſe conſentirent, & mutuò ſe obligarent ad actionem mutuã.

Notabile.

Sicut v.g. ſi quis alteri dixerit, tecum conſentio in omnibus, in quibus tibi beneplacitum fuerit, tali conſenſu poſito, ſi vnus furtum committeret ex vi præcedentis obligationis per prædictum conſenſum contractũ inſurgeret in alio etiam dormiente, peccatum furti per reſultantiam quãdam moralem, ſed ex eo contrahimus peccatũ originis, quia voluntates noſtræ obligatæ ſunt in Adamo ad actionem ipſius Adami. Ergo poſita tali obligatione etiam ſi nihil nos agamus, peccatũ Adami erit in nobis, ſed non per efficientiam phyſicam, ergo per reſultantiam moralem.

Primũ corolarium.

¶ Ex quibus infertur primo, quòd generatio, qua traducitur peccatũ originale, tantùm habet rationem conditionis neceſſario requiſitæ, quia per ipſam fit homo filius naturalis Adæ, & per conſequens ſubiectum cum debito habendi iuſtitiam originalem, & cum priuatione neceſſaria talis iuſtitiæ non tantùm habitus iuſtitię originalis, quatenus fuit ablatus à Deo, ſed etiam quatenus fuit terminus peccati ipſius Adami.

Secundum corolariũ.

¶Ex quo infertur ſecundo, quòd cum tale peccatum non conſurgat ex vi generationis, ſed quia Adamus peccauit, & generatio tantum ſit conditio, vt ſubiectum peccati exiſtat, quod generãs ex eo quod generat non peccat, quamuis dat operam rei, ex qua per modum conditionis peccatum in ſubiecto oriatur. Sicut v.g. ſi Deus hominem peccatorem annihilaſſet, & poſtea illum reproduceret in voluntate illius inſurgeret peccatum præteritum, nõ tamen ex hoc diceretur Deum peccare, neque peccatum efficere, quia tale peccatũ non inſurgit ex vi reproductionis.

Obiectio prima.

¶ Quòd ſi quis quærat, vtrum quando homo concipitur, cùm concipiatur in peccato originali, dicatur tunc Adamum peccare? Reſpondetur negatiuè, nam talis traductio peccati Adami habet ſe reſpectu peccati in puero, ſicut qui in ſomno patitur pollutionem præuiſam & præuolitã, non enim dicitur tunc peccare (quamuis talis pollutio eſſet peccatum) quia tunc nõ eſt cauſa libera reſpectu illius. Ita quando traducitur peccatum Adami, nõ dicitur Adamũ peccare, ſed tantùm Adamũ peccaſſe.

Solutio.

Obiectio ſecunda.

¶Quòd ſi ſecũdo quæras, vtrũ ſaltim peccatũ Adami poſsit dici peccatũ infinitũ: ſi quidem cùm cõtineat vt cauſa totam malitiam ſingulorum peccatorum, quæ ad poſteros transfundũtur, cum illa poſsint eſſe infinita, ſi generatio hominum in infinitũ multiplicatur. Reſpondetur negatiuè, quia peccatum Adæ continebat, vt cauſa peccata ſuorum poſterorum ad eum modum, quo peccatum actuale continet habitũale, cuius eſt cauſa. Vnde quãuis omnia peccata poſterorum eſſent actu infinita, non haberent malitiam infinitam intenſiuè: ſed tantùm extenſiuè, ita & peccatum Adami non habuit malitiam infinitam intenſiuè, ſed tantùm extenſiuè, quia quantùm fuit de ſe, ſufficientiam habuit ad inficiendum infinitos homines, ſi ex ipſo Adamo naſcerẽtur.

Solutio.

Obiectio tertia.

Quòd ſi quis arguat, quòd malitia peccati intenſiuè creſcit ex quocunque damno præuiſo, vt communiter docent Doctores cum D. Tho. 1.2. quæſt. 73. art. 3. ergo ex infinitis damnis creſcet in infinitum, & per conſequens illa infinitas extenſiua peccati originalis arguit malitiam infinitam intenſiuè. Probatur ſequela exemplo, ponamus, quòd ratione damni, quod infertur vni, creſcat malitia, vt vnum. ergo ratione damni, quod infertur, duobus creſcet malitia, vt duo, & per conſequens, ſeruata eadẽ proportione, ſi damnum infertur infinitis, creſcet malitia in infinitum.

Solutio.

Reſpondetur negando conſequẽtiam,

tiã,& ad probationem dicitur, quòd calcu latio illa nõ habet vim in materia boni, vel mali moralis,& ratio eſt, quia paruitas, vel magnitudo obiectiua etiã auget bonitatẽ, vel malitiã actuũ, tamẽ ſuppoſita imbecillitate noſtri intellectus ex alia parte, minuit talẽ malitiã actuũ, ita vt actus, qui tendũt ad obiectũ multũ, vel magnũ non habet tãtã malitiã, vel bonitatẽ, quanta eſſet collectiuè in actibus, qui ſigillatim tenderẽt ad partes ipſius obiecti, quod facile cõſtat in volitione furandi mille aureos, in qua non eſt tanta malitia, quanta eſt in mille volitionibus furandi vnũ poſt alterũ, ita in propoſito peccatũ Adami quãuis quantũ erat de ſe poterat inficere infinitos homines, nõ tamẽ ex hoc malitia eius creſcit in infinitũ, quia non oportet, ꝙ ſit tanta, quanta reſponderet damnis ſingulorum hominũ ſigillatim præuiſis & volitis.

¶Ad argumenta autem in principio poſita, quia non ſunt contra ſententiã Doctoris, imò illã explicant nõ reſpondetur.

TEXTVS.

Reſpondeo, quicunque accepiſſet iuſtitiã originalem in ſe formaliter, vel voluntate cõſequente fuiſſet debitor pro ſe,& pro tota ſua poſteritate, pro qua accepiſſet virtualiter,& ita ſi Adam non peccaſſet, ſed Cain, tantùm filij Cain contraxiſſent peccatũ originale, nõ ab Adã, ſed à Cain, nunc autẽ nullus accepit formaliter, niſi Adam, diſt. 33. q. vnica in ſolutione ad argumenta tertiæ quæſtionis ibi ad aliud de proximo parente.

EXPICATIO LITERÆ.

Doctor in hac litera vnũ ſupponit,& aliud docet, ſupponit enim Adamũ conſtitutũ fuiſſe caput generis humani in genere naturæ,& in genere moris ea lege, vt ſi iuſtitiam originalem, quã pro ſe & ſuis poſteris accepit non amitteret, omnes poſteri illam reciperent, & ſi ipſe peccaſſet, omnes poſteri in illo peccarent. Quærit tamen, quid ſi Adamus non peccaret,& Cain peccaret, num filij Cain contraxiſſent peccatum originale?& reſpõdet dicens, quòd ſi Cain acciperet iuſtitiam originalem eadem lege, qua Adam illam accepit, peccante Cain, & filij eius in illo peccarent, non quatenus erant filij Adam, ſed quatenus erant filij Cain. Vt autem de hac re plenior habeatur notitia, ſit quæſtio ſeptima.

QVÆSTIO VII.

¶*Vtrùm alia peccata primi parentis, vel proximorum parentum traducantur ad poſteros?*

Qvæſtio hæc duplicem poteſt habere ſenſum. Primus eſt, vtrũ ſuppoſito quòd primum peccatum Adami transfuſſum ſit (vt dictum eſt in præcedentibus) per generationem in poſteros ſimiliter, & alia peccata Adami transferantur de facto in poſteros,& circa iſtum ſenſum nulla eſt difficultas, nam in Concilio Trident. ſeſſ. 5. in decreto de peccato originali definitum eſt, peccatũ in originale eſſe vnum, ergo vnum tantùm eſt peccatum, quod ad nos ex primo parente deriuatur, quod etiã patet ex illo ad Roman. 5. per vnum hominẽ peccatum intrauit in mundum,& paulo infrà, nã iudicium quidem ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis iuſtificatio, vbi vnum peccatum cõtraponitur multis. Fundamentum huius veritatis eſt, nam primum peccatum fuit peccatum naturæ, reliqua autem ſunt peccata perſonalia,& poſteri nõ fuerũt obligati ad actiones perſonales ipſius Adami, ſed tantũ ad illam actionem primam, vnde primũ peccatum fuit traductum, non vero relictum. *Primus ſenſus.*

¶Secundus ſenſus eſt ſuppoſito quod etiã Adam perſeueraret in accepta iuſtitia. filij tamen eius de facto mortaliter peccarent, vtrum peccatum illorum transfunderetur in tota natura, de qua re eſt duplex ſententia prima eſt quorundam aſſerentiũ, quòd ſtatim quòd Cain. v. g. peccaret mortaliter, non ſolum amitteret iuſtitiam originalem ſibi, ſed etiam amitteret illam pro ſuis poſteris. Hanc ſententiam docet D. Tho. in quæſtionibus de malo. quoſt. 5. art. 4. in ſolutione ad octauum, vbi ſic ait, ſi ergo aliquis ex poſteris Adã peccaſſet eo nõ peccãte, moreretur quidẽ propter ſuũ peccatũ actuale, ſicut Adã mortuus fuit, ſed poſteri eius morerẽtur ꝑpter peccatũ originale. Tãdem ſententiã docet Conrad. 1. 2. *Secundus ſenſus.*

q. 81.art.2.Driedo de captiuitate, & redēptione generis humani tractatu. 2. cap.2. parte.4.in ſolut. ad primum poſitum poſt quartā cōcluſionē,in quā ſententiā citant nōnulli Doctorem in 2.diſt.32.in ſolutione ad argumenta pro tertia quæſtione, & eſt locus citatus in litera.

1. Ratio. Et probatur primo,nā ſtatim ꝙ filius Adæ peccaret mortaliter,amitteret iuſtitiam originalē, ergo transfunderet naturam humanā,priuatam iuſtiria originali.Patet ſequela, nā eo modo illā transfunderet , quo illam haberet, ſed haberet naturam infectam peccato,ergo transfunderet illam infectam peccato.

2. Ratio. ¶Secundò. Ille(v.g.Cain) antequàm peccaret,haberet inſtitiam originalē pro ſe,& pro tota ſua poſteritate , ergo peccando amitteret iuſtitiā,& pro ſe & pro tota ſua poſteritate,ſed hoc eſſet trāsſundere peccatum originale,ergo.

Confirm. Confir. quia in humanis dona accepta à rege pro tota aliqua familia nō ſolùm poſſunt amitti pro tota familia ab eo,cui prima data ſunt , ſed etiā à quocunque poſterorum, vt patet in primogenitis,qui crimen proditionis cōmiſſerunt,ergo & quicunque poſterorū Adæ poterit amittere iuſtitiam originalem pro ſe & pro ſua poſteritate.

3. Ratio. ¶Tertiò. Aliàs ſequeretur, quòd filij nati in iuſtitia originali à Cain v.g. ſi peccaſſet mortaliter eſſent ab eo ſeparandi. Conſequens tamen videtur falſum , quia educatio filiorū iure naturæ pertinet ad parētē. Sequela autem probatur,nam omnes habentes iuſtitiam,habituri erant in paradiſo carentes autem iuſtitia extra paradiſum debebant commorati,ergo.

Secunda ſententia. ¶Secunda ſententia eſt Doctoris,vt patet in litera,ſi rectè inſpiciatur.

Nota. Pro cuius explicatione eſt aduertendū ex ſupradictis, ſcilicet,eò peccatum originale transfundi in nos,quia voluntates poſterorum obligatæ ſunt ad actionem Adami per legē Diuinam. Et per conſequens,ſi aliquis acciperet iuſtitiā originalem , ſicut accepit Adā, reſpectu ſuorum poſterorum peccante illo, & eius poſteri in ipſo peccaſſent, & hoc docet Doctor dicens in litera, & ita ſi Adam non peccaſſet,ſed Cain , tantū filij Cain contraxiſſent peccatum originale (quod eſt intelligendum,ſi Deus feciſſet cum Cain ſimile pactum , vel ſtatuiſſet ſimilem legem,ſicut ſtatuit cum Adam) nō ab Adam,ſed à Cain. Et quòd iſte ſit planus ſenſus Doctoris,patet ex verbis, quæ ſtatim dicit dicens,nunc autem nullus accepit formaliter niſi Adam.

Nota hoc pro Doctore. Ex quibus ſatis patet,ꝙ loquitur de Cain , ſi acciperet iuſtitiam originalem eo modo , quo illam accepit Adā,ſcilicet, quatenus erat caput in genere naturę,& etiam in genere moris ſuorum poſterorum.

Prima concluſio. ¶Prima concluſio. Si Adamus perſeueraret in iuſtitia originali, & aliquis ex filijs eius peccaret mortaliter,tale peccatū non transfunderetur in poſteros illius , quorū non eſſet caput in genere moris. Hæc concluſio ſatis patet ex eo,quod peccatū originale tantum transfunditur,quatenus eſt peccatum naturæ & nō quatenus eſt peccatum perſonæ ſed peccatum Cain nō eſſet peccatū naturæ reſpectu ſuorum filiorum,quia non eſſet caput illorum in genere moris,ergo.

Confirm. ¶Confirmatur,nam ex eo peccatum Adami transfunditur in poſteros,quia voluntates poſterorum ſunt per legem Diuinam obligatæ in volūtate Adami , ſed ſi non eſſet lex illa non eſſet talis obligatio,ergo quamuis Cain peccaret , ſi non eſſet lex,quæ obligaret volūtates ſuorum poſterorum in voluntate ipſius , non poſſet peccatū illius in poſteros traduci.

Secunda concluſ. ¶Secunda cōcluſio. Si Deus daret iuſtitiā originalem Cain ea lege , vt pro ſe & pro tota ſua poſteritate illam acciperet, etiam ſi Adamus perſeueraret in iuſtitia originali,dummodo Cain peccaret , peccatum illius traduceretur in poſteros ab illo deſcēdentes. Hæc cōcluſio ex ſe patet, nam voluntas poſterorum eſſet tali lege obligata in voluntate,Cain ergo defectus voluntatis Cain eſſet defectus voluntatis omnium poſterorum. Hanc concluſionem, & ſententiam tuetur Caterinus in lib.de caſu hominis & peccato originali prope finem illatione.10.

Ad argu. primæ ſententiæ reſpon. ¶Ad argumenta pro prima ſentētia reſpōdetur.

Ad primum. Ad primum , ꝙ in caſu noſtræ quæſtionis,ſi non eſſet lex,peccatum,illud eſſet peccatum perſonæ , & non naturæ , ſicut & iuſtitia originalis, quæ erat in Cain, erat donū perſonæ,& nō naturæ , nā ſolus Adam accepit iuſtitiam originalē , vt erat donum naturæ,alij verò,vt erat donū perſonale,& per conſequens ſolus ipſe potuit transfundere priuationē eius,vt ſic , & ex cōſequenti peccatum. Vnde quamuis iuſtitia originalis abſolute ſumpta eſſet donū

natura,

naturæ,nō tamē prout in Cain,ſed prout in Adamo accepta, & conſeruata, & ſicut modò peccatū originis traducitur,quāuis pater generans nullū habeat peccatum,ita in caſu prædicto iuſtitia originalis traduceretur, quāuis pater generās nullā haberet iuſtitiā.¶Ad ſecūdū reſpōdetur negando antecedēs,ſed tātū haberet donū perſonæ,quia iuſtitia originalis illi,nō eſſet donum naturæ,ſed perſonæ. ¶Ad confirmationē reſpōdetur negando paritatē rationis,nam illa donatio fit à rege cum illa cōditione,aut expreſsè,aut virtualiter, at verò in caſu noſtro datus eſt ſtatus innocentiæ humanæ naturæ dependenter ſolū ab actibus Adæ,& ideo ille ſolus potuit illam amittere,vt erat donum naturæ.

Ad ſecundum arg. *Ad cōfir.*

Ad tertiū argum. ¶Ad tertium reſpondetur,ꝙ illa difficultas non naſcitur ex hac opinione, ſed ex modo, quo homines eſſent habitaturi in paradiſo,vel extra paradiſum, neque eſt aliquod inconueniens,ꝙ in pœnam peccati tolleretur à parentibus educatio filiorum,& per conſequens, quòd Pater eſſet extra paradiſum,& filius intra paradiſum.

TEXTVS.

REſpondeo,in ſtatu innocentiæ erāt dona ordinata, ita quòd iuſtitia originalis potuit eſſe ſine gratia, non èconuerſo,& tunc priuatio prioris includebat virtualiter priuationem poſterioris, cuicunque igitur tunc reſtituta fuiſſet gratia ſine iuſtitia originali(ſi hoc factū fuiſſet,) non habitaſſet ipſe perfectum ſtatū innocentiæ diſt.32.quæſt.vnica in fine.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera docet,quomodo priuatio iuſtitiæ originalis includeret priuationem gratiæ dicens, habitum iuſtitiæ originalis, & habitum gratiæ eſſe habitus inter ſe ſubordinatos,nam iuſtitia originalis potuit eſſe ſine gratia, gratia tamen non potuit eſſe ſine iuſtitia originali,vnde quāuis priuatio gratiæ potuerit eſſe ſine priuatione iuſtitiæ originalis, non tamen priuatio iuſtitiæ originalis potuit eſſe ſine priuatione gratiæ. Ex quo infert,ꝙ ſi in illo ſtatu innocētiæ alicui reſtitueretur habitus gratiæ, & nō reſtitueretur illi habitus iuſtitiæ originalis, nō reſtitueretur illi perfectus ſtatus innocētię.Ex qua ſententia Doctoris duo colligūtur.Primū eſt poſſe iuſtitiā originalē reperiri ſine gratia.Secundū autē eſt, ꝙ peccatū illud, quo gratia amitteretur,nō opponitur formaliter,& directè habitui iuſtitiæ originalis.Circa quod corolariū, & prædictā doctrinā,vt magis pateant,ſit quæſtio.8.

QVÆSTIO VIII.

¶Vtrùm peccatum, quod traducitur in poſteros fuerit primum peccatū, quod commiſſit Adam.

DE hac re eſt prima ſentētia,quā dicunt nonnulli D.Tho.1.2.q.71.ar.2.quā docet Durā. in 2. diſt.33.q.1.num.9.vbi aſſerit, ꝙ peccata proximorū parētū,vel etiā primorū ſcilicet Adæ,& Euæ præter peccatū eorū primū,nō redūdāt in filios, quātū ad originalē culpā,quia,cui nō eſt cōceſſum, vt trāſmittat ad filios aliquod donū, talis peccādo,nō poteſt trāſmittere ad eos defectū doni illius,ſed nulli parētū proximorū,neque etiā ipſi Adæ poſt quā ſemel peccauit,cōceſſum eſt aliquod donū, in poſteros trāſmittēdū,ſed ſolū hoc fuit cōceſſum primis parētibus,antequā peccarent,ergo nullus ꝓximorū parētū poteſt trāſmittere in poſteros defectū alicuius doni,neque etiā parētes primi,niſi per ſuū primū peccatū,per quod amiſſerūt donū ſupernaturale,ſibi collatū pro ſe, & ſua poſteritate, peccatū autē originale eſt carētia alicuius doni,dirigētis ad ſalutē cū debito habendi ipſum,& dignitate,ſeu reatu carēdi eo,ergo peccatū originali nō poteſt transfundi in poſteros à ꝓximis parētibus, vel remotis propter aliquod eorū actuale peccatū, ſed ſolū ꝑpter primū peccatū Adami. Ex quibus inferūt prædicti,ꝙ ſi Adā priùs tēpore,quā trāſgrederetur præceptū nō comedēdi de ligno vetito, commiſſerit aliud peccatū mortale,poſteri eius cōtraherent in illo peccatū originale,& nō ex alio,cōmiſſo poſteà in māducatione fructus vetiti.Fūdamētū huius ſentētiæ eſt,nā per primū peccatū mortale,quodcūq; illud fuiſſet,amiſiſſet dignitatē capitis moralis, qa, cū volūtas Adami, per quodcūq; peccatū mortale amitteret iuſtitiā originalē,& per conſequens poſteà neque in malis, neque in bonis reputaretur voluntas poſterorū. Antecedens eſt manifeſtū,nā iuſtitia originalis erat idē habitus cū gratia, vel habebat intrinſecā dependētiā ab ipſa tāquàm à ſua radice,vel fonte, ſed per quodcūque

Prima ſententia. *Primū dictum.*

peccatum mortale amittebatur gratia, ergo & amittebatur iuſtitia originalis. Cõſequenria autẽ probatur, nã tãdiu fuit caput morale, quãdiu poteſt ad nos tranſferre, originalẽ iuſtitiã, ſed ſtatim, vr ipſe amiſſerit iuſtitiam, nõ potuit illam ad nos trãsferre, ergo. *Confirm.* ¶Confir. quia tamdiu fuit caput morale, quamdiu nos tenebamur in eo per actũ ipſius ſeruare iuſtitiã, ſed poſtquã ipſe iuſtitiã amiſsit, nõ tenebamur in eo illã ſeruare, ergo poſtquã illam amiſsit, nõ fuit amplius caput morale. *Secũdum dictum.* ¶Dicũt tamen ſecũdo de facto in peccato primi parẽtis q ad nos transfunditur, fuit malitia trãſgreſsionis præcepti de nõ comedẽdo fructum ligni vetiti, quod patet ex illo Geneſ. 3. quia audiſti vocẽ vxoris tuæ, & comediſti de ligno, de quo præcipi tibi, ne comederes, &c. *Tertium dictum.* ¶Dicunt tertio Adã prius tẽpore, quã tranſgrederetur præceptum iſtud, nullũ aliud peccatũ cõmiſsiſſe. Probãt autẽ hoc ex dictis, quoniã alias ex illo priori peccato poſteri Adæ contrahierent peccatũ originale, & nõ ex tranſgreſsione huius præcepti. Dicũt notãter prius tẽpore, quoniã dubiũ eſt, an in illo peccato præceſſerit alia malitia ordine naturæ malitiã illicitæ mãducationis, nã D. Thom. 2. 2. q. 163. art. 1. dicit in illo peccato fuiſſe malitiã ſuperbiæ, ſimul & gulæ, & malitiã ſuperbiæ fuiſſe priorẽ ordine naturæ, vnde quãdo dicitur Adamũ nõ cõmiſsiſſe prius tẽpore aliud peccatũ, intelligẽdum eſt de peccato omninò diſtincto, nã volitio interna potuit præcedere mãducationẽ externã, & illa volitio eſſet peccatũ, cæterũ nõ diſtinctũ à mãducatione, quæ eſſet eius cõſummatio, & cõplementũ, & terminus. *Obiectio.* Neque obſtat, q Geneſ. 2. ſolũ imponatur pœna mortis propter manducationẽ illius ligni, dicitur enim in quacũque die, &c. *Solutio.* Reſpõdetur, q notũ erat Adã, priuandũ eſſe gratia, & cõſequẽter iuſtitia originali propter quodcunque peccatũ mortale. Verũ quia præceptũ de nõ comedẽdo erat iuris poſitiui, edere, quæ de ſe non erat mala, ideò intimandum erat cũ expoſitione pœnæ. Vnde eo ipſo, quod Eua peccauit, amiſsit originalẽ iuſtitiã, quãuis ſtatim nõ fuerint aperti oculi eius, neque erubeſcentiam habuerit, vſque dũ Adamus peccauit, nã dici poteſt Diuina diſpenſatione factũ fuiſſe, ne mulier experta iacturã, quã in ſe fecit, & pudore affecta deſideret tentate virũ, quem Diuina prouidentia permiſsit tentari per mulierẽ, ſicut mulierẽ per ſerpentẽ. Dicunt vltimò, peccatũ Adæ, vt cõſummatũ opere externo eſt, quod ad eius poſteros traducitur. Quòd ſi Adamus ſolũ peccaſſet opere interno cõtra illud præceptum, illud peccatũ traduceretur ad nos, quãuis potuiſſet Deus hoc aliter diſponere, ſicut Eccleſia nõ ponit pœnã excõmunicationis, vel irregularitatis propter actũ purè internum, ſed propter externum.

¶Secunda ſententia videtur colligi ex ſententia Doctoris, quã habet in litera. *Secunda ſententia.* Pro cuius explicatione, & totius quæſtionis eſt *1. Notab.* primo notandũ, q in hac quæſtione aliter loquendũ eſt, ſi iuſtitia originalis & gratia ſunt idẽ numero habitus, vel habent inter ſe eſſentialẽ dependentiã, & aliter ſi non ſunt idẽ numero habitus, ſed duo realiter diſtincti, & nõ habent inter ſe eſſentialem dependentiã, ſed tantũ quandã ſubordinationẽ, quã ponit Doctor in litera. Nam ſi ſunt idẽ numero habitus, vel habent depẽdentiã eſſentialem inter ſe, certiſsimũ eſt, q amiſſa gratia amittitur iuſtitia originalis, nã implicat, q amiſſo aliquo ad quod aliud habet eſſentialẽ dependentiam, non amittatur, & illud, quod talẽ eſſentialẽ dependentiã includit. Si tamen habitus iuſtitiæ originalis & gratiæ realiter diſtinguantur, & inter ſe eſſentialẽ dependentiã non habeãt, nõ implicat poſſe reperiri habitũ iuſtitiæ originalis abſque habitu gratiæ, quia quãdo aliqua diſtinguntur realiter inter ſe, & vnũ nõ dicit eſſentialẽ dependentiã ad aliud, poſſunt adinuicem ſeparari.

¶Secundo eſt notãdũ, q actus noſtri peccaminoſi nõ deſtruunt habitũ infuſſum ſupernaturalẽ effectiuè, ſed tantùm demeritoriè, *2. Notab.* & ratio huius eſt, nam actus non deſtruit effectiuè habitũ, niſi corrũpendo illũ, & introducendo habitum oppoſitũ, ſicut v. g. actus intemperantiæ non deſtruit habitũ temperantiæ, niſi paulatim corrũpendo illum indecendo habitum intemperantiæ. Quare ſi aliquis haberet habitum tẽperãtiæ acquiſitũ, & præcipuè intẽſum ad deſtruẽdũ illũ indigeret pluribus actibus intẽperãtiæ, quibus corrũpẽdo habitũ tẽperãtiæ, habitũ intẽperãtię producerer. At verò in habitibus ſupernaturalib' nõ ita cõtingit, nã vnico tãtũ actu v. g. peccaminoſo habitus quãtũcũque intenſus gratiæ deſinit in ſubiecto eſſe, quia talis actus cũ deme-

demeritoriè cortũpat habitũ in quocunque actu peccati eſt ſufficiẽs ratio demeritoria, vt Deus aufetat habitũ charitatis & gratiæ ab illo, in quo eſt tale peccatum, & ita de facto cõtingit, poſſet tamẽ Deus de potẽtia abſoluta nõ auferre habitũ charitatis, vſque dũ homo tria peccata mortalia peccaret, quia nõ eſt implicatio contradictionis, ꝙ de potẽtia abſoluta Dei ſit aliquis cũ habitu charitatis & peccato ſimul, nam ex hoc non ſequitur, ꝙ iſte ſit dilectus, & non dilectus, quia iſte talis eſt ſimpliciter odio habitus, & ſecũdũ quid dilectus, ſicut & habẽs habitũ fidei cum peccato mortali eſt ſimpliciter Deo inuiſus, & ſecũdum aliquid dilectus. Neque etiã ſequitur, ꝙ volũtas iſtius eſſet ſimul ordinata, & deordinata ſecundũ eãdẽ rationẽ, ſed tãtũ ſequitur, ꝙ volũtas talis eſſet ſimpliciter, & formaliter deordinata, eſſet tamẽ virtualiter ordinata, ideſt, potens ſe per actũ oppoſitũ actualiter ordinare, in quo eliciẽdo faciliter ſe haberet propter habitũ charitatis in voluntate exiſtẽtẽ, ſicut v.g. in ſimili, qui haberet habitũ tẽperantię, & eliceret actũ intẽperãtiæ, volũtas illius eſſet formaliter intẽperata, & virtualiter tẽperata. Cũ igitur nõ repugnẽt habitus charitatis, & peccatũ ex ſua ratione formali intrinſeca poterat Deus de potẽtia abſoluta relinquere habitũ charitatis in volũtate vſque ad tertiũ peccatum cõmiſſum, & tunc illa tria peccata demeritoriè excluderent habitũ charitatis ſimul ſumpta, quodlibet autẽ per ſe tãtũm initiatiuè, & per modum diſpoſitionis habitum charitatis excluderet.

3. *Notab.* ¶Tertio eſt notãdũ, ꝙ habitus iuſtitiæ originalis ſi erat realiter diſtinctus à gratia, (vt diximus ſuprà ex Doctore) poterat ſimul cũ illo peccatũ mortale cõpati, ſi non erat lex pro quocunque peccato mortali talẽ habitũ Deũ ſubtrahere, nã habitus iuſtitiæ originalis ordinabat potentias per modũ actus primi, & talis ordinatio bene cõpatitur deordinationẽ per modũ actus ſecũdi. Vnde in caſu quod in Eua, vel Adamo eſſet volũtas cũ peccato mortali, & ſimul cũ habitu iuſtitiæ originalis talis volũtas eſſet formaliter auerſa à Deo, & nõ ſubiecta illi per modũ actus ſecũdi, & ab illo deordinata, eſſet tamẽ per modũ actus primi virtualiter ordinata, quatenus facilitate maxima, & maiori cũ delectatione poterat obedire Deo, quã per actũ peccamino-ſum à Deo auerti, quia in obediendo Deo, inuenirit maximã delectationẽ, in auertẽdo ſe à Deo, inueniret maximã difficultatẽ, licèt nõ tãtã, quã nõ poſſet pro ſua volũtate vincere, & ſic poſito peccato eſſet actualiter auerſa in actu ſecũdo, & habitualiter cõuerſa in actu primo, quatenus habitualiter conuerſum in actu primo nihil aliud dicit, quã volũtatẽ facilitate quadam, & maiori cũ delectatiõe poſſe elicere actũ oppoſitũ illi, quẽ elicuit, ſi tamẽ fuit lex, qua Deus ſtatuetit, auferre habitũ iuſtitiæ originalis pro quocũque peccato mortali cõmiſſo, nobis alia nõ cõſtat, quã illa, quæ habetur Geneſ. 2. de arbore ſcientiæ boni & mali ne comedas, in quocũque enim die comederis, morte morieris. Et per conſequens videtur dicẽdũ, nullũ aliud peccatũ mortale, neque effectiuè, neque demeritoriè excludere habitum iuſtitiæ originalis præter comeſtionẽ illã prohibitã ſub tali pœna quãuis quodlibet peccatum mortale habitum gratiæ à iuſtitia originali realiter diſtinctum, demeritoriè excluderet.

¶Quarto eſt notãdũ, ꝙ vt diximus ſuprà ex eo oẽs peccauimus in Adã, quia voluntas noſtra fuit obligata in volũtate Adami ad actionẽ volũtatis ipſius Adami, vnde ſi noſtra volũtas nõ eſſet obligata ad actionẽ volũtatis ipſius Adami. ſi Adamus peccaret, eius peccatũ poſſet nobis imputari, quãtũ ad pœnã, nõ tamẽ quantũ ad culpã: vnde, in tali caſu eſſemus filij hominis peccatoris, non tamẽ eſſemus peccatores formaliter, & intrinſecè, niſi denominatione extrinſeca à peccato primi noſtri parẽtis. 4. *Notab.* Iuſtiſsimè tamen poſſet Deus in tali caſu ꝓpter peccatũ primi parentis punire illũ, & nos priuatione habitus iuſtitiæ originalis, & tũc carẽtia iuſtitię in Adamo per modũ termini relicta ex comeſtione prohibita haberet rationẽ culpę, & eſſet veriſsimè peccatũ habituale, quod trãſacto actu peccãdi in volũtate Adami per modũ habitus remãſit: eſſet etiã, & carentia habitus iuſtitiæ per modũ effectus relicta à ſubtractione illa, qua Deus habitũ iuſtitiæ originalis ab Adamo ſubtraheret, & iſta verã induceret rationẽ pœnæ. At verò in nobis, ſi volũtas noſtra nõ efficeret vnũ in genere moris cũ volũtate Adami, quãuis poſſet reperiri carẽtia iuſtitię, quę eſſet pœna, nã peccatũ Adami potuit mereri, & ſibi, & nobis talẽ carentiã, ſicuti in humanis peccatũ pa-

tris meretur ſibi, & deſcendentibus carentiam honoris, quæ eſt pœna illius peccati, non tamen repeciretur in nobis carentia, quæ eſſet culpa, nam carentia, (quæ culpa eſt) eſt terminus relictus ex culpa actuali, ſiue ex actu peccati, vnde ſi culpa actualis non eſt communis, neque terminus illius actualis culpę poteſt eſſe cõmunis, & quia ſi Deus ſua lege non obligaret voluntates noſtras ad actionẽ Adami in eius voluntate peccatum Adami, non eſſet peccatũ cõmune, neq; peccatũ naturæ, ſed perſonæ, ideò ſecluſa tali lege carentia iuſtitiæ quæ eſſet in nobis demeritoriè à peccato Adami non poſſet habere rationem culpæ, ſed pœnæ tantũ. ¶ Ex quibus infertur, & eſt fundamentũ huius quæſtionis, quòd illa peccata Adami eſſent nobis communia, ad quæ fugienda obligauerit Deus volũtates noſtras in voluntate Adæ. ¶ Ex quo infertur ſecundo, quod ſicut ſi Deus obligaſſet noſtras voluntates in voluntate Adami ad aliquod obiectum ſequendũ vel fugiendũ, peccatum circa tale obiectũ cõmiſſum nõ ſolum eſſet peccatũ Adami, ſed etiam noſtrũ, ita ſi Deus obligaſſet noſtras voluntates in voluntate Adami ad actum aliquem particularẽ circa particulare obiectum, & non ad alios actus circa alia obiecta diſtincta, quamuis Adamus peccaret, eliciendo actus circa alia obiecta, ad quos voluntas noſtra non erat obligata in ipſo, talia peccata non eſſent peccata noſtra, quia talia peccata eſſent peccata perſonæ particularis, & non totius naturæ, neque communitatis. ¶ Ex quo infertur tertio, quòd cùm illud peccatum in nobis transfunderetur, in ratione peccati, quod eſſet peccatũ commune, & terminus illius actus, ad quem oẽs in Adamo eramus obligati, cùm tale pecatũ potuit eſſe, neque primũ, neque ſecundũ, neque tertiũ, quia potuit Adamus elicere actũ primum, ſecundum, & tertiũ, ad quẽ nos non teneremur, quia Deus ad illos nõ obligabet it nos, non igitur neceſſariò primum peccatũ Adami transfunditur in nobis, quia primum peccatũ eſt, ſed quia eſt nobis peccatũ commune.

Nota hoc Corolariũ primum. *Corolariũ. ſecũdum.* *Corolariũ tertium.*

Vltimus notab. ¶ Vltimò eſt notandũ, vt præcedẽs doctrina facilius intelligatur, quòd, vt ſupradiximus cõtra Dominicũ de Soto. Adamus fuit conſtitutus à Deo caput in genere naturæ omniũ noſtrum quia decreuit Deus, vt omnes homines ab Adamo propagarentur, & fuit etiã caput conſtitutũ in genere moris, quia obligauit Deus voluntates noſtras in voluntate Adami reſpectu iuſtitię originalis illi datę, & nobis in illo conceſſæ, vnde ſi Adamus non eſſet caput in genere moris, quamuis peccaret, eius peccatum eſſet perſonale, quale fuit peccatum Euę, quæ quamuis fuit mater noſtra in genere naturæ, non tamen in genere moris ex defectu prædictæ obligationis, & ſic ſi Adamus nõ peccaret, eius peccatũ non transfunderetur in nobis, ſi tamen Adamus peccaret, quãuis Eua non peccaret, peccatũ Adami ad nos trãsfunderetur. Et cũ nõ omnia pecca Adami ad nos transfundantur, & ſolũ illud trãſfunditur, reſpectu cuius in Adamo ſumus obligati, illud peccatum transfundẽdum eſt tantũ, reſpectu cuius ex volũtate Adami, & noſtra vna volũtas in genere moris efficeretur. ¶ Ex quo infertur, quòd etiam in ſententia D. Thomæ (nẽpe quòd gratia & iuſtitia originalis eſſent idẽ habitus numero, vel ſi duo, eſſentialiter inter ſe dependentes,) quamuis Adamus plura peccata committeret, & per quodlibet gratiã, & iuſtitiã originalẽ amitteret, & in quolibet eſſet ſufficiẽtiſsima ratio demeritoria carẽtiæ grãæ, & iuſtitię originalis in nobis per modũ pœnę, quia poterat Deus in pœnã illius, vel illorũ delictorũ deſcendentes ab Adã creare abſque iuſtitia originali, & gratia, & quod pueri conciperentur, & naſcerẽtur ſinè iuſtitia originali, & gratia, tamẽ talis carẽtia, cũ nõ poſſet habere rationẽ termini in nobis illius actus Adami, quia talis actus nõ erat nobis cõmunis, & per cõſequẽs, neq; carentia per modũ termini in Adamo relicta eſſet nobis cõmunis, ideò neque talis carẽtia haberet rationẽ culpę, ſed tantũ haberet rationẽ pœnę. ¶ Ex quo infertur ſecũdò ꝙ etiã in ſentẽtia D. Tho. dicendũ eſt, ideò primũ peccatũ Adami in nos fuiſſe transfuſum, nõ quia fuit primũ peccatum, ſed quia fuit peccatum commune Adamo & nobis. ¶ Ex quo infertur tertio quòd etiam in ſententia D. Thom. ſi Deus obligauit noſtram voluntatem in voluntate Adami tantùm ad illam actionem de non comedendo de ligno vetito, quod quamuis Adamus peccaret, quàm plurima alia peccata, ſi tamen non comederet de ligno vetito, nõ transfunderet in nos peccatum originale, quia non poſſet transfundere in nos peccatum perſonale, & illa omnia

Corolariũ primum. *Corolariũ Secũdum.* *Corolariũ tertium.*

nia peccata perſonalia, & non communia eſſent, & cùm ad rationem peccati originalis, neceſſarium ſit, quòd ſit peccatum commune voluntati Adami, & voluntati noſtræ, quatenus voluntas Adami quodàmodo voluntas noſtra eſt, ideò neceſſario requiritur ad transfuſionem talis peccati quod voluntas noſtra ſit aliquomodo obligata in voluntate Adæ. Hanc doctrinam in. 3. & 4 notabili poſitam colligo ex Alexandro. 2. p. q. 122. membro. 3, arti. 3. in ſolutione ad argumenta, vbi ſic ait, ad obiecta autem in contrarium de ſuperbia dicendum eſt, quòd licèt ſuperbia corruperat naturam in Adam, non tamen vniuerſaliter, vt ex illa fieret transmiſſio originalis peccati. Aliud enim eſt corrumpere naturam in iſto, & aliud eſt corrumpere naturam, prout eſt cauſa generationis, ſimiliter dicendum eſt de gula. Si enim ſine præcepto, quod extenderat ſe ad totum hominē per inordinatum appetitum, comediſſet de aliquo ipſe Adam, eſſet peccatum perſonale tantùm. Vnde non fuit neceſſe, quòd per guſtum, qui ad nutritiuam pertinet, eſſet cauſa originalis corruptionis, licèt maior fuerit ibi comeſtio. Et diſtinguendum eſt inter obedientiam, quæ tantùm perſonaliter eſt, & quæ ad naturam ſe extendit, ſi enim eſſet in obedientia perſonalis tantùm, non corrumperet naturam in homine, neque fieret transmiſſio originalis peccati, Ad hoc, & ad idē facit, quod D. Auguſtin. primo lib. Hyponoſtichon. Dicitur Sapientiæ. 12. maledictum erat ſemē in initio, & intelligitur de maledictio ne culpæ hoc autem non fuit in maledictione ſerpentis, neque in maledictione mulieris, omnes enim iſtæ maledictiones, pœnæ ſunt tantùm, Maledictio verò facta fuit verò, cui dictum eſt, maledicta terra in opere tuo ſpinas, & tribulos germinabit tibi, id eſt, humana natura propagabit ſpinas, & tribulos peccatorum, maledictio autem iſta inflicta eſt propter mandati expræſſi transgreſſionem, dicitur enim ibi, quia audiſti vocē vxoris tuæ, & comediſti de ligno, de quo præcepi tibi ne comedetes, maledicta terra, &c. ſi ergo propter iſtud præceptū fuit maledictio in toto ſemine poſteritatis, & non ſe extendit effectus vltra ſuam cauſam, præceptum ſe extendebat ad poſteritatē, & ſimiliter tranſgreſſio præcepti, qualiter enim diceretur omnes peccare in Adam, ſi tantùm pœna reſpiceret eos, & non culpa, hactenus Alexander. Ex quibus verbis ſatis patet, quòd præceptum impoſitum Adamo, non tantū fuit præceptum perſonale, & vnius hominis ſed totiùs hominis, id eſt totiùs naturæ humanæ in illo contentę. Secūdo ſequitur quòd poterat Adam comedere inordinatē de quocūq; alio cibo, & nihilominus illud peccatum eſſet perſonale tantùm, & quòd tunc tale peccatū cùm eſſet perſonale non trāsfunderetur, Tertio quod ſequitur eſt, quòd præceptum vniuerſale impoſitū toti naturæ humanæ in Adamo fuit præceptū illud de non comedendo de ligno ſciētiæ boni, & mali.

¶Prima concluſio. Si iuſtitia originalis, & gratia ſunt idē numero habitus, vel habent inter ſe (ſi diſtincti ſunt) eſſentialē depēdētiā, per quodcunq; peccatū mortale amitteret Adamus habitum iuſtitię originalis. *Prima cōcluſio.* Hęc concluſio cōmunis eſt, neq; de ea poteſt dubitari, & probatur, quia per quodcū que peccatum mortale amittitur habitus gratię, ergo & habitus iuſtitię ſi eſſet idem numero habitus cum habitu gratię, & ſimiliter ſi habet de pendentiam eſſentialē cū gratia patet ſequela quo ad iſtam ſecundā partem, nam amiſſo aliquo ad quod aliud dicit eſſentialem dependentiam, amittiur & illud, quod talem dependentiam dicit, ſi cuti amiſſo fundamento, vel termino amittitur, & relatio.

¶Secūda cōcluſio. Si habitus iuſtitię originalis, & gratię erant habitus realiter diſtincti, & nō habebant eſſentialē dependentiā ad inuicē, amiſſa gratia per peccatū mortale non amitteretur habitus iuſtitiæ originalis. *Secunda concluſio.* Hęc etiā cōcluſio cōmunis debet eſſe, nā peccatū non opponebatur habitui iuſtitię originalis primo & per ſe, ergo cum peccato poterat ſtare habitus iuſtitiæ originalis, probatur Antecedens, nam iuſtitia originalis ordinabat voluntatem noſtram per modum habitus in ordine ad Deū taliter, quòd facilitate, & delectatione exiret in actum à Deo præceptū, talis autē facilitas, & dilectatio ex natura rei cōpatitur ſe cūdū peccatū mortale, ergo. Probatur minor, nam habens habitum temperantię poteſt habere actum intemperantiæ, & facilitate exire in actum temperantiæ, vnde quamuis talis voluntas ſit intemperata per modum actus, eſt tamen temperata

 per

per modum habitus ergo quamuis voluntas in caſu prædicto habens inſtitiam originalem eliceret actum peccati, & per conſequens maneret deordinata actu in ordine ad Deum, maneret tamen per iuſtitiam originalem in ea exiſtentem habitualiter ordinata in ordine ad Deũ. ¶ Cõfirmatur, nam talis voluntas poteſt elicere actũ conformem rectæ rationi facilitate, & delectatione maxima, ergo maneret habitualiter ordinata, quamuis per peccatum actu deordinata eſſet.

Confirm.

Tertia concluſio. ¶ Tertia concluſio. Si Adamus eadem obligatione, qua tenebatur conſeruare habitũ gratiæ, tenebatur, & conſeruare habitum iuſtitiæ originalis, ſicut per quodcunque peccatum mortale amitteret habitum gratiæ, eodem, & amitteret habitum iuſtitiæ originalis. Hæc concluſio communis etiã deber eſſe, & probatur, nam homo peccãs mortaliter demeritoriè deſtruit habitum gratiæ, ſed poſita tali obligatione ita demeritoriè deſtruit habitum iuſtitiæ, ergo ſicut per quodcunque peccatum mortale amitteret habitum gratiæ, ita & amitteret habitum iuſtitiæ originalis.

Quarta cõcluſio. ¶ Quarta concluſio. Si alia, & alia obligatione teneretur Adamus conſeruare habitum iuſtitiæ, & habitum gratiæ, quamuis per quodcunque peccatum mortale amitteretur habitus gratiæ, non tamen amitteretur habitus iuſtitiæ. Hæc concluſio probatur, nam non aliter ſe haberet tunc habitus iuſtitiæ reſpectu habitus gratiæ, quàm ſe habent modo habitus fidei, & habitus ſpei reſpectu habitus gratiæ, ſed modo quamuis per quodcunque peccatum mortale amittatur habitus gratiæ, non deperditur habitus fidei, neque ſpei, niſi per actus oppoſitos ipſis ergo quamuis tunc per quodcunque peccatum mortale amitteretur gratia, non tamen habitus iuſtitiæ originalis, niſi per actum oppoſitum ipſi originali iuſtitiæ, ſed talis actus oppoſitus eſſet violatio obligationis illius, qua tenetur conſeruare habitum iuſtitię originalis, ergo ſublato tali actu non tolleretur habitus iuſtitię originalis.

Ratio.

Confir. ¶ Confirmatur, nam habitus ſupernaturalis non tollitur effectiuè, ſed tantùm demeritoriè, ſed demeritum ſupponit legem, ergo non violata lege de conſeruando tali habitu non tolleretur demeritoriè habitus iuſtitiæ originalis neque etiam poſſet effectiuè deſtrui, cùm eſſet habitus ſupernaturalis, ergo.

Quinta cõclu. ¶ Quinta concluſio. Adamus habuit præceptum de cõſeruando habitu iuſtitiæ originalis per non comeſtionem de ligno vetito, & per ſolã violationẽ talis pręcepti amitteretur habitus iuſtitię originalis. Hæc concluſio probatur, nam iſte actus ſolus erat, qui demeritoriè deſtruebat habitum iuſtitiæ ergo per ſolum iſtum actum amittebatur habitus iuſtitiæ.

Sexta concluſio. ¶ Sexta concluſio. Si voluntas noſtra fuit à Deo obligata in volũtate Adami ad actionem aliquam particularem, vti ad actionẽ de non comedẽdo de ligno vetito, quãuis Adamus committeret quàm plurima alia peccata (dum tamen non comederet,) eius peccatum non transfunderetur in nos, neque per illud habitus iuſtitiæ originalis à nobis tolleretur. Hæc concluſio probatur, nam reliqua peccata eſſent peccata perſonalia, cùm voluntates noſtræ non eſſent obligatæ in voluntate Adami reſpectu illorum actuum ergo tales actus quantumcunque peccaminoſi non imputarentur nobis ad culpam. Secunda pars patet, quia propter peccatum originale, quod eſt in nobis, tollitur à nobis habitus iuſtitię originalis, & in tali caſu non eſt peccatum originale in nobis ergo.

Vltima cõcluſio. ¶ Vltima concluſio. Illud peccatum fuit in nos trãsfuſſum reſpectu cuius voluntates noſtrę fuerunt obligatę in voluntate Adami ad oppoſitum actum illius. Hęc cõcluſio patet ex ſupradictis. Ex quibus infertur primo quod neque primum, neque ſecundum peccatum ex eo quod primum vel ſecundum fuit in nos trãsfuſſum eſt ſed ex eo, quòd voluntates noſtræ fuerunt obligatæ in voluntate Adami reſpectu illius.

¶ Ex quibus infertur ſecundo, quòd reliqua peccata primorum parentum non potuerunt in nos trãsfundi, quia reliqua peccata eſſent peccata perſonalia.

¶ Ex quibus infertur tertio, quòd ſi Adamus peccaſſet poſt quàm aliquos filios genuiſſet, tales filij non haberent peccatum originale, ratio huius eſt, nam peccatum originis transfuſſum eſt in nos, quatenus Adamus erat caput omnium in genere naturæ, & in genere moris, ſed in tali caſu reſpectu illorum, qui iam nati eſſent imò reſpectu illorum, qui in vtero materno contine-

tinerentur, dummodo iam actio ſeminis ceſſaſſet, non eſſet caput in genere naturæ ergo. ¶Confirmatur, nam peccatum originale per naturalem propagationem tranſfunditur, vt patet ex concilio Tridentino ſupra citato & in eodem cõcilio Seſsione. 6. in decreto de iuſtificatione Canone. 3. dicitur, niſi homines ex ſemine Adæ propagati naſcerentur, non naſcerentur iniuſti cũ à propagatione per ipſum propriam iniuſtitiam contrahant, quibus verbis apertè inſinuatur, quòd per propagationem, ſiue generationem cõtrahitur peccatum, quia contrahitur ipſo tempore conceptionis, & per conſequens illo tempore tranſacto non poſſet peccatum per generationem contrahi. Ex quibus infertur vltimo, quòd ſi Adam habuiſſet filios ante peccatum, nepotes, qui ex filijs naſcerentur, poſtquam Adamus peccaſſet, peccatum originale cõtraherent. Probatur, nam tales filij Adami ſolùm haberent iuſtitiam originalem, vt donum perſonale ergo per generationem non transfunderetur in filios,. & voluntates illorum eſſent obligatæ in voluntate Adami ad actionem illius ergo peccatum Adami reputaretur illis in culpam.

¶Confirmatur, nam tales eſſent filij naturales Adami peccatoris, & in illo peccaſſent, ergo inſurgeret in illis peccatum originale. ¶Confirmatur ſecundo, nam ſi aliqua ratione non, maximè qui. ſemen non erat infectum peccato aliquo, ſed hoc non. obſtat, nam ſemen tantùm habet rationẽ conditionis neceſſario requiſitæ ad traductionem peccati ex eo, quod per illam conſtituitur homo, & producitur filius naturalis Adami obligatus ad actionem ipſius Adami ergo ſi talis actio Adami fuit peccatum & in iſtis erit originale peccatum.

TEXTVS.

Quantum ad ſecundum ſoluitur prima quæſtio tenendo ſecundũ auctoritates ſanctorum, quòd ſit hoc peccatum in omnibus communiter propagatis d. 32. Q. vnica litera C.

EXPLICATIO LITERÆ.

Doctor in hac litera vniuerſalem aſsignat concluſionem, ſcilicet omnes homines deſcendentes per naturalem generationem à primo parente contrahere peccatum originale. Quæ concluſio vniuerſaliter eſt tenẽda ex illo D. Pauli ad Roman. 5. & ex alijs pluribus locis ſuprà citatis. Quia tamen non eſt regula ram generalis, vt non patiatur aliquando aliquam exceptionem circa præſentem concluſionem ſit quæſtio nona.

QVÆSTIO IX.

¶ *Vtrùm Beatiſsima virgo mater Dei peccatum originale contraxerit?*

De hac re eſt prima principalis ſententia D. Thomæ, & ferè omnium Thomiſtarum, quam latè diſputat Caietanus in opuſculo de conceptione virginis, qui omnes tenent virginem ſanctam peccatum originale contraxiſſe; & probatur primo, vbi eſt aliqua lex communis reuelata in ſcripturis nemo ab illa eximendus eſt, niſi de illo fiat in eiſdem ſcripturis ſpecialis exceptio, alioquin daretur apertiſsima occaſio negãdi propoſitiones vniuerſales de fide, quod eſt hereticũ, ſed ex multis locis ſacræ Scripturæ manifeſtè colligitur, & in ipſis clarè affirmatur, omnes, qui ex primo parente deſcendunt per generalem propagationem peccaſſe in primo parente, & mortuos eſſe morte peccati, & indigere Redemptore à peccato, neque in aliquo loco excipitur Beatiſsima virgo ergo certiſsimum eſt ſecundum fidẽ peccatum originale contraxiſſe. Maior eſt manifeſta, & minor probatur ex illo ad Roman. 5. in quo omnes peccauerunt, & ſecunda ad Corint. 5. ſi Chriſtus mortuus eſt pro omnibus ergo omnes mortui ſunt, quod intelligẽdum eſt de morte peccati, vt docet D. Auguſt. lib. 6. cõtra Iulianum dicens, quia ergo non in corpore, reſtat nunc vt in peccato mortuos eſſes omnes, pro quibus mortuus eſt Chriſtus nemo neget, nemo dubitet, niſi qui ſe negat, aut dubitat eſſe Chriſtianum, & prima ad Thimoteum. 4. vbi de Chriſto ait, qui eſt Saluator omnium hominum, nam cum dominus de ſe dicat Matthæi. 9. non eſt opus valentibus medico, ſed male habentibus, non enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores & Angelos de ipſo Lucæ primo ipſe

Prima ſententia.

Prima ratio.

Tt 5

ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum efficitur, vt ſi Chriſtus eſt Saluator omnium hominum à ſeruitute peccati, neceſſario intelligatur Saluator etiam Beatiſsimæ virginis à peccato.

Solutio. ¶ Quod ſi quis reſpondeat, Chriſtum eſſe Saluatorem illius nõ ratione peccati, quod contraxit, ſed quod contraxiſſet, niſi ab illo præſeruata, huic obſtat Epiſtola Zozimi Papæ quã refert Auguſt. Epiſt. 157. in qua ſic ait, nullus niſi qui ſeruus eſt liber efficitur, neque Redemptus dici poteſt, niſi qui verè per peccatum fuerit aute captiuus, & ſubdit D. Auguſtinus in his verbis Apoſtolicæ ſedis tam antiqua, atque fundata certa, & clara eſt fides catholica, vt nefas ſit, de illa dubitare, Chriſtiano.

Secunda ratio. ¶ Secundò. Id quod aliquando fuit erroneum, ſemper eſt erroneum, quemadmodum, quod ſemel fuit hæreticum ſemper hæreticum eſſe cenſendum eſt, ſed virginẽ Beatiſsimam non contraxiſſe peccatum originale ante quadringentos annos erat erroneum ergo nunc, maior eſt manifeſta, & minor probatur, quia tempore D. Bernardi erat erroneum, erat enim contra vnanimem ſententiam patrum, qui vnanimi conſenſu ita interpretabantur adducta verba ſcripturæ, & alia ſimilia, vt nullus relinqueretur locus exceptioni Beatiſsimæ virginis, ita etiam de illius cõceptione loquebantur, vt planè affirmarent eam contraxiſſe peccatum originale, vt ex multis ſanctorum dictis, quæ à Caietano in opuſculo de conceptione virginis & alijs Doctoribus ad hanc veritatem confirmandam afferuntur, vnde D. Auguſtinus in Pſalmo 34. ita inquit Adam eſt mortuus propter peccatum, Maria ex Adamo mortua eſt propter peccatum caro autem domini ex Maria mortua eſt propter delenda peccata. D. Ambroſius in Pſalm. Beati immaculati ſic ait, venit dominus Ieſus & in carne, quæ peccato in matre fuerat ob noxia, militiam virtutis exercuit, D. Bernardus Epiſtol. 174. reprehendens Canonicos Lugdunenſes, quod nouam ſuo tempore celebritatem de conceptione virginis introducerent, ſic ait, nunquid patribus doctiores, aut deuotiores ſumus? periculoſè præſumimus quidquid ipſorũ in talibus rebus prætermiſit, & paulò infrà, nulla enim ratione placebit contra Eccleſiæ ritum præſumpta nouitas, mater temeritatis, ſoror ſuperſtitionis, filia leuitatis. Et D. Bonauentura in. 3. diſtin. 3. quæſt. 2. ſic ait, nullus ſanctorum inuenitur dixiſſe, de illis quos audiuimus auribus noſtris virginem Mariam à peccato originali fuiſſe immunem,

Tertia ratio. ¶ Tertiò. Quicunque ſanctificatur, mundatur, iuxta illud D. Dioniſij. 12. de Diuinis nominibus dicentis ſanctitas eſt perfecta munditia, ideò enim dicimus Ioannem Baptiſtam, & Ieremiam ſanctificatos fuiſſe in vtero, quia mundati fuerunt à peccato originali, ſed vniuerſa Eccleſia canit Beatã virginem fuiſſe ſanctificatam iuxta illud Mariam ſanctificans, ergo fuit mundata, ſed nõ à peccato actuali, ergo ab originali.

Quarta ratio. ¶ Quartò. Peccatum originale cõmunicatur poſteris motu generationis, quemadmodum peccatum actuale communicatur membris motu voluntatis, ſed peccatum actuale non poteſt nõ communicari membris, quæ motu voluntario mouentur ab anima ad opus peccati, ergo peccatum originale non potuit non communicari Beatæ virgini, quæ motu generationis mota eſt à primo parente ad exiſtendum, & per conſequens cum priuatione rectitudinis originalis.

Quinta ratio. ¶ Quinto ſi Beata virgo moreretur ante mortem filij certiſsimum eſt, quòd deſcenderet ad patres adhuc detentos in limbo in pœnam originalis peccati ergo habuit originale peccatum.

Sexta ratio. ¶ Sextò. Quis quis habet fomitem peccati, contraxit peccatum originale, ſed Beata virgo habuit fomitem peccati, qui nihil aliud eſt quàm inclinatio ad mlaum, ergo contraxit peccatum originale. Maior patet, quia fomes peccati eſt præcipua pœna, quę propter originale peccatum in hac vita infligitur, imò vt dicemus infrà eſt materiale ipſius peccati originalis, conſequentia verò probatur, nam Beata virgo acquiſiuit augmentum virtutum magno labore, vt refert D. Bonauentura intractatu de vita Chriſti cap. 3. ex reuelationibus quibuſdam, quæ creduntur factæ S. Eliſabeth viduæ, cùm igitur labor in augmento virtutum naſcatur ex inclinatione ad malum, efficitur, vt in Beata virgine fuerit huiuſmodi inclinatio, & ex conſequenti fomes.

¶ Confirmatur, quia in ea non fuit iuſtitia originalis, quæ ſola fomitem excludebat, nã ſi haberet iuſtitiam originalẽ non eſſet ob noxia non ſolùm morti, ſed neque alijs laba-

laboribus huius vitæ, vt primi parentes in ſtatu innocentiæ.

Vltima ratio. ¶Vltimò. Singularis conceptio debuit ſingulari prærogatiua inſigniri, ſed cõceptio Chriſti fuit ſingularis quandoquidẽ ſolus ipſe conceptus fuit ex Spiritu ſancto ergo ſola eius cõceptio debuit inſigniri hac prærogatiua, vt cõciperetur ſanctus, quod ſane negandum eſſet ſi virgo etiam Beata ſine peccato concepta fuiſſet. Hanc ſentẽtiam docent D.Tho. 1.2.q.81. arti.3.&.3. p.q.27.&.in.3.diſt.3.q.1. Capreolus ibidẽ Caietanus in opuſculo citato, Alexand.3. p.q.4. Hẽricus quodlibeto.6. q. 16. Albertus, Bonauentura, Herbeus, Paludanus, Richardus, Duran. Hiſpalẽſis, & alij quã plurimi in.3.diſt.3. Greg. in.2.diſt.3. q.2. deniq; fertur Bandelus quidã Dñicanorũ generalis in lib. quẽ edidit de hac quæſtione numerare pro hac parte. 260. Doctores.

Secunda ſententia. ¶Secunda ſentẽtia eſt Doctoris in.3. diſt. 3.q.1. quam defendũt Franciſcus de Maironis, & omnes Scotiſtæ, Dionyſius Cartuſianus, Thomas de Argentina, & Almaynus eadẽ diſt. Marſilius in.2. q.2. Iacobus de Valentia ſuper magnificat. Lipomanus in Geneſim cap. 15. & Abulẽſis paradoxo primo. cap. 102. Ambroſius Caterinus, & Clitouęus in proprijs de hac re tractatibus Ioãnes Gerſon.4.par. in ſermone de cõceptione Eccius homilia ſecunda eiuſdẽ feſti, & alij per multi, quos refert Caterinus opuſculo citato cap.6. Hanc etiam docent Doctores Pariſienſes, & aliarum quarundam vniuerſitatum, qui ſe vbique defenſuros iureiurando obſtringũt, hanc denique fere omnes vniuerſitates communi conſenſu amplectuntur.

Primum nota. ¶Pro cuius explicatione, & quæſtionis ſunt notanda nonnulla, quorũ primũ eſt, quòd in hac quęſtione aliter loquitur Caterinus, & aliter loquendum eſt iuxta ſentẽtiam aliorum & ratio huius eſt, nam exceptio Beatiſsimæ virginis Mariæ poteſt fieri ab vna ex duobus propoſitionibus vniuerſalibus, quarum altera eſt omnes, qui naturali generatione deſcendunt ab Adam peccauerunt ipſo peccante. Secunda autẽ propoſitio vniuerſalis eſt, omnes quotquot deſcendunt ab Adam per naturalem propagationem, cùm concipiuntur, contrahunt peccatum originale, quod eſt ipſis intrinſecum, docet igitur Caterinus Beatã virginẽ exemptam fuiſſe non ſolũ à ſecunda propoſitione, ſed etiã à prima propoſitione exẽpta fuit ab illa cõmuni lege, qua voluntates omniũ poſterorũ obligatæ fuerunt in voluntate Adami ad actionẽ ipſius Adami, & per conſequens peccatum Adami remanſiſſet peccatũ perſonæ reſpectu Beatæ virginis. Iſta tamen ſententia Caterini, quamuis videatur pia non tamen eſt vera, quia aliàs Beatiſsima virgo non eſſet præſeruata à peccato originali, ſi Adamo peccante peccatum Adami non infecit eã quo ad ſuficientiam, & ſecundo quoniam vel cùm Deus decreuit, quod volũtas Adæ reputaretur voluntas ſuorum poſterorum excepit Beatiſsimam virginem ab illo decreto, quia voluit tum propter dignitatẽ, & merita Chriſti ipſam eligere ad perpetuam ſanctitatem ſine dependentia à volũtate Adæ, vel non excepit eam, ſi non excepit ergo Beata virgo cùm peccauit Adã peccauit in illo. Patet ſequela, quia tota ratio, propterquã nos peccauimus, eſt, quia voluntas Adæ fuit noſtra propter illud decretum Dei ergo ſi etiam fuit voluntas virginis ſequitur quod etiam virgo peccauit. Si autem dicas primum ſequitur quod Beatiſsima virgo neque contraxerit peccatũ ex Adam, neque vnquã habuit debitũ, aut neceſsitatẽ contrahendi peccatũ ex ipſo, & per conſequens quod nõ fuerit propriè redempta per Chriſtum. Patet prima conſequentia, quia ſi non fuit obligata in volũtate Adæ, neque contraxerit peccatum ex Adã, neque vllo modo habuit neceſsitatẽ contrahendi, nam tota ratio huius neceſsitatis in nobis eſt, quia voluntas Adæ fuit noſtra, ex hoc enim colligimus neceſſatiũ eſſe quod ex voluntaria deordinatione Adæ deriuetur ad nos deordinatio, ſicut ex volũtaria deordinatione actuali alicuius voluntatis relinquitur deordinatio habitualis in eo, cuius eſt illa volũtas. Secũda autẽ ſequela probatur, quia redimi à peccato propriè & in rigore eſt eripi aliquo modo ab eo, ſed quid nõ eſt in tali peccato neque eſt ſubiectus neceſsitati incidẽdi in ipſum, non proprie eripitur à peccato ergo, præterea quia quamuis poſt peccatum Adæ ſtatuiſſet Deus non redimere homines, neque liberare eos à peccato Beatiſsima virgo maneret ſola ergo de facto non fuit redempta neque liberata per Chriſtũ.

Solutio. ¶Quod ſiquis reſpondeat, quòd illa præſeruatio virginis ab omni peccato facta pro-

tiæ in Beata virgine ſingularem munditiã à peccato in anima, & corpore eius poſtulauerit. Tertiò quia Beata virgo ex ſingulari conceptione Diuini verbi contraxit ſingularẽ affinitatem ad Chriſtum, quæ nõ debuit intercedere inter Chriſtũ, & perſonã, quæ aliquãdo à Diabolo victa eſſet, nã vt Paulus ait ſecũda ad Corin. 6, quę conuẽtio Chriſti ad Belial. Ex hac igitur ratione cõcludit D. Tho. Beatã virginẽ neq; mortale neque veniale vnquã comiſsiſſe, vt in eã implearur illud Cantico. 4. tota pulchra es amica mea macula non eſt in te, quod cõfirmat ex Auguſtino in lib. de natura & gratia ca. 36. vbi ſic ait, excepta itaque virgine Maria, de qua propter honorẽ domini nullã prorſus cùm de peccatis agitur, habere volo mẽtionẽ ſi oẽs ſanctos, & ſanctas eũgregare poſſemus & vere vna voce clamaſſent, ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt, ob hanc igitur rationẽ D. Thomæ ſentiũt omnes Scholaſtici Doctores Beatã virginem nullũ comiſsiſſe actuale peccatum (excepto vno Gregorio Areminenſi) qui in ſecundo ſententiarum diſt. 30. q. 2. temerè dubitat, num Beata virgo comiſſerit veniale, ne propter conſequentiam Auguſtini paulò ante adductam cogatur fateri illam non contraxiſſe originale, ſi hæc igitur ratio tantum valet, ad concludendam negationẽ peccati originalis. Primo quia peccatũ originale, & ſi minus habet de ratione peccati, quàm actuale veniale, tamẽ omnino excludit gratiã, ſeparat à Deo, & ſub Diaboli poteſtatẽ redigit, quæ quidẽ venialis culpa nõ facit, Deinde quia inficit naturam, & quodammodo redũdat in corpus, veniale autẽ minimè, peccatum autem, quod naturã inficit, & redundat in corpus, magis dedecebat eã virginem, ex qua filius Dei humanã carnẽ aſſumpturus erat, quã quod feruorem charitatis aliquãtulum remittit, quod facit veniale.

Tertia ratio. ¶ Tertia ratio eſt, perfectiſsimus Redemptor haber perfectiſsimum aliquem modũ redimendi, illumque exercere debet, ſaltim in perſona ſibi coniunctiſsima, ſi illa redemptione indigeat, atqui Chriſtus dominus eſt perfectiſsimus Redẽptor, ſiquidem copioſa eſt apud eum redemptio, per fectiſsimus autem redimendi modus eſt liberare aliquẽ à peccato, antequam illud incurrat, quod quidẽ eſt reſeruare à peccato, virgo autem Beatiſsima ex toto genere humano eſt perſona illi coniunctiſsima (quia mater,) & indigebat redemptione à peccato originali, (quia naturali generatione deſcendit à primo parente,) non eſt igitur dubium quin Chriſtus dominus illam præſeruauerit à peccato originali.

¶ Quartò. Si Beata virgo nõ eſſet immunis à peccato originali, nõ haberet gratia Chriſti in toto genere humano aliquẽ perfectũ iuſtificationis effectũ, ſiquidẽ nullus innocens eſſet iuſtificatus, cõſtat enim cæteros homines ita eſſe iuſtificatos, vt aliquando fuerint peccatores, ſed abſurdũ videtur dicere copioſiſsimã, & efficaciſsimã Chriſti gratiã in nullo iuſtificato perfectũ iuſtificationis effectũ habuiſſe, ergo videtur dicẽdũ Beatã virginẽ originale nõ cõtraxiſſe.

¶ Quintò. Decebat vt virgo Beata eã haberet puritatẽ, qua maior poſt filiũ ex cogitari non poteſt, vt docet D. Anſelmus in lib. de conceptu virginali, ſed poſt filiũ cogitari poteſt maior puritas, quã ſanctificationis in vtero, nẽpe puritas præſeruationis ab omni peccato ergo. ¶ Confirmatur, quia D. Th. hac ratione quaſi veritate ipſa cõpulſus in 2. diſt. 44. q. 1. art. 3. ad. 3. plane aſſerit virginem Beatam immunem fuiſſe ab originali, & actuali peccato.

¶ Sexto. Virgo Beata fuir exẽpta ab alijs humanis naturæ legibus quibus ſubiecta eſſe poterat abſque peccato, cõcepit enim nõ de viro, ſed ex Spiritu ſancto, virgo etiã ſinè dolore peperit, neq; eius corpus poſt mortẽ fuit corruptioni ſubiectũ cõtra leges illas Gene. 3. multiplicabo erũnas tuas, & cõceptus tuos, in dolore paries filios, & in puluerẽ reuertẽris, ergo maiori cũ ratione dicendũ eſt illã exẽptã fuiſſe à lege maledictionis, qua oẽs cõcipimur filij iræ, cui legi ſine peccato ſubiecta eſſe non potuit.

¶ Septimo. Cum aliqua quæſtio dubia eſt, illi parti adhærere debemus, cui magis fauet Romana Eccleſia, quæ mater eſt omnium Eccleſiarũ, ſed Eccleſia Romana magis fauet huic ſententiæ, ergo, probatur minor. nam Sixtus IIII. Ano Domini. 1466. inuitauit omnes Chriſti fideles ad celebrãdam feſtiuitatẽ de conceptione virginis, quæ nũc toto orbe celebrarur, imò etiam illis omnibus, qui miſſæ, & Diuinis offitijs ſuo iuſſu æditis ipſo die, & per octauã interesſent, eaſdẽ indulgentias conceſsit, quas Vrbanus IIII. & alij Pontifices Romani cou-

conceſſerant in feſto corporis Chriſti, vt patet in extrauaganti cùm præexcelſa de reliquijs, & veneratione ſanctorum.

¶Confirmatur, quia iam non habet locum reſponſio D. Thomæ. 3. par. quęſt. 27. art. 2. ad tertium dicentis Romanam Eccleſiã non celebrare feſtum cõceptionis, ſed tollerare conſuetudinem aliquarum Eccleſiarum, neque in eiuſmodi Eccleſijs celebrare ipſam conceptionem, ſed ſub nomine conceptionis celebrare ſanctificationem, quia ignorant diem ſanctificationis, non inquã habet hoc tempore locum illa reſponſio, tum quia Romana Eccleſia iam celebrat feſtum conceptionis, tũ etiam quia ſummus Pontifex in dicta extrauagante expreſsè loquitur de ipſa conceptione his verbis, dignum quin potius debitum reputamus vniuerſos Chriſti fideles, vt omnipotenti Deo de ipſius immaculatæ virginis Marię conceptione laudes, & gratias referant, & inſtituta propter id à Dei Eccleſia miſſas, & alia Diuina officia dicat, & illis, vt interſint, indulgentijs & peccatorum remiſsionibus inuitet, Tum etiã, quia D. Thomas, & alij ſancti ſi hoc tempore eſſent ob hanc vnam rationem hanc noſtram partem tuerentur, tantam enim vim habet hæc ratio, vt omnes Doctores dicãt ſufficiẽs argumẽtum eſſe ad probandum, quòd Beata virgo fuerit iuſtificata in vtero, quia Eccleſia celebrat feſtum Natiuitatis, ſed modo Eccleſia celebrat feſtum conceptionis ergo.

Secunda concluſio. ¶Secunda concluſio. Neutra pars quæſtionis eſt contra fidem aut charitatem. Hæc concluſio probatur, ex proxima extrauagante, quæ incipit graue nimis, in qua idẽ Pontifex excommunicationi ſubijcit omnes, qui aſſeruerint eſſe hęreticos, aut mortaliter peccare eos, qui vel negatiuam, vel affirmatiuã partem tenuerint eorumque abſolutionẽ apoſtolicæ ſedi reſeruat, quã eandem conſtitutionem, & pœnas ſancta Tridentina ſynodus innouat ſeſsione. 5. ad finem decreti de peccato originali.

Tertia concluſio. ¶Tertia concluſio. Quamuis vtraque ſententia ſuam probabilitatem habeat, ſola tamen illa, quæ docet Beatam virginem non contraxiſſe peccatum originale, eſt prædicanda. Hanc concluſionem approbant fautores alterius partis, & ratio eſt, quia prædicatio partis affirmatiuę, nempe virginem peccatum originale contraxiſſe, eſſet contra Charitatem ratione ſcandali, daretur enim infirmis occaſio ruinæ, primo quia eſſet cauſa multarum ſeditionũ, vt patet experientia temporis, quando vtraque pars proponebatur populo, de quibus Sixtus Quartus in præfata extrauagante vehementer conquæritur. Deinde quia eſſet cauſa, ob quam fides, & authoritas Eccleſiæ Romanæ minuerentur, fides quia daretur anſa rudibus, vt exiſtimarent in nulla cæterarum feſtiuitatum Chriſti, & Beatæ virginis celebrari certum aliquid, & indubium, cùm tamen ad inſtructionem rudium in multis celebrentur articuli fidei, de quibus non licet dubitare. Authoritas Eccleſiæ, quia daretur occaſio dubitandi de canonicatione ſanctorum, & contemnendi obſeruationes ſedis apoſtolicæ. *Obiectio.* Neque obſtat quòd prædicatio partis negatiuæ præbet etiam occaſionem rudibus, vt putent illam eſſe de fide, reſpondetur quidem minus periculum eſſe, ſi rudes exiſtiment partem negatiuam eſſe de fide, vt multi eorum putant, eſſe de fide, quòd Beata virgo immortalitate corporis fruatur, *Solutio.* quàm ſi audientes prædicari vtramque partem incipiant de alijs certiſsimis fidei miſterijs, quæ alijs diebus celebrantur, dubitare. Eſt tamẽ obiter aduertendum prædicatoribus, vt non tanta acceptione proponant populo partem negatiuam, quanta miſteria fidei proponi cõſueuerunt.

Reſpondetur argumentis ad primum. ¶ Reſpondetur argumentis ad primum pro contraria ſententia adductum reſpondetur, non opus eſſe expreſſa acceptione in ſcripturis, vbi illa facile intelligitur, & ita rem habere in propoſitionibus, quæ Beatiſsimam virginem ſub peccato comprehendere videntur, nam cùm Beata virgo Eccleſiæ iudicio excipiatur à communi illo pronunciato in dolore paries filios, & ab illo in puluerem reuerteris, & ab illo Matthæi vltimo apparuit primo Marię Magdalenæ, id eſt nulli priùs apparuit, tota tamen Eccleſia dicit priùs apparuiſſe Beatæ virgini, & ab illo primæ Ioãnis. 1. ſi dixerimus quod peccatũ nõ habemus, ipſi nos ſeducimus, &c. vbi loquitur de peccato actuali, etſi in tota ſcriptura non fiat expreſſa exceptio Beatæ virginis, certiſsimè tamen fatetur Eccleſia, & credit illam peccatũ actuale non habuiſſe ergo potiori ratione dicere poſſumus, & debemus illã excipi à pronunciatis, quæ poſteritatẽ totam

tã Adami in peccato conceptam eſſe aſſerunt, alioquin merito in nos proferretur il la Domini reprehẽſio Matthæi. 15. ad huc & vos ſine intellectu eſtis. Atque eo modo dicunt iuriſperiti, etſi ſolus ꝑtinceps eſt ſolutus legibus, vxorem tamen principis intelligi exceptam ex priuilegio, etiã ſi exceptio in lege nõ exprimatur. Neque obſtat ſi dicas etiam excipi poſſe Beatam virginẽ ab illis pronuntiatis, quibus Chriſtus aſſeritur omniũ Saluator, & pro omnibus paſſus. Reſpondetur negãdo ſequelã, quia illud pertinet ad perfectionem virginis, & ad perfectionẽ Chriſti. ¶ Poteſt aũt ſecũdo reſponderi, quòd quandocũque ſacra ſcriptura ait omnes cõcipi in peccato, & trahere peccatum ab Adamo, intelligẽdum eſſe quantum ex ipſis eſt, & ſecluſo ſubſidio Diuinæ gratiæ, ſic enim intelligitur illud Pſalm. 13. nõ eſt qui faciat bonũ, non eſt vſque ad vnum, ſcilicet niſi Deus ipſe monſtrauerit, vt docet Auguſtinus ibidem, & illud Eſai. 38. ad Ezechiam morieris tu, & non viues, ſcilicet, ſpectata qualitate morbi, & ſecluſa Diuina curatione, & illud Matthæi. 12. non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro, ſcilicet ſi malitia peccatoris ſpectetur, & extraordinaria Dei clemẽtia remoueatur, vt D. Tho. exponit, & illud Matthæi. 26. qui occiderit gladio, gladio peribit, id eſt digni ſunt, qui gladio pereant, & illud prima ad Timoth. 6. quem nullus hominũ vidit, ſed neque videre poteſt ſcilicet ſpectatis viribus naturæ. ¶ Tertio reſpondetur quòd ille locus D. Pauli, in quo omnes peccauerunt, intelligitur quo ad ſufficientiam, & quoad debitum, ſeu quo ad neceſſitatẽ naturalẽ incurrendi peccatũ, & mortẽ, cùm Beata virgo conciperetur cum iſto debito in illo inſtanti, in quo intelligimus naturam præſuponi ad gratiam vel peccatum, quia ſubiectum præſuponitur ſaltim prius natura ad formã, quã recipit, ideò in illo prioti intelligimus natutã illam cũ debito, ſiue neceſsitate incurrendi peccatum originale, & in hoc conſtat virginẽ preſeruatã fuiſſe, quia gratia præuenit peccatũ. ¶ Ex quo infertur Beatã virginẽ, vt dicebamus ſuprà pro aliquo inſtanti naturæ fuiſſe obnoxiam debito, & neceſsitati incurrendi peccatũ originale, nõ ſolũ in aliena perſona, ſed etiã in perſona propria pro illo inſtanti naturę pro quo præſuponitur ipſi gratia & peccatũ, ex eo, quia nõ poſſumus intelligere eſſe reale virginis Mariæ, ſine illa neceſsitate incurrendi peccatũ origiuale, ſicut non poſſumus intelligere illã, ſine eo quòd intelligamus eſſe filiam naturalem Adæ, & in illo inſtanti, in quo (poſtquam intelligimus virginem eſſe filiam naturalem Adæ,) deberemus intelligere virginem incurrere peccatum, & tale debitũ impleri, intelligimus gratia præueniti, & peccatũ nõ contrahere, alioqnin videretur nõ propriè, & abſolutè indigere redẽptione, vt dicebamus ſuprà. Neque obſtat ſi dicas Beata virgo iſto modo prius natura fuit filia Adę qnam grata Deo, ſiquidem prius natura extitit, quàm haberet gratiam, ſed Beata virgo ſimul atque fuit filia Adæ, & abſque gratia neceſſariò habuit peccatum originale ergo ſaltem prius natura habuit peccatum originale, quàm haberet gratiã, reſpondetur cum Doctore in. 3. diſt. 3. quæſtio. prima non longe à fine negando minorem, quia Beata virgo in illa ptiorita te naturæ, qua priùs fuit filia Adæ, quàm haberet gratiam, quemadmodum naturaliter præceſsit gratiam, ſic etiam naturaliter præceſsit peccatum, nam quemadmodum ſubiectum naturaliter præcedit formam, ſic etiam naturaliter præcedit priuationem, vt patet in oculo habente viſum, qui quidem naturaliter præcedit, non ſolum viſum, ſed etiam cæcitatem, alioquin ſi quatenus naturaliter præcedit viſum, eſſet cæcus in eodem inſtanti temporis eſſet videns & cæcus, quod eſt impoſsibile. Ita in propoſito. Quòd ſi arguas, Maria nõ eſt iuſta in primo inſtanti naturæ ergo in illo inſtanti eſt iniuſta vel non iuſta, patet ſequela ex Ariſtotele ſecundo perhiermenias à propoſitione de prædicato negato ad propoſitionem de prædicato infinito valet conſequentia, reſpondet Doctor ibidem illam regulam habere locũ in propoſitionibus de prædicatis ſimplicibus nõ autẽ de prędicatis cõplexis, niſi quãdo negatio cadit ſupra totũ prædicatũ, ſicut Verbi gratia non ſequitur, homo, non eſt lignum album ergo homo eſt lignum non album, ſed inferendum eſt ergo homo eſt non lignum album, de quare videnda ſunt, quæ diximus in primo diſputatione. 6. quæſtio. 6. in ſolutione ad tertium ita in propoſito in primo inſtanti non eſt iuſta, id eſt tatione ſui ergo eſt non iuſta, non ſequi-

Marginal notes: *Obiectio.* *Solutio.* *Solutio.* *Obiectio.* *Solutio.* *Nota.*

quitur, quia neutrum illorum eſſentialiter includit: Quòd ſi arguas in primo inſtanti naturæ verè intelligitur non iuſta, reſpondetur negando Antecedens, ſed verè non intelligitur iuſta, quia abſtrahentium non eſt mendatium, Quòd ſi infers ergo intelligitur non iuſta, iam reſponſum præbuit Doctor, dicens, quòd in primo inſtanti neque intelligitur iuſta, neque non iuſta poſitiuè, ſed tantum intelligitur filia Adami. Quod autem prædictus ſenſus ſit Germanus illius loci Diui Pauli, patet ex loco proximo citato, vbi ait ſicut per vnius delictū &c. qui quidem hoc pacto intelligendus eſt, ſicut ſententia Dei per vnius delictum proceſsit in omnes homines in condemnationem, ſic & eius clementia per vnius iuſtitiam, proceſsit in omnes homines in iuſtificationem vitæ, cùm igitur poſterior pars huius comparationis non ſignificet omnes homines efficaciter, ſeu reuera iuſtificari per Chriſtum, quia multi, vt infideles non iuſtificantur, ſed in Chriſto eſſet meritum ſufficientiſsimum ad omnem iuſtificationem, planè ſequitur, priorem partem non ſignificare, quòd omnes nullo excepto efficaciter, & re vera contrahant ex primo parente peccatum originale, aut quod propter illud damnentur, ſed quod omnes contrahant ex illo, debitum peccati, & damnationis, hoc igitur modo Beata virgo contraxit debitum peccati, non quod peccatum contraxerit, ſed quòd ſi gratia non præueniretur, peccatum neceſſariò contraheret, & hoc modo intelligendus eſt ille locus Diui Pauli, ergo omnes mortui ſunt, id eſt, omnes concipiuntur, cum debito mortis peccati. Et ex hoc etiam ſatis patet, quod ex eo, quod Chriſtus dicitur Saluator omnium hominum: propriè, & verè compræhenditur Beata virgo, quia non minus verè ac propriè redimitur, qui incurrit debitum atque neceſſitatē naturalē incurrēdi peccatum, quàm qui iam incurrit illud. Ad illud autem Zozini Papæ reſpondetur ſimiliter, quòd nomine ſerui, & captiui per peccatum intelligit eos etiam, in quibus eſt debitum, & neceſsitas ſeruitutis peccati. Id quod perſpicuum eſt ex citata Epiſtola Auguſtini, diſputat enim ibi Diuus Auguſtinus contra Pelagianos, qui non ſolum negabant nos contrahere ex primo parente peccatum; ſed etiam debitum peccati, & ideo dicebant non ſolum non opus eſſe gratia mundante à peccato originali ſed neque præſeruando prædictam ſenentiam nunquam fuiſſe erroneam, nam quod ſancti Doctores ita interprætabantur loca ſcripturæ, vt non exciperent Beatam virginem id propterea faciebant, quia loquebantur de lege communi & nulla habita ratione alicuius priuilegij, quo etiam pacto ſæpe dicebant omnes naſci in peccato cū tamen ex priuilegio ſanctificati naſcantur in gratia id quod Caterinus in opuſculo citato cap. 5. rectè aduertit. Quod denique ſancti ſæpe dicunt non ſolum in cōmuni & confuſe, ſed etiā expreſſe Beatam virginem contraxiſſe originale, poteſt primum intelligi de debito peccati, nam & hoc negabant Pelagiani. Deinde non eſt hoc vniuerſè ab omnibus illis aſſertum, quin imò multi oppoſitum affirmārunt, vt videre eſt apud Caterinum cap. 8. vbi præter Auguſtinum, Ambroſium refert Hieronymum acomodantem Beatæ virgini verba illa Pſalmi. 77. eduxi eos in nube dicit nubes inquit illa non fuit in tenebris ſed ſemper in luce. Refert etiam duos ex præcipuis apoſtolis Matthæū & Andræam prædicaſſe eandem ſentētiā ſub his verbis, ſicut primus parens conditus fuit ex terra immaculata, & nunquam maledicta, ſic etiam ſecundus qui eſt Chriſtus Dominus. Clitouæus etiam in tractatu de conceptione cap. 13. alios pleroſque pro hac ſententia ducit.

¶ Neque prætereundum eſt non ſatis fideliter ſanctos à Caietano citati pro ſua parte nam Diuus Auguſtinus in illo Pſalmo. 34 non dicit Beatam virginem eſſe mortuam propter peccatum ſed propter peccatum Adæ: Neque Diuus Ambroſius ait, & in carne, quæ peccato in matre fuerat obnoxia, ſed in carne peccato obnoxia, quod certè intelligi poteſt in remotis parentibus quamquam etiam verum poſsit eſſe ſi intelligatur In matre iuxta ſenſum ſupra explicatum, quia nos non negamus illam fuiſſe obnoxiam peccato, ſed negamus habuiſſe peccatum, & ita patet non eſſe vſquequaque certum omnes veteres ſibi perſuaſiſſe partem affirmatiuam huius quæſtionis, ex quo fit, vt non ſolum maior propoſitio ſed etiam minor negari poſsit.

¶Ad

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium reſpondetur negando maiorem, quia non omnis, qui ſanctificatur, mundatur, nam Chriſtus Dominus, in quo nulla labes eſſe potuit, dicit ſe ſanctificatum iuxta illud Ioannis decimo, quem pater ſanctificauit, & miſit in mundum, &c. Vnde ſicut corpus duobus modis poteſt viuificari, vno cum reſuſcitatur, altero, cum primo animatur. Sic etiam anima duobus modis ſanctificari poteſt, vno cum à peccato mundatur, altero cum creatur munda à peccato per infuſionem gratiæ, & hoc poſteriori modo intelligendum eſt illud, quod de Beata virgine canit eccleſia, ſcilicet Mariam ſanctificans.

Ad quartum. ¶ Ad quartum Reſpondetur, negando ſequelam, quia non eſt eadem ratio, nam membra corporis mouentur ab anima motu vero, & quæ in illis iam exiſtentibus inhæret: at vero nos cum mouemur à primo parente motu generationis, nondum exiſtimus, neque in nobis ſuſcipimus illum motum, ſed potius ille motus terminatur ad noſtram exiſtentiam. Præterea nullum membrum corporis eſt capax gratiæ, vt in illo per infuſionem gratiæ impediatur peccatum: & tamen omnes nos cum primum concipimur, ſummus capaces gratiæ, itaque licet motus generationis, quo Beata virgo concepta fuit, totus fuerit infectiuus prolis tamen in vltimo inſtanti illius, quo fœtus animatus eſt impedita fuit infectio prolis per infuſionem gratiæ. Aliter tamen reſpondit Caterinus vbi ſupra capit. ſeptimo. dicens, quod ſtatim à principio illius motus inchoata fuit in carne ſanctificatio virginis. Hæc tamen ſententia non placet, quia vt dictum eſt ſupra in ſemine non eſt aliqua qualitas productiua peccati diſtincta à qualitatibus naturalibus à qua ſemen mundaretur. Præterea ſi aliqua ratione ſemen mũdaretur, iam non eſſet productiuum naturæ peccatoris, & certè Beata virgo non haberet debitum peccati in propria perſona, quod ſuprà impugnatum eſt, pro qua etiam videndus eſt Caiet. 3. p. q. 27. art. 2. vbi oſtendit Beatam virginem non potuiſſe ſanctificari ante animationem.

¶ Ad quintum reſpondetur, Beatam virginem perpeſſam fuiſſe pœnas corporales, non propter peccatum proprium, quod nullum habuit, ſed propter peccatum primi parentis, & propter meritum proprium, atque adeo propter conformitatem cum filio: vnde fit, vt huiuſmodi pænæ non haberent in illa rationem pœnæ propriæ potuerũt tamen in illa habere rationem pœnæ alienæ: quia primi parentes potuerunt puniri in filijs pæna corporali, neque mirũ, quia labores etiam Chriſti Domini habuerũt rationem pœnæ alienæ iuxta illud Iſaię 53. Et dolores noſtros ipſe portauit, &c. niſi quòd Chriſtus Dominus illos ſponte ſuſcepit, virgo autem ſponte ſuſtinuit. Ad illud autem, quod attinet ad clauſuram cæli. Reſpondetur illam non eſſe propriè pænam peccati originalis: primò, quia poſt mortem Chriſti nulli hominum etiam infidelium clauſa eſt ianua cæli: & tamen pœnæ peccati originalis non videntur modo eſſe pauciores, quã anteà, dicitur non eſſe clauſam modo, ſed omnibus apertam, quantum eſt ex parte Dei, & ex merito Chriſti. Secundo, quia lymbus vbi detinebantur patres non erat locus pænæ, ſed quietis. Tertio, quia ſequeretur ſanctiſsimos Patres in lymbo detentos non omnino abſoluiſſe expiationem peccatorum ſuorum, niſi tempore paſsionis Chriſti, hoc enim dicendum eſſet, ſi detentio illa in lymbo haberet rationem pænæ. Quod enim expiatis omnino omnibus peccatis Patres detinebantur in lymbo vſque ad paſsionem Domini, nõ fuit pæna peccati originalis, ſed quia nondum completum erat tempus ſolutionis pænæ debitæ, ita enim determinauerat Deus, quòd licet acceptando paſsionem Chriſti præuiſam ad remittendum culpam originalem omni credenti, & credituro illam paſsionem: non tamen remittebat pænam illi peccato debitam, ſcilicet carentiam viſionis Diuinæ propter paſsionem præuiſam, ſed propter ipſam exhibitam, & ideo ſicut illis patribus non patuit ianua, quouſque paſsio Chriſti fuit exhibita, ita probabile eſt, quòd neque Beatæ virgini. Hæc Doctor in tertio diſtinct. 3. quæſtione 1. litera H. Alij autem docent non eſſe pænam peccati, ſed conditionem temporis, quia nondum completum erat tempus, quo Deus eſſentiam ſuam nobis manifeſtare decreuerit. ¶ Quòd ſi quis contra iſtos arguat, ſi genus humanũ in iuſtitia originali perſtitiſſet, citiꝰ homines vidiſſent Diuinã eſſentiã, ergo ꝙ dilatata fuerat tandiu Diuinæ viſionis cõicatio cauſa fuit *Obiectio.*

ſa fuit

ſa fuit peccatum, & ex conſequenti clauſura cæli vſque ad paſsionem Domini fuit pœna pecceti. Reſpondent, primum quidem incertum eſſe quid futurum fuiſſet, ſi genus humanum in iuſtitia perſtitiſſet, ne ſcitur enim, quo tempore Deus tranſtuliſſet homines in cælum.

¶Secundò verò reſpondent negari poſſe conſequentiam, potuit enim Deus differre communicationem ſuæ viſionis, vſque ad certum tempus, non in pœnam peccati, ſed vt ordo ſeruaretur in beatificandis hominibus, nam decreuit Deus, vt priùs beatificaretur Redemptor, quàm redempti, itaque ſi Beata virgo diſceſsiſſet, & ita ante mortem filij, deſcendiſſet quidem anima illius ad lymbum patrum, verum eſſe in loco illo non fuiſſet illi pœna vlla, neque ſenſus, neque animæ, quanuis non deſint, qui dicant pietati fidei, & rationi magis conſentaneum eſſe, vt dicamus illam deportandam fuiſſe in paradiſum terreſtrem, vt in loco illo innocentiæ deſtinato perfectam animæ & corporis beatitudinem præſtolaretur.

Solutio. ¶Inter has igitur duas ſententias dicendum eſt, nullum inconueniens eſſe, ianuam cæli clauſam fuiſſe omnibus deſcendentibus ab Adam in pœnam peccati ipſius Adami, & ſic illa clauſura reſpiciebat peccatum Adami, vt cauſam demeritoriam, quod quànuis præterilt, remanſit tamen in acceptione Diuina, & hoc videtur dicendum in ſententia Diui Thomæ, in qua ſi Adamus non peccaret, Verbum non aſſumeret naturam humanam, & certiſsimum eſt, quod ſi non aſſumeret naturam humanã, quòd non ſpectaret Deus certum tempus, vt prius beetificaretur Redemptor, quia tunc nullus eſſet redemptor. At vero in ſententia Doctoris aſſerentis verbum aſſumere naturam humanam, etiam ſi Adamus non peccaret, vtrũ ne Deus ſpectaret illud certum tempus, vt prius aſſumeretur Chriſtus in cælum, quam reliqui homines, & quando Chriſtus veniret, ſi in principio, ſi in medio temporis nobis non conſtat. dato tamen quòd ſi Adam perſtitiſſet in iuſtitia originali, imo & omnes homines fuiſſent confirmati in gratia, & quod Chriſtus Dominus prius aſſumeretur in cælum, quàm reliquis hominibus, viſio Diuinæ eſſentiæ communicaretur: poſſumus tamen modo dicere, quòd clauſura cæli vſque poſt paſsionem Chriſti etiam fuit in pœnam peccati originalis, non prout fuit in hoc vel illo, ſed prout fuit in natura humana neceſsitas illa cadendi in peccatum abſque remedio in ipſa natura euadendi illud: modo tamen poſt paſsionem Chriſti aperta ianua regni cælorum propter meritum Chriſti omnibus communicantibus tale meritum, qui vero in originali decedunt, in pœnam ſui peccati originalis in lymbum deſcendunt. De beata virgine dicit Doctor probabile eſſe, eſſe illi ianuam clauſam non in pœnam ſui peccati, ſed in pœnam peccati Adami. Dicit probabile, quia poteſt dici, quod reſpectu illius, tantum habuit conditionem temporis illa clauſura, & ſic detineretur ibi, vel albi, vſque dum Chriſtus primogenitus ex mortuis cælum prius ingrederetur.

¶Ad ſextum dicendum eſt cum Doctore hac diſtinctione, & quæſtione, & cũ Diuo Thoma tertia parte, quæſtione decimaquinta. articul. ſecundo. & quæſtione vigeſimaſeptima. articul. tertio. Durando in tertio diſtinctione tertia. quæſtione tertia. quod fomes peccati nihil aliud eſt, quàm habitualis inclinatio appetitus ſenſitiui contra, vel præter rationis imperium ex deſtitutione originalis iuſtitiæ relicta. Ex quo infertur, quòd fomes peccati nihil addit appetitui ſenſitiuo præter habitualem inordinationem, quam ille non habebat, dum erat originalis iuſtitiæ ſubiectus: vnde quanuis ſi homo in puribus naturalibus conditus eſſet, habuiſſet quandam inordinatam inclinationem, illa tamen non habuiſſet rationem fomitis, quia non eſſet relicta in pœnam peccati. *Ad ſextũ.*

¶Vtrum tamen in Beata virgine fuerit talis fomes non ſatis conſtat inter Doctores, nam Diuus Thomas, & Durandus vbi ſupra, quos alij plerique ſequuntur affirmant in illa fuiſſe fomitem ante incarnationem: primo quidem ſolutum, nempe quandiu illa fuit in peccato originali. Deinde verò ligatum partim per gratiam iuſtificationis in vtero: partim vero ac præcipuè per prouidentiam Diuinam continuo illi aſsiſtentem, ne appetitus eius ſenſitiuus actu ferretur in aliquod malum: ligari enim eſt virtute cauſæ extrinſecè, *V. in beata virgine fuerit fomes.* *Prima ſententia.*

cæ, quaſi vinculo contineri, vt ait Durandus. At verò in inſtanti incarnationis, in quo illa iterum plenius fuit ſanctificata, dicunt fomitem fuiſſe omnino ſublatum eo modo, quo auferri potuit nempe quo ad inordinationem, idque per abundantiam gratiæ, & donorum ſpiritualium, redundantium, ex filio in matrem iuxta illud Ezechielis quadrageſimotertio. Ecce gloria Dei Iſrael, id eſt Chriſtus ingrediebatur per portam orientalem, id eſt, virginem Beatam, & terra (hoc eſt) caro illius ſplendebat à maieſtate eius (ideſt) non ſolùm abundantia gratiæ, ſed etiam abundantia donorũ ſpiritualium redundãtium ex filio in matrem. Quòd autem vſque ad illud inſtans non fuerit ſublatus fomes à Beata virgine probant, quia quemadmodum beatitudo nemini conceſſa fuit, quo ad animam, antequàm Chriſti anima perfecta beatitudine frueretur, quod factum eſt in inſtanti mortis, per quam pars animæ inferior deſijt ſubiecta eſſe laboribus, neque etiam quo ad corpus, antequam Chriſti corpus fieret immortale per reſurrectionem, ſic etiam nemo ante illum debuit carere fomite, ſiquidem carere illo eſt quædam inchoatio beatitudinis, in qua omnes corporales affectiones plenè ſubijcientur ſpiritui. Alij confirmant hanc ſententiam ex illis verbis Angeli, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, quod intelligunt ad auferendum omnino fomitem, vt Beata virgo maneret idonea ad ſuſceptionem Verbi diuini, quod ſuadent ex Diuo Damaſceno tertio libr. fidei orthodoxæ capit. ſecundo. vbi ait, Spiritum ſanctum ſuperueniſſe in eam, vt illam purgaret, & virtutem ſuſceptiuam verbi illi tribueret, nullam enim aliam labem purificationem illam videtur mundare potuiſſe, niſi fomitem.

Secunda ſententia. ¶ Prædicta tamen ſententia alijs non placet, primo quia ſupponit Beatam virginem aliquando fuiſſe in peccato, & ſecundo, quia etſi fieri potuit, vt illa concepta ſine peccato haberet fomitem, tum quia in baptizatis non omnino tollitur fomes per gratiæ infuſionem, tum etiam, quia cum illa non minus habuerit debitum fomitis, quàm debitum peccati, & potuit præſeruari à peccato, & non præſeruari à fomite, multò tamen probabilius eſt, illam ſtatim à principio non habuiſſe fomitem. Primo quia Doctores ideo dicunt in ea nullum fuiſſe actum malum, imo neque motum primo primum ad malum, in quo conſtat nullam prorſus eſſe culpam, quia illud erat indecens animæ illius, ſed non minus erat indecens appetitui corporali ipſius habere inclinationem ad malum, ergo.

¶ Secundò, quia ideò authores ſuperioris ſententiæ dicunt Deum ligaſſe fomitem virginis vſque ad incarnationem; ne forte exiret in actum vitioſum, ergo ſi tandem in incarnatione auferendus erat, multò decētius, & expeditius ꝙ ſtatim à principio ablatus fuiſſet.

¶ Tertiò, quia fomes iuxta illorum ſententiam, fuit ſublatus in inſtanti incarnationis per modum ſequelæ, prius enim natura Verbum diuinum fuit homo (vt dicunt) quàm illa eſſet munda à fomite, id enim auctoritas Ezechielis indicat, & ratio poſtulat alioquin carentia fomitis in Chriſto non præceſsiſſet ſaltem natura carentiam fomitis in matre, atque hoc dato ſequitur Verbum diuinum accepiſſe carnem humanam ex corpore adhuc infecto per fomitem, quod & abſurdum eſt, & pugnat cum illorum confirmatione, potius, ergo dicendum eſt. Beatam virginem ſtatim à principio præſeruatam fuiſſe non ſolum à peccato, ſed etiam à fomite peccati, quam ſententiam cum Marſilio in tertio quæſtione quinta, articul. primo. docent multi ex recentioribus: vnde ad rationem Diui Thomæ, & Durandi reſpondetur negando conſequentiam, quãquàm enim nemo debuit frui aliquo bono pertinente ad ſtatum comprehenſorum, antequam Chriſtus illo frueretur illud enim eſſet vera inchoatio beatitudinis, potuerunt tamen multi habere aliqua bona pertinentia ad ſtatum viatorum, cuiuſmodi eſt carentia fomitis, cum qua conſtat primos viatores conditos fuiſſe, alioquin liceret colligere neminem fuiſſe ſanctificatum, aut confirmatum in gratia ante incarnationem Chriſti, quandoquidem iſtæ ſunt quædam inchoationis beatitudinis. Neque reſponſio Diui Thomæ ſatisfacit, dicentis non eſſe incommodum, quòd præceſſerit in alijs aliqua inchoatio beatitudinis ſecundum ſpiritum, ſed eſſe incommodum, quod præceſſerit ſecundum carnem, nam præterquam quod par eſt ratio

in vtroque inchoatione perſpicuum eſt in omnibus iuſtis dari aliquam in choactionem beatitudinis in carne, quia gratia minuit fomitem, & quo magis gratia augetur, eo magis ille minuitur, vt omnes Theologi fatentur: vnde non eſt incommodum, ſed potius rationi conſentaneũ, vt in Beata virgine, in qua fuit maior gratia quàm in Angelis, & primis parentibus nullus omnino fue-rit fomes

¶ Ad confirmationem reſpondetur, An-
Ad cõfir. gelum pollicitum fuiſſe Beatæ virgini ſuperuenturum in eam Spiritum ſanctum ad illum effectum, quem illa optauerat, nempe, vt abſque virginitatis detrimento conciperet, vt patet ex antecedentibus, & conſequentibus purgatio verò illa præparatori', de qua loquit Damaſcenus intelligenda eſt non ſecũdum carnem, ſed ſecundum mentem, vt etiam Diuus Thomas affirmat in loco citato ad tertium.

Solutio. ¶ His igitur ſic poſitis ad formam argumentis conceſſa Maiori, quæ de facto vera eſt in tota poſteritate primorum parentum, quam quam non de poſsibili, neque in primis parentibus, neganda eſt minor quia labor in acquiſitione virtutum non ſolum naſcitur ex inclinatione ad malum, cui cum moleſtia reſiſtimus, ſed etiam ex laſsitudine corporis, quod exercitatione virtutum debilitatur. Neque ita confirmatio colligit inſtitutum, quia fomes non ſolum per iuſtitiam originalem, ſed etiam per abundantiam virtutum auferri poteſt, neque etiam dubitari debet, quin abundantia gratiæ, & virtutum poſsit ſupplere vim iuſtitiæ originalis in ſubdendo appetitum ſenſitiuum imperio rationis, vt ait Diuus Thomas in loco citato, tum quia inclinatio peruerſa partis ſenſitiuæ eſt finita, quæ acretione gratiæ virtutum, & donorum Spiritus ſancti, tandem conſumi poteſt, tum etiam quia in Sanctiſsimis viris ferè illum extinctum legimus.

Ad ſeptimum. ¶ Ad ſeptimum reſpondetur conceptionem virginis abſque peccato non detrahere dignitati conceptionis Chriſti, Chriſtus enim conceptus fuit Sanctus ex ſe, & ex modo conceptionis virtute Spiritus ſancti, at vero Beata virgo ex priuilegio præſeruationis per merita Chriſti, quæ & ex ſe & ex modo conceptionis capax erat peccati.

QVÆSTIO X.

¶ Vtrùm de fide ſit, omnem hominem contrahere de facto peccatum originale.

QVAESTIO iſta proponitur diſputanda impræſentiarũ propter locum illum Diui Pauli ad Romanos quinto. Per vnum hominem peccatum intrauit in mũdum, & per peccatum mors. Nam Caietanus, quem ſequuntur aliqui ex recentioribus exiſtimant teſtimonia illa ſcripturæ non eſſe intelligenda de facto, ſed ſolum de debito, aut neceſsitate contrahendi peccatum, atque ita dicunt ex ſcriptura ſolum colligi de fide eſſe omnes deſcendentes ab Adam per naturalem propagationem contrahere peccatum, ideſt, neceſsitatem contrahendi peccatum. *Prima ſententia.*

¶ Fundamentum iſtorum eſt, nam ita contrahitur peccatum, ſicut contrahitur mors ſed non eſt de fide, quòd omnes homines de facto contrahant mortem, ſed tantum debitum, & neceſsitatem moriendi, ergo neque de fide eſt, quòd de facto incurrant peccatum, ſed tantum neceſsitatem peccandi. Minorem probat Caietanus, & facit Stapulenſis, & Eraſmus in commentarijs, primæ ad Corinthios decimoquinto. & primæ ad Teſſalonicenſes quarto. vbi Diuus Paulus ſic ait, mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi, deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis obuiam Chriſto in aera &c. vbi Paulus induens perſonam iuſtorum, qui dum adhuc viuunt cum Chriſtus ad iudicandum venerit, planè videtur ſignificare illos non eſſe morituros. *Primum argum.*

Cõfirm. 1. ¶ Confirmatur primo, quia iuxta prædicationem Petri Actorum decimo. Chriſtus conſtitutus eſt à Deo iudex viuorum, & mortuorum, quod certè ad diem iudicij referendum eſt, vt patet ex omnibus ſymbolis Apoſtolorum Nizeno, & Athanaſio. Et ſecundo, quia adueniente Chriſto ad iudicium, & igne conflagrationis, qui illum præcedet purgantem mundũ, multi erunt Sancti, qui nulla purgatione indigebunt, quos certè dicere torquendos eſſe ab igne, videt eſſe præter iuſtitiã & rationẽ, ergo non eſt de fide omnes homines

mines morituros eſſe, ſed eodem modo loquitur Diuus Paulus de peccato ſicuti de morte, ergo neque eſt de fide quod omnes de facto contrahant peccatum originale.

Secundum argum.

¶ Secundo Diuus Thom. prima ſecundæ, quæſtione 81. articul. tertio. in ſolutione ad primum, quanuis doceat omnes de facto morituros, dicit tamen illud eſſe probabilius, ergo oppoſitum huius ſentit probabile.

1. Notab.

Confirmatur, quia primæ ad Corinthios 15. vbi nos legimus, omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur, iuxta Siriacam lectionem dicitur; non omnes obdormiemus, omnes autem immutabimur, & aliqui dicũt de Helia, & Enoch, quod reſeruantur viui, neque vnquam morituri, ergo: ſicut non eſt de fide omnes morituros de facto, ita non erit de fide omnes peccaſſe de facto peccatum originale. Tertio, nam ſi de fide eſſet, omnes de facto contraxiſſe peccatum originale, ergo de fide eſt Beatiſsimam virginem de facto contraxiſſe peccatum originale, ſed conſequens non eſt de fide ergo neque antecedens.

Secunda ſententia.

¶ Secunda ſententia communis eſt apud omnes Doctores, quam docet Doctor in fine quarti ſenteot. & Diuus Thomas, prima ſecundæ. quæſtione 81. articul. tertio.. ad primum. & in additionibus ad tertiam partem, quæſtione 78. articul. 1.

1. Notab.

Pro cuius explicatione eſt primo notandum quòd iuxta determinationem Concil. Tridentini ſeſsione 4. in decreto de editione, & vſu ſacrorum librorum, ſic habetur inſuper eadem Sacroſancta Synodus conſiderans non parum vtilitatis accedere poſſe eccleſiæ Dei ſi ex omnibus latinis editionibus, quæ circunſeruntur ſacrorum librorum, quæ pro authentica habenda ſit innoteſcat, ſtatuit & declarat, vt hac ipſa vetus & Vulgata editio, quæ longo tot ſeculorum vſu in ipſa Eccleſia probata eſt in publicis lectionibus, diſputationibus, prædicationibus & expoſitionibus pro authentica habeatur, & vt nemo illam reijcere quouis prætextu audeat vel præſumat.

2. Notab.

¶ Secundo eſt notandum maximam eſſe differentiam inter peccatum, & mortem, nam peccatum originale propriam induit rationem culpæ, at vero mors tantum induit rationem pœnæ, ex quo prouenit, quod ſi aliquo priuilegio particulari (vt de Beata virgine dictum eſt) non ſit aliquis præſeruatus à contractione peccati, implicat eſſe filium Adami, & non incurriſſe, non ſolum debitum cadendi in peccatum, ſed etiam ipſum peccatum, quia cum voluntas illius ſit obligata in voluntate Adami, actio Adami neceſſario debet illi imputari. At verò, quia mors eſt pœna peccati, ideò ſatis eſt ad explicationem loci Diui Pauli, quòd intelligatur de neceſsitate moriendi, quoniam ſic ſufficienter verificatur, quod occaſione peccati intrauit mors, illo ſaltim modo, quo dicitur quis incurrere pœnam propter delictum, quod actu committit, quanuis de facto illam non patiatur, hoc tamen non poteſt de peccato verificari, & quia oppoſitum eſt à Concilijs declaratum, & quia non videtur, quòd propriè dicatur, aliquem contrahere peccatum originale, ex eo quod contraxerit debitum, & neceſsitatem cadendi in peccato origioali, quia non propriè diceret quis, Beatam virginem contraxiſſe peccatum originale in opinione noſtra, propriè tamen loqueretur, ſi diceret ipſam contraxiſſe neceſsitatem, & debitum contrahendi peccatum originale.

Prima concluſio.

¶ Prima concluſio. De fide eſt omnes homines contraxiſſe peccatum originale (excepta virgine Maria) de facto, & non ſolum de debito.

1. Ratio.

Hæc concluſio probatur primo, quia ſecundum diffinitiones Conciliorum peccato Adæ peccatores conſtituti ſunt omnes, nam in Concilio Mileuitano capit. 2. dicitur de hoc peccato originali intelligendum eſſe locum illum Diui Pauli, in quo omnes peccauerunt, & quòd Eccleſia Catholica ſemper illud ita intellexerit, & in quodam Concilio Africano congregato contra hæreſim Pelagianam, quod habetur Tomo primo Conciliorum capit. 77. & in Concilio Arauſicano capit. primo, & ſecundo. Et expreſsè in Concilio Tridentino, ſeſsione quinta, in decreto de peccato originali vbi Canone vltimo, ſic ait, declarat tamen hæc Sancta Synodus nõ eſſe ſuæ intentiõis cõprehẽdere in hoc decreto, vbi de peccato originali agitur Beatam, & immaculatã virginẽ Mariam Dei genitricem &c. ſed non excepit illam ab obligatione, vel debito contrahendi peccatum, vt diximus quæſtione

præcedente contra Cathetinum, ergo excepit illam ab actuali contractione, & per conſequens decretum illud Concilij Tridentini intelligendum eſt de actuali contractione.

Cõfirm. 1. ¶ Confirmatur, nam de fide eſt omnes paruulòs indigere baptiſmo ad remiſsionem peccati originalis, iuxta illud Ioannis tertio. Niſi quis renatus fuerit, & habetur in eadem ſeſsione & decreto canone 4. ſub his verbis, ſi quis paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, etiam ſi fuerint à baptizatis parentibus orti, aut dicit in remiſsionem quidem peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro neceſſe ſit expiari ad vitam æternam conſequendam, vnde ſit conſequens, vt in eis forma baptiſmatis in remiſsionem peccatorum non verè ſed falſè intelligatur, Anathema ſit, quoniam non aliter intelligendum eſt id, quod dixit Apoſtolus per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatũ mors, & ita in omnes homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerunt, niſi quemadmodum eccleſia Catholica, vbique diffuſa ſemper intellexit.

Secunda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Non eſt probabile quod non omnes morientur de facto. Hæc concluſio probatur cõtra Caietanum. Primo

1. Ratio. ex Diuo Auguſtino 2. de ciuitate Dei. cap. 20. & Diuus Hieronymus epiſt. 152. ad Minerium, & Alexandrum, vbi citat aliquos antiquiores, & communis turba doctorum, vt habetur in lib. de eccleſiaſticis dogmatib. c. 7. id tenẽt & probatur ex illo D. Pauli 1. ad Corinth. 15. omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur, quare non ſunt audiendi in hac parte Caietanus, & alij qui dicunt Græcum codicem habere hoc pacto, non omnes quidem dormiemus, ſed omnes immutabimur, nam vt diximus ex Concilio Tridentino, vulgata editio in omnibus tenenda eſt, tum etiam quia ſi de veritate Græci codicis agitur, aſſerit Acazius epiſcopus quidam Cæſareæ apud Hieronymum, vt refert Cano libr. ſecundo de locis capit. 14. in pluribus exemplaribus locis noſtram haberi lectionem, quam oppoſitam. Secũdo quia in ſymbolo Athanaſij ab Eccleſia approbato ſic legitur, ad cuius aduentum omnes homines reſurgere habẽt cum corporibus ſuis. Et tertio quia ſi lege illa, qua Paulus ait ad Hebtræos nono. ſtatutum eſſe hominibus ſemel mori, excipiendus eſſet aliquis maximè eſſet Beata virgo, quã tenet eccleſia mortem obijſſe ergo.

Reſp. arg. ad primũ. ¶ Reſpondetur argumentis ad primum negando paritatem rationis, nam non eſt eadem ratio de peccato, & de pœna peccati, & ſecundo quia de peccato definitum eſt in Concilio Tridentino, & tertio quod iuxta illud ad Hebræos nono. ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, 2. Poteſt dici, etiam eſſe de fide omnes homines de facto morituros eſſe: & quamuis non eſſet hoc ita de fide, non poteſt tamen dubitari de peccato originali.

¶ Secundo reſpondetur Paulum ſolum aſſerere non ituros obuiam Chriſto antequã alij defuncti reſurgant, vt ſimul cum illis aſcendant, quod tamen fatemur, non verò omnes iuſti ſimul aſcendent, niſi viuentes prius moriantur per ignem conflagrationis, qui adueniente Chriſto ſubitò excitabitur, & cum alijs iam mortuis ſimul reſurgent.

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecũdum reſpondetur Chriſtum venturum eſſe iudicare viuos & mortuos, ſed vt Diuus Thomas ait non eſt referendum ad illud tempus, in quo fiet iudicium, taliter quod ſenſus ſit, qui pro illo fuerint viui, & qui fuerint mortui iudicabuntur, ſed referenda ſunt verba illa ad tempus illud, in quo immediatè ſigna Chriſti aduentantis apparebunt, cuiuſmodi erunt incendiũ illud extremum, nam ad idem tempus referendum eſt, quod Dominus ait Lucę 18. Verumtamen filius hominis veniens putas inueniet fidem in terra? Quaſi dicat inueniet paucisſimos iuſtos in magna iniuſtorum multitudine.

Ad tertiã confirm. ¶ Ad tertiam confirmationem reſpondetur primo, cum Dominico de Soto in 4. diſt. 48. art. 2. qui exiſtimat omnes iuſtos, quos incendium inuenerit, torquẽdos eſſe ab igne etiam ſi nihil habeant purgandum, quæ ſententia nõ nihil crudelitatis habet. ¶ Quare aliter reſpõdetur cum D. Auguſtino lib. 20. de ciui. cap. 18. illos non eſſe lædendos ab igne conflagrationis, quod videtur conſentaneũ ſcripturæ iuxta illud Pſalmi 96. vbi dicitur ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius, non dicit omnes, ſed inimicos tantum, & Sapientiæ 5. armauit creaturam ad vltionem inimicorum. Tertio tamen reſpõdetur cum Diuo

Thom.

Thoma in additionib. ad 3. partem. q.78. vbi ait, quòd ignis ille quatenus aget virtute naturali, omnes reſoluet in cineres; vt impleatur lex illa in puluerem reuerteris, quatenus vero aget, vt inſtrumētū diuinæ iuſtitię incipiet torquere pœna ęterna malos, bonos autē in quibus aliquid purgādū fuerit, ſecundum menſuram debiti aliqua pœna excrutiabit his vero, in quibus nihil purgandum fuerit, nullam omnino pœnā infliget, additque hoc pacto omnes ſubito ſimul eſſe reſurrecturos iuxta illud Pauli 1. ad Corinth. 15. in momento in ictu oculi quod autem Auguſtinus aſſerit ignem conflagrationis non læſurum iuſtos intelligendum eſt, poſt reſurrectionē, cum iam corpora illorum erunt immortalia. Putat enim incendium illud non ante, ſed poſt reſurrectionem excitandum eſſe, quamquam nō opinatiuè, ſed aſſertiuè id dicat, vt D. Thom. aduertit, quo etiam pacto loquitur, cum ait iuſtos adhuc viuentes morituros, & reſurrecturos, cum aſcendent obuiam Chriſto, vt ſatis patet ex loco citato. ¶ Ad ſecundum reſpondetur nō eſſe eandem rationem de peccato, & morte, vt diximus ſupra, & ad confirmationes ex illis locis Pauli reſponſum in ſolutione ad primum. *Ad ſecundum.*

¶ Ad tertium reſpondetur negando ſequelam, & ad probationem dicitur nō eſſe nouum, vt aduertit Martìnez lib. 3. Hipotepoſeon capit. 3. ex propoſitionibus vniuerſalibus ſcripturæ aliquas ſingulares excipere, quod multis exemplis probat, & confirmat. *Ad tertiū*

DISPVTATIO XXV.

DE PECCATO ORIGINALI quantum ad ſuam eſſentiam. Continet tres Quæſtiones.

PRima. *Vtrum peccatum originale ſit concupiſcentia.*

¶ *Secunda. Vtrum concupiſcentia ſit materiale peccati originalis.*

¶ *Tertia. Vtrum formalis ratio peccati originalis ſit carentia iuſtitiæ.*

TEXTVS.

ETſi obijcitur, quòd aliqui ſancti videntur dicere concupiſcentiam eſſe peccatum originale, reſpondeo concupiſcentia poteſt accipi, vel prout eſt actus, vel habitus, vel pronitas in appetitu ſenſitiuo, & nullum iſtorū eſt formaliter peccatum, quia non eſt peccatū in parte ſenſitiua ſecundum ipſum cap. 3. & 4. vel poteſt accipi prout eſt pronitas in appetitu rationali, id eſt in voluntate ad concupiſcendum delectabilia immoderatè, quæ nata eſt condelectari appetitui ſenſitiuo, cui coniungitur, & hoc modo concupiſcentia eſt materiale peccati originalis, quia per carentiā iuſtitiæ originalis, quæ erat ſicut frænum cohibens ipſam ab immoderata delectatione, ipſa (non poſitiuè, ſed per priuationem) fit prona ad concupiſcendum immoderatè delectabilia, ſicut exēplificat capi. 5. de naui fracto gubernaculo, & de equo fracto fræno, qui dimittitur ſibi, & ex hoc exequitur motum inordinatum, quem cohiberet illud frænum. Sic ad propoſitum. Diſtinctione trigeſimaſecunda. quæſtione vnica; litera B.

EXPLICATIO LITERÆ.

POſtquàm in præcedenti diſputatione actum eſt de peccato originali quantum ad quæſtionem, an ſit in præſenti diſputatione, agendum eſt de eodem peccato originali quātum ad quæſtionē quid ſit? in qua quæſtione & docet Doctor iuxta ſententiam Diui Anſelmi, concupiſcentiam dupliciter poſſe accipi vno modo, vt dicit actum vel habitum appetitus ſenſitiui, ſiue pronitatem ad delectandum in obiecto ſenſibili. Secundo modo, vt talis pronitas ponitur in voluntate, prout coniun-

cta appetitui ſenſitiuo maximè delectatur in obiecto ſenſibili. Quo poſito docet Doctor, originale peccatum non eſſe concupiſcentiam illam, quæ in appetitu ſenſitiuo reperitur, quia ſecundum Anſelmum peccatum non ſubiectatur niſi in voluntate. Secundo docet concupiſcentiam, quæ in volũtate reperitur eſſe materiale ipſius peccati originalis. vt autem prædicta litera, & doctoris doctrina facilius intelligatur, ſit quæſtio prima.

QVÆSTIO I.

¶ *Vtrùm peccatum originale ſit concupiſcentia.*

Prima ſententia hæreticorum.

DE hac re eſt prima ſententia hæreticorum noſtri temporis, qui omnes ſibi perſuadent peccatum originale in nobis nihil aliud eſſe, quàm appetitum ſenſitiuum, quatenus inclinat contra imperium rationis, quod quidem ab omnibus vocatur concupiſcentia.

1. Ratio. ¶Ex quo inferunt peccatum originale verè & propriè manere in baptizatis, licet illis non imputetur, quod patet ex articulo ſecundo & tertio aſſertionum Luteri ad Leonem 10. Quam ſuam hæreticam ſententiam probant primo ex illo ad Romanos 7. vbi dicit Diuus Paulus: concupiſcentiam neſciebam (ſcilicet eſſe peccatum) niſi lex diceret, nõ concupiſces. Item ſi autem quod nolo malum, illud facio, iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum (ſcilicet concupiſcentia) in quo etiam capite ſæpe Paulus vocat concupiſcentiam legem peccati, quia (vt aiunt) non ſolum eſt peccatum, ſed etiam ad peccatum inclinat, eodemq; modo affirmat eſſe in carne, modo in membris, vt perſpicuum relinquat peccatũ originale, nihil aliud eſſe, quàm appetitũ ſenſitiuum, quatenus ad malũ inclinat, & propter hoc appellatur communiter concupiſcentia lex carnis, languor naturæ, & fomes.

2. Ratio. ¶ Secundo ex prima Ioannis ſi dixerimus, quod peccatum non habemus, &c. ſed tale peccatum non poteſt aliud poni in nobis præter concupiſcentiam illam, ergo.

3. Ratio. ¶Tertio ex illo Pſalmi 31. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum, &c. ergo remitti peccata nihil aliud eſt, quam tegi, & non imputari ad culpam, ſed nihil nobis remittitur, niſi peccatũ originale, ergo peccatum originale nihil aliud eſt, quàm appetitus ſenſitiuus nõ imputatus ad culpã.

Confirm. ¶Confirmatur ex dicto gloſſę ad Rom. 4. explicans prædictum verſum, Beati quorum. vbi dicit quod concupiſcentia, vel concupiſcibilitas, quæ dicitur fomes peccati ante baptiſmũ culpa eſt, & pœna. poſt baptiſmum autem pœna eſt, & non culpa, ſed ante baptiſmum non eſt peccatum, niſi concupiſcentiæ, quia poſt baptiſmum nõ eſt pœna peccati niſi cõcupiſcentia, ergo.

¶ Quinto ꝓbatur ex D. Auguſtino lib. 1. de nuptijs & cõcupiſcentia cap. 25. vbi dicit ſi autem quæritur, quomodo iſta concupiſcentia carnis maneat in regenerato, in quo vniuerſorum facta eſt remiſsio peccatorum, reſpondet quòd dimittitur concupiſcentia in baptiſmo non vt non ſit (ſcilicet peccatum) ſed vt in peccatum non imputetur, & lib 6. contra Iulianum capit. 3. vocat concupiſcentiam carnis, & peccatũ & pœnam peccati, & cauſam peccati, & lib. 9. contra Iulianum cap. 28. ſic ait, Ego tanquam valetudinem malam ex origine vitiata ingenitum homini eſſe dico vitiũ, quo caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. Et de eodem paulò poſt ſubdit, ex iſto & cum iſto homo hominis malus naſceretur homo, quod malum per ſe ipſum tam magnum eſt, & ad hominis damnationem, atque à regno Dei ſeparatione tantum habet obligationis, vt etiam ſi de parentibus regeneratis trahatur, non niſi quemadmodum in illis ſola regeneratione ſoluatur, atque hoc vno remedio prępoſitus mortis à morte pellatur. ¶Item primo retractationũ cap. 15, reatus in baptiſmate ſoluit, ſed infirmitas manet.

Secunda ſententia. ¶Secundã ſententiã defendit Gregorius in ſecundo, diſt. 30. q. 1. arti. 2. quæ ferè eſt eadẽ cum præcedente.

Tertia ſententia. ¶ Tertia ſententia, eſt aliorum aſſerentiũ peccatum originale eſſe morbidam quandam qualitatem in corpore exiſtẽtem, ex qua inclinatio oritur, & concupiſcentia, quæ in primo parente effecta fuit ex vi de ordinationis ſuæ voluntatis, deriuari autẽ ad nos per ſemẽ infectum. Hanc ſententiã tenet Henrricus quotlibeto. 5. quæſt. 21. Pro qua videndus eſt Gabriel in ſecundo Diuus Thomas quæſtione ſecunda. artic. tertio. ad tertium.

¶Quarta

Quarta ſententia. *1. Notan.* ¶ Quarta ſententia, eſt Durandi in tertio diſtinct. 3. quæſt. 3. num. 6. qui aſſerit inclinationem illam reſultantem ex peccato non eſſe qualitatem ſuperadditam qualitatibus naturæ humanæ, ſed eſſe habitualem inclinationē appetitus ſenſitiui, qualis eſſet in homine conſtituto in puris naturalibus, quæ interdum eſt maior, interdum minor iuxta diuerſam corporis diſpoſitionem.

¶ Vltima ſententia, eſt Doctoris, pro cuius explicatione. & quæſtionis eſt primo notandum, quòd peccatum originale ſicuti, & peccatum habituale habet ſuum materiale, & ſuum formale, materiale eſt concupiſcentia, formale autem eſt carentia iuſtitiæ, de quibus omnibus quæſtio. ſequenti, vnde peccatum originale, neque eſt cōcupiſcentia ſolum, neque eſt carentia ſolùm, ſed concupiſcentia, quatenus dicit intrinſicè carentiam iuſtitiæ originalis. Vt autem ſententia Hæreticorum apertius refutetur ſit. Prima conclusio.

Pri ra conclusio. *Prima ratio.* ¶ Prima concluſio. Concupiſcentia poſt baptiſmum non eſt vere peccatum. Probatur concluſio, nam per baptiſmum verè tollitur peccatum, ergo concupiſcentia, quæ manet poſt baptiſmum non eſt verè peccatum, Antecedens patet, nam per baptiſmum confertur gratia, & eſt inſtrumentum virtutis, diuinæ, per quod Chriſtus tollit peccata mundi iuxta illud Ioan. 1. Ecce qui tollit peccata mūdi, ſeu, vt Grę cè habetur, peccatum mundi, quod maximè intelligitur dictum de originali, id autem potiſsimum dixit tempore quo baptizabat in Iordane, vt ſignificaret ſuum baptiſma non tollere peccata, ſed id reſeruari baptiſmo Chriſti futuro, quòd planè declarauit, cùm dixit, vt habetur Matthæi. 3. ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igne. *Secunda ratio.* ¶ Secundò, quia ſi per baptiſmum non verè tolleretur peccatum, ſed ſolū nō imputaretur, non verè liberarentur homines à peccato per baptiſmum, ſed reputarentur liberati, neq; verè efficerentur filij Dei adoptiui, neque verè eſſent dilecti à Deo, ſed tantum nominarentur, ſiquidem Deus neceſſario habet odio iniquos, quandiu iniqui ſunt, quod eſt contra illud Ioannis 8. Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis, & 1. Ioan. cap. 3. Videte qualē charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur, & ſimus. *Prima ratio.* ¶ Tertiò, quia ſequeretur baptizatos non verè eſſe mortuos, & ſepultos peccato, neque verè reſurrexiſſe à peccato, quod eſt contra D. Paul. ad Roman. 6. Vbi dicit conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmū in mortem, vt quēadmodum ille reſurrexit per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulem⁹, ergo quemadmodum Chriſtus verè reſurrexit deſtructa morte, & non ſolū non imputata, ſic etiam nos per baptiſmum verè reſurgemùs deſtructo peccato, & non ſolū non imputato. *Quarta ratio.* ¶ Quartò. Quia ſequeretur aliquid eſſe in baptizatis dignum damnatione, quod negat Paulus ad Roman. 8. dicens, nihil ergo damnationis eſt his, qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non ſecundū carnem ambulant, id eſt, qui non ſequuntur motū concupiſcentiæ, vbi plane dicit nullum eſſe peccatum in ipſa concupiſcentia, ſed in obediendo ipſi concupiſcentiæ.

Quinta ratio. ¶ Quintò. Quia plus poteſt gratia Chriſti per baptiſmum, ſiue regenerationem, quā peccatum Adami per generationem, iuxta illud Pauli ad Roma. 5. non ſicut delictū ita & donum, ſed peccatum Adami, non ſolùm efficit, vt geniti ab illo rdputētur peccatores, ſed vt re vera ſint, ergo regenerati à Chriſto non ſolū reputabuntur iuſti, ſed erūt. *Vltima ratio.* ¶ Vltimò probatur ex dictis ſanctorum D. Auguſt. lib. 5. contra duas Epiſtol. Pelagianorum cap. 12. D. Cypria. in ſerm. de ablutione pedum, de qua re vidēdus eſt Soto lib. 1. de Natura & Gratia cap. 11. & 12. tandem concluſio noſtra diffinita eſt, in Concilio Trident. Seſsio. 5. Canone. 5.

Secunda conclu. *Prima ratio.* ¶ Secunda Concluſio. Concupiſcentia ante baptiſmum non eſt verè peccatum. Hęc concluſio communis eſt omnibus Catholicis, & probatur, concupiſcentia non eſt verè peccatum poſt baptiſmum, ergo neque ante baptiſmum, patet ſequela, quia concupiſcentia ſemper eodem modo inclinat ad peccatum, neque hæretici poſſunt hanc conſequentiam negare, quia illi ſic argumentantur: concupiſcentia eſt peccatū ante baptiſmum, ergo & poſt baptiſmum. Maior tamen probatur ex definitione Cōcilij Tridentini Seſsio. 5. in Decreto de peccato originali dicentis hanc concupiſcentiam, quam aliquando Apoſtolus appellat peccatum, ſancta Synodus declarat Eccleſiam Catholicam nunquā intellexiſſe peccatum appellari, quod verè, & propriè in renatis peccatum ſit, ſed quia ex pecca-

to eſt,& ad peccarum inclinat, ſiquis autẽ contrarium ſenſerit, anathema ſit.

2. Ratio. ¶ Secundò. Si habitualis concupiſcentia, de qua loquimur eſſet aliquando verè & propriè peccatum, potiore ratione omnis actualis concupiſcentia peccatum eſſet, ſi quidem vnuſquiſq; tentatur, & inclinatur ad malum à concupiſcentia ſua actuali, ſed talis concupiſcentia non eſt peccatum vſque dum conceperit iuxta illud Iacobi. 1. cõcupiſcentia cum cõceperit parit peccatũ, ergo.

3. Ratio. ¶ Tertiò. Si homo eſſet cõdit⁹ in puris naturalibus haberet eãdem cõcupiſcentiam, qualis ineſt nobis ante baptiſmũ ſed in puris naturalibus non eſſet peccatũ homini, quia eſſet naturalis ipſi homini, conſequens rationem ſuæ naturæ, ergo.

1. Obiecti. Quòd ſi arguas inclinatio contra Imperiũ rationis eſt cõtra naturam humanam, quæ rationalis eſt, vt docet D. Thõ. 1. 2. quæſt. 71. arti. 2. & quæſt. 82. arti. 1. ad. 1. Sed cõcupiſcentia iſta eſt inclinatio contra Imperium rationis, ergo.

Solutio. Reſpondetur, quòd talis inclinatio contra Imperium rationis, & ſi ſit contra naturam rationalem, non tamen eſſet contra naturam ſenſitiuam, quæ etiam pertinet ad conſtitutionem naturæ humanæ, & hoc ſatis eſt, vt dicatur naturalis, id eſt, non aduentitia per peccatum, prçſertim cùm plures homines ſint, qui naturã ſenſitiuam, potiùs quã rationalẽ ſequantur, & ita ſi homo in puris naturalibus cõderetur, plures eſſent, qui inclinationẽ naturç ſenſitiuç, potiùs quã rationalis ſequerẽtur.

2. Obiecti. Neq; obſtat ſecundo, ꝙ concupiſcẽtia talis eſt languor naturæ humanæ, & infirmitas illius, & per cõſequens nõ poteſt eſſe naturalis ipſi naturæ humanæ.

Solutio. ¶ Reſpondetur enim concupiſcẽtiam reſpectu hominis in puris naturalibus conditi eſſe conditionem illius, & non languorem, at verò reſpectu naturæ integræ qualis à Deo condita eſt, dicitur languor, & infirmitas illius:

1. Corola. Ex quo infertur naturam noſtram cõſideratam ſecundũ ſe, & in puris naturalibus non eſſe perfectam & completam, ſed quodammodo inchoatam, & imperfectam, quia conſtat duabus partibus, quarum inferior non plenè obedit ſuperiori, imò plus repugnat, quàm obediat, vt ſatis infœliciter in nobis experimur, quam tamen imperfectionem in nulla alia recernimus, quo artificio vſus eſt Deus optimus maximus, vt omnes intelligerẽt, quantum ſibi opus eſſet, nõ ſolùm ad obediendum diuinæ legi, ſed etiam rationi, à qua habent, vt ſint homines, atque ita humiliarẽtur, ac eius auxilium aſsiduè implorarent, dè qua re videnda eſt egregia meditatio Caietani. 1. 2. quæſtio. 71. artic. 2.

2. Corolar. Ex quo infertur ſecundo cum D. Tho. 4. contra gentes cap. 52. ex hac naturæ noſtræ imperfectione (ſuppoſita tamen diuina prouidentia, quam non eſt credendum cõdidiſſe hominem cum hac imperfectione, ſed ſupletur per auxilium ſupernaturale, quod deeſt ipſi naturæ in ſe conſideratæ) ſatis probabili ratione naturali colligĩ poſſe, totum genus humanum aliquo peccato infectũ eſſe, in cuius pœnam non ſolum inter omnes creaturas tam inferiores, quam ſuperiores hac imperfectione veluti ægritudine laboremus, præſertim, cùm naturali etiam ratione intelligamus totũ hunc mundum propter noſtram indigentiam ſuplendam conditum eſſe.

Reſpondetur argumentis hæreticorum. Ad primũ. ¶ Reſpondetur modo ad argumenta hæreticorum, ad primum dicendum eſt, Paulum in loco citato, (cum ait ſe neſciuiſſe concupiſcentiam eſſe peccatum, niſi lex diceret) inducere perſonam hominis Gentilis ignorantis peccatũ, quatenus eſt offenſa Dei, & puniẽda pœna çterna, neq; loqui de cõcupiſcẽtia habituali, ſed ſolũ de actuali, & volũtaria, hæc enim ſola prohibetur lege, quia ſola eſt in noſtra poteſtate. Cũ autẽ dicit, ſed ꝙ habitat in me peccatum loqui quidẽ de concupiſcentia habituali, ſed tamen nõ alia de cauſa eam vocaſſe peccatum, quàm vt docet Concilium, quia à peccato eſt, & ad peccatum inclinat, quo pacto Chriſtus Dñs Luc. 16. vocat diuitias mammona iniquitatis, & iniquũ mãmona, quia vel iniquè cõparãtur, vel ad iniquitatẽ inclinãt. Illũ ſenſum Cõcilij ſequuti ſunt Patres, vt D. Aug. lib. 1. de Nuptijs cap. 25. videndus eſt li. 1. cõtra duas Epiſt. Pelagianorũ cap. 13. & li. 2. ca. 22. & li. 2. de peccatorũ meritis ca. 9. lib. 6. cõtra Iulia. ca. 6. & li. 1. retractationũ ca. 15. vbi probat ex profeſſo in ſcriptura quædam vocari peccata, quæ re vera peccata nõ ſunt, ſed hoc nomine per tropum, & figuram appellantur, vt cõſtat de Chriſto ad Roma. 8. & 1. ad Corint. 15. qui pro nobis factũ eſt peccatum, & maledictum, de qua re legendus eſt etiam libr. 3. contra duas Epiſtolas Pelagianorum, & tractatu. 41. in Ioannẽ D. Ambr. ſuper

illa

illa verba ad Roman. 7. ſed quod habitat in me peccatum ideo, inquit, concupiſcentia peccatum dicitur, quia eſt à peccato Adami. Vnde vt optime aduertit Adamus communis loquutio eſt, vt effectus nomine ſuæ cauſæ nuncupetur, vnde loquutionem expertam, & expeditam, quandoq; linguam appellamus, & ſcriptura vel imago quandoque manus ſcriptoris, vel pictoris appellatur ita, quia cauſa fomitis fuit peccatum, ideo fomes peccatum nomine ſuæ cauſæ nuncupatur.

Nota hoc.

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundum reſpondetur, locum illum non eſſe intelligendum niſi de actualibus peccatis, quia Ioannes loquitur etiam de iuſtis, quibus non ſolùm originale, ſed etiã omnia actualia mortalia remiſſa ſunt, non ita tamen intelligendum eſt, neminem carere peccato, quaſi continuò, & ſine vlla intermiſsione ſimus in peccato, (vt hæretici putant) ſed quia in multis offendimus omnes, vt dicitur Iacobi. 3. vidẽdus eſt D. Auguſtinus in Enchiridione cap. 64.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium reſpondetur. Peccata, quæ ibi dicũtur tegi, & non imputari, alibi etiã dicit deleri, & auferri, vt cũ idem Propheta ait Pſal. 50. dele iniquitatem meam, & 1. Ioannis. 3. ille apparuit, vt peccata noſtra colleret, imo propterea peccata dicuntur tegi, & non imputari, quia reuera tolluntur. Pro quo eſt aduertendum, & pro intelligentia D. Augu. ex cuius potiſsimũ teſtimonijs nos decipere conantur hæretici, quod apud illum idem omnino ſignificat, hominem non eſſe reum alicuius peccati, & illum non habere tale peccatum, & ſimiliter idem etiam eſt, quod homini peccatum, aut eius reatus non imputetur, & quod tale peccatum prorſus nõ habeatur, vnde cũ lib. 1. de nuptijs cap. 26. inquit, in eis, ergo qui regenerantur, in Chriſto, cũ remiſsionem accipiunt prorſus omnium peccatorum neceſſe eſt, vt reatus etiam huius licet adhuc manentis concupiſcentiæ remittatur, vt in peccatum (ſicut dixi) non imputetur, nam ſicut eorum peccatorũ, quæ manere nõ poſſunt, quoniã cum fiunt, prætereunt, reatus tamen manet, & niſi remittatur in æternũ manebit, ſic illi⁹ concupiſcẽtia quando remittitur peccatũ aufertur. Non eſt autẽ intelligendus Aug. (vt hæretici volunt) ita vt reatum peccati originalis ſit idem, quod ipſum peccatum adhuc in homine manens ad culpam, aut pœnam non imputari, ſed vt inter alios recentiores bene explicuit Hierony. Torrẽſis lib. 2. contra confeſsionem Auguſtanã cap. 2. §. 4. ſenſus D. Auguſt. eſt, quod idẽ ſit reatum peccati originalis auferri, & ipſum peccatum originale omnino aboleri, & quod ideò poſt baptiſmũ originalis culpa non imputatur, quia cum omnino deſtructa ſit, nulla eſt iam culpa, quę imputari poſsit, quamuis autẽ maneat poſt baptiſmum concupiſcẽtia, ideò ſecundũ Auguſt. non manet originale peccatum, quia in ipſa concupiſcentia iam nõ manet reatus, à quo illa ante baptiſmum peccatum originale denominabatur, & ſic poſt baptiſmũ talẽ denominationẽ nõ poteſt ſuſcipere.

Ad Quartum. ¶ Ad quartum reſpondetur, fideles vt docet D. Aug. 1. lib. contra duas Epiſtol. Pelagianorũ cap. 13. non petere in oratione Dñica remiſsionẽ originalis, ꝙ iam remiſſum eſt in baptiſmo, ſed actualiũ, quæ operando (inquit) ſiue loquendo, ſiue quod facillimum, atq; celerrimum eſt. cogitando, perpetramus, non igitur petunt baptizati remiſsionem habitualis concupiſcentiæ, cuius reatus in baptiſmo ſolutus eſt, ſed ſolius actualis voluntariæ quamquã illud, ꝙ ſequitur, & ne nos inducas in tentationem ad concupiſcentiam actualem, quæ ad peccatum incitat, referri poteſt.

Ad Quintum. ¶ Ad quintũ reſpondetur D. Auguſt. in loco citato nõ eſſe exponendũ, vt exponũt hæretici, ad iuxta modũ, quem diximus in ſolutione tertiũ difficillimus tamen locus D. Augu. eſt, quẽ nobis obijcit Caluinus ex lib. 5. cõtra Iulianũ ca. 3. vbi ait, ſicut cæcitas cordis peccatũ, quo in Deũ nõ creditur & pœna peccati, qua cor ſuperbum digna animi auerſione punitur, & cauſa peccati, cũ mali aliquid cæci cordis errore cõmittitur, ita concupiſcentia carnis, aduerſus quam bonus cõcupiſcit ſpiritus & peccatũ eſt, quia ineſt illi in obedientia contra dominatũ mentis, & pœna peccati eſt, quia reddita eſt meritis in obedientię, & cauſa peccati eſt, defectione conſentientis, quod in renatis contingit. vel contagione naſcentis, vt in non renatis. ¶ Huic tamen loco, quàm plurimæ adducũtur ſolutiones, quarum prima eſt ꝙ D. Aug. nomine peccati, quòd (inquit) eſſe concupiſcentiã non intelligit culpam, quæ intra genus moris eſt defectus voluntarius rectitudinis debitæ, ſiue inſit per modũ actionis, vt in peccato

actuali

actuali,ſiue per modũ habitus,vt in origi-
nali,ſed nomine peccati intelligit defectũ
quẽdam integritatis naturæ, ꝙ alijs in lo-
cis appellat vitiũ, qua ratione defectus na
turæ appellare ſolemus peccata,ſicut iluſ-
cum dicimus eſſe peccatũ oculi, & ſurda-
ſtrum eſſe peccatũ auris. Quare falſo im-
ponitur Auguſt. quòd catholicã ſententiã
retractauerit. Hãc autem eſſe verã expli-
cationẽ Auguſt. conſtat ex eo, ꝙ li. 6. con-
tra Iulianũ ca. 3. &. 11. & in alijs plurimis
aſſerit per baptiſmũ auferri omnia pecc
ta, nõ tamẽ omnia mala, qa nõ auſertur cõ
cupiſcentia, quæ quãuis non ſit formaliter
peccatũ eſt tamẽ malum & vitiũ modo ex
plicato. Et ſecũdo quia D. Aug. dicit cõcu
piſcẽtiã eſſe peccatũ, quia ineſt illi inobe
diẽtia contra dominatũ mentis, & hoc au-
tẽ non probatur eſſe formaliter peccatũ,
ſed tantũ, quòd ſit defectus, malũ, & vitiũ,
modo explicato, quia ſi oe vlla ratione cul
pæ reperitur in concupiſcẽtia inobedien-
tia hæc, de qua loquitur Auguſt. & ita illa
reperitur in viris ſanctis in quibꝰ ſine vllo
eorũ conſenſu cõcupiſcentia inſurgit con
tra rationẽ, & ita ſine vllo peccato, de hac
enim inobedientia cõquærebatur ſæpe D.
Paul. imò in ſanctis reperitur non ſolũ in
actu. 1. ſed etiãm in actu. 2. vt patet in illis
Obiectio. motibus qui dicũtur primò primi. Quòd
ſi dicas cæcitas cordis eſt verè, & propriè
peccatũ, ſed D. Aug. cõparat concupiſcen
Solutio. tiã cecitati, ergo. Reſpõdetur, qđ ea, quæ
cõparãtur, nõ debẽt eſſe ſimilia in omnibꝰ
cæcitas enim cordis, ſiue excecatio ſum-
pta nõ pro prauo motu, quo anima auerti
tur à Deo, ſed pro priuatione gratiæ illu-
minantis nõ eſt peccatum vere, & formali
ter, quia vt ſic cauſatur à Deo, ſed eſt defe-
ctus quidam integritatis, ac proinde ma-
lum, & vitiũ ad ſeoſum, quo loquitur Au-
guſt. & ita exemplum cæcitatis potius fa-
uet Catholicis.

QVÆSTIO. II.

¶ *Vtrùm concupiſcentia ſit materiale peccati originalis.*

Prima ſententia. Prima ratio.
DE hac re eſt prima ſenten. quo
rũdam aſſerentiũ concupiſcẽ-
tiam ante baptiſmũ non eſſe
propriè materiale peccati ori
ginalis, hoc eſt, ꝙ ponat aliquid intrinſecũ
ſimul cũ eo ꝙ in peccato ſit formale pro-
bant autẽ ſuã ſententiã. pi imo in baptiſmo
nõ tollitur cõcupiſcẽtia, & fomes, & tamẽ
tollitur totũ id, ꝙ eſt de eſſentia peccati
originalis, ergo, cõcupiſcentia non eſt de
eſſentia peccati originalis & per cõſequẽs
non eſt materiale. ¶ Secundò. Si cõcupiſ- *Secunda ratio.*
centia eſt materiale in peccato originali,
ergo peccatũ originale, ꝙ eſt in puero, &
quod eſt in anima ſeparata nõ ſunt eiuſdẽ
rationis, patet ſequela quia in anima ſepa
rata non eſt cõcupiſcentia ex parte appe-
titus ſenſitiui. ¶ Confir. quia ſequeretur ꝙ *Confir.*
peccatũ originale, quod eſt in puero, quã-
do eſt in hac vita, & peccatũ originale, ꝙ
eſt in anima illius pueri decedentis ab hac
vita, ſit aliud & aliud, vel non ſit eiuſdẽ ra-
tionis, patet ſequela, quia in anima ſepara-
ta non manet inordinatio partis ſenſitiu,
quia hæc deſtructo corpore corrumpitur,
cũ ſit materialis, quamuis maneat inordina
tio volũtatis ſaltim, ita vt poſsit reduci in
actum, quam hoc cõſiſtit in hoc, quod eſt
poſſe facilius trahi à parte ſenſitiuam.
¶ Tertiò. Peccatũ hoc originale eiuſdẽ ra *Tertia ratio.*
tionis eſt cũ eo, quod manſit in Adam, trã
ſacta actuali tranſgreſsione, & ſolũ differt
ab eo in medio per quod participatur, ſed
peccatũ illud non habebat in Adam cõcu-
piſcentiã tanquã principiũ materiale ſibi
correſpõdẽs, cũ nulla eſſet ratio, cur iſtud
peccatũ haberet eã potiꝰ quã reliqua, quæ
denominarẽt ipſum peccatorẽ, ergo neq;
in nobis concupiſcẽtia erit materiale pec-
cati originalis. ¶ Vltimò, materiale pecca *Vltima ratio.*
ti in nulla opinione ſequitur ex formali
vt ex cauſa, imò in opinione eorũ qui di-
cunt formale eſſe priuationẽ præcedit ip-
ſum eo modo, quo entitas caloris præſupo
nitur ad diſconuenientiã, quam habet reſ-
pectu aquæ ratione cuius dicitur mala, ſed
habitualis inclinatio inordinata ad bonũ
cõmutabile, quæ dicitur cõcupiſcentia eſt
effectus auerſionis à bono incõmutabili,
ergo non cõparatur ad ipſam auerſionem,
vt materiale peccati ad formale. ¶ Vt autẽ
prædictã ſuam ſententiã melius explicẽt,
dicunt primo, quod in peccato originali,
nõ eſt aliqua conuerſio habitualis ad crea-
turã, tanquã ad vltimũ finem, ita vt ex ea
tanquã ex parte materiali, & ex auerſione
tanquã ex formali cõſtituatur intrinſicè.
Sicut peccatũ actuale conſtituitur ex cõ
uerſione actuali ad bonũ cõmutabile, quæ
eſt quidã actus & ex auerſione à Deo, pro
bant

bant autem hoc dictũ primo quia, vel illa
conuerſio eſſet aliquid phiſicũ, vel aliquid
morale, non primũ quia neq; eſt actus, aut
habitus ſuperadditus naturæ, quia nihil ta
le traducitur per generationẽ. Neq; eſt cõ
cupiſcentia propter rationes poſitas, & ni
hil aliquid phiſicũ & reale poteſt eſſe. Ne
que etiam eſt aliquid morale, hoc eſt con-
ſiſtẽs in imputatione morali, quia imputa
tio moralis nõ eſt ficta aut falſa, ſed habet
aliquod fundamentũ, cõſtat autẽ quod ni-
hil præſupponitur, in auerſione in puero,
qui nũc naſcitur, ratione cuius poſsit cen-
ſeri cõuerſus ad creaturã, vt ad finem vlti
mũ. Verùm tamẽ eſt, ꝙ ipſa auerſio poteſt
aliquomodo appellari conuerſio virtua-
lis, ſeu interpretatiua ad creaturã, quia eſt
ſufficiens fundamentũ, vt poſsimus inter-
pretari voluntatem pueri, dicendo, quòd
eſt magis affecta ad creaturã, quã ad Deũ:
cæterũ, conuerſio ita ſumpta non poteſt
ſimul cũ auerſione vt pars materialis con-
ſtituere peccatum originale, quia talis cõ-
uerſio virtualis, ſiue interpretatiua potius
fundatur in ipſa auerſione, quam ſit mate-
1. Obiecti. ria eius. ¶ Quod ſi quis contra prędicta ar
guat, deordinatio potẽtiarum quæ appel-
latur cõcupiſcentia, eſt quædã habitualis
Solutio. conuerſio inordinata ad bonũ cõmutabi-
le, ergo peccatũ originale in nobis habet
conuerſionẽ, vt partẽ materialẽ. Reſpon-
dent negando ſequelã, quia illa cõuerſio in
ordinata potẽtiarũ eſt effectus auerſionis
à bono incõmutabili, & ſimpliciter poſte
rior ea, & ideo in rigore non eſt dicendũ
quod cũ ipſa cõſtituat ipſum integrũ pec-
catum originale, vt pars materialis cũ for-
2. Obiecti. mali. ¶ Quod ſi ſecũdo quis arguat non po
teſt reperiri receſſus à termino à quo ſine
acceſſu ad terminũ ad quem, ergo neq; po
teſt reperiri auerſio à Deo ſine cõuerſione
ad creaturam, patet conſequẽtia, quia auer
ſio à Deo eſt quidam receſſus à Deo, qui
nõ poteſt intelligi ſine termino ad quem,
qui non poteſt eſſe alius quã creatura: reſ
põdent diſtinguendo conſequẽs, quia aut
intelligitur de auerſione poſitiua, & ſic po
teſt concedi cõſequentia, aut de auerſione
priuatiua, quæ cõſiſtit in pura priuatione
Solutio. ſubiectionis aut conformitatis debitæ, cu-
iuſmodi eſt illa, quæ reperitur in peccato
originali, & ſic poteſt negari conſequẽtia,
vt patet in peccato habituali omiſsionis,
quod manet trãſacto actuali in quo datur
auerſio iſto modo ſumpta ſine cõuerſione
habituali præſertim in ſentẽtia illorũ, qui
dicunt poſſe dari puram omiſsionem, & ſi
cut in opinione eorũ, qui dicunt Angelũ
eſſe in loco tantũ per operationẽ tranſeũ
tem, ſolet conſequenter cõcedi, ꝙ Angelꝰ
poteſt recedere ab vno loco non acceden-
do ad alterum, quia non recedit per motũ
poſitiuũ, ſed per negationem rationis for-
malis exiſtendi in loco, ſcilicèt, per opera
tionẽ negata, & ita in propoſito. ¶ Quòd *3. Obiecti.*
ſi rurſus, tertio quis inſurgat, quando om-
nes peccauimus in Adã non ſolum fuit no
ſtra auerſio actualis ipſius Adæ, ſed etiam
cõuerſio ad bonum cõmutabile, & ita con
cedunt ſancti ꝙ eo comedente de ligno ve
tito omnes comedimus, ergo ſicut ratio-
ne auerſionis actualis traducitur ad nos
auerſio habitualis, ita etiã ratione conuer-
ſionis actualis traducitur conuerſio habi-
tualis. Reſpondẽt prædicti negãdo conſe- *Solutio.*
quentiam, & ratio diſcriminis eſt, nã auer-
ſio quæ conſiſtit in ſola priuatione ſubie
ctionis debitæ poteſt traduci, cõuerſio ve
rò quæ requirit aliquid poſitiuum ſuper
additũ naturæ non poteſt traduci per ge-
nerationẽ. Item conuerſio illa prout reſpi
ciebat propriũ obiectũ fuit peculiari mo-
do perſonalis, & ideo reatus pœnæ tem-
poralis, ſiue ſenſus ipſi reſpondẽtis nõ tra
ducitur ad nos. ¶ Quòd ſi quarto quis in-
ſurgat, homo exiſtens in peccato origina- *4. Obiect.*
li eſt auerſus à Deo, vt à fine vltimo, ergo
conuerſus ad creaturã, vt ad finẽ vltimum,
conſequẽtia patet quam neceſſario debet
habere aliquam finẽ & cum non ſit Deus
neceſſario debet eſſe creatura. Reſpondẽt
prædicti dicentes: aduertendo tamen cum
D.Th.1.2.q.1.art.8. dupliciter poſſe ho- *Solutio.*
minẽ habere aliquẽ vltimũ finem, primo
modo naturaliter, & eo modo, quo hoc cõ
uenit omnibus creaturis etiam irrationali
bus, quæ dicuntur ordinari ad finẽ vltimũ
in quantũ habent aliquã eius participatio
nẽ, ſecũdo modo moraliter, hoc eſt agẽdo
propter finẽ tendẽdo ad eius conſequutio
nẽ cognitionẽ & amorẽ ipſius & ordinan-
do media in ipſum, quod eſt proprium,
creaturæ rationalis. Inter iſtos duos mo-
dos habendi finem eſt maxima differẽtia,
nã primus ſemper conuenit actu homini,
quia ſemper habet aliquã participationẽ fi
nis vltimi, ſcilicet Dei. Secundus verò con
uenit ei actu cum operatur, & habitualiter
ratio-

rationali cuius propriæ operationis ma-
net ordinatus,& inclinatus ad ipſum.Hoc
ſuppoſito dicunt,quod qui eſt in peccato
originali habet priori modo aliquē finem
vltimū ſcilicèt Deū quia peccatū nō tollit
ab eo id, ꝙ eſt ipſi naturale,& intrinſecū,
ſcilicet,habere eſſe participatū à Deo.Nō
tamē ſecūdo modo, quia neq; operat actu
neq; habet aliqualiter operationē ratione
cuiꝰ māſerit aliquomodo inclinatꝰ in finē,
vnde cū D.Th.1.2.q.1.arti.1.dicit homi-
nē habere aliquē finem vltimū loquitur de
eo reſpectu ſuarū operationum, quibus li
bere tendit in finē,vt conſtat ex rationibꝰ
quibus probat ſuā ſententiam,quæ omnes
deducūt ad hoc incōueniens negantes eā,
ꝙ concedere teneantur nō poſſe hominē
5. Obiecti. actu vnquam operari. ¶ Quòd ſi vltimo
quis inſurgat contra illos peccatum habi-
tuale quod manſit in Adā tranſacto actuali
includebat intrinſecè auerſionē habitualē
à Deo,& conuerſionē habitualem ad crea
turā,ergo etiam peccatū, quod ad nos tra
ducitur,Antecedens patet, quia ita ſolet
concedi de quocūq; peccato mortali,cōſe
quentia probatur,tū quia alias non tradu-
ceretur ad nos quidquid pertinebat intrin
ſecè ad peccatū habituale Adę & ex conſe
quēti peccatū noſtrum non eſſet eiuſdem
rationis cū illo cùm tamen omnes dicant
peccatum originale in nobis eſſe ſimul
habituale,tum etiā,quia Conc. Tride. ſeſſ.
5. in Decreto de peccato origi. §. 3. ſic ait,
ſiquis hoc Adæ peccatū, ꝙ origine vnum
eſt propagatione,& non imitatione tranſ-
fuſum omnibus ineſt vnicuiq; proprium,
&c. Ex quo ſic, de illo peccato quod fuit
vnum origine dicit Conciliū, ꝙ transfun-
ditur ad nos,ſed prout fuit origine vnū in
cludebat conuerſionē,& auerſionem,ergo
Solutio. & prout transfunditur ad nos. Reſpondēt
quod tranſeat Antecedens,& negant cōſe
quentiā,& ad omnes probationes dicunt
ad illorū omnium veritatē ſatis eſſe, quòd
traducatur ad nos peccatū ſimile peccato
habituali,quod fuit in Adā,quantū ad for
male ipſius,hoc eſt, quantum ad inordina
tam voluntatem per reſpectū ad actū præ
cedētem, quæ manſit in eo tranſacto illo
Notanda pro hac ſententia. actu.¶ Vt autē prædictam ſuā ſententiam
explicēt,aduertūt,quod ſuppoſito, quod
nihil poteſt habere rationem peccati ha-
bitualis niſi præceſſerit volūtariū per mo
dū actus ſecūdi,aut directè, aut indirectè,
quia quanuis peccatū habituale non inclu
dat intrinſece voluntariū in actu ſecundo,
neceſſario tamē præſupponit ipſum, quia
reſultat ex actu voluntario, aut ex omiſ-
ſione voluntaria, quia nō poteſt intelligi
quòd ſubiectum ſit habitualiter deordina
tum,aut auerſum à lege,niſi pręceſſerit vo
luntaria tranſgreſsio,aut violatio legis, &
hæc importat liberā actionem contra le-
gē,aut liberam omiſsionē actus lege pręce
pti,quia tantū his duobus modis pōt lex
actu violari.¶ Ex quo infertur quod pec-
catum habituale non eſt formaliter tranſ-
greſsio legis, ſed ſolū in ſua cauſa eſt tranſ
greſsio legis, quia non per modum actio-
nis,aut omiſsionis,qua violatur lex,ſed tā
tum per modum termini,quia ſcilicèt, eſt
quid derelictū ex actuali legis trāſgreſsio
ne vnde non denominat hominē peccatē,
ſed peccatorem.¶ Ex quo infertur ſecūdo
quòd voluntariū actus ſecundi,ꝙ præſup-
ponitur ad peccatum originale ſiue actua-
lis tranſgreſsio legis,ex qua reſultat inor-
dinatio,a qua poſteri Adæ dicuntur pecca
tores,non eſt intrinſeca poſteris Adæ, ſed
extrinſeca,vt aduertit D. Th. 4. contra gē
tes ca. 52. in ſolutione ad ſecundū argumē
tū,vbi inquit,ꝙ poſteri Adę nō dicūtur in
illo peccaſſe quaſi aliquē actū exercentes,
& Doctor hac d.& q. litera. H. paruuli nō
eliciunt actum peccandi, quia illud pecca
tum non eſt eis actuale, & Iacobus Payba
li.3.ortodoxarū explicationum, & patet
ex D.Aug.li.6.contra Iulia.ca.70.vbi con
cedit paruulos nullum habere peccatum
propriū,quod conſtat ex Conc.Tride.nō
poteſt eſſe verū,niſi particula propriū re
feratur ad actionē,qua cōmiſſum eſt,& ſic
ſenſus eſt paruulos non habere peccatum
cōmiſſum propria actione,& Tom. 1. lib.
1. retractationū c. 13. (inquit) peccatū ori
ginale nō eſſe volūtariū in pueris propriè
ſed propriū voluntate primi parentis, &
ca. 13. ait paruulos nō teneri reos proprie
tate voluntatis,ſed origine. Et ratio huius
eſt,quia voluntarium per modum actus ſe
cundi,ex quo procedit peccatum origina
le,ꝙ ad nos traducitur, fuit quidam actus
elicitus,aut imperatus à voluntate ipſius
Adæ,ſed ille actus neq; ex parte ſui princi
pij, neque ex parte ſubiecti eſt nobis in-
trinſecus,ergo neque illud volūtariū, mi-
nor patet, quia principiū illius actus fuit
voluntas Adæ,quę nobis eſt extrinſeca,&
ſubie-

ſubiectum fuit ipſe Adam. ¶ Cõfirmatur, quoniã actus ille non procedit tanquam à principio efficiente à voluntate pueri; qui modo naſcitur ex Adã neq; recipitur in ipſo puero, vt in ſubiecto, ergo ſolum põt ei tribui talis actio denominatione quadã ex- *Objectio.* trinſeca. ¶ Neq; obſtat ſi dicas, quod volũtas Adę, ex qua ille actus proceſsit, fuit aliquomodo ſuorũ poſterorũ, quia erat volũtas capitis totius naturæ, & ex conſequenti erat voluntas omniũ participantiũ naturã humanã, tanquã ſuorũ mẽbrorũ, & per cõſequens actũ illum eſſe aliquomodo intrinſecum ex parte ſui principij poſteris Adæ, quoniã quãdo habuit pro principio quandã voluntatẽ, quę fuit voluntas ipſorũ, & actio ab illa voluntate dicetur, & erit actio ipſorũ, & ſimiliter actus ille proceſſit à volũtate Adæ, prout erat volũtas omnium poſterorũ, ergo & ipſe actus formaliter fuit omniũ poſterorum reſpondetur enim, quòd iſta argumenta procedunt ex ignorãtia, quoniã non percipitur, quomodo effectibꝰ attribuãtur ea, quæ ipſis cõue- *Prima impugnatio.* niunt, prout habẽt eſſe in cauſa. Quare cõtra prædictas rationes facilè poteſt inſurgi in hunc modũ, vel volũtas Adæ erat voluntas ſuorũ poſterorum, vt cõtinebat ipſorum voluntates ex ordinatione Dei, aut ex natura rei, ſi primũ, ergo ſicut ipſa ordinatio eſt extrinſeca poſteris Adæ, ita erit eis extrinſecũ illud, ꝙ præciſſe ratione talis ordinationis attribuitur eis, & ex conſequenti etiã erit extrinſecum, ꝙ voluntas Adę reputetur volũtas ipſorũ aut quòd ipſorũ voluntates cõtineantur in voluntate *Secunda impugna.* Adę. Si verò dicas ſecundũ, pręter quã, qđ ipſum eſt in ſe falſum, quia nihil amplius habet ex natura rei voluntas Adę reſpectu poſterorum ipſius, quã volũtas cuiuſcũq; parentis reſpectu ſuorũ filiorum, imò etiã ſi admittatur, non ſufficit ad hoc vt ille actus vt voluntarius ſit intrinſecus poſte- *1. Ratio.* ris Adæ. Quod ſic probatur, volũtas Adæ ſolum poteſt dici ex natura rei voluntas poſterorum, aut continere eorum voluntates, quatenus ipſi poſteri continentur in Adam tanquã in ſuo principio, ſed etiam poſteris Adæ extrinſecum eſt hoc modo in Adam contineri, ergo etiam extrinſecum erit illis, quòd voluntas Adæ reputetur voluntas eorum, aut cõtineat ipſorum voluntates, conſequentia patet, quia quando aliquis ſtatus eſt extrinſecus alicui rei etiam ea, quæ ei conueniunt, præciſſe, quatenus habet talem ſtatum, ſunt ei extrinſeca. Minor probatur, quia ſtatus, quem habent poſteri Adæ quatenus continẽtur in Adam eſt habere in potentia, & in virtute cauſæ, ergo non poteſt eſſe intrinſecus ipſis, ſicut nulli effectui eſt intrinſecus ſtatus, in quo ſolũ habuit eſſe virtute ſuæ cauſæ, neq; quod fuerit producibilis à ſua cauſa eſt aliquid intrinſecum ipſi, ſed ſolùm quædam denominatio extrinſeca ſumpta à virtute cauſæ. ¶ Secundò. Defectus aut *2. Ratio.* perfectiones quatenus habent eſſe in ſuis cauſis ſolũ conueniunt eis extrinſecè, ergo quod voluntas Adæ ſit voluntas poſterorum, aut quòd contineat eorũ voluntates præciſſe, quatenus tales poſteri continentur in Adam, ſolũ conueniet eis extrinſecè, conſequentia patet ex paritate rationis, & Antecedens probatur, quia filij naſcituri ex matre ancilla dicũtur ſerui, prout habent eſſe in ea & tamen iſta denominatio non eſt extrinſeca ipſis iam natis, alias ſimul poſſent dici, ſecundum ſuam entitatem intrinſecam ſerui, & liberi, ſi libertate donentur, quia per hoc non tollitur eſſe, quod habuerũt in matre & ex cõſequenti, quòd ſecundũ iſtam rationem dicantur ſerui. Item qui comburit arborem, non dicitur comburere fructus ſecundum propriam entitatẽ eorum, ſed ſolùm extrinſecè, quia comburit principium productiuum ipſorum. Ex quibus infertur ter- *Corolar.* tiò, quod peccatum originale in paruulis non dicit cõuerſionem aliquam phiſicam neque moralem actualem in ipſis cum talis conuerſio neceſſario dicat actionẽ, quæ ipſis extrinſeca eſt iuxta dicta, & per conſequẽs in illos neceſſario dari auerſionem ſine conuerſione aliqua formali, ſed virtuali tantum.

¶ Secunda ſententia, eſt Caietani. 1. 2. *Secunda ſententia.* quæſtio. 82. articu. 3. & Conradi ibidem, quam docet Ferrara. 4. contra gentes cap. 25. Capreolus in ſecundo diſtinctio. 30. quæſtio. 1. artic. 1. qui aſſerent peccatum originale componi ex duabus partibus, quarum altera formalis eſt, quæ eſt priuatio iuſtitiæ originalis, altera materialis, quæ eſt concupiſcentia. Differunt tamen in modo explicandi, nam quamuis admittant in voluntate eſſe duo, ſcilicet, auerſionem à bono incommutabili, & inordinatã conuerſionem ad bonum commutabile,

tabile,tamen Ferrara & Capreolus dicũt vtrumque pertinere ad id,quod eſt formale in peccato originali,& ſolùm habere rationem materialis inordinatam conuerſionem,quæ eſt in appetitu ſenſitiuo.Caietanus verò dicit ſecundum pertinere ad id, quod eſt materiale ſimul cum inordinatione partis ſenſitiuæ.

1.*Ratio.* ¶ Probatur tamen prædicta ſententia quoad primum principale. Primo,ſicut peccatũ actuale conſiſtit in deordinatione actuali, ita etiam peccatum originale conſiſtit in deordinatione naturę ob id enim appellatur peccatum naturæ,ſed deordinata cõuerſio,ſiue propenſio actus in bonum cõmutabile eſt materiale in peccato actuali, & ipſa deordinatio , ſiue auerſio à bono incõmutabili eſt formale, ergo deordinata cõuerſio ſiue propenſio humanæ naturæ in bonũ commutabile eſt materiale in peccato originali, & ipſa deordinatio ſiue auerſio à bono incõmutabili eſt formale, ſed deordinata propenſio naturæ in bonũ cõmutabile,nihil aliud eſt quàm concupiſcentia,ergo cõcupiſcẽtia eſt materiale originalis peccati,ſed originale peccatũ non eſt niſi ante baptiſmum , ergo. Hæc ratio eſt D.Tho.in 2.diſt.30.quæſt.1.arti.3.vt refert Conradus.1.2.q.82.art.3.Secundò, inordinatio aliarum virium à volũtate habet ſuum materiale in peccato originali, ſed talis deordinatio cõmuni nomine poteſt dici concupiſcentia, ergo concupiſcẽtia habet ſuũ materiale in peccato originali.Maior probatur,quia quando duo defectus conueniunt alicui rei , ſi alter ſit alterius cauſa,ille qui eſt cauſa comparatur ad alterũ,vt formale,ad materiale, ſed in peccato originali ſunt duo defectus partiales,ſcilicet, deordinatio voluntatis , & deordinatio aliarum virium , & prior deordinatio eſt cauſa ſecundæ,ergo deordinatio aliarum viriũ habet ſuum materiale in peccato originali.Ita D.Tho.1.2.q.82.

Confir. art.3.Et confirmatur ex eodẽ D.Tho. de malo quæſt.4.art.2.in fine corporis , quia in moralibus id , ꝙ pertinet ad potentiam motam, habet ſuũ materiale reſpectu eius quod pertinet ad potentiam mouentem, vt actio manus habet ſuũ materiale reſpectu actus voluntatis mouentis ipſam manum ad aliquem actum bonum, vel malum moralem,ſed concupiſcentia virtualis pertinet ad appetitum ſenſitiuum, qui quodã modo motus eſt ad habitualiter concupiſcendum à voluntate humana auertente ſe à Deo auerſione peccati originalis , ergo huiuſmodi concupiſcentia habet ſuum materiale reſpectu eius,quæ in peccato originali reperitur,& ex conſequenti eſt materiale in peccato originali.

¶ Tertiò.D.Thom.1.2.quæſt.82.artic.1. *3. Ratio.* ad primũ ita(inquit) ſicut ęgritudo corporalis habet aliquid de priuatione in quantum tollitur æqualitas ſanitatis & habet aliquid poſitiuè,ſcilicèt,illos humores inordinate diſpoſitos, ita peccatũ originale habet priuationem originalis iuſtitiæ , & cum hoc habet inordinatam diſpoſitionẽ partium animæ, vnde non eſt priuatio pura,ſed quidam habitus corruptus, & artic. 3.expreſſe fatetur peccatum originale cõſtare priuatione originalis iuſtitiæ,vt formali,& concupiſcentia,vt materiali.

¶ Vltimò. Peccatum originale in nobis *Vltima ratio.* importat intrinſecè auerſionem à Deo,vt ab vltimo fine , ergo & conuerſionem ad creaturam,vt ad vltimum finem. Conſequentia patet , quia non poteſt reperiri auerſio ab vno termino ſine conuerſione ad terminum oppoſitum ſicut in motu locali non poteſt reperiri receſſus à termino à quo ſine acceſſu ad terminum ad quẽ & hæc conuerſio non poteſt eſſe aliud, quam concupiſcentia,quia non traducitur ad puerum aliquis actus,aut habitus ſuperadditus naturæ,quod ſit conuerſio ad bonum commutabile,ergo peccatum originale includit intrinſecè concupiſcentiam, & non vt principium formale, ergo vt materiale.

¶ Tertia ſententia, eſt aliorum aſſerentiũ *Tertia ſententia.* peccatum originale non conſiſtere formaliter in priuatione ſed in genere moris eſſe formaliter aliquid poſitiuum, ita quòd non ſolùm peccatum originale ſupponit pro aliquo poſitiuo,quia ad hoc ſufficeret quòd materiale eſſet aliquid poſitiuum, ſed formaliter , & in ſua eſſentia importat aliquid poſitiuum.Hanc ſententiam quoad vtramque partem probant , & quoad *1. Ratio.* primam primo , nam peccatum originale formaliter eſt qualitas, aut habitualis diſpoſitio,vt colligunt ex D. Thom. prima ſecundæ quæſtione. 82. articulo primo. Vbi quærens de eſſentia peccati originalis dicit eſſe habitum, & morbidam qualitatem, atque inordinatam diſpoſitionem.

Neque

Neque loquitur ſolùm de materiali peccati originalis in tota hac materia, quia in tota illa materia nunquam explicuit, neque ſolicitè inquirit de materiali peccatorum & ſolùm in hoc articulo explicuit eſſentiam peccati originalis, & ſi aliquando de materiali peccati loquatur in hac quæſtione erit arti. 3. Et præterea, quia in ſolutione ad primum ait, quod non eſt pura priuatio, ſed etiam, quòd eſt habitus corruptus, & certum eſt, quòd materiale peccati non eſt priuatio, neque mixtum ex poſitiuo, & priuatiuo: Et in ſolutione ad tertium cõcludit, quòd eſt habitus per vitiatam originem innatus.

Secũda ratio. ¶ Secundo probant ratione, quia auerſio habet ſe ad peccatum originale, ſicut ad peccatum actuale, ſed in peccato actuali, auerſio, & priuatio non eſt de eſſentia, ſed ſupponit illam, ergo. Maior probatur ex D. Thoma in ſecundo diſtin. 31. quæſtio. 1. artic. 3. & de malo quæſtio. 4. articu. 2. & colligitur, quia auerſiò nullibi eſt intenta, ſed per accidens ſe habet, vt patet ex D. Thoma. 1. 2. quæſtio. 71. & quæſtio. 72. artic. 1. vbi tanquàm certum fundamentum ſupponitur à D. Thoma, quòd priuatio & auerſio per accidens ſe habent ad voluntatem, & intentionem peccantis: & quidem licèt peccatum originale non ſit voluntarium voluntate perſonali: eſt tamen voluntarium voluntate naturæ, & ita auerſiò, & priuatio deberet eſſe voluntaria reſpectu voluntatis naturæ, ſi in illa conſiſteret eſſentiale peccati originalis.

Tertia ratio. ¶Tertiò. Quod eſt effectus peccati originalis nõ eſt eius eſſentia, ſed priuatio iuſtitiæ, & ſubiectionis ad Deũ eſt effectus peccati originalis ergò. Minor probatur primo ex D. Thoma de malo quæſt. 4. arti. 1. ad. 11. vbi dicit, quòd ſi Deus non dat iuſtitiam originalem paruulo eſt, quia ex parte naturæ illiùs reperitur contrarium prohibens, ergo tale contrariũ erit cauſa priuationis, & per conſequens priuatio non erit eſſentia ralis cõtrarij. Et ratio hoc conuincit, quia ideò ſpoliatur primus homo, & poſteri illius iuſtitia originali, quia habet peccatum non autem ècontra, ergo & ſecundo quia priuatio gratiæ, & iuſtitiæ in Adamo fuit effectus propriæ culpę, & pœna illius, quia Adamus propter peccatũ, & in pœnam illius priuatus eſt iuſtitia, ergo & in nobis. Patet ſequela, quia, quòd in illo fuit effectus culpæ, conuenit etiam nobis ab ipſa culpa extrinſeca quidem, & vt erat in Adamo, intrinſeca verò, vt nobis per originem communicatur, & confirmatur, quia quod Adamo fuit pœna ſimpliciter, non habuit in illo rationem mali, ſed quodam bonum cẽſebatur, quod à Deo ordinabatur in vindictam talis peccati ergò & in nobis non eſt culpa.

Ratio prima ſecũdæ partis huius ſententiæ. ¶Secũdã partem ſui aſſerti probãt primò, quia eam docet Caietanus. 1. 2. quæſt. 82. art. 1. & Burgenſis ad Rom. 5. additione. 3. Driedo libr. 1. de gratia & libero arbitrio tractatu. 3. cap. par. 4. vbi dicit peccatũ originale eſſe habitualem quandam inobedientiam, ergo eſt aliquid poſitiuum, idem videtur tenere Albertus in. 2. diſt. 30. arti. 3. D. Bonauentura ibidem quæſt. 1. & videtur expreſsè ex ſententia D. Thomæ 1. 2. q. 82. art. 1. & probatur ratione, eſſentia peccati originalis non conſiſtit in priuatione, vt probatũ manet ergo in aliquo poſitiuo, quia non eſt dare mediũ, quod confirmatur ex modo loquendi concilij Tridẽt. Seſsio. 5. Cano. 3. vbi dicit, quòd peccatũ originale ineſt vnicuique noſtrũ, quod verè non conuenit niſi accidentibus, & qualitatibus poſitiuis, neque poteſt dici, quòd concilium loquitur impropriè, & per cõſequens peccatum originale nõ ſolùm materialiter, ſed etiã formaliter eſt aliquid poſitiuũ. Præterea quia non poteſt intelligi, qualiter peccatũ originale nõ ſit omiſsio, ſi nõ eſt aliquid poſitiuũ, ſi enim eſt priuatio, & ideo habet eſſentiã peccati erit diſſonũ regulę poſitiuæ, & poſitiuè pręcipiẽti, ac per cõſequẽs erit omiſsio, vel reducetur ad omiſsionẽ. Nã priuationes, & negationes culpabiles ſunt ſemper cõtra poſitiua.

Vltima ſententia. Primo nota. ¶ Vltima ſentẽtia, colligitur ex litera Doctoris pro cuius explicatione, & totius quæſtionis eſt primo notãdum, quòd peccatum originale habet modũ peccati habitualis quare, quæ de peccato habituali dicuntur, ad peccatũ originale poſſunt trãſferri, quamuis inter ſe ex eo differant, nam peccatum habituale eſt terminus actionis vel omiſsionis culpabilis, peccatum autem originale generatione transfunditur, ex quo prouenit, quòd peccatũ habituale neceſſario reſpiciat propriam perſonam, vt efficientem vel deficientem: originale verò alienam requirit perſonam

X x effi-

efficientem, vel deficientem. Ex quo prouenit ſecundo, quòd peccatum, habituale denominatione intrinſeca dicatur liberum, & voluntarium per modum actus ſecundi, quia verè, & formaliter volitum eſt ab illo, qui illud commiſit, peccatum verò originale licèt formaliter, & denominatione intrinſeca per modum actus primi dicatur voluntarium, dicitur tamē denominatione extrinſeca voluntarium ab *Obiectio.* actione voluntariā, quæ erat in alio. Quòd ſi dicas, quare peccatum originale eſt vo-*Nota hoc.* luntarium denominatione intrinſeca per modum actus primi, & eſt voluntarium denominatione extrinſeca per modum actus ſecundi: facilis eſt reſponſio ex illo exemplo ſuprà poſito de illis duobus, qui vnanimi conſenſu, & ex mutua obligatione vel per mutuum contractum ſuas inſe inuicem voluntates tradunt, certiſsimum eſt, quòd ſi ex vi illius vnanimi conſenſus alter illorum altero dormiente occideret aliquem, quòd talis occiſio in actu primo fuit volita ab illo, qui dormiens erat, non tamen in actu ſecundo, quia nullum actum ſecundum habuit circa talem occiſionem, qualem habuit ille alter, qui actu hominem occidit, vnde iſte qui occidit, dicitur occidens formaliter, & denominatione intrinſeca, alter autē dicetur occiſor, nō quia occidit, neque quia habuit actum occidendi in actu ſecundo, ſed quia occiſionem illam, quam alter fecit, volitam habuit in actu primo propter vnanimem illum conſenſum, vel vnitatem voluntatum, quam ex mutuo contractu inter ſe fecerunt, occiſio tamen illa, quæ occidentem denominatione intrinſeca talem denominat, denominabit etiam dormientem denominatione extrinſeca. Ita in propoſito ex eo enim quod Deus ſua lege æterna obligauit voluntates puerorum in voluntate Adami ad actionem ipſius Adami, orta eſt vnitas, & vnanimis conſenſio per modum actus primi inter voluntates puerorum & voluntatem Adami, & ſic quidquid volitum erat à voluntate Adami in ordine ad illam vnanimitatē, erat & volitum à voluntate puerorum, non per modum actus ſecundi, quia pueri nullam actum ſecundum habuerunt, ſed per modum actus primi, quatenus ex illis pluribus voluntatibus in genere entis vna voluntas efficitur in genere moris. Actus tamen elicitus à voluntate Adami, qui Adamum denominatione intrinſeca denominauit peccantem, denominat pueros denominatione extrinſeca, voluntas autem, quæ per modum actus primi traſacto actu peccandi, denominat denominatione intrinſeca Adamum peccatorem denominat etiam pueros denominatione intrinſeca formaliter peccatores.

¶ Secundo eſt notandum, hanc etiam eſ-*Secunda nota.* ſe differentiam inter peccatum habituale, & originale, nam peccatum habituale eſt terminus intrinſecus peccati actualis: peccatum autem originale eſt terminus extrinſecus, & ratio huius eſt, nam reſpectu *Ratio.* peccati habitualis peccans non ſolum ſe habet, vt cauſa moralis, ſed etiam vt cauſa phyſica, quæ deficienter operatur, at verò reſpectu peccati originalis peccans nō ſe habet, vt cauſa phyſica, ſed tantum vt cauſa moralis, & ſic non inconuenit, imò neceſſarium eſt, quòd peccatum habituale ſit terminus intrinſecus ipſius actionis peccantis, peccatum verò originale ſit terminus extrinſecus actionis ipſius peccantis. Ex quo infertur ſecundo peccatum *Corolariū primum.* habituale dicere intrinſecum ordinem ad ipſum peccantem, & ad actionem illius, peccatum verò originale dicere extrinſecum ordinem ad actionem illius peccantis. Neque ex hoc infertur, peccatum originale eſſe voluntarium denominatione extrinſeca, ſed tantùm infertur peccatum originale non eſſe ita voluntarium, id eſt eodem modo, ſicut peccatum habituale, nam peccatum habituale eſt voluntarium per modum actus primi, & eſt volitum per modum actus ſecundi ab illo, in quo eſt tale peccatum. At verò peccatum originale tantùm eſt voluntarium per modum actus primi, & non eſt volitum ab illo, in quo eſt, per modum actus ſecundi, quia pueri nullam volitionem circa tale peccatum habuerunt in ſe, vnde tantum eſt volitum per modum actus ſecundi à volitione, quæ fuit in Adamo, quæ volitio intrinſecè denominauit Adamum volentem, pueros tamen extrinſecè.

¶ Tertio eſt notandum quòd cùm tri-*Tertio nota.* plex ſit peccatum mortale, actuale: habituale, & originale: & cùm peccatum ſit formaliter auerſio à Deo, & materialiter conuerſio ad creaturam, triplex etiam repe-

teperitur conuerſio, ſcilicet actualis, habitualis, & originalis, conuerſio actualis ſatis ex ſe patet, eſt enim volitio, qua homo vult creaturam, vt vltimum finem actualiter, & ob hoc dicitur volitio actualis. Peccatum habituale eſt volitio habitualis, peccatum verò originale eſt volitio per originem habita. *Nota hoc.* Quid autem ſit volitio habitualis indiget explicatione, nam non videtur, quòd ſit ſola voluntas, nam voluntas ſola non eſt peccatum habituale, neque etiam videtur, quòd ſit aliquid cauſatum in voluntate ab actu volenti præterito, quia tale vel eſt ens reale, vel rationis, & ſi reale, vel abſolutum, vel reſpectiuum, ſi abſolutum, vel actus, vel habitus: habitus autem neque actus quantumcunque vitioſus per modum effectus à voluntate derelictus non habet rationem peccati quia bene ſtat cum gratia iuſtificante habitus: vel diſpoſitio vetioſa, & per conſequens talis diſpoſitio, neque habitus non poſſunt dici peccatum. Si dicas quòd manet tranſacto actu peccandi in peccatore relatio, ratione cuius dicatur peccator, quia manet difformitas inter voluntatē iſtius, & legem Diuinam, hoc etiam non poteſt ſtare, quia quamuis veriſsimum ſit, talem difformitatem manere etiam veriſsimum eſt, quòd talis difformitas, cùm ſit relatio, requirit fundamentum in ipſa voluntate, tale autem fundamentum non eſt voluntas ſola, vt ex ſe patet, neque voluntas cum diſpoſitione, vel cum habitu vitioſo, vt probatum eſt, neque actus peccati præteritus, quia ipſe iam tranſit, & fundamentum alicuius relationis debet manere ſimul cum relatione: ergo aſsignandum eſt aliquid, ratione cuius iſta diuerſitas inter voluntatem noſtram & legem Diuinam reperiatur.

¶ Vt autem iſta, quæ difficillima ſunt aliquomodo percipi poſsint, imaginandum eſt dictum illud Diui Auguſtini peccatum tranſire actu, & remanere reatu ſic eſſe intelligendum, quòd illud eſſe, in quo remanet peccatum tranſacto actu pecccandi, quod Diuus Auguſtinus appellat reatus eſt aliquod eſſe, quale ponimus illud eſſe cognitum, vel volitum, in quo intellectus producit ſua obiecta iuxta illa, quæ diximus in prima diſputatione decimaſexta quæſtione tertia. Supponamus ſecundo, quòd illud eſſe, quod eſt eſſe reatus ſiue eſſe in obligatione, manet aliquo modo, & quod exiſteret, certiſsimum eſt quòd inter voluntatem, quæ produxit peccatum in illo eſſe, (imò quamdiu non deſtruit illud, quaſi conſeruat, fouet, & alit) eſt reſpectus aliquis, qui poteſt dici mutua reſpicientia, nam voluntas, quaſi reſpiciens illud, quaſi conſeruat illud in illo eſſe quieto, & peccatum inſpectum à voluntate tali modo inſpectionis, quaſi conſeruatur ab illa, talis igitut conſeruatio eſt quaſi productio habitualis peccati. Et poteſt ſumi analogia de productione, & conſeruatione creaturarum in eſſe reali, prima enim illa actio, qua effectus accipit eſſe à Deo, dicitur creatio ſecunda tamen illa actio, qua creatura conſeruatur à Deo, dicitur conſeruatio, & non creatio, poſſet tamen dici creatio habitualis, quatenus pet illam permanet creatura in illo eſſe, quod per creationem accepit, ita ſuo modo philoſophandum eſt, dicendo, quòd conuerſio actualis ad creaturam tanquam ad vltimum finem eſt productio peccati in ſuo primo eſſe, & tranſacta illa conuerſione remanet peccatum in illo eſſe quaſi quieto, quod dicitut eſſe reatus, quod eſſe, quamdiu nôn deſtruitur per voluntatem, quaſi conſeruatur ab illa, quæ quaſi conſeruatio dicitur habitualis conuerſio.

¶ Quarto eſt notandum, quòd cùm peccatum originale habeat modum peccati habitualis, habebit ſuum materiale, & ſuum formale, ſicuti & peccatum habituale, & præcipuè, nam peccatum originale eſt voluntarium per modum actus primi intrinſece, & per conſequens dicendum eſt, cùm ſit ſimiliter auerſio, eſſe voluntariam auerſionem per modum actus primi, habebit igitur tanquàm materiale ipſam volitionem per modum actus primi, & auerſionem pro formali. *Quarto nota.*

¶ Vltimò eſt notandum iuxta ea, quæ docet Doctor, in litera ſuprà aſsignata, quòd concupiſcencia poteſt ſumi pro actu, vel habitu appetitus ſenſitiui, & poteſt etiam ſumi pro actu voluntatis non abſolutè, ſed qua- *Vltimo nota.*

tenus cōformabilis eſt appetitui ſenſitiuo: dicetur tamē tunc cōformari appetitui ſenſitiuo, quando elicuerit aliquem actum, nō conformem regulæ rationis, quia cùm appetitus ſenſitiuus ex ſe non obediat rationi, ſed in ſua obiecta iuxta ſuam inclinationem tendat, ſi voluntas elicuerit aliquē actū, ſiue mota ab appetitu ſenſitiuo ſiue non, cōtra regulam rationis, ac ſi eſſet mota ab appetitu ſenſitiuo, tunc dicetur concupiſcere, non quia à concupiſcentia mota ſit, ſed quia ita ſe habuit reſpectu illius actus, quē elicuit, ac ſi ab appetitu ſenſitiuo mota eſſet & quia ſi ab appetitu ſenſitiuo mota eſſet, diceretur concupiſcere, vel cōcupiſcēdo elicere, ideò quamuis nō moueatur ab appetitu ſenſitiuo, ſi in eliciēdo actum ita ſe habet, ac ſi ab appetitu ſenſitiuo moueretur, tunc propriiſsimè dicitur voluntas concupiſcens, & concupiſcētiam habere. Eſt tamen obiter aduertendū talem concupiſcentiam poſſe eſſe in voluntate, & in actu primo, & in actu ſecundo, in actu ſecundo, quando actualiter elicit actum contra rationem, acſi eſſet mota ab appetitu ſenſitiuo. In actu autem primo vel per modum actus dupliciter vel per modum termini vel per modum effectus, de quare vide quæſtionem ſequentem.

Actus igitur voluntatis cōformis actui qui ab appetitu ſenſitiuo elicere tur dicitē cōcupiſcētia in voluntate: & ſic dic de pro mtat: voluntatis ad actu n talē eliciē tum quæ dicitur concupiſcentia etiam.

Prima concluſio.

¶ Prima concluſio. Peccatum originale habet ſuum materiale, & ſuum formale, ſicuti, & habituale peccatum. Hac concluſio probatur primo, peccatum originale eſt auerſio voluntaria per modū actus primi, ſed voluntariū per modum actus primi reſpectu auerſionis eſt materiale, ſicut in peccato habituali ergo. Maior eſt manifeſta, probatur tamen claritatis gratia, peccatū originale eſt verè, & formaliter peccatum ergo eſt verè voluntarium, ſed nō per modum actus ſecundi, ergo per modum actus primi, ſed voluntarium reſpectu cuiuſcunque peccati eſt materiale, quia determinabile per auerſionem ergo.

Prima ratio.

Secunda ratio.

¶ Secūdo auerſio, quæ in peccato originali reperitur, non poteſt ſtare ſine habituali conuerſione, ergo ſicut in actuali peccato actualis auerſio habet rationē formæ reſpectu actualis cōuerſionis. ità in peccato originali habebit rationem formæ auerſio reſpectu habitualis conuerſionis. Maior probatur, quia, poſitis duobus extremis realibus, implicat eſſe receſsū à termino, à quo ſine acceſſu ad terminū ad quē, ſed Deus, & creatura ſunt duo extrema realia in ratione vltimi finis, ergo implicat aliquem auerti à Deo, tanquàm ab vltimo fine, & non reſpicere creaturam, tanquam vltimum finem, & ſi nō ſit per modum actus, quia pueri nullum actū habuerunt ſaltim per modum habitus eo modo, quo peccatum originale voluntarium eſt.

Secunda concluſio.

¶ Secunda concluſio. Materiale in peccato originali non eſt concupiſcentia appetitus ſenſitiui. Hæc concluſio probatur, nam concupiſcentia appetitus ſenſitiui, tam quantùm ad actum, quàm quantùm ad habitum manet poſt baptiſmum, ſed per baptiſmum tollitur, (vt determinat Concilium Tridentinum Seſsione quinta in decreto de peccato originali) totum id, quod veram, & propriam peccati rationem habet, ergo concupiſcentia non eſt materiale peccati.

Prima ratio.

Confirma.

¶ Confirmatur, quia Concilium ibidem concedit manere in baptizatis concupiſcentiam vel fomitem, quæ cùm ad agonem relicta ſit, nocere non conſentientibus, & viriliter per Chriſti Ieſu gratiam pugnantibus non valet, quinimò, qui legitimè certauerit, coronabitur, & ſubdit, hāc cōcupiſcentiam, quam aliquando Apoſtolus peccatum appellat, ſancta Synodus declarat Eccleſiam Catholicam nunquam intellexiſſe peccatum appellari &c.

Secūda ratio.

¶ Secundo. Nam talis concupiſcentia eſt ante baptiſmum, quę poſt baptiſmum eſt, ſed illa ita ſe habet in nobis, ſicut ſe haberet, ſi in puris naturalibus eſſemus conditi, quantum ad vim inclinandi ad malum, ergo cum illa, quæ in puris naturalibus eſſet, non ſit cenſenda materiale peccati, neque noſtra dicenda eſt materia, ex qua quaſi componitur originale. ¶ Cōfirmatur rationibus adductis pro prima ſententia.

Confirma.

Tertia concluſio.

¶ Tertia concluſio. Habitualis diſpoſitio inordinata relicta in natura humana ex peccato originali, ſiue totalis propenſio animæ noſtræ ad id, quod eſt rationi diſſonum, quæ non eſt determinata aliqua eius potentia, ſed omnes, quæ poſſunt aliquo modo conducere ad proſequutionem boni honeſti, nempe intellectus, & voluntas, & vires ſenſitiuæ, vt à voluntate poſſunt moueri, quatenus omnes iſtæ potentiæ deſtitutæ ſunt iuſtitia originali, non eſt materiale in peccato originali-

Prima ratio. ginali. Hæc concluſio probatur, nam talis habitualis diſpoſitio, ſiue propenſio animæ noſtræ eſt effectus peccati originalis, ergo non eſt materiale in peccato originali, Antecedens patet, nam certiſsimum eſt ex peccato Adami per naturalem generationem communicari nobis talem habitualem diſpoſitionem inordinatam in natura humana relictam ex peccato originali, ergo ſi relicta eſt ex peccato originali, non eſt materiale peccati originalis.

Confirmatur primo. ¶ Confirmatur remiſſo peccato originali per baptiſmum manet in nobis talis propenſio animæ, quia omnes potentiæ eius facilimè traduntur ab appetitu ſenſitiuo, & maxima cum difficultate proſequuntur bonum honeſtum, ergo cùm in baptizatis maneat talis habitualis diſpoſitio inordinata, & illa totalis propenſio animæ, qua voluntas maxima cum facilitate tendit in bonum appetitus ſenſitiui, & maxima cum difficultate tendit in bonum rationis, & appetitus ſenſitiuus maxima cũ difficultate obædit rationi, quia omnes iſtæ potentiæ deſtitutæ ſunt iuſtitia originali, ergo talis habitualis inclinatio, vel diſpoſitio inordinata, qua modo poſt peccatũ de ordinatus eſt appetitus cum ratione, non eſt materiale in peccato originali.

Confirmatur ſecũdo. ¶ Confirmatur ſecundo, talis diſpoſitio inordinata remanet in natura ex eo quòd deſtituta eſt iuſtitia originali propter peccatũ, ergo non eſt materiale in peccato.

Tertia ratio. ¶ Tertio. In anima ſeparata, quæ decedit in peccato originali, manet veriſsimum peccatum originale, ſed non manet appetitus ſenſitiuus, ergo propenſio ad appetitum ſenſitiuum non erit materiale in peccato originali.

Quarta concluſio. ¶ Quarta concluſio. Materiale in peccato originali eſt concupiſcentia, quæ habitualiter in voluntatè eſt per modum termini relicta, quatenus eſt habitualis inclinatio ad obiectum diſſonum rationi.

Prima ratio. Hæc concluſio probatur primo, nam vt ſupponimus ex prima concluſione, peccatum originale habet ſuum materiale, quale eſt voluntarium per modum actus primi, ſed nõ voluntarium quatenus dicit inclinationem ad obiectum rationi conſonum, ergo erit voluntarium quatenus dicit inclinationem ad obiectũ rationi diſſonum. Dixi notanter per modum termini relicta, quia, vt diximus in pręcedentibus, & dicemus quæſtione ſequenti, ſicut carẽtia iuſtitiæ quædam eſt per modum termini, & quædam per modum effectus, ita concupiſcentia, quædam eſt per modum termini, & quædam per modum effectus, & ſicuti carentia iuſtitiæ, quæ per modũ effectus eſt, non eſt culpa ſed pœna: carentia verò iuſtitiæ, quę per modum termini propriſsimè culpa eſt, & peccatum, ita concupiſcentia, quæ per modum effectus eſt, non eſt materiale in peccato, concupiſcentia verò, quæ per modum termini eſt, materiale in peccato propriè dicitur. Quòd autẽ talis concupiſcentia per modum effectus non ſit materiale, ſatis patet ex dictis, quia talis concupiſcentia nihil aliud eſt, quàm propenſio animæ noſtræ ſecũdum omnes ſuas potentias ad id, quod eſt diſſonum rationi. (Vnde eſt obiter aduertẽdum, quòd inclinatio inordinata, quæ dicitur habitualis diſpoſitio in natura humana relicta ex peccato originali, non eſt aliqua qualitas ſuperaddita, qualitatibus naturæ humanæ exiſtens in corpore, aut in anima. Neque eſt appetitus ſenſitiuus præciſè ſumptus ſecundum ſuam inclinationem naturalem, quamuis non deſint, qui hanc ſententiam tribuant Doctori in ſecundo diſtin. 30. quæſt. 2. falſò tamen, vt licèt videre in litera ſuprà citata, vbi dicit ex mente Anſelmi, quòd concupiſcentia poteſt accipi, prout eſt pronitas in appetitu rationali, id eſt in voluntate ad concupiſcendum delectabilia immoderatè, quæ nata eſt condelectari appetitui ſenſitiuo, cui coniungitur, & hoc modo concupiſcentia eſt materiale peccati originalis & reddit rationem, quia per carentiam iuſtitiæ originalis, quæ erat ſicut frænum cohibens ab immoderata delectatione ipſa, ſcilicet voluntas, non poſitiuè, id eſt, per aliquam entitatem poſitiuam in ipſa poſitam, ſed per priuationem ſcilicet iuſtitiæ originalis ſit prona ad concupiſcendum immoderate delectabilia, hactenus Doctor. Cũ igit priuatio iuſtitiæ poſsit ſummi, & per modũ termini, & per modum effectus, ita & concupiſcentia in volũtate poteſt ſummi, & per modum termini, & per modũ effectus, ſi ſumatur per modũ effectus nõ eſt materiale peccati originalis, ſed effectus quidã reſultans ex ablatione iuſtitię originalis, ſicuti contingeret in naui fracto gubernaculo, quæ hic & ibi abſq; vllo ordine per vniuer

ſum inare vagaret, talis enim vagatio, & in clinatio ad vagandum non eſſet in illa per aliquid poſitiuum in ipſa naui ſuper additum, ſed vt differentia quædam ad obædiendum omnibus ventis, & ſimiliter in equo fracto fræno, diſcurreret enim hûc, atque illûc nullo recto ordine ſeruato, ita voluntas noſtra propter carentiam iuſtitiæ originalis coniuncta appetitui ſenſitiuo facillimè vagatur per obiecta delectabilia, nulla qualitate morbida ipſi ſuper addita, ſed ſolùm ex priuatione iuſtitiæ originalis inſurgit in illa facilitas prædicta ad cõformandum ſe cum appetitu ſenſitiuo, & talis pronitas in voluntate dicitur concupiſcentia per modũ effectus in voluntate relicta. Eſt tamen alia concupiſcentia per modum termini in voluntate relicta, quæ dicitur materiale peccati, quæ eſt illud voluntarium, quod in peccato originali reperitur per modum actus primi, & dicitur habitualis concupiſcentia, quia ſicut ille actus, quo Adamus tranſgreſſus eſt legem Diuinam, potuit dici concupiſcentia actualis inordinata, quatenus illo actu non obædiuit rationi, ſed potius appetitui ſenſitiuo, & tranſacto actu illo remanſit in ipſo Adamo per modum termini habitualis concupiſcentia, ſicut & habitualis complacentia, ita & in nobis peccatum originale dicetur concupiſcentia habitualis in ordinata origine transfuſſa non per modũ effectus, ſed per modum termini, nam quę per modum effectus transfuſſa eſt, ſolùm tationem pœnæ habet, quæ verò per modũ termini eſt materiale ipſius originalis peccati. Redeuntes igitur vnde digreſsi ſumus, inclinatio iſta in ordinata ex peccato relicta per modum effectus, non eſt inclinatio habitualis, id eſt, non eſt appetitus ſenſitiuus præciſè ſumptus ſecundum ſuã naturæ inclinationem factam præter naturalem, quia iſta concupiſcentia tantum eſt in appetitu ſenſitiuo, & ſic non poſſet in voluntate reperiri, qualiter reperitur iuxta ſententiam Doctoris, vt patet ex dictis, ſumendo concupiſcẽtiam ſecundo modo. Erit igitur illa habitualis diſpoſitio inordinata relicta in natura humana ex peccato originali per modum effectus deordinatio omnium potentiarũ ex carentia iuſtitiæ originalis per modum effectus, quare poſſumus conſiderare talem deordinationem, prout eſt in omnibus potentijs ſimul ſumptis, quatenus dicunt ordinem interſe, & poſſumus ſecundo illam conſiderare, prout in qualibet potentia reperitur, ſi conſideretur, prout in omnibus potentijs, dicetur habitualis diſpoſitio totalis, & concupiſcentia totalis. ſi autem, prout in qualibet potentia, dicetur habitualis diſpoſitio partialis. Vnde voluntas ex carentia iuſtitiæ originalis manſit habitualiter diſpoſita inordinatè per modum effectus, ſimiliter, & appetitus ſenſitiuus, & denique potentiæ per iuſtitiam originalem regulabiles. Quia tamen (& eſt valde notandũ) peccatum formaliter non reperitur niſi in voluntate, quia vt docet Doctor, nõ eſt peccatum in parte ſenſitiua ſecundũ Anſelmum lib. 1. de conceptu virginali cap. 3. & 4. ideò concupiſcentia per modum termini relicta ſolùm poteſt in voluntate reperiri, quia ſolùm in voluntate poteſt reperiri proprium materiale peccati. Quòd ſi hoc percepetis facillimè Doctorem liberabis à complurimis calumnijs illi impoſitis, pro quo videbis & quæſtionem ſequentem.

Reſpondetur argumentis primæ ſententiæ.

¶Ad argumẽta tamen pro prima ſentẽtia adducta, quia illa ſola militat contra noſtram, ex dictis, facillime reſpondetur. Ad primum diſtinguendo Maiorem de concupiſcentia, quæ duplex eſt ex dictis, altera in voluntate, & altera in appetitu ſenſitiuo. Et illa, quæ in voluntate eſt, adhuc eſt duplex, altera, quæ per modum termini, & altera, quæ per modum effectus, concupiſcentia enim, & fomes, quæ in appetitu ſenſitiuo reperitur, & concupiſcentia, quæ in voluntate per modum effectus, iſta nõ tollitur per baptiſmum, vt determinat concilium. At verò concupiſcentia illa, quæ in voluntate pueris remanet per modum termini, verè tollitur, vt determinat concilium, quia tollitur totum id, quod eſt de eſſentia peccati originalis, quia tranſgreſsio illa qua Adamus tranſgreſſus eſt legem Dei, quæ ante baptiſmum in puero erat voluntaria per modum actus primi per baptiſmum & gratiam in illo collatam efficitur in voluntaria per modum actus primi, & ſicut tollitur voluntarium per modum actus primi, ita veriſsimè tollitur concupiſcentia per modum termini relicta ex voluntate pueri.

Ad primũ.

¶Ad

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundum reſpondetur negando ſequelam, & ad probationem dicitur, concedendo Antecedens, ſed nihil ad propoſitum, vt ex ſe patet. *Ad confir.* Ad confirmationem reſpondetur negando ſequelam, & ad probationem concedendo Antecedens, ſed illa concupiſcentia appetitus ſenſitiui non eſt materiale vt dictum eſt.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium reſpondetur concedendo maiorem, & negando minorem loquendo de concupiſcentia, vt eſt actus voluntatis, vt diximus in vltima cõcluſione, & in corpore quęſtionis.

Ad vltimum. ¶ Ad vltimum reſpondetur diſtinguendo minorem de habituali inclinatione per modum termini, vel per modum effectus iuxta ea, quæ diximus in vltima concluſione, & hæc de iſta per difficili quęſtione.

TEXTVS.

Sic ad propoſitũ per hoc ſoluitur ſecunda quæſtio, qua quæritur, quid ſit peccatum originale? Eſt enim formaliter carentia iuſtitiæ originalis debitæ, quia acceptæ in primo parente, & in ipſo amiſſæ diſt. 32. q. vnica infra literã B.

EXPLICATIO LITERÆ.

Doctor in hac litera difficile rẽſoluit quęſtionem de ratione formali peccati originalis ex mente D. Anſelmi lib. de cõceptu virginali cap. 26. vbi dicit, hoc peccatũ quod originale dico, aliud intelligere neque in ipſis infantibus niſi factã per inobędientiam Adę iuſtitię debitæ nuditatem. Sed quia non omnes eodẽ modo hanc diffinitionem intelligunt. Neque hanc reſoluunt difficultatem, vt planior de illa habeatur notitia, ſit quęſtio. 3.

QVÆSTIO. III.

¶ Vtrùm formalis ratio peccati originalis ſit carentia iuſtitiæ.

Prima ſententia. De hac re inter Doctores catholicos Scholaſticos non ſatis conſtat. (Omitto tamẽ ſententias hęreticorũ in hac parte.) Prima eſt quorũdam aſſerentium rationem formalem peccati originalis eſſe morbidam quandam qualitatem in exiſtentem in anima eius, qui generatur ab Adam, quàm anima contrahit ex alia vitioſa qualitate carnis, quã accepit caro ex feruore concupiſcentię, in quo ſeminatur, & concipitur, ita tenuit Gregorius in. 2. diſt. 30. art. 2. circa mediũ, Olchot in quęſtione quadam de imputabilitate peccati in ſolutione ad primum principale, Guilelmus Altiſiodorenſis libr. 2. ſuę ſummæ tractatu. 27. quęſt. 3. cap. 3. vbi ſic ait, ad ſecundum dicimus, quòd hæc eſt falſa, peccatum originale eſt ex feruore concupiſcentiæ imò ex fœditate carnis, Neque ideò nõ contraxit Chriſtus peccatum originale, quia non fuit natus per concupiſcentiam, ſed ideò quia ſanguis ille, de quo formatũ fuit corpus Chriſti operatione Spiritus ſancti, fuit depuratus à corruptione vitij &c. quaſi dicat, ſanguis, ex quo corpus Chriſto formatũ eſt, mũdatus eſt à morbida qualitate, ne animã peccato originali inficeret, eandem docet Guillelmus Pariſienſis tractatu de vitijs, & peccatis cap. 1. &, 2. & clarius cap. 4. Hẽricus quodlibeto. 2. quſtę. 11. quam nonnulli tribuunt Magiſtro in. 2. diſt. 30. Iſta tamen ſententia communiter reijcitur tanquàm irrationabilis, vt licet videre in patre Cordoua libr. 1. ſui quęſtionarij q. 10. opinione. 1.

Secunda ſententia. ¶ Secunda ſententia fuit Alberti Pixij, quam ſequutus fuit Caterinus in opuſculo de peccato originali cap. 8. & diſceptatione tertia contra Dominicum de Soto, & vt ipſe ibi refert in ſeptimum cap. ad Roman. quam ſententiam dicit Caterinus fuiſſe Caietani ſuper illud ad Roman. 5. per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, de qua ſententia egimus ſuprà in diſputatione præcedente, quæ quamuis expreſſe non ſic damnata in concilio Mileuitano cap. 20. expreſſè tamen damnata eſt in concilio Tridentino Seſsione. 5. in decreto de peccato originali. §. 3. & Seſsione. 6. cap. 3.

Tertia ſententia. ¶ Tertia ſententia eſt aliorum aſſerentiũ peccatum originale eſſe reatum, ſeu dignitatem pœnæ æternæ vt autem ſuam explicent ſententiam, aduertunt primo ex D. Thoma. 1. 2. quæſtio. 87. artic. 1. quòd peccatum duplicem habet effectum, alterum, quem directè cauſat, ſcilicet reatum, & dignitatem pœnę, alterum tamen quem indirectè, & diſpoſitiuè, ſcilicet ipſam pœnã, cõtra cuius ordinẽ peccamus, & ted

dunt ratione huius, nam omne peccatum eſt actus inordinatus contra ordine impo- nētis pœnā,& natura cōparatū eſt, vt qui contra aliquem ordinem inſurgit, à princi pio illius ordinis deprimatur, & detrimē tum patiatur,& tale detrimentum, ſiue de preſsio eſt pœna, vnde peccator triplicem pœnam incurrere poteſt, contra tres ordi nes, quibus ſubditur humana voluntas, pri mo ſubditur ordini propriæ rationis, & ideo incurrit pœnam à ſe ipſo, quæ eſt re- morſus conſciētiæ iuxta illud D. Auguſti ni primo confeſsionum cap. 12. iuſsiſti do mine,& ſic eſt, vt omnis animus inordina- tus pœna ſit ſibi. Secundo ſubditur huma na voluntas ordini hominis ſpiritualiter, vel temporaliter gubernantis, & ſic incur rit pœnam à legibus humanis impoſitam. Tertio ſubditur ordini vniuerſali Diui narū legum,& ſic incurrit frangens illū in pœnam peccati contra legē Diuinam. Ex quo infertur ratio, propter quam pœna peccato mortali debita ſit æterna, & eius effectus directè cauſatus ſit reatus pœnæ. nō cuiuſque ſed æternæ, quia enim per pec catū mortale auertimur, à fine vltimo, qui eſt principiū tertij ordinis huiuſmodi in ordinatio quātum eſt de ſe, eſt irreparabi- lis, quia inordinatio principij ſemper eſt irreparabilis ſecundum ſe, ſicut patet exemplis. Inordinatio enim aliarum par- tium ordinis, quæ infirmitas dicitur, repa- rabilis eſt, dummodò nō ſit in corde, quod eſt principium vitæ auferens enim huiuſ- modi principium auferet vitam, ſimiliter ſi de intellectu loquamur, error circa con- cluſiones reparabilis eſt, dummodò ſit re- ctitudo circa principia, error tamen circa pricipia non eſt reparabilis. Quare contra negantes principia &c. Ita in propoſi- to inordinatio peccati mortalis, quia auer tit voluntatem ab vltimo fine, qui eſt prin cipium totius ordinis in voluntate, & in cæteris potentijs, quæ ab ipſa mouent, ir- reparabilis eſt, quātum eſt ex ſe, & ſic hac ordinatione perſeuerāte reatus, qui eſt ef- fectus (etia perſeuerat) irreparabilis, quia verò inordinatio peccati venialis nō auer tit ab vltimo fine, ideò reparabilis eſt, ſi- cut quæuis alia inordinatio ſaluo princi- pio, ex quo ſecundum ſententiam Scoti in 4. diſt. 22. pœna peccati venialis, in quocū quo ſubiecto inueniatur, finiri poteſt, quia ſecundum ſe eſt finita, licèt in ſentē- tia D. Thom. nulla remiſsio culpæ, neque pœnæ poteſt fieri ſine gratia, & ideo pœ- na peccati venialis per accidens ex parte ſubiecti non habentis gratiam poteſt eſſe infinitæ durationis.

¶Secundo aduertunt ex D. Thoma. 1. p. quæſt. 48. art. 5. & 6. quòd pœna habet ra- tionem diſtinctam mali à culpa, quare in creatura rationali, in qua inuenitur ratio boni, & mali propter volūtatē etiam repe ritur malū culpæ, & malum pœnæ. Malū pœnæ eſt defectus actus primi, ſiue formę alicuius pertinentis ad integritatem debi- tam, ſicuti cæcitas, nā actus primus eſt for- ma, & integritas rei, cuius defectus eſt de preſsio quædā à principio ordinis, contra quem peccando egimus, vnde pœna ne- ceſſariò eſt inuoluntaria ſecundum ſe, ma- lum verò culpæ eſt defectus actus ſecundi, qui eſt operatio: eſt igitur defectus rectitu dinis debitæ in actione libera, à qua liberta te habet malum in actione rationē culpæ. Quare D. Thomas docet collegit, quòd culpa habet maiorem rationem mali, quā pœna, quia actus ſecundus, cuius priuatio eſt peccatum, præſtantior eſt actu primo, cuius priuatio eſt pœna, vnde D. Diony- ſius cap. 4. de Diuinis nominibus ait puni- ri non eſſe malum, ſed fieri pœna dignum, & ob hoc Deus poteſt eſſe cauſa mali pœ- næ, non autē mali culpæ. Ex quo infertur, quòd reatus pœnæ non eſt ipſa pœna, ne- que deputatio ad pœnam, ſiquidem vtrum que eorum bonum eſt, & vtrūque à Deo, eſſe verò reum pœnæ, vel dignum pœnā malum, eſt, & in hoc ſenſu reatus pœnæ eſt effectus peccati.

¶Tertio aduertunt, quòd reatus cauſatus à peccato actuali, vt docet Scotus in. 4. diſt. 14. quæſt. 1. non eſt aliquid poſitiuum rea le abſolutum, aut reſpectiuum, & etiā D. Thomas. 1. 2. quæſt. 86. arti. 2. ad primum vbi expreſſe cōcedit, quòd per actum pec cati, nihil poſitiuum poteſt produci, & ar- ticu. 1. argumento. 3. ex profeſſo probat, quòd per actum peccati, licèt ſemper pro- ducatur reatus, non tamen habitus, aut di- ſpoſitio, ad cuius generationem neceſſariò debent multiplicari actus, cùm tamen rea- tus ſemper vnico actu producatur, & etiā ſtante diſpoſitione, & habitu contrario il- li habitui, aut diſpoſitioni producendæ per actum peccati, vt patet in habente habitū auaritiæ, qui elicit actum prodigalitatis.

Neque

Neque etiam reatus eſt aliquid, relatiuum poſitiuum, nam ex philoſopho. 5. Phyſicorum ad relationem non eſt motus, neque enim de nouo acquiri, niſi acquiſito fundamento, quod vt in plurimum neceſſario eſt abſolutum, ſi ergo non requiritur aliquid abſolutum, ergo neque relatum reale. Supereſt igitur quod eſt aliquid rationis. Quod ſi dicas quid ſit hoc ens rationis reſpondetur quod ſicut habitus virtutis comparatur ad præmium, ita actus peccati ad pœnam, vnde ſicut transſacto actu virtutis intelligitur remanere meritum præmij quod nihil aliud eſt, quàm dignitas præmij, ita tranſacto actu peccati intelligitur remanere reatus, vel dignitas pœnæ. Quod ſi ſecundo quæras quid ſit meritũ præmij, & dignitas pœnæ, & quæ eius cauſa proxima. Reſpondetur prænotando ex Ariſtotele. 5. Ethicor. cap. 9. & lib. 1. bonorum moralium cap. 2. quod tã iuſtitia, quàm amicitia eſt æqualitas quædam quæ tam iuſtitiæ quàm amicitiæ, vt ipſe docet in eodem lib. *. cap 6. & lib. 8. cap. vlt. aliàs profectò & ſimpliciter, quæ ſcilicet reperitur inter æquales, vt inter ciues, altera verò eſt imperfecta ſecundum quid, quæ reperitur inter eos, quorũ vnus eſt ſub poteſtate alterius, & quorum vnus excellit alterum, vt eſt æqualitas iuſtitiæ, & amicitiæ, quæ eſt inter patrem, & filiũ, Deum & hominem, Deum & creaturas, quare duplex etiam erit inæqualitas oppoſita duplici æqualitati; hoc igitur poſito reſpondetur, quod quicunque peccans ſubuertens ordinem à Deo præſtitum ſuis legibus peruertit æqualitatem iuſtitiæ, & amicitiæ, quæ debebatur eſſe inter creaturam rationalem, & Deum, & ſic remanet inæqualitas cauſata per inordinatũ actum peccati, quæ inæqualitas eſt offenſa, & dignitas Diuinæ inimicitiæ reatusque pœnæ æternæ à quo dicimur peccatores trãſacto actu peccati, nam donec hæc inequalitas ad equalitatem reducatur, dicitur homo manere in offenſa Dei, & in dignitate inimicitiæ & in reatu pœnæ, & hęc inæqualitas eſt quæ per actum pœnitentię ad ęqualitatem reducitur, per quem actum fit recõpenſatio huiuſmodi inæqualitatis, & auerſionis à bono commutabili, & conuerſionis ad bonum incommutabile, ſicut inæqualitas fuit cauſata per auerſionem à Deo, per quam abſtulimus ab ipſo honorem debitum conuertendo nos inordinatè ad creaturam, & quando huiuſmodi inęqualitas à nobis non educitur ad æqualitatem per recompenſationem poenitentiæ reducitur ab ipſo Deo per retributionem poenæ appoſitam ina qualitati inimicitiæ noſtræ, & ob hãc cauſam à ſanctis & Theologis dicitur quod inordinationem reducit Deus ad ordinem ſuæ iuſtitiæ per poenitentiam, & per poenam, iuſtũ enim eſt, vt qui plus indulſit ſuæ inordinatæ voluntati quàm Diuinæ aliquid patiatur cõtra inclinationem võluntatis à ſeipſo, vel à Deo contra cuius ordinem peccãdo egit. Ex quo infertur primo ratio, propter quã peccatum mortale ratione auerſionis inducat reatum pœnę ęternę, licet ratione conuerſionis ad bonum commutabile inducat reatum poenę finitæ, quia per auerſionem auertitur homo à bono infinito, & ex hac parte offenſa eſt infinita, & reatus pœnę infinitę, ex parte verò conuerſionis ad bonum commutabile offenſa eſt finita ſicuti obiectum conuerſionis, & ſic reatus eſt pœnę finitę. Ex quo infertur ſecundo ratio, propter quam ex parte auerſionis correſpondeat peccato pœna damni, quę in priuatione conſiſtit, ex parte autem conuerſionis correſpondeat, pœna ſenſus, quę in ratione conſiſtit, quia per auerſionem à Deo auferrur ęqualitas Diuinę amicitię, à qua nobis proueniunt omnia bona, per conuerſionem verò inordinatã ad bonum commutabile tribuimus creaturę honorem Deo debitum, & ideo ſecundũ Diuinam iuſtitiam ab eiſdem creaturis fit retributio poenę. iuxta illud Pſalmi, ignis, ſulphur. & ſpiritus procellarum, &c. De qua re videndus eſt D. Thomas. 1. 2. queſtione. 87. art. 4. & 6. & Doctores ſcholaſtici in 4. diſt. 14 & 18. Ex quo infertur tertio, quod reatus apud Doctores ſcholaſticos dupliciter ſumitur vno modo pro dignitate, vel merito poenę ſecundo modo pro obligatione ad poenam propter culpam, & reatus hoc ſecundo modo ſumptus nihil aliud eſt vt docet Scotus in 4. diſt. 14. q. 1. ar. 1. quàm relatio rationis ex eo, ꝙ ſumus obiecta Diuinę ordinationis ordinantis nos ad poenam ex actu enim intellectus, & volũtatis in eorum obiectis tantum reſultat relatio rationis vt expreſſè concedit Caietan. 1. 2. queſt. 86, art. 1. ad ſecundum. & de reatu in hac ſignificatione

ſuſcipto docet D.Tho.in 2.d.42.q.1.ar.2. quod quanuis cauſa remota ſit inordinatio actus peccati præteriti eius tamen proxima cauſa eſt aliquis defectus cauſatus ab illa inordinatione, qui defectus remanet tranſacto actu, vnde in ſolutione ad ſecundum dicit quod non ideo eſt homo ordinatus ad poenam, quia peccauit quia inde ſequeretur, quod quoties verè diceretur quod peccauit verè etiam diceretur quod eſt dignus pœna, quod eſt falſum, tunc ergo verè dicitur, quod eſt reus poenæ, quãdo verè remanſit defectus inductus per inordinationem actus, licet illa deordinatio tranſierit. Quod ſi quis quærat, quid eſt hic defectus, qui remanſit à peccato actuali indirectus, vel inductus. Reſpondetur quod nihil aliud eſt, quàm dignitas poenę dicit enim quęſt.87.ar.3.in corpore quod ideo peccatum inducit reatum, quia peruertit ordinem legis naturalis vel Diuinę, & quia manente cauſa dicitur manere effectum, ideo quamdiu hæc peruerſitas ordinis remanſerit, remanebit etiã reatus. Vnde ex ſententia D.Thomæ cauſa proxima reatus, qua remanente remanet, eſt peruerſitas ordinis inducta per actum peccati, & in 4.diſt.14.q.2.art.2.quæſtiun.1.in corpore expreſſe docet, quod hæc peruerſitas ordinis, quæ eſt offenſa, quæ remanet nihil aliud eſt, quàm inæqualitas oppoſita æqualitati amicitiæ iuſtitiæ Dei, & hominis, quam duplicem qualitatẽ optimè explicat quęſtiun.2.eiuſdem articuli vbi ait quod reatus eſt meritum poenæ, & in hac ſignificatione idem eſt realiter reatus, & formaliter cum peruerſitate ordinis inæqualitas, & offenſa, quæ remanere dicitur poſt actum peccati, & cauſati ab eodem actu.

¶ Quarto eſt notandum quod eodem modo philoſophari oportet de macula peccati derelicta in anima, nam aliquando ſumitur pro priuatione nitoris gratiæ, & charitatis ſicut & reatus pro ordinatione ad poenam, & in hac ſignificatione docet D. Tho. de veritate art.2. quod auerſio & offenſa eſt corruptio boni naturæ, & macula quia docet corruptionem boni naturæ, vel deordinationem boni naturæ proficiſci ab auerſione volũtaris à Deo, nam ſubiectio voluntatis noſtræ volũtati Diuinæ, quæ eſt primus, & pręcipuus ordo in nobis eſt cauſa ſubiectionis virium inferiorũ ad ſuperioris & corporis & animæ, hæc etiam auerſio volũtaris noſtrę à regula Diuinę voluntatis eſt offenſa nõ paſsiuè ſumpta ſed actiuè, quia ex eo per peccatũ mortale Deum offendimus, quia auertimur ab ipſo bono incommutabili, & conuertimur ad bonum commutabile conſtituendo in ipſo vltimum finem, & præferendo ipſum Deo, quare macula nõ diſtinguitur ab auerſione eſt enim macula priuatio nitoris & pulchritudinis gratiæ, quam pulchritudinem conſequitur anima ex coniunctione ad ipſum Deum, qui eſt principium huius gratiæ & luminis ſupernaturalis, vnde ex auerſione ab huiuſmodi principio luminis macula contrahitur. Iſta autem auerſio & conuerſio non eſt aliquid poſitiuum exiſtens in dictis potẽtijs, quia cõuerſio actualis iu intelligibilis eſt per aliquid poſitiuum, niſi per habitum, aut diſpoſitionem, ſed in voluntate primi parentis & in alijs potentijs illius per illam primam conuerſionem inordinatam actualem nõ fuit cauſata talis diſpoſitio, vel talis habitus ſicut neque in nobis cauſatur, quando elicimus talem conuerſionem inordinatam actualem, quia habitus, aut diſpoſitio non generatur vnico actu, vt patet ex D. Tho. 1.2. q.83.art.1.ad tertium.& art.2. & ex Soto in 4.diſt.14.q.1.art.1. vnde ſi quis dicat, ꝙ licèt auerſio ſit denominatio priuatiua, ſaltim conuerſio eſt poſitiua, & per conſequens non poſſe dici naturam cõuerſam, niſi per poſitiuum, & cum natura primi parentis, & per conſequens omnis eius poſteritas poſt primum eius peccatum manet conuerſa, neceſſariò eſt dicendum, ꝙ per aliquid poſitiuum manet conuerſa. Reſpõdetur, quòd habilitas, & prioritas ſunt denominationes poſitiuę, & ꝙ potentiæ infectæ peccato originali dicuntur pronæ, & habiles nõ propter poſitiuum aliquod, ſed propter remotionem prohibẽtis fræni, ſcilicet iuſtitiæ originalis: quare nihilo minus dicantur illæ potentiæ minùs conuerſæ habitualiter ad bonum commutabile, præter ordinem rationis per remotionem prohibentis huiuſmodi inordinatas conuerſiones. Ex quo patet, quomodo macula non eſt aliquid poſitiuum, pręter remotionem gratiæ, & iuſtitiæ originalis, à quibus prouenit nitor ipſius animæ, quę per peccatum maculatur, pro quo videndus eſt D. Tho. 1.2.quęſt.86.art.1. ad ſecundum. *Solutio.*

cundum. & Caietanus ibidem, Scotus in 4. diſt. 14. q. 1. Licèt enim de macula conce- datur ab iſtis authoribus, quòd per eam vo luntas auerſa eſt à Deo, & conuerſa ad bo num commutabile habitualiter, ſicut per charitatem dicitur voluntas conuerſa ad Deum, finem vltimum, & auerſa à bono commutabili habitualiter, differunt tamē in hoc, ꝙ conuerſio habitualis charitatis eſt per aliquid poſitiuum, ſcilicet per habi tum charitatis; conuerſio autem habitua- lis ad bonum commutabile, neceſſariò cō- iuncta cū auerſione habituale, relicta per peccatum mortale, non eſt per aliquid po ſitiuum, niſi tantùm per remotionem pro hibentis, ſcilicet charitatis, quę prohibet, & impedit illam auerſionem à Deo, & in- ordinatam conuerſionem ad creaturam. Ex quo prouenit ſecundo, vt optimè ad- uertit Caietanus. 1. 2. q. 89. ar. 1. & 2. quòd licèt diuerſis nominibus ſignificetur pri- uatio derelicta in anima, & in voluntate ab inordinato actu peccati mortalis, iam tranſacto, re tamen eadem eſt, ſicut poſiti- uum, quo priuar, eſt idem, licèt diuerſis no minibus etiam nūcupetur, dicimus enim, quòd charitas reddit nos Deo conformes, coniungendo volūtatem ipſam cum Deo, illamque ad Deum conuertendo, ex qua conuerſione dicitur, animam reddi lucidā, nitidam, & pulchram. Similiter ex priua- tione charitatis dicitur anima auerſa, & ſe parata, difformis, & maculata, vnde ſicut vnus & idem effectus formalis gratię, & charitatis eſt, ſecundum quem anima dici tur, coniungi Deo, & ad Deum conuerſa, & ex hac conuerſione ordināta dicitur re- cta, decora, & fulgēs, ita vna, & eadem pri- uatio gratię, & charitatis, & eius effectus formalis eſt, ſecundùm quem dicitur ani- ma, vel voluntas habitualiter à Deo ſepa- rata, auerſa, deformis, & maculata.

¶ Secundo modo ſumitur macula pro cau ſa proxima ex parte hominis, ipſius priua tionis nitoris, & gratię, & eſt peruerſitas ordinis, inæqualitas, offenſa, dignitas vel reatus. Et ſecundum has duas ſignificatio- nes tam reatus quàm maculæ, Doctores ſcholaſtici variè de illis loquuntur: nā Sco tus reſpiciens primam ſignificationē ma- culæ, contendit ab ea, non poſſe nos dici verè peccatores, nam pœna eſt ab eo infli- cta propter peruerſitatē, offenſam, & inę- qualitatem, de quibus dictum eſt eſſe cau- ſam proximā illius, & D. Thom. in 4. diſt. 18. q. 1. ar. 2. quæſtiun. 1. ad quartum ait, ꝙ macula, licèt ratione ſuę cauſę ſit malū cul pæ, prout tamen dicit priuationē gratiæ, pœna eſt, conſequens culpam. Et Caieta- nus ſumens reatum pro obligatione, & or dinatione ad pœnam, optime probat. 1. 2. quęſt. 86. non poſſe nos dici peccatores ab huiuſmodi reatu, quia huius Deus eſt cauſa, & ordinatio hæc bona eſt, quia redu citur ordinatio pœnæ ad ordinē iuſtitiæ, vnde optimè Caietanus concluderet con- tra Scotum, ſi Scotus affirmaſſet à reatu, vel à macula in hac ſignificatione nos dici peccatores, ſed Scotus loquitur de reatu, vt ſignificat cauſam proximam ex parte hominis huius ordinationis, & veriſsimū eſt quòd ab hoc reatu dicimur peccatores. Quare Medina 1. 2. q. 86. art. vlt. non per- cepit Scotum. Ex quibus infertur vltimò, ꝙ ex hac duplici ſignificatione tā reatus, quàm maculæ, prouenit, ꝙ varia, imò & contraria de eis ab autoribus dicta verifi- cētur, quoties enim dē priuatione gratiæ, & iuſtitię originalis, à ſanctis & doctori- bus ſcholaſticis dicitur eſſe maculā, & cul pam, à qua peccatores dicimur, non debet intelligi de priuatione gratiæ, & iuſtitiæ formaliter, ſed de cauſa eius proxima ex parte hominis, quę remanet ſimul cū illa priuatione, quæ eſt peruerſitas ordinis in- æqualitas, offenſa reatus, vel dicta dignitas pœnæ. Quoties verò de priuatione gra- tiæ, & iuſtitię dicitur eſſe pœnam à Deo inflictam, debet intelligi de priuatione for maliter: de tribus illis effectibus peccati actualis, de quibus D. Tho. 1. 2. q. 89. ar. 7. dicit, ꝙ per peccatum tres effectus cauſan tur in homine, ſcilicet priuatio boni natu- ræ, macula, offenſa, ſiue reatus, nā per pec catū remanet natura corrupta, manet ma- culata in offenſa, ſiue reatu quę damna cer tum eſt primum parentem incurriſſe pro ſe, & pro tota ſua poſteritate, vt diffinit cō cilium Trid. ſeſſ. 5. canone. 1. & 2 vbi dici- tur, ꝙ Adam amiſsit iuſtitiam & ſanctita- tem, in qua fuit conditus, ita, ꝙ ſecūdū ani- mā & corpus indeterius ſit mutatus, vbi oſtenditur primus effectus peccati, ſcilicet corruptio naturæ. Et ſecundus, quia per offenſam illius præuaricationis incurrit etiā iram, & inimicitiam Diuinam, & cano ne. 5. meminit etiā reatus, dicēs, ꝙ per gra tiam baptiſmalē remittitur reatus peccati.

Corolar. vltim.

¶ His

¶His igitur ſic conſtitutis, ſuam ſententiã aſsignant dicentes, peccatum originale eſſe formaliter reatum, prout reatus ſignificat dignitatem poenæ ęternæ, ab Adamo ad nos origine transfuſam. Hanc ſentẽtiam dicunt differre à communi eorũ, qui videntur ſequi ſententiam Diui Thomæ, in hoc, quod illi dixerunt, peccatum originale eſſe priuationem iuſtitiæ, aut alicuius effectus formalis, at verò ſententia iſta docet, quòd formale peccati originalis eſt cauſa prima ex parte hominis huiuſmodi priuationis, quæ quidem cauſa eſt peruerſitas ordinis, vel inæqualitas derelicta ex primo peccato actuali Adę, quę tamẽ cauſaliter poteſt dici priuatio iuſtitiæ originalis.

1. Ratio. Modò tamen probatur prædicta ſententia. Primò. Peccatum originale non eſt prima actio inordinata primi parẽtis, quia talis in poſteros per generationes nequit transfundi, neque eſt priuatio iuſtitiæ originalis, neque aliquis defectus ipſam conſequens, ergo ſolum eſt reatus huiuſmodi priuationis, & aliarum poenarum, quæ ipſam conſequuntur, qui quidem reatus eſt primarius effectus, & directè cauſatus à prima inordinatione actuali Adę, & eſt cauſa diſpoſitiua priuationis iuſtitiæ originalis, & cæterarum pœnarum quæ ipſam conſequuntur, nam hoc ipſo, quòd per primam actionem inordinatam liberam Adę tam ipſe, quàm tota eius poſteritas incurrerunt reatum, & dignitatem inimicitiæ Diuinæ, remanſerunt rei digni, & obnoxij omnium poenarum, quæ à Diuina inimicitia profectæ ſunt.

2. Ratio. ¶Secundo probatur ex D. Auguſt. lib. retractationum cap. 15. & ſuper Pſalmo 50. & lib. de eccleſiaſticis dogmatibus ca. 86. vbi ſic ait: firmiſsimè tene, & nullatenus dubites, quòd omnes qui ab Adamo per concubitum viri & fœminę naſcimur, contrahimus peccatum originale, quia naſcimur ſubditi poenis & digni poena, & ob hoc natura filij iræ, ergo ex ſententia Diui Auguſtini peccatum originale nihil aliud eſt, quàm reatus vinculũ & meritũ pœnæ.

Confir. 1. ¶Confirmatur ex D. Paulo ad Roman. 5. & 9. & ad Epheſ. 2. vbi poſtquàm dixit Apoſtolus, nos peccatores conſtitutos eſſe primo Adami peccato cap. 9. eiuſdem epiſtolæ, quos appellauerat peccatores, appellat vaſa irę, apta in interitum, quod nihil aliud eſt, quã creatura rationalis, quę rea eſt & digna poenarum, quę ab ira & inimicitia Dei proficiſcuntur: Vnde ad Epheſ. 2. eundem peccatorem appellat natura filium iræ, quem ad Roman 5. appellauerat inimicum Dei, ſed non dicitur homo formaliter peccator ab inimicitia, quę eſt in Deo, ergo neceſſario à dignitate huiuſmodi inimicitiæ. ¶Confirmatur ſecundo, quia Concil. Tridẽ. ſeſſ. 5. canone 1. dicit, quôd homo ideô incurrit mortẽ, quia prius incurrit per offenſam præuaricationis iram, & indignationem Dei, ideò autẽ incurrit iram, & indignationem Dei per offenſam, quia per offenſam pręuaricationis factus eſt dignus, & reus huiuſmodi inimicitiæ, ergo prima cauſa omnium horum effectuum fuit præuaricatio, & actualis offenſa, primus autem effectus directè à ſolò homine cauſatus eſt huiuſmodi reatus, & dignitas, qui reatus eſt cauſa indirecta & diſpoſitiua tantùm omnis poenæ, quia efficienter à Diuina inimicitia prouenit, quod cum expreſſe D. Tho. docuerit 1. 2. q. 87. ar. 2. ad ſecundum. non videtur, quo pacto huiuſmodi reatus oblitus (à quo expreſſe concedit cum Dionyſ. 4. cap. de Diuinis nominibus, hominum dici peccatorem, & malum malitia culpę) aſsignauerit formale peccati originalis priuationem iuſtitiæ originalis, de qua expreſſe etiã cõcedit eſſe pœnã à Deo inflictam. Et ſimiliter quãdo Scotus in 4. diſt. 14. q. 1. ar. 1. dixit, nos dici peccatores ab ordinatione ad poenas, quę debẽtur auerſioni, & cõuerſioni actuali, nequit interpretari deordinatione, put eſt in Deo & eſt idẽ realiter, & formaliter cũ Diuina inimicitia, ſed de dignitate huiuſmodi ordinationis, ab hac enim dicimur peccatores ex Dionyſio vbi ſuprà dicẽte, puniri nõ eſt malũ, ſed dignitas poenę mala (ſcilicet) eſt, & reatus eſt chirographũ, quod Paulus docet ſublatũ eſſe per paſsionẽ Chriſti, & cruci affixũ, de qua dignitate ſublata inquit ad Rom. 8. nihil dãnationis remanere in renatis per gratiã baptiſmalẽ, nã vt determinat Cõcil. Triden. vbi ſuprà, per illã gratiã reddimur innoxij, & ita à Deo dilecti, quod adhuc explicat ſeſſ. 6. cap. 3. dicens, quod quemadmodum beneficiũ mortis Chriſti non communicatur niſi illis, quibus priùs cõmunicatur meritum ipſius paſsionis Chriſti, ita dãna primi parentis nõ communicantur niſi his, quibus prius cõmunicatur demeritũ primi parẽtis, *Confir. 2.*

non

non actuale, quia peccatum actuale primi
parentis nequit cõmunicari, neque tranſ-
fundi in poſteros per generationem, ergo
habituale, quod eſt reatus, de quo in ipſo
Concil. ſeſſ. 5. canone. 5. expreſſe diffini-
tur, ꝙ anathema ſit, qui dixerit, per gratiã
baptiſmalem non remitti reatum, aut qui
affirmauerit, remanere aliquid quod ha-
beat veram, & propriam rationem pecca-
ti, quaſi diceret Concilium ꝙ remiſſo rea-
tu non poteſt manere, quod habet verã &
propriam rationem peccati originalis.

3. Ratio. ¶Tertiò, de reatu verè dicitur, quòd eſt
culpa, & ꝙ eſt demeritum, ſed de priuatio-
ne iuſtitię originalis, aut de aliquo eius ef-
fectu formali non poteſt concedi eſſe cul-
pam, aut demeritum, ergo neque eſt origi
nale peccatum. Probatur antecedens, nam
de ratione culpæ, & demeriti eſt eſſe volũ
tarium, & liberum, huiuſmodi autem rea-
tus directè cauſatus ab actione inordinata,
libera & voluntaria, voluntarius eſt, quia
eſt à principio intrinſeco, & actiuo, à quo
eſt actio inordinata, priuatio verò iuſtitiæ
originalis, aut alicuius eius effectus eſt à
principio extrinſeco actiuo ipſo homine
tantùm paſsiuè, & diſpoſitiuè concurren-
te, ergo huiuſmodi priuatio non poteſt
eſſe voluntaria. Minor patet ex Ariſto. 3.
Ethicor. vbi ait voluntarium eſſe à princi
pio intrinſeco, quare D. Auguſt. lib. 3. de
libero arbitrio ait, culpa eſt malum, quod
agimus, pœna verò malũ, quod patimur.
Ex quo omnes Theologi acceperunt de
ratione pœnæ, eſſe inuoluntarium: vnde
D. Thom. 1. 2. quæſt. 87. art. 6. docet pœ-
nam ſatisfactionis, quam ab alio inflictam
voluntariè patimur, vel etiam volũtariam
nobis imponimus, nõ eſſe ſimpliciter pœ-
nam, ſed ſecundum quid, quia non eſt ſim-
pliciter inuoluntaria, ſed ſecundum quid.
Eadem ratione probatur non poſſe eſſe de
meritũ, quia de ratione demeriti eſt, quòd
Confirm. ſit voluntarium. Confirmatur. Peccatum
originale à nobis eſt vt à cauſa propria.
Vnde Oſeæ. 3. dicitur perditio tua ex te
Iſrael, ſed huiuſmodi demeritum & reatus
(ratione cuius dicitur, Deum nos odiô ha-
bere) eſt à nobis, priuatio autem iuſtitiæ
originalis, vel alicuius eius effectus forma
lis potiùs eſt à Deo, quã à nobis, ſiquidem
à nobis eſt diſpoſitiuè, à Deo autem effi-
cienter, & ſic priuationem, quam cauſat,
non poteſt odio habere; reatus autem à no
bis eſt, tanquàm à propria cauſa, à quibus
eſt etiam deordinatio actionis, & Deus ra
tione huius reatus nos odio habet, ergo
huiuſmodi reatus reuera eſt peccatum ori
ginale.

¶Vltimò, quia iſta ſententia (vt refert Ma *Vltima ra*
giſter in 2. diſt. 30. & Duran. ibidem. q. 3.) *tio.*
ante magiſtrum fuit ſanctorum, & ſchola-
ſticorum, quare temerè quidã exiſtimant,
ipſam accedere ad errorem Pelagij, cùm
ſit vera & catholica, quam ipſe Durandus
explicans ait, quòd Doctores relati à ma-
giſtro, quando de reatu contendebant, eſ-
ſe effectum peccati & culpæ non verò cul
pam & peccatũ loquuti ſunt de peccato-
re culpa actuali, cum quo ſtat, quòd vera,
& catholica ſit ſententia, quæ affirmat cõ-
tra Caterinum, & Albertum noſtrum ori-
ginale non eſſe ipſum actuale Adæ, ſed ne-
ceſſariò eſt aliquis effectus illius peccati
actualis. Non tamen ſancti illi negant rea-
tum eſſe peccatum, & culpam habitualẽ,
nam, vt ibidem magiſter docet, tam ab ſcri
ptura, quam à ſanctis reatus dicitur pecca-
tum & culpa. Neque mirùm, quòd prima-
rius effectus peccati actualis peccatum di
catur, cùm ſecũdarius effectus (qui eſt pœ-
na) peccatum etiam aliquando dicatur, vt
conſtat ex Concilio Trident. ſeſſ. 5. cano-
ne. 5. vbi dicitur in renatis concupiſcentia
peccatum dicit, licèt formaliter nõ ſit pec
catum, quia à peccato eſt tanquam pœ-
na, & in peccatum inclinat tanquam ad
cauſam.

¶Neque contra prædictam ſententiam fa- *Impugna-*
cit, quòd eſſe peccatorem, eſt eſſe malum, *tio.*
ſed malum formaliter eſt priuatio, ergo à
priuatione dicimur peccatores, & per con
ſequens peccatum originale eſt priuatio,
ſed non niſi iuſtitiæ originalis, ergo. Re- *Solutio.*
ſpondetur enim, quòd ſicut differunt, &
inter ſe, ſe habent iuſtitia originalis, &
actus iuſtitiæ ab ipſa elicitus, & æqualitas
iuſtitiæ per huiuſmodi actum conſtituta
inter Deum & hominem, quæ æqualitas
eſt effectus cauſatus per actum iuſtitię ami
citiæ, & charitatis: ita ſe habent priuatio
iuſtitiæ, actus iniuſtitiæ, & inæqualitas
per huiuſmodi actum cauſata, & cùm op-
poſita pertineant ad idem genus, non po-
teſt rectè aſsignari oppoſitio inter hæc
niſi ſumamus, quæ ad idem genus perti-
nent, & ita quod opponitur inæqualitati
cauſatæ per actum inimicitiæ, & iniuſtitię
eſt

eſt æqualitas, quod verò opponitur actui iniuſtitiæ eſt actus iuſtitię, & quod opponitur priuationi iuſtitiæ, qualis fuit inuenta in Adamo, in quo non potuit inueniri habitus iniuſtitię per primum actum iniuſtitię, tum quia habitus non comparatur per vnum actum, tum etiam, quia iuſtitia originalis à nullo ponitur habitus iuſtitiæ in rigore, qui opponatur iniuſtitiæ, ſed dicitur, quòd eſt ipſa gratia, vel alia qualitas ſupernaturalis, quæ quia faciebat rectitudinem ordinis, ſubdens voluntatem Deo, & vires inferiori rationi, & corpus animę, iuſtitia dicitur analogicè, & propter hoc habitus iniuſtitiæ, vel priuatio iuſtitiæ habitui iuſtitiæ originalis opponitur. Et licèt habitus iuſtitiæ ſit prior actu iuſtitiæ, & actus ſit prior æqualitate per actum cauſata, priuatio tamen iuſtitiæ originalis nō fuit prior actu iniuſtitiæ, neque prior inęqualitate cauſata per actum iniuſtitiæ, ſed neceſſariò poſterior, quia vt docet D. Tho. quęſt. 1. de malo. art. 4. in corpore licèt in agentibus naturalibus defectus agētis præcedat defectum actionis, quia curuitas tibiæ præcedit claudicationem, at vero in agentibus voluntarijs defectus agentis non præcedit defectum actionis, quia pœna non præcedit culpam, malum autē agentis pœna eſt, vt oſtendit D. Thom. 1. par. q. 49. art. vlt. & 1. 2. quæſt. 79. artic. 1. ad tertium. defectus, qui præcedit in voluntate, eſt non ſubdi regulæ rationis, aut legis æternæ, vel humanæ, quod non eſt malum niſi operatione ipſa, vel dum operatur quia abſolutè non eſt malum, cum ſit negatio, ergo primū malum, & primus defectus cauſatus à primo peccato Adami fuit inæqualitas oppoſita æqualitati cauſatę per actum iuſtitiæ, & iſta inæqualitas eſt offenſa, culpa, reatus, & dignitas pœnæ: ſecundarius verò effectus, vel defectus cauſatus ab huiuſmodi actu iniuſtitię fuit priuatio doni iuſtitiæ & omnium, quæ hanc priuationem conſequuntur, & ſicut ſolus Deus cauſauit efficienter iuſtitiam originalem, ipſe autem Adamus per modum liberi arbitrij, quo ex auxilio ſpeciali ſe in Deum conuertit, tantùm cauſauit eā diſpoſitiuè, ſic Deus cauſauit efficienter priuationem iuſtitiæ òriginalis, intendēs per ſe bonum iuſtitiæ, Adamus autem per actum iniuſtitię tantùm cauſauit illam priuationem diſpoſitiuè inæqualitatem

Nota hoc.

autem, & reatum, quo ſe diſpoſuit efficienter. Ad argumentum in forma reſpondetur, quòd reatus, vel inæqualitas dicit priuationem æqualitatis cauſatum per actum iuſtitiæ, & ita habet rationem mali, quod eſt priuatio, ſicuti inordinatio actionis, (quæ eſt eius cauſa) priuationem dicit rectitudinis rationis, & ſicut hæc inordinatio actionis non eſt pura priuatio, ſed habet poſitiuum cōiunctum ſibi, ita inæqualitas (quæ eſt eius effectus) non eſt pura priuatio, ſed etiam habet aliquid poſitiuū coniunctum, & ob hanc cauſam hæc relatio dicitur dignitas ratione poſitiui, & indignitas ratione priuatiui, & ob eandem cauſam dicitur iniuſtitia, & ab ea homo iniuſtus, vt docet Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. canone. 3. vbi dicitur, quòd per generationem contrahimus deſcendentes ab Adam, iniuſtitiam, & hanc rationem appellat D. Thom. 1. 2. quæſt. 86. articulo. 2. in corpore, & ad tertium, diſtantiam cauſatam ab actu peccati, quam conſequitur priuatio nitoris gratiæ, & per conſequens inter actum peccati, & priuationem nitoris gratiæ mediat diſtantia hæc, & 3. par. quæſt. 83. poſtquàm art. 1. ad vltimum dixit per actum pœnitentiæ tolli huiuſmodi ſequelam & offenſam per actum pœnitentiæ, ſicut etiam priuationem gratię, aut iuſtitiæ non poſſe à nobis per noſtrum actum effectiuè tolli, cùm per noſtrum actum non effectiuè fiat gratia & iuſtitia, ſed tantùm diſpoſitiuè.

Solutio.

¶ Quarta ſententia eſt aliorum aſſerentium, prædictam ſententiam ſupracitatam eſſe falſam, & ferè improbabilem, ratio iſtorum eſt, quia cùm reatus ſiue dignitas pœnæ non poſſit habere veram & propriam rationem culpæ, aut peccati conſtituentes originale peccatum in hoc reatu, aut dignitate non ponunt reipſa in pueris peccatum, aut culpam originalem, ſed tantùm verbis. Quòd autem hic reatus aut dignitas pœnæ non poſſit eſſe formaliter peccatum, aut culpa: probant (ſuo videri) aperta ratione, quia formalis ratio cuiuſcunque peccati, & conſequenter originalis, eſt eſſentialiter inferior ad malitiam, ita vt hęc ſit formalis, & eſſentialis prædicatio, ratio peccati ſiue actualis, ſiue originalis eſt malitia, ſed reatus, aut dignitas poenę non eſt formaliter, vel eſſentialiter malitia, ergo in tali reatu aut dignitate

Quarta ſententia.

tate non conſiſtit formalis ratio peccati originalis. Maior pater, nam vt docet D. Thom. 1. 2. quæſt. 21. art. 1. malum eſt ſuperius ad peccatum, & veluti genus ad illud, ita vt ratio mali, ſiue malitia contrahatur eſſentialiter per ordinem ad actū. Cui ineſt ad rationem peccati actualis, non ſecùs, quàm curuitas per ordinē ad naſum, in quo recipitur, contrahitur eſſentialiter ad rationem ſimitatis. Similiter etiam ipſa ratio malitię per ordinem ad naturam cui debita erat rectitudo, quam pro ſe & poſteris acceperat primus parens, eſſentialiter contrahitur ad rationē originalis peccati. Minor verò, quòd ſcilicet reatus, vel dignitas ad poenam, non fit eſſentialiter inferior ad malitiam. Probatur, quia de ratione formali actualis peccati eſt priuatio rectitudinis, vel conformitatis ad rationē, ſicut bonitas, quę illi opponitur eſt in ipſa rectitudo vel conformitas ad rationem. Et, vt alij volunt, malitia eſt contrarietas ad rectitudinem rationis, ſed reatus, aut dignitas poenę conſiſtit formaliter in adæquatione, aut commenſuratione, aut meritò ad ipſam poenam, non ſecus quàm ratio meriti, aut dignitas pręmij, ſiue retributionis conſiſtit in æqualitate, aut commenſuratione ad præmium, ergo cùm malitia ſit eſſentialiter priuatio & reatus, aut dignitas ſequitur, quòd ſit formaliter relatio ęqualitatis, aut commenſurationis ad poenam, & cùm malitia dicat priuationē, aut ſecundum alios contrarietatem ad rectitudinem rationis, reatus verò tantùm dicat habitudinem ad poenam dici non poteſt, quòd reatus, aut dignitas poenæ ſit eſſentialiter inferior ad rationem malitiæ, ſed eſt ab ea primò diuerſus & illa poſterior cùm ſit effectus & paſsio ipſius malitiæ, quod non obſcurè ſignificat D. Tho. quęſtione. 21. articulo. 3. vbi ſtatuens diſcrimen inter rationem bonitatis & malitiæ ex vna parte, & meriti, atque demeriti ex altera inquit, rationes priores deſumi pęnes ordinem ad finem ipſius rationis, poſteriores verò ſecundum ordinem retributionis iuſtitiæ ad alterum. Cùm ergo paruulos eſſe peccatores, non ſit formaliter idem, quod eſſe reos poenę, ſed reatus ad poenam ſit effectus, & paſsio eius peccati, quod ſecundum fidem per natiuitatem contrahunt à primo parente, ita vt hæc cauſalis ſit vera, quia paruuli ſunt peccatores, ideò ſunt rei æternæ poenæ, & cum oppoſita huius ſit falſa, ſcilicet, quia paruuli ſunt rei eternæ poenæ ideò ſunt peccatores, neceſſariò dicendum eſt, originale peccatum nullo modo conſiſtere in reatu aut dignitate ad poenam, ſed in malitia ipſo reatu, & dignitate priori.

¶Secundò. Quia ſi reatus ad poenam ex culpa Adami eſt in paruulis originale peccatum, non poterit excogitari ratio, quare filij propter peccatum parentis (quod Deus viſitat in filium) non dicantur formaliter peccatores, ſiquidem ex omnium ſententia dicuntur digni poena propter peccata parentum neque obſtat ſolutio, quòd talis reatus, ſiue dignitas non eſt ad poenam æternam ſed tantùm ad temporalem, nam, cùm tota ratio culpę in reatu ſumatur ex eo, quod ſit dignitas ad poenā præciſe, vbicunque talis dignitas reperietur, & culpa debet reperiri, quod eſt falſum.

Solutio.

Si verò reſpondeas, quòd cauſalis illa ſuprà aſsignata ſcilicet, quia paruulus habet peccatum ideò eſt dignus poena, vel habet dignitatem ad poenam æternam, eſſe veram ſecundum genus cauſæ formalis, qua ratione etiam hæc eſt vera, quia homo habet albedinem, ideô eſt albus, vnde ſicut ratio formalis albi eſt albedo, ita etiam ipſa ratio formalis, propter quā quis eſt dignus poena, eſt peccatum originale.

Impugnatio.

Iſta tamen ſolutio quantùm ad accommodationem eſt falſa, nam quòd dignitas ad poenam, non ſit ratio formalis peccati, ac proinde quòd in genere cauſæ formalis hęc ſit falſa, quia homo habet peccatum eſt dignus poena, conſtat ex eo, quod quanuis hoc vtcunque videatur, poſſe explicari quando in propoſitione cauſali cauſa ponitur in abſtracto, & effectus in concreto, quòd tamen ratio peccati, & dignitatis ad poenam non ſit eadem formaliter deducitur ex eo, quòd etiam propoſitiones cauſales ſunt veræ, quando ambo ſcilicet cauſa & effectus ponuntur in abſtracto, & etiam quando vtrumque ponitur in concreto, verè enim dicitur, quòd quia homo habet peccatum, habet dignitatem ad poenam, & etiam quòd quia eſt peccator, eſt dignus poena, quod tamen ineptè diceretur, ſi ratio peccati, & dignitas poenę eſſent idem formaliter, ſicut quia candor & albedo ſunt formaliter idem inepta eſt iſta propoſi-

poſitio, quia corpus habet albedinem habet candorem, & quia corpus eſt album ideò eſt candidum nam eadem ratio formalis nō poteſt eſſe cauſa, vel ratio ſui ipſius, ergo dignitas non eſt ratio formalis peccati originalis.

Solutio. ¶ Quòd ſiquis reſpondeat, quòd nomine reatus ſententia quæ impugnatur, non intellexit dignitatem ad pœnam, quæ ſit relatio ad illam, ſed priuationem dignitatis, aut æqualitatis ad Deum ſecundum ſuam legem, ſicut enim verbi gratia aliquis eſt eo dignus, illique ſecundum ſuam legem adæquatus, & conformis, quando eſt in gratia, ſic etiam eſt indignus Deo, caretque conformitate & adæquatione ad illum in ſua lege, quando eſt in peccato: & in hac priuatione dignitatis, & adæquationis conſiſtere rationem peccati. Contra hanc ſolutionem inſurgunt dicentes in primis, prolibito abuti vocabulis, quia nunquam in ſcholis auditum eſt, quòd nomine reatus intelligatur aliud, quàm dignitas ad pœnam ortam ex culpa, ſecundo quia, vt nomine priuationis, dignitatis, vel adæquationis ad Deum intelligitur carentia dignitatis Dei, vt comparandi tanquàm præmium, vt vltimum finem, & hac carentia proculdubio non eſt ipſum peccatum, ſed eius pœna, quod conſtat ex veritate huius cauſalis, quia paruulus habet peccatum, habet carentiam dignitatis aſſequendi Deum, vt vltimum finem, ſi vero intelligatur dignitas carentiæ, ergo peccatum originale non eſt formaliter malitia & culpa, ſed relatio dignitatis ad pœnam, ſi autem nomine priuationis dignitatis, aut æqualitatis intelligatur carentia rectitudinis, aut iuſtitiæ, quam paruulus debet habere in ordine ad Deū, tunc coincidit in ſententia communi in peccato originali quòd conſiſtit in priuatione iuſtitiæ, aut rectitudinis debitæ, & ſic nihil nouum, neque præter communē modum loquendi affert prædicta ſententia.

¶ Secundo dicunt rationem formalem originalis peccati conſiſtere in priuatione iuſtitiæ originalis ſecundum ſuam radicem, ſcilicet in priuatione rectitudinis animæ in ordine ad Deum, tanquam ad vltimum finem, ſiue naturalem, ſiue ſupernaturalem, & nomine huius rectitudinis non intelligendus aliquis effectus, qui in ſtatu naturæ integræ proueniret ab habitu, & qualitate gratiæ tanquam à forma, imò neque tanquam ab efficienti, cuius oppoſitū immerito ſenſit Cordoua lib. 1. q. 6. & ratio eſt, quia ſi priuatio habitus, & qualitatis gratiæ (vt ipſe fatetur) non eſt ipſum peccatum originale, eò quòd eſt pœna, ac proinde poſterior ipſo peccato, multò minus conſtitui poteſt ratio peccati originalis in priuatione conuerſionis, quæ ſit effectus gratiæ, cùm debeat eſſe ex conſequenti maiori interuallo effectus & pœna poſterior ipſo peccato intelligitur, ergo nomine rectitudinis, cuius priuatio eſt peccatum originale conuerſio & animæ ſecundum ſuperiorem rationem ad Deum vt finem, non tantùm naturalem, ſed etiam ſupernaturalem. Iſta autem conuerſio non eſt aliud, quàm reſpectus quidam rationis, ad Deum, cauſatus in anima ab actu, quo Deus illam dirigit, & ordinat ad ſe, & veluti manu tenet, ne in aliquo quantumuis minimo ab hac directione, & ordinatione deficiat. Hæc autem rectitudo ita explicata non ponit aliquid reale in anima, ſed tantùm denominationem quandam extrinſecam, & relationem rationis, ſicut communiter intelligunt Theologi, aliquem eſſe confirmatum in gratia, ſine vlla reali forma, illi per modum habitus inhærente, ſed tantùm ex denominatione extrinſeca à continuata quadam cura, atque cuſtodia, quam per totam ſua in vitam Deus habet erga illum. Conſtat enim ex appretiatione, ordinatione, æſtimatione, & reliquis actibus animæ in eorum obiectis nihil reale reſultare, quo aliquid dicatur æſtimatum &c. ſed ſolùm dicuntur obiecta talia ex denominatione extrinſeca, aut relatione rationis. Huius ergo rectitudinis, quam in ſtatu integritatis pro tota natura acceperat primus parens, quæ proinde debita eſt cuicunque ex eius poſteris priuatio, & defectus, eſt ipſum peccatum originale, ad cuius rationem, cùm neceſſarium ſit aliquale voluntarium, ſaltim interpretatiuū ex voluntate aliena, neceſſarium etiam eſt ſimul cum hac priuatione intelligere reſpectum quendam rationis ad actuale peccatum primi parentis, à quo omnia originalia accipiunt rationem voluntarij, ſine qua non eſt intelligibilis ratio culpæ, & ita formalis ratio huius peccati, eſt priua-

tio

tio illius rectitudinis,ſiue habitualis illius conuerſionis ad Deum, cum reſpectu ad actuale peccatum primi parentis. Hanc ſententiam(dicunt prædicti) D. Thomæ, nam prima ſecundæ quæſtione. 86. articulo ſecundo, ad vltimum, inquit, quod ad diſtãtiam à Deo per peccatũ actuale factam, quam conſtat manere in homine poſt ipſum peccatum, ſequitur priuatio nitoris. Quæ verba explicans Caietanus in Commentario ait, quod poſt actuale peccatum manent in homine duo,ſcilicer, priuatio conuerſionis, ad Deum & etiam priuatio nitoris, facti per gratiam & ait, quòd eſſe hominem peccatorem,non conſiſtit in priuatione nitoris: quam conſtat eſſe priuationem habitus gratiæ, ſed in priuatione conuerſionis animæ ad Deum, quam priuarionem vocat Sanctus Thomas diſtantiam à Deo, conſtat autem rationem peccati originalis eſſe illam, à qua quis dicirur formaliter peccaror. Et vt ſignificaret rationem huius peccati,eſſe priuationem rectirudinis, aut conuerſionis explicatæ, dixit prima ſecundæ quæſtione.72.arriculo tertio,quòd formale peccati originalis eſt priuatio originalis iuſtiriæ, per quam iuſtitiam voluntas ſubdebatur Deo, inrelligens nomine ſubiectionis voluntatis ad Deum conuerſionem, à qua natura primi parentis media eius voluntate denominabatur conuerſa, & hæc conuerſio erat donum totius naturæ, quo in ordine ad Deum rectificabatur, & priuario huius rectitudinis eſt originale peccarum,quod in Adam inchoatum eſt,priuationem igitur huius cõuerſionis ad Deũ nominauit Sanctus Thomas deordinationem à fine,& diſtinctionem voluntatis ad finem in.2.diſtin,30.quęſt.1.arti.3. & ita intellexit D.Th.Soto.1.de narura & gratia ca.9.dicens, quod originale peccatum eſt obliquiras, ſeu deflexio voluntatis à Deo, ita, vt eadem priuatio rectitudinis, & conuerſionis ad Deum,quæ fuit in peccaro actuali Adami per modum actionis manens per modum habitus infixa narurę fit peccatum originale, conſtar autem priuationẽ rectitudinis,quæ fuit in actu peccandi ipſius Adæ,non fuiſſe carenriam habitus,aut qualitatis grariæ,ſed eius conformiratis ad rationem,ac proinde ad Deum quæ debira erat actui. Hãc etiã ſententiã docet Cordoua lib.1. quęſtione. 10. opinione. 6. exiſtimans eam fuiſſe D. Thomæ,& in hoc modo explicãdi ſunt Doctores Scholaſtici, qui communiter docent rationem peccati originalis ſitam eſſe in priuatione iuſtitiæ originalis, quæ priuatio non eſt intelligenda de priuatione habitus gratiæ, ſed de priuatione rectitudinis,& conuerſionis ad Deum ſupra explicatæ, nam priuatio habitus gratiæ pœna eſt & non culpa,& per conſequens nõ poteſt eſſe peccatum, Antecedẽs patet,nam dignitas talis priuationis quam neceſſario concedendum eſt,illam præceſiſſe(neque enim Deus priuat puerum gratia, quæ illi debebatur, niſi quia prius ſecundum rationem cognoſcit illum eſſe dignum, vt priuetur)eſt reatus ad pœnam, ergo ipſa priuatio gratiæ,quæ eſt terminus, ſiue obiectum huius reatus, vel dignitatis habet veram rationem pœnæ.

¶Secunda autem pars,ſcilicet rationẽ peccati originalis ſitam eſſe in priuatione rectitudinis,ſiue conuerſionis ad Deum,patet,primo quia ratio cuiuſcũq; peccati cõſiſtit in malitia morali,ſed malitia moralis conſiſtit in aliquo priuatiuo, cũ ſit priuatio rectitudinis debitæ, & cum rectitudo, qua priuat hoc peccatum, non ſit ea, quæ eſt effectus grarię iuſtificãtis, vel habitualis,nulla alia rectitudo mente concipi poteſt,cuius hoc peccatũ ſit priuatio,niſi cõuerſio animæ ad rationem & ad Deum.

¶ Secundò. Illud à quo primus parens,trãſacta actione peccãdi,denominabatur peccator,generatione rrãsfuſſum eſt peccatũ originale,ſed priuario rectitudinis,quę cõſiſtit in cõuerſione ad rationẽ & ad Deũ, prout erar debita naturæ,& ratione naturę etiã perſonæ, conſiderara per modũ habitus,erat illud, quo primus parens poſt primũ actuale peccatum, denominabarur formaliter peccaror,ergo eadem priuatio rectitudinis ſolo numero diuerſa generatione trãsfuſſa erit in puero peccatũ originale.Maior eſt maniſeſta quia cũ in primo parente tanrũ fuerint duo, quæ habuerũt veram rarionẽ culpæ,ſcilicer,actuale peccatum,à quo dicebatur peccãs,& id,quod poſt actionem peccãdi relictum eſt in eo per modum habitus, à quo denominabatur peccator,primum horum,vr omnes fatentur,nõ potuir generatione transfundi, ſed tantum ſecundum, & ira paruuli poſt contractum peccatum non dicunrur pec-

cantes, ſed peccatores, hoc enim peccarū per modū habitus, eſt quod dixit Cōciliū Tridentinum in Decreto de peccato Originali. §. 3. quod eſt origine vnum generatione, & non imitatione transfuſſum, omnibus ineſt vnicuique proprium, & de hoc peccato dixit Diuus Thomas. prima ſecundæ quæſtione. 81. articulo primo. quòd de fide tenendum eſt, peccatum primi parentis tranſire originaliter ad poſteros, id eſt, id quod in illo per modum, habitus ex primo peccato actuali derelictum eſt. Probatur minor, quia Adam, ſicut quicunq; alii poſt actuale peccatum denominatus eſt peccator, à priuatione rectitudinis, quæ prius extitit in actione peccandi per modum actus, & deinde mãſit in perſona per modum habitus, nam eſſe peccatorem, eſt terminus huius quod eſt peccare in creatura rationali, non ſecus quam eſſe obſcurum in aere, eſt terminus huius, quod eſt obſcurari, & ita ſicut in aere iam obſcuro per modum habitus manet eadem tenebra, quæ prius quando obſcurabatur vel in ipſa obſcuratione fuit in eo per modum actus: ita in peccatore tranſacta actione peccandi manet eadem priuatio rectitudinis, & conuerſionis ad rationem, & ad Deum per modum habitus, quæ prius eſt in peccante per modum actus.

¶ Quòd verò priuatio cuiuſuis peccati actualis ſit carentia rectitudinis rationis, quæ debebatur actioni, quæ exercetur ſatis patet, nam ratio formalis, & ſpecifica cuiuſcunque peccati actualis conſiſtit in priuatione, oppoſitæ rectitudinis, quæ debebatur actui materiali peccati, ſaltim ſecundum genus. Et certè quod priuatio gratiæ habitualis non ſit culpa, à qua primus parens poſt actuale peccatum erat formaliter peccator, conſtat planè, quia ratio culpæ quæ prius eſt in actu, & poſteà manet in perſona, conſiſtit in priuatione rectitudinis contentæ in aliqua lege, aut præcepto talem rectitudinem imperante vt autem bene notauit Soto primo. de Natura & Gratia cap. 8. primus parens non habuit peculiarem legē, aut præceptum, quo obligaretur ad cuſtodiendam gratiam habitualē, ſicut neque illud modo vnuſquiſque noſtrum habet quia vt omnes Theologarentur, præcepta non damnatur de habitibus, ſed de actibus (occidenti enim hominem tantum eſt vnicum præceptum contra iuſtitiam, ſcilicet homicidium, quod autem illud ſequatur priuatio gratię, non habet in eo formalem rationem culpæ, ſed eſt prima pœna homicidii) ſimiliter, ergo in Adam ſola priuatio rectitudinis quæ conſiſtebat aut in carentia debitæ ſubiectionis ad Deum, aut in priuatione rectitudinis, quæ fuit in actu edendi de ligno vetito, habuit rationem peccati actualis, cum eſſet in actione, habitualis verò cum manſit in perſona: Priuatio autē gratiæ quæ nullo præcepto immediate prohibita erat, non fuit in illo culpa, & ideò neque generatione transfuſſa ad eius poſteros habet in eis rationem originalis peccati.

Solutio. ¶ Quòd ſi quis contra prædictam ſententiam arguat, quod peccatum originale vnicuique ineſt, & per conſequens non poſſe conſiſtere in carētia. Reſpōdetur quod ſi ſit ſermo de inhærentia reali, hanc non poteſt habere originale peccatū quia priuatio vt cōſtat non eſt aliquid reale, & ita nō poteſt realiter inhærere, ſed tantum denominare, & ſic priuatio rectitudinis, ſiue conuerſionis ad Deum (in qua nos ſtatuimus, rationem huius peccati) dicitur hoc modo inhærere, vnde Concilium in Decreto de peccato Originali. §. 3. dicens, quod originale peccatum omnibus ineſt vnicuique proprium, & ſeſsione. 6. cap. 3. quando ait, quòd poſteri Adæ ab eo iniuſtitiam contrahunt, explicatur per iſtā ſententiā quam per oppoſitam cōſtat enim apud omnes actuale peccatum eſſe auerſionem, non tamen eſt priuatio gratiæ, aut charitatis, ſed rectitudinis, & conuerſionis ad rationem, & ad Deum. Neque verum eſt, quod contra hoc adducitur (ſcilicet) conuerſionem & coniunctionem ad Deum cuius immediata priuatio eſt peccatum formali per habitum gratiæ aut charitatis, ſed gratia habet hunc effectum formalem, ſcilicet, facere hominem internum ſupernaturaliter pulchrum, & vitæ æternæ connaturalem. Habitus verò charitatis formaliter reddit hominem potentem, diligere Deum ſuper omnia, rectitudo verò, & conuerſio ad Deum (cuius immediata priuatio eſt originale peccatum) formaliter reddit hominem conformem legi Dei, tā naturali, quam ſupernaturali fini, ac

proinde conuerſum ad Deum & naturalē, & ſupernaturalem finem per modum habitus: Macula verò, quæ derelinquitur ex peccato actuali, eſt effectus culpæ, & poſterior ea. Quòd originale autem peccatum dicatur mors animæ, non alia ratione verum eſt in eo, quam in peccato actuali, vna enim eſt vita ſpiritualis animæ, quæ aufertur priuatione rectitudinis per modum actus in peccato actuali, & per modum habitus in originali. Dicendum igitur eſt, quod ſi nomine vitæ ipſius animæ intelligatur ipſa rectitudo, & conuerſio ad Deum, vtrumque peccatum eſt formaliter mors animæ, quia vtrumque eſt priuatio rectitudinis, quæ eſt vita, actuale quidem mortale veluti in fieri, & per modum actionis, originale verò in facto eſſe, & per modum habitus. Si verò nomine vitæ intelligatur gratia habitualis, dicendum eſt, vtrumque peccatum eſſe mortē animæ cauſaliter, eo quod aufert gratiam iuſtificantem, quæ animā viuificat, non quidem formaliter, ſed demeritoriè, aut effectiuè, & hac ratione poſſunt explicari Concilia, quæ dicunt peccatum originale eſſe mortem animæ.

Quinta ſententia. ¶ Quinta ſententia eſt aliorum aſſerentium, peccatum originale, quòd nos à primo parente participamus, eſſe formaliter priuationem conformitatis ad legem quam tranſgreſſus eſt Adam, vt caput noſtrum non quidem vt actualis tranſgreſſio, ſed vt terminus reſultatis ex actuali tranſgreſsione, quæ præceſsit in Adam eo modo, quo in ipſo remanſit, tranſacto actuali peccato. Hanc ſuam ſententiam probant primo à ſufficienti partium enumeratione, nam peccatum originale non eſt indignitas habendi iuſtitiam, neque reatus, nā talis indignitas, & reatus ſupponit peccatum, nam hac cauſalis eſt vera, quia iſte eſt peccator, ideò eſt indignus habendi iuſtitiam originalē, & eſt dignus pœnæ, ergo. Similiter non eſt priuatio iuſtitiæ originalis ſumptæ pro prima rectitudine, quam efficiebat in voluntate, quatenus erat donum ſanans naturam humanam in ordine ad finem. Probatur, nam iuſtitiæ originalis ſolum efficiebat hanc rectitudinem, inclinando humanam voluntatem, vt ſe conformaret diuinæ in omni materia moris per modum habitus, relinquendo illam liberam, vt poſsit auerti à diuina voluntate, ergo nullo modo poteſt peccatum originale conſiſtere in priuatione huius rectitudinis: probatur conſequentia, quia etiam nunc aliqua virtus determinata inclinat voluntatem humanam, vt ſe conformet diuinæ in aliqua determinata materia moris, & tamen peccatum in illa materia commiſſum non eſt formaliter priuatio illius virtutis, neque rectitudinis habitualis, quam cauſat in voluntate in illa materia determinata.

Confir. 1. Nota hāc rationem. ¶ Confirmatur primo, nam iuſtitia originalis indifferenter inclinabat voluntatem humanam ad obediendum diuinæ in omni materia moris, ergo peccatum originale non conſiſtit formaliter in priuatione huius rectæ inclinationis, patet conſequentia, quia peccatum originale eſt determinatæ ſpeciei, ergo importat formaliter defectum rectitudinis in aliqua certa ſpeciē moris.

Confir. 2. ¶ Confirmatur ſecundo, nam peccatum actuale Adæ non fuit formaliter priuatio iſtius rectitudinis, neque includebat eam eo modo, quo qui defendunt rationem formalem peccati actualis eſſe poſitiuam, ſolent dicere, includere, aut connotare priuationem conformitatis ad legem, ergo peccatum, quod in ipſo manſit tranſacto actu illo, & ad nos traducitur, vt ad membra ſua, non poteſt conſiſtere in priuatione illius rectitudinis, Antecedens patet, quia peccatum actuale ſolum importat priuationem rectitudinis, quæ conſiſtit in conformitate cum lege, cui tale peccatum opponitur, conſequentia verò probatur, quia quod manet tranſacto actu eiuſdem rationis & ſpeciei eſt in genere moris, cum ipſo peccato actuali, ergo importat priuationem eiuſdem rectitudinis, quia vbi eſt priuatio diuerſæ rectitudinis, eſt etiam diuerſa ſpecies mali motalis,

Confi. vlt. ¶ Confirmatur vltimò, quia ſi Adam amiſſa iuſtitia originale peccaret contra illam legem, propter cuius tranſgreſsionem amiſerat eam, proculdubio eius peccatum eſſet eiuſdem ſpeciei, cum primo, quanuis eſſet minus graue propter defectum circunſtantiarum quę primum peccatum grauius faciebant, ſed illud ſecundū peccatum non conſiſteret formaliter in

priuatione illius rectitudinis primæ, ſicut neque aliud peccatum ab alio homine cõmiſſo contra eandem legem, ergo neque primum.

2. *Ratio.* ¶ Similiter peccatum originale non conſiſtit formaliter in priuatione gratiæ, ſed in aliquo præcedenti eam, quaſi Deus, neque Adamo, neque ſuis poſteris in ipſo dediſſet gratiam, & tamen obligaſſet eum, & poſteros in ipſo eo modo, quo nunc defacto obligauit ſi Adamus peccaret maneret in illo, tranſacto illo actu, peccatum habituale quemadmodum tunc manſit, & poſteri contraherent peccatum originale, ſicut nunc contrahunt, & tamen peccatum illud non eſſet priuatio gratiæ, quia non poteſt eſſe priuatio gratiæ in natura non ordinata in finem ſupernaturalem, ſed ſolum negatio, ergo aliquid aliud conſtitueret tunc Adamum peccatorem, & ſuos poſteros peccatores, & ex conſequenti illud idem poteſt nunc Adamum, & eius poſteros conſtituere peccatores habitualiter.

Confir. 1. ¶ Confirmatur primo, quia in priuatione gratiæ, quę ex peccato antecedenti relinquitur, in ſubiecto duo tantùm reperiuntur, primum eſt priuatio ipſa gratiæ per ſe ſumpta, & ſecundum reſpectus quem habet ad peccatum, à quo cauſatur & in ſubiecto relinquitur, ſed neutrum horum habet rationem culpæ, ergo neque ipſa priuatio gratię, quaten' ex peccato relinquitur, conſequentia patet, & minor quoad priorem partẽ probatur, quia ſi Deus tolleret ab aliquo gratiam ſine vllo peccato pręcedẽti in eo, nemo diceret priuationem gratię habere in ipſo rationem culpę: Similiter quoad poſteriorem partem patet, quia reſpectus priuationis gratiæ ad peccatum pręcedens nihil aliud eſt, quam relatio effectus moralis ad ſuam cauſam moralem & demeritorium, ſed huiuſmodi reſpectus nõ eſt culpa, quia vel potius opponitur relatiuę culpæ, vel eſt ratio & id, quo priuatio gratię culpę opponitur, ſicut effectus ab ea demeritoriè proueniens & prærerea, quia propriè eſt relatio pœnæ & nihil eſt in priuatione gratiæ quod culpæ & peccati rationem habeat.

Confir. 2. ¶ Confirmatur ſecundo, quia priuatio gratiæ quãtum ad vtrumque eſt effectus Dei, ergo non eſt peccatum, Antecedens patet quia in primis de ipſa priuatione gratiæ certum eſt, eſſe effectum Dei in genere cauſæ efficiẽtis, quia quãdo agẽs expellit formam à ſubiecto eſt cauſa priuationis talis formæ in illo ſubiecto, ita etiã Deus, qui tollit gratiam ab homine peccante, erit cauſa ptiuationis gratiæ in homine peccatore.

¶ Quòd verò idem ſit dicendum, de reſpectu, probatur quoniam priuatio gratiæ ſolùm importat reſpectum ad peccatum, vt ad cauſam demeritoriam, ſed Deus non quomodocunque cauſat priuationem gratiæ, ſed vt pœnam reſpondentem demerito peccati, ergo cauſat eam, quatenus importat reſpectum ad peccatum vt ad cauſam demeritoriam, ſicut cum confert præmium, verbi gratia, beatitudinis, eſt cauſa eius tanquam ad reſpectum, quem importatur ad actus humanos præcedentes, tanquam ad cauſas meritorias, quia cõfert beatitudinem, & præmium reſpondens illis actibus.

¶ Confirmatur tertiò, quia priuatio gratiæ ſolùm procedit à peccato actuali, vt à cauſa diſpoſitiua vel demeritoria, ergo nõ habet propriam rationem peccati habitualis, patet ſequela, quia aliàs quæcunque pœna eſſet peccatum habituale, quia procedit ex culpa, aut peccato tanquam ex cauſa diſpoſitiua, & demeritoria. *Confir.* 3.

¶ Confirmatur vltimò quia ſicut ſolùm dicitur peccare illa voluntas, quæ eſt principium effectiuum peccati actualis, ita etiam ſola illa diceretur eſſe in aliquo peccato, quæ eſt eius principium effectiuum ſed priuationis gratiæ ſola voluntas diuina eſt cauſa effectiua, & voluntas creata eſt cauſa diſpoſitiua, aut demeritoria, ergo ratione priuationes gtatiæ voluntas creata non diceretur formaliter & propriè eſſe in peccato, & per conſequens talis priuatio non poteſt habere rationem peccati habitualis, aut originalis. *Conſi. vlt.*

¶ Si autem quis reſpondeat, peccatum originale non coſiſtere in priuatione gratię ſecundum ſe, ſed quantum ad eius effectum formalem, quod eſt habitualiter conuertere hominem in finem ſupernaturalem: Contra, quia, cùm effectus primarius formæ non ſit alius, quam ipſam formam eſſe vnitàm ſubiecto, eodem modo erit aliquis cauſa priuationis formæ in ſubiecto & ſui effectus. *Solutio.*

¶ Se-

Secunda pars proba tur. ¶ Secundam autem partem & principalem ſuę ſententiæ probãt, primo nã actualis tranſgreſsio primi parentis fuit etiam noſtra, ergo priuatio conformitatis ad legem, quę fuit formale (vt alij volunt neceſſariam eſſe) illius tranſgreſsionis manſit habitualiter & per modum termini, trãſacto illo actu in primo parente & nobis. Patet cõſequentia, quia trãſacto actu peccati, dicitur homo intrinſiceè diſconformis legi Dei, & ab ea auerſus, ergo habet aliquo modo priuationem conformitatis cũ lege, hæc autem habitualis priuatio conformitatis eſt habituale alicuius peccati habitualis, cuius formale non eſſe poſſet niſi originale, ergo.

2. Ratio. ¶ Secundò. Cõmunis eſt omnium conſenſus, quòd nullo modo poteſt eſſe peccatũ, ſi non ſit deuiatio à lege, & priuatio cõformitatis cum ea, quia cum peccatum ſit malum morale neceſſario debet cõſiſtere in aliqua operatione contra regulam moris, ergo neq; trãſacto actu poteſt in ſubiecto manere peccatum, ſi nõ manet in ipſo iſta deuiatio, & priuatio aliquomodo conformitatis ad legem. *Nota.* Sed tamen quia non poteſt facile explicari quomodo iſta priuatio conformitatis ad regulã maneat in ſubiecto tranſacto actu, ideo aduertendũ eſt, nõ ſolùm eſſe debitum, quod omnes actus humani ſint conformes legi & voluntati diuinæ, ſed etiam, quod homines ipſi medijs ſuis actibus conformentur ei, & ideò, in peccato aliquo præter deformitatem, quæ eſt in ipſo actu peccati, quatenus eſt contrarius lege Dei, & offendit eius volũtatem & amicitiam, reſultare aliam in ipſo homine inordine ad eandem legem & ad Deum legiſlatorem & eius voluntatẽ. Nam ſicut violatio illius debiti ſufficit, vt actus ſit diſconformis legi, ita etiam ſufficiet, vt homo ipſe ſit ei diſconformis, vt ſiquis violet eius amicitiam, dicimus non ſolùm actum eius eſſe contra amicitiam Dei, ſed etiam ipſum hominem eſſe inimicum Deo. Duplex autem diſcrimen reperitur inter iſtas duas deformitates, primum eſt, quòd prior conſiſtit in oppoſitione actuali ad legem Dei, fundata in ipſo actu, vel omiſsione. Poſterior verò conſiſtit (vt aliqui volunt) in relatione quadam inæqualitatis, aut in adæquationis moralis etiam ad legem, quæ eſt in ipſo homine vel (vt alij dicunt) in priuatione conformitatis ad legem, quam homo tenetur conſeruare in ſeipſo, & exercendo ea, quæ ipſi præcipiuntur, & omittendo ea, quæ prohibentur, quod videtur probabilius, & eſt effectus prioris: quia ſi ſit relatio, conſequitur ad eam quaſi ad rationem fundandi, ſi verò ſit priuatio, reſulta ex ea media quadam reſultantia morali quia ex eo, quod aliquis actu, vel omiſsione violet legẽ, ſequitur, quod tollat à ſeipſo conformitatem quam tenebatur habere ad eam medijs ſuis actibus, & ex conſequenti, quod relinquat in ſeipſo priuationem huius conformitatis. Alterum diſcrimen eſt, quòd prior difformitas, cum ſit proxima in actu tanquam in ſubiecto non permanet, ſed tranſit tranſeunte ipſo actu, poſterior verò permanet etiam tranſacto actu, & tandiu permanet, quamdiu non remittitur peccatum & hæc difformitas eſt quædam auerſio habitualis per modum termini relicta ex peccato actuali, quod non permanet, nã ſicut ipſum peccatum actuale eſt virtualiter auerſio actualis à Deo, quia eũ obſeruantia præceptorũ ſit neceſſaria ad conſequutionem beatitudinis (iuxta illud, ſi vis ad vitam ingredi, ſerua mandata) non poteſt aliquis trãſgredi præcepta illa, quin eo ipſo virtualiter auertatur à beatitudine & conſequenter à Deo, vt eſt finis vltim⁹ ſupernaturalis. Ita priuatio conformitatis ad legẽ manens in ſubiecto, poſtquã actus tranſijt erit virtualiter auerſio à Deo. Dicitur tamen auerſio habitualis, non quia ſit priuatio alicuius habitus in rigore, ſed vt diſtinguatur ab ea, quæ eſt in actu, & quia in hoc conuenit cum habitu, quia permanet in ſubiecto tranſacto actu, ſicut manet habitus & tandem, quia opponitur conformitati ad legem, quæ debet conuenire ſubiecto. Et quod dictum eſt de peccato perſonali, dicendum eſt ſuo modo de originali, nam Adam tenebatur, vt caput omnium, conformare ſe legi impoſitæ ſibi, vt capiti, & quia hoc non fecit, ſed potiùs tranſgreſſus eſt eã, reſultauit in ipſo, & in nobis inadæquatio ad legem illam, ſiue priuatio conformitatis cũ ea per modum habitus, & termini, in ipſo quidem tunc quo ad actualem aſsiſtentiam, in nobis verò tunc incoatiuè, & quoad ſufficientiam, actu verò cùm primum incipimus eſſe actu membra Adami.

Vltim. ſen tentia. ¶ Vltima ſententia eſt Doctoris, vt patet in litera, quam colligit ex D. Anſelmo, *1. Notab.* pro cuius explicatione & quæſtionis eſt primo notandum, quòd vt docet Doctor, & omnes Doctores communiter, peccatum originale magis aſsimilatur peccato quieſcenti in anima poſt actum tranſactũ, quam aſsimiletur peccato actuali.

2. Notab. ¶ Secundò eſt notandum, quòd priuatio alicuius formæ poteſt dupliciter ſe habere ad illam formam, vno modo antecedenter ſecundo modo conſequutiuè ſicut verbi gratia carentia reſpirationis in homine poteſt cõtingere dupliciter vno modo vt antecedenter ſe habens ad mortem, ſecundo modo vt conſequutiuè Antecedentrr, vt quãdo ex defectu reſpitationis aliquis moritur, tunc certiſsimum eſt, iſtam cauſalem eſſe veram, quia iſte homo non reſpirat, moritur conſequutiuè verò, vt quando dicimus, quia iſte homo mortuus eſt, non reſperat, & iſta carentia reſpirationis non eſt cauſa mortis, ſed effectus illius, vnde quando effectus eſt conſeruatiuus alicuius cauſæ, priuatio illius effectus poteſt eſſe prior priuatione ſuæ cauſæ, vt in exẽplo poſito, quia reſpiratio eſt effectus conſeruatiuus vitæ, ideò priuatio reſpirationis poteſt eſſe prior priuatione vitę, quamuis etiã priuatio reſpirationis poſsit eſſe effectus priuationis vitæ, vt licèt videre in illo, qui mortuus eſt ex ſuffocatione, talis enim ſuffocatio fuit carentia reſpirationis quæ erat effectus conſeruatiuus vitæ, & fuit prior priuatione vitę eo modo, quo cauſa eſt prior ſuo effectu & ſuffocatio, vel carentia reſpirationis fuit cauſa priuationis vitæ, poſtquã iam, qui ſuffocatur mortuus eſt: caret etiam reſpiratione quæ eſt effectus ipſius mortis, & priuationis vitę. Ita in propoſito philoſophandum eſt in carentia rectitudinis debitæ in eſſe, nam quædam Antecedenter ſe habet ad priuationem gratiæ, vel iuſtitiæ, vel formæ in potentia exiſtentis, quædam verò conſequitur priuationem ipſius formæ, ſicut verbi gratia actus conſeruatiuus habitus fidei in intellectu eſt actus fidei, & actus infidelitatis demeritoriè corrumpit habitum fidei, certiſsimum tamen eſt, quòd actus infidelitatis includit priuationẽ act⁹ conſeruatiui fidei, & ſic includit carẽtiam fidei, antecedenter tamen ſe habentem ad carentiam habitus fidei, nam, quia iſte homo elicit actum cùm carentia fidei debitæ, nam elicit actum infidelitatis, ideò Deus ab illo tollit habitum fidei, & ablato habitu fidei manet carentia ſecunda per modum effectus, & conſequutionis. Idem dicendum eſt de actu contrario charitati. Et ita ſimiliter dicendum eſt in propoſito de priuatione, & carentia iuſtitiæ originalis, tenebatur enim Adamus elicere actum conformem iuſtitiæ originali, & elicuit actum difformem, & quia talis actus includebat carentiam actus conſeruatiui habitus iuſtitiæ originalis ideo includebat carentiam antecedenter ſe habentem ad priuationem ipſius habitus, actiuam ex parte Dei, & paſsiuam ex parte ſubiecti, quia propter illam actum elicitum cum tali carentia meruit Adamus, vt tolleret Deus ab illo habitum iuſtitiæ originalis, & demeruit, vt non conſeruaret Deus habitum illum, & ad ablationem illius habitus, ſequuta eſt priuatio & carentia iuſtitiæ, quę conſequutiua dicitur: vnde in Adamo, tranſacto actu peccandi, duplex carentia iuſtitiæ originalis reperiebatũ, prima quæ antecedenter ſe habebat, & dicebatur carentia per modum termini derelicta & iſta fuit verè & propriè culpa habitualis altera, quæ per modum effectus & conſequenter ad ablationem habitus iuſtitiæ, & iſta fuit propriè pœna & non culpa. Quòd ſi bene perſpexeris exẽplũ de reſpiratione & carẽtia reſpirationis facillimè vtrãq; carẽtiã iuſtitiæ in Adamo reperies, & per cõſequẽs in nobis, nam illud quòd fuit peccatum habituale in Adamo ſecundum ſpeciẽ eſt originale in nobis, cum igitur in Adamo fuerit peccatum habituale carentia rectitudinis per modum termini, illa ſecundum ſpeciem generatione tranſfuſa erit in pueris originale peccatum.

¶ Vltimò eſt notandum, quod fere omnes ſententiæ ſupra dictæ, ſecluſa prima, de qualitate illa morbida, ſi ſano ſenſu intelligantur, coincidunt cum ſententia noſtra, & Doctoris, nam ſententia illa, quæ docet, peccatum originale conſiſtere in reatu, ſiue dignitate inimicitiæ diuinæ non eſt intelligenda de dignitate pro formali, ſed tantum pro fundamento illius dignitatis, & tunc certiſsimum eſt peccatum habituale eſſe illud, quod fundat talem dignitatem inimicitiæ diuinæ, & tale eſt culpa habitualis, *Vlt. nota. Nota concordantiam ſententiarum.*

tualis, quæ tranſacto actu peccati dicitur manere reatu, & ab hoc non diſſentiunt, neque poſſunt diſſentire impugnātes reatum, ſiue dignitatē inimicitię origine trāſfuſſam eſſe originale peccatum, ſicut non poſſunt diſſentire ab eo, qui diceret, colpam habitualem Adami ſecundum ſpeciē origine transfoſſam, eſſe originale peccati. Quando autem alij docent originale peccatum eſſe priuationem conueſsionis ad Deum, & habitoalem auerſionem, id ipſum docere videntor, niſi quòd non oſtendunt rationem formalem peccati originalis præciſe, ſed completam rationem peccati originalis, nam peccatū originale eſt habitualis auerſio à Deo, & habitualis priuatio conuerſionis ad Deum, per quid autem iſta habitualis aoerſio cōſtituatur formaliter, & præciſe in ratione peccati nō oſtenditor niſi qnatenos dicunt includere carentiam rectitudinis debitæ in eſſe, quæ carentia ſi intelligatur per modum termini relicta, vt intelligēda eſt, idem prorſus omnino dicūt, quòd nos, licèt alijs verbis. Sententia autem illorum, qui dicunt peccatom originale eſſe formaliter prioationem conformitatis ad legem non oſtendit vltimam, & præciſam rationem formalē, nam ſicut conformitas ad legem non eſt formaliter bonitas moralis, ſed fundamentum bonitatis moralis, ſicoti in naturalibus conformitas partum inter ſe, non eſt formaliter pulchritudo, ſed fundamētum illius relationis, quæ pulchritudo dicitur, ſicuti ſimiliter conformitas homorum in corpore humano non eſt formaliter ſanitas, ſed ſi ſanitas relatio eſt, vt nonnulli ex doctiſsimis medicorum docent, eſt fundamentum talis relationis: & ſi qualitas eſt, (vt alij probabiliter defendunt) ab ipſa cōformitate diſtincta, ita dicēdum eſt in moralibus, quòd bonitas moralis eſt pulchritudo quædam, conſurgēns in actu voluntario poſitis omnibus requiſitis, tā ex parte voluntatis & ex parte principij & reliquorū, quæ requirūtur. Vnde ſicut non diceit aliquis formaliter ſimilis pro illo prio ri, pro quo intelligimus fundamentū & terminū ſimul poſita, niſi tantū fundamētaliter, vſq; dum intelligimos relationē exortam in illis poſito fundamento, & termino, ita non intelligimus actum bonum formaliter, vſque dum intelligimus in actu relationem illam exortam poſitis omnibus requiſitis ad illam bonitatem, niſi tantum fundamentaliter. Et ita dicendum eſt de malitia morali, quæ quamuis fundamentaliter intelligatur in actu, poſito aliquo defectu, vel exceſſu antequam intelligamus relationem in illo, non intelligimus illum malum formaliter, carentia igitur illius rectitudinis, quæ in actu illo conſurgit, poſitis omnibus requiſitis, & poſita lege, & difformitate ad illam, eſt quæ vltimatè conſtituit peccatum in ratione peccati & mali moralis. Difformitas autem illa ad legem, & carentia conformitatis tantum conſtituit actum malum moraliter fundamentaliter. Quare prædicta ſententia intellecta pro fundamento (ſcilicèt) quòd peccatum originale fundamentaliter conſiſtit in priuatione conformitatis ad legē origine transfuſſa etiam veriſsima mihi videtur, & nihil à oobis differt. Noſtra tamē ſententia, & Doctoris loquitur de ratione formali præciſa peccati originalis quatenus peccatum eſt.

¶ Prima concluſio. Peccatum originale formaliter non eſt qualitas formalis aliqua morbida ex peccato Adami per generationem transfuſa. Hæc concluſio communis eſt contra Gregorium & ſatis patet ex dictis in diſputatione, prima quæſtione. 1. *Prima cō cluſio.*

¶ Secunda concluſio. Peccatum originale non eſt carentia rectitudinis in voluntate cauſatæ per habitum iuſtitiæ originalis. Hæc concluſio communis debet eſſe, & probatur, quia rectitudo iuſtitiæ originis per modum actus primi cauſata ſemper manſit in voluntas quamdiu voluntas habitum iuſtitiæ originalis in ſe habuit, ſed ſemper voluntas Adæ habuit talem habitum iuſtitiæ, quandiu Deus illum non abſtulit à voluntate, ergo ſemper manſit rectificata voluntas per modum actus primi quandiu habitus à voluntate non fuit ablatus, & per conſequens carentia rectitudinis cauſata ab ipſo habitu non eſt formaliter peccatum originalis. *Secunda conclu.*

¶ Confirmatur, talis carentia eſt pœna peccati; ergo nō eſt formaliter peccatum. Antecedens patet, nam talis carentia oritur ex ablatione formæ, ſed ablatio formæ fuit pœna peccati; ergo & carentia rectitudinis cauſatæ formaliter per habitum erit pœna peccati, & non peccatum formaliter.

¶ Tertia concluſio. Peccatum originale formaliter eſt carentia rectitudinis, & priuatio iuſtitię debitæ per modum termini ex actu ſecundo in voluntate cauſata, & generatione tranſfuſſa. Hæc concluſio probatur,

1. Ratio. nam peccatum originale in nobis formaliter eſt illud, quod in Adamo fuit formaliter peccatum habituale, ſed in Adamo fuit priuatio iuſtitiæ, & priuatio recti tudinis cauſata per modū termini ex actu ſecundo in Adami voluntate, ergo. Maior eſt manifeſta, & minor probatur primo exemplo, nam ſi aliquis teneretur videre aliquod obiectum, & non videret illud, vel quia clauderet oculos, vel quia videret aliud obiectum peccatum illius eſſet carētia viſionis ex actu ſecundo, nam ex eo, ꝙ aliud obiectum videret, exurgeret in potentia viſiua per modum termini non viſio, vel carentia viſionis debitæ circa illud obiectum. Ita in propoſito voluntas Adami cū iuſtitia originali rectificata in actu primo, tenebatur elicere actum conformem inclinationi illius habitus, vel non elicere difformem eliciendo tamen actum difformem, elicuit actum cum carentia in clinationis iuſtitiæ.

2. Ratio. ¶ Secundo. Illud eſt formaliter peccatum originale, quod conſtituit peccatum originale in ratione peccati, ſed talis eſt carētia rectitudinis debitæ, ergo. Probatur minor, carentia rectitudinis debitæ, & malitiæ moralis, ſunt penitus idem, ſed illud, quod conſtituit peccatum originale in ratione mali moralis, conſtituit illud in ratione peccati formalis, ergo cum malitia moralis cōſtituat illud in ratione mali moralis & carentia rectitudinis idem ſit quod malitia moralis, carentia rectitudinis erit, quod conſtituit illud formaliter in ratione peccati. Maior eſt manifeſta, & minor probatur, nam malitia moralis eſt carentia bonitatis moralis, nā in ſubiecto apto nato carētia formæ eſt priuatio illius, & negatio bonitatis moralis eſt priuatio illius, quæ priuatio conſtituit malum morale in genere mali.

3. Ratio. ¶ Tertiò. Ita ſe habuit iuſtitia originalis ad voluntatem, ſicut ſe habet vita ad hominem, id eſt, ſicut homo dicitur viuus per vitam, ita voluntas dicebatur recta per rectitudinem iuſtitiæ, ſed carentia effectus conſeruatiui vitæ eſt cauſa formalis mortis, ergo carentia effectus conſeruatiui iuſtitiæ originalis erit cauſa formalis peccati originalis.

Reſponde. argument. Vnica ſolutione. ¶ Reſpondetur argumentis ad argumenta autem omnia, quæ contra hanc concluſio nem adducuntur, vnica ſolutione reſpondetur (ſcilicet) quod priuatio, vel carētia iuſtitię dupliciter conſideratur, altera per modum termini, & altera per modum effectus, & quanuis iuſtitia per modum effectus ſit pœna peccati, & nullo modō ratio formalis illius, non tamen carentia rectitudinis per modum termini, vt viſum eſt in corpore quæſtionis.

Ad argu. tertiæ ſententiæ. ¶ Ad alia argumenta adducta, pro tertia ſententia facile reſpondetur dicēdo, quòd illa dignitas inimicitiæ fundata in peccato originali, vel potius fundamentū illius dignitatis, quod eſt peccatum originale, nihil aliud eſt, quam volūtaria auerſio per modum actus primi à Deo, quatenus formaliter includit carentiam rectitudinis debitæ ineſſe, & carentiam iuſtitiæ per modum termini.

Ad quartæ ſententiæ. ¶ Ad argumenta autem pro quarta ſentētia facile reſpondetur, quòd illa probant noſtram concluſionem, nam illa priuatio conuerſionis animæ ad Deū ex eo, eſt mala moraliter, qui includit carentiam rectitudinis. quæ deberet ineſſe, vel illi voluntati vt principió, vel illi actui ſecundum rationem genericam.

Ad argu. quinta ſententia. ¶ Ad argumenta pro quinta ſententia quatenus probant, non poſſe conſiſtere peccatum originis in priuatione rectitudinis, reſponſum eſt, quòd priuatio rectitudinis quędam eſt per modum termini, & quædam eſt per modum effectus, & illa quæ eſt per modum termini, trāſacto actu peccati eſt peccatum habituale.

Ad confir. ¶ Ad cōfirmationem autem illam ſi Deus neque Adamo, neque ſuis poſteris in ipſo dediſſet gratiam, & tamen obligaſſet eum & poſteros in ipſo eo modo, quo nunc de facto obligauit, ſi Adamus peccaret maneret in illo, tranſacto illo actu, peccatū habituale, quemadmodū nunc manſit, & poſteri contraherent peccatum originale, ſicut nunc contrahunt, & tamen illud peccatum nō eſſet priuatio gratiæ, Reſpōdetur facillimè, ꝙ ſi homo eſſet cōditus in puris naturalib⁹, peccatū illius eſſet carētia gr̄æ & amicitię diuinę in ordine ad Deū finē naturalē vnde in homine tūc reperiret amicitia naturalis, qualis inter homines, & Deū

poſſet

poſſet reperiri, non tamen ſupernaturalis; quia ſi Deus non ordinaret hominem ad finem ſupernaturalem, non tribueret illi gratiam illam ſupernaturalem, quam modo homini ordinato ad finem ſupernaturalem tribuit, peccatum tamen verbi gratia furti tunc eſſet formaliter carentia rectitudinis debitæ, licet non eſſet carentia gratiæ ſupernaturalis, niſi fundamentaliter tantum, pro quanto haberet in ſe rationem priuandi non ſolùm amicitiam naturalem, ſed etiam ſupernaturalem, at verò in natura eleuata carentia rectitudinis dicit priuationem rectitudinis ſupernaturalis.

Ad ſecundam cõfir. ¶ Ad aliam cõfirmationem (ſcilicèt) quod reſpectus priuationis gratiæ ad peccatum precedens, &c. Facile reſpondetur per dicta de priuatione per modum termini, & per modum effectus, reſpectus enim ille priuationis per modum termini non eſt relatio effectus ad ſuam cauſam, ſed eſt ordo inter terminum actionis & ipſam actionem peccaminoſam, quare priuatio gratiæ per modum termini non procedit à peccato actuali, vt à cauſa diſpoſitiua, vel demeritoria, nam iſta priuatio gratiæ eſt, quæ relinquitur in anima per modum effectus, & iſtius Deus eſt cauſa, ſicut eſt cauſa ablationis habitus gratiæ, non tamẽ eſt cauſa illius priuationis iuſtitiæ, vel gratiæ, quæ per modum termini in voluntate relinquitur, ſed voluntas deficiens.

¶ Ad alia autem argumenta, quibus partem ſecundæ ſuæ ſententiæ probant facile reſpõdetur, quòd ſicut priuatio conformitatis ad legem non eſt ratio formalis actualis peccati, ſed tantum fundamentalis, pro quãto illa poſita oritur in actu malitia moralis, ita & tranſacto actu, priuatio habitualis non eſt ratio formalis, ſed tantum fundamentalis malitiæ moralis, vnde non aliud probant quã ꝙ ſicut ſine fundamẽto & termino nõ poteſt eſſe ſimilitudo, itaq; ſine cõfirmate, vel ſine difformitate ad legẽ, non poteſt eſſe bonitas, vel malitia moralis in actu, & ſicut nõ ſequitur, quod fundamentum, & terminus ſunt ratio formalis bonitatis, vel malitiæ moralis, ſed tantum quod ſit ratio fundamentalis. *Ad argu. pro. 2. par.*

DISPVTATIO XXVI.

DE SVBIECTO PECCATI originalis. Continet Vnicam Quæſtionem.

TEXTVS.

Concedo quod non eſt niſi in voluntate. Diſtinctione. 32. quæſtio. Vnica litera. M.

EXPLICATIO LITERÆ.

POST quàm in præcedentibus diſputationibus egimus de peccato originali quãtum ad quæſtiones an ſit, & quid ſit, cum peccatum originale non ſit per ſe ſubſiſtens, ſed accidens, merito quærendum eſt in præſenti diſputatione de immediato ſubiecto peccati originalis, nam in accidentibus ſemper reperitur intrinſecus quidam ordo ad ſubiectũ quia accidentis eſſe eſt, in eſſe, ſed cùm ſubiectum alicuius formæ ſit communiter duplex, alterum primum, & principale ſiue quod communiter appellamus ſubiectum, quod (& eſt illud cui aliqua forma principaliter ineſt,) alterum autem proximum, & immediatum quod communiter appellamus ſubiectum quo (& eſt illud, quo mediante accidens ineſt ſubiecto principali) ita reſpectu peccati originalis duplex eſt aſsignandum ſubiectum: alterum principale, & ꝙ & iſtud eſt homo, nã totus homo eſt ſubiectũ peccati originalis in hac vita in alia autẽ vita, quando anima extiterit ſeparata, ipſa erit ſubiectũ ꝙ quanuis non completum, ſicut neque ipſa anima habet eſſe completum vſque dum

reunitur corpori. Alterum autem ſubiectū quo ſiue proximum, & immediatum, non ſatis conſtat inter Doctores, Doctor autem in præſenti litera aſsignat pro ſubiecto immediato, & quo, voluntatem. In qua ſententia non omnes conueniunt, vt autem plenior de hac re habeatur notitia, ſit quæſtio.

QVÆSTIO. Vnica.

¶ Vtrùm ſubiectum immediatum peccati originalis ſit voluntas, an animæ eſſentia.

Prima ſententia. DE hac re (omiſſo Durando in ſecundo diſtinct. 31. quæſtio. 3. aſſerente, ſubiectum originalis peccati eſſe aut voluntatem ſimul cum potentijs ſenſitiuis in voluntate principaliter & in potentijs ſenſitiuis minus principaliter, aut in ſolis potētijs ſenſitiuis collocari, tanquam in ſubiecto, quia inconſtans Durandus eſt, neque ſatis ſuam ſententiam oſtendit) duplex in hac re eſt principalis ſententia Prima, eſt D. Thomæ 1 a quæſtione. 83 arti. 2. quam ſequuntur omnes Thomiſtæ, & Capreolus in ſecundo diſtinctione. 31. quęſtione. 1. articu. 1. concluſio. 2. qui omnes aſſerūt, animam ſecundum ſuam ſubſtantiam eſſe immediatum ſubiectum peccati origina-*2. Ratio.* lis. Fundamentum huius ſententiæ eſt ſecundum nonnullos, quia habitus iuſtitiæ originalis & gratiæ, quæ eſt forma immediate oppoſita peccato originali, immediate ſubiectatur in anima, vt docet Diuus Thomas prima ſecundæ quæſtione. 110. articul. quarto, ergo priuatio iuſtitiæ, & gratiæ, quæ peccatum originale eſt immediatè ſubiectabitur in eſſenria animæ.

¶ Alij autem fundant prædictam ſententiam dicentes, quod quanuis ratio origina lis peccati ſit priuatio conuerſionis ad Deum, adhuc tamen peccatum originale immediate ſubiectatur in eſſentia animæ, & non in potentia voluntatis: ratio huius eſt, nam Diuus Thomas in illo articul. 2. ſic probat prædictam ſententiam, illud eſt in homine qui generatur ab Adam ſubiectum originalis peccati, quod cum fuerit in Adam infectum peccato, prius generatione attingit, ſed hoc eſt anima rationalis ſecundum ſuam eſſentiam, ergo in eſſentia animæ ſubiectatur primò originale peccatum: Probatur maior, quia natura eo modo, quo manſit in Adam poſt actuale peccatum, illius trāsfuſſa eſt ad eius poſteros, ita vt eadem infectio peccati, quæ manſit in capite traduceretur ad membra (excepto reatu ad pœnam ſenſus & ratione proprij, & perſonalis volūtarij) ſed poſt actuale peccatum anima primi parentis ſecundum eſſentiam fuit infecta peccato, ergo illa eſt primum & immediatum ſubiectū peccati, non actualis, quia nullum tale reperitur in puero deſcendente ab Adam, ergo originalis. Minor probatur, nam anima eſt primum quo generatione attingitur, nam ſecundum ſuam eſſentiam habet, quod ſit formalis terminus generationis, quæ ſemper ad eſſentiam formæ non autem ad aliquod eius accidens (qualis eſt potentia) formaliter terminatur, vt docet Ariſtoteles ſecundo de anima & octauo, metaphyſicæ, vbi ex profeſſo probat formam vniri materiæ ſine aliquo vinculo: quod verò anima rationalis ſecundum ſuā eſſentiam fuerit in Adam ſubiectum peccati etiam conſtat, vt optime probauit Caietanus in commento illius articuli. § ad primum quia cum anima rationalis ſit ſecundum ſuam eſſentiam, ac proinde principium, & ſubiectum actus moralis, neceſſario fuit in Adam principium, & ſubiectū illius actus quo peccauit, ac proinde, auerſionis quæ fuit in illo actu in qua conſiſtebat ratio actualis peccati, unde neceſſario conſequutum eſt, vt tranſacto peccato actuali maneret peccatum per modum habitus. Hoc tamen differt inter culpam, quæ poſt actuale peccatum manſit in Adā & eam quæ per originem communicatur pueris ab illo deſcendentibus, quod illa prius fuit in potentia voluntatis, quę cum actualiter peccauerit, primo ex ipſo actu peccādi ſuſcipit diformitatē, & deinde culpa hæc cōmunicata eſt eſſentiæ animę. At verò culpa originalis primo eſt in eſſentia animę eius qui generat & ſecūdo in potētijs nā primo in illo, quod generatione primi attingitur, quale eſt forma ſubſtātialis, altera pars eſſentialis naturæ, deinde eſt in potētijs, quæ ſuo ordine inficiūtur, hoc docet D. Tho. de malo. q. 4. art. 4. ad 5. dicēs, ꝙ in primo parēte perſona corrupit naturā, quia corruptio ex operatione potētiæ (ſcili-

(ſcilicet voluntatis) quæ primò ſpectat ad perſonam cōicata, eſt eſſentiæ quæ primo ſpectat ad naturā. At vero in homine genito ab Adam natura corrūpit perſonā, quia cū corruptio traducatur generatione quæ primo terminatur ad naturā, & inde deriuatur ad potentias pertinētes ad perſonā, & hóc eſt; ꝙ intendit D. Tho. quā in art. citato dicit: peccatū originale eſſe in animā, quia illa immediatius quā aliqua alia potētia vnitur carni, à qua inficitur ipſum peccatū originale.

2. Ratio. ¶ Secundo, nā peccatū originale traducitur per generationē, ſed generatio immediatius attingit animā, vt terminū generatiōis, quatenus eſt forma corporis, ergo immediatū ſubiectum erit anima ſecundū ſuā ſubſtantiā, & non ſecundū potētiā.

1. Solutio. ¶ Quod ſi quis reſpōdeat, aliquid amplius requiri ad ſubiectū immediatum peccati originalis, quā ad terminū immediatū generationis, ſcilicet habere voluntatē.

Impugnatio. Cōtra nā ſatis eſt eſſe terminū immediatū generationis factæ virtute ſeminis deciſi ab Adam, vt ſit forma cōſtitutiua membri, & filij Adæ, ergo & vt ſit ſubiectū peccati originalis patet antecedēs, nā eo ipſo quo anima vnitur corpori & filius naturalis Adæ, ergo eo ipſo eſt ſubiectū peccati originalis.

2. Solutio. ¶ Quod ſi quis rñdeat ſecundo, generationē nō eſſe actionē, quæ per ſe ꝓducit peccatū originale:

Impugnatio. contra generatio eſt actio, qua per ſe ꝓducitur ſubiectū capax huius peccati originalis, ergo illud eſt immediatū ſubiectū peccati, quod eſt immediatus terminus generationis, huiuſmodi eſt anima rationalis ſecundū ſuā eſſentiam & nō ſecundū potentias, ergo.

Cōfirm. 1. ¶ Cōfirmatur, quia homo natus per gñarionē factam virtute ſeminis deciſi ab Adam, cōtraheret peccatū originale, quāuis careret volūtate Deo impediēte emanationem eius ab anima, ergo nō requiritur ad ſubiectū capax peccati originalis, quod habeat voluntatē. Probatur antecedēs, quoniā ille homo eſſet verè filius Adæ, & Cōcil. Trid. ſeſſ. 6. decreto de iuſtificatione cap. 4. dicit iuſtificationē eſſe trāſlationē ab eo ſtatu, in quo homo naſcitur filius primi Adæ in ſtatum gratiæ vbi, vt certū ſupponit ſtatum filij Adæ eſſe ſtatū peccatoris.

Cōfirm. 2. ¶ Confirmatur ſecundo, quia de illo homine eſſet verū dicere, ꝙ peccauit in Adam, & quod Adam amiſit pro eo iuſtitiā, & ſanctitatē, quoniā eſſet verè propagatio Adæ, & cōcil. Trid. ſeſſ. 5. decreto de peccato originali. §. 2. definit Adamū etiam ſuæ propagationi perdidiſſe ſanctitatē, & iuſtitiā. Ergo cum ille homo nō eſſet præſeruatus à Deo per gratiā, ne cōtraheret peccatū, de facto peccatum originale cōtraheret.

¶ Tertio peccatum originale eſt peccatū naturæ, ſed anima eſt natura ſecūdum ſuam eſſentiam, & non ſecundum ſuas potentias, ergo.

¶ Quarto illud eſt ſubiectum alicujus peccati, ad quod primo pertinet cauſa motiua talis peccati (ideo enim dicimus peccatum gulæ eſſe in appetitu concupiſcibili, quia ad appetitū concupiſcibilem pertinet primo delectatio cibi, quæ eſt cauſa motiua gulæ) ſed generatio noſtra (quæ eſt motiuū originalis peccati) prius pertinet ad animam ſecundū ſuam eſſentiam, quàm ſecundū ſuas potētias, quia prius terminatur ad animā, vt eſt forma corporis, quàm vt habet potentias, ergo. *4. Ratio.* *3. Ratio.*

¶ Vltimò tota ratio, quare eſſentia animæ non eſt immediatè ſubiectum culpæ, actualis eſt, quia eſſentia eius non eſt principium elicitiuum actus, ſed ad culpam originalem non requiritur aliquod principiū elicitiuum actus, ſiquidem culpa originalis non habetur per proprium actum, ſed per generationem efficitur, ergo poteſt eſſe in eſſentia animæ, vt in primo & immediato ſubiecto. *Vltima ratio.*

¶ Secunda ſententia eſt Doctoris, vt patet in litera, quam docet D. Bonauent. in 2. diſtin. 3. q. 2. & in eam inclinat Durand. diſt. 31. q. 3. quæ adeò placet D. Bonauēt. vt dicat oppoſitam nō videri intelligibilē, pro cuius explicatione & quæſtionis. *Secunda ſententia.*

¶ Eſt primo notandum, ꝙ peccatum originale, vt ſæpe ſæpius dictum eſt, habet rationem peccati habitualis: differt tamen ab illo, quia peccatum habituale perſonale eſt, originale verò generatione eſt trāsfuſum. *1. Notab.*

1. Corol. Ex quo infertur, ꝙ peccatū habituale Adami, & peccatum originale noſtrum non diſtinguuntur ſpecie ſecundum eſſe abſolutū, quod habent (ideſt) in ratione peccati, ſed tantum ſecundum eſſe reſpectiuū, quia peccatum habituale dicit intrinſecum ordinem ad peccatum actuale illius, cuius eſt peccatum autem originale dicit intrinſecum ordinē ad generationem, tanquam ad conditionē neceſſario requiſitā vt originale peccatum ſit: vnde quāuis in Adamo fuerit illa habitualis auerſio & carentia iuſtitiæ per modū termini eiuſdē ſpeciei cū

carentia iuſtitiæ, quæ in nobis peccatum originale dicitur, non tamen dicenda eſt peccatū originale in Adamo ſicut dicitur in nobis. ¶ Neque obſtat, ꝙ diuerſitas in modo participandi aliquod eſſe, niſi redundat in ipſum eſſe nō cauſat diſtinctionem ſpecificā in eo, vnde eiuſdem ſpeciei ſunt duo homines, quorum vnus ſit productus per creationem, & alter per generationē, & per conſequens peccatū habituale Adami & noſtrum, cum tantum differant, quia alterum habet eſſe per actionem propriā: alterum vero per generationem transfunditur erūt etiā eiuſdē ſpeciei. Reſpondet enim illud argumentum tantum probare, ꝙ nos intendimus, imo illa ratione oſtenditur peccatum Adami non fuiſſe originale, quanuis ſit eiuſdem ſpeciei cum peccato noſtro, ſicut ſi duo homines producerentur, alter per generationē, & alter per creationem, vterque eſſet eiuſdem ſpeciei cum altero, nō tamen vterque eſſet filius, nam filiatio ſolum conuenit illi, qui habet naturam, non quomodocunque cōmunicatam, niſi generatione, ita peccatum originale non dicitur quæcunque carentia iuſtitiæ, ſed illa quæ per generationem eſt cōmunicata. Ex quo infertur ſecundo, ꝙ ſubiectū peccati originalis immediatum erit illud,
2. Corol. quod eſt immediatè, ſubiectum peccati habitualis, & cum peccatum habituale nō habeat pro immediato ſubiecto animam, ſed voluntatem pro quāto peccatum habituale volūtarium eſt per modum actus primi, quatenus tranſacto actu peccādi eſt inter ipſam voluntatem, quæ peccauit, & peccatum, quod tranſijt actu, & remanet reatu intrinſecus quidam ordo, quo dicitur voluntas, quaſi complacere per modum actus primi, ideo neceſſario fatendum eſt, peccatum habituale, prout formaliter denominat hominem peccatorē ab intrinſeco, immediatè ſubiectari in voluntate tanquàm immediato ſubiecto, licèt in toto compoſito ſubiectetur, & in anima tanquam in ſubiecto mediato. ¶ Secūdo eſt notandum, aliter loquendum eſſe, ſi v.g. Deus ſtatueret producere aliquem hominem abſque voluntate, poſtquàm eius voluntas fuit obligata in Adamo ad actionem ipſius Adami, & aliter loquendum eſt, ſi Deus ſtatueret, producere aliquem hominem ſine voluntate, antequàm obligaret voluntates omnium deſcendentium ab Adam in voluntate ipſius Adami ad actionem propriā Adami, & ratio huius differentiæ ſumi poteſt ex eo, quod aliter loquendum eſſet de homine, à quo Deus poſtquam peccaret, tolleret voluntatem ab anima, & aliter de illo homine à quo antequā peccaret tolleret Deus volūtatem ab anima, nam ſi daretur homo, à quo antequàm peccaret, tolleret Deus voluntatem implicaret per locum intrinſecum, talem hominem peccare actualiter, & habere peccatum habituale, nam peccatum tantum eſt peccatum, inquantū voluntarium, cum igitur iſte homo non poſsit elicere actum volūtariū, nullo vtiq; modo poſſet committere peccatum, ſicut v.g. in naturalibus, ſi tolleretur animalitas, nullatenus poſſet homo reperiri, ita ſi à peccato tollas voluntarium, nullo modo poterit eſſe peccatū. Si autem Deus poſtquam aliquis peccaret, tolleret ab illo voluntatem, certiſsimum eſt, illum manere in peccato, quia quanuis voluntas illius, regulariter loquendo, ſit immediatum ſubiectum: nihilominus tamē etiam anima, imo & totus homo mediante illa eſt ſubiectū peccati, licet mediatum, & quanuis tolleretur immediatū ſubiectum manendo ſubiectum mediatum, quale eſt anima, maneret peccatum in illo: ſicut v.g. in naturalibus ſubiectum immediatū, vt quo reliquorum accidentiū à quantitate eſt quantitas, mediatū vero eſt ſubſtantia, & quāuis hoc regulariter cōtingat, ſi tn̄ Deus tolleret ab aliquo ſubiecto quātitatē, nō tn̄ ex hoc ſequeretur, nō poſſe remanere in illo reliqua accidentia, quia etiā ſubſtantia poſſet ſubſtentare reliqua accidentia, ſicut ſubſtē tat quantitatē, licet talia accidentia nō haberent in ſubſtātia modū illū, quē haberēt prout ſubſtentata à quantitate. Et dato, ꝙ nō poſsit ſubſtātia ſuſtentare immediatè reliqua accidentia, niſi media quātitate, tn̄ carētia, & priuatio reliquorū accidētiū pōt cōuenire ipſi ſubſtātiæ, quāuis nō conueniret illi, propter priuationē, & carētiā quantitatis, quia carentia alicuius formæ nō ſolū verificatur de ſubiecto immediato ſed etiā de ſubiecto mediato: ſicut etiam v.g. diceretur aliquis homo cæcus non ſolū ſi careret viſu, ſed etiā ſi careret oculis, qui ſunt immediatū ſubiectū cæcitatis. Ita *Nota hoc.*
in propoſito dicendū eſt, ꝙ quāuis rectitudo immediatè cōueniat volūtati, vt ſubiecto quo regulariter loquēdo, eſt ſimiliter

caren

carētia rectitudinis: nihilominus tñ ſublata volũtate remaneret talis carentia, quæ anteà erat in anima ratione carentiæ, quæ erat in volũtate, quãuis carentia volũtatis tolleret ex defectu ſubiecti. At vero in illo homine, qui antequã haberet voluntatē obligatã in voluntate Adami ad actionē ipſius Adami, ſpoliaretur volũtate ſua, vel ſi ſtatueret Deus non cõferre illi voluntatē, talis homo nullatenus poſſet aliquod peccatũ elicere, neque cõtrahere, quia cũ nullo modo haberet voluntatē, nullo modo poſſet actũ elicere, & præterea, cũ nullo modo haberet voluntatem, nullo modo poſſet volũtas illius obligari in voluntate alterius ad actionē illius, & per cõſequens ille alter non poſſet eſſe caput in genere moris, neque peccatũ illius imputari illi in ratione peccati, nã vt dictũ eſt in præcedentibus ex cõi omniũ ſententia, ideo contrahimus peccatũ originale, & peccatũ ab Adamo cõmiſſum, quia volũtates noſtræ fuerũt obligatæ in volũtate Adami ad actionē ipſius Adami, ergo ſi aliquis nõ haberet voluntatē, quæ poſſet obligari, implicaret per locũ intrinſecũ, illã talē poſſe cõtrahere peccatũ alterius, cũ tale peccatũ nõ poſſet illi eſſe voluntariũ, neque per modũ actus ſecũdi, neque per modũ actus primi, & per cõſequens nullatenus poſſet eſſe voluntariũ, neque peccatum.

Prima cõcluſio. ¶ Prima cõcluſio. Peccatũ originale immediatè ſubiectatur tanquã in ſubiecto quo in volũtate. Hæc cõcluſio ꝓbatur primo, *1. Ratio.* quia originale peccatũ eſt carentia debitæ iuſtitiæ, ſed iuſtitia rectitudo volũtatis, ergo primo eſt in voluntate. *Cõfirm. 1.* ¶ Cõfirmatur, originale peccatũ pro materiali eſt concupiſcētia, vt diximus in Diſput. præcedēte, ſed cõcupiſcere nõ eſt actus ſubſtãtiæ, ſed potētiæ, ergo. ¶ Cõfirmatur ſecũdo, quia *Cõfirm. 2.* in originali eſt deordinatio ipſius animæ, deordinatio autē nõ eſt in anima, niſi ratione potentiæ, quia per ipſam ſolũ põt ordinari, & deordinari, ergo. ¶ Secundo, pecca- *2. Ratio.* tũ originale formaliter vel eſt auerſio habitualis, vel priuatio rectitudinis habitualis, ſed auerſio habitualis primo ineſt volũtati, cui primo ineſt oppoſita cõuerſio habitualis, ergo cũ conuerſio habitualis primo reſpiciat voluntatē, & peccatũ originale primo reſpiciet voluntatē. Maior patet, & minor probatur, quia cũ potentiæ ineſt actus, eidem ineſt habitus relictus ex actu ſed peccatũ actuale Adami, quod fuit in volũtate eius, vt erat voluntas totius generis humani, habet ſe ad originale noſtrum, vt actus ad habitũ relictũ, ergo. ¶ Confirmatur, nã peccatũ habituale ipſius Adami extitit in volũtate eius, quēadmodũ, & actuale, ergo. *Confirm.* Probatur antecedēs, nã peccatum habituale Adami remanſit in illo per modũ termini à peccato actuali ipſius Adami, ſed peccatũ actuale Adami fuit in eius voluntate, ergo & terminus intrinſecus illius qualis fuit peccatũ habituale debuit eſſe in eius voluntate. ¶ Tertiò, eſſentia ſecundũ ſe nõ eſt capax culpæ, quēadmodũ, neque *3. Ratio.* meriti, ſed ratione voluntatis à qua culpa & meritũ habent, vt ſint voluntaria, ergo. ¶ Quod ſi rñdeas, hoc eſſe verum in culpis *Solutio.* actualibus, nõ autē in originali, quæ eſt nobis voluntaria Adami. Cõtra, peccatũ Adami dicit peccatũ noſtrũ, quia voluntas no- *Impugnatio.* ſtra erat in illo obligata ad actiõem ipſius Adami, ergo peccatũ Adami habituale fuit nobis voluntariũ per modũ actus primi: ſicut etiam, & peccatũ actuale, & per conſequēs ex eo anima eſt capax culpæ, quia *Vltima ratio.* habet volũtatē, ratione cuius põt obligari in voluntate Adami, & per cõſequēs ratione voluntatis habet, ꝙ ſit peccatrix. ¶ Cõfirmatur, ſi v.g. antequã Deus obligaret volũ- *Cõfirm. 1.* tates deſcendentiũ ab Adã in volũtate Adami, decerneret, non cõferre alicui voluntatem, iſte homo nullo modo poſſet habere aliquod peccatũ etiã originale, ergo eſſentia ſecundum ſe nõ eſt capax culpæ, ſed ratione volũtatis, à qua culpa habet vt ſit voluntaria. Probatur antecedēs, ex eo cõtrahitur peccatũ originale in filijs Adami, qa volũtates illorũ fuerũt obligatæ ad actionē Adami in volũtate Adami, ſed iſte homo nõ potuit obligari in volũtate Adami ad actionē Adami, quia voluntas illius, cũ nulla futura eſſet, nõ potuit obligari, ergo iſte homo nullo modo põt cõtrahere peccatũ originale, quantũcunque eſſet filius Adami. ¶ Cõfirmatur ſecũdo, ad hoc, quod *Confirm.* peccatũ Adami traducatur, debet conſtitui caput in gñre moris, ſed reſpectu iſtius hominis nõ põt cõſtitui caput in gñre moris, quia talis homo futurus erat cauſa naturalis, & nullo modo libera, neque in actu ſecundo, neque in actu primo, ergo cũ talis homo nõ poſſet cõſtitui in genere moris, neque poſſet cõſtitui mēbrũ Adami in genere moris: ſed ad hoc quod peccatum tradu-

traducatur in aliquo, vel ab aliquo de-
bet cõſtitui membrũ illius in genere mo-
ris, ergo iſte talis homo nullo modo poſ-
ſet cõtrahere peccatũ ab aliquo, & nõ niſi
Secunda conclusio. ex defectu voluntatis, ergo eſſentia ſecun-
dum ſe nõ eſt capax culpæ niſi ratione vo
luntatis. ¶Secunda cõcluſio. Si poſtquam
Ratio. aliquis peccauit, tolleret Deus ab illo vo-
lũtatẽ, adhuc peccatũ ſubiectaretur in ani-
ma illius. Hęc cõcluſio probatur, nã anima
Confirm. eſt capax culpæ ratione voluntatis quam
habet vel habuit, ſed iſta iam habuit volun
tatẽ, ergo iſta eſt capax culpæ. ¶Cõfirma
tur, nam culpa tranſacto actu peccandi, eſt
auerſio habitualis per modũ termini reli-
Obiectio. cta in voluntate, vel in anima, ſed iſte talis
haberet talẽ auerſionẽ, ergo. probatur mi-
nor. Iſte talis eſſet cõuerſus ad creaturam,
Solutio. ergo eſt aduerſus à Deo. ¶Quod ſi dicas,
iſte talis nõ habet voluntatem, ergo nõ ha-
bet cõuerſionẽ voluntariã, neque auerſio-
nẽ. Rñdetur, ꝙ quãuis iſte nõ habeat con-
uerſionẽ voluntariã per denominationem
intrinſecã, quia nõ habet voluntariũ, neq;
per modũ actus primi neque per modum
actus ſecundi, habet tñ cõuerſionẽ, & auer
ſionẽ voluntariã denominatione extrinſe
ca ab actu voluntatis præterito, quare ad
hoc quod aliqua cõuerſio ſit peccatum, nõ
eſt ſimpliciter neceſſariũ ꝙ ſit ſimpliciter
volũtaria, vel vol.tate, ꝓ illo tpe pro quo
eſt peccatũ, neque per modũ actus primi,
neque per modum actus ſecundi, ſed tan-
tum eſt neceſſarium, ꝙ fuerit aliqñ volitu
vel per modum actus primi, vel per modũ
Nota hoc. actus ſecundi: ſicut v. g. ſi hæreſis illa Ma-
nichæorũ, de qua pater Caſtro, verbo pec
catum eſſet vera, quæ dicebat peccatũ nõ
eſſe à libero arbitrio, ſed à Dæmone im-
miſſum in anima, ſi Deus annihilaret Dæ-
monem illud peccatũ, adhuc maneret pec
catum, nõ tñ maneret volitum, neque per
modum actus primi neq; per modũ actus
ſecũdi, ſi claritatis gratia Dæmon tale pec
catum immitteret, homine dormiente, in
quo nullus actus voluntatis fuit reſpectu
illius peccati: tale autẽ peccatum eſſet vo-
luntarium denominatione extrinſeca à vo
litione quæ præceſſit. Ita igitur in propo-
ſito, ſi poſtquam aliquis peccauit tolleret
Deus ab illo voluntatem, maneret pecca-
tum in illo voluntarium non per modum
actus primi neque ſecundi, quia careret vo
luntate, ſed denominatiõe extrinſeca à vo
litione præterita, quæ ſufficiens eſſet ad *Reſp. arg. ad primũ.*
conſeruandum peccatum in rõne peccati.
¶Rñdetur argumentis, ad primum, cũ Di-
uo Bonauẽt. vbi ſupra nu. 17. ꝙ ſicut vnio
nõ eſt tota cauſa peccati originalis, ſed re-
quiritur cum illa poſsibilitas ad deordina
tionem peccati, hinc prouenit, ꝙ quamuis
generatio prius terminetur ad animã ſecũ
dum ſuam eſſentiam, quam ſecundum ſuas
potẽtias, deordinatio tñ prius cõuenit ani
mæ ſecundum ſuas potentias, quam ſecun
dum ſuam eſſentiam, quia vt dictum eſt,
eſſentia animæ nõ eſt capax culpæ, aut me
riti niſi ratione voluntatis, à qua habẽt, vt *Ad ſecundum arg.*
ſit voluntaria. ¶Ad ſecundum rñdetur eo-
dem modo, & ratio differentiæ eſt, nã non
eadem ratiõe cõſtituitur anima in genere
entis, & in genere moris, nã in genere en-
tis cõſtituitur per generationẽ: at vero in
genere moris cõſtituitur per voluntatem
cum ordine ad legẽ: & quatenus eſt agens
liberum, & quia nõ põt eſſe agens liberũ,
niſi quatenus habet voluntatẽ, ideo quãuis
generatio immediatius attingat animã, vt
terminum generationis, quatenus eſt for-
ma corporis, nõ tñ eſt immediatum ſubie-
ctum peccati, niſi quatenus eſt in gñre mo *Ad primã confirm.*
ris per voluntatẽ. Ad primã cõfirmationẽ
rñdetur, ꝙ generatio ex vi generatiõis vir
tute ſeminis deci ab Adã, cõſtituit aliquẽ
membrũ & filium Adæ in genere entis nõ
tñ in genere moris, niſi quaten⁹ generatio
terminatur ad animã, prout habentẽ volũ
tatem, & (vt dixi) nõ ſatis eſt ad cõtrahen-
dum peccatũ originale, vt ſit aliquis filius *Ad ſecundũ cõfirm.*
in genere entis, ſi nõ ſit filius in genere mo
ris. Ad ſecundam cõfirmationẽ rñdetur, ꝙ
generatio eſt actio qua per ſe producitur
ſubiectum capax huius peccati originalis,
quia producitur homo habens voluntatẽ,
ſi tñ produceretur ſine voluntate nõ obli-
gata in voluntate Adami, produceretur fi-
lius, & membrũ Adami in genere entis, & *Ad tertiã confirm.*
nõ in genere moris. Et per hoc rñdetur ad
tertiã cõfirmationem, ꝙ ſi ille talis homo
careret voluntate Deo impediente emana
tionem eius ab anima, antequã illam volũ-
tatem obligaret in voluntate Adami, talis
homo nõ eſſet ſubiectũ capax peccati ori-
ginalis, quãuis verè eſſet filius Adami: ne-
que cõcil. Trid. loquitur in hoc caſu, vt ſa-
tis ex ſe patet. Si autem Deus impediret
emanationẽ voluntatis ab anima, poſtquã
voluntas illa fuit obligata in volũtate Ada
mi

ani ad actionẽ ipſius Adami, & per conſequens in Adamo quo ad ſufficientiã peccauit, tunc enim tale peccatũ immediatè ſubiectaretur in eſſentia animæ, nõ ex natura rei, ſed ex defectu ſubiecti immediati, & de illo homine vèrè diceretur, ꝙ peccauit in Adam. Sicut, v. g. vt dixi, ſi poſtquã aliquis occidit hominem, tolleret Deus ab illo voluntatẽ verè diceretur de illo, ꝙ occidit hominẽ, & ꝙ peccauit occidẽdo hominem, & ꝙ manet in peccato illius occiſionis, & ꝙ illud peccatum, in quo manet fuit voluntarium, & modo dicit intrinſecũ ordinem in genere moris ad voluntatem prȩteritã. Ita in propoſito ſi aliquis cõciperetur ſine voluntate, verè haberet in anima peccatum originale, & carentiam rectitudinis debitȩ & auerſionẽ habitualẽ dicentem intrinſecũ ordinẽ ad conuerſionẽ præteritã, ſed p hoc non tollitur ꝙ immediatũ ſubiectũ, regulariter loquendo, ſit voluntas. ¶ Ad tertium reſpõdetur. Peccatũ originale nõ dici peccatũ naturæ, quia primò inhæreat naturæ, quàm voluntati, ſed quia traducitur per generatiõnẽ naturalem, & pertinet ad totam naturã humanã, naturaliter à primo parente deriuatã. ¶ Ad quartum reſpõdetur. Cauſam motiuam peccati originalis nõ eſſe gñrationem, ſed id, quod fuit Adamo occaſio peccandi, ſiue id fuerit amor vxoris, ſiue quoduis aliud: generatio autem nõ eſt motiuũ, ſed inſtrumentũ, ſeu mediũ ad transfuſionẽ peccati originalis. Neque vero quia generatio prius terminatur ad eſſentiam, quàm ad potentias ideo anima dicitur prius habere peccatum originale, quàm habeat ipſas potentias.

¶ Ad vltimum reſpondetur, etiam peccatum originale requirere principium elicitiuum actus peccati, & quod tale principium elicitiuum aliquo modo fuit in primo parente, cum ille peccauit, pro quanto voluntas noſtra fuit obligata in voluntate Adami ad actionem ipſius, vt dictum eſt ſuprà, & hæc de iſta quæſtione, & diſputatione.

Ad tertiũ argum. *Ad quartum arg.* *Ad vltimum arg.*

DISPVTATIO XXVII.

DE POENA IN FVTVRA VITA peccato originali debita. Continet duas Quæſtiones.

PRima. *Vtrum paruuli decedentes ſine baptiſmo puniantur pœna ſenſus.*

¶ *Secunda. Vtrum paruuli cum ſolo originali decedentes dolorem aliquem, aut triſtitiam in ternam patiantur.*

TEXTVS.

HIC videtur Magiſtrorũ eſſe ſententia, ꝙ damnati pro ſolo peccato originali nullam habebunt pœnam ſenſus exterioris, putà ignis Diſtinct. 33. quæſtione vnica, litera A.

EXPLICATIO LITERÆ.

DOctor in hac litera cõmunem ſentẽtiam tuetur circa pœnam debitã in futura vita peccato originali, ſupponens, ꝙ peccato originali debet reſpondere aliqua pœna, quæ ꝓpriè ſit pœna iuxta illud ad Epheſios 2. vbi D. Paulus docet, per originale peccatũ conſtitui nos filios iræ, id eſt dignos ira, & vindicta, & punitiua iuſtitia, iuxta phraſim illam Sacræ ſcripturæ, qua filius mortis appellatur qui dignus eſt morte, & colligitur apertè ex dictis ſuprà, nam peccatum originale propriam habet rationem peccati & culpæ, & per conſequens neceſſario reſpondebit illi aliquid, quod habeat rationem propriã pœnæ. Iſtà autem pœna peccato correſpõdens originali, neceſſario debet eſſe æterna, nam peccatum originale, quantum eſt ex ſe aufert irreparabiliter principium vitæ, priuando hominem charitate, per quã coniungitur fini vltimo; cũ igitur ſit mors animæ in perpetuum duratura, neceſſario pœna illi correſpondens debet eſſe æterna. Quæ nam ſit iſta æterna pœna, an ſit pœna damni, ſcilicet carentiæ Diuinæ viſionis, facile reſpondetur ex capit. maiores de baptiſmo, quòd pœna correſpondens in futura vita peccato originali, iſta

carentia Diuinæ viſionis, ſi vero ſimul cũ carentia viſionis Diuinæ pæna ſenſus correſpondeat, in quæſtione explicabitur.

QVÆSTIO. I.

¶ Vtrum paruuli decedẽtes ſine baptiſmo puniantur pœna ſenſus.

Prima ſententia. DE hac re eſt prima ſententia Gregorij in ſecũdo diſt. 30. in fine quæſtionis tertiæ, aſſerẽtis, ſe neutrã partẽ huius quæſtionis alteri præferre, & poteſt probari pars affirmatiua. *1. Ratio.* Primo ex D. Auguſtino de fide ad Petrum ca. 24. vbi dicit firmiſsimè tene, & nullatenus dubites eos, qui ſine baptiſmi Sacramento de hoc ſeculo trãſeunt, æterni ignis ſupplicio puniendos.

2. Ratio. ¶ Secundo, paruuli ante vſum rationis patiuntur in hac vita multas pænalitates propter peccatum originale, pertinentes ad pænam ſenſus, ergo & in alia patientur pænalitates ad pænam ſenſus pertinentes.

Confirm. ¶ Confirmatur, nam paruuli poſt reſurrectionem, qui abſque baptiſmo decederũt, non habebunt corpora glorioſa, ſed paſſibilia, ergo pati poterunt ab igne, aqua, & aere. Patet ſequela, quia impaſsibilitas tantum competit corpori glorioſo, quale nõ erit corpus decedentis in originale.

3. Ratio. ¶ Tertio, decedentes cum peccato originali non intrabunt in regnum cælorum, iuxta illud Ioannis 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, &c. Ergo detrudentur in gehennam ignis. Patet conſequentia, quia duo loca diſponuntur hominibus in die iudicij, ſcilicet, gehenna ignis, & cælum, vt patet ex illo Matthæi 25. vbi ponitur ordo iudicij finalis, in quo erunt duo ordines hominum, alij enim erunt ad dexteram, & alij ad ſiniſtram iudicis, & aſsiſtentibus à ſiniſtris dicetur, Ite maledicti in ignem, æternum quod paratum eſt diabolo, & Angelis eius, exiſtentibus autem à dextris dicetur, Venite benedicti patris mei accipite regnum, ſed paruulis decedentibus ſine baptiſmo non dicetur, Venite benedicti, neque erunt à dextris, ergo erunt à ſiniſtris, & dicetur ille, Ite maledicti ignem æternum, & per cõſequẽs peccato illi rñdebit pæna ſenſus.

4. Ratio. ¶ Quarto, peccato ratione auerſionis reſpondet pæna damni, & ratione conuerſionis pæna ſenſus, ſed in peccato originali eodẽ modo reperitur conuerſio, quo reperitur auerſio, ergo ſicut ratione auerſionis reſpondet ei pæna damni, ita ratione conuerſionis reſpondet ei pæna ſenſus. Antecedens patet, quoniam qui habet peccatum originale non dicitur actualiter auerſus, quia nullum actum habet quo à Deo auertatur, ſed interpretatiuè tantum in quantum auerſio actualis Adæ fuit interpretatiuè ſuorum poſterorum, ſed ſimilis conuerſio actualis Adæ ad bonum commutabile fuit interpretatiuè ſuorum poſterorum, ergo eodẽ modo dicitur auerſus & conuerſus habens peccatum originale.

¶ Vltimo, ſi duo homines diſcedunt ab hac vita, alter cum ſolo peccato mortali actuali, & alter cum alio mortali eiuſdem grauitatis, & ſimul cum originali, hi debent puniri in æqualibus pænis, quia diſcedunt cum inæquali culpa, & pæna infligitur iuxta qualitatem culpæ, ſed in pæna damni non erit inęqualitas, quoniam vterque carebit Diuina viſione, ergo in pæna ſenſus, & ex conſequenti pæna ſenſus, quoad aliquam partem reſpõdebit peccato originali. *Vltima ratio.*

¶ Confirmatur, quoniam ſi aliquis ab hac vita diſcedat cum peccato originali, & veniali tantum, punietur pæna ſenſus æterna, ſed non propter veniale, quia ei non correſpondet pæna ſenſus æterna, ergo propter originale, & per conſequens peccato originali correſpondet pæna ſenſus, & non tantum pæna damni. *Confirm.*

¶ Secunda ſententia eſt Doctoris, vt patet in litera, & ferè omnium Theologorum exceptis nonnullis (qui tortores nominantur puerorum) pro cuius explicatione, & quæſtionis: eſt primo notandum, quòd carentia viſionis Diuinæ, meritò à Theologis appellatur pæna damni, nam præcipuum, & damnum maius, quod in damnatis eſt, eſt carentia viſionis Diuinæ. Altera autem pœna in damnatis reperitur cõiter pœna ſenſus appellata, & eſt illa, qua anima ſeparata torquetur aliquo dolore, vel triſtitia ſenſibili, & quãuis illa non vtatur ſenſibus, appellatur tñ pæna ſenſus, ad differentiam pænæ damni, quia illa infert dolorem & triſtitiam non autem pæna damni, & ſimiliter pæna illa, qua corpora torquentur, & in corporibus animæ exiſtentis pæna damni nuncupatur. *Secunda ſententia.* *1. Notab.*

¶ Secun-

2. Notab. ¶Secundo nota, ꝙ animæ paruulorũ decedentiũ ſine baptiſmo, arripiũtur à Dæmonibus propter peccatũ originale, & adducuntur ad quoddam receptaculũ ſubterraneum, quod lymbus puerorũ appellatur, ad differentiã alterius lymbi, in quo olim Patres fuerũt veteris Teſtamẽti, & oẽs illi qui ante mortẽ Chrĩ in gratia Dei ex iſta vita decederũt, & iſta duo receptacula ſcilicet lymbus Patrũ, & lymbus puerorum ſimul cũ alijs duobus, nempe cũ loco purgatorij, & altero loco dãnatorũ, licèt apud aliquos appellentur nomine inferni, infernus tñ propriè dicitur locus ille damnatorum cum actualibus decedentium.

Prima cõcluſio. ¶Prima cõcluſio. Pueri decedentes cũ ſolo originali peccato, nullã ſenſibilẽ pænã patientur in alia vita. Hæc cõcluſio eſt Doctoris, & fere omniũ. Et probatur primo, *1. Ratio.* nã pæna ſenſus ſoli actuali cõuerſioni rñdet, ſed decedentes cũ ſolo peccato originali nullã habent actualẽ conuerſionẽ ad creaturã, ergo nõ punientur pæna ſenſus.

Confirm. ¶Cõfirmatur, nã Matth. 25. dicitur dãnatis, ite maledicti in ignem æternum, quia eſuriui, & nõ dediſtis mihi manducare, ſitiui, & nõ dediſtis mihi bibere, ſed dare cibũ & dare potũ pertinet ad actum, ergo ſoli illi igne cremabuntur, qui actu elicito non dederunt cibum, & potum, ſed pueri decedentes cũ ſolo originali nullũ actũ elicitũ habuerũt, ergo illis non debetur pæna ſenſus. *Reſp. arg. ad primũ.* ¶Rñdetur argumẽtis, ad primũ ex Diuo Auguſt. rñdetur cũ Doctore hac diſt. & quæſt. in ſolut. ad 1. ꝙ, qñ Sancti loquũtur exceſsiuè in aliqua materia, vt dendum eſt cõtra quos loquantur, vnde cũ D. Auguſtinus loquitur contra Arrium videtur, quaſi declinare ad Sabellium, & qñ contra Pelagium, videtur declinare ad Arrium, & quia ibi loquebatur contra Pelagium aſſerentẽ nullum eſſe peccatũ originale in paruulis taliter, ꝙ decedẽtes ſine baptiſmo nullam pænam habituri eſſent, imo aliquam vitã beatam æternã, & quod ideo baptizantur, nõ vt remittatur originale, ſed vt admittãtur ad regnũ Dei (de qua re vidẽdus eſt pater de Caſtro in verbo, peccatũ hæreſi 1.) ideo D. Auguſt. vt contra Pelagiũ oſtenderet in paruulis eſſe peccatum, dicit illos nõ ſolum nõ habere vitã beatã, ſed puniendos eſſe ſupplicio ignis æterni. *Ad ſecundũ arg. reſpon. 1.* ¶Ad ſecundũ rñdetur, cum D. Tho. q. 5. de malo, negando ſequelã, & ratio diſcriminis eſt, nã pœnalitates huius vitæ nõ habent rationẽ pœnæ taxatæ pro peccato; ſed pænæ cõcomitantis priuationẽ iuſtitiæ, & ideo poſſunt rñdere peccato carenti cõuerſione actuali, quia ratione auerſionis põt quis priuari auxilio ſuperaddito, ex quo ꝓuenit, ꝙ poſtea patiatur multa incõmoda: vnde pænalitates huius vitæ non ſunt propriè pæna peccati originalis, nam peccatũ originale plenè dimittitur in baptiſmo quo ad culpam, & quoad pænam: manent tñ in baptizato huiuſmodi pænalitates, eo ꝙ exortæ ſunt ex peccato originali, tanquã à remouẽtate prohibens, quia peccatum abſtulit iuſtitiam originalẽ, qua ſublata neceſſario ſequutæ ſunt iſtæ pænalitates, & mors, ſiquidem natura humana compoſita eſt ex cõtrarijs, & non põt nõ pati tam ab intrinſeco, quam ab extrinſeco, ſi ipſa ſic relinquatur. At verò pæna ſenſus in alia vita taxata eſt, & definita immediatè pro culpa actuali, & ideo non rñdet niſi peccato, habenti talem conuerſionẽ actualem. Vel ſecũdo rñdetur, ꝙ & ſi omnes pænalitates huius vitæ ſint pæna pro peccato originali inflicta, negatur tñ paruulos puniri in alia vita ſimili pæna ſenſibili, qm̃ non eſſet mirum, ſi Deus puniret peccatũ originale pæna temporali, quæ breui tempore finitur, mirabile tñ eſſet, ſi illud puniret pæna æterna, ſiquidem nõ fuit cõmiſſum ꝓpria voluntate & delectatione. *2. Reſpõ.* ¶Ad tertium reſpõdetur cõcedendo antecedens & negãdo ſequelam, quia ſententia illa ferenda eſt propter peccata perſonalia, vt patet ex ratione ibi aſsignata, quia eſuriui &c. *Ad tertiũ argum.*

¶Ad quartũ rñdetur, ꝙ peccatũ originale nõ habet formaliter conuerſionẽ ad creaturam, ſed tantũ virtualiter, & ſic non correſpondet illi pæna ſenſus, ſed ſolũ pæna damni. *Ad quartum arg.* ¶Ad vltimũ rñdetur cum Abulenſe ſuper 5. ca. Matthæi quæſt. 669. in principio, & cum alijs recentioribus, ꝙ in illo caſu illi duo homines puniuntur, æquali pæna. *Ad vltimum arg.* ¶Ad confirmationẽ reſpõdetur, vel negando caſum, vel dicendo, ꝙ ille punietur pæna ſenſus propter veniale, quandiu illud veniale durauerit, ſi autem durauit in æternum. necne, dicemus infrà in Diſputatione de peccato veniali. *Ad cõfir.* Quomodo autẽ corpora puerorum iſtorum erunt impaſsibilia, reſpõdet Doctor, ꝙ hoc proueniet, non ex aliquo dono, ſed ex prouidentia Diuina, ita hac quæſt. litera D.

QVAE-

QVÆSTIO II.

¶ *Vtrum paruuli cum ſolo originali decedentes dolorem aliquem, aut triſtitiam internam patiantur.*

Primum argum. PRO parte affirmatiua arguit primo. Triſtitia eſt de ijs reb*, quę nobis nolentibus accidūt, ſed paruuli nolentes excluden tur à regno cælorū, ergo de tali excluſione triſtabuntur. ¶Secundo, paruuli cognoſcent ſe eſſe creatos ad beatitudinem quā amiſerunt propter peccatū originale, ergo ex hac amiſsione neceſſario triſtabuntur. *Secūdum argum.* Antecedens probatur, nam paruuli in die iudicij erunt in valle Ioſaphat cum cæteris hominibus, & videbunt aliquos homines aſſumi ad beatitudinem ęternam, & cognoſcent ſe eſſe eiuſdem ſpeciei cum illis, qui aſſumūtur, ergo cognoſcent ſe eſſe capaces illius beatitudinis quem amiſerūt propter peccatū Adæ. Ex hac autē cognitione neceſſariò orietur triſtitia, ergo pueri cum ſolo originali decedentes neceſſariò interna triſtabuntur iuſtitia. ¶Tertiò, homo creatus in puris naturalibus, q nunquā peccauit carebit perpetuò viſione Diuina, ſi Deus illam crearet, ergo ille, qui habet peccatū originale habebit maiorē pœnam, ſed non externā, vt dictū eſt quæſt. præcedente, ergo interna, talis autē erit triſtitia, ergo. Antecedēs patet, nā aliàs æqualiter puniretur peccator, & qui nullū peccatū habuit. *Tertiam argum.* ¶Quarto, animæ Sanctorum patrū exiſtentiū in Lymbo ante aduentū Chriſti triſtabantur de carentia viſionis diuinæ, ergo pari ratione triſtabūtur animæ paruulorū de tali carentia: cōſequentia patet à fortiori, quia patres nullū iam habentes peccatū, patiebantur iſtam pœnā, ergo à fortiori patientur illam paruuli habētes peccatū originale. *Quartum argum.* ¶Quinto, maiorem rationem triſtitiæ habet homo, qui priuatur aliquo dono abſque vlla cauſa, quā ille, qui priuatur ex cauſa, ergo pari ratione maiorem rationem habet triſtitiæ, qui priuatur ex cauſa minori, quā qui priuatur ex cauſa maiori, ſed qui priuantur viſione beatifica propter peccatū actuale, maiorem cauſam habent illius priuationis, quā qui propter originale priuantur. Ergo qui ꝓpter originale priuantur maiorē rationē habēt triſtitiæ, cùm habeant minorē cauſam priuationis. *Quintum argum.* ¶ Pro explicatione huius quæſtionis eſt notandū, ꝙ de hac quæſtione nihil determinatū, neque definitū reperitur in Sacra ſcriptura, neque ab eccleſia propter quod varia ſunt doctorū placita circa quæſtiones, quæ ſolent diſputari de paruulis decedentibus cū originali, nempe ſi paruuli erūt in perpetuis tenebris, vel vbi erit eorū habitatio. Si procliues erunt ad malū & habebunt difficultatē ad bonū. *3. Notab.* ¶Si erūt ignorantes, an aliquā cognitionē habebūt. ¶Si circa Deum, vt finem naturalē aliquā cognitionē habebunt, & eum diligent, an odio habebūt. ¶Similiter num odio habebunt vel diligente cæteros pueros quos innumerabiles comites habebunt. ¶Si murmurauerit contra Dei iuſtitiam, ꝙ ſine propria actione illorum ibi demerſerit illos. ¶Pręterea, quid paruuli ex Chriſtianis parentibus nati, an magis dolebūt, quā illi, qui ex parētibus infidelib* ſe nouerint eſſe ortos, & præcipuè quia paruuli: non reſurgent ſub quantitate infantili corporis, quā in ſeculo depoſuerunt morientes. Vnde dixerunt nōnulli illos nihil poſſe cognoſcere, neque intelligere, quod t ſieis materia gaudij aut triſtitiæ. Fundamentū iſtorum erat, nam anima ſeparata nihil iſtorū poterat intelligere, quia cognitio noſtra pēdet à ſenſibus, nā oportet intelligentibus phātaſmata ſpeculari, cum igitur anima ſeparata nulla habeat phantaſmata, ideo nihil poterit ſpeculare, propter quod nonnulli dixerunt, paruulos decedentes cū ſolo originali futuros eſſe ſtupidos, & planè eſſe torpentes. Iſta tamē ſententia cōiter reijcitur, nam animæ ſeparatę habent ſuū intellectum agentem, & poſsibilem: poterunt igitur acquirere ſpecies intelligibiles de nouo. Et pręterea, quia poſt reſurrectionē habebunt corpora impaſsibilia, & immortalia, nullam grauidinem cauſantiā mentibus illorū, nam Sapientiæ 9. corpus, quod corrūpitur, eſt quod aggrauat animā, vnde multa, vt dicunt alij, calebunt rerū naturalium arcana, maximè, quia viuere æternæ illis dabitur, vnde facillimè, ſine Labore paulatim naturalia omnia diſcent, non ex magiſtrorū doctrinis aut librorū lectione, ſed ex propria indagine illa aſſequentur etiam ſi nullas habeāt ſpecies ir.ditas, quas nihilominus D. Tho. illis tribuit. Sapientiſsimi igitur erūt, nō tñ dolebūt de amiſſa vita, neque triſtabuntur de carentia beatitudi-

tudinis, ita Palatios diſt. 33. ¶ Vtrum autē cognoſcant præmia beatitudinis, quibus beati potiuntur, certiſsimū etiam eſt ante diem iudicij talem cognitionē illis latere, nam cognitio illa, vt docet Doctor, debet fieri ex aliquo ſupernaturali obiecto cognito per reuelationē, vnde nō erit ſibi tædium tali beatitudine carere. ¶ Si autem habent cognitionē Dei, vt finis naturalis ante diem iudicij non ſatis etiā conſtat inter Doctores, ſed ex dictis facile patet, nam ſi animæ ſeparatæ maiorē poſſunt habere cognitionē de Deo, quā Philoſophi, qui de Deo habuerūt naturalē cognitionē, iuxta illud ad Rom. 1. inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt &c. quāto magis qui maiori pollent ingenio. ¶ Secūdo eſt notandū, ꝙ beatitudo tā naturalis, quā ſupernaturalis primo & p ſe eſt, de fine vltimo naturali, vel ſupnaturali, ſecundario tñ eſt de illis, quæ ſunt ad finē, quatenus dicūt intrinſecū ordinē ad illū, & habēt rationē medij reſpectu illorū. Vnde ſicut media illa, quæ nō habēt finem virtualiter incluſum nō dicūtur propriè media, vti patet de pharmaco, & de quacūque alia medicina, quæ ſi virtualiter nō habet ſalutē incluſam, non dicetur mediū licèt, vt mediū quandoque applicetur, ita media requiſita ad beatitudinē, ſi nō includuntur ſaltim virtualiter beatitudinem ipſam, nō dicentur propriè media, qa propriè nō dicunt intrinſecū ordinē ad finem qui in medijs ad rationē mediorū neceſſario requiritur, vt licet videre in actu fidei, qui quāuis ex natura ſua ſit mediū ad beatitudinē cōſequendā, in homine tñ exiſtēte in peccato prout eſt in peccato exiſtēs, nō eſt mediū ad beatitudinem conſequendā, quia actus fidei ſine ordine ad charitatē nō eſt meritorius vitæ æternæ, vt dicit Diuus Paulus 1. ad Corin. 13. ibi ſi linguis hominū loquar & Angelorū, &c. Eodē igitur modo philoſophādū eſt in actibus naturalibus in ordine ad finē naturalē, vnde quātūcunque paruuli in originali decedentes actus bonos moraliter eliciant, non dicentur beati beatitudine naturali, niſi forſan, vt dicit Doctor, aliqualiter, vel ſecundum quid ſicut poſſet dici, ꝙ habens fidem, quāuis careat charitate, habet aliqualē ſupernaturalem beatitudinem, quatenus habet aliqualem cōiunctionē ad finē ſupernaturalem, non tñ dicetur ſimpliciter beatus etiā beatitudine viæ, quia deficiente charitate nullus habitus verā induit rationē virtutis, quanuis verā induat rationē habitus.

2. Notab.

Et nota bene hoc, & intelliges Doctorem qñ dicit, ꝙ pueri cū originali decedentes omniū naturaliū cognoſcibiliū poſſunt naturaliter cognitionē habere excellentius, quā aliqui Philoſophi habuerūt pro ſtatu iſto, & ita aliqualem beatitudinē naturalē de Deo cognito in vniuerſali poterūt adduci, vbi nō docet, ꝙ erunt aliqua beatitudine beati, ſed tantū, ꝙ habebūt aliqualem beatitudinē, quatenus cognitio illa naturalis ex natura ſua quodāmodo cōiungit hominem cū Deo prima veritate naturali, & fine naturali, ſed iſta aliqualis beatitudo, neque eſt dicenda ſimpliciter beatitudo, ſed ſecundū quid, & aliqualiter, quatenus eſt aliqualis coniunctio ad finem vltimū, & quia nō quæcūque cōiunctio ſufficit ad beatitudinem. ideo non quæcūque cōiunctio conſtituit hominem in beatitudine naturali, & propter hoc Doctor coniunctionem per cognitionem rerū naturaliū non vocauit beatitudinem abſolutè, ſed aliqualem beatitudinem, vel beatitudinē aliqualiter. Quare limitandus eſt Michael de Palatios, vbi ſupra concluſione ſecunda. *Nota hoc.*

¶ Prima cōcluſio. Paruuli cū originali decedentes poſt diem iudicij nō ſolum habebūt cognitionem naturalium, ſed etiā ſupernaturaliū dubiū eſt an. Hæc concluſio quoad primā partem patet ex dictis ſecunda autem pars probatur, nā paruuli in die iudicij videbūt aliquos cū Chriſto eſſe in aere exiſtentes, quibus dicetur, Venite benedicti patris mei, ergo habebūt cognitionem alicuius rei ſupernaturalis, patet ſequela, quia cognoſcent ſe priuatos eſſe illo fine ex defectu remedij contra peccatū originale, cognoſcunt illum finem aliquo modo, & per cōſequens aliquod ſupernaturale. Hanc partem relinquit Doctor ſub dubio, & meritò, quia poteſt dici, ꝙ nihil horū cognoſcūt, ita Deo diſponente, vnde proueniet, ꝙ priuatio illius beatitudinis, nō habeat in illis rationem triſtitiæ, ſicuti ſi alicui inſcio comburatur domus. *Prima cōcluſio.*

¶ Secunda concluſio. Prędicti paruuli, quāuis intelligant eſſe capaces æternæ beatitudinis, nullam tamē patientur triſtitiam ex amiſsione illius. Hæc concluſio probatur, nam prædicti paruuli nunquā habuerunt gratiā, & per cōſequens nullū habuerunt ius ad gloriā, ergo nō eſt cur triſtētur de amiſ- *Secunda concluſio.* *1. Ratio.*

de amiſsione illius, probatur cõſequentia, quia nullus homo prudẽs triſtatur ex hoc ꝙ non aſſumitur ad regiã dignitatẽ, ſi nunquam habuit ius ad illam, quãuis habuerit potentiã.

Obiectio. Solutio. ¶Quòd ſi arguas, prædicti paruuli cognoſcũt ſe recepiſſe in primo parẽte ius ad beatitudinem, & in illo illã amiſiſſe, ergo neceſſariò triſtabuntur de hoc. Propter hoc Magiſter Soto lib. 1. de natura & gratia cap. 14. docet illos non cognoſcere peccatũ primi parentis. Alij tamen reſpondent negando conſequentiã, quia cum ipſi nõ amiſerũt ius illud per peccatũ propriũ contenti ſunt de ſuo ſtatu. Tertio tñ rñdetur cũ Doctore, ꝙ etſi cognitionem in particulari habuerint de illo iure ad beatitudinem, non triſtabuntur, quia erunt cõtenti de ſtatu ſuo ſcientes Deum ita de ſe diſpoſuiſſe, & ſuo actu non demeruiſſe.

Tertia cõcluſio. Ratio. ¶Tertia concluſio. Tales paruuli nullã habebunt beatitudinẽ naturalẽ, aut ſupernaturalem. Hæc cõcluſio probatur, nam beatitudo quæcunque neceſſariò requirit dilectionem formalem Dei ſuper omnia, ſed paruuli illi actu elicito non diligent Deũ ſuper omnia, nã ad talẽ actũ requiritur auxiliũ Dei ſupnaturale, ergo. *Cõfirm.* Cõfirmatur, nã dilectio Dei ſuper omnia per modũ habitus eſt terminus dilectionis Dei, qua diligit nos in ordine ad beatitudinẽ, ſed Deus nõ diligit iſtos in ordine ad aliquã beatitudinem, ergo. Probatur minor, quia ſimpliciter odio habiti erunt, & natura filij iræ, vt dicit D. Paulus.

Quarta cõcluſio. ¶Quarta cõcluſio. Vtrũ poſt diem iudicij habitabũt in hoc exteriori orbe ſuper faciem terræ, vt elementorũ amænitate, & aſtrorũ luce fruantur, ita tñ, vt nõ poſsint læſionem corporeã pati, quia erunt incorruptibiles, & immortales, non quidem per dotes gloriæ, ſicut beati, ſed tamen perfectionis modo, qua dãnati, partem affirmatiuam docet Paludanus in 4. d. 45. q. 3. & Caterinus in fine tractatus ſupra citati in libello de ſtatu futuro puerorũ ſine ſacramẽto decedentiũ. Contrariã tñ ſententiã docet Abulenſis ſuper Matthæũ cap. 5. q. 666. dicens, ꝙ in paruulis erit exigua triſtitia, quia non poterunt frui luce, niſi vel Deus cõſtituat illos in externo orbe, aut producat in illis locis ſubterraneis aliquod luminare, & neutrũ ex ipſis debitũ, de qua re nihil pro nunc determinandum cenſui.

Reſp. arg. ad primũ. ¶Reſpõdetur argumẽtis ad primũ, ꝙ paruuli eijcientur à regno non volentes neq; nolentes, ſed quatenus neutraliter ſe habẽtes. *Ad ſecundum arg.* ¶Ad ſecundũ reſpõdetur. Non triſtari de amiſsione illa, quia nõ fuit per propriũ demeritũ. *Ad tertiũ argum.* ¶Ad tertiũ reſpõdetur, ꝙ in tali puero illa carentia habet rationẽ pœnæ, in alio verò conditionẽ naturæ. *Ad quartum arg.* ¶Ad quartũ reſpondetur, negando paritatem rationis, nam patres in Lymbo expectabant beatitudinem ſuam futurã, paruuli verò nequaquàm. *Ad quintum arg.* ¶Ad quintũ reſpõdetur, vel paruulos ignorare beatitudinem, quã amiſerũt, & cauſam propter quam illam amiſerunt, nempe peccatum originale, vel ꝙ non triſtabuntur ex amiſsione beatitudinis, quia vident ſe illam amiſiſſe ob cauſam iuſtam, nempe propter peccatum originale, cùm igitur cauſa iſta ſit iuſta ſi ipſi impatienter ferrent ſuam pœnam damni, eſſent iniuſti & actualiter peccarent. Vel poteſt dici, ꝙ triſtitia non pertinet ad illum ſtatum neq; gaudium, Deo ita diſponente, vnde ſtatus ille ſemper dicitur ſtatus puerorum, & ita neque illis erit gaudiũ, neque triſtitia, neque habebunt fomitem neque ad inuicem delectabuntur ex mutuo conſortio, neque ſimiliter triſtabũtur. Hactenus de tota materia peccati originalis. * Ac de prima parte diſputationum in Secundum ſententiarũ Doctoris ſubtilis, Ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, P. F. & Spiritus ſancti, necnõ intemeratæ Virginis beatæ Mariæ, ac Seraphici Patris noſtri Franciſci, Antonij, Bonauenturæ, ac Ludouici, omniumq; Sanctorũ Diſputationes de gratia, & de peccatis Deo dãte ſtatim prælio mandabuntur.

LAVS DEO.

1.006.019

A. PANDIMIGLIO · ROMA
1972